THEOLOGIA
PATRUM
DOGMATICA,
SCHOLASTICO-POSITIVA,
TOMUS SECUNDUS,

J 38

Digitized by Google

THEOLOGIA PATRUM DOGMATICA, SCHOLASTICO-POSITIVA,

AUCTORE R. P.

ANTONIO BOUCAT BITURICO,

Ordinis S. Franciſci de Paula Religioſo, Provinciæ Franciæ Profeſſo atque Alumno, & veterano apud Pariſios in ſacra Theologia Profeſſore.

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS TRACTATUS

De Voluntate Dei Prædeſtinante & Reprobante.
De Sanctiſſima Trinitate.
De Deo Creatore & Præmotore.
De Actibus, tum bonis, tum malis.

EDITIO PRIMA VENETA
accuratior & emendatior.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

VENETIIS, MDCCXXXVI.
Apud PETRUM BASSALEAM
In Via S. Bartholomæi ſub Signo Salamandræ.
SUPERIORUM PERMISSU, ATQUE PRIVILEGIO.

Digitized by Google

PRÆFATIO

In Tractatum Quintum infraſcriptum de SS. Trinitatis Myſterio.

SANCTUS AUGUSTINUS, de mirabili SS. Trinitatis myſterio differens lib. 1. de Trinitate c. 3. ait: " In iis ubi quæritur unitas Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, „ nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſius aliquid quæritur. „ Non eſt igitur animus tantum myſterium hic ſcrutari; namque, ut commune fert adagium, *Scrutator Majeſtatis opprimetur a gloria*. Et ſane quid perageret indocta mortalium temeritas? Quid ratiocinaretur ubi undequaque terminus ſimul & exceſſus? Terminus quidem in perſonis: exceſſus vero, & ineffabilitas atque infinitas nedum in natura, ſed & in perſonis in unica eſſentia ſubſiſtentibus: Quid denique perſcrutaretur ubi cuncta ſunt ineffabilia, juxta illud Apoſtoli Rom. 11. de divina Trinitate: *O altitudo divitiarum, ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!*

Quocirca abſcedat hic humana ratio, nihil quippe, inquit D. Bernardus, epiſtola 9. ad Abailardum, magis contra rationem, quam ratione ineffabilia conari tranſcendere myſteria: Nihil magis contra fidem, quam credere nolle quidquid non poſſis ratione attingere. Ne miremini igitur ſi quæcumque molitur humana mens, nuſquam tamen individuæ Trinitatis arcanum adaperire valeat, quinimmo quotquot neglecta Eccleſiæ voce novas, recenteſque vias ingredi auſi ſunt, ſubito, caligantibus oculis, veritatis perilluſtre ſidus amiſere.

Et vero carnalium Judæorum mentem fugit tanti Myſterii cognitio; vel ipſos latuit Philoſophos; a Paganis prorſus abſcedit; aſt leve tamen certamen ſi cum ipſis duntaxat foret dimicandum. Longe gravius, acriuſque cum infeſta hominum hæreticorum cohorte exardeſcit prælium. Oppugnandi auget ardorem horribile Noetianæ hæreſeos portentum: cæci furoris incendium parat Sabellius: majores movet tragædias Arius; flammas accendit Macedonius; fovet atque longius protrahit perduellium peſtilentiam dogmatum Servetus; laethiferum propinat venenum infelix Socinus; cujus Diſcipuli tanta impietate Trinitatem SS. infectati ſunt, ut ab hac fide etiam primorum ſæculorum Patres alienos eſſe prædicare non dubitaverint.

Inimicum hominem zizanias in agro Domini diſſeminantem, illuminati ſcripturarum face, perpetua innixi traditione, ſententiis Patrum roborati; accincti denique & Conciliorum, & ſummorum Pontificum decretis, pro virili, duce Doctore Angelico, debellare conabimur.

SERIES DISSERTATIONUM,

Articulorum, Sectionum, Punctorum, Concluſionum & Argumentorum quæ in hoc ſecundo Tomo continentur.

TRACTATUS QUARTUS.

De voluntate Dei, prædeſtinante, & reprobante.

DISSERTATIO I. De *voluntate Dei ſecundum ſe*. pag. 1
Art. I. *Utrum in Deo ſit voluntas, & quotuplex?* 2
Concluſio. I. *Eſt voluntas in Deo.* ibid.
Concluſio. II. *Voluntas duplex diſtinguitur in Deo, una beneplaciti, ſigni vero altera.* 3
Solvuntur objectiones. 6
Synopſis Probationum. 6
Synopſis Reſponſionum ad objectiones. ibid.
Art. II. *Utrum Deus ſe velit & ſe amet neceſſario?* 7
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Solvuntur objectiones. 8
Synopſis Probationum. 9
Synopſis Reſponſionum ad difficultates. ibid.
Art. III. *Utrum Deus velit alia a ſe, & amet libere creaturas?* 10
Concluſio. I. *Deus vult alia a ſe, & ſuas amat creaturas.* ibid.
Concluſio. II. *Deus amat creaturas libere.* 11
Solvuntur objectiones contra primam concluſionem. 12
Diluuntur argumenta contra ſecundam concluſionem. 14
Synopſis Probationum. 17
Synopſis ſolutionum ad objectiones. ibid.
Art. IV. *Utrum ſit libertas in Deo & qualis?* ib.
Concluſio I. *Deus eſt liberrimus.* ibid.
Concluſio II. *Libertas Dei eſt ipſemet actus Dei neceſſarius connotans Creaturas, ad quas habet habitudinem non neceſſariam.* 20
Solvuntur objectiones. 21
Diluuntur objectiones adverſus ſecundam concluſionem. 23
Synopſis probationum. 24
Synopſis reſponſionum ad objectiones. ibid.
DISSERT. II. *De voluntate Dei providente in ordine tam naturali quam ſupernaturali.* 26
Art. I. *Utrum detur in Deo providentia quæ det neceſſaria ad vitam temporalem & requiſita naturæ cujuslibet entis?* 27
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Probatur 1. *ex Scriptura ſacra.* ibid.
2. *Ex nominibus Dei.* ibid.
3. *Ex traditione diſcurrendo per ſæcula,* 28
4. *Ex antiquis Philoſophis.* 31
5. *Ex rationibus phyſicis.* ibid.
Ex Metaphyſicis. 32
Ex Moralibus. 33
Ab Exemplis. 35
Concluſio II. *Providentia Dei eſt certa, & falli non poteſt.* ibid.
Solvuntur objectiones contra primam concluſionem: 37
Diluuntur objectiones contra ſecundam Concluſionem. 42
Synopſis probationum. 44
Synopſis reſponſionum ad objectiones. ibid.
Art. II. *Utrum detur in ordine ſupernaturali providentia generalis, quæ det poſſe ſalvari ſingulis hominibus?* ibid.
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Probatur primo ex libris veteris Teſtamenti. 45
Secundo ex libris novi Teſtamenti. ibid.
Tertio ex traditione Patrum Græcorum diſcurrendo per ſæcula. 46
Quarto ex traditione Patrum Latinorum. 47
Quinto ſpecialiter ex Auguſtino, ejuſque fideliſſimis interpretibus SS. Proſpero & Thoma. 48
Sexto ex orationibus Eccleſiæ. 50
Septimo ex factis providentiæ. ibid.
Octavo ex Conciliis. 52
Nono ex Theologorum ſententiis. ibid.
Decimo ex ratione, eaque multiplici. 53
Solvuntur objectiones, primo ex Scriptura prodeuntes. 54
Secundo ex S. Auguſtino. 57
Tertio ex Divo Thoma. 61
Ex ratione. 63
Ex morte Chriſti. 66
Synopſis probationum. 69
Synopſis ſolutionum ad objectiones. ibid.
Art. III. *Utrum detur providentia ſpecialis quæ*

det

det operari ſalutem? ibid.
Concluſio *affirmativa.* 70
Probatur primo ex Scriptura ſacra. ibid.
Secundo ex factis & exemplis in Sciptura fundatis. ibid.
Tertio ex Patribus. ibid.
Quarto ex multiplici ratione. 71
Solvuntur objectiones. 72
Synopſis probationum. 75
Synopſis objectionum & reſponſionum. ibid.
Art. IV. *Vtrum detur providentia ſpecialiſſima, quæ det actu & finaliter operari ſalutem?* ibid.
Concluſio. *Datur hujuſmodi providentia.* ibid.
Synopſis probationum. 78
DISSERTATIO III. *De voluntate divina, ſuaviter prædeſtinante.* 79
Art. I. *De origine & progreſſu hæreſis Prædeſtinatianorum.* 80
Sectio I. *Hiſtoria Critica Hæreſis Prædeſtinatianorum.* ibid.
Ortus. ibid.
Progreſſus. ibid.
Proſcriptio. 81
Sect. 2. *Vtrum de facto fuerint Prædeſtinatiani.* ibid.
Concl. *De facto extiterunt Prædeſtinatiani.* ib.
Reſpondetur objectionibus. 83
Synopſis probationum. 86
Synopſis reſponſionum ad objectiones. ibid.
Sectio 2. *An Lucidus presbyter 5. ſæculo adhæſerit Prædeſtinatianis?* ibid.
Concluſio. *Adhæſit.* ibid.
Solvuntur objectiones. 87
Synopſis probationum. 89
Synopſis objectionum & ſolutionum. ibid.
Sectio 3. *Vtrum Goteſcalcus adhæſerit Prædeſtinatianis 9. ſæculo?* ibid.
Concluſio *affirmativa.* 90
Fit ſatis objectionibus. 92
Synopſis probationum. 98
Synopſis objectionum & ſolutionum. ibid.
Sectio 4. *Utrum Eccleſia Lugdunenſis impegerit in errorem Prædeſtinatianorum?* ibid.
Concluſio. *Non impegit.* 99
Solvuntur objectiones. 100
Synopſis probationum. 103
Synopſis ſolutionum ad objectiones. ibid.
Art. 2. *De Doctrina S. Auguſtini & ejus commendatione.* ibid.
Sectio I. *Utrum D. Auguſtinus præceſſerit in errore Prædeſtinatianos.* 104
Concluſio *negativa.* ibid.
Primo S. Auguſtinus impugnat prædeſtinationem neceſſitantem. ibid.
Secundo Sanctus Auguſtinus tenet Deum velle ſingulos homines ſalvos fieri. 105
Tertio docet Chriſtum mortuum eſſe pro ſingulis hominibus. 106
Nunquam docuit præcepta aliqua eſſe impoſſibilia. 107
Docet neceſſitatem ſuavem gratiæ ita ut liberum arbitrium ſub ejus dominio non ſe habeat ut inanime quoddam. ibid.
Propugnat liberum arbitrium permanere ſub dominio gratiæ etiam efficaciſſimæ. 108
Sanctus Aug. eſt ſui ipſius interpres in ſolutione objectionum quæ hic exponuntur. 109
Diluuntur de novo argumenta in contrarium. 113
Synopſis probationum. 117
Synopſis objectionum & ſolutionum. ibid.
Sec. 2. *Audiendus eſt D. Aug. pro prædeſtinatione SS., pro neceſſitate & efficacia gratiæ, quia teſtimonium habet univerſalis Eccleſiæ.* ibid.
Teſtimonium ſummorum Pontificum. 118
Teſtimonium Conciliorum. ibid.
Teſtimonium Patrum primorum ſæculorum ex conformitate Doctrinæ D. Aug. cum eis. 119
Teſtimonium Patrum tredecim ſæculorum ſubſequentium. 120
Teſtimonium ex univerſis orbis terrarum Eccleſiis. 122
Teſtimonium Theologorum. 123
Teſtimonium ex victoriis ſuper fidei hoſtes glorioſe ab Auguſtino reportatis. 124
Solvuntur objectiones. ibid.
Synopſis probationum. 128
Synopſis reſponſionum ab objectiones. ibid.
Ar. 3. *Utrum detur prædeſtinatio ſanctorum?* 129
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Solvuntur objectiones. 131
Synopſis probationum. 133
Synopſis ſolutionum ad objectiones. ibid.
Art. 4. *De cauſa motiva prædeſtinationis SS.* ib.
Sectio I. *Utrum prædeſtinatio ſanctorum poſſit catholice defendi ante præviſa merita?* 134
Concluſio I. *Prædeſtinatio adæquate ſumpta eſt ante præviſa merita.* 135
Concl. II. *Prædeſtinatio etiam inadæquate ſumpta in multis, ut in B. Virgine, in S. Joanne Baptiſta &c. eſt ante præviſa merita.* ibid.
Concl. III. *Prædeſtinatio inadæquate ſumpta catholice defenditur ante præviſa merita.* 136
Probatur, primo ex Scriptura ſacra. ibid.
Secundo ex Patribus Græcis. 137
Tertio ex Patribus Latinis. ibid.
Quarto ex ſancto Auguſtino. 138
Quinto ex Divo Thoma. 139
Sexto ex multiplici ratione. 140
Solvuntur objectiones, quæ ex ſacra eruuntur ſcriptura adverſus tertiam Concluſionem. 141

Objectiones ex Patribus & SS. Doctoribus proponuntur & diluuntur. 143
Argumenta ex ratione in contrarium diſcutiuntur & diluuntur. 145
Synopſis probationum. 149
Synopſis difficultatum & ſolutionum. ibid.
Sec.2. *Utrum prædeſtinatio ſit poſt præviſa merita, & catholice ſic propugnari poſſit?* 150
Concluſio. *Prædeſtinatio defenditur Catholice poſt præviſa merita.* ibid.
Probatur primo auctoritate Scripturæ ſacræ. ib.
Secundo ex Patribus Græcis. 152
Tertio ex Patribus Latinis. 153
Quarto ex Divo Thoma. 154
Quinto ex ratione multiplici. 156
Solvuntur objectiones, primo ex Scriptura ſacra prodeuntes. 158
Secundo ex S. Auguſt. auctoritate depromptæ. 164
Tertio ex ratione procedentes. 175
Synopſis probationum. 181
Synopſis Reſponſionum ad objectiones. ibid.
Sec.3. *Utrum S. Aug. in libro de prædeſtinatione ſanctorum & de dono perſeverantiæ agat de prædeſtinatione ad gratiam vel ad gloriam?* 182
Concluſio I. *S. Doctor agit ex profeſſo de prædeſtinatione ad gratiam in libro de prædeſtinatione ſanctorum.* ibid.
Probatur diſcurrendo per ſingula libri capita. ib.
Concluſio II. *S. Doctor in Libro de dono perſeverantiæ tractat ex profeſſo de prædeſtinatione ad gratiam.* 196
Probatur diſcurrendo per omnia libri Capita. ib.
Solvuntur objectiones. 209
Synopſis probationum. 212
Synopſis objectionum & ſolutionum. 213
DISSERTATIO IV. *De voluntate Dei uniente & reprobante.* 214
Articul. I. *Utrum anima ſit immortalis?* ibid.
Sectio prima. *Variis argumentis aſtruitur animæ immortalitas.* ibid.
1. Argumentum *Ex veteri Teſtamento.* 215
2. Argum. *depromitur ex novo Teſtamento.* ibid.
3. Argument. *Fit ex quadruplici potiſſimum ratione in divinis fundata Scripturis.* 216
4. Argum. *Ex Conciliis petitur.* 217
5. Arg. *Ex Traditione Patrum, & ex eorumdem rationibus.* 218
6. Arg. *Ex auctoritate Philoſophorum, Oratorum & Poetarum deſumitur.* 223
7. Arg. *Ex rationibus Phyſicis, Metaphyſicis & moralibus depromitur.* ibid.
Solvuntur objectiones ex Scriptura Sacra deſumptæ. 226
Solvuntur objectiones ex ratione prodeuntes. 228
Synopſis probationum. 230
Synopſis objectionum & ſolutionum. ibid.
Sect. II. *Convellitur Syſtema Epicuri animam rationalem eſſe mortalem propugnantis.* 231
Concl. *Non ſequitur ex fucato Epicuri Syſtemate animam hominis eſſe mortalem.* ibid.
Solvuntur objectiones Epicureorum. 233
Diluuntur objectiones Spinoſæ. 235
Synopſis probationum. 238
Synopſis objectionum & reſponſionum. ibid.
Art. 2. *Num detur reprobatio?* 239
Concluſio. *Deus decrevit excludere a gloria, illos ſolum quos in peccato lethali morituros prævidit.* ibid.
Solvuntur objectiones. 243
Synopſis probationum. 249
Synopſis objectionum & ſolutionum. ibid.
Art. 3. *Utrum detur infernus, pro puniendis reprobis, & ibi adſint pro peccatis pœnæ?* ibid.
Sect. 1. *De pœnis damnatorum in genere.* ibid.
Concluſio. *Datur infernus pro peccatis mortalibus numquam dimiſſis.* 250
Synopſis probationum. 253
Sectio 2. *Utrum damnati crucientur igne reali & corporeo?* ibid.
Concl. *Ignis inferni eſt verus & corporalis.* ibid.
Solvuntur objectiones. 254
Synopſis probationum. 259
Synopſis objectionum & ſolutionum. 260
Sectio 3. *Utrum animæ reproborum ſtatim poſt ſeparationem a corpore, pœnis afficiantur infernalibus.* ibid.
Concl. *Statim & abſque mora afficiuntur.* ibid.
Diluuntur objectiones. 261
Synopſis probationum. 263
Synopſis reſponſionum ad objectiones. 264
Art. IV. *Utrum pœnæ damnatorum ſint æternæ.* ibid.
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur primo ex veteri Teſtamento. ibid.
Secundo ex novo. 265
Tertio ex traditione Patrum. 267
Quarto ex confeſſione Martyrum veteris legis. 269
Quinto ex confeſſione Martyrum novæ Legis. 271
Sexto, ex rationibus Theologicis in jure fundatis. ibid.
Solvuntur Socinianorum objectiones ex auctoritate veteris Teſtamenti deſumptæ. 273
Fit ſatis objectionibus ex novo Teſtamento depromptis. 277
Reſpondetur ad objectiones ex ratione deſumptas. 279
Synopſis probationum. 283
Synopſis reſponſionum ad objectiones. ibid.
Concluſio *Tractatuum de Deo uno, ejuſque proprietatibus.* ibid.

Ca-

Canones Conc. Cariſiaci de prædeſtinatione. 285
Canones Concilii ſeptimi generalis contra Iconomachos. 286
Canones Concilii Tridentini, de libero arbitrio & Prædeſtinatione ſanctorum. ibid.

TRACTATUS QUINTUS.

De *ſanctiſſimæ Trinitatis Myſterio.* ibid.
De Hæreſibus circa ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium. 287
DISSERTATIO I. *De exiſtentia ſanctiſſimæ Trinitatis.* 288
Art. I. *Utrum repugnet dari Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis?* ibid.
Concl. *Dicimus contra Gentiles Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non repugnare.* 289
Probatur multiplici ratione. ibid.
Confirmatur. 290
Solvuntur objectiones. ibid.
Synopſis Probationum & objectionum. 292
Myſterium SS. Trinitatis non repugnat. ibid.
Synopſis difficultatum & reſponſionum. ibid.
Et ſic de cæteris. ibid.
Art. II. *Utrum myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis notum fuerit Judæis?* ibid.
Concluſio. *Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis Judæis notum fuit.* ibid.
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra.* 293
2. *Ex SS. Patribus.* 294
3. *Ex Rabbinis.* ibid.
4. *Ex ratione.* 295
Diluuntur objectiones. ibid.
Art. III. *Utrum myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis naturaliter poſſit demonſtrari?* ibid.
Concluſio. *Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non poteſt naturaliter demonſtrari.* ibid.
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra.* 297
2. *Ex SS. Patribus.* ibid.
3. *Ex ratione, eaque multiplici.* ibid.
Fit ſatis objectionibus. 298
Art. IV. *Utrum tres ſint perſonæ apud Deum in una natura ſubſiſtentes?* 302
Sectio I. *Hiſtoria critica fuſior, & per ordinem digeſta hæreſum circa myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.* ibid.
Ortus & progreſſus. ibid.
Errores Sabellii. 303
Errores Serveti. ibid.
Interitus, ſeu proſcriptio hæreſis. 304
Sect. II. *De natura myſterii SS. Trinitatis.* ibid.
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra veteris Teſtamenti.* ibid.
2. *Ex novo Teſtamento.* 305
3. *Ex traditione.* 306
4. *Ex Conciliis.* 308
5. *Ex Symbolis.* ibid.
6. *Ex rationibus Theologicis.* ibid.
Reſpondetur argumentis in contrarium. 309
DISSERTATIO II. *De eſſentia myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis in particulari.* 311
Art. I. *Utrum dentur in Deo proceſſiones?* ibid.
Sectio I. *De proceſſionibus in genere.* ibid.
Concluſio. *Dantur in Deo Proceſſiones.* 312
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
Primo quidem ex veteri Teſtamento. ibid.
Secundo, ex novo Teſtamento. ibid.
Tertio, ex SS. Patribus. 313
Quarto, ex rationibus Theologicis. ibid.
Diluuntur objecta. 314
Sectio II. *Num ſint in Deo plures aut pauciores quam duæ Proceſſiones?* ibid.
Concluſio. *Sunt tantummodo duæ in Deo Proceſſiones.* 317
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 318
Sect. III. *Utrum prima Proceſſio dicatur generatio, altera vero ſpiratio activa.* 321
Concluſio. *Sola prima Proceſſio dicitur generatio, altera vera dicitur tantum ſpiratio.* ib.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Diluuntur objecta. 322
Articulus II. *De relationibus & conſtitutivo perſonarum.* 325
Sec. I. *An ſint in Deo relationes reales, & quot?* ib.
Concl. I. *Dantur in Deo relationes reales.* ibid.
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
1. *Auctoritate.* ibid.
2. *Rationibus Theologicis.* ibid.
Concl. II. *Sunt tantum in divinis quatuor relationes, Paternitas ſcilicet, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva. Ita D. Thom. hic ex profeſſo cum aliis Theologis.* 226
Probatur ratione. ibid.
Solvuntur objectiones adverſus primam concluſionem militantes. ibid.
Solvuntur objectiones contra ſecundam concluſionem procedentes. 327
Sectio. II. *Utrum relationes diſtinguantur ab eſſentia?* 329
Concluſio. *Relationes divinæ virtualiter ſolum diſtinguuntur ab eſſentia.* ibid.
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
1. *Ex Conciliis.* ibid.
2. *Ex ratione, eaque multiplici.* ibid.
Solvuntur objectiones. 330
Sectio III. *Quænam ſit natura relationum in divi-*

divinis? 331
Sectio IV. *Quid ſit perſona, & utrum in divinis reperiatur? Quænam notiones & quomodo loquendum de myſteriis SS. Trinitatis*. 334
Sectio V. *Utrum perſonæ conſtituantur per relationes*. 336
Concluſio. *Perſonæ divinæ formaliter conſtituuntur in ratione perſonarum per ſubſiſtentias relativas, ut dicunt quid abſolutum ad aliud relatum*. ibid.
Probatur multis momentis. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra*. ibid.
2. *Ex Conciliis*. ibid.
3. *Ex SS. Doctoribus*. ibid.
4. *Ex ratione multiplici*. 337
Fit ſatis objectionibus. ibid.
Articulus III. *Utrum ſint in Deo tres perſonæ realiter diſtinctæ*. 339
Concluſio Catholica. *Tres ſunt in Deo perſonæ realiter diſtinctæ*. 340
Probatur ex multis capitibus. ibid.
1. *Ex veteri Teſtamento*. ibid.
2. *Ex novo Teſtamento*. 341
3. *Ex Conciliis*. ibid.
4. *Ex SS. Patribus*. 342
Primo, ex Græcis. ibid.
Secundo, ex Patribus Latinis. ibid.
5. *Ex rationibus Theologicis*. 343
Exploduntur Hæreticorum commenta. 344
Articulus IV. *Utrum unitas ſubſiſtat cum perſonarum Trinitate?* 348
Concluſio. *Eſt unica in tribus perſonis natura, adeoque unus Deus*. ibid.
Probatur omni argumentorum genere. ibid.
1. *Ex veteri & novo Teſtamento*. ibid.
2. *Ex Conciliis & Symbolis*. ibid.
3. *Ex Patribus Græcis*. 349
4. *Ex Græcis recentioribus*. ibid.
5. *Ex Patribus Latinis*. ibid.
6. *Ex Patrum rationibus*. 350
7. *Ex ulterioribus rationibus*. 351
Reſpondetur objectionibus. ibid.
DISSERTATIO III. *De perſona Patris*. 355
Art. I. *Utrum prima perſona ſit per ſe Deus*. ib.
Concluſio. *Prima perſona eſt per ſe Deus*. ib.
Probatur multis momentis. ibid.
Primo, auctoritate. ibid.
Secundo, ex rationibus Theologicis. ibid.
Solvuntur objectiones. 356
Articulus II. *Utrum Deus ſit Deus in omnibus, id eſt, utrum perfectiones tam relativæ quam abſolutæ ſint Deus?* 357
Concluſio. *Quidquid eſt in Deo, Deus eſt*. ib.
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra Conciliis explicata*. ib.
2. *ex SS. Doctoribus*. 358
3. *Ex rationibus Theologicis*. ibid.
Diluuntur objectiones. 359
Articulus III. *Utrum conveniat primæ perſonæ eſſe Patrem?* 360
Concluſio. *Nomen Patris convenit Deo, maxime primæ perſonæ*. ibid.
Probatur ex multis capitibus. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra*. ibid.
2. *Ex Symbolis*. ibid.
3. *Ex SS. Patribus & Doctoribus*. ibid.
4. *Ex ratione eaque multiplici*. 361
Solvitur una objectio. 362
Articulus IV. *Utrum conveniat primæ perſonæ eſſe principium non de principio*. 363
Concluſio I. *Eſſe principium competit maxime Patri ad intra & ad extra*. ibid.
Probatur multis momentis. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra*. ibid.
2. *Ex SS. Doctoribus*. ibid.
3. *Rationibus Theologicis*. 364
Concluſio II. *Eſſe principium creaturarum convenit omnibus perſonis*. ibid.
Probatur multis momentis. ibid.
Concluſio III. *Pater eſt innaſcibilis ſeu principium non de principio*. 365
Probatur multis momentis. ibid.
DISSERTATIO IV. *De perſona filii, maxime de ejus divinitate*. 366
Dogma de divinitate Verbi quatuor argumentis demonſtratur. ibid.
Art. I. *Utrum ex Scriptura, Patribus & ratione Theologica conſtet Verbum eſſe Deum*. ibid.
Sectio prima. *Hiſtoria critica Arianiſmi*. ib.
Ortus. ibid.
Progreſſus. 337
Interitus ſeu proſcriptio. ibid.
Sectio ſecunda. *Utrum ex Scriptura ſacra conſtet Verbum eſſe Deum*. 368
Concluſio affirmativa. ibid.
§. I. *Primum argumentum: probatur divinitas Verbi, ex nominibus divinis ipſi attributis*. ib.
§. II. *Secundum argumentum: divinitas Verbi demonſtratur ex apparitionibus factis Patriarchis*. 369
§. III. *Tertium argumentum deſumitur ex viſionibus Prophetarum qui Verbum ut ipſis tanquam Deum loquentem audierunt*. 370
§. IV. *Quartum argumentum. Eadem Verbi divinitas ex oraculis ulterioribus novi Teſtamenti oſtenditur*. ibid.
§. V. *Diluuntur Heterodoxorum argumenta, ex veteri teſtamento deprompta*. 372
Diluuntur objecta contra æternitatem Verbi. 376
Fit ſatis objectionibus ex novo Teſtamento ex-

cerptis, primo contra caput primum Evangelii ſecundum Joan. 377

Argumenta contra unitatem naturalem filii cum Patre Joan. 10. ibid.

Sectio tertia. *Utrum ex traditione conſtet verbum eſſe Deum.* 384

Punctum primum. *Expenditur traditio pro divinitate Verbi.* ibid.

Concluſio. *Ex traditione conſtat Verbum eſſe Deum.* ibid.

Ex primo ſæculo. ibid.

Ex ſecundo ſæculo. 385

Ex tertio ſæculo. 386

Ex quarto ſæculo. ibid.

Ex quinto ſæculo. 387

Solvuntur objectiones. 388

Punctum ſecundum. *Utrum Juſtinus Philoſophus, inſignis Chriſti Martyr vere & clare divinitatem verbi defenderit.* 391

Concluſio. *Juſtinus vere & clare propugnavit Verbi divinitatem.* ibid.

Diluuntur objectiones. 392

Punctum tertium. *Utrum Athenagoras vere & clare divinitatem Verbi defenderit.* 397

Concl. *Dicimus contra Jurium Athenagoram vere & clare divinitatem Verbi tenuiſſe.* ibid.

Probatur ex variis ipſius teſtimoniis. ibid.

Fit ſatis objectionibus. ibid.

Punctum quartum. *Num Irenæus, & Theophilus Antiochenus vere & clare propugnaverint divinitatem Verbi?* 400

Concl. *Theophilus Antiochenus ſimiliter clare agnovit & propugnavit Verbi divinitatem.* ib.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum contra primam concluſionem. 401

Diluuntur objectiones adverſus ſecundam concluſionem militantes. 402

Punctum quintum. *Utrum Clemens Alexandrinus vere & clare crediderit, & docuerit divinitatem Verbi.* 404

Concluſio. *Probatur multis momentis.* ibid.

Solvuntur objectiones Socinianorum. ibid.

Punctum ſextum. *Utrum Tertullianus clare & recte ſenſerit de divinitate Verbi.* ibid.

Concluſio. *Tertullianus clare Verbi divinitatem propugnavit.* 408

Solvuntur objectiones. 409

Diluitur aliud argumentum contra æternitatem Verbi. 413

Punctum ſeptimum. *Utrum Origenes bene ſenſerit de divinitate Verbi.* ibid.

Concluſio. *Origenes bene ſenſit de divinitate Verbi & clare illam propugnavit.* 418

Reſpondetur objectionibus. 419

Punctum octavum. *Utrum Euſebius Cæſarienſis agnoverit divinitatem Verbi.* 424

Concluſio. *Euſebius Cæſarienſis Verbi divinitatem abnegavit.* ibid.

Probatur multis. ibid.

Primum argumentum ex textibus auctoris. ibid.

Secundum argumentum ex ulterioribus textibus. ibid.

Tertium argumentum ex Conciliorum ſententiis. 425

Quartum argumentum ex SS. Patrum & auctorum teſtimoniis. 426

Fit ſatis objectionibus. ibid.

Punctum nonum. *Utrum Marcellus Ancyranus Verbi divinitatem propugnaverit.* ibid.

Concluſio. *Marcellus Ancyranus Verbi divinitatem propugnavit.* 431

Solvuntur objectiones. 432

Punctum decimum. *Utrum Liberius Papa Verbi conſubſtantialitatem abnegaverit.* ib.

§. I. *De formulis Sirmienſibus.* 435

De triplici fidei profeſſione Sirmica. ibid.

§. II. *De vocabulo* ὁμοούσιον. 437

Concl. *Rite appoſita eſt vox* ὁμοούσιον *Symbolo.* ib.

Probatur rationibus Theologicis. ibid.

Solvuntur objecta. 438

§. III. *Utrum vox* ὁμοούσιον *ſtatim poſt Nicænam Synodum fuerit in uſu.* 441

Concluſio. ὁμοούσιον *non fuit vox neceſſaria neceſſitate abſoluta &c.* ibid.

Probatur multis argumentis. ibid.

Diluuntur objectiones. 443

§. IV. *Utrum vox* ὁμοούσιον *fidem Nicænam ita perfecte explicet, ut illam uſurpantes eſſent vere catholici.* ibid.

Concluſio *affirmativa.* 447

Præſules nomine ὁμοιούσιος *intelligebant Filium Dei patri in identitate ſimilem.* 448

Probatur multis momentis. ibid.

Fit ſatis objectionibus. 449

§. V. *De incontaminata fide Liberii Papæ. Hiſtoria critica ab anno* 353. *uſque ad annum* 360. *incluſive.* 445

Reſolvitur dubium de fide Liberii Papæ. 459

Concluſio. *Liberius Papa nunquam diſceſſit a fide Nicæna.* ibid.

Probatur variis momentis. ibid.

Proponuntur & ſolvuntur objectiones. 460

Solvitur objectio ex Pontificatu Felicis. 465

Punctum undecimum. *Num univerſalitas Eccleſiæ pro fide,* conſubſtantialis, *verſus Concilii Ariminenſis & Liberii tempora exciderit.* 469

§. I. *Num patres, Ariminenſes perfidiæ Arianæ ſubſcripſerint?* ibid.

Concluſio I. *patres Ariminenſes in primo Concilio*

cilio fidem Nicænam verbis & ſcriptis propugnavere. ibid.
Probatur multis momentis. 470
Concl.II. *Patres Ariminenſes poſthumi conventus a fide Nicæna non exciderunt.* 471
Probatur luculentiſſimis argumentis. ibid.
Primum argumentum. ibid.
Secundum argumentum. 472
Tertium argumentum. ibid.
Quartum argumentum. 473
Fit ſatis objectionibus. ibid.
§.II.*Utrum iſta D.Hier.* ingemuit totus orbis *&c. intelligenda ſint in ſenſu obvio &c.* 476
Concl.negativa. *Probatur duplici rationum genere; primo ex rationibus generalibus.* ibid.
Secundo ex rationibus ſpecialibus. 477
Ex Hiſtoricis ſacris. ibid.
Ex SS. Patribus. 479
Ex Conciliis. 480
Ex Eccleſia Orientali & Occidentali. 481
Ab enumeratione partium. 482
Solvuntur objectiones. ibid.
Aperitur mens S. Hieronymi diſcutitur mens S. Hilarii Pictavienſis. 483
Explanatur mens D.Greg.Naz.& S.Baſilii. 486
§.III.*Utrum Vincentius Lirinenſis Eccleſiæ univerſalitatem verſus Liberii Papæ & Concilii Ariminenſis tempora abnuerit.* 490
Concluſio. *Vincentius Eccleſiæ univerſalitatem non impugnavit.* ibid.
Probatur multis argumentis. ibid.
1. Ex conformitate &c. ibid.
2.Idem probatur ex Concilio Ariminenſi &c. 491
3. Ex tolerantia vocis ὁμοούσιον. 492
4. Vincentius eſt ſui ipſius interpres. ibid.
Sectio quarta. *Utrum ratione Theologica probari poſſit Verbum eſſe Deum.* 493
Concluſio *affirmativa.* ibid.
Probatur multiplici ratione. ibid.
Solvuntur objectiones Heterodoxorum. 495
Articulus II. *Utrum Verbum ſit conſubſtantiale Patri.* 497
Concl. *Verbum eſt conſubſtantiale Patri.* ibid.
Primum argumentum, ex Scriptura ſacra. ibid.
Secundum, ex Conciliis procedit. 498
Tertium, ex SS. Patribus depromitur. ibid.
1. Ex Græcis. ibid.
Rationes B. Cyrilli Alexandrini. 499
2. Patres Latini. 500
Quartum, ex Apologiis deducitur. ibid.
Quintum, ex confeſſione Martyrum. 501
Sextum, variis rationibus innititur. 502
Solvuntur objectiones Heterodoxorum. ibid.
Articulus III. *Utrum Verbum ſit vere Filius Dei.* 505
Concluſio. *Verbum eſt verus Dei Filius.* ibid.
Primum argumentum, ex nominibus Filio propriis. 506
Secundum, ex generatione vera. 508
Tertium, innititur jure naturali quod Filius habet in bona Patris. 509
Solvuntur objectiones Arianorum. ibid.
Artic. IV. *Utrum Verbum ſit Filius Dei, per omnia Patri æterno æqualis.* 512
Concluſio. *Dicimus contra Arianos & Jurium Verbum eſſe Filium Dei &c.* ibid.
1. Ex Scriptura ſacra. ibid.
2. Ex Conciliis & Symbolis. 513
3. Ex Patribus utriuſque Eccleſiæ. ibid.
4. Ex proprietatibus divinis quæ Verbo conveniunt. 514
5. Ex divinis operationibus quæ Verbo conveniunt. ibid.
6. Ex cultu quo filius ſimul, cum Patre & Spiritu ſancto ſemper celebratus eſt. 515
7. Denique evertendo ſyſtema Jurii. 516
Reſpondetur objectionibus Arianorum. ibid.
Solvuntur objectiones Jurii. 517
DISSERT. V. *De perſona Spiritus Sancti ejuſque natura.* 520
Hiſtoria critica hæreſis Macedonianæ. ibid.
Ortus. ibid.
Progreſſus. ibid.
Interitus ſeu proſcriptio. 521
Art. I. *Utrum Spiritus ſanctus ſit perſona per ſe ſubſiſtens, & non purum Dei donum.* ibid.
Concluſio. *Spiritus ſanctus eſt perſona per ſe ſubſiſtens.* ibid.
Probatur multipliciter. ibid.
1. Ex Scriptura ſacra. ibid.
2. Ex traditione Patrum. 522
3. Ex rationibus Theologicis. 523
Solvuntur objectiones. ibid.
Art. II. *Utrum Spiritus ſanctus ſit Patri & Filio conſubſtantialis.* 525
Concluſio. *Spiritus ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtantialis.* ibid.
Probatur multis momentis. ibid.
1. Ex Scriptura ſacra. ibid.
Ex novo Teſtamento juxta B. Cyrilli Alexandrini interpretationem. ibid.
Primo ex Evangelio ſecundum Matthæum & Joannem. ibid.
Ex Epiſtola ad Romanos. 526
Ex Epiſtola prima ad Corinthios. ibid.
Ex Epiſtola ſecunda ad Corinthios c. 9. ibid.
Ex Epiſtolis ad Galatas, & ad Ephesios. ibid.
Ex Epiſtolis SS. Jacobi, Petri & Joannis. 527
2. Ex Conciliis & Symbolis. ibid.
3. Ex traditione Patrum. 528

4. *Ex rationibus B. Cyrilli Alex.* 529
5. *Ex rationibus Theologicis.* 530
Solvuntur objectiones Heterodoxorum. 533
Artic. III. *Utrum Spiritus ſanctus procedat a Patre & Filio.* 537
Concluſio I. *Spiritus ſanctus a Patre, & Filio procedit.* ibid.
Concl. II. *Spiritus ſanctus procedit a Patre & Filio, ut ab uno adæquato principio.* 538
Concl. III. *Si Spiritus ſanctus non diſtingueretur a Filio, ab ipſo non procederet.* ibid.
Solvuntur objectiones. ibid.
Articulus IV. *De particula* filioque *addita Symbolo.* 541
Sectio prima. *Hiſtoria critica erroris Græcorum circa Spiritum ſanctum.* ibid.
Ortus. Progreſſus. 342
Interitus ſeu proſcriptio. ibid.
Sectio II. *Num licite addita ſit ſymbolo iſta particula,* qui a Patre filioque procedit. 543
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Tempus quo particula addita eſt ſymbolo. 544
Solvuntur objectiones contra primam rationem in qua dictum eſt ſpiritum ſanctum a Filio procedere. 545
Diſcutitur mens Theodoreti. 547
DISSERTATIO VI. *De Miſſione perſonarum divinarum.* 551
Art. I. *De Miſſionibus divinis in genere.* ibid.
Art. II. *De Miſſione filii in particulari.* 553
Concluſio. *Filius Dei Miſſus eſt a Patre, & quidem viſibiliter ad homines.* ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Artic. III. *Utrum ſpiritus ſanctus miſſus ſit in mundum.* 554
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur multis momentis. ibid.
1. *Ex veteri Teſtamento.* ibid.
2. *Ex novo Teſtamento.* ibid.
3. *Ex Patribus.* 555
4. *Rationibus Theologicis.* ibid.
Diluuntur objecta. 556
Art. IV. *Utrum perſonæ divinæ deſcendant inviſibiliter in animam cujuſcumque juſti.* ib.
Concluſio affirmativa. 557
Probatur concluſio rationibus Theologicis. ibid.

HIſtoria Critica *errorum circa mundi creationem.*
Ortus, Progreſſus, interitus. 560
DISSERT. I. *De efficacia omnipotentiæ Dei ſecundum ſe ſpectata.* 562
Art. I. *Utrum Deus ſit cauſa rerum omnium efficiens, finalis, & exemplaris?* ibid.
Concl. I. *Eſt cauſa efficiens rerum omnium.* ib.
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
1. *Ex Scriptura ſacra.* ibid.
2. *Ex S. Auguſtino.* ibid.
3. *Ex rationibus D. Thomæ.* 563
Concl. II. *Eſt cauſa exemplaris.* 564
Probatur auctoritate SS. Aug. & Thomæ eorumque rationibus. ibid.
Concluſio III. *Eſt cauſa finalis.* ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 565
Synopſis probationum & objectionum. ibid.
Et ſic de ſingulis articulis ſub finem. 567
Art. II. *Utrum Deus ſit cauſa rerum omnium Creatrix?* ibid.
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur. 1. *Ex Scriptura.* 568
2. *Ex SS. Patribus.* ibid.
3. *Rationibus D. Thomæ.* ibid.
Diluuntur objectiones. 569
Artic. III. *De concurſu ſimultaneo. Utrum detur?* 571
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur. 1. *Ex Scriptura.* 572
2. *Rationibus Theologicis & Philoſophicis.* ib.
Fit ſatis objectionibus. 573
Art. IV. *Utrum detur præmotio phyſica?* ibid.
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur. 1. *Ex Scriptura.* 574
2. *Ex Conciliis.* 575
3. *Rationibus D. Thomæ.* ibid.
Solvuntur objectiones ex S. Th. deſumptæ. 578
Articulus V. *De natura Præmotionis.* ibid.
Sectio I. *De natura pro ordine naturali.* 581
Concl. *Se habet per modum entis incompleti.* ib.
Reſpondetur objectionibus. 582
Sec. II. *Utrum Præmotio in ordine ſupernaturali ſita ſit in gratia per ſe efficaci?* ibid.
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 586
Sectio III. *Utrum Præmotio libertati humanæ & ſanctitati Dei adverſetur?* ibid.
Concl. I. *Non nocet libertati.* 589
Concl. II. *Neque ſanctitati Dei.* 590
Solvuntur objectiones contra primam concluſionem. 591
Sectio IV. *De utilitate Præmotionis & quotuplex.* 597
Concluſio I. *Præmotio generalis ſufficit in Ordine naturali & probatur.* 599
Concluſio II. & III. *Specialis in Ordine ſupernaturali requiritur & probatur.* 600
Concluſio IV. *Non datur præmotio neceſſitans,*

tans, & *probatur*. 601
Fit ſatis objectionibus. ibid.
DISSERT. II. *De omnipotentia Dei quantum ad productionem Angelorum*. ibid.
Articulus I. *Utrum dentur Angeli?* 608
Sect. I. *Hiſtoria critica errorum circa Angelos*. ibid.
Ortus, *Progreſſus*, *Extinctio*. ibid.
Sectio II. *De multiplici acceptatione nominis Angelici*. 609
Sectio III. *Utrum Angeli ſint meræ cogitationes boni & mali?* ibid.
Concluſio negativa: *Dantur Angeli*. 610
Probatur ex utroque Teſtamento, *ex SS. Patribus & poſſeſſione corporum*, *quæ* ibid.
Oſtenditur omni argumentorum genere. 612
Fit ſatis objectionibus. 614
Art. II. *Quandonam Angeli fuerint creati?* ib.
Concluſio. *Cum mundo corporeo*, & *probatur rationibus Theologicis*. 616
Diluuntur objecta. 617
Artic. III. *Utrum Angeli ſint corporei?* ibid.
Concluſio negativa. ibid.
Probatur 1. *Ex ſcriptura*. 618
2. *Ex Patribus*. 3. *Ratione*. 619
Diluuntur objecta. 620
Art. IV. *De numero & diſtinctione Angelorum*. 624
Sectio I. *Utrum diſtinguantur ad invicem?* ib.
Concluſio. *Diſtinguuntur ſpecie*. 625
1. *Probatur ex SS. Patribus*. ibid.
2. *Ratione*. ibid.
Solvuntur objectiones. 626
Sectio II. *Utrum per Hierarchias diſtinguantur?* ibid.
Concluſio I. *Triplex eſt Hierarchia*, & *probatur*. 631
Concluſio II. *Novem ſunt Angelorum Ordines*, & *probatur*. 632
Fit ſatis objectionibus contra primam Concluſionem. 634
Objectiones contra ſecundam. 635
Art. V. *De operatione Angelorum*. ibid.
Sectio I. *Utrum ſuam promeruerint beatitudinem?* 638
Concluſio *affirmativa*. ibid.
Et probatur 1. *Ex Scriptura*. 639
2. *Ex SS. Patribus & ratione*. ibid.
Reſpondetur objectionibus. 640
Sectio II. *Num Angeli futura contingentia*, *ſecreta cordium*, & *myſteria naturaliter cognoſcant?* ibid.
Concluſio negativa. 642
Et probatur 1. *Ex Scriptura*. ibid.
2. *Ex Patribus*. 3. *Ratione*. 644
Fit ſatis objectionibus. 645
Sec. III. *De operatione Angelorum ad extra*. ib.
Punctum primum. *Num aliquando vera aſſumant corpora?* ibid.
Concluſio *affirmativa*. 648
Et probatur ratione. ibid.
Solvuntur objectiones. 649
Punctum ſecundum. *Num Angelus ſit ſubſtantialiter præſens in corpore aſſumpto*, & *in eo operationes vitales habeat?* ibid.
Concluſio I. *Eſt ſubſtantialiter præſens*, & *probatur*. 651
Concluſio II. *Ibi non habet operationes vitales*, & *probatur rationibus D. Thomæ*. 652
Fit ſatis objectionibus. ibid.
Art. VI. *An Angeli ſint in loco*, & *quomodo?* 654
Concl. *Angelus eſt in loco per operationem*. ib.
Et probatur ratione. ibid.
Art. VII. *De Paterna Angelorum cuſtodia*. ib.
Concl. *Angeli ſancti cuſtodiunt homines*, *ut eos ad felicitatem æternam perducant*. 657
Probatur 1. *Ex Scriptura*. ibid.
2. *Ex SS. Patribus*. ibid.
3. *Rationibus Theologicis*. 658
Solvuntur objecta. ibid.
Art. VIII. *Ubi cætera D. Thomæ circa Angelos placita referuntur*. 659
DISSERTATIO III. *De omnipotentia Dei in opere ſex dierum circa creaturam mere corporalem*. ibid.
Articulus I. *Num Deus in principio cuncta creaverit?* ibid.
Concluſio *affirmativa*. 661
Probatur Scriptura, & *ratione*. ibid.
Diluuntur objectiones. 662
Articulus II. *Num Deus ſex dierum decurſu cuncta creaverit?* ibid.
Concluſio *affirmativa*. 666
Probatur ſcriptura, *Patribus & ratione*. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 667
Art. III. *De opere ſex dierum in ſpeciali*. ibid.
Sectio I. *De opere primæ diei*. ibid.
Concluſio. *Lux eaque ſenſibilis iſto die fuit creata*. 671
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
Solvuntur objectiones. 672
Sectio II. *De opere ſecundæ diei*. ibid.
Concluſio I. *Cœlum corporeum*, *ſcilicet firmamentum ſecunda die productum eſt*. 674
Probatur Scriptura, *SS. Doctoribus & ratione*. ibid.
Concluſio II. *Aquæ quæ ſuper cœlos ſunt*, *corporales putantur*. 676
Probatur ſcriptura, *SS. Doctoribus*, & *ratione*. ibid.

Diluun-

Diluuntur objectiones. 677
Sectio III. *De opere tertiæ diei.* ibid.
Concluſio I. *Deus congregavit aquas in unum locum.* 679
Probatur ſcriptura, SS. Patribus & ratione. ib.
Concluſio II. *Deus eodem die produxit herbas ſuper terram, cui & producendi virtutem contulit.* 680
Probatur ſcriptura, SS. Patribus & ratione. ib.
Fit ſatis objectionibus. 681
Sectio IV. *De opere quartæ diei.* ibid.
Concluſio. *Sol, luna & ſtellæ omnes hac die condita ſunt.* 684
Probatur ſcriptura, Patribus & ratione. ibid.
Solvuntur objectiones. 685
Sectio V. *De opere quintæ diei.* ibid.
Concl. *Piſces & aves iſto die condita ſunt.* 688
Probatur ſcriptura & rationibus D. Thomæ. ib.
Sectio VI. *De opere ſextæ diei.* ibid.
Concluſio I. *Animalia & homo hac die creata ſunt.* 689
Probatur ſcriptura, ex D. Auguſtino & ratione D. Thomæ. ibid.
Concluſio II. *Homo factus eſt ad imaginem Dei.* 690
Probatur ex ſcriptura, & Patribus & ratione. ibid.
Reſpondetur objectionibus. 692
Solvuntur objectiones contra primam concluſionem. ibid.
Diluuntur objecta contra ſecundam. 694
Art. IV. *Quo ſenſu Deus requievit die 7.* ibid.
Concluſio I. *Convenienter ſic dicitur.* ibid.
Probatur auctoritate & ratione. 697
Concluſio II. *Recte annuntiatur Deum benedixiſſe diem 7.* 698
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
Solvuntur objectiones. 699
DISSERTATIO IV. *De hominis creatione in ſpeciali, ejuſque ſtatibus.* ibid.
Artic. I. *Num primus homo conditus ſit in juſtitia originali?* ibid.
Concluſio affirmativa. 702
Probatur ab enumeratione partium. ibid.
Solvuntur objectiones. 707
Art. II. *An Adam opus habuerit in ſtatu innocentiæ auxilio præmovente, tum in ordine naturali, tum in ordine ſupernaturali.* ibid.
Concluſio *affirmativa.* 711
Pro prima parte. ibid.
Probatur rationibus D. Thomæ. ibid.
Concluſio utique affirmativa pro ſecunda parte. ib.
Probatur ex SS. Doctoribus, & rationibus D. Thomæ. 713
Fit ſatis objectionibus Novatorum. 715
Diluuntur objectiones Janſenii contra præmotionem Phyſicam. 717
Art. III. *De ſtatu naturæ lapſæ & reparatæ.* ib.
Sectio I. *Utrum Adam peccando a juſtitia originali exciderit?* ibid.
Concluſio *affirmativa.* 723
Probatur pro omnibus defectibus. ibid.
Solvuntur objectiones. 727
Sectio II. *Utrum Adamus pro peccato egerit pœnitentiam?* ibid.
Concluſio *affirmativa.* 730
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
Diluuntur objecta. 731
Art. IV. *Utrum gratia Chriſti ſit gratia Adami fortior & abundantior?* ibid.
Concluſio prima, eaque affirmativa. 732
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
Concl. II. *Diſcrimen inter gratiam Adami & gratiam Chriſti non eſt quod voluntas ſub dominio primæ gratiæ haberet indifferentiam actus, ſecus ſub dominio ſecundæ.* 736
Probatur ex Concilio Tridentino, S. Auguſtino, S. Proſpero & ratione. ibid.
Solvuntur objectiones contra primam concluſionem. 739
Reſpondetur objectionibus adverſus ſecundam. 741

TRACTATUS SEPTIMUS.

De ultimo fine hominis & de Actibus per quos ad eum vel acceditur, vel receditur. Ordo tractatus, & errores circa moralitatem. 745
DISSERTATIO I. *De fine ultimo tum in genere, tum in particulari.* ibid.
Art. I. *Utrum ſummum bonum ſit finis ultimus hominis?* ibid.
Concluſio affirmativa. 747
Probatur ratione multiplici. ibid.
Solvuntur objecta. 748
Art. II. *Utrum homo ex naturali pondere agat propter beatitudinem?* ibid.
Concluſio affirmativa. 750
Probatur rationibus luculentiſſimis. ibid.
Solvuntur objectiones. 751
Art. III. *Utrum homo in actionibus humanis ſemper agat propter finem?* ibid.
Concluſio affirmativa. 752
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Solvuntur objectiones. 753
Art. IV. *Utrum homo poſſit ſimul habere plures fines ultimos?* ibid.
Concluſio negativa. 755
Probatur argumentis Theologicis. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 756

Arti-

Articulus V. *Utrum Deus ſit finis ultimus hominis?* 758
Concluſio. *Solus Deus eſt beatitudo objectiva hominis.* 758
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Solvuntur objectiones. 760
Art. VI. *De actu quo finis ultimus poſſidetur.* ib.
Concluſio. *Beatitudo conſiſtit formaliter in viſione.* 764
Probatur multis argumentis. ibid.
De beatitudine corporis, ejuſque præclaris dotibus. 766
Fit ſatis objectionibus adverſus formalem beatitudinem. 767
Proponuntur objecta contra dogma reſurrectionis & ſolvuntur. 771
DISSERT. II. *De conſtitutivo actuum bonorum & malorum.* 773
Artic. I. *Num actus humanus omnis ſuam deſumat ſpeciem ex objecto circumſtantiis veſtito?* ibid.
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Diluuntur objecta. 775
Art. II. *Utrum bonitas actus humani deſumatur ex ordine reali ad objectum bonum?* 779
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Solvuntur objectiones. 780
Artic. III. *Utrum actus malus formaliter conſiſtat in aliquo privativo?* 782
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Solvuntur objectiones. 783
Art. IV. *Utrum actus interior & exterior ſint ejuſdem ſpeciei.* 786
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur multis rationibus. ibid.
Solvuntur objectiones. 788
Art. V. *De virtutibus tam in genere, tum in particulari.* 791
De eſſentia & proprietatibus virtutum. 792
De diviſione virtutum. 793
De donis Spiritus ſancti. 794
DISSERT. III. *De principiis & cauſis peccatorum.* 796
Sectio prima. *Num vitium opponatur virtutibus?* ibid.
Concl. *Opponitur virtutibus acquiſitis.* ibid.
Probatur auctoritate, & ratione. ibid.
Solvuntur objectiones. 797
Sectio ſecunda. *Utrum ignorantia excuſet a peccato.* 799
Concluſio I. *Omnis ignorantia voluntaria peccatum eſt.* 800
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Concluſio II. *Ignorantia invincibilis facti & juris poſitivi, etiam divini, excuſat a peccato.* 801
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Concl. III. *Ignorantia invincibilis etiam juris naturalis excuſat a peccato.* 802
Solvuntur objectiones contra ſecundam & tertiam concluſionem. ibid.
Sectio tertia. *Utrum omnes actus ſenſualitatis ſint peccata?* 809
Concluſio. *Motus primo-primi ſenſualitatis non ſunt peccata.* 810
Probatur auctoritate & ratione. ibid.
Probatur ex Scriptura, Concilio Tridentino & ratione. ibid.
Diluuntur difficultates. ibid.
DISSERT. IV. *De peccatis tam in genere, tum in particulari.* 813
Art. I. *De definitione, diviſione, comparatione & quantitate peccatorum.* ibid.
Art. II. *Utrum detur peccatum originale?* 816
Concluſio affirmativa. 817
Probatur multis argumentis. ibid.
Primum, ex veteri Teſtamento. ibid.
Secundum, ex novo. 818
Tertium, ex traditione Patrum. ibid.
Quartum, ex decretis SS. Pontificum & Conciliorum. 821
Quintum, ex rationibus Theologicis. 822
Solvuntur objectiones Pelagianorum ex Scriptura. 824
Objectiones Pelagianorum S. Auguſtino propoſitæ & ab eo ſolutæ. 826
Objectiones ex SS. Patribus, Clemente Alex. Tertulliano, Origene. 831
Exponitur mens ſancti Athanaſii, Optati Milevitani, & ſancti Hieronymi. 834
Diſcutitur ſententia Baſilii, Gregorii Nyſſ. & Arnobii junioris. 836
Explicatur mens ſancti Chryſoſtomi. 838
De mente Theodoreti. 840
Art. III. *Utrum peccatum originale ad omnes homines ſe extendat?* 842
Concluſio affirmativa. ibid.
Probatur rationibus Theologicis. ibid.
Fit ſatis objectionibus. 843
Art. IV. *De eſſentia, ſubjecto & effectibus peccati originalis.* 844

TRA-

TRACTATUS QUARTUS
DE VOLUNTATE DEI
PROVIDENTE, ORDINANTE, PRÆMIANTE ET PUNIENTE.

BEATUS AUGUSTINUS, l. 3. de Trinit. c. 4. de voluntate Dei differens ait: " Voluntas Dei „ eſt prima & ſumma cauſa omnium „ corporalium ſpecierum atque motionum. Nihil „ enim fit viſibiliter & ſenſibiliter, quod „ non de interiore, inviſibili atque intelligibili aula ſummi Imperatoris, aut „ jubeatur, aut permittatur, ſecundum „ ineffabilem juſtitiam præmiorum atque „ pœnarum, gratiarum & retributionum. „ Rurſus, l. 5. de Civ. Dei, c. 9. 4. " Omnia Dei voluntati ſubdita ſunt, cui „ etiam voluntates omnes ſubjiciuntur, „ quia non habent poteſtatem, niſi quam „ ille concedit. Cauſa itaque rerum quæ „ facit, nec fit, Deus eſt. „ Satanas tamen ab initio rebellis, perpetuas movet contra hanc ſuavem ſimul & tremendam voluntatem tragœdias; Hæretici quippe ad ſpiritus erroris attendentes, omnia moliti ſunt ad evacuandam in hoc puncto fidem. Et vero, auſu temerario dixerunt Deum ſuis non ſufficienter providere creaturis neceſſaria ad vitam, tum naturalem, tum ſupernaturalem: Alii enim Deum noſtra non conſiderare autumant: Alii nolle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri: Alii prædeſtinare neceſſario, quoſdam quidem ad vitam, quoſdam vero ad mortem. Igitur ad fidem ſtrenue defendendam contra inſenſiſſimos iſtos hoſtes quatuor potiſſimum tractanda & enucleanda occurrunt. Primum quidem de voluntate Dei ſecundum ſe. Alterum de voluntate providente. Tertium de voluntate præmiante. Quartum denique de voluntate reprobante ſeu puniente. Unde ſit

---

DISSERTATIO PRIMA
DE
VOLUNTATE DEI SECUNDUM SE
contra impios illam calumniantes.

QUIDAM impii, præ multitudine peccatorum de ſalute ſua deſperantes, non

non ſentiunt de Deo in bonitate. Sed contra quod dicitur Pſalm. 118. *Bonus es tu, & in bonitate tua doce me juſtificationes tuas.*

Dogma de voluntate Dei, eaque bona, quatuor probatur argumentis.

PRIMO, quia de facto eſt voluntas in Deo.

Secundo, quia Deus ſe vult.

Tertio, quia vult alia a ſe.

Quarto, quia vult alia a ſe liberrime.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ſit in Deo voluntas, & quotuplex

CONCLUSIO CATHOLICA.

Eſt voluntas in Deo.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura.*

DARI in Deo voluntatem teſtantur Scripturarum omnes, nedum paginæ, ſed & litteræ, quæ nihil aliud ſunt quam divinæ voluntatis interpretes; & vero ſic intonat Propheta.

I. Pſal. 103. *Omnia quæcumque voluit, fecit.*

II. 1. Mach. 3. *Sicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.*

III. Matth. 26. *Fiat voluntas tua.*

IV. Rom. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit?* Et 12. *Ut probetis quæ ſit voluntas Dei.* Ergo datur voluntas in Deo: hoc eſt de fide: ita docent unanimiter Patres.

Secundo, *ex Conciliis.*

OMNIA Concilia contra Monothelitas adunata definiunt duas eſſe in Chriſto voluntes, unam divinam, humanam alteram. Quatuor Romæ celebrata, in primis Lateranenſe ſub ſancto Martino ſummo Pontifice, & Martyre; item ſextum generale, hoc de fide declararunt. Septimum & octavum OEcumenicum confirmarunt Decreta contra Monothelitas lata, ſicut & Toletanum.

Tertio, *ex rationibus D. Thomæ.*

D. THOMAS plures & egregias affert pro hoc momento rationes, l. 1. q. 19. art. 1. Sed præcipue 1. contra Gent. c. 72.

Prima ſic exponitur. Deus eſt intelligens, ergo & volens: probatur conſequentia. Eo ipſo quod Deus perfectiſſime intelligit, ſummum cognoſcit bonum: ſed bonum eſt objectum voluntatis: igitur ſi eſt intelligens, eſt volens; quicumque enim cognoſcit bonum, illud vult, illud amat & diligit.

Secunda. Quicumque cognoſcit bonum, inclinationem & habitudinem habet ad illud, quia bonum perficit naturam; hinc natura quærit & appetit, ſi bonum ſit abſens; quieſcit vero & complacet, ſi ſit præſens: ſed Deus, ut dictum eſt, ſummum cognoſcit bonum: ergo illud vult, immo ſibi complacet in illo.

Tertia. Quod convenit omni enti, & ad ipſius conſequitur eſſentiam, convenit perfectiſſime Deo. Atqui convenit cuilibet enti appetere bonum, inanimatis quidem, per inclinationem, ſic lapis naturaliter tendit deorſum; animatis vero, per ſenſum, ut belluæ; creaturis autem ratione præditis, per voluntatem, & hoc nobilius eſt; quia voluntas non agit cæco modo, verum potius per intellectum directa: cæterum eſt domina ſui actus: igitur cum Deus ſit ens entium, maxime illi convenit, & velle & habere voluntatem.

Quarta. Qui intelligit veritatem perfectiſſime, videt illam maxime delectabilem: ſed delectatio pertinet ad voluntatem: igitur cum Deus perfectiſſime cuncta cognoſcat, perfectiſſime utique vult bonum cognitum: igitur voluntas eſt in Deo.

Quinta. Agentia ſpiritualia habent formam, qua moventur ad operandum propter finem; finis enim eſt principium in agibilibus: ſed voluntas eſt etiam principium, ſi quidem eſt in eadem linea finis; nam bonum eſt ejus objectum; intellectus quidem illam movet, ſed proponendo: objectum vero, attrahendo; voluntas vero tendit in bonum: igitur eſt voluntas in Deo.

Sexta. Datur in Deo amor perfectiſſimus;

ſimus; Spiritur ſanctus, ut fides docet; eſt amor Patris & Filii, immo procedit per voluntatem; quicumque enim ſe intelligit & cognoſcit, ſe amat juxta illud tritum axioma: *Amor meus pondus meum*. ergo eſt voluntas in Deo, & quidem perfectiſſima.

CONCLUSIO SECUNDA.

Voluntas duplex diſtinguitur in Deo, una beneplaciti, ſigni vero altera. *Ita D. Thomas hic q. 19. art. 6. & 11.*

PRIMO quidem explicatur Concluſio. Voluntas in Deo eſt re una; ſi quidem eſt unicus actus in ipſo, immo voluntas eſt ipſa eſſentia Dei, inquit D. Thom. 1. contra Gentes, c. 73. alias ſi eſſet quid a divina eſſentia realiter diſtinctum, illi adveniret, & eſſet accidens, quod implicat; relinquitur ergo ipſam eſſe multiplicem ratione volitornm. Dicitur beneplaciti, cum conſideratur ex parte Dei, qui vere & ſincere aliquid vult: ſigni vero, ex parte effectus, qui ſuam deſignat cauſam: iſta voluntas dicitur metaphorica, quippe quæ in Deo non inveniatur; namque effectus extra cauſam ſuam eſt; quia tamen conſulere & operari bonum, argumentum eſt, idque maximum, bonum eſſe in voluntate alicujus, ideo conſilium & operatio boni, voluntatis nomine celebrantur atque donantur.

Iterum concluſionis ſenſum explanare juvat. Voluntas beneplaciti utique duplex diſtinguitur. Alia prima, ſeu antecedens; alia ſecunda, ſeu conſequens. Antecedens illa eſt, qua Deus vult aliquid bonum in genere & ſecundum ſe, nondum attentis circumſtantiis; ſicut enim Rex vult ut omnes ſubditi vivant v. g. ita Deus vult ut omnes & ſinguli homines ſalvi fiant; & ideo hæc de ſalute omnium voluntas, antecedens dicitur, quatenus prius eſt velle bonum in genere, quam in particulari. Conſequens ea eſt, qua Deus ponderatis omnibus circumſtantiis, vult aliquid & determinate & efficaciter; unde attendens ad iniquitates hominum, obduratos & in malo pertinaces reprobare ſtatuit: quod quidem iſto poteſt illuſtrari exemplo. Judex vult ut omnes cives vivant; verum attentis peſſimornm criminibus, ultimis eos affici ſuppliciis & mori definit.

Rurſus aperitur quæſtionis ſtatus. Voluntas ſigni quintuplex eſt; quinque enim ſunt ſigna, quibus voluntas Dei manifeſtatur; tria quidem pro bono, videlicet operatio, præceptum, & conſilium; Deus quippe bonum operatur, illud præcipit, illud ipſum inſpirat, conſulit & ſuadet: duo vero circa malum, nempe prohibitio & permiſſio; prohibet quidem peccatum, permittit tamen ne lædatur libertas.

Jam probatur concluſio auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

LEGITUR 1. ad Timoth. 2. 4. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis venire*. Ecce voluntas antecedens. Apoc. 2. 17. *Vincenti dabo manna abſconditum & nomen novum*. Et iterum alia ſcriptura, Matth. 25. 34. *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi*. Ecce voluntas conſequens. Rurſus Phil. 2. 13. *Deus operatur in nobis velle & perficere*, inquit, Apoſtolus: Deut. 6. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: & iſtud Matth. 19. 29. *Qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem ... centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit*. Ecce voluntas ſigni per operationem, præceptum & conſilium pro bono. *Declina a malo*. Ecce prohibitio. Et *ibunt in adinventionibus ſuis*. Ecce mali permiſſio. Igitur eſt in Deo voluntas beneplaciti & ſigni, & quidem multiplex.

Secundo, *ex ſanctis Doctoribus.*

Chryſoſtomus Hom. 1. in Epiſt. ad Epheſios, pag. 766. explicans illa verba, *Secundum beneplacitum voluntatis ſuæ*, ait: “ Ubique enim beneplacitum eſt voluntas antecedens. Nam eſt alia voluntas. Velut voluntas prima eſt, ut ne qui peccaverunt, pereant. Voluntas ſecunda, ut qui mali ſunt facti, pereant. Non enim illos neceſſitate impulſus pœnis afficit; ſed ex voluntate ſua. Ejuſmodi aliquid & in Paulo videmus, ut cum dicit: *Volo omnes homines eſſe ſicut & me ipſum*. Rurſus: *Volo adoleſcentiores nubere, filios procreare*. Benepla-

„ citum ergo primum voluntatem nomi-
„ nat, nempe vehementem voluntatem;
„ voluntatem cum cupiditate conjun-
„ ctam, quæ & firma animi perſuaſio di-
„ citur.

Damaſcenus eidem conſentit veritati, l. 1. c. 29. " Sciendum eſt, inquit, Deum,
„ præcipua, & antecedente voluntate vel-
„ le omnes ſalvari, & regni ſui compotes
„ fieri. Non enim nos ut puniret condidit,
„ ſed ut participes ſimus ipſius bonitatis,
„ tanquam bonus. Peccantes porro puni-
„ ri vult tanquam juſtus. Itaque prima illa
„ voluntas antecedens dicitur, & bene-
„ placitum, quod ex ipſo eſt. Secunda
„ autem conſequens voluntas, & permiſ-
„ ſio ex noſtra cauſa ortum habens: ea-
„ que duplex, altera diſpenſatione qua-
„ dam facta, & ad ſalutem erudiens;
„ altera cum deſperatione conjuncta, ad
„ abſolutam pœnam pertinens. Atque
„ hæc in illis accidunt, quæ in noſtra
„ poteſtate ſita non ſunt. Eorum autem,
„ quæ in nobis ſita ſunt, bona quidem
„ primario vult Deus, ut ſecundum be-
„ neplacitum: mala autem, quæ revera
„ mala ſunt, neque primario, neque
„ conſequenter vult; ſed libero arbitrio
„ permittit.

„ *Anſelmus*, l. de voluntate Dei. Hugo Vict. tract. 1. ſum. ſent. c. 13. Petrus Lombardus, l. 1. diſt. 45. voluntatem antecedentem & conſequentem beneplaciti ſimiliter agnoſcunt.

D. Thomas, hic 1. p. q. 19. art. 6. ex profeſſo idem docet, & ſic loquitur. " Deus
„ antecedenter vult omnem hominem ſal-
„ vari, ſed conſequenter vult quoſdam
„ damnari ſecundum exigentiam juſtitiæ
„ ſuæ."

Rurſus ibidem art. 11. " In Deo diſtin-
„ guitur voluntas proprie & metaphorice
„ dicta. Voluntas enim proprie dicta vocatur
„ voluntas beneplaciti. Voluntas autem me-
„ taphorice dicta, eſt voluntas ſigni eo
„ quod ipſum ſignum voluntatis voluntas
„ dicitur."

Tertio, *ex ratione*.

ILLA voluntas eſt beneplaciti, quæ habet bonitatem divinam pro objecto, in qua ſemper & maxime Deus ſibi complacet: atqui bonitas Dei maxime relucet in eo quod velit Deus ut ſalventur homines, & de facto multos ſalvet; bonum enim eſt ſui diffuſivum: non minus affulget in eo quod velit ut reprobi & in malo pertinaces, damnentur; ad ſummum enim bonum pertinet & propellere & removere ſibi contraria, juſtos vero & in virtute perſeverantes actu ſalvare. Igitur eſt vere in Deo voluntas beneplaciti antecedens & conſequens; immo & voluntas ſigni; effectus ſiquidem iſtius voluntatis, non unus, ſed multiplex eſt, ut operatio, præceptum & conſilium pro bono: prohibitio vero & permiſſio pro malo; illam quippe hæc omnia & notificant, & indigitant: igitur voluntas beneplaciti & ſigni egregie in Deo optimo maximo reperitur.

D. Thomas ibidem art. 12. explicat & probat voluntatem ſigni, his verbis: " Di-
„ cendum, quod hujuſmodi ſigna voluntatis
„ dicuntur ea, quibus conſuevimus demon-
„ ſtrare nos aliquid velle. Poteſt autem
„ aliquis declarare ſe velle aliquid vel
„ per ipſum, vel per alium. Per ſe
„ ipſum quidem, in quantum facit ali-
„ quid vel directe vel indirecte, & per
„ accidens. Directe quidem, cum per
„ ſe aliquid operatur; & quantum ad hoc
„ dicitur eſſe ſignum operatio. Indirecte
„ autem, in quantum non impedit opera-
„ tionem. Nam revomens prohibens dici-
„ tur movens per accidens .... & quan-
„ tum ad hoc dicitur ſignum permiſſio.
„ Per alium autem declarat ſe aliquid vel-
„ le, in quantum ordinat aliud ad aliquid
„ faciendum vel neceſſaria inductione,
„ quod fit præcipiendo, quod quis vult,
„ & prohibendo contrarium, vel aliqua
„ perſuaſoria inductione, quod pertinet
„ ad conſilium. Quia igitur his modis
„ declaratur aliquem velle aliquid, pro-
„ pter hoc iſta quinque nominantur in-
„ terdum, tanquam ſigna voluntatis.
„ Quod enim præceptum, conſilium &
„ prohibitio dicantur Dei voluntas, pa-
„ tet per id quod dicitur Matth. 6. *Fiat*
„ *voluntas tua ſicut in cælo & in terra*. Quod
„ autem permiſſio & operatio dicuntur
„ Dei voluntas, patet per Aug. qui dicit
„ in Enchirid. *c.* 95. nihil fit niſi omnipo-
„ tens fieri velit, vel ſinendo ut fiat, vel
„ faciendo."

Sed.

Solvuntur Objectiones.

OBJICIES I. contra primam concluſionem. Voluntas eſt potentia: ſed potentia non eſt in Deo, quippe quæ ſit accidens: igitur neque voluntas.

Reſpondeo diſtinguendo. Voluntas eſt accidens in creaturis, concedo: in Deo, nego. Ita D. Thomas, l. I. contra Gentes, c. 73. Hoc eſt inter Deum & creaturas diſcrimen, quod Deus non ſit habens, ſed ſit omnia; unde in eo non eſt aliud potentia, aliud eſſentia entitative; & ideo non diſtinguitur realiter neque a voluntate; neque a cœteris ſuis perfectionibus: Et vero ſapientia illi non advenit, non bonitas, non ſanctitas; ſed eſt ipſa ſapientia, ipſa bonitas, ipſa ſanctitas; igitur nullum in eo accidens, ſed omnia ſubſtantia, omnia Deus.

Oppones 2. Potentia dicit imperfectionem; 1. quia egreditur de non actu ad actum, unde & limitationem importat. 2. ſe habet ad ſuum actum ut perfectibile ad ſuum perfectivum: non igitur habet omnem in ſe perfectionem: ſed voluntas eſt potentia: ergo non eſt in Deo; omnis quippe imperfectionis labes ab eo prorſus eſt removenda.

Reſpondeo 1. Voluntatem in Deo non dici potentiam reſpectu actus eſſentialis, ſeu amoris, quem Deus habet pro ſe ipſo ſecundum ſe, & ut præintelligitur perſonis; quia ut ſic, nullus concipitur actus a voluntate Dei emanare: unde D. Thomas, I. contra Gent. c. 73. docet voluntatem in iſto ſenſu eſſe ipſam Dei eſſentiam, quæ quia cum æquivaleat omnibus creaturarum perfectionibus, ideo denominatur voluntas, in quantum ſicut voluntate noſtra volumus & amamus, ita & Deus ſe ipſum vult & amat; reſpectu vero actus rationalis, voluntas divina dicitur quidem formaliter potentia, ſed ſemotis potentiæ creatæ imperfectionibus; ſed in eo ſolum ſenſu quo eſt principium activum & fœcundum, nuſquam vero ut dicit aut limitationem, aut perfectibilitatis labem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: Potentia ſapit & importat imperfectionem, ut eſt creata & limitata, concedo: ſecundum ſe ſpectata, nego. Sub iſto reſpectu ſolummodo dicit agendi principium; quia vero eſt in Deo & infinite perfecta, quinimmo & ipſa natura fœcundiſſima, ideo eſt ſemper in actu agibilium: igitur a ſuo non perficitur actu; ſiquidem entitative eſt ipſe actus & omnia. Et ſic patet ſolutio ad utramque confirmationem. Enimvero ſi concipitur in Deo actus ut egrediens, & tanquam perficiens principium, a quo procedit, ſane non eſt cum fundamento in re, ſed duntaxat propter noſtrum concipiendi modum imperfectum, quatenus ſcilicet divina concipimus ſicut creata, adeoque ut quid limitatum, tametſi divinum ſit ſemper illimitatum & infinitum.

Inſtabis. Voluntas ſe movet ad finem, adeoque egreditur de potentia ad actum: ergo dicit potentialitatem: igitur nequit eſſe in Deo.

Reſpondeo diſtinguendo. Voluntas creata egreditur de potentia ad actum, concedo: increata, nego. Utraque ſe movet ad finem, ſed aliter atque aliter; creata quidem, quia non eſt ſemper in actu, immo eſt ad objectum extra ſe & a ſemetipſa realiter diſtinctum; increata vero eſt actus purus & habet objectum intra ſe, quinimmo eſt ipſa bonitas & objectum ſuum, unde eſt ſemper in actu ſuorum amabilium, numquam vero in potentia, quatenus potentia dicit vel objecti, vel actus abſentiam. Solutio eſt D. Thomæ, qui hic q. 19. art. 1. ad 3. ſic reſpondet. " Dicendum, quod voluntas, cujus objectum principale eſt bonum, quod eſt extra voluntatem, oportet quod ſit mota ab aliquo: ſed objectum divinæ voluntatis eſt bonitas ſua quæ eſt ejus eſſentia: unde cum voluntas Dei ſit ejus eſſentia, non movetur ab alio a ſe, ſed a ſe tantum. "

Iterum inſtabis. Voluntas eſt appetitus & inclinatio in bonum: ſed appetitus potentialitatis labem importat; non enim habemus quod appetimus: igitur nuſquam eſt ponenda in Deo voluntas.

Reſpondeo diſtinguendo. Appetitus concupiſcentiæ dicit imperfectionem, concedo; quia fertur in rem abſentem: appetitus fruitionis & complacentiæ, nego. Voluntas movetur dupliciter 1. in objectum abſens, & hoc per deſiderium: 2. in præſens, in quantum complacemus & gaudemus de poſſeſſione boni, quod quidem quo perfectius eſt, eo & ar-

dentius illud poſſidere peroptamus : iſto modo ſuam appetit Deus bonitatem, ſcilicet per ineffabilem complacentiam : hoc autem ipſum eſt ſummæ perfectionis argumentum . Ita D. Thomas ibid. ad 2. his verbis : " Dicendum , quod voluntas ,, in nobis pertinet ad appetitivam par- ,, tem , quæ licet ab appetendo nomine- ,, tur, non tamen hunc ſolum habet actum, ,, ut appetat , quæ non habet : ſed etiam ,, ut amet quod habet , & delectetur in il- ,, lo . Et quantum ad hoc voluntas in Deo ,, ponitur, quæ ſemper habet bonum quod ,, eſt ejus objectum , cum ſit indifferens ab eo ,, ſecundum eſſentiam , ut dictum eſt .

Oppones 3. Voluntas eſt in omne bonum, etiam creatum ; quandoquidem bonum in tota ſua latitudine, eſt voluntatis objectum: ſed voluntas in Deo non poteſt eſſe circa creata , alias foret in potentia ad actum ; non enim Deus amat ſemper creaturas , immo quaſdam odio habet , ut peccatores , quos deinde diligit , ſi pænitentiam agant , & ſic eſſe in Deo quid potentiale , quod eſt impoſſibile .

Reſpondeo diſtinguendo minorem . Voluntas divina non poteſt eſſe circa creaturas ſecundum ſe ſpectatas , concedo : ut divina bonitas in eis relucet, nego ; ſcriptum eſt enim : *omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus* : Quia vero ſe ſolum in omnibus reſpicit , ideo a nullo dependet . Ad aliud ; modo diligit , modo non diligit , diſtinguo ; per mutationem creaturæ , concedo : per mutationem ſui , nego . Eſt unicus & perpetuus in Deo actus actualiſſimus , & nunquam in potentia , ſe extendens modo ad unum , modo ad alterum : ſicut ergo ſol lucens illuminat creaturam de novo productam , nihil reale & abſolutum acquirendo , ſed ſolum immutando creaturam , quam perficit : ita Deus nihil acquirit diligendo , nihil etiam deperdit cum odio peccatorem habet ; nihil utique cum miſericordia motus , illum juſtificat . Cæterum Deus eſt ſemper in actu amabilium reſpectu objecti primarii , eſſentiæ ſcilicet, & perfectionum ſuarum , quas quidem ab æterno vult & diligit ; unde cum aliquæ de novo producuntur creaturæ , Deus profecto non tranſit de potentia ad actum ; ſiquidem ab æterno ſuam diligebat bonitatem, ſed dilectio ejus ſe extendit ad illas .

Dices 4. Voluntas eſt ad finem a quo dependet , quia ab illo movetur , & in eo quieſcit : ſed Deus non habet finem , cum potius ſit omnium finis , & quidem omnimode independens : igitur non eſt voluntas in Deo .

Reſpondeo diſtinguendo minorem . Deus non habet finem a ſe diſtinctum , concedo ; eſt enim ipſa ſua bonitas , quæ quidem eſt ſummum amoris erga ſe motivum , & in ipſa quieſcit & beatificatur , ipſa vero propter ſuam excellentiam & fœcunditatem eſt finis omnium : non habet finem qui ſit a ſe indiſtinctus , nego . Sic docet D. Thomas ibidem ad 1. " Licet nihil aliud a Deo ſit finis Dei , ,, tamen ipſemet eſt finis reſpectu omnium, ,, quæ ab eo fiunt , & hoc per ſuam eſſen- ,, tiam , cum per ſuam eſſentiam ſit bo- ,, nus .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur in Deo voluntas & quidem propter tria .

1. SCRIPTURA in omnibus ferme paginis hoc docet ; *omnia* , inquit Propheta , *quæcumque voluit fecit Dominus* , Pſal. 103. Hoc ipſum agnoſcit & definit ſexta Synodus generalis .

2. Eamdem prædicant certatim Patres veritatem ; in primis S. Chryſoſtomus Hom. 1. in Epiſt. ad Epheſ. Damaſcenus & alii .

3. Ratio tum naturalis , tum elevata probat voluntatem in Deo reperiri : naturalis quidem ; namque omne intelligens appetitum habet & pondus ad id quod amabile cognoſcit , illud ipſum vult , illud approbat , illo perfrui congaudet ; elevata vero , quia cuncta divinæ ſubjici voluntati fides oſtendit .

SYNOPSIS RESPONSIONUM

AD OBJECTIONES .

1. VOLUNTAS in creatis eſt quidem potentia pura , quæ modo eſt in actu , modo non ; potentia, quæ bonum extra ſe quærit, ut ab illo perficiatur : at vero in Deo eatenus dicitur potentia , quatenus eſt principium & cauſa rerum : potentia , ſed ſemper in actu ; potentia

etiam

etiam ſe movens verſus finem, ſed a ſe indiſtinctum; potentia, ſed quæ ſit actus purus, unde eſt ſemper in actu amabilium, conſequenter & ab omni imperfectionis labe pura.

2. Non diffitemur voluntatem Dei creaturas etiam ſpectare, ſed ut objecta ſuæ proſecutionis & amoris ſecundaria, a quibus nuſquam ſpecificatur.

3. Neque negamus etiam voluntatem Dei ad creaturas ſe ſe extendere aliquo modo ut ad finem: at non ut ad finem a quo dependeat, bene vero ut ad finem in quo ſua propria relucet bonitas, quemque & ad ſe ordinat, & propter ſemetipſum vult.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Deus ſe velit & amet neceſſario, ita ut ſit primarium ſuæ voluntatis objectum.

CONCLUSIO.

Deus ſe vult & amat, & eſt primarium ſuæ voluntatis objectum.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *Ex Scriptura ſacra.*

SCRIPTUM eſt Matth. 3. 17. *Mihi bene complacui*. Iſa. 45. 24. *Mihi curvabitur omne genu*. Deut. 32. 39. *Videte quod ego ſim ſolus*. In his & ſimilibus locis Deus quærit gloriam ſuam, quod ſummum eſt amoris erga ſe argumentum. Et iterum aliæ Scripturæ, 1. Joan. 4. 16. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo*. Joan. 14. 31. *Et ego diligo Patrem*, inquit Chriſtus.

Secundo, *ex ſanctis Doctoribus.*

Unanimiter aſſerunt & docent eſſe ſummum bonum infinite amabile, adeoque ſeipſum ſupra omnem modum diligit, quia bonum eſt, & amoris & voluntatis objectum. Audi quid Sancti dicunt: Auguſtinus l. 8. de Trin. c. 3. *Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum, ſi potes: ita Deum videbis, non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni ... Sic amandus eſt Deus, non hoc & illud bonum, ſed ipſum bonum.*

Concinit Richardus Vict. l. 2. de Trin. c. 5. ubi ſic de Deo loquitur: " Ei autem qui
„ vere omnipotens eſt, expetendorum nihil
„ deeſſe poteſt. Ubi enim omnipotentia eſt,
„ nulla plenitudo, nulla perfectio deeſſe
„ poteſt. „

Boetius, Proſa 10. v. 3. de Deo dicit:
" Ne hunc rerum omnium Patrem illud
„ ſummum bonum, quo plenus eſſe per-
„ hibetur, vel extrinſecus accepiſſe, vel
„ ita naturaliter habere præſumas, qua-
„ ſi habentis Dei, habitæque beatitudi-
„ nis diverſam cogites eſſe ſubſtantiam.
„ Nam ſi extrinſecus acceptum putes,
„ præſtantius id quod dederit eo quod ac-
„ ceperit, exiſtimare poſſis. Sed hunc eſſe
„ rerum omnium præcellentiſſimum digniſ-
„ ſime confitemur. „

His aſſentitur *Bernardus*, Serm. 83. in Cant. " Legi quia Deus charitas eſt, non
„ quia honor eſt, vel dignitas, legi:
„ Non quia honorem non vult Deus, qui
„ ait, ſi ego Pater, ubi eſt honor meus?
„ Verum id Pater. Sed ſi ſponſum exhi-
„ beat, puto quia mutabit vocem, & di-
„ cet: ſi ego ſponſus, ubi eſt amor
„ meus? „

Tertio, *ex D. Thomæ rationibus.*

Prima ſic exponitur. In Deo eſt voluntas & inclinatio; ſed id quod primario ſeſe offert illi, eſt ipſa ejus eſſentia, quæ eſt ſummum bonum: igitur Deus ſe vult, & quidem primario.

Secunda non minus urget. Velle eſt operatio, quæ quidem habet objectum, quia operatio eſt ad aliquid: ſed velle eſt ipſa Dei eſſentia: igitur ſe vult Deus principaliter; igitur id omne quod eſt eſſentia divina, eſt objectum voluntatis Dei primarium, adeoque & perſonæ, & attributa; hæc enim omnia ſunt Deus.

Tertia hæc additur. Principale volitum, eſt cauſa volendi & motivum: ſed principale & primarium voluntatis divinæ motivum, eſt ejus eſſentia, tum quia ſola eſt ſummum bonum, tum quia Deus omnia operatur propter ſe, & eſt finis omnium; tum quia etiam non poteſt ſeipſum negare: igitur ſe vult primario, cætera vero propter ſe, & in ordine ad ſeipſum.

Quarta, eaque validiſſima, hæc eſt. Virtus attingit objectum ad æqualitatem, & finis movens potentiam, debet eſſe ejuſdem ordinis, ejuſdemque perfectionis & dignitatis: ſed voluntas Dei eſt infinita & ipſe Deus: igitur eſſentia divina debet eſſe & ipſius finis movens, & objectum primarium: eſſentia quippe divina eſt per omnia æqualis voluntati: igitur Deus ſe vult & quidem primario.

Quinta denique. Deus ſe amat: ergo & ſe vult. Conſequentia patet; enimvero amor eſt pondus in amatum. Probatur antecedens ex D. Thoma lib. 1. contra Gent. c. 91. "Hoc enim eſt, inquit, „ proprie de ratione amoris, quod amans „ bonum amati velit, Deus autem vult bo- „ num ſuum. „ 2. quia ſe vult ut eſt bonum ſuum, hinc ait Exod. 3. 14. *Ego ſum qui ſum*. & Apoc. 1. 8. *principium & finis*. & ideo Iſ. 45. 24. *Mihi curvabitur omne genu*. Hinc & Paulus dicit: *Omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium & infernorum*, & iterum, *ſoli Deo honor & gloria*. 3. Quia naturale eſt unicuique, ſuum velle bonum: namque quo magis amans & amatum ſunt unita, eo major eſt ipſe amor: porro Deus eſt ſua bonitas: igitur ſe amat, & quidem infinite, immo ineffabiliter & neceſſario; ipſe enim eſt ſummum bonum, nec poteſt ſe negare. Revera quidem ea ratione creaturas amamus libere quia ſunt quid a nobis diſtinctum, nec omnem perfectionum plenitudinem habent. Huic rationi accedit altera. Non datur in nobis aut deliberatio aut electio ad amandam noſtram naturam, eo quod ſit bonum, & a nobis indiſtinctum, & menti noſtræ ſemper præſens: a fortiori nec in Deo; quippe qui ſit ſuum eſſe, ipſa bonitas, ipſa ſapientia, & omnia.

Solvuntur objectiones.

OBIJCIES I. Amor eſt ad alterum: ſed Deus non eſt alter a ſemetipſo: igitur neque ſe vult, neque ſe amat.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Amor concupiſcentiæ & amicitiæ, concedo: amor complacentiæ, nego. Primus eſt ad bonum abſens, unde vocatur amor deſiderii: alter ad bonum præſens, & vocatur amor fruitionis & complacentiæ: iſte eſt in Deo. Ita D. Thomas ſupra citatus: hoc ipſum innuit etiam 1. contra gentes c. 91. his verbis: "A Dio- „ nyſio dicitur, quod amor eſt unitiva „ virtus. Quanto ergo id, unde amans „ eſt unum cum amato, eſt majus, tanto „ eſt amor intenſior. „ Deus autem eſt ſummum bonum, immo ipſa bonitas: igitur ſe vult & amat maxime.

Oppones 2. Amor reſpicit bonum abſtrahendo quod ſit præſens; in hoc enim differt a gaudio, quod eſt de bono præſenti: ſed Deus reſpicit ſemper bonum præſens; eſt enim ipſa bonitas: ergo ſe velle & amare non videtur.

Reſpondeo diſtinguendo. Amor creaturæ reſpicit bonum abſens, concedo: amor Dei, nego. Amor creaturæ eſt inops & indigens, unde eſt extaticus, compellitque animum ad egrediendum quaſi extra ſe, ut quærat bonum quo perficiatur & ſatietur: ſed amor Dei eſt plenus & ipſa bonitas; conſequenter Deus eſt ſemper in acta ſuorum amabilium, nihil quærens extra ſe, cum ſit ipſe omnia. Unde Aug. inducit Chriſtum ad Chriſtianum ſic loquentem: "Non tu me mutabis in te ſicut „ cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in „ me. „

Quod autem non ſit contra rationem amoris habere objectum præſens, docet D. Thomas 1. con. Gent. c. 91. his verbis: " Amor eſt alicujus rei, non minus cum „ habetur, ſed magis quia bonum aliquod „ fit nobis affinius cum habetur. Unde & „ motus ad finem in rebus naturalibus ex „ propinquitate finis intenditur . . . . . „ Quanto id ex quo eſt unio, eſt magis „ intimum vel unitum amanti, tanto amor „ fit firmior. Id autem unde omnia Deo u- „ niuntur, ſcilicet Dei bonitas, eſt maxi- „ mum & intimum Deo, cum ipſe ſit ſua „ bonitas. Eſt igitur in Deo amor non „ ſolum verus, ſed etiam perfectiſſimus, „ & firmiſſimus. „

Ad id quod dicitur, gaudium differre ab amore in eo quod habeat bonum præſens, eſt ſolum diſcrepantia ſecundaria; primaria ſiquidem eſt quod ſit dilectio reſultans ex bono amato; amor vero eſt inclinatio & pondus in amatum, & eſt cauſa gaudii; in tantum quippe gaudemus, in quantum delectamur de bono poſſeſſo: poſſidemus autem per amorem, ad quem ſolum pertinet unire.

Obji-

Objicies 3. Juſtitia divina eſt Deus: ſed Deus non videtur amare juſtitiam: & probatur: Juſtitia non eſt bonitas, namque punit; bonitas vero benefacit omnibus.

Reſpondeo, Deum favere juſtitiæ & velle ut mali puniantur; ſanctitas enim tanta opponitur iniquitati: unde nego antecedens. Ad probationem diſtinguo: Juſtitia non eſt bonitas, entitative; nego: formaliter, ſubdiſtinguo; non eſt explicite, concedo, quia conceptum habet diverſum: connotative, nego. Bonitas exigit ſuum propellere contrarium, unde exigit juſtitiam: juſtitia viciſſim bonitatem includit; eſt enim ipſa bonitas cuncta ordinans, volens omne ſanctum & perfectum, fugiens vero & propulſans omne malum: contraria quippe ſe mutuo expellunt.

Inſtabis: Saltem Deus ſuam non amat bonitatem neceſſario prout terminatur ad creaturas; ſic enim eſt quid liberum.

Reſpondeo diſtinguendo: Non amat neceſſario ſuam bonitatem ſecundum connotata, concedo; iſta quippe ſunt creaturæ: non amat ſecundum ſe, nego. Licet Deus ſit liber ad ſe communicandum ad extra, attamen eſt ſemper ipſa bonitas ſummumque bonum, quod eſt primarium ſuæ voluntatis objectum. Unde cum neceſſario ſe amet, utique & ſuam bonitatem, tametſi non amet niſi libere terminum ſuæ bonitatis ſecundarium, ſcilicet creaturam.

Objicies 4. D. Thomas de potentia q. 10. art. 2. ad 5. dicit Spiritum Sanctum procedere a Patre & Filio libere per amorem: igitur Deus ſeipſum amat libere tantum, & non neceſſario.

Reſpondeo diſtinguendo: Se amat libere, ideſt voluntarie, ſpontanee, & non coacte, concedo: libere libertate indifferentiæ, nego. Primum intendit ſolum D. Thomas, vult enim Spiritum Sanctum procedere per amorem, adeoque non coacte.

Dices: Saltem Deus non amat primario attributa; quippe quæ ſequantur ad eſſentiam.

Reſpondeo negando ſequelam: Cum enim attributa non ſint accidentia, ſed ipſe Deus, conſequenter amantur a Deo tanquam ad primarium objectum ſpectantia.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus ſe vult & amat, & quidem neceſſario.

Primo: Hujus-ce veritatis prædicator & Evangeliſta eſt ipſe Chriſtus; ait enim, Joan. 14. 31. *Ego diligo Patrem*.

Secundo: Hoc ipſum docent Patres; cujus rationem hanc egregiam afferunt: Deus eſt ſummum bonum; ſumme & infinite perfectus: igitur ſe diligit, & quidem neceſſario: non enim, inquit Apoſtolus, poteſt ſe negare.

Tertio: Id non una aut altera ratio, ſed multiplex confirmat, quas hic in particulari texere ſupervacaneum foret: unum tantummodo præ oculis habendum eſt; bonum eſſe voluntatis objectum, illudque ad menſuram virtutis & potentiæ attingitur: cum ergo nedum aliquod, ſed omne bonum ſit Deus, cum voluntas divina vim habeat in amando infinitam; ſe amare, & quidem neceſſario, conſequens eſt.

SYNOPSIS RESPONSIONUM

AD DIFFICULTATES OCCURRENTES.

Primo OBJICITUR: Amor eſt ad alterum: amor reſpicit bonum abſtrahendo a præſentia objecti; quæ omnia imperfectionis labem redolent, adeoque a Deo prorſus eliminanda. Verum in promptu reſponſio adeſt, animadvertendo hæc & ſimilia tantummodo dici de amore creato, nuſquam vero de increato qui ſuum ſibi identificat objectum; amor quippe divinus eſt ipſa bonitas. Addo amorem concupiſcentiæ inopem eſſe & ad alterum, immo & bonum abſens appetere; at vero amor Dei ad ſe terminatus nuſquam eſt concupiſcentiæ, ſed complacentiæ; nuſquam ad alterum, ſed eſt idem realiter cum ſuo objecto: eſt ipſe Deus.

Secundo objicitur: Deus ſuam non amat juſtitiam, non enim bonitas ſola terminat amoris actum. Reſpondeo juſtitiam eſſe eandem cum bonitate entitatem, nec ab ea nonniſi virtualiter diſtingui: addo bonitatem relucere in juſtitia tum

diſtri-

diſtributiva præmii, tum vindicativa, quatenus in utraque ſumma perfectio affulget.

Tertio: D. Thomas affirmat quidem Spiritum Sanctum procedere per amorem libere: ſed τὸ libere in eo intelligit ſenſu quod non procedat coacte: igitur libere, ideſt voluntarie, ſed non prævia electionis indifferentia a Patre ſimul & a Filio procedit, quippe ſit ſummum bonum, adeoque omnem voluntatis divinæ adimplens capacitatem.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrùm Deus velit alia a ſe libere, & amet creaturas.

CONCLUSIO PRIMA.

Deus vult alia a ſe, & ſuas diligit creaturas.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

DEUS ipſe hanc nobis mirabilem revelat veritatem, Jerem. 31. dicens: *Perpetua charitate dilexi te.* Hinc Apoſtolus Eph. 2. 4. ait: *Deus propter nimiam charitatem qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, vivificavit nos in Chriſto.* Rurſus 1. Joan. 3. 1. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii Dei nominemur & ſimus.* Sic intonat ipſe Chriſtus, Joan. 16. 27. *Pater amat vos, quia vos me amaſtis.* Denique Sap. 11. *Diligis omnia quæ ſunt, Domine, qui amas animas.*

Secundo, *ex Patribus.*

Auguſtinus de cathechizandis rudibus c. 11. n. 7. " Quæ autem major cauſa eſt „ adventus Domini, niſi ut oſtenderet „ Deus dilectionem ſuam in nobis, commendans eam vehementer, quia cum „ adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt? hoc autem ideo, „ quia finis præcepti & plenitudo Legis, „ eſt charitas: ut & nos invicem diligamus, & quemadmodum ille pro nobis „ animam ſuam poſuit, ſic & nos pro „ fratribus animam ponamus: & ipſum „ Deum, quoniam prior dilexit nos, & „ Filio ſuo unico non pepercit, ſed pro „ nobis omnibus tradidit eum, ſi amare pigebat, ſaltem nunc redamare non pigeat. „

Rurſus. l. 1. de Gen. ad litt. c. 8. „ Duo „ quippe ſunt propter quæ amat Deus „ creaturam ſuam, ut ſit, & ut maneat. „ Et in Pſal. 89. v. 5. " Diſce amare „ in cratura Creatorem, & in factura „ Factorem. „ Et Manual. c. 10. " Da ſpecioſiſſime præ filiis hominum, ut amem „ te quantum volo, & quantum debeo; „ immenſus es, & ſine menſura debes „ amari, præſertim a nobis, quos ſic „ amaſti, ſic ſalvaſti; pro quibus tanta & „ talia feciſti. O amor qui ſemper ardes, „ & numquam extingueris, dulcis Chriſte, Jeſu bone, charitas, Deus meus, „ accende me toto igne tuo. „

Leo Magnus Ser. de Nat. Dom. diſerte hoc probat momentum. " Salvator... „ liberandis omnibus venit. Exultet Sanctus, quia propinquat ad palmam: gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam: animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. „ Et Ser. 2. de Epiph. oſtendit amorem Dei erga homines in revelatione dilectiſſimi filii ſui, his verbis: " Agnoſcamus ergo, dilectiſſimi, in „ Magis adoratoribus Chriſti, vocationis „ noſtræ, fideique primitias: & exultantibus animis beatæ ſpei initia celebremus: exinde enim in æternam hæreditatem cœpimus introire. „

Bernardus ſuum eidem veritati addit calculum l. 5. de Conſid. c. 4. " Jam ſe, „ o bone Paſtor, vermis viliſſimus, odio „ digniſſimus, ſempiterno tamen confidit „ amori, quoniam ſe ſentit amare: immo quia ſe amari præſentit, non redamare confunditur. „ Et Serm. 69. in Cant. " Ex propriis quæ ſunt penes „ Deum agnoſcit, nec dubitat ſe amari „ quæ amat. Ita eſt amor Dei; amorem „ animæ parit, & illius præcurrens intentio, intentam animam facit, ſollicitudo, ſollicitum: igitur qualem te paraveris Deo, talis oportet appareat tibi Deus; *Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente innocens eris.* Quidni „ & æque cum amante amans, & cum „ vacante vacans, & cum intento intentus, & cum ſollicito ſollicitus? „ Denique ait, *Ego diligentes me diligo.* „

D. Thomas ex profeſſo dirimit quæſtionem

ſtionem 1. p. q. 19. art. 2. " Dicendum
„ quod Deus non ſolum ſe vult, ſed
„ etiam alia a ſe .... Si res naturales
„ in quantum perfectæ ſunt, ſuum bonum
„ aliis communicant, multo magis pertinet
„ ad voluntatem divinam, ut bonum ſuum
„ aliis per ſimilitudinem communicet,
„ ſecundum quod poſſibile eſt. Sic igitur
„ vult & ſe eſſe, & alia: ſed ſe ut finem,
„ alia vero ut ad finem: in quantum
„ condecet divinam bonitatem, etiam alia
„ ipſam participare. " Idem ibidem q.
„ 20. art. 2. Deus omnia exiſtentia amat.
„ Nam omnia exiſtentia in quantum ſunt,
„ bona ſunt ... amor Dei eſt infundens
„ & creans bonitatem in rebus. " Igi-
„ tur ex D. Thoma Deus vult & amat
alia a ſe.

Tertio, *ex ratione, eaque multiplici.*

Prima ſic procedit. Deus vult & amat omne quod eſt bonum; quia bonum eſt voluntatis objectum: ſed omnes creaturæ ſunt bonæ, juxta illud Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*: igitur Deus vult & amat alia a ſe.

Secunda. Quod appetit Deus, hoc ipſum vult & amat; ſed Deus deſiderat cor hominis, juxta illud Prov. 23. 26. *Fili mi, præbe mihi cor tuum.* Ergo Deus vult & amat alia a ſe.

Tertia. Deus amat quod illi placet uſque ad delicias: atqui ſic illi placent creaturæ rationales, juxta illud Prov. 8. 31. *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Ergo, &c.

Quarta. Amare, eſt velle bonum alterius, & illi facere; atqui ſic ſe habet Deus ad hominem. Et probatur: 1. Vult ipſius ſanctificationem, juxta illud. 1. Theſſ. 4. *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra*. 2. Gloriam, juxta illud Matt. 25. 34. *Poſſidete regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* 3. Unionem, fœdus, & deſponſationem, juxta illud Oſ. 2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*. Ergo Deus vult & amat alia a ſe, immo omnia extra ſe, juxta illud Sap. 11. *Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti.*

Quinta ſic delineatur. Qui dat creaturis neceſſaria ad vitam tum habendam tum fovendam, ſane vult & amat alia extra ſe: atqui Deus optimus maximus dat creaturis & vivere; ſcriptum eſt quippe Act. 17. 28. *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus*: quod certe magnum eſt ejus bonitatis argumentum; ſiquidem creaturæ, quatenus Dei effectus, ſunt bonitatis ſupremæ effuſiones: hinc & providet Dominus neceſſaria ad vitam; ſic enim intonat Pſaltes regius Pſal. 144. 16. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Rurſus Pſal. 146. 9. *Qui dat jumentis eſcam ipſorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Ergo, &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus vult & amat creaturas libere.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

HABETUR Pſalmo 93. 1. *Deus ultionum libere egit*. Et iterum alia Scriptura Epheſ. 1. 11. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*. Et de Chriſto Iſaias c. 53. v. 7. ait: *Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Rurſus Joan. 10. 18. *Poteſtatem habeo ponendi animam, & iterum ſumendi eam.* Sed qui libere agit, qui cuncta ſecundum conſilium voluntatis ſuæ operatur; vult & amat libere creaturas: Igitur Deus vult alia extra ſe libere.

Secundo, *ex ſanctis Doctoribus.*

Ambroſius, l. 2. Exaemer. c. 2. ſic loquitur: De Creatore omnium dubitant
„ utrum plures cœlos facere potuerit, de
„ quo ſcriptum eſt: *Dominus autem cælos*
„ *fecit*: & alibi: *Omnia quæcumque voluit*,
„ *fecit*. Quid enim difficile eſt ei, cui
„ velle feciſſe eſt? " Porro facere quæ
„ placent, & ad nutum operari, eſt agere libere: Ergo, &c.

D. Thomas hic. 1. p. q. 19. art. 3. ex profeſſo docet noſtram concluſionem. Sic
„ enim loquitur: Cum bonitas Dei ſit
„ perfecta, & eſſe poſſit ſine aliis, cum
„ nihil ei perfectionis ex aliis accreſcat,
„ ſequitur quod alia a ſe eum velle, non
„ neceſſarium abſolute. „

Ter-

Tertio, *ex ratione ulteriori & quidem multiplici; ſed uno concluſa argumento.*

DEUS non dependet ab ulla creatura: ergo non neceſſitatur ad amandum aliquid extra ſe. Probatur antecedens: Rex non pendet a ſubdito, Dominus a ſervo, Creator a creatura, ſummum & infinitum bonum a bono aliquo partiali & finito: ſed Deus eſt Rex Regum, ſed eſt Dominus dominantium, ſed eſt ſummum bonum a quo cætera bona; denique eſt per ſe beatus, bonorum noſtrorum non indiget teſte Propheta: igitur Deus non amat alia extra ſe neceſſario, ſed tantum libere.

Solvuntur Objectiones contra primam Concluſionem.

OBJICIES 1. Velle Dei eſt ejus eſſentia: igitur Deus volendo, ſolummodo ſe vult, nuſquam vero cætera.

Reſpondeo diſtinguendo: Velle Dei terminatum ad ſeipſum, eſt ejus eſſentia, concedo: velle terminatum ad creaturas, ſubdiſtinguo; eſt Dei eſſentia ex parte volentis, concedo: ex parte voliti, nego. Velle Dei terminatum ad creaturas, non eſt ipſa Dei eſſentia niſi ex parte Dei volentis, ſed bonitas tantummodo participata. Quoniam igitur vult ſeipſum, ſequitur velle & alia a ſe, eo quod creaturæ ejus participent bonitatem: ita D. Thomas hic 1. p. q. 19. art. 2. ad 1. his verbis: " Deus licet non ſit aliquid aliud a ſe, vult tamen aliquid aliud a ſe. "

Inſtabis. Volitum movet agens, illudque perficit: ſed Deus non movetur ad operandum niſi a ſemetipſo, nec indiget bonorum creaturæ: igitur non vult creaturas; non enim poteſt aut moveri, aut perfici ab eis.

Reſpondeo diſtinguendo. Volitum diſtinctum a volente movet & perficit agens, concedo: volitum a volente indiſtinctum, nego. Bonitas creaturæ non movet Deum ad ſui amorem, quatenus creatura eſt, ſed quatenus ipſa Dei bonitas participata; & ideo amat ſe Deus, dum ſuas diligit creaturas; unde neque aliquid accipit ab eis, neque ab eiſdem dependet. Solutio eſt D. Thomæ ibidem ad 2. " Cum Deus alia a ſe non velit, niſi propter finem, qui eſt ſua bonitas... non ſequitur quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, niſi bonitas ſua. " Ratio eſt quia agens omne propter finem aliquem operatur: porro Deus omnia propter ſemetipſum operatus eſt; & ideo a quocunque eſt independens.

Inſtabis. Deus ſibi ſufficit: igitur non vult alia a ſe; ideo quippe aliquid extra nos appetimus, quia multa nobis deſunt bona.

Reſpondeo diſtinguendo. Deus ſibi ſufficit, & ideo non amat aliud niſi propter ſe, concedo: & nullo modo amat, nego. Immo ex eo quod Deus ſibi ſufficiat, debet amare id omne in quo ſua relucet bonitas, & cum creaturæ ſint ejus bonitatis imagines & expreſſiones, ideo illas amat propter ſe. Solutio eſt D. Thomæ ibidem ad 3. " Dicendum quod ex hoc quod voluntati divinæ ſufficit ſua bonitas, non ſequitur quod nihil aliud velit; ſed quod nihil aliud vult, niſi ratione ſuæ bonitatis. "

Oppones 2. Sicut triſtitia & ira ſunt paſſiones, ita & paſſionis nedum nomen, ſed & labem ſibi vindicat amor: ſed in Deo nulla eſt aut triſtitiæ aut iræ paſſio: igitur nec amoris: igitur non eſt amor in Deo ad creaturas.

Reſpondeo argumentum nimis probare; exinde enim ſequeretur Deum ne quidem ſemetipſum amaturum eſſe: igitur diſtinguo. Amor in creaturis eſt paſſio, concedo: in Deo, nego. Amor eſt paſſio in nobis propter duo: 1. quidem, quia ſecundum materiale, radicem in appetitu ſenſitivo habet: 2. quia nonnumquam, immo & ſæpiſſime per exceſſum amamus: ſed in Deo iſta duo momenta locum non habent; neque enim ad amandum movetur a rebus ſenſibilibus; neque a via aut veritatis aut juſtitiæ vel minimum deflectere poteſt: igitur ſi amor ſecundum ſuum formale, quod eſt velle alteri bonum, ſpectetur, optime & recte invenitur in Deo; quippe qui & creaturis velit bonum, & ipſis quidquid ſunt, miſericorditer conferat, juxta illud Act. 17. 28. *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus*. Non ſic profecto ratiocinandum de triſtitia & ira: utraque enim in ſuo formali conceptu importat imper-

imperfectionis labem ; illa enim eſt de bono perdito, iſta vero ſupponit triſtitiam, & conjunctum habet exceſſum ; unde neutra in Deo reperiri valet. Ita D. Thomas hic q. 20. art. 1.

Inſtabis. Amor congregat alia bona in ſe, ex Dionyſio, l. de div. nom. c. 4. ſed Deus bonorum noſtrorum non indiget : igitur non amat alia a ſe.

Reſpondeo diſtinguendo : Amor creaturæ, concedo ; cum enim ſit pauper, indiget aliis, unde amat ut congreget in ſe alia bona, quibus ditior evadat : amor divinus, ſubdiſtinguo ; congregat, ideſt ad ſuam ordinat gloriam, concedo : congregat, ut aliquid accipiat ab eis, nego. Sic docet D. Thomas ibidem, art. 1. ad 3. " Etiam, inquit, amor divinus eſt „ vis concretiva abſque compoſitione quæ „ ſit in Deo, in quantum aliis bona vult:„ intellige, propter ſuam gloriam.

Urgebis. Amare propter ſe aliquid, eſt ſolum amare ſeipſum : ſed Deus vult & amat creaturas ſolummodo propter bonitatem ſuam, quæ relucet in eis : igitur ſe ſolum vult & amat Deus, & non creaturas.

Reſpondeo diſtinguendo majorem : Amare aliquid propter ſe, eſt ſolum amare ſeipſum finaliter, concedo : eſt nullo modo alia amare, nego. Cum Deus agat tantum propter ſe, certum eſt ſe ſolum amare ut finem ultimum, in quo ultimate quieſcit ipſius dilectio : ſed nihil prohibet quominus alia amet, cum velit & faciat bonum creaturis, quæ quidem divinam participant bonitatem, ſed non ſunt ipſe Deus.

Inſiſtes. Amor Dei eſt æternus : ſed Deus non amat creaturas ab æterno, alias eſſent ab æterno ; quandoquidem amor Dei eſt effectivus & cauſa rerum : igitur non vult alia a ſe.

Reſpondeo diſtinguendo. Amor Dei eſt æternus in ſe, ſubjective, & ex parte principii a quo fluit, concedo ; eſt enim ipſe Deus : eſt æternus terminative, ſubdiſtinguo, ad intra, concedo ; habet enim pro termino Spiritum ſanctum ; ad extra, nego. Deus amat quidem creaturas præſentes & futuras ab æterno, & ideo ab æterno decrevit eas producere, hinc ſunt illi præſentes in æternitate : ſed voluntas & amor fuit, ut producerentur tantum in tempore. Sic reſpondet D. Thom. ibid. ad 2.

Oppones 3. Deus non videtur amare creaturas irrationales ; & probatur : non amat amore amicitiæ ; hic enim eſt ſolum ad creaturas ſpirituales, quæ ſunt capaces redamare, quod quidem exigit amicitia : neque amore concupiſcentiæ ; ſiquidem amor iſte dicit imperfectionem, ſcilicet bonum abſens : igitur nullo modo.

Reſpondeo negando ſequelam : ad probationem diſtinguo ; Deus non amat creaturas irrationales amore concupiſcentiæ, ut dicit boni alicujus abſentiam, concedo : ut concupiſcentia dicit velle bonum alteri, & ſimul facere ; illudque ordinate ad ſeipſum, nego. Sic ſolvit argumentum D. Thomas ibidem ad 3. " Non amat creaturas irrationales amore „ amicitiæ, ſed amore concupiſcentiæ, „ in quantum ordinat eas ad rationales „ creaturas, & etiam ad ſeipſum, non „ quaſi eis indigeat, ſed propter ſuam „ bonitatem, & noſtram utilitatem ; „ concupiſcimus enim aliquid & nobis „ & aliis. „

Dices 4. Ideo Deus vult alia a ſe, quia vult omnia propter ſe : ſed hæc ratio nulla eſt : & probatur ; ſi Deus vult omnia propter ſe, ſequitur unicam eſſe in ipſo virtutem, nempe amorem : falſum conſequens, ergo & antecedens.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem diſtinguo : erit ſolum in Deo virtus amoris, ſi eodem modo agat propter bonitatem, concedo : ſi modis diverſis, nego. Deus in omnibus agit & propter ſe, & ſuam propter bonitatem, ſed diverſimode, diverſoque reſpectu agit propter eam : in vindicta quidem bonitas apparet ut propellens malum : in viſione beatifica, ut eſt prima & ſumma veritas : in miſericordia, ut ſalvans & eripiens a miſeriis, & licet ſit unica perfectio in Deo, quod eſt ejus eſſentia, cuncta ditans & ſuis replens benedictionibus, plures tamen diſtinguuntur perfectiones cum fundamento in re, eo quod eſſentia æquivaleat omnibus a parte rei diſtinctis creaturarum perfectionibus : igitur eſt unicus quidem in Deo amor, quia ſicut unico intellectu omnia intelligit, ita & unica voluntate vult omnia : iſta vero voluntas habet actum virtualiter multiplicem, ad diverſa ſe extendentem. Ita D. Thomas hic q. 19. art. 2. ad 4.

Inſtabis. Saltem Deus non amat pecca-

catores : hoc ipſum prædicat Propheta, qui Deum ſic alloquitur, Pſal. 5. ℣. 7. *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem* : ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo : Neque vult, neque amat Deus peccatores quatenus mali ſunt, concedo : ſecundum quod habent in ſe aliquid boni, nego. Porro peccatores non ſunt ſimpliciter & ex omni parte mali, quippe qui habeant & eſſe & vivere, immo nonnunquam vacant aliquibus operibus moraliter bonis, ſuccurrunt proximo, operiunt nudos : igitur ſub eo potiſſimum reſpectu, quo ſunt boni, poſſunt & amari. Sic docet D. Th. hic q. 29. art. 2. ad 4. " Nihil, inquit, „ prohibet unum & idem ſecundum quid „ amari, & ſecundum aliquid odio ha„ beri. Deus autem peccatores, in quan„ tum ſunt naturæ quædam, amat. In „ quantum vero peccatores ſunt, non „ ſunt, ſed ab eſſe deficiunt, & hoc in „ eis a Deo non eſt, unde ſecundum hoc „ ab ipſo odio habentur. „

Objicies 5. Si Deus amaret creaturas, amaret amore affectivo : atqui eas non amat amore affectivo : & probatur ; amor ille radicem habet in appetitu ſenſitivo, item extaticus eſt : porro Deus neque ſenſum habet appetitus, neque extra ſe fertur & egreditur; igitur ſuas non amat creaturas amore affectivo.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem diſtinguo. Amor affectivus in hominibus fundatur ſeu radicatur in appetitu ſenſitivo, quia conſtant anima & corpore, concedo : in creaturis mere ſpiritualibus, nego. A fortiori nec in Deo. Amor affectivus formaliter dicit ſolummodo velle bonum alteri ; & ſub iſto reſpectu de Deo prædicatur, tametſi dicatur potius effectivus, quatenus Deus amando ſemper infundit bonitatem. Dictum eſt ſupra, amorem ſolius creaturæ eſſe extaticum ; cum enim creatura ſibi non ſufficiat, quærit alia extra ſe.

Inſtabis. Si Deus amaret creaturas, eas amaret æqualiter ; cum enim agat ſecundum conatum ſuæ virtutis, quæ eſt infinita, deberet infinite amare : atqui non amat æqualiter, quod certe apparet ex inæqualitate donorum, quæ ſunt diverſa in diverſis. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Si Deus amaret creaturas, eas æqualiter difformiter diligeret, concedo : æqualiter uniformiter, nego. Amat æqualiter omnia, quatenus cuilibet creaturæ confert neceſſaria & eſſentialia ad illum conſtituendam in eſſe talis creaturæ, ſed difformiter ; quædam enim naturam habent digniorem, quibus majora confert bona. Solutio eſt D. Auguſtini qui tract. 110. in Joan. ſic loquitur : " Omnia diligit Deus quæ fecit, „ & inter ea magis diligit creaturas ra„ tionales : & ex illis eas amplius, quæ „ ſunt membra Unigeniti ſui : & multo „ magis ipſum Unigenitum ſuum. „ His collimat D. Thomas qui hic 1. p. q. 20. art. 3. docet ex profeſſo Deum unico quidem voluntatis actu omnia amare, ſed multiplici donatione eaque diverſa pro diverſis, quæ nequeunt recipere niſi ad menſuram, eo quod ſint entia finita, unde ſic concludit : " Cum enim amor Dei „ ſit cauſa bonitatis rerum, ut dictum „ eſt, non eſſet aliquid alio melius, ſi „ Deus non vellet uni majus bonum „ quam alteri.

Diluuntur argumenta contra ſecundam Concluſionem.

Objicies 18. Deus videtur ex neceſſitate velle quidquid vult. Et probatur. Dionyſius apud D. Thom. hic q. 19. ſuam ſic aperit mentem, & dicit : „ Sicut ſol „ noſter non ratiocinans, aut præeligens, „ ſed per ipſum eſſe illuminat omnia „ participare lumen ipſius valentia ; ita „ & bonum divinum per ipſam eſſen„ tiam omnibus exiſtentibus immittit „ bonitatis ſuæ radios. „ Sed agens non præeligens, non agit libere : ergo cum, ex Dionyſio, Deus non magis præeligat quam ſol, ſequitur eum non agere libere, ſed potius omnia ex neceſſitate velle.

Reſpondeo 1. Comparationem Dei cum ſole eſſe ſolum inadæquatam ; vult tantum Dionyſius ut ſicut ſol ex officio ſuo illuminat omnia, ita Deus propter ſuam bonitatem benefaciat omnibus ; quia vero bonum eſt ſui diffuſivum, ideo Deus, qui eſt ſummum bonum, & ex natura bonitas, ſe diffundit omnibus, ſed libere ; ſiquidem eo ipſo quo eſt ſummum bonum, ſibi ipſi ſufficit, non indigens aliquo : igitur libere amat creaturas.

Reſpondeo 2. diſtinguendo. Deus non agit præeligendo, prout electio inquiſitionem importat, concedo: Hoc enim ſoli convenit creaturæ, quæ multa ignorat, quæque in exequendo ſæpius infirma eſt; ideo quippe & inquirit, & media ad finem aſſequendum non ſine labore, immo & non ſine anxietate quærit. Deus præeligendo operatur, quatenus electio dicit aſſumptionem alicujus creaturæ ad gloriam ſuam, vel oſtendendam, vel propagandam, ut bonorum ſuorum effuſionem, quæ quidem conceditur uni & negatur alteri, nego. Scriptura ut plurimum loquitur de electis. Eo prorſus ſenſu Chriſtus Joan. 15. 16. ſuos ſic alloquitur Apoſtolos: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Et* Matth. 25. 34. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt a conſtitutione mundi*: Igitur electio formaliter ſumpta eſt in Deo, quandoquidem ſub iſta conſideratione, non inquiſitionem, ſed uni, & non alteri, aliquam conferre gratiam importat.

Objicies 2. Conſilium formaliter ſumptum inquiſitionem importat, proindeque non eſt in Deo: igitur non vult Deus alia a ſe libere; nam velle libere, eſt velle per deliberationem rationis; jam vero deliberatio dicit potentialitatem; namque dicit egredi de potentia ad actum: quæ quidem omnia imperfectionem maxime redolent.

Reſpondeo diſtinguendo. Conſilium & deliberatio non ſunt in Deo ſecundum inquiſitionem & potentialitatem, concedo: ſecundum ordinationem, nego. Conſilium & deliberatio formaliter ſumpta important ordinationem mediorum cum fine, quæ quidem ordinatio eſt finis & effectus ſimul tum conſilii, tum deliberationis. Quod autem homines procedant per inquiſitionem, & ſucceſſive moveantur ad agendum, ex eorum proficiſcitur limitatione, ex quo manifeſte ſequitur, conſilium ut inquiſitionem complectitur, nuſquam in Deo optimo maximo reperiri, bene vero ut ordinationem importat, quæ ſane competit ſupremæ & divinæ ſapientiæ, cujus proprium eſt cuncta a fine uſque ad finem & fortiter attingere, & ſuaviter diſponere.

Oppones 3. Deus vult alia propter ſuam bonitatem: ſed vult ſuam bonitatem neceſſario: ergo & alia.

Reſpondeo diſtinguendo. Vult alia propter ſuam bonitatem, ut media ad ipſam ordinata tanquam ad finem, concedo: vult alia tanquam finem, nego. Vult bonitatem ſuam ut finem, adeoque neceſſario; cætera ut ordinata ad finem, adeoque libere; quia finis, ſcilicet bonitas divina, poteſt eſſe ſine eis. Solutio eſt D. Thomæ hic q. 19. art. 3. ad
„ 2. " Dicendum quod licet Deus ex
„ neceſſitate velit bonitatem ſuam, non
„ tamen ex neceſſitate vult ea, quæ vult
„ propter bonitatem ſuam: quia bonitas
„ ejus poteſt eſſe ſine aliis. „

Inſtabis: Quicquid Deus vult, naturaliter vult, item & ab æterno: ſed quod procedit naturaliter & ab æterno, procedit neceſſario; ſiquidem aliter fieri non poteſt: igitur Deus vult alia a ſe neceſſario.

Reſpondeo diſtinguendo. Quæ ſunt ad intra, quales ſunt perfectiones divinæ, Deus vult neceſſario, concedo: quæ ſunt ad extra, ſubdiſtinguo; naturaliter vult, ideſt non coacte, ſed voluntarie, concedo: ideſt neceſſario, nego. Tametſi Deus vult ab æterno quidquid vult ad extra, vult tamen libere, quia ſicut voluit ab æterno ut Petrus eſſet, ita potuit ab æterno velle, ut Petrus non eſſet. Ita D. Thomas ibid. ad 3. " Non
„ eſt naturale Deo velle aliquid aliorum
„ quæ non ex neceſſitate vult: neque
„ tamen innaturale, aut contra natu-
„ ram, ſed eſt voluntarium. " & ad
„ 1. " Dicendum, quod ex hoc quod
„ Deus vult ab æterno quidquid vult
„ non ſequitur quod neceſſe eſt eum illud
„ velle, niſi ex ſuppoſitione. „

Nova ſit inſtantia. Si Deus vellet alia a ſe libere, poſſet illa nolle, & ſic eſſet contingentiæ labes in Deo; quandoquidem poſſibili poſito in actu non ſequitur abſurdum: ſed non poteſt dici in Deo reperiri contingentiam, alias mutaretur: igitur omnia vult neceſſario. Confirmatur: Quod eſt indifferens ad utrumlibet, indiget ab alio determinari: ſed Deus non determinatur ab alio, cum ipſe potius determinet omnia: igitur non vult alia a ſe libere.

Reſpondeo diſtinguendo: Si Deus poſſet nolle

nolle alia a ſe, per defectum in ſe, concedo: ſi ſolum per defectum in alio, nego. Ideo Deus poteſt nolle creaturas, quia iis non indiget, unde manet in ſe immutabilis: contingentia arguit quidem defectum, ſed ſolum in creatura, a qua Deus non dependet: nos vero libere volumus alia propter duo. Primo, quia non habent totam rationem boni: ſecundo, quia perficimur ab objecto amato, & ideo mutamur, ſive amando quod antea non amabamus, ſive alia meliora quærendo. Solutio eſt D. Thomæ ibidem art. 3. ad 4. ubi dicit ſolem, quantumvis cauſam neceſſariam, quandoque tamen effectum contingentem producere; quandoque etiam nullum, defectu recipientis influxum; quia paſſum non eſt bene diſpoſitum: ſic arbor mala bonos non producit fructus. Unde ſic concludit D. Thomas: " Et ſimiliter; quod Deus „ non ex neceſſitate velit aliquid eorum „ quæ vult, non accidit ex defectu „ voluntatis divinæ, ſed ex defectu, „ qui competit volito ſecundum ſuam „ rationem: quia ſcilicet eſt tale, ut ſine „ eo eſſe poſſit perfecta bonitas Dei; qui „ quidem defectus conſequitur omne bo„ num creatum. „

Ad Confirmationem diſtinguo. Quod eſt indifferens ad utrumlibet, indiget ab alio determinari, ſi ſit indifferens per defectum, ut dictum eſt modo de creatura, concedo; unde debet ab alio determinari: ſi ſit indifferens per perfectionum & bonorum abundantiam, nego. Sic Deus eſt indifferens; unde ſeipſum determinat. Sic prædicat D. Thomas ibidem ad 4. " Cauſa, quæ eſt ex ſe contin„ gens, oportet quod determinetur ab „ aliquo exteriori ad effectum. Sed vo„ luntas divina quæ ex ſe neceſſitatem „ habet, determinat ſeipſam ad volitum, „ ad quod habet habitudinem non neceſ„ ſariam. „

Iterum inſtabis. Omnia ſcit Deus neceſſario, etiam alia extra ſe: ergo & vult.

Reſpondeo negando paritatem, quia res cognoſcuntur quatenus ſunt in ſciente per imagines & ſpecies ſuas; Deus autem habet neceſſario omnium rerum ideas; ſunt enim ipſa ejus eſſentia, ut diverſimode participata & participabilis; unde cum cognoſcat ſe neceſſario, & ſuam eſſentiam, ſcit utique ea quæ poteſt facere; igitur neceſſario cognoſcit omnia, ſed vult res per ſuæ effuſionem bonitatis extra ſe. Porro non tenetur ſe diffundere; tum quia ſibi ſufficit, tum quia ſi extra ſe diffunderetur, quantum participabilis ejus bonitas eſt, infinite ſe communicaret, & ſic creaturæ forent in perfectionibus infinitæ, quod manifeſte implicat; nulla quippe creatura produci poteſt, qua aliam longe meliorem in infinitum Deus condere non queat. Solutio eſt D. Thomæ ibidem art. 6.

Adhuc inſiſtes. Ex eo quod Deus ſit impeccabilis, neceſſario odit peccatum: igitur cum eadem prorſus ſit lex contrariorum, neceſſario amat actum bonum, quem elicit creatura: ergo Deus quædam vult neceſſario extra ſe & amat.

Reſpondeo negando paritatem. Et vero Deus ex neceſſitate quidem odit peccatum, tum quia eſt illi oppoſitum, quia ſeipſum negare non poteſt: ſed amat libere creaturas, quatenus bonas, quippe quæ bonitatem duntaxat finitam & limitatam habeant; unde voluntatem divinam, quæ alias ſibi ſufficit, aut rapere aut neceſſitate attrahere ad ſui amorem non valent. Porro non eſt de eſſentia libertatis ſecundum ſe ſpectatæ, ut aliquis poſſit peccare, vel non peccare; hoc enim ſolis competit creaturis, quæ ſunt defectibiles; nec mirum, ex nihilo prodeuntes, etiam in nihilum proprio abeunt pondere: Quid plura? homo per peccatum originale corruptus eſt. Igitur ſolum eſt de eſſentia libertatis ut ſic, ut humana voluntas ſuum poſſit ponere vel non ponere actum. Denique cum Deus ſit ſummum bonum, ab omni creatura prorſus independens eſt, adeoque nulla compellitur neceſſitate ad illam aut producendam, aut productam amandam.

Solutio eſt D. Thomæ qui hic 1. p. q. 62. art. 8. ad 3. diſerte oſtendit non ſolum per impeccabilitatem non tolli Dei libertatem, ſed potius adornari, in quantum facit ut Deus velit res ſalvato ordine finis, & ſemper ſecundum juſtitiæ regulas. " Liberum arbitrium, inquit, ſic „ ſe habet ad eligendum ea quæ ſunt „ ad finem, ſicut ſe habet intellectus „ ad concluſiones. Manifeſtum eſt au„ tem quod ad virtutem intellectus pertinet

„ tinet ut in diverſas concluſiones proce-
„ dere poſſit ſecundum principia data :
„ ſed quod in aliquam concluſionem pro-
„ cedat prætermittendo ordinem princi-
„ piorum, hoc eſt ex defectu ipſius : unde
„ quod liberum arbitrium diverſa elige-
„ re poſſit ſervato ordine finis, hoc per-
„ tinet ad perfectionem libertatis ejus; ſed
„ quod eligat aliquid divertendo ab ordine
„ finis, quod eſt peccare, hoc pertinet ad
„ defectum libertatis. Unde major libertas
„ arbitrii eſt in Angelis qui peccare non
„ poſſunt, quam in nobis qui peccare poſ-
„ ſumus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus amat alia extra ſe, ſed libere.

PRIMO quidem. Deus amat alia extra ſe juxta illud Sap. 11. *Diligis omnia quæ ſunt*. Hanc reddit rationem Scriptura Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Si bona, profecto cuncta diliguntur a Deo : nam bonum eſt voluntatis objectum. Eandem veritatem propugnat Auguſtinus l. de Catec. Rud. c. 4. Eandem Leo Magnus Serm. de Nat. &c.

Secundo. Deus amat alia extra ſe libere; ſcriptum eſt enim Pſal. 93. 1. *Deus ultionum libere egit*. Ratio D. Thomæ eſt, quia creatura quantumvis perfecta, nec omne bonum eſt, nec aliquid perfectionis Deo addere poteſt : igitur amatur ab eo libere.

SYNOPSIS SOLUTIONUM

AD ARGUMENTA IN CONTRARIUM.

PRIMO dices : Deus ſibi ſufficit, & ab alio moveri non poteſt ad aliquid faciendum; motivum enim eſt ejuſdem ordinis cum moto : præterea amor eſt paſſio, & congregat bona ut ditior evadat; quæ quidem omnia ſummam arguunt imperfectionem : denique neque creaturas irrationales, neque peccatores amare videtur Deus; cum nihil ad ejus gloriam conferant : quid plura ? ſi amat alia extra ſe, amat propter ſe : igitur ſemetipſum, non creaturas diligit.

Reſpondeo. Deus ſibi ſufficit, & ideo amat creturas propter ſe & libere. Ad ſecundum : Non movetur ab alio, ſed a ſua propria bonitate, quatenus in creatura collucet. Ad tertium : Amor creatus eſt paſſio; quia vel in appetitu ſenſitivo ex parte radicatur, ut in homine, vel exceſſum habet, ut in Angelis apoſtatis apparuit, congregat utique & extaticus eſt : at vero amor divinus eſt ipſe omne bonum. Ad quartum : Deus amat & creaturas irrationales & peccatores, non certe ſecundum quod aliquem implicant defectum, ſed ut in eorum eſſe ſe prodit bonitas divina. Ad quintum : Deus diligit ſe in creaturis tanquam ultimum ſuæ dilectionis finem, nihilominus amat & creaturas, juxta illud Jer. 31. 3. *Perpetua charitate dilexi te*.

Secundo. Deus amat quidem creaturas libere : at non ut libere importat inquiſitionem, ſed ſummam independentiam, ſummumque dominium. Amat propter ſe : non tamen neceſſario, quandoquidem objectum ejus erga nos amoris eſt bonitas finita. Amat libere : ſed abſque ſui mutatione; enimvero, contingentia & mutatio ſe tenent ex parte creaturæ. Denique Deus neceſſario quidem odit peccatum : ſed non ideo diligit neceſſario creaturam : non enim eadem eſt utriuſque ratio. Ineſt Deo libertas contradictionis ad extra, ſed non contrarietatis. Ex quo manifeſte ſequitur neceſſe eſſe Deum odio proſequi peccatum, amore vero libero bonum creatum, qualis eſt creatura.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum ſit libertas in Deo, & qualis.

CONCLUSIO.

Deus eſt liberrimus. Et eſt de fide.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura*.

I. PSAL. 140. *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo & in terra*.
II. Rom. 9. 18. *Cujus vult, miſeretur, & quem vult, indurat*.
III. 1. Cor. 12. *Hæc operatur unus atque idem*

idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult.

IV. Jacob. 1. 18. *Voluntarie genuit nos verbo veritatis*. Sed facere quod ſibi placet, miſereri cujus vult, dividere & diſtribuere dona ad ſuæ voluntatis nutum, eſt eſſe liberrimum: igitur cum ex Scriptura Deus ſic operetur, manifeſtum eſt eum gaudere libertate perfectiſſima.

Secundo, *ex Patribus*.

Hieronymus in Cap. 1. Epiſt. ad Philemonem. ℣. 14. ait: " Si Deus voluntarie ,, & ex neceſſitate bonus eſt, debuit hominem faciens, ad ſuam imaginem & ,, ſimilitudinem facere, hoc eſt, ut ipſe voluntarie & non ex neceſſitate bonus ,, eſſet. Qui autem aſſerunt ita eum debuiſſe fieri, ut malum recipere non poſſet, ,, hoc dicunt: talis debuit fieri qui neceſſitate bonus eſſet, & non voluntate. ,, Quod ſi talis fuiſſet, qui bonum, non ,, voluntate, ſed neceſſitate perficeret, ,, non eſſet Deo ſimilis, qui ideo bonus eſt, quia vult, non quia cogitur. ,,

Epiphanius Hær. 23. n. 5. " Deus Pater ,, hominem, & cætera omnia pro ſua voluntate procreavit. ,,

Macarius Hom. 25. p. 205. dicit hominem, eo ipſo ad imaginem Dei eſſe factum, quod ſit liber, ac ſui juris, quoniam ut Deus liberi eſt arbitrii, & quod ,, vult facit .... ita & tu liberi es arbitrii. ,,

Ambroſius hic annumerandus eſt, qui l. 1. Exaem. c. 5. ait: " Principium & origo ſubſtantiæ univerſorum, ideſt ex voluntate ejus & poteſtate. Omnia enim ex ,, eius voluntate cœperunt, quia unus ,, Deus patet, ex quo omnia. Etenim ,, tanquam ex ſuo fecit, quia unde voluit, ,, fecit ... & quandiu vult, omnia ,, ejus virtute manent, atque conſiſtunt. ,, In ipſum eſt finis eorum; nam cuncta in ,, Dei voluntatem recurrunt & ejus arbitrio ,, reſolvuntur. ,,

Non omittendus Auguſtinus l. de Nat. & Grat. c. 7. n. 8. ,, Quia enim Dominus Lazarum ſuſcitavit, ſine dubio potuit: quia ,, vero Judam non ſuſcitavit, numquid ,, dicendum eſt, non potuit? potuit ergo, ſed noluit. Et l. 22. de civ. Dei; ,, c. 30. " Certe Deus ipſe nunquid quoniam peccare non poteſt, ideo liberum arbitrium habere negandus eſt? ,,

Devotus quoque Bernardus teſtis egregius. Namque l. de gratia & libero arb. ſic loquitur " Verum libertas a neceſſitate æquo ,, & indifferenter Deo, univerſæque tam ,, malæ quam bonæ rationali convenit creaturæ. ,,

D. Thomas id docet ex profeſſo 1. p. q. 19. art. 3. l. contr. Gent. c. 81. 82. 83. 88.

Tertio, *ex Rationibus D. Thomæ*.

Prima. Ille eſt liber ad extra, qui bonorum noſtrorum ad ſui nominis exaltationem non indiget: atqui res ſic ſe habet. Probatur, & quidem dupliciter. 1. Licet Deus ad extra ſe ſe manifeſtare voluerit, ad hoc nulla vi aut neceſſitate compulſus fuit, maxime vero cum ſibi ſit, teſte Tertulliano, ſufficientiſſimus, nempe & beatitudo, & ſolium, & regnum: igitur vel creaturas producere non opus habuit, vel ſi produxerit, libere procul dubio egit. 2. Ex hypotheſi quod eas ad gloriam ſuam condere decreverit, ad nullas in particulari alligatus, potuit iſtis vel aliis poſſibilibus ad nutum uti. Quid plura? creaturæ quæcumque, ad objectum tantummodo ſecundarium gloriæ Dei ſpectant; unde neceſſariam non habent cum ipſo connexionem: igitur Deus fuit liberrimus operando ad extra. Hæc ratio eſt D. Thomæ, lib. 1. contra Gentes c. 81. " Voluntas autem non ex neceſſitate fertur in ea quæ ſunt ad finem, ſi finis ſine his eſſe poſſit. Non ,, enim habet neceſſe medicus, ex ſuppoſitione voluntatis quam habet de ſanando, illa medicamenta adhibere infirmo, ,, ſine quibus poteſt nihilominus infirmum ,, ſanare. Cum igitur divina bonitas ſine ,, aliis eſſe poſſit, quinimmo nec per alia ,, ſibi aliquid accreſcat, nulla ineſt ei neceſſitas, ut alia velit, ex hoc quod vult ,, ſuam bonitatem. ,,

Secunda. Ille eſt liber ad extra & circa creaturas, qui iis ablatis, adhuc remanet ſummum bonum, adhuc totum, eamque eſſentialem habet in ſe bonitatis rationem: atqui ſublatis omnibus creaturis, remanet adhuc in Deo tota & eſſentialis ratio bonitatis; quandoquidem ipſe eſt ſummum bonum: igitur eſt perfecte liber

ber in ordine ad creaturas. D. Thomas ibidem hanc affert rationem: " Solum igitur
„ illud bonum voluntas ſecundum ſui ra-
„ tionem non poteſt velle non eſse, quo
„ non exiſtente tollitur totaliter ratio bo-
„ ni: tale autem nullum eſt præter Deum.
„ Poteſt igitur voluntas, ſecundum ſui
„ rationem, velle non eſse quamcumque
„ rem, præter Deum. „

Tertia. Ille eſt liber ad extra, qui ſe habet ad creaturas ut artifex ad artificiata: namque liberum eſt artifici facere quod vult; atqui Deus ſic ſe habet ad creaturas, dicente Paulo Rom. 9. Sicut figulus luti poteſtatem habet facere vas aliud in honorem, aliud vero in contumeliam: ita & Deus. Sic docet D. Thomas ibidem. " Res, inquit, procedunt a Deo,
„ ſicut artificiata ab artifice ... Sed ar-
„ tifex quamvis velit ſe habere artem,
„ non tamen ex neceſſitate vult artificiata
„ producere; ergo nec Deus ex neceſſita-
„ te vult alia a ſe.

Quarta. Ille eſt perfecte & extrinſece liber, qui ſeipſum determinat ad volendum unum potiuſquam aliud; & vero ubi non eſt libertas, agentia manent ex ſe determinata ad unum; ſic ſol manet ad lucendum ſemper determinatus; ſed Deus ſeipſum determinat ad quod vult; hinc quidam & non omnes electi: hinc ab æterno Deus ſe determinavit ad quaſdam producendas creaturas, & ad quaſdam in ſtatu meræ poſſibilitatis relinquendas; immo, niſi ſuum ad præſentes direxiſset decretum, nuſquam habuiſsent eſse. Jam vero ſi forent neceſsariæ, forent utique & Deo coæternæ, dicam, & ab eo independentes, quippe quæ fluerent a Deo ut proprietates fluunt a cujuſlibet rei eſsentia, adeoque ut quid eſsentiæ divinæ neceſsario connexum, quod ſane implicat. Hæc ratio colligitur ex D. Thoma qui ibid. c. 88. ait: " Voluntas di-
„ vina in his ad quæ non ſecundum naturam
„ ſuam determinatur, inclinatur quodam-
„ modo per ſuum intellectum .... Sed ex
„ hoc homo dicitur præ cæteris animalibus
„ liberum arbitrium habere, quia ad volen-
„ dum judicio rationis inclinatur, non im-
„ petu naturæ, ſicut bruta: ergo in Deo
„ eſt liberum arbitrium. „

Quinta. Ille eſt liber, qui eſt ſuarum operationum ad extra dominus: ſed Deus eſt ſuarum operationum ad extra dominus; talem poteſt enim producere creaturam vel non producere: igitur eſt liber ad extra. Hæc ratio colligitur ex D. Thoma, qui ibidem c. 88. ait: " Ho-
„ mo per hoc quod habet liberum arbi-
„ trium, dicitur ſuorum actuum dominus:
„ hoc autem maxime competit primo
„ agenti, cujus actus ab alio non depen-
„ det. „

Sexta. Libertas competit omni creaturæ ſpirituali, quæ triplici gaudet univerſalitate; ſcilicet in eſsendo, quia fit quodammodo omnium recipiendo in intellectu ſpecies rerum; in judicando, de omnibus judicium fert, videns quid ſit bonum, quidve malum; in appetendo, bona particularia appetit ad nutum & per electionem, unde licet velit neceſsario finem & beatitudinem in communi, non tamen media; quippe quæ ſub electione cadant. Sed Deus eſt ſimpliciter & in omni linea univerſaliſſimus; in eſsendo quidem, cælum & terram implet: in judicando, ſcit quod eſt in creatura, juxta illud Pſal. 35. 15. *Qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*. Denique & in appetendo, tanto liberior quanto magis ab omnibus creaturis independens: igitur eſt liberrimus ad extra.

Septima, eaque a priori. Libertas ſita eſt potiſſimum in indifferentia objecti, in indifferentia intellectus & voluntatis: in prima quidem; eo enim ipſo quo objectum non habet totam boni rationem, profecto ſe habet indifferenter ad animam, quæ ipſi ex neceſſitate non alligatur: ſecunda ſequitur ad iſtam; nuſquam enim bonum particulare & contingens judicat intellectus neceſsario amandum: ad utrumque vero conſequitur indifferentia voluntatis, quæ eligit & amat objectum libere, eo ſcilicet modo, quo illi proponitur: enimvero fertur ſecundum judicium in amatum, adeoque libere. Sed ſi hæc ita ſint de objecto creato reſpectu creaturæ rationalis, a fortiori reſpectu Dei, qui eſt Dominus, adeoque independens: qui eſt omnipotens, adeoque nihil expectans a creatura; infinite ſe amans, adeoque non replebilis per creaturam; ſolum quippe bonum infinitum poteſt illum ſatiare: igitur eſt ad extra liberrimus.

Octava ex D. Bernando l. de Gratia

& libero arb. c. 3. deſumitur. Triplex, ipſo teſte, eſt libertas, ſcilicet a neceſſitate, a peccato, & a miſeria: ſed illa triplex eſt eminentiſſime in Deo. A neceſſitate quidem; a nulla quippe ligatur creatura, etiam ſanctiſſima, quia omnis creatura tanquam nihilum ante illum, ut ait Propheta Pſal. 38. 6. A peccato; *mundi ſunt oculi tui*, inquit Habac. 1. 13. *ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris*. A miſeria denique, quia dives eſt, etiam in miſericordiis, invocantibus illum, ait Apoſtolus Rom. 10. 12. Igitur, &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Libertas Dei eſt ipſemet actus Dei neceſſarius, connotans creaturas, ad quas habet habitudinem non neceſſariam.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

PRIMO, Deus dicitur ſimplex: ita habetur Sap. 7. 22.

Secundo. Idem Deus dicitur omnipotens Gen. 28. 3. Dominus exercituum, Jerem. 30. 9. Pſal. 93. 1. libere agere: Dictum eſt enim ſupra, non eſſe in Deo diſtinctionem realem inter naturam ſeu eſſentiam & operationem.

Tertio. Celebris eſt locus 1. Cor. 12. *Hæc operatur*, inquit Apoſt. *unus atque id. m ſpiritus, dividens ſingulis prout vult*. Igitur idem actus, quo Deus vult ſe & ſuas perfectiones neceſſario, vult & alia a ſe libere.

Secundo, *ex Patribus, & ſanctis Doctoribus.*

Cyrillus l. 19. Theſau. pag. 189. ſic loquitur: " Eſt autem, inquit, ſimplex Deus ,, natura ſua, nihilque in eo compoſitum. ,,

Junilius Africanus Epiſcopus l. 2. de partibus divinæ Legis c. 19. ait " Deus ſimplex eſt, nec eſt in eo aliud eſſentia, ,, quam voluntas. Unde & omnia nomina operationis ejus, licet inter ſe definitionibus differant, apud ipſum tamen ,, nulla differentia, vel diverſitas invenitur. Itaque & eſſentia vel natura facit, quia ei nihil accidens eſt; & tamen ,, etiam voluntate, quia nihil neceſſitate ,, efficit, aut coactus. ,,

Adſtipulatur D. Thomas 1. contr. Gent. c. 82. " Voluntas, inquit, Dei, uno & ,, eodem actu vult ſe & alia. Sed habitudo ejus ad ſe, eſt neceſſaria, & naturalis: habitudo autem ejus ad alia eſt ,, ſecundum convenientiam quandam, non ,, quidem neceſſaria, & naturalis, neque ,, violenta, aut innaturalis, ſed voluntaria. ,,

Idem 1. p. q. 19. art. 3. ad 5. " Voluntas ,, divina, quæ ex ſe neceſſitatem habet, ,, determinat ſeipſam ad volitum, ad quod ,, habet habitudinem non neceſſariam. ,, Igitur libertas Dei eſt actus neceſſarius, connotans creaturas ad quas habet habitudinem non neceſſariam, ſed maxime liberam.

Tertio, *ex ratione multiplici.*

Prima ſic exponitur. Actus Dei neceſſarius, omnem in ſe includit bonitatem, omnem in operando virtutem; ſiquidem energiam infinitam habet: igitur idem in ſe manens, poteſt terminari ad creaturas, eaſque vel producendo, vel etiam deſtruendo immutare; nulla quippe virtus additur actui in perfectionibus & in efficacia infinito, alias nec ipſe, nec ejus virtus foret infinita: igitur libertas Dei ſita eſt in actu neceſſario, prout connotat creaturas ad quas abſolutam non habet habitudinem.

Secunda: Deus eſt immutabilis, immotus, in ſe manens, omnia movet: igitur idem actus neceſſarius, eſt liber ad extra, in quantum de ſe ſufficit ad immutandas creaturas abſque aliquo ſuperaddito, ſed ſimpliciter tangendo creaturam: ſicut igitur ſol illuminat hominem de novo natum per ſimplicem radii extenſionem ad illum, ſicut Verbum terminare cœpit ſanctam humanitatem, quando formata eſt, nihil recipiendo, ſed tantum ſuam extendendo virtutem ad terminandam naturam de novo productam; ita & eadem Dei operatio immutat creaturas, illas tum tangendo, tum ſuam extendendo virtutem ad eas, nihil de novo recipiendo, quia eſt ex ſe plenus, & ideo immutabilis.

Tertia: Eadem eſsentia divina propter diſtin-

diſtinctionem virtualem inter ſeipſam & operationes notionales, eſt ſimul communicabilis, & incommunicabilis: communicabilis quidem, ſecundum ſe, omnibus perſonis, incommunicabilis vero, Filio & Spiritui ſancto, ut dicit paternitatem: igitur & idem actus a fortiori poterit eſſe liber & neceſſarius; liber quidem, ut connotat creaturas, a quibus Deus non dependet; neceſſarius vero, ut connotat eſſentiam divinam.

Quarta: Deus ex ſe, & eſſentialiter eſt ens neceſſarium & independens: igitur ex ſe, & per ipſum actum in ſe neceſſarium, eſt liber, quia per ejuſmodi actum formaliter eſt independens.

Quinta: Idem actus fertur in objectum primarium & ſecundarium, maxime ſi nihil accipiat a ſecundario: ſed objectum primarium divinæ voluntatis, eſt ſummum bonum, & ipſa eſſentia divina; ſecundarium vero, creatura, a qua actus Dei nihil accipit; neque enim Deus recipit ſpeciem aut perfectionem ab objecto creato, ſicut voluntas creata, quæ ſpeciem habet & perfectionem a bonitate emendicata: ergo.

Solvuntur objectiones contra primam concluſionem.

OBJICIES 1. Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum de filio prodigo ſic loquitur: " Solus Deus eſt in quem peccatum non „ cadit: cætera cum ſint liberi arbitrii, „ poſſunt in utramque partem, ſuam „ flectere voluntatem. „ Idem in explanatione Symboli ad eumdem, quæ habetur tomo 9. ſub titulo Epiſt. 17. dicit Jovinianum ſuſtuliſſe arbitrii libertatem, eo quod aſſereret hominem non poſſe peccare: " Nos vero dicimus, inquit, ho„ minem ſemper & peccare, & non pec„ care poſſe, ut ſemper nos liberi con„ fiteamur eſſe arbitrii. Unde ſimiliter ſe„ quitur Deum non eſſe liberi arbitrii, „ eo quod peccare non poſſit. „ Igitur ex Hieronymo Deus non eſt liber, quia non eſt illi potentia ad oppoſitum.

Reſpondeo ſolutionem patere ex dictis in articulo præcedenti. Unde reſpondeo diſtinguendo conſequens. Deus non eſt liber libertate contrarietatis, quæ eſt ad bonum & malum, concedo; ſoli enim creaturæ defectibili competit: libertate contradictionis, quæ eſt ad actum & non actum, nego; potuit enim condere vel non condere creaturas. Hieronymus loquitur de prima libertate tantum, quando dicit Deum non eſſe liberum, quia tamen competit creaturæ poſſe deficere, recte probat libertatem eſſe in nobis, etiam per hoc quod poſſumus bonum & malum eligere. Secundus locus non eſt, inquit Eſtius in 1. diſt. 45. §. 2. Hieronymi, ſed Pelagii, apud Innocentium Papam de hæreſi fruſtra ſe purgantis per quamdam fidei confeſſionem ſuam: unde non ponderat.

Oppones 2. Ille non eſt liber, qui non eſt indifferens ad actum, & non actum: atqui Deus non eſt indifferens ad actum & non actum: Et probatur. 1. Si eſſet indifferens ad actum & non actum, foret potentialitas in eo, quod repugnat. 2. Deus eſt ſummum bonum, & conſequenter ſui diffuſivum; igitur Deus neceſſario vult, ſaltem aliquas creaturas; nam & de illo dicitur, proprium ejus eſſe miſereri ſemper & parcere. 3. Vult neceſſario ut ſol v. g. luceat. Igitur non eſt indifferens ad actum & non actum.

Reſpondeo diſtinguendo minorem. Deus non eſt indifferens ad actum, & non actum, indifferentia potentiæ, concedo: indifferentia actus & poſitionis, nego. Duplex diſtinguitur indifferentia, altera potentialis, altera actualis: prima conſiſtit in eo quod agens poſſit reduci ad actum, vel non actum circa aliquod objectum; ſic quando volumus aliquid, egredimur & proſilimus de potentia ad actum: ſecunda in eo potiſſimum ſita eſt, quod agens poſſit ſuum extendere actum ad aliquem novum terminum vel non extendere. Illa non eſt in Deo ſiquidem eſt actus purus; bene vero iſta, quia Deus eſt ab omni creatura independens: unde

Ad primum, diſtinguo. Si Deus eſſet indifferens indifferentia potentiæ, poſſet ponere actum vel non ponere, adeoque ſeparari a ſuo actu, ſicut creaturæ, quæ non ſunt ſemper in actu, concedo: ſi eſſet indifferens indifferentia actus, nego. Eſt igitur ſemper in actu, unde nulla eſt in eo potentialitas: igitur actus divinus eſt liberrimus ad extra, quia potuit, ſi Deus voluiſſet, non terminari ad

ad creaturam , quia ſibi ſufficiens eſt Dominus.

Ad ſecundum, diſtinguo. Deus eſt ſummum bonum, & ideo communicatur neceſſario ad intra per proceſſionem Spiritus ſancti, qui eſt terminus adæquatus ejus voluntatis, volentis & amantis, concedo: ad extra, ſubdiſtinguo; communicatur neceſſario neceſſitate ſuppoſitionis, concedo: neceſſitate abſoluta, nego. Suppoſito quod Deus ad extra ſe ſe manifeſtare voluerit, neceſſario diffundi debet; quandoquidem diffuſio in bonis plurimum elucet. Quid plura? Bonitatis divinæ effuſio recte quidem probatur, cum Deo proprium eſſe miſereri prædicemus: verum & liberrimus fuit in ſui ad extra communicatione, quia ſibi ſufficientiſſimus eſt. Solutio eſt D. Thomæ 1. cont. Gent. c. 83. ubi ex profeſſo probat Deum quædam velle ad extra neceſſario, ſed tantum neceſſitate ſuppoſitionis, & hypothetica.

Ad tertium, diſtinguo. Deus vult, ut ſol necesſario luceat, neceſſitate ſe tenente ex parte ſolis, determinati ab agente ſuperiori ad unum; quia hoc ejus competit naturæ, concedo: neceſſitate ſe tenente ex parte Dei creantis, nego: potuit enim Deus non creare ſolem, ſed ex ſuppoſitione quod voluerit ut hic mundus conderetur, ſic ordinavit, ut quædam agentia ſublunaria moverentur necesſario, quædam vero libere; omnia conformiter naturæ finis, & exigentiæ.

Inſtabis. Atqui Deus non eſt indifferens indifferentia etiam actus: & probatur. 1. Actus quo Deus vult creaturas, idem eſt ac actus quo Deus ſeipſum vult; eſt enim unicus actus in Deo, quo ſeſe, & alia vult: igitur & ſemper necesſarius. 2. Actus, quo Deus vult creaturas, eſt ab æterno, & ſemper in actualitate; igitur & neceſſarius, quia ille actus non potuit manere ſuſpenſus, alias foret in Deo potentialitas, ſicut creaturæ accidit; modo enim eſſet in actu, modo non.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad primam probationem, diſtinguo. Actus idem eſt entitative, concedo; namque quidquid eſt in Deo, Deus eſt: idem eſt formaliter, nego. Revera quidem actus Dei, reduplicative ut neceſſarius, connotat eſſentiam divinam; ſed reduplicative ut liber, connotat creaturas, quæ quidem diſtinctio quodammodo virtualis, ſufficit ut actus ſub uno reſpectu ſit abſolutus, ſub alio vero liber.

Ad ſecundum, diſtinguo. Actus Dei eſt ab æterno, & ab æterno Deus ſe determinavit libere ad producendas tales vel tales creaturas, concedo: & non libere, ſed neceſſitate compulſus ad hoc ſe determinavit, nego. Jam ad aliam reſpondeamus difficultatem, ſic diſtinguendo; voluntas Dei non potuit manere ſuſpenſa, ſuſpenſione actus, concedo; ſuſpenſione objecti, nego. Deus quidem non potuit manere in ſe circa aliquid ſuſpenſus, namque ab æterno voluit libere quæ ſunt & quæ futura ſunt; igitur nulla fuit in Deo actus ſuſpenſio, ſed tantum objecti, quatenus quædam non condere decrevit.

Rurſus inſtabis. Actus ſpecificatur ab objecto primario: ſed objectum actus divini primarium eſt ineffabilis Dei eſſentia, quæ ſimpliciter & abſolute eſt neceſſaria: igitur & actus ex omni parte neceſſarius. Confirmatur; creatura nequit eſſe objectum Dei primarium; quis enim aut dicere aut probare poterit Dei actum a creatura ſpecificari? maxime vero cum actus ille creaturam ſolummodo connotet, & divinam importet in recto ſeu principaliter eſſentiam: porro actus denominatur ab eo quod primario dicit: igitur actus Dei eſt ſimpliciter & abſolute neceſſarius, & nullo modo liber.

Reſpondeo diſtinguendo. Actus Dei dicit primario eſſentiam, ut eſt neceſſarius, concedo: ut conſideratur reſpective ad creaturas, ſubdiſtinguo; dicit primario eſſentiam, connotantem creaturas, concedo: non connotantem, nego. Cum actus liber ſit attributum reſpectivum, connotat creaturas; ſed primario & in recto dicit eſſentiam divinam, ut perfectionibus refertam, ut independentem & omnipotentem; in hoc enim potiſſimum Deus liber eſt, quod ſibi & ſufficiat & ſit ſummum bonum: quinimmo tametſi nullæ forent creaturæ, maneret ſemper liber, quatenus ſi vellet, aut ſi ſibi placeret, eas produceret. Et ſic patet reſponſio ad confirmationem: enimvero creatura neque eſt objectum voluntatis divinæ primarium, neque

ſpe-

ſpecificat libertatem divinam; ſed ipſa potius eſſentia Dei, ut independens & omnipotens, in quantum quidquid vult, poteſt facere.

Inſtabis adhuc. Exinde ſequitur eſſentiam divinam eſſe objectum liberum, quia eſt objectum voluntatis divinæ ut liberæ, adeoque erit contingens, & poterit eſſe vel non eſſe, ſicut objectum libertatis: ſed abſurdum conſequens: ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo: Eſt objectum liberum efficienter, concedo: formaliter, ſubdiſtinguo; ut connotat creaturas, & ratione termini, concedo: ratione ſui, nego. Eſſentia divina eſt objectum actus Dei liberi efficienter, in quantum Deus poteſt facere quidquid vult; ſed non eſt paſſive & terminative, niſi ut connotat creaturas; enimvero cum libertas ſit attributum reſpectivum, debet connotare creaturas, quibus dominatur; & ideo tota contingentia ſe tenet ex parte termini, ſeu creaturæ, quæ poteſt immutari ad placitum Dei. Nec mirum, actus liber Dei nihil accipit a termino, ſed dat illi quod eſt, & ideo nequit ſpecificari a creatura, & ab ipſa dependere, niſi improprie, & ut a conditione ſine qua non, ſed nullo modo realiter.

Diluuntur Objectiones adverſus ſecundam Concluſionem militantes.

OBJICIES. Actus neceſſarius eſt totaliter neceſſarius: igitur actus liber, etiam in Deo, eſt a neceſſario formaliter diſtinctus.

Reſpondeo diſtinguendo. Actus neceſſarius eſt totus neceſſarius entitative & in ordine ad Deum, concedo: eſt totus neceſſarius & non eminenter liber, connotando creaturas, nego. In ſe quidem eſt totus neceſſarius; eſt enim ipſe Deus; ſed eminenter liber eſt, in quantum poteſt immutare creaturam. Ratio a priori aſſignatur, quia Deus non eſt liber libertate potentialitatis ſicut creatura, quæ egreditur de potentia ad actum: ſed libertate actus, & puræ independentiæ; & ideo actus liber idem eſt cum neceſſario; enimvero Deus eſt ens neceſſarium & plenum, & ideo a creaturis independens & liber.

D. Thomas 1. contr. Gent. c. 82. totum explicat myſterium, his verbis: "Eſſe ad utrumlibet poteſt dupliciter convenire alicui virtuti, uno modo ex parte ſui, alio modo ex parte ejus ad quod dicitur; ex parte quidem ſui, quando nondum eſt conſecuta ſuam perfectionem per quam ad unum determinetur: unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, & oſtenditur eſſe potentialitas in ipſa. Ex parte autem ejus ad quod dicitur, invenitur aliqua virtus ad utrumlibet eſſe, quando perfecta operatio virtutis a neutra dependet, ſed tamen utrumque eſſe poteſt: ſicut aliquis qui diverſis inſtrumentis uti poteſt æqualiter ad idem opus perficiendum: hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, ſed magis ad ejus eminentiam, in quantum utrumlibet oppoſitorum excedit. Sic autem eſt in divina voluntate reſpectu aliorum a ſe.

Inſtabis. Actus liber non eſt formaliter neceſſarius; igitur eſt diſtinctus ſaltem virtualiter a neceſſario.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: eſt virtualiter diſtinctus ſecundum quid, concedo: ſimpliciter, nego: eſt quidem ſecundum quid, cum dicat connotationem ad creaturas, quam quidem non dicit actus reduplicative ut neceſſarius; unde per analogiam ad creata, in quibus actus liber & neceſſarius diſtinguuntur realiter, diſtinguimus per mentem in Deo actum liberum & neceſſarium; ſed non perfecte diſtinguuntur ejuſmodi actus; ad eamdem quippe pertinent lineam ex eo ſcilicet quod Deus ideo ſit liber a creaturis & independens, quia eſt ens a ſe, ens plenum & ſibi ſufficiens.

Rurſus inſtabis. Per actum liberum, creationis, v. g. Deus denominatur intrinſece liber & Creator: igitur actus liber addit aliquid ſuper neceſſarium; & probatur, quia denominatio nova & intrinſeca non fit ſine nova forma; ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Deus denominatur intrinſece liber a proprio actu, concedo: a novo ſuperaddito, nego. Argumentum nimis probat: ſequeretur enim actum liberum in Deo novam fore entitatem additam actui neceſſario, quod eſt contra fidem: quippe unicus eſt in Deo

actus, qui quidem eſt ſimul intellectivus & volitivus, ſimul liber & neceſſarius; ſed dicitur multiplex a multiplici officio, a multiplici virtute & exercitio: igitur Deus denominatur intrinſece liber ab actu neceſſario, quatenus eſt ſibi ſufficiens & independens, & omnipotens: denominatur Creator immutando creaturam, adeoque per dependentiam in termino, & per virtutem omnipotentem ex parte ſui, quæ quidem denominatio fundatur in actione reali ex parte Dei, & in mutatione reali creaturæ, ex qua reſultat relatio intrinſeca in termino producto, extrinſeca vero ſolum in Deo, quæ tamen ſufficit ut denominetur realiter & intrinſece Creator & liber, quia hæc denominatio ex parte Dei fundatur in actione reali, quæ immutat creaturam.

Urgebis adhuc. Si actus liber eſt ab actu neceſſario indiſtinctus, ſi idem eſt, non poteſt afferri ratio cur Deus velit aliquid: ſi enim quis roget quare hoc velit? reſpondetur quia vult: ſi petatur quare velit? dicetur adhuc quia vult: ſed ille circulus eſt vitioſus: igitur non eſt admittendum quod actus liber ſit idem ac neceſſarius.

Reſpondeo, circulum non eſſe vitioſum: quærenti enim cur hoc ſit? reſpondetur, quia Deus vult: quærenti vero cur velit, reſpondetur quia Deus immutavit creaturam, quæ ejus ſubjiciebatur dominio.

Perſiſtes. Si Deus immotus manens dicitur liber & Creator per denominationem intrinſecam, etiam creaturam quam voluit, poteſt nolle: ſed non poteſt nolle creaturam, ita ut aliter ſe habeat Deus: igitur ſi abſurdum conſequens, ergo & antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam; Creator enim non eſt ſicut creatura, quæ mutatur, modo unum volendo, modo alternata vice nolendo; quippe qui liber ſit libertate actus, non potentiæ: igitur immobilis permanendo immutat creaturam ſecundum ſuum æternum propoſitum & beneplacitum; unde ſi quod libere voluit atque decrevit, poſtea nollet, ipſe mutaretur, quod quidem eſt omnino impoſſibile: igitur denominatur Deus intrinſece liber, ſed denominatione fundata in mutatione creaturæ, & in ipſa ſua operatione, quæ eſt eminenter abſoluta & relativa. At vero a nullo denominaretur nolle in hypotheſi, quia non poteſt ſeparari ab actu, nec a connotatione termini, quem ſemel & ab æterno ordinavit ad aliquem finem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus eſt liberrimus ad extra.

PRIMO, Apoſtolus hanc celebrat veritatem Rom. 9. 18. his verbis: *Cujus vult miſeretur, quem vult indurat.*

Secundo, aſtipulantur Patres, Hieronymus, Auguſtinus, Epiphanius: iſte hæreſi 23. n. 5. ait: " Deus pater hominem, & cætera omnia pro ſua voluntate procreavit. "

Tertio, ratio ſuffragatur. Omnium inſtar ſit iſta: Quælibet creatura, quinimmo omnes ſimul, bonum ſunt tantummodo finitum: porro nullo bono finito ſatiari poteſt voluntas, præſertim ſi ſit divina, quæ quidem quia infinite perfecta, objectum infinite bonum exigit: ergo libertas eſt in Deo reſpectu creaturarum, & ad extra; maxime vero ſi attendamus Deum, ablatis omnibus creaturis, manere in ſe omnibus numeris & perfectionibus abſolutum.

Actus liber in Deo, eſt ipſe actus Dei neceſſarius connotans creaturas: & vero, ſub iſta reduplicatione non habet neceſſariam cum creaturis connexionem: tum quia omnem habet perfectionem: igitur ſicut eſt ſpeculativus & practicus, ita poteſt eſſe liber & neceſſarius.

SYNOPSIS RESPONSIONUM

AD OBJECTIONES.

PRIMO. Objectum primarium voluntatis divinæ, eſt quidem neceſſarium; eſt enim eſſentia divina; ſed non ſic ſecundarium, videlicet creatura, unde actus divinus eam immutando liberrimus manet.

Secundo. Deus non eſt indifferens indifferentia potentiali & ſuſpenſionis, ſed objecti quod poteſt eſſe vel non eſſe, & hoc ſufficit, ut actus ſit liber.

Tertio. Quædam Deus vult operari neceſſa-

ceſſario, ut ignem comburere, ſolem lucere: ſed ut ignis, & ſol ſint, habent a Deo qui ad ea producenda vel non producenda, liberrimus fuit: unde quod ejuſmodi creaturæ ſint ad unum determinatæ, promanavit a Deo qui ita voluit: quod Propheta Regius egregie explicat, cum ait: *Omnia quæcumque voluit, fecit Dominus in cœlo & in terra.*

Quarto objicitur contra ſecundam concluſionem: Actus intrinſece & ſecundum ſe neceſſarius non poteſt eſſe ſimul & liber: hæc enim duo opponuntur. Reſpondeo ſub diverſo reſpectu id fieri, unde nulla ſequitur implicantia. Et vero ut reſpicit eſſentiam divinam, neceſſarius eſt: liber vero quatenus immutat creaturas, quod quidem libere ſit, cum ab eis non dependeat Deus.

DIS-

DISSERTATIO SECUNDA
DE
VOLUNTATE DEI PROVIDENTE
in ordine, tam naturali quam ſuperna-turali, contra impios.

EX omnibus Dei at-
tributis, inquit Con-
tenſonius diſsertat.
de Provident. c. 1.
„ nullum eſt vel Deo
„ dignius, vel ho-
„ mini amabilius di-
„ vina Providentia.
„ Merito a provi-
„ dentia Deo no-
„ men impoſitum eſt, quia ipſa ſola eſt
„ veluti cæterorum attributorum compen-
„ dium. In ipſa ſplendet infinitas, dum
„ ad omnia ſeſe extendit: immutabili-
„ tas, dum mutat opera, non decreta:
„ æternitas, nam ſupra tempus eſt, cu-
„ jus ordinatione perſeverat dies: immen-
„ ſitas, ubique enim tota eſt, quæ om-
„ nibus aſſiſtit, & ſingulis: ſapientia,
„ nam omnia ſcit, omnia curat, nihil obli-
„ viſcitur; nihil diſcit novi; ſcit præterea
„ quæ fecit, ſcit præſentia quæ producit, ſcit
„ futura quæ decernit, videt intra ſe, &
„ extra ſe res emittit: omnipotentia, po-
„ teſt enim id omne quod vult: cujus ſub-
„ jectum eſt nihil ex quo quaſi ex utero
„ generat mundum.

„ *Sed* quid dicam de bonitate, & cle-
„ mentia? Ejus indoles eſt bona facere:
„ tota ſe effundit dum hominem facit;
„ tota exire videtur, licet tota intra
„ Deum ſit: intra Deum ſiſtere nequit,
„ nec patitur ipſum ſine germine manere
„ in ſeipſo. Quomodo intra Deum ſile-
„ ret? quæ Filium Dei incarnari compu-
„ lit, Spiritum ſanctum mitti, Patrem-
„ que miſiſſet, ſi fuiſſet qui mitteret;
„ & quia mittere non potuit, venire fa-
„ cit.

„ Quinetiam Providentia non ſolum at-
„ tributorum omnium compendium, ſed
„ etiam temperamentum eſt. Severior
„ eſſet juſtitia, niſi eam providentia le-
„ niret; fortior omnipotentia, niſi tem-
„ peraret; ardentior zelus, niſi quin-
„ quaginta ſæculorum injuriis iratum Deum
„ contineret; terribilior Majeſtas, ni-
„ ſi illa hominem ad colloquium Dei ad-
„ mitteret, homini Deum redderet fa-
„ miliarem; diſtrictior vindicta, niſi ip-
„ ſa parceret, dum ulciſci poteſt: pe-
„ percit ab initio mundi, & perſeverat
„ parcere, & ingratis benefacere non
„ ceſſat. Divitem ſe eſſe gaudet, ut
„ donet, & donando exhauriret ſe li-
„ benter, niſi eſſet infinita. O quam
„ mirabile attributum! ſed quam amabi-
„ le! laudari magis debet guſtando, quam
„ loquendo.„

Providentia, Viſio a longe dicitur: quan-
doque ſapientia, attingens omnia a fine
ad finem fortiter, & cuncta ſuaviter diſ-
ponens: nonnunquam cura, & veluti de
nobis ſollicitudo: perſæpe ordinatio re-
rum in finem. Hanc tamen inficiari
non erubuit Epicurus; ſic enim loqui-
tur in Phyſica ſectione 2. c. 5. apud Stan-
lejum editionis Lipſiæ. “ Sequitur quæ-
„ ſtio, an per ſe, an alicujus numinis pro-
„ videntia regatur mundus? itaque exiſti-
„ mare in primis non oportet aut motum
„ cœli, aut æſtivam hybernamque ſolis
„ converſionem, aut ſolis lunæque defe-
„ ctum, aut ortum occaſumve aſtrorum,
„ aut alia hujuſcemodi ideo fieri, quod ſit
„ præfectus aliquis, qui ſic diſponat, diſpo-
„ ſueritve, ac ſimul beatitudinem, immor-
„ talitatemque poſſideat.„ Impii exiſti-
mant Deum ad hæc inferiora non attende-
re: Sed contra quod dicitur, Jerem. 1. 11.
*Quid tu vides, Jeremia? Et dixi, virgam
vigilantem ego video. Et dixit Dominus ad
me, bene vidiſti, quia vigilabo.*

Dogma

Dogma de voluntate Dei, in omnibus providentis, quatuor potiſſimum argumentis comprobatur.

PRIMO, Quia datur Providentia, quæ dat omnibus neceſſaria ad vitam temporalem.

Secundo, Quia datur Providentia generalis, quæ vult omnes homines ſalvos fieri, & quæ dat poſſe ſalvari.

Tertio, Quia datur Providentia ſpecialis, quæ dat operari ſalutem.

Quarto, Quia datur Providentia ſpecialiſſima, quæ actu ſalutem confert atque largitur.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum detur in Deo Providentia, quæ det neceſſaria ad vitam temporalem, & requiſita naturæ cujuslibet entis.

PROVIDENTIA duplex diſtinguitur, una quæ bona ad vitam naturalem fovendam ſuppeditat, & dicitur naturalis: altera quæ confert media ad ſalutem conducentia, & ſupernaturalis vocatur. De prima impræſentiarum tractamus: unde ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Datur in Deo providentia quæ gubernat omnia, tribuens unicuique quod competit ipſi: Et eſt de fide.

Probatur multipliciter.

Primo, *ex veteri Teſtamento.*

I. JOB. 34. habetur: *Quem conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt?* Et Pſal. 144. *Implet omne animal benedictione*, Hinc idem Propheta Pſal. 15. 11. divinam invocat Providentiam, dicens: *Dirige in conſpectu tuo viam meam*. Eandem agnoſcit & confitetur Pſal. 72. 27. his verbis: *Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me.*

II. *Proverb.* 17. Sermo fit de Providentia quæ gubernat omnia, quæ ad omnia ſe extendit, etiam uſque ad ſecreta & interiora cordis. *Cor regis*, inquit Salomon, *in manu Dei, quocumque voluerit, inclinabit illud*. Cui concinit illud Chriſti oraculum Matth. 6. 33. *Quærite primum regnum Dei, & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

III. *Sap.* 8. legitur de divina ſapientia quod attingat omnia a fine uſque ad finem: & c. 14. *Tu autem Pater gubernas omnia providentia.*

Secundo, *ex novo Teſtamento.*

I. MATTH. 5. 6. *Reſpicite*, inquit Chriſtus, *volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater veſter cæleſtis paſcit illa: nonne vos magis pluris eſtis illis? . . nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? . . . ſcit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

II. Hebr. 1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ*. Igitur omnia curat Deus.

III. Matth. 10. 29. *Nonne duo paſſeres aſſe væneunt: & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt*: Igitur etiam ad minima vigilat Deus & omnibus providet.

Tertio, *ex Nominibus Dei.*

Nomina explicant rerum naturas, igitur & a nominibus Dei probatur Providentia.

Deus vocatur primum & ſupremum Ens; Hebraice, Emmanuel, ideſt nobiſcum Deus; Græce, Θεὸς, ideſt videns & providens; Latine, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: ſed ſi eſt nobiſcum, eſt ad ſuccurrendum; ſi videt omnia, eſt ad regenda & dirigenda ad finem univerſa quæ ſunt in cælo & in terra: Si Pater miſericordiarum, eſt & ut impediat miſeriam, & ut inflictam auferat: ſi Deus totius conſolationis, eſt ut nos eruat a malis præſentibus & cuſtodiat a futuris, ut unicuique neceſſaria tribuat, tum ad operationem, tum ad vitam; hinc Act. 17. legitur: *In ipſo vivimus, movemur & ſumus*. Igitur ipſa

ipſa Dei nomina, ſuam in omnibus mirabilem indicant providentiam.

Quarto, *ex Traditione*.

A mundo condito apparet ubique Providentia: In cœlis, ſol, luna, & ſtellæ lucere non deſinunt: in elementis, verno ſuccedit æſtivum tempus; æſtivo autumnum; autumno hiemale. In beſtiis terræ, fuerunt ſemper aliæ ad uſum, aliæ ad cibum, aliæ ad honeſtam recreationem. In hominibus, fuit perpetua ſucceſſio, perpetua protectio, & in individuorum multiplicatione, perpetua naturæ humanæ conſervatio. Deus ubique adfuit hominibus: in lege naturæ per inſpirationem eos gubernavit: in lege veteri, per Judices, per Reges, per Duces, & Prophetas: noviſſime diebus iſtis, per Filium: a Chriſto præter ordinem in mundo ineffabilem divinæ providentiæ ſemper & ſine fine præconem, quot homines & creaturæ, tot iſtius mirabilis providentiæ teſtes: *Cæli enarrant gloriam Dei*, inquit Propheta Pſal. 18. 1. *& opera manuum ejus annuntiat firmamentum*. Ipſi barbari furtiva voce, & quaſi ex impetu naturæ erumpente, Deum omnium proviſorem magnificum invocant. Veniamus nunc ad auctoritates.

Ex primo Sæculo.

Dionyſius de cœl. Hier. c.4. ait: " Omnia quæ ſunt, Providentia fruuntur, quæ manat e ſuperſubſtantiali & cauſſa omnium divinitate; non enim eſſent, niſi entium eſſentiæ & principii res illæ participes forent. „ Quem locum eleganter exponit Maximus Martyr in c. 4. de cœl. Hier. dicens: " Nihil in rebus eſſe, quod non particeps Dei ſit, ejuſque Providentiæ. Ex quo concluditur, malum carere extantia, quoniam Dei non eſt partieps. „

Ex ſecundo Sæculo.

Irenæus l. 2. c. 45. " Quid autem ſi quis interroget nos, ſi omnis numerus omnium, quæ ſunt facta, & quæ ſiunt, ſcitur a Deo? & ſi ſecundum illius providentiam unuſquiſque eorum eam, quæ ſecundum ſe eſt, accepit quantitatem? nobiſque conſentientibus, & confitentibus, quia nihil omnino horum, quæ facta ſunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit: ſed per illius providentiam unumquodque eorum, & habitum & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepiſſe propriam, & nihil omnino neque vane, nec, ut provenit, factum, aut fieri: ſed cum magna aptatione & conſonantia ſublimi; & eſſe admirabilem rationem & vere divinam, quæ poſſit hujuſmodi & diſcernere & cauſas proprias enuntiare. „

Clemens Alexandrinus ſimilia prædicat, Strom. 6. pag. 486. " Conſtat jam ſupplicium magis, quam confutationem mereri illum omnem, qui Providentiam eſſe non putat, ac revera eſſe Atheum. „

Ex tertio Sæculo.

Tertullianus l. 2. contra Marcionem totis viribus defendit Providentiam, c. 24. " Nemo te ſuſtinebit improvidentiam adſcribentem Deo, ei quem Deum non negans confiteris & providum. Hæc enim illi propria divinitas conſtat. „

Lactantius revincit Epicurum, Providentiam negantem. " Si eſt Deus, *inquit*, utique providens eſt. „ Rurſus l. 2. c. 5. aſtruit adhuc Providentiam.

Origenes l. 6. contra Celſum, probat cuncta ſuavi gubernari providentia Dei iis ex Apoſtoli verbis Rom. 11. 36. *Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*. " Quibus, inquit, oſtendit principium ſubſiſtendi rerum omnium in eo quod dixit, *ex ipſo*; conſervationem autem, cum ait, *per ipſum*; finem denique, cum dicit, *in ipſo*. „

Ex quarto Sæculo.

S. Ephrem Syrus in hoc adhæret cæteris Patribus, Sermone de divina gratia pag. 78. " Si enim cuncta ejuſdem eſſent generis atque ſimilia, tunc res non providentia, ſed natura ſic diſponi cenſeremus. „ Probat eſſe Providentiam ex diverſitate creaturarum.

Paulinus Nolanus Epiſt. 38. ad Jovium, ſic canit:

Quid

Quid ſoboles, virtuſque Dei, & ſapientia Chriſtus,
Nonne ſatis vanis curas erroribus aufert?
Noſque ſimul monitis, & factis edocet, unum
Cuncta Deum regere; & nihil ſine mente putemus
Principis eſſe Dei: dicens non arbore frondem,
Aere non volucrem ſine juſſu decidere? Et cum
Omnipotens verbo ſternit mare vel pede calcat, &c.

Nemeſius Philoſophus Chriſtianus, l. de Natura hominis c. 42. divinam ſic aſtruit Providentiam. " Bonus eſt Deus. Quod ,, ſi eſt bonus, etiam beneficus eſt: ſi ,, beneficus, erit & providens. ,, Ibidem fuſe probat Providentiam ex ordine tempeſtatum, & Deum attendere ad omnia.

Ex quinto Sæculo.

Cyrillus Alexandrinus l. 9. in Joan. pag. 793. explicans illa verba Pauli, Act. 17. *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus*, ait: ,, Cuncta enim vivificat, ſcilicet Deus, ,, cum ſecundum naturam vita ſit, om- ,, nium opifex, proprietatis ſuæ vim in- ,, explicabili ratione iis infundens. Non ,, enim aliter conſervari, & in eo quod ,, ſunt, retineri poterant ea quæ ortum ,, e nihilo ſortita ſunt. Alioqui ſtatim ,, ad propriam naturam, hoc eſt nihilum ,, rediiſſent, ni neceſſitudine ipſa, quam ,, cum eo, quod eſt, habent, ortus ſui ,, naturam ſuperarent. ,,

Chryſoſtomus eodem modo loquitur, hom. in Joan. pag. 580. " Et ſi decies mille ,, tales eſſe mundos oporteat, aut etiam ,, infinitos, idem manet ſufficiens omni- ,, bus, non tantum ad illos producendos, ,, ſed etiam ad conſervandos poſtquam fa- ,, bricati ſunt. Etenim lucis vocabulum ,, hoc loco non ſolum procreationem ſi- ,, gnificat; ſed etiam providentiam, qua ,, illum in ſtatu ſuo continet. ,, Idem fuſe tractat hom. 2. in Epiſt. ad Hebr. explicans illa verba c. 1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ.*

Gregorius Nazianzenus alios ſequitur, Orat. 1. contra Jul. " Deus, velut per ,, orbem quendam, mundum hunc agit & ,, gubernat univerſum; reſque adeo no- ,, ſtras tam agitabiles, quam inconcuſſas ,, quæ mutationibus cientur, & in alia ,, vertuntur, & aliter atque aliter ſe ha- ,, bent, quamquam Providentiæ ordine fi- ,, xæ ſint, & immobiles: tametſi per ,, contraria progrediantur, quæ rationi ,, quidem procuranti omnia manifeſta ſunt, ,, nobis autem ignota. ,,

Theodoretus cæteris accedit, l. 2. p. 38. " Quantæ ipſum injuſtitiæ condem- ,, nas, dum ei talia per calumniam im- ,, pingis! Quid enim res omnes procrea- ,, vit, ſi curam earum nollet gerere? ,, aut quid tandem cauſſæ habet, cur non ,, provideat? an cum poſſit, non vult? ,, atqui poſſe illum quidem, quæ ab eo ,, ſunt facta teſtantur, &c.

Hieronymus mira utique in c. 1. Habacuc col. 348. de Providentia loquitur: ,, Sicut igitur in hominibus, etiam per ,, ſingulos Dei currit Providentia: ſic in ,, cæteris animalibus generalem quidem ,, diſpoſitionem, & ordinem, curſum- ,, que rerum intelligere poſſumus, v. g. ,, quomodo noſcatur piſcium multitudo, ,, &c.

Ambroſius 6. Hexaemer. c. 4. " Omnia, ,, *inquit*, penetrat divina Sapientia, im- ,, plet omnia. Idque locupletius ex irra- ,, tionalium ſenſibus, quam ex rationa- ,, bilium diſputatione colligitur.... Hæc ,, commendat Leænæ catulos ſuos, & im- ,, mitem feram materno mollit affectu, ,, &c. Oſtendit Providentiam ex anima- ,, lium induſtriis.

Auguſtinus l. 4. de Gen. ad litt. c. 12. ſuum addit calculum: ejus auctoritatem S. Proſper Sent. 227. ſic refert: " Creato- ,, ris namque potentia, & omnipoten- ,, tis, atque omnitenentis virtus cauſſa ,, ſubſiſtendi eſt omni creaturæ: quæ vir- ,, tus ab eis, quæ creata ſunt, regendis ſi ,, aliquando ceſſaret, ſimul & illorum ,, ceſſaret ſpecies omniſque natura conci- ,, deret. ,,

Salvianus inter omnes eminet pro defendenda Providentia, initio 1. l. de gubernatione Dei. " Omnes, *inquit*, Re- ,, ligionis expertes vi ipſa, & quadam ,, neceſſitate compulſi & ſentiri omnia a ,, Deo & moveri & regi dixerunt. ,, Et initio 2. l. de ejuſdem gubernatione pro-

probat per Scripturam providentiam Dei in omnibus. Proverb. 25. 3. " *In omni loco oculi Domini contemplantur malos & bonos.* " Ecce, *inquit*, habet præſentem, " ecce intuentem, ecce in omni loco cura ac proviſione vigilantem. Idcirco " enim & bonos ab eo conſiderari, & " malos dixit: ut probaret ſcilicet nihil " ab eo negligi quem oſtenderet univerſa rimari. " Et alibi, Pſal. 32. *Oculi Domini ſuper timentes eum, ut eripiat a morte animas eorum, & alat eos in fame.* Pſal. 33. *Et oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum: vultus autem Domini ſuper facientes mala ut perdat de terra memoriam eorum.* Ubi, generalem eſſe in omnes Domini viſionem; ſed meritorum fieri diſparilitate diverſum...... *Cum ſis ergo juſtus*, ait liber Sapientiæ 12. 15. *juſte omnia diſponis, & cum magna reverentia diſponis nos*, & apud Jeremiam 23. 24. *Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Nunquid non cœlum & terram ego impleo? dicit Dominus.* Cur autem impleat, ipſe declarat, *quia vobiſcum ſum*, inquit, *ut ſalvos faciam vos.* Cui illud Pſal. 35. conſonat; *Homines & jumenta ſalvabis Domine.* Et illud 1. Petri. 5. *Omnem ſollicitudinem veſtram projicientes in ipſum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.*

Boetius l. 3. de conſol. proſ. 12. vocat Providentiam " clavum atque gubernaculum, quo mundana machina ſtabilis, " atque incorrupta ſervatur.

S. Proſper contra Epicureos canit:

Omnem autem hanc molem mundi qui condidit, ipſe
Et regit: utque nihil non ortum ſumpſit ab illo:
Sic nihil eſt quod ſtare queat factore remoto.

Ex ſexto Sæculo.

Fulgentius l. de fide ad Petr. c. 3. Providentiam probat ex bonitate Dei. " Niſi, *inquit*, ſumme bonus eſſet, non ſe " gubernandis rebus quoque infimis præſtitiſſet. "

Ex ſeptimo Sæculo.

Iſidorus Hiſpalenſis l. 1. ſynon. divinæ Providentiæ delineat effectus. " Quanto " enim, *inquit*, in hoc ſæculo frangimur, " tanto in perpetuum ſolidamur: quanto " in præſenti affligimur, tanto in futuro " gaudebimus, ſi hic flagellis atterimur, " purgati in judicio inveniemur. Semper Deus hic vulnerat, quos ad ſalutem " perpetuam parat; & ſic, divina dirigente Providentia, juſtis omnia cooperantur in bonum. "

Ex octavo Sæculo.

Damaſcenus l. 2. de Fide c. 29. " Etenim, *inquit*, ſolus Deus natura bonus " eſt, & ſapiens. Igitur quatenus eſt bonus, " providet. Qui enim non providet, non eſt " bonus. Nam & homines, & beſtiæ propriorum fœtuum Providentiam habent " naturali quodam inſtinctu: & qui non " providet, vituperari ſolet. Quatenus " autem ſapiens eſt, optime rebus proſpicit. "

Conſtantinus Pogonata Imperator, Epiſt. ad Agathonem Papam, & refertur in ſexta Synodo pag. 9. de Deo ſic loquitur: " Ipſe novit futura, & ſic quæ nobis " conducibilia ſunt, pro bona ſua voluntate perficit.

Mitto alios innumeros ſubſequentium ſæculorum, qui una voce, & uno quaſi calamo ſcribunt Deum eſſe ſummum proviſorem, omnium gubernatorem: hoc omnes Theologi docent, hoc Albertus Magnus, hoc Alexander Alenſis, hoc Bonaventura; ad omnium inſtar ſit Div. Thomas.

Sanctus Doctor ex profeſſo tractat de Providentia Dei 1. p. tota quæſtione 22. In articulo primo probat Providentiam Deo convenire: In ſecundo, ad omnia ſe extendere: In tertio, immediate & per ſeipſum cuncta ordinare, in executione vero uti ut plurimum Angelorum bonorum, tum aliarum creaturarum famulatu: In quarto, Providentiam omnia movere & dirigere ad fines ſuos conformiter cujuslibet entis naturæ, movendo cauſas neceſſarias neceſſario, liberas vero libere. Sic loquitur art. 2. " Neceſſe eſt ponere " Providentiam in Deo. Omne enim bonum, quod eſt in rebus, a Deo creatum eſt. " Sic loquitur in articulo 2. " Deus omnia cognoſcit, & univerſalia " & particularia. Et cum cognitio ejus " com-

„ comparetur ad res ſicut cognitio artis „ ad artificiata, ut ſupra dictum eſt, neceſſe eſt quod omnia ſupponantur ſuo „ ordini, ſicut omnia artificiata ſubduntur ordini artis. „ Sic in art.3. " Deus „ immediate omnibus providet, qui in „ ſuo intellectu habet rationem omnium „ etiam minimorum, & quaſcumque cauſas aliquibus effectibus præficit, dedit „ eis virtutem ad illos effectus producendos. Unde oportet, quod ordinem illorum effectuum in ſua ratione præhabuerit.... Sunt aliqua media divinæ „ Providentiæ: quia inferiora gubernat „ per ſuperiora. „ Sic in art.4. " Ad divinam Providentiam pertinet omnes „ gradus entium producere. Et ideo quibuſdam effectibus preparavit cauſas neceſſarias ut neceſſario evenirent, quibuſdam „ vero cauſas contingentes ut evenirent „ contingenter ſecundum conditionem proximarum cauſarum. „

Ex antiquis Philoſophis, qui licet Pagani, Providentiam tamen agnoverunt.

Plato l. 10. de Legibus dicit: " Deos, „ quia in omni virtute perfecti ſunt, „ omnium curam, tanquam ipſis maxime „ congruentem, ſuſcipere. „ Et in Timæo: " Bonus erat, ſcilicet Deus, „ bono autem nulla unquam in aliqua re „ ſubrepit invidia. „

Atticus Platonicus apud Euſebium l. 15. de præp. pag. 468. diſputans contra Ariſtotelem, qui volebat mundum a nullo productum, ait, Providentiam ex hoc dogmate de medio tolli. " Cum Plato „ ita ratiocinaretur, ei quod non ortum „ habuit, neque factore opus eſſe, ne„ que curatore ullo, ut bene habeat: ne „ mundo Providentiam auferret, nega„ vit ortum non fuiſſe. „

Socrates apud Xenophontem Apomnemon. pag. 466. ſic Providentiam extollit: " Sine qua nihil differremus a cæcis. „ Quod autem alterna requie opus habe„ remus, noctem indulſit ad quietem ap„ tiſſimam...... Quoniam ſol, qui eſt „ ſplendidiſſimus, diurnas horas, ac re„ liqua omnia nobis indicat, &c. „

Alexander Peripateticus apud Cyril. l. 3. contra Iulian. pag. 82. ait: " Nihil „ eorum, quæ in mundo ſunt, abſque „ Providentia geritur. Nam omnia ple„ na ſunt divino numine, idque omnia „ quæ ſunt, pervadit, idcirco quæcum„ que ſunt, ex Dei voluntate ſunt. „ Quod omnium, quæ cernuntur in rebus, teſtimonio conſtare dicit. Etenim rerum, quæ fiunt, ordo ſemper eodem modo ſe habens, ingens argumentum eſt, non illa fortuito fieri.

Plotinus Platonicus de Providentia ſic diſputat, ut refert Auguſtinus l. 10. de civ. Dei c. 14. " Eam a ſummo Deo, „ cujus eſt intelligibilis, atque ineffabilis „ pulchritudo, uſque ad hæc terrena, & „ ima pertingere, floſculorum, atque fo„ liorum pulchritudine comprobavit. Quę „ omnia quaſi abjecta, & velociſſime „ pereuntia, decentiſſimos formarum ſua„ rum numeros habere non poſſe confir„ mat, niſi inde formentur, ubi forma „ intelligibilis, & incommutabilis ſimul „ habens omnia perſeverat. „

Seneca l. 4. de Benef. c. 7. divinæ Providentiæ ingratos hoſtes ſic refellit: " Natura, *inquit*, hæc mihi præſtat. „ Non intelligis te, cum hoc dicis, mu„ tare nomen Dei? Quid enim aliud eſt „ natura, quam Deus, & divina ratio „ toti mundo, & partibus ejus inſerta? „ c. 8. " Quocumque te flexeris, ibi il„ lum videbis occurrentem tibi. Nihil „ ab illo vacat. Opus ſuum ipſe implet. „ Ergo nihil agis ingratiſſime mortalium, „ qui te negas Deo debere, ſed naturæ: „ quia nec natura ſine Deo eſt: nec „ Deus ſine natura, ſed idem eſt utrum„ que, nec diſtat.

EX RATIONIBUS.

Primo, *ex Phyſicis*.

PRIMA ſe tenet ex parte cœlorum, qui vere enarrant gloriam Dei, tum multitudine corporum cœleſtium, tum motu vario ſiderum: tum eorumdem diverſis influxibus, quorum alia frigida, quæ temperant quorumdam calorem ardentiorem: alia calida, quæ priorum viciſſim influxus acerbiores ad utilitatem mortalium temperant. Omnia concentum & harmoniam tantam faciunt, ut opus naturæ vere dicatur opus intelligentiæ, cuncta moventis & dirigentis ad bonum Univerſi.

Secunda ex parte terræ deducitur, quæ eſt infinitis prope referta plantis & arbori-

boribus, quæ virtutem præbent, aliæ ad ſanitatem amiſſam recuperandam, quædam ad habitam fovendam, nonnullæ etiam ad jucunditatem, ut flores odorem ſuavem ſpirantes. Unde hæc omnia? niſi a provida natura naturante, quæ eſt Deus, quæ cuncta fecit propter hominem, juxta illud Apoſtoli: *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.*

Tertia ex parte aquarum, quæ vim habent producendi miram piſcium multitudinem ad cibandos homines. Quot loricati & quaſi ornati ad prælium? Quantus etiam inter ejuſdem generis & ſpeciei ordo? Diceres mare rempublicam, ubi fortiora monſtra veluti præſunt cæteris. Unde generationum alternata certo tempore viciſſitudo? Unde apparatus natantium repetitis vicibus, ut cæteros trahant ad certa loca & litora, ut poſſint ab hominibus capi ad eſcam, niſi a Providentia?

Quarta ex parte aeris, in quo veluti in cœlo mira varietate volucres, ſpecie diverſæ, plagas mundi luſtrant, ut recreent homines, modo concentibus, modo præliis, & quaſi joco ad jucunditatem agitatis, modo etiam exercendo quamdam inter ſe venationem; modo denique ad vitam hominis delectu ciborum ſuaviter alendam: Quis fecit hæc, & a tot ſæculis conſervat, niſi Deus ens providens?

Quinta ex parte animalium, quorum induſtriæ, tum ad vitæ defenſionem, tum ad ejuſdem conſervationem ſeu nutritionem, non eſt numerus. Quædam unguibus ſe defendunt, quædam cornibus, quædam pedibus; quædam celeritate & ſagacitate paratas vitant inſidias, omnes, etiam ferociſſimæ belluæ, fœtus fovent, cibant & defendunt: omnes providæ, & ab ipſa Providentia, ut cibos inveniant, edoctæ. Quid de Formicæ prudentia dicam? nonne congregat frumentum in horrea pro hyemis tempore? Quid de Apum labore & vigilantia in mellis formatione? Quid de aliorum docilitate in famulando? Elephantes, quantumvis terribiles, ſerviunt hominibus: Equi ad nutum obediunt: blanditur canis hero; itane fortitudinis immemores ipſæ feræ ſine Providentia dirigente manſueſcere non deſinent?

Sexta ex creatione hominis, qui compendioſe mundus, & veluti univerſus orbis eſt, deducitur. Subſiſtit cum lapidibus, vegetat cum arboribus, ſentit cum animalibus, intelligit cum Angelis: ad Dei ſimilitudinem factus, ut præſit volatilibus cœli & piſcibus maris, cæteriſque terræ animantibus: Immo Providentia emicat in varietate tum vultus hominum, tum corporis figura. Sic ſentit, ſic ſcribit Julius Firmicus l. 1. aſtronomicorum c. 4. " Conſideremus, inquit, conciliationem generis humani, & retractando inveniemus quam nefaria, quam impia poterant illic ſcelera committi, ſi cunctorum una facies Populus illos æqua ſimilitudinis formatione confunderet. Ad ſororem frater deceptus ſimilitudine, quaſi maritus intraret, traheretque alius contracti impudentia alieni juris uxorem, &c.

Secundo, *ex rationibus Metaphyſicis.*

Prima. Omne quod eſt propter finem, ad illum ordinatur; primo ad particularem, ſingula enim ſuis feruntur ponderibus, ignis ſurſum, lapis deorſum, ſol ad illuminandum; deinde ad ultimum in quo cuncta quieſcunt: ſed ad hoc requiritur Providentia; & probatur: omne quod movetur, ab alio movetur: igitur datur Providentia, quæ ad ſingula ſeſe extendit. Hæc ratio colligitur ex D. Thoma hic 1. p. q. 1. art. 3.

Secunda petitur ex harmonia totius univerſi & pace, quæ definitur ab Auguſtino, tranquillitas ordinis; ſed ſicut in muſica diverſi inſtrumentorum ſonus, diverſæque cantorum voces ad unum nuſquam confluent concentum abſque dirigente, ita pariter creaturæ ad univerſi concordiam ſine Providentia, quandoquidem prima cauſa cæteras applicat ad actum. Igitur datur Providentia, quæ ſingulis creaturis neceſſaria providet. Enimvero muſcæ, & ſimiles ſupra modum viles creaturæ, ſuum habent finem: apponuntur quidem in figura & mundi imagine, verum ut cætera magis eluceſcant. Quinimmo veluti ſubtilior apparet artifex, dum parvulis adaptat muſcis grandis elephantis organa, tum ad cibos pro vita vel fovenda vel augenda quærendos, tum ad ſeipſas contra hoſtium impetus defendendas.

Tertia affulget in univerſi pulchritudine. Quæ quidem pulchritudo in modo, ſpecie & ordine poſita eſt, inquit S. Thomas.

mas. In modo quidem, quatenus quælibet creatura habet neceſſaria, ut ſuæ naturæ conformiter operetur; & vero, inter aves quædam unum in nidificando morem gerunt & modum, quædam etiam alterum. In ſpecie, beſtias & genio & inclinatione diverſas non ſemel intuemur & videmus. In ordine, quodlibet ens ad ſuum pergit finem. Igitur ultro fatendum eſt ſupremam dari rationem, qua cuncta mirum in modum & reguntur & gubernantur. Igitur datur Providentia.

Quarta ſic proponitur. Quodlibet ens, quantumvis vile, eſt bonum, adeoque a Deo productum ſecundum omnes rationes tam individuales & ſpecificas, quam genericas: ergo a Providentia Dei regitur & gubernatur; conſervatio quippe eſt iterata productio, maxime vero quia omne ens creatum dependet immediate a primo motore tam in eſſe quam in operari. Ita D. Thomas hic art. 9.

Quinta. Omne creatum debet ad certum finem dirigi, alias omnia forent caſualia, quod eſt impoſſibile: ipſa ſiquidem animalia eodem modo ſæpe agunt, & ſemper in eſſentialibus, aves ejuſdem ſpeciei eodem modo nidificant, apes mellificant, &c. Sed ens inferius non poteſt ſe ſolo pervenire ad finem, niſi a ſuperiori reducatur ad actum. Ipſa monſtra cedunt in utilitatem naturæ, & ſicut umbræ in tabella quaſi demonſtrant imaginis expreſſæ pulchritudinem, ſic & imperfectæ creaturæ per modum oppoſitionis, delineant perfectiores, juxta illud tritum effatum: contraria juxta ſe poſita, magis eluceſcunt. Ipſa mors præmatura, ordinante Providentia, inſervit ſaluti; ſcriptum eſt enim de Juſto: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus*. Igitur datur Providentia, quæ ad omnia attendit. Iſta ratio eſt D. Thomæ hic 1. par. q. 103. art. 1.

Sexta. Cauſæ particulares habent Providentiam. Aves congregant pro hyeme, belluæ etiam ferociſſimæ, nutriunt & defendunt fœtus: ergo datur ſuprema Providentia; quandoquidem particulares providentiæ a prima promanant, juxta illud axioma: Quod eſt per ſe primo tale, cætera non ſunt talia niſi per ordinem ad illud. Hæc ratio eſt utique D. Thomæ, qui 3. contra Gent. c. 75. ſic loquitur: " Omnes cauſæ ſecundæ in hoc
„ quod cauſæ exiſtunt, divinam ſimilitu-
„ dinem conſequuntur: invenitur autem
„ hoc communiter in cauſis producenti-
„ bus aliquid, quod curam habent eo-
„ rum, quæ producunt; ſicut animalia
„ naturaliter nutriunt fœtus ſuos: Deus
„ igitur curam habet eorum quorum cau-
„ ſa exiſtit. „

Denique, juvat Providentiam compendioſis verbis cum R. P. Contenſonio Ordinis ſancti Dominici probare. Sic enim diſcurrit tomo 1. diſſer. 11. c. 1. de Providentia ſpeculat. " Providentiam, *inquit*,
„ mundus prædicat univerſus, ſi elemen-
„ ta, ſi rupes, ſi plantæ loqui ſcirent,
„ loquentium vox una hæc eſſet, datur
„ Providentia. Quia ſicut nec navis ſine
„ gubernatore, nec tabella ſine pictore,
„ nec ſine architecto palatium, nec ſine
„ Rege Imperium, nec ſine Duce exer-
„ citus, ita nec ſine Providentia mundus.
„ Nullus eſt etiam homo tam ferus, tam
„ incultus, tam plumbeus & obtuſus,
„ cui ignota ſit Dei Providentia. Agno-
„ ſcit eam colonus dum projicit ſemen-
„ tem, quam ei committit. Agnoſcit
„ vinitor, cujus palmites Providentiæ ſi-
„ nus magis quam terræ excipit. Agno-
„ ſcit corvus cujus pullos invocantes Pro-
„ videntia nutrit, Hæc Providentia nu-
„ trit paſtores, ut paſcant oves; erudit
„ artifices, ut calleant artes; ſubjicit ſi-
„ bi Reges, ut ſubdant populos; ditat
„ opulentos, ut ſuccurrant pauperibus;
„ evehit nobiles, ut defendant populos.
„ Totus mundus eſt liber Providentiæ.
„ Hunc legunt Docti, ut doctiores ſint;
„ hunc legere poſſunt, etiam qui neſciunt
„ legere, unde qui Providentiam negant,
„ divinitatem de medio tollunt. Nam ut
„ recte Salvianus l. 4. de Provid. " Pro-
„ pe eſt ut cui aſpectum adimunt, etiam
„ ſubſtantiam tollant; ut quem dicunt
„ omnino nihil cernere, omnino etiam
„ dicant non eſſe.

Tertio, *ex rationibus moralibus*.

PRIMA poteſt ſic proponi: Abſque Providentia nulla ſubſiſtit religio; nullus tamen inter homines tam ferus eſt, qui aliquam, ſaltem apparentem, non agnoſcat religionem. Probatur antecedens ex Lactantio qui l. de Ira Dei ſic habet: " Si Deus nihil unquam boni tribuit,

„ intellige per Provideutiam, ſi colen-
„ tium obſequio nullam gratiam refert,
„ quid tam vanum, tam ſtultum quam
„ templa ædificare, ſacrificia facere, do-
„ na conferre, rem familiarem minuere,
„ ut nihil aſſequamur? „

Secunda: Si nulla eſt Providentia, quorſum homo, etiam ex impetu, invocat Deum ad auxilium in tribulationibus? " In repentinis enim perturbationibus,
„ inquit Nemeſius l. de facultate animæ
„ c. 44. ſine electione & deliberatione,
„ Dei numen invocamus, velut natura
„ nos ſine doctrina ad Dei opem perdu-
„ cente. „ Cur & ipſæ belluæ ut primum vulneratæ, mox herbas ad medelam quærunt? unde hoc niſi a Providentia docente, quæ & ipſas inſtruit, ut feritatis naturalis oblitæ manſueſcant & blandiantur benefactoribus? hoc ipſum experientia comprobat quotidiana.

Tertia: Si nulla eſt Providentia, unde patientia Martyrum, qui tamen ſupremo invocato numine, modo a vinculis, invitis cuſtodibus ſoluti ſunt, ut Petrus, qui dormiens inter duos milites ab Angelo liberatus eſt, eo quod tota Eccleſia invocaviſſet pro ipſo Dominum; modo corde impavido ungulas feroces, & craticulas ardentes vicerunt. Hinc generoſa Machabæorum mater l. 2. Mach. c. 7. ſic hortabatur filios ad moriendum pro Patriis Legibus: *Supra modum autem*, inquit Scriptura, *mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes ſeptem filios ſub unius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat, propter ſpem quam in Deum habebat: ſingulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapientia, & femineæ cogitationi maſculinum animum inferens, dixit ad eos: Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis: neque enim ego ſpiritum & animam donavi vobis & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet & vitam, ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis propter Leges ejus.*

Chryſoſtomus Hom. 18. in 1. Cor. p. 355. iſtam explanat rationem, his verbis: " Etenim quis non miretur, *inquit*, cum
„ is, qui & homo ſit, & communis na-
„ turæ particeps, & in mediis homini-
„ bus verſetur, tanquam adamas inter
„ tot malorum perpeſſiones invictus per-
„ ſeveret? Cum inter ignes, atque gla-
„ dios, & feras poſitus adamante fortior
„ apparet, & omnia propter pietatis
„ profeſſionem ſuperat? Quando contu-
„ meliis afficitur, & benedicit? Quando
„ male audit, & collaudat? Quando ve-
„ xatur, & pro injuriam ſibi facientibus
„ precatur? Quando inſidiis ſibi factis il-
„ lis ipſis, qui ſibi bellum inferunt & in-
„ ſidiantur, beneficia rependit? Nam &
„ hæc & his ſimilia, plus cœlis ipſis,
„ gloriam Deo conciliant. „ Certe tanta patientia eſt a Deo providente, & ad omnia attendente.

Quarta. Non fruſtra invocatur divinum numen, ipſi idololatræ invocant Deos conflatiles. Certe homo a creatione mundi invocavit Deum. Enos invocavit ſpecialiter, ut legitur Gen. 4. & ante ipſum Abel, qui obtulit ſacrificium. Obtulit & Noe & odoratus eſt Dominus in odorem ſuavitatis, immo obtinuit ut ultra non deleret Deus mundum aquis diluvii: Ipſum non ſemel deprecatus eſt Abraham: non ſemel Iſaac: non ſemel Jacob, & exauditi ſunt. Clamavit ad eum populus in captivitate Ægyptiaca & liberatus eſt. Oravit pro populo ſuo Eſther, & a morte imminenti liberavit eum Dominus. Suſanna ingemuit, & aſpiciens cœlum exaudita & purgata eſt a calumnia Senum. David fuſis lacrymis petitiones iteratas emiſit ad cœlum, & ab inſidiis Saul qui ipſum quærebat ad necem ſolutus, incolumis evaſit. Oravit Centurio, oravit Cananæa, & omnes obtinuerunt petitionis effectum. Orat quotidie Eccleſia & invocat Providentiam. " Protector, *inquit*, in te ſperantium
„ Deus, ſine quo nihil eſt validum, ni-
„ hil ſanctum: multiplica ſuper nos mi-
„ ſericordiam tuam: ut te rectore, te
„ duce, ſic tranſeamus per bona tempo-
„ ralia, ut non amittamus æterna. „
Et iterum: " Deus cujus providentia in
„ ſui diſpoſitione non fallitur: te ſuppli-
„ ces exoramus, ut noxia cuncta ſubmo-
„ veas, & omnia nobis profutura conce-
„ das. „ Prima quidem Oratio eſt Dominicæ tertiæ poſt Pentecoſten; ſecunda vero ſeptimæ. Sed ſi non eſt Providentia, inutilis eſt oratio, cum nec attenturus, nec exauditurus ſit Dominus: quinimmo cuncta caſu & fiant

& eveniant; quod ſane ita abſurdum eſt, ut nequidem cogitare fas ſit: ergo, &c.

Ad concludendam iſtam probationum ſeriem, quintam ſubjicio rationem, & eſt Nemeſii, qui l. de Provid. c. 44. ſic diſcurrit: " Tres has ſolum quiſpiam cauſſas " afferre poteſt, ob quas nulla ſit ſingularum rerum Providentia. Aut enim " ignorare Deum, bonum eſſe ut illorum etiam curam gerat: aut nolle: " aut non poſſe. Atqui ignorantia quidem, & inſcitia prorſus a beata illa " ſubſtantia eſt alieniſſima. Eſt enim cognitio ipſa, & ſapientia, & ſcientia. " Quinam vero ſapiens homo neſcire hoc " poteſt, ſi ſingularia omnia pereant, " etiam univerſalia peritura? Nam ex " particularibus omnibus conſtantur univerſalia. " Ex quo principio ſequitur quod cum Deus cognoſcat omnium entium neceſſitates, cum omnibus benefacere velit, eſt enim ipſa bonitas; omnibus utique provideat, quippe qui potentiſſimus eſt ad ſuccurrendum.

Ab Exemplis.

PRIMUM, providentiæ pro neceſſariis cuilibet enti exemplum, eſt æque antiquum ac ipſa mundi creatio: ſiquidem creatis primis parentibus providit illis Deus de fructibus Paradiſi, ut eſſent eis in eſcam, ut habetur Gen. 2. 15.

Secundum, eſt adhuc erga primos parentes; cum enim per peccatum ſe nudos eſſe cognoviſſent, ut parceret eorum pudori Deus & provideret, fecit eis tunicas pelliceas, Gen. 3. 21.

Tertium, eſt erga Jacob. Deus enim præſciens famem brevi futuram, ne ab ipſa conſumeretur & cum familia periret; permiſit Joſephum venundari Iſmaelitis, qui etiam iterata vice, eum Ægyptiis vendiderunt: ſed Prophetiæ dono illuſtratus, futura prænuntiavit Pharaoni, qui eum conſtituit totius regni ſui proviſorem; ipſe vero & Patrem & fratres advocavit, ut in Ægypto commorantes, commode poſſent vivere.

Quartum, eſt in favorem Danielis, ad quem miſit Dominus Abacuc ex Judæa in Babylonem, ut prandium, pro meſſoribus paratum, ferret & daret Danieli, in lacu leonum gementi; Spiritu enim Dei raptus ad locum, cibavit Prophetam eſurientem.

Quintum, eſt pro Elia, cum enim fugeret a facie Jezabel, dormiens contriſtatus ſub umbra juniperi, apparuit ei Angelus, qui & ipſi porrexit ſubcinericium panem; ipſe vero ambulavit in fortitudine cibi illius uſque ad montem Dei, 3. Reg.

Sextum, eſt erga turbas ſequentes Chriſtum, quas iterum atque iterum multiplicatis panibus & piſcibus pavit, ne deficerent in via. Quid dicam de pullis corvorum invocantibus Deum, qui paſcit ea, qui & dat jumentis eſcam ipſorum? Quid de orphanis & viduis, quæ abſconditis eleemoſynis non ſemel ſuſtentantur? Quid de variis in Eccleſia afflante Deo ad redemptionem captivorum erectis & fundatis congregationibus? Quid memorem innumera alia tum charitatis, tum providentiæ exempla, ab Hiſtoricis nedum ſacris, ſed & profanis relata? Norunt omnes Filiam Romanam ubera lacte manantia, proprio exhibuiſſe Patri, ut vitam ipſi aleret temporalem. Obſtetrices Ægypti, ſæviente in Hebræorum maſculos Pharaone, incolumes ſervaſſe. Quinimmo ad unum maxime charitatis erga pauperes momentum Supremus in fine ſæculorum Judex reſpiciet; adeo providus Pater qui nedum conſilio, ſed & magno vitæ æternæ præmio homines ad ſuccurrendum proximo compellit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Providentia Dei eſt certa, & falli aut impediri nequit.

Probatur Auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

PRIMO. Sap. 8. de Sapientia quæ eſt pars Providentiæ legitur: *Attingit ergo a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.*

Secundo. De voluntate Dei quæ eſt etiam pars Providentiæ, habetur Rom. 9. 19. *voluntati enim ejus quis reſiſtit?*

Tertio. De mediis quibus utitur Deus providens legitur, quoniam omnia ſerviunt ei; & Pſal. 148. *Laudate Dominum...*

num .... ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus. Ergo providentia Dei eſt certa & infallibilis, ſiquidem attingit omnia a fine uſque ad finem, adeoque nequit deficere in ordinatione. Nihil illi reſiſtit, ſed omnia illi famulantur: hoc ipſum Eccleſia prædicat in Oratione Dominicæ ſeptimæ poſt Pentecoſten: *Deus cujus Providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, te ſupplices exoramus, ut noxia cuncta ſubmoveas, &c.*

Secundo, *ex Patribus & ſanctis Doctoribus*.

AUGUSTINUS in Pſal. 110. n. 2. ſic loquitur de certitudine voluntatis Dei providentis: " Non ſic conſtituta ſunt opera Domini, ut creatura in arbitrio conſtituta Creatoris ſuperet voluntatem, etiamſi contra ejus faciat voluntatem. Non vult Deus ut pecces, nam prohibet: tamen ſi peccaveris, ne putes hominem feciſſe quod voluit, & Deo accidiſſe quod noluit: ſicut enim vult ut homo non peccet, ita vult peccanti parcere ut revertatur & vivat; ita vult poſtremo in peccato perſeverantem punire, ut Juſtitiæ potentiam contumax non evadat. Ita quidquid elegeris, Omnipotenti non deerit, unde ſuam de te compleat voluntatem. "

Idem Enchir. c. 100. " Propterea magna opera Domini exquiſita in omnes voluntates ejus, ut miro & ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus fit voluntatem, quia non fieret, ſi non ſineret, nec utique nolens ſinit, ſed volens. "

Gregorius Magnus ſuffragatur l. 6. moral. c. 12. explicans illud Job 12. " Qui comprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilia pravorum diſſipat: ait: Sæpe nonnulli humana ſapientia inflati dum deſideriis ſuis divina judicia contraire conſpiciunt, aſtutis ei reluctari machinationibus conantur, ſed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei conſilio dum reſiſtere nituntur, obſequuntur, & ejus conſiliis humana facta etiam tunc congrue ſerviunt, cum reſiſtunt. " Et poſtea refert hiſtoriam Joſephi a fratribus venditi ne foret eorum Dominus, de qua Gen. 37. & ſubdit " ideo a fratribus venditus fuerat Joſeph ne adoraretur; ſed ideo eſt adoratus, quia venditus. "

D. Thomas hic 1. part. q. 19. art. 6. probat voluntatem Dei ſemper impleri. Ibi docet aliquid poſſe fieri extra ordinem cauſæ particularis, non tamen extra ordinem cauſæ univerſalis, quia omnes cauſas particulares ſuo concludit dominio, & ideo effectus qui impeditur in cauſa particulari, ſemper alio modo adimpletur ſub cauſæ univerſalis imperio: ſic ſtella, quæ impeditur a productione alicujus effectus, ſuæ operationis ſub alio reſpectu habet terminum. v. g. Si equus non producit equum, influxus cauſæ univerſalis, qui ſemper remanet, facit ut producat mulum: poſtea ſubdit: " Cum igitur voluntas Dei ſit univerſalis cauſa omnium rerum, impoſſibile eſt quod divina voluntas ſuum effectum non conſequatur. Unde quod recedere videtur a divina voluntate ſecundum unum ordinem, relabitur in ipſam ſecundum alium: ſicut peccator, qui quantum eſt in ſe recedit a divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus juſtitiam punitur. "

Rurſus ibidem q. 22. art. 4. ad 2. " In hoc eſt, inquit, immobilis, & certus divinæ Providentiæ ordo, quod ea quæ ab ipſo providentur cuncta eveniunt eo modo quo ipſe providet ſive neceſſario, ſive contingenter. " Ergo, &c.

Tertio, *ex ratione, eaque multiplici*.

PRIMA ſic exponitur. Providentia eſt ordinatio efficax rerum ad finem: ſed hæc in Deo non poteſt falli: & probatur. Primo, quia Deus perfecte cognoſcit & finem & media: ſecundo, quia habet pro fine ſummum bonum, habet ſuam gloriam. Ex hoc quod cognoſcat omnia, aſſumit media apta ad finem conſequendum: ex hoc vero quod & ſummum bonum & gloriam ſuam habeat pro fine, ſemper voluntas ejus adimpletur; ergo providentia nequit falli.

Secunda hæc eſt. Providentia pertinet principaliter ad intellectum; ſiquidem eſt actus prudentiæ & ſapientiæ, porro ad ſapien-

ſapientem pertinet ordinare : ſed actus ille eſt Deo perfectiſſimus, ergo & certiſſimus. Probatur minor, eſt actus perfectiſſimus prudentiæ, tum quia procedit ab intellectu divino, qui cuncta cognoſcit : tum quia intellectus Dei omnes habet virtutes ad dirigendum efficaciter actum ſuum ad finem; enimvero habet intelligentiam, habet ſapientiam, habet ſcientiam; habet conſilium ſeu prudentiam : unde ſapientia æterna dicit, Prov. 8. 15. *Per me Reges regnant, & Legum conditores juſta decernunt*. Ergo &c.

Tertia. Providentia non ſolum ad intellectum, verum etiam & ad voluntatem pertinet; quandoquidem eſt ordinatio practica rerum ad finem : ſed Providentia etiam ex parte voluntatis, infallibilis eſt. Probatur, 1. quia voluntas divina eſt cauſa univerſalis, unde ſi ejus influxus non cadit in unum, cadit in alterum, ſola cauſa particularis poteſt impediri ne traducat effectum. 2. Voluntas Dei eſt cauſa rerum; attingit enim omnes rationes tum genericas, tum ſpecificas, immo & individuales, cuncta quippe ab ipſa dependent & in eſſe, & in fieri & in conſervari; ſiquidem eſt primum movens: igitur eſt intelligibilis, quia & univerſalis, omne reſpiciens bonum in tota ſua latitudine ſumptum. Hinc merito dicit Auguſtinus, peccatorem, qui Deo quatenus bono adaperte reſiſtere ſatagit, ipſius adimplere voluntatem, quatenus in voluntatem juſtitiæ, quæ vult puniri reos, prolabitur.

Quarta. Ideo homines ſunt incertæ Providentiæ, quia vel non cognoſcunt omnia ad finem conducentia, vel ſufficientes non habent vires ad exequutionem; vel quia etiam a fortiori impediuntur : ſed ex dictis liquet ejuſmodi defectus non poſſe reperiri in Deo : & vero ignorantia non cadit in ipſum, ſcientiarum Dominus eſt. Non deficit virtus, eſt omnipotens : nihil poteſt illi reſiſtere, fortis eſt in prælio, & ſolo verbo virtutis ſuæ portat omnia : igitur certa eſt ipſius Providentia.

Accedit quinta, quæ in hac forma proponitur. Humana fallitur Providentia in eo maxime quod in propoſitis inſtabiles admodum, & fluctuantes ſimus, ſed hæc imperfectionis labes nuſquam in Deo invenitur, juxta illud Malach. 3. *Ego enim Dominus & non mutor*; ſanctus eſt, non iraſcitur ut homo, inquit Auguſtinus; igitur nec utique mutatur, ex quo quidem momento ſequitur omnia noſtra charitati providæ Dei committenda eſſe, ſuadente Propheta Pſal. 54. 23. *Jacta curam tuam ſuper Dominum, & ipſe te enutriet. Non dabit in æternum fluctuationem juſto*. Et iterum alia ſcriptura Rom. 8. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Unde, & quomodo? niſi quia providentia ſuaviter cuncta diſponit pro nobis.

Solvuntur Objectiones militantes contra primam Concluſionem.

OBJICIES 1. 1. Cor. 9. Apoſtolus dicit, *Non eſt Deo cura de bobus* : igitur non eſt Providentia, alias ſe extenderet ad omnia. Confirmatur : Hieronymus in 1. Caput Habacuc col. 348. ſic loquitur: *Abſurdum eſt ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, quotve moriantur : quæ cimicum, & pulicum & muſcarum ſit in terra multitudo, quanti piſces in aqua natent, & qui de minoribus majorum prædæ cedere debeant*; ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Non eſt cura ſpecialis de bobus, concedo : generalis, nego. Apoſtolus excludit ſolummodo providentiam ſpecialem, & gratiæ, ab animalibus; quia vera Providentia dirigit ea ad finem dumtaxat naturalem, ideo veluti nulla, comparative & appretiative ad providentiam gratiæ, reputatur. Ita D. Thomas hic q. 22. art. 2. ad 5. " Dicendum, quod quia creatura rationalis habet per liberum arbitrium dominium ſui actus, ut dictum eſt, ſpeciali quodam modo ſubditur divinæ Providentiæ, ut ſcilicet ei imputetur ad culpam vel meritum, & reddatur ei aliquid ut pœna vel præmium, & quantum ad hoc curam Dei Apoſtolus a bobus permovet, non tamen iſta quod individua irrationalium creaturarum ad Providentiam non pertineant. "

Ad confirmationem eadem eſt reſponſio : quod autem Hieronymus velit ſolum exaltare ſpecialem Providentiæ curam erga homines, ſubdit : " Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in

„ in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem rationabilium, quam irrationabilium providentiam eſſe dicentes. „ Quibus verbis etiam indigitat ſe loqui in objectione in aliena & non in propria ſententia. " Non ſimus „ tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus. „ Vult ergo Providentiam etiam ad ima ſeſe extendere, quod quidem patet ex verbis immediate antecedentibus ea quæ in objectione referuntur. " Sicut „ igitur, inquit, in hominibus etiam „ per ſingulos Dei currit Providentia; „ ſic in cæteris animalibus generalem „ quidem diſpoſitionem & ordinem, curſumque rerum intelligere poſſumus; „ verb. gr. Quomodo naſcatur piſcium „ multitudo & vivat in aquis: quomodo reptilia, & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis. „

Quum igitur ſubjungit: " Abſurdum eſt „ ad hoc Dei deducere majeſtatem, ut „ ſciat per momenta ſingula quot naſcantur culices, &c. „ vult ſolum ut aſſumantur exempla gravia & non vilia, quæ vel ipſi homines horreſcunt, ad probandam Providentiam, quæ quidem ex ſplendidioribus creaturis magis emicat. Unde in forma diſtinguo. Abſurdum eſt, ideſt, non convenit hæc dicere; quandoquidem apud puſillos vileſceret Providentia, illam demonſtrando per vermes & culices, aliaſve viliores creaturas, quæ tamen ſicut ens, ita & motum ab ipſa recipiunt, concedo. Ideſt, non eſt Providentia generalis, etiam pro minimis, nego. Siquidem omne ens eſt a Deo, & ab ipſo dependet tum in eſſe, tum in conſervari.

Objicies 2. Providentia eſt pars prudentiæ: ſed prudentia non eſt in Deo; enimvero dicit imperfectionem, videlicet conſilium & mediorum inquiſitionem: ergo, &c. 2. Providentia eſt temporalis, namque reſpicit res temporales, porro omne quod eſt in Deo, æternum eſt. 3. Providentia eſt virtus compoſita, quippe quæ pertineat ad intellectum & voluntatem: ſed in Deo non eſt quid compoſitum; quandoquidem eſt ens ſimplex: Igitur nec Providentia.

Reſpondeo diſtinguendo primum. Providentia non eſt in Deo, ut dicit inquiſitionem, concedo; ſcit enim Deus cuncta quæ fiunt & ſunt, nec indiget conſilio: non eſt, prout importat ordinationem rerum ad finem, nego. Audiendus eſt de hoc momento D. Thomas, qui 1. part. q. 22. art. 1. ſic loquitur: " Præ„ cipere de ordinandis in finem quorum „ rectam rationem habet, competit Deo: „ ſecundum illud Pſalm. *Præceptum poſuit,* „ *& non præteribit*. „

Ad ſecundum diſtinguo. Providentia ſecundum executionem eſt temporalis, concedo: ſecundum ordinationem, nego. Deus ab æterno cuncta ſuaviter ordinavit, in quantum in ſe præhabens rerum rationes & ideas, quaſdam decrevit producere, quaſdam vero relinquere in ſtatu puræ poſſibilitatis: ſic ſolvit argumentum D. Thomas ibidem ad 2.

Ad tertium diſtinguo: Et voluntas in Deo eſt eadem cum intellectu entitas, concedo, unde non eſt compoſitio niſi rationis, quæ non tollit ſimplicitatem: ſecus, nego. Audiamus D. Thomam ibidem ad 3. " Providentia, inquit, eſt in „ intellectu, ſed præſupponit voluntatem „ finis..... Et tamen ſi Providentia ex „ æquali reſpiceret voluntatem & intel„ lectum divinum, hoc eſſet abſque de„ trimento divinæ ſimplicitatis, cum vo„ luntas & intellectus in Deo ſint „ idem. „

Objicies 3. Providentia ſollicitudinem parit: ſed ſollicitudo in Deo nuſquam reperiri poteſt: igitur nec Providentia. Confirmatur. Melius eſt quædam neſcire quam ſcire, ut dicit Aug. Enchir. c. 17. tum quia intelligens rimando vitia quandoque etiam ipſe coinquinatur: igitur Providentia non eſt in Deo, ſaltem quoad omnia. Confirmatur 2. Magis convenit Regi rerum inferiorum curam committere miniſtris, quam iſtud negotium per ſe gerere; unde hanc adimplet per Angelos provinciam Deus, juxta illud Pſal. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & Miniſtros ſuos ignem urentem*. Rurſus Luc. 1. 26. *Miſſus eſt Gabriel Angelus ad Mariam Virginem deſponſatam viro cui nomen erat Joſeph*. Et iterum alia Scriptura Heb. 1. 14. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis*. Igitur Providentia non in Deo, ſed in ſanctis Angelis reſidet.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Providentia humana quæ fit inquirendo, ſollicitu-

licitudinem parit & auget dolorem, concedo : Providentia divina, nego. Hominibus vel deficiunt ad exequendum vires, vel occurrunt impedimenta, vel etiam media fugiunt mentem; hinc labor, hinc inquiſitio, hinc vigilantia, ut cuncta ad bonum confluant finem : ſed non ſic in Deo : ſicut enim per unum verbum ullo abſque labore univerſa condidit, eadem & pari facilitate ordinat ad finem & conſervat; cuncta ſiquidem ejus obediunt imperio, univerſorum Dominus eſt, non eſt qui poſſit ejus reſiſtere voluntati.

Ad ſecundum, diſtinguo. Melius eſt nobis hominibus vitia neſcire, concedo : quia impedimur a conſideratione majorum, tum quia propter cordis pravitatem quandoque etiam ex cura & attentione ad vitia & ſordida ſuggerente diabolo, & adjuvante concupiſcentia, inducimur ad peccatum : melius eſt Deo, nego. Sicut enim nihil poteſt ignorare, ita nec aliquid non curare; alias aliquod ens foret ab ipſo independens. Cæterum ſicut radius ſolaris tranſit per lutum, ipſum mundando, ſeſe ab omni macula ſervando immunem; ita Deus curando viliſſima, non inquinatur, quinimmo immunda reddit munda. Solutio eſt D. Thomæ, hic art. 3. ad 3. " Hoc, inquit, (loquendo de „ defectu & diſtractione), non habet „ locum in Deo, qui ſimul omnia uno „ intuitu videt, & cujus voluntas ad ma„ lum flecti non poteſt. „

Ad tertium, diſtinguo. Providentia eſt in Angelis ſanctis quoad executionem, concedo : quoad ordinationem, nego. Providentia, ut eſt ordinatio rerum in finem, in ſolo Deo præexiſtit, quia ſolus ipſe Creator & conſervator eſt, ſolus prima cauſa, & primum mobile, cętera movens. Porro ad magnificentiam utitur miniſtris fidelibus, Angelis quidem pro Myſteriorum executione; hominibus vero, pro Sacramentorum adminiſtratione : immo ipſis dæmonibus, ad cruciandos reprobos, & hoc ad exaltationem juſtitiæ ſuæ vindicativæ, ut ipſos tortores homines habeant, quos tanquam magiſtros & præceptores audire voluerunt; enimvero delicti ea lex eſt, ut per quid aliquis peccat, per hoc & puniatur. Ita colligitur ex D. Thoma, hic art. 3. " Quantum „ ad ſecundum, inquit, ſcilicet executionem, ſunt aliqua media divinæ Pro„ videntiæ : quia inferiora gubernat per ſuperiora. „

Objicies 4. Si daretur Providentia, nulla eſſent fortuita, nulla caſualia : atqui tamen in mundo multa videntur monſtra, multa caſualia. Igitur non eſt Providentia. Confirmatur 1. Entia neceſſaria non indigent gubernari; ſiquidem ſunt ad unum determinata. 2. Nec agentia libera, quia ſunt ſuorum actuum domini; ad ipſa ſpectat ſuas ad finem ordinare operationes.

Reſpondeo diſtinguendo. Nulla eſſent caſualia reſpectu cauſæ primæ, concedo : reſpectu cauſæ ſecundæ, nego. Omne fortuitum eſt a cauſa ſecunda, quæ deficit; nuſquam vero a prima, quæ propter ſuam univerſalitatem ſemper producit effectum ad ſuam gloriam, quam quidem primario & principaliter in omnibus intendit operibus. Sol, v. g. ſuum ſemper exhibet influxum, & emittit in arborem, ſed ventus urens illam deſiccat; hinc non defectu ſolis, ſed deficiente cauſa particulari, arbor paucos admodum vel nullos edit fructus. Sic profecto ſummus rerum proviſor dat quidem cuilibet virtutem, ut ex ſe det fructum in tempore; verum areſcit arbor, hoc ipſum ad pulchritudinem univerſi, & ad ſuam dirigit gloriam; eadem & ſimili prorſus ratione ſinit monſtra generari, ut entia perfecta per oppoſita magis eluceſcant. Sic ſolvit difficultatem D. Thomas, hic art. 2. ad 1.

Ad primam confirmationem, nego entia neceſſaria non indigere moveri. Moventur igitur & ad ſuos ordinantur fines, neceſſario quidem, ſed conformiter ſuæ naturæ. " Cælum ipſum vide, inquit Pater Contenſonius tomo 1. Theo. diſſer. „ 11. c. 1. de provid. ſpecul. 1. quam „ late tenditur, quam rapide volvitur, „ vel quod in nocte aſtris diſtinguitur, „ vel quod in die ſole luſtratur; jam „ ſcies quam ſit in eo ſummi moderato„ ris mira & divina libratio. Vide & „ annum, ut ſolis ambitus faciat; & „ menſem vide ut luna auctu, ſenio, & la„ bore circumagat. Quid tenebrarum & „ luminis dicam recurſantes vices, ut „ ſit nobis operis & quietis alterna re„ paratio? Quid cum ordo temporum hac

„ frugum ſtabili varietate diſtinguitur, „ nonne auctorem ſuum parentemque teſtantur? Jam Providentia quanta eſt, „ ne hyems ſola glacie ureret, aut ſola „ æſtas ardore torreret, autumni & veris inſerere medium temperamentum, „ ut per veſtigia ſua anni revertentis innoxii tranſitus laberentur. Mari intende, lege litoris ſtringitur. Quidquid „ arborum eſt vide, quam e terræ viſceribus animatur. Aſpice oceanum, refluit reciprocis æſtibus, vide fontes, manant venis perennibus. Fluvios intuere, eunt ſemper exercitis lapſibus. „ Quid loquar apte diſpoſita recta montium, collium flexa, porrecta camporum? Quidve animantium loquar adverſus ſeſe tutelam multiformem? alias „ armatas cornibus, alias dentibus ſeptas, „ & fundatas ungulis, & ſpicatas aculeis, aut pedum celeritate liberas, aut „ elatione pennarum. „ Requiritur igitur Providentia quæ cuncta in ſuo ordine & conſervet, & ad ſuos moveat fines. Solutio eſt Div. Thomæ, hic art. 2. ad 3.

Ad ſecundam confirmationem, diſtinguo: Agentia libera ſe movent, ut prius mota a primo movente, concedo; ut non mota, nego. Cum igitur primum movens & providens moveat eorum conformiter naturæ, nulla ſequitur libertati injuria; ſed certe eſſet contra naturam agentis liberi creati, ſi ſe moveret independenter a Deo. Sic reſpondet D. Thomas ibidem ad 4. “ Quia ipſe actus liberi „ arbitrii reducitur in Deum ſicut in „ cauſam, neceſſe eſt ut ea quæ ex libero arbitrio fiunt, divinæ Providentiæ „ ſubdantur. Providentia enim hominis „ continetur ſub Providentia Dei, ſicut „ cauſa particularis ſub cauſa univerſali. „

Inſurges. Ad proviſorem perfectiſſimum pertinet opera perfecta facere: ſed multa ſunt in operibus mundi imperfecta; & probatur; inter homines alii ſunt parvæ ſtaturæ, alii claudi, & ſic de cæteris, quod non poteſt eſſe a Deo; ita Arnobius 2. con. Gent. pag. 86. “ Procul hæc habeat, ut eadem rurſus, frequentiuſque „ dicamus, tam immanis & ſcelerata „ perſuaſio, ut ille ſolus rerum Deus „ omnium virtutum caput, benignitatis „ & columen..... Perfecta omnia faciens, & integritatis ſuæ conſervantia „ manſiones, aut aliquid fecerit claudum; „ & quod eminus eſſet a recto: aut ulli „ rei fuerit miſeriarum, aut diſcriminum cauſa: aut ipſos actus, quibus vita tranſigitur & celebratur humana, „ ordinaverit, juſſerit, & a ſua fluere „ conſtitutione præceperit. Minora hæc „ illo ſunt, & magnitudinis ejus deſtruentia poteſtatem. „

Reſpondeo Arnobium in hoc graviter errare, cum nedum Scriptura & Patres, ſed & Philoſophi Pagani agnoverint Providentiam ad omnia ſeſe extendere. Maxime vero, quia hanc varietatem de majori & minori perfectione ordinet proviſor, ut cætera magis eluceſcant; immo & defectus naturales eo permittit fine, ut magis eluceſcat univerſi pulchritudo, quod ſane ſummam indigitat Providentiam, ad quam ſolam pertinet in bonum ipſos defectus convertere. Unde

Reſpondeo in forma. Defectus non ſunt a ſummo Proviſore primario intenti, concedo: ſecundario, quatenus ſicut umbra in tabella inſervit ad oſtenſionem pulchritudinis tabellæ, ita defectus cedunt in bonum univerſi, nego. Præterea licet inter ipſos homines quidam ſint ſubtiliores, & præ cæteris habiles; tametſi quidam patiantur defectus, omnes tamen in eſſentia & natura ſunt perfecti, & ideo ſemper mirabilis eſt omnium artifex, & proviſor. Enim vero hoc eſt inter proviſorem particularem & univerſalem diſcrimen, quod primus attendat ſolummodo ad finem particularem, unde ſi artifex deficit in opere, non conſequitur finem intentum, & ideo contemnendus: ſed ſecundus habet pro fine bonum univerſale, unde effectus particulares deficientes vel in partibus, vel etiam in eſſentia, ut monſtra, adhuc cedunt in bonum univerſale, ad oſtenſionem ſcilicet pulchritudinis mundi. Poteſt igitur Proviſor univerſalis, abſque ſui honoris & decoris periculo, permittere defectus; ſecus vero particularis. Ita D. Thomas ibidem q. 22.

Reſpondet Auguſtinus l. de Gen. ad litt. imp. c. 5. ad difficultatem, his verbis: “ Et diviſit Deus inter lucem & tenebras, ne vel ipſæ privationes non haberent ordinem ſuum, Deo cuncta re-

„ gente,

„ gente, atque adminiſtrante, ſicut in „ cantando interpoſitiones ſilentiorum certis, moderatiſque intervallis, quamvis „ vocum privationes ſint, bene tamen „ ordinantur ab iis, qui cantare ſciunt, „ & ſuavitati univerſæ cantilenæ aliquid „ conferunt. Et umbræ in picturis eminentiora quæque diſtinguunt; ac non „ ſpecie, ſed ordine placent. Nam & „ vitiorum noſtrorum non eſt auctor Deus: „ ſed tamen ordinator eſt, cum eo loco „ peccatores conſtituit; & ea perpeti „ cogit, quæ merentur. Ad hoc valet, „ quod oves ponuntur ad dexteram, hædi autem ad ſiniſtram. Quædam ergo & „ facit Deus, & ordinat: quædam vero „ tantum ordinat. „

Inſtabis. Atqui ejuſmodi defectus refunderentur in Deum, ergo nulla ſolutio. Probatur antecedens. Si eſſet Providentia, non eſſent innumera, quæ oculis perpetuo ſubjiciuntur, mala. Et vero fulmina paſſim cadunt, montes irruunt, arboribus occurrunt, loca ſacra ſicut profana indiſcriminatim ſubvertunt, homines etiam juſtos feriunt. Quid de tempeſtatibus, quibus rerum omnium ullo veluti abſque ordine, volvitur eventus, loquar? In naufragiis bonorum, malorumque fata ſunt mixta, merita admodum confuſa, & ut dicit Eccleſiaſtes, iniqui pro tribunali in loco juſtitiæ ſedent: quod quidem Propheta Jerem. 12. ſuſpirans deplorat, dicens: *Juſtus es Domine, ſi diſputem tecum... quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui prævaricantur, & inique agunt?* Et Pſal. 72., *Mei pæne moti ſunt pedes, pæne effuſi ſunt greſſus mei.. pacem peccatorum videns*. Ipſi Prophetæ demirantur, quod juſti ſint oppreſſi, dum bene eſt impiis, & de hoc gementes conqueruntur; ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo ſicut prius; & mala phyſica cedunt in pulchritudinem univerſi, & ad ipſius Dei optimi maximi gloriam, concedo: & non cedunt, nego. Creator Dominus tollit maturas ſegetes, optima aufert oliveta, & alia ejuſmodi permittit mala, non ſolum ad oſtenſionem potentiæ, cui omnia tum ortu, tum etiam interitu ſervire debent, verum etiam & ad bonum electorum; *diligentibus* quippe *Deum*, inquit Apoſtolus, *omnia cooperantur in bonum*, namque ut ipſe ait Chriſtus Dominus Joan 15. 2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum*, Pater, & *omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Succinit Gregorius Magnus, dicens: " Deum nonnumquam bona tollere, ne aut ſtabulum pro domo, aut „ exilium pro patria ſumamus. „ Collimat admodum Salvianus l. 2. de Provid. his verbis: " Abſit ut hoc argumento „ putemus a Deo negligi, per quod confidimus plus amari. „

Minutius Felix Ethnico objicienti paupertatem & miſeriam ſervorum Dei, ut tolleret Fidem & Providentiam, ſic reſpondet: " Quod plerique pauperes dicimur, non eſt infamia noſtra, ſed gloria: & tamen quis poteſt pauper eſſe, „ qui non eget, qui non inhiat alieno, „ qui Deo dives eſt? Magis pauper ille „ eſt, qui cum multa habeat, plura deſiderat; & quod corporis humana vitia „ ſentimus & patimur, non eſt pœna, „ malitia eſt. (Loquitur de infirmitatibus.) Fortitudo enim infirmitatibus „ roboratur.... quam pulchrum ſpectaculum Deo, cum Chriſtianus cum dolore „ congreditur, cum adverſum minas, & „ ſupplicia, & tormenta componitur; „ cum ſtrepitum mortis & horrorem carnificis irripiens inculcat?.... Chriſtianus miſer videri poteſt, non poteſt „ inveniri. „

Ad id vero quod dicitur Sanctos magnis, plurimiſque affici ærumnis, dum impiis, ut plurimum omnia arrident; reſpondeo diſtinguendo. Juſti afficiuntur & ſubjiciuntur pœnis, ad melius, quatenus Deus, quos amat, caſtigat, & a defectuum labe purgat, concedo: viſitat juſtos ad interitum & perniciem, nego. Unde quidam antiquus Pater diſcipulo igne tribulationis commoto & probato ajebat: " Si charitate aurum es, ignis „ ille terram abſtergit: ſi bonis operibus Chriſti frumentum, illo eodem igne „ paleas amittis: ſi virtutis ſoliditate „ ferrum, profecto deperdis rubiginem. „ Quoniam impii aliqua bona nonnumquam operantur, eos etiam bonis quibuſdam temporalibus non ſemel remunerat Deus. „ Sic reſpondent ad argumentum propoſitum Patres, ſic Gregorius l. 3. moral. c. 5. " Aromata, inquit, odo-

„ rem

„ rem ſuum cum incenduntur, expendunt: „ ita viri ſancti omne quod de virtutibus „ redolent, in tribulationibus effundunt. „ Et Bernardus " Crudelior eſt omni indigna- „ tione hæc miſericordia Domini quæ par- „ cit peccatoribus, nec corrigit per fla- „ gella. „

Iterum inſtabis. Atqui nulla mala deberent evenire, ſi eſſet Providentia, ſaltem mala culpæ, nempe peccata; ergo: probatur antecedens: Proviſor, ſi poteſt, debet impedire operum ſuorum & corruptionem & interitum; quandoquidem de gloria ſummi & perfectiſſimi artificis eſt, ut opus ſuum ſervetur & perſeveret: igitur, ſi foret Providentia, nullum utique foret peccatum; quippe quod bonum naturæ corrumpat, & reddat hominem æternæ damnationis reum.

Reſpondeo negando antecedens; ad probationem diſtinguo. Proviſor particularis debet impedire operum ſuorum exterminium, concedo: Proviſor generalis, nego. Primus finem habet particularem, qui ſi deficiat, totum deficit: alter vero præter iſtum, generalem utique & univerſalem reſpicit, univerſi ſcilicet pulchritudinem & bonum: cum igitur & potentia ſupremi artificis in interitu creaturarum reluceat, quia corruptio unius eſt generatio alterius, & juſtitia in vindicta malorum affulgeat; non eſt inconveniens, Providentiam permittere multos prolabi in peccatum, & poſtea damnari; ſiquidem & in hoc providet tum libertati hominis, qui poteſt facere mala, vel non facere; tum juſtitiæ ſuæ, quæ eſt in laudem bonorum, in vindictam vero malorum.

Diluuntur Objectiones quæ contra ſecundam Concluſionem proponuntur.

OBJICIES. Illud eſt diſcrimen inter providentiam & prædeſtinationem, quod prædeſtinatio ſit infallibilis; definitur enim, præparatio mediorum, quibus liberantur certiſſime quicumque liberantur; ſecus Providentia. Et probatur ex D. Thoma, qui q. 26. de veritate art. 1. ſic loquitur: " Providentia ordinem in fi- „ nem reſpicit tantum: unde per Dei „ providentiam omnes homines ad beati- „ tudinem ordinantur; ſed prædeſtinatio „ reſpicit etiam exitum vel eventum ordi- „ nis, unde non eſt niſi eorum qui glo- „ riam conſequuntur. „ Quibus verbis docet prædeſtinationem ſuum ſemper ſortiri effectum, ſecus providentiam: ſed providentia quæ caret fine intento, non eſt certa: igitur ex D. Thoma, Providentia non eſt certa, ſed ſola prædeſtinatio, quippe quæ ſola reſpiciat formaliter exitum.

Reſpondeo 1. negando majorem, ad probationem diſtinguo. Et D. Thomas loquitur de Providentia generali eaque antecedente, qua vult Deus omnes ſalvos fieri, concedo: de conſequenti, nego. Quod loquatur ſolum de priori, patet, quia loquitur de Providentia, quæ ordinat omnes, etiam reprobos ad ſalutem & beatitudinem; hæc certe reſpicit ſolum in genere finem, & conſequenter ſolum media ſufficientia, quibus quidem homines in ſtatu ſalutis conſtituit; unde ex hac etiam parte Providentia certa eſt, quatenus finem intentum & præconceptum habet. Revera quidem, omnes homines habent ejus munere poſſe ſalvari; quod ſolum providentia generalis intendit: quia vero multi pro innata libertate & fragilitate, divinæ ut plurimum obnituntur gratiæ, ideo multos reprobat Deus. At res non ſic ſe habet pro prædeſtinatione; quippe quæ ſolum reſpiciat exitum; hinc & infallibilis eſt etiam ex parte mediorum: Providentia generalis eſt quidem certa ex parte finis generalis, ſed tamen ſecundum quid incerta: non certe ex parte ſui, quandoquidem in omnibus, etiam in reprobis eatenus finem habet proximum & immediatum, quatenus dat eis poſſe ſalvari, ultimum vero, prout gloriæ ſuæ in puniendo conſulit. Cæterum prædeſtinatus reſpondet & obedit gratiæ, quocirca prædeſtinatio, etiam ex parte creaturæ, quam Deus præſcit bonum finaliter operaturam, eſt certiſſima; & hæc eſt inter Providentiam generalem, de qua loquitur D. Thomas, & prædeſtinationem, diſcrepantia.

Reſpondeo 2. negando majorem, ad probationem diſtinguo aliter, Providentia non habet ſemper certitudinem operis, concedo: certitudinem finis, nego. Certitudo duplex diſtinguitur, alia operis, & eſt ea, ad quam de ſe tendit opus, ſic gratia ſufficiens de ſe tendit ad ſalutem, ſiqui-

ſiquidem eſt medium ad hoc, in quantum ejus ope voluntas præparatur a Domino ad hunc effectum: alia eſt certitudo finis, & hæc eſt a Providente, qui vult finem. Deus autem ſuam habet pro fine & gloriam & ſuorum attributorum manifeſtationem in operibus ad extra; licet igitur opus gratiæ ſuo fruſtretur fine in reprobo, non tamen providens, qui etiam in reprobis gloriatur per juſtam vindictam, quam exigit & juſtitia & ſanctitas læſa. In prædeſtinatione vero eſt ſemper certitudo, non ſolum finis, ſed etiam operis; quia eſt præciſe de mediis, ut conducentibus ad felicem exitum: & hoc ipſum intendit D. Thomas.

Inſtabis. Peccator reſiſtit voluntati Dei, juxta illud Act. 7. *Vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis*. Et iterum alia Scriptura Iſa. 5. 4. *Quid debui facere vineæ meæ & non feci? expectavi ut faceret uvas & fecit labruſcas*. Igitur Providentia non eſt certa, ſiquidem ſua fruſtratur expectatione, vult bonum, & ideo pulſat per gratiam ad cor; at ſæpius non vult intelligere peccator ut bene agat.

Reſpondeo diſtinguendo. Peccator reſiſtit voluntati Dei, ſecundum lineam bonitatis, & relabitur in eam ſecundum lineam juſtitiæ, concedo: & non relabitur, nego. Ita D. Thomas ſupra citatus; cujus ratio eſt; Providentia reſpicit bonum univerſale, ſcilicet gloriam Dei, unde peccator quantumvis malus, manet ſemper ſub dominio Providentiæ, ſive ſe convertat, quia Deus vult omnium ſalutem, ſive ſemper & pertinaciter peccet, quia Deus vult malos puniri.

Ruſus inſtabis. Providentia etiam reſpicit bonum particulare, alias non foret Providentia: ſed ſæpe deficit bonum particulare. Enimvero Deus vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, & tamen non omnes de facto ſalvantur: vult famelicos ſaturari, nemo tamen non videt avaros homines, vel denegare ſibi neceſſaria ad vitam, vel ſæpius etiam ea quibus eſuriens ſuſtentari queat, tollere. Igitur non eſt certa Providentia.

Reſpondeo 1. diſtinguendo. Providentia reſpicit voluntate antecedenti bonum particulare, concedo: voluntate conſequenti, ſubdiſtinguo; reſpicit eo modo quo cujuſlibet congruit naturæ hominis & gloriæ Dei, concedo: ſecus, nego. Vult quidem Deus voluntate antecedenti omnes & ſingulos homines ſalvari: attentis tamen circumſtantiis, vult reprobos damnari & puniri; hoc exigit ejus gloria: præ oculis ſemper habendum eſt, Deum non moveri ad agendum a creaturis, ſed a ſua bonitate; unde ordo Providentiæ eſt ordinatio rerum ad finem qui eſt ipſe Deus: & ideo voluntas ejus ſemper uno aut altero modo adimpletur, quia nihil ipſam fugit. Vult voluntate antecedenti famelicos ſaturari; ſed attentis circumſtantiis quandoque vult aut puniri propter præcedentia peccata, aut probari per mortificationem, ut vitam promereri valeant æternam: & ſic Providentia eſt ſemper certa.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, quandoque deficit bonum ſeu finis operis, concedo: finis providentis, nego. Cauſa particularis quandoque deficit a fine particulari quem intendit, ſed nunquam cauſa univerſalis; cum enim habeat pro objecto bonum univerſale, ſemper illud invenit, tum in bonitate & præmiando; tum in juſtitia & puniendo.

Inſtabis adhuc. Providentia reſpicit res ſublunares, & ideo dicitur Providenria & non aliter; non enim dicitur Deus ſibi providere: quia cum ſit omnia, nihil indiget: ſed quotidie deficiunt creaturæ a fine intento a Providentia. Enimvero vult v. g. Deus arborem producere fructus, & ecce ventus urens flores deſiccat & areſcit arbor. Vult hominem in virtute exerceri, & ipſe pro ſua innata libertate, quandoque vult, quandoque non: immo Providentia circa actus liberos numquam apparet certa & infallibilis, alias tolleretur libertas humana. Cum igitur effectus liberi arbitrii ſint contingentes, debet eſſe & Providentia contingens, ſaltem quatenus reſpicit actus humanos.

Reſpondeo diſtinguendo. Providentia reſpicit res ſublunares, & cuncta movet conformiter eorum naturæ, concedo; ſecus: nego. Unde ſi quædam deficiant a fine proprio particulari, non eſt culpa Providentiæ. Solutio eſt D. Thomæ hic 1. p. q. 22. art. 4. ad 1. his verbis: " Effectus divinæ Providentiæ non ſolum eſt aliquid „ evenire quocumque modo, ſed aliquid „ evenire vel contingenter, vel neceſſa- „ rio. Et ideo evenit infallibiliter, quod „ divina Providentia diſponit evenire in- „ fallibiliter & neceſſario. Et evenit

con-

„ contingenter quod divinæ Providen-
„ tiæ ratio habet ut contingenter eve-
„ niat. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur Providentia quæ dat neceſſaria ad vitam tum fovendam, tum etiam augendam & defendendam.

PRIMO, Hanc veritatem indicant utriuſque Teſtamenti paginæ. Replet Deus, inquit Propheta, *omne animal benedictione*: cui concinit illud Apoſtoli act. 17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus.*

Secundo, Hoc ipſum confirmat traditio, Patrum ſententiis firmata: Unum inter omnes Clementem Alexandrinum teſtem appello, Strom. 6. pag. 486. " Conſtat, in-
„ quit, jam ſupplicium magis, quam con-
„ futationem mereri illum omnem qui Pro-
„ videntiam eſſe non putat. „

Tertio. Hoc utique egregius univerſi inter partes, tametſi contrarias, concentus conclamat: hoc experientia comprobat quotidiana: non enim hominibus ſolum, ſed & belluis providet Deus neceſſaria ad vitam: hoc inclinatio & conatus cujuslibet creaturæ ad aliquem finem bonum: hoc ipſa creatoris providentis in adverſis ſubito erumpens invocatio, ut ad auxilium veniat. Cæterum eſt certa & infallibilis in ſui diſpoſitione Providentia, quippe quæ attingat omnia a fine uſque ad finem fortiter. Potens eſt ad faciendum, efficax ad benefaciendum, infinite dives, & ideo plena pro ſe & ſuperplena pro aliis.

SYNOPSIS RESPONSIONUM

AD EA QUÆ IN CONTRARIUM OBJICI POSSUNT.

PRIMO. Quando Apoſtolus ait, non ineſſe Deo curam de bobus, & ſiliquis, non ideo excludit Providentiam, niſi ſpecialem, quæ ad æternam conducit ſalutem, cujus quidem belluæ non ſunt capaces.

Secundo. Providentia ut ſic, neque ſollicitudinem, neque conſilium & inquiſitionem, quæ aliquem important defectum dicit, ſed ordinationem rerum in finem, quod ſane Deo egregie convenit.

Tertio. Nonnumquam apparent in natura monſtra, in hominibus peccata, etiam in Angelis invenit Deus pravitatem: at defectus tum phyſicus, tum moralis refunditur in cauſam ſecundam quæ deficit; nuſquam vero in primam. Quinimmo permittit Deus mala, inquit Auguſtinus, ut inde eveniant bona; & in his plurimum ſplendet ipſa Providentia.

Quarto. Ultro fatemur creaturas quandoque deviare a fine particulari, minime vero ab univerſali, qui eſt gloria Dei: ſed utrique ipſa mala tum pœnæ, tum etiam culpæ ſerviunt; unde manet Providentiam eſſe certam, nec in ſui diſpoſitione unquam falli.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum detur in ordine ſupernaturali Providentia generalis, quæ det poſſe ſalvari omnibus & ſingulis hominibus.

CONCLUSIO.

Datur Providentia generalis, quæ vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, ſeu quæ dat omnibus & ſingulis poſſe ſalvari.

ANTEQUAM ulterius progrediamur, obſervandum eſt duplicem eſſe in Deo voluntatem, ut ſupra notavimus; alteram improprie dictam, quæ vocatur voluntas ſigni, quando ſcilicet Deus aliquo ſigno ſuam manifeſtat voluntatem puta conſilio aut præcepto; alteram proprie dictam quæ appellatur beneplaciti, qua Deus vult ſincere aliquid: & hæc duplex diſtinguitur, una antecedens qua vult aliquam rem ſecundum ſe conſideratam & a circumſtantiis abſtractam; ſic Judex vult omnes vivere: alia conſequens, qua Deus vult rem ponderatis circumſtantiis; ſic Judex qui vult omnes vivere, inquit D. Thomas hic q. 19. art. 1. attendens ad ſcelera, vult malos puniri & non vivere. Impræſentiarum ſermo eſt de voluntate beneplaciti, eaque antecedente; & dicimus Deum velle omnes ſalvos fieri.

Pro-

Probatur auctoritate, exemplis & ratione.

Primo, *ex veteri Teſtamento.*

Ex Libris Legalibus.

I. GEN. 1. habetur: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Sed Deus vult ſervare & ſecum habere imaginem ſuam vivam reparatam qualis eſt omnis homo: igitur Deus vult ſincere omnes homines ſalvos fieri.

II. *Deut.* 6. 5. legitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; quod quidem præceptum renovatur Matth. 22. 37. Sed amor Dei tendit ad unionem æternam, juxta illud Oſee 2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum.* Jam vero omnes homines, nullo excepto, tenentur amare Deum, omnibus imponit Deus hoc præceptum: omnes igitur vult ſalvare, cum omnibus exhibeat & præcipiat medium, quo illi uniantur in æternum.

III. *Deus* vult ut Judæi, nationes barbaras ad fidem provocent, ut recipiant venientes ad fidem, & ipſe Matathias, ut legitur 1. Machab. 2. devictis hoſtibus, juſſit circumcidi omnes quos victoria fecerat Iſraelis ſervos: igitur, vult Deus omnes & ſingulos ſalvos fieri; ad quid enim juſſio ut adducantur & provocentur Gentes ad fidem?

Ex Libris Sapientialibus.

I. LEGITUR Prov. 8. 31. *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.* Nulla exceptione facta, ſed univerſim loquitur Deus de omnibus hominibus: quis autem ſanæ mentis dicet, Deum eos ipſos qui ſunt & ſui amoris & deliciarum objecta velle perdere? maxime vero cum voluntas antecedens de ſalute hominum reguletur per præſcientiam, qua Deus omnes homines intuetur ut redemptos: igitur Deus vult omnes & ſingulos homines ſalvari; igitur dat omnibus poſſe ſalvari.

II. *Idem* Deus in miſericordiis plurimum dives, omnem hominem ſic alloquitur, Prov. 23. 26. *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* Sed implicat Deum velle indiſcriminatim damnari, quos ſollicitat & appellat ad vitam: ergo, &c.

III. Sap. 6. 8. *Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus*: Unde Auguſtinus l. 2. Confeſſ. c. 11. " O tu ,, bone Omnipotens, qui ſic curas unumquemque noſtrum, tanquam ſolum cures, & ſic omnes, tanquam ſingulos. ,, Ubi eſſet illa cura æqualis, ſi Deus aliquos vellet abſolute perdere? igitur omnes vult ſincere ſalvari.

Ex Libris Prophetalibus.

I. EZECH. 33. 11. *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius a via ſua, & vivat.* Si vult ut convertatur, certe non vult ut reprobetur.

II. *Ibidem* 18. 27. *Cum averterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit judicium, & juſtitiam, ipſe animam ſuam vivificabit ... vita vivet, & non morietur.* Certe ſi quem perdere vellet Deus abſolute, maxime impium; & tamen promittit illi gratiam, immo & vitam æternam, ſi pœnitens reſipiſcat: ergo Deus vult omnes ſalvos fieri.

III. *Prophetæ* hortantur omnes homines, nulla exceptione facta, ad pœnitentiam, etiam ipſos Idololatras: hinc Elias increpavit Achab propter peccata, & Eliſæus Joram; Daniel ſuaſit Nabuchodonoſori, peccata quæ commiſerat, eleemoſynis redimere: unde ſequitur iſtud argumentum. Ille vult omnes homines ſalvos fieri, qui omnes vocat ad pœnitentiam: ſed Deus omnes homines vocat ad pœnitentiam: etiam impios, etiam ingratos, juxta illud Ezech. 18. 23. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii .... & non ut convertatur a viis ſuis & vivat?* Ergo.

Secundo, *ex novo Teſtamento.*

Ex Evangelio.

I. MATTH. 11. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ibi Chriſtus vocat ad vitam omnes ſine exceptione peccatores: igitur vult omnes ſalvos fieri.

II. *Idem Chriſtus* dicit Matth. 9. 14. *Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Si quem a ſalute vellet excluſum Dominus, maxime peccatores: ſed Chriſtus aſſerit ſe veniſſe

niſſe vocare illos ad ſalutem : igitur Deus vult eos ſalvos fieri.

III. *Rurſus* Chriſtus Dominus ſic loquitur Matth. 9. 13. *Non eſt opus valentibus medicus*, *ſed male habentibus*. Et iterum Luc. 19. 10. *Venit quærere*, *& ſalvum facere quod perierat*. Sed omnes & ſinguli homines peccati ægritudine laborant, omnes peccato Adami a gloria ceciderunt; & tamen Chriſtus dicit ſe eſſe medicum pro male habentibus, quærere id omne quod perierat; nullam quippe facit exceptionem : igitur Deus vult & quidem ſincere omnes ſalvos fieri.

Ex Epiſtolis.

I. APOSTOLUS Rom. 3. ait : *An Judæorum Deus tantum*, *nonne & Gentium ?* ibid. c. 10. *Non eſt diſtinctio Judæi & Græci*; *nam idem Dominus omnium*, *dives in omnes qui invocant illum* : unde c. 10. 34. *Non eſt perſonarum acceptor Deus*. Sed ſi Deus nollet omnes ſalvos fieri, eſſet tantum, abſit dicere, Deus & Pater quorumdam, ſcilicet electorum, non eſſet in miſericordiis erga omnes dives, immo foret perſonarum acceptor ; quæ quidem omnia Deo convenire non poſſunt : igitur Deus vult omnes ſalvos fieri.

II. *Idem* 2. Epheſ. *Ipſe eſt pax noſtra*, loquitur de Chriſto, *qui fecit utraque unum* .... *faciens pacem* : & Coloſſ. 1. *In ipſo complacuit* .... *reconciliare omnia* : item 2. Petr. 3. *Nolens*, ſcilicet Deus, *aliquos perire*, *ſed omnes ad pænitentiam reverti*. Ad quid Chriſtus reconciliaſſet omnia, ſi quoſdam vellet abſolute perire? Omnia reconciliavit : igitur omnes vult ſalvos fieri ; quinimmo clare dicit Apoſtolorum Princeps, Deum nolle aliquos perire.

Celeberrimus eſt locus 1. Timot. 2. in quo Apoſtolus & noſtram exhibet concluſionem, & eandem dilucide probat. *Deus*, inquit, *omnes homines vult ſalvos fieri*, *& ad agnitionem veritatis venire*. *Unus enim Deus*, *unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus*, *qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*. Igitur Deus, teſte divo Paulo, vult omnes homines ſalvos fieri, quandoquidem ejus Providentia abſque ulla exceptione ad omnes ſe extendit ; quod certe non foret verum, ſi nonnullos ex neceſſitate ad mortem & interitum prædeſtinatos eſſe conſtaret : vult Deus omnes & ſingulos ſalvos fieri, cujus rei argumentum eſt, quod Chriſtus ſit Mediator omnium & Redemptor. Profecto non foret, ſi aliquos ex mero placito, & abſque peccato Deus vellet abſolute damnari. Quid plura ? vult Deus omnes homines ſalvos fieri, quia Chriſtus dedit ſemetipſum pro omnibus. Hanc celebrat & inculcat veritatem Apoſtolus : & hanc probat 1. Cor. 15. his verbis : *Si unus pro omnibus mortuus eſt*, *ergo omnes mortui ſunt* : *& pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*. Unde ex Apoſtolo, tantam habet in ſalvando mors Chriſti fortitudinem, quantam in perdendo habet peccatum : atqui peccatum, una excepta Deipara, omnes & maculat & maculavit ; igitur redemptio ſeſe ad omnes & ſingulos homines extendit : igitur Deus vult omnes ſalvos fieri.

Tertio, *ex Patribus Græcis*.

Ex primo Sæculo.

DIONYSIUS Eccleſ. hier. c. 2. dicit Deum ſalutem omnium deſiderare, immo & velle omnes ad agnitionem veritatis venire.

Ignatius Ep. 6. ad Philadelph. dicit : " Amatorem hominum eſſe Deum noſtrum, " & velle omnes ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire ; propter quod & " ſolem oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos. "

Ex ſecundo Sæculo.

JUSTINUS Martyr & Philoſophus in Apologiis apud Damaſcenum titulo 92. diſputans contra eos, qui aſſerebant animam quidem ſalvari, minime vero corpus, quod reſurrecturum negabant, " Quæ eſt, inquit, illa diſcretio ? ... an invidum faciunt Deum, qui bonus eſt, & ſalvari vult omnes ? "

Ex tertio Sæculo.

CLEMENS ALEX. 7. Strom. ſic loquitur. " Ad univerſi ſalutem Deus, utpote univerſorum Dominus, ordinat omnia tum generatim, tum particulatim. " & pag. 300. probat Deum velle omnes ſalvari, quia eſt Salvator omnium.

Origenes l. 4. contra Celſum paulo poſt initium idem probat a redemptione omnium; & Ieſum vocat " Medicum univer-
„ ſorum, quantum in ipſo eſt; Salvator
„ enim, inquit, venit omnibus homini-
„ bus. „

Ex quarto Sæculo.

S. BASILIUS in Pſal. 29. explicans illud Prophetæ: *Quoniam ira in indignatione ejus, & vita in voluntate ejus*: ait: " Quid er-
„ go dicit, nempe hoc ipſum eſſe, quod
„ vult Deus omnes fieri vitæ participes,
„ quæ etiam calamitates accidunt, eas
„ non de ipſius voluntate fieri? „

Gregorius Nazianzenus orat. 25. dicit:
" Omnia omnibus eſſe communiter pro-
„ poſita, ſolem, ſtellas, terram, ratio-
„ nem, Legem, Prophetas, ipſas etiam
„ Chriſti propaſſiones, per quas omnes re-
„ formati ſumus, nullo penitus excepto,
„ qui Adamo participavimus. „

Ex quinto Sæculo.

CHRYSOSTOMUS Hom. 2. in Epiſt. ad Heb. ſic diſcurrit: " Quantum in Deo eſt,
„ omnes ſalvos eſſe voluit. „

Cyrillus Alex. l. 2. ad Imperatrices ait:
" Quantum ad voluntatem Dei pertinet,
„ & ad infinitam ejus naturæ benignita-
„ tem, omnes eſſemus filii. „

Ex ſexto Sæculo.

NON deſunt in hoc ſæculo qui eandem tenuerint doctrinam: fuit enim univerſalis Eccleſiæ Græcæ conſenſus. Etiam 8. ſæculo Damaſcenus l. 2. de fide ort. c. 22. eam edocet veritatem, Deum velle voluntate antecedente omnes ſalvos fieri.... ibid. c. 24. ait: " Deus antecedenter vult
„ omnes homines ſalvos fieri. „ 10. ſæculo Oecumenius explicans illa verba Pauli, *Deus vult omnes ſalvos fieri*; " Si ergo,
„ inquit Deus vult, quare non fit quod
„ vult? quia illi nolunt. „ 11. ſæculo Theophylactus explanans eadem verba Apoſtoli, ſubdit: " Cum dixiſſet, ſcilicet
„ Paulus, Deum velle omnes ſalvos fie-
„ ri, hoc jam confirmat inquiens, popter hoc
„ enim vel Filium ſuum mediatorem miſit,
„ ut reconciliet ille ſeipſum hominibus,
„ Quare igitur, non ſervati ſunt omnes?
„ quia nolunt ... dedit ſeipſum pretium
„ redemptionis pro omnibus etiam Genti-
„ libus.

Unde formatur iſtud argumentum: ille vult omnes homines ſalvos fieri qui omnes vult ad agnitionem veritatis venire, quique propter hoc proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: atque ex Patribus Græcis Deus vult omnes & ſingulos homines ad agnitionem veritatis venire, & propter hoc Chriſtus fudit pro omnibus ſanguinem: ergo, &c.

Quarto, *ex Patribus Latinis.*

Ex primo & ſecundo Sæculo.

CLEMENS Romanus 1. ad Cor. num. 7. ſic loquitur: " Fixis oculis reſpiciamus in ſan-
„ guinem Chriſti, qui propter ſalutem no-
„ ſtram effuſus, toti mundo pœnitentiæ
„ gratiam obtulit. „

Ex tertio Sæculo.

CYPRIANUS Epiſt. 52. " Scriptum eſt,
„ inquit, *Deus mortem non facit, nec lætatur in perditione vivorum*; qui neminem
„ vult perire, cupit peccatores pœniten-
„ tiam agere, & per pœnitentiam denuo
„ ad vitam æternam redire. „

Ex quarto Seculo.

HIERONYMUS in c. 1. Epiſt. ad Epheſ. dicit Deum velle omnes homines ſalvos fieri.

Ambroſius, l. de Paradiſo c. 18. refellit Gentiles qui exprobrabant Chriſto, quod Judam elegiſſet Apoſtolum, quem proditorem futurum præcognoſcebat. " Vene-
„ rat, inquit, Dominus Jeſus omnes ſal-
„ vos facere peccatores, & etiam circa
„ impios oſtendere ſuam debuit volunta-
„ tem, & ideo nec proditorem debuit
„ præterire, quod in Deo fuit, oſten-
„ dit omnibus, quod omnes voluit libe-
„ rare. „

Ex quinto Sæculo.

S. PROSPER in reſp. ad 2. object. Vincentii: " Sinceriſſime credendum atque

„ pro-

„ profitendum eſt, Deum velle ut omnes homines ſalvi fiant. „ Et in reſp. ad objecta Gallor. Sent. 8. “ Qui dicit quod „ non omnes homines velit Deus ſalvos „ fieri, ſed certum numerum prædeſtinatorum, durius loquitur quam loquendum eſt de altitudine inſcrutabilis gratiæ Dei, qui & omnes vult ſalvos fieri, atque ad agnitionem veritatis venire. „

Ex ſexto Sæculo.

S. Leo. Serm. 11. de Paſſione.

Primaſius in Epiſt. ad Timoth. verba, *vult omnes homines ſalvos fieri*, interpretatur de omnium & ſingulorum ſalute. “ Conſtat „ Deum omnia bona velle ..... omnium „ hominum Deus eſt, & ideo cupit omnes ſalvari quos fecit. At fecit omnes & „ ſingulos. „ Idem Eccleſia Lugdunenſis 9. ſæculo in opuſc. de tribus Ep. docet. Idem ſæc. 12. Anſelmus. Idem ſæculo 13. Honorius Auguſtodunenſis in l. de prædeſtin. & lib. arb. Et ſic patet ex traditione omnium ſæculorum Deum velle omnes ſalvos fieri, quod adhuc fuſius patebit ex opinione omnium Scholarum Catholicarum a Chriſto uſque ad nos.

Quinto, *ex Auguſtino ſpecialiter, ejuſque fideliſſimis Interpretibus, Proſpero & D. Thoma Aquinate.*

Quoniam Calvinus & Novatores obruti auctoritate Auguſtini, conantur eam detorquere in pravum ſuum ſenſum, juvat exponere tanti Doctoris mentem ex profeſſo: & hoc per textum & interpretes omni exceptione majores, SS. ſcilicet Proſperum & Thomam.

Auguſtinus lib. de ſpir. & litter. cap. 32. n. 52. ſic loquitur: “ Vult autem Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire; non ſic tamen ut eis „ adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes juſtiſſime judicentur: quod cum ſit, infideles quidem „ contra voluntatem Dei faciunt, cum „ ejus Evangelio non credunt: nec ideo „ tamen eam vincunt, verum ſeipſos fraudant magno & ſummo bono, maliſque „ pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis poteſtatem ejus, cujus in donis „ miſericordiam contempſerunt. „ Certe nihil eſt efficacius ad probandum Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, cum ex hac voluntate concludat Auguſtinus, infideles non ſolum inexcuſabiles eſſe quod Evangelio non crediderint; verum etiam pœnis æternis juſte puniendos pro infidelitate affirmet.

Reſpondent Calvinus & Beza ad hunc locum, Auguſtinum non loqui in propria, ſed in Pelagianorum ſententia: hanc reſponſionem ſequitur Janſenius Yprenſis.

Sed contra, manifeſtum eſt S. Auguſtinum loqui ibi ex propria ſententia: enimvero hanc in eo capite ſibi proponit difficultatem. “ Vel, inquit, fides, qua „ in Deum credimus, eſt a natura, vel „ a gratia: ſi primum, cur non omnes „ credunt, cum ſit idem Deus, omnium „ Creator? Si ſecundum, cur etiam fides non datur omnibus, cum Deus velit „ omnes ſalvos fieri? „ & reſpondet: “ Non omnes habere credendi voluntatem, quia licet vocatio Dei ſit communis omnibus, cum Deus velit omnes „ ſalvare; nihilominus non ademit liberum arbitrium, quo homo vel bene, „ vel male uti poteſt. „ Quid clarius Auguſtinum loqui ex propria ſententia, cum reſpondendo, dicat vocationem omnibus eſſe communem?

Iterum probatur Auguſtinum loqui in propria ſententia: Primo, quia propoſitam ſibi difficultatem non aliter ſolvit, quam ſubjiciendo verba laudata in textu allato pro concluſionis probatione: atqui Auguſtinus non poteſt dici ſolvere quæſtionem ad fidem pertinentem, ſolum ex principiis hæreticorum: ergo, &c.

Secundo, quia Auguſtinus contra eam doctrinam, in eo capite 32. traditam, objectionem ſibi proponit initio capitis 33. & idem reſpondet; quod certe non faceret, ſi quæ prius ſcripſerat, non tradidiſſet ex propria ſententia.

Tertio. Illud non eſt dictum in ſenſu Pelagianorum divinæ hoſtium gratiæ, ad quod probandum producuntur loca Scripturæ, quæ gratiæ neceſſitatem indigitant, quæque ſingularis gratiæ & miſericordiæ confeſſionem continent: atqui hoc facit Auguſtinus; ibidem enim hunc adducens in probationem Pſalmiſtæ locum: *Benedic anima mea Dominum, & noli oblíviſci omnes retributiones ejus*: ait: “ Non eſt dictum tribu-

„ tributionis, ſed retributionis ejus, qui „ tribuit bona pro malis. „ Nunquid vero agnovere Pelagiani & Semipelagiani gratiam ſic tribui malis operibus, qui e contra dicebant in meritis bonæ voluntatis præcontineri, nam & in hoc Auguſtinus oſtendit gratiæ gratuitatem, quia Deus eam confert etiam peccatoribus indignis, ut illos convertat.

Dices. Auguſtinus caput ſequens ſic incipit: " Hæc diſputatio, ſi quæſtioni illi „ ſolvendæ ſufficit, ſufficiat. „ His verbis Auguſtinus videtur declarare, ea quæ dixerat in capite præcedenti, non ſufficere ad ſolvendam quæſtionem: igitur, inquit Janſenius, non locutus eſt ex propria ſententia, cum aſſeruit Deum velle omnes & ſingulos ſalvos fieri.

Reſpondeo negando conſequentiam. Cum enim in capite præcedenti S. Auguſtinus quæſtionem propoſuiſſet, quomodo fides ſit donum Dei, & quomodo eam non omnes habeant, ſiquidem vult Deus omnes ſalvare, illam ſolvit quæſtionem, reſpondendo vocationem ad fidem communem eſſe omnibus, & tamen non omnes credere, eo quod præter gratiam, requiratur uſus liberi arbitrii; tum initio capitis 33. contra reſponſionem ſuam ſibi proponit objectionem verbis allatis; quam quidem ſub finem capitis clare explanat: " Si, inquit, quæratur cur „ uni ita ſuadetur, ut perſuadeatur, id„ eſt, cur uni gratia ſpecialis detur, „ alteri non ita; „ tunc ad hanc quæſtionem ſolvendam agnoſcit non ſufficere illa quæ prius in capite 32. attulerat, ſed ait exclamandum eſſe cum Apoſtolo *o altitudo divitiarum! &c.* Itaque tantum abeſt ut ex his verbis concludi poſſit S. Auguſtinum ſolutionem allatam in capite 32. tanquam non ſuam expoſuiſſe, quinimmo inde manifeſtum eſt, ipſum fuiſſe propria mente locutum, quandoquidem contra illam ſolutionem proponit & facit inſtantiam, quam & ipſe ſolvit, reſpondendo ſcilicet, ex duobus æquali gratia donatis, & in iiſdem circumſtantiis poſitis, unum credere, quia vult; alterum non, quia non vult: quare nolit? dicit, *o altitudo! &c.* eſt enim myſterium; & bene, quia Patres & Theologi non intendunt Myſteria comprehendere, ſed ſolum explicare.

Auguſtinus pluribus aliis in locis ſuam aperit mentem circa iſtud momentum, probando Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, quia Chriſtus mortuus eſt pro omnibus. Sic enim loquitur libro de Catech. rud. c. 26. n. 52. " A „ pœnis ſempiternis Deus miſericors vo„ lens homines liberare, ſi ſibi ipſis non „ ſint inimici, & non reſiſtant miſericor„ diæ Creatoris ſui, miſit Unigenitum „ Filium ſuum, hoc eſt, Verbum ſuum „ æquale ſibi, per quod condidit omnia „ .... ut quemadmodum per unum homi„ nem qui primus factus eſt .... mors in„ travit in genus humanum .... ſic per „ unum hominem, Jeſum Chriſtum qui „ etiam Deus eſt Dei Filius, deletis om„ nibus peccatis præteritis, credentes in „ eum omnes in æternam vitam ingrede„ rentur. „ In hoc loco voluntas conditionata ſalvandi homines, aſtruitur, maxime cum dicit, ſi non ſibi ſint inimici, ſi divinæ non obnitantur miſericordiæ; quandoquidem Auguſtinus eodem ſemper innixus principio, loquitur; videlicet Deum velle omnes quidem ſalvare, ſed non adimendo liberum arbitrium: poteſt igitur homo aut credere aut non credere vocanti; verum ſi neque audit neque credit, reus eſt. Enimvero ſi non poneret gratiæ ſufficienti obicem, & intus per eam audiret, utique & crederet, unde & ſalvaretur, teſte Auguſtino. Mens tanti Doctoris iterum atque iterum ſeſe prodit ore fideliſſimorum interpretum, immo & ejus diſcipulorum, Divi ſcilicet Proſperi, & Divi Thomæ.

D. Proſper jam citatus eſt, ſed & iterum introducitur loquens l. 2. de vocatione Gent. cap. 25. " Sive igitur nova contemplemur „ ſæcula, ſeu prima, ſeu media, ratio„ nabiliter & pie creditur, omnes homi„ nes ſalvos fieri, Deum velle, ſemper„ que voluiſſe ...„ Et c. 28. " Eſt ma„ nifeſtum quod diverſis atque innumeris „ modis omnes homines vult Deus ſalvos „ fieri: ſed qui veniunt, Dei auxilio diri„ guntur, qui non veniunt, ſua pertina„ cia reluctantur. „

D. Thomas hic q. 19. art. 6. explicans verba B. Pauli 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, ait: " Deus antecedenter „ vult omnem hominem ſalvari, ſed con„ ſequenter vult quoſdam damnari ſecun„ dum exigentiam ſuæ juſtitiæ. „

Sexto, *ex Orationibus & Deprecationibus Eccleſiæ*.

Primo, Chriſtus ipſe ut refertur Joan. 17. oravit ſpecialiter pro Apoſtolis ſuis: *Non pro mundo rogo*, ait, *ſed pro his quos dediſti mihi*: ibidem pro aliis: *Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt*: deinde pro omnibus, juxta illud Iſai. 53. 12. *Et pro tranſgreſſoribus rogavit*: immo & pro ipſis perſecutoribus, ut refertur Luc. 23. 34. *Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt*.

Secundo. Apoſtoli paſſim in ſuis Epiſtolis hortantur fideles ut orent Deum pro omnium ſalute, & multis in locis Paulus, maxime vero in prima ad Tim. 2. ubi ſic loquitur: *Obſecro igitur primum omnium fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus; pro Regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & caſtitate; hoc enim bonum & acceptum coram Salvatore noſtro Deo*. Præcipit ut pro omnibus, abſque ulla exceptione, fiant Orationes generaliter, deinde ſpecialiter pro Regibus, & qui dignitate cæteris præcellunt: igitur cenſet Apoſtolus Deum velle homines ſalvos fieri; alias fruſtra funderentur preces pro omnibus.

Tertio. Eccleſia quotannis in die Paraſceves, orat in genere & in particulari pro omnibus hominibus, etiam pro Paganis, etiam pro Judæis & pro Hæreticis.

Oremus: *Et pro Hæreticis, & Schiſmaticis, ut Deus & Dominus noſter eruat eos ab erroribus, &c.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſalvas omnes & neminem vis perire, reſpice ad animas diabolica fraude deceptas, ut omni hæretica pravitate depoſita, errantium corda reſipiſcant, &c.

Oremus: *Et pro perfidis Judæis, ut Deus & Dominus noſter auferat velamen de cordibus eorum, ut & ipſi agnoſcant Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*.

Oremus: *Et pro Paganis, ut Deus omnipotens auferat iniquitatem a cordibus eorum*. Igitur Deus vult ſincere omnes & ſingulos homines ſalvos fieri; ideo enim vult fieri pro eis deprecationes, ut intuitu meritorum & Chriſti & Eccleſiæ, largiatur gratias ad ſalutem, quas alligat orationibus Sanctorum, inquit Divus Thomas. Unde dicitur de Chriſto: *Exauditus eſt pro ſua reverentia*. Nec mirum, obtinuit gratias ſufficientes pro omnibus ad ſalutem. Jam vero ad quid oratio pro omnibus, ſi gratiæ non ſunt pro omnibus?

Apoſtolus 1. ad Tim. 2. concludit Deum velle omnes homines ſalvos fieri, quia ſit oratio pro omnibus; ibidem infert ſimul orandi pro omnibus neceſſitatem, quia Deus vult omnes ſalvare: *obſecro*, inquit, *igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes.... pro omnibus hominibus... hoc enim bonum eſt & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri*.

Chryſoſtomus probat etiam Deum velle omnium ſalutem, quia oportet pro omnibus orare. Sic loquitur explicans locum Apoſt. 1. ad Tim. 2. " Imitare Deum „ tuum; ſi omnes ille vult ſalvos fieri, „ merito pro omnibus oportet orare. „

S. Proſper eundem loquitur ſermonem in reſponſ. 2. ad objectiones Vincentianas. " Sinceriſſime credendum eſt Deum velle ut omnes ſalvi fiant, ſiquidem A„ poſtolus præcipit ut pro omnibus ho„ minibus ſupplicetur; ex quibus quod „ multi pereant, pereuntis eſt meritum; „ quod multi ſalventur, ſalvantis eſt do„ num. „

Septimo, *ex factis Providentiæ*.

Primo. Providit Deus univerſim media generalia; ſiquidem, teſte Auguſtino, erat condens naturam, & largiens gratiam. Ipſa dirigente Providentia, & cognitio & cultus Dei ab Adam ad poſteros tranſmiſſa ſunt: In lege quidem naturæ Deus per inſtinctum & inſpirationem de his momentis edoceri voluit homines: In lege Moſaica per Prophetas, noviſſime vero diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio: Igitur concreata eſt Eccleſia cum primis parentibus; refulſit in Abel, crevit in Seth, in Enos apparuit cum cultu ſolemniori, ſolatium ipſius fuit Lamech, ſervata eſt ſimul & tranſmiſſa ad alios poſt diluvium per Noe, in Abraham nova promiſſa recepit, typum habuit perpetuitatis

in ſacrificio Melchiſedech, illuſtrata eſt per patientiam Job, floruit in Moiſe & in Concilio Seniorum, Legem habuit ſcriptam per Moiſen, magnalia Deì prædicaverunt Prophetæ, in omnem terram exivit ſonus Apoſtolorum ubique Deum prædicantium, ſermonem confirmantium ſignis & portentis: vicit undequaque veritas furentes hoſtes, ita ut ſanguis Chriſtianorum factus ſit, inquit Tertullianus, ſemen Chriſtianorum; Crux in fronte Regum rutilat, ait Auguſtinus, ubique Prædicatores, & ab initio mundi Evangeliſtæ; ipſi cœli enarrant gloriam Dei: ſic ordinavit Providentia, ut omnibus provideret ad ſalutem.

Secundo: Fecit & hoc Providentia pro infidelibus; ut primum enim homines a via veritatis defecerunt, clamavit in plateis Sapientia providens; *ſi quis ſitit, veniat ad me*. Clamavit per Abraham Pharaoni; flagellatus Deum agnovit, utinam & coluiſſet! Clamavit per Joſeph, qui factus in Ægypto magnus, docuit Principes Sapientiam. Clamavit per Iſrael, qui, ibi demoratus per quadringentos & amplius annos, colebat & prædicabat Deum. Quid debuit ergo Providentia facere pro Ægyptiis, Idololatris, & non fecit? Heu! cognoverunt, ſed non ſicut Deum glorificaverunt, & ideo evaneſcentes in cogitationibus, factum eſt inſipiens cor eorum.

Clamavit per Prophetas, maxime per Danielem, qui in conſpectu Nabuchodonoſoris, Darii, Baltaſſaris, loquebatur de teſtimoniis Dei, & non confundebatur. Audierunt utique & Cyrus, & Artaxerxes Longimanus, aliique Medorum & Perſarum Reges a populo captivo, Deum eſſe: audierunt Reges Ninivitæ, dum haberent Iſrael captivum: audierunt Reges Syriæ a Machabæis per centum & ſexaginta circiter annos: Audierunt & Reges Ægypti, qui teſtes fuere prodigiorum Dei. Quorſum non crediderunt, niſi quia noluerunt? Audierunt & poſtea ab Apoſtolis fidem ultimæ terræ Nationes. Igitur Providentia ſeſe ubique prodit: Piſcatores Philoſophos ſuaſerunt, Martyres converterunt ad Deum Perſecutores; veritas omnium fortior, ubique devicit.

Clamat & nunc ſine fine Providentia ore Prædicatorum & Miſſionariorum, per omnem terram diſperſorum, quorum labores, perſecutiones, lacrymæ, quandoque & ſanguis effuſus, teſtantur quid Providentia operetur pro ſalute infidelium. Quondam miſit Petrum ad Cornelium, Philippum ad Eunuchum Reginæ Candacis Æthiopum, Paulum ad Macedones: Nunc etiam omnes interius movet ad bonum, obedientes illuminat, dociles prævenit, dicente Domino, Iſa. 65. 1. *Invenerunt, qui non quæſierunt me; dixi: ecce ego*. Ex quibus concludit D. Thomas Providentiam dare omnibus & ſingulis, etiam infidelibus, poſſe ſalvari. Sic loquitur q. 14. de verit. art. 11. ad 1. " Si quis in „ ſylvis enutritus ductum naturalis ratio- „ nis ſequeretur in appetitu boni & fu- „ ga mali, certiſſime tenendum eſt quod „ ei Deus vel per internam inſpirationem „ revelaret ea quæ ad credendum ſunt „ neceſſaria, vel aliquem fidei Prædica- „ torem ad eum dirigeret, ſicut miſit Pe- „ trum ad Cornelium. „

Tertio. Providentia etiam ſuis prævenit gratiis interioribus ſimul & exterioribus obduratos. Fecit prodigia & ſigna ſtupenda Moiſes coram Pharaone, ut ejus in malo pertinaciam omnibus modis aut cohibere aut ſuperare valeret. Fecit & in conſpectu impii Baltaſſaris Daniel, qui ſententiam ejus mortis nedum legit, ſed & publicavit: quidni & a via prava obduratus Rex inflexerit? Nec defuit Providentia ſacrilego Antiocho; audivit quippe perfidus princeps & exercitus & duces ſuos prorſus contritos; teſtis fuit fidei generoſæ matris & ſeptem filiorum Machabæorum, quibus ceſſere iterata tormenta, nuſquam vero ipſi tormentis; quid plura? Antiochus morbo horrendo & inſanabili percuſſus & flagellatus eſt; expectabat quidem Providentia, ut dignos pœnitentiæ fructus faceret; ſed heu miſerum & infelicem! fecit labruſcas; ore quidem Deum confitebatur, corde vero & mente abnegabat; & ideo hæc ſequitur ſententia 2. Mach. 9. 13. *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*. Neque etiam Neroni, Trajano, aliiſque impiis & idolatris Imperatoribus Providentia defuit: & vero loquebatur Martyrum & miraculis & mirabilibus virtutum exemplis; hinc multi obediebant fidei; quinimmo fidem ſuſceptam ſanguinis effuſione lubenti admodum animo defendebant; igitur qui pertinaces permanſere, ſua culpa perie-

runt : hinc Beatus Stephanus increpat Phariſæos de obduratione injuſta, Act. 7. his verbis : *Dura cervice & incircumciſis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Et ipſe Chriſtus ait : *Jeruſalem, Jeruſalem, quoties volui congregare filios tuos ſub alas ? & noluiſti*. Quid plura ? Nemini deeſt Providentia in neceſſariis ad ſalutem : hoc Scriptura, hoc Patres docent ; & inter omnes Auguſtinus in Pſal. 6. " Dedit eos, inquit, in re-,, probum ſenſum ; nam ea eſt cæcitas ,, mentis, in eam quiſque datus fuerit, ,, ab interiori Dei luce ſecluditur, ſed ,, non penitus cum in hac vita eſt. ,, & tract. 53. in Joan. quærit cur Judæi obcæcati non poſſent credere. " Si a me ,, quæratur, inquit, cito reſpondeo, quia ,, nolebant. ,, Aſtipulatur S. Proſper l. de voc. Gent. his verbis : " Credimus ,, nullis hominibus opem gratiæ in to-,, tum fuiſſe ſubtractam. ,, Rurſus in reſponſione 25. ad object. Vinc. " Nemi-,, ni Deus correctionis adimit viam, ne-,, que quemquam boni poſſibilitate ſpo-,, liat. ,, Idem docet D. Thomas, q. 24. de verit. art. 11.

Quarto. Providentia nequidem deficit pueris, etiam iis qui in utero materno moriuntur. Deus enim vult illos ſalvos fieri, ſiquidem Apoſtolus iterum atque iterum prædicat Chriſtum pro omnibus mortuum, immo ideo mortuum pro omnibus, quia omnes in Adamo mortui ſunt; igitur & pro pueris : ſed cum aliena voluntate peccaverint, etiam aliena voluntate eis parantur media ; alia intrinſeca in ipſis parentibus, ut matres ſatagant ad hoc ut pueri accedant ad baptiſmum ; alia extrinſeca, cum enim ipſi infantes gratię actualis uſum defectu uſus rationis pro tunc nequeant habere, Deus exhibuit aquam ubique communem pro baptiſmo : voluit ut ab omnibus poſſent baptizari, etiam a mulieribus, etiam a Paganis ; hoc ipſum celebrat & commemorat Auctor operis de vocat. Gent. l. 2. c. 2. hanc enim ſibi proponit quæſtionem. " Cum omnes ho-,, mines velit Deus ſalvos fieri, quid eſt ,, quod alienatur a ſalute perpetua tanta ,, infantium multitudo ? ,, & reſpondet : " Non irreligioſe arbitror credi, neque ,, inconvenienter intelligi quod iſti pau-,, corum dierum homines ad illam perti-,, neant gratiæ partem, quæ ſemper uni-,, verſis eſt impenſa nationibus, qua ſi uti-,, que bene uterentur eorum parentes, ,, etiam ipſi per eoſdem juvarentur. ,, Igitur concludendum eſt, Deum, quantum in ſe eſt, ſalvo jure ſapientiæ, quæ permittit mala ne perturbetur ordo univerſi, & lædatur liberum hominis arbitrium, providiſſe ſufficienter omnium ſaluti.

Octavo, *ex Conciliorum ſententia & definitione*.

CONCILIUM Moguntinum, ann. 848. celebratum ſub Rabano, damnat Goteſcalcum, eo quod docuiſſet prædeſtinationem neceſſitantem ad mortem, quaſi Deus nollet omnes homines, ſed ſolum aliquos ſalvari. Extat epiſtola ſynodica Rabani in tomo Conciliorum, in qua referuntur capita damnationis, & remiſſio Goteſcalci ad Hincmarum, Rhemorum Archipræſulem.

Concilium Cariſiacum, celebratum anno 853. præſidente Hincmaro, hanc ſuſcepit provinciam adamuſſim examinandam, & omnibus æqua lance penſatis, quatuor capitula condidit, in quibus aſtruit Deum velle omnes ſalvare, & Chriſtum pro omnibus mortuum : ſic habet cap. 3. " Deus ,, omnipotens omnes homines ſine excep-,, tione vult ſalvos fieri, licet non om-,, nes ſalventur : quod autem quidam ſal-,, vantur, ſalvantis eſt donum : quod au-,, tem quidam pereunt, pereuntium eſt ,, meritum.

Concilium Tridentinum quæſtionem ultimate definivit ſeſſ. 6. ubi de Chriſto loquens ait : " Ipſe propitiatio non pro noſtris ,, tantum, ſed pro totius mundi deli-,, ctis : ,, ſi pro omnium delictis, vult omnes ſalvos fieri : alias ad quid redemptio valeret ?

Nono, *ex Theologorum Sententiis*.

PRIMUS, D. Thomas, qui hic q. 19. ar. 6. ad 1. rurſus in c. 1 Epiſt. 1. ad Tim. iterum hic q. 23. art. 2. & 3. docet Deum velle omnes ſalvos fieri.

Secundus, Guillelmus Antiſſiodorenſis l. 10. c. 17. idem dicit.

Tertius, Alenſis 1. p. q. 6. membro 6. ſubſcribit.

Quartus, S. Bonaventura in 1. diſt. 46. q. 1.

q. 1. ſuffragatur. Hoc ipſum pronuntiant ſubſequentes.

Quintus, Scotus in 1. diſt. 46.

Sextus, Richardus de Media-villa in 1. diſt. 46. q. 1.

Septimus, Durandus in 1. diſt. 47. q. 1.

Octavus, Hærucus in 1. diſt. 46. q. 2. art. 1.

Nonus, Ægidius in 1. q. 46.

Decimus, OKamus in 1. diſt. 46. q. 1.

Undecimus, Guillelmus de Subione in 1. diſt. 47. Succinunt alii permulti dicentes, Deum velle voluntate beneplaciti & ſincere omnes & ſingulos homines ſalvos fieri. Ergo, &c.

Decimo, *ex ratione eaque multiplici*.

PRIMA ſic ſe habet: Deus vult eos ſalvos fieri, pro quibus ſuum tradidit Filium; pro quibus Chriſtus Dominus mortuus eſt: atqui Deus pro ſingulis ſuum tradidit Filium dilectum, juxta illud Rom. 8. 32. *Proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*: Atqui Chriſtus Jeſus pro ſingulis mortuus eſt; *ipſe eſt enim* inquit Joannes, *propitiatio, non ſolum pro noſtris, ſed pro totius mundi delictis*: unde Auguſtinus l. 2. de ſymb. ad Catec. c. 8. Salvatorem inimicos ſic alloquentem inducit, " Videte vulnera quæ inflixiſtis, „ agnoſcite id latus quod pupugiſtis, quo- „ niam & per vos & propter vos aper- „ tum eſt; nec tamen intrare voluiſtis. „ Et Epiphanius l. de Hæreſib. hæreſ. 55. " Pro toto mundo, inquit, ſe obtulit, „ ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe ſacerdos, ipſe altare. „ Igitur Deus vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.

Secunda, quæ multas alias continet. Deus vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, quia hoc exigit amor Dei, hoc bonitas, hoc juſtitia, hoc miſericordia, hoc ſapientia. Amor quidem; quippe qui tendat ad unionem: igitur Deus vult ut ſibi uniatur homo unione perfectiſſima, adeoque in gloria, juxta illud Oſee 2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*. Bonitas, quia bonum eſt ſui diffuſivum, inquit Dionyſius; & ex Auguſtino, Deus bonus eſt ex ſe, juſtus dumtaxat ex nobis; unde quantum eſt de ſe, vult ſincere ſe communicare in gloria omnibus hominibus; miſericorditer vult omnes ſalvos fieri. Ita Origenes l. contra Celſum, Methodius lib. de reſurr. Cyrillus Hieroſ. catec. 18. Chryſoſtom. hom. 2. in Epiſt. ad Heb. Paulinus Epiſt. 2. Aug. tract. 12. in Joan. Cyrillus Alex. l. 2. ad Imperatrices, Guillelmus Antiſſiodorenſis l. 10. de Providentia c. 15. Alenſis 1. p. q. 16. membro 2. Scotus in 1. diſt. 46. & D. Thomas ſupra relatus. Hoc etiam exigit juſtitia: enimvero ſi Deus nollet omnes ſalvos fieri, poſſent quodammodo excuſationem habere reprobi de peccatis, dicendo ſe non potuiſſe aliter facere quam damnari, ſiquidem nolebat Deus, quod abſit dicere, eos ſalvos fieri. Sapientia poſtulat; ſiquidem attingit omnia a fine ad finem fortiter, & diſponit ſuaviter, dirigendo quamlibet creaturam ad finem ſuum. Hoc denique miſericordia: Deus enim creaturam eruere a miſeria damnationis congaudet, unde exardeſcit adverſus eos, qui dicunt eum nolle ut impii credant & ſalventur: Sic enim loquitur Ezech. 18. 23. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur a viis ſuis & vivat?*

Tertia. Eo modo vult Deus omnes homines ſalvos fieri, quo mercator in navi vult omnes ſervare merces, & judex omnes vivere, inquit D. Thomas, hic q. 19. art. 6. & q. 23. Sed mercator ſincere & quantum in ſe eſt, vult omnes ſervare merces, licet conſequenter adveniente tempeſtate, conſentiat eas projici in mare ut propriam ſalvet vitam: judex vult omnes vivere, tametſi accedentibus criminibus, teneatur punire reos. Ergo ſimiliter Deus, quantum in ſe eſt, vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, licet inſurgente peccatorum tempeſtate, conſequenter velit prævaricatores projici in lacum, & morte puniri æterna.

Quarta. Deus præcipit omnibus & ſingulis ut illum ament, ut bona opera faciant, ut declinent a malo; lex enim iſta, *Declina a malo & fac bonum*, omnes obligat: ſed qui vult media, vult & finem; maxime vero Deus qui ſemper agit ſapienter: igitur vult omnes ſalvari.

Quinta. Qui non ſolum præcipit media ad finem obtinendum, verum etiam dat media intrinſeca ad illum finem, certe illum finem vult ſincere: ſed Deus non ſolum dat leges & præcepta pro mediis ad ſa-

ſalutem, prohibendo malum & præcipiendo bonum; verum inſuper dat omnibus gratias ſufficientes ad virtutem exercendam, qua poſſint homines vitam conſequi æternam; ad quid enim illa ſollicitatio, *Præbe fili mi, cor tuum mihi?* Ad quid inſpirationes interiores? ad quid minæ & terrores, ne peccatores præcipites ruant in peccata? ad quid mors Chriſti pro omnibus? ad quid prædicatores, in omnem terram miſſi? hæc enim & alia infinita beneficia ſunt effectus voluntatis, quam Deus habet de ſalute omnium. Igitur vult omnes ſalvos fieri.

Sexta. Ille vult ſincere omnes ſalvos fieri, qui hoc vult amore effectivo, & non puræ complacentiæ; qui dat omnibus inclinationem ad finem ſupernaturalem; ſiquidem non poteſt dici illam inclinationem eſſe fruſtraneam, foret autem, ſi multos nollet ſalvari; ſed Deus vult amore effectivo, & non ſimplicis complacentiæ, ſalutem omnium; ſed Deus dat ſingulis per gratiam, inclinationem ad finem ſupernaturalem. Probatur iſta minor quoad utramque partem. Primo quidem vult Deus amore effectivo omnes ſalvari; omnibus dat media ad ſalutem, extrinſeca quidem, leges ſcilicet atque præcepta; intrinſeca vero, gratias nimirum prævenientes. Etenim, ſi Deus vellet ſolum voluntate complacentiæ omnium ſalutem eo quod hoc ipſum illi gratum foret, non magis vellet omnium hominum ſalutem, quam ipſorum dæmonum; quis enim dubitat, jucundum illi fore, ſi dæmones non peccaſſent; ſed fuiſſent & juſti & ſancti? Secundo, omnem elevavit hominem ex miſericordia ad finem ſupernaturalem; igitur & dedit illi virtute ſuæ gratiæ inclinationem ad hunc finem: in iſto ſenſu Tertullianus dicit animam naturaliter Chriſtianam. Igitur Deus vult ſincere omnes ſalvos fieri.

Jam vero Deus vult omnes ſalvos fieri, ſi Chriſtus mortuus eſt ut omnibus præberet media ad ſalutem: ſi hoc Scriptura & Patres dicant: ſi exempla & beneficia Providentiæ comprobent: concludamus igitur dari providentiam in ordine ſupernaturali, quæ dat omnibus poſſe ſalvari.

Solvuntur Objectiones.

Primo, *ex Scriptura prodeuntes.*

OBJICIES. Iſaiæ 6. Deus ſic loquitur Prophetæ: *Vade, & dices populo huic: audite audientes & nolite intelligere: & videte viſionem & nolite cognoſcere: excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur, & ſanem eum.* Quibus poſitis fit iſtud argumentum. Ille non vult ſincere omnes homines ſalvos fieri, qui obdurat cor Judæorum, ne convertantur & ſanentur: atqui ex Iſaia vult Deus ut Judæi obcæcentur & obdurentur, ne reſipiſcant, & ſanentur: ergo non vult omnes & ſingulos ſalvos fieri.

Reſpondeo 1. opponendo Scripturam Scripturæ; Ezech. 18. idem Dominus ait: *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii?* & 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.*

Reſpondeo 2. diſtinguendo. Et ſic loquitur Deus ut per os Prophetæ manifeſtet, & arguat abuſum gratiarum, a Judæis perfidis contemptarum, & in futurum contemnendarum, concedo: ſic loquitur, quia non vult eos ſalvos fieri, nego. Obduratio fit per reſiſtentiam repetitam gratiæ, & per magnum Dei contemptum; talis fuit obduratio Judæorum, juxta illud Stephani Act. 7. 51. *Dura cervice & incircumciſis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis; ſicut Patres veſtri, ita & vos.* Obduratio igitur non eſt ſignum Deum noluiſſe Judæorum ſalutem, aut ipſos caruiſſe gratiis; immo hoc arguit gratiarum multitudinem, quas ingrati contempſerunt; hinc & per contemptum, induratum eſt cor eorum. Sic Pharao obduratus eſt reſiſtendo gratiis & magnis prodigiis pro converſione ipſius a Moyſe factis; ea enim eſt omnium Patrum ratio, Deus loquitur interius per gratiam, dum foris intonat per ſigna. Judæos autem de quibus loquitur Iſaias, multas jam gratias habuiſſe, patet ex capite immediate antecedente, ubi ſic conqueritur de illis Deus: *Nunc ergo habitatores Jeruſalem & viri Juda, judicate inter me & vineam meam. Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ,*

&

& non feci? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas? & nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ; auferam ſepem ejus, & erit in direptionem. Igitur locus pro objectione adductus, eſt ſolummodo ad declarandum gratiarum abuſum, & quomodo Judæi ſeipſos obdurare voluerint: ideo mittit ad eos Deus Prophetam, ut annuntiet ſcelera eorum, ſi forte reſipiſcant, juxta illud ibidem c. 6. v. 8. *Audivi vocem Domini dicentis, quem mittam? & quis ibit nobis? & dixi, ecce ego, mitte me.* Quia vero prævidebat Deus eos novis criminibus & conſueta in peccatis pertinacia non credituros, hoc ipſum revelat Prophetæ, revelando novum gratiarum contemptum, his verbis: *Excæca cor populi hujus .... ne convertatur & ſanem eum.* Ideſt, de novo rejiciet me, & verbum meum populus iſte vacuum obnitendo, reddet, & ideo penitus obdurabitur, & non convertetur, poſtea punitiones prædicit, ſi forte attriti redeant ad cor.

Reſpondeo 3. diſtinguendo. Deus obdurat Judæorum corda permiſſive, concedo: poſitive, nego. Deus a peccatore abjectus recedit ab eo; ſinit, inquit Auguſtinus, eum magis ruere in peccata, juxta illud Pſal. 35. 4. *Noluit intelligere ut bene ageret*: Et iterum Pſal. 80. 13. *Ibunt in adinventionibus ſuis*: & alia Scriptura Rom. 1. *Tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum ... tradidit .... in paſſiones ignominiæ ... tradidit ... in reprobum ſenſum.*

Reſpondet D. Thomas Comment. in cap. 6. Iſaiæ, ſic explicando Prophetam. " *Audite audientes.* Hic ponitur Sententia. " Primo, ponitur Sententia obdurationis; „ non obdurat autem immittendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam; & „ quia non ſe voluit ad gratiam convertere. Secundo, quæritur ſententiæ duratio ibi, *& dixi, &c.*, circa primum „ tria facit: Primo, ponitur ſententiæ „ pronuntiatio a Domino, quantum ad „ ſenſus diſciplinabiles; ſcilicet auditum, „ qui deſeruit diſciplinam, unde dicit, *audite*, auribus exterioribus audientes Chriſtum, vel alium prædicantem, *& nolite intelligere*; quaſi dicat, quia non vultis, „ non intelligitis; permiſſivum eſt: & „ quantum ad viſum qui ſervit intentioni, *& videte viſionem*, Chriſtum corporaliter, vel magnalia Dei, *& nolite cognoſcere*; permiſſivum eſt, & non imperativum, infra 42. *Quis cæcus, niſi ſervus meus?* Secundo, ponitur ſententiæ acceptatio a Propheta, unde dicit: *O Domine*, ex quo pulchritudo Gentium intratura eſt, Rom. 1. percute cæcitate „ Iſrael, *excæca cor* interius, *& aures aggrava*, ne percipiant, *& oculos ejus claude*, ne cognoſcant, Joan. 9. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant*: „ vel eſt Verbum Domini, & eſt ſenſus, „ *excæca*, ideſt, excæcatum prædica. „ Quid clarius? Solum igitur Propheta deſcribit ſtatum infelicem, ad quem Judæi per nefanda idololatriæ peccata redacti ſunt; lamentabilem utique, ad quem eorum filii, Chriſtum crucifigendo, adducendi forent. Poſtea vero Angelicus Doctor delineat omnia, maxime punitiones, quas quidem Deus, ad vindicandam Filii ſui mortem infligere altiſſimo decreverat conſilio.

Ex his profecto liquet oraculum, ab Iſaia allatum, nullam ex parte Dei obdurationem inducere; ſed ſummam potius arguere miſericordiam, cum Deus, etſi infidelitatis Judæorum præſcius, attamen prædicatorem Prophetam, qui eos ad pœnitentiam compelleret, mittat ut a viis pravis tandem aliquando recederent. Senſus igitur genuinus ille eſt; *Vade & annuntia populo meo ſcelera eorum*: obcæca cor populi, hoc eſt; ſcio illos ex reſiſtentia ſermonibus tuis, pejores evaſuros: attamen argue, obſecra, & increpa in omni patientia, ſi forte audiant, & ſanem eos. Hac clara & ſana Prophetiæ explicatione, abſque negotio diluuntur cætera, quæ ex obduratione procedunt, argumenta.

Oppones 2. Ille non vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, qui non vult exaudire peccatores pœnitentes: atqui Deus non vult eos exaudire, juxta illud 2. Mach. 9. 13. de Antioc. *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.*

Reſpondeo 1. Quandoque Deum in vindictam peccatorum præcedentium, rejicere deprecationem ficte ſupplicantis peccatoris, ſicut Rex ſæpius offenſus, tandem dat locum iræ & vindictæ, propter in-

gratitudinem relabentis; qui enim redit ſemper ad peccatum, non promeretur veniam.

Reſpondeo 2. diſtinguendo. Deus non exaudit pęnitentes, qui labiis dumtaxat illum honorant, ſicut Chriſtus dicit de Judæis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me*, concedo: vere pęnitentes, nego. Antiochus labiis ſolum dolebat de peccatis, nempe propter morbum inſanabilem, quo percuſſerat eum Dominus in pœnam crudelitatis erga Sanctos, quorum impius ille fuderat ſanguinem; unde recte dicit Propheta de ejuſmodi peccatore, Pſalm. 108. *Oratio ejus fiat in peccatum*; ſiquidem Deum orare cum affectu ad peccatum, eſt illum irridere: ſic deprecabatur Antiochus, cujus cor erat a Deo penitus alienum. Quod autem Deus exaudiat vere pęnitentes, audi Chriſtum de Publicano loquentem Luc. 18. 14. *Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam*: Et iterum alia Scriptura Luc. 15. 7. *Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*: Et adhuc Matth. 18. 11. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat*.

Reſpondet D. Thomas ad difficultatem, quare Deus non exaudiat ſemper orationem 2. 2. q. 28. art. 15. his verbis: " Quædam non negantur; ſed ut congruo dentur tempore differuntur, ut Aug. dicit ſuper Joannem. Quod tamen poteſt impediri, ſi in petendo non perſeveras; & propter hoc dicit Baſilius, ideo quandoque petis & non accipis, quia perperam poſtulaſti vel infideliter, vel leviter, vel non conferentia tibi."

Objicies 3. Deus prohibet ne fiat oratio pro multis peccatoribus: ergo non vult omnes homines ſalvos fieri; alias non præriperet media ſalutis. Probatur antecedens. Jerem. 7. prohibet Deus ne oretur pro Judæis, ſicut & 1. Reg. 16. prohibet Samueli ne eum pro Saule deprecetur, & 1. Joan. ultimo, *eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis*: ergo, &c.

Reſpondeo 1. argumentum probare quidem multos ſe præbere indignos gratiis Dei per ingratitudinem multiplicatam, & pertinaciam in malo; hinc deprecatio prohibetur ſolum pro eis qui nolunt a peccato recedere, nempe pro Judæis & Saule in peccato obſtinatis, ſicut & pro peccato impęnitentiæ finalis, de quo loquitur Joannes; ad quid enim oratio, pro eo qui vult perſeverare, & de facto perſeverat in peccato, qui omnia ſacra, & ipſum Deum irridet? ſed ejuſmodi ſtatus ſupponit multas gratias jam datas: & vero Deus novas dare uberiores non renuit, niſi quia pluribus abuſus eſt peccator, & reſiſtere ſemper paratus eſt: gratiæ autem iterum atque iterum ante obdurationem effuſæ, ſunt effectus voluntatis, quam Deus habet ſalvandi omnes: obduratus aliquas gratias habet, tametſi debiliores: ad quid enim tot ſollicitationes interiores, tot inſpirationes & terrores, ſi Deus vellet abſolute perdere animam? *Numquid voluntatis meæ*, inquit, *eſt mors impii ... & non ut convertatur a viis ſuis & vivat?* Unde &c.

Reſpondeo 2. in forma. Deus prohibet ne fiat oratio pro multis, eo quod videat illos in malo obſtinatos, & incorrigibiles, concedo: eo quod nolit eos ſalvos fieri, nego. Quod autem ejuſmodi derelictio ſupponat gratias plurimas, jamjam & datas & effuſas, audiamus ipſum Jeremiam, cui dixerat Deus c. 7. ℣. 16. *Tu ergo noli orare pro populo hoc*: ſed ante ℣. 3. *Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra: & habitabo vobiſcum in loco iſto*. Sed ecce obduratio & cauſa ſubtractionis gratiæ, multitudo peccatorum grandium; a verſu 8. uſque ad verſum 16. *Ecce vos confiditis*, inquit Propheta, *vobis in ſermonibus mendacii, qui non proderunt vobis; furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim ..... Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt domus iſta in qua invocatum eſt nomen meum .... Tu ergo noli orare pro populo hoc*: Et ℣. 17. *Nonne vides quid iſti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jeruſalem?*

Ad alia, eadem eſt reſponſio. Saul erat obduratus, & iterata inobedientia projecerat Dominum, de quo ipſe conqueritur Samuel, quod præcepto illius ingratus non obediviſſet: quia vero Deus prævidebat orationem Prophetæ inutilem fore, ideo dicit non eſſe lugendum infelicem hunc principem, qui nihilo-melior factus, oblitus fuerat Deum Patrum ſuorum, qui & inobedientiæ peccato addiderat crudelitatem, perſequendo David, regni ſui defenſorem: quid mirum igitur, ſi

ſi in malo obſtinatus, projiciatur, ne regnet amplius ſuper Iſrael? In tertio loco ſermo habetur de impenitentia finali; ſicut igitur inutilis eſt inſanienti, & omnia promiſcue rejicienti, medicina pro ſanitate corporis reſtauranda; ita & gratia oblata peccatori pertinaciter & finaliter vitiis pravis adhærenti.

Objicies 4. Si Deus vellet omnes & ſingulos homines ſalvos fieri, reciperet pro eis ſacrificia: atqui non recipit pro omnibus ſacrificia; & probatur: Heb. 10. 26. habetur: *Voluntarie enim peccantibus nobis, poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia*: ergo Deus non recipit ſacrificia pro omnibus peccatoribus.

Reſpondeo 1. negando minorem. Ad probationem, diſtinguo: Non relinquitur pro quibuſdam peccatoribus hoſtia, ideſt, non prodeſt illis ad converſionem, eo quod nolint ſe penitere, concedo: ideſt, nullum datur eis medium ad ſalutem, nego. Apoſtolus loquitur de impenitentia finali; hoc ipſum patet ex his quæ de ultimo judicio ſubjungit: *Mihi vindicta, & ego retribuam .... judicabit Dominus populum ſuum; horrendum eſt incidere in manus Dei viventis*. Solutio eſt etiam D. Thomæ qui in caput 10. Ep. ad Heb. lectione 3. ſic loquitur: " *Jam non relin-* ,, *quitur hoſtia pro peccatis*; ideſt, hoſtia ,, quam Chriſtus obtulit, pro remiſſione ,, peccatorum, non eſt nobis inutilis, ,, quia illis dimittuntur peccata, qui de ,, ipſis penitent. Matth. 26. *Hic eſt* ,, *ſanguis novi Teſtamenti, qui pro multis* ,, *effundetur*, ſcilicet efficaciter: ſed de ,, malis dicitur, Iſai. 49. *In vacuum laboravi, ſine cauſa & vane fortitudinem meam* ,, *conſumpſi*. ,,

Reſpondeo 2. diſtinguendo aliter eandem minorem. Non relinquitur hoſtia pro peccatis, ideſt, hoſtiæ veteris legis abrogatæ ſunt per hoſtiam novæ legis, concedo: ſecus, nego. Apoſtolus probat hic ſacrificium Crucis terminaſſe figuras, & ſacerdotium Salvatoris tantum ſuperare excellentia ſacerdotium Aaron, quantum veritas ſupereminet figuræ: ſic enim ibidem loquitur: *Et omnis quidem Sacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpe offerens hoſtias quæ nunquam poſſunt auferre peccata: hic autem*, ſcilicet Chriſtus, *unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei, de cætero expectans donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus. Una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*.

Reſpondeo 3. ad eandem minorem, diſtinguendo adhuc aliter. Non relinquitur hoſtia pro peccatis, ideſt, non reiteratur noſter baptiſmus, ſicut ſuum renovabant Judæi, concedo: non datur gratia pro peccatoribus, nego. Apoſtolus ibi probat noſtrum baptiſma eſſe majoris efficaciæ veteris legis baptiſmo; quippe qui eſſet vacuum & egenum elementum, & ideo reiterabatur; ſecus vero noſter: ita D. Thomas ibid. lect. 3. " Sed poſt, jam ,, non eſt pro peccatis hoſtia; ante enim ,, reparationem, quæ facta eſt per Chriſtum, ,, relinquebatur hoſtia iſta quæ expectabatur: ,, ſed nunc jam non expectatur alia mors ,, ejus; ita nec poſt baptiſmum ſemel acce- ,, ptum expectatur alius baptiſmus. ,,

Reſpondeo 4. locum Apoſtoli poſſe intelligi de ſacrilega communione; qui enim abutitur tanto Sacramento, ubi aliam inveniet pro peccatis delendis hoſtiam? unde poſtquam Paulus dixit: *Non relinquitur pro peccatis hoſtia*, ſtatim ſubdit: *Quanto magis putatis, deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?*

Secundo, *ex Auguſtino*.

OBJICIES. Auguſtinus l. de Cor. & grat. c. 15. explicat illud Apoſtoli 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, de voluntate metaphorica: In Enchir. ad Laurentium c. 103. de generibus ſingulorum, ita ut ſenſus ſit; aliqui utriuſque ſexus & omnis conditionis, ſalvabuntur: ibidem c. 102. illud intelligit per diſtributionem accommodam, ideſt, qui ſalvantur, voluntate Dei ſalvantur; D. Thomas Comment. in Epiſtolam primam ad Tim. ſequitur Auguſtini mentem. Igitur locus ille Pauli, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, non intelligitur pro ſingulis generum.

Reſpondeo 1. in genere, diſtinguendo: & ſancti Doctores non excludunt voluntatem beneplaciti antecedentem de ſalute omnium, concedo: & excludunt, nego.

So-

Solummodo intendunt locum Apoſtoli plures ſubire ſenſus, & intelligi debere ſecundum diſtributionem accomodam. Div. Thomas in cap. 2. primæ ad Tim. lect. 1. dicit Paulum intelligi poſſe vel de voluntate ſigni loquentem, " Et ita, *inquit*, Deus vult omnes homines ſalvos „ fieri, quia omnibus propoſuit ſalutis „ præcepta; vel de voluntate beneplaciti; „ & ſic, *inquit iterum*, quatuor „ modis exponi poteſt: Primo, ut ſit locutio cauſalis; ſicut Deus dicitur aliquid facere, quia facit facere, ſicut ad „ Rom. c. 8. *Spiritus poſtulat pro nobis*, „ ideſt, poſtulare nos facit: ſic ergo Deus „ vult omnes ſalvare, quia ſcilicet facit „ Sanctos ſuos velle quod omnes ſalvi fiant. „ Secundo, ut ſit diſtributio accomoda, „ *omnes*, ideſt omnes qui ſalvabuntur; „ quia nullus ſalvatur niſi per voluntatem „ ejus, ſicut in una ſchola Magiſter docet omnes pueros civitatis, quia nullus „ docetur, niſi ab eo. Tertio, ut ſit diſtributio accomoda pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum; ideſt, nullum genus hominum excipit a „ ſalute. Quarto, ut ſecundum S. Damaſcenum intelligatur de voluntate antecedente, non de conſequente. „ Addit S. Doctor Apoſtolum ita loqui, ut intelligatur de voluntate antecedente: eamdem explicationem profert, hic 1. p. q. 19. art. 6. ad 1.

D. Auguſtinus illum Apoſtoli interpretatur locum juxta quadruplicem ſenſum. Juxta primum quidem, ideſt, in ſenſu cauſali, l. de Correp. & grat. c. 15. juxta ſecundum, in Enchir. ad Laur. c. 103. & l. de præd. SS. c. 8. juxta tertium, in capite citato Ench. ad Laur. juxta quartum, in l. de Spirit. & litt. c. 32. & in libro de Catechiz. rudibus: qui quidem ſenſus non ſunt inter ſe incompoſſibiles; tametſi voluntas ſigni poſſit eſſe abſque voluntate beneplaciti, non tamen iſta ſine prima; ſupponit enim ſemper & conſilium & præceptum boni.

Reſpondeo 2. iterum diſtinguendo. Deus non vult omnes homines ſalvos fieri, ex Auguſtino, in ſenſu Pelagianorum & Semipelagianorum, concedo: in ſenſu Catholico & ſervatis gratiæ juribus, nego. Pelagiani Deum omnes ſalvos fieri ſecundum naturæ merita, & independenter a gratia velle contendebant: Semipelagiani dependenter utique a natura, ita ut ipſa inchoaret bonum ſalutis, perficeret vero gratia, tanquam naturæ pediſſequa, immo & quaſi ancilla; quod quidem damnat Concilium Arauſicanum II. can. 13. Et in hoc utroque ſenſu negat Auguſtinus Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri: ita refert ipſe Aug. l. 4. contra Julian. c. 8. & Fulgentius lib. de Incarn. & grat. c. 29.

Inſtabis. Concilium Valentinum III. rejicit Canonem tertium Concilii Cariſiaci, quo Patres ſynodici aſſeruerant Deum velle voluntate antecedente omnes homines ſalvos fieri: qua ratione? ea profecto, qua exiſtimat hoc eſſe doctrinæ Auguſtini contrarium: igitur ex Valentino Concilio mens Auguſtini eſt, Deum nolle omnes homines ſalvos fieri.

Reſpondeo 1. Patres Valentinos nullam ibi facere mentionem de Auguſtino, ſed ſimpliciter in can. 3. perſtringere Concilium Cariſiacum, his verbis: " Capitula quatuor fratrum noſtrorum minus „ proſpecte ſuſcepta.... explodimus. „

Reſpondeo 2. diſtinguendo, Et Concilium Valentinum non attigit mentem Patrum Concilii Cariſiaci, concedo: & attigit, nego. Quidam inter Patres Valentinos, in ore habebant Hincmarum: Enimvero res tum civiles, tum Eccleſiaſticæ, occaſione Goteſcalci, tunc temporis non modicum turbatæ erant; unde factum eſt, ut Hincmarum in fide ſuſpectum habere voluerint aliqui, credentes ipſum propugnaſſe in Concilio, Deum velle ſalutem, etiam reproborum, quaſi ex inferno meritis Chriſti, & erui, & liberari poſſint; qua de cauſa quatuor capitula Cariſiaca PP. Valentini exploſerunt; quod autem ita ſenſerint iſti Patres, patet ex eo quod errorem ſuppoſititium Concilii Cariſiaci ut refellant, probant illa Oſee 13. ſententia, *Ero mors tua o mors, morſus tuus ero inferne*, Chriſtum eſſe inferorum victorem & dominatorem, minime vero liberatorem aut Salvatorem.

Reſpondeo 3. Hincmarum, Concilio Valentino peracto, librum de prædeſtinatione ad ſui defenſionem in lucem edidiſſe, in quo c. 27. ſuum aperit ſenſum, demonſtrando ſe nec docuiſſe, nec exiſtimaſſe Deum ita velle omnes homines ſalvos fieri, ut ſit redemptio in inferno: unde graviter conqueritur quod Patres Va-

Valentini, & ſibi, & Concilio Cariſiaco hunc affixerint errorem: igitur Concilium Valentinum non ſatis ſenſum Cariſiaci ponderavit, cum ejus capitula exploſit.

Reſpondeo 4. iterum atque iterum diſtinguendo. Et Concilium Tullenſe, apud Saponarias correxit Valentinum, declarando quæſtionem non fuiſſe adamuſſim eliquatam, & ideo nondum finitam, concedo: & quæſtio fuerat ſecundum omnes juris apices examinata, & eliquata, nego. Sic autem loquitur Tullenſe Concilinm, c. 10. " Relecta ſunt in eadem „ Synodo capitula ſuper quibus quorum„ dam fratrum ſenſus diſſentire proban„ tur; unde convenit inter Epiſcopos ut „ Deo favente pace ac tranquillitate re„ cuperata conveniant, ut probatis ſan„ ctarum Scripturarum atque catholico„ rum Doctorum ſententiis quæ ſanio„ ra ſunt concordi unanimitate ſequan„ tur. „

Rurſus inſtabis. Eccleſia Lugdunenſis l. de verit. tenenda ſcripturarum c. 2. dicit expreſse capitula Cariſiaca eſſe doctrinæ S. Auguſtini oppoſita, qua de cauſa illa rejicit. " Hæc, inquit, cum legiſſe„ mus graviter percuſſi & confuſi om„ nino vidimus in iis Scripturæ ſanctæ „ certiſſimam veritatem, & Beatiſſimo„ rum Patrum, precipue S. Auguſtini re„ verendam, & in omni Eccleſia recep„ tiſſimam auctoritatem, novo conatu & „ auſu nimis temerario impugnari, & „ quantum in ipſis fuit, improvide atque „ inſolenter labefactari. „

Reſpondeo 1. ad iſtam inſtantiam, diſtinguendo ſicut prius. Et Eccleſia Lugdunenſis ſumpſit capitula Cariſiaca in ſenſu alieno, a Patribus Concilii Cariſiaci intento, concedo: in genuino, nego. Putabat cum Patribus Valentinis Concilium Cariſiacum definitione ſua ſtatuiſſe mortem Chriſti pro ſalute omnium hominum ita eſſe univerſalem, ut ad damnatos reduplicative ut damnatos ſeſe extenderet; & reprobi ſalvari poſſint per merita Chriſti a vinculis gehennæ. Auguſtinus l. de Hær. n. 79. refert hanc fuiſſe quorumdam hæreſim, " Alia eſt, *inquit*, „ hæreſis quæ aſſerit, deſcendente ad in„ feros Chriſto, credidiſſe incredulos & „ omnes exinde liberatos. „ Hanc etiam refellit Gregorius Magnus, hom. 22. in Evang. dixit Dominus, inquit, *omnia* „ *traham ad me*; omnia enim traxit, qui „ de electis ſuis apud inferos nullum re„ liqnit; neque enim infideles præpara„ vit.... unde etiam recte per Oſee di„ cit: *Ero mors tua, o mors, morſus tuus* „ *ero inferne*: ex eo etenim quod morde„ mus, partem abſtrahimus, partemque „ relinquimus..... quia ex inferno par„ tem abſtulit, & partem reliquit, mo„ mordit infernum. „ Eundem errorem, eodem prope modo perſtringit V. Beda in 1. Epiſt. S. Petri.

Reſpondeo 2. aliam adhibendo ſolutionem. Eccleſia Lugdunenſis loquitur dubitanter, & nihil determinando, aut ſaltem neminem condemnando, concedo: damnando abſolute capitula Cariſiaca, nego. Enimvero lib. de tribus Epiſt. c. 22. ſolummodo negat Deum velle omnes homines ſalvos fieri in ſenſu Pelagianorum & Semipelagianorum; quippe qui dicerent eum ita velle, ut expectaret voluntatis conatum naturalem, ad illos ſalvandos: minime vero in ſenſu Catholico; namque ibidem ſubdit. " Qui vult omnes „ homines ſalvos fieri..... quantum in „ ipſo eſt.... bonitate Creatoris, & c. „ 23. " Quod autem ibi ſimpliciter in„ telligitur Deum velle omnes homines „ ſalvos fieri, bonitate ſcilicet Creato„ ris, ita (ut putamus) fideliter poteſt „ recipi, ſi hanc voluntatem bonitatis „ ſuæ erga ſalutem hominum non creda„ tur humana obſiſtente voluntate imple„ re non poſſe, ſed obſiſtente humana „ iniquitate implere nolle. „

Eadem Eccleſia c. 20. eſt ſui ipſius interpres. " Si inveniuntur aliqui Patres, qui „ etiam pro impiis in ſua impietate per„ manſuris Dominum crucifixum dicant: „ Quis non videat potiorem illam eſſe „ auctoritatem, quæ tam evidenti ratio„ ne, & tam multiplici ſcripturarum at„ teſtatione firmatur? „ Poſtea ſubjungit: " Si autem placet ut etiam iſtorum ſen„ tentia ex pietate veniens, propter pa„ cem & venerabilem pietatem Beatiſſi„ morum Patrum non renuatur: nul„ la ergo contentione pro aliis adver„ ſus alios litigetur: non una ſententia „ pro altera damnetur: & quia vere fie„ ri poteſt, ut ignorantiam & imperitiam „ noſtram in hac re aliquid lateat, nihil te„ mere definiatur; ut, quolibet quis

„ acquie-

„ acquieſcat modo, non ſit hæreticum, niſi contentione hæreticum „ fiat. „

Inſtabis adhuc. Prudentius Tricaſſinus in Tractatoria ad Epiſcopum Senonenſem capitulis Cariſiacis alia oppoſuit tenenda; aſſerens omnes ſalvari quos Deus vult ſalvare, dicente Propheta: *Omnia quæcumque voluit Deus fecit in cælo & in terra*. Sanguinem etiam Chriſti pro omnibus quidem ex toto mundo in eum credentibus eſſe fuſum, & non pro aliis; & hoc effatur Prudentius, putans hanc eſſe Auguſtini doctrinam: igitur ex multis omni exceptione majoribus Galliæ Epiſcopis, ea Auguſtini doctrina fuit, quod Deus non velit ſincere omnes & ſingulos homines ſalvos fieri: Sic autem loquitur Prudentius in Canone tertio Tractatoriæ. “ Ut „ crederet & confiteretur cum omnibus Catholicis Sanguinem Domini noſtri Jeſu „ Chriſti, pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fuſum, „ non autem pro aliis. „ Rurſus can. 4. dicit: “ Deum omnipotentem, omnes „ quoſcumque vult ſalvare, & neminem „ poſſe ſalvari ullatenus, niſi quem ipſe „ ſalvaverit; omnes autem ſalvari, quoſcumque ipſe ſalvare voluerit, ac per „ hoc, quicumque non ſalvantur, non eſſe voluntatis illius ut ſalventur, dicente Propheta: *omnia quæcumque voluit* „ *Dominus fecit*. „

Reſpondeo 1. Auctoritatem Prudentii in hoc momento nullius eſſe ponderis; quandoquidem ipſe ſubſcripſerat Concilio Cariſiaco, unde a multis accuſatur de levitate in Canonibus, quos opponit in ſua Tractatoria ad Wenilonem, Archiepiſcopum Senonenſem, in qua aſſenſum ſe præbere ordinationi Æneæ ea lege dicit, ut ipſe Æneas ſubſcribat quatuor his capitulis. “ Quibus, *inquit*, Eccleſia Ca- „ tholica adverſus Pelagium, ejuſque hæ- „ reſeos ſequaces pugnavit ac vicit. 1. „ Ut liberum arbitrium in Adam merito „ inobedientiæ amiſſum: ita nobis per „ D. N. J. C. redditum, &c. 2. Ut „ crederet atque fateretur.... quoſdam „ Dei gratuita miſericordia prædeſtinatos, &c. 3. Ut crederet & confiteretur cum omnibus, Sanguinem D. N. „ J. C. &c. 4. Deum omnipotentem, &c. „ Auctor Annalium Bertinianorum, immo & Auctor admonitionis, in averſa pagina libri ipſius S. Prudentii contra Joannem Scotum in M. S. codice Monaſterii Altivillarenſis exaratæ, plurimum demirantur ſanctum Præſulem poſt ſuam Concilio Cariſiaco ſubſcriptionem, ſic fuiſſe locutum.

Hincmarus in l. de prædeſt. c. 21. de hoc momento maxime conqueritur. “ Pru- „ dentius, *inquit*, cui capitulo cum aliis „ tribus de quibus ratio agitur, in conventu Epiſcoporum Domnus ſcripſit „ Prudentius: „ Poſtea autem in Epiſtola ad Wenilonem ſuum Archiepiſcopum de ordinando Ænea Pariſiorum Epiſcopo directa, quatuor ponens capitula, ita de hoc primo dicit: “ Unde miramur, cum „ in præfata Synodo capitulis ſuperius memoratis ſubſcripſerit.... tam inconſulte & inconſuete, ſine probabili collatione, contra regularum inſtituta hujuſmodi ſcriptum pro ordinationis conſenſu Coepiſcopi ſui ad Archiepiſcopum & Coepiſcopos ſuos tranſmiſerit. „

Reſpondeo 2. ſicut ſupra; & S. Prudentius abnegat Deum velle omnium ſalutem in ſenſu tantum Pelagiano, concedo: in ſenſu Catholico, nego. Quod enim loquatur ſolum in ſenſu oppoſito Pelagianis, patet ex initio ejus Tractatoriæ ad Wenilonem; aſſerit enim ſe conſentire ordinationi Æneæ ea lege ut ſubſcriberet quatuor capitulis, “ quibus Eccleſia Ca- „ tholica adverſus Pelagium, ejuſque hæ- „ reſeos ſequaces pugnavit ac vicit: „ Et hoc ut intacta ſervaretur doctrina Beati Auguſtini contra Pelagianos. Igitur luce clarius apparet eum contra iſtos inſurgere, minime vero adverſus Concilium Cariſiacum, de quo nullam facit mentionem: quia vero videbat Eccleſiam Gallicanam circa ſenſum quatuor capitulorum Cariſiaci diviſam, quatuor alios œconomiæ cauſa adhibet in Tractatoria, & hoc potius ad fidem ſuam explicandam, quam ad condemnandos Canones prædictos. Igitur nulla aut levitatis, aut inconſtantiæ labe inurendus eſt ſanctus Præſul.

Inſtabis. Concilium Valentinum & Eccleſia Lugdunenſis abjiciunt capitula Cariſiaca ſecundum mentem Hincmari, immo & aliorum Concilii Cariſiaci Patrum compoſita: atqui illi Patres in ſenſu oppoſito doctrinæ S. Auguſtini locuti ſunt;

non

non enim capitula in ſenſu Pelagianorum conſcripſerunt : igitur Concilium Valentinum & Eccleſia Lugdunenſis propugnant Deum in nullo prorſus ſenſu velle ſalutem omnium ; ſiquidem explodunt ſenſum & Concilii Cariſiaci & Pelagianorum.

Reſpondeo, ut dictum eſt, Valentinum Concilium & alios Præſules Hincmaro adverſantes, non attigiſſe ipſius ſenſum, ſed eam illi imputaſſe doctrinam ſeu ſententiam, quæ dicit Deum velle omnes & ſingulos ſalvare voluntate conſequenti; quinimmo damnatos a gehenna æterna intuitu meritorum Chriſti velle ſalvare, quaſi foret in inferno redemptio ; qui ſenſus duplex, nec cum ſententiis Patrum, nec cum ſcripturis Sanctis cohæret ; quem quidem nec Hincmarus, nec Concilium Cariſiacum propugnaverunt. Hac poſita explicatione ac diſtinctione, omnia facile in unitate & fidei & pacis concordant atque conveniunt.

Tertio, *ex D. Thoma*.

OBJICIES. D. Thomas, opuſculo de præſcientia & prædeſtinatione, aſſerit voluntatem Dei de ſalute omnium, eſſe ſolum voluntatem ſigni & metaphoricam ; ſic enim loquitur c. 6. " Deus dicitur „ velle aliquid dupliciter : uno modo „ proprie, & ſic dicitur velle aliquid, „ cujus voluntas vere in eo eſt quod ſibi „ complacet ; & hoc dicitur voluntas be„ neplaciti, quæ ſemper in omnibus in„ fallibiliter impletur, & de hac loqui„ tur ſcriptura Iſaiæ 46. *Omnis voluntas* „ *mea fiet*. Alio modo dicitur velle ali„ quid metaphorice, ideſt per ſimilitudi„ nem, eo quod ad modum volentis ſe „ habet ; in quantum præcipit, conſulit, „ prohibet, vel permittit aliquid, & hæc „ dicitur voluntas ſigni, quæ non ſemper „ impletur, de qua dicit Apoſtolus 1. ad „ Tim. 2. *Qui vult omnes homines ſalvos* „ *fieri* ; cum tamen omnes ſalvi non fiant, „ ſed multi damnentur. „

Reſpondeo 1. iſtud opuſculum non eſſe D. Thomæ ; ſiquidem non invenitur inter alia opuſcula : deeſt quoque in editione Romana.

Reſpondeo 2. diſtinguendo D. Thomam. Vult Deus omnes ſalvos fieri voluntate ſigni, includente beneplacitum, concedo : excludente, nego. Omnis voluntas beneplaciti poteſt etiam dici voluntas ſigni ; nec mirum, quod enim Deus vult, illud ipſum aliquo manifeſtat ſigno ; puta præcepto, conſilio, vel operatione ; unde voluntas beneplaciti quandoque dicitur & voluntas ſigni ; ſed non e converſo, voluntas ſigni dicitur, ſaltem ſemper, voluntas beneplaciti : licet enim Deus permittat malum, non tamen vult : unde prohibitio & permiſſio reſpectu mali ſolum voluntatem ſigni, & non beneplaciti ſpectant. Solutio eſt ipſius D. Thomæ, qui in Commentario in c. 2. Epiſt. 2. ad Tim. lect. 1. ſic loquitur : " Velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate ſigni. „ Pro voluntate ſigni vult ſalvare omnes, „ quia omnibus propoſuit ſalutis præcep„ ta, conſilia & remedia. Pro voluntate „ beneplaciti, ſic exponi poteſt quatuor „ modis, &c. „ Et concludit Deum vel„ le voluntate antecedente vere & ſin„ cere omnes ſalvos fieri.

Inſtabis. Velleitas non eſt proprie voluntas : ſed D. Thomas, hic 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. loquens de voluntate Dei pro ſalute omnium, ait : " Magis poteſt „ dici velleitas, quam abſoluta voluntas. „ Igitur ex D. Thoma, Deus non vult ſincere omnium ſalutem. Confirmatur. Ibidem dicit Deum illam velle tantummodo ſecundum quid : ergo voluntas Dei de hoc momento eſt ſimplex deſiderium, ſimplex complacentia, & non vera & ſincera voluntas.

Reſpondeo diſtinguendo. Voluntas de ſalute omnium, eſt tantum velleitas, hoc eſt, non eſt voluntas abſoluta & conſequens, concedo : hoc eſt, non eſt voluntas vera & conditionata, nego. Dicitur velleitas, quatenus eſt voluntas conditionata, Deus enim, quantum in ſe eſt, vult omnium ſalutem, inquiunt Origenes l. contra Celſum, Methodius l. de reſurrectione, Cyrillus Hieroſ. cat. 18. Chryſoſtomus hom. 2. in Epiſt. ad Heb. Paulinus in Epiſt. 2. Auguſtinus tract. 12. in Joan. Sed illa voluntas eſt conditionata : vult Deus omnium & ſingulorum ſalutem, ſecundum ſe & in abſtracto conſideratam ; vult vero ſingulorum in particulari, ſuppoſito quod ejus pareant & obediant mandatis. Igitur vult ſincere ſingulorum hominum ſalutem, voluntate antecedenti. Quia vero multi de facto prævaricant,

ricantur, ſequitur illam voluntatem non eſſe omnino completam, & ideo dicitur velleitas ſecundum ſe, ubi D. Thomas hic q. 19. art. 6. & in 4. diſt. 17. q. 2. art. 1. ad 3. ſic loquitur: "Quamvis vo-„ luntas completa non poſſit eſſe de im-„ poſſibili, tamen voluntas conditionata, „ quæ & velleitas dicitur, poteſt eſſe de „ impoſſibilibus. „

Ad Confirmationem diſtinguo ſimiliter, voluntas de ſalute omnium eſt ſolummodo voluntas ſecundum quid, eo ſcilicet ſenſu, quia eſt pure antecedens, nec ad omnes attendit circumſtantias; unde dicitur voluntas generalis, concedo: non eſt vera & ſincera voluntas, nego: Quod enim non ſit inane & vacuum deſiderium, patet ex eo quod Deus præparet omnibus media ut poſſint ſuam operari ſalutem. Divus Thomas eſt ſui ipſius interpres hic 1. p. q. 19. ad 1. ubi ſic ſe explicat. "Conſiderandum eſt, quod unumquod-„ que ſecundum quod bonum eſt, ſic eſt „ volitum a Deo. Aliquid autem poteſt „ eſſe in prima ſui conſideratione, ſe-„ cundum quod abſolute conſideratur bo-„ num, vel malum: quod tamen prout „ cum aliquo adjuncto conſideratur, quæ „ eſt conſequens conſideratio ejus, e con-„ trario ſe habet: ſicut hominem vivere „ eſt bonum, & hominem occidi eſt ma-„ lum, ſecundum abſolutam conſideratio-„ nem; ſed ſi addatur circa aliquem ho-„ minem, quod ſit homicida, vel vivens „ in periculum multitudinis, ſic bonum „ eſt eum occidi, & malum eſt eum vi-„ vere; unde poteſt dici quod judex ju-„ ſtus antecedenter vult omnem hominem „ vivere, ſed conſequenter vult homici-„ dam ſuſpendi. Similiter Deus antece-„ denter vult omnem hominem ſalvari: „ ſed conſequenter vult quoſdam damna-„ ri ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ; „ neque tamen id quod antecedenter vo-„ lumus, ſimpliciter volumus, ſed ſecun-„ dum quid: quia voluntas comparatur „ ad res, ſecundum quod in ſeipſis ſunt; „ in ſeipſis autem ſunt in particulari: „ Unde ſimpliciter volumus aliquid, ſe-„ cundum quod volumus illud, conſide-„ ratis omnibus circumſtantiis particula-„ ribus: quod eſt conſequenter velle; „ unde poteſt dici quod judex juſtus ſim-„ pliciter vult homicidam ſuſpendi, ſed „ ſecundum quid vellet eum vivere; ſci-„ licet in quantum eſt homo; unde ma-„ gis poteſt dici velleitas, quam abſolu-„ ta voluntas. Et ſic patet &c. „ Obſerves velim, benevole lector, D. Thomam non dicere voluntatem Dei antecedentem eſſe velleitatem, ſed poſſe dici velleitatem comparative ad conſequentem & completam: igitur ex ipſo voluntas antecedens eſt vera beneplaciti voluntas, alias S. Doctor ſibi ipſi contradiceret.

Iterum inſtabis. S. Thomas ibidem art. 6. probat ex profeſſo voluntatem Dei ſemper impleri; quærit enim in titulo utrum voluntas Dei ſemper impleatur? Et reſpondet affirmative, adducitque in probationem illud Pſal. 113. *Omnia quæcumque voluit Deus fecit*; Et in corpore, dicit voluntatem pure antecedentem non adimpleri: idem repetit ad 1. ubi aſſerit voluntatem conſequentem ſuum ſemper ſortiri effectum: "Quicquid Deus ſimplici-„ ter vult, fit, licet illud quod antece-„ denter vult, non fiat. „ Igitur ex D. Thoma voluntas Dei de ſalute omnium non eſt vera, ſed ſolum metaphorica voluntas.

Reſpondeo diſtinguendo, voluntas Dei ſemper impletur, quoad ſe, & quoad finis intentionem, concedo: ex parte hominis, nego. Voluntas divina reſpicit bonum univerſale, & ſub iſto reſpectu ſemper impletur; omnia ſiquidem cedunt in gloriam Dei, immo ipſe peccator, qui recedit ab iſta voluntate ut bonitas eſt, incidit in eam ut juſtitia eſt, & illam adimplet, quatenus peccatores obſtinatos pœnis ſubjici æternis ſtatuit & vult, ſicque ſuum in omnibus aſſequitur finem. Revera quidem cum omnia propter ſemetipſum operetur Deus; ſuam utique in omnibus adinvenit gloriam: ſi vero voluntas divina conſideretur ex parte hominis, quem ad beatitudinem dirigit, quandoque non adimpletur propter peccatoris reſiſtentiam, juxta illud Act. 7. 51. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Solutio eſt D. Thomæ, qui hic q. 19. art. 6. in cor. ſic loquitur: "Cum igitur voluntas Dei ſit „ univerſalis cauſa omnium rerum, im-„ poſſibile eſt, quod divina voluntas ſuum „ effectum non conſequatur. Unde quod „ recedere videtur a divina voluntate ſe-„ cundum unum ordinem, relabitur in „ ipſam ſecundum alium, ſicut peccator,

„ in

,, in quantum in ſe, recedit a divina voluntate peccando, & incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus juſtitiam punitur. ,,

Reſpondeo 2. iterum diſtinguendo. Voluntas Dei conſequens non ſemper adimpletur, nego: antecedens, ſubdiſtinguo; non adimpletur ſemper in individuo & in particulari, concedo: in generali, nego. Voluntas antecedens, qua Deus vult ſalutem omnium, ſemper utique adimpletur; ſed ſuo modo, in quantum ſcilicet dat omnibus media ſufficientia ad ſalutem; jam vero cum ſit generalis, reſpiciens ſalutem ſecundum ſe & in abſtracto, nihil aliud exigit quam dare omnibus poſſe ſuam operari ſalutem: ſic miniſter regis, qui ſolum in genere cuncta providere debet, ſuum vere adimplet officium, muniendo urbem aliquam contra hoſtium impetus; unde licet civitas ſuccumbat poſtea victoris armis, defectu magnanimitatis civium, non ideo providentia Miniſtri defuit, nec eſt ipſius culpa ſi urbs capta eſt: ita & voluntas divina ſuam habet efficaciam, cum ſufficienter provideat ſaluti. Si vero comparetur reſpectu voluntatis conſequentis, quæ eſt de re particulari, quæque habet efficaciam ex parte ſui, & ex parte termini, cui providet, dicetur non habere effectum; ſed melius dicendum non habere tantum effectum; deinde non debet habere effectum completum, niſi jungatur voluntati conſequenti, quæ reſpicit res in individuo.

Solutio colligitur ex D. Thoma ibidem ad 1. ubi docet voluntatem antecedentem comparative ad conſequentem, dici voluntatem ſecundum quid, quia non reſpicit res complete & in individuo, ſed ſecundum ſe & in genere: quod autem ſit vera voluntas, patet ex eo quod ibidem ſubdit: " Illud verbum Apoſtoli, quod ,, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, *&c.* ,, poteſt tripliciter intelligi. Uno modo, ,, ut ſit accommoda diſtributio ſecundum ,, hunc ſenſum, Deus vult ſalvos fieri ,, omnes homines, qui ſalvantur; non ,, quia nullus homo ſit, quem ſalvum fieri non velit, ſed quia nullus ſalvus ſit, ,, quem non velit ſalvum fieri, ut dicit ,, Aug. Secundo, poteſt intelligi, ut fiat ,, diſtributio pro generibus ſingulorum, & ,, non pro ſingulis generum, ſecundum ,, hunc ſenſum, Deus vult de quolibet ,, ſtatu hominum ſalvos fieri mares & fœminas, Judæos & Gentiles, parvos & ,, magnos: non tamen omnes de ſingulis ,, ſtatibus. Tertio, ſecundum Damaſcenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate conſequente: ,, quæ quidem diſtinctio non accipitur ex ,, parte ipſius voluntatis divinæ, in qua ,, nihil eſt prius vel poſterius, ſed ex parte volitorum. ,,

Ex Ratione.

Objicies 1. Proviſor attendit ad omnia, & cuncta perducit ad finem bonum, ſi poteſt, & ſi vult: ſed Deus eſt proviſor omnipotens; ergo ſi vellet omnium hominum ſalutem, omnes de facto ſalvarentur; quod tamen non fit, cum multi ſint reprobi: igitur non vult ſincere & vere ſingulorum ſalutem.

Reſpondeo diſtinguendo. Proviſor perducit omnia ad finem generalem & univerſalem, concedo: ad finem bonum particularem, ſubdiſtinguo; ſi ſit Proviſor particularis, concedo: ſi univerſalis, rurſus ſubdiſtinguo; ſi cauſa ſecunda non ponat obicem, concedo: ſi ponat, nego. Deus eſt ſolum proviſor generalis, habens pro fine bonum univerſale & gloriam ſuam, quem quidem finem ſemper obtinet, etiam in reprobatione peccatorum propter duo: Primo, quia eſt de pulchritudine univerſi quod ſint umbræ & tenebræ, ut lux appareat magis, & ſanctitas electorum, per oppoſitionem ad nequitiam malorum: 2. Quia relucet juſtitia in vindicta, & pœnis reproborum. Proviſor particularis reſpicit finem particularem, & ideo homo debet ſatagere, ut per bona opera certam ſuam faciat vocationem & electionem: ad hunc etiam finem reſpicit Providentia, ſed non tollendo liberum arbitrium; unde ſi peccator reſiſtendo impediat gratiæ effectum, ſua culpa perit, juxta illud Oſee 13. 9. *Perditio tua Iſrael: tantummodo in me auxilium tuum.*

Inſtabis. Intentio generalis eſt vaga & imperfecta: igitur ſi Deus vult omnium ſalutem, debet velle ſolum efficaciter, ut omnes & ſinguli de facto ſalventur.

Reſpondeo 1. negando abſolute antecedens: Miniſter enim regni, qui habet pro fine bonum publicum, eſt maxime perfectus & laude dignus, cum ita provi-

det

det omnibus, ut quælibet civitas habeat neceſſaria, quibus cives & vitam conſervare, & hoſtium impetus propellere queant: ſi poſt hanc Providentiam ita ſtulti ſint, ut voluntarie rejiciant cibos, quibus vita fovetur & alitur, vel ſi cives ita ignavi & fœminei evadant, ut ultro abſque ulla defenſione ſe dent hoſtibus, omnes rei, omnes culpandi ſunt, Miniſter vero omni laude dignus. A fortiori laudanda Providentia, quæ præparat omnia neceſſaria ad ſalutem, & dat omnibus poſſe ſalvari; hinc Deus ſic effatur per Prophetam Iſaiam c. 5. ℣. 4. *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ & non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas?*

Reſpondeo 2. diſtinguendo antecedens. Intentio generalis eſt vaga in cauſa ſecunda, concedo: in cauſa prima, nego. Iſta enim attingit omnes rationes rerum & ſingulis providet; unde non eſt cauſa univerſalis per virtutis defectum, ſed per efficaciæ plenitudinem.

Iterum inſtabis. Proviſor perfectus debet perducere opus intentum ad perfectionem: ergo ſi Deus vellet omnium ſalutem, omnes & ſingulos homines perduceret infallibiliter & efficaciter ad ſalutem: igitur voluntas antecedens, utpote inefficax, non eſt vere in Deo de ſalute omnium.

Reſpondeo diſtinguendo. Proviſor perfectus debet operari ſalutem quam intendit, ſi creatura, quæ cooperari debet, non ponat obicem, concedo: ſi ponat, nego. Dictum eſt ex Auguſtino, Deum ſic velle omnium ſalutem, ut non adimat liberum arbitrium; & ideo lex Providentiæ ea eſt, ut libere peccator conſentiat vocanti: ex quo fit ut quando obnititur, Providentia careat effectu particulari, ſed non univerſali, qui eſt gloria Dei: quæ quidem etiam emicat in reprobatione peccatorum; ſummam enim decet ſancti atem nullum tolerare peccatum, ſed puniendo propellere. Igitur perfectio Proviſoris ubique ſplendet & coruſcat.

Oppones 2. Voluntas antecedens de ſalute omnium eſt imperfecta, adeoque penitus a Deo removenda. Probatur. Illa voluntas eſt imperfecta, quæ providet media ſolum ſufficientia, quæque numquam habent effectum, numquam vero efficacia: ſed gratiæ ſufficientes, & præparatæ & datæ per voluntatem antecedentem, ſunt ejuſmodi; ſiquidem gratia ſufficiens definitur ea quæ caret ſemper effectu: ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens, ſcilicet voluntatem antecedentem imperfectam eſſe. Illa enim voluntas non eſt imperfecta, quæ operatur id omne quod in ſuo ordine debet facere: ſed talis eſt in Deo voluntas antecedens; cum enim reſpiciat bonum ſalutis ſolum in abſtracto & ſecundum ſe, præciſis omnibus circumſtantiis, nihil ab illa exigitur, niſi ut præparet media, & det omnibus poſſe ſuam operari ſalutem; quod quidem vere adimplet per gratias ſufficientes, quibus præparatur voluntas a Domino ad bonum faciendum; & ſic voluntas antecedens ſuum habet finem intentum, adeoque in ſuo ordine admodum perfecta eſt.

Ad probationem, diſtinguo. Illa voluntas eſt imperfecta, quæ providet ſolum media ſufficientia, ſi debeat alia dare, concedo: ſi non debet, nego. Ad voluntatem conſequentem ſolam ſpectat dare media efficacia; ſola quippe reſpicit operationem & actum in individuo, ſola dat actu operari bonum: voluntas vero antecedens dat tantum poſſe operari; unde cum illud poſſe, & quidem proximum præbet, manet in ſe perfectiſſima. Cæterum jampridem diximus, voluntatem antecedentem dici imperfectam ſolum comparative ad conſequentem, ſeu potius minus perfectam: ergone erit in Deo plus & minus? minime; nam ut bene obſervat D. Thomas, hic q. 19. art. 6. "Non „ eſt prius & poſterius in Deo, non di- „ cuntur duæ in eo voluntates ex parte „ ſui, quaſi antecedens diſtinguatur reali- „ ter a conſequente; ſed tantummodo ex „ parte volitorum. „

Ad id quod dicitur: Gratia ſufficiens illa eſt quæ numquam habet effectum, negatur: in iſta enim definitione, eſt maxima allucinatio, & quidem propter multa. Legitur enim præparari voluntatem a Domino, quæ operatio tribuitur a Concilio Arauſicano II. c. 9. gratiæ prævenienti, quæ eſt in nobis ſine nobis, quæque eſt gratia ſufficiens; unde illam ſic definimus: Gratia ſufficiens ea eſt, qua præparatur voluntas a Domino ad bonum faciendum; eſt enim veluti potentia & primum operationis principium: quis autem ſanæ mentis dicet, oculum inutilem

ad

ad videndum eſſe, eo quod det ſolum poſſe videre, & non det actu videre, abſque luminis ſolaris & concurſus Dei adjuvantis ope? Ita pariter gratia ſufficiens dat poſſe bonum, cum gratia efficax det actu operari bonum: igitur non eſt inutilis, dando poſſe bonum, immo plurimum neceſſaria eſt.

Secundo. Gratia ſufficiens ſuum ſemper habet finem, qui eſt & excitare, & præparare; quod autem peccatori illi reſiſtat, & impediat effectum ulteriorem & perfectum, ſcilicet operationem ad quam tendit, mediante gratia efficaci, producendam; non inde ſequitur non dare poſſe operari bonum, adeoque eſſe inutilem: maxime vero quia gratia efficax, ſecundum multorum ſententiam, eadem eſt entitative cum gratia ſufficiente, & ab ea ſolummodo penes gradum diſcrepat; unde falſum eſt gratiam ſufficientem carere ſemper effectu, etiam completo, ſcilicet operatione; hunc enim non ſe ſola quidem, ſed tamen adjuvante, & media gratia efficaci, producit in his, qui ejus non obnituntur motioni. Voluntas antecedens pari & ſimili ratione effectum quandoque completum aſſequitur, nimirum cum non ponitur obex: tunc enim gratiam efficacem & uberiorem, quam Deus offert quoties ſufficienter humanam prævenit voluntatem, ſuſcipit homo; ſic ordinante & decernente voluntate conſequenti. Igitur voluntas antecedens ſimul dat gratiam ſufficientem, & præparat ſeu offert efficacem. Revera quidem quoties Deus pulſat ad cor, & movet ad bonum, toties præparat & offert media, eaque efficacia ad illud operandum; ſi vero executioni non mandetur præconceptum opus, culpa eſt peccatoris, qui ponit obicem; ſin minus, voluntas conſequens dat actu facere bonum per gratiam efficacem, juxta illud Jerem. 30. 21. *Applicabo eum & accedet ad me*: & iterum alia Scriptura Ezech. 36. 27. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*.

Inſtabis. Sapiens non dat media ad bonum iis, quibus prævidet & certo ſcit fore inutilia: ſed Deus ſcit gratias ſufficientes inutiles fore reprobis: igitur non dat eis media ſufficientia, adeoque non vult illos ſalvos fieri; quandoquidem ex gratia ſufficiente omnibus data, concluditur Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.

Reſpondeo negando abſolute antecedens. Nonne Pater, etiam prodigo Filio, dat neceſſaria ad honeſte vivendum, & hoc ut quantum in ſe eſt eum removeat a malo, & conducat ad bonum, & hoc ut ſuo patris munere fungatur, & hoc ut provideat omnibus, & filius non pereat defectu Providentiæ paternæ, & hoc ut gratiis ac beneficiis, ſi fieri poteſt, virum probum & juſtum efficiat? ſic Deus erga homines ſe gerit. Pater eſt, ſed miſericordiarum, & ideo etiam prodigis peccatoribus bona elargitur paterna, provocat ad virtutem, vocat ad ſe, terret, minatur, omnibus modis converſionem quærens. Præſcit quidem multos Spiritui ſancto ſuo, dura cervice & incircumciſis cordibus, pro libertate innata, & pravitate reſtituros; attamen, quantum in ſe eſt, vult ſanare & perficere peccatores, ut ſint inexcuſabiles. Jam vero non ſemper peccator procul facit gratias ſufficientes, quandoque audit Patrem & convertitur: audivit Paulus, audivit Magdalena, multi non ſemel impræſentiarum audiunt & ſequuntur Dominum.

Urgebis. Si mercator poſſet ſalvare merces, quæ certo committuntur naufragio, omnia ad hoc moveret & tentaret, nec ulla ad hunc finem conducentia omitteret media: ergo ſi Deus vellet omnes ſalvare, omnibus daret non ſolum media ſufficientia, quibus ſalvari poſſent; verum & efficacia, quibus omnes actu & de facto ſalvarentur; quæ cum multis deſint ejuſmodi media efficacia, dicendum eſt Deum nolle omnium ſalutem.

Reſpondeo negando paritatem. Ratio diſcriminis ea eſt, quod mercator ſit proviſor particularis, ſibi conſequenter proponens finem tantummodo particularem, qui quidem eſt ſervare merces; unde ſi vel naufragio, vel alio periculo pereunt, prorſus fruſtratur & ſpe lucri, & omni intento; quamobrem ipſius eſt omnia tentare, ut illas ſervet incolumes. At vero Deus eſt proviſor univerſalis, habens pro fine bonum univerſale; & ideo cuncta ita ordinat, ut quælibet creatura ſuæ conformiter naturæ operetur. Jam vero cum volente Deo, ſit in poteſtate hominis conſentire vel non conſentire gratiæ, non mirum videri debet, quod multi re-

ti reſiſtendo, ſuam non aſſequantur ſalutem: nec inde ſequitur aliquis in Providentia divina defectus, cum ſuum ſemper attingat finem ultimum, videlicet gloriam Dei, quæ ubique & in omnibus, quinimmo in ipſa peccatoris punitione & reprobatione aſſulget.

Ex morte Chriſti.

OBJICIES 1. Inter omnes rationes, quibus probamus Deum velle omnes & ſingulos ſalvos fieri, una palmaris eſt, quod Chriſtus ſit mortuus pro omnibus: ſed Novatores hoc negant; & ſic probant: Matth. 26. habetur, Sanguinem Chriſti effuſum eſſe ſolummodo pro multis: v. 28. *Hic eſt enim Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro* MULTIS *effundetur in remiſſionem peccatorum*: Igitur non pro omnibus.

Reſpondeo 1. diſtinguendo: Et hic *multis* idem eſt ac pro omnibus, concedo: & non eſt, nego. Ita Chryſoſtomus, homil. 83. in Matth. Theophylactus in eundem locum. Et vero *multis* in eodem ſenſu ſumitur in illo loco, ac in iſto Rom. 5. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi*. Siquidem agitur de gratia redemptionis, quæ ſuperabundavit, ubi regnavit delictum: ſed ſumitur pro *omnibus* a Paulo, ita intelligi & apud Matthæum debet.

Reſpondeo 2. iterum diſtinguendo: Sanguis Chriſti effuſus eſt ſolum pro multis, & non pro omnibus, efficaciter, concedo: ſufficienter, nego. Non pauci, modo ex fragilitate, modo ex aperta malitia, gratiæ eos ad bonum compellenti & allicienti obnituntur; hinc ſua culpa completo redemptionis effectu defraudantur, non tamen omni; cum gratia ſufficiens adſit omnibus adultis, ut poſſint bonum. Ita D. Thomas explicat Matthæi locum. Simili prope modo ſolvit difficultatem Concilium Cariſiacum can. 4. dicendo, in iis qui ſalvantur, ſalvantis eſſe donum, in reprobis vero qui pereunt, pereuntium eſſe meritum & culpam.

Opponet 2. Pro illis tantum Chriſtus mortuus eſt, pro quibus oravit; ſiquidem oratione promeruit gratias ad ſalutem neceſſarias: ſed Chriſtus non oravit pro omnibus. & probatur. Joan. 17. loquitur ipſe Chriſtus Patri: *Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi . . . . non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me*. Igitur non oravit ſaltem pro Paganis & Infidelibus, qui non credunt in ipſum.

Reſpondeo diſtinguendo. Tunc Chriſtus non oravit pro mundo & pro infidelibus, modo ſpeciali quo oravit pro Apoſtolis, concedo; fundebat enim orationem ſpecialem & pro Diſcipulis, & pro eis qui credituri erant in ipſum: Pro primis ſic orabat: *Pater Sancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi*: Pro aliis vero ſic deprecabatur: *Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me; ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te*. Non rogavit alibi pro mundo, nego. Oravit & pro ipſis tortoribus immo pro ipſis Judæis, ut habetur Lucæ 23. *Pater*, inquit, *dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt*. Et iterum alia Scriptura, Iſaiæ 54. v. 12. *Ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus oravit*.

Inſtabis. Si Chriſtus oraſſet pro omnibus, omnes ſalvarentur: ſiquidem ſemper exauditus eſt, juxta illud Joan. 11. 42. *Ego*, inquit ipſe Chriſtus Patri, *ſciebam, quia ſemper me audis*: & Heb. 5. 7. *Exauditus eſt pro ſua reverentia*: ergo ſi oraſſet pro omnium ſalute, omnes ſalvarentur; omnium enim impetraſſet ſalutem.

Reſpondeo diſtinguendo. Omnes ſalvarentur, ſi gratiæ non ponerent obicem, concedo: ſi ponant, nego. Præ oculis ſemper habenda eſt illa S. Auguſtini ſententia, Deum ita velle omnes & ſingulos homines ſalvari, & Chriſtum eſſe pro ſingulis mortuum, ut nulli liberum adimat arbitrium: quidam audiunt vocantem, & ſalvantur; multo plures ſua obdurant corda & credere renuunt; vel ſi credunt, fidem factis negant, & pereunt. Jam vero quare alii gratiæ obediant, alii vero adverſus cœli rorem recrudeſcant? noli judicare, ſi non vis errare. Cæterum Chriſtum ſemper exauditum fuiſſe conſtat, cum intuitu ejus meritorum Deus reparaverit hominem lapſum, reparatum vocet ad vitam, vocatum adjuvet gratiis ſufficientibus, adjutum uberioribus gratiis iiſque efficacibus, roborare paratus ſit; quinimmo illas offert: unde ſi multi pereunt ſua malitia pereunt; ideoque non culpan-

pandus Redemptor, ſed ſemper laudandus.

Inſtabis. Videretur quis imprudenter petere pro amico gratiam, quem certo ſciret illa abuſurum: ſed Chriſtus ſciebat quinam forent electi, quinam vero reprobi: igitur non oravit pro ſalute reproborum; omnis quippe imperfectionis & ignorantiæ labes removenda eſt a Chriſto; ſiquidem eſt ipſa ſapientia incarnata. Confirmatur ex Auguſtino, qui l. 21. de civ. Dei. c. 24. n. 1. dicit: " Denique ſi de aliquibus ita cer-
„ ta eſſet, *Eccleſia*, ut qui ſint illi, et-
„ iam noſſet, qui licet adhuc in hac vita
„ ſint conſtituti, tamen prædeſtinati ſunt
„ in æternum ignem ire cum diabolo;
„ tam pro eis non oraret, quam nec pro
„ ipſo. „

Reſpondeo diſtinguendo: Si ſit proviſor particularis, concedo; cum enim finem habeat tantum particularem, imprudenter oraret, ſi prævideret orando, nihil profuturum: ſi ſit proviſor generalis, nego, hic enim habet pro fine bonum univerſale, quod debet velle ſecundum ſe, & voluntate antecedenti: unde non in vanum & imprudenter laborat præparando omnibus media, quibus poſſint ſalvari, ut qui pereunt, abſque ipſius culpa pereant: unde peccatores propria malitia ſeſe defraudant magno ſalutis bono, inquit Auguſtinus. Præterea in hoc relucet adhuc miſericordia & charitas Chriſti, qui oravit pro ipſis inimicis & ingratis; hinc merito dicet in judicio, ut habetur Iſa. 5. 4. *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas?*

Ad Auguſtini auctoritatem, dico Eccleſiam orare tantummodo in genere pro omnium ſalute. Et vero, ſi ſciret quinam ſint in inferno, nuſquam preces pro eis funderet; hoc quippe foret inutile: & hic eſt genuinus S. Doctoris ſenſus. Et vero, quandiu reprobi ſunt in via, licet proviſor tales eſſe cognoſcat, vult tamen ut deprecationes fiant pro eorum ſalute; quandoquidem omnis viator, quantumvis malus, poteſt & proficere & emendari: hinc l. 1. Reg. c. 16. Samuel oravit pro Saule, quem noverat reprobatum: hinc & Chriſtus oravit pro tranſgreſſoribus & perfidis Judæis. Nec mirum, viatores, etiam impii, habent per merita Salvatoris, gratias ſufficientes, quibus ſuam poſſunt operari ſalutem.

Hac ſolutione explicatur etiam Concilium Valentinum III. & ipſa Eccleſia Lugdunenſis, cum dicunt Chriſtum mortuum non eſſe, nec oraſſe pro reprobis; ſic enim diſtinguimus: non mortuus eſt pro reprobis, ut educerentur ex inferno, concedo: pro reprobis, in via conſideratis, nego. Promeruit enim eis gratias ſufficientes, ut poſſint & emendari & ſalvari.

Inſtabis. Auguſtinus tract. 100. in Joan. verbis expreſſis aſſerit Chriſtum non oraſſe pro omnibus: ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo ut ſupra. Non oravit tunc pro omnibus oratione amicabili, eaque ſpeciali, concedo: alibi & oratione generali, quæ quidem terminatur ad præparationem mediorum pro ſalute operanda, nego. B. Auguſtinus loquitur ſolum in primo ſenſu, quandoquidem locum Joannis 17. ubi Chriſtus dicit, *non pro mundo rogo*, interpretatur. Solutio eſt D. Thomæ comment. in iſtud Joannis caput lect. 2. his verbis: " Dicendum quod Chri-
„ ſtus quantum eſt de ſe pro omnibus o-
„ ravit. „ Unde cum 3. p. q. 21. art. 4. ad 2. ait Chriſtum non oraſſe pro omnibus, intelligendus eſt per diſtributionem accommodam; hoc eſt, non oravit oratione ſpeciali, oratione directa per voluntatem abſolutam, & ad gratias efficaces terminata, eo quod reproborum prævideret reſiſtentiam, adeoque & gratiæ uberioris oblationem prorſus eis inutilem; namque ibidem in corpore articuli loquitur ſolum de voluntate abſoluta & oratione ſpeciali: " Ideo, *inquit*, omnis abſoluta volun-
„ tas, etiam humana Chriſti fuit imple-
„ ta, & per conſequens omnis ejus oratio
„ fuit exaudita „ &c.

Oppones 3. Auguſtinus l. 1. de adulterinis conjugiis c. 15. n. 6. ait: " Non omnis qui
„ homo eſt, etiam Sanguine Chriſti re-
„ demptus eſt. „ Et B. Bernardus Epiſt. 90. ad Innocentium Summum Pontificem, Abaillardum ſic alloquitur: " Non potes
„ gratias agere cum redemptis, qui redem-
„ ptus non es. „ Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Non omnis homo redemptus eſt quoad ſufficientiam, nego: quoad efficaciam, ſubdiſtinguo; defectu & culpa peccatoris, concedo: defectu Chriſti & pretii ab ipſo dati, nego.

Meruit ut omnibus darentur media ſufficientia ad ſalutem: meruit ut omnibus offerrentur & efficacia : quod autem multi rejiciantur, & pereant, pereuntium eſt culpa, inquit Concilium Cariſiacum.

Ad majorem explicationem obſervandum eſt aliquem dici redemptum multipliciter. Primo, quia habet media ſufficientia, ut poſſit ſalvari. Secundo, quia pervenit ad finem. Tertio, quia per gratiam liberatur a peccato & a ſervitute diaboli. Quarto, quia prædeſtinatus eſt. Primum redemptionis modum docet Auguſtinus l. 6. contra Julian. c. 4. & eſt pro ſingulis generum. Secundum explicat tractatu in Pſal. 65. Tertium innuit S. Proſper reſponſione 1. ad objectiones Vincentianas. Et quartum Carmine de ingratis c. 13. Eo prope modo explicandus eſt Bernardus: enimvero loquitur ſolum Abaillardo per comminationem, dicendo non eſſe redemptum, ideſt prædeſtinatum, ſi in erroribus quos defendebat, perſeveraret.

Dices. Si Chriſtus mortuus eſt pro omnibus, quatenus omnibus & ſingulis promeruit gratias ſufficientes, ſequitur mortuum eſſe etiam pro Dæmonibus: abſurdum conſequens : ergo & antecedens. Probatur ſequela. Redemptio utpote infiniti valoris, eſt pretium ſufficiens, etiam pro Angelis apoſtatis: ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam; ad probationem, diſtinguo. Redemptio eſt infiniti valoris, ſed non applicata eſt Dæmonibus, concedo: & applicata eſt, nego. Chriſtus ordinavit meritum ſuæ paſſionis ſolummodo ad ſalutem hominum, & applicavit, dando ſingulis gratias ſufficientes: at vero neutrum facit pro Angelis malis, & ideo non eſt paritas.

Inſtabis. Si, ut aliquis dicatur redemptus, requiritur ut recipiat gratias, quas promeruit Chriſtus, ſequitur non omnes redemptos eſſe. Probatur : Concilium Tridentinum dicit omnes non recipere beneficium mortis Chriſti. Ergo, &c.

Reſpondeo negando ſequelam; ad probationem, diſtinguo. Non omnes recipiunt beneficium mortis Chriſti, quoad media ſufficientia, nego: quoad efficacia, ſubdiſtinguo; & hoc quia ponunt obicem, & rejiciunt gratiam oblatam, concedo: præciſe quia Chriſtus non promeruit omnia neceſſaria ad ſalutem, nego. Quod autem promeruerit, patet; ſiquidem ubi abundavit delictum, ſuperabundavit gratia. Quod vero reprobi hunc impediant paſſionis effectum, liquet ex Iſaia Propheta, cujus ore Chriſtus de hoc ipſo conqueritur, dicens c. 63. 4. *Dies ultionis in corde meo*. Et iterum c. 49. v. 4. *In vanum laboravi*.

Rurſus inſtabis. Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, & ſingulos redemit, ſinguli ſalvabuntur : & probatur ex Auguſtino, qui Epiſt. 102. dicit nullum, pro quo Chriſtus mortuus eſt, damnari.

Reſpondeo negando antecedens; ad probationem, diſtinguo. Nullus pro quo Chriſtus mortuus eſt efficaciter, damnatur, concedo; pro quo mortuus eſt ſufficienter tantum, nego. Vult ſolum Auguſtinus eos qui non ponunt obicem gratiæ Chriſti, non damnari; redemptio enim nullum inveniens ex parte ipſorum impedimentum, completum ſortitur effectum, & operatur ſalutem, ad quam terminatur: pro aliis vero Chriſtus dicitur fudiſſe Sanguinem ſolummodo ſufficienter, non quidem defectu ſui, ſed culpa peccatorum, qui gratias efficaces oblatas, ut ſibi indulgeant, abjiciunt.

Perſiſtes. Latum eſt diſcrimen inter Semipelagianos & Catholicos: ſed illi dicebant Chriſtum mortuum fuiſſe ſolum ſufficienter etiam pro electis, & generaliter pro ſingulis hominibus: & igitur Catholici non debent dicere Chriſtum ſufficienter mortuum pro omnibus; quandoquidem & propter hoc Patres perſtringunt Semipelagianos.

Reſpondeo diſtinguendo minorem. Semipelagiani dicebant Chriſtum mortuum eſſe ſufficienter & indifferenter pro omnibus, ita ut voluntas humana proprio & naturali conatu determinaret gratiam ad opus, concedo: ita ut voluntas præparetur a Domino ad opus bonum faciendum per gratiam prævenientem & excitantem, nego. Non erant igitur hæretici in eo quod dicerent Deum velle omnium ſalutem, & Chriſtum mortuum pro ſingulis hominibus; ſed in eo quod aſſererent Deum determinari a voluntate humana ad opus, hominemque propriis viribus ſuam incipere ſalutem; & ſic patet quanta ſit inter Semipelagianos & Catholicos diſcrepantia; iſti enim, nullo excepto, docent voluntatem præparari a Domi-

Domino per primam gratiam, quæ eſt in nobis ſine nobis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur Providentia ſupernaturalis quæ dat poſſe ſalvari.

PRIMO. Hoc non in uno loco aſſerit Scriptura; maxime cum Deus, Ezech. 33. dicat: *Nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius a via ſua, & vivat.* Unde Apoſt. 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines ſalvos fieri.* Celeberrimus eſt Iſaiæ locus: *Quid debui facere vineæ meæ & non feci?*

Secundo. Id ipſum docet Patrum traditio; hoc tradit Ignatius Epiſt. 6. ad Philadelphenſes; hoc Juſtinus Martyr in Apologiis; hoc Aug. l. de ſpir. & litt. c. 32. hoc D. Thomas, hic 1. 2. q. 19. art. 6. His adde Concilium Cariſiacum can. 3. Tridentinum ſeſſ. 6.

Tertio. Ratio multiplex affertur. Exigit hoc Dei bonitas quæ eſt de ſe diffuſiva: exigit promiſſio; promiſit enim daturum ſe nobis, Luc. 1. exigit amor, namque ait Proverb. 8. *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*: exigit ſapientia, ipſius enim eſt ordinare & conducere ad finem creaturas: finis autem creaturæ rationalis eſt Deus intuitive viſus & poſſeſſus. Igitur datur Providentia quæ dat & poſſe ſalvari, & media ſufficientia ad ſalutem conſequendam.

SYNOPSIS SOLUTIONUM

AD OBJECTIONES.

PRIMO. Cum Deus aut obdurationem operari videtur in peccatore, aut ab eo præripere media ſalutis, ut ſacrificium & orationem; oſtendit ſolum his & ſimilibus ſententiis comminatoriis, committere peccatorem ſibi ipſi ut in adinventionibus ſuis ad interitum abeat, eo quod dura cervice & incircumciſo corde obnitatur vocanti ad pœnitentiam; unde cum ait per Iſaiam, *Obcæca cor populi hujus*, oſtendit, inquit D. Thomas, inutilitatem correptionis, & quod pejor ex voluntaria obcæcatione & nova reſiſtentia peccator evadet: declarat tum ſacrificii, tum orationis vacuitatem, eo quod peccator non vult intelligere ut bene agat, de quo plurimum conqueritur, dicens Judæis obduratis act. 7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.*

Secundo. Scimus Patres quandoque dicere Deum nolle omnes ſalvos fieri: ſed loquuntur de voluntate quæ ad ſingulas attendit circumſtantias: igitur attenta multorum perſeverantia in malo, Deus vult eos pœnas pro peccatis æternas luere.

Tertio. Proviſor generalis ſinit hominem libere agere, unde malum tametſi præviſum non tenetur præpedire: hanc explanat rationem Auguſtinus l. de ſpir. & litt. c. 32. dicens: " Vult Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non ſic tamen ut eis adimat liberum arbitrium."

Quarto. Ne miremini ſi Patres quandoque dicant omnes non eſſe redemptos, per hoc ſolum quippe innuere volunt multos ſua culpa redemptionis beneficium & fructum non recipere, quia nimirum gratiæ ad bonum compellenti obſiſtunt; ita declarat Cariſiacum, ita utique dicit Tridentinum.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum detur Providentia ſpecialis, quæ det operari ſalutem.

GRATIA efficax ea eſt, quæ facit facere: unde quæritur impræſentiarum an Deus ita provideat hominum ſaluti, ut det, aut ſaltem offerat gratias efficaces, quibus adjutus homo, actus ſupernaturales ad ſalutem neceſſarios producat, quos quidem viribus naturæ nullus elicere poteſt, ut docent omnes Theologi in tractatu de gratia, pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Datur Providentia ſpecialis, quæ dat, vel offert gratias efficaces, & adjutoria, quibus homo poſſit operari ſalutem, faciendo bona opera, & de facto ea operetur.

Probatur auctoritate, exemplis ſeu factis, & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

I. PSALMO 32. *Oculi Domini ſuper timentes eum, ut eripiat a morte animas eorum, & alat eos in fame.* Pſal. 33. *Oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum.* Pſal. 35. *Homines, & jumenta ſalvabis, Domine.* Pſal. 76. *Dixi, nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ excelſi.*

II. *Iſaiæ* 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis, Domine.* Et c. 24. *Ducam cæcos in viam quam neſciunt.* Ezechielis 36. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis.*

III. 1. *Cor.* 12. *Deus operatur omnia in omnibus.* Ad Philip. 1. *Deus eſt qui operatur in nobis & velle & perficere.* Et 1. Petr. 5. *Omnem,* inquit Princeps Apoſtolorum, *ſollicitudinem veſtram projicientes in ipſum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* Unde ſic argumentor.

Ille facit operari ſalutem, qui vigilat ut nos eripiat a morte peccati: qui audit preces juſtorum, ut ſuccurrat in neceſſitatibus: qui vult omnes ſalvare, & obedientes ſalvat: qui omnia bona opera producit in nobis: qui dat velle & perficere: qui cæcos ducit in viam bonam, & cui eſt cura de nobis in omnibus: atqui Deus hæc omnia bona operatur in nobis: ergo eſt providentia ſpecialis, quæ facit ut faciamus, & noſtram operemur ſalutem.

Secundo, *ex Factis & Exemplis.*

PRIMO. Adam ſanavit ſapientia, & Deo adjuvante, operatus eſt bona. *Sap.* 9. & 10.

Secundo. Noe vir juſtus placuit Deo, & gratia protegente, ſe & mundi reliquias ſervavit. *Gen.* 8.

Tertio. Abraham gratia auxiliante credidit, & reputatus eſt illi ad juſtitiam: Pater multarum Gentium eſt factus, benedictus eſt a Deo. *Gen.* 12.

Quarto. Nabuchodonoſor Danielis conſilio, eleemoſynis ſua redemit peccata, & humiliatus agnovit Deum cœli; immo ut pie creditur, fidelis mortuus eſt. *Dan.* 4.

Quinto. Jonas miſſus ad civitatem Niniven, prædicavit, ordinante Deo, pœnitentiam, & Rex cum populo converſus, placavit pœnitentia Dominum. *Jon.* 3.

Sexto. Prophetæ miſſi ſunt ad Judæos. *Clama,* inquit Deus providens, Iſa. 58. *ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.* Et hoc ut recederet populus a peccato, & converſus ad Dominum ſuam operaretur ſalutem.

Septimo. Miſſus eſt Nathan Propheta ad David, & monitus Rex peccator, egit pœnitentiam in cilicio & cinere. 2. *Reg.* 12.

Octavo. Chriſtus reſpexit Petrum, qui & poſtea flevit amare culpam ſuam.

Nono. Magdalenam vocavit Jeſus & convertit *Luc.* 7. item & Matthæum *Marc.* 2. & multos alios. Quinimmo & Apoſtolos miſit in univerſum mundum, ut docerent omnes Gentes & baptizarent eas, & credentes ſalvarentur. *Matth.* 28.

Decimo. Petrus miſſus eſt ad Cornelium, ut eum erudiret in fide *Act.* 10. Philippus ad Eunuchum Reginæ Candacis *ibid.* 8. Paulus ad Macedonas *ibid.* 16. Igitur Providentia nulli deeſt, ut unuſquiſque ſuam operetur ſalutem, ad hunc ſane finem Deus dat Legem, mittit Prædicatores. Quid plura? Loquitur interius, & omnes vocat ad vitam, alios lege naturali, alios lege Evangelica, omnes gratia & inſpirationibus: omnibus denique offert media efficacia, quibus ſalutem operentur. Ergo, &c.

Tertio, *Ex Patribus.*

LACTANTIUS l. de ira Dei c. 13. de hoc momento loquitur: " Propoſitis igitur bonis, maliſque, tum demum opus ſuum peragit ſapientia: & quidem bonum appetit ad utilitatem, malum rejicit ad ſalutem. Ergo ſicut bona innumerabilia data ſunt homini, quib

" fru

„ frui poſſet, ſic etiam mala, quæ ca-
„ veret. „ Quibus verbis docet ſapientiam Dei ita eſſe erga omnes providam, ut det & bonum appetere & malum fugere.

Nemeſius Philoſophus Chriſtianus c. 44. iiſdem inſiſtens veſtigiis ait: " Neceſſi-
„ tate aliqua compulſi, ſtatim ad divinum
„ numen preceſque confugimus: velut na-
„ tura ipſa, ſine cujuſquam inſtitutione,
„ nos ad Dei implorandam opem trahen-
„ te. „ Et ecce aliud providentiæ ſpecialis pro noſtra operanda ſalute argumentum, ſiquidem ipſius beneficio quilibet invocat Deum, & rogat ut ferat ſalutis opem.

Paulinus Epiſt. 38. dicit omnia cedere in utilitatem & ſalutem hominis, ipſa mala, ipſas dæmonum tentationes & impetus; & hoc quia Providentia cuncta dirigit ad bonum & ſalutem hominum. " Omnia,
„ inquit, Dei facta, pulcherrima ſunt;
„ & non eſt malum, quod bonum non
„ habeat auctorem, qui cuncta per mun-
„ dum noſtris uſibus præparavit, & no-
„ ſtris utilitatibus egit: & ita iſtius uni-
„ verſitatis opus condidit, ut alia ad ſer-
„ viendum, alia ad exercendum, alia ad
„ dominandum creaverit. Itaque corpo-
„ reis, animalibuſque naturis homines ra-
„ tione dominamur. Sed ne ipſa poteſta-
„ tis noſtræ licentia reſolvamur, utiliter
„ exercemur adverſis, aut ſpiritibus dæ-
„ monum, aut difficultatibus negotiorum,
„ aut ipſorum ſæpe elementorum motibus,
„ videlicet ut exagitati, curis prudentiæ,
„ & metu divinitatis acuamur. „

Auguſtinus l. 1. de grat. Chr. c. 25. ſic pronuntiat: " Non ſolum Deus poſſe no-
„ ſtrum donavit atque adjuvat, ſed etiam
„ velle & operari operatur in nobis: non
„ quia nos non volumus, aut nos non
„ agimus, ſed quia ſine ipſius adjutorio
„ nec volumus aliquid boni, nec agimus. „
Et hom. 23. inter 50. " Ut adulterium non
„ committeres, ſuaſor defuit ... locus &
„ tempus defuit, & ut hæc deeſſent, ego
„ feci. „

Eidem ſuffragatur veritati D. Thomas. 1. 2. q. 112. art. 3. ubi docet, facienti quod in ſe eſt, Deum non denegare gratiam. Intelligit efficacem, quia ſupponit hominem facere quod in ſe eſt, viribus gratiæ prævenientis. Et q. 14. de veritate t. 11. ad 1. ſic loquitur: " Si aliquis in
„ ſylvis enutritus ductum naturalis ratio-
„ nis ſequeretur in appetitu boni & fuga
„ mali, certiſſime tenendum eſt, quod ei Deus
„ vel per internam inſpirationem revelaret
„ ea quæ ad credendum ſunt neceſſaria,
„ vel aliquem fidei Prædicatorem ad eum
„ dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cor-
„ nelium. „ Igitur ex D. Thoma datur providentia ſpecialis, quæ dat operari ſalutem; ſiquidem facienti quod in ſe eſt, non denegat gratiam.

Quarto, *ex ratione, eaque multiplici*.

Prima ſic procedit: Qui vult finem, vult & conſequentia ad finem, alias non ageret ſapienter: ſed Deus vult omnium ſalutem; cum omnes elevaverit ad finem ſupernaturalem: Igitur dat, vel offert media, quibus homo & tendere in finem, & illum proſequi & aſſequi poſſit.

Secunda. Deus impoſſibilia non jubet, ſed dat & poſſe & facere, juxta illud Concilii Tridentini ſeſſ. 6. c. 11. " Deus impoſſi-
„ bilia non jubet, ſed jubendo monet,
„ & petere quod non poſſis, & adjuvat ut
„ poſſis. „ Sed eo ipſo quod Deus impoſſibilia non jubet, dat poſſe proximum & immediatum per gratiam ſufficientem; actuale vero & conjunctum cum actu per efficacem ſaltem offert. Igitur datur providentia ſpecialis, quæ dat operari ſalutem.

Tertia ſic eſt: Deus proponit omnibus Legem adimplendam: igitur parat, igitur providet & offert gratias ad præcepta in lege contenta adimplenda: unde ſi non adjuvetur peccator, eſt ſua culpa, inquit Auguſtinus l. 2. de pecc. meritis & remiſſ. c. 17. quia gratiam oblatam ad operandum bonum rejicit. Idem dicit D. Thomas l. 3. contra Gent. c. 159. " Licet aliquis,
„ *inquit*, per vires liberi arbitrii nec prome-
„ reri, nec acquirere poſſit gratiam, po-
„ teſt tamen ſeipſum impedire ne eam reci-
„ piat. Deus enim quantum in ſe eſt, pa-
„ ratus eſt dare gratiam efficacem, ſed il-
„ lam rejicit peccator, & ideo culpabilis
„ & pœna dignus eſt. „

Quarta. Gratia efficax facit facere, & operatur bonum in nobis atque nobiſcum, juxta illud Arauſicani 2. can. 9. " Quoties bo-
„ na agimus, Deus in nobis, atque nobiſ-
„ cum, ut operemur, operatur. „ Sed Deus offert omnibus & ſingulis adultis

gratiam efficacem ut ſuam operentur ſalutem: & probatur. Dat ſingulis gratias ſufficientes: ergo ſingulis offert efficaces; nam ea ſolum intentione pulſat ad cor per gratiam ſufficientem, ut homo velit, & faciat bonum per efficacem, quam quidem recipit, ſi non ponit obicem.

Quinta. Operari ſalutem, eſt declinare a malo, & facere bonum: ſed Deus deterret hominem a malo, videlicet comminando pœnas; provocat vero ad bonum magnitudine præmiorum, immo etiam mala ordinat ad ſalutem: igitur datur providentia ſpecialis, quæ facit operari ſalutem; unde Eccli. 15. habetur: *Non dixeris; per Deum abeſt: quæ enim odit ne feceris*.

Auguſtinus l. II. de Geneſi ad litt. c. II. iſtam explanat rationem; ſic enim de Deo loquitur: "Cum eos vitiis propriis malos futuros eſſe præſciret, non eos tamen creare deſtitit, utilitati deputans eorum, quos in hoc genere creavit, ut ad bonum proficere niſi malorum comparatione non poſſent; ſi enim non eſſent, nulli rei utique prodeſſent." Rurſus ſerm. 254. de temp. "Alios coronat; alios damnat; nuſquam errat. Alios probat; de aliis probat; omnes ordinat. Quid faciunt in hoc mundo homines mali? in fornace aurificis palea quid facit?" Et iterum ſerm. de diverſis c. 5. "Niſi Deus antiquioribus ſæculis ſervaret ſua patientia peccatores, unde naſcerentur hodie tot fideles? Alii mali ſervantur, ut boni inde naſcantur. Igitur ex Auguſtino datur providentia, quæ miris & occultis, ſed ſemper veris modis providet ſaluti.

Solvuntur Objectiones.

OBJICIES. Rom. 9. habetur de Jacob & Eſau: *Cum enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei: Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt, Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*: Quo poſito ſic arguitur: Si foret providentia ſpecialis, quæ daret vitam conſequi æternam, omnibus ſuccurreret, ut ſuam operarentur ſalutem: atqui videtur non ſuccurrere omnibus, ut ſuam operentur ſalutem; & probatur: Antequam quidquam boni aut mali agant homines, quoſdam eligit Deus, quoſdam vero reprobat; quoſdam amat, quoſdam odio habet; ut patet exemplo Jacob & Eſau allato ab Apoſtolo: ergo, &c.

Reſpondeo 1. multos interpretari locum Apoſtoli de bonis temporalibus: Dicitur enim quod major ſerviet minori, & hoc ſecundum intentionem Iſaac, benedicentis filios, quibus quidem & honores, & bona temporalia, benedicendo, promittebat, ut probavit eventus pro Jacob. Ex eo enim ortæ ſunt Tribus Iſrael; ex Tribubus vero orti ſunt & Reges, & Duces & Prophetæ: & ex illis omnibus ipſe Chriſtus Rex Regum & Dominus Dominantium. Nec mirum, Iſaac moriens, nuſquam intendit maledicere Eſau, cùm & benedictionem dederit; ſic enim habetur Gen. 27. *Benedicens illi*, (ſcilicet Jacob), ait: *Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et ſerviant tibi populi, & adorent te Tribus: eſto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ ...... Cumque ejulatu magno fleret*, (ſcilicet Eſau), motus Iſaac dixit ad eum: *In pinguedine terræ & in rore cæli deſuper erit benedictio tua*.

Reſpondeo 2. Non poſſe dici Deum odio habere aliquem hominem ſecundum ſe conſideratum: ſiquidem Gen. I. legitur: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat:, & erant valde bona*: & Sap. II. *Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti*: Rurſus Prov. 23. hunc ad omnem venientem in mundum dirigit Deus ſermonem: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi*: Omnes homines provocat ad pœnitentiam, & ad obſervationem mandatorum; unde ibidem ſubdit, poſtquam cor hominis expoſtulavit: *Et oculi tui vias meas cuſtodiant*. Si igitur aliquem odit Deus, ſolum propter peccata abhorret. Et vero quare hodio habuit Eſau, niſi quia opera ejus erant mala? Dicit enim Scriptura de eo Gen. 27. *Oderat ergo ſemper Eſau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater*: Unde livore & invidia in alia peccata prolapſus eſt, & poſtea in reprobationem.

Reſpondeo 3. & in forma, negando minorem: ad probationem, diſtinguendo. Reprobat Deus malos propter peccata

præ-

prævisa, & ideo antequam quidquam agant in tempore, concedo: reprobat absque causa, nego. Nihil novi advenit Deo in cogitatione, & ideo scit ab æterno quinam futuri sint fideles gratiæ, quinam vero futuri peccatores obstinaces, præscit impœnitentes, illosque reprobat: unde secundum hanc considerationem, antequam quidquam mali faciant, impœnitentes odio habet, sed non exequitur vindictæ judicium, nisi peractis & consummatis in tempore peccatis. Solutio est D. Thomæ in comment in cap. 9. Epist. ad Rom. lect. 2. " Præscientia peccatorum potest esse aliqua ratio reprobationis ex parte pœnæ quæ præparatur reprobis: in quantum scilicet, Deus proponit se puniturum malos propter peccata. "

Instabis. Ibidem Apostolus subdit: *Cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat*. Ergo Providentia non adest omnibus, ut suam operentur salutem; siquidem multos indurat Deus, ut legitur de Pharaone, Exod. 1. *Dixit Dominus ad Moisen: ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus*. Confirmatur. Multi docent prædestinationem ante prævisa merita, & non pauci, reprobationem negativam ante prævisa demerita; si reprobatio est ante prævisa demerita, profecto non apparet quomodo Deus det operari salutem, aut saltem offerat.

Respondeo 1. Apostolum sic loqui, ut probet Judæis Romæ commorantibus justitiam legis non sufficere, & eos in vanum laborare qui salutem in quibusdam cæremoniis legalibus constituentes, gratiam per Christum conferendam non expectabant, quod quidem erat peccatum Pharisæorum, qui in se & in justitia quadam mere extrinseca confidentes, aspernabantur cæteros. Ostendit autem Apostolus sufficientiam nostram ex Deo & dilecto Filio suo esse, gratiam esse gratuitam, & ideo misericordiæ donum; unde ibidem Apostolus in persona Dei dicit: *Miserebor, cujus misereor: Et misericordiam præstabo, cujus miserebor. Igitur non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Idest, gloriari non debemus de bonis operibus; si enim viam currimus mandatorum, hoc ipsum habemus per gratiam prævenientem & adjuvantem, per gratiam Christi cor dilatantem, ut sublimitas sit Dei, juxta illud Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*.

Respondeo 2. ad primam partem. Cujus vult, miseretur Deus, quia nullum bonum possumus facere sine gratia Dei a quo omne donum, concedo; cujus vult, miseretur, ita ut ipsius providentia quibusdam non succurrat, nego. Solutio est D. Thomæ, hic 1. p. q. 19. art. 6. ubi explicans illud Apostoli 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes salvos fieri*, dicit hoc posse intelligi in eo sensu, quod nullus salvetur & faciat bonum, nisi in quantum vult Deus, quia est prima causa boni: idem repetit in comment. in c. 9. Epist. ad Rom. lect. 2. & 3. Non sensus est igitur providentiam aliquos aspernari, & eis non consulere, siquidem omnibus dat gratiam sufficientem Deus, & simul offert efficacem pro bono faciendo & operando, ad quod provocat per gratiam primam; si vero peccator gratiæ obnitatur prævenienti, & rejiciat efficacem, sua culpa cadit & reprobatur, juxta illud Osee 13. *Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum*: Et ideo

Respondeo iterum ad eandem partem: cujus vult miseretur, quia præscit Deus bona opera justorum propter quæ eos eligit & prædestinat, peccata vero reproborum propter quæ eos reprobat, concedo: secus, nego. D. Thomas hic in Comment. Lect. 3. refert hanc solutionem & tribuit Glossæ: post quam enim hæc verba Apostoli retulit, *Moysi enim dicit: miserebor, cujus misereor*: ait: " Exponitur autem hæc auctoritas in Glossa dupliciter; & secundum hoc ex auctoritate hac, dupliciter solvitur quæstio, & objectio. Uno modo sic: *Miserebor cujus misereor*, idest illius qui est dignus misericordia: & ad majorem expressionem, iterat dicens: *Misericordiam præstabo cujus miserebor*, idest, cui dignum judico misereri, sicut & in Psalmo centesimo secundo, dicitur, *misertus est Dominus timentibus se*.... alio modo potest intelligi, ut aliquis dicatur dignus misericordia, non propter aliqua merita præcedentia gratiam, sed propter merita subsequentia, puta ut dicamus, quod Deus dat alicui gratiam, & proposuit eam ab æterno illi se daturum, quem præscivit ea bene fore

" usu-

„ uſurum : & ſecundum hoc intelligit Gloſ-
„ ſa, quod miſeretur, cui miſerendum eſt:
„ unde dicit : *miſerebor*, *cujus miſerebor*,
„ ideſt, illius miſerebor, vocando, &
„ gratiam apponendo, cui præſcius ero
„ quod miſericordiam daturus eſſem,
„ ſciens illum convertendum, & apud
„ me permanſurum.

Reſpondeo ad aliam partem. Quem vult, Deus indurat, permiſſive, concedo : poſitive, nego. Deus intentator malorum eſt; unde inquiunt ſancti Doctores, non indurat impertiendo malitiam, ſed ſubtrahendo gratiam, qua ſe reddit indignum peccator per ſuam reſiſtentiam : ita D. Thomas in eodem Comment. lectio. 3. " Ad
„ bona inclinat (Deus) hominum vo-
„ luntates directe, & per ſe, tanquam
„ auctor bonorum : ad malum autem di-
„ citur inclinare, vel ſuſcitare homines
„ occaſionaliter, in quantum ſcilicet Deus
„ homini aliquid proponit vel interius,
„ vel exterius, quod quantum eſt de ſe,
„ eſt inductivum ad bonum : ſed homo
„ propter ſuam malitiam perverſe utitur
„ ad malum : Rom. 2. *Ignoras quoniam*
„ *benignitas Dei, ad pœnitentiam te addu-*
„ *cit? ſecundum autem duritiam tuam, &*
„ *impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in*
„ *die iræ*. Et Job. 24. *Dedit ei Deus lo-*
„ *cum pænitentiæ, & ille abutitur eo in ſu-*
„ *perbiam*. Et ſimiliter Deus quantum eſt
„ de ſe, interius inſtigat hominem ad
„ bonum, puta Regem ad defendendum
„ jura regni ſui, vel ad puniendum re-
„ belles : ſed hoc inſtinctu bono malus
„ homo abutitur ſecundum malitiam cor-
„ dis ſui. Et hoc patet Eſai. 10. ubi di-
„ citur de Aſſur : *Ad gentem fallacem*
„ *mittam eum & contra populum furoris mei*
„ *mandabo illi, ut auferat ſpolia, &c.* Et
„ poſt : *Ipſe autem non ſic arbitrabitur, &*
„ *cor ejus non ita exiſtimabit; ſed ad con-*
„ *terendum erit cor ejus*. Et hoc modo
„ circa Pharaonem accidit, qui cum a
„ Deo excitaretur ad regni ſui tutelam,
„ abuſus eſt hac excitatione in crudelita-
„ tem. „ Igitur ex D. Thoma, Deus dat gratiam peccatori; dedit & Pharaoni, quem portentis movit ad bonum; ſed peccator reſiſtit, & ſic ſeipſum indurat.

Ad Confirmationem, reſpondemus non eſſe hic locum examinandi, utrum prædeſtinatio ſit ante prævisa merita, reprobatio vero negativa ante prævisa demerita, quia ſuo ordine infra agemus ex profeſſo de illo utroque momento. Sufficit impræſentiarum dicere, 1. Deum elevaſſe homines ad finem ſupernaturalem; 2. Velle ſincere ſingulos ſalvos fieri; 3. Omnibus dare ad hunc finem media ſufficientia ut poſſint ſalvari, & offerre efficacia ut ſuam operentur ſalutem; Quid plura? *Voluntatem timentium ſe faciet*, inquit Propheta Regius, Pſalm. 144. 19. Et ex ipſo D. Thoma, Præſcientia peccatorum, eſt cauſa reprobationis, juxta illud Oſee 13. 5. *Perditio tua Iſrael*.

Objicies 2. Gratia operis non datur omnibus : ergo Providentia non dat omnibus ſuam operari ſalutem. Probatur antecedens ex S. Auguſtino, qui Epiſt. ad Vitalem ſic loquitur : " Scimus gratiam non
„ omnibus dari : „ Et l. 2. de peccat. meritis c. 5. " Cur, *inquit*, Deus illum
„ adjuvet, illum non adjuvet, penes ip-
„ ſum eſt; & æquitatis tam ſecretæ eſt
„ ratio, excellentia poteſtatis. „

Reſpondeo diſtinguendo. Gratia operis non omnibus datur, ſed omnibus offertur, concedo : & non offertur, nego. Cum homo ſit liber & relictus in manu conſilii ſui, ſufficit quod providentia offerat illi gratiam operis, ut dicatur omnibus providere media ſalutis. Enimvero ſi eam non recipit homo, eſt ſua culpa, & quia ponit obicem, juxta illud Pſal. 118. *Priuſquam humiliarer, ego deliqui*. Solutio eſt etiam D. Auguſtini qui l. 26. de natura & gratia dicit : *Deus juſtum non deſerit, niſi deſeratur*.

Inſtabis. Sine gratia efficaci homo nequit operari bonum : ergo ſi non datur omnibus, providentia deficit : atqui deeſt multis, maxime quia non eſt in hominis poteſtate illam habere; nam ut homo aliquod incipiat operari bonum, debet illam prius recipere.

Reſpondeo negando conſequentiam : Dictum eſt enim ſufficere ut providentia det omnibus gratiam ſufficientem, & offerat efficacem. Ad id quod dicitur non eſſe in hominis poteſtate advocare gratiam, reſpondet D. Thomas Deum non deficere in neceſſariis, modo creatura non ponat obicem.

SY-

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur Providentia quæ facit operari ſalutem.

PRIMO, Ex Apoſtolo probatur : ait enim 1. Cor. 12. *Deus qui operatur omnia in omnibus :* & Philip. 2. *Operatur in vobis & velle & perficere* : rurſus 1. Petr. 5. *Omnem ſollicitudinem veſtram projicientes in eum quoniam ipſi cura eſt de vobis.*

Secundo, Ex PP. in primis ex Aug. qui Hom. 23. inter 50. ait : " Ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit .. " locus & tempus defuit, & ut hæc deeſſent, ego feci. "

Tertio, Ex ratione. Qui vult finem, dat conſequentia ad finem : igitur cum Deus velit hominem ſalvari, utique & dat operari ſalutem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM.

ET RESPONSIONUM.

PRIMO, Objicitur, Roman. 9. Deus antequam Eſau quicquam mali egiſſet, odio eum habebat.

Secundo, Ibidem habetur Deum quoſdam obdurare. *Cujus vult*, inquit Apoſtolus, *miſeretur, & quem vult indurat.*

Tertio. Gratia operis deeſt multis.

Reſpondeo ad primum : Deus odio habebat Eſau, ideſt minus diligebat.

Ad ſecundum dico, Deum indurare permiſſive, ſed non poſitive impertiendo malitiam, quæ non habet cauſam efficientem, ſed tantummodo deficientem.

Ad tertium, diſtinguo : gratia operis deeſt multis, eorum culpa, concedo ; deeſt enim eo quod ipſi ponant obicem ; deeſt defectu proviſoris, nego : ait enim Deus Iſaiæ 5. 4. *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci?*

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum detur Providentia ſpecialiſſima, quæ det actu & finaliter operari ſalutem.

CONCLUSIO.

Datur Providentia ſpecialiſſima, quæ dat actu & finaliter operari ſalutem.

Probatur auctoritate & rationibus.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

Ex veteri Teſtamento.

PRIMO. Pſalmo 115. 15. habetur ; *Pretioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum ejus :* Quorſum pretioſa? niſi quoniam magna gratia eſt, & amoris Dei erga electos ſpecialiſſimi maximum argumentum.

Secundo. Scriptum eſt utique Pſal. 30. 20. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te :* rurſus Pſal. 16. 15. *Satiabor cum apparuerit gloria tua* : & Pſal. 67. 21. *& Domini Domini exitus mortis* : & iterum Pſal. 120. 8. *Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum*. Porro, cœleſtis multitudo dulcedinis, bona mors & perſeverantia finalis, omnis juſti deſiderii votum adimpletum, exitus felix & fauſtus promanans a ſolo Domino, cujus eſt cuſtodire, hoc eſt facere bonum introitum & felicem dare exitum, eſt ſumma gratia, quæ animam Deo irrevocabiliter conjungit : ſed hanc elargitur & operatur Providentia : igitur datur Providentia ſpecialiſſima, qua electi ſuam finaliter operantur ſalutem.

Tertio. Nec deſunt aliæ pro eodem momento ſententiæ. Sap. 4. 11. legitur de juſto : *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus*; ibidem c. 10. v. 17. *Reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili* : & iterum alia ſcriptura, Cant. 2. 11. *Jam hiems tranſiit, imber abiit*, & adhuc Sap. 10. 10. *Juſtum deduxit*, Dominus, *per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei*. Sed rapere juſtum e mundo ne malitia mutet cor ejus, ſed eum deducere ad regnum perpetuum & eumdem ab omnibus ſæculi nequam periculis eripere, pertinet ad providentiam ſpe-

ſpecialem, immo ſpecialiſſimam: ergo &c.

Ex novo Teſtamento.

PRIMO. Chriſtus ipſe eandem nos edocet veritatem, maxime Matth. 20. 16. *Multi enim*, inquit, *ſunt vocati, pauci vero electi*: & iterum Joan. 15. 16. ſuos ſic alloquitur Apoſtolos: *Poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Jam vero ſi pauci ſint electi, ſi quibuſdam tantum detur ut bonorum operum fructus maneat, certe perſeverantia eſt magna gratia: ſed hæc eſt providentiæ beneficium: igitur datur providentia ſpecialiſſima, quæ confert actu & finaliter ſalutem.

Secundo. Celebris eſt pro eadem veritate locus ille Apoſtoli Rom. 8. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*: ſed ad providentiam pertinet omnia ita ordinare, ut cedant ſaluti noſtræ. Igitur agnoſcenda eſt providentia ſpecialiſſima, quæ dat nobis actu & finaliter operari ſalutem.

Tertio. Joan. 17. Chriſtus orat ſpecialiter Patrem, & pro Apoſtolis, & pro his qui erant credituri in ipſum: *Non pro mundo rogo*, inquit.... *ſed pro his quos dediſti mihi.... Pater ſancte ſerva eos in nomine tuo.... Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me & ego in te.* Igitur datur providentia ſpecialiſſima quæ tribuit gratias ad faciendum bonum uſque ad vitæ finem. Quod quidem innuit Concilium Arauſicanum II. Can. 10. his verbis: *Adjutorium Dei etiam renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare, &c.*

Secundo, *ex ſancto Auguſtino.*

Primo, Auguſtinus Libro de dono perſev. ubique dicit Perſeverantiam a Deo dari per ſummam miſericordiam quæ confert omnia, ad ſalutem conſequendam neceſſaria: c. 17. n. 41. ſic loquitur. „ Vide te jam a veritate quam ſit alienum „ negare donum Dei eſſe perſeverantiam „ uſque in finem hujus vitæ: . . . ſed „ mirabilior & fidelibus evidentior largitas bonitatis Dei eſt, quod etiam „ parvulis, quibus obedientia non eſt illius ætatis ut detur, datur hæc gratia. „

Secundo. Libro de Corr. & Grat. c. 11. n. 32. ait. “ Tanto amplius datur per „ Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, „ quibus id dare Deo placuit, ut non ſolum adſit, ſine quo permanere non poſſumus, etiam ſi velimus; verum etiam „ tantum ac tale ſit ut velimus. Fit „ quippe in nobis per hanc Dei gratiam „ in bono recipiendo, & perſeveranter „ tenendo, non ſolum poſſe quod volumus, verum etiam velle quod poſſumus. „ Loquitur de gratia Chriſti, quæ ſuperabundat gratiæ Adami, in eo quod illa non ſolum dat poſſe, ſed & actu velle bonum, & in ipſo perſeverare. Nam ibidem n. 32. ſic proſequitur: “ Nunc vero ſanctis in regnum Dei per „ gratiam prædeſtinatis, non tantum tale adjutorium perſeverantiæ datur; „ ſed tale, ut his perſeverantia ipſa donetur. „

Tertio. Libro de corr. & g. c. 7. n. 13. explicat illam mirabilem providentiam quæ dat actu ſalutem. “ Quicunque „ ergo ab illa originali damnatione, iſta „ divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, „ non eſt dubium quod & procuratur eis „ audiendum Evangelium; & cum audiunt, credunt, & in fide, quæ per „ dilectionem operatur, uſque in finem „ perſeverant; & ſi quando exorbitant, „ correpti emendantur. „

Unde ſic argumentor. Providentia ſpecialis pro ſalute actu conſequenda eſt illa, quæ dat non ſolum poſſe bene agere, ſed & actu bene agere; quæ ita providet adultis, ut ſi quando exorbitant, corrigat & emendet ut ſemper ſtent; quæ etiam pueris favet, ut poſt acceptam baptiſmi gratiam, moriantur, ne malitia provectioris ætatis pervertat ſenſum eorum, & animam ad interitum ducat: atqui, ex Auguſtino, talis datur Providentia: igitur datur Providentia ſpecialiſſima quæ dat actu ſalutem.

Ex Divo Ambroſio.

DIVUS AMBROSIUS fuſe probat in libro de Bono mortis, Providentiam Dei

Dei ſpecialiter ſaluti electorum conſulere : ibidem oſtendit mortem proficere homini ad beatitudinem & felicitatem conſequendam : juvat varias multaſque exquiſitas ipſius rationes afferre.

Ad Providentiam ſpecialem pertinet mala in bonum convertere : atqui hoc facit Providentia, quæ quidem de omnibus ita diſponit, ut mors ipſa, licet omnium terribiliſſima, cedat in bonum electorum: igitur datur Providentia ſpecialis quæ dat actu ſalutem ; namque perſeverantia in hoc præcipue ſita eſt, quod mors hominem cum Deo immobiliter conjungat. Probatur minor variis D. Ambroſii rationibus.

Prima eſt, quod mors ſit allevamentum & finis miſeriæ ; ſic propugnat D. Ambroſius l. de Bono mortis, c. 2. " Itaque, *inquit*, ſi plena oneris vita, utique finis ejus allevamentum eſt, allevamentum autem bonum mors, mors autem finis.... Neque enim aliter gaviſus eſt & Simeon, qui reſponſum acceperat non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini..... *Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace*..... Ita dimitti petit, quaſi a vinculis quibuſdam ad libertatem feſtinaret. „ Sed a Providentia cuncta diſponente fortiter & ſuaviter, habet mors quod ſit bona, quod ſit pax & requies, tollendo quæ poſſint illam amaram reddere. Ergo, &c.

Secunda. Vita præſens onerat nos & miſeriis & peccatis; ab his vero incommodis nos ſolvit mors, & ideo pretioſa : ita Ambroſius ibidem. " Sunt enim velut vincula quædam corporis hujus, & quod eſt gravius vincula tentationum, quæ nos alligant, & ad injuriam captivitatis aſtringunt quadam lege peccati. Denique in exitu ipſo videmus quemadmodum anima decedentis paulatim ſolvat ſe vinculis carnis, & ore emiſſa evolet, tanquam carcereo corporis hujus exuta gurguſtio. Denique feſtinabat & ſanctus David de loco hoc peregrinationis exire dicens : *Advena ego ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei : remitte mihi ut refrigerer priuſquam abeam, & amplius non ero* : „ Sed unde deſiderium diſſolvi & eſſe cum Chriſto, niſi a Providentia ſpeciali quæ amara naturæ in dulcia convertit, ita ut anima etiam exultet in Deum vivum, & omnia arbitretur ut ſtercora ? tunc lætabunda relinquit terram, ut ad cœlum de paſſionibus & de mundo triumphans aſcendat.

Tertia. Mors eſt lucrum; namque eſt fuga malitiæ. " Quid eſt mors, *inquit ibidem Amb. c.* 4. niſi ſepultura vitiorum, virtutum ſuſcitatio? Unde & ille ait : *Moriatur anima mea morte juſtorum* : ideſt, conſepeliatur ut ſua vitia deponat, juſtorum aſſumat gratiam, qui mortificationem Chriſti in corpore ſuo atque anima circumferunt. „ Sed & hoc eſt a Providentia, quæ omnia ordinat ut homo paſſiones compeſcat, & moriendo moriatur vitio; quot enim moriuntur, & tamen non immutantur ! juxta illud Apoſtoli, 1. Cor. 15. 51. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur* : Multi peccatores migrant e vita, ſed cum amore vitiorum & cum iiſdem vitiis quibus in vita ſervierunt.

Quarta. Mors eſt finis laboris & requies. " Mors, *inquit, Amb. ibidem c.*3. ſolutio eſt animæ & corporis : ſolutio autem iſta quid agit aliud, niſi ut corpus reſolvatur, anima autem convertatur in requiem ſuam ? ... Erat Paulus dicens : *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*... Certe Apoſtoli moveor auctoritate dicentis : *Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis*..... Imitatur igitur mortem, qui ſe a communione carnis hujus abducit, atque illis vinculis ſolvit, de quibus dicit Dominus per Iſaiam : *Solve omnem colligationem injuſtitiæ, diſſolve obligationes violentarum commutationum, dimitte confractos in remiſſionem, & omnem circumſcriptionem iniquam diſrumpe*. „ At quomodo mors operatur in nobis vitam per abnegationem noſtri, niſi adhuc operante Providentia, quæ pœnitentiam ſalutarem inſpirat & præparat ? Igitur datur Providentia quæ facit omnia cooperari in bonum, & quæ dat ſalutem.

Quinta. Mors eſt finis pœnarum : ita Ambr. ibidem c. 3. " Quid eſt aliud hæc vita, niſi plena laqueorum ? inter laqueos ambulamus, inter plurimas verſamur tentationes... Nulla firmitudo ſententiæ, nulla conſtantia. In die nox deſideratur, in nocte dies quæritur ;

„ ante

,, ante eſcam gemitus, inter cibos fletus, ,, lacrymæ, dolores, timores, ſollicitu- ,, dines : nulla requies a perturbationi- ,, bus, nulla a laboribus reclinatio, iræ ,, & indignationis motus horridior, ple- ,, rique cupiunt mortem, & non impe- ,, trant ; ſi autem impetraverint, gratu- ,, lantur ; quia ſola eſt mors requies vi- ,, ro. ,, Sed quæ mors requiem dat ? idem Amb. ibid. c. 4. dicit illam eſ- ,, ſe, quæ eſt tranſitus... a corruptione ,, ad incorruptionem, a mortalitate ad ,, immortalitatem, a perturbationibus ad ,, tranquillitatem. ,, Verum habet a Providentia ſpeciali mors, quod ſit tranſitus ad vitam & tranquillitatem. Ambroſius ibidem c. 8. dicit quod mors eſt dulcis ſomnus, quod in ea ſit vera laus & benedictio ; c. 9. quod mala omnia & infirmitates tollat, quod bona conſervet & augeat, quia per eam renovatur in melius homo, quod ſit mors peccati & bonorum omnium aggregatio, ſic ordinante Providentia, quæ medelam fert, hoſtis unde læſerat. Igitur datur Providentia, cujus opere omnia cooperantur in bonum, & quæ dat actu ſalutem, juxta illud Sap. 3. 6. *Tanquam aurum in fornace probavit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum.* Et illud Hebr. 11. 33. Sancti *per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.*

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur Providentia ſpecialiſſima quæ dat actu ſalutem.

PRIMO. Egregiam hanc veritatem multis in locis declarat Scriptura, maxime Sap. 4. 11. cum ait de juſto : *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus* : rurſus ibidem c. 10. v. 17. *Deus reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili.*

Secundo. Idem docet Aug. in libro de dono perſeverantiæ, ſed & in libro de correptione & gratia c. 11. n. 32. " Tanto, *inquit*, amplius datur per c. 6. ,, 10. ſit quippe in nobis per hanc Dei ,, gratiam.... non ſolum poſſe quod vo- ,, lumus, verum etiam velle quod poſ- ,, ſumus.... n. 34. Nunc vero ſanctis in ,, regnum Dei per gratiam Dei præde- ,, ſtinatis, non tantum tale adjutorium ,, perſeverantiæ datur, ſed tale ut eis ,, perſeverantia ipſa donetur. ,,

Tertio. Hoc itidem variis rationibus probat Ambroſius in libro de bono mortis. Scriptum eſt enim, *Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus.*

DISSERTATIO TERTIA

DE VOLUNTATE DIVINA

ſuaviter prædeſtinante , contra Incredulos .

PRÆDESTINATIO c. 2. l. 6. hypognoſticon apud Auguſtinum his verbis ſic delineatur : " Prædeſtinatio quippe a præveniendo & prævidendo , vel præordinando futurum aliquid dicitur . Et ideo Deus cui præſcientia non eſt accidens, ſed eſſentia fuit ſemper & eſt, quicquid antequam ſit, ſic præſcit , & propterea prædeſtinat , quia quale futurum ſit , præſcit . Ideo & Apoſtolus : *nam quos præſcivit* , inquit, *prædeſtinavit*. Sed non omne quod præſcit, prædeſtinat. Mala enim tantum præſcit : bonum vero & præſcit & prædeſtinat. Quod ergo bonum eſt, præſcientia prædeſtinat , ideſt priuſquam ſit in re, præordinat. Hoc cum ipſo auctore eſſe cœperit, vocat, ordinat , diſponit : unde & ſequitur, *nam quos prædeſtinavit , hos & vocavit* . Jam igitur apertius diſſeramus, quid loquamur, quo modo erga humanum genus præſcientia ſua & prædeſtinatione Deus generaliter in quo non eſt iniquitas , utatur? Maſſæ itaque humani generis, quæ in Adam & Evæ prævaricatione damnabilis, mortaliſque facta eſt, non conditione divina, generaliter, ſed ex debito pœnæ excruciatuſque gehennæ debentur: venia vero non merito, ſed Dei juſti judicis miſericordiæ largitate confertur . Quia ergo juſtus & miſericors Deus , præſciuſque eſt futurorum, & ex hac damnabili maſſa, non perſonarum acceptione, ſed judicio æquitatis ſuæ irreprehenſibili , quos præſcit gratuita miſericordia præſcit, præparat, ideſt , prædeſtinat ad vitam æternam, cæteros autem , ut prædixi , debita pœna punit , quos ideo punit , quia quid erant futuri, præſcivit, non tamen puniendos ipſe fecit , vel prædeſtinavit , ſed tantum , ut dixi , in damnabili maſſa præſcivit . Quod ſi a me quæris ſcire , cur ita duos Deus differentes faciat , ſi perſonarum acceptor non eſt , quia aut generaliter punire debet juſtitia, aut miſericordia liberare ? contende cum Paulo ; immo ſi audes , argue Paulum , qui dixit , Chriſto in ſe loquente , *o homo tu quis es qui reſpondeas Deo ?* „

Beatus Auguſtinus prædeſtinationem in duplici ſumit ſenſu : primo quidem pro decreto quo Deus aliquod bonum facere ſtatuit; deinde vero pro tranſmiſſione rationalis creaturæ ad gloriam ; iſtam l. de dono perſeverantiæ c. 14. n. 35. ſic definit . " Præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur . „ De hac in iſto tantum ſenſu impræſentiarum agimus.

Dictum eſt ſupra , plurimos circa prædeſtinationem erraſſe , exiſtimantes Deum quoſdam prædeſtinare ineluctabiliter ad vitam , quoſdam vero ad mortem ; ita ut nulli relinqueretur libertas ad bonum & malum operandum . Sed contra Ezech. 18. 23. dicitur : *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii : dicit Dominus Deus , & non ut convertatur a viis ſuis & vivat ?*

Ad ſtabiliendum dogma Catholicum de prædeſtinatione ſanctorum quatuor potiſſimum peragenda nobis occurrunt.

Primo quidem , oſtendere juvat ſententiam prædeſtinationis neceſſitantis ortum & progreſſum habuiſſe ab Indoctis , doctrinam B. Auguſtini in pravum penitus ſenſum detorquentibus.

Secundo , probandum eſt S. Auguſtinum nuſquam docuiſſe prædeſtinationem neceſſitantem.

Tertio , Exponendæ ſunt variæ opinio-

nes Theologorum Eccleſiæ ſanctæ Romanæ, nec abs re erit oſtendere illos, tametſi ſecundum modum ſeſe explicandi quandoque diſcrepantes, attamen in petra fidei omnes eſſe conjunctos.

Quarto, denique agendum eſt in particulari de prædeſtinatione Sanctorum. Unde ſit

ARTICULUS PRIMUS.

De origine & progreſſu hæreſis Prædeſtinatianorum,

JANSENIUS l. 8. de hæreſi Pelagiana c. 23. aſſerit nullos fuiſſe Prædeſtinatianos, & dogmata quæ illis imputantur eſſe objectiones Gallorum contra Beati Auguſtini de efficacitate gratiæ doctrinam: ſed hæc opinio communiter rejicitur in ſcholis, oppoſita vero probabilior habetur. Verum ut ordine procedamus, agendum eſt, primo quidem de origine, deinde vero de progreſſu hujus hæreſeos, ſeu de iis qui palam tum dictis tum ſcriptis illam propugnavere.

SECTIO PRIMA,

Hiſtoria Critica hæreſis Prædeſtinatianorum. Ortus,

PRÆDESTINATIANI ab erroribus circa divinam prædeſtinationem ſic dicti, duces habuerunt anonymos quoſdam, qui tempore D. Pauli, ut refertur Rom. 9. exiſtimabant gratiam Chriſti tollere libertatem; quibus quidem reſpondet Paulus, neque volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei eſſe viam hominis, quippe qui, quamvis liber, nihil tamen pro ſalute ſine gratia aut operari aut conſequi poſſit. Origenes meminit quorumdam, qui vitam humanam ferreis quibuſdam & ineluctabilibus fati vinculis necti propugnabant. Hæreſis Prædeſtinatiana ſic prælusa, palam ſe prodere cœpit in monachis Adrumetinis, inter quos ſchiſma quoddam circa gratiæ efficaciam ſubortum, magnas movit tragœdias: quidam enim aut ex inſcientia, aut ex præoccupatione, doctrinam D. Auguſtini de efficacia gratiæ non intelligentes, inde libertatis extinctionem, poſtea tum correptionis tum exhortationis inutilitatem conſequi effutiebant. Altiores habuit in Lucido Presbytero radices, qui eo devenit, ut crederet, immo & defenderet Deum quoſdam quidem neceſſario ad vitam, quoſdam vero ad pœnam prædeſtinare. Sex potiſſimum capitulis prima fronte innixa apparuit hæc hæreſis.

Primum, ut refertur in Concilio Arelatenſi, & apud R. P. Deſchamps Societatis Jeſu Theologum l. de hæreſi Janſeniana his exprimitur terminis: Deus non omnes homines ad hoc creavit ut ſalvarentur, ſed ut multitudine hominum ornetur mundus.

Secundum: Poſt primi hominis lapſum, ex toto liberum arbitrium extinctum eſt.

Tertium: Chriſtus non eſt mortuus pro ſalute omnium.

Quartum: Præſcientia Dei hominem compellit ad mortem, & voluntate Dei perit qui perit.

Quintum: Poſt baptiſmum recte ſuſceptum, moritur in Adam quicumque deliquerit.

Sextum: Alii deputati ſunt ad mortem, alii ad vitam, ita ut malos Deus compellat ad malum.

Hæc ſcribunt & referunt Genebrardus in chronico ſub Zoſimo, Baronius ad annum 490. Sigebertus ad annum 415. Flodoardus l. 3. hiſt. Eccl. Rhem. c. 14. & alii.

Progreſſus.

HÆRESIS Prædeſtinatiana ſæculo nono brevi crevit in magnam arborem. Quidam enim monachus nomine Goteſcalcus eam fortiter & tenuit & ardentiori zelo propugnavit: primo in Italia, deinde in Germania, favente & patrocinante Eberardo comite, ſuos ſparſit errores: repulſus, in Galliam venit, ubi plures etiam inter Eccleſiæ proceres habuit patronos, ita ut Galliarum Eccleſiæ hinc inde, aliæ doctrinam Auguſtini defendendi motivo, aliæ, quod pejus eſt, adhærentes quibuſdam ſententiis durioribus circa voluntatem Dei & mortem Chriſti, diviſæ apparuerint. Nulla tamen a fide defecit, quinimmo pax vicit in cordibus

Epiſcoporum ex utraque parte pugnantium : quandoquidem ponderatis omnibus in unitate fidei humiliter & prompte conveniſſe compertum habemus. Acrius exarſit controverſia ſæculo decimo quinto ; Lutherus enim & Calvinus palam tum voce, tum ſcripto docuerunt prædeſtinationem neceſſitantem aliam ad vitam, aliam vero ad mortem. Eorum inſiſtens veſtigiis Synodus Dordracena, repulſo Arminio, prædeſtinationem neceſſitantem confirmavit. Ab his non diſcedunt hodie multi Proteſtantes ſive Galliæ, ſive Germaniæ, aliarumque Europæ regionum. Eis adhærere videtur Janſenius, qui in ſuo fucato Auguſtino gratiam efficacem ad bonum neceſſario propellentem, concupiſcentiam vero ad malum trahentem defendit. Prædeſtinatianos fuiſſe refert R. P. Alex. Hiſt. ſæculi 1. art. 10. & ante ipſum, præter auctores ſupra citatos, Suares tom. de gratia prolog. 5. c. 5. n. 1. Alphonſus a caſtro, Hæreſ. 1. prædeſt.

Interitus ſeu proſcriptio.

APOSTOLUS Rom. 9. inſurgit contra eos, qui vel ex efficacia vel ex neceſſitate gratiæ, inferebant fatum libertati humanæ contrarium. Eoſdem revincit Origenes, & vix natus eſt error aliquis circa hoc momentum, ut Patres citius & abſque mora, opere & ſermone partes liberi arbitrii defendendas ſuſceperint. Auguſtinus perſtrinxit Prædeſtinatianos in libris de libero arbitrio & de prædeſtinatione Sanctorum. Patres Concilii Arelatenſis compreſſerunt Lucidi temeritatem, qui opera Fauſti Regienſis ad cor rediens, ſuos ipſe ejuravit & damnavit errores. Incertior ſane res eſt de Goteſcalco, contra quem Rabanus adunavit Moguntiæ Synodum, ubi ille damnatus remiſſus eſt ad Hincmarum Rhemorum Archipræſulem, qui adunato ad hunc effectum Concilio Cariſiaco, ſententia lata hunc proſcripſit Monachum, propter perverſas doctrinas. Iſte vero in carcere pœnitentiæ cauſa recluſus, finem prædicandi perverſa fecit. Patres Tridentini fortiter ſe geſſerunt adverſus Proteſtantes, & liberum arbitrium negantes a communione Eccleſiæ, cenſura ipſo facto incurrenda, reſciderunt : contra ejuſmodi heterodoxos permulti ſcripſerunt Theologi, inter quos eminet Bellarminus. Denique Innocentius decimus, Alexander ſeptimus, Clemens nonus, Innocentius duodecimus, & Clemens undecimus quaſi uno calamo doctrinam Janſenii quinque propoſitionibus contentam, eamque veluti Prædeſtinatianorum erroribus affinem, iterato fulmine percuſſerunt. Utinam percuſſa, non reviviſcat amplius in perniciem animarum.

SECTIO SECUNDA.

Utrum de facto fuerint Prædeſtinatiani.

CONCLUSIO.

De facto extiterunt Prædeſtinatiani, unde hæreſis prædeſtinatiana non eſt, ut perperam quidam autumant, merum commentum.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo *quidem*, *ex Scriptura Sacra.*

ROman. 9. Apoſtolus impugnat errorem quorumdam, qui fatum & neceſſitatem inducebant in animam, ex efficacia tum gratiæ tum præſcientiæ Dei. *Dicis itaque mihi, voluntati ejus quis reſiſtit?* Dixerat prius, *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei ; dicit enim Scriptura Pharaoni, quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam, & ut annuntietur nomen meum in univerſa terra : ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat. Dicis itaque, &c.* Reſpondet Apoſtolus, non quidem negando electionem ſecundum propoſitum, neque etiam admittendo fatum & neceſſitatem, ſed adorando myſterium. *O homo*, inquit, *tu quis es qui reſpondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic?* Igitur ex Apoſtolo quidam erant, etiam circa ipſius tempora, qui prædeſtinationem neceſſitantem, tum ad bonum, tum ad malum admitterent.

Secundo, *ex Origene.*

ORIGENES l. 3. Periarchon expreſſe loquitur de quibuſdam hæreticis, qui loco Apoſtoli mox laudato abutentes, fatalem ejuſ-

ejuſmodi prædeſtinationem in actus humanos inducere non erubeſcebant. *Iis*, inquit, *præcipue nituntur hæretici*, *dicentes non eſſe in noſtra poteſtate ut ſalvemur; ſed naturas eſſe animarum tales quæ in omni genere vel pereant*, *vel ſalventur*, *nec ullo modo poſſit anima quæ mala facta eſt*, *bona fieri*; *aut quæ bona fuerit*, *mala effici*. Certe in his duobus punctis præcipue verſatur hæreſis prædeſtinatiana; nimirum quod quidam ſint determinati & ordinati ad bonum & vitam, quidam vero ad malum & mortem: igitur hæc hæreſis non eſt phantaſma.

Idem l. 7. c. 8. explicans illum Apoſtoli locum: *Quos præſcivit*, *hos prædeſtinavit*, ait, *ſi ad communem referatur intelligentiam hoc quod dicit*, *quia quos præſcivit*, *hos & prædeſtinavit*, *ingentem feneſtram patefaciemus iis*, *qui negant eſſe in hominis poteſtate*, *ut ſalvus fiat*. Igitur jam graſſari incipiebat Origenis temporibus hæreſis prædeſtinatiana.

Tertio, *ex diſſidio Monachorum Adrumetinorum*.

Monachi Adrumetini doctrinam D. Aug. de gratia non intelligentes, inferebant ex efficacia gratiæ liberum adimi arbitrium, inutilem eſſe correptionem, hominem neceſſario eſſe ad bonum aut malum determinatum. Ita ſcribit ipſe Auguſtinus Ep. 46. ad Valentinum Monaſterii Præſulem. *Nobis*, inquit, *retulerunt*, *Creſconius ſcilicet & Felix Monachi*, *Monaſterium veſtrum nonnulla diſſenſione turbatum*, *eo quod quidam in vobis ſic gratiam prædicent*, *ut negent hominis eſſe liberum arbitrium*. Porro ſanctus doctor ad illos & inſtruendos & etiam refellendos ſcripſit duos libros, unum de gratia & libero arbitrio, alterum vero de correptione & gratia. Ergo hæreſis prædeſtinatiana non eſt fictitia, cum inter Monachos Adrumetinos quidam ex efficacia gratiæ inferrent neceſſitatem ad vitam, ex concupiſcentia vero fatalem deſtinationem ad mortem æternam.

Quarto, *ex Conciliis*.

Arauſicanum 2. Can. 25. ſic habet: *Aliquos vero ad malum divina poteſtate prædeſtinatos eſſe*, *non ſolum non credimus*, *ſed etiam ſi qui ſunt*, *qui tantum malum credere velint*, *cum deteſtatione anathema illis dicimus*. Quibus verbis Patres anathemate percellunt eos, qui fucato & tacito nomine hæreſim prædeſtinatianam propugnabant.

Concilium Arelatenſe ann. 475. congregatum, item & Lugdunenſe quod iſti ſucceſſit, agunt ſolummodo contra Prædeſtinatianos, eorumque dogmatibus notam inurunt: ita colligitur ex libris & Epiſtola Fauſti ad Leontium, quorum operum præfatio hunc habet titulum: *Profeſſio fidei contra eos*, *qui dum per ſolam Dei voluntatem alios dicunt ad vitam attrahi*, *alios in mortem deprimi*; *hinc fatum cum Gentilibus aſſerunt*, *inde liberum arbitrium cum Manichæis negant*. Ibidem Fauſtus, cui demandata fuerat provincia ſcribendi adverſus Prædeſtinatianos, ſic proſequitur: *Pro ſollicitudine Paſtorali*, *Beate Papa Leonti*, *in condemnando prædeſtinationis errore*, *Concilium ſummorum Antiſtitum*, *congregatis univerſis Galliarum Eccleſiis præſtitiſtis*. *Quod vero ad ordinanda quæ collatione publica doctiſſime protuliſtis*, *operam infirmis humeris curamque mandaſtis* ... *parum ſanctæ exiſtimationi veſtræ conſuluiſtis*, *& me judicio charitatis*, *vos periculo electionis oneraſtis* ... *in quo quidem opuſculo poſt Arelatenſis Concilii ſubſcriptionem*, *novis erroribus deprehenſis adjici aliqua*, *Synodus Lugdunenſis exigit*. Tria ibi refert Fauſtus. Primo quidem ex commiſſione ſe ſcribere contra Prædeſtinatianos aſſerit. Secundo, Concilia Arelatenſe & Lugdunenſe adunata fuiſſe contra eos. Tertio illorum opinionem continere hæreſim. Baronius ad ann. 490. meminit Epiſtolæ Fauſti, meminit & iſtorum Conciliorum: ergo, &c.

Concilium Cariſiacum ſub Hincmaro Rhemenſium Epiſcopo, damnat ex profeſſo Prædeſtinatianos. Idem præſtitit Tridentinum, cum anathemate percuſſit Lutheranos & Calviniſtas propter multos errores, maxime vero propter prædeſtinationem neceſſitantem alios ad vitam, alios vero ad mortem; quem errorem Synodus Dordracena in Batavia contra Arminium definitione ſpeciali docet & defendit. Igitur fuerunt Prædeſtinatiani, immo Calvinus cæterorum hæreticorum plagiarius, in hoc momento voluit veterem illam renovare hæreſim.

Quin-

Quinto. *Ex variis Scriptorum Eccleſiaſtico-rum ſententiis.*

1. PROSPER Tiro, S. Proſpero coævus, in Chronico ad annum 415. expreſse dicit hæreſim Prædeſtinatianorum palam erupiſſe Auguſtini temporibus, occaſione ipſius doctrinæ de gratia efficaci in pravum ſenſum uſurpatæ: ita quoque referunt multi codices. 2. Arnobius junior in Pſal. 108. meminit hæreſis, quæ a Deo alios prædeſtinari ad benedictionem, alios vero ad maledictionem propugnat 3. S. Fulgentius l. 2. de verit. prædeſt. & gratiæ c. 2. dicit plures in quæſtione gratiæ & libertatis non tenere diſcretionem, ſed ita unum aſſerere, ut alterum auferre ſatagant. 4. Evodius Ticinenſis Epiſcopus, qui paucis annis ante Concilium Arauſicanum florebat, lib. 2. epiſt. 19. ad Conſtantium, tacito nomine refellit eos, qui dicebant non aliam ineſſe homini poteſtatem niſi eligendi malum: & hoc eſt capitale Prædeſtinatianorum dogma. 5. Hincmarus l. de præd. c. 1. hæreſim hanc ex profeſſo impugnat, illamque nomine & re extitiſſe non in uno loco docet. Hoc refert utique codex manuſcriptus ſancti Victoris apud Pariſios, in quo quidem extat appendix quatuor hæreſum, addita a Gennadio Maſſilienſi ad librum D. Auguſtini de hæreſibus, ubi hæreſis prædeſtinatiana cum ſuis viciſſim dogmatibus deſcribitur. Ibidem habetur eandem ortam fuiſſe paulo ante Neſtorium, anno ſcilicet 428.

Sexto, *ex aliis momentis quibus iterum hujus hæreſeos ortus annotatur.*

AUCTORES omni exceptione majores, hæreſim prædeſtinatianam ortum habuiſſe verſus Cæleſtini Papæ tempora, non ſine fundamento obſervant: igitur Prædeſtinatianorum hæreſis non eſt fictitia. Probatur antecedens. Primo ex Hincmaro, qui in Epiſtola ſua ad Nicolaum primum ſic loquitur. " Ex veteri hæreſi prædeſtinatiana, quæ primum in Africa & poſtea in Gallia per idem tempus quando & Neſtoriana hæreſis eſt exorta, & tempore Cœleſtini Papæ, ipſius auctoritate & inſtinctu eſt revincta." Secundo Photius in ſua Bibliotheca Codice 54. ait: " Poſt ſancti Auguſtini mortem, cœperunt quidam in clero impium illud dogma aſſerere, male etiam loqui de S. Auguſtino, atque adeo conviciis inceſſere tanquam arbitrii libertatem tollendam docuiſſet. Verum Cœleſtinus Pontifex Romanus de ſancto viro, & contra eos qui hanc hæreſim reſuſcitarent, ejus ore Epiſcopis ſcribens, errorem nuper revocatum cohibuit." Tertio, Auctor Prædeſtinatus de Pſeudonimo libro, qui D. Auguſtino aſcriptus eſt, ita loquitur. " Tandem aliquando ad manus noſtras pervenit liber, qui Auguſtini mentitur titulo, cum ſe hæreticum oſtendit in textu. Hunc librum ſibi aliquando oblatum ſummus Pontifex Cœleſtinus ita execrationi habuit, ut eum perpetuo damnare juberet ſilentio.

Septimo, *ex ratione.*

ILLA HÆRESIS non eſt fictitia, quæ impugnata eſt a multis Patribus, quæ fuit proſcripta a Conciliis, quæ turbavit pacem Eccleſiæ, quæ refertur a graviſſimis auctoribus, quæque revixit in modernis hæreticis: atqui talis eſt hæreſis prædeſtinatiana. Siquidem conſtat ex dictis impugnatam fuiſſe a Patribus, a Conciliis &c. ergo non eſt fictitia & phantaſtica.

Reſpondetur ad objectiones.

Objicies. Nullus auctor meminit hæreſis Prædeſtinatianorum temporibus S. Pauli & Origenis: igitur fruſtra laudantur ambo & commemorantur in probationibus, pro exiſtentia talis hæreſis.

Reſpondeo diſtinguendo; nullus auctor mentionem facit de hæreſi Prædeſtinatianorum circa tempora Pauli & Origenis, quoad nomen concedo: quoad realitatem, nego. Teſtis eſt Apoſtolus in probatione laudatus, qui propugnat electionem gratuitam contra eos, qui ex ea inferebant liberi arbitrii extinctionem. Teſtis & Origenes, qui multos ex illo Apoſtoli loco *quos præſcivit & prædeſtinavit*, non eſſe in hominis poteſtate ut ſalvus fieret, concludiſſe commemorat. Teſtes omnes Patres qui contra fatum Ethnicum

ſcripſere, ut Irenæus, Auguſtinus & alii. Quid plura? Omnes primorum ſæculorum Patres habemus accuſantes tum Gentiles, tum Manichæos de errore fati, ex quo ſumpſit exordium hæreſis prædeſtinatiana. Et vero quidam a nomine fati declinantes, ſubtilius dixere verbis paululum remiſſioribus, non eſſe in homine liberum arbitrium, nec in eodem poteſtatem ſeipſum ſalvandi, non quidem ex vi cogente ſiderum, ſed ex præſcientia & ordinatione Dei, alios ad mortem, alios vero ad vitam compellentis. Hinc iſta opinio non fatum, ſed mutuando nomen a præſcientia præordinante, dicta eſt prædeſtinatiana. Nonne decurſu temporum multi ita de præſcientia Dei ſenſere & fatum aliis quidem mediis, ſed tamen vere propugnare ſategerunt?

Reſpondeo 2. aliter diſtinguendo, nullus auctor meminit hæreſis Prædeſtinatianorum verſus Pauli & Origenis tempora, eo quod nondum fuerat ſub tali nomine proſcripta, concedo: eo quod nullus invaleſceret error tum circa liberum arbitrium, tum circa præſcientiam Dei, nego: Et vero unde Origenes, unde Auguſtinus, unde Anſelmus & alii ſancti Doctores in componenda libertate cum præſcientia tam inſudarunt, niſi ut duplicem errorem, alterum ex fato ethnico, alterum ex Pelagio naturæ ſupra modum indulgente, devitandum pro virili docerent eſſe.

Inſtabis. Si fuiſſet hæreſis Prædeſtinatianorum, maxime quinto ſæculo. Atqui nulla fuit tali tempore. Et probatur: Si ejuſmodi hæreſis apparuiſſet quinto ſæculo, de illa mentionem faceret Auguſtinus; ſiquidem obſervavit in libro de hæreſibus alias antiquiores. Atqui nullam de ea facit mentionem, ergo, &c.

Reſpondeo negando minorem; ad probationem, diſtinguo maiorem. Si hæreſis talis extitiſſet quinto ſæculo mentionem implicitam de ea faceret Auguſtinus, concedo: explicitam, ſubdiſtinguo. Si habuiſſet Duces & Defenſores validos, concedo: ſin minus; nego. Mentionem implicitam facit ſanctus Doctor; ſiquidem refert, ut dictum eſt, Monaſterium Adrumetinum turbatum fuiſſe, occaſione earum rerum, quæ ſcripſerat & de efficacia gratiæ & de electione ſecundum propoſitum, ita ut quidam inferrent perimi liberum arbitrium, inutilemque eſſe correptionem, quia vero bona fide, & omni ſemota pertinacia, ſuum prodebant ſenſum, inſtructione quidem opus habebant, ſed ab hæreſi erant immunes, propter duo. Primo, quia ſua dogmata non propugnabant pertinaciter. Secundo, quia Eccleſia nihil adhuc expreſſe determinaverat circa iſtud momentum; & ideo Auguſtinus charitate fragrans, hæreſeos labem eorum dogmati inurere noluit. Cæterum Philaſtrius Brixienſis l. de hæreſibus, hæreſi 67. expreſſe docet hæreſim Prædeſtinatianorum exortam fuiſſe ante Auguſtini & Monachorum Adrumetinorum tempora, videlicet occaſione loci Apoſtoli de induratione Pharaonis, *Rom.* 9.

Urgebis iterum. Ideo aſſeritur hæreſim Prædeſtinatianorum apparuiſſe circa Auguſtini tempora, & quidem cum majori ſtrepitu & expreſſius quam prioribus ſæculis, quia Auguſtinus ſcripſit librum alterum de gratia & libero arbitrio, alterum de correptione & gratia contra errorem Monachorum Adrumetinorum: atqui hoc non eſt veriſimile, & probatur. Primo, quia ipſe Auguſtinus l. 2. retrac. c. 66. teſtatur librum de gratia & libero arbitrio ſcripſiſſe contra eos qui ut ſalvarent liberum arbitrium, negabant gratiam, ſcilicet Pelagianos. 2. Monachi Adrumetini Catholice ſentiebant de gratia. Sic enim Valentinus Præſul in Epiſtola ad S. Auguſtinum de fidei puritate ſuorum Monachorum ſcribit: *Servi tui Flori hæc fides eſt Pater, non ſicut fratres illi ſunt locuti; impræſentiarum audierunt ab eo dictum, non juxta merita noſtra dari donum pietatis, ſed per gratiam Redemptoris.*

Reſpondeo. Negando minorem: ad probationem diſtinguo. Auguſtinus ſcripſit librum alterum de gratia & libero arbitrio, alterum de correptione & gratia contra Pelagianos; & ſimul contra errorem Monachorum, concedo: nullo modo ſcripſit contra errorem Monachorum, nego. Contra Pelagianos quidem, qui ut ſalvarent liberum arbitrium, negabant gratiam, ſcripſit primario librum de gratia & libero arbitrio, ſed ſecundario ad inſtructionem Monachorum. Scripſit vero librum de correptione & gratia directe contra errorem Monachorum, qui ex efficacia gratiæ inferebant correptionem eſſe inutilem. Sic enim loquitur l. 2. retr. c. 66. *Propter eos, qui cum de-*

fendi-

fenditur Dei gratia putantes negari liberum arbitrium, ſic ipſi defendunt liberum arbitrium, ut negant Dei gratiam, aſſerentes eam ſecundum merita noſtra dari; ſcripſi librum cui titulus eſt de gratia & libero arbitrio; ad eos autem ſcripſi Monachos Adrumetinos in quorum Monaſterio de hac re cœperat contentio.

Ad alteram probationem diſtinguo. Fides aliquorum Monachorum erat pura, concedo: omnium, nego. Diviſum quippe in duas partes Monaſterium erat, alii enim bene ſentiebant de gratia Chriſti, ut Valentinus Præſul & Florus: alii in pravum ſenſum doctrinam Auguſtini detorquentes, pravas contra libertatem eruebant conſequentias, ut Felix & Creſcentius; quia vero magna erat, ut ipſe fatetur Auguſtinus, inter illos contentio, quid mirum, ſi multi Catholice de gratia opinabantur, quidam contra perverſe, defectu ſcilicet aut ſagacitatis animi, aut etiam humilitatis & pietatis?

Oppones 2. Præſes Maguinius & alii non pauci dogmata Prædeſtinatianorum tanquam mere conficta habent, nec aliud quam objectiones Gallorum adverſus S. Auguſtini de efficacitate gratiæ doctrinam præ ſe ferre propugnant. Et vero Maſſilienſes, ut referunt SS. Proſper & Hilarius in ſuis ad B. Auguſtinum Epiſtolis, objiciebant ſancto Præſuli gratiam pro ut ab illo propugnatam liberum prorſus adimere arbitrium, immo & quoddam fatum prorſus horrendum in vitam inducere humanam. Igitur hæreſis prædeſtinatiana eſt merum commentum.

Reſpondeo 1. retorquendo argumentum. Ergo quia hæc & ſimilia Maſſilienſes objiciebant Auguſtino, jam prædeſtinatiana extabat hæreſis, quandoquidem iſtas objectiones, ſeu potius improperia a Prædeſtinatianis eo ſane mutuati ſunt ſcopo, ut exoſam omnibus redderent tanti Doctoris de efficacia gratiæ doctrinam, ſicque unico veluti ictu ſeu impetu Auguſtinum proſtrare confidebant; nimirum oſtendendo ipſius de gratia opiniones, eſſe hæreticorum profliganda & abominanda dogmata.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: Dogmata Prædeſtinatianis affixa ſunt objectiones Gallorum, ſimul & Prædeſtinatianorum errores, concedo: & non ſunt, nego, Maſſilienſes ut paucis efficaciam gratiæ, ejuſque ad initium fidei neceſſitatem exploderent, ex ea liberi arbitrii ſubſequi interitum prædicabant, nec in hac ſola ſiſtebant calumnia, verum etiam ex gratia præveniente & efficaci prædeſtinationem neceſſitantem, alioſque Prædeſtinatianorum nævos inferre non dubitabant. Et vero Auguſtinus librum de gratia & libero arbitrio non ſcripſit adverſus Semipelagianos, ſiquidem nondum ſuos promebant errores, nec a fortiori librum de correptione & gratia, non enim gratiam per ſe efficacem, ſed ſolum indifferentem & naturæ pediſſequam admittebant; unde nec ex gratia inferebant inutilem eſſe correptionem. Supereſt igitur B. Auguſtinum ſcripſiſſe librum iſtum pro inſtructione Monachorum Adrumetinorum, adeoque contra Prædeſtinatianorum errores, quos jam aut propugnare, aut ſaltem prædicare tentabant.

Objicies 3. SS. Hilarius & Proſper hæreſim Prædeſtinatianorum nuſquam impugnarunt, ſed ſolummodo Gallorum objectiones, ut vindicarent B. Auguſtinum a variis calumniis, immo altum eſt apud eos de illo momento ſilentium. Sed ſi ejuſmodi extitiſſet hæreſis, de ea profecto ſermonem inſtituiſſent ſancti Præſules, oſtendendo improperia Auguſtino facta, ex hæreticorum officina prodiiſſe, ut exoſa ejus redderetur de gratia doctrina: ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Hilarius & Proſper hæreſim Predeſtinatianorum non impugnarunt, immediate & directe concedo: mediate & indirecte, nego. Dictum eſt errorem Prædeſtinatianorum uſque ad Auguſtini tempora non fuiſſe proſcriptum ab Eccleſia tanquam ſpecialem hæreſim, eo quod Duces alicujus nominis & defenſores non haberet, ſed partim ex dubiis illiteratorum, partim ex contentione & diſſidio aliorum, partim etiam ex multorum obmurmuratione naſcens, paulatim ſed ſine ſtrepitu ſerpebat in mundo. At vero hæreſis Semipelagiana graves habebat Duces, Epiſcopos ſcilicet & Abbates omni exceptione majores; hinc non mirum, ſi toti incumbere viſi ſint Hilarius & Proſper, in refutandis eorum objectionibus, ut a nævis defenderent S. Auguſtini doctrinam

nam de efficacia gratiæ; quamobrem omiſſis opinionibus virorum obſcuri nominis, quales tunc erant Prædeſtinatiani, ſolummodo de objectionibus Gallorum ſolvendis ſatagebant, de hoc momento potiſſimum loquebantur. At probando objectiones Maſſilienſium non ſequi ad doctrinam B. Auguſtini, ſimul refellebant Prædeſtinatianorum dogmata, quippe quæ erant concluſiones, quas male inferebant Semipelagiani ex principiis Auguſtini de gratia efficaci. Propter has & ſimiles rationes, SS. Hilarius & Proſper non petierunt a B. Auguſtino contra Prædeſtinatianos auxilium, ſiquidem nulli litterati, ſaltem palam & ſcriptis defendebant eorum hæreſim; bene vero contra Semipelagianos.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Extiterunt Prædeſtinatiani, & hæreſis Prædeſtinatiana non eſt commentum,

Primo, Hoc indigitare videtur Apoſtolus Rom. 9. impugnat enim errorem quorumdam qui fatum in actiones humanas inducebant. *Dicis itaque mihi, voluntati ejus quis reſiſtit?*

Secundo. Permulti Patres hanc denotant hæreſim. In primis Origenes l. 3. Periarchon. Aug. Epiſt. 46.

Tertio. Hoc ipſum ſufficienter declarant Concilium Arauſicanum 2. Can. 25. Arelatenſe, Cariſiacum. His accedunt graviſſimi auctores, nimirum Hincmarus Epiſt. ad Nicolaum primum. Evodius Ticinenſis Epiſcopus l. 2. Epiſt. 19. ad Conſtantium, &c.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

Primo. NON diffitemur auctores expreſſam non feciſſe mentionem de hæreſi Prædeſtinatianorum tempore Origenis, immo nec Auguſtini, quæ licet concepta nondum tamen erat declarata; quippe quæ apertos non haberet Duces: attamen nedum in mentibus, ſed & in collationibus, ut ex diſſidio Monachorum Adrumetinorum liquet, ſerpere incipiebat.

Secundo, Non deſunt quidem qui aſſerant dogmata Prædeſtinatianorum, eſſe Maſſilienſium improperia adverſus Auguſtinum: verum unde objectiones Gallorum ortum ducebant, niſi ab hæreſi prædeſtinatiana? Iſti enim ut doctrinam B. Aug. exoſam redderent, eam Prædeſtinatianorum dogmata complecti per fas & nefas contendebant,

---

SECTIO SECUNDA.

An Lucidus Presbyter quinto ſæculo adhæſerit Prædeſtinatianis.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multipliciter.

PRIMO. Ex Hiſtoricis in articulo præcedenti relatis, ita Baronius, Sigebertus, & ex recentioribus Sirmondus, Pater Alexander & alii.

Secundo. Ex Epiſtola Fauſti Regienſis Epiſcopi ad Lucidum, in qua ſex capita proponit illi damnanda, quæ errores Prædeſtinatianorum, de quibus ſupra, complectuntur: quæ quidem Epiſtola a Concilio Arelatenſi approbata eſt; namque Leontius, qui huic præſidebat Concilio, iſtam mandaverat Fauſto provinciam, ut ſi fieri poſſet, ad meliora revocaret errantem,

Tertio. Ex libello ipſius Lucidi ad Epiſtolam Fauſti ſic reſpondentis. " Proinde „ juxta prædicandi recentia ſtatuta Concilii, damno vobiſcum ſenſum illum, „ qui dicit, humanæ obedientiæ laborem „ divinæ gratiæ non eſſe jungendum; qui „ dicit, poſt primi hominis lapſum ex „ toto arbitrium voluntatis extinctum; „ qui dicit, quod Chriſtus Dominus & „ Salvator noſter, mortem non pro omnium ſalute ſuſceperit; qui dicit, quod „ præſcientia Dei hominem violenter „ compellat ad mortem; vel quod Dei „ pereant voluntate, qui pereunt; qui „ dicit, quod poſt acceptum legitime baptiſmum, in Adam moriatur quicunque „ deliquerit; qui dicit, alios deputatos „ ad mortem, alios ad vitam prædeſtinatos. „ Obſerves velim benevole lector, Fauſtum in præfatione librorum ad Leontium Arelatenſem Epiſcopum, teſtari

teſtari iſtam errores Lucidi confutandi accepiſſe provinciam.

Quarto. Ex Conciliis. Arelatenſe tertium & Lugdunenſe teſtimonium perhibent veritati, nedum enim Lucidi proſcripſerunt errores, verum etiam Patres Synodici tum ſuffragiis tum ſubſcriptionibus approbant Fauſti Epiſtolam qua Lucido minatur anathema, niſi citius ſuos ejuret errores. De his Synodis mentionem faciunt Baronius ad annum Chriſti 490. num. 16. 17. 33. &c. Sigebertus & alii tam veteres quam recentiores hiſtorici, unde fieri non poteſt, eſſe, ut quidam autumant, purum commentum. Igitur Lucidus adhæſit Prædeſtinatianis. Sic utique propugnat Binius in ſuis ad Concilium Arelatenſe & Lugdunenſe obſervationibus.

Solvuntur Objectiones.

OBJICIES. Dicta in probationibus ſunt commenta Fauſti Semipelagiani. Et ideo nulla fide digna. Igitur Lucidus non adhæſit Prædeſtinatianis.

Reſpondeo 1. Hominem poſſe deficere in uno, & bene agere in altero. Photius licet Schiſmaticus, & Sozomenus tametſi hæreticus, pro multis tamen Hiſtoriæ momentis audiuntur & ponderant, quidni & Fauſtus licet Semipelagianus audietur contra Prædeſtinatianos, maxime cum motivo fidei eos in ore haberet, tum quia hanc ſuſceperat a Leontio provinciam refutandi Lucidum? Præter auctores ſupra laudatos in probationibus, Malderus antiſynodi c. 1. docet Dordracenam Synodum convenire in dogmatibus de libero arbitrio cum Prædeſtinatianis proſcriptis, ſic enim loquitur de Capitulis Dordracenis: *De primo quod eſt de ipſa prædeſtinatione & reprobatione, reperimus in Epiſtola Fauſti ad Lucidum, approbante toto Concilio Arelatenſi tertio tanquam Catholicæ Fidei Canones ejuſmodi, anathema illi, qui per Dei præſcientiam in mortem deprimi hominem dixerit, &c.*

Reſpondeo 2. Epiſtolam Fauſti, qua compulit Lucidum ſuos ejurare errores, ut in antiquis Codicibus legitur, munitam eſſe ſubſcriptione non ſolum Fauſti, ſed & aliorum Galliæ Epiſcoporum in pietate & eruditione nulli ſecundorum, ſcilicet Auxonii, Pauli, Eutropii, Pragmatii, Patientis, Euphrongi, Megetis, Claudii, Lucadii, & Juliani. Addo quod Semipelagianiſmum nondum erat ab Eccleſia damnatum quum ſcripſit Fauſtus contra Prædeſtinatianos, unde perperam objicitur eum fuiſſe Semipelagianum ad declinandum ipſius auctoritatem contra Lucidum, maxime vero cum ipſe Lucidus in ſua retractatione fateatur ſe male ſenſiſſe de libero arbitrio propter præſcientiam Dei quam conciliare cum libertate humana non poſſe, aſſerebat.

Inſtabis. Henricus Caniſius dicit Epiſcoporum ſubſcriptionem non inveniri in Epiſtola Lucidi in manuſcripto codice ex Bibliotheca Monaſterii ſancti Galli, igitur ruit ultima reſponſio.

Reſpondet R. P. Morinus Fauſtum primo miſiſſe ſuam Epiſtolam propria ſolum manu ſubſcriptam ad Lucidum, remiſſam vero poſtea fuiſſe ad Epiſcopos ſupra laudatos, qui quidem in Concilio adunati, ut multa alia pertractarent negotia, eidem ſubſcripſerunt; unde non mirum ſi in quibuſdam codicibus Epiſtola appareat ſola Fauſti & Lucidi manu ſubſcripta, in aliis vero qui eam cum actibus Concilii referunt, omnium Epiſcoporum ſubſcriptione munita affulgeat illa eadem Epiſtola. Et ſic præclare admodum abſque negotio omnes omnino conciliantur codices.

Reſpondeo 1. Fidem non eſſe adhibendam codici S. Galli, ſiquidem apparet corruptus, quippe qui non referat ſubſcriptionem Fauſti in ſuo loco, namque multas alias materiæ diſcretæ quæſtiones exponis, antequam de ſubſcriptione faciat mentionem.

Rurſus inſtabis. Plurima reperiuntur in Epiſtola Fauſti, & in libello Lucidi in quo ſuos ejurat errores, fidei prorſus contraria, igitur fides non eſt adhibenda Epiſtolæ Fauſti & libello Lucidi. Igitur Lucidum adhæſiſſe Prædeſtinatianis commentum eſt: probatur antecedens; in Epiſtola Fauſti hæc habentur: *Anathema illi qui hominem cum fideli confeſſione ſolemniter baptizatum, & aſſerentem Catholicam fidem, poſtmodum per diverſa hujuſmodi oblectamenta lapſum in Adam & originale peccatum fuiſſe aſſeruerit*. Propoſitio autem contraria eaque catholica eſt, qui poſt baptiſmum labitur, periit in Adam & per originale peccatum, quatenus per peccatum

catum actuale renovat Adæ peccatum. Iſtud vero legitur in libello Lucidi *damno ſenſum illum qui dicit ab Adam uſque ad Chriſtum, nullos ex gentibus per primam Dei gratiam, ideſt, per legem naturæ, in adventum Chriſti fuiſſe ſalvatos, eo quod liberum arbitrium in primo homine perdiderint.*) Ex quo quidam concludunt Lucidum per legem naturæ intelligere naturæ vires, adeoque ipſum in hoc adhærere Pelagianis: deinde vero liberum arbitrium per peccatum Adæ totaliter extinctum eſſe indigitare: ſed iſtæ duæ propoſitiones manifeſtam involvunt contradictionem: igitur non ſunt in Epiſtola Fauſti convenientia adverſus Lucidum teſtimonia.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo minorem. Propoſitiones ſunt errōneæ in ſenſu extraneo concedo: in ſenſu proprio, nego. Senſus connaturalis anathematis quod invenitur in Epiſtola Fauſti idem eſt ac iſte Canonis 17. Seſſ. 6. Concilii Tridentini: (*Si quis iuſtificationis gratiam nonniſi Prædeſtinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos vero omnes qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, anathema ſit.*) Et vere, homo poſt baptiſmum lapſus in peccatum mortale, non periit propter peccatum originale, ſiquidem remiſſum fuit in baptiſmo, ſed propter peccatum actuale & perſonale, de quo non egit pœnitentiam.

Quoad Lucidum, dico intelligere per legem naturæ gratiam datam ante adventum quidem Chriſti, ſed tamen ex meritis Chriſti prævíſis conceſſam; ita colligitur ex verbis ejuſdem libri infra: (*Per rationem & ordinem ſæculorum alios lege gratiæ, alios lege Moiſis, alios lege naturæ quam Deus in omnibus cordibus ſcripſit in ſpe adventus Chriſti fuiſſe ſalvatos. Tamen ab initio mundi ab originali nexu, niſi interceſſione ſacri Sanguinis non abſolutos.* Ad aliud innuit Lucidus liberum hominis arbitrium in Adamo deperditum, diſtinguo, & hoc intelligit ſolummodo quoad perfectionem, ſed non quoad entitatem. Ita utique cenſet Auguſtinus, & merito; ſiquidem primus homo per lapſum amiſit facilitatem ad eligendum & faciendum bonum, qua gaudebat antea in ſtatu innocentiæ.

Urgebis adhuc. Concilia de quibus ſupra, nimirum Arelatenſe & Lugdunenſe, ſuſpecta ſunt & incerta, quandoquidem nullus de his meminit ante Hincmarum. Ergo negotium damnationis Lucidi propter hæreſim Prædeſtinatianorum, nulla certa fide conſtare poteſt. Igitur a primo ad ultimum manet, quæ dicuntur contra Lucidum eſſe conficta.

Reſpondeo. Epiſtolam Fauſti ad Leontium, a quo acceperat provinciam refutandi errores Lucidi, fidem facere ſufficientem; & vero, quomodo Fauſtus, vir alias ſanctitate inſignis, ut refert Andreas Duſauſſay quarto Calendas Octobris; de illo enim dicit quod ſancto fine quieverit, quod multis doctrinæ & piæ converſationis titulis ſit glorioſus, quod Eccleſia Rejenſis ex antiquo more cultu ſanctitatis eum veneretur. Quomodo, inquam, vir tot numeris abſolutus impoſuiſſet Galliæ Epiſcopis, qui adhuc ſuperſtites, non ignorabant quid actitatum fuerat in utroque Concilio contra Prædeſtinatianos adunato? Quomodo tales Epiſcopi, quorum laus in ore verſatur Hiſtoricorum, maxime Baronii, qui ad annum Chriſti 490. num. 17. & ſeq. multa refert de eorum & pietate & eruditione, tantum paſſi fuiſſent ſerpere in Galliarum Provinciis commentum?

Quinimmo, propter veteres & novas maxime Prædeſtinatianorum de die in diem graſſantes hæreſes Leontius, ita refert Pater Alex. diſſert. 5. ad ſec. 5. quotannis Synodum congregabat ex Hilarii ſummi Pontificis decreto, & tamen nullus auctor, ſaltem illorum temporum, meminit iſtius momenti, ergone propter aliquorum ſilentium res falſa?

Reſpondeo 1. Baronium, Sirmondum & alios permultos, ut Malderum in Antiſynod. c. 1. Alvarez de Origine hæreſis Pelagianæ c. 23. & 24. mentionem facere de Conciliis allatis, cæterum celebrata ſunt in urbibus celeberrimis, unde neminem latere potuerunt. Si igitur Fauſtus in hoc illuſiſſet publico, multi profecto ſtatim contra ipſum inſurrexiſſent: quod cum factum fuiſſe non legatur, ſtat veritas Conciliorum & condemnationis Lucidi propter errorem Prædeſtinatianorum. Igitur Lucidus adhæſit Prædeſtinatianis.

Perſiſtes. Fauſti libri erroribus Semipelagianorum ſcatentes apparent; immo approbati ſunt a Patribus Concilii Arelatenſis,

tenſis, quod patet ex Epiſtola Fauſti ad Leontium. (*In quo quidem opuſculo*, inquit, *poſt Arelatenſis Concilii ſubſcriptionem, novis erroribus deprehenſis, adjici aliqua Synodus Lugdunenſis exegit*.) Sed Epiſtola erroribus plena, & Concilia illam approbantia, nullius ſunt ponderis, igitur non patet ex his momentis Lucidum adhæſiſſe Prædeſtinatianis: maxime vero cum præcipua hujus aſſertionis fundamenta, Epiſtola ſcilicet Fauſti, Concilium Arelatenſe & Lugdunenſe, nulla fide ſint digna.

Reſpondeo 1. Dato & non conceſſo quod Fauſtus Semipelagianiſmum in ſuis libris caute & ſubtiliter ſparſerit, immo quod & Patres tum Arelatenſes, tum Lugdunenſes approbaverint ipſius opera, hoc ipſum probaret Lucidum reum fuiſſe hæreſeos Prædeſtinatianorum, quandoquidem Semipelagiani illam tanquam liberi arbitrii deſtructricem fortiter impugnabant. Addo iterum tunc temporis Semipelagianiſmum nondum fuiſſe ab Eccleſia proſcriptum. Et ideo ipſius defenſores dignos eſſe, quibus fides adhibeatur contra Prædeſtinatianos. Præterea nullus poteſt cum fundamento aſſerere Patres Arelatenſes & Lugdunenſes aliquem edidiſſe Canonem pro Semipelagianiſmo, nullus probabit eos propoſuiſſe ac definiviſſe tanquam fidei regulam, initium bonorum operum, maxime fidei eſſe a viribus naturæ. Igitur auctoritas utriuſque Concilii in toto ſuo robore manet contra Lucidum.

Reſpondeo 2. Negando Patres Arelatenſes approbaſſe libros Fauſti, quandoquidem Concilii ſubſcriptio de qua mentionem fecit Fauſtus, ſpectat tantum ipſius Epiſtolam ad Lucidum directam, quod patet ex Epiſtola ejuſdem Fauſti ad Leontium, in qua ſic loquitur; " Quod „ pro ſollicitudine paſtorali, beate Papa „ Leonti, in condemnando Prædeſtinationis errore Concilium ſummorum „ Antiſtitum congregaſtis, univerſis Galliarum Eccleſiis præſtitiſtis. Quod vero ad ordinanda ea quæ collatione „ publica doctiſſime protuliſtis, operam „ infirmis humeris, curamque mandaſtis, „ parum, ut reor, tanto negotio, parum ſanctæ exiſtimationi tuæ veſtræ „ conſuluiſtis. „ Ex quo ſequitur Fauſtum libros ſuos tum de gratia, tum de libero arbitrio poſt Synodum Arelatenſem in lucem protuliſſe, ſic enim exigebat Leontius; & ideo ejuſmodi libros ſubſcriptione Concilii munitos fuiſſe, nulla ſufficienti probatione conſtat.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Lucidus adhæſit Prædeſtinatianis.

Primo. Hoc patet ex Epiſtola Fauſti Regienſis Epiſcopi ad ipſum Lucidum.

Secundo. Ex libello ejuſdem Lucidi ad Fauſtum.

Tertio. Idipſum teſtantur Concilium Arelatenſe tertium & Lugdunenſe, Baronius & alii.

SYNOPSIS OBJECTIONUM.

Primo. Perperam quidem autumant commenta eſſe, ea quæ dicuntur de Lucido a Fauſto, licet enim foret tunc Semipelagianus, poteſt veriſſima referre, maxime cum Semipelagiani odio haberent Prædeſtinatianos.

Secundo. Non negamus Epiſtolam Lucidi fidei expreſſivam, primum a ſolo tantum Fauſto ſubſcriptam, verum poſtea a cæteris Epiſcopis ſubſignatam dicimus: unde diverſa fuere exemplaria, quidni & diverſi codices?

Tertio. Suſpecta ſunt Concilia Arelatenſe & Lugdunenſe: ergo, &c.

Reſpondeo negando; graviſſimi enim viri, ut Baronius & alii mentionem expreſſam de his faciunt.

SECTIO TERTIA.

Utrum Goteſcalcus adhæſerit Prædeſtinatianis nono ſæculo.

GOTESCALCUS natione Germanus, & ſecundum quoſdam Italus, profeſſione Monachus Abbatiæ Orbacenſis in Diœceſi Sueſſionenſi, mente ferinus, quietis impatiens, ut refert Flodoardus l. 3. Hiſt. Rhem. c. 14. doctrinæ S. Auguſtini ſtuduit. Familiaris erat cum Valfrido Abbate Monaſterii Augier divitis, & cum Lupo Ferrarienſi etiam Abba-

Abbate, ut patet ex Epiſtola tertia ejuſdem Lupi ad ipſum Goteſcalcum, qui quidem a Riggoldo Rhemenſium Corepiſcopo contra regulas ordinatus eſt Presbyter anno 847. & hoc abſque licentia Rothadi Sueſſionum Epiſcopi. Poſtea peregrinationis fucatæ devotionis motivo e Monaſterio nullis munitus obedientiæ litteris egrediens, Romam primo venit, deinde per omnia divagans loca ſpecie larvata Verbum Dei Barbaris prædicandi, exitioſos Prædeſtinatianorum errores in Germania diſſeminavit. Rabanus de hoc certior factus opuſculum contra illum conſcripſit, quem & in Moguntina Synodo damnavit. Sed in hæreſi pertinacem comperiens, remiſit ad Hincmarum ipſius Metropolitanum, qui correptum in carcerem detrudi curavit, ne in poſterum alicui fieret petra ſcandali & offenſionis; ita Baronius ad annum Chriſti 848. & alii complures tum Hiſtorici, tum Theologi. Quidam tamen Goteſcalcum ab errore purgare ſatagunt. Quibus & lubenti animo ſubſcriberemus, ſi ſalvo veritatis jure numquam aut prætermittendo, aut offendendo fieri poſſet.

CONCLUSIO.

Goteſcalcus Prædeſtinatianorum errorem nono ſæculo renovavit.

Probatur unico ſed efficaci argumento.

HÆRESIS Prædeſtinatianorum in hoc potiſſimum conſiſtit; quod ſtatuat quoſdam neceſſario deſtinatos eſſe ad vitam, quoſdam vero ad mortem & damnationem, quod etiam Chriſtus mortuus ſit tantum pro electis: atqui utrumque errorem tenuit, ſcripſit & prædicavit Goteſcalcus, igitur renovavit Prædeſtinatianorum errores. Minor in qua ſolum eſt difficultas probatur multis momentis.

Primo. Ex Rabano quem Trithemius vocat *virum in divinis Litteris eruditiſſimum, cui nec Italia ſimilem, nec Germania peperit æqualem*. Rabanus igitur ſcribens ad Heberardum Comitem, rogat ut non patiatur Goteſcalcum apud ſe vel in territorio ſuo commorari, monens pravos diſſeminare errores; de eo enim ſic ſcribit: *Quemdam Goteſcalcum hæc dicere, quaſi Deus prædeſtinatione ſua cogat homines interire*. Idem patet in Epiſtola ſua ad Hincmarum a Patre Sirmondo edita pag. 26. de eodem ſic ſcribit: *Bonum mihi videtur, ſi vobis placet, quod ſupra memorato hæretico, nulla detur occaſio atque licentia ſcribendi, atque cum aliquo diſputandi, antequam, ſi poſſibile ſit, ejus mens & ſenſus ad Catholicam redeat doctrinam*. Certe non ex alia hæreſi inſimulatur Rabanus Goteſcalcum, quam de Prædeſtinatiana, quem utique paterno adhortatur affectu, ut deſinat perdere animas.

Secundo. Ex Hincmaro qui in Epiſtola ſua ad Nicolaum primum ſummum Pontificem, dicit hunc Monachum ejectum ex Italia, fugiſſe in Dalmatiam; peragraſſe Pannoniam, Norvejam: & ubique ſuos ſub nomine Prædeſtinationis ſeminaſſe errores.

Tertio. Ex Concilio Moguntino in quo, præſidente Rabano, proſcriptus eſt Goteſcalcus propter prædictos Prædeſtinationis errores, ſic enim habet Epiſtola Synodalis a Rabano ad Hincmarum conſcripta, tom. 3. Con. Gall. p. 66. " Notum ſit, *inquit*, dilectioni veſtræ quod
" quidam gyrovagus Monachus, nomine
" Goteſcalco, qui ſe aſſerit Sacerdotem
" in veſtra Parochia ordinatum, de Italia venit ad nos Moguntiam, novas
" ſuperſtitiones, & noxiam doctrinam de
" Prædeſtinatione Dei introducens, &
" populos in errorem mittens: dicens:
" quod Prædeſtinatio Dei, ſicut in bono ſit, ita & in malo: & tales ſint
" in hoc mundo quidam, qui propter
" Prædeſtinationem Dei, quæ eos cogat
" in mortem ire, non poſſint ab errore
" & peccato ſe corrigere: quaſi Deus
" eos feciſſet ab initio incorrigibiles eſſe, & pœnæ obnoxios in interitum ire.
" Hanc ergo opinionem nuper in Synodo
" apud Moguntiam habita, ab eo audientes, & incorrigibilem eum reperientes,
" annuente atque jubente piiſſimo Rege
" noſtro Ludovico, decrevimus eum cum
" pernicioſa ſua doctrina damnatum mittere ad vos, quatenus eum recludatis
" in veſtra Parochia, unde primum inordinate deceſſit, & non ſinatis eum amplius errorem docere, & ſeducere populum Chriſtianum, quia jam multos,
" ut audivi, ſeductos habet.

Quarto. Ex Concilio Cariſiaco qui hanc tulit ſententiam contra Goteſcalcum.

Fra-

Frater Goteſcalce, Sacro-ſanctum Sacerdotalis Myſterii officium, quod irregulariter uſurpaſti, & in cunctis majoribus ac pravis actibus, atque perverſis doctrinis ea hactenus abuti non pertimuiſti, judicia Spiritus ſancti, cujus gratia munus eſt Sacerdotale officium, per virtutem Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti noveris tibi eſſe, ſi quo modo ſuſcepiſti, ſublatum ut ne ulterius eo fungi præſumas penitus interdictum, &c. Obſerves velim, damnari Goteſcalcum propter perverſas doctrinas, quænam ſint, eadem Synodus declarat in quatuor Capitulis, in quibus proſcribit dogmata Prædeſtinatianorum.

In primo quidem declarat Deum quidem præſciviſſe perituros, (ſed non ut perirent, inquit, prædeſtinavit.)

In ſecundo, liberum arbitrium ſanari per gratiam, & gratia præventum ad bonum quidem valere, ad malum vero ſi gratia deſtituatur.

In tertio, Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.

In quarto denique Chriſtum pro ſingulis hominibus fudiſſe ſanguinem.

Quinto. Nullos habuit Goteſcalcus ſaltem certos & alicujus nominis defenſores, & ex hoc momento quomodo fucum faciunt quidam, & præcipue novatores, dicendo veritatem oppreſſam in Goteſcalco? Et vero non habuit ſummos Pontifices. Siquidem Nicolaus primus qui multa audierat de eo, & de ipſius in duobus Conciliis condemnatione, nihil movit pro ipſius apologia, & purgatione. Non Concilia, namque undecim celebrata ſunt inter Cariſiacum & Valentinum tertium, interque numeratur unum Romanum, & alterum Sueſſionenſe, quæ quidem veritatis patrocinia ſuſcepiſſent, ſi in Goteſcalco comperiſſent violatam veritatem & oppreſſam innocentiam. Immo ubique altum de Goteſcalco ſilentium. Non ipſam Eccleſiam Lugdunenſem, quæ ſi quid egit aut dixit in ejus favorem, inſcia patrocinata eſt. Ut primum enim certior facta eſt de erroribus Monachi, vehementer eum reprehendit & objurgavit. Quod quidem momentum ex multis patere conſtat.

AMULO Lugdunenſis Archiepiſcopus in Epiſtola ad Goteſcalcum pag. 42. ipſum ſic alloquitur: " Septimo loco prorſus
,, duo gravia mala in tuis nobis moribus
,, plurimum diſplicuerunt. Unum quod
,, Sacerdotes Dei & Rectores Eccleſia-
,, rum tantis injuriis & conviciis & ma-
,, ledictis laceras, tanto deſpectu & con-
,, tumacia conculcas, utique ſpiritu erro-
,, ris & ſuperbiæ miſerabiliter deceptus,
,, ut omnino nihil Chriſtianæ patientiæ,
,, nihil Chriſtianæ reverentiæ habere vi-
,, dearis. Nam inter cætera, omnes qui
,, inſaniæ ſenſuum tuorum zelo fidei reſi-
,, ſtunt, hæreticos appellare non metuis,
,, eoſque de bono & erudito viro, atque
,, Catholico Epiſcopo Rabaniticos nuncu-
,, pare præſumis.

Idem in eadem Epiſt. pag. 19. eum increpat quod male ſentiat & loquatur de Prædeſtinatione. " Quarto loco diſpli-
,, cet nobis valde, quia tam dure & in-
,, diſciplinate & immaniter de divina
,, Prædeſtinatione ſentis & loqueris in
,, damnatione reproborum, ut omnes il-
,, los qui ad ſiniſtram ponendi ſunt in die
,, judicii, & cum diabolo atque Ange-
,, lis ejus pro malis meritis ſuis æterno
,, igne damnandi, ita ſunt divinitus ad
,, interitum prædeſtinati, ut eorum pror-
,, ſus nullus aliquando potuerit, nullus
,, poſſit ſalvus eſſe. Quod ſentire & di-
,, cere, quid eſt aliud quam in Deum gra-
,, viter & horribiliter blaſphemare? Sic
,, illis ejus Prædeſtinatio hanc neceſſita-
,, tem irrevocabiliter impoſuit, ut omni-
,, no quod ad ſalutem ſuam proficeret
,, operari non poſſint.

Goteſcalcus non habuit defenſorem Lupum Servatum Moguntinum Presbyterum. Et vero licet nonnulli aſſerant libellum quemdam de tribus quæſtionibus opera R. P. Sirmondi in lucem editum, compoſuiſſe pro defenſione illius Monachi, tamen ad Ratramuum ſcribens conqueritur de Lupo ægre admodum ferens quod nullo modo ſibi patrocinari videatur.

Nempe, inquit, *tribus horum ſtudui proprium indere ſenſum,*
Marcaudo, Jonæ, atque Lupo rutilantibus ore,
Poſcens obnixe ſatagant, ut vera referrent,
Nemo ſed excepto quid adhuc mihi reddidit uno,
Qui cum ſit cautus ſimul & caſtus, eſt moderatus,
Sic jam terna ſui librans reſponſa libelli,

Ut dempto neutri pleno diſcrimine parti Congruat.

Igitur, Ex Goteſcalco Lupus nulli parti adhæret. Sed addo Lupum ſcripſiſſe directe contra errorem Prædeſtinatianorum, ſic enim ſequitur q. 3. pag. 54. „ Verum hoc quidam velut blaſphemum exe- „ crantur & damnant, quod derogetur „ plurimum Redemptori, niſi genera- „ liter omnes homines redemerit. Nos „ autem ſalva fide, hoc eſt quod ſuo San- „ guine Deus redemerit omnes quos vo- „ luerit, & nulli ſint redempti, niſi quos „ ille redemerit, ita cauſſam in medio „ relinquimus, ut ſi quilibet eundem San- „ guinem Redemptoris prodeſſe aliquid „ jam perditis valeant demonſtrare, non „ ſolum reſiſtamus nihil, verum etiam li- „ benter in eorum ſententiam tranſea- „ mus... Verum ne me irridendum, & „ reſpuendum pronuntient quibus placet „ omnes, ſive bonos, ſive malos indiffe- „ renter a Chriſto redemptos, ponam „ unum quod cum eis faciat teſtimonium, „ & eos omnes ut opinor in gratiam re- „ duxero. Joannes Conſtantinopolitanus „ doctrina & ſanctitate inſignis Epiſcopus, „ illud Apoſtoli, ut gratia Dei pro omnibus „ guſtaverit mortem: non pro fidelibus „ tantum, ſed pro mundo univerſo. Et „ ipſe quidem pro omnibus mortuus eſt. „ Quid autem ſi non omnes credunt? il- „ le quod ſuum erat implevit.

Sexto. Ex Theologis, Alvares de origine Pelag. hær. c. 30. docet Goteſcalcum impegiſſe in errorem Prædeſt. idem ſcribunt Duvallius in Notis ad lib. Eccl. Lug. contra Scotum, Gonetus, Pater Alexander, & alii permulti.

Septimo. Ex Hiſtoricis, idem referunt Annales Fuldenſes ad ann. 848. & Bertiniani, Aventinus ann. 54. Trithemius l. 3. vitæ Rabani, Flodoardus, Sigebertus, Baronius, Gravina, Ederus; hoc ipſum Uſſerius Calviniſta Hiſt. Goth. pag. 45. fatetur.

Jam in forma breviter ſic procedo. Ille docuit Prædeſtinatianorum dogmata qui de hoc non ſemel ab Epiſcopis reprehenſus, immo & per nonnullos emendatus & exauctoratus eſt, ſententia adverſus ipſum in Conciliis lata, atqui liquet ex probationibus rem ſic ſe habere. Ergo, &c.

Fit ſatis Objectionibus.

Objicies 1. Nulla apparent Concilii Moguntini acta. Igitur non poteſt colligi ex hoc momento Goteſcalcum fuiſſe tanquam Prædeſtinatianum in hac Synodo damnatum. Tum quia fuit ſolum conventus quorumdam Epiſcoporum ad placitum Regis, adeoque pro materia fidei non ponderans, tum quia etiam Flodoardus & alii non dicunt Goteſcalcum in hoc conventu damnatum, ſed ſolummodo repulſum, tum quia denique nemo poteſt eſſe ſimul judex & pars: Rabanus autem utroque fungebatur munere in hoc negotio.

Reſpondeo ad primum. Diſtinguo, acta Concilii Moguntini non apparent in particulari, concedo: in Epiſtola Synodali Rabani ad Hincmarum, nego. Quando negotium aliquod ſummatim & compendioſe pertractant Concilia Provincialia, non exprimitur cauſa in ſpecialibus actibus, maxime vero ſi in alio authentico inſtrumento inſcribantur: cum igitur Goteſcalcus prima vice in judicium vocatus eſt, & ſtatim fuerit convictus, non opus fuit proceſſum fuſioribus in actibus, quam in Epiſtola Synodica exprimere, maxime vero quum reus aliquis remittitur ad judicem connaturalem, ſicut de facto remiſſus eſt a Patribus Moguntinis Goteſcalcus ad Hincmarum Provinciæ Rhemenſis Archipræſulem. Qua de cauſa magis dicitur repulſus quam damnatus, licet tamen revera fuerit proſcriptus. Sunt innumera ejuſmodi Conciliorum exempla, ut in primo Cariſiaco & aliis permultis, quorum acta non apparent in tomis Conciliorum Typographiæ Regiæ.

Ad ſecundum diſtinguo, & mos fuit perantiquus ut Reges convocare poſſint ſui Regni Epiſcopos, vel pro Diſciplina Eccleſiaſtica reſtauranda, vel etiam ad hæreſes naſcentes comprimendas; quandoquidem heterodoxi pacem Eccleſiæ & Regni eodem ore & calamo conturbant, concedo: ſecus, nego. Omnes norunt quatuordecim Epiſcopos ad dedicandam Eccleſiam in Concilio Arauſicano ſecundo adunatos, verba gratiæ afflante Spiritu ſancto quaſi divinitus & explicaſſe & definivisſe. Præſules quippe pro rebus diſciplinæ adunati, inde ſumunt ſem-

per

per argumentum explicandi & protegendi fidem quando opus eſt. Sane neceſſe erat, ut tam illuſtres Eccleſiæ Principes Moguntiam vocati a Rege Ludovico cauſam Goteſcalci moverent, quandoquidem ut habetur in Cariſiaco, negotia tum civilia, tum Eccleſiaſtica peregrinis Prædeſtinatianorum doctrinis turbabat.

Ad tertium diſtinguo. Goteſcalcus fuit repulſus, quia remiſſus propter pertinaciam ad ſuum Metropolitanum, concedo: non fuit damnatus, nego; ita teſtatur Epiſtola Rabani, ſic referunt Hiſtorici. Quaſi vero non proſcripſiſſet Rabanus doctrinam hæreticam in Germania graſſantem, ut zizanias naſcentes in agro Domini, ſi fieri poſſet, in ortu ſuffocaret.

Ad quartum diſtinguo, nemo poteſt eſſe judex & pars pro ſeipſo, concedo: pro bono publico, nego. Omnis judex eſt pars contra reum, ſed pars pro bono publico, ad ipſum ſpectat punire legum prævaricatores. Rabanus partes quidem egit contra Goteſcalcum. Sed quas? non ſuas profecto, quippe qui nullam a Goteſcalco receperat injuriam, ſed partes Eccleſiæ, ſed fidei læſæ per doctrinam perverſam quam ſeminabat ille Monachus. Sicut igitur ad Paſtorem pertinet arcere baculo lupos, ita ad Epiſcopos propulſare baculo cenſuræ hæreſiarchas, ne corrumpant alios: quod ingemiſcens Rabanus exprobravit Goteſcalco, dicens eum multas animas jam tenere exitioſa doctrina captivas. De quo certum facit Hincmarum, ut ipſum provocet ad judicium plenum contra reum contumacem ferendum. Epiſt. Syn.

Oppones 2. In ſententia rei noxii expreſſa fit de crimine capitali mentio, ſed in ſententia lata contra Goteſcalcum a Concilio Cariſiaco altum eſt de hæreſi Prædeſtinatiana ſilentium, igitur non conſtat ex hoc momento Monachum illum iſtius hæreſeos fuiſſe reum. Addit Præſes Mauguinus, qui Goteſcalci partes ſuſcipit defendendas, ſententiam ab Hincmaro qui in ore, inquit, habebat infelicem illum Monachum prodiiſſe. Concilii Cariſiaci auctoritatem evacuare ſatagit auctoritate Valentini, quod quidem de Cariſiaco can. 4. ſic loquitur. " Porro Capitula quatuor quæ a conſilio fratrum „ noſtrorum minus proſpecte ſuſcepta ſunt, „ propter inutilitatem, vel etiam noxietatem & errorem contrarium veritati: „ ſed & alia 19. ſyllogiſmis ineptiſſime „ concluſa ... in quibus commentum diaboli, potius quam argumentum aliquod „ fide deprehenditur, a pio auditu fidelium penitus explodimus. „

Reſpondeo diſtinguendo, non ſit explicita mentio in ſententia de errore Prædeſtinatianorum, concedo: de hæreſi, nego: habetur enim & quidem expreſſe Goteſcalcum propter perverſas doctrinas damnari, non profecto de alia quam de Prædeſtinatiana hæreſi quæſtio movebatur, immo cum quatuor Canones Concilium Cariſiacum contra talem condiderit errorem, non opus erat ut exprimeretur, aut nominaretur in ſententia; qui quidem uſus etiam nunc in Romana viget Eccleſia, quæ ut plurimum in ſententiis contra hæreticos, nullam expreſſam de erroribus in particulari facit mentionem, ſed tantummodo eos propter hæreſis crimen damnat; tum quia in decurſu proceſſus non ſemel nominatur, & exprimitur error, qui eſt præcipuum controverſiæ caput.

Ad aliud momentum, dico Præſidem Mauguinum videre cauſam Goteſcalci deploratam, cum latam adverſus eum ſententiam, judicem videlicet Hincmarum variis inſulſiſque afficiendo contumeliis, declinare & a reo avertere ſatagit. Et vero eſto quod pro legibus Eccleſiaſticis ad ſeveritatem uſque ſteterit Hincmarus, non inde ſane malus, immo fidelis fuit Chriſti miniſter, qui verbo & exemplo præerat, forma gregis factus ex animo, addo, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ acerrimus propugnator; quippe qui ſuam Diœceſim piiſſimis munierit & ordinaverit Sanctionibus. Quid plura? Patres Cariſiaci, ipſo teſte Hincmaro l. de præd. c.2. pag. 22. pietate alias inſignes, veritatem in Goteſcalco & religionem vel deprimi, vel etiam penitus offendi, haud paſſi fuiſſent. Revera quidem aderant Concilio Vuenilo, & Hincmarus, ille Senonenſium, hic Rhemorum Archiepiſcopi: Epiſcopi vero complures, Fulconius Morinenſium, Teudericus Cameracenſium, Grothadus Sueſſionenſium, Lupus Catalaunenſium, Ragenarius Ambianenſium, Immo Noviomagenſium, Erpai-

Erpainus Sylvanectenſium, Yrminfridus Belvacenſium, Pardulus Laudunenſium, Teutboldus Lingonenſium, & Gernobrius Turonenſi in Provincia Epiſcopus: Chorepiſcopi quoque duo, Rigboldus & Witaus, ille Rhemorum, hic Cameracenſium, & alii multi in ſcientia & morum integritate nulli ſecundi, inter quos eminebant Venilo poſtea Rothomagenſium Archiepiſcopus, Æneas atque Iſaac deinde Pariſiorum & Lingonenſium Epiſcopi: & ipſe Bavo Goteſcalci Abbas. Qua, quæſo, ratione patroni Goteſcalci aſſerunt tantos viros cæco impetu conſenſiſſe condemnationi Monachi, alias obſcuri & nullius ferme nominis, ut gratiam veluti exhiberent Hincmaro Præſuli cui reſiſtere non auderent? Nunquid Bavo potuiſſet tuta conſcientia ſilere, & ſuum non defendere religioſum, immo nec ſui Ordinis conſulere honori, ut blandiretur Hincmaro?

Ad Concilium Valentinum dictum eſt ſupra, ubi de voluntate Dei ſalvandi omnes, errore facti fuiſſe deceptum, cum exarſit contra Cariſiacum: hinc Patres comperta veritate ſe retractaſſe leguntur in Concilio Tullenſi.

Quoad ſyllogiſmos quos commentum diaboli vocat, dico non inveniri in actibus Concilii Cariſiaci editionis regiæ. Creditur & tutius, ab aliquo additos poſt Concilium in codicibus, ut exoſum redderet Hincmarum.

Inſtabis, Goteſcalcus injuſte fuit damnatus; igitur auctoritas Cariſiaci nullius eſt ponderis. Probatur antecedens; nullus tanquam hæreticus damnatur, niſi contumax & errans; ſed talis non fuit Goteſcalcus, quandoquidem exhibuit varias fidei formulas. In breviori ſic loquitur: *Cum iſtis electis Dei, Auguſtino ſcilicet & Hilario & Catholicis credo & confiteor, prout divinitus afflatus, &c.* Porro Eccleſia non judicat de internis, neminem certe unquam damnavit, quoties accuſati profeſſi ſunt fidem. Ergo non potuit canonice damnari Goteſcalcus ut hæreticus Prædeſtinatianus. Unde quidam aſſerere non dubitant Nicolaum primum propter hoc noluiſſe approbare Cariſiacum Concilium.

Reſpondeo 1. Goteſcalcum ita fuiſſe contumacem, ut teſte Amulone, Rabaneticos hæreticos vocaret, cæteros qui ipſi aſſentiri nollent. Non deſunt qui aſſerant uſque ad mortem eum pertinaciter tenuiſſe Prædeſtinatianorum ſententiam.

Reſpondeo 2. negando antecedens, ad probationem diſtinguo. Goteſcalcus dixit idem credere cum electis Dei ſecundum ſuum ſenſum, concedo: ſecundum ſenſum ſanctorum Patrum & ab Eccleſia intentum, nego. Monachus ille, ut mos eſt apud hæreticos, fucum faciebat catholice loquendo, ut declinaret condemnationem, ſic Pelagius illuſit Patres Palæſtinos, Cæleſtius Zoſimum, Berengarius, teſte Lanfranco, coram doctis catholice, hæretice vero coram ſimplicibus loquebatur. Quod autem ſic egerit Goteſcalcus, patet ex verbis Amulonis ſupra citatis in ſua Epiſt. pag. 42. *Qui inſaniæ ſenſuum tuorum*, inquit Amulo, *zelo fidei reſiſtunt, hæreticos appellare non metuis*.

Reſpondeo 3. aliter & iterum negando antecedens; ad probationem diſtinguo. Goteſcalcus dicit credere idem cum electis quantum ad aliquid, concedo; quantum ad omnia, nego. Primo credidit prædeſtinationem ad peccatum & interitum, & in hoc jure merito damnatur de hæreſi, cum hoc ſit prædeſtinatianæ hæreſeos palmare caput. Pro electis vero duo dicit Auguſtinus, qui ſalvantur, ideo ſalvantur, quia vult Deus efficaciter eos ſalvari miſericorditer, deinde ſalvari per merita & bona opera libera. Primum concedebat Goteſcalcus, teſte Hincmaro l. de prædeſt. c. 14. & pro hac parte idem cum Auguſtino ſentiebat, ſed negabat opera eſſe libera, volebat prædeſtinationem imponere neceſſitatem, & conſequenter quoddam inducere in actiones humanas fatum: pro iſto momento ſane hæreticus fuit, unde & juſte proſcriptus.

Ad replicam, ex auctoritate Nicolai deſumptam, dico Statuta Provincialis Concilii obligare in provincia, ut primum promulgata ſunt, maxime circa fidem, niſi ſummus Pontifex aliter definiat. Igitur Canones Cariſiaci, contra Goteſcalcum erant validi. Nicolaus intelligens Eccleſias Galliarum paululum diviſas occaſione Goteſcalci, ſua quidem approbatione non munivit Cariſiacum, ſed utique non improbavit; unde licet Canones non obligarent tunc pro tota Eccleſia, bene tamen pro provincia Rhemorum,

rum, & ſane contra Goteſcalcum, plenum obtinebant robur.

Inſiſtes. Si Concilium Cariſiacum damnaſſet legitime aliquam hæreſim, Concilia conſequentia, videlicet undecim quæ celebrata ſunt a Cariſiaco uſque ad Valentinum tertium, maxime Romanum & Sueſſionenſe alterum, iterato anathemate proſcripſiſſent talem hæreſim. Hic enim fuit in Eccleſia uſus laudabilis, ut Concilia vicina temporum alicujus Concilii congregati contra hæreticos, damnationem latam repeterent ad confirmandum in fide populum. Sic Concilium Chalcedonenſe iterato anathemate percellit Neſtorium & ſuos, licet in Epheſino antea proſcriptos. Sed nullum ex dictis Conciliis notam inurit dogmatibus Goteſcalci: igitur non fuit legitime damnatus.

Reſpondeo diſtinguo, ſi illa Concilia fuiſſent Generalia, concedo: Si Provincialia, ſubdiſtinguo; ſi opus fuiſſet, concedo: ſi non opus fuiſſet, nego. Concilium œcumenicum eſt fidei regula infallibilis, & ideo attendit ad fidem univerſalem populi chriſtiani, quocirca iterum atque iterum anathemate percutit hæreticos, ne populi titubent in fide, aut in moribus deficiant; ſed provincialis Synodus non ſic; namque ultra ſuam non obligat provinciam. Jam vero cum nulla inerat in aliis provinciis de prædeſtinatione controverſia, quid mirum, ſi ſileant cuncta prædicta Concilia hæreſim Prædeſtinatianorum? Cæterum, dictum eſt ſupra, Nicolaum primum etiam circa iſtud momentum nihil movere voluiſſe, donec & fieret appellatio & de rebus actitatis certior fieret. Quid plura? Goteſcalcus non appellavit ad ſummum Pontificem: Igitur cauſa finita fuerat in Concilio Cariſiaco.

Urgebis. Eccleſia Lugdunenſis fide & antiquitate plurimum venerabilis defendit Goteſcalcum in libro trium Epiſtol. ſiquidem ibi admittit prædeſtinationem ad mortem, immo & mortem Chriſti reſtringit ad electos; quæ duo ſunt præcipua Prædeſtinatianorum dogmata. Igitur talis Eccleſia patrocinari videtur Goteſcalco, qui adeo nec eſt damnandus, nec ut hæreticus habendus.

Quæſtionem ſpecialem de mente Eccleſiæ Lugdunenſis circa prædeſtinationem inſtituemus in ſectione ſequenti, ubi oſtendemus non impegiſſe in Prædeſtinatianorum errorem, impræſentiarum ſatisfaciendum eſt objectioni.

Reſpondeo negando Eccleſiam Lugdunenſem faviſſe Goteſcalco & ipſum ab errore purgaſſe, quinimmo, ſuſpicata eſt ſemper eum male de prædeſtinatione ſentire, ut probavimus ſupra auctoritate Amulonis; immo certior facta de ejus pravis opinionibus, non ſolum in nulla patrocinata eſt, verum etiam improbavit, rejecit, damnavit. Iterum juvat afferre Amulonis teſtimonium. Enimvero in Epiſtola ſua ad Goteſcalcum directa probat; " Primo, variis Scripturæ locis omnes baptizatos Sanguine Chriſti fuiſſe redemptos, deinde inſurgit contra Prædeſtinatianos & ipſum Goteſcalcum his verbis: Deus juſto judicio ſuo prædeſtinat pœnas malis, prædeſtinat malos pœnis, nullum tamen prædeſtinat ut ſit malus, quia non malorum, ſed bonorum auctor eſt bonus. " Poſtea ſic concludit ad meliorem frugem faciendam hortando Goteſcalcum. " Quapropter, *inquit*, multum fraternitatem tuam hortor & moneo, & paterna pietate ac fraterna charitate perſuadeo ut revertaris in temetipſum, convertaris ad cor tuum, & excutias procul a te iſtum errorem vanum, & laborem infructuoſum, ac perniciosum, reſtituaſque te ſanctæ matri Eccleſiæ, excutias procul iſtum errorem; agnoſcit igitur " Amulo Goteſcalcum hæreticum.

Florus Eccleſiæ Lugdunenſis inſignis Diaconus, ſecundus venit in teſtimonium, quippe qui totis viribus & execratur & refellit Goteſcalci errorem; ſic enim loquitur c. 4. libri quem conſcripſit contra Joannem Scotum Erigenam. Quod autem " dicit, *Joannes ſcilicet Scotus*, ſecundum præfatum Goteſcalcum prædeſtinationis neceſſitatis vim: ſi ita hoc dicit, quaſi illa prædeſtinatio reproborum ad interitum alicui eorum vim & neceſſitatem imponat ad malum, ideſt, ut inevitabiliter mali ſint, & omnino aliud eſſe non poſſint, hoc omnino alienum eſt a fide catholica. " Dubitabat quidem Florus eſſe Prædeſtinatianos, ſed ſupponendo, ut revera erat, quod multi extitiſſent & extarent, maxime vero quod iſto praviſſimo errore labo-

laboraret Goteſcalcus, non ſolum illis non favet, ſed totis viribus, ut decet Doctorem catholicum, ubique impugnat in libro laudato, & etiam in quodam ſermone. " Ipſos quoque malos, *inquit*, „ non ideo perire, quia boni eſſe non potuerunt, ſed quia boni eſſe noluerunt. „ Poſtea ſermonem concludit, pronuntiando Goteſcalcum fugiendum eſſe ut hæreticum. Hæc vobis breviter reſcripſi ad ea quæ inſiſtitis. " Nunc fideliter deprecor & exhortor, ut in ſimplicitate & ſinceritate veræ fidei fundati, claudatis aures veſtras adverſus linguam nequam illius vaniſſimi & miſerrimi hominis, ſcilicet Goteſcalci, qui cum ſit paratus ad contentionem, & contumax adverſus veritatem, maluit infelix diabolico inflatus ſpiritu ſe a Chriſti Eccleſia & Sacerdotibus ſeparare, quam ſua profana inaniloquia deſerere.

Inſtabis. Eccleſia Lugdunenſis in libro ex tri. Epiſt. purgat ab errore Goteſcalcum his verbis: *Quapropter etſi illius miſerabilis Monachi improbatur levitas, improbatur temeritas, culpatur importuna loquacitas, non ideo divina neganda eſt veritas*. Ergo, &c.

Reſpondeo 1. diſtinguendo antecedens, Eccleſia Lugdunenſis purgat ab errore Goteſcalcum, quia tunc nondum erat certa de facto, concedo; & erat certa, nego. Ex dictis patet quod quando certior facta fuit, tunc ipſum projecerit & proſcripſerit; præterea non loquitur aſſertive, ſed ſolum dubitanter & opinative; namque ibidem dicit improbandam eſſe ipſius & levitatem & temeritatem. Juvat audire Florum qui l. contra Joannem Scotum Erigenam c. 4. ait: *Quod autem dicit, Joannes ſcilicet, præfatum Goteſcalcum prædeſtinationis neceſſitantis vim: Si ita hoc dicit, quaſi illa prædeſtinatio reproborum ad interitum alicui eorum vim & neceſſitatem imponat, ideſt, ut inevitabiliter mali ſint, & omnino aliud eſſe non poſſint, hoc omnino alienum eſt a fide catholica.*

Reſpondeo 2. iterum diſtinguendo, approbat Eccleſia Lugdunenſis Goteſcalcum quoad aliquem loquendi modum de prædeſtinatione, concedo; quoad ſubſtantiam doctrinæ, nego. Operæ pretium eſt obſervare his obſcuris temporibus diviſas fuiſſe in explicanda prædeſtinatione Eccleſias. Quædam quidem, & tutius, ita propugnabant non dari prædeſtinationem ad mortem, ut nequidem uti prædeſtinationis vocabulo ad ſignificandam reproborum juſtam damnationem tolerarent, & hoc ut magis & magis ab hæreſi Prædeſtinatiana diſcederent. Cæteræ vero quæ illam hæreſim ut fictitiam & merum commentum habebant, voce prædeſtinationis indifferenter utebantur ad deſignandum Dei decretum, tum præmii pro electis, tum ſupplicii & pœnæ pro reprobis. Sic opinabatur Eccleſia Lugdunenſis, unde non credens Goteſcalcum hæreſeos Prædeſtinatianorum vinculis obſtrictum, multa movit ut eum a tali purgaret crimine, dicendo quod licet improbanda ſit ejus temeritas, non ideo tamen deneganda veritas. Hoc eſt, tametſi dicat reprobos prædeſtinatos ad pœnam: hinc eundem a Concilio Cariſiaco ſolum propter duras ejuſmodi locutiones proſcriptum putabat.

Quod hic ſit genuinus Eccleſiæ Lugdunenſis ſenſus, patet ex verbis immediate antecedentibus; ſic enim effatur: " Si „ qui ſunt, qui ex hoc ſcandalizati videantur, tanquam per iſtud prædeſtinationis verbum neceſſitas male agendi cuiquam impoſita eſſe ſignificetur, inſtruendi potius fuerunt & breviter ac lucide docendi, quod Deus neminem prædeſtinaverit ad peccatum, ſed ad luendum ſupplicium pro peccato. Nec iſta prædeſtinatione aliquem cogat ad male agendum, ſed potius declaret judicem juſtum qui & peccata fieri noluit, & facta juſte ſe puniturum eſſe præſcivit. . . . Quapropter etſi illius miſerabilis Monachi improbatur levitas, &c. „ Vides, pie & juſte lector, quantum Eccleſia Lugdunenſis aliena ſit a doctrina Goteſcalci, & quomodo excuſat illum pro illo duntaxat vocabulo prædeſtinationis ad pœnam, quo abuſum fuiſſe nondum certo ſciebat.

Inſtabis. Lupus Servatus, Lupus Ferrarienſis, Ratramnus & ipſe Prudentius Trecenſis eandem tenent cum Goteſcalco opinionem de prædeſtinatione, nullus tamen eorum habetur ut hæreticus Prædeſtinatianus: igitur nec habendus Goteſcalcus. Probatur antecedens; omnes tenent prædeſtinationem ad mortem, quod eſt capitale Prædeſtinatianorum dogma,

ma, Lupus Servatus quidem in libello de tribus quæſt. Ferrarienſis, in libello ſuo de quæſtionibus prædeſtinationis ad Carolum Calvum directo, Ratramnus in 2. lib. de prædeſt. Prudentius denique in libro quem ſcripſit contra Joannem Scotum Erigenam. Ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo, omnes citati tenent prædeſtinationem ad pœnam in ſenſu catholico, & ſolum ad explicandas reproborum penas, concedo. In ſenſu erroneo, ut Goteſcalcus, nego. Solutio patet ex dictis modo pro juſtificatione Eccleſiæ Lugdunenſis. Rem totam explicat Lupus Servatus in ſuo libello, q. 2. ubi ſic „ loquitur : " De his prædeſtinationem „ Dei dici horrent *plerique* atque refu- „ giunt : in quibus & quædam præclara „ Præſulum lumina ... Qui ſi attende- „ rent, ſicut in Adam illo voluntate „ peccante omnes peccaverunt : ita prius „ illo abſque vitio exiſtente, omnes abſ- „ que vitio extitiſſe, Deum autem non „ homini neceſſitatem caſus intuliſſe ... „ Creator ... impleret ipſe quod voluit, „ bene utens & malis tanquam ſumme „ bonus, ad eorum damnationem quos „ juſte prædeſtinavit ad penam, & ad „ eorum ſalutem quos prædeſtinavit ad „ gloriam. Igitur negant prædeſtinationem neceſſitantem ad malum, & ſolo prædeſtinationis nomine, quod indifferens ad ſignificandum præmium vel ſupplicium reputant, uti minime verentur. Eodem prorſus modo cenſet Lupus Ferrarienſis. Porro Ratramnus lib. 2. de Prædeſt. fuſe quidem probat auctoritate D. Auguſtini prædeſtinationem ad penam, verum liberam, & nullo modo neceſſitantem. Æſtimamus, inquit, quod non paucis Eccleſiaſticorum „ doctorum ſententiis monſtratum ſit ma- „ los ad pœnam prædeſtinatos, non ta- „ men ad peccatum. Siquidem ex eo „ quod Deus præſcivit eos peccatores fu- „ turos, & in ſuis peccatis perſeveratu- „ ros, prædeſtinavit, ideſt, præordi- „ navit ad ſupplicium. Quæ tamen præ- „ ordinatio, ſive prædeſtinatio non eos „ neceſſitate quadam conſtringit, vel „ impellit ad penam ... tales novit eos „ quos ad penas diſpoſuit, ut digni eſſent „ de quibus ſic diſponeretur : propria enim „ voluntate deliquerunt.

Et infra : " ſed quoniam nonnulli fortaſſis cum audiunt iniquos ad pœnam „ prædeſtinatos, arbitrantur quadam ne- „ ceſſitate ad eam trahi, nec ab hac ne- „ ceſſitate aliquo modo poſſe mutari, non „ inconveniens nobis videtur manifeſtius „ id patefieri, ut & prædeſtinatio ma- „ lorum ad pœnam doceatur, nec tamen „ ideo ad eam perveniant, quia prædeſti- „ nati ſunt, ſed cauſa perventionis ex cul- „ pa ſit delinquentis, non ex neceſſitate „ prædeſtinantis. „

Prudentius eodem ſenſu loquutus eſt cum aliis; ſiquidem reprehendit Joannem Scotum, non quia uteretur verbo prædeſtinationis ad pœnam reproborum deſignandam, ſed quia cum accepiſſet ab Hincmaro ann. 851. Goteſcalcum refutandi provinciam, ſimulans ſe catholicum, multos propugnaret errores. Ut primum enim vulgatus eſt Scoti liber, Wenilo centum circiter propoſitiones, & magna ex parte falſas, pravas & hæreticas ab eo excerpſit, quas & refutandas miſit ad Prudentium, qui Joannem ſic alloquitur. „ Blaſphemias tuas, Joannes, atque impu- „ dentias, quibus in Dei gratuitam gratiam „ juſtitiamque inflexibilem procax invehe- „ ris, percurſo tuæ perverſitatis libro, „ quem ſub nomine cujuſdam Goteſcal- „ ci adverſus omnes Catholicos effudiſti, „ eo moleſtius accepi, quo te familiarius „ amplectebar. *Et c. 4. de tribus hæreſi- „ bus quas Joannes retulerat, ait* : De „ Pelagiana ſiquidem, quod libertatem „ arbitrii adeo extulerit, ut abſque au- „ xilio gratiæ Dei propriis viribus ni- „ teretur, & novimus, & deteſta- „ mur. Secundam quam duabus inſeris, „ & ex duabus compactam aſſeris, vi- „ delicet in prædeſtinationis neceſſitate, „ tam bonorum, quam malorum om- „ nium conſtituta, quamque Goteſcalca- „ nam novo vocabulo nuncupas, nec „ defendimus, nec tenemus. Tertiam „ vero quam Pelagianis contrariam aſſe- „ ris, qua ita donum gratiæ prædice- „ tur, ut libertas arbitrii funditus aufera- „ tur, nec legimus, nec audivimus. „ Cæterum Prudentius ſubſcripſerat Concilio Cariſiaco : igitur nihil movit contra ſanam prædeſtinationis doctrinam.

Dices, multa imponuntur Goteſcalco : quomodo enim homo interrogatus tot

amara ſcripſiſſet ad Amolonem, qualia illi imputantur? maxime vero cum libellum in quo ſiniſtra mente ſuam explicabat fidem, in ignem projicere compulſus fuerat? 2. Hincmarus non eſt omnino credendus, cum citatus fuerit in Synodo Metenſi ann. 861. propter aliquem nævum.

Reſpondeo ad primum, Hincmarum permiſiſſe Goteſcalco ſcribere ad Amolonem. Præterea, homo tametſi in carcere recluſus, inviſitur tamen ab amicis; quid igitur prohibet hominem ſubtilem alias doctum, qualis erat Goteſcalcus, ſcripſiſſe, immo & ſine libris compoſuiſſe defenſionis libellos, cum vexatio det intellectum? ſi in carcere edidit Fidei profeſſionem, alia potuit & componere & ſcribere.

Ad ſecundum, Flodoardus obſervat Hincmarum fuiſſe irregulariter citatum, & Nicolaum primum hanc reprobaſſe Synodum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Goteſcalcus adhæſit Prædeſtinatianis.

Primo. Hoc colligitur ex Epiſtola Rabani ad Eberardum Comitem, & ex Concilio Moguntino.

Secundo. Expreſſius ex Cariſiaco & Hincmaro.

Tertio. Hoc ipſum referunt & Theologi & Hiſtorici; Theologi quidem, ut RR. PP. Cellot, Deſchamps, hic in libro de Prædeſtinatianis, ille in l. de hær. Janſen.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Objicitur 1. Non claret ex Conciliis Moguntino & Cariſiaco proſcriptum fuiſſe Goteſcalcum; in iis quippe nulla fit mentio de hæreſi prædeſtinatiana. 2. Patres Valentini non approbant doctrinam de prædeſtinatione a Concilio Cariſiaco datam. 3. Nicolaus primus non approbavit iſtud Concilium. 4. Goteſcalcus orthodoxam protulit Fidei confeſſionem. 5. Eccleſia Lugdunenſis iſtius Monachi ſuſcepit partes defendendas, & ab hæreſeos labe eum purgavit.

Reſpondeo ad primum, patere ex Epiſtola Synodica Concilii Moguntini Goteſcalcum in eo fuiſſe proſcriptum: immo Concilium Cariſiacum ei hæreſeos notam rurſus inuſſit.

Ad ſecundum. Patres Valentinos non attigiſſe genuinum Concilii Cariſiaci ſenſum conſtat, ſed eo poſtea intellecto ſe retractaverunt in Synodo Tullenſi apud Saponarias.

Ad tertium hæc eſt reſponſio: Nicolaus primus Galliarum Eccleſias in materia prædeſtinationis commotas & veluti inter ſe diviſas intelligens, æquum duxit approbare, aut etiam abjicere Concilium Cariſiacum, cujus tamen definitio ligabat in Diœceſibus Epiſcoporum Concilii.

Ad quartum dico Goteſcalcum voce tenus, ut fucum faceret, rectam protuliſſe Fidei profeſſionem.

Ad quintum reſp. Eccleſiam Lugdunenſem inſciam, ſeu ignaram facti, primum ſuſcepiſſe Goteſcalci partes; verum re maturius ponderata, in eum vehementer exarſiſſe.

SECTIO QUARTA.

Utrum Eccleſia Lugdunenſis impegerit in errorem Prædeſtinatianorum.

ANNO 853. Hincmarus ſcripſit ad Amolonem Archiepiſcopum Lugdunenſem de actitatis in Conciliis Moguntino & Cariſiaco, cauſa Goteſcalci, cujus & refert errores; ſcripſit & Pardulus Laudunenſis Epiſcopus, & ſuis adjunxere litteris Epiſtolam Rabani ad Nothingum, quæ tres Epiſtolæ lectæ ſunt in Conventu Eccleſiæ Lugdunenſis, ut quæ ſentiret circa talia capita ſecundum Scripturam & Patres reſpondere dignaretur. Quibus penſatis libellum de tribus Epiſtolis nuncupatum, eo quod reſponſionem ad tres prædictas Epiſtolas contineret, protulit. Quidam hoc opuſculum Remigio Amolonis ſucceſſori tribuunt, quidam vero Floro, omnes ſub nomine Eccleſiæ Lugdunenſis intelligunt. Multa catholice & ſine tergiverſatione liber ille complectitur de prædeſtinatione electorum, de morte Chriſti pro ſalvatis & ſalvandis, etiam

pro

pro baptizatis licet poſtea in peccato morientibus. Sed an Deus velit ſalvos fieri infideles, qui numquam credituri ſunt in ipſum? an Chriſtus ſit mortuus pro eiſdem & pro reprobis inter negationem & affirmationem hæret talis Eccleſia; & ideo in controverſiam vertitur, num in hoc puncto adhæſerit Prædeſtinatianis? pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Eccleſia Lugdunenſis non impegit in errorem Prædeſtinatianorum.

Hæc concluſio ſequitur ex dictis modo, luce clarius quippe oſtendimus illam Eccleſiam non adhæſiſſe doctrinæ Goteſcalci.

Probatur tamen hoc argumento. Illa Eccleſia non impegit in errorem Prædeſtinatianorum, quorum execratur dogmata: quæ catholice ſemper loquitur, quæque in dubiis nihil pronuntiat contra fidem, ſed reſpondet expectando humiliter quid Patres, quid Concilia, & ſummi Pontifices circa caput controverſiæ pronuntiaturi ſint. Atqui ſic ſe gerit Eccleſia Lugdunenſis: igitur non impegit in errorem Prædeſtinatianorum. Probo minorem quoad ſingulas partes.

1. *Eccleſia Lugdunenſis* execratur errorem palmarem hæreſis prædictæ, ſcilicet prædeſtinationem neceſſitantem ad mortem & peccatum. Hoc patet ex ſeptem regulis maxime catholicis, quas exhibet ad catholice loquendum & ſentiendum de prædeſtinatione. 1. Statuit præſcientiam rerum apud Deum eſſe æternam. 2. Omnia ſubjici præſcientiæ & prædeſtinationi Dei. 3. In operibus Dei non eſſe alia præſcita & alia prædeſtinata, ſed in eodem ſenſu ſumit præſcitum & prædeſtinatum, illud vero eſſe prædeſtinatum quod eſt a Deo factum, & ideo omnia bona eſſe præſcita & prædeſtinata. 4. Mala culpæ, cum ſint opera ſolius creaturæ, eſſe quidem præſcita, ſed non prædeſtinata. In quinta vero ſic loquitur: *Omnipotens Deus eadem præſcientia & prædeſtinatione ſua, ita quoſdam malos in ſua iniquitate & impietate, & præſcivit perſeveraturos, & ob hoc juſte prædeſtinavit perituros, ut ex ipſa certa præſcientia & juſta prædeſtinatione ſua nulli neceſſitatem impoſuerit, ut malus eſſet, & aliud eſſe non poſſet.* Idem confirmat in regula ſeptima, ubi dicit divinam præſcientiam & prædeſtinationem non nocere libertati, eo quod non impediant quin homo poſſit de malo in bonum mutari. Igitur Eccleſia Lugdunenſis execratur errorem prædeſtinatianum. Hoc patet adhuc ex Epiſt. Amolonis ad Goteſcalcum pag. 19. in qua quidem eum ſic alloquitur: *Diſplicet nobis valde, quia tam dure & indiſciplinate & immaniter de divina prædeſtinatione ſentis.... Quid eſt aliud quam in Deum graviter & horribiliter blaſphemare, ſi illis ejus prædeſtinatio hanc neceſſitatem irrevocabiliter impoſuit, ut omnino quod ad ſalutem ſuam proficeret, operari non poſſint?* ſcilicet reprobi. Ergo, &c.

2. *Eccleſia Lugdunenſis* ſemper catholice loquitur de dogmate prædeſtinationis; etenim regula quinta expreſſe defendit ſolummodo præſcientiam & prædeſtinationem, quæ libertati humanæ cohærent, omnemque aliam, tanquam fidei contrariam prorſus rejicit. In ſeptima idem repetit, & ne aliquis ſcandalum patiatur, eo quod dicat reprobos ad pœnam prædeſtinatos, declarat per illud verbum (*prædeſtinatos*) ſe non intelligere aliquid quod vim inferat libertati, ſed tantummodo juſtitiæ Dei ordinationem, quæ ex prævifione peccatorum decernit ſupplicia pro malis. *Si qui ſunt*, inquit, *qui ex hoc ſcandalizari videantur, tanquam per iſtud prædeſtinationis verbum neceſſitas male agendi, cuiquam impoſita eſſe ſignificetur, inſtruendi potius fuerunt, & breviter ac lucide docendi, quod Deus neminem prædeſtinaverit ad peccatum, ſed ad luendum ſupplicium pro peccato.*

3. *Eccleſia Lugdunenſis* in dubiis circa alia minus principalia Prædeſtinatianorum dogmata, ſcilicet de voluntate Dei & morte Chriſti pro ſalute omnium hominum, modeſte & catholice ſuum aperit ſenſum, dicendo Deum velle ſalutem omnium electorum, & Chriſtum pro illis mortuum, intelligendo de voluntate conſequenti & efficaci; namque in probationem affert illud Prophetæ, *Omnia quæcumque voluit fecit*. Igitur loquitur ſolum de voluntate factiva, nec movet quæſtionem de voluntate generali & ordina-

dinativa ; quod ſi qui ſint, qui locum Apoſtoli, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, intelligere velint de ſingulis hominibus, non eos damnat, immo ait eos poſſe hanc propugnare opinionem, modo non damnetur Auguſtinus; quando vero Deum ſolos electos velle ſalvare pronuntiat, loquitur de voluntate ſolum conſequenti. Revera quidem, libro de tribus Epiſtolis, pag. 362. *Deus vult omnes ſalvos fieri*, ad ſolos electos reſtringit, quia (ut Scriptura dicit, *omnia quæcumque voluit Dominus fecit*, eodem prope modo ſemper argumentatur denotando voluntatem effectricem ; " quid ergo re„ ſtat, *inquit*, niſi ut ille, qui om„ nia quæcumque voluit fecit, ideo „ hoc non faciat, quia nolit ? „ *pag.* 376. Loquendo de voluntate Dei generali pro ſingulis, ait : " Quem ſenſum „ illorum Apoſtoli verborum etiam nos „ ſuperius commemoravimus, & fideli„ ter poſſe accipi diximus... Si cæteros, „ intellige *tam Angelos quam homines*, ita „ vult ſalvos fieri, ut tamen eos non „ ſalvos faciat, ſed omnino perire per„ mittat, utrumque hic evidenter appa„ ret, & erga creaturam ſuam, ſcilicet „ bonitas Creatoris, & erga ejuſdem „ creaturæ iniquitatem, ſeveritas judicis. „ *Et pag.* 375. " Et licet alii quidam „ ſancti & venerabiles Patres ſimpliciter „ illa Apoſtoli verba accepiſſe inveniun„ tur, utrorumque tamen ſententia fue„ rat honoranda; nec ut jam ſuperius di„ ctum eſt, una pro altera damnanda ; „ quia & illa ex divina auctoritate vera „ eſſe demonſtratur, & iſta pia quadam „ ratione non videri falſum, vel fidei „ contrarium. „ Idem repetit l. de tenenda veritate Scripturæ, *pag.* 435.

Eadem Eccleſia non abſimili modo loquitur de morte Chriſti pro ſingulis hominibus in l. de tribus Epiſt. c. 18. quippe quæ Chriſtum quantum in ſe ſufficienter paſſum & mortuum pro omnibus, etiam pro reprobis aſſerat, & in teſtimonium afferat verba S. Leonis, qui ſcribit eumdem mortuum ſine reſtrictione pro omnibus. " Ad hanc indulgen„ tiam traditor Judas pervenire non po„ tuit, quoniam perditionis filius, cui „ diabolus ſtabat a dextris, prius in deſ„ perationem tranſiit, quam Sacramen„ tum generalis redemptionis Chriſtus im„ pleret. Nam mortuo pro omnibus im„ piis Domino, potuiſſet forte etiam „ hic conſequi remedium, ſi non feſti„ naſſet ad laqueum „ *quæ verba S. Leonis ibidem ſic interpretatur*. Qui enim „ venerat univerſis credentibus omnia „ peccata dimittere, a generali indul„ gentia nec judaicum crimen voluit ex„ cludere. *Rurſus c.* 20. " Si inveniun„ tur aliqui Patres, qui etiam pro impiis „ in ſua impietate permanſuris Domi„ num crucifixum dicant ; quis non vi„ deat potiorem illam eſſe auctoritatem, „ quæ tam evidenti ratione, & tam mul„ tiplici Scripturarum atteſtatione firma„ tur ? Si autem placet, ſicut & nobis „ multum placet, ut etiam iſtorum ſen„ tentia ex pietate veniens, propter pa„ cem & venerabilem pietatem beatiſſi„ morum Patrum non renuatur. Nulla „ ergo contentione pro aliis adverſus alios „ litigetur. Non una ſententia pro alte„ ra damnetur. Et quia vere fieri po„ teſt, ut ignorantiam & imperitiam no„ ſtram in hac re aliquid lateat, nihil „ temere definiatur, ut quolibet quis „ acquieſcat modo, non ſit hæreticum, „ niſi contentione hæreticum fiat. Quid clarius tutiuſve dici poteſt ad ſervandum fidei depoſitum ? Igitur Eccleſia Lugdunenſis non adhæſit Prædeſtinatianis.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. Florus Eccleſiæ Lugdunenſis inſignis Diaconus, in libro quem conſcripſit contra errores Joannis Scoti Erigenæ c. 5. illum reprehendit quod non admittat prædeſtinationem ad pœnam ; & *ideo*, inquit, *tali argumentatione*, *ſicut iſte vult*, *non deſtruitur prædeſtinatio Dei*, *quæ impiis irrogat æterna ſupplicia* : ſed admittere prædeſtinationem ad pœnam redolet hæreſim Prædeſtinatianorum. Videtur igitur Eccleſia Lugdunenſis, cujus nomine ſcribit Florus, impegiſſe in errorem Prædeſtinatianorum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Florus reprehendit Joannem eo quod præſcientiam ſine decreto ad pœnas pro reprobis admitteret, concedo : eo quod rejiceret prædeſtinationem neceſſitantem, nego. Advertendum eſt librum Flori eo ſemper niti principio, omnia, tam pro Angelis, quam pro hominibus, or-

ordinari divinæ voluntatis decreto, quo utrique naturæ bona pro bonis operibus, pœnas vero pro peccatis decernit; quia, inquit, *omnia quacumque voluit, fecit Deus in cœlo & in terra*. Nomine autem prædeſtinationis intellexit ordinationem tum præmiorum, tum ſuppliciorum; nunquam vero prædeſtinationem neceſſitantem, ut notatum eſt in articulo præcedenti, ubi diximus Prudentium Trecenſem eodem innixum fundamento, arguiſſe Joannem Scotum, non quidem de prædeſtinatione neceſſitante quam non admittebat; verum potius eo quod perverſe de gratia Chriſti ſentiret: ita & impræſentiarum aſſerimus Florum inſurrexiſſe contra Scotum Erigenam, non quia propugnaret prædeſtinationem ad peccatum & ad pœnam irrevocabiliter compellentem; ſed quod negaret ordinationem pœnarum, quam nomine prædeſtinationis exprimit, quaſi aliquid poſſet evenire Deo nolente, & contra ipſius voluntatem. Unde ibidem ſubdit: *Quia etſi non eſt in ejus prædeſtinatione ulla cauſa pœnarum, eſt tamen ibi juſtitia, & judicium juſte inferendarum pœnarum*. Igitur Florus vult ſolummodo decretum & ordinationem ſuppliciorum pro reprobis, quod eſt fidei maxime conſonum.

Inſtabis. Eccleſia Lugdunenſis in l. de tribus Epiſtolis, arguit Rabanum quod moveat quæſtionem inutilem, relicto præcipuo controverſiæ capite, excuſat vero Goteſcalcum. Igitur veriſimile eſt iſtam Eccleſiam adhæſiſſe Prædeſtinatianis; tum quia non ſubſcripſit tribus Epiſtolis catholicis ab Hincmaro ad ſeipſam miſſis.

Reſpondeo diſtinguendo. Eccleſia Lugdunenſis ſeu potius Remigius ejus Præſul, errore facti deceptus, carpit Rabanum, quia credebat illum ardentiori zelo proceſſiſſe contra Goteſcalcum, quem volebat excuſare, concedo. Secus, nego. Certe Rabanus ipſo Remigio certior de cauſa Goteſcalci erat, unde zelo ſecundum ſcientiam, in hoc ſe geſſit negotio.

Ad confirmationem reſpondeo, Hincmarum non petiiſſe ab Eccleſia Lugdunenſi ſubſcriptionem, ſed iſta hoc totum fecit ut ſuam aperiret mentem in quæſtionibus non modicum intricatis, ne error, etiam bonum intendendo finem, obreperet aut in ruinam, aut ſaltem in turbationem animarum. Porro ita ſe geſſit, ut ſalvando ſanctum Auguſtinum pro efficacia gratiæ, alterius opinionis defenſores vel minimum offendere noluerit. Sic enim loquitur in l. de 3. Epiſt. pag. 376. *Quem ſenſum illorum Apoſtoli verborum, etiam nos ſuperius commemoravimus, & fideliter poſſe accipi diximus: ſi tamen & ille ſenſus beati Auguſtini, quem ille juxta alterius divinæ Scripturæ auctoritatem diligenter inquirit, & multis ac veracibus modis exponit, pariter recipiatur; nec propter iſtum ille damnetur, ſed potius utrique ſenſui propter veracem & piam Patrum auctoritatem fideliter obediatur*.

Inſtabis. Eccleſia illa in libro de tenenda veritate reprehendit Concilium Cariſiacum, eo maxime quod in tertio Canone definiat Deum velle ſalvare omnes & ſingulos homines: *Non dixit*, inquit, *Apoſtolus univerſaliter & generaliter, & ut ipſi addiderunt ſine exceptione: ſed ſpecialiter ad eos retulit, de quibus ſupra dixerat, (pro omnibus hominibus, pro Regibus, & his qui in ſublimitate ſunt) ut quod dixit: (omnes) omnia hominum genera intelligi voluerit, omnium ſcilicet Gentium, ſexuum, conditionum, ordinum, dignitatum: quid habet hæc intelligentia inconſequens, aut contrarium veritati?* ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Eccleſia Lugdunenſis reprehendit Patres Cariſiacos pro voluntate Dei generali de ſalute ſingulorum hominum, contendendo non eſſe inconveniens poſſe etiam intelligi de voluntate abſoluta, & pro generibus ſingulorum, concedo: damnando ſenſum alterum, nego. Igitur locus Apoſtoli, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, poteſt intelligi in quadruplici ſenſu 1. Deus vult omnes electos ſalvos fieri, quia omnibus dat ſalutis voluntatem, & operatur velle & deſiderare beatitudinem æternam: 2. quia nullus poteſt ſalvari, niſi per Dei voluntatem, & niſi ipſe velit. 3. Quia aliqui ex omni ſexu & natione & conditione ſalvabuntur 4. Quia vult & omnes ſingulos ſalvari, in quantum omnibus providet media ſufficientia ad ſalutem, & ordinat ad finem ſupernaturalem. Auguſtinus hunc explicat locum juxta primum ſenſum l. de corr. & g. c. 15. juxta ſecundum in Enchirid. ad Lau-

Laurent. c. 103. & l. de Prædeſt. SS. c. 8. juxta tertium in Enchir. ibidem. Juxta quartum l. de ſpiritu & litt. c. 32. In ſenſu autem cauſali ſumit locum Eccleſia Lugdunenſis.

Quod autem non excludat quartum ſenſum ibidem ſubdit: *Item alius dicat & ſentiat, ſicut etiam a quibuſdam majoribus dictum & ſenſum reperitur: Apoſtolus cum ſuperius orare juſſiſſet pro omnibus hominibus, pro Regibus, & his qui in ſublimitate ſunt, poſt illa omnia generaliter de univerſo genere humano ſubjunxit: (qui vult omnes homines ſalvos fieri) quid habet mali aut periculi etiam iſta intelligentia? neque enim qui ita ſentit, putat voluntati Dei, qua vult omnes homines ſalvos fieri, aliquem reſiſtere & contraire, ut non poſſit implere quod velit: & ambo ſibi, & iſte videlicet, & ille ſicut diverſa ſentientes, fideliter atque unanimiter concordant*. Unum ſolummodo vult Eccleſia Lugdunenſis, quod voluntas Dei ſemper impleatur, & in electis per gloriam, & per pœnam in reprobis qui reſiſtunt Deo volenti ſalvare.

Rurſus inſtabis. Eadem Eccleſia in eodem libro de tenenda veritate Scripturæ, abſolute rejicit Canonem quartum Concilii Cariſiaci, de morte Chriſti pro ſalute omnium & ſingulorum hominum. Sed hoc eſt patrocinari Prædeſtinatianis, qui inter alia falſa dogmata propugnabant Chriſtum non eſſe pro omnibus mortuum. Ergo, &c. Probatur major: c.14. libri citati ſic habet: ***Sicut ergo pro illis impiis & damnatis Angelis nullatenus Dominus Jeſus Chriſtus dicendus eſt paſſus: ita pro iſtis impiis & damnatis hominibus, abſit omnino ut paſſus eſſe credatur***. Ergo, &c.

Reſpondeo 1. diſtinguendo; & ſic loquitur Eccleſia Lugdunenſis ut ſuam aperiat mentem, non condemnando alteram opinionem, concedo: ſecus, nego. Quadruplex diſtinguit hominum genus. c. 43. Primum eſt Prædeſtinatorum, ad quos hæc verba Chriſti diriguntur: *Qui perſeveraverit uſque in finem, ſalvus erit*. Secundum eſt illorum qui poſt baptiſmum ſuſceptum impie vivunt, & impœnitentes moriuntur. Tertium, eorum qui quidem infideles ſunt, ſed ſuſcepturi fidem, & in gratia morituri prævidentur. Ad quos pertinent iſta verba: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, hic ſalvus erit*. Quartum infidelium qui in infidelitate morituri ſunt, & quibus dicitur, *Qui autem non crediderit, condemnabitur*. Iſta autem Eccleſia c. 16. dicit Chriſtum mortuum quidem pro hominibus primi, ſecundi & tertii generis, ſed non pro iis qui pertinent ad quartum. Ita tamen, ut non damnet contrarium ſentientes, ut patet ex dictis in probationibus.

Reſpondeo 2. aliter diſtinguendo: Eccleſia Lugdunenſis dicit Chriſtum non eſſe mortuum pro reprobis, quantum ad efficaciam, concedo: tametſi enim mortuus, non omnes tamen ejus mortis beneficium ſuſcipiunt; qui quidem ſenſus eſt catholicus & Tridentini, quique eſt ipſe Concilii Cariſiaci ſcopus, quem certe ſatis non attigit Eccleſia Lugdunenſis, ſic enim habetur in 4. Can. *Nullus eſt, fuit, vel erit homo pro quo paſſus non fuerit; licet non omnes paſſionis ejus myſterio redimantur*. Eccl. Lug. dicit non eſſe mortuum pro omnibus quantum ad ſufficientiam, nego. Siquidem concedit Chriſtum Dominum mortuum fuiſſe pro ipſo Juda proditore, qui deſperans laqueo ſe ſuſpendit, & infelix abiit in locum ſuum infernalem; non eſt autem major ratio pro uno reprobo quam pro aliis.

Reſpondeo 3. aliter adhuc diſtinguendo, Eccleſia Lugdunenſis vult ſolummodo Chriſtum non eſſe mortuum pro reprobis eo ſenſu quo Sanguis Chriſti poſſit illis proficere, ut de lacu miſeriæ egrediantur, concedo; nulla enim eſt in inferno redemptio. Non eſt mortuus pro reprobis, ita ut gratias ſufficientes, quibus poterant bonum facere, non habuerint per merita paſſionis Chriſti, nego. Loquitur tantum in primo ſenſu, quod patet ex verbis Oſee & Beati Gregorii quæ affert in probationem, quæque duntaxat demonſtrant Chriſtum extraxiſſe a primis inferis animas juſtorum in fide Abrahæ quieſcentium in limbis, ſed minime ex lacu inferiori damnatos. Hæc enim ibidem ſubjungit.

„ Quia hoc nimis eſt contrarium divi-
„ næ veritati, nimis adverſum catholi-
„ cæ fidei, quæ indubitanter credit &
„ docet, quod Dominus noſter ſuam paſ-
„ ſionem & mortem, atque ad inferos
„ deſcenſionem illis ſolis jam defunctis;
„ & quamvis apud inferos, tamen in

„ locis

„ locis tranquillitatis & lucis conſtitutis „ exhibuit, qui in fide futuri adventus „ ejus ac redemptionis, & in hoc ſæcu- „ lo vixerant, & illuc per mortem tran- „ ſierant. Ubi etiam tempus implendæ, „ ac perficiendæ ejuſdem redemptionis „ ſuæ per paſſionem & deſcenſionem ad „ eos Domini, pio deſiderio expecta- „ bant. „ Et probat dictum iſtis verbis Prophetæ (*de manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua, o mors! morſus ero tuus inferne.*) Et poſtea ſubjicit iſta magni Gregorii “ verba. Quod „ ante paſſionem dixit, in reſurrectione „ ſua Dominus implevit. (Si exaltatus „ fuero, omnia traham ad me.) Om- „ nia enim traxit, qui de electis ſuis „ apud inferos nullum reliquit. Omnia „ abſtulit, utique electa. Neque etenim „ infideles quoſque & pro ſuis crimini- „ bus æternis ſuppliciis deditos, ad ve- „ niam Dominus reſurgendo reparavit: „ ſed illos ex inferni clauſtris rapuit, „ quos ſuos in fide & actibus recognovit. „ Unde recte etiam per Oſeam dicit: „ (*ero mors tua, o mors! morſus ero tuus inferne!*) id namque quod occidimus, „ agimus ut penitus non ſit. Ex eo enim „ quod mordemus partem abſtrahimus, „ partem relinquimus. Quia ergo in ele- „ ctis ſuis funditus occidit mortem, mors „ mortis extitit: quia vero ex inferno „ partem abſtulit, & partem reliquit, „ non occidit funditus, ſed momordit „ infernum: ait ergo: (*ero mors tua, o mors!*) ac ſi aperte dicat, quia in „ electis meis te funditus perimo. *Ero* „ *morſus tuus, inferne!* quia ſublatis eis, „ te ex parte transfigo. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Eccleſia Lugdunenſis non adhæſit Prædeſtinatianis.

Primo, Quia uſque ad execrationem inſectatur Prædeſtinationem neceſſitantem ad mortem.

Secundo, diſplicet illi plurimum quod Goteſcalcus tam dure ſcripſerit de Prædeſtinatione.

Tertio, Non improbat opinionem eorum qui tenent Chriſtum pro ſingulis ſuum fudiſſe ſanguinem.

SYNOPSIS SOLUTIONUM AD OBJECTIONES.

Primo, Quandoque adverſus Rabanum loquitur & ſcribit Eccl. Lug. contendens vel inutilem adverſus Goteſcalcum quæſtionem, vel etiam durius hunc tractaſſe Monachum, ſed ex hoc ſequitur ſolum excuſaſſe errantem, ejus benigne interpretando mentem.

Secundo, Eadem redditur reſponſio, cum aliquis dicit Eccleſiam illam aut proſcripſiſſe, aut ſaltem improbaſſe Concilium Cariſiacum: non enim tunc ſatis & ſufficienter compertam habebat hujus Synodi mentem.

Tertio, Verum eſt Eccl. Lug. quaſi negare Deum velle ſingulos ſalvos fieri, & Chriſtum pro omnibus ſuum fudiſſe ſanguinem: aſt loquitur ſolummodo de voluntate conſequenti.

ARTICULUS SECUNDUS.

De doctrina S. Auguſtini & ipſius commendatione.

GLORIABANTUR olim Prædeſtinatiani ducem ſe habere in ſua doctrina Auguſtinum, quem & in hac parte in ſuos detorquere ſenſus præſumpſerunt Lutherus & Calvinus, omnes enim gratiam prædeſtinationis neceſſitantem auſu temerario docuere. Pelagiani e contra omnem rejiciunt gratiam ut ſalvent liberum arbitrium; ea de cauſa eam dependentem a natura faciunt Semipelagiani, ſanctum Auguſtinum ut amicum & Eccleſiæ Patrem eximium non agnoſcunt, quin potius propter gratiæ efficaciam quam prædicabat, tanquam Prædeſtinatianum libertatis deſtructorem, totis viribus impugnant. Ut igitur tantum & tam admirabilem Doctorem ea qua par eſt reverentia vindicemus a calumniis tum veternis tum modernis, & quandoque etiam recentioribus, duo præſtanda & demonſtranda ſunt: primo quidem doctrinam D. Auguſtini eſſe omnino a doctrina Prædeſtinatianorum alienam. 2. S. Auguſtinum ita docuiſſe neceſſitatem gratiæ, ut ſerva-

verit jura naturæ liberæ : Denique eumdem S. Doctorem inviolabiliter propugnaſſe libertatem ſub dominio gratiæ quantumvis efficacis & triumphantis, adeoque in omni & prædeſtinationis & gratiæ materia benigne, humiliter ſimul & alacriter eſſe audiendum.

SECTIO PRIMA.

Utrum Auguſtinus præceſſerit in errore Prædeſtinatianos.

UNUM inter cætera abhorret Eccleſia in hæreticis Prædeſtinatianis & Proteſtantibus, quod prædeſtinationem neceſſitantem, in electis ad vitam, in reprobis ad peccatum & pœnam propugnent. Quamobrem ne audiantur diſtricte prohibet; e contra vero alios qui ſalvant libertatem ſub dominio gratiæ prædeſtinationis, non ſolum vult audiri ut magiſtros, ſed tanquam patres & filios ſuos amantiſſimos. Unde ſit

CONCLUSIO.

Auguſtinus non præceſſit in errore Prædeſtinatianos.

Sed liberum arbitrium ſemper defendit, ſub dominio gratiæ prædeſtinationis, unde audiendus eſt pro Prædeſtinatione Sanctorum.

Probatur concluſio hoc validiſſimo argumento. Ille non favit Prædeſtinatianis qui eorum principia, ſicut conſequentias ad ea ſequentes perpetuo impugnat : atqui Auguſtinus perpetuo impugnat & principia & conſequentias reſultantes ad eorum principia. Igitur non favet Prædeſtinatianis, quinimmo humiliter audiendus eſt pro Prædeſtinatione Sanctorum.

Probatur minor in qua eſt difficultas. Principia illorum hæreticorum hæc ſunt, quod Prædeſtinatio & ordinatio Dei, tum ad vitam, tum ad mortem & ſupplicium neceſſitet, quod Deus nolit omnes ſalvos fieri, quod Chriſtus non ſit mortuus pro omnibus; conſequentiæ vero quod præcepta ſaltem multa ſint impoſſibilia, quod homo non poſſit reſiſtere gratiæ, quod mali non poſſint non eſſe mali, & juſti non poſſint non eſſe boni; quod nullum remaneat dominium voluntatis ſuper actus ſuos, nullaque ſuperſit indifferentia : ſed ab his omnibus abhorret Auguſtinus, & hanc doctrinam omnibus impugnat modis : igitur & principia & concluſiones, ſeu conſequentias Prædeſtinatianorum non admittit Auguſtinus. Probatur minor quoad ſingulas partes.

Primo, *Auguſtinus impugnat Prædeſtinationem neceſſitantem.*

S. Doctor pluribus in locis hanc diſerte adimplet provinciam : ſed ex profeſſo l. 5. de civ. Dei c. 9. n. 1. ubi Ciceronem admittentem fatum ſic perſtringit, atque fortiter confutat : " In libris de divinatione, Cicero, ex ſeipſo aper-
„ tiſſime oppugnat præſcientiam futuro-
„ rum : hoc totum facere videtur ne
„ fatum eſſe conſentiat, & perdat libe-
„ ram voluntatem, putat enim conceſſa
„ ſcientia futurorum, ita eſſe conſequens
„ fatum, ut negari omnino non poſſit.
„ Sed quoquomodo ſe habeant fatuoſiſſi-
„ mæ concertationes & diſputationes
„ Philoſophorum, nos ut confitemur
„ ſummum & verum Deum, ita volun-
„ tatem, ſummamque poteſtatem ac præ-
„ ſcientiam ejus confitemur. Nec time-
„ mus ne ideo voluntate non faciamus,
„ quia id nos facturos eſſe præſcivit, cu-
„ jus præſcientia falli non poteſt, quod
„ Cicero timuit, ut oppugnaret præſcien-
„ tiam : & Stoici, ut non omnia ne-
„ ceſſitate fieri dicerent, quamvis om-
„ nia fato fieri contenderent . . . . Si
„ ita eſt, nihil eſt in noſtra poteſtate,
„ nullumque eſt arbitrium voluntatis.
„ Quod ſi concedimus, *inquit*, omnis
„ humana vita ſubvertitur : fruſtra le-
„ ges dantur, fruſtra objurgationes, lau-
„ des, &c. Poſtea Ciceronis perſtringit ſententiam & oſtendit libertatem ſtare ſub dominio præſcientiæ. Unde c. 10. ibidem concludit. „ (*Abſit enim a nobis ejus negare præſcientiam, ut liberi eſſe velimus, quo adjuvante ſumus liberi, vel erimus.*

Rurſus l. 2. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 5. n. 9. ait : " nec gratiæ fatum aſſe-
„ rimus, quia nullis hominum meritis
„ Dei gratiam dicimus antecedi. Si autem
„ qui-

„ quibuſdam omnipotentis Dei voluntatem placet fati nomine nuncupare, „ profanas quidem verborum novitates evitamus, ſed de verbis contendere non „ amamus. „ Hoc improperabant S. Auguſtino Pelagiani quod fatum ſub nomine gratiæ quæ eſt in nobis ſine nobis, induceret, quæque neceſſario compelleret ad bonum. Cui objectioni facit ſatis; unde in verbis paulo ſuperioribus ait: „ „ Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus, ſed „ ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo; ad bene autem pieque „ vivendum non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, „ & ad omne bonum actionis, ſermonis, „ cogitationis adjuta.

„ *Rurſus tract.* 53. *in Joan.* Non enim „ propterea Deus ad peccandum quemquam cogit, quia futura hominum peccata jam novit: ipſorum enim præſcivit peccata non ſua, quapropter ſi ea „ quæ præſcivit ipſorum, non ſunt ipſorum, non vere ille præſcivit: ſed „ quia illius præſcientia falli non poteſt, ſine dubio non alii, ſed ipſi „ peccant, quos Deus peccaturos eſſe præſcivit.

Secundo, *Auguſtinus tenet Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.*

Ita docet in l. de catechizandis rudibus. Sed præcipue l. de ſpiritu & litt. c. 32. ubi ſic loquitur: “ Vult Deus omnes homines ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non ſic tamen ut „ eis adimat liberum arbitrium, quo vel „ bene vel male utentes juſtiſſime judicentur; quod cum ſit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, „ cum ejus Evangelio non credunt, nec „ tamen eam vincunt, verum ſeipſos „ fraudant magno & ſummo bono, experturi in ſuppliciis poteſtatem ejus, „ cujus in donis miſericordiam contempſerunt. „ Inſignis eſt ille locus & omnem tollit æquivocationem. Confunduntur enim ii, qui & fide larvata, & fucato zelo, ut peregrinis faveant doctrinis, Auguſtinum in ſuas, quantum poſſunt, trahunt partes, dicendo eum aſſerere Deum nolle omnes homines ſalvos fieri, maxime infideles, illoſque omni carere gratia etiam ſufficiente, qua ſalvari queant; voluntatem Dei eſſe ſemper efficacem, adeoque illos Deum dumtaxat velle ſalvari, qui de facto ſalvantur. Namque Auguſtinus hic docet Deum velle ſalutem omnium, etiam eorum qui non ſalvantur, etiam infidelium qui reſiſtunt gratiæ & Dei abutuntur donis, etiam eorum qui rationem reddituri ſunt in judicio de gratiis quas reſiſtendo contempſerunt, quique experturi ſunt poteſtatem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt.

Dices: Auguſtinus non ſemel impugnat iſtam Semipelagianorum propoſitionem, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, & iſta Apoſtoli verba Rom. 11. (*Concluſit enim Deus omnia in infidelitate, ut omnium miſereatur*,) omnium dicit electorum: ita & S. Thomas his verbis lect. 4. in cap. 11. ad Rom. “ Una catena tenebrarum omnes erant colligati, „ *ut omnium miſereatur*, ideſt, ut in omni genere hominum ſua miſericordia locum habeat. Sap. 11. Miſereris omnium, Domine, quod quidem non eſt „ extendendum ad dæmones ſecundum errorem Origenis, nec etiam quantum ad „ omnes homines ſigillatim, ſed ad „ omnia genera hominum. Fit enim hic „ diſtributio pro generibus ſingulorum, „ & non pro ſingulis generum.

Reſpondeo, S. Auguſtinum & S. Thomam non in uno aut altero, ſed multiplici loco agnoſcere voluntatem de ſalute ſingulorum hominum, ut ſupra oſtendimus: unde ſi quando eam impugnare videntur, eſt tantum in ſenſu oppoſito Semipelagianis, qui Deum ita velle omnes ſalvari propugnabant, 1. ut ſalus ortum haberet a voluntate humana in ſe relicta. 2. ut excluderent neceſſitatem auxilii quo, & gratiæ efficacis, non enim aliam quam verſatilem gratiam admittebant dependentem a libero hominis arbitrio, cujus erat abſque gratia præveniente inchoare ſalutem. 3. Ut ipſa perſeverantia non eſſet donum Dei ſpeciale, ſed gratia tantum eatenus communis, quatenus quilibet ad finem bonum uſque, ſecluſa providentia extraordinaria & auxiliorum ſpecialium ſerie poſſet pertingere. Quæ tria capita incunctanter debellant ſancti Doctores; unde non mirum ſi

quan-

quandoque ad revincendos Semipelagianos voluntatem Dei de ſalute omnium reſtringant ad ſolos electos; tunc enim loquuntur de voluntate conſequenti & efficaci, vel ſi nonnunquam de voluntate antecedenti, eam intellige quam bona voluntate hominis inchoantis ſalutem antecedi effutiebant Maſſilienſes.

Iſto prorſus modo auctoritas D. Thomę intelligenda eſt, eo enim loci loquitur de voluntate efficaci, loquitur de miſericordia quæ actu ſalvat. Omnes, inquit, S. Doctor, tam gentiles, quam Judæos concluſit Deus in infidelitate permiſſive, hoc eſt, permittendo in maſſa perditionis per peccatum originale involvi, ut omnium miſereatur: loquitur de miſericordia quæ actu liberat, adeoque de efficaci. Igitur non excludit generalem, qua Deus vult ſingulorum miſereri.

Tertio, *Auguſtinus docet Chriſtum mortuum eſſe pro ſingulis hominibus.*

Sanctus Præſul ſic loquitur in Pſal. 95. de Chriſto: *Judicabit orbem terrarum in æquitate, non partem, quia non partem emit, totum judicare habet, qui pro toto pretium dedit.* Et vero ſecundum illud Auguſtini principium illos judicabit, qui propria & determinata malitia ejus bonis abuſi ſunt, ſed ſi infideles nullas gratias nequidem ſufficientes haberent, ſi Chriſtus pro eis non foret mortuus, nec utique damnandi eſſent & propter contemptum gratiarum & propter legis prævaricationem, cum enim abſque gratiæ auxilio nullus totam legem adimplere queat, & ipſi ne ullam quidem haberent, profecto peccarent in eo quod vitare non poſſent, immo & quod abſurdum magis, & a chriſtianis auribus prorſus amovendum, damnarentur. Quia vero multi, ut fucum faciant, contendunt B. Auguſtinum aperte docere Chriſtum non eſſe mortuum pro reprobis, &c. Sanctus Doctor eſt ſui ipſius interpres, reproborum enim duplex diſtinguit genus, unum eorum qui jam ſunt in inferno, & pro illis non vult Chriſtum mortuum in eo ſenſu quod illos extrahat ab inferno; alterum vero eorum qui ſunt vel fuerunt, vel erunt in mundo, & dicit pro eis Chriſtum fuiſſe mortuum, & dum ſunt aut erant & futuri ſunt ſuperſtites in terra, habuiſſe gratias, quibus poterant ſalvari. Sic igitur intonat l. 21. de civ. Dei c. 24. n. 1. " Cur ergo eadem perfectiſſima ſanctitate & cuncta impetrare valentibus mundiſſimis & miſericordiſſimis precibus, etiam pro Angelis non orabunt, quibus paratus eſt ignis æternus, ut Deus ſententiam ſuam mitiget, & flectat in melius, eoſque ab illo igne faciat alienos? an erit forſitan quiſquam qui & hoc futurum eſſe præſumat, affirmans etiam ſanctos Angelos ſimul cum ſanctis hominibus, qui tunc æquales erunt Angelis Dei, pro damnandis & Angelis & hominibus oraturos, ut miſericordia non patiantur, quod veritate merentur pati? quod nemo ſanæ fidei, nemo dicturus eſt. Alioqui nulla cauſa eſt, cur non etiam nunc pro diabolo & Angelis ejus oret Eccleſia, quam magiſter Deus pro inimicis ſuis juſſit orare. Hæc igitur cauſſa, qua fit ut nunc Eccleſia non oret pro malis Angelis quos ſuos eſſe novit inimicos, eadem ipſa cauſſa eſt, qua fiet ut in illo tunc judicio etiam pro hominibus æterno igne cruciandis, quamvis perfecta ſit ſanctitate, non oret. Nunc enim propterea pro eis rogat, quos in genere humano habet inimicos, quia tempus eſt pœnitentiæ fructuoſæ." Igitur ex Auguſtino Chriſtus mortuus eſt pro reprobis, ideſt, meruit eis pro tempore peregrinationis gratias, quibus pœnitentiam agere poterant: ſed non pro reprobis poſt judicium ſalvandis & ex inferno eruendis. Quid clarius, quid tutius, immo quid pietati conformius, aut dici, aut cogitari poteſt?

Dices: Julianus probabat Chriſtum eſſe pro ſingulis hominibus mortuum illa primæ Joannis ſententia: *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

Auguſtinus abnegat Juliani conſequentiam ex auctoritate Apoſtoli deductam, & ait ſolum ſequi ex verbis Joannis Chriſtum eſſe pro Eccleſia mortuum, ſcilicet tract. 87. in Joan. (in Epiſtola ſua Joannes ait: *ipſe propitiator eſt peccatorum noſtrorum, non tantum noſtrorum, ſed etiam totius mundi.* Totus ergo mundus Eccleſia eſt.)

Reſpondeo S. Doctorem loqui de voluntate

tate efficaci, & in ſenſu Semipelagianis oppoſito, ut modo explanatum eſt. Cum enim heterodoxi pro more Scripturas ſacras in pravos ſuos detorquerent ſenſus, perverſaſque ex eis deducerent illationes, Patres ne dimittant adverſarios, quandoque negant ex Scripturis ſequi Chriſtum mortuum eſſe pro ſingulis, hoc eſt efficaciter; cum enim, teſte Tridentino, tametſi Chriſtus pro ſingulis mortuus ſit, non tamen omnes mortis efficaciam quantum ad gratiam victricem & finalem recipiant, bene dicitur Chriſtum non eſſe pro omnibus efficaciter mortuum, hoc eſt, non omnes efficaciam mortis uſque ad finalem perſeverantiam percipere. Cæterum ex gratia de ſe indifferenti, quam tantummodo admittebant Semipelagiani, ſequebatur nullos eſſe a Deo prædilectos, unde & in hoc jure merito a ſancto Auguſtino impugnantur: mors Chriſti eſt quidem pro ſingulis hominibus juxta ſancti Doctoris mentem, ſed ſpecialiter pro electis, cum & ſpecialiter Chriſtus pro ipſis oraverit, ut habetur Joan. 17.

Hac ſolutione facile explicantur plures aliæ S. Aug. auctoritates, ut iſta l. de dono perſ. c. 12. " Qui hominibus dat „ gratiam quibus vult, quoniam miſeri„ cors eſt: & non dat quibus non vult „ & ibid. c. 14. cum dicit aliquos parvulos non pervenire ad gratiam baptiſmi, quia Deus non vult. Luce enim clarius apparet Aug. loqui, & de voluntate Dei conſequente quæ ad electos tantummodo terminatur, & de efficacia ſpeciali mortis Chriſti pro eiſdem. Ex quo ſolum ſequitur gratiam efficacem non omnibus dari: de hac tantum loquitur Auguſtinus, maxime vero cum caput palmare controverſiæ inter Pelagianos & ſanctum Præſulem eſſet de gratia operis, quam ad bonum ſalutis operandum neceſſariam eſſe Pelagius & ejus ſectatores negabant.

Quarto, *Auguſtinus numquam docuit præcepta aliqua eſſe impoſſibilia.*

Contrarium non in uno aut altero, ſed in multiplici loco docet ille pius Pater, maxime cum ait l. 1. retr. c. 9. " vi„ des igitur jam, ut exiſtimo, in volun„ tate noſtra eſſe conſtitutum, ut hoc „ vel fruamur, vel careamus tanto & „ tam vero bono, & c. 10. n. 2. illud „ autem lumen non irrationabilium avium „ oculos paſcit, ſed pura corda eorum, „ qui Deo credunt, & ab amore viſibi„ lium rerum & temporalium ſe ad ejus „ præcepta implenda convertunt, quod „ omnes homines poſſunt ſi velint. Non „ exiſtiment novi hæretici Pelagiani ſe„ cundum eos eſſe dictum: verum eſt „ enim omnino, omnes homines hoc poſ„ ſe, ſi veſint, ſed præparatur voluntas „ a Domino. „

Rurſus l. de natura & gratia c. 67. n. 80. probat præcepta non eſſe impoſſibilia, alias, inquit, homo non peccaret legem transgrediendo. " Quis enim peccat, „ *ajebat Pelagianis*, in eo quod caveri „ nullo modo poteſt? Et ibidem c. 69. n. 83. valde autem bona ſunt præcep„ ta, ſi legitime his utamur. Eo quip„ pe ipſo quo firmiſſime creditur, Deum „ juſtum & bonum impoſſibilia non po„ tuiſſe præcipere, hinc admonemus & „ in facilibus quid agamus, & in diffi„ cilibus quid petamus. . . & petat quo „ deſtituitur, ut impleat quod jubetur. „ Duas affert luculentiſſimas rationes Auguſtinus, quibus probat Deum non ſolum impoſſibilia non præcipere, verum etiam non poſſe præcipere; quia, inquit, eſt & juſtus & bonus; foret igitur, quod abſit dicere, injuſtus, & ne dicam iniquus, ſi impoſſibilia præciperet. Igitur ea omnia omnino Dei præcepta poſſibilia ſunt peccatoribus, a fortiori & juſtis conantibus.

Quinto. *Auguſtinus docet neceſſitatem gratiæ ſalvo jure naturæ noſtræ liberæ; ita ut non ſe habeat, ut inanime quoddam ſub dominio gratiæ.*

Hanc propugnat veritatem l. propoſ. in Epiſt. ad Rom. prop. 61. & 62. " no„ ſtrum eſt, *inquit*, credere & velle, „ Dei autem dare credentibus, & vo„ lentibus facultatem bene operandi per „ Spiritum ſanctum, per quem charitas „ Dei diffunditur in cordibus noſtris ut „ nos miſericordes efficiat. Quod autem „ ait, igitur non volentis, neque cur„ rentis, ſed miſerentis eſt Dei, non „ tollit liberum arbitrium voluntatis, „ ſed non ſufficere dicit velle noſtrum, niſi

„ niſi adjuvet Deus, miſericordes nos „ efficiendo ad bene operandum per donum Spiritus ſancti: ad hoc referens „ quod ſuperius dixit, miſerebor cui miſertus ero, & miſericordiam præſtabo „ cui miſericors fuero, quia neque velle „ poſſumus, niſi vocemur; & cum poſt „ vocationem voluerimus, non ſufficit „ voluntas noſtra, & curſus noſter, niſi „ Deus & vires currentibus præbeat, & „ perducat quo vocat.

Idem l. 1. ad Simplic. qu. 2. ait: “ Non ſe quiſque arbitretur percepiſſe „ gratiam, qua bene operatus eſt, ſed „ bene operari non poſſe niſi per fidem „ perceperit gratiam. & l. 7. de g. & „ lib. arb. c. 5. Non ego, ſed gratia „ Dei mecum, ac per hoc, non gratia „ Dei ſola, nec ipſe ſolus: ſed gratia „ Dei cum illo. Ut autem de cœlo vo„ caretur, & tam magna & efficaciſſima „ vocatione converteretur, gratia Dei „ erat ſola; quia merita ejus erant ma„ gna, ſed mala. Rurſus in Pſal. 77. ℣. „ 8. (Gratia Dei non ſolum operatur „ remiſſionem peccatorum, ſed etiam „ cooperantem ſibi facit hominis ſpiritum „ in opere bonorum factorum) &c. Et hoc modo gratiam non ſeparat a voluntate, nec voluntatem ſejungit a gratia, ſed utrumque dicit agere, gratiam quidem ut primam cauſam adjuvantem infirmitatem noſtram; voluntatem vero adjutam ut cauſam ſecundam, & gratiæ cooperatricem.

Sexto, *Auguſtinus docet liberum arbitrium ſemper manere ſub dominio gratiæ etiam efficacis.*

Beatus ille Pater jura libertatis acerrime defendit, *ſic loquitur Epiſt. 46. ad Valentinum.* Credit divinis eloquiis, quia „ & liberum eſt hominis arbitrium, & „ gratia Dei, ſine cujus adjutorio libe„ rum arbitrium nec converti poteſt ad „ Deum, nec perficere. *Et Epiſt. 47. ad „ eundem.* Fides ſana neque liberum „ arbitrium negat ſive in vitam malam, „ ſive in bonam, neque tantum ei tri„ buit ut ſine gratia valeat aliquid, ſive „ ut ex malo convertatur in bonum, ſi„ ve ut in bono perſeveranter proficiat, „ ſive ut ad bonum ſempiternum perve„ niat, ubi jam non timeat ne deficiat,

„ *Idem l. de g. & lib. arb. c. 4. dicit:* „ Illa quæ præcipiuntur in lege Dei, ne „ fornicationes & adulteria committan„ tur, non indicant aliud quam liberum „ arbitrium. Neque enim præciperentur, „ niſi homo haberet propriam volunta„ tem, qua divinis præceptis obediret. „ *Et l. de fide contra Manichæos c. 10.* „ (Quis non clamet ſtultum eſſe, præ„ cepta dare ei cui liberum non eſt quod „ præcipitur facere, & iniquum eſſe eum „ damnare, cui non fuit poteſtas juſſa „ complere?) Probat invincibiliter eſſe de fide dari in homine liberum arbitrium, dicit illud conſiſtere in eo quod homo poſſit eligere bonum & malum, & ideo dari præcepta & exhortationes, ut pro innata libertate homo declinet a malo ut faciat bonum; quod autem talis ſit Auguſtini ſenſus, & non fucatam & doloſam admittat libertatem in ſpontaneitate conſiſtentem: audi eundem l. contra Fortunatum, diſp. 2. “ Animæ, inquit, ra„ tionali quæ eſt in homine dedit Deus „ liberum arbitrium. Sic enim poſſet ha„ bere merita, ſi voluntate, non neceſ„ ſitate boni eſſemus. Cum ergo opor„ teat non neceſſitate bonum eſſe, opor„ tebat, ut Deus animæ daret liberum „ arbitrium, & qui enim cogitur neceſ„ ſitate aliquid facere, non peccat: ni„ hil mali fecit, qui nihil ſua voluntate „ fecit.) Voluntate aliquid facere, eſt, ut patet, ſecundum Auguſtinum libere & per electionem agere, ergo, &c.

Præterea certum eſt Auguſtinum in libris omnibus quos conſcripſit ante natam Pelagii hæreſim liberum arbitrium ubique docuiſſe ſecundum traditionem Patrum quatuor primorum ſæculorum; idem peregit in libris contra Pelagianos; jam citavimus librum de gr. & lib. arb. c. 4. quem compoſuit contra Pelagium. Idem ſtabilivit liberum arbitrium c. 2. auctoritate libri Eccleſiaſtici, ubi dicitur ignem & aquam eſſe ante hominem ut apponat manum ad quod voluerit. Et in toto libro totus eſt ut probet dari liberum arbitrium, præſertim vero cum iſtud elucubraverit opus ut declinaret calumniam Pelagianorum, qui prædicabant S. Doctorem hominis deſtruere libertatem.

Celeberrimum eſt pro hoc momento teſtimonium quod depromitur ex lib. de ſpiritu & litt. c. 34. n. 60. “ Quis at„ tendat,

„ tendat, *inquit Auguſtinus*, & videat, „ non ideo tantum iſtam voluntatem divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio eſt, quod nobis naturaliter „ concreatum eſt, verum etiam quod virorum ſuaſionibus agit Deus, ut velimus & credamus, ſive entrinſecus per „ Evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt, ſi ad hoc admonent hominem infirmitatis ſuæ, ut „ ad gratiam juſtificantem credendo confugiat; ſive intrinſecus, ubi nemo habet in poteſtate quid ei veniat in mentem, ſed conſentire, vel diſſentire „ propriæ voluntatis eſt. „ &c. Ex hoc patet quomodo Doctorum princeps liberum arbitrium agnoſcit, quomodo iſtud conſtituit in indifferentia actus, & quidem tanta, ut homo vocatus poſſit reſiſtere vocanti, quomodo omnem eliminat a voluntate in actibus ejus neceſſitatem. Igitur non ſolum non adhæſit Prædeſtinatianis; verum potius omnia eorum proſcripſit dogmata, quippe qui nullam admittat in prædeſtinatione virtutem neceſſitantem, nullum fatum, nulla præcepta impoſſibilia. Quinnimmo Deum velle omnium ſalutem, Chriſtum ad hoc miſericorditer pro ſingulis ſanguinem fudiſſe, totis viribus probat. Hinc evaneſcunt Pelagianorum & Semipelagianorum improperia. Hinc Auguſtinus & gratiæ & liberi arbitrii ut Doctor eximius celebratur.

S. Auguſtinus eſt ſui ipſius interpres in ſolutione objectionum quæ hic exponuntur.

Objicies. Auguſtinus Enchir. c. 30. ſic loquitur. (*Libero arbitrio utens homo, ſe perdidit & ipſum.*) Igitur Auguſtinus non agnoſcit libertatem indifferentiæ in homine lapſo, ſed ſolum in homine innocente.

Reſpondeo diſtinguendo, homo lapſus amiſit peccato liberum arbitrium quoad perfectionem, quia ab hoc tempore non habet tantam facilitatem ad bonum, concedo: amiſit quoad ſubſtantiam, nego, &c. Auguſtinus eſt ſui ipſius interpres l. 2. contra duas Epiſt. Pelag. c. 5. n. 9. (*Per peccatum Hevæ*, inquit, *arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo, ad bene autem pieque vivendum non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermonis, & cogitationis adjuta.*) Et l. de ſpiritu & litt. c. 30. firmat reſponſionem aureis verbis. (*Liberum ergo arbitrium evacuamus per gratiam? abſit; ſed magis liberum arbitrium ſtatuimus .... ac per hoc, ſicut lex non evacuatur, ſed ſtatuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam qua lex impleatur: ita liberum arbitrium non evacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur, quia gratia ſanat voluntatem qua juſtitia libere diligatur.*)

Quod autem hic ſit genuinus Auguſtini ſenſus, patet ex ſcopo S. Doctoris. Loquitur enim contra Pelagianos qui dicebant peccatum Hevæ non tranſmiſſum fuiſſe ad poſteros, nullum eſſe peccatum originale, liberum arbitrium integrum eſſe ſanum in nobis; quos errores volens perſtringere, docet in ſenſu oppoſito Pelagianis, hominem in præſenti ſtatu non habere liberum arbitrium, quale erat in Adamo, noſtrum non tantum non valere ad bonum, quantum valebat in homine innocente, quod veriſſimum eſt & fidei omnino conſonum.

Inſtabis, in Pſal. 98. ſic loquitur: (*Homo ...... quando vult ægrotat, non quando vult ſurgit.*) Ergo ex Auguſtino non eſt in homine lapſo libertas indifferentiæ, alias poſſet ſurgere quando vult.

Reſpondeo diſtinguendo. Homo non poteſt ſurgere a peccato ſine gratia, concedo. Sola quippe juſtificat impium. Non poteſt cum gratia, nego; jam vero cum Deus det ſingulis adultis gratiam ſufficientem, homo ipſius ope poteſt ſemper & declinare a malo, & facere bonum; quinimmo & ſalvari. Talis eſt genuinus Auguſtini ſenſus; enimvero S. Doctor agit contra Pelagianos qui hominem non eſſe ægrotum ſed viribus propriis omnia poſſe effutiebant, contendit e contra in homine a planta pedis uſque ad verticem, non eſſe ſanitatem, nec ſine gratiæ auxilio poſſe a peccatis reſurgere.

Sic S. Aug. ſeipſum explicat lib. de gr. & lib. arb. c. 12. " Semper ineſt in nobis „ voluntas libera, ſed non ſemper eſt bona. Aut enim a juſtitia libera eſt, quando „ ſervit peccato, & tunc eſt mala: aut a „ peccato libera eſt, quando ſervit juſtitiæ, & tunc eſt bona. Gratia vero Dei „ ſemper bona eſt: & per hanc fit, ut ſit „ homo

„ homo bonæ voluntatis, qui prius fuit „ voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, „ ut ipſa bona voluntas quæ jam eſſe cœ- „ pit, augeatur: & tam magna fiat, „ ut poſſit implere divina mandata quæ „ voluerit. „

Rurſus exaltans liberum arbitrium, paſſim dicit peccatorem culpa ſua non converti, eum vero non neceſſitari neque a concupiſcentia, quia per gratiam oblatam poteſt illam vincere, neque ab ipſa gratia, quia poteſt illam rejicere. Sic enim loquitur l. de pecc. meritis c. 17. " Cum voluntate humana gratia ad- „ juvante divina ſine peccato in hac vi- „ ta poſſit homo eſſe; cur non ſit? „ poſſem facillime atque veraciſſime reſ- „ pondere, quia homines nolunt... no- „ lunt homines facere quod juſtum eſt, „ ſive quia latet an juſtum ſit, ſive quia „ non delectat....... ideo quiſque no- „ ſtrum bonum opus ſuſcipere, agere, „ implere, nunc ſcit, nunc neſcit, nunc „ delectatur, nunc non delectatur, ut „ noverint non ſuæ facultatis, ſed divi- „ ni muneris eſſe, vel quod ſit, vel quod „ delectetur. *Et Epiſt.* 95. *ad Innocen-* „ *tium*. Satis ergo apparet, quod ad non „ peccandum, ideſt, ad non male agen- „ dum, quamvis eſſe non dubitetur arbi- „ trium voluntatis, tamen ejus poteſtas „ non ſufficiat, niſi adjuvetur infirmi- „ tas. „ Cæterum in loco ex quo eruitur objectio, ſolutio invenitur. Sic enim habetur de peccatore. " Quando vult „ ægrotat, non quando vult ſurgit. Si „ vult, vivat intemperanter.... neceſ- „ ſariam habet artificis medicinam. Sic „ ergo ut peccet homo, ipſe ſibi ſufficit „ ad peccandum: ut juſtificetur, non ſibi „ ſufficit, niſi ab illo juſtificetur qui ſo- „ lus eſt juſtus. „

Iterum inſtabis ex Auguſtino, peccator non poteſt ſurgere ſine gratia, & quidem efficaci, ſed illa multis peccatoribus deeſt; igitur non poſſunt reſurgere abſolute in doctrina S. Doctoris.

Reſpondeo 1. Hominem poſſe reſurgere cum gratia ſufficiente, quæ nulli deeſt, urgente præcepto; ſed non reſurget ſine efficaci quæ quidem multis deeſt, quia ut dictum eſt ſupra ex Auguſtino, nolunt acquieſcere vocanti. Ipſemet Auguſtinus variis multiſque modis reſpondet ex profeſſo ad iſtam difficultatem l. de dono perſeverant. c. 8. (*Si quæritur cur in eadem cauſa me potius quam illum puniat, aut illum quam me potius liberet? hoc non dico: ſi quæris quare? fateor me non invenire quid dicam. Si & hoc quæris quare, quia in hac re ſicut juſta eſt ira ejus, ſic & magna miſericordia ejus: & ſicut magna miſericordia eſt, ita & inſcrutabilia ſunt judicia ejus.*) *Rurſus* l. 1. contra duas Epiſt. Pelag. c. 20. (*Sufficit homini ſcire, quod non eſt iniquitas apud Deum.*) Et l. 1. de pecc. merit. c. 21. (*Gratia Dei cur ad illum veniat, ad illum non veniat, occulta eſſe cauſa poteſt, injuſta non poteſt; numquid enim iniquitas eſt apud Deum? abſit.*

Rurſus inſtabis, Auguſtinus dicit ineſſe homini neceſſitatem peccandi in hoc ſtatu: igitur videtur favere Prædeſtinatianis. Probatur antecedens. 1. l. adverſus articulos ſibi falſo impoſitos, reſpondens ad ar. 6. dicit mundum eſſe totaliter in maligno poſitum, *multorum hominum talis eſt malitia, qualis & dæmonum*, dæmones autem neceſſario peccant; igitur ex Auguſtino & homines. 2. l. de perfection. juſt. ratiocin. 9. *Per arbitrii libertatem factum eſt ut homo eſſet cum peccato: ſed jam pœnalis vitioſitas ſubſequuta, ex libertate fecit neceſſitatem.* 3. l. imperf. contra Julianum n. 105. *Multum erras qui vel neceſſitatem putas nullam eſſe peccandi, vel eam non intelligis illius peccati eſſe pœnam, quod nulla neceſſitate commiſſum eſt.* Quibus ultimis verbis probat primum Adæ peccatum libere quidem commiſſum fuiſſe, nunc vero in pœnam primi illius peccati, hominem neceſſario peccare. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & in his omnibus locis admittit tantum Auguſtinus neceſſitatem quandam generalem ſeu moralem peccandi venialiter, concedo; peccandi mortaliter, nego. Agit S. Doctor contra Pelagianos qui negabant peccatum originale, quod quidem pluribus momentis eis probat, maxime ex hoc quod abſque privilegio omnia venialia collective non poſſumus vitare, quod ſane magnam arguit infirmitatem, infirmitas autem denotat peccatum originale. Loquitur igitur tantum de peccatis venialibus S. Præſul in primo loco: ait enim: *Totus quidem mundus*, ſicut ait Apoſtolus Joannes, *in maligno poſitus eſt*. Et ſic probat difficillimum eſſe vitare omnia peccata venialia.

lia. Dicit quidem per figuram, homines malos eſſe ut dæmones; ſed ſecundum quid & non omnimode, nam ibidem ſubjungit: *Sed hoc inter malos homines & dæmones diſtat, quod hominibus etiam valde malis ſupereſt, ſi Deus miſereatur, reconciliatio: dæmonibus nulla ſervata eſt converſio.* Igitur homines ex Auguſtino habent liberum arbitrium, cum poſſint ſe convertere.

Ad ſecundum. Auguſtinus eodem prope modo ſe explicat; loquitur enim & de peccatis venialibus, & de infirmitatibus quotidianis; nam in probationem affert locum Pſalmi 24. *Ad Deum*, inquit, *fides clamat, de neceſſitatibus erue me: ſub quibus poſiti, vel non poſſumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus, nec valemus implere. Nam & ipſa libertas credentibus a liberatore promittitur. Si vos*, inquit, *filius liberaverit, tunc vere liberi eritis.* Joan. 8. *Victa eſt vitio in quo cecidit voluntate, caruit libertate natura*; quibus verbis probat duo contra Pelagianos, ſcilicet peccatum originale per fragilitates humanas, quas vocat pœnales vitioſitates, & importunas neceſſitates, ſiquidem cor noſtrum derelinquit nos. Probat & neceſſitatem gratiæ medicinalis, ut habeamus libertatem filiorum Dei, qua volumus, & eligimus bonos eſſe. Et vero nonne concupiſcentiæ motus primo primi & indeliberati, qui teſte Apoſtolo pugnant adverſus ſpiritum, ſunt fatales neceſſitates, & peccati originalis infelices ſequelæ atque effectus, clamante Propheta ad Deum & dicente: *de neceſſitatibus meis erue me?*

Ad tertium. Optime ſequitur illud quod Auguſtinus Juliano exprobrat, eum ſcilicet multum errare, non agnoſcendo ejuſmodi miſerias ut effectus peccati primi parentis; quid tamen verius? ſunt enim penæ peccati originalis quas nos tanquam filii patris inobedientis juſte patimur, & utinam proſint per patientiam ad meritum; unde bene dicit Auguſtinus quod non erant ejuſmodi neceſſitates in Adamo, quia nondum peccaverat, in nobis vero propter naturam corruptam quam accepimus ab illo, ſunt neceſſitates, in quantum, teſte Apoſtolo, ſumus natura filii iræ. Et vero non erat concupiſcentia, & rebellio partis inferioris in primo homine, ſed eſt in nobis; quo quidem argumento probat irrefragabiliter Auguſtinus peccatum originale: ſed non loquitur de actibus humanis deliberatis, quos ubique dicit liberrimos, ut patet ex textibus quos in medium attulimus.

Quod autem hic ſit germanus Auguſtini ſenſus patet ex l. 2. de pecc. remiſſ. & ex l. 1. ad Bonifacium c. 14. ubi dicit vitam Sanctorum culpa lethali poſſe eſſe immunem, ſed non abſque peccato. Porro per illud vocabulum (*ſine peccato*) intelligit tantum culpas veniales, namque affert in probationem illud 1. Joan. 18. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Et in Pſal. 129. ait: poſſum vitare homicidia, adulteria, furta, perjuria, maleficia, idololatriam; ſed nunquid poſſum vitare omnia peccata? Et ſermone 41. de Sanctis, aſſerit, innumerabilem eſſe peccatorum multitudinem, quinimmo vitam ſanctiſſimorum propter vulnera a peccato originali inflicta ab omnibus nec eſſe mundam. Unde, inquit idem Auguſtinus, Propheta clamat, *delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine, de neceſſitatibus erue me. Ignorantia igitur*, inquit idem S. Doctor l. 2. de pecc. merit. c. 17. *& infirmitas vitia ſunt quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum, ut autem innoteſcat quod latebat, & ſuave fiat quod non delectabat, gratia Dei eſt.* Ecce quomodo iterum atque iterum probat peccatum originale per ignorantias & infirmitates, quas neceſſitates vocat: quomodo probat per morbos neceſſitatem gratiæ medicinalis contra Pelagianos.

Juvat adhuc difficultatis ſolutionem ab ipſo Auguſtino proferre; eandem enim ſibi proponit objectionem, aut plane ſimilem inſtantiæ factæ, l. 1. ad Simpli. q. 1. poſt medium his Apoſtoli verbis: *velle enim*, inquit, *adjacet mihi, perficere* „ *autem bonum non invenio. Rom. 7. inquit Auguſt.* videtur non recte intelli„ gentibus velut auferre liberum arbi„ trium. Sed quomodo aufert, cum di„ cat, velle adjacet mihi? certe enim „ ipſum velle in poteſtate eſt, quoniam „ adjacet nobis; ſed quod perficere bo„ num non eſt in poteſtate, ad meritum „ pertinet originalis peccati. Non enim „ eſt hæc prima natura hominis, ſed de„ licti pęna, per quam facta eſt ipſa mortali-

„ talitas quaſi ſecunda natura, unde nos „ gratia liberat conditoris ſubditos ſibi „ per fidem, &c. Hoc reſtat in iſta „ mortali vita libero arbitrio, non ut „ impleat homo juſtitiam cum voluerit, „ ſed ut ſe ſupplici pietate convertat ad „ eum, cujus dono eam poſſit implere. „ Igitur non recte profecto intelligunt Scripturas ex divo Auguſtino, qui credunt liberum arbitrium amiſſum per concupiſcentiam, aliaſve peccati originalis infirmitates & miſerias, quæ quidem conſequuntur velut quædam neceſſitates ad naturam corruptam: unum duntaxat S. Doctor contendit, videlicet quod primus homo innocens, utpote juſtus & ſanus poterat in juſtitia perſeverare, nos vero non ſine gratia ſpeciali poſſumus, & ſic revincit Pelagianos qui gratiæ neceſſitatem procul faciebant.

Inſtabis adhuc, Auguſtinus liberum agnoſcit arbitrium in Beatis, immo libertatem perfectiſſimam l. 22. de civ. Dei c. 30. *nec ideo*, inquit, *Beati liberum arbitrium non habebunt*. Sed iſta libertas eſt ſolum exemptio a coactione, non a neceſſitate, quandoquidem Beati ſunt confirmati in bono, & Deum totius juſtitiæ fontem neceſſario amant. Igitur libertas ab Auguſtino admiſſa inducit neceſſitatem. Igitur S. Præſul Prædeſtinatianis vel tantiſper favere videtur.

Reſpondeo diſtinguendo, Auguſtinus agnoſcit liberum arbitrium in Beatis, videlicet, libertatem quæ eſt exemptio & a malo & a paſſionibus, concedo: libertatem indifferentiæ, ſubdiſtinguo, contrarietatis nego, contradictionis, iterum ſubdiſtinguo; reſpectu creaturarum & objecti ſecundarii beatitudinis, concedo; reſpectu Dei intuitive viſi, nego. Paſſiones & peccata, teſte Auguſtino, ſunt vincula a quibus ſoluti ſunt irrevocabiliter Beati, & in hoc ſenſu ſunt liberi, & quidem libertate contrarietatis, quatenus ſanctitatem Dei ita participant, ut non poſſint peccare. Et vero non eſt de eſſentia libertatis quod aliquis poſſit peccare; Deus enim eſt liberrimus ad extra, & tamen deficere non poteſt: igitur poſſe peccare eſt quidem de libertate hominis lapſi; ſed non Beati. His addo Beatos non eſſe quidem liberos libertate etiam indifferentiæ reſpectu Dei viſi, quandoquidem ſummo ita replentur bono, ut in eo ineffabiliter firmentur, eſſe tamen reſpectu creaturarum conſtat; nec mirum, bona creata & ſunt finita, & multis carent perfectionibus; igitur non noſtrum ſatiant perfecte appetitum, quamobrem ea modo amore proſequimur, modo illis relictis, alia meliora quærimus.

Solutio eſt ipſius Auguſtini ibidem, ubi ſic ait: *Nec ideo Beati liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt . . . . certe Deus ipſe numquid quia peccare non poteſt, ideo liberum arbitrium habere negandus eſt? Erit ergo illius civitatis, & una in omnibus, & inſeparabilis in ſingulis voluntas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono, fruendi indeficienter æternorum jucunditate gaudiorum, oblita culparum, oblita pœnarum.*

Unde l. 1. ad Bonifacium ſic ſe explicat pro viatoribus: *Quis autem noſtrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit, ſed illa quæ in Paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate juſtitiam.*

Inſtabis, ex Auguſtino non ſatis apparet libertas indifferentiæ ſub dominio gratiæ, ſiquidem non poteſt homo reſiſtere gratiæ efficaci. Et probatur l. de corr. & gr. cap. 12. n. 38. ſic loquitur S. Doctor: *Subventum eſt infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; infirmis ſervavit, ut ipſo donante inviĉtiſſime, quod bonum eſt, vellent, & hoc deſerere inviĉtiſſime nollent*. Ergo, inquiunt Lutherus & Calvinus cæterique Prædeſtinantes, teſte Auguſtino, non manet libertas ſub dominio gratiæ.

Reſpondeo 1. Perperam novatores in ſuas trahere partes B. Auguſtinum, quippe qui doceat ex profeſſo in l. de g. & lib. arb. voluntatem manere liberam ſub dominio gratiæ, immo cum ea eſſe liberiorem. Tridentinum ipſum eſt Auguſtini interpres, ſiquidem voluit opera tanti Doctoris apponi ſuper tabulam in conſpectu Patrum, ut fideles intelligerent Concilium ſuas depromere definitiones, maxime de gratia & libero arbitrio ex doctrina S. Aug. Porro ſacra illa Synodus definivit liberum arbitrium motum a gratia poſſe diſſentire ſi velit: igitur

tur & ex Auguſtino poteſt liberum arbitrium diſſentire, cum doctrina Concilii ſit doctrina Auguſtini. Unde imponunt tanto Doctori Lutherus & Calvinus probantes per Auguſtinum liberum arbitrium rapi ut inanime quoddam, en quomodo iniquitas mentitur ſibi; Auguſtinus enim quaſi prævidens a longe propellit hanc a ſe calumniam; ſic enim loquitur ſerm. 13. de verbis Apoſtoli, explicans illa verba (quotquot Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei) *Dicet mihi aliquis, ergo agimur, non agimus? Agis & ageris, ipſum nomen adjutorii præſcribit tibi, quia & tu ipſe aliquid agis, nemo adjuvatur, ſi ab illo nihil agatur, ſi non eſſes operator, ille non eſſet cooperator, non enim adjutor ille eſt, ſi nihil agatur.*

Reſpondeo 2. diſtinguendo, gratia efficax ordinaria movet indeclinabiliter, nego. Gratia perſeverantiæ; ſubdiſtinguo, adæquate ſumpta, concedo, inadæquate ſumpta, nego. Gratia perſeverantiæ finalis adæquate conſiderata dicit auxilium interius quo homo vult & facit bonum uſque ad finem: dicit & auxilium exterius Providentiæ cuncta ordinantis, ut mors veniat in tempore quo homo amore & charitate flagrat, quod quidem auxilium movet indeclinabiliter, in quantum jungit mortem cum gratia; hoc certe non pendet ab homine, qua de cauſa perſeverantia finalis vocatur a ſacro Concilio Tridentino gratia ſpecialis, immo dicam eſſe ſpecialiſſimam, tum quia importat gratiarum ſeriem, quę & ad tentationes continuo occurrentes devincendas, & ad præcepta adimplenda neceſſariæ ſunt; tum quia etiam figit hominem immobiliter in bono. Verum ſi perſeverantia ſpectetur ſecundum gratiam actualem quæ movet hominem, modo ad fidem profitendam, modo ad actum amoris erga Deum eliciendum, profecto poteſt ei reſiſti, tametſi hoc non eveniat. Cæterum perſeverantia finalis quandoque non importat auxilium actuale ut in iis qui apoplexia obruti moriuntur.

Certum eſt autem Auguſtinum in l. de corr. & g. c. 31. & 12. ubi loquitur de gratia indeclinabiliter movente, agere de gratia perſeverantiæ finalis, quia ibi ponit diſcrimen inter gratiam Adæ innocentis, & gratiam Chriſti, quod primus homo per gratiam ſuam poterat perſeverare ſi voluiſſet; per gratiam autem Chriſti, inquit, habemus non ſolum id quo poſſumus perſeverare, ſed quo de facto multi finaliter perſeverant. Et ſic evaneſcunt omnia Lutheri & Calvini argumenta.

Reſpondeo 3. Ex Auguſtino gratia Chriſti differt a gratia Adami in eo quod invictiſſime moveat voluntatem; gratia vero Adæ eſſet libero arbitrio ſubdita, diſtinguo. Et loquitur de gratia Chriſti adæquate, ut dicit omnem gratiam actualem efficacem tam ad bonum faciendum, quam ad finaliter perſeverandum, concedo. Et loquitur de aliqua tantum gratia actuali, nego. D. Auguſtinus in capitibus citatis loquitur ſemper de gratia Chriſti per comparationem ad gratiam Adami: priorem quidem ſuper iſtam celebrat, in eo quod non det ſolum poſſe bonum, ſed & facere, & facere etiam finaliter, ut oſtendat quomodo ſuperabundet gratia Chriſti, quæ quidem argumentatio nihil concluderet, niſi loqueretur de gratia actuali in tota ſua latitudine, ſcilicet ut dicit gratiam efficacem & ab bonum operandum, & ad finaliter perſeverandum, immo & gratiam actualem extrinſecam, nempe providentiam extraordinariam quæ mortem cum gratia conjungit.

Cæteras objectiones ex Auguſtini libris depromptas contra libertatem ſolvimus ſupra, agendo de libertate & de præſcientia Dei, ubi oſtendimus S. Doctorem ſemper & ubique propugnaſſe libertatem indifferentiæ ſub præſcientia Dei.

Diluuntur de novo argumenta in contrarium.

Claritatis tamen cauſa difficultates jam propoſitas breviter reſumo, & quaſdam alias cæteris non abſimiles ſubjicio, ut iterum atque iterum faciamus ſatis, ne aliquis remaneat circa mentem B. Auguſtini ſcrupulus.

Primo. Objicitur ex B. Aug. Epiſt. 107. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.*

Secundo. L. oper. imperf. c. 47. *Ipſe eſt Adam quem noſtra illa definitio quæ tibi placuit, intuebatur, cum dicerem: peccatum*

catum eſt voluntas retinendi vel conſequendi quod juſtitia vetat , & unde liberum eſt abſtinere . Adam quippe omnino quando peccavit , nihil ipſe habebat mali , quo nolens urgeretur ad operandum malum . Igitur non eſt homini lapſo liberum a malo abſtinere .

Tertio . Beati liberum habent arbitrium, & tamen neceſſario amant Deum . Ait de illis Aug. l. 2. de civ. Dei c. ult. *Nec ideo liberum arbitrium non habebunt , quia peccata eos delectare non poterunt* . Sufficit igitur velle ad hoc ut aliquis ſit liber , tametſi non habeat indifferentiam actus juxta illud Aug. l. 2. de lib. arb. c. 3. *Illud nos habere in poteſtate dicimus , quod cum volumus , facimus* . Rurſus ibidem . *Voluntas igitur noſtra nec voluntas eſſet , niſi eſſet in noſtra poteſtate* .

Quarto . Ex Aug. ſufficit ad libertatem non cogi . Sic loquitur l. 1. oper. imp. c. 101. *Quomodo autem dicit eum , cujus voluntatem nos dicimus a Domino præparari , ita fieri bonæ voluntatis , ut bonum velle cogatur ? quod abſit ut dicatur a nobis . Viderit præclara intelligentia tua , ſi enim cogitur , non vult* .

Quinto . Solam neceſſitatem naturalem , ut vivendi & moriendi libertati adverſam prædicat , eam quæ ſpontaneitatem & indifferentiam complectitur . Ait l. 5. de civ. Dei c. 10. *Si enim neceſſitas noſtra illa dicenda eſt , quæ non eſt in noſtra poteſtate ; ſed etiam ſi nolumus efficit quod poteſt , ſicut eſt neceſſitas mortis , manifeſtum eſt voluntates noſtras , quibus recte vel perperam vivitur , ſub tali neceſſitate non eſſe ... Si autem illa definitur eſſe neceſſitas , ſecundum quam dicimus neceſſe eſſe ut ita ſit aliquid vel ita fiat ; neſcio cur eam timeamus ne nobis libertatem auferat voluntatis . Neque enim & vitam Dei & præſcientiam ſub neceſſitate ponimus ; ſi dicamus neceſſe eſſe , Deum ſemper vivere & cuncta præſcire* . Profecto Deus neceſſitate vera , immo & veriſſima vivit & cuncta præſcit . Ergo, &c.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo ; libertatem a miſeriis , puta ab ignorantia & concupiſcentia granditate peccati Adæ amiſimus , concedo ; iis quippe defectibus ſi non peccaſſet protoparens , nuſquam ſubjecti fuiſſemus : libertatem indifferentiæ , ſubdiſtinguo ; promptam & facilem , concedo ; realem , nego . Varias habebat præclaras dotes ſtatus Adami . In eo primi parentes erant a miſeriis immunes ita ut promptam facilemque haberent ad bonum operandum potentiam , ſed hæc omnia & pro ſe & pro poſteris Adamus ſuo amiſit peccato ; ex quo ignorantia & concupiſcentia ; ex quo difficultas ad bonum . Ante peccatum voluntas hominis integra & ſana habebat & indifferentiam actus phyſicam , quæ in eo potiſſimum ſita eſt , quod voluntas habebat in ſua poteſtate actum ; & moralem , quæ eſt eadem facultas nullis irretita ad agendum impedimentis , qua de cauſa perfectum habebat ſicut ad malum ita & ad bonum æquilibrium : remanſit quidem libertas quoad ſe juxta illud Aug. l. 2. contra duas Epiſt. Pelag. c. 5. *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periiſſe non dicimus* ; ſed amiſſa eſt libertas a miſeriis , facilitas ad bonum , nec æquilibrium ad bonum faciendum & declinandum a malo habet homo , niſi gratia Chriſti & ſanetur & adjuvetur . Sic reſpondet B. Aug. ibid. ſubdit enim : *periiſſe non dicimus* arbitrium , *ſed ad peccandum valere in homine ſubdito diabolo : ad bene autem pieque vivendum non valere ; niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata , & ad omne bonum actionis , cognitionis , ſermonis adjuta* .

Ad ſecundum diſtinguo ; definitio peccati , qua dicitur illud eſſe a quo liberum eſt abſtinere , eatenus ſoli Adæ innocenti convenit , quatenus habebat libertatem ſanam ad bonum operandum noſtra promptiorem & expeditiorem , concedo : itaut non conveniat homini lapſo , nego . S. Doctor in infinitis prope locis libertatem indifferentiæ actus prædicat . Immo ibidem ſic pronuntiat : *Multa quippe ſunt , quæ agunt homines , mala , a quibus eſt liberum abſtinere ; ſed nulli tam liberum eſt quam illi fuit , qui Deo ſuo , a quo erat conditus rectus , nullo prorſus vitio depravatus , adſtabat* . Sic autem loquitur S. Præſul ut probet adverſariis ſuis , nempe Pelagianis , peccatum originale , & hoc argumento certe irrefragabili , videlicet ex difficultate boni inducta per peccatum Adæ .

Ad tertium diſtinguo : Beati ſunt liberi & a miſeriis , & a peccato , concedo : ſunt liberi libertate indifferentiæ , ſubdiſtinguo ; ad creaturas amandas , concedo: ad Deum diligendum , nego . Ibi S. Do-

ctor agit utique contra Pelagianos qui duplici movebantur errore : primo quidem aſſerebant naturam noſtram eſſe ex ſe integram & tantum valere ad bonum, quantum valet ad malum, & ad utrumque perfecto gaudere æquilibrio. Secundo gratiam prævenientem tanquam libertati adverſam abnuebant, eo falſo ducti principio, quod ad malum patrandum æquilibrium tolleret; hinc confidenter aſſerere non dubitabant, poteſtatem faciendi bonum, & declinandi a malo ita eſſe libertati eſſentialem, ut illa ſublata, nullum remaneret liberum ad agendum arbitrium. Duo maxime propugnat Auguſtinus; 1. Beatos a miſeriis immunes eſſe, nuſquam vero homines, ex quo ſequitur dari peccatum originale. Alterum contendit S. Doctor gratiam liberum non deſtruere arbitrium, cum in ipſis Beatis remaneat circa objectum beatitudinis ſecundarium, ſcilicet, ad diligendum Deum ut ejus relucet bonitas in creaturis. Denique non eſſe de eſſentia libertatis adæquate ſumptæ poſſe peccare; quandoquidem & Deus, & Beati ſunt liberi, non ſine libertate contrarietatis, quæ eſt ad bonum & malum, ſed libertate contradictionis quæ penes actum & non actum menſuratur. Quod autem Aug. nuſquam neget in viatoribus libertatem indifferentiæ, paſſim docet, maxime l. de duabus anim. c. 11. his verbis: *Nec hi libri obſcuri mihi ſcrutandi erant, unde diſcerem, neminem vituperatione ſuppliciove dignum, qui aut velit quod juſtitia velle non prohibet, aut id non faciat quod facere non poteſt. Nonne iſta cantant & in montibus paſtores, & in theatris poetæ, & indocti in circulis?*

Alia loca in confirmationem adducta facile explanantur ſic diſtinguendo, illud eſt in noſtra poteſtate quod volumus voluntate electiva, concedo: voluntate ſpontaneitatis quæ agit ut natura & non ut libera, nego: omne quippe liberum eſt voluntarium, ſed non e contra. B. Aug. eſt ſui ipſius interpres l. 2. de act. cum Felice c. 4. his verbis: *Cum ergo dicit: aut hoc facite, aut illud facite, poteſtatem indicat, non naturam. Nemo enim niſi Deus facere arborem poteſt; ſed habet unuſquiſque in voluntate, aut eligere quæ bona ſunt, & eſſe arbor bona; aut eligere quæ mala ſunt, & eſſe arbor mala.* Igitur nomine voluntatis intelligit S. Doctor liberum arbitrium, unde l. de duab. anim. c. 12. diſtinguit id quod eſt a voluntate ut natura, ſicut motus primo primus & deſiderium beatitudinis in genere; omnes quippe neceſſario appetunt beatitudinem, & id quod eſt a voluntate ut libera, ut ejuſdem beatitudinis in particulari volitio, eligendo ſcilicet pro ſua beatitudine Deum; liberi quippe ſumus ut beatitudinem in hoc vel alio bono reponamus. Sic intonat S. Præſul: *Quamobrem ſi illæ animæ, quidquid faciunt, ſi natura non voluntate faciunt; ideſt, ſi libero ad faciendum motu animi carent; ſi denique his abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccato earum teneri non poſſumus.*

Ad quartum diſtinguo, voluntas eſt libera eo ipſo quo eſt immunis a coactione tam rigoroſe quam late ſumpta, concedo: a coactione tantum rigoroſe ſumpta, nego. Violentia eſt rigoroſa coactio; neceſſitas vero, lata; difficultas ad bonum quædam moralis neceſſitas: prima & ſecunda opponuntur libertatis eſſentiæ, unde utramque ab ea excludit S. Aug. tertia ſolummodo adverſatur libertatis perfectioni, unde non perimit liberum arbitrium, nam & gratia adjuvante de medio tollitur. Auguſtinus hunc prodit ſenſum l. contra Fortun. diſp. 1. *Quomodo habemus peccata, ſi natura contraria nos cogit facere quæ facimus? qui enim cogitur neceſſitate aliquid facere, non peccat: qui autem peccat, libero arbitrio peccat.* Igitur ex Aug. qui neceſſitate ad aliquid faciendum compellitur, cogitur.

Ad quintum, diſtinguo; neceſſitas hypothetica & conſequentiæ, quæ ab ipſius voluntatis determinatione promanat, non opponitur libertati, concedo, ſuppoſito quippe quod agam, neceſſario operor, ſed libere, quia prævia electione: neceſſitas antecedens, nego; hæc enim oritur ab agente extrinſeco ineluctabiliter determinante voluntatem ad aliquid, & hoc independenter ab ipſa. S. Aug. loquitur tantummodo de prima neceſſitate dum ait: *Neſcio cur timeamus ne nobis auferat libertatem voluntatis*, & hoc propter tria. Primo quidem quia ibi refellit Ciceronem negantem Dei Providentiam tanquam libertati adverſam; quæ

enim ſunt contingentia poſſe præſciri non putabat : e contra propugnat S. Doctor libertatem præſcientia non offendi, quandoquidem, ut alibi non ſemel dicit, Deus *præſcit & voluntates noſtras*; porro intendit in loco pro objectione citato concordare libertatem cum præſcientia. Igitur loquitur tantummodo de neceſſitate conſequentiæ : ibidem ſic loquitur ; *quocirca nullo modo cogimur, aut retenta præſcientia Dei tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio Deum negare futurorum præſcium. Sed utrumque amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur*. Secundo, quia ibi S. Præſul ſermonem inſtituit de libertate indifferentiæ quæ alternata vice & ad nutum ſe habet ad oppoſita, *Manifeſtum eſt*, inquit, *voluntates noſtras quibus recte vel perperam vivitur*, *&c*. Tertio, denique hoc patet ex exemplis quæ affert S. Aug. illam libertatem indifferentiæ defendere ; namque utitur comparatione & præſcientiæ & vitæ Dei : prima quidem libero non nocet arbitrio, namque noſtras præſcit voluntates; nec utique vita Dei, quæ teſte D. Thoma eſt ejus intellectio, quandoquidem ſi res ex determinatione cauſarum futuræ ſunt, eas profecto præintelligit Deus. Igitur B. Aug. loquitur tantum de neceſſitate hypothetica.

Nec plus virium habet contra libertatem electionis illud quod objiciunt aliqui, D. Auguſtinum l. de natu. & g. c. 46. docere libertatem non magis conſtringi per id quod naturali neceſſitate fit, quam per deſiderium beatitudinis ut ſic omnibus innatum ; ſenſus quippe eſt etſi nos ex impetu naturæ quandoque operemur, remanere tamen in nobis potentiam agendi elective in iis quæ ex reflexione contingunt. Quod iſto confirmat exemplo : licet in genere neceſſario velimus beatitudinem, libere tamen admodum in particulari, non enim omnes illam ponunt in Deo.

Cæterum ibi quæſtio non movetur præciſe de libertate, ſed de neceſſitate gratiæ quam exſufflare volebat Pelagius, ut ex ejus verbis ibidem relatis liquet, contendendo liberum arbitrium eatenus eſſe gratiam, quatenus datur nobis a Deo, cujus inquit eſt donum, quandoquidem non eſt in noſtra poteſtate illud habere, cum multa neceſſitate naturali faciamus, quod quidem fucatum ſubvertit principium S. Auguſtinus, dicendo aliquid poſſe eſſe ex nobis, tametſi a voluntate neceſſario promanet, adeoque potentiam liberi arbitrii non eſſe gratiam : enimvero deſiderium beatitudinis in genere ineſt nobis neceſſario, & tamen quis dicet ad noſtram non ſpectare naturam, & ab ipſa non profluere : ſic loquitur Aug. contra Pelagium. *Sed quid ad nos? videamus quid ille contexat. Voluntatis enim arbitrio*, inquit, *ac deliberatione privatur quidquid naturali neceſſitate conſtringitur. Et hic nulla quæſtio eſt. Perquam enim abſurdum eſt, ut ideo dicamus non pertinere ad voluntatem noſtram quod Beati eſſe volumus, quod omnino nolle non poſſumus, neſcio qua & bona conſtrictione naturæ*. Et ſic evaneſcit illa objectio quæ eſt adverſus libertatem indifferentiæ apud heterodoxos palmaris.

Alia permulta quæ ſolent objicere adverſarii brevitatis cauſa mitto : quia tamen nonnulli ex multitudine locorum e diverſis operibus B. Aug. excerptorum, quæ per ſe aliquam implicare difficultatem videntur, aliqua in pravos aut detorquent aut ſumunt ſenſus, nonnulla annotanda ſunt ad genuinam S. Doctoris aſſequendam mentem.

Obſerves igitur velim, benevole lector, S. Auguſtinum varios gratiæ divinæ debellare hoſtes, videlicet, Manichæos, Pelagianos & Semipelagianos. Primi vitam humanam fato quodam ineluctabili neceſſario aſtringi volebant, ipſe vero e contra conſentire vel diſſentire gratiæ proprium eſſe liberi arbitrii privilegium propugnat. Secundi peccatum negabant originale, & Chriſti gratiam ita evacuabant, ut hominem viribus innatis poſſe credere, ſperare in Deum, illumque amare autumarent : Auguſtinus eos ſuo perſtringit ſtilo cenſorio, aſſerendo hominem granditate peccati liberum perfectum amiſiſſe arbitrium, non poſſe aut vincere tentationes, aut divina adimplere præcepta, & quibuſdam peccandi ſubjici neceſſitatibus : ſed quo ſenſu hæc & ſimilia dicat, intellige ex ſcopo, videlicet in ſenſu Pelagianis oppoſito, & ut gratiæ Chriſti comprobet neceſſitatem. Hic eſt igitur, homo gratiam amiſit originalem qua poſſe bonum proxime habebat, nunc

nunc vero abſque gratiæ medicinalis ope nec declinare a malo, nec facere bonum valet, hinc ſine gratia non habet libertatem filiorum Dei, qua quidem lætus ſuam & debellat, & vincit concupiſcentiam. Quia vero Pelagius gratiam operis inutilem eſſe aſſerebat, ut plurimum S. Doctor de efficaci ſolum, cui non reſiſtitur, & de qua erat caput controverſiæ mentionem facit: aſt non ideo abjicit ſufficientem quam in libris contra Manichæos, & in aliis non ſemel laudat & aſtruit. Tertii denique, videlicet Semipelagiani, initium fidei & a natura ducebant, & gratiam perſeverantiæ finalis veluti communem, indifferentem & ad nutum voluntatis humanæ verſatilem eſſe effutiebant. Primum impugnat errorem probando prædeſtinationem ad fidem & gratiam eſſe ante præviſa naturæ merita, eſſe ſecundum merum Dei propoſitum. Alterum vero oſtendendo auctoritate Patrum perſeverantiam finalem eſſe magnum Dei donum, orationis fœtum, & magis gemitibus quam meritis etiam virtute gratiæ comparatis obtineri: Multarum gratiarum ſeriem complecti, ipſam mortis cum charitate conſociationem importare, ita inſuperabiliter firmare hominem in bono, ut ſit ipſa ſupremi boni poſſeſſio. Hinc nonnunquam dicit neminem poſſe reſiſtere gratiæ; gratiam indeclinabiliter voluntatem ad bonum compellere, ſed in his & ſimilibus ſententiis S. Auguſtinus loquitur tantummodo de gratia perſeverantiæ finalis, quatenus providentiam ſpecialem, quæ mortem cum charitate conſociet, actu importat, quatenus eſt ipſa mors pretioſa in conſpectu Domini. Quibus annotatis ſicut fumus evaneſcunt omnia Novatorum & maxime Janſenii Iprenſis ſophiſmata; ſenſus vero D. Auguſtini genuinus aperitur & explanatur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Beatus Auguſtinus non favit Prædeſtinatianis.

Primo quidem hoc probatur ex eo potiſſimum quod l. 5. de civ. Dei c. 9. aperte impugnet fatum & prædeſtinationem neceſſitantem.

Secundo. Quia clare, & ulla abſque ambiguitate docet l. de ſpiritu & litt. c. 32. *Deum velle omnes & ſingulos homines ſalvos fieri.*

Tertio. Ex eo etiam quod dicat in Pſal. 95. Chriſtum pro ſingulis hominibus ſuum fudiſſe ſanguinem.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

Primo. Non ſemel dicit Auguſtinus hominem granditate peccati ſuum amiſiſſe liberum arbitrium: verum hoc intelligit tantummodo de perfectione, nuſquam vero de realitate.

Secundo. Neque negamus S. Doctorem quandoque dicere hominem non poſſe reſurgere quando vult, ſed ejuſmodi propoſitionibus ſolum indigitare ſatagit neceſſitatem gratiæ pro operibus ſupernaturalibus: namque abſque ejus ope nihil pro ſalute poſſumus, ipſa vero a nobis non pendet, ſed gratis datur.

Tertio. Jam ex dictis patet in quo ſenſu B. Auguſtinus dicat ineſſe homini peccandi neceſſitatem: primo quidem ſcribit quandam neceſſitatem: ſecundo, intelligit neceſſitatem tantummodo generalem; cum enim omnes homines ſint natura filii iræ, immo & proni ab adoleſcentia ad malum, in aliqua eos prolabi peccata ſequitur, at non neceſſario, dum hic & nunc operantur.

SECTIO SECUNDA.

Audiendus eſt Auguſtinus in ſcholis pro prædeſtinatione Sanctorum, pro neceſſitate & efficacia gratiæ, quia teſtimonium habet univerſalis Eccleſiæ.

QUONIAM varii varie loquuti ſunt de doctrina S. Auguſtini circa prædeſtinationem Sanctorum, circa gratiæ neceſſitatem & efficaciam, operæ pretium eſt impræſentiarum oſtendere quanti faciat & ſemper fecerit Eccleſia tanti Doctoris ſententias, ut eas quiſque vel audiat lubentius, vel ſequatur ſecurius, vel teneat confidentius. Quid autem pro hoc momento potentius, quam oſtendere Auguſtini doctrinam habere teſtimonium univerſalis Eccleſiæ, ſummorum ſcilicet Pontificum, Concilio-

liorum Patrum omnium ſæculorum, Academiarum & Theologorum.

Teſtimonium ſummorum Pontificum.

Olim Doctor Gentium Paulus dilecto filio ſuo Timotheo 1. ad Tim. 1. ſcribens profitebatur ſe ideo miſericordiam conſecutum eſſe a Domino Chriſto Jeſu, ut informaret eos qui credituri erant illi in vitam æternam, ita etiam de Auguſtino confitebimur, eum nempe ideo miſericordiam inveniſſe, quia confirmare debebat fideles in doctrina ſana & contradicentes redarguere.

Quæ ſplendidior unquam aut fortior ſcientia ab hominum ſapientiſſimorum ore dimanavit quam divi Auguſtini doctrina? Hinc eſt procul dubio quod ſic Eccleſia mentem ejus in libris ab ipſo ſcriptis expreſſam ſibi ipſi coaptare non dubitaverit, ut per ipſam pugnans vicerit teſtante divo Proſpero l. adverſ. coll. 2. Non immerito igitur Auguſtinum fulgentiſſimum lumen ipſa nominat Eccleſia.

Quot fuere Romani Pontifices, tot, dicam, fuere Auguſtinianæ doctrinæ præcones. Innocentius primus ad ipſummet Auguſtinum ſcribens, dicit: nullum eſſe metuendum erroris locum in ejus litteris, eam ſolam quam nomine Concilii Africani Synodicam conſcripſit Epiſtolam ſufficere ad profligandam Pelagianæ hæreſeos perfidiam. Bonifacius miris Auguſtinum effert laudibus, & quamvis in ſcientia Theologiæ ipſe foret verſatiſſimus, ſolebat nihilominus, inquit Proſper, l. adv. coll. 21. ſuffragia Auguſtini ad debellandos Pelagianorum libros expoſcere.

Cæleſtinus primus non modo noſtri Doctoris ſcripta probavit, verum etiam detrahentes eis cenſura & damnatione proſecutus eſt. A Gelaſio Eccleſiaſticorum lumen & magiſter jure merito nuncupatur, *Epiſt. ad Epiſc. per Picenum.* Joannes vigeſimus magnis utique illum celebrat encomiis. Declarat ejus doctrinam ſemper ſecundum prædeceſſorum ſuorum ſtatuta extitiſſe, eamque Eccleſiam Romanam pari zelo & affectione & ſequi & ſervare. Cæteri alii ſummi Pontifices certatim eiſdem aſpergunt doctrinam Auguſtini benedictionibus, ut Clemens octavus, Alexander ſeptimus, Clemens decimus, & Innocentius duodecimus, Clemens undecimus, & ſic tandem continua ſummorum Pontificum ſeries, qui omnes uno ore Auguſtini doctrinam ſanam, & ab omni aut corruptionis aut erroris labe mundam & quaſi cæleſtem conclamaverunt.

Teſtimonium Conciliorum.

Divi Auguſtini gloriam non mediocriter adauget, quod ſcilicet, non ſolum Romani Pontifices, verum etiam plurima Concilia conſpiraverint in ipſius doctrinæ laudes. In primis quidem Africana Concilia, quorum omnium, inquit Proſper, os erat & verbum omni gladio ancipiti penetrantius ad Pelagianæ hæreſis monſtra decertanda ſimul & deſtruenda. Synodus Sardiniana quæ compoſita erat ex Epiſcopis exulantibus propter fidem, in qua non ſine magna ipſorum hæreticorum admiratione, tot erant fidei orthodoxæ ſtrenui Confeſſores, quot cernebantur Patres. Hi, inquam, Præſules glorioſi & fortes, interrogati circa materiam gratiæ & liberi arbitrii, una voce, unanimique erumpente conſenſu reſponderunt, præ omnibus tenere ſe libros ſancti Auguſtini ad Proſperum & Hilarium, de quibus Hormiſdas ſummus Pontifex prædicaverat, contentam in eis doctrinam, univerſalis Eccleſiæ eſſe doctrinam & fidem.

Sic Arauſicana ſecunda Synodus Canones tum pro neceſſitate, tum pro efficacia gratiæ ad inſtruendos in hac materia fideles, ſi vult condere, ſententias mutuatur ex Auguſtino, cujus animata ſpiritu, nullum veretur erroris periculum. Tria quoque Concilia Gallicana, nempe Valentinum tertium, Lingonenſe & Tullenſe doctrinam Seraphici illius Doctoris inſtar fidei regulæ tenuerunt. Sic pariter Florentinus percelebris Conventus, in quo applaudente utraque Eccleſia, Latina ſcilicet & Græca, illuſtriſſimi Latinorum Doctoris nomine inſignitur Auguſtinus. Denique Sacro-ſanctum Concilium Tridentinum tanta proſequutum eſt veneratione S. Auguſtini doctrinam, ut ipſius libros cum ſacris ſancti Evangelii libris in conſpectu univerſalis Eccleſiæ in Spiritu ſancto congregatæ poni voluerit, ut eſſet poſt Chriſtum

Con-

Conciliis veluti mens & ſpiritus ; hinc ſancta Synodus non ſolum tanti Doctoris ſenſum in decretis ſuis amplexa, ſed & verbis, quaſi de hæreticis tanto vallata præſidio triumphans uſa eſt.

Teſtimonium Patrum primorum ſæculorum ex conformitate doctrinæ D. Auguſtini cum eis.

Non modicum etiam celebrat Divi Auguſtini doctrinam conformitas quam ſemper tenuit cum Patribus primorum ſæculorum in fidei dogmatibus tum circa liberum arbitrium, tum circa gratiæ neceſſitatem & efficaciam ; cum enim teſte Tertulliano, nihil veritate antiquius, magnum eſt & irrefragabile argumentum pro congruitate & puritate doctrinæ antiquitas. Si enim primorum Patrum ſemitas rectas nihil innovando ſervaverit Aug. abſque erroris periculo quiſque tuto poteſt ejus inſequi veſtigia. Momentum illud ex multis comprobari poteſt.

Primo, quia Eccleſia per ſummos Pontifices jamjam laudatos totis viribus ſibi adoptat B. Aug. doctrinam. Adoptat Concilium Arauſicanum pro neceſſitate & efficacia gratiæ : adoptant Concilia Africana & Palæſtina ab univerſali Eccleſia recepta : in primis Tridentina Synodus eam pro materia prædeſtinationis, liberi arbitrii & efficacia gratiæ adoptare videtur. Quis autem ſanæ mentis dixerit unquam, Eccleſiam in Spiritu ſancto adunatam repetitis vicibus adoptando ſibi Auguſtini doctrinam, adoptaſſe doctrinam novam & primis ſæculis ignotam?

Secundo, Auguſtinus auctoritate veterum Patrum tum Græcorum, tum Latinorum utitur paſſim in ſuis operibus. Et in libro de dono perſeverantiæ in probationem dictorum ſuorum affert Cyprianum, Ambroſium, Gregorium Nazianzenum ; igitur doctrina Auguſtini eſt conformis doctrinæ Patrum quatuor primorum ſæculorum.

Tertio, Hieronymus Doctor Eccleſiæ inſignis & Auguſtino coætaneus, Doctor elegans, fortis & verax adulari neſciens, hoc reddit de doctrina Auguſtini teſtimonium in Epiſt. ſua ad ipſum, quæque eſt 25. inter Auguſt. " Habitantem in te, „ *inquit* Auguſtino, dilexi Dominum „ Salvatorem . . . macte virtute, in orbe celebraris, Catholici te conditorem antiquæ rurſum fidei venerantur „ atque ſuſcipiunt : & quod ſignum majoris gloriæ eſt, omnes hæretici deteſtantur. „

Quarto, Cœleſtinus primus in Epiſtola ad Gallos ſic compeſcit Semipelagianos qui Auguſtini doctrinam inſectabantur : " Corripiantur, *inquit*, hujuſmodi non „ ſit his liberum habere pro voluntate ſermonem. Deſinat inceſſere novitas vetuſtatem. „ Igitur doctrina Auguſtini eſt antiqua fides teſte Hieronymo, & teſte Cœleſtino ſummo Pontifice, ipſa vetuſtas.

Quinto, Gelaſius in Epiſtola ad Epiſcopos per Picenum arguit multos qui Auguſtinum novitatis inſimulabant, & dicit " *maximum eſſe ſcelus*. „ Hinc Hormiſdas in Epiſ. ad Poſſeſſorem ſic eum alloquitur. " Quos commendatos Auguſtini „ libros addit, eandem eſſe in iis quæ in „ Pauli Epiſtolis doctrinam, quanquam, „ *inquit*, qui diligenter Apoſtoli dicta „ conſiderat, quid ſequi debeat evidenter cognoſcat. „

Sexto, Petrus Eccleſiæ Orientalis percelebris Diaconus, & Fulgentius idem teſtimonium reddunt doctrinæ D. Auguſtini. Primus quidem l. de Incarnatione & gratia Chriſti c. 6. reddens rationem ſuæ & ſuorum fidei, Africanis Præſulibus profitetur, ſe doctrinam Auguſtinianam ſequi, & hanc veteri Patrum Orientalium traditione tenere ; deinde celebre teſtimonium pro gratia efficaci deſumptum ex S. Baſilii liturgia, quæ erat in uſu apud omnes fere Orientis Eccleſias. Alter vero l. de veritate prædeſtinationis & gratiæ c. 17. affirmat D. Auguſt. doctrinam eſſe Apoſtolicæ inſtitutioni, Græcis atque Latinis Doctoribus conſentaneam : " Hæc itaque, *inquit*, Catho„ licorum Patrum Apoſtolicis expoſitio„ nibus tradita permanet in Eccleſia ſi„ ne dubitatione doctrina quam Græci „ Latinique Pontifices S. Spiritus infu„ ſione firmati, uno atque indiſſolubili „ ſemper tenuere conſenſu, in quo bea„ tus Auguſtinus indutus virtute ex al„ to abundantius illis omnibus laboravit. „

Septimo loco venit teſtimonium ipſius Auguſtini, tanto quidem magis credibi-

 le,

le , quanto fortiori & ſolida pietate , eruditione & ſanctitate firmatum conſpicitur . Monitus ſanctus Præſul a D. Proſpero , quod Semipelagiani debaccharentur contra ſuas de gratia & prædeſtinatione Sanctorum opiniones , veritatem in ſe oppugnatam defendit , & quidem feliciter , allegando l. de dono perſev. c. 18. multos antiquos Patres ſibi concinentes. Et c. 23. ſic effatur. " Hujus prædeſtinationis fidem quæ contra novos „ hæreticos nova ſollicitudine nunc defenditur , nunquam Eccleſia Chriſti non „ habuit . „ *Et iterum ibidem*. " Sicut „ in iis orationibus , ita in hac fide nata eſt , creſcit , & credit Eccleſia . „ *Et l. 3. contra Julianum c. 3. loquens de antiquis Patribus, dicit:* " Quod crediderunt , credo , quod tenent , teneo , „ acquieſce iſtis , & quieſces a me , iſtis „ crede , & me non . „

Unde jam ſic procedo in forma ; illa doctrina eſt antiqua & primorum ſæculorum Patribus conformis atque conſentanea quam Eccleſia in Conciliis tum provincialibus, tum œcumenicis adoptat ut ſuam , quam ſummi Pontifices in ſuis Epiſtolis decretalibus ventilant ut rectam fidei regulam , quam Orientales & Occidentales, una conſpiratione, ut ſanam & Catholicam collaudant atque prædicant ; quam ipſi Patres aut Auguſtino coetanei , aut ipſius vicini temporibus , aſſerunt eſſe genuinam veterum Patrum doctrinam , atqui ex citatis teſtibus omni exceptione majoribus talis eſt doctrina Auguſtini de prædeſtinatione Sanctorum , de libero arbitrio & gratia , nihil enim excipiunt ſummi Pontifices , nihil Concilia & Patres collaudando doctrinam Auguſtini . Igitur eſt conſentanea doctrinæ Patrum primorum ſæculorum .

Teſtimonium Patrum tredecim ſæculorum ſubſequentium .

Quintum ſæculum ab illa incipimus ætate , cujus initia illuſtravit Auguſtinus , qui quidem tot laudum ſuarum præcones habuit , quot illa ætas viros ſanctitate & eruditione claros tulit . Jam Hieronymum ſupra retulimus , ſed iterum audire pro Auguſtino perorantem non abs re erit . In catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum vocat eum Doctorum aquilam , & extrema agens mirabundus ſimul & lætabundus in Auguſtini præconia ſic ſe effudit : " Gaudium habeo magnum & conſolationem præſumens de „ miſericordia Domini , quod virum mirabilem , & multæ ſcientiæ & bonitatis Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopum poſt me relinquo . „ Paulinus Epiſt. 31. apud Aug. vocat eum ſalem quo præcordia populorum condiuntur , & lucernam mirum in modum diſſipantem hæreticorum caligines . Poſſidius Epiſt. ad Maced. appellat patrem Patrum & Doctorum Doctorem . S. Proſper Epiſt. ad Ruff. in carmine , eundem vocat præcipuam portionem Domini Sacerdotum , alias eum nominant Africani Patres , " Concilii ingenium , „ lumen Dei ſui , ſanctum ſapientiæ templum . „

Ex ſexto ſæculo . Non prætereundus eſt Gennadius qui de viris illuſtribus tom. 1. oper. D. Hieron. paucis ſed argutis verbis B. Auguſtini celebrat & abſolvit encomium . " Auguſtinus Afer , Hipponiæ „ regione oppido Epiſcopus , vir eruditione divina & humana orbi clarus , fide „ integer , vita purus, ſcripſit quanta „ nec inveniri poſſunt . Quis ergo glorietur omnia ſe illius habere ? aut quis „ tanto ſtudio legat, quanto ille ſcripſit ? „ Edidit etiam ſenex , quod juvenis inceperat de Trinitate libros xv. in quibus (*ut Scriptura ait*) introductus in „ cubiculum Regis , & decoratus veſte „ multifaria Dei ſapientiæ , exhibuit Eccleſiam non habentem maculam , neque rugam , aut aliquid hujuſmodi . „ De reſurrectione etiam mortuorum ſimili concurrit ſinceritate . „ Et licet minus capientibus, dubitationem de abortivis ingeſſerit , Catholicus tamen remanſit . " Fulgentius l. 2. de verit. prædeſt. „ c. 18. ſic celebrat Auguſtini libros , „ „ hos, *inquit* , legat omnis qui ſalutem „ æternam adipiſci deſiderat . „ Facundus Hermianenſis Epiſcopus defenſ. l. 1. pag. 17. & 29. vocat Auguſtini doctrinam admirabilem . Præ cæteris hujus ſæculi ſupereminet in laudibus tanti Doctoris Caſſiodorus l. de divinis lection. c. 22. & in prologo ſuper Pſalt. hæc habet : " Auguſtinus litterarum omnium egregius „ magiſter : & quod in ubertate rarum „ eſt , cautiſſimus diſputator . „

Si-

Septimo ſæculo. Gregorius magnus regiſt. l. 8. Epiſt. 37. ad Innocentium Epiſcopum, ita de S. Auguſtino ſcribit. " Si „ delicioſo cupitis pabulo ſaginari, Beati „ Auguſtini opuſcula legite, & ad com„ parationem ſiliginis illius, noſtrum „ furfurem non quæratis. „

Octavi ſæculi Patres plurimum celebrant B. Auguſtinum. Beda tom. 2. l. de ſex mundi ætatibus: " Beatus, *inquit*, Au„ guſtinus Hipponenſis Epiſcopus, om„ nium Doctor eximius Eccleſiarum. „ Paulinus Aquilejenſis l. 7. contra Felicem de eo ſcribit. " Ubique puriſſimus „ in catholica fide, & veraciſſimus Do„ ctor eſſe comprobatur. „ Idem dicit Jonas Aurel. l. de cultu SS. Imag.

Nonum ſæculum nobiles S. Aug. doctrinæ præcones ſuppeditat. Rabanus in Epiſt. ad Heberardum Comitem, aſſerit eum eſſe Doctorem Catholicum gratiæ. Prudentius in Epiſt. ad Hincmarum & Pardulum, ait; nullum abſtruſa Scripturarum veracius & fidelius rimaſſe & aperuiſſe: & Lupus Servatus q. 1. de lib. arb. " Quid enim, *inquit*, ſentiendum „ ſit de libero arbitrio, & gratia Dei, „ ſicut nemo tam laborioſa indagine ve„ ſtigavit, nemo ut ille tandiu verſa„ vit: ita ut, pace cunctorum dixerim, „ nullus utrumque tanta veritatis pro„ prietate invenit, nullus tanta eloquen„ tiæ ubertate aſſeruit, nullus inexpu„ gnabilium argumentorum copia tanta „ defendit. „

S. Auguſtinus in ſæculo decimo tametſi ferreo ſuæ tamen virtutis & ſcientiæ præconem habet Remigium Antiſiodorenſem, qui in comm. ſuper 2. ad Cor. de eo effatur. " Sicut ſol in lumine excedit „ omnes planetas; ita Auguſtinus om„ nes exceſſit in exponendo ſacras Scrip„ turas. „

Undecimum, Petrus Damia. ſerm. de S. Stepha. qui eſt 61. illum appellat linguam Eccleſiæ. Rupertus l. 7. de operibus Spiritus S. c. 19. catholicæ fidei munitionem & defenſorem.

Omnes duodecimi ſæculi Scriptores miris effunduntur in laudibus Doctoris gratiæ. Hugo Victorinus ſerm. 99. Prædicatorem veritatis Spiritu ſancto plenum dicit. Petrus Cluniacenſis in Epiſt. contra Petrobuſſianos: " Glorioſus, *inquit*, „ ac poſt Paulum ſingularis magiſter Ec„ cleſiæ Auguſtinus. „ Bernardus verò vocat eum validiſſimum hæreticorum malleum. Hugo Eterianus l. 3. de hær. c. 17. eodem celebrat nomine.

Non minoribus laudum titulis exornant doctrinam Auguſtini decimi tertii ævi Doctores. D. Thomas ubique gloriatur hunc ſe habere magiſtrum, & ſerm. de illo, dicit " Sanctum Auguſtinum ſcru„ tatum eſſe profunda quatuor fluviorum, „ Scripturæ, creaturæ, culpæ & gra„ tiæ. „ Quinimmo Theologia D. Thomæ eſt perpetuum Auguſtini encomium, ſiquidem Urbanus ſextus ad Toloſanos ſcribens, ait de Doctore Angelico " Bea„ ti Auguſtini veſtigia inſequens Eccle„ ſiam doctrinis & ſcientiis quamplури„ mis adornavit. „ His adde Vincentium Bellovacenſem l. 17. Speculi doctr. c. 51. qui eloquentiæ ſermone, brevi quidem ſed efficaci mirabilia de noſtro „ ſanctiſſimo Doctore enarrat: Auguſti„ nus, *inquit*, Epiſcopus volans per mon„ tium cacumina quaſi aquila, vir acer „ ingenii, ſuavis eloquio, ſæcularis lit„ teraturæ peritus, in Eccleſiaſticis la„ boribus operoſus, in quotidianis diſpu„ tationibus clarus, in omni ſua actione „ conſpectus, in expoſitione fidei noſtræ „ Catholicus, in quæſtionibus abſolven„ dis acutus, in revincendis hæreticis „ circumſpectus & in explanandis Scrip„ turis Canonicis cautus: ſapientiæ lu„ men præfulgidum, propugnaculum „ veritatis & fidei tutamentum, om„ nes Eccleſiæ Doctores tam inge„ nio, quam ſcientia vicit incompara„ biliter. „

Decimum quartum ſæculum non ſilet S. Præſulem. Beatus Vincentius Ferrerius ſerm. de S. Aug. eum his verbis exaltat: " Candelabrum aureum totum eſt „ B. Aug. . . . Omnes Doctores qui ve„ nerunt poſt eum, ſuſtentantur ſuper „ ejus doctrinam ſanctam, puram & ca„ tholicam, auri puriſſimi, & ſine er„ rore falſarum opinionum. „

Decimum quintum ſæculum totum conſpirat in ſancti Auguſtini ejuſque doctrinæ laudes. Ludovicus Cardinalis Arelatenſis in Concilio Baſileenſi nominat eum maximum & omnium Theologorum Ariſtotelem. *Æneas Sylvius lib. 1. de geſt. Conc. Baſil.* Certatim prædicant ipſius encomium Patres Latini & Græci in Concilio

lio Florentino Seſſ. 7. Item S. Antoninus 2. p. tit. 20. & Dionyſius Carthuſianus in 1. Sent. diſt. 1. ejus reſonant laudibus.

Decimum ſextum & ſeptimum ſæculum nubem exhibent teſtium, Theologorum ſcilicet Scholaſticorum qui omnes uno ore, & unanimi conſenſu doctrinam tanti Doctoris venerantes ut primum Scholæ Theologicæ magiſtrum habent & intuentur. Sed de his fuſior erit ſermo infra.

Teſtimonium ex univerſis orbis terrarum Eccleſiis.

Eccleſia Romana cæterarum Eccleſiarum mater Auguſtinum ſemper audivit ut Doctorem eximium & irrefragabilem, nedum pro neceſſitate, ſed etiam pro efficacia gratiæ & prædeſtinatione Sanctorum, de quibus erat magna inter ipſam & Proteſtantes in Concilio Tridentino controverſia. Ejus doctrinam oſculantur ſummi Pontifices jam citati, tanquam veridicam, ſanctam, tutam & vere Catholicam, & ne repetita tædium pariant, tantæ Eccleſiæ inſignis Presbyter Hieronymus omnia dicit, cum hanc debellandi Pelagianos provinciam & gloriam omnem, licet ipſe & ſenior & eruditiſſimus, ceſſerit Auguſtino, ſic loquitur dialogo 3. " Scripſit vir ſanctus & eloquens Epiſcopus Auguſtinus, unde ſuperſedendum huic labori cenſeo, ne dicatur mihi illud Horatii, *in ſylvam ne ligna feras;* aut etiam eadem dicemus ex ſuperfluo, aut ſi nova voluerimus dicere, a clariſſimo ingenio occupata ſunt meliora."

Eccleſia Orientalis nulli ſecunda eſt tum in veneratione, tum in cultu & laude S. Auguſtini. Andreas Coloſſenſis Epiſcopus in Florentina Synodo Seſſ. 7. ſic loquitur. " Auguſtinum illuſtriſſimum Latinorum Doctorum quinta Synodus conſecravit. Auguſtinus Occidentalis Eccleſiæ lumen eſt " inquit Cardinalis Beſſarion de Sacramento Euch. His accedit teſtimonium celebre Scholarii Patriarchæ Conſtantinopolitani in Concilio Flor. c. 1. Sect. 7. 8. " *Divus*, inquit, *Auguſtinus illa mens altiſſima*." Et inſurgens contra Græcos Auguſtini Doctores latini auctoritatem rejicere volentes, affert Conciliorum generalium decreta quibus inter Eccleſiæ Doctores recenſetur, & ſubjungit: " Audis, & anathemati ſubjicitur, qui Auguſtini ſententias non recipit? non ergo in poſterum ambigas pro Sancto, & Doctore habere Auguſtinum, cujus magna gloria eſt in Eccleſia Dei."

Eccleſia Africana eum nutrivit ut filium, habuit ut magiſtrum, audivit ut Doctorem, poſſedit ut lumen, ut linguam, ut verbum & ſpiritum quo quandiu alita fuit, fide refulſit, pietate enituit, charitate flagravit, unitate ſtetit & triumphavit. Præter Proſperum jam citatum teſtis eſt auguſta confeſſio fidei a quadringentis ſubſcripta Epiſcopis ex ſententiis Auguſtini contra Arianos compoſita & Alarico Ariano Regi ab univerſali Africæ Eccleſia oblata, in qua redivivus Auguſtinus victorem Africæ vicit Principem & Arianiſmum. Ne miremini, Lectores benevoli, quandoquidem poſuit Deus in ore Auguſtini in altero Jeremia verba ſua, *Jerem.* 1. Illum conſtituit ſuper Gentes & ſuper Regna, ut verbo doctrinæ & evellat & diſſipet, & deſtruat errorem: ædificet vero & plantet ubique & uſque in ſæcula veritatem triumphantem.

Eccleſia Gallicana non minus diſerte proſecuta eſt & quotidie proſequitur laudes tanti Doctoris. De eo hoc profert encomium Jonas Aurelianenſis l. de cultu Imaginum. " Is enim, *inquit*, & ſi non ſolus, divina tamen ſibi ſuffragante gratia, aliis facundius, copioſiuſque diverſarum hæreſum, & ſchiſmaticorum perverſa ſtatuta rationabiliter evertit, deſtruxit, atque ſubſtravit." Hincmarus l. de præd. c. 1. appellat eum (*Doctorem mirificum*.) Amolo opuſc. 2. de gratia & præſcientia, poſt Apoſtolum Paulum, prædeſtinationis & gratiæ præcipuum Prædicatorem vocat. Prudentius Tricaſſinus Epiſcopus Epiſt. ad Hincmarum & Pardulum, eum ſic exornat laudibus: " Beatiſſimus, *inquit*, Pater Auguſtinus omnium abſque ulla dubietate undecunque doctiſſimus, quippe nullus Doctorum abſtruſa Scripturarum ſcrupuloſius rimatus, diligentius exquiſierit, verius invenerit, veracius protulerit, luculentius enodaverit, robuſtius defenderit, effuſius diſſeminaverit." Cui ſuccinit Eccleſia

Lug-

Lugdunenſis l. de tribus Epiſt. in quo ſic loquitur: " Beatiſſimus Pater Auguſtinus „ ab omni ſemper Eccleſia venerabiliter „ receptus, & uſque in finem ſæculi re- „ cipiendus. „

Eccleſia Hiſpanica utique reſonat Sancti Auguſtini laudibus. Concilium Toletanum octavum illum tali proſequitur encomio: " Vir quoque ſanctiſſimus Augu- „ ſtinus veſtigationis acumine cautus, in- „ veniendi arte præcipuus, aſſerendi co- „ pia profluus, eloquentiæ flore venu- „ ſtus, ſapientiæ fructu fœcundus. „ Et Hildephonſus Arch. Tolet. hom. 2. de B. Virgine: *Audiant*, inquit, *Auguſtinum, cui contradicere fas non eſt*. Denique Julianus etiam Arch. Tol. l.prognoſt. c. 9. 16. 14. 23. eum vocat egregium Doctorem.

Teſtimonium Theologorum.

Schola Thomiſtica quot habuit & habet Theologos, tot S. Auguſtini & filios & præcones numerat, qui ita tanto Doctori adhærent, ut in ſcribendo aut diſputando, doctrinam Auguſtini in D. Thoma & Divi Thomæ doctrinam in Auguſtini doctrina oſculentur; quaſi duo forent unus, & in duobus idem flaret & ſpiraret ſpiritus. Sed ut multos diverſi ordinis Theologos compendioſe referamus, juvat afferre celeberrimarum Europæ Academiarum ſententias, ut in iis omnes diverſarum ſcholarum Theologi, ex quibus conſtant Academiæ, una voce doctrinam Doctoris gratiæ collaudantes audiamus.

Veniat prima Univerſitas Pariſienſis, quæ ab ortu ſuo tres edidit cenſuras contra quaſdam propoſitiones Auguſtini doctrinæ circa gratiam adverſas, ann. 1270. quam imitata eſt Academia Lovanienſis, ann. 1476. & poſtea Duacenſis. Salmaticenſis iſtarum exemplo ſolemni Sacramento huic Doctori ſe totam devovit.

Inter Theologos vix unus eſt qui Auguſtini doctrinam non amplexus fuerit. Petrus Lombardus, qui & magiſter Sententiarum, ex Auguſtinianis auctoritatibus univerſam Theologiam in ordinem digeſſit. Jam commemoravimus D. Thomam, qui diſcipulum eſſe Auguſtini magnam ducebat gloriam. Scotus adeo Auguſtini doctrinæ fuit addictus in ſuis Theologicis Commentariis, ut hunc ſanctum Doctorem ſuarum aſſertionum teſtem ubique faciat. Baronius in appendice ad tomum primum Annalium, dicit Sedem Apoſtolicam ſe profeſſam eſſe de gratia & libero arbitrio probare Auguſtini ſententiam. Accedit Eminentiſſimus Cardinalis Peronius, qui ait, *In opere adverſ. Regem Ang.* " Maximus poſt Apoſtolos prædeſtinationis Doctor eſt Auguſtinus. „ Eruditiſſimus Bellarminus poſtquam retulit hujuſce gratiæ defenſoris doctrinam a Gelaſio ſummo Pontifice fuiſſe probatam, ſubdit *l. 2. de grat. & lib. arb. c.* 11. " Itaque Sedes Apoſtolica, non tan- „ tum ſemel, ſed etiam ſecundo & ter- „ tio adverſus Pelagianorum reliquias „ pro defenſore gratiæ & prædeſtina- „ tionis ſententiam tulit Auguſtini, ita „ ut jam hæc ſententia, non quorumvis „ Doctorum opinio, ſed fides Eccleſiæ „ Catholicæ dici debeat. „

Non prætereundus R. P. Deſchamps qui l. 3. de hær. Jan. diſp. 1. c. 6. de ſancto Doctore ſic loquitur: " Sanctiſſi- „ mum Doctorem magnopere veneror ac „ colo, eumque apicem ingeniorum, „ humanæ intelligentiæ menſuram, do- „ ctrinæ miraculum, Theologiæ metam, „ gratiæ Apoſtolum, prædeſtinationis „ nuntium, Chriſtiani orbis bibliothecam, „ Eccleſiæ armamentarium, veritatis lin- „ guam, hæreticorum fulmen, ſapientiæ „ ſedem, ſæculorum tredecim oraculum, „ antiquorum Doctorum compendium, „ poſterorum Seminarium eſſe profiteor. „ Tantum eſt ejus ingenium, ut omnes „ illud admirentur, nemo attingat: „ tanta doctrina, eam ut hauriant ſingu- „ li, exhaurire univerſi non poſſint: tan- „ ta divinæ lucis copia, ut in ejus men- „ te collecti videantur radii omnes qui in „ futura ſæcula ſpargi debebant. Divinæ „ gratiæ & prædeſtinationis myſteria „ perinde enarrat, ac ſi in ipſa Dei „ mente perlegiſſet: Chriſtianæ doctri- „ næ partes omnes ſic amplectitur, qua- „ ſi ingenii amplitudine ſuperaret: æta- „ tis ſuæ hæreſes ita debellat, ut ad „ omnes, quæ poſtea emerſerunt, profli- „ ganda arma nobis ſubminiſtret. Hæc „ ego ita pronuntio, ut tot laudibus ac „ præconiis eximias S. Auguſtini dotes „ æquari non poſſe contendam. „

Teſti-

Teſtimonium de victoriis ſuper fidei hoſtes glorioſe ab Auguſtino reportatis.

Laudum omnium compendium & teſtimonium omni exceptione majus pro veritate quæ vincit omnia, eſt victoria. Hæc ubique in diſputationibus contra erroris patronos ſecuta eſt Auguſtinum. In eo refulſit, in eo aucta eſt, in eo per ſua ſcripta ſemper perſeverat, ita ut illud Pſalmiſtæ jure merito de ſancto Doctore dici poſſit, *Gloria & divitiæ in domo ejus, & juſtitia ejus manet uſque in ſæculum ſæculi.* Juvat ergo recolere quos ſuperavit errores, quanto zelo repreſſit impietates abominationis. Modo hæreticos, modo ſchiſmaticos, modo peccatores coercebat. Ariani Vandalorum freti favore novam fecerant in Africæ partes irruptionem, aſt Auguſtinum invenerunt qui gladio igneo Cherubim inſtar Paradiſum voluptatis, Dei ſcilicet Eccleſiam tueretur. Manichæos penitus ſubvertit, palam deſtruens eorum deliramenta. Neſtorianos jam antequam zizaniam in patrisfamilias hortum immitterent, confodit, Pelagianos impugnando devicerat, ipſo loquente muta fiunt labia doloſa, pudendo hæreſis ſe abſcondit ſilentio. Donatiſtarum ſchiſma reconciliare tentans, pertinaciam confutavit. Semipelagianorum nova molimina confregit. Ibi gratiæ myſterium ſuſtinebat: illic liberi arbitrii immunitatem demonſtrabat: ubique victor, ubique triumphans.

A Theodoſio juniore invitatur Auguſtinus ut Epheſino adeſſet Concilio; ſed dum pervenit nuntius, qui tanto zelo zelatus fuerat pro Domino exercituum, raptus in cœlum, æternis fruebatur gaudiis. Ejus encomium Martinus quintus brevi oratione complectitur, cum dicit, "quid-„ quid omnes ſimul Apoſtoli plantave-„ runt, quidquid Apollo & alii rigave-„ runt, Auguſtinus coronavit. „ Sed miro Dei conſilio in morte non extinguitur lucerna ejus. Vivit in clara ſobole qua ejus doctrinam Abrahami inſtar innumeræ gentis parens per ſuos diſcipulos fidei depoſitum adhuc hodierna die ſuſtinet.

Inter Canonicos Regulares qui ejus Regulam ſequuntur dignos ſuos agnoſcit filios Richardum & Hugonem a ſancto Victore. Inter Auguſtinianos Heremitas plures numerantur Cardinales, Archiepiſcopi & Epiſcopi multi, quorum quatuor adfuerunt Concilio Tridentino, in quo illuſtre dederunt ſuæ eruditionis teſtimonium, & hoc modo D. Auguſtini doctrina ab illorum ordinum præclaris Proceribus ad mundi uſque finem in Eccleſia feliciter perſeveranda eſt, ſicut & vitæ diſciplina, morum candor, omniumque virtutum religioſarum fulgor fauſte fortunateque vigebit.

Ex his omnibus momentis hoc efficax & irrefragabile fit argumentum. Ille pater benigne, humiliter, ſimul & alacriter pro prædeſtinatione Sanctorum, pro neceſſitate & efficacia gratiæ audiendus eſt, cujus doctrina in hac immenſa & ſublimi materia celebratur abſque diſtinctione & nulla exceptione facta a ſummis Pontificibus, a Conciliis tum Provincialibus, tum Oecumenicis, a Patribus omnium ſæculorum, a quinto ſcilicet ſæculo uſque ad præſens, ab Academiis totius Europæ, ab omnibus omnino Theologis. Atqui ex dictis conſtat doctrinam Auguſtini pro prædeſtinatione Sanctorum, pro neceſſitate & efficacia gratiæ ſic fuiſſe & eſſe ad hodiernum uſque diem, celebratam, & tantum abeſt quod ſummi Pontifices, Concilia & Patres exceperint efficaciam gratiæ, quin potius ejus ſcriptis uſi ſint contra Prædeſtinatianos errantes, ut Arauſicanum ſecundum, Valentinum tertium & Tullenſe, Tridentinum contra Proteſtantes; ita ut per antonomaſiam, nomine Doctoris gratiæ inſignitus ſit ab Eccleſia: igitur Auguſtinus audiendus eſt in ſcholis humiliter, ſimul & alacriter pro prædeſtinatione Sanctorum, pro neceſſitate & efficacia gratiæ.

Solvuntur Objectiones.

Objicies; illius doctrina non debet audiri, qui erravit: atqui conſtat ex libris retractationum Auguſtinum erraſſe, ſiquidem tenuit Semipelagianiſmum l. de Prædeſt. SS. c. 3. ut ipſe aſſerit l. 2. de Geneſi ad litt. c. 17. & l. 3. c. 10. docet Angelos eſſe corporeos. Ergo non debet audiri. Confirmatur: mos perantiquus Eccleſiæ eſt, quum aliquis in aliquo errat puncto, prohibere ejuſdem auctoris cæte-

cæterorum ab ipſo ſcriptorum lectionem. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo: ſi S. Doctor erravit in aliquo puncto ab Eccleſia proſcripto & non ſe retractaverit, non debet audiri, concedo: ſi de nævis ſe retractavit, nego. Auguſtinus ante converſionem Manichæorum erroribus detinebatur, & tunc ſane non erat audiendus; ſed e contra poſt converſionem. Habuit quidem etiam initio converſionis aliquos nævos, & circa initium gratiæ, & circa naturam Angelorum; ſed cum Eccleſia nihil adhuc determinaſſet, poterat audiri ut Doctor Catholicus in aliis punctis, quippe qui non eſſet hæreticus: Quot Patres in primis ſæculis Millenariis adhærebant? ergo ne Juſtinus, Irenæus, Lactantius in aliis punctis rejiciendi? minime. Quid plura? Auguſtinus ſe retractavit, & fuit poſtea Semipelagianorum hoſtis terribilis. Cæterum Eccleſia indigitavit in quibus audiendus eſt Auguſtinus, ſcilicet pro prædeſtinatione Sanctorum, pro neceſſitate & efficacia gratiæ, pro libero arbitrio, &c.

Ad confirmationem, ſimiliter diſtinguo. Eccleſia prohibet lectionem operum illius qui errat in uno puncto determinato de fide, concedo: non determinato, nego. Qui errorem ab Eccleſia proſcriptum propugnat, hæreticus eſt ſi ſit pertinax, & ideo in nullo audiendus, quia non habet fidem: ſecus vero qui aliquid falſum docet de quo ſuum nondum protulit Eccleſia judicium. Auguſtini autem tanta fuit ſemper erga Eccleſiam reverentia, tantaque obedientia, ut dicere ſoleret, *Evangelio non crederem, niſi me commoveret Eccleſiæ auctoritas*.

Inſtabis. Qui dubitat de rebus fidei, non debet audiri ut magiſter: atqui Auguſtinus dubitavit de multis fidei punctis; & probatur. Enchir. c. 58. dubitavit an aſtra forent Angeli. Epiſt. 24. ad Hieronymum dubitavit utrum anima rationalis fieret per creationem, an per eductionem e materia. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo, dubitavit Auguſtinus de multis variiſque momentis ab Eccleſia nondum determinatis, concedo: de rebus de fide definitis, nego. Doctores ſancti audiuntur & pro his quæ Eccleſia mater ſancivit, & pro his quæ veritati non obſcure videntur conſona. Immo debemus ſequi veſtigia B. Aug. qui in dubiis ſanctum Hieronymum conſulere non erubeſcebat. Et l. 7. de Baptiſmo c. 55. poſtquam multa præclare diſſeruit de intentione, an debeat eſſe interior vel non, dicit ſe expectare definitionem alicujus Concilii, quid tutius? In materia de gratia, quare ex duobus eodem modo affectis circa mulierem unus conſentiat, alter vero non, noli inquit judicare, ſi non vis errare. O altitudo, exclamat cum Apoſtolo, divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus! Sic adorare myſteria, humili confeſſione edocet. Unde poſtquam neceſſaria ad explicationem fidei protulit, exclamat. Si aliquis majora & plura ſcire deſiderat, *quærat*, inquit, *doctiorem*, *ſed caveat ne inveniat præſumptiorem*.

Urgebis. Qui poteſt errare, non debet audiri: atqui Auguſtinus potuit errare; non enim etiam poſt converſionem irrefragabilis fuit, probatur. Epiſt. 3. ad Voluſianum increpat illum ex eo quod credat ſe non poſſe errare. Epiſt. 7. ad Marcellinum dicit nullum ſeſe proferre verbum quod non vellet retractare, ſi neceſſe foret. Idem repetit Epiſt. 3. ad eundem. Epiſt. 3. ad Fortunatum & Epiſt. 19. ad Hieronymum.

Reſpondeo 1. Hæc omnia probare tutiſſimam eſſe doctrinam B. Auguſtini, quippe qui & ſe retractare, ſi opus foret, & obedire Eccleſiæ paratus ſit; adeo humilis, ut nedum infallibilitatem ſibi tribuat, ſed potius eam ab Eccleſiæ judicio expectare glorietur.

Reſpondeo 2. diſtinguendo minorem, Auguſtinus ex ſe & ut Doctor particularis erat fallibilis, concedo, Auguſtinus ut ab Eccleſia approbatus, & a Deo inſpiratus loquens, nego; tametſi Patres & ſancti Doctores ſint in ſcribendo fallibiles, ſi tamen eorum ſententiis accedat Eccleſiæ conſenſus, jam ipſius Eccleſiæ participant infallibilitatem; quia igitur ſancti Auguſtini doctrina aut tacito aut expreſſo Eccleſiæ conſenſu approbata ſit, non licet eam impugnare; maxime vero in iis quæ de neceſſitate gratiæ conſcripſit.

Dices, ergo doctrina Auguſtini de prædeſtinatione Sanctorum v. g. & de efficacia gratiæ non eſt infallibilis neque ex

ſe,

ſe, neque ex judicio Eccleſiæ, cum ipſa Eccleſia permittat prædeſtinationem Sanctorum ante vel poſt prævisa merita, gratiam per ſe efficacem, vel non, propugnare: nam ſi foret Aug. infallibilis, cum ſit una veritas, omnes tenerentur defendere & prædeſtinationem ante prævisa merita, & gratiam per ſe efficacem, creditur enim ſic ſenſiſſe Auguſtinum.

Reſpondeo diſtinguendo; doctrina Auguſtini non eſt infallibilis, ideſt, non eſt bona, nego: ideſt, non eſt de fide, ſubdiſtinguo; in his quæ Eccleſia nondum determinavit, concedo: in aliis punctis, nego. Diximus dicta Patrum haurire infallibilitatem ex determinatione Eccleſiæ: jam vero cum ipſa determinaverit de fide gratiam eſſe neceſſariam ad ſalutem, Deum impoſſibilia non præcipere, hominem poſſe gratiæ interiori reſiſtere, ineſſe homini lapſo libertatem indifferentiæ actus, Chriſtum mortuum eſſe pro omnibus: Certum eſt doctrinam S. Aug. eſſe de fide in iis capitibus quæ illa ipſa continet. Verum, an gratia ſit efficax per ſe vel non? utrum prædeſtinatio ſit ante vel poſt prævisa merita, nihil definitum habemus, & quæſtionem in utramque partem moveri poſſe uſus & dicit & invaluit, ex quo ſequitur ſententiam B. Auguſtini poſſe fortiter in iis momentis propugnari, maxime vero cum apud Doctores nondum ſatis compertum ſit, an Auguſtinus gratiam per ſe efficacem, & prædeſtinationem Sanctorum intentivam etiam ante prævisa merita, propugnaverit.

Ad probationem, cum ſit una veritas, ſi ſententia B. Auguſtini eſt vera, debet quiſque abſolute eam tenere, diſtinguo. Si veritas de qua movetur quæſtio ſit revelata & definita, concedo: ſi ſolum in genere cognita ſit, ſubdiſtinguo, modo ad hoc accedat Eccleſiæ conſenſus, concedo, ſi nondum acceſſerit, nego. Eſt quidem revelatum dari prædeſtinationem, juxta illud Chriſti effatum: *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*. Sed utrum electio ſit ante vel poſt prævisa merita, an gratia ſit per ſe efficax, vel tantummodo per conſenſum, non ſatis conſtat, & diſceptatur in ſcholis.

Inſtabis, doctrina B. Aug. in multis punctis admodum obſcura & intricata eſt, v. g. de realitate Corporis Chriſti in ſacra Euchariſtia, de regno mille annorum, de potentia oculi corporei ad videndum intuitive Deum: ſed nullus tenetur obſcuram amplecti doctrinam. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo; doctrina Auguſtini eſt obſcura, hoc eſt alta & profunda, concedo; obſcura ſimpliciter, ſubdiſtinguo, & locus unus obſcurus facile explicatur per alium clariorem, concedo: & non explicatur, nego. Certum eſt myſteria eſſe impenetrabilia, & conſequenter doctrinam & lectiones quæ traduntur de eis, altiſſimas, præſertim vero quum defenduntur contra proterviam hæreticorum qui verſutiis utuntur ad evacuandam fidem. Quid mirum igitur ſi doctrina Auguſtini ſit profunda, cum de omnibus fere fidei articulis diſputaverit: de Trinitate, contra Sabellianos; de conſubſtantialitate Verbi, adverſus Arianos; de unitate Divinitatis & de libero arbitrio, contra Manichæos; de neceſſitate & efficacia gratiæ contra Pelagianos & Semipelagianos; de Baptiſmo contra Donatiſtas, &c. Cæterum unus locus obſcurus accipit lucem ab alio clariori; ita ut ſententia una Auguſtini ſit ſicut dies diei eructans verbum, vel ſaltem ut nox præ altitudine indicans ſcientiam alicujus profundi myſterii. Oſtendimus S. Doctorem non adhæſiſſe Millenariis, aut ſaltem ſententiam correxiſſe. Nec etiam crediḋiſſe oculum corporeum poſſe videre Deum in ſe. Quoad Euchariſtiam, attendendum eſt ad ſenſum S. Præſulis, quandoque enim de ea loquitur in ſenſu myſtico, ut in explanatione capitis ſexti Evangelii S. Joannis, quandoque vero in ſenſu litterali & obvio, & tunc clariſſime loquitur pro realitate Corporis Chriſti, ſic l. 19. contra Fauſtum ait: *accipe quod pependit in cruce*.

Reſpondeo 2. Quandoque Patres duras habere expreſſiones, eo quod in oppoſitam inclinare partem tenerentur ad defendendum aliquod dogma contra impugnantes. Sic S. Baſilius non ſemel abſtinuit a voce conſubſtantialitatis quando tractavit de Spiritu ſancto propter Sabellianos qui illo abutebantur vocabulo, quippe qui ex perſonarum conſubſtantialitate, unicam eſſe in Deo perſonam inferrent & colligerent. Nonnunquam etiam Patres Verbum divinum factum & pro-

ſ rolatum aſſerunt, non quod creaturam eſſe autumarent, verum potius ut oſtenderent, illud & a Patre procedere, & eſſe perſonam a Patre diſtinctam: ſimili prope œconomia Auguſtinus videtur nimis tribuere modo naturæ cum liberum defendit arbitrium, modo vero gratiæ quum ejus adverſus Pelagianos propugnat neceſſitatem. Denique, ut plurimum aſſurgit in mente legentium ambages aut obſcuritas ea potiſſimum ratione, quia S. Doctoris vel non tenent ſatis, vel nullo modo aſſequuntur principium. Non negamus tamen quædam in doctrina tanti Doctoris reperiri alta, quædam profunda, quædam intellectu admodum difficilia, hoc ultro fatetur ipſe Auguſtinus, aſt ut plurimum myſterium eſt quod quidem exponi poteſt, nuſquam vero penitus explicari. Quare enim ex duobus unus trahatur, alter vero relinquatur, attende quid pronuntiet ſapientiſſimus Præſul: O altitudo, inquit cum Apoſtolo, divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! in aliis vero difficultatibus non ſemel dicit expectandum eſſe Eccleſiæ judicium: ſic l. 7. de baptiſmo c. 55. dirimit de intentione requiſita ad ſacramentum conficiendum controverſiam. Hinc cauſam Pelagianorum dicit ſententia Zoſimi Papæ finitam & abſolutam ſerm. 2. de verb. Apoſ. Quid plura referam? Tanta fuit S. Doctoris erga Eccleſiam obſervantia ut dicere ſoleret (*Evangelio non crederem, niſi me commoveret Eccleſiæ auctoritas.*)

Perſiſtes; illa doctrina non eſt ſequenda qua ſæpius abuſi ſunt hæretici & quotidie abutuntur: ſi enim non faveret aliqualiter eorum opinioni, non auderent appellare ad Auguſtinum: atqui talis eſt doctrina Auguſtini. Immo hæretici non ſemel ipſius utuntur auctoritate, ut decipiant incautos; probatur 1. Monachi Adrumetini turbati ſunt propter doctrinam Auguſtinianam, & in pravum eam detorquebant ſenſum. 2. Lucidus & Goteſcalcus prædeſtinatiani unicam Auguſtini doctrinam tenere ſe gloriabantur. Kemnitius Lutheranus in ſeſſ. 6. Conc. Trid. edit. Franc. ann. 1578. pag. 125. & Calvinus l. 2. inſtit. c. 3. n. 14. citant Aug. & ejus utuntur auctoritate ut probent gratiam efficacem liberum adimere arbitrium. Ipſi Pelagiani tres libros Auguſtini de libero arbitrio in ſuas perſæpe trahebant partes, eo quod in multis locis S. Doctor loquatur de libero arbitrio, non commemorata gratia. Quinimmo ipſe Pelagius objiciebat Auguſtino locum deſumptum ex c. 18. libri 2. de libero arbitrio circa libertatem. Inferebat enim quod ſi gratia neceſſaria foret & ad bonam actionem, & ad vitandum peccatum, ſæpius omni careret culpa. Actio vitioſa, quandoquidem gratia qua ſola homo grave poteſt, urgente magna tentatione, vitare peccatum, non ſemper adeſt. Quid plura dicam? Pelagius ex illo Auguſtini principio, homo ſi velit, poteſt eſſe abſque peccato, concludebat gratiam non eſſe ad vitandum peccatum neceſſariam.

Reſpondeo 1. ad omnium objectionum capita, heterodoxos ſolitos fuiſſe ſanctos Eccleſiæ Doctores etiam in teſtimonium afferre, ut fucum faciant legentibus. Sic Satanæ miniſtri in Angelos lucis ſe transformare ſatagunt, ut decipiant, ſi fieri poteſt, etiam electos.

Reſpondeo 2. diſtinguendo; hæretici propria & culpa & malitia abuſi ſunt D. Auguſtini doctrina, concedo: propter defectus in doctrina Sancti Præſulis repertos, nego: eſt enim recta, vera, ſancta, dicam, & admodum ſalutifera Auguſtini doctrina. Sicut igitur ſtomachus infirmus cibos alias exquiſitos in pravos ſæpe convertit humores, qui quidem nonnumquam generant mortem, ita & mali in perniciem abutuntur, ne dum doctrina Patrum, ſed & ipſis Scripturis ſacris, quas in perverſos detrahunt ſenſus. Tunc adimpletur in eis ſtupenda prorſus maledictio Iſai. 6. 10. (*Excæca cor populi hujus, ut videntes non videant.*)

Ad primum dico, Monachos abuſos fuiſſe doctrina Auguſtini ex ignorantia, defectu capacitatis & intelligentiæ: ipſe vero Auguſtinus ſcripſit librum de correptione & gratia ad illos inſtruendos; immo & librum de gratia & libero arbitrio, librum vero de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ ad refellendum Semipelagianos, in quibus quidem operibus ſuum clare aperuit ſenſum, ſicut & in libris retractationum, ne aliquis in futurum ſuis aut dictis, aut ſcriptis uteretur in perniciem.

Ad ſecundum, reſpondeo ſimiliter Lucidum & Goteſcalcum ſua culpa D. Auguſtini

guſtini doctrinam in pravum rumpit ſenſum, unde Concilia in quibus proſcripti leguntur, intactum reliquerunt ſanctum Doctorem, immo Eccleſia Lugdunenſis ejus ſuſcepit partes l. de tribus Epiſtolis pag. 377. Nec propter iſtum (videlicet Goteſcalcum) ille damnetur: unum in cauſa Goteſcalci exigit ne damnetur Auguſtini doctrina, modo hoc illi concedatur, non curat de illo obſtrepente tumultuoſo Monacho. Hincmarus in eadem verſatur opinione: ipſe Goteſcalcum judicavit & damnavit, Divi vero Auguſtini doctrinam l. de præd. magnis celebrat laudibus.

Ad tertium patet ſolutio. Tantum abeſt quod Concilium Tridentinum crediderit Auguſtinum favere Proteſtantibus, quinimmo ipſius auctoritate fretum libertatem indifferentiæ actus contra eos ſtatuit atque defendit.

Ad quartum reſpondet ipſe Auguſtinus. Solvit enim primam Pelagii objectionem l. 1. retr. dicens. *In his atque hujuſmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non eſt, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani, vel putare poſſunt ſuam me tenuiſſe ſententiam, ſed fruſtra putant*. Solvit ſecundam l. de natura & gratia c. 67. ſic loquendo, *agnoſco verba, mea ſunt*. Et addit poſtea, ut alibi facit, invocandum eſt Dei auxilium quo omnia poſſibilia fiant. Solvit tertiam l. 1. retr. c. 10. & 22. dicendo Pelagianos fruſtra credere ſe eorum favere opinioni, cum dicit hominem poſſe, ſi velit, vitare malum, hanc quidem propoſitionem eatenus veram aſſerit, quatenus præparetur voluntas a Domino.

Inſtabis. Doctrina Auguſtini de efficacia gratiæ & prædeſtinatione Sanctorum omni tempore fuit impugnata. Primo quidem a Maſſilienſibus qui contendebant fatum ex opinione Auguſtini de gratia per ſe efficaci conſequi. 2. Ipſum Concilium Cariſiacum rejicit gratiam efficacem per ſe. Et occaſione prædeſtinationis in ſenſu Auguſtini explicatæ, diviſæ admodum erant Galliarum Eccleſiæ. 3. Noſtris etiam temporibus florentiſſimæ Academiæ & graviſſimi Theologi non tenent prædeſtinationem ante prævisa merita & gratiam eſſe per ſe efficacem. Ergo, &c.

Reſpondeo hæc ſolum probare opinionem D. Aug. de efficacia gratiæ & prædeſtinatione Sanctorum ante prævisa merita non eſſe de fide, & licitum eſſe quæſtiones in utramque partem defendere. Præterea non omnes conveniunt Auguſtinum tenere gratiam per ſe eſſe efficacem & prædeſtinationem ante prævisa merita; ſiquidem contrarium ſentientes, explicant ſanctum Doctorem & ſuas trahunt in partes: quidquid ſit, ſi excipiamus hæreticos Semipelagianos qui Aug. doctrinam damnabant abſolute, ſed male, ut eis oſtendit S. Proſper; ſi Prædeſtinatianos qui eam in pravos detorquebant ſenſus; cæteri conveniunt, eſſe doctrinam ſanam & omni exceptione digniſſimam.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Auguſtinus audiendus eſt, tum pro neceſſitate, tum pro efficacia gratiæ.

Primo, quia ſummi Pontifices ut Cœleſtinus primus, Gelaſius & alii ſummis encomiis ejus abſque reſtrictione doctrinam celebraverunt.

Secundo, laudaverunt pariter Hieronymus, Fulgentius & alii non pauci.

Tertio, Concilia adhibuerunt teſtimonia Auguſtini non ſolum pro neceſſitate, verum etiam pro ſuavitate & efficacia gratiæ aſtruenda, ut Arauſicanum ad perſtringendos Semipelagianos, qui vix quicquam efficaciæ tribuebant gratiæ: Tridentinum ad confutandos Lutheranos & Calviniſtas qui contrariam per exceſſum viam tenentes, tantam ineſſe gratiæ energiam volunt, ut non remaneat ſub ejus dominio ulla libertas & indifferentia actus.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

Objicitur. Auguſtinus non audiendus eſt 1. quia erravit. 2. quia dubitavit de ſpiritualitate animæ, &c. 3. quia multa ſubobſcure tractat, plura quippe dicit quæ præſentiam realem Corporis Chriſti in Euchariſtia inficiari videntur. 4. Non eſt infallibilis. 5. Impugnata ab initio fuit ejus de efficacia gratiæ doctrina. Et vero ſi, ſecundum ejus principia ut multi vo-

volunt, gratia eſt per ſe efficax, difficile admodum apparet liberum cum illa conciliare arbitrium.

Reſpondeo ad primum, Auguſtinum ſe retractaſſe. Ad ſecundum, S. Doct. in dubiis non ſemel conſuluiſſe Hieronymum, & Eccleſiæ definitionem pro ejuſmodi quæſtionibus humiliter expectaſſe. Ad tertium, loca obſcura aliis clarioribus explanantur: quandoque ſenſum Scripturæ moralem & myſticum pro Euchariſtiæ Sacramento aperit Aug. maxime cum loquitur Catechumenis quibus non ſe credit Chriſtus: Verum ſæpius etiam litteralem exhibet; non enim in uno aut altero loco, ſed in multis docet Chriſtum eſſe realiter & ſubſtantialiter in Sacramento auguſtiſſimo altaris. Ad quartum, non eſt infallibilis ut ſic, bene vero ut accedit pro ejus ſententia Eccleſiæ conſenſus. Ad quintum, perperam nonnulli impugnavere Auguſtini doctrinam, ut Semipelagiani, ſed Proſperum, Hilarium, ipſos ſummos Pontifices Patronos & defenſores habuit. Cæterum circa efficaciam gratiæ auctores unam aut alteram opinionem propugnantes, Auguſtinum in ſuam viciſſim partem trahere non dubitant: utrum enim ſit per ſe vel ſolummodo per conſenſum efficax, diſputatur in ſcholis annuente Eccleſia.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum detur Prædeſtinatio Sanctorum.

NOMINE Sanctorum intelligimus juſtos, nomine vero prædeſtinationis quandoque intelligunt Patres præordinationem æternam omnium rerum adeſſe tali vel tali modo, eo quod nihil fiat in tempore niſi prius ſit a Deo volitum & prædefinitum in æternitate: ita Dionyſius l. de div. nom. c. 5. Et Damaſcenus orat. 1. de imaginibus; nonnumquam deputationem reproborum ad pœnam, ita Fulgentius l. ad Monimum c. 13. & Concilium Valentinum 3. can. 3. ſæpius vero tranſmiſſionem creaturæ ſpiritualis ad vitam æternam, & de hac in iſta acceptione impræſentiarum loquimur. Prædeſtinatio iſto modo ſumpta ſic definitur ab Aug. l. de prædeſt. SS. c. 14. *Præſcientia & præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur.* Jam ſit,

CONCLUSIO.

Datur prædeſtinatio Sanctorum, ſeu quidam ſunt ad gloriam electi.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

APOSTOLUS Rom. 8. ſic loquitur: *Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* Ex Auguſtino prædeſtinatio Sanctorum eſt præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: ſed ex Apoſtolo datur ejuſmodi præordinatio: Et probatur. Primo quidem dicit quoſdam eſſe a Deo prædeſtinatos: *quos*, inquit, *prædeſtinavit*. Ecce prædeſtinatio; deinde media quibus certiſſime liberantur indigitat, ſunt enim vocatio & juſtificatio, unde ſubjungit, *quos vocavit, hos & juſtificavit*. Tertio loco commemorat vitam æternam qua certiſſime & irrevocabiliter liberantur electi ab omnibus tum culpæ, tum pœnæ miſeriis, *quos juſtificavit, hos*, inquit, *& glorificavit*. Igitur ex Apoſtolo datur prædeſtinatio Sanctorum ſeu præparatio mediorum, quibus tranſlati ad vitam æternam certiſſime liberantur. Eandem repetit veritatem Paulus ad Eph. 1. *Prædeſtinavit nos*, inquit, *in adoptionem filiorum Dei.* Et Lucas act. 13. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.*

Secundo, *ex ſanctis Patribus & Doctoribus.*

Auguſtinus l. 5. contra Julian. c. 3. ſic loquitur, *Abſit enim ut prædeſtinatus ad vitam, ſine Sacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam.* Dari prædeſtinationem Sanctorum ex profeſſo docet in toto libro cujus titulus eſt de prædeſtinatione Sanctorum. c. 17. ait, *Electi ſunt ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua facta futura preſcivit.*

S. Fulgentius Auguſtini inhærens veſtigiis l. 3. de veritate prædeſtinationis

ſic effatur : *Prædeſtinavit ergo Deus Sanctos ſuos , & ad gratiam vitæ bonæ , & ad gratiam vitæ æternæ .*

S. Proſper l. 2. reſp. ad cap. Gall. object. 14. eandem propugnat veritatem . *Prædeſtinatio igitur Dei ſemper in bono eſt , aut ad retributionem juſtitiæ , aut ad donationem pertinens gratiæ ,*

Subſcribit Gregorius magnus 1. dialog. c. 8. *Ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio , ita eſt ab omnipotenti Deo diſpoſita , ut ad hanc electi pio labore perveniant .*

Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus Epiſtola de prædeſt. *Sempiternus ordo* , inquit , *Deo perductionis hominis ad vitam beatam quamvis in tempore fiat , eo quod Deus ad deſtinatum terminum mittat illum : quemadmodum ſagittarius ad ſcopum ſagittam emittit . &c.*

Eccleſia Lugdunenſis in l. de 3. Epiſt. Et in altero contra Joannem Scotum Erigenam perpetuum habet ſermonem de prædeſtinatione Sanctorum : Concilium Valentinum tertium , can. 3. definit dari prædeſtinationem electorum ad vitam .

D. Thomas hic 1. p.q. 23. ar. 1. & 4. docet ex profeſſo dari prædeſtinationem & electionem Sanctorum ad vitam : ſic docent omnes Academiæ & Scholæ ; igitur datur prædeſtinatio Sanctorum .

Tertio , *ex ratione & quidem multiplici .*

Prima eſt . Omnia ſubjiciuntur divinæ Providentiæ , nihil enim fit in tempore , niſi definitum ſit in æternitate , ſiquidem ad divinam pertinet Providentiam ordinare creaturas ad finem . Sed ordinari ad vitam æternam , eſt ordinari ad finem excellentiſſimum , & hoc ad providentiam ſpecialem ſpectat , igitur datur prædeſtinatio Sanctorum . Ita D. Thomas hic ar. 1. *Dicendum* , inquit , *quod Deo conveniens eſt homines prædeſtinare . Omnia enim divinæ providentiæ ſubjacent , ut ſupra dictum eſt , ad providentiam autem pertinet , res in finem ordinare .*

Secunda , creatura ſpiritualis non poteſt pertingere viribus ſuis ad finem conatus ſuos excedentem , niſi ab alio ordinetur & deducatur ad illum : ſed vita æterna eſt finis excedens vires noſtras . Igitur datur prædeſtinatio , ſeu ordinatio efficax Dei quæ nos infallibiliter conducat ad vitam æternam . *Ad illud autem* , inquit D. Thomas ibidem , *ad quod non poteſt aliquid virtute ſuæ naturæ pervenire , oportet quod ab alio tranſmittatur ſicut ſagitta a ſagittante mittitur in ſignum .*

Tertia , nullus conſequitur effectum niſi dependenter a prima cauſa , quia præcontinet in ſe omnium rerum rationes , unde in tantum res ſunt , in quantum participant de prima eſſentia & ratione : ſed vitæ æternæ conſecutio eſt effectus mirabilis , ejus vero prima cauſa , eſt Deus , qui ipſe eſt vita æterna : Igitur ad ipſum pertinet & ordinare ad vitam æternam , & illam conferre electis & pœnitentibus . Iſta ratio a D. Thoma ibidem adducitur . " Rationalis creatura , quæ eſt capax vitæ æternæ, perducitur in ipſam quaſi a Deo tranſmiſſa . Cujus quidem tranſmiſſionis ratio in Deo præexiſtit , ſicut & in eo eſt ratio ordinis omnium in finem , quam diximus eſſe providentiam . Ratio autem alicujus fiendi in mente actoris exiſtens eſt quædam præexiſtentia rei fiendæ in eo . Unde ratio prædictæ tranſmiſſionis creaturæ rationalis in finem , vitæ æternæ prædeſtinatio nominatur . "

Quarta , nullus poteſt habere theſaurum ad quem nullum habet jus niſi volente , niſi gratificante & ordinante Domino : ſed vita æterna eſt quid homini indebitum : tum quia Gregorius 15. & Pius 5. definierunt contra Baium Deum potuiſſe creare hominem ſolummodo ad finem naturalem , & in ſtatu naturæ puræ, gratia enim eſt pure gratuita , unde 1. Cor. 4. habetur : *Quis te diſcernit , quid habes quod non accepiſti ? ſi accepiſti , quid gloriaris quaſi non acceperis ?* tum quia homo per peccatum primi parentis amiſit jus ad gloriam : ergo illam non poteſt habere , niſi volente & præordinante Deo qui eſt bonorum ſuorum dominus : igitur datur præordinatio ad vitam æternam .

Quinta , prædeſtinare ad vitam , idem eſt ac eligere ſecundum Patres ſupra laudatos , ſcilicet Proſperum , Fulgentium, Gregorium ; ſed datur electio quorumdam pro vita æterna : ergo & prædeſtinatio . Probatur minor : primo , ex Apoſtolo qui Epheſ. 1. dicit : *Elegit nos in ipſo*

ante mundi conſtitutionem. Secundo, ex D. Thoma qui hic ar. 4. docet vitam æternam non dari niſi Deo ordinante & eligente, quatenus in ipſo voluntas eſt cauſa boni quod vult facere, unde dilectio antecedit naturæ electionem, ſiquidem ratio prædeſtinandi in Deo, eſt amor quem habet pro aliquo, & quo vult illi bonum: in nobis vero e contra: diligimus, quia bonitatem ſupponimus in rebus, & ſic electio amorem antecedit. Igitur Deus eligit ſecundum propoſitum, & quidem liberrime, quatenus ſuorum bonorum dominus eſt. Et vero ſi non daretur electio & prædeſtinatio præter vocationem generalem ad fidem & ſalutem, Deus omnes & ſingulos homines æqualiter amaret, quod certe non eſt verum; namque quoſdam ſpeciali proſequitur amore, Apoſtolos præ cæteris haud dubie diligit, deinde Martyres, poſtea Confeſſores. Ipſe Chriſtus Joannem pluſquam cæteros diſcipulos diligebat, hinc & diſcipulus dilectus *Joan.* 17. per antonomaſiam dicitur: ergo, &c.

Sexta, Concilium Cariſiacum can. 1. definit unicam eſſe prædeſtinationem, videlicet ad bonum & vitam æternam " unam, inquit, Dei prædeſtinationem „ tantummodo dicimus, quæ aut ad donum pertinet gloriæ, aut ad retributionem juſtitiæ „ porro duo certa ſunt & tanquam inconcuſſa habentur principia. Primum quidem Deum nihil debere creaturæ, alterum vero gloriam quibuſdam concedi, quibuſdam denegari: ſed hoc ex ordinatione Dei & prædeſtinatione ortum habet: igitur datur prædeſtinatio. Probatur minor: ad ſummam pertinet providentiam bona ſapienter diſtribuere, ita ut in juſtis miſericordia & amor, in reprobis juſta vindicta, in omnibus juſtitia & veritas affulgeant: igitur hæc bonorum & ipſius gloriæ, prædeſtinationem ſpectat. Igitur datur prædeſtinatio. Et vero quid eſt eligere, niſi quoſdam aſſumere, cæteros vero relinquere? unde ex Evangelio reprobi erunt a ſiniſtris & cum hædis: electi vero a dextris & cum ovibus.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Dionyſius 4. de div. nom. dicit. *Sicut ſol corporeus non eligendo omnibus corporibus lumen immittit: ita & Deus ſuam bonitatem*. Ex quo ſic arguitur. Qui ſe communicat æqualiter non prædeſtinat, ſed Deus ex Dionyſio ſuam communicat omnibus creaturis bonitatem, igitur neminem prædeſtinat.

Reſpondeo 1. argumentum nimis probare, ſequeretur enim Deum æqualiter curam habere de omnibus creaturis, æqualem de corporibus irrationabilibus & de ſpiritualibus, eo quod omnibus ſuam communicet bonitatem, attamen certum eſt plura & majora concedere ſpiritualibus creaturis, ſiquidem ordinantur ad vitam æternam.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, ſicut ſol communicat ſuos radios, ita & Deus ſuos ſingulis creaturis, quoad concurſum generalem ut operentur & conſerventur, concedo: quoad ſpecialem, nego: quaſdam enim gratias concedit quibuſdam, quas denegat aliis. Solutio eſt D. Thomæ hic qui art. 4. ad 1. ſic explicat Dionyſium. " Dicendum, *inquit*, quod ſi conſideretur „ communicatio bonitatis divinæ in com„ muni, abſque electione bonitatem ſuam „ communicat: in quantum ſcilicet ni„ hil eſt quod non participet aliquid de „ bonitate ejus . . . ſed ſi conſideretur „ communicatio iſtius, vel illius boni, „ non abſque electione tribuit, quia quæ„ dam bona dat aliquibus, quæ non dat „ aliis. Et ſic in collatione gratiæ & „ gloriæ attenditur electio. „

Opp nes 2. prædeſtinatio importat quamdam diſcretionem, qua quidam potius aſſumuntur quam alii, ſed hoc non eſt in Deo, namque vult omnes homines ſalvos fieri, ut dicitur 1. ad Tim. 2. igitur non datur prædeſtinatio.

Reſpondeo negando minorem: ad probationem diſtinguo. Deus vult omnes ſalvos fieri voluntate antecedenti, concedo: voluntate conſequente, nego: prædeſtinatio eſt ſolum a voluntate conſequente, enimvero prædeſtinatio dicit præparationem mediorum, quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur: igitur datur diſcretio ex parte voluntatis Dei qui vult quoſdam eligere ad vitam æternam. Ita D. Thomas ibidem art. 4. *Dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, Deus vult omnes homines ſalvos fieri antecedenter . . . non autem conſequenter, quod eſt ſimpliciter velle*.

Objicies 3. Damaſcenus 2. lib. c. 3. ait : *Oportet cognoſcere, quod cuncta quidem præcognoſcit Deus, non autem omnia prædeterminat, præcognoſcit enim ea quæ in nobis ſunt : non autem prædeterminat ea* : igitur non datur prædeſtinatio. Igitur ex Damaſceno non datur electio unius præ alio.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, non datur prædeſtinatio neceſſitans, concedo: prædeſtinatio libera quæque intactam relinquit libertatem, nego. Primum ſolummodo intendit Damaſcenus, ſiquidem loquitur contra admittentes fatum. In iſto explicatur ſenſu a D. Thoma hic ar. 1. ad 1. " Dicendum, quod Damaſcenus nominat prædeterminationem, impoſitionem neceſſitatis : ſicut eſt in rebus naturalibus, quæ ſunt prædeterminatæ ad unum. Quod patet ex eo quod ſubdit, non enim vult malitiam, neque compellit virtutem. Unde prædeſtinatio non excluditur.

Inſtabis. Prædeſtinatio videtur imponere neceſſitatem : ergo nullo modo eſt admittenda. Probatur antecedens. Hac poſita homo neceſſario ſalvatur, namque decretum immutabile eſt, illa vero non poſita nullus poteſt ſalvari, enimvero nullus poteſt ſalvari niſi velit Deus, ſiquidem eſt bonorum ſuorum dominus : unde dat quibus vult, & negat ſimiliter.

Reſpondeo ſolutum manere argumentum ex iis quæ diximus de ſcientia Dei, ſiquidem voluntas Dei cum ſit primum liberum non perimit, ſed conſervat & fovet libertatem, quæ ab ipſa emanat ut a primo totius libertatis fonte, tum quia decretum Dei attingit modum agendi rebus connaturalem, ita ut faciat agere cauſas neceſſarias neceſſario, liberas vero libere ; tum quia ex Auguſtino obſervavimus Deum præſcire ea quæ ſunt in voluntate hominum, unde præſcit ab æterno, eo quod ſic futurum eſt in tempore, cauſa ſecunda libere agente : igitur immutabilitas decreti non officit libertati.

Reſpondeo 2. negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo: poſita prædeſtinatione homo non poteſt non ſalvari, in ſenſu compoſito, concedo : in ſenſu diviſo, nego. Sic reſpondet Divus Thomas hic quæſt. 23. art, " Quamvis non eſſe effectus divinæ voluntatis non poſſit ſimul ſtare cum divina voluntate, tamen potentia deficiendi effectum, ſimul ſtat cum divina voluntate. Non enim iſta ſunt incompoſſibilia : Deus vult iſtum ſalvari, & iſte poteſt damnari ; ſed iſta ſunt impoſſibilia, Deus vult iſtum ſalvari, & iſte damnatur. "

Ad aliam partem in qua objicitur non poſita prædeſtinatione hominem ſalvari non poſſe, diſtinguo : potentia conſequente & in ſenſu compoſito ; ideſt, attentis omnibus circumſtantiis, quia aliquis peccaturus eſt ad finem uſque, concedo. Potentia antecedente & in ſenſu diviſo, nego. Et vero omnis homo habet auxilia ſufficientia quibus poteſt adimplere præcepta & ad bonum finem pervenire; unde ſi ſalute cadat, eſt ſua culpa. Hinc abſona eſt illius conſequentia, qui ad ſpiritum erroris attendens, cum hæreticis dicit, ſi prædeſtinatus ſum, quidquid mali fecerim, ſalvus ero : e contra vero ſi reprobatus, quidquid boni egerim, nihil mihi proderit, quaſi vero media, videlicet orationes, jejunia, mandatorum obſervatio non caderent ſub prædeſtinationem, immo prædeſtinatio eſt præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur. *Satagite igitur*, inquit S. Petrus 2. Epiſ. 1. 10. *ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*. Certum eſt igitur quod ſi bene egeris, ſalvaberis. Hæc ſolutio traditur a D. Proſpero l. 2. de vocat. gent. c. 36. & a D. Thoma hic art. 8. qui una voce docentes media aſſignata ſub providentiam cadere, hac reſponſione ſolvunt objectionem.

Objicies 4. Angeli ſancti tranſlati ſunt ad vitam, & tamen nullibi dicuntur Prædeſtinati, & probatur : Prædeſtinatio ex mente Auguſtini eſt propoſitum educendi aliquem e miſeria ; ſed Angeli boni nuſquam fuere miſeriis ſubditi : igitur nec prædeſtinati.

Reſpondeo 1. motum non denominari a termino a quo, ſed ad quem, cum igitur Angeli electi fuerint tranſmiſſi vi gratiæ triumphantis in vitam æternam, unde & præ cæteris inquit Auguſtinus, fuerunt magis adjuti, quippe qui & in amore Creatoris & in humilitate ac debita erga Deum reverentia conſtan-

tes

tes inventi ſunt, hoc ipſum innuit Scriptura, namque Divus Judas in ſua Canonica Epiſtola dicit, aſſeritque Angelos ſanctos ſuum ſervaſſe principatum. Subſcribit D. Thomas hic art. 1. ad 3. " Nihil refert, „ *inquit*, ad rationem prædeſtinatio- „ nis, utrum aliquis prædeſtinetur in „ vitam æternam a ſtatu miſeriæ, vel „ non. „

Reſpondeo 2. negando antecedens: ad probationem, diſtinguo: prædeſtinatio eſt propoſitum aliquem educendi e miſeria negativa vel poſitiva, concedo: e miſeria abſolute poſitiva, nego. Miſeria negativa eſt aliquo carere bono alias indebito, poſitiva vero eſt carere bono naturæ aut dato aut debito; gloria non erat debita Angelis, quandoquidem gloria totum tranſcendit naturæ etiam angelicæ & ordinem & meritum: igitur ex miſericordia Angeli translati ſunt a ſtatu viæ & imperfecto, immo & fine naturali, ad gloriam & finem ſupernaturalem, igitur e miſeria negativa liberati, gloria & honore coronati ſunt. Unde ibidem ſubdit Divus Thomas, " quamvis dici poſſit, „ quod omnis collatio boni ſupra debitum „ ejus, cui confertur, ad miſericordiam „ pertineat. „ Porro in hominibus prædeſtinatio eſt eductio e miſeria poſitiva, ſcilicet a ſtatu peccati ad felicem vitæ æternæ ſtatum.

Cæterum prædeſtinatio active ſumpta reſidet in Deo: & eſt actus intellectus ſimul & voluntatis: intellectus quidem quatenus eſt ordinatio, adeoque actus ſapientiæ ad quam potiſſimum ſpectat ordinare ad finem: voluntatis vero quia ab amore decernente bonum promanat: paſſive ſumpta & quoad effectum ſubjectatur in creatura rationali elevata ad finem ſupernaturalem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur prædeſtinatio Sanctorum.

Primo. Scriptura Sacra paſſim hoc aſtruit, ut Rom. 8. 30. rurſus Epheſ. 1.

Secundo. Patres hoc ipſum conclamant, videlicet Auguſtinus ex profeſſo in libro cui titulus de prædeſtinatione Sanctorum, Fulgentius, & alii non pauci. Hoc Valentinum Concilium definivit, hoc Tridentinum.

Tertio. Ratio ſuffragatur, nulla quippe creatura ſuis innatis viribus poteſt ad finem ſupernaturalem tendere, multo minus attingere, niſi a Deo ad hunc per media certa, efficacia eaque proportionata dirigatur & ordinetur. Ergo, &c.

SYNOPSIS SOLUTIONUM AD OBJECTIONES.

Primo. Nonnunquam Patres ut Damaſcenus & quidam alii prædeſtinationem abhorrent, & explodunt, verum loquuntur de ea quæ vel fatum, vel neceſſitatem in actiones humanas inducit.

Secundo. Tametſi cuncta præordinentur a Deo, non ideo tamen liberum adimitur arbitrium, quandoquidem Deus creaturas movet ſuaviter, nimirum earum conformiter naturæ.

Tertio. Decretum prædeſtinationis infallibile quidem eſt, ſed non inde adverſatur libertati, quinimmo ſua efficacia illam ſervat incolumem & fovet, quatenus applicat cauſas ſecundas ad actum prævia creaturæ rationalis deliberatione.

ARTICULUS QUARTUS.

De cauſa motiva prædeſtinationis Sanctorum.

DIFFICULTATUM abyſſum ingredimur, quum prædeſtinationis motivum inquirimus; ſed ne hinc inde ſcopulis hærentibus alliſa pereat navis, duce Angelo Scholæ, & omni, qua par eſt fidei obedientia & humilitate gradiamur. Igitur incipiendum eſt cum D. Thoma qui hic q. 23. ar. 5. exponens ſtatum quæſtionis, ſimul demonſtrat quæ pericula ex perverſis doctrinis & opinionibus ſint vitanda. " Dicendum, *inquit*, quod „ cum prædeſtinatio includat volunta- „ tem, ut ſupra dictum eſt, ſic in- „ quirenda eſt ratio prædeſtinationis, „ ſicut inquiritur ratio divinæ volunta- „ tis. Dictum eſt autem ſupra, quod „ non eſt aſſignare cauſam divinæ vo- „ luntatis, ex parte actus volendi: „ ſed poteſt aſſignari ratio ex parte vo- „ litorum, in quantum ſcilicet Deus vult „ eſſe aliquid propter aliud. Nullus er- „ go

„ go fuit ita inſanæ mentis, qui diceret „ merita eſſe cauſam divinæ prædeſtinationis ex parte actus prædeſtinantis. „ Sed hoc ſub quæſtione vertitur, utrum „ ex parte effectus prædeſtinatio habeat „ aliquam cauſam. Et hoc eſt quærere, utrum Deus præordinaverit ſe „ daturum effectum prædeſtinationis alicui propter merita aliqua. Fuerunt „ igitur quidam, qui dixerunt, quod effectus prædeſtinationis præordinatur alicui propter merita præexiſtentia in „ alia vita. Et hæc fuit poſitio Origenis, qui poſuit animas humanas ab initio creatas, & ſecundum diverſitatem „ ſuorum operum diverſos ſtatus eas ſortiri in hoc mundo corporibus unitas. „ Sed hanc opinionem excludit Apoſtolus *Rom.* 9. dicens, cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid egiſſent boni vel mali, non ex operibus, ſed „ ex vocante dictum eſt: quia major „ ſerviet minori. Fuerunt ergo alii qui „ dixerunt, quod merita præexiſtentia „ in hac vita, ſunt ratio & cauſa effectus prædeſtinationis. Poſuerunt enim „ Pelagiani quod initium benefaciendi ſit „ ex nobis, conſummatio autem a Deo. „ Et ſic ex hoc contingit, quod alicui „ datur prædeſtinationis effectus, & non „ alteri: quia unus initium dedit ſe præparando, & non alius. Sed contra „ hoc eſt, quod dicit Apoſtolus 2. *Cor.* „ 3. Quod non ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis. Nullum autem anterius principium inveniri „ poteſt, quam cogitatio. Unde non poteſt dici, quod aliquod in nobis exiſtat, „ quod ſit ratio effectus prædeſtinationis. „

Certum eſt igitur, & eſt de fide; primo electionem ad gloriam non poſſe eſſe ex meritis naturæ; ſecundo, primam gratiam non cadere ſub meritum: 3. Prædeſtinationem dependere ſecundum executionem a meritis & bonis operibus. De his tribus momentis conveniunt omnes Theologi; ſed gravis eſt inter eos controverſia, an intentio quam habuit Deus ab æterno dandi gloriam Sanctis, fuerit ordinata per merita prævifa electorum, ita ut Deus, licet a creatura independens, voluerit tamen regulare decretum prædeſtinationis ex meritis prævifis? An vero Sanctorum electio ad gloriam ſit a meritis penitus independens? circa illud momentum nihil eſt de fide determinatum, ſed relinquitur diſputandum in Scholis.

Variæ de illo momento circumferuntur ſententiæ. Quidam prædeſtinationem Sanctorum eſſe ante prævifa merita propugnant; hæc opinio tribuitur Divo Auguſtino & ſancto Thomæ: hanc ſequuntur omnes noſtri Thomiſtæ; quidam vero tenent eam duntaxat dari poſt prævifa merita. Ita Alenſis, Albertus magnus, S. Bonaventura, OKamus, Vaſquez, Leſſius, & alii permulti congruiſtæ. Impræſentiarum inquirendum eſt, an utraque ſententia abſque ullo aut fidei, aut veritatis periculo propugnari poſſit.

SECTIO PRIMA.

Utrum prædeſtinatio Sanctorum poſſit catholice defendi ante prævifa merita.

LUTHERUS & CALVINUS graviter circa iſtud momentum erravere, propugnando cum antiquis Prædeſtinatianis prædeſtinationem ante prævifa merita neceſſitantem; qua de cauſa & propter alios errores a Concilio Tridentino proſcripti ſunt.

Operæ prætium eſt nunc obſervare prædeſtinationem poſſe ſumi in communi & in abſtracto: deinde vero in particulari ſeu in concreto. Ita D. Thomas hic art. 1. primo modo ſpectata, conſideratur ex parte Dei præparantis media & ordinantis aliquem in vitam æternam: ſecundo modo, dicit cooperationem hominis libere agentis: ſeu prædeſtinatio poteſt ſumi adæquate, & inadæquate; adæquate ſumpta, importat primam gratiam, cooperationem hominis qui adjuvatur a gratia, & perſeverantiam finalem; inadæquate vero conſiderata, dicit merita & actus virtutum quibus pervenitur ad gloriam.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

Prædeſtinatio adæquate ſumpta, eſt ante prævíſa merita.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura Sacra.*

Rom. 6. habetur: *gratia Dei vita æterna*; & immo Pſal. 102. 4. *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus*. Succinit illud Chriſti ad Diſcipulos ſuos Joan. 15. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*. Quibus ſententiis & ſimilibus gratuita prædeſtinatio adæquate ſumpta, commendatur.

Secundo, *ex D. Auguſtino & D. Thoma.*

Auguſtinus l. de gratia & libero arbitrio c. 9. ſic loquitur " cum poſſet dicere Apoſto-
„ lus & recte dicere, ſtipendium juſtitiæ,
„ vita æterna; maluit dicere, gratia
„ Dei vita æterna; ut hinc intelligere-
„ mus non pro meritis noſtris Deum
„ nos ad æternam vitam, ſed pro ſua
„ miſericordia perducere. „ Similia dicit *l. 2. contra duas Epiſt. Pelag.* " Profe-
„ cto, *inquit*, deſipitis, quia dicente ve-
„ ritate, non ex operibus, ſed ex vocan-
„ te, vos dicitis, ex futuris operibus,
„ quæ Deus fore præſciebat; atque adeo
„ contradicitis Apoſtolo. „

Suffragatur Divus Thomas qui hic q. 23. art. 5. ait: " Non ergo præſcientia meri-
„ torum eſt cauſa vel ratio prædeſtinatio-
„ nis. „ Rurſus ibidem: Manifeſtum eſt
„ autem, quod id quod eſt gratiæ, eſt
„ prædeſtinationis effectus, & hoc non po-
„ teſt poni, ut ratio prædeſtinationis,
„ cum hoc ſub prædeſtinatione conclude-
„ tur. „ Quæ quidem tum Auguſtini, tum Divi Thomæ argumenta plurimum urgent, ſi habeatur reſpectus, & ad primam gratiam a qua omne incipit meritum, & ad perſeverantiam, qua concluditur & conſummatur.

Tertio, *ex ratione,*

Prædeſtinatio adæquate ſumpta includit & primam gratiam, & perſeverantiam finalem, definitur enim ab Auguſtino: *Præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicunque liberantur*: ſed neque prima gratia, neque perſeverantia finalis cadunt ſub meritum: igitur nec prædeſtinatio adæquate ſumpta.

CONCLUSIO SECUNDA.

Prædeſtinatio etiam inadæquate ſumpta in multis, ut in beatiſſima Virgine, in ſancto Joanne Baptiſta & Prophetis, item in Apoſtolis, in Martyribus, ne dicam & in Patriarchis ordinum & aliis ſimilibus qui ſunt per excellentiam & ad magna pro Eccleſia propagatione, & ad mirabilem pro ſemetipſis gloriam ſublimati, eſt ante prævíſa merita.

Probatur hoc ratiocinio.

Bonis operibus debetur tantummodo gloria ordinaria, major vero vel minor ſecundum actuum gradus & intentionem; quia effectus non excedit virtutem cauſæ: ſed gloria Sanctorum quos in Concluſione delineavimus, ſublimis eſt, & gratiæ ordinariæ conatum ſuperat: igitur eſt ante prævíſa merita, ſaltem ut talem dicit gloriam.

Confirmatur; gloria illorum Sanctorum commenſuratur eorum nedum gratiæ ſed & officiis: atqui eſſe matrem Dei, eſſe Prophetam magnum & Præcurſorem Domini, eſſe Apoſtolum, & Chriſti teſtem, atque proprii ſanguinis effuſione Confeſſorem, eſſe ordinis Patriarcham, ita ut multi & infiniti prope homines de plenitudine tanti Patris accipiant, non cadit ſub meritum: igitur nec prædeſtinatio. Probatur minor: beatiſſima Virgo eſt in ordine hypoſtatico, unde eſſe matrem Dei non promerita eſt: eſſe Prophetam, vel Apoſtolum, officium grande eſt; igitur hoc ex ſolo Dei placito dependet: ſi de martyrio loquamur, ipſam includit perſeverantiam finalem, unde non cadit ſub meritum de condigno. Veniamus ad ordinum Patriarchas, quantum myſterium ſit, intelliget, cum in eis benedicantur nationes, multi populi: igitur prævíſa hominis particularia merita ad tantam provehere gloriam non valent; maxime vero cum hæc gloria & gratia quam recipiunt, quodammodo univerſalis ſit, ſunt enim pleni, & pro ſe, & ſuperpleni pro aliis, iſta ſubli-

matio eſt magnæ miſericordiæ, ſummæ bonitatis argumentum & effectus : igitur prædeſtinatio intentiva in eis eſt ante prævifa merita ; quod fuſius patebit ex argumentis tertiæ ſententiæ in concluſione ſequenti explanandis.

Dices : beatiſſima Virgo, Prophetæ, Apoſtoli & cæteri quantumvis per excellentiam prædeſtinati, gloriam promeruerunt per ſua bona opera : igitur eorum prædeſtinatio facta eſt ex prævifis eorum meritis, maxime cum hic modus ſit tum ad captum noſtrum, tum ad juſtitiæ apices ſuavior & plurimum conveniens.

Reſpondeo primo, Sanctos iſtos percelebres nec primam gratiam, nec officia præclara quibus donati ſunt, promeruiſſe ; unde eorum gloria ſublimis, magis miſericordiam quam debitum ſpectat.

Reſpondeo ſecundo diſtinguendo conſequens : prædeſtinatio paſſive & in executione facta, eſt per bona opera, adeoque & per merita, concedo : prædeſtinatio active ſumpta, nego : non aliud ſane habuit in Deo motivum præter miſericordiam & bonitatem divinam. Et vero cum Deus media fini attemperet, poſito ejus de prædeſtinatione Sanctorum decreto, magnam gratiarum ſeriem quibus electi ſua poſſint adimplere officia, elargitus eſt. Ecce quomodo apparet in eis miſericordia & judicium, miſericordia in electione, prædeſtinati ſunt ante prævifa merita ad gloriam ; judicium vero in executione, ad tantam bonis operibus & propriis meritis pervenerunt coronam. Cæterum obſerves velim, doctiſſime Lector, nedum finem, ſed & media, & miniſteria in prædeſtinationis decreto includi. Eſto quod tanti Sancti ex prævifis meritis ad gloriam ut ſic, prædeſtinari potuerint, non tamen ad gloriam reduplicative ut matris Dei, ut apoſtolatus, & martyrii ; hæc quippe prædeſtinatio omne gratiæ ordinariæ ſeu communis excedit meritum : porro a gloria B. Mariæ, v. g. non ſeparatur gloria matris Dei, &c. igitur prædeſtinatio intentiva B. Mariæ, Apoſtolorum & Martyrum eſt ante prævifa merita.

CONCLUSIO TERTIA.

Prædeſtinatio inadæquate ſumpta catholice defenditur ante prævifa merita.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura Sacra.*

Chriſtus Joan. 15. ſic loquitur ad Apoſtolos : *Non vos me elegiſtis : ſed ego elegi vos, & poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Ex quo loco iſtud conficitur argumentum : prædeſtinatio, ut dictum eſt ſupra, eſt electio ; ſed illa eſt pure gratuita. Probatur, ſi foret per prævifa merita, verum eſſet dicere Apoſtolos elegiſſe Chriſtum, prædeſtinatos per bona opera prius eligere Deum, quam Deum eos ipſos prædeſtinare, ſiquidem eligeret eos Deus propter bona opera, adeoque quia ipſi prius Deum in ſortem ſuam elegiſſent ; ſed hoc eſt contra Chriſti effatum, *Non vos me elegiſtis ; ſed ego elegi vos.* Quod autem ibi ſermo ſit de prædeſtinatione, verba ſubſequentia manifeſtant. *Poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Ire enim de virtute in virtutem, fructum afferre per nova merita, & in bono finaliter perſeverare ſunt effectus prædeſtinationis, quandoquidem certiſſime liberantur qui operantur bonum uſque in finem. Igitur electio ad gloriam intentiva, ſeu ordinatio ad gloriam eſt pure gratuita, & ante prævifa merita.

Secundo : Rom. 9. Apoſtolus ex profeſſo de prædeſtinatione gratuita Sanctorum tractat, eo ſcilicet ſcopo ut & Judæorum & Gentilium ad fidem converſorum elationem compeſcat : illorum quidem qui filios Abrahæ ſe eſſe gloriantes, aſpernabantur cæteros : iſtorum vero qui per vanam ſuorum Philoſophorum ſapientiam ad fidem Chriſti perveniſſe autumabant ; omnibus oſtendendo quidquid aut gratiæ aut gloriæ ineſt Sanctis in Dei bonitatem & miſericordiam refundendum eſſe : unde ait, *non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei*, ſcilicet ut non glorietur omnis caro ; ſed ſublimitas ſit Dei. Sic igitur loquitur de Jacob electione & repulſione Eſau : *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali,*

ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante, dictum eſt, quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt, Jacob dilexi, Eſau autem odio habui, miſereor cujus miſerebor, & miſericordiam præſtabo cujus miſerebor, ſeu ut legit Hieronymus, *miſerebor cui voluero, & clemens ero, in quem mihi placuerit*. Ibi agitur de prædeſtinatione, quia agitur de electione; ſed illa ante prævisa merita prædicatur, & quidem propter duo. Primo dicitur ſecundum propoſitum, & non ex operibus, ex *vocante* inquit Apoſt. *dictum eſt, quia major ſerviet minori*: certe ſi prædeſtinatio foret poſt prævisa merita, non diceretur ſecundum purum propoſitum, non ex ſolo vocante, ſed etiam ex vocato bene operante diceretur, *quia major ſerviet minori*. Secundo, non attenditur ad juſtitiam operum, ſed ad miſericordiam vocantis, juxta illud, *miſereor cujus miſerebor*: igitur prædeſtinatio eſt pure gratuita & ante prævisa merita.

Tertio, Epheſ. 1. habetur: *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate, qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ ... in quo nos ſorte vocati ſumus ſecundum propoſitum ejus*. Eligere nos ut ſimus ſancti, & prædeſtinare in adoptionem filiorum Dei ſecundum propoſitum, eſt eligere ante prævisa merita, ſiquidem eſt eligere & vocare efficaciter ad vitam per ſortem: certe quod fit ſic, fit abſque meritis: ſed ex Apoſtolo ſic eligit & prædeſtinat Deus: igitur ante prævisa merita Sanctos prædeſtinat ad gloriam.

Quarto, ad Tit. 3. legitur: *Non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*. D. Thomas hic art. 5. illa verba ſic interpretatur, *ſicut ſalvos nos fecit, ita & prædeſtinavit nos ſalvos fieri*; *non ergo*, inquit, *præſcientia meritorum eſt cauſa vel ratio prædeſtinationis*. Igitur cum Apoſtolus dicat nos miſericorditer ſalvos fieri, concludendum eſt nos pure gratuito prædeſtinari.

Secundo, *ex Patribus Græcis*.

Ignatius Epiſt. ad Smyrnæos ſic loquitur: " Dignus factus ſum ſecundum voluntatem Dei, non ex conſcientia, ſed ex gratia Dei quam oro perfectam mihi dari. "

Irenæus l. 1. c. 4. " Quare, *inquit*, adventus Filii in fine apparuerit, & non in initio, & quare deſperatas gentes cohæredes fecit Deus in talibus? exclamavit Apoſtolus, o altitudo! Et l. 4. c. 70. " Deus gratuito quidem donat ea quæ oportet, ſecundum etiam meritum diſtribuit adverſus ingratos juſtiſſimus retributor " quibus verbis docet prædeſtinationem eſſe quidem ante prævisa merita, reprobationem vero poſt prævisa demerita.

Suffragatur Gregorius Nyſſ. in Pſal. 14. " Gratis hominibus ſalus a te venit, non ex operibus juſtitiæ. "

Concinit Chryſoſtomus Hom. 1. in 1. ad Cor. " per voluntatem Dei ſalutem invenimus, & quoniam ei viſum eſt... non quoniam digni eramus. "

Accedit Baſilius in Liturgia " non eſt qui contradicat tibi, cum enim volueris ſalvas. "

Subſcribit Theodoretus in Epiſt. ad Epheſ. explicans illud cap. 1. de prædeſtinatione, *ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ*, " *ſubdit*, hoc enim voluit: hoc ei placuit. "

Tertio, *ex Patribus Latinis*.

Clemens Romanus agmen ducet: in Epiſtol. 1. ad Cor. de Abrahæ poſteris loquens, ait: " Omnes glorificati & magnificati ſunt, non per ſeipſos, aut eorum opera, aut juſtas actiones quas patrarant, ſed per voluntatem ejus: ſic nos ex voluntate ejus in Chriſto Jeſu vocati. "

Sequitur Cyprianus Epiſt. 49. ad Cornel. de Novati ſceleribus. " Non poteſt perire niſi quem conſtat eſſe periturum, cum Dominus in Evangelio ſuo dicat: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater, eradicabitur, qui plantatus non eſt ſolus, poterit de Eccleſia ille diſcedere, cæteros vero nobis adunabit Dei Patris miſericordia. "

Non

Non prætereundus S. Proſper qui Epiſt. ad Rufinum ait : " Ex omni numero ho-
„ minum per ſæcula cuncta natorum ,
„ certum apud Deum, definitumque eſſe
„ numerum prædeſtinati in vitam æter-
„ nam populi , & ſecundum propoſitum
„ Dei vocantis electi. Et carmine de in-
„ gratis c. 10. & 11.

Ergo hominis valida arbitrio divina voluntas ,
Aut etiam invalida eſt , operis cui finis in illo eſt ,
Quem fruſtra juviſſe velit , niſi præferat ille
Affectum , cujus comitetur gratia curſum .

Fulgentius ſuum addit calculum l. de remiſſ. pecc. c. 4. " Quocirca ex duo-
„ bus iſtis fratribus, quos ex uno concu-
„ bitu Iſaac patris noſtri , unus in ſemi-
„ ne conceptus accepit , unus in lucem
„ partus effudit, ſola quem voluit, a maſſa
„ damnationis, miſericordia divina diſcre-
„ vit : cui patrocinata eſt gratuitorum
„ prædeſtinatio munerum , non futuro-
„ rum præſcientia meritorum. Sic enim
„ ſecundum electionem propoſitum man-
„ ſit, ut ex propoſito Dei gratuita foret
„ electio. Voluntas enim cauſa eſt ele-
„ ctionis, non electio cauſa eſt volunta-
„ tis. „

Petrus Diaconus Epiſt. ad Fulgentium de Incarnatione & gratia Chriſti contra Semipelagianos qui dicebant homines ſeipſos diſcernere per merita , ait : " Hæc
„ ſi ita ſunt, ut hæretici jactitant, com-
„ prehenſa ſunt ab ipſis inſcrutabilia &
„ incomprehenſibilia Dei judicia ; ſi enim,
„ ut ipſi volunt, nolentes damnat , ſal-
„ vat autem volentes , nihil eſt omnino
„ quod quæratur ulterius, &c. Nos au-
„ tem incomprehenſibilia credentes &
„ demonſtrantes judicia Dei , alios juſto
„ & occulto judicio derelinqui. „

Gregorius Magnus in Epiſt. ad Rom. explicat caput nonum de prædeſtinatione ante prævifa merita : refert enim ad inſcrutabilia judicia quod unus aſſumatur , alter vero relinquatur. " Nemo, *inquit*,
„ perſcrutari appetat, cur cum alius re-
„ pellitur, alius eligatur. " Qui quidem recurſus ad judicia inſcrutabilia non foret neceſſarius , ſi prædeſtinatio eſſet poſt prævifa merita : facile enim reſponderetur quærenti cur unus eligatur , alter non , quia unus habiturus eſt multa merita , ſecus vero alter. Idem confirmat in 1. Reg. 14. l. 5. Conſentiunt Beda qui eodem modo explicat c. 9. Epiſt. ad Rom. Eccleſia Lugdunenſis in l. de tribus Epiſtolis, Anſelmus Cantuarienſis & Bernardus ſerm. 5. in Dominicam primam Novemb. quippe qui explicent caput nonum Epiſt. ad Rom. ſicut alii Patres citati.

Quarto , *ex S. Auguſtino.*

Sanctus Doctor Epiſt. 105. ſic explanat illa verba capitis noni Epiſtolæ ad Rom. *cum enim nondum nati fuiſſent*, &c. " Non
„ meriti prærogativa, non fati neceſſita-
„ te, non temeritate fortunæ, ſed alti-
„ tudine divitiarum ſapientiæ & ſcien-
„ tiæ Dei, quam non aperit , ſed clau-
„ ſam miratur Apoſtolus clamans, o al-
„ titudo divitiarum! „ Ponderans vero exemplum Jacob & Eſau ſubdit : " Quid
„ enim diligebat in Jacob antequam na-
„ tus fuiſſet aliquid boni , niſi gratui-
„ tum miſericordiæ ſuæ donum? „ Deinde proponit ſibi objectionem ex ſententia contraria, & illam ſolvit negando ipſius principium. " Non id potius tam bre-
„ ve, tam apertum , tam ſicut ipſi pu-
„ tant, verum, abſolutumque reſpondit.
„ Cum enim rem ſtupendam propoſuiſ-
„ ſet, quomodo de nondum natis , nec
„ aliquid agentibus boni aut mali, recte
„ dici poterit, quod unum Deus dilexe-
„ rit, alium odio habuerit, ipſe ſibi ob-
„ jecta quæſtione motum exprimens au-
„ ditoris , quid ergo dicemus , *inquit* ,
„ nunquid iniquitas eſt apud Deum? ab-
„ ſit . Hic ergo erat locus ut diceret
„ quod iſti ſentiunt : futura enim Deus
„ opera prævidebat, quando minori ma-
„ jorem ſerviturum eſſe dicebat . Non
„ autem hoc Apoſtolus dicit, ſed potius
„ ne quiſquam de ſuorum operum audeat
„ meritis gloriari, ad Dei gratiam, &
„ gloriam commendandam voluit valere
„ quod dixit. „

Rurſus l. de prædeſt. SS. c. 18. n. 36. " Præſciebat ergo, *ait Pelagius*, qui fu-
„ turi eſſent ſancti , & immaculati per
„ liberæ voluntatis arbitrium, & ideo
„ eos ante mundi conſtitutionem in ipſa

„ ſua

„ ſua præſcientia, qua tales futuros eſſe „ præſcivit, elegit. Elegit ergo, *inquit*, „ antequam eſſent prædeſtinans filios, quos „ futuros ſanctos, immaculatoſque præſ- „ civit: utique ipſe non fecit; nec ſe „ facturum, ſed illos futuros eſſe præſci- „ vit. „ Poſtea reſpondet refutando Pelagium qui ponebat prędeſtinationem poſt prævíſa merita. “ Elegit nos, *inquit*, „ ante mundi conſtitutionem ut eſſemus „ ſancti & immaculati: non ergo quia „ futuri eramus, ſed ut eſſemus, nempe „ certum eſt, nempe manifeſtum eſt. „ Ideo quippe tales eramus futuri, quia „ elegit ipſe, prædeſtinans ut tales per „ gratiam ejus eſſemus. „ Igitur prædeſtinatio eſt pure gratuita, ſiquidem ex Auguſtino fit per gratiam & miſericordiam, & non per merita: quinimmo ante prævíſa merita decernitur.

Idem in Enchir. ad Laurentium c. 98. explicans illa verba Epiſtolæ ad Rom. “ *Miſerebor cui miſertus ero*, ait: “ qua „ in re ſi futura opera vel bona hujus, „ vel mala illius, quæ Deus utique præ- „ ſciebat, vellet intelligi, nequaquam „ diceret, non ex operibus: ſed dice- „ ret, ex futuris operibus; eoque modo „ ſolveret iſtam quæſtionem: immo nul- „ lam, quam ſolvi opus eſſet, faceret „ quæſtionem. Sed qui dixit, miſerebor „ cui miſertus ero, & miſericordiam „ præſtabo cui miſericors fuero, Jacob „ dilexit per miſericordiam gratuitam. „ Et capite ſequenti, ſola gratia redemp- „ tos diſcernit a perditis, quos in unam „ perditionis concreverat maſſam ab ori- „ gine ducta cauſſa communis: *poſtea* „ *dicit*, ſic oportuiſſe liberari, ut ex „ pluribus non liberatis, atque in dam- „ natione juſtiſſima derelictis, oſtende- „ retur quid meruiſſet univerſa conſper- „ ſio, & quo etiam iſtos debitum Dei „ judicium duceret, niſi eis indebita mi- „ ſericordia ſubveniret. „ Vult ergo Auguſtinus totum prædeſtinationis opus penes miſericordiam eſſe. Ergo, &c.

Quinto. *Ex Divo Thoma.*

Divus Thomas hic q. 23. ar. 5. quærit utrum præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis, & propoſitis fundamentis ſententiæ affirmantis ſic reſpondet: *Sed contra quod dicit Apoſtolus ad Tit.* 3. *non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit. Sicut autem ſalvos nos fecit, ita & prædeſtinavit nos ſalvos fieri. Non ergo præſcientia meritorum eſt cauſa, vel ratio prædeſtinationis.*

Ibidem in corpore articuli refert primo quidem opinionem Origenis qui merita prævíſa in alia vita tanquam prædeſtinationis motivum aſſignabat. Secundo, placita Pelagianorum, qui merita naturæ præſcita cauſam prædeſtinationis eſſe contendebant. Tertio loco exponit ſententiam Theologorum orthodoxorum, qui merita viribus gratiæ comparata tanquam prædeſtinationis motiva conſpiciunt, quam quidem ſententiam videtur procul facere: & ſi fides adhibeatur multis, concludit S. Doctor prædeſtinationem eſſe ante prævíſa merita. “ Unde, *inquit*, fuerunt „ alii, qui dixerunt, quod merita ſe- „ quentia prædeſtinationis effectum, ſunt „ ratio prædeſtinationis: ut intelliga- „ tur quod ideo Deus dat gratiam ali- „ cui, & præordinavit ei daturum, „ quia præſcivit eum bene uſurum gra- „ tia, ſicut ſi Rex det alicui equum „ quem ſcit eo bene uſurum. Sed iſti vi- „ dentur diſtinxiſſe inter id quod eſt ex „ gratia, & id quod eſt ex libero arbi- „ trio: quaſi non poſſit eſſe idem ex u- „ troque. Manifeſtum eſt autem, quod „ id quod eſt gratiæ, eſt prædeſtinatio- „ nis effectus, & hoc non poteſt poni ut „ ratio prædeſtinationis, cum hoc ſub „ prædeſtinatione concludatur. „

Idem ibidem ſic procedit: “ Dicen- „ dum eſt ergo quod effectum prædeſti- „ nationis conſiderare poſſumus duplici- „ ter. Uno modo in particulari: & ſic „ nihil prohibet aliquem effectum præ- „ deſtinationis eſſe cauſam & rationem „ alterius. . . . Sicut ſi dicamus quod „ Deus præordinavit ſe daturum alicui „ gloriam ex meritis, & quod præordi- „ navit ſe daturum alicui gratiam ut me- „ reretur gloriam. Alio modo poteſt „ conſiderari prædeſtinationis effectus in „ communi, & ſic impoſſibile eſt quod „ totus prædeſtinationis effectus in com- „ muni habeat aliquam cauſam ex parte „ noſtra. Quia quidquid eſt in homine „ ordinans ipſum in ſalutem, compre- „ henditur totum ſub effectu prædeſtina- „ tionis, etiam ipſa præparatio ad gra- „ tiam.

„ tiam. . . . Habet tamen hoc modo „ prædeſtinatio ex parte effectus pro ratione divinam voluntatem, ad quam „ totus effectus prædeſtinationis ordinatur „ ut in finem, & ex qua procedit ſicut „ ex principio primo movente. „ *Rurſus* in Epiſt. ad Rom. lec. 2. “ Præ„ſcientia meritorum non poteſt eſſe aliqua ratio prædeſtinationis, quia meri„ta præſcita cadunt ſub prædeſtinatio„ne. „ Igitur ex D. Thoma prædeſtinatio eſt ante prævisa merita.

Sexto, *ex multiplici ratione*.

Prima: prædeſtinatio Sanctorum ſpectat voluntatem divinam, ſiquidem teſte Apoſtolo eſt ſecundum propoſitum. Sed divina voluntas non habet cauſam ſuæ actionis motivam præter ſuam bonitatem: igitur prædeſtinatio Sanctorum eſt penes bonitatem Dei & miſericordiam, nuſquam vero penes merita. Probatur minor. Motivum operationis Dei debet eſſe ejuſdem ordinis & gradus cum illo, quandoquidem actio ab eo ſpecificatur; ergo ſola bonitas & miſericordia ſunt motivum prædeſtinationis & non quid creatum, qualia ſunt merita. Iſta ratio eſt D. Thomæ l. 1. contra Gent. c. 87. *Voluntati enim cauſa volendi eſt finis; finis autem divinæ voluntatis eſt ſua bonitas: ipſa igitur eſt Deo cauſa volendi, quæ eſt etiam ipſum ſuum velle: aliorum autem a Deo volitorum, nullum eſt Deo cauſa volendi*.

Secunda: Prædeſtinatio eſt effectus amoris Dei maximus, namque amare eſt velle bonum alicui, Deus autem non poteſt velle nobis majus bonum quam gloriam: ſed amor Dei non ſupponit merita, quippe qui non ſupponat bonitatem in rebus, ſicut nos ſupponimus, quum aliquem diligimus, quin potius infundit bonitatem in cordibus noſtris ut nos reddat objecta ſuæ perſecutionis congrua. Ergo prædeſtinatio eſt ante prævisa merita, alias ſi foret prædeſtinatio poſt meritorum prævisionem, jam amor Dei eſſet indigens ut amor creaturæ, jam ſupponeret bonitatem in objecto, immo & quæreret ut ab ipſa perficeretur; quod fieri nequit. Hanc tradit rationem D. Thomas hic q. 23. ar. 4. his verbis: *Electio tamen & dilectio aliter ordinatur nobis & in Deo: eo quod in nobis voluntas diligendo non cauſat bonum: ſed ex bono præexiſtente incitamur ad diligendum. Et ideo eligimus aliquem, quem diligamus. Et ſic electio dilectionem præcedit in nobis. In Deo autem eſt e contra. Nam voluntas ejus, qua vult bonum alicui diligendo, eſt cauſa quod illud bonum ab eo præ aliis habeatur. Et ſic patet, quod dilectio præſupponitur electioni ſecundum rationem, & electio prædeſtinationi. Unde omnes prædeſtinati ſunt electi & dilecti*.

Tertia: Effectus prædeſtinationis nequit eſſe cauſa prædeſtinationis, ſed merita ſunt effectus prædeſtinationis, ſunt enim effectus gratiæ efficacis quæ habet pro principio ipſam prædeſtinationem: enimvero gratia efficax, bona opera & perſeverantiæ donum, ſunt media quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur, adeoque & prædeſtinationis effectus; ergo cum principium meriti non cadat ſub meritum, nec utique cadere debet prædeſtinatio, igitur eſt ante prævisa merita. Ita D. Thomas in caput nonum Epiſtolæ ad Rom. lect. 3. “ Manifeſtum „ eſt autem, *inquit*, quod omne Dei bene„ficium, quod homini confert ad ſalu„tem, eſt divinæ prædeſtinationis effe„ctus. Divinum autem beneficium non „ ſolum extendit ſe ad infuſionem gra„tiæ qua homo juſtificatur, ſed etiam „ ad gratiæ uſum. . . Et ideo dicitur „ Eſa. 26. Omnia opera noſtra operatus „ es in nobis Domine. . . . Sic igitur „ non poteſt eſſe quod merita conſequen„tia gratiam, ſint ratio miſerendi aut „ prædeſtinandi, ſed ſola Dei voluntas, „ ſecundum quam miſericorditer aliquos „ liberat. „

Quarta: Prius eſt finem intendere quam media, ergo Deus prius vult & intendit finem, ſcilicet vitam æternam quam media, nempe merita; ſed merita ſunt media. Igitur prædeſtinatio eſt ante prævisa merita, quandoquidem primo reſpicit Deus finem, ſcilicet vitam æternam, quam media, nimirum bona opera & merita quæ fluunt ab ipſis.

Quinta: eodem modo ratiocinandum eſt de electione adultorum ac de electione puerorum quoad ordinationem ad finem: hic enim loquimur ſolum de ordinatione efficaci ad vitam æternam, ſiquidem prædeſtinatio eſt ſalutis ordinativa. Sed electio & prædeſtinatio puerorum eſt ante

præ-

prævisa merita, nulla quippe sunt, cum nulla habeant. Igitur prædestinatio omnis est ante prævisa merita.

Sexta: Christus est nostræ prędestinationis exemplar, juxta illud Rom. 8. 29. *quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui*; sed prædestinatio Christi est ante prævisa merita: nulla enim merita præcessere Filii Dei Incarnationem: igitur & prædestinatio nostra est ante prævisa merita.

Septima: Prædestinatio vocatur tum ab Apostolo, tum a Patribus mysterium altum & ineffabile, sed non foret tale, si esset post prævisa merita, non enim Theologus in solvendis argumentis contra tale mysterium, multum insudaret: quærenti enim, cur unus traheretur, alter vero minime? cur unus gloria donaretur, alter non, cur unus salvaretur, alter vero reprobaretur? cito citius responderet Doctor, quia unus adimplevit præcepta, alter prævaricatus est, quia prævidet Deus unum multa bona opera patraturum esse, alterum vero aut pauca aut nulla, & semper finaliter mala: igitur si mysterium prædestinationis est inscrutabile, utique est ante prævisa merita.

Solvuntur Objectiones quæ e sacra eruuntur Scriptura adversus tertiam conclusionem.

Objicies 1. Omnes Evangelistæ loquuntur de bonis operibus, cum de gloria mentionem faciunt, & hoc tanquam de causa beatitudinis meritoria. Ergo prædestinatio Sanctorum est post prævisa merita. Probatur antecedens. Matth. 25. habetur: *Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum, esurivi enim & dedistis mihi manducare.* 2. ibidem c. 2. *Sedere autem ad dexteram meam non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.* Paratum nempe propriis meritis, inquit Epiphanius l. de Hær. Cyrillus l. 10. Thesauri c. 67. Chrysostomus hom. 35. in Matth. Similia proferunt alii Evangelistæ. Marci 12. Christus promittit vitam æternam illi qui Deum ex toto corde diligit. Luc. 10. Laudat Mariæ contemplationem tanquam quid magnopere necessarium ad vitam æternam, & Ioann. 15. *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Quinam est ille fructus, nisi opus meritorium? Et quomodo manet, nisi in vita æterna, cujus est causa? igitur prædestinatio est post prævisa merita.

Respondeo distinguendo: Et hæc omnia probant prædestinationem esse post prævisa merita secundum executionem, concedo: secundum intentionem, nego. Et vero prius est Deum velle finem quam media: cum igitur media sint effectus prædestinationis intentivę, finis quippe est principium in agibilibus, manifestum est prędestinationem, seu volitionem efficacem finis esse ante prævisa merita. Ex quo sequitur auctoritates laudatas & similes unicam tantum spectare executionem, quæ fit & adimpletur per merita. Cæterum, aliud est aliquid executioni mandari per merita: aliud causari per merita. Prædestinatio Sanctorum adimpletur & consummatur per merita, sed a meritis nusquam causatur.

Ad Patres, distinguo: Et loquuntur de prædestinatione in tota sua latitudine sumpta, nempe ut dicit intentionem finis, & executionem, concedo: & loquuntur de prædestinatione inadæquate spectata, nego: cum igitur Patres hanc non pertractent quæstionem secundum supremos juris apices, non mirum si quæstiones ad Ecclesiæ gloriam & exaltationem juxta cujuslibet merita dirimant. Cęterum ut eorum effata vera sint, sufficit prædestinationem in executione pendere a meritis.

Instabis: Scriptura loquitur de meritis tanquam de causa formali prædestinationis. Et probatur: Matth. 2. 5. 21. Salvator dicit: *Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Vox *quia* denotat causam formalem motivam. Igitur merita sunt causa formalis prędestinationis.

Respondeo distinguendo: Scriptura loquitur de meritis ut de causa formali prędestinationis secundum executionem, concedo: secundum intentionem, nego: Hortatur Christus homines ad pręcepta adimplenda, quibus pervenitur ad regnum Cœlorum, unde ne refrigescat charitas, proponit beatitudinem ut coronam, quę labore & victoriis plurimis supra mundum, supra diabolum & carnem

nem comparatur, & ideo quotieſcumque loquitur de præmio, loquitur & de mediis, ſcilicet de meritis ad illud obtinendum conducentibus.

Iterum inſtabis: Matth. 25. eodem modo loquitur Chriſtus de prædeſtinatione, ac de reprobatione: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum, diſcedite a me maledicti in ignem æternum... Eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare, &c.* Sed reprobatio cauſatur a peccatis; ergo & prædeſtinatio a meritis.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: reprobatio poſitiva & ſecundum executionem, concedo: reprobatio intentiva, ſubdiſtinguo: cauſatur a peccato actuali, concedo: ſecus, nego. Eſt paritas in aliquo & diſparitas: paritas quidem eſt in eo, quod executio prædeſtinationis dependet a meritis, ſicut reprobatio actualis a demeritis, ſed diſparitas in alio puncto eſt, in eo ſcilicet quod Deus, cum ſit ex ſe bonus, & prima omnis boni cauſa, non habet aliam cauſam motivam volendi gloriam hominibus juſtis & ſanctis præter ſuam bonitatem: at vero ille qui ex ſe bonus eſt, juſtus eſt teſte Auguſtino, ſolum ex nobis, & ideo non decernit pœnas niſi propter peccatum actuale, quod malam habet cauſam, & deficientem, quæ quidem in ſola creatura reperitur.

Inſtabis adhuc: Apoſtolus Rom. 8. 29. dicit: *Quos præſcivit, hos & prædeſtinavit.* Prius dicit præſcivit quam prædeſtinavit; igitur prædeſtinatio eſt, quia Deus præſcivit merita.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: quos præſcivit in decreto prædeſtinationis, concedo: in præſcientia diſtincta a decreto prædeſtinationis, nego. Præſcivit, inquit Auguſtinus, quod erat ipſe facturus. Caterum quando agitur de prædeſtinatione Sanctorum, præſcire idem eſt ac prædeſtinare. Ita idem S. Doctor l. de bono perſeverantiæ c. 18. n. 48. ubi explicans illud 11. *Non repulit Deus plebem ſuam quam præſcivit*, ait: " Quid nos prohibet quando apud aliquos verbi Dei tractatores legimus præſcientiam Dei, & agitur de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere? " Sic intelligendus eſt Ambroſius cum explicans locum Pauli dicit: " Deus eos quos præſcivit devotos, elegit ad promiſſa præmia capeſſenda. "

Urgebis. Jacob. Epiſt. 2. 5. *Deus elegit divites in fide*. Et primæ Petri 1. *Satagite ut per opera bona certam veſtram vocationem & electionem faciatis*. Sed electio quæ fit in fide, fit ex prævifione meritorum fidei: alias ſi fieret ante præviſa merita, certe non fieret in fide, cum fides ſubſequeretur ad prædeſtinationem ut ad cauſam. Igitur eſt poſt præviſa merita. Sed facere electionem certam per bona opera, eſt electionem fieri per præviſa merita, alias foret certa ante merita, ſiquidem fieret ante præviſa merita: igitur cum ex Scriptura electio ſit ſolum certa per bona opera, ſit ſolum poſt præviſa merita.

Reſpondeo diſtinguendo: Deus elegit divites in fide futura vi electionis, concedo: independenter ab electione, nego. Eodem decreto vult Deus finem & media, ſed media propter finem: igitur prædeſtinatio eſt cauſa fidei, minime vero meritum fidei cauſa electionis. Unde diſtinguo minorem, electio quæ fit in fide, fit ex præviſione meritorum, ſi præſcientia fidei ſit ante electionem, concedo: ſi eſt ab electione ut a primo meriti principio & a prima gratia quæ eſt cauſa cæterorum, nego.

Ad confirmationem: eadem eſt reſponſio. Unde diſtinguo, juſti reddunt electionem certam quoad ſe per bona opera, concedo: quoad ipſam electionem, nego. Electio ſuam non ſortitur certitudinem a bonis operibus, cum ſit eorum cauſa, ſiquidem prædeſtinatio definitur ab Auguſtino, *præparatio medicorum quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur*: ſed a decreto & propoſito voluntatis Dei; quia tamen bona opera ſunt magnum prædeſtinationis noſtræ argumentum, hortatur nos B. Petrus his ſine intermiſſione incumbere, ut habeamus aliquam noſtræ vocationis & certitudinem & fiduciam.

Inſiſtes: Eccleſiaſti. 15. habetur: *Ante hominem vita & mors; quod placuerit, dabitur ei*. Ergo prædeſtinatio eſt poſt præviſa merita, ſiquidem vita æterna dependet a conſenſu voluntatis prædeſtinati & a gratiæ cooperatione, non aliter enim promittitur homini vita quæ eſt gloria æterna, niſi quia poteſt eligere bonum, & il-

& illud facere. Enimvero ſi prædeſtinatio eſt ante prævisa merita, jam non eſt attendendum ad voluntatem hominis, ſiquidem antecederet omnem voluntatis humanæ conſenſum tam in æternitate, quam in tempore.

Reſpondeo 1. ad iſtam graviſſimam difficultatem ſicut prius, diſtinguendo conſequens: prædeſtinatio in executione eſt poſt prævisa merita ſeu potius per merita, concedo: in intentione, nego.

Reſpondeo 2. Scripturam ſic loqui, ut demonſtret prædeſtinationem hominis non tollere libertatem.

Objectiones ex Patribus & ſanctis Doctoribus proponuntur & diluuntur.

Objicies 1. Clemens Romanus l. 3. recognitionum c. 8. Chryſoſtomus hom. 2. in Epiſt. ad Epheſios, Origenes, Hieronymus, Theodoretus, Theophylactus & omnes fere Patres Græci explodunt prædeſtinationem pure gratuitam, & pro motivo electionis adducunt merita, ſic Theophylactus in caput octavum Epiſtolæ ad Rom. *Quos præſcivit, illos & prædeſtinavit*, &c. *ait* " præcognoſcit, vel præſcit Deus eos qui vocatione digni ſunt: „ deinde ſic prædeſtinat. Prior itaque „ eſt præſcientia, poſtea ſequitur prædeſtinatio. Prædeſtinationem autem intelliges, impermutabilem Dei bonam „ voluntatem: prænovit itaque Paulum „ Evangelii vocatione digniſſimum eſſe, „ ſicque præfinivit, ſeu prædeſtinavit, „ hoc eſt impermutabiliter decrevit, „ adeoque ſtatuit vocare ipſum. „ Igitur prædeſtinatio eſt poſt prævisa merita.

Reſpondeo eodem modo quo ſupra: Patres loqui de prædeſtinatione in tota ſua latitudine, & ut dicit volitionem finis & executionem, non ſeparando unum ab alio, tum quia eſt unicus in Deo actus, tum quia eadem intentione Deus vult media & finem, tum quia etiam Patres ſermonem habebant ad populum, quem ad pœnitentiam per bona opera promovere ſatagebant, unde de præmio & mediis ſimul ad coronam habendam loqui debuerunt.

Ad Theophylactum: dico eodem modo eſſe intelligendum, præſertim vero cum doceat prædeſtinationem gratuitam in commentario ſuper caput 9. Epiſt. ad Rom. ubi loquens de duobus fratribus, ait: " Quum nondum nati fuiſſent, &c. negat, propter virtutem, aut vitia alterum electum, alterum repudiatum: „ ſed divino propoſito, hoc eſt præſcientia & prædeſtinatione. „

Oppones 2. Auguſtinus in reſponſione quarumdam propoſitionum ex Epiſtola ad Rom. propoſitione ſexageſima dicit Deum eligere hominem ex præſcientia fidei, & l. 1. ad Simplicianum q. 2. ſic loquitur. " Non electio præcedit juſtificationem, ſed electionem juſtificatio „ & ibidem. " Quod dictum eſt, quia „ elegit nos ante mundi conſtitutionem, „ non video quomodo ſit dictum niſi „ præſcientia. „ Sed eligere hominem ex præſcientia fidei, eſt prædeſtinare poſt prævisa merita: igitur ex Auguſtino prædeſtinatio eſt poſt prævisa merita.

Reſpondeo Auguſtinum tribus diverſis temporibus diverſimode ſenſiſſe de electione Sanctorum: primo quidem ante Epiſcopatum putabat initium fidei eſſe a nobis. Et ſecundum iſtum errorem locutus eſt in prædicta expoſitione Epiſtolæ ad Romanos, & in aliis locis in objectione citatis: verum ſe poſtea retractavit, ut patet ex l. 1. retr. c. 23. & ex l. de prædeſt. SS. c. 3. 2. initio Epiſcopatus agnovit quidem initium fidei non eſſe ex nobis, ſed non capiebat quomodo electio non ſupponeret diverſitatem in eligendo & non eligendo, unde electionem poſuit poſt juſtificationem, eo quod juſti per bona opera diſcernantur ab impiis; ita ſenſit in locis aliquibus in objectione citatis. 3. Re maturius ponderata occaſione hæreſis Pelagianæ agnovit electionem non ſupponere abſolute diverſitatem, & tunc dictis & ſcriptis docuit prædeſtinationem Sanctorum pure gratuitam, ut conſtat ex probationibus, & ſic patet ſolutio argumenti.

Inſtabis: Licet Auguſtinus retractaverit locum ex expoſitione Epiſtolæ ad Rom. depromptum, non tamen cætera loca, quæ quidem probant electionem poſt prævisa merita. Ergo putavit prædeſtinationem eſſe poſt prævisa merita.

Reſpondeo diſtinguendo, non retractavit explicite, bonum enim ſua verba poterant

rant habere ſenſum, immo poterant recte intelligi de prædeſtinatione ſecundum executionem, concedo: implicite, nego. Enimvero docendo prædeſtinationem & electionem eſſe ante prævisa merita, cenſetur ſufficienter mutaſſe ſententiam.

Objicies 3. Gloſſa Ambroſii ſuper illud Rom. 9. *miſerebor, cui miſerebor*, &c. dicit: " Miſericordiam illi dabo, quem „ præſcio toto corde reverſurum ad me. „ Ergo, &c.

Reſpondet D. Thomas hic q. 23. ar. 5. ad 1. " Dicendum quod uſus gratiæ „ præſcitus non eſt ratio collationis gra- „ tiæ, niſi ſecundum rationem cauſæ fi- „ nalis. „ Poteſt etiam dici Ambroſium loqui de prædeſtinatione tam ſecundum intentionem quam ſecundum executionem.

Oppones 4. Sanctus Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 24. indigitat prædeſtinationem eſſe poſt prævisa merita, maxime vero l. de veritate prædeſtinationis c. 5. " Sicut, *inquit*, per miſericordiam præ- „ paravit gratuitum juſtificationis do- „ num, ita per juſtitiam præparavit „ æternæ juſtificationis præmium. " Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et hoc ſolum probat executionem prædeſtinationis eſſe per merita, concedo: Intentionem & ordinationem, nego. Ipſa Fulgentii verba, " per miſericordiam præparavit „ gratuitum juſtificationis donum, per „ juſtitiam vero præmium „ clare denotant prædeſtinationem ſolummodo ſecundum executionem dependere a meritis, & per merita adimpleri, ſeu conſummari.

Objicies 5. D. Thomas 3. p. q. 1. ar. 3. ad 4. dicit. " Hæc prædeſtinatio pre- „ ſupponit præſcientiam futurorum, & „ ideo ſicut Deus prædeſtinavit ſalutem „ alicujus hominis, per orationes alio- „ rum implendam, ita & prædeſtinavit „ opus incarnationis in remedium huma- „ ni peccati. „ Igitur S. Doctor propugnat prædeſtinationem poſt prævisa merita; rurſus in caput 8. Epiſtolæ ad Rom. lect. 6. dicit præſcientiam meritorum eſſe rationem prædeſtinationis.

Reſpondeo 1. S. Thomam loqui de Incarnatione Filii Dei, quæ fuit prævisa ad prædeſtinationem noſtram, quatenus Deus prædeſtinavit Sanctos per merita Chriſti & in Chriſto, juxta illud Apoſt. 8. 29. *Quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*. Unde tametſi prædeſtinatio hominum ſit ante propria merita prævisa, non tamen ante prævisa merita Chriſti, qui nos eruit tum de maſſa perditionis, tum de poteſtate tenebrarum. Nihilominus S. Doctor comparat in aliquo prædeſtinationem hominum cum prædeſtinatione Chriſti, ſcilicet quoad media, in quantum, ſicut Deus aſſumpſit incarnationem ut medium ad ſalutem hominum, ita & exigit orationes ad conſummandam electorum prædeſtinationem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo; & loquitur D. Thomas de præſcientia fundata in decreto prædeſtinationis, concedo: ſecus, nego: prædeſtinatio poteſt conſiderari dupliciter, nempe ſecundum intentionem finis, & ſecundum executionem; primo modo ſpectata, eſt volitio efficax finis, & eſt ante prævisa merita, quia prius eſt proviſorem velle finem quam media. Secundo vero modo conſiderata, eſt poſt præviſionem meritorum; & in iſto ſenſu dicit Div. Thomas præſupponere præſcientiam futurorum, ſcilicet bonorum operum quæ producunt & attingunt gloriam.

Reſpondeo 3. aliter adhuc diſtinguendo: prædeſtinatio paſſive ſumpta, & ſecundum ordinem objectorum præſupponit præſcientiam futurorum, concedo. Gratia enim antecedit merita, & merita antecedunt gloriam ſicut cauſa præcedit effectum; quia vero unum medium eſt cauſa alterius, prædeſtinatio ſecundum iſtam conſiderationem habet cauſam. Prædeſtinatio active ſumpta, & ex parte Dei præſupponit præſcientiam futurorum, nego. Deus enim ordinans homines ad finem & gloriam non habet aliud motivum quam ſuam bonitatem, ſolutio eſt Div. Thomæ hic q. 23. ar. 5. " Di- „ cendum eſt ergo quod effectus prede- „ ſtinationis conſiderare poſſumus du- „ pliciter. Uno modo in particula- „ ri: & ſic nihil prohibet aliquem ef- „ fectum prædeſtinationis, eſſe cauſam „ & rationem alterius. Poſteriorem „ quidem prioris ſecundum rationem „ cauſæ finalis: priorem vero poſterio- „ ris ſecundum rationem cauſæ meri- „ toriæ..

„ toriæ ... Alio modo poteſt conſiderari prædeſtinationis effectus in communi. Et ſic impoſſibile eſt, quod totus prædeſtinationis effectus in communi habeat aliquam cauſam ex parte noſtra. „

Argumenta ex ratione in contrarium diſcutiuntur & diluuntur.

Objicies 1. idem eſt motus agentis in finem & in media & in executionem ſi ſit agens perfectum & omnipotens, eadem enim voluntate & finis, & media & executio debent intendi. Sed prædeſtinatio ſecundum executionem conſiderata, eſt poſt præviſa merita, ergo & ſecundum intentionem, maxime vero quia Deus eſt agens ſapientiſſimum ſimul & potentiſſimum, unde non poteſt velle unum & manere ſuſpenſus circa alterum. Confirmatur 1. unum & idem formaliter decretum reſpicit ex natura ſua finem & media. 2. Prædeſtinatio eſt magis de mediis quam de fine, ſiquidem definitur præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: igitur ſaltem ex æquo reſpicit executionem ſicut finem. 3. Virtus ſpecificatur ab actu interiori & exteriori; unde executio non eſt ſpecie diverſa ab actu interiori amoris Dei qui vult creaturæ bonum & illam beatificare. 4. Deus intendit gloriam formaliter ut coronam, igitur prædeſtinat per merita & poſt præviſa merita.

Reſpondeo diſtinguendo, idem eſt motus in finem & in media, ſed diverſa agentis intentio, concedo: eadem, nego. Agens vult media propter finem, unde vult finem ut cauſam mediorum, & ideo primario & principaliter cum illum vult: hinc concipimus Deum velle finem ex miſericordia, executionem vero per bona opera.

Ad confirmationem utique diſtinguo; eſt unum decretum & duplex terminus, concedo: unicus, nego. Illud quod primo terminat decretum, eſt finis, utpote quid magis principale, executio vero eſt ſecundarius terminus, & ideo eſt diverſa ratio.

Ad ſecundum diſtinguo: prædeſtinatio paſſive ſumpta, eſt magis de mediis quam de fine, concedo. Active conſiderata, nego. Eſt enim intentio efficax vitæ æternæ.

Ad tertium etiam diſtinguo; virtus ſpecificatur ab actu interiori & exteriori, ſed principaliter ab interiori, concedo: ſecus, nego. Virtus formaliter in præparatione animi ad faciendum bonum ſita eſt, unde ſi executio aliqua de cauſa impediatur, nihilominus manet ſemper virtus. Sic pauper poteſt habere virtutem liberalitatis, tametſi defectu pecuniæ non poſſit hanc virtutem exercere.

Ad quartum diſtinguo ſimiliter: Deus intendit gloriam ut coronam ſecundario & reſpectu noſtri, concedo; vult enim ut illam habeamus per merita: primario & ex parte ſui, nego. Vult inquit D. Thomas hic illam propter ſuam bonitatem tanquam propter motivum primarium & principale ſui amoris, ſiquidem non ſupponit bonitatem in creaturis quas amat, ſed amando eam infundit & elargitur.

Inſtabis; Deus movetur meritis ad dandam gloriam, cur enim non det reprobis, bene vero juſtis? Hanc ipſe reddit rationem, quia illi multa bona operati ſunt, illi vero mala. Igitur Deus prædeſtinat poſt præviſa merita, alias non videretur verax in ſermonibus ſuis. Probatur antecedens. Matth. 25. Chriſtus dicit: *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi. Eſurivi enim & dediſtis mihi manducare.* Igitur Deus movetur ex meritis, aſſerit enim ſuum dare regnum propter opus charitatis & miſericordiæ.

Reſpondeo diſtinguendo; Deus movetur meritis improprie, ideſt, dat gloriam per merita, concedo. Proprie, nego. Loquitur Chriſtus ad captum noſtrum, cum autem meritis ad bona facienda Proximo moveamur, ita explicat gloriæ diſtributionem, eo quod datur per merita, non tamen tanquam propter motivum ſaltem primarium, ſiquidem propter ſemetipſum omnia operatur Dominus, unde Oſeæ 9. dicit: *Deſponſabo te mihi in miſerationibus.* Concilium Arauſicanum 2. hanc reddit rationem Can. 12. Quia, *tales nos Deus amat, quales futuri ſumus ipſius dono, non quales ſumus noſtro merito.* Et Chryſ. Hom. 7. in Epiſt. ad Timot. *Tanta eſt*, inquit, *divina bonitas, ut ipſa ſola ſufficiat ad rationem & cauſam amandi, non expectata, nec requiſita cauſa ex parte eorum qui amantur.*

Inſiſtes. Voluntas divina prædeſtinans eſt voluntas conſequens: igitur nonniſi poſt prævisa merita quoſdam eligit ad gloriam. Probatur conſequentia: voluntas conſequens ad ſingula pertingit, & omnes ſcrutatur rationes & circumſtantias antequam de ſorte hominum ferat judicium. Ergo eo ipſo quo voluntas prædeſtinans eſt conſequens, juſtos ſolummodo poſt prævisa merita ordinat & eligit ad gloriam.

Confirmatur: Voluntas divina irrationabilis eſſe non poteſt: ſed nulla eſt alia ratio cur quoſdam prædeſtinet, quoſdam vero reprobet, niſi merita prævisa juſtorum, demerita vero reproborum; ergo ſi prædeſtinatio non eſt poſt prævisa merita, erit acceptatio apud Deum optimum, quod eſt contra Apoſtolum dicentem Rom. 2. 11. *Non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum*.

Reſpondeo negando conſequentiam. Ad probationem diſtinguo antecedens; voluntas divina conſequens attendit ad omnes circumſtantias peccati originalis & Adæ, concedo: ad omnes circumſtantias vitæ ſingulorum hominum, ſubdiſtinguo; in decreto executionis, concedo; in decreto ordinationis ad finem, nego. Tametſi unicus ſit in Deo actus, quia tamen eſt virtualiter multiplex, ideo ſecundum noſtrum concipiendi modum multiplex decretum in Deo diſtinguimus. Unde ad ſolutionis intelligentiam ſic ordinanda ſunt Dei decreta. Primo quidem decrevit Deus ſe manifeſtare ad extra, & ad hoc elegit Angelos & homines quos ex pura miſericordia elevavit ad finem ſupernaturalem. Secundo, voluit permittere lapſum Adami, ut omnis caro non gloriaretur in conſpectu ſuo, ut homo intelligeret, quod ſublimitas ſit ſolum Omnipotentis & Altiſſimi. Tertio, attentis lapſus Adami circumſtantiis videns omnes homines in maſſa perditionis concluſos, omnes quidem per Filium reparavit, ſed videns quod non obſtante reparatione, nihilominus filii iræ per peccatum originale naſcerentur, & multi viverent impie, quoſdam ſolum elegit & prædeſtinavit. Quarto, complacuit ipſi gloriam non dare niſi per merita Chriſti, ſicut nec ullum extremis voluit puniri ſuppliciis, niſi propter peccata. Igitur voluntas prædeſtinans utpote efficax & conſequens attendit ad circumſtantias peccati originalis pro reprobatione intentiva, ad circumſtantias peccatorum, cujuslibet hominis pro reprobatione in individuo ſumpta. Jam vero cum nihil debeat cuicumque homini, maxime ex ſuppoſitione peccati Adæ, attendit ſolum ad ſuam miſericordiam ut prædeſtinet Sanctos: ad merita vero ut juſtis det gloriam.

Solutio eſt Auguſtini qui l. 3. de libero arb. c. 3. aſſerit Deum præſcire voluntates hominum, quique omnia de prædeſtinatione & reprobatione ſolvit, in quantum fieri poteſt, per peccatum originale quo primus homo amiſit & pro ſe, & pro filiis jus ad gloriam. Ita loquitur Epiſt. " 105. Quamvis itaque Deus faciat „ vaſa iræ in perditionem, ut oſtendat „ iram, & demonſtret potentiam ſuam, „ quæ bene etiam utitur malis, & ut „ notas faciat divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ fecit in honorem, non damnabili maſſæ debitum, „ ſed ſuæ gratiæ largitate donatum; „ tamen in eiſdem iræ vaſis propter meritum maſſæ in contumeliam debitam „ factis, ideſt, hominibus propter naturæ quidem bonum creatis, ſed propter „ vitia ſupplicio deſtinatis, iniquitatem, „ quam rectiſſime veritas improbat, damnare novit ipſe, non facere. „

Ad confirmationem: conceſſa majore, diſtinguo minorem. Nulla eſt alia ratio prædeſtinationis in particulari & in executione niſi merita, concedo: in communi & adæquate ſumpta, nego; eſt enim divina bonitas. Ita D. Thomas hic q. 23. ar. 5. ad 2. " Dicendum, *inquit*, quod „ prædeſtinatio habet rationem ex parte „ effectus in communi ipſam divinam bonitatem. In particulari autem unus effectus eſt ratio alterius. „ Cæterum, non eſt acceptio perſonarum apud Deum, nihil quippe debet creaturis: unde abſque injuria poteſt ſua diſtribuere bona quibus vult. Quam quidem veritatem ipſe innuit Chriſtus in Evangelio Matth. 20. 14. & 15. *Amice*, inquit, *tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic noviſſimo dare ſicut & tibi: Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? ſic erunt noviſſimi primi: & primi, noviſſimi: multi enim ſunt vocati, pauci vero electi*.

Inſtabis.

Inſtabis. Poſita prædeſtinatione ante prævifa merita, Deus non vult omnes homines ſalvos fieri: abſurdum conſequens, ergo & antecedens. Probatur ſequela. In hac hypotheſi antecedenter ad merita vel demerita quoſdam eligit, quoſdam vero reprobat. Igitur in illo rationis ſigno antecedente omnes ſalvari non vult, alias manifeſta foret contradictio, vellet quippe, ut ſupponitur: non vellet, quia antecedenter quoſdam ſolum, aliis relictis, & a regno ut indebito excluſis, eligeret & prædeſtinaret.

Reſpondeo diſtinguendo: poſita prædeſtinatione ante prævifa merita, Deus non vult voluntate conſequenti omnes ſalvos fieri, concedo: voluntate antecedenti, nego. Ad probationem ſimiliter diſtinguo. In hypotheſi vult ante merita quoſdam, aliis relictis, eligere voluntate conſequenti, concedo: voluntate generali & antecedente, nego. Voluntas prædeſtinans eſt conſequens & efficax, & ſupponit antecedentem, eamque generalem de omnium ſalute quam Deus vult & ut Creator, & ut Redemptor: ut Creator quidem, quia nihil eorum quæ fecit odit, inquit Scriptura; ut Redemptor vero, quia omnes redemit, unde ſingulis dat gratias ſufficientes quibus ſalvari queant: hinc non mirum ſi velit & non velit quoſdam ſalvari, cum enim hæc propoſitio duplicem connotet voluntatem, nulla ſane ſequitur contradictio. Cæterum aliud eſt prædeſtinare ante prævifa merita, aliud velle voluntate antecedenti omnes ſalvos fieri: unum reſpicit voluntatem conſequentem & efficacem, alterum vero tantummodo generalem: prædeſtinatio ſpectat conſequentem, unde in priori rationis ſigno ſupponit voluntatem antecedentem de omnium ſalute. Igitur Deus in primo quidem inſtanti vult omnes ſalvos fieri, maxime ſi conſideretur ut Creator. In alio vero inſtanti, videlicet lapſus Adami qui a debito gloriæ & pro ſe & pro poſteris defecit, quoſdam tantum, aliis relictis, gratuito & miſericorditer eligit.

Inſtabis. Poſita prædeſtinatione ante prævifa merita, eſt ſemper voluntas conſequens, quandoquidem Deus non attendens aut ad merita aut ad demerita quoſdam, aliis relictis, eligit: igitur voluntas nequidem antecedens de omnium ſalute, cum voluntate prædeſtinante ante prævifa merita ſtare poteſt; immo nec ipſa Chriſti mors; fruſtra quippe ſanguis ejus pro ſingulis effuſus & dicitur & commemoratur, cum independenter a meritis vel demeritis actum ſit de multorum ſalute, ex quo ſequitur Chriſtum nonniſi gratias temporales pro reprobis meruiſſe, quod certe Janſenii commentum eſt & manifeſtus error.

Reſpondeo diſtin. eſt ſemper voluntas conſequens pro electione, concedo: pro volitione, ſubdiſtinguo; efficaci, quæ generalem de omnium ſalute voluntatem ſupponit, concedo: quæ iſtam non ſupponat, nego. Igitur cohæret voluntas antecedens de omnium ſalute cum prædeſtinatione ante prævifa merita, prius ſiquidem eſt Deum velle omnes in genere ſalvari, quam quoſdam eligere in particulari. Cohæret utique & Chriſti mors pro omnium ſalute: Et vero in priori prædeſtinationis Deus videt omnes in maſſa perditionis Adæ, unde intuitu meritorum dilectiſſimi Filii ſui vult omnes ſalvos fieri, quatenus per tanta merita reddit naturæ humanæ jus ad gloriam, Adami protoparentis prævaricatione amiſſum; ejuſdem meritorum intuitu gratias ſufficientes quibus homines lapſi ad ſuum ultimum promoveantur finem ſingulis conferre decernit, unde gratiæ illæ non mere temporales ſunt, ut propugnat inepte Janſenius, quandoquidem & finem reſpiciunt, & ad ipſum tum excitando, tum movendo hominem ad bonum operandum conducunt: verum conſiderando homines nedum in maſſa perditionis Adæ, ſed & propriæ, præſcit enim, inquit Auguſtinus, voluntates hominum & quidem multorum malas & in peccato pertinaces, malos perdere peccatores & reprobare juſto ſtatuit decreto, quoſdam vero probiores ante prævifa eorum merita, cum nulla ex ſe habeant, & hoc intuitu Chriſti fidejuſſoris, eligit ad gloriam & prædeſtinat: reprobationem igitur poſt prævifa demerita aſſerimus, quatenus homo habet ex ſe ut ſit malus, & conſequenter reprobus: prædeſtinationem vero Sanctorum ante propria prævifa merita, cum quidquid habeant boni & gloriæ per gratiam Jeſu Chriſti, & Dei Patris miſericordiam conſequantur, quod quidem Cœleſti-

leſtinus Papa in ſua ad Epiſcopos Galliæ Epiſtola ſatis innuit, quando dicit Deum ſua coronare merita, dum coronat opera noſtra.

Rurſus inſtabis: licet Deus viderit omnes homines prævaricatione Adami & mortuos, & jure gloriæ ſpoliatos, ſimul tamen & in eodem prope inſtanti per ſecundum Adam reparatos conſpexit. Chriſtus Dominus jus ad gloriam nedum reſtauravit, ſed & reſtituit: igitur Deus propter peccatum Adami homines reprobare noluit, nec conſequenter quoſdam, aliis relictis propter peccatum Adæ, eligere & prædeſtinare. Igitur & voluntas Dei pro omnium & ſingulorum ſalute, & mors Chriſti Domini pro omnibus nullo modo cum prædeſtinatione ante prævisa merita cohærere poſſunt.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem. Et vero tametſi Deus neminem niſi propter peccatum reprobet, poteſt tamen ante prævisa merita aliquos eligere, tum quia ſuorum bonorum dominus eſt, tum quia nobis nec quidquam debet, tum quia etiam prædeſtinatio primam gratiam quæ eſt in nobis ſine nobis, & perſeverantiam finalem merita noſtra excedentem complectitur. Nec ulla inde ſequitur meritis Chriſti & redemptioni facta injuria, cum Deus velit voluntate antecedente intuitu meritorum Redemptoris omnium ſalutem, & gratias quibus poſſint ſalvari ſufficientes ſingulis tribuat; voluntate vero conſequenti propter eadem pretioſa & infiniti valoris merita electis gloriam conferre ſtatuat juxta illud Rom. 8. 29. *Quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.* Ultro fatemur in priori inſtanti decreti prædeſtinationis Deum intueri homines ſanguine Chriſti redemptos, nec fruſtranea certe etiam in hoc rationis momento conſideratur redemptio, cum ea potiſſimum ratione velit tunc Deus omnes & ſingulos ſalvos fieri, cum propter Chriſtum reſtituat jus ad gloriam: aſt eodem prorſus inſtanti, præſcit multos iniquos & in peccato pertinaces, quos juſto quidem judicio propellit a gloria, cæterorum vero miſeretur & gratuito eos eligit ad gloriam, quam tamen nonniſi per propria merita virtute gratiæ mediatoris parta aſſequi valent. Igitur prædeſtinatio gratuita & cum voluntate Dei de ſalute omnium hominum, & cum morte Chriſti pro ſingulis cohærere non ſine fundamento dicitur & defenditur.

Objicies 2. poſito prædeſtinationis decreto ante prævisa merita, non ſalvatur libertas: & probatur. Omnis ſuppoſitio antecedens, liberum perimit arbitrium ſi ſit a voluntate omnipotenti, ſi illa ſuppoſitio ſit immutabilis & irrevocabilis, ſi infallibilis & ita efficax ſit, ut abſolute inferat effectum; ſi voluntas creata debeat abſolute ipſius ſequi ordinationem: ſed decretum prædeſtinationis ante prævisa merita videtur eſſe talis generis ſuppoſitio: ergo non ſalvatur libertas per prædeſtinatinem ante prævisa merita. Probatur minor quoad ſingulas partes. 1. Decretum & voluntas Dei antecedunt omnem voluntatis creatæ uſum, ſiquidem in hypotheſi nulla ſit attentio ad merita, ſed ad ſolum Dei beneplacitum. 2. Illud decretum eſt firmum, omnipotens & immutabile, Deus enim falli non poteſt. 3. Voluntas humana debet ſequi abſolute illius ordinationem, quandoquidem prædeſtinatio procedit a voluntate conſequenti & efficaciſſima quæ ſuum ſemper ſortitur effectum. Ergo, &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo: decretum eſt æternum & omnipotens, & ſimul ſuave, concedo: & perimit libertatem, nego. Immo quia eſt omnipotens, attingit modum agendi rerum, ut dictum eſt ſupra ubi tractavimus de præſcientia Dei: igitur applicat cauſas liberas ut libere agant, & ſic non tollitur libertas.

Inſtabis. Illa ſuppoſitio quantumvis ſuavis, diſponit tamen hominem ut effectus conſequatur ſicut Deus decrevit, nempe independenter a voluntate humana, ſeu meritis: igitur prædeſtinatio ex parte primæ cauſæ ordinantis eſt abſoluta.

Reſpondeo primo, eſſe de fide hominem eſſe liberum. Secundo, decreta Dei non lædere ſed fovere libertatem. Tertio, hominem non poſſe habere gloriam niſi per merita bonorum operum quæ liberrime facimus. Quarto, omnes & ſingulos, qui fideliter & finaliter tum mandata Dei, tum ſui ſtatus obligationes obſer-

obſervabunt, ſalutem & vitam æternam conſecuturos eſſe. Quare autem unus trahatur, alter relinquatur, *o altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus*, inquit Apoſt. Rom. 11. Sic reſpondet Auguſtinus Epiſt. 105. ad Sixtum, ubi dicit Deum non eſſe perſonarum acceptatorem. *Quod*, inquit, *perſonarum acceptatorem Deum ſe credere exiſtimant, ſi credant quod ſine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miſeretur, & quos dignatur, vocat, & quod vult religioſum facit, parum attendunt, quod debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato*. Et tract. 26. in Joann. *Quare illum trahat, & non illum trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare*.

Inſiſtes iterum. Opinio quæ prædeſtinationem ante prævifa merita ſtatuit, revocat homines a ſtudio virtutis, & in deſperationem inducere videtur. Igitur non eſt tenenda.

Reſpondeo negando antecedens, tum quia prædeſtinatio dependet in executione a meritis, tum quia nullus cogitur ad malum, tum quia etiam ipſe Chriſtus nos conſolatur dicens: *Si vis ad vitam æternam ingredi, ſerva mandata*, Matth. 19. v. 17. Et iterum, *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Cæterum non eſt iniquitas apud Deum, ſiquidem intentator malorum eſt. Quinimmo non eſt voluntatis ejus mors impii, inquit Ezechiel, ſed ut magis convertatur & vivat. Hinc Pſalmiſta dicit: *Jacta curam tuam ſuper Dominum & ipſe te enutriet, non dabit in æternum fluctuationem juſto*.

S. Auguſtinus ibidem, Epiſtola ſcilicet 105. ad Sixtum hanc ſibi proponit objectionem. " Sed injuſtum eſt, inquiunt, „ loquitur de iis qui prædeſtinationem ante prævifa merita abnuunt, „ in una eademque mala cauſa, hunc liberari, illum „ puniri. Nempe ergo juſtum eſt utrumque puniri. „ Et ſic ſuaviter concludendo reſpondet: " Quis hoc negaverit? „ Agamus ergo gratias Salvatori, dum nobis redditum non cernimus, quod in damnatione ſimilium etiam nobis debitum „ fuiſſe agnoſcimus. „

Hanc opinionem duriorem eſſe non diffiteor, quinimmo & a mente D. Thomæ alienam eſſe non pauci autumant, quibus ſubſcribere æquum quaſi ducimus, maxime vero quia prædeſtinationem adæquate ſumptam propugnare ante prævifa merita ſufficit, ut genuinus ſervetur Doctoris Angelici ſenſus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Prædeſtinatio intentiva catholice defenditur ante prævifa merita.

Primo, ex illo Rom. 8. *Cum nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia major ſerviet minori*. Et ad Tit. 3. *Non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*.

Secundo, Patres ſuffragantur, ut Irenæus, Cyprianus, Chryſoſt. iſte hom. 1. in 1. ad Cor. *Per voluntatem Dei ſalutem invenimus, & quoniam ei viſum eſt . . . non quoniam digni eramus*. Inter omnes Aug. multis in locis. Epiſt. 105. ait: *Non meriti prærogativa . . . ſed altitudine divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei*, &c. D. Thomas hic q. 23. ar. 5.

Tertio, ratio eſt, quia omnis agens prius intendit finem quam media: igitur Deus prius vult electis gloriam, quam ad bona opera, quæ ſunt media, attendat.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET SOLUTIONUM.

Primo, Varia tum Scripturæ, tum Patrum loca innuunt prædeſtinationem eſſe poſt prævifa merita: verum de prædeſtinatione ſecundum executionem intelligi debent.

Secundo, Non negamus ſapientem cogitare ſimul de fine & de mediis, ſed nemo non videt compertum eſſe agens prius prioritate naturæ cogitare de fine.

Tertio, Objicitur, Deus vult omnes & ſingulos homines ſalvos fieri: quod non ſtat ſi prædeſtinatio eſt ante prævifa merita, quia in iſto rationis inſtanti concepto omnes ſunt vel electi ante prævifa merita, vel reprobi reprobatione negativa ante prævifa demerita.

Reſpondeo, Deum concipi ante omnia ut Creatorem, qui hominem ad finem ſuperna-

pernaturalem elevavit, erat enim côndens naturam & largiens gratiam: tunc vult ſingulos ſalvos fieri. Poſtea concipitur ut vindex, quia videt omnes per peccatum originale in maſſa perditionis: & in iſta rationis aurora, cum nihil alicui debeat, quoſdam ante prævisa merita ordinat ad gloriam, quoſdam propter peccatum originale ſinit excludi a regno.

Quarto, inſtabis. In illo ſecundo inſtanti, concipitur Salvator, adeoque & per mortis merita chirographum mortis a peccato originali expreſſum delens: igitur non poteſt dici quoſdam eligi ante prævisa merita, quia quidam conſequenter manerent excluſi a regno, & ſic Chriſtus non foret pro ſingulis mortuus.

Reſpondeo. Non omnes fructum mortis Chriſti percipere, unde licet Chriſtus ſit pro ſingulis mortuus voluntate antecedenti, non tamen voluntate conſequenti; quia multos propter peccatum originale permittit aut non baptizari, aut ſi baptizentur, plenam redemptionem propter peccatum mundi & ſuam iniquitatem propriam non percipere.

SECTIO SECUNDA.

Utrum prædeſtinatio ſit poſt prævisa merita, & catholice ſic propugnari poſſit?

QUÆSTIO præſens movetur circa prædeſtinationem intentionalem, inadæquate ſumptam: & quæritur utrum Deus eligendo quoſdam ad vitam æternam attenderit ad bona eorum opera futura, ita ut ſint motivum cur illos potius quam alios elegerit. Ita tenent multi tum veteres, tum recentiores Theologi, cui quidem ſententiæ & Auguſtinum & Thomam non adverſari autumant. Unde ſit

CONCLUSIO.

Prædeſtinatio defenditur catholice poſt prævisa merita.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo. *Ex Scriptura veteris Teſtamenti*.

1. Ex libris ſapientialibus Pſal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti diligentibus te!* Et iterum Pſal. 17. 28. *Populum humilem ſalvum facies*. Et adhuc Pſal. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? qui ingreditur ſine macula & operatur juſtitiam*. Rurſus Eccleſiaſ. 12. *Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum ſit*. Et Sap. 1. *Sentite de Deo in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum: quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum*.

2. Ex Prophetis. Iſa. 30. *Qui ambulat in juſtitiis & loquitur veritatem. Qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere. Iſte in excelſis habitabit*. Rurſus c. 14. *Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te*. Et c. 65. *Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis, &c.*

3. Ex promiſſionibus gloriæ pro pœnitentia. Ezech. 18. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam, vita vivet & non morietur*. Ex his iſtud conficitur argumentum. Quæ pendent ex voluntate divina nobis manifeſtantur per Scripturam ſacram; ſed Scriptura nulla facta mentione de duplici decreto prædeſtinationis, altero pro ordinatione & deſtinatione ad gloriam, altero pro executione; quotieſcumque de beatitudine ſermonem & orationem habet, toties de bonis operibus loquitur, tanquam de motivo gloriæ, illos enim ſolos gloria donari æterna dicit qui diligunt Deum, qui ſunt humiles, qui avaritiam & alias paſſiones virtutibus oppoſitis compeſcunt: eos potiſſimum qui agunt pœnitentiam.

Igi-

Igitur apparet ex Scriptura prædeſtinationem eſſe poſt prævisa merita.

Ex Novo Teſtamento.

1. Ex Evangeliſtis. Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, &c.* Et iterum Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi, eſurivi enim & dediſtis mihi manducare.* Et adhuc: *Euge ſerve bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.* Luc. 12. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei.* In primo loco bona opera aſſignantur ut cauſa motiva gloriæ, enimvero particula *quoniam* eſt cauſalis, Chriſtus verò dicit quia pauperes eſtis, quia mites, ideò habebitis regnum Cœlorum. In ſecundo loco eodem modo aſſignantur ut glorificationis motivum. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum... Eſurivi enim & dediſtis mihi manducare*, ideſt, *poſſidete*, eo quod mihi manducare dederitis. Lucas etiam docet hominem puritate, fide, aliis virtutibus æternam promereri gloriam. Hoc ipſum clarius declaratur apud Matthæum c. 19. Sic enim Petrus interrogat Chriſtum. *Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?* reſpondet Dominus: *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres... propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit.* Ibi Chriſtus manifeſtat decretum & propoſitum quod Pater habuit ab æterno ſuper electos: ſed ubique aſſignat bona opera ut cauſam gloriæ: igitur cum ſit ipſa veritas & res in tempore fiant, ſicut decretum eſt ab æternitate, dicendum eſt prædeſtinationem eſſe poſt prævisa merita.

2. Ex Epiſtolis B. Pauli, primæ Cor. 9. 24. habetur: *Neſcitis quod ii qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium: ſic currite ut comprehendatis.* Ibidem c. 15. 10. *Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia ejus in me vacua non fuit: ſed abundantius illis omnibus laboravi.* Rurſus 2. Tim. 4. 7. *Bonum certamen certavi: curſum conſummavi, fidem ſervavi. In reliquo, repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex: non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt adventum ejus.* Quod datur propter laborem & ex juſtitia, datur intuitu meritorum: atqui ex Apoſtolo ſic datur gloria, immo datur ſecundum menſuram virtutis, ut ipſe dicit Rom. 2. 6. ſic enim loquitur: *Deus reddet unicuique ſecundum opera ſua.* Porrò ſi Deus daret gloriam ſolummodo ex miſericordia, non diceret Apoſtolus gloriam ab eo retribui juxta opera, & ſecundum juſtitiæ apices: igitur Deus dat gloriam propter merita: tum quia dat ut coronam adeoque motivum laboris, & certaminis atque pugnæ, non poteſt præſcindi ab intentione ordinantis. Cæterum, ſi merita ſint ſolùm pro executione media, profectò non ſunt gloriæ retribuendæ motiva, cujus tamen rei contrarium ubique ſacræ paginæ prædicant. Ergo, &c.

3. Ex Epiſtolis catholicis. Jacob. 2. 5. *Deus elegit divites in fide.* Et primæ Petri 1. *Satagite ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Unde ſic probatur concluſio. Spiritus Sanctus eſt veritas per eſſentiam: ſed aſſerit homines eligi ad gloriam propter fidem, ſed dicit nihil eſſe determinatum in vocatione & electione ad gloriam, immo nihil certum niſi per bona opera, eaque certam electionem facere; omnes enim Deus vult ſalvari, omnes ordinat ad vitam æternam, illos verò ſolum eligit efficaciter & in particulari, quos prævidet in mandatorum adimpletione ferventes & fideles: Igitur prædeſtinatio eſt poſt prævisa merita.

4. Ex aliis Scripturæ locis a Patribus explicatis & explanatis. Legitur Matth. 22. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*, quæ verba ponderans Theophylactus ait: "Vocare enim eſt Dei: electum autem fieri, aut non electum, etiam eſt noſtrum." Ibidem c. 20. 23. ait Chriſtus Diſcipulis: *Sedere autem ad dextram meam & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Patre meo.* Sancti Patres docent iſtam præparationem eſſe ex prævisis meritis. Ita hunc lo-

locum interpretatur Epiphanius hær. 69. his verbis. " Hoc, *inquit*, vult oſtende-
" re, quod non juxta perſonarum acce-
" ptationem res iſta fiat, ſed pro digni-
" tate ... Si laboraveritis, erit vobis pre-
" paratum a Patre meo . " Suffragatur Cyrillus, qui l. theſauri c. 6. ait : " Non
" eſt meum dare ſupremum honorem vo-
" bis petentibus, qui reſervatus eſt in
" præſcientia Patris illis quos exceſſus
" certandi commendavit . " Eodem prorſus modo hanc explanat Scripturam Ambroſius *l. 5. de fide c. 3.*

Quid plura ? Apoſtolus Rom. 8. dicit : *Quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*. Ideſt, quorum Deus præſcivit fidem & dilectionem, illos prædeſtinavit, ut eſſent Filio ſuo ſimiles. Sicut igitur paſſiones profuerunt Chriſto in gloriam, ita & ſimiliter juſtis proderunt in bonum, ut explicant Origenes l. 7. Epiſt. ad Rom. Cyrillus apud Oecumenium in hunc locum, Chryſoſt. hom. 15. & alii non pauci . Ergo ex Scriptura juxta Patrum interpretationem, prædeſtinatio inadæquate ſumpta eſt poſt præviſa merita.

Ex Patribus Græcis.

Origenes hom. 14. in lib. Numer. ſic loquitur : " In magna hac mundi hujus do-
" mo, non ſunt tantummodo vaſa aurea,
" & argentea : ſed & lignea, & fictilia...
" Verum quoniam vaſa hæc, quæ dici-
" mus, rationabilia intelligenda ſunt,
" & liberi arbitrii, non caſu, neque for-
" tuito, unuſquiſque aut vas honoris ef-
" ficitur, aut vas contumeliæ : ſed qui
" ſe talem præbuerit, ut electus eſſe me-
" reatur, vas electum, & vas honoris
" efficitur. Qui vero indignis, & deter-
" rimis ſenſibus vivit, iſte formatur vas
" contumeliæ, non a conditore, ſed a
" ſemetipſo cauſis contumeliæ ſuæ da-
" tis. " Quibus verbis manifeſte docet vaſa honoris & contumeliæ non attendi penes ſolam Dei voluntatem, ſed etiam penes merita & demerita, tanquam utriuſque ſortis cauſas motivas & immediatas.

Concinit Chryſoſtomus hom. 10. in Epiſt. ad Rom. " Unde, *inquit*, igitur alii qui-
" dam vaſa iræ, alii vaſa miſericordiæ?
" ex propria voluntate. "

Theodoretus & Oecumenius eodem modo ac Chryſoſtomus explicant caput nonum Epiſtolæ ad Romanos, ſcilicet de prædeſtinatione poſt præviſa merita, adduntque omnes exemplum figuli facientis vas aliud in honorem, aliud in contumeliam pro arbitrio ſuo, ſolum innuere neminem debere aut ſcrutari profunda Dei, aut conqueri de diſpoſitione Providentiæ, verum potius omnes teneri ſuum captivare humiliter intellectum in obſequium fidei. Theophylactus in cap. 8. Epiſt. ad Rom. ait : " Præcognoſcit ac præſcit
" Deus eos qui vocatione digni ſunt,
" deinde ſic prædeſtinat ; prior itaque
" eſt præſcientia, poſtea ſequitur præde-
" ſtinatio. "

Methodius hanc celebrat ſententiam lib. de Reſurrect. apud Oecumenium in c. 9. Epiſt. ad Rom. pag. 327. " Aliud, *in-
" quit*, vas in honorem, aliud in igno-
" miniam : non quod Deus alios bonos
" facit, alios malos, abſit, verum om-
" nia Dei bona in commune poſita ſunt
" omnibus : & quantum eſt in ipſo, hoc
" eſt ſecundum conſilium ejus ac volun-
" tatem, cuperet omnes probos ac lau-
" dabiles eſſe, ac virtute, fideque præ-
" ditos. "

Baſilius hom. in Pſal. 29. explicans illa verba : *Quoniam ira in indignatione ejus & vita in voluntate ejus*, ſic loquitur :
" Quid ergo dicit ? nimirum hoc ipſum
" eſſe, quod vult Deus omnes vitæ fie-
" ri participes : quæ autem calamitates
" accidunt, eas non de ipſius voluntate
" fieri, ſed pro eorum, qui peccaverunt,
" merito decerni. "

Damaſcenus l. 4. c. 20. affine quidquam profert, & ait : " In magna domo non
" ſolum ſunt vaſa aurea & argentea,
" ſed & lignea & fictilia : & quæ-
" dam quidem in honorem, quædam
" autem in contumeliam. Si quis er-
" go emendaverit ſe ab iſtis, erit vas
" in honorem ſanctificatum, & utile
" Domino ad omne opus bonorum para-
" tum. "

Damaſcenus iterum circa illud controverſiæ caput ſeſe clare explicat lib. contra Manichæos pag. 552. " Prævidens,
" *inquit*, Deus ea quæ nos ſponte facturi
" ſumus, ea ſcilicet quæ ſunt in noſtra po-
" teſtate, nimirum opera bona & mala,
" etiam ea quæ non ſunt in noſtra pote-
" ſtate,

„ ſtate, nempe præmia & ſupplicia præ-
„ definivit. „

Macarius hom. 15. pag. 224. utique audiendus eſt, ſic intonat & ait: " Illum „ qui profunde in peccatum immerſus eſt, „ ſeque vas diaboli fecit, a quo in totum „ condemnatus eſt, neceſſitate nulla con- „ ſtringi: ſed liberum ei eſſe fieri vas „ electionis & vitæ. „

Ex his omnibus iſta ſequitur probatio, iſtudque argumentum. Si prædeſtinatio foret ante prævisa merita, alii eſſent vi ſolius decreti Dei vaſa in honorem, alii vaſa in contumeliam: ſed ex Patribus homines ſunt per merita voluntatis a gratia adjutæ vas in honorem, alii vero per demerita vas in contumeliam: immo ex iiſdem Deus hoc ipſum ſtatuit ut in cujuſcumque arbitrio ſit, fieri vas vel honoris, vel ignominiæ: ex iiſdem vellet Deus ex ſe ut omnes eſſent vaſa honoris, ſed ne offendatur libertas, reliquit hominem in manu conſilii ſui circa illud momentum; profecto qui operatur bona electum ſe facit, ideſt, movet Deum ut illum ad vitam æternam eligat: igitur prædeſtinatio eſt poſt prævisa merita.

Ex Patribus Latinis.

Hieronymus eandem non in uno, ſed in multiplici loco veritatem propugnat, maxime in c. 1. Iſa. explicans enim illud Prophetæ, *Si volueritis, bona terræ comedetis*, ait: " Liberum ſervat arbi- „ trium, ut in utramque partem non ex „ præjudicio Dei, ſed ex meritis ſingu- „ lorum, vel pœna, vel præmium ſit. „

Idem Sanctus Doctor in c. 1. Malachiæ ſic effatur: " Dilectio & odium Dei vel ex præſcientia naſcitur futurorum, vel ex operibus. " Alioquin novimus quod „ omnia Deus diligat, nec quidquam eo- „ rum oderit, quæ creavit: ſed propriæ „ eos ſuæ vindicat charitati, qui vitio- „ rum hoſtes ſunt & rebelles: & e con- „ trario illos odit, qui a Deo deſtructa, „ cupiunt rurſus extruere. „

S. Doctor iterum atque iterum ſuam prodit mentem in Epiſt. ad Hedibiam, q. 10. his verbis: " Vaſa miſericordiæ „ quæ præparavit in gloriam ſuam, non „ irrationabiliter ſalvat, & abſque veri- „ tate, ſed cauſis præcedentibus: quia „ alii non ſuſceperunt Filium Dei, alii „ autem recipere ſua ſponte voluerunt; „ ex quo oſtenditur non gentes eligi, „ ſed hominum voluntates. „

Ambroſius in caput 8. Epiſt. ad Rom. ait: " Deus eos quos præſcivit devotos, „ elegit ad promiſſa præmia capeſſenda, „ & l. 50. de fide: „ Quorum merita „ præſcivit, horum præmia prædeſtinavit: „ deinde in Commentario in Epiſt. ad Rom. cap. 3. " Cum omnes, *inquit*, „ ex una atque eadem maſſa ſimus in „ ſubſtantia, & cuncti peccatores, alii „ miſereri, & alterum deſpicere. Di- „ cit hoc fieri non ſine juſtitia: in ſi- „ gulo enim ſola voluntas eſt: in Deo „ autem voluntas cum juſtitia. „ Idem dicit Hieronymus Epiſt. 150. ad Hedibiam. Si igitur juſtitia cum miſericordia operatur in decreto prædeſtinationis, ut innuunt iſti Patres, profecto attendit Deus ad merita.

Auguſtinus l. 1. ad Simplicianum q. 2. ſic effatur: " Non tamen electio præ- „ cedit juſtificationem, ſed electionem „ juſtificatio. " Ibidem. Quod dictum „ eſt, quia elegit nos Deus ante mundi „ conſtitutionem: non video quomodo ſit „ dictum niſi præſcientia. „ Jam vero ſi electio ſequitur juſtificationem; ex præſcientia meritorum ſit prædeſtinatio. Auctor incertus apud Aug. tomo x. novæ edit. l. de prædeſtinatione expreſſius hanc dirimit controverſiam c. 3. his verbis. " Ex præſcientia virtutis, prædeſtinatio „ fieri ſolet remunerationis, unde Apo- „ ſtolus ad Romanos: *Quos præſcivit*, „ *hos & prædeſtinavit*. „

Aſſipulatur Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 24. " Deus prædeſtinavit ad re- „ gnum quos ad ſe præſcivit miſericordiæ „ prævenientis auxilio redituros. „

Succedit alter Auguſtini diſcipulus, nimirum Sanctus Proſper, qui ad Reſp. Gall. c. 7. ait: " Quia ipſe ruituros pro- „ pria voluntate præſcivit, ob hoc a fi- „ liis perditionis nulla eos prædeſtinatio- „ ne diſcrevit. „ Et c. 12. " Quia „ præſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſti- „ nati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſ- „ ſent reverſuri. „

His accedit Honorius Auguſtodunenſis dialogo de prædeſtinatione tom. 9. Bib. PP. col. 1142. " Porro qui prævisi ſunt „ in bonis permanſuri, ad gloriam

„ ſunt

„ ſunt prædeſtinati : qui vero præſciti in „ malo vitam finituri , ad pœnam ſunt „ utique prædeſtinati . „

Patres Concilii Cariſiaci indigitant prędeſtinationem eſſe poſt præviſa merita , his verbis Can. 1. “ Deus autem bonus „ & juſtus elegit ex eadem maſſa perditionis, ſecundum præſcientiam ſuam , „ quos per gratiam prædeſtinavit, & vitam illis prædeſtinavit æternam . „ Secundum præſcientiam ſcilicet bonorum operum prædeſtinavit. Aſtipulatur Trid. ſeſſ. 6. c. 11. dicens electionem per bona opera fieri . Ergo, &c.

Ex Divo Thoma.

Divus Thomas in c. 8. Epiſtolæ ad Rom. lect. 6. explicans illa verba Apoſtoli , *quos præſcivit* , *hos & prædeſtinavit* , ſic loquitur : “ Circa ordinem autem præſcientiæ & prædeſtinationis , dicunt quidam quod præſcientia meritorum bonorum & malorum eſt ratio prædeſtinationis , & reprobationis... Et hoc „ quidem rationabiliter diceretur , ſi prædeſtinatio reſpiceret tantum vitam æternam quæ datur meritis : ſed ſub „ prædeſtinatione cadit omne beneficium „ ſalutare , quod eſt homini ab æterno „ divinitus præparatum : unde eadem ratione omnia beneficia quæ nobis confert in tempore , præparavit nobis ab „ æterno . Unde ponere quod aliquod „ meritum ex parte noſtra præſupponatur, cujus præſcientia ſit ratio prædeſtinationis, nihil eſt aliud quam gratiam ponere dari ex meritis noſtris . „ Duo notanda ſunt in verbis D. Thomæ, primum quidem præſcientiam meritorum poſſe eſſe rationem motivam prædeſtinationis reſpectu vitæ æternæ , & hoc rationabiliter propugnari poſſe. Alterum vero , S. Doctorem excludere ſolum merita naturæ quæ ſint cauſa gratiæ , ut ponebant Pelagiani . Igitur ex D. Thoma prædeſtinatio inadæquate ſumpta & reſpectu vitæ æternæ poteſt rationabiliter defendi, modo ſupponatur gratia prima miſericorditer data , ſicut de facto ſupponunt Catholici Doctores qui tenent prædeſtinationem poſt præviſa merita; Concedunt enim & gratiam eſſe in nobis ſine nobis, & voluntatem præparari a Domino ; concedunt utique donum perſeverantiæ adæquate ſumptum non cadere ſub meritum, & eſſe ſpeciale donum , tum quia mortem cum charitate conjungit , & gratiam reddit inamiſſibilem , tum quia Providentiam importat extraordinariam , quæ quidem ita diſponit omnia ut moriatur homo quum Dei amore flagrat , quum de peccatis plurimum conteritur , quum copiam habet Confeſſoris ut ſua deponat peccata : igitur nullum eſt inconveniens prædeſtinationem inadæquate ſumptam poſt præviſa merita defendere .

Huic ſententiæ iterum ſubſcribere videtur D. Thomas hic 1. p. q. 23. art. 5. ubi ex profeſſo hanc pertractat materiam. Primo quidem varias de hoc momento opiniones erroneas refert ſimul & rejicit. Deinde vero prædeſtinationem inadæquate ſumptam in medium adducit & recenſet : eam poſt præviſa merita duplici modo poſſe intelligi aſſerit : videlicet poſt præviſa merita naturæ , & poſt præviſa merita virtute gratiæ comparata . Primum perſtringit & abnuit modum his verbis; “ ſed iſti , *inquit* , videntur diſtinxiſſe inter id quod eſt ex libero arbitrio : quaſi non poſſit eſſe idem ex „ utroque „ nimirum Dei adjutorio ; poſtea ſic concludit : “ Dicendum eſt ergo quod effectum prædeſtinationis conſiderare poſſumus dupliciter . Uno modo in particulari : & ſic nihil prohibet aliquem effectum prædeſtinationis „ eſſe cauſam & rationem alterius . Poſteriorem quidem prioris ſecundum rationem cauſæ finalis : priorem vero „ poſterioris ſecundum rationem cauſæ „ meritoriæ , quæ reducitur ad diſpoſitionem materiæ . Sicut ſi dicamus, quod „ Deus prædeſtinavit ſe daturum alicui „ gratiam , ut mereretur gloriam . Alio „ modo poteſt conſiderari prædeſtinationis effectus in communi . Et ſic impoſſibile eſt, quod totus prædeſtinationis „ effectus in communi habeat aliquam „ cauſam ex parte noſtra . Quia quicquid „ eſt in homine ordinans ipſum in ſalutem , comprehenditur totum ſub effectu „ prædeſtinationis , etiam ipſa præparatio ad gratiam . „ Ex D. Thoma prædeſtinatio adæquate ſumpta & in communi non eſt poſt præviſa merita , eo quod & primam gratiam, & donum perſeverantiæ , quæ non cadunt ſub meritum , includat : at vero in particulari & ſeor-

ſorſim ſpectata, non implicat eam eſſe poſt prævisa merita, poſterior effectus, nimirum vita æterna poteſt eſſe cauſa finalis & motiva prioris, prior vero, nempe bonum opus cauſa meritoria poſterioris, ſcilicet vitæ æternæ.

Idem ibidem iſtud argumentum ſibi proponit. " Ad quintum ſic proceditur. Videtur quod præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis. Dicit enim Apoſtolus, Rom. 8. quos præſcivit, hos & prædeſtinavit. Et gloſ. Ambroſ. ſuper illud Rom. 9. miſerebor cui miſerebor &c. dicit, miſericordiam illi dabo, quem præſcio toto corde reverſurum ad me. Ergo videtur quod præſcientia meritorum ſit cauſa prædeſtinationis.,, Non reſpondet negando ſimpliciter prædeſtinationem eſſe poſt prævisa merita, bene vero ſecundum illud principium jam ab eo ſtabilitum: vita æterna poteſt eſſe cauſa finalis & motiva prædeſtinationis in particulari ſpectatæ. " Ad primum ergo, *inquit*, dicendum, quod uſus gratię præſcitus non eſt ratio collationis gratiæ, niſi ſecundum rationem cauſæ finalis,,. Ibidem ad ſecundum: " dicendum, quod prædeſtinatio habet rationem ex parte effectus in communi ipſam divinam bonitatem. In particulari autem, unus effectus eſt ratio alterius, ut dictum eſt.

Rurſus ibidem q. 19. ar. 6. ad primum, dicit Deum velle omnes homines ſalvos fieri voluntate antecedenti, quoſdam vero damnari voluntate ſolum conſequenti, quæ attendit ad omnes circumſtantias in particulari. " Deus, *inquit*, antecedenter vult omnem hominem ſalvari: ſed conſequenter vult quoſdam damnari, ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ. Neque tamen id quod antecedenter volumus, ſimpliciter volumus, ſed ſecundum quid: quia voluntas comparatur ad res, ſecundum quod in ſeipſis ſunt, in ſeipſis autem ſunt in particulari. Unde ſimpliciter volumus aliquid ſecundum quod volumus illud, conſideratis omnibus circumſtantiis particularibus.,, Ex his verbis duplex conficitur argumentum pro concluſione.

Primum ſic procedit. Deus ex D. Thoma vult ſincere omnes homines ſalvos fieri antecedenter, & conſiderato rerum ſtatu ſecundum ſe, ſed ſi Deus prædeſtinet ante prævisa merita, non poteſt explicari quomodo velit non prædeſtinatos ſalvos fieri; bene vero ſi prædeſtinatio aſſignetur poſt prævisa merita: igitur ſic ſumenda, ſic propugnanda & affirmanda eſt prædeſtinatio Sanctorum. Probatur minor quoad utramque partem. Si prædeſtinatio eſt ante prævisa merita antecedenter ad omnia, vult ſolum Deus ſalutem electorum; minime vero reproborum: enimvero ſi vellet ſalutem etiam iſtorum, vellet antecedenter, ſed antecedenter & ante omnia tum merita, tum demerita vult ſolos electos ſalvos fieri; igitur minime reprobos, quod manifeſte pugnat contra D. Thomam, & cæteros Patres, immo & contra ipſum Auguſtinum, qui cum aliis aperte docet Deum velle omnes homines ſalvos fieri, ut fuſe ſuo loco probavimus. Probatur ſecunda pars: eo ipſo quo ponitur prædeſtinatio poſt prævisa merita, ſalvatur optime voluntas ſincera de omnium ſalute, quia quod non omnes actu ſalventur, eſt eorum culpa & propter demerita.

Secundum argumentum eſt. Deus vult ſolum prædeſtinare quoſdam voluntate conſequente. Ergo prædeſtinat ſolum poſt prævisa merita. Probatur conſequentia. Voluntas conſequens qua aliquid abſolute & ſimpliciter volumus, attendit ex D. Thoma ad res in particulari & ad omnes circumſtantias, ad merita & demerita, unde adducit exemplum judicis qui antecedenter vult omnes vivere, ſed cognitis ſceleratorum criminibus, ſtatuit eos mori, & hoc decernit ſolum ex D. Thoma poſt cognitionem delictorum: igitur eo ipſo quo Deus prædeſtinat voluntate conſequente & abſoluta, prædeſtinat ſolum ſecundum mentem D. Thomæ poſt prævisa merita: unde S. Doctor dicit Deum conſequenter ſolum velle quoſdam damnari & reprobari, *ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ*, quare? niſi quia neminem præordinat ad gloriam vel excludit, niſi ponderatis in particulari omnibus circumſtantiis, niſi perpenſis meritis vel demeritis. Unde Dan. 5. 27. habetur de impio Baltaſſar, *appenſus es in ſtatera, & inventus es minus habens*.

Ex

Ex ratione, eaque multiplici.

Prima ſic exponitur. Debemus credere & ſperare in Deum, immo & toto corde, totiſque animæ viribus illum diligere: ſed ſi prædeſtinatio foret ante prævifa merita, omnes & ſinguli homines non tenerentur, quod abſit dicere, credere, & ſperare in Deum, & conſequenter nec illum diligere, bene vero ſi prædeſtinatio ſit poſt prævifa merita. Ergo dicendum eſt de facto prædeſtinationem eſſe poſt prævifa merita. Probatur minor quoad utramque partem. Primo quidem ſi prædeſtinatio eſt ante prævifa merita, quidam ſolum numerus independenter a voluntate, immo & cujuslibet creaturæ operibus ad gloriam prædeſtinatus eſt, cæteri vero in maſſa perditionis, & multi ſine culpa propria, ſed propter ſolum Adami peccatum relicti ſunt, unde non ſatis videtur quodnam foret pro ipſis motivum credendi & ſperandi in Deum, immo & illum diligendi. Præterea ſi voluntas Dei non eſt circa prædeſtinationis momentum determinabilis per merita ad electionem quorumdam præ aliis, cum nullus ſciat an Deus habeat amicabilem pro ipſo voluntatem, profecto hæſitabit in fide, ſpes fluctuabit, a fortiori & dilectio. Enimvero fides & ſpes nituntur certitudine tali qua major moraliter dari non poſſit: idem dicendum de charitate, nihil enim amatum quin præcognitum. Igitur ſi prædeſtinatio eſt ante prævifa merita, Eccleſia habebit juſtos ſolum titubantes, peccatores vero ut plurimum ambulantes in vacuo, & præ amaritudine ſæpius de ſalute deſperantes. Verum non ſic, ſi prædeſtinatio admittatur poſt prævifa merita: tunc enim admittitur voluntas & vocationis & ſalutis erga omnes quaſi æqualis. Admittitur Providentia, quæ non ſolum vult omnes ſalvos fieri & eligere, ſed quæ de facto eligit quoſdam ſecundum merita, unde firmatur fides, roboratur ſpes, accenditur charitas, ſic enim ad unumquemque ſpectat ſuam bonis operibus certam facere vocationem & electionem, ſecundum illud 2. Petr. 1. oraculum, *Satagite ut per bona opera veſtra certam veſtram vocationem & electionem faciatis*. Igitur ſi prædeſtinatio ponatur ante prævifa merita, ducitur quaſi in incertum fides, ſpes veluti claudicat, langueſcit charitas; e contra vero ſi ponatur poſt prævifa merita. Ergo concludendum, melius eſſe eam poſt prævifa merita prædicare. Iſta ratio ex illo B. Proſperi principio fluit l. 2. de vocat. Gent. c. 31. ubi ſic habet: *Non ſolum in noviſſimis diebus, ſed etiam in cunctis retro ſæculis gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſe, providentia quidem pari, & bonitate generali, ſed multimodo opere diverſaque menſura*. Vocatio igitur ad cœnam agni & gloriam eſt generalis, ſed per bona opera prævifa ſit pro quibuſdam ſpecialis. Igitur prædeſtinatio quæ eſt illa vocatio ſpecialis & ordinatio ad ſalutem, eſt poſt prævifa merita.

Secunda ita ſe habet: prædeſtinatio eſt poſt prævifa merita ſecundum executionem, igitur & ſecundum intentionem. Probatur conſequentia. Nihil ſit in tempore niſi prout ordinatum fuit in æternitate: ergo ſi prædeſtinatio eſt ſecundum executionem poſt prævifa merita, erit & ſecundum intentionem, tum quia actus internus & externus de eadem re ſunt & ejuſdem ſpeciei, porro non forent, ſi intentio præcederet merita, ita ut nullum ad ea haberet ordinem.

Tertia, idem eſt motus agentis in intentionem & executionem alicujus effectus, ſiquidem unum eſt eſſentialiter propter aliud, maxime ſi agens ita potens eſt, ut nullis poſſit aut ſuſpendi morulis, aut frangi agentis ſuperioris viribus: ſed Deus eſt omnium Dominus, ſed eſt fortis & omnipotens, ſed ordinate operatur, ſed quod vult & placet, facit, nec eſt qui poſſit ipſius reſiſtere voluntati, ſed vult finem ſimul & media, & quidem eadem voluntate. Igitur prædeſtinatio intentiva eſt poſt prævifa merita, quandoquidem ex omnium conſenſu, talis eſt in executione.

Quarta hæc ſequitur: prædeſtinatio ante prævifa merita & ſecundum intentionem vel eſt efficax, vel non. Si primum, igitur etiam independenter a meritis & bonis operibus executioni mandatur, quod dici non poteſt; ſi ſecundum, ideſt, ſi ſit inefficax, ſi ſit voluntas ſolum generalis de ſalute, igitur eſt ſolum formaliter ſumpta poſt prævifa merita:

&

& quomodo fieri aliter poſſet? cum voluntas efficax Dei ſit voluntas conſequens, quæ quidem ex ſua ratione formali reſpicit omnes circumſtantias, adeoque & merita.

Quinta, poſita prædeſtinatione ante prævisa merita, vix libertas ſalvatur. Primo quidem: ſive prædeſtinatus operetur bonum ſive non operetur, ſemper tamen ſalvus erit; namque prædeſtinatio ante prævisa merita & eſt efficaciſſima, & a meritis independens: quod ſi dicatur a meritis pendere, jam non ante, ſed poſt prævisa merita eſt. Secundo, in hypotheſi quod prædeſtinatio ſit mere gratuita, prædeſtinatus neceſſario & declinabit a malo, & faciet bonum ſaltem finaliter, quandoquidem decretum nedum efficax per ſe, ſed & infallibile ſimul & immutabile eſt: addo quod erit inſuperabile ita ut ipſi reſiſtere nemo queat. 3. Denique; tametſi Deus attingat modum agendi rerum, cuncta ſuo ordinans decreto ut creaturæ rationales agant libere, in ſuppoſitione tamen prædeſtinationis ante prævisa merita, non ſatis modus ille ſuavis conciliatur cum decreto prædeſtinante, maxime cum omnem antecedat voluntatis humanæ conatum, quinimmo creatura eſt tantummodo ſerva, & voluntatem ſupremam prædeſtinantem ſequi compellitur, unde ad ſummum ſub dominio decreti præmoventis & prædeſtinantis ſponte quidem & voluntarie, nuſquam vero cum indifferentia & libere operabitur. Ergo, &c.

Sexta, opinio propugnans prædeſtinationem poſt prævisa merita magis recedit ab opinione Synodi Dordracenæ in qua conclamata eſt contra Arminium, *Syn. ſeſſ.* 31. *p.* 159. *ſeſſ.* 36. *pag.* 340. *&* 491. prædeſtinatio neceſſitans ante prævisa merita, quam quidem Calvinus l. 3. inſt. c. 22. §. 6. ex profeſſo plures ante annos docuerat, eo innixus fundamento, quod decretum Dei eſt præmovens, quod infallibile, & ita efficax, ut nulla habita ratione ad voluntatem humanam, illam rapiat ad quod vult: hinc ſecundum ipſum prædeſtinatio independens eſt etiam in executione a bonis operibus. Toto quidem cœlo a Proteſtantibus diſcrepant Theologi qui defendunt prædeſtinationem ante prævisa merita, cum & jura libertatis ſub dominio decreti propugnent, & executionem a bonis operibus dependentem tanquam de fide mordicus teneant: verum quidquid ſit, facilius concipitur ſalvari libertas cum præſcientia, ſuavius conciliatur, cum prædeſtinatio ex prævisione meritorum a voluntate humana adjuta, per gratiam prodeuntium defenditur.

Septima accedit cæteris; tametſi homines per peccatum originale in maſſa perditionis concludantur, ab ea tamen ſoluti ſunt per redemptionem, cujus rei argumentum irrefragabile eſt, quod Chriſtus pro ſingulis mortuus ſit, quod Deus velit omnes ſalvos fieri, quod nihil Deus eorum quæ fecit, odio habeat: quod per ipſum, atteſtante Scriptura, non abſit, ut omnes actu & de facto ſalventur, quod qui non ſalvantur, teſte Auguſtino, teſte Div. Thoma, teſte cæterorum tum Græcorum, tum Latinorum Doctorum conventu, eorum culpa ſit: ergo non datur prædeſtinatio ante prævisa merita, alias multos ſcilicet non prædeſtinatos odio haberet Deus, nollet eorum ſalutem, Chriſtus non foret pro eis mortuus: quomodo enim aut concipi, aut mente comprehendi poteſt, & Deum velle illorum ſalutem, quos ipſe ante prævisa demerita a regno excluſit? & Chriſtum mortuum pro illis, qui æterno decreto excluſi manent a gloria, nulla facta attentione ad demerita, quia nulla facta eſt ad merita pro prædeſtinatione?

Octava. Deus, inquit Ezechiel Propheta, non vult mortem impii, ſed magis ut convertatur & vivat; ita ut ſi pœnitentiam agat, ſalvabitur. Igitur Deus nihil decernit aut pro morte, aut pro vita æterna niſi ex prævisione demeritorum in reprobis, meritorum vero in electis. Enimvero ſi prædeſtinatio eſt ante prævisa merita, qui non ſunt prædeſtinati, excluſi ſunt a regno ante prævisa demerita, quo poſito fruſtra dicitur, Deus non vult mortem peccatoris, ſiquidem ante peccatum ejus proprium aut meritum prævisum, eſt vel prædeſtinatus, vel reprobus: ſaltem hoc ſequitur ex prædeſtinatione ante prævisa merita. Qualis conſequentia?

Nona. Prædeſtinatio Sanctorum etiam intentiva eſt per merita Chriſti: ſed ſi prædeſtinatio eſt ante prævisa hominum meri-

merita, videtur quod ſit etiam ante præviſa merita Chriſti. Et probatur. Chriſtus eſt cauſa prædeſtinationis Sanctorum in quantum bona eorum opera ab ipſo, ut a cauſa meritoria, profluunt; ſed ſi prædeſtinatio eſt ante præviſa Sanctorum merita, videtur a Chriſto independens, ſiquidem eſt a propriis independens meritis quorum prima cauſa meritoria eſt Chriſtus Dominus, & quibus mediantibus influit in prædeſtinationem Sanctorum. Igitur non ſatis apparet, poſita prædeſtinatione ante præviſa electorum merita, Chriſtum eſſe cauſam prædeſtinationis Sanctorum.

Decima. Prædeſtinatio definitur ab Auguſtino, præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur; ſed illa media non ſolum ſunt gratiæ, verum etiam bona opera: igitur prædeſtinatio eſt poſt præviſa merita.

Undecima. Licet admittatur prædeſtinatio poſt præviſa merita; electio tamen manet ſemper myſterium altum & profundum, myſterium ineffabile & incomprehenſibile. Et vero quare unus aſſumatur, alter vero relinquatur? Quorſum unus recipiat fidem & ſalvetur, alter eodem modo propoſitam abjiciat & reprobetur? O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus!

Duodecima. Gloria datur ſecundum menſuram meritorum, juxta illud Rom. 2. 6. *reddet unicuique ſecundum opera ſua*. Sed hoc videtur falſum ſi prædeſtinatio ſit ante præviſa merita; namque decretum efficax & gloriam ſtatuens, concipitur factum ante præviſa merita. Igitur prædeſtinatio eſt poſt præviſa merita.

Decima tertia ſic procedit convellendo ſententiæ contrariæ fundamentum. Excluſio intentionalis a regno Cœlorum negativa ante præviſa demerita non eſt dabilis in præſenti ſtatu, ſed omnis eſt poſitiva, & per peccatum: igitur nec dabilis prædeſtinatio ante præviſa merita, quandoquidem infert reprobationem negativam ante præviſa demerita, eorum ſcilicet qui non ſunt prædeſtinati. Probatur antecedens. 1. Ex D. Auguſtino qui ſcribens contra Pelagium, aſſerit non dari in præſenti ſtatu medium inter iſta duo, eſſe cum Chriſto vel cum diabolo, nullus autem eſt ſecluſo peccato cum diabolo, omnis igitur reprobatio poſitiva eſt & per peccatum. 2. Licet Deus potuerit hominem condere in ſtatu naturæ puræ, ſuppoſito tamen quod illum voluerit ad finem ſupernaturalem elevare, immo & lapſum reparare, neminem ſecluſo peccato a regno excludit. 3. Reprobatio negativa non poteſt a poſitiva præſcindi: quæſtio enim movetur non de re aliqua metaphyſica, verum potius de realitate: certum eſt autem neminem abſque peccato poſitive reprobari: Igitur nec prædeſtinari ordinarie loquendo, ante præviſa merita, alias cæteri qui non ſunt prædeſtinati ex puro Dei beneplacito manerent poſitive a regno abſque ſua culpa ejecti.

Dices: Multi ſunt per excellentiam prædeſtinati ante præviſa merita, & tamen ex hac electione non ſequitur cæterorum a regno excluſio poſitiva, igitur nec ex electione aliorum.

Reſpondeo negando paritatem. Ratio diſcriminis illa eſt, quod electio ad ſublimem gloriam habet poſt ſe electionem ad gloriam ut ſic, unde dicit ſolum excluſionem aliorum a gloria ſublimi, ſed non a gloria abſolute ſumpta: at vero prædeſtinatio ad gloriam ut ſic, cæteros ſimpliciter & abſolute a domo Dei excludit, & hoc propter mala opera, eos igitur qui bona patrarunt, a regno exulare non vult Deus; ſed advocat propter merita ad gloriam: Igitur prædeſtinatio ut ſic ſpectata, eſt poſt præviſa merita.

Decima quarta. Opera quæ reddunt vocationem & electionem certam ſunt prædeſtinationis motiva, unde enim certam reddunt electionem, niſi quia Deus ad ea reſpicit, ut aliquem prædeſtinet, illum vero in quo non invenit merita, reprobet: ſed ex D. Petro bona opera certam faciunt & vocationem & electionem ad gloriam, non enim loquitur de prædeſtinatione ad gratiam, nulla quippe illam antecedunt merita. Ergo, &c.

Solvuntur Objectiones.

Primo, *ex Scriptura ſacra prodeuntes*.

Objicies 1. Luc. 12. 32. Chriſtus Dominus ſic loquitur: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum*,

regnum, ſed verbum iſtud, *complacuit*, ſignificat merum Dei placitum, juxta illud Epheſ. 1. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti qui benedixit nos omni benedictione ſpiritali in cæleſtibus, in Chriſto.... in quo nos ſorte vocati ſumus ſecundum propoſitum ejus.* Igitur prædeſtinatio eſt ante præviſa merita, quandoquidem & Chriſtus & Apoſtolus nullam de eis faciunt mentionem.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: & iſtud verbum, *complacuit*, ſolummodo indigitat quandam generalem gloriæ præparationem eſſe gratuitam, concedo: & ſignificat voluntatem efficacem & conſequentem dandi gloriam eſſe gratuitam & ante præviſa merita, nego. Beneplacitum Dei in duplici ſenſu accipi poteſt; primo quidem pro voluntate generali, eaque antecedenti qua Deus ſingulorum hominum vult ſalutem; ſecundo pro voluntate efficaci & conſequenti, qua tali vel tali homini vult conferre ſalutem: porro effectus primæ voluntatis eſt & ordinatio omnium hominum ad finem, & ad hunc conſequendum mediorum generalium præparatio gratuita; quippe quæ ex mero Dei beneplacito promanat: effectus vero ſecundæ voluntatis eſt præparatio ſpecialis & determinata gloriæ pro aliquo in particulari, & hæc eſt poſt præviſa merita, quandoquidem voluntas conſequens, teſte D. Thoma. omnes attingit circumſtantias: igitur attendit ad merita & demerita, ut decernat vel præmia, vel ſupplicia: ad merita quidem juxta illud Apoſtoli: *Non coronabitur niſi qui legitime certaverit.* Ad demerita vero juxta illud Chriſti Matth. 26. *Eſurivi & non dediſtis mihi manducare, ite in ignem æternum.* Certum eſt verbum, *complacuit*, non ſumi in ſecundo ſenſu, & pro voluntate conſequenti ſeu efficaci gloriam decernente; alias Judas proditor, qui unus ex illo puſillo grege erat, fuiſſet prædeſtinatus, & non reprobus, quod quidem adverſatur Chriſto dicenti, Matth. 26. 24. *Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur, bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille.* Si quis tamen vocabulum iſtud, *complacuit*, de voluntate efficaci eaque prædeſtinante intelligi contendat, dicendum eſt atque tenendum accipi de voluntate eligente ſub conditione meritorum, unde poſt verba in objectione laudata ſubdit Chriſtus: *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, &c.* Ecce bonorum operum commendatio.

Oppones 2. Prædeſtinatio eſt infallibilis juxta illud Joan. 10. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Sed illa infallibilitas ex decreto ſecundum merum Dei propoſitum, minime vero ſecundum opera venit, unde Actuum 13. 48. habetur: *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Ibi eſt immediata & abſoluta præordinatio ad gloriam ante præviſa merita. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: infallibilitas prædeſtinationis a decreto connotante merita promanat, concedo: non connotante merita, nego. Ultro fatemur prædeſtinationem, ſuam ſortiri certitudinem a decreto ut a cauſa prima & principali, quatenus voluntas Dei eligentis nec mutari, nec falli poteſt; at decretum connotare merita nemo non videt, cum gloria tanquam corona pro vincentibus præparetur: quinimmo certitudo electionis etiam a meritis, ut divinæ ſubſunt præſcientiæ, quæ ad omnia ſeſe extendit, petitur.

Ad probationem ſimiliter diſtinguo: *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*, præordinatione regulata per præviſionem meritorum, concedo: non regulata, nego. In Græco non habetur præordinati, ſed ordinati, τεταγμένοι. Non deſunt etiam qui hunc intelligant textum de ordinatione Dei per Prophetas annuntiata, qua Gentiles loco Judæorum infidelium, facti ſunt filii Abrahæ ſecundum fidem.

Inſtabis. In eodem Evangelio c. 15. 9. legitur: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* Ibi Chriſtus loquitur de ſeipſo ut homine, loquitur de amore quo prædeſtinatus eſt Filius Dei: ſed prædeſtinatus eſt ante præviſa merita, igitur & Sancti eo prope modo ad gloriam eliguntur, ſcriptum eſt enim Rom. 8. 29. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui.*

Reſpondeo diſtinguendo minorem. Chriſtus prædeſtinatus eſt ad gratiam hypoſtaticam ante præviſa merita, concedo; ad gloriam, nego. Unde ſimiliter diſtinguo conſequens: Sancti prædeſtinantur ad gratiam ante præviſa merita, concedo. Ad gloriam, nego. Eo loci loquitur Apoſtolus

lus de prædeſtinatione ad gratiam unionis, qua igitur ratione Chriſtus prædeſtinatus eſt Filius Dei naturalis, eadem prædeſtinantur homines ut filii adoptivi, quod indigitat ſane Apoſtolus in ſecundo textu dicens, *quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*. Cæterum aſſimilatio nedum ex parte prædeſtinationis ad gratiam, ſed & ad gloriam ſe tenet: illa fuit in Chriſto pure gratuita; iſta vero poſt prævisa merita, ipſo teſtante Domino Luc. 2. *Nonne oportuit pati Chriſtum & ſic intrare in gloriam ſuam?* Similiter & in Sanctis prædeſtinatio ad gratiam eſt ante prævisa merita, alias gratia non foret gratia, ſed naturæ debita, quod certe implicat: prædeſtinatio vero ad gloriam eſt poſt prævisa merita.

Reſpondeo 2. ad veritatem ſententiæ Apoſtoli ſufficere comparationem aliquam eſſe, videlicet quoad prædeſtinationem ad gratiam, quæ tum reſpectu Chriſti, tum reſpectu hominis eſt gratuita; at vero de prædeſtinatione ad gloriam non eadem eſt ratio, communior quippe ſententia eſt eſſe ante prævisa merita pro Chriſto, quippe qui ſit prædeſtinatus per excellentiam ad gloriam capitis, de cujus plenitudine nos omnes, immo & ipſi Angeli accipiunt: tum quia incarnatio eſt principium totius meriti; unde ſicut Chriſtus non potuit gloriam promereri hypoſtaticam, quia ante incarnationem non erat homo & viator, pari ratione non potuit ex prævisis meritis ad tantam ſublimari gloriam, cum gloria capitis tranſcendat omnia creaturæ merita: poſſet tamen non ſine fundamento pronuntiari, ſuppoſita volitione incarnationis & gratia hypoſtatica Deum ex prævisis meritis Chriſtum prædeſtinaſſe ad gloriam; enimvero cum Chriſti merita ſint Theandrica, omnem habent cum gloria capitis proportionem. Quidquid ſit, dato prædeſtinationem ad gloriam eſſe etiam in Chriſto Domino gratuitam, non ſequitur talem eſſe pro cæteris Sanctis; ſuppoſita quippe & incarnatione & redemptione per gratiam Chriſti conſtituuntur objecta congrua amicitiæ Dei, unde ex operibus bonis prævisis eos Deus elegit in Chriſto & per Chriſtum ad gloriam.

Objicies 3. Quod eſt gratuitum, non datur meritis; ſed gloria eſt quid mere gratuitum juxta illud Rom. 6. 23. *Gratia autem Dei eſt vita æterna*: igitur prædeſtinatio ad gloriam eſt ante prævisa merita.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: gloria eſt quid gratuitum, ideſt non datur meritis naturæ, ut Pelagiani volebant, ſed ortum habet a gratia, concedo: ideſt, datur independenter a fide & a bonis operibus, nego. Solutio eſt ipſius Auguſtini, qui Enchir. c. 107. & l. de gr. & libero arb. c. 8. tractatu 3. in Joannem docet vitam æternam gratiam vocari, non in eo ſane ſenſu quod ſit a bonis operibus independens, verum potius quia non datur naturæ meritis, quæ perperam extollebant Pelagiani; quod autem hic ſit genuinus S. Doctoris ſenſus, patet ex ſcopo, ibi enim Pelagii errorem perſtringere ſatagit. Hunc aperte prodit ſenſum Epiſt. 105. ubi verba Apoſtoli ſic interpretatur: " Unde & ,, ipſa vita æterna meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita, quibus reddatur, non nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam, ſed ,, in nobis facta per gratiam, etiam ipſa, ſcilicet vita æterna, gratia nuncupatur. ,,

Inſtabis: ibidem c. 8. 29. ait Apoſtolus, *quos præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*. Ibi præſcire & prædeſtinare idem ſunt ac decernere. Igitur ſenſus eſt, quos Deus elegit ad gloriam ante prævisa merita, eoſdem prædeſtinavit ad gratiam, ſiquidem prædeſtinatio eſt etiam de mediis.

Reſpondeo diſtinguendo: & Apoſtolus loquitur de præſcientia ad gloriam poſt prævisa merita, concedo: ante prævisa merita, nego. Hæc explicatio certe naturalis eſt, altera vero prorſus violenta. Dicit enim Paulus, *prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*: Igitur loquitur de prædeſtinatione quæ per ſe primo terminatur ad bona opera, quod quidem patet ex verbis immediate antecedentibus, *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur*. Solutio colligitur ex incerto auctore apud Auguſtinum, qui l. de præd. SS. Dei c. 3. ait: " Ex præſcientia virtutis, prædeſtinatio fit remunerationis. ,, Succinit Hieronymus in comment.

ment. *Quos*, inquit, *præſcivit conformes futuros in vita; voluit ut fierent conformes in gloria*: Subſcribunt Ambroſius & Fulgentius ſupra citati.

Rurſus inſtabis. Qui propugnat decretum gloriæ antequam aliquid boni faciat juſtus, propugnat prædeſtinationem ante prævisa merita, atqui ſic docet, ſic prædicat Apoſtolus ibidem c. 9. ubi de Jacob & Eſau fratribus diſſerens, ait: *Cum nondum aliquid boni egiſſent, aut mali, dictum eſt, Jacob dilexi, Eſau odio habui*. Igitur prædeſtinatio eſt omnino gratuita. Hoc ipſum confirmat Apoſtolus his verbis quæ ſubjungit, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat . . . non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei ... an non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa; facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Reſpondet Origenes, qui Apoſtoli ſententiam per modum objectionis ſibi proponit, eamque ſic ſolvit, L. 3. de principiis c. 11. " Dicet fortaſſe aliquis, ſicut figulus ex eadem maſſa facit alia quidem vaſa ad honorem, alia autem ad contumeliam, ita Deus alios ad perditionem, alios ad ſalutem facit. Non eſt ergo in nobis vel ſalvos fieri, vel perire, per quod non videmur noſtri eſſe arbitrii. Reſpondendum eſt ergo his qui hæc ita intelligunt, ſi poteſt fieri, ut poſſit Apoſtolus ſibi ipſi contraria proloqui? Quod ſi hoc ſentiri non poteſt de Apoſtolo, quomodo videbitur ſecundum eos juſte culpare eos qui in Corintho fornicati ſunt: quomodo autem illud quoque addit, quia omnes nos ſtare oportet ante tribunal Chriſti ut recipiat unuſquiſque noſtrum in corpore ſuo prout geſſit, ſive bonum, ſive malum? quæ enim boni retributio ei qui malum facere non potuit? . . Ex quibus ſententiis nullatenus, ut opinor, cauſa geſtorum ad Creatorem referri poteſt. Nam facit quidem Creator Deus quoddam vas ad honorem, & facit alia vaſa ad contumeliam: ſed illud vas quod ſe purgavit ab omni immunditia, illud facit vas ad honorem; quod vero vitioſum ſordibus ſe maculaverit, illud vas in contumeliam facit. Itaque concluditur ex hoc quia prius geſtorum unuſcujuſque cauſa præcedit, & pro meritis ſuis uniuſquiſque a Deo vel honoris vas efficitur, vel contumeliæ, unde unumquodque igitur vas ut vel ad honorem a Creatore formetur, vel ad contumeliam, ex ſeipſo cauſas & occaſiones præſtitit Creatori ... Cum ergo una omnium ſit natura rationabilium creaturarum, ex ipſa Deus ſecundum præcedentes meritorum cauſas, ſicut ex una maſſa figulus creavit & plaſmavit alios quidem ad honorem, alios autem ad contumeliam. Quod vero velut increpantis eſt Apoſtoli ſermo, quando dicit, o homo tu quis es, qui contra reſpondeas Deo? puto illud eſſe quod oſtendit ex hoc, quoniam ad fidelem quemque recte & juſte viventem & habentem fiduciam apud Deum talis increpatio non refertur. Talis erat Moiſes ille de quo dicit Scriptura, quia Moiſes loquebatur: Deus autem reſpondebat ei cum voce, & ſicut reſpondebat Moiſi, ita reſpondet & Sanctus quiſque Deo: qui vero infidelis eſt & perdit apud Deum fiduciam reſpondendi, vitæ ſuæ, & converſationis indignitate, quique de his non ideo quærit, ut diſcat & proficiat, ſed ut contendat & reſiſtat, & ut manifeſtius dicam, qui talis eſt, qui hæc poſſit dicere quæ ſignificat Apoſtolus dicens, quid ergo adhuc conqueritur? Voluntati enim ejus quis reſiſtet? ad hunc recte increpatio iſta dirigatur, quam dicit Apoſtolus: O homo, tu quis es, qui contra reſpondeas Deo? Eſt ergo hæc increpatio non ad fideles, ſed ad impios."

Ibidem ait: " Verum quoniam Apoſtolus in his quidem quæ de vaſis honoris vel contumeliæ dicit, quia ſi quis ſeipſum mundaverit, erit vas ad honorem ſanctificatum, & utile Domino ad omne opus bonum ſemper paratum, nihil videtur in Deo poſuiſſe, ſed totum in nobis; in his vero in quibus ait, Poteſtatem habet figulus luti de eadem maſſa facere aliud vas ad honorem, aliud ad contumeliam, totum videtur ad Deum retuliſſe, non eſt accipiendum ſibi eſſe contraria, ſed uterque ſenſus ad unum vocandus, & e duobus unus effici debet intelle-

 ,, ctus:

„ ctus : ideſt , ut neque quæ in noſtro „ arbitrio ſunt , putemus ſine adjutorio „ Dei effici poſſe : neque ea quæ in ma- „ nu Dei ſunt , putemus abſque noſtris „ actibus , & ſtudiis & propoſito conſum- „ mari . „

Reſpondet Chryſoſtomus ad eandem difficultatem hom. 10. in Epiſt. ad Rom. “ Non hanc , *inquit* , eo pertinere , ut „ liberum arbitrium e medio tollatur , „ ſed ut oſtenderet quouſque Deo pare- „ re oporteat . Nam ad hoc ut facti ra- „ tionem exigamus a Deo , nihilo ma- „ gis affici nos par eſt , quam lutum , ſi- „ quidem non ſolum contradicendum „ non eſt , nec inquirendum : ſed neque „ loquendum omnino , neque cogitan- „ dum adverſus illum quippiam : ſed in „ animo luti ſimiles eſſe debemus , quod „ figuli manus ſequitur ; & quocumque „ voluerit ille circumducitur . Ad hoc „ enim unum ejuſmodi aſſumpſit exem- „ plum , non ad certum vitæ deſignan- „ dum genus , ſed ut extremam obe- „ dientiam & ſilentium commendaret , „ atque hoc ubique obſervandum eſt „ exempla minime tota ſumere oporte- „ re : ſed quod ineſt ipſis utile ſeligen- „ dum eſſe , idque cujus adhibitæ ſunt „ gratiæ . Cætera omnia relinquere . . . „ Pharaonem , (*ait*) ſemetipſum feciſſe „ vas perditionis : ac Deum nihilomi- „ nus , quæ ſuarum erant partium contu- „ liſſe . . . Unde igitur alii quidem vaſa „ iræ , alii vaſa miſericordiæ ? ex pro- „ pria voluntate . „

Eo loci multa notat & obſervat S. Chryſoſtomus . Primo quidem exemplum figuli libere agentis & independenter ab opere , ut lector intelligat juſtum eſſe , omnem hominem Deo ea qua par eſt humilitate & reverentia ſubditum eſſe debere , juxta illud Apoſt. 2. Cor. 10. *Redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti* . Deinde vero exempla non eſſe ex integro & ad litteram ſemper ſumenda , verum potius in aliquo ad rem accommodatam articulo . S. autem Paulus aſſumit exemplum Jacob prædilecti ante prævifa ejus merita , ut frangat & contundat elatos Judæos qui filios Abrahæ & primos ad fidem vocatos eſſe gloriantes , faſtu intolerabili aſpernabantur Gentiles , maxime vero quia legem in diſpoſitione Angelorum acceperant . Unde Judæo reſpondet Apoſtolus , *Quid habes quod non accepiſti ? ſi accepiſti , quare gloriaris quaſi non acceperis ?* & iterum : *o homo , tu quis es qui reſpondeas Deo ? numquid habet poteſtatem figulus luti facere vas aliud in honorem , aliud in contumeliam ?* Oſtendit Apoſtolus Judæos recte & juſte propter peccata abjectos , nec querimoniæ eis ſupereſſe locum , cum Deus donorum ſuorum ſit dominus & poſſit ea a malis ſubtrahere , ut genti fructum facienti retribuat . Subdit vero S. Doctor peccatorem obduratum ſemetipſum vas iræ & in contumeliam , pœnitentem vero gratia mediante vas miſericordiæ & honoris ſeſe facere . Igitur locus Apoſtoli de prædeſtinatione ante prævifa merita intelligi non debet .

Reſpondet S. Auguſtinus interpretando Apoſtoli textum de prædeſtinatione ad gratiam , quæ quidem datur independenter a meritis : ſic enim loquitur Epiſt. 106. “ Doctor Gentium in fide & veri- „ tate iſtos geminos nondum natos ni- „ hil boni aut mali egiſſe teſtatur , ut „ gratia commendetur : ut quod dictum „ eſt , major ſerviet minori , non ex „ operibus , ſed ex vocante dictum intel- „ ligatur , ut ſecundum electionem Dei „ propoſitum maneret , non meritum „ hominis anteiret , non enim dicit ele- „ ctionem voluntatis humanæ ſive natu- „ ræ , cum par eſſet in utroque mortis , „ damnationiſque conditio , ſed electio- „ nem proculdubio gratiæ quæ non in- „ venit eligendos , ſed facit . „ Igitur B. Auguſtinus duorum fratrum exemplum adducit ad probandum quidem electionem ad gratiam eſſe gratuitam , minime vero ad gloriam , de qua nullam facit mentionem Apoſt. & hoc ut contundat ſuperbiam Judæorum , qui ut ſupra dictum eſt , gratiam Chriſti ſibi debitam eſſe putarent , eo quod eſſent filii Abrahæ & promiſſionis .

S. Doctor eodem prope modo explicat caput nonum ad Romanos , namque l. 1. ad Simplic. q. 2. ait Paulum “ efficere „ ut de operum meritis nemo glorietur , „ de quibus audebant Iſraelitæ gloria- „ ri , quod datæ ſibi legi ſerviiſſent , „ & ex hoc Evangelicam gratiam tan- „ quam debitam meritis ſuis percepiſ- „ ſent , quia legi ſerviebant : unde no-

„ le-

„ lebant eandem gratiam dari Gentibus „ tanquam indignis, niſi Judaica Sacra- „ menta ſuſciperent. Quæ orta quæſtio „ in Apoſtolorum actibus ſolvitur; non „ enim intelligebant, quia eo ipſo quo „ gratia eſt Evangelica, operibus non „ debetur. „ Ex his liquido conſtat Auguſtinum explanare Pauli textum c. 9. ad Romanos, ſolum de gratuitate gratiæ. Igitur ſolum de prædeſtinatione ad fidem & gratiam meritis ſane indebitam, nuſquam vero de electione ad gloriam loquitur.

Jam reſpondeo in forma diſtinguendo: & textus Apoſtoli de duobus fratribus intelligitur ſecundum quoſdam eruditos viros de benedictione temporali, ſecundum alios de majori dilectione Dei pro uno potius quam pro altero, & ſecundum multo plures de vocatione tum ad fidem, tum ad gratiam, concedo. De prædeſtinatione ad gloriam, nego. SS. Doctores, ut patet ex Chryſoſtomo & Auguſtino, explicant caput nonum Epiſtolæ ad Rom. de vocatione ad Chriſti fidem, quam quidem Apoſtolus probat & Judæis & Gentilibus eſſe indebitam, adeoque ſummæ erga eos miſericordiæ argumentum. In confirmationem vero laudat exemplum duorum fratrum quorum unus antequam natus, & quicquam boni egiſſet, præordinatus eſt ad majorem Dei erga ſeipſum amorem. Enimvero, *Eſau odio habui*, idem ſonat ac minus dilexi, ſic Deut. 16. 16. habetur: *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam*, ideſt minus dilectam; ſic & Matth. 6. 24. habetur: *Nemo poteſt duobus dominis ſervire, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget*; odio habebit, hoc eſt, minus diliget.

Quod autem hic ſit genuinus Apoſtoli ſenſus conſtat: Et vero ſi prædeſtinatio ad gloriam foret ante prævіſa merita, reprobatio ſimiliter eſſet ante prævіſa demerita; nam perinde Deus reprobaſſet Eſau, ſicut prædeſtinavit Jacob imaginem electorum: tum quia eadem eſt lex oppoſitorum, tum quia Deo prædeſtinante aliquos ante prævіſa merita, cæteri ante prævіſa demerita ipſo facto manent a regno excluſi, ſed ex Auguſtino Deus neminem reprobat ſecluſo peccato: igitur nec prædeſtinat ordinarie loquendo, ſecluſis bonorum operum meritis. Probatur minor, & quidem duplici S. Auguſtini oraculo; l. 1. ad Simplic. q. 2. ſic loquitur: *Deus non odit Eſau hominem, ſed Eſau peccatorem*. Rurſus tractatu 67. in Joan. ait: *Nullus eorum alienabitur ab illa domo ubi manſionem pro ſuo quiſque accepturus eſt merito*.

Reſpondeo in forma ad palmarem ſententiæ oppoſitæ objectionem ſic diſtinguendo; Deus alium facit vas in honorem, alium vero vas in contumeliam, quia quidam ſeipſos per bona opera ut ſint vaſa in honorem, capaces ſe reddunt, alii vero per mala opera, ut ſint vaſa in contumeliam, concedo: ſecus, nego. Solutio eſt Apoſtoli qui eſt ſui ipſius interpres, 2. ad Tim. 2. 2. his verbis: *In magna autem domo, non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & utile Domino ad omne opus bonum paratum*. Sententia Apoſtoli poteſt utique & recte intelligi de quibuſdam Sanctis per excellentiam, qui operatione miraculorum fuerunt vaſa in honorem etiam coram ſæculi principibus, dum alii vitam in Chriſto abſconditam ſolum degentes, erant in fabulam.

Inſiſtes: Epheſ. 1. 4. prædeſtinationem ante prævіſa merita aſtruere videtur Apoſtolus his verbis: *Elegit nos in ipſo Deus, ante mundi conſtitutionem ut eſſemus Sancti*. D. Auguſtinus l. 1. ad Simplic. q. 2. hunc interpretatur locum de electione ad gloriam: igitur ſenſus eſt, elegit nos ad gloriam non ea ratione qua prævidebat nos futuros Sanctos, ſed ut eſſemus Sancti. Igitur prædeſtinatio eſt ante prævіſa merita, ſiquidem ſtatuitur & fit independenter a ſanctitate quæ eſt bonorum operum egregius fœtus.

Reſpondeo diſtinguendo, & ibi Apoſtolus loquitur de electione ad gratiam, concedo: & loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, ſubdiſtinguo; mediantibus bonis operibus, & ipſa eligendorum ſanctitate, concedo: immediate, nego. Auguſtinus l. de prædeſt. SS. c. 19. Hieronymus in comment. intelligunt de electione & prædeſtinatione ad gratiam. Hoc ipſum indigitat textus, *elegit ut eſſemus Sancti*: nulla, ut patet, ſit ibi

mentio de gloria. Si quando igitur aut Auguſtinus, aut alii Patres, verba B. Pauli etiam de gloria intelligi contendant, ſane in eo loquuntur ſenſu quod prædeſtinatio connotet ſanctitatem quatenus eſt via ad gloriam, & ejus cauſa juxta illud ejuſdem Apoſtoli effatum, Rom. 6. 23. *Gratia autem Dei vita æterna*. Quid plura? Si textus B. Pauli in alio intelligeretur ſenſu, magnum iſtud ſequeretur abſurdum, videlicet quod gloria foret medium ad ſanctitatem, ſiquidem hunc redderet ſenſum, *elegit nos ad gloriam ut eſſemus Sancti*.

Perſiſtes: qui expreſſis & claris verbis dicit homines etiam juſtos non ex operibus, ſed ex miſericordia eligi, profecto tenet prædeſtinationem ante prævisa merita: atqui ſic tenet & ſic docet Apoſtolus juxta illud ad Tit. 3. *Non ex operibus quæ fecimus nos, ſecundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit*. Sicut ſalvos nos fecit, ita & prædeſtinavit, inquit D. Thomas hic ar. 5. Non ergo, inquit, præſcientia meritorum eſt ratio & motivum prædeſtinationis. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo; & hoc ſolummodo probat redemptionem eſſe gratuitam, concedo: & hoc probat prædeſtinationem eſſe ante prævisa merita, ſubdiſtinguo; prædeſtinationem adæquate ſumptam quatenus & primam gratiam & perſeverantiæ donum complectitur, concedo; inadæquate ſumptam, nego. Apoſtolus intendit ſolum probare Dominicæ Incarnationis motivum eſſe bonitatem & miſericordiam Dei; Divus vero Thomas loquitur ſolum de prædeſtinatione adæquate ſpectata, ibidem enim ait: rationabiliter poſſe dici præſcientiam meritorum & demeritorum eſſe prædeſtinationis & reprobationis motivum, & hac quidem ſolutione, optime diluuntur reliquæ objectiones ex D. Thoma depromptæ.

Secundo, *diluuntur objecta ex S. Auguſtini auctoritate deprompta*.

Objicies. Auguſtinus l. de prædeſt. SS. c. 18. ait: *Elegit nos ante mundi conſtitutionem ut eſſemus ſancti: non ergo quia futuri eramus, ſed ut eſſemus*. Ibi loquitur Auguſtinus de electione ad gloriam: igitur ſi elegit nos Deus ut eſſemus ſancti ea ſanctitate quæ nos perducat ad gloriam, non quia futuri eramus ſancti, manifeſtum eſt ſanctum Doctorem velle prædeſtinationem eſſe ante prævisa merita. Quod autem loquatur ibi de electione ad gloriam, patet ex tribus momentis. Primo, quia caput controverſiæ erat, teſtibus S. Proſpero & Hilario de vocatione ad fidem & ſalutem inter Auguſtinum & Maſſilienſes; ad quod ſolvendum ſcripſit libros duos, alterum de prædeſt. SS. alterum de dono perſeverantiæ: ex quo ſequitur S. Auguſtinum loqui in his operibus de electione ad gloriam. Legitur autem in Epiſtola S. Proſperi ad S. Aug. Gallos illum de novitate accuſaſſe, eo maxime quod vocationem electorum tum ad fidem, tum ad gloriam ſtatuerat ſecundum propoſitum, ipſi vero, teſtante S. Proſpero, electionem ad vitam ex præviſione meritorum defendebant. Sic enim ait: " Qui autem credituri ſunt, qui-ve in ea fide,
,, quæ deinceps per Dei gratiam ſit juvanda, manſuri ſunt, præſciſſe ante
,, mundi conſtitutionem Deum, & eos prædeſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos dignos futuros electione, &
,, de hac vita bono fine exceſſuros eſſe
,, præviderit. Ideoque omnem hominem,
,, ad credendum & operandum divinis
,, inſtitutionibus admoneri, ut de apprehendenda vita æterna nemo deſperet,
,, cum voluntariæ devotioni remuneratio
,, ſit parata. ,, Ecce quomodo loquantur Maſſilienſes de prædeſtinatione ad gloriam ex præviſis meritis. Igitur & loquitur Auguſt. de eadem ſuam defendendo ſententiam propoſito divino innixam, quam quidem non retractat, licet de novitate accuſaretur, ſed fuſius eam explicat, & explicando propugnat contra Semipelagianos in libris prædictis. Idem colligitur ex S. Hilario, qui in Epiſtola ſua ad S. Præſulem refert utique opinionem Gallorum his verbis: " Propo-
,, ſitum autem vocantis gratiæ in hoc
,, omnino definiunt, quod Deus conſtituerit nullum in regnum ſuum, niſi per Sacramentum regenerationis aſ-
,, ſumere; & ad hoc ſalutis donum
,, omnes homines univerſaliter, ſive
,, per naturalem, ſive per ſcriptam legem, ſive per Evangelicam prædicationem vocari. ,, Deinde S. Hilarius, propoſito quæſtionis ſtatu, petit ab Auguſti-

guſtino an electio ſtet ſecundum propoſitum? an ſecundum meritorum præſcientiam, ut volebant Semipelagiani, quorum ſententiam longe rejicit Auguſtinus in libris de præd. SS. & de bono perſeverantiæ. Igitur in his loquitur de electione ad gloriam, & hoc ante prævisa merita. Secundo, hoc utique patet etiam ex eo quod Auguſtinus, ut ſuam contra Semipelagianos exponeret ſententiam, librum ſpecialem de dono perſeverantiæ compoſuerit. Tertio denique, quia S. Doctor loquitur de vita æterna & de glorificatione in libro de prædeſtinatione Sanctorum, ſic enim habet c. 17. *Quos enim*, inquit, *prædeſtinavit*, *ipſos & vocavit*, illa ſcilicet vocatione ſecundum propoſitum. *Non ergo alios*, *ſed quos ita vocavit*, *ipſos & juſtificavit*: *nec alios*: *ſed quos prædeſtinavit*, *vocavit*, *juſtificavit*, *ipſos & glorificavit*. Tria hæc conjungit beatus Auguſtinus, vocationem ſcilicet, juſtificationem & glorificationem. Igitur non loquitur ſolum de prædeſtinatione ad gratiam, ſed & de electione ad gloriam. Igitur ex illis omnibus momentis liquet S. Doctorem velle prædeſtinationem fieri ante prævisa merita.

Reſpondeo 1. S. Auguſtinum ea ſcripſiſſe humilitate ut non putaverit ſe infallibilem, hinc libros retractationum ad quæſtiones, vel fundatius eliquandas, vel etiam corrigendas componere non erubuit. Ea etiam Eccleſiam proſequutus eſt obedientia & veneratione, ut dicere ſoleret, " Evangelio non crederem, „ niſi me commoveret Eccleſiæ auctoritas. „ Et l. 7. de Baptiſmo c. 57. ſua, de intentione, expoſita humiliter ſententia, ſubdit ſe expectare judicium Eccleſiæ circa illud momentum. Præclarum poſteris relinquens charitatis & humiliatis exemplum, quatenus nemo contrariam ſibi opinionem damnare audeat, cum ipſi Patres modo ex una parte, modo ex altera propendere videntur; maxime ſi Eccleſia licentiam faciat variis modis explicandi dogma catholicum: certum eſt autem ſententiam eorum qui dogma prædeſtinationis Sanctorum poſt prævisa merita explanant, Scripturæ ſacræ plurimum conſentaneam eſſe, multos Patres tum Græcos, tum Latinos illam ex profeſſo ſic propugnare, eam multum arridere & pietati & libertati, eandem omnes ſtimulare virtutes, accendere charitatem: Quid plura? Erigit ſpem, fractum animum adjuvat & conſolatur.

Verum unum præ cæteris ſummopere ponderandum eſt, videlicet Clementem octavum finem impoſuiſſe diſputationibus de auxiliis, permittendo utramque opinionem, alteram de gratia efficaci per ſe, alteram de gratia congrua in Eccleſia doceri, aliaque auxiliorum capita ſalvo dogmate tum de neceſſitate gratiæ, tum de prædeſtinatione. Multis ſæculis ante ipſum eandem conceſſit licentiam Cœleſtinus in Epiſtola prima ad Epiſcopos Galliæ his verbis: *Profundiores vero*, inquit, *difficilioreſque partes occurrentium quæſtionum quas latius pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus aſtruere, quia ad confitendum gratiam Dei, cujus operi ac dignationi nihil penitus ſubtrahendum eſt, ſatis ſufficere credimus, quidquid ſecundum prædictas regulas apoſtolicæ ſedis nos ſcripta docuerunt, ut prorſus non opinemur catholicum quod apparuit præfixis ſententiis eſſe contrarium*. Dato igitur & non conceſſo S. Auguſtinum non propugnaſſe prædeſtinationem poſt prævisa merita, concedente Eccleſia, defendi poteſt, immo & teſte D. Thoma ſupra citato, rationabiliter, maxime cum plures Patres illam ſic explanaverint.

Reſpondeo 2. S. Auguſtinum de gratia tractantem agere vel contra Judæos qui eam ſibi debitam putabant, eo quod filios Abrahæ & promiſſionis ſe eſſe gloriarentur: vel contra Pelagianos qui eam explodebant, non recedentes a libero arbitrio & a lege: vel contra Semipelagianos qui legem etiam non modicum commendabant, immo & ipſam naturam cui ſemina virtutum ineſſe ſic autumabant, ut etiam initium fidei ei tribuere non dubitarent. Primos revincit in expoſitione Epiſtolæ ad Romanos, maxime commentario in caput nonum, gratuitatem gratiæ probat exemplo duorum fratrum quos licet mater eadem hora ſuderit, non tamen eadem ſors fuit; antequam enim quidquam aut boni aut mali egiſſent, dictum eſt quia major ſerviet minori. Secundos, Pelagianos ſcilicet, oppugnat in libris de

de correptione & gratia, de gratia & libero arbitrio: in ſex aliis contra Julianum, in quatuor contra eorum Epiſtolas, ubique oſtendens neceſſitatem gratiæ ipſiuſque gratuitatem. Denique, his proſtratis, inſectatur Semipelagianos in libris de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ, eis demonſtrando fidem eſſe donum Dei, Deum nihil debere naturæ, eamque adeo eſſe corruptam & debilem, ut non ſolum ſine gratia in bono perſeverare, ſed nequidem illud inchoare queat. Igitur ſanctus Præſul loquitur ſolum de prædeſtinatione ad gratiam & non ad gloriam. Enimvero loquitur ſolum de gratia in ſenſu oppoſito eorum qui illam impugnabant, & ſecundum partem quam ſuis congreſſibus deſtruere volebant; nuſquam autem fuit controverſia de prædeſtinatione ante vel poſt prævisa merita ex auxilio gratiæ promanantia; ſed de gratuitate fidei & gratiæ quam Judæi ſibi debitam credebant, quam a libero arbitrio & lege indiſtinctam eſſe volebant Pelagiani, quam Semipelagiani agnoſcebant quidem, ſed ut naturæ fœtum & ejus meriti præmium; hinc ubique Auguſtinus prædicat vocationem ad fidem ſecundum propoſitum, prædicat & largitionem gratiæ, immo & ipſam juſtificationem, conſequenter & glorificationem, eo ſcilicet ſenſu quod iſta tria non debeantur meritis naturæ. Et eſt genuinus Auguſtini ſenſus conterens adverſarios. Igitur non loquitur in loco in objectione laudato de prædeſtinatione ante prævisa merita viribus gratiæ comparata: ſiquidem eadem phraſi loquitur de vocatione, de juſtificatione & de glorificatione. Porro ad juſtificationem concurrere bona opera, ſicut & ad glorificationem, nemo non videt. Igitur glorificatio etiam ex mente Auguſtini eſt poſt prævisa merita, ex eodem enim eſt ſecundum menſuram meritorum; ſi autem eſſet ante prævisa merita, foret tantum ſecundum beneplaciti menſuram.

Igitur quæro an placitum Dei decernat gloriam tantum in generali, an in particulari ſecundum talem vel talem gradum? Si primum, eſt voluntas duntaxat antecedens, eaque determinabilis in individuo per merita, quod ultro fatemur. Si ſecundum, jam menſura gloriæ beatorum non erit ſecundum menſuram meritorum, quippe quæ ſit ante prævisa merita, quod dici non poteſt. Scriptum eſt enim: *Reddet Dominus unicuique ſecundum opera ſua*. Rom. 2. 6.

Reſpondeo 3. & in forma: elegit nos Deus ut eſſemus ſancti, non quia futuri eramus viribus naturæ, concedo: viribus gratiæ, nego. Dictum eſt ſupra, Apoſtolum ibi loqui de electione ad gratiam & ſanctitatem, non ad gloriam: quando autem Auguſtinus dicit, elegit nos ut eſſemus ſancti, non quia futuri eramus, probat contra Semipelagianos neminem poſſe eſſe ſanctum etiam inchoative ſine gratia; quia vero iſti docebant Deum prævidere merita naturæ, bonum proprio conatu incipientis, & attrahentis gratiam atque ſanctitatem, jure merito prougnat Auguſtinus, Deum nos elegiſſe ante mundi conſtitutionem ut eſſemus ſancti, non quia futuri eramus viribus noſtris etiam inchoative, ſed ut eſſemus viribus gratiæ tam inchoative quam conſummative. Et ſic manet argumentum S. Auguſtini contra Maſſilienſes in toto ſuo robore.

Ad confirmationem diſtinguo: Auguſtinus ibi loquitur de electione ad gloriam ſecundario & in ſenſu Maſſilienſibus oppoſito, concedo: primario, & præciſe agitando quæſtionem de prædeſtinatione ſanctorum ante vel poſt prævisa merita viribus gratiæ parta, nego. Luce clarius conſtat errorem palmarem Semipelagianorum fuiſſe circa gratiam quam ad initium fidei inutilem eſſe prædicabant, contendentes eſſe in hominum voluntatibus virtutum ſemina, quibus gratiam fidei attraherent, ad quam obtinendam non modicum commendabant legem. “Ad hoc „ ſalutis donum, *inquit Hilarius de eis* „ *loquens*, volunt omnes homines univer- „ ſaliter ſive per naturalem, ſive per „ ſcriptam legem, ſive per Evangeli- „ cam prædicationem vocari.„ Igitur controverſiæ caput inter eos & Auguſtinum erat de neceſſitate gratiæ ad initium fidei. Et cum S. Doctor in libro de prædeſtinatione SS. illos ex profeſſo perſtringat, manifeſtum eſt eum loqui de electione ad gratiam, quam plene gratuitam ibi defendit, ita ut illam attrahere voluntas humana non valeat. Si igitur loquitur de prædeſtinatione ad glo-

riam

riam, eſt ſolum ſecundario & relative ad gratiam, ita ut non poſſit initiari per vires nudas liberi arbitrii, ut contendebant Maſſilienſes.

Ad primam probationem diſtinguo; Auguſtinus compoſuit librum de dono perſev. & de præd. SS. contra Semipelagianos, ut eis oſtendat gratiæ gratuitatem & neceſſitatem, concedo: ut probet prædeſtinationem ante præviſa merita, nego. Oppugnabat Gallos Auguſtinus in eo in quo errabant. In tribus autem eos reprehendit; primo, quia dicebant gratiam eſſe inutilem ad initium fidei: ſecundo, gratiam eatenus eſſe meritis naturæ debitam, quatenus voluntas bonis inclinationibus & proprio conatu adjuta ſolum a lege illam attrahebat. 3. Quia conſequenter errabant & circa perſeverantiam finalem quam ideo non putabant gratiam ſpecialem, & circa prædeſtinationem Sanctorum, non quia eam ſtatuerent poſt præviſa merita, ſed poſt merita ortum a libero arbitrio ducentia, ſed per bona opera fundata in gratia prius per naturæ vires ad ea producenda determinata. Et certe nullus cordatus dicet Auguſtinum relicto controverſiæ principali capite, ad aliud ſe convertiſſe, probando prædeſtinationem etiam ſuppoſita gratia non eſſe poſt præviſa merita, ſed ante. Siquidem non eſt error illam ſic propugnare, cum hæc ſententia præter Scripturas ſanctas, habeat utriuſque Eccleſiæ Patres defenſores, & plurimos ex diverſis academiis Theologos patronos percelebres.

Ad ſecundam probationem diſtinguo ſimiliter: Auguſtinus loquitur ſimul de vocatione, de juſtificatione, & de glorificatione in ſenſu oppoſito Maſſilienſibus, concedo: ut probet prædeſtinationem non eſſe poſt præviſa merita etiam ſuppoſita gratia, nego. S. Præſul negat prædeſtinationem poſt præviſa merita naturæ, ſed non poſt præviſa merita habita viribus gratiæ: quod autem ibi loquatur ſolum de prædeſtinatione gratuita ad gratiam independente a meritis naturæ, patet ex c. 19. l. de præd. SS. ubi refellit Pelagianos contrarium ſentientes, eorum quippe placita refert, & ſimul reſpondet. " Ipſi enim, *inquit*, putant, acceptis præceptis, nos per nos ipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos & immaculatos in conſpectu ejus in charitate; quod futurum Deus, quoniam præſcivit, inquiunt, ideo nos ante mundi conſtitutionem elegit, & prædeſtinavit in Chriſto: cum dicat Apoſtolus, non quia futuros tales nos eſſe præſcivit: ſed ut eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ, qua gratificavit nos in dilecto Filio ſuo. " Habes, pie lector, Auguſtinum explicantem locum Apoſtoli, de quo procedit difficultas, in ſenſu oppoſito Pelagianis: habes loquentem principaliter de electione ad gratiam ſecundum mentem Apoſtoli, qui de ea maxime loquitur his verbis: *Elegit nos ut eſſemus ſancti*. Habes denique S. Doctorem l. de prædeſtinatione ſolum indirecte diſcurrentem, & hoc præciſe in ſenſu oppoſito hæreticis qui illam reponebant poſt præviſa naturæ merita. Igitur nullo modo eam impugnat Auguſtinus poſt præviſa merita viribus gratiæ comparata.

Denique ad iſtius & cæterarum objectionum ex auctoritate B. Auguſtini deſumptarum ſolutionem, operæpretium eſt obſervare caput controverſiæ inter Auguſtinum & Pelagianos ac Semipelagianos potiſſimum fuiſſe tum de præparatione, tum de electione ſeu prædeſtinatione ad gratiam, ut patet ex libris de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ, nec ullam moviſſe quæſtionem S. Aug. ſaltem in particulari & propriis argumentis, ſed ad ſummum in genere, & ſecundario de prædeſtinatione ad gloriam, quam eſſe ante præviſa merita in radice ſeu ratione primæ gratiæ a qua incipit, non inficiatur, cujus rei argumenta multa ſunt. Primo quidem, quia in his libris concludit ſemper fidem non eſſe ex meritis naturæ: quinimmo illam omnia liberi arbitrii in ſe relicti merita antecedere. 2. in l. de bono perſeverantiæ c. 19. adhæret Cypriano, Ambroſio, Gregorio Nazianzeno, quorum ſuffultus auctoritate unum maxime probare ſatagit, nimirum fidem & bona opera, non eſſe ſolius liberi arbitrii fœtum, ſed gratiæ dona. 3. Prædeſtinationem, de qua in iſto libro loquitur tanquam quid de fide certum defendit. Sic enim effatur c. 18. *Hoc ſcio neminem contra iſtam prædeſtinationem quæ ſecundum Scripturas ſanctas defenditur, niſi errando diſputare potuiſſe*. Profecto ſola prædeſtinatio

ad gratiam & non ad gloriam ante prævisa merita, eſt de fide. 4. Tandem cum quidam ſancto Doctori objicerent ipſius de prædeſtinatione ſententiam utilitati & prædicationis, & exhortationis & correctionis adverſari, ibidem c. 14. reſpondet hoc eſſe ea ratione falſiſſimum, quia doctrina illa, qua Scriptura docet fidem & omnia bona opera eſſe Dei dona, & Deum illa in nobis operari, nullo modo officit tum exhortationis, tum correptionis utilitati: immo prædeſtinationem nihil aliud eſſe propugnat, quam præſcientiam, qua Deus præſcit quibus hæc daturus ſit dona. Quis jam rerum æquus æſtimator affirmabit Auguſtinum loqui de prædeſtinatione ad gloriam, niſi eum in adulterinum ſenſum detorquere velit, cum prædeſtinationem ante prævisa merita ad gloriam non eſſe de fide definitam nemo non ſciat. Igitur cum Aug. prædeſtinationem ante prævisa merita celebrat, ſolummodo intelligit prædeſtinationem ad gratiam.

Juvat ſancti Doctoris textus in medium adducere; ſic ait l. de dono perſ. num. 34. " Sed aiunt prædeſtinationis definitio- ,, nem utilitati prædicationis adverſam. ,, Quaſi vero adverſata ſit Apoſtolo præ- ,, dicanti. Nonne ille Doctor Gen- ,, tium in fide & veritate & prædeſ- ,, tinationem totiens commendavit, & ,, verbum Dei prædicare non deſtitit? ,, Numquid quia dixit, Deus eſt qui ope- ,, ratur in nobis & velle, & operari pro ,, bona voluntate: ideo non ipſe, & ut ,, velimus quæ Deo placeant, & ut ope- ,, remur, hortatus eſt? aut quia dixit, ,, (qui in vobis bonum opus cœpit, per- ,, ficiet uſque in diem Chriſti Jeſu:) id- ,, eo inciperent homines, & perſevera- ,, rent uſque in finem, ipſe non ſuaſit? ,, nempe ipſe Dominus hominibus præ- ,, cepit ut crederent, atque ait, cre- ,, dite in Deum & in me credite: nec ,, tamen ideo ejus falſa ſententia eſt, nec ,, vana definitio ubi ait, (nemo venit ,, ad me) ideſt, nemo credit in me, ,, (niſi fuerit ei datum a Patre meo.) ,, Nec rurſus, quia vera eſt hæc defini- ,, nitio, ideo vana eſt illa præceptio. ,, Cur ergo prædicationi, præceptioni, ,, exhortationi, correptioni, quæ om- ,, nia frequentat Scriptura divina, exiſti- ,, mamus inutilem definitionem prædeſti- ,, nationis, quam commendat eadem Scri- ,, ptura divina? ,, Ubique duo tantummodo Auguſtinus prædicat in prædeſtinatione quam delineavit, nimirum fidem non eſſe ex meritis naturæ, donum vero perſeverantiæ eſſe donum ſpecialiſſimum, gratiam in nobis & incipere & conſummare opus bonum: aſt altiſſimum eſt ſilentium de prædeſtinatione ante vel poſt merita prævisa.

Rurſus ibidem num. 35. ſuam aperit mentem, & ſic proſequitur: " An quiſquam ,, dicere audebit, Deum non præſciſſe ,, quibus eſſet daturus ut crederent, aut ,, quos daturus eſſet Filio ſuo, ut ex ,, eis non perderet quemquam? quæ uti- ,, que ſi præſcivit, profecto beneficia ,, ſua, quibus nos dignatur liberare, præſ- ,, civit? hæc eſt prædeſtinatio Sancto- ,, rum, nihil aliud: præſcientia ſcili- ,, cet & præparatio beneficiorum Dei, ,, quibus certiſſime liberantur quicumque ,, liberantur. ,, Videas velim, benevole Lector, S. Auguſtinum nihil aliud velle ad prædeſtinationem quam media, ſecluſis naturæ meritis, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: profecto bona opera numerantur inter ejuſmodi media: igitur prædeſtinatio eſt poſt prævisa merita virtute gratiæ comparata, maxime vero cum Auguſtinus prævisionem meritorum ſolummodo naturæ in ſe relictæ excludat, nec ullum ſane verbum de cæteris excluſive loquatur.

Urgebis. S. Auguſtinus l. de prædeſt. Sanct. c. 19. ait: " Cum ergo nos prædeſtinavit, opus ſuum præſcivit, quo nos ſanctos & immaculatos facit. ,, Et alibi non ſemel dicit Deum præſcire ea quæ ipſe facturus eſt. Igitur prædeſtinatio ſecundum ſancti Præſulis mentem eſt ante prævisa merita.

Reſpondeo diſtinguendo; præſcit Deus quæ ipſe facturus eſt quoad gratiam quæ incipit in nobis opus bonum, illudque, cooperante voluntate humana, conſummat, concedo: quoad prædeſtinationem, ſubdiſtinguo; quæ facturus eſt nobis cooperantibus, concedo: non cooperantibus, nego. In capite laudato B. Auguſtinus ex profeſſo loquitur contra Pelagianos, qui homines promoveri ad charitatem & ſanctitatem ex prævisione meritorum naturæ propugnabant.

Con-

Contra eos probat ſanctus Doctor naturam in ſe relictam in opere ſalutis nihil poſſe, primam gratiam eſſe in nobis ſine nobis, eamque liberum applicare arbitrium ad opus. In iſto prorſus ſenſu, dicit Auguſtinus Deum præſcire quod ipſe facturus eſt, ſed noſtram non excludit cooperationem; actus ſiquidem bonus totus eſt a Deo, totus & a creatura: totus quidem a Deo ut a prima cauſa, totus vero a creatura ut a cauſa ſecunda. Porro quum prædeſtinationem poſt prævíſa merita defendimus; dicimus utique bona opera eſſe a gratia & a libero arbitrio; a gratia quidem inchoante contra Semipelagianos; a gratia inchoante & perficiente contra Pelagianos, a libero arbitrio agente, & cooperante contra Proteſtantes.

Iterum inſtabis; idem l. de præd. SS. c. 17. aſſerit prædeſtinationem eſſe ſecundum propoſitum: ſed prædeſtinatio ſecundum propoſitum eſt ante prævíſa merita. Ergo, &c. Probatur major verbis Aug. quæ quidem hæc ſunt: " Quos „ enim prædeſtinavit, ipſos & vocavit, „ illa ſcilicet vocatione ſecundum propoſitum. Non ergo alios, ſed quos ita „ vocavit, ipſos & juſtificavit, nec alios, „ ſed quos prædeſtinavit, vocavit, juſti- „ ficavit, ipſos & glorificavit. „

Reſpondeo diſtinguendo: prædeſtinatio ad gratiam eſt ſecundum propoſitum, concedo: eſt enim gratuita; ad gloriam, ſubdiſtinguo; adæquate ſumpta, concedo: inadæquate conſiderata, nego. Ibi Auguſtinus revincit Semipelagianos, qui fidem & vocationem ortum a natura ducere volebant, unde merito & fidem & vocationem ſecundum Dei propoſitum & ut dona mere gratuita propugnat. Sed ſicut ſuppoſita gratia nihil prohibet hominem habere merita, ita nec poſt eorum prævíſionem prædeſtinari non implicat. Cæterum aliquid eſſe ſecundum propoſitum, eſt Deo volente fieri: in iſto ſenſu prædeſtinatio poſt prævíſa merita non incongrue ſecundum beneplacitum dicitur; quatenus ſcilicet Deus ſic vult & ordinavit.

Repones, ſi prædeſtinatio foret ex prævíſis meritis, nulla in iſta ſolvenda difficultate cur unus trahatur, alter vero relinquatur, eſſet difficultas. Sed hoc eſt contra Apoſtolum Rom. 9. ubi Deum ſic loquentem introducit, *miſerebor cujus miſereor . . . igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*. Ergo prædeſtinatio eſt ante prævíſa merita. Probatur ſequela ex Auguſtino, qui in Enchir. ad Laurentium c. 98. ſic habet: " Qua in „ re ſi futura opera, vel bona hujus, „ vel mala illius, quæ Deus utique præ- „ ſciebat, vellet intelligi, nequaquam „ diceret, non ex operibus; ſed diceret „ ex futuris operibus: eoque modo ſol- „ veret iſtam quæſtionem: immo nullam, „ quam ſolvi opus eſſet, faceret quæſtio- „ nem . . . . ſed qui dixit, miſerebor cui „ miſertus ero, & miſericordiam præ- „ ſtabo, cui miſericors fuero, Jacob di- „ lexit per miſericordiam gratuitam, „ Eſau autem odio habuit per judicium „ debitum. Quod cum deberetur ambo- „ bus, in altero alter agnovit, non de „ ſuis diſtantibus meritis, ſibi eſſe glo- „ riandum, quod in eadem cauſſa idem „ ſupplicium non incurrit; ſed de di- „ vinæ gratiæ largitate, quia non vo- „ lentis, neque currentis, ſed miſeren- „ tis eſt Dei. „ Ergo, &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo; ſi prædeſtinatio foret poſt prævíſa merita ſolis naturæ viribus comparata, ut volebant Pelagiani contra quos loquitur Auguſtinus, nulla relinqueretur quæſtio ſolvenda circa myſterium prædeſtinationis, concedo. Sciſcitanti enim cur unus ſalvetur, alter vero reprobetur, cito reſponderemus quia unus propriis viribus potens bonum facere, noluit, alter vero operatus eſt. Si prædeſtinatio foret poſt prævíſa merita viribus gratiæ comparata, nego. Quare enim gratia per ſe efficax uni detur ad operandum bonum, alteri vero denegatur? O altitudo divitiarum! &c. Unum certum, & oblivioni nuſquam tradendum eſt. Ubicumque Auguſtinus impugnat prædeſtinationem ſecundum præſcientiam meritorum, agit contra Pelagianos & Semipelagianos, qui contendebant, primi quidem, charitatem & gloriam dari ſecundum præſcientiam meritorum naturæ: ſecundi vero fidem & gratiam. Igitur Auguſtinus illam ſolummodo impugnat prædeſtinationem quæ eſt ſecundum merita naturæ, ad fidem, ad gratiam & gloriam. Unde in loco in objectione adducto probat gratuitatem

tatem gratiæ ex eo quod miſereatur Deus cujus vult, ex eo quod homo qui currit & operatur bene, gloriari non debeat, quia inquit, *non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei*.

Ad exemplum Jacob & Eſau dictum eſt ſupra, intelligi de majori gratia & dilectione pro Jacob, non de prædeſtinatione & reprobatione: porro Deum eſſe donorum ſuorum dominum nemo negabit. Quare autem magis dilexerit Jacob? Tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid habet poteſtatem figulus luti facere vas aliud in honorem, aliud in contumeliam, ideſt, minus dignum, & ad uſus præcellentes non ordinatum? Cæterum bene notat atque obſervat D. Bonaventura in 1. diſt. 41. q. 2. n. 15. quod huic detur gratia, illi non detur, non fore inſcrutabile, ſi talis ponatur electio abſoluta abſque ullo reſpectu meritorum. Etvero cur unus non careat gratia efficaci ad ſalutem & ſalvetur, alter vero careat & reprobetur, ea erit in promptu ratio, quia unus ex puro Dei beneplacito prædeſtinatus eſt, & omnia habuit media quibus ſuam certam faceret electionem, alter vero ſua culpa non habuit.

Inſtabis, adhuc Auguſtinus ibidem Enchir. c. 39. dicit quoſdam liberari, quoſdam vero non liberari, non propter merita aut demerita propria, ſed propter miſericordiam in aliis, propter peccatum originale in reliquis: ex quo motivum habet Deus relinquere quoſdam ex juſtitia, quoſdam vero aſſumere ex miſericordia. Ergo ſtatuit prædeſtinationem ante præviſa merita. Probatur hæc conſequentia. " Sola, *inquit*, gratia redemp-
" tos diſcernit a perditis, quos in unam
" perditionis concreverat maſſam ab ori-
" gine ducta cauſſa communis..... Sic
" oportuiſſe liberari, ut ex pluribus non
" liberatis atque in damnatione juſtiſſima
" derelictis, oſtenderetur quid meruiſſet
" univerſa conſperſio, & quo etiam iſtos
" debitum Dei judicium duceret, niſi
" ejus indebita miſericordia ſubveniret. "
Si prædeſtinationem teneret S. Præſul poſt præviſa merita, non ad maſſam perditionis recurreret, rationem redditurus cur alii deſerantur, alii vero aſſumantur, ſed reſponderet, illi deſeruntur quorum Deus prævidit mala opera, iſti vero aſſumuntur, quorum prævidit merita; verum non facit, immo Epiſt. 105. ſic concludit: *Ubi quia univerſa iſta maſſa merito damnata eſt, contumeliam debitam reddit juſtitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prærogativa*.

Reſpondeo diſtinguendo; Deus quoſdam relinquit propter primum & generale damnationis motivum, concedo: propter illud ſolum motivum, nego. Similiter diſtinguo aliam partem; quoſdam eligit ad gloriam miſericorditer, ita ut miſericordia ſit primum & generale prædeſtinationis motivum, concedo, ita ut ſit ſolum & ultimatum, nego. Semper Auguſtinus argumentatur contra Pelagianos, qui nullum agnoſcebant peccatum originale, quique ita naturæ favebant, ut charitatem, filiationem Dei adoptivam & gloriam meritis naturæ debitam eſſe aſſererent: porro ex illis principiis concludebant prædeſtinationem ad gloriam eſſe poſt præviſa liberi arbitrii merita. Illos autem inſectatur Auguſtinus, dicendo peccatum originale ab Adam regnare in hominibus, totam naturam eſſe corruptam, quod explicat vocabulo maſſæ perditionis, quo quidem quaſi primus frequenter uſus eſt. Dicit omnes homines per peccatum Adæ amiſiſſe jus ad gloriam, & incurriſſe ſupplicium, ex quo concludit omnes egere gratia Redemptoris, gratis quoſdam eligi, omnes nos eſſe mortuos in Adam, Deum vero coronare opera ſua, dum coronat opera noſtra, quippe quæ ſine gratia nulla habeant merita. Igitur Auguſtinus negat ſolummodo prædeſtinationem poſt præviſa merita naturæ, minime vero poſt præviſa merita per gratiam. Motivum quidem primarium prædeſtinationis eſt miſericordia, non ſolum quia Deus eſt ſuorum donorum Dominus & nihil creaturæ debet, verum etiam quia propter peccatum originale homines ſunt filii iræ. Proximum vero ſeu particulare eſt meritum bonorum operum quæ in charitate vi gratiæ fiunt. Sic motivum generale reprobationis & primarium eſt peccatum originale, proximum vero & immediatum, peccatum propriæ voluntatis.

Quod autem hæc ſolutio ſit ſecundum mentem Auguſtini, ex ipſis textibus allatis patet. Loquitur enim ibi de neceſſitate gratiæ & exaltatione miſericordiæ Redemptoris, qua ſpecialiter indigemus pro-

propter Adæ peccatum. Unde dicit: " Sola gratia redemptos diſcernit, ,, ſiquidem non diſcernit propriæ voluntatis meritum, ut contendebant Pelagiani; & Epiſt. 105. " Quia univerſa iſta maſſa ,, merito damnata eſt, contumeliam debitam reddit juſtitia, honorem donat ,, indebitum gratia, non meriti prærogativa. ,, Indebitum propter peccatum originale, quod negabant; non meriti naturæ prærogativa quam inſulſe & inſipienter prædicabant; hinc Pelagianos urget Auguſtinus l. de corr. & g. c. 7. num. 12. demonſtrando illos, qui credunt Evangelio & perſeverant, non diſcerni ab infidelibus per propria merita, ſed per gratiam quæ miſericorditer datur, & ſic loquitur: " qui Evangelium ,, non audierunt, & qui eo audito in ,, melius commutati perſeverantiam non ,, acceperunt... non ſunt ab illa conſperſione diſcreti, quam conſtat eſſe ,, damnatam, euntibus omnibus ex uno ,, in condemnationem. Diſcernuntur autem non meritis ſuis, ſed per gratiam mediatoris, hoc eſt, in ſanguine ſecundi Adam juſtificati gratis. ,, Itaque cum audimus, quis enim te diſcernit? quid autem habes quod non ,, accepiſti? ſi autem & accepiſti, quid ,, gloriaris, quaſi non acceperis? ab illa perditionis maſſa, quæ facta eſt per ,, primum Adam, debemus intelligere ,, neminem poſſe diſcerni, niſi qui hoc ,, donum habet, quiſquis habet quod gratia Salvatoris accepit. ,, Ecce quomodo Auguſtinus ad neceſſitatem gratiæ perpetuo attendit, immo ejus eſt ſcopus principalis & quaſi unicus illam probare contra Pelagianos negantes.

Inſtabis: ibidem S. Doctor manifeſte probat prædeſtinationem ad gloriam ante prævisa merita, & hac utitur tanquam medio ad probandam gratiæ gratuitatem & neceſſitatem, quæ quidem erant præcipuum controverſiæ caput inter D. Auguſtinum & Pelagianos. Igitur datur ex Auguſtino prædeſtinatio ante prævisa merita. Probatur antecedens. Auguſtinus dicit Deum omnia operari in electis ut perſeverent, eos corrigere quando exorbitant, ut correpti emendentur & ſalventur, eo quod electi ſint ſecundum propoſitum & non ſecundum eorum merita; eis vero qui perſeveraturi non ſunt, non ſic ſuccurrere, quia non ſunt vocati ſecundum propoſitum. Et ideo, inquit, *multi vocati, pauci vero electi*: " Hæc enim omnia, *inquit*, operatur in eis, ut in finem uſque perſeverent. " Et ſi quando exorbitent, cor- ,, repti emendentur, qui vaſa miſericor- ,, diæ operatus eſt eos, qui & elegit ,, eos in Filio ſuo ante conſtitutionem ,, mundi. ,, Ec infra. " Qui vero per- ,, ſeveraturi non ſunt, ut ſic a fide ,, chriſtiana, & converſatione lapſuri ,, ſunt, ut tales eos vitæ hujus finis ,, inveniat, proculdubio nec illo tempore, ,, quo bene, pieque vivunt, in iſto ,, numero computandi ſunt. Non enim ,, ſunt a maſſa illa perditionis præſcientia Dei, & prædeſtinatione diſcreti; & ,, ideo non ſecundum propoſitum vocati; ,, ac per hoc nec electi: ſed in eis vo- ,, cati, de quibus dictum eſt: *Pauci vero* ,, *electi*. ,, Sed ſi prædeſtinatio foret poſt prævisa merita, æqualiter omnibus ſuccurreret Deus, ut perſeverarent; ſuccurreret ut videret quomodo proprium meritum diſcerneret alios ab aliis; forent diſcreti non prædeſtinatione ſecundum propoſitum, ſed ſecundum opera liberi arbitrii virtute gratiæ comparata: forent electi propter merita prævisa, non propter eligentis beneplacitum. Quæ quidem omnia videntur Auguſtino contraria, immo & Scripturæ dicenti Rom. 8. 28. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt Sancti*: Igitur Auguſtinus probat gratuitatem & neceſſitatem gratiæ per prædeſtinationem ante prævisa merita.

Reſpondeo negando antecedens; Auguſtinus enim loquitur ſolum de vocatione & electione ad fidem & gratiam, quæ quidem ſunt quid pure gratuitum, utraque enim non debetur, niſi meritis Chriſti, unde dicit Aug. Deum nos elegiſſe ante mundi conſtitutionem in Filio. Ad probationem diſtinguo; Deus operatur in electis ut perſeverent, quia ſunt electi ad gratiam fidei & ad ſanctitatem per merita Chriſti, concedo: quia ſunt electi ante prævisa merita, ſubdiſtinguo: ante prævisa merita naturæ, concedo; ante merita gratiæ, nego: Aug. ſolum excludit merita naturæ prævisa; unde revincit Pelagium dicendo poſt Apo- ſtolum;

ſtolum : *Quis te diſcernit? quid habes quod non accepiſti ?* Subiungit omne meritum eſſe a gratia & quaſi ipſam gratiam, dicente Chriſto, Joan. 15. 5. *Sine me nihil poteſtis facere.*

Solutio eſt ipſius Auguſtini, qui ibidem poſt verba illa : *Elegit nos in Filio ſuo ante conſtitutionem mundi*, ſubdit, " per electionem gratiæ. " Si autem gratia, „ jam non ex operibus. Alioquin gratia „ jam non eſt gratia. Non enim ſic ſunt „ vocati, ut non eſſent electi : propter „ quod dictum eſt ; *multi ſunt vocati*, „ *pauci vero electi* : ſed quoniam ſecun„ dum propoſitum vocati ſunt, profecto „ electi ſunt per electionem, ut dictum „ eſt, gratiæ, non præcedentium meri„ torum ſuorum, quia gratia eſt illis om„ ne meritum. „ Igitur, ut patet, Auguſtinus loquitur ſolum de electione ad gratiam, quam contendit contra Pelagianos eſſe gratuitam : igitur excludit ſolum electionem gratiæ per præcedentia naturæ merita ; gratia enim, inquit, eſt electis omne meritum, ideſt, omne meritum eſt a gratia.

Inſtabis de novo, Auguſtinus dicit ex duobus piis alteri Deum donare perſeverantiam, eo quod ille ſit prædeſtinatus : alteri negare eo quod non ſit ſecundum propoſitum prædeſtinatus. Igitur ex Auguſtino prædeſtinatio eſt ante prævisa merita & mere ſecundum propoſitum. Etvero ſi foret poſt prævisa merita, diceret Sanctus Præſul, ideo unum perſeverare quia bene laborat & operatur, alterum vero non obtinere perſeverantiæ donum, quia male vivit & opera ejus ſunt mala. Probatur igitur antecedens in quo ſita eſt difficultas. Auguſtinus l. de dono perſev. c. 9. n. 12. quærit : " Ex duo„ bus autem piis cur huic donetur per„ ſeverantia uſque in finem, illi non do„ netur ? „ Ait hoc ideo fieri, quia unus „ erat ex prædeſtinatis, alius non erat. „ Nam ſi fuiſſent ex nobis, inquit unus „ prædeſtinatorum qui de pectore Domi„ ni biberat hoc ſecretum, manſiſſent „ utique nobiſcum.... Nonne poſtremo „ utrique vocati fuerant, & vocantem „ ſecuti ; utrique ex impiis juſtificati, „ & per lavacrum recognitionis utrique „ renovati ? „ mox reſpondet ex perſo„ na Joannis : Vera ſunt hæc : ſecun„ dum hæc omnia ex nobis erant. Ve„ rumtamen ſecundum aliam quandam „ diſcretionem non erant ex nobis. Nam „ ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique „ nobiſcum. „ Cur autem non eſſent ex eis, ſcilicet ex diſcretis a maſſa perditionis, rationem affert, quia non erant prædeſtinati ſecundum propoſitum. " Quæ„ nam eſt tandem iſta diſcretio ? Patent „ libri Dei ; non avertamus aſpectum. „ Clamat Scriptura divina ; adhibeamus „ auditum. Non erant ex eis, quia non „ erant ſecundum propoſitum vocati : non „ erant in Chriſto electi ante conſtitutio„ nem mundi : non erant in eo ſortem „ conſecuti : non erant prædeſtinati ſe„ cundum propoſitum ejus qui univerſa „ operatur. „ Ibi Auguſtinus loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, ſiquidem loquitur de perſeverantia, ſed dicit perſeverantiam eſſe pure ſecundum propoſitum, igitur & prædeſtinationem ad gloriam.

Reſpondeo 1. argumentum nimis probare: ſequeretur enim totum ſalutis negotium fore penes beneplacitum : Etvero, ſi verum eſt unum perſeverare & manere eo quod ſit de numero electorum, inutilia ſunt merita, immo & bona opera, & tamen ſunt neceſſaria abſolute ad vitam æternam habendam, immo verum eſt dicere ideo unum pium perſeverare, alterum vero non, quia unus bene vivit & legem adimplet, ſecus vero alter, quod quidem Scriptura innuit, dicendo 2. Tim. 2. 5. *Non coronabitur niſi qui legitime certaverit*. Et iterum Joan. 15. 16. *Poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & ut fructus veſter maneat.*

Reſpondeo 2. Diſt. ideo quidam perſeverant quia ſunt prædeſtinati, & vocati ſecundum propoſitum tanquam propter primum motivum, concedo ; tanquam propter motivum adæquatum, nego. Voluntas enim divina connotat merita ; quia vero voluntas illa eſt primum movens, & applicans cauſam ſecundam ad bonum, merito prædeſtinatio & electio defenduntur ſecundum propoſitum : enimvero S. Aug. diſputat contra Pelagianos qui volebant totum ſalutis negotium eſſe a natura : contra Semipelagianos qui admittebant quidem gratiam, ſed indifferentem & per vires naturæ determinabilem ad bonum : priores confutat S. Doctor negando prædeſtinationem eſſe ſecundum merita natu-

naturæ præviſa ; alios vero, propugnando electionem eſſe a Deo ſecundum beneplacitum ; eſſe a gratia ſcilicet præveniente, minime vero a natura de ſe eligente bonum. Ad elagianos revincendos utitur prædeſtinatione & electione gratuita ad gratiam, quam defendit, & conſtanter rejicit prædeſtinationem ſecundum præviſa naturæ merita : ad Semipelagianos debellandos utitur dono perſeverantiæ ; cum enim incipiat a prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis, & terminetur per gratiam ſpecialem, etiam per providentiam extraordinariam, quæ ita diſponit cauſas, ut mors tempore ita congruo eveniat, ut ipſa jungatur cum charitate, oſtendit prædeſtinationem adæquate ſumptam eſſe ante præviſa merita, adeoque electionem eſſe ſecundum gratiam, non ſecundum naturam inchoantem & proprio conatu eligentem bonum.

Quod autem hæc ſit mens Auguſtini, conſtat ex eo quod dicit l. de cor. & g. c. 7. n. 13. " Quicumque ergo ab illa originali damnatione iſta divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium quod & procuratur eis audiendum Evangelium ; & cum audiunt, credunt ; & in fide, quæ per dilectionem operatur, uſque in finem perſeverant " ; quibus verbis S. Doctor prædicat diſcretionem a maſſa damnationis non per electionem ad gloriam, quod certe implicaret, ſiquidem homo prius debet eſſe diſcretus a damnatione per electionem ad gratiam, quam ordinatus ad gloriam ; ſuppoſita vero gratia addit Aug. ſecundum fidem, charitate ſcilicet & dilectione formatam ſeu animatam, quæ quidem ita operatur ut juſtus in bonis perſeveret operibus, & ad finem ultimum perveniat. Quid clarius efficaciuſve dici poteſt pro prædeſtinatione ex præviſis meritis decreta atque ſtatuta ?

Perſiſtes : idem l. de dono perſev. c. 9. n. 2. ait : " Ex duobus parvulis originali peccato obſtrictis, cur iſte aſſumatur, ille relinquatur . . . inſcrutabilia ſunt judicia Dei. " Sed iſto exemplo aſtruit Auguſtinus prædeſtinationem ante præviſa merita ; alias ſi foret ex præviſione meritorum, fruſtra & incaſſum prorſus recurreret S. Doctor ad inſcrutabilia Dei judicia. Etvero cur unus eſſet prædeſtinatus, alter non, cito adeſſet in promptu reſponſio iſta, iſta nimirum quia unus multa bona fuiſſet operatus ad finem uſque, alter vero aut pauca admodum, aut nulla. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, utitur S. Auguſtinus hoc exemplo ut probet prædeſtinationem ad gratiam eſſe prorſus & ex omni parte gratuitam, concedo: & loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, nego. Revera quidem, caput controverſiæ erat tantummodo de gratuitate gratiæ, quam quidem totis viribus ita impugnabant Pelagiani, ut etiam in parvulis cum baptiſmo vita functis, merita præviſa, ex ſuppoſitione diuturnioris ætatis, tanquam cauſam gloriæ illis & non aliis datæ, motivam laudarent. Hoc ipſum patet non ex uno, ſed ex multiplici Auguſtini loco ; namque caput octavum Perſeverantiæ incipit referendo Pelagii objectionem. " Sed cur, *inquit*, gratia Dei non ſecundum merita hominum datur ? Reſpondeo, quoniam Deus miſericors eſt. Cur ergo, *inquit*, non omnibus? Et hic reſpondeo, quoniam Deus judex eſt, ac per hoc & gratis ab eo datur gratia. Poſtea vero proponit S. Doctor in capite nono difficultatem parvulorum, quorum unus quidem baptizatur antequam migret e vita, alter vero abſque baptiſmi lavacro, dolentibus parentibus, moritur, & hoc ſane ad inſcrutabilia Dei judicia jure merito refert ; quod quidem permittit Deus vel ad punienda in filiis parentum peccata, vel etiam ne ordo pervertatur providentiæ, quæ quidem ſtatuit cuncta ſuis ferri ponderibus, & mala quandoque ad pulchritudinem univerſi evenire permittit ; unde irridet Auguſtinus Pelagium dum diverſam puerorum ſortem ad diverſa eaque fictitia refert merita. Sic loquitur ibidem n. 22. " An eo redituri ſumus ut adhuc diſputemus, quanta abſurditate dicatur, judicari homines mortuos etiam de his peccatis, quæ præſcivit eos Deus perpetraturos fuiſſe, ſi viverent. " Aliam dicit ex ſententia Pelagii ſubſequi abſurditatem, nimirum, quod nec damnarentur Tyrii & Sidonii, quandoquidem Deus præſciebat eos credituros ſi ſigna Chriſti vidiſſent. " Nec damnaretur, *inquit*, Tyrus & Sidon, quamvis remiſſius quam illæ civitates, in

„ quibus non credentibus a Domino Chri-
„ ſto mirabilia ſigna ſunt facta : quoniam
„ ſi apud illas facta eſſent, in cilicio &
„ cinere pœnitentiam egiſſent. „

S. Doctor jamjam ſuam circa iſtud momentum manifeſtaverat mentem. Namque l. de præd. SS. c. 14. n. 29. clare exponit difficultatem parvulorum, & ex eo quod unus baptizetur, alter vero non, duo potiſſimum concludit, videlicet gratiam eſſe gratuitam, eamque neque ex meritis naturæ, neque etiam ex meritis fictitie futuris uſquam concedi. Sic enim loquitur de Pelagianis : “ Falluntur ut
„ veniant contra Dei manifeſtiſſimam
„ gratiam : quæ maxime apparet in par-
„ vulis ; quorum cum alii baptizati,
„ alii non baptizati vitæ hujus terminum
„ ſumunt, ſatis indicant miſericordiam
„ & judicium ; miſericordiam quidem
„ gratuitam, judicium debitum : ſi enim
„ judicarentur homines pro meritis ſuæ
„ vitæ, quæ non habuerunt morte præ-
„ venti, ſi habituri eſſent, ſi viverent,
„ nihil prodeſſet ei qui raptus eſt ne
„ malitia mutaret intellectum ejus ; ni-
„ hil prodeſſet eis qui lapſi moriuntur,
„ ſi ante morerentur, quod nullus dice-
„ re Chriſtianus audebit. Quocirca non
„ debent fratres noſtri qui nobiſcum pro
„ catholica fide perniciem Pelagiani er-
„ roris impugnant, huic Pelagianæ in
„ tantum favere opinioni, qua opinantur
„ gratiam Dei ſecundum merita noſtra
„ dari. „ Igitur manifeſtum eſt B. Auguſtinum movere quæſtionem & loqui tantummodo de prædeſtinatione ad gratiam, quam quidem eſſe mere gratuitam & ante prævifa merita, iterum atque iterum fatemur & credimus.

Adhuc inſtabis. Epiſt. 105. ſic loquitur : “ Non meriti prærogativa, non
„ fati neceſſitate, non temeritate fortu-
„ næ, ſed altitudine divitiarum ſapien-
„ tiæ & ſcientiæ Dei, quam non ape-
„ rit, ſed clauſam miratur Apoſtolus
„ clamans : *O altitudo divitiarum*! & pau-
„ cis interjectis eo proſequitur tenore di-
„ cens : quod neminem Deus liberet ni-
„ ſi gratuita miſericordia, & neminem
„ damnet, niſi æquiſſima veritate. Cur
„ autem illum potius, quam illum libe-
„ ret, aut non liberet, ſcrutetur, qui
„ poteſt, judicium ejus tam magnum &
„ profundum, verumtamen caveat præ-
„ cipitium. „ Ibi Auguſtinus omnem excludit prædeſtinationis cauſam ex parte creaturæ, nec aliud ejus quam in miſericordia quærit motivum ; ad illud ſolum, inquit, attendit Apoſtolus qui myſterium demirans, exclamat : *O altitudo divitiarum!* ſed ſi non excluderet merita etiam virtute & efficacia gratiæ parta, ad ſolam profecto non recurreret miſericordiam, nequidem omnia ad profundum Dei referret judicium. Igitur dicendum eſt Auguſtinum prædeſtinationem ante prævifa merita & mere gratuitam aperte, immo & ex profeſſo defendere.

Reſpondeo diſtinguendo ; Auguſtinus recurrit ad ſolam miſericordiam, & quia agit de diſcretione a maſſa perditionis per gratiam quæ eſt pure gratuita, & quia etiam Sanctorum merita in radice & in prima cauſa ſunt dona Dei, fundantur enim in prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis, concedo. Recurrit ad ſolam miſericordiam excludendo merita, ſubdiſtinguo; excludendo merita a natura promanantia, concedo. Merita gratiæ, nego. Præ oculis ſemper habendum eſt Sanctum Auguſtinum tractando de gratia pugnare modo contra Pelagianos qui illam prorſus explodebant ; modo contra Semipelagianos qui merita naturæ laudabant. Igitur ſemper loquitur de electione ad gratiam, de diſcretione a maſſa perditionis a peccato originali prodeunte per gratiam, unde jure merito exaltat in his momentis miſericordiam, quandoquidem probat gratiam indebitam & pure gratuitam : jure merito recurrit ad profundam Dei abyſſum, ut ſatisfaciat ſciſcitanti : cur unus vocatus ad gratiam fidei illam recipiat, alter ſimiliter vocatus, irrideat & longe faciat a ſe, juxta illud de Athenienſibus Paulum audientibus Chriſtum prædicantem Act. 17. *Quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt : Audiemus te de hoc iterum.. quidam vero crediderunt : & Dionyſius Areopagita & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.* Ecce omnes pariter vocati, omnes audiunt Paulum, omnes habent gratiam ſufficientem; ſed vide quam diſpar cooperatio. Quidam prorſus projiciunt & bonum ſemen obnitentia aperta ſuffocant, & irrident. Quidam paululum emolliuntur, ſed cupiditate victi, adhuc reſiſtunt, reclamante tamen conſcientia, *audiemus*

te de

te de hoc iterum, inquiunt Paulo. Quidam vero gratiæ vocanti fideles obtemperant, nec ponunt obicem, hinc uberiori gratia donantur, unde & fructum dant in tempore viſitationis, & a maſſa perditionis, fide operante per dilectionem ſecernuntur. *Quidam vero*, inquit S. Lucas, *crediderunt*.

Jam juvat totam hanc doctrinam prædeſtinationis poſt prævisa merita gratiæ, B. Auguſtini verbis claudere. Sic enim adhortatur nos ad gratiam Dei miſerentis agnoſcendam l. de dono perſ. c. 8. " Non „ itaque ſimus ingrati, quod ſecundum „ placitum voluntatis ſuæ, in laudem „ gloriæ gratiæ ſuæ tam multos liberat „ miſericors Deus de tam debita perdi- „ tione, ut ſi inde neminem liberaret, „ non eſſet injuſtus. Ex uno quippe om- „ nes in damnationem non injuſtitia ju- „ dicati ſunt filii iræ, ſed juſtitia. „ Gratiam igitur agnoſcamus quæ nos prævenit, & a maſſa damnationis ſecernit. Gratiam agnoſcamus in meritis noſtris, quia dat ut mereamur. Hinc Cœleſtinus Papa in Epiſtola ſua ad Epiſcopos Galliæ ait Deum coronare opera ſua, dum coronat opera noſtra. Gratiam agnoſcamus in perſeverantibus, illa quippe eſt quæ figit immobiliter in bono. Gratiam denique agnoſcamus & miſericordiam in Sanctis & glorificatis, quandoquidem teſte Apoſtolo gratia ipſa eſt vita æterna, ideſt, principium & cauſa vitæ æternæ.

Tertio, *Fit ſatis objectionibus ex ratione prodeuntibus*.

Objicies 1. Deus in prædeſtinatione Sanctorum nequit aliud habere motivum præter ſuam bonitatem, ſcriptum eſt enim, quod omnia operatus ſit propter ſeipſum; enimvero motivum debet eſſe ejuſdem ordinis & excellentiæ cum Agente. Quis enim dicere audebit actionem Dei aliud habere objectum, aliumve finem quam ipſum Deum? hæc eſt enim inter Agens creatum & increatum diſcrepantia, quod actio primi poteſt terminari ad aliquid ipſo agente inferius, immo, ad ens accidentale, quandoquidem creatura non eſt ens neceſſarium: actio vero ſecundi Agentis eſt ipſe Deus. Unde non aliud pro motivo quam Deum habere poteſt: atqui ſi prædeſtinatio Sanctorum foret & ſtatueretur poſt prævisa merita, Deus haberet pro motivo ſuæ actionis homines ad gloriam prædeſtinantis, aliquid ſeipſo inferius, nempe creaturæ merita. Et probatur: moveretur a meritis ad illos potius prædeſtinandos quam iſtos: ad prædeſtinandos ſcilicet eos qui adimplent præcepta, minime vero prævaricatores. Igitur haberet pro motivo ſuæ actionis aliquid creatum, ſcilicet merita juſtorum.

Reſpondeo diſtinguendo; Deus in prædeſtinatione Sanctorum nequit habere aliud motivum ultimatum & finalem quam ſeipſum & ſuam bonitatem, concedo; intermedium, ſubdiſtinguo; quam ſuam bonitatem in creaturis relucentem, concedo: quam ſuam bonitatem ſecundum ſe & ad intra conſideratam, nego. Deus quidem habet gloriam ſuam pro fine, immo & pro motivo generali ſuæ actionis: ſed datur ſecundum noſtrum concipiendi modum finis intermedius, ſeu motivum proximum actionis Dei agentis ad extra; & eſt ipſius Dei bonitas in juſtorum meritis egregie relucens; immo in eis aſfulgent & gratia, & miſericordia, & juſtitia: gratia quidem, quatenus ipſa eſt totius meriti principium: miſericordia, in quantum gratia gratis datur, & conceditur: juſtitia denique, ſuppoſitis enim & gratia & Dei de remuneranda actione hominis juſti pacto, opus creatum ſufficientem habet cum præmio proportionem, adeoque vita æterna ex juſtitia tribuitur. In hoc ſane Deus habet ad extra gloriam magnam, quæ quidem ab Ambroſio definitur, clara Dei cum laude notitia: Etvero, omnia ejus attributa tum in prædeſtinatione tum in glorificatione Sanctorum mirum in modum collucere videntur, juxta illud Pſal. 63. 8. *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*. Cæterum actio Dei ad intra non habet alium terminum præter Deum ipſum, non alium quam eſſentiam, quam perſonas ineffabiles, quam mira attributa: actio vero ad extra tranſiens, habet quidem pro motivo generali gloriam Dei, pro ſpeciali vero ſeu particulari, creaturam beatificandam & glorificandam. Igitur prædeſtinatio habet pro motivo bonitatem quidem divinam, ſed quatenus hominis connotat merita, ſeu per merita

juſti

juſti ad extra ſeſe diffundentem & ad Sanctorum gloriam ſe terminantem. Igitur abſque læſione juris divini, prædeſtinatio datur poſt prævisa merita.

Inſtabis. Actio divina prædeſtinans ſecundum ſe ſpectata divinam habet pro motivo bonitatem: igitur & ut fertur ad extra. Probatur conſequentia: primo, quia actus interior & exterior ſpecificantur ab eodem objecto & motivo, ſiquidem exterior eſt interioris expreſſio. Secundo, alias ſequeretur actum Dei prædeſtinantis ſpecificari a meritis creaturæ, ſed abſurdum conſequens, ergo & antecedens. Probatur minor. Specificatum dependet a ſpecificativo; ſed implicat actionem divinam dependere a creatura, ſcilicet a meritis. Igitur & implicat ſpecificari a creatura quantumvis bona & ſancta.

Reſpondeo diſtinguendo; actio Dei prædeſtinantis in abſtracto ſpectata, divinam habet pro motivo bonitatem, concedo; in concreto ſumpta, ſubdiſtinguo; habet bonitatem relativam & connotantem creaturas quibus vult ſe communicare, concedo; ſecus, nego. Actio prædeſtinans poteſt conſiderari in abſtracto & in concreto: in abſtracto quidem, quatenus eſt actio divina, ſic ad ſolam bonitatem Dei terminatur & per eam movetur: in concreto vero quatenus agit ad extra; ſic dicit bonitatem relativam variis modis in creaturis emicantem: bonitas iſto modo ſpectata eſt motivum prædeſtinationis, quæ cum terminetur ad extra, ubique habet motivum ad extra, ſcilicet merita prævisa. Unde diſtinguo conſequens; actio prædeſtinans ut terminatur ad extra, habet bonitatem relativam & in meritis refulgentem pro motivo, concedo. Bonitatem ſecundum ſe & in abſtracto ſumptam, nego. Etvero quare actio Dei dicitur prædeſtinans & a reprobante ſecernitur, nonne quia Deus habet in electorum meritis ſpeciale dandi gloriam motivum, quod non habet in reprobis? Igitur merita prævisa ſunt motivum electionis, quatenus prædeſtinatio terminatur ad objectum individuale, ſcilicet ad gloriam, Petri v. g. debet igitur & in ipſo habere motivum individuale, quod certe non eſt aliud niſi bonitas divina connotans merita.

Ad primam probationem diſtinguo; actus prædeſtinationis ad extra ſpectatus ſpecificatur a bonitate relativa quæ connotat merita, concedo; a bonitate interiori & in abſtracto ſumpta, nego. Actus prædeſtinans ex parte Dei & ad intra, habet quidem bonitatem divinam pro motivo, ſed relativam: ſed bonitatem quæ vult ad extra ſe diffundere: & ſic actus exterior & interior prædeſtinationis reſpiciunt merita, ideſt, actus prædeſtinans ex parte Dei connotat merita, ex parte vero creaturæ dicit ipſa merita ut moventia Deum ad aliquem prædeſtinandum.

Ad ſecundam probationem, diſtinguo ſequelam; actio prædeſtinans ſpecificaretur a meritis quatenus referunt divinam bonitatem, concedo: a meritis ſecundum ſe ſumptis, nego. Non eſt inconveniens actionem Dei virtualiter tranſeuntem ſpecificari ab aliquo creato, propter duo. Primo, quia ſpecificatur a creatura ut refert aliquam Dei perfectionem in ea relucentem, ſic enim non eſt ſpecificari a creatura, ſed a ſumma bonitate prout ad extra diffunditur: ſecundo, quia tota dependentia ſe tenet ex parte creaturæ quæ accipit a bonitate quidquid eſt; unde ſublimitas eſt ſolius Dei.

Rurſus inſtabis. Amor Dei non ſupponit bonitatem in rebus, ſed eam infundit, ut creaturas reddat congrua ſuæ amicitiæ objecta. Ergo prædeſtinatio eſt ante prævisa merita, nec aliud habet præter bonitatem divinam motivum, ſiquidem eſt actus ſummi erga hominem amoris, adeoque non ſupponit merita Deus prædeſtinans, nec operum bonitatem. Confirmatur: ipſa bona opera ſunt effectus prædeſtinationis, enimvero prædeſtinatio definitur præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur; unde igitur meritum? a gratia præparata prædeſtinato ut bona operetur, ut ſic perſeveret ac perveniat ad gloriam: porro nullus effectus præſupponitur cauſæ ſuæ: igitur nec merita prædeſtinationi: ergo prædeſtinatio eſt ante prævisa merita.

Reſpondeo diſtinguendo; amor Dei non ſupponit omnem bonitatem in rebus, concedo; aliquam, nego. Amor Dei infundit gratiam & ea nos reddit congrua ſuæ amicitiæ objecta; unde electio ad gra-

gratiam eſt gratuita, quod innuit Apoſtolus Eph. 1. 4. dicens: *Elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, ut eſſemus Sancti*: Sed ſuppoſita gratia præveniente, ſuppoſita & efficaci qua peccator pervenit ad juſtificationem, ſuppoſita denique gratia ſanctificante qua homo Deo gratus fit, poteſt bona opera facere; Deus autem ea prævidet, & ab eiſdem determinatur ad dandam gloriam, non quod ſit aliqua indeterminatio in Deo, ſed quia ab æterno cuncta præſciens, voluit dare gloriam hominibus propter merita.

Ad confirmationem diſtinguo; merita ſunt effectus prædeſtinationis adæquate ſumptæ, concedo; inadæquate ſpectatæ, ſubdiſtinguo; radicaliter, concedo; formaliter, nego. Prædeſtinatio adæquate ſumpta dicit primam gratiam quæ eſt principium meriti, & ſub iſto reſpectu eſt cauſa meritorum; ſi vero inadæquate ſumatur & pro ordinatione ad gloriam; merita ſub iſto reſpectu ſunt cauſa prædeſtinationis motiva, quandoquidem movent Deum ad eligendum & ordinandum aliquem ad gloriam; quia tamen gratia eſt radix meriti, poſſet dici in iſto ſenſu prædeſtinationem etiam inadæquate ſumptam eſſe cauſam meritorum, ſed non formaliter & proxime. Cæterum, non eſt inconveniens unum effectum prædeſtinationis eſſe cauſam alterius.

Solutio eſt D. Thomæ qui hic 1. p. q. 23. ar. 5. ſic loquitur: " Dicendum eſt „ ergo, quod effectum prædeſtinationis conſiderare poſſumus dupliciter. Uno modo in particulari: & ſic nihil prohibet aliquem effectum prædeſtinationis „ eſſe cauſam & rationem alterius. Poſteriorem quidem prioris ſecundum rationem cauſæ finalis: priorem vero „ poſterioris ſecundum rationem cauſæ „ meritoriæ quæ reducitur ad diſpoſitionem materiæ, ſicut ſi dicamus quod „ Deus præordinavit ſe daturum alicui „ gloriam ex meritis; & quod præordinavit ſe daturum alicui gratiam, ut „ mereretur gloriam. „ Quibus verbis S. Doctor manifeſte docet prædeſtinationem etiam intentivam inadæquate ſumptam eſſe poſt prævifa merita, licet adæquate ſpectata non ſit, unde poſt verba laudata ſubjungit: " Alio modo poteſt „ conſiderari prædeſtinationis effectus in „ communi. Et ſic impoſſibile eſt, quod „ totus prædeſtinationis effectus in communi habeat aliquam cauſam ex parte „ noſtra. „

Repones. Ibidem D. Thomas ſic diſcurrit: " Fuerunt alii, qui dixerunt, „ quod merita ſequentia prædeſtinationis „ effectum, ſunt ratio prædeſtinationis: „ ut intelligatur quod ideo Deus det gratiam alicui, & præordinavit ſe ei daturum, quia præſcivit eum bene uſurum gratia. Sicut ſi rex det alicui „ militi equum quem ſcit eo bene uſurum. Sed iſti videntur diſtinxiſſe inter „ id quod eſt ex gratia, & id quod eſt „ ex libero arbitrio: quaſi non poſſit eſſe idem ex utroque. Manifeſtum eſt „ autem, quod id quod eſt gratiæ, eſt „ prædeſtinationis effectus: & hoc non „ poteſt poni ut ratio prædeſtinationis, „ cum hoc ſub prædeſtinatione concludatur. „ Igitur ex D. Thoma prædeſtinatio etiam inadæquate ſumpta non poteſt eſſe poſt prævifa merita, quandoquidem merita etiam ut virtute gratiæ producta, ſunt effectus prædeſtinationis.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens; prędeſtinatio ex parte effectus non poteſt eſſe poſt prævifa merita ſeparando id quod eſt ex gratia & libero arbitrio, concedo; utrumque ſumendo, ſubdiſtinguo; in communi ſumpta, concedo; in particulari ſpectata, nego. Solutio eſt ipſius D. Thomæ, qui negat prædeſtinationem eſſe poſt prævifa merita ſeparando id quod eſt ex libero arbitrio, & id quod eſt a gratia; ſequeretur enim liberum arbitrium ſecundum ſe & abſque gratiæ auxilio influere in prædeſtinationem, quod eſt Pelagianum: igitur effectus prædeſtinationis ſpectari debet prout a gratia ſimul & a libero arbitrio procedit: hinc ſequitur prædeſtinationem in communi & adæquate ſumptam non eſſe ex prævifis meritis, ſiquidem incipit a prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis: ſecus ſi in particulari & inadæquate ſumatur. Unde ſic concludit ibidem D. Thomas: " Dicendum eſt „ ergo, quod effectum prædeſtinationis „ conſiderare poſſumus dupliciter. Uno „ modo in particulari: & ſic nihil prohibet aliquem effectum prædeſtinationis eſſe cauſam & rationem alterius, „ &c. „

Perſiſtes. Prius eſt finem intendere quam media, ſed vita æterna eſt finis, media vero ſunt & bona opera & merita ex gratia promanantia: igitur Deus vult gloriam Sanctorum ante præviſa merita. Confirmatur: bona opera ſunt ipſius prædeſtinationis effectus: quinimmo ipſa ſunt & prædeſtinata & dona Dei, ut paſſim docet B. Auguſtins. Igitur prædeſtinatio eſt ante præviſa merita.

Reſpondeo diſtinguendo; prius eſt agens velle finem in genere & ſecundum ſe voluntate antecedenti, concedo; in particulari & voluntate conſequenti, nego. Deus, teſte Apoſtolo, teſte Auguſtino, Proſpero, & D. Thoma vult & omnes ſalvos fieri, voluntate antecedenti, vult omnes vivere vita æterna ante præviſa merita noſtra propter Chriſti paſſionem & ſatisfactionem, ſed in particulari & voluntate conſequenti, vult homines ſalvos fieri efficaciter per merita, vult eos ſolum vivere in æterna beatitudine qui bene operantur, prædeſtinatio autem a voluntate efficaci promanat, a voluntate quæ attendit ad omnia, a voluntate quæ prædeſtinando vult gloriam electis reduplicative ut coronam & præmium: igitur poſt præviſa merita, dicente Apoſtolo: *Non coronabitur, niſi qui legitime certaverit*. Et certe videtur hic eſſe genuinus tum Scripturæ, tum SS. Doctorum, etiam Auguſtini, etiam D. Thomæ ſenſus.

Reſpondeo 2. cuncta in confirmatione allata probare ſolummodo prædeſtinationem ad gratiam eſſe ante præviſa merita, quod ultro fatemur: Etvero unde ſunt prædeſtinationis effectus, unde ipſa bona opera & prædeſtinata & dona Dei: niſi quia gratia a qua procedunt, eſt gratuita?

Reſpondeo 2. ad confirmationem diſtinguendo: bona opera ſunt effectus prædeſtinationis adæquate ſumptæ, ſic enim ſpectata primam involvit gratiam, eamque gratuitam, a qua ut a primo totius meriti fonte fluunt bona opera, concedo; ſunt effectus prædeſtinationis inadæquate ſumptæ, nego. Sub iſto reſpectu prædeſtinatio involvit nedum gloriam, ſed & bona opera, unum autem prædeſtinationis medium, teſte D. Thoma, poteſt eſſe cauſa alterius, ſicut diſpoſitio materiæ eſt cauſa formæ: igitur merita in hoc ſenſu ſunt cauſæ gloriæ retribuendæ. Poteſt utique dici cum Leſſio ſeſſ. 6. de præd. pag. 591. Prædeſtinationem active & ex parte Dei etiam inadæquate ſumptam eſſe omnium cauſam meritorum, quatenus gratia a qua promanant merita eſt effectus amoris quo Deus ſuas proſequitur creaturas & dat omnibus poſſe ſalvari; quod autem inchoata illa bona Dei voluntas uberiores gratias multis deneget, & quæ dedit non ſint de facto efficaces, multum illi diſplicet, & ideo ſua culpa ab electione ad gloriam fruſtrantur.

Ad ſecundam inſtantiam, diſtinguo pariter: bona opera ſunt prædeſtinata, id eſt, a Deo decreta, quia ab ipſo ut a prima cauſa profluunt, concedo: ſunt a libero arbitrio independentia, nego. Alias mere paſſive ſe haberet quod nemo catholicus concedere poteſt. Porro in eo ſolum ſenſu dicuntur ab Aug. prædeſtinata, quia ſunt a Deo ut a cauſa, ſecus vero peccata quæ quidem propter hoc dicuntur præſcita, nuſquam vero prædeſtinata.

Ad tertiam inſtantiam ſimiliter diſtinguo: bona opera ſunt dona Dei in radice, videlicet in gratia a qua promanant, concedo; ſunt dona Dei a libero arbitrio independentia, nego. Sicut igitur qui accepit quinque talenta & alia quinque lucratus eſt, ſuper multa, teſte Domino, conſtituitur, ſic qui gratia adjuvante operatur bonum, utique & promeretur gloriam. Deus autem cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, hunc bonum gratiæ uſum præſciens, fideles elegit ad vitam æternam capeſſendam.

Inſtabis de novo. Hoc poſito, jam gratia non eſt per ſe efficax, ſed conſequens eſt contra Auguſtinum, Proſperum, D. Thomam, ergo, &c. Probatur antecedens: poſita prædeſtinatione poſt præviſa merita, efficacia prædeſtinationis pendebit a libero arbitrio, quatenus merita ſunt ab ipſo. Ergo poſita prædeſtinatione poſt præviſa merita, gratia non erit per ſe efficax.

Reſpondeo 1. Multos graves Theologos & quidem maxime orthodoxos tenere gratiam eſſe efficacem ſolum per conſenſum liberi arbitrii a gratia adjuti, immo & qui propugnant gratiam eſſe per

ſe efficacem, non excludunt liberi arbitrii cooperationem, ſed totis viribus illam juxta mentem Concilii Tridentini defendunt: unde præciſis decretis præmoventibus, utraque opinio in idem videtur coincidere. Enimvero ponentes gratiam eſſe efficacem per ſe, admittunt liberi arbitrii cooperationem, ita ut actus bonus procedat a gratia & a libero arbitrio prius per gratiam moto, tanquam a cauſa adæquata: ex alia parte qui docent gratiam eſſe efficacem per liberi arbitrii conſenſum, volunt liberum arbitrium ab ipſa gratia adjuvari, & ſic in utraque opinione ſalvatur dogma neceſſitatis gratiæ.

Reſpondeo 2. negando ſequelam, manet enim ſemper gratiam ex ſe habere virtutem ad actum bonum, illamque a voluntate humana non mutuari, ſed potius ipſam voluntatem a gratia adjuvari: ad probationem, diſtinguo antecedens; efficacia prædeſtinationis in communi pendebit a libero arbitrio, nego. In particulari, ſubdiſtinguo; pendebit ut a cauſa cooperante, concedo; ita ut gratia ab ipſo habeat virtutem ad agendum, nego. Scriptum eſt enim, *præparatur voluntas a Domino*, per gratiam ſcilicet prævenientem, applicetur vero ad opus & adjuvetur per efficacem, juxta illud Jerem. 30. 21. *Applicabo eum & accedet ad me*.

Objicies 2. Prædeſtinatio eſt electio & amoris Dei ſpecialis magnum argumentum; ita docent SS. Auguſtinus & Thomas, ſubſcribunt & alii ſancti Doctores. Sed in hypotheſi quod ſit poſt præviſa merita, jam non eſt gratia admodum ſpecialis: & probatur: hoc ſemel ſuppoſito, juſtus per ſua merita Deum ad illum pro gloria eligendum nedum movet, ſed & compellit atque determinat: igitur ſi prædeſtinatio eſt poſt præviſa merita, non eſt amoris Dei prærogativa, quandoquidem in iſta ſententia ſecundum uniuſcujuſque merita illam fieri conſtat.

Reſpondeo negando minorem: ad probationem diſtinguo, quilibet poſita prædeſtinatione poſt præviſa merita determinat electionem ſuppoſita prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis, immo & ſuppoſita etiam providentia extraordinaria vitam feliciter terminante, concedo: his omnibus non præſuppoſitis, nego. Prædeſtinatio poteſt ſpectari dupliciter, primo quidem in communi, deinde vero in particulari. Spectata in communi & adæquate eſt gratia ſane ſpecialiſſima; quatenus ſcilicet incipit a prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis, continuatur per gratiarum ſeriem uberrimam, & terminatur per perſeverantiæ donum quod mortem cum charitate conjungit: ſpectata inadæquate etiam eſt gratia mirabilis, nimirum ut terminum ſalutis œconomiam claudentem importat: & quidem propter duo. Primo quidem quia ad hoc requiritur non una aut altera gratia, ſed multitudo & abundantia auxiliorum, tum ad vincendas infinitas prope tentationes, maxime mortis quæ eſt omnium maxima, majorem enim charitatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, tum ad præcepta adimplenda uſque ad vitæ finem. Secundo, quia eſt opus Providentiæ admodum ſpecialis, quæ ita diſponat cauſas ſecundas, ut adſit copia Confeſſoris pro conſcientia purganda, ut mors adveniat tempore quo peccator dolet de offenſis Deo illatis; quod quidem inſinuat Concilium Tridentinum cum dicit perſeverantiam eſſe donum Dei ſpeciale, conſequenter & prædeſtinationem quæ ab illa habet vitæ æternæ infallibilitatem. Hoc ipſum de perſeverantia ante Tridentinum definierat Arauſicanum ſecundum Can. 10. his verbis: *Adjutorium Dei etiam renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare*. Igitur tametſi prædeſtinatio propugnetur poſt præviſa merita, manet ſemper eam eſſe gratiam ſpecialem, immo ſpecialiſſimam.

Quid plura? Dilectio ſpecialis Dei erga electos in multis apparet: primo quidem in Beatiſſima Virgine, in Beato Joanne Baptiſta, in Apoſtolis & ſimilibus qui ad magnam gloriam ante præviſa merita electi ſunt. Hinc & prædeſtinati per excellentiam dicuntur: deinde in cæteris electis qui quamvis poſt præviſa merita in gloriam ordinati, gratias tamen præ cæteris tum intrinſecas, tum extrinſecas recipiunt uberiores. Intrinſecas quidem, puta gratias prævenientes majores, extrinſecas vero, alii enim præmatura mor-

te, alii vocatione ad religionem & conſiliorum profeſſioue ſubtrahuntur a perverſitate ſæculi & damnatione, his omnibus ſic concinnatis, prædeſtinationem poſt prævifa merita defendere ſicut ſuave ſic æquum & conveniens eſt, dicente D. Thoma hic 1. p. q. 23. ar. 5. " Nihil „ prohibet aliquem effectum prædeſtina„ tionis, eſſe cauſam & rationem alte„ rius. Poſteriorem quidem prioris ſe„ cundum rationem cauſæ finalis: prio„ rem vero poſterioris ſecundum ratio„ nem cauſæ meritoriæ. „

Inſtabis: Prædeſtinatio eſt præparatio mediorum, & quidem infallibilium, eſt enim præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur: ſed Deus dat electis media illa infallibilia, gratias ſcilicet efficaces, quia electi ſunt vi prædeſtinationis, alias prædeſtinatio non eſſet præparatio mediorum infallibilium; eadem vero negat reprobis, quia non ſunt electi; igitur prædeſtinatio eſt ante præviſa merita, quandoquidem iſta mediorum præparatio cuncta antecedit merita, immo eſt meritorum cauſa, ut jam dictum eſt.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Deus dat media electis efficacia quæ denegat reprobis, eo quod iſti ponant obicem, concedo; ſecus, nego. Deus vult omnibus vitam æternam quatenus vult omnes ſalvos fieri, & ideo dat omnibus media ad hunc finem conducentia: uberiora quidem aliquibus, ſed nihil ad negotium prædeſtinationis, manet enim ſemper eſſe poſt præviſa merita; prima ratio ea eſt, quia ſi carent mediis efficacibus ad ſalutem conſequendam, ſua carent culpa, eo quod ponant obicem. Secunda, idem dicimus de his qui fruſtrantur gratiis ſufficientibus uberioribus. Facienti enim quod in ſe eſt viribus gratiæ Deus non denegat uberiorem & converſionis effectricem. Ita D. Thomas 1. 2. q. 107. unde q. 14. de verit. a. 11. ad 1. ſic loquitur: " Dicendum quod non ſequitur „ inconveniens, poſito quod quilibet te„ neatur aliquid explicite credere, ſi in „ ſylvis, vel inter bruta animalia nutria„ tur. Hoc enim ad divinam Providen„ tiam pertinet, ut cuilibet provideat „ de neceſſariis ad ſalutem, dummodo „ ex parte ejus non impediatur. Si quis „ in ſylvis vel inter bruta animalia enu„ tritus, ductum rationis ſequeretur in „ appetitu boni & fuga mali, certiſſime „ tenendum eſt quod Deus, vel per in„ ternam inſpirationem revelaret ea quæ „ ſunt ad credendum neceſſaria, vel ad „ eum fidei prædicatorem aliquem diri„ geret. „ Igitur quidam majores præ cæteris gratias habent, & hoc ex præviſione majoris laboris atque fidelitatis. Deus igitur præſcit quod majora quidam habituri ſint merita præ cæteris, & ideo ad majorem prædeſtinat gloriam. Quid clarius? quid juſtius & magis conſentaneum?

Inſiſtes. Diſcretio electorum incipit a prima gratia, ſed illa eſt ante præviſa merita. Igitur & prædeſtinatio, quæ eſt diſcretio electorum a reprobis.

Reſpondeo diſtinguendo; diſcretio electorum incipit a prima gratia connotante merita quorum eſt principium, concedo; non connotante, nego. Prima gratia datur ad liberum arbitrium adjuvandum ut cooperetur, per cooperationem vero producitur meritum. Quod autem prima gratia connotet & cooperationem & meritum, & juſtificationem & gratiam etiam ſanctificantem, quod diſcretio electorum incipiat a prima gratia non ſecundum ſe ſumpta, ſed ut illa omnia connotat, patet, ex eo quod prima gratia detur etiam reprobis, immo, Judas maximam habuit, & tamen ita reprobus fuit, ut melius fuiſſet, ſi natus non fuiſſet homo ille. Igitur prædeſtinatio ſeu diſcretio a prima quidem gratia incipit, non quacumque, verum ab ea quæ connotat & cooperationem & merita.

Adhuc inſtabis. Prædeſtinatio finalem importat perſeverantiam, definitur enim ab Auguſtino (præparatio mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur) ſed perſeverantia non cadit ſub meritum: igitur nec prædeſtinatio.

Reſpondeo primo. Perſeverantiam virtutem qua quis in bono perſeverat, cadere ſub meritum: Et vero qui bonum operatur opus, novam promeretur gratiam qua aliud rurſus operetur, & per iſtud iterum atque iterum novam qua declinet magis ac magis atque ſemper a malo & faciat bonum: nec deſunt qui aſſe-

aſſerant perſeverantiam etiam finalem poſſe cadere ſub meritum etiam de condigno, ſi pro gratiis tantum interioribus ad eam conducentibus ſumatur: noſtri vero Thomiſtæ cum D. Th. propugnant cadere ſub meritum duntaxat de congruo & quidem quoad gratias interiores, & etiam exteriores illam producentes, quatenus æquum eſt, inquiunt, ut Deus alias ex ſe bonus & optimus in hoc adimpleat deſiderium juſtorum qui ejus in exequendis mandatis tenuerunt voluntatem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: prædeſtinatio adæquate ſumpta importat perſeverantiam finalem, concedo; inadæquate ſumpta, nego. Sic enim ſolum dicit electionem ad gloriam, quæ quidem cadere ſub meritum & Scripturæ ſacræ & Patres, maxime Græci certatim prædicant. Porro quæſtio præſens tantummodo de decreto ad gloriam movetur.

Inſurges de novo: eodem prope modo ratiocinandum eſt de prædeſtinatione adultorum ac de prædeſtinatione puerorum poſt baptiſma e vita migrantium; ſed pueri iſti prædeſtinantur ante præviſa merita, ergo & adulti.

Reſpondeo negando paritatem. Pueri enim immediate poſt baptiſmum morientes habent regnum cœlorum jure hæreditatis: adulti vero jure hæreditatis & acquiſitionis, unde non implicat iſtos illam poſt præviſa merita habere.

Cæterum omnes Theologi orthodoxi conveniunt in eo quod prædeſtinatio dependeat in executione a meritis, juxta illud Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum Cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, &c.* Quibus verbis regnum Cœlorum promittitur virtutum operibus. Conveniunt etiam in iſto ſecundo puncto, quod prædeſtinatio ad gratiam ſit pure gratuita, ſiquidem eſt de fide primam gratiam eſſe in nobis ſine nobis, quinimmo, etiam conveniunt perſeverantiam eſſe gratiam ſpecialem, juxta Tridentini Concilii effatum, per hanc ſiquidem homo figitur immobiliter in bono; denique nullus dicet, gratiam perſeverantiæ ut importat providentiam exteriorem diſponentem cauſas ut afferant mortem tempore quo peccator conteritur, cadere ſub meritum de condigno: hinc ſequitur prædeſtinationem inadæquate ſumptam, ſalvo omni jure, rationabiliter ſimul & ſuaviter defendi poſſe poſt præviſa merita.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Prædeſtinatio recte defenditur a multis poſt præviſa merita.

Primo. Utrumque Teſtamentum huic aſtipulatur opinioni, quandoquidem & Deus per Prophetas, & Chriſtus Dominus in Evangelio vitam promittunt æternam bona facientibus, quod quidem momentum ſane paucis ſed efficaciſſimis verbis concludit B. Petrus dicens: *Satagite ut per bona opera certam veſtram vocationem faciatis*.

Secundo. Concinunt Patres tum Græci, tum Latini. Origenes hom. 14. in Num. Baſilius hom. in Pſal. 29. ipſe Aug. l. 1. ad Simpli. quinimmo & D. Thomas 1. p. q. 23. articulo quinto ubi dicit, unum effectum prædeſtinationis poſſe eſſe alterius effectus cauſam, merita cauſam gloriæ ſeu vitæ æternæ.

Tertio. Ratio a priori & ne dicam demonſtrativa ea eſt. Prædeſtinatio a voluntate Dei conſequente promanat quæ ad ſingulas attendit circumſtantias. Igitur reſpicit ad bona opera: alias ſi foret ante præviſa, non conſequens, ſed voluntas antecedens omnia operaretur.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

Primo. Multa ex Scripturis eruuntur argumenta, quibus probatur & declaratur Deum ſecundum miſericordiam ſuam ſalvos nos facere; ſed quis non intelligat, ejuſmodi auctoritates ſpectare Dominicam incarnationem qua Chriſtus gratis nos redemit: at ſuppoſita gratia meritorum Chriſti comparata juſtus poteſt multa operari bona opera, quorum intuitu Deus illum ad gloriam prædeſtinet æternam.

Secundo. Patres & ſancti Doctores propugnant, ſed potiſſimum Sanctus Auguſtinus, electionem eſſe ſecundum propoſitum. Reſpondemus S. Doctorem loqui de electione & prædeſtinatione ad gratiam

tiam, quam quidem eſſe ante prævifa merita nemo Catholicus diffitebitur.

Tertio. Non negamus ſummum & mirabilem rerum opificem, prius attendere ad finem quam ad media, ideſt, primario quidem reſpicere finem, videlicet ſemetipſum: ſed ſimul & ſecundario decretum prædeſtinationis connotat opera bona, quibus Deus movetur, ut gloriam decernat pro aliquo.

SECTIO TERTIA.

Utrum S. Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, & de Dono Perſeverantiæ agat de prædeſtinatione ad gratiam vel ad gloriam.

QUONIAM diſceptatur in ſcholis de prædeſtinatione Sanctorum ad gloriam, quam quidem alii ante prævifa merita, alii vero poſt prævifa merita fieri contendunt: Et omnes S. Auguſtinum ut Doctorem gratiæ eximium audire, immo & in ſuas trahere partes gloriantur, operæpretium eſt tanti Doctoris mentem aperire. Quia vero ejus auctoritas maxime ex libris de Prædeſtinatione Sanctorum, & de Dono perſeverantiæ deducitur, breviter & compendioſe quodlibet caput fideli calamo explanare juvat, ne locus avulſus, ut ſæpe fit, detorqueatur in ſenſum ab auctore prorſus alienum. Quo quidem facto, relinquimus & pietati & fidelitati benevoli Lectoris judicare de genuino atque germano ſenſu D. Auguſtini, ut pace inter Theologos compoſita, omnes pro ſola fidei defenſione contra hæreticos decertent, vincant, atque triumphent. Sed ut lux B. Auguſtini creſcat ad perfectam uſque diem, & Lucifer qui neſcit occaſum, oriatur in cordibus noſtris, ex lectione librorum in quibus S. Doctor cuncta quæ ſpectant gratiam Chriſti aut diſcutit, aut ſaltem magna ex parte delineat; obſervationes tum circa gratiæ efficaciam, tum circa ejuſdem cum libertate concordiam ac ſuavitatem faciemus, ut qui voluerit eſſe dignus & verus Auguſtini diſcipulus, perfectus utique ſit homo Dei, fideliſſimus & obſequentiſſimus Eccleſiæ filius, atque ſubditus. Cæterum non eſt animus ſententiam de prædeſtinatione ante prævifa merita a nobis ſupra expoſitam proſcribere, ſed ſolum oſtendere ex libris D. Aug. de præd. SS. & de dono perſev. non ſatis probari. Obſervandum eſt prædeſtinationem ſumi poſſe dupliciter, ſcilicet adæquate & inadæquate. Primo modo dicit præparationem omnium mediorum; & ſic conſiderata involvit fidem, & perſeverantiam finalem, quæ quidem dona ſunt pure gratuita. Secundo modo ſpectata dicit ordinem ad gloriam per bona opera comparandam. Et de prædeſtinatione ſic currit difficultas, pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Sanctus Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione Sanctorum tractat ex profeſſo de prædeſtinatione ad gratiam adverſus Semipelagianos, ut eis probet gratiam primam & fidei eſſe mere gratuitam.

Hoc momentum probatur diſcurrendo per cuncta libri de Prædeſtinatione Sanctorum capita.

CAPUT PRIMUM.

Sic igitur Auguſtinus incipit numero primo. “ Ego autem quamvis me moleſte ferre confitear, quod divinis eloquiis quibus Dei gratia prædicatur, quæ omnino nulla eſt, ſi ſecundum merita noſtra datur, tam multis manifeſtiſque non creditur: veſtrum tamen ſtudium fraternamque dilectionem, filii cariſſimi Proſper & Hilari, qua eos qui tales ſunt, ita non vultis errare, ut poſt tot libros de hac re vel Epiſtolas meas, adhuc me deſideretis hinc ſcribere, tantum amo, quantum non poſſum dicere; & tantum me amare, quantum debeo, non audeo dicere. Quapropter ecce reſcribo vobis, &c. ”

Pergit n. 2. & exponit quorumdam Maſſilienſium diſpoſitionem, qui propius ad ſaniorem doctrinam accedere videbantur. “ Pervenerunt autem iſti fratres noſtri, pro quibus ſollicita eſt pia charitas veſtra, ut credant cum Eccleſia Chriſti, peccato primi hominis obnoxium naſci genus humanum,

„ num, nec ab iſto malo niſi per ju-
„ ſtitiam ſecundi hominis aliquem libera-
„ ri. Pervenerunt etiam, ut præveniri
„ voluntates hominum Dei gratia fatean-
„ tur, atque ad nullum opus bonum vel
„ incipiendum, vel perficiendum ſibi
„ quemquam ſufficere poſſe conſentiant.
„ Retenta ergo iſta in quæ pervenerunt,
„ plurimum eos a Pelagianorum errore
„ diſcernunt. Proinde ſi in eis ambu-
„ lent, & orent eum qui dat intelle-
„ ctum, ſi quid de prædeſtinatione ali-
„ ter ſapiunt; ipſe illis hoc quoque re-
„ velabit. „

OBSERVATIONES.

In iſto capite tria notanda ſunt. Primo quidem gratiam non dari meritis naturæ, ut habetur numero 1. Secundo, Maſſilienſes deflexiſſe a Pelagianorum errore, agnoſcendo peccatum originale, & quaſi convictos apparere de neceſſitate gratiæ prævenientis ad bona opera. Tertio, S. Auguſtinum manere pendulum circa Maſſilienſium doctrinam de prædeſtinatione. Prædeſtinationis quæſtionem ſane non movet de prædeſtinatione ad gloriam, ſed ad gratiam quam meritis naturæ non dari propugnat; etſi forte loquatur de prædeſtinatione ad gloriam, eſt per ordinem ad fidem a qua ſumit exordium, quam quidem fidem a natura ortum ducere contendebant Semipelagiani, ut clarius patebit ex dicendis. Iſta tria momenta pertractat S. Aug. n. 2. ut patet ex textu.

C A P U T II.

Proſequitur Aug. n. 3. " Prius itaque
„ fidem qua Chriſtiani ſumus, donum
„ Dei eſſe debemus oſtendere . . . ſed
„ nunc eis reſpondendum eſſe video,
„ qui divina teſtimonia, quæ de hac re
„ adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut
„ noverimus ex nobis quidem nos habe-
„ re ipſam fidem, ſed incrementum ejus
„ ex Deo: Et n. 4. Sed contra cur non
„ potius audimus, *Quis prior dedit ei, & retribuetur illi?* Rom. 11. 15. Et n. 5.
" Et ideo commendamus iſtam gratiam,
„ quæ non datur ſecundum aliqua me-
„ rita, ſed efficit omnia bona meri-
„ ta. Non quia idonei ſumus, *inquit*, co-
„ gitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis,
„ ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt . . .
„ unde in omni opere bono & incipien-
„ do, & perficiendo ſufficientia noſtra
„ ex Deo eſt. „ 2. *Cor.* 3. 5.

OBSERVATIONES.

Ex dictis D. Auguſt. n. 3. patet Maſſilienſes quorum laudat bonas ad fidem diſpoſitiones, nondum tamen eo perveniſſe, ut crederent initium fidei eſſe independens a naturæ meritis, unde totis viribus probat & teſtimoniis Scripturæ, & rationibus ex eis deductis, fidem ita eſſe Dei donum, ut nequidem cogitatio in credendo poſſit eſſe a nobis, quia inquit ex Apoſtolo, *ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, ita habetur n. 4. quibus claret Maſſilienſes nondum ad fidei ſcopum perveniſſe: altum eſt in hoc capite de prædeſtinatione ad gloriam ſilentium.

C A P U T III.

Primo. Enarrat S. Auguſtinus errore Semipelagianorum ſe quondam detentum fuiſſe; poſtea refert quæ ſcripſerat l. 1. retrac. c. 23. n. 3. hic n. 7. ait. *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui*. Malac. 1. 2. " Ad hoc perduxi ratiocinationem ut
„ dicerem, non ergo elegit Deus opera
„ cujuſquam in præſcientia, quæ ipſe
„ daturus eſt, ſed fidem elegit in præ-
„ ſcientia, ut quem ſibi crediturum eſſe
„ præſcivit, ipſum elegerit, cui Spiri-
„ tum ſanctum daret, ut bona operando
„ etiam vitam æternam conſequeretur.
„ Nondum diligentius quæſiveram, nec
„ adhuc inveneram, qualis ſit electio
„ gratiæ: de qua idem dicit Apoſtolus
„ *Rom.* 11. 5. reliquiæ per electionem
„ gratiæ ſalvæ factæ ſunt, quæ utique
„ non eſt gratia, ſi eam merita ulla
„ præcedant: ne jam quod datur, non
„ ſecundum gratiam, ſed ſecundum debi-
„ tum, reddatur potius meritis, quam
„ donetur . . . Noſtrum eſt enim credere
„ & velle, illius autem dare credenti-
„ bus & volentibus facultatem bene ope-
„ randi per Spiritum ſanctum per quem
„ charitas diffunditur in cordibus noſtris:
„ verum eſt quidem, ſed eadem regula,
„ & utrumque ipſius eſt, quia ipſe præpa-

„ rat voluntatem, & utrumque noſtrum, „ quia non fit niſi volentibus nobis. „

OBSERVATIONES.

S. Auguſtinus declarat in iſto textu ex l. 1. retr. c. 23. deſumpto, ſe loqui de electione ad gratiam quam crediderat dari ex præſcientia & prævisione meritorum naturæ; quæ quidem omnia explodit, eo quod gratia non foret gratia, ſed quid debitum. Ibi etiam aperto calamo defendit liberum arbitrium, dicendo credere & velle, eſſe a nobis volentibus & cooperantibus. Ibi quoque indigitat gratiam ſufficientem, cum dicit voluntatem præparari a Domino.

CAPUT IV.

Perſeverat S. Auguſtinus & novas adducit in hoc capite probationes tum ex S. Cypriano, tum ex Scriptura ſacra deſumptas, ut oſtendat nequidem initium fidei eſſe a nobis, quia de nihilo poteſt gloriari homo, & ſic concludit caput n. 8. " Non ſinit quemquam fidelium dicere, habeo fidem quam non accepi. „ Reprimitur omnino his Apoſtolicis „ verbis tota hujus reſponſionis elatio. „ Sed ne hoc quidem poteſt dici: quamvis non habeam perfectam fidem, ha„ beo tamen ejus initium, quo in Chri„ ſtum primitus credidi. Quia & hic „ reſpondetur: quid autem habes quod „ non accepiſti? Si autem & accepi„ ſti, quid gloriaris quaſi non accepe„ ris? „

OBSERVATIONES.

S. Auguſtinus nullam in hoc capite facit de prædeſtinatione mentionem, ſed ſemper ad ſcopum pergit, nimirum probat fidem ita eſſe Dei donum, ut nequidem initium aut naturæ viribus, aut ejuſdem meritis tribui poſſit. Et hoc aperte concludit.

CAPUT V.

Eandem proſequitur in hoc capite materiam. Sic loquitur n. 10. " Poſſet quip„ pe dicere homo inflatus, diſcernit me „ fides mea, juſtitia mea ... nihil au„ tem huic ſenſui tam contrarium eſt, „ quam de ſuis meritis ſic quemquam „ gloriari, tanquam ipſe ſibi ea fecerit, „ non gratia Dei: ſed gratia quæ bonos „ diſcernit a malis, non quæ communis „ eſt bonis & malis ... poſſe habere fi„ dem, ſicut poſſe habere charitatem, „ naturæ eſt hominum: habere autem fi„ dem quemadmodum habere charitatem, „ gratiæ eſt fidelium ... quiſquis audet „ dicere habeo ex me ipſo fidem, non „ ergo accepi: profecto contradicit aper„ tiſſimæ veritati ... quis enim te di„ ſcernit? quid autem habes quod non „ accepiſti? „

OBSERVATIONES.

Oſtendit S. Auguſtinus in hoc capite variis Scripturæ locis fidem eſſe donum Dei, quatenus nihil habemus niſi quod accepimus, quia neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus: quia qui gloriatur, in Domino tantum gloriari debet; quia denique nullus ſeipſum diſcernit, ſed a gratia diſcernitur, non ea quidem quæ communis eſt bonis & malis, qualis eſt ſufficiens & excitans ſeu præveniens; ſed gratia operis quæ efficaciter infert effectum, & quam vocat gratiam fidelium, ideſt, eorum qui non ponentes gratiæ obicem, bonis & ſanctis abundant operibus.

CAPUT VI.

S. Auguſtinus ſic incipit caput ſextum n. 11. " Multi audiunt verbum verita„ tis: ſed alii credunt, alii contradicunt. „ Volunt ergo iſti credere, nolunt au„ tem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc „ neget? ſed cum aliis præparetur, aliis „ non præparetur voluntas a Domino; „ diſcernendum utique quid veniat de „ miſericordia ejus, quid de judicio ... „ quod quærebat Iſrael, ait Apoſtolus, „ hoc non eſt conſecutus: *Rom.* 11. 7. „ *Iſa.* 6. 9. electio autem conſecuta eſt: „ cæteri vero excæcati ſunt, ſicut ſcri„ ptum eſt: *Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis, oculos ut non videant, &c.* Ecce „ miſericordia & judicium. Miſericor„ dia in electionem quæ conſecuta eſt „ juſtitiam Dei; judicium vero in cæteros

„ ros qui excæcati ſunt, & tamen illi „ quia voluerunt, crediderunt; illi quia „ noluerunt, non crediderunt. Miſeri- „ cordia igitur, & judicium in ipſis fa- „ cta ſunt. Electio quippe gratiæ eſt, „ non utique meritorum. Superius enim „ dixerat: „ *Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ per electionem gratiæ factæ ſunt*: Rom. 11. 5. *Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia*.

OBSERVATIONES.

Ecce quomodo S. Auguſtinus probare ſatagit variis Scripturæ auctoritatibus gratiæ gratuitatem, tum quia electio ejus eſt gratuita: tum quia datur non meritis naturæ, ſed ex miſericordia Dei. Verum advertas velim, benevole lector, S. Præſulem eo loci defendere jura libertatis, & in iis qui Deo donante habent ut credant, credunt enim eo quod velint: & in iis qui juſto judicio obcæcantur. Enimvero non credunt, quia nolunt. Per gratiæ autem gratuitatem probat S. Doctor fidem eſſe Dei donum, ut patet ex initio capitis ſequentis.

CAPUT VII.

Incipit exponendo iſtam Semipelagianorum objectionem n. 12. " Sed forſitan di- „ cant, ab operibus fidem diſtinguit Apo- „ ſtolus: gratiam vero non ex operibus „ eſſe dicit; non autem dicit, quod non „ ex fide. Ita vero eſt: ſed ipſam quo- „ que fidem opus Dei dicit eſſe Jeſus, & „ hanc ut operemur jubet, *Joan.* 6. 28. *Dixerunt enim ad eum Judæi: Quid faciemus, ut operemur opus Dei? reſpondit Jeſus & dixit illis, Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille*.... Solet enim „ dici ideo credere meruit, quia vir bo- „ nus erat & antequam crederet. Quod „ de Cornelio dici poteſt, cujus acceptæ „ ſunt eleemoſynæ & exauditæ oratio- „ nes antequam crediſſet in Chriſtum: „ nec tamen ſine aliqua fide donabat & „ orabat... Quidquid igitur & antequam „ in Chriſtum crederet, & cum crede- „ ret, & cum crediſſet, bene opera- „ tus eſt Cornelius, totum Deo dandum „ eſt, ne forte quis extollatur. „

OBSERVATIONES.

Duas ibi S. Auguſtinus proponit Semipelagianorum objectiones, alteram qua fidem ab operibus ab Apoſtolo diſtingui volebant, ut fidem meritis & operibus naturæ tribuere poſſint: alteram qua contendebant fidem dari meritis naturæ: dicebant enim, ideo quis credidit, quia vir bonus erat. Utramque ſententiam propellit S. Doctor. Primam quidem aſſerendo ipſam fidem eſſe Dei donum, ut habetur Joan. 6. 18. Secundam vero, quia ipſum fidei initium eſt fœtus gratiæ, ut patet in Cornelio, quem dicit habuiſſe a Deo antequam crederet, ut bonis abundaret operibus: & poſtquam credidit, ut Chriſto per fidem conjungeretur. Omnis ſermo eſt & de gratuitate fidei, & de electione ex miſericordia ad gratiam fidei.

CAPUT VIII.

Auguſtinus ad profunda gratiæ efficacis fidei gradum ibi facit, & ſic loquitur n. 13. " Si enim omnis qui audivit a Patre „ & didicit, venit: profecto omnis „ qui non venit, non audivit a Patre, „ nec didicit: nam ſi audiſſet & didi- „ ciſſet, veniret... Multos venire vi- „ demus ad Filium, quia multos credere „ videmus in Chriſtum. Sed ubi & quo- „ modo a Patre audierint hoc & didice- „ rint, non videmus. Nimium gratia „ iſta ſecreta eſt: gratiam vero eſſe quis „ ambigat? hæc itaque gratia, quæ oc- „ culte humanis cordibus divina largita- „ te tribuitur, a nullo duro corde reſ- „ puitur. Ideo quippe tribuitur, ut cor- „ dis duritia primitus auferatur. „

Pergit num. 14. " Cur ergo non om- „ nes docet ut veniant ad Chriſtum; niſi „ quia omnes quos docet, miſericordia „ docet; quos autem non docet, judicio „ non docet: quoniam *cujus vult miſeretur, & quem vult obdurat*, *Rom.* 9. 18. Sed „ miſeretur bona tribuens, obdurat digna „ retribuens. Et n. 15. " Quid ergo ora- „ mus pro nolentibus credere? niſi ut „ Deus in illis operetur & velle... Si „ ergo fides orantium Dei prævenit gra- „ tiam, numquid eorum fides, pro qui- „ bus oratur ut credant, Dei prævenit gra- „ tiam?

„ tiam? quandoquidem hoc pro eis ora„ tur, ut non credentibus, ideſt, fidem „ non habentibus, fides ipſa donetur. „ Cum igitur Evangelium prædicatur, „ quidam credunt, quidam non credunt; „ ſed qui credunt, prædicatore forinſe„ cus inſonante, intus a Patre audiunt „ atque diſcunt; qui autem non credunt, „ foris audiunt, intus non audiunt ne„ que diſcunt: hoc eſt, illis datur ut „ credant, illis non datur. *Quia nemo*, „ inquit, *venit ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*... Joan. 6. 44. " Er„ go trahi a Patre ad Chriſtum, & au„ dire ac diſcere a Patre ut veniat ad „ Chriſtum, nihil aliud eſt, quam do„ num accipere a Patre, quo credat in „ Chriſtum. Neque enim audientes E„ vangelium a non audientibus, ſed cre„ dentes a non credentibus diſcernebat, „ qui dicebat: *Nemo venit ad me, niſi fuerit ei datum a Patre meo*.

Denique n. 16. ſic claudit capitulum. " Fides igitur & inchoata & perfecta, „ donum Dei eſt: hoc donum quibuſdam „ dari, quibuſdam non dari, omnino „ non dubitet, qui non vult manifeſtiſ„ ſimis ſacris Litteris repugnare. Cur „ autem non omnibus detur, fidelem mo„ vere non debet, qui credit ex uno „ omnes eſſe in condemnationem ſine „ dubitatione juſtiſſimam: ita ut nulla „ Dei eſſet juſta reprehenſio, etiam ſi „ nullus inde liberaretur... Cur autem „ iſtum potius quam illum liberet, inſ„ crutabilia ſunt judicia ejus. „

OBSERVATIONES.

S. Auguſtinus in hoc capite graviſſima pertractat. Primo quidem agit de iis qui audiunt a Patre & veniunt: ſecundo, de gratia qua veniunt. Tertio, de eo ad quem veniunt. Quarto, de ratione & motivo, ſi fas eſt ſic loqui, cur quidam veniant, alii vero non? Sed aperta eſt S. Doctoris mens circa omnia iſta momenta. Circa primum quidem loquitur de gratia efficaci fidei qua multi credunt: ibi enim, ut ex contextu liquet, loquitur de gratia operis, ut ſonant ipſi termini; *Multos*, inquit, *videmus venire ad Filium, quia multos credere videmus in Chriſtum*. Igitur non eſt ibi ſermo de gratia ſufficienti, quod patet ex his quæ ſubdit, gratiam iſtam fidei a nullo corde reſpui, quia ideo datur, ut cordis duritia penitus auferatur. Circa ſecundum dicimus S. Doctorem loqui etiam de gratia efficaci. Circa tertium luce clarius apparet loqui de fide, ad quam vel inchoandam bonis operibus, vel perficiendam confeſſione Chriſti, requiritur gratia efficax & operis: *Qui credunt*, inquit, *prædicatore forinſecus inſonante, intus a Patre audiunt*. Circa ultimum vero eſt judicium Dei rectum in iis quibus negatur gratia fidei, quia ut in aliis capitibus obſervat S. Aug. nolunt credere: in iis vero qui credunt eatenus miſericordia eſt, quatenus dono Dei liberantur ab infidelitate.

Cæterum qui audit & credit, trahitur a Patre, & intus audit, nempe per gratiam efficacem, quæ quidem per vocem trahi deſignatur: qui autem audit, & non credit, forinſecus audit, ideſt, per legem. Enimvero S. Doctor eo loci impugnat Semipelagianos, qui legem vel in libris contentam, vel per prædicatores explanatam ad initium fidei ſufficere volebant; quod quidem negat Auguſtinus; ait enim illam forinſecus ſolum inſonare, nuſquam vero intus niſi per gratiam & Deo adjuvante; & ideo, inquit S. Doctor, oratur non ſolum ut credant, verum etiam ut velint credere; unde exigit gratiam ſufficientem, eam ſcilicet qua præparatur voluntas a Domino ut poſſint credere; & efficacem qua actu credant; maxime vero de iſta hic pertractat, nimirum de gratia qua credentes a non credentibus ſecernuntur: *Credentes*, inquit, *a non credentibus diſcernebat, qui dicebat, nemo venit ad me niſi fuerit ei datum a Patre meo*. Igitur non operibus naturæ, ſed gratiæ diſcernitur homo fidelis ab infideli.

CAPUT IX.

Auguſtinus in illo capite fuſiori calamo explicat quæ ſcripſerat Epiſt. 102. q. 2. n. 14. de præſcientia Dei: eo enim loci dixerat tunc Chriſtum apparere voluiſſe, quando præſciebat quinam eſſent in ipſum credituri; ſubdit ſe loquutum fuiſſe ſine præjudicio latentis conſilii Dei, & aliarum cauſarum n. 17. " His enim „ temporibus & his locis quibus Evan-

„ ge-

„ gelium ejus non eſt prædicatum, ta-
„ les omnes in ejus prædicatione futuros
„ eſſe præſciebat, quales, non quidem
„ omnes, ſed tamen multi in ejus cor-
„ porali præſcientia fuerunt, qui in eum
„ nec ſuſcitatis ab eo mortuis, credere
„ voluerunt; quales etiam nunc multos
„ videmus, cum tanta manifeſtatione de
„ illo compleantur præconia Propheta-
„ rum, nolle adhuc credere, & malle
„ humana aſtutia reſiſtere. „ Poſtea dicit multos ab Adam uſque ad finem credituros. Deinde num. 18. ſubjicit: "Cer-
„ nitis me ſine præjudicio latentis con-
„ ſilii Dei, aliarumque cauſarum, hoc
„ de præſcientia Chriſti dicere voluiſ-
„ ſe, quod convincendæ Paganorum in-
„ fidelitati, qui hanc objecerant quæſtio-
„ nem, ſufficere videretur. Quid enim
„ eſt verius quam præſciiſſe Chriſtum qui
„ & quando, & quibus locis in eum
„ fuerant credituri? ſed utrum prædica-
„ to ſibi Chriſto a ſeipſis habituri eſſent
„ fidem, an Deo donante ſumpturi, id-
„ eſt, utrum tantummodo eos præſcie-
„ rit, an etiam prædeſtinaverit Deus,
„ quærere atque diſſerere tunc neceſſa-
„ rium non putavi. Proinde quod dixi,
„ tunc voluiſſe hominibus apparere Chri-
„ ſtum, & apud eos prædicari doctri-
„ nam ſuam, quando ſciebat, & ubi
„ ſciebat eſſe qui in eum fuerant credi-
„ turi, poteſt etiam ſic dici, tunc vo-
„ luiſſe hominibus apparere Chriſtum,
„ & apud eos prædicari doctrinam ſuam,
„ quando ſciebat, & ubi ſciebat, eſſe,
„ qui electi fuerant in ipſo ante mundi
„ conſtitutionem: ſed quoniam ſi ita di-
„ ceretur, lectorem faceret intentum ad
„ ea requirenda, quæ nunc ex admoni-
„ tione Pelagiani erroris neceſſe eſt co-
„ pioſius & laboroſius diſputari. „

OBSERVATIONES.

Sanctus Doctor in hoc capite innuit, non ad ſolam Dei præſcientiam ſpeculativam attendendum eſſe pro eventibus contingentibus, ſed & ad cauſas ſecundas, quæ ut plurimum ſua reſiſtentia tum ex peccato originali, tum ex innata libertate ortum habentes, impediunt gratiæ divinæ effectum; in hoc etiam refundit S. Aug. judicium occultum Dei qui juſte denegat fidei beneficium. Et vero eo loci non loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, bene vero ad fidem, aſſeritque Chriſtum voluiſſe apparere illo potiſſimum tempore, quo præſciebat multos in ipſum credituros eſſe. Profecto ſemper loquitur de fide gratuita, quæ non datur ex præſcientia meritorum naturæ, audi, doctiſſime lector, Auguſtinum; " ſed utrum prædicato ſibi Chri-
„ ſto a ſeipſis habituri eſſent fidem, an
„ Deo donante ſumpturi, ideſt, utrum
„ tantummodo præſcierit, an etiam præ-
„ deſtinaverit Deus, quærere, atque diſ-
„ ſerere tunc neceſſarium non putavi. „ Status quæſtionis igitur ille eſt, an Deus præſcierit merita hominum qui crediturі erant in Chriſtum, ut mitteret Filium, & daret fidem? an vero prædeſtinaverit; ideſt, an dederit per gratiam ſuam opera quibus fides concederetur, & ipſe Chriſtus; quod quidem momentum non judicavit tunc temporis eſſe pertractandum. Porro per vocem *prædeſtinare* intelligit Auguſtinus facere facere, ut patebit ex capite ſequenti, & ſic ut liquet non loquitur de prædeſtinatione ad gloriam, ſed tantum de prædeſtinatione ad fidem & gratiam quæ præveniendo & adjuvando facit facere & operari, & hoc propugnat contra Pelagianos qui de gratiæ ſolum neceſſitate tum ad credendum, tum ad operandum diſputabant. *Sed quoniam*, inquit, *ſi ita diceretur*, *lectorem faceret intentum ad ea requirenda quæ nunc ex admonitione Pelagiani erroris neceſſe eſt copioſius, & laboroſius diſputari*.

CAPUT X.

Multa de prædeſtinatione in hoc capite pertractat Auguſtinus: in quo vero ſenſu de ea loquatur, judicandum eſt ex textu. Sic igitur incipit caput num. 19.
" Salutem religionis hujus nulli um-
„ quam defuiſſe qui dignus fuit, &
„ dignum non fuiſſe cui defuit. Si diſ-
„ cutiatur & quæratur unde quiſque ſit
„ dignus, non deſunt qui dicant, volun-
„ tate humana: nos autem dicimus,
„ gratia vel prædeſtinatione divina. In-
„ ter gratiam porro & prædeſtinationem
„ hoc tantum intereſt, quod prædeſtina-

„ tio

„ tio eſt gratiæ præparatio , gratia vero
„ jam ipſa donatio . Quod itaque ait Apo-
„ ſtolus non ex operibus , ne forte quis
„ extollatur ; *Ipſius enim ſumus figmentum,*
„ *creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis* ,
„ Epheſ. 2. 9. “ gratia eſt : quod autem
„ ſequitur, quæ præparavit Deus, ut in
„ illis ambulemus , prædeſtinatio eſt ,
„ quæ ſine præſcientia non poteſt eſſe :
„ poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione
„ præſcientiæ . Prædeſtinatione quippe
„ Deus ea præſcivit , quæ fuerat ipſe
„ facturus : unde dictum eſt , (fecit quæ
„ futura ſunt) præſcire autem potens
„ eſt etiam quæ ipſe non facit ; ſicut
„ quæcumque peccata.... Quocirca præ-
„ deſtinatio Dei quæ in bono eſt , gra-
„ tiæ eſt, ut dixi , præparatio : gratia
„ vero eſt ipſius prædeſtinationis effe-
„ ctus. Quando ergo promiſit Deus A-
„ brahæ in ſemine ejus fidem gentium ,
dicens : *Patrem multorum gentium poſui te.*
Gen. 17. 5. Unde dicit Apoſtolus , *ideo
ex fide , ut ſecundum gratiam firma ſit pro-
miſſio omni ſemini .* “ Rom. 4. 16. Non
„ de noſtra voluntatis poteſtate , ſed de
„ ſua prædeſtinatione promiſit . Promiſit
„ enim quod ipſe facturus fuerat , non
„ quod homines. Quia etſi faciunt ho-
„ mines bona quæ pertinent ad colen-
„ dum Deum ; ipſe facit ut illi faciant
„ quæ præcepit , non illi faciunt ut ip-
„ ſe faciat quod promiſit : alioquin ut
„ Dei promiſſa compleantur , non in Dei,
„ ſed in hominum eſt poteſtate . nu. 2.
„ Sic concludit caput : (promiſit autem
„ filios Abrahæ , quod eſſe non poſſunt ,
„ ſi non habeant fidem : ergo ipſe donat
„ & fidem . „

OBSERVATIONES.

Singula gradatim ponderanda ſunt , ut genuina D. Aug. mens , germanuſque ſenſus appareat benevolo lectori . 1. Notat S. Doctor ſalutem nulli umquam defuiſſe qui dignus fuit : petit autem unde idoneitas & meritum ; & ſubdit loquendo de Semipelagianis : *non deſunt* , *qui dicant* , *voluntate humana* ; ſed ſtatim eos revincit dicendo : *Nos autem dicimus gratia vel prædeſtinatione divina* , quibus patet in iſto capite ſolum inſectari errorem Semipelagianorum qui fidem meritis naturæ & non gratiæ donari volebant .

Proſequitur probationes , latum afferendo diſcrimen inter prædeſtinationem & gratiam : inter prædeſtinationem & præſcientiam : prædeſtinationem dicit eſſe gratiæ præparationem : gratiam vero donationem auxilii Dei . Prædeſtinationem vult eſſe voluntatem Dei qui facit ut faciamus bona quorum eſt principium , quique præſcit quid facturus ſit . Præſcientiam vero ait eſſe cognitionem ſpeculativam , qua Deus præſcit omnia, ideſt , & bona & mala , unde vult præſcientiam latius ipſa prædeſtinatione patere . His poſitis principiis infert S. Auguſtinus fidem eſſe donum Dei , & non humanæ voluntatis in ſe relictæ opus . Quia eſt effectus prædeſtinationis , non quidem ad gloriam , de qua nullam facit ibi mentionem , ſed gratiam , quia inquit num. 19. *Deus non de noſtræ voluntatis poteſtate* , *ſed de ſua prædeſtinatione promiſit . Promiſit enim quod ipſe facturus fuerat* , *non quod homines*, ideſt promiſit Abrahæ fidem quam ipſe per ſuam gratiam facturus erat , non natura per ſuas vires & ſua inania merita operatura , ut contendebant Semipelagiani . Hinc num. 20. ſic concludit Auguſtinus : *Ergo ipſe donat & fidem* . Igitur non loquitur de prædeſtinatione ad gloriam , de qua nullam movet in iſto libro quæſtionem , nec movendam habebat cum Pelagianis & Semipelagianis , ſed de prædeſtinatione operante gratiam fidei , unde concludit , fidem eſſe ex operibus gratiæ, non naturæ .

CAPUT XI.

Incipit iſtud caput S. Auguſtinus ſtimulando fidem & confidentiam in Deum num. 21. “ Sane cum Apoſtolus dicat ,
„ ideo ex fide , ut ſecundum gratiam
„ firma ſit promiſſio : miror homines in-
„ firmitati ſuæ ſe malle committere ,
„ quam firmitati promiſſionis Dei . Sed
„ incerta eſt mihi , *inquit* , de meipſo
„ voluntas Dei . Quid ergo , tuane tibi
„ voluntas de teipſo certa eſt , nec ti-
„ mes , *Qui videtur ſtare* , *videat ne ca-*
„ *dat ?* 1. Cor. v. 12. Cum igitur
„ utraque incerta ſit , cur non ho-
„ mo firmiori quam infirmiori fidem
ſuam ,

„ ſuam, ſpem, charitatemque committit? „

Poſtea redit ad cauſam fidei num. 22. " Sed cum dicitur, inquiunt, *Si credideris, ſalvus eris*, Rom. 10. 9. unum „ horum exigitur, alterum offertur. „ Quod exigitur, in hominis; quod offertur, in Dei eſt poteſtate. Cur non u- „ trumque in Dei, & quod jubet, & „ quod offert? rogatur enim ut det quod „ jubet: rogant credentes, ut ſibi augeatur fides; rogant pro non credentibus, „ ut eis donetur fides: & in ſuis igitur „ incrementis, & in ſuis initiis Dei do- „ num eſt fides... *Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult*... 1. Cor. 12. 11. " Ideo autem & nobis præcipiuntur, „ & dona Dei eſſe monſtrantur; ut in- „ telligatur quod & nos ea facimus, & „ Deus facit ut illa faciamus, ſicut per „ Prophetam Ezechielem dicit, *Ezech.* 36. 27. Quid enim apertius, quam ubi dicit: *Ego faciam ut faciatis?*

OBSERVATIONES.

Monet primo S. Auguſtinus non eſſe anxietatis locum, tametſi fides ſit a Deo, ſed firmiter ſtandum eſſe ejus promiſſis, quia dat fidem, ſpem, & charitatem petentibus. Secundo, oſtendit cooperationem eſſe in noſtra poteſtate quando gratia offertur, & rogandum eſſe Deum ut det fidem non credentibus, & augeat in credentibus. Ex quo concludit & initium & conſummationem fidei eſſe a Deo præveniente & adjuvante; & non ex viribus naturæ, quod quidem probat auctoritate Ezechielis dicentis Deum facere ut faciamus.

CAPUT XII. ET XIII.

Sanctus Doctor hoſtes gratiæ vehementer inſectatur in iſto capite 12. novaſque deducit rationes ex prædeſtinatione & Chriſti, & parvulorum poſt ſuſceptum baptiſma morientium, ut Pelagianis & Semipelagianis probet gratiæ neceſſitatem ad bona opera, maxime ad initium fidei. Porro illi qui inter Theologos Catholicos propugnant prædeſtinationem ante præviſa merita, utuntur ut plurimum auctoritatibus B. Auguſtini; iis præcipue quæ iſto & ſequenti capite deducuntur. Igitur omni ſecluſa opinionum præventione adamuſſim iſta capita enucleanda ſunt, ut quæ ſit vera & germana D. Auguſtini mens & ſententia, benevolis eluceſcat Lectoribus.

Sic igitur n. 23. incipit caput duodecimum S. Aug. " Sed omnis hæc ratio, „ qua defendimus gratiam Dei per Je- „ ſum Chriſtum Dominum noſtrum, ve- „ re eſſe gratiam, ideſt, non ſecundum „ merita noſtra dari, quamvis evidentiſſi- „ me divinorum eloquiorum teſtimoniis „ aſſeratur; tamen apud eos, qui niſi „ aliquid aſſignent, quod dent priores ut „ retribuatur eis, ab omni ſtudio pieta- „ tis reprimi ſe putant, laborat aliquan- „ tulum in ætate majorum jam utentium „ voluntatis arbitrio: ſed ubi venitur ad „ parvulos, & ad ipſum mediatorem Dei „ & hominum, hominem Chriſtum Je- „ ſum, omnis deficit præcedentium gra- „ tiam Dei humanorum aſſertio merito- „ rum: quia nec illi ullis bonis præce- „ dentibus meritis diſcernuntur a cæte- „ ris, ut pertineant ad liberatorem ho- „ minum, nec ille ullis humanis præce- „ dentibus meritis, cum & ipſe ſit ho- „ mo, liberator factus eſt hominum. „

S. Doctor nu. 24. exponit objectionem unam Pelagianorum, & poſtea reſpondet ad eam. " Quis enim audiat, quod di- „ cuntur parvuli pro ſuis futuris meritis „ in ipſa infantili ætate baptizati exire „ de hac vita; & ideo alii non baptiza- „ ti in eadem ætate mori, quia & ip- „ ſorum præſcita ſunt merita futura, „ ſed mala; non eorum vitam bonam „ vel malam Deo remunerante, vel dam- „ nante; ſed nullum Apoſtolus quidem „ limitem fixit, quem tranſgredi non „ debeat hominis, ut mitius loquar, in- „ cauta ſuſpicio. Ait enim: *Omnes aſtabimus ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque ſecundum ea quæ per corpus geſſit, ſive bonum, ſive malum* 2. Cor. 5. 10. In- „ quit, non adjunxit, vel geſturus fuit. „ Sed unde hoc talibus viris in mentem „ venerit neſcio, ut futura quæ non ſunt „ futura, puniantur aut honorentur me- „ rita parvulorum. Cur autem dictum eſt, „ ſecundum ea quæ per corpus geſſit ho- „ minem judicandum, cum gerantur „ multa ſolo animo, non per corpus, „ nec per ullum corporis membrum, &

„ ple-

„ plerumque tam magna, ut talibus cogitationibus pœna juſtiſſime debeatur; „ ſicuti eſt, ut alia taceam, quod *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*? Pſal. „ 13. 1. Quid eſt ergo, ſecundum ea „ quæ per corpus geſſit: niſi ſecundum „ ea quæ geſſit eo tempore quo in corpore fuit, ut per corpus intelligamus „ per corporis tempus? poſt corpus autem nemo erit in corpore, niſi reſurrectione noviſſima. „

OBSERVATIONES.

D. Auguſtinus eſt ſui ipſius interpres & loquitur ſolum de gratuitate gratiæ quam probat multis mediis; ſed præcipue duobus quæ irrefragabilia eſſe exiſtimat, nempe exemplo Chriſti qui nullis præcedentibus meritis factus eſt homo Deus, mediator Dei & hominum: Et exemplo parvulorum qui nullis præcedentibus meritis gratiam baptiſmi ſuſcipiunt. “ Sed „ omnis, *inquit*, hæc ratio qua defendimus gratiam Dei per Jeſum Chriſtum „ Dominum noſtrum vere eſſe gratiam, „ ideſt, non ſecundum merita noſtra dari... Ubi venitur ad parvulos, & ad „ ipſum mediatorem Dei & hominum, „ hominem Chriſtum Jeſum, omnis deficit præcedentium gratiam Dei humanorum aſſertio meritorum: quia nec „ illi ullis bonis præcedentibus meritis „ diſcernuntur a cæteris. „ Numero 24. urget Pelagianos qui merita propriæ voluntatis extollere nitebantur, dicendo parvulos alios mori ſine baptiſmo, quia Deus prævidens mala eorum facta ſi viverent, ſinit in vindictam mori a regno exules, alios vero e contra, quia prævidet, ſi vivant, bonis abundaturos operibus. Urget, inquam, probando iſtum vel ad mortem, vel ad vitam exitum eſſe a meritis propriæ voluntatis independentem propter duo. Primo quidem quia iſta merita ſunt fictitia: ſecundo, quia voluntas proprio conatu ſine gratia mereri non valet. “ Sed hoc, *inquit*, cur talibus „ viris in mentem venerit neſcio, ut futura quæ non ſunt futura, puniantur, „ aut honorentur merita parvulorum, „ quod quidem probat ſententia Apoſtoli „ dicentis: „ *Omnes aſtabimus ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque ſecundum ea quæ per corpus geſſit*. 2. Cor. 5. 10. Id„ eſt, ut infra explicat, ſecundum ea „ quæ geſſit eo corpore quo in tempore „ fuit. „

CAPUT XIV. ET XV.

D. Auguſtinus c. 14. & 15. eandem proſequitur materiam, & iterum reſpondet Pelagianorum argumento, videlicet negando prædeſtinationem parvulorum dependere a naturæ meritis. Porro utitur ad eos revincendos auctoritate Scripturæ ſacræ & B. Cypriani; deinde exemplo prædeſtinationis Chriſti ad unionem hypoſtaticam, quæ quidem ex omni parte fuit gratuita. Obſerves velim, benevole Lector, Auguſtinum nullam hic movere quæſtionem de prædeſtinatione ad gloriam per merita viribus gratiæ comparata. Capite 14. n. 26. ſic effatur: “ Scripſit librum de mortalitate Cyprianus multis ac pæne omnibus qui eccleſiaſticas litteras amant, laudabiliter „ notum: in quo propterea dicit non ſolum non eſſe fidelibus inutilem mortem, verum etiam utilem reperiri: „ quoniam peccandi periculis hominem „ ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritate conſtituit. Sed quid prodeſt, ſi „ etiam futura, quæ commiſſa non ſunt, „ peccata puniuntur? ... Hæc eſt tota „ cauſſa cur dictum eſt... *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*, Sap. 4. „ 11. Dictum eſt ſecundum pericula vitæ hujus, non ſecundum præſcientiam „ Dei, qui hoc præſcivit quod futurum „ erat, non quod futurum non erat: „ ideſt, quod ei mortem immaturam „ fuerat largiturus, ut tentationum ſubtraheretur incerto; non quod peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione „ non eſſet. Et n. 29. reſiſtit eis qui „ pro meritis hominum falluntur, ut „ veniant contra Dei manifeſtiſſimam „ gratiam: quæ maxime apparet in parvulis; quorum cum alii baptizati, alii „ non baptizati vitæ hujus terminum ſumunt, ſatis indicant miſericordiam & „ judicium; miſericordiam quidem gratuitam, judicium debitum. Si enim judicarentur homines pro meritis ſuæ „ vitæ, quæ non habuerunt morte præventi, ſed habituri eſſent, ſi viverent: „ nihil prodeſſet ei qui raptus eſt, ne „ malitia mutaret intellectum ejus, nihil

„ pro-

„ prodeſſet eis qui lapſi moriuntur, ſi „ ante morerentur: quod nullus dicere „ Chriſtianus audebit. Quocirca non de- „ bent fratres noſtri, qui nobiſcum pro „ catholica fide perniciem Pelagiani erro- „ ris impugnant, huic Pelagianæ in tan- „ tum favere opinioni qua opinantur „ gratiam Dei ſecundum merita noſtra „ dari. „

Exemplum prædeſtinationis gratuitæ Chriſti ad unionem hypoſtaticam explanat c. 15. his verbis nu. 30. " Eſt etiam præ- „ clariſſimum lumen prædeſtinationis & „ gratiæ, ipſe mediator Dei & homi- „ num homo Chriſtus Jeſus: qui ut hoc „ eſſet, quibus tandem ſuis vel operum, „ vel fidei præcedentibus meritis natura „ humana quæ in illo eſt, comparavit? „ Reſpondeatur quæſo: ille homo, ut a „ Verbo Patri coæterno in unitatem per- „ ſonæ aſſumptus, Filius Dei unigenitus „ eſſet, unde hoc meruit? quod ejus bo- „ num qualecumque præceſſit? .... Iſta „ omnia ſingulariter admiranda, & alia „ ſi qua ejus propria veriſſime dici poſ- „ ſunt, ſingulariter in illo accepit hu- „ mana, hoc eſt, noſtra natura, nullis „ ſuis præcedentibus meritis. „

Proſequitur nu. 31. " Appareat itaque „ nobis in noſtro capite ipſe fons gratię, „ unde ſecundum uniuſcujuſque menſuram „ ſe per cuncta ejus membra diffundit. „ Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ homo „ quicumque Chriſtianus, qua gratia ho- „ mo ille ab initio ſuo factus eſt Chri- „ ſtus... Prædeſtinata eſt iſta naturæ hu- „ manæ tanta & tam celſa & ſumma „ ſubvectio, ut quo attolleretur altius, „ non haberet... Sicut ergo prædeſtina- „ tus eſt ille unus, ut caput noſtrum eſ- „ ſet: ita multi prædeſtinati ſumus, ut „ membra ejus eſſemus. Humana hic me- „ rita conticeſcant, quæ perierunt per „ Adam; & regnet quæ regnat Dei gra- „ tia per Jeſum Chriſtum Dominum no- „ ſtrum... Ut ex aqua & Spiritu renaſ- „ ceremur, non retributum eſt pro ali- „ quo merito, ſed gratis tributum: etſi „ nos ad lavacrum regenerationis fides „ duxit, non ideo putare debemus nos „ dediſſe aliquid, ut retribueretur nobis „ regeneratio ſalutaris; ille quippe nos „ fecit credere in Chriſtum, qui nobis „ fecit in quem credimus Chriſtum; ille „ facit in hominibus principium fidei & „ perfectionem in Jeſum, qui fecit homi- „ nem principem fidei & perfectorem „ Jeſum. „

OBSERVATIONES.

S. Doctor gratuitatem gratiæ & fidei prædicat c. 14. eamque dicit independentem a meritis naturæ prævifis in parvulis qui baptizati migrant e vita, quod probat auctoritate S. Cypriani dicentis bonam eſſe mortem, eo quod hominem a peccandi periculis ſubtrahat, & auctoritate Scripturæ aſſerentis iuſtum quandoque rapi, ne malitia mutet atque pervertat intellectum ejus. Neutrum autem, inquit, foret verum, ſi Deus ex præviſione meritorum fictitiorum quoſdam vita compenſaret æterna, quoſdam vero æternis puniret ſuppliciis propter præviſa mala opera, quæ numquam extiterunt. Subverſo per utramque auctoritatem Pelagianorum ſyſtemate, concludit gratiam eſſe penitus gratuitam iis verbis: " Quocirca non de- „ bent fratres noſtri, qui nobiſcum pro „ catholica fide perniciem Pelagiani er- „ roris impugnant, huic Pelagianæ in „ tantum favere opinioni qua opinantur „ gratiam Dei ſecundum merita noſtra „ dari. „

Idem probat Doctorum aquila toto c. 15. exemplo Chriſti qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute, & omnium juſtorum caput abſque ullis præcedentibus in natura humana meritis, ex quo infert a pari gratiam baptiſmi eſſe a noſtris meritis independentem. " ea gratia fit, *in-* „ *quit*, ab initio fidei ſuæ homo quicum- „ que Chriſtianus, qua gratia homo ille „ ab initio ſuo factus eſt Chriſtus. „ Et iterum: " Sicut ergo prædeſtinatus eſt „ ille unus, ut caput noſtrum eſſet; ita „ multi prædeſtinati ſumus, ut membra „ ejus eſſemus. „ Loquitur de prædeſtinatione ad gratiam baptiſmi qua Chriſtiani ſumus, & adhuc ut gratiam baptiſmi oſtendat a meritis naturæ independentem. " Sic & nobis ut ex aqua & Spiritu re- „ naſceremur, non retributum eſt pro „ aliquo merito. „ Poſtea concludit fidem ineſſe nobis a Deo, quod negabant Semipelagiani, quos certe hic in toto libro ex profeſſo impugnat.

CAPUT XVI.

Caput iſtud ſic incipit n. 32. " Vocat „ enim Deus prædeſtinatos multos filios „ ſuos, ut eos faciat membra Prædeſtinati unici Filii ſui, non ea vocatione „ qua vocati ſunt & qui noluerunt venire ad nuptias, illa quippe vocatione & „ Judæi vocati ſunt, quibus Chriſtus crucifixus ſcandalum eſt, & gentes quibus „ crucifixus ſtultitia eſt; ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat quam dixit Apoſtolus, dicens: ipſis vocatis Judæis „ & Græcis prædicare ſe Chriſtum Dei „ virtutem & Dei ſapientiam; ſic enim „ ait: „ *Ipſis autem vocatis*, 1. Cor. 1. „ 24. ut illos oſtenderet non vocatos: „ ſciens eſſe quamdam certam vocationem „ eorum qui ſecundum propoſitum ſunt „ vocati, quos ante præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii „ ſui, quam vocationem ſignificans ait: „ *Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori*... Rom. 9. 12. Dixit ergo, " ſed ex vocante, non „ quacumque vocatione, ſed qua vocatione fit credens. „

Et n. 33. *Quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt, cæteri vero excæcati ſunt*... Rom. 11. 28. v. 29. " Sine pœnitentia enim ſunt dona „ & vocatio Dei: ideſt, ſine mutatione ſtabiliter fixa ſunt. Ad hanc vocationem qui pertinent, omnes ſunt docibiles Dei: nec poteſt eorum quiſquam dicere, credidi ut ſic vocarer, „ prævenit eum quippe miſericordia Dei, „ quia ſic eſt vocatus ut crederet... Iſtorum autem nemo perit, quia omne „ quod dedit ei Pater non perdet ex eo „ quidquam... propter quod dictum eſt: „ *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum*, 1. Joan. 2. 19.

OBSERVATIONES.

Auguſtinus nu. 32. duplicem diſtinguit vocationem, alteram generalem voluntati antecedenti de ſalute omnium reſpondentem; cuique multi reſiſtunt, & reſtiterunt ut Judæi: alteram ſpecialem & efficacem qua vocati ſunt docibiles Dei & veniunt ad Patrem fideles permanendo in mandatis. Iſtam tribuit voluntati conſequenti de ſalute electorum & prædeſtinationi infallibili, eam vult eſſe ab operibus naturæ independentem, quippe quæ ſit ex miſericordia, & ſecundum propoſitum Dei, non creaturæ, ut fuſius ſe explicat in capitibus ſequentibus, unde dicit cum Apoſtolo: *Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia major ſerviet minori... Ex vocante, non quacumque vocatione, ſed qua vocatione fit credens:* Quibus verbis oſtendit fidem non ex conatu naturæ, ſed ex miſericordia vocantis dari. Et poſtquam n. 33. declaravit Judæos obcæcatos fuiſſe ex judicio, Gentes vero electas ex miſericordia, & non ex operibus, quia non habebant niſi mala ſeu inutilia ad gratiam fidei opera, ſubdit: *Nec poteſt eorum quiſquam dicere, credidi ut ſic vocarer, prævenit eum quippe miſericordia Dei, quia ſic eſt vocatus ut crederet.* Quibus verbis oſtendit fidem ex conatu naturæ non eſſe, neminem promereri vocationem generalem, a fortiori ſpecialem & gratiam efficacem qua vocati fideles permanent in mandatis Dei adimplendis; quod quidem ratiocinium probat 1. prædeſtinationem eſſe infallibilem. 2. eſſe a meritis naturæ abſolutam. 3. in radice eſſe pure gratuitam, ſicut & adæquate ſumptam, prout ſcilicet dicit & primam gratiam atque fidem a qua incipit, & donum perſeverantiæ, per quod terminatur; ſed utrum inadæquate ſumpta, & ut dicit ſolummodo vitæ æternæ aſſecutionem quam ut finem reſpicit, ſit independens ab operibus viribus gratiæ factis, nullam profecto neque in iſto capite, neque in ſequentibus movet quæſtionem, ut patet ex dictis, & rurſus patebit ex dicendis.

CAPUT XVII.

Intelligamus ergo, inquit Auguſtinus n. 34. " vocationem qua fiunt electi; non „ qui eliguntur quia crediderunt, ſed „ qui eliguntur ut credant. Hanc enim „ & Dominus ipſe ſatis aperit, ubi dicit, *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*. Joan. 15. 16. " Nam ſi propterea electi erant, quia crediderant: ipſi eum prius utique elegerant credendo in eum, ut eligi mererentur. „ Aufert autem hoc omnino, qui dicit:

Non

Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. „ „ Et ipſi quidem proculdubio elegerunt, „ quando crediderunt in eum. Unde non „ ob aliud dicit, *Non vos me elegiſtis*, „ *ſed ego elegi vos*.. „ Hæc eſt immobilis veritas prædeſtinationis & gratiæ. Nam quid eſt quod ait Apoſtolus? *Sicuti elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem*. Epheſ. 1. 4. “ Quod profecto ſi propterea dictum eſt quia præſcivit Deus „ credituros, non quia facturus fuerat „ ipſe credentes, contra iſtam præſcien„ tiam loquitur Filius, dicens: Non vos „ me elegiſtis, ſed ego vos elegi: electi „ ſunt itaque ante mundi conſtitutionem „ ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua futura facta præſcivit: electi ſunt autem „ de mundo ea vocatione, qua Deus id „ quod prædeſtinavit, implevit. Quos „ enim prædeſtinavit, ipſos & vocavit: illa ſcilicet vocatione ſecundum „ propoſitum: non ergo alios, ſed quos „ prædeſtinavit, ipſos & vocavit: nec „ alios, ſed quos ita vocavit, ipſos & juſtificavit: nec alios, ſed quos præ„ deſtinavit, vocavit, juſtificavit, „ ipſos & glorificavit; illo utique fi„ ne qui non habet finem. Elegit ergo „ Deus fideles, ſed ut ſint, non quia jam „ erant. Apoſtolus Jacobus dicit: „ *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni quod repromiſit Deus diligentibus ſe?* „ Eligendo ergo „ facit divites in fide, ſicut hæredes re„ gni. „

OBSERVATIONES.

S. Doctor loquitur in iſto capite de prædeſtinatione, non ſolum ad fidem, & ad bona opera meritoria, quæ ſine gratia nulla ſunt, verum etiam ad gloriam, ſed conſequenter. Et cum ibi ſine fine prædicet gratuitatem gratiæ cui omnia tribuere videtur, quidam inter Theologos Catholicos etiam graviſſimos poſuerunt prædeſtinationem ad gloriam intentivam ſeu ordinativam eſſe ante præviſa merita, etiam virtute gratiæ comparata, propter varia in hoc capite a S. Auguſt. dicta & propugnata. Primo quidem, quia dicit electos non ideo eligi, quia Deus præſcivit eos in ipſum credituros, ſed potius ideo credituros quia eos elegit. 2. Quia fidei meritum præſcitum excludit ab electione, ea ductus ratione quod Deus ipſe facit credentes, & præſcivit quod erat facturus. 3. Quia etiam meritum cæterorum bonorum operum excludere videtur cum dicit: “ Elegit ergo „ Deus fideles, ſed ut ſint, non quia jam „ erant. Apoſtolus Jacobus dicit: „ *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide?*.. „ Eligendo ergo facit di„ vites in fide, ſicut & hæredes re„ gni. „

Abſit hanc Theologorum contemnere ſententiam: videtur tamen, ut alii putant, a ſenſu Auguſt. aliena. Primo quidem à ſcopo operis, quandoquidem in hoc toto libro duo ſolum nititur oſtendere Pelagianis & Semipelagianis Beatus Auguſt. 1. fidem etiam quoad initium non dependere a meritis voluntatis humanæ. 2. Prædeſtinationem Sanctorum eſſe ante præviſa merita naturæ in ſe relictæ. Utrumque momentum probat in hoc capite; primum quidem, dicendo Deum eligere ut credamus, & ipſum facere credentes: alterum vero oſtendendo variis Scripturæ auctoritatibus electionem ad fidem & gloriam eſſe ſecundum propoſitum Dei, & non ſecundum naturæ conatum. Sic enim habet num. 34. *Non ob aliud dicit, non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi; niſi quia non elegerunt eum, ut eligeret eos, ſed ut eligerent eum, elegit eos.* Quibus verbis ſanctus Doctor confundit Pelagianos qui propugnabant Deum ideo eligere homines, quia prius per voluntatis propriæ opera illum elegerant: eoſdem urget vehementius probando opera noſtra ab ipſo Deo per gratiam promanare. Sed audiamus Auguſtinum in reliquis hujuſce libri capitibus in quibus profecto eſt ſui ipſius interpres.

CAPUT XVIII.

S. Præſul n. 36. proponit hanc Pelagianorum objectionem. “ Præſciebat ergo, „ ait Pelagianus, qui futuri eſſent ſan„ cti & immaculati per liberæ volunta„ tis arbitrium: Et ideo eos ante mun„ di conſtitutionem in ipſa ſua præſcien„ tia, quales tales futuros eſſe præſcivit, „ elegit. Elegit ergo, *inquit*, antequam „ eſſent, prædeſtinans filios, quos futu„ ros ſanctos immaculatoſque præſcivit, „ uti-

„ utique ipſe non fecit, nec ſe facturum, „ ſed illos futuros eſſe prævidit. Poſtea „ ſic reſpondet: Intueamur ergo verba „ Apoſtoli atque videamus utrum propterea nos elegerit ante mundi conſti„ tutionem, quia ſancti & immaculati „ futuri eramus, an ut eſſemus. *Benedictus*, inquit, *Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos benedixit in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati*. Epheſ. 1. 3. " Non ergo quia futuri era„ mus, ſed ut eſſemus. . . Ita ergo nos „ benedixit benedictione ſpiritali in cœ„ leſtibus in Chriſto Jeſu, ſicut elegit „ nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, „ ut eſſemus ſancti & immaculati *in conſpectu ejus, in caritate prædeſtinans nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum*. „ Ibid. Deinde quid adjungat, attendite, *Secundum placitum*, inquit, *voluntatis ſuæ*, ne in tanto beneficio gratiæ „ de placito gloriemur voluntatis no„ ſtræ. . . . In hoc myſterio voluntatis „ ſuæ poſuit divitias gratiæ ſuæ, ſecun„ dum voluntatem ſuam, non ſecundum „ noſtram: quæ bona eſſe non poſſet, „ niſi ipſe ſecundum bonam voluntatem „ ſuam ut bona fieret, ſubveniret; nu. „ 37. idem confirmat. " Cernitis, *in*„ *quit*, quanta manifeſtatione apoſtolici „ eloquii defendatur hæc gratia contra „ quam merita extolluntur humana, tan„ quam homo aliquid prior det, ut re„ tribuatur ei. . . Hinc eſt quod clama„ mus, ut nemo glorietur in homi„ ne, ac per hoc nec in ſeipſo, ſed „ qui gloriatur, in Domino glorie„ tur. „

OBSERVATIONES.

Nihil clarius dicere potuit S. Auguſtinus ad aperiendam ſuam mentem: primo quidem exponit ſententiam Pelagianorum qui electionem ab humana voluntate incipientem, quaſi ipſa & non gratia cunctas bonas actiones, quibus pervenitur ad regnum cœlorum, factura erat, ita ut prius daret Deo quo ab ipſo homine eligeretur, quam hominem eligeret Deus. Quod quidem & merito confutat Auguſtinus, dicendo hominem natura filium iræ eſſe, adeoque ſolummodo in ſortem Sanctorum adducendum per Chriſti, & non naturæ merita, cum non ſimus ſufficientes cogitare aliquid, tanquam ex nobis quod ſit vita æterna dignum: ex ſententia Pelagiana ſequitur hominem priorem dare Deo antequam accipiat retributionem: luce clarius apparet Auguſtinum loqui in ſenſu oppoſito Pelagianis, igitur quando dicit electionem ſecundum propoſitum, excludit ibi duntaxat propoſitum voluntatis humanæ, quod patet ex eo quod dicat hominem non eligere Deum, ſed potius eligi a Deo, unde hominem non ſe in Domino gloriari debere, voluntatem humanam non priorem Deo aliquid retribuere, quandoquidem opera noſtra ad ſalutem conducentia ſunt a gratia, unde potiſſimum loquitur Auguſtinus de electione ad fidem, ad ſanctificationem; namque dicit nos quidem a Deo eligi, ut ſimus ſancti atque immaculati, & loquitur ſolum conſequenter de prædeſtinatione ad gloriam, quam quidem aſſerit ab operibus naturæ in ſe relictæ independentem, ſed non ab operibus virtute gratiæ, de quo quidem momento nullam movet quæſtionem S. Doctor: namque ſi Pelagiani conceſſiſſent opera ad vitam æternam conducentia eſſe a gratia, finita fuiſſet quæſtio, nec ullus inter Aug. & Pelagianos atque Semipelagianos ſuperfuiſſet diſputandi locus. Quod certe apparet ex concluſione Auguſtini. " Cernitis, *inquit*, quanta ma„ nifeſtatione Apoſtolici eloquii defenda„ tur hæc gratia contra quam merita „ extolluntur humana, tanquam homo „ aliquid prior det, ut retribuatur ei.. „ Hinc eſt quod clamamus ut nemo glo„ rietur in homine ac per hoc nec in „ ſeipſo, ſed qui gloriatur in Domino „ glorietur. „ Quis autem non videat S. Auguſt. ſolummodo excludere merita propriæ voluntatis? alias nihil concluderet, ſi loqueretur de meritis virtute gratiæ comparatis; iſta enim neque extolluntur contra gratiam, cum ſint ipſius fœtus: neque per ea homo gloriatur in ſeipſo, ſed in Domino a quo habet fructum & incrementum.

CAPUT XIX.

Auguſtinus proſequitur, in medium prodit

dit Pelagianorum objectiones, & reſpondet. Sic igitur illos inducit loquentes n. 38. " Sed hi noſtri, de quibus & pro
„ quibus nunc agimus, forſitan dicunt,
„ Pelagianos hoc apoſtolico teſtimonio refutari, ubi dicit ideo nos electos in
„ Chriſto & prædeſtinatos ante mundi
„ conſtitutionem, ut eſſemus ſancti &
„ immaculati in conſpectu ejus in caritate. Ipſi enim putant, acceptis præceptis, jam per nos ipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos & immaculatos in conſpectu ejus in caritate: quod
„ futurum Deus quoniam præſcivit, inquiunt, ideo nos ante mundi conſtitutionem elegit & prædeſtinavit in Chriſto. Ecce objectio, cui reſpondet, &
„ ſubdit: Cum dicat Apoſtolus, non quia
„ futuros tales nos eſſe præſcivit, ſed ut
„ eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ, qua gratificavit nos in dilecto
„ Filio ſuo. „ Obſervandum eſt S. Præſulem loqui de electione ad gratiam, quæ quidem eſt gratuita & nobis miſericorditer datur ex meritis Chriſti: unde bene dicit quod electio, ſcilicet ad gratiam, non ſupponat opera prævíſa, ſed ipſa faciat: hinc & ſubdit: " Cum ergo nos
„ prædeſtinavit, opus ſuum præſcivit,
„ quo nos ſanctos & immaculatos facit. Vide, juſte Lector, Auguſt. tractare de electione ad ſanctificationem quam Pelagiani naturæ conatibus tribuebant. Proſequitur: unde recte hoc teſtimonio Pelagianus error arguitur. " Nos autem
„ dicimus, inquiunt, noſtram Deum non
„ præſciſſe niſi fidem, qua credere incipimus, & ideo nos elegiſſe ante mundi conſtitutionem, ac prædeſtinaſſe,
„ ut etiam ſancti & immaculati gratia
„ atque opere ejus eſſemus. „ Ecce manifeſtus ſtatus quæſtionis, quæ quidem procedit de initio fidei, quod & a conatu naturæ & a Deo promanare, prævíſum eſſe ad eligendum ad ſanctitatem autumabant Semipelagiani. Agitur itaque de initio fidei & de ſanctitate exordium a natura ducente, cui objectioni ſic ſatisfacit B. Auguſtinus.

„ *Sed* audiant & ipſi in hoc teſtimonio,
„ ubi dicit, ſortem conſecuti ſumus,
„ prædeſtinati ſecundum propoſitum, qui
„ univerſa operatur. Ipſe ergo ut credere incipiamus, operatur, qui univerſa
„ operatur.

OBSERVATIONES.

Sufficienter notavimus quanta ſit principiorum D. Aug. connexio, ut ſenſus ejus appareat. Obſerves velim S. Doctorem n. 38. expreſſe dicere ſe debellare Pelagianos. " Sed hi noſtri, *inquit*, de qui-
„ bus & pro quibus nunc agimus forſi-
„ ſitan dicunt... Ipſi enim putant, ac-
„ ceptis præceptis, jam per nos ipſos fie-
„ ri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos &
„ immaculatos. „ Igitur agit S. Doctor ſolum de neceſſitate, de gratuitate & efficacia gratiæ; de electione ad fidem & ſanctificationem, quam non voluntas humana, ſed divina operatur. Denique n. 39. S. Aug. concludit caput probando auctoritate Apoſtoli fidem etiam inchoative non eſſe a nobis, ſed a Deo miſerente, quia, inquit, gratias agit Deo Paulus pro Epheſiis, eo quod recepiſſent fidem: Si autem fides eſſet a natura, non foret Dei donum, unde nec opus eſſet gratias pro data fide ſpeciales reddere. " *Propter hoc & ego, inquit Apoſtolus, audita fide veſtra in Chriſto Jeſu, & in omnes Sanctos, non ceſſo gratias agere pro vobis.* „ Epheſ. 1. 13. Subdit Aug. " Nova erat
„ & recens eorum fides, prædicato ſibi
„ Evangelio, qua fide audita, gratias
„ Deo pro eis agit Apoſtolus. Si homini
„ gratias ageret pro eo, quod illum vel
„ putaret non præſtitiſſe, vel nollet,
„ adulatio, vel irriſio verius quam gratiarum actio diceretur. „ *Nolite errare, Deus non irridetur: donum enim ejus eſt etiam incipiens fides.* „ Gal. 6. 7.

CAPUT XX. ET XXI.

In illo capite de novo probat Auguſtinus fidem etiam initiative eſſe donum Dei, quia illam oratione petimus, & pro accepta gratias agimus; ſic enim urget adverſarios S. Præſul n. 40. " Illud etiam
„ initium fidei hominum donum Dei eſ-
„ ſe nos admonet, cum hoc ſignificet A-
„ poſtolus dicens in Epiſtola ad Coloſſenſes 4. 2. " *Orationi inſtate, vigilantes in illa in gratiarum actione orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium verbi ſui ad loquendum myſterium Chriſti.* „ 4. 28. n. 41. idem probat illa Actuum ſententia *Deus aperuerat ſenſum ejus, & intendebat in*

ea quæ a Paulo dicebantur . „ Novis Scripturæ auctoritatibus oſtendit Aug. num. 42. initium fidei eſſe a Deo, quia ipſe dat velle & inclinat cor ad credendum. Denique c. 21. dicit opinionem Semipelagianorum circa fidei exordium abſurdam eſſe. Poſtea totum librum his verbis concludit n. 43. " Propter quod inſtitimus quan-„ tum potuimus, ut etiam ipſum ini-„ tium fidei donum Dei eſſe oſtendere-„ mus. „

OBSERVATIO.

A primo ad ultimum legenti patebit, S. Aug. nullam hic movere quæſtionem de prædeſtinatione ante vel poſt prævifa merita viribus gratiæ comparata.

De libro Doni Perſeverantiæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sanctus Auguſtinus agit ex profeſſo in libro de Dono perſeverantiæ adverſus Semipelagianos de Prædeſtinatione ad gratiam.

Probatur diſcurrendo per omnia libri capita, eaque cum obſervationibus enucleando.

CAPUT I. II. III. IV. V. ET VI.

Hunc librum ſcripſit B. Auguſtinus contra Semipelagianos, qui in duobus præcipue punctis errabant. Primo quidem dicendo initium fidei eſſe a nobis: ſecundo vero prædeſtinationem eſſe ex prævifis naturæ meritis. Primum errorem confutavit S. Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione Sanctorum: alterum vero etiam in illo, ſed iterum ex profeſſo in iſto, in quo multa differit de prædeſtinationis motivo & de neceſſitate gratiæ ad perſeverandum. Pauca ſunt ad noſtrum propoſitum in ſeptem primis capitibus; unde breviter & compendioſe dicam ea quæ in his continentur.

In primo quidem capite ſic definit perſeverantiam: *Aſſerimus ergo donum Dei eſſe perſeverantiam qua uſque in finem perſeveratur in Chriſto*. Unde loquitur S. Doctor de perſeverantia quæ conjungit vitam cum morte, & figit animam immobiliter in bono; quæ ideo certa & infallibilis pronuntiatur. Capite ſecundo S. Præſul dicit eam eſſe maximum Dei donum: quod probat ea potiſſimum ratione quia fundimus Deo preces ad illam aſſequendam, quod autem eſt vel naturale, vel debitum, non donum ſed naturale dicitur. Concludit igitur ex orationibus quas fundimus pro perſeverantia finali, eam eſſe ſupremam gratiam. Hoc quidem argumentum fuſius explanat cap. 3. 4. 5. 6. auctoritate S. Cypriani explicantis petitiones in Oratione Dominica contentas, qua quidem explicatione aſſerit Auguſtinus S. Præſulem prævenifſe ſuis, & ſcriptis & dictis venenum hæreſis Pelagianæ, ne incautos, negligentes, aut etiam de ſe præſumentes & deciperet & contaminando interficeret. Capite ſexto num. 12. docet infallibilitatem perſeverantiæ non tollere libertatem. " At enim voluntate ſua „ quiſque deſerit Deum, ut merito de-„ ſeratur a Deo. Quis hoc negaverit? „ Sed ideo petimus, ne inferamur in „ tentationem, ut hoc non fiat ... Tu-„ tiores igitur vivimus, ſi totum Deo „ damus, non autem nos illi ex parte, „ & nobis ex parte committimus. „

CAPUT VII.

Iſtud caput ſic incipit nu. 13. " Si er-„ go alia documenta non eſſent, hæc do-„ minica oratio nobis ad cauſam gratiæ „ quam defendimus, ſola ſufficeret, quia „ nihil nobis reliquit, in quo tanquam „ in noſtra gloriemur. Siquidem & ut „ non diſcedamus a Deo non oſtendit „ dandum eſſe niſi a Deo, cum poſcen-„ dum oſtendit a Deo; qui enim non „ infertur in tentationem, non diſcedit „ a Deo. Non eſt hoc omnino in viri-„ bus liberi arbitrii, quales nunc ſunt: „ fuerat in homine antequam caderet. „ Quæ tamen libertas voluntatis in il-„ lius primæ conditionis præſtantia quan-„ tum valuerit, apparuit in Angelis qui „ diabolo cum ſuis cadente in veritate „ ſteterunt, & ad ſecuritatem perpetuam „ non cadendi ... pervenire meruerunt. „ Poſt caſum autem hominis nonniſi ad „ gratiam ſuam Deus voluit pertinere, „ ut homo accedat ad eum, neque niſi „ ad gratiam ſuam voluit pertinere, ut „ homo non recedat ab eo. „

Pe-

Poſtea ſic concludit Aug. num. 14. *Hanc gratiam poſuit in illo in quo ſortem conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ejus qui univerſa operatur*, Eph. 1. 11. " ac „ per hoc ſicut operatur ut accedamus, „ ſic operatur ne diſcedamus, & num. „ 15. propter quod & poſci a ſe voluit „ ne inferamur in tentationem; quia et- „ ſi non inferimur, nulla ab eo ratio- „ ne diſcedimus. Quod poterat nobis & „ non orantibus dari: ſed oratione no- „ ſtra nos voluit admoneri, a quo acci- „ piamus hæc beneficia..... Orat (ſci- „ licet Eccleſia) ut increduli credant: „ Deus ergo convertit ad fidem; orat, „ ut credentes perſeverent: Deus ergo „ donat perſeverantiam uſque in finem: „ hæc Deus facturum ſe eſſe præſcivit. „ Ipſa eſt prædeſtinatio Sanctorum, quos „ elegit in Chriſto ante conſtitutionem „ mundi, ut eſſent ſancti & immacula- „ ti in conſpectu ejus in charitate, præ- „ deſtinans eos in adoptionem filiorum „ per Jeſum Chriſtum in ipſum, ſecun- „ dum placitum voluntatis ſuæ in laudem „ gloriæ gratiæ ſuæ.

OBSERVATIONES.

In iſto capite iterum atque iterum probat Aug. contra Pelagianos ex neceſſitate & uſu Eccleſiæ orandi, neceſſitatem gratiæ ad perſeverandum, quia inquit, *ſicut operatur (Deus) ut accedamus, ſic operatur ne diſcedamus*. Gratiam hanc precibus impetrandam eſſe probat ex diſcrimine intercedente inter hominem innocentem & hominem lapſum, in eo quod innocens erat rectus, ex nativitate ſanctus, & in gratia habituali conſtitutus, juxta illud ejuſdem de Creatore, *erat condens naturam & largiens gratiam*; unde poterat quidem homo innocens perſeverare in bono, reus vero non poteſt, a fortiori nec actu perſeverare ſine gratia ſumme efficaci, qua cum privetur, illam ad perſeverandum orationibus continuis advocare debet: quocirca hic num. 15. ait Aug. " Eccleſia orat ut increduli cre- „ dant ... ut credentes perſeverent: „ hæc Deus facturum ſe præſcivit, ip- „ ſa eſt prædeſtinatio Sanctorum; quæ- „ nam vero ſit? idem ipſe declarat, ad „ gratiam nempe & ad ſanctificationem „ ut eſſent, *inquit*, ſancti & immacula- „ ti in conſpectu ejus. „ Sanctus Doctor ibi non loquitur de gloria, & de facto controverſia inter ipſum & Pelagianos erat ſolum de neceſſitate gratiæ ad perſeverandum. Bene dicit Deum hoc ſe facturum eſſe præſciviſſe, ſcriptum eſt enim Pſal. 83. 12. *gratiam & gloriam dabit Dominus*, & non homo. Semper repetit S. Præſul Deum hæc operari ſecundum beneplacitum ſuum, & apprime, quia non operatur ſecundum placitum voluntatis humanæ, ut propugnabant hæretici. Quis enim, inquit Apoſtolus, *conſiliarius ejus fuit*? Rom. 11. 34. quod autem Aug. intendat hic humana tantum impugnare merita, patet ex eo quod ſemper inculcet, hominem non in ſe, ſed in Domino ſolum gloriari debere.

CAPUT VIII.

Iſtud caput eſt veluti præcedentis conſequentia & concluſio, num. 16. " Sed „ cur, *inquit*, gratia Dei non ſecun- „ dum merita hominum datur? Reſ- „ pondeo, quoniam Deus miſericors eſt. „ Cur ergo, *inquit*, non omnibus? Et „ hic reſpondeo, quoniam Deus judex „ eſt... Ex uno quippe omnes in con- „ demnationem non injuſtam judicati ſunt „ ire, ſed juſtam. Qui ergo liberatur, „ gratiam diligat: qui non liberatur, „ debitum agnoſcat.

Alteram objectionem n. 17. ſibi proponit & ſolvit. " Sed cur, *inquit*, non ſolum in parvulorum, verum etiam in „ geminorum una atque eadem cauſſa, „ tam diverſum judicium? Nonne ſimilis „ quæſtio eſt, cur in diverſa cauſa idem „ judicium? Recolamus igitur illos ope- „ rarios in vinea qui toto die laborave- „ runt, & eos qui una hora: nempe „ cauſſa diverſa eſt impenſi laboris, & „ tamen idem judicium in redditione „ mercedis. Numquid & hic audierunt „ murmurantes a Patrefamilias, niſi, *hoc volo... Tolle quod tuum eſt, & vade, huic autem volo, quod non debetur, donare. An non licet mihi facere quod volo? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matth. 10. 2. 14. 15. " Hic ille ſi dicat, cur „ non & mihi? merito audiet, o „ homo tu quis es, qui reſpondeas „ Deo? „

Pergit n. 19. novas refert objectiones &

& reſpondet : " Cur quibuſdam qui eum „ coluerunt bona fide, perſeverare uſque „ in finem non dedit ? cur putas, niſi „ quia non mentitur qui dicit ; Ex no- „ bis exierunt, ſed non erant ex nobis? „ nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent „ utique nobiſcum... Deus autem me- „ lius eſſe judicavit, miſcere quoſdam „ non perſeveraturos certo numero San „ ctorum ſuorum, ut quibus non expedit „ in hujus vitæ tentatione ſecuritas, „ non poſſint eſſe ſecuri. Multos enim „ a pernicioſa elatione reprimit quod ait „ Apoſtolus : *Quapropter qui videtur ſtare videat ne cadat*. 1.Cor. 10. 12. " Volun- „ tate autem ſua cadit, qui cadit ; & „ voluntate Dei ſtat, qui ſtat.... Ve- „ rumtamen bonum eſt non altum ſape- „ re, ſed timere. n. 20. Non itaque in „ hominum, ſed in Dei eſt poteſtate, „ ut habeant homines poteſtatem filii „ Dei fieri. Ab ipſo quippe accipiunt „ eam qui dat cordi humano cogitatio- „ nes pias, per quas habeat fidem, quæ „ operetur per dilectionem : ad quod bo- „ num ſumendum & tenendum, & in „ eo perſeveranter uſque in finem profi- „ ciendum non ſumus idonei cogitare ali- „ quid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſuffi- „ cientia noſtra ex Deo.

OBSERVATIONES.

Iiſdem innixus principiis S. Doctor ini- micos gratiæ inſectatur. Primo illud ca- put inchoat dicendo gratiam non dari ſe- cundum hominum in ſe relictorum meri- ta. 2. Aſſerit ignorare prorſus non ſo- lum cur ex parvulis unus mulieris, alias fidelis, filius ſine baptiſmo migret e vi- ta, e contra vero filius fornicariæ : cur ex duobus geminis eandem habentibus na- turam, unus trahatur, alter vero relin- quatur. Unum tamen ubique ſupponit, nempe *voluntate autem ſua cadit, qui ca- dit ; & voluntate Dei ſtat, qui ſtat*. 3. Concludit in Dei ſolum eſſe poteſtate ut homo accipiat fidem, & fiat filius Dei & perſeveret, *ad quod bonum ſumendum & tenendum, & in eo perſeveranter uſque in fi- nem proficiendum, non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobis* : quibus quidem ver- bis S. Aug. compeſcit proterviam Pela- gianorum qui dona Dei naturæ quamvis de ſe ſterili, inaniter tribuebant. Igitur in hoc duntaxat totus incumbit S. Præ- ſul, ut probet gratuitatem & neceſſita- tem gratiæ : nec ullum apparet argu- mentum, quo doceat prædeſtinationem inadæquate ſumptam eſſe ante prævisa merita virtute ipſius gratiæ comparata.

CAPUT IX.

Difficultatem iterum exponit, ſed in to- ta luce, & hoc variis exemplis quibus invincibiliter probat gratiam non dari na- turæ meritis. n. 21. ſic ſcribit : *Ex duo- bus itaque parvulis originali peccato obſtri- ctis, cur iſte aſſumatur, ille relinquatur ; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vo- cetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei. Ex duobus autem impiis, cur huic donetur per- ſeverantia uſque in finem, illi non donetur, inſcrutabilia ſunt judicia Dei.*

OBSERVATIONES.

Iterum atque iterum premit adverſarios Auguſtinus oſtendendo gratiam non dari naturæ meritis, alias redderetur ratio cur ex duobus parvulis peccato originali in- quinatis unus aſſumatur, alter vero non: ſimiliter & ex duobus unus ſalvetur, al- ter non : quia cito reſponderetur præ- viſa fuiſſe eligendorum futura merita : quod certe, inquit, locum habere non poteſt, alias Tyrii & Sidonii, qui, viſis Chriſti miraculis, crediturі erant, ſalva- ti fuiſſent, qui tamen pro infidelitate pœnas luent æternas. " Severius ergo, „ inquit Aug. n. 23. punientur iſti, nem- „ pe Judæi, illi remiſſius, ſed tamen „ punientur. Porro ſi etiam ſecundum „ facta quæ facturi eſſent ſi viverent, „ mortui judicantur ; profecto quia fide- „ les futuri erant iſti, ſi eis cum tantis „ miraculis fuiſſet Evangelium prædica- „ tum, non ſunt utique puniendi : pu- „ nientur tamen : falſum eſt igitur & „ ſecundum ea mortuos judicari quæ fa- „ cturi eſſent ſi ad viventes Evangelium „ perveniret. Et ſi hoc falſum eſt, non „ eſt cur dicatur de infantibus qui pe- „ reunt ſine baptiſmate morientes, hoc „ in eis eo merito fieri, quia præſcivit „ eos Deus, ſi viverent, prædicatumque „ illis fuiſſet Evangelium, infideliter audi-

„ audituros. Reſtat igitur ut ſolo peccato „ originali teneantur obſtricti, & propter hoc ſolum eant in damnationem. „ Quibus ultimis verbis S. Aug. probat peccatum originale. Unde gladio utraque parte acuto confodit Pelagianos: probando ſcilicet & gratiæ gratuitatem, & labem originalem omnibus eſſe communem.

CAPUT X. ET XI.

Impugnat in capite 11. S. Præſul eos qui volunt ideo Tyrios & Sidonios gratiam fidei non habuiſſe, quia Deus prævidebat quoſdam a fide diſceſſuros, contendens Deum neminem aut reprobare propter demerita imaginaria & nunquam futura, aut prædeſtinare propter merita fictitia. Primum præcipue probat n. 25. his verbis: " Proinde ſicut Apoſto„ lus ait, non volentis, neque curren„ tis, ſed miſerentis eſt Dei, qui & par„ vulis quibus vult, etiam non volenti„ bus, neque currentibus ſubvenit, quos „ ante conſtitutionem mundi elegit in „ Chriſto, daturus eis gratiam gratis, „ hoc eſt, nullis eorum vel fidei, vel „ operum meritis præcedentibus... in„ veſtigabilis ergo eſt miſericordia, quia „ cujus vult miſeretur, nullis ejus præ„ cedentibus meritis: & inveſtigabilis „ veritas, qua quem vult indurat, ejus „ quidem præcedentibus meritis, ſed „ cum eo cujus miſeretur plerumque „ communibus. Sicut duorum gemino„ rum, quorum unus aſſumitur, unus re„ linquitur, diſpar eſt exitus, merita „ communia. „

OBSERVATIONES.

D. Auguſtinus iiſdem ſemper inſiſtit gradibus in iſto capite, in quo potiſſimum impugnat in duobus Pelagianorum ſyſtema, in eo ſcilicet quod volebant fidem & virtutem initium ducere a natura, & iſtam ſicut gratiæ dona eſſe ipſi debita: deinde convellendo fundamentum heterodoxorum qui ſtatuebant parvulos vel ſine baptiſmo, vel cum baptiſmo e vita migrare, quia mala vel bona eorum præſciebat Deus merita, qua de cauſa aliis baptiſmum ad vitam æternam capeſcendam concedebat, aliis vero ad interitum negabat. Contra utrumque dogma probat auctoritate tum Scripturæ, tum Patrum, maxime Cypriani & Ambroſii, gratiam & fidem eſſe a Deo & non deberi naturæ meritis; neminem vero vel damnari, vel ſalvari propter facta fictitia & numquam ponenda. Unde dicit prædeſtinationem neque currentis neque volentis, ſcilicet naturæ in ſe relictæ, ſed miſerentis Dei eſſe fœtum, quatenus ex gratia, noſtra eſt ſufficientia. Unde ſemper concludit, non in nobis, ſed in Domino ſolo eſſe gloriandum.

CAPUT XII.

Iſtud caput eſt veluti præcedentium concluſio, quandoquidem concludit S. Auguſtinus gratiam neque meritis naturæ, neque meritis fictitiis prævifis parvulorum ſi vixiſſent, dari. Sic enim habet n. 28. " Conficitur itaque gratiam Dei „ non ſecundum merita accipientium da„ ri, ſed ſecundum placitum voluntatis „ ejus in laudem & gloriam ipſius gra„ tiæ ejus, ut qui gloriatur, nullo mo„ do in ſeipſo, ſed in Domino glorie„ tur... Dando enim quibuſdam quod „ non merentur, profecto gratuitam, & „ per hoc veram ſuam gratiam eſſe vo„ luit: non omnibus dando, quid om„ nes merentur oſtendit. Bonus in bene„ ficio certorum, juſtus in ſupplicio cæ„ terorum. „

Et num. 31. ſic proſequitur. " Vide„ tis enim, cariſſimi, quam ſit abſur„ dum, & a fidei ſanitate atque ſince„ ritate veritatis alienum, ut dicamus „ parvulos mortuos ſecundum ea judica„ ri, quæ præſciti ſunt facturi eſſe ſi „ viverent? ... Hoc ergo ſi non dica„ tur, quod cernitis quanto errore dica„ tur. Quid reſtabit niſi ut gratiam Dei „ non ſecundum merita noſtra dari, quod „ contra hæreſim Pelagianam Catholica „ defendit Eccleſia? ... Quid dicam, „ quod parvulos aliquando, antequam il„ li per miniſterium baptizantis ſuccurri „ poſſit, expirat? plerumque enim feſti„ nantibus parentibus, & paratis mini„ ſtris, ut baptiſmus parvulo detur, Deo „ tamen nolente non datur.

OBSERVATIONES.

Quid concludat S. Auguſtinus, legenti patebit, nempe gratiam neque dari meritis naturæ propter actiones bonas ordinis naturalis, neque meritis parvulorum fictitie futuris: quod invincibiliter probat exemplo parvuli quem feſtinantes parentes ducunt ad baptiſmum, qui tamen Deo nolente, ideſt permittente, non baptizatur. Igitur Deus non attendit ad merita naturæ, quandoquidem gratia non eſt debita, alias non foret gratia. Sed iterum atque iterum dico, S. Præſulem nullam movere quæſtionem de prædeſtinatione ad gloriam ex prævifis meritis virtute gratiæ comparatis, vel ante prævifa ejuſmodi merita. Unum ſufficit Auguſtino in iſto & alio libro, quod neque fides, neque perſeverantia & gratia, ſeu etiam caſtitas & aliæ virtutes dentur naturæ meritis. Et vero neque currentis, neque volentis per conatum naturæ ſunt, ſed miſerentis Dei, qui omnia operatur non ſecundum naturæ in ſe relictæ placitum, ſed ſuum.

C A P U T XIII.

In hoc capite rurſus impugnat S. Auguſtinus ſententiam Pelagianorum qui perſeverantiam finalem volebant parvulo baptizato morienti concedi ex prævifione meritorum quæ habuiſſet, ſi diutius vixiſſet, & totis viribus affirmat illam eſſe donum Dei, ſive inchoative ſumatur, & ſecundum fidem a qua ſumit exordium, ſive finaliter & ut complectitur gratiarum ſeriem, immo & providentiam ſpecialem quæ mortem cum charitate conjungat, quia, *inquit*, Deus operatur & velle & perficere. Et velle fidem & perſeverare in fide. Audiamus S. Doctorem qui n. 33. ſic inſurgit adverſus Pelagianos, quorum n. 32. retulerat de perſeverantia opinionem.

„ *Satis* dilucide oſtenditur, & inchoandi, & uſque in finem perſeverandi „ gratiam Dei non ſecundum merita noſtra dari . . . Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate: nos ergo volumus, ſed „ Deus in nobis operatur & velle. Nos „ ergo operamur, ſed Deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate; „ hoc nobis expedit & credere & dicere; hoc eſt pium, hoc verum, ut ſit „ humilis & ſubmiſſa confeſſio, & detur „ totum Deo. Cogitantes credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus „ quidquid agimus: quod autem attinet „ ad pietatis viam & verum Dei cultum, „ non ſumus idonei cogitare aliquid tanquam ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia „ noſtra ex Deo eſt. „

OBSERVATIONES.

Ad ſcopum pergit ſemper S. Auguſtinus, fortiter pro gratuitate gratiæ decertaturus, aſſerens quod non ſumus idonei cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis; ſed dum virtutem & efficaciam gratiæ prædicat, libertatem voluntatis humanæ ſimul aſtruit. *Nos ergo*, inquit, *volumus, ſed Deus operatur in nobis. Nos ergo operamur, ſed Deus in nobis operatur pro bona voluntate.*

C A P U T XIV.

In illo capite varias Pelagianorum objectiones contra gratuitatem gratiæ & prædeſtinationis definitionem refert & ſolvit. Sic igitur habet num. 34. " Sed, „ ajunt, prædeſtinationis definitionem „ utilitati prædicationis adverſam, quaſi „ vero adverſata ſit Apoſtolo prædicanti. *in Epiſt. Hil. & Proſperi*. Nonne „ ille Doctor Gentium in fide & veritate & prædeſtinationem totiens commendavit, & verbum Dei prædicare „ non deſtitit? numquid quia dixit, „ Deus eſt qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate; ideo „ non ipſe, & ut velimus quæ Deo placuerant, & ut operemur hortatus eſt? „ *Philip.* 2. 13. aut quia dixit, qui in „ vobis bonum opus cœpit, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. „ *Phil.* 1. 6.

Et n. 35. " Hæc eſt prædeſtinatio Sanctorum, nihil aliud, præſcientia ſcilicet & præparatio beneficiorum Dei, „ quibus certiſſime liberantur, quicumque liberantur. Cæteri autem ubi niſi „ in maſſa perditionis juſto divino judicio relinquuntur? ubi Tyrii relicti ſunt „ & Sidonii, qui etiam credere potuerunt,

„ runt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſ-
„ ſent : ſed quoniam ut crederent, non
„ erat illis datum, etiam unde crede-
„ rent eſt negatum. Ex quo apparet ha-
„ bere quoſdam in ipſo genio divinum
„ naturaliter munus intelligentiæ, quo
„ moveantur ad fidem ſi congrua ſuis
„ mentibus vel audiant verba, vel ſi-
„ gna conſpiciant : Et tamen ſi Dei al-
„ tiore judicio, a perditionis maſſa non
„ ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti,
„ nec ipſa ei adhibentur vel dicta divi-
„ na, vel facta, per quæ poſſent crede-
„ re, ſi audirent utique talia vel vide-
„ rent. In eadem perditionis maſſa reli-
„ cti ſunt etiam Judæi, qui non potue-
„ runt credere factis in conſpectu ſuo tam
„ magnis, clariſque virtutibus. . . Non
„ erant ergo ſic excæcati oculi, nec ſic
„ induratum cor Tyriorum & Sidonio-
„ rum : quoniam credidiſſent, ſi qualia
„ viderunt iſti, ſigna vidiſſent. Sed nec
„ illis profuit quod poterant credere,
„ quia prædeſtinati non erant ab eo, cu-
„ jus inſcrutabilia ſunt judicia & inveſtiga-
„ biles viæ; nec iſtis obfuiſſet quod non
„ poterant credere, ſi ita prædeſtinati
„ eſſent, ut eos cæcos Deus illumina-
„ ret, & induratis cor lapideum vellet
„ auferre. Verum quod dixit Dominus
„ de Tyriis & Sidoniis, aliquo alio mo-
„ do poteſt fortaſſis intelligi : neminem
„ tamen venire ad Chriſtum, niſi cui
„ fuerit datum, & eis dari qui in illo
„ electi ſunt ante conſtitutionem mundi,
„ proculdubio confitetur, a quo non ſur-
„ dis auribus cordis eloquium divinum
„ auribus carnis auditur. Et tamen hæc
„ prædeſtinatio, quæ ſatis aperte etiam
„ verbis Evangelicis explicatur, non
„ prohibuit Dominum & propter inci-
„ piendum dicere, quod paulo ante com-
„ memoravi, „ *Credite in Deum & in me credite*, Joan. 14. 1. & propter per-
ſeverandum, *oportet ſemper orare*, *& non deficere*, Luc. 18. 1. Audiunt enim hæc &
„ faciunt, quibus datum eſt : non autem
„ faciunt, ſive audiant, ſive non au-
„ diant, quibus non datum eſt. Quia *vo-*
„ *bis*, inquit, *datum eſt noſſe myſterium regni cælorum*, *illis autem non eſt datum*.
„ Matth. 13. 11. Quorum alterum ad miſe-
„ ricordiam, alterum ad judicium pertinet
„ illius, cui dicit anima noſtra, *Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine*. Pſal. 100. 1.

OBSERVATIONES.

Tria reſpondet S. Auguſtinus ad objectionem propoſitam; primo inhæret prædeſtinationis definitioni, quæ vocatur præparatio beneficiorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur, quam auctoritate & Scripturæ, & Patrum defendit : 2. Dicit Apoſtolum non ideo ceſſare prædeſtinationem ſecundum propoſitum prædicare, tametſi Deus in nobis incipiat bonum opus & perficiat. Hoc ipſum concludit S. Doctor ex efficacia & certitudine prædeſtinationis. Jam vero cur unus habeat gratiam, alter vero non, & relinquatur in maſſa perditionis, fatetur ſe ignorare, & inſcrutabilia eſſe Dei judicia : ſubdit alios propter peccatum originale, alios vero propter actuale perire, nullum ſine culpa. Ne miremini autem ſi ſalutem refundat ſemper in prædeſtinationem & Dei beneplacitum. Loquitur enim in ſenſu Pelagianis oppoſito, contendendo gratiam & fidem, a fortiori perſeverantiam finalem non dari ſecundum naturæ merita & ejus beneplacitum : hoc unum intendit probando gratiam, caſtitatem, obedientiam, aliaſque virtutes ſupernaturales eſſe dona Dei; ſed ubique altum ſilentium eſt de prædeſtinatione ante prævisa merita viribus gratiæ parta.

Audiamus S. Magiſtrum n. 35. " Ve-
„ rum quod dixit Dominus de Tyriis &
„ Sidoniis, aliquo alio modo poteſt for-
„ taſſis intelligi : neminem tamen veni-
„ re ad Chriſtum, niſi cui fuerit datum.
„ Unde poſtea hortatur peccatores ad cre-
„ dendum, juſtos vero ad perſeveran-
„ dum. Hæc, *inquit*, prædeſtinatio,
„ quæ ſatis aperte etiam verbis evange-
„ licis explicatur, non prohibuit Domi-
„ num & propter incipiendum dicere,
„ quod paulo ante commemoravi, *credite in Deum & in me credite*, & propter per-
ſeverandum, *oportet ſemper orare*, *& non deficere*.

Dices, Videtur S. Auguſtinus prædicare prædeſtinationem libertati contrariam, quia ibidem dicit de Judæis : " In eadem
„ perditionis maſſa relicti ſunt etiam
„ Judæi, qui non potuerunt credere
„ factis in conſpectu ſuo tam magnis cla-
„ riſque virtutibus : Et de Tyriis & Si-
„ do-

„ doniis non erant ergo ſic excæcati ocu-
„ li; nec ſic induratum cor Tyriorum
„ & Sidoniorum, quoniam crediidiſſent,
„ ſi qualia viderunt iſti ſigna vidiſſent.
„ Sed nec illis profuit quod poterant
„ credere, quia prædeſtinati non erant
„ ab eo. Et infra: poſtquam ad creden-
„ dum adhortatus eſt peccatores, juſtos
„ vero ad perſeverandum, ſubdit: Audiunt
„ enim hæc & faciunt, quibus datum
„ eſt: non autem faciunt, ſive audiant,
„ ſive non audiant quibus non datum eſt,
„ &c. „

Reſpondeo negando antecedens: ad primam probationem dico S. Auguſtinum non ſemel aſſeruiſſe Judæos non credidiſſe, quia, viſis Chriſti miraculis, noluerunt credere. Sic enim de eis l. de præd. SS. c. 6. n. 11. loquitur, *illi quia noluerunt, non crediderunt*.

Ad ſecundum, diſtinguo: non profuit Tyriis & Sidoniis quod potuerint credere, quia non erant prædeſtinati, ideſt, ſua culpa caruerunt gratia per ſe efficaci quæ facit facere, concedo: quia decreto neceſſitante erant alligati ad mortem, nego. Plurimum a mente Auguſtini alienum eſt prædicare prædeſtinationem neceſſitantem, quippe qui libertatis humanæ jura ubique defendat: loquitur quidem de prædeſtinatione, ſed ad gratiam; nam ibi agit & tractat de prædeſtinatione quæ facit facere, quæ dat obedientiam & fidem; unde cum dicit aliquos non credere, eo quod non ſint prædeſtinati, vult ſolummodo eos carere gratia efficaci, quæ dat & operari, & caſtum eſſe. Et vero loquitur in ſenſu oppoſito Pelagianis, qui quidem contendebant voluntatem humanam viribus innatis poſſe nedum credere, ſed & virtutes habere, ad hoc quippe legis illuminationem ſufficere aſſerebant; unde bene dicit Auguſtinus: *Audiunt enim hæc, & faciunt, quibus datum eſt*: nempe donum gratiæ efficacis, *non autem faciunt, ſive audiant, ſive non audiant, quibus non datum eſt*: hoc eſt, ſive audiant per legem, ſive non, quia neque lex, neque voluntas humana ſola ſufficit. Revera quidem, ut anima audiat interius, & non ſolummodo extrinſece, profecto requiritur gratia efficax, de qua tantum loquitur S. Præſul, qui quidem eſt ſui ipſius interpres. Sic enim ait n. 37. " Hinc eſt quod Do-
„ minus, cum eis loqueretur, qui car-
„ nis aures apertas haberent, dicebat ta-
„ men, *Qui habet aures audiendi, audiat*.
Luc. 8. 8. " quas non omnes habere pro-
„ culdubio noverat. A quo autem ha-
„ beant, quicumque habent, ipſe Domi-
„ nus oſtendit, ubi ait: „ *Dabo eis cor cognoſcendi me & aures audientes*, Baruch. 2. 31. Aures ergo audiendi ipſum eſt donum audiendi. „

Sed attende, quæſo, benevole Lector, ad illationes quas Auguſtinus ex locis in objectione laudatis deducit; numquid ex hoc concludit prædeſtinationem eſſe ante prævifa merita virtute gratiæ parta? numquid prædeſtinationem eſſe neceſſitantem? Nullo modo; verum potius omnia bona eſſe gratiæ fœtum, de iis hominem gloriari non debere, ſic enim loquitur & concludit ſcilicet n. 36. " Nec prædeſti-
„ nationis igitur prædicatione impedien-
„ da eſt prædicatio fidei perſeverantis,
„ & proficientis, ut quod oportet au-
„ diant, quibus datum eſt ut obediant...
„ Ut qui fideliter & obedienter vivit,
„ non de ipſa obedientia tanquam de ſuo
„ non accepto bono extollatur: ſed qui
„ gloriatur, in Domino glorietur. In
„ nullo enim gloriandum, quando noſtrum
„ nihil ſit. Quod vidit fideliſſime Cypria-
„ nus, & fidentiſſime definivit, per quod
„ utique prædeſtinationem certiſſimam
„ pronuntiavit. *Cypr. l. 3. ad Quirin. c.*
„ 4. Nam ſi in nullo gloriandum eſt,
„ quando noſtrum nihil eſt, profecto nec
„ de obedientia perſeverantiſſima glorian-
„ dum eſt: nec ita noſtra, tamquam non
„ ſit nobis deſuper donata, dicenda eſt. „
Luce clarius apparet Auguſtinum impugnare ſolummodo hæreſim Pelagianam, defendendo neceſſitatem gratiæ efficacis ad agendum, quod certe palam & ubique prædicare debemus: merito igitur hanc gratiæ prædeſtinationem & cauſam S. Doctor vult annuntiari, quippe quæ & a Chriſto & ab Apoſtolis prædicata ſit contra naturæ inflatores.

CAPUT XV. XVI. XVII. ET XVIII.

In his capitibus inſurgit Auguſtinus contra hæreticos & alios animo fractos qui vel errore, vel ex puſillanimitate, vel etiam ex ignorantia inferunt ex gratiæ neceſſitate & efficacia correptionem & ora-

orationem inutiles eſſe c. 15. num. 38. ſic proſequitur : " Sed ajunt, ut ſcribi-
„ tis, neminem poſſe correptionis ſtimu-
„ lis excitari, ſi dicatur in conventu Ec-
„ cleſiæ, audientibus multis, : ita ſe ha-
„ bet de prædeſtinatione definita ſenten-
„ tia voluntatis Dei, ut alii ex vobis de
„ infidelitate accepta obediendi volunta-
„ te veneritis ad fidem, vel accepta per-
„ ſeverantia maneatis in fide; cæteri ve-
„ ro qui in peccatorum delectatione re-
„ moramini, ideo nondum ſurrexiſtis,
„ quia nec dum vos adjutorium gratiæ
„ miſerantis erexit. „

OBSERVATIONES.

Attende, ſi placet, ad reſponſionem Auguſtini : " Iſta, *inquit*, cum dicuntur,
„ ita nos a confitenda vera Dei gratia,
„ ideſt, quæ non ſecundum merita no-
„ ſtra datur, (*intellige merita naturæ ; nam de iis ſolum loquitur*, & *hæc contra Pelagianos*), & a confitenda ſecun-
„ dum eam prædeſtinatione Sanctorum
„ deterrere non debent, ſicut non de-
„ terremur a confitenda præſcientia Dei.„ Quibus verbis S. Doctor docet electionem ad gratiam gratuitam ullo abſque timore profitendam eſſe. Ergone quia ſalutis opus a Deo dependet, deſperandum ? Quinimmo, tutiores ſumus, inquit Aug. ſi in Deo & non in homine confidamus, quandoquidem eſt bonus & Dominus, & Pater miſericordiarum ac totius conſolationis Deus; unde Propheta Regius, Pſal. 117. *Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in homine*. Et Pſal. 10. *In Domino confido : quomodo dicitis animæ meæ : Tranſmigra in montem ſicut paſſer?*

S. Præſul c. 16. n. 39. clarius adhuc ſuam aperit mentem. " Sunt etiam, *in-*
„ *quit*, qui propterea vel non orant, vel
„ frigide orant, quoniam, Domino dicente
„ didicerunt, ſcire Deum quid nobis ne-
„ ceſſarium ſit, priuſquam petamus ab
„ eo. Num propter tales hujus ſenten-
„ tiæ veritas deſerenda, aut ex Evange-
„ lio delenda putabitur ; immo cum con-
„ ſtet alia Deum, danda etiam non oran-
„ tibus, ſicut initium fidei, alia nonniſi
„ orantibus præparaſſe, ſicut uſque in fi-
„ nem perſeverantiam : profecto qui ex
„ ſeipſo hanc ſe habere putat, non orat
„ ut habeat. Cavendum eſt igitur, ne
„ dum timemus ne tepeſcat hortatio,
„ extinguatur oratio, accendatur ela-
„ tio. „

Et n. 41. " Jam tamen fateantur, quod
„ eorum præveniat voluntatem quibus da-
„ tur hæc gratia : ideo utique, ne non
„ gratis dari credatur gratia, ſicut veri-
„ tas loquitur, ſed potius ſecundum præ-
„ cedentis merita voluntatis, ſicut con-
„ tra voluntatem Pelagianus error ob-
„ loquitur. Prævenit ergo & fidem gra-
„ tia. „

Eodem modo contra Pelagianos c. 17. gratuitatem gratiæ & neceſſitatem defendit. " Reſtat, *inquit*, in his bonis uſque
„ in finem perſeverantia, quæ fruſtra
„ quotidie a Domino poſcitur, ſi non
„ eam Dominus per gratiam ſuam in il-
„ lo, cujus orationes exaudit, opera-
„ tur. „ N. 42. dicit caſtitatem, charitatem, pietatem eſſe dona Dei, adeoque nec impediri exhortationes, ut oratione & deprecatione poſſint obtineri. N. 43. & 44. in primis docet S. Doctor corripiendos eſſe inquietos, impudicos, inobedientes. Et n. 45. ſubdit. " Neque
„ iſti, propter quos hæc dicimus, qui
„ prædicatione prædeſtinationis & gra-
„ tiæ clamitant impediri, ad ſola illa
„ exhortantur dona, quæ non a Deo da-
„ ri, ſed a nobis eſſe contendunt, ſicut
„ ſunt initium fidei, & in ea uſque in
„ finem perſeverantia .... iſta Dei dona
„ eſſe, nec a ſeipſo cuiquam, ſed ab il-
„ lo tribui prædicamus. „

Denique n. 47. ſic concludit. " Hæc
„ itaque dona Dei quæ dantur electis ſe-
„ cundum Dei propoſitum vocatis, in
„ quibus donis eſt & incipere credere,
„ & in fide uſque ad vitæ hujus termi-
„ num perſeverare, ſicut tanta ratio-
„ tionum atque auctoritatum conteſtatio-
„ ne probavimus ; hæc, inquam, Dei
„ dona, ſi nulla eſt prædeſtinatio quam
„ defendimus, non præſciuntur a Deo :
„ præſciuntur autem : hæc eſt igitur
„ prædeſtinatio quam defendimus. Unde
„ aliquando eadem prædeſtinatio ſignifi-
„ catur etiam nomine præſcientiæ, ſicut
„ ait Apoſtolus, *Rom.* 11. 2. Non repu-
„ lit Deus plebem ſuam quam præſci-
„ vit... In hac ergo electione & in his
„ reliquiis, quæ per electionem gratiæ
„ factæ ſunt, voluit intelligi plebem,
„ quam propterea Deus non repulit,
„ quia

„ quia præſcivit. Hæc eſt illa electio, „ qua eos quos voluit, elegit in Chriſto „ ante conſtitutionem mundi ut eſſent „ ſancti & immaculati in conſpectu ejus, „ in charitate, prædeſtinans eos in adop- „ tionem filiorum. Nullus igitur qui hæc „ intelligit, negare vel dubitare permit- „ titur, ubi ait Apoſtolus, non repulit „ Deus plebem ſuam, quam præſcivit, „ prædeſtinationem ſignificare voluiſſe. „ Præſcivit enim reliquias quas ſecundum „ electionem gratiæ fuerat ipſe facturus. „ Hoc eſt ergo prædeſtinavit: ſed præ- „ deſtinaſſe, eſt hoc præſciſſe quod fue- „ rat ipſe facturus. „

OBSERVATIONES.

Multa paucis pertractat S. Auguſtinus. Primo quidem ſtabilit orationis neceſſitatem duabus potiſſimum rationibus. Quatenus ſcilicet ex nobis neque incipere bonum, neque perficere habemus; nam fides a qua ſalus ducit exordium & perſeverantia per quam conſummatur, non ſunt a nobis, ſed a gratia præveniente & perficiente, quam Deus dat cui vult, ſunt quippe dona ad placitum Omnipotentis & non creaturæ: immo & virtutes ad ſalutem compellentes a Deo donante accipimus, & ideo non ſolum ab oratione non ceſſandum eſt, inquit Aug. ſed ei inſiſtere debemus, ut habeamus adjutorio gratiæ, quod deeſt viribus naturæ; ait enim n. 45. S. Doctor: " Neque iſti, „ propter quos hæc dicimus, qui prædi- „ catione prædeſtinationis & gratiæ ex- „ hortationem clamitant impediri, ad „ ſola illa exhortantur dona, quæ non a „ Deo dari, ſed a nobis eſſe contendunt, „ ſicut ſunt initium fidei, & in ea uſque „ in finem perſeverantia... iſta Dei do- „ na eſſe, nec a ſeipſo cuiquam, ſed ab „ illo tribui prædicamus. „ Alia ratione orationis probat neceſſitatem, quia Deus præparavit gratiam vi orationis elargiendam. Sic loquitur Aug. nu. 39. " Num propter tales hujus ſententiæ veritas deſerenda, aut ex Evangelio de- „ lenda putabitur? immo cum conſtet alia „ Deum, danda etiam non orantibus, „ ſicut initium fidei; alia nonniſi orantibus „ præparaſſe, ſicut uſque in finem per- „ ſeverantiam; profecto qui ex ſeipſo „ hanc ſe habere putat, non orat ut ha- „ beat. „ Obſerva quomodo ad ſcopum ſemper pergat Aug. impugnando merita naturæ in ſe relictæ; qui enim ex ſeipſo putat habere vel fidem, vel perſeverantiam, non orat ut ea habeat; ſed vide quid ſubjungat: " Cavendum eſt igitur, „ ne dum timemus ne tepeſcat hortatio, „ extinguatur oratio, accendatur elatio.„

Sed in primis obſervandum eſt quod c. 18. n. 47. totum ferme librum concludat Auguſtinus dicendo, ſe loqui de electione ad gratiam: " in hac ergo electione „ & in his reliquiis, quæ per electio- „ nem gratiæ factæ ſunt, voluit intelli- „ gi plebem quam propterea Deus non „ repulit, quia præſcivit. Sed attende „ ad verba ſequentia: Hæc eſt illa ele- „ ctio, qua eos quos voluit, elegit in „ Chriſto ante conſtitutionem mundi, ut „ eſſent ſancti & immaculati in conſpe- „ ctu ejus, in charitate, prædeſtinans „ eos in adoptionem filiorum. „ Ecce quod S. Præſul vocat prædeſtinationem, nempe electionem ad gratiam, ut ſimus ſancti & immaculati, electionem ad filiationem Dei adoptivam; ita ut ne unum quidem verbum dicat a primo capite ad ultimum, neque in rationibus, neque in conſequentiis & illationibus, de prædeſtinatione ad gloriam.

CAPUT XIX. XX.

Auguſtinus confirmat doctrinam ſuperius traditam auctoritate SS. Cypriani, Ambroſii & Gregorii Nazianzeni qui omnes uno quaſi calamo ſcribunt gratiam eſſe gratuitam. Primus quidem l. 3. ad Quirin. c. 4. ait: " In nullo gloriandum, „ quando noſtrum nihil ſit. Secundus l. „ de fuga ſola c. 1. Non eſt in poteſtate „ noſtra cor noſtrum, & noſtræ cogita- „ tiones. Tertius denique orat. 44. in „ Pentecoſten: Unius deitatis, quæſo „ vos, confitemini Trinitatem: Si vero „ aliter vultis, dicite unius eſſe naturæ; „ & Deus vocem dari vobis a ſancto Spi- „ ritu deprecabitur. „ Ideſt, *inquit* Auguſtinus c. 19. n. 49. " Rogabitur Deus, „ ut permittat vobis dari vocem, qua „ quod creditis, confiteri poſſitis. Poſtea „ addit hæc verba Gregorii: Dabit e- „ nim, certus ſum; qui dedit quod pri- „ mum eſt, dabit & quod ſecundum eſt;

„ id-

„ ideſt, *inquit* Aug. qui dedit credere, „ dabit & confiteri. „

His peractis ſubſumit S. Doctor ſuum argumentum n. 50. & ait: " Iſti tales „ tantique Doctores dicentes non eſſe aliquid, de quo tanquam de noſtro, quod „ nobis Deus non dederit, gloriemur... „ Numquid autem quiſquam eos dicturus „ eſt, ita confeſſos iſtam Dei gratiam, „ ut auderent negare ejus præſentiam, „ quam non ſolum docti, ſed indocti etiam „ confitentur? „

Poſtea capite 20. num. 5. concludit: " Quamobrem ſi & Apoſtoli, & Doctores Eccleſiæ qui eis ſucceſſerunt, eoſque imitati ſunt, utrumque faciebant, „ ideſt, & Dei gratiam, quæ non ſecundum merita noſtra datur, veraciter „ prædicabant &c. Et n. 53. Hæc eſt prædeſtinatio manifeſta & certa Sanctorum, „ quam poſtea diligentius & operoſius, „ cum jam contra Pelagianos diſputaremus, defendere neceſſitas compulit... „ Quid autem coegit loca Scripturarum, „ quibus prædeſtinatio commendata eſt, „ copioſius & enucleatius iſto noſtro labore defendi, niſi quod Pelagiani dicunt gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari: quod quid eſt aliud quam „ gratiæ omnino negatio? „

OBSERVATIONES.

Probat S. Auguſtinus in capite decimo nono auctoritate SS. Patrum gratiam non dari meritis naturæ; dicit Deum hoc præſcire, & præſciendo prædeſtinare, ideſt, præſcire quod facturus eſt, ſcilicet per ſuam gratiam, quia homo ſolis naturæ viribus neque credere, neque perſeverare poteſt, ideo Deus præſcit quod facturus eſt, quod idem eſt ac prædeſtinare. Hunc eſſe genuinum S. Auguſtini ſenſum, patet ex ſupra dictis, ſed maxime ex iis quibus incipit caput decimum nonum, ſic enim loquitur num. 48. " Quid ergo nos prohibet, quando „ apud aliquos verbi Dei tractatores „ legimus Dei præſcientiam, & agitur „ de vocatione electorum, eandem prædeſtinationem intelligere? „ Aſt, quid ſit illa prædeſtinatio, ipſe, ſepoſita omni verborum ambiguitate, dicit eſſe electionem ad gratiam, dicit contra Pelagianos qui volebant eam dari naturæ meritis, & ſic eam evacuabant. " Hæc „ eſt, *inquit*, prædeſtinatio manifeſta, „ & certa Sanctorum, quam poſtea diligentius & operoſius, cum jam contra „ Pelagianos diſputaremus, defendere neceſſitas compulit... Quid autem coegit loca Scripturarum, quibus prædeſtinatio commendata eſt, copioſius & „ enucleatius iſto noſtro labore defendi, „ niſi quod Pelagiani dicunt gratiam Dei „ ſecundum merita noſtra dari: quod „ quid eſt aliud quam gratiæ omnino negatio? „

CAPUT XXI. XXII.

Eandem S. Auguſtinus de gratuitate gratiæ proſequitur doctrinam, ſic enim habet c. 21. num. 54. " Hæc ergo ut „ ingrata Deo ſententia deſtruatur, gratuitis Dei beneficiis quibus liberamur „ inimica, & initium fidei, & in ea „ uſque in finem perſeverantiam ſecundum Scripturas, unde jam multa diximus, dona Dei eſſe defendimus. Quoniam ſi a nobis eſſe dicimus initium „ fidei, ut eo cætera Dei dona mereamur accipere, concludunt Pelagiani, „ gratiam Dei ſecundum merita noſtra „ dari. Quod ita exhorruit catholica fides, ut damnari timens, hoc Pelagius „ ipſe damnaverit... Prædeſtinatio prædicanda eſt, ut poſſit vera Dei gratia, „ hoc eſt, quæ non ſecundum merita noſtra datur, inſuperabili munitione defendi. „

Fuſiori calamo ſe explicat S. Præſul n. 56. & ait: " Inter initium autem fidei „ & perfectionem perſeverantiæ, media „ ſunt iſta, quibus recte viximus, quæ „ ipſi etiam donari nobis a Deo fide impetrante, conſentiunt. Hæc autem „ omnia, initium ſcilicet fidei & cætera uſque in finem dona ſua, Deus largiturum ſe vocatis ſuis eſſe præſcivit. „ c. 22. n. 57. prohibet prædicare prædeſtinationem coram populo verbis paululum durioribus, ne tepeſcat oratio, torpeat opus, & correctio aut inutilis evadat, aut etiam prorſus non admittatur; unde n. 9. hanc rejicit propoſitionem, " Ita ſe habet de prædeſtinatione definita ſententia voluntatis Dei, ut alii ex vobis „ de infidelitate, accepta obediendi „ voluntate, veneritis ad fidem; nam

„ ſub-

„ ſubdit : Quid opus eſt dici ex vobis ? „ Si enim Eccleſiæ Dei loquimur , ſi „ credentibus loquimur, cur alios eorum „ ad fidem veniſſe dicentes , cæteris fa- „ cere videamur injuriam? cum poſſimus „ congruentius dicere : Ita ſe habet de „ prædeſtinatione definita ſententia vo- „ luntatis Dei , ut ex infidelitate vene- „ ritis ad fidem accepta voluntate obe- „ diendi , & accepta perſeverantia per- „ maneatis in fide . „

Et n. 59. " Nec illud quod ſequitur eſt „ omnino dicendum , ideſt, cæteri vero „ qui in peccatorum delectatione remo- „ ramini , ideo nondum ſurrexiſtis, quia „ necdum vos adjutorium gratiæ miſe- „ rantis erexit , cum bene & convenien- „ ter dici poſſit & debeat , ſi qui autem „ adhuc in peccatorum damnabilium de- „ lectatione remoramini , apprehendite „ ſaluberrimam diſciplinam , quod tamen „ cum feceritis , nolite extolli quaſi de „ operibus veſtris, aut gloriari , quaſi hoc „ non acceperitis ; Deus eſt enim qui „ operatur in vobis & velle & operari „ pro bona voluntate : Et a Domino „ greſſus veſtri diriguntur , ut ejus viam „ velitis : de ipſo curſu veſtro bono re- „ ctoque condiſcite vos ad prædeſtinatio- „ nem divinæ gratiæ pertinere . „

Numero 60. alium modum loquendi de prædeſtinatione durum arguit & carpit S. Auguſtinus. " Item , *inquit* , quod ſequi- „ tur , & dicitur : Verumtamen ſi qui „ eſtis nondum vocati , quos gratia ſua „ prædeſtinavit eligendos , accipietis ean- „ dem gratiam , qua velitis & ſitis ele- „ cti : durius dicitur quam dici poteſt , „ ſi non quibuslibet hominibus loqui , „ ſed Chriſti Eccleſiæ, cogitemus. Cur „ enim non potius ita dicitur : Etſi qui „ nondum ſunt vocati , pro eis ut vocen- „ tur oremus ? fortaſſis enim ſic præde- „ ſtinati ſunt , ut noſtris orationibus con- „ cedantur , & accipiant eandem gra- „ tiam , qua velint atque efficiantur ele- „ cti . „ n. 61. prohibet dicere alicui ex audientibus ; non eſſe prædeſtinatum , unde rejicit iſtam propoſitionem . " Etſi „ qui eſtis qui obeditis , ſi prædeſtinati „ eſtis rejiciendi , ſubtrahentur obedien- „ di vires , ut obedire ceſſetis . „ Modeſte & ſobrie præcipit loqui de hac materia .

Poſtea n. 62. adhortatur fideles ut ſperent in Domino . " Vos itaque etiam „ ipſam obediendi perſeverantiam a Pa- „ tre luminum , a quo deſcendit omne „ datum optimum & omne donum per- „ fectum , ſperare debetis & quotidianis „ orationibus poſcere , atque hoc facien- „ do confidere non vos eſſe a prædeſti- „ natione populi ejus alienos ; quia etiam „ hoc ut faciatis , ipſe largitur . Abſit „ autem a vobis ideo deſperare de vo- „ bis , quoniam ſpem veſtram in ipſo „ habere jubemini , non in vobis . Male- „ dictus enim omnis qui ſpem habet in „ homine : Et bonum eſt confidere in „ Domino quam confidere in homine ; „ quia beati omnes qui confidunt in eum . „ Hanc ſpem tenentes , ſervite Domino „ in timore , & exultate ei cum tremo- „ re . . . . faciet nos perſeverare „ in ſe uſque in ejus vitæ finem , cui „ quotidie dicimus , ne nos inferas in „ tentationem . Poſtea ſubdit : Hæc at- „ que hujuſmodi cum dicuntur , ſive pau- „ cis Chriſtianis, ſive multitudini Eccle- „ ſiæ , cur metuimus Sanctorum præde- „ ſtinationem & veram Dei gratiam , id- „ eſt , quæ non ſecundum merita noſtra „ datur , ſicut eam ſancta Scriptura præ- „ dicat , prædicare ? an verum timendum „ eſt , ne tunc de ſe homo deſperet , „ quando ſpes ejus ponenda demonſtratur „ in Deo , non autem deſperaret , ſi eam „ in ſeipſo ſuperbiſſimus , & infeliciſſi- „ mus poneret ? „

OBSERVATIONES.

Unum ſolum & ubique inferri vult S. Auguſtinus ex prædeſtinatione , videlicet fidem & perſeverantiam eſſe dona Dei , gratiæ , non naturæ fœtum : cupit prædeſtinationem ſic prædicari, ut vitetur error Pelagianus : jam vero quis hoc in conventu Eccleſiæ conclamare verebitur , cum ſit de fide hominem viribus ſuis non poſſe ſine gratiæ auxilio , credere , ſperare , amare Deum ſicut oportet , a fortiori in bono perſeverare ? propter quod renatis ac Sanctis adjutorium Dei ſemper eſſe implorandum definiere Patres Concilii ſecundi Arauſicani Can. 10. Hinc Aug. n. 54. concludit : *Prædeſtinatio prædicanda eſt , ut poſſit vera Dei gratia , hoc eſt , quæ non ſecundum merita noſtra datur , inſuperabili munitione defendi* . Unde n. 57. 58. 59. 60. 61. iterum prohibet dure loqui de præ-

prædeſtinatione; & n. 62. hortatur totis viribus fideles ut ſperent in Domino, quatenus ſecuri vivimus dum in Omnipotentis bonitate & non in nobis omni virtute deſtitutis, confidimus, *ne tunc de ſe homo deſperet, quando ſpes ejus ponenda demonſtratur in Deo.*

Dices. Non ſemel dicit S. Auguſtinus homines perſeveraturos eſſe, ſi ſint prædeſtinati, ſin minus e contra, unde totum ſalutis negotium refundit in prædeſtinationem ab homine independentem, & in decretum abſolutum; nam & frequenter dicit ſe loqui abſque præjudicio latentis conſilii Dei; immo gratias temporales ſolum pro aliis qui non ſunt prædeſtinati, dari contendit. Pro priori momento ſufficiat iſte locus qui c. 22. nu. 61. habetur. " Res enim non optabilis, „ ſed abominabilis dicitur, & duriſſime „ atque odioſiſſime quaſi in audientium „ frontem compellando colliditur, quando qui eis loquitur, dicit, etſi qui eſtis „ qui obeditis, ſi prædeſtinati eſtis rejiciendi, ſubtrahentur obediendi vires, „ ut obedire ceſſetis, quid enim ſententiæ deperit, ſi ita dicatur: ſi qui autem obediunt, ſed in regnum ejus & „ gloriam prædeſtinati non ſunt, temporales ſunt, nec uſque in finem in eadem obedientia permanebunt? Nonne „ & verius eadem res & congruentius „ dicitur, ut non ipſis tantum malum „ tanquam optare videamur, ſed de aliis „ referre quod oderint, nec ad ſe exiſtiment pertinere, ſperando, orandoque meliora? illo autem modo, quo id „ dicendum putant, eadem ſententia, „ eiſdemque pæne verbis etiam de præſcientia Dei, quam certe negare non „ poſſunt, pronuntiari poteſt, ut dicatur, etſi qui obeditis, ſi præſciti eſtis „ rejiciendi, obedire ceſſabitis. Nempe „ hoc veriſſimum eſt: ita ſane, ſed improbiſſimum... non falſo eloquio, ſed „ non ſalubriter valetudini humanæ infirmitatis appoſito. „ Ibi ne dum de prædeſtinatione ad gratiam, ſed etiam ad gloriam, ſi non quoad nomen, ſaltem quoad rem tractat; ergo tenet prædeſtinationem ad gloriam ante prævifa merita etiam viribus gratiæ comparata.

Reſpondeo negando conſequentiam propter multa. 1. quia ne unum quidem verbum habetur tum in iſto, tum in alio libro de prædeſtinatione ante vel poſt prævifa merita viribus gratiæ comparata, ſed ſolum viribus naturæ vel parta, vel prævifa quam Pelagiani defendebant: 2. rariſſime & ſolum ſecundario loquitur S. Auguſtinus de prædeſtinatione ad gloriam; ſed totus, ſaltem principalis ſermo eſt de prædeſtinatione ad gratiam. Et vero cum prædeſtinationem explicat, poſt varias validaſque probationes de gratuitate gratiæ, eam dari independenter a naturæ meritis propugnat; hoc ipſum non ſemel, ſed iterum atque iterum quaſi cuncta reſumendo concludit, ut c. 18. n. 47. " Hæc eſt, *inquit*, illa electio qua eos quos voluit, elegit in Chriſto „ ante conſtitutionem mundi, ut eſſent „ ſancti & immaculati in conſpectu ejus, „ in charitate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum. Nulla ibi fit mentio „ de gloria. „ Et c. 20. n. 53. " Hæc „ eſt prædeſtinatio manifeſta, & certa „ Sanctorum quam poſtea diligentius & „ operoſius, cum jam contra Pelagianos „ diſputaremus, defendere neceſſitas compulit... Quid autem coegit loca Scripturarum quibus prædeſtinatio commendata eſt, copioſius & enucleatius iſto „ noſtro labore defendi, niſi quod Pelagiani dicunt gratiam Dei ſecundum „ merita noſtra dari: quod quid eſt aliud quam gratiæ omnino negatio? „ Ecce Auguſtinus ſuæ mentis ipſe interpres: Unum ſemper concludit, videlicet gratiam non dari naturæ meritis exhibitis vel exhibendis ſeu prævifis: Initium fidei, & perſeverantiam qua pervenitur ad regnum Cælorum eſſe dona Dei. Quid verius? quidve ſecurius?

Reſpondeo 2. diſtinguendo. Auguſtinus omnia refundit in prædeſtinationem, ideſt, in gratiam Dei, concedo: in prædeſtinationem ante prævifa merita, ſubdiſtinguo: ante prævifa merita naturæ, concedo: ante prævifa merita virtute gratiæ comparata, nego. Eo loci S. Præſul ſolummodo negat prævifionem meritorum in ſenſu oppoſito Pelagianis quos hic debellat; ſed nullo modo impugnat merita gratiæ prævifa, cum ibidem dicat præſcita eſſe, & alibi Deum noſtras præſcire voluntates.

Senſus igitur Auguſtini eſt, Deum eligere ſecundum propoſitum ſuum, nempe ſecundum opera hominis, quæ ipſe virtute

tute ſuæ gratiæ facturus eſt, hoc præſcit, hoc decernit facere: & non ſecundum placitum voluntatis humanæ. Senſus eſt eos liberari qui prædeſtinati ſunt, ideſt, qui habituri ſunt gratiam efficacem ut bonis abundent operibus: ſenſus eſt gratiam fidei & perſeverantiæ eſſe gratuitam; ſed quare aliis detur, aliis non? Parvulis quibuſdam propter peccatum originale negari aſſerit S. Doctor, adultos vero baptizatos quandoque deficere a perſeverantia propter peccatum actuale docet. Jam vero ſi quæras cur iſti peccent, & non habeant gratiam efficacem ut non peccent & perſeverent, dicit Aug. & ſe neſcire, & inſcrutabilia eſſe Dei judicia; quocirca gratias eorum qui non perſeverant vocat temporales, non negando quidem illos habuiſſe gratias ſufficientes quibus poterant aſſequi ſalutem, immo & ſæpius multas efficaces ſine quibus multa bona opera ab ipſis patrata numquam fuiſſent, ſed comparative ad gratiam finalem & perſeverantiæ, quia peccatores reſiſtendo gratiæ interiori, a via juſtitiæ declinaverunt & inutiles facti ſunt. Quis orthodoxus eadem non dicat?

Jam bene ſequitur quod Auguſtinus abſque fato & liberi arbitrii offenſione dixit, ex 1. Joannis 2. 19. *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis manſiſſent utique nobiſcum*. Prævidit enim Deus eorum infidelitatem, unde loquuntur Scripturæ de præſcientia & prædeſtinatione, inquit S. Auguſtinus, ſecundum pericula vitæ. Et ſic ſequendo principia & ſcopum S. Præſulis, claret ejus doctrinam nullam præ ſe ferre amaritudinem, quin potius ſolida & tanto tutior eſt, quanto plura dat Deo, qui ſolus noſtra ſufficientia eſt. Cæterum quod Aug. non loquatur de decreto ferreo libertatem perimente, patet ex loco in objectione allato, in quo fatetur eodem modo ſe loqui de prædeſtinatione ac de præſcientia; & ſicut iſtam nemo poteſt negare, ita nec illam. Verum eſt enim & Deum operari per gratiam opera noſtra ad ſalutem conducentia, quod S. Auguſtinus vocat prædeſtinare, & eadem præſcire: quid namque homines libere agentes facturi ſunt, vel reſiſtendo gratiæ, vel cooperando, ipſe Deus novit, ipſe præſcivit.

CAPUT XXIII. ET XXIV.

S. Doctor iterum probat in capite vigeſimo tertio n. 63. gratuitatem gratiæ orationibus Eccleſiæ. " Quandoquidem, *inquit*, non „ oraret Eccleſia ut daretur infidelibus „ fides, niſi Deum crederet & adverſus „ hominum ad ſe convertere voluntates: „ nec oraret Eccleſia ut perſeveraret in „ in fide Chriſti, non decepta vel victa „ tentationibus mundi, niſi crederet Dominum ſic in poteſtate habere cor noſtrum, ut bonum quod non tenemus niſi „ propria voluntate, non tamen teneamus niſi ipſe in nobis operetur & velle. „ Nam ſi hæc ab ipſo quidem poſcit Eccleſia, ſed a ſeipſa ſibi dari putat: non „ veras, ſed perfunctorias orationes habet; „ quod abſit a nobis. Quis enim veraciter „ gemat, deſiderans accipere quod orat a „ Domino, ſi hoc a ſeipſo ſe ſumere exiſtimet, non ab illo? „

N. 64. dicit gratiam requiri etiam ad hoc ut petamus ", præſertim quoniam quid „ oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe Spiritus, ait Apoſtolus, *interpellat pro* „ *nobis gemitibus inenarrabilibus*... Rom. 8. „ 26. Quid eſt, ipſe Spiritus interpellat, niſi „ interpellare facit gemitibus inenarrabilibus, ſed veracibus, quoniam veritas eſt „ Spiritus? ipſe eſt enim de quo alio loco „ dicit: Miſit Deus Spiritum Filii ſui in „ corda noſtra, clamantem, Abba, Pater „ ... ubi intelligimus, & hoc ipſum eſſe donum Dei, ut veraci corde & ſpiritaliter „ clamemus ad Deum. „

Denique totum ſic concludit librum c. 24. n. 66. " Sed quid plura? *inquit*, ſatis docuiſſe me exiſtimo, vel potius pluſquam „ ſatis, dona Dei eſſe, & incipere in Dominum credere, & uſque in finem in „ Domino permanere. „

OBSERVATIONES.

Annotes velim, benevole Lector, quinam ſit genuinus S. Auguſtini ſenſus in iſto libro? ipſum aperire dicendo ſe voluiſſe probare initium fidei; & perſeverantiam finalem eſſe dona Dei: immo ait hoc ipſum ſufficienter demonſtraſſe. Igitur nullam movet ibi quæſtionem de prædeſtinatione ad gloriam ante vel poſt prævifa merita virtute gratiæ comparata, cum nulla

nulla de hoc momento inter ipſum & Pelagianos, quos in hoc & alio libro debellat, controverſia moveatur de vocatione & electione ad gloriam, niſi ſecundario ſeu conſequenter, quatenus illam naturæ meritis tribuebant. N. 67. eximiam exhibet fidei confeſſionem de Chriſto ut Deo & homine.

Solvuntur Objectiones.

Objicies. SS. Hilarius & Proſper in ſuis viciſſim ad S. Auguſtinum Epiſtolis, poſtulant ab eximio Doctore an electio ſtet ſecundum propoſitum vel non? igitur quæſtio erat an prædeſtinatio eſſet ante prævisa merita, vel non?

Reſpondeo, controverſiam proceſſiſſe de electione ad gratiam, ad gloriam vero nonniſi ſecundario. Namque punctum difficultatis in eo maxime ſitum erat, an fides ortum haberet a natura, vel non? an homines ad fidem vocarentur ſecundum naturæ merita, an ſecundum merum Dei placitum & gratuito? iſtud quidem in reſponſionibus quas dat in utroque libro hac de cauſa compoſito, fortiter propugnat S. Auguſtinus.

Inſtabis. S. Auguſtinus loquitur de prædeſtinatione ad gloriam in libro de prædeſtinatione Sanctorum. Et probatur: loquitur ſæpius de prædeſtinatione parvulorum ad gloriam. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo: S. Auguſtinus loquitur de prædeſtinatione ad gloriam occaſionaliter, & ex prævisis naturæ meritis quam rejicit & confutat, concedo: de pædeſtinatione ad gloriam ante vel poſt prævisa merita virtute gratiæ comparata, nego. Palmare hæreſis Semipelagianæ caput quod debellat in hoc libro S. Auguſtinus, iſtud erat, initium fidei eſt a natura, qui quidem error totam velut fermentum cæterarum actionum maſſam corrumpebat. Ex hoc enim inferebant heterodoxi parvulos cum baptiſmo e vita migrantes ideo gloria donari, quia Deus prævidebat ita eſſe optimæ indolis, ut ſi viverent, bene & fideliter mandata ſervarent; e contra vero alios, qui baptiſmo privati moriebantur, ideo ſic vita functos aſſerebant, quia Deus prævidebat futuram malam eorum vitam, ſi nati ad majorem provecti fuiſſent ætatem, quod utique impugnat auctoritate Scripturæ S. Auguſtinus contendens Deum neutiquam aliquem aut compenſare, aut punire propter fictitia merita aut demerita futura. Sed ubique altum eſt ſilentium de prædeſtinatione ante vel poſt prævisa merita vi gratiæ comparata.

Rurſus inſtabis. S. Auguſtinus in iſtis libris defendit gratiam, & quidem per ſe efficacem, ſic cenſent graviſſimi Theologi: ſed gratia per ſe efficax infert prædeſtinationem ante prævisa merita: igitur S. Aug: in iſtis libris ex profeſſo tractat de prædeſtinatione ad gloriam ante prævisa merita etiam virtute gratiæ comparata. Probatur major; in his duobus libris non ſemel dicit S. Doctor Deum præſcire quid facturus eſt: nec replicari poteſt S. Auguſtinum loqui de præſcientia ſpeculativa quæ per ideam facit, ſeu potius dirigit opus; quandoquidem in probationem affert illud Ezech. 36. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Et iſtud Philipp. 2. 13. *Deus eſt enim qui operatur in nobis velle & perficere*. Quod ſane intelligitur de vera & phyſica efficientia. Enimvero S. Præſul refellit Semipelagianos qui initium fidei a natura & non a gratia ducebant, alias nihil quicquam adverſus illos probaſſet; non enim negabant Deum per ideam & legem cœptum opus fidei dirigere: minor vero etiam patet, quandoquidem gratia per ſe efficax non expectat voluntatis humanæ conatum, ſed eam facit facere. Igitur prædeſtinatio ad gloriam eſt ante prævisa quæcumque merita, ſiquidem eo ipſo quo gratia dat operari, dat & merita: igitur prædeſtinatio ad gloriam eſt etiam intentive ſecundum Auguſtinum mere gratuita.

Reſpondeo 1. non eſſe hic locum tractandi ſeu determinandi, num gratia ſit per ſe efficax, vel ſolum per humanæ voluntatis gratia præveniente excitatæ & motæ conſenſum: ſed dato quod ſit per ſe efficax ex mente S. Aug. ut multi autumant, & ut defendimus: non inde ſequitur prædeſtinationem ad gloriam eſſe ante prævisa merita virtute gratiæ comparata, bene vero prædeſtinationem ad gratiam fidei & perſeverantiæ finalis, neutra quippe cadit ſub meritum; ſed inde tantummodo ſequitur prædeſtinationem adæquate ſumptam eſſe ante prævisa merita, quæ quidem omnia eatenus concordant, quatenus gratia quæ eſt in

in nobis ſine nobis dat fidem, ſeries vero gratiarum & providentia, eaque ſpecialis jungunt miſericorditer gratiam ſanctificantem & charitatem cum morte: igitur ex hac Auguſtini doctrina ſolum ſequitur juxta multorum opinionem, prædeſtinationem eſſe ante merita naturæ prævifa.

Reſpondeo 2. conceſſa majore diſtinguo minorem. S. Aug. infert prædeſtinationem ad gloriam ante prævifa merita naturæ, concedo: ante merita virtute gratiæ parta, ſubdiſtinguo; prædeſtinationem adæquate ſumptam, concedo; inadæquate ſpectatam, nego. Dictum eſt prædeſtinationem adæquate ſumptam complecti & primam gratiam quæ eſt in nobis ſine nobis, & fidem atque perſeverantiam finalem quæ ſane non cadunt ſub meritum: cum autem S. Præſul agat ex profeſſo de fide & perſeverantia contra Pelagianos, & Semipelagianos, recte ex gratuitate utriuſque doni, concludit gratuitatem prædeſtinationis adæquate ſumptæ, quæ quidem omnia media dicit & importat ad ſalutem capeſſendam: de iſta autem prædeſtinatione loqui S. Auguſtinum tum in libro de prædeſtinatione Sanctorum, tum in libro de dono perſeverantiæ luce clarius apparet; namque tractat de prædeſtinatione quam in utroque libro definit præparationem mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: ſed unde certiſſime liberantur? niſi quia prædeſtinatio includit omnia media, etiam perſeverantiam finalem. Porro controverſia non eſt de prædeſtinatione ad gloriam inadæquate ſumpta, quam certe hic non propugnat Auguſtinus ante prævifa merita.

Adhuc inſtabis. Auguſtinus loquitur ex profeſſo de prædeſtinatione ad gloriam; namque initio libri de prædeſtinatione Sanctorum, definit prædeſtinationem præparationem mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur: Quid eſt autem liberari, niſi ex hoc mundo ex ſtatu peccati tranſire ad gloriam, & ad impeccabilitatis ſtatum? Ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens, cujus quidem falſitas patet ex omnibus Auguſtini & probationibus, & concluſionibus quæ ad unum tendunt ſcopum, ſcilicet ut Semipelagianis demonſtret initium fidei & perſeverantiam finalem eſſe & a gratia quam ubique prædicat gratuitam, & ex miſericordia procedere, minime verò ex naturæ meritis, ut volebant heterodoxi: Hinc iterum atque iterum inculcat electionem ad gratiam eſſe gratuitam, *l. de Dono Perſever. cap.* 18. *n.* 47. 11. *Hac eſt*, inquit, *illa electio qua eos quos voluit, elegit in Chriſto ante conſtitutionem mundi, ut eſſent ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum*. Ad probationem diſtinguo. S. Auguſt. initio libri agit de prædeſtinatione Sanctorum ad gratiam, concedo, ad gloriam, ſubdiſtinguo; illative, quatenus infertur ex perſeverantia finali, concedo: ex profeſſo, nego. Tractat enim de vocatione ad fidem, & ad gratiam finalem ſeu perſeverantiam, quod patet ex ipſa prædeſtinationis definitione, hanc enim dicit præparationem mediorum, ſcilicet gratiarum ad perſeverantiam finalem infallibiter conducentium. S. Præſul eſt ſui ipſius interpres, *l. de prædeſt. SS. cap.* 10. *nu.* 9. his verbis: "Inter gratiam porro „ & prædeſtinationem hoc tantum inte- „ reſt, quod prædeſtinatio eſt gratiæ „ præparatio: gratia vero jam ipſa dona- „ tio. Quod itaque ait Apoſtolus, non „ ex operibus, ne forte quis extolla- „ tur, ipſius enim ſumus figmentum, „ creati in Chriſto Jeſu in operibus bo- „ nis. „ Vides B. L. S. Doctorem ſolum de gratia in hac definitione allata loqui; quod utique probat auctoritate Apoſtoli dicentis gratiam eſſe neceſſariam ad opera bona facienda.

Inſiſtes. S. Auguſtinus l. de præd. SS. cap. 10. nu. 19. ſic loquitur *Deus ea præſcivit quæ fuerat ipſe facturus*, quod quidem ſine fine repetit in lib. de Dono Perſeverantiæ; immo ſemper recurrit ad Dei propoſitum in iſto libro num. 47. & in alio libro cap. 9. dicit ſe loqui abſque præjudicio conſilii latentis Dei: quæ quidem omnia indicant prædeſtinationem omnem ante prævifa quæcumque merita eſſe.

Reſpondeo diſtinguo. Iſtæ Auguſtini ſententiæ indicant prædeſtinationem omnem ante quæcumque merita prævifa naturæ, concedo; gratiæ, nego. Solutio eſt ipſius Auguſtini ſuam clare exponentis men-

mentem in ipſo libro de præd. SS. c. 10. poſtquam enim S. Præſul dixit : *Deus ea præſcivit quæ fuerat ipſe facturus*, ſubdit : " Quocirca prædeſtinatio Dei quæ in bo-„ no eſt, gratiæ eſt, ut dixi, præparatio: „ gratia vero eſt ipſius prædeſtinationis effe-„ ctus. Quando ergo promiſit Deus Ab-„ rahæ in ſemine ejus fidem Gentium di-„ cens : Patrem multarum Gentium po-„ ſui te ; unde dicit Apoſtolus, ideo ex „ fide, ut ſecundum gratiam firma ſit pro-„ miſſio omni ſemini ; non de noſtra vo-„ luntatis poteſtate, ſed de ſua præde-„ ſtinatione promiſit. „ Quibus verbis duo potiſſimum ſtatuit S. Aug. nempe ſe loqui de prædeſtinatione ad gratiam : deinde Deum daturum eſſe gratiam ante prævíſa merita naturæ. " Alioquin, *in-„ quit*, ut Dei promiſſa compleantur, „ non in Dei, ſed in hominum eſt pote-„ ſtate. „ Patet igitur per propoſitum, Auguſtinum intelligere Deum dare gratiam ad nutum ſuum, & non ſecundum merita & placitum naturæ in ſe relictæ.

Perſiſtes. Idem S. Doctor l. de corr. & gr. c. 8. ait: " Subventum eſt infirmitati „ voluntatis humanæ ut divina gratia in-„ declinabiliter & inſuperabiliter age-„ retur, & ideo quamvis infirma non de-„ ficeret. „ Eo loci de gratia indeclinabiliter movente loquitur S. Aug. ſicut & in libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ : ſed gratia inſuperabiliter movens eſt independens a meritis naturæ etiam adjutæ : Et vero cum natura modo remiſſe, modo ferventer operetur, modo etiam ceſſet ab operatione, ſi gratia dependet ab ipſa, numquam indeclinabiliter movebit, quod eſt contra Auguſtinum. Igitur S. Doctor vult gratiam prædeſtinationis eſſe ante prævíſa merita voluntatis creatæ etiam adjutæ.

Reſpondeo diſtinguendo ; & loquitur S. Aug. in locis allatis de gratia perſeverantiæ, de qua utique perpetuus ferme ſermo eſt in utroque libro de quo tractamus, concedo ; & ex hoc ſequitur tantum prædeſtinationem adæquate ſumptam eſſe ante prævíſa merita : Et loquitur de gratia efficaci ut ſic, nego. Obſerves velim, benevole lector, etiam ſub dominio gratiæ perſeverantiæ intactam manere libertatem ; nam S. Aug. ibidem, ſcilicet l. de corr. & g. c. 8. dicit *gratiam dare liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, & perſeverantiſſimam voluntatem*.

Urgebis. Ex Auguſtino gratia efficax ut ſic etiam movet indeclinabiliter. Igitur eſt effectus prædeſtinationis quæ eſt ante prævíſa merita. Probatur antecedens L. de prædeſt. SS. c. 8. n. 13. ait Aug. " Sed „ ubi & quomodo a Patre audierint hoc, „ & didicerint, non videmus. Nimium „ gratia iſta ſecreta eſt. Gratiam vero „ eſſe quis ambiget ? Hæc itaque gra-„ tia, quæ occulte humanis cordibus di-„ vina largitate tribuitur, a nullo duro „ corde reſpuitur. Ideo quippe tribuitur, „ ut cordis duritia primitus auferatur. „ Ergo, &c.

Reſpondeo 1. S. Auguſtinum ubique profiteri & docere gratiam non adimere liberum arbitrium, juxta illud, l. de Spiritu & Littera c. 33. " Conſentire au-„ tem, *inquit*, vel diſſentire gratiæ, „ propriæ voluntatis eſt. „ Non excludere liberam cooperationem vel reſiſtentiam : nam l. de dono perſev. c. 8. n. 19. ait : " Voluntate autem ſua cadit qui „ cadit : " Et c. 13. n. 33. Nos ergo vo-„ lumus, ſed Deus operatur in nobis vel-„ le. Nos ergo operamur, ſed Deus in „ nobis operatur & operari. „ Sed quare non operetur in omnibus, audi Prophetam Pſal. 118. *Priuſquam humiliarer, ego deliqui*, audi B. Stephanum Act. 7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Sed quare unus trahatur per gratiam, & alter relinquatur ? Si quæris ultra, reſpondet Auguſtinus ibidem l. de dono perſev. c. 8. n. 18. " Fateor me non in-„ venire quid dicam. Si & hoc quæ-„ ris quare ; quia in hac re ſicut ju-„ ſta eſt ira ejus, ſicut magna eſt miſe-„ ricordia ejus, ita inſcrutabilia judicia „ ejus.

Reſpondeo 2. S. Auguſtinum in libro de prædeſtinatione Sanctorum non ſeparare fidem a perſeverantia, ſicut in libro de dono perſeverantiæ non ſejungit perſeverantiam a fide, ut ex textibus utriuſque libri relatis liquet. Loquitur igitur de gratia quæ dat in fide perſeverantiam. Jam quid mirum, ſi de illa gratia loquens, dicat eam a nullo corde reſpui ?

Reſpondeo 3. dato & non conceſſo S. Auguſtinum in loco laudato in objectione loqui de gratia efficaci ut ſic, non tamen dicit S. Præſul illam gratiam indeclinabiliter movere, ſed tantum a nullo corde duro reſpui, quæ duo valde diſcrepant: a nullo quidem duro corde reſpuitur, ſed poteſt reſpui & rejici: quot enim gratiam efficacem oblatam peſſundant? quot gratia præveniente commoti, dura cervice reſiſtunt Spiritui ſancto, & impediunt ne efficax evadat ejus gratia vel per majorem radicationem in ſubjecto vel per novum intentionis gradum, vel etiam ut quidam autumant, per novæ entitatis gratiæ adventum? Præterea nequidem gratia perſeverantiæ indeclinabiliter movet: hoc eſt neceſſario & liberum perimendo arbitrium, ita ut illi non poſſit reſiſtere voluntas, ſed ſolum infallibiliter, quatenus anima tot & tantis prævenitur auxiliis tum intrinſecis, tum extrinſecis ut velit & eligat ſemper in charitate & fidelitate permanere: ſi tamen perſeverantia terminative ſumatur, videlicet ut eſt actualis conjunctio mortis cum charitate: jam eſt felicitas & peccandi impotentia, jam indeclinabiliter movet quia figit animam immobiliter in bono.

Et hæc ſufficiant pro expoſitione mentis D. Auguſtini quam omni cum ſinceritate explanare tentavimus. Si quis alterum in his duobus libris inveniat aut profundiorem, aut magis veracem ſenſum, omni qua par eſt humilitate & reverentia lubenti animo eum audiemus.

Cæterum nihil difficultatis circa prædeſtinationem Sanctorum liber de correptione & gratia ejuſdem S. Doctoris complectitur: ibi quippe potiſſimum probat S. Doctor locum correctionis remanere ſub dominio præſcientiæ & gratiæ: perſeverantiam finalem eſſe ſpeciale donum: ſi quid vero quæſtionis movet de prædeſtinatione ante præviſa merita, loquitur tantum de prædeſtinatione ad gratiam.

Jam vero num Auguſtinus in aliis ſuis libris quæſtionem moverit de prædeſtinatione ad gloriam etiam inadæquate conſideratam, res ita incerta eſt, ut contrarium potius per omnia affulgeat: quandoquidem materiam de efficacia gratiæ ſolum tractat adverſus Pelagianos & Semipelagianos, quibus duo potiſſimum probat, videlicet & neceſſitatem & gratuitatem gratiæ; igitur ſolum & prædeſtinationem gratuitam ad gratiam.

COROLLARIUM.

Ex principiis D. Auguſtini in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, & in libro de Dono Perſeverantiæ ſtabilitis, manifeſte ſequitur Prædeſtinationem ad gloriam adæquate ſumptam, eſſe ante præviſa merita.

Probatur hoc brevi, ſed efficaci ratiocinio. Prædeſtinatio Sanctorum adæquate ſumpta nedum aliqua, ſed omnia complectitur media quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur; jam vero inter iſta media annumeratur gratia vocationis & fidei; numeratur prima gratia quæ eſt in nobis ſine nobis; gratia perſeverantiæ finalis quæ eſt ſpecialiſſimum Dei donum. Sed ex principiis a Divo Auguſtino in utroque libro laudato ſtabilitis, probatiſque multiplici & divinarum Scripturarum & SS. Patrum auctoritate, nec prima gratia & ipſum fidei initium, immo nec gratia perſeverantiæ finalis cadunt ſub meritum. Igitur ex principiis B. Auguſtini prædeſtinatio ad gloriam adæquate ſumpta, eſt ante præviſa merita. S. Thomas fidelis S. Auguſtini interpres 1. p. q. 23. ar. 5. aſſerit prædeſtinationem iſto ſpectatam modo non poſſe fieri poſt præviſa merita. *Impoſſibile eſt*, inquit, *quod totus prædeſtinationis effectus in communi habeat aliquam cauſſam ex parte noſtra.*

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Sanctus Auguſtinus nec in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, nec in libro de Dono Perſeverantiæ tractat, ſaltem primario & ex profeſſo, de Prædeſtinatione ad gloriam inadæquate ſumptam.

Primo. Quia Auguſtinus in utroque libro debellat Semipelagianos, maxime in duobus, videlicet in eo quod fidei initium a natura ducerent, & perſeverantiam finalem gratiæ verſatilis fœtum eſſe dicerent, & ſic gratiam Mediatoris deprimebant, ejuſque gratuitatem evacuabant; controverſiæ igitur caput erat de prædeſtinatione gratuita ad gra-

gratiam : igitur de ea ſolum pertractat Auguſtinus.

Secundo. S. Auguſtinus unum maxime & perpetuo probat, nimirum prædeſtinationem ad gratiam eſſe mere gratuitam, & perſeverantiam finalem gratiam eſſe ita ſpecialem, ut non cadat ſub meritum.

Tertio. Sanctus Præſul poſt varias probationes de utroque momento, utrumque librum concludit aſſerendo prædeſtinationem ad gratiam eſſe mere gratuitam. Igitur de prædeſtinatione ad gratiam & non ad gloriam in his libris agit.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo. Ultro fatendum eſt Sanctum Proſperum & Sanctum Hilarium in ſuis ad Sanctum Auguſtinum Epiſtolis petere num prædeſtinatio ſtet ſecundum propoſitum vel non; ſed loquuntur de prædeſtinatione ad gratiam, & reſpondet Auguſtinus ſtare ſecundum propoſitum voluntatis divinæ, nuſquam vero ſecundum propoſitum voluntatis humanæ, ut contendebant Semipelagiani.

Secundo. Nonnumquam in libris prædictis tractat Sanctus Auguſtinus de prædeſtinatione parvulorum ad gloriam, ſed in ſenſu oppoſito Semipelagianis, qui propugnabant parvulos cum baptiſmo decedentes, ideo gratia baptiſmali & gloria donari, quia Deus præſciverat eos, ſi vixiſſent, habituros fuiſſe multa merita, & ſic evacuabant gratuitatem gratiæ per fictitia naturæ præviſa merita.

Tertio. Deus quidem ſcit quid ſit facturus, ſed & hoc ſolummodo probat gratiam, qua mediante & adjuvante operamur bonum, eſſe gratuitam, & ſecundum noſtros Thomiſtas, per ſe efficacem.

DISSERTATIO QUARTA
DE VOLUNTATE DEI
puniente & reprobante impios.

NON MINUS abſtruſum & reconditum eſt reprobationis ſecretum, quam prædeſtinationis ſigillum. Beatus Auguſtinus multus eſt in texendo divinæ juſtitiæ erga impios judicio. Epiſt. 105. ad Sixtum de eo ſic effatur: " Quamvis Deus facit
,, vaſa iræ in perditionem, ut oſtendat iram,
,, & demonſtret potentiam, qua bene et-
,, iam utitur malis, & ut notas faciat di-
,, vitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ,
,, quæ facit in honorem, non damnabili
,, maſſæ debitum, ſed ſuæ gratiæ largi-
,, tate donatum, tamen in eiſdem iræ va-
,, ſis propter meritum in contumeliam de-
,, bitam factis, ideſt, hominibus propter
,, naturæ quidem bonum creatis, ſed pro-
,, pter vitia ſupplicio deſtinatis, iniqui-
,, tatem quam rectiſſime veritas improbat,
,, damnare novit ipſe, non facere. ,,

Mali tamen homines ut ſuis indulgeant paſſionibus, nihil eſſe poſt hanc vitam pro peccatis timendum autumant. Sed contra, Chriſtus ipſe Matth. 25.46. ſic pronuntiat; *Ibunt hi in ſupplicium æternum.*

Dogma de reprobatione impiorum his quatuor argumentis ſtabilitur.

Primo: quia anima eſt immortalis.

Secundo: quia datur propter peccatum reprobatio privativa Dei.

Tertio: quia datur pœna ignis pro peccatoribus impœnitentibus.

Quarto: quia pęnæ damnatorum ſunt æternæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum anima ſit immortalis.

EPICURUS poſuit animam eſſe mortalem, ut dictum eſt ſupra; Hermogenes materiam eſſe innatam & Deo coævam propugnavit; ex quibus confictis principiis quidam in alterum impegerunt errorem, exiſtimantes animam poſt mortem vel reſolvi in materiam ſubtiliorem, cui infinitatem, omnipotentiam aliaſque prærogativas ſoli Deo convenientes affingunt, vel etiam ſubeſſe aliis corporibus pecudum, plantarumve arbitrantur. Non modicum de animæ interitu ſententia arridet impiis & obduratis, ut, ſubtractis omnibus conſcientiæ ſtimulis, iniquitatem ſicut aquam ebibant. Jamjam inane Hermogenis ſyſtema confutavimus, nunc operæpretium eſt contra omnes & profanos, & impios, ut peccandi finem faciant, animæ immortalitatem aſtruere, ut diſcant Deum eſſe remuneratorem bonorum operum, ultorem vero criminum. Ad hoc momentum dilucide & ſicut par eſt pertractandum, duo nobis facienda incumbunt. Primo quidem animam eſſe immortalem demonſtrare, deinde vero ſyſtema Epicuri circa confictam animæ mortalitatem convellere neceſſe eſt, unde ſit

---

SECTIO PRIMA.

Variis argumentis aſtruitur animæ immortalitas.

QUINQUE potiſſimum argumentis probatur animam eſſe immortalem. Primo quidem ex Scriptura ſacra. 2. Ex Conciliis. 3. Ex traditione.

4. Ex

4. Ex Philoſophis 5. Ex rationibus phyſicis, metaphyſicis & moralibus.

Probatur immortalitas animæ ex Scriptura Sacra.

Primum argumentum ex veteri Teſtamento eruitur.

Primo. Ex libris legalibus. Gen. 1. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*. Et ſupra v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis, univerſæque terræ*. In eodem libro benedixit Deus Abraham, & bona æterna tum ipſi, tum ejus ſemini promittit. Exodi 33. Moiſes petit gloriam & videre Deum expoſtulat, Deus vero ad ipſum ait: *Veni, oſtendam omne bonum tibi*. Homo ad imaginem Dei factus dicitur, quæ quidem imago utpote viva & perfecta ſecundum immortalitatem attendi debet: quæ quidem explicatio ex ipſa Scriptura colligitur. Sic enim habetur *Sap.* 2. 23. *Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum*. Promittitur etiam Patriarchis Chriſtus, in quo & a quo conſummatam debebant habere felicitatem. In tribus ſequentibus libris promittitur vita æterna juſtis legi fideliter adhærentibus. Igitur anima eſt immortalis, alias fruſtra homini promitterentur bona æterna.

Secundo. Ex libris hiſtorialibus. Judic. 5. *Qui autem diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilant*. c. 18. *Tradet vobis Dominus locum, in quo nullius rei penuria eſt eorum quæ gignuntur in terra*. 1. Reg. 1. *Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum*. Job. 19. *Scio quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*.

Tertio. Ex libris ſapientialibus. Pſal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Pſal. 23. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? innocens manibus & mundo corde*. Pſal. 26. *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Cant. 2. *Surge, propera amica mea, & veni: Jam enim hiems tranſiit, imber abiit, & receſſit*. Et c. 8. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?* Sap. 3. 1. *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis*. Rurſus 10. 10. *Juſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei*. Ergo, &c.

Quarto. Ex libris prophetalibus. Iſai. 32. de gloria Sanctorum. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta . . . reſpice Sion civitatem ſolemnitatis noſtræ. Oculi tui videbunt Jeruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit*. *Rurſus* c. 61. 7. *In terra ſua duplicia poſſidebant, duplicem ſtolam, & lætitia ſempiterna erit eis*. c. 64. 4. *Oculus non vidit, Deus a ſque te, quæ præparaſti expectantibus te*. c. 65. *Propter hoc hæc dicit Dominus Deus . . . Ecce ego creo cælos novos & terram novam . . . Et exultabit in ſempiternum in his*. Ezech. 37. *Dixit ad me: Fili hominis, oſſa hæc univerſa domus Iſrael eſt: ipſi dicunt aruerunt oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra, & abſciſſi ſumus. Propterea vaticinare & dices ad eos: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos veſtros, & educam vos de tumulis veſtris, populus meus, & inducam vos in terram Iſrael*. Oſeæ 2. 20. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*.

Certe hæc omnia manifeſte demonſtrant immortalitatem animæ: & probatur: Deus eſt immortalis, ergo & anima. Probatur conſequentia: Ex Scriptura homo ſimilis Deo dicitur: ad participationem bonorum æternorum evocatur: Deo tanquam ſponſo anima juſta per deſponſationem gratiæ adhærebit in æternum: quinimmo omnes homines in judicio reſurgent, ut unuſquiſque reddat rationem de his omnibus quæ geſſit: Igitur anima eſt immortalis.

Secundum argumentum depromitur e novo Teſtamento.

Primo. Ex Evangeliſtis Matth. 13. *Juſti fulgebunt ſicut ſol in regno Dei*. c. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum*. Luc. 12. *Præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis*. Ibidem c. 22. *Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum*. Joan. 16. Iterum *videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis*. c. 17. *Hæc*

eſt vita æterna : ut cognoſcant te Deum verum, *& quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Ibidem : *Pater quos dediſti mihi*, *volo ut ubi ſum ego*, *& illi ſint mecum*, *ut videant claritatem meam quam dediſti mihi*. Sed omnium celebrior ille cenſetur in quo Chriſtus Matth. 10. 28. ſic loquitur : *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, *animam autem non poſſunt occidere*. Certe regnum quod promittitur æternum eſt. Igitur anima eſt immortalis.

Secundo. Ex Actibus 1. 6. *Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael ?* Act. 13. 48. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*. cap. 7. Stephanus ait : *Video cœlos apertos & Jeſum ſtantem a dextris virtutis Dei . . . Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meum*; *& cum hoc dixiſſet obdormivit in Domino*. Si anima foret mortalis, fruſtra S. Levita expoſtularet ut Dominus Jeſus ſuam ſuſciperet in tabernaculis æternis animam. Ergo, &c.

Tertio. Ex Epiſtolis. Rom. 2. *Reddet his*, *qui ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorem*, *& incorruptionem quærunt*, *vitam æternam*. 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate*, *tunc autem facie ad faciem*. 1. Joann. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit*, *ſimiles ei erimus*, *quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. 1. Petr. *Satagite ut per bona opera veſtra certam veſtram vocationem & electionem faciatis*. Phi. 2. 21. *Expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*.

Quarto. Ex Apocalypſi. 2. 17. *Vincenti dabo manna abſconditum & nomen novum* & 14. 4. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati . . . Sequuntur agnum quocumque ierit*. *Et poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus*, *ſtantes ante thronum*.

Ex his ſequitur idem & ſimile priori argumentum. Evangeliſtæ & Acta aſſerunt Sanctos vita donari æterna. Paulus, Joannes & Theologorum ſupremus beatus Petrus dicunt eoſdem vivere in Deo, ipſum in cœlis videre, hoc ipſum inhiare & concupiſcere. Joannes in Apocalypſi vidit Sanctos, alios cum palma, alios vero cum ſtolis albis ſequentes Agnum in regno cœlorum ; igitur anima eſt immortalis; alias hæc omnia Scripturarum oraculis manifeſte contraria forent. Sed ut cuncta paucis ordine promamus, quatuor validiſſimæ rationes ex omnibus tum veteris, tum novi Teſtamenti textibus relatis eruuntur pro immortalitate animæ, quæ in ordinem digeſtæ & explicate luce clarius demonſtrabunt animam immortalitate plenam eſſe.

Tertium argumentum ſit ex quadruplici potiſſimum ratione in divinis fundata Scripturis.

Anima immortalis eſt, & dicitur. Primo quidem, quia ad ſimilitudinem Dei expreſſa & creata eſt : ſecundo, quia participat a Deo vitam nullatenus amittendam : Tertio, quia in æternitate aut florebit, ſi juſta ſit ; aut cruciabitur, ſi mala : Quarto, quia corpus hominis reſurget in noviſſimo die ut animæ iterum, ſed in æternum conſocietur.

Prima ſic exponitur : Illud eſt immortale quod ad vivam & perfectam Dei ſimilitudinem factum eſt, imago quippe prototypo aſſimilari debet, alias nonniſi æquivoca & metaphorica foret : atqui anima rationalis ad vivam Dei, tametſi tantum analogam ſeu finitam ſimilitudinem facta & creata legitur *Gen*. 1. 26. Igitur eſt immortalis. Jam vero quod anima ad ſimilitudinem Dei perfectam formata ſit, multiplici intelligitur modo. Primo quidem ſecundum naturalia, anima quippe repræſentat Deum Patrem per ſuam memoriam : Deum Filium, per intellectum ; Deum Spiritum ſanctum, per voluntatem. Anima quodammodo Deum exprimit per ſuas facultates : & vero intelligit Deum quoque, & amat, quæ duæ operationes in Deo Optimo Maximo primitus & plurimum affulgent. Addo eundem repræſentari per virtutes animæ innatas, ſcriptum eſt enim *Eccli*. 17. 6. de primorum parentum animæ conceſſis dotibus, *diſciplina intellectus replevit illos : Creavit illis ſcientiam ſpiritus*, *implevit cor eorum ſenſu*, *mala & bona oſtendit illis*. Virtutes autem intellectuales a Deo ut a Patre luminum promanare nemo ſenſatus non novit. Anima nedum ſecundum dotes naturales, ſed & ſecundum dona ſupernaturalia Deo aſſimilatur & eum repræſentat, ejuſque exprimit & naturam & attributa, immo & omni-

omnipotentiam. Naturam quidem juxta illud 2. Petr. 1. 4. *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ*; attributa per operationem virtutum, ſic enim habetur Joan. 41. 21. *Si quis diligit me*, ait Chriſtus, *diligetur a Patre meo, apud eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*: Potentiam denique, ibidem enim ℣. 12. ſic loquitur Filius Dei: *Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet*. Quibus & ſimilibus ſententiis claret animam per omnia, tametſi finite, Deo, in quantum fieri poteſt aſſimilari, illamque dotibus ſuis tum naturalibus, tum ſupernaturalibus exprimere, quod certe creaturæ mere materiali & corruptibili non convenit; quippe quæ & intelligere & amare, immo & finem ſupernaturalem cognoſcere illumque proſequi non valeat. Concludamus igitur animam rationalem eſſe immortalem eo ipſo quo eſt ad Dei ſimilitudinem.

Secunda ratio in iſta forma proponitur. Quod participat a Deo vitam immortalem, eſt immortale: atqui anima rationalis participat a Deo vitam immortalem: igitur eſt immortalis: Probatur minor. Actuum 17. habetur: *ipſius genus ſumus, in ipſo vivimus, movemur & ſumus*. Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; & illud. Pſal. 20. *Vitam petiit a te & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſæculum ſæculi*. Et Joan. 8. 5. *Mortem non guſtabit in æternum*. Denique anima participat Dei immortalitatem.

Tertia in Scripturis utriuſque Teſtamenti fundamentum habet, & ſic procedit; promittitur homini juſto regnum Dei in æternum poſſidendum, ſcriptum eſt enim: Pſal. 144. *Regnum tuum regnum omnium ſæculorum*, ſed hoc foret falſum ſi anima mortalis eſſet: Et vero, quomodo in æternum regnatura diceretur, ſi cum corpore moreretur? igitur eſt immortalis & hoc neceſſario ſequitur, eo quod decreto Dei cautum eſt, juſtos corona æterna, malos vero & reprobos æternis donari ſuppliciis.

Quarta. Hæc cæteris accedit, corpora reſurgent, reſurgent enim mortui Apoſtolo 1. Cor. 15. Ergo anima eſt immortalis: probatur conſequentia. Reſurrectio nihil aliud eſt quam corporis emortui cum anima viva, iterata conjunctio numquam delenda, Ergo ſi corpora reſurgunt, animæ ſunt immortales. Hinc ſapiens mirabundus exclamat 5. 16. *Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum*.

Probatur immortalitas animæ ex Conciliis.

Arauſicanum c. 18. ait: " Debetur merces bonis operibus, ſi fiant. " Loquitur de mercede æterna.

Lateranenſe ſub Inn. III. c. *Firmiter*. " Non ſolum, *inquit*, virgines & continentes, verum etiam conjugatæ per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire. "

Florentinum agendo de Purgatorio declarat juſtorum animas quæ nihil amplius expiandum habent ſine mora videre Deum & æterna frui beatitudine, quod & de fide definivit Benedictus Extrav. *Bened.*

Tridentinum ſeſſ. 6. c. 16. " Bene operantibus, *inquit*, uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, tanquam finis & tanquam gratia filiis per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda. "

Jam ſequitur illud validiſſimum argumentum & omni acceptione dignum. Ille eſt immortalis ſecundum animam cui Deus promittit immortalem pro bonis operibus mercedem, quique ad hoc provocat animam tum æternæ vitæ donandæ intuitu, tum ejus pulchritudine. Atqui Deus ex Conciliis promittit pro bonis operibus bona æterna juſto, & ad mandata ſua adimplenda excitat provocatque omnes ſine exceptione homines, juſtos & impios, ſenes & parvulos, Principes & populos, dicendo Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum... Beati eritis cum maledixerint vobis homines & perſecuti vos fuerint... Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra magna eſt in cælis*. Jam vero ſi anima eſt mortalis, ſi cum corpore perit atque moritur, fruſtraneæ ſunt ad bonum Chriſti exhortationes intui-

tu

tu bonorum æternorum: quod abſit dicere; igitur anima eſt immortalis.

Probatur immortalitas animæ ex Traditione Patrum.

Dionyſius l. de Cœleſ. Hier. pag. 32. & 33. " In his quidem Sanctorum ſomnus, & ut ita dicam dormitio, cum in gaudio ſpeque certiſſima freta ad divinorum certaminum ac laborum finem pervenit. Eorum autem qui a Sacris Religionis Chriſtianæ abhorrent, partim ſtulte & inconſiderate in nihilum recidere exiſtimant. " Ratio Dionyſii pro immortalitate aſtruenda triplex eſt. Prima quidem, quia Sanctorum mors ſomnus & dormitio nuncupatur. Et jure merito, namque virtute Chriſti corpora juſtorum e pulvere ſuſcitabuntur ut ſuis in æternum conjungantur animabus. Secunda vero, quia ad finem laborum Sancti pervenientes in pace requieſcunt. Tertia denique, quia contrarium propugnantes ſtulte & inconſiderate loquuntur. Quare ſtulte? niſi quia animam immortalem interitui ſubjici autumant.

Juſtinus martyr dialog. cum Tryph. ſuo perſtringit ſtylo cenſorio eos qui negant animæ immortalitatem, & ſic procedit: " Non igitur ſunt immortales. Non, *inquit*, quandoquidem conſtitit inter nos, mundum quoque eſſe generatum. Atqui nec interire omnes animos cenſeo. Platonicum malis eſſet perfugium. Sed quid? Bonorum quidem animos in amœniore aliquo loco manere, malorum autem & improborum in triſtiore, in quo judicis diem expectent. Ita ii animi qui Dei conſpectu digni ſunt, non jam intereunt: alii pœnas luunt, ubi eos & eſſe & ſupplicio affici Deus juſſerit. "

Idem in explicationibus quæſtionum q. 47. fuſius explanat æternam Sanctorum mercedem. q. 75. omnium celebrat reſurrectionem, præmia quidem pro bonis, ſupplicia vero pro malis. Poſt q. 77. ſic concludit. " Nec unquam animus moritur, mors enim eſt eorum quæ animata ſunt, non animi. "

Ratio triplex a Beato Juſtino affertur quibus ſuam contra quoſdam Gentiles Philoſophos probat de immortalitate ſententiam. 1. Boni præmiantur in æternitate, mali vero puniuntur. 2. Omnes reſurgent ut de ſuis reddant ſupremo judici rationem. 3. Mors competit animatis quæ cum ſint compoſita diſſolvuntur, ſed non animo qui ipſe eſt vita animati & ens ſimplex: igitur in partes minime diviſibilis, ideoque incorruptibilis & immortalis.

Irenæus l. 3. adverſus hær. hær. 64. ex profeſſo probat animæ immortalitatem, quæ quidem anima habuit, inquit, initium, ſed voluntate Dei in æternum manebit. " Si qui autem, *inquit*, hoc in loco dicunt, non poſſe animas eas quæ paulo ante eſſe cœperint, in multum temporis perſeverare, ſed oportere eos aut innaſcibiles eſſe ut ſint immortales: vel ſi generationis initium acceperint, cum ipſo corpore mori: diſcant quoniam ſine initio & ſine fine, vero & ſemper idem & eodem modo ſe habens, ſolus eſt Deus, qui eſt omnium Dominus. Quæ autem ſunt ab illo omnia, quæcumque facta ſunt, & fiunt, initium quidem ſuum accipiunt... Perſeverant autem & extenduntur in longitudinem ſæculorum ſecundum voluntatem factoris ſui.... Anima quidem non eſt vita, participat a Deo ſibi præſtitam vitam... Deo itaque & vitam, & perpetuam perſeverantiam donante, capiunt animæ. "

Ratio duplex aſſignatur a Sancto Irenæo ad probandam animæ immortalitatem. Prima ea eſt, Deus qui omnia quæcumque voluit fecit, etiam vult ut animæ, licet habeant initium in tempore, tamen in æternum maneant. Secunda vero eſt: ab ipſo Creatore ad cujus imaginem animæ ſunt conditæ participant immortalitatem.

Clemens Alexandrinus l. 4. Strom. pag. 482. ſic loquitur: " In vivendo ergo bene vivitur, & hoc in ipſo vita efficitur & ad æternitatis habitum tranſmittitur. " Et lib. 6. pag. 684. Eſt enim Philoſophia cognitione plena, ut quæ data ſit a Domino & rurſus per Dominum declarata Apoſtolis. Nunquid autem cognitio eſt proprietas animæ ratione præditæ, quæ ad hoc exercetur ut per cognitionem inſcribatur ad immortalitatem? "

Ratio Clementis cur anima ſit immortalis, hæc eſt, cognitione, & ratione ple-

plena eſt; Belluæ vero quæ ſunt per omnia mortales non diſcurrunt.

Tertullianus toto libro de reſurrectione carnis probando reſurrectionem corporum ſimul & probat animæ immortalitatem. Quinimmo illam ſupponit ut veritatem de qua dubitare nefas eſt. Sic autem hunc incipit librum. " Fiducia Chriſtianorum
,, reſurrectio mortuorum; illa, credentes
,, ſumus, hoc credere veritas cogit. Ve-
,, ritatem Deus aperit. Sed vulgus irri-
,, det, exiſtimans nihil eſſe poſt mortem:
,, Et tamen defunctis parentant, & qui-
,, dem impenſiſſimo officio, pro moribus
,, eorum, pro temporibus eſculentorum,
,, ut quos negant ſentire quicquam, eſ-
,, cam deſiderare præſumant.... Nihil
,, eſſe poſt mortem, Epicuri ſchola eſt.
,, Ait & Seneca omnia poſt mortem fi-
,, niri, etiam ipſam. Satis eſt autem, ſi
,, non minor Philoſophia Pythagoræ &
,, Empedocli. Sed Platonici immortalem
,, animam e contrario reclamant. Immo
,, adhuc proxime etiam in corpora re-
,, meabilem affirmant. Etſi in eodem,
,, & ſi non in humana tantummodo, ut
,, Euphorbus in Pythagoram, Homerus
,, in pavum recenſeantur, quædam enim
,, & natura nota ſunt: ut immortalitas
,, animæ penes plures: ut Deus noſter
,, penes omnes. Utar ergo & ſententia
,, Platonis alicujus pronuntiantis, omnis
,, anima immortalis, utar & conſcientia
,, populi conteſtantis Deum deorum. U-
,, tar & reliquis communibus ſenſibus,
,, qui Deum judicem prædicant, Deus
,, videt; & Deo commendo.,,

Ratio multiplex affertur a Tertulliano ad probandam animæ immortalitatem. Prima petitur a ſententia Platonis id aſfirmantis. Secunda fundatur in ipſa conſcientia populi, qui agnoſcit Deum noſtrum Deum deorum, ideſt, creaturarum immortalium quales ſunt animæ rationales. Tertia, ex moribus ejuſdem vulgi, populi quippe defunctis parentant; igitur agnoſcunt eos immortales ſecundum animam. Quarta, ex ipſis ſenſibus qui Deum judicem prædicant, Immo, vulgus, voce ſubita erumpente, ait: *Deus videt: & Deo commendo*. Si igitur Deo ſe commendat, agnoſcit conſequenter animæ immortalitatem; ſola enim Deum judicem habet a quo ſors creaturæ dependet.

Cyprianus de Paſſione & Reſurrectione Chriſti ſic loquitur: " Tu aliis vitam
,, temporalem, aliis procuraſti perpe-
,, tuam; admirabili ordine quædam mu-
,, tans & renovans, &, præfinito tem-
,, pore, metam irrationalibus omnibus
,, præfixiſti, & terminum quem tranſire
,, non poſſit diſſolutioni conditio deſtina-
,, ta. Homo quia ex cæleſti & terrena
,, materia compactus eſt, veſtitus extrin-
,, ſecus pelle, & carnibus, tempus acce-
,, pit, quo, te jubente, redderet terræ
,, quod de terra aſſumpſerat, & ad im-
,, materialem originem reverteretur ſpi-
,, ritus: cujus natura diſſolutionis non ad-
,, mittit injuriam... Sed & hoc, Do-
,, mine, ad cumulum beneficii addidiſti,
,, ut inter legem carnis & ſpiritus nulla
,, poſtmodum eſſet diverſitas, nec poſt
,, initum fædus ulla iterum inter eos re-
,, crudeſcat rebellio: ſed per manum tuam
,, reconciliatio ordinata ſtabilis in perpe-
,, tuum perſeveret.,,

Ratio Cypriani duplex recenſetur pro immortalitate animæ. Prima petitur ex differentia quæ intercedit inter creaturam irrationalem & rationalem; illi quidem prefixit Deus metam vivendi & eſſe, iſti vero minime, ſed ad originem ſuam immaterialem revertendam eſſe voluit. Secunda, ex reſurrectione deducitur, in qua quidem anima profemper carni iterum conjungenda eſt.

Athanaſius tractatu de definitionibus de anima & mente. " Quapropter, *inquit*,
,, anima quoque ductu intellectus imagi-
,, natur ſuperna, & quæ illic ſunt, quæ-
,, rit, appetit & deſiderat, quoniam illinc
,, habet creationem ſuam, irrationalis au-
,, tem anima non ſic, ſed quia terreſtris
,, eſt, ſolummodo terreſtria quærit, ideo-
,, que una cum corpore quoque moritur.
,, Anima vero hominis æternum vivit,
,, & non habet finem.,,

Ratio Athanaſii unica eſt, ſed validiſſima; probat animæ immortalitatem ex eo quod anima rationalis cœleſtia rimetur & quærat, anima vero belluarum ſolum terreſtria, & ideo moritur & diſſolvitur quippe quæ materialis eſt.

Hilarius in Pſalm. 63. ſic effatur: "
,, Qui vero prædicabit animæ cum cor-
,, pore occaſum, audiet animam non eſſe
,, terrenam, ſed ex afflatu Dei ortam,
,, elementis corporis admiſceri, mortem
,, autem non interitum eſſe, ſed diſceſ-
,, ſio-

„ ſionem ejus a corpore. Qui autem re-
„ ſurrectionem carnis abnegabit, ſciet „ non difficilem ejus inſtaurationem fu- „ turam ei, cui inchoatio prima ſit faci- „ lis. Porro qui curam humanæ conver- „ ſationis Deo auferet; cognoſcet æter- „ ni regni Deum judicem, neque homi- „ nem idcirco tantum conditum ut eſſet, „ quid enim eſſe hominem Deo utile „ fuit? ſed ut in cognitionem Dei edi- „ tus, profectum ſibi ex opificis ſui co- „ gnitione ſperaret. „

Ratio triplex aſſignatur a B. Hilario pro immortalitate animæ comprobanda. Prima, quia afflatu Dei facta eſt, adeoque ſpiritualis & non terreſtris ac corruptibilis. Secunda, quia mors non eſt animæ interitus, ſed ejus ſolum a corpore diſceſſio, ſiquidem expectat Deum judicem. Tertia, quia ſi foret mortalis, nihil utile Deo fuiſſet hominem condere. Quorſum enim creatus? ad conditoris gloriam, ad illum cognoſcendum, & in æternum redamandum.

Chryſoſtomus ſuum addit calculum hom. 7. in Epiſt. ad Theſſ. explicans enim illa verba, *Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus* ait: " Qui dormierunt nuſquam „ mortui ſunt... Reſurrectione quidem „ omnes fruentur, *inquit*, non omnes „ autem erunt in gloria, ſed qui in „ Chriſto... Quid enim eſt, dic quæ- „ ſo, facilius, an ex nihilo ad hoc ut „ ſint deducere, an diſſoluta excitare, „ & reſtituere? „

Ratio B. Chryſoſtomi pro animæ immortalitate duplex eſt. Prima quidem, mortui non ſecundum ſe totos mortui ſunt, ſed partim dormierunt, partim vero mortui ſunt: Qui autem dormierunt, ſecundum illud quod dormierant profecto non ſunt mortui, ſcilicet ſecundum animam. Altera vero ſic ſe habet, nihil eſt Deo impoſſibile: ſicut igitur animam fecit ex nihilo, ita & in æternum illam poteſt conſervare: immo & totum hominem poſt reſurrectionem in ſempiternum conſervabit viventem, ut recipiat prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.

Baſilius homil. in Pſal. 48. ait. " Qui „ igitur in hoc mundo laboraverit, hic „ vivet in finem. Qui vero in deliciis.. „ vitam videbit in camini flamma cru- „ ciatus. „

Ratio immortalitatis animæ petitur a S. Præſule ex reſurrectione mortuorum, & ex judicio univerſali quo Chriſtus reddet unicuique ſecundum opera.

Epiphanius concinit l. 2. hær. 64. „ Quod autem, *inquit*, anima immorta- „ lis ſit, manifeſte Dominus tum per ſe- „ ſe, tum per Salomonem edocuit. Per „ ſeſe quidem, in divitis ac Lazari pau- „ peris hiſtoria; quorum hunc in Abra- „ ham ſinu poſt exutum corpus requieſce- „ re voluit: alterum cruciatibus dam- „ navit, a quibus cum Abrahamo collo- „ quentem introduxit. Idem vero per „ Salomonem in eo libro qui Sapientia „ inſcribitur, oſtendit: (ubi, Juſtorum, „ *inquit*, animæ in manu Dei ſunt, & „ non tanget illos tormentum: viſi ſunt „ in oculis inſipientium mori, & æſti- „ mata eſt afflictio exitus illorum, & „ quod a nobis eſt iter exterminium. „ Illi autem ſunt in pace, & ſpes illo- „ rum immortalitate plena eſt...) Quod „ ſi quis reſurrectionem animæ non cor- „ pori eventuram pertinacius affirmare „ velit, magna eſt hominis ſtoliditas & „ dementia. „ Probat hoc momentum exemplo Moyſis & Eliæ qui nondum mortui, ſed meliori in loco reſervati aſtiterunt in transfiguratione cum Chriſto colloquentes.

Ratio multiplex ab Epiphanio aſſignatur pro immortalitate animæ, una ex beatitudine Lazari nunc in ſinu Abrahæ quieſcentis, & ex reprobatione divitis qui cruciatur in flammis cum cæteris reprobis, quorum vermis & cruciatus non extinguentur, inquit Scriptura. Altera ex parabola Salomonis dicentis, *animæ Juſtorum in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis*. Altera denique, Stultum eſt, *inquit*, negare animæ immortalitatem.

Suffragatur Gregorius Nyſſ. ſerm. 1. de anima pag. 940. " Nam in confeſſo eſt, „ *inquit*, omnibus eam, ſcilicet animam, „ exiſtere: quare ſi neque corpus, ne- „ que accidens eſt, & manifeſtum eſt „ incorpoream eſſe ſubſtantiam, & nihil „ eorum quæ in alio eſſe habent: hæc „ enim adſunt, & abſunt ſine ſubjecti „ pernicie. Sed, anima ſeparata, perit „ omnino corpus. Iiſdem vero rationi- „ bus utendo demonſtrare licet animam „ immortalem eſſe. „

Ratio Gregorii eſt phyſica & quidem effica-

efficaciſſima, illa enim ſic procedit. Anima non eſt corpus, non accidens, nec aliquid eorum quæ adſunt & abſunt ſine ſubjecti corruptione: ſupereſt igitur eſſe immortalem, alias periret ſicut cætera pereunt ſine ſubjecti corruptione, vel etiam, ipſo pereunte ſubjecto, corrumperetur: immo perit corpus, non perit anima. Ergo eſt immortalis.

Ambroſius l. de bono mortis c. 9. & 10. ex profeſſo probat animæ immortalitatem. Capite nono dicit juſtum quidem eſſe corpus mori & in pulverem reduci, deinde ſubjungit: " Id autem quod familiare virtutibus, amicum diſciplinis, ſtudioſum gloriæ, ſequax boni, Deo ſubditum eſt, ad illud ſublime evolet, & cum illo puro & perpetuo bono atque immortali maneat, ipſi adhæreat, & cum ipſo ſit, de quo cognationem ducit, ut quidam ait, cujus & genus ſumus, non enim mori animam cum corpore manifeſtum eſt, quia non eſt de corpore. *Act.* 17. Non eſſe autem eam de corpore, Scriptura multis modis edocet. Nam & Adam a Domino Deo noſtro accepit ſpiritum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem, & David ait: (Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.) Unde quaſi exutus & liber dicit: (Placebo Domino in regione vivorum,) *Pſal.* 114. Sed & David alibi ait: (Anima ejus in bonis demorabitur & ſemen ejus hæreditabit terram,) *Pſal.* 26. Hoc eſt anima timentis Deum: habitabit in bonis, ut ſemper in eis ſit & poſſideat ea. "

Idem ſic proſequitur. " Ergo anima illa quæ illi adhæret inviſibili bono Deo atque immortali, & ipſa corporea hæc fugit, & terrena & mortalia relinquit, fitque illius ſimilis quod deſiderat, in quo vivit & paſcitur... Nam quomodo ſubſtantia ejus interire poteſt, cum utique anima ſit quæ vitam infundit? Et cui anima infunditur, vita infunditur a quo anima diſcedit. Anima ergo vita eſt. Quomodo enim poteſt mortem recipere, cum ſit contraria? Sicut enim nix calorem non recipit, nam ſtatim ſolvitur, & lux non recipit tenebras, nam ſtatim diſcutit, infuſo enim lumine, tenebrarum horror aufertur, ſicut, admoto igne, nivium rigor deſinit, ita & anima quæ vitam creat, mortem recipit, non moritur. "

Rurſus c. 10. fuſius ſe explicat. " Habemus ergo rationem, ſed hæc humana, illud divinum, quod ait Dominus, (poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.) Vides igitur quia non moritur cum corpore quæ & ponitur & reſumitur; & in manus Dei Patris commendatur. Sed ne forte dicas ſpeciale eſſe quod Chriſti eſt, & quamvis illa quæ ſunt hominis ſuſceperit, tamen quia altioris eſt cauſæ iſtud aſtruere, ne tempus craſtinetur, audi dicentem, Quid ſcis, an nocte hac a te tua anima repoſcatur? *Luc.* 23. Numquid dixit, moriatur a te anima tua? non, ſed repoſcatur a te. Quæ data eſt repoſcitur, vel repetitur a te. Repetitur enim anima, non interimitur. Quod repetitur, manet: quod interimitur, non manet. Quomodo enim interimitur de qua dixit Sapientia Dei, non timendum quemquam qui poteſt corpus occidere, animam autem non poteſt? de qua dicit Propheta, (Anima mea in manibus tuis ſemper.) Semper, *inquit*, non in tempore, & tu commenda animam tuam in manus Domini, non ſolum cum recedit e corpore, ſed etiam cum eſt in corpore, eſt in manibus Domini, quia non vides eam unde veniat, aut quo vadat. Eſt & in te, & eſt cum Deo. Denique cor regis in manu Domini & ab eo regitur & gubernatur. Cor repletur mente, & mens animæ principale eſt, & virtus animæ... Non enim eam virtutem dico quæ in lacertis, ſed quæ in conſiliis, temperantia, pietate, atque juſtitia eſt. Si cor regis in manu Domini, multo magis anima in manu Dei eſt, non utique anima noſtra ſepulchro ſimul cum corpore includitur, nec buſto tenetur, ſed quiete pia fungitur.

Rationes in his Ambroſii textibus pro immortalitate animæ propugnanda decem numerantur. Prima quidem hæc eſt, anima virtutibus pollet ſpiritualibus, ut intelligentia, ſcientia, pietate quæ ſane non conveniunt ſaltem immediate rebus materialibus, & corruptilibus, ſed ſpiritualibus & incorruptibilibus: igitur anima eſt immortalis.

Secunda. Anima ad Deum tendit ut ad finem. Æquum eſt igitur & conveniens ut cum illo ſit & immortalitate perfruatur, juxta illud Apoſtoli, 1. Corin. 6. 17. *Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt*.

Tertia ex capite decimo ſeptimo Actuum deſumitur. Teſte D. Paulo, ipſius Dei genus ſumus, profecto hoc debet ſecundum animam intelligi, ex hoc quippe principio concludit Apoſtolus Deum non eſſe quid materiale vel auro, vel argento, alterive rei corruptibili non abſimile. Igitur dicendum eſt animam non eſſe mortalem & corruptibilem, ſiquidem eo ipſo quo Dei genus ſumus, hoc ipſo anima noſtra Dei participat naturam. Et vero ſi eſſet quid aut corruptibile, aut materiale, fruſtra & ullo abſque fundamento inferret Paulus ex eo quod ſimus genus Dei, Deum ipſum eſſe & ſpiritualem & incorruptibilem.

Quarta. Anima non eſt de corpore ſed ſupra corpus: non igitur ipſius ſortitur finem & interitum: igitur non eſt corruptibilis ſed immortalis.

Quinta. Anima accepit a Deo vitam, juxta illud Gen. inſpiravit ſpiraculum vitæ & in ipſo quieſcit, teſtante Pſalmiſta: *Placebo Domino in regione vivorum*; ſed quod habet a Deo vitam ut cum ipſo vivat in regione vivorum, eſt immortale: igitur anima eſt immortalis.

Sexta. Anima adhæret Deo immortali ut ſponſo: amor autem omnia bona reddit communia. Ergo anima participat Dei immortalitatem.

Septima. Anima dat vitam corpori, immo eſt ipſius vita: igitur illam non perdit cum homo moritur, ſed ſolum corpus, quod illam accepit.

Octava. Anima eſt oppoſita morti ſicut nix calori: ſicut igitur nix non ſuſcipit in ſe calorem, ita nec anima mortem.

Nona. Anima repoſcitur a Deo: igitur non periit; quod enim moritur, non repetitur.

Decima. Cor regis eſt in manu Domini, a fortiori anima; ſed quod eſt in manu Domini, ſemper perſeverat: igitur anima eſt immortalis.

Hieronymus in dial. qui illi & Auguſtino attribuitur de origine animarum ait: " Aut enim nihil omnino ex rationabili „ atque immortali anima participavit il„ lud quod adhuc in ventre corruptum „ eſt: Et repulſa eſt illa ratio, quæ aſ„ firmat eam in ſeminis traduce ſimul „ cum corporibus ſeminatam: aut ſi par„ ticipat, neceſſitas imminet confiteri „ mortalem eſſe animam, quod fides no„ ſtra utique non recipit, Domino de„ clarante defunctorum animas & collo„ quium apud inferos habuiſſe, & Laza„ ri ſcilicet in beatorum cætu morantem, „ & divitis flagrantem in incendiis eſſe; „ namque animas immortales, non tan„ tum divini, ſed & Philoſophorum ple„ ni ſunt libri, quod totaliter eſſe, „ Cleombrotus Ambraciota in Platonis „ libro, Socrate diſputante, didice„ rat. „

Ratio, qua probat Hieronymus animæ immortalitatem duplex eſt: prima, quia hoc docet intemerata fides. Secunda, quia & hoc profitentur ipſi Philoſophi.

Auguſtinus librum ex profeſſo pro aſtruenda animæ immortalitate contexit; unam ex alio opere tanti Doctoris ſufficiat referre ſententiam. Serm. 22. in Matth. 5. de decem Virginibus ſic loquitur: " Quæ paratæ erant, ideſt, quibus bo„ num coram Deo teſtimonium conſcien„ tia perhibebat, intraverunt cum Deo ad „ nuptias, ideſt, ubi munda anima ſem„ piterno Dei verbo fœcundata copula„ tur. Clauſa eſt janua: ideſt, receptis „ illis qui ſunt in Angelicam vitam im„ mutandi, omnes reſurgemus, *inquit*, non omnes immutabimur, „

Ratio Auguſtini etiam duplex refertur in iſto loco ad probandam ſtabiliendamque animæ immortalitatem. Una fundata eſt in unione perpetua animæ quæ Deo conſociatur: altera fundatur in reſurrectione; omnes reſurgemus: igitur omnium hominum animæ ſunt immortales. Mitto cæteras auctoritates Patrum qui ſubſequentibus ſæculis eandem tenuerunt de immortalitate animæ ſententiam: unicum pro complemento referam Bernardum.

Nec prætereundus eſt igitur ille Pater qui ſer. 8. Pſal. *Qui habitat* ait: " Ita „ oro, Domine, ita fiat, cadant illi & „ non cadam ego, cadent a latere tuo „ mille & decem millia a dextris tuis, „ ad te autem non appropinquabit. Ve„ rumtamen oculis tuis conſiderabis, ita „ oro, Domine, ita fiat... Evidentius

„ ſiqui-

„ ſiquidem paucis hoc loco verbis & ani-
„ mæ mihi immortalitas commendatur ,
„ & ipſius quoque fides aſtruitur corpo-
„ reæ reſurrectionis . „ Poſtea rationem affert quia *repoſita eſt ſpes in ſinu videndi Deum in gloria .*

Probatur immortalitas animæ auctoritate Philoſophorum , Oratorum & Poetarum .

Ariſtoteles 7. Phyſic. ait : " Anima non „ eſt alterabilis . „

Seneca ſententiæ de hoc momento ſunt mirabiles. Sic loquitur Suaſor. 6. pag.23. " Animus divina origine hauſtus eſt , cui „ nec ſenectus ulla , nec mors eſt . „ Et Epiſt. 102. pag. 816. " Magna & gene-
„ roſa res eſt humanus animus , qui nul-
„ los ſibi poni , niſi communes & cum
„ Deo terminos patitur . „

Cicero l. de amic. poſt initium dicit .
„ Animos hominum eſſe divinos , iiſque
„ cum e corpore exceſſerint , aditum in
„ cœlum patere perſpicuum eſt . „ De
„ conſol. poſt med. Animus profectus a
„ Deo cœlum ipſum ſemper appetit . „

Plato inter omnes celeberrimus ex profeſſo ita docet animæ immortalitatem , ut Atticus apud Euſeb. l. 15. de præp. Evan. c. 8. de ipſo dicat : " Cum igitur
„ omnes Platonis doctrinæ magno judicio
„ conſtitutæ , ab animæ divinitate & im-
„ mortalitate dependeant, totam oportet
„ Platonis Philoſophiam is ſubvertat , qui
„ concedere id nolit . „ Sic igitur lo-
„ quitur magnus ille Philoſophus de ani-
„ mæ immortalitate . Syzygia 1. in dia-
„ logo Phædonis ante medium pag. 80.
„ Corpus ſimile eſt ei , quod eſt morta-
„ le : animus autem eſt , quod eſt divi-
„ num : divinum ut imperet , atque præ-
„ ſit . „ Ibid. pag. 107. " Si immorta-
„ lis ſit animus , de illo curam eſſe
„ gerendam conſentaneum eſt : grave
„ igitur erit periculum , ſi quis nunc ipſam
„ animam neglexerit . „ Syzygia . 5. in dialogo Phædonis pag. 245. " Omnis
„ animus eſt immortalis . „

Porphyrius apud Euſeb. l. 11. de præp. Evang. c. 14. hæc dicit doctrinam Platonis referendo . " Deo immortali ſimi-
„ lis anima eſt , quomodo etiam ipſa ſi-
„ cut exemplar ſuum immortalis non
„ erit ? „ In iſto capite demonſtratur eandem ſententiam & Moſi fuiſſe circa iſtud momentum . Uterque enim fatetur animam eſſe immortalem eo quod ad imaginem Dei facta ſit . Primo quidem in intelligentia : 2. in ſuperioritate ſupra cæteras creaturas ; & vero principatur belluis terræ , & piſcibus maris . 3. In beatitudine , quieſcit enim in Deo ſolo .

Atticus apud Euſebium l. de præp. Evan. c. 8. inſurgit contra Ariſtotelem qui invidia potius erga Platonem , quam ratione ductus mentem dividebat ab anima , ut iſtius immortalitatem verteret in dubium , licet eam quaſi concederet . Et probat ſententiam Platonis in hoc eſſe firmiſſimam , quia anima & virtutis , & ſcientiæ , & reminiſcentiæ cæterarumque operationum immortalitatem manifeſte deſignantium , capax eſt .

Quid dicam de Poetis veritatem ſub fabulis indagantibus ? Virgilius lib. 6. Æneid. fuſe deſcribit pœnas malorum poſt mortem in æternum ſubeundas , præmia vero retribuenda Juſtis . Similia dicunt alii permulti Poetæ . Igitur agnoſcunt animæ immortalitatem . Alias ad quid pœnas , ad quid coronas & præmia æterna celebrare ?

Probatur immortalitas animæ rationibus Phyſicis , Metaphyſicis & Moralibus .

Primo , *ex Phyſicis* .

Prima ſic exponitur . Illa ſubſtantia eſt immortalis , quæ nullas habet partes ex quarum diſſolutione corrumpi poſſit : atqui anima rationalis nullas habet partes ex quarum diſſolutione corrumpi poſſit . Igitur anima eſt immortalis . Probatur minor . Anima nullas habet partes præter intellectum & voluntatem : ſed intellectus & voluntas ſunt ipſæ animæ potentiæ , quæ quidem ſunt ſpirituales , & ſecundum multos ab anima realiter indiſtinctæ . Igitur anima nullas habet partes ex quarum diſſolutione corrumpi poſſit .

Secunda . Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ ſine corpore ſubſiſtit & vivit . Atqui ſic eſt anima rationalis , & probatur. Primo quidem abſque corpore ſubſiſtit , ſiquidem eſt ab ipſo diverſa & ab eo independens , quinimmo , ſolum corpus ab ani-

anima dependet, ita ut, ipſa recedente, in pulverem vertatur. Secundo, anima vivit ſine corpore, namque independenter ab ipſo & cogitat & ſubſiſtit; ipſa ſiquidem dat corpori vitam: igitur independenter ab ipſo vivit. Igitur eſt immortalis.

Tertia. Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ eſt indiviſibilis: quæque nullis componitur elementis corruptilibus: atqui anima rationalis ſic eſt. Et probatur: illa ſubſtantia eſt indiviſibilis quæ non eſt extenſa in longum, latum & profundum, quæ nulla in ſe admittit elementa corruptibilia; atqui anima non eſt extenſa in longum, latum & profundum, non enim eſt materia, ſed ſupra materiam, ut patet ex ipſius facultatibus, & earum operationibus, quæ ſunt & intelligere & velle: nec utique eſt aliquod elementum: non quidem aqua, non terra, non aer, non ignis, ſed quid his omnibus excellentius. Igitur neque eſt extenſa, neque elementis corruptibilibus compaginata: Ergo eſt immortalis.

Quarta. Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ non afficitur materiæ corruptibilis conditionibus: atqui anima rationalis non afficitur materiæ corruptibilis conditionibus,& probatur. 1. Non eſt in loco circumſcripta, ſed tota in toto loco quem occupat & tota in qualibet parte. 2. Non eſt diviſibilis, ad diviſionem materiæ, abſciſſis enim aut pede, aut manu, integra perſeverat, enimvero cogitat, diſcurrit ſicut antea, immo totum conſervat compoſitum. 3. Non corrumpitur utique dum corpus vulnere,vel morbo putreſcit deficiente vel viſus vel guſtus, vel auditus ſenſu, ipſa non deficit. Ergo anima non afficitur materiæ corruptibilis affectionibus. Igitur eſt immortalis.

Quinta. Anima non eſt deterioris conditionis quam cæteræ creaturæ corporales, ſiquidem eſt ipſis ſuperior, adeoque præcontinet in ſe omnes earum perfectiones. Sed quædam creaturæ corporales ſunt incorruptibiles, ut ſol, quippe qui a ſua creatione integer perſeveret tum in natura, tum in motu, tum in virtute, tum etiam in operatione, a fortiori anima. Igitur eſt immortalis, quia incorruptibilis.

Secundo, *ex rationibus metaphyſicis*.

Prima ſic procedit: illa ſubſtantia eſt immortalis, cujus natura, cujus potentiæ, cujus virtutes, cujus operationes ſunt ſupra materiam corruptibilem: atqui res ſic ſe habet reſpectu animæ rationalis, & probatur. 1. Eſt ens per ſe ſubſiſtens & hoc non habet a materia, ſiquidem, iſta recedente, perit corpus. 2. Potentiæ ejus ſunt intellectus & voluntas, quæ ſane ſunt ita ſupra materiam, ut intellectus ab omni abſit materia quando intelligit, attingens ipſas rerum eſſentias ſicut ſunt in ſe, voluntas vero pondus habet etiam ſupra materiam, ſiquidem amor extrahit a materia amantem, eumque extra corpus ducit, ut ſit per affectum in amante. Igitur nec intellectus, nec voluntas clauduntur materiæ terminis. Virtutes animæ utique mirum in modum ſunt ſupra materiam elevatæ: nonne intelligentia, nonne ſcientia & ſapientia ſupra materiam plurimum eminent, cum & ipſum Deum reſpiciant, & formas a materia abſtractas eaſque ſimplices contemplentur? Nonne animi fortitudo, nonne juſtitia, nonne prudentia excedunt in immenſum materiam? Qua de cauſa Platonici immortalitatem animæ ita prædicarunt, ut, iſta ſublata, totam Philoſophiam, ſapientiamque, immo totam mundi pulchritudinem & œconomiam de medio auferri exiſtimarent. Ex facultatibus & virtutibus judicandum eſt de operationibus, quæ quidem ita ſpirituales ſunt ut intellectus ſummum verum, voluntas ſummum bonum attingant. Igitur natura animæ, ipſius & facultates, & virtutes & operationes ſunt ſupra materiam; igitur eſt immortalis.

Secundo. Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ eſt univerſalium, quæ omnia materialia comprehendit & corruptibilia, ipſa vero a nullo comprehenditur. Atqui ſic eſt anima rationalis, & probatur. 1. Habet verum in tota ſua latitudine pro objecto & bonum. 2. Simul & in eodem tempore poteſt habere & quidem in infinitum varias rerum naturalium ideas; materia ſemel quidem ſubeſt unicæ formæ, non ſic anima, poteſt ſimul habere omnes ſcientias, nimirum Philoſophiam, Mathematicæ habitus, Medicinam, Theologiam & ſimiles. 3. Omnes creaturas corporales facile comprehendit, ab eis vero minime comprehenditur, hinc homo de ſerpentibus, draconibus, de elephantibus cæteriſque ſæviſſi-

viſſimis beſtiis diſponit, ipſaque ſi non fortitudine molis, fortitudine virtutis & prudentiæ ſuperat & vincit. Ergo anima rationalis eſt univerſalium & omnia materialia comprehendit; igitur eſt immaterialis & incorruptibilis.

Tertia. Illa forma eſt immortalis quæ omnia ab extrinſeco recipit abſque ſui aut defatigatione aut perturbatione quæ omnia dat ſine ſui diminutione & immutatione, quæ cuncta materialia, omni ſecluſa imperfectionis labe, luſtrat & ſpeculatur: atqui ſic eſt anima rationalis: & probatur 1. omnium rerum ſuſcipit ſpecies, omnium ſcientias, & hæc omnia ipſam non gravant, immo eo doctior & alacrior eſt animus. 2. Suam prodit anima ſcientiam, modo verbis & ſermonibus, modo ſcriptis & compoſitionibus, & tantum abeſt ut aut ſegnior fiat, aut exhauriatur ejus virtus, quin potius fortior & vegetior evadat, quod ſapit divinitatem ad cujus imaginem efformata fuit. 3. Compoſita videt in ſe ſimpliciter per ſpecies rerum repræſentantes eſſentias, diviſa indiviſibiliter, materialia immaterialiter. Ergo, &c.

Quarta. Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ terminis materiæ corruptibilis non coarctatur, quæque eſt ſupra cæteras formas materiales & corruptibiles: atqui ſic eſt anima rationalis, & probatur. Omnes belluæ ſunt ad unum determinatæ & eadem ſemper eodemque modo operantur. Sic aves eodem modo nidificant, equi ad pondera ferenda ſubiiciuntur. At vero homo ad omnia ſeſe extendit, & hoc ad nutum; modo venatur, modo cœnat, modo ſtudet, modo ad bellum pergit. Immo anima cognoſcit media ut media, utitur eis pro voluntate & pro fine quem ſibi præfigit, quæ quidem omnia non poſſunt promanare a forma materiali & corruptibili; redolent enim immortalitatem.

Quinta. Illa ſubſtantia eſt immortalis quæ rebus omnibus ſublunaribus iiſque corruptibilibus ſua dominatur ſapientia: atqui anima rationalis ſic ſe habet: Et probatur. Primo quidem ſuo ſubdit imperio belluas, & quas fortitudine non devincit, domat conſilio: ſcit verſutias ſermonum & virtutem elementorum: plantarum arborumve ſcrutatur naturam, præeſt piſcibus maris & volatilibus cœli: cuncta Creator ſubjecit ſub pedibus ejus; ſcriptum eſt enim 1. *Cor.* 3. 22. *Omnia veſtra ſunt*. Porro cuncta regere & domare imperio ſummam arguit ſapientiam, ſummamque intelligentiam: addo & veram immortalitatem; materia quippe corruptibilis nec tantis donatur virtutibus, nec talis eſt naturæ ut cuncta ſibi ſubjiciat, cum potius omni ſpiritui ſubdita ſit, & de die in diem præ nimia viciſſitudine in novas tranſeat formas.

Tertio, *ex rationibus moralibus*.

Prima & omnium efficaciſſima ea eſt: ſi anima eſſet mortalis, bono ſatiaretur finito, nec ultra illo comparato progrederetur appetitus, ſiquidem inclinatio non fertur extra objecti proprii terminos; ſic belluæ quieſcunt dum quædam poſſident bona ſenſibilia pro vita conſervanda: atqui anima nullo ſatiatur bono finito, nullo materiali, immo & nullo ſpirituali limitato: igitur eſt immortalis. Minor in qua tota eſt difficultas probatur experientia. Avarus non ſatiatur auro; ambitioſus, bonis; ſuperbus, dignitatibus; elatus, honoribus, voluptuoſus, deliciis: immo nec intellectus, ſcientiis rerum naturalium; non Phyſica; non Medicina, non Mathematicis; verum, parta & comparata cujuſcumque ſcientia, plura ſcire deſiderat, ad bonum anhelat infinitum, nec quieſcit & pacatur donec ipſo perfruatur, juxta illud percelebre Auguſtini oraculum: *Feciſti nos ad te Domine, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te*. Igitur anima eſt immortalis: tum quia anima ipſam appetit immortalitatem, appetitus autem naturæ non eſt fruſtraneus, ſiquidem vidit Deus quæcumque fecit, & erant valde bona.

Secunda, in hac vita nec virtus ſemper remuneratur, nec crimen ſupplicio & pœna ſemper mulctatur, quinimmo ſcelus perſæpe dominatur & virtus opprimitur. Ergo debet eſſe alia vita in qua præmietur virtus & puniatur peccatum, alias auctor naturæ, quod abſit cogitare, foret injuſtus.

Tertia, ſi non ſit altera vita, nulla ſunt jura, nulla humanæ vitæ officia, nulla virtus, nulla fides, nulla juſtitia, nulla

la probitas, nulla religio, eo enim ipſo quo non admittitur præmium pro bonis, pœna vero pro malis, ad quid labor & virtutis ſtudium? quiſquis per fas & nefas poteſt quæcumque mala commitere, modo caute agat, omnibus indiſcriminatim indulgere paſſionibus poteſt, & ſic homo ipſis belluis petulantior foret, immo & naturæ monſtrum abſque ratione, ſine diſciplina; quæ quidem omnia cum abſurdiſſima ſint, dicendum eſt eſſe in alia vita locum præmii & ſupplicii, adeoque animam eſſe immortalem.

Quarta: in omni republica debet eſſe gubernator ſapiens qui omnes ordinet cives ad finem honeſtum, qui ſtimulet ad virtutem bonos & deterreat fragiles & improbos a malo perpetrando, qui juſtorum zelum provocet præmiis, compeſcat vero pœnis peccatores: ſed ſi anima foret mortalis, omnia perturbato ordine fierent, virtus vileſceret, e contra vitium triumpharet, ubique hinc in mundo confuſio perpetua & horror ſempiternus inhabitaret, quinimmo auctor naturæ videretur auctor peccati, quia cum nullis irretiret peccatores ſuppliciis, eorum iniquitas, quod abſit dicere, in ipſum refunderetur auctorem. Quæ cum ita ſint, dicamus ſapientiſſimum mundi creatorem & rectorem ſic omnia ordinare, ut præmia ſint in alia vita pro bonis, pœnæ vero pro malis. Igitur anima eſt immortalis.

Quinta & ultima. Deus hominem condidit propter ſe & propter ſuam gloriam, quæ, teſte Ambroſio, eſt clara cum laude notitia; ſed ſi anima non eſſet immortalis, deficeret iſte finis, ſiquidem hic ex parte cognoſcimus Deum, in alia tantum vita cognoſcitur perfecte & ſicuti eſt; igitur anima eſt immortalis, tum quia ſi foret mortalis, gloriam duntaxat tranſeuntem a creatura ſua perciperet Deus, cum tamen æternam expoſtulet, ipſo per Prophetam dicente: *Regnum meum regnum omnium ſæculorum*, Pſal. 144. 13. Et iterum 11. *gloriam regni tui dicent & potentiam tuam loquentur*.

Ex his omnibus luculentiſſimis rationibus liquet animam eſſe immortalem; Ex his concludendum cum Dionyſio ſtultos eſſe & ab omni juſta conſideratione alienos qui tenent animam in nihilum recidere poſt mortem. Ex his ſequitur tales in apertum diſcrimen propriam adducere animam. Et vero ſi anima eſt mortalis, nulla ſpes boni poſt mortem eis relinquitur, & ſic homo belluis deterior factus eſt, quippe qui, durante vita, multis exagitetur curis, multis pungatur ſtimulis, variis hinc inde ſubjiciatur miſeriis, ſi poſt hæc omnium miſeriarum experturus ſit maximam, ſcilicet non eſſe; ſi vero, ut veriſſimum eſt, anima donetur immortalitate, terribiles pervicaciæ impii luent pœnas. Quæ cum ita ſint, ſtandum eſt firmiter in veritate, dicente Domino: liberi & beati erimus, ſi veritas ab omni labe nos liberet atque tueatur.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura ſacra deſumptæ.

Objicies 1. Gen. 1. 20. Piſces & reptilia dicuntur habere animam viventem juxta illud: *Producant aquæ reptile animæ viventis*, & tamen animam habent mortalem: ergo licet homo dicatur factus in animam viventem, non ideo dici debet ſecundum animam immortalis.

Reſpondeo negando paritatem; piſces enim & animalia non ſunt ad imaginem Dei facta ſicut homo, unde non mirum ſi eorum anima perit cum corpore, tum quia pure materialis eſt, quippe quæ in ſpiritibus animalibus tota ſita ſit; anima vero rationalis eſt ſpiritualis. Quinimmo habetur Sap. 2. 23. *Deus fecit hominem inexterminabilem*.

Inſtabis ibidem c. 2. 17. Deus minatur mortem Adamo ſi peccet, ſic enim legitur: *De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Igitur anima non eſt immortalis.

Reſpondeo diſtinguendo: Deus minatur homini mortem corporis ſi peccet, concedo: minatur animæ, nego. Homo eſt totum compoſitum in partes diſſolubile, unde poterat mori, ſicut de facto moritur in pœnam peccati; verum anima non ſic, quandoquidem ſecundum ſe incorruptibilis eſt, unde poteſt quidem annihilari per potentiam Dei abſolutam, ſed non mori.

Inſtabis, atqui ipſa anima mori poteſt, & probatur, Gen. 37. habetur, *Non interficiatis animam ejus*. Igitur anima ſecundum ſe mortalis eſt.

Re-

Reſpondeo diſtinguendo : non interficiatis animam ejus, ideſt, hominem, concedo : ipſam animam, nego. Ibi anima ſumitur pro toto : agitur enim de Joſeph quem præ invidia fratres occidere volebant : ſed Ruben diſſipavit conſilium dicendo : *Non interfitiatis animam ejus, nec effundatis ſanguinem*. Certum eſt animam utpote ſpiritualem ſanguine non conſtare, ſimili prope modo Scriptura aliis in locis utitur vocabulo animæ ad deſignandum totum hominem, ut Levit. 19. 8. *quia Sanctum Domini polluit, peribit anima de populo*.

Inſiſtes : Job. 14. 12. habetur : *Sic homo, cum dormierit, non reſurget, donec atteratur cælum*. In reſurrectione fundamus animæ immortalitatem ; ſed homo non reſurget, namque conditio oppoſita ad ipſius reſurrectionem nuſquam apponetur, ſiquidem cœlum non eſt atterendum, cum ſit incorruptibile. Ergo, &c.

Reſpondeo 1. Reſurrectionem non eſſe rationem adæquatam pro ſtabilienda immortalitate animæ, eam quippe dicimus immortalem eo quod facta ſit ad imaginem Dei, quia eſt & ſpiritualis & incorruptibilis.

Reſpondeo 2. Reſurrectionem animæ ſufficienter exprimi in loco laudato : ſi quod vero occurreret dubium, penitus de medio tollitur alibi, quando ſcilicet Job dicit 19. 26. *Et in carne mea videbo Salvatorem meum*. Unde ad id quod in probationem affertur, conditionem reſurrectionis numquam eſſe apponendam, negamus : ad ulteriorem probationem, non atterendum eſſe cœlum, diſtinguo, ſimpliciter, tranſeat : dicit enim S. Petrus in fine ſæculorum elementa calore eſſe ſolvenda : ſecundum quid, nego. Promittuntur enim ibidem cœli novi : igitur cœlum corporeum attereretur, ideſt immutabitur, & tunc mortui reſurgent.

Objicies 2. Anima belluarum eſt mortalis, ergo & anima hominis. Probatur conſequentia Eccle. 3. *Unus interitus eſt hominis, & jumentorum ... Quis novit ſi ſpiritus filiorum Adam deſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum?* Duo dicit Salomon, primum quidem, eundem eſſe hominum & jumentorum interitum ; alterum vero, neminem ſcire utrum anima rationalis aſcendat ſurſum, & ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum. Igitur ſi anima belluarum mortalis eſt, videtur quod ſit & anima hominum.

Reſpondeo : negando conſequentiam & paritatem. Dictum eſt ſupra animam belluarum eſſe corpoream, animam vero hominum pure ſpiritualem. Ad probationem diſtinguo ; idem eſt interitus hominum & jumentorum quoad diſſolutionem totius, concedo : quoad diſſolutionem animæ, nego. Si homo ſpectetur in concreto, eundem habet cum jumentis interitum ; ideſt, ſolvitur compoſitum in homine ſicut in jumento, nempe per diſceſſionem animæ a corpore. Si vero ſumatur in abſtracto & ſecundum animam, res non eodem modo ſe habet, quandoquidem anima jumentorum, utpote materialis ſequitur in interitu conditionem corporis & ſolvitur per partes, anima vero hominum quia ſpiritualis eſt, integra perſeverat & immortalis. Ad aliud quod Sapiens ſubdit neminem ſcire an ſpiritus hominum aſcendat ſurſum, dico ſapientem loqui in ſententia aliorum : ibi enim plurium diſputantium refert opinionem, quod quidem illa verba demonſtrant, an ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum. Cæterum dato & non conceſſo ibi loqui dubitanter, clare ſeſe explicat c. 11. & 12. ubi affirmat cuncta eſſe ad judicium Dei adducenda, ut unuſquiſque recipiat prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. Agnoſcit igitur animæ immortalitatem.

Oppones 2. Immortalitas ſoli competit Deo juxta illud 1. Tim. 6. 16: *Qui ſolus*, inquit Paulus, *habet immortalitatem*. Igitur anima rationalis non eſt immortalis.

Reſpondeo diſtinguendo : immortalitas a parte ante & eſſentialis ſoli competit Deo, concedo ; immortalitas participata & a parte poſt, nego. Duplex diſtinguitur immortalitas ; altera eſſentialis, altera vero participata. Prima fluit ex natura rei ; talis eſt ea quæ de Deo dicitur & affirmatur. Revera quidem prædicatur de Deo, quatenus neque principium, neque finem habet, cum potius ſit ipſe omnium rerum & finis & principium. Secunda creaturæ competit, & hoc tantum ab extrinſeco ; ejuſmodi eſt animæ immortalitas, namque incipit eſſe in

tempore & habet ex beneficio Creatoris quod vivat, quod ſervetur & perſeveret. Sicut igitur Deus tametſi in Evangelio pronuntietur ſolus bonus, non obſtat quin & creaturæ dicantur bonæ per participationem, eadem & conſimili ratione, licet Deus ſit per ſe & a ſe immortalis, nihilominus animam eſſe immortalem per participationem conſtat, quinimmo & fides docet.

Solvuntur Objectiones ex ratione procedentes.

Objicies 1. Si anima cognoſceret ſolum res ſingulares, non eſſet ſpiritualis; ergo ex eo quod cognoſcat res ſpirituales & incorporeas, non dicenda eſt ſpiritualis, & conſequenter nec immortalis. Probatur conſequentia. Anima cognoſcit res ſpirituales dependenter a ſingularibus, ſcilicet phantaſmatibus. Ergo ſicut non dicenda foret ſpiritualis ſi res ſolum ſingulares cognoſceret, ita pariter nec proclamanda ſpiritualis, ex eo quod cognoſcat res incorporeas, quandoquidem cognoſcit eas per phantaſmata, quibus utitur tanquam mediis ad cognitionem ejuſmodi rerum.

Reſpondeo implicare animam non eſſe ſpiritualem, eo ipſo quo cognoſcit res ſpirituales & incorporeas; ſiquidem potentia corporea non attingit res ſpirituales, quippe quæ ſint extra & ejus activitatis & objecti ſpecificativi ſphæram.

Reſpondeo 2. negando conſequentiam & paritatem: diſparitas in eo eſt, quod ſi anima cognoſceret ſolum ſingularia & corporea, eſſet utique tota corporea: ſed eo ipſo quo cognoſcit res incorporeas, debet eſſe incorporea in ſe & ſpiritualis, quandoquidem cognitio rei ſpiritualis eſt actus vitalis procedens ab anima ut a cauſa principali quæ ſuo commenſuratur objecto, & eſt ejuſdem cum illo naturæ & ordinis. Ad probationem diſtinguo: anima cognoſcit res ſpirituales dependenter a phantaſmatibus ut a conditionibus ſine qua non & propter corpus cui conjungitur, concedo: dependenter abſolute, nego. Cum igitur nihil ſit in intellectu, niſi prius fuerit in ſenſu, quandiu anima corpori conjuncta eſt, utitur phantaſmatibus ad cognoſcendas res, ſed non ſumit ex phantaſmatibus objectum, ſiquidem illud deputat vi intellectus agentis a conditionibus materialibus, format de ipſo ſpeciem impreſſam, &, hac mediante, verbum ſeu ſpeciem expreſſam in qua contemplatur ipſum objectum: igitur intellectus verſatur circa univerſalia principaliter & immediate, mediate vero & ſecundario ſingularia cognoſcit.

Reſpondeo 3. Animam poſſe cognoſcere ſingularia ſine phantaſmatibus, puta per infuſionem ſpecierum. Præterea poteſt cognoſcere Angelum: ſed in hypotheſi, non cognoſceret dependenter a phantaſmatibus, quandoquidem Angelus eſt immaterialis: non eſt igitur univerſaliter verum animam rationalem a phantaſmatibus in cognitione ſui objecti pendere.

Inſtabis; Si anima eſt ſpiritualis, & conſequenter immmortalis, maxime ex eo quod ſit diſcurſiva; atqui hæc ratio nulla eſt. Et probatur 1. Belluæ diſcurrunt, ſiquidem eligunt media ad finem propoſitum conducentia. Sic canis relegens veſtigia prædæ quam proſequitur, relicta una via, ingreditur alteram quam fera tenuit. 2. Ipſa hominis phantaſia in ſomno multas format per quoſdam diſcurſus imagines & repræſentationes: attamen neque belluæ, neque phantaſia ſunt ſpirituales. Igitur anima non dici debet ſpiritualis ex eo quod ſit diſcurſiva.

Reſpondeo 1. Rationem adæquatam cur anima ſit ſpiritualis non eſſe præciſe quia diſcurrit, verum potius abſolute loquendo quia eſt a materia independens: enimvero poteſt & ſubſiſtere & operari ſine corpore, ut anima ſeparata. Præterea cognoſcit concluſiones in principiis, unde non ſemper diſcurrit: ſed perfectius agit & operatur.

Reſpondeo 2. negando minorem. Ad primam probationem diſtinguo; belluæ diſcurrunt imperfecte & ex determinatione naturæ ad unum, concedo: ducuntur enim ab inſtinctu in ſuis operationibus, aves eodem ſemper modo nidificant. Canis rapitur ab odore prædæ ad hanc potius quam iſtam viam tenendam: diſcurrunt perfecte conferendo media ad invicem & eligendo, nego. Cognoſcunt quidem media propria fini ad quem neceſſario ſunt determinatæ: ſed minime

me circa alterum finem: aſt non ſic homo, namque operatur quodcumque vult, & de diverſis mediis aſſumit propria & convenientia ad propoſitum finem quem elegit, & hoc ex perfectiſſima ratione. Igitur vere diſcurrit, minime vero belluæ. Ad aliam probationem, dico phantaſiam non diſcurrere, ſed ex ſpeciebus relictis, quædam componere, & ſæpius ſine ordine, magnum ſane argumentum, eam rationis & veri diſcurſus eſſe inertem.

Urgebis. Anima naſcitur cum corpore, & per omnia æqualis illi videtur, nam & in pueris creſcit, creſcente corpore, & in ægrotis languet, languente corpore: igitur & moritur, moriente corpore. Igitur neque ſpiritualis, neque immortalis eſt.

Reſpondeo diſtinguendo: anima eſt per omnia corpori ſimilis extrinſece, tranſeat, enimvero ratiocinatur & diſcurrit: ſuos explicat verbis conceptus: ſed quis ſanæ mentis dicet corpus ratiocinari? æqualis eſt corpori intrinſece, nego: eſt enim forma per ſe ſubſiſtens & incorporea.

Ad probationem ſimiliter diſtinguo: anima creſcit & languet extrinſece, concedo; intrinſece, nego. Anima utitur corpore tanquam inſtrumento in ſuis operationibus, hinc bene aut male, diſpoſito inſtrumento, bene aut male operatur. Creſcit igitur in pueris non quidem in ſe & intenſive, ſiquidem eſt indiviſibilis, nec ullas habet partes: ſed extenſive, ideſt, novas gradatim habet operationes, & quidem perfectiores; item languet extenſive in ægrotis, deficit in operationibus, eo quod deficiat inſtrumentum. Igitur nego conſequentiam, ſcilicet animam mori cum corpore; enimvero tametſi per abſolutam Creatoris potentiam poſſit annihilari, non tamen ex natura ſua, cum non conſtet elementis corruptibilibus: igitur eſt incorruptibilis & immortalis.

Urgebis. Anima nequit eſſe ſine corpore: ergo, ipſo deficiente, perit & deficit. Probatur antecedens, ac primo quidem ordinatur ad faciendum cum corpore compoſitum; igitur, pereunte compoſito, non poteſt ſubſiſtere. 2. Anima ſeparata foret quid incompletum, immo & in violentia, quippe quæ corpus ſine fine peroptaret. 3. Forma ſpiritualis, ſcilicet ſcientia perit, quidni & anima licet ſpiritualis, peribit pereunte compoſito?

Reſpondeo negando antecedens. Ad primam probationem diſtinguo; anima ordinatur ſecundario ad faciendum compoſitum, concedo; primario, nego: eſt enim creata primo & principaliter ad cognoſcendum & amandum Deum: deſinente igitur corpore, non deſinit anima. Ad ſecundam probationem utique diſtinguo: anima ſeparata eſt ens incompletum comparative ad compoſitum, concedo: reſpectu ſui ita ut indigeat comparte ut ſubſiſtat, nego. Enimvero eſt forma per ſe ſubſiſtens, propriam habens & ſubſiſtentiam & exiſtentiam: deſiderat quidem corpus cui iterum conjungi appetit: ergo ne in ſtatu violento eſſe cenſetur? minime, tum quia omnia requiſita præhabet in ſe ut poſſit eſſe beata; tum quia hanc eſſe Dei voluntatem, ut tempore duntaxat judicii univerſalis reſumat corpus, non ignorat. Ad tertiam probationem nego paritatem. Et vero ſcientia eſt accidens, unde licet ſit quid ſpirituale, poteſt tamen eſſe & abeſſe abſque ſubjecti corruptione: quid plura ſcientia inhæret & dependet a ſubjecto, quod ſane diſpoſitionem ſibi contrariam poteſt induere: verum anima eſt ens per ſe ſubſiſtens, nec quicquam ſuæ naturæ ſpirituali oppoſitum habet; igitur eſt immortalis, quia & incorruptibilis.

Inſtabis: anima rationalis eſt idem realiter cum anima ſenſitiva; ergo ſicut iſta eſt corruptibilis, erit & illa.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: anima rationalis eſt idem realiter eminenter cum anima ſenſitiva, quatenus idem operatur quod anima ſenſitiva in belluis, concedo: eſt idem formaliter, ita ut componatur & conſtet partibus extenſis & corporeis ſicut iſta, nego. Superiora, inquit Dionyſius, inferiorum continent virtutem: poſſunt igitur idem efficere quod iſta operantur, ſed ſemotis eorum imperfectionibus.

Repones, ſubſtantia materialis, non eſt ſemper & ubique corruptilis, ut patet & de materia prima, & de Cælis, qui quidem juxta communiorem opinionem incorruptibiles ſunt. Igitur ex eo quod anima ſit incorruptibilis non ſequitur eam eſſe immortalem.

Reſpondeo, negando paritatem. Ratio enim adæquata cur anima ſit immortalis, non ex ſola incorruptibilitate petitur, verum etiam ex eo quod ſit & ens per ſe ſubſiſtens, & ad imaginem Dei facta, & ad Deum intuitive videndum, & in æternitate poſſidendum creata. Præterea qui tenent non dari reſolutionem uſque ad materiam primam, non concedunt eam eſſe incorruptibilem. Quoad cœlos, non deſunt qui affirment eſſe corruptibiles; immo quidam inter novos Philoſophos contendunt quandoque maculas in ſole & quidem ipſi intrinſecus non ſemel apparuiſſe; & ſic ratio deſumpta ex quadam materia incorruptibili nihil probat nec animæ inficiatur immortalitatem, maxime cum ſit ſecundum multos ex falſo ſupponente.

Obiicies 2. Ex præmio bonis operibus debito, non recte infertur animæ immortalitas: Et probatur: vita longa conceditur homini tanquam virtutis præmium, huic accedit pax & bonæ conſcientiæ ſecuritas, quinimmo virtus per ſe ſufficit ad beate feliciterque vivendum, ſufficit ſapientia, de qua loquens Salomon dicebat: *Venerunt mihi omnia pariter cum ea & innumerabilis honeſtas per manus illius*; igitur non recte infertur animæ immortalitas ex præmio bonis operibus debito.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; vita longa, pax, ſapientia & ſimilia bona dantur tanquam virtutis præmium inadæquatum, concedo: adæquatum, nego. Homo quantumvis bonis affluat, quacumque polleat virtute & ſapientia, tametſi pacem etiam interiorem poſſideat, ulterius tendit, & ad majora aſpirat, ſcilicet ad poſſidendum Deum, juxta illud Auguſtini: *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te*. Addo multos alias juſtiſſimos in hac vita quandoque privari conſolationibus ſaltem ſenſibilibus: nonnumquam dejici tum ad emendationem, tum etiam ad probationem, juxta illud 1. Cor. 1. 9. *Reſponſum mortis habuimus ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos. Ita ut tæderet etiam nos vivere*. Verum eſt quod ſit pax multa diligentibus Deum, attamen in tantum eſt multa, in quantum æternitate bonorum ſuffulta erigit ſpem, & accendit charitatem.

Dices: Concilium Conſtantinopolitanum primum ſic loquitur: (Anima rationalis eſt immortalis per gratiam.) Igitur non ex ſua natura.

Reſpondeo, diſtinguo antecedens; anima rationalis eſt immortalis per gratiam, ideſt, beneficio Creatoris, concedo; non enim eſt a ſe & a Deo Optimo Maximo independens: non eſt in ſe, nego: ſuppoſito enim quod Deus illam voluerit condere & creare, eſt natura ſua immortalis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Anima rationalis eſt immortalis.

Primo. Quia facta eſt ad imaginem Dei, Gen. 1. 27. Rurſus, *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis*. Sap. 3. 1. Econtra vero de reprobis Matth. 25. ſcriptum eſt: *Ite maledicti in ignem æternum*.

Secundo. Hanc veritatem docent Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. Florentinum agendo de Purgatorio, Tridentinum Seſſ. 6. c. 16. Juſtinus Martyr dialogo cum Tryphone; Irenæus l. 3. adverſus hær. 64. Tertullianus, Ambroſius, Auguſtinus ex profeſſo, & multi alii utriuſque Eccleſiæ Patres.

Tertio. Ratio multiplex ſuffragatur. Anima videt compoſita ſimpliciter, materialia immaterialiter, diviſa indiviſibiliter, unitatem, nullis acceptis prius de objecto ſpeciebus, in infinitum apprehendit, nec ullo ſatiatur bono creato. Quæ quidem omnia arguunt immaterialitatem, & immortalitatem animæ.

SYNOPSIS OBJECTIONUM ET SOLUTIONUM.

Objicitur 1. Anima, male diſpoſito corpore, aut langueſcit, aut perverſe ſuas elicit operationes 2. Eſt idem realiter cum anima ſenſitiva. 3. Belluæ dicuntur etiam habere animam, quam tamen eſſe corruptibilem nemo inficiatur. 4. Immortalitas ſoli Deo qui eſt ens a ſe, debetur, namque cuncta ſicut creata, ita & corruptibilia & contingentia ſunt.

Reſpondeo ad primum. Per accidens, male

le diſpoſito corpore, anima defectu diſpoſitionis in inſtrumento requiſitæ, aut languescit, aut male, aut ſaltem ſumma cum difficultate ſuas elicit operationes.

Ad ſecundum: anima hominis eſt idem realiter cum anima ſenſitiva, ſed ipſi tum in entitate, tum in virtute, tum etiam in operationibus ſupereminet: ſeu potius ſola anima rationalis quæ eſt virtualiter vegetativa & ſenſitiva, ineſt homini.

Ad tertium. Belluæ habent animam imperfectam.

Ad quartum. Immortalitas eſſentialis ſoli Deo competit; unde per abſolutam Dei potentiam omnis creatus ſpiritus etiam Angelicus annihilari poteſt, in quo certe ſenſu anima poteſt dici corruptibilis, nimirum extrinſece, at non intrinſece, & ex natura ſua, quippe quæ principio, ſcilicet materia ſit ſecundum ſe immunis.

SECTIO SECUNDA.

Convellitur ſyſtema Epicuri animam rationalem eſſe mortalem propugnantis.

DICTUM EST ſupra ubi de Exiſtentia Dei diſſeruimus, Epicurum propugnaſſe omnia ex atomis & fieri & conſtare, adeoque animam etiam rationalem, ſicut ortui ſic & interitui eſſe ſubjectam, contra quem ſit

CONCLUSIO.

Non ſequitur ex fucato Epicuri ſyſtemate animam hominis eſſe mortalem.

1 *Probatur duplici argumento, uno quidem negativo; altero vero poſitivo.*

Argumentum negativum. Ex illo ſyſtemate non ſequitur animam hominis eſſe mortalem, ex quo nihil poteſt concludi: atqui ex ſyſtemate Epicuri nihil poteſt concludi, & probatur. 1. Quia multa ſupponit Epicurus, ſed nihil probat. 2. Falſum eſt omnia conſtare ex atomis, falſum materiam eſſe ab æterno, falſum, mundum eſſe a ſeipſo: igitur & falſum animam immergi in materia & eſſe materialem. Antecedens patet ex dictis. Probatur conſequentia. Anima non eſt extenſa in longum, latum, & profundum, alias cum digitus abſcinditur, utique anima cæderetur & periret, cujus tamen contrarium quotidiana comprobat experientia. Secundo, anima noſtra non eſt ſenſus externus, ipſo enim extincto, non extinguitur: non phantaſia ſed plus, quandoquidem abſtrahit a materia ſenſibili: non memoria ſed plus, enimvero pereunte memoria, non perit: non æſtimativa, aut ſenſus communis, quippe quæ per rationes ſuperiores & univerſaliores cognoſcat objecta; igitur anima immaterialis eſt: ſi immaterialis & immortalis, quia non corruptibilis.

Ariſtoteles licet lumine fidei deſtitutus, poſuit tamen animam rationalem eſſe aliquid ſupra materiam, eſſe quintam eſſentiam, omnibus rebus ſuperiorem. Ita refert Cicero l. 1. q. Tuſc. "Ariſtoteles, *inquit*, quintam quamdam naturam cenſet eſſe, e qua ſit mens. Cogitare enim & providere, & diſcere, & docere... in horum quatuor generum nullo ineſſe putat; quintum genus adhibet vacans."

Argumentum poſitivum. Licet omnis generis argumenta jamjam pro immortalitate animæ probanda attulerimus; quædam tamen contra Epicurum urgere juvat. Unde ſic argumentor; illa anima non eſt materialis, & conſequenter nec mortalis quæ infinitatem pro objecto habet, quæ eſt a materia independens, quæ libertate gaudet, quæ denique Deo aſſimilatur. Atqui talis eſt anima rationalis: igitur eſt immaterialis, & conſequenter immortalis. Major patet, nam quod eſt materiale, eſt circumſcriptum terminis quantitatis, clauditur quippe inter dimenſiones certas & locatas: & ideo neque ad infinitum ſed ad finitum objectum terminatur: neque eſt independens a phantaſmatibus & rebus materialibus, cum ipſum ſit materiale, neque libertate potitur, quin potius manet determinatum ex natura ſua ad unum, nec etiam dominatur corpori, alias ſibi ipſi dominaretur: nec denique Deo aſſimilatur, Deus enim eſt ens plenum atque perfectum, materia vero eſt ens vagum & ad omnes formas ſubeundas para-

 ta:

ta: probatur igitur minor in qua eſt difficultas, & hoc ab enumeratione partium.

Primo. Anima omne verum intuetur, namque omne ſcibile diſcutit, omnes ſcientias ſuſcipit, nec in una aut altera veritatis cognitione quieſcit, ſed novam ſemper inquirit, donec veritatem ſummam, eamque omnibus modis infinitam poſſideat. Bonum utique infinitum appetit; non enim ſatiatur divitiis, non honoribus, non gloria mundana: non amicis, non fœdere cum nobilibus inito: non bonis quibuſcumque creatis, ſed iterum atque iterum ſine fine alia deſiderat. Dato uno bono, novum uſque in infinitum inhiat, inquit Aug. hinc ſubdit S. Doctor: *Quidquid Deo minus eſt, explere non poteſt*.

Ad infinitum ſemper reſpicit anima, illudque cognoſcit; enimvero cognoſcit continuum ejuſque partes, ſed & quamlibet partem intelligit & capit in infinitum eſſe diviſibilem, quinimmo videt & experitur infinitum in omni genere quærere, ad omne quippe verum proprio fertur pondere, ſentit nullo bono creato ſe ſatiari: quid plura? cognoſcit in ſe miſeriam infinitam, videlicet poſſe ſine fine peccare, infinitis ſe ſubjici defectibus, ex parte quidem intellectus, ignorantiæ abſque numero; ex parte voluntatis, malitia ſine fine accreſcit: ex parte appetitus in infinitum exardeſcit, modo ira, modo & concupiſcentia. Ex his omnibus ſequitur iſtud argumentum: quod eſt materiale, clauditur terminis & eſt ad unum determinatum, quia omne materiale circumſcribitur punctis, lineis, ſuperficiebus, ſin minus non erit materiale, ſed ſupra materiam. Atqui anima non clauditur terminis in appetitu, quia ubique tendit ad infinitum, illud appetit, in illo ſeſe exercet, in illo ſolum quieſcit: igitur non eſt materialis. Demonſtrativa profecto & irrefragabilis conſequentia, nam belluæ licet aliqua cognitione polleant, quia tamen ſunt materiales quieſcunt in bono finito, nec ulterius ad infinitum tendunt.

Secundo. Anima rationalis eſt a materia independens, quandoquidem cognoſcit ſubſtantias a materia ſeparatas, nempe Angelos, & rerum ſenſibilium eſſentias: immo ut iſtas cognoſcat, a materia ſpoliat: revera quidem, quam quæſo materiam concipit anima, dum iſtam concipit & contemplatur veritatem, homo eſt animal rationale: item concipit ipſum Deum, & de ipſo iſtum format conceptum: Deus eſt ens a ſe, eſt qui eſt. Omnes pæne antiqui Philoſophi poſuerunt Deum eſſe ens ſpirituale & ab omni materia immune. Et merito, ſi enim per ens a ſe concipis materiam, non concipis Deum, quippe ſit quid plus, quid infinitum, & nullis clauſum terminis, nullis coanguſtatum figuris. Ipſe Epicurus diſtinguit Deum a mundo & a materia. Hunc vocat infinitum & infinite beatum. Igitur anima non eſt materialis, cum Deum independenter a materia cognoſcat. Si immaterialis, profecto & immortalis.

Ad aliud exemplum gradum facimus. Anima cognoſcit unitatem, ſed cognoſcit independenter a materia. Omnes quippe homines ſine lectione, abſque magiſtro, abſque objectorum materialium & individuorum viſione, ſola docente natura, ſciunt duo & duo numerum quaternarium conſtituere: de hoc conveniunt omnes gentes, de hoc pueri; de hoc ſenes; de hoc idiotæ, & Barbari; & ſi quis contendere vellet duo & duo eſſe quinque, extra rationalium numerum fieret: atqui tamen hoc anima independenter a materia cognoſcit, quia ad hanc doctrinam non opus eſt individua materialia noſtris ſubjici oculis. Igitur anima eſt a materia independens: igitur & immaterialis, conſequenter & immortalis.

Tertio. Anima rationalis eſt libera. Præter fidem quotidiana hoc probat experientia. Homo ad nutum facit, modo bonum, modo malum; modo operatur, modo quieſcit: igitur anima eſt immaterialis. Probatur conſequentia; materia figurata atomorum compage eſt ad unum tantum ſemper determinata; ut primum enim atomi uno aut alio modo ſibi invicem adhærent, neceſſario fit effectus, hoc enim ſequitur ex fucato Epicuri ſyſtemate, hoc ex ejus principiis promanat, ita ut nulla ſit potentia ad oppoſitum niſi per diſſolutionem compoſiti, & alterius generationem, namque ex ipſo res modificata fieri non poteſt alia, & ſuum mutare ſtatum niſi fiat alius atomorum motus, alia configuratio, adeoque & generatio: atqui tamen homo idem

ſemper

ſemper manens liber eſt, modo unum, modo aliud vult, & hoc per electionem: igitur anima eſt immaterialis & conſequenter immortalis.

Quarto. Anima rationalis eſt domina corporis; nam & ſenſus & membra, & cuncta quæ ſunt, obediunt animæ, quinimmo ipſius voluntati ex impetu & ſine mora ſubduntur. Oculi aperiuntur quando vult, clauduntur, ſi cupit. Lingua loquitur quando præcipit, tacet vero ſi placet illi. Etiam in arduis cedunt & obediunt voluntati. Corpus ſarcinas ab uno ad alium transfert locum: jejunat, periculo & ictibus ſeſe objicit quin & ipſi morti, imperante voluntate; igitur anima dominatur corpori: igitur eſt ſupra corpus, ſupra materiam: igitur immaterialis & conſequenter immortalis.

Quinto. Anima rationalis ad ſimilitudinem Dei appropinquat: ipſam exprimit: & probatur. Deus eſt 1. Ens a ſe & ſpirituale. 2. Independens a creaturis. 3. Omnium Dominus. 4. Infinitus. 5. Univerſalis, omnia comprehendens & ambiens, a nullo vero aut limitatus, aut comprehenſus. Sed anima noſtra participat illas omnes perfectiones. & prob. 1. quidem eſt ſpiritualis, quia independenter a materia intelligit. 2. Per ſe ſubſiſtit, cujus argumentum eſt, quod independenter a materia cognoſcat & intelligat, unde licet non poſſit eſſe a ſe, participat tamen de actu puro. 3. Nullo bono ſatiatur: igitur a creaturis non dependet pro ſua beatitudine. 4. Eſt libera & nullis ligatur vinculis, hinc Martyres quamvis catenis extrinſecus oppreſſi, ita tamen ſui compotes erant; ut ipſa illis ceſſerint tormenta: neque gladius, neque perſecutio potuerunt eos ſeparare a charitate quæ eſt in Chriſto Jeſu. 5. Anima gaudet infinitate, oſtenſum eſt eam ad omne verum & bonum ſeſe extendere. Sed & Dei univerſalitatem exprimit anima & participat, immo in toto homine iſta perfectio relucet. Oculus quidem eſt ad omne coloratum, auditus ad omnem ſonum, tactus ad omne palpabile, odoratus ad omnes odores. Phantaſia, omnium rerum & præſentium & futurarum, immo & poſſibilium format imagines. Memoria omnium ſervat ſpecies, intellectus cuncta ſcit & ſpeculatur. Voluntas omne vult bonum, & in ſupremo quieſcit; ſed tanta & tam extenſa & omnimoda univerſalitas non convenit enti pure materiali. Nam eſt relatio univerſalitatis ſenſuum ad univerſalitatem intellectus & voluntatis, & creſcit univerſalitas, quo magis fit greſſus ad intellectum & receditur a materia. Oculus namque videt, non lapis; quia oculus non eſt tam immerſus in materia ſicut lapis. Phantaſia magis univerſalis quam oculus; ad plura ſeſe extendit: memoria magis univerſalis quam phantaſia, nam & rerum inſenſibilium conſervat atque retinet ſpecies: intellectus magis adhuc univerſalis, omnium quippe rerum tam ſenſibilium, quam inſenſibilium, non ſolum ſpecies format, ſed & eſſentias optime intuetur, & hoc per perfectam a materia abſtractionem, unde pronuntiatum eſt iſtud axioma, *intellectus fit omnia*. Denique voluntas ſuo modo exprimit Deum per ſua deſideria, eſt namque ad bonum & in ſolo ſupremo quieſcit. Quid jam ex his concludendum, niſi animam non eſſe materialem, quia omne quod eſt pure materiale, eſt ſingulare & individuum, anima autem eſt univerſalium; igitur immaterialis, ſi immaterialis & immortalis.

Solvuntur Objectiones Epicureorum.

Objiciunt 1. Epicurei. Belluæ tendunt ad infinitum, & tamen anima eorum eſt materialis: igitur non poteſt concludi animam eſſe immortalem & immaterialem, eo quod tendat ad infinitum. Probatur antecedens: belluæ ſine fine quærunt prædam; aves perpetuo cantant; apes mellificant; velleta ferunt oves: Igitur tendunt ad infinitum belluæ.

Reſpondeo negando antecedens; belluæ enim ſunt ad eaſdem operationes & eadem objecta determinatæ. Aves eodem modo ſemper nidificant: apes in hoc ſolum tendunt, ut mel componant & producant. Unde ad probationem, diſtinguo. Belluæ ſine fine quærunt prædam quando fame premuntur, concedo. Secus, nego. Si enim non opus habent cibo, quieſcunt; &, eo ſumpto, ſatiantur, & ſic de cæteris. Oves eundem ſemper & unum producunt effectum, quo

pro-

producto, ceſſat operatio. At vero anima ad nova & diſparata ſemper tendit: non ſatiatur quocumque vero & bono, niſi primam veritatem & ſummam bonitatem aſſequatur. Igitur nulla eſt paritas.

Opponunt 2. Belluæ ſæpius agunt & operantur independenter a materia & phantaſmatibus: igitur male infertur animam eſſe immaterialem, ex eo quod quandoque agat independenter a materia: maxime vero cum ex ordine conſueto & ut plurimum dependenter a phantaſmatibus operetur. Probatur igitur antecedens in quo eſt difficultas. Ovis licet non videat lupum aut diſtinguat, attamen ſi non longe diſtat, concipit eſſe lupum; unde tremens & balans fugit. Ergo belluæ aliquando agunt independenter a materia ſeu phantaſmatibus.

Reſpondeo, negando antecedens: ad probationem, diſtinguo. Ovis in hypotheſi agit independenter a phantaſmatibus formatis per ſpecies objecti aut colorati, aut figurati, concedo, per ſpecies odoris deſignantis inimicum, nego. Objectum quandoque per oculum, quandoque per tactum, quandoque per auditum, quandoque etiam per olfactum perſpicitur: & his omnibus ovis agnoſcit lupum: per auditum quidem dum poſt ipſam latrat & rugit; per oculum quando videt, per olfactum cum per odorem ex halitu reſperſum vel a corpore emiſſum ſentit: tactu denique ſi ipſam apprehendit: & certe unus modus poteſt eſſe ſine alio: poteſt irruere a tergo lupus in ovem, & tunc infelix ad perditionem noſcet cruentam beſtiam: quocumque igitur ſenſu percipiatur lupus ab ove, ipſa illico format in phantaſia ſpecies lupi, & apprehendit ſecundum rationes diſconvenientiæ. Igitur & dependenter a ſpeciebus, puta vel tactus, vel viſus, vel olfactus, vel auditus. Immo & cognitio quam habet, eſt materialis, quia a ſenſu materiali nempe externo & interno promanat; ſed non ſic anima. Siquidem ſubſiſtere ſine corpore poteſt: immo dum illi conjungitur, multa prænoſcit independenter a materia: quinimmo ſpoliat a materia objectum corporale, ut illud in propria contempletur eſſentia.

Objiciunt 3. Belluæ apparent liberæ, quamvis ſint materiales etiam quoad formam. Igitur licet anima rationalis ſit libera, non ideo dicenda immaterialis. Probatur antecedens. Belluæ ad nutum manducant, perſequuntur prædam, vel non. Modo unam rem faciunt, modo ab hoc negotio deſiſtunt. Ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, diſtinguo. Modo rem unam faciunt belluæ, modo ab opere deſiſtunt ſecundum quod moventur & determinantur ad hoc per objectum, concedo: ita ut agant per electionem, nego. Verum eſt belluas modo unum, modo alterum operari, ſed prout rapiuntur & alliciuntur per objectum præſens, a quo determinantur ad unum: at vero anima agit per electionem non per puram ſpontaneitatem, ita ut etiam præſente & movente objecto, aliquando non operetur, unde non eſt par ratio, quia nulla libertas, nulla vis electiva eſt in belluis.

Objiciunt 4. Bellua eſt domina ſui ſenſus; leo v. g. vertit quocumque vult caudam & corpus, modo ad unum locum graditur, modo ad alium: Igitur anima non eſt dicenda immaterialis, quamvis ſit corporis domina.

Reſpondeo diſtinguendo; bellua eſt domina ſui ſenſus, ſuique corporis ſecundum quid, concedo: abſolute loquendo, nego. Belluæ agunt naturaliter & ſpontanee circa ea quæ ſubjiciuntur ſine impedimento eorum oculis; ſed non per electionem, quodcumque enim agens naturaliter & ſine violentia operatur: in hoc ſenſu belluæ dicuntur dominæ ſuorum actuum, ſed non proprie loquendo: verum potius rapiuntur ab objectis. Profecto hoc non eſt eſſe ſuorum actuum dominum; quandoquidem belluæ, poſito objecto, alliciuntur & velut rapiuntur ad id quod in phantaſia ſua præhabent; at vero anima operatur quando vult; etiam, præſente objecto, poteſt non agere: Igitur ſola eſt domina ſui actus.

Objiciunt 5. Senſus belluarum ſunt univerſalium, ſicut ſenſus hominis. Viſus canis v. g. eſt ad omne coloratum. Et ſic de cæteris ſenſibus, & tamen anima eorum non eſt ſpiritualis. Igitur ex eo quod anima ſit univerſalium non ſequitur eam eſſe immaterialem & immortalem.

Reſpondeo diſtinguendo: ſenſus belluarum ſunt univerſalium materialiter, concedo: formaliter & directive, nego.

Sen-

ſenſus quidem belluarum ſunt univerſalium, ſed materialiter tantum & per limitationem. Oculus v. g. leonis videt omne coloratum, ſed ad hoc reſtringitur: igitur non formaliter & directive, quia ſpiritus animalium manet ad unum determinatus & rapitur ad objectum a quo allicitur; at vero anima rationalis ſuos dirigit ſenſus tum interiores, tum exteriores ad quod vult, nec limitatur ad eorum operationem, verum ultra longe progreditur, nam & libere intelligit omne quod poteſt aut concipi, aut dici.

Inſtant. Atqui belluæ etiam directive agunt & operantur: ergo par eſt utrobique ratio. Probatur antecedens. Canis inſectans leporem qui per tranſverſum fugit, relegit veſtigia, &, relicto uno tramite, ſæpius & ſubito convertitur ad alium, unde veluti intra ſe ratiocinari videtur. Lupus per hanc non tranſivit viam; igitur iſta luſtranda eſt, quinetiam & invenit & capit prædam. Ergo, &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum, ad probationem, diſtinguo; & rapitur canis ex odore prædæ, ut per hanc potius viam quam per aliam tranſeat, concedo: & operatur conferendo media cum fine, eumque prænoſcit, nego. Canis ſequitur odorem relictum a bellua, unde non mirum ſi, relicta via, ubi non reſperſus eſt talis odor alteram ubi ſentitur, teneat. Igitur rapitur ab odore prædæ ad eam per quam fera tranſivit ſequendam; at vero non ſic anima rationalis, actus quippe ſuos & ratione & electione ad finem præconceptum dirigit, quocirca independens eſt ut agat & ab objecto terreno, & ab ipſis dicam ſenſibus: enimvero libere ſe movet ut operetur tum ad intra, tum ad extra: movetur quidem ab objecto, ſed ſolum extrinſece, utitur utique ſenſibus ad operandum, ſed tanquam conditionibus ſine qua non ſeu inſtrumentis, & hoc ad nutum, nam &, ſecluſa eorum ope, nonnumquam intelligit rerum eſſentias, eas rimatur & in ſe contemplatur. Igitur ſpiritualis eſt, & conſequenter immortalis.

Diluuntur objectiones Spinoſæ contra animæ rationalis ſpiritualitatem & immortalitatem.

Spinoſa ſi non aperte, attamen vere inficiatur exiſtentiam Dei Creatoris, oppugnando animæ rationalis ſpiritualitatem & immortalitatem; quia hoc utitur medio ut ſuum probet impium ſyſtema, quo ſtatuit unius ſolum generis eſſe ſubſtantiam, eamque materialem; unde & animam & intellectum & voluntatem in materia ſubtili conſiſtere propugnat.

Objicit igitur: nulla eſt in rerum natura ſubſtantia, nullum ens niſi id quod clare cognoſcitur; ſic enim habet Ethic. p. 1. de Deo defin. 3. *Per ſubſtantiam intelligo id, quod in ſe eſt, & per ſe concipitur: hoc eſt id cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei a quo formari debeat.* Atqui animam ſpiritualem non cognoſcimus clare eſſe in homine, ſiquidem non cognoſcimus ejus eſſentiam; igitur non datur anima rationalis quæ ſit & ſpiritualis & immortalis.

Reſpondeo 1. negando abſolute majorem, multa ſiquidem diu abſcondita hominibus manſerunt; ut artes, diſciplinæ, ſcientiæ multæ de mineralium & plantarum virtutibus, quæ decurſu duntaxat temporum innotuerunt hominibus, qui artes & ſcientias tum ſtudendo, tum meditando adinvenere: igitur falſum eſt quod dicit Spinoſa, nempe illud ſolum eſſe ſubſtantiam quod clare & ſine conceptu alterius a quo formetur, dependet; in iſta enim definitione ad conſuetam recurrit æquivocationem, loquitur quippe de eſſentia rei metaphyſica, quæ non habet cauſam rei, ſed ſolum cognitionis, quandoquidem eſt pura rei definitio. 2. Confundit in eadem definitione prima principia quæ ſine diſcurſu ſed prima apprehenſione concipiuntur, confundit, inquam, cum aliis rebus, quarum quidem cognitio habetur dupliciter, ſcilicet a priori, & per cauſas: 2. a poſteriori & per effectus: unde

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem; illud ſolum eſt ſubſtantia quod clare cognoſcitur vel a priori, vel a poſteriori, concedo: quod cognoſcitur clare a priori, nego. Cognitio a priori eſt per cauſas,

ſas; a poſteriori, per effectus: utraque ſuam habet claritatem & evidentiam; rerum quidem eſſentias ut plurimum non cognoſcimus a priori, quia ignoramus cauſas: quis v. g. cauſam vel fluxus & refluxus maris, vel attractionis ferri per magnetem cognoſcit? Attamen clariſſime per effectus cognoſcimus dari fluxum & refluxum maris, magnetem attrahere ferrum, & ex utriuſque effectus ſcientia recte & evidenter cognoſcimus dari cauſas: neque plura videtur exigere Spinoſa, ſaltem ex principiis quæ ſtatuit. Enimvero diſtinguit entia per modificationes quas proprietates rerum appellat, & attributa divina: fateri tamen debet ſe multarum rerum naturam ignorare in particulari: enimvero dicere v. g. magnetem attrahere ferrum, quia tali vel tali modo eſt modificatus, nihil eſt dicere, cum de ſingulis entibus hæc dicat: unde & fucum facit, & ſæpius confundit genera cum ſpeciebus, ſpecies cum individuis; eſſentiam metaphyſicam & puræ definitionis, cum eſſentia phyſica & realitatis.

Cæterum conſtat apud omnes entia inter ſe diſtingui per proprietates, v. g. homo a belluis per rationalitatem ſecernitur, & ſi quis diceret hominem non magis ratiocinari quam equum vel arborem, profecto ab omnibus tamquam ſtultus haberetur. Cum igitur videamus, & experientia comprobemus quotidiana hominem cogitare, diſcurrere, operari libere, utique clare cognoſcimus habere animam ſpiritualem, immortalem, immaterialem: tum quia anima dominatur corpori, tum quia ſæpiſſime independenter a corpore & phantaſmatibus cogitat, non enim ſemel oſtenſum eſt ſupra eam cognoſcere unitates independenter a ſpeciebus ſenſibilibus, immo cognoſcere & infinitum.

Inſtat. Non anima præciſe, ſed ſenſus operatur quando operatur anima: igitur anima nihil eſt præter ſenſus & materiam. Probat antecedens. Primo quidem, male diſpoſito corpore, langueſcit animæ operatio, & ſi graviter vulneretur corpus, penitus ceſſant operationes. 2. Si anima videret per oculos, ſequeretur, inquit Lucretius, l. 3. v. 360. & poſt ipſum Spinoſa, animam objecta intueri per oculos tamquam per feneſtras: abſurdum conſequens, ergo & antecedens.

Reſpondeo negando antecedens: ad primam probationem diſtinguo; male diſpoſito corpore, male operatur anima in concreto, ſeu potius homo, concedo. Anima in abſtracto & ſecundum ſe conſiderata, ſubdiſtinguo; per accidens & ratione ſtatus, concedo; defectu virtutis, nego. Homo eſt anima ſimul & corpus, unde non anima præciſe, ſed totum non operatur, vulnerato corpore, quia corpus non ſe habet ut purum inſtrumentum, ſed ut pars eſſentialis reſpectu totius, nempe hominis, jam vero anima aut difficile, aut male operatur, male diſpoſito & vulnerato ad mortem corpore, propter ſtatum, quia hic in terris in corpore concreta eſt: ſoluta vero ab ipſo, optime & ſubtiliſſime operatur; cujus rei argumentum eſt, quod quamvis concreta ſit in corpore, nihilominus multa & quidem perfectiſſime independenter a corpore cognoſcit, nempe eſſentias rerum, unitatem & ſimilia. Unde ad aliam probationem, nego animam videre & conſpicere objecta per oculos tamquam per feneſtras: quandoquidem, ut dictum eſt, corpus non ſe habet ut purum inſtrumentum.

Inſiſtit. Homo durante ſomno cogitat, ſicut durante vigilia: immo propoſita aliquid faciendi quandoque emittit: & tamen ſola tunc operatur imaginatio: igitur & cogitatio & diſcurſus omnis, immo & actus liberi atque reſolutiones ſunt effectus animæ pure materialis: ita ratiocinatur Spinoſa hic p. 3. prop. 2.

Reſpondeo diſtinguendo: homo cogitat & multa decernit, durante ſomno, ſine ordine perfecto, & ſolum propter quaſdam ideas relictas eorum, quæ durante vigilia, peregit, & vidit, concedo: ſecus, nego. Ut plurimum confuſio fit in ſomno & diſſonantia, cogitat ſeu potius fabricat imaginatio; ſi vero ordinat, hoc procedit ex ideis relictis ex vigilia, ſolemus enim per ſomnum imaginari, quandoque etiam decernere ſimilia aut affinia his quæ præcogitavimus vel ſtatuimus, aut decrevimus durante vigilia: unde nihil ſequitur contra ſpiritualitatem animæ: quinnimmo, ſimilitudo imperfecta operationum imaginationum, durante ſomno, arguit

guit immaterialitatem animæ quæ ita corpori dominatur, ut etiam, durante ſomno illi quodammodo obediat: jam vero cum anima, durante vigilia, ordinate & perfectiſſime cogitet, imaginatio vero prorſus imperfecte, durante ſomno, ſequitur ex hoc animam eſſe perfectiſſime ſpiritualem; & ſupra imaginationem non modicum elevatam, adeoque immortalem.

Urget. Multi, durante ſomno, æque perfecte operantur ac durante vigilia: norunt enim omnes quoſdam ſemiexpergefactos ad balnea cucurriſſe, tranſiſſe omnes, & ſimilia patraſſe, &c.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo: quidam ſemiexpergefacti opera affinia vigiliæ fecerunt, compulſi per impreſſiones relictas ex ſimilibus actionibus factis in vigilia, concedo: ſecus, nego. Qui balnea amant, ex impreſſione relicta in ſomno moventur ad balnea: quod autem hæc in vigilia perfectius fiant, patet, quia homo in vigilia operatur cum majori reflexione; tunc enim non ſolum natat per undas, ſed quaſi ludendo ad ima deſcendit, & ſurſum poſtea aſcendit.

Omnia ſunt ludicra in Philoſophia Spinoſæ, & omnino abſurda: juvat ipſius totum ſyſtema impium explanare compendioſe, & convellere.

Primo: Statuit in ſua Ethica unicam eſſe ſubſtantiam infinitam, animam vero rationalem materialem eſſe effutit, ex materia omnia coaleſcere contendit: huic & nomen Dei, & attributa gratis largitur, immo ſicut per Deum nihil præter totam materiam, ita & per attributa nihil præter modificationes materiæ ejuſque motum intelligit: & ſic mundum a ſeipſo, individua vero a motu materiæ eſſe propugnat.

Secundo: Animam rationalem & ſecundum ſe & ſecundum facultates ipſi innatas materialem prædicat, ſic definit intellectum prop. 30. " Intellectus actu finitus aut actu infinitus Dei attributa „ Deique affectiones comprehendere debet, nihil aliud. „ Per affectiones Dei non intelligit niſi modificationes materiæ, quæ ipſa ſolus eſt apud ipſum Deus; cogitationem dicit eſſe modum ab extenſione materiæ diſtinctum, materialem tamen eſſe ſtatuit. Cogitationem quoque modum duntaxat ſubſtantiæ materiali extenſæ adventitium eſſe rimatur; unde nullam cogitandi facultatem in homine agnoſcit, intellectum vero nihil aliud eſſe quam talem, vel talem ideam ponere. Ita prop. 11. p. 2. 2. " Primum „ quod actuale mentis humanæ eſſe conſtituit, nihil aliud eſt quam idea rei „ alicujus ſingularis actu exiſtentis „ & demonſtr. prop. 49. Spiritum nullam habere cogitandi & volendi virtutem aſſerit: unde cogitationes, ſeu potius rerum ſingularium ideas admittit, nuſquam vero ipſum intellectum qui cogitet & objectorum naturam concipiat.

Tertio: Sic deſcribit atque definit voluntatem prop. 32. " Voluntas non poteſt dici cauſa libera; ſed tantum neceſſaria. „ Statuit voluntatem, nihil aliud eſſe præter actum intellectus qui percipit ideam rei quam cognoſcit; hinc ex ipſo ſi pila mota poſſet percipere ideam ſcopi ad quem tendit, foret libera: ſequitur quoque ex ejus principiis dementia laborantem eſſe liberum, quatenus æger ille ſe credit liberum, & videt ac percipit quod facit. Spinoſa part. 1. defin. 7. ſic loquitur. " Ea res libera dicetur quæ ex ſola ſuæ naturæ neceſſitate exiſtit, & a ſe ſola ad agendum determinatur; neceſſaria autem „ vel potius coacta, quæ ab alio determinatur ad exiſtendum & operandum „ recta ac determinata ratione. „ Denique prop. 32. p. 1. negat omnem volendi facultatem ineſſe homini, ſed voluntatem in quibuſdam ideis & cogitandi modis repoſitam eſſe prædicat & docet.

Sed contra, quoad primum: jam probavimus nullam eſſe ſubſtantiam infinitam præter Deum.

Quoad ſecundum, probavimus quoque animam rationalem non eſſe materialem. Addo intellectum eſſe facultatem cogitandi ab individuo diſtinctam, ſiquidem ex ipſo Spinoſa, eſt quid ab extenſione materiæ diſtinctum. Concedat igitur aliud eſſe ſubſtantiam quæ cogitat, aliud vero ipſam cogitationem. Igitur intellectus non eſt ſubſtantia modificata extenſa: ſed ſupra materiam realem, materia quippe realis illa ſola eſt, quæ extenſa jacet. Incaſſum Spinoſa vocat illam materiam metaphyſicam & ab-

ſtra-

ſtractam : Etvero talis materia eſt ens rationis ; ergo ex concedendis intellectus non eſt realiter materia metaphyſica, ſed quid ſuperius ab ea diſtinctum : idem ſane dicendum de voluntate, cum, ipſo teſte Spinoſa, ſit modus intelligendi materiæ extenſæ adveniens.

Quod ſpectat naturam libertatis quam inficiatur Spinoſa dicendo actum liberum eſſe illud omne quod naturali impetu ſine coactione fluit, illam defendimus tribus iſtis momentis ; 1. Quia experimur nos modo unum, modo aliud oppoſitum ad nutum facere. 2. Sequeretur ex definitione Spinoſæ etiam belluas eſſe liberas, namque naturaliter & ſponte operantur. 3. Abſurdum eſt dicere ſtultum libere agere, cum nequidem rationabiliter & ordinate, ſed diſparata indifferenter loquatur. Si ſufficit hominem ſe credere liberum, ut ſit liber, ſufficiet etiam credere manducaſſe ut ſatisfaciat neceſſitatibus corporis, credere eſſe divitem, ut dives evadat : lepida ſane Philoſophia! quis rationis compos & ſapiens audiet hæc abſurda & credet ? Igitur iniquitas Spinoſæ & Deum Creatorem, & animæ rationalis immaterialitatem atque immortalitatem inficiantis, mentitur ſibi.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Non ſequitur ex Epicuri ſyſtemate animam rationalem eſſe mortalem.

Primo quidem, quia Epicurus multa dicit, ſed nihil probat. Etvero ipſa ratio inculcat, ipſa docet, ipſa demonſtrat mundum neque eſſe a ſeipſo, neque ab æterno productum. Animam quoque hominis non eſſe ſenſum aliquem aut exteriorem, aut interiorem conſtat ; non exteriorem quidem, cum, illo extincto, non extinguatur. Sed neque interiorem, cum ipſi ſit ſuperior & ei dominetur.

Secundo: Anima noſtra ad infinitatem tendit, nec uno aut altero bono creato ſatiatur, ſed, aliquo quantumvis magno poſſeſſo, alterum ardentius inhiat, quod ſane immortalitatem arguit ; namque ſi materialis foret, utique rebus materialibus & concluderetur & ſatiaretur ejus appetitus, ultra quippe ferri non valeret.

Tertio : Quid plura pro immortalitate animæ adjiciam? ipſa eſt a materia independens, nec ſemel multa independenter a ſpeciebus ſenſibilibus intelligit. Eſt libera libertate electionis & indifferentiæ actus, eſt ad imaginem Dei : igitur & immortalis.

SYNOPSIS OBJECTIONUM

ET RESPONSIONUM.

Objicies 1. Belluæ ad infinitatem tendunt; namque ſine fine quærunt prædam. 2. Immo quandoque abſque ſpeciebus ſenſibilibus intelligunt; ovis etiam ſi lupum non videat, eum tamen apprehendit. 3. Feræ apparent utique liberæ, nemo enim non videt eas ad nutum inſequi prædam relegendo modo unam, modo alteram viam ut certo certius inveniant. 4. Senſus belluarum ſunt etiam univerſalium. Et vero oculus canis attingit omne coloratum, his tamen non obſtantibus, animam belluarum eſſe mortalem omnes conclamant ; idem igitur dicendum de anima rationali, tametſi tendat ad infinitatem, nonnumquam intelligat abſque ſpeciebus ſenſibilibus; licet ſit & libera & univerſalium.

Reſpondeo negando paritatem. Ad primum, belluæ ſunt ad unum determinatæ & cibo materiali perfecte ſatiantur. Ad ſecundum, ovis ex odore & inſtinctu, nuſquam vero judicio & intellectione apprehendit lupum. Ad tertium, rapitur canis ex odore utique prædæ ut una potius via quam altera eam inſectetur. Ad quartum, ſenſus belluarum ſunt univerſalium ſolummodo materialiter, nuſquam vero directive, neque a materialibus ad ſpiritualia & immaterialia abſque limitatione ſicut anima rationalis aſſurgunt.

Cæcutit profecto Spinoſa impius dum animæ, Epicureo ſyſtemati inſiſtens, inficiatur immortalitatem. Enimvero tametſi non cognoſcamus a priori, ſecluſa fide, hanc prærogativam, bene tamen a poſteriori & per effectus. Non negamus, male diſpoſito corpore, operationes animæ langueſcere, verum non defectu ipſius animæ, ſed inſtrumenti ſeu corporis: fracto penicillo, pictor aut nihil aut male pingit, ergone malus aut nullo modo

arti-

artifex? minime. Eſto quod quædam in ſomno cogitemus; ſed attendas velim, benevole lector, ejuſmodi operationes ut plurimum abſque ordine fieri: quod ſi quandoque rectæ ſunt; ex impreſſionibus rerum quæ, durante vigilia, ab anima factæ ſunt, id evenire conſtat. Unde incaſſum Spinoſa tribuit ſenſibus & imaginationi operationes liberas & intellectuales. Ex imperfectionibus quippe illas eſſe materiales abſque negotio dignoſcitur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Num detur reprobatio.

NOMINE reprobationis intelligimus ordinationem Dei privantis aliquos vita æterna. Unde variis nominibus miſera eorum ſors in Scripturis ſignificatur. Primo dicuntur ignoti, Matth. 5. *Amen dico vobis, neſcio vos.* 2. repulſi, Pſal. 87. *Et ipſi de manu tua repulſi ſunt.* 3. Deſpecti, Eccleſ. 1. *Nemo poteſt corrigere quem Deus deſpexerit.* 4. Maledicti, Matth. 25. *Diſcedite maledicti in ignem æternum.* 5. Ibidem vocantur hædi. Epiſt. B. Judæ 8. *Proſcripti in diem malum. Vaſa iræ, vaſa contumeliæ apta in interitum*, Rom. 9. Uſu tamen apud Theologos communi reprobatio ſumitur pro excluſione a regno Dei, quæ quidem duplex diſtinguitur, una negativa, poſitiva altera: prima eſt excluſio a regno cœleſti, ut eſt quid indebitum; ſecunda vero excluſio ab eodem regno ut pœna propter peccatum inflicta.

Certum eſt reprobationem in executione pendere a peccato vel originali, ut in pueris ſine baptiſmo morientibus, vel actuali, ut in adultis. Totum igitur controverſiæ caput eſt de reprobatione ſecundum intentionem & Dei ordinationem ſpectatam. Quæritur igitur an Deus decreverit aliquos a gloria excludere independenter a quocumque peccato?

Calvinus contendit Deum poſitivo decreto independenter a prævisione cujuſcumque peccati quoſdam prædeſtinaſſe ad pœnam. Quidam Theologi rigidiores tenent, multos reprobaſſe negative ante prævisa demerita; hoc eſt, voluiſſe a regno ſuo propulſare, eo quod ſit indebitum, & nulli teneatur ſua retribuere bona. Sententia contraria communis eſt apud Theologos, paucis enim exceptis, propugnant quod licet Deus alicui dare gloriam non neceſſitetur, neminem tamen a regno æterno niſi propter peccatum voluiſſe excludere, cum quibus ſit

CONCLUSIO.

Deus decrevit excludere a gloria illos ſolum quos in peccato lethali morituros prævidit.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura Sacra.*

Quæ dependent ex voluntate Dei, nobis per Scripturam Sacram innoteſcunt; ſed quotieſcumque Scriptura divina loquitur de reprobatione, aut aſſignat peccatum pro ſententiæ mortis motivo, ut Chriſtus ipſe, Matth. 26. qui reprobos ſic alloquitur: *Eſurivi & non dediſtis mihi manducare*, aut excludit homines a regno, quia futuri ſunt peccatores, ſic pronuntiat Apoſtolus, 1. Cor. 6. 9. *An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt?* Igitur peccatum prævisum eſt ratio reprobationis motiva.

Secundo, *ex Conciliis.*

Concilium Valentinum tertium c. 3. eandem veritatem non obſcure declarat & definit his verbis: " Fidenter fatemur „ prædeſtinationem electorum ad vitam, „ & prædeſtinationem impiorum ad „ mortem: in electione tamen ſalvan„ dorum, miſericordiam Dei præcedere „ meritum bonum, in damnatione au„ tem periturorum, meritum malum „ præcedere juſtum Dei judicium. „ Quibus verbis Patres hanc ponunt inter electionem ad vitam & electionem ad mortem diſcrepantiam, quod illa procedat a miſericordia præcedente meritum bonum, iſta vero ſubſequatur ad meritum malum. Cæterum loquuntur de electione, adeoque de decreto quo Deus ab æterno malos a regno ſuo propellere ſtatuit: Igitur reprobatio omnis ſe-

ſecundum ordinationem Dei conſiderata, eſt & a peccato ut a cauſa motiva, & propter peccatum ſeu in peccati vindictam.

Tridentinum concinit Valentino, ſeſſ. 6. c. 11. his verbis ab Auguſtino l. de natura & gratia c. 26. mutuatis: "Deus „ ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi prius ab eis deſeratur. „ Quæ quidem ſententia profecto non cohæreret, ſi Deus independenter ab omni peccato prævifo multos reprobaret: neutiquam enim foret vera, quinimmo ſola contraria pro veritate conſtaret; namque, poſita reprobatione ex mero Dei beneplacito, juſtus averteretur a juſtitia, quia propter decretum reprobationis infallibile & abſolutum a Deo, ſine quo nullus ſtare poteſt, derelinqueretur, quod ſane falſum atque impium eſt dicere.

Tertio, *ex Sanctis Patribus*.

Beatus Chryſoſtomus primus dicet ſententiam. Sic loquitur Hom. 46. in Matth. oper. imperf. col. 1070. "Quemadmo- „ dum in nobis contra naturam eſt bene „ facere, ſic & Deo contra naturam eſt „ male facere aut damnare. „ Quare vero contra naturam Dei damnare? niſi quia motivum damnandi in ſolo invenit peccato? quorſum contra naturam? quia ex ſe bonus eſt, inquit Auguſtinus, ex noſtro vero juſtus & vindex.

Concinit rurſus Auguſtinus l. 2. ad Bonifacium c. 7. n. 13. "Vocato datur „ gratuitum bonum, cujus boni eſt voca- „ tio ipſa principium: non vocato red- „ ditur malum, quia omnes rei ſunt, „ ex eo quod per unum hominem pecca- „ tum intravit in mundum... Ubi au- „ tem dicitur: Ergo cui vult miſeretur, „ & quem vult obdurat, qui facit aliud „ vas in honorem, aliud in contumeliam: „ bonum quidem immerito & gratis da- „ tur, quia ex eadem maſſa eſt cui da- „ tur: malum vero merito & debitum „ redditur, quia in maſſa perditionis, „ malum malo non male redditur. „

Idem l. 3. contra Julia. c. 18. exclamat dicens: "Bonus eſt Deus: juſtus „ eſt Deus, poteſt aliquos ſine bonis me- „ ritis liberare, quia bonus eſt; non po- „ teſt quemquam ſine malis meritis dam- „ nare, quia juſtus eſt. „ Rurſus l. de contin. c. 6. "Deus condemnat eos, „ quos damnatione judicat dignos. „ In duobus primis locis aſſignat Auguſtinus peccatum originale pro reprobationis motivo: in aliis etiam peccatum actuale, quod per mala merita deſignat. Ratio ipſius ea eſt, Deus juſtus eſt, & ideo neminem vult, immo ſecundum ſanctum iſtum Doctorem non poteſt abſque peccato aut originali, aut actuali damnare, alias non foret juſtus; quæ quidem Auguſtini ſententia intelligi debet, non ſolum de reprobatione ſecundum executionem, verum etiam ſecundum intentionem, juſtitia enim maxime in debita ordinatione & diſtributione tum præmiorum pro bonis operibus, tum pœnarum pro malefactis ſita eſt. Auctor incertus apud S. Aug. tomo x. edit. novæ l. de prædeſtinatione Dei c. 3. clariſſime ſolvit difficultatem & ait: "Ex præſcientia igitur offenſio- „ nis, prædeſtinatio emanavit ultionis: „ ſicut ex præſcientia virtutis, præ- „ deſtinatio fieri ſolet remuneratio- „ nis. „

S. Proſper in reſp. ad 2. objectionem Gallorum eandem tenet doctrinam. "Quia, „ inquit, Dei præſcientiam non latuit, „ nec fefellit, ſine dubio talem num- „ quam elegit. „ Et in reſponſionibus ad objectiones Vincent. reſp. 12. ait: "Quia præſciti ſunt caſuri, non ſunt „ prædeſtinati. „

Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 24. ſequitur Proſperi ſententiam dicendo: "Prædeſtinavit illos ad ſupplicium, quos „ a ſe præſcivit voluntatis malæ vitio „ diſceſſuros. „ Uterque S. Doctor recurrit ad præviſionem peccati cum aſſignat reprobationis motivum: uterque potiſſimum loquitur de reprobatione ſecundum intentionem, quæ certe nihil aliud eſt quam deſtinatio ad mortem: uterque dicit Deum deſtinare ad mortem eos quos prius præſcivit caſuros, quos a ſe præſcivit, voluntatis malæ vitio diſceſſuros. Igitur ex S. Proſpero & S. Fulgentio omnis reprobatio tam intentiva quam executiva eſt ex præviſione peccati & per peccatum.

Gloſſa ord. ſuper Epiſt. ad Rom. c. 9. col. 120. idem dicit: "Nullum dam- „ nat Deus, antequam peccet: nullum „ coronat antequam vincat. „ Ibidem col. 123. "Conſtat quod nullus dam-

„ na-

„ natur niſi æquiſſima juſtitia. „ Patres & poſt eos Gloſſa ordinant reprobationem ad juſtitiæ apices: omnes opus juſtitiæ vocant, omnes bonitatis & clementiæ divinæ jura in reprobatione multorum ſalvari conclamant, quatenus illos ſolum damnet Deus quos in reatu culpæ præſcit vita functuros: Igitur ſi valet eorum ratio, ſi damnatio eſt ſecundum juſtitiæ leges, profecto debet eſſe ex prævisione peccati.

D. Thomas in hoc puncto adhæret Auguſtino & aliis ſanctis Doctoribus, maxime q. 6. de verit. ar. 2. ad 9. " Electio Dei qua unum eligit, & alium
„ reprobat, rationalis eſt; nec tamen
„ oportet quod ratio electionis ſit meri-
„ tum, ſed in ipſa electione ratio eſt di-
„ vina bonitas; ratio autem reprobatio-
„ nis eſt in hominibus peccatum origi-
„ nale, ut Auguſtinus dicit. „ Rurſus lec. 3. in c. 9. Epiſt. ad Rom. " Quibuſ-
„ dam *inquit*, eſt miſericors quos libe-
„ rat, quibuſdam autem juſtus quos non
„ liberat, neutris iniquus. „ Et 2. 2. q. 2. ar. 5. ad 1. docet auxilium gratiæ tum ad diligendum Deum, tum ad pœnitentiam faciendam neceſſarium quandoque denegari *in pœnam præcedentis peccati, & ſaltem originalis*.

Idem q. 6. de verit. ar. 5. ſuam confirmat de hoc momento doctrinam his verbis. " Voluit igitur Deus hominibus,
„ quantum ad aliquos quos prædeſtinat,
„ repræſentare ſuam bonitatem, per
„ modum miſericordiæ parcendo, &
„ quantum ad alios quos reprobat per
„ modum juſtitiæ puniendo: Et hæc eſt
„ ratio quare Deus quoſdam eligit, &
„ quoſdam reprobat. Et hanc cauſam
„ aſſignat Apoſtolus ad Rom. 9. dicens.
" Volens Deus oſtendere iram, ideſt,
„ vindictam juſtitiæ, & notam facere po-
„ tentiam ſuam, ſuſtinuit, ideſt, permi-
„ ſit, in multa patientia vaſa iræ apta in
„ interitum. „

Ecce quomodo D. Thomas ad juſtitiam recurrit, ut reprobationis peccatorum inveſtiget cauſam; dicit enim electionem ad gloriam ita rationabilem eſſe ut unus prædeſtinationis effectus poſſit eſſe cauſa alterius motiva, hoc eſt, gloriæ; decretum propter merita fieri non implicare; ſed ſi Deus rationabiliter & ſapientiſſime hominum definiat ſortem, profecto dicendum eſt, illum neminem niſi propter peccatum a regno excludere. Angelicus Doctor ad ſuam de hoc momento confirmandam doctrinam inducit Apoſtolum luquentem de Deo qui reprobat in vindictam: Igitur ex præviſione peccati, quandoquidem Deus non dicitur vindex niſi ſupponatur irrogata ſibi ab homine injuria. Cæterum D. Thomam loqui de reprobatione etiam intentiva fidenter aſſerimus. Etvero ſermonem inſtituit & de electione ad mortem propter peccatum, & de reprobatione ut excludit hominem a regno tanquam indebito. Porro vox *indebitum* importat aliquid quod nedum extra naturæ jus & legem eſt, ſed & ipſum peccatum a quo non præſcindit reprobationis decretum.

Quarto, *ex variis & efficaciſſimis rationibus*.

Prima eſt. Non datur reprobatio poſitiva ante præviſa merita ſecundum Theologos: ergo nec negativa. Antecedens patet, quandoquidem reprobatio poſitiva eſt ad juſtitiæ apices quæ reddit & aſſignat unicuique prout geſſit malum, pœnas; unde ſupponit demerita ex quorum præviſione Deus ſententiam fert in reos. Probatur igitur conſequentia, & quidem multipliciter. 1. Omnis reprobatio etiam intentiva eſt actus poſitivus, non enim admittitur in Deo actus aut indifferens, aut ſuſpenſionem patiens, & conſequenter mere negativus. 2. Reprobatio intentiva quæcumque ſit, ejuſdem eſt ſpeciei cum executiva, quinimmo executiva ſequitur conditionem intentivæ, ſiquidem actus exterior ejuſdem eſt naturæ cum interiori, & ambo eandem conſtituunt ſpeciem. 3. Reprobatio negativa etiam ut dicit regnum indebitum eſt privatio Dei, adeoque maxima omnium pœna: omnes autem, ſolis exceptis hæreticis, conveniunt reprobationem ut pœnam, eſſe poſt præviſa demerita. 4. Reprobatio negativa quæcumque non poteſt præſcindi, ſaltem ex parte reprobantis a reprobatione poſitiva. Enimvero de reprobatione judicandum eſt ſecundum præſentem rerum diſpoſitionem; licet autem gloria ſit homini indebita & ante peccatum, & magis adhuc poſt peccatum, Deus tamen

tamen miſericordiæ ſuæ memor intuitu meritorum Chriſti, reſtituit & Adamo, & poſteris jus ad gloriam amiſſum per peccatum: igitur Deus attendit ſolum in reprobatione ad peccatum in quo moriuntur peccatores, ut eos reprobet: Igitur reprobatio ſit ex prævifione peccati vel originalis, vel actualis, vel utriuſque ſimul. Ergo ſi reprobatio poſitiva eſt poſt prævifa demerita, ita & negativa, ita & intentiva.

Secunda. Reprobatio quæcumque ut eſt decretum ſtatuens atque definiens pœnas, maxime regni Dei privationem, qualiter impræſentiarum illam ſpectamus, a voluntate conſequente & abſoluta promanat, quandoquidem eſt & addictio pœnæ in vindictam, & poſitiva regni privatio. Ergo, &c. Probatur antecedens; ſi procederet a voluntate tantum antecedente, jam eſſet ſolum reprobatio generalis, & non in individuo, reprobatio mere conditionata quæ poſſet tranſire in abſolutam, vel non: tranſire quidem in iis qui finaliter perſeverant in peccato: non tranſire vero in iis qui agunt pœnitentiam. Atqui voluntas conſequens ſua regit decreta, attentis omnibus circumſtantiis vel bonorum operum, ſi agatur de ſalute efficaciter ordinanda, vel malorum ſi agatur de ſuppliciis infligendis. Ita docet D. Thomas hic 1. p. q. 19. ar. 1. ubi dicit voluntatem Dei conſequentem eam eſſe quæ attendit ad omnes circumſtantias, eam eſſe qua Deus vult efficaciter aliquid. Igitur eo ipſo quo reprobatio eſt decretum efficax excludendi aliquem a gloria, eſt tantum ex demeritorum prævifione. Ar. 6. ſic loquitur S. Doctor: *Deus antecedenter vult omnem hominem ſalvari, ſed conſequenter vult quoſdam damnari ſecundum exigentiam juſtitiæ*.

Tertia ſic exponitur, Deus elevavit hominem ad finem ſupernaturalem ex miſericordia; igitur nulla eſt reprobatio etiam negativa, etiam intentiva ante prævifa demerita. Probatur conſequentia. Iſta elevatio non eſt fruſtranea; ſed ſi Deus reprobaret ante prævifa merita, fruſtranea foret, ſaltem pro multis iſta elevatio, & quidem propter duo. Primo, quia non eſſet verum dicere Deum hunc velle finem pro reprobis quorum infinitus eſt prope numerus; ſiquidem decreto efficaci, & ſine ulla cauſa ex parte ipſorum eos excluderet a gloria. 2. Nihil prodeſſet iſta elevatio, cum decreto antecedenti multi reprobarentur. Ergo, &c.

Quarta ſequitur iſtam: implicat in Deo contradictio, ſed ſi reprobatio intentiva etiam ut dicit excluſionem a regno Dei ut indebito multiplex foret in Deo contradictio: igitur nulla eſt reprobatio ante prævifa merita. Probatur minor in qua eſt difficultas. In iſta hypotheſi Deus vellet ſincere omnes homines ſalvos fieri voluntate antecedente, & eadem prorſus voluntate nollet. Vellet quidem juxta illud 1. ad Tim. *Vult omnes homines ſalvos fieri*: nollet vero, namque antecedenter & ante omne peccatum actuale prævifum excluderet omnes reprobos a regno ut indebito. Certe hæc hypotheſis rigidorum reſpicit voluntatem antecedentem quæ omnes antecedit circumſtantias: immo ipſum peccatum. Enimvero voluntas conſequens, ipſo teſtante D. Thoma, ſola attendit ad omnia & quidem in individuo. Ex quo principio reſultat opinionem contrariam manifeſte pugnare contra Angelici Doctoris mentem: qua de cauſa Gonetus inter Thomiſtas ſapientiſſimus & eruditiſſimus Theologus tractatu de Voluntate Dei, diſp. 5. ar. 3. docet reprobationem eſſe ex prævifione peccati originalis. Nos vero ex prævifione peccati quidem originalis pro pueris ſine baptiſmo e vita migrantibus; actualis vero pro adultis baptizatis; abſurdum enim eſt dicere hominem reprobari ex prævifione peccati deleti, nempe originalis per baptiſmum ablati: Scriptum eſt enim Rom. 8. 1. *Nihil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu*. Altera ſequeretur adhuc implicantia: nimirum Chriſtum eſſe pro ſingulis hominibus mortuum, immo & pro reprobis baptizatis, & non eſſe: foret mortuus pro ſingulis ut ſupponitur: item pro reprobis baptizatis, & tamen non foret, quandoquidem independenter a ſuis meritis, & ante ipſius Paſſionis prævifionem, jam multi excluſi manerent a regno ut indebito, & ſic in vanum laboraſſet Chriſtus. Si vero dicatur decretum ſubſequi Chriſti meritorum prævifionem, quomodo concipi poteſt homi-

homines multos per decretum excludi a regno ut indebito, cum jus ad gloriam per ſatisfactionem pro peccato mundi hominibus reddiderit Chriſtus, qui ideo dicitur Mediator hominum & Redemptor? Quinimmo videtur quod in hypotheſi non foret Redemptor omniuum, quandoquidem multi reprobarentur ante præviſionem peccati, & conſequenter ipſius Chriſti, quippe qui præviſus ſit ſolummodo poſt peccatum, quatenus præviſus eſt & ut Medicus & ut Redemptor. Quot abſurda! quales conſequentiæ! recogitent illud ſi placet, omni opinionum præventione depoſita, viri cordati.

Quinta. Debemus recedere quantum fieri poteſt ab opinionibus a ſancta Matre Eccleſia proſcriptis; ſed hoc fieri non ſatis apparet propugnando reprobationem intentivam negativam ante præviſa demerita; igitur omnis reprobatio decreta eſt atque ſtatuta ex præviſione peccati. Probatur minor. Duplex ſcatet error in opinione Calvini confirmata in Synodo Dordeacena circa reprobationem. Primus in eo ſitus eſt quod teneat reprobationem omnem ante præviſa demerita per decretum poſitivum Dei: ſecundus in hoc eſt poſitus quod velit decretum reprobationis propter ſuam infallibilitatem & immutabilitatem neceſſitare & compellere ad malum & peccatum: Sed, quæſo, ſatiſne receditur a primo nævo, cum reprobatio intentiva defenditur ante præviſa demerita? Numquid ſufficiens receſſus a ſecundo, cum admittitur decretum antecedens omnem demeritorum præviſionem, illudque infallibile & ſupra modum efficax? Quis unquam concipere ſaltem clare & abſque tergiverſatione poterit, libertatem hominis illæſam in hac hypotheſi permanere? Et vero, poſito decreto prædeterminante excluſionem regni ante præviſa demerita, ſive velit, ſine nolit homo, excludetur a regno. Si dicas: in executione per peccatum excluditur reprobus; quorſum hanc afferre rationem, cum ante præviſionem peccati actualis ſtatutum ſit, & quidem immutabiliter hominem privari gloria? Jam vero ſi ad hoc requiratur peccatum, timendum profecto ne & Dei ſanctitas violetur. Enimvero quomodo ſalvare Deum Optimum Maximum nuſquam eſſe auctorem peccati? poſito ſiquidem decreto reprobationis antecedente & infallibili, veluti neceſſario conſequitur peccatum: quandoquidem excluſus a regno indebito, non poteſt, ut quidam autumant & inferunt ex ſententia contraria, aliter facere, quam peccare, ut per peccatum abeat in ſuum ab æterno deſtinatum locum.

Sexta & ultima: Scriptura & Patres quotieſcumque loquuntur de reprobatione, ſemper mentionem ſaltem aliquam faciunt de peccato tanquam de motivo; vel enim ipſa peccata deſignant ut Matthæus ſeu potius ipſe Chriſtus: *Eſurivi & non dediſtis mihi manducare*; vel nominant peccatores quibus ſolis maledictio dicitur, ſic Paulus 1. Cor. 6. *Neque molles ... neque rapaces, regnum Dei poſſidebunt*. Ubi umquam apparuit apud Scriptores Canonicos & Sanctos Patres iſta diſtinctio metaphyſica reprobationis, quatenus dicit excluſionem a regno ut indebito: & reprobationis ut importat ſupplicium, cum potius omnes unanimiter reprobationem exponant tanquam juſtam peccatorum pœnam atque vindictam? Sed nec apparet ulla hujus diſtinctionis ratio, quandoquidem, ut ſupra notavimus, ratiocinandum eſt de rebus ut ordinatæ ſunt ſecundum præſens decretum; cum igitur jus ad gloriam amiſſum per Adæ peccatum reparatum ſit per Chriſtum, Deus cujus natura bonitas, tametſi potuerit non elevare hominem ad gloriam, vel lapſum non reparare, proprio tamen Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Igitur ſi ſic ordinatus eſt & reparatus rerum ſtatus, jam non reſpexit Deus ad regnum ut naturæ indebitum in reprobatione, ſed ut indebitum propter peccatum: igitur reprobatio omnis ſecundum Scripturæ & Patrum mentem eſt poſt præviſa demerita.

Solvuntur Objectiones.

Objicies I. Rom. 9. habetur de duobus fratribus Jacob & Eſau: *Cum enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſer-*

ſerviet minori, *ſicut ſcriptum eſt*, *Jacob dilexi*, *Eſau odio habui*. Ibi Apoſtolus loquitur de electione ſecundum propoſitum, adeoque ante prævisa merita vel demerita, unde poſtquam dixit: *Cum nondum nati fuiſſent*, *aut aliquid boni egiſſent aut mali*, ſubdit ... *non ex operibus*, *ſed ex vocante dictum eſt ei*, *quia maior ſerviet minori*. Igitur reprobatio eſt ante prævisa demerita.

Reſpondeo ſolutionem patere ex dictis de prædeſtinatione. Dico igitur locum Apoſtoli intelligi de prædeſtinatione ad gratiam quæ gratis datur, & hoc ſecundum ſcopum Apoſtoli, qui advertens Judæos ſupra Gentiles exaltari eo quod a Deo per Angelos legem recepiſſent, quam & ad ſalutem ſufficere volebant: iſtos vero etiam plurimi facere Philoſophorum ſuorum ſapientiam vanam, eis vocationem ad fidem deberi exiſtimabant: omnium compeſcit temeritatem: Judæorum quidem oſtendendo legem ſine gratia Chriſti prorſus inanem eſſe ad ſalutem, Gentilium vero, probando eis Philoſophos quidem Deum agnoviſſe, ſed non ſicut Deum glorificaſſe, ideo datos fuiſſe & in paſſiones ignominiæ, & in reprobum ſenſum; deinde concludit Judæos juſte propter incredulitatem repulſos, ipſos vero Gentiles ex pura miſericordia per gratiam Chriſti & ad lumen fidei vocatos, & populo Dei miſericorditer adſcitos; quam quidem gratuitam prædeſtinationem ad gratiam fidei, comprobat exemplo Jacob qui antequam natus eſſet, prædeſtinatus eſt ut ſuperior Eſau, & tanquam princeps ex quo omnes Tribuum Iſrael duces promanarent, ut continua principum & ſucceſſione, & benedictione Chriſtum totius legis finem pertingerent.

Inſtabis: Atqui Apoſtolus agit de reprobatione in capite laudato, & probatur 1. loquitur de electione independente a bono vel malo; *cum nondum nati fuiſſent*, inquit, *aut aliquid boni egiſſent aut mali*: Igitur non de pura benedictione temporali pertractat, ſed de electione ad gloriam, quam quidem dicit videlicet a bono independentem eſſe ſecundum ordinationem, ſicut ab ipſa electione propulſionem independentem a malo. 2. Ad hoc probandum hanc profert Paulus ſententiam: *Jacob dilexi*, *Eſau odio habui*, quaſi diceret ſolum amorem Dei erga creaturam eſſe cauſam prædeſtinationis motivam, & Deum abjicere pro ſuo nutu, ſuaque voluntate, quem abjicere ſtatuit. Etenim iſta verba, *odio habui*, ſonant reprobationem, nuſquam vero meram benedictionis temporalis privationem. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo ſequelam: Apoſtolus agit de reprobatione populi Judaici a fide propter peccata, concedo: ſecluſis peccatis, nego. Juſto quidem judicio propulſos demonſtrat Judæos B. Paulus, ſed eorum propter incredulitatem, quod & S. Stephanus Act. 7. legis Doctoribus juſte reprobat, his verbis: *Dura cervice & incircumciſis cordibus vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*, *ſicut Patres veſtri*, *ita & vos*, *quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri?* Igitur Apoſtolus non intendit reprobationem eſſe ante prævisa demerita. Porro exemplum fratrum adducit, ut hac ſimilitudine divinæ gratiæ comendet gratuitatem, eo nimirum ſenſu quod ſicut Jacob prædeſtinatus eſt gratuito ut eſſet in tempore fratrum dux & omnium Tribuum princeps, ita quoque gratia gratis datur, alias non eſſet gratia ſi foret debita. Duo igitur demonſtrat Apoſtolus, primum quidem Judæos a fide repulſos propter eorum incredulitatem: alterum vero contra Gentiles, nempe gratiam nulli deberi, ſed ex pura miſericordia independenter a fucato paganæ ſapientiæ merito dari. Quod autem non intelligat reprobationem quamcumque abſque peccato prævisa fuiſſe, patet ex illa ſententia, *Eſau odio habui*, ſolum quippe peccatum odit Deus. Ita explicat Paulum Auguſtinus l. 1. ad Simplicianum q. 2. *Non igitur*, inquit, *odit Deus Eſau hominem*, *ſed odit Deus Eſau peccatorem*.

Rurſus inſtabis: Apoſtolus ibidem ſic proſequitur de Deo loquens: *Non eſt volentis*, *neque currentis*, *ſed miſerentis Dei* ... *cujus vult miſeretur*, *& quem vult indurat*, ſi reprobatio foret poſt prævisa demerita, maxime quia homo nollet currere cum poſſet: & tamen independenter ab his omnibus eſt prædeſtinatio quorumdam, aliorum vero reprobatio.

batio. Præterea reprobatio ex obduratione venit, ipſa vero obduratio videtur eſſe a Deo juxta illud Apoſtoli, *quem vult indurat*. Igitur quocumque modo ſpectetur reprobatio intentiva, ſive reſpective ad Deum a qua ordinatur, ſive relative ad obdurationem a qua dependet, ſit prorſus ante præviſa demerita.

Reſpondeo 1. Argumentum in ſenſu obvio ſumptum nimis probare; ſequeretur enim ex his textus Apoſtoli interpretationibus, reprobationem etiam poſitivam, eamque neceſſitantem ad mortem eſſe a Deo, quod eſt impium dicere, & Calvini ſuorumque abominanda blaſphemia.

Reſpondeo. 2. Verba Apoſtoli ſolum probare gratiæ gratuitatem, & hoc contra Gentiles qui fidem vanæ Philoſophiæ merito debitam autumabant, unde bene dicit *non eſt volentis*, *neque currentis*, ſcilicet per naturæ conatus, ſed miſerentis Dei, per gratiam. Jam vero ſi gratia eſt gratuita, cui vult aut dat Deus, aut denegat, unde bene ſequitur, *cujus vult miſeretur*, *& quem vult indurat*, nimirum permiſſive denegando gratiam indebitam. Et iſtud, *an non habet poteſtatem figulus luti*, *ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem*, *aliud vero in contumeliam*? Igitur prædeſtinatio ad fidem & gratiam eſt pure gratuita. Reprobatio vero ex præviſis demeritis:

Inſiſtes: ibidem Apoſtolus recurrit ad incomprehenſibilia Dei judicia, cur unus trahatur, alter vero relinquatur; ſed ſi reprobationem crederet poſt præviſa demerita, profecto recurrere non opus fuiſſet ad hoc momentum, quæſtio enim facile ſolveretur dicendo, ideo unus non trahitur, quia Deus hunc præſcivit peccatorem obſtinacem, quæ tamen reſponſio data non legitur ab Apoſtolo; igitur exiſtimavit reprobationem intentivam & ordinatam eſſe ante præviſa demerita.

Reſpondeo: Apoſtolum ibidem c. 11. 20. rationem aſſignare reprobationis Judæorum dicendo repulſos a Deo fuiſſe *propter incredulitatem*. Sed ſi loquamur de vocatione ad gratiam: o altitudo! Par erat cauſa Jacob & Eſau & tamen in benedictione temporali unum Deus prætulit alteri: par erat cauſa Pharaonis & Nabuchodonoſoris, & tamen alterius miſertus eſt Deus, alterum vero in obduratione reliquit. Judæos propter incredulitatem rejecit a gratia Evangelica, ad eandem vero miſericorditer vocavit Gentiles: Ex duobus juſtis qui ſunt in gratia pares, unus relabitur, & moritur reprobus, alter vero gratiam perſeverantiæ accipit, & æterna donatur beatitudine, quorſum hæc omnia? Quis novit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? inquit Apoſtolus; ſubdit vero Auguſtinus, *noli judicare*, *ſi non vis errare*. Unum certum eſt & ſummi ſolatii argumentum, qui bene egerit, ſalvus erit, facienti quod in ſe eſt viribus gratiæ prævenientis, Deus non denegat uberiorem; ſic intonat Propheta regius, *Spera in Domino*, *& fac bonitatem*, *& paſceris in divitiis ejus*.

Perſiſtes: prædeſtinatio ad gratiam eſt gratuita ex Apoſtolo, & ſecundum multos prædeſtinatio ad gloriam eſt etiam ante præviſa merita. Ergo conſequenter reprobatio ſecundum Apoſtoli principium eſt ante præviſa demerita. Probatur conſequentia. Eo ipſo quo prædeſtinatio ad gratiam fidei eſt gratuita, qui ipſa carent, ſine ſua culpa carent & ſunt reprobi, quandoquidem ſine fide impoſſibile eſt, teſte Apoſtolo, placere Deo. Secundo, eo ipſo quo prædeſtinatio ad gloriam eſt & ante præviſa merita, & præparatio efficax mediorum quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur, manent ipſo facto hi qui non ſunt prædeſtinati ſine mediis ad ſalutem efficacibus, excluſi a regno ante præviſa demerita. Confirmatur, iſtæ duæ propoſitiones, prædeſtinatio eſt ante præviſa merita: reprobatio eſt ante præviſa demerita, ſe mutuo ponunt & exigunt, quia ut dictum eſt, cum pauci ſint electi, eo ipſo quo eliguntur in hoc inſtanti in quo homines concipiuntur ſine meritis, cæteri conſequenter non electi, ſunt excluſi a regno in inſtanti in quo concipiuntur ſine demeritis. Enimvero ſi conciperentur cum demeritis, electi utpote fideles conciperentur cum meritis: qua de cauſa jam potius quam cæteri prædeſtinarentur? quod cum non ſit, utique concludendum alios reprobari ante præviſa demerita.

Reſpondeo negando conſequentiam; diſparitatem affert Auguſtinus l. de Dono Perſev. c. 8. " Qui ergo libera-

„ tur, *inquit*, gratiam diligat, qui ve-
„ ro non liberatur, debitum agnoſcat,
„ *Epiſt*. 105. " Quærimus meritum obdu-
„ rationis, & invenimus: merito nam-
„ que peccati univerſa maſſa damnata eſt,
„ nec obdurat Deus impertiendo mali-
„ tiam, ſed non impertiendo miſericor-
„ diam. Quærimus autem meritum mi-
„ ſericordiæ, nec invenimus. „ Ex his ſequitur Deum poſſe prædeſtinare ante prævifa merita, quia ex ſe bonus eſt, inquit Auguſtinus, ſed ex noſtro ſubdit S. Doctor, *juſtus*; igitur non reprobat ante prævifa demerita.

Ad probationem: dico eos qui gratia fidei carent, ſua culpa carere, namque ſi facerent quod in ſe eſt, vel Deus, inquit D. Thomas, illuminaret eos circa credenda, vel mitteret prædicatorem qui ipſos inſtrueret in fide, ſicut miſit Petrum ad Cornelium, & Paulum ad Macedonas. Cæterum ex eo quod prædeſtinatio ad gratiam ſit gratuita, ſequitur ſolum quod reprobatio permiſſiva ſit ante prævifa demerita, ſeu potius quod Deus permiſerit ante prævifa demerita quoſdam prolabi in peccatum, ſed non ordinaverit, nullum quippe excludere voluit a gloria, niſi ex prævifione peccati.

Ad ſecundum exemplum reſpondeo prædeſtinationem adæquate ſumptam eſſe quidem ante prævifa merita, quia includit & primam gratiam, & perſeverantiam finalem quæ non cadunt ſub meritum, ſed non inadæquate ſumptam, ut ſupra dictum & probatum eſt. Unde ex hoc ſequitur ſolum reprobationem permiſſivam, ſed non ordinativam & intentivam eſſe ante prævifa demerita.

Ad tertiam probationem diſtinguo: iſtæ duæ propoſitiones prædeſtinatio eſt ante prævifa merita & reprobatio permiſſiva ante prævifa demerita ſe mutuo ponunt & exigunt, concedo; & reprobatio intentiva, nego. Reprobatio permiſſiva eſt decretum permittendi peccatum, quod quidem permittit Deus & ad oſtenſionem gloriæ ſuæ & ad libertatem hominis manifeſtandam: ſed intentiva eſt propter peccatum, quod cum non habeat cauſam efficientem ſed tantummodo deficientem, ſequitur reprobationem etiam intentivam eſſe poſt prævifa demerita. Igitur Deus motivum reprobandi in peccatis & quærit & invenit juxta illud Chriſti effatum, *malos male perdet*.

D. *Thomas* hic q. 23. art. 3. paucis ſed efficaciſſimis verbis hanc confirmat ſolutionem. " Sicut, *inquit*, prædeſtina-
„ tio includit voluntatem inferendi gra-
„ tiam & gloriam, ita reprobatio inclu-
„ dit voluntatem permittendi aliquem
„ cadere in culpam, & inferendi dam-
„ nationis pœnam pro culpa. „

Oppones ſecundo. D. Thomas ibi q. 23. ar. 3. ad 3. dicit Deum quoſdam reprobare, ut per contraria magis eluceſcat univerſi pulchritudo. " Dicendum, *in-
„ quit*, quod ex ipſa bonitate divina ra-
„ tio ſumi poteſt prædeſtinationis aliquo-
„ rum, & reprobationis aliorum. Sic
„ enim Deus dicitur omnia propter ſuam
„ bonitatem feciſſe, ut in rebus divina
„ bonitas repræſentetur. Neceſſe eſt au-
„ tem quod divina bonitas, quæ in ſe
„ eſt una & ſimplex, multiformiter re-
„ præſentetur in rebus propter hoc,
„ quod res creatæ ad ſimplicitatem di-
„ vinam attingere non poſſunt. Et inde
„ eſt quod ad completionem univerſi re-
„ quiruntur diverſi gradus rerum, qua-
„ rum quædam altum, & quædam infi-
„ mum locum teneant in univerſo. „ Quibus verbis Sanctus Doctor non aliud videtur aſſignare reprobationis motivum quam pulchritudinem & complementum univerſi, ad quod quidem reprobos infimum tenentes locum dicit concurrere. Igitur ex D. Thoma reprobatio intentiva eſt ante prævifa demerita, nec aliud habet primordiale motivum præter pulchritudinem univerſi, & ipſum Dei beneplacitum, ut ſubdit ibidem Angelicus Doctor.

Reſpondeo diſtinguendo: reprobationis permiſſivæ & comparative ſumptæ motivum eſt pulchritudo univerſi & Dei beneplacitum, concedo: reprobationis ſumptæ tum in genere, tum in particulari, nego. Reprobatio intentiva poteſt conſiderari tripliciter: primo abſolute & in genere: ſecundo abſolute & in particulari: tertio comparative ad univerſum; primo modo conſiderata habet pro motivo peccatum originale: ſecundo modo ponderata habet pro motivo peccatum originale in pueris ſine baptiſmo morientibus, in adultis vero

baptizatis peccatum actuale mortale. In tertio denique ſenſu accepta eſt reprobatio permiſſiva qua Deus permittit quoſdam cadere & ex eorum culpa infert pœnam: hujus autem motivum eſt & pulchritudo univerſi quæ apparet per contraria juxta ſe poſita, & merum Dei beneplacitum: quare enim ex duobus baptizatis & juſtis unus ſtet, alter vero cadat finaliter? unus trahatur, alter relinquatur? Non eſt ratio niſi ſupremi Domini voluntas. Ita Sanctus Thomas, qui ibidem poſt verba in objectione allata ſubdit: " Voluit igitur Deus in hominibus quantum ad aliquos quos prædeſtinat, ſuam repræſentare bonitatem, per modum miſericordiæ parcendo: Et quantum ad aliquos quos reprobat, per modum juſtitiæ puniendo. Et hæc eſt ratio, quare Deus quoſdam eligit, & quoſdam reprobat. Et hanc cauſam aſſignat Apoſtolus ad Rom. 9. dicens, Volens Deus oſtendere iram, ideſt, vindictam juſtitiæ, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit, ideſt, permiſit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam. Et 2. Tim. 2. dicit: In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed etiam lignea & fictilia & quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam. „ Manifeſtum eſt S. Doctorem ibi loqui de reprobatione ſecundum intentionem, quia loquitur de ea ut opponitur prædeſtinationi ſecundum miſericordiam, adeoque ſecundum ordinationem: ibi autem ponit diſcrimen S. Thomas inter prædeſtinationem & reprobationem, quod illa ſit radicaliter & intentive ſecundum miſericordiam. Reprobatio vero & radicaliter &. formaliter eſt a peccato, ab originali quidem radicaliter in adultis, formaliter vero & immediate ab actuali. " In his enim, *inquit infra*, quæ ex gratia dantur, poteſt aliquis pro libito ſuo dare cui vult plus, vel minus . . . . abſque præjudicio juſtitiæ, & hoc eſt quod dicit pater famil. Matth. 20. Tolle quod tuum eſt, & vade; an non licet mihi quod volo facere? „ Ponit, inquam, diſcrimen quod prædeſtinatio ſit ſecundum miſericordiam, reprobatio vero ſecundum juſtitiam, adeoque ex prævifione peccati, quod ſane ſemper ſupponit juſtitia, ſiquidem ad ipſam pertinet diſtribuere unicuique ſecundum opera quæ fecit. " Et hæc eſt, *inquit*, ratio quare Deus . . . quoſdam reprobat, & hanc cauſam aſſignat Apoſtolus & motivum; igitur reprobationis ſecundum ſe conſideratæ eſt peccatum. „ Art. 3. loquens de reprobatione in particulari, iterum dicit adhuc promanare a peccato. " Sicut prædeſtinatio excludit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam & inferendi damnationis pœnam pro culpa. „

Angelus Scholæ loquitur etiam art. 5. mox citato de reprobatione comparative ſumpta, & hanc ultro fatetur oriri ex Dei beneplacito permittente lapſum. " Sed quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem niſi divinam voluntatem. Unde Aug. dicit ſuper Joannem, quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare. „ Hanc reſponſionem rurſus tradit lec. 4. in c. 9. Epiſ. ad Rom. " Circa electionem bonorum, & reprobationem malorum, duplex quæſtio moveri poteſt. Una quidem in generali quare Deus velit quoſdam indurare, & quorumdam miſereri. Alia vero in ſpeciali, & quare velit hujus miſereri, & hunc vel illum indurare. Et poteſt quidem ratio hujus quæſtionis aſſignari, ſecundæ autem quæſtionis non poteſt aſſignari ratio, niſi ſimplex Dei voluntas. „ Idem repetit atque docet in cap. 6. Joan. " Quare autem, *inquit*, non omnes averſos trahit ſed aliquos, licet ſint omnes æqualiter averſi; ratio quidem in generali poteſt aſſignari, ut ſcilicet in illis qui non trahuntur, appareat & refulgeat ordo divinæ juſtitiæ. „ Ratio igitur reprobationis ut ſic eſt peccatum: deinde loquens de reprobatione comparativa ſubdit: " Quare autem in ſpeciali trahat hunc & illum non trahat, non eſt ratio aliqua niſi beneplacitum voluntatis divinæ. „

Reſpondeo adhuc diſtinguendo: reprobatio intentiva eſt ante præviſa demerita

ta conſequenda & comparanda ab animabus antequam corporibus conjungantur, concedo, quia ſunt fictitia: ante prævisa demerita operanda ab animabus cum corpore unitis, nego. Poſuit Origenes animas antequam corporibus conjungerentur, aut mereri, aut demereri, & ex prævisione ejuſmodi operum prædeſtinari vel reprobari, quæ quidem poſitio falſa eſt & erronea, animæ enim neque ſunt, neque agunt antequam corpori infundantur. Igitur vitam aut mortem æternam non ſortiuntur ex prævisione ejuſmodi ficti meriti aut demeriti, bene vero & juſte reprobantur ex prævisione demeritorum quæ conjunctæ corpori theſaurizaverunt in perniciem. Solutio eſt D. Thomæ l. 3. c. gent. c. 16. „ 1. Quare autem, *inquit*, Deus hominum qui in eiſdem peccatis detinentur, hos quidem præveniens convertat, illos autem ſuſtineat ſive permittat ſecundum ordinem rerum procedere: non eſt ratio inquirenda quare hos convertat & non illos . . . Hinc eſt quod Apoſtolus dicit ad Rom. 9. An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? per hoc autem excluditur error Origenis qui dicebat hos ad Deum converti & non alios, propter aliqua opera quæ animæ eorum fecerant, antequam corporibus unirentur: quæ quidem poſitio in ſecundo libro improbata eſt „

Objicies 3. Idem non poteſt eſſe ſimul cauſa & effectus; ſed peccata ſunt effectus reprobationis: igitur non ſunt cauſæ ipſius motivæ: igitur reprobatio eſt ante prævisa demerita.

Reſpondeo 1. argumentum nimis probare, ſequeretur ex hoc quod nequidem reprobatio poſitiva in opinione contraria, immo nec executiva foret a peccatis, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo 2. diſtinguendo; idem non poteſt eſſe cauſa ſimul & effectus ſub eodem reſpectu, concedo: ſub diverſo, nego. Peccata ſunt quodammodo effectus reprobationis, ſed permiſſivæ, in quantum Deus permittit aliquem cadere in culpam in qua motivum invenit pœnæ puniendæ: ſed non ſunt effectus reprobationis poſitivæ, verum potius ejus cauſæ, tum quia reprobatio peccata prævisa ſupponit, tum quia etiam Deus intentator malorum eſt, nec poteſt eſſe cauſa peccati: hinc Concilium Cariſiacum damnat eos qui propugnant prædeſtinationem neceſſitantem ad mortem. Tridentinum vero proſcripſit Calvinum in eo maxime quod auſu temerario aſſereret Deum reprobare poſitive multos ante prævisa demerita, reprobatione compellente & neceſſitante eos ad peccata quibus decretum mortis compleretur in eis. Effectus igitur reprobationis proprie ſumptus eſt excluſio a regno Dei, ipſius Dei privatio, pœnæ tum ſenſus & corporis, tum animæ, ejuſque potentiarum: ex hoc enim quod aliquis a Deo rejiciatur & proſcriptus ſit, pœnis addicitur æternis. Hinc Propheta Pſal. 68. 29. de reprobis ait: *Deleantur de libro viventium*. Sed cauſa excluſionis a regno & pœnæ æternæ eſt peccatum.

Dices: Reprobatio Angelorum apoſtatarum eſt ante prævisa demerita: ergo & reprobatio malorum hominum; enimvero cum reprobatio ſit pars providentiæ ad quam pertinet propellere malum, eodem modo videtur ſe geſſiſſe in iſtis ſicut in illis.

Reſpondeo 1. non eſſe omnimodam paritatem, quandoquidem Angeli qui ceciderunt, neutiquam erant in maſſa perditionis & peccato originali infecti; nulla igitur paſſio ligabat tum intellectum, tum voluntatem eorum, ut contra Deum auctorem & benefactorem ſuum inſurgerent. Auguſtinus autem citatus refundit reprobationem hominum in peccatum originale ut in primam cauſam, & maxime l. 1. ad Simplic. q. 2. & Epiſt. 105. in qua ſic loquitur: „ Quid oderat in Eſau, „ nempe Deus, antequam feciſſet aliquid „ mali, niſi originale peccatum? „

Reſpondeo 2. nullum eſſe inconveniens propugnare reprobationem Angelorum apoſtatarum ex prævisione peccati inobedientiæ, in quod ingrati prolapſi ſunt, quod innuit beatus Judas Apoſtolus his verbis v. 6. *Angelos vero, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit*. Hinc Paulus aſſerit electos inde homines tamquam Chriſti aſſeſſores ipſos judicaturos eſſe Angelos, 1. Cor. 6. 3. *Neſcitis*, inquit,

quit, *quoniam judicabimus Angelos, quanto magis ſæcularia?* Si Angeli mali rei ſunt judicio; igitur reprobati ſunt propter peccatum; cæterum reprobatio eorum & poſitiva & executiva eſt ab eorum peccato; dictum eſt autem ſupra reprobationem intentivam & executivam conſtituere eandem actus ſpeciem; immo actus exterior ſuam ſortitur naturam ab interiori; igitur idem eſt motivum pro reprobatione intentiva & poſitiva malorum Angelorum: iſta ex prævifione peccati promanat; igitur & illa: huic doctrinæ concinit iſta regula a D. Thoma tradita hic ar. 3. " Reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, ,, & inferendi pœnam pro culpa. ,, Quare autem beatiſſimus Michael & ſui ſteterunt, draco vero & Angeli ejus minime, *Noli judicare, ſi non vis errare*. Non eſt ratio & conſilium humanum, inquit Auguſtinus poſt Apoſtolum, ſiquidem judicia Dei abyſſus multa: igitur humiliamini ſub manu Omnipotentis, qui, teſte Propheta, *humiles ſpiritu ſalvabit*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus reprobat eos qui in peccato mortali finaliter perſeverant.

Primo. Sententia non ſemel lata legitur tum in libris Prophetarum, tum in Evangelio contra eos.

Secundo. Patres utriuſque Eccleſiæ, nimirum Orientis & Occidentis hoc prædicant. Docet Chryſoſtomus Hom. 46. in Matth. Auguſtinus l. de corr. & g. de Prædeſt. SS. & de Dono Perſev. l. 3. contra Julianum, Divus Thomas q. 6. de verit. ar. 2. ad 9.

Tertio. Idem ratione Theologica comprobatur. Nihil enim coinquinatum intrabit in regnum Cœlorum: igitur non intrabunt qui perſeverant finaliter in peccato: tum quia juſtitia divina retribuit unicuique ſecundum propriam menſuram: de præmiis qui bona egerunt: de pœnis vero, qui male.

SYNOPSIS OBJECTIONUM AD ARGUMENTA ET SOLUTIONUM.

Primo. Apoſtolus dicit Rom. 9. loquens de Deo, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*, ſed quid inde ſequatur, intellige. Vult miſereri pœnitentium, nuſquam vero perſeverantium in peccato. Apoſtolus ibi loquitur de prædeſtinatione ad gratiam, quam quidem quibus vult aut dat, aut abnegat: dat gratis, negat judicio, verum ſemper juſto, immo & æquiſſimo.

Secundo. Prædeſtinatio ſecundum multos eſt ante prævifa merita; ſed non inde concluditur reprobationem eſſe ante prævifa demerita, Deus quippe ex ſe bonus eſt, inquit Auguſtinus, ex peccatore vero juſtus judex.

Tertio. Ultro fatemur neminem abſque gratia poſſe vitare & peccatum & damnationem æternam: aſt, gratia efficaci privatur peccator obnitens ſua culpa, quippe qui gratiam oblatam rejicit: igitur non præciſe defectu gratiæ, ſed ſua culpa & propter reſiſtentiam perit.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum detur infernus pro puniendis reprobis, & ibi adſint pro peccatis pœnæ?

TRIA hic conſideranda ſunt. Primo. De pœnis in genere. 2. De igne quo cruciantur damnati. 3. De tempore. Utrum reprobi crucientur? Utrum per ignem verum & corporalem? Utrum ſtatim poſt mortem?

SECTIO PRIMA.

De pœnis damnatorum in genere.

INFERNUS ſumitur quadrupliciter in Scriptura ſacra, Primo quidem pro tumulo juxta illud Job 17. 13. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum*. Secundo pro limbis ſeu locis ſubterraneis in quibus Patres veteris Teſtamenti *expectabant*, ut dicit Apoſtolus, *beatam ſpem & adventum Domini*. Tertio, pro Purgatorio in quo Juſtorum animæ ſatisfaciunt tum pro reliquiis peccatorum nondum ſufficienter expiatorum, tum pro levio-

ribus

ribus de quibus nulla fuit ante mortem pœnitentia juxta illud 1. Cor. 3. *Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur. Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Quarto denique pro loco inferiori quem abyſſi puteum vocat S. Joannes, in quo reprobi luunt pœnas pro peccatis quæ nunquam neque quoad culpam, neque quoad pęnam remiſſa fuere: ita habetur Num. 16. 32. 33. de Core, Dathan & Abiron qui deſcenderunt in infernum viventes. Job. 21. 13. & apud Luc. 16. 22. 24. dives contriſtatus exclamat: *Crucior in hac flamma*. De inferno ſecundum iſtam acceptationem impræſentiarum agimus. Unde ſit

CONCLUSIO.

Datur infernus pro peccatis mortalibus numquam dimiſſis.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra.*

1. *Per infernum* hic intelligitur ignis accenſus a Deo ad puniendos prævaricatores contumaces: intelligitur lacus in quo immenſi exercentur cruciatus: intelligitur locus & horroris, & confuſionis: intelligitur ardor ſempiternus: atqui talis datur ex Scriptura; igitur datur infernus pro puniendis peccatoribus. Probatur minor quoad ſingulas partes. Primo quidem infernus eſt ignis comburens; ita aſſerit ipſe Deus per ſervum ſuum Moyſen, Deut. 32. 22. *Ignis*, inquit, *accenſus eſt in furore meo & ardebit uſque ad inferni noviſſima*. Infernus eſt lacus, ita Propheta regius, Pſal. 68. 16. *Et ne urgeat*, inquit, *ſuper me puteus os ſuum*. Eſt locus pęnarum, eodem teſtante Pſal. 10. 7. *Ignis & ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum*. Eſt locus horroris, ſic teſtatur, ſic docet S. Job 10. 22. *Ubi umbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*. Denique locus ardoris hinc ſtupens Iſaias ſic alloquitur impęnitentes, cap. 33. 14. *Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?*

2. *Per infernum* intelligimus privationem Dei, excluſionem a regno Patris: locum ſupplicii ſupra modum ferientis, locum in quo omne malum invenitur, & a quo omne bonum propellitur: atqui ex Scriptura talis datur infernus, juxta illud ſponſi ad Virgines fatuas, Matth. 25. 12. *Amen dico vobis, neſcio vos*. Ecce privatio Dei Conſolatoris & Beatificantis, & illud Matth. 25. 41. *Diſcedite a me maledicti*. Ecce privatio Dei abſoluta, *diſcedite... in ignem æternum*. Ecce a regno perpetuum exilium. Ibi erit *fletus & ſtridor dentium*. Ibidem c. 22. 13. Ecce mala imminentia, & omnia bona procul & longe a reprobis facta. Igitur etiam ex novo Teſtamento datur locus pęnarum pro peccatis.

3. *S. Joannes* in Apocalypſi c. 2. 13. dicit infernum eſſe carcerem ubi recluduntur & Satan & ſui in æternum, a vinculis numquam ſolvendi. In eodem, inquit, ubi Satanas habitat. Denique hanc profert a ſupremo judice latam ſententiam contra peccatorem impęnitentem & contumacem, *quantum glorificavit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*.

Secundo, *ex ſanctis Patribus.*

Hieronymus in c. 2. Joel. "In inferno, *inquit*, cuncta pænarum plena ſunt, atque cruciatuum. Auguſtinus l. 4. de bap. contra Donat. c. 19. n. 26. ſic loquitur: "Nec dubitandum eſt quidem ipſas pœnas, quibus cruciabuntur, qui regnum Dei non poſſidebunt, pro diverſitate criminum eſſe diverſas, & alias aliis acriores." Et in Pſal. 67. v. 9. "Eſt quædam pœna futura gehennæ ignis, ignis æternus. Futura enim pœna duas ſpecies habet, aut inferorum eſt ubi ardebat dives ille qui volebat ſibi ſtillam aquæ ſtillari in linguam de digito pauperis, quem ante januam ſuam contempſerat, quando ait: quoniam *crucior in hac flamma*: Et altera eſt illa in fine, de qua audituri ſunt, ite in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus." Denique l. de vera religione c. 52. ſic concludit. "Cavendi ſunt inferiores inferi, ideſt, poſt hanc vitam pœnæ graviores, ubi nulla poteſt eſſe commemoratio veritatis, quia nulla ratiocina-

„ tio:

„ tio : Et ideo nulla ratiocinatio , „ quia non eum perfundit lumen ve- „ rum . „

S. Proſper l. 3. de vita contemp. c. 12. eodem prope modo loquitur de reproborum penis . Tractans enim de inferno ait : “ Ubi continuus gemitus, cruciatus æter- „ nus , dolor ſummus : ubi penales ſen- „ ſus torquent animas , nec extorquent : „ puniunt corpora damnata , nec fi- „ niunt . „

Gregorius magnus l. 9. moral. c. 38. n. 45. aſtipulatur . “ Inferni clauſtra tenebroſa „ terra nominantur, quia quos puniendos „ accipiunt, nequaquam pena tranſitoria, „ vel phantaſtica imaginatione cruciant : „ ſed ultione ſolida perpetuæ damnationi „ ſervant . „

D. Bernardus l. med. c. 3. p. 323. ſic deſcribit infernum. “ Ibi , *inquit*, dolor in- „ tolerabilis , timor horribilis, fetor in- „ comparabilis , mors animæ & corpo- „ ris, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ ; „ ſi tamen morientur ut ſemper vivant , „ ut ſemper moriantur. „ Et ſerm. de S. S. Nicolao p. 370. “ Regio gehennalis , „ regio dura & extimeſcenda, terra afli- „ ctionis & miſeriarum , terra tenebra- „ rum, terra turbinis & caliginis , ter- „ ra maledictionis & mortalitatis, terra „ ſitis & famis , terra combuſtionis & „ frigoris . „

Hugo a S. Victore ſimilem exhibet atque delineat inferni imaginem l. 4. de anima c. 13. his verbis : “ Nulla ibi „ vox, niſi væ, væ, væ habent, væſo- „ nant , tortores diabolici torquent pari- „ ter & torquentur . „

S. Bonaventura in Pſal. 117. loquitur de inferno tanquam de loco duriſſimarum pœnarum . “ Mors malorum in inferno eſt „ mors mortalis . Et ſerm. 1. de S. Laurent . “ In inferno vita ſemper moriens, „ & mors ſemper vivens . „ Et Soliloq. c. c. 3. “ Tanta, *inquit*, erit in inferno vis „ doloris , ut ſe non ferat altius intentio „ cogitationis . „

D. Thomas 3. p. ſupp. q. 9. & 98. & 99. ex profeſſo docet atque deſcribit varias damnatorum pœnas , eo innixus principio quod juſtitia unicuique ſive de præmiis pro bonis operibus , ſive de pœnis pro facinoribus retribuat . Pœnas vero Patres aſſerunt & univerſales , ideſt , pro anima & corpore , immo & acerbiſſimas . Igitur ex ſanctis Doctoribus liquet eſſe in alia vita duriſſima pro peccatis ſupplicia .

Tertio , *ex multiplici ratione* .

Prima eſt . Vindicta eſt in Deo , juxta illud Scripturæ, *mihi vindicta & ego retribuam* . Rurſus alia Scriptura dicit : *Reddam ultionem inimicis meis* ; ſed vindicta eſt pars juſtitiæ quæ retribuit pœnas prævaricationi correſpondentes ; igitur ſunt in alia vita pœnę pro peccatis reproborum : quod & innuit Auguſtinus dicens Deum eſſe ex ſe bonum , juſtum vero ex nobis , ideſt , juſtitia punit peccata .

Secunda . Deus eſt ſanctiſſimus ; ſed ex D. Thoma 1. p. q. 23. ar. 5. ad 3. pertinet ad ſummam bonitatem & ſanctitatem propellere contrarium , ſcilicet peccatum tum removendo pecatores ex ſe , juxta illud Matth. *Amen dico vobis , neſcio vos* , tum ſupplicia alia infligendo , ut ibidem Matth. 26. habetur : *Ite maledicti in ignem æternum ;* igitur dantur pęnæ & quidem graviſſimæ in inferno ad cruciandos reprobos .

Tertia . Lex poſita eſt atque decretum , ut quantum glorificavit ſe peccator, tantum detur illi tormentum ; igitur reprobi exquiſitis in inferno torquentur ſuppliciis , immo univerſim & per omnia cruciari & lex & juſtitia exigit : enimvero pęna tantum protendi debet quantum aſcendit peccatum, quia vero in cunctis ,delinquit peccator , in cunctis etiam illum feriri juſtum eſt .

Juvat, quantum fieri poteſt , ſubnotare in quo offendit homo Deum , ut concipiamus in quo reum cruciari & puniri neceſſe eſt ; dicit enim Apoſtolus , *eadem menſura qua menſi fueritis remetietur vobis* .

Deus hoc ipſum apud Jer. 2. 13. declarat , dicens : *Duo mala fecit populus meus, dereliquerunt fontem aquarum vivarum , & foderunt ſibi ciſternas , ciſternas diſſipatas* . Peccator ſeſe avertit a Deo , ecce primum malum : peccator ſeſe convertit ad creaturam , ecce ſecundum . Duo igitur pœnarum genera juſtitia infligit . Nimirum puniendo reprobum per privationem Dei, quod quidem Scriptura manifeſtat his verbis , Matth. 25. 12. *Amen dico vobis , neſcio vos* . Hæc enim lex eſt

ut

ut qui voluntarie receſſit a Deo, etiam Deus viciſſim ab ipſo in æternum recedat, quæ quidem pęna eſt omnium maxima quippe quæ ſit privatio finis ultimi, & cæterarum pœnarum radix atque origo. Quia vero peccator ſe convertit inordinate ad creaturam etiam, & omni uſus eſt ſenſu ad peccandum, utique illum torqueri & per omnem creaturam, & in omni ſenſu oportet juxta illud Sap. 5. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*. Quæ verba ponderans D. Thomas 3. p. ſupp. q. 97. ar. 1. ait: " Hoc ,, etiam divinæ juſtitiæ competit, ut ſi- ,, cut ab uno recedentes per peccatum ,, in rebus materialibus, quæ ſunt multæ ,, & vanæ, finem ſuum conſtituerunt: ,, ita etiam multipliciter & ex multis aſ- ,, fligantur.

S. Doctor pœnarum inferni proſequitur deſcriptionem ſubſequentibus articulis ejuſdem quæſtionis ar. 2. 1. Vermis damnatorum non morietur, ideſt, erit perpetuus conſcientiæ ſtimulus mordens, cogitando quod pro momentaneis æterna amiſerunt bona. ar. 3. Erit, *inquit*, in reprobis fletus continuus non quidem per effuſionem lacrymarum e corde profluentium quæ conſumant corpora per partium alterationem & diminutionem, ſed quantum ad conturbationem & capitis commotionem, ita ut præ nimia agitatione & inſanientes & furentes ſeipſos ad pœnam provocabunt. 4. Tenebris exterioribus concluduntur nunc & in perpetuum juxta illud Matth. 22. *Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores:* quæ verba explicans Gregorius lib. 9. moral. c. 46. ait: ,, Si ignis ille lucem haberet, in te- ,, nebras exteriores nequaquam mitti di- ,, ceretur. ,, Rationem aliam affert D. Thomas hic. Quia, inquit, " diſpoſitio ,, inferni erit talis quod maxime miſe- ,, riæ damnatorum competat, unde ſe- ,, cundum hoc ſunt ibi lux & tenebræ... ,, ad videndum ſecundum lucem & te- ,, nebras, ut nihil ibi perſpicue videa- ,, tur, ſed ſolummodo ſub quadam um- ,, broſitate videantur ea quæ afflictio- ,, nem cordi ingerere poſſunt. ,, Ex Baſilio & nonnullis aliis Patribus quandoque lucebit ignis inferni ad majorem cruciatum, nempe ut reprobi videant catervam & phalanges dæmonum & tortorum qui ſine requie ipſos in æternum cruciabunt.

Jam vero quis pœnarum univerſalitatem explicare poteſt? Sufficit impræſentiarum dicere quod quidquid tormentorum paſſi ſunt Martyres: quidquid captivi, quidquid ægroti, vix umbra ſit ſupplicii damnatorum. Et vero feriuntur in anima, a Deo ſeparantur in æternum, ſcriptum eſt enim Iſai. 52. 1. *Non adjiciet ultra miſereri Deus:* Feriuntur in intellectu juxta illud S. Ephrem de univerſali reſurr. pag. 620. " In inferno ob- ,, viabit damnatis horrenda illa facies ,, ſuorum delictorum, quæ omni tormen- ,, to acerbior ac durior. ,, Feriuntur in corde, odio habent Deum a quo ſolum poſſent a miſeriis liberari; ita habetur Pſalm. 73. *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*; ſunt confirmati in malo. Et ſi forte de Deo cogitent, ſentiunt ſupra modum ſcelerum patratorum vindicem inflexibilem, unde nimio aguntur furore, ipſumque ſine fine blaſphemant. Feriuntur in deſideriis, contraria ubique & vident & experiuntur. *Peccator*, inquit Propheta Pſalm. 111. *videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit*. Quid plura? ferientur poſt ultimam judicii diem & in corpore, quod veluti in frixorio comburetur & non conſumetur. *Ignis infernalis*, inquit Caſſiodorus in Pſal. 20. *ſic abſumit, ut ſervet: ſic ſervat, ut cruciet;* ferientur in oculis, viſio electorum qui perpetua & integra donabuntur gloria, quam heu ipſi ſua culpa & maxima culpa amiſerunt, eos in immenſum torquebit, juxta illud Sap. 5. 2. *Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes & præ anguſtia ſpiritus gementes, hi ſunt quos habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperii: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei & inter Sanctos ſors illorum eſt*. Ferientur in tactu, dicit Job 24. 19. *ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium:* tantus erit damnatorum dolor; tam univerſalis, tam repetitus ſine requie cruciatus, ut hoc vel mente concipere, vel ſermonibus explicare nullus hominum, & ne dicam Angelorum poſſit; hinc S. Joannes Apoc. 9. dicit: *In diebus illis deſiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis*. Igitur dantur pœnæ & quidem acer-

acerbiſſimæ in inferno pro reprobis. Qui negat, aut inſanus eſt, aut paganus, aut hæreticus proprio ſenſu jam reprobus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur infernus pro reprobis excruciandis.

Primo. Hoc innuunt omnes ferme Scripturæ ſacræ paginæ. Deut. 32. 22. *Ignis accenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima*. Iſaiæ 33. 14. *Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Rurſus Matth. 22. 13. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*.

Secundo. Concinunt Patres. Auguſtinus in Pſalm. 67. v. 9. *Eſt quædam pœna futura gehennæ ignis, ignis æternus*. S. Proſper l. 3. de vita contemplativa, c. 12. *Ubi continuus gemitus, cruciatus æternus*. His accedunt ſententiæ Gregorii Magni, &c.

Tertio. Hujuſce terribilis & ſtupendæ veritatis ratio multiplex eſt; namque Deus ultionum ſumit vindictam de peccatis, hoc exigit juſtitia, cujus hæc eſt poſita lex contra reprobum, *quantum glorificavit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*.

SECTIO SECUNDA.

Utrum damnati crucientur igne reali & corporeo?

CONTROVERSIA movetur de cruciatibus tum animæ quæ nunc in inferno gemit, & concluditur; tum corporis poſt reſurrectionem ſimul cum anima torquendi; & quæritur, an damnati impræſentiarum igne reali & corporeo crucientur? an & poſt judicium, quando corpora reſurgent eodem igne torquendi ſint & puniendi. " De igne „ inferni, inquit D. Thomas 3. p. „ ſuppl. q. 97. ar. 5. multiplex fuit „ opinio; quidam enim Philoſophi, ut „ Avicen. reſurrectionem non credentes ſolius animæ poſt mortem pœnam „ eſſe crediderunt. „ Subdit poſtea Avicennam poſuiſſe animas torqueri igne duntaxat metaphorico & imaginario, quam quidem opinionem prorſus rejicit & explodit. Omnes Theologi de hoc potiſſimum momento conveniunt, videlicet animas reproborum nunc igne cruciari, a fortiori & corpora prævia reſurrectione ſimiliter & torquenda eſſe. Verum quinam ſit ille ignis? quæ tanti tortoris natura? controvertitur in ſcholis, ad cujus reſolutionem ſit

CONCLUSIO.

Ignis inferni eſt verus & corporalis.

Probatur multipliciter.

Primo, *ex Scriptura Sacra*.

Job. 24. 19. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium*. Pſal. 10. *Ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum*. Matth. 25. 31. *Ite maledicti in ignem æternum*. His & ſimilibus ſententiis ubique Scriptura loquitur de igne inferni ſine ulla aut metaphora, aut ſimilitudine, aut etiam explicatione: maxime in Evangelio in quo Chriſtus ſolet ſenſum parabolarum explanare: igitur ignis inferni de quo multus eſt ſermo tum in veteri, tum in novo Teſtamento ad torquendos damnatos paratus eſt ignis verus & corporalis: quandoquidem omnes Scripturæ teſtimonium de hoc momento ſufficienter perhibent, non ſolum nominando, verum etiam allocutiones veri ignis iſti adaptando ſicut cum Iſaias dicit: *Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis?* & iſtud ſupremi judicis oraculum ſententiale ad reprobos: *Ite maledicti in ignem æternum*: & iſtud famoſi & reprobi divitis, *crucior in hac flamma*, quas quidem expreſſiones ſoli vero igni competere nemo non videt.

Secundo, *ex Patribus*.

Auguſtinus l. de ſpiritu & anima c. 56. ſic loquitur de igne infernali. *Flamma comburet, ſed tenebras non diſcutiet. Erit enim in igne obſcuritas, in obſcuritate pavor, in combuſtione dolor*.

Concinit Gregorius l. 4. dial. c. 29. *Ignem*, inquit, *gehennæ corporeum eſſe non ambigo, in quo certum eſt corpora cruciari*. Et l. 9. moral. cap. 38. idem inſinuat.

S. Tho-

S. Thomas hic qu. 97. art. 5. ſic habet. " Sapientiæ quinto dicitur : pu-
,, gnabit orbis terrarum contra inſenſa-
,, tos ; ſed non totus orbis terrarum
,, contra inſenſatos pugnaret, ſi ſolum-
,, modo ſpirituali pœna & non corporali
,, punirentur : Ergo punientur igne cor-
,, poreo. ,,

Tertio, *ex rationibus*.

Prima eſt. Sap. 11. dicitur : *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*. Sed homines peccant rerum ſenſibilium abuſu : ergo juſtum eſt ut per eaſdem puniantur. Igitur ignis inferni eſt corporeus. Iſta ratio eſt D. Thomæ ibidem ar. 6.

Secunda. Ignis ille dicitur accenſus & quidem in furore Dei, juxta illud Jer. 15. 14. *Ignis accenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima*. Igitur eſt corporeus : probatur conſequentia. Ignis accenſus in furore Dei debet eſſe omnium maximus & inter omnes ignes acutior ad pœnam : ſed talis eſt ignis verus & corporeus, & quidem propter duo. Primo quidem quia ignis verus magis cruciat quam ignis metaphoricus, qui non habet realitatem ignis : item & magis humiliat : enim vero anima reprobi conſpiciens ſe infimæ creaturæ ſervam & ſubjectam vehementius commovetur ad dolorem & humiliatur, quam ſi tantum per creaturæ corporali ſimilitudinem & apparentiam torqueretur. Igitur ignis inferni eſt corporeus, tum quia inter omnes ignes perfectiſſimus eſt, & ad torquendum ſubtiliſſimus, quinimmo ideo accenſus in furore Dei vindicis.

Tertia. Ignis ille non eſt imaginarius : ergo corporeus. Probatur antecedens, realis eſt : quandoquidem eſt & pro torquendis ſpiritibus qui ſenſu & imaginatione carent, juxta illud Chriſti ad reprobos Matth. 25. 41. *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*. Ergo, &c.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1. Eodem modo ratiocinandum eſt de igne inferni ac de fletu & de lacrymis : ſed lacrymæ quæ imputantur damnatis ſolum metaphorice accipiuntur, ut dictum eſt, alias cum emittantur e corde per alterationem, tandem aliquando corpora conſummerentur decurſu temporum, nempe per abundantem & repetitam lacrymarum effuſionem, quod quidem eſt contra Scripturam, namque reprobos dicit in æternum torquendos. Igitur & ignis metaphorice accipiendus eſt.

Reſpondeo negando paritatem ; licet enim fletus & ſtridor dentium quæ reprobis attribuuntur ſpiritualiter tantummodo intelligantur, non tamen ignis propter rationes in probationibus allatas, tum quia ubique Scriptura loquitur de igne tanquam de elemento reali, tum quia hoc fieri poteſt, ſiquidem nihil eſt impoſſibile Deo, tum quia lex exigit ut anima quæ per corporalia peccavit, etiam per corporalia puniatur ; ſolutio eſt D. Thomæ l. 4. contra Gent. c. 90.

Inſtabis : Eadem proportione, ſane accipienda eſt Scriptura pro pœna ac pro præmio retribuendo beatis, eadem enim eſt lex oppoſitorum. Sed cum dicit, juſti epulentur in conſpectu Dei, edent & bibent in regno Dei, Filius Dei miniſtrabit eis cœnam magnam, hæc omnia ſpiritualiter intelliguntur, nimirum de ſummo gaudio ſummaque deſideriorum ſatietate. Igitur & ignis ſpiritualiter accipiendus eſt, nempe pro dolore magno, pro triſtitia inenarrabili, cæteriſque tormentis quæ per ignem propter vehementes quos hic in corporibus aduſtis cauſat dolores, apprime ſignificantur.

Reſpondeo negando paritatem. Diſparitas in eo maxima eſt quod non oportet animas Sanctorum qui de paſſionibus & ſenſualitate victores evaſerunt, ſubjici iterum rebus ſenſibilibus, cum & ipſe Deus in præmium ſubjecerit beatis omnia, eos ſcilicet a quibuſcumque ſolvendo & liberando neceſſitatibus ; ſed ad juſtam ſpectat pœnam ut animæquæ, licet ſpirituales in contemptum Dei converſæ ſunt ad corporalia, iiſdem in pœnam & humiliationem ſine fine ſubdantur, hinc vult juſtitia ſuprema ut ignis corporalis vilis admodum & inanimata creatura eas exquiſite & in æternum torqueat ; ita Div. Thomas ibidem qu. 90. " Eſt autem, *inquit*, contra-
,, rium naturali voluntati ſpiritualis ſub-
,, ſtantiæ, ut corpori ſubdatur a quo ſe-
,, cun-

„ cundum ordinem ſuæ naturæ libera eſ-
„ ſe debet : conveniens igitur eſt ut ſub-
„ ſtantia ſpiritualis per corporalia punia-
„ tur. Hinc etiam apparet quod licet
„ corporalia quæ de præmiis beatorum in
„ Scripturis leguntur, ſpiritualiter intel-
„ ligantur, ſicut dictum eſt de promiſſio-
„ ne ciborum & potuum : quædam ta-
„ men corporalia quæ Scriptura peccan-
„ tibus comminatur in pœnam, corpora-
„ liter ſunt intelligenda, & quaſi pro-
„ prie dicta. „

Inſtabis: Sancti Patres intelligunt Scripturas loquentes de igne inferni in ſenſu metaphorico : igitur & intelligere quiſque debet, cum ad ſenſum Spiritus ſancti habendum Eccleſia attendat ſemper ad Patres tanquam Doctores qui ſpecialiter a Spiritu ſancto acti melius præ cæteris quæ ſunt ſpiritus Dei, concipiebant. Jam probatur antecedens: Sic metaphorice accipit ignem inferni Auguſtinus, ſic Damaſcenus. Primus l. 12. de gen. ad litt. c. 12. loquens de inferno ait : " Spiritualem arbitror eſſe, ſcilicet locum, ad quem anima defertur „ poſt mortem, non corporalem. „ Et ibid. c. 32. hunc proponit punitionis modum, quod animæ per ſimilitudines corporum ſicut evenit in ſomniis, affligentur, nempe per ignem phantaſticum. Alter vero l. 4. art. fidei in fine ait : " Tradetur diabolus & dæmones, & homo „ ejus, ſcilicet Antichriſtus cum impiis „ peccatoribus in ignem æternum, non „ materialem, qualis eſt qui apud nos „ eſt, ſed qualem novit Deus. „ Ergo, &c.

Reſpondeo 1. Aliquos Patres potuiſſe ſententiam in hoc momento nondum ab Eccleſia definito, peculiarem habere. Sed communem & probabiliorem non dicam ſolum apud ſanctos Doctores, ſed & apud Theologos eſſe, ignem inferni veram habere ignis naturam, & ideo huic opinioni adhærendum eſſe cum S. Thoma exiſtimamus, maxime cum contraria vix propugnari poſſit, niſi detorquendo Scripturas in ſenſum non modice violentum.

Reſpondeo 2. negando abſolute antecedens; ad primum Auguſtini locum diſtinguo : locus inferni eſt ſpiritualis quantum ad modum exiſtendi pro animabus, quia ſunt ibi modo ſpirituali & indiviſibili & non ſecundum quantitatis regulas, concedo. Eſt ſpiritualis ſecundum ſe, nego. In iſto prorſus ſenſu D. Thomas explicat Auguſtinum 3. p. ſupp. q. 97. ar. 5. " Dicendum, *inquit*, quod dictum Au-
„ guſtini poteſt hoc modo accipi, ut pro
„ tanto dicatur locus ille ad quem ani-
„ mæ deferuntur poſt mortem non eſſe
„ corporeus, quia anima in eo corpora-
„ liter non exiſtit, per modum ſcilicet,
„ quo corpora exiſtunt in loco : ſed alio
„ modo ſpirituali; ſicut Angeli in loco
„ ſunt. Vel dicendum quod Auguſtinus
„ loquitur opinando, ſicut frequenter fa-
„ cit in libro illo. „

Quod autem Auguſtinus ut plurimum loquatur de ignis illius natura ſolum opinando, patet ex ipſius verbis l. 21. de civ. c. 9. n. 1. ubi ſic loquitur. " Quod
„ igitur de ſempiterno ſupplicio damna-
„ torum per ſuum Prophetam Deus di-
„ xit, omnino fiet, vermis eorum non
„ morietur, & ignis eorum non extin-
„ guetur. „ Rurſus num. 2. " Qui vo-
„ lunt ad animi pœnas, non ad corpo-
„ ris pertinere, dicunt etiam uri dolo-
„ re animi, ſero atque infructuoſe pœ-
„ nitentis eos qui fuerint a regno Dei
„ ſeparati, & ideo ignem pro iſto do-
„ lore urente non incongrue poni poſſe
„ contendunt unde illud Apoſtoli eſt, 2.
„ *Cor.* 11. Quis ſcandalizatur, & ego
„ non uror? eundem etiam vermem pu-
„ tant intelligendum eſſe. Nam ſcriptum
„ eſt, inquiunt, ſicut tinea veſtimen-
„ tum, & vermis lignum, ſic mœror
„ excruciat cor viri. „ *Proverb.* 25.
" Qui vero pęnas & animi, & corpo-
„ ris in illo ſupplicio futuras eſſe non
„ dubitant, igne uri corpus, animum au-
„ tem rodi quodammodo verme mœro-
„ ris affirmant. Quod etſi credibilius di-
„ citur, quia utique abſurdum eſt, ibi
„ dolorem aut corporis aut animi de-
„ futurum, ego tamen facilius eſt, ut
„ ad corpus dicam utrumque pertinere,
„ quam neutrum. „ Ecce Auguſtinus ſui ipſius interpres. Primo refert opinionem aliorum qui igne vero uri corpus, animam autem rodi quodammodo verme mœroris affirmant : deinde utramque pęnam pro corpore non dubitat agnoſcere. Licet autem pro anima nihil audeat determinare abſolute, ſequitur tamen ex ipſius principio eam igni corporali quem admit-

admittit, etiam torqueri, eo enim ipſo quo ille ignis a Deo judice aſſumptus eſt ad punienda peccata, profecto & anima quæ eſt cauſa eorum principalis, utique ab igne cruciari juſtum eſt.

Ad ſecundum, Auguſtinus eodem modo intelligendus eſt, ita D. Thomas ibidem ar. 5. in corpore his verbis: " Qualiter „ autem ad dictum Auguſtini ſit reſpon- „ dendum, infra dicetur. „ Nempe ut ſupra relatum eſt ad 2. deinde ſubjungit. " Quidquid autem dicatur de igne, qui „ animas ſeparatas cruciat, de igne ta- „ men quo cruciabuntur corpora damna- „ torum poſt reſurrectionem, oportet di- „ cere quod ſit corporeus, quia cor- „ pori non poteſt convenienter adaptari „ pęna, niſi ſit corporea. Unde Gregor. „ in 4. dial. ex ipſo probat ignem in- „ ferni eſſe corporeum, quod reprobi „ poſt reſurrectionem in eum detruden- „ tur. „ Auguſtinus etiam ut habetur in littera manifeſte confitetur ignem illum quo cruciabuntur corpora, eſſe corporeum, & de hoc eſt præſens quæſtio.

Ad Damaſceni auctoritatem diſtinguo; non eſt idem ignis inferni cum noſtro; neque eodem modo materialis quantum ad cauſam, quantum ad virtutem & effectus quos in reprobis producit, concedo: quantum ad ſubſtantiam, nego. Ignis quo torquentur damnati, poteſt ſpectari dupliciter; primo quidem quantum ad cauſam, quantum ad virtutem & etiam quantum ad effectus: ſecundo, quantum ad ſubſtantiam. Primo modo conſideratus, diverſam habet cauſam, nempe juſtitiam Dei juxta illud Jer. 15. 14. *Ignis accenſus eſt in furore meo*; diverſam virtutem, quia eſt ad vindicandum Deum offenſum juxta illud Sap. 5. *Pugnabit orbis terrarum contra inſenſatos*. Habet & effectus ſaltem ex parte diverſos, quia ſecundum Patres torquet ipſas animas damnatorum, & poſt judicium torquebit & corpora, ſed non ea conſumet, ut ſemper ilaa eadem torqueat. Item ſola virtute divina conſervatur, ſola perſeverabit, noſter vero ignis & oleo & ligno aliiſque ſimilibus nutritur materiis; ſic docet ex profeſſo Div. Thomas 3. p. ſupp. q. 97. ar. 6. & ar. 5. ad primum, ubi ſic reſpondet ad objectionem.

„ *Ad* primum dicendum quod Damaſ- „ cenus non negat ſimpliciter illum „ ignem materialem eſſe, ſed quod non „ eſt materialis talis, qualis apud nos „ eſt, eo quod quibuſdam proprietatibus „ ab hoc igne diſtinguitur. Vel dicen- „ dum, quod quia ignis ille non mate- „ rialiter alterat corpora, ſed quadam „ ſpirituali actione agit in ea ad puni- „ tionem: ideo dicitur non materialis „ eſſe, non quantum ad ſubſtantiam, „ ſed quantum ad punitionis effectum in „ corporibus, & multo amplius in ani- „ mabus. „

Inſiſtes: Patres loquuntur de igne tanquam de pęna inflicta animæ pro peccatis patratis: ſed ille ignis ſic ſpectatus debet eſſe tantum metaphoricus, puta vel ſpiritualis, vel imaginarius, maxime vero quia pęna ſeu tormentum ſubjecto commenſurari neceſſe eſt, juxta illud apud Philoſophos tritum axioma, *quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*; igitur cum anima ſit ſpiritualis & non corporea, Patres divinas non intelligunt Scripturas de igne materiali. Confirmatur: peccatum formaliter ſumptum promanat modo a mente uti ſuperbiæ delictum, modo ab imaginatione, talis eſt ut plurimum lapſus carnis: ſemper vero a delectatione quam percipit in actu peccaminoſo anima, ſive delectatio ſit mere ſpiritualis, ſive partim ſpiritualis, partim corporea. Igitur pęna debet eſſe mere ſpiritualis, quandoquidem peccatum quod eſt cauſa pęnæ in voluntate acceptante ſit & conſiſtit quatenus anima peccatrix judicat male de his quæ ab imaginatione repræſentantur. Hoc ipſum videtur duntaxat exigere lex; ſcriptum eſt enim de peccatore puniendo Apoc. 18. 7. *quantum glorificavit ſe & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*. Sola glorificatio & delectatio animæ, quæ creaturam contra regulas adamavit, eſt peccatum; pęna igitur crucians utique debet eſſe ſpiritualis.

Reſpondeo negando minorem; ad primæ partis probationem dictum eſt cum Div. Thoma æquum eſſe ut anima quæ ſe corporalibus contra legem reclamantem ſubjecit ad peccandum, iiſdem ſubjiciatur ad ſupplicium: nec in hoc attenditur præciſe convenientia naturæ patientis, cum natura creaturæ torquentis, ſed voluntas Dei per ſuam regula-

gulata juſtitiam. Ad aliam partem dico cum D. Thoma 3. p. ſupp. q. 97. ar. 5. ignem non poſſe dici imaginarium, quia etiam torquet dæmones qui ſunt puri ſpiritus, ſicut & animas a corpore nunc ſeparatas, quæ quidem carent imaginatione quæ eſt ſenſus organo interiori affixus. Cæterum poſt reſurrectionem animæ iterum unitæ cum corpore ſenſus tum interiores, tum exteriores habebunt, & ideo etiam luent criminum pęnas in ſenſibus; ſicut enim corpus & ſenſus peccato inſervierunt, ita & pęna pro ſingulis partibus erit. Igitur & imaginatio cruciabit animas horrenda repræſentando, ſed ignis verus & corporeus inſerviet ad illam commovendam, unde erit quaſi ſpiritus furens cuncta ſtimulans ad pęnam atque cruciatum.

Reſpondeo ſecundo diſtinguendo eandem minorem; peccatum ſitum eſt tum in delectatione mentis, tum in gaudio quod anima percipit etiam de rebus corporalibus & venereis, & ideo a rebus corporalibus igneis luere debet pęnas, concedo; & non debet, nego. Sicut igitur, perturbato corpore, perturbatur etiam & ipſa anima, quid mirum ſi, circumfuſo igne quaſi veſtimento, ab ipſo commoveatur ad pęnam & dolorem? ſi mutato corpore per delectationem ſenſualem, immutetur anima peccatrix & quieſcat atque congaudeat in corporalibus, quidni & immutabitur ab igne corporeo ut puniatur? Immo hoc exigit juſtitia juxta illud Sap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* " Et ideo, *inquit*, D. Thomas, ad „ juſtam vindictam juſtitia voluit animas „ reproborum uſquequaque humiliari, & „ quantum ad inſtrumentum ſupplicii, „ nempe ignis cui ſubjiciuntur, & quan„ tum ad locum qui eſt ſub terra, dicen„ te Iſaia 14. „ *Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum adventus tui*. Et Greg. in 4. dial. " Quid obſtet non video, quod „ ſub terra infernus eſſe credatur. „

Urgebis. Ignis corporeus agit uniformiter in corpora quæ in ipſum projiciuntur. Sed Patres tenent contrarium de igne inferni, ſiquidem aſſerunt diverſimode illum cruciare damnatos. " Unus quidem, „ inquit Greg. in 4. dial. eſt gehennæ „ ignis, ſed non uno modo omnes cruciat „ peccatores; unuſquiſque enim quantum „ exigit culpa, tantum ſentiet de pœna. „ Igitur mens Patrum eſt quod ignis ille ſit pure metaphoricus.

Reſpondeo diſtinguendo minorem; Patres tenent ignem inferni non eodem modo agere ſicut noſter ignis, quia eſt ex ipſo virtute diverſus & ſuperior, concedo; quia alius in ſubſtantia, nego. D. Thomas ibidem ar. 5. ad 3. eximiam affert pro hoc momento rationem, dicens inſtrumentum agere virtute propria & virtute principalis agentis a quo movetur, ſic ſerra habet ſcindere ut ſic, ſed ut mota ab artifice ſcindit nobiliori modo, nempe artificioſe, & producit formam in arte facto, quod quidem ſe ſola facere non valet: ignis pariter ut ſic & ſecundum ſe ſpectatus urit corpora: ſed ut aſſumptus a juſtitia tanquam inſtrumentum, etiam agit in animas, non quidem virtute propria, ſed virtute principalis agentis a quo movetur. " Dicendum, „ *inquit*, quod ignis ille erit inſtrumen„ tum divinæ juſtitiæ punientis. Inſtru„ mentum autem non ſolum agit in vir„ tute propria, & per proprium modum, „ ſed etiam in virtute principalis agen„ tis, & ſecundum quod eſt regulatum „ ab eo. Unde quamvis ignis ſecundum „ propriam virtutem non habeat quod „ aliquos cruciet ſecundum magis & mi„ nus, ſecundum modum peccati: habet „ tamen hoc ſecundum quod ejus actio mo„ dificatur ex ordine divinæ juſtitiæ. Si„ cut etiam ignis fornacis modificatur ex „ induſtria fabri in ſua actione, ſecundum „ quod competit ad effectum artis. „

Oppones 2. Nullum corporale poteſt agere in ens ſpirituale; igitur ignis inferni cum agat in ſpiritus & in animas, non poteſt dici corporeus. Probatur antecedens: debet eſſe proportio inter agens & paſſum, maxime quia agens operari non poteſt ultra ſuam ſphæram: ſic oculus corporeus non poteſt videre ſpiritum: ſed nulla eſt proportio inter corporeum & ens ſpirituale, inter animam & ignem elementarem: igitur ignis corporeus non poteſt agere in animam damnatorum.

Reſpondeo diſtinguendo; nullum corporeum poteſt agere in ens ſpirituale ut cauſa principalis, concedo: ut cauſa inſtrumentalis, ſubdiſtinguo; non poteſt

agere virtute propria & ſola, concedo; virtute propria ſed elevata & mota per agens principale, nego. Unde, nego conſequentiam. Sicut igitur aqua licet corporea elevata tamen, tangendo corpus abluit animam: ita pariter ignis inferni elevatus virtute divina cruciat animas, ſiquidem aſſumitur ad hoc ut inſtrumentum juſtitiæ ulciſcentis jus divinum a peccatoribus læſum. Ad probationem diſtinguo, debet eſſe proportio habitudinis inter agens & paſſum, concedo: entitativa, ſubdiſtinguo, ſi operetur ſecundum conatum virtutis propriæ tantum, concedo: ſi operetur inſuper virtute aliena & ſuperiori elevatum, nego. Proportio duplex, alia entitativa, habitudinis altera: prima conſiſtit in commenſuratione duorum ſecundum naturam & proprietates: ſic Petrus & Paulus habent eandem naturam humanam & ſunt ejuſdem ordinis, ſcilicet naturalis. Secunda vero poſita eſt in ordine & quadam relatione unius ad aliud a quo poteſt recipere aliquid. Inter ignem & animam non invenitur prima proportio, bene tamen ſecunda, maxime quia ignis agit ut motus a Deo cui omnia ſubjiciuntur; quotieſcumque enim agitur de operatione inſtrumenti, effectus magis attenditur ſecundum efficaciam & vim agentis principalis quam ſecundum motum inſtrumenti cui non aſſimilatur effectus. Aliter poteſt diſtingui argumentum: nulla eſt proportio in igne cum anima ratione potentiæ connaturalis, concedo; ignis enim eſt corporeus; anima vero ſpiritus: ratione potentiæ obedientialis, nego. Potentia obedientialis eſt in ſe ignis ut ſubditus operationi divinæ cui omnia obediunt, unde connotat ipſam virtutem omnipotentem Dei quatenus ſibi cuncta ſubjicit: ſic igitur ignis habet proportionem ſufficientem ad torquendas animas, quia poteſt ad hoc moveri virtute divina quæ tangit omnia.

Ad exemplum oculi nego paritatem: ratio diſcriminis ea eſt, ſi oculus videret Deum, foret cauſa principalis viſionis, cum enim viſio ſit actus vitalis, procederet ab ipſo ut a cauſa principali, quod fieri non poteſt, quomodo enim actus corporeus poſſet commenſurari cum objecto infinite ſpirituali qualis eſt Deus? at vero ignis non eſt cauſa principalis dolori animæ, ſed juſtitia divina elevans ignem ad torquendam reprobi animam: unde non eſt par ratio.

Perſiſtes: Ignis eſt cauſa principalis crucians animam damnati; ergo nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum: 1. ſolus operatur, nec eſt aliud agens: 2. Licet operetur ut elevatus, non impedit quin ſit cauſa principalis, ſicut licet intellectus beatorum elevetur per lumen gloriæ ad videndum Deum, attamen eſt cauſa principalis viſionis. 3. Non poteſt dici purum inſtrumentum, quia non aſſumitur ut aqua in baptiſmo ad effectum ſupernaturalem producendum, qui quidem effectus excedit omnimode virtutem corporalem & naturalem: ſed aſſumitur ad agendum in animam quæ eſt ordinis naturalis, ſimiliter & ad effectum etiam ordinis naturalis operandum, nempe ad torquendum ſpiritum. Cæterum non dicitur cauſa ſupernaturalis: cum igitur in propria maneat virtute, eſt cauſa dumtaxat naturalis: & cum corporale non operetur in pure ſpirituale, ſequitur ignem inferni non poſſe per ſe torquere animas, ſed ſolum metaphorice.

Reſpondeo 1. Corpus hic in terris animæ conjunctum ipſam cruciare, cum inordinatos motus habet, atque violenter ſe gerit. Sicut qui manu ſeipſum diſcerpit, dolorem & in corpore, & per corpus in anima cauſat, quia propter unionem anima recipit a corpore impreſſiones modo gaudii & voluptatis, ex delectatione carnis, modo etiam doloris & cruciatus, ex dolore & commotione corporis: cum igitur anima damnata unita ſit & conjuncta cum igne quo velut amictu circumfunditur, non dubium eſt quin ab ipſo poſſit commoveri ad dolorem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, ignis eſt ſecundum quid cauſa principalis crucians animas damnatorum, concedo: ſimpliciter, nego. Eſt cauſa quodammodo principalis, quatenus agit & operatur commovendo inſolite & violenter animam, ſed non proprie & ſimpliciter, tum quia non agit per contactum quantitativum qui eſt modus connaturalis agendi corporum: tum quia agit ut elevatus & prævie motus. Quia vero non agit ſecundum conatum & modum naturalem,

non

non poteſt dici cauſa principalis, ſicut intellectus dicitur cauſa principalis viſionis; quamvis enim eam ut lumine gloriæ perfuſus, producat, ipſa vitaliter ab eo procedit: immo eſt potentia ſpiritualis. Unde eo ipſo quo elevatur, attingit ut cauſa principalis objectum, & ſic patet ſolutio ad ſecundum. Ad tertium utique patet ex dictis ignem eſſe in aliquo ſenſu cauſam principalem commotionis animæ. Porro licet operatio ignis ſecundum ſe ſit naturalis, non tamen quoad modum, quia niſi elevaretur virtute divina, ipſam animam torquere haudquaquam poſſet.

Rurſus inſtabis. Non poteſt dici quomodo ignis corporeus torqueat animas, immo hoc ipſum penitus implicat: igitur non poteſt elevari ad hunc effectum: nullum quippe inſtrumentum elevatur ad id quod implicat contradictionem. Probatur antecedens. Si elevaretur ignis ad cruciandas animas, hoc fieret quia animæ vel ab igne immutarentur per alterationem: vel recipiendo ſpecies & ſimilitudines, vel etiam patiendo contraria: atqui nullo ex his modis animæ ſeparatæ ab igne pati queunt: non quidem primo modo, quia anima eſt incorruptibilis: non utique ſecundo, quia ſpecies acceptæ perficiunt animam in cognitione, & augent ſcientiam: neque tertio, quia anima ſeparata caret organis & ſenſibus, unde non habet contrarium. Igitur nullo modo.

Reſpondeo. Animam cruciari ab igne per alligationem. Igitur ipſi alligatur quaſi carceri, & inſtrumento ſupra modum ferienti, hinc mœror, hinc doloris impreſſiones acerbiſſimæ, hinc animæ commotio atque turbatio, hinc cogitationes de ſummo bono præ nimia levitate deperdito, & alia multa doloroſa quæ nec dici, nec comprehendi poſſunt. Peccato prorſus commenſuratur dolor. Dereliquit Dominum reprobus, æquum eſt ut privetur Deo & vinculis ac compedibus igneis detineatur in inferioribus terræ partibus, & ſic ignis cauſat Dei privationem quæ eſt omnium pœnarum maxima. Se convertit reprobus ad creaturas, ignis eas omnes accendit & ſtimulat contra illum, unde omnes omnino & ſine requie cauſant dolores. Ita D. Thomas 4. contra Gen. ar. 90. ubi ſic reſpondet ad argumentum. "Patiuntur igitur ab igne corporeo ſubſtantiæ
„ incorporeæ per modum alligationis cu-
„ juſdam. Poſſunt enim alligari ſpiri-
„ tus corporibus vel per modum formæ
„ ſicut anima corpori humano alliga-
„ tur, ut det ei vitam, vel etiam
„ abſque eo quod ſit ejus forma, ſicut
„ Necromantici virtute dæmonum ſpi-
„ ritus alligant imaginibus, aut hujuſ-
„ modi rebus. Multo igitur magis virtu-
„ te divina ſpiritus damnandi igni corpo-
„ reo alligari poſſunt, & hoc ipſum eſt
„ eis in afflictionem, quod ſciunt rebus
„ infimis alligatos in pœnam. „

Auguſtinus l. 21. de civ. c. 10. n. 1. ſic reſpondet ad hanc quam ſibi proponit quæſtionem. "Hic, *inquit*, occurrit quæ-
„ rere ſi non erit ignis incorporalis ſicut
„ eſt animi dolor, ſed corporalis tactu
„ noxius . . . Cur enim non dicamus,
„ quamvis miris, tamen veris modis ſpi-
„ ritus incorporeos poſſe pœna corporalis
„ ignis affligi, ſi ſpiritus hominum . . .
„ Et nunc potuerunt includi corporali-
„ bus membris, & tunc poterunt cor-
„ porum ſuorum vinculis inſolubiliter al-
„ ligari. Adhærebunt ergo ſi eis nulla
„ ſunt corpora, ſpiritus dæmonum, im-
„ mo ſpiritus dæmones licet incorporei,
„ corporeis ignibus cruciandi, non ut
„ ignes ipſi quibus adhærebunt eorum jun-
„ ctura inſpirentur & animalia fiant quæ
„ conſtent ſpiritu & corpore, ſed ut di-
„ xi miris & ineffabilibus modis adhæ-
„ rendo, accipientes ex ignibus pœnam
„ non dantes ignibus vitam. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ignis inferni realis & corporalis eſt.

Primo. Scriptura Sacra de eo tanquam de vero & proprie dicto igne loquitur, juxta illud Job. 19. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium*. Rurſus Luc. *Ite maledicti in ignem æternum*.

Secundo. Gregorius l. 4. dial. c. 29. ait: *Ignem gehennæ corporeum eſſe non ambigo*. Sic docet D. Thomas 3. p. ſuppl. q. 97. ar. 5.

Tertio. Ignis ille non eſt fictitius, agit enim realiter; & hoc ſic eſſe nullo modo implicat. Etvero, ſi aqua tametſi corporalis in baptiſmate operetur &

operando mundet realiter animam pueri a peccati originalis labe; quidni & in eadem realiter operabitur ignis ad illam pro peccatis puniendam?

SYNOPSIS OBJECTIONUM ET SOLUTIONUM.

Primo quidem, non eodem ſenſu accipiendus eſt ignis gehennalis quo accipiuntur pro reprobis lacrymæ, epulæ vero pro Beatis, non enim anima utpote purus ſpiritus effundit lacrymas, & ſumit cibum, unde hæc & ſimilia de ea metaphorice dicuntur, videlicet ad exprimendum vel ſummum ex viſione Dei gaudium, vel ſummum ex ejuſdem privatione dolorem: aſt non eſt inconveniens ignem realem in animas reproborum agere, maxime cum hoc ſe teneat ex parte omnipotentiæ Dei ſuum jus juſta ultione defendentis.

Secundo. Non diffiteor aliquos Patres illum ignem vocare ſpiritualem, ſed hoc intelligi debet, vel objective quatenus torquet ſpiritus, vel quantum ad modum, in eo ſcilicet ſenſu, quod miris, attamen veris modis cruciet animas.

Tertio. Neque etiam negamus, id quod eſt corporale non poſſe agere tanquam cauſam principalem & virtute innata in ſpiritum: ſed contendimus poſſe agere ut cauſam inſtrumentalem motam vi & energia voluntatis Dei omnipotentis.

SECTIO TERTIA.

Utrum animæ reproborum ſtatim poſt ſeparationem a corpore pœnis afficiantur æternis?

CONCLUSIO.

Statim afficiuntur.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo. *Ex Scriptura Sacra.*

JOB. 21. habetur de malis: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*. In puncto, ideſt in brevi, illico & ſtatim poſt mortem. Igitur animæ reproborum ſtatim poſt ſeparationem a corpore conſequuntur pœnam peccatis ſuis juſte debitam, nam & Num. 16. 33. legitur Core, Dathan & Abiron deſcendiſſe in infernum viventes; & in Evangelio dives reprobus & damnatus Luc. 16. clamat: *Crucior in hac flamma*, quod quidem de inferno intelligi debet, ut explicant verba antecedentia, *Mortuus eſt dives & ſepultus eſt in inferno*.

Secundo. Ex Concilio Florentino, in quo res ſic definita legitur: ait Collat. 22. p. 454. Typo. Reg. " Illorum autem animas „ qui in mortali actuali peccato, vel ſolo „ originali decedunt, mox in infernum „ deſcendere, pœnis tamen diſparibus pu„ niendas. „ Ergo, &c.

Tertio. Ex Patrum auctoritate qua probavimus in Tractatu de viſione, Juſtorum animas ſtatim poſt ſolutionem a corpore conſequi præmium, ſi ſufficienter a peccatis purgatæ e vita præſenti diſceſſerint: ſed eadem eſt lex contrariorum in hoc momento, maxime cum ad eandem ſpectet juſtitiam regulare præmia pro bonis, pœnas vero pro malis & improbis: igitur ſecundum doctrinam Patrum, reprobi pœnis afficiuntur æternis ut primum migrant e vita. Ita Interpretes explicant loca Scripturæ mox laudata, in primis D. Thomas Comment. in Job & in Lucam ſed maxime & ex profeſſo l. 4. contra Gent. c. 91.

Quarto. Ex rationibus Theologicis quas affert Angelicus Doctor in iſto l. nempe 4. contra Gent. 9. c. 91.

Prima ſic exponitur; nulla eſt ratio dilationis pœnarum, igitur animæ reproborum ſtatim poſt ſeparationem a corpore conſequuntur pœnam. Probatur antecedens: Primo quidem, quia animæ ſunt capaces pœnæ; enimvero ſunt capaces præmii & viſionis beatificæ, quidni forent & ſupplicii? Secundo, quia de facto averſæ ab ultimo fine, quippe quæ in peccato pertinaces remanſerint, & per ipſum peccati effectum Dei privatione afficiantur. Unde ſic concludit D. Thomas: " Statim igitur „ cum anima ſeparatur a corpore, præ„ mium vel pœnam recipit pro his quæ „ in corpore geſſit.

Secun-

Secunda: Vita præſens datur ad merendum vel demerendum juxta illud Job. 7. *Militia eſt vita hominis ſuper terram*. Igitur, inquit D. Thomas ibidem n. 2. " poſt ſtatum militiæ & laborem mer-„ cenarii, ſtatim debetur præmium vel „ pœna bene vel male certantibus, un-„ de & Levit. 19. dicitur: *Non morabitur opus mercenarii tui apud te uſque mane*. " Dominus etiam dicit Joel ult. *cito velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum*. " Statim igitur poſt mortem „ animæ vel præmium conſequuntur, vel „ pœnam. „

Tertia. Non debet expectari ultimus judicii dies, non reſurrectio utique ad puniendam reprobi animam: igitur cito citius poſt ſeparationem a corpore criminum ſuorum juſtiſſimas luit in inferno pęnas. Probatur antecedens; anima principalis fuit cauſa peccatorum a reprobo commiſſorum, in quantum & voluntaria axtitere; igitur illam ulla abſque mora puniri æquum, immo & juſtiſſimum eſt. Eodem prorſus modo concludit ibidem Angelicus Doctor n. 3. " Nulla igitur, *inquit*, ratio eſt quare in „ punitione vel præmiatione animarum „ expectetur reſumptio corporum? quin „ magis conveniens videtur, ut animæ „ in quibus per prius fuit culpa & me-„ ritum, prius etiam puniantur vel præ-„ mientur. „

Quarta. Ordo Providentiæ poſtulat ut creaturæ habeant in termino omnem perfectionem quam exigunt, & ipſa priventur ſi impedimentum poſuerunt: ſed ſumma creaturæ rationalis perfectio eſt poſſeſſio Dei, eſt gaudium & exultatio, eſt imperium & dominatio ſuper creaturas inferiores, quæ inſerviunt Sanctorum gloriæ: his vero omnibus privari meruerunt impie viventes; igitur ſtatim poſt obitum iſti conſequuntur pęnam: damni quidem, quatenus ſine Deo ſunt. Senſus vero, quia juſtum eſt ut hi qui creaturis uſi ſunt ad peccandum, ab eiſdem crucientur & torqueantur. Iſta ratio eſt etiam D. Thomæ ibidem n. 4. " Eadem, *inquit*, Dei Providentia creatu-„ ris rationabilibus præmia debentur & „ pęna, qua rebus naturalibus perfectio-„ nes eis debitæ adhibentur. Sic eſt au-„ tem in rebus naturalibus, quod u-„ numquodque ſtatim recipit perfectionem „ cujus eſt capax, niſi ſit impedimen-„ tum. „

Quinta. Dei opera perfecta ſunt: ſed iſta perfectio exigit ut animæ malorum ſtatim poſt mortem conſequantur pęnam peccatis debitam. Probatur iſta minor; primo quia ſi Deus ex bonitate differret pęnas, hoc foret facilius peccandi quaſi incentivum; ſecundo, quia ex dilatione, impii ſibi ſuaderent pęnas quas comminatur juſtitia, eſſe vanas & pure imaginarias. Cæterum ſanctitas divina exigit cito propellere contrarium: igitur & peccatores: igitur & animas impiorum eis infligendo pęnas quas ipſæ ſibi peccando theſaurizaverunt.

Diluuntur Objectiones.

Objicies 1. Videtur quod animæ ſeparatæ reproborum nonniſi poſt judicium univerſale igne infernali cruciandæ ſint: igitur contrarium abſque ſufficienti fundamento aſſeritur. Probatur antecedens; Eodem prope modo ratiocinandum eſt de animabus reproborum hominum ſicut de dæmonibus: ſed dæmonum pęnæ ad ultimum uſque Dei judicium reſervantur: quod quidem probatur multipliciter, 1. quidam dæmones e corporibus energumenorum imperio Chriſti compulſi clamabant, ut refertur Matth. 8. 29. *Quid nobis & tibi, Jeſu Fili Dei? veniſti huc torquere nos ante tempus*. 2. Apoc. 18. legitur quod tunc temporis, ſcilicet judicii univerſalis Satan recludetur in carcere, ne amplius regnet in mundo, & diutius ſeducat Gentes. 3. iſti ſpiritus nequam non ſunt in inferno, ſed potius in aere & ſuper terram ad exercendam hominum virtutem, hinc ab Apoſtolo Epheſ. 6. 26. nominantur mundi rectores, & Tobiæ 8. 3. legitur ſanctum Angelum Raphaelem alligaſſe in deſerto Ægyptii dæmonem Aſmodæum, ne in poſterum alicui nocere tentaret. Ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem nego minorem: enimvero de omnibus omnino dæmonibus dicitur Apocal. 2. 8. *Neque locus inventus eſt eorum amplius in cælo*. Igitur in profundum tartari cito demerſus eſt Lucifer cum ſuis. Ad primam allatam probationem dico

dico Chriſtum fortius alligaſſe ſuo adventu, ſuoque imperio poteſtatem dæmonum, ne ita violenter ſicut prius imperarent in mundo, & cum in fine ſæculorum, in uno inferorum loco recludentur ne amplius ſeducant Gentes, non mirum ſi propulſi e corpore energumenorum exclamaverint, Chriſtum ſic alloquendo : *Quid nobis & tibi Jeſu Fili Dei ! veniſti huc torquere nos ante tempus ?* Jam cruciabantur pœna damni & ignis, ſed & inſuper ejecti e corpore in quo dominabantur, de novo cruciati ſunt, nempe quantum ad poteſtatis alligationem. Et ſic patet ſolutio ad ſecundum. Ad tertium, dico ignem ubique torquere dæmones, ſed fortius per Dei privationem exagitantur. Sicut igitur teſte Matthæo 18. 10. *Angeli eorum in cælis*, ſcilicet puerorum cuſtodes, *ſemper vident faciem Patris*; ita a contrario dæmones terram, Deo permittente, ad exercitationem hominum perambulantes, ſemper Deo privantur, ſemper utique damnantur. Eandem etiam adhibemus reſponſionem ad exemplum dæmonis Aſmodæi, cujus nocendi poteſtatem compreſſit quidem S. Raphael, ſed non a pœna juſtæ damnationis illum ſolvit.

Oppones 2. Juſti non cito donantur beatitudine poſt mortem; igitur nec reprobi pœna. Probatur antecedens. 1. quia pro eis orat Eccleſia. 2. quia orat & orabit uſque ad conſummationem ſæculi indiſcriminatim pro omnibus defunctis.

Reſpondeo negando antecedens, ad primam probationem, diſtinguo: Orat Eccleſia pro defunctis in Purgatorio divinæ juſtitiæ ſatisfacientibus ut educantur in refrigerium, concedo; quia vero multorum ignorat liberationem, ideo ad cautelam & præ aſſueta charitate orabit ſemper pro eis: orat pro aliis qui migrant e vita ab omni tum culpæ, tum pœnæ reatu mundi, nego antecedens & paritatem; retardatur quidem præmium pro juſtis morientibus ſi aliquid ſuperſit luendum pro peccatis juxta illud 1. Cor. 3. *Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. Scriptum eſt enim; *Nihil inquinatum intrat in ſanctam civitatem*, Iſa. 53. *Non tranſibit per eam impollutus*. Sed nulla eſt remoræ ratio pro pœnis reproborum, unde Propheta dicit Pſal. 9. 18. *Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviſcuntur Deum*.

Inſtabis: Si juſti ſufficienter mundi ab omni labe ſtatim poſt mortem conſequerentur præmium, maxime propter illud Chriſti oraculum ad pium & pœnitentem latronem: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, Luc. 23. 43. Sed hæc ratio nulla eſt, namque Paradiſus, locus quidem terrenus eſſe videtur, ex hoc quod dicitur Gen. 2. *plantaverat Dominus Deus Paradiſum voluptatis, in quo poſuit hominem quem formaverat*: igitur Paradiſus dicit tantum aliquam in terra remunerationem percipiendam. Jam vero ſi Juſtis cito poſt mortem non retribuatur præmium, nec utique pęna retribuetur malis.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem nego paritatem. Siquidem ex Scriptura Gen. 2. Paradiſus in primo vocationis exordio formatus, erat terreſtris, ut ipſa verba indicant: *Plantaverat Dominus Deus Paradiſum voluptatis*, ideſt, diverſis conſitum arboribus quæ locum amęnitatis undequaque florentem conſtituebant. Sed in Evangelio Paradiſus ſumitur pro gloria, quandoquidem eumdem promittit Paradiſum Chriſtus quem ipſe cito poſſidere debebat, certum eſt autem cito gloria fuiſſe donatum: igitur & donatum ipſum latronem. Hoc ipſum innuit Apoſtolus dicens 2. Cor. 4. „ *Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus* „ *noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod* „ *ædificationem ex Deo habemus domum non* „ *manu factam, ſed æternam in cælis*. „ Per quod, inquit D. Thomas 4. contra Gent. c. 91. " manifeſte dat intellige- „ re, quod diſſoluto corpore anima ad „ æternam & cæleſtem manſionem per- „ ducitur, quæ nihil aliud eſt quam „ fruitio divinitatis, ſicut Angeli fru- „ untur in cœlis . . . Hoc autem idem „ oſtendunt & verba ejuſdem Apoſtoli „ Philipp. dicentis, *deſiderium habens* „ *diſſolvi, & cum Chriſto eſſe*. „ Cæterum, omnibus penſatis, conſtat legem velle ut cito puniantur poſt mortem reprobi, ne ex dilatione vindictæ, exardeſcant in dies peccata. Alias objectiones fuſe & retulimus, & ſolvimus tractando de Sanctorum beatitudine contra Millenarios.

Iterum inſtabis. D. Thomas modo lauda-

datus probat Paradiſum a Chriſto in cruce pendente promiſſum intelligi debere de gloria cito citius retribuenda, quia inquit 2. Cor. 4. legitur, *momentaneum & leve tribulationis noſtræ . . . æternum gloriæ pondus operatur*, quod quidem oraculum de retributione finali mox & ulla abſque mora danda intelligitur, quandoquidem ait S. Doctor *l.* 4. *contr. gent. c.* 91. Apoſtolus ſubjunxit capitulo ſequenti, *ſcimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, ſed æternam in cœlis*. Per quod manifeſte dat intelligere, quod diſſoluto corpore, anima ad æternam & cęleſtem manſionem perducitur, quæ nihil aliud eſt quam fruitio divinitatis ſicut Angeli fruuntur in cęlis. Sed hæc ratio nulla eſt, Apoſtolus quippe non dixit quod ſtatim, diſſoluto corpore, domum æternam habeamus in cęlis in re, ſed ſolum in ſpe. Ergo, &c.

Reſpondeo negando minorem. Etvero etiam hic in terris quandiu peregrinamur a Domino habemus gloriam in ſpe; profecto animæ Sanctorum juxta mentem Apoſtoli aliquid plus habere debent: igitur eſt contra D. Pauli mentem gloriam animarum ab omni reatu tum culpæ, tum pęnæ mundarum ad finem uſque ſæculorum differre. Solutio eſt D. Thomæ ibidem, ubi hanc dirimit controverſiam his verbis. " Si quis, *inquit*, „ contradicere velit, dicens Apoſtolum „ non dixiſſe, quod ſtatim, diſſoluto „ corpore, domum æternam habeamus „ in cęlis in re, ſed ſolum in ſpe, „ tandem habituri in re, manifeſte hoc „ eſt contra intentionem Apoſtoli, quia „ etiam dum hic vivimus, habituri ſumus cęleſtem manſionem ſecundum „ prædeſtinationem divinam, & jam „ eam habemus in ſpe, ſecundum illud Rom. 8. Spe enim ſalvi facti ſumus. Fruſtra igitur addidit, ſi terrena domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur. Sufeciſſet enim dicere, „ ſcimus quod ædificationem habemus „ ex Deo, &c. Rurſus expreſſius hoc „ apparet ex eo quod ſubditur: ſcientes quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino, per „ fidem enim ambulamus, & non per „ ſpeciem. Audemus autem, & bonam „ voluntatem habemus magis peregrinari „ a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum. Fruſtra autem vellemus peregrinari, a corpore ſcilicet ſeparari, „ niſi ſtatim eſſemus præſentes ad Dominum, non autem ſumus præſentes „ niſi quando videmus per ſpeciem. „ Quamdiu enim ambulamus per fidem „ & non per ſpeciem, peregrinamur a „ Domino, ut ibidem dicitur. Statim „ igitur cum anima ſancta a corpore ſeparatur, Deum per ſpeciem videt, „ quod eſt ultima beatitudo, ut in tertio oſtenſum eſt. Hoc autem idem „ oſtendunt & verba ejuſdem Apoſtoli „ Philipp. 1. dicentis: Deſiderium habens „ diſſolvi, & cum Chriſto eſſe. Chriſtus „ autem in cęlis eſt: ſperabat igitur „ Apoſtolus ſtatim poſt corporis diſſolutionem ſe perventurum ad cęlum. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Animæ reproborum ut primum a corpore ſolutæ ſunt, abſque mora luunt in inferno pœnas peccatis debitas.

Primo. S. Job hoc indigitat: namque c. 21. de reprobis ait: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt*. In puncto, hoc eſt in brevi, abſque mora, & cito citius.

Secundo. Idem ex profeſſo docet D. Thomas 4. contra Gentes c. 91. quod & probari poteſt exemplo divitis qui teſte ipſo Chriſto conclamat: *Crucior in hac flamma*.

Tertio. Ratio ſuffragatur, eadem quippe eſt lex pro contrariis, nemo autem non novit præmia a juſto judice pro laboribus abſque mora conferri: igitur & pęnas, maxime vero quia anima reprobi ut primum ſoluta eſt a corpore, manet in malo confirmata. Porro & bonitas & ſanctitas Dei ſimul cum juſtitia contrarium a ſe propellere poſtulant. Reprobus ipſo facto in mortis momento ſtupendo a regno Dei irrevocabiliter excluditur. Igitur ulla abſque mora quantum glorificatus eſt, & in deliciis fuit, tantum datur illi tormentum.

SYNOPSIS RESPONSIONUM

AD OBJECTIONES.

Primo. Fruſtra quidam dicunt & docent dæmones non eſſe in inferno, verum potius in aere, unde & aereas poteſtates in ſacris paginis nonnumquam vocari: Nam ſicut Angeli ſancti ad cuſtodiam noſtram in terras miſſi ſemper vident faciem Patris qui in cœlis eſt, ita a contrario dæmones ubique torquentur; ubique Deo Optimo Maximo privantur, ubique ignis & ſpiritus procellarum eſt pars calicis eorum.

Secundo. Neque dicas Eccleſiam orare pro reprobis, eſto, fundat preces, ſed ignorat utrum tales, vel tales ſint reprobi; quod ſi ſciret, ſicut non orat pro diabolis, ita, inquit S. Auguſtinus, nec oraret pro eis.

Tertio. Neque nos etiam movet quod multi inter Patres gloriam animæ Sanctorum uſque ad judicium univerſale differri & crediderint, & docuerint; igitur & conſequenter pœnas atque ſupplicia. Enimvero jam oſtenſum eſt ſupra, gloriam animæ aut ſufficienter emendatæ, aut cui nihil purgandum ineſt, non differri. Sed dato & non conceſſo animas Sanctorum aliquam pati in præmio dilationem, non ſic de pœnis ratiocinandum foret, quandoquidem reprobus moritur a Deo prorſus adverſus, adeoque ſummo bono in æternum privatus, immo & Deo contrarius. Igitur Deus eum a ſe tum pęnis, tum cruciatibus propellere debet.

ARTICULUS QUARTUS ET ULTIMUS.

Utrum pœnæ damnatorum ſint æternæ?

DIVINÆ Majeſtatis indignum eſſe æternam pro peccatis ut plurimum momentaneis pęnam imponere propugnarunt non modo veteres, ſed & recentiores hæretici, maxime Sociniani. Idem cenſuit Origenes de pęnis dæmonum, ut refert S. Auguſtinus l. 21. de Civ. Dei c. 17. contra quos omnes ſit

CONCLUSIO.

Pœnæ damnatorum ſunt æternæ, & eſt de fide.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex veteri Teſtamento*.

Primum argumentum eruitur ex libro Job c. 20. in quo ſic loquitur ſanctus ille vir: *Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum: antequam vadam, & non revertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine: terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Mentionem ibi de inferno fieri nullus eſt ambigendi locus, quippe qui ſit ibi, ipſo teſtante Chriſto, terra referta tenebris exterioribus, terra tantæ miſeriæ, ut ne quidem aquæ guttam ad ſitim ſupra modum ardentem ſublevandam dives purpuratus obtinere poſſit: terra profecto ubi umbra mortis, ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Atqui horror ſempiternus accreſcens ex tenebris, ex umbra mortis partus, horhor ſempiternus ex univerſa omnium rerum confuſione productus atque nutritus; pœna non dicam acutiſſima ſolum, ſed omnium potius aggregatio pœnarum eſt: igitur pęnæ damnatorum ſunt æternæ.

Secundum argumentum deſumitur ex libris tum Pſalmorum, tum Sapientialium. David in Pſalmo 48. animam Juſti vel inopia, vel cæteris vitæ miſeriis fractam conſolatur dicens, bona diligentibus Deum præparata eſſe, mala vero æterna pro retributione peccatorum diſpoſita. *Ne timueris*, inquit, *cum dives factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus ejus. Quoniam cum interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria ejus; quia anima ejus in vita ipſius benedicetur: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Introibit uſque in progenies Patrum ſuorum: & uſque in æternum non videbit lumen.*

His egregie concinunt duo oracula libri Sapientiæ. Primum quidem habetur c. 4. ubi rex Salomon Spiritu Dei ductus & in-

& inſpiratus de pœnis reproborum ſic loquitur : *Illos autem Dominus irridebit, & erunt poſt hac decidentes ſine bonore & in contumelia inter mortuos in perpetuum.* Alterum vero legitur capite ſequenti , iiſque verbis concipitur & exprimitur : *Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum , & cogitatio illorum apud Altiſſimum. Ideo accipient regnum decoris & diadema ſpeciei de manu Domini : quoniam dextera ſua teget eos : & brachio ſancto ſuo defendet illos ... acuet autem duram iram in lanceam , & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos . Ibunt directe emiſſiones fulgurum , & tanquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient.*

Ex his omnibus ſequitur iſtud ratiocinium : Qui in æternum non videbunt lumen, qui inter mortuos erunt in perpetuum, profecto æternas pro peccatis luent pœnas : atqui ex Scripturis ſanctis reprobi in æternum non videbunt lumen , quinimmo & inter mortuos erunt in perpetuum : igitur pœnis afficientur æternis. Quod & innuit in ſecundo loco ſapiens ubi Juſtorum præmium dicit æternum , & conſequenter malorum ſupplicium prorſus perpetuum eſſe debet, quandoquidem loquitur de pœnis per oppoſitionem ad præmia: ergo ſi præmia æterna ſunt , a pari ſimiliter & ſupplicia , eandem quippe eſſe oppoſitorum legem , vulgare fert adagium.

Tertium pro æternitate pænarum argumentum nobis exhibet nobilis Iſaias , non in uno aut altero, ſed in multiplici loco , in quibus quidem locis , multis præmiſſis de genere & qualitate ſuppliciorum , poſtea , Deo ipſo dictante , ſententiam ſtatuit & pronuntiat eam eſſe æternam . c. 5. *Propterea*, inquit , *dilatavit infernus animam ſuam , & aperuit os ſuum abſque ullo termino : & deſcendent fortes ejus, & populus ejus , & ſublimes glorioſique ejus ad eum. Et incurvabitur homo , & humiliabitur vir, & oculi ſublimium deprimentur ... væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem ...... Propter hoc ſicut devorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit : ſic radix eorum quaſi favilla erit, & germen eorum ut pulvis aſcendet.* Et c. 13. *Ululate , quia prope eſt dies Domini ; quaſi vaſtitas a Domino veniet , propter hoc omnes manus diſſolventur, & omne cor hominis contabeſcet , & conteretur. Torſiones & dolores tenebunt, quaſi parturiens dolebunt* . Poſt varias deſcriptiones pœnarum pro impiis ſic concludit Propheta c. 33. eoſque verſu 14. ſic alloquitur : *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante ? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?*

Proſequitur Iſaias , & c. 34. ait : *Accedite gentes, & audite , & populi attendite . . . quia indignatio Domini , annus retributionum , & judicii Sion , & convertentur torrentes ejus in picem , & humus ejus in ſulphur : Et erit terra ejus in picem ardentem. Nocte & die non extinguetur, in ſempiternum aſcendet fumus ejus : a generatione in generationem deſolabitur , in ſæcula ſæculorum non erit tranſiens per eam . . Requirite diligenter in libro Domini, & legite : unum ex eis non defuit, alter alterum non quæſivit : quia quod ex ore meo procedit , illa mandavit , & ſpiritus ejus ipſe congregavit ea , & ipſe miſit ſortem*. Denique c. 66. 24. hanc profert contra reprobos terribilem ſententiam ipſe Deus : *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati ſunt in me : vermis eorum non morietur , & ignis eorum non extinguetur.*

Propheta pęnas Judaici populi prævaricantis tanquam reproborum afflictionis figuras exhibet. c. 5. eadem delineat ſupplicia ſub figura malorum Babylonis inflicta Medis in direptionem. Capite vero 33. nova mala & ejectionem Sennacherib loquitur; poſtea ad reprobos ſuum convertit ſermonem, dicens : *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante ? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Capite 66. ſubdit : *Neque vermis eorum non morietur , neque ignis extinguetur* : igitur pęnæ damnatorum ſunt æternæ : alias & vermis eorum tandem aliquando moreretur, ignis extingueretur , finem acciperet vaſtitas , ardores nullo modo forent ſempiterni .

Ex Novo Teſtamento.

Primo. Pęna æterna illa cenſetur, quæ exprimitur per ignem modo inextinguibilem, modo etiam æternum : ſed Deus puniet peccatores obduratos & in malo pertinaces igne tum inextinguibili, tum etiam æterno . Et probatur , Matth. 3. 12.

3. 12. Joannes Baptiſta ſic loquitur: *Congregabit triticum ſuum in borreum, paleas autem comburet igni inextinguibili*. Joannes per paleas intelligit reprobos. Capite vero 25. & 4. Chriſtus hoc ipſum declarat: *Tunc*, inquit, *dicet & his qui a ſiniſtris erunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus*. Eandem ſententiam terribilem confirmat Dominus Jeſus Marci 9. 44. his verbis: *Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa illum: Bonum eſt tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Igitur pœnæ damnatorum ſunt æternæ.

Secundo. Illa pœna eſt vere & ſimpliciter æterna, quæ talis eſt nedum quoad cruciatus tum interiores & exteriores, verum etiam & quoad locum in quo miſeri recluduntur reprobi: atqui pœna damnatorum eſt æterna, non ſolum quoad afflictiones animi & cruciatus, tum interiores, tum exteriores, ſed & quoad locum infernalem; nam, teſtante beato Luca, ſupra modum crucientur reprobi: crucientur & abſque refrigerio, ulla abſque relaxatione, quinimmo, ex hoc horrendo carcere aut egredi, aut liberari nulla affulget eis ſpes. Sic enim habetur c. 16. de ſuperbo quondam divite: *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno. Elevans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus; & ipſe clamans, dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt: ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare*. Si reprobi non poſſunt ad alium tranſmeare locum, ſequitur profecto in æternum eſſe cruciandos. Igitur pœnæ damnatorum ſunt ſimpliciter æternæ.

Tertio. Beatus Paulus ſtat pro illo dogmate, eſtque ſancti Evangelii fideliſſimus interpres, alloquens enim peccatorem obduratum, Rom. 11. ait: *Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ejus: iis quidem, qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio*. Sed quæ ira? ſed quæ indignatio? profecto æterna, quandoquidem Paulus loquitur de juſtitia quæ reddit unicuique quod ſuum eſt, juſtis quidem vitam æternam: igitur & reprobis ſimiliter pœnam, eadem quippe menſura eis remetietur: hoc ipſum annotat & aſſerit idem Apoſtolus 1. Cor. 6. *An neſcitis*, inquit, *quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt?* Quibus quidem ſententiis iſta B. Judæ v. 13. affinis videtur cum de impœnitentibus ſermonem faciens, ait: *Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia: quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum*. Ergo, &c.

Quarto. Ultimus inter Scriptores Canonicos venit in teſtimonium, ſcilicet B. Joannes Apoſtolus, qui in Apocalypſi non ſemel delineat tetra inferni tormenta, quibus quidem exquiſite torquentur reprobi; ſed quos & in æternum cruciandos eſſe aſſerit. C. 6. damnatos ſic loquentes montibus, exhibet: *Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?* Eandem proſequitur materiam c. 14. Propheta Evangeliſta: *Tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit beſtiam & imaginem ejus... cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum agni. Et fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum, nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt beſtiam*. Quæ quidem poſtrema verba denotant penam continuam eamque æternam. Eadem prope repetit dilectus diſcipulus, c. 20. *Deſcendit*, inquit, *ignis de cœlo, & devoravit eos, & diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula*

ſæcu-

ſæculorum. Sed cruciari in ſæcula ſæculorum ſecundum ſanctos Patres, eſt in æternum cruciari: igitur a primo ad ultimum liquet ex utriuſque Teſtamenti Scripturis pęnas damnatorum eſſe æternas.

Ex Traditione Patrum.

Ex primo ſæculo Clemens Romanus l. 4. recog. ad Jacobum fratrem Domini eandem & Chriſti, & Apoſtolorum & Prophetarum pro præſenti momento ſententiam ſequitur. " Quod autem eſt, „ *ait*, deterius in conſummatione ſæcu„ li, cum dæmon ille igni tradetur æ„ terno, neceſſario & anima quæ ei pa„ ruit, cum ipſo æternis ignibus crucia„ bitur una cum corpore ſuo quod pol„ luit. „ Ecce pęna æterna, eaque & ad corpus & ad animam extenſa, a ſancto Pontifice aſſerta, quique ſicut ab Apoſtolis edoctus, ita loquitur & pronuntiat. Igitur fucatis prorſus fundamentis propugnant Sociniani pœnas damnatorum finem tandem aliquando conſecuturas, quinimmo & dicendæ & credendæ ſunt ſimpliciter & abſolute æternæ.

Ex ſecundo ſæculo. Teſtis eſt Juſtinus qui Apol. 2. eandem egregie confirmat doctrinam. " Quo vero, *inquit*, quali„ que in ſenſu ac ſupplicio futuri ſint „ improbi, ex his quæ ſimiliter ad hoc „ ipſum dicta ſunt, cognoſcite, ver„ mis eorum finem non habebit, nec „ deſinet, neque eorum ignis extingue„ tur, tumque pœnitentia eos ſubibit, „ cum nihil proficiet. „ Rurſus Apol. 1. " Sed ne quis dicat id quod ab iis „ qui Philoſophi ſunt & habentur, di„ citur, ea quæ a nobis proferuntur fu„ tilia & terrores eſſe, malos ignis æ„ terni affectum iri ſupplicio: noſque „ cenſere hominibus, &c. „ Sic prævenit illuſtris Martyr difficultatis nodum ſimul & ſolvit, aſſerendo non ſane ad terrorem ſe loqui de æternitate pœnarum quibus reprobos affici æquum judicat, ſed vere & ſincere.

Irenæus alter eſt ejuſdem ſæculi pro eadem ſtupenda veritate teſtis fideliſſimus. Libro quippe quarto c. 47. ſic effatur. " Pœna eorum qui non credunt verbo „ Dei, & contemnunt ejus adventum „ & convertuntur retrorſum adampliata „ eſt, non ſolum temporalis, ſed æter„ na facta. Quibuſcumque enim dixerit „ Dominus, Diſcedite a me maledicti in „ ignem perpetuum, iſti erunt ſemper „ damnati. „ Idem erudite docet, l. 5. c. 27.

Ex tertio ſæculo nubem teſtium præclaram habemus. Primus nobis occurrit Tertullianus, qui Apol. c. 28. ſed maxime c. 45. ſic loquitur. " Enimvero nos qui „ ſub Deo omnium ſpeculatore diſpun„ gimur, quique æternam ab eo pœnam „ providemus, merito ſoli innocentiæ „ occurrimus, & pro ſcientiæ plenitudi„ ne, & pro latebrarum difficultate, & „ pro magnitudine cruciatus non diutur„ ni, verum ſempiterni, eum timentes „ quem timere debebit & ipſe qui ti„ mentes judicat, Deum non Proconſu„ lem timentes. „

Origenes variis in locis, maxime tractatu 34. in Matth. eidem ſubſcribit veritati his verbis: " Qui autem recedunt „ ab Jeſu, decidunt in ignem æternum, „ qui alterius generis eſt ab hoc igne „ quem habemus in uſu: nullus enim „ ignis inter homines eſt æternus, ſed „ nec multi temporis: extinguitur enim „ cito; æternus autem ignis eſt ille de „ quo & Iſaias dicit in fine Prophetiæ „ ſuæ, Vermis eorum non morietur, & „ ignis eorum non extinguetur. „ Sic magnus ille primorum ſæculorum Doctor non ſolum pronuntiat pęnam damnatorum æternam eſſe, ſed & Scripturæ Sacræ oraculo illud ipſum comprobare ſatagit.

Cyprianus Seraphicus de Eccleſia non ſemel bene meritus invictiſſime propugnat illam prorſus terribilem veritatem, quam ſæpe repetit, eloquenter docet, vehementer inculcat, ubi de Aſcenſ. Chr. „ Quanta, *inquit*, illud edictum ſequen„ tur lamenta! illius enim tubæ clan„ gor quam horribilis erit! continuus „ erit & ſuperfluus illarum lacrymarum „ decurſus, ſtridorem illum dentium „ flammæ inextinguibiles agitabunt, im„ mortales miſeri vivent inter incendia, „ & inconſumptibiles flammæ nudum „ corpus allambent. Ardebit purpuratus „ dives, nec erit qui æſtuanti linguæ „ ſtillam aquæ infundat, in proprio adi„ pe frixæ libidines ebullient, & inter „ ſartagines flammeas miſerabilia corpora „ cremabuntur, & omni tormento atro-

„ cius

„ cius deſperatio condemnatos affliget , „ & non miſerebitur ultra Deus, neque „ tunc audiet pęnitentes , ſera erit illa „ confeſſio ei , cum clauſa fuerit janua , „ fruſtra carentes oleo clamabunt exclu- „ ſi . Nullum ibi refrigerium , nullum „ remedium , ſemel Chriſtus deſcendit „ ad inferos , ulterius non deſcendet . „ Non ultra videbunt Deum in tenebris „ ſigillari , irregreſſibilis erit illa ſen- „ tentia , & immutabile judicium , & „ ſtabit damnationis hujus immobile con- „ ſtitutum . „

Quid plura? Et diverſa pęnarum genera propalat Cyprianus , & ignem aſſerit inextinguibilem, immo luculentiſſimis rationibus hoc probat momentum , quarum prima ea eſt, non ultra miſereri adjiciet Dominus. Secunda, pęnitentia damnatorum prorſus infructuoſa & pro nihilo ad liberationem habetur. Tertia, in inferno nulla eſt redemptio . Quarta , Chriſtus nuſquam ad iſta inferiora deſcendet loca, ut ab eis ſalvet reprobos ſane miſeros. Denique e lacu iſto ſuperhorrendo nec datur , nec dabitur umquam regreſſus.

Idem prorſus docet Clerus Romanus apud eundem Cyprianum Epiſt. 1. Quod quidem Eccleſiæ Romanæ teſtimonium maxime ponderat, ſiquidem, teſte Tertulliano lib. de præſcrip. c. 36. Doctrina Apoſtolorum cum eorum ſanguine hanc ſuper ſanctam iſtam Eccleſiam mirabiliter effuſa eſt. Ab hac, inquit Cyprianus Epiſt. 54. ad Cornelium Summum Pontificem, fluit unitas ſacerdotii : hinc ipſam audire, hinc cum ipſa omnes concordare debent, inquit Irenæus l. 3. c. 3. Igitur Socinianorum de pęnis reproborum doctrinam omnibus nedum ſanctis Patribus & cunctæ Eccleſiæ prorſus adverſam , ſed & purum figmentum atque commentum eſſe liquido conſtat.

Ex quarto ſæculo habemus Hilarium Pictavienſem qui teſtimonium pro eadem veritate fert. Sic autem diſcurrit in Pſal. 57. " Rhamnus ſentium genus eſt, quod „ plures ex ſe condenſaſque ſpinas modo „ rubi effert, floreſcit autem cum cæte- „ ris vere conſotum . Ergo antequam „ rhamnus peccatorum ſpinas producat, „ virentes eos ignis in ira abſorbebit ; „ neque enim , ſuſpenſo adhuc judicii „ tempore, quieſcere peccatores ſine pę- „ na erat dignum . Viventes itaque eos „ cum pęnæ ſcilicet ſenſu abſorbebit ignis „ etiam antequam reſurgant ; corporum „ enim reſurrectio ſignificatur in rham- „ no quæ ipſa in ſe ſpinas, quibus com- „ pungenda ſunt, exhibebunt : aliis fru- „ ctus æterni floris habituris : his vero „ tantum ad efferendos in ſe modo rham- „ norum ſpinarum aculeos excitandis. „ Tria dicit ille Pater. Primum quidem , reprobos etiam ante reſurrectionem univerſalem igne cruciari. Secundum , Juſtorum opera ſancta fructus æterni flores exhibere : Tertium denique, reproborum facta productura fore ſpinas quarum aculei patrata excitabunt facinora. Si quæras quandiu? aſſero per totum æternitatis ſpatium . Hoc ipſum lex contrariorum comprobat . Si enim teſte Hilario Sanctorum opera fructus æterni flores emittent, a contrario peccata mortis æternæ dabunt ſtipendia, juxta illud Apoſtoli Rom. 6. 23. *Stipendia peccati mors*. Et iterum: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat*.

Baſilius accedit Hilario, paſſimque eandem confirmat doctrinam , maxime vero in regulis brev. interrogat. 267. pag. 633. ubi ſic effatur : " Si enim judex juſtus „ eſt, non bonis ſolum , ſed etiam re- „ probis, reddens unicuique juxta opera „ ſua, fieri poteſt , ut alius quidem di- „ gnus ſit inextinguibili, atque hoc ipſo „ vel levius , vel acrius urente , alius „ vero verme numquam morituro , at- „ que hoc ipſo nihilominus vel mitius „ quemque excruciante , vel ſeverius , „ pro meritis videlicet uniuſcujuſque. „ „ Quibus verbis ille Pater diſtinguit etiam in inferno varios pœnarum gradus, ſed omnes in hoc prorſus convenire docet , quod ſint pœnæ æternæ , ignem quippe & dicit inextinguibilem, & vermem eorum immortalem.

Ex quinto ſæculo adeſt Ambroſius qui precat. 2. ad Miſſam pag. 341. & 342. ſtupens ſic loquitur de damnatorum pœnis : " Nunquid , Domine , oblivioni „ tradenda eſt dies illa , de qua dicit „ Propheta, dies , *inquit* , iræ, dies il- „ la : dies tribulationis & anguſtiæ ; „ dies calamitatis & miſeriæ; dies tene- „ brarum & caliginis; dies turbarum & „ clangoris in qua cęlis & terris arden- „ tibus exibunt Angeli , & ſeparabunt

„ ma-

„ malos de medio Juſtorum, & mittent
„ eos in caminum ignis, in quem meſ-
„ ſores, collecta zizania, alligabunt in
„ faſciculos ad comburendum: in qua a
„ ſiniſtris poſiti audient impii, Diſcedi-
„ te a me maledicti in ignem æternum
„ qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.„

Auguſtinus Doctorum aquila & traditionis tum Divinæ, tum Apoſtolicæ tenaciſſimus, venit poſt omnes primorum ſæculorum Patres, quorum eſt veluti lingua & os. Enchir. c. 112. de penis damnatorum ſermonem habet. " Hæc
„ enim pena, *ait*, vocatur ira Dei,
„ non divini animi perturbatio: ut in
„ ira ſua, hoc eſt, manente ira ſua,
„ non tamen contineat miſerationes ſuas,
„ non æterno ſupplicio finem dando, „
Rurſus in Pſal. 57. ℣. 9. explicans illa Pſalmiſtæ verba, *Sicut cera liquefacta auferentur*, dicit: " Eſt quædam pena fu-
„ tura gehennæ ignis, ignis æternus.
„ Futura enim pena duas ſpecies habet,
„ aut inferorum eſt, ubi ardebat dives
„ ille qui volebat ſibi ſtillam aquæ ſtilla-
„ ri in linguam de digito pauperis, quem
„ ante januam ſuam contempſerat, quan-
„ do ait: quoniam crucior in hac flam-
„ ma: & altera eſt illa in fine de qua
„ audituri ſunt qui ad ſiniſtram ponendi
„ ſunt, Ite in ignem æternum, qui pa-
„ ratus eſt diabolo & angelis ejus. „

Idem ex profeſſo docet l. 21. de civ. c. 11. Ecce Patres uſque ad Auguſtinum incluſive unius ſunt labii pro æternitate penarum: huic catholicæ doctrinæ ſubſcribunt ſancti ſubſequentium ſæculorum Doctores, qui ſicut primi interpretantur divinarum Scripturarum oracula prolata de æternitate ſupplicii, ſimpliciter abſoluta; huic ſummi Pontifices ſuum addunt calculum, & contraria propugnantes ſuis percellunt anathematibus: huic Concilia ſuam adjiciunt definitionem, maxime Tridentinum. Eandem defendunt omnes orthodoxi Theologi, credunt cuncti fideles. Ergo, &c.

Ex confeſſione Martyrum.

Confeſſio Martyrum veteris legis.

Veritas requiritur ex ore pie admodum morientis, quippe qui ſiſtendus eſt ante tribunal ſupremi judicis, ut rationem reddat prout geſſit & locutus eſt. Primo igitur occurrit loco devota Machabæorum mater: veniunt poſt eam & ſeptem mirabiles filii una die pro defenſione legis Dei mactati: quodnam vero fuerit eorum viciſſim in perferendis cruciatibus motivum? intelligite. Non aliud ſane poſt Dei viventis & amorem & ejus legis obedientiam fuit, niſi penæ æternæ vitandæ animus & intentio. Fuſe deſcribitur l. 2. Mach. c. 7. magnanimitas & matris quæ ſuos adhortabatur fortiter filios ad vitam æternam, ſpretis mundi illecebris, capeſſendam, & filiorum qui ſtrenue pro patriis legibus decertantes in pace Domini defuncti ſunt.

Primum teſtimonium.

Contigit autem, inquit Auctor Canonicus, *& ſeptem fratres una cum matre ſua apprehenſos, compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Unus autem ex illis qui erat primus, ſic ait: Quid quæris & quid vis diſcere a nobis? Parati ſumus mori, magis, quam patrias Dei leges prævaricari... Juſſit ei qui prior fuerat locutus amputari linguam. Et, cute capitis abſtracta, ſumma quoque manus, & pedes ei præſcindi, cæteris fratribus & matre inſpicientibus... cæteri una cum matre invicem ſe hortabantur mori fortiter, dicentes: Dominus Deus aſpiciet veritatem, & conſolabitur in nobis, quemadmodum in proteſtatione cantici declaravit Moyſes: Et in ſervis ſuis conſolabitur*. Porro illa conſolatio æterna eſt juxta illud Sap. 5. 16. *Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum*. Injuſti vero e contra in vindictam morte donabuntur perpetua, quandoquidem ut non ſemel dictum & oſtenſum eſt, eadem penitus eſt apud judicem ſupremum tum pro bonis, tum pro malefactis quoad durationem menſura.

Secundum teſtimonium.

Mortuo itaque illo primo, ait Scriptura, *hoc modo, ſequentem deducebant ad illudendum... Et cute capitis ejus cum capillis abſtracta, interrogabant, ſi manducaret prius quam toto corpore per membra ſingula puniretur. At ille reſpondens propria voce*,

voce, dicit, Non faciam. Propter quod & iſte, ſequenti loco primi tormenta ſuſcepit: Et in ultimo ſpiritu conſtitutus, ſic ait: Tu quidem ſceleſtiſſime, in præſenti vita nos perdis: ſed rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in æternæ vitæ reſurrectione ſuſci abit. Ecce æterna vita quam ſibi proponit ille juvenis tanquam motivum magnum ad perferendum ſupremos in hac vita pro lege Dei cruciatus: cum vero ſpes impiorum pereat, non eſt dubium, quod pro momentaneis quæ delectant, æternis damnati torqueantur ſuppliciis. Hoc ipſum innuit etiam ſanctus Job 4. 20. dicens: *In æternum peribunt.*

Teſtimonium quartum, quintum, ſextum, & ſeptimum.

Ibidem ℣. 13. *Quartum vexabant ſimiliter torquentes. Et cum jam eſſet ad mortem, ſic ait: Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare a Deo, iterum ab ipſo reſuſcitandos; tibi enim reſurrectio ad vitam non erit. Et cum admoviſſet quintum, vexabant eum. At ille reſpiciens in eum, dixit: Poteſtatem inter homines habens, cum ſis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus noſtrum a Deo eſſe derelictum. Tu autem patienter ſuſtine, & videbis magnam poteſtatem ipſius, qualiter te, & ſemen tuum torquebit.* Pergit Scriptura: *Poſt hunc ducebant ſextum, & is mori incipiens, ſic ait: Noli fruſtra errare: nos enim propter noſmetipſos hæc patimur peccantes in Deum noſtrum, & digna admiratione facta ſunt in nobis: tu ne exiſtimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes ſeptem filios ſub unius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat, propter ſpem quam in Deum habebat.*

Ubique ſpes æternæ vitæ in iſtis ſanctis affulget: e contra vero ubique & in ore eorum ſupremi æternique ſupplicii comminatio regi impio & ſupra modum crudeli facta: ſed inter iſtos ſanctos Martyres mirabilis mater omnium vota filiorum ſuſcitans ſpem in vitam æternam erigebat. Et ut multa paucis complectar, & mater & filii tot vitæ æternæ pro Juſtis, pro reprobis vero & impiis mortis æternæ celeberrimi exiſtunt præcones. Ergo, &c.

Octavum & ultimum teſtimonium.

Mater generoſa poſt filios ultima quidem gladio conſumpta eſt, ſed prima in confeſſione, quippe quæ in omnium filiorum ore vitæ æternæ pro Sanctis, ſed pro impiis mortis æternæ fidem ſtrenue defenderet. Jam ad ultimum ætate quidem juniorem, ſed virtute & fortitudine ſeniorem noſtra convertitur oratio. *Ait adoleſcens, quem ſuſtinetis? Non obedio præcepto regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt nobis per Moyſen. Tu vero qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei. Nos enim pro peccatis noſtris hæc patimur. Etſi nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noſter modicum iratus eſt: ſed iterum reconciliabitur ſervis ſuis. Tu autem, o ſceleſte! & omnium hominum flagitioſiſſime noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſervos ejus inflammatus. Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inſpicientis, judicium effugiſti, nam fratres mei modico nunc dolore ſuſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu vero judicio Dei juſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exſolves. Ego autem, ſicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturius genti noſtræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipſe eſt Deus ſolus.*

Ex his affulget perpetua pro iis qui legem ſervaverunt beatæ æternitatis confeſſio, e contra vero continua & perſeverans pœnæ æternæ pro prævaricatoribus comminatio. Igitur ex confeſſione Martyrum liquet pœnas damnatorum eſſe æternas.

Sociniani ſupra modum his & ſimilibus auctoritatibus oppreſſi, omnia tentant ut iſtam valeant ſolvere auctoritatem. Quid vero ſcrutati ſint, intelligite: libros Machabæorum veluti apocryphos habere non erubeſcunt. Idem de libro Sapientiæ adverſum ferunt judicium.

Verum, facilis eſt ad ejuſmodi cavillos reſponſio. Enimvero iniquitas profecto mentitur ſibi, cum ex Evangelio quod quidem admittunt recentiores iſti hæretici, conſtet pænas reproborum eſſe æternas. Nihilominus ad faciendum ſatis, ut non remaneant in ore loquentium iniqua redargutiones, dico librum Sapientiæ ex

cujus

cujus auctoritate eruimus validiſſima pro præſenti momento argumenta, eſſe Canonicum. Hoc ipſum Semipelagianis probat Auguſtinus multis, efficaciſſimiſque argumentis l. de Prædeſt. SS. c. 14. Primo quidem quia antiquitus legebatur in conventu Eccleſiæ, & a fidelibus tanquam genuinus habebatur. 2. Concilium Carthaginenſe 3. Can. 37. illum agnoſcit ut Scripturam divinitus inſpiratam, ſicut & Innocentius primus, immo & Tertullianus, & Origenes & Cyprianus. 3. Tridentinum Canoni illum adſcivit, ſicut primum & ſecundum Machabæorum. Ante ipſum ita definierat Carthaginenſe 3. laudatum Can. 37. Quid plura? Clemens Alex. l. 1. Strom. Cyprianus de exhortatione Martyrum c. 11. Innocentius primus Epiſt. 3. Chryſoſtomus orat. de Machab. Auguſtinus l. 2. de doctrina Chriſti c. 8. ſuum addunt calculum libris prædictis Machabæorum. Igitur utrumque eſſe genuinum ac fide digniſſimum nemo Catholicus, immo & ſenſatus negabit.

Confeſſio Martyrum novæ legis.

Prima eſt ſanctæ Felicitatis anno 150. quæ judicem impium alloquens dixit filios ſuos vitam æternam conſecuturos ſi idola abnuentes, ſoli Deo vero ſacrificarent: ſin minus, mortem æternam miſeriis & ærumnis refertam. Ita referunt Acta Martyrum Sinc. pag. 21. & pag. 22. quartus filius nomine Sylvanus ſubdit, quod mortem & perditionem nuſquam vitarent æternam, ſi fucatis & ementitis diis immolarent. Quid plura referam? adoleſcentior ut habetur pag. 23. Tyranno reſpondit: omnes, qui Chriſtum negant, in ignem æternum cito citius eſſe projiciendos.

Secunda primæ non abſimilis eſt ſancti Polycarpi anno 166. refertur ibidem pag. 32. & apud Euſebium l. 4. 25. tantus ille Epiſcopus cum ab Aſiæ Proconſule ad ſacrificandum idolis compelleretur, ſin minus igni mox tradendus eſſet, reſpondit judici eum fruſtra comminari ignem in brevi extinguibilem, ſed æternum impiis paratum multo magis pertimeſcendum eſſe, quem quidem ipſe cæterique idololatræ ignorare volebant.

Tertia eſt ſancti Marciani qui Nicomediæ anno 200. martyrio coronatus eſt. Ibidem pag. 154. hic a judice in ſua tentatus fide, ſpretis & bonis & hujuſce mundi illecebris, dicit ſe eligere pro Chriſto mori, & ſe malle potius crucem amicam ferre quam projici in tenebras exteriores, ubi eſt ſtridor dentium & ignis numquam extinguendus.

Quarta eſt S. Claudii anno 285. ibidem pag. 279. Quinta S. Victoris militis anno 280. pag. 307. Sexta Irenæi pag. 423. Septima ſancti Philippi Epiſcopi anno 304. Octava ſancti Petri Balſami anno 311. ibidem pag. 558. qui omnes & alii permulti reſponderunt Tyrannis melius eſſe juſto mortem potius ſubire temporalem, quam æternis pro infidelitate deputari ſuppliciis. Igitur conſtat ex omni auctoritatum genere reprobos pœnas in inferno pro peccatis luere æternas.

Ex rationibus Theologicis in jure fundatis.

Prima ſic exponitur: pœna juxta dignitatem perſonæ per peccatum læſæ imponitur: ſed perſona a peccatore læſa eſt Deus cujus majeſtas ita exaltata eſt ſuper cœlos, ut ſit infinita; igitur debet & eſſe pro tanto delicto pœna, ſi non re & intenſive, creatura quippe, utpote finita, infiniti ſimpliciter cujuſcumque incapax cenſetur, ſaltem extenſive & penes durationem. Hæc ratio eſt D. Thomæ 3. p. ſuppl. qu. 99. ar. 1. " Pœna, *inquit*, taxatur juxta dignitatem „ ejus in quem peccatur, unde majori „ pœna punitur qui percutit alapa Prin- „ cipem quam alium quemquam, ſed qui- „ cumque mortaliter peccat, contra „ Deum peccat, cujus præceptum tranſ- „ greditur, & cujus honorem alii im- „ pertitur, dum in alio finem conſtituit: „ majeſtas autem Dei eſt infinita: ergo „ quicumque peccat mortaliter, dignus „ eſt infinita pœna. „

Secunda affinis eſt primæ, & hæc eſt: Culpæ infinitam habenti malitiam reſpondet pœna infinita; ſed peccatum mortale culpam in malitia infinitam ſane involvit. Et probatur: Peccatum lædit majeſtatem infinitam, videlicet divinam: igitur habet malitiam infinitam, quandoquidem gravitas per ordinem ad perſonam læſam deſumitur, juxta illud Summiſta-

rum

rum axioma, *honor eſt in honorante*, *injuria in offenſo*. Jam vero cum reprobi migrent e vita cum peccato mortali, de quo, ut ſupponitur, nullam egerunt pœnitentiam, manifeſte ſequitur eos pœnis in inferno affici æternis. Egregia hæc ratio traditur a D. Thoma iiſdem his verbis. " Poteſt & alia ratio aſſignari, qua-
„ re pœna culpæ mortalis ſit æterna :
„ quia per eam contra Deum qui eſt in-
„ finitus, peccatur. Unde cum non poſ-
„ ſit eſſe infinita pœna per intenſionem,
„ quia creatura non eſt capax alicujus qua-
„ litatis infinitæ, requiritur quod ſit ſal-
„ tem duratione infinita. „

Tertia. Commenſurari debet pœna delicto ſecundum affectum peccantis, quia intentio finis in agibilibus eſt principium, juxta illud tritum adagium, *quidquid faciant homines*, *intentio judicat omnes*, ſed peccator vellet ſi fieri poſſet ſemper poſſidere bona temporalia, quæ ſuo proſequitur amore; voluptuoſus nova de die in diem inhiat oblectamenta; avarus novos cupit theſauros; hinc filii ſæculi in ultimo ſpiritu poſiti vehementer dolent, quod creaturis deluſi incaſſum eas retinere ſatagant. Igitur pœnas pro delictis patratis promerentur æternas. Lex ita pronuntiat Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe*, & *in deliciis fuit*, *tantum date illi tormentum*. Egregia ſane ratio quæ celebratur plurimum a ſancto Gregorio l. 34. moral. c. 12. & l. 4. dial. c. 44. ubi ſic loquitur: " Ad magnam juſtitiam judicantis perti-
„ net, ut numquam careant ſupplicio,
„ qui in hac vita numquam voluerunt ca-
„ rere peccato. „ Laudatur etiam a D. Thoma ibidem ar. 1. " Dicendum, *in-*
„ *quit*, quod cum pœna duplicem habeat
„ quantitatem, ſcilicet ſecundum inten-
„ tionem acerbitatis, & ſecundum dura-
„ tionem temporis : quantitas pœnæ reſ-
„ pondet quantitati culpæ ſecundum in-
„ tentionem acerbitatis, ut ſecundum
„ quod gravius quis peccavit, ſecundum
„ hoc gravior pœna ei infligatur. „

Quarta. Quantitas pœnæ utique deſumitur ex bonitatis contemptu, juxta illud Pſal. 54. *Et ſi is qui oderat me*, inquit David, *ſuper me magna locutus fuiſſet*, *abſcondiſſem me forſitan ab eo : tu vero homo unanimis*, *dux meus* & *notus meus*, *qui ſimul mecum dulces capiebas cibos*, *in domo Dei ambulavimus cum conſenſu*, *Veniat mors ſuper illos*, & *deſcendant in infernum viventes*. Sed bonitas quæ læditur per peccatum, eſt divina, eaque infinita, bonitas quæ innumera contulit peccatori beneficia, bonitas tanta ut non dimittat cito citius hominem cum peccaverit, bonitas quæ ſuum oriri facit ſolem ſuper juſtos & injuſtos. Æquum eſt igitur peccatorem repetitis vicibus & pertinaciter ingratum æternis affici ſuppliciis : quamobrem D. Thomas ibidem art. 1. ſubjungit : " Inveniuntur etiam & aliæ rationes, a Sanctis aſſigna-
„ tæ quare juſte pro peccato temporali
„ aliqui pœna æterna puniantur. Una eſt,
„ quia peccaverunt contra bonum æter-
„ num, dum contempſerunt æternam vi-
„ tam : & hoc etiam eſt quod Auguſti-
„ nus in prædicto libro dicit, factus eſt
„ malo dignus æterno, qui hoc in ſe pe-
„ remit bonum, quod eſſe poſſet æter-
„ num. Alia ratio eſt, quia homo in ſuo
„ æterno peccavit. „

Quinta hæc cæteris accedit. Quandiu adeſt delictum, tandiu & pena infligi debet : atqui in reprobis adeſt ſemper, & per totam æternitatem aderit delictum : & probatur primo, quia nuſquam peccatum retractaverunt reprobi : hinc & poſt mortem manent in malo confirmati, juxta illud Eccleſ. 11. *Si ceciderit lignum ad auſtrum*, *aut ad aquilonem*, *in quocumque loco ceciderit*, *ibi erit*. Secundo, non poteſt abſque magna miſericordia remitti delictum : porro Oſeæ 1. 6. ait Dominus : *Non addam ultra miſereri*. Non eſt pro reprobis miſericordia, quia nec redemptio, ſic enim docet ſanctus Job c. 14. *Quis mihi hoc tribuat ut in inferno protegas me?* Igitur manet peccatum in corde damnati. Quid plura? nec uſquam Deo reconciliari poterit reprobus. Præceptum quippe poſuit Dominus & non præteribit : lata eſt contra omnes reprobos in peccato defunctos ſententia; eam ſic confirmabit in ſupremo & univerſali judicio Chriſtus Dominus his verbis : *Ite maledicti in ignem æternum*. Matth. 25. Ergo tum auctoritate, tum ratione conſtat, penas damnatorum eſſe ſimpliciter & abſolute æternas.

Solvun-

Solvuntur Socinianorum objectiones ex auctoritate veteris Teſtamenti deſumptæ.

Objiciunt 1. Pęnæ quæ pro reprobis aſſignantur in veteri Teſtamento non ſunt ſimpliciter æternæ, ſed tantummodo comminatotiæ: porro nulla pęna comminatoria æterna ſimpliciter dicenda eſt. Ergo, &c. Probatur antecedens. Gen. 6. ait Dominus: *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum.* Et tamen permanſit in Noe, in Abraham, & in aliis Sanctis tum Patriarchis, tum Prophetis & piis Regibus. Igitur ſicut vox, *æternum*, ſumitur ibi comminatorie pro hominibus viatoribus, pari modo ſumi debet pro reproborum pęnis quando dicuntur æternæ. Confirmatur: Vox, *in æternum*, uſurpatur tantum pro longa duratione, juxta illud Pſalmi 118. *In æternum non obliviſcar juſtificationes tuas*, hoc eſt, toto tempore vitæ meæ; nullus quippe pro futura vita quidquam reſpondere poteſt. Ergo, &c.

Reſpondeo 1. Nullam eſſe in veteri Teſtamento exaggerationem, cum pęnæ reproborum commemorantur æternæ; audiendus eſt pro hoc momento D. Thomas, qui 3. p. ſupp. q. 99. ar. 1. loquitur: " Sicut ſe habet præmium ad me„ ritum, ita pœna ad culpam. „ Porro Iſaiæ 64. 4. de præmio habetur: *a ſeculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te;* ſed nec utique in cor hominis profecto aſcendit quantum ſit pro impiis ſupplicium: hinc & idem Iſaias peccatores alloquens, ait: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?*

Reſpondeo 2. diſtinguendo; nulla pœna comminatoria eſt abſolute æterna in hac vita, concedo: in altera, ſubdiſtinguo: ſi peccator egerit pœnitentiam, concedo: ſi non egerit, nego. Sub hac conditione minatur Deus peccatoribus, ut habetur Ezech. 18. Verum ſi conditio pœnitentiæ non ponatur, comminatio ſuum profecto ſortitur effectum; cum igitur ſit de pęna æterna, utique iſtam ſequi neceſſe eſt. Ita reſpondet ad argumentum Div. Thomas ibidem q. ar. 3. " Dicen„ dum, *inquit*, quod Prophetia commi„ natoria pęnæ tunc ſolum immutatur, „ quando variantur merita ejus in quem „ comminatio facta eſt. Unde Jeremiæ „ 18. dicitur: repente loquar adverſus „ gentem, & adverſus regnum, ut era„ dicem & deſtruam, & diſperdam il„ lud: ſi pęnitentiam egerit gens illa a „ malo ſuo, agam & ego pęnitentiam „ ſuper malo quod cogitavi ut facerem „ ei, unde cum damnatorum merita mu„ tari non poſſint, comminatio pœnæ in „ eis implebitur. „ Et ſic patet reſponſio ad confirmationem, quandoquidem reprobi pro peccatis non egerunt pęnitentiam: igitur Scriptura intelligit eos æternas pro delictis pęnas luere. Nec mirum, opponit enim Sacra Scriptura præmium æternum triſtitiæ & pęnæ æternæ, ut Sap. 5. 16. & 17. gloriam ſimiliter opponit confuſioni finem nuſquam conſecuturæ, juxta illud Daniel. 12. 2. *Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt: alii in vitam æternam; & alii in opprobrium ut videant.*

Inſtant. Vita æterna quæ opponitur reproborum pęnis, ſubobſcure admodum quatenus æterna, in veteri promittitur Teſtamento: igitur fruſtra pęna prædicatur æterna ut præmio æterno contrapoſita.

Reſpondeo negando antecedens; levem eſſe iſtam Inſtantiam patet ex ipſo Danielis contextu, *evigilabunt: alii in vitam æternam; & alii in opprobrium.* Idem claret ex iteratis promiſſionibus factis Abraham, Iſaac, Jacob, qui omnes cæterique Juſti in ſpe futuræ & quidem æternæ vitæ defuncti ſunt. Quod ſuſe & diſerte explanat Apoſtolus Hebræor. 11. 9. 10. ubi de Abraham aliiſque ſanctis Patribus ſic loquitur: *Fide demoratus eſt in terra repromiſſionis, tanquam in aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac, & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem: expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.* Proſequitur ℣. 13. & 14. *Defuncti ſunt omnes iſti non acceptis repromiſſionibus, ſed a longe eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſiquidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem.* Quibus ſen-

tentiis hanc Apoſtolus ponit inter bona ſpiritualia hujus vitæ & futuræ diſcrepantiam, quod cuncta tametſi optima tranſitoria ſint in hoc mundo, in altero vero cuncta ſtabilia eaque ſolida, adeoque & in æternum permanentia. Mitto alia infinita prope loca quibus vita æterna promittitur in ſacris veteris Teſtamenti paginis.

Objiciunt 2. Miſericordia Dei magna, immo & infinita eſt. Igitur non permittet animas in æternum cruciari. Probant conſequentiam variis Pſalmorum ſententiis. Pſalmo 15. 11. habetur, *Quoniam non derelinques animam meam in inferno*. Rurſus Pſal. 48. 16. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me*. Et iterum Pſal. 85. 13. *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori*. Igitur animæ poſt certum tempus & peractam in inferno pœnitentiam educentur in refrigerium.

Reſpondeo negando conſequentiam: ad primam probationem, dico Pſalmiſtam ibi ſermonem habere de anima Chriſti quæ deſcendit ad limbos, quæque tranſacto ibi trium dierum ſpatio adduxit ſecum Patres in his detentos locis, & iterum ſuo conjuncta eſt corpori: tunc Chriſtus apparuit Apoſtolis, deinde videntibus illis elevatus eſt, elapſis quadraginta diebus, in cœlum; unde ſubdit Propheta: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Ita hunc locum interpretatur B. Petrus Act. 2. his verbis. *Hunc*, inquit, *videlicet Chriſtum, definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemiſtis: quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam a dextris eſt mihi ne commovear: propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe: quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Irenæus l. 5. c. 31. Cyprianus teſt. l. 2. c. 24. & alii Patres de reſurrectione Chriſti prædictam explicant cum B. Petro ſententiam.

Ad ſecundum & tertium locum diſtinguo: & Propheta regius loquitur de miſericordia erga ſemetipſum, concedo: de miſericordia ſolvente damnatos a pœnæ æternæ vinculis, nego. Miſericordia Domini in duobus potiſſimum affulgere viſa fuerat erga pium David: primo quidem in eo quod ab inſidiis contra ejus vitam, moliente Saule, paratis liberatus fuerat, deinde vero in remiſſione peccati tum adulterii, tum etiam homicidii; namque Urias Hethæus gladio Ammonitarum innoxius, ordinante rege, ceciderat: Scriptum eſt autem 2. Reg. 12. 13. *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum*: propter tanta beneficia accepta gratias agit Deo immortales David, hinc benedicit Domino, creaturaſque benedicere mirum in modum provocat. Pſalmo 86. pro primo dono agnoſcendo ſic intonat: *Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum: quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: Et eruiſti animam meam de inferno inferiori. Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me, & Synagoga potentium quæſierunt animam meam: Et non propoſuerunt te in conſpectu ſuo. Et tu Domine Deus miſerator & miſericors, patiens & multæ miſericordiæ, & verax, reſpice in me, & miſerere mei, da imperium tuum puero tuo: Et ſalvum fac filium ancillæ tuæ. Fac mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adjuviſti me, & conſolatus es me:* Miſericordiam vero pro peccatis impetratam non ſemel agnoſcit, ut Pſalmo 2. cum ait: *Et nunc reges intelligite: Erudimini qui judicatis terram. Servite Domino in timore & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta*. Rurſus Pſal. 88. *Miſericordias Domini in æternum cantabo*.

Rurſus inſtant. Deus non projiciet in æternum peccatores; igitur ex mente David pœnæ damnatorum non ſunt æternæ: Probant antecedens ex eodem vate qui Pſal. 76. ſic canit: *Numquid in æternum projiciet Deus; aut non apponet ut complacitior ſit adhuc? aut in finem miſericordiam ſuam abſcondet, a generatione in generationem? aut obliviſcetur miſereri Deus? aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?* Hic Propheta precator accedit; hic teſtatur Deum tam bonum eſſe, ita ut ſi forte iraſcatur, ſolummodo ad tempus iraſci, quia neque projicit in æternum populum ſuum, neque continebit in ira ſua miſericordias ſuas.

Reſpon-

Reſpondeo . Quoſdam Auguſtini temporibus propter hunc Pſalmiſtæ locum quem in pravum detrahebant ſenſum aut dubitaſſe de æternitate pœnarum, aut etiam aſſeruiſſe pœnas reproborum non eſſe æternas , ſed S. Doctor eos perſtringit Ench. c. 111. immo & reſpondet objectionibus l. 21. de civ. c. 11. de quibus infra .

Reſpondeo 2. diſtinguendo : & Propheta loquitur de captivitate Babylonica , cujus acerbitatem prænoſcens & durationem , fuſis lacrymis & ſuſpirando poſtulat liberationem , concedo : & loquitur de liberatione damnatorum , nego . Senſum primum tanquam ſolum genuinum ſequitur Auguſtinus , & multi alii . Quod autem pius rex de hoc tantum loquatur momento , patet ex eo quod populi Judaici provocet ſpem , ſtimulet pœnitentiam , fidem excitet , ſperans quod ſicut Deus Pater miſericordiarum Patres eorum a captivitate Ægyptiaca liberaverat, ita & ex Babylonica eos ſolveret. Cæterum, nequidem ullum affulget veſtigium de liberatione reproborum, quandoquidem dirigit ſermones David non ad impios & damnatos , ſed potius ad eos qui timent ex pietate & reverentia Dominum . Sic enim legit Vulgata Pſalm. 102. 9. *Non in perpetuum iraſcetur: neque in æternum comminabitur* . ℣. 13. *Quomodo miſeretur pater filiorum , miſertus eſt Dominus timentibus ſe : quoniam ipſe cognovit figmentum noſtrum* . ℣. 16. *Miſericordia autem Domini ab æterno & uſque in æternum ſuper timentes eum* . Pſalmo vero 75. poſtquam hanc protulit ſententiam : *Numquid in æternum projiciet Deus ?* ſubdit verſu 10. *Et dixi , nunc cœpi : hæc mutatio dexteræ Excelſi* . ℣. 11. *Memor fui operum Domini : quia memor ero ab initio mirabilium tuorum* . ℣. 14. *Notam feciſti in populis virtutem tuam : redemiſti in brachio tuo populum tuum , filios Jacob & Joſeph* . ℣. 19. *In mari via tua, & ſemita tua in aquis multis : & veſtigia tua non cognoſcentur* . Ubique Propheta loquitur de viatoribus qui vel pœnitentia ducti convertuntur ad Dominum, vel poſſunt ſeſe convertere , nuſquam vero de damnatis in malo confirmatis.

Reſpondet D. Thomas ad argumentum hic 3. p. ſupp. q. 99. ar. 3. ad 4. his verbis : " Dicendum, quod illud verbum „ Pſalmi 76. pertinet ad vaſa miſericor- „ diæ, quæ ſe indigna miſericordia non „ fecerunt : quia in hac vita , quæ qui- „ dem ira Dei eſt, propter vitæ miſe- „ rias , vaſa miſericordiæ mutat in me- „ lius . Unde ſequitur in Pſalmo 76. „ hæc mutatio dexteræ Excelſi : vel di- „ cendum quod hoc intelligitur de mi- „ ſericordia aliquid relaxante , non de „ miſericordia totaliter liberante , ſi ex- „ tendatur etiam ad damnatos . Unde „ non dicit, continebit ab ira miſericor- „ dias ſuas, ſed in ira : quia non totali- „ ter pœna tolletur, ſed ipſa pœna du- „ rante miſericordia operabitur, eam di- „ minuendo . „

Urgent : Atqui miſericordia Domini in inferno reperitur nedum pœnas diminuendo , hoc eſt finitas in ſe & ad menſuram ſecundum uniuſcujuſque opera infligendo , verum etiam finem eis quantum ad durationem imponendo ; igitur nulla ſolutio . Probare ſubſumptum credunt ex duplici veteris Teſtamenti oraculo . 1. Sap. 11. habetur : *Misereris omnium Domine, quoniam omnia potes* . Sed qui dicit omnes , nullos ne quidem damnatos a miſericordiæ beneficiis excipit , rationem hanc egregiam affert Salomon, *quoniam omnia potes* . Deus ergo, &c. 2. Iſaiæ 24. 22. legitur de reprobis : *Congregabuntur in congregatione uniuſaſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere : & poſt multos dies viſitabuntur* . Sed viſitatio eſt ad conſolationem : igitur miſericordia ſe extendet ad damnatos uſque : Confirmatur, non pauci inter Patres & Theologos docent miſericordiam prælucere erga reprobos in inferno recluſos : quomodo vero prælucere poterit, niſi eos & a pœnis, & a captivitate ſolvat atque liberet ?

Reſpondeo negando ſubſumptum : ad primam probationem , diſtinguo ; omnium pœnitentium miſeretur Deus , concedo ; omnium etiam impœnitentium , quales ſunt damnati , nego . Omnium quidem miſeretur Deus cujuſcumque aut generis, aut linguæ & ſexus , ſed ea conditione quod de peccatis doleant & pœnitentiam agant ſalutarem , nuſquam vero damnatorum qui redire ad cor nec volunt , nec poſſunt , quia ſunt in malo confirmati , nec ullum affulget eis gratiæ auxilium ad pœnitentiam . Solutio eſt

S 2 D.

D. Thomæ qui hic 3. p. ſupp. qu. 99. art. 2. ad 1. ait : " Dicendum quod ,, Deus quantum in ipſo eſt , miſeretur ,, omnibus : ſed quia ejus miſericordia ,, ſapientiæ ordine regulatur , inde eſt ,, quod ad quoſdam non ſe extendit , qui ,, ſe miſericordiæ fecerunt indignos , ſi- ,, cut dæmones , & damnati , qui ſunt ,, in malitia obſtinati . Tamen poteſt di- ,, ci quod etiam in eis miſericordia lo- ,, cum habet , in quantum citra condi- ,, gnum puniuntur , non quod a pęna to- ,, taliter abſolvantur . ,,

Ad ſecundam probationem diſtinguo Iſaiæ auctoritatem : poſt multos dies viſitabuntur reprobi ad majora ſupplicia ſubeunda , concedo ; ad conſolationem vel etiam ad liberationem , nego . Viſitare in Scriptura Sacra in duplici ſumitur ſenſu , videlicet pro gratiis & beneficiis recipiendis , juxta illud Zachariæ Luc. 1. 78. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri in quibus viſitavit nos oriens ex alto* : nonnumquam vero uſurpatur pro caſtigatione , ut in Pſalmo 88. *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam . . . viſitabo in virga iniquitates eorum* . Unde Iſaias nedum concluſionem abnegat , verum potius mirum in modum eam confirmat , maxime vero cum conſtanter prædicet pęnas damnatorum eſſe æternas : ſic enim intonat c. 27. 1. *In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro , & grandi & forti , ſuper Leviathan ſerpentem vectem , & ſuper Leviathan ſerpentem tortuoſum , & occidet cetum , qui in mari eſt* . Rurſus c. 66. 24. *Vermis eorum non morietur , & ignis eorum non extinguetur* . Quid plura referam ? B. Hieronymus Commentar. in Iſaiam , locum in objectione laudatum explicat de pęna æterna . Succinit Eſtius in 4. diſt. 46. Jam vero ad id quod ſubiicitur : *Poſt multos dies viſitabuntur* , dico verba iſta ſignificare novos poſt judicium univerſale addendos cruciatus , elapſis quippe multis diebus , videlicet a primo Chriſti adventu uſque ad ſecundum , anima iterum corpori conjungetur ut in æternum cum ipſo luat pęnas prout geſſit in ſuo corpore malum .

Opponunt 3. Pius David 2. Reg. 1. 12. orat pro Saule quem multi credunt eſſe reprobum , cum violentas ſibi manus inferri juſſerit , quod certe in lege Domini prohibitum eſt . Igitur credebat damnatos ſaltem orationibus & ſacrificiis erui poſſe ab inferis . Hoc ipſum propugnat Syrigus Meletius in confeſſione fidei contra Cyrillum Lucarem Patriarcham Conſtantinopolitanum , qui malefidus ſubſcripſerat confeſſioni Calvinianæ Genevenſi . Eandem defendunt Theſim alii Theologi & Metropolitani Eccleſiæ Orientalis ut refertur in l. 4. perpetuitatis fidei anno 1713. a Domino Rainaudeau , eruditiſſime elaborato . Ibi enim vir ille ſupra modum in diſciplina Græcorum verſatus , refert Eccleſias Orientales , videlicet Græcorum , Neſtorianorum , Jacobitarum , Æthiopum credere quidem impios pęnis deputari æternis , ab iis tamen liberari poſſe , ſi deprecationibus , ſacrificiiſque fiat ſatis juſtitiæ , & provocetur pro illis miſeris miſericordia. Confirmatur 2. Mach. 12. Judas præcepit ſacrificia offerri pro iis qui ceciderant in prælio quorum multos fuiſſe reprobos non obſcure indigitat Scriptura , cum & idola colerent. Sic enim habetur verſu 43. *Facta collatione , duodecim millia drachmas argenti miſit Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum* ... Et verſu 40. *Invenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis idolorum , quæ apud Jamniam fuerunt , a quibus lex prohibet Judæos : omnibus ergo manifeſtum factum eſt , ob hanc cauſam eos corruiſſe* . Ecce Judæi qui in flagranti idololatriæ delicto corruunt , & tamen pro iis reprobis funduntur preces , ſacrificia offeruntur . Ergo , &c.

Reſpondeo 1. David potuiſſe orare pro requie animæ Saulis , ſimiliter & Judam Machabæum pro iis omnibus qui ceciderant in prælio offerre ſacrificia , quandoquidem quilibet in ultimo ſpiritus poſitus , poteſt in ictu oculi elicere actum contritionis interiorem qui ad juſtificandum hominem in veteri lege ſufficiebat , immo & impræſentiarum , ſi votum confeſſionis annexum habeat . Igitur licitum , immo & pium eſt orare pro mortuis quos pie defunctos credere poſſumus , maxime cum Eccleſia non judicet de internis .

Reſpondeo 2. diſtinguendo : David cum ſuis lamentatus eſt Saulem , concedo ; deprecatus eſt pro requie ejus animę , nego . Legitur quidem pium regem ingemuiſſe de morte Saulis tametſi illi plurimum ad-

adverſantis, doluiſſe quod violentas manus ſibi inferri expoſtulaſſet, & in ſignum doloris ſua ſcidiſſe veſtimenta, immo a cibo abſtinuiſſe per aliquod tempus, ſed altum eſt ſilentium de oratione fuſa pro refrigerio animæ Saulis; ſic enim habetur verſu 11. *Apprehendens autem David veſtimenta ſua ſcidit, omneſque viri qui erant cum eo. Et planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt uſque ad veſperam ſuper Saul, & ſuper Jonathan filium ejus, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eo quod corruiſſent gladio.* Rurſus verſu 24. *Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.* Et iterum verſu 25. *Quomodo ceciderunt fortes in prælio?* Verſu 27. *Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica?* Si quis vero contendere velit David oraſſe etiam pro refrigerio animæ Saulis, dicendum eſt & hoc fieri potuiſſe propter rationem in prima reſponſione laudatam.

Ad auctoritatem vero ex libro ſecundo Machabæorum deſumptam, utique diſtinguimus. Judas præcepit ſacrificium offerri pro iis qui cum pietate obdormierant in Domino, concedo; pro aliis quos in peccatis idololatriæ defunctos eſſe conſtabat, nego. Sic enim habetur: *Duodecim millia drachmas argenti miſit Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe cogitans; niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis, & quia conſiderabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam.*

Jam vero ad faciendum ſatis confirmationi ex recentiorum Græcorum auctoritate deſumptæ, dicimus nullam in hoc momento fidem eis deberi. Et vero quamvis in doctrina orthodoxa ſeptem Sacramentorum perſeverent, alios nihilominus habent nævos. Primo quidem nefando ſchiſmati pertinaciter adhærentes abſtinent ab Eccleſia Romana ſola Apoſtolica & Sancta, quinimmo & avulſi ſunt a fide quoad dogma Spiritus ſancti quem a ſolo Patre procedere incaſſum & abſque fundamento propugnant. Quid plura? Patres Græci primorum ſæculorum omni exceptione majores dilucide prædicant nullam eſſe in inferno redemptionem, ut damnati tum a peccatis, tum a pœnis ſolvantur. Quinimmo hanc fidem tenebat Eccleſia Orientalis in Concilio Florentino, in quo quidem ad unionem concludendam, nulla circa hoc momentum emerſit difficultas, cum & in hoc plene & ſimpliciter Eccleſiæ Romanæ conſociarentur Græci. Igitur cæcutiunt Græci recentiores cum proprio motu pœnas damnatorum finem habere poſſe ventilant.

Fit ſatis Objectionibus quas ex auctoritate novi Teſtamenti depromere ſolent Sociniani.

Objiciunt 1. multa Evangeliſtarum loca quæ videntur ſaltem Chriſtianos a pœnis æternis eximere, ut illud Marci ultimo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*; & iſtud Joannis 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Igitur vel Chriſtiani nullo modo damnabuntur, vel ſi in infernum detrudantur, ad tempus ſolum detrudi concludendum eſt, quod quidem innuere videtur Gloſſa ſuper illud Iſaiæ 14. *Tu autem projectus es, &c.* dicit enim; " & ſi omnes animæ aliquando ,, habebunt requiem, tu numquam. ,, Loquitur de diabolo quem excipit a pęnis temporaneis. Igitur ſecundum Gloſſam, cæteræ reproborum animæ, tandem aliquando a pęnis conſequentur liberationem.

Reſpondeo negando etiam Chriſtianos a pœnis æternis ſolvendos eſſe, ſententia quippe a Chriſto judice ſupremo pronuntianda contra omnes reprobos, hæc erit, & quidem abſque ulla reſtrictione, Matth. 25. 41. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum.* Ad primam probationem diſtinguo; qui crediderit fide per dilectionem operante & uſque in finem, concedo: ſi non perſeveraverit in fide, nego. Unde Matth. 7. habetur: *Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Igitur fides ſine operibus mortua eſt, ut ait B. Jacobus c. 2. 20. Et iterum alia Scriptura, Matth. 16. 22. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Quamobrem ad aliam aucto-

auctoritatem in contrarium a Socinianis adductam, ſimiliter reſpondeo diſtinguendo; qui manducat digne & perſeveranter carnem Chriſti, vitam habet æternam, concedo: qui non perſeverat in fide & probis moribus, nego. Hoc ipſum denotat Apoſtolus 1. Cor. 11. cum ait: *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*. Addo iſta duo momenta ex Evangeliſtis deſumpta, ad ſolos viatores dirigi. Unde pro liberatione damnatorum perperam adducuntur a Socinianis.

Ad confirmationem ex Gloſſa deſumptam, diſtinguo; & ibi ſit exaggeratio concedo; & non ſit, nego. Gloſſa oſtendit magnitudinem ſeu gravitatem peccati diaboli tantam eſſe, ut ſi cæterorum reproborum animæ a pœnis haberent aliquando requiem, non tamen ipſe, quippe qui fuerit omnium prævaricatorum dux & caput. Hæc reſponſio colligitur ex D. Thoma, qui ibidem q. 99. ar. 3. ſic Gloſſam interpretatur: *Dicendum*, inquit, *quod Gloſſa illa non loquitur ſimpliciter, ſed ſub hypotheſi impoſſibilis, ad exaggerandum peccati magnitudinem ipſius diaboli*.

Opponunt 2. multa alia loca quæ videntur favere illis reprobis qui erga proximum quondam fuerunt miſericordes, ut & ipſi tametſi in inferno concluſi, inde tranſmeare queant. Sic Matth. 5. habetur: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Ibidem c. 25. miſericordes ibunt in vitam æternam, nuſquam vero immites. *Eſurivi*, dicit Chriſtus, *& non dediſtis mihi manducare ... Sitivi, & non dediſtis mihi potum*. Poſtea ſubdit: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, Juſti autem in vitam æternam*. Rurſus 1. Tim. 4. " Pietas ad omnia utilis eſt, " dicit Gloſſa Ambroſii: " omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia & pietate eſt, quam aliquis ſequens, ſi lubricum carnis patiatur, ſine dubio vapulabit, ſed non peribit: Si quis autem ſolum exercitium corporis habuerit, perennes pœnas patietur. " Igitur illi qui inſiſtunt operibus miſericordiæ, & tamen peccatis carnalibus detinentur, æternas non luent pro delictis pœnas.

Reſpondeo illas & ſimiles auctoritates ſolummodo intelligi de viatoribus qui opera miſericordiæ cum fide & amoris Dei motivo exercent, quod ſane indigitat Matthæus dicens: *Beati miſericordes*, quomodo vero Beati? niſi per charitatem agant & operentur, ſicut ipſe Chriſtus dicit Joann. 14. 23. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Hinc & Diſcipulus dilectus 1. Epiſt. ait: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Hoc ipſum inſinuat Paulus 1. Tim. dum ait: *Pietas ad omnia utilis eſt*. Porro pietas in ſummo Dei amore tota ſita eſt, hanc enim ſic delineat S. Thomas, voluntas prompta faciendi ea quæ ſunt circa cultum divinum.

Reſpondeo 2. in forma ſic diſtinguendo; qui opera miſericordiæ cum fide & dilectione ad finem uſque patrant, pœnas non incurrent æternas, concedo; qui non perſeverant in fide & dilectione Dei, nego. Chriſtus exaltat quidem opera miſericordiæ, verum & cætera alia præmiabit: ita tamen ut nuſquam ſit apud inferos redemptio.

Ad Gloſſam Ambroſii reſpondet D. Thomas ibidem q. 99. ar. 5. ad 4. his verbis: " Dicendum, quod Gloſſa Ambroſii loquitur de lubrico venialis peccati, a quo aliquis poſt purgatorias pęnas, quas vapulationem dicit, per opera miſericordiæ abſolvetur. Vel ſi loquatur de lubrico mortalis peccati, eſt intelligendum quantum ad hoc quod adhuc in vita iſta exiſtentes illi, qui ex fragilitate in carnalia peccata incidunt, per opera miſericordiæ ad pęnitentiam diſponuntur. Unde talis non peribit, id eſt, diſponetur per talia opera ad non pereundum, gratia introducta a Domino, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Objiciunt 3. qui concluſit omnes in incredulitate, ut omnium miſereatur, certe non vult etiam impiiſſimos ęternis affici ſuppliciis: atqui ex Apoſtolo Rom. 11. 32. res ita ſe habet: *Concluſit enim*, inquit, *Deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur*. Igitur pœnæ non ſunt æternæ etiam pro impęnitentibus.

Reſpondeo Apoſtolum ibi loqui de vocatione Gentilium ad fidem, quos quidem,

dem, non obſtante incredulitate & infidelitate, Deus ſubſtituit loco perfidorum Judæorum; verum nullo modo dicit damnatos ad tempus tantum in inferno torqueri. Ita Auguſtinus Comment. in Epiſt. ad Rom. Eſtius in 4. Sent. D. Thomas hic art. 2. his verbis: " Dicendum, ,, quod ibi intelligenda eſt diſtributio pro ,, generibus ſingulorum, & non pro ,, ſingulis generum, ut intelligatur au-,, ctoritas de hominibus ſecundum ſtatum ,, viæ, qua ſcilicet & Judæorum & Gen-,, tilium miſertus eſt, ſed non omnium ,, Gentilium, vel omnium Judæorum. ,, Addo ſecundum Doctoris Angelici mentem S. Paulum ſermonem inſtituere tantummodo pro viatoribus: quæſtio vero præſens movetur de damnatis in lacu inferiori concluſis, ex quo tranſmeare ad locum amœniorem nuſquam fas erit & licitum.

Inſtant; atqui etiam damnati tandem aliquando liberabuntur e puteo abyſſi: ergo nulla ſolutio. Probatur antecedens ex eodem Apoſtolo 1. Cor. 3. *Si cujus opus*, ait, *arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem*. Igitur qui ſunt in igne inferni, ab eo liberari poſſunt.

Reſpondeo negando ſubſumptum: ad probationem diſtinguo; & Apoſtolus loquitur de animabus quæ in Purgatorio ultimate probantur ut a reliquiis tum pœnæ, tum venialium mundentur, nihil quippe coinquinatum intrabit in regnum cælorum, concedo; & loquitur de igne loci abyſſi, nego. Nomine inferorum intelliguntur & limbi, ubi Patres antiquæ legis in ſinu Abraham requieſcentes, expectabant beatam ſpem, & adventum Domini qui illis aperiret cælos, & Purgatorium in quo animæ Juſtorum juſtitiæ divinæ faciunt ſatis pro peccatis nondum ſufficienter expiatis, vel etiam pro purgandis omnino venialibus delictis. Apoſtolum loqui de iſtis patet ex ipſo ejus contextu, quippe qui agat de iis hominibus qui ædificaverunt ſuper fœnum & ſtipulam, hoc eſt, qui quædam patrarunt, non quidem contra Deum, ſed præter Deum. Sic ſancti Doctores illam interpretantur Scripturam: audire juvat de hoc momento S. Thomam qui hic q. 99. ar. 4. ſic ſolvit difficultatem. " Dicendum, quod ,, fundamentum in verbis Apoſtoli intel-,, ligitur fides firmata, ſuper quam qui ,, peccata venialia ædificaverit, detrimen-,, tum patietur: quia pro eis punietur a ,, Deo: ipſe tamen ſalvus erit finaliter, ,, quaſi per ignem vel temporalis tribula-,, tionis, vel pœnæ purgatoriæ quæ poſt ,, mortem erit. ,,

Reſpondetur ad Objectiones Socinianorum ex ratione prodeuntes.

Objiciunt 1. Providentia Dei nihil fruſtra molitur & facit; ſed ſi homines aliqui perirent, fruſtra aliquid operaretur Providentia: namque omnes ad finem ordinavit ſupernaturalem, quo tamen in hypotheſi æternitattis pœnarum privarentur: igitur pœnæ damnatorum finem habebunt. Concinit D. Anſelmus qui l. 1. cur Deus homo c. 4. ait: *Non eſt juſtum, ut Deus creaturam, quam fecit ad beatitudinem, omnino perire ſinat.*

Reſpondeo conceſſa majore, diſtinguendo minorem: ſi certe quidem perirent, providentia ſuo careret effectu & fine particulari, concedo; univerſali, nego. Duplex diſtinguitur finis providentiæ: alter particularis, generalis alter. Primus eſt quod ſinguli homines ſalventur, ſed ex jure libertatis quam cuilibet relinquit, poteſt impediri ejuſmodi effectus: ſecundus qui & generalis ſeu potius finis primarius dicitur eſt gloria Dei, hunc autem in omnibus, immo & in reprobis Deum habere finem conſtat, quia in his exaltatur juſtitia: igitur providentia nuſquam ſuo privatur fine principali; quinimmo, aliquem reprobum privari beatitudine, eſt hominem, nuſquam vero providentiam, ſuo fruſtrari fine.

D. Thomas hic q. 99. ar. 2. reſpondet ad confirmationem objectionis ex auctoritate D. Anſelmi deſumptam: " Dicen-,, dum, *inquit*, quod Anſelmus intelli-,, git non eſſe juſtum quantum ad decen-,, tiam divinæ bonitatis: Et loquitur de ,, creatura, ſecundum genus ſuum. Non ,, enim eſt conveniens divinæ bonitati, ,, ut totum unum genus creaturæ deficiat ,, a fine, propter quem eſt factum. Un-,, de nec omnes homines, nec omnes An-,, gelos damnari convenit, ſed nihil ,, prohibet quin aliqui vel ex homini-,, bus, vel ex Angelis in æternum pe-

,, reant : quia divinæ voluntatis intentio
,, impletur in aliis qui ſalvantur . ,,

Inſiſtunt ; non eſt juſtum creaturam in æternum cruciari pro momentaneo quod delectat : quandoque enim peccatum in actu tranſitorio & inſtantaneo ſitum eſt. Ergo, &c.

Reſpondeo diſtinguendo, ſi peccatum ſit tranſitorium tam moraliter, quam phyſice, concedo; ſi ſit tranſitorium tantummodo phyſice, nego. Non diffitemur actum peccaminoſum phyſice ſpectatum ſæpius in inſtanti tranſire, ſed manet in affectu, nam peccator & avertitur a fine ultimo, & beatitudinem in creatura ita conſtituit, ut illam tanquam Deum & ſummum bonum habeat, ita ut cupiat illam in æternum poſſidere juxta illud Chriſti Luc. 12. 34. *Ubi enim Theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum*. Hanc voluntatem attendit ipſa juſtitia humana, quæ pro homicidio, vel alio in inſtanti patrato delicto morte punit prævaricatorem, & de medio ſocietatis pro ſemper tollit. Ad hanc a fortiori ſpectat juſtitia divina, maxime cum peccatum mortale ſit contra Deum Optimum Maximum infinita offenſa : quid mirum igitur, ſi reprobus pęnas æternas luat pro peccato mortali? nam peccatum eſt infinitæ malitiæ, immo & ſecundum affectum peccantis perpetuum & quodam modo æternum eſt, cum & in æternum in creatura contra legem delectari & velit & cupiat prævaricator. Solutio eſt D. Thomæ qui hic q. 99. ar. 1. aſſerit pęnam reſpondere culpæ, non ſecundum quantitatem temporis in quo patratur delictum, ſecundum intentionem acerbitatis.

Divus Auguſtinus l. 21. de civ. c. 11. ſibi proponit difficultatem, illamque clare & diſerte admodum ſolvit his verbis:
" Sic autem quidam eorum, contra quos
,, defendimus civitatem Dei, injuſtum
,, putant, ut pro peccatis quamlibet ma-
,, gnis, parvo ſcilicet tempore perpe-
,, tratis, pęna quiſque damnetur æter-
,, na. . . . . octo genera pœnarum in
,, legibus eſſe ſcribit Tullius, damnum,
,, vincula, verbera, talionem, ignomi-
,, niam, exilium, mortem, ſervitu-
,, tem. . . Quid in vinculis? numquid
,, tamdiu quiſque judicandus eſt, eſſe de-
,, bere, quandiu fecit unde meruit alli-
,, gari, cum juſtiſſime annoſas pœnas
,, ſervus in compedibus pendat, qui ver-
,, bo aut ictu celerrime tranſeunte vel
,, laceſſivit dominum, vel plagavit? Jam
,, vero damnum, ignominia, exilium,
,, ſervitus, cum plerumque ſic infligun-
,, tur, ut nulla venia relaxetur, nonne
,, pro hujus vitæ modo ſimilia pœnis vi-
,, dentur æternis? Ideo quippe æterna
,, eſſe non poſſunt, quia nec ipſa vita
,, quæ his plectitur, porrigitur in æter-
,, num : Et tamen peccata, quæ vindi-
,, cantur longiſſimi temporis pœnis, bre-
,, viſſimo tempore perpetrantur, nec
,, quiſquam extitit qui cenſeret tam cito
,, nocentium finienda eſſe tormenta, quam
,, cito factum eſt vel homicidium, vel
,, adulterium, vel ſacrilegium, vel quod-
,, libet aliud ſcelus, non temporis lon-
,, gitudine, ſed iniquitatis & impietatis
,, magnitudine metiendum. Qui vero
,, pro aliquo grandi crimine morte mul-
,, ctatur, numquid mora qua occiditur,
,, quæ perbrevis eſt, ejus ſupplicium le-
,, ges æſtimant, & non quod eum in
,, ſempiternum auferunt de ſocietate vi-
,, ventium? Quod eſt autem de iſta ci-
,, vitate mortali homines ſupplicio pri-
,, mæ mortis, hoc eſt de civitate illa
,, immortali homines ſupplicio ſecundæ
,, mortis auferre. Sicut enim non effi-
,, ciunt leges hujus civitatis, ut in eam
,, quiſque revocetur occiſus : ſic nec il-
,, lius ut in vitam revocetur æternam ſe-
,, cunda morte damnatus. ,,

Inſiſtunt : Punire pœna æterna peccatum tranſitorium eſt contra legem divinam. Ergo &c. Probatur antecedens duplici legis oraculo. Primo quidem Deuter. 25. habetur. *Pro menſura peccati erit & plagarum modus*. Igitur pęna non debet excedere culpam : porro culpa eſt ut plurimum momentanea etiam in affectu, ſic qui vino inebriatus eſt, non ſolum vinum deſinit appetere, ſed & oblatum abnuit. Secundo, Lucæ 6. 28. legitur : *In qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur vobis*. Sed menſura peccati eſt finita, quandoquidem converſio ad creaturam eſt ſolum ad tempus. Igitur debet eſſe & pęna.

Reſpondeo negando ſequelam propter rationes ſupra allatas. Ad primam probationem diſtinguo, pro menſura peccati quoad affectum erit plagarum modus,

con-

concedo : pro menſura peccati tantum phyſice ſumpti, erit plagarum modus, nego. Peccatum puniri & phyſice & moraliter ſpectatum præcipit lex, ſecundum phyſicum quidem juxta illud Exodi 21. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Secundum morale vero, ſed fortius, quia formaliter in affectione cordis ad creaturam & in averſione a Deo conſiſtit: immo ineſt Dei contemptus in actu peccati, & prævaricator creaturam in qua ſuum ponit finem ultimum pro ſemper poſſidere deſiderat. Sic cenſet D. Gregorius & ſic pronuntiat l. 34. Moral. c. 11. nam ſuper illud Job 41. *Æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem*, dicit : Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fi-„ ne vixerunt : voluiſſent quippe ſine fi-„ ne vivere, ut ſine fine potuiſſent in „ ſuis iniquitatibus permanere, nam ma-„ gis appetunt peccare quam vivere. Unde ad id quod in inſtantia dicitur culpam momentaneam eſſe, reſpondeo eam eſſe in eſſe phyſico, minime vero in eſſe morali & ſecundum peccantis affectum. Ad exemplum in probationem allatum, ſimiliter diſtinguo : Ebrius non appetit amplius actu & pro tunc vinum, concedo; habitu, nego. Ita enim ad vinum affectus manet, ut ſi poſſet, iterum atque iterum, immo & ſemper biberet : quod igitur vinum abnuat, eſt prorſus per accidens & propter ſtomachi jam pleni & redundantis phyſicam incapacitatem, juxta illud tritum Philoſophorum axioma, *intus exiſtens, prohibet extraneum*.

Ad ſecundam probationem ex alia & ſimili lege deſumptam, utique diſtinguo; in qua menſura formaliter ſpectata menſi fueritis, remetietur vobis, concedo; in qua menſura materialiter tantum conſiderata, nego. Peccatum formaliter ſumptum eſt menſura pęnæ remetiendæ, cum autem conſiſtat in affectu inordinato, eoque fixo & permanenti ad creaturam, profecto ei reſpondere debet pęna infinita quoad durationem. Poteſt etiam dici, legem loqui de judicibus malis qui innoxios impune damnant, & velle damnum injuſte illatum proximo perverſis judiciis, pęna talionis refundi in judicem. Uterque ſenſus & utraque ſolutio eſt Auguſtini qui l. 21. de civ. c. 11. ſic explicat & interpretatur legem : *Quomodo ergo verum eſt*, inquiunt, *quod ait Chriſtus veſter, in qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur vobis, ſi temporale peccatum ſupplicio punitur æterno?* Hac propoſita objectione ſic reſpondet S. Doctor : “ Nec attendunt „ non propter æquale temporis ſpa-„ tium, ſed propter viciſſitudinem ma-„ li, ideſt, ut qui mala fecerit, ma-„ la patiatur, eandem dictam fuiſſe „ menſuram, quamvis hoc in ea re pro-„ prie poſſit accipi, de qua Dominus „ cum hoc diceret, loquebatur, ideſt, „ de judiciis & condemnationibus. Pro-„ inde qui judicat & condemnat injuſte, „ ſi judicatur & condemnatur juſte, in „ eadem menſura recipit, quamvis non „ hoc quod dedit. Judicio enim fecit, „ judicio patitur : quamvis fecerit dam-„ natione, quod iniquum eſt, patiatur „ damnatione quod juſtum eſt.

Perſiſtunt. Atqui peccatum mortale formaliter & ſecundum peccantis affectum finitum eſt : igitur pęna utique finita eſſe debet, etiam ut reſpondet peccantis affectui. Probant antecedens multipliciter. Primo quidem quia omnis actus malus etiam formaliter ſumptus habet malitiam intrinſece tantum finitam, quippe qui ſit ſolum objective & extrinſece infinitus, videlicet propter objectum ſeu perſonam infinitæ dignitatis læſam. 2. Duorum peccatorum unum eſt ſæpe altero majus & gravius : igitur neutrum eſt infinitæ malitiæ, & acerbitatis, alias omnia peccata mortalia forent æqualia, ſiquidem infinito non datur quid majus : jam vero ſi peccatum mortale malitiam tantummodo finitam habet, profecto debetur ei pęna utique ſolummodo finita, tum in ſe, tum etiam in duratione.

Reſpondeo negando ſubſumptum : ad probationem diſtinguo; actus malus eſt finitæ malitiæ ſi active ſumatur, concedo; ſi paſſive, nego. Peccatum mortale ut eſt actus phyſicus & vitalis eſt finitus, immo & moraliter ſpectatus, quatenus eſt tendentia ad objectum regulis diſſonum, conatus quippe voluntatis eſt finitus, unde peccatum nonniſi objective & extrinſece prout offendit Deum qui eſt objectum læſum, infinitum eſt : at vero ſi paſſive ſumatur, & quatenus injuria, quodammodo recipitur in Deo qui eſt læſus & offenſus, ex hac parte infinitam contrahit

trahit malitiam, namque juxta Summiſtarum axioma, honor eſt in honorante, injuria vero in offenſo, ex quo fit dignitatem perſonæ læſæ aggravare injuriam, iſtam creſcere juxta ejus qualitatem; cum autem, inquit D. Thomas, perſona per peccatum læſa ſit infinita majeſtas, infinita utique eſt peccati malitia: igitur illi debetur pœna ſaltem in duratione infinita ſeu æterna, maxime vero quia prævaricator affectam habet veluti infinitum erga creaturam, quam vult, ſi fieri poſſet, perpetuo & in æternum poſſidere, hæc enim lex eſt poſita, Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*.

Ad ſecundam, diſtinguo: peccata ſunt inæqualia intenſive & active ſumpta, concedo; eſt enim conatus in creaturam & objectum diſſonum quandoque major, quandoque etiam minor, & ideo pœna in quantitate reſpondet ſecundum magis & minus. Peccata ſunt inæqualia paſſive ſpectata, nego. Omnia quippe in hoc conveniunt puncto, quod infinitam offendant majeſtatem, unde quodlibet mortale malitiam habet infinitam; quia tamen injuria paſſive conſiderata ex majori vel minori conatu in creaturam menſuratur, tunc enim eſt major Dei contemptus, unum peccatum utique poteſt dici in aliquo ſenſu etiam paſſive altero majus, nec ullum inde ſequitur abſurdum, quamvis enim infinito phyſico non detur majus, bene vero infinito morali, namque infinitum morale eſt relativum, & per ordinem ad aliud deſumitur & menſuratur: igitur cum infinitas peccati deſumatur a Majeſtate divina læſa, quæ quidem quandoque remiſſius, quandoque etiam fortius impetitur & læditur: offenſa conſequenter modo major, modo etiam minor eſt: attamen ſemper in gravitate infinita, unde & pœna pro peccato mortali quocumque æterna debetur.

Hæc egregia ſolutio colligitur ex D. Auguſtino, qui l. 4. de Baptiſmo c. 19. n. 26. ait: " Nec dubitandum eſt quidem ipſas penas quibus cruciabuntur „ qui regnum Dei non poſſidebunt, pro „ diverſitate criminum eſſe diverſas, & „ alias aliis acriores, ut in ipſo igne „ æterno, pro diſparibus ponderibus peccatorum, ſint diſparia tormenta pe- „ narum: neque enim fruſtra ipſe Dominus dicit, tolerabilius erit Sodomis „ quam vobis in die judicii. Sed tamen „ ad non poſſidendum regnum Dei, tantumdem valet ex vitiis illis quod ele- „ geris mitius, quantum vel plura, „ vel unum quod perſpexeris gravius. „ D. autem Thomas hic q. 99. ar. 1. ad 2. ſic reſpondet ad inſtantiam. " Dicen- „ dum, quod quantitati reſpondet quali- „ tas pœnæ ſecundum intenſionem, & „ ideo peccatorum mortalium inæqualium, „ erunt pœnæ inæquales intenſione, æquales autem duratione. „

Urgent. Deus operatur in omnibus propter finem: ſed non poteſt intendere directe & per ſe pœnam phyſice æternam propter peccatum mortale ſolummodo moraliter infinitum in malitia: igitur peccato etiam ut eſt offenſa infinita, non debetur pœna realiter & phyſice æterna, qualis aſſeritur & aſſignatur a Catholicis. Probatur minor multiplici ratione. 1. Quia pœna excederet delictum, quandoquidem offenſa moraliter ſolum & affective eſt infinita, pœna vero foret realiter & phyſice quoad durationem infinita. 2. Pœna quæ ſolum ad correctionem infligitur, intenditur primario & per ſe ab agente in quantum cedit in bonum illius cui imponitur: ergo non debet eſſe æterna, alias ad corrigendum nihil inſerviret. 3. Pœna eſt eorum quæ per accidens evenire cenſentur, quandoquidem teſte B. Auguſtino Deus ex ſe bonus eſt, ex noſtro vero tantum juſtus juſtitia vindicativa; porro quod eſt per accidens, non eſt per ſe volitum, adeoque non debet eſſe æternum.

Reſpondeo 1. Deum intendere pœnam phyſicam, quandoquidem eſt bonum, nedum ſolius juſtitiæ quæ in ea plurimum relucet, ſed etiam & ſanctitatis, & bonitatis, cæterorumque attributorum quibus competit propellere ſibi contraria: porro peccator offendit Deum in omnibus. Impius offendit in ſanctitate, ingratus, in bonitate; furioſus, in manſuetudine; crudelis, in charitate. Igitur omne quod eſt Deus, pugnat contra peccatores, eorumque exigit punitionem, unde ſcriptum eſt Eccli. 12. 4. *Impiis & peccatoribus reddet vindictam*. Rurſus Amos 3. 6. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*.

Reſpondeo 2. negando minorem propter ra-

rationes allatas. Ad primum, dictum eſt pœnam non excedere, quia eſt infinita ſolum in duratione, finita vero in quantitate, adeoque & phyſice. Ad ſecundum, dico pœnam damnatorum recte quidem ordinatam eſſe, videlicet ad juſtam vindictam, vel etiam ad correctionem viatorum, ut metu ſupplicii abſtineant a peccatis. Ad tertium, ultro fatemur reproborum pœnam eſſe præter intentionem primariam & antecedentem Dei qui vult, in quantum in ſe eſt, omnes homines ſalvos fieri, ſed non præter intentionem ſecundariam & conſequentem. Enimvero Deus, omnibus ponderatis circumſtantiis, vult malos perdere & punire, quia ipſi voluerunt ſemper peccare. Unde ſic concludit D. Thomas hic tr. 1. *Dicendum, quod quamvis pœna per accidens reſpondeat animæ, tamen per ſe reſpondet animæ culpa infectæ: & quia culpa in perpetuum in ea manebit, ideo etiam pœna erit perpetua.*

Objiciunt denique multas hiſtorias tum de pueris qui ſine baptiſmo e vita diſceſſerant, & poſtea ad vitam miraculoſe revocati baptizati ſunt, qui iterum & denuo mortui in pace Chriſti requieverunt; tum de adultis qui impii mortui, ſed poſtea exſuſcitati, pie obdormierunt in Domino. Igitur illi omnes ſoluti ſunt ab inferno; igitur pœnæ non ſunt æternæ.

Reſpondeo ad hæc & ſimilia, animas defunctorum quos in ſua præſcientia exſuſcitandos prævidit Deus, in aliquo fuiſſe aſſervatas loco ab inferis diſtincto, donec revocarentur ad vitam, ut pueri v. g. baptiſmo initiati, alii vero virtute Sacramenti Pœnitentiæ ad Deum converſi, omnes in gratia morerentur: Et ſic non ſequitur aliquem reprobum educi ab inferno, nulla quippe ibi eſt redemptio. Perperam igitur Sociniani ut paſſionibus indulgeant, pœnas damnatorum eſſe æternas ſimpliciter Scripturas Patrumque auctoritate flocci faciendo, negant.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Pœnæ damnatorum ſunt æternæ.

Primo. Hoc conclamant Prophetæ, hoc Evangeliſtæ, hoc Apoſtoli in ſuis viciſſim Epiſtolis. Hoc ipſe Chriſtus, *Ite maledicti in ignem æternum.*

Secundo. Eidem ſtupendæ veritati ſubſcribit traditio quæ ſententiis Patrum firmatur: ſic doceat Clemens Romanus l. 4. recog. Juſtinus Apol. 2. Tertullianus Apol. c. 28. Hilarius, Auguſtinus, &c.

Tertio. Suffragatur ratio in jure fundata. Enimvero peccatum mortale habet malitiam infinitam moralem, quatenus infinitam lædit Majeſtatem, juxta illud tritum axioma Summiſtarum, honor eſt in honorante, injuria in offenſo: Igitur inducit reatum pœnæ infinitæ, ſi non in ſe, ſaltem quoad durationem.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD DIFFICULTATES.

Objiciunt Sociniani multa in contrarium, ut æternitatem pœnarum pro reprobis exſufflent, aſſeruntque pœnam damnatorum non eſſe æternam. 1. Quia Deus omnium miſeretur: 2. Quia eſt contra juſtitiam momentaneum peccatum pœna puniri æterna. 3. Quia peccatum quantumvis grave, etiam moraliter eſt quid finitum intrinſece. Igitur non debetur pro illo pœna ſimpliciter æterna.

Reſpondetur ad primum, non adjiciet ultra miſereri Deus reproborum. Ad ſecundum, peccatum eſt ſecundum peccantis affectum continuum: Etvero obſtrepit peccator, eo quod creaturam in æternum poſſidere non queat. Ad tertium, peccatum lethale active ſpectatum eſt quidem intrinſece finitum, ſub iſto quippe reſpectu eſt tendentia realis ad objectum regulis morum diſſonum ſecundum potentiæ vitalis conatum qui eſt finitus. At vero paſſive conſideratum, eſt infinitum ſimpliciter in eſſe morali, quatenus eſt injuria perſonæ & majeſtati infinitæ illata; igitur ex hac parte pœna æterna pro peccato debetur.

CONCLUSIO

Tractatuum de Deo uno, ejuſque proprietatibus.

TAMETSI errores & Atheorum, & Hæreticorum validiſſimis maneant con-

confutati rationibus ex his quæ fuſo calamo ſcripſimus, quia tamen multi aut fucatis præventionibus, aut paſſionibus intellectum obtenebrantibus irretiti, non cedunt veritati; immo in ſuam propriam perniciem abeunt in adinventionibus ſuis, unum pro coronide cum S. Auguſtino ſubnotare juvat, ut lux, ſi fieri poteſt, illorum illuceſcat mentibus: videlicet perutile eſſe credere: primo quidem Sacræ Scripturæ, deinde Traditioni, poſtea viris & virtute, & doctrina omni exceptione majoribus: denique ipſi rationi his omnibus ſtipatæ monumentis, ſin minus, quot capita, tot erunt promiſcuæ religiones.

Hoc ipſum obſervat S. Auguſtinus in libro de utilitate credendi, ubi perſtringit Manichæos qui proprio adhærentes ſenſui, & vetus Teſtamentum, & omnem veram abjiciebant religionem. Eo loci quaſdam ſtatuit S. Doctor regulas, quibus pro certo veritas indagatur.

Prima eſt, Sacram bene intelligere Scripturam, quod fit quatuor modis, 1. illam ſuſcipiendo ut a Deo emanatam, 2. juxta ætiologiam, cum oſtenditur quid, qua de cauſa vel factum, vel dictum ſit, 3. juxta analogiam, cum demonſtratur non ſibi adverſari duo Teſtamenta. 4. juxta allegoriam, cum docetur non ad litteram eſſe accipienda quæ ſcripta ſunt, ſed figurate intelligenda, ita cap. 3. Num. 5.

Secunda, non eſſe credendum de Scripturis ea, quæ ipſarum Scripturarum inimici tradunt, cap. 6. Num. 13.

Tertia, neceſſe eſſe veram quærere religionem, cap. 7. Num. 14.

Quarta, temerarium eſſe credere veram religionem abſurda docere. Ibidem Num. 17.

Quinta, cum inquiritur vera religio, ſumendum eſſe exordium a Catholica Eccleſia, quæ viros & ſcientia & ſanctitate omni exceptione majores, quibus certe fides adhibenda eſt, complectitur. Ibidem Num. 18. Ipſe teſtatur Auguſtinus hac methodo ad fidem perveniſſe: cum enim in antiquorum Philoſophorum, maxime Academicorum ſententiis inveniret difficultatum ſylvam a quibus ſolvi non poterat, ab Ambroſio veritatem accepit: ſic ſcribit c. 8. N. 20.

Sexta, nihil vitii eſſe in fide: & ſi vituperabilis eſt qui de omnibus dubitat, profecto laudabilis qui ſapienter credit cap. 9. Num. 22. maxime cum pauci admodum idonei ſint, ut ratione exquiſita ad veritates religionis gradum poſſint facere: ita cap. 10. Num. 24. & cap. 11. Num. 25. quod quidem confirmat experimento quotidiano filiorum, qui tales vel tales pro parentibus habent, tametſi in hoc ſoli matri, & obſtetricibus credere teneantur, cap. 16. Num. 26. ex quo infert tutiſſimum eſſe obtemperare ſapientibus ibidem. Num. 27. & Num. 29. Religionem non recte quæri niſi eſſe credatur: Pro iſto momento audiendum eſſe Chriſtum, qui exigit ab omnibus fidem. Joannis 14. 1. his verbis: *Credite Deo, & mihi credite*. Quandoquidem ejus auctoritas partim miraculis, partim ſequentium multitudine conſtituta & confirmata eſt cap. 15. Num. 33. 34.

S. Auguſtinus cap. 9. Num. 21. perſtringit hæreticos contraria ſentientes, & ſic loquitur: " Ridiculum, inquis, „ iſtud eſt, cum omnes hanc ſe profiteantur tenere, ac docere. Profitentur „ hoc omnes hæretici, negare non poſſunt, ſed ita ut eis quos illectant rationem ſe de obſcuriſſimis rebus polliceantur reddituros: eoque Catholicam „ maxime criminantur, quod illis qui „ ad eam veniunt præcipitur ut credant; „ ſe autem non jugum credendi imponere, ſed docendi fontem aperire gloriantur. Quid, inquis, dici potuit „ quod ad eorum laudem magis pertineret? non a te eſt, hoc enim faciunt „ nullo robore præditi, ſed ut aliquam „ concilient multitudinem nomine rationis, qua promiſſa naturaliter animus „ gaudet humana, nec vires ſuas valetudinemque conſiderans, ſanorum eſcas „ appetendo, quæ male committuntur niſi „ valentibus, irruit in venena fallentium. „ Nam *vera religio*, niſi credantur ea quæ „ quiſque poſtea, ſi ſe bene geſſerit, dignuſque fuerit, aſſequatur atque perficiat, omnino, SINE QUODAM „ GRAVI AUCTORITATIS IMPERIO INIRI RECTE NULLO PACTO POTEST. „

Denique cap. 18. Num. 56. aureis iſtis verbis ſic concludit & ſic Honoratum alloquitur: " Quamobrem ſi quid te vel ra-

„ ratio, vel oratio noſtra commovit, & „ ſi veram, ut credo, curam tui geris; „ velim me audias, & bonis præcepto- „ ribus Catholicæ Chriſtianitatis te pia „ fide, alacri ſpe, ſimplici charitate „ committas: Deumque ipſum, cujus „ unius & bonitate facti ſumus, & ju- „ ſtitia pœnas luimus, & clementia li- „ beramur, orare non ceſſes. Ita tibi „ neque præcepta & diſputationes do- „ ctiſſimorum hominum, & vere Chri- „ ſtianorum, neque libri, neque ſerenæ „ ipſæ cogitationes defuerint, quibus fa- „ cile quod quæris invenias; nam iſtos „ verboſos & miſeros (quid enim aliud „ mitius dixerim?) penitus deſere: qui „ dum nimis quærunt unde ſit malum, „ nihil reperiunt niſi malum. „

FINIS.

Si quid erroris, tametſi involuntarie, in iſtis de Deo uno ejuſque attributis Tractatibus irrepſerit, hoc ipſum toto mentis affectu retracto, & uti non ſcriptum habeo. Cuncta quoque ea qua par eſt reverentia ſanctæ Matris Eccleſiæ Romanæ judicio, omni ſecluſa mentis reſtrictione, committo & ſubjicio.

CANONES
CONCILII CARISIACI.
De Prædeſtinatione.

I.

Quod una tantum ſit prædeſtinatio Dei.

DEUS Omnipotens hominem ſine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in Paradiſo poſuit, quem in ſanctitate juſtitiæ permanere voluit. Homo libero arbitrio male utens peccavit & cecidit, & factus eſt maſſa perditionis totius generis humani. Deus autem bonus & juſtus elegit ex eadem maſſa perditionis, ſecundum præſcientiam ſuam, quos per gratiam prædeſtinavit ad gratiam, & vitam illis prædeſtinavit æternam: Cæteros autem, quos juſtitiæ judicio in maſſa perditionis reliquit, perituros præſcivit, ſed non ut perirent prædeſtinavit: pœnam autem illis, quia juſtus eſt, prædeſtinavit æternam. Ac per hæc unam Dei prædeſtinationem tantummodo dicimus, quæ aut ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem juſtitiæ.

II.

Quod liberum hominis arbitrium per gratiam ſanetur.

Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Chriſtum Dominum noſtrum recepimus: & habemus liberum arbitrium ad bonum præventum & adjutum a gratia, & habemus liberum arbitrium ad malum, deſertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto ſanatum.

III.

Quod Deus omnes homines velit ſalvos fieri.

Deus Omnipotens omnes homines ſine exceptione vult ſalvos fieri, licet non omnes ſalventur. Quod autem quidam ſalvantur, ſalvantis eſt donum: quod autem quidam pereunt, pereuntium eſt meritum.

IV.

Quod Chriſtus pro omnibus hominibus paſſus ſit.

Chriſtus Jeſus Dominus noſter, ſicut nullus homo eſt, fuit, vel erit, cujus natura in illo aſſumpta non fuerit, ita nullus eſt, fuit, vel erit, homo, pro quo paſſus non fuerit; licet non omnes paſſionis ejus myſterio redimantur. Quod vero omnes paſſionis ejus myſterio non redimuntur, non reſpicit ad magnitudinem & pretii copioſitatem, ſed ad infidelium, & ad non credentium ea fide, quæ per dilectionem operatur, reſpicit partem, quia poculum humanæ ſalutis, quod confectum eſt infirmitate noſtra, & virtute divina, habet quidem in ſe ut omnibus proſit; ſed ſi non bibitur, non medetur.

CA-

CANONES

CONCILII SEPTIMI GENERALIS

Contra Iconomachos.

I.

VENERANDAS Imagines veneramur. Qui ſic non credunt, anathema. Qui aliter ſentiunt, longe ab Eccleſia abjiciantur.

II.

Nos venerandas Imagines ſalutamus. Nos, qui ſic nolunt, anathemati ſubjicimus.

III.

Qui ſacras Imagines idola vocant, anathema.

IV.

Qui communionem habent cum iis qui ſanctas Imagines rejiciunt aut contemnunt, anathema.

CANONES

CONCILII TRIDENTINI.

De libero Arbitrio, & Prædeſtinatione. Seſſ. 6.

I.

SI QUIS dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat ac præparet; neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque paſſive ſe habere; anathema ſit.

II.

Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, immo titulum ſine re, figmentum denique a Satana invectum in Eccleſiam; anathema ſit.

III.

Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere; ſed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permiſſive ſolum, ſed etiam proprie, & per ſe, adeo ut ſit proprium ejus opus, non minus proditio Judæ quam vocatio Pauli; anathema ſit.

IV.

Si quis juſtificationis gratiam nonniſi prædeſtinatis ad vitam contingere dixerit; reliquos vero omnes qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, utpote divina poteſtate prædeſtinatos ad malum; anathema ſit.

TRACTATUS QUINTUS.

DE

SANCTISSIMÆ TRINITATIS MYSTERIO.

De hæreſibus exortis circa ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium.

PRIMO LOCO occurrunt Gentiles, qui ignorantes unius Dei exiſtentiam, Trinitatem perſonarum in unica natura irrident.

Secundo loco: Judæi plebeji, & craſſiores, quibus ad cautelam tantum, non explicatum eſt a Prophetis myſterium, ne ad idololatriam propenſi, multiplicitatem Deorum, in Trinitate admitterent.

Tertio loco, circa annum 209. apparuerunt Noetiani a Noeto; Sabellius, a quo Sabelliani; Priſcillianus, a quo Priſcillianiſtæ, qui omnes ex unitate naturæ in Deo inferebant unitatem perſonæ; & ſi qui ſacræ Scripturæ oraculis victi diſtinctionem perſonarum agnoſcerent, nonniſi ad diverſa officia, vel diverſos effectus referebant, propugnando quod eadem perſona divina ut principium creandi diceretur Pater; eadem prout incarnata, Filius; atque iterum eadem ut ſanctificans creaturas, Spiritus ſanctus; hinc Deum non Trinum, ſed Trino-unum ſolummodo aſſerebant; Dicti ſunt etiam Patropaſſiani, quippe qui Patrem paſſum fuiſſe non ſine auſu temerario prædicarent.

Quarto loco, circa annum 314. impius Arius Presbyter Alexandrinus, docuit Filium proceſſiſſe quidem a Patre, ſed proceſſione tantum ad extra; unde Verbum Divinum tametſi diceret ſupra omnes creaturas excellentiſſimum, non tamen Patri conſubſtantiale uſquam dixit. Ab Ario nati ſunt Ariani, ideſt hæretici eamdem ſuſtinentes doctrinam.

Quinto loco, circa annum 360. ſub Conſtantio Imperatore, Macedonius Epiſcopus CP. docuit de Spiritu ſancto, quod Arius dixerat de Filio, ſcilicet eſſe creaturam, Angelis quidem ſuperiorem, ſed a Patre in tempore productam per Filium, ad conſervandum & movendum univerſum; hinc eum vocabat Dei famulum & Miniſtrum, omnia quæ Angelis conveniunt illi tribuebat; ſed nuſquam eum ut perſonam divinam agnovit.

Sexto loco. Numerantur Semi-Ariani, quorum alii rejiciebant ſolum nomen conſubſtantialitatis pacis prætextu, Filiumque ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, & in natura ſimilem, ita ſincere propugnabant, ut quidam etiam pro hac veritate martyrium generoſe ſubierint ſub Conſtantio Arianorum fautore. Alii vero nomen conſubſtantialitatis & realitatem objiciebant, Filium tamen dicebant Patri ſimilem, ſed in quo eſſet iſta ſimilitudo, an in natura? an in conformitate tantum voluntatis, qualis eſt in hominibus juſtis? non deſignabant. Pro duce Acacium Cæſarienſem Epiſcopum habebant qui cum Semi-Arianis diu primum conjunctus, ab eis tandem ſeceſſit odio Cyrilli Hieroſolymitani. Ita colligitur ex ſancto Epiphanio hæreſi 73. & 74. Porro Semi-Ariani priores baptizabant verbis Evangelicis, e contra vero poſteriores.

Septimo loco, circa annum 1555. Michael Servetus Lutheri diſcipulus docuit nullam eſſe diſtinctionem perſonarum : com-

combuſtus eſt Genevæ, juſſu Calvini, licet ut fertur, paratus foret ſuam abjurare hæreſim: habuit tamen quoſdam ſui erroris, & ſucceſſores, & Miniſtros in Tranſilvania.

Eodem tempore, quidam Valentinus Italus aſſeruit tres eſſe in Trinitate Perſonas, ſeu tres ſpiritus æternos ſed eſſentiali differentia diſtinctos; Patrem eſſe longe eminentiorem cæteris, immo eſſe ſolum verum, & ſummum Deum, ſolumque eſſentiatorem; alias vero perſonas eſſe eſſentiatas. Flammis addictus eſt Bernæ undecimo poſt Serveti mortem anno, dicendo cæteros Martyres pro Chriſto occubuiſſe; ſe autem mori pro gloria, & eminentia Patris. Habuit in Polonia ſuæ hæreſeos diſcipulos & fautores.

Ultimo denique loco ponitur Socinus a quo Sociniani; hic hæreſi Calviniana primum conſperſus ultra progredi non abhorruit, namque anno 1578. docuit nullam eſſe Trinitatem, Patrem eſſe ſolum Deum, Filium meram creaturam, nomine, & honore duntaxat Deum; miſſum quidem ad ſalutem hominum, nullam tamen pro eis dediſſe ſatisfactionem; unde multi e ſuis negant Chriſtum invocandum eſſe. Spiritum ſanctum etiam creaturam dixit, aſſerens eſſe duntaxat effectum & virtutem Dei omnipotentis. Anno circiter 1612. Joannes Crellius Cracoviæ in Polonia Miniſter eoſdem renovavit, & docuit errores, immo & cum ſectæ ſuæ diſcipuli magno applauſu, ut legitur in libro ſuo primo ſect. 3. cap. 7. 8. &c. ejus auſcultarent doctrinam, hæreſis non ſine magna animarum pernicie, ſerpſit ut cancer ubique.

Ex his ſequitur quoſdam erraſſe circa exiſtentiam ſanctiſſimæ Trinitatis negando ipſius realitatem; quoſdam circa ſubſtantiam myſterii, aut confundendo Perſonas, aut Dei entitatem abſurde multiplicantes; quoſdam circa perſonam Patris, dicendo non eſſe per ſe Deum, ſed divinitatem reſultare ex tribus perſonis veluti ex aggregato per accidens; quoſdam circa perſonam Filii ipſum habendo ut puram creaturam; quoſdam circa Spiritum ſanctum illum etiam creaturam prędicando; quoſdam denique circa Miſſiones negando Filium a Patre miſſum.

ORDO TRACTATUS.

His erroribus ſequentia opponimus fidei dogmata.

Primum eſt, datur myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.

Secundum, tres ſunt in unica natura divina Perſonæ ſubſiſtentes.

Tertium, prima perſona eſt per ſe Deus, principium non de principio.

Quartum, Filius eſt Patri conſubſtantialis.

Quintum, Spiritus ſanctus eſt verus Deus a Patre a & Filio procedens.

Sextum, datur miſſio Perſonarum divinarum.

Sex igitur quæruntur de ſanctiſſima Trinitate, 1. An ſit beatiſſima Trinitas? 2. Quid ſit? Qualis Pater? 4. Qualis Filius? 5. Qualis Spiritus ſanctus? 6. An Perſonæ divinæ mittantur, & veniant ad nos.

DISSERTATIO PRIMA.

De exiſtentia ſanctiſſimæ Trinitatis.

GENTILES qui nullum agnoſcunt Deum, a fortiori negant Trinitatem Perſonarum in Deo: Judæi craſſiores illam ut plurimum ignorabant; Sociniani tandem unicum ſine Trinitate propugnant Deum, ſed contra quod dicitur 1. Joan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: Et hi tres unum ſunt.*

Dogma de exiſtentia ſanctiſſimæ Trinitatis quatuor argumentis oſtenditur.

Primo: Contra Gentiles, quia non repugnat tale myſterium.

Secundo: Contra Judæorum vulgus, quia Patriarchis, & Prophetis revelatum eſt.

Tertio: Contra Socinianos, quia revelatum eſt ut aliquid ineffabile, & ideo non eſt negandum licet rationi ſit impervium.

Quarto: Contra Praxeam, Noetum, Sabellium & alios omnes negantes, quia de facto datur.

A R-

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum repugnet dari myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis?

CONCLUSIO.

Dicimus contra Gentiles Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non repugnare.

Probatur multiplici ratione.

PRIMA ſic exponitur. Illud myſterium non repugnat, quod non involvit contradictionem: Atqui myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non involvit contradictionem: & probatur, 1. Quia nihil eſt impoſſibile apud Deum omnipotentem. 2. Quia teſte Auguſtino, plus de ſupremo numine cogitare debemus, quam poteſt capere ratio creata. Et vero, multi ſunt effectus etiam naturales quorum principium, fons, & origo nobis non innoteſcit, a fortiori concludere debemus plura in Deo latere quæ mentis aciem penitus fugiunt. 3. Quia nullum eſt Paganorum argumentum in contrarium, quod ſolvi non poſſit, dicendo naturaliter quidem non poſſe demonſtrari ineffabile illud myſterium, bene vero ſupernaturaliter: illud quidem eſſe ſupra rationem, ſed non contra rationem, quæ humiliter captiva debet credere de Deo, quod nec capit, nec comprehendit.

Secunda ſic habet. Illud non repugnat quod eſt poſſibile: Sed myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis eſt poſſibile: Et probatur ex divo Thoma qui hic prima parte q. 27 art. 1. ſic loquitur: " Quicumque ,, intelligit ex hoc ipſo quod intelligit, ,, procedit aliquid intra ipſum. ,, Scilicet Verbum: pari & conſimili ratione, qui amat, procedit aliquid intra ipſum, nimirum pondus. Jamvero innata habemus cognitione agens operari juxta conatum ſuum: ex quo ſequitur nos inferre Deum utpote infinitum producere & Verbum, & pondus tum cognitioni, tum amori correſpondentia, adeoque infinita. Revera quidem hujuſmodi operationum terminos eſſe Deo conſubſtantiales non capimus quidem, ſed neque ita eſſe negare poſſumus: quin potius hoc ipſum eſſe poſſibile ſuſpicamur: Ergo &c.

Tertia. Illud non repugnat quod ipſi Philoſophi & Pagani celebres ſuſpicati ſunt, & quaſi adumbrarunt: Atqui res ita ſe habet pro myſterio de quo nunc agimus: Et probatur 1. Zoroaſtri hæc verba tribuuntur: " Omnia perfecit Pater, ,, & menti tradidit ſecundæ. ,, 2. Hæc ſubſequentia Mercurio Triſmegiſto qui paulo poſt Moiſen florebat: " Monas ge- ,, nuit Monadem, & in ſe ſuum re- ,, flexit ardorem. ,, 3. Sibylla Erythræa, referente Auguſtino lib. 18. de civ. cap. 13. annuntiavit Chriſtum Filium Dei venturum; Delphica, & Phrygia prædixerunt ipſius paſſionem. 4. Plato in variis operibus agnoſcit Deum, & ipſius verbum ab ipſo genitum, ut in epiſtola 2. ad Dionyſium: hanc refert Euſebius lib. 11. de præparatione Evangelii. 5. Ariſtoteles l. de cœlo text. 2. aſſerit veteres numero ternario coluiſſe Deum: Denique Pythagoras docet quod omnia tria ſint, & tria unum.

Quarta ſic exponitur: illud non repugnat quod multis inſinuatur naturæ ſymbolis: Atqui myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis inſinuatur multis naturæ ſymbolis: Igitur non repugnat, immo eſt poſſibile. Probatur minor multis exemplis.

Primum petitur ex appetitu innato quem habemus ad beatitudinem: Hoc utitur exemplo ſanctus Thomas in libris contra Gentiles, ut illis probet conjecturaliter beatitudinem, & Dei Trini viſionem non repugnare.

Secundum exemplum eſt ſolis, radii, & ſplendoris, ex utroque micantis, quæ tamen omnia ſunt unum. Hac utitur comparatione ſanctus Athanaſius orat. 9. contra Arianos ad explicandum ineffabile illud myſterium.

Tertium eſt fontis, motus aquæ, & fluminis ex utroque profluentis. Hoc utitur ſymbolo ſanctus Auguſtinus libro de fide, & ſymbolo cap. 9. hæc ſiquidem tria confluunt in unum flumen quod ſuam e fonte ducit originem.

Quartum eſt radicis, trunci & rami in eadem arbore, quæ omnia unicam conſtituunt arborem. Hac utitur ſimilitudine Tertullianus lib. adverſus Praxeam.

Quintum eſt trium lucernarum in eodem cubiculo in unicum lumen confluentium. Hoc utitur ſigno Gregorius Nazianzenus Orat. 5. de Theol.

Sextum eſt ignis ſplendoris, & caloris unam lucem efficientium.

Septimum eſt intellectus, memoriæ & voluntatis, unam animam rationalem conſtituentium.

Ex his ſequitur hoc ſancti Auguſtini ratiocinium cætera confirmans, ac roborans. Unaquæque res connotat primum principium a quo fluit, & eſt Pater æternus, ideam æternam ad quam formata eſt, & eſt Verbum divinum: denique finem propter quem facta eſt, & eſt Spiritus ſanctus: Igitur ſanctiſſima Trinitas expreſſa in ſuis effectibus adumbratur.

Confirmatur.

MYSTERIUM ſanctiſſimæ Trinitatis eſt credibile: Ergo & poſſibile: conſequentia patet: Antecedens probatur quinque credibilitatis motivis quæ a Contenſonio Scholæ Thomiſticæ Theologo hic referuntur.

Primum, eſt teſtimonium Prophetarum quorum alii ſanctiſſimam Trinitatem in viſione quaſi expreſſam contemplati ſunt, ut legitur Iſaiæ 6. Alii prædicaverunt Chriſtum venturum, & tanquam Filium Dei deſignaverunt, itidem Iſaias qui illum vocat (*Emmanuel*) id eſt nobiſcum Deus; alii Spiritus ſancti ſuper fideles deſcenſum, ut Joel.

Quibus poſitis hoc ſequitur argumentum. Illud non debet in mente Gentilium repugnare, quod deſignatur a Prophetis, cujus aliquæ perſonæ a longe enuntiantur & prædicuntur in mundum venturæ: Atqui res ſic ſe habet: Siquidem, ut dictum eſt, Prophetæ prædicaverunt adventum Filii in mundum qui viſus & converſatus eſt cum hominibus, ſuamque multis ſignis, & portentis miſſionem, & cum Patre conſubſtantialitatem probavit. Prædicaverunt etiam vates Spiritus ſancti deſcenſum. Ergo &c.

Secundum petitur ex propagatione religionis ſanctiſſimæ Trinitatis; hanc enim totus mundus recepit, non obſtantibus hinc inde difficultatibus, & quod demirandum magis a duodecim piſcatoribus, rudibus, & imperitis, fides Chriſti annuntiata eſt, quique non poteſtatis ſæcularis viribus, non divitiarum copia, non armorum ſtrepitu, non voluptatum blandimentis, non honorum faſtu, non eloquentiæ humanæ verbis, ſed infirmitate, rerum omnium penuria, laborum tolerantia, deliciarum contemptu, humilitate morum, ſimplicitate ſermonum, de ſupremis mundi rectoribus, poteſtate tremendis, divitiarum copia affluentibus, deliciarum volutabro immerſis, honorum gradu auctis, triumpharunt. Quod quidem paucis explicat Paulus 1. Corinth. 1. his verbis. *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus: & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret.*

Tertium deſumitur ex puritate fidei Chriſtianæ quæ bonum omne conſulit, & præcipit, malum vero prohibet, & punit: quinimmo præcipit benefacere his qui nos oderunt, & vincere in bono malum. Jam vero quis poterit aut adumbrare, aut enarrare ſermonibus odia aperta, & capitalia quibus peccatum inſectatur, minas in quas erumpit, quos incutit terrores malefacientibus, quas ab orbe condito exercuit in prævaricatores vindictas, quot denique terribiles cruciatus paravit in inferis pro impœnitentibus, Deus, magnus, fortis, & potens, unus, & trinus.

Quartum, multitudo miraculorum quæ patrarunt ſancti ad fidem ſanctiſſimæ Trinitatis ſtabiliendam: quæ quidem tanta ſunt, ut vel ſola Petri umbra ſanaret ægrotos.

Quintum, eſt copia cujuſcumque ſexus, & conditionis, & ætatis Martyrum qui pro veritate unius Dei, & Trini generoſe vitam dederunt; ita ut, inquit Tertullianus, *ſanguis Martyrum fieret ſemen Chriſtianorum*. Igitur myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis eſt credibile.

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT Gentiles Philoſophi religioni Chriſtianæ adverſantes. Illud myſterium repugnat, quod manifeſtam implicat contradictionem: Atqui myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis manifeſtam implicat contradictionem: & probatur minor. 1. Sequitur quod Deus ſit unus, & non unus. 2. Quod res eadem, natura ſcilicet divina, ſit una ſimul & multiplex, 3. Quod eadem natura communicetur,

tur, & non communicetur; ſiquidem perſonæ ſunt relative oppoſitæ: Sed hæc omnia manifeſtam implicant contradictionem: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: ad probationem diſtinguo, Deus erit unus, & non unus ſecundum diverſum reſpectum, concedo: ſecundum eumdem, nego: Igitur eſt unus in natura, & trinus in perſonis. Item, natura eſt una ſecundum ſe ſumpta, multiplex vero ſi ſumatur pro perſonis, quia perſonæ dicunt relationes quibus ad invicem relative opponuntur, & diſtinguuntur. Item, natura eſt communicabilis. ut dicit abſolutum; incommunicabilis vero ut dicit relativum: namque ut connotat v.g. paternitatem, ſoli primæ perſonæ convenit.

Inſtabis: atqui hoc implicat ſecundum idem: Et probatur. De eadem natura dicitur quod ſit communicabilis, & incommunicabilis: Igitur eſt contradictio ſecundum eumdem reſpectum.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, diſtinguo: de eadem natura identice & relative ſpectata dicitur quod ſit communicabilis, & incommunicabilis, concedo: identice tantum ſumpta, nego. Natura divina poteſt conſiderari dupliciter, ſcilicet identice, & ut eſt quid abſolutum, & ſub hoc reſpectu eadem eſt in tribus perſonis, & communicatur. Deinde vero, ut eſt quid abſolutum ſimul, & relativum, ſeu ut eſt abſolutum connotans relativum, v. g. ut connotat paternitatem, & ſub hoc reſpectu in prima duntaxat perſona reperitur, & eſt incommunicabilis: Igitur non eſt contradictio ſecundum diverſum reſpectum.

Inſiſtes. Trinitas attenditur ſecundum quod eſt quid completum, nempe ut dicit naturam, & perſonam; natura enim non poteſt concipi ſine perſona ſeu ſine ſubſiſtentia: Ergo eadem eſt in tribus perſonis ut ſubſiſtens: Igitur eſt unica in Deo perſona, vel ſi tres, manifeſta erit contradictio, nempe quod natura ſubſiſtens ſit a ſe diverſa in tribus perſonis, tum quia Trinitas videtur eſſe aggregatum per accidens, nempe ex tribus perſonis complete ſumptis.

Reſpondeo diſtinguendo: Trinitas attenditur ut eſt quid completum in concreto, nimirum ut dicit tres perſonas quibus conſtituitur, concedo: in abſtracto ſubdiſtinguo, eſt quid completum abſolute, concedo: relative, nego. Natura in priori perſonarum conſiderata, concipitur ut quid completum abſolute, quia dicit ſubſiſtentiam abſolutam, minime relative; nondum enim dicit perſonas, donec concipiatur ut intelligens, & ſpirans, unde non ſequitur quod Trinitas ſit aggregatum per accidens, ſiquidem natura ut ſubſiſtens abſolute communicatur, & eſt eadem in tribus perſonis, immo & ab illis ſolum virtualiter diſtingnitur, ſubſiſtentia autem abſoluta non conſtituit perſonam diſtinctam a Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, quia illis relative non opponitur.

Urgebis. Natura ſubſiſtens ſubſiſtentia abſoluta eſt ens completum: ergo implicat alias habere perſonas, ſaltem realiter diſtinctas; ſin minus, ſequetur ſemper eam eſſe aggregatum per accidens.

Reſpondeo diſtinguendo: natura ſubſiſtens ſubſiſtentia abſoluta eſt ens completum eſſentialiter, concedo: notionaliter, & relative, nego. Cum igitur ſit de eſſentia entis ſupremi ſe intelligere, & amare, & utriuſque operationis habere terminos, non cenſetur in omni linea completum, niſi concipiatur Verbum, & Spiritus ſanctus; Verbum quidem ab ejus intellectione promanans; Spiritus vero ſanctus ab amore, unde nego conſequentiam.

Ad probationem ſimiliter diſtinguo: natura erit compoſitum ex multis entibus relativis a ſe ipſa realiter indiſtinctis, concedo: a ſe re diſtinctis, nego. Aggregatum autem per accidens dicit multa entia completa a ſe mutuo realiter diſtincta: natura autem divina, non diſtinguitur niſi virtualiter a perſonis, neque perſonæ ab invicem realiter diſtinguuntur ſecundum eſſe *in* & abſolutum, ſed ſolummodo ſecundum relativum.

Perſiſtes. Perſona eſt ens completum, definitur enim naturæ ſpiritualis individua ſubſtantia: Ergo SS. Trinitas erit aggregatum per accidens, quia componetur ex quatuor entibus completis, ſcilicet ex natura, & ex tribus perſonis; quod certe implicat.

Reſpondeo diſtinguendo: perſona in concreto ſumpta eſt ens completum concedo: Sic enim dicit naturam, & relationem, & ſub hoc reſpectu exprimitur in definitione allata; in abſtracto, nego; dicit

enim purum naturæ terminum, v. g. paternitatem, & filiationem, & ſic SS. Trinitas non eſt aggregatum per accidens.

Inſtabis. Perſona divina in abſtracto non eſt nihil, ſed perfectio infinita, adeoque ens completum, ergo manet ſemper contradictio, & abſurdum.

Reſpondent quidam relationes in abſtracto non eſſe perfectiones, ſed ſolum exprimere reſpectus naturæ divinæ infinite perfectæ.

Reſpondeo diſtinguendo, Perſonæ in abſtracto ſunt perfectiones relativæ, concedo: quia non exprimant perfectionem in omni genere completam. Perfectiones abſolutæ, nego: perſonæ poſſunt conſiderari dupliciter, nempe ſecundum eſſe in, & ſecundum eſſe ad: priori modo conſiderantur ut ſunt in natura, & eamdem cum ipſa habent entitatem: alio vero modo conſiderantur ut puri reſpectus, qui quia implicite dicunt abſolutum, etiam implicite concipiuntur omni perfectione repleti, & ſic omnia in Deo ſunt ſumma.

Rurſus inſtabis: natura in priori perſonarum concipitur completa, & perfecte ſubſiſtens: Igitur implicat quod communicetur tribus perſonis; ſic natura humana ſemel terminata per unam ſubſiſtentiam, manet incommunicabilis alteri.

Reſpondeo ut ſupra diſtinguendo, natura divina in priori perſonarum concipitur completa abſolute, concedo; relative, nego: cum enim in Deo nullum ſit accidens, relationes ſunt ſubſtantiæ, & conſtituunt diverſas hypoſtaſes a ſe quidem realiter diſtinctas, virtualiter vero tantum ab ipſa natura, cum qua unicam faciunt entitatem.

Ad probationem nego paritatem: Ratio diſcriminis eſt, quod natura humana ſit finita, unde ſemel terminata per unam hypoſtaſim, manet incommunicabilis alteri individuo: at vero natura divina utpote infinite fœcunda, unico non clauditur termino, ſed in tribus invenitur perſonis: tum quia ab ipſis non diſtinguitur entitative, unde non conſtituit diverſa entia completa, juxta illud Patrum axioma, *omnia ſunt unum in divinis, ubi non obviat relationis oppoſitio*.

Dices, ſequetur ſemper contradictio, nempe quod idem ſreferatur ad ſeipſum, ſcilicet natura ad ſeipſam, eo ipſo quo eſt idem ens cum tribus perſonis: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam: ad probationem diſtinguo, ſequitur quod idem referatur ad ſeipſum ſub diverſo reſpectu, concedo: ſub eodem, nego. Natura ut dicit relationes refertur ad ſeipſam, minime vero ut dicit quid abſolutum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non repugnat.

PRIMO: quia non implicat contradictionem; namque potentiam arguit infinitam, cujus termini ſunt ineffabiles, adeoque credendi, & non blaſphemandi ſunt.

Secundo: quia cognoſcimus naturaliter omne intelligens producere aliquid intra ſe quum intelligit; producere pondus quum amat: facile igitur inferri poteſt Deum, quem cognoſcimus eſſe infinite, & intelligentem, & amantem, habere utriuſque actionis terminos, adeoque non repugnare dari plures in Deo perſonas, & conſequenter Deum unum in ſe, & trinum in perſonis.

Tertio: hoc ipſum denotant multa Symbola quæ noſtris ſubjiciuntur oculis. In ſole v. g. tria reperiuntur, nimirum ſol, lux, & radius e ſole emiſſus; iſta tamen tria unum ſolem conſtituunt. In fonte tria utique reperiuntur, videlicet fons, aquæ, & motus: attamen tria hæc unum conſtituunt fontem: Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM

ET RESPONSIONUM.

PRIMO, tres eſſe in una natura perſonas implicat quidem in creatis, non tamen in divinis, maxime vero cum hoc ſecundum diverſos reſpectus relativos adimpleatur.

Secundo, tametſi natura divina in priori ad perſonas ſit ens completum abſolute, non tamen relative, quocirca tribus communicari perſonis, quid vetat?

Tertio, neque vero aliquod in hoc myſterio faceſcit negotium, quod quælibet perſona ſit infinite perfecta, hoc quippe intelligitur relative, non abſolute. Igitur non habent omnem perfectionem, videlicet, & abſolutam, & relativam, niſi cum

natu-

natura conjungantur, unde neque plures Deos, neque aggregatum per accidens conſtituunt.

Quarto, ſane non eodem modo ratiocinandum eſt de natura humana, & de divina: illa finita eſt, & clauditur terminis, unde una perſona terminata, manet incommunicabilis alteri: non ſic iſta, quippe quæ ſit infinita & mirabiliter fœcunda.

Quinto, ultro fatemur plures ſubſiſtentias abſolutas in Deo non reperiri, cum enim multiplicent abſolutum, utique, & multiplicarent divinitatem, & ideo tres eſſent Dii, quod fidei adverſatur: Sed perſonæ multiplicant tantummodo relativum. Igitur in ſanctiſſima Trinitate tres quidem perſonæ admittendæ ſunt, nuſquam vero tres Dii.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis notum fuerit Judæis.

CONCLUSIO.

Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis Judæis notum fuit.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

ILLUD myſterium fuit Judæis revelatum & notum, quod continetur in lege expreſſum: Atqui ita expreſſum eſt myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis: Ergo &c. Probatur minor. Gen. 1. habetur *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Ibidem 3. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt*, cap. 11. Deus volens confundere ſuperbos qui ædificabant turrim, ait: *Venite aſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum*. Ubique Deus loquitur in plurali, quod ſane denotat pluralitatem, non quidem naturæ ſed perſonarum. Neque vero hoc poteſt intelligi de Angelis; ad ſummum enim Deus eis uſus eſt tanquam inſtrumentis, & miniſtris, nullus autem artifex loquitur inſtrumento tanquam æquali perſonæ, ſicut ſonant expreſſiones laudatæ, quæ quidem ad perſonas tum in natura, tum in virtute æquales diriguntur. Igitur fit mentio in libro legis de SS. Trinitate.

Rurſus. Illud myſterium fuit Judæis revelatum quod manifeſtatum eſt & Patriarchis, & Prophetis: Atqui tale myſterium manifeſtatum eſt Patriarchis, & Prophetis quibus filius Dei ſæpe apparuit: Ergo &c. Probatur minor. Gen. 18. Abraham tres Angelos vidit, & unum Dominum adoravit, ſic enim habetur: *Dixerunt ad eum*, ſcilicet Angeli, *ubi eſt Sara uxor tua? ille reſpondit: ecce in tabernaculo eſt. Cui dixit: revertens veniam ad te tempore iſto vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara riſit ... erant autem ambo ſenes ... dixit autem Dominus ad Abraham*. Videas velim quod e tribus Angelis unus loquatur ut Dominus, tanquam repræſentans unitatem in tribus perſonis; item Iſaiæ 6. habetur quod in viſione conſpexerit Propheta, & audierit duos Seraphim clamantes ter: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus*, ſubdendo, *plena* eſt *omnis terra gloria ejus*, quæ laus ter repetita, deſignat ſecundum Patres Trinitatem in unitate: Ergo &c.

Rurſus. Illud myſterium notum fuit Judæis ſi Prophetæ prædicaverint adventum ſecundæ perſonæ, & deſcenſum tertiæ ſuper Apoſtolos: Atqui ſic prædicaverunt Prophetæ: & probatur: Iſaias prædixit Chriſti nativitatem, Jeremias ipſius paſſionem, Daniel ejus poſt ſeptuaginta hebdomades completas adventum, & ipſius ſupra omnes Reges dominium & imperium: Joel vero deſcenſum Spiritus ſancti ſuper fideles: Ergo &c.

His adde Pſalmiſtam qui Pſ. 32. ſic loquitur: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. In iſtis verbis denotantur tres perſonæ, Pater ſcilicet ly *Domini*, Verbum ly *Verbo*, Spiritus, ly *Spiritus oris ejus*.

Rurſus. Illud myſterium revelatum eſt Judæis, ſi ipſi petierint ſecundæ perſonæ adventum: ſi multi e Patriarchis, & Prophetis, ejus diem viderint & gaviſi ſint: Atqui res ſic ſe habet, juxta illud Iſaiæ 45. *Rorate cœli deſuper & nubes pluant juſtum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem*. Et illud beati Simeonis Luc. 1. *Nunc dimittis ſervum tuum Domine .... Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum*. Et illud Chriſti Joannis 8. ad Judæos: *Abraham Pater veſtrer exultavit, ut videret*

ret diem meum, *vidit*, & *gaviſus eſt*. Et iterum Matth. 13. *Amen quippe dico vobis*, *quia multi Prophetæ*, & *juſti cupierunt videre quæ videtis*, & *non viderunt*. Quæ verba intelliguntur de viſione Chriſti filii Dei. Ergo &c.

Rurſus. Illud myſterium revelatum eſt Judæis quod in figuris, & ſacrificiis exprimebatur: Atqui myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis in figuris, & Sacrificiis veteris legis exprimebatur, ſiquidem ex Evangelio, ſerpens elevatus in deſerto ad ſanitatem recuperandam, Chriſtum repræſentabat: ſicut & ſanguis vitulæ quo Sacerdos aſpergebat populum, ut Apoſtolus teſtatur in epiſt. ad Hebræos: Ergo, &c.

Secundo, *ex Sanctis Patribus*.

Sanctus Epiphanius initio ſeu procemio libri adverſus hæreſes ſic loquitur: " Valde timeo, ut qui moliar opus non vulgare. Et invoco ipſum ſanctum Deum, & unigenitum ipſius Filium Jeſum Chriſtum, & ſanctum ipſius Spiritum . . . Adam protoplaſtus formatus eſt, non circumciſus, ſed carne præputium habens. Non autem erat idololatra, & novit Patrem Deum, & Filium, & Spiritum ſanctum. "

S. Auguſtini l. 3. contra Maximinum cap. 26. ait SS. Trinitatem fuiſſe Abrahæ manifeſtatam: " Viſum eſſe Deum Abrahæ negare non poſſimus. Scriptura quippe fideliſſima apertiſſime hoc loquitur, dicens: *Viſus eſt autem illi Deus ad quercum Mambre* . . . Cum autem narret Scriptura, quomodo ei viſus ſit Deus, tres viros illi apparuiſſe declarat, in quibus magis ipſa Trinitas, quæ unus eſt Deus, intelligi poteſt. Denique tres videt, & non Dominos, ſed Dominum appellat, quoniam Trinitas tres quidem perſonæ ſunt, ſed unus Dominus Deus. "

Cyrillus Alexandrinus l. 1. contra Julianum pag. 11. ait: " Sic eruditum eſſe & Abraham dicimus. Scriptum eſt enim ſic de Abraham, apparuit autem Deus ad quercum Mambre, ſedente ipſo in oſtio tabernaculi ſui meridie. Cum autem ſuſpexiſſet ſuis oculis, vidit, & ecce tres viri ſteterunt ſuper eum, & videns occurrit in occurſum eis ab oſtio Tabernaculi ſui, & adoravit ſuper terram, & dixit, Domine ſi inveni gratiam coram te, ne prætereas puerum tuum. "

Theodoretus ſermone 2. de principio. pag. 496. loquens de antiquis Judæis ſic effatur: " Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in poſterum penitus occultavit perfectior Theologia, quaſi ſemina quædam diſpergens: ideo ſingulariter quidem ſub unius nomine legem ſancivit, obſcure tamen Trinitatem indicat. Qui enim dicit, *audi Iſrael*, *Dominus Deus tuus*, *Dominus unus eſt*, & unitatem docet, & Trinitatem ſignificat. "

Ex his hoc ſequitur argumentum. Quod traditione firmatur, ut quid certum haberi debet: Atqui traditione Patrum habetur notam fuiſſe Judæis ſanctiſſimam Trinitatem. Ergo de facto illis SS. Trinitas revelata eſt.

Tertio, *ex Rabbinis*.

Philo Judæus lib. 1. de agricult. pag. 155. diſtinguit Verbum a Patre, & vocat primo-genitum Dei Filium, tum lib. de mundi opificio docet mundum eſſe a Verbo creatum: Sed qui diſtinguit Verbum a Deo Patre, agnoſcit Trinitatem. Ergo &c.

Paraphraſes Chaldaicæ ſimiliter eaſdem diſtinguunt perſonas innuentes Verbum eſſe quod apparuit Patriarchis, & quandoque in mundum venturum eſſe ad ſalvandos homines.

Targum Onchelos, & Jonathæ explicans illa Gen. 3. verba v. 3. *Audierunt vocem Domini Dei ſui*, legit; *Audierunt vocem Verbum Dei*, & cap. 2. v. 3. *Deus vocavit Adamum*; Targum Jeroſolymitanum dicit, & *Verbum Domini vocavit Adamum*. Sic Oſeæ 1. v. 7. *Et ſervabo ipſos per Jeovam Deum ipſorum*. Targum Jonathæ habet: *Servabo eos per Verbum Dei Domini ſui*. Item Pſal. 110. *Dixit Dominus Domino meo*, *ſede a dextris meis*. Alia verſio in Pſalmos vertit: *Dixit Dominus Verbo ſuo*, *ſede a dextris meis*. Targum illud non quidem extat hodie, ſed Galatinus lib. 3. cap. 38. & Paulus Fagius ad caput 5. Heterologii teſtimonium de ipſo perhibent: Porro iſtæ paraphraſes maximi ſunt apud Judæos ponderis: Igitur cum agnoſcant Verbum & ipſum ut perſonam diſtin-

ctam

ctam a prima perhibeant, dicendum eſt myſterium apad Judæos fuiſſe notum.

Quarto, ratione.

Prima: ab actu ad poſſe valet conſequentia: Sed conſtat ex dictis myſterium a Patriarchis, & Doctoribus fuiſſe notum: immo & conſtat plebeios implicite ſaltem illud agnoviſſe; ſiquidem mulier Samaritana illud præcognoſcebat iuxta illud Joannis 4. v. 25. *Dixit ei mulier*, ſcilicet Chriſto, *ſcio quia Meſſias venit qui dicitur Chriſtus, cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia*: Cognoſcendo autem Verbum incarnatum,conſequenter cognoſcebant Trinitatem. Ergo &c.

Secunda: Illi cognoverunt ſanctiſſimam Trinitatem, qui Verbi Incarnati diſpenſationem petiere: Atqui Judæi omnes, ſaltem præcellentes petebant Verbi diſpenſationem, immo omnes expectabant Meſſiam tanquam ſalvatorem, & conſequenter ut Deum, ſiquidem ſolus filius Dei incarnandus ſatisfacere poterat plene pro nobis: hoc docebant Doctores in Synagogis, hoc Prophetiæ, quæ teſte divo Petro Actibus legebantur in Sabbatho, annuntiabant: Igitur Judæi myſterium SS. Trinitatis non ignorabant.

Tertia. Omnes Judæi peccatores juſtificabantur per fidem in Chriſtum venturum; ita docet divus Thomas, ita omnium Theologorum cœtus: Sed fides ducit in cognitionem illius qui ſuum eſt objectum. Ergo Judæi cognoſcebant filium Dei incarnandum, adeoque ſanctiſſimam Trinitatem.

Quarta: Judæis nota fuere promiſſa Dei, cum ad ſtimulandam & fidem, & in mandatis adimplendis fervorem facta ſint: Sed non ſemel eis promittitur Filius Redemptor qui omnes iniquitates deleturus eſſet: non ſemel & Spiritus ſanctus ad operationem miraculorum, dicente Deo Joel. 2. *effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri*: Ergo &c.

Diluuntur Objectiones.

OBJICIES 1. Si probaretur Trinitas, maxime ex aliquibus Geneſeos locis ubi Deus alios veluti æquales invitat ad operandum, ut in iſto: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: Atqui videtur ex hoc inferri non poſſe illud myſterium: Ergo &c. Probatur minor. Mos invaluit apud homines ſic loqui quando ad opus ſe accingere ſatagunt. Ergo &c.

Reſpondeo negando Minorem. Ad probationem diſtinguo, mos invaluit apud homines ſic loqui, quando operis habent ſocios, concedo: quum ſoli operantur, nego: alias foret imperfecta locutio; quando enim aliquis, ſe ſolo, agit, non dicit invitando, faciamus hoc ad imaginem noſtram, vox enim *faciamus*, plures deſignat perſonas.

Inſtabis. Viri perilluſtres ad auctoritatem, & magnificentiam oſtendendam, ut Reges, ſolent in plurali loqui: Igitur pluralis locutio nihil probat pro revelatione facta in libris Moyſis de ſanctiſſima Trinitate.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, Magnates loquuntur in plurali ſine fundamento, concedo: cum fundamento, nego. Ab initio non fuit ſic, ſiquidem Pharao, Abimelech, aliique Reges apud Moyſen ſemper in ſingulari loquuntur: cum igitur idem ſit ſermonis tenor de eo qui in plurali ut Deus loquitur, hoc ipſum deſignat Trinitatem: tum quia aliæ veteris teſtamenti Scripturæ Judæis notæ expreſſe loquuntur de ſanctiſſima Trinitate.

Inſiſtes: In locis in probationibus adductis, Deus loquitur per Angelos; Angelus enim loquebatur Abrahæ: Igitur nihil concluditur ex his. Confirmatur. Ex Catholicis quidam dicunt Trinitatem non inferri per loca Geneſeos laudata, ut Bonfrerius in Geneſim, & Maldonatus in cap. 1. Geneſeos: Ex Heterodoxis vero multi ſic ſentiunt. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Et Angelus loquebatur in perſona Dei, ut orator loquitur in perſona principis, concedo: in propria perſona, nego.

Ad probationem dico paucos recentiores, & hoc abſque ſufficienti fundamento contrarium ſentire, nec eos ſatis in hoc cohærere traditioni: Et vero Juſtinus Martyr in dialogo cum Tryphone, Theophilus Antiochenus ad Autolycum, Irenæus lib. 3. cap. 11. Tertullianus adverſus Praxeam cap. 12, 13. & 16. Concilium

Antiochenum adverſus Paulum Samoſatenum; Athanaſius lib. contra Gentiles, Gregorius Nyſſenus adverſus Judæos, Baſilius hom. 9. in Exameron. Ambroſius lib. 6. in Exam. cap. 1. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad litteram c. 39. explicavere loca Geneſeos laudata de Trinitate; immo in Concilio Sirmienſi anathema dictum eſt illis qui hæc loca in ſenſum improprium, relicto naturali, verterent.

Dices. Judæi voluerunt lapidare Chriſtum eo quod ſe faceret Deum, ut habetur Joan. 10. Igitur non cognoſcebant Judæi myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & hoc videntur innuere Patres, ut Baſilius lib. 2. contra Eunomium, Hilarius lib. 8. de Trinitate, præcipue vero Tertullianus adverſus Praxeam cap. 31. ubi dicit fidem ſanctiſſimæ Trinitatis eſſe novo Teſtamento propriam. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens. Judæi non cognoſcebant in particulari Chriſtum eſſe Deum, & Verbum incarnatum, concedo; ſaltem præ malitia nolebant agnoſcere, eo quod depravatos eorum mores inſectaretur: non cognoſcebant ſanctiſſimam Trinitatem, ſubdiſtinguo, Majores, ut Patriarchæ, Prophetæ, & legis Doctores, nego; Plebei, adhuc ſubdiſtinguo. Non cognoſcebant explicite, concedo: & hoc ſolum volunt Patres; implicite, nego.

Ad probationem patet ſolutio: unde diſtinguo: fides explicita ſanctiſſimæ Trinitatis eſt novo Teſtamento propria, quia omnes, etiam plebei debent explicite cognoſcere ſanctiſſimam Trinitatem, concedo: fides implicita, nego. Dictum eſt fidem ſaltem implicitam ſanctiſſimæ Trinitatis communem fuiſſe omnibus Judæis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis fuit Judæis notum.

PRIMO, Scripturæ veteris Teſtamenti datæ Judæis hoc ipſum non ſemel indigitant, maxime vero iſtud Iſaiæ 6. adagium *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria ejus*, quo ſanctiſſima Trinitas juxta Patrum, & Rabbinorum interpretationem ſignificatur, cum ad eorum inſtructionem ſcripſerint Prophetæ.

Secundo, ita tenent, & docent Patres, ut Epiphanius hæreſi 5. Theodoretus ſer. 2. de principio, & alii.

Tertio, tota Synagoga Chriſtum Redemptorem ſecundam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam incarnandam expoſtulabat juxta illud Iſaiæ 45. effatum, *Rorate cœli deſuper, & nubes pluant juſtum, aperiatur terra, & germinet ſalvatorem*. Igitur Judæi ſanctiſſimam præcognoſcebant Trinitatem: tum quia, teſte divo Thoma, peccatores juſtificabuntur per fidem vivam, & charitate plenam in Chriſtum.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO, Tametſi mos apud Magnates invaluerit loqui in plurali, non inde ſequitur iſta Geneſeos verba, *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ſignificare ſingularitatem perſonæ, cum aliæ veteris Teſtamenti ſcripturæ promittant, & Filium ad redemptionem, & Spiritum ſanctum ad operationem miraculorum, dicente Domino Joel. 2. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: & prophetabunt filii veſtri &c.* certe Judæi promiſſa Dei noverant: Ergo &c.

Secundo, Phariſæi obdurati, Chriſtum quidem Deum eſſe negabant, ſed ex hoc tantummodo ſequitur Incarnationem in Chriſto adimpletam ignorare voluiſſe. Igitur non ideo ſanctiſſimæ Trinitatis notitia illis abneganda eſt: quinimmo Filium alteram a Patre perſonam, ut incarnandam, quæ cum gloria mundana ſuper ſolium David ſederet, expectabant.

Tertio, cætera argumenta in contrarium probant duntaxat plebem inter Judæos explicitam ſanctiſſimæ Trinitatis fidem non habuiſſe.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis naturaliter poſſit demonſtrari?

SOCINIANI Myſteria ratione humana ponderantes, blaſphemant quod capere

re nequeunt, & negant ſanctiſſimam Trinitatem, ſed teſte Auguſtino ille minus de Deo ſentit, qui ſolum credit quod ſuo perverſo poteſt metiri ingenio. Raymundus Lullius e contra, nimis rationi indulgens poſuit ſanctiſſimam Trinitatem ratione demonſtrabilem eſſe, ſed in medio virtus ſita eſt; unde contra iſtum ſit

CONCLUSIO.

Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis non poteſt naturaliter demonſtrari.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

MATTHÆI 11. Chriſtus dicit, *nemo novit filium, niſi Pater; neque Patrem quis novit, niſi filius, & cui voluerit filius revelare*. Ibidem cap. 16. poſtquam Petrus a Chriſto interrogatus quid de ſe ſentiret? Reſpondit, *tu es Chriſtus Filius Dei vivi:* Tum Chriſtus addidit: *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in Cœlis eſt*. Quibus poſitis, & prælufis ſic argumentor. Quod non poteſt ſciri per carnem, & ſanguinem, ideſt per rationem hominis, quod nullus ſcit niſi Pater, & Filius, & ii quibus revelatur, nequit demonſtrari naturaliter, nam omnis demonſtratio ratione procedit: Atqui tale eſt myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis ex Scriptura ſacra. Igitur ratione demonſtrari non poteſt.

Secundo, ex ſanctis Patribus.

Divus Dionyſius lib. 10. de divinis nominibus; ait: " Illa ſuperſtantialis uni-„ tas; & illa ſupra mentem unitas .... „ Non effabilis ratione, intelligentia, „ nomineque vacans, nullius rei ſimili-„ tudinem habens .... Summæ quidem „ divinitatis arcanum illud quod omnem „ intelligentiam ſubſtantiamque tranſcen-„ dit. „

Concinit ſanctus Hieronymus lib. 18. in Iſaiam in proœmio, ubi ſic ait, " Non „ dico de myſterio Trinitatis cujus recta „ confeſſio, eſt ignoratio ſcientiæ. „

Suffragatur Ambroſius lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. " Impoſſibile eſt, *ait*, „ generationis ſcire ſecretum, „ ſcilicet Verbi.

His adde ſanctum Auguſtinum qui lib. 7. de Trinitate, cap. ultimo ſic loquitur de myſterio: " Quod ſi intellectu capi „ non poteſt, fide teneatur, donec illu-„ ceſcat in cordibus ille qui ait per „ Prophetam: niſi credideritis, non in-„ telligetis. „

D. Bernardus, adverſus Abaillardum qui volebat rationem prævenire fidem, epiſt. 9. dicit nihil eſſe magis contra rationem, quam præſumere, id quod eſt ſupra rationem, ratione comprehendere, quod quidem ratiocinium myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis applicat.

Doctor Angelicus 1. parte quæſt. 32. ar. 1. hanc ponit, & ſtatuit concluſionem, his verbis: " Impoſſibile eſt per ratio-„ nem naturalem, ad cognitionem Tri-„ nitatis divinarum perſonarum perve-„ nire. „

Ex his teſtimoniis iſtud formatur argumentum. Quod omnem ſuperat rationem, quod hominis intelligentia non poteſt conſequi, quod ſciri nequit: uno verbo, quod ſola fide teneri debet, illud naturaliter demonſtrari non poteſt: Atqui ſic eſt ſanctiſſima Trinitas quam ſane inquit Hormiſdas ſummus Pontifex, nulla viſibilium, nec inviſibilium creaturarum potuit inveſtigare natura, ita in epiſtola ad Juſtinum Imperatorem cap. 1. Ergo &c.

Tertio, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMA: Quod eſt ineffabile nequit naturaliter cognoſci: Atqui tale eſt myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, juxta illud Angeli in perſona Dei loquentis, Judic. 13. ad Manue: *Cur quæris nomen meum quod eſt mirabile?* Ergo &c.

Secunda: Quod eſt cogitatu incomprehenſibile, nequit naturaliter demonſtrari, requiritur enim ad demonſtrationem aliqua rei comprehenſio: Atqui ſic eſt myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, dicente Jeremia 32. de Deo Trino, *incomprehenſibilis cogitatu*. Ergo &c.

Tertia: Illud non eſt naturaliter demonſtrabile cujus viæ ſunt inveſtigabiles, & de quo prædicat Apoſtolus ſummam eſſe altitudinem: Atqui myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis ita eſt, ait enim Apoſtolus

Rom.

Rom. 11. *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*. Quam *incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus*.

Quarta: Hoc nequit ratione probari, quod eſt ſupremum fidei objectum: Atqui ſic eſt myſterium ſanctiſſimæ & individuæ Trinitatis juxta illud Apoſtoli Heb. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum &c*. Ergo &c.

Quinta: Nulli aut Philoſophi antiqui, aut alii ſcientia præpollentes viri, hactenus illud potuerunt demonſtrare myſterium, quippe quod ſit ſupra & rationem omnem, & experientiam tres eſſe in unica natura perſonas unum Deum conſtituentes: Ergo &c.

Sexta: Omnis demonſtratio eſt vel a priori, vel a poſteriori. Atqui ſanctiſſima Trinitas non poteſt demonſtrari a priori naturaliter, ſiquidem non habet cauſam, omnis autem demonſtratio a priori fit per cauſam: neque a poſteriori, & per creaturas, nam creaturæ non habent neceſſariam cum Deo Trino connexionem, ſed tantum cum Deo uno & creatore. Ergo &c.

Septima: Illud ratione demonſtrari non poteſt, ſi illi omnes qui ratione hoc menſurare myſterium auſi ſunt, erravere: Atqui omnes qui ſola ratione ducti hoc myſterium ſcrutati ſunt, erravere: ſic Sabelliani, ſic Noetiani, ſic Priſcillianiſtæ, unicam poſuerunt perſonam, immo & opinio Raymundi Lulli, qui poſuerat ratione demonſtrari poſſe, proſcripta eſt ab univerſitate Pariſienſi, ita refert Gerſonius tract. de examine doctrinarum ep. 2. ad Bartholomæum fratrem Cartuſianum. Ergo &c.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIES, antiqui Philoſophi multa diſſeruere de Trinitate: Ergo demonſtrari poteſt naturaliter, quandoquidem ſola utebantur ratione. Probatur Antecedens 1. Zoroaſtri hæc verba tribuuntur apud Petavium lib. 1. de Trinitate cap. 2. numero 2. " Omnia enim perfecit pater „ & mente tradidit. „ Eo loci loquitur de Patre qui verbo omnem condidit creaturam.

2. *Hæc* verba tribuuntur quoque Mercurio Triſmegiſto: " Monas genuit mo„ nadem, & in ſe ſuum reflexit ardorem. „ 3. Sibylla Erithræa, referente Auguſtino, lib. 18. de civit. cap. 13. annuntiavit Chriſtum Filium Dei venturum. 4. Plato in variis operibus agnoſcit Deum, & verbum ab ipſo genitum, ut epiſt. 2. ad Dionyſium. 5. Ariſtoteles lib. de cœlo textu 2. teſtatur veteres numero ternario coluiſſe Deum. Denique Pythagoras dicit quod omnia tria ſunt, & tria unum. Ergo &c. His adde Philonem Platonis ſcholæ alumnum qui in primo de agricultura pag. 132. editionis Græcæ hæc habet de Deo: " Tanquam Paſtor, „ & Rex Deus adminiſtrat ſecundum ju„ ſtam legem, cum iis rectam ſuam ra„ tionem primogenitum filium præfece„ rit, qui ſacri illius gregis curam velut „ magni Regis præfectus ſuſcipiat. Nam „ & alicubi dictum eſt: Ecce ego ſum: „ Mittam Angelum meum ante faciem „ tuam, ut te cuſtodiat in via. „ Rurſus, lib. de vita Moyſis vocat ſecundam perſonam, " Dei hujus mundi parentis fi„ lium. „ Quibus, & ſimilibus ſententiis agnoſcit ſanctiſſimam Trinitatem, ſaltem quoad primam, & ſecundam perſonam: quinimmo magnis propter hoc effert Philonem laudibus Iſidorus Peluſiota, quod de verbo divino tam aperte loquatur: Lib. 20. epiſt. 143. ſimilibus donatur præconiis ab Euſebio Cæſarienſi apud Petavium lib. 1. de Trinitate cap. 2. nu. 1. Igitur myſterium non fuit rationi naturali impervium.

Reſpondeo 1. ad hæc omnia diſtinguendo conſequens: cognoverunt antiqui ſanctiſſimam Trinitatem conjecturaliter, & in confuſo, tranſeat; hoc enim ſolum videtur tribui poſſe Chriſtiano, qui fide imbutus, & illa præſuppoſita ſaniorem habet rationem qua poteſt uti ad cognoſcendum conjecturaliter tantum myſterium: cognoverunt demonſtrative, nego. Nequidem enim hoc implicite poteſt fieri propter rationes allatas.

Reſpondeo 2. Aliter diſtinguendo: cognoverunt Philoſophi ſanctiſſimam Trinitatem modo erroneo, concedo: modo ſano, & ſicut oportet, nego. Plato dicebat Verbum, & Spiritum ſanctum eſſe perſonas creatas: ita refert Macrobius libro 1. in ſomnium Scipionis, cap. 14. ubi Platonis mentem ſic exponit: " Deus, „ quia prima cauſa eſt . . . . Unum om„ nium origo eſt, hic ſuperabundanti ma„ jeſta-

„ jeſtatis fœcunditate de ſe mentem crea-„ vit . „ Cyrillus lib. 3. in Julianum hunc laudat Macrobii locum.

Reſpondeo 3. ea, quæ dixere Platonici, & alii de ſanctiſſima Trinitate, hauſiſſe ex libris Moyſis, & Prophetarum, quæ quidem retulerunt, ſed non capiebant. Ut teſtatur Juſtinus Martyr Apologia 2. tum & Clemens Alexandrinus lib. 3. ſtrom. Nec dicas ætate Platonis nondum fuiſſe in Græcam linguam textum Moyſis translatum, hunc enim vel per interpretes potuit Plato ediſcere, vel ex colloquiis cum Judæis, ſicut & alii Philoſophi qui aliquid novi ediſcendi cauſa provincias, & regna peragrare ſatagebant.

Reſpondeo jam ad ſingulos 1. Quidem ad Zoroaſtrem opus illi attributum, eſſe ſuppoſititium, & poſt Chriſti ſolum tempora apparuiſſe; illudque ex Platonicorum, & hæreticorum officina prodiiſſe. Ita ſentit Petavius lib. 1. de Trinit. cap. 2. n. 3. 4. & 5.

Ad Triſmegiſti opus, Caſaubonus exercit. 1. contra Baronium cap. 1. ſcribit ſuppoſititium eſſe.

Ad Sibyllæ carmina. Idem permulti ſenſerunt, qui & contendunt ea apparuiſſe ſecundo ſolum ſæculo, alii, & melius credunt Virgines illas inſpiratione Dei, ut myſteria præluderent Gentilibus, fuiſſe locutas.

Ad Platonem jam reſponſum eſt. Ad Ariſtotelem

Reſpondeo diſtinguendo, & veteres coluerunt Deum unum, ſeu ſupremum numen numero ternario in precibus, & ſacrificiis uſurpato, eo quod numero hunc crederent perfectiſſimum, concedo: Et agnoverunt ſanctiſſimam Trinitatem, nego.

Ad Pythagoram, idem reſpondemus, quandoquidem ratio tota videtur in ternario numero: Et vero tres ſunt gradus naturarum, ſcilicet eſſe, vivere, & intelligere: Item in eis triplex vita, vegetativa nempe, ſenſitiva & rationalis. Item triplex in anima potentia, nimirum intellectus, memoria & voluntas. Item tres Angelorum Hierarchiæ, & tres eorum operationes, ſcilicet purgare, illuminare & perficere: Rurſus tres ſtatus naturæ, nimirum puræ, gratiæ, & gloriæ; deinde tria ſunt in quolibet ente, principium ſcilicet, medium, & finis.

Ad auctoritatem Philonis reſpondeo ſua hauſiſſe dicta ex veteri teſtamento, ut illa *mittam Angelum meum &c.* quæ leguntur Malachiæ 3. ex quo liquet Philonem non ſolum ratione, ſed & Scriptura ſacra ſuffultum quædam de ſanctiſſima Trinitate ſcripſiſſe.

Inſtabis. Atqui vel ipſa ratione ducti Philoſophi potuerunt ſanctiſſimam cognoſcere Trinitatem. Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Quod variis ſymbolis naturalibus ſe prodit, lumine a natura inſito cognoſci poteſt: Atqui ſanctiſſima Trinitas variis ſymbolis quaſi noſtris ſe ſubjicit oculis: Et vero, intellectus, voluntas, & anima tria ſunt, & tamen unum conſtituunt hominem. Rurſus ſol, radius, & radii calor tria ſunt, ſed nihilominus unum ſunt ens, & compoſitum: Non abſimili igitur ratione Philoſophi intelligentes Deum eſſe & intelligentem, & volentem, potuerunt & trinum concipere.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo: quod variis ſe prodit ſymbolis poteſt ſola ratione naturali inveſtigari, ſi ſymbola neceſſariam habeant cum Deo Trino connexionem, concedo: ſi habeant ſolum cum Deo uno, nego. Porro effectus creati habent relationem intrinſecam, & neceſſariam tantum ad creatorem, adeoque ad Deum unum, nulla quippe creatura indicat tria realiter inter ſe diſtincta eſſe unum in ſubſtantia, bene vero accidentia in una ſubjectari ſubſtantia, ſic intellectus, & voluntas inhærent animæ, ut accidentia; lumen & radius, ſoli; quocirca Deum trinum non niſi conjecturaliter indicant ſymbola. Solutio eſt divi Thomæ in 1. l. diſt. 33. q. 1. ar. 2. his verbis: "Omnia ſimilia quæ de creaturis ad explicandum hoc myſterium adduci poſſunt, plus habent de diſſimilitudine: ideo magis abducunt a veritate hujus myſterii, quam in ejus veritatem intellectum inducant. „

Inſtabis. Deus ut unus non minus eſt ſupernaturalis quam Deus ut trinus: Sed cognoſcitur naturaliter ut unus: igitur & ut trinus.

Reſpondeo diſtinguendo: Non minus eſt ſupernaturalis entitative concedo: in ratione objecti cognoſcibilis, nego: namque Deus ut unus habet connexionem cum effectibus creatis, & ideo eſt objectum co-

cognoſcibile per creaturas, non quidem immediate, cognoſcibilitas enim immediata ſequitur entitatem rei, quia eſt cognitio rei in ſeipſa: ſed mediate, & iſta eſt cognitio rei in alio, ſeu per aliud.

Urgebis. Imago ducit in cognitionem ſui prototypi: Atqui homo v. g. eſt imago ſanctiſſimæ Trinitatis; factus enim eſt ad ſimilitudinem Dei, juxta illud Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: imago perfecta qualis eſt filius reſpectu Patris ducit in cognitionem prototypi, concedo: imago imperfecta, ſubdiſtinguo, ducit in cognitionem imperfectam, & conjecturalem, concedo: perfectam, eamque demonſtrativam, nego, & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam.

Inſiſtes. Paternitas divina eſt exemplar omnis paternitatis quæ eſt in terra, teſte Apoſtolo: Atqui exemplatum ducit in cognitionem ſui exemplaris: Ergo ſanctiſſima Trinitas poteſt cognoſci per creaturas etiam demonſtrative: ſic perſonalitas, ſeu ſubſiſtentia creata eſt participatio perſonalitatis divinæ. Ergo &c.

Reſpondeo applicando explicationem mox datam. Quid plura? Paternitas non ducit in cognitionem Spiritus ſancti, nec perſonalitas creata participat ſubſiſtentias relativas divinas quæ conſtituunt perſonas, ſed ſolum ſubſiſtentiam divinam abſolutam, & eſſentiam divinam, quæ eſt eminenter communicabilis, & incommunicabilis.

Dices, tota ratio cur ſanctiſſima Trinitas non poſſit cognoſci per creaturas, ea eſt, quia effectus creati non procedunt a Deo, ut Trino, ſed ut Uno: atqui illa ratio nulla eſt. Ergo &c. Probatur minor: Ex viſione beatifica cognita, evidenter cognoſcitur ſanctiſſima Trinitas: Igitur ex effectibus creatis cognoſci poteſt.

Reſpondeo 1. argumentum nihil probare contra nos: Et vero viſio beatifica eſt effectus ſupernaturalis, & ſola gratia cognoſcibilis, unde non mirum ſi ea ſanctiſſimam beati cognoſcant Trinitatem.

Reſpondeo 2. negando minorem: Ad probationem diſtinguo: ex viſione beatifica evidenter cognita ſanctiſſima Trinitas cognoſcitur tanquam objectum in actu ſuo, concedo: tanquam cauſa per effectum, nego; viſio enim beatifica non dicit ordinem ad ſanctiſſimam Trinitatem, ut effectus ad cauſam, ſed ut actus ad objectum ſuum.

Iterum inſtabis. Philoſophus cognoſcit naturaliter dari unum Deum: igitur & trinum. Probatur conſequentia: eo ipſo quo cognoſcit Deum ut unum, & quidem ut ens infinitum, adeoque ſpiritale intelligens, & volens infinite, conſequenter capit terminum intellectionis, & volitionis eſſe infinitum: ſcilicet verbum, & amorem ſubſiſtentem a ſe: cognoſcit igitur & ſanctiſſimam Trinitatem.

Reſpondeo negando conſequentiam. Ad probationem diſtinguo, & non cognoſcit terminos eſſe conſubſtantiales, concedo: & cognoſcit, nego: Licet enim Philoſophus cognoſcat principium increatum & infinitum, non poteſt tamen capere tres perſonas eſſe in unica natura, contrarium quippe videt in creaturis omnibus. Sic videmus quod licet anima ſit ſubſtantia ſubſiſtens, terminum tamen ejus intellectionis, & volitionis eſſe accidentia aſſerimus, nec conſubſtantiales animæ terminos eos dicimus: Sed dato & non conceſſo, quod Philoſophus poſſet cognoſcere terminos intellectionis, & volitionis divinæ eſſe infinitos, ſic diſtinguo: & inferret pluralitatem Deorum ſicut antiqui, concedo: pluralitas autem Deorum, nullitas eſt Deorum: inferret pluralitatem perſonarum in unitate naturæ, nego. Et vero non poteſt capere Philoſophus tres perſonas eſſe eundem numerice Deum; hinc pluralitatem Deorum Philoſophi admittebant.

Urgebis: Innato lumine cognoſcimus effectum adæquare conatum cauſæ. Igitur eo ipſo quo cognoſcimus Deum infinite intelligentem, & amantem, cognoſcimus quoque terminos & intellectionis, & volitionis eſſe infinitos, adeoque & conſubſtantiales.

Reſpondeo diſtinguendo, cognoſcimus effectum adæquare connatum cauſæ finitæ, quæque eſt ordinis naturalis, concedo: cauſæ infinitæ, & ordinis ſuperioris, nego. Hoc ſane nos latet, cum in immenſum efficacia agentis noſtrum ſuperet captum. Neque vero diffitemur Deum cognoſci naturaliter, ut ens perfectiſſimum, quocirca & potentiſſimum, adeoque poſſe producere effectum ſyncategorema-

matice infinitum, hoc eſt poſſe producere uſque in infinitum mundos, & quidem ſemper prioribus perfectiores; poſſe conſequenter habere conceptus in infinitum perfectiores, ſimiliter & amoris terminos magis ac magis perfectos, ſed terminum intellectionis, amoriſve eſſe ſibi conſubſtantiales prorſus fugit creati intellectus aciem.

Perſiſtes: quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe, & hoc ratione patet. Igitur Philoſophus cognoſcendo unum Deum, & terminos intellectionis & volitionis divinæ, poteſt cognoſcere eſſe, & conſubſtantiales, & idem cum Deo.

Reſpondeo 1. Philoſophum cognoſcere quidem terminos eſſe infinitos, ſed eſſe conſubſtantiales non capit.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem quoad ſe concedo: quoad nos ſubdiſtinguo: in creatis concedo; in divinis nego; Ad hoc enim requiritur fides. Quid plura adjiciam? In creatis quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem inter ſe quoad ſpeciem, ſed non quoad entitatem, ſicut de tribus perſonis divinis docet fides.

Inſtabis. Creaturæ habent neceſſariam connexionem cum ſanctiſſima Trinitate, ut unus Deus eſt: Ergo ſanctiſſima Trinitas poteſt clare cognoſci per creaturas.

Reſpondeo diſtinguendo: habent connexionem cum ſanctiſſima Trinitate reduplicative, ut unus Deus eſt, concedo: agit enim Deus ad extra, vi omnipotentiæ quæ eſt attributum commune tribus perſonis; unde Theologi dicunt opera ad extra eſſe omnibus perſonis communia. Habent cum ſanctiſſima Trinitate connexionem reduplicative, ut Trinitas eſt, nego. Perſonæ enim divinæ non habent relationem realem ad creaturas, ſed ſolum ad ſe ipſas.

Repones. Debemus Deo omnem tribuere perfectionem poſſibilem: Igitur poſſumus cognoſcere ſanctiſſimam Trinitatem, quia perfectius eſt cognoſcere Deum ut Trinum, quam ut unum: Ergo &c.

Confirmatur: Cognoſcimus naturaliter religionem noſtram non repugnare, adeoque & articulos fidei: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: debemus Deo tribuere omnem perfectionem, juxta capacitatem, & captum mentis noſtræ, concedo: ultra intelligentiam noſtram, nego. Porro Deum eſſe trinum non capimus. Ad confirmationem diſtinguo: & hoc probat ſanctiſſimam Trinitatem poſſe cognoſci conjecturaliter, concedo: demonſtrative, nego.

Inſtabis. Demonſtratur myſterium eſſe poſſibile, vel impoſſibile, non enim datur medium: Atqui non poteſt demonſtrari eſſe impoſſibile: Igitur poteſt demonſtrari eſſe poſſibile, adeoque ratione naturali cognoſcibile.

Reſpondeo, neutrum demonſtrari naturaliter, & dari medium inter demonſtrari poſſibile, & impoſſibile, nempe cognoſci conjecturaliter.

Inſiſtes: In Deo eſt beatitudo, idque naturaliter cognoſcitur. Sed ubi eſt beatitudo, eſt bonum beatificativum, beatificans, & beatificatum: Beatificativum eſt Pater, quia habet beatitudinem, beatificans eſt Verbum, quia eſt notio patris, beatificatum eſt Spiritus ſanctus terminus utriuſque boni, ſcilicet beatificativi, & beatificantis. Igitur naturaliter poteſt ſaltem a doctis cognoſci ſanctiſſima Trinitas.

Reſpondeo diſtinguendo: & non poſſumus naturaliter ſcire bonum beatificativum, beatificans, & beatificatum, eſſe ejuſdem naturæ & unius ſubſtantiæ, concedo: & poſſumus naturaliter iſta concipere, nego. Ratio non capit tres eſſe quid unum tam ſpecificative, quam numerice.

Perſiſtes: Cognoſcimus naturaliter Deum exiſtere: Igitur & eſſe Trinum. Probatur conſequentia: ideo cognoſcimus naturaliter Deum eſſe, quia inter Deum & creaturas eſt neceſſaria connexio: Sed illa neceſſaria connexio invenitur etiam inter creaturas & Deum ut Trinum: Ergo &c.

Reſpondeo nego paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quod omnis effectus indigitet cauſæ exiſtentiam, quippe qui ab ea eſſentialiter dependeat: verum ut cognoſcatur cauſa quoad quid eſt, & in ſe, connexio debet eſſe, & ex parte medii cognitionis, & ex parte rei in ſe cognitæ: Porro licet creaturæ a Deo dependeant, non tamen e contra Deus ab eis dependet. Porro inter relationem effectus creati ad cauſam creatam, & relationem ipſius cauſæ ad effectum eſt mutua dependentia.

Ad probationem diſtinguo: ideo cognoſcimus

ſcimus Deum eſſe, quia eſt connexio & dependentia ex parte creaturæ tanquam effectus qui a cauſa dependet, concedo: quia eſt connexio & dependentia etiam ex parte Dei, nego: namque Deus bonorum noſtrorum non indiget, & a nobis teſte Propheta Regio Pſal. 15. independens eſt: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Cum igitur non ſit ex parte Dei tum connexio, tum dependentia, non poſſumus naturaliter cognoſcere illum eſſe Trinum, ad hoc enim requireretur ut Philoſophus Deum cognoſceret in ſe & quoad quid eſt.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Dari myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis ratione mere naturali probari non poteſt.

PRIMO: hoc ex Scriptura ſacra colligitur, ſic enim loquitur Chriſtus Matthæi 11. *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Ex quo ſequitur illud Rom. 11. *O altitudo divitiarum, ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus*.

Secundo: id ipſum confirmant Patres: Hilarius, Hieronymus, in primis Auguſtinus lib. 7. de Trinit. cap. ult.

Tertio: Ratio eſt, quia fugit prorſus rationem creatam verbum mentis, & voluntatis impulſum, eſſe terminos ipſi intelligenti conſubſtantiales.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Nonnulli Philoſophi quibuſdam expreſſionibus ſanctiſſimam Trinitatem adumbraſſe videntur, ſed certe nonniſi conjecturaliter.

Secundo: Hoc myſterium clarius a Sibyllis delineatum fuiſſe conſtat; ſed afflatu Spiritus ſancti loquutas fuiſſe non pauci exiſtimant Patres.

Tertio: ultro fatendum eſt rationem Philoſophi cognoſcere dari ens infinitum, immo & infinite intelligentem, atque amantem: Sed utrum terminus mentis, & amoris impulſus ſint ipſi conſubſtantiales, neque capit, neque judicat, neque definit ratio humana.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum tres ſint Perſonæ apud Deum in una natura ſubſiſtentes.

AD hanc provinciam perfecte adimplendam, prius explanandæ ſunt hæreſes. Unde ſit

SECTIO PRIMA.

Hiſtoria critica fuſior, & per ordinem digeſta hæreſum circa myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis.

ORTUS.

NON defuerunt qui malignitatis ſuæ virus in ſanctiſſimam Trinitatem evomuerint, negando tres eſſe in Deo perſonas. Cuncta tribuebant Patri opera ad extra, eamdemque perſonam diverſis juxta factorum diverſitatem celebrabant nominibus: quinimmo Patrem paſſum eſſe effutiebant. Hanc novitatem prior invexit in mundum Praxeas qui primum Montaniſta, deinde Montani hoſtis infenſiſſimus, quippe qui nefarii erroris Architectum ad Zephyrinum detulerit, fuitque in cauſa ut a ſummo Pontifice proſcriberetur. Sic refert Tertullianus l. contra Praxeam cap. 1. Praxeam abnegaſſe hæreſim ibidem ſcribit Tertullianus, ſed eam poſtea excuſſa fronte iterum diſſeminaſſe tradit: " Denique, *inquit*, caverat priſtinum „ Doctor de emendatione ſua, & manet „ chirographum apud Pſychicos, apud „ quos tunc geſta res eſt; exinde ſilen- „ tium. Et nos quidem poſtea agnitio „ Paracleti, atque defenſio, disjunxit a „ Pſychicis. Avenæ vero illæ ubique „ tunc ſemen excuſſerant. Ita aliquandiu „ per hypocriſim ſubdola vivacitate latita- „ vit & nunc denuo erupit. Sed & denuo „ eradicabitur, ſi voluerit Dominus, &c.„

Sub annum Chriſti 245. Noetus Epheſius juxta Epiphanium, Smyrnæus vero ſecundum Theodoretum eamdem perverſam de ſanctiſſima Trinitate doctrinam acrius propugnavit, prædicans Patrem, Filium & Spiritum ſanctum unum eſſe nedum natura, ſed & perſona, ut ſcribit Epiphanius hæreſi 7. ſimiliter & Theodoretus l. 3. hær. fab.

Pro-

Progreſſus.

In apertum erupit incendium error ille versus annum 257. Sabellius quippe Lybicus, Ptolemaide Ægypti oriundus nomine ſuo, & patrocinio illum celebriorem fecit, docendo unicam eſſe in Deo perſonam: Tria vero nomina nihil aliud quam diverſos erga creaturas reſpectus, & effectus importare. Epiphanius hæreſi 62.

Errores Sabellii.

Primo: Docuit Patrem in veteri Teſtamento legem tuliſſe; in novo autem, ut Filium hominem eſſe factum, ut Spiritum ſanctum ad homines veniſſe. Hilarius, Epiphanius, Auguſtinus.

Secundo: Patrem comparavit ſolis hypoſtaſi, Filium illuminationi, & radio; Spiritum ſanctum, calefactioni. Hilarius lib. 3. de Trinit.

Tertio: Chriſtum Salvatorem noſtrum, nec Patris æterni Filium agnovit, neque omnis creaturæ primogenitum: immo ejus exiſtentiam penitus ſuſtulit. Euſeb. l. 7. cap. 5.

Quarto: Spiritum quoque ſanctum omni prorſus intellectu, & cognitione ſpoliavit. Hilar. lib. 6. de Trinit.

Quinto: Alteram blaſphemiam ex Hermogene præcedentibus adjecit, materiam ingenitam eſſe, ideſt, Deo coævam, & omnis principii expertem effutiit. Euſebius ex Dionyſio lib. 7. de præp. cap. 8. Iſtum errorem nefandi homines tertio ſæculo adverſus ſanctiſſimam Trinitatem docuerant. Eundem anno 1531. inſtaurare conatus eſt Michael Servetus Hiſpanus Tarraconenſis, primum Lutheranus, deinde Calvini collega, tum Trinitarius fuit. Cæpit Pariſiis vacare Medicinæ, ſed in Africam profectus, Mahumetæ adhæſit, ita ut & libros ad Mahumetiſmum propagandum exarare non erubuerit; ſed dum Genevæ Pauli Samoſateni deliramenta prædicaret, ſanctiſſimum Trinitatis myſterium inficiatur, urgente vel ipſo Calvino Magiſtratus ſententia in rogo ardenti luit pęnas criminis.

Errores Servetis.

Varios Servetus libros in quibus ſuos diſſeminat errores, compoſuit.

Primo quidem Trinitatem eſſe monſtrum non ſine horribili blaſphemia dicit. Conſtanter negat tres perſonas incorporeas poſſe in una natura diſtinctas ſubſiſtere: quocirca confitentes ſanctiſſimam & individuam Trinitatem atheos nominare non dubitat l. 1. de Trinit.

Secundo: Sanctum Athanaſium non veretur appellare ſatanam, & Patres Nicænos Sophiſtas, eo quod ſanctiſſimam propugnaverint Trinitatem. Calvinus contra Servetum pag. 880.

Tertio: Docet Scripturas ſacras nonniſi de Chriſto homine fuiſſe loquutas l. 1. de Trinit. pag. 47.

Quarto: Negat Spiritum ſanctum eſſe tertiam ex Trinitate perſonam: addit nullam fieri de illo ineffabili ſpiritu mentionem niſi ubi eſt ſermo de agendo, idcirco nonniſi ut quandam fidei agitationem, & motum habet, l. 1. de Trin. fol. 28.

Quinto: Animam ex Deo eſſe aſſerit, id eſt ex ejus ſubſtantia, dialogo 1. & l. 4. de regenerat. Ex his concludit regeneratos aliam prorſus habere animam quam ante propter ſubſtantiam innovatam, & novam deitatem adjunctam.

Sexto: Contendit vel ipſum Deum adoratione non fuiſſe donatum in lege veteri, ſed duntaxat Angelos ipſum repræſentantes Deum: Subjungit eos ab initio fuiſſe realiter, & reſtauratione aliqua indiguiſſe, poſtquam illorum caput Chriſtus factus eſt, l. 4. de regenerat.

Septimo: Aſſerit hominem non damnari propter peccatum originale, nec quemquam aliquod peccatum mortale committere donec vigeſimum attigerit annum, Calv. in refut. err. ſerv.

Octavo: Neque erubeſcit dicere homines abſque Chriſti cognitione ſalvari, & Mahumetanos per orationes ſuas, quæ ſunt, ait, optimæ, Chriſti promiſſiones conſequi. Calv. in refut. err. ſerv.

Socinus anno circiter 1574. qui ex Lutheri, & Calvini ſchola prodiit, etiam myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis impugnavit. Henr. Spond. Florimundus, & Raymundus.

In-

Interitus, ſeu proſcriptio hæreſis.

Tertullianus Praxeam debellavit. Epiphanius hæreſi 64. & 65. Theodoretus l. 3. hæreſi fab. cap. 3. Aug. hæreſi 36. ſuum acuerunt zelum contra Noetum. S. Leo epiſt. 71. ad Aſtorigenſem Epiſcopum. Hilarius in decem de Trinitate libris. Aug. in quindecim; Richardus a S. Victore in ſex hanc profligarunt hæreſim. Eadem proſcripta eſt in Concilio Romano ubi actitatum eſt de cauſa Dionyſii Alexandrini de Sabellianiſmo accuſati anno Chriſti 263. tempore Dionyſii Papæ. In Concilio Alexandrino ann. 319. ſub ſancto Sylveſtro Papa, & in Concilio Sirmienſi ſub Conſtante anno 357. in cauſa Photini & Pauli Samoſateni, ut ſcribit Nicephorus l. 9. cap. 31.

Patres primorum ſæculorum pro virili illam verbis & ſcriptis confutavere hæreſim. S. Athanaſius contra gregales Sabellii. Baſilius hom. 27. & alii.

SECTIO SECUNDA.

De natura myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis.

TOTA difficultas in hoc potiſſimum incumbit ut tres eſſe in una natura apud Deum perſonas aſtruatur. Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO AFFIRMATIVA

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra veteris Teſtamenti.

NOMINE ſanctiſſimæ Trinitatis intelligimus Trinitatem Perſonarum in unitate naturæ: Atqui hæc duo ſimul prædicantur in veteri Teſtamento: Igitur tres ſunt perſonæ in una natura ſubſiſtentes apud Deum. Probatur minor quoad utramque partem, maxime vero quoad unitatem naturæ, namque infra ſpecialiter agemus de diſtinctione perſonarum; quænam vero ſit, dicemus?

Trinitatem non in uno aſſerit loco vetus Teſtamentum. Gen. 1. habetur: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Quem locum S. Hilarius l. 4. de Trin. Ambroſius l. 6. in Exam. cap. 7. Chryſoſt. ho. 8. in Gen. Fulgentius l. de fide ad Petrum c. 1. interpretantur de perſonis ſanctiſſimæ Trinitatis. Egregium eſt de hoc momento Theodoreti teſtimonium q. 19. in Gen. ubi hæc habet: " Dum enim inquit, *dixit Deus*, „ communionem divinæ naturæ explanavit: Subjungens autem illud, *faciamus*, expreſſit numerum perſonarum. „ Similiter quum iterum ſingulari numero dixit, *imaginem*: eandem eſſe naturam oſtendit. „

S. Baſilius expreſſius loquitur hom. 9. in exam. pag. 45. ſic enim revincit Judæos, & Sabellianos qui ad veritatem evacuandam, reſpondent Regem ita loqui ſolere ut ſuam demonſtret auctoritatem, dicendo, volumus, cum tamen ille ſolus velit, & imperet, aitque S. Doctor: " Quis enim faber, aut ærarius . . . . . „ ſolus ipſe quidem, nec alio quoque ſibi cooperante ſtipatus, interque ſuæ „ artis inſtrumenta deſidens: Quis, inquam, ſibi ipſi admurmurat, dicens, „ *faciamus gladium*, aut compingamus aratrum? „ Quaſi vero aliquis ſibi ipſi imperet: Deum autem eſſe mundi opificem, vel ipſi ultro concedunt adverſarii. Igitur cum eo loci Geneſeos ſermo ſit de ſupremo rerum artifice, citra dubium eſt mentionem ibi fieri de pluribus perſonis in una natura ſubſiſtentibus.

Atque alius Geneſeos locus cap. 3. *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt:* Et iſte cap. 11. *Venite, deſcendamus, & confundamus linguam eorum*, non minus Trinitatem perſonarum indigitant. Priorem ſententiam S. Baſilius l. 5. contra Eunomium. S. Auguſtinus l. 11. Gen. ad litt. cap. 39. Cyrillus l. 3. contra Julianum, poſteriorem vero Theodoretus orat. 2. ad Græcos ſic intelligunt. His adde colloquium Abrahæ cum tribus Angelis quos veluti unicum adoravit Dominum, cap. 18. namque S. Auguſtinus l. 2. de Trinitate, & S. Cyrillus Alex. l. 1. contra Julianum aſſerunt Trinitatem perſonarum, unitatem vero naturæ ibi deſignari.

Non omittenda ſane illa ejuſdem libri cap. 19. verba: *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem, a Domino de cœlo.* Nomine Domini SS. Patres, in primis Hilarius l. 2. de Synod. intelligit Filium; Irenæus l. 3. adverſus

hær.

hær. cap. 6. *Pluit Dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur a Domino de cælo*. Filium enim " hic ſignificat, qui, ,, & Abrahæ collocutus ſit. ,, Quid plu- ,, ra? Exodi 3. legitur: *Ego ſum Deus Patris tui, & Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob*. Ibi animadvertas velim ter ly, *Deus*, repeti ut perſonarum Trinitatem diſcas in una natura ſubſiſtentes.

Quid memorem Prophetas? Celebre eſt iſtud Iſaiæ 6. triſagium: *Seraphim . . . dicebant ſanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exercituum*: Ecce perſonarum Trinitas, & ſimul naturæ unitas dum unus Dominus, unus Deus proclamatur. Iſtum prodit ſenſum Auctor Canonicus ibidem c. 34. his verbis: *Requirite diligenter in libro Domini, & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæſivit, quia quod ex ore meo procedit ille mandavit, & Spiritus ejus ipſe congregavit ea*. Audis Patrem loquentem, audis Filium ex ejus ore prodeuntem, & mandatum, ac cuncta creantem: Audis Spiritum ſanctum omnia congregantem. Iterum idem Propheta cap. 61. indigitat & Filium & Spiritum ſanctum: *Spiritus Domini ſuper me*: quem locum de verbo ad verbum repetit S. Lucas cap. 4. & de Chriſto interpretatur. Mitto infinita prope alia loca quibus Prophetæ prænuntiant & Adventum Chriſti, & Spiritus ſancti deſcenſum ſuper fideles, ejuſque mirabiles effectus, quæ & ſimilia Trinitatem perſonarum indicant juxta interpretationem SS. Patrum. Inſtar omnium ſit S. Ambroſius qui l. 2. de fide ad Gratianum c. 4. de Triſagio pag. 295. ſic loquitur: " Quid ſibi vult ſub uno no- ,, mine ſanctitatis trina repetitio? Si tri- ,, na repetitio, cur una laudatio? Si una ,, laudatio, cur trina repetitio? Trina ,, repetitio cur, niſi quia Pater, & Fi- ,, lius, & Spiritus ſanctus ſanctitate unum ,, ſunt? Non dixit ſemel, ne Filium ,, ſequeſtraret, non bis, ne Spiritum ſan- ,, ctum præteriret; non quater, ne crea- ,, turam ſibi conjungeret. Et ut oſtende- ,, ret Trinitatis unam eſſe Deitatem, cum ,, tertio dixiſſet: Sanctus, Sanctus, San- ,, ctus: addidit ſingulariter: Dominus ,, Deus Sabaoth. ,,

Neque vero ſiletur naturæ unitas, ubique enim non Dii, non Domini, ſed Deus, ſed Dominus prædicatur. Sic enim habetur Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*. Exodi 3. *Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio Rubi*. Cap. 6. *Dixit Dominus ad Moiſen*. Deut. 6. *Dominus Deus tuus, Deus unus eſt*. A primo igitur ad ultimum liquet, in ſanctiſſima Trinitate tres eſſe perſonas in una natura ſubſiſtentes.

Secundo, ex novo Teſtamento.

POSSEM innumera recenſere pro Trinitate perſonarum aſtruenda cum & Evangelium, & Apoſtolorum tum acta, tum Epiſtolæ, tum B. Joannis Apocalypſeos liber, & Chriſtum, & Spiritus ſancti effectus, & Patris æterni erga nos homines amorem paſſim, & ubique clare admodum annuntient, ſed duo, aut tria loca pro inſtituto noſtro ſufficient. Matth. 3. habetur: *Baptizatus Jeſus confeſtim aſcendit de aquis, & ecce aperti ſunt cæli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ipſum, & ecce vox de cælis dicens, hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui*. Dubio-procul tres perſonæ diſtinctæ comparent, videlicet Filius incarnatus qui baptizatur a Joanne: Spiritus ſanctus qui ſub forma columbæ ſedit ſuper eum: Pater vero qui ait, *hic eſt filius meus dilectus*. Ergo &c.

Ipſe Chriſtus eamdem manifeſtat veritatem; ſuos enim alloquens diſcipulos Matth. 18. ait: *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Rurſus Joan. 15. *Nunc autem, & viderunt, & oderunt me, & Patrem meum . . . cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, ſpiritum veritatis, qui a Patre procedit*. Ecce tres perſonæ clariſſime explicatæ. Hanc eamdem veritatem paſſim diſſeminat Doctor gentium in ſuis Epiſtolis. Sic 1. Cor. 1. ait, *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Theſſ. 4. *Qui hæc ſpernit non hominem ſpernit, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis*. Sed inter omnia teſtimonia celeberrimum eſt iſtud Joannis 1. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*. Intelligas velim tres perſonas in una natura conſubſtantialiter ſibi adhærentes, atque ſubſiſtentes: ita prædicantur, ut nec Rex Alaricus Arianus, nec ſuarum partium Aria-

Ariani Præſules quicquam refricare potuerint, quum ea in confeſſione fidei Patrum Africanorum conſpexerunt juxta textum græcum hæc verba: *Et hi tres in unum ſunt*, qua quidem expreſſione oſtenditur tres perſonas in unam confluere naturam. Ex his omnibus iſtud conficitur argumentum. Quæ pendent ex voluntate Dei, nobis per ſacras manifeſtantur Scripturas: ſed in eis tres perſonæ in una natura ſubſiſtentes manifeſtantur: Ergo &c.

Tertio, ex traditione.

Ex primo ſæculo. Hermias libro 3. ſimili 5. Cum interrogaſſet: " Quare, inquam filius Dei in ſimilitudine hac ſervili loco ponitur? Reſpondet paſtor: " Audi, *inquit*, in ſervili conditione non ponitur filius Dei; ſed in magna poteſtate, & imperio. " Rurſus ſimilitudine 9. Filius quidem Dei omni creatura antiquior eſt, ita ut conſilio Patri ſuo adfuerit ad condendam creaturam. " Ibidem meminit Spiritus ſancti.

Clemens Romanus apud Euſebium lib. 5. hiſt. cap. 6. probat traditione myſterium. Sic Beatus Martialis Epiſcopus epiſtola ad Burdegalenſes cap. 10. quæ refertur in fine Clementinarum editionis Coloniæ Agrippinæ anno ſalutis 1560. pag. 461. ait: " Itaque nihil diſcretum in divinitate Trinitatis ſentiatis; quia nobis unus & idem Deus, qui cuncta creavit, Pater: & unus & idem Dominus, per quem omnia facta ſunt, filius ejus Jeſus Chriſtus: & unus idemque Deus Spiritus ſanctus, in quo omnia ſubſiſtunt. Et hæc in perſonis tria diviſa: in divinitate, unus Deus indiviſus eſt. "

Sanctus Ignatius apud Theodoretum Dial. 1. pag. 41. epiſt. ad Rom. ſic loquitur: " Dominum deſidero filium veri Dei & Patris Jeſum Chriſtum. " Ibid. pag. 42. vocat Chriſtum filium hominis ſecundum carnem, filium vero Dei ſecundum perſonam.

Poſt Ignatium occurrit Ariſtides Athenienſis qui Adriano Principi de religione Chriſtiana obtulit volumen noſtri dogmatis rationem continens; & ad probandum quod Jeſus Chriſtus ſolus eſſet Deus, præſente Imperatore luculentiſſime peroravit, ita Martyrologium Romanum, & Adonis die 31. Aug. ita Euſebius l. 4. hiſt. cap. 3.

His accenſeri debet ſanctus Polycarpus qui approximante martyrio Deum ſic alloquutus eſt: " Pater dilecti, & benedicti filii tui Jeſu Chriſti, ... ac propterea præ cæteris omnibus te laudo, te benedico, te glorifico, per Jeſum Chriſtum dilectum filium tuum Pontificem æternum: per quem tibi cum eo in Spiritu ſancto gloria nunc, & in futura ſæcula ſæculorum. Amen. " Sic referunt acta Martyrii apud Euſebium l. 4. c. 14. pag. 98.

Ex ſecundo ſæculo, Juſtinus in expoſitione fidei de ſancta coeſſentiali Trintate pag. 191. ſic ait: " Decet igitur ut unum Deum confiteamur in Patre, Filio, Spirituque ſancto agnitum: quatenus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus unius deitatis dignoſcendo ſubſiſtentias: quatenus autem Deus, eſſentiam communem ſubſiſtentiarum intelligendo, unitas enim in Trinitate intelligitur, & Trinitas in unitate noſcitur. "

Athenagoras ejuſdem eſt labii, in legatione pro Chriſtianis ubi hæc habet pag. 10. " Eſt filius Dei, verbum Patris in idea, & operatione; ab ipſo enim, & per ipſum omnia facta ſunt, cum ſint unum Pater, & filius, & ſit in Patre filius, & Pater in filio, unitate, & virtute Spiritus. " Rurſus ibidem: " Quis igitur non miretur nos, qui Deum Patrem prædicamus, & Deum filium, & Spiritum ſanctum .... impios, & ſine Deo homines vocari. "

Juxta editionem Baſileæ 1565. " Is, *ſcilicet filius*, germen eſt Patris, non tanquam factum; a primordio enim Deus mens æterna exiſtens, habuit ipſe in ſeipſo rationem & verbum, ut qui perenne rationalis ſit: verum cum materialia ſimul omnia naturæ informis & qualitatis expertis & terræ, ad vehiculi, quod vectorem excipit, inſtar, ſubjacerent, craſſioribus in eis, cum levioribus commiſtis, ut forma & efficacia eorum eſſet, tanquam progreſſum. " Tum paulo poſt: " Quis igitur non obſtupeſcat, ſi atheos vocari nos audiat, qui dicimus Deum Patrem, & Filium Deum, & Spiritum ſanctum Deum, illorum & in unione virtutem, & in ordine diſtinctionem demonſtrantes.

Egregius eſt locus Irenæi lib. 4. cap. 14. " Propter hoc, *inquit*, in omnibus & per „ omnia unus Deus Pater, & unum ver- „ bum, & unus Filius, & unus Spiritus „ ſanctus. „

Ex tertio ſæculo, Hippolytus apud Theodoretum dialogo 1. tom. 4. pag. 36. idem docet, maxime ſermone 1. apud Anaſtaſium in collectione pag. 210. " Verbum „ enim Dei, nulla re mutatum eſſe, „ *aſſerit*, nec in ullo prorſus, in quo „ idem eſt cum Patre, factum eſſe idem „ cum carne, propter exinanitionem: „ Sed cujuſmodi erat, abſque carne, ita „ manſiſſe extra omnem circumſcriptio- „ nem. „

Dionyſius Papa epiſt. contra Sabellium apud Athan. lib. de decret. pag. 421. " „ Hic enim blaſphemat, filium ipſum „ aſſerens eſſe Patrem, & e converſo „ patrem eſſe filium. At iſti tres quo- „ dammodo Deos prædicant, dum ſanctam „ Monadem dividunt in tres hypoſtaſes „ peregrinas a ſe invicem plane ſepara- „ tas. „ Quare non ſunt ſeparatæ? quia „ in natura adunantur. Rurſus ibidem: " Jam vero divinam quoque Trinitatem in „ unum, velut in caput, & coaleſcere „ prorſus eſt neceſſe. „

Non omittendus ſanctus Cyprianus qui epiſt. 73. pag. 186. ad Jubajanum, Sanctiſſimam Trinitatem in unitate poſitam prædicat, dicens: " Quando ipſe Chri- „ ſtus gentes baptizari jubeat in plena, „ & adunata Trinitate. „ Et iterum lib. de unitate Eccleſiæ cap. 4. ait: " De „ Patre, & Filio, & ſpiritu ſancto ſcri- „ ptum eſt, & hi tres unum ſunt. „ Suffragatur Origenes apud S. Baſilium pag. 219. ad hæret. Theognoſtus apud S. Athanaſium lib. de decretis Synodi Nicænæ pag. 420.

Tertullianus lib. contra Praxeam propugnat fidem ſanctiſſimæ Trinitatis cap. 3. his verbis, quibus aſſerit falli hæreticos qui " Numerum & diſpoſitionem Trini- „ tatis, diviſionem præſumunt unitatis; „ quando unitas ex ſemetipſa derivans „ Trinitatem, non deſtruatur ab illa, „ ſed adminiſtretur. Itaque duos & tres „ jam jactitant a nobis prædicari, ſe ve- „ ro unius Dei cultores præſumunt, qua- „ ſi non, & unitas irrationabiliter colle- „ cta, hæreſim faciat; & Trinitas ratio- „ nabiliter expenſa veritatem conſtituat. „ Rurſus antea cap. 8. dixerat: " Cuſto- „ diatur œconomiæ Sacramentum, quæ „ unitatem in Trinitatem diſponit, tres „ dirigens, Patrem, & Filium, & Spi- „ ritum ſanctum. Tres autem non ſtatu, „ ſed gradu, nec ſubſtantia, ſed forma; „ nec poteſtate, ſed ſpecie: unius autem „ ſubſtantiæ, & unius ſtatus, & unius po- „ teſtatis; quia unus Deus. „

Clemens Alexandrinus ad calcem lib. 3. Pędagogi pag. 266. ſuum addit calculum, aitque: " Gratias agamus, & laudemus „ unum Patrem, & Filium, Filium, „ inquam Pędagogum, & Magiſtrum, „ una cum ſancto Spiritu qui unus eſt om- „ nia, in quo omnia, per quem omnia „ unum. „

Minutius Felix in Octavio pag. 48. Arnobius lib. 2. contra Gentes pag. 54. & lib. 3. pag. 127. Lactantius l. 4. c. 12. ejuſdem ſunt ſententiæ.

Ex quarto ſæculo, S. Athanaſius orat. contra Sabellii Gregales pag. 100. " At- „ que ita vere, *inquit*, Trinitas coadu- „ nata eſt ſine ullis intervallis. Nihil „ enim eſt quod illos diſtineat, coexiſtunt „ æternaliter, quum nullum ævum inter- „ cedat. Formam porro unam, & eam- „ dem ex ſe reddunt. Patre quidem in „ filio ſpectabili, filio vero & Spiritu in- „ tellibigili, & ab homine in participa- „ tum recepto. „

Ex quinto ſæculo, S. Gregorius Nazianzenus orat. 37. " Nobis Deus unus „ eſt, quoniam una deitas, atque ad u- „ num, ea quæ ex eo ſunt, referuntur: „ etiam ſi tres perſonas credimus. Ne- „ que enim hoc magis, illud minus eſt „ Deus, nec hoc prius, illud poſterius. „ Nec voluntate ſcinduntur, nec poten- „ tia dividuntur. „

Simile quicquam profert S. Greg. Nyſſenus lib. de ſancta Trinitate pag. 97. his verbis: Deus quidem pater; Deus item „ filius: unus vero in eadem prædica- „ tione Deus eſt: quippe quum neque na- „ turæ, neque efficaciæ aliqua differen- „ tia in deitate conſideretur. „ Sed præſertim lib. de Trinitate adverſus Judæos ubi plura affert teſtimonia in probationem myſterii contra ipſos. Sic initio loquitur S. Doctor; " Tria igitur intellige, juben- „ tem & imperantem Dominum: crean- „ tem ſermonem, ſive verbum: firman- „ tem & ſolidantem hoc eſt Spiritum. „

Ambroſius mira dicit de hoc momento lib. de fide Orthodoxa contra Arianos cap. 7. " Pater ac filius etſi duæ per-„ ſonæ creduntur, ratione tamen & „ ſubſtantia unum ſunt . . . Cum autem „ ego patrem & filium ſtatuo, unitatem „ generis aſſigno. „

His omnibus accedit Auguſtinus l. 5. de Trinitate c. 8. " Sicut non dicimus, „ *inquit*, tres eſſentias, ſic non dicimus „ tres magnitudines, ſed unam eſſentiam „ & unam magnitudinem. „ Rurſus lib. 7. c. 2. ſcribit : " Non quia Pater non „ eſt filius, & filius non eſt Pater, aut „ ille ingenitus, ille autem genitus; ideo „ non una eſſentia, quia his nominibus „ relativa eorum oſtenduntur. Uterque „ autem ſimul una ſapientia, & una eſ-„ ſentia, ubi hoc eſt eſſe, quod ſapere. „

Non abſimili modo loquuntur de ſanctiſſima Trinitate Patres ſubſequentium ſæculorum, in primis Fulgentius lib. 10. objectione 7. Damaſcenus lib. 1. cap. 11. Bernardus ſermone 1. de Trinitate pag. 410. & omnes Academiæ: Igitur ex ſanctis Patribus utique affulgent in myſterio ineffabili ſanctiſſimæ Trinitatis tres perſonæ in unitate naturæ; quod enim traditione firmatur citra errorem abnegari non poteſt. Ergo &c.

Quarto, ex Conciliis.

Concilium Nicænum hanc approbavit Oſii fidei profeſſionem : " Unum conſilium, „ unum Regnum, unam voluntatem, „ unam dominationem in res omnes crea-„ tas, tam quæ viſu, quam quæ mente, „ & intelligentia percipiuntur, unam di-„ vinitatem & eamdem eſſentiam confi-„ teri nos opportet Patris, & Filii, & „ Spiritus ſancti. „ Sic refert Gelaſius Cyzicenus lib. 2. hiſt. Concilii Nicæni c. 2. tom. 2. Conc. pag. 74.

Alexandrinum anno 362. in epiſtola Synodica ſic habet : " Unam autem hypo-„ ſtaſim ſe ſe intelligere partim quia fi-„ lius ex eſſentia Patris ſit, partim quia „ in tribus ſit identitas naturæ. „

Concilium Toletanum tertium, in profeſſione fidei ſic pronuntiat: " Perſona alius „ ſit pater qui genuit, alius ſit filius qui „ fuerit generatus, unius tamen uterque „ ſubſtantiæ, Spiritus æque ſanctus confi-„ tendus a nobis, & prædicandus a Pa-„ tre, & Filio procedere, & cum Pa-„ tre, & Filio unius eſſe ſubſtantiæ. „ Tom. 5. Conc. pag. 997.

Lateranenſe cap. firmiter : " Hæc ſan-„ cta Trinitas, *inquit*, ſecundum com-„ munem eſſentiam individua. „

Denique Florentinum ſeſſione 18. Joannes nomine Latinorum, de natura Divina ait : " Quæ cum una numero ſit, „ idcirco non ea ratione communis di-„ citur eſſe, qua eſt humanitas, ſed ra-„ tionem tantum habet communis, qua-„ tenus communicabilis eſt. „ Subdit : " Realem identitatem naturæ manere in „ unaquaque perſona. „ Ubique unitas naturæ in Trinitate perſonarum aſſeritur. Igitur tres ſunt in una natura ſubſiſtentes perſonæ.

Quinto, ex Symbolis.

APOSTOLI in ſuo Symbolo hanc ſanctiſſimæ Trinitatis fidem docent his verbis; *Credo in Deum Patrem omnipotentem: Creatorem cæli, & terræ: & in Jeſum Chriſtum, Filium ejus unicum . . . Credo in Spiritum ſanctum*. In Nicæno : *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli, & terræ . . . . Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum . . . Conſubſtantialem Patri . . . . Et in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre filioque procedit, qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus eſt per Prophetas*. In his omnibus tres perſonæ conſubſtantiales numerantur; hinc in Symbolo quod tribuitur Athanaſio habetur: *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti: Sed Patris, & Filii, & Spiritus ſancti una eſt divinitas, æqualis gloria, coæterna majeſtas.*

Sexto, ex rationibus Theologicis.

PRIMA : Quod de fide definitum eſt ab Eccleſia, non debet in dubium revocari : Sed de fide definitum eſt ab Eccleſia in Conciliis adunata, ut ſupra oſtenſum eſt, eſſe unum Deum in Trinitate. Sic referunt ſymbola. Ergo &c.

Secunda: Quod primi Chriſtiani ad ſanguinis uſque effuſionem defenderunt, & adverſantibus paganis ferro & igne ſævientibus confeſſi ſunt, hæc eſt fides Catho-

lica

lica quam niſi quiſque ſervaverit, ſalvus eſſe non poterit: Atqui res ſic ſe habet pro tribus perſonis apud Deum in una natura ſubſiſtentibus. Ergo &c. Minor patet: ex variis Patrum auctoritatibus jam jam laudatis: hoc ex inſulſis exprobrationibus Gentilium, qui objiciebant Fidelibus veluti magnum convicium quod tres Deos colerent, maxime unum a Judæis non ſine magno dedecore crucifixum. Iſta referunt Juſtinus Apol. 1. Origenes lib. 8. contra Celſum. Ex quibus concludebant Gentiles Chriſtianos abſque fundamento impugnare ſuorum Deorum multitudinem: quæ quidem objectio magnum argumentum eſt, fideles a nato Chriſtianiſmo tres ſubſiſtentes in una natura perſonas crediſſe.

Tertia: Illa de ſanctiſſima Trinitate doctrina ſola audienda eſt in ſcholis, cujus contraria ut primum apparuit, abſque mora, & impugnata a ſanctis Patribus, & in Conciliis proſcripta fuit: Atqui talis eſt hæc doctrina: Et probatur. Vix Sabellii errores apparuere quod ſanctus Athanaſius, & contra auctorem, & contra ejus Gregales ſuum acuerit zelum: non minori fervore Patres Antiocheni illum anathemate confixerunt. Ergo &c.

Quarta: Non repugnat tres perſonas in una natura ſubſiſtere. Ergo &c. Probatur antecedens: perſonæ ſanctiſſimæ Trinitatis conſtituuntur per relationes, quis autem non videat in eodem homine, multas eſſe, videlicet relationem filii ad patrem, ſimilitudinis ad alium hominem, & quidem a fundamento realiter diſtinctas: eſto quod ſint accidentia; ſed in Deo ſunt ſubſtantiæ. Igitur non implicat in eadem natura plures eſſe relationes ad invicem realiter diſtinctas, & conſequenter perſonas.

Reſpondetur argumentis in contrarium.

OBJICIES: Natura & perſona non diſtinguuntur: Igitur cum ſit in Deo una natura, erit utique una perſona.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: non diſtinguuntur identice, concedo: Virtualiter, nego. Diſtinctio autem virtualis in divinis æquivalet reali in creatis; immo in creatis licet anima rationalis, ſenſitiva, & vegetativa in homine diſtinguantur ſolum virtualiter, ſunt tamen principia diverſarum realiter operationum, intelligendi nempe, ſentiendi, & vegetandi.

Inſtabis. Perſonæ ſunt eædem inter ſe: ergo non conſtituunt pluralitatem: Probatur Antecedens: ſunt idem cum natura: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: perſonæ ſunt idem inter ſe ſecundum terminum in quo adunantur, concedo; ſecundum alium reſpectum, nego. Solutio alibi explicata eſt ubi diximus eas adunari in natura.

Oppones 2. Joan. 7. Chriſtus ſic loquitur: *Pater ſancte ſerva eos in nomine tuo quos dediſti mihi, ut ſint unum ſicut & nos*. Sed nos homines non ſumus unum in ſubſtantia cum Deo: Igitur neque filius cum Patre.

Reſpondeo 1. diſtinguendo, & Chriſtus eo loci loquitur ut homo, concedo; nam ibi orat, qui autem aliquem deprecatur, ipſi eſt inferior; ſicque non eſt unus in ſubſtantia cum Deo: & loquitur ut Deus, nego.

Reſpondeo 2. aliter diſtinguendo, Chriſtus rogat ut unum ſimus cum eo ſecundum quid, & unione morali quæ conſiſtit in conformitate voluntatis, concedo: in unione omnimoda, & ſubſtantiali, nego. Cæterum omnis comparatio claudicat & non eſt adæquata, alias eſſet ipſa res, ſic cum Matth. 5. dicit Chriſtus, *Eſtote ergo vos perfecti ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*. Nemo tamen ſanæ mentis dixerit aliquem poſſe eſſe perfectum, ut Deus eſt, ſed comparationem eſſe ſolum ſecundum quid.

Inſtabis. Ubique in Scriptura dicitur unicum eſſe Deum: Igitur non eſt Trinitas.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: eſt unicus Deus abſolute, concedo; relative, hoc eſt, Deus unicus habet unicam perſonam, nego: cæterum cum unicam perſonæ habeant naturam, *tres*, ut ait divus Joannes, *unum ſunt*, ideo eſt unus Deus.

Urgebis, ſi primi Chriſtiani tres in Deo perſonas agnoviſſent, cum exprobrabant Gentilibus inanem Deorum multitudinem, pagani potuiſſent in ipſos retorquere argumentum: Sed id non legitur. Argumentum eſt igitur primos Chriſtianos tres in Deo perſonas non agnoviſſe.

Reſpondeo negando Minorem. Annales enim Eccleſiæ non ſemel referunt Celſum Philoſophum Epicureum reprehendiſſe

diſſe Chriſtianos quod multitudinem Deorum irriderent, & nihilominus adorarent Deum, & Chriſtum; unde Origenes l. 8. contra Celſum, illum confutat oſtendendo diſcrimen eſſe inter nos, & Gentiles, quod dicamus Chriſtum Filium Dei, & unum in natura cum Patre, adeoque eſſe ſemper unicum Deum. Item Praxeas hæreticus ex fide ſanctiſſimæ Trinitatis inferebat Catholicos tres colere Deos, quam tamen Deorum multiplicitatem falſam eſſe demonſtrat Tertullianus in lib. contra ipſum Praxeam: Igitur tres perſonas unum vero Deum venerabantur primi Chriſtiani.

Rurſus inſtabis, ſi primi Chriſtiani agnoviſſent ſanctiſſimam Trinitatem, non vocati fuiſſent Athei ab Ethnicis: Atqui ſic vocabantur. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Minorem, vocabantur Athei ſine fundamento, concedo: cum fundamento, nego. Ideo Athei vocabantur, non quia Trinitatem, ſed multitudinem Deorum inanem negarent, unde Athenagoras de Paganis conqueritur quod Chriſtianos apellarent Atheos quia agnoſcebant Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ut Deum.

Inſiſtes. Si primi Chriſtiani coluiſſent tres perſonas in Trinitate, tale Myſterium irriſiſſent Ethnici: Atqui id non apparet.

Reſpondeo 1. Chriſtianos ſolitos fuiſſe occultare myſteria non ſolum inimicis religionis, ſed & ipſis Catechumenis qui poſt Evangelium Miſſæ dimittebantur, clamante Diacono, *Ite*, *Miſſa eſt:* Ratio Auguſtini eſt, quia Chriſtus nondum ſe credebat eis.

Reſpondeo 2. negando Minorem, patet enim ex Dialogo Luciani qui inſcribitur Philopatris, Gentiles irriſiſſe ſanctiſſimam Trinitatem. Quid plura? Apoſtolus dicit myſterium Incarnationis, in quo una perſona tanquam a Patre diſtincta caro facta eſt, eſſe & Judæis ſcandalum, & Gentilibus ſtultitiam. Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Tres ſunt in una natura perſonæ ſubſiſtentes.

PRIMO, utrumque Teſtamentum hanc præclaram declarat veritatem: vetus quidem quum in libro Geneſeos, plures inducit perſonas loquentes in creatione: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, Ibidem ait: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*: Novum vero, his verbis Chriſti Matth. 18. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti.*

Secundo, hoc definit Concilium Lateranenſe IV. cap. *Firmiter*. Hoc annuntiant Symbola, hoc ipſum prædicant Patres; Juſtinus quidem Apol. 2. Tertullianus lib. de pudic. cap. 21. &c.

Tertio, hac ratione probatur. Quæ in Deo latent, nobis & per Scripturam ſacram, & per traditionem manifeſtantur: Sed tres eſſe apud Deum una natura ſubſiſtentes perſonas annuntiat Scriptura, declarat traditio: Ergo &c.

Synopſis argumentorum in contrarium, & ſolutionum.

PRIMO: Eſto quod natura & perſonæ non diſtinguantur identice in Deo, bene tamen virtualiter, quæ quidem diſtinctio virtualis ſufficit ad perſonarum pluralitatem, quippe quæ operetur in divinis quod realis in creatis, & adimplet.

Secundo: Nec illud negamus axioma, *quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*, cujus veritas etiam in divinis claret, quandoquidem perſonæ ſunt eædem inter ſe ſecundum abſolutum, hoc eſt ſecundum naturam in qua veluti in uno tertio copulantur.

Tertio: Oeconomiæ cauſa nonnunquam primi Chriſtiani a Trinitatis nomine abſtinebant, ne pluralitatem deorum admittere, vel infirmis in fide, & Catechumenis, vel etiam Ethnicis viderentur.

DIS-

DISSERTATIO SECUNDA

De eſſentia myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis in particulari.

AD quæſtionem an eſt, ſequitur quæſtio quid eſt : probata igitur myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis exiſtentia, ordo rerum poſtulat ut duce fidei lumine quæramus in quo conſiſtat illud myſterium ineffabile. Multi erraverunt circa hoc momentum, præcipue Sabelliani qui Trinitatem voce tenus agnoſcebant. Et vero licet in divinis Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, quoad munia admitterent, minime quoad perſonas credebant. Alii in contrarium, multiplicatis tamen perſonis, multiplicabant utique & naturam, ideoque Tritheiſtæ vocati ſunt, ſed contra quod dicit Joannes 1. epiſtola cap. 5. verſ. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.*

Dogma de natura, & ſubſtantia myſterii ſanctiſſimæ Trinitatis quatuor probatur momentis.

Primo, quia duæ ſunt in Deo proceſſiones, quæ exigunt tres perſonas.

Secundo, quia ſunt quatuor relationes quæ & conſtituunt tres perſonas.

Tertio, quia ſunt tres perſonæ vere, & realiter diſtinctæ inter ſe.

Quarto, quia eſt unica, & eadem in tribus perſonis natura.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum dentur in Deo proceſſiones?

NONNULLA ad quæſtionis intelligentiam prælibanda ſunt.

Obſerves igitur velim, primo proceſſionem indigitare motum ad aliquem terminum, ut vel ipſum ſonat nomen; qui quidem motus duplex diſtinguitur ; unus videlicet phyſicus, alter vero metaphyſicus : Prior eſt exitus unius ab alio per realem dependentiam a principio a quo aliquid procedit ; ſaltem hoc ipſum importat in ente quod ab alio fluit : Metaphyſicus nihil præter originem unius ab alio dicit ; quandoque autem illa emanatio intra principium ſiſtit, & dicitur immanens: Hujus naturæ eſt verbum mentis ſeu conceptus, quandoque etiam tranſit ad extra; ſic filius in humanis a patre procedit.

Prænotare quoque juvat proceſſionem modo fieri per dependentiam, modo etiam per independentiam : Phyſica ſortitur dependentiæ naturam, ſed Metaphyſica non ſemper. Argumentum dependentiæ illud habebis, ſi terminus procedat a principio in tempore, tunc enim principium ſeu cauſa eſt ante effectum, quocirca effectus nonniſi dependenter a principio habet eſſe: Signum vero independentiæ illud eſt, quum terminus eſt principio æterno coævus, & ab ipſo procedit, non quidem in tempore, ſed in æternitate, ita ut non ſit verum dicere Patrem v. g. in divinis fuiſſe in aliquo inſtanti in quo nondum erat filius.

Ad omnimodam hujus principii intelligentiam non abs re erit impræſentiarum triplex ſecernere inſtans, unum quidem temporis, in quo principium eſt, & nondum producitur effectus: alterum naturæ, in quo, & in hac durationis menſura effectus eſt ſimul cum cauſa, ſed eatenus per dependentiam ab illa fluit, quatenus ab eadem accipit eſſe, & ipſa cauſa poterat abſque effectu exiſtere : hujuſce rei accipe exemplum radii ſolaris, qui quidem foret ab æterno, ſi ſol ab æterno fuiſſet creatus; attamen ab ipſo in hypotheſi penderet a ſole ut a cauſa, ipſe vero ſol potuiſſet eſſe abſque radio: neminem

quippe latet Deum poſſe impedire fulgorem hujuſce ſideris, non deſtructo ſole; ſicut caloris effectum ab igne fornacis Babylonicæ in gratiam puerorum fidelium ſuſpendit. Tertium denique inſtans nomine inſtantis a *quo* ſeu *originis* celebratur; & illud cenſetur cum terminus procedit a principio ab æternitate omni ſecluſa dependentiæ labe: Sic Filius æternus juxta fidem a Patre procedit: quocirca Pater dicitur prior Filio, non quidem tempore, immo nec prioritate naturæ in quo, ſed tantum prioritate originis ſeu naturæ a quo. Cæterum licet omnis cauſa ſit principium, non tamen omne principium eſt ſemper cauſa: Ratio ea eſt, quia cauſa ſemper importat in effectu dependentiam, principium vero ſecundum ſe ſpectatum, nonniſi in termino emanationem.

Neque prætereundum eſt duplicem eſſe in divinis actionem, alteram ſcilicet eſſentialem, notionalem vero alteram: eſſentialis ea cenſetur, quæ competit Deo ut præintelligitur perſonis: hoc eſt ut ſecundum ſe conſideratur, quam acceptionem non ſemel Scriptura ſacra indigitat, puta, eum, omiſſis perſonis, ait de Deo, Pſalm. 113. *Quæcumque voluit, fecit*: Et rurſus Gen. 31. *Deus Abraham, Deus Jacob, &c.* Notionalis ea eſt quæ convenit Deo relative ad perſonas; v. g. cum Chriſtus Joan. 8. ſic loquitur: *Ego enim ex Deo preceſſi*. Notionalis dicitur ea potiſſimum ratione, quod aliquam connotet perſonam.

Denique operæ-pretium eſt obſervare cum Philoſophis duplex eſſe alicujus actionis principium, videlicet adæquatum, & inadæquatum: adæquatum illud dicitur quod agit; & iſta proprietas tribuitur perſonæ; quocirca in hoc ſenſu iſtud apud eoſdem Philoſophos emerſit axioma: *Actiones ſunt ſuppoſitorum*. Nec mirum; perſona definitur *ſpiritualis creaturæ individua ſubſtantia*. Et de facto cum quæritur, quis hoc fecit? Reſpondetur v. g. Petrus vel illa perſona hoc operata eſt: inadæquatum vero eſt id quo perſona aliquid agit: Sic in nobis natura in abſtracto ſeu ſecundum ſe ſpectata, eſt id quo agimus; hinc natura dicitur principium radicale alicujus operationis; ſuppoſitum ſeu perſona, principium immediatum: ubi vero adſunt potentiæ a natura diſtinctæ, ipſa potentia dicitur principium proximum quo immediate aliquis operatur: Sic in nobis intellectus eſt id quo immediate aliquid concipimus.

Ergo in divinis principium *adæquatum* Verbi eſt Pater, *inadæquatum remotum & radicale*, eſt natura divina, proximum eſt intellectus. Porro natura dicitur principium radicale propter duo: primo quidem ex eo quod in ipſa & intellectus, & voluntas radicentur: Secundo quia de facto ſuas habet actiones & per intellectum & per voluntatem: quamobrem intellectus eſt id quo immediate intelligit, ſicut voluntas eſt certe id quo immediate amat. Jam nunc quæritur num ſint in Deo proceſſiones, & quæ ſint?

SECTIO PRIMA.

De proceſſionibus in genere.

CONCLUSIO.

Dantur in Deo proceſſiones.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo quidem ex veteri Teſtamento.

LEGITUR Pſalmo 2. *Ego hodie genui te*: quæ quidem verba Propheta Regius de verbo divino effatur. Concinit illud Micheæ 5. oraculum. *Egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis*: Sed generatio formaliter & in ſuo conceptu dicit proceſſionem unius ab alio: ſed exitus idem ſonat. Igitur dantur in Deo proceſſiones, & ſic inquit Divus Thomas 1. q. 27. 1. fides catholica proceſſionem ponit in divinis.

Secundo, ex novo Teſtamento.

CHRISTUS eandem celebrat in multis locis veritatem. Joann. 8. ſic intonat: *Ego enim ex Deo proceſſi*. Idem de Spiritu ſancto Joan. 16. loquens ait: *De meo accipiet*. ibid. dicit: *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit*. Quibus poſitis ſic licet argumentari. Proceſſio eſt exitus unius ab alio a quo ſuſcipit eſſe: Atqui filius æternus a Patre generatur, & ab eo exit: Atqui Spiritus

ſan-

ſanctus ab eodem Patre procedit & accipit eſſe; immo & a Filio, juxta illa Chriſti verba: *Ille de meo accipiet*. Ergo &c.

Tertio, ex ſanctis Patribus.

TATIANUS in oratione ad Græcos meminit proceſſionis Filii a Patre.

Juſtinus in expoſitione fidei hunc habet ſermonem: " *Filius lumen de lumine ge-* ,, *neratione oritur*. Spiritus ſanctus lumen ,, itidem de lumine non generatione, ve- ,, rum proceſſione prodiit. ,,

Tertullianus venit quoque in teſtimonium lib. contra Praxeam qui ſuo perſtringit ſtylo cenſorio hunc hæreſiarcham, quod de Trinitate catholice male ſentiret. De Filio Dei ſic loquitur cap. 8. argumentando ad hominem: " Prolatus eſt ſer- ,, mo Dei an non? Hic mecum gradum ,, fige. Si prolatus eſt, cognoſce probo- ,, lam veritatis, & viderit hæreſis ſi ,, quid de veritate imitata eſt.... Hæc ,, erit probola veritatis, cuſtos unitatis, ,, qua prolatum dicimus Filium a Patre, ,, ſed non ſeparatum. ,,

Suffragatur S. Athanaſius qui epiſt. ad Serapionem Epiſcopum Thmueos pag. 711. ait: " Veri idcirco adoratores adorent ,, quidem Patrem, ſed in ſpiritu & ve- ,, ritate, confitentes Filium, & in Fi- ,, lio Spiritum, cum ſit Spiritus inſepara- ,, bilis a Filio, ut inſeparabilis eſt Filius ,, a Patre: Quod & ipſa veritas ſuo te- ,, ſtimonio probat, quum dicit: Mittam ,, vobis Paracletum Spiritum veritatis, ,, qui a Patre procedit, quem mundus ca- ,, pere non poteſt.

Non prætereundus S. Aug. qui ſuum tantæ veritati addit calculum lib. 15. de Trin. c. 17. ubi ſic loquitur: " Qui Spiritus ſanctus ſecundum Scripturas ſanctas, ,, nec Patris ſolius eſt, nec Filii ſolius, ,, ſed amborum. " Rurſus ibidem: Ideo ,, autem addidi, *principaliter*, quia & de ,, Filius Spiritus ſanctus procedere repe- ,, ritur. ,,

Ex iis & ſimilibus auctoritatibus hoc ſequitur ratiocinium. Ubi plures adſunt perſonæ, quæ ad invicem referuntur, & inter quas una dicitur a Patre procedere, ut Filius: altera vero a Patre & Filio ut eorum impulſus; ibi neceſſe eſt admittere proceſſiones: Sed ex traditione Patrum liquet res ſic ſe habere in divinis: Ergo &c.

Quarto, ex rationibus Theologicis.

PRIMA, ſic exponitur. Quod eſt quid certum de fide definitum, irrefragabiliter tenendum eſt: Atqui eſt de fide definitum dari in Deo proceſſiones: Et probatur ex ſymbolis in quibus fides explicatur. In Nicæno quidem ubi ſic legitur: *Credo in unum Deum Patrem... Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei unigenitum... Deum de Deo... Lumen de lumine... Et in Spiritum ſanctum qui a Patre Filioque procedit*. Ecce proceſſiones adamuſſim explanatæ. Et iterum in Symbolo quod tribuitur S. Athanaſio habetur: *Filius a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus: Spiritus ſanctus a Patre, & Filio: non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*.

Secunda hæc eſt: Quicumque intelligit aliquid, format verbum ſeu ſpeciem de objecto concepto ut illud ad nutum in iſta imagine contempletur; qui vero amat, vi ſuæ dilectionis producit in ſe pondus in amatum, juxta illud axioma, *Amor meus pondus meum*. Quod quidem pondus dicitur amor, impulſus, ſeu etiam ſpiritus: utriuſque operationis experimentum habemus: ſed omnis fœcunditas primitus Deo convenit: Igitur ſi creatura rationalis intelligendo producit verbum, amando vero pondus in objectum amatum, a fortiori hoc ipſum in Deo agnoſcere debemus. Hæc ratio eſt divi Thomæ hic quæſtio. 27. art. 1. ubi ſic habet: " Quicumque autem intelligit, ex hoc ipſo ,, quod intelligit, procedit aliquid intra ,, ipſum, quod eſt conceptio rei intelle- ,, ctæ, ex vi intellectiva proveniens, ut ,, ejus notitia procedens. ,, Ergo &c.

Tertia. Ubi aliquid profluit ab alio, & relative ei opponitur, dubio-procul ibi eſt vera & proprie dicta proceſſio; in hoc enim proceſſio vera diſtinguitur a proceſſione improprie dicta; in iſta quippe quod intelligitur emanare ab alio, relative illi non opponitur, neque ab eo diſtinguitur, niſi ad ſummum virtualiter, ut gradus metaphyſici in homine, & attributa in divinis; quocirca ſapientia, v. g. & bonitas vel in ipſo Deo non dicuntur perſonæ; Atqui in divinis multa nationaliter procedunt, ſecunda ſcilicet perſona a prima, tertia vero ab utraque; & relati-

ve ad invicem primo opponuntur, tum diſtinguuntur: Pater enim relative non eſt Filius, Pater vero & Filius non ſunt Spiritus ſanctus notionaliter. Ergo &c.

Diluuntur objecta.

Objicies 1. non datur proceſſio: Ergo &c. Probatur antecedens. Proceſſio eſt exitus unius perſonæ ab alia: Atqui non datur hujuſmodi exitus. Ergo &c. Probatur minor. Exitus in diſtinctione fundatur: Sed perſonæ non diſtinguuntur a principio, ſcilicet natura: Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem nego minorem. Ad ulteriorem probationem diſtinguo minorem. Perſonæ non diſtinguuntur a principio identice, concedo; virtualiter, nego. Porro diſtinguuntur virtualiter a natura, realiter vero inter ſe, quatenus diſtinctio virtualis in divinis æquivalet diſtinctioni reali in creatis, & idem operatur. Quod quidem poteſt illuſtrari exemplo graduum metaphyſicorum, qui tametſi in ſe una ſint, & indiviſa entitas; ſunt tamen principia operationum inter ſe realiter diſtinctarum, videlicet ſentiendi, tum & ratiocinandi.

Inſtabis: Ad proceſſionem requiritur diſtinctio realis inter perſonam procedentem, & alteram a qua procedit: Sed ea nuſquam reperitur inter perſonas: Et probatur. Non reperitur inter naturam & perſonas: Igitur nec inter perſonas ad invicem.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem nego paritatem. Ratio diſcriminis eſt quod perſonæ non opponantur relative naturæ, bene vero ad invicem.

Urgebis: Perſonæ ſunt quoque idem ad invicem; Igitur ne quidem inter ſe relative opponuntur. Probatur antecedens. Quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem inter ſe: Atqui perſonæ ſunt eadem uni tertio, videlicet cum natura; Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo majorem; quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe ratione illius in quo adunantur, concedo; ſub alio reſpectu, nego: Perſonæ ſecundum eſſe *in*, ſeu abſolutum, ſunt una & eadem entitas: at vero ut ſunt reſpectus non ſic, quippe quæ relative opponantur.

Replicabis. Perſonæ non diſtinguuntur ad invicem ſecundum eſſe *in*: Igitur neque ſecundum eſſe *ad*. Probatur conſequentia: ſecundum eſſe *ad* non ſunt nihil, ſed entitas realis. Ergo ſi non diſtinguantur ſecundum abſolutum, neque ſimiliter ſecundum relativum.

Reſpondeo negando paritatem; quandoquidem relativa ſe mutuo excludunt. Ad probationem diſtinguo: Perſonæ ſecundum eſſe *ad* ſunt entitas relativa, concedo; abſoluta, nego. Omnes ſunt una & eadem entitas quæ plures habet reſpectus; Igitur indiſtincta in ſe manet, verum penes reſpectus ſubit diſtinctionem.

Inſiſtes; Ex hoc ſequitur unam perfectionem eſſe in Patre quæ non eſt in Filio: abſurdum conſequens: Ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo ſequelam: ſequitur unam perfectionem eſſe in Patre quę non eſt in Filio: hoc eſt, paternitatem non eſſe filiationem: concedo: hoc eſt, aliquem defectum ineſſe alicui perſonæ, nego. Perſonæ ut ſunt reſpectus, non dicunt ſubjectum, ſed motum ad terminum, quocirca non eſt verum dicere aliquam perfectionem eſſe in una perſona, & non in altera, maxime vero cum adunentur in natura, juxta illud Chriſti: *Ego in Patre, & Pater in me eſt*.

Inſtabis. Ut eſſet proceſſio perſonarum, deberent diſtingui perſonæ realiter etiam ab eſſentia: Et probatur: attributa profluunt ab eſſentia, & tamen ab ea non procedunt proprie, eo quod ab ea non diſtinguantur realiter. Ergo &c.

Reſpondeo negando majorem. Dictum eſt enim diſtinctionem virtualem æquivalere diſtinctioni reali quæ reperitur in creatis. Ad probationem nego paritatem. Ratio diſcriminis non una eſt. Prima quidem, attributa nonniſi ab eſſentia per ſimplicem emanationem fluunt, namque proprietates ſunt ſolum termini ſecundarii agentis. Altera ea eſt, attributa inter ſe non opponuntur relative, hinc perſonæ ſunt termini proceſſionum, non attributa.

Dices: Tametſi diſtinctio virtualis intercedat inter eſſentiam & attributa, non tamen realis inter attributa ad invicem: Igitur eadem ratione nec inter perſonas; quocirca dicendum eſt ſecundam & tertiam non procedere.

Reſpon-

Reſpondeo negando paritatem : Ratio diſcrepantiæ ea eſt, quod omnia in divinis unum ſunt, ubi non obviat relationis oppoſitio, quæ quidem inter perſonas, non inter attributa reperitur.

Oppones 2. Ut ſit proceſſio, Deus debet communicari ad intra alicui : ſed non communicatur alicui : Et probatur. Deus habet naturam infinite perfectam. Igitur non indiget communicari ulterioribus perſonis, cum intellectus & voluntas ſint quid idem cum natura. Igitur neque ex propria ratione exigunt terminos immanentes, cum ex illa identitate quidquid perfectionis eſt, habeant.

Reſpondeo naturam divinam non communicari propter indigentiam ſicut natura creata, quæ a termino aliquam ſuſcipit perfectionem, ſed ex ſumma fœcunditate. Ad probationem diſtinguo: intellectio & volitio ſunt idem abſolute cum natura, concedo: relative, ſeu notionaliter, nego. Si ſpectes utramque illam actionem cum natura, dubio-procul ſunt una & eadem cum illa entitas : ſi vero notionaliter & ut ſuum connotant terminum, quamlibet ſuam producere perſonam, quid vetat? Cum non ſint actiones otioſæ, & ab ipſa natura diſtinguantur virtualiter, quæ quidem diſtinctio pluſquam ſufficiens eſt, ut ſint principia terminorum realiter relative inter ſe diſtinctorum; quandoquidem eadem entitas in homine habet gradus vitæ & ſenſus ſolummodo virtualiter diſtinctos ab illa; qui tamen gradus ſunt principia effectuum inter ſe realiter diſtinctorum, qualis eſt, crementum ſeu vegetatio & ſenſatio.

Urgebis, eo ipſo quo natura eſt infinite perfecta, alteri incommunicabilis eſſe cenſetur : Igitur eo ipſo quo eſt infinita, non communicatur ad perſonas producendas.

Reſpondeo diſtinguendo : non eſt communicabilis ut aliquam ſuſcipiat perfectionem abſolutam, concedo : relativam, nego. Quia vero hoc contingit non ex indigentia, cum perſonæ identificentur in eadem natura, iiſdem communicatur abſque mutationis labe, quippe quæ nihil realitatis aut deperdit, aut acquirit ex perſonarum proceſſione, & veluti productione.

Inſtabis : Si illa natura produceret perſonas, maxime per intellectionem, & volitionem ut dictum eſt : Sed neutra actio eſt perſonarum productiva : Et probatur. Primo quidem non producitur natura, ſed neque perſona, cum ſit ens a ſe, adeoque principium non de principio. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, actio intellectus & voluntatis in rebus creatis non eſt perſonarum productiva, concedo: in divinis, nego. Intellectio, & volitio humana ſunt accidentia, quocirca nihil utique ultra producunt præter accidentia, quale eſt verbum rei intellectæ, & pondus in rem amatam : ſed in immenſum excedunt intellectio, & volitio divina intellectionem, & volitionem creatam : cum enim omnia in Deo ſit ipſe Deus, quid mirum, ſi illæ actiones producant utique perſonas divinas?

Ad probationem diſtinguo, non producitur perſona per dependentiam, concedo : per originem, nego. Ultro fatemur naturam non produci; ſed contendimus perſonam in concreto eatenus produci per originem, quatenus illi communicatur natura, quod duplici poteſt illuſtrari exemplo. Primo quidem Verbi incarnati quod ſecundum ſe, & in abſtracto non producitur, bene vero in concreto, eo ipſo quo humanæ communicatur naturæ. Secundo hominis, cujus anima certe non producitur ab homine, ſed a Deo creatur & infunditur; quia tamen communicatur corpori ab homine producto, terminus ille in concreto ſeu adæquate ſumptus produci dicitur.

Replicabis : Ex hoc ſequitur in perſonis divinis dependentia, & unam eſſe alteram priorem: Sed abſurdum conſequens : Igitur & antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam: hæc enim imperfectio non niſi inter creaturas comperitur, quandoquidem una prior eſt tempore altera, & ab eadem accipit eſſe quod antea non habebat : Sed non ſic in divinis in quibus perſonæ ſunt eodem prorſus tempore, & in omni perfectione æquales, quocirca non habet locum in eis illud axioma, *Beatius eſt dare quam accipere* : nec una perſona dicitur prior altera niſi ratione originis.

Perſiſtes : Atqui in hypotheſi proceſſionum una perſona altera perfectior evadet: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Dubio-procul relationes divinæ ſunt perfectiones, & qui-

& quidem infinitæ, namque paternitas, & filiatio divina non ſunt nihil: paternitas autem erit ſolum in prima perſona, filiatio vero reperietur tantum in ſecunda. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam; omnem enim habet perfectionem perſona ſecundum eſſe *in*, ſeu penes naturam vel abſolutum, in quo omnes perſonæ identificantur, quippe quæ unicum cum natura conſtituant Deum.

Ad probationem diſtinguendo: erit aliqua perfectio relativa in una perſona, quæ non erit in altera, concedo: aliqua abſoluta, nego. Relativum reduplicative ut relativum, hoc eſt, ſecundum eſſe ad, non explicat perfectionem, ſed ſolummodo motum ad terminum: Sed ſi ſpectetur ſecundum eſſe *in*, jam dicit abſolutum, in quo fundatur, & a quo habet quod ſit entitas realis abſoluta.

Inſtabis, repugnat potentiam eſſe in Deo: Sed admiſſis proceſſionibus, defectus iſte ſequeretur in eo. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: repugnat potentiam eſſe in Deo, ſi potentia ſumatur pro alicujus perfectionis privatione, concedo: Si vero pro facultate & principio operandi, nego. Potentia a Philoſophis in duplici ſumitur ſenſu: primoquidem pro defectu, & tunc dicitur potentialitas, ſeu aptitudo ad aliquam perfectionem ſuſcipiendam; deinde vero pro operationis principio in qua quidem acceptione intellectus, & voluntas dicuntur potentiæ animæ. Priori modo in Deo non adinvenitur potentia; bene vero poſteriori modo.

Replicabis: Ideo ex divo Thoma potentia intellectiva in Deo producit Verbum, quia quicumque intelligit, eo ipſo quo intelligit procedit aliquid intra ipſum: Sed hoc non eſt ſemper verum: Et probatur . . . Beati vident Deum intuitive, & tamen juxta divi Thomæ ſententiam, de eo non producunt verbum. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo: Beati non producunt de Deo verbum, bene vero de aliis objectis, concedo: & non producunt de cæteris objectis, nego. Ad axioma divi Thomæ ſufficit ut quicumque intelligit, producat verbum in intellectione alicujus objecti: quod autem beati non producant verbum de Deo, ex duobus potiſſimum contingit. Primo quidem ex eo quod natura divina uniatur illis per modum ſpeciei impreſſæ & expreſſæ, & ideo non indigent producere verbum, ut in eo contemplentur Deum: Altera ratio hæc eſt, quod res creata, ut pote finita, non poſſit repræſentare Deum ſicuti eſt.

Repones: Creaturæ producunt verbum ex indigentia, & ex neceſſitate, eo quod non poſſint immediate uniri objectis quæ ſunt extra eas: Sed Deus eſt ſemper ſibi præſens, eſt ſibi objectum intelligibile ſimul & intellectum in actu: Igitur non producit verbum.

Reſpondeo negando paritatem. Ratio diſcriminis eſt quod creaturæ ſint potentiales & imperfectæ qua de cauſa verbum producunt ex neceſſitate: Sed Deus ex fœcunditate: Et hoc unum probat objectio: Quomodo vero hoc fiat, exclamemus cum Apoſtolo Roman. 11. *O altitudo divitiarum, ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!*

Dices: Ideo Angelus producit verbum de ſua propria eſſentia, quia eſt limitatus, nec eſt ſuum eſſe: Sed Deus eſt ſuum eſſe, & nuſquam eſt in potentia ad ſeipſum cognoſcendum: Igitur non producit verbum.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens ſicut ſupra: Deus non producit verbum ex indigentia, concedo: ex fœcunditate, nego. Et hoc non mirum: tametſi enim ab æterno ſe cognoſcat, nec ſit inſtans etiam naturæ in quo ſeipſum non contempletur, verum eſt tamen ſemper dicere Deum ſe cognoſcere: Quidni igitur intellectio divina producere ex fœcunditate verbum in quo velut in ſpeculo & ſe, & ſuas infinitas perfectiones Deus conſpiciat?

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Dantur in Deo proceſſiones.

PRIMO, hoc patet ex ſacris Scripturis; legitur enim Pſal. 2. de proceſſione Filii, *Ego hodie genui te*; Et Joan. 8. Chriſtus ait: *Ego enim ex Deo proceſſi*. Ipſe vero Joan. 16. de proceſſione Spiritus ſancti dicit: *De meo accipiet*.

Secundo, concinunt SS. Patres Tatianus orat. ad Græcos, Juſtinus in expoſitione

tione fidei, Tertullianus l. 8. contra Praxeam &c.

Tertio, ratio divi Thomæ hic art. 1. eſt: Quicumque intelligit, & amat procedit ex hoc aliquid intra ipſum quod ſit intellectionis, & volitionis terminus. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO, verum quidem eſt perſonas non diſtingui realiter a ſuo principio, bene tamen virtualiter; & hoc ſufficit, diſtinctio enim virtualis in divinis facit idem quod diſtinctio realis in creatis: hoc eſt, ea quæ diſtinguuntur virtualiter, poſſunt eſſe principia diverſarum rerum, puta, perſonarum inter ſe realiter relative diſtinctarum.

Secundo, tametſi natura divina ut præintelligitur perſonis ſit ſubſiſtens, & infinite perfecta, non implicat tamen communicari ad intra quibuſdam terminis, & hoc ex fœcunditate, maxime cum ſub iſto reſpectu non ſubſiſtat relative, adeoque incommunicabiliter, ſed tantum abſolute.

Tertio, eſto quod non producatur natura, ſed perſona producitur per communicationem naturæ quæ unitur termino intellectionis & volitionis quæ in Deo ſunt Deus & non accidens: hinc & termini non ſunt dependentes; nec alia prioritas inter principium & terminum invenitur, niſi originis. Ergo ne potentialitas in Deo? Abſit, eſt potentia quidem ut idem ſonat ac principium, ſed nuſquam ut importat imperfectionis labem, videlicet alicujus perfectionis privationem.

SECTIO SECUNDA.

Num ſint in Deo plures aut pauciores quam duæ proceſſiones?

CONCLUSIO.

Sunt tantummodo duæ in Deo proceſſiones.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Non poſſumus de myſteriis ratiocinari niſi divinis ſuffulti Scripturis, cum creatam prorſus ſuperent mentem: Sed ex textu ſacro liquet duas eſſe in Deo proceſſiones, nec plures, nec etiam pauciores: Et probatur. Joannis 8. vel ipſe Chriſtus de ſeipſo ſermonem inſtituens, ait: *Ego enim ex Deo proceſſi*. Idem vero de Spiritu ſancto loquens Joan. 15. dicit: *Mittam vobis a Patre Spiritum veritatis qui a Patre procedit*. Ergo &c.

Altera ſic ſe habet: Proceſſiones ſunt termini actionum immanentium quatenus duo ab aliquo fluunt principio: Sed nihil invenitur in Deo præter duos proceſſionum terminos, ſecundam ſcilicet, & tertiam perſonam, ſeu Filium qui a Patre procedit, deinde vero Spiritum ſanctum qui a Patre ſimul & Filio promanat: & probatur. Eo ipſo quo aliquis intelligit, & amat, procedit aliquid ad intra ſimile terminans quidem cognitionem, quæ eſt aſſimilativa: impulſus vero ad amorem, qui eſt ponderativus, juxta illud Chriſti effatum Matth. 6. *Ubi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Ergo &c.

Iſta ratio eſt D. Thomæ hic 1. p. q. 27. art. 3. his verbis: "Proceſſio autem „Verbi attenditur ſecundum actionem „intelligibilem; ſecundum autem opera„tionem voluntatis invenitur in nobis „quædam alia proceſſio, ſcilicet proceſ„ſio amoris, ſecundum quam amatum „eſt in amante, ſicut per conceptionem „Verbi, res dicta vel intellecta eſt in „intelligente, unde, & præter proceſ„ſionem Verbi ponitur alia proceſſio in „divinis, quæ eſt proceſſio amoris.

Tertia & quidem a priori ſic procedit. Non eſt unica in Deo proceſſio; hoc ipſum ex Scripturis mox laudatis patet, & ratio ulterior etiam ſuffragatur, quæ iis concipitur terminis. Ubi ſunt præter principium activum duo termini relative oppoſiti, ibi dubio-procul admittendæ ſunt plures proceſſiones: Porro in divinis Pater eſt principium, non de principio, Filius vero exit a Patre, & relative illi opponitur; Spiritus ſanctus procedit a Patre & Filio ut ab uno principio, quatenus eadem eſt in utroque ſpiratio activa: relinquitur igitur ut ſint in Deo duo procedentes, ſed nec plures admittendi ſunt; ſi quidem in Deo ſunt tantum duæ actiones productivæ, quæ perfecte terminan-

minantur altera per Verbum, altera vero per Spiritum ſanctum. Igitur nec plures, nec pauciores quam duæ ſunt in Deo proceſſiones.

Hæc ratio utique ſumitur ex S. Thoma ibidem art. 5. his verbis: " Dicendum, ,, quod proceſſiones in divinis accipi non ,, poſſunt niſi ſecundum actiones quæ in ,, agente manent; hujuſmodi autem actio- ,, nes in natura intellectuali & divina ,, non ſunt niſi duæ, ſcilicet intelligere, ,, & velle. ,, Ergo &c.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES primo: In Deo nonniſi unica admittenda eſt proceſſio: Ergo &c. Probatur Antecedens multipliciter. Primo quidem proceſſio eſt infinita ſimpliciter & phyſice, etiam in genere actionis: Sed infinitum hujuſmodi non eſt multiplex, alias non foret infinitum. Ergo &c.

Secundo, admiſſis multis proceſſionibus, jam daretur progreſſus in infinitum, videlicet proceſſio proceſſionis abſque termino, maxime cum Deus ſit infinite fœcundus, quod quidem implicat. Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo: Infinitum non eſt multiplex in eadem linea ſpecifica, concedo: generica, nego. Ultro fatemur unicam eſſe in Deo generice actionem, quippe qui ſit agens infinitum: Sed duæ reperiuntur ſpecifice, videlicet intellectio, & amor quibus in particulari aſſignandus eſt terminus, nempe Verbum pro una, Spiritus vero ſanctus pro altera.

Ad alteram probationem, nego inde ſequi progreſſum in infinitum; quandoquidem proceſſiones in divinis ultimate terminantur per pondus in amatum nec quid ultra expectatur. Solutio eſt divi Thomæ qui hic, art. 3. ad 1. ſic reſpondet ad argumentum: " Dicendum, quod non ,, eſt neceſſarium procedere in divinis ,, proceſſionibus in infinitum. Proceſſio ,, enim quæ eſt ad intra in intellectuali ,, natura, terminatur in proceſſione vo- ,, luntatis. ,,

Inſtabis. Proceſſio divina terminum habet infinitum: Sed nihil infinito addendum eſt: Igitur admittenda eſt unica in Deo proceſſio: maxime vero cum voluntas non ſit aliud ab intellectu in Deo.

Reſpondeo diſtinguendo: infinito in omni genere nihil additur, concedo: infinito tantum in aliqua linea, nego. Ir, Deo eſt ens verum, ſimul & bonum, eapcirca utroque modo exigit ſeſe communicare in proceſſionibus. Tametſi igitur prima proceſſio habeat terminum infinitum in linea veritatis: non implicat & habere in linea bonitatis: cujus rei argumentum eſt, quod cognitio objecti ſit ſemper propter amorem objecti, & in affectu terminetur, juxta illud axioma: *Nihil amatum quin præcognitum*.

Ad confirmationem diſtinguo: voluntas in Deo non eſt aliud ab intellectu identice, concedo: ſecundum operationum ordinem, nego. Quamvis cuncta in Deo ſint unum, voluntas tamen virtualiter diſtinguitur ab intellectu, & ſui ordinis habet operationem: ex quo ſequitur alium eſſe terminum intellectionis; alium vero voluntatis: Ita divus Thomas hic ar. 3. qui verbis ſubſequentibus ſic ſolvit difficultatem: " Licet in Deo non ſit aliud ,, voluntas, & intellectus, tamen de ra- ,, tione voluntatis, & intellectus eſt, ,, quod proceſſiones, quæ ſunt ſecundum ,, actionem utriuſque, ſe habeant ſecun- ,, dum quemdam ordinem, non enim eſt ,, proceſſio amoris niſi in ordine ad pro- ,, ceſſionem Verbi: nihil enim poteſt vo- ,, luntate amari, niſi ſit in intellectu ,, conceptum. Sicut igitur attenditur qui- ,, dam ordo Verbi ad principium a quo ,, procedit, licet in divinis ſit eadem ſub- ,, ſtantia intellectus & conceptio intelle- ,, ctus; ita licet in Deo ſit idem volun- ,, tas & intellectus, tamen quia de ra- ,, tione amoris eſt quod non procedat niſi ,, a conceptione intellectus, habet ordi- ,, nis diſtinctionem proceſſio amoris a pro- ,, ceſſione Verbi in divinis.

Urgebis. Unicus eſt terminus proceſſionis in divinis, ſcilicet natura: Igitur & unica proceſſio.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens; eſt unicus terminus communicatus in divinis, concedo: unicus productus, nego. Nec mirum: natura communicatur & Filio, & Spiritui ſancto; utraque autem perſona producitur via originis, unde nego conſequentiam.

Replicabis: Pater communicat id totum quod eſt Filio; Igitur nihil ſupereſt communicandum. Ex quo ſequitur non

eſſe in divinis niſi unicam proceſſionem.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Pater id totum quod eſt in ratione veri communicat Filio, concedo: id totum quod eſt in ratione boni, ſubdiſtinguo, identice, concedo: formaliter & ex vi proceſſionis, nego. Supra oſtenſum eſt, omnia in divinis realiter eſſe quid unum; ſed res non ſic ſe habet in proceſſionibus relationes connotantibus: nam ex divo Thoma aliud eſt ordo intellectionis ad terminum, alius volitionis & amoris ad ſuum; ex quo concludimus cum ſancto Doctore duas eſſe in Deo proceſſiones.

Perſiſtes; Ut eſſent duæ proceſſiones, duo quoque deberent eſſe termini realiter a ſe invicem diſtincti: Sed hoc ipſum non contingit: Et probatur. Intellectio & volitio divina non diſtinguuntur realiter ad invicem: Igitur nec conſequenter eorum termini.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem nego paritatem & conſequentiam. Ratio diſcrepantiæ eſt, quod termini relative opponantur; quocirca & realiter ad invicem diſtinguantur: verum non idem de intellectione & volitione accidit; quia tamen diſtinguuntur ad invicem virtualiter, fundant diverſos ordines, ad diverſos terminos, qui propter relationem diſtinguuntur pluſquam virtualiter.

Oppones ſecundo. Videtur quod ſint plures quam duæ in divinis proceſſiones: Ergo &c. Probatur antecedens. Intellectio convenit Filio ſicut & Patri; idem dicendum de amore activo pro Spiritu ſancto. Igitur Filius quoque generat, Spiritus vero ſanctus ſpirat; & ſic duæ erunt in Deo generationes, pari & conſimili ratione, duæ ſpirationes.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo, intellectio eſſentialis ſicut Patri, ſic & Filio convenit, concedo; notionalis, nego. Similiter & ad aliam partem diſtinguo, amor activus eſſentialis eſt quid tribus perſonis commune, concedo; amor notionalis, nego. Operatio duplicis generis diſtinguitur in divinis, altera eſſentialis, notionalis altera: Prior tribuitur naturæ, quæ cum ſit eadem in tribus perſonis, ſimiliter eſt & ejus intellectio ac volitio, poſterior vero non niſi quibuſdam perſonis quæ conſtituuntur per relationes naturæ advenientes; unde non mirum ſi intellectio generativa conveniat ſoli Patri, ſpiratio activa ſoli Patri & Filio, & non Spiritui ſancto. Quid plura adjiciam? Quod Filius non generet, & Spiritus ſanctus alteram non producat perſonam, contingit ratione impoſſibilitatis, eo quod generatio exhauſta ſit in Filio, ſicut & ſpiratio activa in Spiritu ſancto; nuſquam vero ratione defectus & infirmitatis.

Inſtabis: Filius accipit a Patre virtutem generativam: Igitur Filium Patris æterni tametſi genitum, alterum generare non implicat.

Reſpondeo diſtinguendo: Filius in creatis virtutem generandi ſuſcipit a Patre, concedo: in divinis, nego. Alio prorſus modo res ſe habet in divinis; namque generationis fœcunditas in Filio per omnia exhauritur, quippe qui perfecte & adæquate terminet generationem Patris: in humanis non ſic, quandoquidem natura non in uno tantum, ſed in multiplici ſervatur individuo.

Replicabis. Filius unius hominis adæquate etiam terminat generationem, & tamen natura ſicut in Patre, ſic rurſus & in Filio generat: Quidni & in divinis generabit & in prima & in ſecunda perſona?

Reſpondeo negando iterum paritatem; Ratio diſcriminis hæc eſt quod natura humana individuata perfecte quidem in unico terminatur individuo; nuſquam vero natura ſecundum ſe conſiderata; quandoquidem juxta ſaniorum Philoſophorum mentem eſt ſub iſto reſpectu univerſalis, quocirca appetit ulterioribus communicari individuis uſque in infinitum ſyncategorematice, eo quod ſit etiam ſecundum ſe eſſentialiter limitata; porro citra dubium eſt finitum poſſe in numero ſemper creſcere: at vero natura divina & ſecundum ſe, & ut perſonæ Filii appropriata, eſt in omni perfectionum genere illimitata; ex qua quidem duo ſequuntur: alterum Patrem non generare ex indigentia, ut in individuo producto ejus natura conſervetur; Alterum, generationem ejus in Filio prorſus exhauriri, adeo Filium non generare defectu virtutis, ſed poſſibilitatis.

Unum præ oculis ſemper habendum eſt, unam & eandem entitatem multos complecti reſpectus etiam inter ſe realiter diſtinctos, quod quidem non uno illuſtratur

exem-

exemplo, maxime hominis, qui idem in ſe manens habet relationem Filii ad Patrem; ſimilitudinis ad alium hominem, Doctoris & ſcientiæ ad alium Doctorem; quæ tamen relationes juxta Thomiſtarum placita inter ſe realiter unitate naturæ humanæ in Petro v. g. permanente, diſtinguuntur. Jam cum dicitur relativum non eſt nihil in divinis, eſto: ultro confitemur & propugnamus. Ergo relativum ne quidem ab abſoluto ſecernitur; diſtinguo: ut entitas eſt, concedo: ut reſpectus, nego. In relativo divino duo ſunt diſtinguenda, & nuſquam confundenda: videlicet, id quod entitatis eſt, & id quod reſpectus: priori modo vel ipſum relativum non diſtinguitur ab alio relativo, bene vero ut reſpectus eſt: ſicut videre eſt in homine, quia vero in divinis relativum non accidens, ſed ſubſiſtentia eſt, idcirco tot conſtituit perſonas, quot ſunt reſpectus relative oppoſiti; porro tres numerantur: Igitur & tres perſonæ quę nihil aliud ſunt præter unam & eandem entitatem multos in ſe complectens reales reſpectus.

Dices. Reſpectus realis eo ipſo quo eſt realis, entitas eſt: Sed abſque fidei diſpendio dici nequit entitatem divinam diſtingui realiter ab alia entitate divina: Igitur illi reſpectus non diſtinguuntur inter ſe realiter, adeoque nec perſonæ.

Reſpondeo diſtinguendo: reſpectus realis entitas eſt ſecundum eſſe *in*, concedo: ſecundum eſſe *ad*, ſubdiſtinguo: eſt entitas communicata, explicata & propagata, concedo: non prapagata, nego. Una & eadem entitas agnoſcitur in divinis: ſed realiter communicatur & propagatur; quocirca ſunt tres perſonæ ad invicem diſtinctæ, non tamen tres entitates, quia abſolutum indiviſum manet, ſcilicet natura, quæ cum ſit infinita & illimitata, ineſt tribus perſonis abſque ſui diviſione, ex quo fit unum eſſe in tribus perſonis Deum.

Oppones 2. Attributa promanant a natura, & ab ea virtualiter diſtinguuntur, ſicut & perſonæ. Igitur & ratione conſimili aliæ pro eis admittendæ ſunt proceſſiones.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: attributa promanant a natura ſecundum ſe ſpectata, ut a radice, & ſicut proprietates ejus eſſentiales, concedo: a natura in concreto ſumpta, & per perſonas terminata, nego. Natura poteſt conſiderari dupliciter, videlicet in abſtracto, & ſecundum ſe, deinde vero in concreto & ut actuata per perſonas: priori modo habet ſuas proprietates, videlicet attributa, quæ per ſimplicem emanationem ab ea fluunt: Sed poſteriori modo, perſonas; hinc attributa ſub iſto reſpectu, non ſunt niſi termini ejus ſecundarii.

Urgebis. Ideo natura terminata per perſonas aliquid producit quia eſt completa etiam in ratione ſubſiſtendi: Sed ſecundum ſe conſiderata, eſt utique completa; nimirum per ſubſiſtentiam abſolutam: Igitur attributa per veram proceſſionem ab ea fluunt.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Ideo natura producit perſonas, quia eſt completa notionaliter, concedo: abſolute ſeu per ſubſiſtentiam abſolutam, nego. Similiter & diſtinguo minorem: completa per ſubſiſtentiam abſolutam eſſentialiter, concedo: notionaliter, nego minorem & conſequentiam. Quatuor in Deo diſtinguuntur ſubſiſtentiæ, una ſcilicet abſoluta, & tres relativæ quæ dicuntur hypoſtaſes: per primam natura completur in ratione entis, & nihil producit; namque proprietates fluunt ab eſſentia per ſimplicem emanationem, ne dicam & veluti per reſultantiam, completur vero notionaliter per cæteras ſubſiſtentias; ex quo fit Patrem generare Filium; Patrem & Filium ſpirare Spiritum ſanctum.

Inſiſtes. Omnipotentia in Deo, memoria, ſimiliter & bonitas, cujus proprium eſt ſeſe diffundere, ſunt attributa operativa, quæ conſequenter exigunt terminos. Igitur & pro quolibet admittenda eſt proceſſio, adeoque pluſquam duæ in divinis ſunt proceſſiones.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, attributa laudata ſunt operativa ad extra, concedo: ad intra, nego. Omnipotentia cuncta creavit, & creaturæ ejus termini ab ipſa dependent. Idem dicendum de bonitate quæ ſeſe ad nos quotidie diffundit; ſed non eſt operativa ad intra niſi in Patre & Filio qui ſeſe Spiritui ſancto communicant. Memoria proprie loquendo non eſt operativa, ſed repræſentativa: addam & non reperiri in Deo, quippe qui ſit ſemper in actu intelligibilium, & non tranſeat ſicut creaturæ, de potentia ad

actum

actum intellectionis; memoria enim in nobis requiritur ut de præteritis recordemur.

Solutio eſt D. Thomæ qui hic art. 5. ad 1. ſic loquitur: " Dicendum, quod „ potentia eſt principium agendi in aliud, „ unde ſecundum potentiam accipitur a- „ ctio ad extra, & ſic ſecundum attribu- „ tum potentiæ non accipitur proceſſio „ divinæ perſonæ, ſed ſolum proceſſio „ creaturarum. „

Pergit: " Ad ſecundum dicendum, quod „ bonum ſicut dicit Boetius in libro de heb- „ domadibus, pertinet ad eſſentiam, & „ non ad operationem, niſi forte ſicut ob- „ jectum voluntatis. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Sunt tantum duæ in Deo proceſſiones, ſcilicet generatio & ſpiratio.

PRIMO: quæ latent in Deo, non niſi per revelationem innoteſcunt: Porro Scriptura meminit ſolum duarum proceſſionum, Filii ſcilicet a Patre, Spiritus vero ſancti a Patre & Filio.

Secundo, proceſſiones active ſumptæ ſunt operationes divinæ notionales, paſſive vero habent terminos: Sed in Deo eſt ſolum duplex operatio notionalis, videlicet intellectio & ſpiratio, ſeu volitio: duplex quoque tantum terminus, nimirum Filius & Spiritus ſanctus. Ergo &c.

Tertio, quæſtio movetur hic de iis quæ fiunt ad intra, unde licet omnipotentia plures produxerit ad extra creaturas, non inde multiplicantur proceſſiones; ſed duæ ſolum admittendæ.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET SOLUTIONUM.

PRIMO, quamvis prima proceſſio ſit infinita active & paſſive ſumpta, non implicat tamen alteram dari in linea voluntatis. Quia vero Verbum adæquate terminat intellectionem, & Spiritus ſanctus ſpirationem, non datur proceſſus in infinitum; namque ultra duas perſonas a Patre procedentes, non eſt ulterior expectanda.

Secundo, confitemur quidem omnia in Deo eſſe quid unum, ſed ubi non obviat relationis oppoſitio: quocirca Verbum & Spiritus ſanctus ſunt quidem identice idem, ſed non relative: Quid plura adjiciam, intellectio, & volitio notionalis diſtinguuntur inter ſe virtualiter, quod ſufficit ut ſint diverſorum terminorum inter ſe realiter relative diſtinctorum principia.

Tertio, tametſi intellectio & volitio eſſentialis conveniat omnibus perſonis, non tamen notionalis; idcirco nec plures nec pauciores ſunt quam duæ in Deo proceſſiones: nec inter eos annumerandus eſt attributorum effluxus, cum ſint meræ a natura emanationes, & ſequantur ad eam ſicut proprietates ad eſſentiam.

SECTIO TERTIA.

Utrum prima proceſſio dicatur generatio, altera vero ſpiratio activa.

CONCLUSIO.

Sola prima proceſſio dicitur generatio, altera vero dicitur tantum ſpiratio.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Quotieſcumque Scriptura ſacra de divinis loquitur proceſſionibus, de generatione perpetuam facit mentionem, ubi de prima agitur, alteram vero nonniſi nominis Spiritus & Paracleti celebrat; Paracleti quidem, ſed diſtincti a Filio qui utique eſt Paracletus: Atqui de proceſſionibus nemini fas eſt, niſi, duce Scriptura ſacra, loqui. Igitur juxta ejus oracula prior proceſſio generatio appallenda eſt; poſterior vero impulſus ſeu ſpiritus. Juvat hic texere ea quæ de utroque momento profert textus ſacer.

Ex veteri Teſtamento Pſalmo. 2. habetur de termino primæ proceſſionis: *Filius meus es tu, ego hodie genui te;* Et iterum Pſalmo 109. *Ex utero ante luciferum genui te*: Et rurſus Iſaiæ 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* Ex novo vero Teſtamento Matth. 3. Pater divinus Chriſtum alloquens ſic intonat: *Hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi complacui*. Capite 11. *Nemo novit Filium niſi pater*; Et iterum capite 16. Petrus de Chriſto ait: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Similiter & Joannis 10. habetur: *Unigenitus Filius*

qui eſt in ſinu Patris. Denique & Romanorum 8. *Qui etiam proprio Filio non pepercit*.

Scriptura ſacra non ſilet Spiritum ſanctum: Joan. 15. ſic legitur: *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, ſpiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*. Rurſus 1. Corinth. 2. Apoſtolus ait: *Quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei*. Ergo &c.

Secunda ſic ſe habet: Non licitum eſt citra errorem ſanctis refragari Patribus, divinam interpretantibus Scripturam: Sed iſti uno veluti calamo ſcribunt eſſe quid ineffabile nec ratione comprehendi poſſe cur prima proceſſio ſit generatio, ſecunda vero dicatur impulſus. Igitur ſtandum eſt ſymbolo quod D. tribuitur Athanaſio ubi habetur: *Filius a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus a Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*. Obſerves velim terminum ſecundæ proceſſionis eo loci vocari Spiritum ſanctum: Porro utramque proceſſionem etiam nomine atque vocabulo ineffabilem eſſe aſſerunt. Gregorius Nazianzenus, oratione 29. S. Baſilius libro 3. contra Eunomium; S. Chryſoſtomus homilia 4. de incomprehenſibili Dei natura; S. Cyrillus Alexandrinus libro 2. Theſauri; S. Ambroſius libro 1. de fide cap. 5. Ante ipſos S. Athanaſius epiſtola de Synodi Nicænæ decretis. Non prætereundus ſanctus Auguſtinus qui lib. 15. de Trinitate cap. 27. fuſo ſcribit calamo terminum ſolius primæ proceſſionis eſſe Filium genitum, libro vero tertio contra Maximinum cap. 14. ſic loquitur: " Cur unus Filius ſit, „ & alius non ſit filius . . . quid autem „ inter naſci & procedere interſit, de „ illa excellentiſſima natura loquens, ex- „ plicare quis poteſt? . . . Diſtinguere „ autem inter illam generationem & hanc „ proceſſionem neſcio, non valeo, non „ ſufficio. „

Tertia: Illa proceſſio generatio eſſe cenſetur, in qua terminus procedit formaliter in ſimilitudinem naturæ; generatio quippe ſic a Philoſophis definitur, origo viventis a vivente, principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ; illa vero nomine Spiritus inſignienda eſt, ubi terminus veluti pondus, inclinatio & impulſus ad alterum procedit: Atqui res ſic habet reſpectu prioris & poſterioris proceſſionis apud Deum: Ergo &c. Iſta ratio eſt D. Thomæ qui hoc ipſum probat ex proſeſſo hic art. 4. his verbis: " Proceſſio „ igitur, quæ attenditur ſecundum ratio- „ nem intellectus, eſt ſecundum rationem „ ſimilitudinis. Et in tantum poteſt ha- „ bere rationem generationis, quia om- „ ne generans generat ſibi ſimile: Pro- „ ceſſio autem quæ attenditur ſecundum „ rationem voluntatis non conſideratur „ ſecundum rationem ſimilitudinis, ſed „ magis ſecundum rationem impellentis „ & moventis in aliquid, & ideo quod „ procedit in divinis per modum amoris, „ non procedit ut genitum, vel ut filius, „ ſed magis procedit ut ſpiritus. Quo no- „ mine quædam vitalis motio & impul- „ ſio deſignatur: pro ut aliquis ex amore „ dicitur moveri vel impelli ad aliquid „ faciendum. „

Diluuntur objecta.

Objicies 1. Prima proceſſio abſque ratione dicitur generatio: Ergo &c. Probatur antecedens. Intellectio non niſi in eſſe intentionali & repræſentative, nuſquam vero ſubſtantialiter producit terminum ſimilem. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo, intellectio in creatis non producit terminum in ſubſtantia ſimilem, concedo: in divinis, nego. Intellectio creata eſt ſolummodo accidens, quocirca deficit ut producat ſubſtantiam; ſecus vero intellectio divina quæ eſt ipſe Deus apud quem accidens non habet locum: aliunde autem conſtat intellectionem divinam eſſe fœcundam: Igitur producit terminum in ſubſtantia ſimilem.

Inſtabis. Si intellectio divina producat terminum ſubſtantialiter ſimilem, hoc ipſum contingit vel ratione objecti cogniti, vel ratione ipſius principii generantis: Sed neutrum admittendum eſt: non primum quidem, alias ſimilitudinem repræſentationis objecti tantum produceret, quod dubio procul ad generationem non ſpectat: alterum quoque deeſt; intellectus enim non producit intellectum. Igitur nec intellectio quid ſimile generanti.

Reſpondeo negando minorem, & dico neque intellectum ſolum, neque vel ipſam in tel-

intellectionem divinam producere terminum, ſed patrem, ſed naturam ſubſiſtentia paternitatis actuatam producere vi ſuæ intellectionis perſonam ſibi in ſubſtantia ſimilem. Igitur ſimilitudo attenditur & ſecundum objectum repræſentatum; Deus quippe ſe contemplans producit Filium: & ſecundum principium generans, quatenus generat Filium ſibi ſimilem.

Urgebis. Atqui intellectus ſimul cum natura operans non poteſt producere terminum in ſubſtantia ſimilem: Et probatur. Intellectus non producit Verbum niſi ut actuatus ſpecie impreſſa quæ eſt vicaria objecti in creatis, & niſi in divinis eſſentia divina illi uniatur per modum ſpeciei impreſſæ: & hoc ut producat Verbum: Sed hæc generationis ratio terminatur ad ſimilitudinem ſolum repræſentationis, adeoque ad ſimilitudinem metaphoricam: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo: Intellectio Dei generat Verbum quatenus eſſentia divina unitur intellectui ſuo per modum ſpeciei impreſſæ quæ eſt ipſa Dei natura, quæque ſe communicat eo ipſo quo Deus ſe contemplatur, concedo: ſecus, nego Antecedens & conſequentiam. Non eodem modo ratiocinandum eſt, inquit D. Thomas hic art. 2. de Deo & de creaturis. Revera quidem intellectus communicat naturam præconceptam termino conceptionis, quo fœcundatur ad concipiendum objectum, & juxta conatum ſuum & non ultra: Si igitur ſit creatus, jam ipſe eſt accidens, jam ſpecies impreſſa qua fœcundatur ad producendum Verbum de objecto eſt utique accidens: quid igitur mirum ſi producendo Verbum quod ejus dicitur conceptus, ſolummodo producat Verbum quod eſt repræſentatio objecti ſolum accidentalis? in Deo vero cuncta ſunt Deus & ſubſtantia: & ideo intellectus divinus, cum natura illi unita per modum ſpeciei impreſſæ, non ſolum in eſſe intentionali, ſed & in eſſe ſubſtantiali producit Verbum.

Oppones ſecundo: qui procedit in ſimilitudinem naturæ eſt genitus, & actio ex qua procedit generationis nomine celebranda eſt: Atqui Spiritus ſanctus procedit in ſimilitudinem naturæ: Igitur non una ſed multiplex eſt generatio. Probatur minor. Spiritus ille non eſt a Deo extraneus: ſi non procederet in ſimilitudinem naturæ, jam foret extraneus, quod magnam implicat contradictionem, immo & blaſphemiam ſpirat. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo, ſi Spiritus ſanctus non procederet vi amoris divini, & quidem infiniti, foret extraneus, concedo: ſin minus, nego. Iterum atque iterum dicimus cuncta in Deo eſſe unum, ſed juxta proceſſiones, diverſos in Deo ordines diſtingui: videlicet ordinem Patris ad Filium, qui via intellectus aſſimilativi procedit; ordinem vero Patris & Filii ad Spiritum ſanctum per modum impulſus, & ponderis ad objectum amatum: ea ducti ratione ſancti Doctores duas in Deo agnoſcunt proceſſiones, non penes naturam, ſed penes intellectum & voluntatem operantes; hinc una jure merito dicitur generatio, altera vero ſpiratio.

Sic reſpondet ad difficultatem D. Thomas hic queſtio. 27. art. 4. ad primum his verbis: " Dicendum, quod quidquid eſt
„ in divinis, eſt unum cum divina
„ natura. Unde ex parte hujus unitatis
„ non poteſt accipi propria ratio hujus
„ proceſſionis, vel illius: ſecundum quam
„ una diſtinguatur ab alia, ſed oportet
„ quod propria ratio hujus vel illius pro-
„ ceſſionis accipiatur ſecundum ordinem
„ unius proceſſionis ad aliam. Hujuſmodi
„ autem ordo attenditur ſecundum ratio-
„ nem voluntatis & intellectus. Unde
„ ſecundum horum propriam rationem ſor-
„ titur in divinis nomen utraque proceſ-
„ ſio, quod imponitur ad propriam ratio-
„ nem rei ſignificandam. Et inde eſt quod
„ procedens per modum amoris, & divi-
„ nam naturam accipit, & tamen non di-
„ citur natum. „

Inſtabis: Atqui Spiritus ſanctus vi ſuæ proceſſionis formaliter procedit ut ſimilis: Igitur & dicendus eſt genitus. Probatur Antecedens. Procedit formaliter ut Deus, alias diceretur Deus per accidens. Igitur & ut ſimilis.

Reſpondeo diſtinguendo. Spiritus ſanctus procedit formaliter ut Deus, quatenus terminat amorem Dei, concedo: ita ut vi ſuæ proceſſionis evadat ſimilis, nego. Certum eſt actum quo Pater & Filius ſe mutuo diligunt eſſe divinum, quia infinitus eſt; quocirca cum infinitum phyſi-

cum in ſolo Deo reperiatur, manifeſtum eſt Spiritum ſanctum procedere ut Deum, & eſſe Deum per ſe, nuſquam vero per accidens. Nec mirum: Pater a nullo procedit, quippe qui ſit principium non de principio: ex quo ſequitur Deum non eſſe præciſe Deum propter ſimilitudinem quæ in prima contingit proceſſione, ſed ex eo quod ſit ens a ſe: ſive igitur Deus ſe contempletur, ſive ſe amet, utroque modo ſuam communicat naturam, & ex illius naturæ communicatione terminus tum intellectus, tum voluntatis nominatur Deus & de facto eſt.

Urgebis: amor ex ſimilitudine profluit in alterum. Igitur Spiritus ſanctus tametſi amore procedat, dicendus eſt genitus.

Reſpondeo diſtinguendo, amor profluit in alterum ex ſimilitudine radicali, & principii cum termino, concedo: ex ſimilitudine formali, ita ut actus amoris ſit formaliter aſſimilativus, nego. Similitudo duplex diſtinguenda eſt: altera quæ eſt amoris principium, altera quæ eſt ipſe terminus amoris. Citra dubium eſt Patrem & Filium, ſummam in ſe præhabere bonitatem quæ eſt ratio mutui amoris motiva: Sed ejuſdem amoris terminus eſt pondus ad ſe ipſos, & non ſimilitudo quæ jam ſupponitur expreſſa in generatione filii.

Hæc ratio eſt D. Thomæ qui ibidem ar. 4. ad ſecundum ſic habet: " Dicendum, „ quod ſimilitudo aliter pertinet ad verbum, & aliter ad amorem, nam ad „ verbum pertinet in quantum ipſum eſt „ quædam ſimilitudo rei intellectæ, ſicut genitum eſt ſimilitudo generantis, „ ſed ad amorem pertinet, non quod ipſe amor ſit ſimilitudo, ſed in quantum ſimilitudo eſt principium amandi. „ Unde non ſequitur quod amor ſit genitus, ſed quod genitum ſit principium „ amoris. „

Inſiſtes: proceſſio ſecunda communicat termino unam & eamdem naturam quæ communicatur filio. Igitur Spiritus ſanctus procedit formaliter, ut ſimilis & genitus. Probatur conſequentia. Si non procederet formaliter ut ſimilis, eſſet cum cæteris perſonis quid unum ſolummodo moraliter & affective: ſed abſurdum conſequens: Ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: proceſſio ſecunda communicat termino unam & eamdem naturam unitate identica, concedo: unitate ſimilitudinis, ſubdiſtinguendo, ſimilitudinis ſubſtantialis, concedo; ſimilitudinis activæ, nego. Concedimus Spiritum ſanctum eſſe eatenus Patri & Filio ſimilem identice, quatenus eadem eſt in omnibus perſonis natura, & quidem ſingularis, ſiquidem perſonæ non ſunt ſimiles Patri per meram naturæ conformitatem, ſicut duo homines dicuntur inter ſe ſimiles; namque tres perſonæ ſunt unicus Deus: Sed contendimus Spiritum ſanctum non habere ſimilitudinem actionis, cum procedat amore, qui quidem non eſt aſſimilativus ſed ponderativus.

Ad confirmationem, nego *inde ſequi* Spiritum ſanctum eſſe Deum tantum affective; ſicut enim Filius non eſt Deus mere intentionaliter, tametſi procedat via intellectus objectum ſibi repræſentantis, quia intellectio eſt infinita, adeoque ab omni accidentis labe immunis, ſed reipſa in ſe ſubſtantialis, & conſequenter in termino; pari & conſimili ratione Spiritus ſanctus eſt Deus ſubſtantialiter; quandoquidem procedit ex amore quidem affectivo, ſed infinito & ſubſtantiali, qui certe terminum quoque exigit ſubſtantialem.

Dices: Si Verbum procedit ex cognitione Dei, Spiritus vero ſanctus ex ejus amore, jam Filius procedet quoque ex cognitione creaturarum, Spiritus vero ſanctus ex earum amore: Sed abſurdum conſequens, cum Deus a creaturis non dependeat: Ergo &c.

Reſpondeo negando utramque ſequelam; Verbum enim eſt terminus primarius cognitionis Patris; ſicut & Spiritus ſanctus primarius ſui amoris; creaturæ vero non ſunt niſi termini ſecundarii tum intellectus, tum voluntatis Dei; unde tametſi Deus eas & intelligat, & amet, nihil tamen ad intra ex eis conſequitur in eo.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Prima proceſſio recte dicitur generatio, ſecunda vero ſpiratio activa.

PRIMO, Scriptura ſacra meminit ſolum duplicis proceſſionis: terminum prioris vocat Filium genitum; poſterioris vero Spiritum ſanctum.

Se-

Secundo, SS. Patres uno veluti calamo hæc ſcribunt. Inprimis S. Baſilius l. 3. contra Eunomium, Chryſoſtomus Hom. 4. de incomprehenſibili Dei natura &c.

Tertio, ratio D. Thomæ ea eſt. Perſona ſecunda procedit in ſimilitudinem naturæ, videlicet per intellectum qui eſt aſſimilativus: ſecunda, ut pondus, nempe per amorem. Igitur &c.

Synopſis argumentorum in contrarium, & reſponſionum.

PRIMO: Intellectio Dei non eſt accidens, unde perſonam producere valet: quia vero actiones ſunt ſuppoſitorum, non dicimus intellectionem producere Filium, ſed Patrem iſta mirabili fœcunditate donari.

Secundo: Tametſi intellectus Patris ſit fœcundus, quatenus natura divina per modum ſpeciei impreſſæ, & expreſſæ illi unitur, non inde concludendum eſt, intellectum Patris producere Verbum inane & ſolam objecti intellecti repræſentationem, ſed potius Verbum ipſi Patri conſubſtantiale, quia & intellectus, & intellectio quibus producitur ſunt ſubſtantiæ, entia a ſe, & ipſe Deus.

Tertio: Spiritus ſanctus non procedit in ſimilitudinem naturæ, niſi identice, & ſupponit ſimilitudinem Patris expreſſam in Filio: Quocirca nemo Catholicus dixerit Spiritum ſanctum eſſe genitum; & conſequenter ejus proceſſionem nomine generationis celebrari.

ARTICULUS SECUNDUS.

De relationibus & conſtitutivo perſonarum.

RELATIONES in creatis ſunt quidem minimæ, in divinis vero ſunt ſupremæ entitates, quia in his fundatur myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis: ipſæ autem a proceſſionibus ſuam ducunt originem. De iis ergo quærimus 1. An ſint? 2. An diſtinguantur ab eſſentia? 3. An ſint de integritate intrinſeca eſſentiæ? 4. Quomodo realis eorum diſtinctio maneat cum unitate naturæ in qua identificantur? 5. Utrum addant eſſentiæ aliquam perfectionem? 6. Denique an propriam habeant exiſtentiam?

SECTIO PRIMA.

An ſint in deo relationes reales, & quot?

SUPPONO perſonas divinas realiter diſtingui inter ſe; cum enim fides dicat eſſe tres, hanc quoque innuit diſtinctionem, diſtinctio autem perſonalis eſt realis; unde in Concilio Florentino ſeſſione 16. habetur tres eſſe hypoſtaſes reipſa differentes. Quæritur ergo an dentur in deo relationes reales, & quot ſint? Unde ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Dantur in Deo relationes reales.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo auctoritate.

LEGITUR 1. Joan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* Audis Patrem, Filium & Spiritum ſanctum mutuos habere reſpectus; quis enim negaverit Patrem, v. g. non referri ad filium, & viciſſim filium ad Patrem? Igitur ex ſacra Scriptura dantur in Deo relationes. S. Thomas hic, q. 28. art. 1. eſt Scripturæ fidelis interpres. In argumento, ſed contra, ita loquitur: "Pater non dicitur niſi a paternitate, & filius a filiatione. Si igitur paternitas & filiatio non ſunt in Deo realiter, ſequitur quod Deus non ſit realiter Pater, aut Filius, ſed ſecundum rationem intelligentiæ tantum. Quod eſt hæreſis Sabelliana." Tum in corpore: "Dicendum, quod relationes quædam ſunt in divinis realiter... Neceſſe eſt quod relationes quæ ſecundum proceſſiones divinas accipiuntur, ſint relationes reales." Quid plura adjiciam? Ita definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Firmiter*.

Secundo, rationibus Theologicis.

PRIMA hæc eſt: Inter perſonas prima dicitur Pater, altera, Filius; tertia, Spiritus ſanctus. Juxta illud Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii &* Spi-

Spiritus ſancti, ſed Pater refertur ad Filium, Filius vero ad Patrem. Sed Pater & Filius referuntur ad Spiritum ſanctum, ſanctus vero Spiritus ad utrumque. Igitur dantur relationes reales in Deo.

Secunda: Ubi eſt principium & emanatio alicujus ab alio, ibi ſunt relationes reales, quia ſunt reſpectus emanati a principio a quo res emanant: Atqui in divinis eſt principium a quo emanat ſecunda perſona, & etiam a quo emanat tertia. Igitur in Deo ſunt relationes reales.

Tertia: Reſpectus qui reperitur inter duo realia nemine cogitante, eſt realis: Atqui Pater in divinis, nemine cogitante, habet reſpectum ad Filium, & e contra Filius ad Patrem: Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sunt tantum in divinis quatuor relationes, paternitas ſcilicet, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva. Ita D. Thomas hic ex profeſſo cum aliis Theologis.

Probatur ratione.

DUÆ ſunt tantum proceſſiones in divinis, ſeu origines, & in ipſis fundantur relationes: Sed quælibet fundat duas. Ergo &c. Probatur minor. Generatio, v. g. active ſumpta ex parte principii a quo fluit, fundat paternitatem, quæ ad ipſam reſultat, paſſive vero conſiderata & ex parte termini fundat filiationem, qua filius refertur ad Patrem. Item ſpiratio activa ex parte principii Patris ſcilicet & Filii fundat unam relationem ſpirationis activæ ad terminum: Dico unam, quia Pater & Filius eadem volitione ſpirant Spiritum ſanctum, unde ſunt quidem duo ſpirantes, unus vero ſpirator. Paſſive autem conſiderata fundat relationem ſpirationis paſſivæ qua Spiritus ſanctus refertur ad Patrem & Filium. Ergo &c.

Solvuntur objectiones adverſus primam concluſionem militantes.

OBJICIES: D. Auguſtinus lib. 5. de Trinitate cap. 12. & 15. pag. 122. comparat relationem Patris ad Filium cum ea qua Dominus refertur ad ſervum: Sed iſta eſt tantum relatio rationis: Igitur & relatio divina.

Confirmatur. Idem lib. 5. de Trinit. cap. 16. comparat relationem Dei cum ea quam habet numiſma cenſus ad Principem, qui poteſt illi determinare modo majus, modo minus pretium: Sed hæc eſt relatio rationis. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. S. Auguſtinus comparat relationem Patris divini ad ſuum Filium cum ea quam Dominus habet ad ſervum, quoad aliquid, concedo: comparat quantum ad omnia, nego. Comparatio eſt ſolum penes reſpectus, & non penes entitatem & dependentiam; namque ſervus dependet a Domino, nuſquam vero verbum a Patre: Item mutui reſpectus Domini ad ſervum, ſunt accidentia; ſed in Trinitate omnia ſunt Deus. Cæterum non habetur expreſſe S. Doctorem laudatam inſtituere comparationem.

Ad confirmationem eadem eſt reſponſio. Quid plura? Argumentum non militat de relationibus quæ ſunt inter perſonas divinas, ſed de relatione Dei ad creaturas, quas poteſt Creator mutare ad libitum ſine ſui mutatione, ſicut numiſma cenſus invariatum phyſice manens, variatur in pretio ad libitum Principis: Porro relationes divinæ ſunt ſubſtantiales ſeu proprietates perſonales per ſe ſubſiſtentes, quippe quæ ſint divinæ; ita colligitur ex Auguſtino lib. 5. de Trinit. cap. 5. pag. 120. " Quamvis, *inquit*, diverſum ſit Patrem „ eſſe, & Filium eſſe, non eſt tamen di„ verſa ſubſtantia: quia hæc non ſecun„ dum ſubſtantiam dicuntur, ſed ſecundum „ relativum, quod tamen relativum non „ eſt accidens, quia non eſt mutabile. „

Inſtabis: Relata mutuam dependentiam inter ſe dicunt: Sed non poteſt eſſe in Deo dependentia: Ergo nec relatio realis.

Reſpondeo diſtinguendo, in creatis, concedo: Nam ibi relationes ſunt accidentia quæ dependent a ſubjecto, ſicut & terminus a principio: in divinis, nego; dicunt enim ſolum excluſionem & diſtinctionem termini a principio, ſuntque perfectiones ſimpliciter ſimplices.

Urgebis, ſi darentur relationes reales in divinis, eſſet in Deo mutatio: abſurdum conſequens, Ergo & antecedens. Probatur ſequela, adveniret, v. g. Deo paternitas, ſed ubi aliquid advenit, ibi fit & mutatio. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam, mutatio enim reperitur ſolum in creatis. Ad probatio-

bationem diſtinguo, advenit paternitas ſecundum reſpectum & eſſe *ad*, in inſtanti a quo ab ipſo fluit Filius, concedo; ſecundum rem & in inſtanti in quo, nego.

Oppones 2. Relatio rationis ſufficit in Deo ad conſtituendas perſonas. Igitur relationes in Deo non ſunt reales. Probatur antecedens, 1. Deus dicitur realiter Creator a relatione rationis, quam habet ad creaturas. Item Chriſtus dicitur realiter Filius beatiſſimæ Virginis per relationem rationis, quam habet ad ipſam. Ergo &c.

Reſpondeo negando utramque paritatem. Aliud namque eſt denominare, aliud eſt conſtituere perſonam: licet relatio ſit tantum rationis, denominat tamen realiter aliquid, quia fundatur in actione reali phyſica, ſed non conſtituit illud in ratione perſonæ. Relatio quidem Creatoris fundata in productione creaturarum eſt in Deo ſolum relatio rationis, quia non advenit illi aliquid ex productione creaturarum; unde non mutatur phyſice, & ideo non refertur realiter ad creaturas; tum quia eſt infinite ſupra eas, & ab illis omnino independens; advenit tamen illi reſpectus rationis fundatus in dependentia novi termini ad extra poſiti, qui quidem reſpectus denominat illum Creatorem. Similiter Chriſtus, licet accipiat eſſe a BB. Virgine, quia tamen relatio filiationis fundatur in ſuppoſito, quod in creatis dependet a cauſa productiva, & ex alia parte Chriſtus ſit perſona divina, adeoque a creaturis independens, dicitur ſolum Filius Patris æterni per relationem realem, Filius vero beatæ Virginis, & quidem vere, per relationem rationis. Quare vero Filius BB. Virginis? quia relatio illa rationis habet fundamentum reale, concurſum ſcilicet Deiparæ ad producendam ſanctam humanitatem quæ phyſice unita eſt Verbo divino. Sicut igitur mater Petri vere dicitur ejus mater tametſi non produxerit animam, quia ad hoc ſufficit ut concurſus mulieris ad humanitatem terminetur, quæ unitur animæ, ſic & idem dicendum proportione ſervata, de BB. Virgine reſpectu Chriſti.

Solvuntur objectiones contra ſecundam concluſionem procedentes.

OBJICIES: Si ſint quatuor in Deo relationes, erit in Deo compoſitio: Abſurdum conſequens, ergo & antecedens. Probatur Antecedens. Deus erit compoſitus ex natura & quatuor relationibus ſeu etiam & tribus perſonis. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens, ad probationem diſtinguo, erit in Deo compoſitio ex relationibus & perſonis ſine fundamento & ſolum propter debilitatem intellectus noſtri, qui concipit divina ſicut creata, concedo: cum fundamento, nego. Ad cujus explicationem notandum eſt triplicem diſtingui a Philoſophis compoſitionem; alteram phyſicam quæ eſt ex materia & forma; alteram metaphyſicam, quæ coaleſcit ex forma & ſubſiſtentia, quæ quidem ſubſiſtentia dicit & ſubſiſtentiam ipſam, & exiſtentiam per quam limitat formam & contrahit ad talem naturam: alteram demum logicalem quæ conſtat genere & differentia, quæque conſiſtit in conceptu duplici, altero ſcilicet communi fundato in materia phyſica, vel materia metaphyſica, altero vero particulari fundato in forma ſive phyſica, ſive metaphyſica, id eſt intellectus ex materia & forma producit conceptum modo communem, ut conceptum animalitatis, ſeu principii ſentiendi, quod convenit tam brutis quam hominibus, modo particularem, ut conceptum rationalitatis, qui convenit ſolis hominibus ratione naturæ humanæ.

Porro, nulla ex his compoſitionibus reperitur in Deo, ne quidem logicalis, ſaltem cum fundamento, quia hæc fundatur ſupra compoſitionem vel phyſicam, vel metaphyſicam, quæ non eſt in Deo. Præterea perſonæ ſunt quid completum ratione termini ſeu ſubſiſtentiæ relativæ, paternitas enim, v. g. infinitam importat perfectionem in ſua linea, quippe quæ dicat abſolutum ſimul & relativum, videlicet naturam tali, vel tali relatione & ſubſiſtentia actuatam.

Dices: dum concipitur Deus Pater, & poſtea Deus Filius, concipitur major perfectio in ſecundo inſtanti. Igitur conceptus Patris ſe habet, ut perfectibile ad conceptum Filii, tanquam ad ſuum perfectivum.

Reſpondeo diſtinguendo, concipitur major perfectio extrinſece & propter debilitatem noſtri intellectus, concedo: Intrinſece & cum fundamento in re, nego.

Inſtabis, ſi ſint quatuor relationes, erunt tres perſonæ, adeoque numerus in Deo: Sed numerus dicit imperfectionem, & naturarum diviſionem. Ergo &c. Probatur Antecedens, numerus reſultat ex multis unitatibus, ſeu entibus completis quorum quodlibet eſt unum in ſe: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, erit numerus phyſicus fundatus in entibus materialibus, nego: Metaphyſicus, ſubdiſtinguo, relativus, concedo, & ad hunc ſufficiunt multæ perſonæ completæ in linea perſonæ; abſolutus, reſultans ex multis entibus completis, nego. Cum autem ſit unica natura, eſt utique unicum abſolutum, & proinde in hoc nullus numerus abſolutus.

Ad probationem ſimiliter diſtinguo: numerus reſultat ex multis unitatibus vel abſolutis, vel relativis, concedo: ex multis abſolutis ſemper, nego. Eſt autem in ſanctiſſima Trinitate numerus ſolum in perſonis, quæ dicunt aliquid relativum formaliter habens eandem naturam; unde ſunt tres perſonæ, non autem tres Dii.

Inſiſtes; Relatio reddit naturam divinam incommunicabilem: Igitur ſi ſint plures relationes, erunt plures Dii.

Reſpondeo diſtinguendo: reddit naturam divinam incommunicabilem, ut appropriatam, concedo: ſecundum ſe, nego. Natura divina poteſt conſiderari dupliciter, ut appropriata, v. g. per paternitatem; ſic enim illam dicit Pater, & ſub hoc reſpectu non communicatur Filio. 2. Secundum ſe, & ſic eſt eadem & communis in omnibus perſonis.

Rurſus inſtabis: ſuppoſitum divinum eſt natura divina individuata per relationem. Igitur erunt tres naturæ, adeoque tres Dii.

Reſpondeo diſtinguendo, & illa natura ſecundum ſe manet ſemper communicabilis, concedo: Incommunicabilis, nego. Natura divina formaliter ut connotat paternitatem, non communicatur Filio, alias eſſet ipſe Pater, bene tamen ſecundum ſe. Porro, ut eſſent multi Dii, forma abſoluta ſubſtantialis deberet multiplicari, cum autem immultiplicata maneat, eſt unicus Deus.

Dices, Pater & Filius vi innati amoris ſanctum ſpirant Spiritum: Igitur duæ relationes ſpirationis activæ admittendæ ſunt, unde ſequitur reperiri in Deo quinque relationes.

Reſpondeo diſtinguendo. Pater & Filius ſanctum ſpirant Spiritum eadem amoris vi & virtute, concedo: diverſa, nego. Relative non opponuntur in ſpirando, unde idem eſt in Patre & Filio amoris impulſus. Quocirca inquit divus Thomas, tametſi duo ſint ſpirantes, unicus tamen eſt ſpirator.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Dantur in Deo relationes reales.

Quatuor numerantur.

PRIMUM patet juxta illud 1. Joan. 5. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.* Sed prima perſona eſt realiter Pater, ſimiliter & ſecunda realiter Filius, tertia etiam realiter Spiritus ſanctus; Pater vero refertur ad Filium, & alternata vice Filius refertur ad Patrem, uterque vero ad Spiritum ſanctum, ſicut & Spiritus ſanctus correfertur ad Patrem & Filium. Ergo &c.

Secundum, non minus evidens eſt. Et certe, tot ſunt in Deo relationes, quot mutui inter perſonas divinas reperiuntur reſpectus: Atqui inter perſonas divinas quatuor ſunt ejuſmodi reſpectus, quandoquidem prima perſona ſecundam reſpicit ut Filium, iſta vero primam ut Patrem. Igitur, in prima eſt relatio paternitatis, in ſecunda vero filiationis reſpectus. Inſuper Pater & Filius ſe mutuo redamantes reſpiciunt Spiritum ſanctum, ut ſui amoris terminum; Spiritus vero ille ineffabilis ad utrumque veluti unicum proceſſionis ſuæ principium viciſſim reſpicit, unde reſultat relatio ſpirationis activæ in Patre & Filio, relatio vero ſpirationis paſſivæ in Spiritu ſancto. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi reales admittantur in divinis relationes, non inde ſequitur eſſe in Deo, vel dependentiam, aut mutationem: Non quidem primum, quia relationes illæ mirabiles non ſunt accidentia, ſed ipſa Dei ſubſtantia: nec quoque ſecundum, quia non datur inſtans, in quo non ſit

ſit Pater, non ſit Filius, non ſit Spiritus ſanctus: ſed nec iſtæ relationes ſunt meræ rationis reſpectus, cum ſint ipſiſſimæ divinæ perſonæ, quæ per relationes conſtituuntur, ut dicetur infra.

Secundo: Dicimus quoque nec plures, nec pauciores eſſe in Deo quam quatuor relationes. Et vero licet Pater & Filius ſanctum ſpirent Spiritum, hoc fit per modum unius principii, non enim Pater & Filius relative in ſpirando opponuntur, unde ſunt quidem duo ſpirantes, unus vero ſpirator. Ergone multiplicatis relationibus, multiplicatur divinitas? Nullo modo; ſiquidem relationes ſecundum eſſe *in* ſunt ipſe Deus. Quocirca numerus eſt penes perſonas, & compoſitio non niſi extrinſeca.

SECTIO SECUNDA.

Utrum relationes diſtinguantur ab eſſentia.

GILBERTUS Porretanus Epiſcopus Pictavienſis, inſignis Philoſophus, ſed peſſimus Theologus circa annum 1145. docuit abſtracta in divinis differre realiter a concretis, v. g. Deitatem differre a Deo, paternitatem a Patre; item relationes divinas diſtingui realiter ab eſſentia. Habita eſt collatio cum ipſo, alia Auguſtoduni, alia Lutetiæ Pariſiorum, ſed ſophiſtice argumentando, vacuam remiſit omnem demonſtrationem, unde in opinione pertinax remanſit; tandem in Concilio Rhemenſi ſub Eugenio III. divus Bernardus ipſum vicit & convertit, ut legitur in Serm. 80. in Cant. de hac diſputatione; Specie tamen honoris Gilbertus non fuit in Concilio damnatus, ſed ad reconciliationem admiſſus. Ex alia parte Durandus poſuit relationes divinas diſtingui ab eſſentia divina realiter, non quidem tanquam rem & rem, ſed modaliter, ut rem & modum ſuum. Denique Scotus vult illas diſtingui a natura formaliter ex natura rei, & nemine cogitante. Contra quos ſit

CONCLUSIO.

Relationes divinæ virtualiter ſolum diſtinguuntur ab eſſentia.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Conciliis.

LATERANENSE cap. *Damnamus*, dicit relationes in Deo & eſſentiam, eſſe unam & eandem ſimplicem entitatem. Rhemenſe vult ſcribi ſtylo ferreo, ſapientiam aliaque attributa eſſe Deum. Florentinum ſeſſ. 16. definit eſſentiam & relationes ſola ratione diſtingui; ſic enim ibi loquitur Joannes Theologus Latinus: " Subſtantia & perſona re ſunt idem, ,, ſecundum autem modum intellectionis ,, noſtræ differunt. ,, Marcus Theologus Græcus reſpondet: " Græcos non differre a Latinis hac in re. ,, Igitur ex totius Eccleſiæ conſenſu, relationes divinæ nonniſi virtualiter ab eſſentia diſtinguuntur.

Secundo, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMO QUIDEM evertendo fundamentum opinionis contrariæ. Si eſſet diſtinctio realis inter relationes & eſſentiam, jam eſſet in Deo quaternitas entitatum, nempe eſſentia & tres perſonæ, & hoc damnatur a Concilio Lateranenſi. Quoad Scotum: vel ejus diſtinctio coincidit in opinionem Durandi, vel in noſtram: ſi primum, admitteret quaternitatem; ſi ſecundum, confiteatur unicam entitatem in relationibus & eſſentia: unde non poteſt eſſe niſi diſtinctio per mentem.

Secundo: Ex omnibus Doctoribus & Theologis, omnia in Deo ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio. Sed relationes non opponuntur cum eſſentia. Igitur ſunt idem re, adeoque ab ea diſtinctæ tantum per mentem.

Tertio: Idem iſto probatur ratiocinio. Eſſentia divina includit in ſuo conceptu relationes, ita D. Thomas hic, qu. 28. ar. 2. ubi dicit eſſe increatum eodem modo ſe habere ad relationes divinas, ſicut eſſe inhærens reſpectu relationis creatæ, & infra q. 33. art. 3. ad 1. ubi docet in divinis communia includi in conceptu pro-

proprium. Igitur eſſentia non diſtinguitur realiter a relationibus, alias non includeret eas in ſuo conceptu objectivo & formali. Probatur breviter. Eſſentia poteſt conſiderari, vel ut ens increatum, vel ut ens a ſe & ut conſtitutivum divinæ: Atqui ſub priori reſpectu explicite dicit omnia attributa tam perſonalia quam abſoluta: formaliter enim ſunt quid increatum, implicite vero includit relationes: In quantum ens a ſe, eſt fons & origo omnium perfectionum & perſonarum. Ergo &c. Cæterum perſonæ ſpectatæ ut termini naturæ illam dicunt explicite, quia ſunt ejus complementa.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES, divus Auguſtinus lib. 7. de Trinitate cap. 4. dicit quod Deus non eo Deus eſt, quo Pater; Igitur deitas pluſquam ratione diſtinguitur a paternitate.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, Deus non eo Deus eſt quo Pater, ſecundum modum ſignificandi, concedo: a parte rei, & ſecundum rem, nego. Primum ſolummodo intendit Auguſtinus; ratio enim ejus cur Deus non ſit Deus ſub eadem ratione qua Pater eſt, in eo conſiſtit quod Deus per paternitatem ſe habeat ad alterum, ſecus vero ſi ſecundum ſe ſpectetur.

Inſtabis. S. Auguſtinus ibidem dicit, quod Deus eo ſit Deus, quo eſt ſapiens. Igitur vult Deum magis diſtingui a paternitate quam a ſapientia, adeoque & pluſquam virtualiter, ſed ex natura rei.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Deus eo Deus eſt quo ſapiens, phyſice, concedo: Formaliter, nego. Entitative omnia ſunt unum in Deo, ut non ſemel dictum eſt; ſed quia ſapientia, paternitas, & alia attributa, tum abſoluta, tum relativa diſtinguuntur virtualiter ab eſſentia, ideo formalitas deitatis, & ſapientiæ, & paternitatis, ſimiliter & filiationis ac ſpirationis paſſivæ multiplex eſt, non quidem a parte rei, ſed per mentis operationem.

Inſtabis. Atqui multiplex cenſeri debet ante ipſam mentis operationem. Ergo &c. Probatur Antecedens. Diverſa non poſſunt prædicari de eodem, niſi ſint talia ante mentis conceptum: Sed deitas & paternitas, v. g. ſunt quid diverſum. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo Antecedens; diverſa non poſſunt prædicari de eodem ſecundum eumdem reſpectum, concedo: Secundum diverſum, nego. Norunt omnes Theologi diſtinctionem virtualem inter eſſentiam & attributa ſufficere ad fundandos diverſos conceptus, quibus & attributa veluti diverſæ ab eſſentia perfectiones explicantur; hinc recte dicitur, Deus eſt ſapiens, eſt bonus, juſtus &c.

Inſiſtes. Ante omnem operationem & nemine cogitante, eſſentia divina prout abſoluta, eſt communicabilis, & de facto communicatur tribus perſonis, ſecus vero ut relationem connotat. Igitur paternitas diſtinguitur ab eſſentia ex natura rei.

Reſpondeo negando conſequentiam. Ad hoc enim ſufficit diſtinctio virtualis inter eſſentiam & paternitatem, ut natura ſecundum ſe ſit communicabilis, tum & incommunicabilis, ſic eſt ut appropriata, ſcilicet, ut dicit paternitatem.

Perſiſtes. Spiratio activa, v. g. quæ eſt in filio eſt a Patre & per Patrem in Filio, & ab eo profluit. Igitur relatio diſtinguitur formaliter ex natura rei ab eſſentia.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Spiratio activa eſt a Patre, ut a principio illam communicante, concedo: ut a termino relativo, ſubdiſtinguo, reſpectu Spiritus ſancti, concedo: reſpectu Filii, nego. Spiratio enim illa non habet cum Filio oppoſitionem relativam, quocirca non eſt in eo, nec ut proceſſio, nec ut relatio conſtituens perſonam.

Perſiſtes, ſpiratio paſſiva nullam habet oppoſitionem cum paternitate & filiatione, & tamen ab illis diſtinguitur. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, ſpiratio paſſiva non habet oppoſitionem immediatam, concedo; mediatam, nego. Paternitas enim & filiatio poſtulant ſpirationem activam, qua mediante opponantur Spiritui ſancto relative, unde Spiritus ſanctus per ſpirationem paſſivam eſt perſona realiter diſtincta a Patre & Filio, ſed non ab eſſentia.

Dices: Tam ſpiratio activa in Patre, mediante paternitate, opponitur filiationi, quam filiatio, mediante ſpiratione activa

va

va opponitur ſpirationi paſſivæ . Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens & paritatem propter duo : primoquidem quia paternitas eſt prior ſpiratione activa , & non e contra ; ac proinde paternitas nec intercedit media inter ſpirationem activam , & filiationem , nec ſpiratio activa opponitur relative filio . Secundo , quia filius mediante ſpiratione activa producit Spiritum ſanctum , e contra vero Pater mediante ſpiratione activa non producit filium ; adeoque inter Patrem & Filium nulla eſt oppoſitio relativa ſive mediata , ſive immediata per ſpirationem activam , ſecus vero cum Spiritu ſancto .

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Relationes divinæ virtualiter tantum ab eſſentia diſtinguuntur .

PRIMO : Ita propugnat Concilium Lateranenſe cap. *Damnamus* : Florentinum ſeſſ. 16. ubi habetur , *Subſtantia & perſona re* ſunt *idem* .

Secundo : Idem hoc ratiocinio probatur : diſtinctio realis ſolum reperitur in divinis inter ea quæ relative opponuntur , alias ſi multiplicaretur abſolutum , multiplicaretur & divinitas : hoc eſt, ſi adeſſet diſtinctio realis inter eſſentiam & perſonas, ſimiliter & inter attributa ad invicem, jam plures eſſent Dii : Atqui eſſentia divina relative non opponitur cum perſonis . Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM
ET RESPONSIONUM .

PRIMO : Bene dicit Auguſtinus, Deum non eo eſſe Deum , quo Patrem : Deus quippe aliquid mere abſolutum importat, Pater vero dicit relativum : Igitur ſub diverſo reſpectu hoc dicitur, quod diſtinctionem tantummodo virtualem inter eſſentiam & perſonas arguit . Quinimmo iſta diſtinctio ſufficit , ut diverſa eaque oppoſita de Deo prædicentur , videlicet abſolutum & relativum , quod Pater generet & non Filius .

Secundo : Ex eo quod major appareat diſtinctio inter abſolutum & relativum , quam inter duo abſoluta , v. g. inter ſapientiam & bonitatem ; hoc certe non fit niſi per rationem , & juxta noſtrum concipiendi modum ; res enim divinas per analogiam ad creata concipimus .

Tertio : Spiratio activa nonniſi Spiritui ſancto relative opponitur ; quocirca fundat diſtinctionem realem inter ſpirantes & ſpiratum , ſeu , Spiritum ſanctum , nuſquam vero inter Patrem & Filium .

SECTIO TERTIA.

Quænam ſit natura relationum in divinis ?

SUPPONO eſſentiam relationis in eo potiſſimum conſiſtere, quod ſit ad aliud , quippe quæ merus ſit reſpectus : non nihil tamen difficultatis occurrit circa relationes divinas ; hinc quædam quæſita ad elucidationem inſtituere juvat .

Quæres 1. Utrum relationes aliquam addant eſſentiæ Dei perfectionem ?

Reſpondeo 1. Nullam addere in ſenſu identico, quandoquidem quidquid in Deo reperitur, ipſe Deus eſt : quia vero diſtinctio virtualis eſſentiam inter & relationes reperitur, non eodem modo ratiocinandum eſt in ſenſu formali .

Reſpondeo igitur 2. Relationes divinas aliquam addere eſſentiæ perfectionem . Et probatur : Quæ diſtinguuntur virtualiter ab eſſentia , ab eadem veluti ejus proprietas & attributa promanant, adeoque ut quid illi additum : Sed attributa relativa ſicut & abſoluta ab eſſentia virtualiter profluunt : igitur ſunt ejus proprietates & dotes , & conſequenter perfectiones ipſi additæ . Altera ratio hæc eſt : Relatio divina formaliter ut relatio conſtituit perſonam ; paternitate enim Deus eſt Pater , ſecunda perſona eſt Filius per filiationis relationem ; tertia Spiritus dicitur , & talis eſt per ſpirationem paſſivam : Sed nullus præter Heterodoxum dixerit perſonas , aut nihil eſſe , aut per aliquid a perfectione deficiens conſtitui : Igitur relationes ſunt perfectiones reales , ipſi naturæ mirum in modum cohærentes .

Dices , D. Thomas hic q. 42. art. 4. ait relationem non habere ex ſe , quod ſit aliquid, ſed quod ſit ad aliud , omnem vero perfectionem attendi penes eſſentiam , & non penes relationem : " Ad " ſe-

„ ſecundum, *inquit*, quod æqualitas attenditur ſecundum magnitudinem. Magnitudo autem in divinis ſignificat perfectionem naturæ, ut dictum eſt, & ad eſſentiam pertinet: & ideo æqualitas in divinis & ſimilitudo ſecundum eſſentialia attenditur: nec poſſunt ſecundum diſtinctionem relationum, inæqualitas, vel diſſimilitudo dici. „ Igitur relatio reduplicative ut talis, aliquam non addit eſſentiæ divinæ perfectionem.

Reſpondeo 1. Theologos quoſdam non ignoti nominis propugnare, vel ipſas relationes divinas aliquam non importare perfectionem ſecundum eſſe *ad*; quippe quæ dicant ſolummodo reſpectum ad aliud; id vero quod in ſe perfectum eſt, deſignat quid abſolutum, & eſſe *in*, hoc eſt ſubjectum aliquam habens perfectionem; nec inde ſequi aliquam defectus labem in perſonis, cum non ſit de ratione relationis formaliter ſpectatæ, aliquam perfectionem explicare.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: Relatio generice ſumpta non habet quod ſit aliquid, concedo: Specifice conſiderata, ſubdiſtinguo, in creatis, concedo: in divinis, nego. Relatio univerſim ſumpta eſt minimum ens, cum ſit merus ad aliud reſpectus: & hoc in creatis ſic contingit, ſed non in divinis, in quibus cuncta ſunt Deus: quia tamen relatio ex natura ſua eſt ad aliud, eſt quoque infinita in Deo perfectio, ſed hoc ipſum ſub iſta formalitate non explicat: vel ut verius loquar, explicat per modum reſpectus, non autem per modum habentis, niſi ſecundum eſſe *in*. S. Thomas loquitur de relatione creata, quum illam minimum ens vocat; divinam vero penes eſſe *in* ſpectat, quando dignitatem divinæ eſſentiæ repetit ex abſolutis, ſed non excludendo relativa: Apoſtolus namque ait, omnem paternitatem in terris a paternitate increata promanare; cæterum ſi quando Patres aſſerant perfectionem in divinis non dici relative, intelligunt tantum non explicari; maxime eo quod perfectio in ſenſu obvio importet abſolutum: Quid plura? Relationes divinæ cum eſſentia identificantur. Igitur ſunt quid perfectiſſimum.

Quæres 2. Quot ſint in Deo ſubſiſtentiæ?

Reſpondeo 1. Unicam eſſe abſolutam; quandoquidem abſoluta non multiplicantur in divinis, alias non unus, ſed multiplex foret Deus. Alteram impræſentiarum rationem ſubjicere non abs re erit. Deus ut præintelligitur perſonis, eſt ens in ſe completum, juxta illud Exod. 3. *Ego ſum, qui ſum*. Item & unicus eſt, dicente Scriptura Epheſ. 4. *Unus Deus*. Igitur datur in Deo ſubſiſtentia abſoluta, eaque unica. Hoc rationis momentum depromitur ex D. Thoma qui q. 2. de potentia, art. 6. ait: " Non eſt concedendum quod aliquid abſolutum in divinis multiplicetur, ſicut quidam proclamant duplex eſſe in divinis, eſſentiale ſcilicet & perſonale, omne enim eſſe in divinis eſſentiale eſt, non vero perſonale. „

Reſpondeo 2. Tres eſſe in Deo ſubſiſtentias relativas: & probatur brevi, ſed efficaci ratiocinio. Tot ſunt ſubſiſtentiæ relativæ, quot ſunt perſonæ, ſi quidem perſona divina & eſt ens per ſe ſubſiſtens, & per relationem in eſſe perſonæ conſtituitur: Sed tres ſunt perſonæ ſeu hypoſtaſes: Igitur & tres ſubſiſtentiæ relativæ.

Quæres 3. Utrum ſubſiſtentiæ relativæ diſtinguantur a ſubſiſtentia abſoluta, & ab ipſa eſſentia?

Reſpondeo 1. Subſiſtentias relativas, nonniſi juxta noſtrum concipiendi modum ab abſoluta ſecerni. Et vero quæ eandem ſpectant lineam, ne virtualiter quidem cum fundamento in re, ſed ad ſummum propter imperfectum res divinas concipiendi modum, ad invicem diſtinguuntur. Sed ſubſiſtentia abſoluta & relativæ eatenus intra eandem lineam in ratione eſſendi concluduntur, quatenus quælibet per ſe exiſtere importat. Igitur ſolummodo penes noſtrum concipiendi modum, & per quandam ad creaturas analogiam, diſtinctionem patiuntur.

Reſpondeo 2. Subſiſtentia relativa ab eſſentia diſtinguitur virtualiter. Revera quidem, ea virtualiter cum fundamento in re diſtinguuntur in divinis, quæ æquivalent multis ex natura ſua apud creaturas diſtinctis: Sed relativum & abſolutum ex natura ſua diſtinguuntur in creatis, ſi quidem relatio eſt in eis minimum ens, illudque accidens, e contra vero abſolutum, quid ſubſtantiale. Igitur in divinis admittenda eſt diſtinctio virtualis

lis inter ſubſiſtentias relativas & ipſam eſſentiam.

Quæres 4. Utrum ſit unica in tribus perſonis exiſtentia?

Reſpondeo affirmative, exiſtentia namque ſequitur naturam, quippe quæ ſit quid abſolutum, & ultimum ipſius entis complementum: Sed natura eadem eſt in omnibus perſonis. Igitur & una eademque pro omnibus exiſtentia.

Dices. S. Auguſtinus in libris de Trinitate paſſim hæc profert: " Aliud eſt " eſſe Deum, aliud, eſſe Patrem. " Igitur non una, ſed multiplex eſt exiſtentia in Deo.

Reſpondeo diſtinguendo: aliud eſt, eſſe Patrem, aliud eſſe Filium, notionaliter: hoc eſt, Pater & Filius ſunt duæ perſonæ realiter diſtinctæ, concedo: aliud eſt, abſolute; nego. Tres perſonæ ſunt una & eadem entitas; idcirco non plures exiſtentiæ admittuntur in divinis; ſed una & eadem eſt pro omnibus perſonis. S. Auguſtinus nihil aliud intendit quam perſonas diſtinguere, quæ ne confundantur, ut effutiebant Sabelliani, ait: aliud eſt eſſe Patrem, aliud eſſe Filium.

Inſtabis: Proceſſio terminatur ad exiſtentiam alicujus perſonæ: Sed duplex eſt proceſſio, & quælibet habet pro termino unam perſonam. Igitur & exiſtentiam prorſus diverſam; adeoque non eſt in divinis exiſtentia.

Reſpondeo diſtinguendo, proceſſio terminatur ad exiſtentiam communicandam, concedo: producendam, nego. Sicut natura ſic & exiſtentia vi proceſſionum communicatur perſonis; quocirca ſola ſubſiſtentia relativa qua conſtituitur perſona, producitur.

Urgebis: Tres ſunt in Deo entitates: Igitur & tres exiſtentiæ. Probatur Antecedens: Quælibet perſona eſt entitas; & quælibet ab alia perſona realiter diſtinguitur. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens, hoc enim citra fidem dici non poteſt. Ad probationem diſtinguo, quælibet perſona eſt entitas relative ab alia perſona diſtincta, concedo: abſolute ab alia ſejuncta atque divulſa, nego. Eſt unica in Deo entitas ſeu natura, quæ tribus communicatur perſonis, & ideo non niſi relative ab invicem diſtinctis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Relationes in divinis aliquam addant ſecundum modum concipiendi, eſſentiæ perfectionem, non tamen exiſtentiam ab abſoluta aut realiter aut virtualiter diſtinctam.

PRIMO: Relationes divinas eſſe perfectiones nemo Theologus non novit, & hoc propter tria, 1. quia quidquid in Deo eſt, Deus eſt, ineſſe autem ſanctiſſimæ Trinitati paternitatis, filiationis, ſpirationis activæ & paſſivæ relationes cuncta confitetur Eccleſia. 2. Perſonæ conſtituuntur per relationes. 3. Teſte Apoſtolo, paternitas humana quæ eſt ſumma perfectio, a paternitate divina veluti a primigenio fonte promanat. Ergo &c.

Secundo: Conſtat quoque ineffabiles illas relationes, de quibus hic eſt controverſia, triplicem non importare exiſtentiam; & ratio eſt, quia relatio duo importat, videlicet eſſe *in* & eſſe *ad*: Certo certius eſt non illam dicere exiſtentiam præciſe ſecundum eſſe *ad*, ſub hac quippe conſideratione eſt tantum reſpectus, bene vero ſecundum eſſe *in*, ſeu ſecundum abſolutum quod habet, & eſt res divina. Igitur perſonæ exiſtunt exiſtentia abſoluta, alias ſi propriam unaquæque relatio haberet, jam foret in Deo quaternitas, quandoquidem exiſtentia multiplicat abſolutum, quia vero omnes relationes unica gaudent, manet unitas Dei in Trinitate perſonarum.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET RESPONSIONUM.

PRIMO: In creatis quidem perfectio relative non dicitur, eo quod relatio creata, ſit inter entia etiam accidentalia, minimum; bene vero in divinis, ubi relatio eſt ens a ſe & ipſe Deus.

Secundo: Ultro fatemur quod aliud ſit eſſe Deum, aliud vero eſſe Patrem, ſed hoc ipſum multiplicat ſolum perſonas, minime vero exiſtentiam. De fide quoque tenemus tres eſſe in Deo perſonas ſubſiſtentes: Ergo-ne & tres exiſtentias? Nullo modo. Enimvero juxta optimam Angelicæ Scholæ opinionem, ſubſiſtentia non diſtinguitur ab exiſtentia.

SEC-

SECTIO QUARTA.

Quid ſit perſona, & utrum in divinis reperiatur? Quænam notiones, & quomodo loquendum de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis?

PERSONA definitur a Boetio, rationalis naturæ individua ſubſtantia. Dicitur 1. ſubſtantia, ideſt, ens completum; hinc anima ſeparata tametſi per ſe ſubſiſtens, non tamen nomine perſonæ gaudet. 2. Individua vocatur, qua quidem proprietate excluduntur a ratione perſonæ naturæ univerſales; ſola enim ſubſtantia ſingularis & incommunicabilis nomen perſonæ ſibi vindicat. 3. Additur rationalis ſeu intellectualis naturæ, unde ſubſtantiæ irrationales non ſunt perſonæ.

Perſona nonnunquam a ſanctis Doctoribus per nomen hypoſtaſis deſignatur. Sic S. Baſilius epiſt. ad Terentium diſtinguit uſiam ſeu ſubſtantiam, quæ eſt ratio communis, ab hypoſtaſi quæ eſt perſona: " Hypoſtaſis, *inquit*, in proprietate pa„ ternitatis, aut filiationis, aut ſanctifi„ cantis virtutis cernitur. „ Sic Gregorius Nazianzenus epiſt. 1. ad Cledon. dicit Deum unum uſia, Trinum hypoſtaſibus eſſe. Sic Cyrillus Alexandrinus in dialogo 1. de Trinit. Sic Theodoretus in dialogo 1. adverſus hæreſes; ſic tandem alii Patres bene multi. His prælibatis,

Quæres 1. An inveniatur in Deo ratio perſonæ proprie dictæ?

Reſpondeo affirmative. Ita definitur in Concilio Lateranenſi cap. *Firmiter*, & habetur in ſymbolo divi Athanaſii, his verbis: *Alia eſt perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti*.

Probatur ratione. Perſona proprie dicta eſt naturæ ſpiritualis individua ſubſtantia: Atqui talis eſt in divinis, quod ſic probatur; Pater, v. g. divinus, habet naturam ſupra modum ſpiritalem, & natura ut paternitate actuata, eſt ſub iſto reſpectu incommunicabilis. Idem proportionaliter dicendum de aliis perſonis: Igitur in Deo eſt proprie perſona; tum quia perſona eſt quid perfectiſſimum in omni genere entis.

Quæres 2. Quid ſignificet nomen perſonæ?

Reſpondeo perſonam dupliciter conſiderari poſſe, vel in concreto, vel in abſtracto; in concreto dicit naturam cum relatione ſeu hypoſtaſi, & ſub hoc reſpectu eſt natura individua & incommunicabilis, ut jam diximus; ſumpta vero in abſtracto, & quatenus relationem importat ſeu hypoſtaſim, poteſt conſiderari ut dicit ens per ſe ſubſiſtens & independens: 2. Ut dicit ens incommunicabile alteri, & jam quæruntur duo; 1. An detur ſubſiſtentia abſoluta, & quotuplex ſit perſona?

Reſpondeo 1. Dari ſubſiſtentiam abſolutam in Deo, ut ſumitur pro ente per ſe ſubſiſtente & independente, & convenire Deo, ut præintelligitur perſonis. Ita divus Thomas in 1. diſt. 21. q. 2. art. 1. ubi ſic loquitur: " Natura divina eſt in „ ſe habens eſſe ſubſiſtens, nulla intelle„ cta perſonarum diſtinctione. „ Ratio eſt, quia Deus, ut præintelligitur perſonis, eſt ens ultimate completum & a ſe; ſubſiſtentia autem abſoluta, eſt ultima rei actualitas, & complementum. Porro hæc eſt unica in Deo, nec multiplicatur in perſonis, ut jam de exiſtentia probatum eſt, quippe quæ ſit idem re cum ſubſiſtentia ſecundum Thomiſtas.

Reſpondeo 2. Subſiſtentiam, ut dicit aſſeitatem ſingularem, connotare naturam tali vel tali relatione & perſona actuatam; adeoque ſub iſto reſpectu incommunicabilem: Sic eſſentia relatione paternitatis terminata, ſoli primæ perſonæ convenit, ex quo ſequitur ſubſiſtentiam divinam eſſe triplici modo incommunicabilem, videlicet ut appropriatur Patri, ut Filio, ut Spiritui ſancto: quia vero ſpiratio activa eſt eadem in Patre & Filio, & jam ſupponit perſonas iſtas eſſe, non conſtituit perſonam, ſed ſolum ſpiratio paſſiva.

Reſpondeo 3. dari hypoſtaſim in divinis, ut ex SS. Patribus liquet. Ratio eſt, quia perſona eſt naturæ ſpiritualis individua ſubſtantia: Sed natura divina appropriata, v. g. primæ perſonæ per paternitatem, eſt individua ſubſtantia, ſub iſta enim conſideratione eſt cæteris perſonis incommunicabilis. Igitur datur perſona in divinis.

Dices: natura divina modificata paternitate v. g. eſt ens completum, & in ratione naturæ, & in ratione perſonæ. Igitur eſt unica ſubſiſtentia relativa, & una per-

perſona ſcilicet Patris. Probatur conſequentia, natura eſt completa in omni linea. Igitur nequit amplius ſubſiſtere in altera perſona.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, natura paternitate modificata eſt completa in ratione naturæ & perſonæ ſecundum lineam paternitatis, concedo: & ſub hoc reſpectu eſt incommunicabilis, & nequit habere alteram ſubſiſtentiam relativam paternitatis: ſecundum omnem lineam, nego. Manet enim adhuc communicabilis ſubſiſtentiæ relativæ & filiationis, & ſpirationis paſſivæ.

Replicabis; ergo natura divina ut connotat ſapientiam poteſt adhuc terminari ab aliis attributis abſolutis, & ſic tot erunt perſonæ in divinis, quot attributa, ſicut & quia manet communicabilis Filio & Spiritui ſancto præter primam perſonam, ſunt adhuc duæ.

Reſpondeo negando ſequelam & paritatem: attributa enim relative non opponuntur, ſed ſunt quid abſolutum, pertinens ad ipſam naturæ lineam, unde non conſtituunt perſonam, neque ſubſiſtentias relativas, ſed ſubſiſtunt in natura per ipſius ſubſiſtentiam abſolutam.

. *Quæres* 3. Quid ſit notio in divinis, & quotuplex ſit?

Reſpondeo 1. Notionem eſſe notam qua deſignatur aliqua perſona, & tria exigit, 1. Quod dicat aliquid pertinens ad originem, quandoquidem perſonæ diſtinguuntur ab invicem relatione originis. 2. Quod ſignificet aliquid pertinens ad dignitatem; nam perſona eſt nomen dignitatis. 3. Quod importet aliquid ſpeciale; nam quod eſt commune non eſt ratio diſcernendi. Præterea ut ſit nomen abſtractum, quod eſt ratio cognoſcendi perſonam divinam, unde eſt conceptus objectivus præbens intellectui fundamentum quo unam perſonam ab alia diſtinguat. Notio autem ſic ſumpta eſt in divinis: Paternitas enim, v. g. eſt quid ſpeciale, & deſignat perſonam infinite dignam, ſcilicet Patris. Igitur datur notio in divinis.

Reſpondeo 2. Quintuplicem eſſe notionem in Deo, videlicet innaſcibilitatem, paternitatem, filiationem, ſpirationem activam & ſpirationem paſſivam. Innaſcibilitas & paternitas deſignant primam perſonam; filiatio annuntiat ſecundam; ſpiratio activa ſubindigitat ſpiratorem, ſeu primam & ſecundam perſonam, ut tertiam ſpirantes: ſpiratio paſſiva notificat Spiritum ſanctum.

Quæres 4. Quomodo loquendum ſit de ſanctiſſima Trinitate?

Reſpondeo 1. Nomina quæ conveniunt Perſonis divinis ratione eſſentiæ ſingulariter dici, quæ vero conveniunt ratione relationum pluraliter ſimul & ſingulariter: Ita colligitur ex Concilio Toletano 2. Ratio eſt quia eſſentia divina eſt unica, unde quæ dicuntur de perſonis ratione eſſentiæ, ſingulariter dicuntur; relationes vero ſunt plures, unde quæ dicuntur de perſonis, pluraliter dicuntur & ſingulariter ſimul.

Reſpondeo 2. Quod recte dicatur, Deus eſt Trinitas vel Trinus, quia nomen Trinitatis numerum & diſtinctionem perſonarum ſignificat connotando eſſentiæ unitatem, non tamen dicitur Deus eſt triplex vel multiplex; quia voces illæ multitudinem formæ abſolutæ ſignificant, quæ per terminum ſignificantur, cui adjungantur: unde cum non multiplicetur forma, non poteſt dici, Deus eſt multiplex.

Reſpondeo 3. Recte dici tres perſonas eſſe in divinis, quia perſona dicit in recto relationem quæ eſt multiplex: ſicut & dicuntur tres hypoſtaſes propter eandem rationem, non tamen tres exiſtentiæ, tres æternitates, tres immenſitates, tres veritates, quia hæc omnia appellant ſupra abſolutum, & ſequuntur naturam, cujus ſunt proprietates: Sunt tamen tres ſapientes, tres æterni, nomen enim adjectivum appellat ſupra ſuppoſitum, quod eſt multiplex. Item ſunt duo ſpirantes, ſed unus ſpirator, quia ſpirans eſt adjectivum appellans ſupra perſonas; Pater autem & Filius ſpirant Spiritum ſanctum; ſed ſpirator eſt nomen ſubſtantivum, adeoque appellans ſupra naturam, quæ eſt una in divinis; unde dicitur unus ſpirator.

Reſpondeo 4. Deum non dici ſolitarium, quia ſunt tres perſonæ in divinis & perfectionibus conſimiles: Si tamen eſſet unica perſona, Deus diceretur ſolitarius, licet eſſet cum Angelis & hominibus, nam creaturæ non ſunt ejuſdem cum eo naturæ. Denique Pater non dicitur eſſe aliud a Filio, quia vox *aliud* dicit diverſitatem naturæ, bene tamen alius, cum hoc dicat ſolum diverſitatem ſuppoſiti.

Sy-

Synopſis eorum quæ in hac ſectione continentur.

Primo datur & reperitur perſona in divinis.

PROBATUR. Perſona eſt ſpiritualis naturæ individua ſubſtantia: Atqui perſona ſic delineata locum habet in divinis: Et probatur: Naturam in Deo eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, nemo non novit, cum Deus ſit merus ſumme ſpiritus; illam vero eſſe individuam facile concipies, ſi attendas naturam v. g. reduplicative ut Patri appropriatam, ſeu ut dicit formaliter paternitatem & eſſe ſingularem, & ſub iſto reſpectu, non niſi primæ perſonæ convenit. Ergo &c.

Secundo: Recte in divinis admittitur notio, & quidem quintuplex, quod ſic demonſtratur. Notio eſt quoddam ſignum aliquid ſignificans: Sed ejuſmodi ſignum reperitur in divinis, & quidem quintuplex; innaſcibilitas quippe & paternitas primam deſignant perſonam; filiatio denominat ſecundam: ſpiratio activa, primam & ſecundam, ut unum principium a quo Spiritus ſanctus.

SECTIO QUINTA.

Utrum perſonæ conſtituantur per relationes.

QUÆRITUR quænam ſit formalitas qua perſona divina conſtituitur in ratione perſonæ, an ſit quid abſolutum vel relativum?

Ad cujus intelligentiam, notandum eſt perſonam poſſe conſiderari dupliciter: 1. Ut dicit perſeitatem independentiæ, id eſt ens per ſe ſubſiſtens independenter ab alio, & ſub hoc reſpectu, dicitur ſubſiſtentia abſoluta. 2. Ut importat perſeitatem incommunicabilitatis alteri ut ſuppoſito, id eſt, ens ſubſtantiale per ſe ſubſiſtens independenter ab alio, & incommunicabile individuum, ſic eſt alteri incommunicabile, v. g. Pater, non enim Filio communicatur paternitas: iſta autem dicitur ſubſiſtentia relativa & proprietas perſonalis, quæ utique poteſt conſiderari dupliciter, nempe ſecundum eſſe *in*, & ut eſt quid abſolutum relatum ad aliud, ſeu connotans relationem ad terminum; deinde ſecundum eſſe *ad*, & ſic eſt relatio pura & in abſtracto, v. g. paternitas: Porro ſecundum eſſe *in*, eſt forma hypoſtatica, ſecundum vero eſſe *ad* relatio nominatur. Difficultas eſt de ſubſiſtentia relativa, & quomodo poſſit conſtituere perſonam. Difficultas eſt etiam ſpecialis de Patre; an conſtituatur in ratione perſonæ, vel per innaſcibilitatem, vel per ſubſiſtentiam relativam. Omiſſis variis opinionibus, ſit

CONCLUSIO.

Perſonæ divinæ formaliter conſtituuntur in ratione perſonarum per ſubſiſtentias relativas, ut dicunt quid abſolutum ad aliud relatum.

Probatur multis momentis.

Primo, ex Scriptura ſacra.

LEGITUR Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Quo poſito ſic licet argumentari. Nomina explicant rerum naturas. Sed ex Scriptura ſacra perſonæ divinæ nomen accipiunt a proprietatibus relativis. Igitur formaliter conſtituuntur in eſſe perſonæ per proprietates ſeu ſubſiſtentias relativas.

Secundo, ex Conciliis.

LATERANENSE cap. *Firmiter* ait: *Sancta Trinitas ſecundum communem eſſentiam individua, & ſecundum perſonales proprietates diſcreta.*

Florentinum ſeſſ. 1. dicit perſonas divinas per ſuas proprietates ab invicem differre. Ex his ſit iſtud argumentum. Idem eſt conſtitutivum ac diſtinctivum: Igitur cum ex Conciliis divinæ perſonæ diſtinguantur inter ſe per proprietates relativas, utique per eaſdem formaliter conſtituuntur.

Tertio, ex ſanctis Doctoribus.

S. FULGENTIUS lib. reſponſ. adverſus Arianos, ita loquitur: " Pater ergo & „ Filius relativa ſunt nomina, quæ na„ turam gignentis, genitique non ſepa„ rant, ſed unam ſine dubitatione ſignifi„ cent.

„ cent. Relativum vero illud dicimus, „ quod ad alium agnoſcendum referimus, ut, dum unum nominamus, alium „ demonſtremus. „ Deinde ſubdit: " Illud nomen Patri ſemper eſſe Filioque „ commune, non quo relatio perſonalis „ oſtenditur, ſed quo ſubſtantialis proprietas demonſtratur. „ Iſidorus Hiſpalenſis lib. de differentiis, hæc ſcribit: " In relatione perſonarum Trinitas eſt, in ſubſtantia vero naturæ unus „ Deus eſt, Pater ſcilicet, & Filius, & „ Spiritus ſanctus. „ His addamus Auguſtinum, qui lib. 7. de Trinit. cap. 2. & lib. 8. cap. 1. & lib. 11. de civitate Dei idem dicit & aſſerit.

Suffragatur divus Thomas, qui hic quæſt. 40. art. 4. ſic habet: " Proprietas „ perſonalis Patris poteſt conſiderari dupliciter: uno modo ut eſt relatio, & „ ſic iterum ſecundum intellectum præſupponit actum notionalem; quia relatio „ in quantum hujuſmodi, fundatur ſuper „ actum. Alio modo ſecundum quod eſt „ conſtitutiva perſonæ; & ſic oportet „ quod præintelligatur relatio actui notionali, ſicut perſona agens intelligitur actioni. „ Quibus verbis edocet relationem ad actionem perſonæ ſequi: Igitur ſupponit illam, adeoque ipſam non conſtituit niſi ut importat & dicit quid abſolutum.

Quarto ex ratione multiplici.

PRIMA eſt: Non poſſunt perſonæ conſtitui formaliter per aliquid pure abſolutum; nam ſubſiſtentia abſoluta eſt aliquid commune; unde ſi per hanc conſtituerentur perſonæ, eſſet unica in Deo perſona. Item, non conſtituuntur per origines, quandoquidem iſtæ ſupponunt perſonas conſtitutas, prius eſt enim Patrem eſſe perſonam, quam generare; Patrem & Filium eſſe perſonas, quam ſpirare; actiones enim ſunt ſuppoſitorum, & illas ſupponunt tanquam principia. Item, ſi origo ſumatur paſſive, etiam ſupponit perſonam; generatio enim v. g. ad actum redacta, eſt ipſe Filius. Ergo &c.

Secunda ratio ſic exponitur: Pater v. g. non conſtituitur per innaſcibilitatem, ſeu rationem ingeniti, ſed per ſubſiſtentiam relativam paternitatis. Rationem hanc affert divus Thomas, hic quæſt. 40. art. 3. ad 3. ubi aſſerit rationem ingeniti nihil ponere in re, & innaſcibilitatem ſolum dicere aliquid negativum, nempe negationem principii ab alio principio: Sed perſona divina non conſiſtit in puro negativo. Igitur Pater conſtituitur per ſubſiſtentiam relativam connotantem quid abſolutum.

Tertia, eaque demonſtrativa. Idem eſt diſtinctivum ac conſtitutivum; ſed perſonæ inter ſe diſtinguuntur per proprietates relativas; omnia quippe in divinis ſunt unum & idem, ubi non obviat relationis oppoſitio: ſed per eaſdem proprietates conſtituuntur: poſitis enim relationibus, prima perſona eſt Pater; ſecunda, Filius; tertia, Spiritus ſanctus. Ergo &c.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES: S. Auguſtinus lib. 7. de Trinit. cap. 40. n. 9. ſic loquitur: " Omnis enim „ res ad ſeipſam ſubſiſtit, quanto magis „ Deus? „ Item divus Thomas quæſt. 9. de potentia art. 5. ad 1. docet perſonas divinas habere ab eſſentia quod ſubſiſtant. Ergo perſonæ non conſtituuntur formaliter per ſubſiſtentias relativas, ſed per abſolutam, quandoquidem omnis res eſt ad ſeipſam.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens; perſona conſtituitur in ratione perſonæ abſolutæ per ſubſiſtentiam abſolutam, concedo: in ratione perſonæ relativæ, nego. Perſona, ut notatum eſt, duplex eſt, altera abſoluta, & quæ dicit ſolum perſeitatem independentiæ, & hæc conſtituitur per ſubſiſtentiam abſolutam; Sic eſt Deus, ut præintelligitur perſonis; ſic & homo ſecundum ſe, antequam generet; altera relativa, & hæc dicit incommunicabilitatem alteri, ut ſuppoſitum eſt, ſic eſt Pater quicumque, & iſta perſona conſtituitur per proprietatem relativam. SS. Auguſtinus & Thomas loquuntur de perſona in primo ſenſu ſpectata, & alii Patres communiter qui vulgo non attendunt ad ſtateram Logicæ.

Inſtabis: Perſona idem eſt ac ſuppoſitum rationalis naturæ, & importat incommunicabilitatem. Homo v. g. licet non generet, v. g. Petrus, manet tamen incommunicabilis. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Perſona abſolu-

ta idem eſt ac ſuppoſitum abſolutum, concedo: Sic enim eſt incommunicabilis alteri ut ſuppoſito; ideſt, perſona Petri, non eſt perſona Jacobi. Perſona relativa idem eſt ac ſuppoſitum ut ſic, nego. Eſt enim incommunicabilis relative: Sic homo generans Filium, communicat quidem illi naturam, ſed non ſuppoſitum formaliter ut generans, alias generatus, filius ſimul & pater diceretur. Et ſic patet ſolutio totius argumenti.

Inſiſtes: Si perſona conſtitueretur per proprietatem relativam, eſſet unita naturæ, faceret unum cum illa, & ad illam referretur: Sed proprietas relativa non ſic ſe habet ad naturam divinam, neque enim ad illam refertur niſi per rationem; quandoquidem relative non opponitur illi, neque realiter ab illa diſtinguitur. Ergo &c.

Reſpondeo hoc eſſe verum de relatione creata, quæ eſt accidens dependens a ſubjecto: Sed relatio divina pertinet ad lineam naturæ identice, unde non unitur naturæ, ſed eſt ipſa natura divina, & licet virtualiter ab ipſa diſtinguatur, non tamen reſultat ex ea ut perſona, cum ab ea non diſtinguatur realiter.

Urgebis: Ex hoc ſequitur perſonam conſtitui per ſeipſam: abſurdum conſequens: Ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo, phyſice, concedo: eſt enim una & eadem entitas in perſona qua Deus eſt ens a ſe: metaphyſice, nego. Conſtituitur enim per abſolutum connotans relativum.

Sed inquies: Ergo perſona ſaltem conſtituitur per originem. Et probatur: Perſona in tantum dicitur relativa, in quantum generat vel ſpirat. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam: Ad probationem diſtinguo, perſona in quantum eſt ad actum redacta, in tantum generat vel ſpirat, concedo: perſona ſecundum ſe, nego. Perſona relativa poteſt conſiderari dupliciter, 1. ſecundum ſe, 2. ut agit: priori modo ſpectata, conſtituitur per hypoſtaſim connotantem relationem, poſteriori vero conſiderata, conſtituitur in exercitio; prius eſt enim perſonam eſſe quam generare; & ſic explicantur Patres, quando contrarium videntur aſſerere.

Urgebis: Pater eatenus eſt pater, quatenus generat: Igitur perſona conſtituitur formaliter per originem.

Reſpondeo diſtinguendo: eſt pater in actu ſecundo ſeu exercitio, concedo: in actu primo & ut perſona, nego. Generatio, v. g. poteſt conſiderari ut actio intenta ab agente, & ut eſt ad terminum; 2. ut eſt in facto eſſe; 3. ut relatio paternitatis reſultat ad eam. Intellectio v. g. divina creaturarum, non eſt generatio, quia non eſt ab agente ut patre, & ut intenta ad filium generandum, bene vero ut eſt intellectio terminata ad naturæ expreſſionem; ſic enim intenta conſtituit perſonam patris: ut exercita conſtituit eum agentem in actu ſecundo; ut paſſive recepta in termino conſtituit filium; & tunc reſultat relatio paternitatis in principio & filiationis in termino.

Perſiſtes: Ideo ex dictis, perſonæ conſtituuntur per proprietates relativas, quia idem eſt conſtitutivum & diſtinctivum: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo &c. Probatur minor: Pater & Filius conſtituuntur per paternitatem & filiationem, nec tamen per illas diſtinguuntur a Spiritu ſancto, ſed per ſpirationem activam: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem; Ad probationem diſtinguo; Pater & Filius non diſtinguuntur immediate per paternitatem & filiationem a Spiritu ſancto, concedo; mediate, nego. Paternitas enim & filiatio ſunt rationes cur aliæ perſonæ a tertia diſtinguantur; ideo enim prima & ſecunda diſtinguuntur a tertia, quia illam ſpirant, & prima eſt pater, & ſecunda filius.

Inſtabis iterum, relatio paternitatis nondum eſt, quando concipitur prima perſona, nam reſultat ſolum ad generationem in actu ſecundo poſitam, & tamen eſt perſona. Igitur prima perſona nec denominatur per paternitatem.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, nondum eſt ſecundum eſſe *ad*, concedo: ſecundum eſſe *in*, nego. Cum relatio in divinis ſit ſubſtantia, duplex habet officium, quod non habet in creatis; alterum per ordinem ad ſubjectum, & ſecundum eſſe *in*, ſub quo reſpectu, eſt forma hypoſtatica, & conſtituit perſonam; alterum ſecundum eſſe *ad* & per ordinem ad terminum, ſub quo reſpectu denominat & ſubjectum, in quantum v. g. poſita generatione divina ad actum reſultat in principio paternitas, & in termino agentis filiatio;

tio; denominatio enim fit ab actione completa: ſed conſtitutio perſonæ prior eſt; quandoquidem prius eſt agens generare quam denominari Patrem, & tamen in illo priori eſt perſona generans, actiones enim ſunt ſuppoſitorum.

Dices, non poteſt intelligi relatio, niſi intelligatur ſecundum ſuam eſſentiam: relationis eſt referre actu, aliunde vero illa reſultat tantum ad terminum poſitum. Igitur paternitas v. g. non conſtituit perſonam ſecundum eſſe *in*; quia nondum eſt relatio paternitatis, niſi concipiatur terminus ad quem reſultat.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: in creatis, concedo; cum enim relatio ſit accidens a ſubjecto, & termino dependens, nequit intelligi niſi poſito termino. In divinis, ſubdiſtinguo, non poteſt intelligi ſecundum ſuam eſſentiam vel inadæquatam vel adæquatam, concedo, inadæquatam, nego. Et diſtinguo minorem, eſſentia adæquata eſt referre, concedo: inadæquata, nego. In divinis autem concipitur ſecundum eſſe *in* & ut forma hypoſtatica, priuſquam concipiatur ſecundum eſſe *ad*: quia tamen eſſe *ad* connotat quandoquidem in inſtanti quo perſona generat, eſt ordo realis ad terminum quem denotat, per hoc perſona & conſtituitur & diſtinguitur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Perſonæ ſanctiſſimæ Trinitatis conſtituuntur in eſſe perſonæ per proprietates relativas.

PRIMO: Hoc ipſum non obſcure inſinuat Scriptura ſacra. Matthæi enim ultimo nominantur perſonæ per proprietates perſonales his verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti*. Sed nomina explicant rerum naturas. Ergo &c.

Secundo. Idem demonſtrant & Concilia & Patres, Synodus Lateranenſis cap. *Firmiter* ait ſanctiſſimam Trinitatem eſſe quidem ſecundum eſſentiam, quid commune & indiviſum, diſcretum vero per proprietates perſonales. Hoc confirmat Fulgentius lib. reſp. adverſus Arianos pag. 300. Hoc ſanctus Thomas hic q. 40. art. 4.

Tertio: Ratio ſuffragatur. Idem namque eſt diſtinctivum ac conſtitutivum: Sed perſonæ diſtinguuntur ad invicem per relationes: omnia ſiquidem in divinis ſunt unum, ubi non obviat relationis oppoſitio; ſed conſtituuntur per proprietates relativas; ſublatis quippe relationibus, omnia ſunt in ſanctiſſima Trinitate communia. Et vero ſublata v. g. paternitate, prima perſona non dicitur Pater. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi perſona in eſſe entitatis conſtituatur per ſubſiſtentiam abſolutam, attamen ſi conſideretur formaliter ut perſona, conſtituitur formaliter per proprietatem relativam: quia vero ſubſiſtentia relativa idem eſt re cum abſoluta, proprietates relativæ multiplicant quidem perſonas, nuſquam vero, ut non ſemel diximus, abſolutum.

Secundo. Actio generativa & ſpirativa, a perſonis quidem reduplicative ut perſonis promanant, non tamen ipſas conſtituunt formaliter in eſſe perſonarum, ſed tantummodo agentium, ratio ea eſt, quia perſona non cenſetur perſona formaliter completa, donec accedat proprietas relativa.

Dices: Relatio paternitatis, v. g. reſultat ad generationem ad actum redacta. Igitur perſona non conſtituitur in eſſe perſonæ per relationem, cum ipſi præintelligatur.

Reſpondeo relationem in creatis, utpote accidens reſultare: ſed hoc non habet locum in divinis, ubi relatio eſt quid per ſe ſubſiſtens: unde licet præintelligatur generatio paternitati ſecundum eſſe *ad*, nuſquam tamen ſecundum eſſe *in*. Porro proprietas relativa ſecundum eſſe *in* conſiderata, & ut hypoſtaſis connotans relationem, conſtituit perſonam.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum ſint in Deo tres Perſonæ realiter diſtinctæ?

NEGOTIUM hic habemus ſpeciale cum Sabellianis, qui nomine quidem & verbo

verbo tenus tres dicebant perſonas, ſed rem totis viribus, & magna mentis pertinacia, abnegabant. Contra quos ſit

CONCLUSIO CATHOLICA.

Tres ſunt in Deo perſonæ realiter diſtinctæ.

Probatur ex multis capitibus.

Primo ex veteri Teſtamento.

IBI eſt perſonarum diſtinctio, ubi Deus loquitur in plurali in operibus ad extra, quæ ſunt, omnibus teſtantibus Patribus, toti Trinitati communia: Atqui Deus loquitur in plurali, ut Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Gen. 19. *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem a Domino de cælo.* Iſaiæ 6. *Clamabant alter ad alterum ... Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum:* Sed hæc oracula intelliguntur de pluralitate perſonarum inter ſe diſtinctarum. Igitur tres ſunt perſonæ inter ſe diſtinctæ. Probatur minor, ſcilicet quod loca Scripturæ intelligantur de pluralitate perſonarum realiter inter ſe diſtinctarum.

Sic intelligit primum locum Baſilius homil. 9. in Exaemeron pag. 45. his verbis: " Erat igitur & tunc in iis quæ dicere „ Judæus ſolet, cuivis obvia & cognoſ„ cibilis omnibus abſurditas; quis enim „ faber aut ærarius aut lignarius, ſolus „ ipſe quidem, nec alio quoquam ſibi co„ operante ſtipatus, interque ſuæ artis „ inſtrumenta deſidens, quis inquam ſibi „ ipſi admurmurat dicens; faciamus gla„ dium, aut compingamus aratrum... ac „ non potius ſilentio, ſuam cum libuerit „ accomodatam ad artem, exequitur ope„ rationem? Sunt enim inſignes profecto „ nugæ, unum aliquem inveniri qui ſibi „ imperet, ſive præceptorem deſidere, „ ac heriliter ſeipſum vehementerque ur„ gere & adhortari. „

Idem ibidem revincit quoſdam Hæreticos qui dicebant Deum locutum fuiſſe Angelis, cum dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Ibidem pag. 45. " Conſidera autem id quod con„ tinenter ſequitur: ad imaginem no„ ſtram: Quid ad hæc dicere paras? Num „ una & Dei & Angelorum imago eſt? „ ... Cui dicit ad imaginem noſtram? „ Cui, quæſo te, alii, quam ei qui ſplen„ dor eſt gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, „ qui eſt imago Dei inviſibilis? Suæ igitur „ imagini propriæ, quæ vivit, quæ di„ xit: *Ego & Pater unum ſumus, & qui me* „ *vidit, vidit Patrem.* „

Sic Juſtinus Martyr intelligit locum Geneſ. 19. in dialogo cum Tryphone pag. 78. his verbis: " Non jam duo Angeli ver„ ſabantur cum Loth, ſed ipſe, ut „ Scriptura indicat: & eſt Dominus, „ a Domino illo cæleſti, hoc eſt rerum „ Creatore, accepta poteſtate animadver„ tendi in Sodomam, Gomorrhamque, quod „ his verbis recenſet: Dominus pluit ſu„ per Sodomam & Gomorrham ſulphur & „ & ignem a Domino de cœlo. „

Suffragatur S. Irenæus l. 3. adverſus hær. c. 6. " *Et pluit Dominus ſuper Sodomam &* „ *Gomorrham ignem & ſulphur a Domino de* „ *cælo.* Filium enim hic ſignificat, qui & „ Abrahæ conloquutus ſit.

Theodoretus in eodem ſenſu loca laudata & ſimilia intelligit, in primis q. 19. in Geneſ. ubi ſic loquitur. " In univerſa pla„ ne Scriptura divina licet audire Deum „ omnium ſingulari numero loquentem. „ Raro autem pluraliter ſermonem format, „ niſi quum innuit numerum perſonarum „ Trinitatis. „

Pari & ſimili ratione tertium locum ex Iſaia excerptum explanat S. Ambroſius l. 2. de fide ad Gratianum cap. 4. pag. 295. his verbis: " Quid ſibi vult ſub uno nomi„ ne ſanctitatis, trina repetitio? Si tri„ na repetitio, cur una laudatio? Si una „ laudatio, cur trina repetitio? Trina re„ petitio cur niſi quia Pater & Filius, „ & Spiritus ſanctus ſanctitate unum ſunt? „ Non dixit ſemel, ne Filium ſequeſtra„ ret, non bis, ne Spiritum præteri„ ret, non quater, ne creaturam ſibi „ conjungeret. Et ut oſtenderet Trinita„ tis unam eſſe deitatem, cum tertio di„ xiſſet: Sanctus, Sanctus, Sanctus: Ad„ didit ſingulariter: Dominus Deus Saba„ oth. „

Sanctus Gregorius Nyſſenus in explicatione veteris teſtamenti de Trinitate adverſus Judæos, pag. 245. explanat verba Geneſ. „ 18. de myſterio: Apparuit ei Deus ad „ quercum opacam ſedenti in oſtio taber„ naculi ſui tempore meridiano. Quum „ ſuſtuliſſet autem oculos, vidit: & „ ecce tres viri aſtabant ſupra eum...

„ Ecce

„ Ecce igitur dicit quod Deus quidem apparuiſſet ei, ſed quod tres tamen viri „ eſſent, qui conſpecti fuiſſent: ipſum „ autem rurſus non quaſi tribus dixiſſe, „ Domini, ſi inveni gratiam coram vobis, ne prætereatis puerum veſtrum: „ ſed Dominum ſingulariter ternos nominaſſe, & tanquam unum invitaſſe ad „ divertendum. Item tanquam unus loquitur, veniam. Vide igitur quod illi, „ qui apparuerunt, tres quidem erant, „ & in propriæ perſonæ conſtitutione ſubſiſtebant: ſed ratione tamen ejuſdem „ eſſentiæ atque naturę comprehenſi erant; „ atque etiam tanquam unus colloquebantur. „ Igitur tres ſunt in ſanctiſſima Trinitate perſonæ.

Secundo, ex novo Teſtamento.

Chriſtus Dominus Joan. 17. ait: *Pater, manifeſtavi nomen tuum hominibus:* quomodo autem manifeſtavit, niſi ſe ipſum cum Patre manifeſtando, Pater namque non eſt abſque filio: hoc ipſum Evangeliſta cap. 1. explicat dicens, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quæ verba ponderans Tertullianus l. contra Praxeam cap. 21. ait: “ Nam ſi hæc non aliter accipi licet, „ quam quomodo ſcripta ſunt, indubitanter alius oſtenditur, qui fuerit a principio, alius apud quem fuit: alium ſermonem eſſe, alium Deum; licet & „ Deus ſermo; ſed qua Dei Filius, non „ qua Pater; alium per quem omnia, a„ lium de quo omnia. „

Chriſtus Dominus ſuam expreſſius prodit mentem circa pluralitatem perſonarum Joan. 14. his verbis quæ ad ſuos dirigit Apoſtolos: “ *Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis... Philippe, qui videt me, videt & Patrem.... Non creditis quia ego in Patre & Pater in me eſt? ... Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum ſpiritum veritatis.* Certe pronomen *alium* apud omnes ſignificat diſtinctionem realem unius perſonæ ab altera, maxime quum perſona loquens intendit aliam deſignare perſonam, ſicut eo loci Chriſtus diſtinguit Patrem a ſemetipſo, ſic & Spiritum ſanctum & a ſe, & a Patre ſecernit. Igitur ex ipſo Chriſto docente, tres ſunt perſonæ ad invicem realiter diſtinctæ in ſanctiſſima Trinitate: Ita concludit S. Athanaſius interpretans locum laudatum orat. contra Sabellii gregales ubi ait: “ Si enim una perſona eſt, „ cur altera emittit, altera emittitur, & „ per carnem conſpicitur... Nam ſuperius dixerat, ſi cognoviſſetis me, „ etiam Patrem cognoviſſetis, dualitatem perſonarum expreſſis verbis nobis „ declarans.

Iterum Joan. 8. *Ego ſum*, inquit, *qui teſtimonium perbibeo de me ipſo, & teſtimonium perbibet de me, qui miſit me, Pater:* “ En „ tibi duas perſonas ait Athanaſius: Et „ niſi dicas vere duos eſſe, cum hæc „ loquitur, non permittis teſtimonium „ verum exiſtere. „

Inſuper Chriſtus Joan. 10. ait: *Ego & Pater unum ſumus* quæ verba Tertullianus l. contra Praxeam cap. 22. hoc ſenſu exponit: “ Unum dicit neutrali verbo, „ quod non pertinet ad ſingularitatem, „ ſed ad unitatem, ad ſimilitudinem, ad „ conjunctionem, ad dilectionem Patris, „ qui Filium diligit; & ad obſequium „ Filii, qui voluntati Patris obſequitur. „ *Unum ſumus*, dicens, *ego & Pater*, „ oſtendit duos eſſe, quos æquat & jungit. „

Tertio, ex Conciliis.

ANTIOCHENUM primum in Epiſtola Synodica contra Paulum Samoſatenum ait: *Generavit quidem Filium Pater tanquam actum viventem & per ſe exiſtentem, omnia in omnibus operantem... Hunc dicit Scriptura deſcendiſſe & apparuiſſe Abrahæ ad quercum Mambre, unum ex tribus cum quo Patriarcha tanquam cum Domino & Judice colloquebatur, ut qui judicium a Patre accepiſſet, de quo ſcriptum eſt, pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur a Domino de cælo.*

Nicænum in ſuo Symbolo ait: *Credo in unum Deum Patrem... Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unigenitum... Et in Spiritum ſanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit:* Cui Symbolo addas velim profeſſionem fidei ab Athanaſio editam, in qua dicitur: *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti.*

Lateranenſe 4. cap. 2. definit de ſanctiſſima Trinitate differens: *Quod una quædam ſum-*

ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet earumdem.

Quarto, ex ſanctis Patribus.

Primo, ex Græcis.

JUSTINUS Apol. 2. tres enumerat in ſacroſancta Trinitate perſonas: " Sed nos, ,, *inquit*, veriſſimis illius Dei Patris, videlicet juſtitiæ ... Filium, & Spiritum propheticum colimus & adoramus. ,,

Athenagoras ejuſdem eſt labii apologia pro Chriſtianis ad Aurelium Antoninum pag. 10. Deum habere Filium aſſerit: " Verbum, *ait*, Patris in idea & efficacia, ab ipſo enim & per ipſum facta ſunt omnia, cum Pater & Filius unum ſint, ita ut Filius ſit in Patre, & Pater in Filio. ,, Rurſus ibid. pag. 11. " Quis igitur non miretur nos qui Deum Patrem prædicamus, & Deum Filium, & Spiritum ſanctum, ita ut & unionis eorum vim & ordinis diſtinctionem exponamus, impios, & ſine Deo homines vocari. ,, Rurſus juxta edit. Baſileæ 1565. " Si Plato atheus non eſt, qui mente & intelligentia unum Conditorem rerum ... ingenitum agnovit; nec nos athei ſumus, qui eum ſcimus & retinemus Deum, cujus ratione & verbo λόγῳ univerſa ſunt condita, & condita ſpiritu ejus continentur. ,,

Theophilus Antiochenus l. 2. ad Autolicum hæc habet: " Quod quidem verbum operum ſuorum ad miniſtrum adhibuit, ac per ipſum univerſa molitus. ,, Subdit ibidem hæc verba: " Tres dies qui præceſſere creatione duorum luminarium, Trinitatis myſterium ſacro-ſanctum repræſentant, videlicet Deum, Sermonem, Sapientiam. ,, In primo loco Theophilus a Patre ſecernit Filium: in altero ſuam expreſſius prodit mentem, & tres diſtinguit perſonas, quippe qui nomine Dei intelligat Patrem; nomine ſermonis Filium; nomine ſapientiæ, Spiritum ſanctum.

Irenæus ſuum addit ubique calculum, l. 4. cap. 14. ait. " Et propter hoc in omnibus & per omnia unus Deus Pater, & unum Verbum, & unus Spiritus ſanctus. ,, Ibidem cap. 17. " Miniſtrat enim, ei *ſcilicet Patri*, ad omnia ſua progenies & figuratio ſua, id eſt Filius, & Spiritus Sanctus, Verbum & Sapientia, quibus ſerviunt & ſubjecti ſunt omnes Angeli. ,, Animadvertas velim, Irenæum diſtinguere realiter Filium & Spiritum ſanctum a Patre per proceſſionem, tum per miniſterium: ſed ne aliquid a divinitate Filii & Spiritus ſancti detrahat, ſubdit, eis ſubjectos eſſe Angelos omnes. Eandem aſtruit veritatem, l. 5. cap. 6.

Clemens Alexandrinus l. 1. ſtrom. de ſapientia Dei ita ſcribit: " Tota mens, tota lux paterna. ,, Expreſſius l. 3. Pædag. cap. 12. " Laudemus, *inquit*, Patrem & Filium, Filium, inquam, Pædagogum & Magiſtrum, una cum ſancto Spiritu. ,,

Sic Athanaſius non minori cura perſonas illas ineffabiles eſſe ad invicem realiter diſtinctas obſervat: Siquidem orat. contra Sabellii ſequaces, pag. 515. loquens de Patre, hæc verba habet: " Radix & fons Filii, & Spiritus ſancti. ,, Rurſus ad Serapionem pag. 371. " Veri adoratores adorant quidem Patrem, ſed in Spiritu & veritate, confitentes Filium, & in Filio Spiritum &c. ,,

Secundo, ex Patribus Latinis.

EIDEM ſubſcribunt veritati Latinæ Eccleſiæ Patres: inprimis S. Cyprianus qui l. de unitate Eccleſiæ ſic fatur: " De Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſcriptum eſt, hi tres unum ſunt. ,, Epiſt. 63. ad Jubajanum prædicat perſonarum diſtinctionem, cum dicit Baptiſmum dari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Tertullianus in toto libro contra Praxeam probat diſtinctionem perſonarum validiſſimis argumentis cap. 11. ex Proceſſionibus: cap. 14. oſtendit filium a Patre diſtingui eo quod viſibilis factus ſit, non Pater: cap. 27. idem docet, quia filius non a ſeipſo, ſed a Patre unctus fuit. Unus aut alter locus ſufficiat, c. 2. hæc habet: " Dum unicum Deum non alias putat credendum quam ſi ipſum eumdemque & Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum dicat .... quia unus Deus, ex quo & gradus iſti, & formæ & ſpecies, ,, in

„ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti deputantur. „ Eo loci confutat Hæreticos qui unicam in Deo admittebant perſonam, quocirca nihil probaret, ſi a diſtinctione reali perſonarum ſecederet.

Dionyſius Romanus Epiſt. adverſus Sabell. ſic loquitur de Chriſti diſcipulis qui perſonas quidem ad invicem diſtinguunt, ſed a natura non ſejungunt, ut Hæretici, qui eas ut totidem Deos habebant: " Hi, „ *inquit*, Trinitatem a Scriptura ſacra „ prædicari plane intelligunt, tres autem „ Deos, neque in veteri, neque in no„ vo teſtamento doceri. „

Novatianus inter omnes maxime pro hoc momento audiendus eſt, cuncta namque diſtinguit & ſecernit. Inprimis perſonarum diſtinctionem egregie probat l. de Trinit. cap. 22. his verbis: " Si erat, „ ut Hæretici putant, Pater Chriſtus, „ oportuit dicere, ego & Pater unum „ ſum; at cum ego, dicit, deinde Pa„ trem infert dicendo, ego & Pater, „ proprietatem perſonæ ſuæ, ideſt filii a „ paterna auctoritate diſcernit atque di„ ſtinguit, non tantummodo de ſolo no„ mine, ſed etiam de Ordine diſpoſitæ „ poteſtatis, qui potuiſſet dicere, ego „ Pater, ſi Patrem ſe eſſe meminiſſet? „ & quia dixit *unum*, intelligant Hære„ tici, quia non dixit *unus*, unum enim „ naturaliter poſitum, ſocietatis concor„ diam, non unitatem perſonæ ſonat. „ Unum enim non unus eſſe dicitur, „ quoniam nec ad numerum refertur, ſed „ ad ſocietatem alterius expromitur. De„ nique adjicit dicens, ſumus; non, „ ſum, ut oſtenderet per hoc quod dixit, „ ſumus, & Pater, duas eſſe perſonas. „

Non prætereundus S. Auguſtinus, lib. 15. de Trinit. cap. 17. n. 27. ait: " Qui Spiritus ſanctus ſecundum Scriptu„ ras ſanctas nec Patris ſocius eſt, nec „ filii ſocius ſed amborum. „ Idem docet n. 29.

Quinto, ex rationibus Theologicis.

Prima eſt. In illo myſterio tres admittendæ ſunt perſonæ realiter diſtinctæ quas prædicat uti tales Scriptura, quas agnoſcunt Patres, quas Eccleſia defendit contra hæreticam pravitatem: Atqui tres perſonæ realiter diſtinctæ prædicantur in Deo a Scriptura utriuſque teſtamenti, ut dictum eſt ſuperius, totidem prædicant Patres citati, tot credere jubet Eccleſia, tot in Symbolis & orationibus eadem profitetur, & qui contra cenſuerunt, habiti ſunt ut Ethnici & Publicani; ut patet de Noetianis, de Sabellianis, de Socinianis, quos omnes Eccleſia deteſtatur. Igitur tres ſunt in Deo diſtinctæ realiter perſonæ.

Secunda ſic ſe habet: Tot ſunt in divinis perſonæ realiter diſtinctæ, quot ſunt termini relative oppoſiti: Atqui tres numerantur: & probatur. Paternitas terminatur ad filium, filiatio vero ad Patrem; quocirca quælibet relatio unam conſtituit perſonam: ſpiratio activa Patris & Filii refertur ad Spiritum ſanctum: paſſiva viciſſim quæ eſt in Spiritu ſancto correfertur ad ſpirantes, unde unam tertiam conſtituit perſonam: Ergo &c.

Tertia: Trinitas perſonarum in Deo realiter diſtinctarum ſunt cæterorum ad extra myſteriorum baſis & fundamentum, ita ut, illis ablatis, exſufflentur alia pro nobis peracta myſteria. Igitur tot ſunt in Deo admittendæ perſonæ, alias rueret funditus religio. Probatur antecedens. Myſteria ad extra propter noſtram ſalutem inſtituta, ſunt divina incarnatio, deſcenſus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos & fideles, gratia, Sacramenta: Atqui hæc omnia myſteria fundantur in tribus perſonis ſanctæ Trinitatis realiter diſtinctis, incarnatio quidem, quia eſt filii a Patre in terras miſſio, *Apparuit*, inquit, Joan. epiſt. 1. 3. *ut diſſolvat opera diaboli*... Deſcenſus Spiritus ſancti, teſte enim eodem Joanne a Patre & Filio miſſus eſt, ea potiſſimum de cauſa, ut doceret omnem veritatem. Cæterum ex eodem Evangeliſta gratia per Jeſum Chriſtum facta eſt, qui Sacramenta ad hunc inſtituit finem, ut gratia a divinitate per humanitatem, & ab humanitate per ſigna ſancta, eaque ſenſibilia ad nos proflueret. Igitur omnia myſteria propter noſtram ſalutem patrata fundantur in tribus perſonis divinis: Igitur tres in Deo realiter diſtinctæ agnoſcendæ ſunt perſonæ: Et certe Pater non dicitur incarnatus, quod quidem proferre auſi ſunt Patropaſſiani, ſed ab Eccleſia anathemate percuſſi fuere. Spiritus ſanctus non eſt perſonaliter Filius, alias fruſtra Chriſtus alium Paracletum a

ſe diſtinctum promiſiſſet. Ergo &c.

Quarta: Sine diſtinctione reali trium perſonarum evacuatur fides, evacuatur ſpes & charitas noſtra. Igitur admittendæ ſunt in Deo tres perſonæ realiter diſtinctæ. Probatur Antecedens. Tanquam fidei objectum proponitur nobis Deus Pater Creator omnium, tum Filius incarnatus, tum etiam Spiritus ſanctificator: Sed hi omnes proponuntur, ut tres perſonæ realiliter diſtinctæ; *Alia eſt enim*, inquit Athanaſius, *perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti . . . Hæc eſt fides Catholica quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poterit.* Fidem habemus in Filium tanquam a Patre miſſum propter noſtram ſalutem. Charitatem credimus diffundi in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, & ab ipſo ut a primo amore habemus gratiam, & virtutem qua diligimus Deum ex toto corde, ex tota anima & ex tota fortitudine noſtra. Igitur ſine diſtinctione perſonarum perit fidas, perit ſpes, perit etiam & charitas.

Exploduntur hæreticorum commenta.

OBJICIES, Iſaiæ 44. habetur: *Ego ſum Dominus, faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabiliens terram, & nullus mecum*, 1. Cor. 8. *Et ſi ſunt qui dicantur dii ſive in cælo, ſive in terra; ſi quidem ſunt dii multi, & Domini multi: nobis tamen unus Deus, pater ex quo omnia*, mentio fit de Deo uno. Igitur non ſunt plures perſonæ, alias eſſent plures dii, vel ſi plures perſonæ, mentio fieret de eis.

Reſpondeo 1. Scripturam optime loqui, dicendo unum Deum, pluralitas ſiquidem perſonarum ſubſiſtit in unitate naturæ, unde ſunt unus Deus.

Reſpondeo 2. Scripturarum mentionem facere de pluribus perſonis: Et vero Iſaias cap. 9. ait: *Parvulus enim natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis.* Apoſtolus vocat Deum Patrem; Pater autem non eſt ſine Filio, ubique etiam vocat Chriſtum Filium Dei, maxime epiſt. ad Hebræos cap. 1. *Multifariam . . . Locutus eſt nobis in filio.*

Reſpondeo 3. In forma: eſt unus Deus per excluſionem plurium naturarum, concedo: per excluſionem plurium perſonarum, nego. Quotieſcumque ſcriptura dicit Deum ſolum eſſe, excludere tantum intendit aut falſa numina Gentilium, aut plures in Deo naturas, ita enim confitetur perſonas ut unam agnoſcat in Deo naturam, adeoque & unum Deum.

Solutio eſt Tertulliani qui libro contra Praxeam cap. 19. ſic de Deo diſcurrit: “ „ Quantum ad cæteras virtutes ſolus, „ præſtruens adverſus conjecturas hære- „ ticorum, qui mundum ab Angelis & „ poteſtatibus diverſis volunt ſtructum, qui „ & ipſum creatorem, aut Angelum fa- „ ciunt, aut ad alia quæ extrinſecus, ut „ opera mundi, ignorantem quoque ſu- „ bornatum, aut ſi ſic ſolus cœlum ex- „ tendit, quomodo iſti præſumunt in per- „ verſum hæretici, quaſi ſingularis non „ admittatur ſophia illa dicens, cum pa- „ reret cœlos, ego aderam illi ſimul . . . . „ Sed & Evangelium recuſetur, quod di- „ cat omnia per ſermonem a Deo facta „ eſſe, & ſine eo nihil factum. Niſi enim „ fallor, & alibi ſcriptum eſt, ſermone „ ejus cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris „ ejus omnes virtutes eorum. Et ſermo „ autem, virtus & ſophia, ipſa erit Dei „ filius. Ita ſi per filium omnia, cœlum „ quoque per filium extendens, non ſo- „ lus extendit, niſi illa ratione qua a cæ- „ teris ſolus. „

Solutio eſt etiam S. Athanaſii Orat. 4. contra Arianos, pag. 25. “ Quapropter „ quum Pater ſolus Deus & verus appel- „ latur, non ad exauctorationem ejus ap- „ pellatur qui dicit, *Ego ſum veritas*, ſed „ ad demolitionem eorum, qui ex natura „ tales non ſunt, qualis eſt Pater & Pa- „ tris Verbum, neque veri dii ſunt. „

Suffragatur Epiphanius hæreſi 57. ubi explicans locum Apoſtoli in objectione poſitum, ait: “ Quis enim non gaudet, „ unum veritatis Deum eſſe? Patrem „ omnipotentem, ex quo unigenitus Fi- „ lius in veritate Deus Verbum, in ſub- „ ſtantia Verbum verum genitus ex ipſo, „ ſine principio, ſine tempore? . . . Qua „ propter unam deitatem novit Eccleſia. „ Unus eſt Deus veritatis Pater, Pater per- „ fectus in ſubſtantia, Filius perfectus in „ ſubſtantia, & ſanctus Spiritus perfectus „ in ſubſtantia, una Deitas, unus princi- „ patus, unum Dominium . . . . Primum „ igitur, quandoquidem introduxit hoc ca-

„ put, quod unus Deus ex quo omnia, „ & nos per ipſum: & unus Dominus „ Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & „ nos per ipſum: non vides, quod unus „ Deus ex quo omnia, & nos in ipſum, „ quomodo unum principium ſignificat? „ Ut ne ad multa principia mentem con- „ vertat, & rurſus ad multitudinem „ Deorum, ſeductam hominum mentem „ per inanem multitudinis Deorum vo- „ cem agat? Vides enim quod uno nomi- „ ne utitur, & una appellatione, non „ negans unigenitum Deum. „

Inſtabis: Joan. 10. Chriſtus ſic loquitur, *Ego & Pater unum ſumus*: Ergo non ſunt in Deo tres perſonæ realiter diſtinctæ. Probatur conſequentia, quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe: ſed tres perſonæ ſunt eadem uni tertio, nempe cum natura divina. Ergo & inter ſe.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, non ſunt tres perſonæ realiter ſubſtantialiter diſtinctæ, concedo: eſt enim unica ſubſtantia & eſſentia in tribus perſonis. Non ſunt tres perſonæ relative diſtinctæ, nego. Sunt enim tres reſpectus realiter diſtincti juxta illud Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*.

Ad confirmationem diſtinguo ut ſupra, quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe, eo modo quo ſunt eadem uni tertio, concedo: ſecus, nego. Tres perſonæ ſunt unum & idem uni tertio, ſcilicet cum natura divina, unde ſunt eædem inter ſe in eſſentia: ſiquidem unica eſt in tribus perſonis, ſed non ſequitur quod ſint eædem inter ſe ſecundum reſpectus; nam ut ſic, ſunt relative oppoſitæ: Solutio eſt Concilii Lateranenſis quarti cap. 2. definit enim quod ſanctiſſima Trinitas una quædam ſumma res ſit incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater & Filius & Spiritus, tres ſimul perſonæ; ac ſingulatim quælibet earumdem.

Inſiſtes: illi reſpectus conſtituens perſonas, vel ſunt accidentia, vel ſubſtantiæ; non primum, nullum quippe accidens admittitur in Deo; ſi ſecundum, igitur ſunt tres ſubſtantiæ in Deo, adeoque ſi tres perſonæ, tres quoque dii, ſed abſurdum conſequens. Ergo & antecedens.

Reſpondeo illos reſpectus in concreto eſſe naturam diverſis ſubſiſtentiis relativis appropriatam: in prima perſona, v. g. eſt natura illi appropriata per paternitatem, in abſtracto vero eſſe modos ſubſiſtendi diverſos; ſubſiſtentia enim relativa dicit naturam modo peculiari ſubſiſtentem, ſcilicet per paternitatem v. g. in prima perſona, qui quidem modi in Deo ſunt entia completa ſubſtantive, quia relatio ſecundum eſſe *in* dicit abſolutum, ſcilicet naturam divinam. Quæ cum ſit eadem in omnibus perſonis, non multiplicantur dii, licet multiplicentur perſonæ.

Propter multiplicem reſpectum diverſa prædicantur de Deo, ſcilicet quod ſit genitus & non genitus, genitus in filio, & ingenitus in Patre, & nulla eſt contradictio, quia hæc prædicata non dicuntur ſub eodem reſpectu. Sic totum explicat S. Auguſtinus lib. 5. de Trinit. cap. 7. "Nul- „ lum prædicamenti genus eſt ſecundum „ quod aliquid aiere volumus, niſi ut ſe- „ cundum idipſum prædicamentum nega- „ re convincamur, ſi præponere negati- „ vam particulam voluerimus. Quæ cum „ ita ſint, ſi ſubſtantialiter aierem, di- „ cendo Filius, ſubſtantialiter negarem, „ dicendo non Filius. Quia vero relative „ aio, cum dico, Filius eſt: ad Patrem „ enim refero: relative nego: ſi dicam, „ non Filius eſt: ad parentem enim ean- „ dem negationem refero, volens oſten- „ dere quod ei parens non ſit. At ſi quan- „ tum valet quod dicitur Filius... tan- „ tumdem ergo valet quod dicitur non „ genitus, quantum valet quod dicitur „ non Filius, relative autem negamus, „ dicendo non Filius; relative igitur ne- „ gamus, dicendo, non genitus &c. „

Inſtabis iterum. Pater non generat: Igitur non dantur in Deo plures perſonæ realiter diſtinctæ. Probatur antecedens. 1. Si generet, vel generat exiſtentem, vel generat non exiſtentem; ſi primum, non eſt generatio, quia generatio dat eſſe termino: ſupponitur autem terminus habere eſſe. Si ſecundum, terminus eſt creatura, effectus enim poſterior Deo in duratione, eſt creatura. 2. Si Pater generat, erit in illo perfectio quæ non reperietur in Filio. Abſurdum conſequens. Ergo & antecedens.

Reſpondeo negando antecedens; ad probationem dico Patrem æternum generare jam exiſtentem, quo quidem prior eſt origine, non cauſalitate: ſicut igitur ſi ſol eſſet ab æterno, lumen produceret ab æter-

no; quidni & Pater æternus non generabit ab æterno Filium qui in Symbolo dicitur: *Lumen de lumine*: ſolum in creatis, in quibus effectus dependet a cauſa, & genitor ſe conſervat in genito, generatur non exiſtens: at Deus generat per fœcunditatem: velut Oceanus immenſus ex quo procedunt perſonæ, & cum ipſis omnium perfectionum flumina, quæ per perſonas procedentes ad ipſum refluunt, abſque eo quod aut minuatur generando & ſpirando, aut redundet recipiendo in ſinu ſuo ineffabili, & Verbum generatum, & Spiritum ſanctum ſpiratum.

Solutio eſt Baſilii lib. 2. contra Eunomium, pag. 271. his verbis: " Nec ſenſum principii cuſtodit, nec ipſi in principio ſubſiſtentiam unigeniti conjungit. Nihil enim excogitari poteſt principio antiquius, & eſſe Dei verbi, inſeparabile eſt a principio. Quare quantumcunque voluerit inutili mentis inquiſitione retro currere, pertranſire tamen quod erat, & ultra illud ferri cogitationibus non poteris. „ Idem dicit Gregorius Nazianzenus orat. 35. Idem Hilarius, lib. 12. de Trinit. pag. 107. ubi ſic loquitur de verbo: " Erat igitur atque eſt: quia ab eo eſt, qui quod eſt: ſemper eſt: Ab eo autem eſſe, ideſt, ex Patre eſſe, Nativitas eſt. Eſſe autem ſemper ab eo, qui eſt ſemper, æternitas eſt. „ Ratio autem cur Verbum ſit ab æterno, eſt quia generatio ejus menſuratur æternitate, eo enim ipſo quo Deus æternus eſt, ab æterno ſe intelligit, adeoque ab æterno generat.

Ad ſecundam probationem diſtinguo; aliqua perfectio erit in Patre, ſcilicet generatio, & non erit in Filio in abſtracto, & relative conſiderato, concedo: ſic enim dicit ſolummodo filiationem, filiatio autem relative ſumpta, non eſt Paternitas in concreto, nego: Sub iſto enim reſpectu importat naturam, in qua omnia adunantur: Ergo ne omnia in Deo ſunt confuſa & ſynonyma? Minime. Diſtinctio enim virtualis in Deo facit idem ac realis in creatis. Cum igitur natura diſtinguatur virtualiter a relationibus, hoc ſufficit, ut dicatur generans, prout eſt paternitate actuata, genita vero, ut filiationem dicit, ſeu ut explicat Lateranenſe IV. cap. 2. Trinitas, *Quædam ſumma res eſt incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. Unde natura non dicitur generans aut genita, ſic enim ſumitur ſecundum ſe; ſed ſolus Pater dicitur generans, Filius vero genitus, & ſic natura ſumitur in concreto, & ut appropriata, unde poteſt dici, natura ut connotans paternitatem generat.

Hæc reſponſio eſt S. Gregorii Nazianzeni orat. 37. pag. 597. ubi ſic loquitur: " Deeſſe nihil dicimus: Non enim Deo quidquam deeſt, verum manifeſtationis, ut ita dicam mutuæque eorum relationis differentia, diverſa quoque ipſis nomina procreavit. Neque enim filio aliquid deeſt, ad hoc ut ſit Pater, nec enim defectus eſt filiatio, nec propterea tamen Pater eſt, Alioquin eadem ratione Patri aliquid deerit, ad hoc ut ſit Filius: nec enim Pater Filius eſt, ſed hæc defectum proculdubio non arguunt, nec eſſentiæ ſummiſſionem: quin potius ex his verbis, quod genitus non ſit, & quod genitus, & quod procedat, effectum eſt, ut alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus appelletur: atque ita inconfuſa trium perſonarum diſtinctio in una divinitatis natura & dignitate conſervetur. „

Urgebis: natura etiam in concreto, & ut connotans paternitatem non generat. Igitur ruit fundamentum diſtinctionis inter Patrem & Filium. Probatur Antecedens: Paternitas reſultat ſolum ad generationem. Igitur nondum eſt quando Pater ſupponitur generare, ſicque non generat natura, quia nondum eſt in illo priori actuata Paternitate.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo, paternitas ſecundum eſſe *ad* reſultat ad generationem, & nondum eſt, concedo: ſecundum eſſe *in*, nego. Enimvero eo ipſo quo Deus ſe intelligit & cognoſcit, eſt fundamentum relationis paternitatis, ſcilicet intellectio quæ tendit ad exprimendum Deum, adeoque ad Verbum generandum, unde relatio ſecundum eſſe *in*, apparet in fundamento, & connotatur ſecundum eſſe *ad*. Quocirca & in illo priori paternitas importatur in obliquo & implicite, quod ſufficit ut perſona dicatur generans.

Perſiſtes: Deus eſt in ſe perfectiſſimus; Igitur non generat, neque ſpirat, quia generatio & ſpiratio tendunt ad perfectio-

ctionem aliquam, nempe ad generationem verbi & ſpirationem amoris. Immo repugnat unitati & ſimplicitati Dei quod multiplicetur in perſonis.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, Deus non generat per indigentiam, ut creaturæ quæ producunt ſui ſimile, ut ſe conſervent in multitudine individuorum, concedo: per fœcunditatem, nego. Immo ex eo quod res ſit perfectiſſima, eſt fœcundiſſima, quia bonum, teſte Dionyſio, eſt ſui diffuſivum. Deus igitur eſt fœcundus, quod quidem non opponitur, aut unitati naturæ, perſonarum-ve multiplicitati, quia licet ſit in perſonis multiplicitas, manet tamen Deus in ſe ſemper unus. Quod mirum in modum explicat Athanaſius Orat. 4. contra Arianos: " Eſt enim, *inquit*, filius in Patre, quatenus intelligere conceditur, eo quod quicquid eſt filius, id univerſum ſit proprium ſubſtantiæ Patris ... Eſtque vice verſa Pater in filio, eo quod id, quod eſt Patri proprium ac ſuum, idipſum ſit Filius, ut in radiis ſol, mens in hoc ipſo eſt Filius, ſicut in ſplendore radius, fons in flumine. "

Rurſus inſtabis, natura & perſona non diſtinguuntur. Igitur cum ſit unica natura, eſt utique una perſona.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, non diſtinguuntur identice, concedo: virtualiter, nego. Diſtinctio autem virtualis in divinis, ut jam jam dictum eſt, æquivalet reali in creatis, immo licet in creatis anima rationalis, anima ſenſitiva & vegetativa in homine diſtinguantur ſolum virtualiter, ſunt tamen principia diverſarum realiter operationum, intelligendi nempe ſentiendi & vegetandi. Igitur diſtinctio virtualis inter eſſentiam & relationes in divinis ſufficit ad fundandos diverſos reſpectus, qui cum inter ſe relative opponantur, diverſas conſtituunt perſonas inter ſe ad invicem realiter diſtinctas.

Repones, Pater eſt Deus etiam ſecundum eſſe *ad*, ſeu relativum, ſicut & Filius & Spiritus ſanctus: Sed unicus eſt Deus. Igitur perſonæ ut perſonæ non diſtinguuntur.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. Pater eſt Deus, & formalitas Dei appellat ſupra naturam & abſolutum, nam τὸ Deus eſt nomen ſubſtantivum, inquit divus Thomas, concedo: & non appellat, nego. Licet autem perſonæ ſecundum eſſe ad & relativum etiam dicant divinitatem implicite, Pater enim eſt perſona divina; non tamen explicite. Unde in recto dicit ſolum relationem paternitatis; adeoque licet perſonæ ſint unicus Deus, ſunt tamen realiter diſtinctæ.

Dices: Dei notio duo dicit: 1. Quod ſit unus Deus. 2. Quod ſubſiſtat: Sed ſubſiſtit eo modo quo eſt unus: Igitur cum ſit unus, erit ubique unica ſubſiſtentia & perſona.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. Notio dicit quod Deus ſubſiſtat ſubſiſtentia abſoluta, concedo: ſubſiſtentia relativa, ſubdiſtinguo, ut eſt operans ad intra, & hoc per multiplicem relationem, concedo: per unicam, nego. Deus poteſt conſiderari dupliciter; 1. Secundum ſe & ut præintelligitur perſonis; ſic ſubſiſtit ſubſiſtentia abſoluta quæ eſt unica ſicut natura, quæque non conſtituit perſonam relativam, ſed abſolutam ſeu unicum Deum. 2. Ut operans ad intra tum intelligendo, tum amando, & ſic relative dicitur, quia reſultat relatio inter principium agens & terminum, & ſic ſubſiſtit triplici hypoſtaſi, hoc eſt, perſonalitate; natura enim divina utpote infinita, non quidem ex indigentia, ſed ex fœcunditate poteſt ſubſiſtere in pluribus perſonis, & de facto ſubſiſtit.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Tres ſunt in Deo perſonæ realiter diſtinctæ.

PRIMO: Hoc non ſemel utrumque Teſtamentum oſtendit; vetus quidem his Geneſ. 1. verbis: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: Expreſſius novum Matth. ultimo, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*.

Secundo: Hoc idem declarat Patrum traditio: hoc prædicat Juſtinus Dial. cum Tryphone, hoc Athenagoras orat. pro Chriſtianis: Hoc Irenæus lib. 4. cap. 17.

Tertio: Tot ſunt perſonæ realiter in divinis, quot ſunt termini relative oppoſiti, relatio quippe eſt unius ad aliud: Atqui tres reperiuntur termini relative oppoſiti: Et probatur. Paternitas terminatur

natur ad Filium, filiatio ad Patrem, quocirca quælibet relatio unam denotat perſonam; ſpiratio vero activa Patris & Filii terminatur ad Spiritum ſanctum, paſſiva tandem ad ſpirantes, hinc unam tertiam conſtituit perſonam. Ergo &c.

Synopſis argumentorum in contrarium & reſponſionum.

PRIMO: Cum Deus Iſa. 44. ait, *nullus mecum*, excludit per iſta & ſimilia verba pluralitatem Deorum, nuſquam vero pluralitatem perſonarum. Sic reſpondet Tertullianus lib. contra Prax. c. 19. non abſimili ratione Chriſtus ait: *Ego & Pater unum ſumus*, hoc eſt *unum* unitate naturæ, non perſonæ.

Secundo: Tametſi quælibet perſona ſit ſubſtantia, quia tamen iſta eſt tribus perſonis communis, eſt unus in tribus perſonis Deus. Solutio eſt S. Aug. lib. 1. de Trin. cap. 7.

Tertio: Pater vere generat, tametſi generet ab æterno exiſtentem, ad hoc quippe ſufficit, ut ſit prior filio prioritate originis. Quid plura? Licet paternitas nondum concipiatur ſecundum eſſe *ad* in inſtanti a quo dum Pater actu generat, intelligitur tamen eſſe ſecundum id quod eſt quid abſolutum connotans relativum.

Quarto: Ex hoc quod perſona nonniſi virtualiter ab eſſentia diſtinguatur, non inde ſequitur unicam eſſe perſonam ſicut de facto unica eſt natura. Et vero diſtinctio virtualis inter perſonas, & naturam in divinis ſufficit ad fundandos diverſos reſpectus, qui cum relative opponantur, diverſas conſtituunt perſonas realiter inter ſe diſtinctas.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum unitas ſubſiſtat cum perſonarum Trinitate?

QUIDAM hæretici naturam in divinis perſonis multiplicavere; quocirca Tritheiſtæ dicti ſunt, eo quod tot admitterent Deos, quot ſunt in Deo perſonæ. Contra quos ſit

CONCLUSIO.

Eſt unica in tribus perſonis natura, adeoque unus Deus.

Probatur omni argumentorum genere.

Primo, ex veteri & novo Teſtamento.

DEUS ipſe Deut. 32. ſic loquitur: *Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me.* Rurſus Iſa. 44. *Ego ſum Dominus faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabiliens terram, & nullus mecum.* Primæ vero Cor. 8. ait Apoſtolus, *Et ſi ſunt, qui dicantur dii, ſive in cælo, ſive in terra, ſi quidem ſunt dii multi, & Domini multi; nobis tamen unus Deus.* Et iterum Eph. 4. *Unus Deus & Pater omnium.* His & ſimilibus ſententiis claret unum eſſe Deum, & unitatem in Trinitate ſubſiſtere.

Secundo, ex Conciliis & Symbolis.

IN Symbolo Nicæno hanc profitemur fidem: *Credo in unum Deum*, in Symbolo S. Athanaſii: *Ita ut per omnia ſicut jam ſupra dictum eſt, & unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda ſit.*

Concilium Lateranenſe quartum cap. 2. ſic definit: *Nos autem ſacro & univerſali Concilio approbante, credimus, & confitemur cum Petro quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ ac ſingulatim quælibet earundem. Et ideo in Deo Trinitas eſt ſolummodo, non quaternitas: quia quælibet perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive natura divina, quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt.*

Succinit Romanum ſub Agathone in epiſt. Synodica ad Imperatorem Conſtantinum Pogonatum quæ lecta fuit & approbata in ſexta Synodo generali actione 6. ubi Patres profitentur: *Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate: unitatem quidem eſſentiæ, Trinitatem vero perſonarum, ſive ſubſiſtentiarum, Deum Patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum; non tres Deos, ſed unum Deum.*

Ipſa ſexta Synodus generalis Act. 18. ap-

approbat iſta Sophronii epiſtolæ verba : *Neque vero tres aliquos Deos novimus ; ſive tres quaſdam naturas , aut tres aliquas ſubſtantias , aut tres aliquas deitates ſcimus , non congeneres , non ejuſdem formæ vel diſparis .*

Non prætereundum eſt Concilium Mediolanenſe , quod in confeſſione fidei tempore Conſtantini Magni hæc effatur de ſanctiſſima Trinitate : " Non tres naturas introducentes , ut Arius blaſphemat , qui tres Deos prædicavit , excellentiorem , minorem , & inferiorem. „ Igitur ex his liquet unitatem naturæ ſubſiſtere cum Trinitate perſonarum ,

Tertio , ex Patribus Græcis ,

Patres Græci eidem aſtipulantur veritati . Dionyſius lib. de Div. nominibus cap. 10. ait : " Unitas eſt , unifica unitatis omnis . „ Hæc de Trinitate .

Juſtinus in Ecthesi : " Unitas enim in Trinitate intelligitur , & Trinitas in unitate cognoſcitur . „

S. Athanaſius orat. 5. pag. 307. adverſus Arianos idem profitetur his verbis : " Qui unum dicit Deum , duo profitetur ; eo ipſo quod Pater & Filius divinitate ſint unum . „ Rurſus ibidem pag. 395.

S. Gregorius Nyſſænus ſuum addit calculum orat. Cath. cap. 3. " Nullo id ſermone , *ait* , conſequi poſſe nos quemadmodum res eadem numerabilis ſit & numerum fugiat : tum ut diſtincta cernatur , & in unitate nihilominus intelligatur : atque & hypoſtaſi disjuncta , & ſubjecto minime diviſa ſit : ac rurſus aliud ſit illud , cujus & Verbum eſt , & Spiritus . „

S. Gregorius Nazianzenus accedit orat. 37. pag. 601. " Nobis unus eſt Deus ; quoniam una eſt divinitas . „ Rurſus ibidem : " Individua individuis , ut uno verbo dicam , eſt divinitas : ac velut in tribus ſolibus ſibi cohærentibus una lucis eſt commixtio & temperatio . „

S. Baſilius ſuffragatur , epiſt. 141. his verbis dicens : " Nos unum Deum , non numero , ſed natura , profiteri . Quidquid numero unum dicitur , hoc revera unum non eſt , neque natura ſimplex. „

Mitto multos alios Patres Græcos: namque Proclus Conſtantinopolitanus epiſt. ad Armenos : Anaſtaſius Sinaita lib. 1. de rectis fidei dogmatibus . Damaſcenus lib. 1. de fide Orthod. cap. 11. idem docent. Juvat tamen hic texere locum Cyrilli ex lib. 10. contra Julianum ubi de Filio Dei ſic loquitur : " Unum eſt , ad ſuum genitorem identitate naturali : tametſi ſecundum hypoſtaſin propriam exiſtat . „ Iſidorus Peluſiota epiſt. 143. paucis multa dicit : " At perſonas , *inquit* , in ſanctam Trinitatem ita collactare , ut in unam ſubſtantiam colligas , rectiſſimum , eſt ac veriſſimum dogma . „ Obſerves ex Patribus ſequi , diſtinctionem realem eſſe quidem inter perſonas SS. Trinitatis , minime vero proprie dictam , quia talis , multiplicat naturam , ſeu multiplicatam ſupponit .

Quarto , ex Græcis recentioribus .

NEC ab hac fide recedunt Græci recentiores . Theodoretus Abucara opuſculo 1. pag. 382. tom. 1. Bibliot. PP. Græcæ collationis , negat hypoſtaſim in Deo eſſe a natura diſtinctam , alias , inquit: " Neceſſe foret Patrem , & Filium , & Spiritum ſanctum , tres numerari particulares naturas ; ac tres dici deos , & divinitates tres . Quæ eſt ſumma omnium blaſphemia . „

Michael Syncellus in epiſt. quam nomine Thomæ Jeroſolymitani Patriarchæ ſcribit, ſic loquitur : " Veritatis iſte ſermo eſt , ut ait Gregorius Theologus , unitatem eſſe in Trinitate , & Trinitatem in unitate adorandam . Eſt igitur monas , ideſt unitas , naturæ unitas , non unitas hypoſtaſis : Trinitas vero hypoſtaſeon , Trinitas , non Trinitas naturarum . „

Conſtantinus Harmenopolus in profeſſione fidei Orthodoxæ ait : " Trinitatem in unitate credimus , & unitatem in Trinitate celebramus . „

Joannes Cypariſſiota decade 9. cap. 9. ait : " Una ut diximus , eſt eſſentia Trinitatis , & una ſolum ſemper . Hæc igitur eſſentia ſingulariſſima trium . „ Ergo &c.

Quinto , ex Patribus latinis .

HILARIUS agmen ducet ; lib. 7. de Trinit. ſic pronuntiat : " Filius namque Dei Deus eſt : hoc enim ſignificatur ex no-

„ mine .

„ mine. Non duos Deos connumerat nomen unum, quia unius, atque indifferentis naturæ unum Deus nomen eſt.„

Lucifer Calaritanus Hilario coevus lib. de non conven. cum hæret. ejuſdem eſt labii, aitque: “ *Unam eſſe deitatem* Patris & Filii, & lib. de non parcen. in Deum delinq. ſubdit: “ Perfectam eſſe divinam Trinitatem: & unam habere ſubſtantiam.„

S. Ambroſius ſuffragatur lib. in Symb. Apoſt. cap. 5. “ Adoremus, *inquit*, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum; in Filio Patrem, in Spiritu autem ſancto, aut Patrem & Filium intelligentes: diſtinguentes antequam conjungamus, & jungentes antequam dividamus, unitatem in Trinitate venerantes, & Trinitatem in unitate confitentes.„ Idem docet lib. 1. de fide cap. 11. & lib. 4. cap. 2.

Accedit S. Hieronymus epiſt. 57. ad Damaſum: “ Tota, *inquit*, ſæcularium litterarum ſchola nihil aliud hypoſtaſin, niſi uſiam, novit.... Illa ſola natura eſt perfecta & in tribus perſonis deitas una ſubſiſtit, quæ eſt vere, & una natura eſt.„

Audiendus eſt de hoc momento ſanctus Auguſtinus qui in lib. contra ſermonem Arianorum cap. 18. ita effatur: “ Patris ergo & Filii, & Spiritus ſancti, etiamſi diſparem cogitent poteſtatem, naturam ſaltem confiteantur æqualem.„

Non omittendus Philaſtrius Brixienſis, nec Paulinus, prior hæreſi 45. ait: “ Trium itaque harum perſonarum una eſt veritas, majeſtas, & ſubſtantia, æqualitas & divinitas ſempiterna.„ Poſterior epiſt. 27. ad Victricium: “ Cum ergo, *inquit*, fides & confeſſio tua, ut credimus atque confidimus, coeternam Trinitatem unius divinitatis, & ſubſtantiæ, & operis & regni eſſe teſtetur... a Deo doctus es, doces unitatem Trinitatis ſine confuſione jungens, & Trinitatem ipſius unitatis ſine ſeparatione diſtinguens; ita ut nulla alteri perſonæ conveniat, & in omni perſona trium Deus unus eluceat; & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus ſanctus: Sed ſemper quiſque ſui nominis proprietate diſtinctus, individuam retinet in virtutis & gloriæ æqualitate concordiam.„

His accedunt Gaudentius Brixianus ſerm. 7. de Exodo. Petrus Chryſolog. ſerm. 88. Vincentius Lirinenſis Commonitorii cap. 18. ſanctus Leo ſerm. 3. de nativit. cap. 2. Eucherius Lugd. Hom. 2. de Symb. Fulgentius in reſponſ. ad Arianorum objecta. Ruſticus Diaconus diſput. contra Acephalos. Ergo &c.

Sexto, ex Patrum rationibus.

Prima: Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 13. Dionyſius Romanus epiſt. adverſus Sabellianos unum ideo prædicant Deum, quia una eſt in tribus perſonis natura: cui ratiocinio adhæret Juſtinus Dial. cum Tryph. pag. 358. adhæret Clemens Alex. lib. 3. Pędagogi: adhæret Synodus Alexandrina ann. 362. in epiſtola Synodica: Ergo &c.

Altera: Patres opponunt naturæ unitatem perſonarum Trinitati: ſic opponit Athenagoras in legatione pro Chriſtianis pag. 10. & 11. ſic Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 2. ſic Theophilus Mart. lib. contra Noetum: ſic Baſilius oratione contra Sabellianos: Ergo &c.

Tertia: Patres divinas ſecernunt hypoſtaſes a creatis in eo quod iſtæ ſint a natura dependentes, & viciſſim natura pendeat ab eis in eſſe & ſubſiſtere, ita ut ſic ab eis contrahatur & limitetur, ut multiplicata & diviſa perſona, ipſa quoque dividatur, & in ſingulis individuis multiplicetur. Talis eſt ſententia Gregorii Nazian. orat. 37. Ambroiii lib. 5. de fide cap. 1. Auguſtini in Pſal. 68. concione prima; hujuſmodi autem defectus ex SS. Doctoribus a ſanctiſſima Trinitate ſecluduntur.

Quarta: Patres aſſerunt cum Apoſtolo Rom. 11. Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis eſſe incomprehenſibile & ineffabile: Sed ſi pro ſingulis perſonis eſſet una natura, hoc non foret ineffabile, ſed quid creatis commune. Ergo &c.

Quinta: Si natura ſublata unitate, multiplicaretur in perſonis, nec fuiſſent tot hæreſes adverſus myſterium, neque tot in Eccleſia circa iſtud momentum diſceptationes: Atqui tamen ut primum apparuerunt Tritheiſtæ, abſque mora eos Concilia proſcripſere, ut patet ex ſexto generali Act. 11. ex Sophronii Epiſcopi Jeroſolymitani ad Sergium epiſtola, quæ Act. 3. ejuſ-

3. ejuſdem Concilii lecta & approbata fuit. Quid plura? Epiphanius, Nicephorus & alii inter hæreticos annumerant Tritheiſtas. Ergo &c.

Septimo, ex ulterioribus rationibus.

PRIMA: Si natura multiplicaretur in perſonis, eſſent tres dii, & conſequenter, ne quidem unus, quandoquidem multiplicitas Deorum, nullitatem Deorum arguit; eo enim ipſo, quo diſtinguerentur realiter, utique dividerentur; & ſic eſſet una perfectio in uno quæ non reperiretur in altero, ſin minus non dividerentur: Sed horrendum eſt negare unicum eſſe Deum: Igitur & multiplicare naturam in perſonis.

Secunda: Ubi intercedit ſolum diſtinctio realis relativa, ibi una eſt natura; ubi autem una ſubſtantia, ibi unus eſt Dominus: Atqui in ſanctiſſima Trinitate eſt ſolum diſtinctio relativa non abſoluta, ſed tantum una ſubſtantia: Igitur & una divinitas.

Tertia hæc additur: Ens perfectiſſimum & infinitum non poteſt eſſe multiplex, nec habere entia æqualia ſubſtantialiter a ſe diſtincta, jam enim amitteret rationem entis perfectiſſimi: Sed divinitas eſt perfectiſſima, ita ut quid perfectius concipi non poſſit. Ergo &c.

Quarta: Quorum eſt una efficientia, ibi dubio-procul eſt una & eadem in ſingulis natura: Sed perſonarum divinarum una eſt efficientia, unum principium, ſcilicet omnipotentia quæ quidem omnibus perſonis communis eſt: Hinc & iſtud emanatum eſt apud Theologos Adagium: *Omnia ſunt unum in Deo, ubi non obviat relationis oppoſitio*: Et iſtud aliud: *Opera ad extra ſunt perſonis divinis communia*: Igitur una eſt pro tribus perſonis natura. Unam eſſe in ſanctiſſima Trinitate efficientiam docent SS. Athanaſius de com. eſſent. pag. 375. Gregorius Nyſſ. orat. 3. in orat. Dominic. Et alii apud Petavium l. 4. de Trin. c. 15. Ergo &c.

Reſpondetur objectionibus.

OBJICIES: Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 13. hanc affert rationem, cur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus non vocentur Dii, ne forte inquit hæc cognitio homines redderet ad martyria timidiores. Adſunt verba: "Cæterum ſi „ex conſcientia qua ſcimus Dei nomen „& Domini & Patri, & Filio, & Spi„ritui convenire, Deos & Dominos no„minaremus, extinxiſſe faces noſtras „etiam ad martyria timidiores quibus „evadendi quoque pateret occaſio juran„tibus ſtatim per Deos & Dominos." Igitur cenſuit de facto tres eſſe Deos.

Reſpondeo diſtinguendo: Et ratio adducta a Tertulliano non eſt adæquata, concedo: & eſt adæquata, nego. Cum Praxeas ex diſtinctione Filii a Patre duos eſſe Deos inferret; hoc ipſum debellat Tertullianus: 1. Quia ex quo inſtituta eſt religio catholica, hoc ipſum nuſquam dictum eſt. 2. Quia debet eſſe differentia inter cultores unius veri Dei, & inanium Deorum adoratores. 3. Quia ſi illud concederent Chriſtiani, jam ceſſarent martyria: quæ ratio nedum adverſa ſidei ſed plurimum urget Praxeam, ejuſque objectionem funditus evertit; quandoquidem exoſi Gentilibus in eo potiſſimum erant Chriſtiani, quod tres agnoſcendo in divinis perſonas, unum tamen Deum eſſe propugnarent.

Oppones 2. S. Ambroſius l. 5. de fide c. 1. 2. & 3. diſputans contra Arianos qui ex conſubſtantialitate Verbi cum Patre concludebant argumentando ad hominem adverſus Catholicos duos eſſe Deos; reſpondet eis homines tametſi numero prope infinitos, unicam tamen humanam conſtituere naturam. Ergo ſi comparatio valet, ſicut homines licet ſpecie unumquid, numero tamen ſunt multi, ita erunt plures Dii.

Reſpondeo diſtinguendo: & comparatio eſt in aliquo, concedo: & eſt in omnibus, nego. Immo hac ſimilitudine Ambroſius vult probare quod ſicut homines licet multi, conſtituunt tamen unicam naturam humanam, ita tres perſonæ, unicum Deum: Sed diſparitas eſt, quod nulla ſit diſtinctio numerica in natura divina, adeoque non ſunt multi Dii. Altera ſimilitudine idem probat S. Auguſtinus quum in Pſal. 68. pag. 294. ſic loquitur: "Ut dicimus Patrem, & Fi„lium, & Spiritum ſanctum unius eſſe „ſubſtantiæ: Quid eſt unius ſubſtantiæ? „v. g. ſi aurum eſt Pater, aurum & „Filius, aurum & Spiritus ſanctus." Hoc

Hoc eſt ſicut tres particulæ auri ſunt unum ſpecifice metallum, ita tres perſonæ divinæ unus Deus & numerice, & ſpecifice & generice.

Inſtabis: Atqui tres perſonæ ſunt unus Deus ſolum ſpecifice, & non numerice: Ergo &c. Probatur ſubſumptum ex S. Greg. Nyſſ. orat. ad Ablavium: Sunt unus Deus ſolum ut Petrus & Paulus unus homo ſunt. Ergo &c. Non abſimilia profert Baſilius.

Confirmatur. Ubi ſunt tres perſonæ realiter diſtinctæ, ibi ſunt tres Dii; ſic Gentiles agnoſcebant quidem unam divinitatem, in re vero plures Deos. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: & comparatio S. Gregorii eſt in aliquo, concedo: in omnibus, nego. Cum in creatis non habeamus ſimilitudinem omnimodam, vult ſolum ille Pater, quod ſicut Petrus, Paulus & Joannes ſunt unus homo ſpecie, ita tres perſonæ in ſe ſint unus Deus ſimpliciter, ſiquidem in libro citato dicit ſe execrari errorem Tritheiſtarum; hanc enim epiſtolam ſeu librum hoc donat titulo: *Quod non ſunt tres Dii*; Et orat. catechetica cap. 3. ait: " Naturæ ,, unitas non admittit diviſionem.,,

Simili modo explicatur Baſilius. Unde lib. de Spiritu ſancto cap. 18. dicit: " Fi- ,, lius enim in Patre, & Pater in Fi- ,, lio, quandoquidem hic talis eſt, qua- ,, lis ille, & ille qualis hic; atque hac ,, quidem in parte unum ſunt.,,

Ad confirmationem diſtinguo: ubi ſunt tres perſonæ & totidem naturæ, debent eſſe tres dii, concedo: ubi unica eſt in tribus perſonis natura, ibi ſunt tres dii, nego. Solutio eſt D. Athanaſii qui in expoſitione fidei pag. 84. ait, " Neque ,, tres ſubſtantias ſeorſum diſtinctas, ut ,, corporaliter in hominibus fit, cogita- ,, mus, ne deorum pluralitatem ad in- ,, ſtar gentium ſapere videamur.,, Et ſic patet reſponſio ad Philoſophos, cum enim ſecluſa fide ratiocinarentur, multiplicatis perſonis, multiplicabant & naturam & divinitatem.

Inſiſtes: Ergo erit quaternitas in Deo, quod eſt contra definitionem Concilii Lateranenſis. Probatur ſequela, Deus ſubſiſtit ſecundum ſe ſubſiſtentia abſoluta quæ conſtituit perſonam: Præterea ſubſiſtit adhuc in tribus perſonis relativis: erit igitur quaternitas.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo: & ſubſiſtentia abſoluta non diſtinguitur realiter a ſubſiſtentiis relativis, concedo: & diſtinguitur, nego. Porro realis diſtinctio requiritur inter ſubſiſtentias, ut conſtituant diverſas perſonas; cum autem ſubſiſtentia abſoluta ſit eadem in tribus perſonis, & non opponatur relative, non conſtituit perſonam diſtinctam a tribus aliis.

Urgebis: In illo priori rationis quo Deus præintelligitur perſonis eſt perſona, & ſi per impoſſibile perſonæ aliæ relativæ non ſequerentur, verum eſſet dicere ſemper quod Deus eſſet perſona, ſicut dicitur de quolibet homine: Igitur erunt quatuor perſonæ in Deo.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, eſt perſona abſoluta, concedo: relativa & quæ poteſt opponi cæteris relative, nego: in hoc igitur eſt mirabile Myſterium quod ſubſiſtentia ſeu perſona abſoluta per fœcunditatem ſui intellectus, ſuæque voluntatis ſe diffundat, & ſe ſe explicet in tribus perſonis veluti in tot terminis realiter inter ſe diſtinctis.

Perſiſtes. Ergo erunt tres dii: Probatur ſequela: Una perſona excludit alteram & tamen quælibet eſt Deus. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam: Ad probationem diſtinguo: Una excludit alteram ſecundum eſſe relativum, concedo: ſecundum eſſe abſolutum, quod eſt ipſa natura cum omnibus attributis, quæque omnia ſunt communia omnibus perſonis, nego antecedens, & conſequentiam.

Rurſus: Perſona eſt ſingularis naturæ ſpiritualis individua ſubſtantia: Ergo ſi ſunt tres perſonæ, erunt & tres ſubſtantiæ, adeoque tres Dii.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, perſona in concreto eſt ſingularis natura individua ſubſtantia, concedo: In abſtracto, ſubdiſtinguo: implicite, concedo: explicite, nego. Perſona poteſt conſiderari dupliciter; in concreto ſcilicet & in abſtracto: concretum primæ perſonæ v.g. eſt Pater, & ſic dicit naturam cum hypoſtaſi, in abſtracto vero dicit ſolum ultimam extra cauſas ſiſtentiam & exiſtentiam, in divinis autem præter hoc dicit formam abſtractam, nempe hypoſtaſim, aut perſonalitatem, paternitatem, v. g. in Patre, & filiationem in filio abſtrahendo

hendo a natura : divinitas autem cum ſit quid abſolutum, appellat ſupra naturam, quæ cum immultiplicata maneat, eſt utique unica divinitas & unus Deus: verum quidem eſt quod paternitas v. g. ut pote divina, implicite dicat naturam, unde concreta & abſtracta in Deo ſunt idem re: Sed non dicit explicite, unde manet diſtinctio virtualis cum fundamento in re inter hypoſtaſim & naturam, tanquam inter quid abſolutum, & relativum, quo fit ut omnia concilientur; Trinitas ſcilicet in unitate, & unitas in Trinitate ineffabili.

Inſiſtes: Tres perſonæ ſunt tres res a parte rei: Igitur ſi ſint tres, videtur utique quod erunt tres dii.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, & habent unicam naturam, concedo: tres naturas, nego: Eſt enim eadem natura abſoluta habens quatuor reſpectus qui conſtituunt tres perſonas, ſed non multiplicatur divinitas, & forma abſoluta, unde nego conſequentiam.

Inſtabis. Perſonæ ut ſunt reſpectus, ſunt quid reale: Igitur cum reſpectus reales multiplicentur, videtur quod & multiplicetur divinitas.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: ſunt multi reſpectus idem re cum natura, & ſolum ab ipſa virtualiter diſtincti, concedo: ab ipſa realiter diſtincti, nego. Unde licet multiplicentur reſpectus, non multiplicantur realitates ſecundum abſolutum, adeoque eſt unicus Deus.

Perſiſtes: Subjectum debet multiplicari, multiplicata forma: Atqui ſunt tres perſonæ hypoſtaticæ, & natura ſe habet ad illas, ut ſubiectum virtuale: Igitur ſi multiplicentur hypoſtaſes debet & multiplicari natura.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Multiplicata forma ſeu perſona, multiplicatur ſubjectum, in creatis, concedo: in divinis, nego. Cum natura creata ſit finita, non poteſt ſubſiſtere niſi unica ſubſiſtentia, qua quidem ita fit individua & incommunicabilis, ut licet Petrus & Paulus eandem ſpecifice habeant naturam, ſunt tamen duo numerice homines: Sed non ſic natura divina, quæ quia infinita eſt, terminata una perſona poteſt ulterioribus terminari perſonis, quia non dividitur in eis, ſicut natura creata in diverſis ſubjectis: Hinc non eſt paritas. Maxime cum natura divina non ſit proprie loquendo ſubjectum, ſed ipſa ſit omnia: hinc non limitatur a perſona qua terminatur.

Inſtabis: Natura divina terminata per unam perſonam eſt hæc numero natura: Igitur ſicut in humanis, multiplicata perſona, multiplicatur & natura: ſic erit & in divinis &c.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, ſi cætera ſint paria, concedo: Si non ſint, nego: Non eſt autem paritas in divinis, ſicut in humanis; nam natura divina licet terminata una hypoſtaſi, manet alteri communicabilis propter duo: 1. Quia eſt infinita, & ideo ex natura ſua non poteſt individuari & limitari. 2. Quia eſt ſolum virtualiter diſtincta a perſonis, unde re eſt idem cum eis; natura vero humana eſt realiter diſtincta a ſubſiſtentia & exiſtentia quæ componunt perſonalitatem creatam, unde ita individuatur per illam, ut ſit alteri perſonæ incommunicabilis.

Dices: Igitur Pater eſt Filius, & Filius eſt Pater in divinis, ſicque non videtur Trinitas.

Reſpondeo diſtinguendo, Pater eſt Filius re, & ſecundum abſolutum, concedo: unde Chriſtus Joan. 10. ait, *Ego & Pater unum ſumus*: ſecundum relativum, nego. Porro ly *Pater* explicat relativum & paternitatem, adeoque ſecundum formalitatem Patris, & Filii, non eſt verum dicere Pater eſt Filius, ſed ſunt duæ perſonæ.

Inſtabis: In creatis quia Pater non eſt Filius, eſt diſtinctio omnimoda realis inter eos: Sed eſt etiam diſtinctio realis in divinis inter Patrem, & Filium: Igitur etiam identice non ſunt idem: ergo ſi ſint tres perſonæ, erunt & tres naturæ, & conſequenter tres Dii, quod citra errorem dici non poteſt.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: eſt diſtinctio realis in creatis inter perſonas, & ipſam naturam quæ eſt in Patre & Filio, concedo: in divinis nego. Manet enim diſtinctio realis ſolum inter relativa & inter perſonas, non vero inter naturam Patris & Filii: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Unitas divinitatis cohæret cum Trinitate perſonarum.

Primo, Sacra Scriptura ubique unicum prædicat Deum, & tres in ſanctiſſima Trinitate perſonas, maxime iſtud 1. Joan. 5. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, Verbum & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*. Eandem veritatem prædicat ſimul & explicat Symbolum Nicænum; eandem Symbolum S. Athanaſii.

Secundo, Suum addunt tantæ veritati calculum utriuſque Eccleſiæ, Orientalis ſcilicet, & Occidentalis Patres, ut Dionyſius de div. nom. c. 1. Juſtinus in Ecthesi, Baſilius epiſt. 141. Ambroſius lib. in Symb. Apoſt. c. 5. ait: " Unitatem in Trinitate venerantes, & Trinitatem in unitate confitentes. "

Tertio, Ratio ſuffragatur. Ens infinite perfectum unum eſt in ſubſtantia, alias ſi diviſum foret, jam non eſſet perfectiſſimum, diviſio quippe arguit aliquam perfectionem in uno quæ non eſſet in alio. Et vero ſi ſubſtantia, quæ in multis dividitur individuis, haberet in ſingulis omnem omnino perfectionem, profecto jam ne quidem numerice divideretur, & una in ſe manaret in omnibus: Sed Deus, ſed natura divina eſt ens perfectiſſimum, Igitur unitas cum Trinitate cohæret in Deo.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

Primo, Cum Tertullianus dicit primos Chriſtianos, nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum ſanctum nominaſſe Deos, non propugnat tres fuiſſe apud fideles Deos, ſed Chriſtianorum hanc fuiſſe fidem, quamlibet perſonam unum eſſe in una natura Deum, pro qua divinitatis unitate Martyres ad ſanguinis effuſionem uſque decertabant.

Secundo, Neque Catholicæ veritati adverſantur Patres, cum ad probandum in divinis unitatem cum Trinitate cohærere, naturæ humanæ, quæ ſpecifice una eſt in multis, utuntur exemplo: hæc quippe comparatio inadæquata eſt: hoc unum intendunt, quod ſi natura humana tametſi in multis ſubſtantialiter diviſa ſit, una tamen ſpecifice cenſetur, nullum eſſe inconveniens naturam divinam in ſe perfectiſſimam, & ſpecifice, & numerice unam in tribus perſonis ſubſiſtere.

Tertio, Deus ut præintelligitur perſonis eſt quidem perſona abſoluta, ſed non relativa: quia vero utraque eadem res eſt, certe pluritas ſubſtantiæ a divinis prorſus amovenda eſt: quod Evangelium non ſemel prædicat, cum ait Patrem eſſe in Filio, & Filium viciſſim in Patre & utrumque quid unum eſſe.

DIS-

DISSERTATIO TERTIA.

De perſona Patris.

ABBAS Joachim poſuit Patrem non eſſe Deum per ſe, ſed ſolummodo per reſultantiam, ita ut divinitas cum perſonis ſit aggregatum per accidens; ſicque quaternitatem in Deo admittebat. In eundem prope errorem prolapſus eſt Gilbertus Porretanus concreta ab abſtractis realiter diſtinguendo, hinc ſecundum ejus ſententiam bonitas in Deo non erat Deus. Demum qui Trinitatem inficiantur, negant utique primam perſonam eſſe Patrem ad intra. Sed contra quod dicit ipſe Deus Exod. 3. *Ego ſum qui ſum.*

Dogma de excellentia primæ perſonæ, quatuor præſertim modis explicatur, & oſtenditur.

PRIMO: Quia prima perſona eſt Deus per ſe,

Secundo: Quia in divinis omnia ſunt Deus.

Tertio: Quia prima perſona eſt Pater.

Quarto: Quia eſt innaſcibilis & principium non de principio.

ATICULUS PRIMUS.

Utrum prima perſona ſit per ſe Deus.

QUIDAM putaverunt divinitatem reſultare ad perſonas, adeoque Deum Patrem eſſe Deum per quandam reſultantiam & ſic de aliis perſonis. Contra quos ſit

CONCLUSIO.

Prima perſona eſt Deus per ſe.

Probatur multis momentis.

Primo, auctoritate.

IN veteri Teſtamento ſicut & in novo Deus, non nominatis perſonis, paſſim & ubique dicitur Deus, maxime in veteri, ne populus craſſus tot coleret Deos, quot perſonæ prædicarentur. Hinc Deut. 4. *Dominus*, ait Moiſes, *ipſe eſt Deus*. Ibidem cap. 7. *Et ſcies, quia Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus*. Rurſus cap. 32. *Deus fidelis & abſque ulla iniquitate, juſtus & rectus*. Marci vero 12. idem prope repetit Chriſtus, his verbis. *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt*. Igitur Deus ut præintelligitur perſonis eſt Deus, nec divinitas eſt quid ad perſonas reſultans.

Scriptura Sacra, accedit Patrum celebris auctoritas, maxime Juſtini Martyris, Tertulliani, Athenagoræ, qui inſignes pro defenſione unius Dei contra inanem deorum multitudinem conſcripſere Apologias. Ergo &c.

Secundo, ex rationibus Theologicis.

PRIMA, ſic exponitur. Deus ut præintelligitur perſonis ſæpius nominatur, & vere eſt, juxta illud Exod. 5. *Ego ſum qui ſum*. Rurſus ibidem: *Dominus Deus patrum veſtrorum ... Miſit me ad vos*. Ergo &c.

Secunda, Deus ut præintelligitur perſonis eſt ens a ſe & per ſe ſubſiſtens: Igitur Deus per ſe.

Tertia, Deus ut præintelligitur perſonis eſt omnia, & ſummum bonum, ſecundum illud Exod. 8. *Veni, oſtendam omne bonum tibi*, ergo prima perſona non eſt Deus per reſultantiam, alias non eſſet per ſe omnia.

Quarta, Ex Concilio Lateranenſi IV. cap. 2. in Deo eſt unica res ſimpliciſſima, & illa res ſimpliciſſima eſt Deus, & Trinitas: Igitur Deus ut præintelligitur perſonis eſt Deus per ſe, alias eſſet quid compoſitum ut homo, qui reſultat ex unione animæ cum corpore.

Quinta, Ex Patribus Deus eſt ſimpliciſſimus & perfectiſſimus, ita ut ſit ipſa bonitas, ipſa ſapientia, & ſic concipitur, ut præintelligitur perſonis: Igitur eſt Deus per ſe non per reſultantiam, quia eſſe Dei, eſt eſſe omne perfectum.

Sexta: Nulla eſt in Deo potentialitas, nulla imperfectionis umbra: Sed ſi eſſet Deus per reſultantiam, foret in potentia, quia ut præintellectus perſonis nondum eſſet Deus, nondum ſapiens. Ergo &c.

Septima, Perſonæ habent a Deo quod ſint divinæ, ſapientia habet quod ſit divina & infinita: Igitur Deus ut præintelligitur perſonis eſt Deus & omnia, nec habet quod ſit, per reſultantiam ad perſonas.

Octava, Homo ſupponitur homo antequam intelligat & amet: ergo a fortiori Deus Pater. Igitur non eſt Deus per reſultantiam ad perſonas, ſiquidem perſonæ habent quod ſint perſonæ, ab operationibus mentis & voluntatis Dei.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES: Deus ut præintelligitur perſonis nihil eſt: Igitur divinitas reſultat ad perſonas. Probatur antecedens. Perſona dicit ſubſiſtentiam & exiſtentiam in abſtracto conſiderata; in concreto vero dicit totum ens, naturam ſcilicet a parte rei complete exiſtentem: Igitur Deus ut præintelligitur perſonis nihil eſt, quia tunc nondum concipitur ſubſiſtentia, nondum exiſtentia, nondum natura.

Reſpondeo negando Antecedens: Siquidem Deus eſt ens a ſe, ens infinitum, & omni perfectione refertum. Ad probationem diſtinguo, perſona tam abſoluta, quam relativa, dicit ſubſiſtentiam & exiſtentiam, concedo: perſona relativa tantum, nego. Duplex diſtinguitur in Deo ſubſiſtentia, alia abſoluta, relativa altera: prima ea eſt qua in ſe ſubſiſtit Deus & eſt, vocaturque eſſentialis, quia convenit naturæ ſecundum ſe, eſtque tribus perſonis communis: Poſterior qua ſubſiſtit in perſonis, & eſt ipſa natura ut relatione aut paternitatis, aut filiationis, aut ſpirationis paſſivæ terminata, & hæc triplex eſt; ſiquidem in Deo tres ſunt perſonæ & hypoſtaſes; licet autem Deus ut præintelligitur perſonis non ſit Pater, eſt tamen Deus, & ens a ſe: Accipe exemplum in humanis. Petrus v. g. antequam generet, eſt verus homo, & ens per ſe ſubſiſtens, quando vero generavit, non eſt tantum homo per ſe ſubſiſtens abſolute ut antea, ſed relative. Sic Deus ut præintelligitur perſonis, eſt per ſe Deus abſolute, relative vero cum generat & generavit Filium. Item & cum ſpirat & ſpiravit Spiritum ſanctum.

Inſtabis: Hoc poſito ſequitur quod ſint in Deo quatuor perſonæ: abſurdum conſequens, ergo & Antecedens. Probatur ſequela: Eſt perſona abſoluta ut præintelligitur perſonis, quia eſt ſubſiſtentia abſoluta; deinde vero tres perſonæ relativæ conſtituunt tres hypoſtaſes. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem, diſtinguo: & ſubſiſtentia abſoluta eſt communis tribus perſonis, concedo, & non eſt communis, nego. Omnia ſunt unum in divinis ubi non obviat relationis oppoſitio, ſubſiſtentia autem abſoluta utpote communis & naturæ divinæ conveniens ſecundum ſe conſideratæ relative non opponitur, unde non conſtituit perſonam diſtinctam: Sic in Petro homine & in Petro generante non ſunt duæ perſonæ, quia eadem eſt quæ generat, ita in divinis Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.

Rurſus inſtabis: Si ita eſt, jam ruit myſterium SS. Trinitatis, & probatur. Erit unica in Deo perſona, & probatur. Perſona in abſtracto conſiderata dicit ſubſiſtentiam & exiſtentiam, adeoque ſubſiſtentia relativa nihil addit abſolutæ niſi ſolum relationem; Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem nego, quod in hypotheſi unica eſſet in Deo perſona. Ad ulteriorem probationem diſtinguo: ſubſiſtentia relativa addit tantummodo relationem ſecundum eſſe *ad*, concedo: ſecundum eſſe *in*, nego: dicit enim ſub iſto reſpectu naturam variis ſubſiſtentiis relativis actuatam; adeoque & perſonis, quippe quæ conſtituantur per relationes.

Inſiſtes: Eſto quod Deus ut præintelligitur perſonis ſit Deus a ſe; ſequitur tamen Deum non eſſe per ſe Patrem, cum paternitas ſit relatio, adeoque per reſultantiam fiat, Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam propter duo: Primo quidem, licet relatio reſultet ad fundamentum, non tamen agens: Igitur Pater eſt per ſe Pater, quia eſt per ſe generans, tametſi paternitas ſubſequatur ad intellectionem. Secundo, licet relatio creata fiat per reſultantiam, eo quod ſit ens minimum & accidens, non tamen divina, quia eſt ens ſummum, & ipſe Deus.

Urgebis: Paternitas concipitur reſultare in divinis: Igitur Deus non eſt per ſe Pater, quia forma a qua denominatur Pater, concipitur per reſultantiam.

Reſpondeo diſtinguendo; paternitas concipitur reſultare abſque fundamento in re, & defectu intellectus creati qui divina ſicut humana concipit, concedo: cum fundamento, nego. Et vero Deus Pater non habet principium, quocirca non debet concipi ut aliquid ad aliud reſultans, ſed eſt Deus per ſe, & ex natura ſua.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Prima perſona eſt Deus per ſe.

PRIMO: Hoc ex ſacra conſtat Scriptura, ubi Deus, tacito perſonarum nomine, centies vocatur Deus: quod & infinita prope Dei perfectiſſima opera manifeſtant.

Secundo: Idem clariſſime probatur in Apologiis quas Juſtinus, Tertullianus, Athenagoras pro unitate Dei contra inanem deorum multitudinem conſcripſerunt, ex quo patet primam perſonam eſſe per ſe Deum, nec divinitatem ad perſonas reſultare.

Tertio: Perſonæ habent a Deo, quod ſint divinæ: Igitur Deus ut præintelligitur perſonis eſt Deus, & ens a ſe, atque omnium perfectionum fons & origo.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Deus ut præintelligitur perſonis habet ſubſiſtentiam abſolutam, unde ſub iſta conſideratione, non eſt nihil, ſed ens a ſe, & ſummum bonum a quo cuncta profluunt bona.

Secundo. Tametſi Deus ut præintelligitur perſonis ſit a ſe, & per ſe ſubſiſtens, non inde ſequitur aut quatuor perſonas, aut quatuor res in Deo reperiri, quandoquidem ſubſiſtentia abſoluta omnibus perſonis communis eſt, & ipſæ perſonæ res una & dicuntur, & ſunt.

Tertio: Ex unitate entitatis myſterium non deſtruitur; namque relativum additur abſoluto: hoc eſt, abſolutum varias habet relationes, quæ tres conſtituunt perſonas.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Deus ſit Deus in omnibus, ideſt utrum perfectiones tam relativæ quam abſolutæ ſint Deus?

CUM prima perſona ſit Deus, & principium a quo omnia, quia eſt primum principium, quæritur utrum Pater qui eſt Deus per ſe, ſit etiam Deus in omnibus, ita ut paternitas, filiatio, ſpiratio activa, bonitas, & aliæ perfectiones ſint Deus. Hoc ipſum negavit Gilbertus Porretanus exiſtimans abſtracta in divinis, ita diſtingui a concretis, ut ſicut in creatis ſapientia non eſt homo, v. g. ita nec in Deo, ſit Deus.

CONCLUSIO.

Quidquid eſt in Deo, Deus eſt.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra Conciliis explicata.

DEUS Exod. 3. ſic loquitur: *Ego ſum qui ſum*. Hoc eſt qui ſum ſapientia, bonitas, & Deus in omnibus: alias aliquid eſſet in Deo, quod non eſſet Deus, ſicque aliqua perfectio adveniret Deo quod eſt contra fidem.

Concilium Lateranenſe 4. ſub Innocentio III. in eo prorſus ſenſu explanat Scripturam; ſic enim loquitur cap. 1. contra Abbatem Joachim & alios oppoſita ſentientes

tes: *Firmiter*, ait, *credimus*, *& ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verus Deus ... tres quidem perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino*. Tum cap. 2. *Nos autem ſacro & univerſali Concilio approbante, credimus & confitemur cum Petro, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet earumdem: Et ideo in Deo Trinitas eſt ſolummodo, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive natura divina*.

Eodem ſtylo eademque fidei profeſſione loquitur Concilium Rhemenſe; & ſic perſtringit Gilbertum Porretanum qui vana deluſus Logica dicebat, bonitatem, ſapientiam, &c. in Deo non eſſe Deum; Eo autem loci S. Bernardus qui eum debellavit & ad meliorem frugem adduxit, vult ut ſequens fidei profeſſio *ſcribatur ſtylo ferreo, ungue adamantino*. Sic refert Otto Friſig. cap. 56. apud Binium in notis ad Concilium pag. 1333. *Credimus ſimpliciter naturam divinitatis eſſe Deum, nec aliquo ſenſu catholico poſſe negari, quin divinitas ſit Deus, & Deus divinitas. Si vero dicitur, ſapientia ſapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate Deum eſſe, & alia hujuſmodi; credamus nonniſi ea ſapientia quæ eſt ipſe Deus, ſapientem eſſe; nonniſi magnitudine, quæ eſt ipſe Deus, magnum eſſe &c.*

Secundo, ex ſanctis Doctoribus.

Divus Bernardus ſermone 80. ſuper Cantica ait: " Sola ſumma & increata natura, quæ eſt Trinitas Deus, hanc ſibi vindicat meram ſingularemque ſuæ eſſentiæ ſimplicitatem, ut non aliud & aliud, non alibi quoque, & alibi, ſed ne modo quidem & modo inveniatur in ea ... Deus eſt magnitudo, bonitas, juſtitia, ſapientia. " Rurſus lib. 5. de conſiderat. cap. 7. Eſt qui eſt .... purus, ſimplex, integer, perfectus, conſtans ſibi. "

Suffragatur S. Thomas qui hic q. 39. art. 4. & 5. dicit concreta & abſtracta eſſe eandem rem in divinis, quia Deus ſibi identificat omnia. Et q. 14. dicit operationem in Deo bonitatem & omnia in Deo eſſe ſubſtantiam, quia nihil Deo advenit, nihil adhæret, nihil accidentale in eo eſt; alioquin mutaretur.

Tertio, ex rationibus Theologicis.

PRIMA hæc eſt: quod eſt ens a ſe, ens plenum & actus purus, eſt omnia in omnibus, alias eſſet in potentia ad aliquid, & reciperet perfectionem quam non haberet, ſiquidem qui non eſt ipſa perfectio illam recipit: Sed Deus eſt ens a ſe, ens plenum, actus purus, id eſt, ens, quod eſt ſemper in actu omnium perfectionum: Igitur eſt Deus in omnibus adeoque paternitas, ſapientia ſunt ipſe Deus.

Secunda: Quælibet perfectio divina ſive relativa, ſive abſoluta eſt ens a ſe, eſt intelligere per eſſentiam, bonitas per eſſentiam, alias non eſſet perfectio divina, quia eſſet in potentia ad aliquid perfectius habendum, ſcilicet ad divinitatem; immo ſi bonitas non ſit Deus, eſt ſolum divina & infinita per participationem, adeoque accidens, quod eſt contra fidem.

Tertia. Deus eſt ens immenſum, omnia conſequenter comprehendens, & omnem in ſinu ſuo adunans perfectionem: Igitur quælibet perfectio in Deo eſt Deus, quia omnis perfectio, omnis operatio, & omnis facultas adunatur in Deo ſubſtantialiter.

Quarta. Deus eſt ſpiritalis & indiviſibilis ex Patribus: Igitur eſt in omnibus ſuis perfectionibus, & totaliter & non per diviſionem. Et vero ſi anima rationalis, quia eſt ſpiritalis & indiviſibilis eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, tota in intellectu, tota in voluntate, a fortiori Deus erit totus in ſuis perfectionibus.

Quinta: Deus eſt ſummum bonum, adeoque ſui diffuſivum: Sed diffundit ſe totum in bonitate, in ſapientia, &c. ſe diffundit modo ſibi convenienti, id eſt totaliter divino, ſicut fons diffundendo aquas ſuas, ſemper fons eſt, ita Deus ſemper Deus in omnibus.

Sexta: Deus eſt immutabilis, & infinitus; eſt ſumme & eſſentialiter perfectus: Sed niſi ſit ſua bonitas, & ipſa bonitas ſit Deus, niſi ſapientia, &c. erit ipſe mutabilis, adveniet enim ei nova perfectio; erit finitus, non enim habebit

omnem perfectionem. Ergo &c.

Septima: Ex Scriptura Deus eſt omnia, Pater a quo omne lumen & vita, per quem omnia vivunt. Igitur vita Dei, & ſapientia Dei ſunt ipſe Deus.

Diluuntur objectiones.

OBJICIES: Sapientia non eſt de eſſentia Dei: Igitur non eſt Deus. Probatur Antecedens. Eſt proprietas eſſentiæ: Ergo non eſt de eſſentia Dei.

Reſpondeo diſtinguendo: Sapientia non eſt de eſſentia Dei formaliter, concedo: identice, nego. Non eſt quidem de eſſentia formaliter, quia alius eſt conceptus eſſentiæ, alius conceptus bonitatis, bene vero entitative.

Ad probationem, conceſſa majore, diſtinguo minorem. In creatis proprietas non eſt de eſſentia ſeu ſubſtantia rei, concedo, quia advenit ſubjecto illud perficiendo: in divinis, nego. Etvero omnia in Deo ſunt ſubſtantia Dei, ſiquidem nullum eſt accidens in eo.

Inſtabis: Atqui abſtracta in divinis, ut ſapientia, bonitas nullo modo ſunt de eſſentia Dei: Et probatur. Eſſentia explicatur per definitionem rei: Sed alia eſt definitio eſſentiæ Dei, alia vero bonitatis. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam, ſunt enim de eſſentia identice, quia in Deo, ut definit Conc. Lateranenſe IV. cap. 2. omnia ſunt una res ſimpliciſſima. Ad probationem diſtinguo: eſſentia explicatur adæquate per definitionem adæquatam, concedo: ſecus, nego. Quia igitur creatura quantumvis perfecta, nequit Deum comprehendere, nec utique eum definire poteſt, ſicut oportet: Non mirum igitur ſi alia ſit definitio eſſentiæ divinæ, alia bonitatis. Dicendum tamen conceptum eſſentiæ implicite enuntiare bonitatem, quia eo ipſo quo eſt conceptus eſſentiæ divinæ, omnem neceſſario complectitur perfectionem.

Rurſus inſtabis: Sequitur ex hac doctrina, quod aut nulla ſint Dei attributa, aut ſint confuſa: 2. Quod Pater ſit Filius, & Filius ſit Pater. 3. Quod filiatio ſit paternitas: Atqui iſta ſunt abſurda. Ergo &c.

Reſpondeo negando omnes iſtas ſequelas, ſufficit enim diſtinctio relativa realis inter perſonas ut una non ſit altera; virtualis vero inter attributa, ut non ſint confuſa. Anima rationalis v. g. eſt eadem entitative ut vegetativa & ſenſitiva; quia tamen æquivalet forma vegetativa & ſenſitiva quæ diſtinguuntur realiter in plantis & brutis, iſti gradus diſtinguuntur in anima; ita & pariter diſtinguenda ſunt attributa divina, quia eadem eſſentia divina æquivalet bonitate & ſapientia, quæ realiter diſtinguuntur in creatis.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo: Pater eſt Filius ſubſtantialiter, concedo; una quippe eſt pro tribus perſonis natura: eſt Filius relative & perſonaliter, nego. Dictum & probatum manet eſſe perſonas realiter diſtinctas.

Ad ſecundum diſtinguo etiam; attributa erunt confuſa & in ſe commixta, id eſt erunt una res, concedo; unum attributum ex multis aliis conflatum, nego. Sufficit diſtinctio virtualis ad invicem ut multiplicia concipiamus, cum hujuſmodi diſtinctio æquivaleat diſtinctioni reali quæ reperitur in perfectionibus creatis a parte rei a ſe invicem diſtinctis. Hinc idem facit quod iſta, ſalvo tamen divinitatis jure, ita ut in Deo omnia ſint quid unum.

Inſiſtes; Bonitas advenit Deo, & aliquid ei addit; nam perfectior eſt conceptus Dei cum bonitate quam ſeparatim a bonitate. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo; bonitas advenit Deo ſecundum noſtrum concipiendi modum, & conceptus Dei cum bonitate eſt perfectior quoad nos, concedo; quoad ſe, nego. Eſt eadem res; omnia enim ſibi identificat divina eſſentia, immo & ipſas relationes.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Quidquid eſt in Deo, Deus eſt.

PRIMO; Iſtud Exodi 3. oraculum: *Ego ſum qui ſum*, noſtram eatenus demonſtrat concluſionem, quatenus qui eſt, omnia quoque eſt, quod certe definivit Concilium Rhemenſe, cum dixit ſapientiam Dei eſſe Deum.

Secundo; Hanc aſſertionis reddit rationem divus Bernardus ſerm. 80. in can. in Deo non eſt aliud & aliud; hoc eſt,

in Deo & natura & perſonæ & attributa una res ſimpliciſſima ſunt.

Tertio. Alteram ſubjungit rationem D. Thomas hic q. 39. art. 4. dicens concreta in divinis idem eſſe a parte rei cum abſtractis. Sapiens v. g. & ſapientia: Bonus & bonitas non faciunt numerum. Et vero, eo ipſo quo bonitas eſt & increata & infinita, eam Deum eſſe neceſſe eſt. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET SOLUTIONUM.

PRIMO. Tametſi ſapientia, aliaque attributa non ſint in Deo formaliter de natura & ejus eſſentia, bene tamen identice: quocirca abſtracta in divinis non ſunt aliud & ab eſſentia, & a concretis.

Secundo: Eſto quod abſtracta diverſam habeant a concretis inadæquatam definitionem, non tamen adæquatam; ex quo manifeſte ſequitur ſapientiam eſſe Deum; & idem prorſus de quolibet attributo aſſerendum eſſe.

Tertio; Nec inde ſequitur attributa aut nulla eſſe, aut ſi admittantur, quid confuſum eſſe, diſtinctio quippe virtualis, ſalvo divinitatis jure, idem facit quod diſtinctio realis in rebus creatis operatur; hinc in Deo attributa & agnoſcimus, & ab invicem abſque confuſionis diſpendio ſecernimus.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum conveniat primæ perſonæ eſſe Patrem.

ARIANI nomen Patris denegaverunt primæ perſonæ, tanquam aliquid Deo indignum, quippe qui Verbum puram dicerent creaturam, hinc Deum Creatorem non Patrem vocabant: ita colligitur ex Petavio lib. 5. de Trinit. cap. 14. contra quos ſit

CONCLUSIO.

Nomen Patris convenit Deo, maxime primæ perſonæ.

Probatur ex multis capitibus.

Primo, ex Scriptura ſacra.

DEUTERONOMII 32. habetur; *Numquid non ipſe eſt Pater tuus qui poſſedit te?* Rurſus Pſal. 88. *Ipſe invocabit me: Pater meus es tu*. Et adhuc Eph. 3. *Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti ex quo paternitas omnis in cælo, & in terra nominatur*. Demum Heb. 1. *Cui enim dixit aliquando Angelorum Filius meus es tu; ego hodie genui te*. Igitur nomen Patris convenit Deo, maxime primæ perſonæ, quippe quæ ſit principium non de principio.

Secundo, ex Symbolis.

CONCINUNT Symbola. In illo quod ab Apoſtolis compoſitum eſt, habetur; *Credo in Deum, Patrem omnipotentem*. In Nicæno vero. *Credo in unum Deum, Patrem*. S. Athanaſius in eo quod illi tribuitur, fidem ſic explicat: *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti*. Ergo &c.

Tertio, ex ſanctis Patribus, & Doctoribus.

VENIT iterum in teſtimonium S. Athanaſius qui orat. 2. pag. 143. ita loquitur. " Quapropter in ſua deitate Pater proprie Pater eſt, & Filius proprie Filius eſt, & in illis ſolis conſiſtit; ut Pater ſemper ſit Pater, & Filius ſemper ſit Filius. "

Fauſtinus lib. contra Arianos, inquit; " Deus ſolus proprie verus eſt Pater, qui ſine initio & ſine Pater eſt.... Solus autem Filius Dei verus eſt Filius, exiſtens hoc ſine initio, ſine fine, ſemper habens Patrem, & nunquam ipſe ut eſt unigenitus, generans accipit vocabulum Patris. "

Gregorius Naz. orat. 35. pag. 564. " Quis eſt igitur Pater qui principium non habuit... Quamobrem nec Pater

poſtea

„ poſtea exſtitit , quandoquidem nec eſ-
„ ſe aliquando cœpit, & Pater proprie
„ eſt, quia non etiam Filius. „

Hieronymus in cap. 3. epiſt. ad Epheſ.
“ Paternitatis nomen ex ſemetipſo largi-
„ tus eſt omnibus . . . Et quomodo nomen
„ commune ſubſtantiæ , ſibi proprium
„ vindicat Deus . . . . . Sicut ergo ſolus
„ bonus , bonos facit ; & ſolus immor-
„ talis immortalitatem tribuit ; & ſo-
„ lus verus , veritatis nomen impertit ;
„ & ſolus Pater , quia Creator eſt om-
„ nium. „

Guillelmus Pariſienſis l. de fide c. 3.
“ Nequius blaſphemat qui negat Deum
„ Patrem genuiſſe Filium. „

Ambroſius lib. in Symbolum c. 11. “ Æ-
„ ternus Pater Filium genuit coæter-
„ num. „

Cyrillus dial. 2. de Trinit. pag. 457.
“ Simul Deus eſt & ſimul Pater genera-
„ tionem non habens poſteriorem , ſed
„ una eſt & ſubſiſtit, intelligiturque Pa-
„ ter. „

Fulgentius l. de fide ad Petrum cap. 1.
“ Unus eſt Deus, Deus Pater , qui ſo-
„ lus eſſentialiter de ſeipſo unum Filium
„ genuit. „

Concinit Hilarius ; “ Et quis igitur am-
„ biget , *inquit* , lib. 12. de Trinitate
„ pag. 107. quin quæ in rebus humanis na-
„ ta ſunt, aliquando non fuerint , ſed
„ aliud eſt ex eo naſci qui non fuit, aliud
„ ex eo naſci qui ſemper eſt . Infantia
„ enim omnis cum antea non fuiſſet ,
„ cœpit ex tempore; quæ rurſum in pue-
„ ritiam excreſcens , poſt etiam adoleſ-
„ centiam coegit in Patrem , & non
„ ſemper Pater eſt, qui ante in adoleſ-
„ centiam per pueritiam, & in pueritiam
„ per infantiam cœptam profecerit; Er-
„ go qui non ſemper Pater eſt, non ſem-
„ per & genuit. Ubi autem ſemper Pa-
„ ter eſt, ſemper & Filius eſt. “ Si ita-
„ que habes in cognitione vel ſenſu Deum,
„ in cujus cognitionis ſacramento pro-
„ prium eſt, quod Pater eſt, non ſemper
„ Patrem eſſe Filii unigeniti : Habes &
„ in intelligentia & ſcientia , non ſem-
„ per Filium eſſe qui genitus eſt ; quod ſi
„ ſemper Patri proprium eſt, quod ſem-
„ per Pater eſt ; neceſſe eſt filio ſemper
„ proprium eſſe, quod ſemper eſt Filius.
„ Et quomodo in ſermonem noſtrum at-
„ que intelligentiam cadet , ut non fue-
„ rit antequam naſceretur, cui proprium
„ eſt ſemper eſſe , quod natus eſt. „

Subſcribit Maximus Martyr in enarrat. Domin. orat. apud Euthymium : “ Re-
„ latio vim habet ejuſmodi, ut una ſigni-
„ ficet alterum. „ Et Fauſtus Regienſis:
“ Hoc ipſum Filii nomen , *inquit* , ex
„ Patris derivari nomine creditur . . . . .
„ & cum Filius ex Patre ſit, Patri no-
„ men Filius facit. „

Huic Patrum multitudini accedit Toletana Synodus XI. dicens : “ Patrem ſem-
„ per fuiſſe Patrem, eo quod ſemper ha-
„ buerit Filium. „ Quid clarius , quid validius contra impugnatores Paternitatis divinæ?

Simili prorſus modo ſcribit Doctor Angelicus hic q. 3. art. 2. “ Dicendum quod
„ nomen proprium cujuslibet perſonæ ſi-
„ gnificat id per quod illa perſona diſtin-
„ guitur ab omnibus aliis. „ Deinde ſubdit : “ Unde proprium nomen perſonæ
„ Patris, eſt hoc nomen Pater quod ſi-
„ gnificat paternitatem. „

Quarto, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMA : Eſſe Patrem eſt eſſe alicujus vel principium vel cauſa, quia relatio paternitatis reſultat ad actionem alicujus , & ipſius terminum : Sed Deus eſt prima omnium creaturarum cauſa , ſed prima perſona ad intra eſt primum principium a quo Filius : Igitur convenit illi eſſe Patrem.

Secunda : Ille dicitur Pater qui dat eſſe alicui : Atqui prima perſona dat eſſe Filio ad intra iuxta illud Pſal. 109. *In ſplendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te*. Ad extra vero produxit omnem creaturam, juxta illud Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*. Ergo &c.

Tertia : Ille eſt Pater & vere dicitur a quo procedit terminus ſecundum ſimilitudinem vel univocam , vel ſaltem analogam : Atqui Verbum ad intra procedit a prima perſona ſecundum ſimilitudinem univocam, dicente Apoſtolo de Filio Dei incarnato, Philip. 2. *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo*. Creaturæ vero procedunt ſecundum aliquam ſimilitudinem magis vel minus perfectam , juxta gradum naturæ & gratiæ magis vel minus excellentem : Igitur ratio Pa-

tris

tris maxime convenit primæ perſonæ.

Divus Thomas hic q. 33. art. 3. mirum in modum hanc explicat veritatem his verbis : " Manifeſtum eſt autem ex præ- „ miſſis quod perfecta ratio paternitatis „ & filiationis invenitur in Deo Patre , „ & Deo Filio , quia Patris , & Filii „ una eſt natura & gloria , ſed in crea- „ tura filiatio invenitur reſpectu Dei , „ non ſecundum perfectam rationem , „ cum non ſit una natura Creatoris , & „ creaturæ, ſed ſecundum aliqualem ſi- „ militudinem , quæ quanto perfectior „ fuerit tanto propinquius acceditur ad „ veram filiationis rationem . Dicitur „ enim Deus , alicujus creaturæ Pater , „ propter ſimilitudinem veſtigii tantum , „ utpote irrationalium creaturarum, ſe- „ cundum illud Job 38. Quis eſt pluviæ „ Pater , aut quis genuit ſtillas roris ? „ Alicujus vero creaturæ , ſcilicet ratio- „ nalis ſecundum ſimilitudinem imaginis „ ſecundum illud Deut. 32. Nonne eſt „ ipſe Pater tuus qui poſſedit , & fecit , „ & creavit te ? aliquorum vero eſt Pater „ ſecundum ſimilitudinem gratiæ , qui „ etiam dicuntur Filii adoptivi , ſecun- „ dum quod ordinantur ad hæreditatem „ æternæ gloriæ per munus gratiæ accep- „ tum , ſecundum illud Rom. 8. Ipſe Spiri- „ tus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro „ quod ſumus filii Dei : Si autem filii & „ hæredes ; aliquorum vero ſecundum ſi- „ militudinem gloriæ , prout jam gloriæ „ hæreditatem poſſident ſecundum illud „ Rom. 5. gloriamur in ſpe gloriæ filiorum „ Dei : Sic igitur Pater , quod per prius „ paternitas dicitur in divinis ſecundum „ quod importatur reſpectu perſonæ ad „ perſonam , quam ſecundum quod impor- „ tatur reſpectu Dei ad creaturam . „

Ex his ſequitur rationem paternitatis prius dici notionaliter quam eſſentialiter, ideſt primam perſonam prius eſſe Patrem ad intra quam ad extra . Ita divus Thomas ibidem art. 3. ex profeſſo propter duo . 1. Quia Pater divinus generat Verbum ab æterno, creaturas vero ſolum produxit in tempore . 2. Quia Verbum procedit a Deo ſecundum perfectam ſimilitudinem , & in generante eſt habitudo ſubſtantialis ad terminum , ad quem reſultat relatio paternitatis quæ diſtinguit primam perſonam a ſecunda : & ideo paternitas dicitur notionalis ; minime vero productio creaturæ : tum quia creatio convenit omnibus perſonis , tum quia non conſtituit perſonam divinam , ſicut paternitas conſtituit , ſed denominat ſolummodo Deum Creatorem per relationem rationis quam concipimus in Deo agente & producente , & per realem quæ reſultat in creatura producta : Certum eſt autem id quod perfectius eſt , prius convenire agenti . Igitur prius convenit Deo eſſe Patrem ad intra , quam ad extra : Nec mirum : convenit illi ex natura & neceſſario producere Verbum , libere vero producere creaturam .

Sequitur etiam primam perſonam dici quidem principium Spiritus ſancti , minime vero Patrem ; quia ut ſuo loco dicetur , tertia perſona non procedit formaliter vi ſpirationis activæ in ſimilitudinem naturæ, eo quod procedat per voluntatem ; voluntas autem non eſt aſſimilativa.

Solvitur una objectio.

DICES, ſi Deus eſt Pater, mutatur, quia generans perfectionem acquirit mirabilem , ſcilicet Filium : Sed Deus eſt immutabilis : Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam : Deus Pater generat quidem , ſed ab æterno ; unde nihil acquirit , quia totum ſemper habuit , & habet , & habebit : Filius vero non procedit a Patre ut a cauſa & per dependentiam , ſed per ſimplicem emanationem & per generationem æternam . Imperfectiones prædictæ in ſolis creaturis reperiuntur . Ita S. Athanaſius orat. 2. " Non enim , *inquit* , Deus eſt ut homo, „ nam neque Pater ex Patre eſt altero , „ ideo nec cum gignit , qui ſit futurus „ Pater , neque Filius ex fluxione Patris „ eſt , aut ab genito Patre genitus , qua- „ re non in hoc generatur ut gignat . „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Primæ convenit perſonæ eſſe Patrem.

PRIMO : Ita ſacra pronuntiat Scriptura his verbis Deut. 32. *Nonne eſt iſte Pater tuus qui poſſedit , & fecit , & creavit te ?*

Secundo , Symbola videlicet , & Apoſtolicum , & Nicænum, & S. Athanaſii primam

mam diſtinguunt perſonam penes Patris proprietatem: cui veritati omnis Patrum cœtus ſuffragatur; ut Gregorius Naz. orat. 35. Hieronymus in cap. 3. epiſt. ad Epheſ. &c.

Tertio. Patrem eſſe iſti plurimum convenit perſonæ, cui maxime convenit primum eſſe rerum omnium principium: Atqui primæ ſanctiſſimæ Trinitatis perſonæ hoc ita convenit, quippe quæ ſit per antonomaſiam principium non de principio, nedum ad extra, verumetiam ad intra; ab ipſa ſiquidem & quæ in cœlo, & quæ ſuper terram ſunt, ut a primigenio profluunt fonte. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Non negamus Patris proprietatem aliis a Patre perſonis etiam convenire, ſed ſolummodo ad extra, quatenus creaturarum factura omnibus ſanctiſſimæ Trinitatis perſonis communis eſt; primæ vero etiam ad intra, & non cæteris eſſe Patrem convenit.

Secundo. Neque vero quidquam mutationi primæ advenit perſonæ, ex eo quod ſit omnium Pater, dat quippe omnibus & eſſe, & vivere, ſed nihil aut deperdendo, aut etiam acquirendo.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum conveniat primæ perſonæ eſſe principium non de principio.

MANICHÆI aliquid in hac parte a Deo detraxerunt, dicentes creaturas ſenſibiles non eſſe a bono Deo: Duæ ſunt hic quæſtiones explicandæ, ſcilicet an eſſe principium conveniat Deo Patri, deinde an prima perſona ſit innaſcibilis ſeu principium non de principio? Unde ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Eſſe principium competit maxime Patri ad intra & ad extra.

Probatur multis momentis.

Primo, ex Scriptura.

LEGITUR Joan. 1. *In principio erat Verbum*. Pſal. 109. *Tecum principium in die virtutis tuæ*: Et Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*. Rurſus: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, inquit Joannes cap. 1. Igitur convenit Patri & quidem maxime eſſe principium ad intra & ad extra, quia eſt prima perſona.

Secundo, ex ſanctis Doctoribus.

S. Athanaſius orat. 2. pag. 151. ſic ſcribit: " Si nomine unigeniti in prætextum dato, hæreſim ſuam diſſimulent, quum tamen vox illa ſuo ſignificatu non ad Filium (ut ipſi murmurant) ſed ad genita, hoc eſt creata propendeat.

Gregorius Naz. orat. 36. " Proprium, *inquit*, ejus qui principio caret, nomen eſt Pater. "

Succinit Zacharias Mytilenæus lib. de mundi opificio, pag. 366. " Pater expers principii & ingenite, Fili, ſine principio genite: Spiritus Dei ſine principio a Patre procedens. " Idem docent Hilarius lib. 4. de Tr. Petrus Chryſologus Serm. 60. non omittendus Cyrillus Alex. lib. 5. Theſauri, ubi ait: " Impie loqui eos qui ab initio aliquo cœpiſſe generare Deum aſſerunt ... Ut Pater ipſe initio caret. "

His accedit Ambroſius lib. 10. in Luc. " Dominus Pater quia radix Filii. " Rurſus lib. 4. de fide c. 5. " Fons Pater, Filii eſt radix. Radix Pater Filii eſt. " Ita etiam Baſilius hom. 27. contra Sabell. pag. 606. " Eſt quidem Pater, *inquit*, perfectum habens eſſe, & nullius egens, radix & fons Filii, & ſancti Spiritus. " Ubique prima perſona proclamatur Pater, & ſine principio. Audiendus de hoc momento S. Auguſtinus l. 3. contra Maximum c. 27.

" Pa-

" Pater principium non de principio: Filius „ principium de principio : ſed utrumque ſimul : non duo, ſed unum principium. „ Rurſus l. 4. de Trinit. Pater eſt principium totius Trinitatis. „

Non prætereundus divus Thomas, qui hic 1. p. q. 33. art. 1. ita ſcribit : " Dicendum, quod hoc nomen principium, „ nihil aliud ſignificat quam id, a quo „ aliquid procedit, omne enim a quo „ aliquid procedit, quocumque modo dicimus eſſe principium, & e converſo. „ Cum ergo Pater ſit a quo procedit „ alius, ſequitur quod Pater eſt principium. „

Tertio, *rationibus Theologicis*.

PRIMA : Pater eſt principium a nullo alio : Igitur maxime illi convenit eſſe principium.

Secunda, Nomen principii nullam dicit imperfectionem, quia principium latius patet quam cauſa, punctum enim eſt principium lineæ, non cauſa ; Secundo, quia nomen cauſæ dicit diverſitatem in ſubſtantia & dependentiam quæ ad intra non eſt admittenda in Deo : Igitur nomen principii maxime convenit primæ perſonæ.

Tertia : Nomen principii convenit ad intra & ad extra Deo : Igitur maxime Patri, quia ſic explicatur omnis Patris activitas.

CONCLUSIO SECUNDA.

Eſſe principium creaturarum convenit omnibus perſonis.

Probatur multis momentis.

PRIMO Ex Scriptura ſacra. Gen. 1. habetur. *In principio creavit Deus*, *&c.* Eo loci, Deus dicitur eſſentialiter, id eſt, ut communis tribus perſonis. Ibidem. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. Tum Propheta Regius Pſal. 32. *Ipſe dixit & facta ſunt*. In his & ſimilibus textibus vox *Deus* pro omnibus ſupponit perſonis, maxime quum dicitur, faciamus hominem &c. Igitur Patri ſimul & Filio, & Spiritui ſancto convenit eſſe creaturarum principium.

Secundo ex ſanctis Patribus. S. Auguſtinus in Enchir. cap. 38. ſic loquitur : " Neque enim ſeparabilia ſunt opera „ Trinitatis, cur in ea facienda ſolus „ Spiritus ſanctus nominatus eſt ? An & „ quando unus trium in aliquo opere nominatur, univerſa operari Trinitas intelligitur. „ Rurſus lib. 1. de Trinitate cap. 4. " Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſicut inſeparabiles ſunt, ita „ inſeparabiliter operantur. „ Tum epiſt. 99. ad Evodium : " Sed quid facit Filius „ ſine Spiritu ſancto, vel ſine Patre, „ cum inſeparabilia ſint omnia opera Trinitatis ? „

Suffragatur S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 16. loquens de creatis ait : " In horum autem creatione cogita mihi „ principalem cauſam eorum quæ fiunt, „ Patrem, dein conditricem, Filium, „ perfectricem, Spiritum ſanctum. „

Tertio, ratione. Quæ procedunt a Deo ſecundum omnipotentiam ſunt opera toti Trinitati communia, cum iſtud attributum omnibus tribuatur perſonis juxta illud Symb. S. Athan. *Omnipotens Pater*, *omnipotens Filius*, *omnipotens Spiritus ſanctus*. Sed Deus cuncta fecit ratione ſuæ omnipotentiæ, juxta illud Pſal. 32. *Ipſe mandavit & creata ſunt*. Ergo &c. Hoc ipſum annuntiant exempla. Primo quidem in creatione Deus loquendo mundum condidit : *Dixitque Deus*, *fiat lux*, *& facta eſt lux*. Ibi adſunt duæ perſonæ, Pater ſcilicet qui loquitur, Filius vero qui eſt ejuſdem Patris verbum & ſermo : Sed & Spiritus ſanctus in hoc opere complendo utique operatur, ibidem enim legitur: *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*. Rurſus in Incarnatione omnes perſonæ divinæ magnum illud & ineffabile myſterium operantur ; Pater quidem dum ſuum mittit Filium, Filius vero cum ipſe incarnetur : demum Spiritus ſanctus ; ſic enim habetur Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te*, *& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. *Ideoque & quod naſcetur ex te*, *ſanctum*, *vocabitur Filius Dei*. Ergo &c.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

Pater eſt innaſcibilis ſeu principium non de principio.

Probatur multis momentis.

PRIMO, ex Scriptura Matth. 28. Pater nominatur primus: *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Si primus: Igitur non habet principium.

Secundo. Ex Concilio Toletano 4. his verbis in profeſſione fidei: *Credimus Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius Trinitatis.*

Tertio. Ex SS. Doctoribus, ſanctus Gregorius Nyſſ. l. 1. contra Eunomium ubi ait: " Patrem quidem principio carentem & ingenitum eſſe."

Concinit, Gregorius Nazianzenus orat. 35. ubi loquens de divinis perſonis ait: " Si Filius & Spiritus ſanctus Patri coæterni ſunt, quid afferri poteſt, quin principii quoque, quemadmodum & ille, ſint expertes? Quia ab ipſo ſunt, licet non poſt ipſum. Quod enim principio caret, æternum quoque eſt: quod autem æternum eſt, non protinus quoque principio vacat, quandiu ad Patrem, velut ad principium & originem refertur." Rurſus orat. 36. " Proprium, *inquit*, ejus qui principio caret, nomen eſt Pater." Ergo ex S. Greg. Pater eſt principium ſine principio, nec procedit ab aliquo ſicut aliæ perſonæ.

Divus Thomas hic q. 33. art. 4. in argumento ſed contra, poſt Hilarium ſic loquitur: " Eſt unus ab uno, ſcilicet ab ingenito genitus: proprietate videlicet in unoquoque & innaſcibilitatis & originis."

Quarto, ratione; Qui eſt principium non de principio eſt innaſcibilis: Atqui Pater eſt principium non de principio. Ergo &c.

Confirmatur. In Deo nihil eſt Patre prius: Ergo eſt principium non de principio: Igitur & innaſcibilis, aliæ enim perſonæ procedunt a Patre.

Dices. Quod convenit tribus perſonis Patri non eſt proprium: Sed nomen ingeniti convenit aliis perſonis, nempe Spiritui ſancto cujus proceſſio non eſt generatio: convenit etiam eſſentiæ divinæ quæ nec generat, nec generatur. Ergo &c.

Reſpondeo: Hanc vocem *ingeniti* non ſolum ſignificare negationem generationis, ſed etiam proceſſionis; & ſic ſoli Patri convenit, Spiritus enim ſanctus ex Patre Filioque procedit, Pater vero a nulla perſona promanat, præterea illa vox *ingeniti* eſſentiæ a Theologis nunquam applicata eſt, ſed perſonæ primæ, alioquin ratio ingeniti conveniret tribus perſonis quod eſt aperte contra traditionem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Primæ convenit perſonæ eſſe principium, ad intra & ad extra, hinc innaſcibilis vocatur.

PRIMUM patet ex illo Joannis effato cap. 1. *In principio erat Verbum*, hoc eſt Filius in Patre: ita propugnant Greg. Naz. orat. 35. Athanaſius orat. 2. Ratio D. Thomæ ea eſt. Ille recte dicitur principium a quo cuncta procedunt: Atqui cuncta, tum ad intra, tum ad extra a Patre procedunt: ad intra quidem, namque Filius a prima perſona generatur, iſta eadem perſona ſanctum ſpirat Spiritum: ad exra vero, quatenus cuncta & facit, & creavit. Ergo &c.

Secundum quoque eatenus claret, quatenus prima perſona Pater nuncupatur: certe ſi genita foret, non diceretur ſaltem ad intra Pater: Sed & ad extra, & ad intra Pater eſt, & dicitur. Igitur & innaſcibilis. Hoc ipſum innuit ſextum Concilium Toletanum: hoc Greg. Naz. orat. 35. Ergo &c.

Synopſis unius difficultatis & reſponſionis.

TAMETSI Spiritus ſanctus non ſit genitus, non tamen innaſcibilis, quia procedit a Patre & Filio.

DIS-

DISSERTATIO QUARTA

De perſona Filii, maxime de ejus divinitate.

ARIANI negaverunt Verbum eſſe Deum; Semiariani eſſe Patri conſubſtantiale; Jurius vero in perfectionibus & operationibus ipſi inæquale. Sed contra quod dicitur Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.*

Dogma de divinitate Verbi quatuor argumentis demonſtratur.

PRIMO: Quia ex Scriptura, ex traditione Patrum, & ratione Theologica conſtat Verbum eſſe Deum.

Secundo: Quia Verbum eſt Patri conſubſtantiale.

Tertio: Quia vi generationis ſuæ eſt Filius Dei.

Quarto: Quia eſt Patri per omnia in natura & perfectionibus æquale.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ex Scriptura, Patribus & ratione Theologica conſtet Verbum eſſe Deum.

DICIMUS contra Arianos & Socinianos Verbum eſſe Deum, idque de fide definitum eſt in primo Concilio generali. Hanc veritatem triplici argumento probamus: Primo quidem ex Scriptura ſacra. 2. Ex Patrum traditione. 3. Ex ratione Theologica, eaque multiplici & efficaciſſima: Sed ne materiæ copia, aut confuſionem, aut difficultatem pariat, hanc argumentorum ſeriem in variis ſectionibus producere & ordinare juvat. Ante omnia hic texenda eſt hæreſis Arianæ Hiſtoria.

SECTIO PRIMA.

Hiſtoria critica Arianiſmi.

Ortus.

HÆRESI Arianæ circa filii conſubſtantialitatem arma præbuit Plato, qui diſtinguebat tres Deos inæquales inter ſe, e quibus primus cæterorum erat parens, & conditor, ſecundus rerum omnium artifex, tertius demum anima mundi. Arius ex Libya oriundus auctor fuit & caput hæreſeos circa Verbi cum Patre conſubſtantialitatem. Primus Meletiani ſchiſmatis particeps fuit, quocirca & a ſancto Petro Alexandrino excommunicatus; tum deinde reſipiſcens ab Achilla Petri ſucceſſore Presbyter ordinatus, Eccleſiam Alexandrinam ſuis blaſphemiis turbare cœpit circa annum 321. Namque ambitionis & invidię ſtimulis exagitatus; contra Alexandrum, quem moleſte ferebat ſibi in Sede Alexandrina præpoſitum, ejus doctrinam inſectari non ceſſavit. Primum aſſeruit Verbum Dei non fuiſſe ab æterno, ſed ex nihilo in tempore productum, & quidem in natura Patris diſſimile, ita tamen ut Dei ad condendas creaturas fuerit inſtrumentum. Plurimos ſectarios ſibi conciliavit. Prima quidem ſecta fuit Anomæorum quos puros Arianos vocant, quippe qui Filium meram eſſe creaturam dicerent, ſic & locutus eſt Arius: hujus ſectæ ſignifer fuit Aetius, & poſt eum Eunomius. Secunda eſt ſemi-Arianorum qui abjicientes vocabulum ὁμοούσιον, Filium tamen per omnia Patri ſimilem eſſe concedebant: quia vero mente verſipelli nonnulli hæc aſſererent, ſemi-Arianorum nomine donata eſt ſecta. Tertia inter utramque media eorum fuit qui Filium nec Patri conſubſtantialem, nec in ſubſtantia adæquate ſimilem, ſed ſolummodo in genere & vage ſimilem illi eſſe ſtatuebant. Creaturam qui-

quidem ex cæterarum ordine eſſe, vel negabant, vel manifeſte profiteri non audebant. Hujus ſectæ Architectus fuit Acacius Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopus.

Progreſſus.

PROSCRIPTUS quidem fuit Arius in Concilio primo Nicæno; Poſt tam celebrem pro conſubſtantialitate Verbi cum Patre definitionem hæreſim Arianam crederes diſſipatam, verum nonniſi ficte ſe ſe ſubmiſerunt definitioni Ariani, qui vix, abſoluta ſynodo, fidem Nicænam in ſancto Athanaſio impugnaverunt. Infinita prope ſunt quæ pro hoc momento & excogitavere & fecere.

Sanctus Hilarius formulas & Arianorum & ſemi-Arianorum non abſque fundamento fidem temporum appellavit, nam etſi Verbum Deum eſſe quandoque faterentur, immo & Patri ſimile, attamen fraudem ut plurimum paratam habebant. Quis hujuſmodi formulas, quis Synodos ad fidem Nicænam vel tentandam, vel etiam prorſus eliminandam adunatas enumeret? Intra viginti circiter annos ſexdecim fidei confeſſiones finxere & refinxere. Sex Antiochiæ, tres Sirmii concinnaverunt, reliquarum ſex; una Philippopoli, altera Ancyræ, tertia Seleuciæ, quarta demum Nicææ in Thracia edita fuit: iſta Ariminenſium nomen retinet, eo quod ſubſignata fuerit ab aliquibus e Concilio primo Ariminenſi Patribus, qui, illo abſoluto, Conſtantii Imperatoris ad Epiſtolam Concilii encyclicam reſponſionem expectantes, minis & pœnis poſtea victi, Nicæam in Thracia profecti ſunt, ubi & Novæ ſubſcripſerunt formulæ. Quinta Conſtantinopoli conflata fuit. Sexta demum ex quibuſdam collectionibus formulæ Antiochenæ contra Paulum Samoſatenum, & primæ Sirmienſi facta eſt in Thracia, ubi adſcitus Liberius ſuum etiam ei addidit calculum. Ex Antiochenis ſexta peſſima eſt, quandoquidem nedum ὁμοούσιον, ſed & ὁμοιούσιον tollit. Secunda ex Sirmienſibus prorſus blaſphematoria. Tertia vix toleranda, cum ſubſtantiæ vocem removeat. Prima a Baſilio Ancyrano alias catholico facta ſenſum fidei conſonum præ ſe fert, namque Verbum per omnia Patri ſimile ibi conclamatur: tum illi omnes qui Verbum aut ex nihilo, aut ex præjacente materia factum aſſerebant alieni ab Eccleſia declarantur. Liberius iſti & non ſecundæ, immo nec tertiæ ſubſcripſit, cum jam Beroæa Romam revocatus eſſet. Oſius ſecundæ quidem conſenſit, ſed tormentis coactus, a quo tamen caſu ante mortem ſurrexit. Formulam Nicææ Thraciæ concinnatam exuberanti œconomia admiſere aliqui Ariminenſes Patres, quos de hæreſeos labe inſimulare nec veritati, nec pietati conſonum eſt. Formulæ tum Arianæ tum ſemi-Arianæ in hoc peccant quod aliæ ipſum ὁμοούσιον rejiciant, aliquæ ipſam ſubſtantiæ vocem tollant; nulla denique quæ ὁμοούσιον non ſubmoveat.

Interitus ſeu proſcriptio.

INNUMERA prope ad hæreſim ſuam ſtabiliendam Ariani adunavere conciliabula, ſed his alias & fide, & virtute meliores Synodos oppoſuit ſancta mater Eccleſia Romana ab anno 315. uſque ad annum 589. quibus in tanta temporum acerbitate ejus Univerſalitas roborata veluti fluvius paradiſi voluptatis perenni fidei fluxu & refluxu totum irrigavit orbem. Primum Concilium adunatum eſt a S. Petro martyre & Alexandriæ Epiſcopo contra Arium anno 315. Secundum eſt alterum Alexandrinum anno 319. in quo Ariana hæreſis iterum proſcripta fuit. Tertium eſt Nicænum primum, illudque generale anno 325. ubi majori ſolemnitate Arius, ejuſque errores repetitis anathematibus percuſſi ſunt. Quartum Romæ habitum eſt ſub Julio primo ſummo Pontifice pro defenſione & ſancti Athanaſii, & fidei Nicænæ. Quintum in eadem urbe anno 341. congregatum eſt. In eo Julius primus cum toto Concilio ſuſcepit ſancti Athanaſii defenſionem, & iterum atque iterum anathemate confixit Arianos, maxime Euſebianos. Sextum eſt tertia Synodus anno 342. pro iiſdem momentis Romæ celebrata. Septimum eſt Sardicenſe anno 347. ubi proſcripti ſunt adhuc Ariani. Octavum Ariminenſe legitimum anno 359. Patres nedum Arianiſmum, ſed & Arianiſmi Coryphæos ſuos perſtrinxerunt ſtilo cenſorio. Nonum vel ipſe Athanaſius anno 362. Alexandriæ adunavit adverſus obſtrepentes Arianos.

De-

Decimum, Romanum eſt ſub ſancto Damaſo qui in eo compreſſit Arianorum protervíam, anno ſcilicet 369. anno vero 379. Imperator Gratianus juſſit Epiſcopos Catholicos auctoritate Conſtantii exules in ſuam viciſſim reſtitui Sedem. Undecimum eodem anno Antiochiæ celebratum eſt, in quo quidem Præſules Arianiſmi reliquias ab Oriente eradicare ſategerunt. Duodecimum tenet locum Conſtantinopolitanum ſecundum generale anno 381. ubi fractis Macedonianis, novo anathematis ictu percuſſus eſt Arianiſmus. Decimum tertium eodem anno Aquileiæ adunatum eſt adverſus Arianam perfidiam. Decimum quartum ad peſtiferam Arianorum luem exterminandam Romæ anno 382. adunatum eſt. Decimum quintum eſt primum Aurelianenſe anno 511. ad inſtaurandam labefactatam per Arianiſmum diſciplinam: eadem in urbe alterum congregatum eſt ſpecialiter adverſus Arianos, quos fovebat Rex Alaricus, ut teſtatur Hincmarus in vita ſancti Remigii. Decimum ſeptimum eſt Epaunenſe verſus Viennenſium fines, anno 517. adverſus Arianorum vafritiem. Decimum octavum contra eoſdem Arianos in Africa anno 531. congregatum. Decimum nonum anno 534. pro eadem cauſa Carthagine habitum. Vigeſimum eſt Bracarenſe anno 572. ubi eadem fides Nicæna conclamata eſt. Vigeſimum primum & ultimum eſt Toletanum tertium anno 579. quod quidem Viſigothos, alioſque Arianos in Hiſpania degentes tandem proſcripſit, & funditus evertit.

SECTIO SECUNDA.

Utrum ex Scriptura ſacra conſtet Verbum eſſe Deum.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

QUATUOR argumentorum genera e Scripturis ſacris eruimus, ad comprobandam Verbi divinitatem. 1. Ex nominibus quæ Scriptura illi tribuit, quæque ſoli Deo conveniunt. 2. Ex apparitionibus factis Patriarchis in quibus Verbum viſum eſt loquens ut Deus. 3. Ex viſionibus Prophetarum qui & illud audierunt loquens tanquam habens Dei auctoritatem 4. Ex oraculis novi Teſtamenti quæ ipſum ubique Deum eſſe prædicant.

§. I.

Primum argumentum: Probatur divinitas Verbi, ex nominibus divinis ipſi attributis.

PRIMUM nomen eſt Jeova, latine, *Dominus*, Deo maxime proprium: juxta illud Exod. 3. *Dicit Dominus ad Moyſen, ego ſum qui ſum*. Et cap. 6. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Ego Dominus*. Et illud Iſaiæ 42. *Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: Gloriam meam alteri non dabo*. Atqui hoc nomen convenit Verbo, Iſaias enim cap. 8. ſic loquitur: *Dominum exercituum ſanctificate, ipſe pavor veſter, ipſe terror, in lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali, duabus domibus Iſrael, & laqueum, & in ruinam habitantibus Jeruſalem*: Sed ibi Propheta per ly *Dominum*, intelligit Verbum incarnatum: Ergo &c. Probatur minor. Prophetam explicat beatus Simeon Luc. 2. de Chriſto: *Ecce poſitus eſt in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur*. Sic explicat S. Paulus Rom. 9. oſtendens verba Prophetæ ſolum de Chriſto intelligi: *Offenderunt*, inquit, Judæi *in lapidem offenſionis & petram ſcandali* .... Sic utique explicat Prophetam B. Petrus in 1. epiſt. cap. 2. ubi multis Scripturæ locis de Deo incarnato adductis, concludit: *Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem ... Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis & petra ſcandali his qui offendunt Verbo, nec credunt*. Nomen Domini convenit Verbo ex utraque Scriptura, veteris ſcilicet & novi Teſtamenti. Igitur Verbum eſt Deus.

Secundum Creatori propriſſimum nomen eſt τὸ *Deus* ut patet ex omnibus ferme textus ſacri paginis, maxime ex libro Exodi ubi paſſim Creator mundi vocatur Deus Abraham, Deus Iſaac & Jacob. Atqui illud nomen convenit Verbo: Et probatur ex ipſa utriuſque Teſtamenti Scriptura. Iſai. 7. habetur de Verbo incarnato: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*: Quem

Quem quidem locum ſic explanat Matthæus cap. 1. *Pariet autem Filium* : *Et vocabis nomen ejus Jeſum* ; *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum* . *Hoc autem totum factum eſt* , *ut adimpleretur quod dictum eſt a Domino per Prophetam dicentem* ; *Ecce Virgo in utero habebit & pariet Filium* ; *Vocabunt nomen ejus Emmanuel* ; *quod eſt interpretatum nobiſcum Deus* .

Confirmatur . Ex Evangelio Joan. 1. habetur ; *In principio erat Verbum* , *& Verbum erat apud Deum* , *& Deus erat Verbum* . Rurſus ibidem cap. 20. Verbum incarnatum a Thoma Apoſtolo proclamatur ut Deus his Verbis ; *Dominus meus & Deus meus* . Igitur nomen *Dei* Verbo propriſſimum eſt .

Item Act. 20. Paulus congregatis Aſiæ Epiſcopis , ait ; *Attendite vobis & univerſo gregi* , *in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos* , *regere Eccleſiam Dei* , *quam acquiſivit ſanguine ſuo* . Certe Deus ille qui fundavit Eccleſiam , & ſuo acquiſivit ſanguine , non alius eſt quam Verbum incarnatum . Ergo &c.

Rurſus Rom. 9. Apoſtolus de Iſraelitis loquens ait : *Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem* , *qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula* . Et ad Philipp. 2. illos ad humilitatem exhortans exemplo Chriſti , ſic loquitur : *Qui cum in forma Dei eſſet* , *non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo* : *ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens* . Rurſus ad Coloſſ. 2. verſ. 9. de eodem ſic ait : *In ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* . Sed in omnibus Apoſtolus loquitur de Verbo incarnato , & ubique dicit Deum factum eſſe hominem , ſe exinaniviſſe . Ergo &c.

§. II.

Secundum argumentum : divinitas Verbi demonſtratur ex apparitionibus factis Patriarchis .

VERBUM apparuit ut Deus Patriarchis : Igitur eſt Deus . Sin minus , falſa annuntiaſſent & conficta dum illi ſancti teſtantur ſe vidiſſe Deum qui eos alloquebatur per Angelos ut Deus . Probatur Antecedens ex 1. Concilio Antiocheno quod in illo ſenſu interpretatur apparitiones . Sic loquuntur Patres in profeſſ. fidei edit. Labbæi 846. & ſeq.

Hunc dicit Scriptura , nempe Filium Dei : *Deſcendiſſe & apparuiſſe Abrahæ ad quercum Mambre* , *unum ex tribus* , *cum quo Patriarcha tanquam cum Domino & Judice colloquebatur* ; *ut qui omne judicium a Patre accepiſſet de quo ſcriptum eſt* , *Dominus pluit ſuper Sodomam* , *& Gomorrbam ignem & ſulphur a Domino de cœlo* . *Qui implens voluntatem paternam Patriarchis apparet* , *& cum eis loquitur in eiſdem clauſulis* , *& eiſdem capitibus* , *aliquando quidem tanquam Angelus* , *quandoque vero tanquam Dominus* , *quandoque autem Deus eſſe affirmatur* , *Deum enim univerſi impium eſt exiſtimare vocari Angelum* , *Filius vero Angelus patris eſt* , *qui eſt ipſe Dominus & Deus* , *ſcriptum enim eſt* ; *Angelus magni conſilii* , *ſicut & alias in Abraham* , *& vocavit eum Angelus Domini de cœlo* , *& quæ deinceps ſequuntur* , *nunc enim cognovi quod times Deum* , *& non peperciſti Filio tuo dilecto propter me* . *Et vocavit nomen loci* , *Dominus vidit* ; *ut dicant uſque in hodiernum diem* , *in monte Dominus apparuit* . *Et in Jacob. dixit* , inquit, *mihi Angelus Dei per ſomnium* , *Jacob. Ego dixi* ; *quid eſt ? Et dixit* : *reſpice oculis tuis* , *& quæ ſequuntur* ; *Ego ſum Deus* , *qui apparui tibi in loco Dei* , *ubi unxiſti mihi illic titulum* , *& voviſti mihi illic votum* . *Et poſt luctam* , *eamque hominis præfigurati* , *ſubjungitur* ; *& appellavit Jacob nomen loci illius* , *facies Dei* , *vidi enim Deum facie ad faciem* , *& ſalva facta eſt anima mea* .

In his ſanctæ Synodi verbis attente animadvertas , Filium Dei ſeu Verbum apparuiſſe Abrahæ , tanquam Dominum & Judicem , de quo ſcriptum eſt Dominum pluiſſe ignem a Domino , & quod ſi quando Angelus dicatur in aliquibus apparitionibus , tamen Deum ſemper eſſe intelligendum , illique tribui nomen Angeli magni conſilii , Domini & Dei . Obſerves etiam Patres eo loci probare divinitatem Verbi contra Paulum Samoſatenum , adeoque intelligere Verbum quod apparuit , eſſe Deum , alias nihil concluderent .

Tum paucis interjectis ſic proſequitur Concilium . *Hæc etiam docet nos Moyſes* , *cui apparuit Angelus in flamma ignis ex rubo* , *& quæ ſequuntur* . *Poſtquam autem vidit Dominus quod pergit ad videndum* , voca-

vocavit eum ex rubo . Et rurſus : ingrediens congrega ſenatum filiorum Iſrael , & dices eis : Dominus Deus Patrum noſtrorum apparuit mihi , Deus Abraham , Deus Iſaac , & Deus Jacob , & quæ ſequuntur : Si igitur non crediderint mihi , nec audierint vocem meam , dicent enim quod non apparuit mihi Dominus Deus , quid eis dicam . . . . Et alias : & dixit Dominus ad Moyſen . . . Ego tranſibo prius te in gloria mea , & vocabo in nomine Domini coram te , & miſerebor cui miſertus ſum , & miſericordiam præſtabo cui miſerebor . Quod quidem ſic perficitur : Et deſcendit Dominus in nube , & ſtetit coram eo illic , & vocavit in nomine Domini . Et tranſivit Dominus ante faciem ejus , & vocavit Dominus Deus . . . . Deinde Patres Concilii ſic concludunt . *Qui enim ſupra promiſerat ſe tranſiturum Filius Dei Dominus , & vocavit in nomine Domini , qui eſt Pater, hic eſt qui vere ait : non quia Patrem vidit quiſpiam , &c.* Ergo ex Antiochena Synodo hæ apparitiones Patriarchis conceſſæ ſoli Verbo conveniunt , ſi quidem ſoli Filio Dei incarnato ex ſancta Synodo tribui poſſunt : Ergo &c.

§. III.

Tertium argumentum deſumitur ex viſionibus Prophetarum qui Verbum ut ipſis tanquam Deum loquentem audierunt .

ISAIÆ cap. 9. vocat Verbum incarnandum Deum fortem, Patrem futuri ſæculi , Emmanuel. Cap. 63. Videns illum ut mediatorem qui virtute propria adducit juſtitiam & ſanctitatem confert , mirabundus exclamat : " Quis eſt iſte qui venit de Edom , tinctis veſtibus de Boſra ? Iſte formoſus in ſtola ſua , gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Ego qui loquor juſtitiam , & propugnator ſum ad ſalvandum . „

Illuſtris eſt Micheæ locus cap. 5. ubi Propheta de Verbo incarnato ſic loquitur : *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda . Ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael , & egreſſus ejus ab initio , a diebus æternitatis .* Eo loci Propheta duplicem deſcribit Verbi incarnati Nativitatem , unam temporalem quæ illi convenit ut homo eſt , alteram vero æternam quæ illi ut Deo competit . Ergo &c.

Celeberrimum eſt utique pro divinitate Verbi aſtruenda teſtimonium ſancti Joannis Baptiſtæ qui Prophetarum v. l. numerum claudit . Matth. 3. ait de Chriſto Verbo incarnato : " Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam : qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt . „ Tum Joan. 1. de eodem ; " Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt , qui ante me factus eſt . „ Quomodo autem Chriſtus Joanni præexiſteret niſi Deus foret, cum Joannes anteceſſerit ejus ex BB. Virgine nativitatem ? Expreſſius ibidem ait Baptiſta : *Teſtimonium perhibui , quia hic eſt Filius Dei .*

§. IV.

Quartum argumentum . Eadem Verbi divinitas ex oraculis ulterioribus novi Teſtamenti oſtenditur .

HABETUR Joan. 1. *In principio erat Verbum , & Verbum erat apud Deum , & Deus erat Verbum* . Igitur ex ſancto Joanne Verbum ut Verbum erat Deus; quandoquidem ſacer Evangeliſta ſuum ibi acuit zelum adverſus Ebioniſtas, qui Chriſtum etiam ſecundum perſonam creaturam eſſe & purum hominem autumabant : hinc nihil contra eos probaret niſi Verbi cum Patre conſubſtantialitatem aſtrueret .

Chriſtus ipſe Joan. 6. de ſeipſo ait : *Antequam Abraham eſſet , ego ſum* . Cap. 10. *Ego & Pater unum ſumus* . Cap. 14. *Qui videt me , videt & patrem . . . Ego in Patre , & pater in me eſt* . Cap. 16. *Exivi a patre , & veni in mundum* . Cap. 17. *Nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus fieret* . Sed Chriſtum eſſe ante Abraham eſt eſſe ab æterno : Sed eſſe in Patre & unum cum illo , ſed videre Patrem videndo Chriſtum , ſed exire a Patre , & claritatem ab ipſo habere ante mundi conſtitutionem , ſoli Deo conveniunt . Igitur Verbum ut Verbum eſt Deus; hinc Chriſtus Judæos incredulos qui illum ut purum hominem habebant , ſic alloquitur Joan. 10. *Si mihi non vultis credere , operibus credite .*

Suffragatur Apoſtolus 1. Cor. 10. his ver-

verbis : *Neque tentemus Chriſtum : ſicut quidam eorum tentaverunt , & a ſerpentibus perierunt* . Eo loci nomine Chriſti intelligit S. Paulus Verbum divinum æternum incarnandum , nondum quippe tunc erat Chriſtus natus . Si æternum ut Verbum profecto Deus , cum ſoli Deo conveniat æternitas . Iſtam divinitatis dotem S. Joann. Apocal. 22. tribuit Chriſto , quem ut Deum ſimul & hominem ſic loquentem inducit . *Ego ſum alpha & omega ; primus & noviſſimus , principium & finis* . Quas proprietates jamjam Chriſtus ſibi applicaverat dicens de ſeipſo : *Principium , qui & loquor vobis* . Joan. 8.

Juvat iterum ponderare Synodum Antiochenam quæ eandem Verbi divinitatem exquiſitis utriuſque Teſtamenti auctoritatibus celebrat : *Hunc autem* , inquit , *Filium genitum , unigenitum , imaginem Dei inviſibilis , primogenitum omnis creaturæ , ſapientiam , & verbum , ac virtutem Dei ante ſæcula , non præcognitione , ſed ſubſtantia & hypoſtaſi Deum , Dei Filium , cum in veteri & novo Teſtamento cognoverimus , confitemur & prædicamus . Qui autem contra dicit , Filium Dei non eſſe ante conſtitutionem mundi dicitque , credere & confiteri eſſe Deum , non eſſe aliud quam duos Deos prædicare , qui Filium Dei non eſſe Deum prædicat , hunc alienum eſſe ab eccleſiaſtica regula arbitramur , & omnes Eccleſiæ Catholicæ nobiſcum conſentiunt . De hoc enim ſcriptum eſt . Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi , virga rectitudinis , virga regni tui : Dilexiſti juſtitiam , & odiſti iniquitatem : Propterea unxit te Deus , Deus tuus , oleo lætitiæ præ participibus tuis* . Et rurſus Iſaias : *Deus noſter judicium retribuit & retribuet : Ipſe veniet , & ſalvabit nos . Tunc aperientur oculi cæcorum* . . . Et rurſus : *In te adorabunt , quoniam in te eſt Deus , & non eſt alius præter te : tu enim es Deus , & neſciviмus ; Deus Iſrael Salvator* . Et apud Apoſtolum : *Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem , qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula , Amen . In quibus illud , qui eſt ſuper omnia ; & illud , præter te , in omnibus creaturis intelligendum eſt* . Et in Oſea . *Quoniam Deus ego ſum , & non homo in te ſanctus , & non ingrediar in civitatem: Poſt Dominum ambulabo . Et omnes Scripturæ divinæ Deum Filium Dei declarant* .

Iſtam divinitatis Verbi manifeſtam, ſapientiſſimamque & confeſſionem & probationem qui habet aures audiendi , audiat , hanc ſi audierit , profecto hauriet vitam & ſalutem , audiet etenim Verbum eſſe unigenitum Dei , thronum Dei , Deum tribuentem judicium , Deum Iſrael Salvatorem , ſuper omnia Deum benedictum in ſæcula , Deum & non hominem tantum audiet inquam a fide alienum eſſe arbitrari Filium Dei non eſſe ante mundi conſtitutionem . Sed Patrum Antiochenorum veſtigia adhuc modicum teneamus . Sic enim proſequuntur .

Hunc *Filium , qui ſemper cum Patre eſt , credimus impleviſſe voluntatem paternam in creatione univerſi . Ipſe enim dixit , & facta ſunt , ipſe mandavit , & creata ſunt . Qui autem mandat , alteri mandat . Quem non alium eſſe perſuaſum habemus , quam unigenitum Filium Dei Deum , cui dixit : faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram . Et in ſumma dictum ſit ſecundum Evangelium . Omnia per ipſum facta ſunt , & ſine ipſo factum eſt nihil* . Et ſecundum Apoſtolum : *In ipſo condita ſunt omnia quæ in cælis , & quæ in terra , ſive viſibilia , ſive inviſibilia , ſive Throni , ſive Principatus , ſive Dominationes , ſive Poteſtates : Omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt : quippe qui vere eſt & operatur , utpote Verbum , ſimul & Deus , per quem omnia fecit Pater , non tanquam per inſtrumentum , neque tanquam per ſcientiam , non per ſe exiſtentem . Generavit quidem Filium Pater , tanquam actum viventem , & per ſe exiſtentem , omnia in omnibus operantem* .

Ecce fides catholica ab ore Eccleſiæ prolata in tertio ſæculo , quam qui firmiter non tenet , jure habendus eſt ut Ethnicus & Paganus ; in hac enim ſancti Concilii divina voce Filius Dei ſemper fuiſſe cum Patre dicitur : Verbum ſimul & Deus, declaratur , immo & actus vivens Patris, per ſe exiſtens , omnia in omnibus operibus : Sed actus vivens , per ſe exiſtens , omnia operans , eſt natura Deus , hinc prius Concilium dixerat Verbum eſſe ſubſtantia & hypoſtaſi Deum , ac Dei Filium . Ergo &c.

§. V.

Diluuntur Heterodoxorum argumenta, ex veteri teſtamento deprompta.

OBJICIUNT; Si aliquo ex loco ſtatueretur verbi divinitas, maxime ex illo Geneſeos verſu cap. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*; In principio hoc eſt per Verbum; Sed hæc Lectio non valet; *In principio* enim ſignificat initium ſubſtantiæ creatæ; Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo; & iſta vocabula denotant æternitatem artificis qui operatur, concedo; denotant tempus, ſubdiſtinguo; tempus operis producti ad extra, concedo; tempus productionis Verbi, ita ut ſit factum in tempore, nego.

Inſiſtunt, iſta Scripturæ verba Pſal. 36. *Verbo Domini cæli firmati ſunt*, denotant ſolummodo imperium Dei, non vero verbum. 2. Quum dicitur Joan. 1. *Omnia* per Verbum *facta ſunt*, ſignificatur cuncta religionis, ſed non creationis opera, a Verbo incarnato facta fuiſſe; hinc Apoſtolus 1. Cor. 8. ait, *Unus Dominus Jeſus-Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum*. Sic Sociniani in adulterinum ſenſum trahunt Scripturas, ut Verbi divinitatem exſufflent; Ergo &c.

Reſpondeo ad primum, diſtinguendo; & illud Dei imperium eſt ipſum Verbum æternum a ſe eſſentialiter indiſtinctum, concedo; & iſtud Verbum non eſt Deus, nego. Verbum ſeu ſermo Dei & ejus imperium eſt actus practicus intellectus divini quo cuncta fecit, juxta illud Pſal. 135. *Qui fecit cælos in intellectu*. Sed intellectus ille non eſt accidens, aut aliquid ſubſtantialiter a Deo divulſum, alias Deus non diceretur mundi creator.

Ad ſecundum nego cuncta per verbum non fuiſſe creata. Verbum igitur poteſt conſiderari duplici modo; videlicet ſecundum ſe, tum ut incarnatum. Priori modo ſpectatum, eſt rerum omnium Creator, ſic prædicante Joanne cap. 1. *In principio erat Verbum... Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Poſteriori modo eſt Redemptor. De illo ſub utroque reſpectu loquitur B. Paulus, in loco pro objectione allato, ſed a Socinianis non bene explicato.

Urgent: Qui eſt primogenitus omnis creaturæ, non eſt Deus, ſed ſolum inter creaturas excellentiſſima: Atqui Chriſtus etiam ſecundum perſonam ſpectatus, adeoque ut Verbum, eſt ut ait Apoſtolus Col. 1. *Primogenitus omnis creaturæ*. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Chriſtus ut homo eſt primogenitus omnis creaturæ, quippequi ſit totius Eccleſiæ caput, concedo: ut Verbum, ſubdiſtinguo: Primogenitus hoc eſt Filius Dei naturalis, per quem Filii Dei adoptivi & ſecundarii evadimus, concedo: Filius creatus, nego. Solutio eſt B. Joan. 1. *Et Deus erat Verbum.... Mundus per ipſum factus eſt.... In propria venit: Et ſui eum*, ſcilicet Chriſtum, *non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus libro 10. Theſau. c. 4. mira dicit de hoc momento. Ipſe refert hanc Heterodoxorum objectionem, illamque dirimit: " Si creatura, inquiunt, Filius non eſſet, non diceretur omnium creaturarum primogenitus. Nam quia magnam habet cum creaturis conjunctionem, quamvis primus earum & ante omnes ſit, hoc nomine appellatus eſt. Et ſi difficile non eſt ad rem ipſam ſtatim reſpondere, primum tamen illud dicendum: ſi quia primogenitus omnium dicitur creaturarum cum creaturis connumerandus videtur, omnem rurſus excedere creaturam videbitur: quia ſolus unigenitus dictus eſt. Nam ſicut primogenitus vocatur qui multos fratres habet: ſic non eſt unigenitus, niſi qui ſolus ita natus eſt ut nullos habeat fratres. Quomodo igitur primogenitus & unigenitus ſimul erit cum hæc inter ſe manifeſte repugnent? Nam quoniam utroque modo a Scriptura nominatur, neceſſe eſt ut diligenter quæratur, quomodo unigenitus, & quomodo primogenitus eſt. Unigenitus igitur eſt, quia ſolus ex Patre naſcitur, & ſolus Dei Filius naturaliter eſt: Primogenitus vero non ſimpliciter, ſed in multis ſcribitur fratribus. Quando igitur natura ipſe Deus, homine aſſumpto frater factus eſt noſter, tunc etiam primogenitus factus eſt in multis fratribus, quia multos Filios Dei per gratiam effecit. Primogenitus ergo vocatur, non quia

tem-

„ tempore præceſſit, nec quia ejuſdem
„ ipſe in quantum Dei Verbum, cum
„ creaturis eſſentiæ eſt: Sed quia in ipſo
„ primo deificati ſumus: ideo unigenitus
„ nulla cauſa addita ſimpliciter appella-
„ tur, quia ſolus ut vere Filius, in ſinu
„ Patris eſt. Primogenitus vero ita dici-
„ tur, ut & cauſa, & quorum eſt pri-
„ mus, ſtatim aſſeratur. Primogenitus,
„ *inquit*, in multis fratribus & primoge-
„ nitus ex mortuis. Nam cum ipſe natu-
„ ra increatus ſit, & omnium Dominus
„ atque Creator, creatura etiam factus pri-
„ mus invenitur inter omnes homines,
„ quos aſſumpta humana natura reforma-
„ vit. Non eſt igitur ipſe ut verbum crea-
„ tura. Nam ſi in eo univerſa creata ſunt,
„ ut ait Paulus, nihil eſt creatum, quod
„ per ipſum creatum non ſit. Aut ſi om-
„ nia quæ creata ſunt, per ipſum facta ſunt,
„ ipſe ſeipſum creavit, ſi creatura ſecun-
„ dum hæreticos eſt: Quod omnino im-
„ poſſibile invenitur. Primogenitus igitur
„ in multis fratribus pie intelligitur, ut
„ diximus: quia factus homo & frater no-
„ ſter primus nos in ſeipſo ſanctificavit:
„ Primogenitus autem etiam ex mortuis,
„ quia primus ipſe morte calcata ſurrexit,
„ & primus carnem noſtram in cœlos re-
„ duxit. Ideo ait: ego ſum via & ego
„ ſum oſtium, per ipſum enim natura no-
„ ſtra novum iter facere docta eſt, & qua-
„ ſi per portam quandam cœlos ingredi-
„ tur. Propter miſericordiam igitur ſuam
„ creaturis ſe factus homo connumeravit,
„ & primogenitus earum factus univerſa
„ reformavit. Unigenitus ergo Filius Pa-
„ tris ſecundum naturam eſt. Et vidimus,
„ inquit, gloriam ejus, ſicut gloriam uni-
„ geniti a Patre. Deus enim verus eſt,
„ ex Deo vero, lumen ex lumine, pri-
„ mogenitus vero propter nos, ut ſicut
„ per ipſum facta ſunt omnia, ſic etiam in
„ ipſo reformata ſalventur. Quare ſicut
„ initium viarum creatus eſt, quia per
„ ipſum omnes poſſunt recurrere: ſic pri-
„ mogenitus vocatur in multis fratribus,
„ quia vocavit nos omnes ad adoptionem
„ Dei per gratiam. „

Urgent: Quem ſacra Scriptura verbis apertis creaturam nominat, inter creaturas annumerari debet: Atqui res ſic ſe habet: Et probatur. Proverb. 8. ſcriptum eſt de ſapientia Dei: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio*. Septuaginta vertunt: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum*: Igitur Verbum eſt quid creatum. Rurſus cap. 9. prudentia quæ eſt quid creatum vel ipſi ſapientiæ Dei tribuitur: *Ambulate per vias prudentiæ*. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem non una eſt reſponſio. Prima hæc eſt. Textus Hebraicus cæterorum fons & origo cui vulgata noſtra concordat, habet: *Dominus poſſedit me, in initio viarum ſuarum antequam quidquam faceret*: Igitur ſapientia non fuit facta, quod iſta innuunt verba: *Antequam quidquam faceret*, hoc eſt nihil fuerat. Alii interpretes græci ſic etiam vertunt: quippequi legant ἔκτησε per litteram eta η, quod ſignificat generare: nuſquam vero per iota ι, quod tunc creare importat. Baſilius lib. 2. contra Eunomium & Gregorius lib. 1. contra eundem obſervant ἔκτησε priori modo ſcriptum generationem dicere. Altera ratio hæc eſt nonnullos Typographos, vel ex inadvertentia, vel etiam ex ignorantia poſuiſſe ἔκτισε, pro ἐκτήσατο: & ſic variaſſe ſenſum. Tertia, alii non ignoti nominis auctores exiſtimant ſeptuaginta per vocabulum *creavit* ſcripſiſſe propter duo: Primoquidem ex eo quod apprime ſignificet emanationem Verbi a Patre: Secundo, ut generationem Filii Regi Pagano occultarent, ne fides in periculum veniſſet, & duos etiam Deos apud Judæos eſſe crederet.

S. Hilarius hanc non obſcure indigitat reſponſionem lib. de Synod. pag. 105. his verbis: " Sapientia, quæ ſe dixit creatam, eadem in conſequenti ſe dixit & genitam. „

Reſpondeo ſecundo ad eamdem minorem, diſtinguendo: Sapientia incarnata creata fuit, concedo: Sapientia ſecundum ſe & in abſtracto ſpectata, nego. Neminem latet Chriſtum Filium Dei fuiſſe in tempore incarnatum, Chriſtus enim factus eſt ex muliere, teſte Apoſtolo: Sed nuſquam ſi ſecundum ſe conſideretur. S. Athanaſius iſto explicat modo locum Proverbiorum, orat. 3. adverſus Arianos aitque: " Verba iſta, *Dominus creavit me*
„ *ab initio viarum ſuarum*, eandem vim
„ habent ac iſta, *Pater mihi corpus perfecit*; Et inter homines me creando con-
„ ſtituit pro hominum ſalute. „ Quæ qui-

quidem S. Doctoris ſententia fundatur in iſtis Sacræ ſcripturæ verbis: *Sapientia ædificavit ſibi domum, miſcuit vinum & poſuit menſam*. Quod intelligunt SS. Patres modo de inſtitutione Euchariſtiæ per Chriſtum ſapientiam incarnatam, modo de incarnatione in qua humanitas eatenus facta eſt Dei templum, quatenus divinitas inhabitabat in ea per unionem hypoſtaticam etiam corporaliter.

Audiendus de iis omnibus momentis S. Cyrillus Alexandrinus qui lib. 5. Theſau. c. 1. ſic refellicat Arianos ex eo quod hæc objicerent: " Qui furorem Arii ſuſcepe-,, runt atque amplificarunt, quia in Pro-,, verbiis, ſcribitur, *Dominus creavit me*: ,, ſuam impietatem auctoritate firmatam ,, credentes, creaturam eſſe Filium præ-,, dicant: nec tamen ut unam creatura-,, rum genitum eſſe dicunt, nec tamen ,, ut unum genitorum. Sed ſi Filius crea-,, tura eſt, quomodo non erit ſic ut una ,, creaturarum? Nam aut cum creaturis ,, connumerabitur, & ita non erit crea-,, tura: aut ſi cum creaturis connumera-,, tur, quomodo non erit ſicut una crea-,, turarum? Sed putatis fortaſſe præcipuum ,, quendam honorem filio facere, creatu-,, ram ipſum dicentes, ſed non ſicut unam ,, creaturarum. Id autem honorare Filium ,, non eſt. Nam ſi creatus eſſet ſicut cæ-,, teræ creaturæ, nihil quantum ad crea-,, tum eſſe ab illis differret etiam ſi na-,, turæ diverſæ ſit. ,,

Pergit ibidem: " Non ergo eſt creatura ,, Filius. Neque ideo creare poteſt, quia ,, non eſt ut una creaturarum: Sed quia ex ,, ſubſtantia Patris prodit, & omnia na-,, turaliter habet quæ in Patre naturali-,, ter ſunt. Ad hæc ſi creatura eſſet, & ,, tamen adoratur, quum cæteræ quoque ,, creaturæ a ſe invicem non adorantur, ,, ſed omnes creaturæ adorant? Nam ſi ,, creatura eſſet, & tamen adoraretur, ,, eſſet aliquo modo in adorantium nume-,, ro ille qui adoratur: Quod impoſſibile ,, eſt. Maxima enim inter hæc differen-,, tia eſt. Accedit, quod ſi creatura eſſet, ,, ſe ipſum ipſe crearet, omnia enim per ,, ipſum Pater creat, quod dictu ſtultiſſi-,, mum eſt. Sequeretur enim, ut aliquid ,, eſſet, quando ipſum non eſſet. Non er-,, go creatura Filius eſt, ſed Dei Patris ,, fructus, creandi vim veluti Deus verus ,, naturaliter habens. Adde, quod ipſe ſo-,, lus revelat Patrem, quod cæteræ crea-,, turæ facere nequeunt. Solus Patrem no-,, vit, quod de cæteris creaturis non di-,, citur. Nullus enim, *inquit*, Patrem no-,, vit, niſi Filius, & cui Filius revela-,, verit. Et Deum nemo vidit unquam, ,, ut Joannes ait, videt autem ſolus Fi-,, lius. Scriptum eſt enim, a nullo vide-,, ri Patrem, niſi ab eo qui eſt ex Patre. ,, Si ergo ſolus Filius, omnibus exceptis ,, creaturis, & videt & cognoſcit Patrem ,, & revelat cui vult, quomodo ipſe crea-,, tura eſt, qui ſcribitur Verbum Patris ,, proprium eſſe? Cognoſcit igitur Patrem, ,, & videt eum, quia ex eo eſt, & in eo ,, eſt, & revelat eum, quia in ſeipſo eum ,, demonſtrat, quod creaturæ facere ne-,, queunt. Non enim poteſt perfecta natu-,, raliſque creatoris ſimilitudo eſſe in crea-,, turis, nec in iis quæ ex nihilo producta ,, ſunt, qui æternus eſt, perfecte unquam ,, inſpici poterit. Inſpicitur autem perfe-,, cte in filio: imago enim ejus incommu-,, tabilis eſt. Quare cum Pater non ſit ,, creatura, nec Filius creatura erit, in ,, quo ut in vera naturalique imagine atque ,, charactere Pater ipſe inſpicitur, & ideo ,, ipſe quidem adoratur a creaturis. ,,

Ex S. Cyrillo Filius Dei non eſt creatura quia ipſe Creator eſt, ipſe adoratur, ipſe ſolus revelat Patrem, ipſe ſolus eum comprehendit: ipſe ſolus Deo perfecte ſimilis & coæternus eſt, nuſquam vero creatura. Igitur illa Prov. verba: *Dominus creavit*, de ſapientia tantum incarnata intelligenda veniunt.

Rurſus idem Pater ſuam apertius prodit mentem, ibidem c. 4. explicans iſta verba: *Dominus creavit me initium viarum ſuarum*, ait: " Ad intelligendum autem pro-,, poſitum proverbiorum textum, primo ,, illud dicendum eſt quod omnia quæ ,, proverbialiter dicuntur alium verba ſen-,, ſum ſignificare videntur, alium ex ip-,, ſis verbis veritas parturit: ideo ſalva-,, tor ad diſcipulos ait: hæc in prover-,, biis locutus ſum vobis, ſed veniet hora ,, quando non in proverbiis loquar vobis, ,, ſed palam. Hinc patet, quod per pro-,, verbia non palam oſtendimus quod volu-,, mus. Sapientia igitur proverbialiter di-,, cit, *Dominus creavit me & rurſum* apertius, ,, *ſapientia ædificavit ſibi ipſi domum*. Si ergo ,, ſapientia Filius Dei eſt, & ſibi domum ,, ædificat, quærendum eſt, quis eſt qui ,, dixit,

„ dixit *Dominus creavit me*, Chriſtus igitur jam homo factus Coloſſ. 2. id de ſe dixit, ut homo enim ſapientiæ domus ædificatus eſt: ille inquam homo qui ex virgine natus eſt, & in quo plenitudo deitatis, corporaliter, ſecundum Paulum, habitavit. Qui ergo Verbum caro factum eſt, de ipſo dicitur, quia Dominus creavit eum, in quantum factus eſt caro. Illud enim, creavit me, non originem ſemper apud Scripturas ſignificat, ſed plerumque a re aliqua in aliam translationem. Et certe quum dicitur, Dominus creavit me initium viarum ſuarum: ſi quis diligenter conſideret, non ipſum eſſe ſapientiæ ſignificari poteſt .... Dominus enim creavit me, *inquit*, non ad eſſe a nihilo produxit, ſed initium viarum ſuarum in opera ejus. Sic ergo, ut latius dicamus, intelligendum eſt. Legalis vita in Judæa colebatur, gentes autem nullo modo juſtitiæ vitam cognoſcebant. Filius ergo Dei factus eſt homo, & creatus ſecundum carnem, ut initium viarum Domini & operum ſuorum omnibus daret. Chriſto enim, primo Evangelica vita effulſit. Quid enim aliud opera & viæ Domini ſignificant, præter mandata ejus? quæ cuſtodientes, recto itinere ad ipſum pergimus.

Inſurgunt: Qui eſt tantummodo vox Patris non eſt ipſi conſubſtantialis, quandoquidem vox nihil præter ſonum eſt, ſeu id quo aliquis auditur: Sed Filius Dei eſt vox Patris eo prope modo quo Aaron erat vox Moiſis: Et hoc ipſum importat nomen Verbum quo Filius donatur. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Filius eſt vox in ſinu Patris coexiſtens & a ſe indiſtincta, concedo. Vox proprie dicta, nego; alias accidens admitteretur in Deo quod impium eſt: & ipſum Verbum foret ſui ipſius Verbum; teſte S. Joan. c. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil*. Deinde ſub finem capitis diſtinguit illam vocem mirabilem vel ab ipſo Moiſe dicendo: *Lex per Moiſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Deum nemo vidit unquam: unigenitus qui eſt in ſinu Patri ipſe enarravit*. Audis Filium eſſe vocem in ſinu Patris, & ipſi conſubſtantialem: audis ſolum Filium, Deum comprehendere, & veluti vocem a Patre inſeparabilem enarrare quid ſit Deus. Si igitur ſolus Filius ſit in ſinu Patris: ſi ſolus Deum comprehendat: ſi ſolus enarret quid ſit Deus, dubio procul ipſe eſt Deus. Quocirca non niſi ſecundum quid vox illa comparabitur cum Aaron, ita ut ſicut Aaron explicabat quid Moiſes dicebat, ita & Verbum, ſed modo in immenſum excellentiori, docet Dei myſteria.

S. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. Theſau. v. edit. c. 4. hanc eandem Eunomii ſibi proponit objectionem, & ſic ſolvit: " Si Verbum Dei appellatum eſt ſecundum Eunomium non quia ſecundum naturam ex Patre ſit, & genitoris eſſentiam in ſeipſo demonſtrat: Sed quoniam quod a Patre Verbum audiat, id nobis enuntiat: ſervat in cæteris quoque eandem conſequentiam rerum, ut ſua impietas apertius detegatur. Nam ſi Verbum dicitur Filius quia Verbum audit, erit participatione Verbi Verbum, & conſequenter ſanctificatio & veritas, non ſecundum naturam, ſed participatione ſanctitatis & veritatis. Quæ autem non ſecundum naturam inſunt, ſed extrinſecus adveniunt, facile quoque perduntur. Dicat igitur quæſo quando Filius Dei, nec ſanctus, nec bonus, & cætera hujuſmodi fuit, & cum dicat: qui videt me, videt & Patrem; hæc blaſphemia uſque ad Patrem ejus perveniet. Deſinas igitur has leges ſcripturis imponere. Nemo enim inſanus, ut ſpero, ut cavillatorias expoſitiones tuas de Verbo Dei potius ſequatur, quam ipſum Spiritum ſanctum. Spiritus enim ſanctus Filium Dei Verbum per Scripturas nominat."

Replicant. Qui ſubditur mandatis non eſt Deus; Sed Filius ſubditur mandatis Patris. Et probatur. Sic loquuntur Ariani apud S. Cyrillum Alexandrinum lib. 7. Theſau. cap. 2" Sed invenitur, inquiunt, Pater dicens ad Filium Gen. 1. faciamus hominem, & ipſe Salvator ad Judæos; Ego a me ipſo non loquor, ſed quæ a Patre audivi, hæc annuntio vobis. Joan. 8." Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem, diſtinguo: Filius ut homo ſubditur mandatis, concedo: hoc ipſum profitetur Chriſtus dicens: Ioan. 8. *Quæ placita ei, facio ſemper*: Et Luc. 22. *Non mea volun-*

voluntas, *ſed tua fiat*, ſub iſto reſpectu ab eo etiam edocetur: Filius ut Deus, ſeu ratione perſonæ, ſubdiſtinguo; ſubditur mandatis improprie, concedo: proprie, nego. Filius poteſt dici Miniſter Patris duplici modo: Videlicet proprie & per dependentiam, ita ut non ſit ſui juris: improprie & juxta loquendi modum, & in eo ſenſu quo eſt Verbum & imperium Patris illi conſubſtantiale, quod ut explicet Scriptura ſacra ad captum noſtrum inducit Patrem ſic Filium alloquentem, Gen. 1. *Faciamus*: Id eſt non ſolus loquor. Quod non niſi proceſſionem Filii a Patre, nuſquam vero dependentiam importat. In iſta acceptatione Filius, etiam, ut Filius dicitur Miniſter, Patris ſuſcipere mandata exequenda, a ſe ipſo non loqui, cum ipſe dicat: *Non ſum ſolus*, & iterum, *exivi a Patre*, & rurſus, *Ego in Patre* & *Pater in me eſt*, Quid igitur mirum ſi loquatur per Patrem cum ſit ejus Verbum? Quomodo vero diſcit a Patre, Joannes c. 1. ait: *Qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit*; ſcilicet Patris divinitatem: Porro hanc in ſinu Patris ſcientiam eſſe Patri conſubſtantialem ex eodem liquet Evangeliſta, cum, ipſo teſte, ſit comprehenſiva Dei, & nulli niſi Chriſto fuerit familiaris & conceſſa. SS. Patres nomine viſionis Filii in ſinu Patris intelligunt viſionem Patris comprehenſivam & conſubſtantialem quæ ſoli Filio convenit. Quare? Niſi quia eſt Patri æqualis & nullo modo inferior juxta illud Philipp. 2. *Qui cum in forma Dei eſſet*, *non rapinam arbitratus eſt*, *eſſe ſe æqualem Deo*.

Sanctus Cyrillus ibidem reſpondet iſta verba *Faciamus hominem*, nihil a divinitate Verbi detrahere: " Pſalmiſta canit, *inquit*, „ quis in nubibus æquabitur Domino, & „ in filiis Dei. Neminem enim aperte „ exæquari Filio ait, nec ita ipſis Pro- „ phetis, quos & nubes tropologice di- „ xit, nec in filiis Dei, id eſt, per gra- „ tiam Baptiſmatis jam adoptatis. „ Sed & contendit Filium nihil a Patre ediſcere niſi ut homo eſt. Subdit enim: " Præ- „ terea, ſi aliud Verbum inſitum Patris „ eſt ſecundum naturam, quam illud de „ quo Scripturæ loquuntur, ut ſit aliud „ intrinſecum & quaſi occultatum in Pa- „ tre, aliud enuntians manifeſtanſque „ myſteria Dei, quod Deum eſſe Joan- „ nes aſſerit, erit compoſitio in deitate. „ Componetur enim ſecundum iſtos Deus „ Pater ex eſſentia, & Verbo ſuo intrin- „ ſeco. Sed compoſitum eſſe Deum peni- „ tus impoſſibile eſt, & omnibus ita vi- „ detur. Unicum ergo Verbum Dei eſt „ naturale atque intrinſecum, id eſt Fi- „ lius ſuus. „ Tum c. 3. " Loquitur enim „ Pater ineffabiliter ad Filium. Habet e- „ nim Filius naturaliter perfectam volun- „ tatis paternæ cognitionem, nec Verbum „ expectat, cum ipſe ſit Verbum Dei. „ Quando igitur de Deo humano more „ aliquid dicitur, qui audit, non humano „ more, ſed ſpiritaliter divina intelligat.„ Igitur juxta S. Cyrillum divina intelligenda ſunt ſpiritaliter, nuſquam vero in ſenſu obvio, quum Verba Scripturæ aliquam ſpirant dependentiam.

Diluuntur objecta contra æternitatem Verbi.

OPPONUNT Heterodoxi: ex illo Micheæ 5. oraculo: *Egreſſus ejus ab initio*, *a diebus æternitatis*, non recte probatur Verbi æter- „ nitas. Ergo &c. Probatur antecedens. In codice Hebraico legitur, *Egreſſiones ejus a diebus ſæculi*; vox enim *ollam*, non ſignificat æternitatem. Ergo &c. Confirmatur 1. Jeremiæ 25. terra Canaan dicitur a ſæculo Iſraelitis data; nemo tamen cordatus dixerit eos habuiſſe illam ab æternitate: Pari ejus & conſimili ratione eo ipſo quo egreſſus verbi a diebus ſæculi proclamatur factus, non niſi tamen in tempore contigiſſe aſſerendum eſt; maxime cum citra dubium ſit Verbum incarnatum, de quo loquitur Micheas, ſeu Chriſtus, de facto natus ſit in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo, codex Hebraicus habet a diebus ſæculi, & eo loci illa verba ſonant æternitatem, concedo: & non idem ſignificant, nego. Tametſi verba laudata non dicant ſemper æternitatem, ſecus cum ponitur vox *ollam*, quippe quæ non dicat determinatam durationem, adeoque importet indefinitam, & conſequenter æternam. Nec deſunt in Scripturis exempla quibus aſtruitur æternitas per illam phraſim, a diebus ſæculi: nam Pſal. 92. habetur: *A ſæculo tu es Deus*; hoc eſt ab æterno, quod vel ipſi Sociniani u'tro concedunt. Item Iſai. 43. legitur

tur : *Ab initio, ego ipſe :* Hebraice, *Ex quo dies eſt, ego ipſe*. Nempe ab æterno, quod ſi negaret Socinianus, vel ab ipſo Deo auferret æternitatem.

Ad primam confirmationem diſtinguo, terra Chanaam dicitur apud Jeremiam a ſæculo data, hoc eſt ab æterno ſecundum propoſitum Dei, concedo : ab æterno in executione, nego. Deus ab æterno decreverat dare Iſraelitis terram Chanaam, ſed hoc executioni ſolum in tempore demandatum eſt, ut non ſemel Scriptura teſtatur : at nullibi dicit Verbum ſecundum ſe ſpectatum factum fuiſſe in tempore; unde non eſt paritas.

Ad ſecundam confirmationem diſtinguo, Verbum ut incarnatum, ſeu Chriſtus natus eſt in Bethleem Juda tempore Herodis Regis, concedo : Reduplicative ut Verbum, de quo præſens movetur controverſia, nego.

Fit ſatis objectionibus ex novo Teſtamento excerptis.

Primo ex capite primo Evangelii ſecundum Joannem.

OPPONUNT Ariani : ex iſtis B. Joannis 1. verbis ; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum ;* Non recte colligitur Verbum eſſe Deum. Ergo &c. Probatur Antecedens. In quibuſdam codicibus non habetur ; *Et Deus erat Verbum ;* ſed tantum, *& Deus erat*. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & vox *Verbum* omittitur, vel habetur interpunctio poſt iſtas voces : *Et Deus erat*, in quibuſdam tantum codicibus ab Arianis defloratis, concedo ; in genuinis, nego ; cæteri quippe alias optimæ notæ & vetuſtiſſimi referunt ; *Et Deus erat Verbum*. Sic & vulgata legit. Luce igitur meridiana clarius apparet vox *Verbum* omitti ; vel interpunctionem appoſitam fuiſſe poſt iſta vocabula, (*Et Deus erat*) Sic propugnat S. Auguſtinus l. 3. de Doctr. Chriſtiana c. 2. nec mirum ; ſi omittatur vox, *Verbum*, fruſtra addidiſſet S. Evangeliſta, *Et Deus erat*, de quo ne ullus quidem dubitabat. Si ponitur interpunctio poſt illam vocem, *erat*, jam vox, *Verbum*, nullum reddet ſenſum, & prorſus inutilis erit, cum ad ſequentia non videatur referri. Sic enim habetur in Vulgata : *Et Deus erat Verbum*; *Hoc erat in principio apud Deum* : nam & poſt vocem, *Verbum*, omnes pene codices interpunctionem adhibent. Cæterum ad ſcopum intentum non pergeret Joannes : eo quippe loci intendit probare Chriſti divinitatem adverſus Ebionitas. Debuit igitur dicere : *Et Deus erat Verbum*.

Perſiſtunt : nomen Dei cum ſermo eſt de Patre, ſcribitur cum apoſtrophe, ὁ Θεός : ubi vero agitur de Filio ſine adjuncto articulo ponitur, ſed mere Θεός. Sed hoc ipſum argumentum eſt, inquiunt, Filium non eſſe eodem modo Deum ſicut eſt Pater. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : Et Pater ſimiliter quandoque dicitur Θεὸς ſine articulo, ὁ, concedo; ſecus, nego. Igitur nullius eſt momenti objectio cum vel ipſi Ariani non diffiteantur Patrem eſſe Deum : Quod autem apud Græcos non ſemel Pater vocetur Θεὸς ſine addito, patet Rom. 1. v. 7. quinimmo Filius etiam cum articulo non ſemel ὁ Θεὸς appellatur, ut Rom. 9. v. 7. ut obſervat S. Chryſoſtomus hom. 3. in Joannem.

Argumenta contra unitatem naturalem Filii cum Patre, Joan. 10.

OBJICIUNT iterum Ariani. Verbi divinitas ſi quæ eſt, maxime peti debet ex unitate quam Filius habet cum Patre : Sed ex iſto capite non poteſt evinci Verbum eſſe Deum : Et probatur : Cum Chriſtus ait Joan. 10. *Ego & Pater unum ſumus*, hoc ipſum intelligitur de unione morali, & voluntatis conformitate. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem nego utique Antecedens : namque Scriptura eſt ſui ipſius interpres, cum eo loci Evangeliſta referat Judæos voluiſſe lapidare Chriſtum, eo quod ſe feciſſet Deum, non quidem per participationem, ſciebant enim omnes juſtos juxta legis effatum iſto modo eſſe Deos, ſed per eſſentiam ; alias non cohæreret ſibi Evangelii textus. *De bono opere non lapidamus te*, ajunt Phariſæi, *ſed de blaſphemia: & quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum*. Subjicit Chriſtus ſuam probans ex miſſione & ex operibus miraculoſis divinitatem : *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra ;*

ſtra : quia ego dixi dii eſtis ? Si illos dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt , & non poteſt ſolvi Scriptura : quem Pater ſanctificavit , & miſit in mundum , vos dicitis ; quia blaſphemas : quia dixi Filius Dei ſum : ſi non facio opera Patris mei , nolite credere mihi , ſi autem facio ; & ſi mihi non vultis credere , operibus credite , ut cognoſcatis & credatis quia Pater in me eſt , & ego in Patre.

Patres in iſto prorſus ſenſu intelligunt verba Chriſti . Inſtar omnium ſit S. Athanaſius orat. 4. contra Arianos his verbis:
" Hac etiam ratione complures inter ho-
,, mines Patri ſimiles reperiuntur . Mul-
,, ti enim Martyres extitere , & ante
,, Martyres Apoſtoli , & Prophetæ , &
,, ante Apoſtolos , & Prophetas Patriar-
,, chæ , plurimique etiam nunc ſunt qui
,, ſervant præcepta Patris . . . . Quorum
,, nemo tamen neque Verbum , neque ſa-
,, pientia , neque unigenitus Filius , ne-
,, que imago fuerit . Neque quiſquam eo-
,, rum auſus eſt dicere , ego & Pater u-
,, num ſumus . Aut ego in Patre , & Pa-
,, ter in me eſt : Sed ab omnibus dicitur:
,, quis ſimilis tibi , inter deos Domine ?
,, Aut quis æquabitur Domino inter filios
,, Dei ? ,,

Inſtabis , atqui illa unitas eſt tantum concordiæ . Ergo &c. Probatur ſubſumptum . Eodem modo illa unitas intelligenda eſt , ac iſta de qua ibidem Joan. 17. ubi Chriſtus , ait : *Pater ſancte , ſerva eos in nomine tuo quos dediſti mihi , ut ſint unum ſicut & nos* . Sed dubio procul iſta unitas quam expoſtulat Chriſtus pro diſcipulis eſt , tantum unitas moralis & concordiæ : Igitur & altera , videlicet quæ intercedit inter Patrem & Filium .

Reſpondeo negando ſubſumptum . Ad probationem diſtinguo : unitas quam expoſtulat Chriſtus pro Apoſtolis eadem eſt cum ea quam habet , ut homo cum Deo , concedo : quam habet ut Verbum , nego . Ibi Chriſtus loquitur ut homo , cum oret , oratio quippe dirigitur ad ſuperiorem a quo gratia aliqua expectatur ; nuſquam vero ut Verbum de quo ſolum hic movetur controverſia. Rogat Chriſtus ut fiat unum cum Deo per charitatem , per perfectionis plenitudinem , eo prope modo quo humanitas ſancta eſt omni gratiarum ſupellectili adornata : Eodem etiam prorſus ſenſu ait Matth. 5. *Eſtote ergo vos perfecti , ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt* .

2. *Auguſtinus* lib. 3. contra Maximinum Arianum cap. 22. vet. edit. ſic ſolvit objectionem & ait : " Poſcit ergo Filius ut ita
,, ſint unum quomodo ipſe & Pater unum
,, ſunt ; id eſt , non ſolum natura , quod
,, jam erant ; verum etiam perfectione cha-
,, ritatis atque juſtitiæ pro ſuæ capacitate
,, naturæ , quantum in Dei regno eſſe po-
,, tuerint . Ut etiam ipſi unum ſint in na-
,, tura ſua quemadmodum Pater & Filius
,, ſumme unum ſunt , quamvis in excellen-
,, tiore atque incomparabiliter meliore na-
,, tura ſua . Dixit ergo ad Patrem Filius ,
,, *Pater ſancte ſerva eos in nomine tuo , quos de-*
,, *diſti mihi ut ſint unum ſicut & nos* . Non di-
,, xit ut ſint unum nobiſcum ; aut ut ſimus
,, unum ipſi & nos . Item paulo poſt : *Non*
,, *pro eis autem rogo , tantum , ſed etiam pro*
,, *eis , qui credituri ſunt per Verbum eorum in*
,, *me , ut omnes unum ſint , ſicut tu Pater in*
,, *me , & ego in te , ut & ipſi in nobis unum*
,, *ſint* . Neque hic dixit , ut ipſi & nos u-
,, num ſint in nobis . Quoniam homines qui
,, natura unum ſunt , *hoc eſt ſpecifice* , ſum-
,, me atque perfecte ſecundum ſuum modum
,, unum eſſe non poſſunt juſtitiæ plenitu-
,, dine niſi in Deo perficiantur , ut unum
,, ſint in Patre & Filio , id eſt , in ipſis
,, unum , non cum ipſis unum . . . Tu ſi
,, vis reſpondere , oſtende ſecundum Scri p-
,, turas ſanctas de aliquibus rebus dictum ,
,, unum ſunt , quarum eſt diverſa ſubſtan-
,, tia . Hoc enim Chriſtus non dixit , quod
,, tamen tu auſus es dicere , id eſt , Apoſto-
,, los , unum eſſe cum Patre & Filio :
,, in eo quod in omnibus ad voluntatem
,, Dei Patris reſpicientes ad imitationem
,, Filii ſubditi uni Deo Patri , & ipſi in-
,, veniuntur . Poteſt ergo quiſquam ſancto-
,, rum dicere , ego & Deus unum ſumus ?
,, Abſit ? ,, Quibus ſententiis hanc ponit diſcrepantiam S. Doctor inter Chriſtum & puros homines , quod Chriſtus ſit unum cum Patre ſubſtantialiter , juſti vero moraliter , quatenus eorum natura charitate , tum juſtitiæ plenitudine perficitur in Deo .

Inſiſtunt Ariani , in primis Maximinus apud Auguſtinum ibidem : " Unum ſunt ,
,, *inquit* , Pater & Filius , non tamen
,, unus : continuo qua ſubjungis ; unum ad
,, concordiam pertinet , unus ad nume-
,, rum ſingularitatis . Igitur Filius Dei
,, non eſt Patri conſubſtantialis , non u-
,, nus cum eo unitate naturæ , ſed quid

„ unum unitate concordiæ „ Confirmatur 1. Corint. 6. legitur, *Qui adhæret Deo unus Spiritus eſt*: Rurſus Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum: & anima una*. Igitur cum Chriſtus dixerit, ego & Pater unum ſumus, & non unus ſumus, locutus eſt ſolum de unitate concordiæ.

Reſpondeo negando Antecedens; cum enim de pluribus natura diverſis dicitur unus eſt, una eſt, additur quid, unus vel una: ſi vero unus vel unum prædicetur ſine addito, jam argumentum eſt unitatem naturæ inter perſonas ineſſe. In iſto prorſus ſenſu Filius & Pater unum ſunt: Sed nuſquam homines quantumvis juſti unum ſunt cum Deo. Quid plura? Recte dicitur de Filio & Patre unus ſunt Deus juxta illud Joan. 14. *Qui videt me, videt & Patrem meum . . . Ego in Patre, & Pater in me eſt*. Sicque & unum & unus in eodem ſenſu dicuntur de Patre & Filio: Quis autem cordatus dixerit tantum de homine juſto, puta de ſancto Philippo, S. Philippus & Pater æternus, ſunt unus?

S. Auguſtinus & objectionem, & confirmationem ſibi alternata vice proponit ibidem l. 3. contra Maximinum & facit ſatis. Primo quidem cap. 20. his verbis: " Quando de rebus duabus aut pluribus „ dicitur, unus eſt, vel una eſt, & additur quid unus, vel quid una; & de „ his quæ diverſæ, & de his quæ unius „ ſunt ſubſtantiæ dici poteſt: diverſæ „ enim ſunt ſubſtantiæ Spiritus hominis, „ & Spiritus Domini: & tamen dictum „ eſt, *Qui adhæret Domino unus Spiritus* „ *eſt*. Unius autem ſubſtantiæ ſunt ani„ mæ hominum, & corda hominum: „ de quibus dictum eſt: *Erat illis anima* „ *una, & cor unum*. Ubi autem dicitur „ de duobus aut pluribus unum ſunt, nec „ additur quid unum ſint, non diverſi „ intelliguntur, ſed unius eſſe ſubſtan„ tiæ: ſicut dictum eſt: qui plantat, „ & qui rigat unum ſunt, &, ego & „ Pater unum ſumus. „

S. Doctor ibidem c. 22. ſic inſurgit adverſus Maximinum, & propoſita objectione, eum ſic alloquitur: " Volebas au„ tem dicere unum ſunt, ad concordiam „ pertinet: unus eſt, ad numerum ſin„ gularitatis. Sed te a conſideratione „ verborum tuorum impetus diſputatio„ nis avertit. Nam & unum & unus „ utique pertinet ad numerum ſingula„ rem. Sed quod Verbum eſt, unum „ ſunt: propter & quod additum eſt, „ ſunt, pluralem indicat numerum qua„ dam ſingularitate connexum: Unus eſt „ autem apertiſſime numerus eſt ſingula„ ris. Sed nunquid Apoſtolus diceret, „ qui autem adhæret Domino unum ſunt? „ Quid enim aliud diceret, ſi hoc dice„ ret, niſi homo ſanctus & Deus unum „ ſunt? Sed abſit ab illa ſapientia iſta „ ſententia, & tamen dixit, qui autem „ adhæret Domino unus Spiritus eſt; ut „ noveris de his dici, unum ſunt, qui „ unius ſunt, ejuſdemque ſubſtantiæ, ſi„ cut quibuſdam hominibus dictum eſt, „ omnes enim vos, unum eſtis in Chri„ ſto Jeſu: & ſicut ait ipſe Chriſtus, „ ego & Pater unum ſumus. Cum au„ tem unus dicitur, & quid unus natu„ ra, & quid unus adjicitur: & de di„ verſis ſubſtantiis dici poteſt, ſicut di„ ctum eſt, qui adhæret Domino unus „ ſpiritus eſt: & de rebus unius ſub„ ſtantiæ ſicut dictum eſt, erat eis ani„ ma una, & cor unum. Erat, dixit, „ non dixit erant: quoniam dixit & quid „ erat, ideſt anima & corpus: ſic & de „ Patre & Filio, unum ſunt, dicimus, „ quia unius ſubſtantiæ duo ſunt, & unus „ eſt, dicimus, ſed addimus quid unus, „ ideſt unus Deus, unus Dominus, unus „ omnipotens, & ſi quid hujuſmodi ſatis „ me vobis duarum iſtarum locutionum „ arbitror inculcaſſe diſtantiam. „ Audis S. Doctorem aſſerere unum dici ſingulariter ſicut unus, & utrumque dici de Deo Patre & Filio naturaliter, ſed nonniſi per voluntatis concordiam de juſtis & Deo. Igitur alio modo unum intelligitur de prima & ſecunda perſona, alio prorſus de juſtis relative ad Deum.

Replicant: Atqui ex mente ſancti Joannis *unum* pertinet ad concordiam, *ſunt* vero ad numerum, ita ut ſenſus ſit, Pater & Filius unum ſunt moraliter ex eo quod Filius in omnibus obediat Patri, ut ipſe dicit, quæ placita ſunt ei facio ſemper; *ſunt*, explicat numerum, videlicet Patrem & Filium, qui certe ſi unum forent ſubſtantialiter, numerum non conſtituerent. Igitur non alio modo quam in ſenſu morali intelligenda eſt unitas Patris cum Filio. Probatur ſubſumptum:

Chri-

Chriſtus ibidem cap. 17. probat ſe eſſe hominem : Sed inter hominem & Deum eſt tantum unio moralis. Ergo &c. Probatur minor duobus momentis. Primo quidem Chriſtus poſtulat a Patre claritatem quam habebat priuſquam mundus fieret : Porro claritatem ſeu gloriam eo loci poſtulat finitam, ſcilicet pro humanitate eandem cum ea quam ante mundi conſtitutionem habebat, petit, illa igitur ſicut illa erat finita : Igitur Verbum incarnatum non erat Deus ante mundum conditum, ſeu unum ſubſtantialiter cum Patre : *Clarifica me tu Pater*, inquit, *apud temetipſum*, *claritate*, *quam habui priuſquam mundus eſſet* : Secundo vel ipſe Chriſtus verbis expreſſis ibidem ſolum Patrem eſſe Deum aſſerit : *Hæc eſt autem*, ait, *vita æterna*, *ut cognoſcant te*, *ſolum Deum verum*. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Et vero ne quidem ſibi cohæreret textus, ſi *unum* ad concordiam, *ſunt* disjunctive ad numerum ſpectaret, cum *unum* & *ſunt*, connexionem correlativam habeant, quandoquidem grammatice loquendo, *unum* eſt Verbi nominativum, adeoque ita cum voce, *ſunt* conjunctum, ut ſi *unum* demas a verbo, *ſunt* aut nihil ſignificat, aut contraria importat, ſcilicet Patrem cum Filio eſſe unum & non unum. Senſus igitur obvius ille eſt, Pater & Filius qui ſunt duo ratione perſonæ & faciunt numerum, ratione naturæ unum ſunt. Hoc ipſum probat Chriſtus Joan. 10. ubi Judæos diſcredentes ſic alloquitur : *Si mihi non vultis credere*, *operibus credite*, *ut cognoſcatis & credatis quia Pater in me eſt*, *& ego in Patre*.

Ad probationem diſtinguo majorem, Chriſtus probat ſe eſſe hominem & ſimul ſe Deum eſſe prædicat, concedo : & deitatem a ſe ipſo propellit, nego. Similiter diſtinguo minorem : inter Deum & hominem purum non eſt alia unio præter moralem, concedo : inter Deum & hominem a Verbo aſſumptum, ſubdiſtinguo : ratione humanitatis, concedo : ratione perſonæ qua ſubſiſtit humanitas, nego. Non Verbum ſecundum ſe & in abſtracto, ſed Verbum incarnatum in illo toto decimo ſeptimo capite loquitur, & conſequenter quædam humanitatem, quædam etiam divinitatem ſpectant, Chriſtus ſe prodit ut hominem cum claritatem coram ipſis hominibus ſibi dari deprecatur : ut Deum vero, cum ait claritatem habuiſſe apud Patrem antequam fieret mundus & a Deo miſſum fuiſſe in mundum : ſi igitur apud Patrem ante mundum conditum clarificatus, deinde miſſus, dubioprocul erat Deus ante ſæcula, cum nonniſi in tempore factus ſit homo, & hoc teſte Abacuc cap. 3. *In medio annorum*, cum, qui mittitur, jam ſupponatur eſſe & præexiſtat, & tamen incarnatio ſolum in utero beatiſſimæ Virginis adimpleta legitur : *Pater*, inquit, *venit hora*, *clarifica Filium tuum ut Filius tuus clarificet te*. Hoc eſt ut manifeſtem nomen tuum hominibus. Rurſus ibidem. *Sicut tu me miſiſti in mundum*, *& ego miſi eos in mundum*. *Et pro eis ego ſanctifico meipſum* : *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*. *Non pro eis autem rogo tantum*, *ſed & pro eis qui credituri ſunt per Verbum eorum in me* : . . *ut credat mundus quia tu me miſiſti*. *Et ego claritatem quam tu dediſti mihi*, *dedi eis*.... *Et cognoſcat mundus quia tu me miſiſti*. Audis Chriſtum loqui ut hominem, cum ibi Patrem deprecetur : Audis expoſtulare ut cognoſcatur a mundo ut Deus, & uti talis habeatur per prædicationem & miracula Apoſtolorum, ut eam habeat claritatem & gloriam apud homines, quam in æternitate habuit in ſinu Patris. Uno verbo, ut ſicut Pater ab æterno illum habuit ut Filium ſuum naturalem, ſic & homines illum ſupplici confeſſione habeant.

Ad primam probationem, jam eo prorſus modo diſtinguo : Chriſtus claritatem a Patre poſtulat & pro ſua humanitate, & pro nobis concedo : pro ſua perſona, ſubdiſtinguo, claritatem extrinſecam, concedo : intrinſecam, nego. Poſtulat ut humanitas ſancta ratione & plenitudinis gratiæ, & virtutis miraculorum clarificetur, & hæc eadem claritas tranſeat ad homines, maxime ad Apoſtolos : Poſtulat etiam pro ſua perſona, ſed extrinſecam, hoc eſt ut homines cognoſcant illum eſſe Deum Patri conſubſtantialem, ſed non intrinſecam & naturalem, cum jam ante ipſam mundi conſtitutionem apud Patrem, ut ipſe teſtatur, hanc haberet gloriam.

Solutio eſt S. Cyrilli Alexandrini qui l. 10. Theſauri c. 2. vet. edit. hanc Arianorum objectionem ſibi proponit, & mirum

rum in modum omni rationum genere ſolvit, & textum Joannis : *Pater venit hora clarifica Filium*, ſic interpretatur : " Petit igitur, accipitque a Patre quæ „ naturaliter habet ut Deus, ſed quoniam „ homo factus eſt, & carnem ſumpſit, „ quæ non alterius quam ipſius Filii „ Dei caro eſt, jure gloriam petit, qua „ natura humana eget, & accipit a Pa- „ tre, atque etiam a ſeipſo, quæ natura- „ liter habet ut Deus. Ipſe igitur petit „ ut homo, & dat ut Deus una cum Pa- „ tre. Cur igitur hujuſmodi voces hos tur- „ bant? Nam ſi factus eſt verus homo, „ cur non concedunt ei, ut plerumque tan- „ quam verus homo loquatur : Si enim „ factus homo non eſſet, ipſi Verbo hæc „ viderentur attribuenda : Sin autem cre- „ dunt verum hominem factum eſſe, cur „ ignorationem, petitionemque gloriæ, „ cæteraque hujuſmodi ut homini non at- „ tribuunt? Sed impie in Filium Dei ita „ hæc inſerunt, ut creaturam prædicare „ non vereantur. Præterea, ſi abſurdum „ eſt opinari verbum Dei aut glorificari „ a Patre, aut accipere aliquid, ſanctifi- „ cari, ut iſti credunt : nos certe ſumus „ qui accipimus, & ſanctificamur atque „ glorificamur in ipſo : & propter nos „ ipſe ut homo, hujuſmodi vocibus uſus „ eſt. Nam ſi propter ſeipſum Verbum „ Dei glorificari, ſanctificarique petit, „ nihil nobis contulit incarnatio Chriſti, „ & natura noſtra denudata Dei gratia „ demonſtratur. Nam ſi Verbum glorifi- „ cari & ſanctificari eget : quomodo no- „ bis hæc largita per ipſum ſunt? Dein- „ de ſui potius cauſa, quam noſtra factus „ homo videbitur, ſi tunc glorificatus, „ ſanctificatuſque poteſtatem accepit, & „ cætera quæ de ipſo ſimiliter ſcribun- „ tur, quibus iſti ajunt, etiam ante In- „ carnationem ipſum caruiſſe, & acce- „ piſſe poſtea factum hominem. Gratias „ igitur agat carni per quam melior fa- „ ctus eſt. Verum quoniam hæc impia „ cogitata ſunt, venit enim ut hominem „ glorificet atque ſanctificet, non accipit „ hæc Dei Filius ut verbum, ſic enim „ perfectus eſt, quemadmodum & Pater: „ Sed nos in ipſo ut in homine tunc hæc „ accepimus, quando carnem aſſumpſit. „ Sicut enim nos per Reſurrectionem „ ſuam reſurreximus, & per aſcenſum „ ſuum in cœlos renovata nobis aſcenden- „ di via eſt; ſic quando glorificari & ſan- „ ctificari dicitur, nos in ipſo hæc om- „ nia accepimus. Itaque illa ipſe natura- „ liter habet ut Deus, & ea propter nos „ petit ut homo. Pater, *inquit*, glorifi- „ cat Filium ſuum &c. omnia mihi tra- „ dita ſunt a Patre meo. Et poſt Re- „ ſurrectionem : Data eſt mihi omnis po- „ teſtas in cœlo & in terra : Omnia enim „ per ipſum facta ſunt. Et Pſalmiſta, „ omnia ſibi ſervire ait. Et ipſe de glo- „ ria, inquit : Pater glorifica Filium „ tuum ea gloria, quam habebat apud te „ ante conſtitutionem mundi. Si ergo an- „ tequam mundus eſſet, gloriam hanc „ habebat apud Patrem, quomodo eam „ petit? Perſpicuum eſt ipſum petere ut „ hominem : ita naturæ noſtræ petitio, „ ut glorificaretur in ipſo, facta eſt, po- „ teſtatem etiam, quam poſt Reſurrectio- „ nem dicit ſibi datam, ante Reſurrectio- „ nem quoque habebat. Nam ſi non habe- „ bat, quomodo repulit diabolum dicens, „ vade retro ſatanas? Et quomodo Diſcipu- „ lis poteſtatem adverſus dæmonia dedit? „ Quomodo filiam Abrahæ, ut ſcribitur, „ a diabolo ligatam, ut poteſtatem habens „ ſolvit? Quomodo paralytico ſanitatem „ largitus eſt? Quomodo peccatrici fœmi- „ næ peccata dimiſit? Quomodo mortuos „ revocavit a morte, & cæcorum aperuit „ oculos? Perſpicuum igitur undique eſt, „ non ut Verbum ante incarnationem, ſed „ ut hominem, quando factus eſt homo Pa- „ tri gratias vobis petere. „ Obſerves ve- lim, benevole Lector, eo loci ſanctum Doctorem nedum explicare textum E- vangelii, ſed & luculentiſſimis ratio- nibus probare Verbi divinitatem, 1. quia habebat claritatem innatàm ante mundi conſtitutionem. 2. Ex eo quod ut incar- natum eſſet auctor gratiæ, & haberet po- teſtatem in dæmonia quam & communi- cavit Apoſtolis exercendam.

Ad ſecundam probationem diſtinguo ; Chriſtus ait Patrem eſſe ſolum verum Deum per excluſionem falſorum numinum, con- cedo ; per excluſionem ſui, nego. Nam ibidem Joan. 17. ſubdit, *Ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Sed ſi Chriſtus eſt vita æterna, nemo cordatus dixerit eſſe creaturam etiam ratione perſonæ. Suam clare po- ſtea prodit mentem dicendo ; *Et cognoſcat mundus quia tu me miſiſti* : Et paulo ſupe- rius.

rius. *Pater in me, & ego in te.*

S. Cyrillus eodem prorſus modo facit ſatis iſti difficultati l. 10. c. 6. his verbis; " Ecce, *inquiunt*, ipſe Filius ait ſolum " Patrem Deum verum eſſe. Sed ipſe " quoque Pater dicere invenitur; Ego " Deus primus, & ego poſt hæc, nec " eſt Deus præter me. Quomodo igitur " ad primum & ſolum verum Deum, " alium vos quaſi verum Deum adjicere " audetis? Sed non ad dejectionem Filii " hæc a Patre dicuntur, niſi forſan, ut " apud fabulas Gentium fertur, inter Filium " & Patrem bellum eſſe credatis. " ſed ad dejectionem falſorum Deorum " primum poſtremumque, hoc eſt ſempiternum " ſe Pater Deum appellat, ſecumque " Filium neceſſario intelligit. " Ubi autem Filius eſt, ibi Spiritum quoque " ſuum adeſſe neceſſe eſt. Quod autem " Salvator ait, ut te cognoſcant verum " ſolum Deum. Nonne videtis quod " ſtatim conjungitur, & quem miſiſti Jeſum " Chriſtum? Ut ergo verus Deus Pater " cognoſcendus eſt, ita non aliter Jeſus " quoque Chriſtus habendus eſt. Nam " ſi Verbum Patris eſt, ſicuti certe ab " omnibus conceditur, quis adeo mentis " inops dicere audebit, Patrem ut Filium " a deitate depelleret dixiſſe, nec Deus " præter me. Creaturas igitur a quibus " falſo Dei nomen occupatur, illis verbis " Pater, non Filium repulit. "

Obſtrepunt iterum; Nullibi unitatem inter Patrem & Filium magis celebrat S. Joannes quam in prima epiſtola c. 5. his verbis; *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.* Sed eo loci loquitur ſolum in ſenſu morali; Igitur a fortiori in cæteris. Probatur minor. Subjungit; *Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, ſanguis & aqua, & hi tres unum ſunt.* Audis Evangeliſtam conjungere per particulam, *Et*, verſiculum illum octavum cum ſeptimo, adeoque perfectam inter utrumque inſtituere comparationem: Sed claret ſecundam ſententiam intelligi ſolum in ſenſu morali, cum conſtet ſpiritum, ſanguinem, & aquam non eſſe quid unum phyſice, quippe quæ diverſæ ſint naturæ, ergo & prima de unitate ſententia in eodem prorſus ſenſu ſumi debet: quocirca Auguſtinus illa non uſus eſt ad perſtringendum Maximinum Arianum l. 3. c. 22. adverſus eum: immo nec Cyrillus, nec Ambroſius.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem, diſtinguo: & beatus Evangeliſta utitur poſtrema ſententia ut Symbolo ad explicandam priorem, concedo: & perfectam, omnimodamque inter utrumque verſum inſtituit comparationem, nego. Teſte S. Chryſoſtomo comparatio nuſquam eſt adæquata, alias, *inquit*, non comparatio, ſed res ipſa foret. Porro Chriſtus myſteria parabolis & ſimilitudinibus ad captum humanum ſolet explicare, juxta illud Prophetæ Pſal. 77. de ipſo: *Aperiam in parabolis os meum.* Hinc ſeipſum modo agnum, modo leonem, modo etiam vitem dicit, ut auditores intelligerent ſe ad parcendum manſuetum, ad inimicos ſalutis noſtræ propellendos fortiſſimum, ad benefaciendum omnibus abundantiſſimum eſſe: Quid mirum igitur ſi & Joannes utatur in octavo verſiculo ſimilitudine, ut vel ipſis in fide aut titubantibus, aut infirmis oſtenderet myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis tametſi altiſſimum, eſſe tamen poſſibile. Revera quidem, & moraliter & ſymbolice ſpiritus, ſanguis & aqua eatenus denotant unitatem ſubſtantialem quæ intercedit inter Patrem & Filium, quatenus teſte Cyrillo l. 14. Theſau. c. 5. unum Chriſtum mediatorem deſignant, cujus typus fuere ſanguis & aqua, quæ ex ejus latere aperto profluxerunt: Hinc iſta ſymbola, ſanguis, ſcilicet, ſpiritus & aqua juxta Ambroſium l. 1. de Spiritu ſancto c. 6. ſunt, *unum myſterio*, & ſecundum Auguſtinum l. 3. adverſus Maximinum c. 22. *unum ſignificatione*, gratiæ baptiſmalis quæ a Patre ſimul & a Filio & a Spiritu ſancto ut ab uno Deo confertur. Scriptum eſt enim Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Hoc eſt ad ſolum Deum ſpectat dare gratiam: Si igitur in Baptiſmo detur in nomine Filii, dubioprocul dicendus eſt & confitendus cum Patre Deus.

Neque vero nos movet quod iſti tres ſancti Doctores & alii quidam cum eis verſiculum ſeptimum omittentes, octavum in medium adverſus inimicos fidei adducerent: non enim una eſt hujuſce momenti ratio. Prima quidem: codices forcipe verſiculi aut dubios, aut defloratos præ oculis habebant, hinc æquum duxere

illam

illam præterire ſententiam, cum innumera alia Scripturæ ſacræ teſtimonia ad probandam & Verbi, & Spiritus ſancti cum Patre conſubſtantialitatem in promptu ſibi erant, ut videre eſt in libris quatuordecim S. Cyrilli de Trinitate: in tribus quos Auguſtinus pro eodem momento adverſus Maximinam Arianum conſcripſit, & ſic de Ambroſio. Altera omiſſionis ſeptimi verſiculi ratio non levior eſt, quia Arianos exſufflare, aut in ſenſum adulterinum trahere cuncta Scripturæ loca quæ de unitate ſubſtantiali Filii cum Patre adducuntur, eaque nonniſi de unione morali interpretari potiſſimum innixos octavi verſiculi auctoritate, animadvertebant, quocirca opus fuit referre iſtum verſiculum, illumque explicare relative ad ſeptimum, ita ut foret ſymbolum unitatis ſubſtantialis quæ prædicatur in ſeptimo. Quotieſcumque enim ſimilitudo adducitur, ſemper ad explicandam veritatem phyſicam & naturalem hoc fit: neque enim propoſitio moralis, moraliter tantum ſumitur, niſi quum eſt ſola. Cæterum ſolemne fuit apud Patres in operibus polemicis, ea præcipue teſtimonia recenſere, quibus Heterodoxi utebantur, ut reſtituto ſenſu obvio, & naturali vel ipſa iniquitas ſibi mentiretur.

Inſtar omnium ſit B. Auguſtinus qui l. 3. adverſus Maximinum cap. 22. exponit Hæreſiarchæ objectionem: " Tres, *inquit*, ſunt, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & tres unum ſunt: ne forte dicas ſpiritum, & aquam, & ſanguinem diverſas eſſe ſubſtantias, & tamen dictum eſſe, tres unum ſunt. Propter hoc admonuit te ne fallaris, hæc enim ſacramenta ſunt in quibus non quid ſint, ſed quid oſtendant ſemper attenditur. " Huic adde S. Cyrillum Alex. qui l. 12. Theſau. c. 6. probat divinitatem Chriſti ex variis teſtimoniis ex epiſtola ad Philippenſes excerptis, & tamen illud inter cætera celeberrimum: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*, omittit.

Obſtrepunt iterum Ariani: Si Verbum ſit Patri conſubſtantiale, ipſe Pater erit Verbum: Abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo ſequelam, Pater erit Verbum eſſentialiter, quatenus eſt una in Patre & Filio natura, concedo: notionaliter, nego. Primum ſenſum exhibet ipſe Filius dicendo: *Ego in Patre, & Pater in me eſt*. Alterum vero, ipſa notio Filii, cum filiatio ſibi propria relative opponatur Patri. Ita Cyrill. Alex. l. 7. Theſau. c. 1. his verbis: " Verum igitur Patris Verbum Filius eſt, neque eſt aliud verum Patris Verbum quam Filius. Nam ſi ea de cauſa putant Hæretici non eſſe Filium Patri conſubſtantialem quoniam neque Pater Verbum eſt, neque Verbum Pater: Et propter differentiam perſonarum, ſubſtantiarum quoque differentiam inducunt: quo Abel, & Adam conſubſtantiales dici poterunt? Cum neque Abel poſſit eſſe Adam, neque Adam Abel. Quod ſi differentia perſonarum identitatem naturæ non deſtruit hominibus: quomodo non erit impium, ea de cauſa putare ſupernaturalem Dei ſubſtantiam diverſificari? Sicut igitur ſi non eſſet conſubſtantialis Patri Filius; non eſſet Verbum Patris verum: Sic quoniam conſubſtantialis eſt, verum ejus verbum eſt. " Quibus verbis probat ſanctus Doctor conſubſtantialitatem non evacuare perſonarum diſtinctionem. Abel enim & Adam eandem naturam ſpecificam habebant, nec tamen Adam erat Abel, aut viciſſim Abel Adam, ſed duæ perſonæ diſtinctæ; quidni & Filius in divinis erit perſona a perſona Patris diſtincta, tametſi in utroque ſit eadem & ſpecifice & numerice natura?

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Divinitas Verbi ex utroque Teſtamento probatur.

PRIMO: Vetus non in uno loco Verbi indigitat divinitatem: & hoc magnis luculentiſque argumentis. Primoquidem ex nominibus Deo propriis quæ illi tribuit. Exod. 3. vocatur, Qui eſt. Iſa. 7. Emmanuel & Deus nobiſcum. 2. Deus in lib. Gen. dicitur apparuiſſe & Abrahæ, Jacob. Hunc Deum eſſe Verbum aſſerit Concilium primum Antioc. 3. Micheas 5. *Egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis*, eſt. Ergo &c.

Secundo: Concinit & novum Teſtamentum Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum*. Item 1. Cor.

1. Col.

1. Col. 1. Hebr. 1. Apoc. 22. quam quidem fidem fuſo calamo exquiſitis Scripturæ locis expandit Concilium ſupra laudatum.

Synopſis argumentorum Socinianorum & reſponſionum.

PRIMO: Tametſi Verbum in principio dicatur eſſe, non tamen creatum; habet quidem principium originem quatenus a Patre procedit, ſed non initium, alio quippe modo & prorſus a Moiſe diverſo, dicitur Deus, Moiſes enim Pharaonis Deus propter imperium nuncupatur, Verbum vero propter ſubſtantiam quam habet cum Patre æterno per omnia ſimilem; unde cum dicitur Filius primogenitus, non ideo a Patre extraneus: ſed ideo primogenitus, quia & primus Filius naturalis, & ſolus ab æterno genitus.

Secundo. Sapientia ullo abſque fundamento creata dicitur: namque ſeptuaginta legunt Dominus poſſedit me, generavit me. Idem ſonat codex hebraicus. Præ ignorantia Librariorum, quandoque creavit, pro voce generavit appoſitum eſt.

Tertio, Sed nec ullum ſacceſſit negotium dum Sociniani locum Micheæ ſic legere volunt: *Egreſſus ejus a diebus ſeculi*; namque hoc ipſum idem ſonat apud textum hebraicum ac ab æterno. Cæterum, Chriſtus ut homo natus in Bethleem; nuſquam vero ut Deus: Sub iſto quippe reſpectu ab æterno in ſplendore Sanctorum & genitus eſt, & perenni generatione a Patre Deo procedit.

SECTIO TERTIA.

Utrum ex Traditione conſtet Verbum eſſe Deum.

HETERODOXI Verbi divinitatem impugnantes quoſdam primorum ſæculorum Patres in ſuas partes trahere non erubuerunt: nec inter ipſos Catholicos defuere qui propter ſtyli acerbitatem eoſdem ſaltem ſubobſcure idem dogma tractaſſe autument: Quocirca hanc materiam in variis punctis diſcutere neceſſe eſt, ut innoteſcat omnibus illos Patres ſicut ſolide ſic & clare Verbi divinitatem & prædicaſſe, & propugnaſſe.

PUNCTUM PRIMUM.

Expenditur Traditio pro divinitate Verbi.

CONCLUSIO.

Ex Traditione conſtat Verbum eſſe Deum.

Ex primo ſæculo.

AGMEN ducet S. Barnabas D. Pauli ſocius in epiſtola quæ ejus circumfertur nomine, & magni eſt apud viros eruditos ponderis, quippe quæ ſub finem ſecundi ſæculi apparuerit: In ea verſus initium de Verbo ſic loquitur. " Ad extremum „ docens Iſrael, atque tam magna pro„ digia & ſigna faciens ... Tunc palam „ fecit ſe eſſe Filium Dei. Niſi enim ve„ niſſet in carne, quomodo ſervati fuiſſe„ mus nos homines? „ Et iterum n. 17. juxta verſionem latinam de eodem Verbo incarnato ait: " Habes interim de maje„ ſtate Chriſti quomodo omnia in illo & „ per illum facta ſunt. Cui ſit honor, „ virtus, & gloria nunc & in ſæcula ſæ„ culorum. „ Verſio græca ſic legit: " Habes & in homine gloria Jeſu, quod „ per ipſum & propter ipſum omnia. „ Eo loci Verbum Deus proclamatur, & ex hoc concludit auctor Filium Dei redemiſſe mundum. Ibidem probat Verbi divinitatem hoc ulteriori argumento, quod per ipſum facta ſint omnia: Porro creationem ſoli Deo tribui vel ipſi fatentur Heterodoxi. Igitur ex D. Barnabæ teſtimonio liquet Verbum eſſe Deum.

Ejuſdem ſæculi divinitatis Verbi præco celeberrimus eſt Hermas de quo meminit S. Paulus epiſt. ad Rom. cap. 16. Ille veluti alter Joannes multas habuit viſiones judicio Eccleſiæ a Deo inſpiratas, quas quidem in opere, cujus titulus *Paſtor*, concluſit: Et per modum dialogi fecit. Ibi Paſtor edocet Hermam, & quæſtionibus multis de Trinitate propoſitis, reſpondet ſimil. 9. Hermas, & teſtatur in viſu illi apparuiſſe magnam in campo petram: quænam vero illa ſit expoſtulat n. 2. a Paſtore: " Domine hoc mi„ hi demonſtra. Petra hæc, *ait Paſtor*, „ Filius Dei eſt. Quonam pacto, inquam Do-

„ Domine, petra vetus eſt, porta autem „ nova? Audi, inquit inſipiens & intel- „ lige. Filius quidem Dei omni creatura „ antiquior eſt, ita ut in conſilio Patri „ ſuo adfuerit ad condendam creaturam: „ porta autem propterea nova eſt, quia in „ conſummatione, in noviſſimis diebus ap- „ parebit, ut qui aſſecuturi ſunt ſalutem, „ per eam intrent in regnum Dei. „ Rurſus ibidem: " Audi... nomen Filii Dei „ magnum & immenſum eſt, & totus ab „ ipſo ſuſtentatur orbis. „ Tum lib. 3. „ ſimil. 3. nu. 6. " Audi, *inquit*, in ſer- „ vili conditione non ponitur Filius Dei, „ ſed in magna poteſtate & imperio. „ Obſerves velim, benevole Lector, Paſtorem prædicare diſcipulo multa. Primo quidem Verbum eſſe Filium Dei. 2. Per ipſum cuncta facta. 3. Omni creaturæ præexiſtens. 4. Eſſe portam novam per quam electi intrabunt in regnum cœlorum. 5. Verbum quidem incarnatum ſervilem induiſſe conditionem, nuſquam vero reduplicative ut Verbum, & in abſtracto, ſeu ſecundum ſe ſpectatum. Quas omnes egregias dotes ſoli Dei convenire nullus cordatus diffitebitur. Igitur, Herma teſtante, Verbum eſt Deus.

Tertius teſtis eſt Clemens Romanus D. Petri in Pontificatu ſucceſſor, de quo mentionem facit Apoſtolus ad Philipp. 4. Duæ epiſtolæ de eo circumferuntur, & cum ſint antiquiſſimæ, ab omnibus fere veluti genuinæ habentur. Prior apud antiquos celeberrima eſt, & ad Corinthios directa. Legitur paulo poſt excidium Jeroſolymæ. Illos autem Chriſtianos & ad pacem inter ſe ſervandam, & ad humilitatem, & ad patientiam exemplo Chriſti adhortatur. N. 16. eoſdem ſic alloqui- „ tur: " Sceptrum majeſtatis Dei Domi- „ nus noſter Jeſus Chriſtus. Jeſus non ve- „ nit in jactantia arrogantiæ, neque ſu- „ perbiæ cum potens ſit, ſed in humili- „ tate, quemadmodum Spiritus ſanctus de „ ipſo locutus eſt, ait quippe, Domine „ quis credidit auditui tuo? „ Ibidem aſſerit Chriſtum creaturis antiquiorem eſſe. Ibidem pag. 20. ſubdit: " Unum Deum „ habemus & unum Chriſtum, & unum „ Spiritum gratiæ effuſum in nos. „ Rurſus num. 32. Ab illo, ait, *ſcilicet a Deo*, Dominus Jeſus ſecundum carnem. „ Et „ nu. 36. " Qui cum ſit ſplendor maje- „ ſtatis ejus, tanto major eſt Angelis, „ quanto excellentius nomen ſortitus eſt. „ Ita quippe ſcriptum eſt, qui facit An- „ gelos ſuos ſpiritus, & Miniſtros ſuos „ flammam ignis. De Filio autem ſuo ſic „ dicit Dominus: Filius meus es tu; ego „ hodie genui te. „

Ex ſecundo ſæculo.

PRIMUS ſe ſe objicit oculis S. Ignatius Martyr Petri diſcipulus, qui ſub Trajano Romæ dilaceratus eſt a beſtiis; huc veniens, ſeptem in itinere ſcripſit epiſtolas quæ ſunt apud veteres maximo in honore. In epiſtola ad Epheſios Chriſtum vocat Deum, & de illo num. 7. ſic loquitur: " Medicus unus eſt carnalis & „ ſpiritualis, factus & non factus, in ho- „ mine exiſtens Deus, in morte vita ve- „ ra, & ex Maria & ex Deo, primum „ paſſibilis, & tunc impaſſibilis Ieſus Chri- „ ſtus Dominus noſter. „ Quibus verbis „ Filii Dei explicat generationem & æ- „ ternam & temporalem. Inter antiquos „ Scriptores hunc locum laudavit Athanaſius epiſt. de Synodis Arimini & Seleuciæ, ſicut & Theodoretus dialog. 1. pag. 34.

Secundus recenſendus eſt Ariſtides Athenienſis qui Adriano Principi volumen de Religione Chriſtiana obtulit, ubi defendit & explicat Verbi incarnati divinitatem: ita refert Martyrologium Romanum, & Adonis.

Poſt illum ſequitur Plinius junior, qui quidem profanus, & ideo minime ſuſpectus, lib. 10. epiſt. 97. ait Trajano Chriſtianos ante lucem ſurgere, hymnos cantare Deo ſuo, carnem Chriſti, quaſi carnem Dei ſumere: Igitur tunc Chriſtiani Verbum profitebantur eſſe Deum.

Quartus eſt B. Polycarpus Martyr Smyrnenſis Epiſcopus, & Joannis auditor in epiſtola ad Philip. ante mille & centum annos laudata: Sed primum edita a Pacardo in calce Notarum ad lib. 3. S. Irenæi, num. 9. ait: " Dominus Pater, „ Dominus noſter Jeſus Chriſtus & ipſe „ ſempiternus Pontifex, Dei Filius Jeſus „ Chriſtus ædificat vos in fide & verita- „ te. „ Euſebius lib. 4. c. 14. hæc ver- „ ba S. Polycarpi etiam refert: " Dilecti „ & benedicti filii tui Jeſu Chriſti Pater... „ Propterea & de omnibus te laudo, te „ benedico, te glorifico, per ſempiter- „ num Pontificem Jeſum Chriſtum dile-

„ ctum Filium tuum per quem tibi cum
„ ipſo in Spiritu ſancto gloria nunc & in
„ futura ſæcula . „

His additur clariſſimus Eccleſiæ Romanæ Pontifex Victor Martyr qui docuit Verbum eſſe Deum, & per illud omnia eſſe facta, unde Theodorum Coriarium divinitatem Chriſti negantem a Communione Eccleſiæ ſemovit. Ita refert Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 28.

Ex tertio ſæculo.

PRIOR eſt Caius Romanæ Eccleſiæ Presbyter qui Artemam ab Eccleſia ejecit, eo quod idem prædicaret contra divinitatem Chriſti quod Theodorus. Ad hanc hæreſim confutandam librum ſcripſit inſignem, in quo Chriſti divinitatem ex profeſſo defendit Euſebius loco mox citato.

Dionyſius Romanus apud ſanctum Athanaſium lib. de decret. Synodi Nicænæ pag. 428. de Filio Dei hæc habet: " Cum e-
„ nim ſit ſplendor lucis æternæ, prorſus
„ æternus eſt & ipſe. „ Plura huic teſtimonio ſimilia contexuit, ut quum dicit Filium omouſion, id eſt ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ. Ibidem ait: " Neceſſe eſt
„ uniri omnium Deo Dei verbum, & in
„ Deo manere. „

S. Cyprianus lib. de Idolorum vanitate Filium incarnatum adſtruit eſſe vere Deum, dicens: " Hic eſt virtus Dei, hic ratio,
„ hic ſapientia ejus & gloria, hic in Vir-
„ ginem illabitur.... Deus çum homine
„ miſcetur. „ Rurſus ibidem: " Hic Deus
„ noſter, hic Chriſtus eſt. „

Quartus eſt Hippolytus Martyr Portuenſis Epiſcopus, Irenæi & Clementis Alexand. quondam diſcipulus, apud Theodoretum dial. 1. tom. 4. pag. 36. de eo quem Maria in alvo concludebat ſic loquitur: "
„ Verbum erat Dei, primogenitum e cœ-
„ lo ad te delapſum, & homo primoge-
„ nitus in utero formatus, ut primogeni-
„ tum Verbum Dei primogenito conjun-
„ ctum homini monſtretur. „

Quintus eſt Novatianus qui licet circa gratiam Chriſti erraverit, non tamen circa divinitatem. De Filio Dei dicit: "
„ Eadem regula veritatis docet nos cre-
„ dere poſt Patrem etiam in Filium Dei
„ Chriſtum Jeſum, Dominum Deum no-
„ ſtrum, ſed Dei Filium, hujus Dei, qui
„ unus & ſolus eſt. „ Ita legitur lib. de
„ Trinit. ipſi attributo. cap. 2.

Sextus, Gregorius Thaumaturgus qui in confeſſ. fidei quam edidit Gerardus Voſſius ſic loquitur: " Unus Deus Pater vi-
„ ventis ſapientiæ, ſubſiſtentis, & cha-
„ racteris ſempiterni, perfectus perfecti
„ genitor, unus Dominus ſolus ex ſolo
„ Deus ex Deo, potentia univerſæ crea-
„ turæ effectiva, Filius verus veri Pa-
„ tris, ſempiternus ſempiterni, unus &
„ Spiritus ſanctus in quo manifeſtatur Deus
„ Pater, & Deus Filius. „ Tum in oratione quam habuit in laudem Origenis dicit: " Verbum eſſe Filium Dei unigeni-
„ tum & æqualem. „

Septimus eſt ſanctus Athanaſius qui orat. 1. pag. 121. ait: " Fidem a majoribus tra-
„ ditam retinent, eam Patres illi ſcri-
„ bendo petierunt qui Nicææ congregati
„ ſunt: & ne illos tolerent qui contra
„ eam novi aliquid moliantur, totus fuit
„ pro verbi divinitate confeſſio, ita ut
„ nec altitudo, nec profunditas, nec per-
„ ſecutio poterit illos ſeparare ab hac fi-
„ de. „

Denique Theognoſtus ſcriptor Antiquus quem Athanaſius in lib. de decret. Synodi Nicænæ & Seleuciæ egregium fidei defenſorem nominat, varios edidit libros inſcriptos Hypotypoſion, ſed unum locum ſecundi libri maxime laudat & refert, ubi Theognoſtus dicit Verbum non eſſe Patri ſubſtantia extrinſecum, ſed ut ejus ferunt Verba, *ex Patris ſubſtantia productum.*

Ex quarto ſæculo.

ANTESIGNANUS ſit Arnobius qui cum Siccæ ſub Diocletiano Rhetoricam doceret, libros adverſus Gentiles pro religione Chriſtiana conſcripſit, in quibus, maxime lib. 1. docet eandem fuiſſe tunc doctrinam de ſanctiſſima Trinitate, ac erat in prioribus ſæculis. Lib. 1. contra gentes ait de Chriſto: " Deus ille ſublimis,
„ Deus radice ab intima. „ Tum lib. 2.
„ contra eoſdem: " Et ideo Chriſtus,
„ licet vobis invitis, Deus. „

Secundus eſt Lactantius Arnobii diſcipulus qui ſeptem ſcripſit libros contra Gentiles pro noſtra religione. Lib. 4. cap. 13. ex profeſſo docet duplicem Chriſti Nativita-

vitatem, unam divinam ab æterno, & ex Patre Deo: alteram temporalem & ex Maria Virgine c. 12. ſic locutus eſt explicans illud Pſal. 84. *Veritas de terra eſt*: " Quia, *inquit*, Deus in quo veritas eſt, „ terrenum corpus accepit. „

Tertius, eſt Lucianus Martyr inſignis. De ſana ipſius doctrina quidam dubitavere, ſed abſque ſufficienti fundamento, etenim S. Hilarius lib. 6. de Synodis demonſtrat adverſus Arianos eum bene cenſuiſſe de divinitate Chriſti pro quo glorioſo agone ſuum fudit ſanguinem, qui quidem vox eſt Verbi conclamans divinitatem.

Quartus, eſt Hilarius lib. 6. de Trinit. in hæc verba: *Qui proprio Filio ſuo non pepercit*, ait: " Naturæ veritatem ſignificanter expreſſit, ut qui ſuperius filios plu„ res per ſpiritum adoptionis demonſtraſ„ ſet, nunc Unigenitum Dei Filium „ proprietatis oſtenderet. „ Rurſus lib. 8. perſtringit eos qui aſſerere audebant non eſſe inter Patrem & Filium unitatem naturalem & ſubſtantialem: hanc eandem probat ex unione ſubſtantiali quam habemus cum Chriſto per Euchariſtiam: Igitur Verbum eſt Deus, ſi Deo Patri ſit conſubſtantialis & illi naturaliter unitum. Tum ait: " Eos nunc qui inter Patrem & „ Filium voluntatis ingerunt unitatem, „ interrogo utrum ne per naturæ verita„ tem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per „ concordiam voluntatis? Si enim vere „ Verbum caro factum eſt, & nos vere „ Verbum carnem cibo dominico ſumi„ mus. „ &c.

Ex quinto ſæculo.

S. Ambroſius mirabiliter præſens dogma corroborat lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. in hæc Evangeliſtæ Verba, *In principio erat Verbum*, hæc ſubjungit: " Erat „ apud Deum, erat, erat, erat, erat, „ ecce quater erat, ubi impium invenit „ quod non erat? alibi quoque Joannes in „ Epiſtola ſua dicit, quod erat in princi„ pio, indefinite tenditur erat, quicquid „ excogitaveris, erat Filius, omnes au„ tem hæreſes hoc capite brevi noſter „ piſcator excluſit, quod enim erat in prin„ cipio, non includitur in tempore, non „ principio prævenitur, ergo Arius con„ ticeſcat; quod autem erat apud Deum, „ non commiſtione confunditur, ſed ma„ nentis Verbi apud Patrem ſolida perfe„ ctione diſtinguitur, ut Sabellius obmu„ teſcat. Et Deus erat Verbum, non er„ go in prolatione ſermonis hoc Verbum „ eſt, ſed in illa cæleſtis deſignatione „ virtutis, ut confutetur Photinus; quod „ vero erat in principio apud Deum ſem„ piternæ divinitatis in Patre, & Filio „ inſeparabilis unitas edocetur, ut erubeſ„ cat Eudoxius & Eunomius: poſtremo „ cum omnia per ipſum facta dicantur, „ ipſe conditor novi utique teſtamenti & „ veteris deſignatur, ut Manichæus locum „ tentationis habere non poſſit. „

Beatus Auguſtinus tract. 35. in Joannem explicans Evangeliſtam, ait: " Non dixit „ Pater, ego ſum, aut ego & Pater u„ num eſt, ſed cum dicit, ego & Pater u„ num ſumus, utrumque audio, & unum „ & ſumus, & a Charybdi, & a Scylla „ liberaberis in duobus iſtis verbis: quod „ dixit unum, liberat te ab Ario: Quod, „ dixit ſumus, liberat te a Sabellio. „

S. Cyrillus Alex. ejuſdem eſt labii l. 2. in Joan. cap. 8. " Deus, *inquit*, ex Deo gi„ gnetur, quemadmodum homo ex homi„ ne, nec aberrabit Deive Patris antecel„ lens omnibus natura, ut congruentem „ ſibi non pariat fructum. „ Idem dicit lib. 2. Theſaur. pag. 326.

S. Baſilius concinit orat. de fide, ait enim de Verbo: " Ut ergo Filius eſt, natu„ raliter quæ Patris ſunt poſſidet, ut au„ tem unigenitus, omnia in ſeipſo com„ prehendit, nihil cum altero dividens. „

S. Chryſoſtomus, lib. 4. de incomprehenſibili Dei natura contra Anomæos explicans verba Joannis, *Unigenitus Filius qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit*, ſcribit: " Vox „ iſta *Filius*, ineſt & hominibus, ineſt „ & Chriſto. Sed nobis abuſione qua„ dam, Chriſto vero proprie .... Ut igi„ tur ex appellatione illa quæ nulli ineſt, „ alteram, quæ ineſt multis eſſe propriam „ exiſtimo, ideo prius dixit, Unigenitus, „ deinde Filius.

Ex his iſtud conficitur in probationem argumentum. Ille eſt Deus qui eſt unus inſeparabiliter cum Patre, qui eſt ipſi coæternus & ſolus Filius Unigenitus: Atqui ex Patribus allatis Verbum divinum tale eſt: Ergo &c.

Mitto Fulgentium, Bernardum, alioſque Patres ſubſequentium ſæculorum, qui

una voce cum Nicæna Synodo primo Verbum Deum & confeſſi ſunt, & prædicarunt: Ergo &c.

Solvuntur Objectiones.

OBJICIUNT hæretici. 1. Barnabas in epiſt. quæ illi tribuitur a doctiſſimis viris num. 6. Verbum incarnatum vocat vas Spiritus ſancti. Igitur non eſt Deus, ſiquidem anima ſola juſti & Angeli ſancti vocantur Spiritus ſancti templum.

Reſpondeo diſtinguendo, Verbum incarnatum dicitur vas Spiritus ſancti ratione humanitatis aſſumptæ, juxta illud B. Pauli Coloſ. 2. de Chriſto homine: *In ipſo inhabitat plenitudo divinitatis corporaliter*, concedo: ratione ſui & ſecundum ſe, nego. Quod autem hæc ſit mens D. Barnabæ patet, eo quod ibidem duplicem agnoſcat in Verbo incarnato naturam: unam divinam, humanam alteram. Ita vel ipſe Bullus Anglus tametſi heterodoxus confitetur & docet Sect. 1. c. 2. num 5. & ante notaverat Grotius ad cap. 2. Marci v. 8. adduntque Spiritus nomine non ſemel in Scripturis Chriſti divinitatem intelligi.

Opponunt. 2. Hermas lib. 3. ſimil. 5. num. 6. Chriſtum dicit ſervum Spiritus ſancti, & Deum habitare in illo. Tum ſimil. 3. vocat Filium Dei Spiritum ſanctum, his verbis, *Filius Dei Spiritus ſanctus eſt*. Ergo &c.

Reſpondeo ad primum, Hermam loqui de Chriſto ut homine, & de Verbo ut incarnato, quod in corpore paſſum eſt: ſic enim habet in loco objecto: " Cum ergo „ illud corpus paruiſſet omni tempore Spi„ ritui ſancto, recteque & caſte laboraſſet „ cum eo, Deo receptum eſt. „

Ad ſecundum diſtinguo, Filius Dei vocatur Spiritus ſanctus eſſentialiter conſideratus, concedo: notionaliter & ut procedit, dicens relationem filiationis, nego. Omnes perſonæ ſanctiſſimæ Trinitatis ſi conſiderentur ſecundum ſe, & abſtractive a notionibus, a relationibus, & proceſſionibus dicuntur Spiritus juxta illud Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus*.

Tertullianus contra Praxeam c. 6. Hyppolitus homilia contra Noetum, & Epiſcopi Galli poſt Concilium Nicænum in epiſt. Synodica ad Epiſcopos Orientales, vocant Filium Dei Spiritum ſanctum, ſicut & alii Patres qui ſcripſerunt contra Anthropomorphitas, ut illis probarent Deum non eſſe corpus, ſed ſpiritum.

Reponunt 3. Clemens Romanus epiſt. 1. Verbum incarnatum diſtinguit a Deo ſicut & S. Polycarpus epiſt. 1. ad Philipp. hinc Photius codice 126. exiſtimat Clementem non ſatis congruenter locutum fuiſſe de Verbo. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Clemens Verbum incarnatum in concreto diſtinguit a Deo, concedo: quia ut ſic dicit humanitatem cum divinitate: Verbum in abſtracto & ſecundum ſe, ſubdiſtinguo, diſtinguit perſonaliter ſeu notionaliter, quia eſt perſona diſtincta a Patre, concedo: eſſentialiter & ſecundum naturam, nego.

Ad Photium dico iniquiorem eſſe erga Patres, nec ſatis ipſe reſpicit ad ſcopum, quem ſcribendo ipſi habebant, non tamen abſolute hæreſeos labem eis inurit.

Opponunt 4. Nullæ jam ſuperſunt genuinæ S. Ignatii epiſtolæ, ſic propugnat Blondellus, Dallæus, & Bochardus: Igitur fruſtra adducuntur in teſtimonium divinitatis Verbi.

Reſpondeo fidem non eſſe adhibendam illis Calviniſtis, ſiquidem S. Ignatii epiſtolæ præſentiam realem Chriſti in Euchariſtia exhibent, quam ipſi totis viribus impugnant. Cæterum licet plures ſub S. Ignatii nomine circumferantur epiſtolæ quarum aliæ ſuppoſititiæ ſunt, aliæ vero interpolatæ, ſeptem tamen recipiuntur ut genuinæ, ita e noſtris contendunt Cotelerius, Petavius, & alii. Ex Anglis vero Uſſerius, Hammondus, & Pearſonius, immo inter eruditos nullus relinquitur de his ambigendi locus.

Objiciunt 5. Tatianus concedit quidem Verbum in Patre fuiſſe ab omni æternitate, ſed in potentia tantum: " Cum ip„ ſo, *inquit*, per rationalem vim, ſed „ ipſe Deus Pater, & Verbum, cum in „ ipſo erat ſubſiſtit. „ Igitur non exiſtimavit Tatianus Verbum extitiſſe actu ab æterno adeoque eſſe Deum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Tatianus exiſtimavit non extitiſſe Verbum actu ab æterno quoad vim exercitam ad extra, quæ apparuit tum in mundi creatione, tum in incarnatione, concedo: quoad vim notionalem, nego. Enimvero dicit Verbum extitiſſe ſecundum rationalem

vim, adeoque ſecundum intellectionem quæ dicitur ratio Patris æterni qua generat Verbum ſuum, quod Patres appellant ſermonem Dei. Eodem modo intelligitur Tatianus quum ſubdit, Verbum proceſſiſſe ex Deo quando orbem terrarum condidit, denique & quando ibidem dicit Verbum progreſſum a Patre primigenium ipſius opus. Namque Verbum ut expreſſum ad extra in creaturis fuit primigenium Dei opus, quando vero in incarnatione ſe ſenſibile & ſpectabile præbuit, tum fuit ad extra ſecundum, illudque mirificum Dei opus.

Reponunt 6. Hippolytus lib. contra Noetum ſcribit. 1. Solum Patrem eſſe proprie Deum, & ſuper omnia. 2. Ibidem aſſerit Patrem præceptum imponere Filio, & Filium illud perficere; " Pater, „ *inquit*, mandat Filio, Filius perficit. „ 3. Verbum a patre proceſſiſſe quum Deus mundum condidit; Sed hæc & ſimilia, creaturam ſpirant. Ergo &c.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo; ſolus pater eſt proprie Deus notionaliter, eo quod ſit principium non de principio, concedo, eſſentialiter, nego. Iſta reſponſio eſt ad mentem S. Hippolyti, ut mox patebit.

Ad ſecundum intelligit ſolum S. Martyr patrem improprie aliquid filio præcipere, ab iſto non excludendo divinitatem, quippequi ibidem ſic loquatur; " Unus eſt „ Deus, qui mandat pater, qui obedit Fi- „ lius. „ Si Filius cum patre Deus, juxta Hippolytum, nihil ab ejus detrahitur divinitate.

Ad tertium diſtinguo, Verbum proceſſit ad extra operando, concedo; ad intra, nego. In hoc eodem ſenſu Gregorius Thaumaturgus in diſput. adverſus aliquem gentilem, teſte Baſilio epiſt. 64. ad Leonem Cæſarienſem, Verbum appellat creaturam, hinc ſic diſtinguendum eſt; Verbum reduplicative ut incarnatum, concedo; ſecundum ſe, ſubdiſtinguo, eſt creatum ratione termini ab ipſo producti, concedo; ſecundum ſe, nego. Ita Baſilius ibidem.

Opponunt 7. Auctor conſtitut. Apoſt. lib. 7. cap. 4. dicit patrem ſolum eſſe omnipotentem, ſolum verum Deum, item & Novatianus, & Dionyſius Alexand. Ergo &c.

Reſpondeo nos parum curare de illis tribus auctoritatibus, Photius enim in Bibliotheca codice 112. & 113. dicit auctorem conſtitutionum non ſine difficultate ab Ariana hæreſi poſſe vindicari, immo Tertullianus, & alii quidam Patres exiſtimant hujuſmodi conſtitutiones ab Heterodoxis emanatas eſſe. Novatianus vero eſt ſuſpectæ fidei. Nihilominus benigne poteſt explicari, nam quando lib. de Trinit. cap. 31. dicit Filium Patre minorem, hoc intelligitur vel ratione humanitatis aſſumptæ, vel improprie in quantum eſt Patre poſterior origine. Ibidem enim ſubdit: " Quod neceſſe eſt prior ſit, quo „ Pater ſit, quoniam antecedat neceſſe „ eſt, eum, qui habet originem, ille qui „ originem neſcit. „ Sic refert Petavius lib. 2. cap. 2. num. 17. Dionyſius denique a S. Baſilio epiſt. 43. a Gennadio Maſſilienſi lib. de dogmat. Eccleſiaſt. cap. 4. Arianæ hæreſis macula notatur. Sed benigne utique explicari poteſt, ut dicetur infra.

Objiciunt 8. Gregorius Thaumaturgus in diſput. adverſus Æmilianum gentilem, Verbum incarnatum appellat creaturam, teſte Baſilio epiſt. 64. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, Verbum vocat creaturam ratione humanitatis & unionis in tempore factæ cum natura humana, concedo: ratione ſui, ſubdiſtinguo. Vocat diſputando & ſermonem ad hominis ethnici captum accommodando, concedo: definiendo, nego. Ita ipſum explicat Baſilius ibidem, additque morem fuiſſe apud Patres ſic loqui, ut facilius auditores ad obediendum veritati flecterent. Sic Arnobius explicatur quum dicit Deum eſſe ingenitum, & Deum non eſſe qui matris in utero concluſus eſt, loquitur enim de Verbo ſolum ratione humanitatis: & hoc ut revincat Gentiles qui puros homines pro diis habebant. Sic & explicatur Lactantius quando lib. 2. cap. 8. & lib. 4. cap. 6. aſſerit Filium Dei inter exordia fuiſſe procreatum. Siquidem hoc intelligitur, vel ratione humanitatis aſſumptæ, vel ratione creationis mundi, in qua apparuit. Cæterum fruſtra Photius & ſine cauſa impugnat fidem Theognoſti, eo quod dicat Verbum ſolis ratione præditis dominari: loquitur enim de Verbo, ut procedit per intellectionem, quum dicit dominari tantum entibus ratione præditis, quia ſic magis creaturæ cum Verbo conveniunt: at vero ſi Verbum ſumatur eſſentialiter, præeſt omnibus creatu-

ris ſine diſtinctione. Igitur Theognoſtus locutione ſua vult ſolum explicare quid ſit Verbum notionaliter ſumptum.

Inſtant. Lactantius lib. 4. c. 14. ait Chriſtum numquam ſe appellaſſe Deum: Igitur ex ipſo Verbum non eſt Deus.

Reſpondeo primo opponendo Lactantium Lactantio; nam lib. 4. c. 13. diſerte propugnat Verbi divinitatem: primo quidem caput ipſum ſic inſcribit: *De Jeſu Deo & homine*, deque eo *teſtimonium Prophetarum*. Secundo eo loci ſic loquitur de Filio Dei; " In prima enim nativitate ſpi-
,, rituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio
,, matris a ſolo Deo Patre progeneratus
,, eſt. ,, Rurſus: " Factus eſt Dei Filius
,, per Spiritum, & hominis per carnem,
,, id eſt, Deus, & homo. ,,

Reſpondeo ſecundo diſtinguendo Antecedens: & ibi loquitur de Chriſto ut homine, concedo: de Chriſto ut Deo, nego. Lactantius eſt ſui ipſius interpres; unde totus textus legendus eſt: " Ille vero, *in-*
,, *quit*, exhibuit Deo fidem; docuit enim
,, quod unus Deus ſit, eumque ſolum coli
,, oportere, nec unquam ſeipſe Deum
,, dixit, quia non ſervaſſet fidem, ſi miſ-
,, ſus, ut Deos tolleret, & unum aſſe-
,, reret, induceret alium præter u-
,, num. ,,

Reſpondeo tertio iterum diſtinguendo Antecedens: Numquam ipſe ſe Deum dixit a Patre divulſum, concedo: a Patre in natura indiſtinctum, nego. Quod quidem probat his verbis: " Hoc erat de uno
,, Deo facere præconium, nec ejus qui
,, miſerat, ſed ſuum proprium negotium
,, gerere, ac ſe, ab eo quem illuſtratum
,, venerat, ſeparare. ,,

Replicant 9. Primum Concilium Antiochenum congregatum contra Paulum Samoſatenum, qui unicam in Deo perſonam volebat eſſe, probat Filium eſſe a Patre diſtinctum, quia Pater præcepit Filio ut mundum conderet. Igitur agnoſcit Filium Patre minorem.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, præcepit improprie, vocabulo *præcepit* utuntur patres Concilii, ut explicent ad captum noſtrum quomodo Filius voluntatem patris implevit, concedo. Præcipit per auctoritatem, nego. Qui de hujus Concilii mente dubitaverit, legat divina & Sacroſancta teſtimonia quæ in probationibus retulimus, in quibus apparet quæ fuerit Antiochenæ Synodi circa divinitatem Verbi fides.

Inſtant. Patres ſecundæ Synodi Antiochenæ adverſus eundem Paulum Samoſatenum vocem ὁμόσιον ſeu conſubſtantiale, pro Verbo divino rejecerunt, teſte S. Athanaſio lib. de Synod. Arimin. & Seleuc. teſte Baſilio epiſt. 300. immo & libro de Synod. ad finem. Igitur Verbum non credebant Deum.

Reſpondeo diſtinguendo, rejecerunt in ſenſu Pauli Samozateni, concedo: in ſenſu Catholico, nego. Paulus duplici modo in perverſum trahebat *τὸ conſubſtantiale*. 1. Ex hoc quod Verbum diceretur Patri conſubſtantiale, unicam dicebat utique perſonam. 2. More rerum corporearum dicebat Verbum natura diſtinctum a patre, quia ſicut res corporeæ, licet quidem naturæ ſpecificæ, ſunt tamen diverſæ numericæ, ita & pater & Filius; unde vel ſtatuebat unicam ex patre & Filio perſonam, vel ſi diverſam, etiam diverſam numero naturam admittebat; inde in utroque ſenſu merito patres Antiocheni rejiciunt vocabulum *conſubſtantiale*, ſed non in ſenſu Concilii Nicæni, quod vocem illam admittit, ut definiat unam naturam in patre & Filio contra Arium, ſic enim loquitur S. Athanaſius in libro de decret. Nicæn. " Etſi amborum Conciliorum,
,, *Antiocheni & Nicæni*, patres diverſi-
,, mode de conſubſtantiali mentionem fe-
,, cere, non tamen propterea ab illis di-
,, ſcedere debemus, ſed illorum mentem &
,, ſententiam ſcrutari, quod ſi fecerimus,
,, omnino inveniemus ambas Synodos in-
,, ter ſe conſentire: Qui enim Samoſa-
,, tenum ſuſtulerunt, hanc vocem, *con-*
,, *ſubſtantiale*, corporaliter accepere, cum
,, ſcilicet Paulus ſophiſticari vellet, &
,, diceret: ſi non ex hoc Chriſtus Deus
,, factus eſt, igitur eſt conſubſtantialis pa-
,, tri, unde neceſſario tres eſſe ſubſiſten-
,, tias, unam quidem quæ prior ſit, re-
,, liquas vero duas ex ea oriundas; ideo
,, merito vitantes illud ſophiſma Pauli,
,, dixerunt Chriſtum non eſſe conſubſtan-
,, tialem. ,,

SY-

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Patres omnium ſæculorum agnoſcunt & propugnant Verbi divinitatem.

Ex primo ſæculo, S. Barnabas in ſua epiſtola. Hermas in libro dial. Simil. 9.

Ex ſecundo, Ignatius Martyr in ſua ad Epheſ. epiſt. Ariſtides, ut habetur in Martyr. Rom. S. Polycarpus epiſt. ad Phil.

Ex tertio, Caius in ſuo de Verbi divinitate libro. Dionyſius Roman. apud S. Athanaſium lib. de decretis Syn. Nicæn.

Ex quarto, Arnobius lib. 1. contra gentes. Ambroſius lib. 1. de fide ad Grat. Aug. tract. 35. in Joan. & alii.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO, Si quando Patres Verbum dicant *vas Spiritus ſancti*, *ſervus Dei Patris*, hoc intelligunt de Verbo incarnato ratione humanitatis.

Secundo, Neque diffitemur Verbum etiam ſecundum ſe ſpectatum a SS. Patribus quandoque vocari Patris miniſtrum, ſed dubio-procul loquuntur de miniſtro late ſumpto, & in eo ſolum ſenſu fuiſſe miniſtrum Patris in creatione, quatenus Deus cuncta per ſuum Verbum creavit: Verbum autem & ſermo Dei eſt ejus juxta Patres Sophia ipſi con-ſubſtantialis.

Tertio, Nec mirum cuiquam videri debet, ſi ſolus Pater nonnunquam dicatur Deus: hoc enim fit ſolum per excluſionem falſorum numinum: Patres Antiocheni abjiciunt quidem vocem, *conſubſtantiale*, ſed in ſenſu Pauli Pamoſateni, qui ex conſubſtantialitate Verbi cum Patre concludebat naturæ divinæ multiplicationem.

SUNCTUM SECUNDUM.

Utrum Juſtinus Philoſophus, inſignis Chriſti Martyr vere & clare divinitatem Verbi defenderit.

MINISTER Jurius in ſuo tabellæ opuſculo ex variis epiſtolis conflato docet Patres priorum ſæculorum obſcure tantum locutos fuiſſe de divinitate Verbi, quod quidem in natura, minime vero in perfectionibus & operationibus æquale eos agnoviſſe non ſine horribili calumnia teſtatur. Duo ſunt contra ipſum momenta explicanda & probanda; alterum quod Patres primorum ſæculorum vere & clare propugnaverint divinitatem Verbi, alterum quod ipſius per omnia conſubſtantialitatem & æqualitatem ad ſanguinis uſque effuſionem defenderint: Primum impræſentiarum movemus & præcipue de Patribus eminentiſſimis ſecundi & tertii ſæculi, quos propter duras aliquas expreſſiones in pravos detorquent ſenſus hæretici: ſecundum vero tractabimus art. 2. 3. & præcipue 4. ubi de æqualitate ſubſtantiali perſonarum divinarum agemus ex profeſſo contra Jurium. Jam ſit

CONCLUSIO.

Juſtinus vere & clare propugnavit Verbi divinitatem.

PROBATUR 1. Ille vere & clare Verbi divinitatem profitetur, qui illud vocat Dei Patris progeniem æternam, cum qua Pater loquitur, & eſt quid unum, quæque eſt vera ſapientia: Atqui ſic docet Juſtinus de Verbo in dial. cum Tryphone, pag. 285. " Verum: *inquit*, hæc ipſa a Patre revera edita progenies, ante creaturas omnes una cum Patre fuit, & cum ea colloquitur, prout Verbum per Salomonem declaravit: primitus ante creaturas omnes hanc ipſam progeniem, a Deo genitam eſſe, quæ ſapientia a Salomone vocatur." Rurſus Apologia pro Chriſtianis de Deo Patre loquens ait: " Hunc ipſum, & qui ab eo venit Filium, & Spiritum propheticum colimus, & adoramus."

Probatur 2. Ille clare propugnavit Verbi divinitatem qui dicit Verbum ſolum eſſe verum Dei Filium, id eſt conſubſtantialem; enimvero Angelus & Homo non ſunt univoce Filii Dei, ſed ſolum per participationem: Atqui ex Juſtino ſolum Verbum eſt vere Filius Dei, nam Apolog. 1. loquens de Patre, hæc ſubjungit de Verbo ejus Filio: " Porro Filius ejus, qui ſolus proprie dicitur Filius, Ver-

„ bum ſimul cum illo ante creaturas & „ exiſtens, & naſcens, quoniam primi- „ tus per eum cuncta condidit & orna- „ vit. „ Ergo &c.

Probatur 3. Ille clare in ſuis ſcriptis propugnat Verbi divinitatem, qui dicit Verbum apparuiſſe Patriarchis, eſſe Deum & rationalem Dei vim: Sed iſta profert Juſtinus dial. cum Tryph. pag. 284. poſtquam enim docuit Verbum apparuiſſe Abrahæ & Moiſi ſubdit: Aliud vero et- „ iam nobis, o amici, ex ſacris Litteris „ producam teſtimonium, primitus ante „ creaturas omnes Deum genuiſſe ex ſe „ virtutem quamdam rationalem, qui qui- „ dem & gloria Domini a Spiritu ſan- „ cto vocatur, nonnunquam autem Fi- „ lius, aliquando ſapientia, quandoque „ Angelus, interdum Deus, aliquando „ Dominus & Verbum. „ Poſtea ejus generationem explicat exemplo Verbi quod nos ipſi formamus & concipimus in mente: Igitur & vere & clare propugnavit Verbi divinitatem Juſtinus.

Probatur. 4. Ille propugnavit vere & clare Verbi divinitatem, qui martyrio ſanguinis effuſione coronatus eſt propter fidem ſanctiſſimæ Trinitatis & Chriſti divinitatem, quam fortiter ad finem uſque ſuſtinuit: Atqui ex Martyrologio Romano & actibus Martyrii ſancti Juſtini conſtat ea de cauſa dediſſe ſanguinem. Hoc etiam conſtat ex duplici Apologia pro Chriſtianorum fide quam ad Imperatorem direxit: Igitur clare & vere defendit Verbi divinitatem.

Diluuntur Objectiones.

OBJICIES primo: Juſtinus in dialogo cum Trypho. dicit Chriſtum aliud eſſe a Patre: Secundo Patrem cauſam Filii appellat: Sed qui eſt aliud a Patre, & habet cauſam, non eſt Deus: Ergo &c.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo: Verbum eſt aliud perſonaliter a Patre, ſeu alia perſona, concedo: aliud ſubſtantialiter & diviſa ſubſtantia, nego: hæc enim ſubdit Juſtinus: “ Ita tamen Filium a Pa- „ etr eſſe genitum, ut non ſit diſpartita „ eſſentia. Illic autem impugnat quoſdam Sabellii præcones, qui dicebant perſonam Filii eſſe ab ipſo Patre indiſtinctam: unde contra illos oſtendit eſſe perſonam diſtinctam, & dari plures in deo perſonas.

Ad ſecundum diſtinguo: Juſtinus vocat Patrem cauſam Filii improprie, hoc eſt, ut cauſa dicit principium & originem ſonat, concedo: proprie, & rigoroſe, nego. in primo ſenſu loquitur Iuſtinus, ſic enim Græci ut plurimum accipiunt cauſam & de facto ante Nicænum Patres nomine cauſæ intelligunt principium & originem, ut Petrus Alexand. lib. 1. cap. 4. apud Theodoretum, Baſilius lib. 1. contra Eunomium. Gregorius Nazian. orat. 36. Chryſoſtomus homilia 22. in Ioannem: Item & Latini auctores etiam poſt Concilium Nicænum, ut Marius Victorinus, lib. 1. contra Arium, Hilarius lib. 12. de Trin. & alii.

Inſtabis: Idem, Iuſtinus Apolog. 2. vocat Filium Dei ſecundam poſt Patrem poteſtatem: Secundo, idem dicit Filium eſſe a Patre, & poſt ipſum honorari pag. enim 60. ſic loquitur: “ Filium in ſecun- „ do loco habentes cum ratione venera- „ mur. „ Sed qui eſt ſecunda poteſtas, ſecundus a Patre, & ſecundos habet poſt ipſum honores, non eſt Deus: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Filius Dei eſt ſecunda poteſtas, ſecundoſque habet poſt Patrem honores notionaliter ſumptus, & poſterioritate originis, concedo: Secundum ſe ſumptus, & per excluſionem divinitatis, nego. Quandoque Patres nominant perſonas Trinitatis per nomina abſoluta; ſic Methodius apud Photium codice 23. Patrem & Filium, duas poteſtates vocat: Tum ex eo quod Filius procedat a Patre quidam alii vocant illum ſecundam poteſtatem, dicuntque eam ſecundos poſt Patrem habere honores, ut probent contra Sabellianos dari plures in Deo perſonas; quod autem Iuſtinus probare tantum intendat Filium eſſe ſecundam origine, non vero inferioritate perſonam, liquet ex Apolog. prima ubi pagina 56. aſſerit Chriſtianos una eademque adoratione Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, ut unum Deum proſequi: unde ſic diſtincta minore, nego conſequentiam.

Inſiſtes: Si verbum ut incarnandum & quod apparuit Patriarchis eſt Deus, non debet dici viſibile: Sed Iuſtinus dicit non ſolum Verbum incarnatum, ſed etiam incarnandum eſſe viſibile: quod enim apparuit Patriarchis eſt viſibile, & ta-

men

men nondum erat incarnatum : ſic autem loquitur Juſtinus dialogo cum Tryphone pag. 79. " Hic qui conſpectus Patriarchis ,, dicitur, Deus & Angelus , & Domi- ,, nus appellatur . ,, Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : Verbum incarnandum Juſtinus dicit viſibile, quia apparebat ſub forma viſibili ſicut Spiritus ſanctus apparuit ſub forma columbæ , ut ſe accommodaret captui hominum quibus apparebat, concedo : Unde Iſaiæ apparuit ſub forma hominis habentis veſtem ſanguine tinctam, & hoc ut facilius oſtenderet quid in tempore volebat facere, ſuum pro hominibus fundendo ſanguinem, juxta illud quidem Prophetæ cap. 63. " Quis ,, eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſti- ,, bis de Boſra . . . *Ego qui loquor juſtitiam , & propugnator ſum ad ſalvandum* . Verbum eſt viſibile ſecundum ſe, nego . Cæterum divus Thomas notat quod Prophetæ in apparitionibus videbant myſteria & Verbum incarnandum ſub formis ſenſibilibus: Igitur abſque diſcrimine fidei potuit Juſtinus dicere Filium viſibilem, & a Patriarchis conſpectum , modo ſub forma Angeli, modo ſub forma hominis, cujus veſtis erat ſanguine conſperſa.

Inſtabis : Juſtinus dial. cum Tryph. dicit Patrem non apparuiſſe Prophetis quia incircumſcriptus & immenſus eſt : Igitur ex Juſtino Verbum non eſt immenſum ſecundum ſe, alias nihil concluderet.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. Pater non apparuit, quia eſt immenſus tam in præſenti, quam in futuro, quia nec incarnandus erat , ſicque debebat manere ſemper inviſibilis, concedo : ſecus, nego. Principium enim ſine principio non poterat mitti : porro Filius eſt incircunſcriptus ſolum ratione divinitatis , & eſt principium de principio, adeoque poterat mitti , & de facto miſſus eſt ; unde non eſt paritas . Porro ſanctus Juſtinus ibidem pag. 284. loquens de viſione quam Jacob vidit, Verbum inducit hæc verba ad Patriarcham dirigens: *Ego ſum Deus a te conſpectus* . Tum alias de Verbo apparitiones cæteris Patriarchis factas commemorat.

Rurſus inſtabis: Deus eſt inviſibilis, nec poteſt apparere : Igitur cum Verbum apparuerit , videtur quod non ſit appellandus Deus. Probatur Antecedens ex Juſtino dialog. cum Tryphone pag. 134. ubi ita loquitur: " Ergo nec Abraham, nec ,, Iſaac, nec Jacob , nec ullus alius ho- ,, mo vidit Patrem illum & ineffabilem ,, univerſorum atque etiam ipſius Chriſti ,, Dominum : ſed eum qui juxta illius vo- ,, luntatem Deus eſt, quippe Filius . ,,

Reſpondeo diſtinguendo : & ex his Juſtini verbis ſolum colligi poteſt Filium eſſe circumſcriptum & viſibilem propter naturam aſſumptam, concedo : eſſe circumſcriptum & viſibilem ratione divinitatis, nego. Scopus Juſtini eſt demonſtrare Tryphoni qui Scripturas admittebat, Patrem a Patriarchis nón fuiſſe viſum , quia inviſibilitas in ſacris paginis paſſim illi tribuitur , viſibilitas vero Filio , qui licet natura etiam inviſibilis & immenſus, ex diſpenſatione tamen fieri viſibilis & circumſcriptus fieri voluit ; nam , ut ajunt Theologi , Filius eſt ſplendor & imago Patris; Pater ad extra non ſe manifeſtat, bene vero Filius, quamobrem S. Irenæus lib. 4. adverſus hæreſ. cap. 14. non dubitavit dicere quod per ipſum Verbum viſibile & palpabile factum, Pater oſtendebatur ; in quo ſenſu dixerat Juſtinus hæc verba in eodem dialogo de Filio Dei : " ,, Ipſe enim quæcumque cognita . . . . an- ,, nuntiat , & mittitur , ut quæcumque ,, nuntiantur indicet. ,,

Perſiſtes : Juſtinus ibidem ideo dicit Filium apparuiſſe quia Verbum eſt miniſter Patris : Sed qui eſt miniſter Dei non eſt Deus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : eſt miniſter ut homo, eo quod venerit facere voluntatem Patris, concedo : ut Verbum , ſubdiſtinguo , eſt miniſter improprie , concedo : proprie, nego. Miniſter proprie dictus dependet , alter vero exequitur voluntatem ſine dependentia : quia autem Filius ut Deus emanat a Patre & ab ipſo miſſus eſt in mundum ut ejus adimpleret voluntatem , in hoc ſolum ſenſu dicitur miniſter , non vero in proprio & per dependentiam, quod patet ex ipſis Juſtini ſermonibus dicentis in epiſtola ad Diognetum : " Ipſe omnipotens , *inquit* , & omnium ,, conditor , & inviſibilis Deus e cœlis ,, veritatem, & Verbum ſanctum & in- ,, comprehenſibile inter homines locavit ,, . . . Non quemadmodum aliquis conjice- ,, re poſſit, miſſo hominibus miniſtro ali-

„ quo, ſive Angelo, ſive Principe, ſive „ aliquo eorum qui terrena gubernat... „ ſed ipſo opifice & creatore omnium: „ quo cœlos condidit, quo mare ſuis terminis concluſit... Hunc ad eos miſit, an ut aliquis cogitare poſſit in tyrannis.... minime vero, ſed in clementia & in lenitate, tamquam Rex „ mittens Filium Regem, miſit tamquam „ Deum, tamquam ad homines miſit, „ tamquam ſervans miſit. „ Sufficit hæc ſola loquendi forma ad Juſtini defenſionem. Ecce ibi ait Verbum eſſe ſanctum & incomprehenſibile, Miniſtrum eſſe, non ut Angelum, aut Principem tantum, ſed ut opificem & Creatorem omnium, miſſum ad nos a Rege divino tamquam Regem Regum, tamquam Deum. Qui depoſito erroris ſpiritu, hunc locum perluſtrabit oculis, ore confitebitur & corde credet Juſtinum de Filio Dei vere, legitime, & catholice ſenſiſſe.

Inſtabis: Atqui Juſtinus exiſtimavit Filium eſſe Patris miniſtrum per dependentiam; Ergo nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Qui propugnat Filium eſſe tantum Patris legatum, apoſtolum, & doctorem. 2. Deum eſſe duntaxat propter ſapientiam. 3. Miniſtrum Patris de ejus voluntate, dubio-procul credidit Filium eſſe Dei Patris miniſtrum per dependentiam & in ſenſu rigoroſo: Atqui ſic propugnavit Juſtinus: Et probatur quoad ſingulas partes. Primo quidem apol. 2. pag. 65. ait: “ Omnia hæc ita futura „ atque eventura eſſe prædixiſſe affirmo, „ Doctorem noſtrum atque parentis univerſorum, & Domini Dei Filium, & „ apoſtolum ſive legatum Jeſum Chriſtum, a quo etiam Chriſtiani.:. in „ hoc etiam inſaniam nobis obtrectatores „ objiciunt, ſecundos *honores* poſt incom„ mutabilem ac ſempiternum Deum & „ parentem omnium homini cruxifixo deferre, dicentes &c. „ Audis referre veluti calumniam a Paganis irrogatam quod Chriſtiani Filium uti Deum haberent. Secundum ibidem expreſſe dicit nempe Filium eſſe Deum, quia ſapientia Dei eſt. Tertium dialogo cum Tryphone aſſerit, negat enim Filium qui apparuit Patriarchis, fuiſſe mundi conditorem, ſed voluntate Patris in creatione ejus miniſtrum: “ Sed quem vobis, *ait*, demon„ ſtravimus Abraham, & Jacob viſum eſſe, qui conditoris univerſorum volun„ tati miniſtravit.... Igitur nec Abra„ ham, nec Iſaac, nec Jacob, nec alium „ mortalium quiſquam, vidit Patrem, „ & ineffabilem Dominum omnium, „ adeoque ipſiuſmet Chriſti: Sed illum „ qui de ipſius voluntate Deus eſt ejus „ Filius: Et Angelus ex eo quod illius „ voluntatis miniſter eſt. „ Obſerves ſolum Patrem vocari a Juſtino univerſorum conditorem, omnium, quinimmo & ip„ ſius Chriſti Dominum, Filium eatenus Patris miniſtrum, quatenus Angelus eſt: quæ quidem & ſimilia ſummam ſpirant dependentiam. Additur Juſtinum probare Filium alium eſſe a Patre propter duo: primo quidem, ex eo quod Filius ſit viſibilis: Secundo, quia movetur localiter, e contra vero Pater nec viſibilis, nec mobilis localiter, quippe qui ſit incircumſcriptus, immenſus, & ubique: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationes dico ſolutionem patere ex dictis, & abſque negotio ſolvi, nec aliud probare quam Filium ſecundum ſe conſideratum eſſe Patre origine poſteriorem, & miniſtrum, eo prope modo quo vox hominis vel ejus ſapientia, alia-ve quæcumque virtus dicitur miniſter, ſeu id quo agitur; cum autem in Deo non ſint accidentia, ſed omnia ſint Deus, liquido conſtat ſermonem ejus quo cuncta fecit, eſſe ejuſdem cum ipſo ſubſtantiæ, verum ad abundantiam juris ſingulis reſpondere juvat.

Ad primam probationem diſtinguo, Filius eſt legatus & apoſtolus Patris, ſed ab ipſo in ſubſtantia & natura indivulſus, concedo: legatus in rigore & per dependentiam, nego. Juſtinus eſt ſui ipſius interpres in dialogo cum Tryphone pag. 358. his verbis: “ Virtutem hanc di„ cens de Patre genitam, virtute, & „ conſilio ipſius, non per abſciſſionem tam„ quam diſpartita eſſet Patris eſſentia, „ prout omnia alia diviſa & ſecta, non „ eadem ſunt, quæ ante fuerunt quam „ ſcinderentur, atque exempli gratia il„ lud ſumpſi quod ex igne ignes alios ac„ cenſos videmus, illo nihil diminuto, „ ſed eodem manente, unde multi accen„ di poſſunt ignes. „ Certe clare eo loci explicat Chriſti divinitatem Juſtinus, quocirca nonniſi improprie miniſter ibi prædicatur: Sic & magiſter. Suam ipſe Juſti-

Juſtinus prodit mentem apol. 2. pag. 153. edit. 1555. " Fatemur quidem nos hoſtes Deorum iſtorum fictitiorum, at non illius veriſſimi Dei, Patris juſtitiæ, prudentiæque & cæterarum virtutum, cunctorum expertis vitiorum: Sed & cum & ab ipſo miſſum Filium magiſtrum noſtrum, reliquumque ſimilem hujus bonorum Angelorum ipſius ductum ſequentem exercitum, necnon ſpiritum propheticum, veneramur, adoramuſque. „ Profecto ſoli Deo debetur adoratio: Cum igitur pari illo honore & Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum donari afferat Juſtinus: Luce meridiana clarius prædicat Verbi divinitatem, quam quidem a falſa diſtingui in immenſum contendit, eo quod Filius Dei incarnatus ſuam & antiquitate, & ſanctitate propria, tum & ſuæ legis divinitatem conſignavit: e contra vero Dii Gentilium fuerunt homines mortales, & vitioſi.

Ad ſecundam probationem ſimiliter diſtinguo, Filius eſt Deus quia ſapientia Patris eſt, ſed ejuſdem ſubſtantiæ cum illo, concedo: diverſæ, nego, Juſtinus ſane in priori tantum ſenſu loquitur, & ſic ſe explicat apolog. 2. ejuſdem edit. pag. 161. " Cæterum Dei Filius Jeſus, etiamſi tantum vulgaris homo eſſet, propter ſapientiam Filius Dei juſte diceretur. Nam Patrem hominumque, Deumque omnes Scriptores Deum appellant. Cum vero peculiariter, non more communi prognatum ex Deo dicimus Dei ſermonem. „ Audis Filium eſſe Deum per ſapientiam, apud Juſtinum non eſſe particularem diminutivam, ſed potius divinitatis Chriſti aſſertivam, eo quippe loci ſermonem habet de Filio Dei incarnato, & ait, quod licet homo communis apparuerit converſans inter homines, eum tamen dicendum eſſe Deum tres propter rationes quas adducit. Primo quia eſt Dei ſapientia, ſermonem autem Dei, inquit, ex Deo genitum propugnamus: Secundo, quia ſic Scriptores omni exceptione majores nuncupant: Demum, quia ex Deo prognatus eſt ex generatione æterna, ex quo velut ab argumento irrefragabili concludit Verbum eſſe Deum. Quid clarius?

Ibidem ex miraculis luculentiſſime probat Verbi incarnati divinitatem, & Chriſtum a Mercurio, aliiſque fictitiis diis ſecernit, quod iſti nonniſi commentitia operarentur miracula, & ideo Dii fictiles eſſent: " Agnoſcitis, *ait*, ſimile quiddam in veſtro Mercurio, quem ſermonem internuntium Dei dicitis: quod ſi crucifixus diſplicet, hoc quoque commune habet cum cladibus ſupra dictorum Jovis filiorum, ſi vera narrant veſtri auctores; nam & illorum varias mortes legimus . . . Porro quod e Virgine natum credimus; idem apud vos fertur de Perſeo; item quod dicimus eum claudos, paralyticos, a nativitate cæcos perſanaſſe, mortuos ad vitam revocaſſe; hæc ſimilia videntur illis quæ jactantur de Æſculapio. Ut autem jam declaremus, quod quæcumque loquimur inſtituti a Chriſto & Prophetis qui eum anteceſſerunt, ſola vera ſint & antiquiora Scriptoribus omnibus: & quod noſtra placita, non ut veſtris conſona, ſed ut vera admitti poſtulemus nempe a Jeſu Chriſto accepta, qui proprie Filius Dei primogenitus, mens, virtuſque ipſius, ex voluntate Patris homo factus. „ Eo loci oſtendit Iuſtinus meras eſſe fabulas ea quæ de Diis gentium circumferuntur: Solum Chriſtum eſſe verum Deum a Prophetis annuntiatum.

Ad ulteriorem minoris probationem, adhuc diſtinguo, Filius Dei eſt Patris miniſter improprie, ut dictum eſt, & de voluntate Patris quatenus non coacte a Patre procedit, nec invitus incarnatus eſt, concedo: Miniſter proprie & per dependentiam voluntatis Patris, nego. Familiare fuit Patribus trium primorum ſæculorum vocare Filium Patris æterni Miniſtrum, ut Patripaſſianis perſonas confundentibus, demonſtrarent tres eſſe in ſanctiſſima Trinitate perſonas. Irenæus lib. 4. cap. 17. ait: *Miniſtrat ei ad omnia ſua progenies*: Clemens Alexandr. lib. 7. Strom. *Cum boni, & omnipotentis Patris voluntati ſervit*. Tertullianus lib. contra Pra. cap. 12. *In ſermone Chriſto aſſiſtente & adminiſtrante*. Eodem prorſus ſenſu loquitur Iuſtinus, namque eoſdem Hæreticos confutat, inſuper & Iudæos in dialogo cum Tryphone & Gentiles in apologiis, ubi ex profeſſo probat Chriſti divinitatem & oraculis Prophetarum, & miraculis ab ipſo patratis, & auctoritate

Scri-

Scriptorum Eccleſiaſticorum : unde mirum videri debet quod Jurius tam ſplendide imponat Juſtino & aliis antiquis Patribus, cum unum præ oculis & pro ſcopo haberent, ſcilicet probare Verbi incarnati divinitatem : Hanc autem provinciam perfecte adimplet Iuſtinus, oſtendendo Verbum eſſe perſonam divinam, ſed a Patre diſtinctam, eo quod Filius factus ſit viſibilis, ſecus Pater : quod Pater ſit ſolus univerſorum conditor ut principium non de principio, ſed non negat & Filium conditorem, quippe qui dicat Patrem per Filium ſeu ſermonem & ſapientiam creaſſe mundum ; quis autem cordatus dixerit Regem aliquid facere per aliud a ſe ſeparatum, ſi proprio illud adimpleat imperio : Jam vero quod Filius ſit incarnatus, & non Pater ; ſequitur illum ut hominem localiter moveri, & circumſcribi ratione humanitatis aſſumptæ, ſed certe non ſecundum ſe & in abſtracto ſpectatum, adeoque Verbum ſemper & manſiſſe, & manere Deum.

Audiendus eſt iterum Iuſtinus ibidem apol. 2. ejuſdem edit. Eo loci probat Chriſti divinitatem ſanctitate ejus legis pag. 156. & illa expoſita, ait : " Quis ,, ſanus non fatebitur ? Tum eum qui ,, nos hæc docuit, & in hoc natus eſt, ,, Jeſum Chriſtum, crucifixum, ſub Pon- ,, tio Pilato in Judæa Procuratore Tiberii ,, Cæſaris, agnoſcimus veri Dei Filium, ,, & loco ſecundo colimus, tertiumque ,, ordine ſpiritum propheticum. ,, Audis Juſtinum non poſterioritatem temporis, ſed tantum ordinis juxta proceſſiones admittere. pag. 157. vocat Chriſtum Patrem cæleſtem.

Demum dialog. cum Tryphone ejus edit. pag. 66. probat Chriſti divinitatem, primo ex generatione æterna : Secundo, ex prophetiis in ipſo adimpletis, maxime quia natus eſt ex Virgine de ſtirpe David : & hunc laudat pro iſto momento Iſaiæ locum cap. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Sed ne aliquam faceſsere poſſint difficultatem apparitiones Verbi Patriarchis factæ ſub forma Angeli, aſſerit Angelum illum eſſe æternum Dei Filium, qui credentibus eſt vita æterna : tum pag. 67. ſubiungit eum eſſe Patribus veteris legis antiquiorem, & verum Deum qui illis apparuit : " Per hunc ipſum Chri- ,, ſtum, *ait*, in reſurrectione pariter tum ,, poſteriores, tum illi priores Noe, ,, Enoch, Iacob, & his ſimiles cæteri, ,, ſervabuntur, cum agnoſcentibus hunc ,, Chriſtum eſſe Dei Filium. ,, Ibidem alterius edit. pag. 284. " Quemadmodum ,, Verbum, eum qui in ſomnis apparuit ,, Iacob, Angelum appellat : deinde eum ,, ipſum, qui in ſomnis apparuit Ange- ,, lum ipſi dixiſſe ait, Ego ſum Deus a te conſpectus. ,, Ergo &c.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

S. Juſtinus Martyr clare propugnavit Verbi divinitatem.

PRIMO, dialog. cum Tryphone pag. 285. vocat Filium Dei progeniem æternam : Sed ſi æternum prædicat, utique & Deum : Ergo &c.

Secundo : Apol. 1. ait Verbum ſolum eſſe verum Dei filium : Et hoc ad diſtinctionem Iuſtorum qui nonniſi per participationem ſunt filii Dei.

Tertio : dial. cum Tryphone pag. 284. Verbum quidem appellat modo virtutem Dei, modo magni conſilii Angelum, modo etiam Verbum & Deum.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Cum Iuſtinus vocat Verbum aliud a Patre, ſolum per vocem *aliud* intelligit perſonam ab eo diſtinctam.

Secundo : Nec ullum faceſſit negotium dum ait Verbum eſſe Patris miniſtrum : loquitur enim de miniſtro improprie dicto : ſic & de cauſa late ſumpta, prout idem eſt ac principium, inſtituit ſermonem, quando Patrem æternum Verbi cauſam appellat.

Tertio : Neque vero negamus Iuſtinum dicere Verbum eſſe ejuſdem Patris legatum & apoſtolum, ſed ab ipſius ſubſtantia indiviſum, ut expreſſe ſcribit dial. cum Tryphone pag. 358. " Non per abſciſſionem tanquam diſpartita eſſet Pa- ,, tris eſſentia.

PUN-

PUNCTUM TERTIUM.

Utrum Athenagoras vere & clare divinitatem Verbi defenderit.

CONCLUSIO.

Dicimus contra Jurium Athenagoram vere & clare divinitatem Verbi tenuiſſe.

Probatur ex variis ipſius teſtimoniis.

ILLE bene ſentit de divinitate Verbi, & clare admodum illam propugnat, qui illud agnoſcit Filium Dei, Filium Patri coæternum, & Filium cum ipſo unum & conſubſtantialem: Atqui Athenagoras agnoſcit Verbum eſſe tale, & probatur: Legat. pag. 2. " Eſt, *inquit*, Filius Dei ,, Verbum Patris in idea & operatione; ,, ab ipſo enim, & per ipſum omnia fa- ,, cta ſunt, cum ſit unum Pater, & Fi- ,, lius, & ſit in Patre Filius, & Pater ,, in Filio, unitate & virtute Spiritus ,, ſancti. ,,

Idem ibidem pag. 10. ſic effatur: " Nec ,, eſt quod quis ridiculum putet Deo Fi- ,, lium a me attribui, non enim ut Poe- ,, tæ fabulantur, qui nihilo-meliores ho- ,, minibus Deos ſuos faciunt, vel de Deo ,, Patre, vel de Filio ſentimus, ſed Fi- ,, lius Dei eſt Verbum Patris; quod ſi ,, vobis qui intellectus ſubtilitate excelli- ,, tis altius repetendum videtur, quid- ,, nam ſibi velit Filius Dei, paucis di- ,, cam primigeniam illum eſſe Patris pro- ,, geniem, non quaſi factum quiddam ſit, ,, a principio enim Deus, qui eſt æterna ,, mens, habuit in ſeipſo *logor*, ideſt ſer- ,, mo. ,, Quibus verbis ita clare explicat divinitatem Filii, annuntiando eum æternum, non factum, ut Arianam perfidiam penitus gladio oris ſui confodiat atque compeſcat.

Ibidem pag. 27. " Aſſerimus, *inquit*, ,, & Filium ipſius Verbum, & Spiritum ,, ſanctum virtute unitos, Patrem & Fi- ,, lium & Spiritum ſanctum: Filius enim ,, Patris mens, Verbum, & ſapientia eſt; ,, & Spiritus,effluentia,ut lumen ab igne.,,

Quid plura dicam? Quomodo aliquis ſupereſſet circa mentem Athenagoræ dubitandi locus, ipſe etenim pag. 11. propellens calumniam quam contra Chriſtianos evomebant Gentiles, eos appellando Atheos, ſic loquitur: " Quis igitur non ,, miretur, cum audiat nos, qui Deum ,, Patrem prædicamus, & Deum Filium, ,, & Spiritum ſanctum, eorum in unita- ,, te virtutem; & in ordine diſtinctionem ,, explicantes Atheos vocari? ,, En plena Trinitatis confeſſio, tres enim ordine, unum vero in virtute ſeu eſſentia prædicat Athenagoras, quinimmo Filium verbis expreſſis vocat & appellat Deum, Ergo &c.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES: Athenagoras in apologia pro Chriſtianis ad Imperatores, dicit Verbum eſſe rationem Dei, & ſapientiam, ſeu ideam internam, his verbis: " Deus qui ,, æterna mens habuit in ſeipſo ſermonem. ,, Sed ratio non eſt diſtincta ab intelligente, ſaltem in divinis: Igitur ex Athenagora non datur Verbum niſi creatum in Deo, quando ſcilicet loquutus eſt ad creandum mundum.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, ratio eſſentialis non diſtinguitur perſonaliter in Deo; concedo; ratio notionalis, nego. Ratio duplex diſtinguitur in Deo; altera quæ convenit illi, ut præintelligitur perſonis; altera vero ut eſt prima perſona & ut connotat paternitatem. Prima quidem ratio non eſt perſona, ſecus ſecunda; & de iſta loquitur Athenagoras eodem ſenſu quo & ſanctus Athanaſius oratione prima, tertia, & quinta: eodem Baſilius lib. contra Eunomium: eodem Gregorius Nyſſenus lib. 1. contra eumdem: eodem Nazianzenus orat. 35. quum vocant Verbum ideam Patris: quinimmo veteres Patres probant Verbum eſſe æternum, quia Deus nunquam eſt ſine ratione, quam vocant partem rationalem; non quidem diſcurrentem, ſed intelligentem.

Inſtabis. Idem vocat Verbum productum, quia quidquid genitum eſt, cenſet creatum & corruptibile, his verbis ibidem: " Res omnis eſt vel ingenita, adeo- ,, que æterna, vel genita, adeoque cor- ,, ruptibilis. ,, Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, vocat Verbum extrinſecus prolatum, productum, nempe in termino, ſcilicet in creaturis quas condidit; ſimiliter & in incarnatione, ſiquidem unio Verbi cum humanitate crea-

ta eſt, & ipſum Verbum incarnatum, ut homo, erat mortale, concedo: ſic vocat ratione ſui & ad intra, nego. Loquitur Athenagoras ſolum in priori ſenſu, & hoc ut Verbi operationibus ipſius in Patre coexiſtentiam comprobaret, ſicque Paganis inſinuaret Verbum carnem factum eſſe, & Chriſtum eſſe Dei Filium unigenitum.

Inſiſtes: Ibidem dicit Verbum a Patre prodiiſſe, cum mundum condidit. Igitur antea non erat, ex Athenagora, adeoque creatum credebat.

Reſpondeo diſtinguendo, Verbum prodiit ad extra & ſe manifeſtavit, cum Deus mundum condidit, concedo: Ideſt creatum fuit, nego. Athenagoras loquitur tantum in primo ſenſu, ſiquidem verbis expreſſis ibidem dicit Verbum non eſſe factum.

Repones: Propter illam ad extra progreſſionem Athenagoras dicit Verbum primam eſſe Dei Patris progeniem. Igitur antea non erat progenitum.

Reſpondeo diſtinguendo, Athenagoras propter creationem vocat Verbum primam Patris progeniem ad extra, concedo: primam tam ad extra, quam ad intra, nego. Progenies Verbi apparuit dupliciter ad extra, primo quidem in creatione, deinde vero in incarnatione. Creatio dicitur prima Verbi progenies, ideſt, primus effectus quo Verbum ad extra ſe manifeſtavit: porro effectus dicitur cauſæ expreſſio, & in hoc ſenſu Illuſt. Boſſuetius Epiſcopus Meldenſis in tertio commonitorio contra Jurium dicit Verbum eſſe primogenitum ad extra, quia ſe expreſſit in creaturis.

Replicabis: Atqui progeniem Dei etiam ad intra Athenagoras credidit creaturam. Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Cum loquitur de Deo, illum vocat ingenitum, quæ proprietas non convenit Filio, a fortiori nec Spiritui ſancto: Sic loquitur in oratione quam habuit in ſua legatione pro Chriſtianis apud Imperatores Aurelium Antonium & Lucium Aurelium Commodum edit. Baſilienſi 1564. pag. 222. " Deum ingenitum ſempiternum ratione „ ſola ſpectabilem, materiam autem genitam, & corruptibilem dicimus... ſed „ enim cum ratio & profeſſio noſtra „ Deum ſingularem & unum celebret, „ univerſitatis hujus auctorem, non qui „ genitus ſit, quod τὸ ὄν, id quod ſit, „ non gignitur: Sed τὸ μὴ ὄν, id quod „ non ſit, per λόγον rationem ſeu Ver- „ bum ſuum autem condiderit omnia. „ Quibus verbis probat auctorem mundi eſſe Deum, quia genitus non eſt: genitus autem non eſt, eo quod mundum non immediate per ſe, ſed per rationem & Verbum ſuum produxerit: Igitur ex principiis Athenagoræ Verbum non eſt Deus, quippe quod ſit genitum, & per ipſum mundus conditus ſit. Igitur intelligit vel ipſum per Verbum eſſe creatum, quia per illud mundus creatus eſt.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, diſtinguo, Athenagoras loquendo de Deo illum vocat ingenitum, ut eſſentialiter conſideratur, concedo, ut notionaliter, ſubdiſtinguo, & tunc ſermonem habet de Patre: concedo, de Filio, nego. Deus poteſt conſiderari duplici modo, nimirum ut præintelligitur perſonis & eſſentialiter, deinde vero ut eſt aliqua perſona. Priori modo illum ſpectat Athenagoras, eo quippe loci probat adverſus Gentiles dari unicum Deum & ſingularem, & partibus materialibus, quę ſunt corruptionis cauſæ, expertem: ex quo concludit Deum noſtrum eſſe ſolum Deum, nuſquam vero Jovem, Mercurium, & cęteros gentilitatis Deos qui homines mortales fuere: " Quis igitur illi, *inquit*, „ pag. 228. Dominus Deus noſter, non „ reputabitur alter apud eum. Et rurſum: „ Ego Deus primus, & ego poſtea: Et „ præter me, Deus non eſt. „ At vero cum loquitur de Deo notionaliter, tres clare admodum agnoſcit perſonas in una natura ſubſiſtentes; ſubdit enim: " At ne quis hic mihi ridiculum eſſe au- „ tumet, quod Deo Filius ſit, non enim „ ſicut prout fabulis ſuis fingunt, Deos „ nihil meliores hominibus eſſe oſtenden- „ tes, ita & nos vel de Deo & Patre, „ vel de Filio ſentimus. Sed Filius Dei „ ratio & verbum, ὁ λόγος Patris eſt in „ forma & efficacia: ab ipſo namque & „ per ipſum facta ſunt omnia: Quod u- „ num ſint Pater & Filius: & quod Fi- „ lius ſit in Patre & Pater in Filio, u- „ nitate & virtute Spiritus ſancti. „

Reſpondeo 2. ad eamdem probationem aliter diſtinguendo: Athenagoras vocat Deum ingenitum in ſenſu oppoſito materiæ quæ fuit genita, concedo: in ſen-

ſu

ſu quod Filius genitus, non ſit Deus, nego. Ille Pater eſt ſui ipſius interpres: " Materiam autem genitam & corruptibilem dicimus. " Cæterum Verbum quo Deus produxit mundum quaſi creatum habet, ſed ratione effectus, & prolatione extrinſeca, nuſquam vero ratione ſui.

Urgebis: Qui Filium vocat meram Dei formam & efficaciam, primum Dei germen, non credidit Verbum eſſe Deum: atqui ſic poſuit Athenagoras. Et probatur quoad utramque partem. Prima pars jam claret ex verbis mox laudatis & pag. 229. ait Verbum eſſe efficaciam rerum quas ſuſtinet verbo virtutis ſuæ, adeoque quid creatum: " Verum, *ait*, " cum materialia ſimul omnia naturæ in" formis & qualitatis expertis & terræ, " ad vehiculi quod vectorem excipit in" ſtar, ſubjacerent craſſioribus in eis cum " levioribus commixtis, ut forma & ef" ficacia eorum eſſet tanquam progreſ" ſum. " Secunda pars non minus conſtat pag. 228. his verbis: " Quod ſi ani" mis veſtris cupido inceſſat, propter ex" cellentem veſtram prudentiam, con" templari quid ſibi Filius velit, paucis " eloquar. Primum is germen eſt Pa" tris. " Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Athenagoras vocat Verbum Dei efficaciam cauſaliter, quatenus eſt cauſa rerum, & ut ait Apoſtolus: *Portanſque omnia verbo virtutis ſuæ*, concedo: formaliter, ita ut ſit forma rerum creata, nego. Sic & primum germen Dei vocat idem Verbum, non quod ſit alius Filius poſt eum ad intra, & aliud Verbum, ſed quia eſt ei coævum, & non factum: Ideo igitur primum germen, hoc eſt ratio & ſermo Dei, ab æterno ei connexus. Athenagoras ipſe ſuam prodit mentem his verbis, ibidem: " Primum is germen eſt Patris, " non tanquam factum; a primordio " enim Deus, mens æterna exiſtens, " habuit ipſe in ſeipſo rationem & ver" bum τὸν λόγον, ut qui perenne ratio" nalis ſit. Verum cum materialia &c. " Ergo &c.

Perſiſtes: Eodem ſenſu Athenagoras vocat Filium efficaciam Dei, quo vocat & Spiritum ſanctum: Sed appellat Spiritum ſanctum efficaciam creatam, quæ profluxit in res creatas: Et probatur. pag. 229. ait: " Suffragatur autem rationi " huic Spiritus quoque propheticus: Do" minus enim, *inquit*, Prov. 8. creavit " me principium viarum ſuarum in ope" ra ejus. " Ergo &c.

Reſpondeo ſimiliter diſtinguendo: & Spiritus ſanctus eſt creaturarum efficacia cauſaliter, ſicut dictum eſt de Filio, concedo: formaliter, nego. Hoc ipſum patet ex ſubſequentibus Athenagoræ verbis quibus ulla abſque ambiguitate agnoſcit tres Perſonas in unitate naturæ: " Quin " & ipſum, *ait*, qui efficaciter agit in " eis, qui prophetico more arcana prolo" quuntur, vatibus, Spiritum ſanctum di" vinationem eſſe dicimus Dei, ab eo " defluentem & refluentem veluti ra" dium ſolis. " Ecce quomodo agnoſcit Spiritum ſanctum Deum, ab ipſo quippe Patre & Filio fluit; en proceſſio: refluit, ecce unio indivulſa & inſeparabilitas; quod quidem confirmat exemplo radii ſolaris, non in eo ſane ſenſu quo, ſicut radius fluit a ſole & in illo remanet, ſic & Spiritus ſanctus a Deo promanat. Et ne quis putet illum dixiſſe dari rationem Dei creatam & finitam, qualis eſt homo, qui Dei eſt ſolum quædam participatio analoga: Subdit ſic concludendo: " Quis igitur non obſtupeſcat, ſi atheos " vocari nos audiat, qui dicimus Deum " Patrem, & Filium Deum, & Spiri" tum ſanctum Deum, illorum & in unio" ne virtutem, & in ordine diſtinctio" nem demonſtrantes. " Rurſus pag. 257. " Verum enim vero nos atheos, & " impios, qui Deum habeamus univerſi" tatis hujus parentem, & propriam ejus " rationem, & Verbum, & Spiritum " ſanctum, &c. "

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Athenagoras ſicut erudite, ſic & clare Verbi defendit divinitatem.

PRIMO: Legat. pag. 27. dicit Verbum unum eſſe cum Patre.

Secundo: Ibidem pag. 10. " Filius Dei " eſt Verbum ... non quaſi factum quid" dam ſit a principio. "

Tertio: pag. 11. conqueritur quod Chriſtiani vocarentur Athei, quippe qui Patrem, & Filium & Spiritum ſanctum virtute ſubſtantiali unitos dicerent.

SY-

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

Primo: Eſto quod Athenagoras vocet Filium rationem Patris, ſed intelligit ſubſtantialem & ab ipſo notionaliter diſtinctam.

Secundo: Quandoque etiam idem dicit Verbum conditum & prolatum, ſed ſolum ratione effectus, mundi ſcilicet ab eo creati, nuſquam vero ratione ſui.

Tertio: Citra difficultatem eſt Deum ab Athenagora appellari ingenitum, loquitur enim de Deo eſſentialiter ſpectato, & ut vox *ingenitum*, idem ſonat ac principium non de principio, ſed non negat ſecundam perſonam notionaliter ſumptam eſſe genitam.

PUNCTUM QUARTUM.

Num Irenæus, & Theophilus Antiochenus vere & clare propugnaverint divinitatem Verbi?

CONCLUSIO PRIMA.

Irenæus clare, & vere propugnavit Verbi divinitatem.

Probatur ex ipſius Irenæi verbis lib. 2. cap. 48. impugnans Valentinianos & Gnoſticos hæreticos ita loquitur: " Si quis itaque nobis dixerit, quomodo „ ergo Filius prolatus a Patre eſt? Dicimus ei quia prolationem iſtam ſive generationem, ſive nuncupationem, ſive adapertionem, aut quomodolibet quis nomine vocaverit generationem ejus inenarrabilem exiſtentem nemo novit: non Valentinus, non Marcion &c. „ Tum lib. 3. cap. 8. " Sed nec quicquam „ ex his quæ conſtituta ſunt . . . . comparabitur Verbo Dei per quem facta ſunt omnia, qui eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus . . . Joannes quidem ſic ſignificavit; cum enim dixiſſet de Verbo Dei, quoniam erat in Patre, adjecit omnia per eum facta ſunt, & ſine eo factum eſt nihil. „

Idem ibidem de Verbo Dei, ait: " Ita „ ut is quidem qui omnia fecerit, cum verbo ſuo juſte dicatur Deus, & Dominus „ ſolus. „ Rurſus lib. 2. cap. 43. ſic habet: " Non enim infectus es o homo; „ neque ſemper coexiſtebas Deo, ſicut proprium ejus Verbum: Sed propter eminentem bonitatem ejus nunc initium facturæ accipiens, ſenſim diſcis a Verbo diſpoſitiones Dei qui te fecit. „

Denique lib. 4. cap. 11. clarius adhuc ſic ſe explicat circa Verbi divinitatem: " Qui igitur, *inquit*, a Prophetis adorabatur Deus vivus, hic eſt vivorum „ Deus, & Verbum ejus qui & locutus eſt Moyſi . . . . ipſe igitur Chriſtus cum Patre vivorum eſt Deus, qui & locutus eſt Moyſi, qui & Patribus manifeſtatus eſt. „

Ex his conficitur iſtud argumentum. Ille vere & clare agnovit Verbi divinitatem qui ejus generationem agnoſcit ineffabilem, qui Deum illud conclamat, Deum, inquam, Patri coæternum, Deum verum qui apparuerit Patriarchis. Atqui Irenæus, ut ex locis adductis liquet, agnovit Verbum Dei, tanquam Deum Patri coæternum & ineffabiliter ab eo genitum, agnovit ipſum eſſe Deum qui apparuit Patriarchis. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Theophilus Antiochenus ſimiliter clare agnovit & propugnavit Verbi divinitatem.

Probatur. Lib. 2. pag. 88. clare agnoſcit & diſtinguit Perſonas ſanctiſſimæ Trinitatis; primam quidem, quam vocat Patrem, ſecundam quam vocat *logon*, ſeu ſermonem Dei, tertiam quam appellat ejuſdem Dei ſapientiam: " Primum omnium, *inquit*, uno conſenſu nos Prophetæ docuerunt, Deum ex nihilo omnia creaſſe . . . . Deus igitur in ſuis viſceribus *ton logon* habens ipſum una cum ſapientia ſua proferendo, genuit ante hæc univerſa. „

Ibidem pag. 34. eamdem ſanctiſſimam Trinitatem verbis expreſſis agnoſcit, ſubditque figuratam fuiſſe per tres illos dies, qui in mundi ortu ſolis ac lunæ procreationem anteceſſerunt deinde ſic proſequitur: " Quid enim & alioquin prohibeat, „ quin & de eadem, *intellige de Trinitate*, & centuriam & milliadem nominemus, cum tot numeris componatur; „ nulla quippe, multoque plura, his in nu-

„ numerum cadunt. „ Subdit eſſe æqualem pro omnibus honorem.

Tum pag. 1000. de Filio Dei ſic loquitur; " Nec arbitreris ut Poetæ & fabularum Scriptores perhibent, Deorum „ filios ex concubitu eſſe natos, ſed in„ tellige, ut veritas docet, *ton logon* æ„ ternum exiſtentem. „

Jam his prælibatis, ſic argumentari fas eſt. Qui agnoſcit Verbum æternum, Verbum in ſinu Patris coexiſtens, & improductum, vere & clare agnoſcit Verbi divinitatem; Atqui ſic docuit & prædicavit Theophilus: Ergo &c.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum contra primam concluſionem.

OBJICIUNT 1. Magdeburgenſes & Sociciani: Irenæus lib. 4. cap. 17. dicit Filium eſſe patris miniſtrum, adeoque ipſi inferiorem, ſic ait: " Miniſtrat enim ei „ omnia ſua progenies, & figuratio ſua, „ ideſt Filius. „ Igitur Irenæus non agnovit Verbum ut Deum, ſiquidem in Deo nihil eſt inferius, ſed omnia ſunt æqualia.

Reſpondeo diſtinguendo: ex Irenæo Filius eſt miniſter Patris improprie, in quantum per Verbum fecit Deus omnia, concedo; Proprie & per dependentiam, nego. Irenæus eſt ſui ipſius interpres; ibidem enim ſic loquitur: " Hic enim Fi„ lius, qui eſt Verbum Dei, ab initio „ præſtruebat, non indigente Patre An„ gelis, uti faceret conditionem, & for„ maret hominem, propter quem & con„ ditio fiebat: neque rurſus indigente mi„ niſterio ad fabricationem eorum quæ fa„ cta ſunt. . . Sed habente copioſum & „ inenarrabile miniſterium; miniſtrat e„ nim ei ad omnia, ſua progenies, & „ figuratio ſua, ideſt, Filius, & Spiri„ tus ſanctus, verbum & ſapientia quibus „ ſerviunt, & ſubjecti ſunt omnes Ange„ li. „ Ecce vocat Irenæus Verbum Patris configurationem, & Angelorum Dominum, quibus probat ipſius cum Patre æqualitatem; unde quando lib. 4. c. 17. dicit Patrem præcepiſſe Filio, hoc intelligitur metaphorice, & ut ad captum noſtrum explicet quomodo Deus uſus eſt verbo ſuo ad mundi productionem.

Inſtant: lib. 2. cap. 49. Irenæus dicit Patrem eſſe ſuper omnia, & Filio majorem: immo dicit Filium ignoraſſe judicii diem; quæ quidem omnia non redolent divinitatem, ait: " Etenim ſi quis exqui„ rat cauſam propter quam in omnibus Pa„ ter communicans Filio, ſolus ſcire & „ horam, & diem a Domino manifeſtatus „ eſt, neque aptabilem magis, neque de„ centiorem, nec ſine periculo alteram, „ quam hanc inveniat in præſenti, quo„ niam cum ſolus verax magiſter eſt Do„ minus, ut diſcamus per ipſum ſuper om„ nia eſſe Patrem; etenim Pater, ait, „ major me eſt. „

Reſpondeo diſtinguendo, Pater eſt Filio major ſecundum humanitatem, ut ipſe Athanaſius explicat in Symbolo, & ut intellexit Irenæus, concedo: Eſt major ſecundum divinitatem, ſubdiſtinguo, major origine, ideſt prior, concedo: major per dependentiam in Filio, nego: & hic eſt ſenſus Irenæi genuinus.

Ad aliud diſtinguo ſimiliter: Filius ignoravit diem judicii, ut Deus incarnatus, nego, ut homo conſideratus ſecundum ſe, & in abſtracto, concedo; ideſt, Chriſtus ut homo ex ſe diem judicii non cognoſcebat, bene vero per dona gratiæ, quibus cumulata fuit ſancta humanitas. Quod autem hic ſit Irenæi ſenſus patet tum ex ſupradictis in probationibus, tum ex lib. 2. cap. 25. ubi aſſerit ſpiritum Salvatoris Dei altiſſima penetraſſe.

Urgent: Qui comparat verbum Dei voci humanæ, non credidit Verbum Patri conſubſtantiale: Atqui ea fuit Irenæi ſententia: Et probatur. Lib. 2. " Credere „ autem talia debemus Deo, qui & nos „ fecit. „ Cap. 46. & 47. inſtituit comparationem inter verbum Dei, & vocem humanam, & diſtinguit Patrem a Verbo, quod Pater ſit totus mens: ſic loquitur c. 47. " Aliud enim eſt ſecundum Græcos *lo*„ *gos*, quod eſt principale quod excogitat; „ aliud organum, per quod emittitur *lo*„ *gos*, & aliquando quidem quieſcere, & „ tacere hominem, aliquando autem lo„ qui & operari. Deus autem cum ſit to„ tus mens, totus ratio & totus ſpiritus „ operans, & totus lux, & ſemper idem, „ & ſimiliter exiſtens, ſicut & utile eſt „ nobis ſapere de Deo, & ſicut ex Scri„ pturis diſcimus, non jam hujuſmodi af„ fectus & diviſiones erga eum ſubſequen„ tur „: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probatio-

tionem diſtinguo: Irenæus comparat verbum Dei voci humanæ in ſenſu alieno, ſcilicet Valentinianorum, & Gnoſticorum, qui Verbum Dei creatum habebant, concedo: in propria ſententia, nego. Immo hanc ridiculam & blaſphematoriam opinionem qua filii Dei divinitatem tentabant iſti, pro virili debellat. Sic loquitur ibidem cap. 47. in verbis antecedentibus: " Hæc autem cæcitas, & ſtulti-
,, loquium inde provenit vobis, quod ni-
,, hil Deo reſervetis; ſed & ipſius Dei &
,, Ennœæ ejus & verbi, & vitæ, & Chri-
,, ſti nativitates, & prolationes annun-
,, tiare vultis, & has non aliunde acci-
,, pientes, ſed ex affectione hominum, &
,, non intelligitis quia in homine quidem,
,, qui eſt compoſitum animal, capit hu-
,, juſmodi dicere, ſicut prædiximus ſen-
,, ſum hominis & Ennœam hominis; &
,, quia ex ſenſu Ennœæ, de Ennœa autem
,, Enthymeſis, de Enthymeſi autem *logos*,
,, quem autem *logon*? Aliud eſt enim
,, &c. ,, Perſtringit igitur Heterodoxos quod ſermonem Dei & *logon* aſſimilarent voci humanæ: cap. 48. *logon* Dei ejuſdem cum ipſo naturæ agnoſcit: " Deus
,, autem, *inquit*, totus exiſtens mens, &
,, totus exiſtens *logos*, quod cogitat, hoc
,, & loquitur; & quod loquitur, hoc &
,, cogitat. ,, Rurſus ibidem ſubdit: "
,, Qui ergo dicit mentem Dei, & pro-
,, lationem propriam menti donat, com-
,, poſitionem eum pronuntiat, tanquam
,, aliud quiddam ſit Deus, aliud autem
,, principalis mens exiſtens. Similiter au-
,, tem rurſus & de *logo* tertiam prolatio-
,, nem ei a Patre donans, unde & igno-
,, rat magnitudinem ejus: Porro & lon-
,, ge *logon* a Deo ſeparavit, & Propheta
,, quidem ait de eo, generationem ejus
,, quis enarrabit? vos autem generationem
,, ejus ex Patre divinantes, & verbi ho-
,, minum per linguam factam prolationem
,, transferentes in verbum Dei, juſte de-
,, tegimini a vobis ipſis, quod neque hu-
,, mana, nec divina noveritis. ,,

Inſurgunt: Qui ſolum Patrem uti Deum habet, Verbi abnegat divinitatem: Atqui ſanctus Irenæus ſolum Patrem ut Deum habet: Et probatur. Lib. 3. cap. 6. ſic loquitur: " Et ego igitur, invoco te Do-
,, mine, Deus Abraham, & Deus Iſaac,
,, & Deus Jacob (qui eſt & Iſrael)
,, Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deus
,, qui per multitudinem miſericordiæ tuæ,
,, & bene ſenſiſti in nobis, ut te cogno-
,, ſcamus, qui feciſti cœlum & terram,
,, & dominaris omnium, qui es & ſolus
,, & verus Deus, ſuper quem alius Deus
,, non eſt. ,, Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo: Solus Pater eſt ſolus Deus per excluſionem a falſis numinibus, concedo: per excluſionem a Filio: ſubdiſtinguo, ita ut non ſit Deus a ſe diſtinctus, concedo: ita ut non ſit Deus cum illo, nego. Sanctus Irenæus duo potiſſimum probat, videlicet non eſſe alios Deos in terra præter Deum Patrem, deinde vero *logon* non eſſe Deum ab illo diſtinctum, nemo quippe Catholicus dixerit tres in Trinitate perſonas, tres conſtituere Deos: tres enim unus ſunt Deus. Quod hæc ſit mens Irenæi patet ex verbis ſubſequentibus: " Etenim ſi ſunt qui dicun-
,, tur Dii ſive in cœlo, ſive in terra,
,, nobis unus Deus Pater, ex quo omnia,
,, & nos in illo, & unus Dominus Jeſus
,, Chriſtus, per quem omnia, & nos per
,, ipſum. ,, Audis Irenæum eo loci non excludere a Verbo incarnato divinitatem, cum aſſerat Patrem per Chriſtum cuncta feciſſe. Ne miremini ſi nominet hic Deum Patrem, quippequi loquatur de Deo ut viſibilium & inviſibilium conditore, adeoque & omnium creaturarum Patre, juxta illud Moiſis ad populum Deuter. 32. *Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* jam vero, vel ipſe Irenæus ait Verbum etiam cuncta creaſſe: " Unus Dominus, *inquit*,
,, Jeſus Chriſtus, per quem omnia. ,,
Ergo &c.

Diluuntur objectiones adverſus ſecundam concluſionem militantes.

OBJICIES: Theophilus lib. 3. ad Autolycum dicit, primo Verbum non fuiſſe ab æterno a Patre diſtinctum: ſecundo eſſe inſitum in corde Patris: tertio, tunc apparuiſſe, quando Deus condidit mundum. Igitur ex Theophilo Verbum non eſt a Patre diſtinctum, vel fuit creatum quando Deus condidit mundum.

Reſpondeo ut ſupra. Ad primum quidem diſtinguo; Verbum eſſentiale non eſt a Patre diſtinctum, concedo; Verbum notionale, nego. Ad ſecundum etiam diſtin-

ſtinguo, Verbum eſt inſitum in corde Patris ut genitum, & ab illo inſeparabile, concedo: ut productum, nego. Theophilus loquitur in ſenſu Joannis qui cap. 1. dicit Unigenitum eſſe in ſinu Patris.

Ad tertium non eſt difficultas, ſed veritas clara; ſiquidem Verbum ſolum nobis apparuit quando condidit mundum, & incarnatum eſt. Ne aliquis relinquatur ambigendi locus, advertendum eſt Deum ut præintelligitur perſonis eſſe intelligentem, & hujuſmodi intellectionem dici eſſentialem. Ea ſeu hoc Verbo eſſentiali cuncta creavit dicendo, Geneſ. 1. *Fiat lux*: Deum cum perſonis ſpectatum habere ſermonem, qui dicitur Verbum & Filius Patris, ſeu Verbum notionale, ſub quo reſpectu eſt perſona a Patre diſtincta.

Inſtabis. Ariani Verbum immanens & æternum in Deo agnoſcebant, quia tamen extrinſecus prolatum eſt, ideo creatum volebant. Igitur eo ipſo quo Theophilus dicit Verbum prolatum, dicit & creatum.

Reſpondeo negando paritatem. Diſcrimen eſt in duobus, primo quidem Ariani agnoſcebant ſolum Verbum eſſentiale ab æterno eſſe, Theophilus vero agnoſcit & notionale. Secundo Ariani Verbum creatum dicebant & factum, minime vero Theophilus, niſi ut incarnatum, juxta illud Joannis 1. *Verbum caro factum eſt*.

Inſiſtes. Theophilus vocat Spiritum ſanctum ſapientiam Patris: Sed hoc non eſt clare loqui de Verbo: Et probatur. Trinitas conſtat ex Patre & Filio tamquam ex ſapientia, adeoque vocare Spiritum ſanctum ſapientiam, eſt unam abſtrahere a ſanctiſſima Trinitate perſonam. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens: ad probationem, diſtinguo: Et Theophilus vocando Spiritum ſanctum ſapientiam, non confundit illam perſonam cum ſecunda. Et illam de facto confundit, nego. Sapientia ſumitur tripliciter: Primo attributaliter, & ſic eſt perfectio Dei ſicut bonitas: Secundo pro Verbo divino quod procedit per intellectionem Patris, & ſic eſt Filius Dei: Tertio pro gratia, ſeu flamma Patris & Filii qui ſapientiſſime indiviſibiliter uniuntur ineffabili amoris vinculo, & eſt Spiritus ſanctus. In iſto tertio ſenſu illam ſumit Theophilus & præter ipſum Irenæus lib. v. cap. 55. Origenes lib. 6. contra Celſum. Hippolyt. Hom. de Deo uno & trino. Igitur Theophilus bene ſcripſit quando dixit, initio rerum Deum protuliſſe ex ſe Verbum & ſapientiam, hoc eſt Filium, & Spiritum ſanctum quibus tribuitur creatio mundi, juxta illud Pſalm. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt & Spiritus oris ejus omnis virtus eorum*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Irenæus & Theophilus Antiochenus clare & erudite Verbi divinitatem propugnaverunt.

PRIMO: Eam aſtruit Irenæus, namque generationem Verbi lib. 2. cap. 48. dicit ineffabilem. Ibidem cap. 43. Verbum Patri æternum prædicat. Rurſus lib. 4. cap. 11. ſcribit eſſe Deum qui Patriarchis apparuit.

Secundo: Neque vero minus clare Theophilus eamdem agnoſcit Verbi cum Patre conſubſtantialitatem, quippequi lib. 2. pag. 88. dicat Deum habere in ſuis viſceribus *Logon* ſeu ſermonem, & per eum cuncta condidiſſe: pag. 34. Verbis expreſſis tres in una natura perſonas confitetur, ſapientiam vocat Deo eſſe æqualem pag. 1000. Ab inanibus Diis amovet æternitatem, eamque ſoli tribui λόγῳ, ſeu Dei ſermoni & Filio.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

IRENÆUS dicit quidem lib. 4. cap. 17. Filium eſſe Patris miniſtrum, lib. 2. cap. 49. Patrem Filio majorem, & Filium ignoraſſe diem judicii, eumdem Filium lib. 2. comparat voci humanæ lib. 3. cap. 6. ſolum Patrem uti Deum habet.

Reſpondeo ad ſingula. Ad primum quidem Irenæum intelligere miniſtrum lato modo ſumptum, ut jamjam explicatum eſt. Ad ſecundum, eumdem loqui de Verbo incarnato ut homine. Ad tertium, comparationem Verbi factam ab Irenæo cum voce humana eſſe inadæquatam; & ſenſum eſſe, quod ſicut homo voce ſeſe explicat, ſic & Deus per ſuum Verbum, quod credit Irænæus Patri conſubſtantiale; nam ibidem illud non ſecernit a Deo

quem dicit eſſe totum, *mens*. Ad quartum vult ſolum Patrem eſſe Deum, hoc eſt principium non de principio, ſed ſic loquendo non excludit a] cæteris perſonis divinitatem, ut habetur in probationibus. Et ſic patet ſolutio ad objectiones depromptas ex auctoritate Theophili, qui quidem non dicit Verbum ſecundum ſe ſpectatum, quid creatum, ſed ſolummodo ut prolatum; hinc in ejus mente non verbum, ſed ejus, tum in creatione, tum in incarnatione prolatio ſeu effuſio fuit creata.

PUNCTUM QUINTUM.

Utrum Clemens Alexandrinus vere & clare crediderit, & docuerit divinitatem Verbi?

CONCLUSIO.

Probatur multis momentis.

PRIMO: Admonit. Ad gentes pag. 4. de Chriſto loquitur ut de vero Deo, ex David quidem oriundo, & tamen ante David exiſtente. Quomodo quæſo, niſi ratione divinitatis? " Qui autem, *inquit*, „ ex David ortus eſt, & ante ipſum „ fuit. „

Secundo: Ibidem pag. 5. edit. Pariſ. 1629. " Habes ergo, *ait*, promiſſionem, habes „ benignitatem, evade gratiæ particeps, „ & meum ſalutare canticum ne ita e- „ xiſtimes eſſe novum, ut vas vel do- „ mum; erat enim ante luciferum, & „ in principio erat Verbum, & Verbum „ erat apud Deum, & Deus erat Ver- „ bum. „

Tertio: Ibidem pag. 7. de eodem Verbo differens ſic intonat: " Ipſe eſt Domi- „ nus loquens in Iſaia, ipſe in Elia, ipſe „ in ore Prophetarum. Quod ſi tu non cre- „ dis Prophetis, fabulam autem exiſtimas, „ & viros, & ignem, ipſe tibi loquetur „ Dominus, qui cum in forma Dei eſſet, „ non rapinam arbitratus eſt omnia habere „ æqualia Deo. „

Quarto: Rurſus ibidem pag. 68. de verbo quo mundus creatus eſt dicit: " Non enim „ tantum opus in tam parvo tempore abſ- „ que divina cura & providentia perfecit „ Dominus, qui viſus eſt deſpectus, re- „ ipſa autem adoratur: qui expurgans, „ ſalutaris, benignuſque & clemens eſt: „ Verbum divinum qui revera eſt Deus „ manifeſtiſſimus, qui eſt univerſorum Do- „ mino exæquatus, quoniam erat ejus Fi- „ lius. „ Obſerves velim Clementem in hoc toto opere refellere inanium Deorum commenta, & ex profeſſo Verbi incarnati divinitatem aſtruere, ut amotis falſis numinibus, Gentes credant in eum: nihil autem probaret, ſi a divinitate Verbi diſcederet. Ergo &c.

Quinto: Nec ſilet Verbi divinitatem in aliis libris ſanctus Clemens. Lib. 3. Pædag. ejuſdem edit. pag. 238. " Ipſe eſt, *in-* „ *quit*, Abraham qui Deum quæſivit: „ *Is bonus eſt rurſus, qui paret recta mo-* „ *nenti*. Hi ſunt diſcipuli, qui Verbo „ crediderunt: & ideo ille quidem appel- „ latus eſt amicus, illi autem Apoſtoli. „ Unum & eumdem Deum ille quidem „ magna cura & ſtudio inquirens, hi ve- „ ro prædicantes. „ Ante hæc, lib. 1. cap. 10. probaverat Verbi divinitatem ex eo quod nos a peccatis purget, & per ipſum ſimus beati. Cap. 11. ait ipſum eſſe qui nos per Prophetas ſemitam vitæ æternæ docuit. Quis unquam & clarius, & magnificentius locutus eſt de divinitate Verbi? Et vero in primo loco dicit Verbum incarnatum extitiſſe ante David: in ſecundo, non eſſe divinitatis templum, ſed Deum: in tertio, non rapinam arbitratum eſſe per omnia Deo æqualem, tametſi in incarnatione exinanitum: in quarto, Verbum eſſe manifeſtiſſimum Deum: in quinto, uti talem ab Abraham agnitum, & ab Apoſtolis prædicatum. Ergo &c.

Solvuntur Objectiones Socinianorum.

OBJICIUNT Sociniani. Clemens lib. ſtrom. pag. 702. dicit Verbum habere naturam Patri propinquam his verbis: " Per- „ fectiſſima autem & ſanctiſſima, & ma- „ xime principalis, & quæ maxime im- „ perat, & eſt maxime regia, longe be- „ neficentiſſima, eſt natura Filii, quæ eſt „ ſoli omnipotenti propinquiſſima. „ Sed habere naturam Patri propinquam, non eſt habere æqualem, ſed diminutam, ſiquidem propinquitas ſonat ſeparabilitatem. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Clemens dicit naturam Filii eſſe Patris naturæ propinquiſſimam, quia eſt eadem identice cum

cum natura Patris , concedo : Secus , nego . Non dixit ſimpliciter propinquam , ſed propinquiſſimam , hinc non intellexit naturam ſeparatam a patre . Ibidem ſe ipſum explicat his verbis : " Numquam „ a ſua excedit ſpecula Dei Filius , ut „ qui non dividatur , non diſſecetur , „ non tranſeat de loco ad locum , ſit au- „ tem ſemper ubique , & contineatur nu- „ ſquam , tota mens tota lux paterna . . . „ Dei autem eſſe Filium , & eum eſſe „ ſervatorem & Dominum , quem nos di- „ cimus , aperte divinæ oſtendunt Pro- „ phetiæ . „

Inſtabis : Idem lib. 1. Pædag. cap. 8. pag. 114. vocat Verbum humanitatis Dei ſincerum adjutorem : Sed adjutor humanitatis non videtur eſſe Deus ; id autem reipſa oſtendit , his verbis de Filio Dei : " „ Qui eſt verus ac germanus coadjutor „ Dei in homines benevolentiæ . „ Item in libro hypotypoſeon multi ſcatent errores : ſic refert Photius in bibliotheca codice 109. his verbis : " Hypotypoſes qui- „ dem diſceptationem continent locorum „ aliquot veteris novique Teſtamenti , „ quæ etiam ſummatim explicat & inter- „ pretatur , etſi autem recte in quibuſdam „ ſentire viſus eſt , in aliis rurſus impie „ omnino fabuloſeque diſſerit . . . . Immo „ ne hoc quidem , ſic enim ſcribit : *Di-* „ *citur quidem & Filius Verbum æquivoce cum* „ *Patrio Verbo . Verum neque hoc illud Ver-* „ *bum eſt , quod caro factum eſt* . „

Reſpondeo ad primum diſtinguendo : Clemens vocat Verbum humanitatis adjutorium , quia illam adjuvat & gratia replet , concedo : adjutorem per dependentiam , & ſervitutem , nego ; ſiquidem agnoſcit illud unum patri ipſi coæternum & perfectum , ut patet ex probationibus . Ibid. pag. 113. eſt ſui ipſius interpres S. Clemens his verbis : Nihil ergo odio ha- „ bet Deus , ſed neque Verbum : utrum- „ que enim unum eſt , nempe Deus . Di- „ xit enim in principio erat Verbum , & „ Verbum erat in Deo , & Deus erat „ Verbum . „

Ad ſecundum diſtinguo : & opera hypotypoſeon S. Clementis decurſu temporum fuerunt ab Hæreticis deflorata , concedo : ſecus , nego . Ita colligitur ex Photio qui ibidem ſic loquitur : " Quam- „ quam & alia id genus ſexcenta blaſ- „ phema voce nug tu . ſeu ipſe , ſive quis „ alius ejus perſonam indutus . „ Idem colligitur ex Rufino in apologia Origenis , ubi ait : " Clemens alius Presbyter „ & magiſter illius Eccleſiæ in omnibus „ pæne libris ſuis Trinitatis gloriam at- „ que æternitatem , unam , eamdemque „ deſignat : & interdum inveniuntur ali- „ qua ejus capitula in quibus Filium Dei „ creaturam dicit : non quidem credibi- „ le eſt de tanto viro , tam in omnibus „ Catholico , tamque erudito , ut vel ſibi „ contraria ſenſerit ; vel ea , quæ de Deo „ non dicam credere , ſed audire quidem „ impium eſt , ſcripta reliquerit . „

Inſiſtes : Ex Clemente , Filius Dei eſt patre inferior : Igitur ex ipſo non eſt Deus . Probatur Antecedens . Solus pater , ait , eſt ineffabilis & incomprehenſibilis , adeoque & infinitus . Sic loquitur libro 4. Stromatum pag. 537. " Atque Deus qui- „ dem cum demonſtrari nequeat , non „ efficit ſcientiam : Filius autem eſt & „ ſapientia , & ſcientia , & veritas , & „ quæcumque cum his ullam habent co- „ gnationem . „

Reſpondeo negando Antecedens . Ad probationem nego quod ex Clemente ſolus Pater ſit ineffabilis . Ad alteram probationem diſtinguo : Pater non cadit ſub demonſtrationem per ſe , & immediate , concedo ; nam per Filium revelatur , quippe qui ſit ejus expreſſio & verbum : non cadit ſub demonſtrationem ullo modo , nego . Clemens vult oſtendere Deum eſſe incomprehenſibilem hominibus , & per ſolum Filium revelari , juxta illud Joannis : *Unigenitus Filius qui in ſinu Patris , ipſe enarravit* . Eodem modo interpretatur hunc locum Tertullianus libro de anima cap. 1. his verbis : " Cui veritas comper- „ ta ſine Deo , cui cognitus Deus ſine „ Chriſto , cui Chriſtus exploratus ſine Spi- „ ritu ſancto , cui Spiritus ſanctus accom- „ modatur ſine fidei Sacramento ? „

Inſtabis : Atqui Clemens Alexandr. revera exiſtimat Verbum etiam ſecundum ſe ſpectatum eſſe Patri inferius . Ergo &c. Probatur ſubſumptum . Verbum in ab racto & ſecundum ſe conſideratum eſt univerſorum principium : Sed & illud principium Clemens dicit factum , ut creaturam : ſic enim loquitur , lib. 6. Strom. pag. 644. " Quoniam autem unum eſt in- „ genitum , nempe Deus omnipotens , „ unum eſt etiam progenitum , per quod „ om-

„ omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum „ eſt nihil. Unus enim revera Deus, „ qui fecit principium univerſorum, ſi- „ gnificans primogenitum Filium, ut ſcri- „ bit Petrus præclare intelligens illud: „ in principio fecit Deus cœlum & ter- „ ram. Is autem dictus eſt ſapientia ab „ omnibus Prophetis. Is eſt Magiſter om- „ nium quæ orta ſunt, Dei conſiliarius „ qui præſcivit omnia. „ Audis Clementem ſecernere Patrem a Filio, quod ille non ſit factus, e contra vero iſte. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo minorem: principium univerſorum eſt factum, hoc eſt genitum, concedo: factum rigoroſe, ita ut e nihilo tranſierit ad eſſe, ſubdiſtinguo, reduplicative ut incarnatum, & prolatum, concedo: ſecundum ſe, nego. Filius, qui & ſapientia patris nuncupatur, poteſt conſiderari duplici modo; nimirum ſecundum ſe, & ut incarnatus. Secundum ſe dicitur quandoque factus, ſed improprie, pro ut factum idem eſt ac genitum: Sic Geneſeos 12. ſumitur factum his verbis de Abraham dictis: “ Tulit- „ que Sara uxorem ſuam, & Loth filium „ fratris ſui, univerſamque ſubſtantiam „ quam poſſederant, & animas quas fecerant in Aram. „ Hoc eſt, filios & filias quas genuerant. Concinit textus hebraicus qui dicit ſapientiam genitam, nec in alio ſenſu ſeptuaginta intelligunt, tametſi ponant creatam. Non enim niſi improprie intelligunt vocem *creatam*: Jam vero ſi ſapientia reduplicative ut incarnata ſpectetur, non diffitemur eſſe factam. Si Clemens factam appellet ſuperius unionem Verbi cum humanitate in temporum plenitudine adimpletam, in utroque loquitur ſenſu, maxime in poſteriori, cum eam ſapientiam ibidem dicat a Prophetis annuntiatam, qui dubio-procul loquuntur de Chriſto: nam ſanctus Doctor ſubjungit eos habere cognitionem legis, qui credunt adventui Domini: “ Qui au- „ tem, *ait*, ex eis crediderunt & Do- „ mini adventui, & Scripturarum per- „ ſpicuitati, ii verſantur in cognitione „ legis: ſicut etiam Philoſophi per do- „ ctrinam Domini perducuntur ad agni- „ tionem veræ Philoſophiæ. „ Eo loci perſtringit Phariſæos, qui falſis adhærebant traditionibus; hinc contendit eos ſolos, qui in Chriſtum credunt, veram habere legis cognitionem.

Perſiſtes. Qui dicit Filium creatum, certe non exiſtimavit eſſe Deum, ſed quid revera Deo inferius: Atqui ſic docet Clemens: Et probatur: Lib. 5. Strom. pag. 591. ait: “ Induxit autem eos quod di- „ ctum in ſapientia: tranſit aut pervadit „ omnia propter puritatem: quoniam non „ intellexerunt hæc dici de ſapientia quæ „ fuit primo a Deo creata. „ Eo loci probat adverſus Philoſophos Deum eſſe ingenitum, mundum vero genitum. Porro primum probat præoccupando objectionem de generatione Dei, aſſerendo hanc tantummodo dici de ſapientia, quam initio creavit Deus: “ Ajunt, *in- „ quit*, Stoici Deum eſſe corpus & ſpi- „ ritum eſſentiam, non ſicut certe etiam „ animam . . . . ſed illi quidem dicunt „ Deum univerſam pervadere eſſentiam: „ nos autem eum ſolum dicimus effecto- „ ctorem, & verbo effectorem; induxit „ autem eos, &c. „

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem diſtinguo: Sapientia Dei eſt creata ratione prolationis & effectus, concedo: ratione ſui, nego. Ibi Clemens ex profeſſo confutat Philoſophos qui mundum eſſe a ſe, Deum vero factum effutiebant, ut probarent non creatum: ait mundum creatum, tum Deum eſſe ingenitum: Sed ab illo non ſeparat Verbum, cum illum dicat Verbo ſuo mundi effectorem: Sic refert ibidem opinionem Philoſophorum qui materiam ingenitam volebant, & rerum omnium principium: Ita, *inquiunt*, ſed materiam ponunt Philoſophi, & Stoici, & Pythagoras: quinetiam Ariſtoteles Peripateticus, non autem unum principium: ut igitur illos revincat, omne quod in mundo apparuit, dicit eſſe creatum; quia vero ſapientia in creatione & incarnatione ſeſe manifeſtavit, utique dicit creatam, ſcilicet ratione effectus, namque ibidem ait Deum Creatorem inviſibilem, nimirum ſecundum ſe ſpectatum: quod autem ſapientiam non niſi ratione prolationis dicat creatam; patet ex eo quod ibidem pag. 592. illam ſapientiam vocet mundum: Rurſus quando dixit: atque effectorem quidem, & Patrem hujus univerſi invenire eſt difficile, non ſolum mundum oſtendit eſſe genitum, ſed etiam ex ſeipſo ſignificat

eſſe

eſſe genitum tanquam Filium: Patrem autem ejus eſſe vocatum, ut qui ex ſolo ſit genitus pag. 593. pergit: In principio e-
„ nim, *inquit*, fecit Deus cœlum & ter-
„ ram.

Inſurges: Qui vocat Verbum Dei inſtrumentum, ejus conſiliarium, quod non niſi ex voluntate Patris mundum condidit, magiſtrum, & hominum doctorem, illud non habuit uti verum Deum, cum hæc & ſimilia apertam ſonent dependentiam: Atqui Clemens ſic locutus eſt de Verbo: Et probatur. Primo admonit. ad gentes pag. 5. de Filio ait: “ Certe ip-
„ ſe quoque Dei concinnum & aptum in-
„ ſtrumentum, & ſanctum, ſapientia ſu-
„ permundana, Verbum cæleſte. „ Secundo, lib. 7. Strom. pag. 702. “ Hæc eſt
„ maxima excellentia quæ omnia ordinat
„ ex voluntate Patris, & optime guber-
„ nat univerſum. „ Loquitur ibi de ſapientia Patris. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, Clemens vocat Verbum Dei inſtrumentum ſecundum quid, & improprie, concedo: proprie & in ſenſu rigoroſo, ſubdiſtinguo, ratione humanitatis aſſumptæ, concedo: ratione ſui, nego. Eadem diſtinctione ſolvitur ulterior inſtantiæ probatio. Revera quidem Filius Dei non niſi ut incarnatus dicitur a Clemente magiſter & doctor noſter; quinimmo ipſum Chriſtum conſtanter aſſerit eſſe Deum: quod & ejus miraculis probat, & Prophetis in illo adimpletis. Cæterum nonnunquam appellat Verbum conſiliarium, ſed improprie & quatenus eſt ſermo Dei: proprie vero ratione humanitatis & in eo prorſus ſenſu Iſaiæ qui vocat Chriſtum Deum, mirabilem, conſiliarium, quippe qui in hoc in mundum venerit, ut ſuis conſiliis & monita ſalutis præbendo opera diaboli diſſolveret.

Audiendus eſt Clemens qui clare admodum ſuam in omnibus prodit mentem. Certum eſt Deum creaſſe & hominem & mundum: utrumque tamen effectum verbo uti Deo tribuit Clemens admon. ad Gen. pag. 4. ubi ait: “ Pulchrum inſtru-
„ mentum Dominus & quidem ſpirans
„ hominem fecit ad ſuam imaginem. Cer-
„ te ipſe quoque eſt Dei concinnum &
„ aptum inſtrumentum. „ Audis inſtrumentum eſſe Dominum qui fecit hominem, non enim loquitur Clemens de Patre, nullus quippe dicitur ſuum inſtrumentum. Pag. 5. ſermonem inſtituit de Verbo incarnato cujus divinitatem miraculis probat: “ Quidnam ergo vult, *inquit*,
„ inſtrumentum, Dei Verbum Dominus
„ noſter, & novum canticum? Patefacere
„ oculos cæcorum, & aperire aures ſur-
„ dorum &c. „

Pergit pag. 6. ibidem: “ Hoc eſt canti-
„ cum novum, adventus qui nunc reful-
„ ſit in nobis, Verbi quod erat in prin-
„ cipio, & prius fuit. Apparuit autem
„ nuper, qui prius erat Salvator: appa-
„ ruit qui eſt, in eo qui eſt, quoniam Ver-
„ bum quod erat apud Deum, Doctor appa-
„ ruit, per quod omnia ſunt fabricata.
„ Verbum quod cum olim vitam in crea-
„ tione, ut opifex, dediſſet, poſtquam
„ tanquam magiſter ſe manifeſtavit, be-
„ ne vivere docuit, ut æternam vitam
„ poſtea, ut Deus, ſuppeditaret. „ Quid expreſſius pro Verbi divinitate? Clemens aſſerit Verbum fuiſſe in principio, ſcilicet in Deo, antequam mundum conderet: tum idem apparuiſſe, ut daret vitam tanquam Deus.

Rurſus ibidem pag. 56. ait: “ Guſtate &
„ videte quod Chriſtus eſt Deus; fides
„ introducet, experientia docebit, Scrip-
„ tura inſtituet. „ Eundem ſermonem loquitur pag. 66. & adhortatur homines ſpe vitæ æternæ conſequendæ, ut credant Verbi incarnati divinitatem: “ Crede,
„ *inquit*, homo, homini & Deo; crede
„ homo Deo viventi, qui paſſus eſt &
„ adoratur... Credite ſervi mortuo; om-
„ nes homines credite ei qui ſolus eſt Deus.
„ ex omnibus hominibus; credite & mer-
„ cedem accipite ſalutem. „

Quod autem eum, qui ex voluntate Patris operatur, non excludat Clemens a divinitate, ipſe dicit libro 7. Strom. pag. 702. Ait quidem, hæc eſt maxima excellentia quæ omnia ordinat ex voluntate Patris, hoc eſt non coacte, ſed nullo modo per dependentiam: ſubdit enim:
“ Nunquam a ſua excedit ſpecula Dei Fi-
„ lius, ut qui non dividatur, non diſſe-
„ cetur, non tranſeat a loco ad locum,
„ ſit autem ſemper ubique, & continea-
„ tur nuſquam. „ Deinde vero ſic concludit; “ Dei autem eſſe Filium, & eum
„ eſſe ſervatorem, & Dominum quem
„ nos dicimus, aperte divinæ oſtendunt
„ Prophetiæ. „ Obſerves velim inter om-

nes Patres Clementem clariſſime loqui de Verbi incarnati divinitate.

Replicabis: Qui docet Verbum eſſe tantummodo divinitatis typum, non credit eſſe entitative Deum: Atqui ſic propugnat Clemens, & probatur. Admonit. ad gentes pag. 62. ait: " Solus univerſorum opifex Pater; cujus eſt ars longe optima & præſtantiſſima, talem animatam imaginem, nos, nempe hominem fecit: Olimpius autem veſter, imago imaginis, longe a veritate diſcrepans, eſt ſurdum opus manuum Atticarum. Eſt enim Dei imago ejus Verbum ... Verbi autem imago eſt homo. " Igitur ex Clemente non aliter Verbum eſt Dei imago, quam homo eſt ipſius Verbi imago & typus, adeoque finito modo; maxime cum ſolum Patrem aſſerat mundi artificem: quod quidem opus & Filio tribueret, ſi crediſſet Patri conſubſtantialem.

Reſpondeo negando minorem, conſtat enim ex locis ab eodem Clementis opere excerptis Verbum etiam incarnatum eſſe Deum. Ad probationem diſtinguo; ex Clemente Verbum eſt imago Patris adæquata quæ eſt ejus Filius, concedo: inadæquata, nego. Homo eſt ſolum Verbi imago imperfecta; unde non eſt Deus, bene vero Verbum. Solutio patet ex ipſo Clemente, qui alio prorſus modo & longe præſtantiori, quam Olimpium dicit eſſe Dei imaginem, quippe qui ſit & Filius: omnia verba recenſere juvat: " Eſt enim, ait Clemens, Dei imago ejus Verbum, & Filius mentis legitimus divinum illud Verbum, lucis lux .... Verbi autem imago eſt homo. " Cæterum quandoque ſancti Doctores vocant ſolum Patrem mundi artificem, eo quod maxime conveniat illi qui eſt principium non de principio, eſſe creaturarum principium, ſed non ideo Clemens ab hoc opere excludit Filium, cum non ſemel dicat Patrem mundum creaſſe per eum, immo aſſerit Verbum vitam dare creaturis ut opificem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Clemens Alexandrinus clare propugnavit Verbi divinitatem.

PRIMO, quia Admon. ad Gentes. pag. 4. ait Verbum non eſſe merum Dei templum, ſed verum Deum, ut habetur Joann. 1. cujus verba in probationem divinitatis Verbi laudat.

Secundo: pag. 7. pergit & dicit Verbum eſſe Deum a Prophetis prænuntiatum.

Tertio: Lib. 3. Pædag. pag. 238. ſic loquitur: " Hi ſunt diſcipuli qui verbo ejus crediderunt.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESOLUTIONUM.

PRIMO: Ait quidem Clemens naturam Verbi eſſe Deo propinquam, hoc eſt ſubſtantialiter Deo conjunctam, & perfectiſſimam ſecundum ſanctum Doctorem ibidem.

Secundo: Eſto quod Verbum ſit Dei adjutor, ſed non ut inſtrumentum dependens, verum potius ut ejus mens & intellectio ſubſtantialis: nec ipſum, niſi ratione humanitatis aſſumptæ, Patre inferiorem dicit.

Tertio: Neque diffitemur Clementem quandoque Verbum factum pronuntiare, ſed factum apud ipſum idem ſonat ac prolatum, tum in creatione, tum in incarnatione.

Quarto; Quando vocat Verbum Patris typum, nihil aliud intelligit præter imaginem vivam, & figuram ſubſtantiæ paternæ, in eodem ſcilicet ſenſu quo Hebr. 1. dicitur & prædicatur uti tale, his verbis: *Noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in Filio... qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus ... ſedet ad dexteram majeſtatis.*

PUNCTUM SEXTUM.

Utrum Tertullianus clare & recte ſenſerit de divinitate Verbi?

CONCLUSIO.

Tertullianus clare Verbi divinitatem propugnavit.

PROBATUR: Ille clare agnovit divinitatem Verbi, qui illud vocat Deum habentem naturam a natura Dei Patris inſeparabilem, qui illud agnovit omnipotens per quod Deus omnia condidit: Atqui Tertullianus ſic prædicat Verbum in omnibus fere operibus ſuis. Ergo &c. Probatur minor variis ejus textibus.

Primo,

Primo, in apologetico cap. 21. ſic alloquitur Gentiles : " Apud veſtros quo- „ que ſapientes λόγον, ideſt, ſermonem „ atque rationem conſtat artificem vide- „ ri univerſitatis... nos etiam ſermoni „ atque rationi, itemque virtuti, per „ quæ omnia molitum Deum ediximus, „ propriam ſubſtantiam ſpiritum inſcri- „ bimus, cui & ſermo inſit pronuntian- „ ti, & ratio adſit diſponenti, & virtus „ præſit perficienti. Hunc ex Deo pro- „ latum didicimus, & prolatione gene- „ ratum, & idcirco Filium Dei, & „ Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ. „ Nam & Deus ſpiritus. „ Ibidem explicat Verbi generationem ineffabilem exemplo radii, e ſole ſine ſeparatione egredientis. Ergo &c.

Secundo: Lib. contra Praxeam cap. 9. ſic habet : " Hanc me regulam profeſ- „ ſum, qua inſeparatos ab alterutro Pa- „ trem & Filium & Spiritum teſtor, „ tenet ubique; & ita quid quomodo di- „ catur agnoſces. Ecce enim dico alium „ eſſe Patrem, & alium Filium, & a- „ lium Spiritum. Male accipit idiotes „ quiſque aut perverſus hoc dictum, qua- „ ſi diverſitatem ſonet, & ex diverſitate „ ſeparationem protendat, Patris & Filii, „ Spiritus. „ Quibus verbis agnoſcit tres perſonas in unitate naturæ. Ergo &c.

Tertio : Lib. contra Judæos cap. 7. „ Chriſti autem, *ait*, regnum & nomen... „ ubique adoratur. . omnibus Rex... „ omnibus Deus & Dominus. „

Quarto : Lib. de præſcript. hæret. cap. 13. " Regula eſt autem fidei, ut jam „ hinc quid defendamus, profiteamur, „ illa ſcilicet qua creditur unum omnino „ Deum eſſe, nec alium præter mundi „ Conditorem, qui univerſa de nihilo pro- „ duxerit, per verbum ſuum primo om- „ nium demiſſum : Id Verbum Filium „ ejus appellatum, in nomine Dei varie „ viſum a Patriarchis, in Prophetis ſem- „ per auditum, poſtremo delatum ex ſpi- „ ritu Patris Dei & virtute in Virginem „ Mariam, carnem factum in utero ejus.„

Quinto : Lib. de carne Chriſti cap. 5. ſic effatur de Filio Dei : " Utriuſque ſub- „ ſtantiæ cenſus hominem & Deum ex- „ hibuit : hinc natum, inde non natum... „ quæ proprietas conditionum divinæ & „ humanæ, æqua utique naturæ utriuſ- „ que veritate diſpuncta eſt, eadem fide „ ſpiritus & carnis. „ Ergo &c.

Sexto : In apologetico, & in libris ſeptem adverſus Marcioniſtas, maxime in quinque primis, Verbi incarnati divinitatem omni argumentorum genere ex profeſſo probat. Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES : Tertullianus admittit ſeparationem inter Patrem & Filium, lib. enim contra Praxeam cap. 6. ait : " Dehinc „ aſſiſtente eam ipſa ſeparatione cognoſ- „ ce. „ Aſſiſtentem intellige Sophiam : Sed qui eſt ſeparatus a Patre non eſt æternus, adeoque nec Deus. Igitur Tertullianus non agnovit divinitatem.

Reſpondeo diſtinguendo : Verbum ut perſona eſt a Patre ſeparatum, ex Tertulliano, ideſt, diſtinctum, concedo : ideſt, diviſum, nego. Ibidem cap. 8. eſt ſui ipſius interpres : ibi enim Valentinum, qui plures Æonas veluti tot deos a ſe invicem ſeparatos inſectatur, probando nullam eſſe inter perſonas divinas ſeparationem, ex quo quidem principio recte colligitur tres unicum eſſe Deum, aitque:" Ser- „ mo ergo & in Patre ſemper, ſicut dicit : „ ego in Patre. Et apud Deum ſemper, ſi- „ cut ſcriptum eſt : Et ſermo erat apud „ Deum, & nunquam ſeparatus a Patre, „ aut alius a Patre : quia, ego & Pater u- „ num ſumus. „ Rurſus ibidem cap.9. hoc habet pro inconcuſſo principio, nullam eſſe inter perſonas divinas ſeparationem : ſic loquitur : " Hanc me regulam profeſſum, „ qua inſeparatos ab alterutro Patrem & „ Filium & Spiritum teſtor. „

Inſtabis : Atqui Tertullianus ſeparationem in natura inter Patrem & Filium admittit : Et probatur : Qui dicit Filium Patre minorem, admittit in natura ſeparationem : Atqui ſic propugnat Tertullianus : Et probatur. Vocat Filium portionem divinitatis : Igitur & Patre minorem. In libro contra Praxeam cap.9.ait:"Pater enim „ tota ſubſtantia eſt, Filius vere deriva- „ tio totius, & portio, ſicut ipſe profi- „ tetur, quia Pater major me eſt. „

Reſpondeo negando ſubſumptum, & minorem primæ probationis : ad alteram probationem diſtinguo : Filius eſt portio æqualis & derivata, quia Filius a Patre procedit, & vi generationis ſuæ æternæ accipit a Patre naturam divinam, omneſ-

que

que perfectiones, concedo: Eſt portio inæqualis, & aritmethice ſumpta, nego. Solutio patet ex verbis Tertulliani immediate antecedentibus ea quæ hic objiciuntur: “ Neceſſitate autem, *inquit*, hoc
„ dico, cum eumdem Patrem, & Fi-
„ lium, & Spiritum contendunt, adver-
„ ſus œconomiam Monarchiæ adulantes,
„ non tamen diverſitate alium Filium a
„ Patre, ſed diſtributione; nec diviſione
„ alium, ſed diſtinctione; quia non ſit
„ idem Pater & Filius vel modulo alius
„ ab alio: Pater enim tota ſubſtantia eſt,
„ Filius vero derivatio totius. „ Lib. contra Hermogenem cap. 7. ait: “ Di-
„ vinitas autem gradum non habet. „ Utpote unica. Ergo Tertullianus per portionem non intelligit diminutionem: Igitur verba paululum duriora Patrum per clariora explicanda ſunt.

Inſiſtes: Tertullianus lib. contra Praxeam, cap. 14. aſſerit Deum Patrem inviſibilem, Filium vero viſibilem etiam antequam incarnaretur. Sed qui eſt viſibilis, eſt creatus, Ergo &c. Probatur minor his verbis: “ Conſequens erit ut in-
„ viſibilem Patrem intelligamus pro ple-
„ nitudine majeſtatis, viſibilem vere Filium
„ agnoſcamus pro modulo derivationis. „

Reſpondeo diſtinguendo: Tertullianus dicit Filium Dei viſibilem quia debebat apparere, tum in creatione, tum in incarnatione, concedo: viſibilem ſecundum ſe, nego. Viſibilitatem autem a Patre rejicit, quia non debebat aut mitti, aut apparere, ita ipſe Tertullianus lib. contra eumdem Praxeam cap. 14. “ Dici-
„ mus enim, *inquit*, & Filium ſuo no-
„ mine eatenus inviſibilem, qua ſermo
„ & Spiritus Dei ex ſubſtantiæ conditio-
„ ne, jam nunc, & qua Deus, & ſer-
„ mo, & Spiritus: viſibilem autem fuiſ-
„ ſe ante carnem eo modo quo dicit nu.
„ 12. ad Aaron & Mariam: & ſi fuerit
„ Prophetes in nobis in viſione cognoſcar
„ illi, & in ſomnio loquar illi, non quo-
„ modo Moyſi. „ Et cap. 16. dicit Filium Dei viſibilem factum eſſe in incarnatione.

Inſtabis: Ibidem cap. 12. dicit Patrem juſſiſſe Filio ut mundum conderet: Sed qui accipit mandatum, eſt Patre divino inferior: Ergo &c. Tertullianus non bene ſentit de divinitate Verbi, ut vult Rufinus in Apologia pro Origene: probatur major: Tertullianus loquens de Patre ipſum a Filio diſtinguit, eo quod præcipiat illi: “ Alium dicam oportet & neceſſi-
„ tate ſenſus, eum qui jubet, & eum
„ qui facit.

Reſpondeo diſtinguendo: Pater juſſit Filio improprie, concedo: Verbo enim *mandare* utitur Tertullianus, ut oſtendat Verbum adimpleviſſe Patris voluntatem in fabrica mundi, ideſt, Deum feciſſe omnia quæcumque voluit per Verbum. Juſſit proprie & per dependentiam in Verbo, nego. Namque Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 18. expreſſe dicit *Sophiam*, non fuiſſe in fabrica mundi Patri ſubditam. Quid plura? Ille doctor eſt ſui ipſius interpres ibidem lib. contra Praxeam. Cap. 12. En ſunt Verba immediate antecedentia: “ Æternum ubique te-
„ neo, unam ſubſtantiam in tribus cohæ-
„ rentibus. Tamen alium dicam &c. „

Ad Rufin. dico eum ſic loqui propter libellum quemdam qui juxta opera Tertulliani reperitur, & cujus auctor non eſt Tertullianus. Immo multi aſſerunt libellum ex parte Catholicum eſſe. Igitur errore facti deceptus eſt Rufinus.

Rurſus inſtabis: Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 3. dicit Verbum factum, his verbis: “ Ex quo eſſe cœpe-
„ runt in quæ poteſtas Domini ageret ex
„ illo, per acceſſionem poteſtatis, & fa-
„ ctus & dictus eſt Dominus. „ Sed ille qui fit Dominus per poteſtatis acceſſum, non eſt Deus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Tertullianus dicit Verbum factum, ideſt, prolatum ad extra, concedo: ideſt creatum tamquam aliquid quod antea non erat, nego. Ibi Tertullianus confutat Hermogenem qui dicebat materiam Deo coæternam, eo innixus fundamento, quia Deus ab æterno erat Dominus: Dominus autem, inquiebat Hermogenes, nequit eſſe ſine dominio, nullum autem habet, niſi aliqua ſit creatura cui dominetur; ex quo principio, falſo concludebat materiam eſſe æternam, cui Deus tamquam Dominus ab æterno dominabatur, quod quidem impugnat valide Tertullianus. Eo loci duplicem in Deo diſtinguit proprietatem, alteram quoad ſe, ut eſſe Patrem & ſapientem, alteram vero quoad nos, ut eſſe creatorem & Dominum. Primam dicit Deo ab æterno convenire, ſecundam vero ſolum

in

in tempore, & ideo nedum ſolum Filium factum dicit in tempore Dominum, ſed & ipſum Patrem. Sic enim ibidem loquitur: " Deus ſubſtantiæ ipſius nomen, ,, id eſt divinitatis; Dominus vero non ,, ſubſtantiæ, ſed poteſtatis: ſubſtantiam ,, ſemper fuiſſe cum ſuo nomine, quod ,, eſt Deus, poſtea Dominus, accedentis ,, ſcilicet rei mentio, nam ex quo eſſe ,, cœperunt &c.

Adhuc inſtabis: Tertullianus ibidem dicit Deum eſſe ſolum Patrem Filii ſui in tempore, & ipſum Filium non fuiſſe ſemper; ſic loquitur ibid. " Quia & Pa- ,, ter Deus eſt, & judex Deus eſt; non ,, tamen ideo Pater & judex ſemper, ,, quia Deus ſemper. Nam nec Pater ,, potuit eſſe ante Filium, nec judex an- ,, te delictum: fuit autem tempus, cum ,, & delictum, & Filius non fuit, quod ,, judicem & qui Patrem Dominum fa- ,, ceret. Sic & Dominus non ante ea, ,, quorum Dominus exiſteret, ſed Domi- ,, nus tantum futurus quandoque, ſicut ,, Pater per Filium, ſicut judex per de- ,, lictum., In quo teſtimonio multa obſervanda ſunt: Primoquidem quod Tertullianus dicat Deum non eo modo eſſe Patrem, ſicut eſt Deus ſemper; quibus terminis excludit generationem æternam. Secundo, ait fuiſſe tempus cum & delictum & Filius non erant. His ſermonibus eadem menſura metitur durationem Filii, qua & delictum, quod contigit ,, tantum in tempore. Tertio, etiam comparat filiationem Verbi cum dominatione, quæ certe, omnibus teſtantibus, ſolum apparuit tempore, maxime ex Tertulliano: qui ibi ex profeſſo debellat Hermogenem ipſius evertendo fundamentum, & probando Deum ſolummodo in tempore fuiſſe Dominum. Ergo &c.

Reſpondeo negando conſequentiam, ſcilicet Tertullianum male de divinitate Verbi male ſenſiſſe; unde ad primum diſtinguo: Deus fuit Pater in tempore reſpectu creaturarum, juxta illud Moyſis Deut. 32. ad Iſrael, *Numquid non ipſe eſt Pater tuus qui poſſedit te, & fecit & creavit &c.* concedo: ad intra, & reſpectu Verbi, ſubdiſtinguo, fuit ſolum Pater in tempore quoad nos, & manifeſtative, quia in tempore ſolum apparuit Filius, tum in creatione, tum in incarnatione, concedo: quoad ſe, nego. Immo verba Tertulliani magis intelliguntur de Deo, quam de Verbo, quia ibi probat ex ſcopo ſuo Deum non eſſe niſi in tempore dominum.

Reſpondeo ſecundo diſtinguendo: Deus non eſt Dominus ab æterno quoad exercitium, quia requiruntur ſubditi, concedo: quoad poteſtatem, nego. Sic quoad exercitium & quoad nos fuit Pater tantum in tempore, ſcilicet quando produxit creaturas, & Verbum incarnatum eſt: Tunc igitur Deus fuit, ſeu apparuit Pater, cum per Filium & mundum creavit, & lapſum reparavit. Unde ad aliud diſtinguo: Tertullianus eodem modo loquitur de duratione Filii & delicti extrinſeca, concedo: De duratione intrinſeca, nego. Comparatio igitur ab auctore facta de judice & delicto non eſt arithmethice ſumenda, maxime ex eo quod Tertullianus ingenii ſubtilitate abreptus adverſarium inſectetur propoſitionibus generalibus, quæ cum exhibeant principia omnibus nota, etiam magis urgent heterodoxum: loquitur igitur more Juriſconſultorum, qui Filium numquam agnoſcunt natum, licet præexiſtat in utero materno, donec in mundo appareat, hinc ſolum de procreatione Verbi extrinſeca agit maxime, quia probandum habebat contra Hermogenem nihil ſenſibile & materiale eſſe Deo coæternum.

Ad tertium ſimiliter diſtinguo: Tertullianus comparat durationem Verbi extrinſecam cum dominatione, concedo: durationem intrinſecam, nego: nam ibidem loquens de Verbo Dei, per quod omnia creata ſunt, ipſum agnoſcit Deum, his verbis: " In principio fecit Deus ,, cœlum & terram . . . dixit Deus, ,, & fecit Deus, & vidit Deus, & nuſ- ,, quam adhuc Dominus. " Quinam autem ſit ille Deus, per quem facta ſunt omnia? eſt Verbum, ut ex probationibus liquet, quæ genuinam Tertulliani referunt mentem.

Perſiſtes: Si Verbum non eſt in tempore factum, nihil concludit Tertullianus contra Hermogenem: enimvero contra ipſum infert ideo materiam factam, quia ipſe Dei Filius factus eſt in tempore. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo: infert materiam factam, quia Filius factus eſt viſibilis in

crea-

creatione & incarnatione, concedo : quia factus eſt in ſe ipſo, nego : ita ſe explicat Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 8. his verbis : " Sermo ergo & in Pa-
,, tre ſemper, ſicut dicit, ego in Patre
,, & apud Deum ſemper, ſicut ſcriptum
,, eſt, & ſermo erat apud Deum, &
,, numquam ſeparatus a Patre, aut alius
,, a Patre; quia, ego & Pater unum ſu-
,, mus. ,, Quod adhuc explicat in ipſo libro contra Hermogenem cap. 7. his verbis, *divinitas autem gradum non habet*, *utpote unica*.

Inſtabis : ibidem lib. contra Hermogenem cap. 18. Tertullianus dicit Sophiam etiam ad intra habere initium : Igitur eam credidit factam, non ſolum cum Deus condidit mundum, ſed & ad intra. Probatur Antecedens : " Agnoſcat
,, ergo Hermogenes, *inquit*, idcirco etiam
,, Sophiam Dei natam & conditam præ-
,, dicari, ne quid innatum & incondi-
,, tum præter ſolum Deum crederemus.
,, Si enim intra Dominum, quod ex ip-
,, ſo & in ipſo fuit, ſine initio non
,, fuit (*Sophia ſcilicet*) *&c.* ,, Quibus verbis Sophiam dicit initium habere tum intra, tum extra Deum.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo : Sophia habet initium originis intra Deum, concedo : initium creationis, ſubdiſtinguo: quoad operationem ad extra, & ratione effectuum ab ipſa productorum, concedo ; ad intra, nego. Argumentatur ex abundatia Tertullianus contra Hermogenem, qui materiam nolebat creatam ; ipſe Filius Dei initium originis habet ad intra, ajebat ; a fortiori & materia debet habere, etiamſi ab æterno exiſteret, quia nihil eſt innatum præter Deum Patrem : Jam vero ipſum Verbum, ut prolatum ad extra fit quodammodo in tempore, ideſt, fit viſibile, ſe in ſuis creaturis expreſſit. Igitur, concludit auctor, materia non eſt æterna.

Cæterum Tertullianus non dicit Verbum fieri ad intra, ſed Sophiam, quæ eſt intra Deum, genitam apparere in creatione mundi : ipſe eſt ſui ipſius interpres his verbis immediate ſubſequentibus ea quæ in objectione poſita ſunt : " Si enim,
,, *inquit*, intra Dominum quod ex ipſo &
,, in ipſo fuit, ſine initio non fuit : So-
,, phia ſcilicet ipſius exinde nata & con-
,, dita, ex quo in ſenſu Dei ad opera
,, mundi diſponenda cœpit agitari : mul-
,, to magis non capit ſine initio quic-
,, quam fuiſſe, quod extra Dominum fue-
,, rit. ,, Ibidem revincit Hermogenem, concludendo quod materia foret primogenito Filio Dei quid antiquius, & fortius, quippe quæ nullum haberet auctorem, nullumve principium, cum tamen Filius habeat Patrem, & principium originis, de quo hæc mirabilia ſubdit ibidem, quæque omnem prorſus tollunt ambiguitatem. Sic igitur loquitur Tertullianus : " Eructavit enim ſermonem optimum,
,, non ſcio an a bono malum poſſit ad-
,, duci, validius ab infirmo, ut innatum
,, a nato. Ita & hoc nomine materiam
,, Deo præponit Hermogenes, præpo-
,, nendo eam Filio. Filius enim ſermo,
,, & Deus ſermo : &, ego & Pater u-
num ſumus. ,,

Eamdem æquivocationem de medio tollit Tertullianus : eodem libro contra Hermogenem initio capitis 18. his verbis : " Neceſſaria eſt Deo materia ad o-
,, pera mundi, ut Hermogenes exiſtima-
,, vit, habuit materiam longe digniorem,
,, & idonejorem, non apud Philoſophos
,, æſtimandam, ſed apud Prophetas in-
,, telligendam, *Sophiam* ſuam ſcilicet ;
,, hæc denique ſola cognovit ſenſum Do-
,, mini ; quis enim ſcit quæ ſunt Dei,
,, & quæ in ipſo, niſi Spiritus qui in ip-
,, ſo ? Sophia autem Spiritus; hæc illi
,, conſiliarius fuit, via intelligentiæ &
,, ſcientiæ ipſa eſt. . . Cum pareret cœ-
,, lum, inquit, aderam illi . . . . Quis
,, non hanc potius omnium fontem &
,, originem commendet ? materiam vero
,, materiarum, non ſubditam, non ſtatu
,, diverſam. . . ſed inſitam & propriam,
,, & compoſitam, & decoram, quaſi
,, Deus potuit egiſſe, ſui magis quam
,, alieni agens. Denique ut neceſſariam
,, ſentit ad opera mundi, ſtatim ea con-
,, dit, & generat in ſemetipſo. ,,

Eo loci agnoſcit Tertullianus *Sophiam* materiam nobiliſſimam, ideſt ſolidiſſimum ens, & hoc ſecundum mentem prophetarum, qui unanimiter illam Deum verum agnoſcunt : illam vocat Spiritum Dei & ſapientiam non ſubditam, non ſtatu diverſam : Igitur conſubſtantialem, unde ſubdit : de Deo relative ad Sophiam ſibi conſubſtantialem, *ſui magis quam alie-*

ni

ni egens. Tum dicit Tertullianus Deum illam condidiſſe & generaſſe in ſemetipſo Sophiam, quando mundum condidit, id eſt, generationem Verbi ſibi intrinſecam produxiſſe ad extra. Quod autem non ſit alius Tertulliani ſenſus, patet ex eo quod alibi multoties eamdem Sophiam dicat æternam & a Deo inſeparabilem.

Diluitur aliud argumentum contra æternitatem Verbi.

OBJICIES: qui aperte impugnat Verbi æternitatem, ejus quoque impugnat conſubſtantialitatem: enimvero ſi Verbum non eſt æternum, nec utique ejuſdem ſubſtantiæ cum Patre dicendum eſt; quando quidem ſubſtantia Dei eſt æterna; Atqui Tertullianus impugnat Verbi Divini æternitatem: Et probatur: Verbum ab initio mundi dicit eſſe creatum: ſic loquitur lib. contra Praxeam cap. 6. " Itaque *Sophiam* ,, quoque exaudi, ut ſecundam perſonam ,, conditam. ,, Quibus verbis Tertullianus denotat ſe credere Verbum nedum penes effectus creatos, cujus fuit conditor, factum, ſed & ſecundum ſe: quod profecto a fide Catholica alienum eſt.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Tertullianus impugnat Verbi æternitatem relative ad prolationem ad extra, concedo: ad intra & in ſe, nego. Ibi Tertullianus impugnat errorem Praxeæ, qui unicam admittebat in Deo perſonam, exiſtimans ſecundam eſſe quid vagum & inane, eo quod ſit Patris ratio & cogitatio, conceptum enim a concipiente diſtinguere abnuebat, ut igitur Tertullianus ei oſtendat Verbum non eſſe nihil, duobus utitur mediis: Primo quidem duas in Verbo diſtinguit generationes, alteram ad intra, qua dicitur ratio Patris, Verbum & Spiritus, eamque æternam dicit, quatenus ſub iſto reſpectu Deum unum cum Patre profitetur: alteram ad extra, cum ſcilicet filius mundum condidit, Patriarchis apparuit, & incarnatus eſt. Porro quaſdam veluti adventitias & ſecundarias proprietates in poſteriori generatione tribuit Verbo Tertullianus, ut eſſe ſermonem, eſſe Filium, & Dominum, quæ quidem omnia in tempore ſolum habuit, ſed cum addito, hoc eſt, ſermo ad extra prolatus afetur, Filius revelatus & incarnatus, Dominus ſuam exercens poteſtatem apparuit in tempore, & ſic oſtendit Tertullianus Praxeæ Verbum non eſſe vocem inanem; quod ulteriori confirmat argumento, quia, inquit, cuncta viſibilia & inviſibilia per Sophiam facta ſunt; Ab æterno creaturæ erant in ideis, & in ratione ſeu Verbo cogitatæ. Deinde cum Deus voluit, per Sophiam eas protulit; Sophiam utique & quodammodo generavit, ideſt, manifeſtavit. Et tunc Deus, nedum ut Deus, juxta Tertullianum, ſed ut Pater apparuit. In eodem igitur prorſus ſenſu loquitur ille doctor ac S. Joannes, qui dicit Verbum ſemper fuiſſe apud Deum, omnia ante mundum conditum in Verbo vitam habuiſſe; ſic enim ibidem ſcribit Tertullianus; " Protulit *Deus* Sermonem ,, habentem in ſe individuas ſuas, Rationem & Sophiam, ut per ipſum fierent ,, univerſa, per quem erant cogitata atque ,, diſpoſita, immo & facta jam, quantum ,, in Dei ſenſu. ,,

Inſtabis: prolatio externa penes effectus creatos eſt; Sed Tertullianus non ſolum dicit Verbum, prolatum, generatum & factum ratione effectus, verum etiam ratione ſui & ſecundum ſe, ulla abſque ad creaturas relatione; ibidem enim cap. 7. ſic loquitur; " Dominus condidit me initium viarum. Dehinc generatus ad effectum. ,, Ecce duas ibi commemorat Tertullianus generationes, alteram ad intra quæ Verbum in ſe reſpicit; alteram ad extra, & per ordinem ad effectus illam conſiderat; Sed in utraque Verbum dicit factum; in prima quidem introducit *Sophiam* ſic loquentem; " Dominus condidit me initio viarum. ,, hoc eſt, dum mundum condere voluit & incepit. In ſecunda vero utique, nam de ſermone Dei hæc ſcribit; " Dehinc generatus ad effe- ,, ctum. ,, Igitur Tertullianus Verbo divino etiam ad intra ſpectato aufert æternitatem.

Reſpondeo diſtinguendo, Tertullianus etiam aufert Verbo æternitatem in abſtracto, ſecundum ſe & in ſinu Patris ſpectato, nego: relative ad creaturarum productionem, ſubdiſtinguo, quatenus Verbum ſermo eſt, & loquitur, *fiat lux*, *fiant luminaria*, ſeu, ut eſt actio ad extra tranſiens, concedo: ut Spiritus & virtus vocis Patris eſt, ſeu, ut ratio & actio formaliter immanens, nego. Scriptum eſt Deum cuncta creaſſe Verbo, juxta illud Pſal. 32.

Ipſe

Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt. Rurſus Pſal. 155. *Qui fecit cœlos in intellectu*. Verbum poteſt conſiderari ſecundum ſe: deinde vero ut loquens, & intellectio quæ ad extra ſe prodit. Priori modo conſideratum eſt terminus intellectionis notionalis Patris, & vocatur Verbum, ratio, conceptus, Spiritus & virtus Patris; poſteriori ſub reſpectu ſpectatum dicitur ſermo, ſeu loquela Patris ad extra; quæque etiam duplici conſideratur modo, nempe active, & paſſive: active quatenus eſt actio tranſiens: paſſive quatenus eſt in termino. Utroque illo modo, eſto generetur in tempore ſecundum Tertullianum, videlicet ut actio tranſiens, quatenus eſt initio viarum, & locutus eſt ad extra Deus in tempore, & quidem initio, & hoc antequam quicquam faceret; prius enim eſt Deum loqui per Sophiam, quam res produci; unde facta hac ſermonis generatione per filium, tum ipſe generatus eſt ad effectum, hoc eſt, poſt quam Verbum locutum eſt, factus eſt mundus vi & virtute tantæ vocis, juxta illud Pſalmi 32. *Ipſe dixit & facta ſunt*. Hæc omnia diſtinguit Tertullianus in Verbo, & ſic revincit Praxeam, oſtendendo Verbum non eſſe vocem inanem, ſed a Deo realiter procedere, cum actio ſit realis et ratione ſui, et ratione termini, ſcilicet creaturæ conditæ: Nuſquam vero ſcripſit aut dixit Tertullianus Verbum ſecundum ſe ad intra factum et in tempore productum; maxime cum dicat fuiſſe ſemper cum Deo et unum cum illo; cum ex profeſſo probet in iſto libro Verbi incarnati divinitatem ex Prophetiis, tum et in libris quos adverſus Marcionem conſcripſit, magnifice vero in Apologetico.

Sed ut redeat, unde ſumpſit exordium oratio, audiendus eſt Tertullianus de his quæ ſcripſit contra Praxeam: Sic enim cap. 7. ſeſe explicat de Filio Dei: "Dehinc generatus ad effectum; cum pareret cœlum, aderam illi ſimul. Exinde eum parem ſibi faciens, de quo procedendo Filius factus eſt, primogenitus, ut ante omnia genitus; et unigenitus, ut ſolus ex Deo genitus; proprie de vulva cordis ipſius, ſecundum quod et Pater ipſe teſtatur, eructavit cor meum ſermonem optimum. Ad quem deinceps gaudens proinde gaudentem in perſona illius; Filius meus es tu, ego hodie genui te, et, ante Luciferum genui te; Sic et Filius ex ſua perſona profitetur Patrem in nomine Sophiæ; Dominus condidit me initium viarum in opera ſua. Ante omnes autem colles generavit me. Nam ſi hic quidem Sophia videtur dicere conditam ſe a Domino in opera, et vias ejus: alibi autem per ſermonem oſtenditur omnia facta eſſe, et ſine illo nihil factum: ſicut & rurſum, ſermone ejus cœli confirmati ſunt, & ſpiritu ejus omnes vires eorum; utique eo ſpiritu qui ſermoni inerrat: apparet unam eamdemque vim eſſe nunc in nomine Sophiæ, nunc in appellatione ſermonis, quæ initium accepit viarum in Dei opera; & quæ cœlum confirmavit."

Obſerves, benevole Lector, 1. Tertullianum dicere Sophiam conditam ſolum in opera, hoc eſt prolatam & manifeſtatam: Secundo *videri* conditam, nec ſimpliciter velle eam conditam: Igitur condita in tempore fuit juxta illum & ratione actionis virtualiter tranſeuntis, cum Verbum initio viarum dixit, & facta ſunt; & ratione termini ſeu creaturæ quæ facta eſt. Tertio Sophiam eſſe Deo parem. Quarto ineſſe ſpiritum & vim in Sophia: Porro ſpiritus, ex Tertulliano, eſt Deus. Quinto nec tacet generationem æternam, cum de Filio loquens laudet illud Scripturæ Pſal. 106. *Ante Luciferum genui te*. Quod Patres & ipſe Tertullianus intelligunt de æterna generatione Filii.

Neque vero ullus eſt ambigendi locus de mente Tertulliani circa iſtud momentum, quippe qui dicat Sophiam, ſeu ſermonem Dei eſſe unum cum Patre, Filium eſſe ab eo quidem diſtinctum, ſed nunquam ſeparatum. Sic ſcribit ibidem cap. 8. "Sermo ergo & in Patre ſemper, ſicut dicit, Ego in Patre. Et apud Deum ſemper, ſicut ſcriptum eſt: Et ſermo erat apud Deum; & nunquam ſeparatus a Patre, aut alius a Patre: quia, Ego & Pater unum ſumus; hæc erit probola veritatis, cuſtos unitatis, qua prolatum dicimus Filium a Patre, ſed non ſeparatum. Protulit enim Deus ſermonem, quemadmodum etiam Paracletus docet: ſicut radix fruticem, & fons fluvium, & ſol radium: nam iſtæ ſpecies probolæ ſunt earum ſubſtantiarum, ex quibus prodeunt. Nec dubitaverim Filium dicere, & radicis fru-

„ fruticem, & fontis fluvium, & ſolis „ radium : quia omnis origo parens eſt ; „ & omne quod ex origine profertur, „ progenies eſt : multo magis ſermo Dei, „ qui etiam proprie nomen Filii accepit: „ nec frutex tamen a radice, nec fluvius „ a fonte, nec radius a ſole diſcernitur... „ nam & radix & frutex duæ res ſunt, „ ſed conjunctæ.... Hanc me regulam „ profeſſum, qua inſeparatos ab alteru- „ tro Patrem & Filium, & Spiritum te- „ ſtor. „

Urgebis : Qui dicit ſermonem primo productum, & eo tempore quo cuncta Deus creavit, initio nimirum viarum, hoc eſt factorum : qui nedum ſermonem, ſed & Filium, qui eſt terminus primarius intellectionis Patris æterni, conditum aſſerit, certe tenet Verbum fuiſſe etiam ſecundum ſe, & ad intra productum : Atqui utrumque aſſerit Tertull. his verbis ibid. cap. 5. “ Loquaris illud in animo neceſ- „ ſe eſt : & dum loqueris, conlocuto- „ rem pateris ſermonem, in quo ineſt „ hæc ipſa ratio, qua cum eo cogitans lo- „ quaris, per quem loquens cogitas. Ita „ ſecundus quodammodo in te eſt ſermo, „ per quem loqueris cogitando, & per „ quem cogitas loquendo. Ipſe ſermo „ alius eſt. Quanto ergo plenius hoc agi- „ tur in Deo, cujus tu quoque imago & „ ſimilitudo cenſeris, quod habeat in ſe „ etiam tacendo rationem, & in ratio- „ ne ſermonem? Poſſum itaque non te- „ mere præſtruxiſſe, & tunc Deum ante „ univerſitatis conſtitutionem ſolum non „ fuiſſe, habentem in ſemetipſo proinde „ rationem & in ratione ſermonem, „ quem ſecundum a ſe faceret agitando „ intra ſe. Hæc vis & hæc divini ſen- „ ſus diſpoſitio, apud Scripturas etiam in „ Sophiæ nomine oſtenditur. Quid enim „ ſapientius ratione Dei, ſive ſermone? „ Itaque Sophiam quoque exaudi, ut ſe- „ cundam perſonam conditam. Primo, „ Dominus creavit me initium viarum „ in opera ſua. „

Multa hic obſervanda veniunt. Primo quidem dicit Tertullianus, hominem loquentem : Secundo, ex locutione reſultare ſermonem, quem vocat conlocutorem : Tertio, hominem cogitando loqui, & loquendo cogitare, adeoque ſermonem alium eſſe ab eo qui cogitat : Quarto, hoc ipſum plenius & in Deo reperiri, qui etiam tacendo rationem habet, ſeu rationalis eſt, & in ratione ſermonem : Quinto, Deum ante mundi conſtitutionem univerſi ſolum non fuiſſe, ſed habuiſſe in ſemetipſo rationem, & in ratione ſermonem : Sexto, hunc ſermonem ad intra feciſſe, ſe agitando : Septimo, hanc vim ſeu diſpoſitionem apud Scripturas nomine Sophiæ celebrari : Octavo denique primario hunc ſermonem ſic diſpoſitum feciſſe ut perſonam conditam; habetur enim : Dominus creavit me initium viarum : Igitur ex Tertulliano Sophia ante mundi conſtitutionem erat ſolum diſpoſita intra Deum, & ut fœtus ſolummodo intra ſpiritus & cordis vulvam, ut loquitur, inchoatus; formatus vero & ad perfectionem perductus etiam ut perſona eſt, & ſecundum ſe, cum mundum condidit Deus; tunc enim Sophiam ut ſecundam perſonam creavit initium viarum ſuarum. Igitur Tertullianus negat & aufert æternitatem Verbi etiam ſecundum ſe ſpectati.

Reſpondeo diſtinguendo : Ex Tertulliano *Sophia* ante mundi conſtitutionem erat ſolum diſpoſita, & veluti fœtus in vulva adhuc informis quoad noſtrum concipiendi modum, concedo : quoad ſe ita ut fuerit condita poſtea, quando Univerſus conditus eſt, & hoc ut quid primum & initium viarum Dei, ſubdiſtinguo, relative ad nos, concedo : ſimpliciter & abſolute, nego. Tertullianus inſectatur ſemper adverſarium qui Verbum tanquam vocem inanem habebat, & ei oſtendit Deum eſſe rationalem, & in ratione habere ſermonem, quem conlocutorem vocat. Sicut igitur ab æterno, non diffitente Tertulliano, Deus eſt rationalis, ita & ab æterno ex tali principio conlocutorem habet verum, ut quaſi ſenſibiliter Praxeæ demonſtret Verbum non eſſe vocem inanem. Duo igitur dicit, & Verbum in tempore realiter fuiſſe locutum, quod quidem vocat generationem temporalem Verbi, etiam ut perſona eſt, quatenus loquitur ad extra ut perſona, *fiat lux;* & ex locutione mundum factum fuiſſe; quod idem auctor generationem ad effectum nuncupat. Prima ex illis prolationibus ad extra ab eo vocatur creatio et initium viarum Domini, ſed relative, et non abſolute : relative quidem, et hoc multipliciter. Primo reſpectu creationis mundi, prius quippe eſt Verbum ad extra loqui, quam creaturas produci : Secundo comparative

rative ad incarnationem quæ eſt temporalis generatio manifeſta Verbi, namque etiam prius Verbum ſe manifeſtavit et in creationis opere, et loquendo tum Patriarchis, tum Prophetis, quibus, teſte Irenæo, ſe manifeſtavit, ut ſuam præluderet incarnationem, antequam de facto incarnaretur: ex his omnibus prolationibus externis Tertullianus, ne dimittat adverſarium, qui generationem ad intra tanquam vocem mere inanem habebat, oſtendit Verbum neque eſſe quid fictitium et inane, ſed veram perſonam a prima realiter diſtinctam; aſt nuſquam Verbum ſecundum ſe et relative ad Patrem dixit factum, cum unum eſſe cum illo in unitate et naturæ et divinitatis ubique aſſerat atque conclamet. Sicut igitur ex Tertulliano Deus eſt ab æterno tametſi ſit ſolum in tempore Dominus, ita et Filius Dei et Verbum ab æterno eſt, licet in tempore ſolum ſit Verbum prolatum.

Nihil igitur virium habet argumentum, quo dicitur adverſus Tertullianum, illum Doctorem dicere *Sophiam* eſſe ſolum in corde Patris veluti in vulva diſpoſitam, Filium non eſſe Filium, niſi in tempore; hæc enim et ſimilia argumenta diſtinguo; ex Tertulliano *Sophia* eſt ſolum ad intra diſpoſita, et Filius in tempore quoad nos et ſecundum regulam Summiſtarum, qui quandiu Filius eſt in utero abſconditus, licet perfectus homo, non tamen illum dicunt hominem, concedo; Theologice, ita ut Verbum ſenſerit quid inane, nego. Loquitur ſolum in primo ſenſu Tertullianus, et eo quidem ſcopo ut perſtringat Praxeam, qui ſermonem Dei ad intra vocem inanem eſſe putabat: Hoc falſum eſt, inquit, Tertullianus, tametſi enim in utero mentali Patris abſconditus ab æterno foret, non tamen nihil erat, cujus rei argumentum eſt, quod realiter in tempore locutus ſit, & produxerit mundum. Igitur non vox inanis.

Inſiſtes: Qui tribuit ſolum in tempore exiſtentiam Verbo, ut perſona eſt, profecto ab illo amovet æternitatem, & conſequenter divinitatem: Atqui Tertullianus exiſtentiam tribuit verbo tantummodo in tempore: Et probatur: Tribuit illi ſpeciem, ornatum, & perfectam nativitatem ſolum in tempore. Sic loquitur ibidem cap. 7. " Tunc igitur etiam ipſe
„ ſermo ſpeciem & ornatum ſuum ſumit,
„ ſonum & vocem, cum dicit Deus,
„ fiat lux; hæc eſt Nativitas perfecta
„ ſermonis, dum ex Deo procedit:
„ conditus ab eo primum ad cogitatum
„ in nomiue *Sophiæ*: Dominus condidit
„ me initium viarum. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem diſtinguo: ex Tertulliano ſermo Dei, quatenus eſt actio virtualiter tranſiens ad extra, perfectam nativitatem habuit, concedo: namque antea non erat ut talis, ſcilicet ut actio tranſiens ad extra, cum ante Deus nondum locutus fuerat: Sermo Dei interior non erat ad intra, nego. Loquitur Tertullianus tantum de ſermone in prima acceptione, quod enim loquatur de ſermone, ut eſt actio virtualiter tranſiens, patet ex his quæ ſubjungit, Verbum ſcilicet habuiſſe ornatum, ſpeciem, ſonum, vocem, cum dixit: *fiat lux*. Namque actio tranſiens ſolum eſt talis, cum agens immutat creaturam. Igitur ſolum cognoſcitur ab hominibus eſſe, quando ad extra loquitur, cum ſonum & vocem emittit; ſpecies vero ejus & ornamentum eſt ipſius creaturæ factio, eo prope modo, quo Filius eſt ornamentum & ſpecies Patris, quatenus Pater conſtituitur in eſſe Patris per Filium, qui refertur ad Patrem & illum notificat. Igitur Verbum non habuit prolationem adæquatam, hoc eſt, etiam extrinſece, niſi quando locutum eſt ad mundum condendum; ut Praxeas intelligeret non eſſe ens inane: hoc unum prætendit Tertullianus. Quod patet ex ejus contextu.

Sic loquitur ibidem cap. 7. Praxeæ objectionem referendo: " Ergo, inquis,
„ das aliquam ſubſtantiam eſſe ſermonem,
„ Spiritu & Sophiæ traditione conſtru-
„ ctam? Plane. Non vis enim eum ſub-
„ ſtantivum habere in re per ſubſtantiæ
„ proprietatem, ut res & perſona quædam
„ videri poſſit, & ita capiat ſecundus a
„ Deo conſtitutus duos efficere, Patrem &
„ Filium, Deum & ſermonem; quid eſt
„ enim, dices, ſermo, niſi vox et ſonus
„ oris, et ſicut Grammatici tradunt,
„ aer offenſus, intelligibilis auditu; cœ-
„ terum vacuum neſcio quid, et inane, et
„ incorporale? At ego nihil dico de Deo
„ inane et vacuum prodire potuiſſe, ut
„ non de inani, et vacuo prolatum; nec
„ carere ſubſtantia, quod de tanta ſub-
„ ſtantia proceſſit, et tantas ſubſtantias fe-
„ cit;

„ cit : Fecit enim & ipſe quæ facta ſunt „ per illam. Quale eſt ut nihil ſit ipſe, „ ſine quo nihil factum eſt ? ut inanis ſolida, & vacuus plena, & incorporalis „ corporalia ſit operatus ? Nam etſi poteſt aliquando quid fieri diverſum ejus „ per quod fit, nihil tamen poteſt fieri „ per id quod vacuum & inane eſt. „ Quæ concluſio omnium textuum qui objiciuntur contra fidem Tertulliani de verbi conſubſtantialitate, hoc unum colligit ex dictis ſuis, tum in quinto, ſexto, & ſeptimo capite, Verbum non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam, non vocem inanem, ſed ens plenum & ſubſtantiale, quod probat duobus iſtis argumentis: Primo ex eo quod a magna & infinita ſubſtantia, ſcilicet Deo, procedat: Secundo, quia per ipſam Sophiam facta ſunt omnia entia Univerſi qui eſt ſubſtantiis refertus, immo tot entia, tot ſubſtantiæ: vacuum autem & inane non poteſt facere ſubſtantiam, ens ſolidum & plenum.

Quod autem Tertullianus ibi non inficietur Verbi æternitatem ex eo patet, quia ex profeſſo ibi probat ejus divinitatem, ibidem enim poſt verba modo laudata, ſubdit argumentando ad hominem: “ Vacua „ & inanis res eſt ſermo Dei, qui Filius „ dictus eſt, qui ipſe Deus cognominatus „ eſt : & ſermo erat apud Deum, & „ Deus erat ſermo. Scriptum eſt : non „ ſumes nomen Dei in vanum. Hic certe eſt, qui in effigie Dei conſtitutus, „ non rapinam exiſtimavit eſſe ſe æqualem Deo. „ Ibidem vocat quidem Deum corporalem, ſed ut ſuo loco dictum eſt, ſumit vocem *corporale*, ut dicit ens ſolidum, vacuo & inani oppoſitum: ne enim Praxeas Filium Dei inanem vocem appellare non ceſſaret, maluit appellare corporalem, hoc eſt, ens ſubſtantivum, ut ipſe dicit: & hoc quia Praxeas omne ens mentale ad intra procedens, vacuum appellabat, & cuncta ſolis exceptis corporalibus vocaret inania: unde ſubdit Tertullianus: “ Quis enim negabit Deum corpus eſſe, „ etſi Deus Spiritus enim corpus ſui ge- „ neris in ſua effigie. „ Si Spiritus, certe non corporalis corporeitate extenſa in longum, latum, & profundum, ſed quæ eſt ſubſtantia ſolida & per ſe, & a ſe ſubſiſtens. Igiturnon licet hæreſeos labem Tertulliano inurere; maxime in duobus iſtis momentis, videlicet circa Verbi divini æternitatem atque cum Patre ſubſtantialitatem, & circa ejuſdem ſummam ſpiritualitatem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Tertullianus recte & clare Verbi propugnavit divinitatem.

Primo: Apolog. 21. ait de Filio Dei: “ Hunc ex Deo prolatum didicimus, & „ prolatione generatum, & idcirco Filium „ Dei, & Deum dictum ex unitate ſubſtantiæ.

Secundo: Lib. contra Praxeam cap. 9. tres clare diſtinguit & nominat perſonas, & eodem modo Filium Deum nominat ac Patrem; immo increpat idiotam qui eas ſeparat in ſubſtantia perſonas.

Tertio: Lib. de præſcript. cap. 3. Filium dicit eſſe qui Patriarchis & Prophetis apparuit.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET EXPLICATIONUM.

Primo: Dicit quidem Tertullianus lib. contra Praxeam Sapientiam a Deo ſeparatam eſſe: Secundo ibidem cap. 14. Deum eſſe inviſibilem, minime vero Filium. Tertio ibidem cap. 12. Patrem mandatum impoſuiſſe Verbo, ut mundum conderet. Quarto, lib. contra Hermogenem cap. 3. Verbum dicit factum, & fuiſſe tempus in quo Filius non fuit, ſicut judex non fuit ante delictum: immo niſi Tertullianus intelligat Verbum eſſe factum, nihil videtur concludere adverſus Hermogenem qui ponebat materiam Deo coæternam, cujus contrarium intendit probare, ſic argumentando: nequidem Verbum eſt eſt æternum: a fortiori nec materia.

Reſpondeo ad primum, Tertullianum vocabulo, *ſeparatam*, intelligere ſolum diſtinctam ſapientiam, quam ut quid inane Verbum habebat Praxeas: hinc voce, *ſeparatam*; utitur, ut Praxeas intelligat eſſe realiter diſtinctam a Patre perſonam.

Ad ſecundum, diſtinguo: Deus Pater erat inviſibilis, quia incarnari non debebat, concedo: Deus Filius, nego. Tertullianus loquitur in eodem ſenſu ac Patres jam·

jamjam ſuperioribus articulis laudati.

Ad tertium, dico Tertullianum loqui de mandato late ſumpto, quum ait Deum juſſiſſe Verbo, ut mundum conderet; & eodem ſemper ſcopo, ſcilicet ut per vocem, *mandavit*, Praxeæ demonſtraret Verbum eſſe vere Filium a Patre diſtinctum.

Ad alia eſto quod Tertullianus dicat Verbum, ut prolatum, in creatione & incarnatione factum, non tamen ratione ſui, ſed ratione effectuum, quos ſolum in tempore produxit: ſic vel ipſum Deum non dicit ab æterno Dominum, tametſi ab æterno omnipotentem; quia dominatio non actu exercetur niſi ſuper creaturas, quæ ſolum in tempore factæ ſunt. Ex iis autem recte concludit Tertullianus contra Hermogenem materiam non eſſe æternam: alias Deus foret ab æterno Dominus, ſuum in eam exercens dominium, quod quidem non admittit ille Doctor, qui proprio confodit gladio Hermogenem, ſic argumentando ad hominem. Deus ab æterno non habet dominium in materiam: Igitur materia Deo non coexiſtit ab æterno.

PUNCTUM SEPTIMUM.

Utrum Origenes bene cenſuerit de divinitate Verbi.

PATRES in duas dividuntur partes circa mentem Origenis pro divinitate Verbi. Quidam Arianæ hæreſeos notam illi inurunt; quidam vero eum abſolvunt: cum iſtis ſit

CONCLUSIO.

Origenes bene ſenſit de divinitate Verbi & clare illam propugnavit.

PROBATUR PRIMO. Ille bene ſenſit de divinitate Verbi & illam clare in ſuis libris propugnat, qui illud agnoſcit Deum, ipſique omnes divinitatis proprietates tribuit: Atqui ſic docuit Origenes in operibus ſuis quæ nunc extant, quæque apud omnes genuina & vera habentur. Ergo &c. Probatur minor quoad ſingulas partes.

Primo, Agnoſcit Verbum Deum lib. 6. contra Celſum, dicendo rationem Dei eſſe ab ipſo ſolo comprehenſibilem, reſpondens enim Celſo qui Deum ratione incomprehenſibilem dicebat, ait: " Diſtinguo „ ſignificatum, & dico, ſi intelligatur „ de ratione quæ vel inſerta eſt nobis, „ vel e nobis ſe exſerit, hac non eſſe „ Deum comprehenſibilem, ſin de illa „ quæ erat a principio, & quæ erat apud „ Deum, & ipſa erat Deus, aimus, hac „ Deum eſſe comprehenſibilem. „

Secundo, lib 5. contra Celſum vocat Filium Dei æternæ lucis ſplendorem: rationem enim reddens cur Chriſtiani, non Solem & Lunam adorarent, ait: " Itaque „ non decebat eos qui didicerant generoſe creaturam tranſcendere, contendebantque ſtudiis ferventibus ad immarceſcibilem illam ſapientiam, aut jam perceperant eam; eam, inquam, qua æternæ lucis ſplendor eſt, obſtupeſcere ad „ ſolis, lunæ, ſtellarumque lumen ſenſibile. „

Tertio, agnoſcit Verbum Deum immortalem, ſic enim habet lib. 4. contra eumdem: " Quod ſi Verbum Deus immortalis, quia corpus mortale, animamque „ aſſumpſerit, Celſo idcirco immutari videatur; diſcat Verbum manere Verbum „ ſua ſubſtantia, nec pati eorum quidquam, „ quæ corpus aut anima patitur. „

Quarto, lib. 4. in epiſtolam ad Romanos confitetur totam ſanctiſſimam Trinitatem, agnoſcit Filium ut perſonam a Patre quidem diſtinctam, ſed ipſi æqualem: " Fidere autem dicimus, *ait*, in Patrem „ & Filium, & Spiritum ſanctum, qui „ integram ſubſtantiam, plenam, perfectam, qui nihil diverſum, nihil diſcrepans, aut extraneum in Trinitate profitetur „ Tum lib. 5. de Chriſto ſic habet: " Non rapinam ducit eſſe ſe æqualem Deo, hoc eſt, non ſibi magni aliquid „ deputat, quod ipſe quidem æqualis Deo, „ & unum cum Patre eſt. „

Quinto, Docet Filium Dei non eſſe factum. Lib. 6. contra Celſum, ubi ſic loquitur: " Non enim eum qui factus non „ eſt, & naturæ omnis factæ primogenitum pro dignitate ſcire quis poteſt, ſicut ille qui ipſum genuit Pater. „ Rurſus tom. 2. in Joannem 3. & 4. probat inceſſanter Filium Dei eſſe Deum, & inſurgit contra eos, qui ipſum talem renuunt agnoſcere; ut tom. 4. pag. 189. edit. Pariſ. anno 1574.

Probatur ſecundo: Ille agnoſcit Verbi divini-

vinitatem, qui impugnat negantes: atqui Origenes libro octavo in epiſtolam S. Pauli ad Romanos impugnat negantes Verbi divinitatem, his verbis: " Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto non ſincere, non integre, ut ſunt omnes hæretici, qui Patrem quidem, & Filium & Spiritum ſanctum annuntiant, ſed non bene, non fideliter annuntiant. Aut enim male ſeparant Filium a Patre, aut alterius naturæ Patrem, alterius Filium dicunt, aut male confundunt, ut ex tribus compoſitum Deum, vel trinæ tantummodo appellationis in eo eſſe vocabulum putent: qui autem bene annuntiat bona, proprietates quidem Patri, & Filio, & Spiritui ſancto ſuas cuique dabit, nihil autem diverſitatis eſſe confitebitur in natura, vel in ſubſtantia." Immediate ante dixerat: " Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: hæc ſunt ergo Evangelizantium bona." Ibi loquitur eodem modo de Patre & Filio, & Spiritu ſancto. Ergo &c.

Probatur tertio: Ille bene ſenſit de divinitate Verbi qui teſtimonium habet pro hoc momento Petri Alexandrini, Dionyſii Alexandrini, Firmiliani, Gregorii Thaumaturgi, Pamphili Martyris, Euſebii Cæſarienſis, Baſilii, Gregorii Nazianzeni & Nyſſeni, Didymi Alexandrini, ſed maxime magni Athanaſii, qui ſicut inter omnes Arianæ perfidiæ hoſtis percelebris, ita & inter omnes, dum teſtimonium reddit de alicujus fide pro Chriſti divinitate, teſtis eſt celeberrimus; ipſi autem lib. de decretis Synodi Nicænæ pag. 423. ipſius Origenis utitur auctoritate ad confundendos Arianos, ſic autem ait: " Verbum porro æternaliter eſſe cum Patre, neque alterius eſſentiæ, aut ſubſtantiæ, Patriſque ſui proprium Filium, ut ſancitum eſt ab illis, qui Synodo interfuerunt, licebit denuo ex laborioſo illo Origene audire ..... Si eſt, inquit, *refert Verba Origenis*, ulla imago inviſibilis Dei, ipſa quoque imago inviſibilis fuerit: immo hoc quoque auſim addere, cum ſit illi ſimilitudo Patris, fieri non poſſe ut fuerit, quando non fuerit. Quando enim Deus qui ſecundum Joannem Evangeliſtam lux dicitur, ſplendore caruit ſuæ majeſtatis? Ut quis audeat Filio principium adſcribere, quaſi antea non exiſtenti." Ibidem aliud celebre teſtimonium Origenis affert his verbis: " Idem Origenes alibi dicit: ſed fas non eſt, neque periculo vacuum eſt ob infirmitatem noſtram, quantum in nobis eſt ſpoliare Patrem unigenito ſuo, ſemper ſecum exiſtente Verbo." Ergo &c.

Non poteſt dici Origenem, ut quidam recentiores autumant, hæc omnia non dixiſſe, & Rufinum Origenis interpretem, aut perperam reddidiſſe latine; ſiquidem Athanaſius noverat optime genuina Origenis opera, quippequi eodem floreret ſæculo: præterea omnes ultro concedunt libros Origenis contra Celſum, ex quibus clara depromſimus teſtimonia, eſſe legitimos & nuſquam aſſutos Origenis fœtus.

Probatur quarto Ratione. Non eſt probabile Origenem in omnibus fere operibus ſibi ipſi fuiſſe contrarium, & modo ex profeſſo propugnaſſe Verbi divinitatem, modo ex profeſſo aperte eandem impugnaſſe: Sed hoc eſſet verum, ſi de facto male ſenſiſſet de Verbi divinitate, quandoquidem præter loca in probationibus adducti, plurima alia ſunt, quibus egregie defendit Filii Dei divinitatem: Igitur, & ut nunc eſt communior ſententia, de facto illam docuit & prædicavit.

Reſpondetur Objectionibus.

OBJICIUNT. Ille non agnovit divinitatem, qui negat Filium Dei eſſe Deum per ſe: Atqui ſic docuit Origenes: Et probatur. Tomo 2. in Joannem ſic habet: " Dicendum enim eſt illis, quod αὐτόθεος hoc eſt quidem, per ſe Deus, Deus ille eſt cum articulo, propter quod & ſervator in precatione ad Patrem, inquit, ut agnoſcant te illum ſolum verum Deum quidquid vero eſt præter hunc, qui αὐτόθεος dicitur, hoc eſt, per ſe Deus, participatione & communione divinitatis illius deificatum, non ille Deus cum articulo, ſed Deus ſine articulo magis proprie dicendum eſſe, quo nomine omnino primogenitus omnis creaturæ, quippequi cum primus ſit apud ipſum attrahens divinitatem ad ſeipſum, honorabilior eſt reliquis Diis, qui ſunt præter ipſum quorum ille Deus." Quibus verbis Origenes primo Deum Patrem ſolum

Deum cum articulo, id eſt Deum per ſe agnoſcit. Secundo, dicit primogenitum eſſe ſolum Deum per participationem. Tertio dicit eſſe Deum ſicut cæteri juſti ſunt Dii, in quantum ad ſe attrahit divinitatem. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et ibi Origenes vult ſolum diſtinguere Filium ut perſonam a Patre diſtinctam, concedo: & negat Filii divinitatem, nego: Ibi enim ex profeſſo refellit eos, qui Sabelliano adhærentes errori confundebant Filium cum Patre, dicentes nomine ſolum eſſe Deum. Sic enim habet paulo ante locum in objectione citatum: “ Hinc ſolvi poteſt il-
,, lud quod perturbat multos profitentes ſe
,, Dei amantes eſſe, ac verentes duos
,, prædicare Deos, & propter hoc in fal-
,, ſa & impia dogmata incidentes, vel
,, negantes proprietatem Filii, eſſe aliam
,, a Patris proprietate, confitentes Deum
,, eſſe cum nomine tantum, qui apud ip-
,, ſos Filius appellatur, vel negantes Filii
,, divinitatem, & ponentes ipſius proprie-
,, tatem & eſſentiam per deſcriptionem
,, exiſtere aliam a Patre. Dicendum enim
,, eſt illis &c. ,, Patet igitur per verba objectionis, Origenem refutare negantes Filii divinitatem, alias nihil probaret. Unde.

Ad primum diſtinguo: Filius non eſt per ſe Deus, id eſt principium ſine principio, concedo: ſic enim eſt ſolus Pater, propter quod dicitur Deus cum articulo: Non eſt abſolute Deus, nego; Nam ibidem dicit Origenes de Filio: “ Deus eſt, juxta id,
,, quod dicitur ille Deus Deorum Domi-
,, nus locutus eſt, & vocavit terram,
,, dans eſſe Diis a Deo hauriens abundan-
,, ter, unde ipſos efficiat Deos. ,, Si igitur ex Origene Filius eſt Deus qui vocavit terram, & qui alios Deos, ſcilicet juſtos facit, profecto eſt verus Deus, quia teſte Apoſtolo, ſolus Deus creat, ſolus dat gratiam & gloriam: unde ibidem Origenes ait de Filio Dei: honorabilior eſt reliquis Diis, id eſt, & diverſæ naturæ, adeoque non creatæ.

Ad ſecundum diſtinguo: primogenitus eſt Deus per participationem univocam ſicut Filius dicitur participare naturam Patris, concedo: per participationem analogam, nego. Unde Origenes ibidem dicit Filium unigenitum eſſe Patris imaginem & exemplar, ſed alio penitus modo quam cæteri Juſti, quippequi ſit tanquam Deus manens apud Deum. Rurſus, inquit Origenes: “ Multarum imaginum archetypa, imago
,, eſt ille ἀυτὸς qui eſt apud Deum in
,, principio exiſtens, quia ſi apud Deum
,, ſemper manens Deus, haudquaquam
,, id habiturus, niſi apud Deum eſſet,
,, & haudquaquam Deus manſurus, ni-
,, ſi perpetuo permanſiſſet in contem-
,, platione paternæ profunditatis. ,,

Ad tertium diſtinguo: ex Origene Filius eſt Deus ſicut cæteri ſunt Dii, ſecundum quid & per diſtributionem accomodam, concedo: Per comparationem omnimodam, nego. Vult ſolum Origenes omnem divinitatem eſſe a Patre Filii quidem ut a principio, & ſine dependentia, juſtorum vero ut a cauſa & per dependentiam; unde ibidem ne aliquis credat Verbi divinitatem aut negaſſe, aut diſſimulaſſe, eo quod dixerit auxilium non eſſe Deum cum articulo & per ſe, ſe explicat his verbis: “ Sed quoniam fortaſſe
,, veriſimile eſt futurum, ut multi offendan-
,, tur, qui diximus unum eſſe verum
,, Deum, nempe Patrem, & præter
,, Deum verum multos falſos Deos parti-
,, cipatione Dei: verentes gloriam ejus,
,, qui omnem creaturam præcellit, æquari
,, reliquis obtinentibus appellationem Dei
,, ſine articulo, præter datam differen-
,, tiam, per quam Deum λογον diximus,
,, reliquis omnibus Diis miniſtrum eſſe dei-
,, tatis, etiam hæc differentia eſt apponen-
,, da.... Ut enim Pater αὐτόθεος, hoc eſt,
,, per ſe Deus & verus Deus, ſe habet ad
,, imaginem, & ad imagines imaginis,
,, quam ob cauſam etiam dicuntur homines
,, non eſſe imagines, ſed ad imaginem, ſic
,, hunc in modum ſe habuit ipſe λόγος: hoc
,, eſt, ipſa ratio ad eam, quæ eſt in ſingulis,
,, rationem; utraque enim locum obtinet
,, fontis & originis, Pater quidem divi-
,, nitatis, Filius vero, λόγυ, id eſt ratio-
,, nis. ,,

Origenes hic perfecte ſuam explicat fidem: Et vero multos agnoſcit Deos, ſed ſolum participatione, deinde Filii divinitatem, quam a cæteris Diis per participationem diſtinguit. Primo, quia eſt Deus cum Patre: Secundo, quia eſt miniſter deitatis, id eſt, Verbum quo Deus creavit omnia: Tertio, quia non eſt ad imaginem,

ſicut

ſicut alii juſti, ſed ipſa imago: Denique, quia cum Patre eſt fons & origo ſapientiæ & rationis.

Inſtant: Origenes lib. 8. contra Celſum dicit Filium habere ſubſtantiam a Patre diſtinctam, his verbis: " Itaque religioſe ,, colimus Patrem veritatis, & veritatem ,, tem Filium, duos quidem ſubſtantia, ,, unum vero concordia, conſenſu &c. ,, Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Origenes dicit Filium & Patrem duos ſubſtantia, id eſt ſubſiſtentia, ut vertit Heſchelius, concedo: ſic ſubſtantiam ſumit Hippolytus contra Noetum, Dionyſius Alexandrin. apud Theodoretum lib. 1. cap. 4. & alii, ut demonſtrat Bullus, ſicut & Petavius lib. 4. de Trinitate cap. 12. Origenes dicit duos ſubſtantia, id eſt, eſſentia, nego. Licet autem Hieronymus, epiſtol. 57. ad Damaſum, intelligat eſſentiam, reſpondemus errore facti deceptum hoc ſic intellixiſſe, & de facto verba Origenis genuinum exhibent ſenſum; poſtquam enim dixit: *Unum vero concordia, conſenſu*, addit, *voluntatiſque identitate*. Si eſt identitas voluntatis, ergo & ſubſtantiæ.

Inſtabis: Origenes tom. 1. in Joan. ſic loquitur: " Dicendum eſt, Deum cum animatam ,, ſapientiam creaſſet, illius curæ ,, permiſiſſe, ut ex figuris & ſpeciebus ,, bus, quas ipſe habebat, ſubſiſtentiam ,, & plaſmationem & formas præberet entibus ,, & materiæ. ;, Tom. 2. ibidem ſic ait: " Si omnia per ſermonem facta fuerunt ,, runt, non a ſermone facta fuerunt, ,, ſed ab eo, qui ipſo ſermone major eſt, ,, quem quis alium dixerit, quam Patrem ,, ipſum? ,, In primo loco dicit ſapientiam creatam: in ſecundo loco eandem dicit non feciſſe omnia; ergo non credidit Origenes ſapientiam Dei Deum: unde ibidem tom. 2. ſic habet: " Deum igitur, ,, alii quidem Deum univerſorum habent: ,, qui vero hos proxime ſequuntur, in Chri- ,, ſtum Dei ipſius Filium defixi ſunt. Ter- ,, tii vero ſunt qui ſolem, lunam, om- ,, neque cœli ornamentum habentes a Deo ,, aberrant. ,, Cenſet igitur Origenes eos ſolum approximare ad Deum, qui Chriſtum Dei Filium agnoſcunt.

Reſpondeo diſtinguendo: Deus creavit ſapientiam & ipſum ſermonem, id eſt genuit, ut fert textus hebraicus, concedo id eſt creavit, & e nihilo eduxit, ſub diſtinguo, ſermonem expreſſum in creaturis, concedo: ſermonem qui eſt fons & principium ſapientiæ in creaturis expreſſæ, nego. Quod autem hic ſit Origenis ſenſus patet ex toto tom. 2. textu: ibi enim multos λόγους diſtinguit, alterum increatum, qui eſt fons cæterorum, alterum vero, qui participat de primo in peccatorum juſtificatione; ſic enim habet de Dei ratione quam diſtinxerat: " Utraque ,, enim locum obtinent fontis & origi- ,, nis, Pater quidem divinitatis, Filius ,, vero λόγου, id eſt, rationis, quemad- ,, modum ergo dii multi, ſed nobis unus ,, Deus eſt, nempe ille Pater, & multi ,, Domini ſunt, ſed nobis unus Dominus eſt ,, Jeſus Chriſtus, ſic multi etiam ſunt λογοι, ,, hoc eſt, rationes, ſed nobis illum λόγον, ,, ideſt, rationem illam precamur ineſſe, ,, quæ eſt in principio, quæ eſt apud Deum, ,, quæ eſt Deus λόγος, &c. . . . ,, Quibus verbis agnoſcit Verbum & Dominum & Deum.

Ad ſecundum diſtinguo: ſermo Dei factus paſſive, id eſt expreſſus eſt in creaturis, ſeu ipſæ creaturæ factæ ſunt juſtæ per gratiam atque participationem Verbi Dei, concedo: ſecus, nego.

Ad tertium diſtinguo: & Origenes loquitur in ſententia aliorum quando dicit eos tantum approximare ad Deum, qui Verbum incarnatum aſſerunt Deum, concedo: hoc patet ex terminis; & loquitur in propria ſententia, nego. Seipſum explicat verbis ſequentibus hoc modo: " At omnium ,, nium ultimi ſunt, qui dicati ſunt his, ,, qui dii quidem dicuntur, haudquaquam ,, vero ſunt. Similiter igitur aliquid par- ,, ticipant quidem ipſius λόγου, id eſt, ra- ,, tionis, ſive ſermonis qui eſt in principio, ,, qui eſt apud Deum, qui eſt Deus. ,; Quid clarius? Quandoquidem ille non eſt Deus per participationem ſecundum Origenem per quem alii ſunt Dii per participationem, quemque ſimpliciter vocat Deum ad cæterorum diſtinctionem, ſic autem ſe explicat Origenes.

Inſtabis. Origenes lib. 5. contra Celſum docet: " Verbum incarnatum eodem cul- ,, tu non coli cum Patre, niſi abuſive, ,, omnes, *inquit*, deprecationes . . . . ,, & gratiarum actiones fundendæ ſunt ,, Deo, rerum omnium Domino, per ma- ,, jorem omnibus Angelis Pontificem Ver- ,, bum & Deum; Verbum etiam depreca- ,, turi ſumus, & ei gratias agemus . . . mo-

„ do intelligamus .... quomodo hæc ac-
„ cipimus vel abuſive, vel proprie. „ Sed qui credit Verbum eodem cultu non eſſe cum Patre adorandum, non credit eſſe Deum. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et vult ſolum Origenes quod Verbum incarnatum, & ut mediator, non ſit adorandum ut Deus Pater, concedo: Verbum ſecundum ſe, ſubdiſtinguo, non eſſe adorandum ut primum Trinitatis principium, concedo: abſolute, nego. Non dicit Origenes abuſive Verbum coli, quandoquidem in ipſo loco objecto, illud vocat Deum, ſed attendendum eſſe ut convenienti colatur modo, quaſi Deus quidem, ſed ut principium de principio, ut homo vero cultu hyperduliæ. Quod autem non neget Verbum eſſe adorandum, patet ex lib. 5. contra Celſum, in quo defendit Chriſtianos qui militiam celi adorare nolebant, dicendo: " Majori ſapientiæ
„ pulchritudine attractos ipſam adora-
„ re ſapientiam; itaque, *inquit*, non
„ decebat eos qui didicerant generoſe crea-
„ turam tranſcendere, contendebantque
„ ſtudiis ferventibus ad immarceſcibilem
„ illam ſapientiam, aut jam perceperant
„ eam, eam inquam, quæ æternæ lucis
„ ſplendor eſt, obſtupeſcere ad ſolis, lu-
„ næ, ſtellarumque lumen ſenſibile, in
„ tantum ut propterea ſe inferiores exiſti-
„ marent, cum ipſi habeant tantam lucem
„ intelligibilem, lucem veram, lucem mun-
„ di, lucem hominum, eamque adorarent.„

Reſpondeo 2. Eodem prope modo explicandum eſſe Origenem, cum eodem lib. 5. pag. 258. appellat Chriſtum Deum ſecundum, ſic enim intelligendus eſt, ſecundus origine, & non dependentia. Item cum pag. 238. dicit Filium non eſſe bonum, ſed ſolum Deum propter illa Evangelii verba: *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Sic enim diſtinguendum eſt: Chriſtus ut homo, tranſeat, ſi quidem eſt bonus bonitate participata: Chriſtus ut Filius Dei, ſubdiſtinguo: non eſt bonus bonitate primaria originis, concedo: bonitas enim eſſentialis, cæteræque perfectiones conveniunt Patri per appropriationem primariam: non eſt bonus bonitate divina & abſolute, nego. Quod ſit ſenſus Origenis patet, nam ibidem vocat Verbum mentem, rationem, & ſapientiam divinam: denique quando lib. 6. pag. 317. dicit Verbum eſſe proximum mundi opificem, Patrem vero primarium, intelligendus eſt de primatu originis tantum, minime vero de primatu per dependentiam.

Cæterum Origenes in cap. 9. epiſt. ad Rom. verſ. 5. clare aperit ſuam mentem his verbis: " Miror quomodo quidam le-
„ gentes quod idem Apoſtolus in aliis di-
„ cit, Unus Deus Pater ex quo omnia,
„ & unus Dominus Jeſus Chriſtus per quem
„ omnia, negent Filium Dei Deum debere
„ profiteri, ne duos Deos dicere videantur.
„ Et quid de hoc loco Apoſtoli facient,
„ in quo aperte Chriſtus ſuper omnia Deus
„ eſſe perſcribitur? Sed non advertunt,
„ qui hæc ita ſentiunt, quod ſicut Do-
„ minum Jeſum Chriſtum, non ita unum
„ eſſe Dominum dixit, ut ex hoc Deus
„ Pater non Dominus dicatur: ita &
„ Deum Patrem non dixit, ita eſſe unum
„ Deum, ut Deus Filius non credatur.
„ Vera eſt enim Scriptura quæ dicit:
„ Sciote quoniam Dominus ipſe eſt Deus.
„ Unus autem uterque eſt Deus, quia non
„ eſt aliud Filio divinitatis initium, quam
„ Pater, ſed ipſius unius paterni fontis
„ (ſicut ſapientia dicit) puriſſima eſt ema-
„ natio Filius. Eſt ergo Chriſtus Deus ſu-
„ per omnia.

Inſtant. Multi accuſant Origenem de Arianiſmo, & Verbum credidiſſe creaturam: Ita Hieronymus epiſt. ad Avitum. Epiphanius hæreſi 64. Auguſtinus lib. de hæreſibus cap. 48. Patres quintæ Synodi Oecumenicæ, Juſtinianus Imperator in epiſt. ad Mennam, & alii permulti: ſed non eſt probabile tantos viros in hoc momento deceptos. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et probabile eſt laudatos Patres errore facti fuiſſe detentos circa illud momentum, concedo: ſecus, nego. Quod quidem conſtat ex multis. 1. Quia Auguſtinus in loco allato poſtquam retulit verba Epiphanii Origenem accuſantis, fatetur eumdem multos habuiſſe defenſores, his verbis: " Hæc quidem
„ de Origene Epiphanius refert; ſed de-
„ fenſores ejus dicunt Origenem, Pa-
„ trem & Filium, & Spiritum ſanctum
„ unius ejuſdemque ſubſtantiæ docuiſſe,
„ neque reſurrectionem repuliſſe mortuo-
„ rum. „ Cenſebat igitur Auguſtinus momentum nondum ſufficienter eliquatum. 2. Ex auctoritate ejus defenſorum; quis enim melius ſcire poterat meu-

mentem Origenis, quam S. Athanaſius qui eodem florebat ſæculo, anno ſcilicet 295. Origenes vero 230. quique ipſius uſus eſt auctoritate contra Arianos ad probandam Verbi divinitatem? Porro Athanaſius non dubia, a fortiori falſa auctoritate uſus eſt, contra tam apertos Verbi divinitatis hoſtes.

Inſtant. Rufinus textum Origenis non reddidit fideliter in latina lingua, quinimmo multos interpolatus eſt talis auctoris textus, & ad defenſionem Origenis cui adhærebat, loca ſana ſubſtituit locis erroneis pro divinitate Verbi. Et probatur: de hoc accuſatus eſt Rufinus, & in ſua apologia non ſe defendit, ſed illud ſiluit. Ergo &c.

Reſpondeo hæc dici ſine fundamento de Rufino. Et vero florebat quarto ſæculo, & initio quinti; Athanaſius vero in tertio & ipſe, ut jamjam notavimus, nonnulla loca Origenis, eaque maxime catholica profert pro Verbi divinitate aſtruenda: certe non poteſt dici quod tunc temporis textus Origenis fuerat interpolatus: Igitur Rufinus qui ſcripſit ſequenti ſæculo debuit reddere textum Origenis catholicum, cum tempore Athanaſii ſic haberetur. 2. Quomodo tantam induxiſſet in Origene variationem Rufinus, cum ex profeſſo in multis locis atque operibus, præcipue vero in Joannem Origenes divinitatem Verbi & doceat, & probet? Ad hoc autem oportuiſſet novum omnino exerere textum, quod non apparet, maxime cum & idem ſtylus, & idem ſententiarum nexus atque compages ubique & cernatur, & ſervetur.

Ad confirmationem diſtinguo: ſiluit Rufinus pro momento allato, quia de hoc non erat magna difficultas, ſed ſimplex opinio atque levior calumnia quæ ipſam deſtruebatur per auctoritatem tum Athanaſii, tum Gregorii Thaumaturgi, Nazianzeni & Nyſſeni, qui fuerant Origenis diſcipuli, & divinitatis Verbi acerrimi defenſores, tum infinitorum prope Martyrum, quos habuit Origenes diſcipulos; ita ut ipſius ſchola, Martyrum ſchola vocaretur, qui omnes pro divinitate Verbi ſanguinem dederunt; quare vero? niſi quia bene fuerant ab Origene edocti de Verbi divinitate. Cæterum Rufinus de aliis gravioribus accuſabatur erroribus, quos eum ab Origene hauſiſſe ſermo volabat. De iſtis ſe juſtificat in ſua apologia, quandoquidem graves erant pro his momentis probationes: Quid mirum igitur, ſi omiſſis minimis, majora curarit Rufinus?

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Origenes catholice cenſuit de Verbi divinitate, nec uno in loco clare eam defendit.

PRIMO, l. 6. contra Celſum, in primis explan. in Joan. ait Verbum eſſe Deum, & in probationem affert, illud Joan. 1. oraculum: *In principio erat Verbum*, &c.

Secundo, l. 5. contra Celſum vocat Filium Dei ſapientiam, & æternum Patris ſplendorem. Tum l. 4. contra eundem, vocat ſecundam SS. Trinitatis perſonam, Deum, aitque: " Si Verbum Deus „ immortalis, quia corpus mortale animamque aſſumpſerit, Celſo idcirco immutari videatur, diſcat Verbum ſemper „ manere Verbum ſua ſubſtantia, nec pati eorum quidquam. „

Tertio: Patres teſtimonium reddunt de fide Origenis circa Verbi divinitatem: ut Dionyſius Alex. Firmilianus, in primis S. Athanaſius qui l. de Syn. Nic. utitur auctoritate Origenis ad confutandos Arianos divinitatis Verbi hoſtes infenſiſſimos.

Synopſis argumentorum in contrarium & reſponſionum.

PRIMO QUIDEM nulli mirum videri debet, ſi Origenes dicat Verbum non eſſe Deum per ſe, ſed per participationem; vult enim ſolum eſſe principium de principio, ſed alio modo quam juſti, cum iſti ſint ſolum dii per gratiam, Verbum vero per naturam & univocam eſſentiæ Patris participationem.

Secundo, nec quicquam urget contra fidem Origenis, cum dicitur eum admittere in Filio ſubſtantiam a Patrem diſtinctam; eo etenim loco nomine ſubſtantiæ intelligit ſubſiſtentiam ut Hippolytus Martyr, & alii multi Patres Græci.

Tertio, in eodem ſenſu dicit ſapientiam factam, quo cæteri ejus ætatis ſancti Doctores, id eſt, genitam. Quod ſi quidam

Inter Latinos Arianiſmi Origenem inſimulent, errore facti detentos fuiſſe dicendum eſt; magis quippe credendum eſt S. Athanaſio fidei Nicænæ acerrimo defenſori, qui ſuum fidei Origenis ita addit calculum, ut ad confutandos Arianos auctoritate vel ipſius Origenis uti non dubitet.

PUNCTUM OCTAVUM.

Utrum Euſebius Cæſarienſis agnoverit divinitatem Verbi.

CONCLUSIO.

Euſebius Cæſarienſis Verbi divinitatem abnegavit.

Probatur multis.

Primum argumentum ex textibus auctoris.

Qui unitatem Dei 1. in uno Patre ſeorſim a Filio collocat. 2. Qui ſolum Patrem vult eſſe Deum univerſorum, & Deum ſuper omnia. 3. Filium e contra dicit ſecundum Deum, ſicut & ſecundum Dominum, ille abnegat Verbi divinitatem: Atqui ſic cenſet Euſebius. Ergo &c. Probatur minor quoad ſingulas partes.

Prima pars habetur in verbis quæ profert explicans Pſalmum 10. Aſaphi, pag. 424. ubi iſtam interpretans Scripturæ ſententiam: *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*, ait: " Ac ne quis ob Monarchiæ, ſive ,, unius principii rationem turbaretur, ,, Chriſtum Dei Deum eſſe audiens, congruenter hic multos Deos nominat, eos ,, qui ſub hæc incuſantur, tantum præcipiens ut ne cunctemur Filium quoque ,, Dei Deum vocare; ſi enim gentis Principes qui male audiebant, Dei nomine ,, dignati ſunt, quod, quæſo, periculum ,, fuerit, ſi virum dexteræ Dei, & Filium hominis confirmatum, Deum fateamur? ,, Ecce Euſebius Filium Dei a divinitate repellit; & ne quis reponat Patrem ideo Deum univerſorum appellari, quod ſit fons & origo Trinitatis & in ratione principii primus exiſtat, hoc catholicum interpretandi genus reſpuens, præoccupat dicens, non ob Monarchiæ tantum & unius principii rationem Deum unum ſtare, ſed etiam quod Chriſtus ſit ſolum Deus veluti alii ſunt Dii. Tum lib. 1. de Eccleſiaſtica Theologia adverſus Marcellum cap. 11. ait: " Sciant quod licet ,, Filium profiteamur Deum, unus tamen ,, noſtra ſententia Deus ſit, ille nimirum qui ſolus principio caret, qui ingenitus, qui propriam a ſe poſſideat divinitatem. ,, Rurſus lib. 4. demonſt. Evang. c. 3. Filius autem ſeorſum a Patre per ſeipſum ſubſiſtit ... Pater priuſquam Filius, & ante generationem ejus ,, ſubſiſtit. ,, Ergo &c.

Secunda pars utique patet ex expoſitione in Pſal. 88. pag. 560. " Quoniam quis in ,, nubibus æquabitur Domino: hæc de unigenito Dei dicta, *ait*, piam ſervant ,, ſententiam: de Patre vero ac Deo univerſorum ſecus, impropria enim & ,, impia comparatio eſſet. ,, Ecce hic Euſebius Patrem aſſerit ſolum Deum univerſorum, impia enim ex ipſo hæc comparatio foret, ſi Filio tribueretur.

Tertia pars colligitur ex lib. 4. de demonſtr. Evang. cap. 3. pag. 147. cujus hæc ſunt verba: " Hic autem (de Filio Dei ,, nempe) tanquam ex cauſa factus Filius, ,, ſecundus eſt ab eo cujus eſt Filius.... ,, ac rurſum: ſplendor quidem non ex propoſito & voluntate luminis ſplendet, ,, ſed ſecundum accidens quidpiam a ſubſtantia inſeparabile. ,, Et lib. 6. in initio proœmii ait Filium ſecundam eſſe poſt Patrem ſubſtantiam. Et lib. 5. cap. 1. vocat ipſum ſecundam cauſam. Et cap. 6. ſecundum Dominum. Poſtquam vero dixit ſolum Patrem eſſe Deum univerſorum, de Verbo ſubdit: " Secundus merito & ipſe Dominus pie nominetur. ,, Ergo Euſebius agnovit Verbum ſecundum eſſe Deum & Dominum. Igitur divinitatem Verbi abnegavit.

Secundum argumentum ex ulterioribus textibus.

Qui dicit ſolum Patrem eſſe vere Deum, & Filium ſolum eſſe Deum communicatione: qui dicit Filium Dei exiſtere poſt Patrem, ille haud dubio Verbo divinitatem abnegat: Atqui hæc dicit Euſebius, ut patet ex l. 4. demonſtr. Evang. cap. 3. ubi ſic loquitur: " Pater autem Filio ,, præexiſtebat, & ante ortum ejus exiſtebat. ,, Rurſus ibidem l. 5. pag. 226. ,, Ita-

„ Itaque ex his verus & ſolus Deus unus „ fuerit , qui ſolus hanc appellationem „ proprie obtinet ; ſecundus autem par- „ ticipatione veri communicatione illa di- „ gnatus eſt , qui non ſine Patre qui ip- „ ſum Deum efficit, per ſe exiſtit & ſub- „ ſiſtit , neque ſine Patre Deus voca- „ tur . „ Rurſus epiſt. ad Euphrationem de Filio : “ Ut cognoſcant te ſolum ve- „ rum Deum , non quaſi unus ſolus ſit „ verus Deus .... Nam & ipſe quidem „ Filius, Deus, ſed non verus Deus.... „ Si quidem & Deus erat Verbum, non „ tamen ſicut ille ſolus verus Deus . „ Ibidem : “ Non enim coexiſtere Filium „ Patri ; ſed ante fuiſſe Patrem , quam Fi- „ lium dicimus . Nam ſi coexiſtunt, quo- „ modo erat Pater, aut Filius? vel quo- „ modo unus quidem primus , alter ſecun- „ dus eſt ? „

Rurſus l. 4. demonſt. Evang. cap. 3. inſtituit comparationes inter lucis ſplendorem , & Filium Dei : inter Moiſen & Verbum , quas omnes hic texere non injucundum erit : “ Senſibili quidem lumi- „ ne ſplendor ſeparari non poteſt , Filius „ vero ſeorſum a Patre per ſeipſum ſub- „ ſiſtit . Ac luminis quidem ſplendor effi- „ cientiæ locum obtinet , Filius vero aliud „ quidpiam quam ſecundum efficientiam „ eſt , per ſeipſum ſubſtantia præditus . „ Rurſum ſplendor ſimul exiſtit cum lu- „ mine , illudque quodammodo complet ; „ nam ſine ſplendore lumen nequaquam „ ſubſiſtit , ſimulque cum illo ac ſecun- „ dum illud ſubſiſtit ; Pater autem Filio „ præexiſtebat , & ante ortum ejus exi- „ ſtebat , quatenus ſolus non genitus erat . „ Et ille quidem per ſeipſum perfectus & „ primus , utpote pater , & conſtitutionis „ Filii cauſa , nihil ad deitatis ſuæ com- „ plementum a Filio accipiens ; hic au- „ tem tanquam ex cauſa factus Filius , ſe- „ cundus eſt ab eo cujus eſt Filius , quip- „ pe qui a Patre , & ut ſit , & ut talis „ ſit , acceperit . „ Quibus concinunt illa ejuſdem Euſebii verba l. 1. Hiſt. Eccl. c. 2. quibus comparat Filium Dei cum Moyſe in dependentia ab ipſo Deo , aitque : “ Moyſen induxiſſe Patrem & fabricato- „ rem , ut ſummum moderatorem , nutu „ ſub Regio de rerum creatione præce- „ pta tradentem : Verbum autem Dei ab „ ipſo ſecundum , paternis præceptis ob- „ temperans . „

Rurſus lib. 1. de Eccleſiaſtica Theol. contra Marcellum , cap. 11. “ Sciant , *inquit* , quod licet Filium profiteamur „ Deum , unus tamen noſtra ſententia „ Deus ſit : ille nimirum qui ſolus prin- „ cipio caret , qui ingenitus , qui propriam „ a ſe poſſidet divinitatem , qui ipſi in- „ ſuper Filio exiſtendi cauſſam , & taliter „ exiſtendi dedit . Quam ob cauſam no- „ ſtrum ille Deum eſſe docet Patrem , at- „ que ſuum Deum , &c. „

Denique lib. 2. cap. 7. “ Fatetur ſe vi- „ vere per patrem : nec quidquam poſſe „ facere ſine patre . Non ſuam , ſed pa- „ tris voluntatem facere .... quibus om- „ nibus oſtendit ſe alium a patre , & pa- „ ternam gloriam majorem inſinuat eſſe , „ cum ſe ab illo miſſum dicat ; ſe vero „ miſſum , de cælo deſcendiſſe , non ut „ ſuam voluntatem faceret , ſed volunta- „ tem ejus qui miſit eum . „ Ex quibus „ ſequitur Euſebium credidiſſe ſolum patrem eſſe vere Deum , & Filium poſt patrem exiſtere .

Tertium argumentum ex Conciliorum ſententiis .

MULTA Concilia Euſebium Cæſarienſem hæreſis Arianæ inſimulant : Ergo &c. Probatur Antecedens . Præſules Concilii Alexandrini apud S. Athanaſium apolog. 2. in epiſtola Synodica de Synodo Tyria ſic loquuntur .: “ Quis enim ibi conven- „ tus Epiſcoporum , aut conſeſſus veri „ ſtudioſus ? Quis non ex pleriſque no- „ ſter inimicus ? Nonne Euſebius , Euſe- „ bianique ſtudio Arianiſmi ad id Conci- „ lium perrexerunt , reliquis ejuſdem ſe- „ cum ſententiæ adductis ? Nonne & nos „ contra eoſdem homines , eo nomine quod „ arianicæ opinionis eſſent , ſcripta evul- „ gavimus ? Nonne Euſebius Cæſarienſis „ de immolatione idolorum a noſtris Con- „ feſſoribus accuſatus fuit ?

Sardicenſe ejuſdem eſt labii in epiſt. Synodica ad univerſæ Eccleſiæ Epiſcopos : “ Aſclepas autem , *inquit* , comminiſter „ noſter in ſacris prolatis actorum monu- „ mentis Antiochiæ confectis docuit , „ cum ibi ſimul & accuſatores , & ipſe „ Euſebius Cæſarienſis adeſſent , judiciis „ Epiſcoporum , qui huic cauſæ preſide- „ bant , ſe innocentem pronuntiatum eſ- „ ſe . „

Non

Non omittendum 7. Concilium quod actione 5. propter hæreſim Arianam reijcit auctoritatem Euſebii, quam Iconomachi pro ſe laudabant, namque Tharaſius Patriarcha dixit: " Hic reliquis nobis „ majore odio eſt proſequendus. „ Et rurſus: " Oſtenſa ſunt commentaria Euſebii „ aliena eſſe a ſancta Eccleſia Catholica.„ Actione 6. Epiphanius Diaconus eadem ductus ratione exſufflat illa commentaria. Revera quidem Euſebius epiſtola ad Euphrationem blaſphemat adverſus Filium Dei: Lecta eſt in eadem Synodo iſta epiſtola, tum & abſque mora proſcripta. Ergo &c.

Quartum argumentum ex ſanctorum Patrum & Auctorum teſtimoniis.

INTER omnes teſtes eminet S. Athanaſius, qui lib. de decret. Synodi Nicænæ non obſcure indicat Euſebium Cæſarienſem tum ante, tum poſt Concilium generale Nicænum adhæſiſſe Arianis, & fidem conſubſtantialitatis Verbi divini cum Patre abnuiſſe. Sic enim de illo loquitur: " Euſebius ex Cæſarea Palæſtinæ „ cum pridie abnegaſſet, in eandem ſen- „ tentiam tamen poſtridie ſubſcripſit, „ quam etiam Eccleſiæ legendam miſit, „ dicens eam eſſe Eccleſiæ fidem, & Pa- „ trum traditionem, omnibuſque manife- „ ſto apparuit, eum prius & temere er- „ raſſe, & fruſtra contra veritatem pu- „ gnaſſe . . . licet poſtmodum Euſebia- „ ni, mutato animo tanquam canes ad „ vomitum regreſſi ſint. „

Porro fides cui nonniſi ſimulate ſubſcripſerat Euſebius, erat vel ipſum divinitatis Verbi catholicum dogma, quod propugnaverat, & alternata vice poſtea impugnavit. Sic præter Athanaſium cenſet S. Hilarius in libello ad Conſtant. Sic Hieronymus l. 1. adverſus Rufinum cap. 2. Sic Epiphanius hæreſ. 68. Sic Theodoretus l. 1. Hiſt. Eccl. cap. 21. Sic Nicephorus Patriarcha in capitulis duodecim. cap. 2. qui vocat Euſebium *Arianæ inſaniæ Principem*. Sic Nicephorus Callixtus l. 6. Hiſt. Eccl. cap. 27. ubi eandem hæreſeos notam ei inurit. Sic Epiphanius Diaconus in actione 6. ſeptimæ Synodi generalis: " In cunctis, *inquit loquens de Euſebio*, „ hiſtoricis ſuis libellis Filium & Ver- „ bum Dei creaturam vocat. „

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIES in gratiam Euſebii: Qui ſubſcripſit fidei Nicænæ, agnovit Verbi divinitatem: Atqui Euſebius, ut ipſe in ſua ad Cæſarienſes epiſtola ſic ſubſcripſit. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: qui ſubſcripſit fidei Nicænæ corde ſincero & perfecto Verbi divinitatem confeſſus eſt, concedo: qui ſubſcripſit tantum mente verſipelli, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam: ſubſcripſit ſolum, ne Imperatorem fidei acerrimum defenſorem offenderet: quod non levius ipſe Euſebius ſubindigitat in laudata epiſtola, ubi ſermonem inſtituens de verbo ὁμοούσιον, diverſis explicationibus, ait, *uſque ad extremam horam obſtitimus*, ne vocabulum reciperemus. Quam fictionem aperte declarat S. Athanaſius l. de decr. &c. ubi dicit Euſebianos tanquam canes, mutato animo, ad vomitum rediiſſe.

Sic reſpondet Domnus Montfauconius S. Bened. Monachus in ſua collectione nova Patrum & Scriptorum Græcorum ann. 1706. edit. Pariſ. in præliminariis ad comm. Euſebii in Pſal. pag. 25. & 26. " Objicere ſolent qui Euſebii partes tu- „ tantur, ipſum in Synodo Nicæna τῷ „ ὁμοουσίῳ, ſive conſubſtantiali ſubſcripſiſ- „ ſe, & id ſane teſtificatur Euſebius in „ epiſtola ſua ad Cæſarienſes, nam cum, „ Imperatore præſente, inſtaret exilii „ metus, Euſebius qui non ex eorum nu- „ mero fuit, qui de civitate maluerunt „ quam de ſententia dimoveri, ægre tan- „ dem Synodi placitis adſenſus eſt. Ut „ ipſe nec obſcure innuit in eadem epi- „ ſtola, *uſque ad extremam horam obſtiti-* „ *mus* . . . Quare id non puto eſſe tanti „ ad ejus defenſionem . . . . Nam hæc ea- „ dem in epiſtola profert: *verum hiſce ver-* „ *bis, conſubſtantialem Patri, indicari nul-* „ *lam Filio Dei cum factis & creatis rebus* „ *eſſe ſimilitudinem; ſed ſoli Patri, qui ipſum* „ *genuit, omnimodo ſimilem eſſe, neque ex* „ *alia quam ex Patris hypoſtaſi & ſubſtantia eſ-* „ *ſe*. Ubi vides eatenus Filium Patri con- „ ſubſtantialem dici, quatenus non creatis „ rebus, ſed Patri omni modo ſimilis eſt.

Ad ſecundum, diſtinguo: agnovit Verbum eſſe ſubſtantiale, ideſt, Patri ſimile, & diſſimile a creaturis, concedo: ſub-

ſubſtantiale, ideſt, ejuſdem ſubſtantiæ & naturæ cum Patre, nego. Non videtur ergo tanti eſſe ad Euſebii defenſionem illa ſubſcriptio, quippe qui in eadem epiſtola ſua ad Cæſarienſes ſolita impietatis ſuæ verba repetat hoc modo: " Patri ,, conſubſtantialem, nihil aliud oſtendere ,, quam Filium Dei ad reliquas creaturas ,, nullam habere ſimilitudinem. ,, Igitur per *ſubſtantiale* non intellexit Verbum eſſe ejuſdem eſſentiæ cum Patre, ſed ſolum admiſit ſimilitudinem illam quam Ariani admittebant, & per quam eſſabantur Verbum eſſe perfectiſſimam Patris imaginem & ſimilitudinem, quia erat Patris opificium, quam explicationem tenet Euſebius in hac epiſt." His verbis, Con- ,, ſubſtantialem Patri, indicari nullam ,, Filio Dei cum factis & creatis rebus eſſe ,, ſimilitudinem, ſed ſoli Patri, qui ip- ,, ſum genuit omni modo ſimilitudinem.,, Et facta comparatione imaginis cujuſpiam a peritiſſimo Pictore depictæ, addit, ex eo & perſona ejus expreſſa, cumque perfecte exhibere dicitur etſi diverſæ ſubſtantiæ ſit; ita & Filius Dei.

Reſpondeo 2. iterum ſed aliter diſtinguendo: Euſebius agnovit Verbi conſubſtantialitatem in ſenſu Platonicorum, concedo: in ſenſu catholico, nego. Platonici omnes creaturas Deo conſubſtantiales eatenus eſſe ponebant, quatenus ſunt ſupremi entis derivationes & participationes, hunc ſenſum perverſum affixit Euſebius etiam Verbo Dei ut ex probationibus luce clarius colligitur. Igitur ejuſdem Verbi univocam conſubſtantialitatem abnuit.

Inſtabis: Euſebius in libris contra Marcellum legitime cenſet de Verbi divinitate, lib. enim 1. de Eccleſiaſtica Theologia cap. 8. his utitur vocibus: " Eccle- ,, ſia Dei Filium unigenitum agnoſcit eum ,, qui ante omnia ſæcula de Patre fuit ,, genitus. . . Deum de Deo, lumen de ,, lumine, vitam de vita. ,, Cap. 9. reprehendit eos qui ajunt Filium Dei eſſe creaturam; cap. 10. in hunc modum de Verbo diſſerit; " Qui ſecundum verita- ,, tem Dei Filius eſt, de illo, hoc eſt, ,, de Patre genitus; quid mirum ſi & dilectus audiat, & Patris ſui unigenitus, ,, ob quam ipſam cauſam, & Deus fuerit, ,, de Deo ſiquidem, quid aliud gigni ,, poſſit quam quod ipſi ſit per omnia ſi- ,, milimum. ,, Deinde proſequitur, Filium conditum, & Patrem Filii a ſe geniti conditorem dici poſſe negans, ſed bene genitorem. Ergo Euſebius confitens Filium ante ſæcula de Patre genitum tanquam Deum de Deo; negans illum eſſe creaturam, ſed propalans eum ſecundum veritatem, Dei Filium eſſe, Patri ſimillimum, a Deo non factum, ſed genitum, de Verbi divinitate recte cenſuit.

Reſpondeo ad primum locum diſtinguendo: Filium dicit ante ſæcula genitum tanquam Deum de Deo, & hoc ait in ſenſu Ariano, in quantum per τὸ *ante ſæcula* intelligit ante omnes creaturas, & per ly *Deum de Deo* intelligit Filium eſſe Patris imaginem, concedo; & hoc ait in ſenſu catholico, nego. Porro Ariani dicebant Verbum ante omnia factum, quia volebant illud eſſe ante cæteras creaturas, ante Angelos, ante homines, ſæcula enim ſecundum illos inceperant tantum a creatione mundi, quod hic admittit etiam Euſebius, non propterea tamen concedens Verbum eſſe æternum, nam lib. 2. c. 12. contra Marcellum æternitatem Verbi ita negat, ut ſalvari nequaquam poſſit; hoc enim utitur dilemnate: " Si Filius ſit ſempiternus, vel duo erunt ,, ſempiterna, nempe Pater & Filius, ,, quod eſt a fide abſonum, vel Pater & ,, Filius unum erunt ſempiternum, quod ,, eſt Sabellianum. ,, Ergo Euſebius æternitatem a Verbo ſemovit, eo ſenſu quo ipſi ab Eccleſia tribuitur, & conſequenter quando dixit Verbum eſſe Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, non intellixit per ſimilitudinem naturæ omnimodam & univocam, ſed ut ipſe ait lib. 4. demonſt. Evang. cap. 3. per ſimilitudinem imperfectam & veluti inſeparabile quoddam accidens; unde ibid. cap. 10. pag. 138. hæc iterum effutit: " Is ,, autem fuerit qui ante ſæcula eſt Dei ,, Verbum, major quidem omni angelica ,, natura, minor vero illa prima cauſa. ,,

Ad ſecundum locum ſimiliter diſtinguo: negat Euſebius Filium Dei eſſe creaturam ſimilem aliis creaturis, concedo: negat abſolute, nego. Solutio conſtat ex lib. 1. de Eccleſiaſtica Theologia cap. 9. ait: " Qui Dei unigenitus, ſi eamdem ,, cum reliquis creaturis naturam ſortia- ,, tur, hoc enim pacto ipſarum potius eſ- ,, ſet frater, quam Filius Dei,,, Et lib.

3. cap.

3. cap. 2. cum dixerit Scripturam aſſerere Verbum proceſſiſſe, qua mente dicat ſic aperit : " Nec quoad modum creaturarum reliquarum, de non ente producebatur : Sed quod ſubſiſtens & vivens, ſed quod præexiſtens, & præſubſiſtens, ante omnem mundi conditionem erat. „ Ergo Euſebius negat tantum Verbum eſſe creaturam in ſenſu identico cum aliis creaturis, quia illud perfectius opus Dei dicebat eſſe, ut in demonſt. Evang. ubi Filium nuncupat, perfectum perfecti opificium, & ſapientis ſapiens artefactum. Igitur quando negat Verbum eſſe creaturam; non recuſat in ſenſu catholico.

Ad tertium locum diſtinguo : Euſebius dicit Filium Patri ſimillimum, ſimilitudine analoga, concedo : ſimilitudine univoca, nego. Ita paſſim loquebantur Ariani, & ipſe Euſebius lib. 3. contra Marcellum cap. 19. pag. 192. in hæc verba: *Ego & Pater unum ſumus*. Ita diſcurrit : " Atque ad hunc modum nos omnes cum Patre & Filio unum erimus, quemadmodum enim ipſe, ſe & Patrem unum eſſe dixit, ego inquiens, & Pater unum ſumus, ita quoque ut ad ipſius imitationem nos omnes ejuſdem unionis participes ſimus precatus eſt, non quod Verbum ut Marcellus vult, uniatur Deo, & ſubſtantialiter ipſi conjungatur, ſed ut veritas ipſe ſervator ſcilicet teſtificatur dicens, gloriam quam dediſti mihi dedi eis, ut ſint unum ſicut & nos unum ſumus. „ Quid contra Euſebium validius? hanc etiam ſimilitudinem univocam in probationibus oſtendimus a Verbo eliminare dum dixit Filium Dei Patri ſimilem ſicut imago a Pictore conficta, eſt ſimilis prototypo, licet diverſæ ſubſtantiæ. Unde ad ſecundam partem, diſtinguo, Euſebius dicit Verbum genitum & non conditum ſicut cæteræ creaturæ conditæ ſunt, concedo: genitum in ſimilitudinem naturæ & eſſentiæ, nego. Vult enim Verbum eſſe in ſinu Patris quomodo ſunt Abraham, Iſaac & Jacob, non ut unum idem cum Patre ſit : Igitur non agnovit Verbum vere, proprie & catholico ſenſu genitum, nam generatio dicit ſimilitudinem naturæ.

Inſtabis : Euſebius in commentariis in Pſal. ad hunc verſum : *Ego hodie genui te*. Sic ſcribit : " Ego hodie genui te, id videlicet de temporali generatione dictum, quæ per œconomiam facta eſt; de illa namque quæ ſine principio eſt, ait ipſe David, ex utero ante Luciferum genui te. „ Igitur Euſebius agnovit nativitatem Verbi divinam quæ eſt ſine principio & ante Luciferum.

Reſpondeo diſtinguendo : & per *ly* ante Luciferum intelligit Euſebius ante initium temporis, concedo : & intelligit æternitatem, nego. Concedit quidem Verbum ante ſæcula fuiſſe, ante omnes creaturas, negat vero fuiſſe ab æterno, hinc in his commentariis, hanc vocem *tetragrammaton* quam Patri tribuit, a Filio tollit dicens accommodate & non proprie Verbum, Dei appellatione dictum eſſe. Rurſus in Præfat. lib. 6. de demonſt. Evang. appellat Filium aliam præter Patrem eſſentiam, & alibi dicit Patrem illo uſum eſſe tanquam inſtrumento in productione mundi. Demum lib. 1. adverſus Marcellum cap. 1. hæc exhibet de Filio Dei : " Mediator autem unius non eſt : Deus autem unus eſt. Non ergo Deus mediator, nam cujus tandem eſſet mediator, neque ipſe ille qui mediator eſt, eo ipſo Deus eſt, nam unius non eſt mediator idem, cum medius inter duos interponatur. „ Quibus verbis claret Euſebium & divinitatem, & conſubſtantialitatem, & æternitatem a Verbo ſemper amandaſſe.

Inſiſtes : Euſebius paſſim loquitur catholice : nam lib. 1. de Eccl. Theol. cap. 8. Verbum Filium unigenitum Dei appellat lib. 5. demonſt. Evang. cap. 1 ait, *Verbum per ſe ipſum & eſſentiam obtinet & conſiſtit*. Lib. 1. de Eccl. Theol. cap. 10. idem Verbum Deum nominat, vult ipſum adorari, & eandem habere cum Patre naturam : *Qui*, inquit, *ex illo Patre genitus in forma Dei erat*. Lib. 10. hiſt. Eccl. cap. 4. de Filio Dei ſic loquitur. *Non ut rex vulgaris ex hominibus factus prædicetur, ſed tanquam ſummi omnium Dei naturalis Filius ac per ſe Deus adoretur*. Qui quidem locus ait Valeſius in notis, ſufficit " ad repellendas omnes calumnias eorum, qui Euſebium noſtrum Ariani dogmatis labe aſperſum fuiſſe crediderunt. „ Quid plura? Euſebius una cum Pamphilo Martyre Origenis Apologiam elucubravit, ubi eum ab omni erroris nævo circa Verbi divinitatem purgat : Quod dubio procul non

fecif-

feciſſet, ſi in contraria circa iſtud momentum verſatus fuiſſet ſententia: Atqui loca obſcura per clariora explicanda ſunt, & ſentiendum eſt in bonitate de proximo. Ergo &c.

Reſpondeo 1. Euſebium non niſi ex terminis catholice loqui ut fructum faciat, ut jam dictum eſt: & omnia laudata unum tantummodo probare, Verbum propter ſuam ſuper creaturas eminentiam nomine, & cultu adorationis donari: Origenis tandem partes ſuſcepiſſe deſendendas, quippequi in multis accuſaretur: Sed non legitur in hac Apologia, Verbi conſubſtantialitem aperte ore, & corde clare propugnaſſe. Cæterum magis credendum eſt SS. Athanaſio, Hilario, Hieronymo qui Euſebium habent, ut divinitati Verbi adverſum, quam Valeſio & ex recentioribus Lherminier qui illum ab omni Arianiſmi labe vindicant.

Reſpondeo 2. auctorum ex charitate intentionem benigne interpretandam eſſe, nuſquam vero ſcripta cum dogma venit in periculum: iterum autem, atque iterum oſtenſum eſt Euſebium male ſcripſiſſe de Verbi divinitate. Norunt in hiſtoria ſacra verſati libros Origenis & tria capitula ad tempus ex diuturniori œconomia tolerata magnas moviſſe in Eccleſia tragœdias, hinc & a quinta Synodo generali tandem proſcripta fuere: quidni & propellerentur iniquæ Euſebii de divinitate Verbi ſententiæ?

Reſpondeo 3. diſtinguendo majorem: Euſebius paſſim catholice loquitur juxta verſionem interpretis qui illum ubique Catholicum reddit, concedo: juxta textum Originalem, nego. Hoc ſubnotat paſſim Dom. Bernardus Montfauconius quem in hac diſſertatione ut eruditum & exactum, atque in lingua græca peritum ſequimur. Ibidem prælim. comm. in Pſal. pag. 19. ait: " Interpres ſive inſito erga Euſe-
,, bium affectu; ſive alia ignota de cau-
,, ſa, multa ſecus poſita ad Catholicam
,, ſententiam pro more ſuo deflexit: nam
,, illud καθ' ἑαυτὸν ὑφισμένος, ſic tranſtu-
,, lit, *Non per ſeipſum ſubſtantiam nactus*,
,, *ſed a Patre*, cum diſparatam omnino
,, ſententiam efferat Euſebius, *per ſe &*
,, *ſeorſim ſubſtantiam habens*. Pari modo
,, illud {: ὁ δὲ πατὴρ, πρὸ ἀρχῆς τῷ υἱῷ,
,, καὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ προϋφέστηκεν, ἢ μόνος
,, ἀγέννητος. Sic ille vertit: *At a Pa-*
,, *tre Filius procedit, & illum generat, at*
,, *ipſe non genitus eſt*. At vera ſententia
,, hæc eſt: *Pater autem Filio præexiſtebat,*
,, *& ante ortum ejus exiſtebat, quatenus ſo-*
,, *lus non genitus*. Mitto alia non abſimi-
,, lia. Ergo &c.

Montfauconius ibidem loco laudato pag. 27. allatam ſolvit difficultatem, his verbis: " Quod ad æternitatem vero Filii
,, ante incarnationem, ne latum unguem
,, ab Arianorum ſententia deflectere vi-
,, detur, qui dicebant Filium non ἀΐδιον,
,, ſive ſempiternum eſſe: Sed ante om-
,, nia factum. Sic & ille Filium quidem
,, dicit *ante ſæcula* productum: nam ſæ-
,, cula & tempus omne cum mundo cœ-
,, piſſe cum multis aliis veteribus arbi-
,, tratur, nec vox αἰώνιος apud Euſebium,
,, pro æternitate ante creationem uſquam
,, ſumitur: nam hujuſmodi æternitatem
,, in Filio evidenter negat, & contra
,, Marcellum agens affirmat Filium non
,, poſſe dici ἀΐδιον ſive ſempiternum, ut
,, videre eſt lib. 2. c. 12. .... Nec diſ-
,, fiteor tamen in commentariis in Pſal-
,, mos ad hunc verſum, *Ego bodie genui*
,, *te*: hæc haberi, Hoc eſt, *ego hodie ge-*
,, *nui te, id videlicet de temporali genera-*
,, *tione dictum*, quæ per œconomiam fa-
,, cta eſt: de illa namque quæ ſine prin-
,, cipio eſt, ait ipſe David: Ex utero
,, ante luciferum genui te. Verum id ni-
,, hil veræ Euſebii ſententiæ officiat,
,, nam ut vides, ἄναρχον vocat Verbi ge-
,, nerationem, quia ante luciferum, id
,, eſt, ante principium temporis fuit: ſi
,, quidem Verbum, ut ait Joannes, in
,, principio erat quod ille de principio
,, temporis explicat, atque ideo hic ἄναρχος
,, Verbi ortus dicitur, quia cum ante om-
,, ne tempus & ante omnia ſæcula fue-
,, rit, non habet principium temporis,
,, ἄναρχον tamen ille ubique alias cum de
,, Filio loquitur reſpuit, & ſoli Patri
,, competere dicit. ,,

Urgebis: Qui negat Filium aut ex aliqua præjacente materia, aut ex nihilo factum, agnoſcit æternam Verbi generationem: Atqui ſic propugnat Euſebius l. 1. contr. Marcellum pag. 67. & 69. namque in Nicæna fide cui ſubſcripſit Euſebius Arianicum illud *ex non exiſtentibus* damnatur: immo l. 3. contra Marcellum cap. 11. damnat qui talia loquuntur: Quod ſi, *in-*
,, *quit*, Scriptura dicat creatum illum fuiſ-
,, ſe

„ ſe, non ſic accipiendum eſt, quaſi e
„ non extante ad exiſtentiam pervenerit,
„ neque quaſi ſimiliter ac reliquæ crea-
„ turæ, ipſe ex nihilo productus ſit, que-
„ madmodum haud aliqui recte ſenſerunt,
„ ſed ita potius ut ſubſiſtens vivenſque
„ fuerit, & ante mundi conſtitutionem
„ extiterit. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, qui abnegat Verbum factum ex nihilo tam ante tempus & ſæcula, quam in tempore, agnoſcit Verbi æternitatem, concedo: qui negat tantummodo Verbum factum in tempore, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Non negat abſolute Euſebius Verbum factum, cum vel in ipſo textu objectionis dicat illud ex ſcriptura creatum, ſed negat factum ſicut creaturam, ita ut prius non fuerit in tempore, & ex nihilo factum ſit, poſtea ſeu ex non extantibus conditum. Quem ſenſum ſuſcipiebant Ariani, hinc & merito proſcripti.

Inſtabis: Euſebius Cæſarienſis habetur ut ſanctus in Martyrologio Uſuardi, ut legitur die 21. Junii. Item in Martyrologio Adonis Viennenſis ad eamdem diem, & in Martyrologio Notkeri, eadem die, & in codice Eccleſiæ Pariſienſis ante annos 800. exarato continente Euſebii hiſtoriam Eccleſiaſticam a Rufino explicatam. Sic enim habetur: “ Incipit hiſtoria ſancti Euſebii Cæſarienſis Epiſcopi. „ Item in Breviario Lemovicenſis Eccleſiæ ubi habetur in feſto ſancti Euſebii lectio in qua affirmatur: “ Quod cum aliquando Euſebius Ariana hæreſi laboraſſet, ad Synodum Nicænam accedens, Spiritu ſancto inſpiratus Patrum ſententiam ſecutus eſt, ac deinceps uſque ad mortem ſanctiſſime cum Orthodoxa fide vixit. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et illa Martyrologia, atque Eccleſiæ iſtæ particulares errore facti decipiuntur, concedo: ſecus, nego. In facto erraverunt illa monumenta quod loco ſancti Euſebii Samoſateni Martyris, Euſebium Cæſarienſem ſcripſerint, vel loco Euſebii Cæſarienſis in Cappadocia Epiſcopi olim beati Baſilii ſucceſſoris appoſuerint Euſebium Cæſareæ in Palæſtina. Præterea particulares Eccleſiæ facile falli poſſunt in hoc facto, non legimus autem Eccleſiam univerſalem, aut Pontifices Romanos Euſebium Cæſarienſem SS. numero adſcripſiſſe.

Inſtabis: Socrates lib. 2. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 19. & Gelaſius Cyzicenus lib. 2. cap. 1. vindicant Euſebium ab hæreſi. Ergo &c.

Reſpondeo horum duorum ſcriptorum auctoritatem non eſſe anteponendam graviſſimis teſtimoniis divi Athanaſii, Epiſcoporum Alexandrinæ Synodi, Patrum Concilii Sardicenſis, SS. Hieronymi, Hilarii, Epiphanii, Theodoreti, Synodi ſeptimæ Oecumenicæ, Epiphanii Diaconi, Photii, Nicephori Conſtantinopolitani, & Nicephori Calliſti, qui omnes unanimi voce conclamant Euſebium hæreticum: cæterum Socrates volens ab hæreſi purgare Euſebium falſo nititur fundamento, quippequi eum ab hæreſi vindicet ex eo quod ſubſcripſerit Synodo Nicenæ, & Marcellum impugnaverit: Sed ex dictis conſtat ficto animo Euſebium ſubſcripſiſſe fidei Nicænæ, modo probabitur Marcellum ab omni hæreſeos labe immunem fuiſſe; hinc nihil validi habetur pro fide Euſebii ex eo quod Marcellum ſcriptis exagitaverit. Gelaſius quidem Cyzicenus lib. 2. hiſt. Conc. Nicæ. cap. 1. ſcribit Euſebium Apologias ſuas ad univerſos Epiſcopos Orientales miſiſſe, & ante natam Arianam hæreſim ſuos conſcripſiſſe libros, quod certe antiquitati concordat. De hoc momento præf. comm. Euſebii in Pſalmis, ſic loquitur Montfauconius: “ De hinc Euſebius toto vitæ tempore cum Arianis
„ concordiſſime vixit, Athanaſium afflixit,
„ Marcellum infecit calumniis plurimis,
„ quia ambo Verbi divinitatem propugna-
„ bant. Tandem ſcribens acta Nicænæ Sy-
„ nodi, ex induſtria, de Ariana hæreſi
„ & Ario altum ſervat ſilentium, vel
„ uti quis ſi Tridentinæ Synodi geſta ſcri-
„ beret nihil de Luthero diceret, non
„ ſuſpectæ foret fidei? Ex fructibus ſuis
„ ergo cognoſcatur Euſebius. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Euſebius Cæſarienſis Verbi abnegavit divinitatem.

HOC colligitur ex multis momentis.

Primoquidem comment. in Pſal. Aſaphi explicans illa Pſalmiſtæ verba: *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*, Chriſtum habet Deum ſolummodo, ut alios juſtos.

Secun-

Secundo : Lib. 4. demonſt. Ev. c. 3. Filium Dei, a Patre ſeparat, his verbis : " Filius autem ſeorſum a Patre per ſe „ ipſum ſubſiſtit. „

Tertio : Ibidem Verbum a Deo ut ex cauſa factum docet.

Quarto : SS. Athanaſius, Hilarius, Hieronymus uti Arianum Euſebium inſectantur.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Euſebius ſubſcripſit quidem Synodo Nicænæ, ſed qua mente? Verſipelli certe, ut ſcribit S. Athanaſius.

Secundo : Neque vero aliquas expreſſiones Catholicas de Verbi conſubſtantialitate in operibus Euſebii quandoque reperiri negamus; ſed relative ad ejus principia, vel ipſi termini fidei ſpeciem præ ſe ferentes, Arianiſmum ſpirant, maxime ſi ad textum originalem fiat recurſus.

Tertio : Eſto quod nonnulli ab hæreſeos labe vindicent Euſebium, ſed abſque fundamento, ne dicam & cum aliquo conſubſtantialitatis diſpendio, quæ quidem in periculum venire poteſt, ſi molliores admittantur auctorum ſuſpectæ fidei expreſſiones.

PUNCTUM NONUM.

Utrum Marcellus Ancyranus Verbi divinitatem propugnaverit.

CONCLUSIO.

Marcellus Ancyranus Verbi divinitatem propugnavit.

PROBATUR 1. Ille Verbi divinitatem confeſſus eſt, qui agnovit, Verbum eſſe Filium Dei cum Patre ſemper exiſtens, nec exiſtendi initium habuiſſe; qui conclamat, inquam, Verbum a Deo procedens, non creatum, non factum ſed exiſtens ſemper, & cum Deo perpetuo regnans; atqui ſic confeſſus eſt Marcellus, ſic tenuit ut legitur in ejus confeſſione fidei quam ex integro tradit Epiphanius hæreſi 72. cujus hæc ſunt verba : " Sacris litteris inhærens, ait Marcellus, „ credo unum eſſe Deum, & unigenitum ejus Filium Verbum, qui cum Patre ſemper exiſtit, nec exiſtendi initium ullum unquam habuit, idem re„ vera a Deo procedens, non creatus, „ non factus, ſed exiſtens ſemper, ac „ cum Deo Patre perpetuo regnans. „ Ergo &c.

Probatur 2. In eadem fidei profeſſione ſic iterum ait Marcellus de Verbo : " Hic „ ipſe Filius, ipſe virtus, ipſe ſapientia, ipſe proprium verumque Dei Verbum Dominus noſter Jeſus Chriſtus, „ indiviſa Dei virtus per quem creata „ omnia. . . Ut Evangelium docet, in „ principio, *inquit*, erat Verbum, & „ Verbum erat apud Deum, & Deus erat „ Verbum. „ Deinde hoc Symbolqm recitat : " Credo igitur in Deum omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum ejus Filium unigenitum Dominum noſtrum. „ Tum emiſſa fidei Apoſtolicæ formula, hæc addit : " Jam Patris & Filii divinitatem dividi non poſſe, e ſacris litteris didicimus, nam ſi quis Filium, „ hoc eſt, omnipotentis Dei Verbum ſeparare voluerit, neceſſe eſt ut aut duos „ eſſe Deos, arbitretur, id quod a cæleſti doctrina, confeſſione omnium abhorret, aut Verbum eſſe Deum inficietur, quod & ipſum ab ſincera fide „ videtur alienum, cum Evangeliſta dicat, & Deus erat Verbum. Ergo &c.

Probatur 3. Ex profeſſione fidei quam miſit Marcellus ad Epiſcopos propter Orthodoxam fidem exulantes, in qua ſic ait : " Si quis initium aut finem Dei Filio ac „ Verbo, vel regno ipſius adſcribit; Anathema ſit. Si quis Filium, vel Spiritum ſanctum partem eſſe Patris aſſerit, „ neque Filium Dei ex Patris eſsentia „ prius omni cogitatione genitum fatetur; Anathema ſit. „ Quid Apoſtolicæ fidei magis conſentaneum, quam iſtæ loquendi formulæ? In prima Verbum cum Patre ſemper exiſtere & cum Deo perpetuo regnans, non factum, non creatum concinit Marcellus : in ſecunda appellat Verbum Dei virtutem per quod creata ſunt omnia, & de quo Evangelium ait, *& Deus erat Verbum* : In tertia pronunciat Anathema ei qui dixerit Verbum initium, aut finem habere, Filium non eſse ex ſubſtantia Patris genitum ante omnem cogitationem : Sed qui talia credit,

con-

confitetur Verbi divinitatem, ergo & eam credidit Marcellus.

Probatur 4. Synodus Sardicenſis Marcellum tanquam falſo accuſatum abſolvit, lectis enim diſcuſſiſque ejus libris in epiſtola Synodica, hæc habentur: " Recitata quoque ſunt ſcripta Collegæ noſtri in factis Marcelli, & deprehenſa eſt Euſebii doloſa ars, quæ enim Marcellus per modum quærentis protulerat, ea tanquam ita eſſe profiteretur, calumniati ſunt. Recitata propterea ſunt in illis quæ antecederent & ſubſequerentur quæſtionibus, & inventa eſt bona, & recta fides iſtius viri. " Poſtea aſſerit Synodus Marcellum divinitatem Verbi agnoviſſe, atque ſcripſiſſe regnum eius, nec finem, nec initium habere. Ergo &c.

Probatur 5. Ex S. Athanaſio qui in Epiſt. ad ſolitarios pag. 292. " De Marcello autem Epiſcopo Galatiæ, ſupervacuum fuerit fortaſſe mentionem facere, cum nulli non conſtet, Euſebianos ab eo de hæreſi reprehenſos, hæreſeos recriminationem pro talione illi viciſſim impegiſſe, ſenemque hominem in exilium ejeciſſe. Ille autem Romam profectus, ſeſe innocentem docuit, & ut juſſus ab illis fuerat, ſcripto ſuam fidem, quam Sardica Synodus amplexa eſt, edidit. Euſebiani contra, neque cauſam dixerunt, neque de impietate ſcriptorum ſuorum convicti, pudore repreſſi ſunt, ſed potius gravius in omnes ſævierunt. Igitur ex S. Athanaſio ſola Euſebianorum factione Marcellus accuſatus fuerat, & ſeſe innocentem Romæ demonſtravit.

Demum, in epiſt. Julii quæ jacet in Apologia ſecunda divi Athanaſii, hæc de Marcello leguntur: " Athanaſius contra & Marcellus Epiſcopi plurimos habent, qui verbis ſcriptiſque ſuis eorum innocentiam tuentur: Marcelli enim fides confeſſioque Nicææ ſpectata eſt, quum Arianis contradiceret. " Et ibid. " Quod autem non temere aut injuſte ſuſceperim, *ait Julius*, in Communionem Coepiſcopos noſtros, Athanaſium, & Marcellum, etiam ſi prius dicta ſufficiant, brevibus tamen ratio vobis iſtarum rerum demonſtranda eſt. " Deinde juſtificans Athanaſium pervenit Julius ad cauſam Marcelli, de quo ſic iterum, *ait*, " De Marcello autem poſtquam de illo quoque, ut impio, in Chriſtum perſcripſiſtis, vobis ſtudui ſignificare, eum cum huc veniſſet, affirmaſſe falſa eſſe quæ de ſe in litteris veſtris ſcripta eſſent, ſed tamen cum a nobis poſtularetur, ut de fide diceret, tanta cum fiducia per ſe reſpondit, ut nemo non perciperet, eum nihil a veritate profiteri alienum, ſed eadem cum pietate qua Eccleſia de Domino ac Salvatore noſtro ſentire, neque jam tantummodo, ſed etiam olim hujus ſententiæ ſe fuiſſe confirmabat, uti & noſtri Presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipſius recta fide conteſtabantur. " Hæc ſola indigent lectione, ut luce clarius innocentia, & recta Marcelli fides appareat.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES 1. Sanctus Baſilius epiſt. 32. quæ eſt ad magnum Athanaſium hæc de Marcello ſcribit: " Marcellum vero, qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eamdem unigeniti, divinitatiſque eſſentiam impie egit, Verbique appellationem malo uſurpavit, ne ſemel quidem accuſare videntur: qui Verbum quidem unigenitum vocari tradit ratione miniſterii ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus prodiit: cæterum ad eum, unde egreſſus erat, reverſum, nec ante regreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et hujus experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniquæ illius ſyngraphæ libri continent. "

Rurſus epiſt. 71. ad Occidentales Epiſcopos: " Scitis, *inquit*, quam omnem ſpem noſtram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac diſcreta hypoſtaſi præditum confitetur, ſed productum. "

Rurſus epiſt. 78. " Marcellus impie ſentiens contra perſonam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac nudum illum eſſe verbum exponens, illinc auſus eſt ſe impietatis hujus cauſas ſumpſiſſe prætexere, male videlicet τῦ ὁμοουσίυ coeſſentialis intellectu expoſito. " Ergo ex S. Baſilio Marcellus divinitatem Verbi inficiatus eſt.

Reſpondeo diſtinguendo: & Baſilius errore facti detentus fuit, concedo: ſecus, ne-

nego. Quomodo enim S. Baſilius damnare poteſt, quem duæ Synodi, Romana nempe & Sardicenſis innoxium & Catholicum agnoverunt? Julius Pontifex Romanus eum aperte ab errore Ariano vindicat, ut patet ex Apologia S. Athanaſii, qui refert epiſtolam iſtius Papæ, quam citavimus modo, & in qua Julius conqueritur de injuria illata tum Athanaſio, tum Marcello, & ut omnem reſcindat circa hanc cauſam Euſebianorum clamitationem, ſic ait: " Et ne mihi ſcribatis quod Marcelli & Athanaſii communionem potius quam veſtram præoptaverim: nam hæc non pacis, ſed contentionis, & odii fraterni argumenta ſunt. " Igitur Julius nequaquam credidit Marcellum in aliquem errorem impegiſſe, nec immerito crediderat; cum enim de fide ſua differentem audierat: accuſatores ejus pugnantes ſolum inter ſe litteras ſcripſerant, ita ut primæ a ſecundis deſtruerentur, & ſecundæ per priores redderentur ſuſpectæ. Porro magis habenda eſt fides Julio, qui Marcellum audierat, quam Baſilio, qui a Marcelli patria remotus credidit divulgatum ab Arianis contra Marcelli ſcripta hæreſeos crimen: nec intereſt quod libros ejus legeret; librorum enim obſcura loca levi negotio in pravum ſenſum abeunt, præſertim cum ſcriptor zelo plenus ſic unam inſectatur partem, ut ad aliam, quam pari animo abhorret, quaſi inflectere videatur. Inſtabat Marcellus acrius, ac unam Patris & Filii ita prædicabat naturam, ut Sabellio favere videretur, quippequi cum acerrimis & pertinacibus pugnaret Hæreticis. Sic Auguſt. adverſus Pelagianos gratiam defendens, viſus eſt libertatem perimere: ſic Cyrillus contra Neſtorium dimicans Orientalibus apparuit in Apollinaris errorem inclinare: quod tamen a maximorum virorum mente valde diſtabat; Igitur a pari non videtur inde damnandus Marcellus.

Opponet 2. Epiphanius hæreſi 72. affirmat Marcellum idem cum Sabellio cenſuiſſe: Sanctus Hieronymus cap. 97. de Scriptoribus Eccleſiaſticis probat ex teſtimonio Hilarii Marcellum hæreticum fuiſſe, & Chryſoſtomus in epiſt. ad Hebr. cap. 1. Marcellum culpat, quod dixerit Verbum ejuſdem non tantum ſubſtantiæ, ſed etiam hypoſtaſis eſſe cum Patre, eumque cum Photino, Sabellio, Paulo Samoſateno & hæreticis peſſimis annumerat, ſicut & Theodoretus lib. 2. Hæreticarum fabularum cap. 10. Ergo &c.

Reſpondeo, ad Epiphanium, illum nihil determinare contra Marcellum, ſed fluctuantem inter varia, quæ de ipſo verſabantur, nihil velle affirmare; nam relata profeſſione fidei quam Marcellus obtulerat Julio I. judicium relinquit lectori: " Quid in eo libello, *inquit*, vitii ſit judicent, nihil enim præter quam quod ſcimus . . . . . aſſeverare volumus. " Quod vero ſubdit exinde Epiphanius Marcellum a fide declinaſſe, quia Apologia ei opus fuerat, non videtur legitima illatio; nam qui falſo accuſatur, jus habet ſe purgandi, nec ex iſta purgatione noxius efficitur. Sic enim Dionyſius Alexandrinus hæreſi recte inficeretur, quia Apologiam edidit, ut ſe juſtificaret apud Dionyſium Papam; immo & ipſe Athanaſius accuſandus foret, duas enim inſtituit Apologias, ut cauſam ſuam juſtam demonſtraret.

Ad Hieronymum, dico eum referre ſenſum Hilarii, nihil tamen ipſe definiens; Hilarius autem ab Athanaſio dicit compertam habuiſſe Marcelli male ſanam fidem, & Athanaſius non videtur id de Marcello pronuntiaſſe; immo eum in Apologia ſua ad Conſtantinum, & in epiſt. ad Solitarios inter cæteros Catholicos Epiſcopos reponit. Chryſoſtomus vero falſis rumoribus ab Arianis & Euſebio diſſeminatis deceptus fuit, ſicut & Theodoretus, quippequi a tempore Marcelli remoti erant; major Julio Papæ tunc viventi quam poſteris adhibenda fiducia: Socratem etiam & Sozomenum fefellerunt Euſebii Cæſarienſis ſcripta: Cæterum redarguunt Marcellum quod Filium dixerit ejuſdem eſſe cum Patre hypoſtaſis, aut eo quod tres hypoſtaſes ejus diſcipuli dicerent; ſed tunc ſana ſervata mente, utrumque uſurpare licebat, ut definitum fuerat in Synodo Alexandrina, præſide Athanaſio.

Objiciet 3. Sulpitius Severus lib. 2. hiſtoriæ ſacræ dicit Athanaſium aliquando communionem ſuam Marcello denegaſſe, eo quod Sabellianæ hæreſis auctor exiſteret. Ergo &c.

Reſpondeo Sulpitium qui hoc ſcripſit id accepiſſe ab Hilario, qui illud deprompſerat ex Synodo Sirmienſi in qua Ariani Epiſcopi præſidebant, quique Marcello ma-

maxime adverſabantur; at apud Athanaſium illius rei nullum reperitur argumentum.

Inſtabis: Euſebius Cæſarienſis pag. 4. & 5. de Marcelliana opinione tradit, quod dixerit Verbum ab æterno una eſſe cum Patre eſſentia, & hypoſtaſi, ita ut ſolis nominibus mutuo differrent. Pag. 6. refert eum dixiſſe Verbum eſſe ſolum Filium Dei, quando carnem aſſumpſit: Pag. 19. eum non fuiſſe Dei imaginem antequam homo fieret. Pag. 35. & 36. aſſerit Marcellum paria cum Sabellio ſentire. Tandem pag. 167. & 174. eum increpat quod dixerit Deum trinominalem. Ergo &c.

Reſpondeo teſtimonium Euſebii hac in re flocci faciendum eſſe, ſi quidem ex Athanaſio ea tantum ſcripſerit, quia Marcellus eum redarguerat propter Arianiſmum, cujus erat fautor. 2. Male Euſebius accuſat Marcellum eo quod Patrem & Filium unum hypoſtaſi dixerit, nam hanc locutionem admiſerat Synodus Alexandrina, & Athanaſius hunc loquendi modum uſurpaverat, tunc enim hypoſtaſim habent pro natura. 3. Euſebius pugnantia refert, dum ait Marcellum Sabellianum fuiſſe, ſi quidem ex verbis Marcelli, quæ ſcribit paulo poſt objecta, Verbum vere & perſonaliter diſtinguitur de Patre: ita pag. 39. ubi ſic loquitur Marcellus: " ,, Ante omnem rerum creationem erat, ,, ut par eſt credere, qui eſt in Deo, exi- ,, ſtente apud Deum Verbo. ,, Quod concordat cum Athanaſio poſt Evangeliſtam. 4. Falſum eſt Marcellum ſcripſiſſe Verbum eſſe Maria poſterius, ſive eſſe ſolum Filium Dei in incarnatione. Marcellus enim ex Euſebio hunc locum, *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, de Patre & Filio ſic loquentibus intelligit. 5. Dixerat Marcellus Verbum eſſe imaginem Dei antequam homo fieret, ſed dixerat in ſenſu Apoſtoli, qui in epiſt. ad Hebr. cap. 1. dicit etiam Filium Dei eſſe ejus imaginem: at ſi Marcellus in ſenſu abſoluto dixiſſet Verbum eſſe imaginem Dei tantum poſt incarnationem, inter Anomæos computaretur, quod nemo de eo auſus eſt dicere. 6. Redarguit eum Euſebius, quod dixerit Deum trinominalem; addo quod etiam eum reprehendat eo quod dixerit triperſonalem: quæ reprehenſio ab Arianorum fautore ſolum eſſe poterat. Neque vero plus urget quod addit Euſebius, Marcellum dixiſſe Verbum Ingenitum, ea enim locutione uſus eſt, ut e diametro Arianis opponeretur, qui ly *genitum*, factum intelligebant.

Quod ſi aiunt quidam Marcelli diſcipulos de hæreſi accuſatos fuiſſe; reſpondeo leve eſſe argumentum, in ſua enim fidei formula non veluti pœnitentes, ſed tanquam prudentes in fide loquuntur hoc modo: " Neque enim cenſemus alium eſſe ,, Filium, alium eſſe Verbum, ut quidam ,, nos ſentire mentiti ſunt. ,, Igitur Marcellus nec in ſe, nec in ſuis diſcipulis culpandus videtur.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Marcellus Ancyranus bene cenſuit de divinitate Verbi.

PRIMO: Marcellus apud Epiphanium hær. 72. clare Verbi divinitatem confitetur his verbis: " Sacris litteris inhæ- ,, rens, *ait Marcellus*, credo unum eſſe ,, Deum, & unigenitum ejus Filium Ver- ,, bum, qui cum Patre ſemper exiſtit. ,, &c. In eadem confeſſione ait Verbum eſſe ipſam Dei virtutem, ejus ſapientiam, proprium Filium: Immo Anathema pronuntiat ei qui dixerit, aut Verbum, aut Spiritum ſanctum eſſe Patris partem.

Secundo: Con. Sardi. in epiſt. Synod. Marcellum, ut fidei Nicçnæ tenacem & confeſſorem pronuntiat.

Tertio: Suum addunt fidei Marcelli calculum Julius I. apud Ath. Apol. 2. Ipſe Athanaſius in ſua ad ſolitarios epiſtola.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET DILUCIDATIONUM.

PRIMO: Verum eſt S. Baſilium & quoſdam alios Marcello labem hæreſeos inurere, ſed luce clarius apparet, eos errore facti detentos fuiſſe.

Secundo: Parum urget quod ipſe Euſebius Cæſarienſis Marcellum hæreſis inſimulet, quippe qui odio eum haberet, eo quod ipſum Marcellus propter hæreſim Arianam inſectaretur.

Tertio: nec ſequitur Marcellum fidem conſubſtantialitatis Verbi temeraſſe, cum Deum modo trinominalem, modo tri-

per-

perſonalem appellat, namque Verbo trinominalem & triperſonalem tres intelligit hypoſtaſes, quo d Ariani abnuebant.

PUNCTUM DECIMUM.

Utrum Liberius Papa Verbi conſubſtantialitatem abnegaverit?

NE copia materiæ pariat obſcuritatem, tria prius enucleanda ſunt: videlicet de formulis Sirmienſibus: alterum de voce ὁμοούσιον hoc eſt, conſubſtantiale: tertium denique de altera voce ὁμοιούσιον ſeu ſimile. Unde ſit

§. I.

De formulis Sirmienſibus, & occaſione data, prius de quibuſdam aliis a Semiarianis juris publici factis Antiochiæ.

QUONIAM controvertitur inter Hiſtoricos de perſeverantia in fide Papæ Liberii, operæ-pretium eſt hic texere varias Semiarianorum fidei profeſſiones, ut magis eluceſcat, cui ex eis ſubſcripſerit Liberius, unde immaculatam ejus fidem abſque negotio defendamus.

Anno circiter 341. quatuor fidei formulæ Semiarianorum in primo eorum Concilio Antiocheno in Encæniis congregato, Julio I. ſummo Pontifice, apparuerunt: quod quidem Concilium anno 341. adunatum eſt, in quo non ſine magna injuſtitia S. Athanaſius expoliatus ingemuit: omnes tamen formulæ, excepto quod vox *conſubſtantiale* reticebatur, nihil niſi catholicum reſpirant.

Et vero, in prima ſic loquuntur Epiſcopi: " Nos neque ſumus Arii ſectatores ,, ... Neque aliam fidem, quam quæ ,, ab initio divulgata ſit, recipimus: Sed ,, cum in fidem ejus ſtudioſe inquirere, ,, eamque accurate expendere niteremur, ,, Arium potius ad nos revertentem admiſimus, quam ejus opinioni ſumus ipſi ,, obſecuti .... nam nos ab initio, didicimus, in unum Deum totius univerſitatis, omnium rerum, quæ tum mente tum ſenſu percipiuntur, opificem & ,, curatorem credere, & in unum Filium ,, Dei unigenitum, qui fuit ante omnia ,, ſæcula, & una cum Patre, qui eum ,, genuerat, extitit: per quem omnia viſibilia & inviſibilia facta ſunt .... ac ,, Deus in ſæcula permanſurus. ,,

In ſecunda hæc habentur & quidem expreſſius pro Verbi divinitate: " Deum de ,, Deo, totum ex toto, ſolum ex ſolo, ,, perfectum ex perfecto. ,,

In tertia ſic legitur: " Et in Filium ejus unigenitum, Deum, Verbum, potentiam, ſapientiam, Dominum noſtrum ,, Jeſum Chriſtum, per quem omnia: eumque genitum eſſe ex Patre & ante ſæcula, Deum perfectum ex Deo perfecto. ,, Baron. ad ann. 341.

In quarta denique ſic loquuntur Præſules de Filio Dei: " Deum ex Deo, lumen de lumine, per quem omnia facta ,, ſunt ... eumdemque Verbum eſſe, ſapientiam, virtutem, vitam & veram ,, lucem. ,,

Iidem alterum Concilium eodem in loco congregavere anno 344. claves Eccleſiæ tenente eodem Julio: Sed eorum fidei profeſſio non parum circa divinitatem Verbi ambigua videtur: Sic tamen de Filio Dei loquuntur: " Non enim recentem ,, dignitatem aſſumpſit Chriſtus, ſed ab ,, initio eum Patri per omnia ſimilem credimus. ,, Et in hoc diſcrepant ab Acacianis, qui Filium Dei non ſine magna contumelia per omnia Patri ſimilem eſſe abnegabant.

De triplici fidei profeſſione Sirmica.

PRIMAM edidere Semiariani in Concilio Sirmii adunato anno 351. & græce conſcripta apparuit. Altera ab Arianis anno 357. data eſt: Tertia vero a Semiarianis anno 359. ſic refert Baronius ad illos annos: Ita ſcribit Petavius in notis ad Epiphanium: Ita Valeſius in notis ad Sozomenum: Ita Tilmundus lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 14. & alii. Primam commemorat ſanctus Athanaſius libro de Synodis: ibidem & duas poſteriores eodem idiomate refert. Prima ab Orientalibus Epiſcopis in Concilio adverſus Photinum, Sabellium, & Paulum Samoſatenum adunato fuit compoſita: In ea Præſules nomen *conſubſtantiale* reticent; & Arii errorem aperte non damnat, ita tamen de Filio Dei eſſantur.

" Credimus in unum Deum Patrem ,, omnipotentem, & in primogenitum ,, ejus Filium Dominum noſtrum Jeſum

„ Chriſtum ante omnia ſæcula ex Patre „ genitum, ex Deo lumen de lumine per „ quem omnia in cœlis & in terra facta „ ſunt, tam viſibilia quam inviſibilia, „ eumdemque Verbum eſſe & ſapientiam, „ lucem veram & vitam. Eos porro qui „ dicunt, ex non ente, aut ex alio ſub„ ſiſtente, & non ex Deo Filium extitiſ„ ſe, aut quod tempus, aut ætas fuit, „ quando ille non erat, alienos a ſe cen„ ſet ſancta & Catholica Eccleſia . . . Si „ quis dilatatam eſſentiam, Filium effi„ cere dicat, aut dilatationem in ſubſtan„ tia Dei Filium nominet, anathema eſto. „ Si quis merum hominem ex Maria na„ tum eſſe dicat, anathema eſto . . . Si „ quis voluntate Dei Filium Dei ita ex„ titiſse dicat, ut aliquid conditum, „ anathema eſto. . Si quis Chriſtum Deum, „ Filium Dei ante ſæcula, adminiſtrum„ que ad univerſitatis opificium fuiſse ne„ get; ſed ex quo tempore ex Maria ge„ nitus eſt, Chriſtum & Filium appella„ tum fuiſse, & principium ſuæ deitatis „ tum accepiſse dicat, anathema eſto. „

Eo loci Præſules agnoſcunt Dei ſapientiam & lucem; agnoſcunt Filium Dei non dilatatione ſeu effuſione ſubſtantiæ Patris, atque participatione per gratiam Deum eſse, ſed per ſimplicem & entitativam emanationem: in quo quidem ſenſu Tertullianus dixit divinitatem non ſuſcipere gradum juxta majus & minus; agnoſcunt Chriſtum non purum hominem, ſed Filium Dei, non voluntate & libere ſicut aliquid conditum & factum, ſed neceſsario a Deo Patre procedere: agnoſcunt quidem & miniſtrum in creatione, ſed improprie, & in eodem ſenſu quo Patres primorum ſæculorum vocant Verbum: Si quidem anathematizant eos qui dixerint Verbum ſuæ deitatis principium accipere, cum in utero beatiſſimæ Virginis incarnatum eſt, & ſic Filium naturalem & non adoptivum profitentur, adeoque & Patri conſubſtantialem.

Idcirco Patres multi iſtud tulere de hac formula judicium. S. Hilarius lib. de Synodis eam veluti catholicam habet: ſimiliter & Philaſtrius de hæreſibus capite 65. qui illius Auctores ſanctos vocat: Vigilius Tapſenſis Synodum, in qua promulgata eſt, totius Orientis catholico nomine celebrat libro 5. contra Eutychen.

Secunda formula anno 357. edita eſt a nonnullis Epiſcopis Occidentalibus, inprimis ab Urſacio, Valente, Germiniano, & Potamio. A ſancto Athanaſio rejicitur libro de Synodis Ariminii & Seleuciæ: Eam quoque procul facit S. Hilarius libro de Synodis, & apud eum hanc habet inſcriptionem: “ Exemplum blaſphemiæ „ apud Sirmium per Oſium & Potamium „ conſcriptæ. „ Revera quidem tot & tantis referta eſt impietatibus, ut Semiariani Præſules, videlicet Baſilius Ancyranus, & alii in Concilio Ancyrano eam abnegaverint: namque in ea habetur Filium Dei non eſſe Patri & conſubſtantialem, & ſimilem: “ Nulli vero ambi„ guum, inquiunt, Patrem majorem eſ„ ſe: neque eſt quod quiſquam dubitet, „ Patrem honore, dignitate, deitate, „ atque adeo ipſo nomine paterno majo„ rem eſſe. . . Filium vero Patri, cum „ omnibus quæ illi Pater ſubjecit, ſub„ jectum eſſe. „

Tertia formula de Filio Dei hæc habet: “ Natum impaſſibiliter ex Deo, „ ſolum ex ſolo Patre, Deum de Deo, „ ſimilem Patri ſuo qui ipſum genuit, „ cujus ſecundum, Scripturas generatio„ nem nemo novit, niſi ſolus qui eum „ genuit Pater. „

Sanctus Athanaſius illorum Epiſcoporum exagitat temeritatem, ea ductus ratione, quia tres aut quatuor adunati profeſſionem fidei ediderint: quod trecenti & octodecim Patres Nicæni non fecerunt, inquit libro de Synodis. Hæc formula vocem quidem ſubſtantiæ reticet, ſed Filium Patri per omnia ſimilem prædicat. Ibidem de ea ſic loquitur ille Pater Præſulum referendo verba: “ Vocabulum porro ſubſtantiæ, quia „ ſimplicius a Patribus poſitum eſt, & a „ populis ignoratur, & ſcandalum affert, „ eo quod in Scripturis non contineantur, „ placuit ut de medio tolleretur, & nul„ lam poſt hac de Dei ſubſtantia mentio„ nem eſſe faciendam, eo quod ſacræ Scrip„ turæ nuſquam meminere ſubſtantiæ Pa„ tris & Filii; Filium autem Patri per om„ nia ſimilem dicimus, quemadmodum ſa„ cræ Scripturæ dicunt & docent. „ Hæc ſunt iſtius formulæ verba.

Synopſis eorum quæ in hoc primo paragrapho continentur.

PRIMO: Semiariani quatuor fidei formu-

las in Concilio Antiocheno anno 341. dederunt, quas S. Hilarius fidem temporum non ſine fundamento appellat: nam & ſilent ὁμοούσιον & varios ad nutum poſſunt ſubire ſenſus.

Secundo: Præter iſtas tres Sirmicæ apparuerunt, prima quidem ann. 351. & laudatur ab Hilario, tametſi enim reticeat ὁμοούσιον, habet tamen ſenſum obvium optimum: ſecunda ann. 357. eſt blaſphemiis adverſus Verbum divinum referta: tertia ann. 359. poteſt benignam ſubire interpretationem, ſed jejune Verbum patri ſimilem profert.

§. II.

De vocabulo ὁμοούσιον.

QUIA vero non ſemel malæ fidei homines fidei dogmata refricare verbis doloſis auſi ſunt, Eccleſia æquum duxit quibuſdam uti terminis ad occludendum omni errori effugium; quos tamen quibuſdam calumniis evacuare tentarunt. Ita ſe geſſere Ariani, qui quandoque Verbum creaturam eſſe prædicabant; quandoque etiam juxta temporum varietatem, & ut Eccleſiæ anathemata declinarent verbis ambiguis ſuos ſimulabant errores: quocirca ne remaneret evadendi aditus, vox ὁμοούσιον ad ſignificandam Verbi divinitatem celebrata eſt: quia tamen non invenitur quoad ſyllabas in Scripturis ſacris, Hæretici verſipelles eam rejecerunt. Hinc quæritur utrum rite appoſita ſit ſymbolo pro verbi divinitate explicanda. Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Rite appoſita eſt vox ὁμοούσιον ſymbolo.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Illud rite appoſitum eſt vocabulum ſymbolo, quod clariſſime explicat Verbi divinitatem, tum in veteri, tum in novo Teſtamento celebratam, quæque vox conſequenter continetur in Scripturis quoad ſubſtantiam: Atqui res ſic ſe habet: Ergo &c. Major patet, cum voces adhibeantur ad ſignificandum & ad explicandum: Probatur minor quoad utramque partem. Primo quidem divinitas Verbi prædicatur in veteri Teſtamento juxta illud Iſaiæ adagium cap. 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth:* Deus ter dicitur ſanctus: Ecce Trinitas: Et tamen non in plurali, ſed in ſingulari Deus proclamatur Dominus, hoc eſt, tres ſunt Sancti, ſcilicet Pater, & Filius & Spiritus; ita tamen ut tres perſonæ ſint unus Dominus. Concinit novum Teſtamentum, maxime illud Joannis 1. cap. 5. verſu 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.* Ecce unitas in Trinitate clare admodum propoſita. Altera minoris pars, nimirum quod vox ὁμοούσιον æquivalenter in divinis exprimatur Scripturis, liquet, cum nihil præter Trinitatem perſonarum in unitate exprimat, maxime vero unitatem in natura, quæ intercedit inter Filium & Patrem, quamque non obſcure indigitat ipſe Chriſtus Joannis 10. his verbis: *Ego & Pater unum ſumus.*

Secunda ratio hæc eſt. Eccleſia eſt infallibilis, & ipſo Spiritu ſancto edocta tum ut credenda proponat, tum ut eadem explicet & propugnet adverſus malignantes: ſed vel ipſa Eccleſia addidit Symbolo ad explicandam Verbi divinitatem ὁμοούσιον. Igitur non abſque temeritate animo irreverenti & contradicenti hanc aliquis rejiceret vocem. Quod autem ipſam Eccleſiam pro uſu hujuſce vocis habeamus magiſtram, audi, benevole Lector, Patres Concilii Nicæni, dicentes: *Credo in unum Deum Patrem .... & in unum Dominum Jeſum Chriſtum.... conſubſtantialem Patri per quem omnia facta ſunt.*

Audi Synodum Pariſienſem quæ in epiſtola Synodica anno 362. conſcripta, quæque apud ſanctum Hilarium legitur in fragmentis, in qua quidem ſic loquuntur, "„ Ὁμοούσιον ſermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre unigeniti Dei nativitatem ſumus amplexi. „ Ergo &c.

Tertia ſic proponitur: Illa vox prædicta non ſine fundamento a Patribus Nicænis inſtituta eſt, qua ſecluſa, vix Hæreticorum cavillos perrumpere & præpedire poterat Eccleſia: Atqui, iſta omiſſa voce, difficile admodum erat frangere Arianorum iniquitatem, maxime vero illos diſtinguere, & a Fidelibus ſecernere. Ergo &c. Non unum eſt Patrum teſtimonium ad probandam minorem.

S. Athanaſius agmen ipſe ducet. In epi-

ſtola de Nicænæ Synodi contra Arianos decretis pag. 415. ſic loquitur: " Iſta quidem eatenus ſuſtinebant Euſebiani, nihil auſi contradicere, ob probrum quod in dictis ſuis refutatis paſſi erant; ſed ita tamen ut deprehenderentur inter ſeſe muſſitare, nutus conferre, oculiſque ſibi invicem applaudere, quaſi illud ſimile eſſe & in eo eſſe, & ejus potentiam eſſe, communia Filio nobiſcum eſſent; neque obſtare quidquam quominus nobis ea ipſa quoque adaptarentur, eo quod de ſimilitudine noſtra cum Deo ſcriptum habeatur, hominem eſſe & imaginem & gloriam Dei ... Cæterum Epiſcopi conſiderata illorum hypocriſi & vafritie, ipſi quoque neceſſitate coacti ſunt ſententiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ prius dixerant, apertioribus verbis repetere & ſcribere Filium conſubſtantialem eſſe Patri, ut non ſolum ſimilem ſimilitudine, ſed eumdem ea voce, qua eſſe ex Patre dicitur, ſignificarent; atque aliam Filii ſimilitudinem & inconvertibilitatem declararent, diverſamque ab ea, quæ in nobis eſt, imitationem quam ex virtute per obſervationem mandatorum conſequimur.

Eo loci S. Athanaſius reddit rationem cur Patres Nicæni ad ſignificandam Verbi divinitatem, vocem ὁμοούσιον adoptaverint, eo quod voce ὁμοιούσιον abuterentur Ariani, quippe qui Filium ſimilem quidem Patri prædicarent, ſed quo ſenſu? Intelligite, ea ſimilitudine qua creaturæ Deo ſimiles dicuntur. Quocirca ne remanerent in ore blaſphemantium redargutiones, æquum duxere Patres Synodici apponere ὁμοούσιον.

Non injucundum erit de eodem momento audire S. Hilarium qui libro de Synodis revincit Arianos eo quod rejicerent verbum *conſubſtantiale*: " Inane eſt, *inquit*, calumniam verbi pertimeſcere, ubi res ipſa, cujus verbum eſt, non habeat difficultatem. Diſplicet cuiquam in Synodo Nicæna ὁμοούσιον eſſe ſuſceptum; hoc ſi diſplicet, neceſſe eſt placeat, quod ab Arianis eſt negatum. Negatum enim idcirco eſt ὁμοούσιον, ne ex ſubſtantia Dei Patris Dei Filius natus, ſed ſecundum creaturas ex nihilo conditus prædicaretur. "

Suo calculo eamdem muniunt vocem cæteri Patres, in primis S. Epiphanius hæreſi 69. Ambroſius libro 3. de fide cap. 7. Auguſtinus libro contra ſermonem Arianorum. His adde Marium Victorinum qui ſub Coſtantino Imperatore floruit: ille lib. 2. adverſus Arium non una ratione probat verbi ὁμοούσιον convenientiam, ne dicam neceſſitatem; deinde librum ſic concludit: " Ὁμοούσιον vero magis ac magis teneatur, ſcribatur, dicatur, tractetur, in Eccleſiis omnibus, prædicetur. Hæc enim fides apud Nicæam, hæc fides Apoſtolorum, hæc fides catholica; hinc Ariani, hinc Hæretici vincuntur univerſi. "

Solvuntur objecta.

OBJICIUNT Heterodoxi: Illa vox non eſt admittenda, quæ in Scripturis ſacris nuſquam reperitur: Atqui ὁμοούσιον ubique deeſt in ſanctis Scripturis: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, ſi non ſit æquivalenter, concedo: ſin minus, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Solutio eſt divi Athanaſii qui libro de decretis Synodi Nicænæ objectionem præoccupat his verbis: " Quod ſi rurſus, quia voces iſtæ in Scripturis ſolemnes non ſint, obmurmurationes faciant, æquum profecto eſt, ut ea de cauſa ipſi potiſſimum rejiciantur .... ſed tamen cognoſcet, quiſquis eſt ſtudioſioris animi, has voces tametſi in Scripturis non reperiantur, habere tamen eas eam ſententiam quam Scripturæ volunt. "

S. Gregorius Nazianzenus oratione 49. facit utique ſatis objectioni: " Si, *inquit*, dicis mihi *homouſion* quod eſt unius eſſentiæ nomen, ob hoc nominari non oportere, quia in Scripturis divinis non contineatur: Quæro autem, o homo! qui hoc prohibes, utrum ideo nominari non debeat, quia ſcriptum non eſt, an quia credi ita non licet. Quod ſi ita credendum eſt, cur non ita profitendum? Aut ſi ideo nominandum non eſt, quia nec ita credendum; obtinuit Arianæ labis aſſertio ... fruſtra times, o homo! profiteri quod credis: aut fruſtra credis, ſi ita non profiteris, & merito hæreticus denotaris. "

Inſtant: Illa vox nova atque inaudita ad

ad Nicænum uſque Concilium fuerat: Igitur ne quidem implicite in divinis continetur Scripturis: alias non inaudita cenſeretur.

Reſpondeo ſicut prius: eſt nova quoad ſyllabas, tranſeat: quoad ſenſum, nego antecedens & conſequentiam. Neque vero ſemel adumbratur in Scripturis maxime Philippenſium 2. ubi Apoſtolus de Chriſto ſic loquitur: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*. (In forma) hoc eſt, in natura Dei eſſet; ex qua ſententia concludit S. Paulus: *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*. Quod quidem non juſtum foret, ſi Verbum incarnatum extitiſſet Deo æquale forma accidentali, & per gratiam creatam, &c.

Quid plura adjiciam? Vox *ingenitus* in Scripturis quoad ſyllabas nuſquam reperies: & tamen nonnunquam ſancti Doctores illam Patri tribuunt, ut denotent eum eſſe principium non de principio, quandoque etiam, & Filio; ut ſignificent non eſſe factum & meram creaturam. In utroque ſenſu eam uſurpat Sanctus Athanaſius lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ his verbis. " Inter has igitur ſignificationes, ſi „ quis ad priorem ſignificationem reſpiciens, „ cum id denotatur, quod auctore ſui careat, atque eo modo Filium „ non eſſe ingenitum dixerit, nequaquam „ ille culpaverit alium, qui cum Filium „ neque creaturam, neque opus eſſe, „ dicat eum ingenitum eſſe: uterque enim „ ſuum ſcopum ſpectans, recte locutus „ eſt. „

Dixi ad ſolutionem antecedentis tranſeat: namque falſum eſt vocem *homouſion* non fuiſſe ante Concilium Nicænum uſurpatam, quandoquidem, teſte S. Athanaſio lib. de decretis hujuſce Synodi, & Theognoſtus, & Dionyſius Alexandrinus, immo & Romanus ſummus Pontifex ante Concilii adunationem hanc ipſam vocem uſurparunt, dicendo: " Filium ex Patris „ ſubſtantia productum & Patri conſub„ ſtantialem. „ Et rurſus Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum ait: Conſubſtantialem dici Filium Patri ab antiquis &c.

Urgent. Vox, quæ rejicitur a Conciliis, non poteſt admitti veluti ſacræ Scripturæ fœtus ad explicationem divinitatis Verbi: Atqui Concilium Antiochenum illam rejicit. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Concilium Antiochenum illam vocem rejicit in ſenſu oppoſito Paulo Samoſateno, concedo: in ſenſu catholico, nego. Dictum eſt ſupra Paulum ex conſubſtantialitate perſonarum concluſiſſe aut unicam eſſe in Deo perſonam, aut ſi plures, jam ipſas eſſe in natura etiam diſtinctas ad modum rerum corporearum. Solutio eſt divi Athanaſii lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ; nec non & S. Hilarii lib. de Synodis ſub finem, ubi reſpondens objectioni ſic loquitur: " Damnemus in commune vitio„ ſam intelligentiam: non auferamus fi„ dei ſecuritatem. Synodo Samoſatenæ „ ſubſcribendum putas, ne ſecundum Sa„ moſateni intelligentiam quiſquam ſibi u„ ſurpet ὁμοούσιον: Subſcribamus & Nicæ„ næ Synodo ne ὁμοούσιον improbent Aria„ ni. „

Perſiſtunt: Ratio qua ducti ſunt Patres in Concilio Antiocheno reſcindere vocem ὁμοούσιον, eadem & erat tempore Concilii Nicæni quandoquidem plures Pauli Samoſateni tunc aderant diſcipuli, cum ipſi Patres canone 19. mentionem de eis faciant, & collatum ab eis rejiciant Baptiſmum. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Et ratio ulterior coegit Patres Nicænos reſtituere ὁμοούσιον, concedo: & nulla erat, nego. Non diffitemur Pauli diſcipulos Eccleſiam vel ipſo tempore Concilii Nicæni adhuc exagitaſſe, & idcirco Patres iterato anathemate eatenus eos percuſſerunt, quatenus illorum Baptiſma vacuum declararunt, quippequi baptizarent in nomine Filii minoris, in quo cum Arianis conveniebant: Sed cum ex altera parte, ſcilicet quoad diſtinctionem perſonarum confutati manerent, Arius vero non diſtinctionem Verbi a Patre, ſed conſubſtantialitatem aperte totis viribus impugnaret (hæreſim quam Epiſcopi Ariani non pauci involucris obtegebant) operæ-pretium fuit ad illos detegendos ſimul & perſtrigendos, uti verbo ὁμοούσιον.

Replicant: Ariani fuerant quoque in duobus Conciliis Alexandrinis anathemate percuſſi. Igitur non opus erat adverſus eos iterum atque iterum inſurgere per vocem ὁμοούσιον.

Reſpondeo diſtinguendo: Et abſolutis Conciliis allatis, invaleſcebant Ariani, concedo:

 cedo:

cedo: Et tunc non exardeſcebat controverſia, nego. Arius tametſi damnatus multos ſibi devinxerat Epiſcopos: hinc in apertum erupit incendium ejus hæreſis, idcirco compeſcenda erat Concilio Oecumenico. Quia vero Arianiſmi fautores, ut declinarent Eccleſiæ anathemata, Verbum cum fraude parata dicebant Patri ſimile, neceſſe fuit fidem per *homouſion* exprimere.

Inſiſtunt: qui poſt Nicænum, omiſſo ὁμοούσιον, retinuerunt ὁμοιούσιον, non habiti ſunt ut Hæretici. Igitur abſque fundamento Patres Nicæni ſub anathematis interminatione præceperunt ſubſcribi ὁμοούσιον.

Reſpondeo diſtinguendo, qui retinuerunt ſolummodo ὁμοιούσιον corde perfecto, non fuerunt Hæretici, concedo: omiſſis quibuſdam conditionibus, nego. Illæ erant ſecundum Athanaſium, ut admitterent decreta Nicæna: juxta Hilarium dicerent Verbum ſimile in identitate, & ſecundum Baſilium ὁμοιούσιον citra varietatem crederent, ſed ὁμοούσιον in ſenſu obvio, & abſque explicatione fidem conſubſtantialitatis Verbi continebat; hinc licet extra Concilium non fuerit abſolute neceſſarium, ſecus in Concilio, quod regulam fidei condere debebat adverſus Arianam perfidiam; Porro neminem latet canonem dogma complectentem verbis ita expreſſis fieri debere, ut non relinquatur aut ambigendi aut tergiverſandi locus.

Reponunt, S. Athanaſius in ſuo ſymbolo ſilet ὁμοούσιον: ſilet & Cyrillus Jeroſolymitanus in ſuis Catecheſibus, in quibus fidem pro rudioribus explicat & explanat. Igitur vox illa erat prorſus inutilis.

Reſpondeo 1. S. Athanaſium ſilere etiam ὁμοιούσιον, & nonniſi implicite iſtam ſicut & alteram vocem commemorare.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: S. Athanaſius ſilet ὁμοούσιον, ex eo quod Verbi conſubſtantialitas erat fuſiori ſtilo explicanda, concedo: ex eo quod vox foret inutilis, nego. In Symbolis fides quoad omnes articulos clare explicatur. Sic conſubſtantialitatis dogma ſanctus Præſul explanavit, dicendo: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus; increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus; immenſus Pater, &c.*

Ad S. Cyrillum Hieroſolymitanum dico illam ſiluiſſe vocem propter duo, ut jam dictum eſt: Primo, quia inde Ariani ſumebant accuſare Catholicos de Sabellianiſmo. Secundo, ex eo quod propter novitatem vocis multi a ſuſcipiendo Baptiſmate deterrebantur.

Obſtrepunt iterum: vox ambigua, quæque ſcandalum parit, procul facienda eſt: Sed talis naturæ ὁμοούσιον tunc temporis erat. Igitur velut inutilis reſcindenda erat; maxime cum fides Eccleſiæ per vocem ὁμοιούσιον ſufficienter explicaretur.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: vox ὁμοούσιον expoſita pariebat ſcandalum, nego: non ſufficienter expoſita, ſubdiſtinguo: erat petra ſcandali ſimplicibus & Hæreticis, concedo: Catholicis, nego. Solutio eſt Theodoreti qui lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 12. ſic loquitur: " Fatebantur illi ex ſubſtantia idem ſignificare ex Patre eſſe, non tamen partem Patris eſſe.... Eodem modo etiam illud, Filium Patri conſubſtantialem eſſe, ratione & exquiſitum eſt & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque quidquam habere ſimile cum mortalibus animantibus: nam neque diviſione ſubſtantiæ, neque defectione, ſed nec affectione ulla, mutationeve paternæ eſſentiae & facultatis poſſe conſtare, ingenitam enim Patris naturam ab his omnibus prorſus alienam eſſe. "

Ad probationem, nego inutilem fuiſſe vocem *homoouſion*, tunc temporis, ingraveſcente hæreſi Ariana, fidem ſufficienter explicatam extitiſſe per vocabulum *homoiouſion*, quandoquidem Euſebiani, ut dictum eſt, teſte D. Athanaſio epiſt. de Nicænæ Synodi, decretis in pravum detorquebant ſenſum *homoiouſion*. Non diffitemur tamen Verbi conſubſtantialitatem apprime illa voce exponi, dicendo Verbum eſſe Patri per omnia ſimile: Sed dubio-procul adhuc melius per *homoouſion*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Vox ὁμοούσιον ad explicandam Verbi divinitatem Symbolo Nicæno recte appoſita eſt.

PRIMOQUIDEM, quia citra tergiverſationem importat ſubſtantiam Filii eſſe indiviſam a ſubſtantia Patris.

Secundo, quia ineſt Eccleſiæ poteſtas aſſumendi verba quæ ad explicandam fidem

fidem obtinent principatum ; cum enim Ariani Verbum mente verſipelli ſimile Patri dicerent, compulſi ſunt Patres Nicæni, inquit S. Athanaſius epiſt. de Synod. Nic. decretis, Verbo *conſubſtantialis* uti, ut non remaneret fidei adverſariis effugiendi locus.

Tertio, S. Hilarius l. de Syn. Epiphanius hær. 69. Ambroſius lib. 3. de fide cap. 7. & alii Patres, & poſt ipſos univerſalis Eccleſia traditione perpetua colit hoc vocabulum ad explicandam Verbi cum patre conſubſtantialitatem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Incaſſum opponunt Heterodoxi vocem laudatam in Scriptura ſacra non reperiri. Eſto quoad ſyllabas, ſed quoad ſubſtantiam dubio-procul legitur, maxime Phil. 2. ubi Chriſtus dicitur Patri æqualis.

Secundo: Nec magis proficiunt dicentes vocem a Concilio Antiocheno rejici; ſed quo ſenſu? Niſi in ſenſu Sabellianorum, qui ex conſubſtantialitate trium perſonarum, totidem concludebant eſſe Deos: quam quidem abyſſum ut vitarent, in alteram impegerunt, aſſerentes unicam eſſe in divinis perſonam.

Tertio: Vocem ambiguam & uti ſcandalum inducentem prædicant: Sed quo animo hæc diſſeminabant Ariani, niſi quia non remanebant in eis vi vocabuli in ore redargutiones?

§. III.

Utrum vox ὁμοιόσιον ſtatim poſt Nicænam Synodum fuerit in uſu?

Vox ὁμοιόσιον quod redditur latine, *ſimile*, nonnullas movit in Eccleſia tragœdias, aliis ad ſignificandam Verbi divinitatem ſufficere propugnantibus, aliis e contra, minus virium habere proclamantibus: ut autem hæc controverſia adamuſſim dirimatur, duo impræſentiarum enucleanda veniunt: alterum de neceſſitate ὁμοούσιον: alterum vero de ſufficientia ὁμοιούσιον ad fidei explicationem; unde primum momentum in articulo præſenti & ſpeciali tractare juvat. Alterum in ſubſequenti explicabimus.

CONCLUSIO.

Ὁμοούσιον non fuit vox neceſſaria neceſſitate abſoluta immediate poſt completam Nicænam Synodum ad explicationem fidei, ita ut apud omnes Catholicos fuerit tunc in uſu.

Probatur multis argumentis.

PRIMO QUIDEM ex Concilio Antiocheno, quod œconomiæ cauſa illam ſiluerat vocem, ea ductum ratione quod Sabelliani ex conſubſtantialitate perſonarum divinarum, earumdem inter ſe diſtinctionem realem exſufflare atque tentare molirentur: Igitur non abſimili ratione potuit Eccleſia permittere ad tempus *homouſii* omiſſionem; & hoc variis motivis: Primo quidem ex eo quod illud vocabulum, propter novitatem quoad ſyllabas, non paucos conturbaret: Secundo, quia inde Ariani ſumebant argumentum Catholicos ut Sabellianos & prædicare & habere: Ergo &c.

Idem colligitur ex Synodo Pariſienſi anno 362. adunata; namque Patres in epiſtola Synodica ad Epiſcopos Orientales multa de utroque vocabulo & *homoouſion* & *homoiouſion* diſſerunt: tum ſubnotant *homoouſion* non fuiſſe ſemper in uſu, deinde vero ejuſdem vocabuli applicationem celebrant: tertio loco ſimilitudinem in natura non abnegant: " Plures numero, „ *inquiunt*, qui aut Arimini, aut Nicææ „ adfuerunt, ſub auctoritate veſtri nomi- „ nis ad uſiæ ſilentium ſunt coacti; „ quod Verbum a vobis quondam contra „ Ariomanitarum hæreſim inventum, a „ nobis ſemper ſancte fideliterque ſuſce- „ ptum eſt. „ Eo loci agnoſcunt Gallicani Præſules, Patres tum Sirmienſes, tum etiam Nicænos quandoque omiſiſſe *homoouſion*; deinde hæc ſubjungunt de Verbo: " Et quia ex ipſo eſſet, ut ex „ patre filius, ut ex Deo Deus, ut ex „ virtute virtus, ut ex ſpiritu ſpiritus, „ ut lumen ex lumine; ſimilitudinem quo- „ que ejus ad Deum Patrem non inviti „ audientes, quippe cum imago inviſibilis „ Dei ſit, ſed eam ſolum ſimilitudinem „ dignam ad Patrem intelligentes, quæ

„ veri Dei ſit ad Deum verum : ita ut „ non unio divinitatis, ſed unitas intel- „ ligatur : quia unio ſit ſingularis, uni- „ tas vero ſecundum nativitatis veritatem „ plenitudo naſcentis ſit : maxime cum „ Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad diſci- „ pulos ſuos ſit profeſſus dicens : *Ego & Pater unum ſumus* : quo non ſolum cha- „ ritatem quæ ad Patrem eſt, ſed & di- „ vinitatem, quæ Dei ex Deo eſt, ſi- „ gnificat, ſecundum illud : *Qui me vi- „ det, videt & Patrem*. „ Quibus verbis non abjicit Concilium ſimilitudinem quæ eſt & ſpecifica, & ſubſtantialis, quæ- quæ Filium ejuſdem cum Patre naturæ neceſſario exiſtere ſignificat.

Secundo, eadem veritas propugnatorem habet vel ipſum Athanaſium qui adfuit Concilio Nicæno. Ille enim poſt elapſum Concilium, in libro quem de Synodis conſcripſit, teſtatur ſe habere ut contra- tres eos, qui, omiſſo *homoouſio* ponebant *homoiouſion*. Igitur prima vox completa Synodo Nicæna, non erat abſolute neceſ- ſaria ad fidei explicationem : Sic loquitur ſanctus Doctor loco citato pag. 705. “ Ad- „ verſus autem eos qui omnia Synodi „ ſcripta recipiunt, de ſolo autem con- „ ſubſtantiali ambigunt, non ut adverſus „ inimicos affici nos decet : neque enim „ veluti adverſus Ariomanitas, aut quaſi „ bellum geſturi Patribus contradicimus, „ ſed veluti fratres cum fratribus diſcep- „ tamus, ut cum quibus nobis eadem ſit „ ſententia, controverſia autem de ver- „ bis. Nam cum profiteantur Filium ex „ Patris ſubſtantia, & non ex alia ſub- „ ſtantia eſſe, nec creaturam eum, nec „ opus exiſtere, ſed genitum & natura- „ lem Patris fœtum, & æternaliter cum „ Patre eſſe, cum ejus & ratio & ſa- „ pientia ſit, non longe abſunt a reci- „ piendo conſubſtantiali. Talis eſt Baſi- „ lius ex Ancyra in ſcriptis ſuis de fide.„ Ecce palam S. Athanaſius proclamat illos eſſe Catholicos, qui Verbum Patri ſimi- le confitentur, nec eos a fide Nicæna di- ſcedere, modo Concilii ſuſcipiant defini- tiones. Quid plura adjiciam? In Symbo- lo quod beato tribuitur Athanaſio tota ſanctiſſimæ Trinitatis fides explicatur, & tamen ὁμοούσιον ſiletur. Ergo &c.

Non diſſentit ſanctus Hilarius qui omit- tentes vocem ὁμοούσιον, excuſatos habet, eo ipſo quod Filium per omnia Patri ſi- milem aſſererent. In libro de Synodis ait: “ Caret igitur, fratres, ſimilitudo natu- „ ræ contumeliæ ſuſpicione. Nec poteſt „ videri Filius idcirco in proprietate pa- „ ternæ naturæ non eſſe, quia ſimilis eſt; „ cum ſimilitudo nulla ſit, niſi ex æqua- „ litate naturæ : æqualitas autem natu- „ ræ non poteſt eſſe, niſi una ſit, una „ vero non perſonæ unitate, ſed gene- „ ris. Hæc fides pia eſt, hæc conſcien- „ tia religioſa, hic ſalutaris ſermo eſt, „ unam ſubſtantiam Patris & Filii idcir- „ co non negare, quia ſimilis eſt; ſimi- „ lem vero ob id prædicare, quia unum „ ſunt. „ Obſerves velim S. Hilarium excuſatos habere eos qui, omiſſo ὁμοούσιον, ponebant, ὁμοιούσιον, quatenus ſimile idem ſonat ac æquale : æquale vero unitatem in ſubſtantia importat, quod quidem opti- mum ducit ſanctus Doctor, qui certe poſt Nicænam Synodum ſcripſit.

Facundus Hermianenſis Epiſcopus lib. 1. cap. 6. magnis effert laudibus ſanctum Hi- larium propter ejus in alios & humanita- tem & caritatem, & ſic de eo loquitur: “ Illud eſt multo amplius, quod idem ſan- „ ctus Hilarius æque defendit Sirmienſe „ Concilium, in cujus decretis dictum „ eſt, ſi quis eſt &c. „

Rurſus lib. 11. cap. 8. de eodem mo- mento ſic habet : “ Fas non eſt omnino „ de tantæ pietatis viris male ſentire, „ qui ex ſemetipſis alios æſtimantes ex- „ cuſare ſtuduerunt dicta majorum, & „ qualiter a ſe dici poſſint, taliter ab il- „ lis prolata & ab Eccleſia ſuſcepta cre- „ diderunt, ut in ea permanerent Epiſ- „ copi. „ Scilicet Sirmienſes : Ergo &c.

Tertio, his adde Theophanem qui in chronologia ſanctum Cyrillum Hieroſoly- mitanum ab omni erroris nævo vindicat, tametſi ὁμοούσιον tacuiſſet : “ Quod, *in- „ quit*, *conſubſtantialis* vocem in Cateche- „ ſibus conticuerit, oportebat.... *Con- „ ſubſtantialis* vocem ſilere quæ plurimos „ offendebat, & adverſariorum contro- „ verſiis a ſacro Baptiſmate multos deter- „ ritura erat. *Conſubſtantialis* autem no- „ titiam paribus ſignificationis vocibus „ clarius exprimere, quod a Cyrillo præ- „ ſtitum eſt. „ His nempe ductus ratio- nibus, ne ſcilicet adverſariorum fidei con- troverſiis & querelis plurimi a Baptiſmo ſuſcipiendo deterrerentur, ſanctus Cyril-

lus

lus æquum duxit omittere ὁμοίσιον. Igitur ſtatim poſt Nicænam Synodum vocabulum ὁμοίσιον apud omnes etiam ſanctos Epiſcopos non fuit in uſu.

Quarto, celebre eſt pro eodem momento teſtimonium Marci Epheſini qui in Synodo Florentina Seſſione 5. ſic loquitur: " Poſt factam a prima Synodo fidei expoſitionem, tranſactis non paucis annis uſque ad ſecundam, medio illo tempore diverſis in locis a Provincialibus Conciliis factæ ſunt ſupra triginta expoſitiones, in quibus ſublata illa voce *conſubſtantialis* reliqua ſunt valde ſimilia primæ illi expoſitioni." Claret eum habere ſermonem de profeſſionibus fidei Semiarianorum: neque vero hoc reprehendit Florentinum.

Quinto, denique illud eandem indicat veritatem quod perdiu poſt Nicænam Synodum Ariani Catholicis conſociati erant. Audiendus de hac re Theodoretus epiſtola 122. " Nam & in magna Synodo Nicæna, *ait*, ſuffragati quidem ſunt Orthodoxis illis, qui Arii partium erant, & Apoſtolicæ fidei expoſitioni manibus ſuis aſſenſere: perrexerunt tamen veritati bellum inferre, quod & Eccleſiæ corpus diſcerpſere & triginta quidem per annos inter ſe communicantes præſtiterunt, tum qui Apoſtolicis dogmatibus inhærebant, tum qui Arii blaſphemia laborabant."

Quid plura? Eidem ex profeſſo ſubſcribunt ſententiæ non ignoti nominis Theologi. Inprimis Petavius, tomo primo de Dogmatibus. Thomaſinus diſſert. 5. in Synodum Ariminenſem. P. Alexander diſſert. 15. quarti ſæculi. Vel ipſa ratio ſuffragatur quæ in hac proponitur forma. Quoties emergit aliqua circa fidem controverſia, maxime vero penes vocabula, ad pacem componendam, ne res in deterius abeant, nullus culpæ reus habetur, modo in ſubſtantia dogma ſalvetur; parum quippe refert idem uno aut altero exprimi vocabulo, modo alterutrum idem in re ſignificet: Eccleſia enim non ſemel hac uſa eſt œconomia: Igitur iſta potuit licentiam facere expreſſo, vel tacito conſenſu conſubſtantialitatem verbi modo per ὁμοούσιον, modo per ὁμοιούσιον exprimi. Igitur non neceſſe abſolute erat ſtatim poſt completam Synodum Nicænam Filii divinitatem verbo ὁμοούσιον explanare.

Diluuntur objectiones.

Objicies: Concilium Nicænum ὁμοούσιον vocem conſecravit, ad exprimendam Verbi divinitatem, & ſub pœna anathematis voluit recipi, ita ut renitentes exauctoraverit; inter quos nonnulli præ pertinacia etiam in exilium pulſi ſint: Igitur a Concilio completo nemini licitum erat a vocabulo *homouſion* abſtinere.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: & Patres vocem *homouſion* incunctanter ab omnibus exegerunt propter vafritiem Arianorum, qui mente verſipelli fidem divinitatis Verbi profitebantur, tum ut ſuum decretum eſſet regula fidei, concedo: Ita ut impoſterum non poſſet terminis æquivalentibus exprimi Verbi conſubſtantialitas, nego. Latum eſt diſcrimen inter ea quæ agitata ſunt a Patribus Nicænis, & a quibuſdam aliis Epiſcopis decurſu temporum: Ariani Præſules in Concilio omnia tentabant, ut fidem conſubſtantialitatis Verbi cum Patre evacuarent, idcirco opus fuit decretum pro regula fidei verbis ita claris exprimere, ut vel minimum ab hoc dogmate diſcedere non foret locus: Unde nec mirum videri debet ſi quidam renitentes exauctorati ſint: ſed abſoluto Concilio, controverſia mota eſt de verbo *homouſion* quod quidem multas in Eccleſia movebat Tragœdias; quibuſdam dicentibus Verbum eſſe Scripturis ſacris prorſus impervium, aliis vero propugnantibus ὁμοούσιον in ſententiam Sabellii collimare. Ne igitur fucato aliquo prætextu a fide Nicæna aliquis abſcederet, ad tempus licitum non fuit, non ſine œconomiæ cauſa, verbis æquivalentibus conſubſtantialitatem Filii & exponere & profiteri.

Inſtabis: Illud verbum abſque fidei periculo non potuit omitti, ut primum conſecratum eſt a Patribus Nicænis ad fidem conſubſtantialitatis profitendam, quo omiſſo, ipſa non explicabatur fides: Atqui a definitione Concilii per aliud vocabulum non ſatis explicabatur fides de conſubſtantialitate Verbi; & probatur: Ex divo Athanaſio qui in Epiſtola de Synodi Nicænæ adverſus Arianos decretis pag. 115. aſſerit ὁμοούσιον adoptatum fuiſſe a Concilio ea potiſſimum ratione quod *homo-*

homoiouſion eſſet ad hoc ſignificandum impar. Sic enim eo loci loquitur: " Iſta
„ quidem eatenus ſuſtinebant Euſebiani,
„ nihil auſi contradicere ob probrum quod
„ in dictis ſuis refutati paſſi erant: ſed
„ ita tamen ut deprehenderentur, inter
„ ſeſe muſſitare, nutus conferre, oculiſque
„ ſibi invicem applaudere, quaſi illud,
„ ſimile eſſe, & in eo eſse & ejus potentiam
„ communia filio nobiſcum eſſent ... Cæte-
„ rum Epiſcopi conſiderata illorum hy-
„ pocriſi & vafritie, ipſi quoque neceſſi-
„ tate coacti ſunt ſententiam earum re-
„ rum ex ſcripturis colligere, & quæ
„ prius dixerant, apertioribus verbis re-
„ petere & ſcribere filium conſubſtantia-
„ lem eſſe Patri. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo: ſecluſo *homoouſio* fides conſubſtantialitatis Verbi in periculum veniebat ipſo Concilii tempore, concedo: in alio, nego. Inter Patres Synodicos Euſebius & quidam alii Arium excuſatum habebant, nec damnationi ejus Thaleiæ ſubſcribere volebant; hinc corde Ariano non niſi *homoiouſion* adoptabant, eo quod iſtam vocem in ſuos vanos ſenſus detorquere poterant: quocirca ne remaneret ad errorem aditus, *homoouſion* eligere Patres. Quia vero ab Arianis abnegaretur, ne regula fidei incaſſum fieret, ſub excommunicationis interminatione coegerunt Patres Euſebianos ſubſcribere conſubſtantialitati Verbi, & ipſe Euſebius Cæſarienſis in Epiſtola ad ſuos Diæceſanos teſtatur ſuum addidiſſe calculum voci *homoouſion*. Sed facto decreto fidei, in tuto permanſit conſubſtantialitas: unde non mirum ſi poſtea licitum fuit quandoque uti verbo *homoiouſion*, ea tamen conditione, ut eumdem prorſus redderet ſenſum ac *homoouſion* definitione Concilii firmatum ac roboratum.

Auctoritas divi Athanaſii in eodem prorſus ſenſu intelligenda eſt, cum in libro de Synodis pag. 705. veluti Fratres habeat eos qui omiſſo ὁμοούσιον, ὁμοιούσιον ſubſtituunt. " Adverſus autem eos, *in-*
„ *quit*, qui omnia Synodi ſcripta reci-
„ piunt, de ſolo autem *conſubſtantiali* am-
„ bigunt, non ut adverſus inimicos affi-
„ ci nos decet: neque enim adverſus
„ Ariomanitas, aut quaſi bellum geſturi
„ patribus contradicimus, ſed veluti fra-
„ tres cum fratribus diſceptamus, ut
„ cum quibus nobis eadem ſit ſententia;
„ controverſia autem de verbis. „ &c.

Urgebis: Atqui ſanctus Athanaſius in ea verſatus eſt ſententia, ut crediderit ὁμοούσιον non poſſe unquam omitti: & probatur. Qui exiſtimat, vocem *ſimile* non niſi alicujus per naturæ participationem vel qualitatem aliquam accidentalem exprimere, dubio procul exiſtimat ſolam vocem, *homoouſion* exponere Verbi divinitatem; quæ quidem in eo ſita eſt, ut eamdem & ſpecie, & numero habeat cum Patre naturam: Atqui ſic propugnat ille Pater libro de Synodis ubi ſic effatur.
„ Nam in ſubſtantiis non ſimilitudo, ſed
„ identitas affirmari debet ..... Ac rurſus:
„ homo cani nequaquam ſimilis dicetur,
„ ſed natura diverſus. Quocirca quod eſt
„ *homoiouſion*, ideſt ejuſdem naturæ,
„ etiam *homoouſion* erit, ideſt conſubſtan-
„ tiale. Unde qui ſecundum ſubſtantiam
„ ſimile dicit, participatione quadam ſi-
„ mile eſſe definit. Nam ſimile, quali-
„ tas eſt quædam, quæ ſubſtantiæ adve-
„ nit. Hoc vero factarum rerum pro-
„ prium eſt, quæ propter participatio-
„ nem ſiunt ſimiles Deo. „

Eadem ductus ratione Marius Victorinus lib. 1. adverſus Arium rejicit *homoiouſion* quinimmo Auctor libri de Filii divinitate inter opera ſancti Ambroſii cap. 2. contendit non alium præ ſe ferre ſenſum vocem *ſimile*, quam aliquem non in natura, ſed in qualitate parem cum altero exiſtere. Ergo &c.

Reſpondeo primo, plurimos alios hunc affingere ſenſum voci *ſimile*, ut vel ipſam in natura identitatem denotet, maxime ſi iſta apponatur clauſula, (*per omnia ſimile;*) vel etiam ſi aliquis dicatur alteri ſimilis omnino, ſecluſa reſtrictione, & ut Baſilius ait, aſſerendo ſimpliciter Verbum eſſe Patri ſimile, non addendo moraliter & per affectum, ut ponebant Ariani teſte ſancto Athanaſio Epiſtola de decretis Synodi Nicænæ, ubi illos ſic revincit: " Ita tamen ut depre-
„ henderentur inter ſe muſſitare... Quaſi
„ illud ſimile eſſe, & in eo eſſe, &
„ ejus potentiam eſſe, communia filio
„ nobiſcum eſſent ..... Eo quod de ſimi-
„ litudine noſtra cum Deo ſcriptum ha-
„ beatur, hominem eſſe & imaginem,
„ & gloriam Dei. „

Reſpondeo ſecundo, negando ſubſumptum,

tum : Ad probationem diſtinguo majorem; ſi ſanctus Athanaſius omnino excluſerit alium ſenſum, quo per vocem *ſimile*, intelligatur identitas ſubſtantiæ concedo : ſin minus, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Ad ſecundam probationem, dico ſanctum Doctorem perſtringere Arianos qui rejicientes *homoouſion* adoptabant *homoiouſion*, eo quod propter duplicem ſenſum, quem vox illa ſubire poteſt, a divinitate Verbi declinarent ad nutum. Neque vero diſſitemur *homoiouſion* in ſenſu obvio ſimilitudinem participatam ſapere; ſed contendimus ipſam naturæ identitatem etiam exprimere, maxime cum ea voce utentes addunt Verbum eſſe *per omnia Patri ſimile*. Quod autem ſanctus Athanaſius hunc plane non rejiciat ſenſum, patet ex probationibus : namque lib. de Synodis Epiſcopos verbum *homoiouſion* retinentes, amicos vocat & Catholicos, immo & confratres, eo quod in eadem cum illo verſentur ſententia : " Nam cum profiteantur, *inquit*, filium „ ex Patris ſubſtantia, & non ex alia „ ſubſtantia eſſe, nec creaturam eum, „ nec opus exiſtere, ſed genuinum & na- „ turalem Patris fœtum, & æternaliter „ cum Patre eſſe, cum ejus & ratio & „ ſapientia ſit, non longe abſunt a reci- „ piendo *conſubſtantiali*. Talis eſt Baſilius „ ex Ancyra in ſcriptis ſuis de fide. „

Eadem eſt ſolutio ad alios Scriptores Eccleſiaſticos, quorum omnium auctoritates unum tantummodo probant, ſcilicet *homoouſion* clarius explicare Verbi divinitatem, quam *homoiouſion*.

Inſtabis S. Hilarius Athanaſio coævus exiſtimat ſcatere fraudem in Verbo *homoiouſion*. Igitur ex ſanctorum Doctorum mente non potuit omitti etiam ad tempus *homoouſion*. Probatur antecedens: Libro de Synodis ad calcem ſic alloquitur Epiſcopos: " Multi ex vobis fratres, cha- „ riſſimi, ita unam ſubſtantiam Patris & „ Filii prædicant, ut videri poſſint non „ magis id pie, quam impie prædicare: „ habet enim hoc verbum in ſe & fidei „ conſcientiam, & fraudem paratam. „ Oro vos, fratres, adimite ſuſpicionem, „ ſecludite occaſionem. „ Quid plura ? Idem] ſanctus Doctor Confeſſiones fidei Semiarianorum in Concilio Antiocheno annis 343. & 345. editis, fidem temporum non ſemel vocat. Ergo &c.

Reſpondeo 1. opponendo Hilarium Hilario, qui in eodem de Synodis libro hortatur Orientales Epiſcopos ne dum prædicant *homoouſion*, damnent *homoiouſion*, cum divinitas Verbi utroque vocabulo deſignetur : " Quid, *inquit*, fidem meam „ in Homouſion damnas, quam per Ho- „ moiuſii Confeſſionem non potes non pro- „ bare? Damnas enim fidem meam, vel „ potius tuam, cum damnas intelligen- „ tiam ejus in nomine. „

Reſpondeo 2. retorquendo argumentum. Namque contra eos, qui *homoouſion* retinebant, loquitur etiam Hilarius : ne ſcilicet admittendo *homoouſion* in errorem Sabellianum impingant; hortaturque ſua dicta ſic componant, ut citra periculum ſubſiſtat fides : " In his igitur, *inquit*, tot „ tamque gravibus fidei periculis, ver- „ borum brevitas temperanda eſt, ne im- „ pie dici exiſtimetur, quod pie intelli- „ gitur. „

Reſpondeo 3. diſtinguendo : Et ſanctus Doctor aſſerit imminere fraudem in verbis, ut adhortetur & retinentes *homoouſion*, & *homoiouſio* utentes, ne explicationis defectu ſcandalum pariant, concedo : Et ita loquitur ut *homoiouſion* proſcribat, nego. Sanctus Hilarius eſt ſui ipſius interpres, quippe qui ibidem & Orientales & Occidentales alloquatur : Orientales quidem, quos habet etiam ut Catholicos his verbis : " Adimite ſuſpicionem, ſeclu- „ dite occaſionem : ut probari poſſit *ho-* „ *moiuſion* non improbemus *homoouſion*. „ Occidentales vero, qui teſte Severo Sulpitio lib. 2. Hiſtor. Eccleſ. falſo ab Arianis Sabellianiſmi accuſabantur ſic alloquitur ; " Multi, *ait*, ex vobis, fratres „ chariſſimi, ita unam ſubſtantiam Patris „ & Filii prædicant, ut videri poſſint „ non magis id pie quam impie, prædi- „ care. „

Perſiſtes : Ut primum ſancti Patres in eadem ſiſtunt ſententia, argumentum eſt contrariam prorſus abjici : ſed ſanctus Baſilius qui verſus Hilarii tempora florebat, rejicit *homoiouſion* veluti Arianorum fraude inductum : Igitur nuſquam fuit licitum abſtinere a Verbo *homoouſion*. Probatur minor. Epiſtola 41. profitetur ſe habere ſuſpectum *homoiouſion*, & Epiſt. 30. hanc reddit rationem cur *homoouſion* additum ſit Symbolo : " Quia ex non ente ad eſſe „ productum fuiſſe Filium etiam tunc

„ non

„ nonnulli aſſeverabant. Hanc ut abſcinderent impietatem illi Patres, nomen Homouſii uſurpaverunt. Nam Filii ad Patrem adunitio ſine tempore eſt & interſtitio. „ Quo poſito, iſtud ſequitur argumentum: ii quæ fidei formula apud eos qui omittebant *homoouſion* catholica erat, maxime illa in qua quidem anathemate percelluntur ii qui negant Verbum non eſſe ex non ente, ſicut habetur in formula prima Sirmienſi: Atqui tamen Sanctus Baſilius eam veluti impietatem rejicit, & aſſerit propter hanc propoſitionem Patres Nicænos addidiſſe Symbolo, *homoouſion*. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Sanctus Baſilius rejicit *homoiouſion* nudum, concedo: *homoiouſion* cum additione (citra varietatem) nego minorem & conſequentiam. Duplicis generis homines *homoiouſion* uſurpabant loquendo de Filio Dei: ex una parte Acaciani, qui quidem Verbum ſimile Patri dicebant, ſed non per omnia, immo ſimilitudinem tantum affectivam intelligebant: alii vero conſubſtantialitatem vocabulo *ſimile* exprimere intendebant: Ne igitur aliqua fraus obreperet, ſanctus Doctor voluit apponi (citra varietatem) qua poſita clauſula admittit toto corde *homoiouſion*, Epiſt. 41. “ Si, quid ipſe ſentiam, *ait*, dicendum „ eſt, hoc vocabulum, *ſimile* ſecundum „ eſſentiam, τὸ ὅμοιον κατ' οὐσίαν ſiquidem huic dicto adjunctum fuerit, ἀπαραλλάκτως *citra ullam varietatem*: eam „ ego amplector, proboque vocem. „

Ad ſecundum locum eadem eſt ſolutio, & ad argumentum diſtinguo minorem: S. Baſilius vocat iſtam propoſitionem impiam, *Verbum ex non ente factum eſt*, in ſenſu Acacianorum, qui volebant factum fuiſſe in tempore, concedo: in ſenſu obvio, nego: quandoquidem formula illa prima Sirmii a multis omni exceptione majoribus veluti admodum catholica celebratur. Cæterum Baſilius ipſe in loco objecto ſuam prodit mentem, hanc enim reddit rationem cur *homoiouſion* abjici debeat, quia Verbum factum fuiſſe in tempore aſſerere impium eſt; cum potius ſit Patri coæternum.

Inſurges. Quicumque loco *homoouſii* adoptavere *homoiouſion* in ſuſpicionem fidei venerunt, teſtantibus Hiſtoriographis. Ergo non licitum fuit omittere *homoouſion*.

Reſpondeo diſtinguendo: in ſuſpicionem fidei venerunt præſumptive, concedo: abſolute, nego. Quia vero Ariani mente verſipelli *homoiouſion* uſurpabant, vel etiam quidam alii, in quamdam hæreſeos ſuſpicionem iſti quoque veniebant, niſi aliquam adderent explicationem ſubjiciendo ſimile *citra varietatem* aut *ſimile per omnia*.

SYNOPSIS PROBATIONUM

Vox homoouſion *tametſi ad fidem divinitatis Verbi explicandam optima, non tamen erat abſolute neceſſaria.*

Primo, hoc ipſum patet ex Concilio Antiocheno qui illam omiſit, & ex Concilio Pariſienſi dicente, vocem illam non ſemper fuiſſe in uſu.

Secundo, idem conſtat ex SS. Athanaſio, Hilario, Baſilio qui ut Catholicos habent eos, qui vel poſt ipſam Synodum Nicænam dicebant Filium in ſubſtantia & identitate Filium Patri ſimilem.

Tertio: Idem conſtat ex Facundo Hermian. L. 1. cap. 6. Theophane in Chronologia, ubi laudat S. Cyrillum Hieroſolymitanum eo quod verbum *homoouſion* œconomiæ cauſa aliquandiu reticeri voluerit, ne quidam defectu intelligentiæ vocabuli a Baptiſmo ſuſcipiendo deterrerentur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET EXPLICATIONUM.

Primo, ultro fatendum eſt vocem *homoouſion* fuiſſe abſolute neceſſariam tempore celebrationis Concilii Nicæni, quandoquidem Ariani vocabulo *homoiouſion* abutebantur, unde in definitione fidei erat apponenda vox *conſubſtantiale*, ut cuncti impoſterum fideles intelligerent Verbum eſſe Deum: ſed hac facta regula potuit aliis verbis explicari fides, & hoc ſemper relative ad *homoouſion*.

Secundo, neque negamus Verbum, *ſimile*, aliquam ordinarie loquendo importare qualitatem accidentalem, ſed modo addatur, *ſimile in ſubſtantia homoiouſion* idem dicit ac *homoouſion*.

Tertio, jure merito S. Hilarius fidei

pro-

profeſſiones, in quibus non erat *homouſion* veluti erroneas habet, ſed ſolummodo propter abuſum, nuſquam vero cum Verbum ſimile Patri in identitate dicitur, ut ipſe S. Doctor ſcribit.

§. IV.

Utrum vox ὁμοιούσιον fidem Nicænam ita perfecte explicet, ut illam uſurpantes eſſent vere Catholici.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur unico ſed irrefragabili ratiocinio Theologico.

ILLA vox Nicænam explicat fidem citra omnem hæreſeos nævum, quæ ſignificat Filium eſſe Patri in identitate ſimilem; nihil enim ultra ὁμοιούσιον, importat: Atqui ὁμοιούσιον Filium in identitate Patri ſimilem ſignificat: Igitur illa vox abſque hæreſeos labe fidem Nicenam plane explicat. Major patet ex Apoſtolo qui Philipp. 2. de Chriſto ſic loquitur: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*. In iſta ſententia duo plurimum ponderanda ſunt: Primo quidem Apoſtolus aſſerit Filium Dei incarnatum Patri eſſe æqualem: porro *ſimile* idem ſonat ac *æquale* juxta illud Hilarii libro de Synodis: " Quæro quomodo ,, poſſint alterum ad alium, niſi per ſi- ,, militudinem coæquare? .... Non eſt ,, æqualitas in diſſimilibus ... Prædican- ,, tes itaque ſimilem Filium in omnibus ,, Patri, nihil aliud quam æqualem præ- ,, dicamus. Perfectæ æqualitatis habet ſi- ,, gnificantiam ſimilitudo; & hoc ex ſan- ,, ctis Scripturis intelligendum eſt .... ,, Caret igitur, Fratres, ſimilitudo na- ,, turæ contumeliæ ſuſpicione .... cum ,, ſimilitudo nulla ſit, niſi ex æqualitate ,, naturæ: æqualitas autem naturæ non ,, poteſt eſſe, niſi una ſit. ,, Secundo, ibidem S. Paulus ait de Filio Dei ibid. cap. cap. 2. *In ſimilitudinem hominum factus*; ſed nemo aut Patrum, aut ſanctorum Doctorum dixerit Chriſtum fuiſſe ſolummodo hominibus ſimilem in aliqua æqualitate accidentali & perfectione: quinimmo Patres Antiocheni adverſus Paulum Samoſatenum adunati definiere Filium Dei eſſe nobis conſubſtantialem ſecundum naturam humanam; & hoc ipſum incunctanter propugnavit Eccleſia contra Apollinarem qui Verbum incarnatum carnem nonniſi phantaſticam habere autumabat: Cum igitur ex Apoſtolo ſimilitudo importet *conſubſtantialitatem*, abſque fidei periculo Verbum potuit dici Patri ſimile: Sed gravior eſt de minore difficultas, num ſcilicet Præſules verſus Arii tempora per vocabulum *homoiouſion* intellexerint Verbum in identitate Patri ſimilem: affirmativam propugnamus, ſi Arianos excipias.

Præſules nomine *homoiouſion* intelligebant Filium Dei Patri in identitate ſimilem.

Probatur multis momentis.

PRIMO, ex omnibus argumentis quibus probavimus vocem *homoouſion* ad tempus fuiſſe etiam a Catholicis omiſſam.

Secundo ex Conciliis: Ità enim illam intellexerunt vocem Baſilius Ancyranus, Meletius Patriarcha Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, & alii permulti, qui in Synodo Ancyrana congregati formulam ſecundam Sirmicam, in qua non ſine magna impietate quidam Præſules dicebant Filium non eſſe per omnia Patri ſimilem, ut contendebant Aetius & Eunomius, proſcripſerunt, & illam propugnantes anathemate percuſſerunt ſequentibus verbis: *Si quis*, inquiunt, *in Patrem ac Filium credere ſe profitens, Patrem non ſimilis cum Filio eſſentiæ dicat eſſe, ſed actionis, tanquam profanas vocum novitates de Filio Dei pronuntiare auſus, & veram Filii proprietatem evertere, anathema ſit*.

Idem Baſilius Ancyranus in nonnulla Synodo Sirmii formulæ fidei ſubſcribere conſenſit, modo Filius per omnia Patri ſimilis prædicaretur: & in eam ſic conſenſit ut ſcriberet: " Similem in om- ,, nibus Patri eſſe Filium: in omnibus ,, vero, non voluntate ſolum, ſed & ,, ſubſiſtentia & exiſtentia, adeoque eſ- ,, ſentia ipſa. ,,

Concilium Seleuciæ adunatum eodem ſenſu verbum *homoiouſion* retinuit, & huic probabiliter ſubſcripſit S. Hilarius, quippe

pe qui, teſte Severo Sulpitio lib. 2. Hiſt. adeſſet Synodo: hinc lib. de Synodis magnus ille Pater ſic ſcribit de vocabulis *homouſion* & *homoiouſion* " Si dum non utrumque recipimus, neutrum retinemus. "

Suffragatur Concilium Aquileienſe in quo quidem S. Ambroſius voluit damnari Palladium & Secundinum Epiſcopos. Sanctus Doctor ibi iſtos plurimum exagitat Arianos, nihilque non tentat ut ſuos & fateantur & eiurent errores. Sciſcitatur ab eis num Chriſtus eſſet Deus immortalis? Num bonus? Num verax? Sed in omnibus interrogationibus altum ſilentium de conſubſtantialitatis verbo.

Obſerves Baſilium Ancyranum de quo loquitur S. Athanaſius, quemque ut catholicum habet, non eſſe magnum Baſilium Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum, quippe qui inauguratus ſit Epiſcopus anno 369. oratio vero, in qua ſanctus Athanaſius loquitur de Baſilio Ancyrano, conſcripta fuit anno circiter 356. eo ſcilicet tempore quo Georgius Alexandriam miſſus eſt. In eadem oratione Euſtathium inter magnos Epiſcopos annumerat ſanctus Doctor.

Tertio: ex Hiſtoriographis Theodoretus lib. 3. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 3. laudat Conſtantinum Imperatorem tametſi Arianorum fautorem, eo quod Filium Dei Patri coævum dixerit, qui tamen ſiluit *homouſion*; quod ſane argumentum eſt juxta Theodoretum, eos qui illud reticebant vocabulum in hæreſeos crimen non veniſſe: " Tametſi, *inquit*, Conſtantius " quorumdam ſuaſu in fraudem inductus " verbum *homouſion* non approbavit; tamen ipſam rem, quæ verbo ſignificabatur, ſincere & ex animo confeſſus eſt. Quippe ingenue Filium ante " ſæcula a Patre genitum Deum Verbum " nominavit. " Concinit Sozomenus in libro 2. Hiſt. Eccl. cap. 31. ubi ſermonem inſtituens de Concilio Orientalium Seleuciæ adunato ſubdit eos Præſules hujus Synodi, qui Arianis adverſabantur, & quorum prævalebat numerus, ſuſcepiſſe decreta Concilii Nicæni, ſi vocem *homouſion* excipias. Idem lib. 5. cap. 12. expreſſius de hoc loquitur momento, his verbis: " Pars Imperii ad ſolem orientem vergens, etſi poſt Concilium Antiochenum diſcedere, & a fide Concilii " Nicæni palam jam diſſentire cœpit: " tamen meo quidem judicio ſi complurium " mentem ſpectes, in eandem revera ſententiam quaſi pedibus itum eſt, conceſſumque Filium ex Patris eſſentia conſtare. " At vero quidam contentionis ſtudio adducti contra verbum *conſubſtantiale* pugnaverunt. " Audis Sozomenum ſcribere non de ſubſtantia dogmatis, ſed de expreſſione litem tunc temporis fuiſſe inter Præſules.

Quarto, quid plura adjiciam? Inter eos qui verbum *homouſion* omiſerunt, alii veluti Catholici habiti ſunt; quinimmo alii etjam in albo Sanctorum numerantur. Priores ſunt, Baſilius Ancyranus, Euſtathius Sebaſtæ, Silvanus Tarſenſis, & Eleuſius Cyſicus: poſteriores vero; Meletius, Euſebius Samoſatenus, & Cyrillus Hieroſolymitanus. Quis autem ſanæ mentis dixerit Catholicos & Sanctos Verbi abnegaſſe divinitatem? Ergo &c.

Non abs re erit etiam hic obſervare ſanctum Hilarium ſic celebrare Eleuſium, ut aſſerat in decem Aſiæ Provinciis omnes ferme, excepto Eleuſio & quibuſdam aliis, prorſus ignorare Deum.

Theodoretus lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 27. ſcribit eumdem Eleuſium in exilium pro fidei Nicænæ defenſione fuiſſe miſſum. Eo loci celebrat encomium Baſilii Ancyrani & Euſtathii Sebaſtæ. Legantur de his momentis capita 25. & 27. jam laudata: ibi refert Sylvanum Tarſenſem, Eleuſium, & Euſtathium Sebaſtæ, atque Baſilium Ancyranum ſtrenuos fuiſſe fidei Nicænæ defenſores, quorum duo priores exularunt, eo quod coram Conſtantio illam intrepide propugnaſſent. Quinimmo vel ipſe Baſilius Imperatorem redarguere non dubitavit, eo quod inſidias doctrinæ Apoſtolicæ tenderet.

Non prætereundum eſt quod ut primum, mortuo Juliano Apoſtata, pax Eccleſiæ reddita eſt, Baſilius Ancyranus, Sylvanus Tarſenſis & quidam etiam alii cum eis a Joviano pio Imperatore expoſtularunt, ut, expulſis a Sedibus Anomæis, qui propugnabant Filium non eſſe Patri per omnia ſimilem, alii, qui dicerent per omnia ſimilem, eorum loco reſtituerentur. Ita ſcribit Sozomenus lib. 6. c. 4.

Denique Socrates lib. 4. cap. 12. omni exco-

exceptione digna ſcribit, videlicet defenſores divinitatis Verbi per vocem *homoiouſion* ſummum ſuſtinuiſſe propter hoc perſecutionem, eoſque Macedonianos vocat, qui libellum Papæ Liberio obtulerunt, ut ſimul cum eo adverſus Eudoxium fidem Nicænam propugnarent.

Neque vero ullum faceſſit negotium quod Macedonius ab iſtis poſtea divulſus conſubſtantialitatem Spiritus ſancti cum Patre & Filio abnegaverit; ſufficit enim impræſentiarum dicere Macedonianos per vocem *in natura ſimile* conſubſtantialitatem Verbi ſicut pie, ita & fortiter defendiſſe; nemo quippe non novit S. Athanaſium amicum fuiſſe Apollinaris, antequam ſuos diſſeminaret errores: Sic & Hieronymus cum Rufino, & quibuſdam aliis amicitiæ vinculo erat conjunctus, quandiu eorum ignoravit nævos: nihil igitur vetat aliquos inter Catholicos adhæſiſſe Macedonio, antequam divinitatem Spiritus ſancti impugnaret. Cæterum tametſi Macedoniani inter Hæreticos annumerentur, & abnegata Spiritus ſancti divinitate, Filii etiam poſtea abnegaverint conſubſtantialitatem, non fuerunt tamen ſemper Ariani: quæ quidem obſervamus, ut præoccupemus objectionem, quæ ex Macedonianis erui poſſet: quidam enim cuncta non animadvertentes, illos prædicant Hæreticos Semiarianos, eo quod loco *homouſion* initio poſuerint *homoiouſion*: non enim in hoc ſane Hæretici, ſed quod decurſu temporum ad ſpiritum erroris attendentes, improperaverint divinitati Spiritus ſancti, & poſtea adaperte Filii cum Patre conſubſtantialitati.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES 1. juxta Theodoretum, Auguſtinum & alios complures, vere extitit ſecta, eaque hæretica Semiarianorum: Atqui ex illis auctoribus hæc ſecta ab Arianiſmo diſcrepabat, in eo ſolum quod aperte non diceret Verbum creaturam, ſed omiſſo *homouſio*, prædicaret illud eſſe Patri ſimile: Igitur abſque hæreſeos labe nullus potuit verbum *homoiouſion* ſubſtituere loco *homouſii*.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Semiarianiſmus loco *homouſii* ponebat *homoiouſion* animo hæretico & fraudulento, concedo: animo catholico, nego. Non una erat ſimilitudinis etiam in ſubſtantia interpretatio: Acaciani intelligebant de ſimilitudine duntaxat penes voluntatem & amorem, ut claret ex profeſſione eorum fidei, quam refert Socrates lib. 2. cap. 4. Alii vero intelligebant ſimilitudinem ſubſtantialem, ut Baſilius Ancyranus, Meletius, Sylvanus Tarſenſis, Eleuſius, & alii. Duplicis hujuſce explicationis mentionem facit idem Socrates lib. 4. cap. 22. S. Hilarius lib. de Synodis, qui quidem priores perſtringit & eorum fidei profeſſiones vocat temporarias, poſteriores vero excuſatos habet, ut non ſemel ex ejus auctoritate demonſtratum eſt. Priores revera erant Ariani, & ea ſolum ratione dicti ſunt Semiariani, quod Verbum adaperte non dicerent creaturam, ſed ſimile Patri, & hoc ipſum cum fraude; quippe qui adderent Verbum ſimile Patri, non eſſe ſimile Deo; e contra vero alii, qui dubioprocul neque Semiariani, neque Hæretici erant.

S. Hilarius eſt ſui ipſius interpres lib. contra Conſtantium Imperatorem, ubi ipſe refert quæ geſſerit in Concilio Seleuciæ. Primoquidem enarrat ſe ibi reperiſſe multos Arianos blaſphemantes, deinde vero ſubdit: " Poſt ſeceſſionem meam deprehendi, ut centum & quinque Epiſcopi *homoiouſion*, ideſt ſimilis eſſentiæ prædicarentur & ſoli Ægyptii præter Alexandrinum Hæreticum, *homouſion* conſtantiſſime obtinerent. Cogente itaque Leone comite in unum omnes congregati ſunt. Ex his qui *homœouſion* prædicabant, aliqui eorum nonnulla pie verbis præferebant: quod & ex Deo eſſet, id eſt, de ſubſtantia Dei Filius; & ſemper fuiſſet. Qui vero *anomœuſion* defendebant, nihil niſi profaniſſimum aſſerebant." Eo loci ſanctus Doctor duplicem eorum Epiſcoporum diſcernit opinionem: eorum ſcilicet qui volebant Filium ita eſſe Patri ſimilem, ut eſſet de ejus eſſentia & ipſi ab æterno coævus; aliorum vero, qui nonniſi voluntate ſimilem prædicabant: quod certe profaniſſimum eſt.

Replicabis: eo loci S. Hilarius abſque diſtinctione vocat profana loquentes qui retinent vocem *homoiuſion*: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: qui retinent in ſenſu Arii, concedo: In ſenſu catholico, nego: namque alibi habet ut Catholicos

eos eos omnes, qui voce *homoiouſion* intelligunt ſimilem in identitate ſubſtantiæ: & certe eo loci ſolum revincit cæteros, eſtque ſui ipſius interpres. Cum enim interrogaſſet aliquem e Præſulibus, quo ſenſu intelligeret Filium Deo eſſe ſimilem, hanc ſtupens audivit opinionem: " Tunc „ mihi ait: Chriſtum Deo ſimilem non „ eſſe, ſed ſimilem Patri eſſe .... quia „ voluntatis eſſet potius Filius, quam di„ vinitatis. „ Tum ſubjungit Hilarius ibidem: " Hæc audiens habui, neque cre„ didi, donec publice, ex conſenſu om„ nium eorum profaniſſimæ hujus ſimilitu„ dinis ratio prædicaretur. Qui autem *ho„ moiouſion* prædicabant, omnes eos, qui „ maxime ſine aliquo impietatis pudore „ impudentiſſime hæc loquebantur, con„ demnaverunt. „ Eo loci ſanctus Doctor ſecernit veros Semiarianos ab illis qui hoc invidioſo nomine exagitabantur, in eo quod priores fidem Nicænam prorſus temerarent, e contra vero poſteriores, qui Hæreticos pro virili abjiciebant. Sive ergo S. Hilarius ſubſcripſerit Concilio Seleuciæ, ſive non; unum habemus, ſanctum Doctorem ſuum addidiſſe calculum doctrinæ eorum qui *homoiouſion* animo catholico retinebant.

Replicabis: Qui indiſcriminatim a ſanctis Doctoribus habentur ut hæretici, citra dubium tales extitere: Atqui illi omnes qui vel, omiſſo *homoouſio* ſolum *homoiouſion* prædicabant Hæreticorum numero accenſentur a ſanctis Doctoribus: Et probatur: Inſtar omnium audiendus eſt de hoc momento S. Epiphanius qui hæreſi 73. *homoiouſii* Profeſſores omnes Hæreticis accenſet his verbis: " Conſiderandum no„ bis eſt quemadmodum pullulante mala „ illa Arii fructificatione, genus quoddam „ emerſerit ſectæ, quam Semiarianorum „ vocant, qui quidem licet illius nomen „ ejurent, eumdem ipſum tamen ac ſce„ leratam illius opinionem induunt. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: profeſſores omnes *homoiouſii* Hæreticorum numero accenſentur a ſanctis Doctoribus omnibus, nego: ab aliquibus, ſubdiſtinguo: præſumptive, tranſeat: abſolute, nego. Quidam errore facti detenti etiam Semiarianos eſſe exiſtimabant eos omnes qui, omiſſo *homoouſio*, ſiſtebant in *homoiouſio*, ea ducti ratione, quod in ſuſpicionem ſidei venirent, eo ipſo quo & verbis & familiaritate ſeu etiam amicitia communicarent cum Hæreticis: ſic putabat Epiphanius: ſic Severus Sulpitius: at vero potius audiendi ſunt S. Athanaſius, & S. Hilarius, quippequi ex iterato cum Arianis congreſſu præ cæteris Hiſtoricis falſa a veris ſecernebant. Cum igitur uterque eos habeant ut Catholicos, qui Filium Patri in identitate ſimilem profitebantur, eoſdem quoque uti tales habere debemus.

Ad probationem, diſtinguo: S. Epiphanius omnes *homoiouſii* profeſſores inter Hæreticos recenſet, ad cautelam, concedo: & ſatis accurate de hoc ſcripſit, nego. Sanctus ille cuncta, ut patet, non diſtinxit. Recte tamen dicere poſſumus eum loqui, ſolummodo de his, qui animo hæretico abjiciebant ὁμοούσιον, & mente verſipelli *homoiouſion* retinebant. Hujuſce ſolutionis non unum eſt argumentum. Primoquidem ſuam eodem loco prodit mentem S. Epiphanius: " Simplicioribus, *in„ quit*, illudere cupientes, cum & vul„ tu ipſo, & moribus, & impio dogma„ te ab Ario, Arianiſque non differant, „ nihilominus quodam adulationis artifi„ cio perditiſſimam illorum doctrinam fu„ care ac diſſimulare cupientes, ita Dei „ Filium creaturam eſſe dictitant, ut quo „ facilius decipiant, ſi quos viderint ob „ ejuſmodi ſermones turbari, ſtatim blan„ diendo ſubjiciant. Non perinde creatu„ ram illum facimus, ac cæterarum ali„ quam &c., Audis Epiphanium eo loci ſermonem inſtituere de iis quæ animo perverſo Filium Dei *homoiouſion* dicebant.

Alterum notatu dignum eſt, S. Epiphanium confundere Semiarianos cum Macedonianis: Porro iſti primum confeſſi ſunt Filium Dei Patri in identitate ſimilem: quia vero abyſſus abyſſum invocant, negando Spiritus ſancti divinitatem, in Arianiſmum deflexerunt: namque Hæreſi 74. ſic loquitur S. ille Scriptor: " Ab „ Semiarianis & ab orthodoxis monſtrum „ quoddam biformium hominum ac ſe„ miſerorum contra nos excitatum eſt „ ..... Alii quippe ab Ariana diſci„ plina profecti Filium non abſolute crea„ turam eſſe definiunt, ſed ſine tempo„ re eſſe genitum .... Porro cum tem„ poribus omnibus anteriorem illum eſſe „ docent per quem omnia facta ſunt: tum

„ de

„ de Spiritu ſancto contumelioſe garriunt.
„ Ex iis profecto liquet S. Epiphanium non ſatis ſecernere Semiarianos a cæteris, qui *homoiouſion* animo Catholico profitebantur: hinc S. Auguſtinus in hoc Epiphanii ſententiæ non adhæret, namque in libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum de Macedonianis ſic loquitur: " Hos potius quidam „ Semiarianos vocant, quod in hac quæ„ſtione ex parte cum illis ſint, ex par„te nobiſcum. „ Quibus verbis indigitat S. Auguſtinus primo, Macedonianos diſſentire quidem a Catholicis in aliquo, & conſentire etiam in aliquo: diſſentire quidem circa Spiritus ſancti divinitatem, conſentire vero Verbi conſubſtantialitati. Cæterum Concilium ſecundum generale Semiarianorum nomine ipſos intelligit Macedonianos quatenus Spiritus ſancti abnegabant divinitatem: ſic enim habetur canone primo: *Oportet anathematizari omnem Hæreſim, ſpecialiter autem Eunomianorum, ſive Anomæorum & Arianorum, ſive Eudoxianorum, & Semiarianorum, ſive Pneumatomachorum, id eſt, qui contra Spiritum ſanctum pugnant.*

Perſiſtes: Si quis ab hæreſis nævo vindicandus eſt, maxime Meletius: Atqui de hæreſi inſimulatur ea potiſſimum ratione quod, omiſſo ὁμοούσιον poſuerit *homoiouſion*, ſeu ſubſcripſerit: Et probatur. Primoquidem ex S. Athanaſio qui in opuſculo cui titulus eſt: *Confutatio hypocriſis Meletii, & Euſebii Samoſateni, ac ſociorum male ſentientium de fide, de conſubſtantiali*, ita profitetur. Secundo, ex S. Hieronymo qui quidem in chronico ita ſcribit: " „ Synodus Antiochiæ a Meletio & ſuis „ facta, in qua Homouſio, Anomæoque „ rejecto, medium inter hæc Homoiou„ſion, Macedonianum dogma vindica„runt. „ Tertio, ipſe Meletius recepit clericos ab Eudoxio exauctoratos, ut Hieronymus ſcribit in chronico ad annum Chriſti 361. his verbis: " Cum Presbyteros, „ qui ab Eudoxio anteceſſore ſuo depoſiti „ fuerant, ſuſcepiſſet, exilii juſtiſſimam „ cauſam ſubita fidei demutatione deluſit. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad primam probationem reſpondetur opus laudatum non eſſe genuinum ſancti Athanaſii fœtum. Primoquidem hoc ipſum probat ſtyli imparitas: tum oratio ſancti Doctoris adverſus Arianos, in qua celebrat encomium Meletii, quem vocat magnum, quinimmo idem Pater veluti Catholicos habet eos omnes qui Verbum *homoiouſion*, ideſt, per omnia Patri ſimile aſſerebant, inter quos primas tenet ſedes Meletius.

Neque vero diffitemur Meletium apud multos in ſuſpicionem hæreſis veniſſe, ea ductos ratione, quod antequam inauguratus fuiſſet Patriarcha Antiochenus ſubſcripſiſſet in Concilio Seleuciæ formulæ fidei Acacii in qua dubio-procul omiſso *homoouſion*, Verbum prædicabatur quidem Patri ſimile, ſed non per omnia. Sic refert Epiphanius hæreſi 73. ſic ſcribit Socrates libro ſecundo cap. 44. qua de cauſa Ariani, teſte Theodoreto lib. 2. cap. 44. ab Imperatore expoſtularunt, ut is Epiſcopus Antiochenus crearetur: Sed obſervat Socrates ibidem eum initio Pontificatus nihil de fide moviſſe, & ſolummodo de quæſtionibus moralibus egiſſe; poſtea vero Diœceſanis fidem Nicænam annuntiaſſe circa Verbi conſubſtantialitatem, propter quod ab Imperatore in exilium miſſus eſt, ut ſcribit Theodoretus lib. 2. cap. 31. Sozomenus lib. 4. capite 27. uterque illum appellant conſubſtantialitatis perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis acerrimum defenſorem: ſanctus Baſilius epiſtolis 52. 56. 57. 58. 59. ejuſdem celebrat & pietatem, & religionem. Epiſtola vero 325. directa ad Epiphanium qui a Meletio abſtinebat, veluti fidei Chriſti generoſum athletam extollit: tum ut ſancti Athanaſii amicum & ſuum inducit. Quid plura „ adjiciam? Tempore celebrationis ſecundi Concilii Oecumenici Meletius e vita migravit: In Martyrologio Romano die quarta Decembris in albo ſanctorum annumeratur; præclaram de eo funebrem orationem habuit ad populum ſanctus Gregorius Nyſſenus tomo ſecunda ſuorum operum pag. 19. S. Chryſoſtomus oratione 45. eundem veluti Arianæ hæreſeos extirpatorem prædicat: ex quibus & ſimilibus argumentis liquet Meletium a fide Nicœna non defeciſſe, tametſi, omiſſo *homoiouſion*, verbum diceret *homoiouſion*.

Ad ſecundam probationem ex auctoritate ſancti Hieronymi depromptam, reſpondemus non eſſe verum *homoiouſion* ad dogma Macedonianum pertinere, ut patet ex ſupra dictis: citra dubium enim eſt Macedonianos ab initio propugnaſſe Filium Dei

 eſſe

eſſe Patri per omnia ſimilem: palmare apud eos dogma erroneum fuit circa divinitatem S. Spiritus quem non ſine blaſphemia creaturam prædicarunt. Falſum eſt etiam Meletium, cæteroſque Antiochenæ Synodi præſules abjeciſſe *homouſion*: cum potius, teſte Socrate lib. 3. cap. 25. Nicænum profeſſi ſint Symbolum: namque illud inſeruerunt libello quem Joviano Imperatori obtulerunt. In eodem libello ab omnibus ſubſcripto hæc habentur: " Ne „ in eorum numero, qui doctrinam ve„ritatis adulterare ſtudent, habeamur, „ viſum eſt prudentiæ tuæ ſignificare quod „ fidem ſancti Concilii jam olim Nicææ „ congregati & approbemus & teneamus; quandoquidem vocabulum *Con„ſubſtantialis*, quod quibuſdam videtur pa„rum recte in ea poſitum, eſt probe a „ Patribus commodaque interpretatione „ explanatum: quæ quidem interpreta„tio oſtendit Filium ex Patris ſubſtan„tia genitum, Patri ſecundum ſubſtan„tiam ſimilem: & neque paſſionem ul„lam in ejus inexplicabili generatione „ debere intelligi, neque vocabulum *ſub„ſtantiæ* apud ſanctos Patres ad conſuetu„dinem græci ſermonis capi, &c. „ „ Quibus verbis teſtatur Concilium non erroris, ſed explicationis motivo omitti *homouſion*.

Ad alteram probationem ex eadem divi Hieronymi auctoritate deprompta, dico ſanctum Doctorem erga Meletium fuiſſe paululum ſeveriorem, quippequi adhærens Paulino Meletii in ſede Antiochena æmulo, ex rumoribus falſo diſſeminatis, vel ipſum Meletium de hæreſi ſuſpicaretur, idcirco non ſine fundamento creditur Meletium ſuſcepiſſe clericos abſque cauſa ab Eudoxio veritatis hoſte depoſitos.

Inſiſtes: Epiphanius hæreſi 73. & 74. Socrates, & Severus Sulpitius nedum Meletii, ſed & Euſebii Samoſateni, Baſilii Ancyrani, Euſtathii Sebaſtæ & Sylvani Tarſenſis, immo & Eleuſii, ne dicam & Cyrilli Hieroſolymitani, ſuſpectam habent fidem, eo quod omitterent *homouſion*. Ergo &c.

Reſpondeo ut ſupra, vel etiam diſtinguendo: ſuſpectam habent fidem laudatorum præſulum errore facti detenti, concedo cum fundamento, nego. Circa integerrimam Euſebii Samoſateni fidem non eſt relictus ambigendi locus: Theodoretus lib. 2. cap. 31. eum tanquam veritatis ſtrenuum defenſorem prædicat: capite 32. Scribit eum reſtitiſſe Imperatori, qui chartam ab Arianis ſubſcriptam pro electione Meletii Antiocheni Epiſcopi reddi volebat. Lib. 4. cap. 13. deſcribit perſecutionem Catholicorum quos Valens Imperator Arianus non modicum exagitavit, additque fidei cauſa & Meletium, & Euſebium tunc exulaſſe. Cap. 14. magnis effert laudibus Euſebii pietatem: in capite 15. de ejuſdem zelo pro fide Nicæna multus eſt ſermo. Denique lib. 5. cap. 4. Euſebium tegula a muliere Ariana e domus vertice in ejus caput projecta, e vita non ſine glorioſo martyrio migraſſe commemorat. Sanctus Baſilius illum ſemper habuit ut magnum adverſus Arianam perfidiam fidei defenſorem.

Neque etiam in ſuſpicionem venire debet fides Baſilii Ancyrani, Euſtathii Sebaſtæ, Sylvani Tarſenſis & Eleuſii; eo enim ipſo quo Meletius, Euſebius Samoſatenus & Cyrillus Hieroſolymitanus ab omni nævo circa conſubſtantialitatem purgantur, ab errore quoque & cæteri vindicandi ſunt, cum eadem ſit omnium cauſa. Hoc ipſum habetur in libro qui inſcribitur *reſponſio ad Banagium* contra ejus de unitate librum pag. 170. " Baſilius Ancyranus „ non potuit conſentire vocabulo *homouſion* quamvis Eccleſia exigeret ut cun„cti fideles huic voci admodum efficaci „ contra Arii blaſphemiam propellendam „ ſubſcriberent . . . . Attamen ut pri„mum mater illa charitate flagrans comperit Baſilium Ancyranum convenire de „ dogmate atque de Patrum doctrina, „ ejus reſiſtentiam ex novitate & expreſ„ſionis & abuſus Pauli Samoſateni pro„manare, hujuſmodi obnitentia illi diſ„plicere non potuit, quandoquidem ſum„mo duntaxat erga antiquitatem amore „ deluſus ille Præſul ab hujuſmodi ter„mino, quo fuerat conſecrata fides Nicæ„na, abſtinebat. „ Idem habetur paginis 172. & 173.

Replicabis: Teſte Sozomeno lib. 4. cap. 14. Conſtantius ex Beroea civitate advocavit ad ſe Liberium Papam, ut Verbi conſubſtantialitatem abnegare cogeret; & hoc ſuaſione Baſilii Ancyrani, Euſtathii, & Eleuſii; quod quidem facere exhortuit ſummus Pontifex: ſubſcripſit tamen formulæ quæ ab iſtis compoſita

fuerat

fuerat ex formula Antiochena contra Paulum Samoſatenum, ex prima Sirmiaca contra Photinum, & ex altera Concilii Antiocheni tempore dedicationis Eccleſiæ adunati, cui etiam Urſacius, Valens, Germinius, & alii Ariani non pauci ſubſcripſerunt: quibus peractis, inquit idem auctor, Eudoxius & ſui prædicaverunt Liberium tandem *conſubſtantialitatis* verbum damnaſse. Igitur qui reticebant *homoeuſion* erant revera Semiariani.

Juvat hic texere verba Hiſtorici: " ,, Haud longo tempore poſt, Imperator ,, Roma Sirmium reverſus, rogatu legatorum, quos Epiſcopi Occidentis ad ipſum miſerant, Liberium Berœa revocavit. Atque præſentibus legatis Epiſcoporum Orientis, & quibuſdam Sacerdotibus, qui erant forte in exercitu, in unum coactis, compellere tentavit eum fateri, Filium Patri non eſse conſubſtantialem. Inſtabant porro, & Imperatorem ad hanc rem incitabant Baſilius, Euſtathius, & Eleuſius: qui apud eum auctoritate & gratia plurimum poterant. Hique id temporis, cum decreta de Paulo Samoſateno, & Photino Sirmiano, quin etiam formulam fidei in Eccleſiæ Antiochenæ conſecratione editam in unum libellum congeſſiſſent, cauſa conficta, nimirum quod quidam ſimulatione hujus verbi *conſubſtantialis*, hæreſim privatim ſtabilire molirentur, conantur ut Liberius & Athanaſius quoque, Alexander, Severianus & Creſcens, qui in Africa Sacerdotii munere fungerentur, huic conſentiant. Conſentiunt itidem Urſacius, Germinius Epiſcopus Sirmii, Valens Murſorum Epiſcopus, & quotquot Orientis Epiſcopi ibi forte aderant. Viciſſim autem confeſſionis fidei formulam a Liberio adduxerunt, qua illis, qui Filium Patri non ſubſtantia & cæteris rebus omnibus ſimilem aſſeverarent, interdixit Eccleſiam. Nam cum Eudoxius, & cæteri cum eo Antiochiæ Hæreſis Aetianæ fautores epiſtolam Oſii nacti fuiſſent, rumorem diſſiparunt, Liberium quoque verbum *conſubſtantiale* rejeciſſe aſſeruiſſeque Filium Patri diſſimilem eſſe. ,, Edit. Col. Allob. 1612.

Reſpondeo 1. Hæc & ſimilia ſolummodo probare laudatos viros ex nimia indulgentia, ne dicam & immoderata œconomia abſtinuiſſe a verbo *homoeuſion*, nuſquam vero a fide defeciſſe, cum *homoeuſion* omitterent & a Liberio rejici vellent, ne Sabellianis favere viderentur: nuſquam vero animo hæretico, ut ex dictis de Baſilio Ancyrano & de ejus conſociis liquet. Altera etiam ratio omittendi vocabulum, hæc fuit, ut Arianos, qui ab ipſo abhorrebant vocabulo ad meliorem revocarent frugem. Sozomenus l. 4. cap. 14. ejuſd. Edit. hanc enarrat cauſam ſubſcriptionis Liberii: " ,, Quinetiam, *ait*, (cum) formulam fidei in Eccleſiæ Antiochenæ conſecratione editam in unum libellum congeſſiſſent, cauſa conficta, nimirum quod quidam ſimulatione hujus verbi *conſubſtantialis*, hæreſim privatim ſtabilire molirentur, conantur ut Liberius, & Athanaſius quoque, Alexander, Severianus, & Creſcens, qui in Africa Sacerdotii munere fungerentur, huic conſentiant. ,,

Reſpondeo 2. Et Liberium & alios habere, qui ſuam fidem defendant. Habent Patres Concilii Pariſienſis qui licet Catholici, teſtantur tamen ſe ad tempus ſiluiſse *homoeuſion*. Habent Theophanem qui vindicat Cyrillum Hieroſolymitanum, aſſerendo œconomiæ ſolum cauſa cum abſtinuiſſe a vocabulo, ne multi a ſuſcipiendo Baptiſmate deterrerentur, eo quod omnes ferme Orientales ne quidem verbum *conſubſtantialitatis*, aut audire, aut pronuntiare vellent. Habent vel ipſum Severum Sulpitium, qui refert ſanctum Hilarium in Concilio Seleuciæ coactum fuiſſe explodere calumniam Arianorum, qui Epiſcopos propugnantes *homoeuſion* uti Sabellianos habebant: quocirca libro de Synodis ait *homoeuſion* omitti poſſe. Præſules autem ſic alloquitur: " Multi ex vobis, fratres ,, chariſſimi, ita unam ſubſtantiam Patris, & Filii prædicant, ut videri poſſint non magis id pie quam impie prædicare: habet enim hoc Verbum in ſe & fidei conſcientiam, & fraudem paratam. Oro vos, fratres, adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem. ,, Igitur non ſine œconomia propter Sabellianos, & Arianorum in Catholicos improperia potuit abſque fidei diſpendio *homoouſion* reticeri. Eodem in libro, idem ſanctus Hilarius aſſerit Epiſcopos parum curaſſe de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto.

Non omittendum eſt Baſilium Ancyranum, Euſtathium & Eleuſium, fidem Nicænam in formula Liberio oblata at-

que ſuſcribenda in tuto ita poſuiſſe fidem Nicænam, ut in ea pronuntient eos ab Eccleſia alienos eſſe qui negabant Verbi conſubſtantialitatem, quippequi ſubſcripſerint formulæ admodum orthodoxæ a Liberio Papa viciſſim eis oblatæ: “ Viciſſim „ autem, *inquit Sozomenus l. 4. cap.* 14. „ Confeſſionis fidei a Liberio adduxe- „ runt, qua illis, qui Filium Patri non „ ſubſtantia & cæteris rebus omnibus ſi- „ milem aſſeverarent, interdixit Eccle- „ ſiam. „ Audis Liberium in profeſſione fidei viciſſim oblata aliis Epiſcopis „ acerrimum conſubſtantialitatis Filii de- „ fenſorem.

Habent & ſanctum Baſilium defenſorem atque propugnatorem, qui in loco ſupra laudato ita loquitur: “ Si quid ipſe ſentiam dicendum eſt, hoc vocabulum, „ ſimile ſecundum eſſentiam, τὸ ὅμοιον „ κατ' ὀυσίαν, ſi quidem huic dicto adjunctum fuerit *citra ullam varietatem*, eam „ ego amplector proboque vocem. „ Denique habent & ſanctum Athanaſium, qui libro de Synodis pag. 705. excuſatos habet eos qui, omiſſo *homoouſio*, ſubſtituunt *homoiouſion*: “ Non longe abſunt, „ *inquit*, a recipiendo conſubſtantiali; ta- „ lis eſt Baſilius ex Ancyra in ſcriptis ſuis „ de fide. „

Repones, vel ipſe Baſilius Ancyranus cæterique *homoiouſii* defenſores publice communicabant cum Arianis; quin immo cum eiſdem adunabant Concilia, in quibus quidem varias edidere fidei formulas, quas ipſe ſanctus Athanaſius in lib. de Synodis & refert & confutat: Igitur citra fidei periculum illi non dicendi ſunt Catholici qui omiſſo *homoouſio*, conſervabant *homoiouſion*.

Reſpondeo diſtinguendo: Baſilius Ancyranus & ſui communicabant cum Arianis œconomiæ cauſa, ut pacem Eccleſiæ turbatam componerent, & in iis quæ animo Catholico propugnare videbantur, concedo: communicabant cum illis animo hæretico, nego. Ipſe Theodoretus lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. aſſerit Conſtantium Imperatorem etiam ſincero animo credidiſſe Filium Dei per omnia Patri ſimilem, ex qua confeſſione catholicus evadebat. Quidni & evaſiſſent cæteri Præſules ſi ſincero hoc ipſum profeſſi fuiſſent animo? “ Tametſi, *inquit*, Conſtan- „ tius quorumdam ſuaſu in fraudem inductus verbum ὁμοούσιον non approbavit, „ tamen ipſam rem, quæ verbo ſignifi- „ cabatur, ſincere & ex animo confeſſus „ eſt, quippe ingenue Filium ante ſæcu- „ la a Patre genitum Deum Verbum no- „ minavit. „ Neque tamen diffitendum eſt, ſanctum Athanaſium laudatas rejeciſſe formulas: ne in periculum veniret ipſa religio propter Arianorum vafritiem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Uſurpantes vocem ὁμοιούσιον citra varietatem, fidem Nicænam non tentant, ſed ſervant.

PRIMO: Quia *ſimile* in ſenſu obvio importat ſimilitudinem in ſubſtantia, juxta illud Apoſtoli Philip. 2. de Chriſto, *in ſimilitudinem hominum factus*: Eo loco dubio-procul vox *ſimilitudinem* idem prorſus ſonat ac conſubſtantialitatem: hoc eſt, Chriſtum hominibus in natura humana ſimilem eſse.

Secundo, iſto ſenſu Præſules retinentes ὁμοιούσιον illud intelligebant vocabulum, ſicut Baſilius Ancyran. Meletius Patriarcha, Euſebius Samoſatenus, & alii qui in Synodo Antiochiæ anathemate percuſserunt eos omnes, qui Filium negabant Patri in eſſentia ſimilem eſse.

Tertio, Inter eos qui omiſso *homoouſio*, prædicabant ὁμοιούσιον, multi in albo Sanctorum conſcribuntur, ut Cyrillus Hieroſolymitanus, Eleuſius qui teſte Theodoreto l. 2. Hiſt. Eccl. cap. 27. pro fidei Nicænæ defenſione exulavit.

Synopſis argumentorum in contrarium, & Reſponſionum.

PRIMO: Ex Epiphanio, Theodoreto & aliis, extitit quidem ſecta Semiarianorum, qui omiſso *homoouſio*, dicebant Verbum *homoiouſion*, ſed quo ſenſu? Ex eorum fidei formulis liquet; in iis enim Filius non dicitur Patri ſimilis in ſubſtantia: hinc ad Hæreticorum ordinem amandantur.

Secundo: Concedimus quidem quoſdam in ſuſpicionem hæreſeos veniſse eo quod omitterent *homoouſion*, ſed non idem de omnibus dicendum; quicumque enim dicebant Filium ſimilem Patri, aut citra varietatem, ut ait Baſilius, aut recipiendo decreta Nicæna, ut ſcribit Athanaſius, erant ab omni nævo immunes.

Tertio: Neque diffitemur Liberium abjeciſſe formulam, cui Patres Ariminenſes ſubſcripſerant: Verum ſic egit ejus nomine Vincentius Capuanus, eo quod nudata conſcientia iniqua auctorum formulæ, & eorum qui illam ſubſcribendam obtulerant, in pravum ſenſum non ſine animarum pernicie ſolum *homoiuſion* dicebant.

§. XV.

De incontaminata fide Liberii Papæ.

Duo ad hæc eliquanda præſtare: primoquidem de actitatis verſus Liberii tempora, deinde vero in particulari de fide Liberii, unde ſit

Hiſtoria critica ubi recenſentur actitata verſus Liberii tempora, maxime ab anno 353. *uſque ad annum* 360. *incluſive.*

Primo: Liberius Julii primi ſucceſſor ab Arianis ſollicitatus ut ſanctum proſcriberet Athanaſium, Romæ adunata Synodo, ipſum e contra innocentem declaravit anno 353. ita refert Maimburgius libro de Arianiſmo.

Secundo: alteram pro eadem cauſa Synodum Aquilejæ & Orientialibus & Occidentalibus Epiſcopis idem ſummus Pontifex indixit; ſed prævalentibus ibi Arianis, ſanctus Athanaſius, licet innoxius, proſcriptus eſt; quinimmo Vincentius Capuanus, nec non & Marcellus Campaniæ Epiſcopus minis perterriti, non ſine magna erga Eccleſiam Romanam injuria, Arianis in hoc adhæſere; quod ita ægre tulit Liberius, ut præ animi mœrore animam quaſi ageret: Maimburgius ad annum 353.

Tertio: idem Papa anno circiter 355. alterum Concilium pro defenſione & fidei Nicænæ & ſancti Athanaſii, Mediolani convocavit; ſed heu! ibi adhuc prævalentibus Arianis, ſanctus fidei defenſor iterato fulmine confixus eſt, obnitentibus tamen legatis apoſtolicis, aliiſque non paucis Epiſcopis, qui hac de cauſa Arianorum molitione exularunt. Quos quidem Liberius epiſtolis mellifluis non ſemel conſolatus eſt: Verum, ingraveſcente in ſupremum Eccleſiæ Paſtorem tempeſtate, nihil non tentarunt Ariani, ut in ſuas vel ipſum Liberium traherent partes: ſed & hoc incaſſum; nec enim donis Euſebii Eunuchi a Conſtantio eo fine miſſi emollitus, nec ejuſdem cedens minis ſanctum Athanaſium damnare voluit. Tunc vi captus Chriſti Vicarius Mediolanum ducitur, ubi ad tempus commorabatur Imperator, cui tamen audacter reſpondit ſe non poſſe innocentem proſcribere: quocirca Beroeam Thraciæ exulandus traditur: diſcedenti quingentos aureos Imperatoris nomine obtulit ei Euſebius, quos Pontifex invicto animo reſpuit dicens: "Tu Ec-„ cleſias orbis terræ expoliaſti, & jam „ mihi ut damnato egentique eleemoſy-„ nam offers. Ubi primum, & Chriſtia-„ nus ipſe fias.„ Sic refert ſanctus Athanaſius epiſtola ad Solitarios. Theodoretus lib. 2. Hiſt. Eccl. capite 16. eo loci fuſo calamo deſcribit Liberii cum Imperatore dialogum Mediolani habitum, ubi non modicum affulget ſancti Pontificis fortitudo, maxime vero cum Imperatori exilium minanti reſpondit: "Leges Eccle-„ ſiaſticas obſervare pluris faciendum cen-„ ſeo, quam Romæ habere domicili-„ um.„

Pater Alexander Hiſt. Eccl. ſæculi 4. cap. 3. Paragrapho 7. de Liberii cum Imperatore congreſſu hæc ſcribit: "Anno Chriſti 356. Ariani Conſtantio perſuaſe-„ runt, ut Liberium Romanum Ponti-„ ficem ad damnationem ſancti Athanaſii „ cogeret; & ad *homouſii* rejectionem: „ Id ut a ſancto Pontifice extorqueret, „ ipſum perſequi cœpit, miſſo Romam „ Euſebio Eunucho, qui ejus conſtan-„ tiam donis primum, deinde minis ten-„ taret: Sed nihil ab ipſo potuit obtinere: „ dona enim rejecit, minas contempſit, „ Apoſtolica libertate reſpondit: *Quem non una, ſed jam altera Synodus probe ab omni crimine liberum pronuntiavit, & Romana Eccleſia cum pace dimiſit, quomodo poterimus condemnare? Aut quis nos probaret, ſi quem præſentem diliximus, & habuimus in noſtra communione, eumdem abſentem averſemur?* Hæc in gratiam S. Athanaſii locutus eſt Liberius: poſtea vero juſſu Imperatoris Mediolanum venit, ubi Imperatorem ſic allocutus eſt: "Deſine perſe-„ qui Chriſtianos: ne tenta per me hære-„ ticam impietatem in Eccleſiam intro-„ ducere. Ad omnia potius ſuſtinenda pa-„ rati ſumus, quam nos Chriſtiani eo de-„ veniamus, ut Ariani appellemur &c.„

Quo facto, poſtea exulavit. Sic refert vel ipſe Athanaſius epiſt. ad Solitarios.

Quarto: an. 357. Demophilus & Fortunatianus Semiariani Epiſcopi convenere Liberium, & quaſi de ejus exilio dolentes, animo prorſus verſipelli affirmarunt ſe quoque pro virili damnare Arianiſmum, ſubjungentes totum negotium ne minimum quidem ad fidem ſpectare, ſed eſſe penes verbi vocabulum ὁμοούσιον quod in Scripturis ſacris nuſquam adinvenitur: Quocirca abſque fidei diſcrimine pro pace Eccleſiæ componenda omittendum erat. Illuſus ab eis Liberius ſubſcripſit bona fide & animo catholico primæ formulæ Sirmienſi, quæ præ ſe ferebat ſenſum fidei conſonum; deinde vero & S. Athanaſii damnationi, quem variorum ordinum viri veluti reum & habebant & accuſabant. Quo quidem facto epiſtolas communionis ad Orientales Epiſcopos, eoſque Semiarianos, conſcripſit: Sed non ideo ab exilio tunc temporis ſolutus eſt, ita ut annum adhuc integrum iteratis ærumnis permanſerit, ſic ordinante Imperatore, qui exilii dilatione ſperabat Liberium tædio & penis fractum, formulæ ſecundæ Sirmienſi prorſus Arianæ tandem aliquando ſubſcripturum. Maimburgius ibidem ad eundem annum.

Liberius in ſua ad Orientales epiſtola ſic loquitur: " Ego Athanaſium non defendi; ſed quia ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius Epiſcopus deceſſor meus; verebar ne forte in aliquo prævaricator judicarer: at ubi cognovi quando placuit Deo, juſte vos illum condemnaſſe, mox conſenſum commodavi ſententiis veſtris . . . nam ut verius ſciatis me vera fide per hanc epiſtolam ea loqui, Dominus & frater meus communis Demophilus, qui dignatus eſt pro ſua benevolentia fidem catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & Coepiſcopis noſtris tractata, expoſita & ſuſcepta eſt . . . ab omnibus qui in præſenti fuerunt, hanc ego uti animo ſuſcepi, in nullo contradixi, conſenſum accomodavi, hanc ſequor, hæc a me tenetur . . . ſane petendum credidi Sanctitatem Veſtram, quia jam pervidetis in omnibus me vobis conſentaneum eſſe, dignemini communi conſilio ac ſtudio laborare, quatenus de exilio dimittar, & ad ſedem, quæ mihi divinitus credita eſt, revertar. "

Rurſus epiſtola ad Urſacium, Valentem & Germinium idem expoſtulat his verbis: " Scire vos volo, quod fratrem Fortunatianum petii, ut cum litteris meis ad clementiſſimum Imperatorem Conſtantium Auguſtum pergeret petere, ut bono pacis & concordiæ in qua pietas ejus ſemper exultat, me ad Eccleſiam mihi divinitus traditam jubeat reverti. " Tria in his epiſtolis obſervanda ſunt: Primo quidem Liberium juxta allegata & probata tametſi falſa judicaſſe S. Athanaſium reum: Secundo eumdem profiteri ſe nonniſi fidei catholicæ a Demophilo ſibi expoſitæ ſubſcripſiſſe. Denique utramque ſcripſiſſe epiſtolam adhud in exilio detentum, ut Orientalium precibus ab eo ſolveretur.

Quinto: anno 358. factum eſt, ut Conſtantio Romæ triumphum agente, Matronæ Romanæ Liberii reditum ab ipſo, etiam ſupplicante populo, obtinuerint. Sed ſanctus Pontifex certior factus quod Ariani, maxime vero Urſacius & Valens prædicarent in mundo eum tandem negaſſe Verbi conſubſtantialitatem, fidei formulam ipſe compoſuit, quam & publici fecit juris, in qua quidem anathemate percellebat omnes qui Verbum eſſe Patri conſubſtantiale ſeu in ſubſtantia ſimilem abnegarent: cui quidem formulæ & Baſilius Ancyranus & cum eo alii multi Præſules ſuum addidere calculum. Sic refert Sozomenus lib. 4. cap. 5. nov. edit. ubi mira dicit de iſta Liberii formula. P. Alex. Hiſt. Eccl. IV. ſæculi c. 3. §. 7. ſcribit Liberium ſolutum fuiſſe ab exilio anno 357.

Sexto: anno circiter 358. Liberius juxta ſaniorem opinionem e Berœa Thraciæ Sirmium accerſitus, Imperator ab eo petit ut Verbi conſubſtantialitatem exploderet, ſi ab exilio ſolvi cuperet: ſed ſtupens, magna cum fiducia reſpondit, hoc eſſe contra pacta conventa pacis inter ſe & Demophilum inita: quinimmo ea ſolum conditione formulæ Sirmienſi ſubſcripſiſſe ſe teſtatur, ut omiſſa *homoouſion* voce, illam tamen corde retineret, deinde ſubjunxit ſe ad mortem uſque paratum Verbi conſubſtantialitatem propugnare: tum Baſilius Ancyranus ut ſuum obtineret ſcopum, in eo duntaxat ſitum ut *homoouſion*, illæſa tamen fide Nicæna, reticeretur, ſuaſit Conſtantio Liberium ab exilio abſolutum

Ro-

Romam remittere ; ea ſolum conditione ut prius ſubſcriberet cuidam formulæ confectæ ex formula primi Concilii Antiocheni adverſus Paulum Samoſatenum , ſicut & ex formula prima Sirmienſi , & ut nonnulli ſcribunt, ex alia in Concilio Ancyrano adverſus Arianos facta ; quod quidem lubenti animo eoque catholico peregit Papa : Sed nihil ultra fecit, ut obſervat Maimburgius ibidem ad eundem annum , quo quidem abſoluto ad ſuam tranſmeavit ſedem : Ita Sozomenus libro quarto capite 14. ſed obſervandum eſt & nuſquam omittendum, eodem tempore ne dicam & inſtanti Liberium aliam fidei formulam ſubſcribendam obtuliſſe Baſilio Ancyrano, Euſtathio, Eleuſio , &c. Porro in utraque fides Nicæna adamuſſim ſervabatur : Priori quidem ſubſcripſit Liberius, namque Baſilius & ſui declarabant ab Eccleſia alienos eos eſſe , qui negarent Verbum in identitate Patri eſſe ſimile : In poſteriore vero Liberius idem expreſſius pronuntiat : " Sed & confeſ-
,, ſionem , *inquit Sozomenus* l. 4. c. 15. a
,, Liberio viciſſim ſuſceperunt , qua eos,
,, qui Filium ſecundum ſubſtantiam &
,, per omnia Patri ſimilem non eſſe aſ-
,, ſererent , alienos ab Eccleſia pronun-
,, tiabat . ,,

Septimo: an. 359. Conſtantius Seleuciæ Concilium ex Orientalibus numero circiter 160. Arimini vero ex Occidentalibus circiter 400. adunari præcepit. Primum , in quo prævalebant Catholici , rejecit quidem *homoouſion* œconomiæ cauſa , ſed pro virili Filium in ſubſtantia Patri ſimilem contra Acacianos in formula fidei propugnarunt. Sic referunt S. Athanaſius lib. de Synodis Seleuciæ & Arimini : Socrates lib. 2. cap. 29. Alterum vero, ſcilicet Ariminenſe retento *homoouſion* vocabulo , omnes inſuper Arianos , in primis Urſacium & Valentem anathemate confixit : quibus peractis, unuſquiſque ad propriam rediit ſedem, ſi quadraginta circiter excipias , qui a Sirmio diſcedere æquum non duxerunt, donec acciperent reſponſionem Conſtantii ad epiſtolam, qua Patres Synodici illum de omnibus certiorem faciebant.

Huic Concilio præfuit nomine Liberii Papæ Vincentius Capuanus , qui ad meliora reverſus, fidem Nicænam conſtanter propugnavit. Ita Sozomenus lib. 4. cap. 16. Sic ſcribit Binius in notis ad Concilium Ariminenſe legitimum ad annum 359. pag. 188. Edit. Regiæ : " Hoc
,, Concilium , *inquit*, ad quod Orientales
,, cum Occidentalibus invitati etiam ac-
,, ceſſiſſent, niſi impio Arianorum ſuaſu,
,, ad mandatum Imperatoris Seleuciæ con-
,, gregati fuiſſent , cui quadringenti &
,, amplius Epiſcopi, cum Vincentio alii-
,, ſve Legatis Liberii Pontificis Romani
,, interfuerunt, quodve ob cauſam, uni-
,, verſam fidem & Eccleſiam concernen-
,, tem inductum fuerat, ab Athanaſio de
,, Synodis merito univerſale Concilium
,, appellatur. ,,

Verum Conſtantius animadvertens quæ in hoc Concilio adverſus Arianos acditata fuerant, furens mandavit Tauro Provinciæ Præfecto , ut nihil non tentaret ut vel muneribus, vel etiam minis atque cruciatibus Epiſcopos in ſuas traheret partes : & pro ſceleris præmio conſulatum promiſit. Vir ille nequam cedens Imperatoris protervitati, tum ambitione, tum avaritia captus panem arctum & aquam brevem fidei Confeſſoribus , quos intra urbis ſepta concluſos tenebat , ſuppeditavit, aliiſque ærumnis eoſdem exagitavit. Tunc temporis factum eſt ut Valens quaſi commiſeratione commotus exulibus affirmaverit ſe de eorum ſorte dolere , cum eis ultro damnare Arii errores & cæterorum qui Verbum dicebant creaturam : Sed a pœnis abſque negotio ſolvi poſſe , ea ſcilicet ſola conditione, ut formulæ , in qua *homoouſion* reticeretur , ſubſcriberent : Hinc ſeducti, ſuum addiderunt calculum profeſſioni fidei oblatæ, in qua tamen Verbum per omnia Patri ſimile dicebatur. Quibus confectis, ad priores ſedes rediere. Sic ſcribit Sozomenus lib. 4. cap. 18. Sic Maimburgius lib. de Arianiſmo ad annum 359. Sic Theodoretus lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 15. qui omnes uno veluti calamo ſcribunt illos Patres & fraude fuiſſe detentos Arimini, & in ſubſcribendo deluſos : ita tamen ut omiſſo *homoouſio* ſeſe ad *homoiuſion* ſpe pacis componendæ, converterent.

Unum inter omnia memoriæ perpetuæ tradendum eſt, ſcilicet Vincentium Liberii Papæ legatum nuſquam ſubſcribere voluiſſe formulæ in qua *homoouſion* reticebatur. Ita ſubnotat Damaſus Papa in ſua ad Epiſcopos Illyrici epiſtola, quæ in Con-

cilio

cilio Romano ſecundo ſub eodem Papa refertur. In ea ſic alloquitur Præſules Damaſus: “ Numerus Epiſcoporum, qui „ erant Arimini in unum congregati, „ præjudicii vim habere non debet: præ„ ſertim cum formula illa compoſita ſit, „ neque ab Epiſcopo Romano, cujus ſen„ tentia præ cæteris omnibus expectanda „ erat, neque a Vincentio, qui tot an„ nis Epiſcopatum integre geſſerat; ne„ que aliis eidem conſentientibus. „

Octavo: an. 360. juxta Maimburgium, Valens auctoritate Conſtantii fretus Liberium ſubſcribere formulæ pſeudo-Concilii Ariminenſis compellere tentavit; ſed generoſus ille Pontifex eam animo verſipelli & hæretico conſcriptam fuiſſe prænoſcens, hoc facere renuit, paratus mortem potius, vel etiam acerbiſſima pati; qua de cauſa ab urbe Roma iterum ejectus, ad Conſtantii obitum uſque in catacumbis delituit. Sozomenus lib. 4. cap. 18. S. Hilarius in fragmentis. „

Denique: non abs re erit hic etiam obſervare primam Sirmienſem formulam, cui ſubſcripſit Liberius exul, ſolam fuiſſe in Synodo Sirmii habita factam contra Photinum: quod non unum probat argumentum. Primoquidem ibi Baſilius Ancyranus præfuit, & cum Photino ita feliciter congreſſus eſt, ut eum non ſine laude ſuperaverit, ſicut ſcribit ſanctus Epiphanius hær. 73. Sic refert Socrates lib. 2. cap. 30. Sic & teſtatur Sozomenus lib. 4. cap. 6. Secundo ipſe Baſilius ſecundam formulam anathemate confixit in Synodo Ancyrana, in qua ipſe & conſocii Præſules Filium in ſubſtantia Patri ſimilem propugnaverunt; namque in alio Concilio Antiochiæ in Encœniis fidem his exponunt verbis, ut ſcribit Epiphanius hær. 73. “ Ac deinceps, *inquiunt*, in Sardi„ cenſi repetita, denique poſtea quæ Sir„ mii contra Photinum geſta ſunt, in „ quiete otioque verſari. „ Quæ quidem verba ex Ancyrani conciliabuli Synodica Epiſtola habentur, quæque repetita fuere & confirmata in Concilio Antiochiæ laudato. Idem ſcribit Binius in notis ad Conc. Ancyr. an. 358. nam loquens de actitatis in Synodo Ancyrana, ubi multi Præſules convenerant ad mœnia novæ Baſilicæ a Baſilio conditæ celebranda, ait: “ Orien„ tales Epiſcopi ſecundam illam ac per„ fidam Sirmianam confeſſionem fidei de„ teſtati, Sirmio recedentes in Aſiam mi„ grarunt, atque Ancyræ in Galatia an„ no Dom. 358. convenerunt, ibique ab„ legatum a Filio Dei *ſubſtantiæ* nomen „ reſtituentes, impia ſtatuta ſecundæ con„ feſſionis ac formulæ plane condemna„ runt, Filiumque Dei, ſecundum ſub„ ſtantiam Patri per omnia ſimilem eſſe, „ aſſeruerunt. Unde, ut fidem ſuam pro„ fiterentur, duodecim regulas ac defini„ tiones fidei ſecundæ Sirmienſi plane con„ trarias, quas recenſet Hilarius lib. de „ Synodis, expreſſerunt, eaſque per lega„ tos ad Conſtantium Imperatorem Sirmii „ morantem miſerunt. „

Quid plura referam? Baſilius Ancyranus non erat Sirmii, cum ſecunda fidei formula conſcripta fuit, ut teſtatur Sozomenus lib. 4. cap. 13. quique in ore habebat Aetium, Eudoxium, Uranium, Urſacium & Germinium, eo quod ponerent Filium Patri diſſimilem: & certe iſta ſecunda formula a paucis conſcripta fuit, ut liquet ex ejus inſcriptione apud ſanctum Hilarium quæ ita refertur: “ „ Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium „ per Oſium & Potamium conſcriptæ. „ Hoc ipſum conſtat ex his formulæ verbis: “ „ Cum nonnulla putaretur eſſe de fide di„ ſceptatio, diligenter omnia apud Sir„ mium tractata ſunt, & diſcuſſa, præ„ ſentibus ſanctis Fratribus & Coepiſcopis „ noſtris, Valente, Urſacio, & Germi„ nio. „ Cæterum Vigilius Tapſenſis Epiſcopus lib. 5. contra Eutychetem ſcribit Orientales conveniſſe Sirmium in Concilium, quod catholicum nuncupat: addit, formulam primam ibi adverſus Arianam pravitatem editam fuiſſe, & Præſules non ſine fidei zelo proſcripſiſſe ſecundam. “ Deinde, *inquit*, adverſus ſacrilegam im„ piæ profeſſionis unitatem, quæ per O„ ſium, Valentem, Urſacium, & Ger„ minium, cæteroſque ſimilis pravitatis „ apud Sirmium fuerat conſcripta, uni„ verſi Orientales Epiſcopi convenientes, „ alias, ideſt, duodecim fidei definitio„ nes ediderunt quæ Nicæno Concilio non „ continentur. „

Denique 3. Sirmienſis formula non fuit facta in Synodo contra Photinum Sirmii anno 351. habita, ut colligitur ex ſancto Athanaſio lib. de Synodis: Et vero nonniſi anno 359. undecimo Kalendas Junii, ex eodem ſancto Doctore, facta fuit.

Hoc

Hoc ipſum conſtat ex epiſtola Germinii ad Rufinum, Palladium, Severinum, & alios. Quibus prænotatis, ſit

Synopſis contentorum in hiſtoria.

PRIMO, Liberius varia adunavit Concilia pro fide Nicæna defendenda. In Romana Synodo an. 353. Athanaſium innocentem declaravit.

Secundo, idem Pontifex pro fidei & Athanaſii defenſione exulavit, ann. circiter 355.

Tertio, anno 357. a Demophilo deceptus ſubſcripſit formulæ primæ Sirmienſi.

Quarto, ann. 358. ab exilio ſolvitur.

Quinto, ann. 359. Patres ſecundi Concilii Ariminenſis ſubſcripſerunt formulæ in qua *homocuſion* reticebatur: ſed ab Arianis illuſos ſe animadvertentes, de ſubſcriptione pœnitentiam egerunt.

Reſolvitur dubium de fide Liberii Papæ.

CONCLUSIO.

Liberius Papa nunquam diſceſſit a fide Nicæna.

Probatur variis momentis.

PRIMA ratio, quæ ex pluribus coaleſcit, hæc eſt: Ille bene cenſuit de divinitate Verbi, qui illam ad exilium uſque propugnavit, qui eandem toto perdurante exilio non abnegavit, ſed potius publice annuntiavit; qui denique vix completo exilio eandem ſtrenue ac fortiter contra & occultos & apertos Arianorum impetus, etiam in ipſum ſæviente mundo, terrente Conſtantio Heterodoxorum fautore, defendit: Atqui res ſic ſe habet, ut liquet ex prenotatis. Ergo &c. Tres ſunt in hoc ratiocinio partes, prima quidem Liberium ad exilium uſque propugnaſſe fidem. Secunda, eandem non abnegaſſe ingraveſcente exilio: denique & iterum uſque ad perſecutionem poſt exilium illius egiſſe partes.

Prima pars probatur ex Theodoreto qui lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 16. ſcribit Liberium a Conſtantio in odium fidei Nicænæ in exilium fuiſſe ejectum: Papam enim Imperatorem ſic allocutum fuiſſe enarrat: " Leges Eccleſiaſticas obſervare „ pluris faciendum cenſeo; quam Romæ „ habere domicilium. „ Idem ſcribunt omnes Hiſtorici.

Secunda pars non uno probatur argumento. Qui ſubſcripſit tantum formulæ catholicæ, & quidem animo catholico, dum exul Berœæ commorabatur, citra dubium tunc temporis Nicænam non abnegavit fidem: Atqui Liberius perdurante exilio, nonniſi formulæ catholicæ ſuſcripſit, & quidem animo catholico: Ergo &c. Probatur minor quoad ſingula). Primo, certum eſt Liberium primæ tantum formulæ Sirmienſi ſubſcripſiſſe; quandoquidem formula, cui ſuum addidit calculum, non erat ſecunda, nec tertia Sirmienſis: non quidem ſecunda, cum formula cui conſenſit, per Demophilum illi oblata fuit, nec niſi ex prævia fidei explicatione ei ſuſcripſit, ut prænotatum eſt. Hoc ipſum refert Domin. Fleury tom. 3. Hiſt. Eccl. pag. 509. & 510. His verbis: " Papæ Liberio poſt Biennium exilii Berœæ completum, Demophilus urbis Epiſcopus obtulit an. 351. juxta pro- „ babiliorem ſententiam Auctorum, pri- „ mam Sirmii adverſus Photinum compo- „ ſitam fidei profeſſionem, quæ quidem „ tacite ſupprimebat terminos tum *con-* „ *ſubſtantialis*, tum *in ſubſtantia ſimilis*, „ quæ tamen alias propugnari poterat, „ ſicut de facto propugnata eſt a S. Hi- „ lario lib. de Syn. pag. 340. &c. Li- „ berius eam probavit, eique ſicut ca- „ tholicæ ſubſcripſit. „

Addo formulam cui ſubſcripſit Papa, editam fuiſſe atque ſubſcriptam a Baſilio Ancyrano, & aliis circiter viginti duobus Epiſcopis, inter quos altum eſt ſilentium de Germinio, Urſacio, Valente & Potamio, quorum tamen nomina affulgent in ſecunda formula. Non prætereundum eſt, formulam a Liberio ſubſcriptam, juxta Hilarium, ante ſecundam editam fuiſſe, ac primæ ſubſcripſiſſe Baſilium Ancyranum, Theodorum Heracleenſem, & Silvanum Tarſenſem, nemo autem ex Hiſtoricis non novit ante conditam ſecundam formulam jam obiiſſe Theodorum, anno ſcilicet 355. Quid plura? Hanc eandem ſecundam Baſilius in Concilio Ancyrano proſcripſerat, ubi Acacium, Aetium, Eudoxium, & cæteros, qui Verbum Patri diſſimile proclamabant, anathe-

themate confixit : Silvanus quoque utpote Catholicus non ſecundæ conſenſit, immo in odium fidei ab Arianis non modicum exagitatus eſt, ut colligitur ex Theodoreto lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 27. Supereſt igitur Liberium ſubſcripſiſſe formulæ primæ Sirmienſi, nuſquam vero ſecundę: ſed etiam nec tertiæ, cum jam ab exilio ſolutus eſſet, & tunc Romæ ſederet, anno ſcilicet 358. ut notat Anaſtaſius Bibliothecarius.

Jam vero quod prima formula Sirmienſis eſſet catholica, ex ipſis conſtat verbis; in ea quippe illi declarantur ab Eccleſia alieni, qui Verbum aut ex nihilo, aut ex aliqua præjacente materia factum aſſerunt : Item edita eſt a Baſilio qui, ut Præſes Concilii Ancyrani, perſtrinxerat ſecundam formulam, velut impiam : ex quo liquet eum animo catholico priorem feciſſe.

Neque vero dubitandum eſt Liberium ſubſcripſiſſe, fidem conſubſtantialitatis retinendo : tum quia nonniſi ex prævia fidei explicatione priori conſenſit formulæ: tum quia a Conſtantio exagitatus ut Verbi conſubſtantialitatem abnegaret, tantum ita exhorruit ſcelus, ut teſte Sozomeno lib. 4. cap. 15. eos in formula a ſe facta declaraverit a fide alienos, qui illam tentare auderent : " Sed & Confeſſionem a ,, Liberio viciſſim ſuſceperunt, qua eos, ,, qui Filium ſecundum ſubſtantiam, & ,, per omnia Patri ſimilem non eſſe aſſe-,, rerent, alienos ab Eccleſia pronuntiabat. ,, Igitur tunc temporis ſæviente etiam Conſtantio, Liberius intactam ſervavit fidem : maxime vero cum judicandum ſit de fide Liberii ex iis quæ pro eadem geſſit, dum eſſet liber ; quandoquidem quæ fiunt ex metu cadente in virum conſtantem, non cenſentur voluntaria ſaltem intus : dubio-procul Liberius nonniſi ex hujuſmodi metu abſtinuit a verbo *homoeuſion*. Ergo &c.

Tertia pars abſque negotio utique probatur : Ille fidem Nicænam ſtrenue, abſoluto exilio, propugnavit, qui in odium conſubſtantialitatis quam verbis & dictis palam propugnabat, e ſede iterum ejectus, in ſepulchris ad obitum uſque Conſtantii delitefcere compulſus eſt : Atqui ex dictis liquet hanc etiam pro conſubſtantialitate Verbi Liberium ſuſtinuiſſe perſecutionem, ut ſcribit Hilarius in frag. & poſt ipſum Maimburgius lib. de Arianiſm. ad ann. 359.

Confirmatur : certum eſt Liberium ſubſcripſiſſe formulæ, in qua Filius Dei per omnia Patri ſimilis dicitur, in qua etiam illi omnes anathemate perſtringuntur, qui dicebant Verbum aut ex nihilo, aut ex aliqua præjacente materia factum: ſed hujuſmodi formula ab Athanaſio habetur ut catholica, ea ſolum conditione ut decreta omnia Nicænæ Synodi recipiantur: ſed eam amplectitur vel ipſe ſanctus Baſilius, modo *citra varietatem homoeuſion* admittatur; Liberius vero ſtrenue omnes Concilii Nicæni definitiones invicto animo propugnavit : ſed Filium per omnia Patri ſimilem incunctanter proclamavit, adeoque ullam citra varietatem: maxime cum prima Sirmienſis formula edita ſit a Baſilio Ancyrano adverſus Photinum, Aetium, Eudoxium, & alios qui Verbum non ſine blaſphemia eſſe Patri diſſimile effutiebant. Ergo &c.

Confirmatur iterum. Si Liberius ſubſcripſiſſet ſecundæ formulæ Sirmienſi, abſque mora ſolutus fuiſſet ab exilio, nihil quippe ab eo ultra expoſtulaſſet Conſtantius, quippe qui perfidiam Arianam pure & ſimpliciter fuiſſet profeſſus : Atqui tamen a ſubſcriptione anno adhuc integro Berœæ exulavit, ſcilicet ab anno 357. uſque ad annum 358. ut ſcribit Sozomenus, & ut probat Epiſtola Liberii ad Orientales, qua eos & de ſubſcriptione certos facit, & rogat quatenus pro ejus libertate ad Conſtantium ſcribere dignentur. Ergo &c.

His omnibus adde teſtimonia Epiphanii, Baſilii, Ambroſii qui Liberium ut ſanctum celebrant. Ejuſdem memoria commendatur in additionibus Martyrologii Bedæ & Uſuardi.

Proponuntur & ſolvuntur objectiones.

OBJICIES primo, formula prima Sirmienſis, cui conſenſit Liberius, Arianæ hæreſeos ſpirat venenum : Igitur a lapſu & ab hæreſi non vindicatur Liberius : Probatur Antecedens. Primo-quidem non niſi fraudulenter abjiciuntur illi qui Verbum aut ex nihilo, aut ex aliqua præjacente materia factum aſſerebant, cum hoc ipſum vel ipſi dicerent Ariani teſte ſancto Athanaſio, qui in Epiſtola, ad Solitarios

tarios de Nicænæ Synodi decretis p. 715. ſcribit Euſebianos profiteri mente verſipelli Filium Patri ſimilem : " Sed ita tamen , *inquit loquens de eis* , ut deprehenderentur inter ſe muſſitare , nutus conferre , oculiſque ſibi invicem applaudere , quaſi illud , ſimile eſſe , & in eo eſſe , & ejus potentiam eſſe , communia Filio nobiſcum eſſent . ,, Baſilius Epiſtola 300. reddens rationem qua Patres Nicæni ducti ſunt Symbolo addere *homoouſion* , ait : " Et quia ex non ente ad eſſe productum fuiſſe Filium etiam tunc nonnulli aſſeverabant , hanc ut abſcinderent impietatem illi Patres nomen *homouſion* uſurparunt . ,, Expreſſius Ambroſius lib. 3. de fide cap. 7. ait, de Arianis : " Secundum impietatem igitur ſuam poſitum *ſubſtantiæ* verbum recipiunt Ariani : ſecundum pietatem autem fidelium comprobatum repudiant & refutant . ,, Ergo &c.

Reſpondeo primo intactam Liberii fidem ex prænotatis ulla abſque æquivocatione reſplendeſcere : cum conſtet illum ante exilium pro virili non in uno Concilio & *homoouſion* , & ſancti Athanaſii innocentiam propugnaviſſe, cum non niſi coactus omiſerit poſtea *homoouſion* , ita tamen ut Filium dixerit , per omnia Patri ſimilem , & contradicentes etiam dum adhuc exularet anathemate confixerit; cum denique vix ab exilio ſolutus , iterum etiam *homoouſion* propugnaverit : qua de cauſa e Sede iterum deturbatus in Catacumbis deliteſcere compulſus eſt .

Ipſum Athanaſium defenſorem habet ſuæ œconomiæ , qua quidem minis & pœnis perterritus omiſit *homoouſion* , quod vocabulum dubio procul ut demonſtratum eſt , tunc non obligabat . Sic loquitur ille Pater in epiſtola ad Solitarios : " Liberius deinde poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt , miniſque mortis, ad ſubſcriptionem inductus ; verum illud ipſum quoque & eorum violentiam, & Liberii in hæreſim odium , & ſuum pro Athanaſio ſuffragium ſatis coarguit . ,, Cæterum præ oculis ſemper habendum eſt , quod idem ille Pater libro de Synodis pag. 705. ait : " Adverſus autem eos qui omnia Synodi ſcripta recipiunt , de ſolo autem conſubſtantiali ambigunt , non ut adverſus inimicos amici nos decet . ,, Et ſanctus Baſilius Epiſtola 41. " Si quidem , *inquit* , huic dicto adjunctum fuerit *citra ullam varietatem* , eam ego amplector , proboque vocem . ,, Scilicet *homoiouſion* . Porro nullus quantumvis Liberii æmulus invidioſus negaverit iſtum Pontificem Verbum per omnia Patri ſimile incunctanter proclamaſſe .

Reſpondeo ſecundo negando Antecedens; quis enim , omiſſo *homoouſio* , verbis expreſſioribus Filii conſubſtantialitatem exponere poteſt , quam ille qui negat Verbum aut ex nihilo , aut ex aliqua præjacente materia factum eſſe ? Porro in formula , cui ſubſcripſit Liberius Papa , hi omnes abjiciuntur qui adverſa & prædicant & credunt .

Ad probationem diſtinguo : quidam , teſte Athanaſio verbo *homoiouſion* abutentes a conſubſtantialitate Verbi declinaverunt , concedo : non abutentes , ſed *citra varietatem* , & decreta Nicæna ſuſcipientes , nego . Dictum eſt Baſilium Ancyranum præcipuum formulæ auctorem eo ſcopo eam inſtituiſſe , ut Photini exploderet errores : quod certe incaſſum peregiſſet , ſi Chriſtum Filium per omnia Patri ſimilem non crediſſet : quocirca adoptantes *homoiouſion* veluti catholici habiti ſunt , & ipſe Hilarius lib. de Synodis primam illam Sirmienſem formulam uti catholicam ventilat .

Verba S. Baſilii ad rem non pertinent , cum ſermonem eo loci inſtituat de his , qui Verbum ex nihilo factum eſſe non ſine blaſphemia prædicabant : " Et quia , *inquit* , ex non ente ad eſſe productum fuiſſe Filium , etiam tunc nonnulli aſſeverabant , hanc ut abſcinderent impietatem illi Patres nomen *homoouſii* uſurparunt . ,, Neque tamen negamus aliquos mente verſipelli dixiſſe Verbum non eſſe aut ex nihilo , aut ex præjacente materia formatum , hoc eſt , in tempore : nonnulli enim ante tempus & ante ipſos Angelos , per creationem emanaſſe propugnabant , iſta Scripturæ verba de Sapientia Eccl. 24. *Ab initio & ante ſæcula creata ſum* , in perverſum detrahentes ſenſum, quaſi factum fuiſſet ante tempus quod initium habuit tantummodo in creatione creaturarum corporalium ; tunc enim per varios dies tempus cœpit , & cœptum perduravit : Sic enim habetur Geneſeos 1. *Factumque eſt veſpere & mane , dies unus*

enus &c. Ariani concedebant quidem verbum in tempore non fuiſſe conditum, ſed ante illud tempus: & hac æquivocatione anathemata Eccleſiæ declinare tentabant: Aſt non defuerunt qui *homoiuſion* uſurparent corde perfecto, inter quos primas tenet ſedes Liberius. Cæterum formula prima in ſenſu obvio habebat ſenſum catholicum, eſto quod quidam ea abuſi ſint: nonne & abutuntur vel ipſa Scriptura ſacra Heterodoxi? ſufficit quod ſenſus obvius ſit bonus.

Ad Ambroſium diſtinguo: & ſanctus Doctor loquitur de Arianis qui, ut vel ipſis Catholicis illuderent, nonnunquam *homoiouſion*, ſed ſuo ſenſu prædicabant, concedo: de aliis indiſcriminatim qui, omiſſo *homouſio*, *homoiuſion* animo catholico & fide ſincera adoptabant, nego. Ariani quidam fraudulenter, ut deciperent incautos, dicebant Filium Patri ſimilem, vel in ipſa ſubſtantia, ſed ſimilitudine affectiva ſolum & morali; iſtos autem, & non alios revincit Ambroſius.

Inſtabis: atqui vel ipſa prima Sirmienſis formula hæreſim ſpirat: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. In ea Filius Dei dicitur Patris miniſter; ſic enim habetur in ultimo anathematiſmo: "Si quis Chriſtum ,, Deum, Filium Dei ante ſæcula, ad- ,, miniſtrumque ad univerſitatis opificium ,, fuiſſe negat .... Anathema eſto. ,, Sed miniſter eſt Domino inferior: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo: Filius dicitur Patris miniſter improprie & lato modo, concedo: proprie & per dependentiam, nego. Juſtinus & alii primorum ſæculorum Patres nonnunquam Filium Dei Patris miniſtrum eſſe aſſerunt, ſed improprie, & eo ſolum ſcopo ut probent a Patre vere procedere, Verbumque non eſſe nihil. Sic Tertullianus loquitur: ſic alii tertii ſæculi Patres effantur, ut revincant Sabellianos qui & ſecundam & tertiam perſonam a Trinitate adimebant. Eodem prorſus ſenſu Præſules Sirmienſes in prima formula Filium veluti Patris in creatione miniſtrum prædicant.

Inſiſtes: ſanctus Hilarius lib. fragmentorum illam ipſam formulam vocat: "Perfidiam Arianorum. ,, Ipſum Liberium anathemate ferire non dubitat, eo quod ei ſubſcripſerit: "Anathema, *eit*, tibi a ,, medictum, Liberi, & ſociis tuis, iterum tibi anathema, & tertio prævaricator, Liberi: ,, Ergo &c.

Confirmatur: Hieronymus in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, cap. 91. de Fortunatiano Aquilejenſi Epiſcopo ſic loquitur: "In hoc habetur deteſtabilis, quod ,, Liberium Romanæ urbis Epiſcopum ,, pro fide ad exilium pergentem primus ſollicitavit ac fregit, & ad ſubſcriptionem hæreſeos compulit. ,,

Rurſus Auxilius lib. primo de ordinationibus Formoſi cap. 25. contendit Liberium ſubſcripſiſſe hæreſi: "Quis neſciat, *inquit*, quod Liberius, proh dolor! ,, Arianæ hæreſi ſubſcripſerit? ,, Quid plura? In feſto ſancti Euſebii Presbyteri & Confeſſoris 19. Calendas Septembris lectio, vel ipſius Breviarii Romani, hæc continet: "Beatus Euſebius Presbyter, ,, cum præſente Conſtantio fidem catho- ,, licam conſtantiſſime defenſaret, & ,, Liberium Papam doleret Arianæ per- ,, fidiæ conſenſiſſe, ab irato Conſtantio ,, Imperatore Ariano includitur in quo- ,, dam cubiculo domus ſuæ, habente in ,, longitudine pedes quatuor &c. ,, Ergo &c.

Reſpondeo 1. hæc & ſimilia argumenta unum tantummodo probare, videlicet Liberium in ſuſpicionem hæreſeos veniſſe, eo quod pœnis cedens, vocabulum *homouſion*, quod pro virili ad exilium uſque defenderat, tandem omiſerit: Sed ipſe Athanaſius epiſtola ad Solitarios, eum excuſatum habet, eo quod non niſi timore perterritus ſubſcripſerit formulæ priori Sirmienſi. Et vero ad Sedem propriam reditum urgere debebat, ne ex ejus abſentia alter, non ſine ſchiſmate in Cathedra Petri ſederet: tum etiam ut gregem a lupis, ſcilicet Arianis, ea qua par eſt diligentia defenderet. Secundo, illa eadem formula abutebantur Ariani. Tertio cum eis quidem communicabat Liberius, ſed cum illis, quos exiſtimabat ab errore diſceſſiſſe. Quarto conſenſerat, eſto, damnationi divi Athanaſii; verum ſecundum allegata & probata. Non certe de fide, ſed de quibuſdam aliis ut reum habebat. Denique Eudoxius & ſui, accepta epiſtola, quæ certos eos faciebat Oſius ſe ſubſcripſiſſe ſecundæ formulæ Sirmienſi, prædicaverunt vel ipſum Liberium ejuſdem eſſe fabii cum eis; quocirca non pauci errore te-

Cta

cti detenti ſcripſerunt Liberium tandem aliquando & lapſum, & Arianæ adhæſiſſe perfidiæ. Hac ſolutione, abſque negotio cuncta ſolvuntur adverſus fidem Liberii objecta.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: Hilarius vocat primam Sirmii formulam perfidiam Arianam præſumptive & ſuſpicative, concedo: abſolute & ſecundum ſe ſpectatam, nego; alias ſibi ipſi contradiceret, cum libro de Synodis illam uti catholicam habeat; idcirco licet errore detentus, potuit zelo fidei actus anathema pronuntiare Liberio.

Reſpondet P. Alexander diſſert. 31. ſæculi quarti art. 1. librum fragmentorum ſancti Hilarii tametſi genuinum, nihilominus mutilum & defloratum fuiſſe: " Id cum multa probent, *inquit*, clariſſi-
„ me evincunt verba, quæ priori Libe-
„ rii epiſtolæ ad Orientales ſunt annexa.
„ Hac epiſtola præfatus Pontifex Atha-
„ naſium ſe a ſua & Eccleſiæ Romanæ
„ communione ſeparaſſe ſignificat; ſeque
„ communionem Arianorum amplecti.
„ Et tamen poſt illam epiſtolam imme-
„ diate leguntur hæc velut Hilarii ver-
„ ba: *Quid in his litteris non ſanctitatis?*
„ *Quid non ex metu Dei eveniens eſt?* „
Citra dubium iſta ultima verba luce clarius indigitant & vocabula perfidiæ Arianæ, & anathematis in Liberium voces eſſe quid textui Hilarii aſſutum, & manu aliena non ſine fraude inductum.

Reſpondet ad hanc eandem difficultatem Illuſtriſſimus D. Languet Sueſſionum Epiſcopus epiſt. 6. pag. 4. ann. 1722. edita adverſus D. Petrum de Langle Bolonienſium Præſulem qui favens Queſnello objiciebat iſtum S. Hilarii locum, ut Bullam *Unigenitus* evacuaret: " Benedictini,
„ *inquit*, in nova S. Hilarii editione aſ-
„ ſerunt opuſculum, ex quo excerpta eſt
„ auctoritas laudata, non potuiſſe compo-
„ ni a S. Doctore, niſi poſt conver-
„ ſionem Liberii ad priſtinum fidei zelum:
„ quod argumentum eſt anathema in ob-
„ jectione laudatum confictum eſſe. „
Rurſus ibidem pergit: " Pater Queſnel-
„ lus in ſua ad D. Wits reſponſione æ-
„ gre fert iſtud commemorare anathema,
„ eo quod monumentum omnium fide in-
„ dignum in teſtimonium veritatis non
„ adducendum eſſe autumaret. „

Ad cæteras in confirmationem adductas auctoritates non abſimilis eſt reſponſio, videlicet Hiſtoriographos errore facti fuiſſe detentos, & nonniſi ex mera ſuſpicione in Liberium exardeſcere: idcirco acta priora breviarii Romani contra Liberium expuncta & abſciſſa ſunt.

Replicabis: Atqui Hilarius non ex ſuſpicione, ſed abſolute loquitur contra Liberium veluti fidei extorrem: Ergo &c. Probatur ſubſumptum: Formulam Sirmienſem cum Concilio in quo edita fuit, cæteraque Semiarianorum Conciliabula abſolute damnat, & abhorret: ſic enim loquitur lib. contra Conſtantium Imperatorem: " Poſt Synodum deinde Sardicen-
„ ſem omnem rurſum adverſum Photi-
„ num Sirmium catholicæ doctrinæ tuæ
„ commoves curam. Sed tibi ſtatim hoc,
„ quod utraque fide continebatur, exhor-
„ ret. „ Quinimmo ſanctus Athanaſius lib. de Synodis primam Sirmii formulam inter Arianorum formulas annumerat, de quibus, ait: " Quis cum videat per ſin-
„ gulas Synodos alia addi, alia detrahi,
„ non animadvertat illorum in Chriſtum
„ ſuſpectum & inſincerum animum? „
Ejuſdem eſt labii Hilarius in libro quem ad Conſtantium direxit, aitque: " Facta
„ eſt fides temporum, potiuſquam Evan-
„ geliorum: dum & ſecundum annos
„ ſcribitur, & ſecundum confeſſionem
„ baptiſmi non tenetur. „ Igitur Liberius cum ſuum addiderit calculum primæ formulæ Sirmienſi, non vacat culpa.

Reſpondeo diſtinguendo: Hilarius abjicit vel ipſam primam formulam Sirmienſem in ſenſu Arianorum propoſitam, & explicatam, concedo: ſecundum ſe ſumptam, nego: Nam in libro de Synodis ut catholicam illam proclamat. Eadem eſt reſponſio ad auctoritatem S. Athanaſii, qui quidem vel illam ipſam admittit, modo ei ſubſcribentes cuncta Concilii Nicæni decreta ſuſcipiant, porro iſta conditione huic formulæ conſenſiſſe Liberium, neminem cordatum latet: quia vero Heterodoxi hujuſmodi formulis & decretis ſæpius abutebantur, non mirum ſi ad tutelam fidei hæc omnia quandoque ſancti Patres nedum non approbant, ſed & de facto proſcribant. Ipſe S. Athanaſius ſuam prodit mentem his verbis: " Quis cum videat per ſingulas Synodos,
„ alia addi, alia detrahi, non animad-
„ vertat illorum in Chriſtum ſuſpectum &

inſin-

„ inſincerum animum? ... Et de induſtria plurima ſcribere, ut poſſint per „ opportunam ambitionem & tantam loquacitatem, & alios, qui ſimpliciores „ ſunt, decipere, & ipſi interim latere, „ ut non ſentiatur qualem hæreſim foveant. „ Hilarius quoque eſt ſui ipſius interpres, quippe qui ibidem ſubjungat: “ Damnas quoque & ſubſtantiæ nomen, „ quo te & Sardicenſi Synodo, & Sirmienſi pium eſſe Occidentalibus mentiebaris. „

Perſiſtes, Liberius ipſe exhorruit formulam cui Patres Ariminenſes ſubſcripſere, eo quod *homoeuſion* reticeretur, tametſi Verbum per omnia Patri ſimile diceretur: Igitur ex ipſo ore Liberii hæreſeos labem ei inurunt auctores; cum in formula Sirmienſi altum eſſet de *homoeuſio* ſilentium.

Reſpondeo diſtinguendo: Liberius abjecit formulam cui Patres Ariminenſes conſenſerant eo quod ipſi clare admodum innoteſceret fraus eorum qui illam ſubſcribendam offerebant, concedo: illam abſolute damnando, nego antecedens & paritatem. Ratio diſcriminis non una eſt. Primo quidem Liberius perſpectam habebat Imperatoris & ſuorum malam fidem, qui mente verſipelli, ut incautos Patres deciperent, formulam ſubſcribendam proponebant uti catholicam, & ideo non quidem illam damnavit, ſed illi ſubſcribere renuit. Secundo Concilium Ariminenſe erat veluti œcumenicum, & conſequenter ejus decreta veluti fidei regulæ haberi debebant; ne igitur fides in periculum veniret, noluit in hac circumſtantia iſti adhærere formulæ: ſed Sirmienſi ſubſcripſit ut doctor particularis, & hoc ex prævia fidei explicatione facta a Demophilo qui ſubſcribendam illi obtulit: Sed incunctanter adhæſit decretis Concilii Nicæni.

Repones: Liberius ſubſcripſit, etiam cognita fidei hoſtium fraude. Ergo &c. Probatur Antecedens. Sirmium jubente Imperatore reverſus cuidam formulæ conditæ & conflatæ ex formula Sirmiaca contra Photinum, & Antiochena contra Paulum Samoſatenſem, in qua ſecunda formula Filius nonniſi ſicut in Ariminenſi, omiſſo *homoeuſio*, ſimilis Patri dicebatur: & hoc cum primum exagitatus fuiſſet præſente Imperatore, ut Verbi abnegaret conſubſtantialitatem, quod cum facere renuiſſet, ſaltem collectioni ſubſcribere compulſus eſt, cui etiam formulæ conſenſerunt Urſacius, Valens & Germinius deteſtabiles Ariani; iſti enim non adhæſiſſent formulæ, ſi paratam non habuiſſent fraudem: quinimmo Baſilius Ancyranus & ſui Liberio ſuadere conabantur, ut a fide conſubſtantialitatis deflecteret: quæ quidem omnia argumenta ſatis innuunt Liberium adhæſiſſe Arianis.

De hoc momento audiendus eſt Sozomenus qui libro quarto, cap. 15. juxta Valeſii verſionem ſic loquitur: “ Haud multo poſt „ Imperator, ab urbe Roma Sirmium reverſus, cum Occidentales Epiſcopi legationem ad ipſum miſiſſent, Liberium „ Berœa ad ſe accerſivit: cumque adeſſent „ legati Epiſcoporum Orientis, convocatis „ Sacerdotibus, qui in comitatu erant, „ Liberium cœpit compellere, ut Filium „ Patri non eſſe conſubſtantialem profiteretur. Inſtabant autem, & Imperatorem „ ad hoc impellebant Baſilius, Euſtathius „ & Eleuſius, qui præcipua apud ipſum auctoritate pollebant. Qui cum ea quæ „ contra Paulum Samoſatenſem, & contra „ Photinum Epiſcopum Sirmii decreta fuerant, ac præterea fidei formulam in dedicatione Antiochenſis Baſilicæ editam, „ in unum tunc libellum conjeciſſent, perinde quaſi quidam ſub obtentu vocabuli „ conſubſtantialis, propriam hæreſim ſtabilire conarentur, effecerunt ut Liberius, „ & Athanaſius, Alexander, Severianus, „ & Creſcens Africæ Epiſcopi, ei formulæ conſentirent. Conſenſerunt pariter „ Urſacius, & Germinius Epiſcopus Sirmii, & Valens Murſæ, & quotquot ex „ Orientis partibus aderant Epiſcopi. „

Reſpondeo 1. neque nos in crimen vocare Patres Ariminenſes, maxime vero cum *homoiouſion* animo catholico admiſerint ut infra probabimus.

Reſpondeo 2. negando Antecedens. Ad probationem diſtinguendo: Liberius ſubſcripſit collectioni & extemplo aliam obtulit formulam ſubſcribendam in qua alienos eſſe ab Eccleſia pronuntiabat eos omnes, qui negarent Filium Dei Patri in identitate ſimilem, cui omnes laudati præſules conſenſerunt, concedo: Secus, nego. Igitur non in eadem culpæ cauſa erat cum Patribus Ariminenſibus ille ſummus Pontifex, quippe qui, cognita Hæreticorum

corum fraude, & compertis falſis rumoribus de ſe ſparſis, quod nempe cedens tandem tempeſtati per omnia Arianis adhæreret, fidem ſuam ſic explicavit. Ne miremini autem, ſi Ariani iſtam ulteriorem ſubſcriptionem expoſtulaverint: Namque ſic egerunt ſpecie honoris, ne per omnia cauſa cadere, & a Liberio prorſus devictos fuiſſe viderentur. Sed & falſum eſt Baſilium & ſuos compuliſſe Liberium ad abnegandam Verbi conſubſtantialitatem, cum ipſe Baſilius proſcripſerit ſecundam Sirmii formulam: quocirca ſi compulit, nonniſi ratione œconomiæ compulit, & eo ſolum ſcopo, ut, omiſſo *homoouſio*, pro bono pacis ſolum *homoiouſion* retineretur, cum vel ipſe conſenſerit formulæ admodum Catholicæ a Liberio viciſſim oblatæ. Cæterum non Baſilius ſed Imperator volebat, ut Liberius Verbi abnegaret conſubſtantialitatem.

Solutio patet ex verbis Sozomeni immediate ſubſequentibus, ſic enim ibidem pergit l. 4. c. 15. " Sed & confeſſionem a ,, Liberio viciſſim ſuſceperunt, qua eos, ,, qui Filium ſecundum ſubſtantiam, & ,, per omnia Patri ſimilem non eſſe aſſe- ,, rerent, alienos ab Eccleſia pronuntia- ,, bat. Nam cum Eudoxius, & qui cum ,, illo opinioni Aetii favebant, Antiochiæ ,, Oſii Epiſtolam accepiſſent, ſparſis ru- ,, moribus divulgaverant Liberium quoque ,, *conſubſtantialis* vocabulum condemnaſſe, ,, & Filium Patri diſſimilem confiteri. ,, His per Occidentalium legatos confectis, ,, Imperator Romam redeundi poteſtatem ,, Liberio conceſſit. ,,

Inſtabis: ille adhæſit perfidiæ Arianæ qui & cum Arianis communicavit, & ſancti Athanaſii conſenſit damnationi: Atqui res ſic ſe habet: & probatur. Ex ipſa Liberii epiſtola ad Orientales: " Ego, *inquit*, Athanaſium non defendi; ſed quia ,, ſuſceperat illum bonæ memoriæ Julius ,, Epiſcopus deceſſor meus, verebar ne ,, forte in aliquo prævaricator judicarer. ,, At ubi cognovi, quando placuit Deo, ,, juſte vos illum condemnaſſe, mox con- ,, ſenſum commodavi ſententiis veſtris. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Si conſenſit errori Arianorum, & ab Athanaſio abſtinuerit animo hæretico, concedo: ſin minus, nego. Urſacius, Valens, & Germinius Arium damnare profitebantur, & collectioni formularum alias Catholicæ lubenti animo ſubſcripſerant; idcirco cum eis communicare non dubitavit Liberius, maxime vero cum Eccleſia non judicet de internis: damnationi quidem Athanaſii conſenſit, ſed errore facti detentus, cum antea cuncta tentaſſet, ut ejus propugnaret partes.

Perſiſtes: Atqui de facto Liberius adhæſit Arianis etiam in errore: & probatur. Subſcripſit ſecundæ formulæ Sirmienſi: Sed citra dubium erat prorſus hæretica, ergo. Probatur major. Probabilius eſt formulam a Demophilo oblatam Liberio eam fuiſſe, quæ tunc temporis circumferebatur, non vero alteram quæ ſex ante annos jam prodierat in lucem; maxime vero cum Liberius eo ipſo anno quo ſecunda compoſita eſt, ſcilicet an. 357. a ſolita exciderit fortitudine, prima autem anno 351. juris publici facta fuerat. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, nego majorem. Ad ulteriorem probationem, nego Liberium ſubſcripſiſſe ſecundæ formulæ, cum poſt ſubſcriptionem uno adhuc anno integro in exilio permanſerit: quodquidem irrefragabile argumentum eſt eum non ſubſcripſiſſe ſecundæ formulæ prorſus Arianæ; quandoquidem ſi iſti ſubſcripſiſſet, per omnia votis Imperatoris & Arianorum ſatisfeciſſet, & hinc abſque mora ab exilio fuiſſet ſolutus, ut ad ſuam rediret ſedem.

Solvitur objectio ex Pontificatu Felicis, tempore quo Liberius in exilium actus eſt.

OBJICIES: Felix in locum Liberii ſuffectus eſt a Clero Romano: Sed ea ratione Liberius dejectus eſt, quia Arianis adhæſerat: Et probatur. Sic propugnat Hieronymus in chronico ad annum Chriſti 352. ubi ſic loquitur: " Poſt annum cum ,, Felice ejecti ſunt, quia Liberius tædio ,, victus exilii, & in hæreticam pravi- ,, tatem ſubſcribens, Romam quaſi vi- ,, ctor intraverat. ,, Sic Theodoretus lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 17. appellans Felicem Liberii ſucceſſorem: " Succeſſum eſt, *in-* ,, *quit*, Liberio a fideli quodam ejus Dia- ,, cono, nomine Felice, qui. . . . fidem ,, in Concilio Nicæno expoſitam ipſe ſervavit integram. ,,

Confirmatur: Felix ſedit de facto in Cathedra S. Petri, & tamen non fuit Schiſ-

maticus; nemo enim auctorum iſtam ei inurit labem: Sed hoc ipſum innuit Liberium propter hæreſim fuiſſe exauctoratum. Ergo &c.

Duæ ſunt circa Felicis momentum ſententiæ; quorumdam ſcilicet qui eum veluti legitimum Pontificem habent; aliorum vero qui hoc, & probabilius, negant. *Juxta primorum ſententiam*.

Reſpondeo diſtinguendo: Clerus Romanus errore facti detentus Felicem habuit ut legitimum Pontificem, concedo: Citra errorem, nego. Cum Liberius in ſuſpicionem hæreſeos veniſſet, non mirum ſi alter in ejus ſuffectus eſt locum; nam Papa in hæreſim lapſus, juribus concedentibus, abjicitur: nec inde Felix evaſit Schiſmaticus; quandoquidem juxta axioma juris, *Papa dubius, Papa nullus*: idcirco ad tempus potuit Felix agnoſci ut legitimus Pontifex.

Altera reſponſio juxta aliorum ſententiam, & quidem probabiliorem.

Falſum eſt Felicem fuiſſe legitimum Pontificem, cum vel ipſe Athanaſius illum veluti monſtrum in Petri Cathedra ſedens habuerit, quippequi Arianis communicaret, & ab eis, nuſquam vero a Clero ſummus inſtitutus ſit Pontifex. In epiſtola ad Solitarios de Conſtantio, qui ad hoc miniſterio Epitecti uſus erat, ſic loquitur: " Hoc miniſtro utens, incredibile ,, facinus deſignavit, & quod vere referat imaginem antichriſti, ut qui in locum Eccleſiæ palatium ſuum ſuccedere voluerit, & pro conventu populi, & jure comitiorum, tres Eunuchos præſentes eſſe juſſerit, treſque item κατασκόπους, hoc eſt, exploratores (non enim eos Epiſcopos dixeris) ut ipſi Felicem quemdam Epiſcopum in palatio crearent, dignum profecto talibus ſuffragatoribus. Cæterum populi omnes, cognita Hæreticorum pravitate, non permiſere eos Eccleſiam intrare, proculque ab iis receſſerunt. ,,

Idem cenſent Optatus Milevitanus & S. Auguſtinus, qui Felicem e catalogo ſummorum Pontificum expungunt. Primus l. 2. contra Parmenianum ait: " Cathedra ,, unica eſt, quæ eſt prima de dotibus. ,, Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus ,, ... Julio Liberius, Liberio Damaſus, &c. ,, Secundus epiſt. 165. " Si ,, enim ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quando certius ,, & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: ſuper hanc petram ,, edificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ,, ſucceſſit Linus. . . . . Julio Liberius, ,, Liberio Damaſus &c.

Neque vero magis affulget Felicem a Clero ad ſummum Pontificatum adſcitum fuiſſe, cum potius ab Arianis inauguratum eſſe conſtet: quocirca ab ipſis Catholicis a ſede ſuprema deturbatum non levius indicat ipſe Hieronymus epiſt. 34. his verbis: " Liberius Romanæ Eccleſiæ ordinatur ,, Epiſcopus, quo in exilium ob fidem truſo, omnes Clerici juraverunt ut nullum alium ſuſciperent. Verum cum ,, Felix ab Arianis fuiſſet in Sacerdotium ,, ſubſtitutus, plurimi pejeraverant, & ,, poſt annum cum Felice ejecti ſunt ,, &c. ,,

Ad Hieronymum igitur diſtinguo: & errore facti deceptus eſt S. Doctor cum de Liberio paululo durius ſcripſit, concedo: ſecus, nego: neminem quippe latet Liberii ab exilio liberationem, & a legatis Occidentalium, & a matronis Romanis expoſtulatam fuiſſe, ut refert Theodoretus lib. 2. hiſt. capite 17. & Sozomenus libro quarto cap. 15. juxta edit. Valeſii. Quid plura? Vel ipſe Hieronymus non aſſerit Felicem ejectum fuiſſe renitentibus Catholicis, contrarium prorſus evincunt ſupplicationum libelli ab Occidentalibus, & Matronis Romanis ad Conſtantium oblati.

Ad ulteriorem probationem utique diſtinguo: Felix non fuit Schiſmaticus juxta quorumdam auctorum placita, concedo: ſecundum graviores auctores, nego. Nam ſanctus Athanaſius veluti monſtrum in Cathedra Petri ſedens eum habuit: omnes Arianorum molitione intruſum eum agnoſcunt: denique Liberium a propria ſede non excidiſſe propter hæreſeos crimen luce clarius affulget, cum vel ipſe Imperator ea illum ab exilio ſolvit intentione, ut pro more ſederet in ſua innata Eccleſia. Cæterum ſi Liberius hæreſi fœdatus Romam appuliſſet, Felix ſemper fuiſſet legitimus Pontifex, & tunc duo ſimul in eadem urbe fuiſſent ſummi Pontifices:

fices : quod quidem Imperator nolebat ; ſcribit enim Theodoretus , ſcribit & Sozomenus eum prima vice reſpondiſſe Matronis Liberii expoſtulantibus liberationem: " Altero Paſtore civitati opus non eſſe , „ quippecum haberet unum qui ipſi poſſet „ providere . „ Quid plura adjiciam ? Nec „ ipſi adverſæ ſententiæ auctores diffitentur Liberium reducem claves Eccleſiæ ſolum tenuiſſe .

Inſtabis : Atqui Felix non Schiſmaticus , ſed legitimus loco Liberii fuit Pontifex : Igitur Liberius propter hæreſim a ſede deturbatus non ſine fundamento creditur : Probatur ſubſumptum . 1. Ex Theodoreto qui lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 17. ſcribit Felicem fuiſſe Liberii ſucceſſorem , & fidem Nicænam illibatam ſervaſſe : " Succeſſum eſt , *inquit* , Liberio „ a fideli quodam ejus Diacono , nomine „ Felice , qui tametſi fidem in Concilio „ Nicæno expoſitam ipſe ſervavit integram &c. „ 2. Quia Romani pejeraverant Liberium . 3. Papa dubius , juxta ſummiſtas , Papa nullus : ſed Liberius tunc temporis erat Papa dubius : Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum . Ad probationem diſtinguendo : Felix fuit Liberii ſucceſſor lato modo , & improprie , concedo : ex jure , nego . Aliquis poteſt eſſe Chriſti Vicarius duplici modo , videlicet canonica electione , deinde vero intruſione : iſto poſteriori modo inſignia cathedræ Petri accepit Felix , videlicet Arianorum factione : Eſto quod fidem Nicænam ſervaverit ; ſed dubio-procul non fuit canonice electus : quinimmo eum ſemper communicaſſe cum Arianis non levior eſt ſuſpicio . Solutio eſt ipſius Theodoreti qui ſuam prodit mentem ibidem hæc ſubjungendo : " Tamen cum illis , qui eamdem ſcilicet fidem labefactare ſtudebant , libere communicavit : Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in „ Eccleſiam , dum ille intus erat , ingredi voluit . „

Ad alteram probationem , diſtinguo : Romani pejeraverunt , ſed Felicem uti verum Pontificem non habuerunt , concedo : & uti talem agnoverunt , nego . Immo dato quod errore facti detenti , tunc temporis Felicem ut genuinum Paſtorem agnoviſſent , non ideo tamen erat verus Pontifex canonice electus : cum inauguratus ſit vi & molitione Arianorum anno 355. teſtibus Hieronymo de Script. Eccleſ. Theodoreto lib. 2. c. 2. Sozomeno l. 4. c. 20. Athanaſio epiſt. ad Solit. Maimburgio l. 4. Arian. quo tempore Liberius exul agebat pro fide : neque vero Liberius ſubſcripſit formulæ Sirmienſi , niſi ann. 357.

Ad ſecundam probationem diſtinguo minorem : dubius Papa habebatur Liberius ab aliquibus errore facti detentis , concedo : cum fundamento , nego . Et vero ab ipſo Athanaſio , Optato Milevitano , & Auguſtino nuſquam ſic habitus eſt , quippe qui non Liberium ſed ſolum Felicem e catalogo ſummorum Pontificum expunxerint , & merito ; namque Liberius ſubſcripſit formulæ catholicæ , eſto ab Arianis oblatæ , ſed ex prævia confeſſione fidei Nicænæ a Demophilo , qui eam illi ſubſcribendam obtulit , facta .

Replicabis : Felix ab Auctoribus omni exceptione majoribus ut Chriſti Martyr celebratur : Sed implicat Martyrem fuiſſe pſeudo-Pontificem loco legitimi adhuc viventis ; Ergo &c. Probatur major . Primo quidem in Martyrologiis quarto Calendas Auguſti ejus conſignatur memoria . Secundo idem ſcribit Anaſtaſius Bibliothecarius lib. de vitis Romanorum Pontificum , qui ipſum , etiam conſentiente Liberio , Papam inauguratum fuiſſe , tum Valentem & Urſacium in Concilio 48. Epiſcoporum damnaſſe dicit . Ado Viennenſis in Martyrologio ad quartum Calendas Auguſti de hoc momento ſic loquitur : " „ Romæ via Aurelia , beati Felicis Pon„ tificis , ſub Conſtantio filio Conſtantini „ . . . & agentibus poſtmodum Hæreti„ cis , exinde levatus , ductus eſt ad civi„ tatem , & capite truncato , martyrio „ coronatus quarto idus Novembris . „ Nec deſunt qui aſſerant hunc Felicem fuiſſe S. Gregorii atavum ; hoc enim & Joannes Diaconus , & Leo Hoſtienſis de Felice IV. ſcribunt : At quartus eſſe non potuit , ſupereſt igitur quod fuerit Felix II. qui ſedit loco Liberii . Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem : Felix primus habetur ut Chriſti Martyr , concedo : Felix II. qui & pſeudo-Pontifex extitit , nego . Et ſic diſtincta minore , nego conſequentiam . Felix qui habetur ut ſanctus Martyr , ſub Aurelio Imperatore anno 274. Martyrio coronatus eſt ; alter

vero ad Valentiniani uſque tempora vixit, nec obiit ante 22. Novembris anno 368. ut Fauſtinus & Marcellinus ipſi coævi teſtantur. De priori ſolum intelligi debent Martyrologia & monumenta Cerenſis Eccleſiæ, in qua Felix ut Patronus colitur: quocirca mendæ ſcatent purgandæ & in martyrologiis, & in codicibus qui Felicem ſub Conſtantio paſſum referunt. Alias ne quidem in albo Sanctorum ſcriberetur Felix I. ſi quorumdam ſcripta de Felice II. intelligerentur. Nec mirum, pugnantia referrent: Quomodo enim Felix II. capite damnatus fuiſſet a Conſtantio, apud quem gratia non leviori pollebat? quippe qui cum Arianis ſemper communicavit, a quibus & ſummus Pontifex inauguratus fuerat.

Ad Anaſtaſium Bibliothecarium abſque negotio reſpondetur errore facti fuiſſe detentum, quando Felicem II. ſcripſit martyrio coronatum, eo quod vel ipſum Conſtantium propter hæreſim anathemate confixiſſet: non enim una eſt in ſcriptis Anaſtaſii contradictio. Quomodo enim benefactorem damnaſſet Felix, qui adhærebat Arianis ſaltem quoad ſocietatem? Idem ſcribit Felicem in civitate Cerana tertio Idus Novembris Martyrem obiiſſe juxta muros urbis, cum multis aliis Clericis & Laicis: In vita vero Liberii aſſerit depoſitum ipſum de Epiſcopatu habitaſſe in prædiolo ſuo via Portuenſi, ubi & requievit, in pace 4. Kalend. Auguſti. Quid plura? Scribit etiam, ordinante Conſtantio, Liberium ab exilio ſolutum ſimul cum Felice Eccleſiam Chriſti gubernaſſe; ſed ſi Conſtantius a Felice fuiſſet proſcriptus, numquid ipſo annuente ſediſſet ſimul cum Liberio in cathedra ſancti Petri? cæterum idem Anaſtaſius enarrat Felicem arguiſſe Conſtantium de Baptiſmo ab Euſebio Nicomedienſi ſibi reiterato, antea vero obierat Euſebius, & tunc temporis, teſte ſancto Hilario lib. de Synodis, Imperator erat ſolum Catechumenus. His accedit quod Ariani rebaptizare non ſolerent.

Mitto alias contradictiones, maxime dum quidam ſcripſerunt, conſentiente Liberio, Felicem ſediſſe Romæ; quaſi vero legitimus Pontifex poſſet habere æmulum. Neque vero fides Joanni Diacono, & Leoni Hoſtienſi adhibenda eſt, cum Felicem IV. ſancti Gregorii Magni atavum nuncupant; non enim iſte, a fortiori nec ſecundus, ſed tertius hoc honore celebratur.

Urgebis: Qui a SS. Pontificibus inter Chriſti Vicarios annumeratur, ab eorum catalogo cum injuria expungi non debet: Atqui Felix II. non ab uno ſancto Pontifice inter Chriſti Vicarios reponitur: Ergo &c. Probatur minor. Primo in ſacramentario S. Gregorii legitur Miſſa S. Felicis Martyris & Pontificis. Secundo ann. 1582. ſub Pontificatu Greg. XIII. non levis controverſia Romæ fuit circa Felicis II. ſanctitatem, multis contendentibus eum in novo Martyrologio Romano reponendum eſſe; namque dum hæc agitarentur & diſcuterentur, contigit ut inventa ſit in Baſilica S. Coſmæ & Damiani urna marmorea cum hac inſcriptione antiquis caracteribus in ipſo inciſa marmore: *Hic jacet corpus S. Felicis Papæ & Martyris qui Conſtantium Hæreticum damnavit*. Tum Gregorius XIII. qui anno ſupra laudato regebat Eccleſiam, Felicem II. ut verum & ſanctum Pontificem agnovit: Ipſe vero Baronius ea de cauſa ut habetur tom. 3. Annal. ad ann. 357. priorem, quam de Felice tenebat ſententiam, immutavit.

Reſpondeo utrumque ſummum Pontificem loqui de Felice Martyre, qui certe non ſecundus, ſed primus talis extitit. Namque de Miſſa laudata non relinquitur ambigendi locus: De Baronio vero & Gregorio XIII. qui Felicem ſub Conſtantio paſſum credidere, error facti in ipſa aſfulget inſcriptione, quoad ultima hæc verba: (*Qui Conſtantium Hæreticum damnavit.*) Ut innumeræ probant rationes allatæ. Nec mirum, cum alia monumenta ſuppoſititia ad nos uſque pervenerint. Inter cætera ſunt epiſtolæ ſancti Athanaſii ad Felicem pſeudo-Papam & ejuſdem epiſtola ad ſanctum Athanaſium, quæ Concilio Alexandrino præfixæ ſunt. Igitur & ad auctoritatem laudatam; & ad Adonem Viennenſem, alioſque, qui Felicem II. & ſanctum Martyrem habent, cito reſpondendum eſt, eos fuiſſe errore chronologiæ & facti detentos: ſic propugnat P. Alexander diſ. 32. 4. ſec. art. 3.

SX

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Liberius Papa a fide Nicana nunquam diſceſſit.

PRIMO, quamvis exilii pertæſus, non tamen ſubſcripſit perfidiæ Arianæ, ſcilicet ſecundæ formulæ Sirmienſi, ſed tantum primæ, quæ, vel ipſo teſte Hilario, catholica eſt.

Secundo, etiam poſt ſubſcriptionem datam, uno adhuc anno integro exulavit: quod argumentum & quidem irrefragabile eſt, eum non adhæſiſſe Arianæ hæreſi; ſin minus, abſque mora ad ſuam remiſſus fuiſſet ſedem.

Tertio, vocatus Sirmium, non ſolum *homocuſion* damnare noluit, ſed & obtulit formulam ſubſcribendam, in qua anathemate percellit eos omnes, qui negant Filium Patri ſimilem eſſe in ſubſtantia.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO, formula prima Sirmienſis ſenſum obvium catholicum præ ſe fert, eſto quod nonnulli eam ipſam in pravum detraxerint ſenſum, ſed non Liberius.

Secundo, neque negamus Filium in illa formula dici Patris miniſtrum, ſed late ſolum, nuſquam vero rigoroſe & per dependentiam.

Tertio, eſto quod Liberius cum Arianis communicaverit, ſed bona fide, credens eos fidem Nicænam recipere; hinc ſubſcripſit damnationi Athanaſii, non ut conſubſtantialitatis fidem tentantis, ſed propter fictitia quædam crimina, quæ falſi teſtes pecunia, adulatione, aut aliis modis capti ſancto Patriarchæ affingebant.

Quarto, falſum eſt Felicem II. verum fuiſſe loco Liberii exulantis Papam, cum nec ab Optato, nec a ſancto Auguſtino inter ſummos Pontifices annumeretur, & ipſe S. Athanaſius eum ut monſtrum ſedens in cathedra ſancti Patri habeat.

PUNCTUM UNDECIMUM.

Num univerſalitas Eccleſiæ pro fide CONSUBSTANTIALIS *verſus Concilii Ariminenſis & Liberii tempora exciderit?*

AD ſolutionem hujus controverſiæ duo ſunt eliquanda: Unum de orthodoxia Patrum ſecundi Concilii Ariminenſis; alterum de ſenſu iſtorum Hieronymi verborum dial. adverſus Lucifer. *Ingemuit totus orbis, & ſeſe Arianum eſſe miratus eſt.* Unde ſit

§. I.

Num Patres Ariminenſes perfidiæ Arianæ ſubſcripſerint?

PRÆNOTARE juvat ad quæſtionis eliquationem duo eſſe diſtinguenda Arimini Concilia, alterum ſcilicet legitimum, alterum vero falſum & non legitimum: primum Arimini, ſecundum Nicææ in Thracia celebratum: priori enim abſoluto, Epiſcopi Imperatorem certum fecerunt de actitatis fidei, & ab eo reſponſum expectabant; quia vero Conſtantius ſuam ad eos procraſtinavit reſponſionem, omnes ferme ad proprias rediere ſedes, exceptis nonnullis qui Nicæam adducti, ſubſcripſere formulæ ab Urſacio & Valente eis oblatæ, in qua quidem *homoouſion* reticebatur, ita tamen ut Valens prius teſtatus ſit ſe abhorrere ab Arii blaſphemiis, ut facilius deciperet incautos: Sic omnia refert ſanctus Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos, quos ibi pro virili impugnat, quippe-qui amaro abrepti zelo ab Eccleſia divulſi eſſent, eo quod Patres Ariminenſes ſecundi Concilii, tametſi pœnitentes, in reconciliationem recepiſſet. Hic poſthumus Epiſcoporum cœtus nomine Concilii a quibuſdam celebratur, quatenus reſidui ex priori Ariminenſi Præſules ibi adfuerant: S. tamen Athanaſius iſtam congregationem e numero Synodorum expungit. His prælibatis, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Patres Ariminenſes in primo Concilio ſidem Nicænam verbis & ſcriptis propugnavere.

Probatur multis momentis.

PRIMO: Illi fidem Nicænam verbis & ſcriptis ſtrenue propugnaverunt, qui verbum *homouſion* omitti non permiſere: Atqui res ſic ſe habet: Et probatur. Ex ſancto Athanaſio qui in ſua ad Africanos epiſtola apud Theodoretum lib. 2. cap. 23. de iſtis Præſulibus ſic loquitur: " Epiſcopi vero, *inquit*, qui ſinceri erant ſamuli Dei, & qui recte credebant, numero ferme 200. ſola ſe Nicæna fide contentos eſſe ſcripſerunt, nec præter illam, quidquam amplius minuſve quærere aut ſentire &c. " Ergo &c.

Secundo: Qui Arianorum duces propter ſimulatam fidem a ſede deturbaverunt, illi dubio-procul verbis & ſcriptis fidem Nicænam defenderunt: Atqui Patres prioris Concilii Ariminenſis Urſacium & Valentem Arianorum duces exauctoraverunt, eo quod mente verſipelli vocem *homouſion* abjicerent: Et probatur. Sanctus Athanaſius eodem loco ait: " Qui enim Ariminenſem commemorant, ignorare videntur ea quæ illic geſta ſunt, alioqui de illa ſilerent. Scitis enim dilectiſſimi, idque ab iis didiciſtis, qui ex Provincia veſtra ad Ariminenſem Synodum profecti ſunt, Urſacium & Valentem, Eudoxium & Auxentium, quibuſcum etiam erat Demophilus cum quædam alia præter illa, quæ Nicææ conſtituta ſunt, præſcribere voluiſſent, depoſitos fuiſſe. "

Tertio: Præfati Præſules animadvertentes aliquam fraudem paratam in procraſtinatione reſponſionis Conſtantii ad proprias ſedes, ne ſua in periculum fides veniret, cito in ſuam rediere Eccleſiam: Igitur aliquid a fide Nicæna detrahi non paſſi ſunt. Probatur Antecedens. Primoquidem ex ſancto Athanaſio qui de his ſic effatur: " Itaque ſi qui Ariminenſem Synodum forte commemorant, proferant primum depoſitionem eorum quos dixi: deinde ea quæ ſcripſerunt Epiſcopi aſſeverantes præter illa, quæ Nicææ a Patribus expoſita fuerant, nihil ſe amplius quærere, nec præter hanc, aliam Synodum agnoſcere. " Audis ſanctum Athanaſium non agnoſcere pro Concilio alterum Ariminenſem cœtum.

Suffragatur Socrates qui lib. 2. cap. 37. de eodem momento ſic habet: " His litteris ſcriptis ad Conſtantium quibus eum enixe rogabant, ut eos ad ſuas Eccleſias redire permitteret, cum aliquantulum temporis ſubſtitiſſent, & Imperator nullum ipſis reſponſum daret, ſinguli ad ſuas civitates redierunt. " Idem ſcribit Sozomenus lib. 4. cap. 17. & 18.

Audiendus eſt de eodem momento Theodoretus qui lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 21. de epiſtola quam Patres prioris Concilii ad Conſtantium direxerant ait: " Poſt allatam hanc epiſtolam Ariani cum Imperatoris animum ad iracundiam incitaſſent, pleroſque ex Epiſcopis invitos ad oppidum Thraciæ, cui nomen eſt Nice; cumque ex iis alios dolo decepiſſent, ob ſimplicitatem, alios motu oppreſſiſſent, perſuaſerunt illis ut fraudem quam ipſi dudum adverſus pietatem excogitarant, abſolverent, & *ſubſtantiæ* ac *conſubſtantialis* vocabula ex fidei formula removerent, eorum autem loco *ſimile* ſubſtitutum erat. . . His igitur alii metu compulſi, alii fraude inducti ſubſcripſerunt: quotquot vero his conſentire recuſarunt, in ultimos orbis fines relegati ſunt. "

Concinit iterum ſanctus Athanaſius apud Theodoret. lib. 2. Hiſt. cap. 23. ubi aſſerit, 1. cuncta ibi minis & vi actitata fuiſſe; 2. iſtum conventum nomine Synodi non celebrari, ſed ſolummodo nova quædam addita fuiſſe priori: " Recentiora, *ait*, quæ apud Ariminum per vim & contentionem facta ſunt &c.

Idem ſcribit Ambroſius in ſua ad Valentinianum epiſtola quæ eſt trigeſima ſecunda antiquæ editionis & vigeſima prima novæ, ubi Athanaſii veſtigiis inhærens, ſecernit primum conventum Ariminenſem a poſthumo, & laudat intrepidam prioris fidem his verbis: " Certe major numerus Arimini Nicæni Concilii fidem probavit, Ariana decreta damnavit. " Igitur ex his omnibus liquet fidem Nicænam & verbis & ſcriptis in priori Concilio Ariminenſi floruiſſe.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

Patres Ariminenſes poſthumi conventus a fide Nicæna non exciderunt.

Probatur luculentiſſimis argumentis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Qui fidem in primo Concilio ſtrenue defenderunt, tum in ſecundo eamdem corde & verbis æquivalentibus tenuere, & cognita Arianorum fraude, vel de ipſa œconomia ingemiſcentes pœnitentiam abſque mora egerunt, Arianæ perfidiæ ſectatores, & fidei extorres non cenſentur: Atqui compertum habeamus rem ſic fuiſſe: Ergo &c.

Prima pars argumenti liquet ex his omnibus quæ in prima concluſione dicta ſunt: Secundo vero, ſcilicet quod Patres in ſecundo conventu a fide non receſſerint, multiplici probatur ratione. Primo quidem ex dictis ſupra; namque validiſſimis argumentis demonſtratum eſt *homoiuſion* fidem Nicænam exprimere, modo, juxta Athanaſium, adimittantur Nicæni decreta; modo juxta Baſilium *homoiuſion citra varietatem* dicatur: Atqui Præſules his duabus conditionibus, & animo prorſus catholico ſubſcripſere formulæ de novo eis oblatæ, in qua quidem omiſſo *homouſio*, Verbum ſimile Patri, & ipſi coævum proclamabatur: quinimmo Valens ante ſubſcriptionem ſuos ejuraverat errores. Igitur Epiſcopi, ſervatis ſervandis, omni ſublata ſuſpicione, ac remota fraude nonniſi œconomiæ cauſa, & ut ad uas protinus redirent ad ſedes lupos arcenſdos, ſubſcripſerunt.

Inter omnes audiendus eſt de hoc momento S. Hiaronymus qui in dialogo adverſus Luciferianos partes Præſulum ex profeſſo ſuſcipit defendendas; maxime vero ex eo quod cuncta & ex parte formulæ, & ex parte eorum, qui illam confecerant, catholica eſſe viderentur, & ad metam fidei poſita. En ſunt ſancti Doctoris de illa profeſſione fidei verba: " Credimus, *aiebant*, in unum verum „ Deum Patrem omnipotentem. Hoc etiam nos confitemur. Credimus in unigenitum Dei Filium, qui ante omnia „ ſæcula, & ante omne principium natus „ eſt ex Deo . . . & inter tanta mella „ præconii nemo venenum inſertum putabat . . De *uſia* vero nomine abjiciendo veriſimilis ratio præbebatur; quia in „ Scripturis, aiebant, non invenitur, & „ multos ſimpliciores novitate ſua ſcandalizat, placuit auferri. Non erat „ cura Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto . . . Itaque cum Claudius Epiſcopus Provinciæ Piceni, ex „ præcepto omnium blaſphemias, quæ „ Valentis ferebantur, legere cœpiſſet; „ Valens ſuas eſſe negans, exclamavit & „ dixit: Si quis negat Chriſtum Deum Dei „ Filium, ante ſæcula ex Patre genitum, „ anathema ſit. Ab univerſis conſonatum „ eſt; Anathema ſit. Si quis negat Filium „ ſimilem Patri ſecundum Scripturas, anathema ſit . . . Si quis Filium Dei non dixerit æternum cum Patre; anathema ſit „ . . . Cum ergo cuncti Valentem ad cœlum laudibus tollerent, & ſuam in eum „ ſuſpicionem cum penitentia damnarent; „ idem Claudius, qui ſupra legere cœperat, ait: adhuc ſunt aliqua quæ ſubterfugerunt Dominum, & fratrem meum „ Valentem, quæ, ſi vobis videtur, ne „ quis ſcrupulus remaneat, in commune „ damnemus. Si quis dixerit Filium Dei „ eſſe quidem ante omnia ſæcula, ſed non „ ante omne omnino tempus, ut aliquid ei „ anteferat: anathema ſit. „

Ecce fides explicata; ecce omnis tergiverſatio ſublata, cum Filius prædicetur, non ſolum ante ſæcula, verum etiam omne ante tempus: namque Ariani ut ſuam tegerent hæreſim, & deciperent incautos, Verbum quidem ante ſæcula generatum aſſerere non dubitabant: ſed his annexa fraus erat, quippe qui ponerent idem Verbum ante Angelos quidem & cæteras creaturas genitum, adeoque ante ſæcula, quæ numerabant a creatione mundi, ſed non ante tempus; quam ſuſpicionem ut tollerent Præſules expoſtulaverunt a Valente, ut Verbum nedum ante ſæcula, verum etiam & ante omne tempus genitum proclamaret. Huic profeſſioni fidei iſtis adornatæ circumſtantiis Præſules Ariminenſes ſuum addidere calculum. Quis igitur eos in crimen hæreſis venire propugnabit? cum conſtet eoſdem animo catholico fidei confeſſionem orthodoxam fuiſſe amplexos, unde, ait S. Hieronymus ibidem: " Non erat cura Epiſcopis

„ de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tu-
„ to. „

Tertia pars abſque negotio demonſtratur. Diximus Patres, abſoluto Concilio, fidem Nicænam profeſſos; addo & deteſtatos fuiſſe fraudem Arianorum, maxime Valentis qui nonniſi mente verſipelli prædictæ fidei formulæ ſuſcripſerat. Non unum eſt pro hoc momento teſtimonium, ſed inſtar omnium ſit unus Hieronymus, qui ibidem ſic loquitur: " His in geſtis
„ Concilium ſolvitur: læti omnes ad
„ Provincias revertuntur ... Cęperunt po-
„ ſtea Valens & Urſacius, cæterique ne-
„ quitiæ eorum ſocii egregii, videlicet
„ Chriſti Sacerdotes, palmas ſuas jactitare
„ dicentes, ſe Filium creaturam non ne-
„ gaſſe, ſed ſimilem cæteris creaturis. „
Tum hæc ſubjungit de Præſulibus deceptis.
" Concurrebant, *inquit*, Epiſcopi qui A-
„ riminenſibus dolis irretiti ſine con-
„ ſcientia Hæretici ferebantur; conte-
„ ſtantes corpus Domini, & quidquid in
„ Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil in ſua
„ fide ſuſpicatos. Putavimus, aiebant,
„ ſenſum congruere verbis: nec in Ec-
„ cleſia Dei, ubi ſimplicitas, ubi pura
„ confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſ-
„ ſe, aliud labiis proferri timuimus.
„ Decepit nos bona de malis exiſtimatio,
„ non ſumus arbitrati Sacerdotes Chriſti
„ adverſus Chriſtum propugnare; multa-
„ que alia, quæ brevitatis ſtudio præter-
„ eo, aſſerebant; parati & ſubſcriptionem
„ priſtinam, & omnes Arianorum blaſ-
„ phemias condemnare. „

SECUNDUM ARGUMENTUM.

NEMO hæreſeos labem illis inurere debet, qui & a Patribus & a Conciliis veluti Catholici habentur; Atqui Patres Ariminenſes ſic habentur: Ergo &c. Probatur minor ex S. Hieronymo, qui ibidem de iis ſic loquitur: " Cur damnaſſent eos qui
„ Ariani non erant? Cur Eccleſiam ſcin-
„ derent in concordia fidei permanentem?
„ Cur denique bene credentes obſtinatio-
„ ne ſua facerent Arianos? „

Concinit Theodoretus qui lib. 2. Hiſt. cap. 22. de eiſdem ſic habet: " Sed in ip-
„ ſo principio ab his, qui Arimini no-
„ vare ac retractare compellebantur, ea-
„ tenus res correcta eſt, ut confiteren-
„ tur ſibi alia diſputatione ſubreptum,
„ quod non intelligerent Patrum ſenten-
„ tiæ apud Nicæam conſtitutę hoc eſſe con-
„ trarium.

Patrocinantur Concilia. Romanum ſub Damaſo ex 90. Epiſcopis Italiæ & Galliarum compoſitum, aſſerit defectum Patrum Ariminenſium ab ipſis fuiſſe correctum, quippe qui aſſererent animo prorſus ſe catholico ſubſcripſiſſe formulæ ab Arianis oblatæ.

Sanctus Hieronymus ibidem alterum laudat Concilium, ſcilicet Alexandrinum in gratiam Præſulum & ſic loquitur: " Poſt
„ reditum Confeſſorum, in Alexandri-
„ na poſtea Synodo conſtitutum eſt, ut,
„ exceptis auctoribus hæreſeos, quos er-
„ ror excuſare non poterat, pęnitentes
„ Eccleſiæ ſociarentur; non quod Epiſco-
„ pi poſſent eſſe, qui hæretici fuerant,
„ ſed quod conſtaret, eos qui reciperen-
„ tur, hæreticos non fuiſſe; aſſenſus eſt
„ huic ſententiæ Occidens, & per tam
„ neceſſarium Concilium Satanæ faucibus
„ mundus ereptus eſt. „ Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

QUI non niſi fraude & minis perterriti ſubſcripſere, ab hæreſeos labe immunes ſunt: Atqui ſolummodo fraude, & minis conſenſerunt formulæ Patres Ariminenſes. Et probatur, primoquidem ex S. Hieronymi Dialogo adverſus Luciferianos, ubi, recenſitis ſubſcriptionibus ex prævia fidei explicatione factis, hæc ſubdit: " Cęperunt poſtea Valens & Urſacius
„ cæterique nequitiæ eorum ſocii, egregii
„ velut Chriſti Sacerdotes, palmas ſuas ja-
„ ctitare dicentes, ſe Filium creatu-
„ ram non negaſſe, ſed ſimilem cæteris
„ creaturis &c. „ Ecce fraus putidiſſima aperta.

Audiendus eſt de eodem momento Severus Sulpitius qui lib. 2. Hiſt. Eccl. de actitatis Arimini hæc habet: " Tum
„ Valens tanquam noſtros adjuvans ſubje-
„ cit ſententiam, cui inerat occultus do-
„ lus, Filium Dei non eſſe creaturam,
„ ſicut cæteras creaturas, feſellitque au-
„ dientes fraus confeſſionis. Etenim his
„ verbis quibus ſimilis eſſe cæteris crea-
„ turis Filius negabatur, creatura tamen
„ potior tantum cæteris pronunciabatur:
„ ita neutra pars viciſſe penitus, aut vi-
„ ctam putare poterat, quia fides ipſa pro

Aria-

„ Arianis, profeſſiones vero poſtea adje-
„ ctæ pro noſtris erant, præter illam quam
„ Valens ſubjunxerat ; quæ tum non in-
„ tellecta, ſero animadverſa eſt. „

Jam vero, quod cuncta ibi per vim facta ſint, aſſerit ſanctus Athanaſius apud Theodoretum lib. 2. cap. 23. his verbis : " Quis „ eos non oderit, qui Patrum quidem „ ſtatuta rejiciunt, recentiora vero quæ „ apud Ariminum per vim & contentio- „ nem facta ſunt, illis anteponunt. „ Hoc ipſum commemorat Theodoretus lib. 2. Hiſt. cap. 21. " His igitur, *inquit*, „ alii metu compulſi, alii fraude indu- „ cti ſubſcripſerunt. Quotquot vero his „ conſentire recuſarunt, in ultimos or- „ bis fines relegati ſunt. „ Dubio-procul, adeſt ibi metus gravis cadens in virum conſtantem, qui tollit voluntarium, quocirca S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, nonniſi ex falſis rumoribus Patres fuiſſe Arianos ſcribit : " Concurrebant, *ait*, Epiſcopi qui Ari- „ minenſibus dolis irretiti, ſine conſcien- „ tia Hæretici ferebantur. „

QUARTUM ARGUMENTUM.

QUI ſuæ fidei habent defenſores omni exceptione majores, non cenſendi ſunt ut Hæretici : Atqui Patres Ariminenſes non unum habent pro ſua defenſione teſtimonium. Et probatur : primo-quidem habent Concilium Romanum ſub Damaſo, Alexandrinum ſupra laudatum, & cum eo totum Occidentem : habent Hieronymum qui ea potiſſimum ratione debellat Luciferianorum Schiſma, quod Eccleſia debuerit parcere Præſulibus qui ſolummodo ex fraude & falſis rumoribus Ariani dicebantur. Habent Theodoretum & Severum Sulpitium, & non ignoti nominis plures alios. Ergo &c.

Non omittendus ſanctus Athanaſius qui Epiſt. ad Rufinum novæ editionis Patrum Benedictinorum noſtros ab Hæreſi ſic vindicat Præſules : " Scito Domine mi „ optatiſſime in principio quidem cum „ vis illa deſiiſſet, coactam Synodum „ fuiſſe, præſentibus exterarum partium „ Epiſcopis : celebratam item aliam fuiſ- „ ſe apud Græciæ comminiſtros, nihilo- „ que ſecius apud illos qui in Hiſpania, „ & Gallia degunt :, atque idipſum hic „ & ubique placuiſſe, nimirum ut iis qui „ lapſi ſunt, ſi impietatis fuerint præfecti, „ venia concedatur, ſi quidem reſipiſ- „ cant, nec detur tamen in Clero lo- „ cus : iis vero qui impietati patrocinati „ ſunt, ſed neceſſitate tracti fuere, de- „ cretum eſt, ut & venia concedatur & „ in Clero detur locus : potiſſimum quia „ conſentaneam adtulerunt excuſationem „ & quod œconomia quadam id factum „ videatur. Affirmabant quippe ſe mini- „ me in impietatem lapſos fuiſſe : ſed ne „ impiiſſimi quidam homines ad Epiſco- „ patum erecti, Eccleſias corrumperent, „ ſe maluiſſe cum violentia concurrere, „ & id oneris ferre, quam populos per- „ dere. „ Audis Præſules nedum Athanaſium, ſed & Græciam, & Hiſpaniam, & Galliam habere pro defenſoribus.

Fit ſatis Objectionibus.

OBJICIES : qui ab ipſo ſummo Pontifice de hæreſeos labe inſimulantur, illi citra dubium in periculum fidei ſubſcribendo formulæ Ariminenſi venerunt : Atqui res ſic ſe habet pro Præſulibus de quibus movetur controverſia : Et probatur Ipſe Liberius epiſt. 2. ad Orientales hæreſeos labem illis inurit Epiſcopis ; & de hoc non unum eſt argumentum ; quandoquidem nec Vincentius Capuanus ejus in Concilio Orator poſthumo Concilio conſentire voluit, nec ipſe ſuo calculo munire voluit Synodum, ut refert S. Damaſus Papa epiſt. ad Præſules Illyrici. Quid plura referam? Si animo catholico, *homoiouſion* retinuiſſent Præſules laudati, certe Liberius eos non arguiſſet, quippe qui iſti conſenſerat voci ſubſcribendo formulæ Sirmienſi. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem : Ad probationem diſtinguo. Præſules non increpaſſet Liberius, ſi exuberans non fuiſſet economia, concedo : Et illos de Hæreſi arguit, ſubdiſtinguo, ſuſpicative, concedo ; abſolute, nego. Præſules conſenſerunt formulæ ab Arianorum ducibus compoſitæ, nimirum a Valente & Urſacio qui animo verſipelli & doloſo illam compoſuerant ; quinimmo iſtorum adhæſerant Communioni. In iſto igitur ſenſu non nihil conſenſerunt perfidiæ Arianæ, hoc eſt, formulæ ab Heterodoxis animo irreverenti editæ : ſed non pure & ſimpli-

citer,

citer, cum vel ipſa formula in ſenſu obvio Nicænam exprimeret fidem; maxime vero quia Valens aſſeruerat ſe abhorrere Arii blaſphemias, & Verbum proclamaverat Patri coævum. Solutio colligitur ex ipſa formula, ex Severo Sulpicio jamjam laudato, ſed potiſſimum ex Hieronymo qui Dialogo adverſus Luciferianos Præſules ſic ab hæreſi vindicat: " Cur damnaſſent eos qui Ariani non erant. "

Ad Confirmationem dico non nihil diſcriminis intercedere inter geſta Liberii & actitata a Præſulibus: Ille quidem conſenſit formulæ Sirmienſi, ſed edita a Baſilio Ancyrano, qui iterata vice in Concilio & Ancyrano & Antiochenſi anathemate confixerat eos, qui Filium non eſſe per omnia Patri ſimilem aſſerere non erubuerant; unde fides ex hac parte erat in tuto; ſed ut Liberius omnem Arianis evadendi occluderet aditum, ipſe viciſſim formulam prorſus catholicam Baſilio & aliis obtulit ſubſcribendam, in qua Verbum in ſubſtantia Patri ſimilem dicebatur; hinc & propter ſcandalum, & ne fides in periculum veniret, noluit per ſe, aut per legatos alterum Ariminenſem conventum confirmare.

Inſtabis: ſanctus Baſilius epiſt. 52. ad S. Athanaſium expoſtulat ut Liberius ultimam Ariminenſem Synodum corrigat, & fidem in ea nonnihil læſam reſtauret: ſed ſi formula, cui conſenſerant Præſules, non foret hæretica, reſtauratione non indigeret: Igitur abſolute loquendo Epiſcopi ſubſcribendo formulæ, hæreſi conſenſerunt. Major in qua eſt difficultas probatur verbis divi Baſilii. Edit. Antuerpiæ 1568. pag. 512. " Viſum eſt autem, *ait*, mihi conſentaneum " ut ſcribatur Epiſcopo Romæ, ut, quæ " hic generentur, conſideret, detque conſilium, & quoniam difficile eſt ut " communi ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua auctoritate in " iſta cauſa uſus, viros eligat ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos: " verum juxta ad hoc quoque accomodos, " ut manſuetudine & facilitate ingenii " eos, qui diſtorti & obliqui apud nos " ſunt, corrigant, apte ac diſpenſatorie " ſermonem attemperantes, omniaque ſecum habentes, quæ in Arimino ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. " Secundum aliam verſionem: " Ad ea reſciudenda quæ illic per " vim & violentiam geſta ſunt. " Obſerves velim, ex S. Baſilio, ad Romanum Pontificem ſpectare, vel ipſa reformare Concilia.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: S. Baſilius exigit, cognita fraude, ut reformetur Concilium, concedo: ut reformetur formula in ſenſu catholico accepta, nego. Solutio eſt ipſius Baſilii qui eatenus expoſtulat Synodi reformationem, quatenus obliqoo & iniquo ſenſu, poſt Concilium Valens & Urſacius dixere Filium eſſe quidem Patri ſimilem, illi tamen inæqualem: Et ſolummodo creaturam, tametſi cæteris præeminentem. Quia vero prædicabant formulam a Præſulibus in iſto ſenſu ſubſcriptam, fraus in tantum erupit incendium, ut vel ipſos Concilii Patres facerent Arianos: ad ſcandalum igitur de medio tollendum opus fuit cuncta Synodi acta reſcindere. Ergone Præſules Ariminenſes Ariani? Abſit, inquit B. Hieronymus, quippe qui ſine conſcientia eſſent Hæretici.

Inſiſtes: Atqui ſanctus Baſilius ipſam Præſulum labem corrigi volebat: Igitur Patres Ariminenſes in hæreſeos crimen prolapſi cenſentur. Probatur Antecedens ex aliis Patribus Baſilio coævis qui de hoc momento omnem citra ambiguitatem loquuntur, & Præſules habent veluti Arianæ perfidiæ reos. S. Ambroſius in cap. 6. S. Lucæ, exponens illa Chriſti verba: *Væ cum benedixerint vobis homines: Secundum hæc enim faciebant pſeudo-prophetæ Patres eorum.* Tum hæc habet: " Nonne tibi videtur his " dicere, qui dudum in Ariminenſi Concilio perfidæ prævaricationis auctores, dum " Imperatoris gratiam ſequuntur, Dei gratiam perdiderunt? Qui cum placere potentibus occupantur, maledicto ſe perpetuo ſubdidere. "

Sanctus Auguſtinus ejuſdem eſt ſententiæ, maxime epiſt. 50. Et hanc reddit rationem ſchiſmatis Luciferi Calaritani. " Hoc, " *inquit*, diſplicuit Lucifero, quia facta " eſt in eis ſuſcipiendis atque ſanandis qui " veneno perierant Ariano. " In Synodo ſcilicet Ariminenſi.

Quid memorem Facundum Hermianenſem? lib. 5. cap. 3. ſic loquitur: " Quale eſt etiam ſi Sabelliani dicere velint; " ideo ſe non ſuſcipere Eccleſiæ de Trinitate doctrinam, quoniam multo plures " Epi-

„ Epiſcopi, quam qui in ſecunda non „ dicenda Synodo Epheſina convenerant, „ apud Ariminum in Arianum dogma „ fuerant ſubacti, opprimente Conſtan- „ tio. „ Quis autem dixerit innocentes „ eſſe prævaricatores, quos hæreſeos ve- „ neno putabit contaminatos? Quis Aria- „ ni dogmatis eos non dicet propugnato- „ res, quibus laudati Patres hanc inu- „ runt labem?

Reſpondeo 1. Patres Ariminenſes, ut ex probationibus claret, validiſſimos ſuæ innocentiæ habere defenſores, inter quos graviſſimi annumerantur Theologi, in primis Thomaſinus in Tractatu de edictis & mediis ad veritatem in Eccleſia Catholica ſervandam, tomo primo, pag. 148. & ſequentibus. R. P. Alexander diſſert. 33. quarti ſæculi, &c.

Reſpondeo 2. ut ſupra, diſtinguendo: Patres conſenſerunt prævaricationi, hæreſeos venenum ebibere, & Arianum dogma profeſſi ſunt ſuſpicative, hoc eſt, formulæ ex ſe catholicæ, ſed ab Arianis compoſitæ, & ab iiſdem in pravum detortæ ſenſum, & ſic juris publici factæ, cui etiam falſus acceſſit de hæreſi rumor, concedo: Animo a fide alieno ſubſcripſerunt, nego. Dictum eſt Eccleſiam inſurrexiſſe adverſus prædictam formulam, non quidem ſecundum ſe ſpectatam, ſed in pravo ſenſu publicatam; unde non mirum ſi ſancti Patres illam ſub iſto reſpectu ut Arianiſmi veneno fœdatam habeant: quia vero Præſules Ariminenſes illi ſubſcripſerant, hæretici dicuntur; tametſi, teſte Hieronymo, intus permanſerint catholici: " Cur, *inquit*, damnaſſent eos „ qui Ariani non erant? „ Vel ipſe Auguſtinus eos excuſatos habet epiſt. 48. his verbis: " Quis autem neſcit illo tem- „ pore obſcuris verbis multos parvi ſen- „ ſus fuiſſe deluſos, ut putarent hoc cre- „ di ab Arianis, quod etiam ipſi crede- „ bant? alios autem timore ceſſiſſe, & „ ſimulate conſenſiſſe, non recte ingre- „ dientes ad veritatem Evangelii. „

Neque vero in doctrina Facundi Præſules hæretici cenſendi ſunt, cum non fuerint in errore pertinaces; quinimmo, cognita fraude, abſque mora quidquid fuerat actitatum correxerunt. Facundus lib. 12. cap. 3. ſic ait: " Scire debemus, „ quod hæreticum non faciat ignoran- „ tia, quæ doctrinæ veritatis contumax „ non eſt, ſed potius obſtinata defenſio „ falſitatis. „ Certe nemo non novit Patres fraude irretitos, ſubſcripſiſſe formulæ quæ in ſenſu obvio fidem ſpirabat.

Perſiſtes: ipſe Hieronymus Dialogo adverſus Luciferianos docet fidem Nicænam fuiſſe formula prædicta damnatam: " Tunc „ *uſiæ* nomen, abolitum eſt: tunc Nicænę „ fidei damnatio conclamata eſt.„ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: tunc fidei damnatio conclamata eſt ab Arianis, concedo: a Præſulibus quorum ſuſcipimus defenſionem, nego. Hieronymus eſt ſui ipſius interpres; ibidem enim ſic loquitur: " Cœperunt poſtea Valens & Urſacius „ . . . Palmas ſuas jactitare, dicentes ſe „ Filium creaturam non negaſſe, ſed ſi- „ milem cæteris creaturis &c. „ Et ecce ex Hieronymo qui fidem Nicænam perſtrinxerunt, ſcilicet Ariani: tum ſubjungit: " Concurrebant Epiſcopi qui „ Ariminenſibus dolis irretiti, ſine con- „ ſcientia hæretici ferebantur, conteſtan- „ tes Corpus Domini, & quidquid in Ec- „ cleſia ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua „ fide ſuſpicatos. „ Ecce ex eodem Hieronymo Patres Ariminenſes ab omni labe puri.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Patres pſeudo-Concilii Ariminenſis a fide Nicæna non diſceſſerunt.

PRIMO. Hoc ex profeſſo probat S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, quia, *inquit*, nonniſi animo catholico formulæ eis oblatæ ſubſcripſerant, & quidem ex prævia explicatione facta, & anathemate contra Arianos conclamato.

Secundo, ὁμοιούσιον poterat abſque fidei periculo ſervari, & laudati Epiſcopi Verbum Patri in ſubſtantia ſimile intellexerant.

Tertio, ut primum fraudem Arianorum, qui ſimile ſolum creaturis Verbum prædicabant, compertam habuere, ſuam deteſtati ſunt ſubſcriptionem; hinc Patres Concilii Romani ſub Damaſo Papa eos excuſatos habent.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Vincentius Capuanus Liberii in

in Concilio Legatus noluit quidem ſubſcribere, nec ipſe Liberius approbare acta, ex eo quod fraudem paratam autumarent, ſed non inde ſequitur Patres Ariminenſes adhæſiſſe Arianis, cum fidem Nicænam in corde ſemper retinuerint.

Secundo, ſi qui ſancti Doctores dicant Præſules Arianum ebibiſſe venenum, hoc nonniſi materialiter, aut ad ſummum ſuſpicative intelligendum eſt.

Tertio, eſto quod S. Hieronymus, vel in ipſo adverſus Luciferianos Dialogo dicat fidem Nicænam damnatam in Concilio Ariminenſi, ſed dubio-procul intelligit ab Arianis ſolum, & non a piis Patribus: " Cur damnaſſent eos, *inquit*, " qui Ariani non erant? "

§. II.

Utrum iſta divi Hieronymi verba Dialogi adverſus Luciferianos:

Ingemuit totus orbis, & ſeſe Arianum miratus eſt,

Intelligenda ſint in ſenſu obvio, ita ut Univerſalitas Eccleſiæ verſus Liberii & Ariminenſis Concilii tempora exciderit.

CONCLUSIO NEGATIVA.

Probatur duplici rationum genere.

Primo, ex rationibus generalibus.

Prima ſic exponitur. Quod vel ipſa fide firmatur, non poteſt divelli commentitiis aut ſcriptis, aut ſermonibus: Atqui ipſa fides docet univerſalitatem Eccleſiæ non excidiſſe verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora: & probatur. Eſt de fide Eccleſiam eſſe catholicam, ſic enim habetur in Symbolo Nicæno, *Credo in unum Deum..... Et unam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*. Rurſus: non minori fide tenetur portas inferi non poſſe prævalere adverſus Eccleſiam: Atqui ſi univerſalitas Eccleſiæ excidiſſet tempore mox aſſignato, jam Eccleſia non fuiſſet catholica, hoc eſt, univerſalis; jam portæ inferi prævaluiſſent adverſus eam. Igitur cum utrumque ſit abſurdum, fatendum eſt univerſalitatem Eccleſiæ non excidiſſe verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora. Et vero tametſi illa ſponſa a Chriſti morte vehementiſſimis commota fuerit tempeſtatibus, nuſquam tamen reperies fidem ſemel in orbe terrarum propagatam, alicubi ex integro ceſſaſſe: Neſtoriani e contra latitant in Orientis angulo, Proteſtantes in quibuſdam Europæ limitibus, & ut multa paucis complectar, nulla Heterodoxorum ſecta aut fuit aut eſt univerſalis.

Secunda: Eo fucato innixi principio Heterodoxi, non ſine temeritate aſſerere audent Eccleſiam illis temporibus ab univerſalitate excidiſſe, quia Liberius & poſt ipſum Patres tum Seleuciæ, tum Arimini Arianis adhæſerunt: ſed falſiſſimum eſt, & Liberium, & Patres laudatos ſubſcripſiſſe formulæ Arianæ. Ergo &c. Probatur minor quoad omnes partes. Ex S. Athanaſio potuit reticeri ὁμοούσιον abſque fidei diſpendio, conſervatis ſcilicet Nicæni Concilii decretis: teſte Baſilio, ea conditione, ut *citra varietatem* Filius diceretur Patri æqualis, & ſimilis; Porro ex ſupra dictis liquet Liberium & Patres Ariminenſes fidem Nicænam ſubſcribendo formulis ab Orientalibus ſibi oblatis ſervaſſe: neque vero minus conſtat Orientales in Concilio Seleuciæ adunatos, ſi Acacium & ejus aſſeclas numero circiter 40. exceperis, Filium proclamaſſe per omnia & in identitate Patri ſimilem; quinimo perſtrinxiſſe Acacianos, eo quod eundem non niſi in affectu ſimilem dicerent, & ſic ex 160. Epiſcopis, 120. diſtrictim fidem Nicænam propugnavere: ſic ſcribit S. Hilarius lib. contra Conſtantium: ſic Socrates lib. 2. cap. 31. & 32. & cum ipſis P. Alexander cap. 3. Hiſt. Eccleſ. ſæculi quarti, ſ. 24. Qua fronte igitur quidam recentiores ſcribere auſi ſunt fidem verſus Liberii tempora fuiſſe penes SS. Athanaſium, Hilarium, & quindecim circiter Epiſcopos?

Tertia: qui univerſalitatem Eccleſiæ abnegant, ad ſpiritum erroris attendunt, ut novam aliquam jactitent ſectam: Igitur nonniſi errore detenti propugnant univerſalitatem Eccleſiæ excidiſſe verſus Liberii tempora. Probatur Antecedens. Pelagiani Eccleſiam inter ſe ſolos concluſam eſſe jactitabant: hoc ipſum de ſe viciſſim aſſerebant Donatiſtæ: ejuſdem ſunt labii omnes Heterodoxi, maxime vero

Pro-

Proteſtantes qui Eccleſiam inviſibilem eſſe, & in quibuſdam ſolum membris latitare autumant. Verum iniquitas mentitur ſibi; S. enim Auguſtinus in libris quatuor & aliis permultis, iſtud Pelagianorum confutavit commentum: in libro vero de unitate Eccleſiæ validiſſimis oſtendit argumentis Eccleſiam non eſſe penes terminos Africæ ubi Donatiſtæ commorabantur, in ſola Europa Calviniſtas reperies. Quinimmo Lutherani eos ipſos in variis Synodis Daniæ & Sueciæ adunatis a ſua rejecerunt communione. Ergo &c.

Iſti omnes unico illo ſancti Auguſtini argumento refricantur; ſcilicet quod in ſola Eccleſia Romana, perpetua, eaque legitima Paſtorum ſucceſſio, & conſequenter univerſalitas Eccleſiæ inveniatur: ſic ait epiſt. 165. " Si enim ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait; ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ſucceſſit Linus; Lino, Clemens; Clementi, Anacletus... Siricio, Anaſtaſius. In hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta Epiſcopus invenitur." Ergo &c.

Secundo, ex rationibus ſpecialibus.

QUOD ab Hiſtoricis omni exceptione majoribus traditur, quod ſententiis Patrum firmatur, quod definitione Conciliorum roboratur, quod ab Eccleſia tum Orientali tum Occidentali ſervatur, quod denique calculis & enumeratione oſtenditur, non ſine magna hominum temeritate abnegari poteſt. Atqui univerſalitas Eccleſiæ verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora his omnibus momentis comprobatur: Ergo &c. omnes iſtæ pro minoris probatione expenduntur rationes.

Ex Hiſtoricis ſacris.

SOCRATES primus adducitur in teſtimonium lib. 2. cap. 22. Edit. novæ, recenſitis in genere tempeſtatibus, quibus Ariani Chriſti exagitaverunt Eccleſiam, ſubjungit Occidentis Provincias ne minimum quidem fuiſſe commotas, quippe quæ firmiter perſeverarent in fide Nicæna, quæ tunc temporis prævalebat: " Civitates autem, *inquit*, Græciæ, Illyrici, & cæterarum orbis partium ad Occidentem vergentium tumultu & perturbatione propterea caruere, quod inter ſe ipſas concordarent, deciſioque de fide in Concilio Nicæno tradita apud ipſas dominata ſit."

Idem cap. 26. meminit Concilii Mediolani juſſu Liberii pro Athanaſii & fidei Nicænæ defenſione adunati, ubi aderant ex Occidente pluſquam trecenti Præſules, qui Arianæ perfidiæ reſtiterunt: " Ex Occidentis autem partibus, *ait*, plures quam trecenti adfuerunt...... Orientales id agere ac moliri, ut per confirmationem ſententiæ contra Athanaſium prolatæ fides ſubverteretur: conſurgentes graviter vociferari cœperunt, dolum ad fraudem ſtrui chriſtianæ religioni per ea quæ gerebantur... Quæ cum illi acriter inclamarent, tunc quidem ſolutum eſt Concilium Epiſcoporum; quod ubi comperit Imperator, illos in exilium ablegavit." Audis pluralitatem Epiſcoporum ad exilium uſque, Nicænam tunc propugnaſſe fidem.

Rurſus cap. 27. commemorat Macedonium, qui verſus Liberii tempora Conſtantinopolitanam præoccupaverat Sedem, attamen abſque univerſalitatis Eccleſiæ diſpendio: quod quidem probant iſta Hiſtorici verba: " Achaiæ vero & Illyrici civitates, & reliquæ Occidentalium partium Eccleſiæ tranquillæ erant & inconcuſſæ, tum quod fidei regulam a Nicæno Concilio traditam conſtantiſſime retinerent."

Rurſus cap. 23. refert quoſdam ex Concilio Seleuciæ Acacianos confeſſionem fidei hæreticam miſiſſe Ariminum ſubſcribendam ſub interminatione exilii, aitque " Lectam fidem cum ſupplemento, tanquam a ſe correctam, Ariminum miſerunt, mandantes, ut quicumque ei nollent ſubſcribere, ex Imperatoris edicto in exilium pellerentur." Denique cap. 29. ejuſdem editionis Epiſcopos Seleuciæ pro fide Nicæna dimicantes, Acacianis, qui illam tentare audebant, prævaluiſſe obſervat.

Sozomenus ejuſdem eſt labii pro univerſalitate Eccleſiæ; nam lib. 3. cap. 13. novæ

væ edit. ſcilicet Valeſii multa refert acti- tata abſoluto Concilio tum Antiocheno , tum Sardicenſi , hoc eſt, verſus tempora Liberii , Concilii Seleuciæ & Ariminen- ſis, ſcribitque omnes Occidentis Eccle- ſias ab Arianorum fęce tunc fuiſſe immu- nes, quippe quæ adhærerent fidei Nicæ- næ : " Etenim , *inquit*, univerſa quidem ,, Occidentis Eccleſia , utpote quæ do- ,, ctrinæ majorum ſincere inſiſteret, ab ,, omni fere contentione & rixa de hu- ,, juſmodi rebus vacua erat . . . Multi ve- ,, ro cum ſtultum eſſe exiſtimarent in hu- ,, juſmodi verborum altercationibus tem- ,, pus terere , decretis Nicænorum Anti- ,, ſtitum cum ſilentio acquieſcebant : ſed ,, præ reliquis omnibus Orientalibus Pau- ,, lus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, & ,, Athanaſius Alexandrinus , & omnis ,, Monachorum multitudo , & magnus ,, Antonius qui adhuc ſuperſtes erat ejuſ- ,, que diſcipuli, alii denique complures ,, per Ægyptum , & in reliquis Provinciis ,, Imperii Romani , decretis Concilii Ni- ,, cæni mordicus viſi ſunt adhærere . ,,

Idem lib. 4. cap. 19. obſervat Patres Ariminenſes nonniſi invito animo, omiſ- ſa voce ὁμοούσιον admiſiſſe ὁμοιούσιον : ſub- ditque Arianos fuiſſe numero pauciſſimos . Sic loquitur : " Abſentibus iis qui con- ,, vincere poſſent Ariminenſem Syno- ,, dum , a *conſubſtantialis* vocabulo non ſua ,, ſponte receſſiſſe , ſed Orientalium cau- ,, ſa , quippe qui vocem illam averſaren- ,, tur : quod quidem perſpicue falſum e- ,, rat . Omnes enim , demptis admodum ,, paucis , Filium Patri ſimilem ſecundum ,, ſubſtantiam aſſerebant : in hoc autem ,, ſolo diſſentiebant , quod alii quidem ,, Filium ὁμοούσιον , ideſt, *conſubſtantialem* ,, dicebant ; alii vero ὁμοιούσιον , ideſt ſi- ,, milis ſubſtantiæ . ,, Obſerves velim So- zomenum quæſtionem prorſus dirimere , dum ſcribit paucos admodum tempore Con- cilii Ariminenſis fuiſſe Arianos .

Rurſus lib. 6. cap. 19. & 20. refert omnes Ægyptios inſurrexiſſe adverſus Lu- cium Epiſcopum Arianum qui Petrum S. Athanaſii ſucceſſorem e Sede deturbare volebat, aitque : " Omnes pariter opi- ,, nionem Arii deteſtabantur . ,, Eo loci deſcribit perſecutiones quibus Ariani Cle- rum , Monachos & Virgines Alexandriæ exagitabant, qui tamen in fide fortiter perſeverabant .

Rurſus ibidem cap. 21. aſſerit tunc tem- poris Occidentem fuiſſe in pace compoſi- tum . En ſunt verba quæ univerſam pro- bantfidem : " Ubicumque enim a genero- ,, ſis & fortibus viris Eccleſiæ regebantur , ,, puli , ut veriſimile eſt , propriam ſen- ,, potentiam non mutabant . ,, Non o- mittenda ſunt egregia quæ ibidem c. 23. effatur : " Quod vero ad doctrinam fidei ,, pertinet , nec antea inter ſe diſſide- ,, bant : Sed univerſi ſententiam Nicæ- ,, næ Synodi approbabant , & Trinitatem ,, æqualis honoris ac potentiæ venera- ,, bantur , excepto duntaxat Auxentio , ,, qui tunc Mediolanenſi præſidens Eccle- ,, ſiæ cum paucis quibuſdam res novas ,, moliebatur , & contra communem con- ,, ſenſum Occidentalium Epiſcoporum A- ,, rii opinionem ſtabilire . . . nitebatur . ,, Audis iterum pauciſſimos Arianos : audis tunc temporis univerſalitatem Eccleſiæ prævaluiſſe .

Recentiores Hiſtorici eidem ſubſcribunt veritati ; in primis Dominus Abbas Fleu- ry tom. 3. Hiſtor. Eccleſiaſt. qui a pagi- na 517. uſque ad 603. mira de hoc mo- mento enarrat, & omni argumentorum genere probat fidem Nicænam verſus Li- berii tempora prævaluiſſe . Non omitten- dus R. P. Thomaſinus qui diſſertatione quinta in Synodum Ariminenſem anno 359. pag. 135. quæſtionem prorſus diri- mit, aſſerens illa Hieronymi verba : *In- gemuit orbis , & ſe eſſe Arianum miratus eſt* : nihil officere Eccleſiæ Catholicæ univerſitati .

Pater Alexander diſſert. 33. quarti ſæ- culi eandem adimplet provinciam his ver- bis : " Præterea longe plures fuiſſe in ,, orbe Catholicos quam Arianos conſtat ,, ex invicta fortitudine qua Chriſtianæ ,, plebes Alexandriæ , Conſtantinopoli , ,, Antiochiæ , Samoſatæ , Mediolani Aria- ,, nis reſtiterunt , cum ſuæ ſectæ Epiſco- ,, pos illas in Eccleſias intruſere . Con- ,, ſtat ex innumeris ſanctiſſimorum Mo- ,, nachorum turbis , qui Ægyptiaca de- ,, ſerta incolebant , quos impenſe fovit ,, ſanctus Athanaſius , ut Nicenæ fidei ,, defenſores acerrimos . Conſtat ex enu- ,, meratione Provinciarum , quæ in Ni- ,, cænæ fidei profeſſione , Arianæque hæ- ,, reſeos damnatione conſentiebant &c. ,, Obſerves velim ex Hiſtoricis , nedum tunc temporis pauciſſimos fuiſſe Arianos,

ſed

ſed & totam plebem, in Diœceſibus, ubi præſidebant Epiſcopi Ariani, fuiſſe catholicam: & ex his firmabatur Eccleſiæ univerſalitas. Hoc ipſum ultro fatentur inter Calviniſtas doctiſſimi, ut Blondellus, &c.

Ex ſanctis Patribus.

S. ATHANASIUS pro hoc momento maxime audiendus eſt, quippe qui in variis Arianorum pſeudo Synodis exagitatus, & in aliis genuinis ab omni hæreſeos & criminis labe purgatus, ſuas agens partes unum præcipue adverſariis objiciebat; ſcilicet ſuam fidem, cum fide univerſi orbis concordare: Sic loquitur in ſecunda apologia: " Tertio iterum in magno Sardico Concilio, ad Edictum religioſiſſimorum Principum Conſtantii & Conſtantis in quo judicio ita ceciderunt adverſarii, ut habiti pro calumniatoribus depoſitionem, exauctorationemque ordinis ſui retulerint: noſtram vero innocentiam plures quam trecenti Epiſcopi ſuis calculis comprobarint, qui ex multis Provinciis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Palæſtinæ, Arabiæ, Iſauriæ, Cypri, Pamphyliæ, Lyciæ, Galatiæ, Daciæ, Myſiæ, Thraciæ, Dardaniæ, Macedoniæ, Epiri, Theſſaliæ, Achaiæ, Cretæ, Dalmatiæ, Siſiſciæ, Pannoniarum, Norici, Italiæ, Piceni, Tuſciæ, Campaniæ, Calabriæ, Apuliæ, Brutiorum, Siciliæ, Africæ univerſæ, Sardiniæ, Hiſpaniarum, Galliarum, Britanniarum, eo ſe ad Concilium contulerant, adeo ut Urſacius quoque & Valens cum antea ſe pro calumniatoribus geſſiſſent, pœnitere ſe ſui facti proteſtarentur. " Ibidem ait: " In plerisque populis, in plerisque Epiſcopis decus Apoſtolicæ Sedis permanere. "

Rurſus ibidem ait ſe cum quadringentis pluſquam Epiſcopis in communione conſociari, his verbis. " Cum viderent Ariani tantum cum Athanaſio animorum conſenſum, erant enim in hoc numero plures quam quadringenti, tum e magna Roma atque univerſa Italia &c. Creta &c. Lycia, Palæſtina, Iſauria &c. Hæc videntes metu invidiaque anxiabantur: invidia, propter tantorum conſpirationem; metu autem ne eorum hæreſis traduceretur, & de ea ubique gentium triumphus ageretur. " Rurſus ibidem refert Arianorum conqueſtus; quibus quidem fatebantur ſe per omnem orbem Athanaſii ſcriptis ſuperari: " Quidquid, *inquiunt*, terrarum eſt, ſcriptis ſuis quibus nos impetit, adimplevit Athanaſius, & plurimi quidem cum eo communionem habent, eorum autem qui videntur nobiſcum eſſe, hi quidem adjunxerunt ſe illi; cæteri idem facturi ſunt, nos autem remanſimus ſoli.... idque ideo faciebat, quod animadverteret hæreſim ab omnibus odio haberi, quæ res in cauſa fuit, cur tam multos compelleret Hæreticorum paucitati ſe ut adjungerent. "

Rurſus in ſua ad Africanos epiſtola oſtendit ab enumeratione partium fidem Nicænam fuiſſe in Dalmatia, Dardania, Macedonia, in tota Græcia, & Ægypto, immo & in Arabia ſuſceptam. Fuſiori calamo hoc ipſum recenſet in Synodica Epiſtola Epiſcoporum Ægypti, Thebaidos, & Libyæ ad Imperatorem Jovianum, uno tantum aut altero poſt Concilium Ariminenſe completo anno conſcripta. Eam refert Theodoretus lib. 4. cap. 3. & in ea ſic loquitur S. Athanaſius: " Scias igitur, religioſiſſime Auguſte, hanc eſſe fidem quæ a ſæculo prædicata eſt; & quam confeſſi ſunt Patres Nicææ congregati; in quam denique conſentiunt omnes ubique terrarum Eccleſiæ, quæ ſunt in Hiſpania & in Britannia, & Galliis; quæ ſunt per univerſam Italiam & Campaniam; quæ ſunt in Dalmatia, Dacia, Myſia, Macedonia, & univerſa Achaia, item quæ ſunt per univerſam Ægyptum & Libyam: quæ ſunt in Ponto, & Cappadocia, & vicinis regionibus: omnes denique per Orientem Eccleſiæ, paucis exceptis, qui Arii opinionem ſectantur. Horum enim omnium quos commemoravimus, ſententiam experimento ipſo cognovimus, & litteras ſcriptas habemus. Ac licet pauci quidam huic fidei contradicant, ſcimus tunc, religioſe Auguſte, eos orbi terrarum præjudicare non poſſe. "

S. Hilarius ſicut in fide tenenda, ſic & in propugnanda, tum exilio tum ſcriptis Athanaſio conſocius ita loquitur apud Severum Sulpitium libro 2. Hiſt. " Is ubi Seleuciam venit, magno cum favore exceptus, omnium in ſe animos & ſtudia converterat: ac primum quæſitum

" ab

„ ab eo quæ eſſet Gallorum fides; quia „ tum Arianis prava de nobis vulganti- „ bus ſuſpecti ab Orientalibus habebamur, „ trinonymam ſolitarii Dei unionem ſe- „ cundum Sabellium crediditſe; ſed ex- „ poſita fide ſua, juxta ea quæ Nicææ „ erant a Patribus conſcripta, Occidenta- „ libus perhibuit teſtimonium. „ Eo loci, teſte Sulpitio, ſanctus Hilarius propugnat Occidentem fuiſſe tunc temporis ab omni hæreſeos labe immunem, maxime apud Gallos, quibus ipſe lib. de Synodis propter hoc gratulatur his verbis: " Gratulatus ſum in Domino, inconta- „ minatos viros, & illæſos ab omni con- „ tagio deteſtandæ hæreſeos perſtitiſſe,. „ ... o beatos, *inquit*, vos in Domino, „ & glorioſos qui perfectam atque apoſto- „ licam fidem conſcientia & profeſſione „ retinentes, conſcriptas fides huc uſque „ neſcitis. „

S. Baſilius ejuſdem eſt labii epiſt. 72. ubi aurea iſta profert verba pro fidei univerſalitate: " Ipſum orbem circumſpi- „ cite, & videte quam modica ſit ea „ portio quæ hoc morbo laborat: reli- „ qua vero univerſa Eccleſia, quæ ab or- „ bis finibus ad fines uſque recipit Evan- „ gelium, ſanam hanc & incorruptam „ doctrinam ſectatur.

Rurſus epiſt. 75. de eodem momento „ ſic ſcribit: „ Fuerat juſtius res noſtras „ æſtimare, non ex uno aut altero eorum, „ qui ad veritatem haud recto pede ingre- „ diuntur, ſed ex multitudine totius „ orbis Epiſcoporum qui gratia Chriſti „ conjuncti ſunt nobis: requirantur vero „ Piſidæ, Lycaones, Iſauri, Phryges, „ & qui utriuſque ſunt Armeniæ; quot- „ quot vicini ſunt vobis Macedones, A- „ chæi, Illyrii, Galli, Hiſpani, tota ſi- „ mul Italia, Siculi, Afri, & qui in „ Ægypto adhuc ſani ſunt, & quæ re- „ liqua portio eſt Syriæ, qui quidem lit- „ teras ad nos mittunt, & viciſſim a no- „ bis recipiunt. „ Audis, ex S. Baſilio catholicos in omni terrarum orbe in immenſum fuiſſe ſuis temporibus Arianis numero ſuperiores. Ergo &c.

Ex Conciliis.

EANDEM non unum Concilium probat veritatem. Novemdecim in Hiſtoria critica Arianiſmi ab anno circiter 310. vel 315. uſque ad annum 589. ad profligandos Arianos adunata recenſuimus: namque S. Petrus Alexandriæ Præſul & Martyr Arium ann. 310. proſcripſit: Petrus II. ejuſdem Eccleſiæ Patriarcha ann. 324. iterato anathemate confixit Arium in Synodo quam S. Athanaſius Apol. 2. habet veluti Oecumenicam, eo quod ſummus Pontifex S. Sylveſter, per ſuos legatos ibi præſideret. Tertium illudque celeberrimum contra Arianam impietatem adunatum, eſt Nicænum primum generale ann. 325. Quartum, Romanum I. ſub Julio I. ann. 339. Quintum, Sardicenſe ann. 341. Sextum, alterum Romanum, ſub eodem Julio ann. 341. Iſte Papa tertium Romæ adunavit, pro defenſione S. Athanaſii ab Arianis laceſſiti. Octavum vel ipſe Athanaſius ann. 362. contra eoſdem congregavit. Nonum eſt Romanum ſub S. Damaſo ann. 369. Decimum, Antiochenum ann. 379. Undecimum, Conſtantinopolitanum II. Oecumenicum. ann. 381. cætera mitto quippe quæ jam ſupra commemorata ſint.

Sanctus Athanaſius Epiſtola ad Rufinianum de hac Conciliorum multitudine hæc ſcribit: " Scias, *inquit*, quod in prin- „ cipio quidem cum vis, quæ facta eſt, „ ceſſaret, facta eſt Synodus præſentibus, „ ex partibus externis Epiſcopis, facta eſt „ autem & apud ſacrorum comminiſtros „ qui habitant in Græcia, nihilo-ſecius „ autem & apud eos qui habitant in Hiſ- „ pania & in Gallia. „

Celebris eſt auctoritas Synodi Rom. ſub Damaſo Papa, qui in Epiſtola Synodica ad Epiſc. Illyrici apud Theodoret. lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 22. edit. Valeſii aſſerit factum Patrum ſecundi Concilii Ariminenſis fidei præjudicare non poſſe; tum in ea ſic loquuntur Patres: " Cum præſer- „ tim, ut diximus, iidem ipſi qui per im- „ preſſionem ſuccubuiſſe videbantur, „ idem conſilio meliore diſplicere ſibi „ fuerint proteſtati. Unde advertit ſin- „ ceritas veſtra, hanc ſolam fidem, quæ „ apud Nicæam Apoſtolorum auctoritate „ fundata eſt, perpetua firmitate eſſe re- „ tinendam: hac nobiſcum Orientales, qui „ ſe catholicos recognoſcunt, Occiden- „ taleſque gloriari. „ Nec ipſe diſſentit Lucifer Calaritanus, qui dum ſummo adhærebat Pontifici, libro cui titulus eſt, *quod moriendum ſit pro Filio Dei*,

Con-

Conſtantium Imperatorem his verbis urget: " Si tandem oculos cordis tui aperias, invenies quod hanc habet, hanc defendit Eccleſia fidem, quam ſibi traditam cognoſcit per beatos Apoſtolos. Omnes momento peragrare ſi poſses gentes, inveniſses, ſtolidiſſime Imperator, ubique Chriſtianos ſicuti nos credere, in hac defenſione noſtra perſtantes pro Dei Filio, ut nos, mori cupere. At tua novella prædicatio, & recens religio, ſub prætextu fidei blaſphemia in perniciem ſalutis tuæ per te prolata, non ſolum adhuc limitem Romanum peragrare non valuit, & utique te ſatis agente, ſed & ubi radices figere tentaverat, aruit; recedentibus ſcilicet omnibus Dei famulis a te, atque paucis tuis, quos lolium eſſe ſuper frumentum ſeminatos Dominus prædixerat, tecum manentibus. " Ergo &c.

Ex Eccleſia Orientali & Occidentali.

DE Eccleſia Occidentali non eſt relictus ambigendi locus, cum conſtet ex Socrate, ex Sozomeno, ex Athanaſio, ex Hilario Occidentem fuiſſe in pace Eccleſiæ compoſitum verſus Liberii, & Concilii Ariminenſis tempora. Neque vero de Oriente magna eſt controverſia, cum ſanctus Baſilius Epiſtola 72. aſſerat totum orbem ſuis temporibus adhæſiſſe fidei Nicænæ: & Epiſtola 75. ab enumeratione partium hoc ipſum probet dicendo, apud Phryges, tum Licaoniæ, & Iſauriæ populos, utramque Armeniam, & alias tum Orientis tum Occidentis Provincias fide floruiſſe.

Theodoretus utique pro eodem momento audiendus eſt. Scribit lib. 2. cap. 22. vel ipſam Patrum Ariminenſium ſubſcriptionem ab Occidente fuiſſe reprehenſam: " Porro, *inquit*, hanc fidei formulam Ariminenſem ab univerſis veritatis propugnatoribus, maxime vero ab Occidentalibus reprehendi teſtatur eorumdem Epiſtola ad Epiſcopos Illyrici conſcripta. "

Rurſus idem lib. 5. cap. 6. enarrat totius Eccleſiæ Occidentalis fidem, immo & Orientis, tempore Magni Theodoſii qui illam reſtaurare ſategit. De eo ſic loquitur: " Qui ſimul-atque Imperio potitus eſt, ante omnia concordiam Eccleſiarum reparare ſtuduit; & Epiſcopos ditionis ſuæ Conſtantinopolim evocavit... Valentinianus poſtea Occidentalium partium Imperator, ſinceram pietatem retinuit. "

Rurſus de Eccleſia Orientali ſic habet cap. 7. " Orientalis vero imperii portio multis in locis hanc labem contraxit. " Audis ex Theodoreto non niſi portionem aliquam Orientis circa illa tempora in Arianiſmum impegiſſe.

Verum ab enumeratione partium res ipſa claret, Alexandrina quippe Eccleſia, quæ centum circiter ſuffraganeos habebat, cum ſancto Antonio, & aliis Monachis toto ſancti Athanaſii Epiſcopatu fidem Nicænam quadraginta circiter annis, etiam adverſantibus Arianis, intactam ſervavit. In Antiochena, vel ipſis Conciliorum Seleuciæ & Arimini temporibus, eadem fides floruit; licet enim diviſa diſciplina occaſione Meletii quem in hac ſede ipſi Ariani conſtituerant, ut illum Paulino fidei Nicænæ propugnatori acerrimo opponerent, in fide tamen utraque pars indivulſa remanſit, juxta illud Socratis l. 2. cap. 44. Edit. Valeſ. " Ad hunc modum Antiochenſis Eccleſia duas in partes, licet in doctrina fidei conſentientes, diviſa eſt. " Quinimmo Theodoretus lib. 2. hiſt. cap. 24. obſervat Leontium Arianum, paulo poſt Epiſcopum Antiochenſem inauguratum, omnibus prorſus modis ſuam occultaſſe hæreſim: " Cum eſſet, *inquit*, Arianæ blaſphemiæ particeps, morbum illum occultare ſummo ſtudio nitebatur. " Quid plura adjiciam? Sozomenus ſcribit immediate poſt mortem Athanaſii omnes etiam Arianiſmum deteſtari: " Omnes, *ait*, Arii opinionem deteſtabantur. " Socrates vero utique ſcribit, vel ipſo adhuc Athanaſio in terris ſuperſtite, Arianos nonniſi occulte ſuos congregaſſe cœtus: ſic enim lib. 3. cap. 4. habet: " Porro Ariani in ædibus quibuſdam vilibus, & obſcuris conventus agentes. " Igitur tunc temporis Catholici etiam in numero longe ſuperabant Arianos.

Si de Eccleſia Jeroſolymitana loquamur, ſane non eſt dubium de ejus fide, quippe quæ temporibus Conciliorum Seleuciæ & Arimini haberet pro Patriarcha ſanctum Cyrillum fidei Nicænæ ſtrenuum defenſorem. Quinimmo Maximus ejus

ejus Prædeceſſor, referente Socrate lib. 2. cap. 24. adunavit Concilium ex Epiſcopis Syriæ, & Palæſtinæ compoſitum, in quo quidem confirmatum eſt quidquid Sardicenſe in gratiam & fidei Nicænæ, & innocentiæ Athanaſii jamjam conſtituerat.

Denique Eccleſia Conſtantinopolitana inter omnes non modicum ab Arianis paſſa eſt, & vero Paulus tunc ejus Epiſcopus, alter Orientis Athanaſius, fidem Nicænam pro virili defendit. Habuit quidem pro ſucceſſore Macedonium, ſed iſte Heterodoxus, ut ſcribit Socrat. libro 2. cap. 24. ad exilium uſque, bonorum jacturam, aliaſque ærumnas, fidem Nicænam a Paulo roboratam tunc defendit. Igitur Eccleſia & Occidentalis & Orientalis verſus Liberii tempora in fide ſemper floruit: immo Theodoretus lib. 2. Hiſt. Eccl. cap. 21. ſubnotat multos ſecundi Concilii Ariminenſis Patres, ad exilium uſque, vel ipſam *ὁμοούσιον* vocem retinuiſſe: " His igitur, *inquit*, alii metu compulſi, „ alii fraude inducti ſubſcripſerunt: quotquot vero his conſentire recuſarunt, in „ ultimos orbis fines relegati ſunt. „

Ab enumeratione partium.

AUDISTIS Athanaſium epiſtola Synodica ad Jovianum Imperatorem dicentem: " Scias igitur, Auguſte, hanc eſſe fidem „ quæ a ſæculo prædicata eſt, & quam „ confeſſi ſunt Patres Nicææ congregati, in quam denique omnes ubique terrarum Eccleſiæ &c. „ Audiſtis Baſilium epiſtola 72. ſic loquentem: " Ipſum „ orbem circumſpicite, & videte quam „ modica ſit ea portio quæ hoc morbo laborat &c. „ Audiſtis Sozomenum lib. 3. cap. 12. antiq. edit. qui ait: " Etenim „ univerſa quidem Occidentis Eccleſia, „ ut pote quæ doctrinæ majorum ſincere „ inſiſteret, ab omni fere contentione „ & rixa de hujuſmodi rebus vacua erat „ .... Orientis autem Eccleſia, etſi poſt „ Antiochenam Synodum tumultuari cœperat, & a Nicæna fide palam diſcrepabat, revera tunc major pars in eandem conſpirabat ſententiam, meo quidem judicio, & Filium ex Patris ſubſtantia ortum confitebatur. „ Audiſtis Theodoretum lib. 2. cap. 22. ita ſubſcribentem: " Porro hanc fidei formulam Ariminenſem ab univerſis veritatis propugnatoribus, maxime vero ab Occidentalibus, reprehendi teſtatur eorum epiſtola. „ Quinimmo, audiſtis majorem partem Seleuciæ Patrum *ὁμοιούσιον* admiſiſſe in ſenſu catholico. D. Abbas Fleury hoc Concilio numerat 160. Patres tomo tertio pag. 566. eoſque in tres dividit claſſes. Primoquidem cum Acacio numerat 40. Anomæos, qui Filium Patre minorem eſſutiebant: quindecim, qui vel ipſam *conſubſtantialis* vocem alacriter retinebant: tertio loco 105. *ὁμοιούσιον* in ſenſu catholico propugnantes: ſicque 120. admodum catholici erant, quod ipſe ſubindigitat Socrates lib. 2. cap. 3. ubi de hoc loquens Concilio, ait: " Alterius vero partis qui „ & numero ſuperiores erant Epiſcopi, „ in reliquis quidem omnibus Nicænum „ Concilium ſuſcipiebant, ſolam autem „ dictionem *conſubſtantialis* reprehendebant. „ Audiſtis denique Patres Concilii ſecundi Ariminenſis, qui non niſi in ſenſu catholico formulæ illis oblatæ ſubſcripſerunt.

Nunc vero ad enumerationem in particulari deveniendum eſt. Ex Italia quidem Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis, Lucifer Calaritanus & alii complures verſus Liberii tempora pro fide Nicæna ſteterunt, ut ſcribit ſanctus Athanaſius Apologia prima ad Imperatorem directa, his verbis: " Ubique... „ jactabatur Liberium Romæ Epiſcopum „ ... Ozium, Paulinumque... Dionyſium quoque & Euſebium Italiæ, Luciferum Sardiniæ Epiſcopos, alioſque „ complures una cum Presbyteris & Diaconis in exilium exterminatos eſſe. „ Inter alios complures, intelligit S. Athanaſius ſerm. 56. Exuperantium Dertonæ, Maximum vero Neapolis Epiſcopum, Gaudentium Ariminenſem, cujus memoria in Martyrologio Romano celebratur, ſicut & Ruffinum: qui quidem duo Epiſcopi, abſoluto Concilio Ariminenſi, in perſecutione Ariana Martyrium ſubiere: ſic ſcribit Marcellus de Schiſmate, ſic Urſicinus, ſic Damaſus.

In Ægypto, Libya & Pentapoli 90. Epiſcopi maximam verſus illa tempora perſecutionem paſſi ſunt; namque ex eis ſexdecim exularunt, triginta vero a propria ſede deturbati ſunt, ut refert ſanctus Athanaſius Apologia prima pag. 697. " E-

„ piſco-

„ piſcopis, *inquit*, prope 90. pulſis, Ec-
„ cleſiiſque profeſſoribus Arii traditis, 16.
„ in exilium actis, cæteris deinde aut fu-
„ gatis &c. „

In Galliis ſanctus Hilarius ad exilium uſque fidem propugnavit. Eidem fidei adhæſit Rodanius Toloſæ præſul, ut ſcribit idem Hilarius lib. adverſus Conſtantium pag. 291. Ut & Severus Sulpitius lib. 2. pag. 436. His adde multos ex Patribus Ariminenſibus de quibus ait Theodoretus jamjam laudatus lib. 2. cap. 21. "
„ Alii metu compulſi, alii fraude indu-
„ cti ſubſcripſerunt, quotquot vero his con-
„ ſentire recuſarunt, in ultimos orbis fi-
„ nes relegati ſunt. „

In Aſia Eleuſius & quidam alii cum eo, ſcribit ſanctus Hilarius lib. de Synodis pag. 347. Iiſdem temporibus eandem propugnaverunt fidem.

In Oriente, tempore Conſtantii, Meletius, Cyrillus Jeroſolymitanus, Euſebius Samoſatæ fidem conſubſtantialitatis propugnabant, & alii multo plures qui juſſu Valentis Imperatoris eadem verſus tempora propter fidem divinitatis Verbi exularunt, ut ſcribit Socrates lib. 4. cap. 11. his verbis: " Ac multi quidem Sacerdo-
„ tes in exilium ejecti ſunt, ſicut antea
„ dixi. „

Mitto Baſilium, Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nyſſenum, Gregorium Eliberitanum, Phœbadium Aginni, & Servatium Tongrorum, Vetranionem Scytharum, 90. Epiſcopos Concilii Romani ſub Damaſo, Patres Concilii Pariſienſis de quo mentionem facit ſanctus Hilarius, quorum Epiſtola Synodica in ejus refertur fragmentis: quod quidem Concilium immediate poſt abſolutum ſancti Hilarii exilium, adhuc vivente Conſtantio, celebratum eſt, in quo fides Nicæna magno applauſu conclamata fuit: quæ quidem omnia & ſimilia monumenta Eccleſiæ univerſalitatem verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora ſtetiſſe tanto argumentorum pondere probant, ut vel ipſi Centuriatores Magdeburgenſes Lutherani, & Blondellus doctiſſimus Calviniſta hoc ipſum inficiari non auſi ſint, quinimmo veritate ſuperati hoc ipſum ultra confeſſi ſint: Ergo &c.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Aperitur mens ſancti Hieronymi.

Objicies: ſanctus Hieronymus vel in ipſo ad verſus Luciferianos dialogo ait: "
„ Ingemuit totus orbis, & ſeſe Arianum
„ miratus eſt. „ Igitur non ſine fundamento dicitur univerſalitatem Eccleſiæ his temporibus excidiſſe.

Reſpondeo 1. Abſurdum eſſe dicere ſanctum Hieronymum ſibi ipſi contradixiſſe; quandoquidem in toto adverſus Luciferianos dialogo in eum tendit ſcopum, ut Patres Ariminenſes ab hæreſeos labe vindicet, eo potiſſimum innixus principio, quod revera a fide non diſceſſerint, ſed illuſi ab Arianis formulæ ſubſcripſerint, quam iſti quidem in pravum detorquebant ſenſum; illi vero ſub atteſtatione corporis Chriſti in bonum. Sanctus Doctor eſt ſui ipſius interpres, cum ibidem ſic loquatur: " Concurrebant Epiſcopi qui A-
„ riminenſibus dolis irretiti ſine conſcien-
„ tia Hæretici ferebantur, conteſtantes
„ corpus Domini & quidquid in Eccleſia
„ ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua fide ſu-
„ ſpicatos. „ Et iterum ibidem: " Cur
„ damnaſſent eos qui Ariani non erant? „

Reſpondeo 2. diſtinguendo: & eo loci ſanctus Hieronymus loquitur hyperbolice, concedo: ſecus, nego. Nec mirum: idipſum ex toto Hieronymi dialogo adverſus Luciferianos conſtat; alias nihil contra eos probaſſet; quippequi propugnarent Eccleſiam intra ſe ſolos concluſam eſſe, eo quod falſo exiſtimarent totum orbem majori ex parte a fide in Concilio Ariminenſi declinaſſe; e contra vero contendit S. Doctor univerſalitatem pro fide ſtetiſſe, cum ne quidem Ariminenſes ab ea diſceſſerint; quinimmo hoc ipſum ex aliis capitibus conſtat. Juvat igitur iſtam ſolutionem auctoritate Patrum roboratam oſtendere: hujus enim univerſalitatis perſeverantiam conclamat Severus Sulpitius lib. 2. hiſt. Prædicat Athanaſius epiſt. ad Jovianum; celebrat Baſilius epiſt. 72. Annuntiant & cæteri Patres in probationibus laudati.

Hic igitur eſt genuinus Hieronymi ſenſus: *Ingemuit totus orbis, & ſeſe Arianum miratus eſt*. Hoc eſt, non ſine ſtupore magno Orientales Seleuciæ, Occidenta-

les vero Arimini congregati audierunt, quod ipſos Ariani ſuæ ſententiæ prædicarent defenſores, cum in primo Concilio, ſi 40. Acacianos exceperis, ὁμοιούσιον in ſenſu catholico retinuerint Patres; in altero vero multi, vel pro ipſa voce ὁμοούσιον exulaverint; cæteri non niſi catholice ὁμοιούσιον ſubſcripſerint. Revera quidem, ſi quis exiſteret Arianus, citra dubium non miraretur ſe haberi ut Arianum: ſi igitur totus orbis ſe eſſe Arianum miratus eſt, citra dubium non erat.

Diſcutitur mens ſancti Hilarii Pictavienſis.

OPPONES ſecundo: ſanctus Hilarius tract. de Synodis aſſerit omnes, paucis exceptis, ſubſcripſiſse formulis Arianis; & in decem Aſiæ Provinciis, ſi Eleuſium & aliquos exceperis, unum vix cognoviſſe Deum: igitur ad litteram verba S. Hieronymi, *ingemuit*, &c. intelligenda ſunt.

Reſpondeo 1. Perverſum ſyſtema de univerſalitate Eccleſiæ quandoque deficiente, ortum ducere a Pelagianis & Donatiſtis, qui ſimilia, ut ſuos propugnarent errores, S. Auguſtino objiciebant, ut habetur apud eundem ſanctum Doctorem lib. 1. operis imperf. contra Julianum nu. 75. Eoſdem in hoc Calviniſtæ habuerunt Magiſtros, quod quidem Illuſtr. D. Boſsuetius Meldenſium Præſul prima inſtantia num. 99. pag. 228. illis exprobrat. Erubeſcant igitus recentiores Novatores, qui, ut fucum faciant lectoribus, falſa ſub ſpecie veri heterodoxorum veſtigiis inhærentes diſſeminare non dubitant.

Reſpondeo 2. omnes Doctores contra Eraſmum & Scultetum uno veluti ſcribere calamo opus Hilarii in objectione commemoratum, elucubratum fuiſse a ſancto Epiſcopo ante celebrationem Synodorum Conſtantinopoleos, Seleuciæ & Arimini. Igitur incaſſum adducitur auctoritas laudata ad probandum univerſalitatem Eccleſiæ excidiſse verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora. Et vero ſanctus Hilarius eo loci aſserit tunc ſolum Eleuſium ſimul cum paucis Deum in decem Provinciis Aſiæ minoris agnoſcere, ubi tunc exul commorabatur: quæ quidem Provinciæ non niſi imperii Orientis portiunculam occupabant, quæque poſtea tertiam duntaxat partem Patriarchatus Conſtantinopolitani inſtituebant. Hoc ipſum ſubnotat Dominus Nicole pag. 281. Præt. Reform. contra ſchiſma lib. 2. cap. 13. quod & ante ipſum jamjam obſervarat ſanctus Auguſtinus. Igitur fruſtra ex allatis S. Hilarii auctoritatibus fidem in toto pene mundo defeciſse tempore Arianiſmi colligitur. Sanctus Doctor eſt ſui ipſius interpres, quippequi in locis pro objectione allatis ſic loquatur numero 63. "O beatos vos in Do„ mino & glorioſos, qui perfectam atque „ Apoſtolicam fidem conſcientiæ profeſ„ ſione retinentes, conſcriptas fides huc „ uſque neſcitis! „

Reſpondeo 3. diſtinguendo: ex ſancto Hilario omnes, paucis exceptis, ſubſcripſerant formulis Arianis, hoc eſt, formulis ab Arianis compoſitis, & ab iiſdem in perverſum ſenſum explicatis, concedo: formulis abſolute Arianis, nego. Primoquidem obſervandum eſt Concilium Ariminenſe legitimum conſubſtantialis fidem verbo, ſcriptis, & corde perfecto propugnaſſe: ſecundo Præſules alterius pſeudo-Synodi, ſicut & Seleuciæ ὁμοιούσιον quidem adhæſiſse, ſed in ſenſu prorſus catholico, ſimiliter & Patres Ancyrani, Anthiocheni, & Sirmienſes: Eſto quod illorum formulæ ab Arianis ad ſubſcribendum fuerunt mente verſipelli oblatæ. Ut ut ſit, probatum eſt Patres Ariminenſes & alios non niſi animo catholico eas ſuſcepiſse. Neque vero negamus tunc Hilarium hujuſmodi formulas appellaſse Arianas, ſed in ſenſu accommodato. Dato igitur & non conceſso, ſanctum doctorem propugnare fidem defeciſse in Conciliis & Conſtantinopoleos, & Seleuciæ & Arimini, citra dubium eſt univerſalitatem Eccleſiæ tunc temporis non ceſſaſſe.

Et vero vix uno perduravit anno Patrum Ariminenſium deceptio, ut ſubnotat Ambroſius lib. 1. de fide cap. 18. num. 122. & lib. 1. epiſtolarum cap. 21. num. 15. Quid plura adjiciam? Tametſi Patres tum Seleuciæ, tum Arimini erraſſent, cæteri tunc capiti adhærentes Eccleſiæ repræſentabant univerſalitatem. In Occidente quidem Hilarius Pictavorum, Lucius Moguntiæ, Paulinus Trevirenſis, Gregorius Eliberitanus Hiſpaniæ, Lucifer Calaritanus Sardiniæ, Vincentius Capuanus, & Euſebius Vercellenſis in Italia: apud Orientem vero ſanctus Athanaſius, & Serapion in Ægypto, Frumentius in Æthiopia,

Me-

Meletius Antiochiæ, Cyrillus Jeroſolymitanus, Euſebius Samoſatæ, Vetranion inter Scythas, Eleuſius in Aſia minori, & alii plurimi ubique terrarum propter fidem exules.

Neque vero injucundum erit iterum obſervare numerum Epiſcoporum Catholicorum ſemper Arianis prævaluiſſe, quandoquidem ante Concilium Ariminenſe totus Occidens erat in fide Nicæna compoſitus; cujus veritatis non unum eſt argumentum jamjam allatum. Addimus ſanctum Hilarium ſuum de Synodis tractatum ante Concilia Conſtantinopolis, Seleuciæ, & Arimini conſcriptum direxiſse ad Epiſcopos duplicis Germaniæ, duplicis Belgii, Galliarum, & magnæ Britanniæ pag. 1149. Hinc Socrates lib. 2. cap. 27. pag. 38. aſserit omnes Occidentis Epiſcopos, ſi Maxentius Mediolanenſis, Urſacius & Valens excipiantur, verſus Liberii tempora fidem Nicænam pro virili defendiſse.

Jam de Oriente iterum loquamur. Citra dubium eſt a Catholicis numero in immenſum ſuperari Arianos, cum non niſi in aliquibus Provinciis ſævierit perſecutio, puta poſt Conciliabulum Conſtantinopolitanum, anno ſolum 360. adunatum. Et vero Conſtantius anno 358. Concilium Oecumenicum Nicææ congregare cupiebat; ſed Ariani hoc ipſum impediere, eo quod multo plures ipſis pro *conſubſtantialitate* ſtabant. Sic loquitur Sozomenus lib. 4. cap. 1. Philoſtorgius lib. 4. cap. 10. "Eo quod, *inquiunt*, plerique „ eorum in *conſubſtantialis* fidem propenſi „ erant. „ Sic etiam ſcribit ſanctus Athanaſius lib. de Synodis pag. 870. & 874. Sozomenus lib. 4. cap. 16. Addo Conſtantium, ut referunt DD. de Tillemont & Fleury, Orientales Syriæ ſeparatim ab Occidentalibus eo congregaſse animo, ut eorum corrumperet fidem. Illi tamen Arianiſmi blaſphemias ſuſcipere noluerunt.

Unum inter cætera potiſſimum obſervandum eſt: videlicet, quod tempore Concilii Epheſini, elapſis ſolum 70. poſt Concilium Ariminenſe annis, ſex Epiſcoporum millia in orbe terrarum computarentur: quod quidem non levius innuit S. Auguſtinus lib. 3. contra Creſconium cap. 3. his verbis: "Si omnino credendum ſit, „ quinquaginta Orientalium .... contra „ tot millia Epiſcoporum quibus hic error „ in toto orbe diſplicuit. „ Suffragatur Dalmatius Archimandrita ad Theod. " „ Sex millia ne, *inquit*, Epiſcoporum audire mavis, an unum Epiſcopum, eumque impium? Sex millia autem eos aiebam, qui ſub Metropolitanorum SS. Epiſcoporum poteſtate degunt. „ Vide common. Synodi Epheſinæ tom. 3. Concil. pag. 754.

Quid plura commemorem ut os loquentium falſa, & ne dicam impia obtundatur? Sola Africa majorem Epiſcoporum numerum complectebatur, quam ipſe Ariminenſis cœtus; namque ex ſola congregatione Epiſcoporum Carthagine anno dumtaxat quinquageſimo poſt Synodum Ariminenſem habita colligitur ſolam Africæ Eccleſiam numeraſſe 470. ſedes Epiſcopales: graviſſimi auctores numerant 600. & citra dubium eſt, totidem Epiſcopos ſæculo ſexto ſubſcripſiſſe formulæ admodum Catholicæ oblatæ Alarico Regi Ariano. Jam vero quot extra Africam, ut in Illyria, Italia, inſulis Mediterranei maris & Oceani, in Hiſpania, Gallia, Germania, Belgio, Anglia, Pannonia? ex iis enim omnibus Provinciis convenere Epiſcopi ad Concilium Ariminenſe: cum igitur multo plures in Occidente eſſent, quam in Concilio, ubi ad ſummum aderant 400. qui alias Catholici Ariminum venerant, luce meridiana clarius apparet totum orbem non fuiſſe tunc temporis Arianum.

Non omittendus pro hoc momento R. P. Labbæus qui in hiſtoria pro ſex prioribus ſæculis mille ſedes in Occidente, octingentas vero pro Oriente numerat. Præter quam quod plures aliæ ad iſta uſque tempora ignotæ erant. Jam vero ſi de Conciliis Seleuciæ & Arimini loquamur; in primo non niſi 145. aut ad ſummum 166. in altero vero 400. numerabimus: qui quidem numerus tertiam dumtaxat orbis terræ Epiſcoporum partem juxta Labbæum, duodecimam vero ſecundum acta Concilii Epheſini efficit.

Denique vix abſoluta Synodo Ariminenſi, anno immediate ſequenti, ſcilicet 360. cæteri Epiſcopi lapſum Ariminenſium deteſtati ſunt, ipſi vero Ariminenſes abſque mora de lapſu pœnitentiam egere. Sic referunt SS. Athanaſius, Ambroſius, Theodoretus: ſic Ruffinus, ut

ut videre eſt apud D. de Tillemont to. 6. pag. 461. Idem propugnat DD. Boſſuet adverſus Claudium Miniſtrum ſecunda inſtructione de Eccleſia, nu. 107.

Sanctus Auguſtinus egregie admodum ſolvit difficultatem lib. 1. adverſus Julianum: Item epiſtola 48. vet. edit. & recent. 93. num. 32. Tum libro de unitate Eccleſiæ & alibi, ubi perſtringit Pelagianos & Donatiſtas qui ex ſuppoſitione lapſus Patrum Ariminenſium Eccleſiam in parvo numero & inter ſe ipſos ſolum concluſam eſſe effutiebant. Et vero epiſtola mox laudata occurrit objectioni quam ex auctoritate Hilarii hoſtes veritatis deducebant, ait enim S. Hilarium multo-pluribus fidei defectum tribuiſſe, ut latitantes ad meliorem reduceret frugem: " Hilarius „ ergo, *inquit*, decem Provinciarum A„ rianarum aut zizania non triticum ar„ guebat, aut ipſum etiam triticum, „ quod defectu quodam periclitabatur, „ quanto vehementius, tanto utilius ar„ guendum putabat. Habent enim etiam „ ſcripturæ canonicæ hunc arguendi mo„ rem, ut tanquam omnibus dicatur, & „ ad quoſdam verbum perveniat. „

Explanatur mens divi Gregorii Nazianzeni & ſancti Baſilii.

REPONES: ſanctus Gregorius oratione 21. teſtem appellat urbem Conſtantinopolitanam quæ omnis iniquitatis viderat conſummationem in Conciliis tum CP. tum Seleuciæ, tum etiam Arimini. Igitur ex tot, & tantis teſtibus totus orbis Arianiſmo contaminatus ingemiſcebat. Probatur Antecedens. S. Doctor pag. 387. edit. Pariſ. 1630. ſic loquitur: " Hinc „ alii ab Eccleſiarum thronis injuſte pel„ lebantur: Alii in eorum locum ſubro„ gabantur; ſic tamen, ut ab iis impieta„ tis chirographæ, non ſecus atque aliud „ quidpiam neceſſarium exigerent: atque „ in promptu atramentum erat, & calu„ mniator a tergo. „ Ergo &c.

Reſpondeo 1. ſanctum Gregorium eo loci nullam facere mentionem de Concilio Ariminenſi, ſed tantummodo de aliquibus Epiſcopis Orientalibus, ut contra Miniſtrum Claudium probat illuſtriſſimus DD. Boſſuet ſecunda inſtructione de Eccleſia pag. 250. num. 114.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: & ſanctus Doctor ſolum intendit fidem in aliquibus defeciſſe, concedo: in omnibus, nego: hoc patet & ex probationibus, & ex rationibus ad ſolutionem objectionum ex ſancti Hilarii auctoritate depromptis.

Inſiſtes: divus Gregorius ibidem hæc ſcribit: " Hujus potentiæ opus Conci„ lium illud fuit, quod Seleuciæ pri„ mum. . . deinde in hac ampliſſima ci„ vitate actum eſt. „ Subdit vero, omnes ferme Epiſcopos tunc temporis tentationi ceſſiſſe: " Nam ſi perpaucos ex„ ceperis, ait, ... omnes tempori ob„ ſecuti ſunt. „ Igitur exiſtimavit S. Gregorius univerſalitatem Eccleſiæ pro fide *conſubſtantialis* verſus illa tempora excidiſſe.

Reſpondeo diſtinguendo: & hoc unum probat Gregorius, videlicet Epiſcopos tum Seleuciæ, tum Arimini morem perverſum geſſiſſe omittendo ὁμοούσιον, quam vocem perpauci retinuerunt, concedo: & vult de facto omnes a fide excidiſſe, nego. Ingemiſcit ſolum ſanctus Doctor quod paucis exceptis, in paratam ab Arianis fraudem cæteri prolapſi ſint, ſubſcribendo formulæ quæ non unum ſubit ſenſum: " Hoc tantum, *inquit*, inter „ eos diſcriminis fuit, quod alii citius „ alii ſerius in eam fraudem inciderunt. „

Denique quod per *paucos* intelligat ſolum eos qui vocem ὁμοούσιον ſemper retinuere, ut Athanaſius & Hilarius, cæteros vero a fide non declinaſſe; audi Gregorium iterum loquentem: " Quid autem, *ait*, de aliis „ dixeris, qui etiam ingenii laudem ſibi „ vindicantes, ob eas tamen, quas com„ memoravimus, cauſas hæreticis rerum „ potientibus manus dederunt, & cum pie„ tatis perſonam diuturno tempore, tan„ quam per ludum, geſſiſſent, ſimul ut „ aliquid apparuit, quo convinci atque „ coargui poſſent, protinus corruerunt. „ Cæterum cum ibi encomia ſancti Athanaſii celebret, modo oratorio loquitur dicendo: " Si perpaucos excipias. „ Ut exaltet ſtrenuam S. Præſulis fidem, qui per bonam & malam famam indeclinabiliter ὁμοούσιον retinuit, poſtea Gregorius hæc ſubjungit: " Ea res per multos nobis invictos alio„ qui viros in fraudem impulit, qui „ quamvis mente haudquaquam prolapſi „ fuerint, ſubſcriptione tamen tranſverſi „ acti ſunt. „ Igitur non corde, ſed tantum ſubſcriptione prolapſi. Et vero quomodo

do Ariani habiti fuiſſent qui formulæ alias catholicæ ſubſcripſerant? ut refert Socrates lib. 2. cap. 41. Theodoretus lib. 2. hiſt. cap. 21. Immo ſanctus Gregorius illam abſolute non damnat ſubſcriptionem, ait enim: " Quin etiam, Imperator ipſe ad eam formulam approbandam ,, inductus eſt, cum apud ſe reputaret multitudinem eorum qui Arimini convenerant: & quod nequaquam aberraverit ,, is qui ſimilem confiteatur, aut conſubſtantialem, nec ullum apud ſe diſcrimen ſit quoad ſenſum. ,,

Hujuſce veritatis non unum eſt argumentum: quorſum enim S. Gregorius Epiſcopos illos perfidiæ Arianæ reos habuiſſet, vel proprium Patrem tunc Nazianzenſem Epiſcopum qui omiſſo ὁμοούσιον retinebat ὁμοιούσιον veluti tamen orthodoxum defendiſſet, qui ipſos manachos de Epiſcoporum ſubſcriptione ſcandalizatos a ſe ipſo divulſos, reconciliaſſet. Quid plura? Sanctus Baſilius epiſt. 86. ſcribit Dianæum Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum ſubſcripſiſſe formulæ Conſtantinopolitanæ de qua præſens movetur controverſia, quem tamen dum extrema ageret, a fide Nicæna non deceſſiſſe teſtatur. Subjungit Baſilius hoc omnem hæreſeos ſuſpicionem auferre. Ecce ſancti Doctoris verba: " Ubi vero cecidit Dianæus in ægrotationem, ex qua mortuus eſt, convocatis ,, nobis dicebat, teſtem eſſe Dominum ,, quod ſimplici corde in ſcriptum Conſtantinopolitanæ fidei conſenſerit quidem: verum in nulla re irritam voluerit eam fidem quæ Nicææ a ſanctis Patribus expoſita eſt. Neque aliud in corde habuerit quam quod ab initio traditum accepiſſet. ,, Vel ipſe Gregorius eo loci Epiſcopos exules prædicat his verbis: " Hinc alii ab Eccleſiarum thronis injuſte pellebantur. ,, Sozomenus l. 4. c. 27. dicit: " Sic difficile quidem fuerit ,, omnes Epiſcopos qui tunc temporis ſedibus ſuis expulſi ſunt ſingillatim recenſere. ,, Audiamus de eodem momento Vincentium Lirinenſem cap. 6. ſic loquentem: " Sancti in exilium Sacerdotes, oppleta Sanctis ergaſtula &c. ,, Ecce ex iis omnibus magna multitudo Confeſſorum affulget. Igitur per iſta verba: *Si perpaucos excipias*; loquitur hyperbolice.

Ejuſdem rei aliud eſt argumentum, quod non niſi de Concilio Conſtantinopolitano loquatur, in quo quidem multi ſubſcribere formulæ non ſatis catholicæ compulſi ſunt, ait enim Gregorius: " Hujus potentiæ opus illud fuit, quod Seleuciæ ,, primum .... deinde in hac ampliſſima civitate coactum eſt. ,, Porro teſtibus Socrate, & Sozomeno quinquaginta tantum Præſules ibi aderant, quocirca vocem *perpaucos* S. Gregorii, de aliquibus duntaxat Orientalibus intelligere neceſſe eſt. Sic ſcribit Baronius ad annum Chriſti 359. nu. 114. cui quidem ſubſcriptioni pater divi Gregorii ſuum addiderat calculum, nec tamen, teſte filio, a Nicæna deceſſerat fide.

Inſtabis: Ipſe Gregorius ait Monachos ea de cauſa a patre ſuo fuiſſe divulſos, quod ſubſcripſiſſet Formulario Ariminenſi, cui conſenſerat Concilium Seleuciæ, deinde & Conſtantinopolitanum, in quo ſtatutum eſt ut Epiſcopi etiam abſentes eidem formulæ ſubſcriberent; hinc D. de Tillemont ad annum Chriſti 456. & 460. ait, ipſo teſte Baſilio, impietatem fuiſſe approbatam a 500. circiter Epiſcopis Orientalibus. Vincentius Lirinenſis contendit fraudem in Occidentem uſque irrepſiſſe, & (*prope cunctis*,) illuſiſſe: Ergo &c.

Reſpondeo 1. Gregorium & cæteros Patres culpam Concilii & Seleuciæ & Arimini exaggerare, eo quod ὁμοούσιον non retinuerint; ſed irrefragabilibus argumentis oſtenſum eſt, ὁμοιούσιον citra hæreſis labem conſervari potuiſſe.

Reſpondeo 2. fidem leviorem adhibendam eſſe Hiſtoricis pro rebus Theologicis, quando quidem non eſt eorum muneris fidei controverſias dirimere, ſed tantummodo quædam recenſere facta, quæ diſcutienda Theologis relinquuntur.

Reſpondeo 3. falſiſſimum eſſe, ut ex probationibus liquet, omnes Epiſcopos, paucis exceptis, ſubſcripſiſſe Arianæ perfidiæ; namque Sozomenus lib. 4. cap. 28. aſſerit Confeſſorum multitudinem tantam fuiſſe, ut: " Difficile quidem fuerit omnes Epiſcopos, qui tunc temporis ſedibus ſuis expulſi ſunt, ſingillatim recenſere. ,, Socrates lib. 2. cap. 37. de hoc ,, eodem momento ſic loquitur: " Cum ,, alii quidem extruderentur & in exilium mitterentur. ,, Hæc de Occidente ſcribit: capite vero 42. de Oriente mentionem facit; & ibi refert Acacium & ſuos

in Concilio Conſtantinopolitano dominantes, non alio quam religionis odii motivo exauctoraſſe Baſilium Ancyranum, Draconium, Neonatem, Sophronium, Elpidium, Cyrillum Jeroſolymitanum, &c. " Alios denique, *inquit*, alias ob cauſas " exauctorarunt. " Ab hoc non diſſident & Severus Sulpitius & Theodoretus. Prior lib. 2. occaſione Formularii Ariminenſis, hac quippe voce celebrata eſt formula quæ ſcripta fuit a Patribus ſecundi ipſius Concilii, ait: " Multi Conſtantio renitentes, adempto Epiſcopatu in exilium detruſi, atque in eorum locum alii dati. " Poſterior lib. 2. Hiſt. cap. 21. hæc profert: " Quotquot vero conſentire his recuſarunt, in ultimos orbis fines relegati ſunt. " Hoc utique obſervat S. Ambroſius lib. 2. ad Imperatorem Gratianum, aitque numerum exulum pro fide Nicæna non fuiſſe modicum. Vincentius Lirinenſis cap. 7. commonitorii verba Ambroſii recenſet his terminis: " Beato ſaltem credat Ambroſio qui in ſecundo ad Imperatorem Gratianum libro acerbitatem temporis deplorans, ait: *Sed jam ſatis, omnipotens Deus noſtro exitu, noſtroque ſanguine, Confeſſorum neces, exilia Sacerdotum, ut nefas tantæ impietatis, eluimus.* "

Dominus de Tillemont tom. 6. pag. 463. agnoſcit numerum exulum maximum fuiſſe: ipſe Theodoretus lib. 2. Hiſt. cap. 22. de Liberio Papa aliiſque permultis Occidentalibus loquens, ait: " Porro hanc fidei formulam Ariminenſem ab univerſis veritatis propugnatoribus, maxime vero ab Occidentalibus reprehendi teſtatur eorundem epiſtola ad Epiſcopos Illyrici conſcripta. "

Obſervandum eſt illos Epiſcopos numero 90. de quibus loquitur Theodoretus cum Liberio conjunctos fuiſſe, & prorſus ab Ariminenſibus diverſos. Quid plura? Patres Concilii Romani ſub Damaſo adunati aſſerunt culpam Ariminenſium vel minimum quidem non labefactare fidem, eo quod nec Liberius, nec ſui in Concilio Ariminenſi Oratores formulæ ſubſcripſerint.

Reſpondeo 4. ex dictis clareſcere vel ipſos Ariminenſes Præſules Arianæ non ſubſcripſiſſe perfidiæ: quinimmo Socrates lib. 4. cap. 12. refert epiſtolam Liberii nomine omnium Epiſcoporum Occidentis ad Macedonianos conſcriptam qua reſcindit actitata in ſecundo Ariminenſi cœtu; nec Ariminenſes in ſuam recepiſſe communionem, donec fidem Nicænam expreſſe conclamaſſent. Denique Ambroſius ſufficit ut os loquentium iniqua & falſa obtundatur; quippe qui aſſerat majorem Ariminenſium Præſulum partem, fidem Nicænam ita approbaſſe, ut & Arianiſmum ſuo perſtrinxerint ſtylo cenſorio: " Major pars, *inquit*, quæ Arimini convenerat, Nicænam fidem probavit, Ariana decreta damnavit. " Igitur auctores laudati, aut errore decepti ſcripſerunt, aut in adulterinum ſumpſere ſenſum, iſta Hieronymi verba, *Ingemuit &c.*

Et vero falſiſſimum eſt Formularium Ariminenſe ab omnibus fuiſſe ſuſceptum, cum jam Concilium eſſet ſolutum, & reſidui ſolum, animo tamen catholico formulæ doloſæ ſuum addiderint calculum: conſtat quoque Acacianos numero duntaxat 40. in Synodo Seleuciana damnatos fuiſſe, & Baſilium Ancyranum cum aliis numero ſaltem 105. animo catholico admiſiſſe ὁμοιούσιον.

Neque minus falſum eſt decretum Concilii Conſtantinopolitani cui vel ipſi abſentes ſubſcribere debebant, fuiſſe executioni mandatum; namque Vincentius Lirinenſis hoc ſolummodo effatur: " Nefarias illas novellæ impietatis, non litteras, ſed lituras, infuſo cœlitus Epiſcopis Fidelium lacrymarum fonte deleret. " Igitur non ait formularium ſubſcriptum, ſed hoc opus lacrymis delendum eſse. Cæterum Vincentius nonniſi in genere ſicut c. 5. de Donatiſtis loquutus fuerat, Arianiſmi perſecutiones deſcribit; hinc iſta verba, *prope cunctis*, de Arianiſmo in genere intelligenda ſunt: nemo quippe non novit decurſu temporum Arianos in ſuas partes traxiſse multos. Valens & Urſacius primum decepti fuere, deinde vero plures alii in Occidente opera Saturnini Arelatenſis, & Auxentii Mediolanenſis, quæ quidem ſeductio Occidentalis in Synodo Mediolanenſi ortum habuit.

Oppones 4. Baſilium qui expreſse dicit multos ſubſcripſiſse Formulario Ariminenſi: Ergo &c.

Reſpondeo 1. iſtam objectionem parum urgere: Eſto quod aliqui ſubſcripſerint

For-

Formulario, ſed oſtenſum eſt eos ſubſcripſiſſe animo catholico.

Reſpondeo 2. diſtinguendo : multi ſubſcripſerunt, hoc eſt aliqui, in Concilio Conſtantinopolitano, concedo : omnes, ita ut etiam abſentes ſubſcripſerint, nego. Sanctus Gregorius Nazianz. ait quidem : " In promptu atramentum erat, " & calumniator a tergo. " Verum immediate antea ſcripſerat : " Hinc alii ab " Eccleſiarum thronis injuſte pelleban- " tur. " Unum hic obſervandum venit, quod teſtibus Socrate & Sozomeno Epiſcopi qui aderant Concilio CP. eſſent tantum numero 50. & juxta chronica Alexandriæ ad ſummam 72. Præſules extiterunt.

Cæterum non abs re erit ſubnotare S. Baſilium in epiſt. 82. a D. de Tillemont laudata, ut probet 500. Epiſcopos ſubſcripſiſſe formulario, ne minimum quidem urgere ; ait enim Hiſtor. Euſtathium in Concilio CP. exauctoratum, & poſtea etiam a 500. fuiſſe proſcriptum ; ſed ſubjungit aut errorem irrepſiſſe, aut in illo numero concludendos eſſe omnes Epiſcopos Orientales qui forſan primum ſubſcripſerant huic condemnationi, tum & Formulario Ariminenſi, ſed vocabulum *forſan*, nihil ſignificat. Neque vero cum fundamento ſubſcriptum dici poteſt formularium a 500. Præſulibus ; ſicque explicantur DD. de Tillemont & de Fleury, aliique auctores ; quandoquidem pluſquam ſufficientia ad probandam Eccleſiæ univerſalitatem pro illis temporibus, adduximus. Erudite admodum D. Blin Doctor Sorbonicus & Eccleſiæ Cathedralis Rotomagenſis de hoc momento ſcripſit.

Incaſſum quoque adverſæ ſententiæ auctores laudant Ozium Cordubenſem, quippe qui primum exulaverit pro fide Nicæna propugnanda, deinde nonniſi tormentorum acerbitate ſenio confectus, tormentis cedens ſecundæ formulæ Sirmienſi conſenſerit ; ſed animam agens, hanc ipſam retractavit ſubſcriptionem, & fidem coram omnibus profitendo, in pace Eccleſiæ obiit. Addo unum pro nihilo computari.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Univerſalitas Eccleſiæ non excidit verſus Liberii Papæ, & Concilii Ariminenſis tempora.

PRIMO : Fides docet Eccleſiam univerſalem eſſe, juxta illud Symboli Nicæni : *Et unam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*. Igitur cum fidei non poſſit ſubeſse falſum, non ſolum Eccleſiæ univerſalitas non excidit, ſed nec potuit excidere.

Secundo : Nec ipſe Liberius, nec Patres Ariminenſes, immo nec Seleuciani, ſi paucos Acacianos exceperis, a fide Nicæna diſceſſerunt.

Tertio : Hiſtorici ſcribunt Univerſalitatem Eccleſiæ perſeveraſſe illis temporibus, ut Socrates l. 2. cap. 22. 26. 27. Sozomenus l. 3. cap. 13. l. 4. cap. 19. & alii.

Quarto : Hoc ipſum aſtruunt Patres, puta, Athanaſius apol. 2. & in ſua ad Jovianum Imperatorem epiſtola : Baſilius epiſt. 72. Hoc decem & novem Concilia ab ann. 324. uſque ad ann. 589. paſſim in orbe terrarum adverſus Arianos adunata.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO : Fruſtra Heterodoxi objiciunt illud Hieronymi effatum : *Ingemuit &c.* Ideo enim Patres Ariminenſes ingemiſcebant ſe Arianos conclamari, quia de facto non erant Hæretici, ut vel ipſe teſtatur Hieronymus.

Secundo : S. Hilarius appellat quidem omnes formulas in quibus reticebatur *homooufion*, fidem temporum, ſed in ſenſu Arianorum tantum, non Catholicorum.

Tertio : Nec magis urget auctoritas Gregorii Naz. dicentis paucis exceptis, omnes ſubſcripſiſſe perfidiæ Arianæ, hoc eſt formulis ab Hæreticis factis ; ſed dubio procul decepti, & fraude irretiti retinendo in corde fidem, ſubſcripſerunt. Cæterum ſanctus Doctor non unam commotam ab Arianis tragediam ; ſed etiam varias variis temporibus inflictas perſecutiones

tiones enarrat; hinc non mirum ſi multos numeret, qui quandoque tentationi ceſſerint. Vel etiam dicendum ſanctum Doctorem unum tantummodo in ſcriptis intendere, nimirum paucos *homoouſion* vocem conſervaſſe. Attamen revera *homoiouſion* corde perfecto dicebant.

§. III.

Utrum Vincentius Lirinenſis Eccleſiæ univerſalitatem verſus Liberii Papæ & Concilii Ariminenſis tempora abnuerit?

QUIDAM recentiores innixi illis Vincentii verbis commonit. 1. cap. 6. *Prope cunctis latini ſermonis Epiſcopis partim vi, partim fraude deceptis, &c.* quo animo, quo ſcopo, Lectoris judicio relinquitur; poſuerunt univerſalitatem Eccleſiæ circa fidem divinitatis Verbi tunc temporis excidiſſe. Contrarium liquido ex dictis conſtat, maxime cum ſit de fide Eccleſiam eſſe Catholicam & univerſalem & uti talem permanere, juxta illud Symboli Nicæni: *Credo .... Et unam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*. Hinc dato & non conceſſo, Vincentium eam præclaram dotem verbis laudatis Eccleſiæ abjudicaſſe, dubio-procul abjiciendus foret. Sed fidem per omnia ſervaſſe contendimus. Unde ſit

CONCLUSIO.

Vincentius Eccleſiæ univerſalitatem verſus Liberii Papæ, & Concilii Ariminenſis tempora non impugnavit.

Probatur multis argumentis.

Primo ex conformitate quæ intercedit inter Vincentium & Hiſtoricos Liberio & Patribus Ariminenſibus coævos.

CITRA dubium eſt univerſalitatem Eccleſiæ non excidiſſe verſus laudata tempora: Teſtis eſt S. Athanaſius qui in ſua ad Jovianum Imperatorem epiſtola hoc ipſum aſſerit, immo & ab enumeratione partium, videlicet Provinciarum, & regnorum quæ in fide *conſubſtantialis* perſeverabant probat. Duo eo loci obſervanda veniunt, nimirum ſanctum Præſulem eam ſcripſiſſe epiſtulam elapſis ſolum a Concilio Ariminenſi ſex menſibus: Alterum notatu dignum, eſt; In hac epiſtola mentionem fieri tum de Orientalibus, tum de Occidentalibus, ita ut fieri non poſſit in tantis temporum anguſtiis univerſalitatem Eccleſiæ defeciſſe, cum ne unus quidem auctor iſtud ſcribat, & Patres Ariminenſes, abſoluto Concilio, ſe ab Arianis deluſos comperientes, ulla abſque mora ſe retractaverint, teſte S. Hieronymo qui dial. adv. Lucif. propugnat iſtos Epiſcopos non fuiſſe Arianos: " Cur „ damnaſſent eos, *ait*, qui Ariani non „ erant? „

Confirmatur 1. Iſta in fide Univerſalitatis extinctio tempore Synodum Ariminenſem antecedente contingere non potuit, quandoquidem prioris Ariminenſis cœtus tanto zelo fidem Nicænam proſecutus eſt, ut nedum Arianos, ſed & Arianorum duces, Urſacium ſcilicet & Valentem anathemate ferire non dubitaverint: His ſuppoſitis, dicendum eſt in hypotheſi quod Vincentius Lirinenſis Univerſalitatem Eccleſiæ pro fide Nicæna intra ſex illos menſes excidiſſe contendat, vel errore facti ipſum fuiſſe detentum, vel in hoc celeberrimos, & omni acceptione dignos Auctores impugnaſſe, ut S. Baſilium epiſt. 72. & 75. Theodoretum l. 2. Hiſt. Eccl. cap. 22. & ſequentibus. Sozomenum l. 3. cap. 12. Reliquum eſt ut dicamus Vincentium Univerſalitatem Eccleſiæ pro fide *conſubſtantialitatis* non abnegare his verbis: *Prope cunctis latini ſermonis Epiſcopis partim vi, partim fraude deceptis &c.* ſed ſolummodo loqui tanquam Oratorem qui ut auditores a peccatis deterreat, partem pro toto non ſine figura hyperbaton ſumit. Sic Pſal. 13. habetur: *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Quæ verba ſancti Doctores de ſingulis generum nuſquam intelligunt. Igitur Vincentius vult ſolum in illa temporum acerbitate multos adhæſiſſe Arianis, nonnullos vero ab eis fuiſſe citra errorem deluſos, inter quos Patres Ariminenſes annumerandi ſunt.

Confirmatur 2. Conſequentia modo allata ex verbis Vincentii veluti connaturaliter fluit. Et vero: ſi Patres Ariminenſes ab Arianis decepti ſint, ne minimum quidem errori patrocinati ſint, ſinminus non illuſi, cum doctrinam jamjam ab eis adop-

adoptatam ſuo iterum muniviſſent calculo, quod tamen a veritate prorſus alienum eſt: ut non unum probat exemplum. Pelagius Patribus Dioſpolitanis illuſit: Cæleſtius, Zozimo; Apiarius Presbyter Siccæ in Africa, Cæleſtino primo: nemo tamen dixerit illos ſummos Pontifices adhæſiſſe errori: Igitur a ſimili nec Patres Ariminenſes adhæſerunt: immo quia deluſi, fidem ſervarunt; maxime cum fraude Arianorum detecta, ſuam retractaverint ſubſcriptionem.

Secundo, idem probatur ex Concilio Ariminenſi, & actitatis poſt Concilium.

VINCENTIUS eo loci de Patribus ſecundi Ariminenſis cœtus loquitur: Sed ex hoc ipſo ſequitur univerſalitatem Eccleſiæ pro his temporibus non abnegaſſe: Et probatur multis momentis.

Primo: Abſoluta Synodo, ad Imperatorem Conſtantium reſcripſerunt Præſules, ut eum de actitatis certum facerent; tranſactis vero ibi aliquibus menſibus, cum reſponſionem longius procraſtinaret Imperator, permulti ad proprias rediere Diœceſes, tum ex reliquis quidam exilium potius pati quam *conſubſtantiale* in profeſſione fidei omittere maluerunt: quidam tandem ſed pauciſſimi Nicæam in Thracia acti ὁμοιούσιον adhæſerunt, ſed duabus ſub conditionibus. Prima, quod per vocem iſtam ὁμοιούσιον intelligerent ſimilem in ſubſtantia: Secunda, quod oblatæ non ſubſcriberent formulæ, donec Valens hanc emiſiſſent fidei profeſſionem, in qua Verbum & Filius Dei, & Patri coæternus diceretur. Eam ipſam his terminis S. Hieronymus in dial. adverſ. Lucif. refert. *Si quis dixerit Filium Dei eſſe creaturam, ut ſunt cætera creaturæ; anathema ſit . . . Si quis dixerit Filium Dei eſſe quidem ante omnia ſæcula, ſed non ante omne omnino tempus, ut aliquid ei anteferat, anathema ſit.*

Secundo: Ibidem obſervat ſanctus Hieronymus Patres Ariminenſes ſe retractaſſe ut primum ſe ab Arianis deceptos intellexerunt: " Concurrebant Epiſcopi qui ,, Ariminenſibus dolis irretiti ſine conſcientia ferebantur, conteſtantes corpus Domini, & quidquid in Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua fide ſuſpicatos.,, Rurſus: Cur damnaſſent ,, eos qui Ariani non erant? Cur Eccleſiam ſcinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique bene credentes obſtinatione ſua facerent Arianos? " S. Athanaſius in ſua ad Rufinianum epiſtola, S. Auguſtinus epiſt. 48. & Severus Sulpitius l. 2. Hiſt. excuſatos habent Patres Ariminenſes. Socrates l. 2. Hiſt. cap. 37. ſcribit ex his Patribus perpaucos fuiſſe deceptos, quippe qui magna ex parte ad proprias civitates ante acceptam Imperatoris reſponſionem redierint: " His ,, litteris, *inquit*, ſcriptis ad Conſtantium, ,, quibus eum enixe rogabant, ut eos ad ,, ſuas Eccleſias redire permitteret, cum ,, aliquantulum temporis ſubſtitiſſent, & ,, Imperator nullum ipſis reſponſum daret, ſinguli ad civitates ſuas redierunt. " Igitur & ſic cenſuit Vincentius; non enim probabile eſt ipſum cæcutire in controverſiæ puncto celeberrimis iſtorum temporum & Patribus & Hiſtoricis noto.

Tertio: Sufficit æqua lance diſcutere quid actitatum ſit a tempore Concilii Ariminenſis uſque ad annum 374. & tunc luce meridiana clarius apparebit nec univerſalitatem Eccleſiæ his temporibus excidiſſe, nec Vincentium Lirinenſem contrarium aliquo cum fundamento ſcribere potuiſſe.

Ecce ſeries factorum. Anno 359. adunatum eſt Concilium Ariminenſe I. in quo quidem profligatus eſt Arianiſmus. Eodem anno celebratum eſt ſecundum, quod ὁμοιούσιον in ſenſu catholico adhæſit; tum & eodem tempore Synodus Seleuciana ex Orientalibus congregata legitur. In hoc cœtu aderant ſolum quadraginta Epiſcopi Acaciani, quibus 130. catholici prævaluerunt, quandoquidem ex eis, quindecim ὁμοούσιον retinuerunt, cæteri vero dixerunt Verbum ſimile in ſubſtantia, ſic ſcribit S. Hilarius lib. ad Conſtantium pag. 292. Severus Sulpitius lib. 2. pag. 431. D. de Fleury tom. 3. pag. 566. Ann. 362. Concilium Alexandrinum, tum & Pariſienſe Arianos proſcripſerunt. Ann. 363. ſecundum Alexandrinum, & ſecundum Antiochenum idem fecere, ſicut & Synodus Illyrici. Anno 368. primum & ſecundum Romanum, ſub S. Damaſo adunata ſuis definitionibus eoſdem inſectati ſunt hæreticos. Secundum in ſua ad Præſules Illyrici epiſt. ſic loquitur: " Numerus Epiſcoporum qui erant

„ erant Arimini in unum congregati, „ præjudicii vim habere non debet: Præ„ ſertim cum formula illa compoſita ſit, „ neſcio Epiſcopo Romano, cujus ſen„ tentia præ cæteris omnibus expectan„ da erat. „ Audis univerſalitatem Eccleſiæ nullomodo excidiſſe verſus Concilii Ariminenſis tempora, nec Vincentium, quem actitata in Concilio Romano non latebant, aliud ſcripſiſſe credendum eſt.

Tertio, ex tolerantia vocis ὁμοιούσιον.

SI Vincentius aliquid contra univerſalitatem Eccleſiæ verſus Liberii & Concilii Ariminenſis tempora dixiſſet, maxime ex eo quod multi, omiſſo *ὁμοούσιον* retinuerint *ὁμοιούσιον*: ſed hæc ratio, nulla eſt: Et probatur, S. Athanaſius lib. de Synod. eos erroris non inſimulat, modo Nicæni decreta recipiant: S. Hilarius idem cenſet lib. de Synod. ea ſolum conditione ut intelligant Verbum ſimile in ſubſtantia: D. Baſilius epiſt. 41. ejuſdem eſt labii modo citra differentiam *ὁμοιούσιοι* uſurpent: Vel igitur Vincentius aperte debellat illos Patres, vel dicendum, ne nimium quidem cum Eccleſiæ impugnare univerſalitatem. Nam teſte Socrate lib. 2. cap. 22. & lib. 3. cap. 12. fides Nicæna floruit his temporibus in Occidente. Idem dicit de Oriente S. Athanaſius apol. 2. S. Baſilius epiſt. 75. & hoc ab enumeratione Provinciarum quæ conſubſtantialitatem Verbi agnoſcebant.

Quarto, Vincentius eſt ſui ipſius interpres.

AD objectionem in particulari gradum facere juvat: Vincentius Comment. 1. Biblioth. PP. tom. 7. Edit. Lugdun. 1677. cap. 6. ſic loquitur: " Quando Arianorum venenum non jam portiunculam „ quandam, ſed pene orbem totum con„ taminaverat, adeo ut prope cunctis la„ tini ſermonis Epiſcopis partim vi, par„ tim fraude deceptis, caligo quædam „ mentibus offunderetur. „

Reſpondeo 1. diſtinguendo: Et eo loci loquitur auctor hyperbolice, ſeu pro generibus ſingulorum, concedo: Pro ſingulis generum, nego. Uſus invaluit apud prædicatores culpas exaggerare, ut ab eis patrandis peccatores deterreant. Sic ſe gerit Vincentius; quod enim ibi prædicatoris obeat munus, liquet, cum cunctis det conſilia ſalutis, & media aſſignet quibus fidem acerbitate temporum unuſquiſque ſervare queat. Quod hic ſit genuinus Vincentii ſenſus, judicandum eſt ex capite 9. ubi ſimilia dicit, ſcribendo totum mundum tempore Stephani I. fuiſſe Donatiſtam, & rebaptizantibus adhæſiſſe: " Cum ergo undique ad novitatem „ rei cuncti reclamarent, atque omnes „ quaqua verſum Sacerdotes pro ſuo quiſ„ que ſtudio reniterentur, tunc beatæ „ memoriæ Papa Stephanus, Apoſtolicæ „ ſedis Antiſtes..:.. reſtitit. „ Falſiſſimum tamen eſt univerſum terrarum orbem adhæſiſſe Donatiſtis: Tum quia intra Africæ limites concluderentur: tum quia totus Occidens a rebaptizantibus ſemper diſceſſit.

Reſpondeo 2. aliter diſtinguendo: Et Vincentius non loquitur abſolute de extinctione univerſalitatis Eccleſiæ, ſed ſolum ex ſuppoſitione, concedo: Et loquitur abſolute, nego. Hæc reſponſio colligitur ex capite quarto ubi ſic loquitur: " Quid ſi novella aliqua contagio non „ jam portiunculam tantum, ſed totam „ pariter Eccleſiam commaculare cone„ tur? Tunc item providebit, ut anti„ quitati inhæreat, quæ prorſus jam non „ poteſt ab ulla novitatis fraude ſeduci. „ Audis Vincentium propugnare Eccleſiæ univerſalitatem, eam pro dogmate indeſeſſam conclamare: Neque vero fidem, ſæviente per hæreſes mundo, credidit aliter conſervandam eſſe quam adhærendo venerabili antiquitati, ea potiſſimum ductus ratione, quod univerſalitas pro dogmate in ea perſeveret; " Tunc operam dabit ut collatas inter ſe majo„ rum conſulat, interrogetque ſententias, „ eorum duntaxat, qui diverſis licet tem„ poribus, & locis, in unius tamen Ec„ cleſiæ Catholicæ Communione, & fi„ de permanentes, magiſtri probabiles „ extiterunt, & quicquid non unus, aut „ duo tantum, ſed omnes pariter eodemque „ conſenſu aperte, frequenter, perſeve„ ranter, ſcripſiſſe, docuiſſe cognoverit. „

Reſpondeo 3. iterum diſtinguendo: Et per verba laudata Vincentius loquitur univerſim de perſecutionibus quibus Eccleſia toto Arianiſmi tempore fuit exagitata, concedo: De ſolo tempore Concilii Arimi-

Ariminenſis & Liberii, nego. Si cuncta Vincentii verba ponderentur, reſponſio clara apparebit; namque ibi Virgines defloratas, diruta Monaſteria, Confeſſores ad metalla damnatos fuiſſe ſcribit, quæ quidem omnia citra dubium tempore mox laudato non contigerunt: Verba Vincentii hic texere non pigebit, cap. 6. ita loquitur: " Tunc ſiquidem non ſolum ,, parvæ res, ſed etiam maximę labefa-,, ctatæ ſunt. Nec enim tantum affinita-,, tes, cognationes, amicitiæ, domus, ,, verum etiam urbes, populi, Provin-,, ciæ, nationes, univerſum poſtremo ,, Romanum imperium funditus concuſ-,, ſum, & emotum eſt. Namque cum ,, profana ipſa Arianorum novitas, ve-,, lut quædam Bellona, aut furia, capto ,, primo omnium Imperatore, cuncta ,, deinde Palatii culmina legibus novis ,, ſubjugaſſet, nequaquam deinceps deſti-,, tit univerſa miſcere, atque vexare, ,, privata, ac publica, ſacra, profana-,, que omnia, nullum boni, & veri ge-,, rere diſcrimen, ſed quoſcumque colli-,, buiſſet, tanquam de loco ſuperiore per-,, cutere. Tunc temeratæ conjuges, de-,, pullatæ viduæ, profanatæ Virgines, ,, dilacerata Monaſteria, diſturbati Cle-,, rici, verberati Levitæ, acti in exi-,, lium Sacerdotes, oppleta ſanctis erga-,, ſtula,carceres,metalla:quorum pars maxi-,, ma interdictis urbibus potruſi, atque ex-,, torres, inter deſerta, ſpeluncas, fe-,, ras, ſaxa, nuditate, fame, ſiti affecti, ,, contriti, & labefactati ſunt. ,, Ex his omnibus patet quoſdam recentiores novatores incaſſum propugnare Vincentium ſcripſiſſe univerſalitatem Eccleſiæ verſus Concilii Ariminenſis & Liberii tempora excidiſſe.

SYNOPSIS PROBATIONUM

Vincentius non abnuit univerſalitatem Eccleſiæ pro Verbi conſubſtantialitate verſus Liberii Papæ tempora.

PRIMO, Vincentius ejuſdem eſt labii circa iſtud momentum, cum SS. Athanaſio, Hilario, Baſilio, qui eam propugnant univerſalitatem: prior quidem epiſt. ad Jovianum: ſecundus L. de Synod. Tertius epiſt. 72. & 75.

Secundo, Patres Ariminenſes vix decepti, ſe retractaverunt. Et ab anno 359. uſque ad annum 374. non ſemel proſcriptus eſt Arianiſmus; videlicet in Concilio Alexandrino, & Pariſienſi ann. 362. in Romano ann. 368.

Tertio, tametſi tunc temporis omitteretur a multis ὁμοούσιον, omnes tamen, paucis exceptis, in ſenſu catholico retinebant ὁμοιούσιον, non eſt igitur probabile Vincentium falſa pro veris circa Eccleſiæ univerſalitatem ſcripſiſſe.

SYNOPSIS OBJECTIONIS, ET RESPONSIONIS.

RESPONDEMUS ad iſtum Vincentii textum, *prope cunctis latini ſermonis Epiſcopis partim vi, partim fraude deceptis, &c.* 1. Auctorem ibi loqui de Patribus Ariminenſibus, qui quidem decepti, ſed non hæretici fuere. 2. Vincentium figura Hyperbaton uti, & de generibus ſingulorum tantummodo ſermonem inſtituere, ita ut ſenſus ſit, aliquos de Presbyteris, Epiſcopis, Monachis, Principibus Arianiſmo adhæſiſſe. 3. Eundem auctorem calamitates quas Eccleſia toto Arianiſmi tempore paſſa eſt, enarrare, nuſquam vero de extinctione fidei circa Verbi conſubſtantialitatem tempore Liberii, quantum ad univerſalitatem loqui.

SECTIO QUARTA.

Utrum ratione Theologica probari poſſit Verbum eſſe Deum.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multiplici ratione.

PRIMA ſic procedit. Verbum Incarnatum dicitur unigenitus Dei Filius: Igitur non creatura: Ergo verus Deus. Probatur minor. Si Verbum Incarnatum non eſſet Deus, foret Filius ſicut creaturæ excellentiores, ut Seraphim & Cherubim; unde non eſſet unigenitus, cum alii ſimiles Deo eſſent Filii. Et vero licet Virtutes & Poteſtates ſint Angeli inferiores Angelis primæ Hierarchiæ, dicuntur tamen univoce Filii ſicut iſti. Igitur & Chriſtus foret univoce, cum aliis

juſtis

juſtis Filius Dei, eſto quod modo excellentiori, non tamen unigenitus Dei Filius appell..retur : Ergo &c.

Iſta mirabilis ratio eſt D. Thomæ. 4. contra gentes. c. 7. n. 1. his verbis : " Cum enim ſcriptura divina & Chriſtum Dei Filium, & Angelos Dei Filios nominet : alia tamen & alia ratione. Unde Apoſtolus Hebr. 1. dicit, cui dixit aliquando Angelorum Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quod ad Chriſtum aſſerit eſſe dictum : ſecundum autem poſitionem prædictam eadem ratione Angeli Filii Dei dicerentur & Chriſtus; utriſque enim, unum nomen filiationis competeret, ſecundum quamdam ſublimitatem naturæ in qua creati ſunt a Deo; nec obſtat ſi Chriſtus ſit excellentioris naturæ præ aliis Angelis, quia etiam inter Angelos ordines diverſi inveniuntur, ut ex ſuperioribus patet, & tamen omnibus eadem filiationis oratio competit, non igitur Chriſtus Filius Dei dicitur ſecundum quod aſſerit prædicta poſitio &c. "

Secunda : Qui ſunt Filii Dei per creationem, non dicuntur de ſubſtantia Dei entitative, quod tamen dicit vera generatio, ſiquidem definitur, Origo viventis a vivente principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ : Sed Verbum dicitur Filius de ſubſtantia Dei, juxta illud Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum*. Ecce conjunctio entitativa : Sed Verbum incarnatum eſt Filius non improprie & per adoptionem, ſed verus ut habetur 1. Joan. ult. *Ut ſimus in vero Filio ejus Jeſu Chriſto, hic eſt verus Deus & vita æterna*. Ergo eſt Deus ſubſtantialiter; ſic enim in Symbolo Nicæno dicitur, Deus verus de Deo vero, lumen de lumine, conſubſtantialis Patri : Ergo &c.

Hæc ratio eſt D. Thomæ ibidem. n. 3. " Si igitur, *inquit*, Chriſtus non diceretur Filius niſi ratione creationis: cum id quod creatur a Deo, non ex ſubſtantia Dei derivetur, Chriſtus vere Filius dici non poſſet, dicitur autem verus Filius. 1. Joan. ultimo, Ut ſimus, *inquit*, in vero Filio ejus Jeſu Chriſto, non igitur Dei Filius quaſi a Deo creatus, in quantacumque naturæ excellentia, ſed ex Dei ſubſtantia genitus. "

Tertia : Ille eſt vere Deus, qui dicitur Deus ſimpliciter, & ſine addito : Atqui Verbum incarnatum ratione perſonæ in Scripturis ſacris dicitur ubique ſimpliciter Deus. Ita D. Thomas ibidem n. 5. " Apoſtolus ad Rom. 9. dicit, ex quibus Chriſtus eſt ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula, Amen. Et ad Tit. 2. Expectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Et Jeremiæ 23. dicitur, ſuſcitabo David germen juſtum, & poſtea ſubditur: & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter. Ubi in Hebræo habetur nomen Tetragrammaton, quod de ſolo Deo certum eſt dici, ex quibus apparet quod Filius Dei eſt verus Deus. "

Quarta : Qui habet totam Dei plenitudinem eſt verus & univoce Deus cum Patre, nulla quippe creatura recipit a Deo niſi ad menſuram : Atqui Verbum incarnatum habet plenitudinem Dei, juxta illud Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis*, & illud ad Coloſſ. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi*, & illud Joan. 3. *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur : non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum : Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus*.

Divus Thomas, ibidem n. 7. hanc enunciat rationem : " Nulla creatura, *ait*, recipit totam plenitudinem divinæ bonitatis; quia ſicut ex ſuperioribus patet, perfectiones a Deo in creaturas per modum cujuſdam deſcenſus procedunt : Chriſtus autem habet in ſe totam plenitudinem divinæ bonitatis, dicit Apoſtolus, ad Coloſſ. 2. in ipſo habitat omnis plenitudo divinitatis, Chriſtus ergo non eſt creatura. "

Quinta : Abſurdum eſt dicere Scripturam, & Patres omnium ſæculorum & Concilia, & Eccleſias, tum particulares, tum capitalem ſcilicet Romanam falſa dicere, errorem pro veritate propalare, falſum pro vero tenere, & proponere : Sed ſcriptura utriuſque Teſtamenti : ſed Patres & omnis traditio : ſed Concilia tum generalia, tum particularia, ſed omnes Eccleſiæ Verbum agnoſcunt Deum, ſed hanc fidem tenuerunt Apoſtoli, hanc Martyres ſanguinis effuſione defenderunt : Ergo &c.

Soli-

Solvuntur objectiones Heterodoxorum.

OBJICIUNT Ariani & poſt eos Sociniani: Ille non eſt Deus vere & univoce cum Deo Patre, qui ab ipſo procedit libere: Atqui Verbum procedit a Deo libere: Ergo &c. Sic probant minorem: ex Juſtino Apol. 3. quæ eſt prima, pag. 284. Verbum procedit voluntate & conſilio Patris. Igitur libere quia voluntate.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo Antecedens, Verbum procedit per voluntatem neceſſario, & ex prævia cognitione ſummi veri, eo enim modo Filius procedit conſilio, ſed ſecluſa omni imperfectione, & tanquam ipſa Dei ratio, & ſapientia, 'concedo: ita Juſtinus ibidem, qui Verbum vocat rationem & ſapientiam Patris. Procedit libere in ſenſu obvio, ita ut ſicut creatura potuerit non eſſe, nego. Verbo conſilii uſus eſt Juſtinus, ut lectores intelligerent Filium Dei procedere per intellectum: Conſilium igitur eſt in Deo, *inquit* D. Thomas, ſed ſecluſa inquiſitionis labe. Tolle igitur, quod eſt imperfectum in conſilio, & manebit ſolum id quod eſt perfectum, nempe ipſa ratio & ſapientia; ſublata enim imperfectione iræ, manet etiam ira in Deo, ineſt ei zelus ac magna virtus ad repellendum malum.

Inſtant. Ille non eſt Deus qui a Deo Patre dependet: Atqui Verbum a Deo Patre dependet, & probatur. Qui mittitur a Patre, ut ejus adimpleat mandata, dubio-procul a Deo Patre dependet: Sed Verbum legitur ita miſſum: ſic enim habetur Joan. 12. *Qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.* Rurſus Rom. 8. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati.* Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo minorem: Filius miſſus eſt, ut Dei adimpleret mandata quatenus homo, concedo: ut adimpleret veluti Deus, nego. Miſſio Filii importat exitum a Patre cum effectu temporali, videlicet unione hypoſtatica: Porro ut exitus eſt, nullam dicit dependentiam, ſed tantum in effectu temporali. Quia vero Scriptura ſacra ad captum noſtrum explicat myſteria, ideo Filius, ait, *qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.* Quæ quidem verba nonniſi ſuper verbum reduplicative ut incarnatum appellant. Quod autem miſſio ex parte perſonæ miſſæ nihil præter diſtinctionem exigat, egregie docet S. Auguſtinus lib. 4. de Trin. c. 20. his verbis: " Non quia ille major eſt, ille mi-„ nor, ſed quia ille Pater, ille Filius, „ ille genitor, ille genitus, ille a quo „ eſt qui mittitur, ille qui eſt ab eo qui „ mittitur."

Urgent: Atqui Verbum miſſum eſt cum dependentia: ergo &c. Probatur ſubſumptum. Non homo qui nondum erat, ſed Verbum accepit in ſua miſſione mandatum: Sed nemo dixerit illum qui aliquod accepit mandatum non dependere ab eo a quo illud ſuſcipit. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum, ad probationem diſtinguo: Verbum ut incarnatum accepit a Patre mandatum, concedo: ſecundum ſe ſpectatum, nego. Non enim accipit, ſed dat, quippe quod ſit cum Deo Patre Deus, ut ex argumentis omni acceptione dignis liquet. Quod autem in Scriptura ſit ſermo ſolum de Verbo incarnato mandata Patris ſuſcipiente, probant alia de miſſione Filii teſtimonia. Primoquidem ex iſto Rom. 8. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati*. Deinde ex iſto ad Galat. 4. *Ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere*. Ipſe vero Luc. 22. ſic Patrem cernuus deprecatur. *Pater ſi vis, transfer calicem iſtum a me, veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat*. Quibus verbis non levius demonſtrat præceptum moriendi ſe accepiſſe: certe, non quidem ut Deum, ſed ut hominem. Igitur tota dependentia ſe tenet ex parte humanitatis aſſumptæ, & hoc ulla abſque divinitati facta injuria.

Inſtant: Si Verbum eſt verus Deus, maxime quia æternum eſt: Atqui non eſt æternum: ergo &c. Probant minorem. Si eſt æternum jam ſeipſum generabit; abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens.

Reſpondeo negando minorem, ad probationem diſtinguo. Si Filius ſit eadem perſona cum Patre ſe generabit, concedo: ſecus, nego. Natura quæ eſt eadem in utroque neque generat, neque generatur, ſed

ſed perſona ; actiones enim ſunt ſuppoſitorum, quæ quidem ſunt in utroque diverſæ, unde una perſona generat, & altera generatur.

Reponunt: Actio generativa eſt æterna, & ſicut Patri ſic & Filio convenit, cum ipſe quoque intelligat. Igitur ſi Verbum æternum eſt, utique ſe generabit.

Reſpondeo diſtinguendo iſtam partem Antecedentis, Filius quoque ſe intelligit intellectione eſſentiali quæ tribus perſonis communis eſt, concedo: intellectione notionali quæ paternitatem connotat, nego. Igitur ſolus Pater eatenus generat, quatenus ſolus intelligit intellectione notionali. Unde nego conſequentiam.

Inſiſtunt. Quod producitur non eſt ab æterno, quandoquidem ibi eſt prius & poſterius: Atqui Verbum producitur, & ab alio procedit: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, quod producitur in tempore & per dependentiam, concedo. Quod producitur in æternitate ſine dependentia & per puram emanationem, ſicut & per ſimplicem naturæ communicationem, nego. Verbum autem non producitur, ſed generatur, & hoc per ſimplicem emanationem quæ dicitur proceſſio. Ad id vero quod additur, prius & poſterius eſſe in generatione Verbi, diſtinguo: ſecundum originem, concedo; ſecundum productionem, ſucceſſionem atque dependentiam, nego: Eſt ſolum in generatione Verbi prioritas, tum & poſterioritas originis ſeu naturæ a quo.

Urgent: Inde ſequitur quod generatio Verbi ſit imperfecta. Et probatur, 1. Quia nunquam erit in termino, quandoquidem verum erit ſemper dicere, Pater generat. 2. Filius erit minus Patre perfectus per generationem, quia beatius eſt dare quam accipere; Filius autem accipiet ſemper. 3. Pater diſtabit a Filio in natura, quatenus erit ingenitus, Filius vero genitus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Inde ſequitur quod generatio Verbi ſit imperfecta, ſi non habeat terminum in inſtanti in quo, concedo: hoc enim dicit durationem temporalem; ſi ſolum in inſtanti a quo & per mentem, nego. Prius igitur Pater generare concipitur, & in ſecundo inſtanti a quo concipitur genuiſſe; ſicque in eodem inſtanti reali Pater ſemper generat, & Filius ſemper generatur; Pater ſemper intelligit Verbum, & Verbum ſemper intelligitur. Quod quidem iſto poteſt illuſtrari exemplo: Quum una hora de eadem re ſemper cogitamus, & objectum ſemper eſt cognitum, nos perpetuo de illo cogitamus.

Ad ſecundum diſtinguo utique, beatius eſt dare bona temporalia quam recipere, concedo: quia unus concipitur habens, alter vero accipiens & indigens. Beatius eſt communicare naturam quam *illam* accipere per ſimplicem emanationem & ſine dependentia, nego. Res iſto modo ſe habet in divinis.

Ad tertium ſimiliter diſtinguo: Pater erit ingenitus, Filius vero genitus notionaliter, concedo: re, nego. Pater eſt in Filio, & Filius in Patre, & unum ſunt in natura. Attributa autem notionalia tribuuntur perſonis ſecundum proceſſiones active & paſſive ſumptas.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Probatur rationibus Theologicis Verbum eſſe Deum.

PRIMA, Verbum non eſt Filius Dei univoce cum creaturis, ſed nobiliori & ſubſtantiali modo, cum Apoſtolus Heb. 1. ejus filiationem ita diſtinguat ab Angelis, ut Verbum dicat unctione ſubſtantiali Filium, & ab ipſis Angelis adorandum. Igitur eſt verus Deus.

Altera: Verbum dicitur ſimpliciter & ſine addito Deus, juxta illud Joan. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Ergo &c.

Tertia, Qui habet plenitudinem gratiæ & veritatis eſt Deus, nam creaturæ non niſi ad menſuram hæc poſſident: Atqui Verbum habet illam plenitudinem, dicente Joan. cap. 1. de Filio Dei, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritatis*. Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO, Verbum procedit quidem libere a Patre, hoc eſt, non coacte; nuſquam vero libere in eo ſenſu quod potuerit non eſſe.

Secun-

Secundo, Verbum ſecundum ſe ſpectatum a Deo non dependet, ſed ſolummodo ut incarnatum, ita ut dependentia ſe teneat ex parte ſolius humanitatis.

Tertio, neque vero ex intellectione æterna quæ utique Verbo competit ſequitur ipſum ſe generare, cum intellectio notionalis ei non tribuatur, ſed tantum eſſentialis. Cæterum non datur prius, aut poſterius in divinis, niſi juxta origines; adeoque citra dependentiam.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Verbum ſit conſubſtantiale Patri.

NEGANT Ariani & Semiariani rigidiores, contra quos ſit

CONCLUSIO.

Verbum eſt conſubſtantiale Patri.

HÆC concluſio ſequitur ex dictis de Verbi divinitate: probatur tamen ſex validiſſimis argumentis: 1. Ex Scriptura. 2. Ex Conciliis & Symbolis. 3. Ex Patribus. 4. Ex Apologiis pro Chriſtianis. 5. Ex Martyrum confeſſionibus. 6. Ex rationibus Theologicis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex Scriptura ſacra eruitur.

PRIMO, Sapientia increata Prov. 8. ſic loquitur: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab æterno ordinata ſum.... Cum eo eram cuncta componens*. His poſitis ſic argumentamur: Qui poſſidetur a Deo, qui ab æterno per generationem ordinatus eſt, qui cum Deo cuncta componit, dubio-procul eſt ipſi conſubſtantialis, & ejuſdem naturæ; Et vero Sapientia quæ eſt in ipſo & cum ipſo omnia facit, non eſt accidens, ſed ſubſtantia divina; Atqui Verbum eſt ſapientia Dei, atqui eſt ab æterno & omnia cum Deo ordinat, ex Scriptura. Igitur eſt Patri conſubſtantiale.

Secundo Joan. 1. habetur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Sed Verbum Deus, & apud Deum manens eſt conſubſtantiale Patri: Et probatur. Qui eſt in Patre ut unigenitus in ſinu Patris, ſolus omnia ſciens, ſolus omnia comprehendens, eſt conſubſtantialis & non Filius adoptivus. Sed ex eodem Joanne Verbum eſt unigenitus Filius in ſinu Patris, ſolus omnia cognoſcens. *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre &c.* Et iterum ibid. *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit*. Quæ verba explicans Chryſoſtomus in Homiliis contra Anomæos qui Deum comprehendere jactitabant, dicit: hoc privilegium ſoli Verbo incarnato convenire, quia eſt ſolus unigenitus in ſinu Patris. Ergo &c.

Tertio Joan. 10. Verbum incarnatum ſeu Chriſtus ſic loquitur. *Ego & pater unum ſumus*: Sed qui eſt unum cum Patre eſt ejuſdem ſubſtantiæ cum illo. Igitur ex Scriptura conſtat Verbum eſſe Patri conſubſtantiale. Ita hunc locum explicat divus Thomas comment. in cap. 10. Joan. interpretans enim illa Chriſti verba, *Ego & Pater unum ſumus*, auctoritate Patrum, ait. " Aug. utrumque audi, & unum & ſumus, & a Charybdi,
" & a Scylla liberaberis. Quod dixit
" unum, liberat te ab Ario: quod dixit
" ſumus, liberat te a Sabellio. Si unum,
" non ergo diverſum: ſi ſumus: Ergo
" Pater & Filius. Aug. 8. de Trinit.
" unum enim ſumus, dictum eſt, quod
" ille; hoc & ego ſecundum eſſentiam,
" non ſecundum relativum. Hilar. 8. de
" Trinit. Hæc igitur, quia hæretici ne-
" gare non poſſunt, impietatis ſuæ men-
" dacio neganda corrumpunt. Tentant
" enim id ad unanimitatis referre con-
" ſenſum, ut voluntatis in his unitas ſit,
" non naturæ, ut non per id quod ſunt,
" per id quod idem volunt, unum ſint, ſed
" per naturæ nativitatem, dum nihil
" Deus in eo ex ſe gignendo eum de-
" generat, unum ſunt. Dumque de ma-
" nu ejus non rapiuntur, non rapiuntur
" de manu Patris: dum in operante ſe,
" operatur Pater: dum ipſe in Patre,
" & in eo Pater eſt: hoc non præſtat
" creatura, ſed nativitas; non efficit vo-
" luntas, ſed poteſtas; non loquitur u-
" nanimitas, ſed natura."

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex Conciliis procedit.

Audiamus Alexandrinum. Patres in epiſt. Synodica quam ad Paulum Samoſatenum miſerunt fidem de divinitate Filii explicantes teſtantur, ita & prædicaſſe ſanctos Patres, & ſibi profitendum credendumque tradidiſſe. Sic habetur in epiſt. Dionyſii, Tom. 2. Bibliot. PP. p. 275.

Antiochenum primum anno 266. celebratum contra eumdem Paulum qui auſu temerario dicebat Verbum incarnatum eſſe purum hominem; in profeſſione fidei ad ipſum directa, Patres hæc fantur de Verbo. *Hunc autem Filium genitum unigenitum, imaginem Dei inviſibilis, primogenitum omnis creaturæ, ſapientiam & Verbum, ac virtutem Dei ante ſæcula non præcognitione, ſed ſubſtantia & hypoſtaſi Deum, & Dei Filium cum in veteri & in novo Teſtamento cognoverimus, confitemur, & prædicamus.*

Antiochenum ſecundum contra eundem Paulum profitetur Verbum incarnatum eſſe Patri conſubſtantiale, in epiſtola Synodica ad Dionyſium Papam directa, continente inſignem fidei profeſſionem quæ extat tom. 6. cap. 7. in fine Concilii Epheſini, ut duorum hominum, Samoſateni ſcilicet, & Sabellii, hæreſim de Chriſti divinitate jugularet.

Nicænum primum generale inter omnia Concilia celeberrimum ad fidem de Verbi divinitate firmandam & explicandam, nomen conſubſtantiale conſecravit.

Pariſienſe anno 362. adunatum recipit definitionem Nicæni, ita legitur apud S. Hilarium in fragmentis: " Omouſion, ,, *inquiunt*, *in epiſtola ſua Synodica*, ſermonem ad veram & legitimam ex ,, Deo Patre unigeniti Dei nativitatem ,, ſumus amplexi, deteſtantes ſecundum ,, Sabellii blaſphemias ipſam unionem, ,, neque aliquam partem Patris Filium ,, intelligentes, ſed ex toto atque perfecto innaſcibili Deo, totum atque perfectum unigenitum Deum natum, unius ,, a nobis idcirco, vel uſiæ, vel ſubſtantiæ cum Deo Patre confeſſum, ne ,, creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur. ,,

Conciliis accedunt Symbola. In Symbolo Apoſtolorum habetur. *Credo in Deum Patrem omnipotentem... Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum.* In Nicæno. *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, & in unum D. N. J. C. Filium ejus unigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula .... Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.* In Symbolo Athanaſii. *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filii, alia Spiritus ſancti, ſed Patris & Filii & Spiritus ſancti, una eſt divinitas.*

Ex his omnibus momentis illud conficitur argumentum. Ille Filius eſt Deo Patri conſubſtantialis, quem Concilia dicunt ſubſtantia & hypoſtaſi Deum, quem expreſſe contra hæreſim Arianam conſubſtantialem eſſe definiunt, quem Symbola quæ ſunt ad fidei explanationem compoſita, talem eſſe prædicant: Atqui & Concilia & Symbola ſic loquuntur & determinant. Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex SS. Patribus depromitur.

Primo ex Græcis.

Qui vocabulum homoouſion defendunt contra Arianos impugnantes Verbi conſubſtantialitatem, Verbum ejuſdem eſſe ſubſtantiæ cum Patre autumant: Atqui Patres vocem laudatam eo uſurpant fine ut Arianos perſtringant. Igitur Verbum Patri conſubſtantiale credunt. Probatur minor. Agmen ducet

S. Athanaſius in epiſtola de Nicænæ Synodi decretis contra Arianos pag. 415. ſic loquitur. " Euſebiani pro inveterata ,, ſua opinione, volebant illud ex Deo ,, eſſe, commune eſſe & ad homines ,, quoque pertinere: neque quidquam ,, Chriſtum eo nomine a nobis differre, ,, eo quod ſcriptum eſſet, unus Deus ex ,, quo omnia: Ibi Patres animadverſa illorum fraude, & impietatis vafritie ,, coacti ſunt clarioribus verbis exponere, ,, quid ſit ex Deo eſſe, & ſcribere Filium ex ſubſtantia Dei eſſe, ne ex Deo ,, eſſe, & commune & æque ad Filium ,, & creaturas pertinere exiſtimaretur. ,,

Baſilius epiſt. 300. de vocabulo *homouſion* addito Symbolo Nicæno ait: " Et

„ quia ex non ente ad eſſe productum „ fuiſſe Filium etiam tunc nonnulli aſ„ ſeverabant, hanc ut abſcinderent im„ pietatem, illi Patres nomen *homouſii* „ uſurparunt. „

Gregorius Naz. orat. 49. eodem modo defendit vocabulum conſubſtantiale : “ Denique ſi diligentius & accuratius attendatis cur noluerunt de Evangelica „ & Apoſtolica fide, ac æque Patrum „ traditione, unius eſſentiæ nomen au„ ferre : procul-dubio probatis Arianam „ hæreſim ſubtili compendio brevi jam „ ſublato hoc nomine intromiſſam . „ „ Rurſus ibid. “ Si dicis mihi, *inquit*, *ho„ mouſion*, quod eſt unius eſſentiæ nomen, „ ob hoc nominari non oportere, quia „ in Scripturis divinis non contineatur, „ quæras autem, o homo ! qui hoc pro„ hibes, utrum ideo nominari non debeat, „ quia ſcriptum non eſt, an quia credi „ ita non licet ? Quod ſi ita credendum „ eſt, cur non ita profitendum .... Fru„ ſtra times, o homo ! profiteri quod „ credis, ſi ita non profiteris, & merito „ hæreticus denotaris „

Cyrillus Alex. lib. contra Anthropomorphitas, ait : “ Si vere credunt Deum eſ„ ſe, & ex Deo Patre ſecundum natu„ ram ortum eſſe Filium, cur non illi quæ „ divinæ naturæ conſentanea ſunt, ac„ commodant ? „ Idem multas profert de „ hoc momento rationes . l. 5. Theſau. c. 5. vet. edit.

Rationes B. Cyrilli Alexandrini.

Prima. Qui eſt Filius & Verbum Dei, dubio-procul eſt Deus; namque Filius eſt ejuſdem ſubſtantiæ cum Patre : Idem prorſus de Verbo dicendum, cum non niſi in cratura Verbum ſit accidens, quod quidem in Deo admittere, ſicut impium, ſic & abſurdum foret : Atqui vel ipſa teſtante Scriptura, ſecunda ſanctiſſimæ Trinitatis perſona & Filius & Verbum Dei eſt. Igitur & utique Deus : Sic ait : “ Si „ Filius Dei & Verbum Dei ex Scriptu„ ra vocatur, *ait Cyrillus*, quomodo etiam „ erit & creatura ? Neceſſe enim eſt, ſi „ Filius eſt, ut non ſit creatura : vel ſi „ creatura ſecundum vos ſit, ut non ſit „ Filius. Nullus enim quod genuit, hoc „ eſt, Filium ſuum, feciſſe ſe dicit. Eſt „ autem & Filius Dei, & Verbum Dei : „ Non eſt igitur creatura. „

Altera ratio : Implicat unigenitum Dei eſſe creaturam, alias non eſſet unigenitus, cum multi numerentur Filii adoptivi : Sed inquit ibidem S. Cyrillus perſtringendo Arianos, Verbum eſt Filius Dei unigenitus : “ Præterea unigenitus a Scri„ pturis appellatur. Quomodo igitur crea„ ri ſubſtantialiter in aliorum initium ſi„ ve principium quos Proverbia vias ap„ pellarunt, intelligetur ? Nam ſi cum „ aliis connumeratur, pars eorum erit : „ & non erit unigenitus quem multi ſe„ quuntur ſimiles, quorum initium & „ principium ſe creatum dicit. Non enim „ primo quia creatus eſt, erit unigenitus. „ Nam & Ruben principium factus eſt fi„ liorum Jacob, nec tamen idcirco unige„ nitus, aut alienus a natura fratrum ſuo„ rum. Si ergo Verbum quoque initium „ & principium creationis aliorum fa„ ctum eſt, nec alienum erit a natura „ illorum. „ Subdit vero non niſi ratio„ ne humanitatis aſſumptæ Verbum fa„ ctum eſſe.

Tertia : Non poteſt eſſe creatura ipſe Creator : Sed Verbum eſt omnium Creator, quandoquidem teſte Apoſtolo, creati ſumus in bonis operibus per Filium Dei. „ Ergo &c. S. Cyrillus ibidem hanc eandem eg egie explanat rationem : “ Etſi „ ipſe creator eſt, cum creatus ſit, cur „ cæteræ creaturæ creandi vim non ha„ bent ? Non eſt ergo ſapientia Dei crea„ tura : cum ſit unigenitus Filius. Poſtre„ mo videte quæſo, quot, quantaque ſe„ quuntur inconvenientia. Nam ſi quia „ primo creatus eſt, principium etiam a„ liarum creaturarum ſecundum vos Filius „ eſt, quomodo in opera ejus creatur ? „ Non enim dicit, Dominus creavit me „ ut faciam opera ejus : Sed, in opera „ ejus. Creatum enim ſe dicit in opera „ Domini, jampridem creata : Quomodo „ ergo primo creatum dicitis qui poſt il„ la ſe creatum dicit ? Aut quomodo „ erit initium aliorum qui poſtea factus „ eſt ? Et quomodo univerſa per ipſum „ facta ſunt, ſi ipſe poſt illa creatus eſt ? „

Subnotat ibidem S. Doctor Verbum abſolute dici principium rerum in Scriptura, & quum illud factum pronuntiat, ſemper cauſam creationis addere, Scilicet incarnationem : “ Obſervare namque „ licet diligenter, *ait Cyrillus*, in Scri„ pturis ſacris, nullam cauſam poni, quan-

„ do generatio Filii ex Patre ſignificat : „ quando autem hominem factum dicunt „ Scripturæ & natum ex Virgine narrant , cauſam illico ſubjungunt . Si „ enim non quærimus, cur Deus Filius, „ aut cur ex Patre natus ſit : ita ſcire „ volumus , qua de cauſa factus ſit homo. Quod autem hæc ita ſe habeant, ipſa Scriptura docebit . In principio erat „ Verbum , nulla hic cauſa dicitur : & „ Verbum erat apud Deum , nulla fertur „ ratio : & Deus erat Verbum , nulla cauſa „ dicitur : Similiter, Ego in Patre & Pater in me eſt. Ego & Pater unum ſumus. „ Qui videt me , videt & Patrem. Ego „ ſum lux mundi , ego ſum veritas. Et apud Paulum . Qui cum ſit ſplendor gloriæ „ & character ſubſtantiæ ejus. Hæc omnia „ cum de ipſo Filio Dei dicantur, & de natura ejus, non habent cauſam : cum vero „ de incarnatione ſcribitur, cauſas connecti videmus. Deſcendi, Salvator ait, de „ cœlo, non ut voluntatem meam faciam, „ ſed voluntatem Patris qui miſit me &c.

Secundo, Patres Latini.

ISTI Patres non minori zelo Verbi celebrant conſubſtantialitatem. Hilarius apud Petavium cap 9. de Trinit. lib. 2. „ num. 7. de ſanctiſſima Trinitate ait . „ Aut Deus verus eſt Filius Dei , ut „ Deus ſit , aut ſi non eſt verus Deus , „ non poteſt id etiam eſſe quod Deus eſt: „ quia ſi natura non ſit , non naturæ „ competit nomen . Si autem naturæ in „ eo nomen eſt, non poteſt veritas abeſſe naturæ.„ Rurſus lib. 12. de Trinit. initio: “ „ Non per ſe eſt qui per nativitatem eſt, „ neque non natus eſt , qui Filius eſt , „ neque qui Filius eſt, aliter poteſt , „ quam naſcendo eſſe quod Filius eſt. „ Arianam perfidiam non minus retundit utraque hæc appellatio, quatenus naturæ & ſubſtantiæ communionem , & in ea æqualitatem ſine ulla diſſimilitudine commonſtrat . Rurſus idem Pater explicans illa verba comment. in Matth. *Hic eſt Filius meus dilectus*, ait “ Non hoc ſignifica- „ re videtur, alios quidem cognominatos „ ab eo Filios. Sed hic Filius meus eſt. „ Donari adoptionis plurimis nomen : „ Sed iſte mihi Filius eſt. „

Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto c. 18. pag. 407. ſuum addit calculum his verbis : “ Cum enim dicit, ego & Pa- „ ter , revelatur æqualitas . Cum dicit „ unum ſumus, unitas declaratur . Æ- „ qualitas confuſionem excludit : Unitas „ ſeparationem . „ Rurſus lib. 3. de fide orthodoxa c. 7. pag. 312. “ Non enim „ perfunctorie nuncupandus Deus, ſed ita „ ut eandem divinitatem prædices in Fi- „ lio, quam Pater habet. „

S. Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 6. de verbo Dei ejus Filio ſic habet explicans illa verba Joann. 1. *Et Deus erat Verbum . . . Omnia per ipſum facta ſunt :* “ In „ eo , *inquit* , declaratur non tantum „ Deum eſſe, ſed etiam ejuſdem cum Pa- „ tre ſubſtantiæ , quia cum dixiſſet , & „ Deus erat Verbum , hoc erat , inquit, „ in principio apud Deum. „

Poſſem plura cæterorum Patrum , tum Græcorum , tum Latinorum afferre teſtimonia, ſed quia ſufficientia in traditione pro divinitate Verbi protulimus , hanc pro conſubſtantialitate Verbi veterum auctoritatem abſolvam teſtimonio percelebris Iſidori Peluſiotæ qui epiſt. 141. ſic loquitur : “ Ex Filii appellatione, conſub- „ ſtantiale ; ex Verbi vocabulo, paſſionis „ expers ; ex eo quod in principio erat, „ coæternum ; ex eo quod apud Patrem „ erat , cognationem ejus cum Patre ; „ ex eo quod Deus eſt , illius majeſta- „ tem intelligentes ; & ex unoquoque „ nomine quidquid indecorum ineſt , ſe- „ gregantes . . . Deum æternum , con- „ ſubſtantialem , citra paſſionem & tem- „ pus progreſſum noverimus & adoremus.„

Ex Hilario & Ambroſio Verbum dicitur verus Deus , qui naſcitur ex Deo : ex Auguſtino Verbum erat apud Deum, & omnia per ipſum facta ſunt : Sed qui eſt talis eſt Filius Dei Patri conſubſtantialis, & hanc eruunt Patres concluſionem. Ergo &c.

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ex Apologiis deducitur.

IN iis Patres clare explicant myſteria, ſiquidem in Apologiis Chriſtiani non ſolum rationem fidei reddere , ſed & defendere contra impugnantes tenebantur , ut ipſe teſtatur Juſtinus Apol. 2. quæ eſt 1. pag. 54. quam Imperatori Antonino Pio pro fide defendenda obtulit.

Ergo Juſtinus Apolog. 1. ſic loquitur: « Porro Filius ejus, qui ſolus proprie di-„ citur Filius, Verbum, ſimul cum illo „ ante creaturas & exiſtens, & naſcens, „ quoniam primitus per eum cuncta con-„ didit. „ Rurſus Apolog. 2. pag. 95. de „ Filio Dei ſubdit. " Qui, quod Verbum, „ & primogenitus Dei ſit, Deus etiam eſt.„

Tertullianus eamdem confitetur fidem in apolog. c. 21. pag. 21. ſic enim habet de Filio Dei; " Hunc ex Deo prolatum di-„ dicimus, & prolatione generatum, & „ idcirco Filium Dei, & Deum dictum „ ex unitate ſubſtantiæ. „

Athenagoras anno 165. legat. pro Chriſt. pag. 10. apud ſucceſſores Antonini pii vindicat Chriſtianos qui ut athei habebantur, dicens: " Nos Patrem univerſorum crea-„ torem confitemur, nos Filium qui unus „ eſt cum Patre agnoſcimur, ipſe eſt ſermo „ & Verbum Patris. „ Sed agnoſcere Verbum tanquam ſolum & proprie dictum Dei Filium, & Deum, ut loquitur Juſtinus, agnoſcere unum in ſubſtantia, ſicut ſcribit Tertullianus, unum omnino cum Patre, ut confitetur Athenagoras, & hoc ad propellendam Paganorum calumniam, qui Chriſtianos velut atheos habebant & accuſabant, eſt clare & manifeſte Verbi conſubſtantialitatem profiteri. Ergo &c.

QUINTUM ARGUMENTUM.

Ex confeſſione Martyrum conficitur.

ISTUD argumentum validiſſimum eſt. Et vero ſi ſanguis Abel effuſus clamaverit pro pietate ſua, non minus clamat infinitorum prope martyrum cruor pro Verbi conſubſtantialitate effuſus.

Primus eſt caput & princeps Martyrum, qui interrogatus de divinitate ſua in nomine Dei vivi Patris cui non parere nefas putaſſet, confeſſus eſt & non negavit ſuam cum Patre conſubſtantialitatem, ſic enim habetur Matth. 26. *Princeps Sacerdotum ait illi: adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus Filius Dei. Dicit illi Jeſus. Tu dixiſti.* Quod autem Chriſtus non loqueretur de divinitate per adoptionem & participationem, qualis eſt in cæteris juſtis, Caiphas ſcandalizatus de confeſſione iſta dixit Chriſtum blaphemaſſe, reum eſſe mortis, quia ſe dixerat Deum. *Tunc princeps Sacerdotum*, inquit Matthæus, *Scidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit, quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt: reus eſt mortis.*

Secundus eſt S. Stephanus, qui reddito divinitati Chriſti teſtimonio, hanc propter confeſſionem dum lapidibus obrueretur exclamavit: *Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem a dextris virtutis Dei.* Ita Act. 7. legitur. Et ſic de cæteris Apoſtolis qui ad internecionem uſque Verbi divinitatem propugnarunt.

Poſt Apoſtolos S. Ignatius eſt ejuſdem veritatis defenſor, quippequi ann. 107. a Trajano damnatus ſit ad beſtias, eo quod libere Verbum incarnatum Deum eſſe confiteretur, ſic referunt Act. Martyr. Sinc. edit. Pariſ. an. 1789. pag. 11. & 697.

Quarto loco venit ſancta Felicitas quæ cum ſeptem filiis anno 150. Martyrii palma propter eandem confeſſionem donata eſt. Quæ negantes Chriſtum ſic comminata fuiſſe refertur. Omnes enim qui non confitentur Chriſtum verum eſſe Deum, in ignem æternum mittentur. Ita habetur ibid. pag. 21.

Quintus, beatus Juſtinus qui Romæ a Ruſtico Præfecto de hac fide interrogatus, eam ſuſtinuit non ſolum verbis & ſcriptis, ſed uſque ad extrema; anno quippe 167. Martyrio coronatus eſt ibidem pag. 43.

Sanctus Epipodus Lugduni pro fide comprehenſus & interrogatus reſpondit, Chriſtum cum Patre & Spiritu ſancto Deum eſſe confiteor. Ibidem pag. 65.

Saturnino Proconſule in Africa, duodecim nomine Scillitani fidei confeſſione illuſtres fuerunt, quippequi Judici interroganti dixerunt timorem ac cultum Chriſto Deo vero præſtamus. Ibidem pag. 80. Idem referunt acta de beato Pionio & ſociis pag. 129. ad annum 250. de Sapricio Antiochenſi Presbytero pag. 246. ad annum 260. de Geneſio. Pag. 283. ad annum 286. de Victore pag. 301. ad annum 290. de Vincentio Diacono pag. 292. ad annum 304. de Theodoro milite pag. 335. ad annum 306. ſic uſque ad Conc. Nicæn. perpetua fuit confeſſio conſubſtantialitatis Verbi per Martyres qui hanc ab Apoſtolis didicerant de quibus legitur Act. 5. *Ibant Apoſtoli gaudentes*

n conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati.

Quid plura referam, cum ipſum Socinum habeamus confitentem Verbi conſubſtantialitatem a SS. Martyribus fuiſſe agnitam? Victus enim veritate, utinam & converſus, epiſt. 3. ad Matth. Radeſium ſic loquitur: *Ab ipſo ferme naſcentis Eccleſiæ initio, tot viri, non minus pietate, quam doctrina clariſſimi, tot Chriſti ſanctiſſimi Martyres, adeo nullus ſit numerus, cum alioqui graviſſimum errorem ſecuti ſint, quod Chriſtus ſit unus ille Deus qui omnia creavit, aut certe ex illius ſubſtantia propria genitus.* Ecce quomodo iniquitas mentitur ſibi, fatetur viros pietate & doctrina perilluſtres ſanguinem fudiſſe pro conſubſtantialitate Verbi, ſed quomodo errore detenti confeſſi ſunt, ſi pietate & doctrina percelebres? pietas ſiquidem & doctrina faces ſunt, omnem prorſus tenebrarum umbram eliminantes.

SEXTUM ARGUMENTUM.

Variis rationibus innititur.

Prima. Verbum eſt verus Dei Filius: ergo & conſubſtantialis, ita divus Thomas lib. 4. contra gentes. cap. 7. num. 6. his verbis: " Si Chriſtus verus eſt Filius, de neceſſitate ſequitur, quod ſit verus Deus. Non enim vere Filius poteſt dici quod ab alio gignitur, etiamſi de ſubſtantia generationis naſcatur, niſi in ſimilem ſpeciem generantis procedat. Oportet enim quod Filius hominis, homo ſit. Si igitur Chriſtus eſt verus Filius Dei, oportet quod ſit verus Deus. Non eſt igitur aliquid creatum. "

Secunda. Quidquid habet Deus in ſe eſt ſua eſſentia: Atqui Verbum habet quidquid eſt in Deo. Igitur & ſuam ſubſtantiam. Ita D. Thomas ibidem num. 9. ubi ſic loquitur: " Quicquid Deus habet in ſeipſo, eſt ejus eſſentia, ut in primo oſtenſum eſt, omnia autem quæ habet Pater ſunt Filii, dicit enim ipſe Filius Joann. 16. omnia quæ habet Pater mea ſunt, & Joan. 17. ad Patrem loquens ait, mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt. Eſt ergo eadem eſſentia & natura Patris & Filii. Non eſt igitur Filius creatura. "

Tertia. Forma eſt conſtitutivum rei: Sed Verbum habet formam Dei: Igitur & ſubſtantiam. Hanc rationem exponit ibidem divus Thomas n. 10. " Præterea Apoſtolus dicit Philip. 2. Quod Filius antequam exinaniret ſemetipſum formam ſervi accipiens, in forma Dei erat. Per formam autem Dei nihil aliud intelligitur quam natura divina.... Eſt ergo Filius in natura divina.

Cæterum, Patres tanto ardore, tantoque zelo propugnaverunt Verbi divini conſubſtantialitatem, ut formulas aliquas Arianorum licet terminis catholicis expreſſas, quia tamen vox *conſubſtantiale* in eis reticebatur, aut ſuſpectas, aut omnino erroneas habuerint. Ita Hilarius in libro quem Conſtantio tradidit, qui attendens ad animum quo fuerant compoſitæ, eas procul facit.

Solvuntur objectiones Hæreticorum.

Objiciunt. Qui connumeratur cum creaturis, ipſe eſt creatura & Deo minime conſubſtantialis: Atqui Verbum connumeratur creaturis. Igitur non eſt conſubſtantiale. Probatur minor. Eccleſ. 24. ex perſona ſapientiæ dicitur: *Ego ex ore Altiſſimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam*. Et Apoſtolus ad Coloſſ. 1. dicit de Filio: *Qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ*. 2. De eadem ſapientia legitur Job. 38. *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ?* Quæ verba denotant quod ſapientia nondum erat creata. 3. Dicitur etiam de Verbo incarnato 1. Cor. 15. quod ſit Deo ſubjectum. Matth. 11. quod omnia recipiat a Patre; recipere autem eſt dependere. Joan. 8. quod Filius ex ſe non poſſit facere quidquam. Philip. 1. quod ſit obediens Patri. Joan. 17. Ipſe petit claritatem, ibidem cap. 14. Profitetur ſubjectionem atque inferioritatem dicens: *Pater major me eſt*. Igitur Filius non eſt conſubſtantialis Patri.

Reſpondeo 1. Iſtas objectiones procedere de Verbo ut incarnato, de quo ex profeſſo agemus in tract. de Incarnatione demonſtrando Chriſtum eſſe ante Mariam & verum Deum, ſecundum perſonam, nunc autem loquimur de Verbo ſecundum ſe ſpectato contra Arianos.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, & omnia loca

ca in contrarium adducta intelliguntur de ſapientia ut incarnata, concedo: enimvero ratione humanitatis dicitur ex Deo prodiiſſe, primogenita omnis creaturæ, dicitur ſubjecta & obediens Patri, aliaque permulta quæ dependentiam redolent, illi tribuuntur: Bene quidem primogenita, quia Chriſtus ratione humanitatis omnium creaturarum eſt caput præcellens, & prædeſtinatorum primus, in quo & per quem cæteri juſti prædeſtinantur. Et hæc dicuntur de Sapientia in abſtracto, hoc eſt ratione ſui, nego. Namque dicitur Joan. 1. *Unigenitus Filius Dei*. Si unigenitus, non primus, quandoquidem unigenitus ſocios non habet; unde non cohærent inter ſe Arianorum argumenta. Rurſus ſi ſapientia eſt primogenita omnis creaturæ, profecto eſt ante aſtra & ipſos Angelos facta, ſi ante hæc facta, quorſum Deus illam alloquens per os Job petit: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ ... Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei*, ſcilicet Angeli. Cæterum iſta verba: *Ubi eras*, &c. in ſenſu obvio non intelliguntur de ſapientia, ſed de Job. Sic enim inchoatur caput. *Reſpondens autem Dominus Job de turbine dixit: Quis eſt iſte involvens ſententias ... Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & reſponde mihi. Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ* &c.

Reſpondeo 3. aliter diſtinguendo. Filius dicitur primogenitus omnis creaturæ cauſaliter, quatenus vi generationis ſuæ accipit a Patre virtutem producendi creaturas, concedo: formaliter, ita ut ſit creatura, nego. Solutio eſt divi Thomæ 4. contra gentes cap. 8. ubi ſic reſpondet ad argumentum: " Quod vero Filius dicitur „ primogenitus creaturæ, non ex hoc eſt, „ quod Filius ſit in ordinatione creaturarum, ſed quia Filius eſt a Patre, & a „ Patre accipit, a quo ſunt, & accipiunt „ creaturæ, ſed Filius accipit a Patre „ eamdem naturam, non autem creaturæ, unde & Filius non ſolum primogenitus dicitur, ſed etiam unigenitus „ propter ſingularem modum accipiendi. „

Inſtant: Si Filius Dei eſt Patri conſubſtantialis, hoc infertur ex eo quod dicatur æternus, quandoquidem verbum ſubſtantiæ non invenitur in Scripturis: Sed ſapientia non dicitur æterna, ſed in eis ſolum ante ſæcula creata dicitur; eſſe autem ante ſæcula, eſt tantum eſſe productum ante mundi conſtitutionem, in quo dies & anni, & per annos ſæcula inceperunt. Sic etiam Angeli producti ſunt ante ſæcula. Ergo &c.

Reſpondeo 1. omnes Patres una voce profiteri ſapientiam ſecundum ſe ſpectatam eſſe æternam, & ex profeſſo probat Tertullianus lib. contra Hermogenem, ſolam ſapientiam eſſe æternam, minime vero materiam, quam ſtulte Hermogenes ponebat Deo coævam; ita & fidei formula Concilii ſecundi Antiocheni anno 334. in qua Filius dicitur per omnia Patri ſimilis. Ita formula prima Sirmienſis in qua anathematizantur dicentes Verbum eſſe conditum. Ita Nicænum primum. Jam vero ſi Verbum ſit æternum ut Pater, implicat eſſe factum in quacumque duratione.

Reſpondeo 2. in forma: Sapientia eſt ante ſæcula, id eſt in æternitate genita, concedo: ideſt facta fuit, nego. Hanc fidem ſemper & incunctanter propugnavit Eccleſia, hanc in ſymbolis quotidie confitemur, unde nego paritatem; ſiquidem Angeli vere creati ſunt, & facti in ævo, quod initium habet & ſucceſſionem, non quidem temporis & quantitatis formalis, ſed quantitatis virtualis. Enimvero res ſpirituales incipiunt eſſe & ſuo modo ſucceſſionem habent, atque durationem. Nonne anima incipit eſſe quando infunditur in corpore? Nonne diverſas ſucceſſive habet operationes in eo, licet non ſeneſcat ut corpus per partium aut diminutionem aut deperditionem? Etiam ipſi Angeli ſucceſſionem habent in operationibus, & inceperunt eſſe, unde a Dionyſio dicuntur purgari, illuminari & perfici; Verbum vero ab æterno immutabile manet in eſſe & operari, juxta illud Apoſtoli Hebr. 1. ubi ſic alloquitur Verbum incarnatum: *Et tu in principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut veſtimentum veteraſcent; & veluti amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*.

Inſiſtunt: Sriptura nullibi dicit Verbum eſſe Patri conſubſtantiale, ſed quandoque creatum appellat. Igitur non dicendum eſt conſubſtantiale, ſed creatum, quia

cum nomina explicent naturas rerum, profecto ſi Verbum eſſet conſubſtantiale, hoc dixiſſet & terminis expreſſiſſet Spiritus ſanctus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, Scriptura non dicit quoad litteram & terminum, concedo: quoad rem, nego. Immo etiam dicit quoad terminum ſaltem æquivalenter, Verbum eſſe conſubſtantiale, dum dicit Verbum eſſe Deum, *& Deus erat Verbum*, inquit Joan. 1. nomen autem Deus, eſt nomen ſubſtantiale ſignificans, inquit D. Thomas 1. p. q. 13. art. 8. ſubſtantiam Dei: explicat vero Apoſtolus ad Philipp. 2. de Filio Dei quod rapinam non arbitratus ſit, eſſe ſe æqualem Deo, licet ſe exinaniverit, unde Athanaſius lib. de Synodi Nicænæ decretis ſic reſpondet ad argumentum: " Cognoſcet „ quiſquis ſtudioſioris animi has voces, „ tametſi in Scripturis non reperiantur, „ habere tamen eas eam ſententiam quam „ Scripturæ volunt, & id ipſum eas ſo„ nare apud illos quibus aures ad pieta„ tem ſunt integræ, & minime vitiatæ. „

Urgent: Vox illa non eſt etiam æquivalenter in Scriptura, quæ rejicitur a Conciliis, quæ eſt nova & antiquis ignota, quæque nedum apud ſimplices, ſed etiam apud Epiſcopos & Eccleſiæ Proceres erat petra ſcandali: Atqui tale eſt vocabulum *conſubſtantiale*, Et quare? Niſi quia Verbum non crederetur conſubſtantiale, alias neque abjectum a Conciliis, neque quid novum & ſcandaloſum apparuiſſet. Ergo &c. Probatur minor. 1. Hanc vocem rejicit Concilium Antiochenum contra Paulum Samoſatenum adunatum: 2. Ad Nicænum uſque non legitur uſurpata. 3. Erat petra ſcandali, nam, teſte Hilario, lib. de Synodis, quidam inferebant ex conſubſtantialitate Verbi, tres eſſe in Deo ſubſtantias, ſi enim Filius eſt Patri conſubſtantialis, cum ſit perſona diſtincta, erit utique & in natura diſtinctio.

Reſpondeo negando minorem quoad ſingulas partes. Primo quidem vox *conſubſtantiale*, non rejicitur quoad nomen ſaltem æquivalens, nam Patres Synodici pronuntiant Verbum ſubſtantia & hypoſtaſi Deum, eſto quod nomine expreſſo & litteraliter conſubſtantialitatem taceant, ſed œconomiæ tantum cauſa id fecerunt, & in ſenſu oppoſito Paulo Samoſateno, qui ex denominatione Verbi conſubſtantialis, perverſe inferebat tres eſſe in Deo ſubſtantias, ut cogeret Catholicos ex hac abſurditate unicam in Deo agnoſcere perſonam: Ita ſcribit Athanaſius lib. de Synodis Arim. & Seleuc. " Etſi ambo„ rum Conciliorum Patres diverſimode „ de conſubſtantiali mentionem fecere, „ tamen eadem de cauſa ab illis diſcede„ re non debemus, ſed illorum mentes „ ſcrutari, quod ſi fecerimus, quoad om„ nia, omnino inveniemus ambas Synodos „ inter ſe conſentire, qui enim Samoſa„ tenſem ſuſtulerunt, hanc vocem *conſub„ ſtantiale* corporaliter accepere, cum Pau„ lus ſophiſticari vellet, & diceret, ſi „ Chriſtus non eſt, ex homine Deus fa„ ctus eſt. „ Igitur conſubſtantialis eſt Patri, & neceſſario ſequitur tres eſſe ſubſtantias, unam quidem quæ prior ſit ut Princeps, reliquas vero duas ex ea oriundas.

Sanctus Doctor ibidem reſponſionem ſuam confirmat a ſimili. Ingenitus, *inquit*, non legitur in Scriptura; quandoque ſumitur pro omni quod non eſt factum, & in hoc ſenſu Filius dicitur etiam ingenitus, quandoque ſumitur pro eo quod non habet principium, & ſic de ſolo Patre celebratur. Ignatius igitur poſt Petrum Antiochiæ Præſul & Martyr Chriſti, in ſcriptis ſuis de Domino ita locutus eſt: " Unus eſt Medicus carnalis & ſpi„ ritualis, genitus & ingenitus, in ho„ mine Deus, vita vera, & ex Maria „ & Deo. „ Quidam etiam poſt Ignatium magiſtri, ipſi quoque ſubſcripſerunt: " Unus ingenitus Pater eſt, & ex ipſo „ Filius genuinus verus partus, Verbum „ & ſapientia Patris. „

Ad ſecundum nego quod vox *conſubſtantiale*, ſit nova quoad rem, immo ne quidem eſt quoad nomen. Enimvero conſtat in uſu fuiſſe ante ipſum Concilium Nicænum. Theognoſtus & uterque Dionyſius Alex. ſcilicet & Rom. Filium ex Patris ſubſtantia productum, & Patri conſubſtantialem dixerunt, ut refert Athanaſius lib. de Synodi Nicænæ decretis. Quinetiam Dionyſius Alexand. epiſt. ad Paulum Samoſatenum Filium Patri conſubſtantialem dici ab antiquis teſtatur.

Ad tertium dico Arianos ſolum & Semiarianos ſcandalizatos fuiſſe de vocabulo conſubſtantialitatis, & hoc in ſuam perniciem, ſcriptum eſt enim Matth. 18. *Væ ho-*

minis

mini illi per quem ſcandalum venit. Si qui vero alii poſt Nicænum Concilium ægre tulerint illam vocem, ad eorum ſimplicitatem aut ignorantiam referendum eſt, maxime cum dictum ſit & explicatum in quo ſenſu uſurpanda foret: Ita Theodoretus lib. 1. Hiſt. Eccl. cap. 8. Ita ipſe Euſebius Cæſar. epiſt. ad Cæſarienſes apud Socratem lib. 1. cap. 5. Hiſt. Eccleſ. pag. 510. vet. edit. his verbis: " Cum iſta „ formula ab illis proſcripta eſſet, illud, „ ex ſubſtantia Patris eſſe; & illud, „ Patri conſubſtantialem eſſe, quomodo „ eſſent intelligenda, ab eis diligenter „ quærere cœpimus. Unde quæſtiones & „ reſponſa nata ſunt: rationeque accura- „ te perveſtigatum, quæ illis verbis ſub- „ jecta eſſet ſententia. Fatebantur illi, „ ex ſubſtantia eſſe, idem ſignificare, „ quod, ex Patre, non tamen partem Pa- „ tris eſſe. „

Perſiſtunt: Vox ὁμοιόσιον inutilis eſt etiam ad fidem explicandam. Ergo &c. Probatur antecedens. S. Athanaſius illam in ſuo omittit ſymbolo, quod quidem non levius eſt argumentum illam eſſe inutilem.

Reſpondeo negando Antecedens, cum eodem teſte Athanaſio epiſt. de Nicæni Concilii decretis, ideo appoſita fuerit vox prædicta, ut occluderetur os Euſebianorum loquentium iniqua, qui mente prorſus verſipelli dicebant Verbum Patri ſimile, ut Eccleſiæ declinarent anathemata, cum revera Verbum ut meram creaturam haberent, quippe qui Verbum nonniſi affectu Patri ſimile & crederent & dicerent.

Ad probationem non una eſt ſolutio. Primoquidem viri non ignoti nominis propugnant ſymbolum laudatum non eſſe genuinum S. Athanaſii fœtum. 2. Dato quod ſit, ut ſentimus, non opus fuit ſanctum Doctorem apponere vocem, cum potius illam ſupponendo, fuſiſſimo calamo explanet Verbi conſubſtantialitatem, cuncta Patris attributa illi tribuendo: Sic enim ait: *Qualis Pater, talis Filius .... increatus Pater, increatus Filius... Immenſus Pater, immenſus Filius &c.* Ex quibus liquet ſymbolum quod tribuitur Athanaſio eſſe potius explicationem ſymboli, quam ſymbolum. 3. In hypotheſi quod ſanctus Doctor ſymbolum conſcripſerit, potuit recte omittere particulam, quandoquidem ad perſonam particularem non ſpectat aliquam addere particulam articulis fidei.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Verbum eſt Patri conſubſtantiale.

PRIMO: Quia eſt Deus, juxta illud Joan. 1. *Et Deus erat Verbum.*

Secundo: Ita de fide definitum eſt a primo Concilio generali, & habetur in ejus ſymbolo.

Tertio: Sic docent Patres Græci & Latini. Ratio in promptu eſt, quia dicitur unigenitus Dei Filius: Porro ſi Verbum non eſſet conſubſtantiale, non iſto celebraretur nomine, cum plures ſint Filii adoptivi. Igitur naturalis ſeu conſubſtantialis eſt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM

ET RESPONSIONUM.

PRIMOQUIDEM ſapientia dicitur creata, ſed ut increata, & ratione unionis in tempore factæ & humanitatis productæ, hinc omnis dependentia ex ejus parte ſe tenet.

Secundo: Vox *conſubſtantiale*, eſto quoad litteram, & ſyllabas non ſit in Scriptura, bene tamen quoad ſenſum, cum Verbum incarnatum Philip. 2. dicatur Patri æquale.

Tertio: Vox laudata fuit, fatemur, petra ſcandali non credentibus, ſcilicet Arianis, ſed vita bonis & fidelibus.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Verbum ſit vere Filius Dei?

NEGANT Ariani, & poſt ipſos Sociniani dicentes eſſe ſolum Filium per adoptionem, ſeu per participationem: Sed contra eos ſit

CONCLUSIO.

Verbum eſt verus Dei Filius.

TRIA requiruntur ad filiationem veram. 1. Quod

1. Quod perſona nominetur Filius. 2. Quod a Patre procedat atque naſcatur. 3. Quod jus naturale habeat ad hæreditatem. His tribus argumentis ſtatuitur vera Dei filiatio in Verbo divino.

PRIMUM ARGUMENTUM.

De nominibus Filio propriis deducitur.

ILLE eſt verus Dei Filius qui ſic nominatur ab ipſo Patre per dilectionem & complacentiam, qui hujus veritatis titulum ipſe exigit, ipſe confitetur, qui tum ad hoc juridice interpellatus, ipſe defendit atque propugnat contra negantes: Atqui Verbum ab ipſo Patre nominatur Filius, exigit ab hominibus ut nominetur talis, ſe etiam nominat Dei Filium, atque hunc titulum defendit contra negantes. Igitur eſt vere Filius Dei. Major patet tum quia nomina explicant rerum naturas; tum quia Pater divinus neminem vocat Filium per dilectionem & complacentiam niſi ſit verus filius, quandoquidem complacentia oritur ex eo quod Pater ſe videat in Filio, tum quia etiam nullus exigit ſe Filium Dei nominari, maxime quum eſt de hoc momento controverſia, niſi ſit verus Filius. Ergo &c.

Probatur minor variis momentis.

Primo. Pater divinus Matth. 3. ſic alloquitur Chriſtum qui eſt Verbum incarnatum. *Hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi complacui*. Quæ verba explicans divus Thomas in comment. dicit: "Bonitas divina eſt in qualibet creatura particulari, ſed nunquam tota perfecta, niſi in Filio & Spiritu ſancto, & ideo totum non complacet ſibi niſi in Filio, qui tantum habet de bonitate quantum Pater." Quid plura? Chriſtus exigit ſic nominari & agnoſci ab Apoſtolis, immo beatum prædicat illum, qui vera confeſſione ipſum uti talem agnoſcit. Matth. 16. *Quem dicunt homines*, inquit Diſcipulis, *eſſe Filium hominis? At illi dixerunt, alii Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam* .... dicit illis Jeſus; *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit, tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Reſpondens autem Jeſus dixit ei; Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt*. Rurſus Matth. 26. Chriſtus a Caipha interrogatus per Deum vivum an eſſet Filius Dei? dicit illi Jeſus, *tu dixiſti*. Denique Joan. 10. ſuam profitetur filiationem divinam propter quod Judæi volebant illum lapidare. *Reſponderunt ei Judæi, de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum*. Certe ſi Chriſtus locutus fuiſſet ſolum de filiatione adoptiva, cum cæteri juſti hac utique gaudeant prærogativa, Iudæi non cogitaſſent eum lapidare. Igitur Verbum nominatur Filius Dei & eſt vere. Hoc ipſum declarat B. Joannes Baptiſta. Joan. 1. *Ille mihi dixit ſuper quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi: & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*.

Secundo: Ille eſt vere Filius Dei qui dicitur unigenitus Filius Dei: Atqui Verbum dicitur unigenitus Dei Filius juxta illud Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Ibidem v. 17. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Ibidem v. 18. *Deum nemo vidit unquam, unigenitus Filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit*. Quatuor potiſſimum notanda ſunt in his textibus, quæ probant clare filiationem divinam ineſſe Verbo. 1. Joannes vocat Verbum non ſolum Filium, ſed Filium unigenitum, profecto ſi eſſet Filius duntaxat per adoptionem, non eſſet, inquit D. Thomas 4. contra gentes. cap. 7. nu. 2. unigenitus, licet per excellentiam ſuæ naturæ inter cæteros primogenitus poſſet dici. 2. Verbum dicitur plenum gratiæ & veritatis, plenitudo autem bonitatis divinæ & ſcientiæ ſoli Deo competit, ait D. Thomas ibidem num. 7. & 8. 3. Dicitur quod Verbum faciat & producat gratiam, quod adhuc ſoli Deo convenit, juxta illud Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Denique dicitur neminem Deum vidiſſe, ſed ſolum unigenitum qui eſt in ſinu Patris nobis enarraſſe Dei profunda, cognitio autem in ſinu Patris, eſt Dei comprehenſio, inquit Chryſoſtomus in homilia quadam contra Anomæos. Igitur Verbum eſt Deus, ſiquidem comprehendit Deum; & conſequenter Filius Patris æterni naturalis.

Tertio. Ille eſt verus Dei Filius qui eſt ipſius,

ipſius figura viva & imago plena: Atqui ſic nominatur Verbum ab Apoſtolo. Hebr. 1. *Noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula; qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te, & rurſum ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium, & cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ dicit, & adorent eum omnes Angeli ejus.* Igitur Verbum eſt verus Filius Dei, & hoc probat ex profeſſo Apoſtolus his rationibus. Quia eſt 1. Hæres univerſorum. 2. Quia eſt ſplendor gloriæ Dei, & imago ipſius viva. 3. Quia ſolo verbo virtutis ſuæ portat omnia. 4. Quia peccata dimittit. 5. Quia ſedet ad dexteram Dei, ſedere autem ad dexteram Dei, eſt illum eſſe Deo æqualem, ait S. Thomas. 6. Quia ſupra omnes Angelos eſt vi ſuæ filiationis, & ab ipſis adoratur.

Nomen ſapientiæ, quod etiam ipſi Verbo tribuitur, in Libro Eccleſiaſtici, denotat filiationem ipſius divinam. Enimvero cum Verbum procedat per intellectum, ut obſervat D. Thom. 1. p. q. 27. art. 2. & 3. ad quem pertinet aſſimilare, dicitur per appropriationem ſapientia Dei. Hanc divinam filiationem denotant quoque nomina ſignaculi, characteris, annuli, quæ Patres Verbo divino attribuunt: namque ſignaculum eſt, eo quod ſicut ſigillum exprimit in cera totum quod habet, ita Verbum exprimit totum quod eſt Pater. Rurſus ſicut character eſt impreſſio indelebilis rei, ita Verbum eſt expreſſio immutabilis Patris. Demum ſicut annulus multa ſtringit & unit, ſic Verbum eſt nexus quo Spiritus ſanctus Patri conjungitur; hinc a Patre per Filium procedit ſecundum Patres Græcos.

Patres utriuſque Eccleſiæ, Græcæ ſcilicet & Latinæ variis his nominibus celebrant ſecundam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam, ut probent veram ipſius filiationem.

S. Athanaſius orat. 2. contra Arianos pag. 143. ait: " Quomodo vero factor & ,, conditor ſeipſum videre potuit in facta ,, & condita ſubſtantia? Oportet enim ,, talem eſſe imaginem, qualis eſt Pater ,, imaginis auctor. Age igitur, videamus ,, ea quæ ſunt Patris, ut & imaginem dijudicemus, an vere ſit Patris. Æternus ,, eſt Pater, immortalis, potens, lux, ,, Rex, Imperator, Deus, Dominus, ,, conditor & factor. Ea omnia ineſſe ,, oportet, in ipſius imagine, ut revera ,, qui Filium videt, videat & Patrem. ,, Ergo &c.

Rurſus lib. 4. contra Arianos pag. 254. " ,, Sic igitur quoniam Filius imago Patris ,, eſt, neceſſario cogitandum eſt divinitatem & proprietatem Patris ipſam eſſentiam Filii conſtituere. ,,

S. Hilarius lib. 11. de Trinit. ſub initium: " Si infirmus eſt Filius, *ait*, imago jam non eſt potentis... non ex parte imaginem, neque ex portione formam eum Dei Apoſtolus prædicat: Sed ,, imaginem eſſe eum inviſibilis, & formam eum Dei eſſe loquitur. ,,

S. Ambroſius ſuffragatur lib. de Incarn. cap. 8. vocat enim Filium Dei characterem ſubſtantiæ & naturæ Patris. Lib. 6. hexaemer. " Imaginem & ſapientiam ejuſdem Patris, *ait*, ſapientia divina eſt, ,, ſempiterna juſtitia, imago Dei, eſt ,, ſolus ille, qui dixit, ego & Pater unum ſumus. ,,

S. Baſilius homilia contra Sabellianos tom. 2. pag. 105. de eodem momento ſic loquitur: " Quoniam unum eſt archetypum, imago una, propterea quod genitus ex Patre Filius, & naturaliter in ,, ſe Patrem exprimens, quatenus imago ,, eſt, habet ut nulla re ab illo diſcrepet, ,, quatenus vero eſt progenies, conſubſtantiale conſervat. ,,

S. Cyrillus Alex. dialogo 5. de Trinit. vet. edit. docet Filium Dei eſſe Patris ſubſtantiæ characterem, qui propterea de ſeipſo dixit, ego in Patre, & Pater in me eſt. Et iterum lib. 12. Theſ. pag. 117. " ,, Hæc ergo omnia Filius eſt, vox & ſpecies, & Verbum Patris. Quod ſi ſpecies eſt, perſpicuum eſt, etiam imaginem eſſe, & characterem. ,,

Rurſus dialog. 4. de Trin. pag. 300. " ,, Unigenitus autem iterum, quia omnino cum nullo collocatur.... Nam unigenitus ſignificat id quod ex natura cujuſdam genitum eſt, non quod arte elaboratum. ,,

Cy-

Concinit S. Auguſtinus lib. 1. de Trin. cap. 7. " Si ergo, *inquit*, ita accepta eſt „ forma ſervi, ut non amitteretur forma „ Dei cum & in forma ſervi, & in forma „ Dei, idem ipſe ſit unigenitus Dei Pa- „ tris, in forma Dei æqualis Patri, in „ forma ſervi mediator Dei & hominum, „ homo Chriſtus Jeſus: quis non intelli- „ gat, quod in forma Dei etiam ipſe ſe- „ ipſo major eſt, in forma autem ſervi „ etiam ſeipſo minor eſt? „

S. Gregorius Naz. orat. 36. pag. 591. " „ Imago eſt, ut ejuſdem cum Patre ſub- „ ſtantiæ, & quia ex illo eſt, non au- „ tem ex hoc pater. Hæc ſi quidem ima- „ ginis natura ut exemplar ſuum imitan- „ do referat. „

S. Damaſcenus lib. 1. de imag. " Ima- „ go itaque ſimilitudo eſt, ſic exemplar „ exprimens, ut non ullam ab eo diffe- „ rentiam habeat. Non enim in omnibus „ imago aſſimilatur archetypo, proinde „ imago vivens & naturalis, & nulla re „ diſcrepans, inviſibilis Dei Filius eſt, „ totum in ſe referens Patrem omnimodam „ cum eo habens identitatem, ac ſolo eo „ diſcrepans, quod eſt a principio. „

SECUNDUM ARGUMENTUM.
Ex generatione vera.

ILLE eſt vere Filius Dei, qui vere & proprie naſcitur ex Deo, & generatur: Atqui Verbum vere & proprie naſcitur ac generatur ex Deo: Igitur eſt vere Filius Dei. Probatur minor. Quatuor requiruntur ad veram generationem divinam, & conſequenter ad filiationem. 1. Quod Filius e ſubſtantia atque natura Patris procedat. 2. Quod procedat in ſimilitudinem naturæ. 3. Quod habeat eandem numero cum Patre naturam, alias eſſent plures dii. 4. Quod procedat ab æterno ſecluſis omnibus, tum dependentiæ, tum potentialitatis defectibus: Atqui talis eſt Verbi divini generatio. Igitur eſt verus Dei Filius. De majore non eſt difficultas, cum enim illa verbi generatio, teſte Iſaia, ſit ineffabilis, non mirum ſi præter conditiones generationis viventium, quæ definitur origo viventis a vivente principio conjuncto in ſimilitudinem naturæ, exigat eandem numero in Filio cum Patre naturam. Jam probatur minor quoad ſingulas partes.

Prima conditio, ſcilicet quod Filius procedat de ſubſtantia Patris, probat illud Chriſti effatum, Joan. 16. *exivi a Patre, & veni in mundum*: Hinc Auguſtinus epiſtola 66. dicit: " Non ſic ex Deo Patre „ Unigenitus Filius, quemadmodum ex „ illo eſt univerſa creatura, quam ex ni- „ hilo creavit. Hinc quippe de ſua ſub- „ ſtantia genuit, non ex nihilo fecit: „ nec eum ex tempore genuit, per quem „ cuncta tempora condidit. „ Idem docent Athanaſius orat. 5. Victor Epiſcopus in profeſſione fidei Regi Hunnerico oblata tom. 4. Bibl. PP. Dionyſius Alex. in epiſt. Synodica ad Paulum Samoſatenum & alii Patres. Non omittendus Hilarius lib. 6. de Trinit. eo loci ſic loquitur: " Deinde cum ſignificatur ex ute- „ ro, interrogo an credi poſſit eſſe na- „ tus ex nihilo, cum nativitatis veritas „ per corporalium efficientium nomina re- „ veletur? Non enim membris corpora- „ libus conſiſtens Deus, cum generatio- „ nem Filii commemoraſſet, ait: ex ute- „ ro ante luciferum genui te. Sed inenar- „ rabilem illam unigeniti ex ſe Filii na- „ tivitatem ex divinitatis ſuæ veritate con- „ firmans, ad intelligentiæ fidem locutus „ eſt, ut de divinis his rebus ſecundum „ humanam naturam humanæ naturæ ſen- „ ſum ad fidei ſcientiam erudiret: ut cum „ ait, ex utero, non ex nihilo creatio „ ſubſtitiſſe, ſed ex ſe unigeniti ſui natu- „ ralis doceretur nativitas. „

Secunda conditio, nempe quod Verbum procedat in ſimilitudinem naturæ, deſignatur ab Apoſtolo Hebræor. 1. his verbis: *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus*, ideſt ſimilitudo perfecta, ita Hilarius lib. de Synodis: " Cum enim, „ *inquit*, unigenitus Filius, & imago in- „ viſibilis Dei ſit: neceſſe eſt per ſpeciem „ atque naturam ſimilis eſſentia ſit. „ Tum hæc ſubjungit: " Et hoc vere eſt eſſe „ Filium, paternæ ſcilicet formæ veri- „ tatem, ex imaginatæ in ſe naturæ per- „ fecta ſimilitudine retuliſſe: „

Divus Thomas hic 1. p. quæſt. 87. art. 2. probat ex profeſſo Verbum procedere a Patre in ſimilitudinem naturæ, quia procedit per intellectum, cujus proprium eſt ſibi omnia aſſimilare, quatenus de omnibus format ideas & imagines. Unde tritum illud axioma apud Philoſophos invaluit: *Intellectus patibilis fit omnia*, nem-

pe

pe recipiendo ſpecies objectorum. Idem docet 4. contra gentes c. 7. n. 12. his verbis: "Chriſtus autem perfectam ſui ſimi-
„ litudinem ad Patrem oſtendit etiam in
„ vivendo. Dicitur enim Joan. 5. ſicut
„ Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic de-
„ dit & Filio vitam habere in ſemetipſo.
„ Et n. 13. " Filius autem repræſentat
„ Patrem, dicit enim de eo Apoſtolus
„ ad Coloſſ. 1. Quod eſt imago inviſibi-
„ lis Dei, & ne æſtimetur imago de-
„ ficiens eſſentiam Dei non repræſen-
„ tans ..... Oſtenditur perfecta eſſe Dei
„ imago, ipſam Dei ſubſtantiam repræſen-
„ tans ad Hebr. 1. dicente Apoſtolo, cum
„ ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ
„ ejus. „

Tertiam habet conditionem veræ nativitatis generatio Verbi; namque Verbum eandem numero naturam cum Patre habet, juxta illud Joan. 10. *Ego & Pater unum ſumus*, inquit Chriſtus: & alibi, *Philippe qui videt me, videt & Patrem meum*. Quibus egregie ſuccinit Athanaſius orat. contra Sabellii Gregales, pag. 98. his verbis: " Igitur in Patre Filium
„ eſſe, & Patrem in Filio, hoc nihil
„ eſt aliud, quam illum qui ex Deo geni-
„ tus eſt, naturaliter talem eſſe, qualis eſt
„ genitor Pater: eumque oſtendere pa-
„ ternam formam in ſe, & ſe viciſſim o-
„ ſtendi in paterna ſubſtantia: unus igi-
„ tur, & unus, dualitas, non diviſa eſt
„ natura, cum ſit indeficiens ad ſuam in-
„ tegritaten. „ Idem dicunt Hilarius l. 6. de Trin. Gregorius Nyſſenus l. 7. contra Eunomium.

Quarta denique conditio, nempe æternitas omni ſecluſa potentialiter generationi Verbi convenit, juxta illud Eccleſ. 24. de Sapientia: *Ab initio & ante ſæcula creata ſum*. Ideſt generata ut fert textus Hebraicus, unde Ambr. de Symbol. cap. 4. ait: " Quod Pater eſt, eſſe non
„ cœpit, & ſi non cœpit, nec filius cœ-
„ pit. „

Dixi omni ſecluſa aut dependentiæ, aut potentialitatis labe, juxta illud Hebr. 10. de Filio Dei. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*. Ita intelligit Juſtinus quæſt. 16. ad Orthodoxos: "
Qui prius, *inquit*, exiſtimus, *loquens*
„ *de hominibus*, quam gignimus, poſt
„ exſtantiam gignimus, Deus vero ſi-
„ mul exiſtit & gignit. Ideo non eſt apud
„ Deum, poſt exſtantiam geniti, quia
„ neque præ exſtantia gignentis. „ Sic intellexit Toletanum undecimum his vocibus: " Nec enim eundem Filium Dei, pro
„ eo quod de Patre ſit genitus, de ſectæ
„ naturæ portiunculam nominamus; ſed
„ perfectum Patrem, perfectum Filium,
„ ſine diminutione, ſine defectione ge-
„ nuiſſe aſſerimus: quia ſolius divinitatis
„ eſt inæqualem Filium non habere. „
Sic denique D. Thomas, hic quæſt. 27. art. 2. Ubi dicit potentialitatem convenire ſoli generationi creaturæ: quippe quæ tranſeat de non eſſe ad eſſe: Verbum autem gignitur, & ſemper genitum eſt, & ideo verus Dei Filius.

TERTIUM ARGUMENTUM

Innititur jure naturali quod Filius habet in bona Patris.

QUI habet ex jure avito hæreditatem paternam citra dubium Filius naturalis, & Patri conſubſtantialis eſt: Atqui Verbum eſt Dei Filius habens ex jure avito paternam hæreditatem, ita ut bona Patris ſint utique & ſua. Igitur eſt vere Filius Dei. Hanc præſtantiſſimam rationem expandit magnifice Apoſtolus Hebr. 1. ubi de Filio Dei ſic intonat: *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum*. Et Pſalm. 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, poſtula a me & dabo tibi gentes in hæreditatem*. Rurſus Pſalm. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus*.

Divus Thomas 4. contra gentes cap. 7. num. 9. paucis hanc demonſtrat veritatem, dicens: " Quidquid Deus habet in
„ ſe ipſo, eſt ejus eſſentia, ut in primo
„ oſtenſum eſt, omnia autem quæ ha-
„ bet Pater ſunt Filii: dicit enim ipſe Fi-
„ lius Joan. 16. omnia quæ habet Pater
„ mea ſunt. Ergo cum generatio Verbi
„ omnes habeat conditiones, dicendum eſt
„ Verbum eſſe verum Dei Filium. „

Solvuntur objectiones Arianorum.

OBJICIUNT: ſi Verbum eſſet vere Filius Dei, maxime quia Verbum habet Patrem; Sed hæc ratio nulla eſt: & probatur.

tur. Deus etiam dicitur pluviæ Pater juxta illud Job 38. *Quis eſt pluviæ Pater, aut quis genuit ſtillas roris, de cujus utero egreſſa eſt glacies, & gelu de cælo quis genuit?* Certum eſt autem Deum producendo pluviam non producere Filium, licet pluviæ dicatur Pater. Igitur a ſimili tametſi dicatur Pater Verbi, non ſequitur Verbum eſſe ipſius Filium.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem nego paritatem: Ratio diſcriminis eſt, quod Verbum non dicatur ſolum procedere a Deo, ſed procedere ut Deus, quod quidem de nulla creatura dicitur. Solutio eſt D. Thomæ qui lib. 4. contra gentes cap. 3. poſt verba Job in objectione poſita, ſubdit: “ Ne igitur nihil aliud
,, ex paternitatis, filiationis, & genera-
,, tionis vocabulis intelligeretur, quam
,, creationis efficacia, addidit Scripturæ
,, auctoritas, ut eum quem Filium & ge-
,, nitum nominabat, etiam Deum eſſe non
,, taceret: & ſic prædicta generatio ali-
,, quid amplius quam creatio intelligere-
,, tur, dicitur enim Joan. 1. In princi-
,, pio erat Verbum, & Verbum erat apud
,, Deum, & Deus erat Verbum. Et quod
,, Verbi nomine Filius intelligeretur, ex
,, conſequentibus oſtenditur: nam ſubdit
,, Verbum caro factum eſt, & habitavit
,, in nobis, & vidimus gloriam ejus, glo-
,, riam quaſi unigeniti a Patre.... Sic igi-
,, tur ex ſacra Scriptura docemur Filium
,, Dei a Deo genitum, Deum eſſe. ,,

Inſtant Ariani qui hæc Catholicis objiciunt apud Hilarium lib. 12. de Trinit. “ Nos cum ſemper Filium fuiſſe dicamus,
,, neque aliquando fuiſſe quod non fuit,
,, ſine nativitate eum per id quod ſem-
,, per fuerit prædicare: quia humani ſen-
,, ſus opinio id quod ſemper fuit, non
,, patiatur, ut natum ſit. ,, Ex quo concludunt Verbum non eſſe verum Dei Filium increatum, quia quod naſcitur, creatum eſt.

Reſpondeo diſtinguendo: Quod naſcitur in tempore, & ab alio ut a cauſa creatum eſt, concedo: Quod naſcitur in æternitate, & ab alio ſolum ut a principio, nego. Ita Hilarius ibidem, ubi ſic reſpondet ad argumentum dicens: “ Aliud eſſe
,, ſine auctore eſſe ſemper æternum: aliud
,, quod Patri, id eſt auctori eſt coæter-
,, num..... Omne quod ſemper eſt,
,, etiam æternum eſt: ſed tamen non
,, omne quod æternum eſt, etiam innatum
,, eſt, quia quod ab æterno naſcitur, ha-
,, bet æternum eſſe quod natum eſt, quod
,, autem non natum eſt, id cum æterni-
,, tate non natum eſt. ,, D. Thomas hic quæſt. 27. art. 2. docet non eſſe de ratione eſſentiali generationis, ut quod naſcitur habeat initium, niſi adſit potentialitas, ut in creaturis: ſed quod ſit origo viventis a vivente in ſimilitudinem naturæ principio conjuncto, quæ omnia, *inquit*, conveniunt generationi Verbi, unde ſic concludit: “ Quia in Deo idem eſt intel-
,, ligere & eſſe.... Unde proceſſio Verbi
,, in divinis dicitur generatio, & ipſum
,, Verbum procedens dicitur Filius. ,,

Inſtat Eunomius apud Cyrillum lib. 1. Theſau. cap. 6. pag. 17. “ Si coæternus eſt
,, Filius Patri, nunquam Pater genera-
,, tionem peregit, ſed generandi actu ſem-
,, per caruit: Quomodo ergo genitus Fi-
,, lius eſt? Si vero actu genuit, qui geni-
,, tus eſt, eſſe neceſſario cœpit. ,,

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: quod genitum eſt initium habet, ſi gignatur in tempore, concedo: ſi ſolum in æternitate, & habeat tantummodo principium originis, nego. Duplex eſt operatio in Deo, altera tranſiens ad extra, & proprie nominatur operatio ab opere quod facit; altera immanens quæ remanet intra principium et eſt idem ſubſtantialiter cum termino, ut intellectio qua Pater æternus ſe concipit. Prima non generatur Verbum, ſed ſolum ſecunda, unde Cyrillus ibidem negat actionem qua naſcitur Verbum de Deo eſſe ἐργασίαν ſcilicet operationem, ſed generationem vocat, & ſubdit de illa generatione: “ Sed ſi-
,, cut activa eſt, ſic naturalis & ſubſtan-
,, tialis, & inſeparabilis ab hypoſtaſi.
,, Quare neceſſario coæternus Patri Filius
,, erit, cum generare inſeparabile ſit ab
,, hypoſtaſi Patris. Cum igitur ſemper pa-
,, terna hypoſtaſis ſit, erit ſemper etiam
,, ex ipſa naturæ ſuæ fructus. ,,

Inſiſtunt Heterodoxi. Multa ſequuntur abſurda ſi Verbum eſt vere Filius Dei. Primoquidem quod voluntas genuerit voluntatem; ſapientia, ſapientiam; ut poſuit Concilium Toletanum 15. propter quod reprehenſum legitur a Benedicto Papa Sergii anteceſſore. Deinde quod Filius ſeipſum generet, quatenus erit idem ſubſtantialiter cum Patre. Ergo &c.

Reſ-

Reſpondeo diſtinguendo, ſi hæc diverſa dicantur de divinis ſecundum eundem reſpectum, concedo quod multa ſequantur abſurda: ſecus, nego. Omnia in divinis ſunt idem re, ſed perſonæ relative diſtinguuntur formaliter ab invicem, virtualiter vero ab ipſa eſſentia, quæ diſtinctiones ſufficiunt, ad fundanda diverſa prædicata. Igitur Verbum in ſenſu identico procedit a voluntate, in quantum voluntas divina eſt idem re cum intellectu, ſed non in ſenſu formali, quia generatio formaliter ſumpta eſt ab intellectu notionali, id eſt, ab intellectu connotante paternitatem. Benedictus autem reprehendit Concilium Toletanum timens ne in ſenſu minus convenienti locutum fuiſſet, unde ait, Verbum cum voluntate de mente procedit, non tamen mens de Verbo aut voluntate, Petavius lib. 6. de Trinit. cap. 10. n. 7. dicit Toletanum benigne poſſe explicari, nempe in ſenſu identico.

Cæterum verum eſt quod Verbum ſit ſapientia de ſapientia, lumen de lumine, eſſentia de eſſentia, ut loquuntur Ignatius Martyr epiſt. 3. Hilarius lib. de Synod. & lib. 9. de Trinit. Athanaſius lib. de Synod. ad anathematiſmum 4. nam ſapientia & lumen active ſunt in Patre, & in Filio ut in termino, in quo utique eſt eſſentia Patris, unde ſenſus eſt, Pater qui eſt ſapientia & verum lumen, generat Filium qui eſt ſapientia & lumen mundi.

Perſiſtunt: quod generatum eſt, patitur defectum, quia eſt mutabile, quippe quod tranſeat de non eſſe ad eſſe: ſed Verbum generatur. Ergo patitur defectum, adeoque non eſt verus Dei Filius.

Reſpondeo diſtinguendo, generatum creatum patitur defectum, concedo: increatum, nego. Ita divus Thomas lib. 4. contra gentes cap. 14. his verbis: " Intelle-„ ctus autem divinus numquam eſt in po-„ tentia, ſed ſolum in actu.... Generatio „ igitur Verbi ipſius, non eſt ſecundum exi-„ tum de potentia in actum, ſed ſicut ori-„ tur ex actu actus, ut ſplendor ex luce, „ & ratio intellecta ex intellectu in actu: „ unde etiam apparet quod generatio non „ prohibet Dei Filium eſſe verum Deum, „ aut ipſum eſſe æternum, quin magis „ neceſſe eſt ipſum eſſe coæternum Deo, „ cujus eſt Verbum, quia intellectus in „ actu nunquam eſt ſine Verbo. „

Replicant. Ille non eſt vere Dei Filius qui non accipit a Patre naturam: Atqui Verbum non accipit a Patre naturam: Ergo &c. Probatur minor. Si accipit, vel eandem ſpecie accipit, vel eandem numero: non quidem eandem ſpecie, alias eſſent plures Dii, non eandem numero, alias divideretur natura Patris, quod eſt impoſſibile, ſi vero totam recipit, jam amplius non remanet in Patre natura divina: neque etiam dici poteſt quod recipiat per effluentiam; & natura divina a Patre per exuberantiam effluat in Filium, ſicut fons effluit in rivum, & fons non evacuatur; quia ſicut natura Dei dividi non poteſt, ita nec augeri.

Reſpondet D. Thomas ibidem ad hoc argumentum his verbis: " Ex hoc autem „ quod divina generatio non eſt materia-„ lis, manifeſtum eſt quod non oportet „ in Filio Dei eſſe aliud recipiens, & „ aliud naturam receptam. Hoc enim in „ materialibus generationibus accidere ne-„ ceſſe eſt, in quantum materia generati „ recipit formam generantis: In gene-„ ratione autem intelligibili non ſic eſt: „ non enim ſic verbum exoritur quod pars „ ejus præintelligatur ut recipiens, & „ pars ejus ab intellectu effluat, ſed to-„ taliter Verbum ab intellectu originem „ habet, ſicut & in nobis totaliter unum „ Verbum ex alio oritur, ut concluſio ex „ principiis, ubi autem totaliter aliquid „ ex alio oritur, non eſt aſſignare reci-„ piens & receptum, ſed totum quod „ exoritur ab eo eſt, a quo oritur. „ Igitur ex D. Thoma Verbum habet eandem ſpecie & numero cum Patre naturam: eandem quidem ſpecie, quia procedit in ſimilitudinem naturæ, eandem vero numero, quia natura quantitate non dividitur a Patre, ſicut homo purus dividitur a Patre ſuo.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Verbum eſt vere Filius Dei.

PRIMO: Scriptura ſacra non in uno loco hanc prædicat veritatem: modo enim Verbum vocat Filium Dei, modo ejuſdem Dei unigenitum: modo etiam Patris imaginem & ejuſdem ſubſtantiæ figuram.

Secundo: Patres utriuſque Eccleſiæ eandem

dem probant contra Arianos veritatem, ut Athanaſius, Baſilius, Cyrillus Alexandrinus, Hilarius, & alii.

Tertio: Ille eſt vere Filius Dei, qui ex Deo vere naſcitur & generatur: Atqui tale eſt Verbum: ſic enim intonat Propheta Regius de eo, *ante luciferum ego genui te*, Pſal. 14.

Synopſis objectionum & reſponſionum.

PRIMO: Tametſi Deus dicatur creaturarum Pater; non tamen rigoroſe & ad juris apices ſicut Verbi.

Secundo, incaſſum Ariani contendunt id quod naſcitur, eſſe creatum; ſufficit enim ad nativitatem veram, ut Verbum æternum ſit Patre poſterius poſterioritate originis in inſtanti in quo: hoc quoque ſufficit, ut Pater ſit in generationis actu, & exercitio reſpectu Verbi quod ab eo emanat.

Tertio: Ex concluſione nulla ſequuntur contradictoria: licet enim ſapientia v. g. ſit idem re cum Patre, non tamen dicitur generare ſapientiam, ſed ſoli Patri hæc prærogativa tribuitur, ſolus enim eſt perſona a Filio relative diſtincta; ad perſonam autem primam notionaliter ſumptam ſolum generare pertinet.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum Verbum ſit Filius Dei, per omnia Patri æterno æqualis.

ARIANI qui Verbum creaturam putant, etiam Filium Patre minorem aſſerunt. Hanc hæreſim ſaltem ex parte renovavit miniſter Jurius anno circiter 1689. in ſexta, ſeptima, & octava ſui ſpeculi Epiſtola, in quibus Verbum in triplici ſtatu conſiderat, nempe in æternitate, quia, inquit, Deus ab æterno intelligit. 2. In creatione in qua prolatum fuit. 3. In utero Beatæ Virginis in quo naturam aſſumpſit humanam. In primo ſtatu dicit Verbum eſſe imperfectum & veluti tantum inchoatum, ſicut germen, quod eſt arbor ſolummodo inchoata. In ſecundo perfectum prædicat & completum, quia, inquit, dum prolatum eſt in creatione totum quod eſt Verbi habuit: in tertio, novam adhuc induiſſe perfectionem commemorat; & ſic æternitatem Verbi ipſiuſque immutabilitatem impugnat, dicendo Verbum & in perfectionibus, & in operationibus eſſe Filium Patri divino inæqualem. Boſſuetius Illuſtriſſimus Meldenſium Epiſcopus iſtum confutavit Hæreſiarcham in opere percelebri cujus titulus eſt *antiquitas dilucidata circa entis divini immutabilitatem, & trium perſonarum æqualitatem*. Anno 1691. edit. Pariſ. & quia Jurius peſtiferæ ſuæ hæreſeos ſemina reliquit in multis, ideo Verbi cum Patre æqualitatem toto mentis affectu contra impugnantes defendere juvat, ne zizania creſcat in agro Domini ad animarum perniciem, unde ſit

CONCLUSIO.

Dicimus contra Arianos & Jurium Verbum eſſe Filium Dei non ſolum in natura, verum etiam in perfectionibus & operationibus Patri divino æqualem.

HÆC Concluſio ſequitur ex dictis, quia oſtenſum eſt Verbum eſſe Deum, & Filium Patri conſubſtantialem: Igitur & Filius Patri coæqualis in omnibus, nam teſte Tertulliano lib. contra Hermogenem cap. 7. divinitas gradum non ſuſcipit, utpote unica. Probatur tamen multis momentis.

Primo, ex Scriptura ſacra.

CHRISTUS Joan. 10. ſic loquitur: *Ego & Pater unum ſumus*. Rurſus ibidem cap. 14. *Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum*: Certe ſi Verbum non eſſet in omnibus Patri æquale, neque foret unum cum illo, neque videndo Filium, videretur & Pater. Sed celebris eſt pro hoc momento locus ad Philipp. 2. v. 6. ubi Apoſtolus ait de Filio Dei. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo*. Ecce æqualitas & quidem omnimoda; Paulus enim probat hanc cum Deo æqualitatem, quia Filius incarnatus eſt in forma Dei, ideſt, quia habet formam ſeu naturam Dei, quæ ratio nihil concluderet, ſi Verbum non eſſet in omnibus Patri æquale.

Secundo, ex Conciliis & Symbolis.

ANTIOCHENSE Concilium primum anno 266. in profeſſione fidei ſic loquitur. *Qui Filium Dei non eſſe Deum prædicat, hunc alienum eſſe ab Eccleſiaſtica regula arbitramur, & omnes Eccleſiæ Catholicæ nobiſcum conſentiunt, de hoc enim ſcriptum eſt, Thronus tuus, Deus, in ſæculum ſæculi.* Si Filius ſimpliciter eſt Deus, eſt quoque in omnibus Patri æqualis, unde Antiochenum 2. ann. 344. a Semiarianis congregatum, in formula fidei vocat Filium Dei, per omnia Patri ſimilem.

Nicænum primum in Symbolo dicit Verbum Patri conſubſtantiale, ideſt, æquale in omnibus Patri, ut explicat S. Athanaſius in ſuo, poſtquam enim Filium dixit immenſum, æternum ſicut Patrem, ſubdit de eodem Filio incarnato, *æqualis Patri ſecundum divinitatem.* Unde Toletanum XI. ait, de hoc momento rationem reddens, ſolius divinitatis eſt inæqualem Filium non habere. Ergo &c.

Tertio, ex Patribus utriuſque Eccleſiæ.

S. IRENÆUS paſſim affirmat Verbum eſſe Deum: lib. 4. adverſus hæreſes cap. 5. ait: " Qui enim ſuper ſe habet aliquem ſuperiorem, & ſub alterius poteſtate eſt, hic neque Deus, neque magnus Rex dici poteſt. " Cum igitur conſtet Verbum eſſe Deum, conſtat utique ex principio Irenæi eſſe in omnibus Patri æquale.

Tertullianus lib. contra Hermogenem, cap. 4. ſic loquitur: " Quis enim alius Dei ſenſus, quam æternitas? Quis alius æternitatis ſtatus, quam ſemper fuiſſe & futurum eſſe, ex prærogativa nullius initii, & nullius finis? Hoc ſi Dei eſt proprium, ſolius Dei erit, cujus eſt proprium. " Tum cap. 8. irridet Paganos qui Deos agnoſcunt alios minores, alios majores, quia, inquit, divinitas gradum non ſuſcipit, & ſic ex æternitate Verbi infert ipſius in omnibus cum Patre æqualitatem.

Sanctus Baſilius lib. 4. contra Eunomium pag. 286. ait: " Si omnia quæ habet Pater Filii ſunt: nihil autem eorum quæ per Filium facta ſunt, Pater ſeorſum habet. " Quibus verbis funditus ſubvertitur ſyſtema Jurii; quandoquidem Baſilius vult quod Verbum ab æternitate ſit omne quod exigit eſſe, & in omnibus Patri ſimile, alioquin ipſius imperfectio tribueretur ignorantiæ & impotentiæ Patris, quod abſit dicere immo & cogitare.

Gregorius Nyſſenus lib. 7. contra Eunomium pag. 107. idem dicit de Verbo his terminis, " At in ſimplici & omnipotenti natura ſimul omnia, & eodem momento intelliguntur. " Rurſus lib. 6. contra eumdem pag. 190. " Si extremæ ſtoliditatis eſt hunc equum, illum hominem dicere, ſi ambo vere ſint homines: ejuſdem plane ſtupiditatis eſt, cum tam Pater Deus, quam Filius, Deus eſſe credatur, hunc creatum, illum increatum affirmare. "

Hilarius explicans illa verba Joan. 5. *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere.* Lib. 7. de Trinit. dicit: " Quis porro dubitabit, quin in differentem naturam nativitas conſequatur? Hinc enim eſt ſola illa, quæ vere poſſit eſſe æqualitas, quia naturæ æqualitatem ſola poſſit præſtare nativitas. Æqualitas vero nunquam ibi eſſe creditur, ubi unio eſt: nec tamen illic reperietur, ut differat: ſcilicet inter Filium & Patrem divinum. " *Proſequitur:* " Ita ſimilitudinis æqualitas nec ſolitudinem habet, nec diverſitatem: quia omnis æqualitas nec diverſa, nec ſola ſit. "

Rurſus lib. 1. ad Conſtantium: " Non eſt, *inquit*, æqualitas Dei in forma Dei eſſe, ſi non æqualitas hominis eſt, eſſe in forma ſervi. Quod ſi in forma ſervi homo Chriſtus eſt, quid aliud in forma Dei, quam Chriſtus Deus eſt. "

Fulgentius reſponſione contra Arianos expandens eumdem locum dicit illa verba Joannis: *Sed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*: Non ex Judæorum malevolentia, ſed ex Apoſtolica auctoritate proficiſci: Ita cenſet & Victor Uticenſis in profeſſione fidei ad Hemericum & Maxentium dialog. 11. immo ex toto cap. 5. Joannis probatur æqualitas Filii cum Patre.

Patrum auctoritatem juvat Auguſtini teſtimonio claudere qui ſic habet lib. 3. contra Maximinum cap. 14. " Nihil Patre minus habet ille, qui dicit, omnia quæ habet Pater, mea ſunt, æqualis eſt igitur. "

tur. „ Ergo ex patribus Verbum eſſe in omnibus Patri æquale conſtat.

Quarto, ex proprietatibus divinis quæ Verbo conveniunt.

PRIMA, eſt exiſtendi neceſſitas, aſſeitas, independentia, quæ Verbo conveniunt, apparens enim Moyſi in rubo dixit Exod. 3. *Ego ſum Deus Patris tui, Deus Abraham*, & cap. 3. ibid. *Ego ſum qui ſum*. Item apud Joannem 8. *Principium qui & loquor vobis*. Tum in Apocalypſi 1. *Ego ſum alpha & omega*.

Secunda, immutabilitas: juxta illud Malac. 3. *Ego Dominus & non mutor*.

Tertia, immenſitas Deut. 4. ad Moyſen ſic loquitur Filius Dei. *Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quod Dominus ipſe ſit Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum*. Et illud Joan. 3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo*. Nota quod eſt ipſe Dei Filius qui loquitur Patriarchis & Prophetis, ut docet Concilium Antiochenum primum contra Photinum adunatum: Ergo &c.

Quarta, æternitas. Deuter. 31. & 1. ad Tim. 6. *Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem*: Quæ verba teſte Auguſtino Tract. 25. in Joan. deſignant veram æternitatem.

Quinta, plenitudo ſcientiæ. Juxta illud ad Coloſſ. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi*. Et illud Joan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna: ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Et illud Apoc. 2. *Ego ſum ſcrutans renes & corda*.

Sexta, omnipotentia, ſic enim legitur Gen. 17. *Ego Deus omnipotens*. Et Pſal. 23. *Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus fortis in prælio*.

Septima, ſuprema majeſtas, juxta illud Hebr. 1. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei*. Sed ex his patet veram eſſe in omnibus Patri & Filii æqualitatem, quandoquidem, ut ſic eſt cum Patre noſtra beatitudo, ſcriptum eſt enim Joan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna: ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*.

Quinto, ex divinis operationibus quæ Verbo divino conveniunt.

PROPRIA actio cujuslibet entis ſequitur ipſius naturam & perfectiones: Atqui operationes divinæ conſequentes ipſam Dei eſſentiam & perfectiones conveniunt Verbo. Igitur eſt per omnia coæquale Patri. Probatur minor ab enumeratione.

Prima operatio divina, eſt omnia producere ut cauſa univerſalis & principalis; hæc autem convenit Verbo juxta illud Joan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*. Et ad Coloſſ. 1. *In ipſo condita ſunt univerſa, in cælis & in terra*.

Secunda, creare, nulla enim creatura propter diſtantiam infinitam quæ eſt inter ens & nihil, poteſt hanc habere operationem, ſed convenit Verbo creare, ut habetur Coloſſ. 1. *Sive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt*.

Tertia, continere & conſervare: Quarta vero purgare a peccatis. Divus Thomas 4. contra gentes cap. 7 num. 16. explanat iſtas operationes, ut Verbo convenientes, his verbis: " Cum propria actio „ cujuslibet rei ſequatur naturam ipſius, „ nulli competit propria actio cujuslibet „ rei, cui non competit illius rei natu- „ ra .... Propriæ autem actiones Dei „ conveniunt Filio, ſicut creare.... Con- „ tinere & conſervare omnia in eſſe, & „ peccata purgare, quod eſt proprium ip- „ ſius Dei.... Dicitur autem de Filio ad „ Coloſſ. 1. Quod omnia in ipſo conſtant, „ & ad Hebr. 1. dicitur quod portat om- „ nia Verbo virtutis ſuæ purgationem pec- „ catorum faciens, ſed quia poſſet Aria- „ nus dicere quod hoc Filius facit non tan- „ quam principale agens, ſed ſicut inſtru- „ mentum principalis agentis quod per „ propriam virtutem non agit, ſed ſolum „ per virtutem principalis agentis, hanc „ poſitionem Dominus excludit Joan. 5. „ dicens, quæcumque ille fecerit, hæc „ & Filius ſimiliter facit, ſicut igitur „ Pater per ſe operatur & propria virtu- „ te, ita & Filius. „

Ultima, eſt dare gratiam & gloriam, quod utique Verbo adſcribitur, juxta illud Pſal. 87. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Et Act. 15. *Per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus ſalvari*. Item Rom. 1. *Gratia*

vo-

vobis & pax a Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto. Pro gloria vero Chriſtus Joan. 10. dicit, *Ego veni ut vitam habeant & abundantius habeant*. Ibid. 6. *Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi, ſi quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, D. Thomas ibidem num. 17. hæc mira explicat de Verbo incarnato.

Sexto, ex cultu quo Filius ſimul cum Patre & Spiritu ſancto ſemper celebratus eſt.

PRIMO: Hoc conſtat ex adoratione Gen. 18. legitur, *apparuit ei Dominus*, ſcilicet Abraham, *in convalle Mambre... Et adoravit in terram*. cap. 30. & 35. Jacob erigit altare Domino verbo quod illi apparuerat, ut divinum illi exhiberet cultum. Item Pſal. 71. *Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſervient ei*. Rurſus Matth. 2. Magi, *& intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum*. Et adhuc Joan. 5. *Omne judicium dedit Filio*, nimirum Pater, *ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem*. Demum Philipp. 2. *Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium & infernorum*.

Secundo: ex Virtutibus Theologicis & ex fide quidem quam debemus habere in Verbum incarnatum, juxta illud Joan. 14. *Creditis in Deum, & in me credite* Hebr. 12. *Aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum*. Item ex ſpe in ipſum juxta illud Pſalm. 90. *Quoniam tu es Domine ſpes mea*, Et illud 1. ad Tim. 1. *Paulus Apoſtolus Jeſu Chriſti ſecundum imperium Dei Salvatoris noſtri & Jeſu Chriſti ſpei noſtræ*. Item ex charitate in eumdem, juxta illud Moyſis ad populum, Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, & illud Joan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo*, & illud Pauli 1. Cor. 16. *Si quis non amat Dominum noſtrum J. C. ſit anathema*.

Tertio: ex invocatione Filii Dei habetur enim Joel. 2. *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit*. Tum Rom. 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitavit a mortuis, ſalvus eris*.

Quarto: etiam ex traditione claret cultum divinum fuiſſe ſemper Verbo incarnato exhibitum. Socii B. Ignatii martyris ſic terminant hiſtoriam ipſius Martyrii ut habetur Act. Mart. Sinc. edit. Pariſ. 1689. pagina 14. " Glorificantes in ipſius venerabili & ſancta memoria Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum per quem & cum quo Patri gloria & potentia cum Spiritu ſancto in ſancta Eccleſia in ſæcula ſæculorum."

Sanctus Polycarpus apud Euſebium lib. 4. cap. 19. dicebat Tyranno: " Numquam Chriſtum derelinquere poſſumus, qui mortuus eſt pro totius mundi ſalute, adoramus ut Filium Dei."

Clemens Alex. admonit. ad Gentes lib. 1. pag. 66. adhortatur fideles ut colant Chriſtum tamquam Deum viventem, & eum adorent. Tertullianus lib. contra Praxeam c. 13. dicit Chriſtianos adorare Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in unitate naturæ. Idem dicit Juſtinus Apolog. 2. & Athenagoras legat. pro Chriſtianis pag. 2. Tum Arnobius, Rhetor percelebris lib 1. contra gentes. Pag. 24. aſſerit Chriſtianos colere Verbum incarnatum ut Deum: "Cum vero, *inquit*, Deus ſit re certa & ſine ullius dubitationis ambiguo inficiaturos arbitramini nos eſſe quam maxime illum a nobis coli... Ergo ne inquiet aliquis furore iratus & percitus, Deus ille eſt Chriſtus Deus, reſpondebimus, & interiorum poteſtatum Deus."

Nedum privatim ſed & publice in officio divino Verbum ab initio cultu divino donatum eſt. Enimvero lib. 8. conſt. Apoſtol. cap. 15. qui etiam fatente Sandio Enucle. Hiſ. Eccleſ. pag. 67. qui Concilio Nicæno antiquior eſt, habetur quod fideles conveniret ut Chriſtum venerarentur cum Patre & Spiritu ſancto. Ita quoque refert Socrates lib. 2. cap. 81. Sozomenus lib. 8. cap. 8. aſſeruntque hunc uſum obtinuiſſe ante Nicænum Concilium, quod etiam patet ex hymnis quos Chriſtiani decantabant in honorem Verbi incarnati ut Dei: Sic refert Euſebius lib. 5. cap. 28.

Denique Plinius Junior epiſt. 97. apud Euſebium lib. 3. Hiſt. cap. 33. hæc Trajano Imperatori refert de Chriſtianis: " Affirmabant autem, *inquit*, fuiſſe ſummam, vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, carmenque Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem."

Ex his omnibus hoc conficitur argumentum. Ille Filius eſt per omnia Patri æqualis qui eaſdem habet cum Patre & proprietates, eaſdem virtutes & operationes, qui colitur tanquam conſummator fidei, & omnium hominum ſpes: Atqui ex ſupra dictis liquet Verbum his omnibus donari perfectionibus, & ſic coli. Quod patet iterum ex Eccleſiæ orationibus, quæ ſic ſemper terminantur. *Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in ſecula ſeculorum.* Ergo eſt per omnia Patri æterno æqualis: Igitur Verbum eſt Patri & per omnia æquale.

Septimo, denique evertendo ſyſtema Jurii.

SI Verbum ſit ſolum ab æterno inchoatum & incompletum, ita ut ultimam receperit in creatione efficaciam & in incarnatione perfectionem, jam eſt quid in ſe imperfectum, quod eſt contra Scripturam; ſuſcepit magis & minus quod eſt contra divinitatis naturam, quæ, teſte Tertulliano, non ſuſcipit gradum; aliquid indecorum advenit Deo, quia ex Baſilio erit, aut ignorantiæ vitium, ſi Pater non cognoſcit ab æterno & intelligit Verbum, aut impotentiæ, ſi non generet perfectum: vel bonitatis defectus, inquit Gregorius Nyſſenus, ſi potens ab æterno ſe totaliter & perfecte diffundere, & non ſe diffundat, maxime vero quia competit tantum creaturis propter limitationem & virtutis inertiam gradatim ſuos fœtus producere. Ergo &c.

Confirmatur: Ex D. Thoma hic 1. p. qu. 27. art. 2. Rurſus 4. contra gentes cap. 9. & 14. objectum intellectum & intellectio ſunt ipſa eſſentia divina, nullum quippe eſt accidens in Deo: Verbum habet eſſe perfectum eo ipſo quo intus intelligitur, unde operatio tranſiens ad extra nihil ponit in Verbo, ſed eſt effectus Verbi, quod etiam apparet quando ideam de domo formamus, ſupponitur enim exemplar, & Verbum perfectum antequam fiat domus; quandoquidem prolatio ideæ non dat eſſe Verbo, ſed domui, ſic creatio mundi non dat eſſe completum verbo Dei, ſed habet eſſe ab ipſo. Denique Filius Dei, æternus atque immutabilis eſt: Igitur concludendum cum Gregorio Nyſſeno ſummæ ſtoliditatis eſſe Verbum negare in omnibus Patri æquale, cum habeat eandem cum Patre naturam, eaſdem perfectiones, eaſdem & operationes.

Cæterum, poſito Jurii ſyſtemate, ſequitur tres eſſe Verbi nativitates; unam equidem in æternitate incompletam, alteram in creatione, eamque completam, tertiam in incarnatione & perfectiſſimam, quod eſt contra Prophetas & Evangeliſtas, qui duas ſolum prædicant Verbi nativitates, unam ſcilicet æternam quæ convenit illi ut Deus eſt, juxta illud Mich. 5. *Egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis*. Secundam vero temporalem quando incarnatum eſt, ut habetur Joan. 1. *Verbum caro factum eſt*. Ergo &c.

Reſpondetur objectionibus Arianorum.

OBJICIUNT Joan. 14. Chriſtus dicit, *Pater major me eſt*: Igitur non eſt Patri æqualis.

Reſpondeo diſtinguendo: Pater major me eſt ſecundum humanitatem, concedo; ſecundum divinitatem, nego. Ita Athanaſius in Symbolo.

Inſtant. S. Alexander Patriarcha Alexandrinus epiſt. ad Alexandrum CP. Epiſcopum, Concilium Sardicenſe in epiſt. Synodica, Athanaſius orat. 2. contra Arianos, & alii multi antiqui Patres aſſerunt Patrem eſſe Filio majorem etiam ſecundum divinitatem. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Pater eſt major Filio etiam ſecundum divinitatem majoritate originis, concedo: majoritate naturæ ſeu eſſentiæ, nego. Ita vel ipſe S. Alexander in epiſtola laudata apud Theodoretum lib. 1. hiſt. Eccleſ. c. 4. his verbis: "Hinc converſionis ac mutationis expertem, perinde ac Patrem nullius egentem, & perfectum Filium, Patriſque ſimilem eſſe dicimus, hoc ſolo inferiorem Patre, quod ingenitus non eſt." Sic & Patres Sardicenſes docent in eadem epiſtola. "Nemo negat, *inquiunt*, Patrem Filio majorem eſſe, non ob aliam Hypoſtaſim, intellige ſubſtantiam, nec ob aliam indifferentiam, ſed quia nomen Patris, ipſum majus eſt nomine Filii." Ita quoque Athanaſ. ibid. pag. 180. v. edit. "Pater, *ait*, major eſt, non quidem magnitudine aut ætate, ſed quia ex illo ortum habebat." Ita demum Baſilius l. 1. contra

tra Eunomium, Hilarius lib. 9. de Trinit. & alii Patres.

Inſtant: Pater eſt major Filio ut cauſa, juxta illud Damaſceni lib. 1. de fide Orthodoxa cap. 6. " Pater naturaliter eſt „ cauſa Filii. „ Igitur & major per dependentiam in Filio.

Reſpondeo diſtinguendo: eſt cauſa improprie dicta, ut dicit tantum eſſe principium, concedo: ſecus, nego. Hoc patet ex Verbis immediate antecedentibus: " „ Quod ſi dicimus patrem eſſe principium „ Filii, eoque majorem, non priorem il- „ lum eſſe Filio ſignificamus tempore, aut „ natura, nam per ipſum fecit ſæcula, aut „ alio quopiam modo; præterquam ratione „ cauſſæ, nimirum quia Filius a patre „ genitus eſt, non pater a Filio: & quia „ pater naturaliter eſt cauſa Filii. „

Solvuntur objectiones Jurii.

OBJICIT paſſim in ſuis epiſtolis: Patres uſque ad Concilium primum Nicænum obſcure locuti ſunt de Verbo, ex quo concludit eos illud non credidiſſe patri æquale.

Reſpondeo diſtinguendo: Patres aliquando & in aliquibus operibus locuti ſunt obſcure de Verbo, concedo. In omnibus operibus, nego. Quatuor diſtinguuntur Patrum operum genera, nempe homiliæ, Catecheſes, Apologiæ, & opera polemica ſeu controverſiarum. Homilias pronuntiabant ut plurimum etiam coram infidelibus, unde ne iſti aut irriderent, aut blaſphemarent myſteria ſibi incognita, obſcure explicabant Trinitatem; quandoque etiam in Catecheſibus, maxime quando aderant Catechumeni, ne propter ſuam in fide tenuitatem, ſcandalum inde ſumerent, ſed clare & aperte coram initiatis, & his qui parati erant & accincti ad ſuſcipiendum Baptiſma; ſed ſemper in Apologiis in quibus rationem fidei reddere tenebantur, ut patet in locis ſupra citatis; ſed ſemper in controverſiis, ut Juſtinus lib. adverſus Tryphonem cui demonſtrat Chriſtum eſſe Dei Filium a ſæculis promiſſum, Tertull. lib. de orat. Dominica c. 2. ubi dicit in ea fieri mentionem Filii, quia dum nominatur pater, intelligitur Filius. Porro hanc propter rationem explicatio orationis Dominicæ non fiebat coram Catechumenis & Infidelibus. Iſtam Eccleſiæ diſciplinam floruiſſe uſque ad Nicænum colligitur ex lib. 3. recognit. qui licet incerti auctoris, apparuit tamen ſecundo ſæculo, quandoquidem Origenes qui initio tertii vivebat tr. 35. in Joan. cap. 26. illum citat, colligitur utique ex Socrate, lib. 1. c. 22. immo Ambroſius lib. 6. in Lucam ſub finem prohibet publicare Trinitatem Catechumenis niſi parati ſint ſuſcipere Baptiſmum. Multo plura dicit Abbas de Cordemoy Doctor Sorbonicus circa iſtud momentum tract. adverſus Socinianos cap. 3.

Inſtat: Minutius Felix Juriſconſultus percelebris in ſuo dialogo quem ad defendendam religionem compoſuit, quemque Octavium nominavit, imperante Antonio filio primogenito Severi, nihil dicit de Verbo, item nec Dionyſius Alexand. in epiſtola ad Euphranorem: Igitur etiam in operibus Apologeticis patres, aut obſcure, aut nullomodo locuti ſunt de Verbo.

Reſpondeo duos non inſtituere fidei regulam, ſufficitque quod alii patres in Apologiis & in operibus polemicis clare explicaverint Filii divinitatem, ejuſque cum patre æqualitatem.

Ad Minutium, dico dialogum laudatum habuiſſe Romæ cum duobus amicis quibus noluit revelare omnia myſteria, vel quia erant adhuc infideles, vel ſaltem adhuc in fide imbecilles. Addit Abbas Cordomeus ibidem Minutium demandatam non habuiſſe religionem defendendi provinciam, præſertim vero cum non locutus ſit perſonis publicis, ſicut Juſtinus qui Apologiam ipſe Antonino obtulit: ſicut & Tertullianus qui ſuam direxit ad provinciarum Præfectos, ſicut etiam Athenagoras qui pro illo negotio a Chriſtianis deputatus eſt, unde ſuam Apologiam, legationem pro Chriſtianis nominavit.

Ad Dionyſium diſtinguo: Et reprehenſus fuit in epiſtola laudata propter ſuum de Verbi divinitate ſilentium, concedo: ſecus, nego. Cum enim Sabellianos inſectaretur, quorum hæreſis graſſabatur in Provincia Pentapoleos, accuſatus eſt apud Dionyſium Papam de crimine hæreſis; tunc Papa convocato Romæ Concilio, citari curavit Dionyſium, qui comparens, de ſua fide erga Verbum hanc reddidit rationem, dicendo populum intellexiſſe pa-

trem non poſſe a Filio ſeparari, & cum in epiſtola laudata ſermonem haberet de Patre, ſufficienter ſe indicaſſe Filium aſſerit. Non deſunt alia ejuſdem auctoris pro fide conſubſtant. & æqualitate Verbi cum Patre teſtimonia. Et vero falſo apud Dionyſium Papam de errore circa Verbi conſubſtantialitatem accuſatus ſe purgavit: ſic loquitur in ſua Apologetica ad ſummum Pontificem epiſtola de Verbo: " Et exiſtente igitur æterno Patre, exiſtit & ,, æternus Filius, lumen de lumine. ,,

Inſiſtit: Patres quandoque vocant Filium Patris miniſtrum, nec ſemel aſſerunt Patrem præcepiſſe Filio. Athenagoras, in apologia pro legat. dicit ſermonem Patris initio habuiſſe mundi materiam quaſi currum quem regere debebat, & cum omnia tunc eſſent confuſa, poſtea gradum feciſſe ad naturam, ut ipſius actus & forma eſſet, ita ut antea Verbum quaſi ſopitum decumberet ſuper materiam. Sic cenſet Jurius epiſt. 6. pag. 130. ex quo loco infert Verbum creviſſe, quum mundum creavit, immo & factum dum fuit prolatum. Hoc ipſum confirmare putat dum Verbum juxta Athenagoram vocat Spiritum.

Reſpondeo diſtinguendo: & Patres uſi ſunt ſimilitudinibus ad myſteria explicanda, concedo. Et uſi ſunt ex eo quod non crederent Verbi divini cum Patre æqualitatem, nego. Sic reſpondet illuſtriſſimus Boſſuetius Meldenſium Epiſcopus in commonitorio contra Jurium, quando enim Patres, *inquit*, loquebantur Infidelibus & Catechumenis, qui omnes nondum fide ſufficienti pollebant, cogebantur indicare implicite Trinitatem per ſimilitudines, hinc Verbum & Spiritum ſanctum quandoque Patris miniſtros dicebant, ut Auditores intelligerent Patrem non eſſe ſolum, ſed præter primam perſonam eſſe adhuc alias.

Ad Athenagoram, dico eum explicare ad captum noſtrum creationem. Igitur ut habetur 1. Gen. omnia ſimul fuerant condita, poſtea fuit opus diſtinctionis, quando Verbum dixit: *Fiat lux*, *& facta eſt lux*: quia vero tunc dedit virtutem & aquis, & terræ ut producerent omne vivens ſecundum genus ſuum, quam virtutem antea non habebant, *& factum eſt ita*, inquit Scriptura, hinc Verbum eatenus dicitur cauſaliter actus & forma mundi, quatenus omnibus dedit vitam; non quod ipſe ſit forma informans, & factum. Athenagoras dicit quidem illud a Patre productum, ſed non creatum & factum, quæ omnia explicat per ſimilitudinem aurigæ qui ſe accinxit ad currum ut moveat ſe verſus aliquem; unde in hoc ſenſu Verbum dicitur approximaſſe ad materiam mundi, nihil quidem recipiendo, ut probat Tertullianus lib. 6. contra Hermogenem, ſed cuncta diſtinguendo, & adornando.

Ad eumdem Athenagoram reſpondeo Spiritum propheticum factum fuiſſe & productum vere, minime vero ſpiritum Verbi, unde Jurius fraudulenter applicat vocem *factum* ad Verbum, nam Athenagoras ſubdit: " Spiritus propheticus meo ,, concordat ſermoni, quando me creavit ,, Deus. ,, Certum eſt autem prophetiæ ſpiritum eſſe Verbi divini emanationem creatam. Quod autem Athenagoras in hac legat. nihil contra Verbi æqualitatem dixerit, patet ex his verbis quibus concludit, pag. 10. " Quis igitur non miretur, ,, nos qui Deum Patrem prædicamus, & ,, Deum Filium, & Spiritum ſanctum, ,, ita ut & unionis eorum vim & ordinis ,, diſtinctionem exponamus, impios & ſine Deo homines vocari. ,,

Replicat: Concilium Nicænum primum appellat Verbum *lumen de lumine*, & ante ipſum Tertullianus libro contra Praxeam c. 9. portionem de ſubſtantia Patris: ergo, inquit Jurius Verbum crevit in perfectionibus, quando mundus creatus eſt, adeoque non eſt Patri coæquale.

Reſpondeo diſtinguendo, Verbum eſt lumen de lumine perfectum, concedo: lumen inadæquatum, nego. Sicut igitur, inquit illuſtriſſimus Boſſuetius, fons dat totam aquam rivulo, ſol totam lucem radio nihil retinendo niſi rationem principii, ita Verbum eſt Deus perfectus de Deo perfecto, & Pater nihil habet ſupra Filium niſi rationem innaſcibilis, & principii non de principio. Nuſquam autem intellexit Concilium Nicænum Filium eſſe portionem quaſi a Patre deciſam, ſed alluſionem ad Apoſtolum facit, qui 1. ad Hebræos dicit Verbum eſſe ſplendorem gloriæ Patris, ut probet eſſe Deum. Ita mentem Concilii explicat S. Petrus Alexandriæ Epiſcopus qui Concilio aderat; nam epiſtola ad Alexandrum CP. dicit

nihil

nihil eſſe a Verbo minuendum, quippe quod ſit naturæ immutabilis & perfectiſſimæ. Idem propugnat Athanaſius orat. 2. contra Arianos, aiens, ſummam eſſe impietatem credere Verbum mutabile, cum ſit ſicut ipſe Pater inalterabile. Denique Concilium Toletanum undecimum totum explicat myſterium his vocibus: " Non „ enim eumdem Filium Dei pro eo quod „ de Patre genitus, defectæ naturæ por„ tiunculam nominamus, ſed perfectum „ Patrem, perfectum Filium ſine defe„ ctione, ſine diminutione genuiſſe aſſe„ rimus, quia ſolius divinitatis eſt inæ„ qualem Filium non habere. „

Ad Tertullianum diſtinguo: Vocat Verbum ille Doctor portionem adæquatam & totam de ſubſtantia Patris ut legenti patebit, concedo: portionem inadæquatam, nego.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Verbum eſt per omnia Patri coæquale.

PRIMO: Verbum dicitur ad Philipp. 2. Patri abſque rapina ſimile.

Secundo: Sanctus Athanaſius in ſuo Symbolo hanc adæquatam Verbi divini cum Patre ſimilitudinem fuſe explicat cum ait: *Immenſus Pater, immenſus Filius... Omnipotens Pater, omnipotens Filius...* Et iterum de Chriſto ait: *Æqualis Patri ſecundum divinitatem.* Subſcribit Concilium Antiochenum primum &c.

Tertio: Auguſtinus clariſſime eandem propugnat veritatem his verbis lib. 3. contra Maximinum cap. 3. *Nihil Patre minus habet ille qui dicit omnia quæ habet Pater mea ſunt. Æqualis eſt igitur.* Ratio tantæ veritatis multiplex eſt, namque & nomina, & operationes Dei tum a Scriptura ſacra, tum a Patribus de Verbo prædicantur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Verum quidem eſt Filium Dei quandoque dici etiam in Scripturis ſacris Patre minorem, ſed his & ſimilibus terminis indicatur Filium Dei incarnatum tantum, & ut hominem eſſe Patre minorem, non vero ſecundum ſe, & in abſtracto ſpectatum.

Secundo: Parum adjuvat Arianorum partes miniſter Jurius, cum ait Patres trium primorum ſæculorum ſubobſcure de Verbi divinitate fuiſſe locutos, contrarium enim ex ſupradictis manifeſte apparet; licet enim durioribus terminis pro hoc momento quandoque uſi ſint Patres, ut in homiliis ad populum, cui revelare myſteria non erat neceſſe, in cæteris operibus, maxime apologeticis clariſſime Verbi divini cum Patre æqualitatem propugnarunt.

Tertio: Non negamus Verbum eſſe lumen de lumine: Sed intellige lumen adæquatum, & in ſimili cum Patre natura fundatum.

DISSERTATIO QUINTA
DE
PERSONA SPIRITUS SANCTI EJUSQUE NATURA.

MACEDONIANI eadem dixerunt de Spiritu ſancto blaſphemantes, quæ Ariani de Verbo, nempe eſſe creaturam. Quidam referente divo Thoma 4. contra gentes cap. 18. aſſerunt non eſſe perſonam ſubſiſtentem, ſed vel ipſam divinitatem patris & Filii, ut nonnulli Macedoniani dixiſſe perhibentur, vel etiam aliquam accidentalem perfectionem mentis a Deo nobis donatam, puta ſapientiam, charitatem, vel aliquid eorum quæ participamus ſicut quædam accidentia creata. Sociniani dicunt eſſe meram Dei energiam ſeu efficaciam: Sed contra omnes quod dicitur 1. Joan. 5. v. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.*

Dogma divinitatis Spiritus ſancti quatuor probatur argumentis.

1. Quia eſt perſona per ſe ſubſiſtens.

2. Quia eſt perſona conſubſtantialis patri & Filio.

3. Quia ita definivit Concilium Conſtantinopolitanum primum.

4. Quia Florentinum de eodem ait, qui a patre Filioque procedit, addendo Symbolo Nicæno pro Spiritu ſancto: *Qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur & conglorificatur:*

Operæ-pretium eſt ante omnia hic texere hiſtoriam hæreſis adverſus Spiritum ſanctum.

Hiſtoria critica hæreſis Macedonianæ.

Ortus.

MACEDONIUS variis ſuperbiæ ſtimulis actus, ſuis molitionibus, patrocinante Conſtantio Ariano, invaſit Sedem Conſtantinopolitanam, ejecto ab ea Paulo admodum Catholico. Quinimmo Pauli fautores non modicis laceſſivit incommodis: ac primum ab Eccleſiis exturbavit, tum vi, & violentia ad ſuam multos promovebat communionem: horrendum dictu, plurimi verberibus graviter cæſi, eo ipſo auctore, perierunt. Quoſdam fortunis, quoſdam vero urbe privavit: quoſdam etiam in fronte inuſſit, ut refert Sozomenus lib. 3. cap. 6.

Verum paulo poſt luit pœnas & perfidiæ & malitiæ. Namque Semiarianis Verbum per omnia patri ſimile eſſe primum concedens, graves habuit in Concilio Seleuciæ cum Acacio, aliiſque Arianis, videlicet Anomæis congreſſus: hinc factum eſt ut Acaciani apud Conſtantium Imperatorem, illum tanquam ſeditioſum detulerint; quocirca eo in exilium pulſo, in ejus ſuffectus eſt locum Eudoxius inter Anomæos celeberrimus: quia vero abyſſus abyſſum invocat, Macedonius ut ſuum in mundo celebraret nomen, novam condidit hæreſim, aſſerens Spiritum ſanctum eſſe & patris, & Filii creaturam, atque miniſtrum: hinc qui ipſi adhæſerunt a Græcis Pneumatomachi dicti ſunt, id eſt Spiritus ſancti impugnatores. Hæc nefanda hæreſis orta eſt anno Chriſti circiter 360. juxta Epiphanium hæreſi 74. & Theodoretum lib. 2. hæret. fab. cap. 5.

Progreſſus.

POSTEA veluti cancer ſerpſit in mundum illa hæreſis. Et vero magna populi multitudo, tum Conſtantinopoli, tum in Bithynia, Thracia, & Helleſponto, tum etiam in aliis regionibus illi obediebat, ut

ut ſcribit Sozomenus lib. 4. cap: 26. ſimulata quippe Macedonii devotio, ejuſdem non indiſerta oratio, indoles ad perſuadendum apta multos in ſuas trahebant partes. Inter cæteros eminebat Marathonius qui cum quæſtor publicus eſſet, militum præfectis inſervientium multas collegit divitias; & ut primum militiam deſeruit, ad pauperes cura & ſtudio ſublevandos totum ſe contulit: poſtea vero ſuaſu Euſtathii Sebaſteni Epiſcopi monaſticam amplexus eſt vitam, & conventum Monachorum Conſtantinopoli coegit. Hæreſim demum partim ſtudio, partim pecunia adeo auxit Marathonius, ut Macedoniani, teſte Sozomeno, a multis Marathoniani vocarentur.

Interitus ſeu proſcriptio.

HÆC hæreſis proſcripta primum in Synodo Alexandrina poſt reditum ſancti Athanaſii celebrata anno 362. deinde Illyrici anno Chriſti 367. ut conſtat ex epiſtola Synodica ad Orientales, in qua Patres profitentur: " Sanctam Trinitatem con-„ ſubſtantialem eſſe, & Deum Patrem „ cum Filio & Spiritu ſancto ſanctificari „ & glorificari: & Patrem in Filio ex-„ iſtere, & Filium in Patre, una cum „ Spiritu ſancto in omnem æternitatem. Paulo poſt, & in Synodo Romana ſub Damaſo. Patres enim in epiſtola ad Epiſcopos Illyrici apud Theodoretum lib. 2. Hiſt. cap. 22. aſſerunt: " Spi-„ ritum ſanctum unam eandemque cum „ Patre & Filio ſubſtantiam habere. „ Et iterum in alia Synodo Romana ſub eodem Damaſo. Macedoniani anathemate feriuntur his verbis: " Anathema-„ tizamus Macedonianos qui de Arii ſtir-„ pe venientes, non perfidiam mutave-„ runt ſed nomen. „ Maxime vero in Synodo Oecumenica ſecunda ſub Damaſo anno 381. in Epheſina ſub Cæleſtino anno 431. In Chalcedonenſi ſub S. Leone an. 451. In Lateranenſi ſub Innocentio II. anno 1139.

Contra Macedonianos ſcripſit ſanctus Athanaſius epiſtolam ad Serapionem. Didymus Alexandrinus duos libros de Spiritu ſancto compoſuit. Baſilius adverſus Eunomium librum unum juris publici fecit. Ambroſius tres libros ad Gratianum Cæſarem de Spiritu ſancto adverſus impugnantes direxit.

ARTICUS PRIMUS.

Utrum Spiritus ſanctus ſit perſona per ſe ſubſiſtens, & non purum Dei donum?

CERTUM eſt Spiritum ſanctum non eſſe meram Patris & Filii divinitatem, nec per ipſum illorum deſignari eſſentiam, quia, inquit divus Thomas 4. contra gentes cap. 18. Spiritus ſanctus procedit a Patre ut habetur Joan. 15. & ibidem 16. accepit a Filio, quod, inquit ſanctus Doctor, non poteſt de divina eſſentia intelligi, cum eſſentia a Patre non procedat, nec a Filio accipiat. Tota igitur difficultas eſt an ſit perfectio accidentalis vel ſubſtantialis? Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Spiritus ſanctus non eſt nuda Dei efficacia & accidens, ſed perſona per ſe ſubſiſtens.

Probatur multipliciter.

Primo, ex Scriptura ſacra.

Ex veteri quidem Teſtamento Gen. 1. habetur: *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* Ibidem cap. 7. *Adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ.* Et Job. 26. v. 3. *Spiritus ejus ornavit cœlos.* Sed qui fertur ſuper aquas, qui illas imminuit, qui ornat cœlos eſt perſona, non enim dicimus formam accidentalem hæc facere, quandoquidem actiones ſunt ſuppoſitorum. Igitur Spiritus ſanctus eſt perſona per ſe ſubſiſtens.

Ex novo vero Teſtamento Matth. 3. legitur quod Spiritus ſanctus ſub columbæ ſpecie deſcenderit ſuper Chriſtum. Rurſus Joan. 15. *Cum venerit Paracletus quem mittam vobis a Patre ſpiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Rurſus Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: Sed deſcendere & loqui convenit ſolum perſonæ: Sed qui baptizatur in nomine Spiritus ſancti, in nomine perſonæ baptizatur, cum æqualiter & eodem modo Spiritus ſanctus nominetur perſona, ſicut nominantur Pater & Filius. Ergo &c.

Secundo, ex traditione Patrum.

S. ATHANASIUS agmen ducet. Epiſt. ad Serapionem vet. edit. ait: " Res conditæ ex non exiſtentibus extiterunt, " cum habeat principium ſuæ eſſentiæ. " Ex Deo autem dicitur ſpiritus, nemo " enim, *inquit*, novit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in illo: ita quæ ſunt Dei, nemo novit, niſi ſpiritus Dei. Nos autem non ſpiritum " mundi accipimus, ſed ſpiritum qui ex " Deo eſt. Quæ igitur ſecundum iſta verba, cognatio eſt Spiritui ſancto cum creaturis: cum creaturæ aliquando non erant, Deus autem ſemper ſit, ex quo " Spiritus ſanctus. " Audis Spiritum Sanctum non eſſe mere Dei donum creatum & accidens, ſed Deum de Deo.

Aſtipulatur Tertullianus lib. contra Praxeam c. 13. ibi aſtruit tres eſſe in Deo perſonas adverſus iſtum Heterodoxum, adeoque Spiritum ſanctum non puram Dei energiam eſſe, ſed perſonam a Patre & Filio prorſus diſtinctam, ſed Deum; quis autem cordatus dixerit Deum eſſe ejus donum: " Duos, *inquit*, definimus Patrem, & Filium, & jam tres cum " Spiritu ſancto ſecundum rationem œconomiæ, quæ facit numerum D..... " Duos tamen Deos, & duos Dominos " nunquam ex ore noſtro proferimus: " non quaſi non & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus ſanctus Deus, & " Deus unuſquiſque. "

Accedit Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 9. " Jam vero de Spiritu ſancto, " communes noſtræ ſententiæ cujuſmodi " ſint expendamus .... Spiritus Dei dictus eſt, ſpiritus veritatis qui a Patre procedit; ſpiritus rectus, principalis; ſpiritus " ſanctus, quæ poſtrema propria eſt illius " ac peculiaris appellatio ..... Quapropter & Dominus, ut animum qui putat Deum in loco adorandum, doceat " eum incomprehenſibilem, & incorporeum eſſe. " Dic, quæſo, nunquid accidens dicitur Dominus, nunquid adoratur & incomprehenſibile eſt? Cap. 12. pari prorſus modo loquitur de Spiritu ſancto ut perſona, pro Baptiſmo ſanctificando, ac de Patre & Filio. Ergo &c.

S. Gregorius Nanzianzenus non abſimili modo de eodem ſancto Spiritu loquitur " orat. 37. " Si Spiritus, *inquit*, adorandus non eſt, quomodo me Deum per " Baptiſmum efficit. Si autem adorandus, " an non colendus & venerandus? Si " porro venerandus; An non Deus? Unum uni cohæret, ac vero aurea quædam & ſalutaris eſt hæc catena. "

Tum Ambroſius qui variis rationibus in " libris de Spiritu ſancto, probat Spiritum ſanctum non eſſe accidens, ſed perſonam divinam. Prima, quia omnis creatura eſt mutabilis, nuſquam vero Spiritus ſanctus. Sic loquitur lib. 1. de Spiritu ſancto c. 5. vet. edit. " Omnis mutabilis " creatura: ſed non mutabilis Spiritus " ſanctus. Neque enim aliquo vitio mutari " poteſt, qui omnium abolet vitia, peccata condonat. " Secunda ex eo quod habeat operationem, & gratiæ bona communia cum Patre & Filio: ibidem cap. 11. 12. & 13. " Una gratia, una charitas, una " communicatio eſt Patris & Filii & Spiritus ſancti..... Una operatio eſt. " Tertia, eaque luculentiſſima. Eſt idem nomen, eadem in omnibus majeſtas cap. 14. " Unum nomen eſt Patris & Filii & " Spiritus ſancti. Scriptum eſt enim: Ite. " baptizate gentes in nomine Patris, & " Filii, & Spiritus ſancti... Una divinitas, una majeſtas eſt, quia unum nomen. " Quarta ſanctus Doctor aperte dicit Spiritum ſanctum non creaturam eſſe, ſed creatorem lib. 2. c. 2. 3. 4. & 5. 6. maxime 8. ubi ſic loquitur: " Spiritus ſanctus qui creavit Dominicæ Incarnationis ſacramentum, quod ſuper " omnes eſt creaturas, quomodo poteſt eſſe " creatura? " Denique lib. 3. cap. 1. ex deſcenſu viſibili Spiritus ſancti ſuper Chriſtum ſumit argumentum quo validiſſime probat ejus cum Patre & Filio conſubſtantialitatem, adeoque non eſſe meram Dei energiam, ſed ipſum Deum. Loquens de ſpecie columbæ, ait: Ut per ſpeciem " crederet, qui ſpiritum non videbat? " Et per ſpeciem declararet, unius honoris in imperio, unius operationis in " myſterio, unius muneris in lavacro, cum " Patre & Filio ſibi eſſe conſortium. " Non omittenda iſta ejuſdem ſancti Doctoris concluſio. Nam lib. 1. cap. 6. poſtquam probavit Spiritum Sanctum eſſe perſonam divinam eo innixus 1. Joan. 5. octavo verſiculo: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, ſanguis, & aqua,*

ait: " Quis igitur audeat dicere diſcre-
„ tum a Deo Patre & Chriſto eſſe Spi-
„ ritum ſanctum, cum per ipſum ad
„ imaginem & ſimilitudinem Dei eſſe
„ mereamur? „

S. Cyrillus Alex. lib. 14. Theſ. c. 5. vet. edit. eodem Joannis verſu probat Spiritum ſanctum non eſſe meram Dei energiam, & moraliter tantummodo Deum, ſed ſubſtantialiter: " Adverte
„ rurſus, *inquit*, diligenter, quia hic
„ etiam veritatis prædicator, Deum ve-
„ rum de Deo vero Spiritum ſanctum
„ naturaliter eſſe docet. „

Sanctus Auguſtinus idem eodem Joannis oraculo probat momentum lib. 3. adverſus Maximinum Arianum c. 22. vet. edit.
" Si vero ea, quæ his ſignificata ſunt
„ velimus inquirere, non abſurde occur-
„ rit ipſa Trinitas, quæ unus ſolus,
„ verus ſummus Deus eſt, Pater, & Fi-
„ lius, & Spiritus ſanctus. „ Audis eodem modo ſanctum Doctorem proclamare Spiritum ſanctum perſonam, ſicut Patrem & Filium: Ergo &c.

Tertio, ex ulterioribus rationibus Theologicis.

PRIMA ſic deducitur. Qui eſt Pater luminum, qui dividit ſingulis gratias prout vult, qui diffundit charitatem in cordibus noſtris, qui docet omnem veritatem, qui orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, eſt perſona per ſe ſubſiſtens: Atqui hæc omnia facit Spiritus ſanctus: Ergo &c. Probatur minor Jacob. 2. dicitur: *Pater luminum*. Act. 1. habetur, *Accipietis virtutem Spiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Jeruſalem &c.* 1. Cor. 12. *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus*. Rom. 5. *Charitas diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*.

Altera hæc eſt. Forma accidentalis non æquatur Deo: Sed Spiritus ſanctus Deo æquatur, juxta illud 1. Joan. 5. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt*. Ergo &c.

Tertia. Soli perſonæ per ſe ſubſiſtenti convenit principaliter agere, diſtribuere dona ad nutum, dare virtutem hominibus remittendi peccata, & miſſionem ad gentes ut convertantur ad Deum. Sed hæc & ſimilia munia ſancto competunt Spiritui. Et probatur 1. Cor. 12. *Alii per Spiritum datur ſpiritus ſapientiæ ... diſtribuens ſingulis prout vult*. Joan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. Act. 20. *Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod aſſumpſi eos ... & ipſi quidem miſſi a Spiritu ſancto abierunt*. Sanctus Thomas lib. 4. contra gentes c. 18. explicans iſta verba ait: " Oportet igitur quod Spiritus ſanctus ſit ſubſiſtens perſona. „

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT Heterodoxi: Spiritus ſanctus 1. Cor. 2. vocatur ſpiritus Dei, ſic enim ſcriptum eſt: *Nobis revelavit Deus per Spiritum ſanctum ... quæ ſunt Dei nemo cognovit, niſi ſpiritus Dei*. Sed ſi foret perſona, vocaretur ſemper Spiritus ſanctus; non diceretur utique, nobis revelavit Deus per Spiritum ſanctum, nam *ly* per Spiritum ſanctum ſignificat donum & virtutem aliquam; ſic Petrus dicitur ſciens per Theologiam: Ergo Spiritus ſanctus non eſt perſona.

Reſpondeo diſtinguendo: Spiritus ſanctus dicitur ſpiritus Dei, quia procedit a Deo Patre & Filio, concedo: quia eſt forma accidentalis, nego. Ita divus Thomas 4. contra gentes c. 18. ubi reſpondens ad argumentum dicit: " Sed quod idem ſit
„ Spiritus Dei & Spiritus ſanctus mani-
„ feſte oſtenditur ex verbis Apoſtolis di-
„ centis 1. ad Cor. 2. ubi cum præmi-
„ ſiſſet, nobis revelavit Deus per Spiri-
„ tum ſanctum ad hujus confirmationem
„ inducit: Spiritus enim omnia ſcrutatur,
„ etiam profunda Dei; & poſtea conclu-
„ dit, ita & quæ ſunt Dei, nemo novit
„ niſi ſpiritus Dei, ex quo manifeſte ap-
„ paret quod idem ſunt Spiritus ſanctus
„ & Spiritus Dei. „

Inſtant 4. Reg. 5. ſpiritus Dei dicitur duplex. 1. ad Theſſ. 5. dicitur extingui. Act. 2. dicitur effundi ſuper Apoſtolos. Et Act. 8. dicitur donum Dei: Sed quod multiplicatur & dividitur, quod effunditur & diſtribuitur, eſt quid creatum: Igitur Spiritus ſanctus eſt mera Dei energia.

Reſpondeo diſtinguendo: & hæc omnia dicuntur de Spiritu ſancto cauſaliter, ac ratione ejus donorum, concedo: formaliter

ter & ratione ſui, nego. Quia igitur eſt cauſa donorum, & diverſimode illa diſtribuit hominibus, ideo dicitur multiplex & dividi, ſed non ratione ſui, & hoc ipſum indicat Scriptura 1. Cor. 12. dicens quod Spiritus dividat dona ſua ſingulis prout vult, unde ſubdit Apoſtolus: *idem autem Spiritus*, & de facto inducitur ut perſona diſtribuens. Cæterum loca obſcura per clariora, ubi apparet tanquam perſona loquens, intelligi oportet.

Inſiſtunt. Spiritus ſanctus dicitur implere animam, nam Act. 2. habetur quod impleverit Apoſtolos: Sed perſona non infunditur in animam extraneam. Et probatur. Act. 5. habetur: *Anania cur implevit Satanas cor tuum?* Non ſenſus eſt quod Satan transfuſus ſit in animam Ananiæ, ſed quod eam malitia repleverit. Igitur a ſimili non dicendum eſt perſonam Spiritus ſancti infundi in cordibus noſtris, ſed Deum per charitatem quæ ejus dicitur ſpiritus.

Reſpondeo conceſſa majore, diſtinguo minorem, perſona creata non infunditur in animam alterius, concedo: quia cum ſit limitata, eſt alteri naturæ incommunicabilis: perſona increata & infinita, nego. Igitur Spiritus ſanctus utpote Deus eſt præſens per ſe in anima juſti, & quidem ſpecialiter eam implet, eſt etiam per dona. Unde nego paritatem. Ita D. Thomas ibidem cap. 18. n. 3. ubi ſic reſpondet ad argumentum: " Cum enim diabolus creatura ſit, non implet aliquem participatione ſui, neque poteſt mentem inhabitare ſua participatione, vel per ſuam ſubſtantiam. Sed dicitur aliquos implere per effectum ſuæ malitiæ, unde & Paulus dicit ad quemdam Act. 13. O plene omni dolo, & omni fallacia. Spiritus autem ſanctus, cum Deus ſit per ſuam ſubſtantiam mentem inhabitat, & ſui participatione bonos facit, ipſe eſt enim ſua bonitas cum ſit Deus; quod de nulla creatura verum eſſe poteſt, nec tamen per hoc removetur quin per effectum ſuæ virtutis Sanctorum impleat mentes." Addo quod licet Spiritus ſanctus ſit immediate præſens in anima juſti, non eſt tamen per unionem hypoſtaticam; non enim hypoſtatice unitur ſupplendo ſubſiſtentiam creatam, ut in humanitate ſancta contingit.

SYNOPSIS PROBATIONUM,

Spiritus ſanctus non eſt merum Dei donum.

PRIMO: Scriptura ſacra eodem modo loquitur de Spiritu ſancto ſicut de aliis duabus perſonis, juxta illud Matthæi: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: Scriptum eſt quoque Spiritum ſanctum in forma columbæ deſcendiſſe ſuper Chriſtum, quæ quidem omnia denotant Spiritum ſanctum eſſe perſonam per ſe ſubſiſtentem.

Secundo: Qui ubi vult ſpirat, ſuaſque dividit gratias ſingulis prout vult, non eſt merum Dei donum, ſed ipſius doni auctor eſt: Atqui ex Scriptura talis eſt Spiritus ſanctus: Ergo &c.

Tertio: Qui eſt Patri & Filio æqualis, eſt perſona per ſe ſubſiſtens: Atqui talis eſt Spiritus ſanctus, ſiquidem in ejus nomine ſicut in nomine Patris & Filii baptizantur homines: Et hoc ipſum definivit Concilium Conſtantinopolitanum his verbis: *Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, &c.*

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Spiritus ſanctus quandoque dicitur ſpiritus Dei, ſed non per æqualitatis cum cæteris perſonis excluſionem, verum potius ut a Patre & Filio procedere demonſtretur.

Secundo: Dicitur quoque in Scripturis Spiritum ſanctum multiplicem eſſe, ſed hoc intelligitur ratione gratiarum, quas ipſe dividit ſingulis prout vult.

Tertio: Implicat quidem perſonam creatam, utpote limitatam ſeſe in animam diffundere: Sed non perſonam infinitam, quæ eſt ubique præſens, generaliter quidem in toto mundo, ſpecialiter vero in animabus juſtorum.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum Spiritus ſanctus ſit Patri & Filio conſubſtantialis.

CONCLUSIO.

Spiritus ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtantialis.

Probatur multis momentis.

Primo, ex Scriptura ſacra.

Ex veteri Teſtamento multa habentur quibus hoc fidei dogma liquido probatur. Gen. 1. Deus ait: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: Quæ quidem verba tres perſonas Deo conſubſtantiales indicant; dicit enim S. Irenæus l. 5. cap. 6. " Per manum Patris, id " eſt, per Filium & Spiritum ſanctum factum eſſe hominem ſecundum ſimilitudinem Dei. " Rurſus Gen. 1. habetur: *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*. Quibus verbis Hieronymus, Baſilius, Theodoretus, non auram & ventum, ſed perſonam divinam intelligunt.

Pſal. 32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum*. In quo Baſilius lib. de Spiritu ſancto c. 16. tria dicit intelligi: Mandantem Dominum, creantem Verbum, & confirmantem Spiritum ſanctum. "

Iſaiæ 6. *Dixit* Dominus exercituum, *vade & dices populo huic*, Dixit Dominus, ſcilicet, *Audite audientes, & nolite intelligere*, id eſt, Spiritus ſanctus, ut interpretatur ſanctus Paulus Doctor Act. 28. his verbis: *Bene Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſajam Prophetam ad Patres noſtros dicens, vade ad populum iſtum & dic ad eos, aure auditis, & non intelligitis*. Iſaiæ 33. *Ipſi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt Spiritum ejus*, hebraice, *Spiritum ſanctum ejus*.

Denique Joel 2. habetur: *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*. Didymus lib. 2. de Spiritu ſancto ſic interpretatur verba: " Neque enim Deus, *inquit*, cum Ange- " lum mittit aut aliam creaturam, effun- " dam dicit de Angelo meo, aut Principa- " tu, aut throno, in ſolis quippe his, quæ " ab aliis participantur, hic ſermo conſentit.

Ex novo Teſtamento juxta B. Cyrilli Alexandrini interpretationem.

SANCTUS CYRILLUS lib. 14. Theſauri repetit Spiritus ſancti divinitatem ex variis novi Teſtamenti auctoritatibus ad trutinam ſcholæ ordinatis, ſed cum tanta claritate & ſoliditate hæc facit, ut Angelum e cœlo demiſſum ad myſterium illud ineffabile explanandum facile crederes. Ejus ordinem ſequi non injucundum erit.

Primo, ex Evangelio ſecundum Matthæum et Joannem.

SANCTUS MATTHÆUS c. 12. ait Chriſtum ejicere dæmonia in ſpiritu Dei: Ex quo infert S. Cyrillus ibidem c. 6. Spiritum ſanctum eſſe Deum, quandoquidem ad ſolum ſpectat Deum patrare miracula, & dominari inferis. Joannes vero cap. 1. ait Spiritum ſanctum regenerare hominem, & dare poteſtatem Filios Dei fieri, ſimiliter & omnem edocere veritatem, quod utique ſoli competit Deo. Nunc audiamus S. Cyrillum qui his duobus momentis abſolvit exquiſitas, quas affert pro divinitate Chriſti probationes, ait: " Si autem in Spiritu Dei " ejicio dæmonia, ergo ad vos pervenit " regnum Dei. Si per operationes Spi- " ritus ſancti Filius Dei & Deus ipſe dæ- " monia ejiciens glorificatur: Si creatura, " ut iſti aiunt, Spiritus ſanctus eſt, erit " poteſtas Dei, hoc eſt, Filii Dei in " creatura: quæ major quam ipſe Deus " erit, aut certe æqualis, ſi quidem Deus " & Dei Filius in ea glorificatur. Quare " ſi hoc impium, vel cogitare ſolummodo " eſt, non erit certe Spiritus ſanctus crea- " tura, in quo Deus Pater per Filium uni- " verſa operatur atque glorificatur. Ad hæc, " quotquot autem receperunt eum, Evan- " geliſta Joannes ait, dedit eis poteſtatem " filios Dei fieri: qui non ex ſanguinibus, " neque ex voluntate carnis, neque ex vo- " luntate viri, ſed ex Deo nati ſunt, Spi- " ritus ſanctus eſt qui per fidem Chriſti ad " ſalutem nos regenerit, & hujus rei gra- " tia Filii Dei efficimur. Quomodo igi- " tur Spiritus ſanctus non erit Deus, per " quem nos dii per gratiam efficimur, ab " ipſo regenerati. Quod autem de Spiritu " ſan-

„ ſancto fideles renaſcuntur, ipſe Salvator teſtatur dicens ad Nicodemum: Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, & quo vadat: ſic eſt, inquit, omnis qui natus eſt ex Spiritu. „

Rurſus pergit: " Alio loco Dominus apud Joannem. Quando autem veniet Paracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritus veritatis qui ex Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. A Deo Patre Spiritus ſanctus procedit, quaſi fructus aut odor eſſentiæ ipſius. Eſt autem Deus Pater increatus: Quomodo igitur Spiritus ſanctus, qui a Deo profunditur creatus erit? Aut quomodo fideles ſuſcepto Spiritu ſancto, Dei templa efficiuntur, ſi ipſe Spiritus ſanctus, ut iſti temere contendunt, Deus non eſt? „

Ex Epiſtola ad Romanos.

PROBAT S. Cyrillus lib. 14. Theſ. Cant. 1. Spiritus Sancti divinitatem ex eo quod ejus virtute Chriſtus mortis vincula confregerit: " Ad Romanos Paulus de Salvatore noſtro, prædeſtinato, ait, Filio Dei in virtute, per Spiritum ſanctificationis ex reſurrectione de mortuis Jeſu Chriſti Domini noſtri. Sit ergo, quoniam ex mortuis Chriſtus reſurrexit, & vivificativa Spiritus ſancti virtute vincula mortis ſolvit, idcirco Filius Dei verus cognoſcitur: non erit profecto creatura ille per quem divina hæc virtus oſtenditur, hoc eſt Spiritus ſanctus. Nam ſi creatura eſſet Spiritus ſanctus, per quem reſurrectio Chriſti facta eſt, videretur Filius Dei creaturæ auxilio indigere, & non potius Spiritu ſancto, tanquam ſua uſus virtute. „

Ex Epiſtola prima ad Corinthios.

Eo loci Apoſtolus cap. 1. vocat Spiritum ſanctum virtutem Dei, ex quo B. Cyrillus ibidem, cap. 2. concludit eſſe Deum his verbis: " Non indigere prædicationem Evangelicam vi orationis & eloquentia Paulus docens, dicit ad Corinthios: & ego in infirmitate & timore tremoreque multo fui apud vos: & ſermo meus & prædicatio mea non fuit in perſuaſione ſapientiæ humanæ, ſed in demonſtratione Spiritus, & virtutis, ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Vide quomodo demonſtrationem Spiritus, hoc eſt, operationem ipſius Spiritus ſancti, virtutem ait eſſe Dei. Ex ipſo enim & in ipſo naturaliter Spiritus ſanctus eſt, quo univerſa perficiuntur, quomodo ergo erit creatura, ſi Deus in ipſo naturaliter, quantum nobis poſſibile eſt, & quaſi in ſpecie & ænigmate cognoſcitur. „

Ex Epiſtola ſecunda ad Corinthios c. 9.

EADEM Spiritus ſancti divinitas aſtruitur a S. Cyrillo ibidem c. 3. ex eo potiſſimum quod teſte Apoſtolo ſit vita per eſſentiam, quæ quidem dos nonniſi Deo ttibuitur: " Reſurrectionis mortuorum veriſſimum dogma introducens Paulus: ait: Quod nos qui ſumus in tabernaculo hoc, ingemiſcimus gravati, eo quod nolumus expoliari, ſed ſuperveſtiri, ut abſorbeatur quod mortale eſt a vita. Qui autem effecit nos in hoc ipſum, Deus eſt, qui dedit nobis arrham Spiritus. Arrham vitæ Spiritum ſanctum appellat, quia vita naturaliter eſt, Spiritus enim, inquit, vivificat. Nihil autem naturaliter vita eſt, niſi ſolus Deus. Pater enim vita eſt, & Verbum ſuum ſimiliter: ſicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſeipſo, & rurſus. Sicut enim Pater quos vult vivificat, ſic & Filius quos vult vivificat. Si ergo cum Pater & Filius vivificat, Spiritus Sanctus etiam vivificat, quomodo non erit conſubſtantialis Patri & Filio Spiritus ſanctus, qui ſimiliter vita eſſentialiter eſt? „

Ex Epiſtolis ad Galatas, & ad Ephesios.

NON levius eſt pro divinitate Spiritus ſancti argumentum, quod eruitur ex Dei charactere quem in animabus imprimit Spiritus ſanctus: Solus quippe Deus hanc ſuæ naturæ ſigillationem elargitur. Hoc igitur innixus ratiocinio quod in Epiſtolis ad Galatas & ad Epheſios veluti in primigeniis fontibus haurit S. Cyrillus ſic into-

intonat ibidem ex cap. 4. ad Galat. " Filioli quos iterum parturio, quouſque Chriſtus formetur in vobis. Chri-
„ ſtus in nobis per ſolum Spiritum ſanctum formatur, & lineamenta, ut ita
„ dicam, ſua per Spiritum ſanctum in
„ nobis imprimit, ad deitatiſque pulchritudinem naturam noſtram per Spiritum
„ ſanctum renovat. Deus ergo Spiritus
„ ſanctus eſt, ſicut & ille qui formatur
„ in nobis per ipſum. Non ergo ad extra productus Spiritus ſanctus eſt, ſed
„ ipſius ſubſtantiæ Filii proprius. „

Rurſus ibidem, ait: " Idem Paulus de
„ Salvatore noſtro Jeſu Chriſto verba faciens ad Epheſ. 1. ſcribit: in quo &
„ vos cum audieritis Verbum veritatis,
„ Evangelium ſalutis veſtræ, in quo etiam credentes ſignati eſtis Spiritu repromiſſionis ſancto, qui eſt arrha hæreditatis noſtræ, ſi Spiritu ſancto, ſignati ad eum reformamur: Quomodo erit
„ creatura Spiritus ſanctus per quem eſſentiæ divinæ character nobis imprimitur, quo ſuſcepto, ipſius increatæ naturæ ſigna in nobis imprimuntur? „

Ex Epiſtolis Sanctorum Jacobi, Petri & Joannis.

OMNIBUS numeris abſolutas rationes ad divinitatem Spiritus ſancti aſtruendam contra negantes pergit efformare S. Cyrillus ibidem cap. 5. ubi ex D. Jacobo Patrem luminum illum appellante, ex D. Petro qui eundem munerum largitorem nuncupat: Demum ex S. Joanne qui Chriſtum veniſſe redempturum homines per aquam, ſanguinem, maxime Spiritum ſanctum teſtatur, irrefragabilia pro hoc momento deducit argumenta.

Primum ex capite primo Epiſtolæ B. Jacobi procedit: " Nolite fratres mei
„ dilecti errare, Jacobus inquit, omne
„ datum optimum, & omne donum perfectum deſuper eſt, deſcendens ex Patre luminum. Adverte diligenter
„ quod ex Patre luminum varia divinarum gratiarum dimittitur copia, quas
„ omnes gratias Paulus per Spiritum ſanctum dari aſſerit. Spiritus enim ſanctus, ait, dividit eas unicuique ſicut
„ vult. Quomodo igitur Spiritus ſanctus
„ non erit Deus de Deo qui omnia operatur quæ Deo conveniunt, & dividit
„ ſumma cum poteſtate ſicuti vult? Non
„ eſt igitur creatura, ſicut impie contendunt hæretici. „

Alterum ſimile huic profert argumentum ex prima Petri c. 4. & pergit: " Unuſquiſque ſicut accepit gratiam, in
„ vos ipſos adminiſtrantes ſicut boni adminiſtratores variæ gratiæ Dei. Adverte rurſus hoc diligenter, qui cum
„ Spiritus ſanctus divinas gratias ſumma
„ cum poteſtate ſicut vult, ſingulis Sanctorum diſtribuat: a Deo hujuſmodi
„ gratiarum variarum diſtributionem Petrus fieri aſſerit. Si ergo Petrus Spiritum ſanctum eſſe Deum affirmat: Quomodo non erit impium ſimul & ſtultum creaturis ipſum connumerare,
„ & ſanctorum Apoſtolorum Doctrinæ atque prædicationi repugnare? „

Tertium ex epiſtola prima B. Joannis c. 1. deducit S. Cyrillus & ibidem ſic loquitur: " Joannes in eadem Epiſtola
„ ait: quis eſt qui vincit mundum, niſi
„ qui credit, quia Jeſus eſt Filius Dei?
„ Hic venit per aquam & ſanguinem,
„ & Spiritum Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolum, ſed in ſpiritu & ſanguine:
„ & Spiritus eſt qui teſtimonium perhibet. Spiritus enim veritas eſt: quia
„ tres ſunt qui teſtimonium perhibent,
„ Spiritus & aqua, & ſanguis, & hi
„ tres unum ſunt. Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt. Adverte rurſus diligenter,
„ quia ſic etiam veritatis prædicator,
„ Deum verum de Deo vero Spiritum
„ ſanctum naturaliter eſſe docet. Nam
„ cum dixiſſet Spiritus eſt qui teſtimonium perhibet, poſt pauca ſtatim addidit, quod teſtimonium Dei majus eſt.
„ Quomodo igitur creatura erit Spiritus
„ ſanctus qui non aliter quam Pater
„ Deus ab Apoſtolis appellatur? „

Secundo, probatur divinitas Spiritus ſancti, ex Conciliis & Symbolis.

CONCILIUM Conſtantinopolitanum primum ea ſolum de cauſa congregatum eſt, ut Macedonii errorem circa hoc momentum occluderet, hinc unanimi omnium Patrum conſenſu definitum eſt Spiritum ſanctum eſſe Deum, Patri & Filio conſubſtantialem, ut legitur in epiſt. Synodica ad Epiſcopos Occidentales his verbis:

" Iſta

" Iſta fides, tum a nobis, tum a vobis, „ tum ab omnibus qui Verbum veræ fi- „ dei non pervertunt, approbari debet, „ quippe cum & antiquiſſima ſit, & la- „ vacro baptiſmatis conſentanea, & nos „ doceat credere, in nomine Patris, & „ Filii, & Spiritus ſancti, æqualem di- „ gnitatem & coæternum regnum, in „ tribus perfectiſſimis hypoſtaſibus, ſive „ in tribus perfectis perſonis. „ Poſt refutat Arianorum & Macedonianorum hæreſim: " quæ quidem, *inquit*, eſſentiam, „ naturam ſive divinitatem diſcindit, & „ Trinitati quæ increata & conſubſtantialis & coæterna eſt, naturam poſte- „ rius genitam, aut creatam, aut quæ „ ſit alterius eſſentiæ inducit &c. „ Concilium Romanum in epiſt. in Synodica S. Damaſi anno 382. data ad Paulinum. Antiochenum, & quæ refertur a Theodoreto lib. 5. Hiſt. Eccleſiaſ. cap. 11. ſic confodit Pneumatomachos: " Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii „ ſtirpe venientes, non perfidiam mutavere ſed nomen .... Si quis non di- „ xerit ſemper Patrem, ſemper Filium, „ ſemper Spiritum ſanctum fuiſſe & eſ- „ ſe; Anathema ſit.

„ *Si* quis non dixerit Spiritum ſanctum „ de Patre eſſe vere, ac proprie ſicut „ Filius de divina ſubſtantia, & Deum „ verum; Anathema ſit.

„ *Si* quis non dixerit omnia poſſe Spi- „ ritum ſanctum, omnia noſſe & ubique „ eſſe, ſicut Filium & Patrem; Anathe- „ ma ſit.

„ *Si* quis dixerit Spiritum ſanctum „ facturam eſſe, aut per Filium factum; „ Anathema ſit.

Symbola concinunt Conciliis: Apoſtolicum dicit, *Credo in Spiritum ſanctum*, Porro fides reſpicit divinitatem, loquitur autem de eadem fide quæ habetur de Patre & Filio & Spiritu ſancto, quorum mentionem fecerat: Nicænum addit de illo, *qui locutus eſt per prophetas*, ex dictis autem patet Spiritum Deum locutum fuiſſe Apoſtolis. Conſtantinopolitanum addit Nicæno: " Dominum & vivificantem ... Qui cum Patre & Filio „ ſimul adoratur & conglorificatur. „ Athanaſius in ſuo dicit: " Deus Filius, „ Deus Spiritus ſanctus. „ Ergo &c.

Tertio, probatur ex traditione Patrum divinitas Spiritus ſancti.

PRIMUS nobis occurrit Juſtinus Martyr Apolog. 2. ait: " Filium & Spiritum „ ſanctum, una cum Patre colimus & „ adoramus. „

Secundus eſt Athenagoras: in legat. pro Chriſtianis: " Quis non miretur cum audit nos qui Deum Patrem prædicamus, „ & Deum Filium & Spiritum ſanctum, „ Atheos vocari. „

Tertius, Theophilus Antiochenus qui lib. 2. ad Autolicum docet ſanctiſſimam Trinitatem conſtare ex Patre, & Verbo, & Sapientia ſeu Spiritu ſancto Patri coæternis.

Quartus, Irenæus lib. 4. cap. 14. bis Spiritum ſanctum diſtinguit a Patre & Filio ut perſonam. Et lib. 5. cap. 12. diſtinguit Spiritum ſanctum ab afflatu quo Adam factus eſt in animam viventem: " Afflatus, *inquit*, temporalis, Spiritus „ autem ſempiternus. „

Quintus, Clemens Alex. lib. 1. Pedag. cap. 15. Spiritum ſanctum Deum eſſe, cum Patre & Filio ubique docet.

Sextus, Dionyſius Alex. in reſponſ. ad prop. Pauli Samozateni dicit: " Non „ impune feret is, qui adverſus benignum „ Spiritum ſanctum blaſphematus eſt: „ Spiritus autem eſt Deus. „

Septimus, Tertullianus: lib. adverſus Praxeam cap. 13. duos tamen Deos, *ait*, „ & duos Dominos nunquam ex ore no- „ ſtro proferimus: Non quaſi, non & „ Pater Deus, & Filius Deus, & Spi- „ ritus ſanctus Deus, & Deus unuſquiſ- „ que. „

Octavus, Athanaſius epiſt. ad Serap. p. 367. v. edit. ſic habet: " Qui Filium a „ Patre dividit, aut Spiritum ad creatu- „ rarum conditionem detrahit, neque Fi- „ lium habet, neque Patrem, ſed A- „ theus eſt & infideli deterior. „

Nonus, Hyppolitus Martyr: Scripſit librum de Deo uno & trino Patre & Filio & Spiritu ſancto, ubi omnium perſonarum validiſſimis argumentis probat divinitatem.

Decimus, Cyprianus: epiſt. 78. ad Jubaianum, tres perſonas diſtinguit, Patrem ſcilicet Chriſtum & Spiritum ſanctum, quare inquit: " Una quæque eſt Deus. „

Unde-

Undecimus, Gregorius Thaumaturgus qui in confeſſione fidei eodem modo loquitur de SS. Trinitate, ſic & Nazianzenus Carm. 3. Arcan. pag. 164. " Si non " eſſet, *inquit*, Deus Spiritus ſanctus ſicut blaſphemat hæreticus, nunquam " in Baptiſmo ubi ſalus humani generis " agitur, Patri & Filio copularetur. " Et orat. 13. pag. 211. dicit eſſe æqualem Patri & Filio.

Duodecimus, Paſchaſius Diaconus lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 12. hæc profert: " Non dixit qui a Patre creatus eſt, ſed " a Patre procedit, ideſt, de paternæ " ſocietate potentiæ, & de proprietate " naturæ. " Et paulo poſt: " Quia ergo Spiritus ſanctus a Patre procedit, " tria in eo privilegia deitatis oſtendit, " ideſt, ut in perſona ſua ſubſiſtere, & " ſine ullo temporis ſpatio permanere, " & omnino ex ſubſtantia Patris probe- " tur exiſtere.

Decimus tertius, Auguſtinus Tract. 6. in Joan. de Spiritu ſancto, ait: " Iſte " unus Deus, quia non in nominibus Patris " & Filii & Spiritus ſancti, ſed in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, " ubi unum nomen audis, unus eſt " Deus.

Denique Theodoretus lib. 5. contra hæreſes, cap. de Spiritu ſancto: " Si creatam, *inquit*, naturam haberet Filius, " aut ſanctiſſimus Spiritus ſanctus, non " utique cum Creatore numeraretur. " Idem docent alii Patres & omnes Theologi, imprimis D. Thomas ex profeſſo 4. contra gent. cap. 19. Petavius lib. 2. de Trin. a cap. 13. uſque ad 16. incluſive innumera eaque exquiſita Patrum tum Græcorum, tum Latinorum pro eo momento profert teſtimonia.

Quarto, ex rationibus B. Cyrilli Alexandrini, ex libro decimo tertio Theſauri depromptis.

PRIMA: ille eſt Deus verus, qui ex ſubſtantia Patris & Filii emanat, quique per Filium creaturis donatur: Atqui res ſic ſe habet: ſic propugnat S. Cyrillus lib. 13. cap. 1. v. edit. reſpondens ad hanc hæreticorum objectionem. : " Si " quoniam Spiritus ex Deo a Scripturis " dicitur, idcirco conſubſtantialis Patri " eſt, erunt omnia conſubſtantialia Patri. " Omnia enim ex Deo eſſe ſcribuntur. " *Ait.* " Dicimus igitur quod non ſimili- " ter Spiritus ſanctus, & cætera omnia " dicuntur ex Deo eſſe. Nam Spiritus " quidem ſanctus in ipſo Deo eſſentiali- " ter eſt, & inſeparabiliter ex eo prodit: " Creaturæ vero ex Deo Patre per Fi- " lium in Spiritu ſancto ad extra produ- " ctæ ſunt... Diſce rurſum ex Paulo rectas " de Spiritu ſancto ſententias: hinc enim " habes ex Salvatoris ſubſtantia Spiritum " ſanctum eſſe, nec alienum ab unius " deitatis eſſentia. Nam cum Spiritum " Dei vocaverit, ſtatim & Spiritum Chri- " ſti appellavit: Ut oſtenderet omnia " quæ Patris ſunt, in Filium ſuum dum ex " eo naſcitur, naturaliter pertranſire. "

Altera ratio hæc eſt. Qui eſt de ſubſtantia Filii, & eandem cum eo operationem habet, eſt Deus: Atqui ex S. Cyrillo Spiritus ſanctus eſt ejuſdem naturæ cum Filio, eandemque cum eo operationem habet: Ergo &c. Sic loquitur cap. 2. ibidem ille Pater: " Quoniam igitur unus " eſt Dominus Jeſus Chriſtus, ut ipſe " Paulus ait: & quoniam Spiritum ſan- " ctum Dominum ſimiliter appellat, ſi- " cut ex ipſo Filio, & in ipſo naturali- " ter exiſtentem. Idem quoque Paulus " ſcribit: Quis cognovit mentem Domi- " ni? Deinde ait: nos autem mentem " Chriſti habemus. Et intelligit Spiri- " tum ſanctum, qui habitat in nobis. Si " ergo mens Chriſti vocatur, quomodo " erit creatura? .... Si ergo Spiritu ſancto " inhabitante in nobis, Deus eſt qui in- " habitat: quomodo Spiritus non erit " Deus? Cum omnia propria quæ Dei " ſunt habeat, & a Deo Patre per Filium " creaturis præbeatur. "

Tertia, Ubi eſt ſumma & infinita perfectio, ibi dubio-procul eſt Deus: Sed Spiritus ſanctus ſummam, & infinitam in ſe complectitur perfectionem: Et probatur ex eodem S. Cyrillo qui ibidem cap. 3. revincit hæreticos negantes Spiritum ſanctum eſſe infinite perfectum, quia quidquid eſt, habet a Patre & Filio: " Non " injuria mirabitur aliquis tantam eſ- " ſe hæreticorum ſuperbiam, vel amen- " tiam. Quibus enim doceri poſſunt " Deum eſſe Spiritum ſanctum & fructum, " ut ita dicam, divinæ eſſentiæ, quo- " niam in ipſa eſt, & ex ipſa inſeparabiliter " provenit, & ejuſdem ſubſtantiæ cum Pa- " tre

, tre & Filio , & in propria hypoſtaſi , , illis ipſis magis turbari videntur , ſed , peccatis, ut ſcribitur, propriis oppreſ- „ ſi , rectam diſcipulorum Chriſti viam age- „ re non poſſunt . Non enim hæc Salvator „ de Spiritu ſancto dicit , ut imperfectio- „ nem ejus oſtendat : ſed ut auditores in- „ telligant ſe non aliud audituros a Spi- „ ritu ſancto , quam quod ipſe velit . Id „ autem ejuſdem ſubſtantiæ Spiritum & „ Filium probat . Mens enim Filii Spiri- „ tus eſt . „

Rurſus ibidem pergit & Spiritum ſanctum eſſe Deum probat ex eo quod ſit idem eſſentialiter cum Filio : “ In Epiſto- „ la vero Joannes Evangeliſta , Spiritus , „ Ecquidnam *inquit* , ipſa veritas eſt . Quo- „ niam ergo Spiritus ſanctus, qui a Patre „ procedit , qui Spiritus veritatis eſt , & „ ita ut ſicut Filius veritas eſt, ſic & ipſe „ veritas ſit , creatura erit ? Impoſſibile „ certe id eſt , dictuque ſtultiſſimum . „ Deus igitur Spiritus ſanctus eſt , & „ vere veritas, qui ex Patre procedit . „

Pergit : “ Ad hæc , Joannes Evangeli- „ ſta Verbum Dei lucem ait eſſe veram , „ quæ illuminat omnem hominem ve- „ nientem in hunc mundum . Paulus „ vero ipſum Spiritum ſanctum illumina- „ re aſſerit corda noſtra, ad illuminationem „ cognitionis gloriæ Dei in facie Chriſti . „ Si ergo Dei Verbum lux vera eſt quæ „ illuminat omnem hominem, illuminet „ autem etiam Spiritus ſanctus , neceſſe eſt „ ut unum & idem eſſentialiter Filius & „ Spiritus ſint . „

Quarta , ſanctitas eſſentialis nonniſi Deo convenit : Atqui convenit ſpiritui ſancto , non enim per participationem tantum ſanctus eſt , ut perperam propugnant Heterodoxi ; ex eo quod a Patre & Filio procedat : ſed naturaliter ſanctus , quippe qui non præexiſtat ſanctitati , ſed ſanctitas illi ſit coæva , & ab ipſa ſcriptura vocetur ſanctus . His luculentiſſimis rationibus ſolvit B. Cyrillus adverſantium objectionem . Sic loquitur ibidem cap. 4. “ Quidquid per „ participationem ſanctitatis receptacu- „ lum eſt , in propria natura conſtitutum „ prius intelligitur : ut verbi gratia ho- „ mo, Angelus , aut aliqua alia rationa- „ lis creatura . Dicant ergo nobis iſti , qui „ per participationem Dei Patris non na- „ turaliter ſanctum eſſe Spiritum ſanctum „ contendunt : Quidnam aliud eſt ipſe „ Spiritus per ſe ? Sed nihil aliud , „ quam ſanctum eſſe a Scripturis didici- „ mus : Non ergo per participationem , „ neque per compoſitionem ſanctus eſt : ſed „ ſubſtantia eſt per ſeipſam , & naturaliter „ ſanctificativa , ex Deo prodiens , ſicut „ dulcedo ex melle , aut ſicut ex flore „ odor . Ad hæc quod per participationem „ alicui datur auferri etiam ab eo poteſt . „ Sola enim quæ naturaliter inſunt , inſe- „ parabilia ſunt . Si ergo , quaſi accidens , „ Spiritui ſancto ſanctificatio acceſſit , po- „ terit ſecundum ipſos ipſe ſanctitate „ Spiritus ſanctus privari . Quod impium „ omnino eſt . Non igitur participatione „ ſanctitatis ſanctus eſt Spiritus ſed quia „ ex Deo naturaliter eſt . Accedit quod „ ſcriptura Spiritum Dei , ſanctum ſem- „ per appellat . Unde oſtenditur non acci- „ dens aliquod , ſed ipſam eſſentiam Spi- „ ritus ſancti ſignificari . Sanctus enim „ Spiritus dicitur , quia Sanctus eſſentia- „ liter eſt . Naturalis enim & viva , & ſub- „ ſiſtens Dei operatio eſt , quæ creaturas „ per ſuam participationem ſanctificando „ perficit . „

Quinto , ex ulterioribus rationibus Theologicis .

PRIMA petitur ex nominibus quæ ſoli Deo convenire poſſunt . Unum Dei nomen eſt *Dominus exercituum* , Iſaiæ 6. ſed ſupra oſtenſum eſt , vel ipſo Novo Teſtamento interprete hoc convenire Spiritui ſancto , juxta illud Luc. 1. *ſicut locutus eſt* , intellige Deus ſpiritus ſanctus , *per os ſanctorum* 2. Dicitur Deus veritatis Joan. 14. quia inquit Euthymius , omnes ſpiritus creati quaſi non ſunt reſpectu illius , quia etiam ait Chryſ. hom. 76. eſt oppoſitus ſpiritui mendacii . 3. Paracletus , id eſt , conſolator , juxta illud Bernard. ſerm. 1. Pentecoſtes : “ Ipſe poſtulat pro „ Sanctis , gemitibus inenarrabilibus ; & „ hæc quidem in corde noſtro .... Ad- „ vocatus noſter ad Patrem in cordibus no- „ ſtris, Dominus noſter in corde Patris . „ 4. Virtus altiſſimi Luc. 1. ait enim D. Thom. 4. contra gentes cap. 20. “ Boni- „ tas Dei eſt ratio volendi , quod alia „ ſint ... Igitur Spiritus ſanctus eſt prin- „ cipium creationis rerum & hoc ſignifica- „ tur . „ Pſal. 103. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur* . 5. Dexteræ Dei digitus , ita Aug.

Aug. lib. de eſſentia divinitatis, quia quaſi manu nos ducit, per dona ad finem ultimum juxta illud Bern. ſerm. 1. Pentecoſtes: " Monet, & movet & docet,
„ monet memoriam, docet rationem,
„ movet voluntatem ſuggerendo, in-
„ ſtruendo, afficiendo. „ 6. Unctio, juxta illud 1. Joan. 2. *Unctio ejus docet vos*. Tum quia dulceſcit animæ per gratiam, tum quia conſolationes affert, hinc Chryſ. ſerm. 1. Pentecoſtes ait: " Prophetæ il-
„ luſtrantur, idiotæ ſapientia condiun-
„ tur: Spiritu ſancto reges inunguntur,
„ Sacerdotes ordinantur, Doctores decla-
„ rantur, Eccleſiæ ſanctificantur, altaria
„ fundantur. „ 7. Dicitur Spiritus rectus & principalis: Rectus quidem, quia ſemper nos ad Deum dirigit, principalis vero quatenus eſt cauſa omnis bonitatis & fortitudinis.

Unde ſic argumentor. Nomina declarant rerum naturam: Sed eſſe Dominum Deum, eſſe Paracletum, eſſe Spiritum ſanctum &c. ſoli Deo convenit. Ergo &c.

Secunda eruitur ex attributis divinis quæ Spiritui ſancto conveniunt, & ſic procedit. Creare mundum, eſſe ubique, cognoſcere infinita, habere ſupremam majeſtatem & poteſtatem ſunt attributa ſoli Deo propria: Atqui illa omnia Spiritui ſancto conveniunt: Igitur eſt verus Deus; probatur minor: De creatione Gen. 1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Et Pſal. 103. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur*. De immenſitate Pſal. 13. *Quo ibo a Spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam, ſi aſcendero in cœlum tu illic es*. Et Sap. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*. De cognitione Joan. 16. *Docebit vos omnem veritatem*. Et 1. Cor. 2. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*. De omnipotentia Pſal. 32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. De majeſtate ſuprema. 1. Cor. 3. *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis*. Et cap. 16. *An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti?* Nullus autem templum habet niſi ſit Deus.

Tertia, aſſumitur ex operibus Deo propriis quæ Spiritui ſancto conveniunt. Opera Deo propria alia ſunt ordinis naturalis, alia ordinis ſupernaturalis: Sed omnia conveniunt Spiritui ſancto. Ergo &c. Probatur minor. Primum ordinis naturalis opus eſt creatio rerum, ſecundum conſervatio, tertium ornamentum. Primum quidem Spiritui ſancto convenit juxta illud Pſal. 103. *Emitte Spiritum tuum & creabuntur*. Secundum vero per id quod additur, *& renovabis faciem terræ*, & iterum, *Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Tertium denique juxta illud Job. 26. *Spiritus ejus ornavit cœlos*.

De ſupernaturalibus operibus primum obtinet locum Chriſti conceptio, juxta illud Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te*. Secundum, ejuſdem unctio & miſſio, Iſaiæ 61. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit me Dominus ad annuntiandum manſuetis miſit me*. Tertium, ejuſdem ſanctificatio, ut habetur Luc. 4. *Jeſus autem plenus Spiritu ſancto reverſus a Jordane*, unde inquit Cerealis contra Maximinum cap. 11. " An non Deus eſt qui implet „ Deum? „ Quartum, liberatio a peccatis 1. Cor. 6. *Abluti eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti & in Spiritu Dei noſtri*. Quintum, gratiæ collatio Act. 11. *In nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt*. Sextum, juſtificatio 1. Cor. 6. *Sanctificati eſtis, juſtificati eſtis in Spiritu Dei noſtri*. Septimum, charitatis diffuſio Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum qui datus eſt nobis*. Octavum, adoptio Filiorum Dei, Rom. 8. *Quicunque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt Filii Dei*. Nonum, libertas filiorum Dei. 2. Cor. 3. *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*. Decimum, corporum reſurrectio. Rom. 8. *Quod ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis habitat in nobis ... Vivificabit & mortalia corpora noſtra per inhabitantem Spiritum ejus in nobis*. Undecimum patratio miraculorum, Matth. 12. *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia*. Duodecimum, revelatio Myſteriorum, Daniel. 2. *Eſt Deus in cœlo revelans myſteria*. Revelatio autem tribuitur Spiritui ſancto, ut habetur 1. Cor. 2. *Nobis*, inquit, *Paulus revelavit per Spiritum ſuum*. Denique vocatio, conſtitutio & miſſio Miniſtrorum Eccleſiæ Act. 13. *Miniſtrantibus illis Domino, jejunantibus dixit illis Spiritus, ſegregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos*, & alibi *alios dedit Apoſtolos, alios Doctores*.

Quarta, ex cultu adorationis. Traditio quam attulimus pro cultu Filii, eſt & pro Spiritu ſancto, ſi quidem dicit tres per-

ſonas in unitate divinitatis fuiſſe adoratas, ut ipſe teſtatur Juſtinus ſupra relatus, unde hic potius Auguſtini verbis utemur, qui lib. 3. contra Maximinum Arianum cap. 3. v. edit. ait: " Objicis mihi quod
„ dicam Spiritum ſanctum æqualem eſſe
„ Filio. Dico plane; da, inquis, teſtimo-
„ nia ubi adoratur Spiritus ſanctus? ....
„ quaſi non ex iis quæ legimus, aliqua
„ etiam quæ non legimus, intelliga-
„ mus. Sed ne quærere multa com-
„ pellar, ubi legiſti Patrem Deum
„ ingenitum, vel innatum, & tamen
„ verum eſt? .... Si autem re-
„ ligionem qua colitur Deus, ſicut di-
„ gnum eſt cogitares, multo plus eſſe
„ cerneres, quod habet Spiritus ſanctus
„ templum, quam ſi eum legeres adoratum,
„ & homines enim, ſicut ſupra docui,
„ a ſanctis novimus adoratos. Templum
„ vero non eſt factum ab hominibus, ni-
„ ſi aut vero Deo, ſicut Salomon fecit,
„ aut iis qui pro diis habentur, ſicut gen-
„ tes quæ ignorant Deum, Spiritus autem
„ ſanctus quod cum magno honore de Deo
„ dictum eſt, non in manufactis templis
„ habitat, ſed corpus noſtrum templum eſt
„ Spiritus ſancti. Ergo &c.

Multi Patres Tractatus ſpeciales ſcripſere pro divinitate Spiritus ſancti contra negantes. Imprimis Baſilius qui lib. de Spiritu ſancto, cap. 9. probat Spiritum ſanctum eſſe Deum, quia traditio & Scriptura hoc dicunt. Cap. 12. quia in Baptiſmo ſanctificamur per Spiritum ſanctum cap. 16. quia omnes Providentiæ diſpoſitiones ſunt ab ipſo, ut benedictio Patriarcharum, illuminatio Prophetarum, Conceptio Chriſti in utero Mariæ, fortitudo Martyrum, & alia quæ pius lector poterit legere.

Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto etiam mira dicit & variis rationibus probat Spiritus ſancti divinitatem, cap. 11. 12. 13. quia una gratia, una charitas, una communicatio & operatio, & una indiviſibilis ſubſtantia in tribus perſonis eſt, cap. 14. quia una divinitas & majeſtas. Lib. 2. cap. 2. 3. 4. 5. 6. quia una eſt virtus in omnibus. Lib. 3. cap. 1. quia Spiritus ſanctus deſcendit in forma columbæ ſuper Chriſtum.

Suffragatur S. Baſilius qui lib. de Spiritu ſancto ejus probat divinitatem, ex eo quod æqualiter baptizemur in nomine Spiritus ſancti, ſicut in nomine Patris & Filii &c.

Divus Thomas 4. contra gentes cap. 17. idem probat 22. rationibus ex Scriptura ſacra deductis quæ includuntur in relatis ſupra, hinc unicam hic aſſerimus quæ num. 22. adjacet: " Si Spiritus ſan-
„ ctus non eſt Deus, oportet quod ſit ali-
„ qua creatura, planum eſt autem quod
„ non eſt creatura corporalis, nec etiam
„ ſpiritualis, nulla enim creatura ſpiri-
„ tali creaturæ infunditur, cum creatura
„ non ſit participalis; ſed magis participans,
„ Spiritus autem ſanctus infunditur San-
„ ctorum mentibus quaſi ab eis partici-
„ patus. Legitur enim & Chriſtus plenus
„ fuiſſe, & etiam Apoſtoli. Non eſt er-
„ go Spiritus ſanctus creatura, ſed Deus,
„ ſi quis autem dicat prædicta opera quæ
„ ſunt Dei, Spiritui ſancto attribui non
„ per auctoritatem ut Deo, ſed per mini-
„ ſterium quaſi creaturæ, expreſſe hoc eſ-
„ ſe falſum apparet ex his quæ Apoſtolus
„ dicit 1. Cor. 12. dicens: diviſiones ope-
„ rationum ſunt: Idem vero Deus, qui
„ operatur omnia in omnibus. Et poſtea
„ connumeratis diverſis donis Dei ſubdit:
„ Hæc omnia operatur unus atque idem
„ Spiritus dividens ſingulis prout vult. „ Igitur eſt ille Deus qui operatur omnia.

Totum claudimus ratiocinium mellifluis Fulgentii Verbis qui lib. 3. ad Traſimundum cap. 35. quaſi omnia reſumendo quæ poſſunt dici de divinitate Spiritus ſancti ſic loquitur: „ Dicatur igitur, ſi cœlo-
„ rum virtutem potuit firmare, qui non
„ eſt Deus, ſi poteſt vivificare qui non eſt
„ Deus: ſi poteſt in baptiſmatis regene-
„ ratione ſanctificare qui non eſt Deus, ſi
„ poteſt charitatem tribuere qui non eſt
„ Deus, ſi poteſt in credentibus habitare
„ qui non eſt Deus, ſi poteſt gratiam dare
„ qui non eſt Deus, ſi poteſt templum
„ membra Chriſti habere qui non eſt Deus,
„ & digne Spiritus ſanctus negabitur
„ Deus. „ His accinit perpetuus & univerſalis Eccleſiæ uſus quæ & pſalmos, & cantica, & orationes terminat tribuens æqualem gloriam & honorem & cultum Spiritui ſancto ac Patri & Filio. Ergo &c.

Solvuntur objectiones Heterodoxorum.

OBJICIUNT: Amos 4. juxta Septuaginta habetur, *Ecce formans montes & creans ſpiritum.* Et Zach. 12. *Dicit Dominus extendens cælum & fundans terram, & creans ſpiritum hominis in eo.* Ergo videtur quod Spiritus ſanctus ſit creatura.

Reſpondeo negando conſequentiam. Locus Amos intelligitur de vento, Zachariæ vero de anima humana, ita D. Tho. 4. contra gentes cap. 23. his verbis: " Sic igitur quod Amos dicit creans ſpiritum de vento intelligit, ut noſtra „ translatio expreſſius habet: quod etiam „ conſonat ei, quod præmittitur, formans „ montes. Quod vero Zacharias de Deo „ dicit, quod eſt creans, vel fingens ſpiritum hominis in eo, de anima humana intelligit. „

Inſtant: Ille eſt creatura qui nuſquam in Scriptura vocatur Deus, qui in plurimis Scripturæ locis tacetur quando ſermo fit de Patre & Filio, ut patet Matth. 11. quum Dominus dicit: *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius*: Et Joan. 17. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum, et quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* De illo etiam altum eſt ſilentium apud veteres Patres, neque enim ſanctus Hilarius in 12. de Trinit. libris ipſum Deum nominavit; immo ſanctus Baſilius nomen Dei ſuppreſſit cum de Spiritu ſancto locutus eſt. Ergo &c.

Reſpondeo ad primum, Spiritum ſanctum nominari Deum in Scriptura, in Iſaia enim dicitur Dominus, & ſecundum interpretationem novi Teſtamenti ſupra allatam, Deus; tum & 1. Cor. 12. ſolutio quoque patet ex Auguſtino in probationibus laudato.

Ad ſecundum, diſtinguo: & in aliis Scripturæ locis fit mentio de Spiritu ſancto, concedo: Et non fit, nego. Quinimmo quandoque etiam nominatur Spiritus ſanctus, non nominato Filio, ut notat D. Tho. ibidem cap. 23. his verbis: " Similiter etiam de Spiritu ſancto dicitur 1. Cor. 2. quæ ſunt Dei nemo novit, niſi Spiritus Dei, cum tamen certum „ ſit, quod ab hac cognitione divinorum „ neque Pater, neque Filius excludantur. „

Ad tertium, diſtinguo: Eſt altum ſilentium de Spiritu ſancto apud veteres quoad nomen, tranſeat: quoad rem, nego. Nam Hilarius qui objicitur lib. 12. de Trinit. referens iſta verba: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus ſancti*, ſubdit: „ Ut quorum eſt una divinitas, ſit una „ largitio, nomenque Trinitatis, unus, „ eſt Deus. „ Patet ex dictis S. Baſilium ex profeſſo propugnaſſe Spiritus ſancti divinitatem, ſed quandoque œconomiæ cauſa tacuit nomen, ne furentes Arianos contra Filium quos impugnabat, veritatem odio majori proſequerentur, & minime converterentur, ſi præter Filium nominatum Deum, etiam nominaret Deum & Spiritum ſanctum. Non abs re erit SS. Hilarii & Baſilii hic loca texere.

S. Hilarius lib. 2. de Trin. antiquæ editionis: " De Spiritu ſancto nec tacere " oportet, nec loqui de eo neceſſe eſt: „ Sed ſileri a nobis eorum cauſa qui neſciunt, non poteſt. Loqui autem de eo „ non neceſſe eſt, quia de Patre & Filio „ auctoribus confitendus eſt. „ Novæ vero editionis: " Qui Patre & Filio auctoribus confitendus eſt. „ Rurſus lib. 8. " A Filio igitur accipit qui & ab „ eo mittitur, & a Patre procedit. „

S. Baſilius lib. 3. de Spiritu ſancto contra Eunomium edit. Pariſienſis 1518. " Cur enim neceſſe eſt ſi dignitate, ac „ ordine tertius eſt Spiritus, natura quoque ipſum tertium eſſe? Dignitate namque ipſum ſecundum eſſe a Filio, pietatis ſermo fortaſſe tradit: natura vero tertia uti; nec a divinis ſcripturis „ docti ſumus, nec ex antecedentibus „ poſſibile eſt conſequenter colligi. „

Cæterum S. Gregorius Naz. orat. 20. excuſat Baſilium eo quod œconomiæ cauſa tacuerit nomen Dei pro Spiritu ſancto: " Ipſos enim, *inquit*, *intellige Arianos*, nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos ſi dictiones paululum „ immutentur, modo aliis verbis idem „ doceatur. „

Non unus aut alter ex ſanctis Patribus, ſed multi eas præoccupaverunt objectiones & fecerunt ſatis. Inprimis Gregorius Nazianzenus jam citatus in multis locis, maxime orat. 37. ubi ait non eſſe neceſſe omnia fidei dogmata, ex ipſa Heterodorum confeſſione, in Scripturis ſacris aperte contineri, tum ſubdit Spiritus ſancti

divinitatem obſcure quidem in veteri, ſed clare in novo Teſtamento referri: Sic igitur retorquet argumentum adverſus negantem: " Undenam tu voces illas ,, tuas, *ingenitum et anarchum* accepiſti, ,, aut nos etiam *immortalis* vocem? Hoc ,, nominatim & expreſſe oſtende, ac ea ,, vel rejiciamus, quia in Scriptura non ,, extant, vel expurgemus. Nonne per- ,, ſpicuum eſt, hæc de iis ſumpta eſſe ex ,, quibus colliguntur, tametſi minime di- ,, cantur.... Vetus Teſtamentum Patrem ,, aperte prædicabat, Filium obſcurius: ,, novum autem nobis Filium perſpicue ,, oſtendit.,,

S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 29. ſimilia reſpondet: " Si nihil aliud eſt, ,, *inquit*, receptum abſque Scripturis, ne ,, hoc quidem recipiatur. Sin plurima ar- ,, cana citra Scripturam a nobis recepta ,, ſunt, cum aliis pluribus etiam iſtud ad- ,, mittamus. Arbitror autem Apoſtolicum ,, eſſe, etiam non ſcriptis traditionibus ,, inhærere.,,

S. Auguſtinus, non omittendus eſt qui difficultatem ſibi propoſitam clariſſime exponit, & ſolvit lib. 3. contra Maximinum Arianum cap. 3. " Objicis mihi, ,, quod dicamus Spiritum ſanctum æqualem ,, eſſe Filio Dei. Dico plane. Da, in- ,, quis, teſtimonia ubi adoratur Spiritus ,, ſanctus... Quales homines eſtis, quam ,, religioſæ humilitatis qui Spiritum ſan- ,, ctum adorare non vultis, cum legatis: ,, littera occidit, Spiritus autem vivifi- ,, cat? Non vultis ergo adorare quem vi- ,, vificare animas non negatis?... Sed da, ,, inquis, teſtimonia ubi adoratur Spiritus ,, ſanctus quaſi non ex iis quæ legimus ali- ,, qua etiam quę non legimus intelligamus. ,, Sed ne quærere multa compellar, tu ,, ubi legiſti Patrem Deum *ingenitum*, ,, *vel innatum*? Et tamen verum eſt. ,, Quod vero aliquoties dixiſti, etiam Fi- ,, lio eſſe incomparabilem Patrem nec ,, legitur, nec verum eſt. Si autem reli- ,, gionem qua colitur Deus, ſicut dignum ,, eſt cogitares, multo plus eſſe cerneres ,, quod habet Spiritus ſanctus templum, ,, quam ſi eum legeres adoratum: Et ho- ,, mines enim a Sanctis novimus adora- ,, tos. Templum vero non eſt factum ab ,, hominibus, niſi aut vero Deo ſicut Sa- ,, lomon fecit, aut iis qui pro diis ha- ,, bentur, ſicut gentes quæ ignorant, ,, Deum, Spiritus autem ſanctus quod cum ,, magno honore de Deo dictum eſt, non ,, in manu factis templis habitat, ſed cor- ,, pus noſtrum templum eſt Spiritus ſancti, ,, & ne corpora noſtra contemnas, mem- ,, bra ſunt Chriſti: Qualis eſt ergo ,, Deus cui templum ædificatur, & a ,, Deo, & de membris Dei? ,,

Inſiſtunt. Concilium Nicænum primum, immo nec Conſtantioopolitanum adverſus Macedonianos adunatum, non appellant Spiritum ſanctum Deum. Vel ipſe Tertullianus lib. 3. contra Marcionem cap. 16. non alium agnoſcit Spiritum ſanctum Deum quam Chriſtum: " Quis enim, ,, *ait*, loquebatur niſi Spiritus creatoris, ,, qui eſt Chriſtus. ,, Quid plura? Auctor libri de Trinitate qui inter Tertulliani opera Novatiani nomine inſcribitur c. 24. aſſerit Spiritum ſanctum Chriſto minorem eſſe: " Major ergo Paracleto ,, Chriſtus eſt, quoniam nec Paracletus a ,, Chriſto acciperet. ,, His accedit Origenes qui tomo 2. in Joannem pag. 58. & tom. 3. in eumdem pag. 218. dicit Spiritum ſanctum Filio inferiorem, hoc ipſum de Origene teſtatur ſanctus Hieronymus epiſt. 59. ad Avitum. Demum Euſebius Cæſar. lib. 5. contra Marcellum c. 6. ait: " Paracletus autem Spiritus, ne- ,, que Deus eſt, neque Filius. ,, Ergo &c.

Reſpondeo hæc omnia non evacuare Spiritus ſancti divinitatem, cum eam nedum ſacris Scripturis, ſed traditione firmatam oſtenderimus.

Ad ſingula facio ſatis. Concilium Nicænum ſiluit Spiritus ſancti divinitatem eo quod controverſia ſolum de divinitate Verbi moveretur: Siluit & Conſtantinopolitanum quoad nomen, ſed non quoad rem, cum definiat ſanctum Spiritum cum Patre & Filio conglorificari, & anathemate percellat Macedonium ejus divinitatem negantem. Hæc autem fuit apud Patres Synodicos œconomia tacere Trinitatis nomen, ut Macedonianos ad meliorem frugem facilius revocarent. Tertullianus lib. contra Praxeam c. 13. expreſſe Spiritum ſanctum nominat Deum: Quia tamen poſtea non nihil conſperſus fuerit erroribus Montani, qui ſe Paracletum eſſe jactitabat, potuit ab hoc dogmate deficere. Cæteri quandoque Spiritum ſanctum dixerunt Filium Spiritu ſancto majorem, ſed non alia quam originis majoritate, ex

eo

eo quod Spiritus ſanctus ab eo procedat. Neque vero demirandum eſt, Euſebium negaſſe Spiritus ſancti divinitatem, cum eandem a Filio non ſine magna impietate ſuſtulerit.

Replicant: Ille eſt creatura ex Scripturis & patribus, cui multa tribuuntur ex utroque capite quæ ſoli creaturæ conveniunt: Atqui res ſic ſe habet: Ergo &c. Probatur minor. 1. Ioan. 16. de Spiritu ſancto Chriſtus loquens ait: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem; non enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur*. 2. cap. 14. dicitur mitti 3. Gen. 1. motus illi tribuitur ſuper aquas. 4. Dicitur augeri & dividi: nam Num. 11. dicit Dominus ad Moyſen. *Congrega mihi Septuaginta viros de ſenioribus Iſrael, & auferam de Spiritu tuo, tradamque eis*, & 4. Reg. 2. Eliſæus petit duplicem Spiritum Eliæ, intellige ſanctum. 5. Triſtitia illi tribuitur juxta illud Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum*. 6. Rom. 8. orare dicitur: *Poſtulat*, inquit Apoſtolus, *pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Denique dari ſcribitur Act. 5. dicit enim Petrus quod Deus Spiritum ſanctum dederit obedientibus ſibi: ſolum autem id quod creatum eſt, datur creaturæ, quæ eſt incapax infiniti: Sed allata omnia perſonæ divinæ non concordant: ergo &c.

Reſpondeo in genere ad omnia diſtinguendo: & hæc debent intelligi ſecundum diſtributionem accommodam, nempe ratione effectuum, quos Spiritus Sanctus in anima producit, concedo: Et debent intelligi ad litteram, nego. Scriptura per ſimilitudinem ad creata divina nobis exprimit & explicat, & ideo ipſe Chriſtus utebatur parabolis ad explicanda myſteria Dei. Iam ad ſingula facio ſatis.

Ad primum & ſecundum diſtinguo, non loquitur Spiritus ſanctus a ſemetipſo & mittitur, quia procedit a Patre & Filio, concedo: quia eſt inferior & dependens, nego. Unde Ambroſius c. 12. l. de Spiritu ſancto explicans primum locum ait: " Non enim loquetur a ſe, hoc „ eſt, non ſine mea & Patris communio- „ ne. „ ſecundum vero locum ſic explicat D. Thom. 4. contra gentes cap. 23. " „ Et quod hunc effectum in homine faciat „ Spiritus ſanctus, eſt ei a Patre & Filio, „ & propter hoc a Patre & Filio inviſi- „ biliter dicitur mitti. „

Ad tertium & quartum ſimiliter diſtinguo: Spiritus ſanctus movetur, augetur, & dividitur cauſaliter, & ratione donorum, concedo: formaliter & in ſe, nego. Solutio eſt D. Th. ibidem, motus autem determinatur a termino a quo & ad quem, unde bene dicitur quod, *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*. Ad alium locum reſponſio de ſe patet, præſertim vero cum non Spiritus ſanctus, ſed Spiritus Moyſis & Eliæ fuerit diviſus, & datus per participationem aliis. Eadem eſt ſolutio ad quintum, triſtitia enim ſolum metaphorice de Spiritu ſancto dicitur, & hoc ad exprimendum peccata illi diſplicere, ſic Pſal. 105. inquit D. Th. ibid. cap. 23. reſpondens ad objectionem: " Habetur, iratus „ eſt furore Dominus in populum ſuum, „ dicitur enim Deus iratus per ſimilitudi- „ nem effectus; punit enim quod & irati „ faciunt, unde ibidem ſubditur, tradidit „ eos in manus gentium, ſic & Spiritus „ ſanctus contriſtari dicitur per ſimilitu- „ dinem effectus, deſerit enim peccatores. „ ſicut contriſtati deſerunt contriſtantes. „

Ad ſextum ſimiliter diſtinguo, Spiritus ſanctus dicitur gemere & orare quia hæc operatur in nobis, concedo, proprie loquendo, nego. Ita Auguſtinus epiſtola 121. his verbis: " Dictum eſt, *inquit*, in- „ terpellat pro Sanctis, quia interpellare „ Sanctos facit, ſicut dictum eſt, tentat „ vos Dominus Deus veſter, ut ſciat ſi di- „ ligatis eum, hoc eſt, ut ſcire vos faciat. „ Ergo ne dicitur quod & Pater pro nobis poſtulet? minime: cum enim Pater non mittatur & ſit principium de non principio, non dicitur poſtulare pro nobis, ſecus vero Spiritus ſanctus.

Ad ſeptimum etiam diſtinguo, Spiritus ſanctus datur ratione donorum, concedo: ratione ſui, ſubdiſtinguo, quia ad nos mittitur, concedo: quia eſt quid creaturæ ut nobis inhæreat tanquam aliqua accidentalis perfectio, nego. Cum enim amor, inquit D. Th. ibidem ſit principium communicationum Dei ad nos, & tribuatur Spiritui ſancto, ideo dicitur dari & mitti ad nos, quippequi ipſe largiatur dona, & ipſe ut largitor munerum ad nos veniat.

Reponunt: Si Spiritus ſanctus eſt Deus, ſequitur quod ſit Filius: Abſurdum con-

conſequens, ergo & Antecedens. Probatur ſequela. Ideo ſecunda perſona dicitur Filius quia recipit totam naturam a Patre in proceſſione ſua: Sed ſuppoſito quod Spiritus ſanctus ſit Deus, ſimiliter in ſua totum quod eſt Pater & Filius habebit: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo majorem: Ideo ſecunda perſona eſt Filius quia recipit in proceſſione naturam Patris per modum aſſimilationis, concedo: per modum ſimplicis unionis & inclinationis, nego. Similiter diſtinguo minorem, Spiritus ſanctus recipit naturam per modum unionis affectivæ & ponderativæ, concedo: Per aſſimilationem, nego. Ad intellectum pertinet ſibi aſſimilare res, quia de eis format Verbum quod eſt objecti ſimilitudo & expreſſio; ad voluntatem vero uniri per pondus & inclinationem. Cum igitur Spiritus ſanctus procedat per amorem, recipit naturam divinam a Patre & Filio per modum inclinationis, unionis & amoris, hinc vi proceſſionis dicitur flatus ſeu Spiritus, minime vero Filius.

Inſtant: Spiritus ſanctus non videtur eſſe Deus etiam identice: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Quia unio amoris inter duos eſt ſolum affectiva: Igitur Spiritus ſanctus vi ſuæ proceſſionis erit ſolum Deus per participationem, nempe per amorem, ut cæteri juſti.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo: Spiritus ſanctus eſt Deus per amorem divinum qui eſt ipſe Deus, concedo: Secus, nego. Nullum eſt in Deo accidens, hinc amor Dei quo ſe amat eſt ipſe Deus, adeoque & Spiritus ſanctus, unde nego paritatem; nam Deus amat creaturas ſolum propter bonitatem finitam quæ eſt in eis, hinc amor ille paſſive conſideratus & ut in termino, eſt ſolum quid creatum, nempe donum Dei, quod eſt ipſius effuſio; at vero in Spiritu ſancto amor Dei etiam paſſive conſideratus, eſt ipſe Deus, quia habet ſolum Deum pro objecto, & eſt ipſius Dei de ſua bonitate infinitus amor & ineffabilis complacentia, quæ eſt ipſe Deus.

Perſiſtunt: Si amor ille paſſivus qui dicitur Spiritus ſanctus ſit Deus, vel eſt ingenitus, vel genitus: vel a Patre; vel a Filio procedit: Sed nihil poteſt de his dici: ergo non eſt Deus. Probatur minor. Non eſt ingenitus quidem, hoc quippe ſoli Patri convenit: neque etiam genitus, quia hæc eſt Filii proprietas; neque etiam a Patre promanat, alias Spiritus ſanctus eſſet Filius, & ſic duo forent in Trinitate Filii: neque a ſolo Filio profluit, ſin minus Spiritus ſanctus diceretur Patris nepos. Igitur nullo modo.

Reſpondeo, Spiritum ſanctum identice eſſe ingenitum, id eſt, increatum, notionaliter vero conſideratum, neque eſſe ingenitum, neque genitum, ſed medium, nempe procedentem: Ita S. Athanaſius in Symbolo his verbis: *Spiritus ſanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*. Ita Gregorius Naz. orat. 37. qui irridet eos qui ex proceſſionibus divinis inferebant eſſe in Trinitate, aut plures Filios, aut fratres & nepotes. Hinc concludit: " Spiritus ſanctus qui a Patre procedit, qui, quatenus ab illo procedit, creatura non eſt: quatenus rurſus genitus non eſt, Filius non eſt: quatenus autem inter ingenitum & genitum medius eſt, Deus eſt."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Spiritus ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtantialis.

PRIMO: Hanc veritatem utrumque Teſtamentum conclamat, vetus quidem quum dicitur Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, & Pſal. 32. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Novum vero his Chriſti verbis, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti* Matt. 28.

Secundo: Eandem prædicant veritatem Symbola, maxime Conſtantinopolitanum, & illud quod ſancto Athanaſio tribuitur: ſuſcribunt Patres, ut Juſtinus Apologia ſecunda, Auguſtinus tract. 6. in Joannem &c.

Tertio: Ratio Theologica ſuffragatur. Ille eſt Patri & Filio conſubſtantialis, qui iiſdem & nominibus & proprietatibus cum Patre & Filio donatur: Atqui Spiritus ſanctus, tum nominibus, tum attributis divinis ſimul cum Patre & Filio donatur, ut fuſius patet ex probationibus. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESOLUTIONUM.

PRIMO. Quum legitur in Scripturis Deum creare Spiritum, hoc manifeſte intelligitur, vel de hominis anima, vel etiam de vento.

Secundo: Tametſi Spiritus ſanctus quandoque dicatur creari, hoc ratione effectuum, non tamen ratione ſui intelligitur: Accipit quidem a Patre & Filio, tum naturam, tum attributa, ab eis etiam procedit, ſed mere originative, & nullo modo per dependentiam.

Tertio: Non negamus Spiritum ſanctum a Patre recipere naturam, non ideo tamen ejus cenſendus eſt Filius, quippequi non per intellectionem & aſſimilationem, ab ipſo procedat, ſed potius per infinitum amorem, qui eſt identice ipſe Pater, & ideo Spiritus ſanctus Deus eſt, eſt enim amor & Patris & Filii ſubſiſtens per ſe.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Spiritus ſanctus procedat a Patre & Filio.

POST hæreſim Macedonii qui Spiritus ſancti divinitatem negavit, novus Græcorum error circa ejus proceſſionem pullulare cœpit. Theodoretus enim ſcribens contra S. Cyrillum Alex. objicit ei quod Spiritus ſanctus non procederet a Filio: "Quia, *inquit*, Scriptura non dicit; licet enim dicatur Spiritus Filii, non tamen dicitur ab eo procedere, ſed quia per Filium & ejus merita datur Spiritus ſanctus, ideo dicitur Spiritus Filii." Hunc errorem omnino ſopitum poſt multa ſæcula, Græci cum tanta pertinacia renovavere, ut a communione Eccleſiæ Latinæ propter hoc tempore Leonis IX. anno circiter 1052. ſe ſeparaverint. Alia eſt inter Theologos Catholicos, controverſia utrum ſcilicet Spiritus ſanctus procederet a Filio, ſi ab ipſo non diſtingueretur realiter? Contra priores ſit.

CONCLUSIO PRIMA.

Spiritus ſanctus a Patre, & Filio procedit.

PROBATUR 1. Ex Scriptura ſacra. Chriſtus Joan. 15. dicit Apoſtolis quod mittet illis Spiritum ſanctum Paracletum qui de ſuo accipiet. Et ad Galat. 4. Tum & Rom. 8. tertia perſona dicitur Spiritus Filii Dei, ſed ſi accipit a Filio, & eſt ipſius Spiritus, procedit ab illo. Ergo &c. Habetur enim Joannis cap. 14. 26. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.*

Probatur 2. Ex Conciliis. Ex Lateranenſi quidem ſub Innocentio III. Lugdunenſi ſub Gregorio X. Florentino ſub Eugenio IV. ubi, conſentientibus Græcis, res de fide definita eſt. In iſto autem Andreas Doctor Latinus exhibuit codicem vetuſtiſſimum Græcum Synodi 7. generalis Act. 7. ubi hæc habentur de Spiritu ſancto his verbis: "Qui a Patre, Filioque procedit." Et inter alios articulos ille præcipue de Spiritu ſancto probatus & definitus eſt. Ergo &c.

Probatur 3. Ex Patribus utriuſque Eccleſiæ, Græcæ ſcilicet & Latinæ. Ex Græcis quidem Athanaſius orat. 4. contra Arianos nu. 28. vet. edit. ſic loquitur: "Quæcumque habet ſpiritus, habet a Verbo." Et in Symbolo: *Spiritus ſanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* Concinit S. Baſilius l. 2. adverſus Eunomium, Gregorius Nyſſenus lib. 1. contra eundem; Epiphanius hær. 62. & alii dicentes Spiritum ſanctum procedere a Patre & Filio. Quidam ponunt per Filium, quod idem eſt.

Ex Latinis Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 4. ait: "Filium non aliunde puto quam a Patre per Filium." Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 16. "Spiritus quoque ſanctus, *ait*, cum procedit a Patre & Filio, non ſeparatur a Patre, non ſeparatur a Filio." Denique Auguſtinus lib. 17. de Trinit. vet. edit. c. 26. de Chriſto dicit: "Cum reſurrexiſſet a mortuis, & apparuiſſet Diſcipulis ſuis, inſufflavit, & ait, accipite Spiritum ſanctum, ut etiam de ſe oſtenderet procedere."

Pro-

Probatur 4. ratione. Certum eſt ex Scriptura & Patribus Spiritum ſanctum procedere a Patre & Filio, quod certe non poteſt dici de dono Dei : Ergo de Spiritu ſancto profertur. Probatur minor contra Græcos Schiſmaticos qui intelligunt de dono : 1. quia Spiritus ſanctus eſt Deus, juxta illud Chriſti Joan. 17. *Cum venerit Paracletus quem ego mittam &c.* Si mittitur a Filio: Igitur ab ipſo procedit; unde Chryſoſtomus homil. de expoſ. ſymb. ait : " Ipſe eſt Spiritus procedens de Pa-„ tre & Filio qui dividit dona prout vult. „ 2. Joan. 16. de eodem ſpiritu ſic loquitur Chriſtus : *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis: omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis*. Quæ verba exponens Didymus lib. 1. de Spiritu ſancto, art : " Hoc eſt ſine me „ & ſine meo & Patris arbitrio, quia & „ ex Patre, & ex me eſt. „ Et vero ſi mittatur a Filio Spiritus ſanctus, profecto ab eo procedit : Si Filius habeat omnia quæcumque ſunt in Patre, & Spiritus ſanctus ea recipiat a Filio, certe & a Patre procedit : Igitur Spiritus ſanctus procedit & a Patre, & Filio.

CONCLUSIO SECUNDA.

Spiritus ſanctus procedit a Patre, & Filio, ut ab uno adæquato principio.

Probatur 1. Ex Scriptura. Joan. 16. Chriſtus ſic loquitur de Spiritu ſancto: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis; omnia quæcumque habet Pater mea ſunt*. Ergo cum, quæcumque habet Pater, ſint in Filio, ſequitur quod Spiritus ſanctus procedat ab utroque tanquam ab uno principio.

Probatur 2. Ex Conciliis. Lugdunenſe capite unico de Trinitate ſic ait: " Damnamus & reprobamus omnes qui temerario auſu aſſerere præſumpſerint, „ quod Spiritus ex Patre & Filio tanquam „ ex duobus principiis & non tanquam „ ex uno procedit. „ Florentinum utique in formula unionis ait : " Definimus „ Spiritum ſanctum ex Patre & Filio tanquam ab uno principio & unica ſpiratione procedere. „

Probatur 3. Ex Patribus. S. Baſilius lib. 2. contra Eunomium probat ex profeſſo Patrem & Filium eſſe unicum Spiritus ſancti principium. Idem docet Auguſtinus lib. 5. de Trinitate c. 4. his verbis : " Fatendum eſt Patrem & Filium „ eſſe principium Spiritus ſancti, non duo „ principia. „ Idem dicit Anſelmus opuſc. de proceſſ. Spiritus ſancti c. 9. " Sicut, „ *inquit*, non credimus Spiritum ſanctum „ eſſe de hoc, unde duo ſunt Pater & Fi-„ lius, ſed de hoc in quo unum ſunt : ita „ non dicimus duo ejus principia, ſed „ unum principium. „ Ergo &c.

Probatur 4. ratione. Qui procedit ab eadem formali virtute quæ eſt in duobus eadem, procedit ab eis tanquam ab uno principio : Atqui Spiritus ſanctus ab eadem formali virtute quæ eſt eadem in Patre & Filio, nempe a ſpiratione activa & amore activo, quo Pater & Filius mutuo ſe amant, promanat : Igitur Spiritus ſanctus procedit a Patre & Filio ut ab uno principio.

CONCLUSIO TERTIA.

Si Spiritus ſanctus non diſtingueretur a Filio, ab ipſo non procederet.

Probatur ex Patribus. Gregorius Naz. orat. 37. de Spiritu ſancto loquens ait : " „ Mutua eorumdem relationis differentia, „ diverſa ipſis nomina procernit. „ ideſt eos diſtinguit, juxta illud Auguſtini „ tract. 39. in Joan : " Hoc ſolo numerum inſinuant quæ ad invicem ſunt. „ Igitur ſi Spiritus ſanctus relative non diſtingueretur a Filio, ab ipſo non procederet.

Probatur ratione. Proceſſio eſt origo unius ab alio : Sed ubi non eſt diſtinctio, ibi non poteſt eſſe proceſſio & exitus unius ab alio, tunc enim ſunt idem : Igitur ſi Spiritus ſanctus non diſtingueretur relative a Filio, ab ipſo non procederet, quia eſſent unum & idem Filius & Spiritus ſanctus non ſolum identice, ſed & notionaliter : idem dicendum de Spiritu ſancto relative ad Patrem.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES contra primam concluſionem. Concilium Nicænum primum non dicit Spiritum ſanctum procedere a Filio. 2. Theodoretus affirmat contrarium ſicut &

& Damaſcenus lib. 1. fidei cap. 7. Item Leo III. Papa. Denique ſanctus Thomas hic dicit, quod ſit unus ſpirator: Igitur Spiritus ſanctus procedit ſolum a Patre.

Reſpondeo negando conſequentiam: Et explico auctoritates in contrarium. Ad Concilium Nicænum dico ſuppoſuiſſe illam veritatem, nempe quod Spiritus ſanctus procedat a Patre & Filio. Unde poſuit ſolum in Symbolo *Credo... in Spiritum ſanctum vivificantem*, orta autem hæreſi Macedonii, qui Spiritum ſanctum dicebat creaturam, Concilium CP. addidit ſymbolo, *qui a Patre*: Poſtea orta hæreſi Græcorum, ad explicationem fidei, addidit Eccleſia, qui a Patre Filioque procedit. Solutio eſt divi Thomæ hic art. 2. ad 2.

Divus Thomas ibidem ad 3. dicit Damaſcenum ſecutum fuiſſe errorem Theodoreti circa hoc momentum: Et ideo utrumque nullius eſſe ponderis in hoc puncto. Ad Leonem, nego eum negaſſe proceſſionem Spiritus ſancti a Filio, ſed improbaſſe Ritum Eccleſiarum particularium quæ propria auctoritate addiderant Symbolo, *Filioque*: tum quia hæc particula nondum erat in uſu, tum quia pertinet ſolum ad ſummum Pontificem & Concilium generale addere aliquid Symbolo.

Ad ultimum reſpondeo diſtinguendo Antecedens, eſt unus ſpirator, ſed ſunt ex eodem ſancto Thoma duo ſpirantes, concedo: Et unus ſolum ſpirans, nego. Spirator inquit ſanctus Doctor appellat ſupra naturam, quæ cum una ſit in divinis, non niſi unus ſpirator admittitur: ſpirans vero importat perſonam, & ideo eatenus duo ſunt ſpirantes, quatenus Pater & Filius eodem prorſus amore ſpirant Spiritum ſanctum. Sic loquitur ſanctus Thomas hic 1. p. q. 36. art. 4. " Sed videtur melius dicendum quod quia ſpirans
,, adjectivum eſt, ſpirator vero ſubſtanti-
,, vum, poſſumus dicere quod Pater &
,, Filius ſunt duo ſpirantes propter plu-
,, ralitatem ſuppoſitorum, non autem duo
,, ſpiratores propter unam ſpirationem.
,, Nam adjectiva nomina habent nume-
,, rum ſecundum ſuppoſita, ſubſtantiva ve-
,, ro a ſeipſis ſecundum formam ſignifi-
,, catam.

Inſtabis: Ex hoc ſequitur nedum Patrem & Filium, ſed & Spiritum ſanctum aliquam utique ſpirare perſonam: falſum conſequens, ergo & antecedens. Probatur ſequela: Amor divinus communis eſt Spiritui ſancto: Igitur eadem eſt illi ſpirandi ratio ac pro duabus aliis perſonis.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo: Amor eſſentialis communis eſt tribus perſonis, concedo: Amor notionalis, nego. Amor duplex diſtinguitur in ſanctiſſima Trinitate, eſſentialis & notionalis: prior convenit Deo ut præintelligitur perſonis, & ratione naturæ. Poſterior ſoli tribuitur perſonæ, quatenus Pater & Filius ſeſe amando producunt impulſum qui pro termino habet Spiritum ſanctum: Porro terminus amoris a principio diſtinguitur realiter, quippe qui relative opponatur Patri & Filio.

Inſiſtes: Ideo Spiritus ſanctus a Filio procedit, quia amor Filii eſt fœcundus: Sed amor qui Spiritui ſancto tribuitur, eſt utique fœcundus, & tamen non producit perſonam: pari igitur & conſimili ratione nec Filius Spiritum ſanctum: ſin minus, & Spiritus ſanctus aliquam debet producere perſonam.

Reſpondeo conceſſa majore, diſtinguo minorem: Amor Spiritus ſancti eſt utique fœcundus, ſed fœcunditas amoris eſt exhauſta in ſui productione, concedo: & non eſt exhauſta, nego: Si amor in Spiritu ſancto nihil ad intra producat, non eſt defectu virtutis, ſed poſſibilitatis.

Perſiſtes: Atqui virtus amoris eſt exhauſta utique in generatione Filii: Ergo nulla ſolutio: probatur ſubſumptum. Filius procedit nedum via intellectionis, ſed & via amoris: Igitur vis ſpirandi utique exhauſta eſt in generatione Filii. Probatur antecedens. Filius ex divo Thoma procedit a Patre libere: Igitur & via amoris, adeoque exhauritur vis ſpirandi activa in generatione Verbi.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad primam probationem nego ſpirationem activam eſſe exhauſtam in Filio. Ad ſecundam probationem negamus etiam Filium procedere via amoris: namque formaliter procedit ut Filius, & ſimilis, & conſequenter per intellectum cui ſoli convenit ſibi aſſimilare objecta. Ad ulteriorem probationem diſtinguo: Filius ex divo Thoma procedit a Patre libere, hoc eſt, non procedit coacte, concedo: procedit via amoris, nego. Liberum in Deo du-

duplex ſecernitur, videlicet ſpontaneum & liberum ſimpliciter: ſpontaneum eſt mera inclinatio in aliquod objectum congruum; alterum eſt formaliter actus voluntatis quæ unitur objecto prius cognito ut amabili. Priori modo procedit libere Filius a Patre, ſed non formali amoris actu.

Replicabis: Filius procedit eodem amore a Patre, ſicut Spiritus ſanctus: Ergo &c. Probatur antecedens: Amor quo Spiritus ſanctus a Patre procedit eſt amor mere ſpontaneus, hoc eſt, neceſſarius: ſed Filius a Patre procedit illo eodem amore, videlicet ſpontaneo & neceſſario. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens: Generatio quippe Filii habet quidem amorem comitem, ſed non ut formale principium, quod Spiritui ſancto ſoli competit neceſſario. Ad probationem diſtinguo: Amor quo Spiritus ſanctus a Patre procedit eſt amor ſpontaneus per modum actus & ponderis formaliter producti, concedo: per modum inclinationis ſolum, prout inclinatio coactioni opponitur, nego. Duo ſunt conſideranda. Primoquidem voluntarium ut eſt quædam naturæ inclinatio ad quodlibet bonum ſibi conveniens; ſecundo voluntarium ut eſt actus voluntatis quo tendit in bonum uti ſuum objectum cui conjungi appetit, qui quidem actus producit pondus in amatum. Priori tantummodo amor & voluntarium in generatione Filii comperitur; poſteriori modo convenit ſoli Spiritui ſancto: & ſic ſolus vi amoris formaliter procedit.

Oppones contra ſecundam concluſionem. Multi Patres dicunt Filium eſſe proxime a Patre, Spiritum vero ſanctum a Patre ſolum mediate. 2. Hilarius lib. 2. de Trinit. dicit Patrem & Filium eſſe auctores Spiritus ſancti. 3. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. cap. 17. & 27. docet Spiritum ſanctum principaliter a Patre procedere. Igitur Spiritus ſanctus procedit a Patre & Filio ut a duobus principiis. Confirmatur. Ratio adæquata ſpirandi eſt in Patre & in Filio: Igitur Spiritus ſanctus procedit ab eis, ut a duobus principiis.

Reſpondeo negando conſequentiam. Ad primum, dico Patres ſic loqui, quia Pater divinus eſt primum principium a quo Filius habet eſſe principium, ſed non excludunt quod Spiritus ſanctus procedat a Filio, & hoc per eandem virtutem, adeoque a duabus perſonis ut ab uno principio. Ad ſecundum diſtinguo, Spiritus ſanctus procedit a Patre mediate, mediatione ſuppoſiti, ſeu per Filium, concedo: mediatione virtutis, nego. Eſt enim eadem virtus ſpirativa in utroque. Ad tertium diſtinguo. Pater & Filius ſunt auctores Spiritus ſancti adjective & perſonaliter ſumpti, concedo: ſubſtantive, nego. Eſt enim unus ſpirator. Ad quartum diſtinguo, etiam Spiritus ſanctus procedit principaliter a Patre & primario, primatu originis, concedo: primatu eſſentiæ & naturæ, nego.

Ad confirmationem diſtinguo: Virtus ſpirativa eſt in Patre adæquate, entitative, concedo: extenſive & ſecundum omnem formalitatem, nego. Eſt quidem entitative originaliter in Patre, eo quod ſit primum amoris principium, ſed quia amor Patris communicatur Filio, ideo virtus ſpirandi etiam dicit Filium, ut completam habeat ſuam amandi formalitatem: Igitur Spiritus ſanctus qui eſt utriuſque amoris terminus procedit a Patre & Filio.

Objicies contra tertiam concluſionem. D. Anſelmus l. de proc. Spir. ſanct. c. 1. dicit Filium per hoc diſtingui a Patre quod ab illo naſcatur. Sanctus vero ſpiritus per hoc quod ab illo procedat; ſic enim loquitur: " Nam ſi per illud non eſſent plures, Filius & Spiritus ſanctus per „ hoc ſolum eſſent diverſi. „ Idem dicit cap. 3. Igitur licet Spiritus ſanctus non diſtingueretur a Filio, ab illo tamen procederet.

Reſpondeo diſtinguendo, & Anſelmus ſupponit diſtinctionem inter Filium & Spiritum ſanctum, concedo: Enimvero ſupponit Spiritum ſanctum procedere a Filio: Et non ſupponit, nego. Præterea poteſt dici Anſelmum ibi argumentari ad hominem, probando Græcis quod licet Spiritus ſanctus ſecundum eorum ſententiam non diſtingueretur a Filio, nihilominus adhuc ab illo procederet.

Inſtabis: Filius diſtinguitur a Spiritu ſancto, & tamen ab ipſo non procedit: Igitur a ſimili, licet Spiritus ſanctus non diſtingueretur a Filio, ab ipſo tamen procederet.

Reſpondeo negando paritatem, quia proceſſio Filii jam eſt exhauſta dum ſpirat Spiritum ſanctum: unde a Spiritu ſancto non poteſt procedere.

Inſi-

Inſiſtes: Filiatio realiter diſtinguit Filium a Spiritu ſancto, & tamen relative illi non opponitur; Igitur diſtinctio non facit oppoſitionem relativam, adeoque non eſt principium proceſſionis Spiritus ſancti a Filio.

Reſpondeo diſtinguendo: Filiatio non opponitur formaliter Spiritui ſancto, concedo: radicaliter, nego. Eſt enim radix ſpirationis ad ipſum, adeoque diſtinctionis in qua fundatur origo.

Dices: Si Spiritus ſanctus procederet immediate a Patre adhuc tamen diſtingueretur ab illo, nec tamen illi opponeretur relative: Igitur licet Spiritus ſanctus procederet immediate a Filio, tamen ab illo diſtingueretur formaliter.

Reſpondeo hypotheſim eſſe impoſſibilem, neque enim Spiritus ſanctus procedere poteſt a Patre niſi per Filium, qui eſt cognitio & expreſſio ipſius Patris, nihil enim amatum quin præcognitum. Et certe ſi non eſſet diſtinctio inter Filium & Spiritum ſanctum, non ſalvaretur ratio originis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Spiritus ſanctus a Patre & Filio tanquam ab uno principio procedit, hinc & ab utroque notionaliter diſtinguitur.

PRIMUM patet, videlicet Spiritum ſanctum a Patre & Filio procedere, namque Chriſtus Joan. c. 15. promittit ſuis Apoſtolis Spiritum qui ab illo accipiet, & c. 14. idem ſpiritus dicitur mitti in nomine Patris: Igitur & a Patre & a Filio procedit: Tum quia eſt pondus & amor Patris in Filium.

Secundum non minus claret, nempe Spiritum ſanctum a Patre & Filio tanquam ab uno principio procedere, juxta illud Joan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis; omnia quæcumque habet Pater mea ſunt.* Ratio eſt, quia procedit per amorem, qui quidem amor eſt communis & Patri, & Filio.

Tertium etiam patet, nimirum Spiritum ſanctum a Patre & Filio eatenus diſtingui, quatenus ab utroque procedit. Ratio eſt, quia ubi eſt proceſſio, ibi eſt exitus & diſtinctio: Igitur Spiritus ſanctus a Patre & Filio diſtinguitur, quatenus ab eis procedit, ſub illo quippe reſpectu eis relative opponitur.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi Concilium Nicænum ſileat proceſſionem Spiritus ſancti a Patre & Filio, eam tamen non negat, ſed potius ſupponit illam. Theodoretus non audiendus eſt pro hoc momento, neque Damaſcenus qui ejus in hoc videtur ſequi errorem: Verum eſt quod ait D. Thomas, unum eſſe ſpiratorem, ſed ibidem ſubdit, eſſe duos ſpirantes, quod ſufficit ad denotandum perſonas a quibus procedit Spiritus ſanctus.

Secundo: Ultro fatemur Spiritum ſanctum procedere proxime a Patre, hoc eſt, ab eo ut a primo principio, ſed & procedit etiam a Filio, & hoc per eandem amoris virtutem.

Tertio: Quamvis Filius non procedat a Spiritu ſancto, ab eo tamen diſtinguitur; ſi quidem in priori rationis generatio intelligitur completa: ſed ſi Spiritus ſanctus a Filio non procederet, ab eo notionaliter non diſtingueretur. Tum quia Spiritus ſanctus non concipitur donec a Filio & Patre ſpiretur; tum quia etiam Filius ſecluſa proceſſione, Spiritui ſancto relative non opponeretur.

ARTICULUS QUARTUS.

De particula Filioque *addita Symbolo.*

GRÆCI recentiores propugnarunt iſtam particulam, *Qui a Patre, Filioque procedit*, non debuiſſe Symbolo addi, quippe qui contenderent Spiritum ſanctum a Filio non procedere: quocirca duo potiſſimum hic enucleanda veniunt: alterum de errore Græcorum circa Spiritus ſancti a Filio proceſſionem: alterum de particula, *Qui a Patre, Filioque procedit*, addita Symbolo. Unde ſit

SECTIO PRIMA.

Hiſtoria critica erroris Græcorum circa Spiritum ſanctum.

Ortus.

PRIMA controverſia circa proceſſionem Spiritus ſancti incepit ab Eunomio Ariano qui illum dicebat creaturam a Patre in tempore factam. Sic refert ſanctus Baſilius lib. contra iſtum Heterodoxum. Altera apparuit anno 430. occaſione unius Anathematiſmi a ſancto Cyrillo adverſus Neſtorium vibrati, in quo quidem dicit illum non eſſe Catholicum qui Spiritum ſanctum alienum a Filio aſſereret. Theodorus Neſtorii amicus reſpondit hoc ipſum eſſe verum in eo ſenſu quod Spiritus ſanctus ſit Filio conſubſtantialis, e contra vero eſſe blaſphemiam in eo ſenſu quod Spiritus ſanctus procederet a Filio; quocirca creditur primus auctor talis erroris. Hoc ipſum ſcribit Bellarminus, hoc Petavius lib. 7. de Trin. c. 1.

Progreſſus.

TERTIA controverſia contigit anno 640. quo quidem tempore inſurrexere Græci adverſus Latinos, eo quod iſti propugnarent Spiritum ſanctum a Filio procedere. Ducem habebant S. Maximum inſignem Martyrem. Ita Petavius lib. 7. de Trin. cap. 2. num. 2.

Quarta acrius exarſit octavo ſæculo propter quod varia congregata ſunt Concilia, tum in Italia, tum in Germania, tum etiam in Gallia, ſub Pipino & Carolo Magno, ut ex Concilio Foro-Julienſi, & Franco-furtenſi liquet.

Quinta in immenſum efferbuit anno 809. qua de cauſa Carolus Magnus curavit Concilium Aquiſgranis adunari. Hac de lite quam Monachus quidam Jeroſolymitanus moverat, cujus nomen erat Joannes, ſcripſit epiſtolam. Sic refert Ado, ſic Petavius lib. 7. de Trin. cap. 10. nu. 2. Nonnulli autumant iſtum Monachum eſſe ſanctum Joannem Damaſcenum qui his temporibus fortiter debellavit Iconomachos.

Sexta erupit in apertum incendium ſub finem ejuſdem ſæculi, ſcilicet tempore Photii qui a Nicolao I. proſcriptus eſt, eo quod expulſo ſancto Ignatio a Sede Conſtantinopolitana, ipſe invaſor ſederet; qui & auſus eſt per ſententiam latam ipſum alternata vice damnare Nicolaum. Quia vero abyſſus abyſſum invocat in voce cataractarum; Photius ab hoc tempore inſulſis non ceſſavit laceſſere injuriis Eccleſiam Occidentalem. Inter varia objurgationis capita, eam potiſſimum arguebat quod diceret Spiritum ſanctum a Filio procedere.

Undecimo ſæculo inſtaurata eſt pugna molitione Michaelis Cærularii Patriarchæ CP. favente Conſtantio Monomacho Imperatore, qui & ſtatuit a Latinis abſtinendum eſſe, eo quod docerent Spiritum ſanctum a Filio procedere. Hoc factum ſcribunt Leo IX. epiſtola anno 1504. conſcripta; divus Anſelmus lib. de proceſſione Spiritus ſancti, & omnes Hiſtorici ſacri.

Interitus ſeu proſcriptio.

CONCILIUM generale Conſtantinopolitanum primum Nicæno addidit Symbolo pro Spiritu ſancto; *Qui a Patre procedit*. Epheſinum in Anathematiſmo laudato ſubjunxit, Spiritum ſanctum procedere a Filio: Barenſe in Italia adunatum ann. 1097. ſub Urbano II. in quo mira & dixit, & fecit ſanctus Anſelmus, eidem ſubſcripſit definitioni. Item & Lateranenſe quartum ſub Innocentio III. anno 1205. in quo quidem aderant multi graviſſimi Præſules, & inter alios Patriarcha tum Conſtantinopolitanus, tum Jeroſolymitanus, qui cum Latinis convenere de proceſſione Spiritus ſancti a Filio; maxime vero in ſecundo Lugdunenſi anno 1274. ſub Gregorio X. ubi reunio Græcorum cum Latinis iterum concluſa & facta eſt: tum utraque Eccleſia ſimul adunata decantavit in Symbolo, *Qui ex Patre, Filioque procedit*. Ita refert Nicephorus, ſic ſcribunt multi alii. Denique Florentinum idem fidei dogma celebravit anno 1439. ſub Eugenio IV. ubi quoque & aderant Græci, in primis vero Patriarcha Conſtantinopolitanus & Joannes Palæologus Imperator: Tunc iterum atque iterum, fœdere mutuo inito, pax Eccleſiæ compoſita eſt; quandoquidem Imperator & ſui, ſchiſma abjicientes, errores quoque depoſuerunt; maxime circa proceſſionem

Spi-

Spiritus ſancti, tum uno eoque alacri animo, aſtantibus ſimul Græcis cum Latinis, ſolemni ritu decantatum eſt in Symbolo, *Qui a Patre, Filioque procedit.*

Nec defuere celeberrimi Auctores qui ſuum acuerint ſtylum adverſus Græcos obſtrepentes contra proceſſionem Spiritus ſancti a Filio. Et vero Nicolaus I. certior factus quod Orientales proceſſionem Spiritus ſancti a Filio impugnarent, ſcripſit ad Hincmarum Rhemenſium Præſulem, ut ipſe & alii Galliarum Epiſcopi ſcriptis defenderent fidem contra Photii molitiones. Odo Bellovacenſis, ut patet ex epiſtola quinta Hincmari ad Nicolaum, Græcos confutavit: eandem adimplevit Provinciam Æneas Pariſienſis, cujus opus extat in tomo D. d'Achery Benedictini: Sed præ cæteris Græcos debellavit S. Anſelmus eruditiſſimis operibus.

SECTIO SECUNDA.

Num licite addita ſit Symbolo iſta particula, qui a Patre Filioque procedit.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA ſic ſe habet: Spiritus ſanctus nedum a Patre, ſed & a Filio procedit: Igitur non ſine fundamento appoſita eſt Symbolo particula laudata: neminem quippe cordatum latet alicujus veritatis explicationem utilem & jucundam admodum eſſe: Porro iſta particula, *Qui a Patre &c.* nihil ſubſtantiæ addit, ſed ipſam Spiritus ſancti a Filio proceſſionem clariſſime mentis oculis ſubjicit. Tota igitur difficultas in Antecedente includitur: quod licet jam ſupra probatum, ulterioribus tamen momentis confirmare juvat.

Primo quidem ex Scriptura ſacra: Joannis 16. Chriſtus ait de Spiritu ſancto: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Rurſus Rom. 8. Spiritus ſanctus vocatur ſpiritus Filii: *Si quis autem*, inquit Paulus, *ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Iterum ad Galatas 4. *Miſit Deus ſpiritum Filii ſui in corda veſtra.* Denique eadem Scriptura aſſerit, ea quæ ſunt in Patre convenire & Filio: Ipſe Chriſtus teſtis eſt qui Joannis 16. ſic loquitur: *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt.* Sed qui accepit a Filio; ſed qui eſt ejus ſpiritus, ab illo procedit: Sed qui cuncta poſſidet quæ ſunt in Patre; dubio-procul eſt Spiritus ſancti cum Patre principium. Igitur hæc veritas rectiſſime explicatur, dicendo, *Qui a Patre, &c.*

Sanctus Thomas hanc indigitat illationem 1. p. q. 36. art. 4. ubi docet patrem & Filium unum eſſe principium a quo procedit Spiritus ſanctus. Primo quidem in argumento *ſed contra:* " Auguſtinus dicit in capite 5. de Trinitate quod Pater & Filius non ſunt duo principia, ſed unum principium Spiritus ſancti. " Tum hæc ſubjicit: " Dicendum quod Pater & Filius in omnibus unum ſunt, in quibus non diſtinguit inter eos relationis oppoſitio. Unde cum in hoc quod eſt eſſe principium non opponantur relative, ſequitur quod pater & Filius ſunt unum principium Spiritus ſancti. " Ibidem art. 2. probat Spiritum ſanctum a Filio procedere, eo quod ab ipſo diſtinguatur perſonaliter.

Secundo ex ſanctis Patribus. S. Athanaſius lib. de natura humana ſuſcepta, iſta Pſalmi 35. verba: *Quoniam apud te eſt fons vitæ*, interpretans, ait: " Noverat enim apud patrem, Filium eſſe fontem Spiritus ſancti. " Subſcribit Gregorius Nyſſenus libr. 1. contra Eunomium: " Porro, *inquit*, idem nobis & de Spiritu ſancto dicendum eſt, cujus in ſolo ordine differentia conſtituta eſt; nam ut Patri conjunctus eſt Filius, & cum ex illo eſſe habeat, non tamen poſterius exiſtit; ſic etiam Spiritus ſanctus proxime hæret Filio, qui ſola cogitatione ſecundum rationem principii prius conſideratur productione Spiritus. Nam temporum intervalla in illa vita, quæ ſæculum omne præcedit, locum non habent; adeo ut detracta principii ratione, nulla re ſancta Trinitas a ſeipſa diſſideat. "

Sanctus Baſilius lib. 3. contra Eunomium eamdem veritatem ſuo munit calculo, his verbis. " Cur enim neceſſe eſt, ſi dignitate ac ordine tertius eſt Spiritus, natura quoque ipſum tertium eſſe dignitate namque ipſum ſecundum eſſe a Filio pietatis ratio tradit. "

Non omittendus Epiphanius qui in Anc-

cora-

corato num. 67. ait : " Cum Chriſtus a ,, Patre credatur, Deus ex Deo, & Dei ,, Spiritus a Chriſto, ſive ab ambobus, ,, ut Chriſtus his verbis aſſerit, qui a Patre procedit, & hic de meo accipiet. ,,

His adde Cyrillum Alexandrinum qui lib. 12. in Joannem cap. 56. ſic effatur: " Unde nobis firmiter credendum eſt, ,, non eſſe alienum a Filio Spiritum ſanctum, nam cum ei conſubſtantialis ſit, ,, ex Patre per ipſum procedit. ,,

Patres Latini non tacent veritatem. Hilarius agmen ducet, lib. 2. de Trinitate, ubi de Spiritu ſancto dicit: " lo- ,, qui de eo non neceſſe eſt, quia de Patre & Filio auctoribus confitendus eſt. ,,

Egregium eſt ſancti Ambroſii de hoc momento effatum lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 16. his verbis: " Spiritus quoque ſanctus cum procedit a Patre & Filio, non ſeparatur a Patre, non ſeparatur a Filio. ,,

Sanctus Auguſtinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. ait: " Nec poſſumus dicere ,, quod Spiritus ſanctus & a Filio non ,, procedat; neque enim fruſtra idem Spiritus, & Patris & Filii Spiritus dicitur. ,,

Suffragantur, ſanctus Leo & ſanctus Fulgentius, ille epiſtola 93. " Alium qui ,, genuit, *inquit*, alium qui genitus eſt, ,, alium qui de utroque proceſſit &c. ,, Iſte vero lib. de fide ad Petrum: " Firmiſſime, *ait*, tene, & nullatenus dubites Spiritum ſanctum qui Patris & ,, Filii unus eſt Spiritus, de Patre & Filio procedere. ,, Ergo &c.

Secunda ratio: Quod a Conciliis Oecumenicis & ſtatutum eſt, ſimul & a Provincialibus & a Nationalibus citra dubium rite appoſitum fuit: Atqui ex hiſtoria critica liquet, iſtam particulam: *Qui a Patre, Filioque procedit*, Symbolo adjunctam fuiſſe a Conciliis: Ergo &c.

Tertia: quotieſcunque fides in periculum venit, tunc explicanda eſt ab Eccleſia, cui ineſt poteſtas Chriſti, ſic Concilium Nicænum primum contra Arianos appoſuit Symbolo ὁμοούσιον : ſic Conſtantinopolitanum adverſus Eunomium & Macedonium divinitatem Spiritus ſancti debellantes, eidem addidit Symbolo: *Et in Spiritum ſanctum Dominum & vivificantem, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur &c.* Igitur & contra Græcos negantes Spiritum ſanctum a Filio promanare, debuit appponi: *qui a Patre, Filioque procedit.*

Sanctus Thomas hic q. 36. art. 3. dicit Spiritum ſanctum a Patre per Filium procedere: " Quia igitur Filius habet a Pa- ,, tre quod ab eo procedat Spiritus ſanctus, poteſt dici quod Pater per Filium ,, ſpiret Spiritum ſanctum, vel quod Spiritus ſanctus procedat a Patre per Filium, quod idem eſt. ,,

Tempus quo particula addita eſt Symbolo.

Non injucundum erit hic texere quandonam illa particula fuerit Symbolo addita. Certum eſt eam non fuiſſe additam a Concilio Conſtantinopolitano primo, non enim apparet in ejus Symbolo lecto in Concilio Epheſino & Calchedonenſi, ſed nec Damaſus Papa illam adinvenit: in hac quippe hypotheſi & Græci, & Leo III. adverſus eam inſurgere non auſi fuiſſent propter vetuſtiſſimum hoc antiquitatis momentum: Nec deſunt qui dicant Symbolum inter opera Hieronymi Damaſo adſcriptum particulam complecti; ſed iſtud Symbolum ſuppoſititium eſſe exiſtimant non ignoti nominis auctores. Neque etiam addita fuit particula a ſexta Synodo: Leo enim tertius eſt ipſa poſterior; quocirca non reſtitiſſet Epiſcopis Galliæ, ſi fuiſſet addita a Concilio Oecumenico. Non eſt etiam fœtus Synodi ſeptimæ, quippe quæ non inveniatur in codicibus: Sed præter iſtud, aliud eſt argumentum, quod Anaſtaſius Bibliothecarius, qui Synodum illam reddidit latinæ linguæ, ut primum abſoluta eſt, nullam faciat de particula mentionem, tametſi in Florentino codex vetuſtiſſimus de ſeptima Synodo productus ſit in quo quidem particula legitur.

Eam tamen quinto ſæculo apparuiſſe in profeſſionibus fidei Hiſpaniæ claret ex Conc. Toletano 587. adunato, claret ex Braccarenſi 1. & 2. ſicut & Hiſpalenſi. In eodem regno ſub finem 6. ſæc. affulſit Symbolum Conſtantinopolitanum cum particula, ut patet ex Concilio Toletano ann. 589. & decantari cœpit per omnes Hiſpaniarum Eccleſias, ut patet ex eodem Concilio can. 2. ut notat R. P. Mabillon in præfatione Liturgiarum lib. 1. cap. 4. & decantabatur ritu Miſſæ Moſarabicæ.

Octavo ſæculo additio particulæ & etiam decan-

decantandi conſuetudo ex Hiſpania promanavit ad Gallias & Germaniam, ut liquet ex Concilio Foro-Julienſi & Francofurtenſi, ut refert Walfridus Strabo libro de rebus Eccleſiaſticis cap. 2. Nono ineunte ſæculo mos iſte firmatus erat apud utramque gentem, non tamen Romæ, quod quidem patet ex actibus legationis Leonis tertii. Sub finem noni ſæculi Romanos adoptaſſe particulam conſtat: Hoc ipſum liquet ex Photio qui hanc additionem Symbolo exprobrabat Romanæ Eccleſiæ; item & ex Ratramno lib. 2. cap. 2. Romani eandem 11. ſæculo ſub Henrico I. Imperatore, decantare cœperunt. Sic ſcribit Baronius. Demum in Concilio Lugdunenſi & Florentino, aſtantibus & conſentientibus Græcis, firmata eſt in perpetuum additio particulæ in Symbolo decantandæ.

His non obſtantibus, non improbabilem exiſtimamus opinionem Binii qui propugnat in notis ad Concilium Romanum ſub Agathone, pag. 5. particulam reperiri in epiſtola Synodica Agathonis ad Synodum generalem; ſic enim habetur pag. 21. actione quarta ejuſdem Concilii: *Credentes .... & in Spiritum ſanctum, Dominum & vivificatorem, ex Patre Filioque procedentem.*

Hunc locum depravatum fuiſſe conqueſtus eſt Julianus Cardinalis in ea diſputatione quam habuit in Concilio Florentino contra Græcos, ſublatamque a Græcis impoſtoribus hanc particulam, *filioque*, animadvertit: Idem centum & amplius annis ante Julianum obſervarat Emmanuel Caleca homo Græcus in libro adverſus Græcorum errores.

Eamdem particulam non obſcure ſubindigitat Synodus ſeptima generalis actione quarta pag. 330. Concil. Binii ubi refertur ſermo quidam ſancti Athanaſii in quo ſic legitur. *Omnis autem turba ſtirpis Judaicæ, clara voce cœpit cantare, & dicere .... Unus Spiritus ſanctus & a Patre & Filio procedens.*

Solvuntur objectiones contra primam rationem, in qua dictum eſt Spiritum ſanctum a Filio procedere.

Expenditur mens Conciliorum.

OBJICIES: Concilium CP. anno 381. fidem de Spiritu ſancto explicavit adverſus Eunomium & Macedonium obſtrepentes, & tamen altum eſt apud Patres illos de proceſſione Spiritus ſancti a Filio, & a fortiori de particula ſilentium; Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & hoc non exigebat controverſia, nempe ut ſermo fieret de illa proceſſione & particula, concedo: & invitabat occaſio, nego. Heterodoxi laudati Spiritum ſanctum non ſine magna blaſphemia dicebant creaturam; quocirca Epiſcopis divinitas ſolum erat aſtruenda, quam quidem provinciam adimplevit perfecte Synodus duobus potiſſimum argumentis atque definitionibus: primo dicendo Spiritum ſanctum a Patre procedere; deinde vero eumdem cum Patre & Filio coadorari & conglorificari, ſic enim habetur: *Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur.* Quibus ſententiis non leviora pro proceſſione Spiritus ſancti a Filio, & pro particula addita pronuntiat Synodus. Cæterum ſi exiſtimaſſet Spiritum ſanctum a Filio non procedere, dixiſſet: *Qui ex ſolo Patre procedit.* Et non tantummodo, *qui ex Patre procedit.*

Urgebis: Patres laudati, quæ fidem ſpectabant, definierunt. Igitur ſi proceſſio Spiritus ſancti a Filio ad fidem pertinebat, ſicut in Symbolo poſuerunt, *qui a Patre procedit*, eadem prorſus ratione apponendum erat, *qui a Patre, Filioque procedit*: Sed hoc non fecere; Ergo &c.

Reſpondeo negando majorem & paritatem, eo quippe tempore controverſia tantummodo de divinitate Spiritus ſancti movebatur adverſus Eunomium & Macedonium illam debellantes, ut refert Theodoretus de Aetio lib. 4. Hæret. fabul. & de Eunomio S. Baſilius lib. 2. contra ipſum: Igitur ſatis erat hanc aſtruere divinitatem his verbis: *qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur*, & iterum, *qui ex Patre procedit.*

Replicabis: Eo ipſo quo Patres definierunt Spiritum ſanctum cum Patre & Filio coadorari, opus fuit, ſi proceſſio Spiritus ſancti a Filio eſt dogma fidei, ut adderent, *qui a Patre, Filioque procedit*. Atqui tamen hoc non fecerunt: Ergo &c.

Reſpondeo negando paritatem propter rationem allatam. Et vero cum fides in periculum venit, prorſus abſtinendum eſt a quæ-

quaſtionibus pro tempore inutilibus, ne copia litium Hæretici aliquod impugnantes dogma, aut prævaleant, aut veritati non obediant.

Perſiſtes: Multa Concilia, eaque Oecumenica ſiluerunt proceſſionem Spiritus ſancti a Filio; Quinimmo non ſemel ſtatuere nihil eſſe aut ſenſui, aut etiam vocibus addendum, tum Symbolorum, tum etiam & primorum Conciliorum definitionibus. Igitur proceſſio Spiritus ſancti a Filio, maxime vero particula addita Symbolo, *qui a Patre, Filioque procedit*, abnuenda eſt: Pro iſto momento audienda ſunt vel ipſa Concilia: In Epheſino Presbyter Charíſius Symbolum obtulit Patribus, qui, lectione facta, ita definierunt: ,, Alteram fidem nemini licere proferre, ,, vel conſcribere, aut componere, præ- ,, ter eam quæ definita eſt a ſanctis Pa- ,, tribus Nicææ congregatis cum ſancto Spi- ,, ritu: Qui auſi fuerint, aut componere fi- ,, dem alteram, aut proferre, vel offerre ,, converti volentibus ad agnitionem veri- ,, tatis .... anathemati ſubiicit. Secun- ,, do Calchedonenſe, relatis Symbolo Nicæno & Conſtantinopolitano, ait: Suffi- ,, ceret quidem ad plenam cognitionem & ,, confirmationem pietatis hoc ſapiens & ,, ſalutare divinæ gratiæ Symbolum: de ,, Patre enim & Filio & Spiritu, ſancto ,, perfectionem docet. ,, Quid plura? Sexta Synodus generalis in epiſtola Agathonis a Patribus ſuſcepta; ſeptima vero poſt definitionem fidei, Vigilius epiſtola ad Eutichium Patriarcham CP. idem dicunt, & prohibent aliquid addi. His omnibus accedit Cyrillus Alexandrinus qui in epiſtola ad Joannem Antiochenum ſic loquitur: " Nullo autem modo patimur, ut ,, ab aliquo fides illa, ſive fidei Symbo- ,, lum concutiatur, quod a ſanctis quon- ,, dam Patribus Nicænis editum eſt; ne- ,, que enim, aut nobis, aut ulli omni- ,, no alteri, vel ullam voculam ibi poſi- ,, tam immutare, aut unam etiam ſyllabam ,, prætenire permittimus, memores eius ,, qui dixit, ne transferas terminos antiquos ,, quos poſuerunt Patres tui. ,, His poſitis hæc ſequitur argumentum: non licitum eſt, 1. aliquid addere prioribus Conciliis. 2. Quia hoc ipſum inutile eſt, eo quod fides ſufficienter ſit antiquitus explicata: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, ſiluerunt eo quod nec opus erat, nec ipſum expoſtulabant fidelium vota, concedo; ita ut de facto Spiritus ſanctus non procederet a Filio, nego. Ad ulteriores confirmationes unica reſponſione fit ſatis, ſic diſtinguendo: Prohibitum eſt aliquid addi Symbolis quoad fidei ſubſtantiam, concedo: quoad ejuſdem fidei explicationem, ſubdiſtinguo: quando non fuit neceſſitas, concedo: ſin minus, nego. Revera quidem nonne Patres Nicæni adverſus Arianos obſtrepentes ſymbolo addiderunt ὁμοούσιον? Conſtantinopolitani adverſus Macedonianos: *In Spiritum ſanctum Dominum & vivificantem, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur*. Epheſini, non quidem in Symbolo, ſed in fidei definitione poſuerunt vocem, *Deipara* adverſus Neſtorium negantem beatam Virginem eſſe Dei matrem. Calchedonenſes denique, loco iſtarum vocum quæ habentur in Nicæno: *Natum ex Patre*, ſcripſerunt, *conſubſtantialem Patri ſecundum deitatem*, & *conſubſtantialem nobis ſecundum humanitatem*. Et hoc ut Eutychetis errorem perſtringerent: Pari igitur & conſimili ratione, non ad fidei augmentum, ſed ad explicationem, graſſante Græcorum hæreſi circa proceſſionem Spiritus ſancti a Filio, addere debuerunt, *qui a Patre, Filioque procedit*.

Hæc interpretatio eſt divi Thomæ qui idem ſibi objiciens 1. p. q. 36. art. 2. ad 2. docet Concilia potuiſſe explicare fidem iuxta exigentiam temporum, ut expoſtulabat neceſſitas: " Quia igitur in tem- ,, pore antiquorum Conciliorum nondum ,, exortus fuerat error dicentium Spiri- ,, tum ſanctum non procedere a Filio; ,, non fuit neceſſarium quod hoc explici- ,, te poneretur. Sed poſtea, inſurgente er- ,, rore quorumdam, in quodam Concilio ,, in Occidentalibus partibus congrega- ,, to, expreſſum fuit auctoritate Romani ,, Pontificis, cujus auctoritate etiam an- ,, tiqua Concilia congregabantur, & con- ,, firmabantur. Continebatur tamen im- ,, plicite in hoc ipſo quod dicebatur Spi- ,, ritus ſanctus a Patre procedere. ,,

Perſiſtes: Concilium Calchedonenſe, relatis Symbolo Nicæno & Conſtantinopolitano, ſubjungit, *expoſitionem alteram nullus faciat .... Sufficiunt quæ expoſita ſunt, alteram expoſitionem non licet fieri*. Confirmatur, Epheſinum Symbolo vocem

cem *Deiparæ*, addere abſtinuit; quinimmo rejectum eſt oblatum a Presbytero Chariſio Symbolum non Neſtorio, ſed Theodoro Mopſueſteno attributum, juxta ſententiam Marii Mercatoris, & Juſtiniani Imperatoris in ſua rectæ fidei confeſſione. Tum & Pelagii II. Papæ in epiſtola ad Eliam Aquileienſem & alios Iſtriæ Epiſcopos in quo quidem Symbolo tacetur proceſſio Spiritus ſancti a Filio, nec aliud de tertia perſona legitur præter hæc: *Credimus in Spiritum ſanctum qui cum ſit ex Dei ſubſtantia Filius non eſt, ſed ſubſtantialiter Deus, utpote ejus ſubſtantiæ exiſtens, cujus eſt Deus, & Pater ex quo quidem eſt ſecundum ſubſtantiam . . . Sed nec Filium illum putamus, neque per Filium ſuam ſubſiſtentiam habentem*. Quæ verba non arguerunt Patres Epheſini, ſed iis lectis, dixere, alteram fidem nemini licere proferre, vel conſcribere, aut componere: " Præter eam quæ definita eſt a ſanctis ,, Patribus Nicææ congregatis cum ſan-,, cto Spiritu. Qui auſi fuerint aut com-,, ponere fidem alteram, aut proferre, ,, vel offerre converti volentibus ad agni-,, tionem veritatis, anathemati ſubjicit. ,, Igitur ex iis omnibus liquet neque Spiritum ſanctum a Filio procedere, neque a fortiori licitum eſſe aliquod addere Symbolis perantiquis; in quibus certe de particula altum eſt ſilentium.

Reſpondeo diſtinguendo: & hæc omnia unum tantummodo probant, non licitum eſſe addere aliquid Symbolo quoad ſubſtantiam, concedo: quoad fidei explicationem, ſubdiſtinguo, auctoritate privata, concedo: & ideo rejectum eſt Symbolum Theodori; nec mirum, tametſi eſſet contra Eunomianos dicentes Spiritum ſanctum a Filio veluti creaturam procedere, erat tamen auctoritate privata factum; & hoc ab homine ſuſpectæ fidei: non licet auctoritate publica & Eccleſiæ aliquid addere ad fidei explicationem, nego.

Ad inſtantiam ex auctoritate Concilii Epheſini depromptam, dico non opus fuiſſe addere Symbolo, vocem *Deiparæ*: omnibus quippe notum erat Chriſtum eſſe Deum; cum autem in Symbolo dicatur, *natus ex Maria Virgine*, ſufficienter explicata manſit maternitas Deiparæ & illibatæ Virginis.

Diſcutitur mens Theodoreti.

OPPONES: Doctrina Theodoreti a proceſſione Spiritus ſancti a Filio abſcedit: Atqui tamen nec a Concilio Epheſino rejecta eſt: Ergo &c. Probatur major & minor ſimul. Sanctus Cyrillus Alexandrinus anathematiſmo nono, ut habetur in Concil. Labb. ſic alloquitur: *Si quis unum divinum Jeſum Chriſtum Spiritu clarificatum dixerit propria virtute ipſius tanquam aliena utentem, ac vim & efficaciam ab eodem accepiſſe, qua contra immundos ſpiritus operaretur, & divina inter homines miracula patraret, ac non potius ipſum ſpiritum per quem divina ſigna edidit illius proprium eſſe confeſſus fuerit, anathema ſit.*

Theodoretus hæc confutat verba in ſuis reſponſionibus: " Proprium autem, *inquit*, ,, Spiritum Filii, ſiquidem ut ejuſdem cum ,, eo naturæ, & ex Patre procedentem ,, dixit, ſimul confitebimur, & tanquam ,, piam ſuſcipiemus vocem; ſi vero tan-,, quam ex Filio, aut per Filium exiſten-,, tiam habeat, hoc ut blaſphemum & im-,, pium rejiciemus. ,,

Sed quod mirum videri debet, ipſe Cyrillus approbat ſaltem tacite Theodoreti doctrinam in hoc puncto; quippequi in epiſtola ad Evoptium tom. 3. Conc. pag. 888. graviter conqueritur de calumniis quibus a Theodoreto impetitus eſt, neque tamen illum reprehendit quod Spiritum ſanctum habere a Filio exiſtentiam negaret. Quinimmo epiſtola ad Joannem Antiochenum Cyrillus ait ſolum, *eſt autem non alienus a Filio*, ſcilicet Spiritus ſanctus: quam epiſtolam ut primum legit Theodoretus, ad eumdem ſcribens Joannem, laudat Cyrilli effatum his verbis: " Ea quæ ,, miſſa ſunt a Cyrillo Evangelica nobili-,, tate adornantur. ,,

Reſpondeo primo & Concilia, & Cyrillum non reprehendiſſe Theodoretum œconomiæ cauſa, cum tunc temporis palmaris controverſia non de proceſſione Spiritus ſancti a Filio, ſed de divinitate moveretur, qua quidem Oeconomia non ſemel uſi ſunt Patres; imprimis Baſilius qui abſtinuit aliquando a nomine divinitatis pro Spiritu ſancto, eo quod Hæretici in votis nihil aliud habebant, quam illum exauctorare, ut gregem ejus diſperderent. Sanctus Auguſtinus lib. 3. contra epiſto-

lam Parmeniani cap. 2. hanc laudat œconomiam ubi eſt ſchiſmatis periculum. S. Gregorius Magnus lib. 12. epiſtola 31. de hac œconomia ſic habet: "„ Sancta Eccleſia quædam per fervorem „ corrigit, quædam per manſuetudinem „ tolerat, quædam per conſiderationem „ diſſimulat, ut ſæpe malum quod averſatur, portando, diſſimulando compeſcat. „

Reſpondeo 2. negando majorem: Ad probationem diſtinguo: Theodoretus negat Spiritum ſanctum habere a filio exiſtentiam in ſenſu oppoſito Eunomianis, qui dicebant ab illo procedere ut creaturam, concedo: quocirca neque ab Epheſino, neque a Calchedonenſi, neque a quinto Concilio generali, neque ab ipſo Cyrillo in hoc reprehenſus eſt: Et negavit ſenſum Catholicum, nego: namque Spiritum ſanctum Patri, & Filio conſubſtantialem habebat, & conſequenter non negabat ejuſdem Spiritus ſancti a Filio proceſſionem, quippequi in verbis ſupra laudatis dicat: " Proprium autem Spiritum „ Filii, ſi quidem, ut ejuſdem cum eo „ naturæ & ex Patre procedentem dixit, ſimul confitebimur, & tanquam „ piam ſuſcipiemus vocem. „ Quo ſenſu vero dixerit Spiritum ſanctum non ex Filio, aut per Filium exiſtentiam habere, intelligite ex ejus ad Monaſteria epiſtola, ubi inſurgit adverſus Cyrillum, eo quod crederet illum contendere Spiritum ſanctum a Filio ut creaturam procedere: " Blaſphemat, *inquit*, & in Spiritum ſan„ ctum non ex Patre ipſum procedere di„ cens, ſed ex Filio eſſe . . . . propin„ quat Macedonii culturæ. „ Audis Theodoretum Cyrillo imponere, ſcilicet & Spiritum ſanctum a Patre non procedere, & a Filio, ut creaturam promanare. Igitur in illo tantum ſenſu negat Theodoretus Spiritum ſanctum a Filio procedere.

Neque vero relictus eſt ambigendi locus circa mentem Cyrilli pro proceſſione Spiritus ſancti a Filio; cum dicat Spiritum ſanctum non eſſe a Filio alienum. In epiſtola autem ad Neſtorium quæ lecta fuit & approbata in Concilio Epheſino ſic loquitur: " Quandoquidem Spiritus veritatis „ nominatur, Chriſtus autem veritas eſt, „ & proinde quoque ab illo, atque a Deo „ Patre procedit. „

Incaſſum quidam exiſtimant illam epiſtolam non eſſe genuinum Cyrilli fœtum, eo quod Theodoretus in anathematimis quos confutavit, explicationem quidem expoſtulet iſtorum verborum Cyrilli, *Spiritum Filii proprium eſſe*, ſed non iſtius particulæ, *qui a Filio procedit*: tum quia veteres auctores qui ſcripſerunt pro ſententia Latinorum, verba Epiſtolæ laudatæ non referunt: quinimmo Græci ſchiſmatici qui anno 1233. Concilium Nympheæ adunavere, ubi profeſſionem fidei ediderunt, & eam miſerunt ad Gregorium nonum, fuſo ſcribunt calamo ſua adverſus Latinos dogmata, ſibique objiciunt teſtimonia beati Cyrilli, nuſquam vero locum epiſtolæ mox laudatum.

Verum mirum videri non debet quod Theodoretus explicationem noni anathematiſmi exegerit, minime vero verborum epiſtolæ Cyrilli ad Neſtorium, cum divinitatem Spiritus ſancti & a Patre proceſſionem nuſquam impugnaverit: quocirca ſic diſtinguo: Cyrillus & Concilia probavere doctrinam Theodoreti de Spiritu ſancto, quia loquutus eſt in ſenſu oppoſito Eunomii, concedo: eo quod de facto impugnaverit Spiritus ſancti divinitatem, & a Filio proceſſionem, nego.

Urgebis. Si Theodoretus ſolummodo inſurrexiſſet adverſus Eunomium, non dixiſſet abſolute Spiritum ſanctum a Filio exiſtentiam non habere: Ergo &c.

Reſpondeo neminem latere, Theodoretum exiſtimaſſe Cyrillum propugnare proceſſionem Spiritus ſancti a Filio in ſenſu Eunomii; & in hoc ſolum ſenſu confutando nonum anathematiſmum, aſſeruit Spiritum ſanctum non habere exiſtentiam a Filio, ne ſcilicet ut creatura haberetur.

Inſiſtes: etiam in aliis operibus vel ipſe Theodoretus docet Spiritum ſanctum a Filio non procedere: Igitur hanc propugnavit ſententiam tanquam ſuam, & non præciſe ad impugnandum Cyrillum. Probatur Antecedens: Ex epiſtola ad Monaſteria, Hugo Heterianus hunc commemorat locum: " Blaſphemat, *inquit*, & „ in Spiritum ſanctum dum non ex Pa„ tre ſolo illum aſſerit procedere juxta „ Domini vocem, ſed ex Filio eamdem „ habere exiſtentiam, hi ſunt Ægypti par„ tus, & malo patre deteriora germina. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: ſic

ſic

ſe geſſit Theodoretus, eo quod palmarem Eunomæorum errorem inſectaretur, quocirca eos ubique debellat, concedo: eo quod tantum impugnaret Cyrillum, nego. Suam prodit mentem comment. in caput octavum Epiſtolæ ad Romanos v. 11. ubi explicans iſta verba, *quod ſi Spiritus ejus*, ait: " Docuit autem nos etiam
„ in his verbis unam divinitatis naturam,
„ ſanctum enim Spiritum, & Dei appel-
„ lavit, & Chriſti, non quod ut volunt
„ execrandi hæretici, ex Deo per Filium
„ creatus ſit, ſed quia eſt ejuſdem cum Pa-
„ tre & Filio ſubſtantiæ. „ Jam ſi ex Filii ſubſtantia; ergo ex Filio procedit juxta ipſum Theodoretum.

Dices: S. Joannes Damaſcenus l. de fide orthodoxa cap. 11. ait. " Spiritum ſan-
„ ctum tam ex Patre eſſe profitemur,
„ quam Patris appellamus Spiritum, ex
„ Filio autem Spiritum non dicimus, ſed
„ eum Filii Spiritum nominamus. „ Igitur Patrum Græcorum ea fuit ſententia, Spiritum ſanctum a Filio non procedere.

Reſpondet D. Thomas, hic 1. par. q. 36. art. 2. in hoc erraſſe Damaſcenum: " Unde, *inquit*, in hoc, ejus ſententiæ
„ non eſt ſtandum. „ Subdit tamen a qui-
„ buſdam excuſari: unde ſic diſtinguo, Spiritus ſanctus non procedit a Filio ut a primo principio, concedo: ſecus, nego. Cum proceſſio Spiritus ſancti a Patre importet principium non de principio, in eo tantum ſenſu Damaſcenus poſuit Spiritum ſanctum a Filio non procedere, quatenus Filius non eſt omnimode principium non de principio; ſed in loco pro objectione laudato, expreſſe vocat Spiritum Filii: Igitur non negat procedere a Filio ut a comprincipio.

Aperitur mens Leonis III.

OPPONES: Quod definit ſummus Pontifex in materia fidei, ſic teneri debet: Atqui Leo III. anno 810. præcepit particulam *Filioque* non addi Symbolo: Et probatur: Patres Concilii Aquiſgranenſis anno 809. celebrati illam addiderunt particulam, legationemque ad Leonem miſere quatenus definitionem ſuo munire calculo dignaretur, quibus reſpondit: Non audeo dicere, iſtud eos, nobis minus intellexiſſe. „ Et noluit approbare, Ergo &c.

Reſpondeo S. Leonem, omiſſo ſufficienti examine, credidiſſe uſum particulæ a ducentis ſolum circiter annis ab Eccleſia frequentatum fuiſſe, quocirca hærens & dubitans, nihil determinando permanſit.

Reſpondeo 2. Diſt. Leo non approbavit particulam eo quod privata auctoritate fuerat Symbolo addita, nuſquam vero aut a ſummo Pontifice, aut a Concilio Oecumenico, concedo: eo quod de facto inutilis foret, nego.

Inſtabis: legati reſponderunt Eccleſias Gallicanas eam particulam retinere auctoritate ſummi Pontificis: " Dixit Leo, de-
„ di licentiam cantandi, non autem can-
„ tando aliquid addendi. „ ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: & ſic ſe geſſit Leo ne quis auctoritate propria Symbolum fidei conderet ut Theodor. Mopſueſtenus, & ut Cathedræ Petri jura conſervaret, concedo: quia de facto fidei adverſaretur, nego.

Replicabis. Juſſit S. Pontifex ex Symbolo Conſtantinopolitano particulam expungi in Galliis, ubi inſerta fuerat; ſic referunt acta collationis legationis a Smaragdo deſcripta, ut ſcribit Sirmundus tom. 2. Concil. Galliæ. Quid plura, voluit & omitti in argentea tabula Symbolum Conſtantinopolitanum Romæ referente: hoc ipſum teſtatur in epiſt. ad Patriarcham Aquileienſem.

Reſpondeo ut ſupra. Porro voluit SS. Pontifex expungi a Symbolo Conſtantinopolit. ut memoria Symboli retineretur, ſicut editum fuerat a Patribus Nicænis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Rite appoſita eſt Symbolo particula, qui a Patre, Filioque procedit.

PRIMO: Quia Spiritus ſanctus non ſolum a Patre, ſed & a Filio procedit, ut habetur Joan. 16. & Rom. 8.

Secundo: Sic docent Patres Græci & Latini: Græci quidem ut Athanaſius lib. de natura humana ſuſcepta & in Symbolo. Baſilius l. 3. contra Eunomium: Latini vero juxta illud Hilarii l. 2. de Trin. ubi de Spiritu ſancto ſermonem inſtituens ait: " Loqui de eo non neceſſe eſt,
„ quia de Patre & Filio auctoribus con-
„ fitendus eſt. „ Suffragatur Ambroſius

 lib. 1.

lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 16.

Tertio: Quia particula laudata explicat fidem de proceſſione Spiritus ſancti in Concilio generali tum Lugdunenſi, tum Florentino definitam.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Verum eſt fidem de Spiritus ſancti divinitate explicatam fuiſſe in ſecundo Concilio generali, & tamen iſtud ſiluiſſe particulam. Sed quid mirum cum controverſia non de proceſſione Spiritus ſancti a Filio nondum moveretur, ſed tantum de ejus divinitate contra Macedonianos? Eadem ratione quædam alia Concilia ſubſequentia eamdem omiſerunt in explicatione fidei particulam.

Secundo: Theodoretus non impugnavit proceſſionem Spiritus ſancti a Filio quamcumque, ſed eam ſolum quam effutiebant Macedoniani, qui Spiritum ſanctum veluti creaturam a Filio procedentem contendebant.

Tertio: Neque vero exiſtimandum eſt Damaſcenum negaſſe Spiritum ſanctum a Filio procedere, niſi ut a primo principio.

Quarto: Leo III. Romanus Pontifex particulam nuſquam arguit, ſed ritum illam in Symbolo decantandi, independenter ab ordinatione ſummi Pontificis.

DIS-

DISSERTATIO SEXTA
DE
MISSIONE DIVINARUM PERSONARUM.

CERTUM eſt Deum eſſe ubique præſentem, ſed ſpecialiter ſanctis in quibus habitare dicitur: Quomodo vero hoc fiat, an adventu alicujus perſonæ v. g. Patris? An miſſione aliarum perſonarum, ſupereſt hic explicandum.

Multi inter homines, aut graviorum peccatorum pondere obcæcati, aut ſupina in rebus divinis indagandis incuria detenti, Deum quantumvis bonum humilia reſpicere nec capiunt, nec volunt credere, hinc quidam Judæi craſſiores Malach. 1. Deum ſic alloqui non erubeſcunt. *In quo dilexiſti nos?* Quocirca perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis miſſionem ad nos, non ſine impietate abnuebant. Sed contra quod dicit, Apoſtolus Gal. 4. *Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret.*

Dogma de divinarum Perſonarum miſſione quatuor potiſſimum modis explicatur, & probatur.

PRIMO: quædam Perſonæ divinæ mitti poſſunt.

Secundo: Filius de facto ad nos miſſus eſt.

Tertio: Spiritus ſanctus non ſemel viſibiliter in terris apparuit.

Quarto: Tres Perſonæ in animam juſti inviſibiliter illabuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De miſſionibus divinis in genere.

QUÆRES 1. quid ſit miſſio? Num detur divina, & quotuplex?

Reſpondeo 1. Miſſionem in genere ſpectatam eſſe quemdam exitum unius perſonæ ab alia ad aliquem effectum ſupernaturalem in creatura producendum, quod quidem fieri poteſt tripliciter, videlicet imperio, conſilio, & origine. Priori modo mittit Dominus ſervum ſuum: ſecundo, medicus ad balnea mittit Principem: tertio, quum aliqua Perſona divina ab altera procedit.

Reſpondeo 2. Dari miſſionem in divinis juxta tertiam miſſionis acceptationem; habetur enim Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret ... Non enim miſit Deus Filium ſuum, ut judicet mundum.* Tum ſubdit Chriſtus, *ſicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem.* Rurſus cap. 15. 26. ait loquens de Spiritu ſancto, *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre.* Iterum Joan. 8. ait, *Non ſum ego ſolus, ſed ego & qui miſit me Pater.* Apoſtolus ad Gal. 4. eandem confirmat veritatem, his verbis: *Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum.* Ergo &c.

Ratio S. Thomæ ea eſt hic q. 43. art. 1. nomine miſſionis intelligitur exitus unius perſonæ ab alia cum effectu temporali: Atqui datur hujuſmodi miſſio, quandoquidem Filius Dei incarnatus eſt, & noſtram ad ſuam hypoſtaſim aſſumpſit humanitatem, Spiritus vero ſanctus ſub ſpecie columbæ deſcendit in ipſum Chriſtum. Ergo &c.

" Dicendum, *inquit*, quod in ratione
" miſſionis duo importantur quorum unum
" eſt habitudo miſſi ad eum a quo mitti-
" tur.

„ tur. Aliud eſt habitudo miſſi ad termi-
„ num ad quem mittitur. Per hoc autem
„ quod aliquis mittitur, oſtenditur proceſ-
„ ſio quædam miſſi a mittente, vel ſecun-
„ dum imperium, ſicut dominus mittit
„ ſervum: vel ſecundum conſilium, ut ſi
„ conſiliarius mittere dicatur Regem ad
„ bellandum, vel ſecundum originem, ut
„ ſi dicatur quod flos emittitur ab arbore:
„ oſtenditur etiam habitudo ad terminum,
„ ad quem mittitur, ut aliquo modo ibi
„ eſſe incipiat: vel quia prius ibi omnino
„ non erat, quo mittitur: vel quia inci-
„ pit ibi aliquo modo eſſe quo prius non
„ erat. Miſſio igitur divinæ perſonæ con-
„ venire poteſt, ſecundum quod impor-
„ tat ex una parte proceſſionem originis a
„ mittente, & ſecundum quod importat
„ ex alia parte novum modum exiſtendi in
„ alio, ſicut Filius dicitur eſſe miſſus a
„ Patre in mundum ſecundum quod ince-
„ pit in mundo eſſe per carnem aſſum-
„ ptam: & tamen ante in mundo erat ut
„ dicitur Joan. primo. „

Dices: Perſonæ divinæ non convenit mitti, quod quidem non una probat ratio: Primo quia miſſus eſt minor mittente; in divinis autem perfecta intercedit æqualitas. Secundo, qui mittitur ſeparatur a mittente, nemo autem ex Catholicis ſeparationem inter Perſonas divinas admittet. Denique quicumque mittitur, ab aliquo diſcedit loco, ut ad alterum vadat, quod utique repugnat Perſonis divinis, cum per immenſitatem ſint ubique. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: & hæc omnia inconvenientia contingunt in eo qui mittitur, aut per imperium, aut per conſilium, concedo: in eo qui per ſimplicem originem exit ad extra, nego. Et vero qui priori mittitur modo eſt creatura, idcirco & minoritatem, & ſeparationem, & loci novitatem admittit, e contra vero qui poſteriori modo ſuſcipit miſſionem. Solutio eſt D. Thomæ hic quæſt. 43. art. 1. ad 1. 2. & 3. Sufficit texere verba in reſponſione ad primum: " Dicendum,
„ *inquit*, quod miſſio importat minora-
„ tionem, in eo qui mittitur ſecundum
„ quod importat proceſſionem a princi-
„ pio mittente, aut ſecundum imperium,
„ aut ſecundum conſilium, quia impe-
„ rans eſt major, & conſilians eſt ſa-
„ pientior: ſed in divinis non importat
„ niſi proceſſionem originis quæ eſt ſe-
„ cundum æqualitatem, ut ſupra dictum
„ eſt. „

Reſpondeo 2. Miſſionem divinam, ex parte effectus temporalis duplicem eſſe, alteram ſcilicet viſibilem, ut quum Verbum caro factum eſt, per unionem hypoſtaticam cum humanitate, inviſibilem vero alteram, quum perſona miſſa animam juſti replet chariſmatum donis, juxta illud ad Roman. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*. Ex quo ſequitur miſſionem ſolum fieri ad juſtos qui charitate & amore divino flagrant, ſiquidem importat ſpecialem Dei in anima habitationem. Licet igitur Deus ſit præſens ubique, non tamen dicitur aut venire, aut mittere Filium & Spiritum ſuum niſi ad juſtos. Sic docet ſanctus Thomas hic art. 6. in argumento ſed contra, his verbis: " Secun-
„ dum Auguſtinum miſſio inviſibilis fit ad
„ ſanctificandam creaturam. Omnis autem
„ creatura, habens gratiam ſanctificatur:
„ ergo ad omnem creaturam huiuſmodi
„ fit miſſio inviſibilis. „ Rurſus in cor-
„ pore articuli: " Sic ergo in eo ad quem
„ fit miſſio, oportet duo conſiderare, ſci-
„ licet inhabitationem gratiæ, & inno-
„ vationem quamdam per gratiam; ad om-
„ nes ergo fit miſſio inviſibilis, in quibus
„ hæc duo inveniuntur. „

Quæres ſecundo, quibus perſonis conveniat mitti?

Reſpondeo 1. Hoc non convenire Patri, quippe qui ſit principium non de principio: ita ex profeſſo S. Thomas hic art. 4. juxta illud Auguſtini lib. 2. de Trinitate cap. 5. Solus Pater nunquam legitur miſ-
„ ſus. „

Reſpondeo 2. Convenire & Filio, & Spiritui ſancto mitti. Revera quidem miſſio duo importat ex D. Thoma, nimirum originem unius perſonæ ab alia, & effectum temporalem gratiæ ſpecialis. Sed hæc duo affulgent in apparitione Filii, & Spiritus ſancti: ergo &c. Sic docet D. Thomas hic art. 7.

Quæres tertio an detur circum-inceſſio in divinis.

Reſpondeo affirmative. Et probatur. Nomine circum-inceſſionis intelligitur manſio & præſentia unius perſonæ in altera: ſed tres perſonæ unum ſunt: Igitur ubi eſt una, ibi & ſunt aliæ.

Synopſis eorum quæ in hoc articulo referuntur.

PRIMO miſſio alicujus perſonæ triplici modo fieri poteſt ; ſcilicet imperio, conſilio, & origine. Priori modo herus mittit ſervum ſuum Romam : 2. Medicus Regem ad balnea : 3. Pater æternus Filium ſuum ad nos.

Secundo, prima ſanctiſſimæ Trinitatis perſona venit & non mittitur : Secunda mittit, & mittitur. Tertia ſolum mittitur.

Tertio, datur circumſeſſio in divinis, quia tres perſonæ ſunt unus Deus : Igitur ubi eſt una perſona, ibi ſunt aliæ duæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De miſſione Filii in particulari.

OMNES qui auſu temerario Chriſtum dixere purum hominem, Filii Dei miſſionem negavere. Contra quos ſit

CONCLUSIO.

Filius Dei miſſus eſt a Patre, & quidem viſibiliter ad homines.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA ſic exponitur : Qui apparuit & Patriarchis, & Prophetis in veteri lege, tum ad eorum ſanctificationem, tum ut ſuam præluderet incarnationem, dubioprocul miſſus eſt viſibiliter in mundum : Atqui res ſic ſe habet. Ergo &c. Probatur minor multis momentis.

Primo, ex Concilio Antiocheno primo, anno 266. adunato, quod quidem probat contra Photinum Verbi incarnati divinitatem, oſtendendo Verbum eſſe Deum, qui apparuit Patriarchis, & hoc omnibus Scripturæ monumentis. Sic loquitur : "
„ Generavit quidem Filium Pater tanquam
„ actum viventem ; hunc dicit Scriptura
„ deſcendiſſe & apparuiſſe Abrahæ, &c.„

Patres trium primorum ſæculorum idem docent, nempe Filium eum eſſe qui apparuit Patriarchis. Ita Juſtinus in dialogo cum Tryphone. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 27. Novatianus lib. de Trinit. cap. 25. & 31. Athanaſius oratione 4. pag. 260. Cyrillus Jeroſolymitanus catech. 14. Baſilius lib. contra Eunomium pag. 56. Chryſoſtomus hom. 58. in Geneſim pag. 454. His adde Irenæum qui lib. 4. cap. 26. ſic loquitur de Filio Dei : " Ipſe eſt qui dicit Moyſi,
„ videns vidi vexationem populi mei qui
„ eſt in Ægypto, & deſcendi ut eruam
„ eos, ab initio aſſuetus . . . .
„ aſcendere & deſcendere propter ſalu-
„ tem eorum qui male haberent. „ Ecce duæ conditiones requiſitæ ad miſſionem, nempe apparitio ſenſibilis, deinde effectus temporalis, ſiquidem, teſte Scriptura, apparuit Filius Dei modo ut liberaret populum a ſervitute Ægyptiaca, modo, teſte Irenæo, propter ſalutem eorum qui male habebant. Idem cenſet Hilarius lib. 4. in Geneſim cap. 1. cui concinit Iſidorus lib. de natura Domini cap. 1. his verbis : " Ipſe eſt enim Filius,
„ qui ſemper a Patre miſſus viſibiliter
„ apparebat hominibus. Ex ipſa ergo miſ-
„ ſione, recte Angelus nuncupatur. „ Non omittendum de hoc momento oraculum Chriſti, Joan. 8. qui alloquens Judæos, ait : *Abraham Pater veſter exultavit ut videret diem meum : vidit & gaviſus eſt.* Igitur, ipſo Chriſto teſtante, Filius Dei apparuit Patriarchis ad ſanctificationem, cum ejus apparitio multum & gaudii ſpiritualis & gratiæ eorum animæ attulerit.

De apparitionibus quæ conceſſæ ſunt Prophetis non unum eſt teſtimonium : Iſaias ait cap. 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum.* Cap. 63. *Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis?* Quæ verba explicat D. Thomas de Verbo incarnato. Item Jeremiæ 1. *Factum eſt verbum Domini ad me dicens, priuſquam te formarem in utero novi te.* Baruch. 3. *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius adverſus eum, hic adinvenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Jacob populo ſuo ; poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Tria hic enarrat Propheta iſte, nempe Deum apparuiſſe Jacob ; tum illi oſtendiſſe viam diſciplinæ, poſtremo converſatum fuiſſe cum hominibus, quæ quidem verba nonniſi de Filio Dei intelli-

telligi poſſunt: & hoc ad ſanctificationem hominum, quæ eſt miſſionis effectus; quod quidem egregie ſic exprimit Iſaias in perſona Filii Dei loquens, dum ait: *Propugnator ſum ad ſalvandum*. Quinimmo ipſe Chriſtus de hoc reddit teſtimonium apud Lucam cap. 24. ubi edocens Diſcipulos Emmaus. *Et incipiens a Moiſe*, inquit Evangeliſta, *& omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de ipſo erant*.

Altera ratio ſic procedit. Quod ſacræ novi Teſtamenti paginæ paſſim referunt, in dubium revocari non debet: Atqui omnes ferme novi Teſtamenti paginæ viſibilem Filii Dei prædicant miſſionem: Ergo &c. Probatur minor multiplici auctoritate. 1. Joannes ſic intonat cap. 1. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*: *verbum caro factum*, ecce miſſio viſibilis; *& habitabit in nobis*; ecce effectus gratiæ ſpecialis Verbi divini ad nos declinantis. Rurſus Rom. 8. Apoſtolus ait: *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum*. Et iterum ad Galatas 4. *At ubi venit plenitudo temporis miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, ut &c.* In his & ſimilibus locis miſſio Filii ſimul cum effuſione gratiæ affulget: Ergo &c.

Tertia: Miſſio eſſentialiter importat originem perſonæ miſſæ ab alia cum effectu novo ad extra producto: Atqui hæc duo in incarnatione apparent: Ergo &c. Sic propugnat D. Thomas hic q. 43. art. 1. his verbis: " Miſſio igitur divinæ perſonæ convenire poteſt ſecundum quod importat ex una parte proceſſionem originis a mittente; & ſecundum quod importat ex alia parte novum modum exiſtendi in alio, ſicut Filius dicitur eſſe miſſus a Patre in mundum ſecundum quod incepit in mundo eſſe per carnem aſſumptam: & tamen ante in mundo erat, ut dicitur Joannis 1.

SYNOPSIS PROBATIONUM

Filius Dei miſſus eſt in mundum.

PRIMO: Hoc annuntiant viſiones Patriarcharum & Prophetarum: Hoc, novi Teſtamenti oracula: hoc, Concilia: hoc omnes Patres.

Secundo: Miſſio importat duo, videlicet originem perſonæ miſſæ, & effectum temporalem ad ſalutem noſtram ordinatum: hæc autem duo in incarnatione affulgent, juxta iſtud D. Joannis 1. oraculum, *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*. Verbum a Patre procedere dictum eſt ſupra: Verba iſta, *caro factum eſt*, important Miſſionem & effectum in tempore productum. Poſteriores voces, *& habitavit in nobis*. Indicant finem miſſionis, eſſe præter gloriam Dei noſtram propriam ſanctificationem.

Tertio, ſic de fide definivit Concilium primum Antiochenum contra Photinum.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Spiritus ſanctus miſſus ſit in mundum.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis momentis.

Primo, ex veteri Teſtamento.

FIGURÆ veteris Teſtamenti indicant viſibilem Spiritus ſancti miſſionem; ſic enim habetur Geneſ. 1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Et iterum cap. 8. *Adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ*. Rurſus Job. 26. *Spiritus ejus ornavit cælos*. Et adhuc Iſa. 61. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde*. In tribus prioribus locis eſt ſermo de viſibili miſſione Spiritus ſancti, tum ad creationem mundi, tum ad delendum diluvium, tum etiam ad ornandum cęlos, quæ quidem apparitiones ſubindigitant miſſionem ſupernaturalem, qualis conceſſa fuit Iſaiæ: Quinimmo prædictæ apparitiones vel ipſum Verbi incarnationem ſeu miſſionem præludebant, quippe quod, teſte ſancto Joanne 1. epiſt. 3. venerit: *Ut diſſolvat opera diaboli*.

Secundo, ex novo teſtamento.

HABETUR Matth. 3. *Baptizatus autem Jeſus confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti*

perti ſunt ei cęli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Lucæ 3. *Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum*. Act. 2. *Factus eſt repente de cęlo ſonus tanquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant ſedentes, & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto*. Ibidem cap. 4. *Cum oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia*. Cap. 8. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*. Cap. 10. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum, & obſtupuerunt ex circumciſione Fideles qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum*. Sed in his omnibus Spiritus ſanctus diffunditur in animam ſub ſignis ſenſibilibus. Igitur miſſus eſt ſenſibiliter ad homines Spiritus ſanctus.

Tertio, ex Patribus.

SANCTUS Chryſoſtomus Homil. 12. in Matt. 5. dicit Spiritum ſanctum deſcendiſſe ſub ſpecie columbæ ſuper Chriſtum: Idem aſſerunt alii Patres. Imprimis Gregorius Naz. orat. 44. in qua dicit Spiritum ſanctum diverſis temporibus, vim ſuam oſtendiſſe in Patriarchis, & Prophetis, ac demum in Apoſtolis in quibus triplicem communicationis gradum oſtendit, tanquam viſibilis miſſionis & deſcenſus: " Trifariam iis, *inquit*, datus eſt prout " ipſorum captus ferebat, tribuſque tem" poribus, nempe antequam Chriſtus per " paſſionem glorificaretur; poſtquam re" ſurrectione glorificatus eſt, poſt ejus in " cœlum aſcenſum, ſive reſtitutionem, " ſive quo alio nomine res ea ſit appel" landa. Hoc autem perſpicue oſtendit, " tum prima illa morborum, ſpirituum" que depulſio; quæ ſancto non abſque " ſpiritu fiebat, tum illa poſt confectum " noſtræ ſalutis negotium inſufflatio, quæ " divinioris procul-dubio inſpirationis " ſpecimen habebant: tum poſtremo præ" ſens hæc ignearum linguarum diviſio, " quam etiam ſolemni Feſto celebramus, " verum primo quidem obſcure, ſecundo " expreſſius; nunc vero perfectius: & " qui non jam operatione ſola præſens " ſit, ut antea, ſed ſubſtantiali, ut ſic " loquar, modo adſit ac ſimul verſetur. " Decebat enim ut cum Filius corpoream " nobiſcum conſuetudinem habuiſſet, ſpi" ritus quoque corporeo nobiſcum modo " verſaretur, & corporeo ipſe modo cer" neretur; & cum Chriſtus ad ſeſe re" verſus eſſet, ille ad nos deſcenderet, " ita quidem ut & tanquam Dominus " veniret, & tanquam Deo nequaquam " oppoſitus mitteretur." Quibus verbis fuſo calamo probat Gregorius viſibilem ſancti Spiritus miſſionem.

Sanctus Thomas hic quæſt. 43. art. 7. probat illam eſſe convenientem hac ratione, quia inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ex quo principio ſic concludit: " Conveniens " fuit, ut etiam inviſibiles miſſiones di" vinarum perſonarum ſecundum aliquas " viſibiles creaturas manifeſtarentur. A" liter tamen Filius, & Spiritus ſanctus. " Nam Spiritui ſancto in quantum proce" dit ut amor competit eſſe ſanctificatio" nis donum, Filio autem in quantum " eſt Spiritus ſancti principium competit " eſſe ſanctificationis hujus auctorem, & " ideo Filius viſibiliter miſſus eſt tan" quam ſanctificationis auctor, ſed Spiri" tus ſanctus tanquam ſanctificationis in" dicium."

Quarto, ratiœnibus Theologicis.

PRIMA: Miſſio divina duo potiſſimum importat, videlicet originem unius perſonæ ab alia, & effectum ſupernaturalem in tempore productum: Sed utrumque reperitur in deſcenſu Spiritus ſancti ſuper fideles: Et probatur. Primo quidem Spiritus ſanctus procedit a Patre, & Filio, ut de fide definitum eſt in Concilio: tum Lugdunenſi, tum Florentino: Secundo, Apoſtoli, ut habetur, Act. 1. Repleti Spiritu ſancto, habebant omnium chariſmatum dona, ita ut variis loquerentur linguis, dæmonia ejicerent, & ſanarent ægrotos a quacumque detinerentur infirmitate. Ergo &c.

Secunda: Quod feſtivat Eccleſia, ut quid verum & ſanctum habendum eſt: Sed Eccleſia miſſionem Spiritus ſancti ad Apo-

ſtolos annua Pentecoſtes feſtivitate celeqrat. Ergo &c.

Tertia: Illud adimpletum eſt, ſi contraria propugnantes anathemate percuſſi ſunt: Atqui Concilium II. generale proſcripſit Macedonianos negantes & Spiritus ſancti divinitatem, & conſequenter ejus ad BB. Mariam Deiparam & Apoſtolos miſſionem. Ergo. &c.

Diluuntur objecta.

OBJICIES: Qui mittitur eſt minor perſona a qua mittitur, ſic Filius incarnatus, eſt minor Patre: Sed Spiritus ſanctus nuſquam dicitur Patre & Filio minor: Igitur non miſſus eſt.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Filius eſt minor Patre ratione naturæ aſſumptæ, concedo: ratione ſui, nego. Filius incarnatus aſſumpſit hypoſtatice naturam humanam; quocirca ratione illius Patre minor prædicatur: ſed Spiritus ſanctus in columbæ & ignis ſpecie aliiſque ſignis tantum apparuit: Igitur non eſt paritas. Solutio eſt D. Thomæ ibidem ad 1. his verbis: " Dicendum quod Filius creaturam viſibilem in qua apparuit in unitatem perſonæ aſſumpſit: ſic, ut quod de illa creatura dicitur, de Filio Dei dici poſſit. Et ſic ratione naturæ aſſumptæ Filius dicitur minor Patre. Sed Spiritus ſanctus non aſſumpſit creaturam viſibilem, in qua apparuit, in veritatem perſonæ, ut quod illi convenit de illo prædicetur, unde non dicitur minor Patre propter viſibilem creaturam. "

Inſtabis: Spiritus ſanctus non aſſumpſit aliquam viſibilem creaturam. Igitur non vere miſſus eſt.

Reſpondeo negando conſequentiam: namque ad viſibilem miſſionem ſufficit ſignum perſonæ miſſæ demonſtrativum. Reſponſio eſt D. Thomæ ibidem ad 2. & ſubnotat ad quartum non neceſſariam eſſe aſſumptionem naturæ rationalis ubi agitur de ſigno tantum: " Neque oportuit, quod creatura viſibilis ad hoc formata, eſſet aſſumpta a Spiritu ſancto in unitatem perſonæ, cum non aſſumeretur ad aliquod agendum, ſed ad indicandum tantum. Et propter hoc etiam non oportuit quod duraret, niſi quandiu perageret officium ſuum. "

Inſiſtes: ſi ad miſſionem Spiritus ſancti requiratur ſignum ſenſibile, ſequitur eum non deſcendere ſuper omnes juſtos, cum ſigna non ſemper dentur: abſurdum conſequens; ergo & Antecedens.

Reſpondeo miſſionem viſibilem & miraculoſam non fuiſſe neceſſariam niſi primis ſæculis ad fidei propagationem, unde nego ſequelam. Sic reſpondet ibidem S. Thomas ad 6. " Quæ quidem, *ait*, utilitas eſt, ut per hujuſmodi viſibilia ſigna fides confirmetur & propagetur. " Tum ſubdit opus fuiſſe, ut Spiritus ſanctus, tunc temporis deſcenderet viſibiliter ſuper Chriſtum, & Apoſtolos, aliquoſque fideles, hinc eſt quod Paulus dicat. 1. Cor. 14. *linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Spiritus ſanctus miſſus eſt in mundum.

PRIMO, ſcriptum eſt Gen. 1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Et Luc. 3. *Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum*, ſcilicet Chriſtum.

Secundo, hanc veritatem docet S. Chryſ. Homil. 12. in Matth. hanc eandem prædicat Greg. Naz. orat. 44.

Tertio, S. Thomas hic quæſt. 43. art. 7. illam miſſionem dicit eſſe convenientem, quia inviſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO, concedimus miſſionem ſervi a domino ad aliquem locum, importare dependentiam & minoritatem in eo qui mittitur, ſecus ſi ſermo ſit de miſſione quæ in origine fundatur, qualis eſt miſſio divinæ perſonæ.

Secundo, eſto quod Spiritus ſanctus non aſſumpſerit aliquam creaturam ſenſibilem ſe hypoſtatice ei uniendo, ſed ſufficit quod illam aſſumpſerit in ſignum ſui deſcenſus demonſtrativum.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum perſonæ divinæ deſcendant inviſibiliter in animam cujuſcumque juſti.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

CERTUM eſt Patrem non mitti, ſed venire, ſi quidem ab alio non procedit. Ita D. Thomas hic art. 4. Certum eſt quoque miſſionem non fieri præciſe, per gratiam gratis datam, ſed potius per gratiam gratum facientem, tum actualem, tum etiam habitualem; quandoquidem prior ordinatur per ſe primo ad utilitatem aliorum, poſterior vero ad propriam ſubjecti ſanctificationem; ſic docet ex profeſſo ibidem S. Thomas art. 3. His prælibatis,

Probatur concluſio rationibus Theologicis.

PRIMA hæc eſt. Miſſio duo potiſſimum importat; ut dictum eſt, videlicet proceſſionem perſonæ quæ mittitur, & effectum temporalem, novumque exiſtendi modum Dei ad animæ ſanctificationem, per ſuam mirabilem operationem, ita ut non ſolum donum, ſed ipſa perſona divina detur; non quidem per unionem hypoſtaticam; ſed per ineffabilem illapſum in animam, ut in ea ſit ſpecialiter principium cujuſcumque boni, ſic delineat miſſionem inviſibilem S. Thomas hic art. 3. 5. 6. & 7. Sed ex eodem ſancto doctore ibidem Pater venit, Filius & Spiritus ſanctus ad animam juſti mittuntur inviſibiliter: dico inviſibiliter, quia hujuſmodi miſſio ſenſibilis non eſt. Igitur datur miſſio inviſibilis &c. Hæc ratio eſt Apoſtoli qui Rom. 8. ſic loquitur: *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, hi ſunt Filii Dei:* quæ verba explanans D. Thomas comment. in illam Epiſtolam lectione tertia, ait, *quicumque Spiritu Dei aguntur:* „ Ideſt reguntur ſicut a quodam ductore, & directore, quod quidem in nobis facit Spiritus ſanctus, in quantum illuminat nos interius, quod facere debeamus. Pſalmo 142. Spiritus tuus bonus deducet me &c. Sed quia ille qui ducitur, ex ſe ipſo non operatur. Homo autem ſpiritualis non tantum inſtruitur a Spiritu ſancto quid agere debeat, ſed etiam cor ejus a Spiritu ſancto movetur ... Homo ſpiritualis, non quaſi ex motu propriæ voluntatis principaliter. Sed ex inſtinctu Spiritus ſancti inclinatur ad aliquod agendum, ſecundum illud Iſaiæ 56. cum venerit quaſi fluvius violentus quem Spiritus Dei cogit. Et Lucæ 4. quod Chriſtus agebatur a Spiritu in deſerto. Non tamen per hoc excluditur quin viri ſpirituales per voluntatem & liberum arbitrium operentur, quia ipſum motum voluntatis & liberii arbitrii Spiritus in eis cauſat ſecundum illud Philipp. 2. „ *Deus eſt qui operatur in vobis velle & perficere.*

Secunda: Deus chariſmatum donis animam cujuſque juſti ſua viſitatione replet. Igitur & Pater venit, & aliæ perſonæ mittuntur in animam. Probatur Antecedens multis momentis. 1. Joann. 14. habetur, *Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* 2. Petri 1. *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit: ut per hoc efficiamini divinæ conſortes naturæ.* Ecce gratiæ ſanctificantis largitio. 3. Iſaiæ 11. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini: Spiritus ſapientiæ, & intellectus Spiritus conſilii & fortitudinis: Spiritus ſcientiæ & pietatis: & replebit eum Spiritus timoris Domino.* 4. 1. Cor. 12. *Unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem, alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ; alii autem ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia ſanitatum, in uno Spiritu: alii operatio virtutum: alii Prophetia: alii diſcretio ſpirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus & idem ſpiritus.* 5. Gal. 5. *Fructus autem ſpiritus eſt: charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas*, Ergo &c.

Tertia ratio: Deus eſt præſens ſpecialiter animabus juſtis, iis potiſſimum quæ vacant orationi eique votis conſtringantur; ita ut poſt dona ſeipſum animabus det, ut omnium donorum auctor. Ergo &c. Probatur Antecedens. Joan. 14. in gratiam juſti habetur: *manſionem apud eum faciemus:* Hæc autem intima Dei præſen-

ſentia incorruptionis fons eſt, quædam inchoata beatitudo, vel ut verius dicam, ſapientia de qua Salomon 7. ſic loquitur, *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas, per manus illius.*

Hujuſce mirabilis & miſſionis, & præſentiæ multi ſunt gradus & effectus.

Gradus præſentiæ Dei in anima.

PRIMUS eſt unio Dei intima, qua ita animæ præſens eſt, ut ſi per impoſſibile nullibi foret, eſſet tamen in anima juſti; quem quidem gradum Joannes epiſt. 7. cap. 4. explicat dicens, *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et vero Deus eſt ibi præſens 1. ſubſtantialiter, quatenus habitat in juſto, ut ſponſus in thalamo, juxta illud Oſeæ 2. *Sponſabo te mihi in ſempiternum:* ſicut Rex in throno: hinc Petrus epiſt. 1. 2. vocat juſtum, gentem ſanctam, regale ſacerdotium, populum acquiſitionis: ſicut Deus, in templo; ait enim Apoſtolus Cor. 3. *Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Denique juxta Thomam Deus præſens eſt animæ ſicut intellectus in intellectu, & amatum in voluntate: ait enim Auguſtinus: " Amor meus, pondus meum. " Et ipſe Chriſtus Luc. 12. *Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.*

Secundus effectus, ſeu gradus, eſt largitio munerum, ut dictum eſt, quod quidem paucis explicat verbis Apoſtolus Rom. 5. his verbis: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Largitio donorum juxta illud Iſaiæ cap. 11. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Tum etiam gratiarum gratis datarum; ſic docet Apoſt. ad Galat. 5. *Fructus autem ſpiritus eſt: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.* Et 1. ad Cor. 12. *Idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus, unicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus, ad utilitatem. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult.*

Tertius, eſt gubernatio animæ, ut habetur Pſalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Et Pſalm. 22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Et Proverb. 20. *a Domino diriguntur greſſus viri.* Item vita, juxta illud Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant.* Et iſtud Eccleſ. *Regem cui omnia vivunt.* Et in Actibus Apoſt. cap. 17. *In ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus.*

Quartus eſt propulſio timoris, & ſervitutis ſolutio juxta illud Rom. 8. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater.* Item amicitia ut ait Joan. cap. 15. *Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos.* Item hæreditatis jus, dicente Apoſtolo Rom. 8. *Si autem filii, & heredes:* & iterum 1. ad Cor. 3. *Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti:* Item & ipſius regni poſſeſſio, juxta illud Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi.*

Omnium autem maximus eſt ipſius Dei effuſio, & donatio animæ juſtæ liberaliter conceſſa, ſic enim Leg. Exodi 6. *Aſſumam vos mihi in populum, & ero veſter Deus: & ſcietis quod ego ſum Dominus, Dominus Deus veſter.* Ideſt, veſter ſum totaliter. Et ut dicit Joan. in Apocal. 21. *Et ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.* Sed quomodo, niſi quia Deus eſt omnia ſanctis, & divitiæ, & fortitudo, & gaudium, & delectatio uſque in finem? D. Thom. opuſc. 61. mirabiliter explicat hanc Dei effuſionem his verbis, quæ compendioſe explanant ineffabile Dei cum anima conſortium. " Anima, *inquit*, amat & amatur, quærit & quæritur, vocat & vocatur .... In hoc gradu, quodam miro indiſſolubili modo rapit & rapitur, tenet & tenetur, ſtringit & ſtringitur; & una uni, per amoris copulam ſociatur. "

D. Bernardus in ſerm. 1. de Trinit. pag. 440. ſtupens breviter explicat SS. Trinit. Myſterium notando quid ſit in ſe, quid

quid pro nobis, quid proficiat anima cum ſanctiſſima Trinitate, in quo vero deficiat ſine ea, quomodo vero reficiatur per eam: " Eſt Trinitas, *inquit*, creatrix, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ex qua cecidit Trinitas creata, memoria, ratio, & voluntas; & eſt Trinitas per quam cecidit, videlicet ſuggeſtio, delectatio, & conſenſus; & Trinitas in quam cecidit, ſcilicet impotentia, cæcitas, & immunditia; denique eſt Trinitas per quam reſurgit, nimirum fides, ſpes, & charitas. "

SYNOPSIS ARTICULI.

Perſonæ divinæ deſcendunt inviſibiliter in animam juſti.

PRIMO, ipſe Chriſtus hoc declarat Joan. 14. his verbis, *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit; & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Secundo, Deus chariſmatum donis animam juſti replet, ut habetur 2. Petr. 1. *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit; ut per hoc efficiamini divinæ conſortes naturæ*. Sed illud ineffabile conſortium fit per illapſum divinarum Perſonarum in animam. Ergo &c.

Tertio. Deus eſt ubique præſens, ſed ſpecialiter juſtis, ut docent ſancti Doctores. Ergo &c.

Hæc dicta ſint de Myſterio ineffabili ſanctiſſimæ Trinitatis, ad gloriam & honorem Dei unius & Trini. Si quid contrarium obrepſiſſet in hoc Tractatu fidei, vel probis moribus diſſonum, illud & retractamus, & eliminamus, ut in omnibus ei ſit decus a quo, per quem, & in quo ſunt omnia, *Amen*.

DIS.

TRACTATUS SEXTUS
DE
DEO CREATORE ET PRÆMOTORE, EJUSQUE EFFECTIBUS.

Ubi de Angelis, de opere ſex dierum, de homine, ejuſque ſtatibus.

INTER Dei attributa non infimum tenet locum omnipotentia, ſiquidem ex ea affulget ejus eximia pulchritudo, dicente Propheta Regio Pſ. 49. *Deus Deorum Dominus locutus eſt, & vocavit terram ... Ex Sion ſpecies decoris ejus*. S. Auguſtinus Dei omnipotentiam repetit ex virtute qua cuncta creavit: ex æternitate in qua immotus manens cuncta movet & facit: ex ſapientia ſeu ſophia qua cuncta produxit: ex immortalitate & incorruptione qua ab omni tum culpæ, tum etiam pœnæ labe immunis, cuncta bona operatus eſt.

De primo momento l. 2. de Symb. cap. 3. ſic loquitur: " Deus eſt omnipotens, quia de nihilo fecit omnia quæcumque fecit, non enim eum aliqua materies adjuvit ex qua demonſtraret artis ſuæ potentiam, ſed de nihilo cuncta creavit; hoc eſt enim eſſe omnipotentem, ut non ſolum fabrica ipſa, ſed etiam materies ab illo inveniatur eſſe qui non habuit initium ut eſſet, & id qui ſempiternus eſt crearet, non id quod ipſe eſſet, ſed quod ab illo eſſe jam accepiſſet, omne enim quod eſt, ab illo eſt; ipſe autem a ſeipſo eſt, qui non ab aliquo factus eſt. ,,

De ſecunda omnipotentiæ origine quam ſanctus Doctor ex æternitate deducit ſerm. de ſymb. ait: " Ipſe quippe Deus eſt omnipotens qui in principio mundi cuncta de nihilo fecit, qui eſt ante ſæcula, & qui fecit & regit ſæcula; non enim tempore augetur, aut loco diſtenditur, aut aliqua concluditur, aut terminatur materia, ſed manet apud ſe & in ſeipſo plena & perfecta æternitas, quam nec comprehendere humana cogitatio poteſt, nec lingua narrare. ,,

Ideo vero Deum omnipotentem eſſe paſſim aſſerit S. Auguſtinus, quia per ſuam ſapientiam ſeu ſophiam cuncta fecit. Non abs re erit hic texere verba incerti cujuſdam auctoris apud ſanctum Doctorem l. de incarn. Verbi cap. 13. " Ut autem manifeſtius intelligatur, quæ ſit gloria omnipotentiæ, hoc addimus, Deus Pater omnipotens eſt, eo quod potentatum omnium tenet, ideſt, cœli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis ſunt. ,,

Demum, immortalitatem Dei eſſe vel ipſius omnipotentiæ fontem & principium contendit idem S. Auguſtinus l. 1. de ſymb. cap. 1. his verbis: Deus omnipotens eſt, & cum ſit omnipotens, mori non poteſt .... Nam ſi mori poſſet, omnipotens non eſſet, ,,

Hiſtoria critica errorum circa mundi creationem.

Ortus.

EPICURUS veluti primus invexit in mundum errores de creaturarum productione, quippe qui crediderit mundum eſſe ex

ex ſeipſo factum, & ex quibuſdam ſtupidis coaluiſſe atomis, ut fuſo calamo expoſuimus ubi de exiſtentia Dei. Non multum abſimilem habuit Ariſtoteles opinionem, namque lib. 1. de cœlo, & lib. 2. de generatione docuit mundum eſſe ab æterno, cui ſententiæ ejus adhæſerunt diſcipuli aſſerentes mundum quidem a Deo auctore exiſtere, ſed eo prope modo quo effectus æternus a cauſa æterna veluti ejus veſtigium promanare. Sic refert Auguſtinus lib. 10. de civitate Dei cap. 31.

Alter error eſt eorum qui mundum factum quidem in tempore agnoſcunt, ſed ex materia Deo coæva. Sic ſenſit Hermogenes. Sic autumant Seleuciani, ſic Hermiani. Ita teſtantur Epiphanius & Auguſtinus lib. de hæreſibus: quem etiam errorem amplexi ſunt Manichæi, ut idem ſcribit Auguſtinus l. de fide contra Manichæos cap. 40. & 41.

Progreſſus.

NONNULLI ſenſerunt mundum etiam quoad materiam ſumpſiſſe aliquando exordium: ſed Deum ejus opificem negantes, ejus effectionem, ſeu creationem, modo Angelis bonis, modo malis, modo etiam alicui cœlorum tribuerunt. Inter eos annumerantur Simon Magus, Menander, Saturninus, Baſilides, Valentinus, & alii ut refert Epiph. lib. 1. de hæreſibus; Philaſtrius, & alii. Ad hoc Heterodoxorum genus reducuntur qui non omnes, ſed aliquas tantum creaturas divino operi ſubtrahentes, ad alias effectrices cauſas, earum productionem retulerunt: Sic Seleuciani animas ab Angelis; Severiani vinum a diabolo profluxiſſe autumabant.

Rurſus alii, corpus humanum ad Angelos ut ad cauſas, alii vero membra humani corporis inferiora ad diabolum opificem referebant. Eſtius in diſtinc. 1. lib. 2. §. 1.

Non defuerunt qui etſi Deum habuerint mundi Auctorem, docuerunt tamen nonniſi mediantibus aut Angelis, aut aliis creaturis, conditum fuiſſe. Sic Arius poſuit Deum Patrem ante omnia feciſſe ſibi Filium, deinde per Filium creaſſe Spiritum ſanctum; per utrumque vero cæteras condidiſſe creaturas. Avicenna ſimilia prope dicit. Docet enim facta ab initio intelligentia prima, tum per eam alias, atque alias intelligentias, ac poſtremo a noviſſima intelligentia conditum eſſe hunc ſpectabilem mundum. Eſtius ibidem.

Demum eſt error conſtituentium duo prima rerum principia effectiva quæ uti duos Deos habuerunt; alterum ſcilicet bonum, alterum vero malum. Sic ſtulte propugnabant Gnoſtici, Cerdoniani, Manichæi, & Priſcillianiſtæ, ait D. Thomas 1. parte quæſt. 49. art. 3. in corpore; qui omnes errores ad quinque potiſſimum capita reducuntur. Primum genus eſt eorum qui dixere mundum ab æterno: Alterum illorum qui ſolum materiam primam Deo coævam ponebant: Tertium aſſerentium mundum ab aliqua creatura præcellenti factum: Quartum eorum qui concedebant a Deo quidem promanaſſe, ſed mediantibus Angelis: Ultimum propugnantium duo prima principia.

Interitus ſeu proſcriptio.

PRIMUM errorem confutant paſſim ſancti Doctores, in primis ſanctus Auguſtinus lib. 11. de civitate Dei cap. 4. & 5. Ibidem l. 10. cap. 31. & adhuc lib. 12. cap. 10. 14. & 17. Ambroſius lib. 1. in Exaemeron. cap. 5. S. Thomas 1. part. qu. 46. art. 1. & 2. Secundum errorem perſtringunt Epiphanius lib. de hæreſibus. Auguſtinus lib. de fide contra Manichæos cap. 40. & 41. D. Thomas 1. parte quæſt. 44. art. 1. & 2. imprimis vero Tertullianus lib. contra Hermogenem. Tertium impugnat Epiph. lib. 1. de hæreſibus. Auguſtinus in opuſculis, & alii. Quartum debellat S. Thomas 1. parte quæſt. 45. art. 5. cum Athanaſio & aliis ſanctis Patribus qui Verbum non creaturam, qua mundus conditus eſt, ſed Deum eſſe Patri conſubſtantialem pro aris & focis defendunt. Ultimum S. Auguſtinus in variis libris adverſus Manichæorum pravitatem, & S. Thomas 1. parte quæſt. 49. art. 3. in corpore.

Dogmata præcipua credenda circa Dei omnipotentiam, ejuſque effectus.

PRIMUM: Deus eſt rerum omnium cauſa efficiens, movens, & conſervans.

Secundum: Creavit cœlos, terram, Angelos, hominem & omnia quæ in mundo ſunt, tam viſibilia quam inviſibilia.

Tertium: Dantur Angeli a Deo producti.

Quartum: Angeli ſunt incorporei.

Quintum: Angeli boni gloria æterna, mali vero ſuppliciis æternis donati ſunt.

Sextum: Homo factus eſt ad imaginem Dei, & ad finem ſupernaturalem.

Quædam alia momentoſa de ſingulis creaturis quæ ad fidem reduci queunt in decurſu tractabimus, ad diſſipandos circa productionem creaturarum errores.

Juvat hic referre magnalia omnipotentiæ quibus Creator miris modis ab initio mundi ſe prodit oculis noſtris, ut iterum atque iterum exiſtentiam Dei optimi maximi ab effectibus demonſtrantes, Atheos revincamus.

Quatuor potiſſimum circa Dei omnipotentiam enucleanda veniunt; primo quidem in genere, num Deus ſit cauſa omnium: Tum in particulari, num ſit Creator Angelorum, num rerum corporalium, num Protoparentum?

DISSERTATIO PRIMA.

De efficacia omnipotentiæ Dei ſecundum ſe ſpectata.

EPICURUS negavit mundum a Deo fuiſſe productum, tum concludit creaturas a ſeipſis ſolum moveri. Sed contra quod dicit Scriptura Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram*. Tum cap. 17. *Ego Deus omnipotens*.

Dogma de efficacia virtutis & omnipotentiæ Dei, quatuor potiſſimum argumentis probatur.

Primo, quia Deus eſt cauſa rerum omnium efficiens, finalis, & exemplaris.

Secundo, quia eſt cauſa rerum creatrix.

Tertio, quia eſt cauſa prima adjuvans cauſas ſecundas.

Quarto, quia eſt cauſa phyſice præmovens agentia creata.

ARTICULUS PRIMUS.

Num Deus ſit cauſa rerum omnium efficiens, finalis & exemplaris.

PRÆNOTANDUM eſt quintuplicem diſtingui a Philoſophis cauſam; nimirum efficientem, materialem, formalem, finalem & exemplarem. Efficiens illa dicitur a qua per verum influxum promanat, & producitur effectus: materialis quæ ſe dat compoſito, ſimiliter & formalis cujus eſt pars, quæque in materia recipitur, & ſubjectatur: finalis, quæ eſt motivum agendi & finis; exemplaris, forma ad quam reſpiciens aliquis operatur. Deum cauſam aut materialem, aut formalem eſſe non poſſe conſtat, cum nec ſit materia, ſed purus & ſimplex ſpiritus; nec forma, cum in compoſitionem rerum venire non poſſit, quippe qui ſit ens a ſe, ens infinitum, independens, & incircumſcriptum, forma vero ens dependens, finitum & quibuſdam terminis concluſum; ita tamen ſermonem de cauſa prima inſtituimus, ut non excludamus cauſas ſecundas, de quibus infra. Impræſentiarum controverſia movetur de Deo ut primo rerum principio ſecundum ſe ſpectato. Jam ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus eſt rerum omnium cauſa efficiens.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

LEGITUR de Deo Pſalm. 145. *Qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt*. Rurſus Joan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Item Rom. 11. 36. *Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula*.

Quæ quidem & ſimilia denotant Deum eſſe rerum omnium cauſam efficientem & primum principium, unde ſanctus Job Deum vel etiam pluviæ appellat Patrem 38. 28. his verbis: *Quis eſt pluviæ Pater, vel quis genuit ſtillas roris &c.?* In illo toto capite Deus rerum omnium auctor & conſervator aſtruitur, & prædicatur. Ergo &c.

Secundo, ex S. Auguſtino.

SANCTUS DOCTOR nedum proclamat, ſed demiratur Dei omnipotentiam, ejuſque energiam, l. med. c. 29. his verbis: " O ſumme, optime, omnipotentiſſime, „ miſericordiſſime, pulcherrime, & „ for-

„ fortiſſime, ſtabilis & incomprehenſibi-„ lis! „ Rurſus c. 30. “ Veritas Deus cu-„ jus omnipotentia concludit univerſa. „ Et iterum epiſt. 146. vet. edit. “ Quo-„ modo negare poterimus, Deum etiam „ nunc operari cuncta quæ creantur, cum „ Dominus dicat: Pater meus uſque nunc „ operatur. „ Igitur ex D. Aug. Deus nedum in prima rerum, ſed & in continuata rerum productione eſt cauſa efficiens univerſorum.

Dices: Gen. 1. habetur, Deum requieviſſe die ſeptimo ab omni opere quod patrarat. Igitur ſolum tunc temporis fuit principium rerum efficiens, nuſquam vero eorum quæ generatione quotidiana fiunt.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, Deus in principio requievit a creationis opere, cuncta quippe tunc fecerat, & erant valde bona, concedo: Requievit ab opere conſervationis, quæ eſt iterata rerum per generationem productio, nego. Solutio eſt D. Aug. qui ibidem ſubdit: “ Illa ceſſatio ſeptimi diei, ab ipſis natu-„ ris condendis intelligenda eſt facta, non „ ab earum adminiſtratione qua condita „ referuntur. Cum ergo natura rerum a „ Creatore adminiſtretur, & per ordi-„ nes præfinitis locis & temporibus ſuis „ cuncta naſcantur, Deus uſque nunc ope-„ ratur. Nam ſi iſta non format, quo-„ modo loquitur: priuſquam te formarem „ in utero novi te: Quomodo etiam accipi „ poteſt quod fœnum agri quod hodie eſt, „ & cras in clibanum mittitur, Deus ſic „ veſtit... quum enim dicit, *veſtit*, non „ de præterita ordinatione, ſed de præſen-„ ti operatione ſe loqui ſatis indicat. „

Tertio, ex rationibus quas pro hoc momento affert D. Thomas l. 2. contra Gentiles c. 15.

ILLE eſt primum rerum principium efficiens, qui ſolus eſt ſuum eſſe, cætera vero entia ab alio: Sed res ſic ſe habet: Et probatur. Eo ipſo quo Deus ſolus eſt ſuum eſſe, & tale per ſeipſum, neceſſe eſt cætera quæ ſunt ab alio ortum a Deo habere, juxta illud tritum adagium: *Quod eſt per ſe primo tale, cætera non ſunt talia niſi per ordinem ad illud.* Sic quia ignis primum eſt in genere calidi, eſt cauſa caloris in corpore miſto: Igitur eatenus Deus rerum omnium principium dici debet, quatenus eſt primum ens a quo cætera habent eſſe, juxta illud Act. 17. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Hanc rationem explanat D. Thomas num. 1. “ Oportet igitur quod ab illo „ cui nihil eſt cauſa eſſendi, ſit omne „ illud quod quocumque modo eſt. Deum „ autem ſupra oſtendimus, hujuſmodi ens „ eſſe, cui nihil ſit cauſa eſſendi: ab eo „ igitur eſt omne quodcumque modo eſt. „ Eandem proſequitur rationem num. 2. ſed præcipue num. 4. his verbis: “ „ Quod per eſſentiam dicitur, eſt cauſa „ omnium, quæ per participationem di-„ cuntur: Sicut ignis eſt cauſa omnium igni-„ torum in quantum hujuſmodi. Deus au-„ tem eſt ens per eſſentiam ſuam, quia „ eſt ipſum eſſe: omne autem aliud ens „ eſt ens per participationem: quia ens „ quod ſit ſuum eſſe, non poteſt eſſe niſi „ unum, ut in primo lib. oſtenſum eſt. „ Deus igitur eſt cauſa eſſendi omnibus „ aliis. „

Secunda: Ens neceſſarium, abſolutum, & intrinſece tum in ſuo eſſe, tum in ſuo operari infinitum, eſt prima cauſa efficiens rerum, quæ modo ſunt, modo non ſunt: omne quippe quod movetur ad eſſe & operari habendum, moveri debet ad eſſe & operari ab alio quod ſit ſemper in actione vitæ & operationis: Atqui Deus ſolus eſt ens intrinſece ex ſua natura infinitum, ens neceſſarium & abſolutum; ens in actu perpetuo & vitæ & operari, cum teſte Auguſtino, ſit ipſa vita, & actus purus, creaturæ vero modo ſint, modo non ſint: Igitur Deus eſt primum rerum principium effectivum. Audiamus D. Thomam. Sic loquitur ibidem num. 5. “ Oportet igitur omne aliud ab ipſo, „ *ſcilicet Deo*, reduci in ipſum, ſicut in „ cauſam eſſendi. „

Tertio: Qui ſolus omnium rerum præcontinet perfectiones, eſt prima entium cauſa efficiens: Et vero nemo dat quod non habet, ex quo liquet illud ſolum eſſe rerum cauſam quod eſt omnia & omnium præhabet perfectiones: Sed Deus eſt ſummum bonum, bonum in omni genere, bonum immenſum & nullis circumſcriptum terminis, bonum cætera in ſe complectens bona, cæteraſque rerum omnium habens perfectiones: Igitur prima cæterorum entium cauſa efficiens. Ita D. Thomas ibidem n. 6. “ Omnes, *inquit*, rerum perfectio-

,, fectiones comprehendit Deus . . . Et ,, ſic eſt virtualiter omnia. Eſt igitur ipſe ,, omnium factivus; hoc autem non eſſet, ,, ſi aliquid aliud eſſet nactum eſſe, niſi ,, ab ipſo. ,,

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus eſt cauſa rerum omnium exemplaris.

Probatur auctoritate ſimul & ratione, tum D. Auguſtini, tum D. Thomæ.

PRIMA ſiic exponitur. Effectus eſt quædam cauſæ ſimilitudo & expreſſio, adeoque illud quod exprimitur eſt cauſa exemplaris illius quod rem aliquam repræſentat, in tantum quippe repræſentat, in quantum habet rei ſimilitudinem: Sed cuncta univerſi entia ſunt divinæ eſſentiæ participationes, emanationes & ſimilitudines. Igitur Deus utpote omnia continens bona, omneſque perfectiones, eſt rerum omnium cauſa exemplaris. Hæc ratio colligitur ex D. Auguſtino qui l. 83. qq. q. 46. ait, loquens de ideis quæ ,, idem ſunt ac exemplaria rerum. ,, *Sunt formæ participales, quæ divina intelligentia continentur.*

Secunda: Exemplar, eſt id omne ad quod reſpiciens artifex operatur: Atqui Deus dum cuncta creat, vel producit, ad ſuam mirabilem ſpectat eſſentiam, quatenus illam tali, vel tali modo ſuam ad extra effundit bonitatem: hoc quippe ſummam decet ſapientiam, quæ ſua ita dirigit opera, ut ſint in ordine debito & determinata & digeſta, ut per omnia affulgeat pulchritudo nedum mundi, ſed & Creatoris mundi, quæ quidem pulchritudo in eo potiſſimum apparet in creaturis quod ſint divinæ eſſentiæ ſimilitudines & expreſſiones: Atqui hoc ipſum denotat eandem ineffabilem eſſentiam eſſe veluti formam, ad quam reſpiciens Deus, ad extra operatur. Igitur Deus eſt cauſa rerum exemplaris.

Sic ex profeſſo propugnat D. Thomas hic 1. p. q. 44. art. 3. his verbis: " Dicendum quod Deus eſt prima cauſa exemplaris omnium rerum. Ad cujus evidentiam conſiderandum eſt quod ad productionem alicujus rei ideo neceſſarium ,, eſt exemplar, ut effectus determinatam ,, formam conſequatur; artifex enim producit determinatam formam in materia ,, propter exemplar ad quod inſpicit, ſive illud ſit exemplar ad quod extra intuetur, ſive ſit exemplar interius mente ,, conceptum. Manifeſtum eſt autem quod ,, ea quæ naturaliter fiunt, determinatas ,, formas conſequuntur: hæc autem formarum determinatio oportet quod reducatur ſicut in primum principium, in ,, divinam ſapientiam quæ ordinem univerſi excogitavit, qui in rerum diſtinctione conſiſtit. ,,

CONCLUSIO TERTIA.

Deus eſt cauſa finalis omnium creaturarum.

Probatur una aut altera ratione Theologica.

PRIMA quæ multas alias complectitur hæc eſt. Qui propter ſemetipſum agit, qui eſt primum principium & finis rerum omnium, eſt quoque rerum omnium cauſa finalis: Atqui Deus cuncta propter ſemetipſum facit juxta illud Proverb. 16. 4. *Omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*. Igitur Deus eſt primum univerſorum principium & finis: ſic quippe Filius Dei Apoc. 1. 8. loquitur: *Ego ſum Alpha, & Omega, principium, & finis*. Ergo &c.

Secunda: Nomine cauſæ finalis intelligimus bonitatem quæ movet & allicit ad operandum, & in quo ultimate quieſcit agens: Atqui ſola bonitas divina talis eſt: Ergo &c. Hæc ratio eſt divi Thomæ 1. par. 4. 44. art. 4. his verbis: " Dicendum, quod omne agens agit propter finem. Alioquin ex actione agentis non ,, magis ſequeretur hoc quam illud niſi a ,, caſu. Eſt autem idem finis agentis & ,, patientis in quantum hujuſmodi, ſed aliter & aliter. Unum enim & idem eſt, ,, quod agens intendit imprimere, & quod ,, patiens intendit recipere. Sunt autem ,, quædam, quæ ſimul agunt & patiuntur, quæ ſunt agentia imperfecta: & ,, his convenit quod etiam in agendo intendant aliquid acquirere: Sed primo agenti quod eſt agens tantum, non convenit agere propter acquiſitionem alicujus ,, finis, ſed intendit ſolum communicare ,, ſuam perfectionem, quæ eſt ejus bonitas.

„ Et unaquæque creatura intendit conſequi „ ſuam perfectionem, quæ eſt ſimilitudo „ perfectionis & bonitatis divinæ. Sic „ ergo divina bonitas eſt finis rerum om- „ nium. „

Non abs re erit hanc ulteriorem afferre rationem. Agens non operatur cæco modo, alias cuncta forent caſualia. Igitur datur cauſa finalis in quo cuncta quieſcant, quæque ad operandum alliciat: Sed non eſt alius finis reſpectu primi agentis præter Deum; cum in ſua bonitate cuncta ſibi placentia inveniat: immo nec alius ſaltem ultimus reſpectu ipſius creaturæ, bona quippe creata movent quidem nos immediate ad operandum, ſed nuſquam ultimate, ſummum duntaxat bonum eſt finis in quo cuncta ultimate quieſcunt: Igitur Deus eſt cauſa finalis.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIES contra primam concluſionem. Si Deus eſt cauſa principalis efficiens rerum ſequitur creaturas nihil operari, ſed mere paſſive ſe habere, fruſtra quippe fit per multa, quod fieri poteſt per pauciora: Abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo, ſi Deus eſt cauſa principalis particularis ſequitur creaturas nihil agere, concedo: Si ſit cauſa univerſalis, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Duplex diſtinguitur cauſa, una particularis & ad certas operationes, certoſque effectus limitata: altera vero univerſalis & infinita, quæ nedum effectus & operationes attingit, ſed & ipſas cauſas ſecundas ad operandum movet: Illa excludit quidem alterius cauſæ conſortium. Sed non iſta: quinimmo requiritur neceſſario ut ipſa creatura agat, juxta illud tritum axioma, *quidquid movetur ab alio movetur*. Non negamus tamen Deum ſe ſolo cuncta poſſe facere, ſed præ bonitate & liberalitate ſumma cauſis ſecundis utitur.

Inſiſtes: cauſa totalis quæ totum attingit effectum, omnem aliam in operando excludit cauſam: Atqui Deus eſt cauſa totalis, ad omnes quippe effectus rationes pertingit, hoc eſt, id quod in effectu reperitur entis, quod formæ, quod generis, quod & ſpeciei, immo quod individui facit, ſic enim habetur de ſapientia æterna. Sap. 8. 1. *Attingit ergo a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter*. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: cauſa totalis omnem aliam explodit cauſam non ſibi ſubordinatam, concedo: ſibi ſubordinatam, nego. Artifex tametſi cauſa principalis arte facti, utitur tamen inſtrumento: ſimiliter & cauſa prima utitur ſecunda, quæ quidem ita Deo ſubordinatur, ut non niſi ab illo mota operetur. Hinc totus effectus eſt a Deo; totus a cauſa ſecunda: totus a Deo ut a prima cauſa movente & agente: totus a cauſa ſecunda quæ mota, ſe quoque movet & operatur.

Oppones ſecundæ concluſioni. Cauſa exemplaris eſt forma ad quam reſpiciens artifex operatur: Sed ejuſmodi forma Deo non convenit: Et quidem propter duo, primo quidem quia cuncta ab ipſo promanant; ſecundo non poteſt eſſe alicujus formæ ſubjectum, alias a creatura circumſcriberetur: Igitur omnis idea ſeu exemplar a Deo prorſus eliminandum eſt.

Reſpondeo diſtinguendo, cauſa exemplaris eſt forma, vel intrinſeca, vel extrinſeca ad quam reſpiciens artifex operatur, concedo: forma mere extrinſeca, ſubdiſtinguo: quandoque & hoc pro creaturis, nuſquam vero pro Deo, concedo: ſemper, nego. Idea quæ exemplaris nomine donatur, teſte D. Thoma hic art. 3. nonnumquam eſt extrinſeca, ſed ut plurimum intrinſeca eſt. Pro artifice extrinſecam eſſe, non implicat. Sed res pro Deo non ſic ſe habet, cum enim a creaturis, vel minimum accipere non poſſit, cauſa exemplaris reſpectu ſui non eſt alia quam ipſa eſſentia divina diverſimode ad extra participabilis, unde neque ut forma informans niſi ſecundum imperfectum noſtrum concipiendi modum Deus ſe habet. Ex quo claret rationes in confirmationem adductas nihil urgere. Quidam tribuunt Platoni ideam æternam extrinſecus Deo affixam ab ipſo independentem: Hanc veluti ſacrilegium debellat & rejicit B. Auguſtinus & poſt ipſum S. Thomas.

Dices adverſus tertiam aſſertionem. Agere propter finem, indigentiam ſapit: Sed Deus ita plenus & dives eſt, ut nullo indigeat: Igitur non eſt cauſa finalis omnium, cum agere propter finem ipſi neque competat, neque conveniat. Probatur major in qua ſolum eſt difficultas. Agere pro-

propter finem eſt, uno relicto medio ſeu bono, aliud ſibi congruum & utile ad ſcopum præconceptum aſſequendum aſſumere. Sed hoc ipſum & indigentiam, & dependentiam ab alio importat: Igitur agere propter finem indigentiam ſapit.

Reſpondeo diſtinguendo: agere propter finem a ſe diſtinctum, indigentiam & dependentiam ſapit, concedo: Propter finem a ſe indiſtinctum, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Hæc eſt inter primam & ſecundam cauſam diſcrepantia, quod iſta ſit in perfectionibus finita, quocirca operatur appetendo bonum quod non habet, ut illius poſſeſſione, aut perfectior, aut etiam beata evadat, unde a bono, quod eſt operationis finis & motivum dependet, nimirum ut boni aſſecutione perficiatur: at vero cauſa prima cuncta præcontinet bona, quinimmo, ipſa eſt ſummum bonum, unde & ipſa omnium finis: Ratio quidem ordinis in electione mediorum quæ Deus aſſumit, eaterus invenitur, quatenus unum bonum vult cedere in bonum alterius: ſic Angelos ad noſtram cuſtodiam mittit: gratiam ad ſalutem operandam elargitur: Sed rationem cauſalitatis per dependentiam in eo non invenies, quandoquidem cum ſit ipſe omnia nihil operando etiam ad extra accipere poteſt. Hanc rationem egregie explanat B. Auguſtinus lib. 7. de Doct. Chriſt. cap. 3. " Deus, „ *inquit*, non fruitur nobis, ſed utitur... „ Nobis utitur, non ad ejus, ſed ad no- „ ſtram utilitatem. „

Concinit D. Thomas hic art. 3. ad 1. " „ Dicendum, *ait*, quod licet creaturæ „ non pertingant ad hoc, quod ſint ſimi- „ les Deo ſecundum ſuam naturam ſimi- „ litudine ſpeciei, ut homo genitus ho- „ mini generanti, attingunt tamen ad ejus „ ſimilitudinem ſecundum repræſentatio- „ nem rationis intellectæ a Deo, ut do- „ mus quæ eſt in materia, domui quæ eſt „ in mente artificis. „

Non injucundum erit ad ſolutionis datæ elucidationem quoſdam Boetii verſiculos hic texere. Sic canit l. 4. de conſol. Metro 6.

Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex & ſapiens arbiter æqui;
Et quæ motu concitat ire,
Siſtit retrahens, ac vaga firmat,
Nam niſi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes,
Quæ nunc ſtabilis continet ordo,
Diſſepta ſuo fonte fatiſcant.
Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant
Niſi converſo rurſus amore
Refluant cauſæ quæ dedit eſſe.

Inſtabis. Deum operari propter finem creatum non ſemel comperitur: namque partes ad perfectionem compoſiti ordinat: Sacramenta, ad ſalutem hominum dirigit: Igitur ſi illum operari propter finem admittitur, admittendum quoque eſt, propter finem a ſua propria bonitate diſtinctum agere: ex quo ſequeretur, quod tamen abſit dicere, Deum, ab ipſis creaturis, ſaltem in genere cauſæ finalis dependere.

Reſpondeo diſtinguendo: Deus quandoque agit propter finem creatum ſibi ipſi ut fini ultimo ſubordinatum, concedo: non ſibi ſubordinatum, nego. Deus proprie loquendo non agit propter finem creatum, ſed unam creaturam ordinat ad bonum alterius, ut dictum eſt, & hæc omnia in propriam ejus gloriam cedunt, quippequi ſit ipſe omnium finis. Ita D. Thomas 1. p. q. 44. art. 4.

Urgebis: Idem non poteſt eſſe ſimul cauſa & efficiens, & exemplaris, & finalis: Sed ex dictis liquet Deum eſſe rerum omnium cauſam efficientem: Igitur non eſt cauſa finalis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, idem, ſi ſit creatura, non poteſt eſſe ſimul cauſa efficiens, exemplaris & finalis, concedo: ſi de Deo optimo maximo ſermo ſit, nego. Creatura eſt certis quibuſdam coarctata terminis, unde nonniſi certa munia ſubire poteſt. Sed Deus eſt infinitus & omnia. Quorſum igitur non foret ſub diverſo reſpectu cauſa quælibet, modo hoc aliquam non implicet imperfectionem? Quinimmo cum cuncta in ſe adunet bona, cuncta utique omnibus modis operari conveniens eſt. Igitur ut primum mobile, omnia movet & efficit: ut infinitus, eſt ad extra in immenſum participabilis, & conſequenter cauſa omnium rerum idealis & exemplaris. Ut ſumma bonitas, omnium quoque eſt finis. Audiamus de hoc momento Angelicum doctorem, hic

q. 44.

q. 44. art. 4. ad 4. ubi ſic loquitur: " Dicendum, quod cum Deus ſit cauſa efficiens exemplaris & finalis omnium rerum & materia prima ſit ab ipſo: ſequitur quod principium omnium rerum ſit unum ſecundum rem; nihil tamen prohibet in eo conſiderari multa ſecundum rationem; quorum quædam prius cadant in intellectu noſtro quam alia. "

Inſiſtes: Atqui etiam ſub diverſo reſpectu rationes multarum cauſarum in Deo non reperiuntur. Ergo nulla ſolutio. Probatur Antecedens: Hoc ſemel admiſſo, dabitur prius & poſterius in Deo, ſiquidem cauſa finalis prior eſt in intentione cauſa efficiente: Sed implicat dari in Deo prius & poſterius. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, diſtinguo; admiſſa diverſa cauſarum ratione dabitur in Deo prius & poſterius juxta noſtrum concipiendi modum, concedo: a parte rei, ita ut cauſa efficiens in Deo ſit alia res a cauſa tum exemplari, tum finali, nego. Non ſemel dictum eſt ſupra unicam eſſe in Deo entitatem quæ æquivalet omnibus creatis perfectionibus, quæ adinvicem in nobis prorſus diſtinguuntur, unde non mirum ſi divina ad modum rerum humanarum concipientes, eadem diſtinguamus, tametſi neque ſint in ſe diverſa, neque diſtincta, quocirca non admittitur prius & poſterius in Deo niſi virtualiter & ratione emanationis unius perfectionis ab alia quæ veluti cæterarum radix concipitur: ſic ens a ſe in Deo omnium attributorum fons & origo nuncupatur. In eodem prorſus ſenſu loquitur D. Thomas ibidem qu. 44. art. 4. ad 4. Ut modo dictum eſt. Idem probat ibidem in argumento ſed contra his verbis. " Prov. 6. dicitur: Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. " Nec deſunt aliæ rationes quibus eadem aſtruitur reſponſio. Inter alias hæc eſt optima, quod inferiora adunentur in ſuperioribus: Igitur ratio cauſæ tum efficientis, tum & finalis atque exemplaris, maxime, cum hoc ſummam arguat perfectionem.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

PRIMO: Deus eſt rerum omnium cauſa efficiens & primum principium, juxta illud Pſ. 134. *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit*. Ratio multiplex aſſertur. 1. Quia eſt primum mobile cuncta, tum ad vitam habendam, tum ad operandum movens. 2. Summum bonum, a quo cuncta procedunt, ait, Auguſt. lib. meditationum cap. 29. 30. Ens a ſe a quo cuncta dependent.

Secundo: Deus eſt cauſa exemplaris, quandoquidem ejus eſſentia eſt in immenſum participabilis: In iſto ſane ſenſu B. Joannes cap. 1. ait, de creaturis relative ad ideas Dei, *Quod factum eſt, in ipſo vita erat*. Et vero creaturæ habent eſſe, tum ſpecificum, tum in individuo determinatum ab eſſentia divina, quatenus eam tali vel tali modo participant: Igitur ipſi eſt veluti forma ad quam reſpiciens Deus ad extra cuncta facit & operatur.

Tertio: Deus eſt quoque cauſa finalis. Dicente ſapiente Prov. 16. 4. *Univerſa propter ſeme.ipſum operatus eſt*. Et vero finis eſt principium in agibilibus, Deum autem a ſua bonitate ad operandum moveri nihil vetat, cum ſibi plurimum in ſuis mirabilibus perfectionibus complaceat.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

PRIMO: Non implicant pro eodem effectu diverſæ cauſæ etiam efficientes, modo una ſubordinetur alteri: ſic cauſa ſecunda ſubjicitur primæ, & ab ea mota eundem producit effectum.

Secundo: Admittimus quidem in Deo ideam intrinſecam per modum cauſæ exemplaris, nuſquam vero extrinſecus ipſi Deo affixam & a ſe ſubſiſtentem, immo ne quidem extrinſecam creatam a qua Deus in operando dependeat.

Tertio, Tametſi rationem cauſæ finalis de Deo prædicemus, non tamen propter bonitatem creatam operatur, ſed tantummodo propter ſuam gloriam in qua veluti in fine ultimo quieſcit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Num Deus ſit cauſa rerum omnium creatrix.

DEum eſſe univerſi creatorem fuſe demonſtravimus in primo tractatu argu-

gumento quidem & negativo, probando implicare mundum eſſe a ſeipſo, & poſitivo, teſtimoniis ſcilicet omni exceptione majoribus. Nunc aliud argumentum poſitivum, ex ipſa Scriptura, & ſanctis Patribus deſumptum urgemus adverſus Manichæos qui mundum hunc ſpectabilem a Deo vero & bono conditum eſſe negant: Iiſdem probationibus cæteros impios rerum omnium etiam inviſibilium creationem impugnantes, debellare animus eſt. Unde ſit

CONCLUSIO.

Deus optimus maximus eſt cauſa creatrix, ſeu Creator viſibilium & inviſibilium.

Probatur iſto ratiocinio.

CREARE eſt rem ex nihilo, tum ſui, tum ſubjecti facere, hoc eſt, ſecundum ſe totam & quoad omnes compoſiti partes, ſive conſiderentur collective & ut ad invicem unitæ, ſive ſpectentur diſtributive & ſecundum ſe: Atqui Deus optimus, maximus cuncta creavit & fecit ex nihilo. Igitur eſt viſibilium & inviſibilium creator. Major patet. Probatur minor, & quidem pluribus momentis.

Primo, ex Scriptura ſacra.

GENESEOS 1. habetur. *In principio creavit Deus cœlum & terram*. Pſalm. 145. *Qui fecit cœlum & terram mare & omnia quæ in eis ſunt*. Joan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Rurſus ad Col. 1. *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cœlis & in terra, viſibilia & inviſibilia*. Quibus & ſimilibus ſententiis edocemur, viſibilia & inviſibilia, compoſita & ſimplicia, materiam & formam a Deo facta fuiſſe, adeoque & creata, nihil quippe aliud creatio importat quam fieri ſecundum ſe totum, eo enim ipſo quo aliquid fit ſecundum omnes ſuas partes, quibus conſtat, ex nihilo fieri neceſſe eſt.

Secundo, ex ſanctis Patribus.

Sancti Patres idem paſſim prædicant: unum aut alterum teſtem afferre ſufficiat. S. Athanaſius omnes mundi partes ex natura ſua non extitiſſe, ſed a Deo habere principium docet, & ex illo principio probat Verbi divinitatem; unde ſerm. 3. Arianos perſtringit his verbis: " Factura " eſt Filius, non creatura, quia per ipſum facta eſſe dicuntur. " Quod quidem ratiocinium non ponderaret, ſi aliquid aliud præter Deum foret æternum, & ut verbis Tertulliani utar, *infectum*.

Suffragatur Cyrillus Alex. l. 5. Theſau. c. 3. " Non eſt, *inquit*, officium artis ex " nihilo creaturas producere, ſed ineffa- " bilis & creativæ virtutis; artis enim " eſt ea quæ ſunt quaſi per ſubjectam ma- " teriam ſolummodo immutare, creandi " vero virtus ipſam rerum ſubſtantiam e " nihilo ad eſſe produxit. " Deus rationem creationis eſſentialem eatenus ibi delineat S. Doctor, quatenus rem ex nihilo tum ſui, tum ſubjecti aſtruit, quod neque creaturæ, neque arti, ſed ſoli Deo convenire propugnat. Igitur ex Patribus creaturæ omnes ſecundum id omne quod continent, factæ ſunt a Deo in tempore, & hæc eſt fides Nicæna iſtis expreſſa Symboli verbis. *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium*: quod ante prædicaverat Apoſtolus cum de Deo loquens aiebat Rom. lib. 17. *Vocat ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt*. Hoc eſt eadem facilitate qua mundum conſervat productione & generatione individuorum, pari & non abſimili creavit orbem terrarum.

Tertio, rationibus D. Thomæ.

Sanctus Thomas eandem ex profeſſo docet veritatem lib. 2. contr. Gent. c. 16. 17. 18. 19. 20. 21. Rurſus in Summa. 1. p. q. 45. art. 1. & ſequentibus: juvat hic texere aliquas tanti doctoris rationes.

Prima. Mundus ex multis entibus nedum ſpecie, ſed & numero diverſis coaleſcit: Sed a Deo primum promanavit: Et probatur. Ad hoc requiritur ens infinitum & univerſaliſſimum, cauſa quippe tot entium in ſe diverſorum debet cuncta facere, debet attingere rationes tum genericas, tum ſpecificas, tum etiam individuales, hoc eſt, producere in qualibet creatura id quod eſt ens quo cæteris cum creaturis convenit: id quod eſt tale ens, quo quælibet natura ſecernitur & diſtinguitur ab altera: id quod eſt ens ſingulare quo

unum,

unum individuum facit cum alio numerum. Sed Collectio omnium mundi partium nequit hæc omnia habere a ſe ipſa, quandoquidem quodlibet ens eſt per ſuam formam ad unam determinatum naturam: relinquitur igitur quod habuerit eſſe a Deo qui eſt ens in ſe & intrinſece univerſaliſſimum continens quiquid perfectionis eſt in creaturis, quæ certe cuncta quibus conſtant, a creatore habuerunt. D. Thomas hanc explanat rationem lib. 2. contra Gent. cap. 16. num. 4. aitque: " Deus eſt univerſale eſſendi principium: ...... non igitur ſibi competit agere tantum per motum, aut per mutationem: neque igitur ſibi competit indigere præjacenti materia ad aliquid faciendum. " Idem docet n. 3.

Secunda: Quod eſt in potentia, tum ad exiſtendum & operandum, tum ad genus & differentiam, tum ad materiam quamcumque nimirum Phyſicam aut metaphyſicam & ad formam, tum ad ſpeciem & rationem individui, profecto ſit ſecundum ſe totum ab aliquo qui ſit ſemper in actu exiſtendi & operandi, quique omnes naturarum perfectiones omniaque bona in ſe præcontineat: Sed entia quælibet hujus mundi ſpectabilis ſunt de ſe in potentia ad illa omnia, Deus vero eſt actus purus & omnia; Igitur cuncta facta & creata ſunt a Deo. Major patet, quod enim de ſe neque genus, neque ſpecies, neque individuum eſt, hoc ab alio, quod eſt accipit: minor quoque quoad utramque partem veriſſima eſt: namque nulla creatura eſt a ſe & ſuum eſſe tum genericum, tum ſpecificum, tum individuale, ex quo manifeſte ſequitur & ens & ſpeciem, & rationem individui ab alio quam a creatura promanare; & cum non detur inanis proceſſus in infinitum, deveniendum eſt ad unum ens ſupremum quod ſit a ſe, & a quo omnia. Sic propugnat D. Thomas ibidem cap. 16. num. 9. his verbis: Quorumcumque in " rerum natura eſt aliqua proportio & " aliquis ordo, oportet unum eorum eſ- " ſe ab alio, vel ambo ab aliquo tertio: " oportet enim ordinem in uno conſtitui " reſpondendo ad aliud: alias ordo vel pro- " portio eſſet a caſu, quem in primis re- " rum principiis ponere eſt impoſſibile: " quia ſequeretur magis omnia alia eſ- " ſe a caſu. Si igitur ſit aliqua materia divi- " næ actioni proportionata, oportet vel " quod alterum ſit ab altero, vel utrum- " que a tertio. Sed cum Deus ſit primum " ens, & prima cauſa, non poteſt eſſe ef- " fectus materiæ, nec poteſt eſſe ab aliqua " tertia cauſa. Relinquitur igitur, ſi inve- " nitur aliqua materia proportionata divi- " næ actioni, quod illius ipſe ſit cauſa. "

Tertia: Quod habet initium tam ſecundum materiam quam ſecundum formam, ſit in tempore & in ratione entis, & in ratione talis: Atqui mundus quoad omnes ſuas partes, ſcilicet individua, ſpecies vero ſecundum materiam & formam ex quibus coaleſcunt, initium & habuerunt, ut oſtenſum eſt ſupra, cum de exiſtentia Dei egimus; Deus vero eſt ab æterno & mundo præexiſtit juxta illud Pſalm. 892. *Priuſquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, a ſæculo, & uſque in ſæculum tu es Deus*. Et iſtud Prov. 8. de ſapientia æterna, *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret a principio*. Rurſus Ioan. 17. *Clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate quam habui priuſquam mundus fieret, apud te*. Igitur cuncta facta ſunt a Deo & creata: Hanc rationem non ſemel laudat D. Thomas ibidem cap. 16. num. 1. & 10.

Mitto alias rationes quas S. Doctor repetit ex impoſſibilitate æternitatis materiæ tanquam ſubjecti omnibus rebus præexiſtentis, & cooperationis ejuſdem materiæ cum Deo in productione mundi, cum nulla ſit proportio inter ipſam & Deum, quippequi ſit totus mens, totus Spiritus & quidem infinitus, adeoque non agens per ſucceſſionem & motum alterationis, ſicut ens, vel in materia concretum, vel ab ea in operationibus dependens. Has rationes jam fuſe explanavimus debellando cum Tertulliano Hermogenis de æternitate materiæ opinionem.

Diluuntur objectiones.

OBJICIES: ex nihilo nihil fit: Igitur Deus non eſt rerum omnium creator.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: ex nihilo nihil fit ab agente finito, concedo Ab agente omnipotente cujus virtus infinita eſt, nego. Agens finitum eſt determinatum, per formam ad unum aut alterum effectum individualem, unde nonniſi ex præjacente materia, vel ſubjecto cum quo aliquam habeat proportionem operari

rari poteſt: at vero agens infinita pollens virtute habet entis plenitudinem, omniumque entium etiam poſſibilium præcontinet perfectiones, quocirca nec præjacentem materiam, ad aliquid faciendum, nec ullum aliud præſuppoſitum exigit ſubjectum. Hæc ratio eſt S. Thomæ lib. 2. cont. Gen. cap. 16. n. 3. " Quanto cauſa ,, eſt altior, tanto ad plura virtus ex- ,, tenditur....... Deus igitur non agit ,, tantummodo movendo & tranſmutan- ,, do. Omne autem quod non poteſt pro- ,, ducere res in eſſe, niſi ex materia ,, præjacente, agit ſolum movendo & tranſ- ,, mutando, facere enim aliquid ex mate- ,, ria eſt per motum, vel mutationem quan- ,, dam: non ergo impoſſibile eſt, produ- ,, cere res in eſſe ſine materia præjacente: ,, producit igitur Deus res in eſſe ſine ma- ,, teria præjacente. ,, Idem docet n. 3.

Inſtabis. Si Deus mundum creaſſet, inde ſequeretur creaturas eſſe ab æterno productas: Sed falſum conſequens: ergo & Antecedens: Probatur ſequela. Actio qua Deus operatur eſt æterna, quippe quæ ſit ſuum eſſe, ſuaque ſubſtantia: Sed effectus ſequitur conditionem cauſæ: Igitur ſicut actio productiva æterna eſt, ita & forent creaturæ.

Reſpondeo negando ſequelam: non enim actio Dei tangit creaturas ab æterno, ſed ſolummodo in tempore. Ratio aſſertur a D. Thoma quod ſcientia Dei ſit cauſa rerum adjuncta voluntate, hoc eſt, decretum & actus voluntatis Dei, cum actu intellectus eſt rerum principium, quod indigitat Scriptura quæ loquens de Deo Creatore, nedum ait, Pſalm. 135. 5. *Qui fecit cælos in intellectu*. Sed & ſubdit Pſalm. 134. 6. *Quæcumque voluit, Dominus fecit*. Porro, ait, Thomas 1. pag. quæſt. 14. art. 8. tametſi ſcientia Dei rerum productiva æterna ſit, non tamen creatura, hanc enim tantum eſſe in tempore Deus & voluit, & decrevit.

Ad probationem, conceſſa majore, diſtinguo minorem, effectus univocus ſequitur cauſæ conditionem, concedo: ſi non ſit univocus, nego minorem & conſequentiam. Effectus univocus ille cenſetur qui cauſæ adæquat naturam & virtutem, quique per omnia illi aſſimilatur, ſic fructus arbori univoce ſimilis eſt, non ſolum enim nomen, ſed & naturam cum arbore communem habet: effectus vero analogus, rationem a cauſa diverſam importare eatenus neceſſe eſt, quatenus ſua productione principii a quo profuit nec exhaurit, nec adæquat virtutem, & conſequenter nec naturam: talis eſt creatura reſpectu creatoris, unde licet actio Dei ſit æterna, non tamen mundus æternus: Tum quia agens in immenſum ſuperat effectus naturam, tum quia voluntarie, & pro ut voluit, cuncta fecit Deus, creaturas autem eſſe in tempore ſtatuit & condidit.

Replicabis: productio creaturæ arguit in cauſa imperfectionis labem, nempe mutationem: Sed omnis imperfectio a Deo removenda eſt. Igitur Deus non eſt rerum omnium Creator. Probatur major in quo potiſſimum difficultas apparet; productio rei, maxime ſi ſit materialis, qualis eſt mundus, fit per alterationis motum & ſucceſſionem, prius quippe eſt materiam diſpoſitiones ad formam recipere, quam compoſitum eſſe: ſin minus non eſſet potior ratio, cur unus potius quam alter produceretur effectus. Et vero quo potiori jure materia ſubeſſet formæ arboris & non equi, v. g. niſi diſpoſitiones præviæ ad unam certam formam recipiendam, ſubjectum commune determinarent: ex quo ſequitur agens operari per motum ſucceſſivum, & ipſum mutationi obnoxium eſſe, quatenus de non operante fit operans, & diverſos habet motus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: productio rei quæ fit per eductionem, & ex aliquo præſuppoſito ſubjecto arguit in cauſa imperfectionis labem, concedo: Si fiat per creationem, nego. Effectus duplici modo produci poteſt, videlicet, & per eductionem, & per creationem; ſi priori modo producatur, dubio-procul arguit in cauſa mutationem, quippe quæ fiat de non agente agens, ſicque novi motus, ac relationis de novo advenientis ſubjectum: quæ quidem omnia & potentialitatis, & mutationis inferunt imperfectionem, quocirca in Deo non habent locum: quandoque vero effectus producitur per creationem, hoc eſt, ex nulla præjacente materia, nulloque præſuppoſito ſubjecto, ſed virtute & omnipotentia cauſæ, quæ ex innata ſibi energia ſeſe inſtanti prout vult prodit: iſto modo cuncta facta ſunt per creationem a Deo, nimirum

abſque

abſque ſucceſſionis & alterationis motu, ulla abſque mutatione ex parte Dei qui nihil aut recipit aut deperdit dum operatur ad extra, cujus actio æterna potentialitatis non experitur labem, namque creaturas producit ſeſe veluti ad terminos ſecundarios extendendo, ita ut nequidem relatio realis ex hoc ei adveniat, unde ſicut tota mutatio ſe tenet ex parte effectus, ita & omnis imperfectionis labes, quatenus creatura tranſit a non eſſe ad eſſe. Has omnes diſcriminis rationes inter cauſam primam & cauſam ſecundam affert D. Thomas hic lib. 2. contr. Gent. cap. 17. ubi ex profeſſo probat creationem, neque alterationis motum ex parte cauſæ agentis, neque viciſſitudinis imperfectionem importare, ex quo concludit mundum potuiſſe ulla abſque implicantia creari a Deo, & de facto fuiſſe creatum.

Cæterum, tametſi Deus agat nunc, & operetur immediate per eductionem, quandoquidem a creatione mundi res ſubſunt generationis, & interitus viciſſitudini, tota tamen mutatio ſe tenet ex parte cauſæ ſecundæ quæ ſibi appropriat cauſæ primæ influxum ad agendum; unde effectus, non a cauſa prima, ſed a ſecunda cui aſſimilatur ſpeciem habet.

Inferes ſolius Dei eſſe creare. Ita D. Thomas ibidem cap. 21. ratio eſt, quia eſt infinita inter ens, & nihilum diſtantia, quam aut pertranſire, aut vincere nequaquam poteſt cauſa finita, qualis eſt creatura, unde ne quidem ut inſtrumentum creationi ſervire poteſt, namque cauſa inſtrumentalis ſupponit ſubjectum in quo ſuos valeat introducere diſpoſitionum motus quibus ad formam uſque pertingere poſſit.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus cuncta creavit, viſibilia & inviſibilia.

PRIMO. Hoc ipſum non ſemel prædicant Scriptores Canonici, maxime Moiſes, Gen. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram.*

Secundo. Hoc quoque docet traditio: ſic loquuntur Patres Nicæni, *Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium & inviſibilium.*

Tertio. Hoc variis luculentiſſimis D. Thomæ rationibus probatur, præſertim vero iſtis, quia Deus ſolus eſt ens a ſe, ſolus ens ſemper in actu, ſolus æternus, ſolus cauſa univerſalis, a fine ad finem uſque pertingens, ſuaviterque diſponens omnia. Porro cauſam tot perfectionibus & dotibus refertam, ad mundum multis variiſque entibus complexum producendum, neceſſariam eſſe nemo non videt, quod enim eſt in potentia, tum ad ens, tum ad vitam, & operationem, neque eſſe, neque vivere & operari habet niſi ab eo qui eſt ens plenum, ens ſemper in actu omnium perfectionum, & ipſa vita.

SYNOPSIS RESPONSIONUM AD OBJECTIONES.

PRIMO. Si ſermo ſit de cauſa ſecunda operante, verum eſt iſtud adagium, *ex nihilo nihil fit*. Sed res aliter ſe habet pro cauſa prima.

Secundo. Tametſi actus Dei quo mundum produxit, ſit æternus, creaturæ tamen non ſunt æternæ, quia in tempore ſolum ad eas ſeſe extendit actio Dei.

Tertio: invenitur quidem mutatio in operibus ad extra; ſed eam ſe tenere tantum ex parte creaturæ luce clarius conſtat, nuſquam vero ex parte Dei, quippe qui nihil tunc temporis aut accipiat, aut deperdat. In ipſum tantummodo reſultat relatio rationis, & quædam nova denominatio ad extra.

ARTICULUS TERTIUS.

De concurſu ſimultaneo.

Utrum Deus adjuvet creaturas, ad operandum.

DUPLEX diſtinguitur primæ cauſæ concurſus, mediatus unus, immediatus alter quem & ſimultaneum vocant tum Philoſophi, tum Theologi. Primus eſt ipſa virtus cuilibet rei ad operandum innata, ſi ſit ſermo de ordine naturali; ſi de ſupernaturali eſt virtus ſeu habitus deſuper infuſus, qualis eſt habitus fidei, habitus ſpei & charitatis, earum quippe virtutum ope homo actus ſupernatura-

turales elicere valet, & virtus quæcumque optime definiri poteſt, id quo mediante agimus. Secundus concurſus eſt ipſa Dei motio qua veluti omnium prima cauſa ſuas immediate adjuvat creaturas, ut operari queant, qui quidem concurſus ſe tenet ex parte effectus, nihil quippe præter extrinſecum auxilium addit cauſæ 2. cum per iſtam motionem Creator tantummodo, ſeu cauſa prima ſimul cum creatura aliquid producit: quod poteſt illuſtrari exemplo duorum hominum qui ſimul aliquod trahunt pondus, Unus nihil virium adjicit alteri, ſed unuſquiſque pro virili trahit, ut ad certum locum pondus perducant. Igitur concurſus ſimultaneus ex parte effectus producendi ſe habet. In ordine tamen ſalutis motio Dei eſt animæ intrinſeca, quippe quæ ſit gratia adjuvans, quatenus alteram ſupponit, videlicet prævenientem, iſta enim ſi bene quis utatur, adjuvat illum Deus ut bene agat, & ſuam operetur ſalutem. Cæterum nomine concurſus ſimultanei intelligimus Deum adjuvantem cauſam ſecundam nedum ut operari queat, ſed ut de facto agat & operetur.

Dari concurſum mediatum nemo non novit, nemo non ſentit. Hoc ipſum indigitat Scriptura, pro ordine quidem naturali, ait, Chriſtus, Luc. 21. *Videte ſiculneam, & omnes arbores: cum producunt jam ex ſe fructum*, pro ordine vero ſupernaturali Apoſtolus 1. Cor. 4. 7. dicit, *Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Igitur cum homo & naturam, & gratiam a Deo habeat, certum eſt non operari niſi mediante virtute a Deo accepta. De concurſu immediato, major eſt difficultas, quidam enim iſtum cum altero confundere videntur influxum, ut Durandus in 2. diſt. 1. quæſt. 1. contra quos ſit

CONCLUSIO.

Datur concurſus immediatus & ſimultaneus quo Deus ſuas adjuvat creaturas, ad operandum.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scripturæ ſacræ teſtimoniis.

SCRIPTUM eſt Iſaiæ *Domine . . . 6. omnia enim opera noſtra operatus es nobis*. Rurſus Zach. 1. 4. ait Dominus, *convertimini ad me . . . Et ego convertar ad vos*. Rurſus Act. 17. Apoſtolus de Dei operatione loquens, ait, *non longe eſt ab unoquoque noſtrum; in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus*. Et 1. Cor. 15. 10. *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum*. In primo loco declarat Propheta Deum operari opera quæ nos ipſi facimus: Igitur nos ad operandum adjuvat. In ſecundo idem Dominus expectat ut prima gratia præventi noſtram velimus converſionem, ut & concurrendo & adjuvando nobiſcum operetur: In tertio Apoſtolus Dei in nobis infert & concludit, ex ejus operatione præſentiam, quæ quidem illatio male deduceretur, ſi Deus immediate ſuas ad operandum non adjuvaret creaturas. Denique Doctor gentium totum explicat, cum ait, ſe ſolo bonum non operari, ſed ſimul cum gratia adjuvante. Igitur datur præter concurſum mediatum immediatus & ſimultaneus. Tum in ordine naturali quatenus in Deo & movemur, & vivimus, & ſumus; tum in ordine ſupernaturali, cum nonniſi gratia adjuvante operemur bonum ſalutis. Denique clariſſima ſententia hoc definit Concilium Arauſicanum ſecundum can. 9. his verbis: *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum, ut operemur, operatur.*

Secundo ex rationibus Theologicis.

PRIMA: Datur gratia adjuvans, eamque ſupplici affectu pro filiis expoſtulat Eccleſia. *Adjuva nos*, inquit, *Deus ſalutaris noſter*. Et iſtud Pſal. 69. frequenter uſurpat. *Deus in adjutorium meum intende; Domine ad adjuvandum me feſtina*. Sed gratia adjuvans, ut ipſum verbum ſonat, ea eſt qua Deus concurrit nobiſcum ad opus aliquod ſalutis patrandum. Igitur datur concurſus ſimultaneus.

Secunda: Creatura quantumvis perfecta actum ſupernaturalem ſe ſola elicere non valet, quod ſacra definivit Synodus Tridentina dicens, neminem ſecluſo gratiæ adjuvantis auxilio, poſſe credere & ſperare ſicut oportet, hinc opem actualem nedum ad initium, ſed & ad conſummationem boni operis petere debemus, quia ut ait Apoſtolus Philipp. 2. *Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle, & perfice-*

ficere. Sed gratia ad perfectionem boni operis neceſſaria, eſt concurſus Dei ſimultaneus. Ergo &c.

Tertia: Creatio eſt immediate a Deo, ſolus quippe ut cauſa principalis in nihilum agit, ſoluſque diſtantiam infinitam quæ eſt inter nihilum & ens vincere & pertranſire poteſt: Sed opus bonum ſupernaturale v. g. eſt quædam creatio, juxta illud Pſal. 50. 12. *Cor mundum crea in me Deus*. Et iterum alia ſcriptura Epheſ. 2. 10. *Creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis*. Revera quidem gratia in peccatore ad nihilum peccati redacto operatur, ut ſit lux in Domino: hoc eſt ut opera bona, quæ opera lucis non ſemel in Scripturis ſanctis vocantur, faciat. Ergo &c.

Ex rationibus Philoſophicis.

PRIMA: Creatura non ſolum ut ens, verumetiam ut agens in ordine tum naturali, tum ſupernaturali immediate a Deo dependet, ſed quia eſt ens dependens concurſu Dei ſimultaneo opus habet ut ſeſe conſervet: Igitur & eundem exigit ut operetur.

Secunda: Deus eſt cauſa, eaque immediata omnis entis. Sed operatio quæcumque creata eſt ens: Igitur eſt a Deo per concurſum ſimultaneum: Et vero primæ cauſæ jura per concurſum mediatum ſufficienter non ſalvantur; cum enim iſte concurſus in ordine naturali nihil ſit præter virtutem innatam, ſi Deus immediate non concurreret ad actionem, inde ſequeretur creaturam eſſe primam & ſolam ſuæ actionis cauſam: Sic Petrus per ſolam a Patre & naturam & generandi virtutem acceptam immediate gigneret filios, ſed abſurdum eſt dicere Deum non eſſe rerum cauſam immediatam. Ergo &c.

Tertia: Non deſunt Philoſophi & Theologi, qui rationem primæ cauſæ ſalvari pro Deo per concurſum ſimultaneum autument: Igitur non ſine aliquo erroris nævo hoc abnegaretur.

Confirmatur in iſtorum ſententia cauſa ſecunda quæ de ſe eſt in potentia ad agendum, concurſu ſimultaneo de potentia reducitur ad actum: Igitur ut ſalvetur ratio primæ cauſæ in Deo debet admitti hujuſmodi concurſus.

FIT SATIS OBJECTIONIBUS.

OBJICIES: Cauſa principalis ſe ſola ſuum producit effectum, in hoc enim ab inſtrumentali ſecernitur: Sed creaturæ ſunt cauſæ principales ſuorum reſpective effectuum: Igitur non datur concurſus ſimultaneus, & immediatus quo Deus adjuvet creaturas ad agendum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: cauſa principalis ſuprema non indiget ulteriori auxilio ut ſuum producat effectum, concedo: cum enim infinitam habeat & perfectionem, & energiam, non opus eſt ut adjuvetur: cauſa principalis ſecunda, nego; namque eſt ſolum completa ad agendum ex parte actus primi, hinc neceſſe eſt ut ab ulteriori cauſa adjuvetur a qua dependet immediate in eſſe. Ergo-ne mere inſtrumentum eſt? Abſit dicere, quippe quæ & ſe moveat & moveatur, inſtrumentum vero mere movetur ab artifice.

Solutio colligitur ex D. Thoma qui 3. contra gent. 149. cap. 149. n. 2. ait: "
„ Agens inſtrumentale non diſponit ad
„ perfectionem inducendam a principali
„ agente, niſi ſecundum quod agit ex
„ virtute principali agentis: ſicut calor
„ ignis non magis præparat materiam ad
„ formam carnis, quam ad aliam for-
„ mam, niſi in quantum agit in virtute
„ animæ: Sed anima noſtra operatur ſub
„ Deo ſicut agens inſtrumentale ſub prin-
„ cipali agente. „ quæ verba indicant animam non eſſe inſtrumentum improprie dictum, eatenus quidem inſtrumentum quatenus agit cum ſubordinatione cauſæ primæ, ſed inſtrumentum improprie, quia creatura ſeipſam movet, & aſſimilatur ei effectus, quod nuſquam contingit inſtrumento proprie dicto.

Inſtabis: Atqui creatura ſe ſola producit effectum independenter a concurſu ſimultaneo: Ergo &c. Probatur ſubſumptum 1. quia ſufficienter ſalvatur dependentia reſpectu primæ cauſæ per concurſum mediatum, quippe qui virtutem inditam cuilibet creaturæ in ſui productione importet. 2. Cauſa ſecunda eſt in ſe completa ut producat ſui ſimile. 3. Concurſus ſimultaneus & immediatus ſe tenet ex parte effectus, nec quicquam ponit in cauſa ſecunda quo adjuvetur. 4. Effe-

Effectus non denominatur a cauſa prima, ſed a cauſa ſecunda; quis enim ſanæ mentis dixerit Deum perorare dum Advocatus perorat? 5. Effectus non Deo ſed cauſæ ſecundæ aſſimilatur, quod ſane argumentum eſt effectum abſque concurſu ſimultaneo a creatura promanare. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad primum nego ſervari ſufficienter dependentiam in cauſa ſecunda reſpectu primæ, propter duo: 1. quia vel ipſa virtus indita rebus in ſui productione eſt in potentia ad agendum, hinc ab ulteriori moveri debet & adjuvari. 2. Et cauſa ſecunda & effectus producendus nedum mediate ſed & immediate dependent a Deo in eſſe: Et ex his colligimus cum ſancto Thoma Deum ut cauſam univerſalem cooperando creaturas ad agendum adjuvare.

Ad ſecundum diſtinguo, cauſa ſecunda eſt ad agendum completa ex parte actus primi, concedo: ex parte actus ſecundi, nego. Quod iſto poteſt explicari exemplo. Oculus eſt potentia de ſe completa in ratione principii ad videndum, indiget tamen concurſu ſimultaneo ut actu videat. Idem, proportione ſervata, de quolibet agente creato dicitur.

Ad tertium, reſpondeo concurſum ſimultaneum ſe tenere quidem primario & intrinſece ex parte effectus qui a cauſa & movente & mota promanat, ſecundario vero & extrinſece ex parte cauſæ ſecundæ, non aliquam ei largiendo virtutem, ſed adjuvando ut producat effectum quem dubio-procul ſe ſola non poſſet producere.

Ad quartum, ultro fatemur effectum non denominari a cauſa prima, quippe quæ non agat ut cauſa particularis ſed ut univerſalis. Addo effectum creatum non adæquare virtutem activam agentis increati, unde ne mireris, ſi effectus non denominet Deum & ei aſſimiletur.

Ad quintum, ſolutio ſequitur ex dictis modo: hinc iſta probatio evincit quidem Deum non eſſe cauſam particularem & limitatam, minime vero non eſſe cauſam univerſalem, eamque efficaciſſimam.

Repones: Implicat eundem effectum a duabus cauſis totalibus profluere: Sed in hypotheſi idem effectus eſſet a duabus cauſis totalibus & principalibus, videlicet a Deo ſimul & a creatura. Ergo &c. Probatur major: quælibet cauſa in ſe ſpectata foret cauſa totalis & non: foret, ut ſupponitur: non foret quia ulterior ad producendum effectum requireretur.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; implicat eundem effectum a duabus cauſis ejuſdem ordinis, & non ſubordinatis produci, concedo: ſi ſint diverſi ordinis & ad invicem ſubordinatæ, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam: Deus & creaturæ ſunt cauſæ totales, ſed Deus eſt cauſa ſuprema cuncta movens, creatura vero cauſa ſecunda & primæ ſubordinata: hinc non implicat effectum totum eſſe a Deo & totum a creatura: totum quidem a Deo ut a cauſa prima movente, totum vero a creatura ut mota & adjuta. Sic Scriptura in charta exarata, tota eſt a tyrone: tota ab hero ut adjuvante & movente manum diſcipuli, tota etiam ab iſto ut movente, atque ſcribente.

Dices: Deus non magis cum cauſa efficiente operatur ad effectum producendum, quam cum cauſa materiali: Sed cum iſta non concurrit ad effectum: Igitur nec cum priori.

Reſpondeo negando minorem, eatenus quippe cum cauſa materiali dicitur agere, quatenus unit materiam cum forma; ſicque non habet rationem cauſæ materialis aut formæ informantis, ſed efficientis utramque ſimul conjungens ut ex eis coaleſcat.

Synopſis ſufficienter explicabitur in ſynopſi art. 4. ubi iterum de motione divina.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum detur præmotio phyſica.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

PRÆMOVERE eſt applicare cauſam ſecundam ad actus ſuos eliciendos: Atqui Deus applicat cauſam ſecundam ad hujuſmodi actus juxta illud Jerem. 30. *Applicabo eum, & accedet ad me*. Eo loci agi-

agitur de motione phyſica, videlicet de motione ad actus phyſicos producendos: Igitur datur præmotio phyſica.

2. Præmovere eſt prævenire voluntatem ut agat: Atqui Deus ſuas ſic prævenit creaturas; namque Pſalmo 58. v. 11. habetur: *Miſericordia ejus præveniet me*. Nomine miſericordiæ, ſecundum interpretes, intelligitur motio gratiæ prævenientis: Ergo &c.

3. *Præmoveri* eſt trahi ſuaviter a Deo ad bonum: Etvero tractio præcedit motum mobilis, ideo enim mobile trahitur, ut prius adjutum ſeipſum ad operationem accingat: Atqui Deus hic trahit homines ad bonum; Chriſtus enim Joan. 6. ait: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*. Igitur præter concurſum ſimultaneum datur prævius. Revera quidem concurſus ſimultaneus ſe tenet ex parte effectus producendi, auctoritates vero laudatæ de motione cauſam ſecundam adjuvante procedunt.

Secundo, ex Conciliis.

PRIMUM occurrit Arauſicanum 2. canone enim 9. ſic loquitur: *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum ut operemur, operatur*. Quibus verbis duplicem iudigitat concurſum quo cauſa ſecunda adjuvatur; alterum prævium cum ait: *Deus in nobis operatur*: alterum ſimultaneum, dum addit, *atque nobiſcum*: Ergo &c.

Secundum eſt Tridentinum, quod ſeſſ. 6. can. 4. perſtringit Lutherum & Calvinum eo quod prædeterminationem neceſſitantem admitterent, nuſquam vero quod præmotionem ſecundum ſe ſpectatam propugnarent; unum quippe tantummodo definit, ſcilicet liberum arbitrium a Deo motum poſſe diſſentire ſi velit; ſic enim intonat: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum ... neque poſſe diſſentire ſi velit ... anathema ſit*. Quod autem ſacra Synodus non explodat præmotionem, teſtimonium perhibet ejuſdem Conc. Catechiſmus ab univerſali Eccleſia receptus; qui quidem eam docet & adoptat: Sic enim habetur 1. parte de primo Symboli articulo n. 23. *Non ſolum autem Deus univerſa quæ ſunt providentia ſua tuetur atque adminiſtrat, verumetiam quæ moventur & agunt aliquid intima virtute, ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis cauſarum ſecundarum efficientiam non impediat, prævenit tamen. Cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertingat, & quemadmodum ſapiens teſtatur, attingat a fine ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.*

Suffragatur Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 4. n. 10. his verbis: " Cum „ hæc omnia quæ per corporales motus „ in illo corpore fiunt, operetur, mo„ vens primitus Miniſtrorum, ſive ani„ mos hominum, ſive cunctorum ſpiri„ tuum ſibi ſubditas ſervitutes. „

Tertio, auctoritate & rationibus divi Thomæ.

PRIMO: Nomine præmotionis intelligimus motionem quæ motum mobilis & natura & cauſalitate præcedit: Atqui talis datur motio ex divo Thoma: " A„ lias, *inquit ſanctus Doctor*, Deus non „ eſſet prima cauſa, ſed creatura, quod „ implicat. „ Sic autem loquitur ſanctus Doctor lib. 3. contra gentes cap. 143. " Motio autem moventis præcedit mo„ tum mobilis: ratione & cauſa. „ Item ad 6. diſt. 37. q. 6. art. 2. ait: " Non poſſet vitari quin voluntas huma„ na eſſet primum agens, ſi ejus actio „ in aliud prius agens non reduceretur „ ſicut in cauſam. „ Rurſus q. 6. de malo art. 1. ad 3. " Virtus primæ cauſæ „ prius agit in cauſatum, & vehemen„ tius in ipſam ingreditur. „ Rurſus ibidem ad 15. " Cauſa prima magis in„ fluit in effectum quam cauſa ſecunda; „ ideo quidquid perfectionis eſt in effe„ ctu principaliter ordinatur ad primam „ cauſam; quod autem eſt de defectu, „ reducendum eſt in cauſam ſecundam „ quæ non ita efficaciter operatur, ſi„ cut cauſa prima. Ergo &c.

Secundo: Dependentia creaturæ a Deo non eſt ſolum penes eſſe, ſed & operari: Atqui ex divo Thoma hujuſmodi dependentia non ſufficienter ſalvatur per concurſum & mediatum & ſimultaneum: Igitur præter illos concurſus requiritur prævius quo Deus immediate agat in cauſa ſecunda, eamque ad operandum moveat. Sic ait quæſtionibus diſputatis q. 3. de potentia Dei, ſeu de creatione art. 7. " Sciendum eſt quod una res poteſt dici

„ cau-

„ cauſa actionis alicujus rei multipliciter; primo quia tribuit ei virtutem agendi . Secundo quia conſervat hanc virtutem . Tertio in quantum eam movet ad agendum , in quo non intelligitur collectio aut conſervatio virtutis activæ; ſed applicatio virtutis ad actionem, ſicut homo eſt cauſa cultelli , ex hoc ipſo quod applicet acumen cultelli ad incidendum movendo ipſum , & quia natura inferior non agit niſi mota , ſequitur de neceſſitate quod Deus ſit cauſa actionis cujuslibet rei naturalis ut movens & applicans virtutem ad actionem . „ Ergo &c.

Tertio: Cauſa particularis ſub univerſali continetur, & ideo ab ea dependet , tanquam a ſuperiore : Sed Deus eſt cauſa univerſalis, creatura vero cauſa particularis: igitur iſta ab illa præmovetur & applicatur ad operationem . Ita D. Thomas 3. contra gentes cap. 149. “ Anima humana ordinatur ſub Deo, ſicut particulare agens ſub univerſali . Impoſſibile eſt ergo eſſe aliquem motum in ipſa quem non præveniat actio divina. „

Quarto : Omne quod movetur ab alio movetur , & movens magis movetur quam mobile, adeoque iſtud præmovetur ab altero ut docet Ariſtoteles 3. Phyſicorum cap. 13. Hæc ratio eſt quoque D. Thomæ 1. 2. q. 109. art. 1. ubi ait corporales motus eſſe a primo mobili , ex quo concludit & motus voluntatis humanæ a fortiori a Deo ut a prima cauſa promanare . Sic loquitur ſanctus Doctor : “ Manifeſtum eſt autem quod ſicut motus omnes corporales reducuntur in motum cæleſtis corporis, ſicut in primum movens corporale , ita omnes motus tam corporales quam ſpirituales reducuntur in primum movens ſimpliciter, quod eſt Deus : Et ideo quantumcumque natura aliqua corporalis vel ſpiritualis ponatur perfecta, non poteſt in ſuum actum procedere niſi moveatur a Deo, quæ quidem motio eſt ſecundum ſuæ providentiæ rationem, non ſecundum neceſſitatem naturæ , ſicut motio corporis cæleſtis . Non ſolum autem a Deo eſt omnis motio , ſicut a primo movente , ſed etiam ab ipſo eſt omnis formalis perfectio , ſicut a primo actu. „

Quinto: Cauſa contingens debet determinari ad actum ab ea quæ ſemper eſt in actu : ſed creatura eſt contingens ; Deus vero cauſa neceſſaria , & ſemper in actu: Igitur cauſa ſecunda præmovetur a Deo & determinatur ad actum , ſalvo tamen libertatis ſuæ jure . Audiamus de hoc momento D. Thomam qui 1. p. q. 19. art. 3. ad. 5. “ Dicendum , quod cauſa quæ eſt ex ſe contingens , oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum . „

Sexto: Quidam præmotionem abnuunt, eo quod putent libero hominis adverſari arbitrio : Sed contrarium propugnat D. Thomas , docet enim motionem Dei , neque electionem, neque deliberationem voluntatis humanæ impedire : Ergo &c. Sic refellit ſanctus Doctor contrarium ſentientes 3. contra gentes cap. 89. n. 1. his verbis ; “ Quidam vero non intelligentes qualiter motum voluntatis Deus in nobis cauſare poſſit , abſque præjudicio libertatis voluntatis conati ſunt has auctoritates male exponere ut ſcilicet dicerent quod Deus cauſat in nobis velle & perficere, in quantum dat nobis virtutem volendi, non autem, ſic quod faciat nos velle hoc vel illud ... Quibus quidem auctoritatibus ſacræ Scripturæ reſiſtitur evidenter . Dicitur enim Iſaiæ 26. omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine: Unde non ſolum virtutem volendi a Deo habemus, ſed etiam operationem . N. 2. Deus non ſolum dat rebus virtutem, ſed etiam nulla res poteſt propria virtute agere, niſi agat in virtute ipſius: Ergo homo non poteſt virtute voluntatis ſibi data uti , niſi in quantum agit in virtute Dei , illud autem in cujus virtute agens agit eſt cauſa non ſolum virtutis, ſed etiam actus: quod in artifice apparet in cujus virtute agit inſtrumentum etiam quod ab hoc artifice propriam formam non accepit, ſed ſolum ab ipſo applicatur ad actum: Deus igitur eſt cauſa in nobis non ſolum voluntatis , ſed etiam volendi . „

Rurſus ibidem n. 6. “ Quod aliquis intelligat , conſilietur & eligat & velit, oportet aliquid eſſe cauſam, quia omne novum oportet quod habeat cauſam. Si autem eſt cauſa ejus aliud conſilium & alia voluntas precedens, cum non

„ ſit

„ ſit procedere in infinitum, oportet de„ venire ad aliquod primum: Hujuſmodi „ autem primum oportet eſſe aliquid quod „ eſt melius ratione: Nihil autem eſt me„ lius intellectu & ratione, niſi Deus: „ Eſt igitur Deus primum principium no„ ſtrorum conſiliorum & voluntatum. „ *Ibidem* 3. contra gentes cap. 149. n. 3. “ Anima humana ordinatur ſub Deo, ſi„ cut particulare agens ſuo univerſali: „ impoſſibile eſt ergo eſſe aliquem rectum „ motum in ipſa quem non præveniat „ actio divina. „ Unde & Joan. 15. Dominus dicit: “ Sine me nihil poteſtis facere. „

Rurſus Compendio Theologiæ cap. 129. *Non eſt contra arbitrii libertatem, ſi Deus voluntatem hominis movet; ſicuti non eſt contra naturam quod Deus in rebus naturalibus operetur; ſed tam inclinatio naturalis quam voluntaria a Deo eſt veraque proveniens ſecundum conditionem rei cujus eſt. Sic enim Deus movet ſecundum quod competit eorum naturæ.*

Rurſus q. 3. de malo art. 2. “ Cum „ aliquid movet ſeipſum non excluditur „ quod ab alio moveatur a quo habet „ hoc ipſum quod ſeipſum moveat, & „ ſic non repugnat libertati quod Deus „ eſt cauſa liberi arbitrii. „

Rurſus q. 22. de veritate art. 8. “ Si„ cut omnis actio naturalis eſt a Deo, „ ita omnis actio voluntatis in quantum „ eſt actio, non ſolum eſt a voluntate, „ ut immediate agente, ſed a Deo ut pri„ mo agente qui vehementius imprimit. „

Rurſus opuſculo 3. cap. 130. “ Oportet „ quod Deus cuilibet agenti adſit inte„ rius quaſi in ipſo agens, dum ipſum ad „ agendum movet. „

Rurſus 3. contra gentes cap. 90. n. 6. Damaſcenus, cum ſequens dicit, in 2. lib. “ Quod ea quæ ſunt in nobis, Deus „ prænoſcit, ſed non prædeterminat, „ exponenda ſunt, ut intelligantur ea „ quæ ſunt in nobis divinæ determina„ tioni non eſſe ſubjecta, quaſi ab ea ne„ ceſſitatem accipientia. „ Et paulo an„ te iſta, explicans illum Eccl. 15. tex„ tum: *Deus ab initio conſtituit hominem,* „ *& reliquit illum in manu conſilii ſui*, ait: “ Hæc autem verba ad hoc inducuntur, „ ut homines eſſe liberi arbitrii oſten„ dantur. „

Rurſus 1. 2. quæſt. 109. art. 2. ad 1. “ Homo eſt dominus ſuorum actuum & „ volendi, & non volendi propter deli„ berationem rationis, quæ poteſt flecti „ ad unam partem, vel ad aliam: Sed „ quod deliberet, vel non deliberet, „ etſi hujuſmodi etiam ſit dominus, opor„ tet quod hoc ſit per deliberationem „ præcedentem. Et cum hoc non procedat „ in infinitum, oportet quod finaliter de„ veniatur, ad hoc quod liberum arbi„ trium hominis moveatur, ab aliquo ex„ teriori principio, quod eſt ſupra men„ tem humanam. „

Rurſus parte quæſt. 83. art. 1. hæc ſibi objicit: “ Liberum arbitrium eſt quod ſui „ cauſa eſt: ut dicitur in 1. Met. quod „ ergo movetur ab alio, non eſt libe„ rum. Sed Deus movet voluntatem. „ Dicitur enim Proverb. 21. Cor Regis „ in manu Dei: & quocumque voluerit, „ vertet illud. Et Philipp. 2. Deus eſt „ qui operatur in nobis velle & perfice„ re: ergo homo non eſt liberi arbi„ trii. „

Sic autem reſpondet S. Thomas ad 2. “ Dicendum quod liberum arbitrium eſt „ cauſa ſui motus, quia homo per libe„ rum arbitrium ſeipſum movet ad agen„ dum. Non tamen hoc eſt de neceſſi„ tate libertatis, quod ſit prima cauſa „ ſui, id quod liberum eſt: ſicut nec ad „ hoc, quod aliquid ſit cauſa alterius, „ requiritur, quod ſit prima cauſa ejus. „ Deus igitur eſt prima cauſa movens „ & naturales cauſas, & voluntarias. „ Et ſicut naturalibus cauſis movendo „ eas, non aufert quin actus earum ſint „ naturales, ita movendo cauſas volun„ tarias, non aufert quin actiones earum „ ſint voluntariæ: ſed potius hoc in eis „ facit: operatur enim in unoquoque „ ſecundum ejus proprietatem. „

Septimo: Quidam rejiciunt præmotionem Phyſicam, eo ducti principio quod peccatum non ſit a Deo præmovente: Ergo inquiunt nec cæteri actus humani a præmotione prodeunt. Hanc impugnat rationem D. Thomas, ut Phyſicam propugnet præmotionem, concedendo quidem peccatum non eſſe ſecundum formale a Deo præmovente: At contendit a præmotore eſſe ſecundum materiale & ut ens eſt, ſub quo reſpectu habet quamdam boni rationem, ſic reſpondet in 2. diſt. 37. quæſt. 2. art. 2. “ Alia

„ opinio dicebat actus peccatorum nullo „ modo, nec etiam in quantum actus „ ſunt a Deo eſſe, & hæc opinio tangitur in preſenti diſt. quam ad præſens „ nulli, vel pauci tenent, quia eſt propinquiſſima duplici errori. 1. Quia videtur ſequi ex illa quod ſint plura prima principia, hoc enim eſt de ratione „ primi principii, ut agere poſſit ſine auxilio priori & influentia ejus, unde ſi „ voluntas humana actionem aliquam poſſit producere, cujus Deus auctor non „ eſſet, voluntas humana rationem primi „ principii haberet, quamvis quidam hoc „ ſolvere nitantur, dicentes quod voluntas & ſi per ſe poſſit producere actionem ſine influentia prioris agentis, „ non tamen habet eſſe a ſe, ſed ab alio, quod etiam exigitur ad rationem „ primi principii: Sed hoc videtur inconveniens, ut quod a ſe non habet eſſe, a ſe agere poſſit, cum etiam per „ ſe durare non poſſit, quod a ſe non eſt, „ omnis etiam virtus ab eſſentia procedit, & operatio a virtute; unde cujus „ eſſentia ab alio eſt, oportet quod virtus „ & operatio ab alio ſit. Et propterea „ quamvis ſecundum hanc rationem evitaretur quod eſſet primum ſimpliciter, „ tamen non poſſet vitari quin eſſet primum agens, ſi ejus actio in aliquod „ prius non reduceretur ſicut in cauſam. „

Solvuntur objectiones ex ſancto Thoma deſumptæ.

OBJICIES 1. D. Thomas opuſculo 6. q. 38. negat Deum agere in anima per novum influxum: ergo non datur præmotio, alioquin de facto ageret per novum influxum: Sic item 1. p. q. 103. art. 1. ad 3. ponit diſcrimen inter ſagittam & creaturam, quod ſagitta recipiat novum influxum ei ſuperadditum ad motum, creatura vero ſolam naturam.

Reſpondeo ad primum D. Thomam velle ſolum Deum non agere ſemper in animam per infuſionem alicujus habitus, vel qualitatis permanentis, quod quidem patet ex iſtis verbis ſequentibus: " Manifeſtum enim, *inquit*, quod Deus in anima agit non ſolum cauſando in ea „ aliquem habitum, puta gratiæ, vel „ virtutis, ſed etiam inclinando liberum „ arbitrium ad hoc vel illud, quod non „ proprie dicitur influere, ſed magis movere ad actum. „

Ad alterum textum dico S. Doctorem ibi ponere duntaxat diſcrimen inter ſagittam & creaturam, quod ſagitta non ſe moveat, ſed moveatur violenter impreſſione agentis, creatura vero libere ſuæ conformiter naturæ. Sic loquitur 1. 2. q. 109. art. 1. " Actio intellectus, & cujuſcumque entis creati, dependet a Deo „ quantum ad duo. Uno modo in quantum ab ipſo habet perfectionem, ſive „ formam per quam agit: alio modo in „ quantum ab ipſo movetur ad agendum. „

Inſtabis: S. Doctor paſſim dicit concurſum Dei modificari, & determinari. Igitur creatura non determinatur ad actum eliciendum per præmotionem phyſicam; hinc 1. p. q. 104. art. 5. dicit motionem Dei quaſi applicare creaturam ad operationem.

Reſpondeo ad primum, diſtinguendo Antecedens: concurſus Dei determinatur a creatura objective, & materialiter, concedo: Effective, nego. Determinatur a creatura in eo quod ſecundum exigentiam ejus Deus attemperet concurſum ſuum, v. g. ad producendum leonem, ſi eſt leo, canem potiuſquam leonem, ſi eſt canis, ſed non determinatur effective, unde iſta determinatio quantumvis impropria non appellat ſupra concurſum prævium, ſed ſolum ſupra ſimultaneum, quo Deus cum creatura coagit & producit effectum. Ad ſecundum dico Ly *quaſi* ſignificare tantum quod ita creatura determinatur, ut retineat potentiam ad ſe determinandam, ſicque illa particula ſignificat Deum non ita movere cauſam ſecundam, ut ejus motio excludat conſortium alterius motionis: Igitur vox *quaſi* non ſignificat creaturam improprie moveri a Deo. Hoc ipſum poteſt illuſtrari exemplo Chriſti qui Joan. 1. dicitur, *quaſi* unigenitus a Patre viſus: nemo tamen Orthodoxus dixerit *quaſi*, ſignificare Chriſtum non eſſe proprie unigenitum Dei Patris Filium.

Inſtabis: idem 1. 2. q. 9. art. 6. ſic habet: " Deus movet voluntatem hominis ſicut univerſalis motor ad objectum „ voluntatis, & ſine generali motione „ homo non poteſt aliquid velle: Sed homo per rationem determinat ſe ad volen-

„ dum

„ dum hoc vel illud bonum ; ſed tamen „ interdum ſpecialiter Deus movet aliquos „ ad aliquid determinate volendum quod „ eſt bonum, ſicut in his quos movet „ per gratiam. „ Ex his patet Deum ſolummodo movere voluntatem creatam circa bonum univerſale ſeu beatitudinem ; hominem vero ſe ipſum determinare ad bonum particulare per ſuam rationem ; quod patet etiam in eo quod divus Thomas concedat aliquos tantum & aliquando moveri a Deo ſpecialiter.

Reſpondeo ibi D. Thom. ponere diſcrimen inter actus varios, quales ſunt hi quibus neceſſario appetimus beatitudinem in communi, & liberos, quod priores ſint elicitive a voluntate, ſed non applicative, e contra vero poſteriores. Ad quos & movetur & ſe movet. Unde quando S. Doctor dicit voluntatem ſe ipſam determinare, diſtinguendum eſt, ut motam a primo movente, concedo, ut non prius motam, nego : quandoquidem ejus motio ſubordinari debet & ſubjici primæ cauſæ motioni.

Dices : S. Doctor non ſemel docet voluntatem humanam non moveri ab extrinſeco : Igitur nec per præmotionem.

Reſpondeo diſtinguendo : voluntas hominis non movetur ab extrinſeco, hoc eſt ab ente creato & finito quod modum agendi rerum non attingit, concedo : ab increato cujus vis ad ſingula naturæ liberæ amica & attendit, & ipſa ut prima cauſa fortiter ſimul & ſuaviter operatur, nego. Solutio eſt D. Thomæ 1. p. q. 105. art. 4. ad 1. his verbis : " Moveri ex ſe non repugnat ei quod movetur ab alio. „ Ad id vero quod ſubdit, aliquos interdum ſpecialiter a Deo moveri, dico eum loqui de operibus ſupernaturalibus, quæ ſecluſo gratiæ auxilio, fieri non poſſunt, in his autem Deus nedum, ut motor univerſalis, ut in præcedentibus, ſed & ut ſpecialis ſe habet.

Replicabis : Implicat aliquid ex ſe moveri, & tamen exigere, ut ab alio prævie moveatur ; Sed cauſa ſecunda libera ex ſe movetur : Igitur nuſquam ab alia.

Reſpondeo diſtinguendo, repugnat moveri ab ejuſdem lineæ cauſa, concedo : ſuperioris ordinis cui agens ſubordinatur ex ſua eſſentiali ratione, nego. Et conceſſa minore, nego conſequentiam : porro creatura movetur a cauſa prima, quæ ſua efficacia attingit modum connaturalem agendi rerum, quo circa non tollit creaturæ libertatem.

Perſiſtes : idem 1. 2. q. 68. art. 1. docet hominem recte diſponi per dona Spiritus ſancti : Atqui ſi datur præmotio, cum ſit efficaciſſima, inutiles erunt iſtæ diſpoſitiones : Sed hoc eſt abſurdum : ergo magis & primum.

Reſpondeo, Deum movere ſuaviter & fortiter ſimul, ſuaviter quidem per præmotiones morales, & inſpirationes : fortiter ſimul, per præmotionem phyſicam applicando ad opus voluntatem præparatam ad agendum.

Solvuntur objectiones ex ratione deductæ.

OBJICIES 1. Philoſophus dicit agens agendo non mutari : Sed ſi datur præmotio, mutabitur : Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : agens infinitum non mutatur per ſuam actionem, concedo, namque immotum, movet omnia : agens creatum, nego. Eatenus quippe mutatur, quatenus a primo movente ad actum applicatur.

Inſiſtes : Præmotio eſt inutilis : igitur non eſt admittenda. Probatur Antecedens : Creatura eſt cauſa principalis ſuæ actionis : Igitur non indiget præmotione ad eam eliciendam. Probatur conſequentia. Cauſa principalis ab inſtrumentali diſtinguitur in eo quod ſe ipſam moveat, inſtrumentalis vero moveatur : Igitur illa non indiget præmotione.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem, concedo Antecedens, & nego Conſequentiam : Ad cujus probationem, diſtinguo : ut ſe moveat & moveatur, concedo : ut ſe moveat tantum, nego. In hoc igitur conſiſtit diſcrimen quod cauſa principalis & moveatur & ſe moveat ſimul, ſitque ad effectus ſibi proportionatos, inſtrumentalis vero pure moveatur, & ſit ad effectus innatam excedentes virtutem.

Inſtabis : ſi Præmotio eſt neceſſaria, vel eſt pro cauſis liberis, vel pro neceſſariis : Sed pro neutris requiritur. Probatur minor. Priores ſunt liberæ, & propter innatam libertatem ſe ipſas conſequenter applicant & movent, cauſæ vero neceſſariæ ſunt determinatæ ad unum ſolum. v. g. ſol ad lucendum, ignis ad comburendum, unde miraculum eſſet ſi ſtupa ad ignem approximata non combureretur. Ergo &c.

Reſpondeo nego minorem. Ad probatio-

nem primæ partis, diſtinguo: cauſæ liberæ ſe ipſas applicant ut prius motæ, concedo: nam ex D. Thoma omne quod movetur ab alio movetur, alioquin eſſent primæ cauſæ, dareturque duplex primum principium cujuslibet operationis: quod eſt erroneum: ſe applicant ut non prius motæ, nego. Secundam partem minoris utique diſtinguo: cauſæ neceſſariæ ſunt determinatæ ad unum per modum principii habitualis, concedo: nam a natura habent omnia requiſita, habent potentias & alias qualitates ad operandum: per modum principii activi, nego. Cum ſint in potentia ad operandum, & a prima cauſa dependentes, ut ſalvetur ratio dependentiæ & jus primæ cauſæ, debent ab ipſa ad agendum applicari, & hoc per præmotionem ſuæ naturæ amicam eſſet quidem miraculum, ſi proviſor univerſalis non daret ſuam motionem ad exigentiam naturæ paratæ ad agendum, ut contingit in fornace Babylonica: unde nego conſequentiam.

Perſiſtes: Quando creatura libera ſe ipſam applicat, ſervatur ſemper ratio primæ cauſæ: Igitur non requiritur præmotio, ut jus primi moventis ſervetur. Probatur Antecedens. 1. Prima cauſa coagens eſt nobilior ſecunda. 2. Iſta recepit virtutem activam a prima recipiendo eſſe: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem, nego conſequentiam, quæ ex antecedente non recte infertur. Et vero non eſt hic ſermo de actu nobilitatis, ſed cauſalitatis: Ad ſecundum dico ex eo quod creatura receperit virtutem activam, ſalvari ſolum quod Deus ſit primum ens, ſed non primum agens; & dato quod per hoc attenderetur dependentia a Deo in agendo, eſſet ſolum dependentia mediata & in actu primo, non vero immediata & in actu ſecundo ſecundum quem menſuratur, ſiquidem eſt ipſum exercitium agentis. Igitur per concurſum iſtum mediatum habetur quidem quod Deus primo egit, ſcilicet quando dedit eſſe, quod per concurſum ſimultaneum coagat ſolum, ſed non primo agat, ſicque ex adverſariorum opinione ſequitur cauſam actus immediatam & primam eſſe creaturam; quod falſiſſimum eſt.

Repones: Atqui ſaltem per concurſum ſimultaneum ſalvatur dependentia immediata a prima cauſa, in ſecunda, ergo nulla ſolutio. Probatur Antecedens. Per hunc creatura ſe ſimul cum Deo determinat, ita ut ſi Deus non cooperaretur, non poſſet producere effectum: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens: Ad probationem, nego Conſequentiam. Ex hoc enim ſolum ſequitur omnes effectus immediate a Deo pendere, cum concurſus ſimultaneus ſe teneat ex parte eorum, minime vero ex parte cauſæ. Sicut igitur unus homo adjuvans alterum ad trahendam rhedam, nullas ei ſuppeditat vires, ſed ſupponit quod ipſe ſuas quibus adjuvetur, habeat: ſic Deus per concurſum ſimultaneum ad effectum producendum cooperatur, ſed nihil per illum cauſæ ſecundæ confert, nec iſta uſquam aget, donec per præmotionem exeat de potentia ad actum. Neque vero negamus creaturam ſecundum quid & extrinſece a Deo per concurſum ſimultaneum eatenus dependere, quatenus ſe ſola effectum producere non valet, ſed ut ſalvetur jus primæ cauſæ, opus eſt, ut immediate in ratione agentis a Deo dependeat; quod certe non niſi per motionem, quæ illam prævie determinet, & applicet ad actum, habetur.

Inſtabis: Ex eo quod cauſa ſecunda ſubordinetur in agendo primæ cauſæ, hoc ſufficit ad ſervandum jus primæ. Igitur non exigitur præmotio. Probatur Antecedens. Humanitas Chriſti abſque ullo ulteriori auxilio ſed cum ſola ſubordinatione verbo divino producit actus infinite meritorios: Rurſus, potentiæ ſenſitivæ per ſolam ſubordinationem voluntati, nihil ab ea recipiendo, agunt: Igitur cauſa ſecunda cum ſola ſubordinatione primæ nihil ultra ab ea recipiendo, operabitur.

Reſpondeo diſtinguo Antecedens. Cauſa ſecunda ſubordinata cauſę Phyſicę primę operatur, concedo: ſubordinata moraliter tantum; nego Antecedens & conſequentiam. Ad probationem nego utramque paritatem; nam actus meritorius eſt in ordine morali, unde cum ſola ſubordinatione morali, quod ſit in eo quod actiones reflectantur ſuper verbum, quod ſufficit. Item potentiæ ſenſitivæ ſunt potentiæ morales, eo igitur ipſo quo ſubordinantur imperio voluntatis agunt.

Cæterum, dependentia & ſubordinatio phyſica, ſit per aliquid phyſicum in cauſa ſecunda receptum conſtituens illam dependentiam & ſubordinationem, alioquin ubinam

nam eſſet iſta ſubordinatio, ſi ſeipſam independenter a prima cauſa applicaret ad agendum. Tum quia quod eſt in potentia ad motum, debet applicari ab alio quod ſit ſemper in motu. Creatura autem eſt in potentia ad actum, alioquin eſſet ſemper in actu, quod convenit ſolum primæ cauſæ. Igitur ab illa debet & moveri, & applicari.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur præmotio phyſica.

Primo: Auctoritas Scripturæ huic ſuffragatur concluſioni Jeremiæ 30. *Applicabo eum, & accedet ad me:* Et iſtud Pſalm. 58. verſu 11. *Miſericordia ejus præveniet me.*

Secundo: Concinunt Concilia, videlicet Arauſicanum 2. Can. 9. Tridentinum & ejus Catechiſmus: Idem docet Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 4. num. 10.

Tertio: Ratio D. Thomæ pro hoc momento non una eſt, neceſſitatem quippe præmotionis phyſicæ deducit & ex infirmitate naturæ, & ex ejus a creatore dependentia, omne quippe quod movetur ab alio præmoveri debet, alias daretur progreſſus in infinitum in cauſis ſecundis ſibi invicem ſubordinatis, quod quidem eſt impoſſibile.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo: Quando S. Thomas ait Deum non agere in anima ſemper per infuſionem, non ideo præmotionem excludit, ſed hoc unum tantummodo intendit, videlicet Deum non ſemper infundere in animam habitus permanentes & ſupernaturales. Nonnumquam S. Doctor ait creaturam modificare concurſum Dei prævium, ſed intellige tantum objective & non effective, adeoque ullo abſque præmotionis diſpendio.

Secundo: tametſi Deus moveat voluntatem ad bonum univerſale in communi, eandem tamen movet & ad bonum in particulari, quatenus voluntas humana nonniſi prius mota ad actum ſeſe accingit & applicat.

Tertio: Poſita præmotione non poteſt quidem voluntas creata non agere in ſenſu compoſito, bene tamen in ſenſu diviſo. Cæterum præmotio phyſica ſupponit deliberationem & electionem antequam actum conjungat cum potentia: unde ex præmotione nulla ſequitur erga humanam voluntatem offenſa.

ARTICULUS QUINTUS.

De natura Præmotionis.

Tria hic pertractanda occurrunt. 1. Quid ſit præmotio. 2. Num opponatur libertati? 3. Num ſanctitati divinæ?

SECTIO PRIMA.

De natura Præmotionis pro ordine naturali.

Notandum eſt præmotionem poſſe conſiderari dupliciter, active ſcilicet & paſſive. Active eſt ipſum imperium intellectus practici Dei applicans & movens omnia; paſſive vero ſeu terminative eſt quædam virtus ex actione Dei reſultans quæ recipitur in creatura, illamque immediate applicat ad actum ſuum. Unde ſit

CONCLUSIO.

Præmotio in ordine naturali active eſt ipſa actio Dei, paſſive vero quædam motio virtuoſa ſe habens per modum entis incompleti eo modo quo colores ſe habent in aere, aut impreſſio facta ab agente in inſtrumento.

Probatur prima pars. Præmotio active ſumpta eſt ipſum exercitium agentis, ſed non creaturæ, ergo Dei... Probatur minor. Diſtinguitur ab actione creaturæ, ut ejus principium & cauſa, ergo eſt exercitium Dei, adeoque ejus actio: unde quando Bellarminus & alii dicunt præmotionem eſſe actionem Dei quæ immediate omnia movet, & ſibi ſubdit, eam ſumunt active.

Probatur ſecunda pars ſcilicet quod ſit qualitas quædam incompleta primo ex D. Thoma qui quæſtione 3. de potentia art. 7. ad ſeptimum ſic ait: " Virtus natura-

„ lis quæ eſt rebus in ſua Conſtitutione collata ineſt eis ut quædam forma habens eſſe ratum & firmum in natura, ſed id quod a Deo fit in re naturali quo actualiter agit, eſt ut intentio ſola habens quoddam eſſe incompletum per modum quo colores ſunt in aere, & virtus artis in inſtrumento artificis. „ Idem 1. 2. quæſt. 110. art. 2. innuit dicendo iſtud auxilium eſſe motum a cauſa prima impreſſum: unde cum motus moventis non recipiatur in mobili, ut ab illo elicitus, ſed ut ab agente impreſſus, habetur quænam ſit illa motio, ſcilicet quod non ſit qualitas permanens, ſed ſolum tranſiens.

Confirmatur. Præmotio non eſt habitus aut diſpoſitio; namque qualitates ſe tenent ex parte actus primi, præmotio vero ex parte actus ſecundi: non eſt etiam potentia; ſiquidem non eſt principium quod elicit, ſed quo elicitur actio: non utique eſt paſſio & patibilis qualitas, iſtæ enim ſunt qualitates ſenſibiles: non forma aut figura, quippe quæ ſequantur quantitatem: uno verbo non eſt aliqua qualitas & forma permanens, alioquin creatura eſſet habitualiter applicata ad actum & in actu ut Deus: Ergo reſtat quod ſit quid creatum reale, incompletum, ſe tenens ex parte actus ſecundi, ſeu eſt motio quædam virtuoſa tranſiens ab agente univerſali, impreſſa ad applicandam creaturam ad agendum: & quia vero ſe tenet ex parte principii operativi, quod eſt quid completum, pertinet reductive ad ſecundam ſpeciem qualitatis, nempe ad potentiam, unde dicitur qualitas incompleta, eaque activa.

Reſpondetur objectionibus.

OBJICIES: Contra ſecundam concluſionis partem: virtus incompleta inutilis eſt cauſæ ſecundæ ad agendum: Igitur non eſt admittenda. Probatur Antecedens. Cauſa prima non opus habet præmotione ad agendum cum cauſa ſecunda: Ergo nec iſta cum prima ſuum producat effectum. Tum quia inconveniens foret Deum in omni inſtanti infinitas prope præmotiones producere, ut creaturas applicaret ad actum.

Reſpondeo negando Antecedens & paritatem; cum enim Deus ſit prima cauſa & ſemper in actu, non indiget applicari ab alio, adeoque nec præmotione, ſecus vero cauſa ſecunda: Porro quod præmotio requiratur ad quemlibet actum, hoc ſane Deum non occupat, ſiquidem gloriatur perpetuo in dependentia creaturæ, unde utique & in productione præmotionum.

Inſtabis. Præmotio non poteſt reſultare ad actionem Dei: Ergo &c. Probatur Antecedens: Actio Dei non poteſt terminari ad aliquid incompletum: Sed ſi præmotio ab ea reſultaret, actio Dei terminaretur ad aliquid incompletum. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem nego minorem: nam actio Dei producens præmotionem attingit ipſam cauſam quam veluti producit in ratione cauſæ illam applicando ad actum, ſicque habet terminum completum.

Inſiſtes: Si præmotio eſſet aliquid, hoc ſe teneret, vel ex parte actus ſecundi, vel ex parte actus primi, actus quippe adæquate dividitur in primum & ſecundum: Sed ex neutro capite ſe tenet: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: præmotio enim ſe tenet ex parte actus ſecundi, non quod ſit ipſe actus, licet illum habeat ſemper ſibi annexum; ſed quia eſt cauſa ejus actualis, ſeu eſt nexus quo potentia cum actu ſecundo conjungitur.

Inſtabis: Atqui præmotio ſe tenet ex parte actus primi & non ſecundi, ergo nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. 1. Præmotio eſt radix actus. 2. Cauſa ſecunda ſine ea non agit, ſed non poteſt agere, ſicque præmotio eſt potentia.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad primam probationem diſtinguo, præmotio eſt radix immediata, concedo. Mediata tantum ſeu radix potentiæ & habitus operativi, qui componunt actum primum, nego. Ad ſecundum diſtinguo. Sine præmotione non poteſt homo agere potentia conjuncta cum actu ſeu potentia conſequenti, concedo: potentia antecedenti ab actu ſeparabili, nego antecedens & conſequentiam; potentia autem ſecundum ſe ſpectata ſolum principium habituale explicat, & non actuale.

Perſiſtes: Præmotio antecedit prioritate naturæ actum ſecundum: ergo non ſe tenet ex parte illius. Probatur conſequentia. Quia fœcunditas ſolis natura procedit emiſſionem radii, virtus ejus eſt actus primus: Ergo & erit præmotio.

Re-

Reſpondeo negando conſequentiam: Ad probationem nego paritatem; nam virtus ſolis non eſt ſolum actus primus quia præcedit natura, ſed quia etiam poteſt ab emiſſione radii ſeparari, ut evenit in morte Chriſti; quod argumentum eſt non ſe tenere ex parte actus ſecundi, ſed præmotio habet ſemper actum ſecundum ſibi conjunctum quatenus eſt cauſa exercitii actualis ſeu actus.

Repones: Agens non conſtituitur agens actu, niſi per ipſam ſuam actionem: ergo non eſt tale per præmotionem, ſicque præmotio non ſe tenet ex parte actus ſecundi.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, agens non conſtituitur actu agens formaliter niſi per actionem quæ eſt ipſa forma agentis, concedo. Effective, nego Antecedens & conſequentiam. Duplex igitur eſt principium immediatum operationis, aliud formale a quo agens denominatur, & eſt ipſa operatio exiens ab agente; aliud quo effectivum, & eſt præmotio quæ quidem antecedit prioritate naturæ ipſum actum, re tamen eſt cum illo infallibiliter connexa.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Præmotio in ordine naturali active ſumpta eſt ipſa Dei actio tranſiens ad extra, paſſive vero conſiderata, *recte dici poteſt virtus quædam incompleta, ſeu impreſſio agentis pro ut in paſſo recepta.*

Primum patet; namque motio active ſumpta eſt ipſum agentis exercitium, ejuſque motus in aliud quod tangit, ut in eo aliquem producat effectum, ſeu potius ut cauſam adjuvet ſecundam quæ non agit niſi ut prius mota.

Secundum quoque probabilitate non caret, & eſt Angelici Doctoris ſententia. Revera quidem, impreſſio artificis in inſtrumento eſt quædam virtus qua artificioſe operatur: Igitur & virtus primæ cauſæ, recte dicitur virtus incompleta, qua, roborata cauſa ſecunda in ſuum prorumpit actum. Dicitur virtus incompleta propter duo. 1. Quia non eſt permanens, ſed tranſiens. 2. Quia illa virtus cum cauſa ſecunda operatur, & unicam conſtituit effectus cauſam totalem & adæquatam.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Non eſt inconveniens præmotionem eſſe quid incompletum, quandoquidem actio Dei non ad ſolam præmotionem terminatur, ſed & ad cauſam ſecundam quam in ratione actualis agentis conſtituit, & ſine tali præmotione creatura in agendo hæreret, ac ſuſpenſa maneret.

Secundo: Tametſi præmotio requiratur ad quamlibet creaturæ operationem, non inde ſequitur, aut Deum in præmovendo deſudare, aut dari proceſſum in infinitum; omnia enim quæ vult Deus ad nutum & facillime operatur; creatura vero quælibet, modo operatur ad tempus, modo quieſcit, vel quieſcere valet, hinc & termini ubique in operationibus creaturarum apparent.

Tertio: Præmotio eatenus ſe tenet ex parte actus ſecundi, quatenus eſt cauſa ejus actualis & immediata.

SECTIO SECUNDA.

Utrum præmotio phyſica ſupernaturalis ſita ſit in gratia per ſe efficaci?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Nomine gratiæ per ſe efficacis intelligimus auxilium applicans voluntatem ad agendum, juxta illud Dei effatum Jerem. 30. *Applicabo eum, & accedat ad me*: Sed ex dictis liquet proprium præmotionis phyſicæ eſſe determinare, & applicare ad opus. Ergo &c.

Secunda: Illam gratiam per ſe efficacem eſſe conclamamus, quæ propria energia reducit animam de potentia ad actum, cum enim iſta ſit & dependens, & infirma, niſi a primo motore ſpecialiter & moveatur ad bonum ſalutis innatas liberi arbitrii vires excedens, & ſanetur, nihil operabitur: Sed utrumque munus phyſicæ competit motioni, quæ ita prævenit, & ſanat voluntatem, ut & iſta velit & faciat bonum. Ergo &c. Hæc ratio eſt D. Thomæ 1. 2. q. 109. art. 2.

Tertia: Angelica noſtra ſchola gratiam

per ſe efficacem dicit eam eſſe, quæ independenter a circumſtantiis, & voluntatis conſenſu movet infallibiliter ad agendum; neque enim a circumſtantiis, ut pote voluntati humanæ prorſus extrinſecis, auxilii divini repetimus efficaciam, neque vero etiam a conſenſu, cum ipſe ſit gratiæ effectus: Sed hæc eſt ipſa præmotionis phyſicæ energia, cum ſit virtus & primi motoris a quo cætera moventur, & omnipotentiæ Dei qui cunctas creaturarum ſervitutes ſuo ſubjicit imperio; hinc illa motio vocatur præmotio, hoc eſt virtus primi agentis creaturam liberam ad bonum ſalutis applicans. Ergo &c.

Quarta: S. Auguſtinus eam gratiam vocat efficaciſſimam lib. de præd. SS. cap. 8. quæ divinitus largitur, quæque a nullo duro corde reſpuitur: Sed talis eſt præmotio, quippe quæ ſe teneat ex parte actus ſecundi, hinc licet homo poſſit illi reſiſtere, numquam tamen de facto illi reſiſtet. Igitur præmotio ſupernaturalis in gratia per ſe efficaci conſiſtit.

Quinta: ſententia, quæ ipſis non diffitentibus opinionem oppoſitam propugnantibus, dogma de libertate indifferentiæ actus ſervat; veluti libero hominis arbitrio inimica non habenda eſt: & merito quidem, nam in hoc non parcerent Thomiſtis alterius Scholæ Theologi: Atqui congruiſtæ concedunt Scholam noſtram Angelicam intactum ſervare dogma, quinimmo aſſerunt inter eos, & nos controverſiam non eſſe de dogmate: tametſi gratiam per ſe efficacem præmoventem exigamus. Ergo &c. Ad probationem minoris ſufficiat hic texere undecim Propoſitiones a Theologis celeberrimis Societatis Jeſu ſubſignatas: quæque in Mandato Eminentiſſimi Cardinalis de Biſſy referuntur.

PRIMA PROPOSITIO

GRATIA *ſufficiens, eſt gratia præveniens.*

II.

ISTA *præveniens gratia, quatenus ſufficiens, ea ipſa eſt quæ dat omnia requiſita ad poſſe bonum, quod inſpirat.*

III.

IN *iſta prorſus idea utriuſque ſcholæ, Thomiſticæ ſcilicet, & alterius quæ Moliniſta vocatur, communiter ſitum eſt dogma catholicum de gratia ſufficiente, de quo utraque convenit ſchola.*

IV.

IGITUR *abſque negotio dari poteſt de gratia ſufficiente idea quæ utrique conveniat ſcholæ; iſta videlicet: gratia quæ dat voluntati poſſe perfectum, illudque completum ad agendum; ſeu gratia quæ voluntati largitur omnia neceſſaria, ut poſſit agere.*

V.

QUUM *Schola Thomiſtica alteri ſcholæ oppoſita notionem gratiæ ſufficientis modo exhibet ſequenti*: Gratia ſufficiens ea eſt, quæ dat omnia requiſita ad actu agendum: *Iſta notio duo potiſſimum importat. 1. Quidem quod iſtis non expreſſum eſt verbis, ſed quod neceſſario ſubintelligi debet: nimirum gratiam ſufficientem dare & exhibere omnia neceſſaria, ut actio quam inſpira, fieri poſſit, ſin minus non intelligeretur eſſe auxilium vere ſufficiens. Et iſtud primum, dogma conſtitui catholicum, quod omnes ſcholæ æquali complectuntur animo. 2. Iſta gratiæ ſufficientis definitio, alterum includit, atque importat, quod ſcilicet, ſenſus naturalis objicit intellectui, gratiam ſufficientem, præter poſſe agere, eodem prorſus tempore ea dare quæ neceſſaria ſunt, ad actu agendum: ſed cum aliæ ſcholæ catholicæ de hoc non conveniant articulo, ſequitur hoc ipſum nonniſi aſſertionem Scholaſticam eſſe.*

VI.

ISTA *ſcholaſtica aſſertio Thomiſticæ Scholæ adverſa, poteſt adhuc & debet reſtringi, quia dum in uno ſupponitur ſenſu vera, non eſt in altero. In iſto vera eſt: gratiam ſufficientem omnia complecti neceſſaria, etiam antequam agatur, ut quis actu operetur: Verum iſta aſſertio non eſt vera, in ſenſu quod Gratia ſufficiens omnia importet prærequiſita ad actu ſimpliciter agendum neceſſaria, & hoc ſic intelligitur, cum gratia ſufficiens, ſit tantummodo gratia præveniens, in ſua idea gratiam non includit cooperantem, ſeu concurſum Dei ſupernaturalem neceſſarium ad producendum actum liberum, quem ipſa inſpirat. Concurſus requiſitus ad actu agendum, a voluntate quidem independens eſt; Deus vero poſtquam gratiam dedit ſufficientem, illum abſolute loquendo denegare poſſet. Verum eſt igitur in ſententia ſcholæ quæ Thomiſticæ opponitur, gratiam ſufficientem in ſuo conceptu ſeu idea,*

non

non importare omnia quæ requiruntur ad actu operandum.

VII.

UTRAQUE *ſchola ultro convenit iſtum concurſum eſſe abſolute neceſſarium, ut quiſque actu operetur. Ita ut non ſolum homo non agat, ſed nequidem abſolute abſque il lo auxilio actu operetur.*

VIII.

OCCASIONE *illius concurſus, quædam mere ſcholaſtica eruitur quæſtio, quæque ad dogma non pertinet; videlicet, num ut aliquis ab actu primo tranſeat ad ſecundum, requiratur quod Deus tanquam prima cauſa phyſice præmoveat voluntatem, ut propugnant Thomiſtæ? Vel ſi ſufficiat Deum phyſice concurrere cum voluntate; & hoc concurſu mere ſimultaneo; ut eorum adverſarii contendunt, qui quidem omnem phyſicam abjiciunt prædeterminationem, omnemque concurſum qui ſit prævius, & non ſimultaneus.*

IX.

ECCLESIA *poſt immenſas & celebres de hoc momento quondam habitas diſputationes, quæſtionem definire & judicare æquum non duxit; & ex hoc liquet caput iſtud non ſpectare dogma.*

X.

UTRAQUE *ſchola ad invicem oppoſita inter ſe exeruit diſputationes, & hoc juxta licentiam a ſancta Sede illis factam, ea conditione, ut nullus alteri opinioni ſibi oppoſitæ hæreſis notam inureret: ſchola oppoſita Thomiſtis, ex eorum de concurſu principiis concludit gratiam ſufficientem, qualis ab eis propugnatur, non eſſe ſufficientem, neque præbere verum poſſe agere; quandoquidem ſecundum illos aliud ad agendum requiratur: ſed hanc non concedunt Thomiſtæ conſequentiam quamque totis viribus impugnant. Pari & conſimili modo cum congruiſtæ ex præmotione phyſica concludunt nullam ſuperaſſe creaturis intellectualibus libertatem, hanc conſtanter ſimul & acriter negant illationem Thomiſtæ. De libertatis notione conveniunt omnes utriuſque ſcholæ Theologi, ſicut & de notione gratiæ ſufficientis. Deinde vero controverſia ſcholaſtica de uno tantum momento agitatur & movetur, videlicet utrum illæ notiones de quibus conveniunt, cum prædeſtinationis Doctrina conſociari queant. Thomiſtæ propugnant ſuum ſyſtema cum utroque dogmate optime concordari; alii vero e contra. Omnes igitur Doctores utriuſque ſcholæ eaſdem de illo utroque dogmate catholico ideas & habent & exhibent. Hinc diſputatio movetur tantum de modo, num tales amborum illorum fidei dogmatum ideæ de quibus conveniunt, cum præmotione Thomiſtarum bene conſocientur?*

PARALOGISMUM *inſtituunt, qui ex illis ſcholaſticis diſputationibus inferunt Thomiſtas eandem non habere cum adverſariis, de gratiæ ſufficientis & libertatis dogmate notionem; quandoquidem iſtæ diſputationes, illos eandem habere ſupponunt. Et vero ſi Thomiſtæ, non eandem cum adverſariis de utroque dogmate haberent notionem; iſti eos argumentis, ex præmotione Phyſica depromptis, non impugnarent, verum potius argumentis ex Scriptura, & traditione, aliiſque regulis fidei ſuffultis adverſus illos inſurgerent, ut eoſdem ad recipiendas iſtas dogmatum notiones catholicas compellerent: At non iſto ſane modo cum Thomiſtis diſſertant, namque ecce illorum argumentatio.*

XII.

GRATIA *ſufficiens, eſt gratia quæ verum & completum poſſe agere præbet, ſeu eſt gratia quæ dat omnia requiſita, ad poſſe agere: Atqui veſtra gratia, ex hypotheſi præmotionis requiſitæ, neque completum poſſe agere, neque omnia neceſſaria ad poſſe agere confert: Igitur veſtra gratia ſufficiens, non eſt vera ſufficiens gratia. Thomiſtæ hujuſce ſyllogiſmi concedunt majorem, quæ dubio-procul dogma complectitur: Igitur Thomiſtæ de dogmate cum ſuis æmulis conveniunt; at vero negant minorem, quæ diſputationis ſcholaſticæ exhibet materiam, quod erat probandum.*

Agnoſcimus & ultro fatemur, nihil in hoc ſcripto Societatis Jeſu adſcribi Theologis, quod ab eorum ſententiæ alienum ſit. Datum Pariſis hac die 13. Januarii 1716.

GABRIEL DANIEL, *Societatis Jeſu.*

FRANCISCUS MAUMOUSSEAU, *Societatis Jeſu.*

LUDOVICUS MARQUER, *Societatis Jeſu.*

PETRUS AMIE, *Societatis Jeſu.*

PHILIPPUS LALLEMANT, *Societatis Jeſu.*

ROBERTUS ROGER. *Societatis Jeſu.*

Renatus Joſephus Tournemine, *Societatis Jeſu*.
Bartholomæus Germon, *Societatis Jeſu*.
Robertus Benard, *Societatis Jeſu*.
Claudius Renatus Honcnant. *Societatis Jeſu*.

Fit ſatis objectionibus.

Objicies 1. Moveri efficaciſſime ab alio, eſt cogi. Sed implicat voluntatem humanam cogi: Igitur & præmoveri gratia per ſe efficaci ad bonum ſalutis. Igitur præmotio in gratia per ſe efficaci non ſita eſt.

Reſpondeo diſtinguendo: moveri ut inanime quoddam, eſt cogi, concedo. Moveri & ſimul ſe ipſum movere, eſt cogi, nego. Voluntas humana non movetur a gratia divina, ut inanime quoddam, ſicut poſuit Lutherus, ſed mota ſe quoque movet & accingit ad actionem; quocirca ejus libertas a gratia nullo modo læditur, & hoc propter duo: Primo quidem quia Deus movendo creaturam non tollit voluntarium liberum, ſed potius dat inclinationem ad bonum liberrimum, quatenus voluntas ſuaviter mota, ipſa vult & eligit bonum. Secundo, quia Deus tametſi principium extrinſecum, eſt tamen ſimul & intrinſecum, utpote intime creaturis præſens, hinc & attingit modum agendi rerum ipſis connaturalem; facit enim cauſas neceſſarias agere neceſſario, liberas vero, libere; & hoc quia infinitam habet in agendo virtutem, quod non competit agenti creato extrinſeco. Sequitur etiam hac ſuavi illa motione creaturæ meritum non auferri; quandoquidem ipſa ſe movet & operatur, ſicque bene agendo ipſa per amorem vitam mereatur æternam.

Iſta reſponſiones ex D. Thoma colliguntur 1. parte quæſt. 105. art. 4. ad 1. ubi ſic loquitur: " Dicendum, quod iſtud, „ quod movetur, ab altero dicitur cogi, „ ſi moveatur contra inclinationem pro„ priam: ſed ſi moveatur ab alio quod „ ſibi dat propriam inclinationem, non „ dicitur cogi: ſicut grave cum movetur „ deorſum a generante, non cogitur: ſic „ igitur Deus movendo voluntatem, non „ cogit ipſam: quia dat ei ejus propriam „ inclinationem. „

Rurſus ibidem ad 2. ait: " Moveri vo„ luntarie eſt moveri ex ſe, ideſt, a prin„ cipio intrinſeco: ſed illud principium „ intrinſecum poteſt eſſe ab alio principio „ extrinſeco, & ſic moveri ex ſe non re„ pugnat ei quod movetur ab alio. „

Rurſus ibidem ad 3. ſic loquitur: " Quod „ ſi voluntas ita movetur ab alio, quod „ ex ſe nullatenus moveretur, opera vo„ luntatis non imputarentur ad meritum, „ vel demeritum: ſed quia per hoc quod „ movetur ab alio non concluditur quin „ moveatur ex ſe, ut dictum eſt: ideo per „ conſequens non tollitur ratio meriti, „ vel demeriti. „

Rurſus 1. 2. quæſt. 111. art. 2. ad 2. ait: " Dicendum, quod Deus non ſine nobis „ nos juſtificat; quia per motum liberi ar„ bitrii dum juſtificamur, Dei juſtitiæ con„ ſentimus; ille tamen motus non eſt cau„ ſa gratiæ, ſed effectus: unde tota ope„ ratio pertinet ad gratiam. „

Denique S. Doctor de potentia quæſt. 3. art. 7. totum libertatis humanæ cum gratia præmovente, & per ſe efficaci conſervationem & œconomiam explicat, atque concludit, his verbis: " Sic ergo Deus eſt „ cauſa actionis cujuslibet in quantum de„ dit virtutem agendi, & in quantum „ conſervat eam, & in quantum applicat „ actioni, & in quantum ejus virtute om„ nis alia virtus agit .... Sequitur quod „ ipſe in quolibet operante immediate „ operetur, non excluſa operatione volun„ tatis & naturæ. „

Inſtabis: Atqui gratia præmovens, & per ſe efficax cogit ſeu neceſſitat: Igitur tollit & rationem voluntarii liberi & meriti. Probatur ſubſumptum. Ipſa producit infallibiliter conſenſum non expectando ipſius voluntatis humanæ conatum: Atqui producere conſenſum, eſt illum producere independenter ab electione & deliberatione voluntatis humanæ, & conſequenter quodcumque explodere meritum. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo, gratia præmovens & per ſe efficax non expectat humanæ voluntatis in ſe relictæ conſenſum, ut operetur, concedo: humanæ voluntatis adjutæ, ſubdiſtinguo, ut operetur actum primo-primum & incompletum, concedo. Actum deliberatum & perfectum, nego. Multa ſunt ſecernenda ut ſolvatur tantæ diffi-

difficultatis nodus. Primo quidem gratia, ejuſque primaria operatio, deinde conſenſus ipſi gratiæ, poſtea utriuſque ſimul agentis effectus qui eſt v. g. actus contritionis perfectæ peccatorem convertentis. Primum eſt ipſius gratiæ infuſio, & ejuſdem ſubitanea impreſſio quæ movet efficaciter peccatorem ad conterendum, & hic gratiæ motus eſt indeliberatus & primo-primus, ſeu in nobis ſine nobis: ſecundum eſt ipſi gratiæ moventi voluntatis obedientia quæ dicitur conſenſus, adeoque actus deliberatus: ſed ille actus primario concipitur a gratia procedere, deinde vero a voluntate mota & adjuta. Et vero ſicut prius eſt manum diſcipuli a Magiſtro dirigente moveri, quam ſeſe movere, ut ſcribat, tametſi uterque eodem tempore ſeſe moveat & ſcribat, ſimili prope modo concipimus voluntatem humanam per gratiam a Deo prius moveri, quam ſeipſam movere; ex quo manifeſte ſequitur conſenſum eſſe & a gratia & a voluntate humana, ſed primario a gratia, ita ut a libero hominis arbitrio energiam ad operandum non accipiat; immo potius voluntas a gratia habeat, ut conſentiat & velit bonum, quod ipſa adjuvante, ea operatur, & hæc tertia operatio, puta contritio, eſt actus vitalis & perfectus qui producitur a prima & a ſecunda cauſa, ſcilicet a gratia, & a voluntate humana, quæ ad hoc prius ſeſe determinavit gratiæ præmoventi conſentiendo, quod D. Thomas innuit de potentia qu. 3. art. 7. ſupra laudato.

Urgebis. Gratia præmovens per ſe efficax eſt gratia movens inſuperabiliter & indeclinabiliter: Igitur & neceſſario, quippe quæ non relinquat electioni, & deliberationi locum; ita ut liberum arbitrium ſe habeat ſub dominio talis gratiæ ut inanime quoddam. Et vero eo ipſo quo eſt inſuperabilis, res ſic ſe habet, alias incaſſum diceretur inſuperabilis, ſic enim ſuperari poſſet, non indeclinabilis igitur, ſed ut declinabilis jure merito celebranda eſt.

Reſpondeo diſtinguendo. Gratia præmovens & per ſe efficax perſeverantiæ finalis eſt inſuperabilis, concedo. Gratia per ſe efficax ut ſic; ſubdiſtinguo: eſt inſuperabilis ſecundum quid inſuperabilitate orta, tum a gratia, tum a voluntate humana mota & adjuta, concedo: eſt inſuperabilis abſolute, nego. Inſuperabilitas duplex diſtinguitur, altera abſoluta, altera ſecundum quid & hypothetica: prior tribuitur gratiæ perſeverantiæ finalis, quæ teſte S. Auguſtino lib. de bono perſeverantiæ cap. 1. importat mortis cum gratia conjunctionem, immo & terminum in quo anima juſti immobiliter & invariabiliter Deo adhæret. Alias, inquit, S. Doctor ſe ipſum explicans, ſi non involvat vitæ terminum, jam non eſt perſeverantia finalis. Hæc autem gratia duo involvit, gratiam ſcilicet interiorem, cui homo poteſt reſiſtere quandiu in terris vivit: Alteram exteriorem quæ eſt providentia ſpecialis, ita diſponens cauſas elementales, ut mortem afferant, eo potiſſimum tempore quo homo habet charitatem; & hinc miſericordiæ auxilio qui poſſet reſiſtere, maxime cum involvat mortis cum charitate conjunctionem. De hac gratia multus eſt ſermo apud D. Auguſtinum lib. de correptione & gratia a cap. 6. ad 12. uſque; igitur inſuperabilitas petitur ex conjunctione mortis cum charitate nec mirum: quum aliquis eſt in termino, jam, neque peccare amplius, neque reſiſtere gratiæ vult.

Rurſus inſuperabilitas abſoluta alia eſt quæ ex omni parte abſoluta & phyſica nuncupatur, quæque, ut volunt Lutherani, ortum habet a decreto ineluctabili & neceſſitante, ita ut voluntas humana ſub dominio gratiæ mere paſſive ſe habeat, ut inanime quoddam.

Inſuperabilitas ſecundum quid & hypothetica ea dicitur, quæ a voluntate creata ope gratiæ adjuta, & ſuppoſita, liberi arbitrii tum electione, tum deliberatione procedit: Igitur duplicem habet cauſam, videlicet gratiam, quæ ſuaviter ſimul & fortiter ſanat, roborat & movet voluntatem ad bonum, quæque paſſiones ita compeſcit, & amorem boni ita ſuavem producit, ut voluntas liberrime ſeſe moveat ad bonum patrandum; quocirca conſenſus effectivus boni & infallibilis habet pro cauſa ſecunda ipſam voluntatem, ſed prius adjutam. Cæterum ad actum ponendum non modicum conducit protectio Dei removentis prohibentia, puta compeſcendo dæmonis impetus, minuendo tentationes nimis exacerbantes, faciendo quoque mira Providentia, ut locus & tempus deſint, ad hoc ut tentatus malum immi-

minens non committat: ita cenſet S. Auguſtinus homil. 23. inter 50. ubi Deum ad peccatorem ſic loquentem inducit. *Ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit.... Locus & tempus defuit, & ut hæc deeſſent, ego feci*. Rurſus apud D. Thomam lect. 3. in cap. 10. 1. ad Cor. " Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, quod utique poſſet diabolus, ſi permitteretur... Auguſt. qui dat diabolo tentandi licentiam, ipſe dat tentatis miſericordiam, proventum eſt inquam, ita ut poſſitis ſuſtinere, ne deficiatis in lucta, ſed vincatis." Quibus omnibus poſitis, immo & ſuppoſitis, oritur efficacia gratiæ præmoventis tanta, ut quodam modo dicatur indeclinabilis & inſuperabilis. Et vero quis hominum bonum ſalutis non amplectetur quando cor habet dilatatum, juxta illud Pſalm. 118. Prophetæ Regii Deum ſic alloquentis, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum*. Famelicus videns menſam paratam, ita ad manducandum concitatur, ut licet a cibo abſtinere poſſit, moraliter tamen loquendo non abſtinebit. Incarceratus habens benefactorem qui pro eo debitum ſolvit, & manum tendit ut de carcere exeat, poteſt quidem obniti, ſed tantum abeſt ut trahenti reſiſtat, quin potius eum lubenti ſequitur animo, & ſolutis vinculis de carcere exiliens & gaudens egreditur: Pari & non abſimili modo qui trahitur a Patre, per gratiam, & videt bonum, & illud liberrime & cum amore ſequitur.

Prima inſuperabilitas dono perſeverantiæ tribuitur; inſuperabilitas ex omni parte abſoluta & phyſica eſt & hæreſis Lutheri; & a doctrina S. Auguſtini prorſus extranea, quandoquidem S. Doctor ubique debellat gratiam neceſſitantem & omne fatum, quinimmo liberi arbitrii partes ex profeſſo ſuſcipit defendendas in libris tribus de libero arbitrio adverſus Manichæos conſcriptis, ubi indifferentiam actus & libertatem ineſſe homini probat omni genere auctoritatum ex veteri & Novo Teſtamento depromptarum. Item, in libro de gratia, & libero arbitrio: Item in libro de gratia Chriſti, & in libro quarto adverſus duas Epiſtolas Pelagianorum. Ibi inculcat, aſſeritque liberum arbitrium, tametſi per peccatum debilitatum, non tamen extinctum fuiſſe; gratiæ vero efficaciam non quidem perimi, ſed potius adjuvari contendit.

Tertia denique inſuperabilitas celebris eſt apud Theologos in Tractatu de Gratia, maxime apud Thomiſtas: de hac quoque loquuntur Yſambertus, & quidam alii Congruiſtæ, ut Grandinus, Habertus Epiſcopus Vabrenſis, eamque repetunt ex protectione Dei, qui ſua Providentia removet impedimenta quibus frangi poſſet gratiæ motus ſeu impetus; ſed hæc inſuperabilitas dicitur tantummodo inſuperabilitas moralis & ſecundum quid, quocirca nullo modo adverſatur libertati.

Inſiſtes. Atqui inſuperabilitas phyſica & abſoluta voluntati humanæ ineſſe videtur ſub dominio gratiæ præmoventis & per ſe efficacis: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Eo ipſo quo gratia ex ſe voluntatis conſenſum cauſat, ſimul eſt cauſa actus qui eſt agentis finis, v. g. contritionis perfectæ in peccatore pœnitente; namque conſenſus hujuſmodi eſt actus effectivus. Igitur ſi gratia eſt cauſa conſenſus, debet eſſe ut ultimati actus, & & hoc per ſe atque infallibiliter, independenter a voluntate, quod ſane arguit neceſſitatem Phyſicam in voluntate humana, ut & operatione gratiæ inductam.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, diſtinguo. Et ipſe conſenſus a voluntate adjuta, prævia electione & deliberatione promanat, ſicut & ipſa contritio, aliuſve actus ab agente intentus, concedo: & ab ea non promanat, ſed ſe habet ut inanime quoddam ſub dominio gratiæ efficaciter præmoventis, nego. Caput controverſiæ de gratia per ſe efficaci non eſt præciſe per ordinem ad actum qui eſt finis agentis, ſed de gratia ſecundum ſe & veluti in actu primo ſpectata; & de ea quæritur num ex ſe ſufficientem habeat energiam, ut inferat conſenſum? Et reſpondemus affirmative propter rationes in probationibus laudatas. Tria igitur ſemper præ oculis habenda ſunt, ne aliquis ſuperſit pro hoc tanto momento æquivocationis locus: videlicet infuſio gratiæ, deinde conſenſus & obedientia voluntatis gratiæ præmoventi, 3. actus ipſe producendus v. g. actus amoris Dei. Primum eſt in nobis ſine no-

nobis. Secundum, a gratia ut a prima cauſa, a voluntate vero humana, ſicut a ſecunda cauſa eligente bonum, quod innuit ipſa, *conſenſus*, vox. Et vero conſentire alicui rei faciendæ, eſt illam tanquam bonum aliquod eligere. Porro hoc ipſum habet voluntas a gratia præmovente: tertium denique, ſcilicet actus ultimatus, eſt a gratia adjuvante & concomitante, & ab ipſa voluntate humana cooperante. Ultro concedimus actum ultimatum, v. g. contritionis eſſe & a gratia & creatura, immo & conſenſum in actum, ſed voluntatem præmoveri debere ad conſenſum cum Angelico Doctore propugnamus; & ſic nulla ſequitur pro libertate offenſa, ut mox ex profeſſo dicemus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

PRIMO. Gratiam eſſe & præmoventem & per ſe efficacem innuit paſſim Scriptura, maxime Jeremiæ 3. his verbis: *Applicabo eum, & accedet ad me*. Concinit Concilium Arauſicanum 5. Can. 9.

Secundo. Eandem propugnat veritatem Auguſtinus variis in locis, maxime in lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 8. cum ait gratiam Dei dari, ut cordis duritia primitus auferatur.

Tertio. Ratio D. Thomæ ſuffragatur; namque cauſa particularis ſub univerſalis cauſæ dominio continetur, & ab ea præmoveri indiget, ut de potentia exeat in actum; ſola quippe prima cauſa eſt ſemper in actu, quocirca ad illam pertinet cauſas ſecundas movere, & eorum potentialitatis vinculum ſolvere.

SYNOPSIS SOLUTIONUM, ET OBJECTIONUM.

PRIMO: prima cauſa, qualis eſt Deus, ſua motione hominem ad operandum neque cogit, neque neceſſitat, cum modum agendi rerum perfecte attingat, quinimmo confert homini inclinationem ad bonum libere volendum.

Secundo quum Theologi dicunt gratiam infallibiliter humanam movere voluntatem; hoc intelligitur tantummodo de inſuperabilitate morali, & ſecundum quid.

Tertio: motio gratiæ non excludit ipſum liberi arbitrii motum, ſed potius adjuvat, & ideo gratia nullam inducit neceſſitatem.

SECTIO TERTIA.

Utrum præmotio libertati humanæ, & ſanctitati Dei adverſetur?

CONCLUSIO PRIMA.

Præmotio non nocet humanæ libertati.

Probatur ratione multiplici.

PRIMA: homo eatenus dicitur liber, quatenus in ſuos actus poteſtatem habet, ita ut poſſit ad nutum agere, vel non agere; libertas quippe definitur *vis electiva*; ſed Deus magis habet in ſua poteſtate noſtros actus, quam nos ipſi habemus, juxta illud Auguſtini lib. de corr. & gratia c. 14. " Deus... habet magis in ſua ,, poteſtate voluntates hominum, quam ,, ipſi ſuas. ,, Igitur ſicut voluntatis hominis conatus, ejus non lædit libertatem, eo quod poſſit ſeſe flectere ad unum, aut alterum extremum, pari ratione Deus præmotione phyſica noſtram non perimit libertatem, cum habeat virtutem nos movendi ad utrumlibet.

Secunda: Deus ſua motione fortiter ſimul & ſuaviter creaturam ad agendum compellit, ita ut eam libere moveat, ſi hominis natura hoc ipſum exigat: Atqui res ſic ſe habet: Et probatur ex D. Thoma qui diſt. 49. q. unica art. 4. ſic loquitur: " Voluntate Dei non ſolum res in eſſe ,, producuntur, ſed etiam rebus producen- ,, dis modum quo producuntur, prædeter- ,, minavit. ,, Ergo &c.

Tertia: Duplex in homine diſtinguitur libertas, una potentialis, actualis altera. Prima eſt ipſa vis electiva innata creaturæ liberæ, ſeu poteſtas agendi vel non agendi; actualis eſt ipſum liberæ potentiæ exercitium, in quo quidem eſſentialiter ſita eſt libertas; quandoquidem libertas Dei quæ eſt omnium prima & cæterarum radix, in actu liberrimo conſiſtit: Sed præmotio eſt efficacia primi agentis liberi a quo omnis libertas creata, juxta illud tritum axioma: *Quod eſt primo per ſe tale, cætera non ſunt talia niſi per ordinem ad illud*. Igitur vel minimum quidem libertati non

non adverſatur, immo potius cauſat, & dat libertatem perfectiſſimam, quatenus eſt prima cauſa exercitii libertatis humanæ.

Quarta: Libertas conſiſtit in indifferentia activa quæ ex tribus coaleſcit, videlicet ex indifferentia objecti, ex indifferentia judicii, & ex indifferentia ipſius voluntatis. Prima ſita eſt in natura objecti, quod cum claudatur terminis, nec omnes habeat perfectiones, ideo libere amandum eſt; nam cum datur majus bonum, ſcilicet increatum, finito relicto, ad proſecutionem boni infiniti pergit voluntas. Secunda indifferentia ſequitur ad primam; intellectus quippe, omnibus ponderatis, indicat bonum creatum ad menſuram tantummodo & libere amandum eſſe. Tertia indifferentia ſeu vis actualis ſequitur ad primam & ſecundam, quandoquidem voluntas objectum propoſitum amplectitur vel reſpuit prout judicat intellectus. Atqui præmotio non tollit indifferentiam voluntatis, ſiquidem applicat voluntatem ad actum, prævia objecti & cognitione & intellectione: Ergo &c.

Quæ doctrina facile concipitur, ſi cuncta ad actum producendum conducentia adamuſſim perpendamus. Primo, eſt cognitio objecti, deinde intentio finis, poſtea ejuſdem finis volitio efficax. Quarto loco, electio mediorum ad finem obtinendum. Quinto, uſus mediorum activus: Denique ipſa finis poſſeſſio, ſeu boni fruitio. Quæ quidem omnia tametſi quandoque in inſtanti fiant, attamen in œconomia actus perfecti & liberi adinveniuntur ut attendenti patebit.

Rurſus ex parte Dei moventis quædam præmotiones prærequiruntur, ſicut & multi voluntatis conatus, ut jamjam non ſemel annotatum eſt. In ordine quidem naturali, præmotio generalis ad bonum univerſale ſufficit. Ex D. Thoma, voluntas enim ſic præmota ſeipſam applicat ad actum in individuo, ex quo ſequitur in homine eam eſſe perfectiſſime liberam, cum ſeipſam determinet ad exercitium actus, hic & nunc in individuo faciendum. In ordine ſupernaturali præmotio generalis etiam adinvenitur, quæque a gratia præveniente eatenus promanat, quatenus movet & excitat voluntatem ad bonum: Deinde vero eſt præmotio ſpecialis ad actum in individuo, ad tale bonum faciendum, puta eleemoſynam, & hæc motio eſt a gratia efficaci, diciturque motio moralis, quatenus gratia movet ad bonum illuminando, ſuadendo, inſpirando, immutando & corroborando: Deinde ſequitur electio voluntatis adjutæ pro bono patrando: peracta vero deliberatione, voluntas jam moraliter determinata, ad actum phyſice movetur & applicatur ad illum eliciendum. Ex quo patet præmotionem phyſicam nullo modo adverſari humanæ libertati, cum ad ipſam voluntatis humanæ adjutæ electionem ſubſequatur, eſt tamen vere præmotio phyſica; quandoquidem præcedit prioritate naturæ humanæ voluntatis conatum. Voluntas quippe non producit phyſice effectum ſuum, niſi prius mota a gratia.

CONCLUSIO SECUNDA.

Præmotio phyſica divinæ non adverſatur ſanctitati.

Probatur unico ſed irrefragabili argumento.

ILLUD non opponitur ſanctitati divinæ, quod ne quidem indirecte eſt cauſa peccati: Atqui præmotio phyſica ne quidem indirecte eſt cauſa peccati: Et probatur. Peccatum radicaliter & formaliter ſumptum non habet cauſam efficientem, ſed tantummodo deficientem: Atqui præmotio phyſica eſt cauſa ſolum efficiens, cauſa efficaciſſima quæ ens poſitivum & bonum habet duntaxat pro objecto; cum enim ſit cauſæ primæ exercitium, attingit ſemper & recte effectum, nec ullo frangitur impedimento a parte rei ponendum. Igitur nunquam pertingit vel leviter quidem & indirecte ad peccatum: Minor certa eſt, nec ullus niſi Heterodoxus illam negabit: Probatur igitur major: In peccato tria ſunt diſtinguenda: Primo quidem actus ut ſic, quatenus eſt quid phyſicum & vitale a potentia vitali & libera promanans: Secundo, actus, ut obliquatus, ſcilicet ut tendens ex intentione operantis ad objectum regulis morum diſſonum: Tertio, difformitas ſeu privatio rectitudinis reſultans ad actum obliquatum. Peccatum priori modo ſpectatum non eſt peccatum, ſed quid bonum, ſcilicet ens. Motus, v. gr. quo aliquis en-

enſem movet, de ſe eſt indifferens ad bonum vel malum moralem: Et vero ſi enſis pulſetur ad occidendum patriæ hoſtem, in congreſſu prælii eſt quid bonum, & phyſice & moraliter; ſi ad fratrem cædendum, profecto malum eſt, ſed ex intentione ſolum operantis, ut patet adhuc in illo qui putans ſuum occidere fratrem, feram percutit: actus igitur ſolummodo in ſecunda & tertia acceptatione eſt formaliter peccatum, quatenus operans deficit a regulis morum: Igitur peccatum ſive formaliter, ſive fundamentaliter ſumatur, non habet cauſam niſi deficientem, ſub quo reſpectu a Deo nequidem indirecte profluere poteſt.

Confirmatur ex D. Thoma qui 1. 2. quæſt. 79. art. 2. totum hoc explanat negotium: Dicendum quod actus peccati & „ eſt ens & eſt actus, & ex utroque habet quod ſit a Deo. Omne enim ens „ quocumque modo ſit, oportet quod derivetur a primo ente, ut patet per „ Dionyſium quinto capite de divinis nominibus; omnis autem actio cauſatur ab „ aliquo exiſtente in actu quo nihil agit, „ niſi ſecundum quod eſt actu; omne „ autem ens actu reducitur in primum „ actum, ſcilicet Deum ſicut in cauſam, „ qui eſt per ſuam eſſentiam actus: unde relinquitur quod Deus ſit cauſa omnis actionis in quantum eſt actio; ſed „ peccatum nominat ens & actionem cum „ quodam defectu, defectus autem ille „ eſt ex cauſa creata, ſcilicet libero arbitrio, in quantum deficit ab ordine primi agentis, ſcilicet Dei: unde defectus „ ille non reducitur in Deum ſicut in „ cauſam, ſed in liberum arbitrium, ſicut „ defectus claudicationis reducitur in tibiam „ curvam ſicut in naturam, non autem „ in virtutem motivam a qua tamen cauſatur quidquid eſt motionis a claudicatione, & ſecundum hoc Deus eſt cauſa „ actus peccati, non eſt tamen cauſa peccati, quia non eſt cauſa hujus quod actus „ ſit cum defectu. „

Dices: Materiale peccati eſt quid a formali indivulſum: Igitur ſi præmotio attingit materiale, ad formale quoque ſeſe extendere debet, ex quo ſequitur eam divinæ eatenus adverſari ſanctitati, quatenus omnis motio phyſica a Deo tanquam a primo motore procedit: ſed abſurdum conſequens: Ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Materiale peccati obliquatur eſt a formale inſeparabile, concedo. Materiale ut ſic, & quatenus eſt ens, nego. Revera quidem materiale ut ſic, eſt motus phyſicus indifferens de ſe ad bonum vel malum morale; hanc quippe ſolum ex intentione operantis induit rationem: Si igitur motio illa intentionis malæ ſubjiciatur, jam evadit peccatum, ſub quo reſpectu materiale relative ad iſtam intentionem vitioſam, obliquatum peccatum eſt: unde nullo modo a Deo fluit, quandoquidem iſta motio reduplicative ut vitioſa, non habet cauſam efficientem, ſed deficientem: Si vero motio ſubjiciatur bonæ intentioni, jam eſt recta & a Deo: Igitur materiale peccati ut ſic poteſt a formali ſeparari: ſic motio manus moventis gladium poteſt eſſe bona vel mala, bona quidem, ſi moveatur gladius ex intentione patriæ adverſus ejus hoſtes defendendæ: Contra vero ſi adverſus fratrem convertatur gladius, & ad parentis intentionem: quidquid greſſus eſt in tibia claudicante, a virtute naturæ procedit, inquit D. Thomas; quidquid vero claudicationis ab humore vitioſo eſt; Pari & non abſimili ratione, inquit ſanctus Doctor, quiquid boni & entis eſt in actu peccaminoſo, Deum habet pro cauſa; quidquid vero mali ipſam creaturam.

Solvuntur objectiones adverſus primam concluſionem ex auctoritate deductæ.

OBJICIES 1. Eccleſiaſtici 15. legitur Deum reliquiſſe hominem in manu conſilii: En verba: *Appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam*. Hoc poſito ſic argumentor: Per præmotionem homo neceſſitatur ad agendum: Ergo &c. Probatur Antecedens. Per præmotionem applicatur & determniatur ad agendum: Igitur non eſt in manu conſilii, ad hoc enim requireretur quod ſeipſum applicaret independenter a quocumque.

Reſpondet ad hoc D. Thomas 1. p. q. 22. art. 2. ad 4. his verbis; " Dicendum in hoc quod dicitur Deum hominem ſibi reliquiſſe, non excluditur homo a divina providentia; ſed oſtenditur „ quod non præfigitur ei virtus operativa

„ de-

„ determinata ad unum, ſicut in rebus naturalibus. „ Igitur non ſequitur quod homo non ſit in manu conſilii ſui, licet applicetur ad agendum; ſiquidem præmotio applicat illum conformiter naturæ ipſius, ideſt, libere; nec Deus poteſt aliter facere, ſcilicet quod homo ſeipſum determinet independenter ab illo, ſiquidem eſt de eſſentia creaturæ dependere a Creatore.

Inſtabis: Rom. 9. ſic habetur: *Voluntati enim ejus quis reſiſtit?* Unde ſic argumentari fas eſt. Præmotioni nihil reſiſtit, ſiquidem eſt virtus efficax voluntatis Dei: Igitur ea poſita, non manet libertas; nam ut creatura dicatur libera, debet poſſe agere vel non agere, adeoque poſſe reſiſtere.

Reſpondet ad hoc D. Thomas 1. 2. q. 10. art. 4. his verbis: Voluntas divina „ non ſolum ſe extendit, ut aliquid fiat „ per rem, quam movet: ſed ut etiam „ eo modo fiat, quo congruit naturæ ip„ ſius. Et ideo magis repugnaret divinæ „ motioni, ſi voluntas ex neceſſitate mo„ veretur, quod ſuæ naturæ non compe„ tit, quam ſi moveretur libere, prout „ competit ſuæ naturæ. Unde nego tollere libertatem; licet etiam potentia poſſit reſiſtere, nunquam tamen reſiſtit, quia nunquam reſiſtendi animus erit: ſicut tametſi aliquis poſſit reſiſtere voluntati Regis illum a captivitate liberantis, nunquam tamen moraliter loquendo reſiſtet. Scriptura autem ſolum innuit creaturam non reſiſtere, ſed non negat poſſe reſiſtere; immo ſæpius & gratiæ prævenienti reſiſti aſſerit. Hoc innuit S. Stephanus Act. 7. dum Judæos ſic alloquitur: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*.

Inſiſtes: D. Anſelmus lib. de concordia cap. 20. diſtinguit duplicem neceſſitatem motionis, aliam antecedentem, & hanc dicit auferre libertatem; alteram conſequentem & ad exercitium, nempe libertatis, ipſam vero non tollere; ſiquidem eſt ſolum neceſſitas hypothetica: ſed neceſſitas præmotionis ad agendum eſt antecedens, ſiquidem præmotio cauſæ ſecundæ antecedit actum; igitur tollit libertatem: unde adverſarii comparant præmotionem catenis ferreis, vel etiam gravi ponderi prementi & liberum abſorbenti arbitrium.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; neceſſitas antecedens alicujus qualitatis quæ oritur a cauſis creatis aufert libertatem, concedo: alicujus qualitatis quæ oritur a prima cauſa quæ attingit objectum & modum actus agentium, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Præmotio autem licet ſit ſuppoſitio antecedens, quia tamen eſt virtus Dei cuncta moventis ſecundum ſuam naturam, non tollit libertatem, immo voluntatem agere libere, quatenus movetur a voluntate divina quæ in ſe præcontinet hominum voluntatem, perſpicuum eſt. S. Anſelmus loquitur ſolum de neceſſitate qualitatis antecedentis ortæ ex cauſis creatis; unde libro de concordia cap. 1. dicit neceſſario voluntatem hominis eſſe liberam eo ipſo quo Deus vult; unde c. 1. ſic ait: “ Quamvis voluntas ſua utatur „ poteſtate, nihil tamen eſt quod Deus „ non faciat in bonis ſua gratia. „ Ad iniquas vero comparationes adverſariorum, dico eos abſque fundamento comparare præmotionem catenis. Cur non potius clamant cum Propheta Regio Pſal. 54. *Quis dabit mihi pennas*, intellige præmotionem ſupernaturalem & gratiam efficacem, *ſicut columbæ? volabo, & requieſcam*. Et Pſalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum*. Intellige per gratiam præmoventem. Non minus etiam claudicat ſecunda comparatio. Cur potius non comparant præmotionem gallinæ, quæ dum cadit ſuper ova non conterit, ſed fovet, & calefacit, & ſic fortmat pullos ſuos? Rurſus præmotio quæ attingit modum agendi rerum cauſat libertatem; quod autem attingat modum agendi rerum utpote a Deo promanans, bene deſcribit D. Thomas. 3. contra gentes cap. 88. his verbis: “ Illud igitur ſolum agens poteſt cauſare motum volun„ tatis abſque violentia, quod cauſat prin„ cipium intrinſecum hujus motus, quod „ eſt potentia ipſa voluntatis. Hoc „ autem eſt Deus qui animam ſolus creat, „ ut in ſecundo oſtenſum eſt. Solus igi„ tur Deus poteſt movere voluntatem „ per modum agentis abſque violen„ tia. „

Repones: D. Thomas 1. parte quæſt. 82. art. 1. ad. 2. ait: “ Dicendum quod mo„ vens tunc ex neceſſitate cauſat motum „ in mobili, quando poteſtas moventis ex„ cedit mobile, ita ut tota ejus poſſibilitas moven-

moventi ſubdatur. " Atqui creatura plene ſubditur præmotioni, non vero præmotio ipſi creaturæ: Igitur tollit libertatem. Item q. 22. de veritate ait ex hoc aliquid dici neceſſarium quod eſt immutabiliter determinatum ad unum. Atqui per præmotionem creatura immutabiliter determinatur ad unum v. g. ad amandum Deum. Ergo &c.

Reſpondeo primum locum nihil urgere contra nos: Licet enim creatura ſubdatur præmotioni, quia tamen præmotio movet illam conformiter ejus naturæ, non aufertur libertas. Unde ad ſecundam partem minoris in qua dicitur præmotionem non ſubdi cauſæ ſecundæ, nec dependere a creatura, diſtinguo, quoad uſum, nego; quoad influxum & ejus largitionem, ſubdiſtinguo. Non dependet phyſice, concedo: moraliter, nego. Quodam modo dependet a nobis moraliter, in quantum Deus eſt ſemper paratus illam dare quotieſcumque illa indigebimus; unde D. Thomas cum Philoſopho ait: *Quod poſſumus per amicos, eſſe in poteſtate noſtra*. Præmotio igitur eſt quodammodo in poteſtate noſtra, ſiquidem eſt in poteſtate non dicam amici ſed patris: unde nego conſequentiam. Igitur præmotio eatenus eſt in poteſtate noſtra quatenus ſupernaturali utimur ad uſum, naturali vero etiam ad malum, videlicet eam detorquendo ad peccatum; de quo vel ipſe Deus conqueritur Iſa. 43. *Servire me feciſti*, ait, *in peccatis tuis*.

Reſpondeo 2. S. Thomam loqui de bono particulari, quod quidem nunquam movet neceſſario, ea potiſſimum ratione, quod totam boni plenitudinem non habeat. Hinc ſubdit ibidem ſanctus Doctor: " Cum autem poſſibilitas voluntatis ſit reſpectu boni univerſalis & perfecti non ſubjicitur ejus poſſibilitas tota alicui particulari bono. Et ideo non ex neceſſitate movetur ab illo." Quibus verbis oſtendit præmotum nuſquam neceſſitate, quia ad bonum particulare & individuo proſequendum movetur.

Reſpondeo ad 2. locum diſt. majorem. Quod eſt immutabiliter determinatum & per modum naturæ neceſſario operatur, concedo: per modum liberi, nego. Præmotio autem movet libere: Igitur non tollit liberum arbitrium.

Objectiones ex ratione deprompta.

OPPONES: Præmotio determinat voluntatem ad agendum per modum naturæ: Igitur neceſſario. Probatur Antecedens. Tollit indifferentiam: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo, tollit indifferentiam potentialem quæ eſt ſuſpenſus ab actu, concedo: actualem, nego. Priorem tollit, cum applicet actum, minime vero poſteriorem, quippe quæ faciat voluntatem agere libere.

Dices: Ergo ſine præmotione creatura non eſt libera quod eſt abſurdum.

Reſpondeo diſtinguendo, non eſt libera in actu ſecundo & formaliter, concedo. Siquidem ſine ea non ſe exercet, nec indifferentiam actualem in qua eſſentialiter conſiſtit, habet: Non eſt libera in actu primo, nego. Nam ſine præmotione poteſt agere, vel non agere.

Inſtabis. Præmotio tollit indifferentiam actualem. Ergo & conſequenter libertatem formalem. Probatur Antecedens. Præmotus v. g. ad amorem non poteſt non amare: Igitur præmotio tollit indifferentiam actualem.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo, præmotus ad amorem non poteſt non amare in ſenſu compoſito, concedo: diviſo; nego. Solutio eſt D. Thomæ queſt. 6. de veritate art. 4. ad 8. ſenſus compoſitus eſt quando formale duorum prædicatorum contrariorum appellat ſupra ſubjectum in eodem inſtanti & pro eodem inſtanti formali menſurante actum, v. g. ſi amor & non amor actualis dicatur de aliquo: ſenſus vero diviſus eſt quando formale unius prædicati appellat formaliter ſupra ſubjectum, ſecundario vero ſupra materiale alterius prædicati contrarii, quod quidem appellat ſimul ſupra idem ſubjectum, ſed ſolummodo materialiter præmotum: igitur formale amoris appellat ſupra objectum de quo dicitur: Non amor vero materialiter appellat, in quantum potentia libera quæ conjungitur cum actu amoris, habet aliam capacitatem, ut ſit cum odio, non quidem ſimultate actus, unus quippe eſt privatio alterius, ſed ſimultate potentiæ, in quantum uterque actus habet quod ſolvat in actu aptitudinaliter ab ea potentia: Cer-

Certum eſt adverſarios habere hanc eandem & alias difficultates ſolvendas quando eis dicitur quod poſito concurſu ſimultaneo, creatura non poteſt non amare, ſed tunc reſpondent ſicut nos, nec aliter ſolutionem datam explicant.

Hinc magnum ſequitur diſcrimen inter Lutheranos & Thomiſtas: Illi præmotioni non poſſe reſiſti affirmant; iſti vero contrarium tenent. Motio quippe Dei non tollit cauſæ ſecundæ liberæ modum agendi connaturalem, ſed potius adjuvat. Audiendus eſt de hoc momento D. Thomas qui prima parte quæſt: 83. art. 1. ad 3. ſic loquitur: *Deus igitur eſt prima cauſa movens, & naturales cauſas, & voluntarias: Et ſicut naturalibus cauſis movendo eis, non aufert quin actus earum ſint naturales, ita movendo cauſas voluntarias, non aufert quin actiones earum ſint voluntariæ: Sed potius hoc in eis facit; operatur enim in unoquoque ſecundum ejus proprietatem.*

Inſiſtes: Potentia non remanet ad id quod implicat: Sed repugnat non amorem eſſe cum amore. Igitur præmotus ad amorem non habet potentiam ad non amandum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: ad id quod implicat ſimpliciter & ex natura rei, concedo: quod implicat ſolum propter aliquam ſuppoſitionem, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Quod autem non amor ſit, non implicat ex natura rei, ſiquidem ad hunc potentia habet capacitatem, ſed ſolummodo propter ſuppoſitionem, ideſt, ſuppoſito quod ſit amor actu, implicat quod ſit actu non amor. Contraria enim non poſſunt eſſe ſimul: ſufficit igitur quod ſit non amor potentialis ſeu potentia.

Repones: In eodem inſtanti non eſt potentia ad non amorem, ſed ſolum in inſtanti ſequenti: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens; eſt enim in eodem inſtanti potentia ad non amorem, ſed non pro eodem inſtanti.

Replicabis: Pura potentia ad oppoſitum quod actu non eſt, nequit denominare hominem liberum. Igitur dato quod non amor ſit in potentia, non ideo erit libertas. Probatur Antecedens. Libertas conſiſtit in indifferentia actuali circa ſua extrema: Ergo requiritur quod homo poſſit actu & ſimul ponere oppoſitum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, pura potentia ad utrumque extremum ſimul non poteſt denominare hominem liberum actu & formaliter, concedo. Pura potentia quæ eſt ſolum pura reſpectu unius extremi, & habens exercitium alterius, nego Antecedens & conſequentiam. Dum autem aliquis eſt præmotus ad amorem, habet exercitium unius ſui extremi, ſecundum quod menſuratur formalis libertas, & habet capacitatem ad alterum, & hoc ſufficit: namque potentia libera non exigit exercere ſimul ſe circa ſua extrema, hoc enim eſt impoſſibile, ſed unum exercet, retinens potentiam ad alterum, eo quod velut ligetur & neceſſitetur ab objecto amplexo.

Urgebis: voluntas in eodem inſtanti aliquando tenetur ponere contrarium: Igitur debet hoc poſſe etiam pro eodem inſtanti. Probatur Antecedens: quando aliquis peccat, tenetur in actu exercito peccati ſe convertere ad Deum: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo: peccans tenetur in eodem inſtanti, ſe convertere, concedo. Pro eodem, ſubdiſtinguo; Pro eodem materiali, concedo: formali, nego. Non enim tenetur ad id quod implicat; impoſſibile eſt autem quod duo actus contrarii ſint pro eodem inſtanti formali, verum eſt igitur peccatorem in eodem inſtanti teneri ſe convertere ad Deum, ſed non pro eodem inſtanti, niſi materialiter ſumpto, ideſt, habet potentiam pro eodem inſtanti ad converſionem Dei. Et vero præceptum divinum non obligat ponere ſimul actum converſionis cum peccato, immo præcipit converſionem ſolum ſuppoſita averſione, quæ proinde debet præſupponi, & non eſſe ſimul cum converſione.

Perſiſtes: Agere agentis liberi eſt quod cum omnibus prærequiſitis ad agendum poſſit agere, vel non: Sed poſita præmotione non poteſt non agere: Igitur præmotio tollit libertatem.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: eſſe liberum eſt poſitis omnibus prærequiſitis ex parte actus primi, poſſe agere, concedo: Poſitis prærequiſitis ex parte actus ſecundi, inter quæ præmotio tenet locum, ſubdiſtinguo: quod poſſit agere, vel non agere in ſenſu diviſo, concedo: compoſito, nego. Præmotio autem infert actionem, illamque cum potentia con-

conjungit; unde ea ſemel poſita pro eodem inſtanti formali quod menſurat, voluntas non poteſt agere; ſin minus eſſet ſimul actio & non actio.

Inſtabis: poſſibili poſito in actu nihil ſequitur abſurdi, ſi actus contrarius eſt poſſibilis v.g. non amor: Igitur poterit conjungi cum amore ad quem ſubjectum eſt præmotum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: Si nulla fiat ſuppoſitio, concedo: ſecus, nego. v. g. poteſt creare alterum mundum, & quidem libere, ſuppoſito tamen quod hoc non decrevit, non ſequitur abſurdum quod iſta potentia non redigatur ad actum; ita pariter ſuppoſito actu amoris, non ſequitur abſurdum, ſi potentia ad actum contrarium non ponat: Non enim eſt de ratione potentiæ liberæ eſſe in actu ſimul utriuſque ſui extremi, ſed ſufficit quod unum faciat, & retineat potentiam ad alterum. Solutio eſt D. Thomæ 1. 2. quæſt. 10. art. 4. ad 3. " Dicendum, quod ſi Deus movet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni, quod voluntas ad illud non moveatur: non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter. Unde non ſequitur, quod voluntas a Deo ex neceſſitate moveatur."

Inſtabis: Quod facit actus actu, potentia id ipſum facit: Sed, poſito actu, creatura actu agit; attamen per ſuam operationem conſtituitur formaliter operans. Igitur ſi poteſt ponere contrarium, poterit actu quocumque modo, illud ponere etiam in ſenſu compoſito.

Reſpondeo negando paritatem; actus enim eſt ipſum exercitium agentis, potentia vero eſt ad exercitium; unde non mirum, ſi cum illo non ſemper conjungatur, præcipue ſi ſit aliqua ſuppoſitio impediens; poteſt tamen in ſua linea quod actus in ſua; reddit enim agens actu potens, & capax ad actum contrarium.

Repones: Fruſtranea potentia eſt quæ numquam reducitur ad actum: Sed præmotus ad amorem habet potentiam ad non amorem quæ non reducitur ad actum. Igitur in hac ſuppoſitione potentia foret fruſtranea.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Si non poteſt reduci ſimpliciter, & ex natura ſua, concedo. Si hoc contingat propter aliquam ſuppoſitionem, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam.

Inſtabis. Si in præmoto ad amorem ſit vera potentia ad non amorem, ſequitur creaturam poſſe Deo reſiſtere, & decreta præmoventia tametſi divina evacuare: Abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam quoad ſecundam partem: licet enim humana voluntas poſſit reſiſtere præmotioni, non inde concludendum, eam poſſe divina fruſtrare & frangere decreta, ad hoc enim opus eſſet, ut actum ſimul cum non actu conjungeret, quod manifeſtam implicat contradictionem: Sicut igitur dum Deus aves cœli conſervat, & vult conſervare, nullam tamen homo ejus concurſui, eas occidendo, facit injuriam, quia reliquit eas Deus in manu conſilii hominis, ut iis modo ad cibum, modo etiam ad recreationem uti queat. Sic nec reſiſtendo gratiæ irritat decretum, quia decretum ſe ſe extendit, ut homo ex innata libertate poſſit ſicut bonum, ſic & malum facere. Datur quidem decretum poſitivum ad bonum, ſed datur etiam permiſſivum ad malum, nec uſquam homo e Dei dominio extrahitur, cum ejus ſemper adimpleatur, vel in ipſis peccatoribus voluntas: Unde ait divus Thomas, illam, ſecundum lineam bonitatis prævaricando fugiunt, in eandem ſecundum lineam juſtitiæ, quæ peccata graviſſimis pœnis punit, prolabuntur. Habet igitur homo agens potentiam ad oppoſitum, ſed non habet potentiam ad irritanda decreta Dei, quia hoc non appellat ſupra potentiam puram, ſed ſupra potentiam conjunctam præmotioni quæ dubio procul in ſenſu iſto compoſito non poteſt non agere. Quod autem ſit potentia ad oppoſitum eſt mens Divi Thomæ qui in 1. ad Annibaldum diſtinct. 43. quæſt. 1. art. 4. ſic loquitur: " Quamvis contrarium quod eſt volitum a Deo non poſſit ſtare cum voluntate divina; poſſibilitas tamen ad contrarium poteſt ſtare cum ea propter contingentiam cauſæ mediatæ, & hoc ſufficit ad hoc, ut effectus ſit contingens & non neceſſarius.

Repones: Præmotio antecedit actum; Igitur tollit libertatem. Probatur conſequentia. Quando Antecedens eſt cauſa conſequentis independenter a conſequente, tunc eſt neceſſitas; ſed præmotio eſt cauſa conſequentis actus a quo eſt independens. Ergo &c.

Reſpondeo negando conſequentiam: Ad probationem diſtinguendo majorem, quando Antecedens eſt cauſa conſequentis per modum naturæ, eſt neceſſitas, concedo: per modum liberi, nego. Cum autem Deus ſit cauſa eſſentiarum, illaſque conſervet, ac continuo veluti reproducat, non mirum ſi per ſuam cauſalitatem attingat connaturalem earum agendi modum: unde per præmotionem non tollit libertatem actus, immo cum ſit cauſa actus illum producendo, producit libertatem, ſiquidem producit actum liberum.

Reſpondeo denique omnes difficultates abſque negotio & ſolvi & explicari poſſe, ſi, benevole lector, concipias electionem & deliberationem humanæ voluntatis antecedere ſaltem prioritate naturæ præmotionem phyſicam quæ jungit actum cum potentia. Et vero, electionem in omni actu libero prærequiri nedum S. Thomas, ſed & ipſa docet fides; porro iſta electio præcedit actum in individuo, præmotio vero eſt id quo actu agit ut operetur voluntas, ſiquidem motio eſt ipſa actualis applicatio potentiæ ad actum: igitur ſupponit electionem & deliberationem: quod non obſcure declarat & docet Suarez lib. 3. de auxiliis diſputatione 19. loquens enim ibi de præmotione ait: *Eam eſſe quoddam complementum virtutis activæ quo actualiter agat*. Ex illo doctore præmotio ſe tenet ex parte actus; adeoque ſupponit deliberationem & electionem voluntatis.

Jam igitur in forma ſic reſpondeo, diſtinguendo, poſita præmotione morali, homo non poteſt non agere, nego. Poſita præmotione phyſica ſubdiſtinguo, in ſenſu compoſito qui electionem ſupponat, & ad eam conſequatur, concedo. In ſenſu diviſo, ita ut, ſecluſa deliberatione humana, voluntas trahatur ut inanime quoddam, nego. Præmotio phyſica antecedit quidem prioritate naturæ actum, ſed ſupponit deliberationem voluntatis ad actum, quocirca neceſſitas ſub dominio præmotionis non eſt abſoluta & antecedens humanæ voluntatis deliberationem, ſed tantum hypothetica ab ipſa voluntate eligente promanans, adeoque præmotio non lædit ſed potius fovet libertatem, cum liberum hominis arbitrium & applicet, & adjuvet ad operandum. Ut applicat, dicitur in ordine ſupernaturali gratia applicans; eadem vero ut adjuvat, gratia cooperans nuncupatur, ut docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 111. art. 2.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Præmotio non opponitur libertati humanæ, immo nec divinæ adverſatur ſanctitati.

Primum patet, quandoquidem motio Dei applicat voluntatem, ſuppoſita voluntatis & deliberatione & electione: hoc ipſum, innuit D. Thomas diſtinct. 47. quæſtione unica art. 4. cum ait Deum movere cauſas ſecundas conformiter naturæ ipſarum: neceſſarias quidem, neceſſario, liberas vero, libere.

Secundum quoque claret: tametſi enim motio Dei attingat in actu peccaminoſo rationem entis, non tamen rationem mali, vitium quippe formaliter ſumptum non habet cauſam efficientem, ſed deficientem.

Denique, dum præmotio phyſica advenit, jam electio facta eſt: Igitur nihil detrahit indifferentiæ activæ creaturæ agentis, & conſequenter libertati.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

Primo: Licet Deus reliquerit hominem in manu conſilii ſui, non ideo, inquit S. Thomas, excluditur a divina providentia, ſed oſtenditur quod non præfigitur ei virtus determinativa ad unum.

Secundo, non diffitemur mobile ſubjici moventi; quia vero Deus movet creaturas conformiter earum naturæ, nihil detrimenti ex motione divina libertati humanæ advenit.

Tertio, præmotio phyſica eſt quidem ſuppoſitio antecedens, ſed ſupponens deliberationem; hinc non adverſatur libertati, ſed potius eam adjuvat.

SECTIO QUARTA.

De utilitate præmotionis.

Quotuplex præmotio & qualis neceſſaria in ordine, tum naturali, tum ſupernaturali?

MULTA prævia ad quæſtionis elucidationem obſervanda ſunt.

Primo, Ordo duplex diſtinguitur naturalis unus, ſupernaturalis alter. Primus ille cenſetur qui non excidit innatas hominis vires, quique finem duntaxat naturalem habet; ſecundus e contra excedit creaturæ rationalis vires, Deum ut auctorem gratiæ & remuneratorem tanquam finem ultimum in quo quieſcat anima, ſpectat & intuetur.

Secundo, Motio, ut nomen ipſum ſonat, eſt motus ab aliquo impulſus quo creatura ad aliquid faciendum adjuvatur: Si cauſæ movendæ antecedat actionem, præmotio vocatur, ſive antecedat tempore, ſive ſit prior prioritate ſolummodo naturæ & dependentiæ: quod ſi neutro modo operationem cauſæ ſecundæ præcedat, dicitur concurſus ſimultaneus. Quæſtio præſens inſtituitur de motione quæ prior eſt ſolum prioritate naturæ, ſeu quæ natura tantum & ſecundum noſtrum concipiendi modum præcedit motum mobilis: Agens igitur primum & ſecundum ſimul agunt & operantur; quia vero iſtud non movetur niſi moto prius primo, dicimus unum prius alio prioritate naturæ agere; quod poteſt apprime illuſtrari exemplo magiſtri moventis manum tyronis ad ſcribendum, tametſi enim ambo ſimul ſimultate temporis ſcribant, quia tamen diſcipulus & a magiſtro movetur, & ab ipſo dependet, ut ſcribat, non ſine fundamento, dicimus præceptorem prius agere quam diſcipulum; hoc eſt, iſtum ad ſcribendum præmovere.

Tertio, Præmotio duplex aſſignatur; una moralis, phyſica altera: moralis ea dicitur quæ movet, vel alliciendo: ſic objectum bonum movet potentiam ad ſui amorem; vel ſuadendo, ut prædicator qui ad virtutem proſequendam optimis rationibus ſtimulat auditores, vel etiam illuminando, quod fit duobus modis: videlicet per propoſitionem legis, & per gratiæ interioris infuſionem. Denique per inſpirationem quæ eſt per Spiritus ſancti adminiſtrationem qui corda movet & immutat. Motio moralis quæ ab objecto & legis propoſitione promanat, dicitur metaphorica, quia foris ſolum ſonat; quæ vero eſt a gratia, motio vera nuncupatur, quia & cordis immutativa eſt. Jam vero ſi de præmotione phyſica ſermo ſit, dicimus eam eſſe quæ nedum objective & illuminando ſeu etiam actum bonum inſpirando movet, ſed & phyſice producit; actum enim vitalem a potentia vitali premanantem vero, reali, & phyſico influxu attingit; ſive actus ſit naturalis tantum & abſque electione factus, ſive liber & prævia electione productus.

Quarto: Motio phyſica duplici modo ſpectari poteſt: Nimirum ut eſt quid reale enti rationis oppoſitum, deinde vero ut attingit principaliter id quod eſt phyſicum in actu, hoc eſt, id quod vitale nominatur; abſtrahendo quod idem actus ſubſit regulis morum & ſit formaliter actus moralis, vel non ſubſit, & quid mere phyſicum maneat. Huius rei duplex accipe exemplum. Qui ulla abſque intentione immo & reflexione movet enſem, actum mere phyſicum producit: qui vero eam movet ea intentione ut Patriæ inimicum confodiat, actum moralem elicit, videlicet laude & præmio dignum. Non abs re erit impræſentiarum annotare in actu morali duo reperiri. Primum quidem id quod eſt phyſicum, & eſt actus ut a potentia vitali & naturali profluit; ſecundum vero id quod eſt morale, & eſt idem actus ut ſubeſt regulis morum, hoc eſt, ut conſonum, vel diſſonum regulis a lege præſcriptis concipitur: motio phyſica attingit id quod eſt in actu phyſicum; moralis vero id quod morale, juxta illud tritum axioma, effectus aſſimilatur cauſæ.

Quinto: Præmotio phyſica alia eſt generalis, alia ſpecialis, alia ſpecialiſſima. Prima movet ad univerſale bonum ordinis naturalis: Secunda ad bonum ſalutis, & dicitur motio quoad ſpecificationem; cum enim, teſte Apoſtolo, non ſimus ſufficientes tantum cogitare bonum, niſi nobis reveletur, ne quidem illud cognoſcimus, a fortiori nec in illud tendimus. Tertia movet ad actum ſalutis, puta ad eleemoſynam propter Deum ſumme diligen-

dum erogandam. Non abſimili modo ſecernenda, & diſtinguenda eſt præmotio moralis, cum in actibus liberis phyſicam & præcedat & comitetur, nihil quippe amatum quin præcognitum, hoc eſt, quin prævie moveat & excitet ad ſui amorem. Fieri tamen poteſt, ut miraculoſe Deus, phyſice & in ictu oculi convertat aliquem: ſic Saulus ſubito proſtratus, clamavit, Act. 9. *Domine, quid me vis facere?*

Jam vero præmotio nomine prædeterminationis apud Thomiſtas nonnumquam celebratur, quatenus præmotio determinat voluntatem humanam ad actum & moraliter, videlicet excitando; & phyſice applicando, ſed ſuppoſita cauſæ ſecundæ deliberatione & electione: In alio prorſus ſenſu prædeterminatio apud Lutherum & Calvinum ſumitur, videlicet pro determinatione ad actum in individuo a prima cauſa promanante, non conferente paſſo, ita ut liberum hominis arbitrium ſub ea ſe habeat ut inanime quoddam; & ſub eo reſpectu rejicitur a Theologis ſcholæ Angelicæ, qui non ſine magno animi jubilo iſti fidei definitioni adhærent. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum .... Neque poſſe diſſentire ſi velit ... Anathema ſit.* Conc. Trid. ſeſſ. 6. Can. 4.

Sexto: Noſtri Thomiſtæ multiplicem actum diſtinguunt, alterum incompletum & indeliberatum, qualis eſt actus primo primus: alterum deliberatum & perfectum, qualis eſt contritio, hic quippe actus non niſi prævia voluntatis humanæ deliberatione producitur: ad iſtum vero plures alios actus diſpoſitivos, deliberatos quidem, ſed non perfectos concurrere docet ſchola Angelica. Sic enim ſeriem actuum iſtorum ſeu actus perfecti eliciendi œconomiam ordinamus. Primo requiritur cognitio finis, nihil quippe amatum quin præcognitum: 2. Ejuſdem finis volitio, nemo quippe humano modo agit, niſi prius finem intendat. 3. Electio mediorum, namque qui vult finem, ſimul & media velle cenſetur. 4. Uſus activus, hoc eſt, agens debet uti mediis, & ſeſe ad opus faciendum accingere. 5. Denique uſus paſſivus; intellige effectus productionem. Luce clarius apparet prævios actus, imperfectos eſſe & ad unum totalem producendum tendere, puta actum contritionis.

Reſolutio quæſtionis.

De præmotione morali, aut nulla, aut parva admodum inter Theologos Catholicos controverſia eſt, nullus quippe objectum & finem prius & antecedenter ad operationem cauſæ ſecundæ movere negat, cum potius ultro fateantur omnes finem eſſe principium in agibilibus, hoc eſt, movere ad ſui proſecutionem: omnes quoque pro aris & focis gratiam prævenientem defendunt: omnes gratiam efficacem quæ prævie illuminet & excitet potentiam ad operandum agnoſcunt: jam vero quod ſit per ſe efficax vel non, ad propoſitum præſens nihil refert: Sed caput controverſiæ de præmotione phyſica potiſſimum hic movetur.

Verum, ut omnis aut æquivocandi, aut ambigendi reſcindatur locus, obſervandum eſt litem hic quoque non moveri, aut de actibus indeliberatis, aut de deliberatis imperfectis qui ſunt diſpoſitivi ad unum actum omnibus ſuis numeris abſolutum: de indeliberatis quidem, v. g. de illuminationibus, & motionibus gratiæ prævenientis qui actus ſunt quid morale ſimul & phyſicum: Morale quidem, ad bonum quippe movent; phyſicum vero, quia realiter producuntur in potentia vitali a Deo ſolo, nihil conferente, ſed recipiente paſſo; ſunt quippe in nobis ſine nobis: Neque de aliis deliberatis, ſed ſolum diſpoſitivis præciſe difficultas eſt, nimirum de cognitione, & volitione finis, de electione mediorum: Sed de actu deliberato ex omni parte completo.

Quæſtionem jam jam in tractatu de ſcientia Dei eliquatam legiſti, benevole lector. Verum hic per ordinem ex profeſſo digeſtam, ad majorem Angelicæ ſcholæ gloriam proponere juvat, ne aliquis remaneat circa tantum momentum ſcrupulus: non ſemel quippe evenit Thomiſtas ab æmulis in crimen vocari, quod duriorem, maxime in materia auxiliorum ſententiam teneant. Verum Deo optimo maximo patrocinante, omnibus in poſterum, credo, arridebit præmotio in ſenſu D. Thomæ modo explicanda: quinimmo veriſſimam & nedum S. Auguſtino & D. Thomæ, ſed & Scripturis & Conciliis plurimum conſonam eſſe nemo cordatus diffitebitur. Totum negotium brevi & clara methodo hic texere animus eſt: unde ſit

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

Præmotio Dei generalis in ordine naturali ſufficit, tum ad operandum, tum ad ſalvanda primæ cauſæ jura.

Probatur iſto argumento.

Duo potiſſimum requiruntur ad operandum; Primo quidem, ut voluntas reducatur de potentia ad actum: deinde vero ut ſalvetur jus primæ cauſæ a qua omnis dependet, tum in eſſe, tum in operari, tum etiam in conſervari creatura: Atqui pro duobus iſtis momentis ſufficit in ordine naturali præmotio generalis ad univerſale bonum: Et probatur, quoad utramque partem. Quoad primam quidem, eo enim ipſo quo voluntas a Deo movetur, jam ſolvitur potentialitatis vinculum; jam ipſa creatura eſt in motu, & cum neque objectum quod reſpicit, neque actus quem vult elicere ſuas non ſuperet vires, nemo non videt poſſe ſe ſola & eligere objectum, & ſeſe determinare, immo & applicare ad proſecutionis actum: optime vero jus primæ cauſæ ſalvatur, quod in eo ſitum eſt, ut cauſa ſecunda dependeat a prima, nec prius mota, ſe ipſam ad actum moveat & applicet.

Confirmatur: præmotio generaliter & univerſim ſumpta, propter quatuor maxime neceſſaria eſt cauſæ ſecundæ ad operandum; primo ratione ipſius creaturæ potentialitatis, ratione ejuſdem elevationis ad finem ſupernaturalem; ratione confortationis, ratione virtutis voluntatem ægram ſanantis. Requiritur ut creatura quæ non eſt actus purus, & reducatur de potentia ad actum, ut cognoſcat finem ad quem vult tendere, ut adjuvetur ad actum ſuum excedentes vires eliciendum, ut adjuta, etiam ſanetur. Sed in ordine naturali, ſi primum exceperis, cætera non ſunt abſolute neceſſaria: Quis enim dicet hominem viribus innatis finem naturalem non cognoſcere, iiſdem non poſſe ſuo proſequi amore objectum bonum ſibi proportionatum, cum ex definitione ſummorum Pontificum Pii V. & Gregorii XIII. conſtet infideles, quibus non ineſt Mediatoris fides, multa bona opera moralia, ut eleemoſynam indigenti laudabiliter præſtare poſſe, cum hoc ipſum, ſi de bonis operibus ordinis naturalis agatur, non in uno ſed in multiplici loco aſtruat Scriptura, quæ laudat charitatem obſtetricum Ægypti erga pueros maſculos Hebræorum, patientiam & prudentiam Romanorum, qui ſua virtute orbem terrarum ſuo ſubdidere imperio. Igitur ſufficit præmotio generalis ad bonum univerſale, ut voluntas aliquod eligat in particulari & operetur.

Hanc eſſe genuinam divi Thomæ & mentem, & ſententiam nemo, ſi omni præoccupatione depoſita loquatur, diffitebitur. Duo quippe pronuntiat & docet S. Doctor, alterum pro jure Dei, alterum pro cauſæ ſecundæ privilegio. Primo quidem vult cauſam ſecundam a prima moveri circa bonum, deinde vero motam, ſeipſam ab bonum, tum quoad ſpecificationem, tum in individuo determinare. Jam audiamus loquentem 1. 2. q. 9. art. 6. " Ad tertium, *inquit*, dicendum quod „ Deus movet voluntatem hominis, ſicut univerſalis motor ad univerſale objectum voluntatis, quod eſt bonum: & „ ſine hac univerſali motione homo non „ poteſt aliquid velle; ſed homo per rationem determinat ſe ad volendum hoc „ vel illud, quod eſt vere bonum, vel „ apparens bonum. „ Rurſus in 2. diſt. „ 37. q. 2. art. 2. ſuam mentem ſic explicat: " Non poſſet vitari, quin voluntas humana eſſet primum agens, ſi ejus „ actio in aliquod primum agens non reduceretur ſicut in cauſam. „ Demum „ iiſdem pæne verbis idem tradit S. Doctor in 2. q. 9. art. 3. in corpore, ſic ergo loquitur: " Manifeſtum eſt autem „ quod intellectus, per hoc quod cognoſcit principium, reducit ſeipſum de potentia ad actum, quantum ad cognitionem concluſionum, & hoc modo movet „ ſeipſum, & ſimiliter voluntas, per hoc „ quod vult finem, movet ſeipſam ad volendum ea quæ ſunt ad finem. „

CONCLUSIO SECUNDA

Præmotio ſpecialis neceſſaria eſt in ordine ſupernaturali, ut voluntas ſeſe ad bonum ſalutis determinet, ſeu ut velit efficaciter bonum ſalutis.

Probatur 1. Ex illo Apoſtoli Philip. 2. effato: *Deus eſt qui operatur in no-*

bis velle, deinde iſto brevi, ſed efficaci ratiocinio. Cauſa ſecunda, ut non ſemel dictum & probatum eſt, debet a prima præmoveri ad actum, juxta illud tritum axioma, *Quidquid movetur, ab alio movetur:* Sed cauſa ſecunda indiget ſpecialiter moveri in ordine ſupernaturali: quo modo ſpecialiter & in quo ſenſu? Quatenus elevari & confortari opus habet, tum ut cognoſcat, tum ut velit & tendat in tale bonum, & probatur: Moveri ſpecialiter quoad ſpecificationem eſt ad aliquod bonum ſpeciale volendum excitari: Sed voluntas humana opus habet præmotione ſpeciali, ut ſeſe determinet ad bonum ſalutis; & quidem propter duo. Primo, quia homo illud non cognoſcit: Secundo, quia voluntas ſe ſola neque illud appetere, neque in illud tendere poteſt, quandoquidem nedum ejus excedit vires, ſed ut plurimum innatæ voluntatis inclinationi, utpote per peccatum ſauciatæ, adverſatur: Igitur motio ſpecialis ad hoc prærequiritur. Sic pronuntiat Angelicus Doctor 1. 2. q. 9. art. 6. " Interdum ſpe„ cialiter Deus movet aliquos ad aliquid „ determinate volendum, quod eſt bo„ num ſicut in his quos movet per gra„ tiam. „

CONCLUSIO TERTIA.

Præmotione ſpecialiſſima opus habet humana voluntas, ut ſeſe accingat ad actum ſalutis in individuo.

PROBATUR unico ſed irrefragabili ratiocinio. Voluntas humana ad actum ſalutis eliciendum & operandum præmotione indiget quadruplici titulo: primo, ratione potentialitatis, debet enim reduci de potentia ad actum per cauſam quæ ſit ſemper in actu, quæque immota cæteras cauſas inferiores moveat. 2. Ratione elevationis objecti; cum enim noſtrum excedat captum, noſtramque inclinationem, abſque auxilio ſupernaturali illud neque reſpicere, neque appetere valemus. 3. Ratione inſufficientiæ voluntatis. Et vero, tametſi intellectus hominis fide divina illuſtretur, quia tamen actus ſupernaturalis innatas liberi arbitrii vires longe ſuperat, niſi auxilio gratiæ confortetur, & roboretur voluntas noſtra, nuſquam illum eliciemus: hinc docent communiter Theologi hominem etiam juſtum, aut graves ſuperare tentationes, aut divina adimplere præcepta, ſecluſo gratiæ actualis auxilio poſſe. Quid plura? Voluntas humana eſt infirma, unde gratia non ſolum confortativa, ſed & ſanativa, ad actum ſalutis eliciendum opus habet: quomodo vero roborabitur, & ſanabitur niſi prævie immutetur? hoc quippe non a conſenſu, qui eſt effectus gratiæ, ſed ab ipſa gratia habet: Igitur præmotio ſpecialiſſima neceſſaria eſt ad actum ſalutis in individuo eliciendum; dico ſpecialiſſima, quia omnibus modis, quia uberior, quia ad actum in individuo neceſſaria eſt.

Hæc doctrina eſt Concilii Arauſicani ſecundi: ſic enim loquitur Can. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum ut operemur, operatur, agit in nobis*, ecce auxilium præmovens: *atque nobiſcum*, ecce concurſus, quo voluntas jam excitata, tunc autem adjuta, facta electione operatur. Eadem Synodus definit gratiam actualem & præmoventem & adjuvantem nedum peccatoribus, ſed & juſtis ad faciendum bonum pro ſalute conſequenda, neceſſariam eſſe. Can. 10. ſic loquitur: *Renatis ac ſanctis auxilium Dei implorandum eſt, ut in bono poſſint perdurare*. Quæ ſententia declarat præmotionem gratiæ ſpecialiſſimam requiri, ut quiſque hic & nunc bonum ſalutis operatur.

Concinit Catechiſmus Concilii Tridentini 1. p. n. 24.

Audiamus de hoc eodem momento D. Thomam 1. 2. q. 109. art. 2. agens de divino auxilio præmovente & adjuvante; Ibi enim ejus repetit neceſſitatem ex dependentia & infirmitate creaturæ, his verbis: " Sic igitur virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ indiget homo in „ ſtatu naturæ integræ, quantum ad unum „ ſcilicet operandum & volendum bonum „ ſupernaturale, ſed in ſtatu naturæ cor„ ruptæ quantum ad duo, ſcilicet ut ſa„ netur, & ulterius, ut bonum ſuperna„ turalis virtutis operetur, quod eſt me„ ritorium: ulterius autem in utroque ſta„ tu indiget homo auxilio divino ut ab „ ipſo moveatur ad agendum. „ Igitur ex D. Thoma hoom indiget virtute ſuperaddita qua moveatur a Deo ad bonum quid magis phyſicum quam virtus ſuperaddita. Roborat ſupradicta art. 9. his verbis; " Sicut ſupradictum eſt, „ nulla

„ nulla res creata poteſt in quemcumque
„ actum prodire niſi virtute motionis divinæ. 2. Ratione ſpeciali propter conditionem ſtatus humanæ naturæ; quæ
„ quidem licet per gratiam ſanetur quantum ad mentem, remanet tamen in
„ ea corruptio quantum ad carnem, per
„ quam ſervit legi peccati, ut dicitur Ro.
„ c. 7. „

CONCLUSIO QUARTA.

Non datur prædeterminatio neceſſitans, & Calviniana.

PROBATUR breviter, ſed demonſtrative. Quod liberum hominis arbitrium prorſus extinguit, & divinæ opponitur ſanctitati, non debet admitti: Atqui talis eſt prædeterminatio neceſſitans, & probatur. Primo quidem omnem excludit voluntatis deliberationem, quocirca rejicitur a ſacro Concilio Trident. quod quidem adverſus Lutheranos & Calviniſtas, ſic inſurgit. Seſſ. 6. can. 4. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum .... neque poſſe diſſentire, ſi velit, anathema ſit*. Quinimmo hæc prædeterminatio Deum facit peccati auctorem, quatenus liberum hominis arbitrium phyſice ad malum motum diſſentire non valet: addo & creatori injuſtitiæ labem inurere; ſiquidem in hypotheſi, hominem æternis afficiet ſuppliciis pro peccatis, quæ vitare non poterat: quæ quidem doctrina a mente & divi Auguſtini, & ſancti Thomæ prorſus aliena eſt, ut conſtat ex his omnibus quæ de conſociatione liberi hominis arbitrii cum motione Dei ſuperius dicta & probata ſunt.

Quia vero prædeterminatio phyſica in ſenſu obvio, & ut vox ſonat, determinationem voluntatis humanæ ab extrinſeco, non conferente paſſo, quaſi importat, ad cautelam dicendum eſt potius Deum præmovere creaturam, ſed non prædeterminare: dari præmotionem phyſicam, quod certiſſimum eſt, ſed non prædeterminationem. Et vero S. Thomas ubique paſſim loquitur de præmotione, nonniſi vero implicite, & vero ad modum, & forſan numquam de prædeterminatione. Quidquid ſit, nomine prædeterminationis intellige præmotionem libere moventem cauſam ſecundam ad actum.

Fit ſatis objectionibus.

Supervacaneum eſt hic texere argumenta quæ poſſunt adverſus tres primas concluſiones proponi, cum ex ſupra dictis iterum atque iterum ſoluta maneant. Unde ad ea quæ contra quartam aſſertionem fieri poſſunt gradum facimus.

Objicies. Divus Thomas paſſim dicit quod cauſa ſecunda antequam operatur, prius moveatur a prima; quinimmo & & quod ab iſta determinetur; ſic enim loquitur lib. 1. ad Anibaldum. cap. 47. quæſt. unica. art. 4. " Voluntate Dei
„ non ſolum res in eſſe producuntur, ſed
„ etiam in rebus producendis modum
„ quo producuntur prædeterminavit: unde cum voluntas efficaciter impleatur,
„ oportet quod res fiant, & eo modo
„ fiant, ſicut voluntas divina diſpoſuit. „
Quibus quidem verbis S. Doctor prædeterminationem neceſſitantem videtur aſtruere. Namque prædeterminare & neceſſitare in idem coincidunt; maximè cum voluntas Dei ſit & efficaciſſima, & potentiſſima.

Confirmatur: poſita præmotione, voluntas non poteſt non agere. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: cauſa ſecunda prædeterminatur ad agendum a prima libere, & pro ut ejus competit naturæ, concedo. Prædeterminatur neceſſario, nego. D. Thomas hoc unum perpetuo inculcat videlicet cauſas ſecundas a Deo moveri ſuæ conformiter naturæ; ita ut neceſſaria moveantur neceſſario, liberæ vero liberrime, & earum non excludendo deliberationem & electionem: ſic voluit, ſic fieri decrevit Deus. Quocirca Angelicus Doctor ſubdit, *oportet quod res fiant, & eo modo fiant, ſicut voluntas divina diſpoſuit*.

Ad probationem, diſtinguo, decretum prædeterminans & neceſſitans apud creaturas in idem coincidunt, tranſeat: apud Deum, nego. Creatura propter ſuam limitationem, modum agendi rerum non ſemper aſſequitur, hinc & ad unum determinata quandoque & apparet, & eſt: ſed non ſic Deus: cum enim omnipotens ſit, nedum cauſas ſecundas ad operandum compellit, verum etiam eas movet, ſalvo liberi arbitrii jure: unde decretum ejus prædeterminans ſeu præordinans, hu-

humanæ non adverſatur libertati, ſed potius ejus cauſa eſt, & prima origo. Quia enim omnipotens, ideo creatura libere operatur, eo quod Deus ſic fieri & diſpoſuerit, & prædeterminaverit.

Cæterum ad ultimam probationem facilis eſt reſponſio, vel minimum faceſſit negotium. Sic enim diſtinguo: poſita præmotione, voluntas agens non poteſt non agere, in ſenſu compoſito, concedo: Jam enim componeret actum cum non actu. Voluntas mota non poteſt non agere in ſenſu diviſo, nego. Hoc ipſum de fide definivit Concilium Tridentinum, his verbis: " Si quis dixerit liberum arbitrium " a Deo motum . . . . . . Neque poſſe " diſſentire ſi velit . . . Anathema ſit. " Igitur cum actu movetur a gratia, antequam conſentiat & agat, poteſt non agere.

Inſtabis. Atqui decreta prædeterminantia eadem ſunt ac neceſſitantia. Igitur nulla ſolutio. Igitur prædeterminatio phyſica quæ eſt decreti efficacia, imponit voluntati humanæ neceſſitatem ad agendum, ita ut prædeterminata non poſſit etiam in ſenſu diviſo non agere. Probatur Antecedens: quod eſt determinatum ad actum in individuo a cauſa ſupra modum efficaci, qualis eſt prima, ſeſe ad agendum determinare neque poteſt, neque opus habet: ſed decretum prædeterminans cauſam ſecundam ad actum in individuo, eam & applicat, & determinat ad agendum, unde ejus efficacia prædeterminatio phyſica nuncupatur: ſin minus, hoc eſt, ſi creaturæ determinatio etiam ad actum prærequiratur, jam motio cauſæ primæ prædeterminatio non eſt. Ergo &c.

Reſpondeo 1. Tum ad omnem æquivocationem tollendam, tum ad ſenſum Calvini longe faciendum, concurſum Dei prævium nomine præmotionis, & non prædeterminationis celebrandum eſſe.

Reſpondeo 2. Negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo, quod eſt determinatum a cauſa prima in individuo, non opus habet determinatione ulteriori, ſi cauſa ſecunda mota ſit neceſſaria, & ad unum determinata, qualis eſt ſol ad lucendum, concedo: ſi ſit cauſa libera, nego: ejus quippe determinatio cum determinatione cauſæ primæ conſociatur, & ab ea ortum habet & ducit: namque voluntas humana eſt per peccatum ſauciata, & de ſe impotentiam habet ad agendum, unde a gratia ſanari & immutari indiget ut velit bonum: mota vero moraliter, & excitata ad bonum, illud de facto vult & eligit, deinde phyſice ad illud applicatur & viciſſim ſe movet & applicat ad illud. Igitur præmotio tum moralis, tum phyſica liberum non perimit arbitrium, ſed facit ut libere velit & operetur, ſed dirigit & adjuvat, ut vias ambulet rectas. Hæc Doctrina colligitur ex Prophetis & ex Apoſtolo. Ezech. 36. 27. habetur: *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Pſal. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis*, Philipp. 2. 13. *Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle, & perficere*.

Iterum inſtabis: ſi expectetur propriæ voluntatis determinatio, multa ſequuntur quæ manifeſte opponuntur Angelicæ noſtræ ſcholæ ſyſtemati: Primo quidem ſcientiam mediam abſolute neceſſariam eſſe, qua Deus luſtret, quid voluntas humana actura ſit antequam de aliqua re facienda emittat decretum. Secundo futura non eſſe futura per decretum, & quoniam ea Deus vidit: ſed ea cognoſci a Deo quia futura ſunt. Tertio, futurum contingens eſſe ex ſe & independenter a decreto determinate futurum. Quarto, nullam eſſe inter opinionem Moliniſtarum & Thomiſtarum diſcrepantiam: ſed ea omnia non ſunt admittenda: Igitur ante determinationem cauſæ ſecundæ, motio Dei nedum præmovens, ſed & prædeterminans neceſſario admittenda eſt.

Reſpondeo iſta omnia nullo modo ſequi ad ſyſtema D. Thomæ ſupra delineatum, quandoquidem non expectatur voluntatis conſenſus tanquam efficaciæ gratiæ cauſa, ſed potius tanquam ipſius gratiæ præmoventis fœtus: Deus quippe non determinatur a creatura ad agendum, ſed illam movet & determinat ad opus, ita tamen ut ex innata libertate ejus determinationem reſpuere queat, nec illam amplectatur, donec ſe ipſam prævia electione determinet ad actum, quod certe nullus præter Heterodoxum negabit. Suppoſito enim iſto fidei dogmate, hominem eſſe liberum ad actiones ordinis tum naturalis, tum ſupernaturalis eliciendas, conſequens eſt ſe ipſum tametſi a Deo præmotum determi-

minare, alias ſicut electionis ita nec libertatis ſupereſſet locus.

Non ſequitur igitur ſcientiam mediam eſſe utilem, tum quia Deus non accipit ſcientiam a rebus, tum quia futurum, cujus conditio purificanda eſt, per ſcientiam viſionis, aliud vero cujus conditio non ponetur per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, prænoſcit.

Non ſequitur quidquam eſſe, ſecluſo Dei decreto, futurum; cum enim Deus ſit primum movens, certe, non moto primo, nihil moveretur. Igitur effectus eatenus a decreto futuritionem mutuat, quatenus ipſius creaturæ conatus a decreto præmovente dependet, decretum quippe attingit & ſubſtantiam, & circumſtantias actus, cauſa vero ſecunda habet a prima, ut ſeipſam moveat & operetur, unde ſcientia Dei, adjuncta voluntati, ſeu decreto, eſt cauſa rerum. Deus igitur videt in ſe quid futurum eſt, & hoc dupliciter. Primo, quia eſt cauſa prima effectus futuri. Secundo, quia cauſa ſecunda habet ab ipſo virtutem agendi nedum mediatam, ſed & immediatam: addo Deum cuncta videre in ſua æternitate, quæ cuncta ambit & complectitur tempora.

Non ſequitur aliquam futuri contingentis propoſitionem eſſe ante decretum determinate aut veram, aut falſam, namque determinatio ortum a prima cauſa ducit, hinc niſi Deus decreverit aliquid, profecto nihil fiet: alias non eſſet verum quod pſaltes regius de Deo dicit, *omnia quæcumque voluit fecit*, ſed potius dicendum foret, quæcumque voluit cauſa ſecunda, fecit: Enimvero tametſi Deus cauſas ſecundas ad eorum exigentiam moveat, effectus tamen primum a cauſa prima denominatur, quoniam & a prima primitus, ſecluſo peccato, emanat.

Non ſequitur ſententiam Moliniſtarum a ſententia Thomiſtarum non ſecerni: in dogmate quidem omnes ex animo conveniunt, ſed in modo ſeſe explicandi toto cœlo diſcrepant: namque priores ſcientiam mediam exploratricem humanæ voluntatis conſenſus a quo dependeat efficacia gratiæ, tanquam neceſſariam proclamant, futura contingentia in ſua veritate objectiva a Deo præſciri reponunt, unam e duabus propoſitionibus de futuro contingenti eſſe ante decretum determinate aut veram, aut falſam propugnant: præmotionem phyſicam, non pauci etiam moralem abnuunt: decretum nonniſi concomitans admittunt. E contra vero nos Thomiſtæ præmovens, & gratiam per ſe efficacem defendendo procul facimus ſcientiam mediam ut inutilem, omnemque futuritionis veritatem etiam objectivam a decreto fluere docemus. Nec mirum, qua ratione gratiæ efficacia a conſenſu humano penderet, cum potius ipſe ſit auxilii divini effectus: quo pacto aliquid foret determinate verum antecedenter ad decretum voluntatis divinæ, cum ſit ipſa cauſa & eſſe, & operationis creaturæ, juxta illud Act. 17. *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus*. Niſi enim primum movens, cuncta prius moveat nihil movebitur. Sic docet, ſic definit Auguſt. lib. de Trin. cap. 4. num. 10. his verbis: "
,, Cum hæc omnia, quæ per corporales
,, motus, in illo corpore fiunt, operetur,
,, movens primitus Miniſtrorum ſive ani-
,, mas hominum, ſive occultorum ſpiri-
,, tuum ſibi ſubditas ſervitutes.,,

Dices: Etiam ſi detur prædeterminatio phyſica ad actum in individuo, ante ipſam voluntatis humanæ electionem, nihil abſurdi ſequitur pro libertate, quandoquidem actio Dei ſibi ſubjicit omnia, & ut actus ſit liber, ſufficit quod ſit ſpontaneus & voluntarius: ſi enim prærequiritur indifferentia actus & electio, non ſufficienter ſalvabitur jus dominii Dei erga creaturam. Ergo &c.

Reſpondeo negando, nihil inde abſurdi conſequi, D. Thomas hæreſeos labem inurit eis qui dicunt ad libertatem ſufficere exemptionem a coactione: ſic loquitur quæſt. 6. de malo art. unico: " Qui-
,, dam poſuerunt; quod voluntas hominis ex
,, neceſſitate movetur ad aliquid agen-
,, dum, nec tamen ponebant, quod vo-
,, luntas cogeretur, non enim omne ne-
,, ceſſarium eſt violentum. Hæc autem
,, opinio eſt hæretica, tollit enim ratio-
,, nem meriti, & demeriti in hominis a-
,, ctibus.,, Audiamus etiam Auguſtinum qui hanc controverſiam Tract. 26. in Joan. n. 4. ſic dirimit: " Trahit ſua quemque
,, voluntas, non neceſſitas.,, Ibi loquitur de gratia qua trahimur ad Patrem. Hanc autem non neceſſitare liberum arbitrium ex profeſſo probat.

Inſtabis: Atqui ex D. Thoma ad ſalvan-

vandam libertatem ſufficit exemptio a coactione, quinimmo, ut ſalvetur Dei Dominium in creaturam, debet neceſſario moveri a prima cauſa, & ei obedire: Ergo nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Qui exigit primæ cauſæ deliberationem quæ antecedat omnem voluntatis humanæ conatum, profecto non propugnat electionem cauſæ ſecundæ neceſſariam, maxime vero cum deliberatio cauſæ primæ habeat infallibilem & inſuperabilem efficaciam, cui non poteſt reſiſti; ad quid enim deliberatio & electio voluntatis humanæ, ſi deliberatio primæ cauſæ cuncta reſultet, & ordinet pro productione actus: ſi cauſa ſecunda efficaciam primi moventis frangere non valeat, ſed potius eam ſequi teneatur? Atqui D. Thomas deliberationem primæ cauſæ præviam & præmoventem tanquam abſolute neceſſariam ad hoc ut liberum hominis arbitrium ſuos producat actus dicit. Sic enim pronuntiat 1. 2. quæſt. 109. art. 2. ad 1.
" Homo eſt dominus ſuorum actuum volendi & non volendi propter deliberationem rationis quæ poteſt flecti ad unam partem vel aliam, ſed quod deliberet vel non deliberet, etſi hujuſmodi etiam ſit dominus, oportet, quod hoc ſit per deliberationem præcedentem, & cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod fideliter deveniatur, ad hoc quod liberum hominis arbitrium moveatur ab aliquo exteriori principio, quod eſt ſupra mentem humanam.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo majorem, ſi S. Thomas exigat deliberationem primæ cauſæ neceſſitantem cauſam ſecundam ad agendum, concedo: ſi omnem ſuppoſitionem neceſſitantem explodat, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. S. Doctor in loco per modum objectionis laudato, expreſſe dicit voluntatem humanam eſſe ſui actus dominam: Sed quo modo quæſo, dominam, niſi quatenus ſeipſam utique per deliberationem rationis movet & applicat ad actum? Cuncta igitur diſtinguenda ſunt, ut jura tum primæ, tum ſecundæ cauſæ ſerventur. Utraque eſt principium actus eliciendi adæquatum, unde & utriuſque deliberatio prærequiritur ad actum: deliberatio primæ cauſæ, nihil quippe Deus operatur, niſi velit; & cum ſit primum movens, primus quoque deliberat ut moveat voluntatem humanam, & applicet ad actum: deliberatio cauſæ ſecundæ, quia homo eſt liber, & ſui actus dominus: igitur prævie motus a Deo, ſeipſum utique movet: Nec in hoc jus primæ cauſæ læditur, quinimmo optime ſervatur; eo enim ipſo quo Deus eſt prima cauſa, exigit conſortium cauſæ ſecundæ, ut actus humanus producatur, cum in eo ſit prima & eſſentialis libertas, a qua omnis libertas creata profluit. Nihil igitur inde detrimenti ſequitur quod voluntas creata ſub dominio & deliberatione Dei ſeipſam per deliberationem propriam agat: Ergo ne efficacia deliberationis primæ cauſæ nulla erit? Minime; cum efficacia deliberationis humanæ ab ea ut primigenio fonte promanet: unde falſum eſt voluntatem humanam non poſſe reſiſtere cauſæ primæ deliberationi, quandoquidem iſta deliberatio eſt tantummodo deliberatio cauſæ primæ quæ exigit conſortium deliberationis cauſæ ſecundæ. Sin minus, voluntas humana mere paſſive ſe haberet reſpectu proprii actus, quod eſt hæreticum.

Inſiſtes. Qui dicit Deum ſpecialiter & determinate voluntatem humanam movere, certe non admittit deliberationem hominis conſocium: Atqui D. Thomas aſſerit Deum movere ſpecialiter & determinate voluntatem humanam ad bonum. Sic ſcribit interdum.

Reſpondeo 1. D. Thomam loqui de gratia raptus gratuita, qua quidem anima extra ſenſus rapta agitur a Deo, qui ſua illi pandit Myſteria, ut de exceſſu Sancti Petri & raptu beati Pauli agimus, cujus rei argumentum eſt, S. Doctorem neque univerſum de omnibus, neque proſemper hoc aſſerere: " Interdum, *inquit*, ſpecialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinate volendum, quod eſt bonum, ſicut in his quos movet per gratiam."

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem; qui dicit Deum per gratiam movere phyſice ad actum in individuo & formaliter, abſque liberi arbitrii cooperatione, concedo: qui dicit movere quoſdam determinate ſed etiam, accedente voluntatis humanæ deliberatione, immo & electione, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Ultro fatemur Deum per gratiam quoſ-

quoſdam movere ſpecialiter:non enim tantummodo eos movet ad bonum in genere ſumptum, ſed ad bonum ſpeciale, videlicet ſalutis, de quo abſque Dei gratia ne quidem cogitare ſufficientes ſumus: quinimmo hominem etiam determinate movet & impellit ad actum ſupernaturalem: puta ad eleemoſynam tali vel tali modo hic & nunc faciendam, ſed moraliter, quatenus illi hoc opus bonum ſuadet, hoc inſpirat, ad hoc movet, eo prope modo quo nonnunquam dicere ſolemus, amicum qui bonum ſuadet, ad hoc nos determinare: at ſicut conſulenti charitatis officium, reſiſtere poſſumus, vel ſi non obnitimur, nonniſi prævia propriæ voluntatis electione, operamur; ita pariter quum Deus inſpirat ſalutis bonum, tametſi enim ad hoc nos determinet, attamen ex innata libertate illud ipſum omittere valemus; ſin minus inquit D. Thomas jam laudatus tolleretur ratio meriti & demeriti. Sed eſto quod Deus moveat determinate aliquos per gratiam ad actum etiam in individuo, hoc ſane debet intelligi ad actum moraliter ſumptum, namque ſi formaliter ſpectetur, actio eſt actus moralis, adeoque cauſam tantummodo moralem exigens, porro voluntatem humanam poſſe reſiſtere præmotioni morali nemo non intelligit, & hac poſita manet in liberi arbitrii poteſtate eligendi locus.

Perſiſtes: D. Thomas explicans illud B. Pauli Rom. 8. *Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei*. Aſſerit voluntatem ſolum agi a Spiritu ſancto: Atqui agi, dicit ita determinari a Deo, ut voluntas humana mere paſſive ſe habeat. Ergo &c. Sic loquitur D. Thomas comment. in c.9. epiſt. ad Rom. lec.3. explicans verba Apoſtoli: " Illa enim agi dicuntur, „ quæ quodam ſuperiori inſtinctu moven- „ tur. Unde de brutis dicimus, quod „ non agunt, ſed aguntur: quia a „ natura moventur, & non ex proprio „ motu ad ſuas actiones agendas. Simili- „ ter autem & homo ſpiritualis non qua- „ ſi ex motu propriæ voluntatis princi- „ paliter: ſed ex inſtinctu Spiritus ſancti „ inclinatur ad aliquid agendum. „ Quibus verbis ſanctus Doctor videtur docere voluntatem humanam vere agi a Spiritus ſancti gratia, & eo prope modo paſſive ſe habere ſicut belluæ, quæ rapiuntur ab objecto.

Reſpondeo diſtinguendo, homo juſtus agitur a Deo, hoc eſt, recipit gratiam, qua quidem motus ſeipſum movet: concedo: ita movetur ut mere paſſive ſe habeat, nego. Homo movetur & ſimul ſe movet: Eatenus movetur & agitur quatenus formam recipit, videlicet gratiam, unde omnis qui eam recipit dicitur pati, & in hoc ſenſu, *inquit D. Thomas*, Hierotheus beati Dionyſii diſcipulus dicitur pati divina: adjutus vero a gratia, ſeipſum movet: quod centies repetit angelicus Doctor.

Reſpondeo 2. rurſus diſtinguendo: Qui ſunt filii Dei aguntur, ideſt, reguntur, Spiritus ſanctus eos illuminat, ut videant quid agant: concedo: moventur ut belluæ ſubdiſtinguo, quantum ad aliquid, concedo: quantum ad omnia & univoce, nego. Juſti in eo ſenſu a Spiritu ſancto agi dicuntur, quod ab ipſo ad bene agendum reguntur. Propheta Regius hanc expoſtulat gratiam Pſalmo. 50. dum ait: *Et ſpiritum rectum innova in viſceribus meis*. Agitur igitur ſed utique agit. Ita Auguſtinus qui explicans illud Chriſti Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*, ait, *traheris & trahis*. Neque vero diſſentit S. Thomas, affert quidem belluarum exemplum, ſed in ſenſu prorſus analogo illud ſumit. Hoc eſt, ſicut belluæ moventur a ſuperiore cauſa verſus finem, pariter & homo circa finem ſupernaturalem quem ignorat: Sed diſcrepantia in eo eſt, quod fine cognito, ſeipſum moveat & cum electione prævia ad illum tendat, ſecus vero bellua.

Reſpondeo 3. aliter adhuc diſtinguendo; ſilii ſpiritu Dei aguntur, hoc eſt, inclinantur per Spiritum ſanctum ad bonum ſalutis, concedo: hoc eſt, neceſſitantur & moventur ut inſtrumentum inanimatum, nego. Agi ſumitur in duplici ſenſu: primo quidem pro motione morali: deinde vero pro determinatione phyſica neceſſitante ad actum in individuo. Qui movetur moraliter, immo & phyſice ad bonum in primo ſenſu, ſolummodo inclinatur, & de facto ſic motus dicitur agi a bono conſilio, a virtute admodum ſuavi, ſed ſi movetur phyſice & per determinationem ad unam, omni ſemota proprii judicii & voluntatis deliberatione, nedum inclinari, ſed & neceſſitari ad actum ut

inani

inanime quoddam dicitur. At liberum hominis arbitrium non ſic certe movetur, quandoquidem, teſte D. Thoma, 3. p. q. 64. art. 8. & 10. ubi agit de intentione & actione Sacramenti factiva, ait hominem eſſe inſtrumentum animatum, quod movetur & ſe movet. Quinimmo voluntas hominis non eſt cauſa mere inſtrumentalis reſpectu actus amoris v. g. & ſimilis quo ſuam homo operatur ſalutem, ſed & principalis, & vocatur ſolum quaſi inſtrumentalis a D. Th. comparative ad Spiritum ſanctum, qui eſt cauſa magis principalis ſalutis per gratiam ſuam quia & prima, atque ſuperior a qua creatura prorſus dependet.

Has omnes ſolutiones eſſe juxta angelici Doctoris mentem luce clarius apparet ex ipſius contextu: Sic enim ibidem explanat hanc Apoſtoli ſententiam: *Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*; ideſt reguntur, ſicut a quodam „ ductore & directore quod quidem in nobis facit ſpiritus, ſcilicet in quantum illuminat nos interius quid facere debeamus. „ Pſalm. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me, &c.* Sed quia ille qui ducitur „ ex ſeipſo non operatur, homo autem „ ſpiritualis non tantum inſtruitur a Spiritu ſancto quid agere debeat, ſed etiam „ cor ejus a Spiritu ſancto movetur, ideo „ plus intelligendum eſt in hoc quod dicitur, *Quicumque ſpiritu Dei aguntur*, „ illa enim agi dicuntur quæ quodam ſuperiori inſtinctu moventur, unde de brutis dicimus quod non agunt ſed aguntur „ quia natura moventur & non ex proprio motu ad ſuas actiones agendas, ſimiliter autem homo ſpiritualis, non „ quaſi ex motu propriæ voluntatis principaliter, ſed ex inſtinctu Spiritus ſancti inclinatur ad aliquid agendum ſecundum illud Iſaiæ 56. *Cum venerit quaſi* „ *fluvius violentus quem ſpiritus Dei cogit.* Et Lucæ 4. *Quod Chriſtus agebatur a ſpiritu in deſerto.* " Non tamen per hoc excluditur quin viri ſpirituales per voluntatem & liberum arbitrium operentur, „ quia ipſum motum voluntatis & liberi „ arbitrii Spiritus ſanctus in eis cauſat ſecundum illud Philip. capite 2. *Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle, & perficere.*

Perſiſtes: quandoque homo ex viſione mulieris tentatus, ſubito illuminatur & inſpiratur, & tunc temporis de repente motus reſiſtit tentationi, ſed hæc victoria, utpote ſubitanea, abſque deliberatione fit: Igitur homo neceſſario ad bonum compellitur & prædeterminatur, maxime vero cum gratia præmovens infallibiliter & indeclinabiliter moveat, cujus hæc ratio a D. Aug. offertur, quia *Ideo datur ut cordis duritia primitus auferatur.*

Reſpondeo negando minorem; electio quippe in hypotheſi præcedit actum bonum, ſaltem natura & in genere cauſæ materialis, ſeu diſpoſitivæ. Poteſt quoque dici reſiſtentiam poſitivam tentationi eſſe ipſam boni electionem, quæ quidem ſemper fit, alias actio non foret humana & propter finem, ſed actio hominis procedens a voluntate ut natura, & non ut libera; ex quo reſultat nullum fieri libertati detrimentum ſub dominio gratiæ quæ poteſt abjici ad voluntatis nutum; unde nego conſequentiam. Tametſi enim gratia moveat infallibiliter, nuſquam tamen neceſſario, unde vox indeclinabiliter eo loci non ſumitur pro inſuperabilitate phyſica & abſoluta, ſed potius pro efficacia gratiæ quæ ita ſuaviter inclinat hominem ad bonum, ut per eam illud libere & infallibiliter velit: maxime vero cum tunc temporis adſit protectio Dei extrinſeca quæ ita cuncta diſponit ut omnia cedant in bonum juſti, juxta illud Pſalm. 36. 24. de juſto: *Cum ceciderit non collidetur: quia Dominus ſupponit manum ſuam.* Concinit ſanctus Auguſtinus qui homil. 23. inter quinquaginta ſic loquitur juſto qui reſiſtit tentationi: " Ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit ... locus & tempus „ defuit, & ut deeſſent, ego feci. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur præmotio, 1. generalis ad bonum univerſale ordinis naturalis. 1. Specialis pro ordine ſupernaturali. 3. Nuſquam vero prædeterminatio phyſica neceſſitans.

PRIMUM patet, quia omne quod movetur ab alio movetur & de potentia debet reduci ad actum per id quod eſt ſemper in actu: Porro in ordine naturali præmotio generalis ſufficit, cum enim neque objectum neque tendentia ſeu actus in objectum potentiæ vires non excedant, nihil ſane prohibet voluntatem ſemel motam ad bo-

bonum univerſale, ſeipſam determinare ad bonum aliquod particulare hic & nunc ſuo amore proſequendum.

Secundum non minus clareſcit, quandoquidem homo neque ratione innata cognoſcit bonum ſupernaturalis ordinis; neque propriis viribus aſſequi poteſt, unde requiritur gratia ſpecialis quæ bonum ſalutis & oſtendat & ad ejus amorem compellat: ſpecialiſſima vero ut voluntas ad illud non ſolum inclinetur ſed de facto faciat.

Tertium ſane veriſſimum quoque eſt: nomine quippe prædeterminationis phyſicæ neceſſitantis intelligimus motionem quæ voluntatem humanam ita determinet ad actum in individuo, ut omni electioni ex parte liberi arbitrii præcludatur aditus, unde ſub tali prædeterminationis dominio non ſalvantur libertatis jura, & ideo procul facienda eſt ejuſmodi motio tanquam fidei adverſa.

Synopſis ſolutionum ad objectiones contra quartam concluſionem militantes.

PRIMO verum eſt D. Thomam dicere 1. Deum prædeterminare. 2. Etiam per deliberationem ſuperiorem determinate movere liberum hominis arbitrium ad actum, ſed per vocem prædeterminare, intelligit ordinare ab æterno quæcumque voluit in tempore facere: Sed in ſecundo effato loquitur de motione ad bonum ſalutis quæ eſt ſpecialis: Sed de determinatione quæ completur per deliberationem & electionem noſtram.

Secundo, tametſi non detur prædeterminatio phyſica, non inde ſequitur ſcientiam mediam admittendam eſſe, immo aliquid eſſe futurum independenter a decreto. Non primum ſane, dictum eſt enim futura conditionata quorum conditio apponetur præcognoſci a Deo per ſcientiam ſimplicis viſionis: neque ſecundum, quandoquidem novit Deus quid ſua gratia ſine qua nihil pro ſalute poſſumus facturus eſt in nobis, cum igitur opus ſalutis a gratia ortum ducat & inchoetur, certe ante decretum de danda gratia nihil futurum eſt.

Tertio, homo juſtus agitur quidem a Spiritu ſancto ſed ut adjutus ſeipſum ad actum ſupernaturalem moveat. *Traheris*, inquit Auguſtinus tract. 26. in Joan. 7. *Et trahis*. Traheris non neceſſitate, ſed amore; unde ex motione Dei nulla ſequitur libertatis læſio.

DIS-

DISSERTATIO SECUNDA
DE
OMNIPOTENTIA DEI QUANTUM AD PRODUCTIONEM ANGELORUM.

ANGELOS non admittunt Anabaptiſtæ, ſed contra quod dicitur Pſ. 103. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & Miniſtros tuos ignem urentem.*

Dogma de exiſtentia Angelorum quinque probatur & explicatur argumentis.

PRIMO: De facto dantur & exiſtunt Angeli.

Secundo: A Deo creati ſunt in tempore.

Tertio: Sunt creaturæ mere ſpirituales.

Quarto: In varias diſtribuuntur hierarchias & ordines.

Quinto: Supernaturalem boni promeruerunt beatitudinem.

Sexto: Mira miris modis cognoſcunt.

Septimo: Magnalia ad extra operantur.

Octavo: Ad homines mittuntur, ut illos contra dæmonum impetus defendant, & ad æternam perducant ſalutem.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum dentur Angeli?

AD plenam hujus quæſtionis intelligentiam duo prius diſcutienda ſunt: Unum ſcilicet de placitis eorum qui circa Angelorum exiſtentiam erravere: Alterum de notione, & quid nomine Angeli juxta ſanam Eccleſiæ doctrinam intelligendum ſit, deinde vero de exiſtentia in ſpeciali.

SECTIO PRIMA.

Hiſtoria critica errorum circa Angelos.

ORTUS.

SADDUCÆI, ut ſcribit divus Thomas prima parte, quæſt. 50. art. 1. negant Angelos, & nihil præter cognitiones modo bonas, modo etiam malas eſſe exiſtimant. Ante ipſos Ariſtoteles 4. Phyſic, eorum quoque inficiatus eſt exiſtentiam. Plato non ſemel ſermonem inſtituit de Angelis, maxime in ſympoſio. Ita refert Tertullianus in apologetico, ita Cyprianus lib. de idolorum vanitate, ita & Lactantius lib. 2. cap. 14. ſed ille Philoſophus putavit Angelos natura diſſolubiles, conſequenter mortales & corporeos. Thales Mileſius, ut ſcribit Athenagoras, eos quidem habet ut ſubſtantias ſuperiores, ſed animales. Orpheus apud Clementem Alexandrinum non abſimilis naturæ illos eſſe vult, tametſi veluti miniſtros deorum in gubernatione mundi admittat. Ex illa gentilitatis opinione ſuam concinnavit Philo Judæus qui Angelos ejuſdem generis cum hominum animabus eſſe autumavit, eoſque vocat velut magni regis & oculos, & aures, ita lib. de ſomniis, & ſic, ut liquet, ab omni materia illos immunes non cenſet.

Progreſſus.

E ſchola Philoſophorum prodiere hæretici antiquiores qui Angelos etiam credidere hujuſce ſpectabilis mundi opifices. Sic docebant Menandriani, Saturniani, Cerintiani, Carpocratiani, & cæteri omnes

omnes Æonum Architecti quorum inextricabiles fabulas referunt Irenæus, Tertullianus, & alii Eccleſiaſtici Scriptores. Seleuciani quoque, ut ſcribit Auguſtinus, dicebant Angelos creatores eſſe animarum. Peperit & Platonicorum Schola commentum aliud, eorum ſcilicet qui inter Deum & homines medios idcirco Angelos conſtitutos eſſe aſſerebant, quod non niſi per iſtos ad Deum patere aditus poſſet, unde etiam per illos legem eſſe traditam, & eo nomine divinis propemodum honoribus affici a nobis oportere eſſutiebant. Sic commemorat Theodoretus in Commentario ad caput ſecundum Epiſtolæ ad Coloſſenſes. Inter Patres aliqui Platonicorum principiis non nihil imbuti dubitaverunt de Angelorum incorporeitate: ita Auguſtinus lib. 8. de civitate Dei cap. 14. 15. 16. immo alibi non ſemel Angelos animalia rationalia vocat, & corpora eis tribuit, maxime in expoſitione Pſalmi 85. Hanc tamen opinionem veluti certam non habuit, cum in Enchiridio cap. 59. aſſerat de corporibus Angelorum difficillimam eſſe quæſtionem. Quidam alii non modo Angelos, ſed & animas hominum, & omnem prorſus creaturam eſſe corpoream arbitrantur nihilque præter unum Deum eſſe incorporale. Sic ſenſit Origenes lib. 2. Periarchon cap. 2. ſic Caſſianus collatione 7. 13. ſic Rupertus lib. 1. de victoria Verbi cap. 26.

Interitus ſeu proſcriptio.

ERRORES præfatos debellant utriuſque Eccleſiæ Patres. Ex Græcis quidem S. Ignatius epiſt. ad Trallianos, Irenæus l. 2. cap. 54. Chryſoſtomus l. 1. ad Stagirium, Gregorius Nyſſ. orat. 4. de Oratione Dominica, Baſilius, homil. quod Deus non eſt auctor malorum: Ex Latinis vero Hilarius l. 8. de Trin. Hieronymus epiſt. 59. ad Avitum, Gregorius Magnus l. 4. dial. cap. 29. in primis Patres Concilii IV. Lateranenſis anno 1215. cap. *Firmiter*.

SECTIO SECUNDA.

De multiplici acceptione nominis Angeli.

DUÆ ſunt generales hujus nominis *Angelus*, ſignificationes: Prior illa eſt, quæ juxta ſuam denominationem a verbo græco ἀγγέλω, derivatur, quod vocabulum ſignificat *nuntio*; unde in hoc ſenſu, Angelus idem eſt ac nuntius, vel legatus; illud autem nomen potius eſt officii quam naturæ, ut docent S. Hilarius, Gregorius, Auguſtinus, & ita explicant illud Apoſtoli ad Heb. 1. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis*. Verborum ordo, germanuſque ſenſus eſt, qui eos, quorum natura & ſubſtantia eſt ſpiritalis, facit ſuos nuntios, & mandatorum ſuorum executores; quocirca quicumque nomine Dei nuntiant aliquid hominibus, in ſacris litteris Angeli ut plurimum vocantur. Sic Chriſtus Marc. 1. vocat Joannem Baptiſtam Angelum. Sic pariter Epiſcopi Apoc. 1. tum & Sacerdotes, Malachiæ 2. eodem Angeli inſigniuntur nomine; e contra vero qui inſtinctu diaboli fructum evangelicæ prædicationis ſuffocant & atterunt, vel aliquid mali operantur, diaboli dicuntur, ut habetur Matth. 25. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus, &c.*

Poſterior generalis ſignificatio prædicti nominis eſt ea quæ omnem ſpiritalem deſignat ſubſtantiam ſive bonam, ſive malam, omnem cujuſcumque hierarchiæ & ordinis: in hoc prorſus ſenſu intelliguntur hæc Pſalmi 8. verba: *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis*. Chriſtus enim ſpectatus reduplicative ut homo, paulo minus a ſubſtantia angelica minoratus inferior dicitur. Hoc eſt, humanitas ſancta in abſtracto & ſecundum ſe conſiderata, non eſt ejuſdem perfectionis in ordine naturæ cum Angelo.

Alia acceptio nominis *Angeli* in ſanctis Scripturis frequentior bonos ſolum & beatos complectitur Angelos, maxime vero illos quibus hominum ſalutis cura demandatur, ut habetur Mat. cap. 18. *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris*. Hoc eſt, illæ ſubſtantiæ ſpirituales quibus cuſtodia infantium impoſita eſt, ſemper vident faciem Patris.

Impræſentiarum nomine Angeli intelligimus purum ſpiritum juxta illud Auguſtini in Pſalmum 103. ſerm. 1. n. 15. " Spiritus autem Angeli ſunt; & cum ſpiritus ſunt, non ſunt Angeli; cum vero mittuntur, fiunt Angeli. Angelus

„ enim officii nomen eſt, non naturæ. „ Quæris nomen hujus naturæ, ſpiritus „ eſt; quæris officium, Angelus eſt. Ex „ eo quod eſt, ſpiritus eſt: ex eo quod „ agit, Angelus eſt. „ Definiuntur Angeli, ſubſtantiæ creatæ, ſpiritales, completæ, creatæ quidem quatenus a Deo proceſſerunt per productionem: ſpiritales, ideſt omnis materiæ expertes: in hoc vero ſecernuntur ab animabus ſeparatis, quod ſint ſubſtantiæ completæ.

His prælibatis quæritur primo num dentur Angeli? Secundo quid ſint? Tertio, quandonam creati? Quarto, quot ſint & quomodo diſtinguantur? Quinto, quænam bonorum & malorum ſors? Sexto, quid operentur? Septimo, quænam ſit eorum cognitio? Octavo, quænam ad extra operatio & miſſio?

SECTIO TERTIA.

Utrum Angeli ſint meræ cogitationes boni & mali?

CONCLUSIO.

Dantur Angeli.

Probatur multis momentis.

Primo, ex veteri Teſtamento.

VIX unum reperies librum veteris Teſtamenti in quo non fiat aliqua mentio de Angelis. Geneſ. 16. hæc de Agar ancilla Sarai leguntur: *Cumque inveniſſet eam Angelus Domini juxta fontem aquæ in ſolitudine: dixit ad illam Agar, ancilla Sarai, unde venis, & quo vadis? Quæ reſpondit a facie Sarai dominæ meæ ego fugio, dixitque ei Angelus Domini, revertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manu illius.* Et cap. 19. *Veneruntque duo Angeli Sodomam veſpere: & ſedente Loth in foribus civitatis: qui cum vidiſſet eos ſurrexit, & ivit obviam eis . . . & dixit, obſecro Domini, declinate in domum pueri veſtri.* Tum deſcribitur convivium quod illis paravit Loth.

Rurſus Exodi 14. 19. egregium & omni exceptione dignum habemus de Angelis teſtimonium, his verbis: *Tollenſque ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael, abiit poſt eos.* Non minus inſigne eſt iſtud oraculum ibidem capite 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, &c.* Eodem tenore hanc tradit veritatem Moyſes Num. 22. ubi enarratur quomodo Angelus Domini, evaginato gladio, ſteterit in via contra Balaam, quem ſub interminatione necis impedierit, ne malediceret populo Iſrael: cui obediens mandato Balaam, pronus in terram adoravit Dominum.

Non omittendum quod refertur Judicum 13. de Angelo qui apparens Manue prædixit ei Samſonis nativitatem. Item 2. Regum 24. legitur: *Cumque extendiſſet manum ſuam Angelus Domini ſuper Jeruſalem, ut diſperderet eam, miſertus eſt Dominus ſuper afflictione, & ait Angelo percutienti populum: ſufficit: nunc contine manum tuam.* Et adhuc 4. Regum 19. Angelus unus percuſſit exercitum Sennacherib. Demum in toto Tobiæ libro deſcribitur quomodo Angelus Raphael juniorem Tobiam cuſtodierit in via, & ad propria ſalvum & incolumem reduxerit.

Quid memorem ex Pſalmis? Pſalmo 8. habetur de Chriſto: *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis.* Pſal. 96. *Adorate eum omnes Angeli ejus.* Pſalmo 137. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi.* Mitto Prophetas inter quos Zacharias cap. 1. teſtatur Angelum ſibi interius præſentem & ſic loquentem: *Dixi: quid ſunt iſti, Domine mi? Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me, &c.* His poſitis adverſus & Sadducæos & Anabaptiſtas ſic inſurgimus: Alloqui homines, eos e periculis Sodomorum eripere, conducere populum in deſerto, cuſtodire in via & reducere, percutere peſtilentia Jeruſalem, interficere exercitum in vindictam blaſphemiæ, impedire malum hominem ne populo maledicat, comparare Angelos cum Verbo incarnato, eoſque proclamare majores, ipſo Filio Dei ſecundum humanitatem, ſimiles operationes non niſi perſonis convenire queunt, nec citra fidem, immo & abſurditatem dici poteſt hæc omnia nihil eſſe præter cogitationes: quaſi vero ſola cogitatio, peſte & gladio percutiat. Igitur juxta divinas Scripturas dantur Angeli.

Secundo, ex Novo Teſtamento.

EADEM veritas non ſemel prædicatur in

in libris Novi Teſtamenti. Matth. 18. habetur, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris qui in cœlis eſt*. Luc. 1. Angelus alloquitur Zachariam, & divini præcurſoris ortum ei prænuntiat: ibidem admirabilis legatio Patris æterni facta per Gabrielem Archangelum ad Mariam refertur: *Miſſus eſt Gabriel Angelus a Deo in civitatem Galileæ..... Ad Virginem deſponſatam viro cui nomen erat Joſeph &c.* Idem Evangeliſta ſcribit Angelum apparuiſſe Chriſto in agonia poſito, ut illum conſolando confortaret; immo omnes Evangeliſtæ apparitiones Angelorum ſanctis mulieribus factas, qui eiſdem Chriſti Reſurrectionem annuntiavere, commemorant.

Præter Evangelium alii ſacri Libri de Angelis mentionem faciunt. Act. 12. Petrus vinctus duabus catenis, ſolutis vinculis e carcere ab Angelo liberatur; Petrus vero putans ſe ſomnium videre, *Ad ſe reverſus dixit: nunc ſcio vere quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis*. S. Paulus in Epiſtolis ubique inducit Angelos tanquam veras perſonas. Heb. 1. ait Chriſtum ut hominem paulo minus ab Angelis minoratum, cap. 2. de Filio Dei ſic loquitur: *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ*. Propheta Evangelicus paſſim in Apocalypſi nominat Angelos, videlicet cap. 19. & cap. 6. 7. 8. 9. 10. inſtar omnium locorum ſit iſte capitis 5. textus: *Audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & ſeniorum: & erat numerus eorum, millia millium, dicentium voce magna, dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere... honorem, & gloriam*. Nunc ſic argumentor. Neque legatio, neque ſolutio e carcere & vinculorum confractio; neque a fortiori Canticum publicum & ſolemne ſit ſolis cogitationibus. Igitur iniquitas mentitur ſibi, dum Sadducæi & Anabaptiſtæ nomine Angelorum inanes intelligunt cogitationes.

Tertio, ex Symbolis & Conciliis.

QUOD Symbolis exprimitur & Conciliorum decretis definitur, non debet revocari in dubium. Atqui exiſtentia Angelorum his numeris completur & abſolvitur. Ergo &c. Probatur minor. In Symbolo Nicæno hæc habentur. *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium*. Porro nomine inviſibilium nihil intelligi poteſt præter Angelos.

Concilium Lateranenſe ſub Innocentio I. cap. *Firmiter* definit Deum creaſſe ſubſtantiam ſpiritalem, & corporalem; illa autem ſpiritalis ſubſtantia haud dubie eſt Angelica: his accedit totius Eccleſiæ conſenſus quæ Angelos ut perſonas natura præcellentes veneratur, ſed & Officio ſolemni tanquam Dei Miniſtros, pro noſtra ſalute celebrat. Dicente Apoſtolo Heb. 1. *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: ſede a dextris meis: Nonne omnes ſunt Adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis?*

Quarto, ex ſanctis Patribus.

PRIMUS accedat ſanctus Hilarius qui comment. in caput 18. Matth. ſic loquitur: " Puſillorum enim Angeli quotidie „ Deum vident: quia Filius hominis venit ſalvare quæ perdita ſunt. Ergo & „ Filius hominis ſalvat, & Deum Angeli vident: & Angeli puſillorum „ præſunt fidelium orationibus. Præeſſe „ Angelos abſoluta auctoritas eſt. Salvatorum igitur per Chriſtum orationes „ Angeli quotidie Deo offerunt. „

Accedit & S. Chryſoſtomus Homil. 60. in Matth. verſus medium, qui ponderans iſta verba, *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris*, ſubdit: " Hinc manifeſtum eſt, quia omnes ſancti Angelos habent. „

Sequitur B. Hieronymus lib. 3. comment. in cap. 18. Matth. " Præcipio „ ſeveritatem, ut commiſceri clementiam doceam...... Quia Angeli eorum „ in cœlis vident ſemper faciem Patris. „ Magna dignitas animarum: ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum. Unde legimus in Apocalypſi Joannis, „ Angelo Epheſi. . . . Et Angelo reliquarum Eccleſiarum, ſcribe hæc. Apoſtolus quoque præcipit velari capita in „ Eccleſiis fœminarum, propter Angelos. „

Eminet quoque Gregorius Magnus qui Homil. 34. in Evangelia ſic habet: " Novem vero Angelorum ordines diximus:

„ quia videlicet eſſe teſtante ſacro elo-
„ quio ſcimus Angelos, Archangelos,
„ Virtutes, poteſtates, Principatus, Do-
„ minationes, Thronos, Cherubin atque
„ Seraphin. „

Agmen claudet mellifluus S. Bernardus ſerm. 1. in Feſto S. Michaelis, his verbis: " Angelorum hodie memoria celebratur, & exigitis debitum pro tanta ſolemnitate ſermonem.... Credimus ſane, & indubitata fide tenemus divina eos præſentia & viſione beatos ſine ſine lætari.

Rurſus in Pſalmum, *qui habitat*: " Angelis ſuis mandavit de te: mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis. . . . In quo itaque; affectuoſe diligamus Angelos ejus tanquam futuros aliquando cohæredes noſtros. „ Numquid Deus mandat cogitationibus ut cuſtodiant nos: numquid pro cuſtodia ardenti proſequimur amore, vel ipſas cogitationes? Numquid futuri ſumus gloriæ cum cogitationibus piis regni hæredes? Igitur cum hæc & ſimilia nonniſi de Angelis intelligi poſſint, fatendum eſt exiſtere Angelos.

Quinto, ex poſſeſſione corporum per Angelos.

ANGELI tum boni, tum mali poſſidere poſſunt corpora, & in iis varias habere operationes, quæ quidem nonniſi ſubſtantiis ſpiritualibus convenire queunt. Igitur dantur Angeli. Probatur multis argumentis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex Scriptura ſacra depromitur.

ZACHARIÆ 1. ipſe Propheta ab Angelo poſſeſſus legitur, his verbis: *Et dixit ad me Angelus qui loquebatur in me. Ego, oſtendam tibi quid ſint hæc. Et reſpondit vir, qui ſtabat inter myrteta, & dixit: iſti ſunt, quos miſit Dominus ut perambulent terram.* Ecce poſſeſſio juxta eruditiſſimos interpretes. Ergo &c.

De poſſeſſione per Angelos malos multo plura habentur teſtimonia. Matth. 17. Chriſtus ait diſcipulis, qui dæmonem e corpore energumeni ejicere non potuerant: *Hoc autem genus, non ejicitur niſi per orationem & jejunium.* Marci 5. Legitur legionem dæmonum in uno fuiſſe homine. De ejuſmodi poſſeſſione iterata ſit mentio Matth. 12. & Lucæ 4. quinimmo, Chriſtus Marci ultimo, & Lucæ 10. dedit poteſtatem diſcipulis ejiciendi dæmonia, effectum vero fuiſſe conſecutum narratur Actuum 16. Ergo &c.

ALTERUM ARGUMENTUM

Ex auctoritate Patrum procedit.

PRIMUS prodeat Tertullianus qui ad Scapulam cap. 2. ſic habet: " Non tantum reſpuimus, verum etiam revincimus, & quotidie traducimus & de hominibus expellimus dæmones, ſicut pluribus notum eſt. „

Aliter hujuſce veritatis aſſertor eſt S. Cyprianus qui lib. ad Demetrianum, ait: " O ſi audire eos velles & videre, quando a nobis adjurantur & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de obſeſſis corporibus ejiciuntur, quando ejulantes & gementes voce humana, & poteſtate divina flagella & verbera ſentientes venturum judicium confitentur. Veni & cognoſce vera eſſe, quæ dicimus. „ Idem affirmat Lactantius lib. 4. cap. 27. his verbis: " Sicut Chriſtus cum inter homines ageret, univerſos dæmones ſibi ſubjugat, ita nunc ſectatores ejus in nomine Magiſtri ſui & ſigno paſſionis ejus eos ab hominibus excludunt. „

Suffragatur Auguſtinus lib. 10. de civitate Dei cap. 22. " Vera pietate, *inquit*, homines Dei aeriam poteſtatem inimicam contrariamque pietati exorcizando ejiciunt.

Idem verſibus canit Prudentius, in Apotheoſi contra Judæos. *Torquetur Apollo nec nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi ferre poteſt.*

Intonat Antiſtes Domini: fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolve latentes:
Has inter voces medius Cyllenius ardens
Ejulet, & notos ſuſpiret Juppiter ignes.

Ex iis illud validum efformari licet ratiocinium. Sæpius ex hominibus expelli dæmones, id omnibus certum aſſeverat

rat Tertullianus, e corporibus ejici aſſirmat Cyprianus: Miniſtros Chriſti, ab humanis corporibus eos excludere tradit Lactantius. Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex poteſtate Eccleſiaſtica pro ejiciendis dæmonibus deſumitur, eamque variis temporibus exercuit Eccleſia.

HANC poteſtatem Eccleſiæ fuiſſe conceſſam habetur Marci ultimo, his verbis: *Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient.* Hac freta auctoritate Eccleſia quoſdam elegit Miniſtres ad ejiciendos dæmones: omnes norunt inter ordines annumerari exorciſtatum cujus hæc eſt forma: *Habeto poteſtatem imponendi manus ſuper Energumenos, ſive Baptizatum, ſive Cathecumenum.* Concilium Laodicenum prohibet ne aliqui in Eccleſia exorciſmos energumenis intentent, niſi fuerint ab Epiſcopis Ordinati exorciſtæ; quocirca Patres Concilii IV. Carthaginenſis eandem præſcribunt formulam veluti abſolute, ad exorciſtam ordinandum neceſſariam.

Hoc ipſum probant preces præſcriptæ in diverſis variarum Eccleſiarum Ritualibus ad exorciſmos faciendos ſuper energumenum. In Rituali Romano hæc habentur. *Præcipio tibi quicumque ſpiritus immunde, & omnibus ſociis tuis hunc Dei famulum obſidentibus, ut per Myſteria Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti ad judicium, dicas mihi momentum, diem & horam exitus tui cum aliquo ſigno, & ut mihi Dei Miniſtro licet indigno, prorſus in omnibus obedias, atque hanc creaturam Dei nullo modo offendas.* Tum præcipitur exorciſtæ ut legat caput primum Evangelii ſancti Joannis, & decimum ſextum ſancti Marci, ac decimum Lucæ ubi ſermo habetur de ejectione dæmonum: cætera quæ eandem ſpectant ceremoniam habentur in omnibus ferme Ritualibus a D. Launoyo collectis, quæ aſſervantur in Bibliotheca Minimorum Pariſienſium: imprimis in Rituali Venet. anno 1555. edito, ubi hæc legitur exorcizandi dæmones formula: *Exorcizo te, & adjuro te, & anathematizo te, immunde ſpiritus creatura damnata, & reprobata, & maledicta a Deo in æternum propter nequitiam tuam, ſpiritus immunde ubicumque latitas in corpore iſtius N. in nomine Dei Patris & in nomine Jeſu Chriſti Filii Domini & Salvatoris noſtri, & in virtute Spiritus ſancti ut exeas & recedas ab hoc famulo Dei, & numquam ad eum accedas. ipſe enim tibi imperat maledicte, damnate, qui pedibus ſupra mare ambulavit.* Eadem formula iiſdem pæne verbis legitur in Rituali Barcinonenſi anno 1569. exarato. Porro incaſſum Eccleſia ordinaret exorciſtas ad propellendos e corporibus dæmones, niſi ipſi hominum poſſiderent corpora.

Jam vero Eccleſiam hac uſam fuiſſe poteſtate pro illo fine Hiſtoriis omni exceptione majoribus comprobatur. In vita S. Antonii S. Athanaſius refert iſtum ſanctum ſola Jeſu Chriſti nominis invocatione non ſemel e corporibus ejeciſſe dæmones. S. Hieronymus idem aſſerit in vita ſancti Hilarionis, qui energumenum etiam compedes frangentem ſeptem diebus elapſis, oratione & exorciſmis, tandem liberaſſet.

Gregorius Magnus lib. 10. dial. cap. 10. tradit de Fortunato Tudertinæ Eccleſiæ Epiſcopo, cum oratione ſolitum fuiſſe ejicere dæmonia. Rurſus Beda lib. 3. hiſtoriæ Anglorum cap. 11. ſcribit energumenum ope reliquiarum S. Waldi Martyris a dæmone fuiſſe ſolutum. Alii permulti exorciſmi celebres ad confirmationem fidei facti ſunt omnibus fere ſæculis: nec deſunt ultimi ſæculi exempla in regno Galliæ in gratiam Monialium Laudunenſium.

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ab experientia procedit.

HABEMUS ex ipſa Scriptura ſacra aſinam, movente Angelo, allocutam fuiſſe Balaam, Num. 22. Pythoniſſam adduxiſſe Samuelis manes coram Saule, qui & graviter correptus eſt: Magos Pharaonis multa ſtupenda ſigna perpetraſſe: quæ quidem omnia abſque dæmonum ope, & poſſeſſione fieri nequeunt: Sed & non uno in primis probatum eſt experimento, mulierculas familiares habuiſſe linguas, Latinas, Græcas, immo & Hebræas quod eſt irrefragabile poſſeſſionis argumen-

tum: Neque enim hoc a Deo promanat, cum non ſemel hujuſmodi mulieres abſurda loquerentur; neque etiam a melancholia, aliove humore prædominante profluere poteſt, quandoquidem in aera ſæpius ferri viſæ ſunt, neque tandem ab influxu ſiderum, cum abſcondita nonnumquam eructaverint: reliquum eſt igitur ut hæc a poſſeſſione dæmonum contingant.

Rationibus Theologicis, eadem probatur concluſio.

PRIMA: Summam Dei decebat majeſtatem principes ejuſdem ſecum ordinis aſſiſtentes & miniſtros habere, ut primum placuit illi univerſum condere, & ad extra ſeſe manifeſtare: Sed Angeli hujuſmodi ſunt & principes & miniſtri, cum inter homines juſti nonniſi in aſcenſione Domini in cœlis collocari cœperint. Scriptura ſacra de Angelis ita pronuntiat, Tobiæ 12. *Ego enim ſum Raphael Angelus, unus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum*. Matth. 25. *Cum autem venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo &c.* Rurſus Hebr. 1. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.*

Secunda: Cauſa infinita debet producere effectus qui omnes perfectionis gradus habeant: Igitur cum Deus produxerit creaturas alias mere corporeas; alias corporeas & vegetativas, alias etiam ſenſibus adornatas: alias partim corporeas partim ſpirituales; mere ſpirituales, utique creare conveniebat. Sic propugnat S. Thomas hic q. 50. art. 1. his verbis: " Ad perfectionem univerſi requiritur, ,, quod ſint aliquæ creaturæ intellectuales. ,, Intelligere autem non poteſt eſſe actus ,, corporis; nec alicujus virtutis corporeæ, ,, quia omne corpus determinatur ad hic, ,, & nunc. Unde neceſſe eſt ponere, ,, ad hoc quod univerſum ſit perfectum, ,, quod ſit aliqua creatura incorporea. ,,

Tertia: Agens producit ſibi ſimile in quantum fieri poteſt: Sed ſoli Angeli propter eorum ſpiritualitatem maxime ad ſimilitudinem Dei accedunt. Igitur decebat Deum condere Angelos, hæc ratio eſt D. Thomæ hic quæſt. 50. art. 1. " Dicendum, quod neceſſe eſt ponere ali- ,, quas creaturas incorporeas. Id enim ,, quod præcipue in rebus creatis Deus ,, intendit, eſt bonum, quod conſiſtit in ,, aſſimilatione ad Deum. Perfecta au- ,, tem aſſimilatio effectus ad cauſam at- ,, tenditur: quando effectus imitatur cau- ,, ſam ſecundum illud per quod cauſa pro- ,, ducit effectum, ſicut calidum facit ca- ,, lidum. Deus autem creaturam producit ,, per intellectum & voluntatem... Un- ,, de neceſſe eſt ponere... Quod ſit ali- ,, qua incorporea creatura. ,,

Fit ſatis objectionibus Sadducæorum.

OBJICIUNT: Quæ leguntur de Angelis nihil ſunt præter cogitationes, ſic quum Angelus prohibuit Abrahæ ne immolaret Iſaac, venit in mentem Patriarchæ Deum hoc nolle: Ergo &c.

Reſpondeo, Sadducæos incaſſum hæc proferre, cum ibidem cap. 22. 12. habeatur: *Nunc cognovi quod times Deum & non pepercisti unigenito Filio tuo propter me*, quæ quidem loquela manifeſte indicat perſonam; maxime vero cum eo loci idem Angelus benedixerit Abrahæ. Quid plura? Numquid ſola cogitatio interfecit omnes primogenitos Ægypti? Numquid ſola luctata eſt cum Jacob uſque mane?

Inſtant: Si darentur Angeli, dubio procul Moiſes de iis feciſſet mentionem, quum creationis texit hiſtoriam: Atqui ibi altum eſt de hoc momento ſilentium: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem; Moyſes non loquitur in hiſtoria creationis explicite de Angelis, concedo: implicite, nego. Sic propugnat D. Thomas hic q. 46. art. 3. qui dicit Moyſen intellexiſſe Angelos, his verbis: *In principio creavit Deus cœlum .... Perfecti ſunt cœli*: Ad perfectionem autem & ornatum cœlorum ſpectat Angelica natura: " Quatuor enim ,, ponuntur ſimul creata ſcilicet empy- ,, reum, materia corporalis, quæ nomi- ,, ne terræ intelligitur, tempus, & na- ,, tura angelica. ,, Quidam aſſerunt Moyſen explicite non fuiſſe de Angelis loquutum, ne Iſraelitæ qui vel ipſam cœli militiam, ut Deum habebant, Angelos colerent ut Deos. S. Hieronymus epiſtola 134. reſpondet non fuiſſe Moyſis inſtituti eo loci mentionem facere de Angelis, ſed unum ſibi tantummodo propoſuiſſe, ſcilicet rerum corporalium texere ordinem, eo quod in rebus corporeis creandis

dis ſolum fuerit illa ſeries, & dierum varietas, quam præcipue explicare inten debat.

Urgent: Moyſes in aliis libris ſermonem inſtituit de Angelis: Igitur iſta non ponderat ratio, Moyſen eos ſiluiſſe Angelos ne ut dii a populo haberentur.

Reſpondeo retorquendo argumentum. Igitur ex Moyſe dantur Angeli. Ad argumentum diſtinguo: multus eſt ſermo de Angelis, ut miniſtris qui Deo famulantur, ut in cæteris Prophetarum libris, concedo: de Angelis ſecundum ſe ſpectatis, nego. Sub iſto reſpectu debuiſſet loqui ubi de creatione, quocirca Iſraelitæ craſſiores potuiſſent eos veluti Deos habere: merito igitur eoſdem ſiluit eo loci Moyſes.

Perſiſtunt: Vox Angelus non naturæ, ſed Officii nomen eſt: Igitur non indicat perſonam.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, non indicat perſonam immediate, concedo: mediate, nego. Cum Philoſophum, aut Angelum nominamus, citra dubium ſupponimus perſonas, non enim cogitatio, ſed perſona muneris officium adimplet.

Inſiſtunt. Sicut omnia a Deo immediate creata ſunt, ita & reguntur. Igitur ullo abſque fundamento Angeli admittuntur, quia miniſtri. Confirmatur: quomodo creatura una aut altera poſſet cœlorum & aſtrorum molem ſicut agitare, ſic & regere?

Reſpondeo hoc unum tantummodo probare, Deum in gubernatione mundi non uti miniſtris per indigentiam, ſed ad gloriæ ſuæ manifeſtationem.

Ad confirmationem, dico Deum potuiſſe condere creaturas mere ſpirituales, qui corporalibus ſua virtute præeſſent, cum paſſim legatur in Scripturis, vel ipſos Apoſtolos homines naturam miraculis non ſemel immutaſſe: Nam & mors, & ipſi dæmones eorum obediebant mandatis.

Dices: S. Auguſtinus lib. 83. q. 9. q. 34. aſſerit nihil eſſe præter Deum ſupra animam rationalem: " Quod autem, ,, *inquit*, eſt melius omni anima, Deum ,, dicimus. ,, Sed ſi darentur Angeli a- ,, liquod eſſet præter Deum ſupra ani- ,, mam: Ergo &c.

Reſpondeo, S. Auguſtinum hanc depoſuiſſe opinionem lib. 1. retract. cap. 20. his verbis: " Quod dixi, quod eſt omni ,, anima melius, id Deum dicimus, ma- ,, gis dici debuit omni creato Spiritu me- ,, lius, ,,

Opponunt Anabaptiſtæ: Non datur poſſeſſio corporum per dæmones: Igitur ruit palmare fundamentum quo aſtruitur exiſtentia Angelorum & huiuſmodi poſſeſſiones: Gloſſa ſuper illud Habac. cap. 2. *Dominus autem in templo ſancto ſuo*, dicit dæmones ſimulacris exterius præſidere poſſe non autem interius adeſſe: a fortiori nec ineſſe corporibus humanis.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem, nego paritatem. Ratio diſcriminis eſt quod ſimulacra non habeant organa vitalia, bene vero hominum corpora: quocirca Angeli intus poſſunt iſta poſſidere & movere. Cæterum hoc unum ad ſummum probat objectio, nimirum dæmonem non habitare in corporibus humanis, ut formam & principium actionum vitalium, ſed quædam duntaxat per motum localem in eis operari.

Inſtant: Non poſſunt duæ formæ ſimul eſſe in eodem ſubjecto, alias confunderentur earum operationes: igitur nec dæmones qui ſunt formæ per ſe ſubſiſtentes in corpore animato.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: duæ formæ non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubjecto, ſub eodem reſpectu, & eadem peragentes, concedo: ſub diverſo & diverſa operantes, nego: Anima eſt in corpore ſicut in ſubjecto, ut forma informans, & uti principium creſcendi, ſentiendi, & ratiocinandi, dæmon vero ut in loco ubi aliqua operatur per motum localem; quales ſunt diverſorum idiomatum locutiones, quas habent energumeni, & non capiunt; raptus ex uno loco in alterum, & ſimilia.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Dantur Angeli.

PRIMO: Hanc veritatem non ſemel ſacra Scriptura annunciat, cum in eis multus ſit ſermo de Angelis qui apparuere & Patriarchis, & Prophetis.

Secundo: Hoc ipſum colligitur ex Symbolo, ubi legitur Deum eſſe viſibilium & inviſibilium Creatorem: Porro nomine inviſibilium intelliguntur Angeli: ſic docet S. Chryſoſtomus Homil. 60. in Mat-

 th.

th. Sic S. Gregorius Homil. 34. in Evang.

Tertio: S. Thomas hic 1. p. q. 50. art. 1. hanc affert rationem: conveniebat univerſo orbi, ut omnibus foret abſolutus numeris, & conſequenter creaturas mere ſpirituales, quæ propius accederent ad ſimilitudinem Dei, complecteretur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Incaſſum Sadducæi contendunt Angelos, de quibus fit mentio in Scripturis, eſſe meras intellectus creati cogitationes, iſtæ enim neque loquuntur, neque interficiunt homines, ſicut Angelus, qui iteratis plagis percuſſit Ægyptum.

Secundo: Neque vero magis proficiunt Anabaptiſtæ dicentes, S. Auguſtinum nihil præter Deum ſupra hominis animam agnoſcere, cum S. Doctor hanc abjecerit ſententiam lib. 1. retract. cap. 20.

Tertio. Sed nec implicat multas formas per ſe ſubſiſtentes in eodem reperiri ſubjecto diverſa & diverſe operantes: ſic anima ineſt homini, ut principium actuum vitalium, dæmon vero corpus poſſidens, ut cauſa eorum quæ fiunt per motum localem.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quandonam Angeli fuerint creati.

CONCLUSIO.

Angeli fuerunt creati cum mundo corporeo.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Hoc ipſum indigitat Scriptura ſacra; Ergo &c. Probatur Antecedens, Geneſeos 1. habetur. *In principio creavit Deus cælum & terram*: Quæ verba explicans S. Thomas hic quæſt. 61. art. 3. ait: " Non autem hoc eſſet verum, ſi aliquid creaſſet antea. Ergo, *inquit*, Angeli non ſunt ante naturam corpoream creati. " Rurſus ibidem Gen. 2. legitur: *Perfecti ſunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat, & requievit die ſeptimo*. Hæc verba ſic explanans ipſe Moyſes Exod. 20. *Sex enim diebus fecit Dominus cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo*. Sed Angeli, *ait*, D. Thomas ibidem pertinent ad ornatum cœlorum: " Non enim conſtituunt per ſe unum univerſum, ſed tam ipſi, quam creatura corporea in conſtitutionem unius univerſi conveniunt .... Non eſt igitur probabile, ut Deus, cujus perfecta ſunt opera, ut dicitur Deut. 32. creaturam angelicam ſeorſum ante alias creaturas creaverit. " Igitur cum Angeli ſint orbis univerſi pars, & Deus cuncta intra ſex dierum ſpatium fecerit, cæleſtes illi ſpiritus non poſt creaturas corporales, ſed ſimul cum eis conditi ſunt. Sic habetur Eccleſ. 18. his verbis: *Qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul*.

Altera ratio hæc eſt: Sapientia ut legitur Prov. 8. ante omnem creaturam condita eſt, ſic enim habetur: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret a principio*. Sed ſi Angeli creati fuiſſent cæteras ante creaturas, non ſatis intelligeretur ſapientiam divinam in duratione per generationem æternam præceſſiſſe Angelos, cum & ipſi ante tempus, quod ortum habet a primo creationis die, fuiſſent producti: Igitur non niſi cum mundo corporali creati fuere.

Tertia: Angeli ut primum producti ſunt, in cælo empyreo corporali poſiti fuere, ſive, inquit D. Thomas ibidem art. 4. nomine cœli empyrei intelligamus firmamentum, vel cœlum igneum: & hoc ipſum declarat S. Joannes Apoc. 12. his verbis: *Factum eſt prælium magnum in cælo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & Angeli ejus: Et non prævaluerunt, neque locus inventus eſt eorum amplius in cælo*. Rurſus Job. 38. refertur bonorum Angelorum victoria his verbis: *Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes Filii Dei?* Vel ut legitur in Hebrẹo textu: *Omnes Angeli*. Aut ut in Chaldẹo: *Omnis cætus Angeli*. Igitur Angeli ſimul cum firmamento creati ſunt.

Quarta: Angeli conditi ſunt ut eſſent, & divinarum laudum præcones, inquit S. Thomas in 1. diſt. 2. q. 1. art. 3. & ut mundum corporalem regerent: maxime ut hominum rectores & Patres amantiſſimi, juxta illud Hebr. 3. *Omnes*

ſunt

ſunt adminiſtratorii Spiritus, *in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis*. Igitur ſimul cum mundo creati ſunt, ut cito citius ſaluti hominis mox creandi invigilarent.

Quinta: Opinio ſuffulta auctoritate Patrum, Conciliorum, & ſanctorum doctorum citra fidei periculum propugnari poteſt: Atqui talis eſt ſententia noſtra de creatione Angelorum: Et probatur. Inter Patres Græcos illam tenent Epiphanius Hæreſ. 65. Theodoretus q. 3. Ex Latinis vero S. Auguſtinus lib. 11. de civit. cap. 6. Rurſus lib. 22. contra Fauſtum cap. 10. Gennadius Maſſilienſis lib. de dogmatibus Eccleſ. cap. 10. D. Thomas ex profeſſo hic q. 61. art. 3.

Concinit Concilium Lateranenſe cap. *Firmiter*, his verbis: " Creator omnium viſibilium, & inviſibilium; ſpiritualium, & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corporalem; angelicam videlicet & mundanam."

Obſerves velim cum S. Thoma definitionem non eſſe de fide, cum contrarium propugnaverint Gregorius Naz. De hoc hic art. 3. ubi propoſita ſua ſententia, ſubdit: " Quamvis contrarium non ſit reputandum erroneum, præcipue propter ſententiam Gregor. Nazian. Cujus tanta eſt in Doctrina auctoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præſumpſerit."

S. Auguſtinus docet utique Angelos cum creaturis corporalibus primam fuiſſe concretos. Sic loquitur lib. 11. de civ. cap. 9. " Ubi de mundi conſtitutione ſacræ litteræ loquuntur, non evidenter dicitur, utrum vel quo ordine creati ſint Angeli, ſed ſi prætermiſſi non ſunt, vel cœli nomine, uti dictum eſt, in principio fecit Deus cœlum & terram: vel potius lucis hujus, de qua loquor, ſignificati ſunt."

Diluuntur objecta.

OBJICIES: Job. 40. Beemoth, quo nomine intelligitur Lucifer, ſeu diabolus dicitur initium viarum Domini; Igitur ante mundum corporalem fuit conditus Angelus.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, Beemoth appellatur initium viarum Domini ratione dignitatis naturalis, eo quod ſubſtantia mere ſpiritualis in immenſum excedat omnem corporalem, concedo: ratione durationis, ita ut ante mundum hunc ſpectabilem creatus ſit, nego.

Rurſus aliter diſtinguendo, Beemoth eſt initium viarum Domini, in quantum prius concipimus Angelos creatos quam cæteras creaturas, juxta illud Gen. 1.: *In principio creavit Deus cœlum*, concedo: prius fuit creatus prioritate temporis, nego. Id unum vult ſanctus Job, ſcilicet quod prius concipiamus entis ſublimia & ſpiritualia creata, quam corporea & inferiora; non quod de facto eorum creatio prior fuerit prioritate temporis creatione cæterarum creaturarum.

Inſtabis: Atqui Angeli prius fuerunt creati prioritate temporis: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Incarnatio dicitur promiſſa ante ſæcularia tempora, juxta illud ad Titum 1. *Paulus ſervus Dei, Apoſtolus autem Jeſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur, Deus, ante tempora ſæcularia*. Atqui non potuit promitti niſi Angelis, ante illa tempora: Igitur Angeli fuerunt creati in tempore mundum hunc antecedente.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo majorem, incarnatio dicitur promiſſa, ideſt, decreta, ſuppoſito peccato primi hominis, ut docet S. Auguſtinus lib. 12. de civ. cap. 16. concedo: ideſt fuerunt Angeli quibus eam promiſit Deus, nego majorem &c. Senſus Scripturæ eſt quod ex proviſione peccati Deus miſericordia motus decreverit incarnationem filii ſui ad ſalvandum hominem.

Inſiſtes: S. Auguſtinus lib. 12. confeſſ. cap. 15. aſſerit angelicam ſubſtantiam antecedere creatam tempore: Igitur de facto Angelis fuit promiſſa incarnatio ante mundum conditum.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, productio Angelorum præceſſit tempore productionem rerum quæ facta legitur ſecundo, tertio, quarto, & quinto die, concedo: productionem mundi in globo, nego. Obſerves velim Deum primo die creaſſe cœlum & omnem ejus ornatum, adeoque & Angelos: tum ſua diſtinxiſſe opera,

ra, quæ quidem diſtinctio etiam nomine creationis celebratur.

Dices: Origenes Homil. 10. in Matt. Baſilius Homil. 1. in Exaemeron, Gregorius Naz. oratione 38. Hilarius lib. 12. de Trin. Ambroſius lib. 1. in Exaemeron cap. 5. Chryſoſtomus lib. 1. ad Stagirium, Damaſcenus lib. 2. de fide Orthodox. cap. 3. & alii complures propugnant Angelos fuiſſe ante mundum corporalem conditos: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & alii non ignoti nominis Patres cum Concilio Lateranenſi contrarium tenent, concedo: ſin minus, nego. Hoc unum probat argumentum, rem non eſſe de fide: Sed certe opinio cui Concilium Oecumenicum addit ſuum calculum nobis magis arridet; tum quia ei ſubſcribit Magiſter noſter Angelicus doctor.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli ſimul cum mundo corporeo creati ſunt.

PRIMO: Quia Apoc. 12. inſtituitur ſermo de prælio in cœlo empyreo inter S. Michaelem & draconem: ſic propugnat D. Thomas hic q. 61. art. 3.

Secundo: Angeli non fuerunt poſt mundum corporalem conditi, cum jam ut aſtra matutina, ut habetur Job 38. vix creati cum cæteris creaturis laudarent Dominum: Sed neque ante, ſin minus ſapientiæ æternæ coævi dicerentur: ſupereſt igitur quod fuerint creati cum mundo corporeo.

Tertio: Ex D. Thoma ibidem orbis univerſi partem conſtituunt Angeli: Igitur ſimul cum illo conditi ſunt.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi Lucifer ſub nomine Beemoth dicatur initium viarum Domini, non inde ſequitur omnibus creaturis priorem fuiſſe, prioritate durationis, ſed ſolum ratione perfectionis naturalis, quippequi juxta quorumdam Sanctorum placita inter Angelos fuerit ſecundum naturalia excellentiſſimus.

Secundo: Eſto quod incarnatio fuerit ante ſæcularia tempora promiſſa, ſed hoc ſolum denotat decretum æternum de illa emiſſum ex prævilione peccati originalis, vel etiam protoparenti, adhuc innocentiæ ſtatu felici revelatum, ſæcularia quippe ſæcula, ſeu mala, nonniſi a lapſu Adami cœperunt.

Tertio: Neque vero diffitemur Angelos præceſſiſſe opera ſecundæ creationis diei, & ſubſequentia, quod ſolum intendit Auguſtinus, nuſquam vero opus primæ diei, quod cœli, tum & terræ productio fuit, quo tempore creati ſunt juxta probabiliorem opinionem Angeli.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum Angeli ſint incorporei?

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis argumentis.

Primo quidem, ex Scriptura ſacra.

QUI vocantur Spiritus, prout Spiritus opponitur corporeo; qui habentur ut ſubſtantiæ quæ non ſunt in loco circumſcriptive; & ut perſonæ, quæ nonniſi cibo mere ſpirituali veſcuntur; dubio procul ſunt incorporei: Atqui tales ſunt ex Scriptura ſacra Angeli: Ergo &c. Probatur minor quoad ſingulas partes.

Primo quidem, Angeli ſunt ſpiritus, prout ſpiritus corporeo opponitur, juxta illud Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem; ſed adverſus principes & poteſtates; adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus.* Eo loci Apoſtolus opponit pugnam ſpiritualis nequitiæ, nimirum Angeli mali, pugnæ carnis ſtimulantis & inter utrumque hoc ſtatuit diſcrimen, quod pugna prioris creaturæ ſit ab intelligentia aliqua; poſterior vero ab aliquo corporeo.

Secundo: Ex eadem liquet ſcriptura Angelos non eſſe in loco circumſcriptive, ut res corporales; namque Marc. 5. legitur Chriſtum ejeciſſe ab uno ſolo hominis corpore dæmoniorum legionem, hoc eſt, ſex dæmonum millia; quis autem dixerit tam copioſum numerum potuiſſe in uno homine

mine eſſe, ſi iſti Angeli mali habuiſſent corpora, corpus quippe quantumvis tenue, ſua habet organa, ſuamque in ordine ad locum extenſionem.

Tertium momentum, utique claret ex eadem Scriptura: ſanctus enim Raphael Tob. 12. aſſerit ſe cibo corporeo non uti, & ſic loquitur: *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere: Sed ego cibo inviſibili, & potu qui ab hominibus videri non poteſt, utor.*

Secundo, ex Concilio Lateranenſi.

CONCILIUM cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate ſic pronuntiat: *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur quod unus ſolus eſt verus Deus .... Qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam.* In quo quidem loco multa ſubnotanda ſunt. Primo quidem Concilium naturam Angelorum ſecernere a natura rerum corporalium: ait enim, utramque diſtinguendo naturam, alteram eſſe ſpiritualem, eamque angelicam; alteram vero mere corporalem: tum ſubjungit naturam humanam mediam eſſe inter angelicam, & mere corporalem his verbis: *Deinde humanam quaſi communem*, angelicæ, & pure corporeæ, relinquitur igitur ex mente Concilii Angelos eſſe incorporeos.

Tertio, ex traditione Patrum.

Primo, ex Græcis.

Sanctus Ignatius, primus venit in teſtimonium epiſtola ad Trallianos in qua, ait: " Cherubim, Seraphimque excellen-„ tiam & Spiritus ſublimitatem, & Do-„ mini regnum & incomparabilem Dei „ Patris omnipotentis divinitatem &c. „ indicare.

S. Irenæus eidem adhæret ſententiæ lib. 2. cap. 54. ubi de Gnoſticis dicit: " Ani-„ malem enim cum eſſe volunt, & per „ hunc facta eſſe, non tantum quæ viden-„ tur hæc, ſed & inviſibilia, Angeli, „ Archangeli, Dominationes &c. „

Origenes lib. 6. contra Celſum ſuffragatur: " Nos, *inquit*, incorpoream ſubſtan-„ tiam non putamus igne conflagrare, „ neque in ignem reſolvi hominis ani-„ mam, vel Angelorum, Thronorum ſub-„ ſtantiam. „ S. Chryſoſtomus lib. 1. ad Stagirium: " Fecit, *ait*, Angelos & Ar-„ changelos, ac reliquas incorporeas ſub-„ ſtantias. „

Subſcribit S. Gregorius Nyſſenus orat. 4. de oratione dominica: " Omnis, *inquit*, „ creatura realis partim in corpoream, „ partim in incorpoream naturam diviſa „ eſt; eſt autem angelica quidem incor-„ porea, altera vero ſpecies, nos homi-„ nes ſumus. „

Non diſſentit Gregorius Nazianzenus orat. 34. " Porro Spiritus vocantur & ignis, „ illud tanquam intelligibilis natura, iſtud „ tanquam purgandi vim habens. „ De-„ inde orat. 38. & 42. verbis expreſſis dicit Angelos eſſe incorporeos.

Concinit S. Baſilius Homil. *Quod Deus non eſt auctor malorum*, de diabolo hæc habet: " Natura ipſis incorporea eſt ſecundum „ Apoſtolum dicentem, *non eſt nobis col-„ luctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed „ adverſus ſpiritualia nequitiæ*.

His accedit Euſebius Cæſarienſis lib. 4. de demonſtr. Evangel. cap. 10. ubi ſic loquitur: " Cum Deus vellet divitiarum ſua-„ rum theſauros pluribus impertiri, eſſet-„ que jamjam omnem rationalem creatu-„ ram in lucem producturus, incorporeas „ ut quaſdam atque intellectuales divinas „ poteſtates, Angelos, atque Archange-„ los materiæ expertes, & ex omni par-„ te puros ſpiritus produxit. „

Ex illis Patribus Deus produxit ſublimitatem Spiritus: Angelos inviſibiles, ſubſtantias quas igne conſumi non poſſunt, ſubſtantias inquam incorporeas: Sed hæc & ſimiles dotes nonniſi Angelis incorporeis conveniunt: Ergo &c.

Ex Patribus Latinis.

LACTANTIUS lib. 7. cap. 21. agmen ducet: " Primum igitur, *inquit*, dicimus „ tantam Dei eſſe poteſtatem, ut etiam „ incorporalia comprehendat, & quemad-„ modum voluerit afficiat; nam & An-„ geli Deum metuunt, quia caſtigari ab „ eo poſſunt inenarrabili quodam modo, „ & dæmones reformidant Deum, quia „ torquentur ab eo & puniuntur. „ Quorſum inenarrabili modo torquentur? Niſi quia ſunt mere Spiritus.

S. Hi-

S. Hilarius lib. 8. de Trin. eadem profert: " Qui eſt Dei imago inviſibilis, ,, primogenitus omnis creaturæ, quia in ,, ipſo conſtituta ſunt omnia in cœlis, ,, & in terra; viſibilia & inviſibilia; ſive ,, throni, ſive principatus &c. ,, Quibus verbis ſecernit ſanctus Doctor creaturas corporales ab incorporeis, eo quod iſtæ inviſibiles, hoc eſt, puri ſint Spiritus.

Egregius eſt S. Auguſtini locus in Pſalmum 103. " Angelus ex eo quod eſt, Spi- ,, ritus eſt, ex eo quod agit, Angelus ,, eſt. ,, Tum lib. 1. retract. cap. 11. " Angelorum ſanctorum nomine omnem ,, ſanctam creaturam ſpiritualem in Dei ſe- ,, creto atque occulto miniſterio conſtitu- ,, tam nunc appellaverim, ſed Spiritus An- ,, gelicos ſancta Scriptura nomine anima- ,, rum ſignificare non ſolet. ,,

Marius Victorinus lib. 4. adverſus Arium, appellat Angelos, Archangelos, Thronos, & cætera quæ ſupra mundum ſunt, *incorporea*.

Inter omnes eminet Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 29. " Si igitur dia- ,, bolus, ejuſque Angeli cum ſint incor- ,, porei igne cruciantur &c. ,, Rurſus lib. 4. Moralium cap. 9. " Angelus nam- ,, que ſolummodo ſpiritus, homo vero & ,, ſpiritus eſt, & caro. ,, Eo loci S. Doctor ſecernit Angelum ab homine in eo quod ſit mere ſpiritualis. Eidem adhærent ſententiæ SS. Leo epiſt. ad Turibium cap. 6. Junilius Africanus lib. 11. c. 11. Fulgentius l. de fide c. 3.

Ex hac Patrum traditione liquet neminem poſſe citra errorem propugnare Angelos eſſe corporeos; tametſi aliqui Theologi, ut Lherminier Doctor Sorbonicus teneant hoc dogma non eſſe explicite de fide.

Quarto ex variis rationibus.

PRIMA hæc eſt: Inter creaturas una in gradu perfectiſſimo collocari debet, alias mundus non fuiſſet in ſumma perfectione poſitus & conditus: Sed ille gradus in eo potiſſimum ſitus eſt, ut creaturam mere ſpiritualem & intelligentem contineat, quæ certe non eſt alia quam natura Angelica: Ergo &c. Iſta ratio eſt S. Thomæ hic q. 50. art. 1. ubi ex profeſſo probat Angelum eſſe incorporeum: " Neceſſe eſt ponere, ,, ad hoc, quod univerſum ſit perfectum, ,, quod ſit aliqua incorporea creatura. ,,

Altera: Angeli ſunt ab intrinſeco immortales, eo quod, *inquit*, divus Thomas hic articulo 2. non poſſint in materiam reſolvi, quippequi ſint formæ per ſe ſubſiſtentes; quod probat auctoritate divi Dionyſii, qui cap. 4. de divinis nominib. ait. " Primæ creaturæ ſicut incorporales ita ,, & immortales intelliguntur. ,, Sed ſi conſtarent materia & forma, forent corruptibiles; quod quidem non cohæret cum Scriptura, quæ epiſt. B. Judæ. v. 6. ait: *Angelos vero, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit*. Igitur Angeli ſunt materia expertes & immortales cum mali vinculis æternis conſtringendi reſerventur.

Tertia: Juxta Patrum & omnium Theologorum placita Angeli ſunt multo magis ſpirituales quam animæ hominum ſeparatæ: Sed iſtæ abſque corpore ſubſiſtunt, hinc Deo vel perfruuntur, vel privantur: quidni igitur & a fortiori Angeli, naturæ humanæ præcellentes, cum, ipſo teſte Chriſto, inter Angelos minor excedat in perfectionibus naturalibus vel ipſum Joannem Baptiſtam?

Non deſunt aliæ permultæ rationes, quæ idem probent. Et vero ſi Angeli non eſſent puri ſpiritus quomodo poſſent abſque læſione & fractione penetrare corpora, ut Angelus qui apparuit Petro in vinculis conſtituto? quique poſtea ſolo imperio omnes aperuit carceris portas, ut daretur Apoſtolo evadendi locus Act. 12. quomodo extemplo & abſque mora e cœlo deſcenderent in terram, ut hominibus quandoque tentationibus obrutis cito citius ſuccurrant, juxta illud Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te &c.* D. Thomas ibid. q. 58. art. 4. hanc probat Angelorum ſpiritualitatem, iſta ulteriori ratione: Angelus " intelligit, *in-* ,, *quit*, compoſita ſimpliciter, & mobilia ,, immobiliter, & materialia alia imma- ,, terialiter. Quod certe non niſi meræ intelligentiæ contingit: nam homo ſemper diſcurrendo ad rerum cognitionem aſcendit. Ergo &c.

Diluuntur objecta.

OBJICIES: Qui ſunt ſenſibiles, nec aliter niſi cum corporibus apparuere: qui ci-

Lis

bis ſicut homines veſcuntur, illi certe ſunt corporales: Atqui tales ſunt Angeli: Et probatur. Gen. 3. voce ſenſibili alloquuntur Adamum peccatorem dicendo, *ubi es?* Nam juxta Patres Angelus nomine Dei loquebatur. Ibidem cap. 18. tres apparent Abrahæ qui & eorum pedes lavat, quos utique cibat: cap. 32. Jacob luctatur cum Angelo: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem, ad probabationem diſtinguendo: Angeli apparuerunt in corporibus aſſumptis, concedo: in corporibus propriis, nego. Solutio eſt SS. Patrum & Doctorum, qui aſſerunt Angelos aſſumere corpora, ut ſenſibiles ſe reddant hominibus, qui alias eos nec videre, nec intelligere poſſent; hinc & ſubito evaneſcunt ab oculis; quod argumentum eſt, eos eſſe incorporeos. Sic Judic. 13. habetur: *Ultra eis non apparuit Angelus*. Ideſt, Manue & ejus uxori.

Dices: Chriſtus tametſi homo & corporeus evanuit ab oculis Diſcipulorum Emmaus, abſoluta panis fractione, ut habetur Luc. 24. Igitur ex eo quod Angelus in flamma ſacrificii evanuerit ab oculis Manue Patris Samſonis, non inde colligendum eſt, Angelum eſſe incorporeum.

Reſpondeo recte inferri ex hoc Angeli ſpiritualitatem, maxime ex hoc quod homo hac ſubtilitate non donetur, niſi per participationem: ſic enim ſubito evaneſcere convenit primario ſpiritui. Quid plura? Latum eſt diſcrimen inter Chriſtum ut hominem, & Angelum, ut ex ipſa conſtat Scriptura: namque ibidem Chriſtus ait: *Videte manus meas & pedes, quia ego ipſe ſum. Palpate & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. Quibus verbis Dominus Jeſus ipſe totam dirimit quæſtionem: ſi enim Angeli carnem & oſſa non habent, quippe qui ſint ſpiritus, citra dubium ſunt incorporei: quod non obſcure indigitat S. Raphael Tobiæ 12. his verbis: *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere; ſed ego cibo inviſibili, & potu qui ab hominibus videri non poteſt, utor*. Quibus ſermonibus manifeſte claret Angelos nonniſi, emendicatis corporibus, apparere.

Inſtabis: Atqui Angeli vera, & quidem propria habent corpora: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Illi habent propria corpora, in quibus agunt & reagunt res corporeæ ſicut in hominibus: Atqui tales ſunt Angeli; quod quidem non uno probatur Scripturæ oraculo. Matth. 25. Chriſtus ait: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus*. Tobiæ 6. & 8. legitur: *Cordis ejus particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, ſive a viro, ſive a muliere*. Hæc Raphael locutus eſt Tobiæ de virtute cujuſdam piſcis. Rurſus 1. Reg. 16. Spiritus malus recedebat a Saule ad melodiam citharæ Davidis: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo minorem, res corporeæ virtute divina elevatæ, & tanquam omnipotentiæ inſtrumenta agunt etiam in Angelos & in res ſpirituales, concedo: hoc unum probant exempla allata. Agunt virtute propria, & ſine elevatione, nego. Illud patet in aqua Baptiſmatis: " Quænam eſt, *inquit Auguſtinus*, tanta „ virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor „ abluat? „ Rurſus lib. 21. de civit. Dei cap. 10. ſic loquitur de igne torquente ſpiritus: " Cur non dicamus quidem miris, „ veris tamen modis, etiam ſpiritus incor- „ poreos poſſe pœna corporalis ignis af- „ fici, ſi ſpiritus hominum etiam ipſi „ profecto incorporei, & nunc potuerunt „ includi corporalibus membris, & tunc „ poterunt corporum ſuorum vinculis in- „ ſolubiliter alligari? adhærebunt ergo „ ſpiritus dæmonum, immo ſpiritus dæ- „ mones licet incorporei, corporeis igni- „ bus cruciandi, non ut ignis ipſi qui- „ bus adhærebunt, eorum junctura inſpi- „ rentur, & animalia fiant, quæ con- „ ſtent ſpiritu & corpore, ſed, ut jam „ dixi miris & ineffabilibus modis adhæ- „ rebunt, accipient ex ignibus pœnam, „ non dantes ignibus vitam. „ David canebat Pſalmos in cithara coram Saule; unde non mirum ſi oratione iſta malum compeſceret ſpiritum.

Urgebis: Ideo Angeli dicuntur habere emendicata corpora, quia ſunt ſpiritus: ſed hæc ratio nulla eſt: Et probatur. Heb. 1. nomine flammæ inſigniuntur his verbis: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis*. Rurſus Pſalm. 148. vel ipſæ res corporeæ etiam nominantur ſpiritus his verbis: *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum quæ faciunt verbum ejus*. Et apud Job ven-

ventus quoque vocatur ſpiritus : Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo, Angeli dicuntur flamma ignis moraliter, & ratione tum zeli pro Domino exercituum, tum amoris quo erga ipſum flagrant, concedo: phyſice, & litteraliter, nego. Ita D. Thomas comment. in cap. 1. epiſt. ad Hebræos.

Ad ulteriorem probationem ſimiliter diſtinguo, quædam res corporeæ etiam dicuntur ſpiritus, ſed improprie, concedo: proprie, nego. Quandoquidem nominantur ſpiritus, vel quia moventur, vel quia etiam vitam habent; nam gradus vitæ perfectiſſimus a ſpiritu promanat; nonnunquam quoque propter tenuitatem corporis, ſic nuncupantur, ut aer, & ventus.

Replicabis: Dæmones ſunt angeli, & tamen habent corpus aereum: Ergo &c. Probatur antecedens. Eph. 6. vocantur aereæ poteſtates, & ſpiritualia nequitiæ: ſic enim habetur: *Non eſt vobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus Principes & Poteſtates; adverſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus*: Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo, dæmones dicuntur aeris poteſtates, quia ibi volitant, & nonnunquam commorantur ad exercendos homines juſtos, concedo: quia habent corpus, nego. Ita Baſilius homil. 9. Scriptura eſt ipſa ſui interpres, quandoquidem ibidem Epheſ. 2. poſtquam vocavit dæmonem aeris principem, ſubdit eſſe ſpiritum, *qui nunc operatur in filios diffidentiæ*.

Ad id vero quod dæmones vocentur ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus, diſtinguo: ideſt, in aere qui ex Scriptura quandoque vocatur cœlum, tum propter ſublimitatem, tum propter ejus tenuitatem, concedo: ita ut ſint corporei, nego: Sic cenſet Baſilius ibidem, & cum ipſo Hieronymus, qui explicans verba Apoſtoli, ait: " Hæc eſt omnium Doctorum „ opinio, quod aer iſte plenus ſit contra„ riis fortitudinibus. „

Inſurges: Qui conjunguntur mulieribus, & ex eis ſuſcipiunt prolem, dubio-procul habent corpora propria, & non aſſuta; namque generatio corporalis definitur, origo viventis a vivente: Atque res videtur ſic ſe habere, ſaltem pro malis ſpiritibus: Et probatur. Primoquidem, ex illo Geneſ. 6. *Videntes filii Dei filias hominum quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant*. Deinde v. 4. legitur ex illo commercio natos fuiſſe gigantes, & viros famoſos atque potentes. Secundo quod nomine filii Dei intelligantur Angeli, verſio 70. habet, his verbis: *Ingreſſi ſunt Angeli Dei ad filias hominum*. Hoc ipſum aſtruit Patrum traditio. Inſtar omnium ſit *Juſtinus* qui apol. 1. ſic loquitur de angelis malis: " Qui ab „ officio decedentes, victique feminarum „ amore ſuſceperunt ex iis progeniem, „ quam vulgus vocat. „

Subſcribit Athenagoras leg. ad Antonium Imperator. his verbis: " Itaque a „ ſtatu ſuo defecerunt alii, qui amore ca„ pti virginum, & libidine carnis accen„ ſi . . . ex amatoribus igitur gigantes, ut „ vocant, nati ſunt. „ Idem prorſus dicit Tertullianus lib. de habitu muliebri, cap. 2. idem Clemens Alexandr. lib. 3. Stromatum. Idem ſanctus Cyprianus lib. de diſciplina & habitu virginum. Idem Lactantius lib. 2. cap. 15. Idem Euſebius Cæſar. lib. 5. præparat. Evangel. cap. 4. Idem Severus Sulpitius lib. 1. Hiſt. Sacr. Idem Ambroſius lib. 1. de virginitate. Ergo &c.

Reſpondeo 1. negando minorem. Ad primam probationem dico legi quidem in aliquibus Græcis editionibus: *Videntes Angeli Dei*. Sed hæc interpretatio non eſt genuina, & ex codicibus defloratis promanat: quandoquidem in textu originali habetur, *Filii Elohin*, quod interpretatur Aquila, *Filii Deorum*, Symmachus, *Filii potentum*, Syrus, *Filii Principum*. Quid plura adjiciam? S. Auguſtinus lib. 15. de civit. Dei cap. 23. obſervat in aliquibus tantum codicibus verſionis Septuaginta, & non in omnibus legi: *Videntes Angeli Dei*, ſed potius *Filii Dei*, ſic habet Biblia Sixtina, ſic Chryſoſtomus; ſic Cyrillus apud Theodoretum; ſic Hieronymus.

Reſpondeo 2. ſic diſtinguendo, & nomine filii Dei intelliguntur filii Seth, concedo: diaboli, nego. Filii Seth propter ſuam ſanctitatem & juſtitiam dicti ſunt filii Dei; filii vero Cain propter nequitiam filii hominum nuncupati ſunt: quia

vero

vero filii Seth a juſtitia exciderunt per luxuriam, ideo veluti mali ſpiritus habiti ſunt: Illi etiam propter continentiam priſtinam robuſtiſſimi erant; ideo ex eorum cum feminis commerciis nati ſunt gigantes. Sic propugnant Chryſoſtomus, Cyrillus, Theodorus, Suidas, & alii.

Non injucundum erit hic texere pro coronide ſolutionum ad illas difficultates, quod ſanctus Thomas 1. p. q. 51. art. 3. reſpondet, ut per omnia clareſcat veritas: " Dicendum quod ſicut Auguſtinus „ dicit 15. de civ. Dei, multi ſe expertos vel ab expertis audiviſſe confirmat „ Sylvanos & Faunos quos vulgus incubos vocat, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum expetiſſe atque peregiſſe concubitum. Unde hoc negare „ impudentiæ videtur; ſed Angeli Dei „ ſancti nullo modo ſic labi ante diluvium „ potuerunt. Unde per filios Dei intelliguntur filii Seth qui boni erant. Filias autem hominum nominat Scriptura eas quæ natæ erant de ſtirpe Cain. „ Neque mirandum eſt quod de eis gigantes naſci potuerunt. Neque enim „ omnes gigantes fuerunt, ſed multo plures ante diluvium quam poſt. Si tamen ex coitu dæmonum aliqui interdum „ naſcuntur, hoc non eſt per ſemen ab eis „ deciſum, aut a corporibus aſſumptis, „ ſed per ſemen alicujus hominis ad hoc „ acceptum, utpote quod idem dæmon „ qui eſt ſuccubus ad virum, fiat incubus ad mulierem: ſicut & aliarum rerum ſemina aſſumunt ad aliquarum „ rerum generationem (ut Auguſtinus „ dicit 3. de Trin.) ut ſic ille qui naſcitur non ſit filius dæmonis, ſed illius hominis cujus eſt ſemen acceptum. „

Ad aliam probationem ex Patribus depromptam; oppono Patres in probationibus laudatos, ut Ignatium &c. Ceterum traditio non eſt vox aliquorum Patrum, ſed fere omnium, ſed decretorum ſummorum Pontificum & Conciliorum: quis autem dicet Eccleſiam definiviſſe Angelos eſſe corporeos? & ſic ſolvuntur cæteræ objectiones ex Patribus, qui vel abſolute negarunt Angelos eſſe corporeos, vel de hoc dubitavere momento.

Inſtabis: Judæ habetur: *Angelos vero, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit ſicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes.* Eo loci Apoſtolus loquitur de Angelis qui non ſervaverunt ſuum pactum, & qui ſimiles facti ſunt Gomorrhæ. Igitur vel ipſi Angeli qui cœlos habitabant, erant corporales.

Reſpondeo diſtinguendo, Angeli non ſervaverunt principatum per ſuperbiam, & Deo reſiſtendo, concedo: ita ut e cœlo delapſi juncti ſint mulieribus, nego. In ſequentibus verbis loquitur Apoſtolus de impiis, ſic enim ſubdit v. 8. *Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant.*

Replicabis: Concilium Nicænum II. Act. 5. approbat ſententiam Joannis Theſſalonicenſis aſſerentis Angelos, ideo poſſe pingi, quia ſunt corporei, & in forma corporea non ſemel apparuerint hominibus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, Concilium approbat quoad aliqua, concedo: quoad omnia, nego. Id unum approbavere Patres Synodici, ſanctos Angelos poſſe pingi, ſed non admiſerunt rationem allatam a Joanne Theſſalonicenſi; quæſierat enim a Patribus, Tharaſius Patriarcha CP. utrum Angeli poſſint depingi; cui reſpondent Patres affirmative eo quod apparuerint hominibus ſub forma ſenſibili, ſicut licitum eſt pingere Spiritum ſanctum, modo ſub forma columbæ, modo ſub linguæ igneæ figura, quia ſub his ſymbolis viſus eſt. Quod autem Concilium non cenſuerit Angelos eſſe corporeos; ex eo licet concludere, quod approbent ſententiam divi Athanaſii dicentis Angelos eſſe incorporeos.

His accedit quod in definitione fidei iſtius Concilii hæc leguntur: *Veneramur imagines Sanctorum & incorporeorum Angelorum, qui tanquam homines figura humana apparuerunt.*

Inſtabis: Idem Joannes Theſſalonicenſis hæc ſubjungit: " Eccleſia Catholica ſic „ ſentit de Angelis & Archangelis, & „ eorum poteſtatibus, quibus & noſtras „ animas adjungo; ipſa Eccleſia Catholica ſic ſentit eſſe quidem intelligibiles, ſed non omnino corporis expertes „ & inviſibiles, ut vos Gentiles dicitis, ve-

„ rum

„ rum tenui corpore præditos & aereo, „ ſive igneo, ſicut ſcriptum eſt, qui facit „ Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos „ ignem urentem. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: & Joannes errore deceptus eſt attendens ad doctrinam Patrum qui a ſchola Platonica illuſi fuerant, concedo: Et in hoc approbatus eſt a Concilio, nego. Namque unum ſolummodo intendebat, videlicet licitum eſſe pingere Angelos, eo quod in corporibus emendicatis apparuerant.

Repones: Atqui Concilium approbat quoad dicta Joannis: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Abſoluto ſermone Joannis, dixit Tharaſius: " Oſtendit Pater, quod „ Angelos pingere . . . . quandoquidem „ circumſcribi poſſunt, & ut homines apparuerunt. „ Reſpondit Synodus: " „ Etiam Domine. „ Sed quod circumſcribitur habet corpus. Ergo &c.

Reſpondeo: Verba laudata nihil urgere: quinimmo eſſe pro nobis, cum ultro fateamur Angelos poſſe depingi cum corporibus emendicatis in quibus apparent; unde diſtinguo minorem, quod circumſcribitur quantitate locali habet corpus, concedo: circumſcriptione operationis, & naturæ, qualis eſt natura angelica quæ non eſt ſuum eſſe, ſicut Deus, nego. Quia vero natura angelica limitata eſt, comparative ad Deum ſpectata a quibuſdam Patribus corporea dicitur; hoc eſt, finita & limitata. Solutio colligitur ex D. Thoma qui ita loquitur: " Dicendum „ quod, circumſcribi terminis localibus, „ eſt proprium corporum: ſed circumſcribi terminis eſſentialibus, eſt commune „ cuilibet creaturæ tam corporali quam „ ſpirituali. Unde dicit Ambroſius in libro de Spiritu ſancto, quod licet quædam locis corporalibus non contineantur, circumſcriptione tamen ſubſtantiæ „ non carent. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli ſunt incorporei.

Primo: Veritatem propoſitam non uno ſed multiplici loco ſacra indigitat Scriptura, juxta illud Heb. 1. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.* Idem habetur Tob. 12.

Secundo: Subſcribit Concilium IV. Lateranenſe cap. *Firmiter*. Subſcribit S. Ignatius Epiſt. ad Trallianos: item & Hilarius l. 8. de Trin.

Tertio: Ratio ſuffragatur. Nam ex D. Thoma hic qu. 50. art. 1. ad ornatum & pulchritudinem univerſi convenit ut inter creaturas quædam ſint mere ſpiritales, quæque ad ſimilitudinem Dei propius accedant.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo: Verum quidem eſt Angelos ſæpius Patriarchis & Prophetis apparuiſſe, ſed in corporibus emendicatis, & aſſumptis.

Secundo: Tametſi Concilium Nicænum II. permittat Angelos pingi, non inde concludit fuiſſe corporeos, ſed aſſumpſiſſe corpora: Ergo quod Joannes Theſſalonicenſis contrarium ſenſerit, non in hoc ſane a Synodo approbatus eſt.

Tertio: Non negamus quoſdam Patres Angelos exiſtimaſſe corporeos; ſed eis prævalet Eccleſia in Concilio Oecumenico Lateranenſi adunata: Dici etiam poteſt illos, nomine *corporeos*, ut plurimum intellexiſſe limitatos.

ARTICULUS QUARTUS.

De numero, & diſtinctione angelorum.

Magnum eſſe Angelorum numerum non ſemel aſſerit Scriptura ſacra, ſic enim legitur Dan. 7. 10. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millium aſſiſtebant ei*. Job 25. *Numquid eſt numerus militum ejus?* Matth. 26. 53. *An putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum?* Heb. 12. 22. *Acceſſiſtis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jeruſalem cæleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam*. Apocal. 5. 11. *Audivi vocem angelorum multorum . . . . Et erat numerus eorum millia millium*. Verum quinam ſit certus numerus, viatores homines prorſus latet. D. Thomas 1. part. quæſt. art. 50. 3. unum tantummodo propugnat, videlicet Angelos

los in multitudine corporales creaturas longe excedere, quia inquit, id quod perfectius tum in natura, tum in operatione eſt, cætera minus perfecta in multitudine ſuperare debet, quatenus ad Deum, qui cuncta comprehendit & complectitur, proprius accedunt. Duo igitur hic diſcutienda occurrunt: alterum de diſtinctione Angelorum ab invicem: alterum de diſtinctione ſecundum ordines. Unde ſit

SECTIO PRIMA.

Utrum Angeli diſtinguantur ab invicem? & quomodo.

DICTINCTIO triplex aſſignatur, generica una, ſpecifica altera, tertia individualis & numerica. Prima petitur a gradu generico qui in diverſis diverſus eſt. Sic animalitas quæ convenit brutis & hominibus, generice diſcrepat a plantis quæ ſolum penes rationem entis corporis vegetativi, habent aliquid commune cum animalibus & cum hominibus. Secunda ex diverſitate formarum ſubſtantialium adoritur, unde quia anima eſt in homine rationalis, e contra vero in feris, hominem ab illis ſpecie diſtingui conſtat. Tertiam deducimus modo ex materia quantitate ſignata, modo etiam ex ordine quem ſervat & habet forma ad quantitatem, quocirca Petrum & Paulum diſtingui numerice & individualiter dicimus.

Angelos non diſtingui numerice inter ſe claret, cum ſint omnes puri ſpiritus, immortales, incorruptibiles: num vero diſtinguantur ſpecifice, non una eſt etiam ſanctorum Patrum ſententia. Quidam, ut Gregorius Nyſſenus ſub finem libri ſexti pag. 200. Baſilius in tertio libro contra Eunomium pag. 79. penes officia videntur diſtinguere Angelos. S. Auguſtinus lib. 3. ad Oroſ. nihil certi de hoc momento haberi profitetur: alii ſancti Doctores non pauci Angelos omnes inter ſe ſpecie diſtingui conclamant, cum quibus ſit

CONCLUSIO.

Angeli inter ſe ſpecie diſtinguuntur.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex SS. Patribus.

SANCTUS Dionyſius lib. de cæl. Hier. cap. 5. ait: " Enuntiant ſanctorum voluminum traditiones, ſuperiores ſubſtantias eſſe graduum inter ſe celſitudine differentes. " Sed quæ ſunt graduum celſitudine diſcrepantes, pluſquam numero inter ſe differunt, quandoquidem non ſemel compertum eſt individua tametſi numero diſtincta, eaſdem & in eodem celſitudinis gradu habere perfectiones, quot enim homines in ſcientia & dignitate pares ſunt? Igitur ſi ex Dionyſio Angeli in graduum celſitudine diſcrepent, eos quoque ſpecie inter ſe diſtingui neceſſe eſt.

Methodius noſtræ ſuffragatur ſententiæ apud Epiphanium Hær. 64. n. 33. Eo loci inſurgit adverſus Origenem, qui poſt reſurrectionem ſine corporibus victuras animas aſſerebat, id ex eo redarguit, quod etſi Angelorum ſimiles futuri ſint homines, non tamen Angeli: neque in alienam tranſituri ſunt naturam ac ſpeciem: " Non animadvertit, *inquit*, eum qui ex nihilo mundum fabricavit, & ordinavit immortalium naturam non in Angelos, adminiſtroſque tantum, ſed etiam in principatus, & thronos & poteſtates diſtribuiſſe. Aliud enim principatuum genus, aliud poteſtatum: eo quod non unus ordo, nec unum veluti corpus, ac tribus immortalium, ac velut familia ſit: ſed genera & tribus, & differentiæ ſint. Ac neque Cherubim ab natura ſua deſciſcunt, ut in Angelorum ſpeciem transformentur: neque in aliorum Angeli. Oportet enim illa hoc eſſe, quod ſunt, & quod facta ſunt. "

D. Thomas hic ex profeſſo quæſt. 50. art. 4. propugnat concluſionem, his verbis: " Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt omnes ſubſtantias ſpirituales etiam unius ſpeciei, etiam animas. Alii vero quod omnes Angeli ſunt unius ſpeciei, ſed non animæ. Quidam vero quod omnes Angeli ſunt unius Hierarchiæ, aut etiam unius ordinis. Sed hoc eſt impoſſibile. Ea enim quæ con-

„ veniunt ſpecie, & differunt numero, „ conveniunt in forma, ſed diſtinguuntur „ materialiter, ſi ergo Angeli non ſunt „ compoſiti ex materia & forma, ut di- „ ctum eſt ſupra: ſequitur quod impoſſibile ſit eſſe duos Angelos unius ſpeciei. „

Secundo, ex ratione multiplici.

PRIMA: quæ penes formam ſubſtantialem diſcrepant, profecto ſpecie & eſſentialiter diſtinguuntur: Atqui Angeli penes formam inter ſe diſcrepant: & probatur. Sunt formæ ſimplices completæ, & per ſe ſubſiſtentes: Igitur penes formam diſtinguuntur, adeoque ſpecie & eſſentialiter; cum enim eſſentia tota Angeli in forma ſita ſit, ſi penes formam diſtinguuntur, neceſſe eſt Angelos diſtingui & ſpecie ſeu eſſentialiter; ſic videmus hominem ſpecie diſtingui a brutis, quia ſecundum formam diſcrepat... Hæc ratio eſt divi Thomæ qui in quæſt. de ſpirit. creat. art. 8. ait: " Si Angelus eſt forma ſimplex abſtracta a materia, impoſſibile eſt etiam fingere quod ſint plures Angeli unius ſpeciei. „.

Secunda: In iis quæ differunt tantum numero, forma communis eſt in omnibus: ſed non eſt veriſimile Angelos convenire in ſpecie: & probatur. Forma ſimplex & per ſe ſubſiſtens contrahitur terminis eſſentiæ, ſubſiſtentiæ, & exiſtentiæ qui illam & incommunicabilem reddunt, & claudunt intra unam eſſentiæ particularis lineam: habet quippe ab eis quod ſit eſſentialis talis forma ſingularis: Igitur Angeli non conveniunt ſpecie, ſed potius ſpecie inter ſe diſtinguuntur, quandoquidem ſubſtantia & exiſtentia quæ ſunt de rei ſubſiſtentia, in Angelis diverſæ ſunt, adeoque non numericam, ſed ſpecificam inter Angelos inducunt diſtinctionem. Iſta ratio eſt etiam D. Thomæ hic art. 4. ſupra citato.

Tertia. Diſtinctio numerica tantum a materia ſigillata, & per quantitatem determinata promanat: ſed Angeli carent materia, nec ullum habent ad eam ordinem: Igitur nedum numero: ſed & ſpecie diſtinguuntur. Probatur major, in qua eſt difficultas. Diſtinctio numerica petitur a proprietatibus accidentalibus, quæcumque ſint; alias foret diſtinctio pluſquam numerica, ſed eſſentialis: quia diſtinctio quæ reperitur inter Angelos ſuum non deducit ortum a proprietatibus accidentalibus, ſed a forma ipſa, quæ eſt in ſe completa, & per ſe ſubſiſtens, vel ab exiſtentia, & ſubſiſtentia quæ reddunt naturam unius Angeli incommunicabilem naturæ alterius Angeli, quæ quidem exiſtentia & ſubſiſtentia ſunt termini ſubſtantiales, & ipſi naturæ Angeli intrinſeci: Igitur individuatio numerica tantummodo petitur a materia & quantitate, quibus caret Angelus, adeoque omnis diſtinctio quæ inter Angelos reperitur eſt ſpecifica: hoc ipſum exigit eorum natura: cum enim ſint puri ſpiritus, Deum perfecte repræſentantes, ſicut Deus diſtinguitur ſpecifice a quolibet ente creato, ita & proportionali modo Angelos ſpecifice inter ſe diſtingui convenit.

Proponuntur & ſolvuntur objectiones.

OBJICIES: De rebus Theologicis univerſalior Patrum ſententia cæteris longe anteponenda eſt: ſed communior Patrum ſententia eſt, Angelos neque in natura, neque in ſpecie inter ſe differre: ſic propugnat ex Græcis Athanaſius qui quæſt. 8. ad Antiochum ait eandem eſſe Angelorum eſſentiam. Maximus Martyr Dionyſii interpres in 5. cap. de cæl. hier. idem dicit. Baſilius lib. 3. contra Eunomium pag. 79. ubi ſic loquitur: " Natura Angeli ſunt omnes: & in dignitate quidem eſt differentia; in natura vero communio. „ Gregorius Nyſſ. ſub finem libri ſexti ſuffragatur. Nazianzenus in carmine de laudibus virginitatis loquens de Angelis, : " Cum ipſo ſinguli „ iidem ſunt, una natura, & una intellectio. „ Subſcribunt Didymus in primo de Spiritu ſancto inter opuſc. Hieron. col. 8. Cyrillus Alex. lib. 2. comment. in Joan. pag. 117. Theorianus in legatione ad Armenos, & alii. Ex latinis vero Anſelmus lib. 2. *cur Deus homo*. cap. 21. dicit: " Omnes Angelos unius „ eſſe naturæ. „ Pauci admodum & nonniſi Doctores Scholaſtici contrarium tenent. Igitur ſtandum eſt Patrum ſententiæ, qua Angelos ſolum numero inter ſe diſtingui aſſeritur.

Reſpondeo 1. diſtinguendo, ſtandum eſt communi Patrum ſententiæ in iis quæ vel explicite, vel implicite revelata ſunt, aut

aut ab Eccleſia fuere definita, concedo; in iis quæ prorſus indefinita & incerta habentur, nego. Hujus ſecundi generis eſt quæſtio præſens, unde ad trutinam ſcholæ proponi & diſcuti ſatius eſt, cum res fundatius juxta Theologiæ regulas examinentur: Namque Patres rerum rationes univerſales potius quam ſpecificas indagare ſategerunt, quocirca Angelico doctori, qui omne ſcibile ſtrictius diſcutit, adherere juvat. Quod autem nihil certi habeatur ex traditione de diſtinctione Angelorum, utrum ſit ſpecifica, an numerica tantum? Aſſerit S. Auguſtinus lib. ad Oroſ. con. priſc. & orig. " Et eſſe „ itaque ſedes, *ait*, dominationes, prin„ cipatus, poteſtates in cæleſtibus appa„ ratibus firmiſſime credo, & differre in„ ter ſe aliquid, indubitata fide teneo. „ Sed quo me contemnas, quem magnum „ putas eſſe doctorem, quænam iſta ſint, „ & quid inter ſe differant, neſcio. „

Reſpondet D. Thomas quæſt. de Spirit. Creat. art. 8. ad 1. Patres loqui de Angelis non in eſſe naturali ſpectatis, verum potius ut ad beatitudinem ordinantur, in quo quidem ejuſdem rationis eſſe conſtat, cum omnes in via conſiderati uno eodemque modo vel pervenire ad beatitudinem, vel ab ea per electionem deficere queant.

Reſpondeo 3. Iterum diſtinguendo, Angeli juxta multorum Patrum placita ſunt ejuſdem naturæ & ſpeciei ſubalternæ, concedo: ejuſdem ſpeciei infimæ, nego. Species non una eſt: alia ſubalterna dicitur, alia vero infima. Subalterna ea cenſetur quæ eſt ſpecies reſpectu generis ſupremi, ſicuti eſt gradus vegetativus relative ad gradum corporeum, namque corpus latius patet ente vegetativo, lapis quippe v. g. eſt corpus, nuſquam vero vegetativa donatur anima, ut planta: ille vero gradus qui ſpecies nominatur comparative ad gradum corporeum eſt genus reſpectu gradus inferioris: & ut in eodem ſiſtamus exemplo ens vegetativum eſt genus reſpectu animalitatis, quatenus animalitas & rationalitas in eo conveniunt quod & animal & homo habeant animam vegetativam: pari & non abſimili ratione eſt in natura Angelica ſpecies ſubalterna, puta ſpiritualitas, intellectio, & in hoc generis gradu omnes ſpiritus adunantur & conveniunt, tametſi per illum Angelici gradum communem ſpecie diſcrepent & ab animalibus, & a cæteris naturis corporeis: jam vero ſi adinvicem comparentur, dum in uno communi ſpiritualitatis gradu conjunguntur, ſpecie differunt per formam quæ eſt in ſingulis diverſa. Ergo, cum Patres prædicant eſſe ejuſdem naturæ & ſpeciei, loquuntur tantummodo de ſpecie ſubalterna quæ in ſpiritualitate & intelligibilitate ſita eſt: cujus aſſertionis argumentum eſt, quod dum dicunt Angelos ejuſdem naturæ, addunt, ejuſdem intellectionis: ſic fatur Greg. Naz. ſupra laudatus: " Cum „ ipſo, *inquit*, ſinguli idem ſunt, una na„ tura, & una intellectio. „ " Senſus „ igitur Patrum genuinus ille eſt, Angeli „ differunt ſpecie a rebus corporeis quatenus puri ſpiritus & intelligentes ſunt: ſed non negant, diſtingui quoque inter ſe ſubſtantialiter, cum unus Angelus non ſit alter: Igitur per formam, adeoque & ſpecifice ad invicem diſtinguuntur.

Objicies 2. D. Thomas opuſc. 16. ait intellectum abſque contradictione poſſe multiplicari. Igitur non eſt inconveniens formam ſeparatam per ſe ſubſiſtentem poſſe multiplicari numerice: adeoque & Angelicam. Probatur antecedens; " Sic er„ go, *inquit*, intellectus, ſi naturaliter „ eſſet unus omnium, quia non haberet „ naturalem cauſam multiplicationis, „ poſſet tamen ſortiri multiplicitatem ex „ ſupernaturali cauſa, nec eſſet implica„ tio contradictionis. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: intellectus humanus poteſt ex D. Thoma, de potentia Dei abſoluta numerice multiplicari, concedo: Angelicus, nego. Eo loci S. Thomas non de quacumque forma ſeparata per ſe ſubſiſtente loquitur, ſed de humana tantum quæ ordinem dicit ad corpus, ratione cujus induit diverſitatem & multiplicitatem numericam. Hujus reſponſionis non leve eſt argumentum, quod S. Doctor hac probet ratione reſurrectionem corporum, quia omnes animæ perfectam habebunt diverſam inter ſe numero naturam. Subdit enim S. Thomas: " Quod non tantum dicimus pro„ pter propoſitum, ſed magis ne hæc ar„ gumentandi forma ad alia extendatur: „ ſic enim poſſent concludere, quod Deus „ non poteſt facere quod mortui reſur„ gant, & quod cæci ad viſum reparentur. „

Repones. Univerſitas Pariſienſis hunc olim damnavit articulum, *quia intelligentiæ non habent materiam*, *Deus non poteſt facere plures ejuſdem ſpeciei*. Ergo &c.

Reſpondeo hanc cenſuram revocatam fuiſſe a Stephano Pariſienſium Epiſcopo, ut refert Bergomenſis in tabula aurea. Addo librum prædictam continentem cenſuram proſcriptum fuiſſe & in catalogo librorum prohibitorum appoſitum.

Inſtabis. Differentia eſt gradus omnium nobiliſſimus: ſed omnes Angeli adunantur in differentia, videlicet in intellectualitate: Igitur nonniſi numero inter ſe diſtinguuntur.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; differentia ſpecifica eſt id quod eſt in natura nobiliſſimum, concedo: differentia generica, ſubdiſtinguo, eſt id quod eſt nobiliſſimum comparative ad entia in ordine infima, concedo: comparative ad individua ejuſdem generis, nego. Angeli duplici poſſunt conſiderari modo, nimirum relative ad creaturas corporales ſibi inferiores, deinde vero relative ad invicem: a prioribus omnes in eodem ſecernuntur gradu intellectualitatis, qui eſt omnibus communis: ab invicem vero per formam quæ determinat gradum intellectualitatis genericum ad individuum. Solutio eſt D. Thomæ qui hic quæſt. 50. art. 4. ad 1. ſic reſpondet ad difficultatem propoſitam: " Omnes Angeli differunt ſpecie, ſecun-,, dum diverſos gradus naturæ intellecti-,, væ.,,

Inſiſtes. In tantum Angeli diſtinguuntur ad invicem, in quantum unus perſpicaciorem præ alio intellectum habet, & ſimplicior atque univerſalior eſt ejus intellectio. Sed gradus intellectualitatis ſic determinatus, ſpecificam non cauſat diverſitatem: & probatur: diverſitas ſpecifica non attenditur penes ſolum magis & minus. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem diſtinguo: magis & minus ab eadem procedens forma ſpecificam non inducit diverſitatem, concedo: A diverſis in gradu formis, nego. Quæ procedunt ab eadem forma non diverſificant ſpeciem: ſic quod Petrus evadat Joanne doctior, non ideo ſpecie diſtinguuntur: ſed quæ procedunt a formis individuatis in gradu ſubſtantiali diverſis, profecto differentiam pluſquam numericam eatenus important, quatenus tota differentia ſe tenet ex parte ipſius formæ: Porro quæ forma differunt ſubſtantiali, diſcrepant inter ſe & ſpecie: Ita D. Thomas ibidem ad 2. his verbis: " Magis & mi-,, nus ſecundum quod cauſantur ex inten-,, tione & remiſſione unius formæ, non ,, diverſificant ſpeciem. Sed ſecundum ,, quod cauſantur ex formis diverſorum ,, graduum, ſic diverſificant ſpeciem: ſi-,, cut ſi dicamus, quod ignis eſt perfe-,, ctior aere. Et hoc modo Angeli diverſi-,, ficantur ſecundum magis & minus.,,

Replicabis: Tametſi intellectualitas in diverſis hominibus determinationem diverſam habeat, non tamen hæc diverſitas numericam excedit: ergo idem prorſus dicendum eſt de Angelis.

Reſpondeo negando paritatem: Ratio diſcriminis, non una eſt: primo anima rationalis eſt in materia ſicut in ſubjecto, & cum eo humanam conſtituit ſpeciem, cum autem differentia numerica a materia ſigillata & determinata per quantitatem repetatur, nonniſi numerice homines inter ſe diſtinguuntur; non ſic ſane Angeli, quia eorum diverſitas ab eorum forma cauſatur, ſpecificam eſſe conſtat & neceſſe eſt. Altera diſcrepantia ea cenſetur, quod anima nedum in materia ſubjectetur, ſed & ab ea in ſuis dependeat operationibus; utitur quippe phantaſmatibus; Angeli vero operationem ex omni parte ſpiritualem habent, adeoque & a forma: unde ſicut unitas ita & diverſitas ſpecifica eſt.

Perſiſtes. Individuatio non petitur a materia, quandoquidem Angeli tametſi inter ſe numero diſtinguerentur, eſſent tamen materiæ expertes: Igitur non eſt inconveniens Angelos diſtingui numerice ſicut hominum animæ de facto diſtinguuntur.

Reſpondeo diſtinguendo, individuatio in formis ſeparatis per ſe ſubſiſtentibus non petitur a materia, concedo: in formis incompletis, nego. Individuatio eſt totius compoſiti, unde cum anima rationalis nonniſi cum corpore faciat compoſitum, unitatem a materia, vel per ordinem ad materiam ſortitur, adeoque tantum numericam: ſed non ſic in aliis formis; namque Angelus eſt forma in ſe completa, & per ſe ſubſiſtens, unde individuatio tota eſt a forma, quatenus irreceptibilis

bilis eſt, & alteri incommunicabilis eo ipſo quo eſt in ſe completa: Igitur & diverſitas unius Angeli ab alio dicenda eſt ſpecifica. Ergo ne Angelus actus purus, quia per ſe ſingularis? Abſit, quia clauditur in ſe terminis exiſtentiæ & ſubſiſtentiæ quibus conſtat, & ex quibus componitur veluti ex genere & differentia; neutrum enim ſibi indentificat, neque enim ſuum exiſtere & ſubſiſtere eſt, unde naturam angelicam abſque negotio concipimus ſecundum ſe & univerſalem, ſeu communem generice omnibus Angelis, in quibus ad diverſas in diverſis determinatur ſpecies: nec ipſe univerſi ordo exigit, ut intra eandem ſpeciem forma Angeli numero multiplicetur: multiplicatio quippe numerica requiritur tantum ad conſervationem ſpeciei, quæ periret propter materiæ corruptibilitatem, unde in rebus corporeis datur quotidianus ortus & interitus: ſed hoc in Angelis non habet locum, quippe qui incorruptibiles ſint, unde in uno individuo optime quælibet ſervatur ſpecies: nec dicas ex hoc illud ſequi inconveniens, plures Angelorum ſpecies fuiſſe rebellione deperditas: quid enim mirum, quidve injuſtum, cum infinitæ prope aliæ ſpecies in gloria in perpetuas fulgeant æternitates?

Audiendus eſt D. Thomas circa ſolutionem datam, quæſt. unica de Spirit. Creat. art. 8. ad 4. ubi ſic loquitur: " Sicut „ forma quæ eſt in ſubjecto, vel mate„ ria, individuatur per hoc quod eſt eſſe „ in hoc, ita forma ſeparata individuatur „ per hoc quod non eſt nata in aliquo eſ„ ſe: ſicut enim eſſe in hoc excludit com„ munitatem univerſalis, quod prædicatur „ de multis, ita non poſſe eſſe in aliquo. „ Idem prorſus docet ſupra quæſt. 3. art. 2. ad 3. his verbis: " Formæ quæ ſunt „ receptibiles in materia individuantur per „ materiam.... Sed illa forma quæ non „ eſt receptibilis in materia, ſed per ſe „ ſubſiſtens, ex ipſo individuatur quod non „ poteſt recipi in alio. „

Perſiſtes. Duæ animæ rationales ſeparatæ, numero ſolum diſtinguuntur, ſicut & duæ viſiones beatificæ in ſanctis: Igitur individuatio non petitur a materia, etiam in his quæ compoſitum cum materia faciunt.

Reſpondeo animas ſeparatas connotare corpora, ſimiliter & accidentia ſpiritualia quæ in eis immediate recipiuntur; namque ordinem ad compoſitum, quod eſt eorum connaturale & completum ſubjectum importat: illud autem compoſitum ex anima & corpore reſultat, non mirum igitur ſi inter ſe numericam tantummodo ſubeant diverſitatem.

Repones. Licet Angelus terminis exiſtentiæ & ſubſiſtentiæ contrahatur, poteſt tamen ab eis ſpoliari, & aſſumi ad ſubſiſtentiam divinam, in qua hypotheſi, multiplicaretur tantum numerice: ſicut & in caſu quo annihilaretur & poſtea reproduceretur, cum alia tum exiſtentia, cum ſubſiſtentia: Igitur non eſt inconveniens naturam angelicam multiplicari tantum numerice.

Reſpondeo negando naturam angelicam multiplicari numerice in hypotheſi aſſignata: & vero ſi ab aliqua perſona divina aſſumeretur, eſſet ea & ſpecifice & numerice; cum enim individuatio Angeli a propria deſumatur forma, & non præciſe a ſubſiſtentia quæ eſt tantum eſſentiæ terminus, profecto eadem prorſus maneret ſicut exiſtebat, ſeu propria ſubſiſtentia, & hoc propter tria: 1. Quia eadem eſſet in prædicta hypotheſi forma ſubſiſtens: 2. Semper ſuam connotaret & exiſtentiam, & ſubſiſtentiam. 3. Quia perſona divina quæ uniretur hypoſtatice Angelo, suppleret ipſam Angeli ſubſiſtentiam.

Ad ſecundum exemplum, non multum abſimilis eſt reſponſio: vel enim Deus reproducendo Angelum annihilatum, cum reſtitueret in priſtinum ſtatum ei propriam redendo formam; vel diverſam ei tribueret: ſi primum, extra dubium eſt Angelum reproductum fore eadem ſpecie & numero, ſicut in reſurrectione qua Deus reddet unicuique proprium corpus, idem numero homo reſurget & erit: ſi vero diverſam a prima formam Deus reproducendo Angelum elargiatur, in hoc caſu Angelus eſſet ab annihilato ſpecie diverſus: unde vel minimum quidem iſtæ objectiones a concluſionis veritate non detrahunt.

Urgebis: Societas & locutio inter ſimiles in ſpecie ſolum admittenda eſt: enim vero experientia comprobatur quotidiana, hominem, hac deficiente ſimilitudine, cum belluis non converſari: ſed Angeli ſocietatem habent ad invicem, & ſe mutuo

mutuo loquuntur : Igitur diſtingui inter ſe tantummodo numerice neceſse eſt.

Reſpondeo diſtinguendo, ſocietas ſolum inter ſimiles in ſpecie ſaltem ſubalterna admittenda eſt, concedo: inter ſimiles tantum in ſpecie atome, nego. Angeli in hoc omnes conveniunt quod naturam ſpiritualem habeant, & hoc ſufficit ad ſocietatem converſationis, amicitiæ & dilectionis, quia in gradu vitæ ſubalterno conjunguntur: eadem ratione ſocietatem habemus cum Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, licet ab eis pluſquam ſpecie diſcrepemus: ſic enim habetur 1. Joan. 1. 3. *Societas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto*: Eo enim ipſo quo ſumus in ſpiritualitatis gradu, Deum & cognoſcere & diligere poſsumus, adeoque & ſocietatem cum illo habere, nuſquam vero cum belluis, quia ab intelligibilitatis gradu longe factæ ſunt.

Solutio colligitur ex D. Thoma qui loco citato de Spirit. Creat. ad 5. ait " Angeli quanto ſunt altiores, tanto habent ſcientiam magis univerſalem, ut Dionyſius dicit 12. cap. Angelicæ Hierarchiæ, ideo eorum dilectio maxime reſpicit commune bonum. Magis ergo diligunt ſe invicem, ſi ſpecie differant, quod magis pertinet ad perfectionem univerſi, ut oſtenſum eſt, quam ſi in ſpecie convenirent, quod pertineret ad bonum privatum unius ſpeciei."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli inter ſe ſpecie differunt.

Primo: Quia, differunt inter ſe penes ſolam formam: forma autem per ſe ſubſiſtens, & in ſe completa inducit diverſitatem ſpecificam.

Secundo: diverſitas quæ petitur a ſubſtantia & eſsentia rei, nuſquam vero ab accidentibus ſemper eſt ſpecifica, hoc eſt, ſubſtantialis: talis eſt quæ intercedit inter Angelos, non enim diſtinguuntur ſaltem primario & principaliter niſi ſecundum ſubſtantiam: Igitur non numerice, & mere accidentaliter.

Tertio: diverſitas numerica non niſi a materia deſumitur: ſed Angeli ſunt materiæ expertes: Igitur pluſquam numerice inter ſe diſtinguuntur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

Primo: non ſemel quidem Patres Græci aſserunt Angelos ejuſdem eſse naturæ: ſed loquuntur de identitate generica: conveniunt quidem quod ſint puri ſpiritus per quod a creaturis corporeis, etiam humanis ſpecie diſcrepant: ſed inſuper etiam ſpecie inter ſe differunt, quia forma in eis diverſificatur.

Secundo. Nedum ſpecie, ſed & numero diſcrepant Angeli, faciunt enim numerum: ſed unitas & diverſitas numerica petitur a forma, quæ cum ſpecificam ducat inter eos diverſitatem, a fortiori & numericam, quatenus gradus inferior in ſuperiori præcontinetur: ſic quia homo eſt rationalis, eſt quoque & ſenſitivus, & vegetativus.

Tertio: Non mirum ſi animæ etiam ſeparatæ numericæ tantum diſcrepant, quia dicunt ordinem ad materiam ſeu corpus, nec aliam habent, quam totius compoſiti unitatem & diverſitatem, quæ cum ab anima ſimul & corpore deſumatur, luce clarius apparet, animas etiam ſeparatas tantummodo numerice diſtingui, Angelos vero ſpecifice, quia diverſitas quæ inter eos reperitur, totaliter petitur a forma; unde in caſu quo idem Angelus ſucceſſive aſsumeretur a diverſis ſanctiſſimæ Trinitatis perſonis, non multiplicaretur numerice tantum, ſed & ſpecifice ſecundum naturam ſuam, hoc eſt, quilibet Angelus aſsumptus ſpecie diſtingueretur ab alio etiam aſsumpto, non tamen ſecundum perſonam quæ eſset, eſt enim unicus Deus. Quod ſi Filius aſsumeret hypoſtatice unum Angelum, ſpiritus vero ſanctus alterum, primus diceretur Filius Dei, alter, ſpiritus Dei. Eo prope modo quo Chriſtus Filius Dei vocatur propter hypoſtaticam cum humanitate unionem.

SECTIO SECUNDA.

Utrum Angeli per Hierarchias & ordines diſtinguantur.

Hierarchia ſecundum Dionyſium cap. 3. de cæl. Hier. ſic delineatur: " Eſt, *inquit*, Hierarchia, mea ſententia, ſacer Ordo, & ſcientia actioque,

" ad

„ ad divinam ſimilitudinem, quoad licet, „ accedens; & pro commiſſarum ipſi divinitus illuſtrationum ratione ad Dei „ ſe imitationem efferens. „ Tum ibidem ſic concludit: “ Quocirca qui „ Hierarchiam dicit, ſacram quandam „ univerſe ordinationem ſignificat, ad divini illius decorem principatus expreſſam, & in Hierarchicis ordinibus, „ ac ſcientiis propriæ illuſtrationis Myſteria ſacris ritibus adminiſtrantem, ac „ ſuo principio, quantum ſat eſt, aſſimilatam. „

S. Thomas 1. pag. quæſt. 108. art. 1. Hierarchiam ita definit: “ Hierarchia „ eſt ſacer principatus, ut dictum eſt, „ in nomine autem principatus duo intelliguntur, ſcilicet ipſe princeps, & „ multitudo ordinata ſub principe. „ Subdit Hierarchiam ſpectatam relative ad principem Deum, unicam eſſe, quandoquidem unus eſt Deus qui tanquam Rex Regum gubernat omnia; conſideratam vero reſpectu multitudinis ordinatæ non unam eſſe declarat & aſſerit. Porro tria exigit Hierarchia; nimirum ſcientiam, poteſtatem, & actionem. Hæc enim expoſtulat recta gubernatio: ſcientiam quidem, quatenus ſapientis eſt ordinare multitudinem, & ad bonum commune, & ad finem ultimum in quo quieſcat: poteſtatem; alias foret in ipſa multitudine confuſio, ſi quilibet abſque miſſione & auctoritate alios regere tentaret; cujus conditionis defectu mulier, quæ etiam clerico aliquo eſſet doctior, Eccleſiam Dei regere neque debet, neque poteſt. Actionem denique, quia gubernatio eſt ordinatio in finem, adeoque & actus.

Jam vero ipſa Hierarchia importat ordinem, tum actionum, tum etiam functionum; namque ad finem non niſi certis adhibitis mediis pervenitur: quia vero media illa diverſa ſunt, etiam diverſos in Hierarchia ordines admitti neceſſe eſt. Quæritur igitur, num Hierarchia cæleſtis relative ad multitudinem ordinatam conſiderata multiplex ſit? Num & in Hierarchia multiplex ordo? Pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Triplex eſt inter Angelos Hierarchia.

Probatur unico ratiocinio.

HIERARCHIA eſt multitudo ordinata ad ſimilitudinem Dei pertingens, uno imperante & dirigente: Atqui illa triplex eſt inter Angelos. Et multipliciter probatur. 1. Ex S. Dionyſio qui l. de cæl. hier. cap. 6. hoc ipſum ex profeſſo docet. 2. Ex D. Thoma qui 1. p. q. 108. art. 1. idem aſſerit his verbis: “ In Angelis tres hierarchiæ diſtinguuntur. „ Dictum eſt enim ſupra, dum de cognitione Angelorum ageretur, quod ſuperiores Angeli habent univerſaliorem „ cognitionem veritatis, quam inferiores. „ Hujuſmodi autem univerſalis acceptio „ cognitionis ſecundum tres gradus in „ Angelis diſtingui poteſt. Poſſunt enim „ rationes rerum, de quibus Angeli illuminantur, conſiderari tripliciter. Primo quidem ſecundum quod procedunt „ a primo principio univerſali quod eſt „ Deus. Et iſte modus convenit primæ „ hierarchiæ, quæ immediate ad Deum „ extenditur, & quaſi in veſtibulis Dei „ collocatur, ut Dionyſius dicit 7. cap. „ cæl. hier. Secundo vero modo prout „ hujuſmodi rationes dependent ab univerſalibus cauſis creatis, quæ jam aliquo modo multiplicantur. Et hic modus „ convenit ſecundæ hierarchiæ. Tertio „ autem modum ſecundum quod hujuſmodi „ rationes applicantur ſingulis rebus, prout dependent a propriis cauſis, & hic „ modus convenit infimæ hierarchiæ. „ Quod plenius patebit, cum de ſingulis „ ordinibus agetur. Sic igitur diſtinguuntur hierarchiæ ex parte multitudinis „ ſubjectæ. „ Igitur Angeli diſtinguuntur ſeu diſtribuuntur in tres hierarchias.

Ratio D. Thomæ hæc eſt. Inter Angelos quidam immediate illuminantur a Deo, & hi primam componunt hierarchiam: Quidam ab iſtis illuminantur, & vident rationes rerum univerſales quibus fit ad Deum acceſſus; & iſti ſecundam implent. Cæteri a ſuperioribus quoque illuminantur circa ea quæ Dei ſpectant famulatum & gloriam, & hoc per rationes cuilibet rei in particulari convenientes,

 unde

unde executioni præſunt. Iſti poſteriores ad tertiam pertinent hierarchiam.

Concinna hierarchiæ œconomia variis poteſt illuſtrari exemplis. Summo Pontifici v. g. immediate aſſiſtunt pro regimine Eccleſiæ Eminentiſſimi Cardinales, qui ſunt veluti de corpore Papæ tanquam ejus Senatores & Conſiliarii: Epiſcopi vero Diœceſibus ampliſſimis præſunt per modum cauſæ univerſalis: Parochi vero & Curati ſingulis Parœciis operam dant. Rurſus. In Monarchia humana Miniſtri Regis vident regni diſpoſitionem in voluntate Principis, cujus ſunt a ſecretioribus conſiliis: Præſides & Senatores cernunt eam in legibus & ſanctionibus regni: Judices vero locorum & Ballivi in conſuetudinibus & ſtatutis locorum: Et hi omnes diverſis Juriſprudentiæ mediis reipublicæ ſaluti & tranquillitati conſulunt: Eodem prope modo ſancti Angeli gloriæ Dei plurimum inſerviunt, & creaturas ſpirituales ad Deum ut ad ultimum finem multiplici directione conducunt. Igitur recte aſſignantur inter ſingulos tres hierarchiæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

Novem ſunt Angelorum chori, ſeu ordines.

Probatur auctoritate, & ratione.

PRIMO, ex D. Gregorio Papa qui hunc ex Scriptura ſacra colligit numerum: Magnus ille Pontifex hom. 34. ſic loquitur: " Novem Angelorum ordines ,, diximus, quia videlicet eſſe, teſtante ,, ſacro eloquio, ſcimus Angelos, Archangelos, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim atque Seraphim, eſſe, namque ,, Angelos & Archangelos, pæne omnes ,, ſacri eloquii paginæ teſtantur. Cherubim vero atque Seraphim, ſæpe, ut ,, notum eſt, libri Prophetarum loquuntur. ,, Quatuor quoque ordinum nomina Paulus cap. 1. 21. Apoſtolus ad Epheſios ,, enumerat dicens: ſupra omnem Principatum & Poteſtatem, & Virtutem, ,, & Dominationem. Qui rurſus ad Coloſſenſes ſcribens ait: ſive Throni, ſive ,, Dominationes, ſive Principatus, ſive ,, Poteſtates. Dominationes vero, & ,, Principatus, ac Poteſtates jam ad Epheſios loquens deſcripſerat: ſed ea quoque Coloſſenſibus dicturus, præmiſit ,, Thronos, de quibus necdum quidquam ,, fuerat Epheſiis locutus. Dum ergo illis quatuor, quæ ad Epheſios dixit, ,, ideſt, Principatibus, Poteſtatibus, Virtutibus, atque Dominationibus, conjunguntur Throni, quinque ſunt ordines ,, qui ſpecialiter exprimuntur. Quibus ,, dum Angeli & Archangeli, Cherubim atque Seraphim adjuncta ſunt, ,, procul-dubio novem eſſe Angelorum ,, ordines inveniuntur. ,,

Secundo, ex ratione in divo Bernardo & D. Thoma fundata.

TOT ſunt in hierarchiis cæleſtibus ordines, quot ſunt functiones & modi quibus miniſtri ſummi Regis eius ſuſcipiunt ordines & ſignificandos, & executioni mandandos: Atqui novem numerantur a ſanctis Doctoribus: Et probatur. Inter Angelos alii enim immediate illuminantur a Deo, ut filii amantiſſimi in ſinu Patris decumbentes, & ſunt Seraphim qui ideo amore Dei ſummo flagrant: alii ut amici quibus ſecreta aperiuntur, & ii vocantur Cherubim, hoc eſt, ſcientia pleni: alii ut ſelecti Principes qui in familia Regis primatum tenent, & ſequuntur Dominum, quinimmo veluti præeunt, quocumque ire ipſi placuerit. Et hi nomine Throni donantur, habent quippe Deum in corde, & illum cæteris annuntiando veluti portant, hoc eſt, tum exemplo, tum locutione deferunt & tranſmittunt in aliorum mentes. Et ut ait Greg. hom. 24. Per eos, *Deus ſua judicia exercet*. Inter Angelos vero qui rationes regiminis gloriæ Dei univerſaliores habent: quidam eas ſuſcipiunt ut fideliſſimi miniſtri qui ab omni immunes paſſione, immobiles ſunt in bono, unde & Dominationis nomine celebrantur. Nonnulli zelo zelati ſunt pro Domino exercituum & Virtutes dicuntur. Alii voluntatibus Dei tum in mente, tum in corde repleti, Poteſtates vocantur. Angeli tertiæ hierarchiæ executioni invigilant: quidam ut duces & præſidendo, hi ſunt Principatus, alii exemplum præbendo, hi Archangeli appellantur, alii infima exequendo, & iſti poſtremi Angeli nomen retinent.

D. Ber-

D. *Bernardus* hæc omnia confirmat l. 5. de cōnſid. cap. 4. Sic enim de Angelis primæ hierarchiæ loquitur: " Putemus ,, Seraphim ſpiritu toto divino igne ſuc- ,, cenſos ſuccendere univerſa, ut ſinguli ,, ſint lucernæ ardentes & lucentes, ar- ,, dentes charitate; lucentes cognitione. ,, Putemus Cherubim ex ipſo ſapientiæ ,, fonte, ore altiſſimi haurientes & re- ,, fundentes fluenta ſcientiæ. Putemus ,, Thronos qui ex eo ſedent, quod ſedet ,, in his Deus. Quæris tu iſtam ſeſſionem, ,, ſummam tranquillitatem, placidiſſimam ,, ſerenitatem, pacem quæ exuperat om- ,, nem ſenſum. ,,

Idem pergit, & Angelos ſecundæ hierarchiæ ſic delineat: " Putemus Domina- ,, tiones cunctis ſupereminere ordinibus, ,, & ad iſtos tanquam ad Dominos refer- ,, ri regimina principatuum: tutamina po- ,, teſtatum, operationes virtutum. Pute- ,, mus Virtutes quarum nutu vel opere ſi- ,, gna & prodigia in elementis, vel ex ,, elementis facta apparent ad commoni- ,, tionem mortalium. Putemus poteſtates ,, quarum virtute poteſtas tenebrarum com- ,, primitur, & coercetur malignitas aeris ,, hujus, ne quantum vult, noceat, ne ,, malignari, niſi ut proſit, poſſit? ,,

Non tacet idem Pater tertiam hierarchiam; de ea ibidem ait: " Putemus Prin- ,, cipatus quorum moderamine & ſapien- ,, tia omnis in terra principatus conſtitui- ,, tur, regitur, limitatur, transfertur, ,, mutilatur, mutatur. Putemus Archan- ,, gelos qui conſcii myſteriorum divinorum ,, nonniſi ob præcipuas & magnas cauſas ,, mittuntur. Putemus Angelos qui ſin- ,, guli ſingulis hominibus dari credun- ,, tur. ,,

D. Thomas ſuum addit huic mirabili doctrinæ calculum, hic 1. p. q. 108. art. 2. his verbis: " Dicendum, quod ſicut ſu- ,, pra dictum eſt, una hierarchia eſt u- ,, nus principatus, ideſt una multitudo ,, ordinata uno modo ſub Principis guber- ,, natione. Non autem eſſet multitudo or- ,, dinata, ſed confuſa ſi in multitudine ,, diverſi ordines non eſſent. Ipſa ergo ,, ratio hierarchiæ requirit ordinum di- ,, verſitatem. Quæ quidem diverſitas or- ,, dinum ſecundum diverſa officia & actus ,, conſideratur, ſicut patet quod in una ci- ,, vitate ſunt diverſi ordines ſecundum di- ,, verſos actus. Nam alius eſt ordo dimi- ,, cantium, & alius pugnantium, & alius ,, laborantium in agris, & ſic de aliis. ,, Sed quamvis multi ſint unius civitatis ,, ordines, omnes tamen ad tres poſſunt ,, reduci, ſecundum quod quælibet mul- ,, titudo perfecta habet principium, me- ,, dium & finem: unde & in civitatibus ,, triplex ordo hominum invenitur. Qui- ,, dam enim ſunt ſupremi, ut optimates; ,, quidam autem ſunt infimi, ut vilis po- ,, pulus; quidam autem ſunt medii ut po- ,, pulus honorabilis. Sic igitur & in qua- ,, libet hierarchia angelica ordines diſtin- ,, guuntur ſecundum diverſos actus & offi- ,, cia, & omnis iſta diverſitas ad tria re- ,, ducitur, ſcilicet ad ſummum, medium ,, & infimum. ,, Et propter hoc in qua- ,, libet hierarchia Dionyſius ponit tres ,, ordines. ,,

Rurſus ibidem art. 5. de Angelis cujuſlibet ordinis in ſpeciali diſcurrit. Ad 5. ſic loquitur de Angelis primæ hierarchiæ: " Nomen Seraphim non imponitur tan- ,, tum a charitate, ſed a charitatis ex- ,, ceſſu, quod importat nomen ardoris & ,, incendii. Unde Dionyſ. 7. cap. cæl. ,, hier. exponit nomen Seraphim ſecun- ,, dum proprietates ignis, in quo eſt ex- ,, ceſſus caliditatis. . . . Similiter etiam ,, nomen Cherubim imponitur a quodam ,, exceſſu ſcientiæ. Unde interpretatur ,, plenitudo ſcientiæ. ,, Hoc eſt, Seraphim ſummo Dei flagrant amore: Cherubim omnem callent ſcientiam. De Thronis ibidem ad 6. hæc dicit: " Ordo Thro- ,, norum habet excellentiam præ inferio- ,, ribus ordinibus in hoc quod immediate ,, in Deo rationes divinorum operum co- ,, gnoſcere poſſunt. ,, Subdit vero ideo vocari Thronos, quia ſicut ſedes regis a firmitate, & ex eo quod ſuſcipiat Principem ſedes dicitur, ita iſti beati ſpiritus Throni vocantur; tum quia Deo Regi Regum & Domino dominantium immobiliter inhærent, tum quia " Iſti Angeli, *inquit*, ſunt per promptitudinem aperti ,, ad ſuſcipiendum Deum, & famulan- ,, dum ipſi. ,,

Obſervat ibidem ſanctus Doctor perfectiones unius hierarchiæ cæteris etiam convenire. Quia vero in hujuſmodi perfectionibus quidam reperiuntur gradus, ideo perfectio una, ut amor v. g. Seraphinis tribuitur & de eis prædicatur, non quod inferiores Angeli Dei amore priven-

tur

tur, ſed quia hic amor non eſt in eis tam incenſus: addit aliam hanc rationem D. Thomas, quia hanc per quandam a ſuperioribus Angelis participationem habeant. De Angelis ſecundæ hierarchiæ ſic diſcurrit ad 2. " Dominatio laudatur in „ Deo ſingulariter per quendam exceſſum. „ Sed per participationem divina eloquia „ vocant Dominos principaliores ornatus, per quos inferiores ex donis ejus „ accipiunt. „ Et in hoc ſecundo ſenſu nomen Dominationis tribuitur primis Angelis ſecundæ hierarchiæ. Subjungit: " „ Nomen virtutum ſignificat participationem divinæ virtutis, „ ad patranda miracula, & ineſt beatis ſpiritibus ſecundi ordinis ſecundæ hierarchiæ. Et ut cætera paucis complectar, verba D. Thomæ corporis articuli quinti hic texere „ juvat: " Cum in ipſis, *inquit*, perfectionibus ſit quidam gradus, ſuperior „ perfectio attribuitur ſuperiori ordini per „ proprietatem, inferiori vero per participationem. E converſo autem inferior „ attribuitur inferiori per proprietatem, „ ſuperiori autem per exceſſum. Et ita „ ſuperior ordo a ſuperiori perfectione nominatur. Sic igitur Dionyſius exponit „ ordinum nomina ſecundum convenientiam ad ſpirituales perfectiones eorum. „ Gregor. vero in expoſitione horum nominum magis attendere videtur exteriora myſteria. Dicit enim quod Angeli dicuntur qui minima nuntiant: „ Archangeli, qui ſumma: Virtutes, per „ quas miracula fiunt: Poteſtates, quibus „ adverſæ poteſtates arceantur & repellantur: Principatus, qui ipſis bonis ſpiritibus præſunt. „

Fit ſatis objectionibus adverſus primam concluſionem militantibus.

Objicies 1. Hierarchia eſt ſacer principatus: ſed unicus eſt in cœlis: igitur & unica hierarchia. Confirmatur: in humanis unica eſt Eccleſiaſtica hierarchia, cum unus ſit ſupremus Paſtor: unica etiam civilis in Monarchia, eo quod unus ſit Rex & Dominus. Igitur & in cœlis ſimiliter unica eſt hierarchia.

Reſpondeo diſtinguendo, hierarchia eſt ſacer principatus ex parte multitudinis ordinatæ, concedo: ex parte Principis imperantis & dominantis, ſubdiſtinguo: active ſumpta, concedo: paſſive uſurpata, nego. Hierarchia, teſte D. Thoma, duplici modo conſiderari poteſt, videlicet relative ad Deum qui cuncta regit ineffabili providentia, deinde vero ſecundum ſe. Primo modo ſpectata eſt unus principatus, hoc eſt, unus ſupremus Dominus cui omnes ſerviunt creaturæ: Secundo modo eſt multiplex, quatenus non unus eſt ſapientiam Dei participandi modus: Alii quippe immediate illuminantur a Deo, quidam a primis Angelis illuminantur per rationes univerſaliſſimas, nonnulli per particulares, & ideo convenienter ponuntur tres hierarchiæ pro Angelis, maxime vero quia ſpecie inter ſe differunt; unica vero pro hominibus, cujus hanc reddit rationem divus Thom. hic 1. p. q. 108. art. 1. ad 3. quia homines ſolo ſecernuntur numero: aliqua tamen apparet in hierarchia tum Eccleſiaſtica, tum civili multiplicitas; namque ſummus Pontifex cum ſuo eminenti Cardinalium Senatu unam veluti conſtituit hierarchiam: Primates, Patriarchæ, Metropolitani, Epiſcopi, Coepiſcopi, alteram: Paſtores Parœciarum cum ſuis Sacerdotibus & Clericis tertiam; immo in quolibet illo corpore ſunt quidam gradus: Inter Cardinales alii ſunt Diaconi, alii Presbyteri, alii Epiſcopi: Inter Epiſcopos quidam Patriarchæ, quidam Primates, quidam Metropolitani, quidam vero ſimpliciter Epiſcopi: In Clero numerantur Curati, ſimplices Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, Acolythi, Exorciſtæ, Oſtiarii, Tonſurati. Affulget quoque iſta Graduum & Ordinum multitudo in hierarchia civili: Rex ſuos habet Conſiliarios, Gubernatores Provinciarum, Miniſtros: Præſides in throno juſtitiæ ſedentes, Aſſeſſores, Senatores: ſicque Hierarchia Eccleſiaſtica, tum & civilis non una, ſed quoddammodo etiam multiplex cenſetur. Ex his patet ſolutio ad confirmationem.

Inſtabis: Hierarchia attenditur penes ordinem, ſcientiam & actionem: ſed omnes Angeli in his tribus conveniunt; in ordine quidem, omnes ſunt puri ſpiritus: In ſcientia, omnes habent matutinam & veſpertinam, hoc eſt, & Deum, & creaturas, & myſteria, & res omnes naturales cognoſcunt: In actione omnes illu-

illuminant, omnes adimplent Dei voluntates. Igitur eſt unica pro eis hierarchia.

Reſpondeo diſtinguendo, hierarchia attenditur penes ordinem, ſcientiam, & actionem ſpecificam, concedo: genericam, nego. Angeli in aliquibus conveniunt, in aliquibus etiam diſcrepant: omnes ſunt puri ſpiritus, omnes vident Deum, omnes norunt myſteria, omnes illuminant homines: ſed aliter & aliter, illuminantur a Deo. Quidam quidem immediate, nonnulli mediate, & hoc modo per rationes rerum univerſaliſſimas, modo per particulares cuilibet rei proprias, & iſti diverſi illuminationis modi ordines ſpecie diverſos per majorem vel minorem ſubordinationem inducunt, unde conveniens eſt multiplicem eſſe hierarchiam: hoc ipſum exigit ordinata Angelorum multitudo. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 2. his verbis: " Dicendum, quod quantum ad „ cognitionem ipſius Dei, quam omnes „ uno modo, ſcilicet per eſſentiam vident, „ non diſtinguuntur in Angelis hierar- „ chiæ, ſed quantum ad rationes rerum „ creatarum. „

Urgebis: Non ſunt multiplicanda entia abſque neceſſitate: Atqui nulla videtur neceſſitas multiplicandi inter Angelos hierarchias, cum omnes & ſinguli eaſdem poſſint ſubire functiones propter quas diverſa eorum ſancti Patres multiplicant agmina: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, non eſt neceſſitas abſoluta multiplicandi hierarchias, concedo; Deus quippe omnes in eodem perfectionum & functionum gradu creare poterat: Non eſt neceſſitas moralis, ſeu convenientia, nego. In hac enim Angelorum ordinatione, nedum univerſi pulchritudo, ſed & ſapientia & poteſtas Dei plurimum affulgent. De hoc momento audiendus eſt divus Bernardus qui lib. 5. de conſ. cap 4. ſic loquitur: " Cernere eſt in his qui Seraphim appel- „ lantur, quomodo amet, qui unde amet „ non habet, ſed eſt & qui nihil horum „ quæ fecerit, odit... quomodo foveat, „ quomodo provehat, quomodo amplexe- „ tur... Cernere eſt in Cherubim, qui ple- „ nitudo ſcientiæ dicuntur, Deum ſcientia- „ rum Dominum eſſe, qui totus ſit lux, & „ tenebræ in eo non ſint ullæ.. Cernere eſt „ in Thronis, quam non ſuſpectus omnis in- „ nocentiæ judex ſedeat in his, qui circum- „ venire nolit, circumveniri non poſſit; „ quippe qui ſit amans & videns: nec „ vacat ſeſſio, tranquillitatis inſigne eſt. „ De vultu tali judicium meum prodeat „ opto, cui inſit amor, error abſit, & „ perturbatio. Cernere eſt in Dominationibus, quantæ ſit Dominus majeſta- „ tis, cujus nutu imperium conſtat, & „ imperio univerſitas, atque æternitas ter- „ mini ſunt. Cernere eſt in Principati- „ bus principium ex quo omnia, & quo- „ modo a cardine oſtium ſic ab ipſo Re- „ gi univerſitatem. Cernere eſt in Pote- „ ſtatibus, quam poteſtative idem Princeps, „ quos regit, protegit, contrarias poteſta- „ tes arcens & propulſans. Cernere eſt „ in virtutibus unam ubique æqualiter „ præſto eſſe virtutem vivificam, efficacem, inviſibilem, immobilemque; „ omnia tamen moventem utiliter, tenen- „ tem fortiter... Cernere poſtremo, & „ mirari eſt in Angelis & Archangelis ve- „ ritatem atque experientiam vocis illius, „ quoniam ipſi cura eſt de nobis. „

Repones: Tametſi remanſerint in dæmonibus naturalia, nulla tamen inter eos hierarchia eſt, ſed potius ſempiternus horror: Igitur a pari nec inter Angelos ſanctos hierarchia admittenda eſt.

Reſpondeo diſtinguendo, nulla remanet in dæmonibus hierarchia ad bonum faciendum, concedo: ad malum, nego. Cum enim ſint in natura inæquales, prælatio inter eos reperitur. Sic docet S. Thomas hic q. 109. art. 2. " Manifeſtum eſt „ autem, *inquit*, ex præmiſſis, quod dæ- „ monum quidam naturali ordine ſub aliis „ conſtituuntur. Unde & actiones eorum „ ſub actionibus ſuperiorum ſunt. Et hoc „ eſt, quod rationem prælationis facit, „ ut ſcilicet actio ſubditi ſubdatur actio- „ ni prælati: Sic igitur ipſa naturalis „ diſpoſitio dæmonum requirit, quod ſit „ in eis prælatio. Convenit enim hoc „ divinæ ſapientiæ, quæ nihil in „ univerſo inordinantum relinquit. „ „ Subdit ſanctus Thomas ad 3. " Cum mala „ facere maxime ad miſeriam pertineat, „ præeſſe in malis, eſt eſſe magis miſerum. „

Diluuntur argumenta, quæ contra ſecundam concluſionem proponuntur.

OPPONES: Ibi non ſunt diverſi ordines, ubi

ubi iidem perfectionis gradus reperiuntur: Atqui res ita ſe habet in Angelis v. g. primæ hierarchiæ: Et probatur: Omnes amore Dei flagrant: omnes plenitudinem habent luminis: omnes Dei ſedes ſunt: omnes denique immediate illuminantur & perficiuntur a Deo: Ergo &c.

Reſpondeo 1. ad has & ſimiles difficultates beatos ſpiritus pares eſſe in multis: hoc eſt, omnes Deum intuitive videre: omnes eundem & cognoſcere & amare: Sed ſicut ſtella a ſtella differt in claritate, alia eſt enim lux ſolis, alia lunæ, ita alius amor intenſivus Seraphim, alius Cherubim, alius Throni: addo ut ſupra dictum eſt, quoſdam magis de perfectionibus Dei, quoſdam vero minus participare & ſic omnia facile conciliantur.

Reſpondeo 2. negando minorem: Ad probationem diſtinguo; omnes Angeli primæ hierarchiæ immediate a Deo & illuminantur & perficiuntur, ſed quidam plus vel de amore, vel de lumine præ cæteris habent, concedo: Et idem eſt perfectionis participatæ gradus, nego. Primi majorem habent amorem, & Seraphim nomine donantur: quidam majorem luminis plenitudinem, & nominis Cherubim celebrantur: quidam dona Dei vel promptius quam cæteri multi ſuſcipiant, & Throni retinent nomen. Quia vero perfectiones inferiorum in ſuperioribus per exceſſum præcontinentur, obſervandum eſt Angelos v. g. ſecundi ordinis primæ hierarchiæ non dici Cherubim reſpectu Seraphinorum: nec Thronos nominari Thronos relative ad Cherubinos, ſed per reſpectum ad alios inferiores Angelos: nomen quippe excellentiæ non niſi relative ad inferiores alicui confertur: Idem proportionaliter dicendum de ſingulis aliis ordinibus ad invicem comparatis.

Jam audiendus eſt D. Thomas circa ſolutionem datam hic q. 108. art. 5. ad. 5. 5. ubi ſic loquitur: " Dicendum, ,, quod nomen Seraphim non imponitur ,, tantum a charitate, ſed a charitatis ,, exceſſu quem importat nomen ardoris, ,, vel incendii. Unde Dionyſ. 7. c. cæl. ,, hier: exponit nomen Seraphim ſecun- ,, dum proprietates ignis, in quo eſt ex- ,, ceſſus caliditatis... Similiter etiam no- ,, men Cherubim imponitur a quodam ,, exceſſu ſcientiæ. Unde interpretatur ,, plenitudo ſcientiæ. ,, Rurſus ad 6. " ,, Ordo Thronorum habet excellentiam ,, præ inferioribus ordinibus in hoc quod ,, immediate in Deo rationes divinorum ,, operum cognoſcere poſſunt... Iſti An- ,, geli ſunt per promptitudinem aperti ad ,, ſuſcipiendum Deum, & famulandum ,, ipſi. ,, Et ideo nomen habent Throni.

Inſtabis: Atqui idem perfectionis gradus in multis inveniuntur ordinibus: Igitur abſque fundamento novem inter Angelos diſtinguuntur ordines. Probatur ſubſumptum. Voces Dominationis, Poteſtatis, Principatus, eandem deſignat auctoritatis prærogativam: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo Antecedens: voces Dominationis, Poteſtatis, Principatus eandem generice deſignant auctoritatis prærogativam, concedo: Unde Dominationes, Poteſtates, Principatus in hoc potiſſimum conveniunt, quod auctoritatis excellentia donentur & multis aliis ſuperiores ſint: Eandem ſecundum gradum, nego. Tametſi duces, præſides, nuntii auctoritatem habeant, longe tamen excellentiori modo auctoritas ineſt Principi: majore quoque præ nuntiis præſes infulatus potitur: ſimili prope modo ratiocinandum de auctoritate Angelorum, de quibus controverſia movetur: Principatus quippe ineſt Dominationibus, ut Principibus qui imperant, Poteſtatibus vero ut judicibus a Deo inſtitutis: Tertio loco aliis pro executione operum, quatenus præſunt operibus veluti duces, & imperata a ſuperioribus adimplent, vel etiam ut adimpleantur ſatagunt.

D. *Thomas* ibidem art. 5. ad 3. hæc omnia his explicat verbis: " Dicendum, quod ,, nomen Dominationis & Poteſtatis & ,, Principatus diverſimode ad gubernatio- ,, nem pertinet. Nam Domini eſt ſolum- ,, modo præcipere de agendis, & ideo ,, Greg. dicit quod quædam Angelorum ,, agmina pro eo quod cætera eis ad obe- ,, diendum ſubjecta ſunt, Dominationes ,, vocantur. Nomen vero poteſtatis ordi- ,, nationem quandam deſignat: ſecundum ,, illud Apoſtol. ad Rom. 13. qui pote- ,, ſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. ,, Et ideo Dionyſ. dicit quod nomen po- ,, teſtatis ſignificat quandam ordinationem ,, & circa ſuſceptionem divinarum, & cir- ,, ca actiones divinas: quas ſuperiores in ,, infe-

„ inferiores agunt, eas ſurſum ducendo.
„ Ad ordinem ergo poteſtatum pertinet
„ ordinare, quæ a ſubditis ſint agenda.
„ Principari vero, ut Greg. dicit, eſt in-
„ ter reliquos priorem exiſtere, quaſi pri-
„ mi ſint in executione eorum quæ impe-
„ rantur. Et ideo Dionyſ. dicit 9. c. cæl.
„ hier. quod nomen principatuum ſignifi-
„ cat ductivum cum ordine ſacro. Illi
„ enim qui alios ducunt primi inter eos
„ exiſtentes, principes proprie vocantur:
„ ſecundum illud Pſal. 67. prævenerunt
„ principes conjuncti pſallentibus.„

Urgebis: Quidam dicuntur Archangeli: Igitur iſti ſaltem idem ſunt cum principatibus; nam omnes præſunt operibus, nec in gradu, vel in minimo principatus videntur præeminere Archangelis.

Reſpondet D. Thomas ibidem art. 5. ad 4. " Dicendum, quod Archangeli ſe-
„ cundum Dionyſ. medii ſunt inter prin-
„ cipatus & Angelos. Medium autem
„ comparatum uni extremo, videtur al-
„ terum, in quantum participat naturam
„ utriuſque, ſicut tepidum reſpectu calidi
„ eſt frigidum, reſpectu vero frigidi eſt
„ calidum: ſic Archangeli dicuntur quaſi
„ principes Angeli: quia reſpectu Ange-
„ lorum ſunt principes, reſpectu vero prin-
„ cipatuum ſunt Angeli, ſecundum au-
„ tem Greg. dicuntur Archangeli ex eo
„ quod principantur ſoli ordini Angelo-
„ rum, quaſi magna nuntiantes. Princi-
„ patus autem dicuntur ex eo quod prin-
„ cipantur omnibus cæleſtibus virtutibus
„ divinas juſſiones explentibus.„

Perſiſtes: Omnes beati Spiritus vocantur Angeli: Igitur unus ordo pro omnibus ſufficit.

Reſpondeo diſtinguendo, omnes vocantur Angeli, quia omnes magna nuntiant, concedo: In hoc quippe conveniunt quod ſint, teſte Apoſtolo, adminiſtratorii Spiritus propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis: vocantur Angeli quia eodem perfectionis gradu donantur, nego: Nam & Seraphim, & Cherubim alia propter excellentiam ſpecialem obtinent nomina. Solutio eſt D. Thomæ qui ibidem ſic ſolvit difficultatem: " Ad primum dicen-
„ dum, quod Angelus nuntius dicitur.
„ Omnes ergo cæleſtes ſpiritus, in quan-
„ tum ſunt manifeſtatores divinorum,
„ Angeli vocantur. Sed ſuperiores An-
„ geli habent quandam excellentiam in hac
„ manifeſtatione, a qua ſuperiores ordines
„ nominantur. Infimus autem Angelorum
„ ordo nullam excellentiam ſupra commu-
„ nem manifeſtationem addit. Et ideo a
„ ſimplici manifeſtatione nominatur. Et
„ ſic nomen commune remanet infimo or-
„ dini quaſi proprium.„

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli diſtinguuntur per tres Hierarchias & novem ordines.

PRIMO: Utrumque propugnat S. Dionyſius lib. de cæl. hier. cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. propugnat D. Gregor. hom. 34. item D. Bernardus lib. 5. de conſid. c. 4. D. Thomas hic 1. p. quæſt. 108. art. 1. 2. & 5.

Secundo: Quod Angeli in tres diſtribuantur Hierarchias ratio D. Thomæ non modicum probat: quia, *inquit*, Hierarchia eſt multitudo ordinata per unum ſupremum Dominum: Porro inter Angelos quidam immediate illuminantur a Deo & perficiuntur: nonnulli tantummodo mediate: quidam tamen per rationes univerſaliſſimas, & veluti duces qui aliis præſint, & imperent: quidam vero per rationes ſingulis rebus proprias & convenientes, ut cuncta exequantur & faciant: Igitur convenienter tres & ponuntur, & diſtinguuntur Hierarchiæ.

Tertio: Non deeſt quoque ratio ut novem inter Angelos numerentur ordines, cum novem ſint in eis perfectionum gradus: alii enim, amore conditoris flagrant; alii præpollent ſcientia; alii prompte ſuſcipiunt & adimplent ſupremi Regis placita; alii ipſi ita famulantur, ut nullius umquam paſſionis vinculo, ligati fuerint; alii in potentias Domini introeunt; alii a Deo ordinantur ut ſupra cæteros poteſtatem habeant: Principatus vero, Archangeli & Angeli miniſtrant & exequuntur: Primi ut principes: ſecundi ut ſuperiores, medii & ſubalternati, Angeli ut infimi.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Sicut unus eſt princeps, ita & unicus relative ad Regem Regum princi-

ſtatus, multiplex vero comparative ad multitudinem ordinatam, quatenus triplex in ea diſtinguitur ordinatio; quidam enim Angeli immediate a Deo illuminantur, quidam mediate per rationes univerſales, quidam etiam per particulares, unde triplicem eſſe hierarchiam convenit.

Secundo: Tametſi omnes ſancti Spiritus bene ſint diſpoſiti, diverſa tamen eſt in eis diſpoſitio & ordinatio, adeoque & non una ſicut inter homines Hierarchia, cum illi ſpecie inter ſe differant: quinimmo Hierarchiæ rationes etiam in dæmonibus ad nocendum & malum faciendum permanſerunt.

Tertio: Concedimus quidem omnes ſanctos Angelos amore & cognitione Dei, cæteriſque gratiæ donis illuſtratos eſſe, ſed quia in iis omnibus perfectionibus, & etiam actionibus multiplex invenitur gradus, jure merito ſancti Patres & Theologi Angelos in novem diſtribuunt ordines.

ARTICULUS QUINTUS.

De operatione Angelorum.

PELAGIANI qui pro homine lapſo gratiæ excludunt auxilium, a fortiori pro Angelis ſanctis qui nuſquam peccavere illud ipſum explodunt: Qui vero negant Spiritus, omnem adimunt beatis Angelis & cognitionem & beatitudinem. Denique impii qui Deum ad inferiora non attendere autumant, ejus quoque Miniſtrorum pro noſtra ſalute curam & ſollicitudinem nedum ignorant, ſed & blaſphemant. Abſque multo negotio eos debellamus agendo de operatione Angelorum.

Duplicis generis diſtinguuntur a Theologis cum ſancto Thoma in Angelis operationes: quaſdam habent relative ad ſe ipſos, quaſdam vero ad extra, & comparative ad alias creaturas. De omnibus agendum incumbit: Primo quidem de eis quas habent ad intra & pro ſe, videlicet de ſua beatitudine, tum & de cognitione creaturarum. Unde ſit

SECTIO PRIMA.

Utrum ſancti Angeli ſuam promeruerint beatitudinem?

QUÆSTIO movetur de beatitudine ſupernaturali quæ in viſione Dei intuitiva ſita eſt. Suppono 1. Nullam creaturam quantumvis perfectam viribus innatis & mere naturalibus finem ultimum ſupernaturalem aſſequi poſſe, quandoquidem finis ille omnes naturæ tranſcendit vires, alias non ſupernaturalis, ſed naturalis diceretur: Suppono 2. Angelos omnes in gratia ſanctificante fuiſſe creatos juxta illud S. Auguſtini lib. 12. de civ. cap. 9. *Creavit ſimul in eis condens naturam, & largiens gratiam*. Hoc ipſum propugnat D. Thomas ex profeſſo hic qu. 62. art. 3. quia, inquit: " Gratia gratum faciens ,, comparatur ad beatitudinem, ſicut ra- ,, tio ſeminalis in natura ad effectum na- ,, turalem producendum. Unde 1. Joan. ,, 3. gratia ſemen Dei nominatur. Sicut ,, igitur ſecundum opinionem Auguſt. po- ,, nitur, quod ſtatim in prima creatione ,, corporalis creaturæ, inditæ ſunt ei ſe- ,, minales rationes omnium naturalium ef- ,, fectuum, ita ſtatim a principio ſunt An- ,, geli creati in gratia.,, Ad finem ultimum aſſequendum. Suppono 3. cum Theologis varia diſtinguenda eſſe temporis inſtantia in quibus Angelos conſiderari neceſſe eſt: unum ſcilicet in quo creati ſunt: Et creationis inſtans vocatur: alterum in quo vel bonum, vel malum nutu ſuo elegerunt, & probationis nomine donatur. Tertium in quo unuſquiſque in ſuum abiit locum, bonus in cœlum, malus in baratrum. At prædeſtinationis ac beatitudinis pro ſanctis, reprobationis vero pro dæmonibus inſtans vocatur. Suppono denique cum D. Thoma hic art. 5. Angelos ſanctos per primum amoris Dei actum ſuam aſſecutos fuiſſe beatitudinem; cum enim non diſcurſu, ſed actu intelligenti perfectiſſimo Angelus cognoſcat bonum, ita quoque ei immobiliter inhæret; nulla quippe tunc aderant paſſionis impedimenta quæ vel minimum actus perfectionem remoraretur. Unde nec virtutis præmium diutius procraſtinare ad ulteriorem amoris & fidelitatis probationem opus erat. Quia vero eadem eſt contrariorum lex, ſuppli-

cia

cio æterno Deus malorum Angelorum ingratitudinem abſque mora mulctavit. Præſens igitur controverſiæ caput eſt de ſecundo inſtanti, quod etiam ſtatus viæ appellatur; & quæritur utrum tunc temporis Angeli ſancti ſuam promeruerint beatitudinem. Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Angeli ſancti ſupernaturalem promeruerunt beatitudinem.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

APOSTOLUS 2. Tim. 2. 5. ait: *Non coronatur, niſi qui legitime certaverit.* Sed iſta ſententia intelligenda eſt univerſim de omni creatura etiam Angelica, quandoquidem etiam inter Angelos initum eſt prælium, ut legitur Apocal. 12. 7. *Michael & Angeli ejus præliabantur cum dracone.* Quid actum ſit in illo percelebri voluntatum prælio, declarant Patres fuiſſe de amore Dei ſuper omnia, cui Angeli ſancti, obnitentibus malis, pari humilitatis & obedientiæ affectu ſervire voluerunt: Tantæ fidelitati cedebatur beatitudinis præmium quo perverſi dæmones privati ſunt: Igitur Angeli boni ſuam promeruerunt beatitudinem: Quod quidem non obſcure indicat illud Apoc. 21. in quo dicitur quod menſura Angeli, ſit menſura hominis, ſanctus quippe Thomas hic q. 62. art. 4. ſic interpretatur; ſicut homines bonis actibus aſſequuntur gloriam, ita ſimiliter & ſancti Angeli aſſecuti ſunt, unde in hoc prorſus ſenſu menſura Angeli, proportione ſervata, eſt menſura hominis.

Secundo, ex ſanctis Patribus.

S. BASILIUS explicans illud Pſalm. 32. *Verbo Domini cœli firmati ſunt*, ait Angelos fideles in bono firmatos ſimul & præmio gloriæ ſtatim fuiſſe donatos.

Beatus Auguſtinus pluribus in locis meritum ſanctorum Angelorum celebrat. Lib. 12. de civ. cap. 9. num. 1. ait de illis: " Eoque ſunt iſti ab illorum ſocie„ tate diſcreti, quod hi in eadem volun„ tate bona manſerunt, illi ab ea deficien„ do mutati ſunt, mala ſcilicet volunta„ te. „ Et num. 2. " Unde ſine bona vo„ luntate, hoc eſt, Dei amore numquam „ ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt. „ Iſti autem qui cum boni creati eſſent, „ tamen mali ſunt, mala propria volun„ tate, quam bona natura non fecit, niſi „ cum a bono ſponte defecit, ut mali cauſ„ ſa non ſit bonum, ſed defectus a bono, „ aut minorem acceperunt amoris divini „ gratiam, quam illi qui in eadem perſti„ terunt; aut ſi utrique boni æqualiter „ creati ſunt, iſtis mala voluntate caden„ tibus, illi amplius adjuti, ad eam bea„ titudinem, unde ſe nunquam caſuros, „ certiſſimi fierent, pervenerunt. „

S. Doctor iterum atque iterum in libro de correptione & gratia meminit meriti ſanctorum Angelorum. Cap. 10. num. 27. „ ſic loquitur: " Angeli quidam, quo„ rum princeps eſt, qui dicitur diabolus, „ per liberum arbitrium a Domino Deo „ refugæ facti ſunt. Refugientes tamen „ ejus bonitatem, qua beati fuerunt, non „ potuerunt ejus effugere judicium, per „ quod miſerrimi effecti ſunt. Cæteri „ autem per ipſum liberum arbitrium in „ veritate ſteterunt, eamque de ſuo caſu „ numquam futuro certiſſimam ſcire me„ ruerunt. „

Rurſus cap. 11. num. 32. loquens de Adamo prævaricatore, dicit: " Quia noluit „ permanere, profecto ejus culpa eſt, cu„ jus meritum fuiſſet, ſi permanere vo„ luiſſet: Sicut fecerunt Angeli ſancti, „ qui cadentibus aliis per liberum arbi„ trium, per idem liberum arbitrium ſte„ terunt ipſi, & hujus permanſionis de„ bitam mercedem recipere meruerunt, „ tantam ſcilicet beatitudinis plenitudi„ nem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe „ in illa eſſe manſuros. „

Ex his iſtud ſequitur argumentum: opus vitæ æternæ meritorium illud cenſetur, quod ſit & virtute gratiæ, & cum electione: quod quidem fit a viatore in hac vita conſtituto: Atqui ex Auguſtino talis fuit actus SS. Angelorum, namque illum tribuit nedum caritati, & gratiæ actuali, qua ſcilicet fuerunt præ cæteris magis adjuti; fuit opus liberrimum; & vero, aliis a via juſtitiæ deficientibus, in ea permanere illi voluerunt: fuit etiam viatoris opus, tametſi enim in quadam beatitudine conditi fuiſſent Angeli, quatenus per-

perfectam receperunt naturam omnibus donis, tum naturalibus, tum ſupernaturalibus illuſtratam, non tamen in perfecta beatitudine quæ in viſione Dei ſita eſt, quod caſus dæmonum probat; quod D. Thomas hic q. 62. art. 1. oſtendit. Ergo &c.

Angelicus Doctor ex profeſſo docet concluſionem hic art. 4. " Dicendum eſt, „ *ait*, quod gratiam habuit Angelus ante„ quam eſſet beatus, per quam, beatitu„ dinem meruit. „

Tertio, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMA: Meritum eſt actus bonus habens cum gloria propoſitionem, cuique annexa eſt beatitudinis promiſſio: Sed Angeli ſancti talem produxerunt actum: & probatur, ſe converterunt ad Deum quem ſuper omnia dilexerunt. Hoc ipſum dicit S. Auguſt. lib. 12. civ. cap. 9. hoc divus Thomas hic art. 2. hoc quoque ſufficienter indigitat Scriptura quæ de prælio in cœlis facto ait, S. Michaelem & ſuos prævaluiſſe adverſus rebelles: Hunc hac voce Eccleſia celebrat bonorum Angelorum triumphum, quem iſto humilitatis & amoris actu, *quis ut Deus*, S. Michael cum ſuis reportavit. Igitur ſancti Angeli actum amoris habuerunt, cui annexa erat vitæ æternæ promiſſio, juxta illud Apoc. 2. 17. *Vincenti dabo manna abſconditum, & .... nomen novum.*

Secunda: Quod non eſt naturæ debitum, non niſi via meriti & juſtitiæ adultis confertur, hoc eſt, propter bona opera; Dominus quippe probat prius ſervi fidelitatem, antequam mercedem & præmium conferat, unde Sapientiæ 3. 7. dicitur, *tanquam aurum in fornace probavit illos*. Et iterum ibidem immediate antea habetur: *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe*. Atqui vita æterna non erat Angelis debita, cum ſit ſupra naturam: Ergo &c.

Tertia: Ex Apoſtolo non eſt acceptatio perſonarum apud Deum: Atqui ſi beatitudo abſque meritis collata fuiſſet Angelis ſanctis, ſumma appareret, & hoc maxime in duobus. Primo quidem in hoc quod gloria non omnibus, ſed quibuſdam tantum collata fuiſſet, deinde vero in hoc quod major data ſit Angelis primæ Hierarchiæ quam aliis, tametſi in hypotheſi quod independenter a meritis exhiberetur, omnes forent in gratia æquales. Ergo &c.

Quarta: Chriſtus licet Filius Dei, gloriam tamen ſui corporis voluit promereri: Igitur a fortiori ſuam non niſi via meriti ſancti Angeli habuerunt.

Quinta: dæmones in ſuum abiere locum propter demerita, non enim aliter gloria privati ſunt: Igitur e contra ſancti Angeli vitam æternam merito bonorum operum aſſecuti ſunt: ſiquidem eadem eſt oppoſitorum & contrariorum lex.

Reſpondetur objectionibus.

OBJICIES 1. Qui creatus eſt in beatitudine, eam profecto non meruit: Sed ex S. Aug. lib. de correct. 9. cap. 10. num. 27. Angeli creati ſunt beati: ſic enim de malis Angelis loquitur: " A Domino Deo „ refugæ facti ſunt, refugientes tamen „ ejus bonitatem, qua beati fuerunt. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo, ex Auguſtino Angeli creati ſunt in beatitudine, hoc eſt, perfecti creati ſunt, concedo: hoc eſt, ſimpliciter beati, nego. Beatitudo duplex diſtinguitur, una inchoata, altera perfecta: prior ſita eſt in perfectionibus naturalibus quæ virtute naturali etiam comparari poſſunt: Altera in poſſeſſione firma & inamiſſibili Dei: Naturalem habuit in prima ſui productione Angelus, non enim diſcurſu & ſucceſſione temporum acquiſivit, quinimmo, & gratia illuſtrata erat hæc prima creaturæ Angelicæ conſtitutio: At vero ſecundam non niſi per bonæ voluntatis actum habuerunt. S. Aug. de prima beatitudine tantummodo loquitur, nam eo loci, ait, Angelos quoſdam divinam refugientes bonitatem cecidiſſe, & æternis fuiſſe addictos ſuppliciis: Porro ſi fuiſſent vere & perfecte beati, certe a bono nec defeciſſent, nec reprobi facti, damnati fuiſſent. Ita D. Thomas hic quæſt. 62. art. 1. ubi ex profeſſo probat Angelos in beatitudine perfecta, non fuiſſe conditos: ſic enim ratiocinatur in argumento, ſed contra: " De ratione beatitudinis „ eſt ſtabilitas, ſive confirmatio in bo„ no: ſed Angeli non ſtatim ut creati „ ſunt, fuerunt confirmati in bono: quod „ caſus quorumdam oſtendit. Non ergo

„ Ange-

„ Angeli in ſua creatione fuerunt beati. „ Deinde vero in corpore articuli duplicem diſtinguit commemoratam beatitudinem: concedit quidem Angelum in prima ſui productione habuiſſe primam, ſed non ſecundam.

Inſtabis: S. Auguſtinus in locis ſupra laudatis, ait, bonos Angelos ſtetiſſe per liberum arbitrium, ſed meritum eſt opus gratiæ: Igitur ſancti Angeli vitam æternam non promeruerunt.

Reſpondeo diſtinguendo: boni Angeli ſteterunt per liberum arbitrium motum & adjutum a gratia, concedo: Non motum neque adjutum, nego. S. Doctor eſt ſui ipſius interpres, quandoquidem 12. de civ. cap. 9. expreſſe dicit ideo bonos ſtetiſſe, quia præ cæteris multo magis adjuti ſunt, immo eo loci ex profeſſo probat malum non habere Deum, ſed malam hominis voluntatem in ſe relictam, auctorem: Deum eſſe bonorum omnium cauſam, & ipſam creaturæ laudabilem voluntatem ab illo ut a primigenio fonte profluere n. 1. de bonis Angelis loquens dicit: " Si non potuerunt ſeipſos „ facere meliores, quam eos ille fecerat, „ quo nemo melius quidquam facit, pro„ fecto & bonam voluntatem, qua me„ liores eſſent, niſi operante adjutorio „ creatoris habere non poſſent. „

D. Thomas eodem prope modo facit ſatis objectioni hic art. 2. his verbis: " Di„ cendum, quod Angelus in illam beati„ tudinem voluntate converti non po„ tuit, niſi per auxilium gratiæ. „ Et „ art. 4. ad 2. ait: " Dicendum, quod „ converſione naturali Angelus non me„ ruit beatitudinem: ſed converſione cha„ ritatis, quæ eſt per gratiam. „

Dices D. Thomas hic art. 6. ait, gratiam & gloriam datam fuiſſe Angelis ſecundum quantitatem naturalium: Igitur neutram meruerunt Archangeli.

Reſpondeo 1. D. Thomam nullo modo intendere naturæ vires in ſe relictas quidquam aut in gratiam, aut in gloriam influere, cum ex profeſſo hic art. 2. doceat motum liberi arbitrii Angelici in beatitudinem eſſe gratiæ fœtum: articulo vero quarto ex profeſſo propugnat Angelos non aliter quam viribus gratiæ naturam adjuvantis promeruiſſe beatitudinem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo conſequens, Angeli non meruerunt primam gratiam, concedo: erat enim in eis ſine eis: Non meruerunt ſecundam gratiam, ſeu gratiæ augmentum, nego. Theologi tenent in gratia habituali Angelos fuiſſe conditos: deinde actualem habuiſſe qua ſeſe ad Deum per uſum liberi arbitrii convertentes meruerunt gratiæ augmentum, ſimul & gloriam quæ certe unicuique collata eſt ſecundum amoris gradum: Porro D. Thomas loquitur de gratia in qua creati ſunt Angeli, quando, ait, datam fuiſſe ſecundum quantitatem naturalium: cum enim Deus ſit donorum ſuorum Dominus, tametſi naturæ creatæ nihil quidquam debeat, abſque tamen hujuſmodi naturæ meritis, majora quibuſdam præ ceteris poteſt conferre chariſmatum dona: Igitur perfectioribus in natura Angelis majorem potuit conferre gratiam, conſequenter & gloriam, quatenus qui majorem in creatione receperant gratiam, majorem quoque ſupernaturalem habuerunt Dei amorem; & hinc majorem aſſequuti ſunt beatitudinem. Hoc unum propugnat & defendit divus Thomas.

Urgebis. Ad meritum requiritur libertas: Atqui videtur quod in Angelis non fuerit: & probatur: libertas in electione potiſſimum ſita eſt, dicitur enim vis electiva: ſed non fuit pro Angelis locus: non quidem in primo creationis inſtanti, gratia quippe fuit in eis abſque eis: Non in tertio, tunc enim confirmati vel in bono, vel in malo fuere: Neque etiam in medio, quandoquidem Angeli ſine diſcurſu & inquiſitione procedunt: Igitur in nullo.

Reſpondeo negando minorem; aſſerit enim S. Auguſtinus Angelos alios in bono ſtetiſse, alios vero defuiſse per liberum arbitrium.

Ad probationem dico in ſecundo creationis inſtanti fuiſse electionis locum, pro Angelis, qui licet diſcurſu formali ad operandum & eligendum non opus habeant, utuntur tamen virtuali, quatenus ex duobus objectis propoſitis, rationes ex utraque parte prodeuntes cito-citius capiunt, & eligunt: ſicut doctor cito, apprehenſis terminis & principiis, videt concluſionem, quam tamen non niſi diſcurſu prævio, candidatus elicit. Quod autem diſcurſus & inquiſitio formalis ad libertatis eſsentiam non prærequiratur, patet in Deo qui abſque inquiſitionis ope unum præ alio faciendum liberrime elegit.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Sancti Angeli ſuam promeruerunt beatitudinem.

PRIMO: Hoc ſubindigitat Scriptura, dum ait 2. Tim. 2. 5. *Non coronatur, niſi qui legitime certaverit.*

Secundo: Idipſum propugnant S. Auguſtinus lib. 12. de civ. cap. 9. lib. de corr. & grat. cap. 10. nu. 27. D. Thomas hic 1. par. quæſt. 62. art. 4.

Tertio: Ratio ſuffragatur. Namque gloria non eſt Angelis debita. Illam igitur promeruerunt boni Angeli maxime cum actus eorum in Creatorem converſionis, omnibus donaretur ad meritum prærequiſitis conditionibus, erat enim liber, & a viatoribus in charitate & gratia ſanctificante conſtitutis.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: cum S. Auguſtinus, ait, Angelos fuiſſe in beatitudine creatos, loquitur ſolum de perfectione naturæ, quæ data eſt Angelis omnibus abſoluta numeris, nuſquam vero de beatitudine, quæ eſt firma ſummi boni aſſecutio.

Secundo: Ne minimum quidem faceſſit negotium, dum idem Auguſtinus aſſerit Angelos ſanctos ſtetiſſe per liberum arbitrium; enim vero luce clarius apparet, de libero arbitrio elevato ſermonem inſtituere. Nec iſti refragatur veritati S. Thomas, tametſi enim Deus majorem conferre gratiam Angelis *perfectioribus* in natura voluerit, non inde ſequitur merita naturæ locum habuiſſe in beatitudinis collatione; naturam enim creator perficere poteſt quomodo vult, & illi complacuerit.

Tertio: Eſto quod in Angelis non fuerit inquiſitio formalis, & diſcurſiva, adfuit tamen virtualis & ſufficiens ad electionem. Cæterum tametſi ex parte paſſionum nullam in bono ſupernaturali amplectendo Angeli viatores experirentur difficultatem, habebant tamen, inquit D. Thomas hic quæſt. 62. art. 4. ad 1. ex parte excellentiæ objecti, quippe quod omnem naturæ ordinem excederet, hinc meriti materia eorum non deerat virtuti, quatenus bona inviſibilia viſibilibus anteponere opus erat.

SECTIO SECUNDA.

De cognitione Angelorum.

Num futura contingentia & Myſteria naturaliter cognoſcant?

MULTA circa iſtud momentum occurrunt diſcutienda, quædam quidem communia, & breviter pertractanda: quædam ſpecialia, & in particulari examinanda, videlicet de cognitione futurorum contingentium, & myſteriorum. Et ut a facilioribus incipiamus, obſervandum eſt.

Primo: Angelos omnia non cognoſcere per ſuam ſubſtantiam; neque enim eorum eſſentia eſt cauſa rerum, ut eſſentia Dei: neque abſque ope ſimilitudinum rerum creata attingunt objecta, unde Dionyſius cap. 4. cæl. Hier. ait, Angelos rationibus rerum illuminari. Sic docet D. Thomas, hic quæſt. 55. art. 1. ſubdit vero art. 2. non accipere ſpecies a rebus corporalibus, cum ipſi ſint incorporei, ſed per ſpecies ſibi ingenitas objecta cognoſcere. Hoc ipſum dicit Dionyſius ibidem cap. 7. aſſerendo beatos illos ſpiritus rerum non colligere cognitionem a rebus aut diviſibilibus, aut ſenſibilibus. Nec mirum, cognoſcunt quippe, inquit, D. Thomas hic quæſt. 58. art. 1. 2. 3. 4. diviſa indiviſibiliter, materialia immaterialiter, compoſita ſimpliciter. Notat S. Doctor, art. 3. Angelos eminentiores ad objecta creata cognoſcenda, paucioribus indigere ſpeciebus, quippe qui univerſaliores præ cæteris Angelis inferioribus habeant: cum enim propius accedant ad Deum, magis quoque participant de ejus univerſalitate & ſimplicitate. Ita Dionyſius cap. 12. cæl. Hier.

Secundo: Angelos multa ſcire, multaque cognoſcere: ſeipſos quidem cognoſcunt, inquit Div. Thomas hic 4. 56. art. 1. cum ſint intelligibiles: Unus Angelus alterum cognoſcit, quatenus rerum omnium naturalium ingenitas habet ſpecies, ſic propugnat S. Doctor ibidem art. 2. quinimmo art. 3. addit Angelos quodammodo per vires naturales cognoſcere Deum Creatorem, non quidem in ſeipſo,

ſo, & immediate, ſed quatenus in Angelo, ut in ſua imagine refulget. Cæterum ejuſdem exiſtentiam Angeli naturaliter optime norunt, quippe qui ex effectibus cauſam eſſe optime inferant.

Tertio: Beatos ſpiritus cognoſcere & materialia, & ſingularia & futura neceſſaria: materialia quidem quia ſunt ipſis ſuperiores, inquit D. Thomas hic quæſt. 57. art. 1. ſingularia, ſcriptum eſt enim Pſal. 90. *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te*. Denique & futura neceſſaria eatenus cognoſcunt naturaliter, quatenus ſunt effectus neceſſario connexi cum ſuis cauſis quarum ingenitam habent notitiam: ſic Eclipſes ſciunt antequam eveniant. D. Thomas hic quæſt. 58. art. 6. & 7. duplicem diſtinguit in Angelis cognitionem, unam matutinam, veſpertinam alteram: prima ea eſt qua cuncta, lumine gloriæ in Verbo divino vident, unde matutina, hoc eſt, prima vocatur, rationes quippe rerum in Deo tanquam in prima cauſa, & ſunt & apparent: veſpertina ſeu ſecunda illa cenſetur, qua rationes rerum in ipſis rebus exiſtentibus attingunt, & ut paucis cuncta complectar: cognitio matutina eſt ea qua res cognoſcuntur in Deo, veſpertina vero ea qua cognoſcuntur in ſeipſis.

Quarto: Angelos quantum ad ſcientiam purgari, illuminari & perfici: ſuperiores quidem a Deo, inferiores vero a ſuperioribus, & hanc propter ſubordinationem purgatio, illuminatio & perfectio, operationes Hierarchiæ appellantur. Purgatio eſt actio tollens impedimentum ſcientiæ: Illuminatio, ipſius lucis cæleſtis oblatio, qua actu res antea ignotæ patent & clareſcunt; perfectio, eſt ſcientiæ acquiſitio, quæque per modum habitus inhæret potentiæ, eamque perficit; quod iſto actionis ſolaris poteſt illuſtrari exemplo. Primo quidem ſol detergit & fugat noctis umbras, deinde univerſum illuminat; in ipſo poſtea lumine vident mortales objecta quæ ſubjiciuntur oculis, ex qua viſione ſequitur cognitio rei, quæ intra potentiam remanet. Ergo ſuperiores Angeli divino exculti lumine, inferioribus loquuntur Angelis, ab eorum intellectu extergunt neſcientiæ tenebras, ſuam propriam ſuppeditant lucem, in eorum deinde lumine quod prius latebat, vident inferiores Angeli, & intuentur. Dan. 8. Zachariæ 2. de locutione angelica fit mentio.

Quinto: Angelos ſibi invicem loqui. Hæc locutio fit directione conceptuum, accedente voluntatis conſenſu: unde duo potiſſimum importat, unum ex parte intellectus, qui ſuum de aliqua re dirigit conceptum ad alium Angelum; alterum ex parte voluntatis, qua unus Angelus vult ut hæc res ſibi nota, illam alter cognoſcat: Igitur non omnia quæ ſunt in mente unius Angeli alter cognoſcit, ſed illa tantummodo quæ vult. Sic colligitur ex D. Thoma hic quæſt. 10. art. 1. 2. 3. 4. & 5. ſicque ſuperior Angelus loquitur inferiori, ſimiliter & inferior ſuperiori. Obſervat S. Doctor art. 3. Angelos Deo non loqui, quandoquidem, cum omnia in ſe videat & intueatur nihil poſſunt illi aperire, ſi tamen loquela pro conſultatione de agendis ſumatur, eos quodammodo Deo loqui cenſentur, quatenus ejus de aliqua re facienda ſciſcitantur voluntatem. His prælibatis, quæritur num Angeli abſque revelatione, ſed virtute ſibi innata cognoſcant futura libera, ſeu ſecreta cordium, & quæſtio fit etiam de gratiæ myſteriis: pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus abſque revelatione non cognoſcit ſecreta cordium, & futura contingentia.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

LEGITUR Jerem. 17. *Pravum eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Succinit illud 2. Paral. 6. *Tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum*. Et iſtud 1. Cor. 2. 11. *Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt.* Quibus ſententiis Scripturæ ſanctæ pronuntiant hominum corda ſoli Deo patere: Igitur Angelus abſque revelatione, ea non cognoſcit.

Secundo, ex Patribus & Eccleſiæ Doctoribus.

TERTULLIANUS Apol. 20. ait: " Ido„ neum, opinor, teſtimonium divinitatis, „ veritas divationis. „

S. Joannes Chryſoſtomus ſerm. 50. ſic loquitur: " Cape divinitatis ejus inſignia: „ audi eum pectoris tui penetraſſe ſecre„ tum: aſpice eum ad cogitationum ea„ rum latebras perveniſſe. „

Rurſus hom. 23. in Joan. " Humano„ rum autem cordium cognitio ſolius Dei „ eſt, qui ea formavit.... non opus erat „ Jeſus teſtibus, ad eas quas formarat „ mentes cognoſcendas. „

D. Thomas idem ex profeſſo docet hic quæſt. 58. art. 3. hoc argumento, quod ex Patrum auctoritate depromit: " Id „ quod eſt proprium ſignum divinitatis, „ non convenit Angelis. Sed cognoſcere „ futura eſt proprium ſignum divinitatis, „ ſecundum illud Iſa. 12. annuntiate „ quæ ventura ſunt in futurum, & ſcie„ mus quod dii eſtis vos. Ergo Angeli „ non cognoſcunt futura. „

S. Doctor ibidem art. 4. rurſus ſic argumentatur: " Quod eſt proprium Dei „ non convenit Angelis: ſed cognoſcere „ cogitationes cordium eſt proprium Dei, „ ſecundum illud Jerem. 17. pravum eſt „ cor hominis & inſcrutabile. Et quis „ cognoſcet illud, ego Dominus ſcrutans „ &c. Ergo &c. Angeli non cognoſcunt „ ſecreta cordium. „

Tertio, ex ulterioribus rationibus.

PRIMA eſt pro futuris contingentibus: quæ ſunt incerta & indeterminata non poſſunt certo cognoſci: Atqui futura contingentia ſunt talia: neque enim ſunt determinata in prima cauſa, cum nondum ſit decretum emiſſum de eorum futuritione, neque in cauſis ſecundis, quæ quidem tandiu indeterminatæ ad producendum effectum manent, quandiu cauſa prima, qua moventur indeterminata manet: Sed neque etiam in ſeipſis, cum ſint objecta mere indifferentia & contingentia: Igitur nullomodo.

Secunda proponitur pro ſecretis cordium. Quæ ſunt occulta & impervia nullo modo poſſunt abſque revelatione cognoſci, ſed ſecreta cordium ſunt occulta, nullam quippe habent connexionem cum virtute naturali; eo enim ipſo quo libera ſunt, metam ordinis naturalis quodammodo tranſcendunt. Igitur, ſecluſa revelatione, Angelus nequit ſecreta cordium penetrare.

Rurſus ut ſecreta cordium alicui pateant, debet ipſam hominis eſſentiam ſcrutari, quippe quæ ſint actus voluntatis humanæ immanentes: ſed ſolus Deus illabitur in mentem hominis, ſoluſque pervadit, qui ſolus omnis eſſentiæ creatæ auctor & cauſa: Igitur Angelus, ſecluſa revelatione, ſecreta cordium cognoſcere non valet.

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli virtute naturali myſteria gratiæ non cognoſcunt.

Probatur ex D. Thoma.

Sanctus Doctor hic quæſt. 57. art. 5. ſic argumentatur: " Nullus diſcit illud „ quod cognoſcit: ſed Angeli etiam ſu„ premi quærunt de divinis myſteriis „ gratiæ, & ea diſcunt. Dicitur enim „ 7. cap. cæl. Hier. quod ſacra Scriptura „ inducit quaſdam cæleſtes eſſentias ad ip„ ſum Jeſum quæſtionem facientes, & „ addiſcentes ſcientiam divinæ ejus ope„ rationis pro nobis, & Jeſum eas ſine „ medio docentem, ut patet Iſaiæ 63. ubi „ quærentibus Angelis, quis eſt iſte qui „ venit de Edom? Reſpondit Jeſus: ego „ qui loquor juſtitiam. Ergo Angeli non „ cognoſcunt myſteria gratiæ. „ Quibus verbis hanc reddit D. Thomas rationem cur Angeli per ſua naturalia myſteria gratiæ cognoſcere non queant, quia de eis interrogant Chriſtum, quæ autem cognoſcimus, ab alio non diſcimus.

Rurſus: ſicut nemo novit quæ ſunt ſpiritus hominis niſi ipſe homo, ita nemo novit quæ ſunt ſpiritus Dei niſi ipſe Deus: Igitur ſicut ſecluſa revelatione, Angelus non cognoſcit ſecreta cordium, eo quod humani ſint cordis fœtus, ita pariter & non abſimili ratione non cognoſcit myſteria gratiæ, niſi ea Deus illi revelaverit. Hæc ratio traditur a D. Thoma ibidem, his verbis: " In Angelis eſt co„ gnitio duplex, una quidem naturalis ſe-

„ cun-

„ cundum quam cognoſcunt res, tum per „ eſſentiam ſuam, tum etiam per ſpecies „ innatas. Et hac cognitione myſteria gra- „ tiæ Angeli cognoſcere non poſſunt. Hæc „ enim myſteria ex pura Dei voluntate „ dependent. Si enim unus Angelus non „ poteſt cognoſcere cogitationes alterius „ ex voluntate ejus dependentes, mul- „ to minus poteſt cognoſcere quæ ex ſo- „ la Dei voluntate dependent. Et ſic „ argumentatur Apoſtolus 1. Cor. 2. „ quæ ſunt hominis nemo novit niſi ſpi- „ ritus hominis, qui in ipſo eſt, ita & „ quæ ſunt Dei, nemo novit niſi ſpiritus „ Dei. „

Rurſus: ſi Angeli Dei cognoſcerent myſteria, maxime per lumen beatificum: Atqui ne quidem viſione qua Deus eos beatos facit cognoſcunt myſteria gratiæ: & probatur: ea ſolum viſione beatifica vident quæ vel ſunt ipſe Deus, vel neceſſariam habent cum illo connexionem, ut perſonas & attributa, illa quippe intra primarium viſionis objectum præcontinentur: ſed myſteria gratiæ, puta prædeſtinatio Sanctorum, alicujus peccatoris juſtificatio, neque ſunt de objecto primario beatitudinis, neque neceſſariam habent cum Deo connexionem, ſed ex mero Dei placito dependent: Igitur non niſi revelatione ab Angelis cognoſcuntur, quocirca Angeli dicuntur purgari, illuminari, & perfici circa hujuſmodi objecta, quatenus de his acquirunt & accipiunt a Deo ſcientiam. Ita colligitur ex D. Thoma ibidem: Eſt, *inquit*, & alia Angelo- „ rum cognitio, quæ eos beatos facit, „ qua vident Verbum, & res in Verbo. „ Et hac quidem viſione cognoſcunt my- „ ſteria gratiæ, non quidem omnia, nec „ æqualiter omnes, ſed ſecundum quod „ Deus voluerit eis revelare, ſecundum „ illud Apoſt. 1. Cor. 2. Nobis autem re- „ velavit Deus per ſpiritum ſuum; Ita „ tamen quod ſuperiores Angeli perſpica- „ cius divinam ſapientiam contemplantes, „ plura myſteria & altiora in ipſa Dei vi- „ ſione cognoſcunt, quæ inferioribus ma- „ nifeſtant, eos illuminando. Et horum „ etiam myſteriorum quædam a principio „ ſuæ creationis cognoverunt, quædam „ vero poſtmodum ſecundum quod eorum „ officiis congruit, edocentur. „

Fit ſatis objectionibus, contra primam concluſionem,

OBJICIES 1. Angeli cognoſcunt res omnes naturales: ſed futurum contingens eſt quid naturale: Igitur Angeli futura contingentia cognoſcunt. Probatur major. Angeli rerum omnium naturalium ſpecies innatas habent quæ res nedum in genere, ſed & in ſpecie repræſentant. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Angeli cognoſcunt res omnes naturales neceſſarias, concedo: liberas & contingentes, ſubdiſtinguo: ſi accedat revelatio. concedo: ſi non accedat, nego. Res aliæ ſunt neceſſariæ, ut eclypſes, tempeſtates, quæ ad motum ſiderum conſequuntur: aliæ vero liberæ, ut iſtud futurum, Petrus diſputabit, primi generis futura naturaliter cognoſcunt beatiſſimi ſpiritus: ſecundi generis quoque, ſed tantummodo in genere, hoc eſt, cognoſcunt v. g. Petrum poſſe diſputare: At num actu diſputabit, pro facto, ſecluſa revelatione, non vident, quandoquidem iſtud futurum neque in ſe, neque in cauſis ſecundis determinatum eſt, unde tametſi Angelus comprehendat Petri voluntatem, non tamen cognoſcit quid ipſe Petrus facturus eſt, cum ipſa Petri voluntas nondum ſit ad diſputationem determinata: ſolus Deus hoc ipſum novit, quia ſolus ſcit quid in Petro facturus eſt: niſi igitur accedat revelatio qua Dei voluntas de diſputatione futura aperiatur, Angelum ſemper quid Petrus faciet, latebit.

Ad probationem diſtinguo: Angeli rerum naturalium quæ ſunt neceſſariæ, ſpecies habent innatas, concedo: Rerum contingentium, ſubdiſtinguo: generales, concedo: individuales, nego. Angeli totius univerſi receperunt ſpecies, puta terræ, ſiderum, &c. rerum vero contingentium non habent niſi univerſales, hoc eſt, ſpecies quæ eas poſſunt repræſentare quoties conditio apponetur, & per revelationem objectum Angelorum menti applicetur. Ex quo fit quod licet menſura Angeli, videlicet ævum ſit omni ſuperior tempori, attamen ab Angelis futura contingentia non cognoſcuntur, quia etiam tempori futuro nondum coexiſtit futurum contingens: Nihil igitur de rebus con-

tingentibus Angelus videre poteſt in tempore futuro.

Utraque ſolutio eſt D. Thomæ hic q. 58. art. 6. ad 3. ubi reſpondet: " Licet „ ſpecies quæ ſunt in intellectu Angeli, „ quantum eſt de ſe, æqualiter ſe habeant ad præſentia, præterita & futura: tamen præſentia, præterita & futura non æqualiter ſe habent ad rationes. „ Quia ea quæ præſentia ſunt habent naturam per quam aſſimilantur ſpeciebus „ quæ ſunt in mente Angeli: Et ſic per „ eas cognoſci poſſunt. Sed quæ futura „ ſunt, nondum habent naturam per quam „ illis aſſimilentur. Unde per eas cognoſci non poſſunt. „ Ibidem ad 2. ſic ſolvit argumenti probationem: " Licet intellectus Angeli ſit ſupra tempus, quo „ menſurantur corporales motus: eſt tamen in intellectu Angeli tempus ſecundum ſucceſſionem intelligibilium conceptionum: ſecundum quod dicit Auguſt. 8. ſuper Geneſ. ad lit. quod Deus „ movet ſpiritualem creaturam per tempus. Et ita cum ſit ſucceſſio in intellectu Angeli, non omnia quæ aguntur „ per totum tempus, ſunt ei præſentia. „

Inſtabis: Angeli ſunt in æternitate: ſed omnia patent in æternitate, etiam futura contingentia: Igitur ea cognoſcunt Angeli.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: omnia patent in æternitate ſi omnes adſint conditiones, concedo: ſi non adſint, nego. Menſura durationis non eſt ſola ratio cognitionis rerum, ſed & cauſæ primæ determinatio & voluntas, unde niſi accedat revelatio, etiam per viſionem beatificam in Verbo futura contingentia non videntur. Et vero Petrus eſt in tempore præſenti cum Paulo: Ergo-ne cogitationes quæ latent in corde Pauli ſcit & videt, niſi aperiantur & manifeſtentur? Nullo modo. Ratio eſt quia licet Angeli eſſentiam divinam videant, non tamen futura contingentia, quippe quæ non habeant neceſſariam cum ea connexionem, nec ad objectum beatitudinis primarium ſpectent.

Urgebis: Ab actu ad poſſe valet conſequentia: ſed ipſi dæmones multa præſciunt futura contingentia, ut bellorum exitus, & ſimilia, quæ vel oraculorum, vel etiam malorum hominum ore prænuntiaverunt. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: dæmones multa futura contingentia præſciunt, & prænuntiant conjecturaliter, concedo: certo & infallibiliter, ſubdiſtinguo, quia vel illuminantur ab Angelis bonis circa aliquos eventus, vel hujuſmodi eventuum jam vident initia & ſciunt quid & juſtitiæ divinæ miniſtri facturi ſunt ad vindictam malorum, concedo: certo ſciunt per virtutem naturalem & ſecluſa illuminatione, nego minorem & conſequentiam. Non niſi conjecturaliter eventus contingentes norunt dæmones, ut obſervat S. Hieronymus in cap. 41. Iſaiæ, unde inquit, ut plurimum mendacia jungunt veritati quam annuntiant: " Si aliquis, *inquit*, dixerit multa ab idolis eſſe prædicta, hoc ſciendum, quod „ ſemper mendacium junxerint veritati, „ & ſic ſententias temperarent, ut ſeu „ boni, ſeu mali quid accidiſſet utrumque poſſet intelligi. „ Nonnunquam tamen quædam, Deo volente, ad vindictam malorum, certo ſed per illuminationem ſciunt & annuntiant, ut obſervat S. Aug. l. 4. de Trin. cap. 17. quandoque etiam eventuum conſpicientes initia alias hominibus ignota prædicunt, inquit ibidem S. Aug. ſed in hoc quid mirum?

Eadem reſponſione fit ſatis objectionibus quibus dicitur magos præſtigiis dæmonum quandoque ſecreta cordium revelare: mere enim conjecturaliter penetrant hujuſmodi decreta, quia inclinationem & temperamentum hominis perfecte cognoſcunt; unde ſi Medici ex ſignis nonnunquam vel vitæ exitium, vel e contra ægroti ſanitatem prænuntiant, a fortiori & ſubtiliori modo, inquit D. Thomas, hic art. 4. cogitationes hominis ſcire poſſunt dæmones, maxime vero cum humores & poſſint immutare, & ex immutatione effectus naturaliter conſequentes valeant cognoſcere.

Dices: Patres non ſemel aſſerunt Angelos ſuas viciſſim cogitationes cognoſcere. Ita propugnare videtur V. Beda l. 2. in Job cap. 7. Greg. l. 18. Moral. cap. 27. alias 31. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: Angeli abſque negotio ſuas viciſſim cognoſcunt ſecretas cogitationes, hoc eſt, faciliter id fit, nec corporis moles impedimentum affert, ſicut in hominibus evenit, concedo: & hoc fit abſque locutione, vel etiam ſecluſa

cluſa revelatione, nego. Secreta cordis unius Angeli alteri poteſt duplici modo patere videlicet revelatione ſeu illuminatione qua Deus poteſt ſecreta cordis pandere: deinde locutione ſicut homines inter ſe confabulando ſuam aperiunt mentem: iſtis ſecluſis modis, unus Angelus alterius ſecreta ſcutari nequit: Et vero tametſi omne phyſicum naturale contineatur naturaliter intra latitudinem objecti mentis angelicæ; non tamen morale naturale, non quidem defectu virtutis cuilibet Angelo innatæ, ſed Deo ſic ordinante & volente ut creatura libera ſit, & cordis ſui ſecreta nulli niſi ipſa volente pateat. Solutio eſt D. Thomæ hic art. 4. ad 1.

Repones: Ex hoc ſequitur Angelum inferiorem illuminare ſuperiorem, quatenus ſuperior non cognoſcit inferioris ſecreta donec illi ipſe inferior aperiat. Abſurdum conſequens. Ergo & antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam, Angelus quippe inferior ſuam alteri loquendo & non illuminando aperit mentem: Nec mirum: plus requiritur ad illuminationem, quam ad locutionem: illa quippe fit modo quodam univerſali a Deo irradiante primum ſuperiores Angelos, deinde inferiores per ſuperiores, & vocatur revelatio. Locutio vero fit per ſimplicem mentis directionem. Sic reſpondet D. Thomas 22. q. 181. art. 4. ad 2. & q. 9. de verit. art. 5. ad 6.

Oppones contra ſecundam concluſionem. Dæmones Matth. 8. 29. clamabant ad Chriſtum: *Veniſti huc ante tempus torquere nos*. Igitur ſciebant Chriſtum. Ergo Angeli, ſecluſa revelatione, cognoſcunt myſteria.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: dæmones ſciebant Chriſtum conjecturaliter, concedo: hoc enim ex viſis portentis & miraculis inferebant. Certo & infallibiliter, nego. Hoc ipſum colligitur ex D. Paulo qui 1. Cor. 2. de ſapientia Dei in myſterio abſcondita, ait: *Quam nemo Principum hujus ſæculi*, ſcilicet dæmonum, *cognovit: Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: hoc eſt, crucifigere non ſuaſiſſent Judæis.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli per vires innatas neque futura contingentia, neque cogitationes cordium, neque gratiæ myſteria cognoſcunt.

PRIMO hæc omnia capita divinæ paſſim innuunt Scripturæ, Apoſtolus quippe 1. Cor. 2. ait neminem ſcire quæ ſunt ſpiritus hominis, niſi ipſe homo; neque ſimiliter quæ ſunt ſpiritus Dei niſi ipſe Deus.

Secundo: Futura contingentia nec in ſeipſis, nec in cauſis ſecundis determinata ſunt, ſed in ſolo Deo qui ſolus ſcit quid ſit ipſe facturus: ſecreta vero cordium ſunt quid immanens & latens in ipſa hominis voluntate. Idem a fortiori dicendum de myſteriis gratiæ: Igitur niſi accedat aut revelatio, aut locutio, Angelus hæc omnia cognoſcere non valet.

Tertio: nequidem per viſionem beatificam Angeli tria ſupradicta norunt. Ratio ea eſt, quia illa tantummodo in verbo vident, quæ ſunt de eſſentia beatitudinis, & neceſſariam habent cum Deo connexionem: Porro neque futura contingentia, neque ſecreta cordium, neque omnia gratiæ myſteria talem habent cum Deo connexionem, unde requiritur aut locutio, aut illuminatio, ſeu revelatio, ut Angeli prædicta ſciant & cognoſcant.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi Angeli cognoſcant res omnes naturales phyſicas, non tamen morales & contingentes. Morales quippe latent in voluntate creata, contingentes in divina.

Secundo: Verum quidem eſt ſpecies Angelis innatas repræſentare etiam ſingularia phyſica, non tamen moralia niſi accedat aut locutio, aut illuminatio: Ergone accipiunt ſcientiam a rebus creatis liberis & contingentibus? Minime. In ſuis enim innatis ſpeciebus eas cognoſcunt, ſed ut per eas repræſententur, requiritur ut objecta eis applicentur, tunc enim ex ordinatione ſpecierum facta ab Angelo, objecta per ſpecies illas innatas exprimuntur, & angelicæ ſubjiciuntur menti,

quæ eas tunc & apprehendit, & cognoſcit. Igitur applicatio objecti ad ſpecies in Angelis requiritur, cujus defectu futura contingentia, ſecreta cordium & quædam gratiæ myſteria quæ fiunt ad extra nequidem in æternitate a beatis mentibus cognoſcerentur: ea enim ſola in Verbo vident myſteria quæ ſunt ipſe Deus, cætera utpote libera prorſus eos latent.

Tertio: Dæmones non niſi conjecturaliter prædicta aut noſcunt aut noverunt: Si quando vero Patres aſſerant Angelos ſuos mutuo cognoſcere cogitationes, unum ſolummodo intendunt, eorum cognitionem corporis mole nuſquam aut retardari, aut præpediri. Sic propugnat D. Thomas hic art. 4. ad 1. his verbis: " Cogitatio unius hominis non cognoſcitur ab alio, propter duplex impedimentum, ſcilicet propter groſſitiem corporis, & propter voluntatem claudentem ſua ſecreta. Primum autem obſtaculum tolletur in reſurrectione, nec eſt in Angelis: Sed ſecundum impedimentum manebit poſt reſurrectionem, & eſt modo in Angelis."

SECTIO TERTIA.

De operatione Angelorum ad extra.

PLURA operantur ad extra Angeli, cum teſte Apoſtolo Heb. 1. Deus eos fecerit ad laudem & conſolationem juſtorum, ad vindictam vero malorum ſuarum voluntatum miniſtros. Quia vero pro officiis ad extra adimplendis non ſemel apparuerint hominibus, quomodo hoc factum ſit diſcutiendum & explicandum eſt, ut in hoc potiſſimum exteriores eluceſcant operationes. Unde ſit

PUNCTUM PRIMUM.

Num Angeli quandoque vera aſſumpſerint corpora.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Quod Scriptura ſacra commemorat non ſemel factum; ſic propugnari liquido poteſt maxime cum Scriptura ſacra ſit in ſenſu obvio juxta Auguſtinum intelligenda, quum nullum inde ſequitur inconveniens: Atqui res ſic ſe habet, pro Angelis corpora aſſumentibus: Ergo &c. Probatur minor ex veteri Teſtamento: Geneſ. 18. legitur tres Angelos apparuiſſe Abrahæ, ſanctum Patriarcham eorum lavaſſe pedes, immo & cœnam eiſdem obtuliſſe: Deinde vero ſcribitur quoſdam Angelos forma decoros Loth e Sodomis eripuiſſe: S. Raphaelem duxiſſe Tobiam apud Gabelum a quo recepit pecuniam Tobiæ debitam, Tob. 8. 9. 10. 11. 12. Quid memorem præcellentes Angelorum apparitiones in novo Teſtamento factas? Luc. 1. Gabriel Archangelus uti Patris æterni orator miſſus eſt ad Mariam Virginem ut illam Chriſti Matrem mox futuram eſſe prænuntiaret: Matthæus cap. 4. ſcribit dæmonem ipſum Chriſtum uſque ad pinnaculum Templi tranſtuliſſe: *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi.* Non unus eſt etiam ſermo apud ſacros Evangeliſtas de Angelorum apparitionibus factis ſanctis mulieribus quibus reſurrectionem Chriſti annuntiabant, ut habetur Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. & Joan. 20. ſed lavare pedes innuit corpus verum & ſenſibile; ſed fungi oratoris officio apud mirabilem Virginem explicari ſine corpore vix poteſt, ſimiliter & de cæteris actitatis in aliis apparitionibus: Igitur nullum eſt inconveniens Angelos quandoque aſſumpſiſſe corpora.

Secunda: Quod unanimiter docent Patres, habetur ut doctrina Eccleſiæ, cui refragari nefas eſt: ſed Patres unanimi veluti conſenſu aſſerunt Angelos aſſumpſiſſe corpora: Et probatur: Hoc ipſum ſcribit S. Athanaſius ſerm. 4. contra Arianos; Auguſtinus l. 2. de civit. Dei cap. 6. Gregorius Magnus homil. 24. in Evangelia, & alii bene multi. Ergo &c.

Tertia: Non dedecet Angelos aſſumere corpora, cum in eis apparuerint. Ergo &c. Hæc ratio eſt D. Thomæ hic q. 51. art. 2. in argumento *Sed contra*, ubi ſic habet: " Auguſtinus dicit l. 15. de civit. Dei, cap. 23. quod Angeli in aſſumptis corporibus Abrahæ apparuerunt." In corpore art. ſic concludit: " Cum igitur Angeli neque corpora ſint, neque habeant corpora naturaliter ſibi unita, ut ex dictis patet, relinquitur

,, quod interdum corpora aſſumant. ,,

Quarta: Apparitio Angelorum non poteſt explicari de viſione imaginaria: Igitur vere aſſumebant corpora. Probatur antecedens. In hujuſmodi viſione 1. nihil ad extra apparet, & ſolus qui hac gratia donatur, videt objectum, ſed in viſione Angeli Raphaelis qui Tobiam duxit in via, erat aliquid ad extra, ſiquidem ſedebat in menſa cum Tobia: item nedum ab eo, ſed a Gabelo, ſed a Raguele videbatur; ut habetur Tob. 7. & 9. Ergo &c. Hanc ulteriorem rationem affert pro concluſione, ibidem ſanctus Thomas his verbis: " Dicendum, quod quidam dixe-
,, runt Angelos nunquam corpora aſſume-
,, re: ſed omnia quæ in Scripturis divi-
,, nis leguntur de apparitionibus Angelo-
,, rum, contigiſſe in viſione Prophetiæ;
,, hoc eſt, ſecundum imaginationem, ſed
,, hoc repugnat intentioni Scripturæ, il-
,, lud enim quod imaginaria viſione vide-
,, tur eſt in ſola imaginatione videntis.
,, Unde non videtur indifferenter ab om-
,, nibus. Scriptura autem divina ſic intro-
,, ducit interdum Angelos apparentes, ut
,, communiter ab omnibus viderentur. Si-
,, cut Angeli apparentes Abrahæ viſi ſunt
,, ab eo, & tota familia ejus, & a Lo-
,, th, & civibus Sodomorum. Similiter
,, Angelus qui apparuit Tobiæ, ab omni-
,, bus videbatur, &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES: Apparitiones Angelorum quæ in Scriptura referuntur, recte explicari poſſunt per viſiones imaginarias. Ergo &c. Probatur antecedens. Primo quidem ex viſionibus Ezechielis Prophetæ, ſancti Joannis Evangeliſtæ, & ſancti Joſeph quæ factæ ſunt in ſpiritu, per ordinationem phantaſmatum. Secundo, ex eo quod Angelus non indigeat corpore, ut ſuas ejiciat operationes: Tertio demum, nunc non apparent in corporibus aſſumptis Angeli: Igitur nec præterito apparuere tempore.

Reſpondeo diſtinguendo, apparitiones aliquæ poſſunt explicari abſque veritate corporis aſſumpti, quales fuerunt viſiones Ezechielis Prophetæ, & ſancti Joannis, concedo: omnes quales fuerunt illæ quæ & Abrahæ, & Tobiæ factæ enarrantur, nego propter rationes ſupra allatas: & ſic patet ſolutio ad primam confirmationem.

Ad ſecundam, Angeli non indigent corporibus pro ſe, concedo: pro hominum utilitate, videlicet ut ad captum eorum ipſis Dei manifeſtent voluntates, nego.

Ad tertiam: Nunc non apparent Angeli; quia opus non eſt, concedo: Et non poſſunt apparere ſi hoc ipſum Eccleſiæ utilitas exigeret, nego; Non abſimili ratione Patres dicunt priorum ſæculorum ceſſaſſe miracula, ſed iteratis vicibus fieri poſſe, ſi expoſtularet eadem Eccleſiæ utilitas, contendunt.

Inſtabis: Quod adverſatur Patribus, uti quid verum propugnari non debet: Atqui Angelos vera aſſumere corpora negant Patres: Et probatur; Epiphanius hær. 28. ſic loquitur; " Quomodo poteſt dæmon .... immundus & incorporeus corporea aſſumere? quaſi dicat hoc fieri non poſſe. Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa, aſſerit omnes Angelorum apparitiones eſſe imaginarias. Hieronymus in cap. 2. Habacuc dicit dæmones præſidere quidem æternis ſimulacris, ſed intus eſſe non poſſe. Similia videtur proferre S. Bernardus ſerm. 75. in Cantica; ita pariter Guillelmus Pariſienſis parte ſecunda cap. 37. ita quoque & Albertus Magnus, &c. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad verba Epiphanii diſtinguo, & eo loci vult ſolum ille Pater dæmonem per corpus aſſumptum non poſſe generare filios, concedo; Non poſſe aſſumere corpus ad quoſdam actus locales operandos, ut loqui, nego. Ibi S. Epiphanius non agit de nuda aſſumptione corporum facta per Angelos, ſed de ea quæ talis ſit, ut per eam procreent homines; ibi enim perſtringit Gnoſticos qui unum ex dæmonibus ex ſemine ſuſcepto ab Elia Propheta liberos generaſſe effutiebant, ſed hoc hæreſeos monſtrum impugnat, ea potiſſimum ductus ratione, quod impoſſibile ſit ſpiritum purum generare.

Ad S. Damaſcenum utique diſtinguo; Angelorum apparitiones ſunt penes imaginationem, hoc eſt, cito tranſeunt, concedo; ſola imaginatio apprehendit Angelos, nego. In recentiori editione operum S. Damaſceni legitur; " Secundum ,, apparentiam, vel ſicut apparet. ,, Unde

„ de vult ſolum dæmones apparere in cor-
„ poribus.

Ad S. Hieronymum ſimiliter diſtinguo, negat ſanctus ille Doctor dæmones poſſe intus habitare in ſimulacris ut formas informantes, concedo: ut motores, qui utantur corpore veluti inſtrumento ad aliqua manifeſtanda, vel operanda, nego. Eatenus igitur Angeli ſunt in corporibus, quatenus illa movent: Quod hæc ſit mens Hieronymi, patet ex eo quod illud Prophetæ Abac. 2. 19. explicet: *Et omnis ſpiritus non eſt in viſceribus ejus*. In idolis enim non eſt forma informans, ſed dæmon movens.

Ad ſanctum Bernardum dico, eum non dubitaſſe Angelos hominibus apparuiſſe in corporibus, cum hoc ipſum ibi aſſerat, ſed an corpora ſint illis naturaliter unita aut ſolummodo aſſumpta?

Denique Guillelmus excuſandus videtur: namque ejus temporibus concluſio non erat ita clara & elucidata ſicut nunc eſt. Quod ſpectat ad Albertum Magnum, totus eſt pro nobis ut conſtat ex prima parte ipſius ſummæ Theologiæ tract. 18. qu. 5. memb. 1.

Replicabis: In jure canonico cap. *Epiſcopi* q. 5. definitur, mulieres quæ dicebant ſe transferri in longinquas regiones ſuper beſtias ope dæmonum, ſeque geſtare onera gravia, fuiſſe ex imaginatione deceptas. Concinit S. Auguſtinus lib. 18. de civ. cap. 18. ubi docet hæc & ſimilia eſſe ſolum imaginaria, & ſic utraque auctoritate exſufflatur aſſumptio corporum ab Angelis: Confirmatur num. 22. dicitur quidem Angelum moviſſe linguam aſinæ Balaam, ut loqueretur, ſed nullibi leges in Scriptura Angelos aſſumpſiſſe corpora; quinimmo omnes apparitiones fieri potuerunt ex ſola motione corporum, quæ quidem Angelus ut ſimplex motor per aerem concuſſum exagitare poteſt abſque corporis aſſumptione. Rurſus confirmatur. Idem juris caput ſuam extendit cenſuram ad omnes alias viſiones, his verbis: *Omnibus itaque publice annuntiandum eſt, quod qui talia, & his ſimilia credit, fidem perdit*. Ergo &c.

Reſpondeo utramque auctoritatem intelligendam eſſe de aliquibus viſionibus, non de omnibus. Jam vero apparitiones quæ ſupra numerantur erant imaginariæ; illæ enim mulierculæ effutiebant ſe equitare cum Diana; hæc autem Dea nunquam extitit.

Ad auctoritatem Scripturæ dico Angelos non eſſe in corporibus, niſi ut membrorum motores ad ſuum peragendum officium, quam quidem poſſeſſionem tametſi Scriptura non explicet, nomine tamen aſſumptionis eatenus recte donatur, quatenus Angelorum apparitionis juxta greſſum, loquelam & ſimilia commemorat.

Ad ultimam probationem diſtinguo, qui credit creaturas in alias transformari ope dæmonum, fidem perdit, concedo: qui credit dæmones in corporibus aſſumptis apparere, nego antecedens & conſequentiam. Solus Deus unam creaturam in aliam immutare poteſt, quocirca cæteræ transformationes ut fictitiæ habendæ ſunt.

Inſurges: Non eſt proportio inter corpus & Angelum, quippe qui ſit ſuperioris ordinis: Igitur Angeli non poſſunt aſſumere corpora. Confirmatur: Corpus ab Angelo aſſumptum eſt aereum: Igitur nec ſolidum, nec verum corpus.

Reſpondeo diſtinguendo: Non eſt proportio per modum formæ informantis, qualis eſt materiam inter & formam, concedo: Per modum motoris ad mobile, nego antecedens &c.

Ad confirmationem ſic reſpondet S. Thomas hic q. 51. art. 2. ad 3. his verbis: „
„ Licet aer in ſua raritate manens non
„ retineat figuram, neque colorem: quan-
„ do tunc condenſatur, & figurari &
„ colorari poteſt, ſicut patet in nubibus,
„ & ſic Angeli aſſumunt corpora, & ex
„ aere condenſando ipſum virtute divina,
„ quantum neceſſe eſt ad corporis aſſumen-
„ di formationem.„

Si quæras quomodo ſecernendæ ſint veræ apparitiones a metaphoricis? Reſpondeo apparitiones metaphoricas diſtingui in Scriptura ab aliis, quod fiant in ſpiritu: De aliis eas exiſtimat eſſe veras S. Thomas, quum perſona apparens omnium ſubjicitur oculis; puta quum puer in hoſtia conſecrata apparens, ab omnibus conſpicitur. Sic tradit 3. p. ſin minus eſt tantum imaginaria. Gravior eſt difficultas diſtinguendi num bonus aut malus appareat Angelus, cum, teſte Apoſtolo 2. Corinthios 10. ipſe Satanas transfiguret ſe in Angelum lucis: Si tunc apparitio ſit horrenda, & ad aliquid vel elatum vel

vel turpe impellat; argumentum eſt, ait S. Franciſcus Saleſius, apparitionem eſſe emiſſionem ab Angelo malo; e contra vero ſi ſit boni conſilii & virtutis ſemen, ſeu impreſſio.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli vera quandoque aſſumpſerunt corpora.

PRIMO: Hoc ipſum paſſim ſacra dicit Scriptura, ut Gen. 18. Tob. 8. Luc. 1. ubi variæ commemorantur Angelorum apparitiones.

Secundo: Id docent SS. Patres: imprimis ſanctus Aug. l. 15. de civit. cap. 23. Greg. Magnus homil. in Evang.

Tertio: Angeli, utpote creaturis corporalibus ſuperiores, dominantur eis; hinc & illas ſibi ad utilitatem Eccleſiæ, & gloriam Dei poſſunt ſuæ operationi ſubjicere: Igitur & aſſumere corpora.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Eſto quod quædam apparitiones fuerint imaginariæ, ut Ezechielis & Joannis Prophetæ, non tamen univerſim omnes. Cæterum quæ prioris fuere generis declarat Scriptura, & viſionis & non apparitionis nomine celebrantur. Sic Ezechiel. 1. habetur: *Aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei*. Rurſus Apoc. 1. Joannes ait: *Fui in ſpiritu in Dominica die, & audivi poſt me vocem magnam tanquam tubæ dicentis, &c.*

Secundo: Ultro fatemur Patres quandoque aſſerere angelos malos non poſſe aſſumere corpora, ſed intelligas velim, ad generandam prolem, quia nequeunt habere in corporibus aſſumptis actiones vitales, qualis eſt generatio; alias eſſent formæ informantes corpora, quod implicat, quippe qui ſint entia completa; unde in hypotheſi, corpus aſſumptum foret ens ſeu compoſitum per accidens.

Tertio: Tametſi non ſit proportio entitativa inter ens mere corporeum, & pure ſpiritale, bene tamen habitudinis, quatenus inferiora ſubjiciuntur ſuperioribus, & ab eis perfici queunt.

PUNCTUM SECUNDUM.

Utrum Angelus ſit ſubſtantialiter præſens in corpore aſſumpto, & in eo vitales habeat operationes?

CONCLUSIO PRIMA.

Angelus eſt ſecundum ſubſtantiam ſuam præſens in corpore aſſumpto.

PROBATUR unico, ſed efficaci ratiocinio. Angelus non poteſt concipi præſens corpori aſſumpto niſi vel per unionem hypoſtaticam, vel ut forma informans, aut mere aſſiſtens, vel tandem locum corporis interius occupando, ut ipſum corpus moveat: Sed tribus modis prioribus non eſt in corpore aſſumpto: Supereſt igitur ut in eo ſit præſens ſecundum ſuam ſubſtantiam, quæ ibi inhabitet ad quoſdam motus juxta ordinationem Dei operandos. Probatur minor quoad omnes partes. Primo quidem non eſt ibi præſens per unionem hypoſtaticam, quippe quæ ſuperet omnem naturæ conatum; Angelus enim ſubſiſtentiam alterius creaturæ ſupplere nequit, cum ſit finitus, & inter propriæ eſſentiæ terminos concluſus & coarctatus. Neque ut forma informans; docent enim Philoſophi duplicem formam non poſſe eſſe ſimul in eodem ſubjecto, alias foret compoſitum per accidens; maxime vero cum Angelus ſit forma per ſe ſubſiſtens & completa: Neque etiam per meram aſſiſtentiam, ut quum Angelus Prophetam Habacuc tranſtulit ad locum Babylonis ubi Daniel erat in lacu leonum concluſus, Angelus enim in aſſumpto corpore operationes nedum exteriores quæ fieri poſſunt per aſſiſtentiam Angeli ut de obſeſſione dicitur, ſed & interiores facit: Supereſt igitur ut ſit præſens per realem in corpore poſitionem, ut quum Angeli apparuerunt Abrahæ &c. nec aliud iſta corporum aſſumptio dicit.

Sic docet S. Thomas hic quæſt. 51. art. 2. ad 2. his verbis: " Dicendum, quod ,, corpus aſſumptum unitur Angelo, non ,, quidem ut formæ, neque ſolum ut motori repræſentato per corpus mobile ,, aſſumptum. Sicut enim a ſacra Scriptura proprietates rerum intelligibilium ſub ,, ſimilitudinibus rerum ſenſibilium de-

,, ſcri-

„ ſcribuntur, ita corpora ſenſibilia, divina „ virtute ſic formantur ab Angelis, ut congruant ad repræſentandum Angeli intelligibiles proprietates. Et hoc eſt Angelum aſſumere corpus. „

CONCLUSIO SECUNDA.

Angeli non habent in corporibus aſſumptis operationes vitales.

Probatur rationibus divi Thomæ.

PRIMA: Corpora aſſumpta ab Angelis, ut plurimum non vivunt, ut experientia non ſemel probavit de corporibus in patibulo ſuſpenſis, quæ dæmones quandoque ad illudendum hominibus aſſumpſerunt. Igitur Angelus non habet in corpore aſſumpto operationes vitales: ſin minus quodlibet corpus aſſumptum etiam mortuum viveret & quidem vita angelica: quod enim ſequitur ut proprietas agentis, commune eſt omnibus quæ ab illo moventur: abſurdum conſequens: Ergo &c. Iſta ratio eſt D. Thomæ qui hic q. 51. ex profeſſo docet concluſionem art. 3. ubi ſic argumentatur: " Corpora aſſumpta ab „ Angelis, non vivunt, ut ſupra dictum „ eſt. Ergo nec opera vitæ per eos exer„ ceri poſſunt. „

Secunda: Actio vitalis promanat a potentia vitalis formæ: Sed Angelus non eſt forma vitalis hominis, alias eſſet utique & de eſſentia hominis, quod ſane nullus dixerit: Igitur non niſi operationes communes & genericas quæ per motum localem fiunt, in corpore aſſumpto habere poteſt. Sic loquitur ſanctus Doctor ibidem art. 3. " Dicendum, quod quædam cor„ pora viventium habent aliquid commu„ ne cum aliis operibus: ut locutio, „ quæ eſt opus viventis, convenit cum „ aliis ſonis inanimatorum, in quantum „ eſt ſonus: Et progreſſio cum aliis moti„ bus, in quantum eſt motus. Quantum er„ go ad id quod eſt commune utriuſque „ operibus, poſſunt opera vitæ fieri ab „ Angelis per corpora aſſumpta: non au„ tem quantum ad id quod eſt proprium „ viventium... Quia cujus eſt potentia, „ ejus eſt actio. Unde hic poteſt habere „ opus vitæ, quod non habeat vitam, „ quæ eſt potentiale principium talis actio„ nis. „

Tertia: Angeli non aſſumunt corpora niſi ut operationes naturæ humanæ communes faciant, ut v. g. loqui ad manifeſtandum aliquid nomine Dei vel ut moveant aliquem localiter: Sed hujuſmodi operationes non ſunt vitales. Ergo &c. Sic loquitur ibidem ſanctus Thomas art. 2. ad 1. " Dicendum, quod Angeli non indi„ gent corpore aſſumpto propter ſeipſos, „ ſed propter nos, ut familiariter cum „ hominibus converſando, demonſtrent „ intelligibilem ſocietatem, quam ho„ mines expectant cum eis habendam in „ futura vita. Hoc autem quod Angeli „ corpora aſſumpſerunt in veteri Teſta„ mento, fuit quoddam ſingulare judicium, „ quod Verbum Dei aſſumpturum eſſet cor„ pus humanum. Omnes enim apparitio„ nes veteris Teſtamenti, ad illam appa„ ritionem ordinatæ fuerunt, qua Filius „ Dei apparuit in carne. „

Fit ſatis objectionibus contra ſecundam concluſionem.

OBJICIES: Non admittenda eſt deceptio, maxime in Angelis bonis: Atqui admitteretur ſi non habuiſſent operationes vitales, cum apparuerunt, & Abraham, & Loth, & Tobiæ, quando quidem comeſtio & ſimilia præ ſe tulerunt in ſenſu obvio operationem vitalem; maxime vero cum S. Auguſtinus epiſt. 49. aſſerat Angelorum comeſtionem veram fuiſſe: Ergo &c.

Ad primum reſpondet divus Thomas hic quæſt. 51. art. 3. his verbis: " Di„ cendum, quod ſicut non eſt contra ve„ ritatem, quod in Scriptura intelligibilia „ ſub figuris ſenſibilibus deſcribuntur; quia „ hoc non dicitur ad aſtruendum quod „ intelligibilia ſint ſenſibilia, ſed quod „ per figuras ſenſibilium proprietates in„ telligibilium ſecundum ſimilitudinem „ quamdam dantur intelligi; ita non „ repugnat veritati ſanctorum Angelorum, „ quod per corpora ab eis aſſumpta vi„ deantur homines viventes, licet non „ ſint. Non enim aſſumuntur niſi, ut per „ proprietates hominis, & opera hominis „ ſpirituales proprietates Angelorum, & „ eorum ſpiritualia opera deſignentur. „ quod non ita congrue fieret, ſi veros „ homines aſſumerent; quia proprietates „ eorum ducerent in ipſos homines, non „ in Angelos. „

Sanctus Doctor ibidem præoccupat alias objectiones. Ad tertium ait Angelum in corpore aſſumpto non moveri localiter per ſe, ſed per accidens, & ratione corporis tranſeuntis, ab uno loco ad alium. Idem docet 3. p. de corpore Chriſti in Euchariſtia contento: quod per accidens ratione ſpecierum quæ ad diverſa loca deferuntur, utique moventur.

Ad ſecundum, expreſſe ait Angelum in corpore aſſumpto non ſentire, eo quod hujuſmodi operatio ſit a principio conjuncto vitæ ſenſitivæ, quæ ſolum competit corpori anima informato. " Nullo mo-„ do eſt dicendum, quod Angeli per or-„ gana aſſumptorum corporum ſentiant: „ nec tamen ſuperflue ſunt formata. Non „ enim ad hoc ſunt, ut formata, ut per „ ea ſentiatur, ſed ad hoc, ut per hu-„ juſmodi organa, virtutes ſpirituales „ Angelorum deſignentur: ſicut per ocu-„ lum deſignatur virtus cognoſcitiva An-„ geli, & per alia membra, aliæ ejus „ virtutes. „ Concinit Dionyſius lib. de cœleſti Hier. cap. 15. his verbis: " O-„ culis eorum deſignatur perſpicaciſſima „ eorum cognitio, naribus facultates di-„ ſcernendi inter oblationes Deo gratas, „ vel ingratas &c. „

Ipſe Chriſtus Luc. 24. totam ſolvit difficultatem, quum Diſcipulos ſic alloquitur; *Palpate & videte; quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Quibus verbis duo habemus; ſcilicet Angelos eſſe incorporeos; deinde vero non habere carnem & organa ſibi intrinſeca, quibus vera ſit comeſtio.

Ad auctoritatem D. Auguſtini reſpondemus S. Doctorem eo loci ſolummodo loqui de comeſtione facta a Chriſto poſt reſurrectionem, quam quidem comparat cum Angelica in aliquo; in eo ſcilicet quod neutra ſit neceſſitatis.

Inſtabis: Comeſtio tam repugnat beatorum corporibus quam Angelis; Atqui tamen Chriſtus glorificatus vere manducavit cum diſcipulis, ut non ſemel referunt Evangeliſtæ, ubi de ejus, poſt reſurrectionem apparitionibus, mentionem faciunt. Igitur & a pari Angeli in corporibus aſſumptis & comedere, & operationes vitales habere poſſunt.

Reſpondeo negando majorem, & paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quod Chriſtus tametſi glorificatus, haberet tunc corpus vitale, Angelus vero nonniſi aſſumptum habere poſſit: ſolutio eſt divi Thomæ hic qu. 51. art. 3. ad 5. his verbis: " Di-„ cendum, quod nec etiam comedere pro-„ prie loquendo, Angelis convenit, quia „ comeſtio importat ſumptionem cibi con-„ vertibilis in ſubſtantiam comedentis. „ Et quamvis in corpus Chriſti poſt re-„ ſurrectionem non converteretur, ſed re-„ ſolveretur in præjacentem materiam: „ tamen Chriſtus habebat corpus talis na-„ turæ, in quod poſſet cibus converti: „ unde fuit vera comeſtio. Sed cibus aſ-„ ſumptus ab Angelis neque converteba-„ tur in corpus aſſumptum, neque corpus „ illud talis erat naturæ, in quod poſſet „ alimentum converti. Unde non fuit ve-„ ra comeſtio, ſed figurativa ſpiritualis „ comeſtionis. Et hoc eſt quod Angelus „ dixit Tobiæ 12. cum eſſem vobiſcum vi-„ debar quidem manducare & bibere; ſed „ ego potu inviſibi & cibo utor. Abraham „ autem obtulit eis cibos exiſtimans eos „ homines eſſe, in quibus tamen Deum „ venerabatur, ſicut ſolet Deus eſſe in „ Prophetis, ut Auguſtinus dicit lib. 16. „ de civit. Dei. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli ſunt corporibus ſubſtantialiter præſentes, in eis tamen operationes vitales exercere nequeunt.

PRIMUM patet, cum Angeli non ſint in corporibus aſſumptis per unionem hypoſtaticam, quippe quæ vires naturæ tranſcendat: nec ut formæ informantes, cum ſint entia completa, quæ intra proprios eſſentiæ limites ſic coarctantur, ut ſint alteri enti incommunicabiles, ſed nec per meram aſſiſtentiam adſunt, quandoquidem actiones nedum extrinſecas, ſed & intrinſecas ibi habent, ut loqui, movere linguam, diverſis idiomatibus cogitata prodere. Supereſt igitur, ut Angelus ſit præſens in corpore aſſumpto per ſuam ſubſtantiam.

Secundum æque conſtat, quia 1. Angeli mali quandoque aſſumunt corpora mortua ſeu cadavera. 2. Actio vitalis procedit a potentia vitali quæ non eſt in Angelo reſpectu corporis aſſumpti, alias Angelus eſſet de ejus eſſentia, quod implicat & eſſe, immo & dicere. 3. Spiritus Angelici

lici non aſſumunt corpora, niſi ut in eis quaſdam operationes communes habeant: Sed vitales ſunt homini eſſentiales. Ergo &c.

Synopſis objectionum adverſus ſecundam concluſionem militantes.

PRIMO: Non eſt deceptio in apparitionibus Angelorum, quia non aſſumunt corpora ut ibi vitales habeant operationes, ſed ut per actiones denotentur effectus ſpirituales, ad quod operationes locales ſufficiunt.

Secundo: Verum quidem eſt Chriſtum etiam beatum poſt reſurrectionem vere comediſſe, ſed potentiæ vitales in corpore relictæ poterant ſua iterum exercere munia: At in Angelo non eſt potentia vitalis ad manducandum; alias vel ipſe corporeus evaderet, cum actio corporeal, qualis eſt comeſtio ab intrinſeco promanaret, actiones quippe ſunt ſuppoſitorum.

Tertio: Nec ullum faceſſit negotium, quum S. Auguſtinus comparat comeſtionem Chriſti glorificati cum comeſtione Angelorum, comparatio quippe non eſt adæquata, ita ut utraque fuerit vera, ſed ſolum quod neutra foret neceſſitatis.

ARTICULUS SEXTUS.

Num Angeli ſint in loco, & quomodo?

SUPPONO menſuram tum eſſe, tum operationis Angeli eſſe ævum, non enim eſt tempus, aut æternitas: Non quidem tempus, cum ſit menſura rei ſucceſſivæ & corruptibilis: Neque etiam æternitas, quippe quæ ſit menſura rei intranſmutabilis, & ſecundum eſſe, & ſecundum operari. Supereſt igitur illam menſuram eſſe ævum, quod eſt menſura rei immutabilis quidem quoad eſſe, mutabilis vero quoad operationem: porro diverſa operatur Angelus: modo enim invigilat ſaluti noſtræ, modo etiam, ordinante Deo, peccatores punit; ut ille qui totum Sennacherib exercitum in blaſphemiæ vindictam delevit.

Angelos eſſe in loco, nemo non novit, cum Scriptura ſacra non ſemel teſtetur bonos in cœlis eſſe; quandoque etiam ad nos venire. Tota igitur difficultas eſt de modo occupandi locum, pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Angelus eſt in loco per operationem.

Probatur multiplici ratione.

PRIMA hæc eſt: Angelus eſt in loco per contactum, & ratione quantitatis ſuæ virtualis: ſed hæc non eſt quantitas dimenſiva, qualis eſt corporis quantitas; ſupereſt igitur ut ſit ejus operatio, qua quidem tangit locum.

Altera: per illud Angelus eſt in loco, per quod fit ei præſens, & ex quo ejus colligitur præſentia: Sed fit præſens per operationem: & ex ea colligimus eſſe in aliquo loco; quod non uno illuſtratur exemplo: Ut primum Angelus annuntiavit Manue Nativitatem Samſonis, cito evanuit. Quum dæmon nihil amplius operatur in Energumeno, certo concluditur hominem eſſe a poſſeſſione liberum. Ergo &c.

Tertia: Eodem modo raciocinari debemus de præſentia Angeli in loco, ac de præſentia animæ rationalis in corpore: Atqui quum anima nihil amplius ibi operatur, tum mors ſubſequitur, juxta illud Pſal. 103. 29. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur.* Ergo &c.

Iſtæ rationes colliguntur ex S. Thoma, qui hic q. 52. art. 1. ait, alio modo Angelum eſſe in loco quam corpus; iſtud eſſe per contactum quantitatis dimenſivæ: "„ Quæ quidem, *inquit*, in Angelis non „ eſt; ſed eſt in eis quantitas virtualis. „ Per applicationem igitur virtutis Angelicæ ad aliquem locum, qualitercunque, „ dicitur Angelus eſſe in loco corporeo. „ Ut per operationem: ita ut non commenſuretur loco, aut ab eo contineatur, ait ſanctus Doctor; ſed ut illum continens aliquo modo: Subdit enim: " Et ſecun- „ dum hoc patet, quod non oportet dice- „ re, quod Angelus commenſuretur loco, „ vel quod habeat ſitum in continuo; hoc „ enim convenit corpori locato, prout eſt „ quantum quantitate dimenſiva. Similiter etiam non oportet propter hoc quod „ contineatur a loco. Nam ſubſtantia incorporea ſua virtute contingens rem corpoream, continet ipſam, & non continetur ab ea. „

D

Diluuntur objecta.

OBJICIES: Prius eſt Angelum eſſe in loco quam in eo operari: Igitur non eſt in loco per operationem. Probatur Antecedens multipliciter. Primoquidem, prius eſt Angelum eſſe, quam operari: Secundo, ut agens operetur, debet prius applicari ad paſſum: Tertio, Angeli in Scripturis dicuntur accedere ad corpora, ut circa ea operentur: ſic Matth. 4. devicto tentatore a Chriſto legitur: *Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei*. Quarto, Angelus prompte tranſit, ideo dicitur in diverſa loca operari: Igitur prius tranſit per loca, quam in eis operetur. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad primam probationem, nego conſequentiam & paritatem. Ratio diſparitatis eſt, quod Angelum eſſe, non ſit ſuæ operationis effectus, cum a Deo habuerit eſſe, bene vero eſſe in loco.

Ad ſecundam probationem diſtinguo: agens corporeum prius debet applicari paſſo quam operari in eo, concedo: agens mere ſpirituale ſicut eſt Angelus, nego. In eodem quippe inſtanti, & operatur, & applicatur loco; ratio diſparitatis eſt divi Thomæ mox laudati; qui contendit Angelum non commenſurari loco, ſicut corpus.

Ad auctoritates diſtinguo: & hoc unum, tum Scriptura, tum Patres intendunt, ſcilicet Angelum per ſuum eſſe habere quod ſit in actu primo verſus loca, concedo: In actu ſecundo, nego: Quocirca dum dicuntur accedere ad aliquem locum, & alterum relinquere, hoc tantummodo deſignat operationum Angeli ſucceſſionem: Cæterum Angelus tranſit in inſtanti per loca, quocirca non dicitur eſſe, niſi ubi operatur.

Inſtabis: Angeli ſunt in quibuſdam locis ubi non operantur: Ergo &c. Probatur Antecedens multis momentis: Primo quidem ſunt in empyreo, ubi non operantur, hoc quippe fieri non poſſet, niſi per motum localem, empyreum autem non movetur localiter. Secundo, dæmones ſunt alligati igni inferni, ubi certe non operantur, ſed patiuntur. Tertio, S. Raphael, ut legitur Tobiæ 8. Aſmodæum dæmonem alligavit in deſerto Ægypti, ne ultra cuiquam noceret. Quarto, pueri e vita abſque baptiſmo migrantes, ſunt in Lymbis, ubi certe, eorum animæ quæ ſunt ſpiritus nihil operantur: Denique Angeli cuſtodes ubique comitantur homines, ut eorum invigilent ſaluti: Sed incredibile eſt illos ſemper circa clientes operari. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad primam probationem dico Angelos aliqua operari in empyreo, effundere aliquam ſubtilem lucem ex gloria interna redundantem, ſic in corporibus glorificatis, egreditur fulgor illuſtrans locum.

Ad ſecundam, tertiam, & quartam probationem diſtinguo, & dæmones ſicut pueri Lymborum ſunt in loco violento, concedo: Unde non mirum ſi ibi ſolummodo patiantur. In loco connaturali, de quo ſolum movetur controverſia, nego. Poteſt tamen dici eatenus ibi operari, quatenus cogitationum conflictu crucientur: Et hoc vocatur vermis inextinguibilis corrodens & pungens, capiunt enim ſe maxima ſua culpa excidiſſe a gloria.

Ad ultimam reſpondeo nullum eſſe inconveniens Angelum, ſemper operari juxta clientem, cum ad eum venit; ſed non eſt ſemper præſens, niſi adſit neceſſitas, ut propugnat D. Thomas. Non injucundum erit hic texere quæ operatur bonus Angelus quem habemus comitem & Patrem: de hoc momento ſic loquitur Petavius lib. 2. de Angelis. cap. 6. eo loci docet quemlibet hominem ſuum habere Angelum cuſtodem: " Qui illius ſoſpitatis, educationis vitæ totius ac ſempiternæ præſertim ſalutis curam gerat, qui dæmonum inſidias & imminentia undique pericula propulſet, animos ad virtutem faciat, timidos confirmet, mærentes recreet, laborantes adjuvet, lapſos erigat, opportuna monita ſuggerat, errantibus aſſiſtat, & eorum preces offerat Deo: poſtremo, qui perfunctis hujus vitæ caſibus poſt obitum excipiat, & ad beatorum ſocietatem transferat."

Inſiſtes: Si Angelus ſit in loco per operationem ſequitur tum nullibi eſſe, ſi ibi ceſſet operari: abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens. Probatur minor. Tametſi Angelus non operetur, eſt tamen in aliquo loco determinato: Et probatur. Quod eſt finitum, eſt alicubi & concluditur loci terminis: ſed Angelus eſt quid finitum. Ergo &c.

Re-

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem, nego antecedens. Ad ulteriorem probationem diſtinguo: Angelus eſt quid finitum eſſentialiter, concedo: habet enim ſuæ eſſentiæ limites, quippequi non ſit actus purus, ſed componatur ex eſſe & exiſtere: Eſt quid finitum localiter, nego. Non enim, ait ſanctus Thomas, continetur a loco, ſed potius ipſum præcontinet locum. Neque tamen diffitemur Angelum omnia ſimul loca continere, ſed ad unum determinari, in quo ſenſu finitus etiam localiter dicendus eſt. Sed eum propugnamus non limitatum quatenus a loco quem occupat, non continetur, hinc non eſt in loco circumſcriptive, ſed ſolummodo definitive.

Replicabis: Operari in aliquo loco non eſt proprie in eo eſſe: Ergo &c. Probatur Antecedens. Sol agit in viſceribus terræ ubi non eſt: Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem nego paritatem. Ratio diſcrepantiæ ea eſt, quod ſol non agat in viſceribus terræ immediate immediatione ſuppoſiti, ſicut Angelus operatur, ſed ſolum immediate immediatione virtutis.

Inſiſtes: corpus Chriſti eſt realiter in Euchariſtia præſens ad modum Spiritus: Atqui tamen ibi non operatur: Igitur a pari Spiritus angelicus non eſt in loco per operationem.

Reſpondeo 1. Chriſtum ſuas in Euchariſtia habere operationes. Et ibi cuncta videre & cognoſcere. Quomodo hoc fiat? O altitudo.

Reſpondeo 2. negando paritatem. Ratio diſcriminis eſt quod corpus Chriſti in Euchariſtia ibi habeat ſuam quantitatem extenſam in ordine ad ſe, ex quo ſequitur eſſe realiter in Euchariſtia, tametſi ibi non operaretur. At vero Angelus nullam habet quantitatem formalem ſive in ordine ad ſe, ſive in ordine ad locum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli ſunt in loco per operationem.

PRIMO: Angelus eſt in loco per contactum, non quidem quantitatis formalis, cum ſit incorporeus: Igitur per operationem quæ eſt quantitas ejus virtualis.

Secundo: Fit præſens per id quo occupat locum, & illum continet: ſed hoc fit operatione, non enim eſt in loco circumſcriptive, ſed definitive. Igitur per operationem.

Tertio: Eodem prope modo ratiocinandum eſt de præſentia Angeli in loco, ac de præſentia animæ in corpore: Sed anima per operationem eſt in corpore; ut primum enim in eo non operatur, jam ibi eſſe deſinit, juxta illud Pſal. 103. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur.* Ergo &c.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Prius quidem eſt rem corpoream eſſe quam operari in loco, quia in eo eſt ratione quantitatis dimenſivæ qua ab ipſo loco circumſcribitur, ſed non idem dicendum de re mere ſpirituali quæ certo non comprehenditur a loco, ſed potius illum ipſum comprehendit.

Secundo: Non negamus dæmones eſſe in inferno ubi non operantur, ſed ſunt in loco violento: poteſt tamen dici eatenus ibi operari, quatenus conflictu cogitationum cruciantur: & hoc vocatur vermis corrodens; capiunt enim ſe ſua maxima culpa excidiſſe a gloria.

Tertio: Corpus Chriſti in Euchariſtia præſens, non opus eſt operari, ut ſit in illo loco, quia ibi eſt ſacramentaliter & cum propria quantitate in ordine ad ſe: Sed numquid Chriſtus in Euchariſtia non habet operationes? Cæterum Angelus nullam habet quantitatem formalem, unde non eſt paritas.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Paterna Angelorum ſanctorum, erga homines protectione & cuſtodia.

SUPPONO dæmones totis viribus hominum ſaluti inſidiari, ut paſſim in ſacra legitur Scriptura. Gen. 3. diabolus ſub ſpecie ſerpentis Evam alloquitur, & peccare facit: Num. 22. Balaam inſtigatione dæmonis populum Dei maledicere tentat. Joan. 13. Malus ſpiritus immittit in cor Judæ perfidi, ut Chriſtum traderet Judæis occidendum, & ut multa paucis

cis abſolvam. Pſal. 27. peccata populi in deſerto contra Deum & Moiſen, immo & flagella inflicta in ſcelerum vindictam nominantur immiſſiones ab Angelis malis; ex his liquet dæmones, permittente Deo, exercere homines, & juxta Gregorium Magnum Homil. 16. in Evangelia eos tentare modo ſuggeſtione, modo delectatione, modo etiam conſenſu. Sed multo plures teſte Scriptura 4. Reg. 6. ſunt pro nobis, ſcilicet boni Angeli. Unde ſit

CONCLUSIO.

Angeli ſancti cuſtodiunt homines, ut eos ad vitam æternam perducant.

Probatur hoc irrefragabili argumento,

QUOD Scriptura, quod Patres, quod Eccleſia & ipſa ratio Theologica annuntiant, hoc veriſſimum, & uti de fide tenendum eſt: Atqui ex his omnibus monumentis Angelos ſanctos homines regere, defendere contra inimicos ſalutis & cuſtodire habemus: Ergo &c. Probatur minor quoad omnes partes.

Primo, ex Scriptura ſacra.

JACOB Geneſi 48. 16. commemorat beneficia ab Angelis ſuſcepiſſe, his verbis: *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis*. Rurſus Exodi 23. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quem paravi*. Judith 13. Gratulatur ſe cuſtoditam fuiſſe contra mundi pericula. Daniel 10. ſanctus Michael Angelorum princeps, venit in adjutorium populo Dei: Tobiæ. 12. ſanctus Raphael unus e ſeptem qui aſtant coram Domino duxit Tobiam in via, tum incolumem reduxit ad propria: Pſalmo 90. habetur: *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*. Ergo &c.

Sententia novi Teſtamenti.

HABETUR act. 7. *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum. &c.* Rurſus cap. 12. Petrus ait: *Nunc ſcio vere, quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum*. Celebris eſt locus Matth. 18. ubi Chriſtus ſic loquitur: *Angeli eorum in cælis, ſemper vident faciem Patris mei qui in cælis eſt*. Maxime vero iſte Heb. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis*. Quæ quidem omnes auctoritates probant Angelos cujuſcumque ordinis invigilare hominum ſaluti; namque & Iſaiæ 6. Unus Seraphim advolavit, ut labia Prophetæ calculo ignito mundaret, & probabiliſſimum eſt unumquemque hominem ſuum habere Angelum cuſtodem. Ergo &c.

Secundo, ex ſanctis Patribus.

Ex Græcis.

SANCTUS ATHANASIUS oratione 2. contra Arianos, ſic loquitur: " Angeli quidem ſurſum, deorſumque commeantes, " miniſtros ſe præbent. "

Origenes Homil. 11. in Num. egregium profert teſtimonium: " Ergo intelligitur, *ait*, eſſe & alius Pauli Angelus: ſicut " eſt Petri: & alius alterius Apoſtoli; " & ſingulorum per ordinem. "

Euſebius lib. 4. demonſt. Evang. cap. 6. ſimilia profert his verbis: " Optimus, " *inquit*, omnium regnator, ipſe altiſſimus Deus univerſi, qui ſemper ea " quæ ſeipſum deceant facit, ne abſque certis principibus ac perfectis inſtar jumentorum irrationalium eſſent, qui in terra verſabantur homines, tutores illis " & curatores quaſi quoſdam armentorum Duces, atque Paſtores, divinos " Angelos dedit. "

Non abſimili modo loquitur Baſilius lib. 3. contra Eunomium, ubi ſic habet: " Quod autem, *inquit*, unicuique fidelium adſit Angelus tamquam Pædagogus aliquis & Paſtor, vitam gubernans, " nemo contradicat, qui Domini verborum meminerit dicentis; ne contemnatis unum ex iis puſillis, quoniam " Angeli eorum ſemper vident faciem " Patris mei qui in cælis eſt: Et Pſalmiſta dicit caſtra metabitur Angelus " Domini in circuitu timentium ipſum, " & Angelus, qui eruit me a juventute " mea; & cætera id genus. "

Eidem aſſentiunt veritati Clemens Alexand. lib. 4. ſtromatum. Gregorius Nyſ-

ſenus lib. de vita Moiſis: Chryſoſtomus Homil. 8. in Gen. Homil. 59. in Matth. & Homil. 3. in epiſtolam ad Coloſſ. Theodoretus q. 3. in Geneſ. Methodius apud Damaſcenum in Eclogis, & Didymus apud eundem.

Tertio, ex Patribus Latinis.

S. Hilarius comment. in cap. 18. Matth. ſub initium, ita effatur: *Deum Angeli vident, & Angeli puſillorum præſunt fidelium orationibus. Præeſſe Angelos abſoluta auctoritas eſt.*

S. Hieronymus exponens illud Matth. 18. *Angeli eorum in cælis &c.* dicit: " Magna eſt dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum."

S. Bernardus mira de hoc momento dicit ſerm. in Pſalmum: *Qui habitat*: " *Angelis ſuis mandavit de te*: Mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis.... Nempe Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.... Quantam tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam! reverentiam pro præſentia, devotionem pro benevolentia; fiduciam pro cuſtodia." Eamdem pertractat materiam Serm. 12. in Pſalm. 90. & lib. 5. de conſid. cap. 4. ſuffragatur Ambroſius lib. 2. in Lucam cap. 2. Ergo &c.

Quarto, ex rationibus Theologicis.

PRIMA: Qui ſunt mobiles ad bonum & malum, indigent auxilio, ut faciant bonum: Atqui homines ad bonum, modo etiam ex innata pravitate flectuntur ad malum: Igitur ut bonum ſemper operentur, opus habent Angelo cuſtode: Iſta ratio eſt D. Thomæ hic q. 113. art. 1. his verbis: " Manifeſtum eſt autem quod in rebus agendis cognitio & affectus hominis multipliciter variari & deficere poſſunt a bono, & ideo neceſſarium fuit quod hominibus Angeli ad cuſtodiam deputarentur, per quos regularentur & moverentur ad bonum."

Secunda: Dæmones invigilant hominis perditioni, ut oſtenſum eſt: Igitur ſummæ convenit providentiæ, ut Angeli boni & nos cuſtodiant, & pro nobis viciſſim decertent. S. Thomas ibidem art. 2. ea de cauſa propugnat quemlibet hominem ſuum habere Angelum cuſtodem: datur enim, *inquit*, Angelus ad quamlibet ſpeciem rerum corporalium ſervandam; ut docet Gregorius Hom. 34. in Evangelia: ex quo concludit quemlibet hominem ſuum habere Angelum cuſtodem, eo quod ſit rebus corporalibus præcellentior & ſecundum animam incorruptibilis. Ecce verba divi Thomæ: " Providentia Dei comparatur ad ſingulos homines, ſicut comparatur ad ſingula genera, vel ſpecies corruptibilium rerum: Sed ſecundum Gregorium diverſi ordines deputantur diverſis rerum generibus. Puta, poteſtates ad arcendos dæmones: virtutes ad miracula facienda in rebus corporeis. Et probabile eſt, quod diverſis ſpeciebus rerum diverſi Angeli ejuſdem ordinis præficiantur. Unde etiam rationabile eſt, ut diverſis hominibus diverſi Angeli ad cuſtodiam deputentur."

Tertia: Eccleſia non niſi de aliquo facto vero celebrat feſtivitatem: Sed ſecunda die Octobris in gratiarum actionem Angelorum cuſtodum celebrat memoriam. Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES: Homines per vim liberi arbitrii ſibi innatam ſeſe poſſunt in appetitu boni, & fuga mali regere: Igitur incaſſum propter hoc admittitur cuſtodia per ſanctos Angelos.

Reſpondeo diſtinguendo, homines abſolute loquendo poſſunt ſe regere, concedo: facile & abſque periculo, nego, cum enim ſint proni ab adoleſcentia ad malum, ut plurimum cæcutiunt in bono proſequendo: juxta illud Adagium: *Video bona proboque, deteriora ſequor*: Solutio eſt divi Thomæ: Hic art. 1. ad 1.: " Dicendum, *inquit*, quod per liberum arbitrium poteſt homo aliqualiter malum vitare: Sed non ſufficienter, quia infirmatur circa affectum boni propter multiplices animæ paſſiones: ſimiliter etiam univerſalis cognitio naturalis legis, quæ homini naturaliter adeſt, aliqualiter dirigit hominem ad bonum, ſed non ſufficienter: quia in applicando univerſalia propria juris ad particularia opera, contingit hominem multipliciter

„ citer deficere, unde dicitur Sapientiæ
„ 9. cogitationes mortalium timidæ, &
„ incertæ providentiæ noſtræ: & ideo
„ neceſſaria fuit homini cuſtodia Ange-
„ lis. „

Inſtabis: Deus cuncta regit per ſe: Igitur inutilis eſt cuſtodia Angelorum.

Reſpondeo diſtinguendo, Deus regit hominem per ſe quantum ad affectum voluntatis quam per infuſionem gratiæ immutat ad bonum, concedo: quantum ad conſilium & tutelam, nego. Ad hoc enim utitur miniſterio Angelorum, qui & bona præbent conſilia; & dæmones irruentes compeſcunt. Sic ſolvit difficultatem S. Thomas ibidem ad 2. " Deus, *ait*, cu-
„ ſtodit hominem, ſicut univerſalis in-
„ ſtructor, cujus inſtructio ad hominem
„ pervenit mediantibus Angelis. „

Replicabis: Si Angeli boni ſint cuſtodes hominum, refundetur impiorum perditio in eos, velut propter inſufficientem cuſtodiam: abſurdum conſequens: Ergo & Antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam, cum enim homo ſit ſui juris, & Angelus non tollat ab eo liberum arbitrium, ideo, *perditio tua ex te Iſrael*, inquit Scriptura Oſeæ 13. ab hac culpa ſe purgant vel ipſi Angeli, apud Jeremiam cap. 51. his verbis: *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam*. Solutio eſt D. Thomæ ibidem ad 3. " Dicendum, *inquit*, quod
„ ſicut homines a naturali inſtinctu boni
„ diſcedunt propter paſſionem peccati:
„ ita etiam diſcedunt ab inſtigatio-
„ ne bonorum Angelorum, quæ fit in-
„ viſibiliter per hoc, quod homines illu-
„ minant ad bene agendum. Unde quod
„ homines pereunt, non eſt imputandum
„ negligentiæ Angelorum, ſed malitiæ
„ hominum. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Angeli ſancti regunt, & cuſtodiunt homines.

PRIMO: Exod. 23. habetur: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via*. Rurſus Heb. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis*.

Secundo: Patres utriuſque Eccleſiæ hoc ipſum docent: ex Græcis quidem, S. Athanaſius orat. 2. contra Arianos. S. Baſilius lib. 3. contra Eunomium: Ex Latinis vero SS. Hilarius comment. in cap. 18. Matth. tum Hieronymus comment. in idem caput.

Tertio: Hoc idem ex profeſſo S. Thomas hic q. 113. art. 1. hac ratione probat quia homines ex innata pravitate potius ad bonum quam ad malum flectuntur, quocirca indigent Angelo qui eis det ſalutis conſilia, & adverſus pericula eos tueatur.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi homines ratione liberi arbitrii poſſint ad bonum ſe convertere, quia tamen ab adoleſcentia ad malum propenſi ſunt, indigent conſiliario qui eis virtutem inſpiret, & protectore, ne cedant tentationibus undique irruentibus.

Secundo: Aliud eſt Deum ſe ſolo poſſe cuncta facere, aliud de facto ſic operari: Quia vero ſapientia ejus omnia ſic ordinavit, ut ſuarum voluntatum placita miniſtri præcellentes adimplerent, ſtatuit: Sanctos Angelos ſalutis noſtræ curam agere.

Tertio: Neque vero refundenda eſt in Angelos cuſtodes impiorum perditio, quippe qui & Angelis bona ſuadentibus, & ipſi Deo reſiſtant, juxta illud Jerem. 2. *A ſæculo confregiſti jugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti: Non ſerviam*.

ARTICULUS OCTAVUS

Ubi cætera S. Thomæ circa Angelos placita referuntur.

PRIMO: S. Doctor hic quæſt. 52. art. 2. dicit Angelum non poſſe eſſe ſimul in pluribus locis, eo quod virtus ejus ſit finita: art. 3. plures non poſſe eſſe ſimul in eodem loco; quia Angelus eſt per operationem, in loco, quem tangit: Igitur duo non ſunt ſimul in eodem; quocirca inferendum eſt legionem dæmonum, de qua in Evangelio, ſic intelligendam eſſe, ut fuerint in diverſis partibus Energumeni. art. 2. contendit Angelum ab uno loco ad alium tranſire, etiam per-

tranſeundo medium ſi agat motu continuo: non minus e contra.

Secundo: q. 54. art. 1. & 2. docet Angelum non eſſe ſuum intelligere, quia non eſt actus purus, & ideo nec ſuum eſſe, ita q. 55. art. 1. docet Angelum cognoſcere res naturales per ſpecies, non a rebus acceptas, ſed ſibi ingenitas: Art. 3. ſuperiores Angelos intelligere per ſpecies magis univerſales; ex quibus deducitur eorum excellentia: hinc ſi quatuor requirantur ad quatuor objecta cognoſcenda, pro inferiori Angelo, una aut altera ſufficiet pro ſuperiori. Q. 58. art. 1. ait Angelum non eſſe ſemper in actu intelligibilium, hoc enim ſoli Deo competit: poſſe quidem multa ſimul cognoſcere in Verbo, ſed non per ſpecies rerum, niſi aliqua ſpecies univerſalis plura ſimul repræſentet. Art. 3. Angelum non diſcurrere, ſed videre concluſionem in principio. Art. 4. res non intelligere componendo, & dividendo: " Intelligit enim, „ *inquit*, compoſita ſimpliciter, & mo„ bilia immobiliter, & materialia im„ materialiter. „ Art. 6. duplicem diſtinguit in Angelis cognitionem, unam matutinam, veſpertinam alteram. Prior eſt viſio beatifica, poſterior ſcientia infuſa, & myſteriorum, & rerum naturalium: dicitur veſpertina, hoc eſt, ſecunda & poſterior.

Tertio: Q. 63. propugnat Angelos potuiſſe peccare, & quod de facto multi peccaverint, quia habent ſuum liberum arbitrium; quocirca poſſunt a bono deflectere; juxta illud Job. 4. 18. *In Angelis ſuis reperit pravitatem*. Art. 2. peccatum dæmonum fuiſſe ſuperbiæ culpam, non enim peccata carnis conveniunt puris ſpiritibus. Art. 3. ſic loquitur de peccato diaboli in ſua concluſione: *Peccavit Angelus appetendo eſſe ut Deus, non quidem per æqualitatem, ſed appetendo ut ultimum finem, quod virtute ſuæ naturæ conſequi poterat: vel appetendo aſſequi beatitudinem propriis viribus, abſque divinæ gratiæ auxilio*. In corpore vero ait nullam paſſionem ligaſſe voluntatem Angeli antequam peccaret, ut appeteret impoſſibile, ſive eſſe Deum per naturam: Art. 6. tenet ut probabile Angelum in ſecundo creationis inſtanti peccaſſe, vel bonum feciſſe. Art. 7. ſupremum Angelum, in prævaricatione etiam fuiſſe primum, quod quidem probat auctoritate divi Gregorii Homil. 34. in Evangelia. Art. 9. ſcribit multo plures Angelos ſtetiſſe, quam cecidiſſe, juxta illud 4. Reg. 6. „ plures enim no„ biſcum ſunt quam cum illis. „ Quod exponitur de bonis Angelis: „ Quia, *in„ quit*, peccatum eſt contra naturalem „ inclinationem: Ea vero quæ contra na„ turam fiunt, ut in paucioribus acci„ dunt. „

Quarto: Q. 64. agit de pœnis dæmonum. Art. 3. dicit potiſſimum ſitas eſſe in dolore de privatione Dei. Art. 4. ait quoſdam in aere remanere ad diem uſque judicii pro exercitatione hominum; quoſdam vero concludi in inferno.

Quinto; Q. 106. docet Angelos ſuperiores illuminare inferiores: Edocti enim immediate a Deo de myſteriis, cæteros edocent. Q. 107. ait Angelos ſibi ad invicem loqui per directionem conceptuum, quocirca eo ipſo quo ſuam dirigit unus Angelus voluntatem ad alterum; ille alter & non alius cognoſcit cogitationes dirigentis. Art. 3. Hic eſt concluſionis textus: *Angeli non loquuntur Deo, ut illi quippiam manifeſtent, ſed illi loqui dicuntur, vel conſultando illius voluntatem de agendis, vel illius excellentiam demirando*.

Denique, q. 101. art. 1. dicit Angelum poſſe illuminare hominem: art. 2. ejuſdem etiam poſſe immutare voluntatem per modum ſuadentis, aut paſſiones concitantis: porro ex Dionyſio triplex eſt operatio angelica circa hominem, nempe purgatio, illuminatio, & perfectio. Purgare eſt tenebras expellere: Illuminare, eſt veritatem adaperire: perficere, eſt virtutem menti conjungere: quod quidem poteſt illuſtrari exemplo ſolis. Primo fugat umbras: Secundo oſtendit objecta naturæ: deinde reſultat cognitio in intellectu: ſic proportionaliter & in moralibus per operationem Angeli in homine contingit.

DIS-

DISSERTATIO TERTIA.

DE

OMNIPOTENTIA DEI IN OPERE SEX DIERUM CIRCA CREATURAS MERE CORPORALES.

DEUM optimum maximum eſſe hujus ſpectabilis mundi & univerſarum, tum viſibilium & inviſibilium conditorem nedum fides, ſed ipſa docet ratio, ut fuſe & probavimus tractando de exiſtentia Dei, & de cauſa prima, eaque efficiente & creatrice; quia tamen non levis faceſſit difficultas circa creationis modum, operæ pretium eſt hic texere ſanctorum doctorum ſententiam productionis rerum ordinem. Variæ de hoc momento circumferuntur opiniones. Quidam exiſtimant Deum cuncta creaſſe ſimul, ita ut ſex dierum numerus ſit penes iteratos conceptus noſtros, id eſt aliter intelligimus terræ & cœli creationem, aliter lucis cæterarumque rerum productionem, quæ quidem omnia ideo plurimorum dierum ſpatio facta fuiſſe commemorat Moiſes, ut populus Judaicus admodum rudis cui loquebatur, facilius ab eo dicta, conſcriptaque intelligeret. Quidam vero & non pauci contendunt opus creationis intelligendum eſſe ſex diebus juxta communem uſum & ad litteram computatis, factum & completum. Prima opinio eſt S. Auguſtini lib. 4. de gen. ad litt. cap. 22. & ſeq. lib. 11. de civ. Dei cap. 9. Altera vero S. Thomæ tribuitur 1. p. q. 66. & 67. Sed abſque negotio iſtæ poſſunt conciliari ſententiæ, propugnando Deum cuncta ſimul & in globo creaſſe, videlicet cœlum empyreum pro ſede Beatorum, aquas, terram & abyſſus, ſpatia quippe inferiora terræ apprime abyſsus vocantur, ſicut & profunditas & altitudo aquarum, deinde vero creatorem ſua diſtinxiſse & fecisſe ſpatio ſex dierum alia opera, dicere quid vetat? Utrumque enim Scriptura commemorat; quippe quæ dicat, & Deum cuncta creaſſe ſimul, & tamen eadem diverſo temporis intervallo quædam alia feciſſe, & omnia diſtinxiſſe. Quidquid ſit, etiam in hac præſenti diſſertatione Epicurum & Spinoſam qui mundum a Deo optimo factum eſſe negant, iterum atque iterum inſectari juvat. Enim vero contrarium claret ex Scriptura dicente Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*.

Dogma de opere creationis a Deo optimo maximo quatuor momentis ſeu argumentis probari, & explicari poteſt.

Primo, quia Deus in principio creavit Angelos, cœlum, & terram & aquas.

Secundo, quia ſex dierum ſpatio cætera produxit, & jam producta diſtinxit atque complevit.

Tertio, quia cuilibet diei quorumdam operum factura reſpondet.

Quarto, quia ſeptimo die ab omni opere quod patrarat, quievit, & hunc ſanctificavit atque benedixit.

ARTICULUS PRIMUS.

Num Deus in principio cœlum, terram, aquas & Angelos ſimul creaverit?

NOMINE creationis intelligimus actionem quæ res e nihilo ſua innata & omnipotenti virtute educit. Nomine operis creati concipimus ens in ſe completum & ſua forma actuatum. Nomine cœli ſolum comprehendimus empyreum, nomine denique Angelorum ſpiritus ſimplices ab omni materia phyſica immunes,

& per ſe ſubſiſtentes ſancti Doctores & Theologi intelligunt. Jam quæritur: Utrum hæc omnia ſimul & in principio creaverit Deus. De Angelis quæſtio jam eliquata eſt. Unde ſit

CONCLUSIO

Deus in principio cœlum, terram, aquas & omnia ſimul & in eodem inſtanti creavit atque produxit.

Probatur auctoritate & ratione.

SCRIPTUM eſt Gen. 1. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram; terra autem erat inanis.* Duo potiſſimum iſtis verbis indigitat Moiſes: primum quidem cœlum, & terram in eodem prorſus inſtanti fuiſſe creata, conſequenter & aquas quæ ſub cœlo ſunt, maxime vero cum juxta plurimorum ſententiam, cœli ſint fluidi, illi ſaltem qui empyreo inferiores ſunt: hinc & alias Scriptura de diluvio inſtituens ſermonem Gen. 7. ſic loquitur: *Cataractæ cœli apertæ ſunt: & facta eſt pluvia ſuper terram &c.* Quod ſane denotat aquas, vel eſse cœlis coævas, vel ejuſdem cum eis ſubſtantiæ, adeoque cum illis concreatas. Verum non una Scripturæ ſententia aſſerit Deum cuncta ſimul & in globo creaſſe; namque Eccl. 18. 1. habetur, *qui vivit in æternum, creavit omnia ſimul.* Porro inter creaturas primitus creatas; non incongrue numerantur Angeli, cum enim ſint omnium operum Dei ad extra entia perfectiora, Creator, utpote ipſe perfectiſſimus, nedum in intentione, ſed & in executione primos condi voluit, ut ſupra oſtenſum eſt.

Secundo, ex S. Doctoribus.

S. AUGUSTINI eam fuiſſe ſententiam nemo non novit, hanc enim variis prodit in locis maxime lib. 1. de Gen. contra Manichæos cap. 5. " Sed, *inquit*, „ illud quod dictum eſt: *in principio fecit* „ *Deus cœlum & terram*: Cœli & terræ „ nomine univerſa creatura ſignificata „ eſt, quam fecit & condidit Deus. Ideo „ autem nominibus viſibilium rerum hæc „ appellata ſunt, propter parvulorum in„ firmitatem, qui minus idonei ſunt in„ viſibilia comprehendere. Prima ergo „ materia facta eſt confuſa & informis, „ unde omnia fierent, quæ diſtincta, at„ que formata ſunt, quod credo a Græ„ cis Chaos appellari. „ Similia dicit lib. 12. confeſſ. cap. 3. 4. 5. 6. & 8.

D. *Thomas* hanc ex profeſſo movet quæſtionem 1. p. q. 66. art. 1. ubi docet materiam non informem, ſed ſua forma veſtitam fuiſſe factam. Art. 2. oſtendit cuncta ex una eademque informi materia creata fuiſſe, cum ſit diverſa in diverſis. Art. 3. ait cœlum empyreum ſimul cum materia & cæterorum cœlorum orbibus fuiſſe productum: Art. 4. vero ſic concludit veluti reſumendo quæ in prioribus dixerat: " Reſpondeo dicendum „ quod communiter dicitur, quatuor eſ„ ſe primo creata, ſcilicet naturam an„ gelicam, cœlum empyreum, materiam „ corporalem informem & tempus..... „ Procedit autem prædicta enumeratio ſe„ cundum opinionem aliorum ſanctorum „ ponentium quod informitas materiæ „ duratione præceſſit formationem: & „ tunc pro illius duratione neceſſe eſt „ ponere tempus aliquod: aliter enim „ menſura durationis accipi non poſſet. „ „ Rurſus art. 3. " Conveniens fuit, ut „ etiam a principio corporalis gloria in„ choaretur, in aliquo corpore, quod „ etiam a principio fuerit abſque ſervi„ tute corruptionis, & mutabilitatis, & „ totaliter lucidum: ſicut tota creatura „ corporalis expectatur, poſt reſurrectio„ nem futura. Et ideo illud cœlum di„ citur empyreum, id eſt, igneum, non „ ab ardore, ſed a ſplendore. „

Concinunt Philo in lib. de allegoriis Legis Moſaicæ. Procopius, Gazæus & Cajetanus in cap. 1. Gen. qui cuncta fuiſſe ſimul creata exiſtimant. Quid vero ſentiat de opere diſtinctionis, dicetur infra.

Tertio, ratione eaque multiplici.

PRIMA: Quæ in ſacra narrantur Scriptura, ſunt fide digniſſima, ita ut ea in dubium revocare nefas ſit: Sed auctor ſacer aſſerit, Deum in principio creaſſe cœlum & terram: Igitur nomine cœli empyreum & cæterorum cœlorum orbes, nomine vero terræ elementum in quo

ſtamus

ſtamus & vivimus, creata fuiſſe intelligi nedum conveniens, ſed & neceſſe eſt.

Secunda. *Deus eſt agens perfectiſſimum*, inquit D. Thomas hic quæſt. 66. art. 1. *Unde de eo dicitur Deut. 32. Dei perfecta ſunt opera. Ergo opus ab eo creatum, nunquam fuit informe*. Igitur ex S. Doctore Deus in principio creavit cœlum & terram complete atque perfecto, hoc eſt, quodlibet ex his ſua forma actuatum.

Tertia: Agens infinita pollens virtute poteſt ſimul quæcumque vult, in inſtanti facere: ſed Deus infinitam habet virtutem: Igitur ſicut narratur, cuncta creavit ſimul & eodem tempore.

Quarta: Non poteſt dici Deum materiam informem & inviſibilem primo creaſſe, deinde vero ex ea cætera fuiſſe: Igitur cuncta ſimul creavit perfecta, tametſi commixta. Probatur Antecedens: Non una eſt omnium materia, ſed diverſa in diverſis, v. g. alia eſt cæleſtis, alia ſublunaris: Igitur cuncta ex materia informi & inviſibili coaluiſſe non dicendum eſt, iterum potius cuncta commemorata in perfectione creata fuiſſe aſſerendum. Hæc ratio eſt D. Thomæ qui hic art. 2. ſic loquitur adverſum rejiciens opinionem: " Sed contra, quæcumque conveniunt in „ materia, ſunt tranſmutabilia ad invi- „ cem, & agunt & patiuntur ab invi- „ cem; ut dicitur in 1. de generatione. „ Sed corpora cæleſtia & inferiora non „ ſic ſe habent ad invicem. Ergo eorum „ materia non eſt una. „

Quinta: Totus mundus lucidus creatus eſt: Igitur non informis & imperfectus, ſed completus: Igitur recte dicitur cuncta fuiſſe ſimul creata. Probatur Antecedens. Ex D. Thoma qui hic art. 4. hoc ipſum aſſerit, cujus hæc eſt concluſio, *conveniens fuit in principio mundi, corpus totaliter lucidum fuiſſe creatum, ubi incboaretur beatorum gloria ſecundum corpus, quod cœlum empyreum eſt appellatum*. Ergo &c.

Inferes Mundum unicum eſſe: tametſi enim multa ſint in rerum natura, eaque veluti immenſa, ut cęlum empyreum, firmamentum ubi apparent ſtellæ fixæ, & ipſæ ac planetæ in quantitate, vel ipſam terram plurimum excedant, iſta tamen omnia ſimul correlata ſunt, & ſicut ad unum concentum, ita & ad unicum mundum faciendum conſpirant: Namque unus eſt omnium finis, unus ad compoſitum iſtud complendum ordo, una totalis effectus ad creatorem relatio.

Productum fuiſſe mundum verno tempore non pauci exiſtimant. Revera quidem, terra hæc iſta tempeſtate decorata floribus, ſtipata plantis, circumſepta calamis & juncis virentibus, quæ ſuavem ſpirant undequaque odorem & amœnitatem, apparet, magnificentiam ſicut omnipotentiam Creatoris mirum in modum exhibet. Igitur probabiliſſimum eſt Deum ſicut amantiſſimum, ita & perfectiſſimum primo homini mox creato, tam mirabile dediſſe ſpectaculum, ut intelligeret Adam quod bonus ſit Dominus, & laudabilis nimis, & quod ſapientiæ ejus non ſit numerus.

Diluuntur objectiones.

OBJICIES. 1. Mundus non eſt factus in tempore: igitur nec tempus ipſum factum eſt, nec a fortiori cuncta ſimul. Probatur Antecedens, mundus ab æterno prodiit a Deo: ergo non eſt in tempore factus. Probatur Antecedens: Mundus dicitur factus in principio: ſed fieri in principio eſt fieri ab æternitate & in æternitate, illud quippe principium non de principio, eſt Deus. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens: ad primam probationem nego iterum Antecedens: ad ulteriorem probationem diſtinguo: mundus dicitur factus in principio, hoc eſt, in tempore & initio antequam & animalia, & homo ipſe ex limo formarentur, concedo: in Deo & ab æternitate, ſubdiſtinguo: cauſaliter, hoc eſt, cauſa mundi productiva ejuſque principium eſt ab æterno, concedo: Ratione ſui, nego. Mundus eſt effectus, qui quidem ſpectari poteſt dupliciter. 1. Ratione ſui: Secundo ratione cauſæ ex qua promanat: Primo modo conſideratus dicitur in tempore & initio factus; relative vero ad cauſam, factus in principio commemoratur, hoc eſt, efficacia Dei verbi quod eſt æternum, & per quod facta ſunt omnia, juxta illud Gen. 1. *Dixitque Deus, fiat lux, & facta eſt lux*: & iterum alia Scriptura Pſal. 148. *Ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandavit, & creata ſunt*.

Patres hunc exhibent iſtius ſententiæ, *in principio creavit Deus cęlum & terram*, ſen-

ſenſum. Irenæus, Tertullianus, Origenes qui aſſerunt Deum cuncta feciſſe per ſuam Sophiam, ſuumque ſermonem, fieri enim in verbo & per verbum idem eſt, cum de operibus ad extra agitur, quod ipſe Joannes cap. 1. intonat: *Deus erat Verbum...... Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Concinit Baſilius qui hom. 1. in Gen. ait: " Nomine ,, principii etiam intelligi, artifex ,, verbum. ,, Suffragatur Ambroſius lib. 1. in Exam. cap. 4. *In hoc ergo principio*, ideſt, *in Chriſto fecit Deus cœlum & terram*. Subſcribit Auguſtinus lib. 1. contra adverſarium Legis & Prophetarum cap. 11. " Aut ergo ſic intelligendum eſt, ,, quod ſcriptum eſt: in principio fecit ,, Deus cœlum & terram, ut principium ,, ſit ex quo eſſe cœperunt: non enim Deo ,, coæterna ſemper fuerunt, ſed facta, ,, initium ex quo eſſe inciperent, accepe- ,, runt; aut certe quia in principio ſibi ,, coæterno fecit Deus cœlum & terram, ,, hoc eſt, in unigenito Filio. ,,

Inſtabis. Quia Verbum dicitur in principio fuiſſe, juxta illud Joan. 1. *In principio erat Verbum*, recte colligitur ab æterno fuiſſe. Igitur a ſimili mundus ab æterno creatus dici poteſt, cum Moiſes eum dicat in principio creatum.

Reſpondeo 1. Nullo modo ſequi ex verbis Moiſis mundum eſſe ab æterno conditum: & vero ſi in verbo diceretur conditus, ab æterno, jam foret utique Deus, & produceret ſolummodo ad intra: Deus, inquam, namque quod eſt ab æterno non habet initium, adeoque eſt a ſe & improductum, hinc Patres Nicæni per æternitatem probant Verbi conſubſtantialitatem: quis autem umquam dixerit mundum procedere ad intra, cum ſit ſenſibilis.

Reſpondeo 2. negando paritatem: Ratio diſcriminis eſt, quod Verbum procedat ad intra & neceſſario, quod ſit Patri conſubſtantiale & a ſeipſo, mundus vero eſt effectus creatus, & in illa creando Deus, inquit Propheta Pſalm. 93. 1. *Libere egit*. Cæterum mundum creari in Filio & per Filium idem eſt juxta illud Joan. 1. 3. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Hoc ipſum propugnat S. Aug. ſerm. 14. de diverſis contra Manichæos, ubi dicit eandem eſſe vim verborum in Filio ac per Filium.

Urgebis: poſita cauſa ſufficiente, ponitur effectus: Atqui ab æterno Deus eſt cauſa pluſquam ſufficiens ad creandum mundum: Igitur ab æterno illum de facto condidit. Confirmatur: Deus ab æterno eſt in actu. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: poſita cauſa neceſſario agente ad extra, ponitur effectus, concedo: libere agente, ſubdiſtinguo, ponitur effectus in tempore, & quando vult, concedo: ponitur ab æterno, nego. Porro Deus eſt cauſa in ſe quidem neceſſaria, hoc eſt, ens neceſſarium, ſed libere agens: voluit autem mundum in tempore condere, maxime cum id creaturæ competat: Etenim qua ratione foret creatura, & quid a cauſa dependens factum, cum non daretur inſtans reale in quo verum eſſet dicere, nunc fit mundus, cum nullum haberet initium?

Ad confirmationem diſtinguo, Deus eſt ſemper in actu ad intra, concedo: namque ab æterno generat Verbum & ſpirat tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam: ad extra, nego. Neque enim ab æterno creavit mundum, neque in tempore producit creaturas omnes in infinitum poſſibiles. Ergo ne non actus purus? Abſit dicere, immo, & cogitare, cum omnes omnino perfectiones in ſe ita eminenter complectatur, ut non tam habere perfectiones, quam eſſe ipſas perfectiones aſſerere fides doceat: Enimvero eſt ipſa bonitas, ipſa juſtitia &c.

Inſiſtes. Convenit admodum cauſæ neceſſariæ & incorruptibili eſſe ab æterno. Sed mundus eſt cauſa neceſſaria, quippe qui aſſuetos habet in cœlis motus, in terra generationes, in tempeſtatibus indefeſſam ſucceſſionem: eſt quoque incorruptibilis. Nam terra in æternum ſtat, & in individuorum alternationis generationibus ſervatur. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, convenit cauſæ neceſſariæ & incorruptibili eſſe ab æterno, ſi ſit per ſe & a ſe tum neceſſaria, tum incorruptibilis, concedo: ſin minus, nego. Mundus eſt tantum a poſteriori & per participationem eus neceſſarium, & incorruptibile, unde in tempore, ut ejus a prima cauſa ſalvetur dependentia, creari debuit.

Perſiſtes. Tametſi mundus eſſet ab æterno, attamen & finitus & dependens eſſet, infinitas quippe penes durationem foret. Ergo non implicat contradictionem

tem mundum eſſe ab æterno; maxime vero cum non pauci, quoad entia permanentia ſalvo jure conditoris, in creaturam, ab æterno fieri potuiſſe autument.

Reſpondeo 1. Quæſtionem præſentem non moveri de mera poſſibilitate, videlicet de eo quod fieri potuit, ſed quod revera factum eſt, unde mundum juxta Moiſis ſyſtema in tempore factum fuiſſe cum ſanctis Doctoribus, & ut ipſa docet fides, propugnamus.

Reſpondeo 2. In hypotheſi quod mundus eſſet ab æterno, vix concipi poſſet, quomodo finitum a cauſa ſuprema dependens foret, propter rationes modo allatas: & vero nullum haberet initium: A quo igitur & eſſe & agere acciperet? Si dicatur a Deo, jam igitur ad intra procederet, & non in tempore: & quod procedit ad intra, eſt Deus.

Iterum inſtabis: Mundus in tempore factus, ſupponit ſpatia ab æterno vacua. Igitur ſaltem aliquod in creaturis æternum agnoſcendum eſt.

Reſpondeo negando Antecedens, ſpatium enim eſt realis corporis ab alio recedentis affectio, cum nulla ſint ab æterno corpora, nullum quoque eſt ab æterno ſpatium vacuum, niſi imaginarium.

Objicies 2. Gen. 1. 2. habetur, *terra autem erat inanis & vacua:* ſive inviſibilis & incompoſita ſecundum aliam litteram: per quod deſignatur materiæ informitas, ut dicit Auguſtinus lib. 12. Confeſſ. cap. 12. Igitur non omnia ſimul creata ſunt, ſed prius materia informis & inviſibilis formata eſt, deinde ex ea aliæ productæ ſunt creaturæ.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, terra erat vacua, hoc eſt nondum ornata & plantis & arboribus, concedo: hoc eſt inviſibilis & abſque forma, nego. Opera Dei ſunt perfecta, materiam vero ut quid incompletum & abſque forma creari foret ſumma effectus imperfectio, quæ in auctorem redundaret: Igitur per terram vacuam, tantummodo intelligit Moiſes terram nondum ornatam arboribus, plantis, reptilibus, aliiſve animalibus quæ decurſu dierum poſtea creata ſunt. Nec iſti adverſatur ſenſui S. Auguſtinus, cum ubique propugnet cuncta ſimul & in eodem inſtanti reali fuiſſe condita, nec aliud prius & poſterius in prima rerum productione niſi penes diverſos Angelorum conceptus admittat, ut lib. 1. de Gen. ad litt. cap. 15. maxime vero lib. 12. Confeſſ. cap. 29. ubi ait, non aliam eſſe in operibus creationis niſi originis dependentiam. Sic v. g. eſſentiam eatenus priuſquam proprietates tametſi ſimul ſint tempore, concipere juvat, quatenus accidens ad ſubſtantiam a qua dependet, conſequi dicitur: eo prope modo & in eodem ſenſu ſol prius radio concipitur: eadem & non abſimili ratione terram inanem priuſquam alia opera intelligi debere contendit. Num totus mundus etiam cum plantis, arboribus, piſcibus aliiſve, nulla excepta creatura, productus ſit in inſtanti & abſque reali dierum ſucceſſione, articulo ſequenti dicemus. Impræſentiarum dicere ſufficit S. Auguſtinum noſtræ ſuffragari aſſertioni, cum enim quæſtio moveatur de inſtanti phyſico & reali, eo ipſo quo cuncta in eadem temporis indiviſibili menſura, creata fuiſſe propugnat, jure merito juxta tanti doctoris & aliorum mentem cuncta ſimul videlicet cœlum, terram & aquas, tametſi ad invicem veluti mixta, producta prædicemus.

Quod autem nomine terræ vacuæ & inanis intelligatur ſolummodo terra nondum ornata & variis decorata plantis, & animalibus, aperte dicit S. Thomas hic quæſt. 66. art. 1. " Quantum, *inquit*, ,, ex littera Geneſis accipi poteſt, triplex ,, formalitas deerat, propter quod diceba- ,, tur creatura corporalis informis. Dee- ,, rat enim a toto corpore diaphano, quod ,, dicitur cœlum, pulchritudo lucis. Un- ,, de dicitur quod tenebræ erant ſuper ,, faciem abyſſi. Deerat autem terræ ,, duplex pulchritudo. Una quam habet ,, ex hoc quod eſt aquis diſcooperta, & ,, quantum ad hoc dicitur, quod terra ,, erat inanis & vacua, ſive inviſibilis, ,, quia corporali aſpectui patere non poterat ,, propter aquas, undique eam cooperien- ,, tes. Alia vero quam habet ex hoc eſt ,, ornata herbis & plantis. Et ideo dici- ,, tur quod erat vacua & incompoſita, id ,, eſt, non ornata ſecundum aliam litte- ,, ram. Et ſic cum præmiſiſſet duas na- ,, turas creatas, ſcilicet cœlum & terram, ,, informitatem cœli expreſſit, per hoc ,, quod dixit, tenebræ erant ſuper faciem ,, abyſſi, ſecundum quod ſub cœlo etiam ,, aer includitur. Informitatem vero ter-

,, ræ, per hoc quod dixit, terra erat inanis & vacua. ,,

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus cuncta primum ſimul creavit, videlicet cœlum, & terram atque aquas.

PRIMO: quia ſic pronunciat Scriptura; *In principio creavit Deus cœlum, & terram.* Sic hunc interpretantur locum SS. Aug. & Thomas.

Secundo: Deus eſt agens virtute infinita eaque omnipotenti præpollens, unde non ſicut homines ſucceſſionem temporis & fuſa menſium, annorumve ſpatia & intervalla ad ſuum faciendum, & complendum opus exigit.

Tertio: opus informe & incompletum arguit ſummam in cauſa imperfectionem, quæ cum ſit a Deo prorſus eliminanda, dicendum eſt Deum non terram inanem & incompletam primum creaſſe, deinde vero cætera ex ea; ſed terram ſua actuatam forma, ſimiliter & regionem cæleſtem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO. Tametſi terra & cœlum in principio facta commemorentur, non inde ſequitur ab æterno fuiſſe creata: verum potius duo indigitat ſcriptor Canonicus, nimirum & cauſam agentem, & tempus in quo operata eſt: cauſam quidem quatenus Verbum eſt rerum principium, juxta illud Chriſti de ſe ipſo loquens Judæis Joan. 8. 25. *Ego . . . . Principium, qui & loquor vobis*. Tempus vero, quatenus declarat rerum initium, *in principio*, hoc eſt opus ſuum Deus, a creatione cœli & terræ incepit.

Secundo. Incorruptionem mundi nullam pro eo arguere a parte ante æternitatem, cum ejuſmodi dotem nonniſi Deo dante, & illum conſervante habeat.

Tertio. Terra dicitur quidem inanis in Scriptura, ſed in eo ſolum ſenſu quo, quum primum creata eſt, nondum erat ornata plantis & arboribus: ſimiliter & tenebræ eatenus ſuper faciem abyſſi eſſe narrantur, quatenus cœlum nondum erat lumine perfuſum, utrumque tamen videlicet cœlum & terræ elementum, erat in ſe completum & forma ſibi convenienti actuatum.

ARTICULUS SECUNDUS.

Num Deus ſex dierum decurſu ſua & fecerit, & diſtinxerit, & compleverit opera?

COELUM empyreum, ſimul cum aquis & terra primo Deum feciſſe probavimus; nunc vero quæritur utrum alia nondum producta ſex dierum decurſu compleverit. Non una eſt pro hoc momento ſententia. S. Auguſtinus in libris & locis modo citatis contendit, Deum cuncta ſimul ita in inſtanti feciſſe, ut non detur prius & poſterius in prima rerum productione niſi per mentem, ita ut diverſitas dierum de quibus loquitur Moiſes, penes ſit mentem angelicam, vel etiam humanam quæ iſta omnia diverſis exprimit conceptibus. D. Thomas e contra hic qu.67. & ſeq. ex profeſso cum aliis multis ſanctis Doctoribus alteram propugnat opinionem, cum quo ſit

CONCLUSIO.

Deus ſex dierum decurſu opus creationis complevit.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

SIC legitur Gen. 1. *dixitque Deus: fiat lux; Et facta eſt lux. Et vidit Deus lucem quod eſſet bona; & diviſit lucem a tenebris. Appellavitque lucem diem, & tenebras noctem: factumque eſt veſpere & mane dies unus. Dixit quoque Deus; fiat firmamentum in medio aquarum; & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum. Et factum eſt ita. Vocavitque Deus firmamentum, cœlum: & factum eſt veſpere & mane dies ſecundus, &c.* Tam exquiſita miraque diverſo dierum ſpatio notata & diſtincta, profecto declarant Deum ſex dierum decurſu ſua perfeciſse opera; quem quidem ſen-

ſenſum Moiſes ipſe non obſcure determinat duplici alio in loco, videlicet ibidem cap. 2. Quod poſt creationis hiſtoriam ſic inchoat. *Igitur perfecti ſunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat: & requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum*. Certe ſi dies illi ſolum penes mentem exiſterent, quorſum ſanctificare diem ſeptimum ſpecialiter? namque nec ſanctificatio ſpecialis, nec quies illi potius quam cæteris enumeratis præfigeretur, cum re unus & in ſe indiviſibilis foret dies.

Eſt alter locus in quo ſuum aperit ſenſum Moiſes, nimirum Exod. 20. ibi Deus præcipit ſanctificari diem Sabbati. Et hanc affert rationem Scriptor ſacer, quia ſicut ipſe Deus creavit hunc mundum ſpectabilem ſex dierum ſpatio, & ſeptimo die requievit, ſic etiam Judæos oporteat ſex diebus laborare & ſeptimo die quieſcere: hoc & Eccleſia præcipit; ratio autem Moiſis non ponderaret, ſi Deus omnia omnino ſimul creaſſet unico & indiviſibili momento, nuſquam vero ſex dierum ſucceſſione. Sic autem habetur in Exodo. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: non facies omne opus in eo ... Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum*.

Secundo, ex Patribus.

THEOPHILUS Antiochenus lib. II. ad Autolycum, ait: " Homo qui in infirma „ mundi regione ſitus eſt, a terra ædificare incipit, nec niſi fundamento jacto tectum conſtruere poteſt. Dei vero in hoc potentia monſtratur, ut in iis primo quæ non extant, creata omnia pro voluntate ſua faciat. Quæ enim penes homines impoſſibilia ſunt, penes Deum poſſibilia ſunt. Idcirco Propheta dixit, primo cœli fabricationem eſſe factam, quod tecti inſtar eſſet, loquens ſic: *In principio fecit Deus cœlum*, hoc eſt per principium factum eſſe cœlum. „

S. Ambroſius lib. I. in exaem. cap. 7. quærentibus cur non initio ornatus congruos aſſurgentibus donaverit elementis Deus? reſpondet: " Potuit utique, ſed ideo „ primo facta, poſtea compoſita declarantur, ne vere increata & ſine principio crederentur, ſi ſpecies rerum velut ingeneratæ ab initio, non poſtea additæ viderentur. Incompoſita terra legitur, & iiſdem a Philoſophis æternitatis, quibus Deus, privilegiis honoratur. Quid dicerent, ſi ab æterno ejus pulchritudo vernaſſet? Remerſa aquis deſcribitur, velut cuidam principiorum ſuorum addicta naufragio: & adhuc a nonnullis facta non creditur: quid ſi decorem primogenitum vindicaret? „ Suffragantur Hieronymus epiſt. 139. ad Cyprianum Baſilius hom. 2. in exam. Gregorius Nazian. orat. 43. Gregorius Magnus lib. 32. moral. in Job. cap. 10. Beda in Exaem. D. Thomas hic quæſt. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. ubi ex profeſſo Patrum modo laudatorum ſubſcribit ſententiæ, tractans de opere cujuslibet diei, quod creationi cœli & terræ reali ſucceſſione: diſtinctoque intervallo ſubſequutum eſt.

Tertio, probatur unico ſed efficaci admodum ratiocinio.

QUÆ ex voluntate Dei pendent, nobis manifeſtantur per Scripturam ſacram: ſed Scriptura mundum ſex dierum realiter diſtinctorum decurſu, factum & completum commemorat: & hoc ipſum ad litteram intelligere conveniens admodum apparet. Igitur dicendum eſt, mundum ſex dierum intervallo, ſeu ſpatio fuiſſe conditum. In minore ubi poſſet aliqua reperiri difficultas duæ ſunt partes. Prima quidem quod ſcriptor Canonicus mundum ſex diebus factum completumque dicat; & hoc ita eſſe nemo non novit: altera vero quod verba Moiſis prout ſonant, & in ſenſu obvio intelligere convenientiſſimum ſit, variis, luculentiſque probatur rationibus.

Prima hæc eſt. Ibi Moiſes texit ad inſtructionem populi rudis, videlicet Judaici creationis hiſtoriam: ſed hiſtoria rerum non metaphorice, ſed litteraliter & in ſenſu obvio ſumi & concipi debet, alias non factorum hiſtoria, ſed Parabola foret, in ſenſu tantummodo ſpirituali intelligen-

telligenda : jam vero aliqua ſcateret deceptio, cum res fictitiæ pro veris exhiberentur; nec populus rudis hæc omnia nonniſi fuſa explicatione & interpretatione, a Moiſe tamen nuſquam data, capere potuiſſet. Igitur verba Prophetæ in ſenſu prorſus obvio intelligenda ſunt.

Secunda: Ex ſcopo Moiſis hiſtoriam creationis ad litteram explicari convenit. Ergo &c. Probatur Antecedens. Populum ad idololatriam propenſum omni ab errore purgare volebat, & ne militiam cœli more Gentilium pro divinitate Iſraelitæ haberent, poſtquam dixit cœlum & terram facta in principio, firmamentum quod eſt ſtellarum & planetarum cœlum altero tempore factum enarrat, ut intelligerent quod factum eſt, non eſſe Deum: quod certe inquiunt Patres ſupra laudati, populus rudis admodum non ita facile potuiſſet concipere, ſi omnia omnino ſimul & eodem inſtanti in principio fuiſſent & creata & diſtincta; æterna quippe & improducta ea eſſe forſan exiſtimaſſet. Ergo &c.

Tertia: Niſi verba Hiſtorici ſacri in ſenſu intelligantur obvio, non una aut altera ſed multiplex apparet in narratione factorum contradictio: ſed omnis contradictio a Scriptura ſacra prorſus eliminanda eſt. Ergo &c. Probatur major: terra dicitur inanis & vacua, & tamen ſecundum alteram opinionem in prima rerum productione erat plena & ornata. Jam vero Scriptura dicit fuiſſe aliquando tenebras ſuper faciem abyſſi, ſed & hoc nullomodo verum eſt, ſi omnia, nullis exceptis creaturis, ſimul facta ſunt, jam enim tunc temporis in illa hypotheſi lux fugans tenebras aderat. Quid plura? Cum Moiſes dixerit prius factam eſſe lucem quam firmamentum, & prius plantas quam aſtra, nulla certe ratio probabilis cur id ita factum ſit, apparet. Immo ſi naturalem rerum ordinem & dependentiam ſpectemus, prius debuiſſet Moiſes narrare factum eſſe firmamentum, deinde aſtra, tum lumen, poſtea plantas & alia mixta, quandoquidem hæc ab illis dependent. Cum ergo hæc non fecerit, argumentum eſt, quod ſecutus ſit eum ordinem in narrando, quem Deus ipſe ſervavit in producendo.

Quarta: Tametſi intelligamus opus creationis ſex dierum decurſu factum & completum, nulla inde in Deum imperfectio potentialitatis redundat: hæc quippe labes ex parte creaturæ dependentis tota ſe tenet. Ergo &c. Probatur Antecedens. Deus eſt in ſe actus purus & omnibus perfectionum numeris abſolutus, unde nihil deperdidit in productione rerum, quamvis cuncta ab ipſo, exceptis peccatis, profluant: Nihil quoque acquirit, quia eſt omnia. Ab æterno mundum non produxit, ſed in tempore: Ergo ne potentialitatis labes in ipſo? Nuſquam ſane, quia non tranſit de potentia ad actum, cum creaturam aliquam producit, ſed ejus actio in ſe æterna, incipit in tempore ſe extendere ad terminum in temporis menſura ponendum & producendum: ſicut igitur, ſecluſa omnis defectus, omniſque imperfectionis labe, potuit mundum in tempore creare, ita & eumdem ſex dierum ſpatio producere. Ergo &c.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES: Moiſes cuncta ſimul, nullis exceptis creaturis, producta fuiſſe commemorat: Ergo ſic tenendum & propugnandum eſt. Probatur Antecedens: Ait Legislator omne virgultum agri fuiſſe productum ſimul cum terra, quam in principio creatam fuiſſe oſtendimus: ſic enim habetur Gen. 2. *Iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram: & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret*. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens: namque Moiſes creaturas omnes diſtinctis diebus factas fuiſſe & notat, & enarrat: Ad probationem diſtinguo, virgulta & herbæ cum terra concreata ſunt, ſed non aliæ creaturæ, ut animalia, cœlum planetarum &c. concedo: & cæteræ creaturæ ſimul cum terra concreatæ fuerunt, nego. Quaſdam herbas cum terra productas eſſe non eſt inconveniens, ut indigitare videtur locus in objectione laudatus: attamen mentio fit de aliis plantis, ſed intelligendum de iis quas terra innatis viribus poſtea produxit, quod certe ſubindigitat textus ille: *Antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret*. Ratio eo loci redditur, ſubdit

dit enim Moiſes : *Non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram , & homo non erat qui operaretur terram* . Porro cum Moiſes jam jam dies ſex diſtinxerat , cap. 1. ne tœdium pareret legentibus, eos, cap.2. repetere noluit: ſed non ideo excluſos haberi voluit.

Reſpondeo 2. ad eandem probationem iterum diſtinguendo : Moiſes dicit virgulta agri cum terra concreata fuiſſe, cum terra, potentia, quatenus terræ jam productæ virtus ea producendi inerat , concedo : producta ſunt actu primo die cum terra , nego . Solutio colligitur ex D. Thoma qui hic q. 60. art. 2. ad 1. ait, herbas immobiliter terræ inhærere, unde cum ea fuiſſe concreatas probabiliſſimum eſt.

Inſtabis . Angeli primo die creati ſunt: ſed & homo eodem tempore creatus eſt. Igitur diſtinctio dierum non eſt niſi per mentem & per conceptum ſive humanum, ſive angelicum: quod autem homo ſimul cum Angelis productus ſit , probatur. Job. 40. 10. legitur , *ecce* , *Behemoth* , *quem fecit tecum*. Per Behemoth intelligitur diabolus. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem, diſtinguo & per Behemoth intelligitur Elephans, concedo: & intelligitur diabolus, nego. Non pauci nomine Behemoth intelligunt Elephantem , & tunc ſenſus Scripturæ planus eſt , namque homo & beſtiæ ſexto die productæ ſunt : ſi tamen cum nonnullis per Behemoth diabolum vis concipere , ſenſus eſt : ergo & te, & Angelum feci : ambo eſtis manuum mearum opera.

Urgebis : Eccli. 18. 1. habetur; *qui vivit in æternum*, *creavit omnia ſimul* . Ergo non ſucceſſive.

Reſpondeo diſtinguendo : Deus cuncta creavit ſimul , hoc eſt , abſque interruptione, concedo : hoc eſt, eodem inſtanti , nego . Quæcumque creata , abſque mora facta ſunt, unde ab initio & eodem tempore ſex diebus producta commemorantur . Hoc ſenſu Mac. 19. 6. dicitur, *Deum ab initio creaturæ feciſſe maſculum & feminam*. Et Joan. 8. 44. *Diabolum ab initio fuiſſe homicidam* . Cæterum particula ſimul , ibi non tempus , ſed collectionem creaturarum quæ totum creationis opus complent , ſignificat . In hoc prope ſenſu Pſal. 13. 3. legitur : *omnes declinaverunt* , *ſimul inutiles facti ſunt*; & iterum alia Scriptura Pſal. 48. 11. *ſimul inſipiens*, *& ſtultus peribunt* .

Replicabis : D. Auguſtinus cuncta ſimul abſque reali dierum diſtinctione producta fuiſſe contendit . Ergo &c.

Reſpondeo 1. Ambroſium , Baſilium , aliosque percelebres Patres, non in ea fuiſſe ſententia , ut S. Thomas hic quæſt. 66. art. 1. refert, illiſque pro hoc momento adhærere non dubitat.

Reſpondeo 2. diſtinguendo : & ipſe Auguſtinus aliorum ſententiam veluti probabilem laudat, concedo : & illam penitus abjicit, nego. Sic loquitur lib. 1. contra adverſarium Legis & Prophetarum cap. x. " Sive per cęlum & terram generaliter
„ prius inſimulata ſit ſpiritualis corpora-
„ liſque natura : ſive aliquid aliud quod
„ hic, ſalva fidei regula , intelligi poteſt .
„ Rurſus lib. 12. Confeſſ. cap. 17. " No-
„ mine , *ajunt* , cęli & terræ totum
„ iſtum viſibilem mundum prius univerſali-
„ ter & breviter ſignificare voluit, ut po-
„ ſtea digereret dierum enumeratione qua-
„ ſi articulatim univerſa, quæ ſancto Spi-
„ ritui placuit ſic enuntiare . Tales quip-
„ pe homines erant rudis ille atque car-
„ nalis populus cui loquebatur , ut eis ope-
„ ra Dei non niſi ſola viſibilia commen-
„ danda indicaret . „

Repones : ſi cuncta primo die creata non ſunt, ſequitur verbum non eſſe rerum omnium cauſam , ſed illarum ſolum quæ in principio , hoc eſt , in Filio & per Filium producta commemorantur: abſurdum conſequens, ergo & Antecedens.

Reſpondeo negando ſequelam , maxime propter duo. 1. Quia in decurſu operum Dei dicitur ſemper, *fiat* : nomine autem *fiat* intelligitur Verbum & ſermo Dei : namque *fiat* eſt actus practicus intellectus Dei . 2. Nomine cæli & terræ comprehenditur operum Dei univerſitas, ita S. Auguſtinus lib. 1. contra adverſarium Legis & Prophetarum cap. 10. tertiam addo negati rationem : in principio cęlum , terra & aquæ creata ſunt , ex aquis vero piſces & aves , ex terra reptilia, animalia, & ipſe homo. Igitur qua ratione Verbum eſt cauſa rerum in principio productarum , eadem prorſus & aliarum , quæ ſex dierum decurſu formatæ ſunt, cum ſit primum principium ex quo & cęlum & terra & aquæ facta ſunt.

Inſi-

Inſiſtes: firmamentum ſecundo die productum dicitur, ut dividat aquas ab aquis, & ibi nomine cœli donatur: cœlum vero in principio factum enarratur. Igitur & firmamentum, adeoque dierum diverſitas penes conceptus diverſos ſunt.

Reſpondeo diſtinguendo iſtam Antecedentis partem: firmamentum vocatur cœlum ſed diſtinctum ab eo quod in principio creatum eſt, concedo: ita ut ſit idem, nego. Triplex diſtinguitur cœlum, videlicet aereum, in quo ſunt aves, ſydereum, in quo aſtra: Empyreum in quo beati reſident. Firmamentum eſt cœlum ſecundum quod habet aquas intra ſe & ſupra ſe; hoc ipſum indicat Scriptor ſacer, cum dicit: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis*. Factum eſt igitur ſecundo die in medio aquarum, & ſic illas apprime dividebat, cum eas haberet infra & ſupra ſe, quod non obſcure inſinuat alia Scriptura Pſal. 103. 3. *Extendens cœlum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora ejus*. Et Pſalm. 148. 4. *Aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini*, certum eſt aquas non eſſe ſuper cœlum empyreum, cum ſit omnium cœlorum altiſſimum, & beatorum ſedes, ubi Apoſtolus vidit arcana quæ non licet homini loqui, quodque 2. Cor. 12. 2. vocat paradiſum: Tum quia cœlum, quod dividit aquas ab aquis, eſt cœlum ſecundo die factum in quo quidem Deus quarto die poſuit ſolem, & lunam. Ita cenſent Beda, Strabus, Alcuinus, Rabanus. Huic ſubſcribit ſententiæ S. Thomas hic quæſt. 66. art. 3. ubi ex profeſſo docet empyreum cum terra concreatum fuiſſe. Igitur quæ primo ſimul concreata leguntur, ſunt cœlum empyreum, terra, abyſſus, dicitur enim Gen. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas*. Porro abyſſus, ut definit Boetius, eſt copioſa aqua, ad cujus fundum non facile penetrari poteſt. Nomine vero ſpiritus qui ferebatur ſuper aquas, multi Patres Spiritum ſanctum deſignari cenſent, ut Tertullianus lib. de Bapt. cap. 3. Baſilius hom. 11. in Gen. Ambroſius lib. 1. in Exaem. cap. 8. quorum ratio ea eſt, quod omnis vita, omniſque motus & ſpiritus creaturæ a primigenio ſpiritu promanare debet. Addit D. Thomas, hic quæſt. 66. art. 4. tempus cum celo & terra concreatum fuiſſe; alias, inquit, duratio vix concipi poſſet, quippe quæ ſupponat tempus a quo incipit.

Replicabis: convenit agenti omnipotenti ſua in inſtanti complere opera: ſed creator eſt omnipotens: Igitur abſque reali ſex dierum circulo cuncta ſimul & fecit, & complevit.

Reſpondeo cum Apoſtolo Rom. 11. *Quis enim cognovit ſenſum Domini? Aut quis conſiliarius ejus fuit?* In opere mundi tota ratio penes eſt opificis voluntatem. Non deſunt tamen congruentiæ rationes cur Deus opus ſuum intra ſex dies facere voluerit. Prima eſt, ut Deus illa ſucceſſione triplicem mundi indigitaret ſtatum, quorum primus eſt creationis, ſecundus diſtinctionis, tertius ornationis. Primo enim creavit cœlum, terram, & aquam. Secundo diſtinxit diem a nocte, lucem a tenebris, aquas ab aquis, mare ab arida. Tertio ornavit terram plantis, arboribus, animalibus, mare piſcibus, aerem avibus, firmamentum ſtellis. In primo elucet Dei omnipotentia: in ſecundo ſapientia: in tertio bonitas. Altera ſucceſſionis ratio aſſerri poteſt, videlicet ut Deus oſtenderet partim quid poſtularet natura rerum, partim vero quid finis ad quem conditæ ſunt.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus opus creationis ſex dierum ſpatio fecit & complevit.

PRIMO: Hoc ipſum ita factum fuiſſe enarrat Moiſes; Baſilius vero, Ambroſius, S. Thomas ſic intelligendum eſſe autumant.

Secundo: Hunc ſenſum ipſa ratio hiſtoriæ, quæ ad litteram & in ſenſu obvio intelligenda eſt, expoſtulat.

Tertio: Nullam inde ſequi in Deo aut mutationis, aut potentialitatis labem, manifeſtum eſt, cum ejuſmodi defectus in ſolam creaturam, quæ tranſit de non eſſe ad eſſe, refundantur.

Synopſis argumentorum in contrarium & reſponſionum.

PRIMO: Cum Scriptura cuncta ſimul crea-

creata commemorat, ſolummodo indigitat duo, videlicet & omnes creaturas eſſe ejuſdem opificis opera, & eas eodem creationis tempore quod ſex diebus comprehenditur, fuiſſe factas.

Secundo: Tametſi S. Auguſtinus aliam proponat pro iſto momento ſententiam, priorem tamen exiſtimat probabilem: & illi ſubſcribit S. Thomas perantiquorum Patrum innixus auctoritate.

Tertio: Cœlum, quod ſecundo die factum dicitur, eſt ſydereum, nuſquam vero empyreum, quod in principio cum terra & aquis concreatum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

De opere ſex dierum in ſpeciali.

PRIORES quæſtiones inſtitui neceſſe duximus; quædam enim circa creationis cauſam & materiam in communi & in genere enucleanda erant, ut ex ordine claritas affulgeat major, operæ pretium eſt nunc, ut de his quæ ſingulis diebus fecit Creator, agamus.

SECTIO PRIMA.

De opere primi diei, videlicet de luce.

S. AUGUSTINUS lib. 11. de civ. Dei cap. 9. nomine lucis primo die a Deo factæ intelligit Angelos, immo & gratiam eis collatam, cæteri vero SS. Doctores Scripturam Gen. 1. de lumine corporali, & ſenſibili interpretantur; ſive lux ſumatur pro ignis elemento, cujus coruſcatione & ſplendore mundus recens formatus illuminabatur, ſive accidens phyſicum alicui inhærens ſubjecto. Unde ſit

CONCLUSIO.

Lux primo die facta, lux corporalis & ſenſibilis fuiſſe cenſetur.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex ſanctis Patribus & Doctoribus.

S. DIONYSIUS lib. de div. nom. cap. 4. ait: " A ſummo bono lumen proficiſcitur, & imago bonitatis eſt: quam ob rem nomine luminis bonum laudatur, tanquam appareret primum exemplar in imagine. „ Subdit vero: " Hoc eſt illud lumen, tametſi tunc non erat figuratum, quod dixit divinus Moſes diſtinxiſſe primum dierum noſtrorum triduum. „

Gregorius Nyſſenus l. in Exaem. in eadem verſatur ſententia, aſſerens lucem primo die creatam merum non fuiſſe accidens, ſed ipſius elementum ſplendorem habens, cujus coruſcatione primum illuminatus eſt mundus. Non abs re erit hic tanti Doctoris verba texere: " Quando conditus eſt orbis univerſus, *ait*, antequam ſingulæ partes ipſius apparerent, tenebris totus obtegebatur, quia ſplendor ignis, qui ſub materia particularis latitabat, nondum effulſerat. Etenim quemadmodum ſilices in tenebris obſcure jacent, licet vim lucidam atque illuſtrantem naturaliter in ſe contineant, quippe quæ pariant ignem, ſi inter ſe collidantur, ſcintilla vero ab ipſis prolata, ſplendore illius ipſæ quoque cernuntur: Sic obſcura cæcaque erant omnia priuſquam perlucida, atque illuſtrans natura in apertum proferretur. Nam cum uno divinæ voluntatis motu nuper indiſtincta rerum univerſitas ſimul extitiſſet, omniaque elementa inter ſe concreta permixtaque eſſent, ignis qui ubique diſſeminatus erat, obſcurus jacebat, materiæque impotentia ſupprimebatur. Verum quoniam vis ejus velox atque agilis eſt, ſimul atque rerum naturæ ad mundi conſtitutionem a Deo motus principium atque incitatio adhibita eſt, ante illa omnia quæ graviora ſunt, exiliens, lumine cuncta illuſtravit... Quod ſcriptura ſua magnus etiam Moſes teſtatur, cum ait: dixit Deus, fiat lux. „

S. Baſilius ſuum addit concluſioni calculum, hom. 2. in Exaem. namque illa Geneſeos verba, *Fiat lux, & facta eſt lux*, ſic explicat: " Tum fiebat dies cui cedenti non viciſſim ſuccedebat, non quidem ſecundum motionem ſolis, ſed primigenia illa luce ſuum ſplendorem diffundente, ſeque rurſum contrahente, idque pro menſura a Deo definita. „ Rurſus ſuam aperit mentem. Et quidem clare hom. 6. in Exaem. hanc enim proponit & inſtituit quæſtionem. *Si lucis ortus*

eus ſolem anticipavit : cur nunc ſol ut luceat ſuper terram exortus dicitur ? Hæc nullam implicare contradictionem reſpondet : " „ Tunc enim, *inquit*, ipſa natura lucis pro- „ ducta eſt : nunc autem hoc ſolis corpus „ eo conditum eſt , ut illi primigenitæ „ luci vehiculum eſſet . „

Aſſipulatur Ambroſius l. 1. in Exaem. cap. 11. ponderans iſta verba , *Fiat lux* , ait : " Plena vox luminis , non diſpoſitio- „ nis apparatum ſignificat , ſed operatio- „ nis reſplendet effectu . Naturæ opifex „ lucem locutus eſt , & creavit . „

Secundo, *rationibus D. Thomæ* .

S. THOMAS hic q. 67. ex profeſſo probat lucem primo die a Deo factam fuiſſe ſicut narrat Moiſes art. 1. ait : lucem iſtam non ſpiritualiter & metaphorice , ſed vere & in ſenſu obvio lucem & eſſe , & nuncupari . Art. 2. contendit non eſſe corpus , eo quod in inſtanti juxta multorum ſententiam per loca diffundatur & ea illuminet , bene vero corporis diafani & ignei affectum atque proprietatem habere , quod fuſius probat art. 3. auctoritate Damaſceni qui illam vocat qualitatem . Denique art. 4. docet primo die fuiſſe creatam , cujus non eſt una ſed multiplex ratio .

Prima , tenebræ reales & corporales opus diſtinctionis in creatione rerum præceſſerunt : Sed ante omnia tenebræ fugandæ erant & diſſipandæ per lucem corporalem eis oppoſitam . Igitur lux corporalis primo die fieri debuit . Sic loquitur D. Thomas art. 4. " Præmiſſa autem fue- „ rat circa creaturam corporalem multi- „ plex informitas . Una quidem in hoc , „ quod dicebatur , terra erat inanis & „ vacua ; alia vero in hoc , quod dice- „ batur , tenebræ erant ſuper faciem abyſ- „ ſi . Neceſſarium autem fuit , ut infor- „ mitas tenebrarum primo removeretur „ per lucis productionem propter duo . „ Primo quidem quia lux , ut dictum eſt , „ eſt qualitas primi corporis , unde ſecun- „ dum eam primo fuit mundus formandus . „ Secundo propter communitatem lucis . „ Communicant enim in ea inferiora cor- „ pora cum ſuperioribus . Sicut autem in „ cognitione proceditur a communiori- „ bus , ita etiam in operatione . Nam „ prius generatur vivum quam animal , & „ animal quam homo , ut dicitur in lib. „ de generatione animalium . Sic ergo „ oportuit ordinem divinæ Sapientiæ ma- „ nifeſtari , ut prima inter opera diſtin- „ ctionis produceretur lux tanquam primi „ corporis forma , & tanquam commu- „ nior . „

Secunda : Illud primo debuit produci , per quod cætera manifeſtantur : Atqui per lucem cætera creationis opera manifeſtata ſunt : Igitur ad productionem cœli & terræ , debuit immediate ſequi lucis formatio . Ita D. Thomas ibidem : " Baſilius , „ *inquit* , poſuit tertiam rationem , quia „ per lucem omnia alia manifeſtantur . „

Tertia : Opus diſtinctionis a die inchoatur , ſed dies a luce dicitur & formatur : Igitur primo die lux facta eſt . D. Thomas ibidem hanc aſſert rationem : " Poteſt , „ *ait* , & quarta ratio addi . . . quia dies „ non poteſt eſſe ſine luce . Unde oportuit „ in prima die fieri lucem . „

His rationibus accedit , quod Eccleſia lucem primo die factam prædicet , his verſiculis :

Lucis creator optime ,
Lucem dierum proferens ,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem . Ergo &c.

SOLVUNTUR OBJECTIONES .

OBJICIES. Lux eſt qualitas accidentalis quam Deus in corporibus jamjam productis ſparſit : ſed accidens utpote ſubſtantia poſterius primo produci non debuit . Igitur lux non fuit primo die producta .

Reſpondeo diſtinguendo minorem : lux non debuit ante cęlum & terram produci , concedo : ſuppoſita cęli & terræ productione , nego . Dictum eſt Deum in principio cęlum & terram creaſſe : Deinde vero eadem ſecundum quaſdam conditiones & affectiones quarum prima fuit lux , iterum formavit , unde in opere diſtinctionis primum tenet locum lux . Solutio eſt D. Thomæ qui hic q. 67. art. 4. ad 1. " Oportet , *inquit* , dicere quod ma- „ teria a principio fuerit creata ſub for- „ mis ſubſtantialibus , poſtmodum vero „ fuerit formata ſecundum aliquas condi- „ tiones accidentales , inter quas primum „ locum obtinet lux . „

Inſtabis : Lucis diffuſione fit dies : ſed dies

dies a ſole promanat, qui tamen die ſolum quarto factus ponitur. Igitur idem dicendum de luce.

Reſpondeo 1. dies multos ante ſolis productionem enumerari Gen. 1. unde tres priores dies a nube quadam lucida promanaſſe non pauci autumant, quæ quidem lux adjuncta ſoli, qui quarto die factus ponitur, perfectiorem formavit diem, Hanc opinionem refert D. Thomas hic art. 4. ad. 2.

Reſpondeo 2. diſtinguendo minorem, dies perfectiſſimus a ſole profluit, concedo: dies ut ſic, ſubdiſtinguo: eſt a ſole inchoato, concedo: a ſole omnibus ſuis numeris abſoluto, nego. Subſtantia ſolis jam inchoata erat primo die, & ab eo procedebat lux ut proprietas ab eſſentia, ſed nonniſi quarto die perfecta & plene facta legitur. Sic reſpondet D. Thomas ibidem ad 2. " Et ideo, *inquit*, eſt dicendum, quod ut Dionyſius dicit 4. cap. de div. nom. quod illa lux fuit lux ſolis, ſed adhuc informis quantum ad hoc, quod jam erat ſubſtantia ſolis: & habebat virtutem illuminativam in communi, ſed poſtmodum data eſt ei ſpecialis, & determinata virtus ad particulares effectus, & ſecundum hoc in productione hujus lucis effectus diſtincta eſt lux a tenebris quantum ad tria. Primo quidem quantum ad cauſam ſecundum quod in ſubſtantia ſolis erat cauſa luminis, in opacitate autem terræ cauſa tenebrarum. Secundo, quantum ad locum: quia in uno hemiſphærio erat lumen, in alio tenebræ. Tertio, quantum ad tempus: quia in eodem hemiſphærio ſecundum unam partem temporis erat lumen: ſecundum aliam, tenebræ. Et hoc eſt quod dicitur, lucem vocavit diem, & tenebras noctem. "

Urgebis: Nox & dies attenduntur penes corporis lucidi motum qui firmamento convenit; immo & ſolis circumlationem: ſed firmamentum ſecundo die, ſol vero quarto producta ponuntur & narrantur: Igitur non debuit poni in prima die productio lucis noctem & diem diſtinguentis.

Reſpond. diſt. Nox & dies penes motum toti cęlo communem attenduntur, concedo: penes motum diverſis corporibus cęleſtibus appropriatum & ſpecialem: nego. Duplex motus in cęlis diſtinguitur: alter omnibus cęlis communis, alter vero ſpecialis pro planetis. Nox & dies primo motu fiunt, regulantur vero & diſtribuuntur in menſes & annos ſpeciali motu. Igitur apprime apponitur lux quæ diem a tenebris ſecernat, primo die facta. Sic ratiocinatur D. Thomas ibidem art. 4. ad 3. " Dicendum eſt, quod duplex eſt motus in cęlo. Unus communis toti cęlo, qui facit diem & noctem: & iſte videtur inſtitutus primo die. Alius autem eſt qui diverſificatur per diverſa corpora. Secundum quos motus fit diverſitas dierum ad invicem & menſium & annorum. Et ideo in prima die fit mentio de ſola diſtinctione noctis & diei, quæ fit per motum communem. In quarta autem die fit mentio de diverſitate dierum & temporum, & annorum: cum dicitur: ut ſint in tempora & dies, & annos. Quæ quidem diverſitas fit per motus proprios. "

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Lux primo die facta eſt.

PRIMO, ſic enarrat Scriptura, & eam in ſenſu obvio interpretantur SS. Patres Dionyſius, Gregorius Nyſſenus, Ambroſius & multi alii.

Secundo, quia primo die illud fieri debuit quo cætera creationis opera manifeſtantur, quod quidem munus lucis proprium eſſe, nemo non novit.

Tertio, quia dies creationis ſex enumerantur, dies autem a luce fugante tenebras formatur: Igitur lucem primo die fieri convenit, ex qua dies ipſe flueret & promanaret.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO, non negamus lucem eſſe corporis cæleſtis proprietatem, hinc inde ſolummodo ſequitur cęlum lumini præextitiſſe, ſed non diem, non firmamentum, aliaque ſex dierum decurſu producta.

Secundo, potuit quidem lux a ſubſtantia ſolis jam inchoata ortum ſuum ducere, ſed non opus eſt, ut ſol omnibus numeris abſolutus eam duratione antéceſſerit.

Tertio, ultro concedimus diem a motu ce-

cœlo communi effluxiſſe, ſed non a ſpeciali quæ ſoli aliiſque planetis, & cœlorum orbibus tribuitur: unde non inconvenienter lux primo die facta legitur.

SECTIO SECUNDA.

De opere ſecundæ diei, nimirum de firmamento.

QUIDAM nomine firmamenti Angelos intelligere voluerunt, quæ quidem ſententia communiter rejicitur a ſanctis Patribus. Auctores non ignobiles idem putant eſſe cœlum quod in creationis exordio creatum legitur, & ſecunda die commemorari cenſent, quod novum ipſi attributum ſit officium dividendi aquas ſuperiores ab inferioribus, ea eſt S. Joannis Chryſoſtomi ſententia quam S. Thomas hic q. 68. art. 1. non improbabilem exiſtimat, quæque ad ſenſum Scripturæ abſque negotio accommodari poteſt, ſi dicatur Deum primo cuncta ſimul condidiſſe, alternatis vero diebus ſua & diſtinxiſſe, & adornaſſe opera. Nonnulli per firmamentum concipiunt ſolum octavam ſphæram & aerem: alii ſpatium aeris, in quo nubes condenſantur. Communior opinio eaque magis divinæ arridens Scripturæ eſt, firmamentum eſſe cœlum ſidereum, ſive ſit cœlum primo factum, deinde ſecunda die adornatum, & ad officium de novo peragendum accinctum: ſive de facto productum ſit ex aquis præexiſtentibus, quod probabiliſſimum eſt. Impræſentiarum controverſia movetur maxime circa duo, videlicet, num ſecunda die factum ſit cœlum corporeum? Deinde vero num aquæ ſuperiores quas diviſit ab inferioribus, ſint veræ & ex natura ſua aquæ. Pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Cœlum corporeum nomine firmamenti donatum, ſecunda die factum eſt.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

GENESEOS 1. habetur: *Dixit quoque Deus: fiat firmamentum... vocavitque Deus firmamentum, cœlum, & factum eſt veſpere & mane, dies ſecundus*. Eo loci loquitur Moyſes de mundo corporeo, & ſi quis hoc ipſum de Angelis intelligere contendat, profecto nihil certi haberetur in hiſtoria quam Scriptor ſacer de creatione texit: Et vero poſſet aliquis nomine cœli quod primo die creatum dicitur, etiam intelligere cæleſtes tantum ſpiritus, at inde periculum maximum veniret opus creationis mundi corporalis, quod quidem malo & non bono principio inſulſe admodum tribuunt Manichæi: Igitur cœlum vere corporeum ſecunda die productum eſſe, & liquet, & tenendum eſt.

Secundo, ex ſanctis Doctoribus.

PATRES omnes huic ſuffragantur opinioni: tametſi pro natura firmamenti aſſignanda non nihil diſcrepent: Quidam enim firmamenti nomine totam hanc regionem, quæ a terra & aquis ad extremam uſque mundi oram ac determinationem porrigitur, intelligendam volunt; alii vero, & probabilius cœlum ſidereum. Ita Baſilius hom. 3. in Exaem. Gregorius Nyſſenus l. 1. contra Eunomium & alii de quibus multus eſt ſermo apud D. Thomam hic q. 68. art. 1. Imprimis vero Theodoretus iſti adhæret ſententiæ q. 11. in Geneſim quæ hunc præ ſe fert titulum: *Sit ne unum cœlum, an duo?* Ad quam difficultatem ſic reſpondet: " Cum „ Scriptura divina doceat, in principio „ Deum creaſſe cœlum & terram, de- „ inde poſt lucis creationem ſecunda die „ dicat firmamentum factum eſſe, inſci- „ tiæ plena videtur eſſe hujuſmodi quæ- „ ſtio. Oportebat enim ex temporis ratio- „ ne, & ipſo creationis modo cœlorum di- „ verſitatem noſſe, & unum luce prius, „ alterum vero poſt lucem: Et illud qui- „ dem non ex aliqua alia materia, hoc „ autem ex aquis creatum eſſe: nam in- „ quit, *Fiat firmamentum in medio aquæ*, „ *& ſit diſcernens inter aquam & aquam*. De- „ inde cum dixiſſet quod ad verbum res ſe- „ cuta eſt, hoc enim illa ſignificant, *&* „ *factum eſt ita...* Tum poſtea docet quomo- „ do facta ſit. *Et fecit*, inquit, *Deus fir-* „ *mamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub* „ *firmamento, ab his quæ erant ſuper fir-* „ *mamentum, vocavitque Deus firmamen-* „ *tum, cœlum*. At prius cœlum non eſt „ appellatum firmamentum, ſed cœlum

„ ab

„ ab initio vocatum eſt. Hoc enim ab „ ipſa re ſortitum eſt appellationem. Si „ quidem cum ex aquarum fluida ſub- „ ſtantia compoſitum ſit, & natura fluida „ condenſata & conſolidata fuerit, firma- „ mentum nominatum eſt. Deinde quia ſur- „ ſum collocatum eſt, prioris cęli uſum „ commodo noſtro perficiens, cęli no- „ men ſortitum eſt ...... Qui igitur „ non credit ſecundum eſſe cęlum, extra „ ſemitam rectam incedit: qui vero plu- „ res nominare conatur, adhæret fabu- „ lis, poſtpoſita divini ſpiritus doctrina. „ Pluraliter autem divina Scriptura cęlos „ nuncupat, dicens, *cæli cælorum*: „ quoniam hebraica lingua neque cœ- „ lum, neque aquam ſingulari numero no- „ vit appellare. „

His verbis hacque clara explicatione Theodoretus obvium ſequitur & exhibet Scripturæ ſenſum. Namque de facto firmamentum in medio aquarum a principio creaturarum eſſe conditum, enarrat Moiſes: tum vero diviſiſſe aquas ab aquis quis non capiat, eo ipſo quo in medio aquarum productum eſſe ſtatuit firmamentum, & probabiliſſime ex ipſis aquis coaluiſſe, cujus rei argumentum eſt, inquit Theodoretus, quod firmamentum primo appellatum ſit ex condenſatione & conſolidatione illarum aquæ partium, quæ in cęlum ſidereum, a multis cryſtallinum propter diaphaneitatem & claritatem nuncupatum, abierunt. Idem Pater videtur explodere ſententiam eorum qui firmamentum ex aere & igne, multiſque cęlis aggregatum eſſe arbitrantur. Quidquid ſit, juxta mentem Theodoreti, ille a Spiritus ſancti doctrina longe diſcedit, qui nomine firmamenti corporeum non intelligit cęlum: Ergo &c.

D. *Thomas* ſuum addit concluſioni noſtræ calculum hic q. 68. art. 1. ubi ex profeſſo docet firmamentum corporeum ſecunda die factum eſſe, & juxta Scripturam ita tenendum aſſerit: eo loci S. Chryſoſtomi laudat opinionem, qui firmamentum credit idem eſſe cum cęlo a principio factum, ſed in novas diſtinctum perfectiones, novaque munia. Non minus ibidem approbat V. Bedæ & Strabi ſententiam, qui cum Theodoreto iſtud cœlum credunt a cęlo in principio facto ſubſtantialiter diſtinctum, illudque ſidereum. Recenſet quoque placitum beati Auguſtini, qui exiſtimat firmamentum nihil aliud eſſe præter partem aeris in qua condenſantur nubes. Subditque omnem ſententiam qua firmamentum propugnatur ut aliquid corporeum, nihil contra fidem defendere. Sic autem loquitur ſanctus Doctor in corpore articuli.

“ *Reſpondeo* dicendum, quod ſicut Au- „ guſtinus docet in hujuſmodi quæſtionibus „ duo ſunt obſervanda. Primo quidem ut „ veritas Scripturæ inconcuſſe teneatur. „ Secundo, cum Scriptura divina mul- „ tipliciter exponi poſſit, quod nulli ex- „ poſitioni aliquis ita præciſe inhæreat, „ ut ſi certa ratione conſtiterit hoc eſ- „ ſe falſum, aliquis ſenſum Scriptu- „ ræ eſſe aſſerere præſumat: ne Scriptura „ ex hoc verbo ab infidelibus derideatur, „ & ne eis via credendi præcludatur. „ Poſtea diverſa Patrum circa hoc momentum placita refert, ad primum vero ſic loquitur: „ Poteſt etiam dici aliud eſſe „ cęlum, quod legitur in principio crea- „ tum, & quod legitur ſecunda die fa- „ ctum, & hoc diverſimode. Nam ſecun- „ dum Auguſtinum cęlum quod legitur „ primo die factum, eſt natura ſpiritualis „ informis. Cęlum autem quod legitur ſe- „ cunda die factum, eſt cęlum corpo- „ reum. Secundum vero Bedam & Stra- „ bum cęlum quod legitur primo die fa- „ ctum, eſt cęlum empyreum. Firmamen- „ tum vero quod legitur ſecunda die fa- „ ctum, eſt cęlum ſidereum. „

Tertio, ex ratione eaque multiplici.

PRIMA ſic exponitur. Cęlum ſecunda die factum eodem prope ſenſu aliquid corporale dicitur ſicut ſidera, namque quarta die ſol & luna apponi cęlo leguntur, quod non poteſt intelligi niſi de firmamento & cęlo admodum corporeo, debet quippe magna eſſe proportio inter ſubjectum & formam, maxime vero ſi forma ei remanenter inhæreat: Igitur cum ſidera facta ſint ut cęlo tanquam innato inſigerentur ſubjecto, dicendum eſt firmamentum eſſe corporeum, quia & ſiderum eſt ſubjectum.

Secunda: Firmamentum ſecunda die ideo productum enarratur, ut divideret aquas ab aquis, quod certe maxima materiæ mole fieri debuit, unde & in medio aquarum productum legitur, quæ qui-

dem aquæ erant etiam corporales, ut mox abſque negotio probabitur. Igitur illud cęlum eſt corporale.

Tertia: Cœlum ſecunda die vere productum aſſerit Moyſes: Igitur eſt corporale. Probatur conſequentia. 1. Non poſſunt nomine iſtius cœli intelligi Angeli quia primo die, & ut quid inviſibile conditum leguntur. 2. Quia juxta graviſſimorum ſententiam, firmamentum eſt cœlum ſtellarum, adeoque quid corporeum: tum quia nomine cęli intelligimur ſpatium extenſum in longum, latum, & profundum. Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Aquæ ſuperiores ab inferioribus per firmamentum diviſæ, ſunt aquæ corporales, & ſecundum ſenſum litteralem ſic nuncupantur.

Probatur auctoritate, & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

SIC intonat ſervus Dei Moyſes Gen. 1. *Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: Et dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum. Et factum eſt ita.* Attendas, quæſo, benevole Lector Scriptorem Canonicum omnia obſervare ut veritatem creationis veræ & non metaphoricæ indigitet: ne enim Lector, vel intelligeret aquas ſpirituales, diſtinguit duplicis generis aquas. Videlicet eas quæ ſub firmamento ſubjacent, ab his quæ ſunt ſuper firmamentum, quæ quidem ſi parabolice conciperentur, tota creationis hiſtoria ut quid fictitium haberetur, nec Deus hujuſce ſpectabilis mundi Creator cenſeretur: ſed abſurdum conſequens: Ergo & antecedens.

Secundo, ex ſanctis Doctoribus.

AGMEN ducet S. Baſilius, ait hom. 3. in Exaem. eos non eſſe audiendos qui aquas a firmamento diviſas & ſeparatas, metaphorice aquas intelligunt: " His „ igitur, *inquit*, & ejus generis ſenten- „ tiis, ut quæ ſomniis & anilibus con- „ ferendæ veniunt, fabellis relegatis, „ aquam nos ut aquam intelligamus. „

Eadem prorſus ratione inſectatur Origenem Epiphanius epiſt. apud Hier. 60. ad Joannem Jeroſolymitanum Præſulem: " Illas vero, *ait*, præſtigias qui non ſta- „ tim abjiciat, atque contemnat, dicen- „ te Origene de aquis quæ ſuper firma- „ mentum ſunt, non eſſe aquas, ſed „ fortitudines quaſdam angelicæ poteſta- „ tis, & rurſum aquas, quæ ſuper ter- „ ram ſunt, hoc eſt, ſub firmamento, „ eſſe virtutes contrarias, id eſt, dæmo- „ nes? Et quomodo legimus, in diluvio „ apertas cataractas cęli, & aquas inun- „ daſſe diluvii? Unde aperti ſunt fontes „ abyſſi, & totus mundus opertus eſt a- „ quis? Furor hominum junctus ſtultitiæ. „ Aquas a firmamento diviſas ea ratione dicit corporeas Epiphanius, quia diluvii aquæ a cataractis firmamenti apertis, non ab aquis calore ſolis deſuper attractis, proſilierunt. Revera quidem, non potuit ſol tantum aquæ pondus in altum attrahere quæ ſufficeret ad pluvias quadraginta diebus, & totidem noctibus prolabentes, totam ſic inundantes terram, ut montium altiſſimorum culminibus præeminerent. Igitur repetendæ ſunt aquæ diluvii ab aquis ſub firmamento & ſuper firmamentum quæ in alveis veluti in tot canalibus adjacent: ſive ſint in his ſedibus fluidæ: ſive etiam condenſatæ, ſed motione Angeli qui deo ordinante cęlorum regit machinam, diſſolubiles.

In Baſilii & Epiphanii verſantur ſententia Cyrillus Hier. Catech. 9. Ambroſius lib. 2. in Exaem. c. 3. Aug. lib. 2. in Gen. ad litt. c. 9. & alii non pauci. D. Thomas hic q. 68. art. 2. aſſerit aquas veras eſſe ſuper firmamentum, & art. 3. ait firmamentum poſitum fuiſſe, ut aquas ſuperiores ab inferioribus ſejungeret: Quod quidem, *inquit*, intelligendum eſt de aquis corporalibus per diſtributionem accommodam juxta diverſam Patrum opinionem. Sic art. 2. " Reſpon- „ deo dicendum, quod ſicut dicit Augu- „ ſtinus. 2. ſuper Gen. ad lit. Major eſt „ Scripturæ hujus auctoritas, quam om- „ nis humani ingenii capacitas. Unde „ quomodo & quales aquæ ibi ſint, eas „ tamen ibi eſſe minime dubitamus. „ Tum art. 3. " Sive per firmamentum in- „ telligamus cœlum in quo ſunt ſidera, „ ſive ſpatium aeris nubiloſum, conve- „ nienter dicitur quod firmamentum divi-

„ dit

,, dic aquas ab aquis, ſecundum quod per
,, aquam materia informis ſignificatur :
,, vel ſecundum quod omnia corpora dia-
,, phana ſub omni convenientia aquarum
,, intelliguntur. Nam cęlum ſiderum di-
,, ſtinguit corpora inferiora diaphana a
,, ſuperioribus. Aer vero nubiloſus diſtin-
,, guit ſuperiores aeris partem in qua ge-
,, nerantur pluviæ, & hujuſmodi impreſ-
,, ſiones ab inferiori parte aeris quæ aquæ
,, connectitur: Et ſub nomine aquarum
,, intelligitur. ,,

His & non abſimilibus explicationibus oſtendit S. Doctor aquas a firmamento in ſuperiores & inferiores diviſas atque diſtinctas ſeu diſtributas, eſſe in omni catholica opinione corporales, quod enim vel in alveolis in parte ſuperiori firmamenti continetur, vel eſt ipſa firmamenti, ſeu cęli cryſtallini ſubſtantia, motione ſupremæ intelligentiæ veluti liquefacta, & in aquas fluidas reſoluta, vel illa aeris pars in qua condenſantur nubes, dicatur firmamentum nuncupatum propter ſpiſſitudinem aeris in illa parte, manet ſemper & aquas vere fuiſſe ſecunda die per firmamentum diviſas, & eſſe corporales. Ergo &c.

Tertio, ex variis rationibus.

PRIMA : Non oportet ſcripturam in periculum mendacii venire : Sed niſi intelligamus aquas corporales & firmamento diviſas, quoddam, abſit dicere, apparet in ſcriptura mendacium, ſiquidem diviſio non fit niſi inter entia realia : poſito vero quod aquæ, de quibus mentionem facit Moiſes, non ſint corporales, nulla niſi fictitia & meræ rationis diviſio erit : quinimmo totum creationis ſyſtema, ut confictum omnibus videbitur. Igitur dicendum eſt aquas a firmamento ſecunda die diviſas, eſſe corporales.

Secunda : Illæ aquæ ab Angelis ſunt prorſus eſſentialiter & in natura diſtinctæ : Igitur ſunt corporales. Probatur Antecedens. Omnia opera eatenus benedicunt Dominum, quatenus diſtinctam aliquam artificis in diſtinctis naturis produnt perfectionem : At nedum Angeli dicuntur benedicere Domino, ſed & poſt Angelos aquæ quæ ſuper cęlos ſunt, ſuo ordine & poſt Angelos invitantur a Propheta Regio ad benedicendum Domino & hoc ſeorſim, & novo ab Angelis modo. Sic enim habetur Danielis 3. *Benedicite Angeli Domini Domino .... Benedicite cæli Domino .... Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cælos ſunt Domino .... Benedicite ſol & luna Domino .... Benedicite ſtellæ cæli Domino .... Benedicite omnis imber & ros Domino.* Et Pſal. 148. *Laudate Dominum de cælis .... Laudate eum omnes Angeli ejus .... Laudate eum ſol & luna : Laudate eum omnes ſtellæ & lumen. Laudate eum cæli cælorum; & aquæ omnes quæ ſuper cęlos ſunt .... Laudate Dominum de terra .... Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus ....* Hoc eſt quæ ſunt Verbi divini opera & effectus, quæque ſuis nutibus ordinem in motibus ab ipſo præſcriptum ſervant, & ejus faciunt in omnibus voluntatem. Igitur ſeorſim & ſpeciali modo ab Angelis prorſus diverſo, aquæ quæ ſuper cęlos ſunt, laudant Dominum, adeoque ſunt corporales, nuſquam vero ipſi Angeli.

Tertia : Creator cuncta fecit in pondere & menſura propter naturæ bonum : Sed conveniens fuit aquas ſuper cęlos & creare, & reſervare propter duo; Primo quidem ad irrigandam terram ut fructus germinare queat : deinde vero ut ſphæra ignis aquarum multitudine temperata, ſidera ab exuſtione certa defendat. Prior ratio eſt S. Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſi 9. " Cum e-
,, nim propter agriculturam opus eſſet a-
,, quis, conſtituit aquas ſupra cęlos, ut cum
,, terra pluviarum irrigatione indigeret,
,, paratum ſit ad hoc cęlum. ,, Alteram affert Severianus Gabalorum Epiſcopus orat. 2. de mundi creatione. Cum firmamentum ex eo nominatum dixiſſet, quod ex rariore ac diſſoluta aquarum ſubſtantia Deus illud firmaverit, ſubjungit aquas bifariam fuiſſe diviſas, ac dimidium earum ſupra cęlum a Deo collocatas eſſe : ſic ibi loquitur : " Quia enim ſolis flammam &
,, lunæ ſyderumque immenſam multitu-
,, dinem excepturum, ne nimio calore
,, ſolveretur ac exureretur, ſubſtravit cęlo
,, convexo aquarum illa æquora, quibus
,, quaſi impinguaret atque leniret, ut
,, in eum modum incendio illi reſiſteret,
,, nec illo cremaretur. Nec vero exemplum
,, deeſt : velut enim ſi lebetem igni impo-
,, nas, eique aquam injeceris, igni reſi-
,, ſtit : ſin autem illa deſit, diſſolvitur.
,, Sic & Deus igni adverſariam aquam com-

„ miſit; ut cęlo ex aquis ejus convexa li-
„ nientibus, abunde ſuppeteret, quo dura-
„ ret ac incolume foret. „ Ergo &c.

Diluuntur objectiones adverſus ſecundam conclusionem militantes.

OBJICIES: Aquæ elementa ſunt corruptibilia: Sed nihil incorruptibile ſuper cęlos admitti debet, cum ſuam ipſi cęlo alias incorruptibili, corruptionem communicaret; igitur non ſunt aquæ veræ & corporales ſuper cęlos.

Reſpondeo diſtinguendo: Aquæ ſublunares ſunt corruptibiles, concedo: aquæ ſuper cęlos conſiſtentes, nego. Ratio eſt, quia & ſubtiliores, & veluti gelu denſatæ manent, unde a corruptione exutos intelligere quid vetat; cum corruptio & ex fluiditate, & ex mixtione cum vaporibus terræ contingat.

Urgebis: Aqua corporalis eſt corpus grave: Sed implicat corpus grave ſurſum manere, ut in loco innato: Igitur & aquas corporales ſuper cęlos.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, aqua corporalis ſublunaris eſt corpus grave, quia multum habet de partibus terræ ſibi admixtis, concedo: aqua levior, qualis eſt ea quæ ſuper cœlos eſt, nego. Tum quia eſt ibi veluti in centro; Porro juxta tritum adagium: *Elementa non gravitant in centro*: Tum quia ſecundum opinionem ſatis probabilem aquæ illæ, vel ſunt ipſa ſubſtantia cęli cryſtallini in aquas ſolubilis, ſicut enim lapis adamantinus ex aqua ſubtiliori condenſata coaleſcens, in aquam iterum ſolvi poteſt, quidni & firmamentum ex aquis productum, in aquas ordinante creatore, alternata vice redire poſſet? tum quia, ut tenet Auguſtinus lib. 2. de Gen. ad Litt. cap. 4. ſunt partes aeris nubiloſi & condenſati. Solutio eſt D. Thomæ qui hic q. 68. art. 2. ad 1. ait: " Dicendum eſt, quod ſecundum
„ duas ultimas opiniones de aquis, &
„ firmamento patet ſolutio ex præmiſſis.
„ ſecundum autem primam opinionem
„ oportet ponere alium ordinem in ele-
„ mentis, quam Ariſt. ponit, ut quædam
„ aquæ ſpiſſæ ſint circa terram: quædam
„ vero tenues circa cœlum, ut ſic ſe ha-
„ beant illæ ad cœlum, ſicut iſtæ ad
„ terram. Vel quod per aquam intelliga-
„ tur materia corporum. Cæleſtium,
„ puta firmamenti &c.

Inſtabis: Aquæ permanere non poſſunt ſuper corpus rotundum, quandoquidem ſunt fluidæ, unde motu aguntur perenni in longum, vel latum: Sed firmamentum eſt corpus rotundum: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, aquæ actu fluidæ corpori rotundo non ſubjacent, concedo: Aquæ condenſatæ, potentia vero fluidæ, quales ſunt aquæ quæ ſunt ſuper firmamentum, nego. Iſtæ igitur ſtare queunt ſuper corpus rotundum, maxime vero cum non opus ſit corpus in concavo rotundum, eſſe tale ſupra, ſed ſufficiat quod ſit convexum. Sic reſpondet D. Thomas ibidem art. 2. ad 2. " Ad ſecundum,
„ etiam patet ſolutio ex præmiſſis ſecun-
„ dum duas ultimas opiniones. Secundum
„ vero primam reſpondet Baſilius duplici-
„ ter. Uno modo, quia non eſt neceſſarium
„ ut omne quod in concavo apparet, ſit
„ etiam ſupra rotundum, ſed convexum.
„ Secundo, quia aquæ quæ ſunt ſupra cę-
„ los, non ſunt fluidæ, ſed quaſi glaciali
„ ſoliditate extra cœlum firmatæ. Unde
„ & a quibuſdam dicuntur cęlum cryſtal-
„ linum. „

Perſiſtes: Aquæ quæ diviſæ dicuntur ſunt ejuſdem ſpeciei: Sed aquæ ſupra cęlos exiſtentes non ſunt ejuſdem naturæ cum aquis quæ ſunt infra cęlos: Igitur aquæ ſuperiores ſaltem non ſunt corporales; inferiores enim eſſe ſenſibiles ultro fatentur omnes.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, aquæ ſuperiores in ea ſententia quæ propugnat eſſe ipſam firmamenti ſubſtantiam & cęlum cryſtallinum, non ſunt ejuſdem ſpeciei cum inferioribus, ita tamen quod ſint corporeæ, cum ipſum cęlum ab auctoribus gravibus eſſe tale exiſtimetur, concedo: ſi illæ aquæ ſecundam alteram ſententiam ſint ipſe aer nubiloſus qui firmamentum componit, nego: In hac quippe hypotheſi firmamentum nihil eſt præter aerem nubiloſum qui reſolvitur in aquas, unde omnes aquæ, tum ſuperiores quæ ſunt in concavo cæli, tum aliæ quæ in convexo ſubjacent, ſunt ejuſdem prorſus naturæ.

Hæc reſponſio colligitur ex D. Thoma, qui hic q. 68. art. 3. ad 1. ſic loquitur: " Ad
„ primum ergo dicendum, quod ſi per fir-
„ mamentum intelligatur cęlum ſide-
„ reum, aquæ ſuperiores non ſunt ejuſdem
„ ſpeciei cum inferioribus. Si autem per
„ firma-

„ firmamentum intelligatur nubiloſus aer, „ tunc utræque aquæ ſunt ejuſdem ſpeciei: & deputantur tunc duo loca aquis „ non eadem ratione: Sed locus ſuperior „ eſt locus generationis aquarum, locus „ autem inferior eſt locus quietis aquarum. „ Rurſus ibidem ad 2. explicat S. Doctor modum quo firmamento convenit dividere aquas ab aquis, dicens: “ Si „ accipiantur aquæ diverſæ ſecundum ſpeciem, firmamentum dicitur dividere „ aquas ab aquis: non ſicut cauſa faciens „ diviſionem, ſed ſicut terminus utrarumque aquarum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Nomine firmamenti & aquarum intelligere debemus entia corporea.

PRIMO: Utrumque dicit ſcriptura, nec in alio poteſt explicari ſenſu abſque, aut nugarum, aut mendacii ſeu fabulæ periculo.

Secundo: Sic intelligunt Patres: ſic Baſilius, ſic Theodoretus, & poſt ipſos S. Thomas qui in hoc momento appellant ad fidei commendationem, aiuntque humanam mentem eſſe captivandam, cum Deus multo plura & poſſit, & faciat quam intellectu capere valeamus.

Tertio: Nomine firmamenti intelligitur creationis ſenſibilis terminus, unde aliquam mere ſpiritualem ſubſtantiam ſub hujuſce celi nomine auſpicari, eſt favere Manichæis, qui mundum hunc ſpectabilem non Deo optimo principio, ſed malo & diabolo factum tribuunt. De aquarum corporeitate, non abſimilis eſt ratio: addo cum Cyrillo Jeroſolymitano corporales eſſe, ut terram in tempore opportuno irrigare valeant ad fecunditatem.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Objicitur adverſus ſecundam concluſionem aquas eſſe corruptibiles, adeoque nullas eſſe ſupra celos: Sed hoc pro ſublunaribus terræ admixtis, non pro ſuperioribus dicitur.

Secundo: Eadem diſtinctione explodimus argumentum ex gravitate deſumptum: Et vero a gravitate eximuntur aquæ ſuperiores, cum ſint tenues & leviores, & juxta ſententiam multorum ſanctorum doctorum, non diſtinguantur ab ipſa firmamenti ſubſtantia.

Tertio: Dato quod aquæ ſuperiores non ſint ejuſdem ſpeciei cum aquis inferioribus, non inde ſequitur non eſſe corporales: vel enim ſunt ipſa cœli cryſtallini ſubſtantia, vel pars aeris nubiloſi condenſati.

SECTIO TERTIA.

De opere tertiæ diei. Videlicet de congregatione aquarum in unum locum & de productione plantarum.

DUO momenta hic pertractanda occurrunt: Unum de congregatione aquarum: Alterum de productione plantarum: de modo quo utrumque opus peractum eſt, fit inter auctores controverſia. Pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus, tertio die in unum congregavit terræ locum aquas, videlicet in receptaculis, alveiſque ad eas excipiendas & continendas in ſinu terræ & circa terram excavato.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

MOISES Geneſ. 1. opus tertiæ diei his verbis enarrare incipit: *Dixit vero Deus, congregentur aquæ, quæ ſub cœlo ſunt, in locum unum: Et appareat arida. Et factum eſt ita. Et vocavit Deus aridam, terram; Congregationeſque aquarum appellavit maria. Et vidit Deus quod eſſet bonum.* S. Thomas hunc Scripturæ textum explanat triplex aquarum corpus diſtinguendo; unum confuſum primo die ſub nomine abyſſi factum: alterum paulo diſtinctius ſecundo die factum ſeu digeſtum, quatenus firmamentum diviſit aquas ab aquis, & quædam ſuper celum, quædam vero infra ſteterunt: tertium aquis quæ ſub celo remanſerant terram cooperientes ab ipſa terra ſejunxit, & in unum congregavit locum, hinc & ejuſmodi aquæ maria nuncupavit.

S. Doctor ſic loquitur hic q. 69. art. 1. " Formatio ſupremi corporis, *aquarum* ,, facta eſt prima die, & quia tempus ſe- ,, quitur motum celi, tempus autem eſt ,, numerus motus ſupremi corporis : per ,, hujuſmodi formationem facta eſt diſtin- ,, ctio temporis, noctis, ſcilicet & diei, ,, ſecundo vero die formatum eſt medium ,, corpus, ſcilicet aquas, per firmamen- ,, tum accipiens quandam diſtinctionem & ,, ordinem : Ita quod ſub nomine aquæ ,, etiam alia comprehenduntur, ut ſupra ,, dictum eſt. Tertio vero die formatum ,, eſt ultimum corpus, ſcilicet terra : per ,, hoc quod diſcooperta eſt aquis, & fa- ,, cta eſt diſtinctio in infimo, quæ dicitur ,, terræ & maris. Unde ſatis congrue ſi- ,, cut informitatem terræ expreſſerat di- ,, cens, quod terra erat inviſibilis vel ,, inanis : ita ejus formationem exprimit ,, per hoc quod dicit, & appareat arida. ,,

Secundo, ex ſanctis Patribus.

S. Baſilius Hom. 4. in Exaem. explicans iſta Geneſeos verba, *Congregentur aquæ, quæ ſub cœlo ſunt, in locum unum*, ait : " Scito hæc a prima illa Dei voce de- ,, pendere. Illinc enim primaria ad cur- ,, ſum motio indita aquis eſt. Ad omnem ,, de aquis commemorationem, primæ il- ,, lius vocis immemor ne eſto. *Congre-* ,, *gentur aquæ*, oportebat eas decurrere, ,, ſuum ut occuparent locum : deinde lo- ,, cis ſibi natura definitis reſtitutæ, in ip- ,, ſis ut perſiſterent, neutiquam ultra pro- ,, greſſuræ. ,,

S. Ambroſius ſimilia profert de congregatione aquarum lib. 3. in Exaem. cap. 2. " Vox Dei, *inquit*, efficiens naturæ ,, eſt. Eam vocem effectu operationis im- ,, plevit. Cœpit labi aqua & in unam con- ,, fluere congregationem, quæ ante erat ,, diffuſa per terras, & plurimis recepta- ,, culis inhærebat. Curſum ejus ante non ,, legi, motum ejus ante non didici ; nec ,, oculus meus vidit, nec auris audivit. ,, Stabat aqua diverſis locis, ad vocem ,, Dei mota eſt. ,, Ex his & ſimilibus auctoritatibus liquet aquarum congeriem in unum locum tertia die revera factam fuiſſe.

Tertio, idem ratione comprobatur.

OPERA Dei tametſi hominibus ſecundum ſe impervia & abſcondita, attamen verbo Dei & per effectus ſenſibiles manifeſtantur : Atqui ſcriptura congregationem aquarum tertia die factam fuiſſe dicit, experimentis vero, immo & oculis noſtris videmus aquarum congeriem, tum in mari, tum in fluminibus, tum in locis terræ interioribus ubi Alveos aquarum eſſe non ſemel deprehendimus : tum denique in fontibus & puteis ubicumque effoſſis & apertis. Igitur luce clarius apparet congregationem aquarum in unum locum tertia die fuiſſe factam.

CONCLUSIO SECUNDA.

Eadem die Deus dedit terræ herbas & fructus producendi virtutem.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

HABETUR Gen. 1. *ait*, Deus, *Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus ſuum, cujus ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen juxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque ſementem ſecundum ſpeciem ſuam : & vidit Deus quod eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane, dies tertius.* Num terra tertia die receperit tantum & herbas, & plantas lignaque pomifera germinandi virtutem? Num de facto his omnibus decorata & veſtita, habens inſuper vim ſimilia producendi, primum apparuerit, eſt inter auctores ſacros controverſia. D. Thomas utramque opinionem refert, & credit probabilem. Tametſi de herba virenti tali tempore producta vix dubitet.

S. Doctor hic q. 69. art. 2. ſic loquitur " Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra ,, dictum eſt in tertia die informitas ter- ,, ræ removetur. Duplex autem informi- ,, tas terræ circa terram deſcribebatur. ,, Una, quod erat inviſibilis & inanis : ,, quia erat aquis cooperta. Alia, quod ,, erat incompoſita, ſive vacua, id eſt ,, non habens debitum decorem, qui ac- ,, quiritur terræ ex plantis eam quodam- ,, modo veſtientibus. Et ideo utraque in- ,, formitas in hac tertia die removetur. Pri- ,, mo quidem per hoc quod aquæ congrega- ,, tæ ſunt in unum locum, & apparuit a-

„ rida. Secunda vero per hoc quod protulit
„ terra herbam virentem, ſed tamen
„ circa productionem plantarum aliter
„ opinatur Aug. ab aliis. Alii enim expoſi-
„ tores dicunt, quod plantæ productæ
„ ſunt actu in ſuis ſpeciebus in hac tertia
„ die: Secundum quod ſuperficies literæ
„ ſonat. Aug. autem 5. ſuper Gen. ad li-
„ teram dicit, quod cauſaliter tunc dictum
„ eſt produxiſſe terram herbam & lignum,
„ ideſt producendi accepiſſe virtutem.
„ Et hoc quidem confirmat auctoritate
„ Scripturæ. Dicitur enim Gen. 2. iſtæ
„ ſunt generationes cęli & terræ, quando
„ creatæ ſunt in die quo Deus fecit cęlum
„ & terram, & omne virgultum agri ante-
„ quam oriretur in terra, omnemque
„ herbam regionis priuſquam germinaret.
„ Ante ergo quam orirentur ſuper terram,
„ factæ ſunt cauſaliter in terra. Confirma-
„ tur hoc etiam ratione. Quia in illis pri-
„ mis diebus condidit Deus creaturam ori-
„ ginaliter, vel cauſaliter: a quo opere
„ poſtmodum requievit, qui tamen poſt-
„ modum ſecundum adminiſtrationem re-
„ rum conditarum per opus propagatio-
„ nis uſquemodo operatur. Producere
„ autem plantas ex terra ad opus propaga-
„ tionis pertinet. Non ergo in tertia die
„ productæ ſunt plantæ in actu, ſed cau-
„ ſaliter tantum. Quamvis ſecundum alios
„ dici poſſit, quod prima inſtitutio ſpe-
„ cierum ad opera ſex dierum pertinet.
„ Sed quod ex ſpeciebus primo inſtitu-
„ tis generatio ſimilium in ſpecie proce-
„ dat, hoc jam pertinet ad rerum admini-
„ ſtrationem. Et hoc eſt quod Scriptura
„ dicit, antequam orirentur ſuper ter-
„ ram, vel antequam germinarent: id eſt,
„ antequam ex ſimilibus ſimilia produce-
„ rentur: ſicut nunc naturaliter fieri vide-
„ mus ſecundum viam ſeminationis. Un-
„ de ſignanter Scriptura dicit, germinet
„ terra herbam virentem & facientem
„ ſemen: quia ſcilicet ſunt productæ
„ perfectæ ſpecies plantarum, ex quibus
„ ſemina aliarum orirentur. Nec refert
„ ubicumque habeant vim ſeminativam,
„ utrum ſcilicet in radice, vel in ſtipi-
„ te, vel in fructu. „

Secundo, ex Patribus.

DE productione, tum herbarum, tum plantarum & arborum, loquitur S. Auguſtinus libro 5. de Gen. ad lit. cap. 4.
“ Quid ſibi vult, quod ſequitur, *cum factus*
„ *eſt dies, fecit Deus cœlum & terram, &*
„ *omne viride agri, antequam eſſet ſuper ter-*
„ *ram, & omne fœnum agri antequam*
„ *exortum eſt*, Quid eſt hoc? Nonne quæ-
„ rendum eſt, antequam eſſent ſuper ter-
„ ram, & antequam exorta ſunt? quis
„ enim non proclivius crederet, tum ea
„ Deum feciſſe, quum exorta ſunt, non
„ antequam exorta ſunt, niſi admoneretur
„ hoc divino eloquio, ita Deum fuiſſe an-
„ tequam exorirentur, ut ſi ubi facta ſint,
„ invenire non poſſit, credat tamen ante
„ facta quam exorta, quiſquis huic ſcriptu-
„ ræ pie credit, impie quippe non credit,
„ ſeu pro ſua ſententia.

Altera, & probabilior eſt opinio Patrum qui terram herbis & plantis tertia die onuſtam fuiſſe autumant, ut animalia & ipſe homo poſt hæc producenda, cibos quibus veſcerentur ad vitam alendam haberent, maxime vero cum ex Scriptura conſtet perfectas arbores, maturis fructibus in paradiſo ubi primo poſitus eſt Adam, refertas fuiſſe. Paradiſus autem juxta communiorem ſententiam tertia creationis die plantatus eſt. Unius S. Ambroſii verba hic in probationem ſubjicio. Sic loquitur lib. 4. in exaem. cap. 1. “ Terram
„ aſpice quæ antequam ſol prodiret, cę-
„ pit eſſe viſibilis atque compoſita: Ger-
„ mina ejus aſpice anteriora ſolis lumi-
„ ne. Anterior rubus quam ſol, antiquior
„ herba, quam luna. „

Tertio, ratione.

ORDO & veritas creationis tenenda ſunt: ſed & herbæ & plantæ dicuntur tertia die productæ: Igitur ita tenendum & propugnandum eſt, ſive hoc intelligatur in ſenſu cauſali, ut vult B. Auguſtinus, ſive in ſenſu formali & actuali, & probabilius juxta Baſilii, Chryſoſtomi, & Ambroſii placitum.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES contra primam concluſionem. Ubi non eſt locus, in quo recipiantur aquæ, ibi non poteſt eſſe aquarum Congregatio: Atqui non erat pro locatione ulteriori aquarum, diſtinctus locus ab eo qui factus eſt in Principio: Et probatur. Terra ante tertium diem erat ipſis cooperta aquis:

aquis: Igitur tunc temporis non potuit fieri, ut aquæ alio in loco per congregationem ponerentur.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, non erat locus ulterior pro congregatione aquarum in ſententia S. Auguſtini, qui quidem cuncta producta a principio, & aquas in eodem prorſus inſtanti in unum locum congregatas fuiſſe autumat, concedo: in ſententia aliorum Patrum, nego. Baſilius quippe aquas a principio velut quandam nebulam quæ terram cooperiebat, concipit, tertia vero die condenſatione in unum confluxiſſe locum exiſtimat. Cæterum terra præbuit partes concavas in quibus reciperentur aquæ eam cooperientes, eas vero quæ ad illam cingendam, quæque maria componunt, remanſiſſe: unde in quacumque ſententia, congregatio aquarum liquido explicatur.

S. Thomas hic quæſt. 69. art. 1. ſic ſolvit iſtud argumentum: " Ad ſecundum, „ *inquit*, patet ſolutio ſecundum Aug. „ quia non oportet dicere, quod terra „ primo eſſet cooperta aquis, & poſtmo- „ dum congregatæ, ſed quod in tali Con- „ gregatione fuerunt productæ. Secun- „ dum vero alios tripliciter reſpondetur, „ ut Aug. dicit 1. ſuper Gen. ad lit. uno „ modo ut aquæ in majorem altitudinem „ ſint elevatæ in loco ubi ſunt congre- „ gatæ. Nam mare altius eſt terra, ut „ experimento compertum eſt in mari ru- „ bro: ut Baſilius dicit. Secundo, ut di- „ catur quod rarior aqua velut nebula ter- „ ras tegebat, quæ congregatione den- „ ſata eſt. Tertio modo ut dicatur, quod „ terra potuit aliquas partes præbere con- „ cavas, quibus confluentes aquæ recipe- „ rentur. „

Urgebis: ſi congregatio aquarum in ſenſu obvio & ut litera ſonat, teneatur, in unum quoque locum factam eſſe propugnandum eſt: ſed hoc neque concipi, neque fieri potuit, cum non in uno ſed multiplici contineantur loco, aliæ enim in ſinu terræ, aliæ circa terram adjacent, nec habent aquæ ſubterraneæ continuitatem cum aquis maris: Igitur congregatio aquarum eſt tantummodo metaphorica.

Reſpondeo diſtinguendo, congregatio aquarum facta eſt in unum locum terminative, concedo: in unum locum formaliter, ſubdiſtinguo, hoc eſt, in locum a terra diſtinctum, concedo: a terra indiſtinctum, nego. Et ſic deſtincta minore, nego conſequentiam. Congregatio aquarum in unum locum facta duplici intelligitur modo: videlicet & quatenus omnia flumina, fonteſque ad mare ex quo exiere, redeunt & veluti quieſcunt, deinde vero quatenus a terra fixa diſtinguuntur, quandoquidem non ſicut prius illam cooperiunt, ſed, his receſſis, apparuit arida ut dicit Moiſes.

Hæ ſolutiones colliguntur ex D. Thoma, qui ibidem art. 1. ad 3. ſic reſpon- „ det. " Dicendum, quod omnes aquæ „ unum terminum habent, ſcilicet ma- „ re in quo confluunt vel manifeſtis, vel „ occultis meatibus. Et propter hoc di- „ cuntur aquæ congregari in unum locum. „ Vel dicit unum locum non ſimpliciter, „ ſed per comparationem ad locum ter- „ ræ ſiccæ: ut ſit ſenſus, congregentur „ aquæ in unum locum, ideſt, ſeorſum „ a terra ſicca. Nam ad deſignandam „ pluralitatem locorum aquæ ſubdit, quod „ congregationes aquarum appellavit ma- „ ria. „

Dices: Aquæ fluxum habent proprio pondere naturalem: Igitur ſuperflua videtur aquarum congregatio, nec facta dicenda eſt tertia die, cum motus ſit aquæ naturalis, adeoque virtute innata in unum eas confluxiſſe locum aſſerere oportet.

Reſpondeo diſtinguendo, aquæ condenſatæ fluxum habent naturalem, concedo: aquæ leviores in nebulam formatæ, nego. Aquæ a Deo productæ duplicis ſunt generis; quædam tenues ſunt, quædam vero graves & condenſatæ: illæ cooperiebant terram ad modum nebulæ, nec motum alium habebant niſi prout erat impetus ventis quibus unice competit agitare nubes: iſtæ vero, utpote denſiores proprio pondere fluunt & refluunt quod & experimento non ſemel compertum eſt in aquis marinis. Sed dato aquas quæ terram a principio cooperiebant, fuiſſe denſatas, jubente & volente Deo, in unum receſſere locum, quibus etiam impoſuit terminos creator, ut vel arenam littoris maris non tranſeant, ne ultra exuberantes inundent & terram, & habitatores.

Audiamus D. Thomam de hoc momento diſſerentem. Ibidem art. 1. ad 4. ait: " Dicendum, quod juſſio Dei naturalem „ motum corporibus præbet. Unde dici- „ tur

„ tur quod ſuis naturalibus motibus fa-
„ ciunt velle ejus. Vel poteſt dici, quod
„ naturale eſſet, quod aqua undique eſ-
„ ſet circa terram, ſicut aer undique eſ-
„ ſet circa aquam & terram: ſed pro-
„ pter neceſſitatem finis, ut ſcilicet ani-
„ malia & plantæ eſſent ſuper terram,
„ oportuit quod aliqua pars terræ eſſet di-
„ ſcooperta ab aquis. Quid quidem aliqui
„ Philoſophi, & tribuunt actioni ſolis per
„ elevationem vaporum deſiccantis ter-
„ ram. Sed ſacra Scriptura attribuit po-
„ teſtati divinæ, non ſolum in Geneſi,
„ ſed etiam in Job 38. cap. ubi ex perſo-
„ na Domini dicitur, circumdedi mare
„ terminis meis. Et Jerem. 5. me ergo
„ non timebitis, ait Dominus, qui poſui
„ arenam terminum mari. „

Oppones adverſus ſecundam concluſionem. Tribuli & ſpinæ intra plantarum genera comprehenduntur: Atqui ſolummodo poſt Adæ peccatum apparuere: Igitur non eſt verum dicere plantas tertia die fuiſſe productas. Probatur minor: legitur ſpinarum & tribulorum ſpecies in maledictionem peccati exortas fuiſſe. Ergo &c.

Reſpondeo negando abſolute minorem: ſicut enim ſerpentem ante peccatum extitiſſe conſtat, ita & dicendum de tribulis & ſpinis: ſed neque reptilia venenoſa, neque ſpinæ & tribuli ante peccatum habebant vim ſeu potius veluti feriendi poteſtatem, ſicut, commiſſo peccato, habuerunt, cum omnia eſſent homini innocenti ſubdita, cui etiam ne læderetur, aderat providentia ſpecialis: ſed ut primum adverſus Dominum rebellavit homo, cuncta quoque ipſi adverſantia fuere ad vindictam juxta illud Sap. 5. 21. *Pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*. Reſponſio eſt D. Thomæ qui ibidem art. 2. ad 2. ſic fatur: “ Dicendum, quod an-
„ te etiam illam maledictionem ſpinæ &
„ tribuli producti erant vel virtute, vel
„ actu, ſed non erant producti hominis in
„ pœnam, ut ſcilicet terra quam propter
„ cibum coleret, infructuoſa quædam &
„ noxia germinaret. Unde dictum eſt,
„ germinabit tibi. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus in unum locum congregavit aquas, deditque terræ vim producendi fructus; immo & herbis & plantis eam adornavit.

PRIMO: Ita factum eſſe enarrat Scriptura, multique graviſſimi Patres, ut Baſilius, & Chryſoſtomus ſic interpretantur.

Secundo: Neque aquarum diviſio in unum locum ſine ſeparatione aquarum ſuperiorum ab inferioribus; neque productio plantarum realis abſque vera efficentia intelligi poſſunt.

Tertio: Niſi Scriptura explicaretur de reali & vera tum aquarum diviſione, tum herbarum atque plantarum productione, nuſquam poſſet haberi Scripturæ ſenſus, ſed unuſquiſque prout foret imaginationis impetus, de divinis quidquid ſibi arrideret, crederet, quod eſt abſurdum. Eſto quod Auctores ſacri non ignobiles in explicandis Scripturis Geneſeos diſcrepent, omnes tamen & de vera diviſione aquarum, & de reali productione plantarum conveniunt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM,

ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Tametſi aquæ ante diviſionem forent in loco, ita ut univerſam & cingerent, & cooperirent terram, virtute tamen & imperio creatoris denſatæ, receſſerunt ex una parte terræ, & locum obtinuerunt tum circa, tum intra terræ arctiora ſpatia; quocirca merito dicuntur in unum congregatæ locum.

Secundo: Nec ullam faceſſit difficultatem quum in unum locum adunatæ prædicantur aquæ, quamvis omnes non habeant reciprocam continuitatem: unitas quippe loci ſufficienter intelligitur reſpectu maris in quo veluti in termino adunantur: tum quia, hac facta diviſione, non indiſcriminatim ubique patebant aquæ, ſed tantummodo in locis a Deo præfixis, ita ut appareret terra, pars ſicca, unde & arida dicta eſt.

Tertio: Tribuli & ſpinæ ante peccatum utique e terra exurgebant, ſed neque in tanta abundantia, ſeu copia, neque ut ferirent, ſed ad ornatum, quatenus contraria juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

S E-

SECTIO QUARTA.

De opere quartæ diei, ubi de luminaribus aliiſque cælorum ornatibus, puta ſtellis tum fixis, tum errantibus.

NON eſt animus hac ſcrupuloſa inquiſitione perſcrutari ſolis cæterorumque ſiderum naturam; ſed ſolummodo num aſtra vere producta ſint quarta die, uti narrat S. Moiſes. Porro inter ſidera duo præ cæteris eminet, videlicet ſol & luna, cum magis nobis appareant, tum quia magna eſt illorum virtus & efficacia in hæc inferiora, & hoc pluribus ex cauſis. Primo, quia excitant naturam hieme, ventis, & nubibus frigidis velut mortuam, ut ad vitam hominum alendam ſuos producat fructus. Secundo, quia eandem ſopitam commovent, ut hominum utilitati cedant. Tertio, excitatam adjuvant in productione florum, plantarum, & animalium, ut cuncta homini cooperentur in bonum. Sol luminare majus dicitur, eo quod ſuapte natura ſit lucidus, luna vero luminare minus quia ſuum a ſole emendicat lumen. Quibus prælibatis, ſit

CONCLUSIO.

Sol & luna, aliaque ſidera vere & quidem convenienter quarta die producta ſunt.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

SIC habetur Gen. 1. *Dixit autem Deus: fiant luminaria magna in firmamento cæli, & dividant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, & dies & annos; ut luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum eſt ita. Fecitque duo luminaria magna; luminare majus, ut præeſſet diei; & luminare minus, ut præeſſet nocti; & ſtellas. Et poſuit eas in firmamento cæli, ut lucerent ſuper terram, & præeſſent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane, dies quartus.* Ergo &c.

Secundo, ex S. Patribus.

S. BASILIUS hom. 6. in exaem. ita factum eſſe propugnat, aſſerens quarta die *ſolare corpus illud quod primigeniæ lucis vehiculum foret, eſſe conſtitutum*. Suffragantur S. Chryſoſtomus homil. 6. in cap. 1. Geneſ. Theodoretus interrogatione 14. in Geneſ. ipſe Auguſtinus lib. 2. de gen. ad litt. cap. 13. ait, aſtra quarto die accenſa fuiſſe. Juvat ipſius hic verba texere: " Et quia, *ait*, ſicut prius cœlum factum eſt, ita prius erat ornandum hujuſmodi partibus ſuis, quarto die fiunt ſidera, quibus ſuper terram lucentibus habitatio quoque illuſtretur inferior. ,,

Tertio, ex D. Thomæ rationibus.

PRIMA ſic exponitur. Ad opus magnificum tria concurrunt, primo quidem ejus ſubſtantia, quæ eſt primarius artificis ſupremi terminus: ſecundo partes quas ab invicem & diſtingui & ſecerni neceſſe eſt; tertio ejuſdem operis ornatus, quo quemdam præ ſe ferat decorem ut intuentium alliciat oculos, ac placeat. Sed a principio fecerat cœlum, & terram Deus; ſecunda die firmamentum in medio aquarum; tertia die diviſerat aquas ab aquis & terram deſiccatam ornaverat herbis & plantis. Igitur conveniens erat, ut quarta die ornaret ſideribus cœlos. Sic loquitur divus Thomas hic quæſt. 70. art. 1. " Triplex opus intelligi poteſt, ſcilicet opus creationis; per quod cœlum & terra producta leguntur, ſed informia. Et opus diſtinctionis, per quod cœlum & terra ſunt perfecta; ſive per formas ſubſtantiales attributas materiæ omnino informi, ut Auguſt. vult; ſive quantum ad convenientem decorem, & ordinem, ut alii Sancti dicunt. Et his duobus operibus additur ornatus, & differt ornatus a perfectione. Nam perfectio cœli & terræ ad ea pertinere videtur, quæ cœlo & terræ ſunt intrinſeca. Ornatus vero ad ea quæ ſunt a cœlo & terra diſtincta. Sicut homo perficitur per proprias partes & formas, ornatur autem per veſtimenta, vel aliquid hujuſmodi. Diſtinctio autem aliquorum maxime manifeſtatur per motum localem,

„ lem,quo ab invicem ſeparantur. Et ideo „ ad opus ornatus pertinet productio illarum rerum quæ habent motum in cœlo „ & in terra: ſicut autem ſupra dictum eſt, „ de tribus fit mentio in creatione, ſcilicet de cęlo, & aqua & terra. Et hæc „ tria etiam formantur per opus diſtinctionis trium dierum. Primo die cœlum. „ Secundo die diſtinguuntur aquæ. Tertio „ die fit diſtinctio in terra, maris & aridæ. Et ſimiliter in opere ornatus. Primo die, qui eſt quartus, producuntur luminaria, quæ moventur in cœlo, ad „ ornatum ipſius. Secundo die, qui eſt „ quintus, aves & piſces, ad ornatum medii elementi, quia habent motum in aere & aqua, quæ pro uno accipiuntur. „ Tertio die, qui eſt ſextus, producuntur „ animalia quæ habent motum in terra, ad ornatum ipſius. „ Quibus verbis explanat totam operis ſeriem & convenientiam D. Thomas, oſtenditque ordinem rerum poſtulaſſe, ut quarto die cęli ſideribus adornaretur. Igitur convenienter admodum quarto die aſtra producta leguntur.

Secunda: Illa opera ſunt vere producta quarto die quæ prius non fuerunt concreata cum cęlis antea factis: Atqui ſidera non fuerunt concreata cum cœlis, quandoquidem firmamentum non habet virtutem innatam producendi ſidera, quippe quæ ſint ipſo cęlo & virtute majora, & luce præſtantiora. Igitur vere & realiter producta ſunt quarto die ſidera. Iſta ratio eſt D. Thomæ qui ibidem art. 1. ait: “ Sciendum eſt quod in productione luminarium, non diſcordat Auguſtinus ab aliis Sanctis. Dicit enim luminaria eſſe facta in actu non in virtute tantum. Non enim firmamentum habet virtutem productivam luminarium, ſicut „ habet terræ virtutem productivam plantarum. Unde Scriptura non dicit, producat firmamentum luminaria, ſicut „ dicit, germinet terra herbam virentem. „

Tertia: qui ſidera vere facta negaret, ne dum a ſenſu Scripturæ genuino, ſed & ab auctoris ſcopo aberraret, namque Moiſes quarto die ea dixit intentione facta, & hoc ſpeciali ordine & diſtinctione, ut populum ſuum ad idololatriam propenſum, inſtrueret, ne militiam cœli veluti divinitatem, ut multi Pagani, coleret & oſcularetur: Igitur aſtra facta eſſe & creata quarto die tenendum eſt. Hanc delibat rationem D. Thomas hic art. 2. his verbis: “ Dicendum, quod ſicut dictum „ eſt ſupra, creatura aliqua corporalis „ poteſt dici eſſe facta vel propter actum „ proprium, vel propter aliam creaturam, vel propter totum univerſum, vel „ propter gloriam Dei. Sed Moiſes, ut „ populum ab idololatria revocaret, illam „ ſolam cauſam tetigit ſecundum quod ſunt „ facta ad utilitatem hominum. Unde dicitur Deut. 4. Ne forte elevatis oculis ad cœlum videas ſolem & lunam, „ & omnia aſtra cęli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creavit Dominus Deus in miniſterium cunctis gentibus. Hoc autem miniſterium explicat „ in principio Geneſis &c. „

Proponuntur ſimul & ſolvuntur argumenta in contrarium.

OBJICIES 1. Videtur inconveniens ſi aſtra in firmamento producta dicantur: Igitur fruſtra ponitur ibi eorum productio. Probatur Antecedens. Aſtra maxime ſol & luna ſuos habent motus, ſuaſque circulationes: ſed firmamentum eſt immobile: Et probatur: dicitur firmamentum a ſtando, eo prope modo quo rupes firmæ prædicantur, quia immobiles. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens. Ad probationem, nego firmamentum a ſtando nominari, ſed a ſoliditate; cum enim ex aquis creatum ſeu factum probabile ſit, ex aquarum condenſatione & partium veluti gelu compactarum tenacitate, firmamentum ſeu cęlum cryſtallinum nuncupatum eſt, unde & movetur, & aſtra ad ejus motum moveri nihil prohibet: quid plura? Planetæ nedum ad motum primi mobilis moventur, ſed in proprio, innatoque orbe volutantur, ut ſuam decurrant Sphæram. Solutio ex B. Aug. colligitur.

S. Doctor lib. 2. de Gen. ad lit. cap. 10. ſic loquitur: “ Nonnulli fratres quæſtionem movent, utrum ſtet an moveatur „ *firmamentum*? Quia ſi movetur, inquiunt, quomodo firmamentum eſt? Si „ autem ſtat, quomodo ſidera, quæ in illo fixa creduntur ab Oriente uſque ad „ Occidentem circumeunt? Quibus reſpon-

„ pondeo, multum ſubtilibus, & laborioſis rationibus iſta perquiri, ut vere „ percipiatur utrum ita, an non ita ſit: „ quibus ineundis atque tractandis, nec jam „ mihi tempus eſt, nec illis eſſe debet, „ quos ad ſalutem ſuam, & Eccleſiæ neceſſariam utilitatem cupimus informari. „ Hoc ſane noverint, nec nomen firmamenti cogere, ut ſtare cœlum putemus: „ firmamentum enim non propter ſtationem, ſed propter firmitatem, aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum & inferiorum aquarum vocatum „ intelligere licet. Nec ſi veritas cœlum „ ſtare perſuaſerit, impediri nos circuitu „ ſiderum, ne hoc intelligere poſſimus. „ Et ab ipſis quippe, qui hæc curioſiſſime & otioſiſſime quæſierunt, inventum „ eſt, etiam cœlo non moto: Si ſola ſidera verterentur, fieri potuiſſe omnia, „ quæ in ipſis ſiderum converſionibus animadverſa atque comprehenſa ſunt. „

Repones: Sidera ſunt veluti lucis vaſa, & receptacula: ſed lux prima die facta eſt: Igitur & ſiderum cœtus; nuſquam vero quarta die.

Reſpondeo diſtinguendo, ſidera ſunt lucis perfectæ & per omnia refulgentis veluti vaſa, concedo: aſtra quippe ſuis irradiationibus præſunt diei & nocti, ut illuminent terram. Aſtra ſunt vaſa lucis primigeniæ, quæ quidem lucebat, ſed non ut irradiationibus in inferiora corpora certo determinatoque motu efflueret, nego. Determinatum irradiationis effluxum non habuit lux, niſi quarta die, hinc in creatione ſidera dicuntur quoque quoad certos fulgoris & illuminationis effectus producta.

Sic cenſet S. Thomas qui hic q. 70. art. 1. ad 2. ait: “ Dicendum, quod ſecundum Aug. nulla ſequitur difficultas: „ quia lux de qua prima die facta eſt mentio, fuit lux ſpiritualis: Nunc autem „ fit lux corporalis. Si autem lux primo „ die facta, intelligitur lux corporalis, „ oportet dicere quod lux primo die fuit „ producta ſecundum communem lucis naturam: Quarto autem die attributa eſt „ luminaribus determinata virtus ad determinatos effectus: Secundum quod videmus alios effectus habere radium ſolis, „ & alios radium lunæ, & ſic de aliis. „ Et propter hanc determinationem virtutis dicit Dionyſ. 4. cap. de div. nom. „ quod lumen ſolis, quod primo erat informe, quarto die formatum eſt. „

Inſtabis: Atqui ſidera non debuerunt quarta die produci, ſed ad ſummum ſecunda die: Ergo &c. Eodem modo ratiocinandum eſt de ſideribus comparative ad firmamentum ſicut de plantis reſpective ad terram: ſed plantæ productæ leguntur tertia die cum arida, hoc eſt, quando terra deſiccata aquis apparuit. Igitur eodem proſus die quo factum eſt firmamentum, facta ſunt quoque ſidera.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, diſtinguo: Eodem modo quoad aliquid ratiocinandum eſt de ſideribus comparative ad firmamentum ſicut de plantis per ordinem ad terram, concedo: eodem modo quoad omnia, nego. Comparatio in aliquo puncto ſed non in omni reperitur. In hoc potiſſimum eſt convenientia, quod ſicut plantæ terram, ita & ſidera ornant firmamentum: ſed diſcrepantia in virtute magna diſtinguitur, non enim firmamento ineſt producendi ſidera vis & poteſtas, bene vero terræ ſuos producendi ornatus, videlicet herbas, arbores, & plantas. Unde D. Thomas hic qu. 70. art. 1. ad 3. ait: “ Firmamentum factum eſt ſecunda die quantum ad „ inferiorem partem. In firmamento autem poſita ſunt ſidera quarta die quantum ad ſuperiorem partem, ut totum „ pro uno accipiatur, ſecundum quod ſenſui apparet. „ Subdit vero ibidem ad 4. productionem plantarum præmitti luminaribus, ne rudiores crederent ſolem & lunam eſſe Deos a quibus cuncta inferiora ut a primis principiis promanant: “ Dicendum, quod ſicut dicit Baſil. præmittitur productio plantarum luminaribus „ ad excludendam idololatriam. Qui enim „ credunt luminaria eſſe Deos, dicunt „ quod primordialem originem habent „ plantæ a luminaribus: quamvis, ut Chryſoſtomus dicit, ſicut agricola cooperatur ad productionem plantarum, ita etiam & luminaria per ſuos motus. „

Oppones 2. Luminaria in ſigna dicuntur facta: ſed hoc ad litteram, ſalva fide, intelligi non poteſt, cum aſtra nullam habeant in cor humanum poteſtatem: Igitur & luminarium productio mere ſpiritualiter & metaphorice intelligenda eſt.

Reſpondeo diſtinguendo majorem, luminaria ſunt in ſigna & temporum, & corpora-

poralium tranſmutationum, concedo: in ſigna actuum humanorum, nego. Et diſtinguo minorem: Hoc in primo ſenſu, ſalvo fidei dogmate, concipi non poteſt, concedo: in ſecundo ſenſu, nego. Luminaria dividunt diem a nocte, & influunt in productionem tum plantarum, tum animalium, ex quo iſtud emanavit apud Philoſophos ſententiale effatum: *Sol & arbor generant arborem*: At ſolus Deus cor hominis quocumque voluerit inclinandi poteſtatem habet. Igitur nulla apparet implicantia, cum luminaria in ſigna temporum & corporalium tranſmutationum in cœlo poſita enarrantur; foret vero maxima, ſi hoc ipſum reſpectu hominis libere agentis admitteretur. Hæc reſponſio eſt D. Thomæ ibidem art. 2. ad 1. " Luminaria ſunt in ſigna corporalium ,, tranſmutationum, non autem eorum ,, quæ dependent ex libero arbitrio. ,,

Urgebis: Diſtinctio temporum & dierum incepit a primo die: Fruſtra igitur luminaria quarto die in firmamento poſita dicuntur in ſigna temporum.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Diſtinctio temporum communis & diurna quæ attenditur penes mane & veſpere, & menſuram tum dierum, tum menſium & annorum, concedo: diſtinctio ſpecialis quæ potiſſimum ſpectatur ſecundum diverſas anni tempeſtates, quarum aliæ frigidæ ſunt, aliæ vero calidiores, nego. Iſta quippe ex influxu ſiderum maxime pendet, unde non immerito luminaria in ſigna temporum producta dicuntur. Sic cenſet D. Thomas art. 2. ad 3. " Dicendum, quod in prima die facta eſt ,, communis diſtinctio temporis per diem ,, & noctem ſecundum motum diurnum, ,, qui eſt communis totius cœli: qui poteſt intelligi incepiſſe primo die, ſed ,, ſpeciales diſtinctiones dierum, & temporum, ſecundum quod dies eſt calidior ,, die, & tempus tempore, & annus anno, fiunt ſecundum motus ſpeciales ſtellarum, qui poſſunt intelligi quarto die ,, incepiſſe. ,,

Dices: Luna non præeſt nocti, maxime quum eſt prima, tunc enim nihil aut parum luminis habet. Igitur productio luminarium in ſenſu obvio & litterali non bene concipitur.

Reſpondeo lunam plenam & in ſe perfectiſſimam creatam fuiſſe, nemo non dubitavit, ſi opera a Deo promanaſſe perfecta cogitet, quod quidem non obſcure indigitat Scriptura, cum ait Gen. 1. 31. *Viditque Deus cuncta quæ fecerat; & erant valde bona*. Porro lunam plenam præeſſe nocti certiſſimum eſt, cum tunc temporis ejus lux ſicut dies illuminat atque coruſcat. Solutio eſt D. Thomæ ibidem ad 5. " Dicendum quod luna quando eſt perfecta, oritur veſpere, & occidit mane; & ſic præeſt nocti. Et ,, ſatis probabile eſt, quod luna fuerit facta plena: Sicut & herbæ factæ ſunt ,, in ſua perfectione facientes ſemen: Et ,, ſimiliter animalia, & homo. Licet ,, enim naturali proceſſu ab imperfecto ,, ad perfectum deveniatur: ſimpliciter ,, tamen perfectum prius eſt imperfecto. ,,

Cæterum ſanctus Doctor ibidem art. 3. obſervat luminaria neque eſſe animata ut plantas, neque habere vel leviorem vitæ etiam imperfectiſſimæ gradum, quia non ab intrinſeco, ſed mere ab extrinſeco, ab aliqua intelligentia circa ſuos orbes, ab Oriente ad Occidentem moventur, quod enim ſolum proprio pondere, ſed & inſuper ab aliquo Angelo moveantur, patet, eo quod non ad unum locum in quo quieſcant, ſed ad multiplicem circumferantur: " Quod autem, *inquit*, corpora cæleſtia moveantur ab aliqua ſubſtantia apprehendente, & non ſolum ,, a natura, ſicut gravia & levia, patet ,, ex hoc quod natura non movet niſi ad ,, unum, quo habito, quieſcit. Quod in ,, motu corporum cæleſtium non apparet. Unde relinquitur, quod moventur ab aliqua ſubſtantia apprehendente. ,, Auguſtinus etiam cap. 4. dicit 3. de ,, Trinitate, corpora omnia adminiſtrari ,, a Deo per ſpiritum vitæ. Sic igitur ,, patet, quod corpora cæleſtia non ſunt ,, animata eo modo, quo plantæ & animalia, ſed æquivoce.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Aſtra convenienter quarta die producta enarrantur.

PRIMO: Hoc ipſum aſſerit Scriptura: hoc ita factum eſſe cenſent Baſilius hom. 6. in Exaem. Theodoretus interrog. 14. in Gen. & alii permulti Patres.

Secun-

Secundo : Conveniens erat ut ſicut terræ primum inani acceſſit tertio die ornatus, ita & cœlum veluti vacuum quarta die aſtris adornaretur.

Tertio : Quia non die ſecundo ſidera concreta ſunt cum firmamento, quod certe innatam non habet virtutem luminaria producendi, ſicut habet terra herbas & plantas producendi. Igitur quarta die & hoc ſpeciali providentia fuiſſe facta leguntur, ut homines iſta diſtinctione intelligerent ſidera tametſi ſpecioſiſſima, non Deos, ſed creaturas eſſe.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Firmamentum, non a ſtando & immobilitate, ſed a condenſatione & firmitate nuncupantur, unde nihil prohibet aſtra in ipſo producto affigi, defendere, cum non eorum impediat motus, quin potius adjuvet.

Secundo : Aſſerimus quoque ſidera eſſe lucis receptacula, ſed abundantioris prima luce quam habuit a principio cœlum : Igitur aſtra recte dicuntur, non prima, ſed quarta die creata.

Tertio : Sidera ſunt quoque in ſigna, ſed temporum & corporalium tranſmutationum, nuſquam vero actuum humanorum : Porro diſtinguunt tempeſtates quæ ex eorum diverſis influxionibus diverſificantur, & ideo quarto die non incongrue producta leguntur, tametſi jam eſſet ordo dierum penes temporis menſurata intervalla. Luna plena & perfecta creata eſt : Igitur Moyſes eam præeſſe nocti apprime notat.

SECTIO QUINTA.

De opere quintæ diei, videlicet de piſcibus maris, & avibus cœli.

PISCES vocantur reptilia, quatenus eo prope modo moveantur in aquis, quo reptilia in terris, nempe ſupra pectus & ventrem. Aliqui tamen piſces pedibus gradiuntur, illi ſcilicet qui amphibia ſunt, quique partim in aquis, partim in terra commorantur, ut crocodili, teſtudines, ranæ, &c. Per cete grandia de quibus multus eſt ſermo in ſacris Scripturis non unam aliquam piſcium ſpeciem intelligit Moyſes, ſed promiſcue omnes piſces qui ſunt grandiori corpore. Quia vox hebraica *bataninin*, ſignificat dracones : quia vero dracones terreſtres ſolent eſſe magni, ideo omnes magni piſces appellantur dracones, quocirca Latinus Interpres vertit, cete.

Quod ſpectat aves, dicuntur cœli aves, non quidem empyrei, aut firmamenti, ſed ætherei, ſpatium enim inter terram & ſphæram ignis multum aeris continet, qui eo ſubtilior evadit, quo ſuperius aſcendit. Quia igitur ad tertiam uſque regionem eamque altiſſimam pervadit, immo & tranſcendit nubes, nomine cœli non ſine fundamento donatur. Quibus prælibatis, quæritur, an convenienter productio piſcium & avium quinta die aſſignetur? Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Productio piſcium & avium convenienter facta eſt quinta die.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

MOYSES ita factum eſſe ſcribit : Igitur & convenienter, cum ſapientia Dei attingat omnia a fine ad finem, & faciat ſuaviter. Probatur antecedens ex ipſo Scripturæ contextu. Gen. 1. ſic habetur. *Dixit etiam Deus : producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cœli. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundum genus ſuum. Et vidit Deus quod eſſet bonum. Benedixitque eis, dicens : Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris : aveſque multiplicentur ſuper terram. Et factum eſt veſpere & mane, dies quintus.* Profecto non poteſt ordo tam exacte explicari abſque rei veritate, quam hiſtoria de ſe prædicat, maxime cum cuncta in ſuo gradu & tempore alternatis vicibus digeſta commemorat. Igitur & piſces maris, & aves cœli quinta die facta fuiſſe extra dubium eſt.

Secundo, ex ratione divi Thomæ.

Deus cuncta fecit ſumma cum ſapientia, cujus proprium eſt omnia ordinare & ad hominis utilitatem, ſuamque propriam gloriam: Sed mare & cęlum æthereum indigebant ornatu, homines verò opus habebant nedum pro ordinata & moderata recreatione, verum etiam pro vita fovenda & ſuſtentanda piſcibus maris & volatilibus cęli: Igitur ornatis cęlo & terra, mare quoque & media regio debuerunt quinta die decorari & perfici tum piſcibus, tum volatilibus. Iſta ratio ex D. Thoma prodit, qui hic q. 71. ſic loquitur: "Dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, opus ornatus per ordinem reſpondet ordini diſtinctionis. Unde ſicut inter tres dies diſtinctioni deputatos, quæ eſt ſecunda, deputatur diſtinctioni medii corporis, ſcilicet aquæ: ita inter dies deputatos ad opus ornatus, media, ideſt quinta deputatur ad ornatum medii corporis per productionem avium & piſcium. Unde ſicut Moyſes in quarta die nominat luminaria & lucem, ut deſignet quod quarta dies reſpondet primæ, in qua dixerat lucem factam: ita in hac quinta die facit mentionem de aquis & de firmamento cœli, ut deſignet, quod quinta dies reſpondet ſecundæ."

Num aves ex aquis coaluerint, non una eſt ſententia: quidam e vaporibus terræ & aere denſato factas eſſe autumant, multo plures credunt ex aquis, ut Baſilius hom. 8. in Exaem. Chryſoſtomus hom. 7. in Geneſ. Cyrillus Alexandrinus l. 1. Glaphyrorum in Geneſ. Joannes Damaſcenus l. 2. de fide orthodoxa cap. 49. D. Thomas hic q. 71. ad 3. ſed inter omnes Ambroſius l. 5. in Exaem. cap. 14. ubi ſic loquitur: "Quoniam in nonnullis idem uſus & ſpecies, ideo de aquis utriuſque generis nativitas divina præceptione proceſſit. Dixit enim Deus: producant aquæ reptilia animarum viventium ſecundum genus: & volatilia volantia ſuper terras ſecus firmamentum cœli ſecundum genus. Non immerito igitur, quia de aquis genus utrumque producitur, natandi proprietas utriſque ſuppeditat." Cui concinunt quidem verſiculi quos in hymno feria quinta canit Eccleſia:

Magnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aera.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Convenienter quinta die piſces maris & volucres cœli producti ſunt.

PRIMO: Quia Scriptura ſacra id verbis expreſſis dicit Gen. 1.

Secundo: Quia ex D. Thoma hoc ipſum expoſtulabat rerum ordo, & hominis utilitas.

Tertio: Baſilius & multi alii Patres tenent aves aquis aſſurrexiſſe.

SECTIO SEXTA.

De productione animalium & reptilium ſuper terram, ſimul & de hominis creatione.

PLATO in Timæo animalium productionem a primo & ſummo Deo demandatam eſſe diis ſecundis effutit. Lucretius l. 5. refert omnia animalia juxta Epicuri inſanientis ſententiam cuncta animalia in exordio mundi ex terra præ nimia fœcunditate, accedente ſiderum influxu & efficacia coaluiſſe & fuiſſe producta: Quidam etiam inter Chriſtianos circa formationem hominis nonnihil aberrant, exiſtimando hominem ad imaginem Dei eſſe formatum nedum quoad animam, verum etiam penes corpus. Omnium errores hic debellare juvat. Unde ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus animalia & ipſum hominem ſexta die formavit.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

MOISES de operatione ſexti diei loquens, ait: *Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere ſuo, jumenta, & reptilia, & beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas. Factumque eſt ita. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.... Et*

ait: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: *& præſit piſcibus maris & volatilibus cæli*, *& beſtiis*, *univerſæque terræ*, *omnique reptibili quod movetur in terra*. *Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*, *&c.* Porro hanc hiſtoriam eſſe fide digniſſimam fuſe probavimus ubi de exiſtentia unius Dei actitatum eſt, eo quippe loci teſtimoniis omni exceptione majoribus oſtenditur contra Epicurum Deum ſolum & cuncta feciſſe, & rerum omnium eſſe parentem & primam cauſam: Non abſimilibus rationibus contra tum idololatrarum, tum Hæreticorum commenta non multiplex, ſed unicum eſſe retum primum principium oſtenſum eſt. Igitur relictis omnibus fabulis, tenendum ſimul & credendum eſt a Deo & animalia & reptilia, & ipſum hominem ſexta die facta atque creata fuiſſe.

Secundo, *ex divo Auguſtino*:

Plurium Patrum accedit auctoritas, ut Baſilii, Ambroſii, Chryſoſtomi, Bedæ in concluſionis confirmationem; unius Aug. ſufficiat teſtimonium l. 3. de Gen. ad lit. cap. 14. Sanctus Doctor multus eſt in diſtribuendis operibus diei ſextæ, aitque nedum animalia magna, ſed & minutiſſima creata fuiſſe a Deo cujus potentia & magnificentia ſicut in magnis, ita & minimis beſtiis mirum in modum elucet: " Nonnulla etiam, *inquit*, de mi-
,, nutiſſimis animalibus quæſtio eſt ... quo-
,, rum omnium non poſſumus recte dice-
,, re Deum non eſſe Creatorem. Ineſt
,, enim omnibus quoddam naturæ ſui ge-
,, neris decus, ſicut in his major ſit ad-
,, miratio bene conſiderantis, & laus
,, uberior omnipotentis artificis: qui om-
,, nia in ſapientia fecit ... creat minima
,, corpore, acuta ſenſu animantia; ut ma-
,, jore attentione ſtupeamus agilitatem mu-
,, ſcæ volantis, quam magnitudinem ju-
,, menti gradientis, ampliuſque miremur
,, opera formicarum, quam onera came-
,, lorum. " Poſtea ſubjungit quædam inter illa minima naturaliter prodiiſſe vel ex radicibus plantarum quibus terræ continuantur, & exorta fuiſſe cum apparuit arida, quædam alia ex eadem prodiiſſe terra vi & influxu ſiderum coruſcantium, & in inferiora agentium: Et hoc ex innatis arborum, plantarumve ſeminibus: quæ vero ex animalium putrefactione fiunt, ea ut patet tunc temporis non fuerunt creata, illa tamen Deum Auctorem qui generandi virtutem reliquit beſtiis, habere conſtat.

Tertio, *ex ratione divi Thomæ*.

Triplex corpus in mundo diſtinguitur, videlicet ſupremum, & eſt cęlum; medium, & eſt aqua; infimum, & terra vocatur: Sed conveniens erat & pro utilitate hominum, & pro gloria Dei, ut quodlibet ſuo donaretur ornatu: Igitur adornatis prioribus corporibus, conſentaneum erat & ipſam terram adornare ſexta die, hominem vero propter quem Deus mundum condiderat veluti palatium, extructa domo & parata, poſt omnia produceret. Hoc ipſum docet Gregor. Naz. orat. 28. ait hominem conditum fuiſſe velut mundum quemdam alterum in parvo magnum, Angelum alium, miſſum adoratorem, viſibilis creaturæ ſpectatorem. Tum D. Thomas hic q. 72. ait his verbis: " Dicendum, quod ſicut in die quin-
,, to ornatur medium corpus, & reſpon-
,, det ſecundæ diei: ita in ſexto die or-
,, natur ultimum corpus, ſcilicet terra,
,, per productionem animalium terreſtrium
,, & reſpondet tertiæ diei. Unde utrobi-
,, que fit mentio de terra. Et hic etiam
,, ſecundum Aug. animalia terreſtria pro-
,, ducuntur potentialiter: Secundum ve-
,, ro alios Sanctos in actu. ,,

CONCLUSIO SECUNDA.

Homo factus eſt ad imaginem Dei penes ſolam animam.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, *ex Scriptura ſacra*.

Sic legitur Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem*, *& ſimilitudinem noſtram*, *& præſit piſcibus maris*, *& volatilibus cæli*, *& beſtiis*, *univerſæque terræ*, *omnique reptili quod movetur in terra*: *& creavit Deus hominem ad imaginem ſuam*. Duo potiſſimum obſervanda ſunt in iis verbis: Primum quidem hominem fieri ad imaginem, & ſimilitudinem Dei: Secundum vero creatum eſſe ut præſit & piſcibus, & avibus & be-

& beſtiis: Porro Deus non habet corpus; ſi igitur homo factus eſt ad ſimilitudinem Dei, hoc intelligi debet penes animam, alias non eſſet magis ad imaginem Dei quam cæteræ creaturæ ſublunares quarum corpora æque Dei in ſuo genere repræſentant, omnipotentiam quam corpus hominis, maxime vero cum multæ beſtiæ ſuperent hominem aut in ſenſu & fortitudine, aut ſaltem adæquent, & tamen non piſces maris, non aves cœli, non beſtiæ agri ad imaginem Dei creatæ commemorantur, ſed ſolus homo; quod argumentum eſt, hominem, non ſecundum corpus, ſed tantum penes animam eſſe ad ſimilitudinem & imaginem Dei productum.

Rationem alteram exhibet obſervatio ſecunda, quæ in iſta forma explanatur: Homo præeſt piſcibus, avibus & beſtiis conſilio, præeſt ſapientia & induſtria, & non per corporis vires, cum nec adſit in profundo maris, nec volatu panetret cęlum æthereum, nec leonibus & elephantibus dominetur quantitate molis, & manuum fortitudine: Sed imago Dei penes conſilii & ſapientiæ imperium attenditur: Igitur homo factus eſt ad imaginem Dei, & hoc non ſecundum corpus, ſed ſecundum animam. Iſta ratio refertur a Theodoreto interrog. 20. in Gen. " Nonnulli, *inquit*, dixerunt, ad imaginem Dei creatum eſſe hominem, ſecundum facultatem dominandi, argumento clariſſimo uſi, ex eo quod Creator ſubjunxit. *Et dominetur piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis, & univerſæ terræ, & omnibus ſerpentibus ſuper terram*. Quemadmodum enim ipſe omnium tenet imperium; ita & dedit homini dominium animalium irrationalium. "

S. Paulus 1. Cor. 15. 49. eidem ſuffragatur veritati his verbis: *Igitur ſicut portavimus imaginem terreni*, (nempe hominis) *portemus & imaginem cæleſtis*. Eo loci Apoſtolus diſtinguit imaginem Dei ab imagine Adæ peccatoris, quod illa ſit ſpiritualis & cæleſtis, quia & Dei ſpiritus: iſta vero ſit corporea & terrena, quia & hominis ſenſualis: Igitur eſſe ad imaginem Dei ſoli competit animæ quæ eſt ſpiritus. Hoc argumento perſtringit apud Theodoretum interr. 20. in Gen. Origenes eos qui imaginem Dei in corpore ſitam eſſe propugnabant: " Qui vero, *inquit*, aſſeret illud, *ad imaginem*, non in corpore conſiſtere, ſed in anima rationali, dogma ſtatuet non contemnendum, comprehendens quæ facultates ſint ipſius. Nam quæ in homine eſt facultas cognoſcendi, judicandi, bene merendi, agendi quæ juſta ſunt, fortitudinis, & ut ſemel dicam, omnis boni effectrix, a Deo ipſi creata eſt ad imaginem. Quod autem non forma corporis, ſed actiones repræſentent nobis imaginem Dei, aperte Apoſtolus dicit 1. Cor. 15. 49. *Quemadmodum portavimus imaginem terreni hominis ita portemus & imaginem cæleſtis*. Et imaginem quidem terrenam portat, qui ſecundum carnem vivit, & perficit opera carnis. Imaginem vero cæleſtis, qui ſpiritu actus carnis mortificat. "

Secundo, ex ſanctis Patribus.

TERTULLIANUS lib. 2. contra Marcionem cap. 4. ſic loquitur de creatione hominis: " Eam quoque bonitas, & quidem operantior operata eſt, non imperiali verbo, ſed familiari manu: etiam verbo blandiente præmiſſo, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. " Tum cap. 5. " Neque enim facie & corporalibus lineis, tam variis in genere humano, ad uniformem Deum expreſſus eſt; ſed in ea ſubſtantia, quam ab ipſo Deo traxit, id eſt animæ, ad formam Dei ſpondentis &c. "

Clemens Alexand. l. 6. Strom. ait hominem ad imaginem Dei eſſe factum, non propter ſtructuræ ſuæ figuram: Sed quoniam uti Deus ratione molitur omnia; ſic homo qui perfecta cognitione præditus eſt, ex rationali facultate bonas & honeſtas actiones exequitur.

Atque Ambroſius lib. 6. in Exaem. c. 8. " Non ergo, *inquit*, caro poteſt eſſe ad imaginem Dei, ſed anima noſtra. "

Non omittendus S. Auguſtinus l. 1. de Gen. contra Manichæos cap. 17. " Iſtam, *ait*, maxime quæſtionem ſolent Manichęi loquaciter agitare & inſultare nobis quod hominem credamus factum ad imaginem & ſimilitudinem Dei. Attendunt enim ad figuram corporis noſtri, & infeliciter quærunt, utrum Deus habeat nares & dentes?..ſed omnes

„ qui ſpiritaliter intelligunt Scripturas, „ non membra corporea per iſta nomina, ſed ſpiritales potentias accipere didicerunt. „ Tum ſubdit: "Sed tamen „ noverint in catholica diſciplina ſpiritales fideles non credere Deum forma „ corporea definitum; & quod homo ad „ imaginem Dei factus dicitur, ſecundum „ interiorem hominem dici, ubi eſt ratio „ & intellectus. „

Concinunt cæteri Patres, ut Cyrillus Alex. l. contra Anthropomorphitas, ſanctus Chryſoſtomus homil. de eo quod imaginem, quæ eſt ad ſimilitudinem, homo per peccatum abjecit. Severianus Gabalitanus orat. 5. de mundi opificio.

Tertio, ex ratione, eaque multiplici.

PRIMA hæc eſt. Qui tenet hominem eſſe ſecundum corpus ad imaginem Dei factum, nonnihil Anthropomorphitis favet: Et vero, imago exprimit prototypum, alias neque foret, neque dicenda & nominanda eſſet imago, quocirca creaturas corporales S. Job vocat Dei, non imagines, ſed veſtigia: unde ſi corpus ſimilitudo Dei poneretur, profecto aliqua corporis aut quantitas, aut affectio Deo ipſi ineſſet: ſed non oportet in errores Hæreticorum impingere. Igitur tenendum eſt hominem ſolum penes animam ad Dei imaginem factum.

Secunda: Imago attenditur ſecundum id quod eſt in ente formale, & juxta finem ad quem tendit, & qua aſſecuta quieſcit: Sed id quod eſt in Deo formale, eſt quod ſit purus ſpiritus cuncta intelligens, cuncta conſilio operans & faciens juxta illud Pſalmi 135. *Qui fecit cælos in intellectu*: quod ſui ipſius cognitione & amore ſit beatiſſimus; quæ quidem omnia homo non corpore, ſed cognitione & amore aſſequitur: Igitur non eſt niſi ſecundum animam ad imaginem Dei factus, quandoquidem ſola anima intellectiva operationibus ſpiritualibus, videlicet cognitione & amore, id quod eſt in Deo formale attingit & exprimit.

Hæc ratio colligitur ex D. Auguſtino qui lib. 83. quæſt. q. 51. ait: „ Ergo iſte „ ſpiritus ad imaginem nullo dubitante fa- „ ctus accipitur, in quo eſt intelligentia „ veritatis: hæret enim veritati nulla in- „ terpoſita creatura. „

Tertia: Eatenus homo eſt ad imaginem Dei, quatenus participat id quod eſt in Deo ſingulare, ut ejus immenſitatem & libertatem, hac quippe dote humana natura ſeſcernitur a belluis: Atqui homo ſolum animæ operatione intellectuali, iſta donatur proprietate: Et probatur ex D. Ambroſio qui lib. 6. c. 8. in Exaem. ait: „ Non ergo caro poteſt eſſe ad imaginem Dei, ſed anima noſtra, quæ libera eſt, & diffuſis cognitionibus atque conſiliis huc atque illuc vagatur, „ quæ conſiderando ſpectat omnia. Ecce „ nunc ſumus in Italia, & cogitamus ea „ quæ ad Orientales aut Occidentales partes ſpectare videntur, & cum illis verſari videmur, qui in Perſide ſunt conſtituti, & illos videmus qui degunt in „ Africa: Si quos cognitos nobis ea terra ſuſceperit, ſequimur proficiſcentes, inhæremus peregrinantibus, copulamur abſentibus, & alloquimur ſeparatos, defunctos quoque ad colloquium reſuſcitamus, eoſque ut viventes complectimur... „ Ea igitur eſt ad imaginem Dei, quæ non „ corporeo æſtimatur, ſed mentis vigore, quæ abſentes videt, transmarina viſu novit, percurrit aſpectu, ſcrutatur „ abdita, huc atque illuc uno momento „ ſenſus ſuos per totius orbis fines & „ mundi ſecreta circumfert, quæ Deo „ jungitur, Chriſto adhæret, deſcendit in „ infernum, atque aſcendit, libera verſatur in cęlo. „

Reſpondetur objectionibus adverſus primam concluſionem militantibus.

OBJICIES: Multa putredine fiunt & generantur: Igitur animalia quæ hac via naſcuntur a Deo non ſunt, adeoque non eſt verum dicere animalia ſexta die fuiſſe producta.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, animalia quæ fiunt putredine non ſunt a Deo producta ſexta die actu, & immediate, tranſeat, nam & eadem via generationis ſe prodere, ut patet de muſcis, non ſemel compertum eſt: non ſunt a Deo tunc temporis producta potentia, nego: Emanant quippe ab aliis entibus in quibus Deus reliquit ejuſmodi beſtias gignendi virtutem; & idem dicendum eſt de monſtris, unde cuncta a Deo ut a prima cauſa procedere pro certo tenere debe-

debemus. Quædam tamen animalia non ex corruptione aliarum beſtiarum ſed plantarum procreantur, & iſta ſexta die fuiſſe producta non implicat. Solutio eſt D. Thomæ qui hic q. 72. ad 5. ſic loquitur: " Dicendum, quod generatio unius
„ ſit corruptio alterius, quod ex corru-
„ ptione ignobiliorum generentur nobi-
„ liora: non repugnat primæ rerum in-
„ ſtitutioni, unde animalia quæ generan-
„ tur ex corruptione rerum inanimata-
„ rum, vel plantarum, potuerunt tunc ge-
„ nerari: non autem quæ generantur ex
„ corruptione animalium, tunc potue-
„ runt produci, niſi potentialiter tan-
„ tum. „

Inſtabis: Atqui cuncta animalia, etiam ea quæ ex corruptione aliorum animalium non promanant, ſexta die non fuere producta: Ergo &c. Probatur ſubſumptum: Quædam ſunt nociva, ut leones: Igitur non niſi poſt peccatum in vindictam apparuere.

Reſpondet Aug. lib. 3. de Gen. ad lit. c. 15. ante peccatum a primo homine commiſſum ejuſmodi animalia non fuiſſe nociva, quippe quæ erant homini innocenti ſubdita: & vero, commiſſo peccato, quædam creaturæ ordinatæ ſunt a Deo modo ad flagellandum hominem reum & puniendum, modo etiam ad corripiendum in juſtitia, ut melior evadat. Serpentes enim tametſi nocivos, attamen ante peccatum extitiſſe nemo fidelis non credit, cum Evam a ſerpente deceptam fuiſſe conſtet: " Potuerunt ergo iſta etiam
„ creata nihil nocere, ſi cauſa non exti-
„ tiſſet, vel terrendorum puniendorumque
„ vitiorum, vel probandæ perficiendæ-
„ quæ virtutis, quia & exempla ſunt de-
„ monſtranda patientiæ, ad profectum cæ-
„ terorum; & ipſe ſibi homo in tentationi-
„ bus certius innoteſcit, & juſte ſalus illa
„ perpetua quæ turpiter amiſſa eſt per vo-
„ luptatem, fortiter recipitur per dolo-
„ rem. „

Reſpondet Theodoretus interrog. 18. in Gen. edit. Pariſ. Sirmundianæ 1642. Deum beſtias quaſdam & reptilia nonnulla veluti lora ad explodendam hominis ſocordiam & creaſſe & paraſſe, quæ tamen pro fervidis & ſanctis feriendis non ſunt inſtituta, cum multi juſti nec quidquam mali in lacu leonum receperint, ut Daniel, ſicut nec ex morſu viperæ, beatus Paulus: " Cum igitur, *inquit*, Dominus
„ Deus animadvertiſſet nos ad ignaviam
„ proclives, beſtias & reptilia prius con-
„ didit, veluti lora quædam, & terricu-
„ lamenta: ut per ea nos terrens, ad ſe tra-
„ heret, atque ejus auxilium implorare-
„ mus. At quemadmodum qui perfectam
„ ætatem attigerunt, terriculamenta hujuſ-
„ modi, & lora contemnunt: ſic qui in vir-
„ tute educati ſunt, beſtiarum incurſus
„ minime formidant. Siquidem Adæ,
„ priuſquam peccaſſet, aſſiſtebant beſtiæ ob-
„ ſequium deferentes. Et rurſum ipſum
„ Noe ingredientem arcam leopardus, &
„ reptilium atrociſſima quæque avium mo-
„ re ſequebantur. Et Danieli aderant
„ leones, qui alioqui famelici, accedere
„ tamen ad eum non audebant, eo quod
„ in illo ſpecimen quoddam divinam i-
„ maginem præ ſe ferens conſpiceret.
„ Itidem vipera, quæ dentes injecerat in
„ manum Apoſtoli, cum nihil peccati te-
„ nerum, aut molle in eo reperiſſet, mox
„ reſiliit, & in ignem ſe conjecit, ſup-
„ plicium quodammodo de ſe ipſa ſumens,
„ quod corpus ſibi nullatenus conveniens
„ adorta eſſet. „

Reſpondeo in forma, negando ſubſumptum: Ad probationem, diſtinguo, quædam ſunt nociva per accidens, concedo: Per ſe, nego. Deus cuncta fecit tum ad pulchritudinem, & integritatem univerſi, tum ad utilitatem hominis & ad propriam ſuam gloriam, unde uſu moderato creaturis uſus fuiſſet homo innocens, quocirca, nec plantæ venenoſæ, nec animalia & reptilia ei nocuiſſent. Quinimmo etiam a lapſu Adæ, plantæ quæ in uno adverſantur homini, in alio inſerviunt puncto, & quorumdam remediorum compoſitionem inſtituunt: vipera morſu mortifera, pharmacum eſt contra ebibitum & hauſtum venenum. Hæc reſponſio colligitur ex D. Thoma qui ibidem quæſt. 72. ad 6. ſic ſolvit objectionem: " In
„ hoc mundo quidam audent multa repre-
„ hendere, quorum cauſas non vident. Mul-
„ ta enim etſi domui noſtræ non ſunt ne-
„ ceſſaria, in eis tamen completur uni-
„ verſitatis integritas. Homo autem ante
„ peccatum ordinate fuiſſet uſus rebus mun-
„ di. Unde animalia venenoſa ei noxia
„ non fuiſſent. „

Diluuntur argumenta contra ſecundam concluſionem.

OPPONES: Deus eſt infinitus & incircumſcriptus: Igitur ab homine exprimi & repræſentari non poteſt: Igitur homo ne quidem quoad animam ad imaginem Dei factus eſt.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, homo non eſt factus ad imaginem Dei univoce & adæquate, concedo: Analogice, & quadam ſervata proportione, nego. Imago duplex diſtinguitur, univoca una, analoga altera. Prima habet nomen idem cum prototypo & eandem prorſus importat rationem atque naturam per omnia æqualem: ſecunda eodem quidem cum prototypo donatur nomine, ſed habet rationem partim eandem, partim diverſam: eandem quidem quatenus de natura prototypi participat: diverſam vero quatenus talem naturam non ad æqualitatem, ſed tantum ad menſuram habet. Filius Dei ſolus eſt in primo ſenſu imago Patris; homo nonniſi in ſecundo. Ita reſpondet S. Auguſtinus lib. 7. de Trin. cap. 6. his verbis. De homine ad imaginem Dei facto: " Sed quia non omnino æqualis fie-,, bat illa imago Dei, tanquam non ab ,, illo nata, ſed ab eo creata hujus rei ſi-,, gnificandæ cauſa; ita imago eſt, ut ad ,, imaginem ſit, id eſt, non æquatur pa-,, rilitate, ſed quadam ſimilitudine acce-,, dit.,,

Inſtabis: Creaturæ corporales participant quoque inadæquate naturam Dei, ejuſque perfectiones, ut rationem entis, rationem bonitatis, immo & vitæ, ut plantæ & animalia: Atqui tamen, non dicuntur Dei imago: Igitur nec dicendus eſt homo.

Reſpondeo negando paritatem. Ea eſt diſcriminis ratio, quod creaturæ mere corporales non niſi perfectiones communes Dei exprimant, homo vero participat ſpecificas & formales, nimirum rationes dominii, libertatis, intelligendi, & ideo ad imaginem Dei factus dicitur, animal vero ad ſummum ad ſimilitudinem quandam creatum appellatur. Solutio eſt D. Aug. qui enar. in Pſal. 45. ait: " Meminiſ-,, ſe debemus, ad imaginem Dei nos eſ-,, ſe factos, nec alibi quam in ipſo intel-,, lectu. Nam in multis rebus a beſtiis ,, non ſeparamur: ubi autem homo ad ,, imaginem Dei factum ſe novit, ibi ali-,, quid in ſe agnoſcit amplius eſſe, quam ,, datum eſt pecoribus. Conſideratis vero ,, omnibus rebus quas habet homo, inve-,, nit ſe eo proprie diſcretum a pecore, ,, quod ipſe habeat intellectum. Unde ,, quoſdam contemnentes in ſe quod pro-,, prium & præcipuum a conditore acce-,, perunt, increpat ipſe conditor dicens, ,, nolite fieri ſicut equus & mulus, qui-,, bus non eſt intellectus.,,

Objicies 2. Homo etiam ſecundum corpus ad imaginem Dei factus eſt, ſi ſecundum corpus exprimat Deum formaliter & proprie: Atqui res ita ſe habet: Et probatur: Apoſtolus 1. Cor. 11. 7. prohibet homini ſuam velare faciem, eo quod ſit imago Dei, mulieri vero e contra velare injungit, quia eſt viri imago, & gloria, *Vir quidem non debet velare caput ſuum: quoniam imago & gloria Dei eſt: mulier autem gloria viri eſt*: quæ ratio B. Pauli nulla eſſe videretur, ut homo ſuum non velet caput, niſi etiam ſecundum corpus foret Dei imago. Ergo &c.

Reſpondeo conceſſa majore, negando minorem. Ad probationem diſtinguo, prohibet Apoſtolus hominem velare caput, quia per ſe & ut perſona eſt, primario repræſentat & exprimit imaginem Dei, concedo: ea ratione qua ſit imago Dei ſecundum corpus, nego. Si verba ut literaliter ſonant, ſumerentur, inde profecto ſequeretur hominem, ne quidem ſecundum animam, ſed ſolummodo penes corpus cujus caput eſt pars præcipua, eſſe Dei imaginem, ſenſus enim hic redderetur, quia homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatus eſt, ſuum non debet velare caput, quod ſane a mente Apoſtoli prorſus alienum eſt: Igitur potius dicendum hanc eximiam gerere imaginem penes animam & ut perſona eſt, quæ potiſſimum attenditur ſecundum ſubſiſtentiam quæ homini ratione animæ rationalis competit: Porro in ſignum tam pretioſæ imaginis intus latentis prohibetur ne caput cooperiat, quatenus anima principaliter in capite reſidet: cæterum hoc ipſum ſignificare apprime convenit capiti, in quantum eſt & ſedes totius vitæ ſenſitivæ, & omnium operationum vitalium principalis cauſa: Eva vero non dicitur imago Dei reduplicative, ut ponitur in adjutorium homi-

hominis in procreatione filiorum, cum hoc ſit corporale, bene vero ut habet animam rationalem, & ad Deum intuitive videndum & poſſidendum ordinatur; Igitur jure merito debet ſuum velare caput in prima conſideratione ſpectata, nuſquam vero in altera.

Iſta ſolutio colligitur ex D. Auguſtino qui lib. 12. de Trin. cap. 7. ait: " Sed „ videndum eſt quomodo non ſit contra„ rium quod dicit Apoſtolus, non mulie„ rem, ſed virum eſſe ad imaginem Dei, „ huic quod ſcriptum eſt in Geneſi: *Fe„ cit Deus hominem, ad imaginem Dei fe„ cit eum, maſculum & feminam fecit eos*, „ *& benedixit eos*. Ad imaginem Dei „ quippe naturam ipſam humanam factam „ dicit, quæ utroque ſexu completur, „ nec ab intelligenda imagine Dei ſepa„ rat feminam. Dicto enim quod fecit „ Deus hominem ad imaginem Dei, fe„ cit eum, inquit, maſculum & femi„ nam: vel certe alia diſtinctione, ma„ ſculum & feminam fecit eos. Quomo„ do ergo per Apoſtolum audivimus, vi„ rum eſſe imaginem Dei, unde caput „ velare prohibetur, mulierem autem non, „ & ideo ipſa hoc facere jubetur? Niſi, „ credo, illud eſſet quod jam dixi, cum „ de natura humanæ mentis agerem, mu„ lierem cum viro ſuo eſſe imaginem „ Dei, ut una imago ſit tota illa ſubſtan„ tia? Cum autem ad adjutorium diſtribui„ tur, quod ad eam ipſam ſolam attinet, „ non eſt imago Dei: quod autem ad vi„ rum ſolum attinet, imago Dei eſt, „ tam plena atque integra, quam in u„ num conjuncta muliere ſicut de natura „ humanæ mentis diximus; quia etſi tota „ contempletur veritatem, imago Dei „ eſt: cum ex ea diſtribuitur aliquid, & „ quadam intentione derivatur ad actio„ nem rerum temporalium, nihilominus „ ex qua parte conſpectam conſulit veri„ tatem, imago Dei eſt: Ex qua vero „ intenditur in agenda inferiora, non eſt „ imago Dei. „

Repones: Epiphanius Hær. 70. pag. 815. ait non eſſe in anima hominis poſitam imaginem Dei: Pag. 816. hanc imaginem neque ineſſe homini, aut ratione virtutis cujus elicit actus, aut ratione Baptiſmi quem in Eccleſia ſuſcepit. Omnes enim, qui unam ex his opinionibus tenent aliquam refellit: Igitur homo non fuit ad imaginem Dei etiam ſecundum animam, conditus. Probatur Antecedens. Epiphanius revincit priori adhærentes ſententiæ, dicendo Deum, utpote infinitum non poſſe circumſcribi ab anima & exprimi: " Sed iſti, *inquit*, manifeſte ad ſyllogiſ„ mos confugiunt. Nam ſi propterea ad „ imaginem anima facta dicitur, ad ima„ ginem dici omnino non poteſt. Deus „ enim infinitis præ anima partibus, eoque „ amplius, comprehenſionem omnem, ut „ cogitationem effugit. „ Propugnantes ſecundam opinionem utique longe facit, quatenus qui unam callet virtutem, aliquo laborat vitio, quocirca ejus virtus ab exprimendo Deo deficit: " Nos nonnullos „ e confeſſoribus novimus, qui corpus & „ animam pro Domino ſuo tradiderunt, „ & in confeſſione, ac caſtimonia per„ ſeverantes ſinceriſſimam fidem ſibi com„ pararunt, ac pietate, humanitate, re„ ligione præſtiterunt, iidem tamen aliquo „ vitio effuſi ſunt, ut aut in convitia „ procliviores eſſent.... Quæ non nihil de „ juſta virtutis menſura detrahunt &c.„ Tertiam denique ſententiam convellere conatur exemplis Patriarcharum, qui tametſi imaginem Dei habuerint, non tamen ratione Baptiſmi quam nuſquam ſuſceperunt: " Jam vero, *ait*, qui in Baptiſmo, „ ineſſe dicunt imaginem vehementer „ aberrant. Nam nec Abraham Baptiſmo „ initiatus eſt, nec Iſaac, neque Jacob.... „ Quid igitur? An imaginem illi Dei „ non habuerunt. „ Ergo &c.

Reſpondeo 1. Dato & non conceſſo S. Epiphanium in ea fuiſſe ſententia, ut crederet imaginem Dei non eſſe in homine, profecto ei adhærere in hypotheſi neque ſcripturæ, neque Eccleſiæ opinioni conſentaneum foret, maxime cum ſancti Doctores unius ſint pro hoc momento labii.

Reſpondeo 2. S. Epiphanium pro virili defendere imaginem Dei ineſſe homini, tum ante Adami lapſum, tum etiam poſt peccatum: ſic loquitur Hæreſ. 70. p. 814. n. 3. ant. Edit. " Ita porro credendum „ eſt imaginem in homine reperiri, ut „ in toto maxime, nec ſimpliciter reſi„ deat. Cæterum ubinam illa maxime ſit, „ & qua parte compleatur, quod dictum „ eſt, ad imaginem, Deus novit, qui ſin„ gulari hoc imaginis ſuæ beneficio ho„ minum genus afficere voluit, Neque „ vero hanc ille perdidiſſe putandus eſt:

„ tametſi ſine ullo rerum diſcrimine gra-
„ viſſimis ſe ſceleribus inquinans, divinæ
„ illud imaginis decus vile abjectumque
„ reddiderit. Quippe poſt Adamum ita
„ Deus Noemum alloquitur: *Ecce dedi ti-*
„ *bi omnia tanquam olva agri: macta, &*
„ *& comede... Quicumque effuderit ſanguinem*
„ *hominis in terra, pro hujus ſanguine illius*
„ *ſanguis effundetur: eo quod ad imaginem*
„ *Dei hominem fecerim.* „ Geneſ. 9. 3.

Reſpondeo 3. S. Epiphanium eos qui hominem ad imaginem Dei eſſe ſecundum corpus dicebant inſectari ibid. p. 815. n. 5. his verbis: " Nec minus & aliorum „ rejicienda ſententia, qui corpus ad „ imaginem Dei eſſe factum prædicant. „ Nam qui fieri poteſt, ut quod aſpectabile eſt, ei ſimile ſit, quod videri non „ poteſt? Aut corporeum corporis experti? Aut quod contrectari poteſt, ei „ quod apprehendi nequit? „ In qua vero parte hominis ſita ſit imago Dei, non audet aſſerere, quia reputat ineffabile.

Reſpondeo 4. in forma diſtinguendo. S. Epiphanius negat imaginem Dei eſſe in homine ſimpliciter & adæquate, concedo: hoc enim ſoli Verbo competit: Analogice & ad menſuram, nego. In primo tantum ſenſu negat imaginem Dei eſſe in homine: Nec mirum, eo quippe loci debellat Audianos qui Deum terminis corporeis concludi volebant, quos ut refellat, ait, nequidem animam Deum exprimere poſſe quia terminus formæ & exiſtentiæ circumſcribitur, & intra ipſos corporis limites continetur, Deus vero eſt per omnia incircumſcriptus. S. Epiphanius eſt ſui ipſius interpres. n. 3. pag. 814. his verbis: " Ita porro credendum „ eſt, imaginem *Dei*, in homine reperiri, ut in toto maxime, nec ſimpliciter reſideat. „ Hoc eſt non adæquate imago Dei in homine reſidet. n. 4. pag. 815. " Nam ſi propterea ad imaginem „ anima facta dicitur, ad imaginem dici „ omnino non poteſt. Deus enim infinitis præ anima partibus, eoque amplius, „ comprehenſionem omnem, ac cogitationem effugit...: Ipſe enim cum omnia comprehendit, tum a nullo comprehenditur. „ Id eſt, anima imago Dei dici adæquate non poteſt, eo quod Deum comprehendere nequaquam valeat.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus ſexta die & animalia, & reptilia, & ipſum condidit hominem.

SIC enarrat Moiſes Gen. 1. aſtipulantur Patres, imprimis S. Auguſtinus qui lib. 3. de Gen. ad lit. cap. 14. dicens, omnium etiam minutiſſimorum animalium Deum eſſe conditorem. Hæc omnia ſexta die convenienter fuiſſe creata aſſerit D. Thomas 1. p. q. 72. ea ductus ratione, quod corpus infimum, videlicet terra, ſuos ſicut corpus medium & ſupremum debuit habere ornatus. S. Gregorius Naz. orat. 28. ait hominem fuiſſe conditum, ut rerum viſibilium Regem Regi Regum ſubditum.

Homo factus eſt ad imaginem Dei ſecundum animam.

PRIMO: Hoc ipſum Scriptura indigitat dum ait hominem conditum eſſe, ut præeſſet piſcibus maris, volatilibus celi, & beſtiis terræ, quod quidem imperium penes animam & ejus ſapientiam atque virtutem intelligi neceſſe eſt, cum multa animalia, & reptilia hominem ipſum in fortitudine & ſenſu longe superent.

Secundo: Hanc Dei in homine imaginem ſecundum animam intelligunt Tertullianus lib. 2. contra Marcionem cap. 5. Clemens Alex. lib. 6. ſtrom. S. Auguſt. lib. 1. de Gen. ad lit. cap. 17. & alii Patres.

Tertio: Ratio eſt, quia imago vera exprimit, id quod eſt in prototypo proprium & ſpecificum: id autem quod Deo propriiſſimum cenſetur eſt gradus intellectivus, immenſitas, libertas, amor; animam ſolam, nuſquam vero corpus ad hæc pertingere nemo non novit; ipſa enim intelligit, ipſa vult & amat libere. Ipſa quoque participat immenſitatem Dei, quatenus, memoria & cogitatione cuncta luſtrat, omnia pervadit tempora.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Ultro fatemur nonnulla ex corruptione fieri, quædam vero animalia eſ-
ſe

ſe nociva : Sed non inde ſequitur aliqua entia Deum non habere auctorem ; quæ enim ex corruptione animalium generantur, non niſi concurſu generali Dei cooperantis producuntur : quæ vero nonnumquam nociva ſunt, per accidens fit, & hoc in vindictam peccatoris : Porro Adamo innocenti cuncta erant ſubdita : Igitur nuſquam nociva.

Secundo : Tametſi Deus ſit infinitus, ejus tamen ſingulares perfectiones in anima hominis reperiri ad menſuram nihil vetat. Non eodem modo ratiocinandum eſt de animalibus, cæteriſque creaturis corporalibus ; cum enim gradus duntaxat communes entis, vel etiam vitæ participent, Dei non imagines, ſed veſtigia nuncupantur.

Tertio : Neque vero quiſquam negare debet mulierem etiam ad imaginem Dei creatam fuiſſe, unde ſi ad hominis imaginem non Dei facta dicitur ab Apoſtolo, loquitur ſane S. Paulus de ea, ut aſſumitur in adjutorium generationis & rerum temporalium ac corporalium, ſic explicat S. Aug. l. 12. de Trin. cap. 7. ſcripturæ verba. Cæterum homo ubique ad imaginem Dei ſecundum animam a SS. Patribus prædicatur.

Quarto : Ne levem quidem faceſſit S. Epiphanii auctoritas difficultatem, maxime vero cum Hær. 70. afferat contra Audianos hominem ad imaginem Dei factum, non tamen ſecundum corpus : Unde dum imaginem hanc pretioſam ineſſe animæ negat, intelligit ſolum in ſenſu adæquato, quatenus nulla creatura Deum infinito modo exprimere non valet.

ARTICULUS QUARTUS.

Quo ſenſu Deus requieverit die ſeptimo & iſtum ſanctificaverit diem.

QUIESCERE in duplici dicitur ſenſu, primoquidem cum agens de potentia proſilit in actum, quo peracto, poſtea ab operari ceſſat. Secundo, quatenus agens tametſi de ſe & in ſe ſemper in actu, fine operationis obtento, abſtinet idem ultra facere, & operari ad extra.

Deum in priori ſenſu non poſſe quieſcere fides docet, cum ſit actus purus & ſua viſione ſuoque amore & æterno & perpetuo beatiſſimus. Quibus obſervatis jam ad ſolutionem quæſtionis propoſitæ ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus convenienter dicitur die ſeptimo quieviſſe.

PROBATUR unico ſed evidenti ratiocinio. Ille convenienter dicitur requieſcere, qui finem propoſitum in agendo perfecte aſſequitur : Atqui die ſeptimo Deus finem in creatione ſibi propoſitum aſſecutus fuerat : Igitur convenienter dicitur requieviſſe die ſeptimo. Probatur minor : finis quem univerſorum conditor habuit, ille erat, ut creaturæ in ſuis reſpective ordinibus completæ & perfectæ eſſent, ut homo propter quem mundum hunc fecerat, foret & in natura & in donis & in cognitione perfectus : Atqui hæc omnia ſex aliorum dierum ſpatio compleverat. Igitur die ſeptimo finem intentum obtinuerat Deus. Probatur minor variis momentis.

Primo : Ex ſacra Scriptura, Geneſeos 1. habetur : *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Quæ finis intenti aſſequutio, unde poſtea cap. 2. recte dicitur. *Igitur perfecti ſunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat : Et requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat.*

Secundo : Ex S. Auguſtino, qui lib. 4. de Gen. ad lit. c. 8. explicans iſta verba, *requievit die ſeptimo*, ait : " Quid reſtat
„ niſi ut intelligamus, niſi forte creatu-
„ ræ rationali, in qua & hominem crea-
„ vit, in ſeipſo requiem præbuiſſe poſt ejus
„ perfectionem, per donum Spiritus ſan-
„ cti per quem diffunditur charitas in cor-
„ dibus noſtris, ut illuc feramur appeti-
„ tu deſiderii : quo cum pervenerimus re-
„ quieſcamus. „

Rurſus ibidem cap. 9. " Hoc quidem re-
„ cte intelligimus, quia verum eſt, &
„ non magna intentione indiget, ut videa-
„ mur ita dicere requieſcere Deum,
„ cum nos requieſcere facit, ſicut dici-
„ tur cognoſcere, cum efficit ut cognoſ-
„ camus. „

Rurſus ibidem cap. 12. " Poteſt etiam
„ intelligi Deum requieviſſe a condendis
„ gene-

„ generibus creaturæ, quia ultra jam non
„ condidit aliqua genera nova. „

Tertio: Suffragatur S. Thomas qui hic q. 73. art. 2. ſic loquitur: " Quies proprie opponitur motui, & per conſequens labori, qui ex motu conſurgit. Quamvis autem motus proprie acceptus ſit corporum, tamen nomen, *motus*, etiam ad ſpiritualia derivatur dupliciter. Uno modo ſecundum quod omnis operatio motus dicitur. Sic enim & divina bonitas quodammodo movetur, & procedit in res ſecundum quod ſe eis communicat, ut Dion. dicit 2. cap. de div. nom. Alio modo deſiderium in illud tendens quidam motus dicitur. Unde & requies dupliciter accipitur. Uno modo pro ceſſatione ab operibus. Alio modo pro impletione deſiderii. Ut utroque modo dicitur Deus requieviſſe die ſeptima. Primo quidem, quia die ſeptima ceſſavit novas creaturas condere. Nihil enim poſtea fecit, quod non aliquo modo præceſſerit in primis operibus, ut dictum eſt. Alio modo ſecundum quod rebus conditis ipſe non indigebat, ſed ſe ipſo fruendo beatus eſt. Unde poſt conditionem omnium operum non dicitur, quod in ſuis operibus requievit, quaſi eis ad ſuam beatitudinem indigens: Sed ab eis requievit, utique in ſeipſo, quia ſufficit ſibi, & implet deſiderium ſuum. Et quamvis ab æterno in ſeipſo requieverit, tamen quod poſt opera condita in ſeipſo requievit, hoc pertinet ad ſeptimum diem. „ Ergo &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Convenienter dicitur, quod Deus ſeptimum diem & benedixerit, & ſanctificaverit.

PROBATUR iſto argumento. Benedictio & ſanctificatio diei non penes ipſum tempus, ſed per ordinem ad creaturas ſpectatur, maxime vero propter tria, videlicet, 1. Quia ſe ſe conſervandi multiplicatione individuorum virtutem acceperunt. 2. Quatenus Deo dicatæ ſunt, ut ejus inſerviant gloriæ. 3. In quantum auxilio gratiæ in Deum & tendere, & in ipſo ut in ultimo fine quieſcere debent, cujus quidem quietis habent in ipſo Deo mirabile præ oculis exemplum, eo quod ſeptimo die ab omni opere quod patrarat, quieſcens, docuit nos ab operibus vacare ſervilibus & optimam eligere partem in ipſo, in quo omne adimpletur deſiderium, quieſcendo: Atqui hanc ita delineatam benedictionem & ſanctificationem Deus ſeptimo contulit diei. Igitur convenienter ponitur Deum & benedixiſſe, & ſanctificaſſe diem ſeptimum. Probatur minor auctoritate & ratione.

Primo: Ex Scriptura ſacra. Gen. 28. 1. habetur: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli.* Ecce prima benedictio: beneficium quippe magnum eſt creatio, ſed novum priori additum ſane conſervatio, cum Deus nihil creaturæ debeat. Jam vero ibidem legitur hominem ad Dei imaginem factum ſecundum animam ut oſtenſum eſt, & hoc nedum ratione naturæ ſpiritualis, ſed & gratiæ miſericorditer in ipſo creationis exordio conceſſæ, *Erat enim*, inquit Auguſtinus, *condens naturam & largiens gratiam*, cujus ope potuit homo in Deum ſicut tendere, ita & in eo quieſcere. Unde igitur merito ſubjungit Moiſes cap. 2. 3. *Et benedixit diei ſeptimo; & ſanctificavit illum.*

Secundo: S. Auguſtinus eam explicat diei ſanctificationem lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 13. dicens ea ratione populo Judaico Deum injunxiſſe, ut ab operibus ſervilibus die Sabbati abſtinens, ipſi ſoli oratione, & ſacrificiis ſerviret, cui ſucceſſit pro nobis Dominica dies, ita tamen ut non ſicut populus carnalis uno duntaxat hebdomadis die, ſed quotidie in novitate vitæ per opera religionis ambularemus: " Jam vero, *inquit*, tempore gratiæ revelatæ, obſervatio illa ſabbati, quæ unius diei vacatione figurabatur, ablata eſt ab obſervatione fidelium. In ea quippe gratia perpetuum ſabbatum jam obſervat, qui ſpe futuræ quietis operatur quidquid boni operatur, nec in ipſis bonis operibus ſuis, quaſi habens bonum quod non acceperit, gloriatur: ita enim tanquam diem Sabbati, hoc eſt, dominicæ ceſſationis in ſepultura ſuſcipiens, atque intelligens Baptiſmi ſacramentum, quieſcit a priſtinis operibus ſuis, ut jam in novitate vitæ ambulans, Deum in ſe operari cognoſcat, qui ſimul & operatur & quieſcit & creaturæ præbens con-
„ gruam

„ gruam gubernationem, & apud ſe habens æternam tranquillitatem. „

Rurſus ibidem cap. 15. “ Nimirum ergo quia vitium eſt & infirmitas animæ, „ ita ſuis operibus delectari, ut potius in „ ipſis quam in ſe requieſcat ab eis; cum „ proculdubio melius aliquid in illa ſit „ quo ea facta ſunt, quam ipſa quæ facta „ ſunt: inſinuatur nobis Deus per hanc „ ſcripturam, qua dicitur requieviſſe ab „ omnibus operibus ſuis, quæ fecit, nullo opere ſuo ſic delectatus, quaſi faciendi ejus eguerit, vel minor futurus „ niſi feciſſet, vel beatior cum feciſſet. „ Quia enim ex illo ita eſt quicquid ex „ illo eſt, ut ei debeat quod eſt, ipſe autem nulli quod ex ipſo eſt, debeat quod „ beatus eſt, ſed rebus quas fecit diligendo præpoſuit: non ſanctificans diem quo „ ea facienda inchoavit, nec illum quo „ ea perfecit, ne illis vel faciendis, „ vel factis auctum ejus gaudium videretur; ſed eum quo ab ipſis in ſeipſo requievit. Et ipſe quidem numquam iſta „ requie caruit, ſed nobis eam per diem „ ſeptimum oſtendit: hinc etiam ſignificans non percipi requiem ſuam niſi a perfectis, cum ad eam intimandam non deputavit diem, niſi qui perfectionem rerum omnium ſequebatur. Nam qui ſemper eſt quietus, tunc nobis requievit, „ cum ſe requieviſſe monſtravit. „

Rurſus eundem explanat ſenſum quo nec in nobis, ſed in Deo ſolo delectari, & quieſcere per opera perfecta debemus, cujus nobis eximium dedit exemplum, cum expletis creationis operibus, quievit, & benedixit atque ſanctificavit quietis diem: namque ille ſolus benedictionis & ſanctificationis appellatur, in quo in Deo tanquam in fine ultimo quieſcimus cum nihil ultra ſit aut quærendum, aut deſiderandum. Jam nunc audiamus S. Auguſtinum qui ibidem cap. 17. ſic pergit: “ Neque enim ſimilitudo pia eſt, ſi velimus ita ſimiles eſſe Deo, ut & nos ab „ operibus noſtris requieſcamus in nobis, „ ſicut ipſe requievit in ſe ab operibus „ ſuis. In quodam quippe incommutabili bono requieſcere debemus, quod ille „ nobis eſt qui nos fecit. . . . Magnum „ eſt enim nobis ab illo extitiſſe, ſed majus erit in illo requieviſſe. Sicut ipſe „ non ideo beatus eſt, quia hæc fecit, „ ſed quia etiam factis non egens, in ſe „ potius quam in ipſis requievit: Unde non „ operis, ſed quietis diem ſanctificavit, „ quia non hæc faciendo, ſed eis quæ fecit non egendo, ſe beatum intimavit. „ Hanc S. Doctor reddit ſanctificationis diei rationem, quia Deum ſe in ſe ipſo quieſcere, nos vero ſimiliter in eo, eſt ſumma ſanctitas & vera beatitudo. Jam igitur ex omni parte affulget benedictionis & ſanctificationis diei ſeptimæ ſumma, cum creaturæ completæ & multiplicationis virtutem haberent, tum eædem enarrarent gloriam Dei, nam quæcumque Deus fecerat, erant valde bona; effectus autem optimam cauſam prædicat eſſe perfectiſſimam. Denique homo in gratia conditus habebat quo in Deum amore tenderet, ut tandem affecutus in eo in æternum quieſceret.

Tertio: D. Thomas hic qu. 73. art. 3. ulteriori ratione eaque multiplici probat convenienter dici Deum benedixiſſe & ſanctificaſſe diem ſeptimum, quod quidem his explicat verbis: “ Dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, requies Dei in „ die ſeptima dupliciter accipitur. Primo „ quidem quantum ad hoc quod ceſſavit a „ novis operibus condendis, ita tamen „ quod creaturam conditam conſervat & „ adminiſtrat. Alio modo ſecundum quod „ poſt opera requievit in ſeipſo. Quantum ergo ad primum competit ſeptimæ diei benedictio: quia ſicut ſupra„ dictum eſt, benedictio ad multiplicationem pertinet, unde dictum eſt creaturis quas benedixit, creſcite & multiplicamini. Multiplicatio autem rerum „ fit per adminiſtrationem creaturæ, ſecundum quam ex ſimilibus ſimilia generantur. Quantum vero ad ſecundum „ competit ſeptimæ diei ſanctificatio. Maxime enim ſanctificatio cujuslibet attenditur in hoc, quod in Deo requieſcit. „ Unde & res Deo dicatæ, ſanctæ dicuntur. „

Solvuntur objectiones.

OBJICIES 1. Contra primam concluſionem. Qui ſemper operatur, numquam quieſcit: Sed Deus ſemper operatur, juxta illud Joan. 5. 17. *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.* Igitur non eſt verum dicere creatorem die ſeptimo requieviſſe.

Reſpondeo diſtinguendo: qui ſemper operatur,

ratur creando non requieſcit, concedo: qui ſemper operatur conſervando creata, non requieſcit, ſubdiſtinguo: hoc eſt aliquid ſemper facit, concedo: ſemper creat, nego. Quieſcere dicitur dupliciter, primo quidem ab uno opere ceſſando, tametſi alia operetur agens: alio modo ab omni abſtinendo actu: Iſto Deus nuſquam quieſcit, tum ad intra, tum ad extra: ad intra quidem, nam eſt perpetua ſui & contemplatione & amore beatus: ad extra vero quatenus ſuas in multiplicatione individuorum fovet creaturas, eaſque in eſſe quod dedit, conſervat: priori tamen modo Deum requieſcere conſtat, cum die ſexta totum creationis opus compleverit, quocirca Moiſes ait Gen. 2. 2. *Requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat*.

Solutio eſt D. Auguſtini qui lib. 4. de Gen. ad lit. cap. 12. ait: " Poteſt etiam ,, intelligi Deum requieviſſe a condendis ,, generibus creaturæ, quia ultra jam non ,, condidit aliqua genera nova: deinceps ,, autem uſque nunc, & ultra operatur ,, eorumdem generum adminiſtrationem, ,, quæ tunc inſtituta ſunt non ut ipſo ſaltem die ſeptimo potentia ejus a cœli & ,, terræ, omniumque rerum quas condiderat, gubernatione ceſſaret, alioquin ,, continuo dilaberentur. ,, Tum pergit: " Proinde & quod Dominus, ait, *Pater meus uſque nunc operatur*: continuationem ,, quandam operis ejus, qua univerſam ,, creaturam continet, atque adminiſtrat, ,, oſtendit. ,, Eodem prope modo D. Thomas hic quæſt. 73. art. 2. ad 1. ſolvit argumentum.

Inſtabis: Requies opponitur motui & labori: ſed Deus immotus manens & abſque labore cuncta operatur. Igitur nullo modo quieſcere dicendus eſt.

Reſpondeo diſtinguendo, requies opponitur motui quo aliquid novi fit, concedo: quo jam producta ſervantur, nego. Agens quieſcit quum finem intentum obtinet, quod in productione effectus adimpletur, tunc enim ceſſat deſiderium, unde quieſcit producta ſervando: ſic reſpondet D. Thom. ibidem art. 2. ad 2. " Dicendum, ,, quod requies non opponitur labori, ſive ,, motui, ſed productioni novarum rerum, ,, & deſiderio in aliud tendenti. ,,

Repones contra rationem Aug. quies reſpicit agens: Igitur non probat S. Doctor Deum eatenus requieviſſe die ſeptimo, quatenus nos in ſeipſo quieſcere facit.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens, quies ſpectat agens ut ultimum finem in quo cuncta quieſcunt, concedo: ut finem intermedium, nego. Omnia Deus propter ſemetipſum ut ultimum finem operatus eſt, unde tametſi, nos quieſcere faciat, & noſtram beatitudinem ut finem intermedium & proximum intendat, quia tamen quies creaturæ in eo ſita eſt, ut in illo veluti in fine ultimo adhæreat, ideo Deus in ſeipſo dum operatur ad extra etiam quieſcit. Ita D. Thomas ibidem art. 2. ad 3. his verbis: " Dicendum quod ,, ſicut Deus in ſolo ſe requieſcit, & ſe ,, fruendo beatus eſt, ita & nos per ſolam Dei fruitionem beati efficimur. Et ,, ſic etiam facit nos a ſuis & noſtris operibus in ſeipſo requieſcere. Eſt ergo ,, conveniens expoſitio, ut dicatur Deus ,, requieviſſe, quia nos requieſcere facit. ,, Sed non eſt hæc ſola ponenda, ſed alia ,, expoſitio eſt principalior & prior. ,,

Objicies contra ſecundam concluſionem. Benedictio & ſanctificatio diei ſeu temporis ad Deum refertur, cui omnia ſerviunt: ſed nihil ex benedictione temporis Deo accedit: Igitur fruſtra ponitur Deum benedixiſſe diem ſeptimum.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, nihil gloriæ eſſentiali Dei advenit ex benedictione temporis, concedo: gloriæ accidentali, nego. Affulget quippe in Deo ex operibus ſumma gloria, quatenus creaturæ prædicant ſummam Dei potentiam, & ut in eo ſicut in fine ultimo quieſcant. Hæc reſponſio eſt D. Thomæ ibidem art. 3. ad 1. " Dicendum, quod non propter ,, hoc dies ſeptimus ſanctificatur: quia ,, Deo poſſit aliquid accreſcere vel decreſcere, ſed quia creaturis aliquid accreſcit per multiplicationem & quietem in ,, Deo. ,,

Repones. Benedictio facta eſt die quinta, cum dicitur Gen. 1. 31. *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*, namque benedictio eſt diffuſio bonitatis divinæ in creaturis: Igitur inconvenienter ponitur diem ſeptimum a Deo fuiſſe benedictum.

Reſpondeo diſtinguendo, Deus benedixit quinta die creaturas eis eſſe præbendo, ſexta vero die eiſdem concedendo ſeſe multiplicandi virtutem, concedo: & nullo modo benedixit ſeptima die, nego. Iſta

dic

die cuncta quæ fecerat Deus creaturis, bona confirmavit, unde convenienter ponitur Deum benedixiſſe diem ſeptimum. Solutio eſt D. Thomæ ibidem art. 3. ad 3. " Dicendum, quod bonum quod in ſingulis diebus commemoratur pertinet ad primam naturæ inſtitutionem, benedictio autem diei ſeptimæ pertinet ad naturæ propagationem. "

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat, benedixit & ſanctificavit diem ſeptimum.

PRIMO QUIDEM de quiete, cum hoc ipſum aſſerat Scriptura ſacra, hoc Auguſtinus, hoc divus Thomas qui illam in ſenſu obvio, intelligendam eſſe autumant. Ratio eorum duplex aſſignatur. Prima, quia Deus, elapſis ſex diebus, nihil ultra creavit: ſecunda, quia in ſe ipſo quieſcens, in illo quieſcere nos docuit.

Secundo: De benedictione & ſanctificatione diei ſeptimæ apertum eſt & Scripturæ & Auguſtini, & S. Thomæ teſtimonium: Quo ſenſu vero Deus benedixerit diem ſeptimum, reſpondent SS. Doctores in eo quod creaturis ſe ſe multiplicandi Deus reliquerit virtutem: Quo ſenſu eundem ſanctificaverit diem? In eo maxime quod voluerit omnem hominem non in creatura, ſed in Deo ſolo delectari, & quieſcere præcipiat.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: verum quidem eſt Deum ſemper operari etiam ad extra, ſed gubernando & conſervando creaturas, nuſquam vero novas in ſe completas creando; tametſi enim quaſdam producat, hoc nonniſi ex præſuppoſito ſubjecto agitur; unde vere dicitur quieviſſe ab omni opere quod patrarat: maxime vero cum ad hanc quietem non opus ſit, ut ab omni ceſſaverit opere, ſed tantummodo a creatione.

Secundo: Deus prioribus diebus etiam addidit benedictionem, ſed eſſe, non propagationis, quæ die ſeptima aſſignatur. Cæterum Deus neque benedicit, neque ſanctificat creaturas aliquid de novo acquirendo, ſed eas ordinando ad gloriam ſuam, ita ut in ſe ultimate quieſcant, & hoc eſt ſanctificare creaturam.

DISSERTATIO QUARTA
DE
HOMINIS CREATIONE IN SPECIALI, EJUSQUE STATIBUS.

PRIMUM hominem ex ſtupidis atomis ſicut cætera naturæ individua coaluiſſe propugnabant Epicurei: hinc & abſque ullo præ cæteris univerſis mundi partibus gratiæ & immortalitatis privilegio donatum eſſe effutiebant. In hunc profecto collimant errorem nonnulli impii qui ut promiſcue ſuis indulgeant paſſionibus, totum hominem, etiam animam cum corpore diſſolvi & perire autumant. Sed contra quod legitur Gen, 1. *Dixit Deus*: *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*.

Dogma de beneficiis & ſupra cæteras creaturas excellentia tum ante, tum poſt lapſum, homini conceſſis, eruitur ex multis argumentis & explicatur.

PRIMO: Homo conditus eſt in juſtitia originali.

Secundo: In eo felici ſtatu gratia adjuvante & præmovente ad multa bona opera donatus eſt.

Tertio: Lapſus, Deo miſerente, ſalvatus eſt.

Quarto: Gratia mediatoris Adamo & nepotibus conceſſa, ſtatus innocentiæ gratiam in ubertate & efficacia longe ſuperat, non tamen liberum perimit arbitrium.

ARTICULUS PRIMUS.

Nam primus homo conditus ſit in juſtitia originali.

PRIMUM hominem a Deo Optimo Maximo fuiſſe conditum enarrat Moiſes Gen. 1. his verbis: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*.

Evæ vero creationem ibidem cap. 2. delineat auctor ſacer: Deum quippe ſic loquentem introducit: *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum; faciamus ei adjutorium ſimile ſibi .... Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam; cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.*

Ex eodem canonico ſcriptore hominem poſt alias creaturas fuiſſe productum conſtat: hanc affert rationem Greg. Naz. orat. 43. cum veluti totius naturæ Rex in orbem terrarum Adamus introduceretur, ordo rerum expoſtulabat, ut ante omnia regnum & ſubditi quibus imperaret, prævia rerum productione illi parerentur (prius, inquit, conſtruendum erat palatium & poſtea Rex introducendus): " *Non enim* „ (ſubdit Nyſſenus) de opificio hominis „ cap. 2. conſentaneum erat, ut princeps „ & rector exiſteret, antequam eſſent illa „ quibus imperaret. „

Jam vero quod Adam totius generis humani caput conſtitutus ſit expreſſe Scriptura declarat, his verbis Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: Et præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli & beſtiis univerſæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra*. Hoc ipſum expreſſe docent ſancti Patres. In primis Baſilius hom. 10. in exaemeron. Greg. Nyſſ. lib. de opificio hominis cap. 4. Chryſoſtomus

mus lib. 1. ad Stagirium, de quo momento hanc egregiam affert rationem, quia Deus voluit ut homo eſſet in terra quod ipſe in cœlis eſt, ait, enim: "Deum hoc „ in terris hominem eſſe voluiſſe, quod „ ipſemet in cœlis erat. „ Ideſt, ut ſicut ipſe caput ubique & præcipue in cœlis, ita & homo in terris per participationem divini dominii. Hoc denique docet ex profeſſo D. Thomas hic 1. p. qu. 96. art. 1. & 2. quia ſic ſtatuerat Dominus Deus: non dominabatur quidem Angelis, inquit, art. 2. Sed animalibus imperando, plantis vero libere & abſque impedimento eis utendo, quibus prælibatis, jam ſit

CONCLUSIO.

Primus homo conditus eſt in juſtitia & in paradiſo terreſtri collocatus.

Probatur hoc ratiocinio.

NOMINE juſtitiæ intelligimus ſtatum, gratia ſanctificante, virtutum omnium ſupellectili, ſcientia, rectitudine & immortalitate integrum & perfectum: Atqui primus homo conditus & poſitus eſt in illo ſtatu bonorum iſtorum aggregatione perfecto: Igitur primus homo conditus eſt in juſtitia originali. Probatur minor quoad ſingulas partes.

De Gratia.

PRIMO: Quod Adam in prima ſui productione donatus ſit gratia habituali ſeu ſanctificante ex ſacra Scriptura colligitur. Namque Eccleſ. 7. 30. habetur: *Quod fecerit Deus hominem rectum*. Quæ quidem rectitudo in eo potiſſimum ſita erat teſte D. Thoma hic 1. p. quæſt. 95. art. 1. cap. 2. & 3. ut mens & anima Deo, inferiores vero vires rationi ſubderentur: ſed ex eodem S. Doctore illa rectitudo erat penes gratiam, enim vero ſi fuiſſet naturalis, inquit, poſt peccatum remanſiſſet in homine, naturalia quippe remanſerunt in dæmonibus ut Dionyſius lib. de div. n. cap. 4. dicit: certum eſt autem hanc ordinationem per peccatum amiſſam fuiſſe: hoc ipſum docet Aug. lib. 13. de civ. cap. 13. *Poſteaquam, inquit*, loquens de primorum parentum peccato, *precepti facta tranſgreſſio eſt, confeſtim gratia deſerente divina, de corporum ſuorum nuditate confuſi ſunt*. Hoc etiam quotidiana comprobat experientia: Igitur ſi primi parentes in rectitudine creati ſunt, utique & in gratia ſanctificante.

Secundo: Hanc eandem prædicat veritatem Apoſt. Eph. 4. quum dicit: *Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt, in juſtitia, & ſanctitate veritatis*, ſed juſtitia de qua loquitur B. Paulus, a gratia habituali profluit, hanc quipppe juſtitiam cum ſanctitate conjungit, ſanctitas vero & ab ipſa gratia, quippe quæ ſit elevatio mentis ad Deum ut auctorem gloriæ: Igitur primus homo fuit conditus in gratia: alias incaſſum nos adhortaretur Apoſtolus ut novum hominem indueremus quod certe dici non poteſt. Cæterum loquitur de gratia primi hominis habenda quæ renovat: quomodo vero renovat, niſi juſtificando peccatorem & illum a peccatis quæ ejus maculant animam abluendo, qui quidem effectus ſoli gratiæ habituali formaliter & immediate tribuuntur: dicente Propheta Pſal. 50. *Lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Ergo &c.

Tertio: Gratiam ſanctificantem primo homini conceſſam fuiſſe non obſcure indigitat Concilium Tridentinum Seſ. 5. in decreto peccati originalis can. 1. his verbis: *Si quis non confitetur primum hominem cum mandatum Domini in paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatim ſanctitatem & juſtitiam in qua conſtitutus fuerat amiſiſſe . . . Anathema ſit*. Ex Tridentino primus homo eam amiſit juſtitiam & ſanctitatem in qua creatus fuerat: ſed dictum eſt juſtitiam & ſanctitatem habitualem, qualis fuit ea quam trangreſſione præcepti amiſit Adam, a gratia habituali promanare. Et probatur; illa juſtitia in eo maxime poſita erat ut mens habitualiter Deo ut auctori gloriæ ſubjiceretur: ſed hoc privilegium eſt a gratia ſanctificante, quandoquidem eſt participatio naturæ divinæ, natura vero ex D. Thoma eſt principium motus & quietis. Ergo &c.

Quarto: D. Aug. lib. 12. de civ. cap. 9. loquens de privilegiis quibus natura angelica in creatione inſignita eſt, ait: *Erat condens* (Deus) *naturam & largiens gratiam*. Sed idem prorſus, dicendum eſt & aſſerendum pro primo homine; Igitur ſi Angelus in gratia ſanctificante creatus eſt, creatus quoque fuit in ea primus parens.

rens. Hanc minorem ſic probat D. Thomas hic 1. p. quæſt. 95. art. 1. *Homo & Angelus æqualiter ordinantur ad gratiam. Sed Angelus creatus eſt in gratia .... Ergo & homo creatus fuit in gratia.*

Quinto: Iſtam cæteris argumentis ſubjicio rationem. Qui creatus eſt innocens & abſque peccato, ut Dei & amicus & filius, & ad finem ſupernaturalem elevatus, profecto creatus eſt in gratia ſanctificante: Atqui homo cum iis omnibus dotibus, & ad hunc finem creatus eſt, quippe qui factus ſit ad imaginem Dei, non vacuam & mere naturalem, ſed vivam, ut paſſim innuunt Patres: Igitur & in gratia ſanctificante conditus fuit, maxime vero cum factus ſit ut totius hujuſce mundi ſenſibilis caput, ut Rex cui animalia & cæteræ irrationales creaturæ ſubderentur, ut quid ſuper omnes nedum in natura, ſed in fine eminens.

De Virtutibus.

PRIMO manifeſte ſequitur ex modo dictis primum hominem donatum fuiſſe in prima ſui productione tum virtutum, tum donorum Spiritus ſancti egregia ſupellectili. Ex omnibus quippe Theologis, præſertim vero ex D. Thoma virtutes & dona conſequuntur ad gratiam ſanctificantem, ſicut proprietates ad eſſentiam: ſed oſtenſum eſt Adamum in gratia habituali fuiſſe conditum: Igitur protoparens tunc temporis omnium virtutum & donorum apparatu inſignitus eſt.

Secundo: Hoc ipſum non ſemel innuit Scriptura ſacra: namque Gen. 1. legitur hominem factum eſſe ad Dei ſimilitudinem, ſic enim habetur, v. 26. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*: Quæ quidem ſimilitudo virtutum apparatu fieri aſſerit. S. Bernardus ſerm. 1. de Annunt. *Ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt homo: in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in ſimilitudine.* Rurſus alia Scriptura Eccl. 17. ait: *Deus creavit de terra hominem ..... Et ſecundum ſe veſtivit illum virtute.* Hæc verba ponderans Ambroſius lib. de Elia & jejunio cap. 4. dicit: " Opertus erat Adam virtutum ,, velamine priuſquam prævaricaretur. ,, Igitur ex Scriptura juxta Sanctorum Patrum interpretationem, primus homo in prima ſui productione glorioſam habuit virtutum ſupellectilem.

Concinit S. Auguſtinus qui ſerm. ad Cathec. cap. 2. de Adamo innocente diſſerens ſic effatur: erat " pudicitia arma-,, tus, temperantia compoſitus, claritate ,, ſplendidus. ,,

D. Thomas hanc eandem propugnat veritatem hic 1. p. quæſt. 95. art. 3. cujus ratio ea eſt. Homo factus eſt a ſupremo mundi opifice rectus: rectitudo ejuſdem in eo ſita eſt, quod mens Deo ſubjiciatur, rationi vero pars inferior; ſed iſta egregia ordinatio a virtutibus promanat: " ,, Virtutes, *inquit D. Thomas*, nihil ,, aliud ſunt, quam perfectiones quædam, ,, quibus ratio ordinatur ad Deum, & ,, inferiores vires diſponuntur ſecundum ,, regulam rationis. Ergo &c.

De Scientia.

PRIMO, tam aperte & manifeſte ſeſe explicat Scriptura ſacra de infuſione ſcientiarum in animam Adami, ut hoc revocare in dubium nefas ſit. Sic enim legitur Eccleſ. 17. de privilegiis ſcientiarum quæ primis parentibus conceſſit Deus; *Diſciplina intellectus replevit illos. Creavit illis ſcientiam Spiritus, ſenſu implevit cor illorum; & mala & bona oſtendit illis.* Quibus verbis declarat Scriptor Canonicus nedum una aut altera ſcientia, ſed omni prorſus, videlicet naturali & ſupernaturali donatos fuiſſe primos parentes.

Huic ſententiæ ſuum addunt calculum ſancti Doctores. Hugo Victorinus lib. 1. de ſacram. p. 6. cap. 13. de hoc momento ſic ſcribit; " Rerum omnium quæ cum ho-,, mine, & propter hominem factæ ſunt, ,, perfectam cognitionem hominem acce-,, piſſe, nulli dubium eſſe debet, quan-,, tum videlicet vel ad animæ eruditio-,, nem, vel ad corporalis uſus neceſſita-,, tem pertinere videatur. ,,

Divus Thomas hic 1. p. quæſt. 94. art. 3. duplicem pro noſtra aſſertione affert rationem, unam in argumento, ſed contra: alteram in corpore articuli. Prima ſic ſe habet. Adam omnium rerum cognoſcit naturam, quandoquidem ut legitur Gen. 2. omnibus animalibus impoſuit nomen, nomen autem rei explicat eſſentiam; ſic effatur; " Ipſe (Adam) impoſuit no-,, mina animalibus, ut dicitur Gen. 2. ,, nomina autem debent naturis rerum con-,, gruere; Ergo Adam ſcivit naturas om-

,, nium

„ nium animalium, & pari ratione habuit omnium aliorum ſcientiam. „

Alteram deſumit ex obligatione quæ Adamo incumbebat poſteros inſtruere tum de rebus naturalibus, quæ vitæ humanæ ſpectant inſtitutum, tum de rebus ſupernaturalibus quæ ordinantur ad finem ſupernaturalem, quem amare & proſequi non niſi prævia cognitione nemo poteſt.

“ *Ad* gubernationem autem vitæ propriæ & aliorum, non ſolum requiritur cognitio eorum quæ naturaliter ſciri poſſunt, ſed etiam cognitio eorum quæ naturalem cognitionem excedunt: eo quod vita hominis ordinatur ad quemdam finem ſupernaturalem: ſicut nobis ad gubernationem vitæ noſtræ neceſſarium eſt cognoſcere quæ fidei ſunt. Unde & de his ſupernaturalibus tantam cognitionem primus homo accepit, quanta erat neceſſaria ad gubernationem vitæ humanæ ſecundum ſtatum illum. „

De immortalitate.

Ad hujus quæſiti elucidationem, non abs re erit prænotare immortalitatem duplicem eſſe, unam eſſentialem, alteram vero participatam. Prima quidem eſt ab omni tum temporis, tum alterationis, tum viciſſitudinis cujuſcumque independentia, ſeu æterna, perpetua, & ex natura rei firmitas quæ competit enti a ſe: poſterior vero eſt incorruptibilitas quædam participata quæ creaturæ advenit ex beneficio creatoris. Et hæc duplex eſt, una intrinſeca, alia vero extrinſeca. Intrinſeca illa cenſetur quæ rei alicui convenit ex eo potiſſimum quod ſit per naturam a Deo acceptam incorruptibilis, quippe qui careat corruptionis principiis quæ ex qualitatibus elementariis, & corporalibus originem ducunt: talis eſt anima hominis, tametſi enim poſſit a creatore annihilari, in ſe tamen, utpote mere ſpiritualis, ab omni qualitate ſenſitiva, & corruptibili immunis eſt. Extrinſeca vero immortalitas ea eſt, quæ competit rei de ſe corruptioni ſubditæ, ſed a qua præſervatur per privilegium ab extrinſeco profluens, videlicet vel a cibo aliquo qui energiam habeat, vel impediendi compoſiti reſolutionem, quæ connaturaliter ſequitur ad qualitates ſibi contrarias, quæ agendo & reagendo ſolvunt compoſitum, vel reſtaurandi vires quæ innativo calore agente minuuntur, & tandem paulatim imminutæ totaliter deperduntur.

Certum eſt, & hoc fide indubitata tenemus, ſolum Deum eſſe eſſentialiter immortalem: certum eſt quoque purum ſpiritum, qualis eſt Angelus, & animam rationalem eſſe intrinſece ex natura a Deo utrique conceſſa immortales, unde totum controverſiæ caput eſt de immortalitate hominis qui ex anima & corpore ſimul unitis conſtat. Ultro fatemur Adamum immortalitatis interioris & intrinſecæ gratia non fuiſſe donatum. Sed contendimus eum habuiſſe ex vi privilegii & ab extrinſeco immortalitatem, ea tamen conditione, ut in illo perſeveraret, modo præceptum de non manducando ex fructu vetito ſervaret. Quod quidem diverſis tum auctoritatibus, tum rationibus probatur.

Primo: favet Scriptura, ſic enim habetur de Deo creatore privilegia concedente primo parenti Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*. Quæ verba non obſcure indicant donum immortalitatis conceſſum fuiſſe primo homini: cum enim immortalitas maximum ſit naturæ divinæ attributum, ut Adam ſui auctoris eſſet imago viva, conveniens fuit Deo & in immortalitate aſſimilari, præſertim vero cum naturale opificis deſiderium eſt ſuum, quantum fieri poteſt, ſervare opus & imaginem. Rurſus alia Scriptura Sap. 2. 23. de Deo, ait: *Deus creavit hominem inexterminabilem*. Si inexterminabilem, profecto a morte immunem, alias ſi morti ſubjicitur, incaſſum dicitur inexterminabilis. Rurſus Gen. 2. Deum homini ſic loquentem introducit Moiſes. *Ex omni ligno paradiſi comede: de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Ex quo ſequitur iſtud argumentum. Deus mortem comminatur in pœnam peccati: Igitur Adam innocens immortalis erat ante peccatum.

Secundo: S. Auguſtinus ſuffragatur. Sic enim de Adamo ante peccatum ſpectato loquitur lib. 7. de Gen. ad litt. cap. 25.

“ Corpus Adami ante peccatum, & mortale erat, quia poterat mori, & immortale, quia poterat non mori: Aliud „ eſt enim non poſſe mori, ſicut quaſdam „ na-

„ naturas immortales creavit Deus; aliud „ eſt autem poſſe non mori, ſecundum „ quem modum primus creatus eſt homo „ immortalis; quod ei præſtabatur de li- „ gno vitæ, non de conſtitutione natu- „ ræ. „

Tertio: concinit D. Thomas hic 1. part. quæſt. 97. art. 1. ubi ex profeſſo eandem propugnat veritatem; cujus hanc affert rationem. In illo felici innocentiæ ſtatu anima perfecte corpori & conjungebatur & dominabatur; ut igitur perfecta foret inter utramque hominis partem proportio, congruum erat & conſentaneum, ut aliquid in perpetuum tantam ſervaret unionem: “ Inerat animæ vis quædam ſuper- „ naturaliter divinitus data, per quam „ poterat corpus ab omni corruptione „ præſervare quandiu ipſa Deo ſubjecta „ manſiſſet. Quod rationabiliter factum „ eſt, quia enim anima rationalis excedit „ proportionem, corporalis materiæ, „ ut ſupra dictum eſt, conveniens fuit, „ ut in principio ei virtus daretur, per „ quam corpus conſervare poſſet ſupra „ naturam corporalis materiæ. „

Quarto: Idem probatur hoc ulteriori ratiocinio. Mors advenire poteſt homini vel ex qualitatibus contrariis quibus conſtat compoſitum, vel innativo calore qui humidum radicale deſiccat & poſtea penitus conſumit, vel ex ſævis belluis quæ nonnunquam vitæ noſtræ inſidiantur; vel ex ægritudine, dolore, aliiſque miſeriis: ſed creator contra hæc omnia adverſantia providerat remedia: Igitur primus homo immortalitatis privilegio donatus eſt. Probatur minor quoad ſingulas partes. Primo quidem ne paſſiones in exitium hominis irruerent, & qualitates ad invicem contrariæ qualis eſt v. g. calor, & humiditas, corpus obruerent & ſolverent, inerat ex gratia originali quædam virtus qua mens omnibus corporeis qualitatibus ſuperior dominaretur, ut nedum qualitates materiales, ſed & corporis affectiones ſeu paſſiones ad pondus & in debita temperie continerentur. Sic pronuntiat D. Thomas hic 1. p. quæſt. 97. art. 1. *Quia enim anima rationalis excedit proportionem corporalis materiæ, conveniens fuit, ut in principio ei virtus daretur per quam corpus ſervare poſſet ſupra naturam corporalis materiæ*. Ibidem S. Thomas has animæ vires tribuit gratiæ interiori, qua ſicut ipſa Deo, ſic pars inferior ſuperiori ſubjiciebatur. Unde 1. p. quæſt. 81. art. 5. ad 2. ait: “ Immortalitas & impaſſibili- „ tas primi ſtatus non erat ex conditio- „ ne materiæ, ſed ex originali juſti- „ tia. „

Erat quoque tunc fructus arboris vitæ, cujus ſuavitas & virtus talis erat, ut ſubſtantiam alere, & augere, & conſervare, quinimmo & debilitatem in priſtinum fortitudinis ſtatum reſtituere valeret. Sic enim habetur Gen. 2. *Produxis etiam Dominus Deus lignum vitæ in medio paradiſi*. In Hebræo textu, pro ligno vitæ, ponitur *lignum vitarum*. Eo quod eſus hujuſmodi eſcæ dies vitæ ſic prolongaſſet, ut multorum hominum nunc ſibi ſuccedentium ætatem adæquaſſet. Sic exponit Cajetanus. Tum quia immortalitatis privilegium ad Adami nepotes fuiſſet tranſmiſſum: ut ſcribunt SS. Patres Deus adhibuerat quoque potentiſſimum præſidium, ne fera aliqua homini noceret, cum omnium dux & magiſter Adam conſtitutus fuerat. Sic enim ſcriptum eſt Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram; & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtiis*. Mandaverat etiam Deus Angelis ſuis, ut cuſtodirent hominem, ne forte vel ad lapidem offenderet pedem ſuum, vel ejus vita a malis beſtiis impeteretur.

Neque quidquam timendum aut ex ægritudine, aut ex dolore habebat homo innocens, cum & ab omni miſeria, & ab humorum intemperie, & a paſſionum indiſcriminatim irruentium impetu ex quibus omnibus capitibus oriuntur morbi, immunis eſſet: Ait enim S. Auguſtinus paſſim contra Pelagianos: *Si detractis peccatis miſeria perſeveret, recte dicitur, perverti ordo univerſi*. Quinimmo, abſque mortis neceſſitate, innocens Adam a via ad cælum tranſmeare potuiſſet. Sic cenſet, ſic ſcribit Magnus Greg. cap. 4. Moral. cap. 26. “ Ubi igitur poſt redemptionis tem- „ pus, carnis morte interpoſita, electi „ tranſeunt, illuc procul-dubio parentes „ primi, ſi in conditionis ſuæ ſtatu per- „ ſtitiſſent, etiam ſine morte corporis „ transferri potuiſſent.

De Paradiſo Terreſtri.

MOISES diſerte deſcribit locum amœnum

num in quo conſtitutus eſt homo innocens priuſquam peccaret. Hanc Protoparentis ſedem vocat paradiſum voluptatis, arboribus conſitum, fructibus viſu pulcherrimis & ad veſcendum maxime ſuavibus refertum. Fons irrigans ſuperficiem terræ aderat. Ex eo motu perenni quatuor flumina egrediebantur. Ibi ver perpetuum, benignus ſolis aliorumve ſiderum aſpectus & influxus: Ab eodem procul erant malæ beſtiæ, frigus nullum, locus bonorum omnium ſenſibilium aggregatione perfectus. Sic habetur Gen. 2. *Plantaverat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis a principio, in quo poſuit hominem quem formaverat: Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave, &c.*

Hujus loci amœnitatem orat. de paradiſo ſic delineat S. Baſilius: " Paradi-
,, ſus locus erat deliciis omnifariam af-
,, fluens, omnem creaturæ ſenſibilis exu-
,, perans pulchritudinem; ob ſublimitatem
,, loci in quo erat, nulla ſui parte tene-
,, bras admittens; ſed exorientium ſide-
,, rum ſplendore ſemper illuſtratus, in
,, quo nulla erat immodica ventorum vis,
,, nulla tempeſtatum procella, nullus hye-
,, mis horror; non nimia veris humiditas,
,, non torrens æſtatis ardor, non moleſta
,, & noxia autumni ſiccitas, ſed tempera-
,, ta & pacifica omnium temporum inter ſe
,, conſonantium unio; ita ut quod in qua-
,, que anni tempeſtate optimum & jucun-
,, diſſimum eſt, in ſe haberet, veris amœ-
,, nitatem, ubertatem æſtatis, autumni
,, hilaritatem, hyemis otium & quietem.,,

Adamus innocens in ea locatus eſt ſede, ſic enim Gen. 2. ſcriptum eſt: *In quo poſuit hominem quem formaverat.* Sic propugnat S. Thomas hic q. 1. p. 102. art. 2. cujus ratio hæc eſt: Conveniens erat ut homo innocens propter Dei fruitionem factus, & ab omni mortalitatis exterminio immunis eſſet in loco amœno & admodum ſuavi, ubi nec aeris intemperies, nec ventorum procellæ, nec tempeſtatum inordinatio ejus nocerent vitæ, quippe qui non ex natura, ſed ex providentia cuncta pro eius conſervatione ordinante eſſet immortalis.

Non defuerunt tamen qui aſſerere non dubitaverint nullum fuiſſe paradiſum terreſtrem; nonnulli ſaltem a cæteris terræ locis diſtinctum dixere. Sed eos debellat Epiphanius in Anchorato his verbis: " Si
,, non eſt paradiſus ſenſibilis, non eſt,
,, fons, non ficus, non folia, non come-
,, dit Eva, &c. Sed veritas jam fabula-
,, ta eſt.,, Maxime cum Gen. 3. legamus Adamum propter peccatum ab eo voluptatis loco propulſum: Sic enim ſcriptum eſt v. 24. *Ejecitque Adam: & collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.*

Eoſdem Auguſtinus ſuo perſtringit ſtylo cenſorio lib. 13. de civ. 21. " Nonnulli
,, locum illum paradiſum, ubi primi ho-
,, mines fuiſſe dicuntur, ad intelligibilia
,, referunt, arboreſque illas, & ligna
,, fructifera, in virtutes vitæ moreſque
,, convertunt, tanquam viſibilia & cor-
,, poralia illa non fuerint: ſed intelligi-
,, bilium ſignificandorum cauſa, eo mo-
,, do dicta vel ſcripta ſint. Quaſi pro-
,, pterea non potuerit eſſe paradiſus cor-
,, poralis, quia poteſt etiam ſpiritualis
,, intelligi &c.,, Quibus verbis ſanctus Doctor oſtendit nihil prohibere ad litteram intelligi verba Moiſis de paradiſo terreſtri, tametſi myſtice quoque de vita virtutibus apparatu compoſita & de beatitudine Sanctorum intelligi queant.

Diluuntur objectiones.

OBJICIES contra primam concluſionis partem. Adamus non fuit in gratia conditus: Ergo &c. Probatur antecedens. Hoc privilegium ſoli Chriſto conceſſum eſt, juxta illud 1. Cor. 15. *Factus eſt primus Adam in animam viventem: noviſſimus autem in ſpiritum vivificantem.* Quibus verbis oſtendit Apoſtolus primum Adam a ſecundo plurimum diſcrepare, maxime vero in eo quod in creatione tantummodo acceperit animam quæ dat corpori vitam: Chriſtus vero ſpiritum vivificantem ſeu ſanctificantem, qui quidem ſpiritus ſalutaris gratia ſanctificans & dicitur & eſt, illi quippe ſoli convenit ſanctificare formaliter animam.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo: creari & formari cum gratia ſubſtantiali ſoli noviſſimo Adam convenit, concedo: In gratia habituali, nego. Duplex gratia diſtinguitur, una ſubſtantialis & hypoſtatica, altera vero habitualis & ſanctificans quæ a B. Pe-

tro dicitur divinæ participatio naturæ. Primam gratiam ſoli Chriſto ſecundo Adam convenire liquido conſtat ex definitione fidei, ſed ſi ſermo de ſecunda, eam fuiſſe Adamo coævam propter Scripturæ & Patrum teſtimonia tenendum eſt: Senſus igitur Apoſtoli eſt, Adam primo habuiſſe corpus ex limo terræ formatum, deinde vero animam viventem, ita ut corpus prius concipiatur ſecundum ſe & inanimatum, deinde vero anima quæ dedit illi vitam, unde primus homo prius animalis quam ſpiritualis fuit. E contra vero Chriſtus in ſua conceptione fuit primo ſpiritualis & ſecundum corpus & ſecundum animam, quia plenitudo divinitatis in ipſo inhabitabat etiam corporaliter. Verbum unitum eſt ſimul & corpori & animæ, unde de illo non dicitur, prius id quod eſt animale, deinde id quod eſt ſpiritale, bene vero de Adam, Scriptura quippe duo in ejus creatione ſecernit & ſeparat, videlicet corporis ex limo formationem, compoſito vero & efformato corpore inſufflavit ei ſpiritum vitæ. Sic enim habetur Gen. cap. 2. *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ.*

Solutio eſt D. Thomæ qui hic q. 95. art. 1. ad 1. ſic reſpondet ad argumentum: “Dicendum, quod Apoſtolus illa „ verba inducit ad oſtendendum eſſe corpus „ ſpiritale, ſicut corpus animale: quia „ vita ſpiritualis corporis incepit in „ Chriſto, qui eſt primogenitus ex mor„ tuis, ſicut vita corporis animalis incepit „ in Adam. Non ergo in verbis Apoſto„ li habetur quod Adam non fuit ſpiri„ tualis ſecundum animam, ſed non quod „ fuit ſpiritualis ſecundum corpus.„

Inſtabis: B. Auguſtinus in lib. qq. vet. & novi Teſtamenti q. 123. dicit Adam non habuiſſe Spiritum ſanctum: Igitur primus homo nec in primo nec in ſecundo ſuæ creationis momento gratiam ſanctificantem habuit.

Reſpondeo 1. in libro quæſtionum veteris & novi Teſtamenti abſurdos prorſus ſcatere errores, quales ſunt iſti q. 22. Eva non facta eſt ad Dei ſimilitudinem. q. 2. Deus creavit hominem invidia diaboli; quocirca opus iſtud non eſſe Auguſtini fetum propugnant graviſſimi Auctores, quandoquidem ſanctus Doctor contrarium paſſim docet in ſuis libris.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, Adam non habuit Spiritum ſanctum, quoad primarium gratiæ effectum, nego: quoad ultimatum & plenarium, ſubdiſtinguo, tunc temporis & ex vi gratiæ juſtitiæ originalis, concedo: in fine vitæ, & vi gratiæ Mediatoris, nego. Duplex eſt gratiæ ſanctificantis effectus, unus primarius, & eſt animæ ſanctificatio: alter poſterior, & vocatur gratia conſummata, ſeu gloriæ conſequutio: Adam in creatione non habuit quidem Spiritum ſanctum ſeu gratiam quoad effectum plenarium & conſummatum, hoc quippe poſt lapſum ex meritis Chriſti & per pœnitentiam ſortitus eſt: At contendimus protoparentem habuiſſe ſpiritum ſanctificationis, ſeu gratiam habitualem qua Dei & amicus, & filius adoptivus erat. Solutio eſt D. Thomæ ibidem art. 1. ad. 2.

Inſiſtes: Gratia habitualis eſt principium meriti, unde ejus ope plurimum proficit anima: Sed Magiſter Sent. l. 2. Sent. diſt. 24. ait Adam habuiſſe quidem auxilium quo poterat ſtare, minime vero illud quo poterat proficere: Ergo &c.

Reſpondet D. Thomas ibidem art. 1. ad 4. Magiſtrum loqui in ſententia illorum qui primum hominem non in gratia ſed in naturalibus tantum eſſe creatum contendunt: “Vel poteſt dici, *inquit*, „ quod etſi homo fuerit creatus in gratia, „ non tamen habuit quod ex creatione na„ turæ poſſet proficere per meritum, ſed „ ex ſuperadditione gratiæ.„

Iterum urgebis: Ad hoc ut aliquis recipiat gratiam ſanctificantem, quædam diſpoſitio prævia requiritur, nimirum conſenſus ex parte recipientis, fit enim per gratiam habitualem quoddam ſpirituale & myſticum matrimonium inter animam & Deum: Igitur Adam in gratia non fuit conditus, ſed præexiſtebat, ut antequam eam reciperet eidem conſentiret.

Reſpondeo quoſdam Theologos eo innixos principio propugnare Adam non in gratia habituali, ſed in actuali fuiſſe creatum, ut tali adjutus auxilio eliceret actum amoris quo ſe ad Deum converteret, & reciperet gratiam ſanctificantem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, ut aliquis recipiat gratiam ſanctificantem requiritur conſenſus, ad melius & de via ordinaria, concedo: abſolute, ſubdiſtinguo, ſi ſit pec-

ſit peccator, adultus, concedo: ſin minus, nego. Gratia ſanctificans regenerativa vi & efficacia Baptiſmi confertur ulla abſque prævia diſpoſitione pueris naſcentibus, tametſi peccato originali obſtringantur: quidni a fortiori gratiæ habitualis donum collatum fuiſſet Adamo naſcenti abſque diſpoſitione prævia, maxime cum non peccator a Deo averſus, ſed innocens creatus ſit? Neque vero neceſſe videtur admittere temporis moram, inter ſanctificationem Adami & ejus creationem, cum vix poſſit certum aſſignari tempus in quo gratiam habitualem recepiſſet: Si quis tamen contendat in eodem inſtanti reali Adamum & conſenſiſſe gratiæ, & illam recepiſſe, nihil controverſiæ relinquitur, cum huic ſententiæ ſubſcribere videatur S. Thomas ibidem art. 1. ad 5. ubi ad difficultatem ſic reſpondet: " Cum motus voluntatis non ſit continuus, nihil prohibet etiam in primo inſtanti ſuæ creationis primum hominem gratiæ conſenſiſſe."

Oppones contra ſecundam concluſionis partem quæ ſpectat omnes virtutes quibus Adam donatum eſſe in prima ſui productione aſſerimus. Quædam ſunt virtutes morales quæ ſunt ad cohibendum modo iram, modo timorem, modo intemperantiam, modo etiam ad deteſtanda & propellenda peccata, qualis eſt pœnitentia: Atqui non apparet hominem innocentem per omnia in ſe bene compoſitum habuiſſe ejuſmodi virtutes, neque enim ira commotus erat, neque timore perterritus, neque gulæ vitio correptus, neque etiam ullo irretitus peccato: Ergo &c.

Reſpondeo 1. aſſertionem procedere de virtutibus quæ nullam important imperfectionem, unde concedere Adamo non habuiſſe virtutes præfatas, nihil vetat: Sed habuit Theologicas, habuit morales omnibus abſolutas numeris; habuit dona & fructus Spiritus ſancti, quod ſufficit ad concluſionis veritatem.

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem, quædam ſunt virtutes quæ ſunt ſecundario ad refrenandum modo iram, modo timorem, & ſimiles paſſiones atque exceſſus, concedo: & ſunt primario ad ejuſmodi compeſcendos motus, nego. Virtutes morales conſiſtunt primario in præparatione bona animi circa finem, unde officium in eis potiſſimum eſt continere in rectitudine & ſubjectione vires inferiores cum anima, quocirca eas fuiſſe in Adamo nihil prohibet, tametſi enim ante peccatum nihil aut timoris, aut iræ, aut etiam gulæ exceſſus, vel corrigendum, vel propellendum haberet, opus tamen erat omnes appetitus in debito moderamine concludere, ad quod virtutes morales neceſſariæ ſunt. Sic cenſet D. Thomas ibidem art. 3. in corp. & in reſponſione ad objectiones.

Inſtabis: Perſeverentia eſt virtus ſimpliciter & abſolute perfectiſſima: Atqui Adamum caruiſſe perſeverantia nedum Auguſtinus aſſerit, ſed & experientia comprobatum eſt. Igitur non habuit in creatione ullam omnino virtutem.

Reſpondeo diſtinguendo, perſeverantia quæ eſt habitus quo homo elegit bonum ſemper faciendum, eſt virtus, concedo: perſevererantia finalis quæ mortem cum charitate conjungit, nego. Eſt enim omnem ſupra virtutem, videlicet ſummum Dei donum & gratia conſummata. Primam habuit Adam in primo ſuæ creationis exordio, inquit D. Thomas ibidem art. 3. ad 4. ſed non ſecundam; ea namque ſolummodo ex meritis Chriſti decurſu temporis illi conceſſa eſt.

Objicies contra tertium ejuſdem concluſionis punctum, de ſcientia primis parentibus conceſſa. Error irrepſit in mentem & Adami & Evæ: Igitur protoparentes ſcientiarum habitus in creatione non receperunt. Probatur antecedens quoad utramque partem. Adam ſeductus eſt, credidit quippe mulieri dicenti quaſi Deos evaſuros ſi de fructu prohibito veſcerentur: Mulier quoque ante ipſum Adam ſeducta eſt, ut habetur 1. ad Tim. 2. ſed non in hoc ſolum puncto ignara apparuit, verum etiam cum ſerpentem loqui poſſe crediderit: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, error practicus irrepſit in mentem Adami & Evæ, concedo: ſpeculativus, ſubdiſtinguo: ſuppoſito mentis vitio, concedo: non ſuppoſito, nego. Error alius eſt ſpeculativus, alius practicus. Prior penes intellectum defectu ſcientiæ & cognitionis, contingit. Poſterior vero attenditur maxime penes voluntatem, & ad ejus ſequitur vitium. Præceſſit elatio mentis ſeductionem & errorem, & ideo protopa-

rentes ſeducti dicuntur. Sic reſpondet D. Thomas hic art. 4. ad 1. ſubdit ad 2. mulierem potuiſſe credere ſerpentem potentia Dei extraordinaria locutum fuiſſe, adeoque non erraſſe, quippe quæ non putaverit hoc viribus innatis poſſibile reptili.

Urgebis: Adamus non cognoſcebat cogitationes cordium: Igitur rerum omnium non habuit ſcientiam.

Reſpondeo diſtinguendo: Adamus non cognoſcebat ſecreta cordium in particulari & in individuo, concedo: in genere & quatenus cognoſcebat poſſibile eſſe proximum ſuum qualem vel talem poſſe habere cogitationem, nego. Et hoc ſufficit ad rationem ſcientiæ rerum moralium quæ ab humana pendent voluntate. Sic ſolvit difficultatem ſanctus Thomas ibidem art. 4. ad 5.

Repones contra immortalitatis privilegium Adamus mortuus eſt. Igitur non erat immortalis.

Reſpondeo conceſſo antecedente, diſtinguo conſequens, Adamus non erat immortalis intrinſece & ex conditione naturæ, concedo: extrinſece & per Dei donum, nego. Quia vero Deus alligaverat hujuſce privilegii dati conſervationem obedientiæ primi hominis, ut primum Adam prævaricatus eſt, excidit ab immortalitatis gratia.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Adamus in ſua creatione gratia ſanctificante, virtutibus, ſcientiæ plenitudine & immortalitatis dono inſignitus eſt.

PRIMO QUIDEM de gratia habituali conſtat ex illo Scripturæ teſtimonio Eccli. 7. *Inveni quod fecerit Deus hominem rectum*. Quæ rectitudo in eo ſita erat, quod mens Deo, vires vero inferiores menti ſubjicerentur, quæ mutua partium obedientia & concordia, inquit S. Thomas, nonniſi per gratiam ſanctificantem habentur: quod & indicat ſacra Synodus Tridentina dicens Adam per peccatum amiſiſſe ſanctitatem & juſtitiam.

Secundo: Non minus claret protoparentem ſimul habuiſſe cum natura virtutes, cum ad gratiam veluti proprietates ad eſſentiam ſequantur, & ad rectitudinem habendam, immo & componendam plurimum conducant.

Tertio: Ex Scriptura liquet primos parentes habuiſſe ſibi ſcientiæ plenitudinem coævam: Sic enim Eccli. 17. legitur pro eorum dotibus a creationis exordio conceſſis: *Diſciplina intellectus replevit illos, creavit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu implevit cor illorum, & mala & bona oſtendit illis*. Hoc ipſum exigebat eorum ſtatus & conditio, quandoquidem erant ſic inſtituti, ut cæteros edocerent homines tum de Deo colendo, tum de creaturis aliis utendis.

Quarto: Donatus eſt quoque Adamus immortalitatis privilegio, ſcriptum eſt enim Sap. 2. 23. *Deus creavit hominem inexterminabilem*. Ratio congruentiæ non una eſt. Homo erat ad gloriam immortalem & æternam ordinatus & elevatus. Porro ſtatus innocentiæ erat quædam beatitudinis inchoatio. Addo hominem ad ſimilitudinem Dei factum eſſe, quæ quidem ſimilitudo non modicum per immortalitatis dotem exprimitur.

Quinto: Adam ante peccatum in paradiſo voluptatis collocatus eſt, ut habetur Gen. 2.

Synopſis ſolutionum ad objectiones.

PRIMO: Chriſtus quidem eatenus primario factus eſt in ſpiritum vivificantem quatenus unio hypoſtatica in prima intentione agentis fuit, & ad corpus etiam ſeſe extendebat: Sed nihil vetat primum hominem tametſi primario factum in animam viventem, eo ſcilicet ſenſu, quo Creator voluit animam primum vitam corpori naturalem conferre, nihilominus ſecundario factum eſſe penes animam in ſpiritum quoque vivificantem per gratiæ & virtutum dona. Si quis vero contendat eundem hominem neque habuiſſe Spiritum ſanctum, neque datum illi fuiſſe ut proficeret, hoc ſolummodo intelligi debet de plenitudine gratiæ; namque perſeverantiam finalem non niſi per Chriſti merita poſt lapſum & per pœnitentiam conſecutus eſt.

Secundo: Non negamus Adamum in ſtatu innocentiæ conſtitutum, caruiſſe quibuſdam virtutibus moralibus quoad effectum ſecundarium; neque enim ejus fortitudo timoris, neque ejus temperantia

gulæ

gulæ exceſſus tunc temporis compeſcendos habebat: Sed ejuſmodi virtutes inerant ipſi ſecundum effectum primarium, videlicet ut vires inferiores in ordinatione & obedientia debita erga mentem continerent.

Tertio: Si deceptus & ſeductus eſt Adam, hoc ſane non defectu cognitionis & ſcientiæ contigit, ſed ex elatione interiori quæ peccatum præceſſit in mente.

Quarto: Mors intravit quidem in mundum, ſed quomodo? Reſpondet Apoſtolus per peccatum. Igitur ante peccatum non regnabat in Adamo, qui ex privilegio immortalitate donatus fuerat.

ARTICULUS SECUNDUS.

Num Adamus opus habuerit in ſtatu innocentiæ auxilio præmovente ad actiones tum naturales, tum ſupernaturales faciendas.

JANSENIUS l. de gratia primi hominis & Angelorum cap. 20. inſurgit adverſus præmotionem phyſicam, eamque tanquam libertati humanæ infenſiſſimam totis viribus impugnat, maxime ex profeſſo. Ex quo liquet quantum Thomiſtæ diſcrepent a Janſenio & ſuis; iſti tamen non ſemel D. Thomæ doctrinam, ſed voce tenus, ſe tenere effutierunt. Sed non in uno momento Schola Angelica diviſa & ſeparata eſt a Janſeniana. Iprenſis quippe l. de g. Angelorum & primi hominis paſſim ex profeſſo docet gratiam Adami innocentis non aliam fuiſſe, quam gratiam indifferentem & verſatilem, a voluntatis nutu quoad efficaciam ita dependentem, ut neceſſitatem auxilii quo a primo hominis ſtatu penitus exploſerit, & abnegaverit, ut cap. 10. 11. 12. 13. 14. &c. Nos vero cum S. Thoma utramque gratiam ſufficientem & per ſe efficacem, tum pro ſtatu innocentiæ, tum pro ſtatu naturæ lapſæ propugnamus: Totum igitur controverſiæ caput impræſentiarum eſt, utrum Adam innocens opus habuerit ad agendum auxilio præmoventi. Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA

Adamus in ſtatu innocentiæ opus habuit præmotione phyſica ad eliciendum actus bonos morales naturalis ordinis.

Probatur auctoritate & ratione D. Thomæ.

PRIMO: D. Thomas præmotionis phyſicæ neceſſitatem pro noſtro ſtatu colligit ex eo quod Deus ſit prima omnium cauſa phyſica, hoc eſt, principium & eſſe & operari, niſi enim ipſa creaturæ actio reduceretur ad Deum, jam Deus non foret prima cauſa, quod eſt inconveniens: Sed Deus tam eſt cauſa prima reſpectu eſſe & operari hominis innocentis, quam hominis reparati. Igitur Adamus opus habebat præmotione phyſica ad actiones ordinis naturalis eliciendas, quandoquidem phyſice ſicut quælibet alia creatura a Deo immediate dependebat, & quantum ad eſſe, & quantum ad motum & actionem. Sic loquitur ſanctus Doctor in 2. diſt. 37. q. 2. art. 2. " Non poſſet vitari quin „ voluntas humana eſſet primum movens, „ ſi ejus actio in aliquod primum agens „ non reduceretur ſicut in cauſam. „ Rurſus in quæſtionibus diſputatis q. 3. de potentia Dei ſeu de creatione, art. 7. " Quia natura inferior non agit niſi mo„ ta, ſequitur de neceſſitate quod Deus „ ſit cauſa actionis cujuslibet rei natura„ lis ut movens & applicans virtutis ad „ actionem. „

Secundo: Angelus ſcholæ probat præmotionis phyſicæ neceſſitatem pro ſtatu præſenti ex eo quod omne quod movetur, ab alio moveatur, quod enim eſt de ſe in potentia ad eſſe & operari debet ab aliquo ſuperiori principio utrumque accipere ab eo quod ſit ſemper in actu tum entis tum operationis, & cum non detur proceſſus in infinitum, alias nihil moveretur, non moto quippe primo, neque medium & ultimum agens moverentur, deveniendum eſt ad illam primam cauſam quæ ſit ſemper in actu, & eſt Deus. Atqui protoparens etiam innocens erat in potentia ad agendum, non enim erat ſemper in actu: quinimmo etiam ſecundum virtutem activam in creationis momento acceptam erat in potentia ad a-

gendum, illa quippe virtus non erat actus purus. Igitur primus homo indigebat præmotione phyſica, qua quidem reduceretur phyſice ad actum, cum de facto eſſet phyſice & realiter in potentia ad agendum. Audiamus D. Thomam qui 1. 2. q. 109. art. 2. ad 1. ait de homine: " Sed quod " deliberet, vel non deliberet, etſi hu- " juſmodi etiamſi ſit Dominus, oportet " quod hoc ſit per deliberationem præce- " dentem, & cum hoc non procedat in " infinitum, oportet quod finaliter de- " veniatur ad hoc quod liberum hominis " arbitrium moveatur ab aliquo exteriori " principio, quod eſt ſupra mentem hu- " manam. " Rurſus 1. p. q. 103. art. 8. " Omnis inclinatio alicujus rei vel natu- " ralis vel voluntaria, nihil aliud eſt " quam quędam impreſſio a primo agente."

Tertio: Sanctus Doctor propugnat creaturam eſſe cauſam contingentem ad verum & bonum univerſale ſeſe habentem: Sed ut plurimum cæcutire rationem in judicando de vero & bono, voluntatem nonnumquam titubantem eſſe circa boni electionem, ex quo duplici principio colligit ſanctus Doctor neceſſitatem impreſſionis primæ cauſæ, quæ moveat rationem & voluntatem ad verum bonum in particulari agendum; contendit quippe ad hoc non ſufficere virtutem activam creaturæ innatam, ea potiſſimum ductus ratione, quod illa virtus etiam contingens ſit, & ad multa ſeſe habeat. Sed ejuſmodi rationes militant etiam pro primo homine, qui tametſi ſanus foret, non ideo tamen de ſe ad verum & bonum actuale determinatus erat: ejus virtus quamvis integra, limitata tamen & ad varia objecta tendebat. Igitur indigebat aliquo exteriori principio infinite activo & efficaci quod illum ad verum & bonum etiam naturalis ordinis proſequendum applicaret: " Cauſa, *inquit D. Thomas*, 1. " p. q. 19. art. 3. ad 5. quæ ex ſe eſt " contingens, oportet quod determinetur " ab aliquo exteriori ad effectum. " Rurſus in 2. diſt. 37. q. 2. art. 2. debellat eos qui ad hoc virtutem innatam ſufficere contendebant: " Dicentes, *inquit*, quod " voluntas etſi per ſe poſſit producere " actionem ſine influentia prioris agentis, " non tamen habet eſſe a ſe ſed ab alio, " quod etiam exigitur ad rationem primi " principii. Sed hoc videtur inconveniens " quod a ſe non habet eſſe, a ſe agere " poſſit, cum etiam per ſe durare non " poſſit quod a ſe non eſt, omnis etiam " virtus ab eſſentia procedit, & opera- " tio a virtute, unde cujus eſſentia ab alio " eſt, oportet quod virtus & operatio ab " alio ſit, & præterea quamvis ſecun- " dum hanc rationem evitaretur quod eſ- " ſet primum ſimpliciter, tamen non " poſſet vitari quia eſſet primum agens, " ſi ejus actio in aliquid prius non redu- " ceretur ſicut in cauſam. "

CONCLUSIO SECUNDA.

Adamus innocens opus habebat præmotione phyſica ad eliciendos actus ſupernaturales.

Primo, ex Scriptura ſacra.

Probatur auctoritate & ratione.

JEREMIÆ 30. legitur: *Applicabo eum, & accedet ad me*. Rurſus Ezech. 36. 27. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*. Et iterum alia Scriptura, Iſa. 26. 12. *Domine... omnia opera noſtra operatus es nobis*. Concinit novum Teſtamentum, Epheſ. 2. 10. ſic habetur: *Creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis*. Et iterum Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in vobis & velle, & perficere*. Et adhuc, 1. Cor. 12. 3. *Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto*. Sed applicari a Deo; ſed Deum facere ut in præceptis ejus ambulemus; ſed omnia opera eſſe a Deo; ſed creari in operibus bonis, hoc eſt accipere a Deo ut illa faciamus; ſed Deum operari in nobis velle & perficere, & ſimiles ſententiæ indigitant gratiæ phyſicæ prævenientis & præmoventis neceſſitatem pro omni ſtatu. Et probatur: primo quidem indigitare gratiæ prævenientis neceſſitatem nemo non novit. Quis enim dicet hominem viribus innatis naturalibus etiam innocentem, poſſe actum ſupernaturalem elicere, cum ejuſmodi actus quatenus ſupernaturalis excedat in immenſum virtutem naturalem, alias non eſſet ſupernaturalis? Addo gratiam illam prævenientem eſſe phyſicam, quandoquidem natura quæcumque, etiam integra eſt phyſice & intrinſece inſufficiens ad talem actum producendum, quippe qui excedat phyſice vires naturales: Quid plura? Tametſi natura hominis inte-

gri

gri gratiam haberet ſufficientem, ulterius tamen eatenus exigebat efficacem præmoventem, quatenus per primam habet tantummodo poſſe operari, unde cum ſit in potentia ad agendum, debet formam ſeu gratiam uberiorem recipere qua de potentia reducatur & applicetur ad actum: Hoc ipſum innuunt Scripturæ oracula, nam applicare, & facere ut aliquis ambulet in præceptis, creare in operibus bonis, præbere velle & perficere, non eſt ſolummodo dare poſſe, ſed & actu agere, quod quidem munus ex D. Auguſtino ſoli gratiæ per ſe efficaci ex D. Thoma præmoventi tribuitur. Igitur non ſine gratia præmovente homo ſanus actiones ſupernaturales elicere valebat.

Secundo, ex ſanctis Doctoribus.

S. AUGUSTINUS primus occurrit l. 3. de Trin. cap. 4. num. 10. ſic loquitur: „ Cum hæc omnia quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur, „ movens primitus inviſibilia miniſtrorum, „ ſive animas hominum, ſive occultorum ſpirituum ſibi ſubditas ſervitutes „ &c. „ Duo obſervanda ſunt in verbis S. Doctoris, primum quidem Deum cuncta movere, ut quælibet creatura in ſuam exeat operationem: Ecce præmotio phyſica, motus quippe primæ cauſæ eſt phyſicus, quuadoquidem iſta cauſa eſt admodum phyſica: alterum vero annotandum, Deum prius movere nedum hominum animas, ſed & occultorum ſpirituum ſibi ſubditas ſervitutes videlicet Angelos bonos: Igitur ex ſancto Doctore præmotio phyſica neceſſaria eſt etiam pro creaturis ſanis, & ab omni peccato immunibus. D. Aug. lib. 12. de cor. & grat. cap. 9. eſt ſui ipſius interpres, docet enim quod Angeli " Bonam voluntatem, qua meliores eſſent, niſi operante adjutorio creatoris habere poſſent. „ De homine vero ſano eandem propugnat gratiæ promoventis neceſſitatem epiſt. 106. " Natura, „ *inquit*, humana, etiam ſi in illa integritate in qua condita eſt, permaneret, „ nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non „ adjuvante, ſervaret. „ Quomodo & in quo ſenſu ſervaret, nimirum in eſſe & operari. Igitur ex D. Aug. primus homo indigebat gratia præmovente & applicante ad faciendum bonum a lege præceptum.

D. Thomas ex profeſſo hanc adimplet provinciam, & probat neceſſitatem gratiæ præmoventis in omni ſtatu, tum ad verum cognoſcendum, tum ad volendum & operandum bonum 1. 2. q. 109. quam de neceſſitate gratiæ inſcribit. Articulo quidem primo ad cognoſcendum verum ſupernaturale neceſſariam dicit, quia, *inquit*, ſicut res corporales particulares numquam actu moventur, tametſi formam & virtutem habeant a natura, donec moveatur cauſa univerſalis & primum mobile quod eas ad actionem applicet, a fortiori nulla creatura quantumvis ſpiritualis & perfecta non movebitur ad actum ſupernaturalem niſi per præmotionem primæ cauſæ, ſicut, *inquit*, aqua nuſquam calefit, niſi prius ab igne calorem accipiat: " Et ideo, *ait*, quantumcumque natura „ aliqua corporalis, vel ſpiritualis ponatur „ perfecta, non poteſt in ſuum actum procedere, niſi moveatur a Deo: „ Articulo ſecundo eandem movet quæſtionem de neceſſitate gratiæ præmoventis, ad volendum & patrandum bonum; eam autem aſſerit eſſe neceſſariam propter duo: Primo quidem ratione dependentiæ, quatenus omnis creatura a Deo dependet, ſicut in eſſe, ita & in operari: Secundo vero ratione infirmitatis, ut ſanet naturam peccato ſauciatam: ſubdit vero neceſſariam eſſe homini ſano propter dependentiam a Deo; quidquid enim operatur a prima cauſa movetur: homini vero ægroto & ratione dependentiæ, & ratione infirmitatis. Et ſic quæſtio clare a S. Thoma definitur: " Sic igitur, *ait*, virtute gratuita ſuperaddita virtuti naturæ indiget „ homo in ſtatu naturæ integræ quantum „ ad unum, ſcilicet ad operandum & „ volendum bonum ſupernaturale. Sed in „ ſtatu naturæ corruptæ quantum ad duo, „ ſcilicet ut ſanetur, & ulterius ut bonum „ ſupernaturalis virtutis operetur, quod „ eſt meritorium. „ Idem repetit art. 9.

Tertio, ex ratione ulteriori D. Thomæ eaque multiplici.

PRIMA, ſic exponitur: Eſt de ratione eſſentiali primæ cauſæ, ut motus ejus precedat motum cujuſcumque mobilis, alias non eſſet prima cauſa ſed concauſa: Atqui Deus eſt prima omnium cauſa: Igitur primus

mus homo indigebat gratia præmovente ad bonum ſupernaturale faciendum. Hæc ratio eſt D. Thomæ lib. 3. contra gentes cap. 149. ubi ex profeſſo tractat de neceſſitate gratiæ prævenientis & adjuvantis num. 1. " Motio autem moventis, *ait*,
,, præcedit motum mobilis ratione & cau-
,, ſa. Non igitur propter hoc datur nobis
,, auxilium divinum, quia nos ad illud per
,, bona opera promovemur: ſed potius nos
,, ideo per bona opera proficimus, quia
,, divino auxilio prævenimur. ,,

Secunda: Deus nedum prima ſed & univerſalis cauſa eſt: atqui ideo univerſalis celebratur, quia ab eo omnis cauſa habet ut bonum faciat actualiter, cauſa quippe prima immediate operationem ſpectat & tangit, unde ſi creatura innocens non dependeret immediate a Deo quantum ad operationem, ſed ſolummodo quatenus dat poſſe & velle bonum, non vero ut illud ipſum faciat, ut quidam poſuerunt, non eſſet cauſa univerſalis: Igitur gratia præmovens erat neceſſaria etiam protoparenti innocenti ad actiones ſupernaturales.

Hanc quoque rationem & dat & explanat Angelicus doctor ibidem num. 3. his verbis: " Et nullum agens particulare po-
,, teſt univerſaliter præcedere actionem
,, primi univerſalis agentis, eo quod om-
,, nis actio particularis agentis originem
,, habeat ab univerſali agente: ſicut in
,, iſtis inferioribus omnis motus præve-
,, nitur a motu cæleſti, ſed anima hu-
,, mana ordinatur ſub Deo, ſicut parti-
,, culare agens ſub univerſali. Impoſſibi-
,, le eſt ergo eſſe aliquem actum motum
,, in ipſa, quem non præveniat actio di-
,, vina. Unde & Joan. 15. Dominus di-
,, cit: *Sine me nihil poteſtis facere*. ,,

Rurſus ibidem 3. con. Gen. cap. 98. "
,, Quidam non intelligentes qualiter mo-
,, tum voluntatis Deus in nobis cauſare
,, poſſit abſque præjudicio libertatis vo-
,, luntatis, has auctoritates male expli-
,, care conati ſunt, ut ſcilicet dicerent
,, quod Deus cauſat in nobis velle & per-
,, ficere in quantum dat nobis virtutem
,, volendi, non autem ſic quod faciat nos
,, velle hoc vel illud .... Quibus qui-
,, dem auctoritatibus S. Scripturæ reſiſti-
,, tur, dicitur enim Iſa. 26. 12. *Omnia ope-*
,, *ra noſtra operatus es nobis* .... Unde non
,, ſolum virtutem volendi a Deo habemus,
,, ſed etiam operationem ... Deus non
,, ſolum dat rebus virtutem, ſed etiam
,, nulla res poteſt propria virtute agere
,, niſi agat in virtute ipſius: ergo homo
,, non poteſt virtute voluntatis ſibi data
,, uti niſi in quantum agit in virtute Dei.
,, Illud autem in cujus virtute agens agit
,, eſt cauſa non ſolum virtutis, ſed etiam
,, actus, quod in artifice apparet in cu-
,, jus virtute agit inſtrumentum etiam
,, quod ab hoc artifice propriam formam
,, non accipit, ſed ſolum ab ipſo appli-
,, catur ad actum: Deus ergo eſt cauſa in
,, nobis non ſolum voluntatis, ſed etiam
,, volendi. ,,

Tertia: Hæc cæteris adjungitur: ſi præmotio non foret neceſſaria Adamo innocenti, maxime quia ſufficienter ſalvarentur jura primæ cauſæ moventis per gratiam cooperantem, ſeu concurſum ſimultaneum: Atqui non ſufficienter per hunc ſalvarentur: Et probatur, concurſus ſimultaneus eſt quid mere extrinſecum reſpectu cauſæ particularis agentis, influit quippe tantummodo in effectum: Atqui non ſolum effectus, ſed & cauſa ſecunda dependet immediate a Deo & quantum ad rationem eſſendi, & quantum ad rationem operandi: Igitur Adamus tametſi perfectus & ſanus, attamen opus habebat gratia præmovente, unde perperam illam impugnat Iprenſis.

Quarta: Adamum habuiſſe Spiritus ſancti dona conſtat, ea quippe ad gratiam habitualem in qua primus homo creatus eſt veluti proprietates ad eſſentiam conſequuntur: iſtorum donorum Adam elicuiſſe actus abſque dubio eſt: ſed utrumque videlicet & donorum largitio, & eorumdem frequens exercitatio gratiam præmoventem aſtruunt, & ſupponunt. Igitur gratia per ſe efficax, & promovens fuit ſtatus innocentiæ apparatus. Major patet, omnes quippe ſancti Doctores docent & Adamum habuiſſe gratiam ſanctificantem, alii in primo, alii in ſecundo creationis momento: Sed & dona ſancti Spiritus eſſe gratiæ habitualis proprietates ultro fatentur. Jam vero Adamum donorum actus habuiſſe nemo diffitebitur ſi attendat fuiſſe univerſi caput, cæteros in via Dei inſtruere ad illam ſpectaſſe, ad creatorem tum contemplatione, tum pietatis affectu ſeſe convertiſſe. Probatur igitur minor ex D. Thoma qui 1. 2.

q. 68.

q. 68. art. 1. 2. item 22. qu. 45. art. 2. & 5. ibidem 22. q. 8. art. 1. & 6. q. 9. art. 1. q. 52. art. 1. & 2. q. 123. art. 8. q. 58. art. 12. q. 19. art. 2. & 9. quatuor tribuit donis proprietates quibus nonniſi gratia præmovente & per ſe efficaci illuſtrantur. Prima. Donum reddit animam juſti a Spiritu ſancto ad bonum ſalutis facile mobilem. Secunda, donum tribuit animæ judicare de rebus divinis per quandam ad eas connaturalitatem. Tertia, perficit animam ſecundum Spiritus ſancti lumen quod eſt infinitum, in quo diſcrepat a virtutibus infuſis moralibus quæ illam ſolummodo ſecundum rationem & ejus uſum movent. Hinc qui doni ſequitur impreſſionem, bonum ſemper & ubique abſque termino operatur, quod eſt vehementer amantium, quocirca ait Bernardus modum amandi Deum eſſe abſque modo & termino. Quarta, donum ſemper habet voluntatis affectum ſibi conjunctum, & in hoc mere, intellectualibus eminet virtutibus: Sed ad hos & ſimiles actus perfectiſſimos eliciendos requiritur gratia efficaciſſima. Igitur & præmovens.

Quinta: Gratia efficax neceſſaria eſt ad eliciendum actum virtutis moralis infuſæ, v. g. caſtitatis, fortitudinis, prudentiæ: Sed efficaciſſima & præmovens requiritur ad hoc ut hujuſmodi actus eliciatur donorum Spiritus ſancti motione & impulſu, ideſt, ita facile, ut per quandam connaturalitatem ad divina, & ſæpiſſime, & cum fervore eliciatur. Igitur dona quæ habuit Adam & in quibus quandiu ſtatus innocentiæ perduravit, ſeſe exercuit, argumenta ſunt eum habuiſſe gratiam præmoventem ad bonum operandum.

Sexta: Hoc ipſum innuit & importat ſummus amor, altera ſtatus innocentiæ prærogativa: in hunc enim non ſemel quaſi ex impetu proſiliiſſe Adam, ratio non una ſuadet: tum quia erat ab origine ſanctus, ab origine ab omnibus immunis paſſionibus quibus homo infirmus in amando Deo irretitur: ab origine diſciplina intellectus & ſcientia repletus: porro amor ſequitur cognitionem, & tanto ferventior evadit quanto major eſt objecti amabilis cognitio. Quiſnam igitur rerum æquus æſtimator Adamum ex tota fortitudine ſuum amaſſe creatorem negaverit, quippequi & Deum ſumme amabilem perfecte cognoverit, maxime cum hoc exigeret juſtitia, hoc gratitudo, hoc debitum, nullumque ex parte carnis ſanæ eſſet impedimentum? Tum quia juxta inconcuſſam D. Thomæ doctrinam contra gent. cap. 95. " Quanto aliqua ſunt propinquiora „ moventi, tanto efficacius impreſſionem „ moventis aſſequuntur. „ Sed ſummus amor magnam adeoque præmoventem ſupponit gratiam, cujus impreſſione cauſetur. Quod quidem ex perfecti amoris proprietatibus dignoſcitur. Ergo &c.

Doctor Angelicus opuſc. 61. ſic delineat proprietates iſtius amoris perfecti: " Facit languere utiliter, quærere inceſſanter, operari indeſinenter, ſuſtinere infatigabiliter, appetere impatienter, currere velociter, audere vehementer, ſtringere inamiſſibiliter, ardere ſuaviter, aſſimilari totaliter. „ Quæ omnia ita naturæ etiam ſanæ excedunt conatum, ut jam homo non ſibi vivat juxta illud Apoſt. effatum ad Gal. 2. *Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Chriſtus*. Huic amori tribuit D. Bernardus deificare animam, quatenus gratia amoris ita illuminatur anima, ita elevatur, & tantis prævenitur benedictionibus, ut perfecte ſit cum Deo conjuncta quod mirum in modum paucis ſed efficaciſſimis verbis explicat Apoſt. 1. Cor. 6. 17. dicens *qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt &c.* Igitur & ex amore ſummo, ex gratia originali, & ex donis cæteriſque ſtatus innocentiæ dotibus recte colligitur primum hominem innocentem habuiſſe gratiam præmoventem, eamque efficaciſſimam, quod fuſo calamo probat R. P. Maſſouillet Dominicanus to. 2. cui titulus D. Thomas ſui ipſius interpres. diſſert. 4. qu. 1. art. 1. & 2, ſpecialiter vero q. 2. art. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & quæſt. 3. art. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Fit ſatis objectionibus Novatorum qui pro ſyſtemate habent gratiam primi hominis fuiſſe ſolum ſufficientem, Mediatoris vero efficacem.

OBJICIES 1. Hanc ſtatuit S. Auguſtinus diſcrepantiam inter primum hominem & ſecundum: quod ille per liberum arbitrium ſtare poſſet: iſte vero nonniſi per gratiæ auxilium: igitur ſyſtema

au-

auguſtinianum pro gratia in eo ſitum eſt, quod gratia primi hominis foret ſolummodo ſufficiens, & per propriæ voluntatis conſenſum evaderet efficax: e contra vero gratia iſtius ſit per ſe efficax: Probatur minor ex D. Aug. qui lib. de corrept. & gratia cap. 10. num. 27. ſic loquitur de Angelis bonis: " Cæteri autem per ,, ipſum liberum arbitrium in veritate ſteterunt. ,, Idem prorſus dicit de gratia primi hominis cap. 12. nu. 34.

Reſpondeo 1. argumentum nimis probare: inde enim ſequeretur Angelos ſanctos, ſecluſo gratiæ auxilio, in veritate ſtetiſſe: quod nemo cordatus dixerit, cum B. Aug. adaperte dicit ideo Angelos ſtetiſſe, quia præ cæteris magis fuerunt adjuti: nec quoque citra veritatis diſpendium aliquis affirmaret primum hominem abſque gratiæ prævenientis ope potuiſse perſeverare, cum vel ipſum boni initium in utroque ſtatu non ſit a natura, cum ejus excedat vires: Sed a gratia ſimul cum libero arbitrio.

Reſpondeo 2. diſtinguendo minorem, Angeli ſancti per liberum arbitrium gratia actuali adjuti ſteterunt, concedo: abſque gratiæ auxilio, nego. S. Aug. eſt ſui ipſius interpres, cum ait fuiſse magis adjutos. Diſcrimen igitur inter gratiam primi & ſecundi hominis non eſt niſi penes majorem efficaciam, & ad perſeverandum & ad tentationes vincendas: Sed non penes minorem, & Deo & gratiæ ſubordinationem, cum in omni ſtatu indigeat homo præmoveri efficaciter a Deo ad bene operandum.

Et vero ipſe S. Aug. ibidem cap. 11. gratiam primi hominis non dicit verſatilem, ſed magnam: tunc diſcrimen ponit inter gratiam primi & ſecundi hominis, quod iſte illam habeat beneficio mediatoris: quod illa indigeat ad vincendas tentationes carnis quibus carebat Adamus: Denique quod gratia potentiore ipſa gratia hominis innocentis indigeat, propter majores quas habet in præceptis Dei adimplendis difficultates. Hinc S. Auguſt. hic num. 30. non dicit gratiam Adami verſatilem, ſed non tam potentem quam gratiam mediatoris.

Sic intonat & incipit caput 11. " Quid ,, ergo? Adam non habuit Dei gratiam? ,, Immo vero habuit magnam, ſed diſpa- ,, rem. Ille in bonis erat, qui de boni- ,, tate ſui conditoris acceperat: Neque ,, enim ea bona & ille ſuis meritis com- ,, paraverat, in quibus prorſus nullum pa- ,, tiebatur malum, ſancti vero in hac vi- ,, ta, ad quos pertinet liberationis hæc ,, gratia, in malis ſunt, ex quibus clamant ,, ad Deum, *libera nos a malo*. Ille in il- ,, lis bonis Chriſti morte non eguit: iſtos ,, a reatu & hæreditario & proprio, il- ,, lius agni ſanguis abſolvit. Ille non opus ,, habebat eo adjutorio, quod implorant ,, iſti cum dicunt: *Video aliam legem in* ,, *membris meis repugnantem legi mentis meæ,* ,, *& captivantem me in lege peccati, quæ eſt* ,, *in membris meis. Infelix homo? Quis me* ,, *liberabit de corpore mortis hujus? Gratia* ,, *Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* ,, Quoniam in eis caro concupiſcit adver- ,, ſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus car- ,, nem, atque in tali certamine laboran- ,, tes ac periclitantes dari ſibi pugnandi, ,, vincendique virtutem per Chriſti gra- ,, tiam poſcunt: ille vero nulla tali rixa ,, de ſe ipſo adverſus ſe ipſum tentatus at- ,, que turbatus, in illo beatitudinis loco ,, ſua ſecum pace fruebatur. ,,

Pergit nu. 30. " Proinde etſi non inte- ,, rim lætiore nunc, veruntamen poten- ,, tiore gratia indigent iſti; & quæ poten- ,, tior quam Dei unigenitus Filius, æqua- ,, lis Patri & coæternus, pro eis homo ,, factus, & ſine ullo vel originali, vel pro- ,, prio peccato ab hominibus peccatoribus ,, crucifixus? Qui quamvis die tertio re- ,, ſurrexit, numquam moriturus ulterius; ,, pertulit tamen pro mortalibus mortem, ,, qui mortuis præſtitit vitam ut redempti ,, ejus ſanguine, tanto actuali pignore ac- ,, cepto dicerent. ,,

Replicabis: Quum S. Aug. ait Angelos bonos magis fuiſse adjutos, loquitur de gratia conſummata & beatitudine. Igitur omnem gratiam per ſe efficacem eliminat S. Doctor a ſtatu innocentiæ.

Reſpondeo hoc ipſum implicare in terminis, cum gratia adjuvans ſit ſolum pro viatoribus, nuſquam vero pro his qui ſunt in termino: unde quum S. Auguſt. hic cap. 10. num. 27. loquitur de beatitudine, in duplici ſenſu illam intelligit, 1. quidem pro ſtatu gratiæ 2. pro ſtatu gratiæ permanentis quem Angeli ſtantes, habuerunt per liberum arbitrium adjutum ſtando in veritate: quam beatitudinem habuiſſet etiam Adam, ſi audiviſset: deinde ſer-

monem

monem facit de beatitudine conſummata quæ fuit merces & corona beatorum Angelorum. Quos autem iſti vi gratiæ per ſe efficacis in veritate ſteterint, affirmat S. Aug. his verbis: " Diabolus vero „ & Angeli ejus, & ſi beati erant ante„ quam caderent, & ſe in miſeriam caſu„ ros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc „ quod eorum adderetur beatitudini, ſi per „ liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, „ donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitu„ nem, tanquam præmium ipſius perman„ ſionis acciperent, id eſt, ut magna per „ Spiritum ſanctum data abundantia cari„ tatis Dei, cadere ulterius omnino non „ poſſent. „ Prima beatitudo eſt ſtatus gratiæ, ſecunda eſt permanentia in gratia, tertia eſt viſio Dei, loquitur S. Aug. maxime de duabus prioribus pro homine innocenti num. 28. ſic loquitur: " Sic & hominem „ fecit cum libero arbitrio, & quamvis ſui „ futuri caſus ignarum, tamen ideo bea„ tum, quia & non mori & miſerum „ non fieri in ſua poteſtate eſſe ſentiebat. „ In quo ſtatu recto ac ſine vitio, ſi per „ ipſum arbitrium manere voluiſſet, pro„ fecto ſine ullo mortis, & infelicitatis „ experimento, acciperet illam, merito „ hujus permanſionis, beatitudinis pleni„ tudinem, qua & ſancti Angeli ſunt bea„ ti, id eſt, ut cadere non poſſet ulterius, „ & hoc certiſſime ſciret. Nam neque ip „ ſe poſſet etiam in paradiſo beatus eſſe, „ immo ibi non eſſet, ubi eſſe miſerum non „ deceret, ſi eum ſui caſus præſcientia, „ timore tanti mali miſerum faceret. „ Quia vero per liberum arbitrium Deum „ deſeruit, juſtum Dei judicium expertus „ eſt, ut cum tota ſua ſtirpe, quæ in il„ lo adhuc poſita tota cum illo peccave„ rat, damnaretur. „

Replicabis. S. Doctor ait gratiam Chriſti ipſa gratia primi hominis potentiorem: Sed ideo potentior quia efficax, altera vero minime, ſed tantummodo ſufficiens: Ergo &c. Confirmatur ibidem dum diſcrimen inter utramque gratiam ſtatuit, ſilet efficaciam pro priori, ſed eam a gratia mediatoris promanare docet. Magnam in eo ſenſu prædicat Adami gratiam quod ſit gratia innocentiæ, quod innata ſeu Adam coæva, quod in ſubjecto admodum grato, quod abſque concupiſcentiæ cæterarumque paſſionum furentium oppoſitione: at ſemper altum eſt de efficacia gratiæ ſilentium.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: gratia primi hominis pro perſeverantia erat ſolummodo ſufficiens, concedo: pro aliis actibus, nego. Claret ex dictis Adamum innocentem habuiſſe gratiam efficacem pro præcepto amoris adimplendo: & gratia Chriſti dicitur potentior reſpectu perſeverantiæ, quandoquidem Adamus non habuit pro hoc momento, efficacem: Sed ſicut impræſentiarum non concluditur reprobos non habuiſſe gratias efficaces, quod caruerint gratia perſeverantiæ, cum non ſemel præcepta quædam adimpleverint, ita non negandum eſt Adamum habuiſſe gratiam efficacem pro aliis momentis, tametſi ad perſeverandum in bono non habuerit.

Non abs re erit hic ſtionetare gratiam efficacem requiri ad quemlibet actum ſupernaturalem eliciendum, & diverſos habere gradus; major quippe neceſſaria eſt ad actum amoris eliciendum dum urget tentatio, quam cum non exorbitat concupiſcentia: ex quo principio ſequitur gratiam Chriſti eſſe potentiorem Adamica, cum vincat oppoſita, etiam perſeverantiæ finali.

Ad confirmationem diſtinguo: & S. Præſul non excludit gratiam efficacem ad amandum Deum, & divinorum contemplationi vacandum, concedo: & excludit, nego. Cap. 10. & alibi ſua ſufficienter circa iſtud controverſiæ caput prodit mentem.

Diluuntur objectiones Janſenii contra præmotionem phyſicam.

NE quis putet phantaſma eſſe dicere Janſenium explodere & impugnare opinionem D. Th. circa præmotionem phyſicam pro omni ſtatu, qua quidem ſchola ejus Angelica a qualibet alia ſecernitur: rationes Ipreuſis de Verbo ad Verbum afferre, & ſolvere juvat. Non eſt animus hic cæterorum Theologorum carpere de hoc momento ſententiam, ſed oſtendere benevolo lectori Thomiſtas nullomodo coire cum Novatoribus in materia de auxiliis. Neque vero opus eſt hic texere omnia quæ proponuntur in ſcholis adverſus præmotionem phyſicam, cum iterum atque iterum jam jam fecerim ſatis argumentis in contrarium; quocirca ſolis Janſenii rationibus, tametſi ex ſupra dictis ſolutæ ma

neant,

neant, & diruta ejus fundamenta, inſiſtere conſentaneum eſt, ut unicuique pateat intacta ex omni parte manere circa auxilium præmovens D. Thomæ placita.

Objicit multa Janſenius lib. de gratia primi hominis & Angelorum cap. 20. ubi ex profeſſo debellat gratiam præmoventem, tum pro homine ſano, tum pro Angelis, eamque ſeptem rationibus exſufflare contendit, quippequi ſtatui innocentiæ adverſam credat: " Nam primo, *in-*
,, *quit*, prædeterminatio illa prorſus deſtruit
,, totam illam differentiam gratiæ Ada-
,, mi & Chriſti, ſeu auxilii ſine quo &
,, adjutorii quo fit opus: quam tamen S.
,, Auguſtinus firmiſſime, ut ſupra vidi-
,, mus, ſtabilivit, & velut immobilem ba-
,, ſim totius doctrinæ ſuæ poſuit. Patet
,, hoc ex eo, quod prædeterminatio illius
,, naturæ ſit, ut hoc ipſo quo ponitur,
,, ponatur actio, & illa non poſita, numquam
,, fiat. ,, Jam in forma ſic reducitur illud argumentum. Gratia prædeterminans eſt auxilium quo: Sed ex B. Auguſtino gratia primi hominis non eſt auxilium *quo*, ſed ſed tantum *ſine quo*, ſeu auxilium ſufficiens. Igitur gratia præmovens ex mente Auguſtini neque Adamo innocenti data eſt, neque ei fuit neceſſaria.

Reſpondeo negando minorem. D. Auguſtinus lib. 12. de civ. c. 9. agnoſcit auxilium *quo* pro Angelis bonis, qui, ipſo teſte, ideo non ceciderunt quia, *cadentibus illi amplius adjuti*, ſunt: ſi amplius adjuti ſequitur manifeſte gratiam habuiſſe præ cæteris majorem, adeoque efficacem ſeu auxilium *quo*, alias *non* fuiſſent magis adjuti, cum & malos habuiſſe ante lapſum gratiam ſufficientem conſtet, & hoc ultro concedat Janſenius. De homine ſano aperta eſt D. Auguſtini mens: namque lib. 14. de civ. cap. 13. aſſerit primum hominem habuiſſe gratiam non ſolum qua illuſtrabatur, ut videret quid faciendum erat, verum etiam qua, *accendebatur ut amaret*. Certe ſoli gratiæ efficaci convenit accendere, non ſufficienti, quæ teſte Janſenio, ſolummodo ad liberi arbitrii cui ſubdita eſt, nutum operatur. Jam vero ſi ad rationes D. Thomæ attendatur, nemo non videbit auxilium quo præmovens fuiſſe in ſtatu innocentiæ abſolute neceſſarium, cum Deus ubique & per omnia reſpectu creaturæ ſit & prima cauſa, & primus motor a quo mobile eſſentialiter dependet, tum in eſſe, tum in operari.

Inſtat Iprenſis & ſecundo loco ſic impugnat gratiam præmoventem pro homine ſano: " Secundo, *ait*, quia prædeter-
,, minatio phyſica facit, ut liberum ar-
,, bitrium non ſolum velle & operari poſ-
,, ſit, ſed ſemper ut actu velit, & ope-
,, retur, pro ut auctores ejus ex profeſſo
,, docent. Tale autem adjutorium ſtanti
,, homini, aut Angelo datum non fuit,
,, ſed lapſis poſteris reſervatum. ,, Ex Janſenio gratia efficax præmovens dat actu & velle & facere bonum: Sed tale adjutorium, inquit, neque homini ſano, neque Angelo datum eſt, ſed lapſis reſervatum. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: auxilium quo actu homo velit bonum & faciat finaliter non eſt datum primis parentibus, ſed lapſis reſervatum, concedo pro hac parte, namque datum eſt bonis Angelis qui non ſolum habuerunt auxilium quo poſſint perſeverare, ſed & *quo* actu perſeverarent, unde ſibi ipſi contradicit Iprenſis nec ſibi conſtat. Adjutorium *quo* protoparentes poſſent bonum & facerent, nego: Habuerunt enim gratiam qua ſe ſe per fidem & amorem in prima vitæ aurora actu ad Deum converterunt, alias peccaſſent; omnis enim adultus ex D. Thoma, ut primum rationis uſu potitur, Deum & agnoſcere & amare tenetur; nemo tamen dixerit, peccatum Adami fuiſſe contra præceptum fidei & amoris, ſed obedientiæ: Igitur præcepto amoris fecerunt ſatis, ad quod implendum neceſſaria erat gratia præmovens, quandoquidem teſte D. Thoma omne quod movetur ab alio movetur.

Non aliud igitur auxilium negatum eſt Adamo innocenti quam illud quo actu perſeveraret. Et certe per omnia contradictoria, alloquitur Janſenius, ut fucum faciat. Namque aliud eſt Adamum non habuiſſe gratiam efficacem, aliud vero, illam gratiam non fuiſſe homini ſano ad bonum faciendum neceſſariam. Obduratus caret gratia efficaci, ergo illa ad converſionem non opus habet: Lepida ſane conſequentia! dato igitur & non conceſſo primum hominem caruiſſe gratia efficaci præmoventi, eam non fuiſſe illi datam ad operandum ſalutis bonum colligi non debet, alias, ut ratione S. Thomæ utar, Deus non fuiſſet prima cauſa, ſed ſolummodo con-

cau-

cauſa reſpectu actus fidei & amoris ſupernaturalis, quem protoparens in ſecundo creationis inſtanti elicuit.

Janſenium gratis & incaſſum adverſus præmotionem recrudeſcere luce clarius conſtat. Revera quidem, ut probet gratiam præmoventem a ſtatu innocentiæ eliminandam duo S. Auguſtini affert loca, quibus S. Doctor probat Adamum non habuiſſe perſeverantiæ donum. Certe nemo de hoc dubitat, quæſtio vero præſens non movetur de perſeverantia, ſed de gratia efficaci neceſſaria ad ſingula opera. Audiamus Iprenſem ibidem pag. 74. edit. Rothomag. poſt verba in objectione laudata ſubdit: " tale autem adjutorium „ ſtanti homini, aut Angelo datum non „ fuit, ſed lapſis poſteris reſervatum. „ *Primo homini*, inquit Auguſtinus, *datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret, ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet*. Lib. de corr. & gr. cap. 12. & inferius: " Habens vir„ tutem liberi arbitrii, quamvis non de „ futuro adjutorio Dei, ſine quo non poſ„ ſet perſeverare, ſi vellet; non tamen „ tali quo in illo Deus operaretur ut vel„ let. „ Quis jam juſtus rerum æſtimator non videt Janſenium nihil probare, quinimmo lectori illudere, cum ex ejus probationibus unum tantummodo ſequatur, nimirum gratia perſeverantiæ in felici ſtatu caruiſſe Adamum?

Inſiſtit: Iprenſis ibidem & ad tertiam rationem pro impugnanda gratia præmovente gradum fecit: Tertio, *inquit*, quia „ prædeterminatio phyſica talis naturæ „ eſt, ut non relinquatur in libertate „ voluntatis eam amplecti, vel non am„ plecti, ſed ſemper invicte facit, ut eam „ voluntas amplectendo conſentiat. Tale „ autem non fuit adjutorium Adæ, aut „ Angelorum, ut pote quod in libero „ eorum arbitrio relictum fuit. „ Ex Janſenio igitur illud adjutorium non eſt admittendum in ſtatu innocentiæ quod voluntas nequit, aut accipere & ei conſentire, aut rejicere & diſſentire, quia invicte facit facere: Atqui talis eſt gratia præmovens: Igitur a ſtatu innocentiæ prorſus explodi debet.

Reſpondeo 1. retorquendo argumentum: Sed neque gratia efficax Janſeniana in ſtatu naturæ lapſæ admittenda eſt, quandoquidem, ipſo teſte Iprenſi, auxilium quo nullus rejicere poteſt, quia invicte facit facere, & ſic Janſenius proprio confoditur telo, quippe qui illi gratiæ tribuit invicte facere, & talis naturæ illud dicat: *Ut non relinquatur in voluntate libertatis, eam amplecti, vel non amplecti*. Ex quo patet & clarius infra patebit Iprenſem admittere pro ſtatu noſtro gratiam neceſſitantem.

Reſpondeo 2. Angelos bonos tametſi ſanos & innocentes habuiſſe tamen auxilium quo, quia de facto magis adjuti ex S. Auguſtino ſteterunt. Audis Iprenſem aperte contradicere S. Doctori quum ait auxilium *quo* non fuiſſe pro creatura ſana.

Reſpondeo 3. negando minorem propter duo. Primo quidem, S. Thomas nuſquam admiſit prædeterminationem phyſicam, eam ſaltem qua voluntas ad unum ex neceſſitate determinatur, ſed ſolummodo præmotionem phyſicam. Secundo, voluntas poteſt reſiſtere præmotioni & dum offertur, illam videlicet rejiciendo: & cum datur, voluntas ea data & accepta agit quidem, ſed quia vult & operari elegit: unde tametſi poſſit reſiſtere, ei tamen non placet reſiſtere. Quinimmo dum actu operatur eatenus non operari poteſt, quatenus ab operando ceſſare poteſt. Igitur libertas per omnia affulget ſub dominio gratiæ præmoventis, voluntas quippe humana poteſt ei reſiſtere & in ſenſu diviſo, & quodammodo etiam in ſenſu compoſito. In ſenſu quidem diviſo quatenus eam rejicere poteſt dum offertur; & cum agit, ab operatione deſiſtere poteſt: in ſenſu vero compoſito ſaltem gratiæ: hoc eſt, cum actu recipit gratiam, poteſt ei reſiſtere & non operari, tametſi hoc ipſum non faciat, quia & vult agere & operari ipſa elegit.

Hæc eſt Concilii Tridentini doctrina dicentis: ſeſſ. 6. can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo .... Neque poſſe diſſentire ſi velit, ſed veluti inanima quoddam nihil omnino agere; mereque paſſive ſe habere; anathema ſit*.

Eo loci loquitur de gratia per ſe efficaci, eaque præmoventi, impugnat enim gratiam præmoventem neceſſitantem Lutheri & Calvini, & contendit gratiam tametſi præmoventem, non tamen neceſſitare, quia liberum arbitrium etiam a tali

gratia

gratia motum ei reſiſtere poteſt. Hæc ſana S. Auguſtini ſententia multis ab ipſo celebratur in locis, maxime lib. de ſpir. & litt. cap. 34. ubi ſic loquitur: " Conſentire vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt. "

Obſerves velim, benevole lector, S. Doctorem loqui de gratia quæ actu movet, de ea nimirum quæ vocat peccatorem ad vitam, eam tamen gratiam talis eſſe naturæ affirmat cui reſiſtere poſſit voluntas humana. Hæc eſt S. Thomæ catholica doctrina 3. contra Gen. cap. 68. ubi ſic loquitur: " Dominium quod habet voluntas ſupra ſuos actus per quod in ejus poteſtate eſt velle & nolle, non excludit influentiam ſuperioris cauſæ a qua eſt ei eſſe & operari, & ſic remanet cauſalitas in cauſa prima quæ eſt Deus reſpectu motuum voluntatis. " Quibus verbis liquido conſtat, juxta mentem Angelici Doctoris voluntatem manere liberam cum gratia præmovente, quia manet ſub ea ſuorum actuum domina. Revera quidem gratia præmovens non tollit ſed aſtruit & fovet libertatem actualem, namque gratia præmovens ſolvit voluntatem a duplici vinculo, nempe potentialitatis & infirmitatis, dum eam præmovet & applicat ad agendum.

Urget Janſenius & quartam exponit rationem, qua gratiam præmoventem impugnare contendit. Ibidem enim, ait: " Quarto, quia prædeterminatio phyſica nunquam deſeritur a voluntate, ſed ipſa potius facit, ne a voluntate deſeratur. Adjutorium autem Adami nullomodo iſtius conditionis fuit. " Ex his ſequitur iſtud argumentum. Illa gratia non eſt in ſtatu innocentiæ admittenda, quæ nec a voluntate deſeritur, nec ſuſpenſa ab operatione manet, ſed potius facit ut ab ipſo libero arbitrio non rejiciatur: Atqui talis eſt gratia præmovens. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, quæ a voluntate non deſeritur etiam finaliter, concedo: quæ ad tempus non deſeritur, nego. Et diſtinguo ſimiliter minorem, talis eſt gratia præmovens, hoc eſt movet finaliter ad bonum, ſi dono perſeverantiæ conjungatur, concedo: ſin minus, nego. Duplex gratia præmovens diſtinguenda eſt: una ordinaria, altera extraordinaria & cum dono perſeverantiæ conjuncta: prima poteſt deſeri, minime vero altera, quia hæc gratia, inquit Aug. lib. de dono perſev. cap. 1. eſt ipſa conjunctio mortis cum charitate. Unde graviter allucinatur Iprenſis dum negat auxilium quo non fuiſſe datum primo homini, eo quod Auguſtinus paſſim dicat, Adamum habuiſſe auxilium *ſine quo*, non *quo*, cum S. Doctor ſit ſui ipſius interpres dum addit, *ſine quo* perſeveraret, non *quo* perſeveraret, namque excludit tantummodo a primo homine auxilium perſeverantiæ, in ſtatu innocentiæ quod Adam non habuit, nuſquam vero auxilium *quo* ut ſic, ſeu gratiam præmoventem ad actus tum fidei, tum ſpei, & dilectionis, quos Adam elicuiſſe certum eſt. Et vero, nonne S. Doctor aſſerit Angelos bonos præ cæteris magis fuiſſe adjutos, & Adam habuiſſe gratiam qua ardentius promovebatur in bonum? certe D. Auguſtinus auxilium *quo* clarius delineare non potuit.

Proſequitur & inſtat Iprenſis ibidem & abnegat gratiam præmoventem: " Quinto, inquit, quia gratia prædeterminationis phyſicæ ſi non detur homini, non idcirco a culpa excuſatur: alioquin peccatores omnes, qui juſtitiam deſerunt & phyſica prædeterminatione ad perſeverandum & juſte vivendum carent, ſine culpa caderent. Adjutorium vero Adami & Angelorum hujuſmodi fuit, ut niſi eis datum fuiſſet, ſine culpa cecidiſſent. " Jam ſic ex Janſenio argumentari licet: ideo Adamus & Angeli mali ſua culpa ceciderunt, quia auxilium habuerunt ad vitandum malum, & tamen ad illud propellendum gratia data non uſi ſunt: ſed talis naturæ non eſt gratia præmovens, tametſi enim quis ea careat, ſua tamen culpa prolabitur in peccatum cum legem tranſgreditur: Igitur gratia primi hominis in gratiam præmoventem non collimat.

Reſpondeo diſtinguendo majorem ſimiliter: Et homo lapſus ideo peccat, quia gratiæ ſufficienti quam habet, reſiſtit, concedo: peccat etiamſi nullam habeat gratiam qua præcepta illi poſſibilia fiant & evadant, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Janſenius admittit gratiam ſufficientem in ſtatu innocentiæ ſeu auxilium ſine quo primus homo perſeverare non poterat, unde & merito ſubjungit Adam ſua culpa peccaſſe, quia ſua culpa

culpa non perſeveravit; negat vero & male pro ſtatu naturæ lapſæ auxilium ſufficiens quo præcepta fiant nobis poſſibilia: Igitur falſiſſimum eſt hominem in præſenti ſtatu ſua culpa non cadere, tametſi non habeat gratiam præmoventem, cum aliam habeat: verum potius ideo peccat, quia reſiſtit gratiæ ſufficienti interiori, quam habet, quæque illum excitat & compellit ad bonum faciendum, quocirca indignum ſe præbet gratia præmovente efficaci, qua actu bonum operetur, unde perditio tua ex te Iſrael.

Perſiſtit Janſenius & gratiam præmoventem abnegat pro primo homine: " Sexto, ait ibidem, quia prædeterminatio illa phyſica deſtruit prorſus magnam illam libertatem & bene vivendi poteſtatem, quam Auguſtinus, Pontifices & Concilia nos in Adamo amiſiſſe teſtantur, ut etiam fuſe declaravimus ſupra. Nam illa libertas in eo ſita erat, quod homo per liberum arbitrium ſicut male vivere poterat, ita etiam bene: videlicet ut non eſſet neceſſe voluntatem illam bene vivendi per gratiam præparari, ſicut nunc poſt lapſum neceſſariam, quando Deus per gratiam in homine operari debet, ut velit, & faciat. Quod ſi etiam tunc debebat per phyſicam iſtam prædeterminationem fieri, utpote cujus iſte proprius effectus eſt quemadmodum auctores ejus tradunt, jam funditus illa Doctrina Auguſtini & Conciliorum labefacta corruet." In forma ſic proceditur: opinio prædeterminationis opponitur Aug. SS. Patribus & Conciliis, circa libertatem, ergo &c. Probatur Antecedens. Libertas magna conſiſtit in eo maxime quod liberum arbitrium habeat in ſe bene vel male agendi poteſtatem: ſed hæc libertas teſte Auguſtino, SS. Pontificibus & Conciliis amiſſa eſt per Adæ peccatum, illam tamen eandem propugnant aſſertores phyſicæ prædeterminationis. Ergo ſententia de gratia præmovente adverſatur Auguſtino &c.

Operæ pretium eſt animadvertere multa in verbis Janſenii quibus claret nos habere circa gratiam neceſſitantem confitentem reum. Primo quidem ex Janſenio magna & vera libertas in eo potiſſimum ſita eſt, quod liberum arbitrium habeat bene vel male agendi poteſtatem: Secundo, Adamum innocentem eam ita habuiſſe, ut gratia præveniente qua præparatur voluntas a Domino, opus non haberet. Tertio: primum hominem hanc per peccatum amiſiſſe libertatem: Igitur ex Janſenio non ſtat libertas indifferentiæ ſub dominio gratiæ in præſenti, adeoque gratia mediatoris neceſſitat. Iprenſis eſt ſui ipſius interpres: ſed non in eo ſolum cæcutit, verum etiam cum dicit gratiam qua præparatur voluntas a Domino non fuiſſe homini innocenti ad operandum bonum neceſſariam; cum enim actus ſupernaturalis excedat naturæ etiam ſanæ vires, & cauſa ſecunda a prima in operando dependeat, manifeſtum eſt primum hominem opus habuiſſe gratia præveniente, immo & per ſe efficaci ad operandum ſalutis bonum; hanc quippe Concilium Arauſicanum ſecundum Can. 10. exigit nedum pro peccatoribus, ſed & pro juſtis ut ſuam operentur ſalutem. Falſiſſimum quoque eſt ex ſupra dictis de libertate, S. Auguſtinum, SS. Pontifices & Concilia propugnare liberum arbitrium peccato Adæ fuiſſe extinctum.

Reſpondeo ad argumentum negando Antecedens: ad probationem, nego utique minorem, eſt enim de fide definitum in Tridentino ſupra laudato, voluntatem motam a gratia, quantumvis efficaci, poſſe diſſentire ſi velit. Unde Janſenius argumentatur ex falſo ſupponente, videlicet gratiam præmoventem neceſſario compellere ad bonum, neque enim hominem innocentem, neque lapſum neceſſitat. Quin immo voluntas perfecte libera manet ſub dominio gratiæ præmoventis. S. Aug. l. 2. de actis cum Felice Manichæo, ait: " Habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ bona ſunt, & eſſe arbor bona, aut eligere quæ mala, & eſſe arbor mala."

D. *Thomas* 1. p. quæſt. 38. art. 1. ſibi proponit difficultatem, his verbis: " Liberum arbitrium eſt quod ſui cauſa eſt, quod ergo ab alio movetur, non eſt liberum. Sed Deus movet voluntatem creatam, dicitur enim Proverb. 21. cor regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud. Et Philipp. 2. Deus eſt qui operatur in nobis velle & perficere. Ergo homo non eſt liberi arbitrii."

Ibidem, ſic reſpondet ad argumentum: " Dicendum, quod liberum eſt cauſa ſui

„ ſui motus quia homo per liberum arbitrium ſeipſum movet ad agendum : non tamen hoc eſt de neceſſitate libertatis quod ſit prima cauſa ſui, ad id quod liberum eſt. Sicut nec ad hoc quod aliquid ſit cauſa alterius non requiritur, quod ſit prima ejus cauſa. Deus igitur eſt prima cauſa movens & naturales cauſas, & voluntarias: & ſicut naturalibus cauſis movendo eas non aufert quin actus earum ſint naturales, ita movendo cauſas voluntarias, non aufert quin actiones earum ſint voluntariæ, ſed potius hoc in eis facit, operatur enim in uno quoque ſecundum ejus proprietatem. „ Hoc ipſum confirmat in compendio Theologiæ cap. 129. rurſus quæſt. 3. de malo art. 2. & iterum quæſt. 22. de veritate art. 8. & adhuc opuſc. 3. cap. 130. 3. contra Gent. c. 90.

Inſtat adhuc, & inſurgit adverſus gratiam præmoventem Janſenius ibidem quam eſſe a ſtatu innocentiæ eliminandam ſic aſſerit: " Septimo, quia prædeterminatio illa phyſica libero arbitrio merita, & eorum mercedem invicte donat. „ Ex Iprenſi ideo prædeterminatio abneganda eſt primo homini quia tollit merita; eatenus enim tollit, quatenus invicte eadem donat, hoc eſt, invicte per gratiam facto debetur merces, eo quod ex neceſſitate fiat: Atqui per gratiam præmoventem opus invicte & neceſſario fit. Ergo &c.

Reſpondeo primo retorquendo argumentum. Ergo ex Janſenio nulli operi hominis lapſi quantumvis juſti debetur merces, quia gratia præſentis ſtatus ex Iprenſi invicte movet: ubi autem nulla libertas, ibi teſte Auguſtino nulla merces, quia nullum meritum. Sic loquitur S. Doctor lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. " Revelavit autem nobis Deus per Scripturas ſuas ſanctas eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium.... Quia ipſa divina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens, ad promiſſa præmia perveniret. „

Reſpondeo 2. negando iterum, atque iterum gratiam præmoventem neceſſitare liberum arbitrium. Ad id vero quod dicitur eam invicte movere liberum arbitrium, diſtinguo. Hoc eſt, infallibiliter propter efficaciam moventis, concedo: hoc eſt, neceſſario & non ſuppoſita voluntatis humanæ deliberatione, nego. Hanc ſolutionem ubique prodit S. Thomas 1. p. quæſt. 83. art. 1. ubi aſſerit Deum movere creaturas ſecundum earum proprietatem, hoc eſt, naturales naturaliter, liberas vero libere. Audiendus eſt S. Doctor 1. 2. quæſt. 109. art. 2. ad 1. " Homo, *inquit*, eſt Dominus ſuorum actuum volendi & non volendi, propter deliberationem rationis quæ poteſt flecti ad unam partem vel aliam. „ Rurſus quæſt. 3. de potentia quæ eſt de creatione art. 7. ad 13. " Cauſa prima non ita agit in voluntate, ut eam de neceſſitate ad unum determinet, ſicut determinat naturam, & ideo determinatio actus relinquitur in poteſtate rationis & voluntatis. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Præmotio phyſica erat neceſſaria Adamo innocenti ad actiones tum naturalis, tum ſupernaturalis ordinis eliciendas.

PRIMO: Præmotionem fuiſſe in ſtatu naturæ ſanæ ad actus naturales producendos nemo non videbit, ſi cum S. Thoma attendat Deum eſſe primam cauſam, non ſolum reſpectu eſſe & ſubſiſtere rerum, verum etiam & reſpectu operari: Porro, ſecluſa præmotione, Deus non foret prima cauſa, ſed tantummodo concauſa, quinimmo, non poſſet vitari, ait, Angelicus Doctor, quin creatura eſſet primum ſui actus principium.

Secundo: In ordine ſupernaturali gratia quoque præmovens erat homini innocenti ad operandam ſalutem abſolute neceſſaria. Iſaias enim diſſerens de actibus ſupernaturalibus hominis tum ſani, tum lapſi, ait, eſſe a Deo facta, ipſique tanquam primæ cauſæ tribuenda cap. 26. v. 12. *Omnia*, inquit, *opera noſtra operatus es'*. Deus ipſe Jer. 30. ait, *applicabo eum, & accedet me*. Quæ verba denotant cauſalitatem primæ cauſæ non ſe tenere penes effectum, ſed & penes cauſam ſecundam; quocirca præter concurſum ſimultaneum quo Deus attingit effectum, datur prævius quo cauſam ſecundam applicat & movet ad agendum.

Confirmatur ex D. Thoma 3. contr. Gen. cap.

cap. 49. motus primæ cauſæ præcedit motum mobilis ratione & cauſalitate; cujus ratio ea eſt, quod Deus ſit cauſa univerſaliſſima & plena, a qua cauſæ particulares omne quod actualitatis & cauſalitatis ineſt eis, ab illa accipiunt. Cæterum gratia ſufficiens & concomitans non ſufficiebat etiam in Adamo ad operandum actu bonum ſalutis, tum quia ſe tenet ſolummodo ex parte actus primi & ſolum dat poſſe operari, tum quia voluntas quantumvis ſana dependet immediate a Deo nedum in eſſe, ſed & in operari, unde actu debet per gratiam efficacem eamque præmoventem applicari & moveri ad agendum.

Synopſis reſponſionum ad difficultates.

PRIMO: Falſum eſt doctrinam gratiæ præmoventis opponi ſententiæ B. Auguſtini de auxilio *ſine quo*, & auxilio *quo*. Ultro fatemur ejuſmodi gratiam præmoventem eſſe auxilium *quo*: ſed illud ipſum admiſit Auguſtinus pro ſtatu innocentiæ, ſi quod vero iſti non abſimile abnegavit primo homini, locutus eſt tantum de auxilio *quo* perſeverantiæ, quam tunc temporis Adamum non habuiſſe omnes conſentiunt.

Secundo: Perperam contendit Janſenius gratiam præmoventem libero adverſari arbitrio, quandoquidem electionis & deliberationis amica eſt præmotio, illamque aut ſupponere aut adjuvare aſſerit S. Thomas.

Tertio: Nec pluſquam proficit Iprenſis dum gratiam præmoventem veluti merito bonorum operum infenſiſſimam prædicat, cum potius ſit meriti cauſa, & quippe quæ faciat ut jucunde & libere in præceptis Dei ambulemus.

ARTICULUS TERTIUS.

De ſtatu naturæ lapſæ, & reparatæ.

DUO hic habemus pertractanda, unum de lapſu, alterum de reparatione. Unde ſit

SECTIO PRIMA.

Num primus homo a juſtitia originali exciderit.

NOMINE naturæ lapſæ eam intelligimus conditionem, in qua homo bonis gratiæ & privilegiis ſpoliatus, miſeriis omnibus, tum doloris, tum concupiſcentiæ maxime vero mortis ſubditus remanſit. An fuerit ille ſtatus, ſi quis negat, experientia illi comprobabit quotidiana. Quia tamen Pelagius Adami poſteros his omnibus peccati effectibus obnoxios non eſſe, auſu temerario ſcripſerit, ut peccatoris elationem pro virili compeſcamus, operæ pretium eſt hic oſtendere protoparentem granditate peccati ad hunc infelicem tranſiſſe ſtatum, in quo & homines nati ingemiſcunt. Unde ſit

CONCLUSIO.

Adamus a felici ſtatu in quo creatus fuerat excidit per peccatum ſuperbiæ, inobedientiæ ſimul & gulæ. Per omnia ſauciatus, amiſit juſtitiam originalem & pro ſe, & pro poſteris.

VARIÆ ſunt in hac concluſione partes quæ ſingillatim & probandæ nobis incumbunt. Primo quidem, quod Adamus a juſtitia originali exciderit. Secundo, quod hoc factum ſit peccato inobedientiæ ſimul & gulæ, ac ſuperbiæ. Tertio, quod Adam plurimum vulneratus ſit. Quarto, quod & pro ſe, & pro nepotibus juſtitiam originalem amiſerit.

§. I.

De lapſu Adami.

PROBATUR iſta prima pars hoc brevi ſed efficaci ratiocinio. Ille a felici ſtatu in quo conditus fuerat excidit, qui in veritate non ſtetit, & factus eſt inimicus Dei: Atqui res ſic ſe habet reſpectu protoparentis. Et probatur ex Scriptura ſacra. Gen. 3. legitur Adamum non ſervaſſe præceptum, cujus adimpletioni alligata erat pretioſa in ſtatu innocentiæ, & in ejus privilegiis permanentia. Evæ falſa propalanti & credidiſſe, & adhæſiſſe. *Vi-*

dit igitur mulier quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulcbrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro ſuo, qui comedit.

2. *Iratus* Deus de peccato & ingratitudine primum hominem convitiatus eſt. Audiamus objurgantem. Ibidem: *Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei; ubi es? Qui*, ait, *vocem tuam audivi in paradiſo: & timui, eo quod nudus eſſem, & abſcondi me. Cui dixit: quis enim indicavit tibi quod nudus eſſes, niſi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?*

3. *Ut* primum peccavit Adamus, illico pudore præ nuditate ſua affectus eſt, ita ut foliis arborum ſe ſe cooperire coactus ſit: Quinimmo Deus ut primorum parentum parceret pudori, veſtibus eos ex miſericordia contexit. Ibidem: *Et aperti ſunt oculi amborum; cumque cognoviſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata...... Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos.*

4. *Deus* judex impoſuit pro peccato pœnas graviſſimas. Ibidem: *Mulieri quoque dixit: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries Filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Adæ vero dixit, quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo.... In ſudore vultus tui veſceris pane, donec revertaris in terram de qua ſumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.*

5. *Sed* & peccatores e paradiſo ejecit Dominus. Ibidem: *Emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Ejecitque Adam: & collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.*

Fuſiori calamo eandem partem proſequi ſupervacaneum eſt. Lapſum quippe primi hominis miſeriæ tum effrænatæ concupiſcentiæ, tum ægritudinis & dolorum, tum mortis, quibus ex hinc illaqueatus permanſit, ſufficienter conclamant: hoc ipſum non ſemel ex probatione cæterarum concluſionis partium luce meridiana clarius apparebit.

§. II.

De qualitate peccati Adæ.

Primus homo peccavit peccato inobedientiæ, ſuperbiæ & gulæ.

ILLE peccavit peccato inobedientię, ſuperbiæ ſimul & gulæ qui Dei præceptum tranſgreſſus eſt, cujus vero trangreſſionis motivum fuit & elatio, & eſca viſu pulchra & ad guſtandum ſuavis: Atqui Adamus tranſgreſſus eſt præceptum a Deo ipſi impoſitum, & ad tranſgreſſionem acceſſerunt elationis & ſenſualitatis circumſtantiæ, veluti tot motiva & incentiva peccati. Igitur Adami peccatum fuit inobedientia, elatio ſimul & gula. Probatur minor variis multiſque momentis.

Primo, auctoritate Scripturæ quæ ſic lapſus protoparentis texit hiſtoriam Gen. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus.... Qui dixit ad mulierem: cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier..... De fructu lignorum, quæ ſunt in paradiſo, veſcimur: de fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus; & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem: nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quod in quocumque die comederetis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum. Vidit igitur mulier quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro ſuo, qui comedit.*

Concinit Apoſtolus qui de peccato Adæ loquens Rom. 5. ait: *Per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi.* In quo vero inobediens, & quo motivo fuerit, Scriptura jam laudata dicit, videlicet manducando fructum vetitum, ut, ejuſmodi eſcæ & cibi eſu, ſimilis Deo evaderet, non ita quidem, inquit, D. Thomas 22. quæſt. 163. art. 2. ut appetierit eſſe a ſe, nulla quippe paſſio ligabat intellectum prævaricantis, ut impoſſibile deſideraret, ſed maxime, ut propriis & innatis viribus, ſecluſo Dei auxilio, & ſcientiam boni, & mali, & beatitudinem veluti naturæ ſuæ debitam compararet.

Secun-

Secundo, ex Patribus qui quidem certatim in eadem veritate confirmanda conveniunt. De inobedientiæ circumſtantia quæ in Scriptura tam aperte declaratur, ut qui negaret, ſolem lucidum eſſe utique impugnaret. Juvat quorumdam textus, tum de ſuperbia, tum de gula ſermonem exprimentes hic enarrare.

D. *Auguſtinus* lib. 14. de civ. cap. 13. n. 1. ſic diſſerit de peccato Adæ explicans illa Eccli. 19. verba: *Initium.... omnis peccati ſuperbia eſt*: " Quid eſt au„ tem, *ait*, ſuperbia, niſi perverſæ cel„ ſitudinis appetitus? Perverſa enim cel„ ſitudo eſt, deſerto eo cui debet ani„ mus inhærere principio, ſibi quodam„ modo fieri atque eſſe principium. Hoc „ fit, cum ſibi nimis placet, cum ab il„ lo bono incommutabili deficit, quod ei „ magis placere debuit quam ipſe ſibi. „ Et ſupra ibidem de primis parentibus, ait: " In occulto autem mali eſſe cæpe„ runt, ut in apertam inobedientiam la„ berentur. „

Aſtipulatur B. Gregorius lib. 34. mor. cap. 13. ubi interpretans verba iſta Job: *Ipſe eſt Rex ſuper omnes Filios ſuperbiæ*, de lucifero qui, inquit, fuit peccato ſuo omnium malorum initium, ſubdit: " Super„ biam fuiſſe, quoque Adæ perditionis „ principium. De utroque peccatore vi„ delicet de Angelo apoſtata, & primo „ homine, ait, initium omnis peccati „ ſuperbia, per hanc enim ipſe lucifer „ ſuccubuit, per hanc ſe ſequentem ho„ minem ſtravit, eo etenim telo ſalutem „ noſtræ immortalitatis impetiit, quo „ vitam ſuæ beatitudinis extinxit. „ Rurſus idem hom. 10. in Evang. de ſuperbia & gula tanquam de gladio ancipiti cui ceſſit & vulneratus eſt Adam, loquitur: " A regione etenim noſtra, in„ quit, ſuperbiendo, inobediendo, cibum „ vetitum guſtando, diſceſſimus. „

Suffragatur D. Bernardus ſerm. 1. de adventu, his verbis: " Audiſtis fratres „ quid hac nocte lectum eſt in Iſaia, di„ cente Domino: principes tui infideles: „ vel ut alia translatio habet, inobedien„ tes, ſocii furum. Revera enim princi„ pes noſtri, Adam & Eva; principia „ noſtræ propaginis, inobedientes & ſo„ cii furum, qui quod Filii Dei eſt, „ ſerpentis, immo diaboli per ſerpentem „ conſilio ſubripere tentant. „

His accedit D. Thomas. Qui ex profeſſo eandem tenet ſententiam, videlicet 2. 2. quæſt. 163. art. 1. ubi ex profeſſo docet peccatum Adami fuiſſe ſuperbiam. Eo loci & inobedientiam. Non abs re erit hic proferre S. Doctoris verba; ſic loquitur: " Primum peccatum hominis „ fuit in hoc quod appetiit quoddam ſpi„ ritale bonum ſupra ſuam menſuram, „ quod pertinet ad ſuperbiam. „ Ratio quam ibidem affert S. Doctor ea eſt: homo innocens habebat partem inferiorem ſuperiori perfecto ſubditam & ordinatam, ex quo concludit inordinationem emerſiſſe, ex proprii boni æſtimatione & elatione. Nemo tamen diffitebitur tentationem extrinſecam ex parte gulæ, quæ compelleret ad peccatum, adfuiſſe, cum de hac Scriptura expreſſam faciat mentionem.

Tertio, ex ratione. De lapſu primorum parentum totum ex Scripturis ſacris colligimus: Atqui non alias referunt lapſus cauſas præter ſuperbiam & gulam: omneſque protoparentes peccati inobedientiæ inſimulant. Igitur peccatum primi hominis fuit præcepti tranſgreſſio & inobedientia, quæ tamen nomine peccati elationis & nonnumquam gulæ nuncupatur, eo quod & elationis, & ſenſualitatis tentationibus primi parentes ceſſerint.

Confirmatur: cauſa per effectus dignoſcitur: ſed effectus peccati Adæ eſt inobedientia ſeu adverſus legem rebellio, quæ eſt appetitus inordinatus bonorum præſentium, maxime ſenſibilium, juxta illud 1. Joan. 2. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. Igitur peccatum primi parentis fuit, præter inobedientiam, penes elationem & gulam.

§. III.

De vulneribus per peccatum inflictis.

Primus homo per peccatum graviſſime ſauciatus eſt.

NOMINE vulnerum peccato protoparentis animæ inflictorum intelligimus ignorantiam, malitiam, ad malum pronitatem, rei ſenſibilis inordinatum appetitum, dolores, mortem, cæteraſque miſerias quibus ſubjecti naſcimur, inſuper & ju-

ſtitiæ originalis privationem & ad faciendum bonum difficultatem: Atqui peccatum hæc omnia induxit in hominem prævaricatorem: Igitur protoparens graviſſime per peccatum vulneratus eſt. Probatur minor multipliciter.

Primo, ex Scriptura ſacra. Iſa. 1. de homine per peccatum ſauciato legitur: *A planta pedis uſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas; vulnus, & livor, & plaga tumens*. Chriſtus Dominus hoc ipſum explicat parabola hominis cujuſdam, qui incidit in latrones, qui & deſpoliaverunt illum, ſemivivo relicto. Luc. 10. *Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum: & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto*. Quam quidem parabolam interpretantur SS. Doctores de primo homine lapſo, qui ſua in Deum inobedientia amiſit & gratiam, & immortalitatem, cæteraſque ſtatus innocentiæ egregias dotes, ita ut actum foret penitus de illo, niſi pius & divinus Samaritanus, Filius ſcilicet Dei incarnatus curam ægri & lapſi præ nimia ſua charitate egiſſet.

Secundo: Idem innuit ſacra Synodus Tridentina quæ ſeſſ. 5. Can. 1. anathemate percutit eos qui dicunt primum hominem per peccatum non amiſiſſe juſtitiam & ſanctitatem. Suffragantur eidem veritati Patres. Irenæus lib. 3. adverſus hær. cap. 37. ait: " Sanctitatis ſtolam, „ quam primus parens acceperat, amiſit „ per inobedientiam. „ S. Chryſoſtomus ſimilia loquitur quaſt. 16. in Gen. his verbis: " Primus homo fuit Angelus „ Terreſtris in paradiſo, gratia indutus, „ qua ſpoliavit eum diabolus. „

Tertio ratione D. Thomæ eadem minor probatur. Videlicet quod homo per peccatum graviter ſit vulneratus. Protoparens in juſtitia fuerat creatus, quæ quidem juſtitia in ſanctitate, in rectitudine, in appetitu ad bonum, in ſubordinatione partis ſuperioris ad Deum, inferioris vero ad rationem, ſita erat: ſed hanc juſtitiam granditate peccati amiſit Adam, unde hac ſublata, & gratiam, & virtutum glorioſam ſupellectilem, qua cuncta in eo admodum ordinata erant, utique amiſit, ex quo malo ſubſecuta eſt effrænata concupiſcentia, ira excandeſcens, ignorantia in intellectu, malitia & pravitas in voluntate, utriuſque appetitus iraſcibilis & concupiſcibilis exceſſus & rebellio, & cum his miſeriis magna ad bonum operandum difficultas, ad malum vero ſumma pronitas. Igitur peccatum omnes tum animi, tum corporis induxit in hominem miſerias. Doctor angelicus 1. 2. quæſt. 85. art. 3. hanc ex profeſſo explanat rationem quam ex venerabili Beda colligit: & ſic loquitur.

Reſpondeo: " Dicendum, quod per ju„ ſtitiam originalem perfecte ratio con„ tinebat inferiores animæ vires, & ip„ ſa ratio a Deo perficiebatur ei ſubje„ cta: hæc autem originalis juſtitia ſub„ tracta eſt per peccatum primi parentis, „ ſicut jam dictum eſt: & ideo omnes vires „ animæ remanent quodammodo deſtitutæ „ proprio ordine, quo naturaliter ordi„ nantur ad virtutem: & ipſa deſtitutio „ vulneratio dicitur naturæ. Sunt autem „ quatuor potentiæ animæ, quæ poſſunt eſ„ ſe ſubjecta virtutum, ut ſupra dictum „ eſt, ſcilicet ratio, in qua eſt pruden„ tia: voluntas, in qua eſt juſtitia: ira„ ſcibilis, in qua eſt fortitudo: concupi„ ſcibilis, in qua eſt temperantia. In quan„ tum ergo ratio deſtituitur ſuo ordine ad „ verum, eſt vulnus ignorantiæ. In quan„ tum vero voluntas deſtituitur ordine ad „ bonum, eſt vulnus malitiæ. In quan„ tum vero iraſcibilis deſtituitur ſuo ordine „ ad arduum, eſt vulnus infirmitatis. In „ quantum vero concupiſcibilis deſtituitur „ ordine ad delectabile moderatum ra„ tione, eſt vulnus concupiſcentiæ. „

§. IV.

De peccato aliiſque miſeriis ab Adamo ad poſteros tranſmiſſis.

Probatur hæc ultima pars auctoritate & ratione.

PRIMO QUIDEM ex Scriptura ſacra. Sic enim habetur Iſa. 1. *Omne caput languidum, & omne cor mærens, a planta pedis uſque ad verticem capitis, non eſt in eo ſanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens*. Quibus verbis Propheta dum omne caput dicit languidum a peccato, & miſeriis ipſum ſubſequentibus, neminem excipit. Celeberrimus eſt Auguſtini locus pro hoc momento de Apoſtoli ſententia Rom. 5. *Per inobedientiam unius hominis peccatores con-*

conſtituti ſunt multi. Quocirca cum Julianus negaret peccatum inobedientia protoparentis ſubintraſſe in mundum, ait illi Aug. " Quid quæris rimam, cum januam habeas apertam, per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi. "

Secundo: Ex Concilio Carthaginenſi, Milevitano, Romano ſub Zoſimo cæteriſque ad Pelagianorum luem abſtergendam adunatis quæ quidem cuncta & peccatum & per peccatum miſerias omnes ab Adamo ad poſteros tranſmiſſas eſſe definierunt, quin immo Tridentinum ſeſſione 5. Can. 5. aſſerit concupiſcentiam & peccati fomitem ad agonem uſque in nobis permanere. Can. 1. anathemate percutit dicentes Adam per peccatum nec amiſiſſe juſtitiam, nec incurriſſe iram & indignationem Dei. Can. 2. ſic loquitur: *Si quis Adæ prævaricationem ſibi ſoli, & non ejus propagini, aſſerit nocuiſſe; & acceptam a Deo ſanctitatem & juſtitiam quam perdidit, ſibi ſoli, & non nobis etiam eum perdidiſſe .... Anathema ſit.*

Tertio: Ex Patribus. B. Auguſtinus in variis operibus contra Pelagianos ex profeſſo hunc debellat errorem, ſcilicet peccatum Adæ non tranſiiſſe ad nepotes. In libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ gratuitatem gratiæ adverſus eoſdem hæreticos obſtrepentes defendit eo potiſſimum innixus principio, quod omnes homines in maſſa perditionis per peccatum Adæ concluſi ſunt. Hoc quoque probat idem S. Doctor paſſim in aliis libris, ut in expoſitione Pſalmorum. Explicans enim illud Pſalmi 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*, ait: " Quid ſanatur, ſi nihil eſt vulneratum, nihil ſauciatum, nihil debilitatum, atque vitiatum? "

Concinit D. Bernardus dicens: " Cecidimus omnes in Adamo ſimul in lutum, & ſuper acervum lapidum: unde & coinquinati ſumus originali culpa, ſed & colliſi, & confracti, & in omnibus viribus graviter vulnerati. " Mitto cæteros Patres qui uno veluti calamo parabolam Evangelii de homine, a latronibus ſpoliato explicant de peccato & miſeriis a primo homine prævaricante ad nos uſque tranſmiſſis. Ergo &c.

Quarto ratione D. Thomæ quæ ſic exponitur. Ille amiſit juſtitiam originalem nedum pro ſe, ſed pro nepotibus ſuis ipſi nepotes eam ſolummodo propter Patris obedientiam habuiſſent: Atqui cæteri homines juſtitia originali ſolummodo propter obedientiam Adami donati fuiſſent. Et probatur: illam habuiſſent titulo hæreditatis, & quia fuiſſet bonum paternum: Igitur eo ipſo quo Pater prodigus ſua dilapidavit peccando bona, nihil niſi miſerias & peccatum Filiis potuit relinquere, dicente Chriſto: *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere*. His adde experientiam quotidianam: naſcimur; quippe, inquit, Apoſtolus natura Filii iræ. Concinit S. Thomas Angelicus Doctor lib. 1. 2. quæſt. 185. art. 5. ubi ex profeſſo hanc propugnat veritatem, & ſic loquitur: " Subtracta hac originali juſtitia per peccatum primi parentis, ſicut vulnerata eſt humana natura quantum ad animam, per deordinationem potentiarum, ut ſupra dictum eſt: ita etiam eſt corruptibilis effecta per deordinationem ipſius corporis, ſubtractio autem originalis juſtitiæ habet rationem pœnæ, ſicut etiam ſubtractio gratiæ. Unde etiam mors & omnes defectus corporales conſequentes ſunt quædam pœnæ originalis peccati, & quamvis hujuſmodi defectus non ſint intenti a peccante, ſunt tamen ordinati ſecundum juſtitiam Dei punientis. " Levioris ſunt momenti argumenta in contrarium, quam ut fuſiorem habeamus de hac veritate omnibus nota ſermonem. Unam tamen aut alteram objectionem claritatis cauſa proponere & ſolvere, non abs re erit.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES contra primam concluſionis partem. Lapſus a paſſione contra legem rebellante procedit. Sed homini innocenti nulla inerat paſſio, cum & in gratia creatus ſit, & omnibus eſſet virtutibus quibus ad bonum compellitur anima, ſtipatus. Igitur perperam dicitur Adamum in peccatum ruiſſe.

Reſpondeo diſtinguendo; lapſus a paſſione antecedente, vel concomitante ortum ducit, concedo: ſemper ab antecedente, ſubdiſtinguo, in nobis concedo: in Adamo innocente, nego. Paſſio eatenus eſt peccati principium, quatenus ad

malum inducit; ſed hoc contingit dupliciter, videlicet & ad peccatum inclinando, & adverſus rationem rebellando. Primo modo ſe habet antecedenter, juxta illud Jac. 1. 14. *Unuſquiſque vero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus; deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum autem generat mortem*; ſecundo modo conſideratur, cum actu adeſt adverſus & legem & rationem rebellio; quæ quidem rebellio cauſam habet ab ipſa natura, quæ, quia ex nihilo facta eſt, ad nihilum utique, & conſequenter ad peccatum proprio tendit pondere. In nobis omnes iſtæ cauſæ ad peccatum concurrunt, paſſio ſcilicet & antecedens, & conſequens: ſimiliter & parvitas creaturæ, quæ ex nihilo educta, de ſe, niſi adjuvetur, ad nihilum abiit: in Adamo vero peccante paſſio, non quidem antecedens, ſed concomitans locum habuit, ſicut & creaturæ innata defectibilitas.

D. Auguſtinus lib. 14. de civ. cap. 13. ex iſto duplici principio protoparentis repetit peccatum. Primo quidem quia Adam ex nihilo ſicut cæteræ creaturæ factus, de ſe ad nihilum & defectum tendebat: Secundo, quia rebellavit contra Dominum, & hac elatione concepit peccatum: peccato vero amiſit juſtitiam originalem. De prima hujuſce peccati cauſa ſic diſcurrit num. 1. " Non ergo malum opus factum eſt, id eſt, illa tranſgreſſio, ut cibo prohibito veſcerentur, niſi ab eis qui mali jam erant. Neque enim fieret ille fructus malus, niſi ab arbore mala. Ut autem eſſet arbor mala, contra naturam factum eſt: quia niſi vitio voluntatis quod contra naturam eſt, non utique fieret: ſed vitio depravari, niſi ex nihilo facta natura non poſſet. Ac per hoc ut natura ſit, ex eo habet quod a Deo facta eſt: ut autem ab eo a quo eſt deficiat, ex hoc quod ex nihilo facta eſt. " Ibidem S. Doctor aſſignat alteram lapſus Adami cauſam videlicet ſuperbiam, his verbis: " Elatio autem quæ in vitio eſt, eo ipſo quo reſpuit ſubjectionem, & cadit ab illo, quo non eſt quicquam ſuperius, & ex hoc erit inferius, & fit quod ſcriptum eſt: *Dejeciſti eos, dum extollerentur*. Non enim, ait, cum elati fuiſſent; ut prius extollerentur, & poſtea dejicerentur: ſed cum extollerentur, tunc dejecti ſunt. " Quo ſermone S. Auguſtinus deſignat pro cauſa lapſus primi hominis, non paſſionem antecedentem ſed concomitantem.

Inſtabis: dictum eſt peccatum Adæ fuiſſe gulæ exceſſum. Sed hoc fieri non potuit abſque paſſione antecedente, etenim gulæ peccatum, a concupiſcentia inordinata boni ſenſibilis promanat. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: ad probationem, diſtinguo Antecedens, peccatum gulæ in nobis a concupiſcentia inordinata procedit, concedo: in protoparente, nego. Concupiſcentia oritur in nobis, ex intrinſeco eoque in radice vitiato principio quo in bonum ſenſibile & præſens inordinate tendit homo, quod ſane non fuit in Adamo, niſi poſt peccatum: quomodo vero Adam prolapſus ſit in tale peccatum dictum eſt modo, ubi de cauſis lapſus protoparentis; addo aliquid præter illas cauſas concurriſſe & ad peccatum primi hominis, videlicet tentationem extrinſecam quæ fit per ſimplicem objecti propoſitionem, nuſquam vero per appetitum vitiatum.

Urgebis: peccatum corrumpit bonum naturæ: ſed naturalia permanſerunt in Adamo: immo & bonum morale, videlicet liberum arbitrium: Igitur non ſatis conſtat de lapſu Adæ, ſaltem in grave & lætale peccatum. Ad ſummum venialiter de fructu vetito comedendo peccavit.

Reſpondeo, Adamum graviter inobediendo peccaſſe, cujus rei validiſſimum argumentum eſt prævaricationis pœna omnium graviſſima, cum amiſerit & juſtitiam, & ſanctitatem, ut declaravit Concilium Tridentinum: ſanctitas autem non niſi per peccatum mortale; addo & immortalitas amittitur: & vero peccatum veniale neque charitatem, nec conſequenter amicitiam inter Deum & hominem ſolvit, Deus autem cujus natura bonitas, homini innocenti, non tantam influiſſet pœnam, ut amicum ſuum & ejeciſſet e paradiſo voluptatis, & ærumnis omnibus pro leviori culpa in vindictam ſubdi ſtatuiſſet.

Ad objectionem jam venio, & reſpondeo diſtinguendo. Peccatum corrumpit bonum morale, concedo: bonum phyſicum & naturale, nego. Bonum triplex in Adamo diſtinguendum eſt, phyſicum ſci-

licet

licet & naturale qualis eſt anima & ejus potentiæ, ſeu facultates intellectus & voluntas: morale puta pronitas & facilitas ad actus ſupernaturales, ad amorem Dei & ſimiles: tertium quod boni moralis nomine utique celebratur, erat juſtitia originalis. Peccatum primum bonum intactum reliquit: imminuit ſecundum; tertium abſtulit. Ita D. Thomas 1. 2. quæſt. 85. art. 1. facta enim iſta de triplici bono diſtinctione, ſubdit: " Primum igi„ tur bonum naturæ, non tollitur, nec „ minuitur per peccatum: Tertium vero „ bonum naturæ totaliter eſt ablatum per „ peccatum primi parentis. Sed medium „ bonum naturæ, ſcilicet ipſa naturalis „ inclinatio ad virtutem diminuitur per „ peccatum: per actus enim humanos „ fit quædam inclinatio ad ſimiles actus, „ ut ſupra dictum eſt: oportet autem „ quod ex hoc, quod aliquid inclinatur ad „ unum contrarium diminuatur inclinatio „ ejus ad aliud. Unde cum peccatum „ ſit contrarium virtuti, ex hoc ipſo „ quod homo peccat, diminuitur bo„ num naturæ, quod eſt inclinatio ad „ virtutem. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Primus homo excidit 1. a ſtatu innocentiæ per peccatum ſuperbiæ & gulæ. 2. Graviter ſauciatus eſt. 3. Amiſit juſtitiam originalem & pro ſe & pro ſuis nepotibus.

PRIMUM, ſufficienter Scriptura ſacra declarat, cum Gen. 3. Deus primos parentes de inobedientia graviter reprehendit, tum pœna mortis punit peccatum, dum peccatores e paradiſo voluptatis longe propellit.

Secundum quoque indigitat: namque de peccati motivo loquens, elationem commemorat. Hoc ipſum aſtruit D. Auguſtinus l. 14. de civ. Dei. Bernardus ſermone 1. de Adventu, D. Thomas 2. 2. q. 163. art. 1.

Tertium enarrant SS. Doctores qui parabolam de homine qui plagarum multitudine ſemivivus relictus & ſpoliatus eſt, interpretantur de primo homine per peccatum ſauciato. D. Thomas poſt Bedam 1. 2. quæſt. 85. art. 3. quatuor numerat vulnera, ſcilicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu iraſcibili, concupiſcentiam inordinatam in concupiſcibili.

Quartum denique claret juxta illud Iſa. 1. *Omne caput languidum*. Et iſtud Apoſt. Rom. 5. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi*. Ratio quia peccator eſt arbor mala, qui quidem agens reduplicative ut peccator, non niſi fructus malos affert. Cæterum filius eſt hæres patris, non quidem juſtitiæ originalis, cum illam amiſerit Adamus, igitur peccati: maxime vero quia Deus punit per omnia peccatorem, adeoque & in filiis qui ſunt ejus bona.

Synopſis ſolutionum ad objectiones.

PRIMO: Tametſi paſſio non præceſſerit Adæ peccatum, attamen concomitata eſt, cum teſte B. Auguſtino l. 14. de civ. c. 13. inobedire, eſt ſuperbire & ſeſe per exceſſum extollere.

Secundo: Concedimus quidem tentationem intrinſecam non promoviſſe Adamum ad peccandum, bene tamen extrinſecam & quæ fit per ſimplicem objecti propoſitionem.

Tertio: Neque negamus peccatum corrupiſſe bonum naturæ morale, cum inordinationem & in animam, & in ejus potentias induxerit, ex qua ſubſecuta eſt, nedum infirmitas & difficultas ad virtutem exercendam, verum etiam tanta ad malum pronitas, ut homines nonnunquam cum malefecerint, lætentur.

SECTIO SECUNDA.

Utrum natura fuerit reparata?

Concluſio prima, eaque affirmativa.

HOMINEM eſſe reparatum conclamant utriuſque Teſtamenti ſcripturæ, prædicaverunt Apoſtoli, annuntiat Eccleſia, Chriſtus ipſe edocet juxta illud Lucæ 19. *Venit enim Filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat*. Rurſus alia Scriptura 1. Joan. 3. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli*. De hoc momento agunt Theologi, in tractatu de Incarnatione, & gratia Chriſti. Ne tamen hic expectationi alienæ non faciam ſatis, tria potiſſimum hic tractare

cpus

opus eſt, videlicet de pœnitentia Adami, de gradu gratiæ Chriſti, & diſcrepantia a gratia ſtatus innocentiæ, deinde vero de concordia libertatis cum gratia Chriſti. Pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

Adamus egit pro peccato pœnitentiam, & ſalvus eſt.

Probatur auctoritate & ratione.

Primo, ex Scriptura ſacra.

LEGITUR Sap. 9. 19. hæc ſententia: *Per ſapientiam ſanati ſunt, quicumque placuerunt tibi Domine a principio*. Quod oraculum non obſcure inſinuat Adamum qui primus a principio creatus eſt, ſapientia eatenus juſtificatum fuiſſe, quatenus ea illuminatus & inſtructus egit pro peccato pęnitentiam, & veniam per fidem Mediatoris charitate formatam impetraſſe. Quod autem hic ſit genuinus Scripturæ ſenſus, patet ex eo maxime quod Scriptor Canonicus claudens verbis allatis caput nonum, ſic incipit fuſius ſuam explicando mentem caput decimum. *Hæc illum, qui primus formatus eſt a Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodivit, & eduxit illum a delicto ſuo; & dedit illi virtutem continendi omnia*. Igitur Adamus egit pœnitentiam & ſalutem invenit. Hoc ipſum innuit Apoſtolus 1. Cor. 15. 22. his verbis: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. Certe ſi omnes in Chriſto vivificantur, hoc potiſſimum de Adamo qui fuit omnium hominum caput intelligi debet. Hoc etiam denotant illa Geneſeos verba c. 3. 21. *Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos*. Namque miſericordia hæc fuit in peccatores, ut eorum nedum pudori, ſed ipſi animæ parceret curam miſerorum agens: Igitur protoparentes a periculo damnationis eripuit, maxime vero cum primi parentes fragilitate magis quam malitia in peccatum inobedientiæ prolapſi ſint. Sic cenſent graviſſimi Interpretes, ut Pererius l. 6. in Gen. Celeberrima eſt pro iſto momento parabola de ove perdita quam bonus Paſtor quæſivit, inventam vero ſuper humeros impoſuit, & duxit ad ovile. Sic enim ſcriptum eſt Luc. 15. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens: Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.*

Hanc ovem eſſe genus humanum in maſſa perditionis relictum per peccatum, maxime vero Adamum qui primus aberrans, cæteros perdidit, eſſe nemo non novit. De protoparente Irenæus iſtam explicat ſimilitudinem l. 3. ca. 37. aitque eos qui contradicunt ſaluti Adæ, conſequenter dicere non inveniſſe Chriſtum ovem perditam: Ergo &c.

Secundo, ex ſanctis Patribus.

IRENÆUS iterum venit in veritatis teſtimonium, ac ibidem dicit quod Adamus: " Tranſgreſſionis fecit pęnitentiam: Pœ- „ nitentibus autem largitur benignitatem „ ſuam Deus. „

Tertullianus in eadem verſatur opinione, quippe qui l. 1. contra Marcionem c. 25. aſſerit Deum nec Adamum, nec Evam maledixiſſe: " Ut reſtitutionis candidatos, „ ut confeſſione relevatos. „

S. Hilarius non prætereundus eſt. In Pſal. 119. ſic loquitur: " Adam veniæ „ reſervatus, & glorificatus in Chriſto „ eſt. „

D. Hieronymus ſuum eidem ſententiæ addit calculum; explicans enim caput primum epiſtolæ ad Epheſios ſic ſcribit: Adam „ e paradiſo ejectus, per ſalvatorem revo- „ candus erat. „

Gregorius Nazianzenus eidem ſubſcribit veritati, orat. de Adam & Eva his verbis: " Utrumque ſerpens decepit, utrum- „ que Chriſtus paſſione ſua ſalute dona- „ vit. „

Alter Gregorius l. 6. epiſt. 29. alias c. 195. ait quod Adam: " Per pęnitentiam „ ad vitam rediit. „ Quid plura pro iſto „ momento referam? Beatus Auguſtinus lib. 2. de pecc. merit. c. 34. de protoparentibus ſermonem faciens, ait: " Poſt „ peccatum recte vivendo, merito credun- „ tur per Domini ſanguinem ab extremo „ ſupplicio liberati. „ Igitur Adam &

Eva

Eva pœnitentia ducti & veniam peccati, & felicitatem per merita Chriſti impetrarunt. De utroque loquimur ad mentem Patrum, nec relinquitur circa Evam ambigendi locus, cum de ea quoque Scripturæ laudatæ explicari debeant, quinimmo Hugo Victorinus ex illa Geneſeos ſententia cap. 3. v. 15. *Inimicitias ponam inter te & mulierem...... ipſa conteret caput tuum*, colligit Evam matrem noſtram apud Deum gratiam inveniſſe, & alternata vice dæmonem quoque ſua pœnitentia, & in bono perſeverantia in æternum ſuperaſſe.

Tertio ex ratione, eaque multiplici.

NON una eſt ratio pro ſalute protoparentum aſtruenda. Prima ſic exponitur. Qui cum Chriſto reſurrexerunt ut cum eo conglorificarentur, profecto & pœnitentiam pro peccato egerunt, & miſericordia Dei per Chriſti merita ſalvati ſunt: Atqui res ſic ſe habet pro primis parentibus: Et probatur auctoritate Patrum. S. Athanaſius ſerm. de Paſſione in ea verſatur ſententia. Suffragatur Epiphanius hær.46. Subſcribit D. Aug. epiſt. olim 99. ad Evodium: Idem docet Leo IX. in cap. *Hi duo* de conſecr. diſt. 1. tametſi ſolum Adam nominent, idem de Eva ſenſiſſe conſtat. Enimvero cum ipſa fuerit cum Adam primitiæ Creatoris, debuit utique cum viro eſſe primitiæ Salvatoris, qui ſua redemptione veluti nova creatione reſtauravit omnia, purificans ſanguine ſuo quæ in cœlis & in terris ſunt.

Secundo: Adam matrimonio cum Eva ab ipſo Deo copulatus, erat typus conjunctionis hypoſtaticæ Verbi cum humanitate, & iterum Chriſti cum Eccleſia, ut docet D. Thomas: Sed conveniens eſt typum conſociari in gloria cum originali, maxime cum Chriſtus Rex Regum ſuam amet imaginem, & eo venerit fine, ut illam proprio reſtauraret ſanguine: Igitur recte propugnamus protoparentes gloria æterna fuiſſe, pœnitentia prævia, donatos.

Tertia hæc cæteris accedit: Eccleſia, teſte Bellarmino, ab Adamo & Eva incepit, & his duobus conſtabat: Sed non eſt veriſimile ita defeciſſe, ut in primis capitibus ceſſaverit, ita ut in peccato abſque pœnitentia Adam & Eva perſeveraverint, maxime vero cum peccato tantum fragilitatis a via recta aberraverint, de quo ſane hominem timoratum cito-citius pœnitet. Ergo &c.

Quarta: Qui filios ad colendum ex toto corde Deum inſtruxerunt, profecto impœnitentes non permanſerunt: Atqui Adam & Eva poſt lapſum filios docuerunt cultum divinum, Abel obtulit holocauſtum ad quod reſpexit Deus: Enos ritu ſolemniori eundem coluit Deum: Noe obtulit ſacrificium in odorem ſuavitatis: A quo enim Abel & alii juſti hæc didicere, niſi a parentibus ad quos inſtruere filios & edocere ſpectabat? Ergo &c.

Quinta cæteris adjungitur. Deus non vult mortem peccatoris etiam impii, ſed magis ut convertatur & vivat, ita enim habetur Ezech. 18. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur a viis ſuis, & vivat?* Igitur nec probabile, nec bonitati divinæ conſentaneum videtur, ita protoparentes dereliquiſſe, ut non fuerit eis & pœnitentiæ & veniæ locus. Igitur protoparentes egerunt pœnitentiam, & ſapientia ſanati metuerunt, & habuerunt vitam æternam.

Solvuntur objectiones.

OPPONES: Deus non pepercit Angelis apoſtatis: Igitur nec protoparentibus, cum ſicut Angeli fuerant in gratia conditi: nec ſine ſumma erga Deum ingratitudine leviori tentationi ceſſerint.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem. Ratio diſcriminis eſt quod Scriptura ſacra dicat priores impœnitentes & damnatos, e contra vero poſteriores. Neque vero deſunt convenientes pro diſparitate rationes. Gregorius Magnus l. 4. Moral. cap. 9. non leviores affert ad compeſcendos quoſdam Hæreticos iniqua de protoparentum ſalute rimantes: " Duas, ,, *inquit*, ad intelligendum ſe, creaturas ,, fecerat, angelicam videlicet & huma- ,, nam: utramque vero ſuperbia percuſſit... ,, Sed una tegmen carnis habuit, alia ve- ,, ro nihil infirmum de carne geſtavit: ,, Miſertus ergo Creator, illam ad ſe de- ,, buit reducere quam in perpetratione cul- ,, pæ ex infirmitate aliquid conſtat ha- ,, buiſſe, & eo amplius debuit apoſtatam ,, Angelum repellere, quo cum a perſi- ,, ſtendi

„ ſtendi fortitudine corruit, nihil infir-„ mum ex carne geſtavit. „ Ulterior hæc ratio afferri poteſt quod non eſſet in homine tanta cognitio boni, quanta inerat Angelo; iſte quippe in inſtanti, ille vero nonniſi ſucceſſive bonum amandum & malum fugiendum cognovit: hinc caro vel obnubilat, vel etiam deprimit mentem multa cogitantem, quod non habuit locum in Angelo; hinc iſte ex malitia peccavit, ille vero ex fragilitate, quocirca ſicut compaſſione, ſic & miſericordia dignus quodammodo.

SYNOPSIS ARTICULI.

Protoparentes de peccato egerunt pœnitentiam, & ſalvati ſunt.

PRIMO: Hoc innuit ſacra Scriptura.

Secundo: Hoc idem propugnat Greg. Mag. qui l. 4. Moral. quoſdam Hæreticos contrarium ſentientes perſtringit.

Tertio: Protoparentes docuerunt filios modum colendi Deum, & ipſam ante prolem natam componebant Eccleſiam: Hæc & ſimilia eorum fidei & pietatis conſequenter & ſalutis argumenta ſunt.

Quarto: Eſto quod Deus non pepercerit Angelis, ſed voluit miſericordia commotus veniam concedere homini, qui magis ex fragilitate quam ex malitia peccaverat.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum gratia Chriſti gratia innocentiæ ſit abundantior?

Concluſio prima, eaque affirmativa.

Probatur auctoritate & ratione.

PRÆNOTANDUM eſt gratiam poſſe pluribus modis conſiderari: Primo quidem in ſe, deinde vero intenſive ſeu penes gradus ſuos, & extenſive, ſeu quoad effectus: vel etiam per ordinem ad ſuam cauſam. Si ſpectetur in ſe & entitative, ſeu etiam ſpecifice, vix aliquid diſcriminis erit inter gratiam Adami innocentis, & Adami lapſi ſed reparati; utraque enim gratia ſi de habituali ſermo ſit, eſt participatio naturæ divinæ: ſi de actuali, utraque etiam eſt auxilium a Deo præſtitum ad faciendum bonum ſupernaturalis ordinis, quod ſane homo viribus a ſola natura in ſe relicta profluentibus operari non valet, alias daretur ſubſtantia creata naturaliter ſupernaturalis, quæ ſecluſo Dei auxilio poſſet & ſtare in bono, & vitam æternam veluti ſibi debitam comparare; quod certe a mente catholica prorſus alienum eſt: Superbiam enim & oſtentationem contrivit Deus Judex & in Angelis malis quos in inferos detruſit, & in primis parentibus quos in elationis vindictam e paradiſo voluptatis ejecit, & morti aliiſque ſubjecit miſeriis.

De cauſa utriuſque gratiæ aut nulla, aut parva admodum difficultas eſt: Certum eſt enim ſolum Deum eſſe cauſam principalem phyſicam cujuſcumque gratiæ, juxta illud Pſalm. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Chriſtum vero eſſe cauſam gratiæ præſentis meritoriam definivit Concilium Tridentinum. Totum igitur controverſiæ caput eſt de gratia operis, & quæritur utrum gratia Mediatoris ſit abundantior, hoc eſt efficacior tum ad virtutem exercendam, tum ad perſeverandum, tum etiam ad merendum & conſequendam vitam æternam. De his & ſimilibus momentis potiſſimum procedit concluſio, quam multis argumentis comprobare juvat.

Primo, ex Scriptura ſacra.

NOMINE gratiæ auxiliantis præſentis ſtatus intelligimus gratiam omnem, præcipue vero actualem & operantem: Sed hæc, eſt gratia ſtatus innocentiæ abundantior. Et probatur ex Scriptura ſacra quæ dicit Redemptionem Chriſti copioſam, abundantem, immo & ſuperabundantem. Sic enim ſcriptum eſt Pſal. 129. *Et copioſa apud eum redemptio*. Et Rom. 5. 15. *Non ſicut delictum, ita & donum, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt: multo magis gratia . . . . unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit*. Quod malum fecerat delictum? Quæ ruinæ ab ipſo in genus humanum inductæ? Norunt omnes eſſe amiſſionem & gratiæ, & juris ad vitam æternam: Porro hæc omnia reſtauravit Chriſtus abundanter, immo & ſuperabundanter, quandoquidem ex Apoſto-

lo

lo multo magis abundavit gratia quam peccatum, plus reddidit Chriſtus quam amiſſum eſt, pretium utpote infinitum in valore in immenſum excedit delictum, ut docent Theologi. Igitur gratia Mediatoris abundantior & efficacior eſt gratia hominis innocentis: alias delictum plus virium habuiſſet in nocendo, quam gratia Chriſti in ſanando & redimendo. Quod autem hic ſit germanus Scripturæ ſenſus ex ipſo Chriſto conſtat, qui Joan. 10. totam quæſtionem ſic dirimit & definit: *Veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*. Rurſus alia Scriptura 1. Joan. 3. 8. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli*. Hoc eſt ut reſtituat gratiam per peccatum amiſſam: Sed hoc fecit Chriſtus abundanter & ſuperabundanter teſtibus Propheta Regio & B. Paulo. Igitur gratia Chriſti gratiam ſtatus innocentiæ in abundantia & efficacia plurimum excedit.

Confirmatur: ubi ſunt plures potentiſſimæ cauſæ ad eundem effectum concurrentes, ibi profecto effectus in virtute major reſultat, quam cum una ex his cauſis tantummodo operatur: Atqui plures cauſæ ad gratiam Mediatoris producendam, quam ad gratiam ſtatus innocentiæ concurrunt. Et probatur. Solus Deus iſtam produxit, juxta illud S. Auguſtini tritum effatum: *Erat condens naturam, ſimul & largiens gratiam*. Sed in gratia Mediatoris producenda non ſolum Deus, ſed & Chriſtus verus Deus & homo paſſione, tum & ſanguinis effuſione, gratiam operatur, juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 6. *Empti enim eſtis pretio magno*. Ergo &c.

Secundo, ex divo Auguſtino.

SANCTUS ille Doctor hanc fuſe adimplet provinciam paſſim in ſuis adverſus Pelagianos & Semipelagianos operibus, ſed ex profeſſo in libris de corr. & gr. de præd. SS. & de dono perſ. ubi ab effectibus dilucide probat gratiam Mediatoris ſicut gratia protoparentis efficaciorem, ita & abundantiorem eſſe, quod quidem hoc probatur argumento. Illa gratia eſt abundantior gratia ſtatus innocentiæ quæ eſt potentior, quæ dat non ſolum poſſe bonum, ſed operari, quæ cor durum emollit, quæ vincit omnes tentationes, quæ finaliter in bono perſeverare facit, quæ eſt efficacia omnipotentiſſimæ providentiæ certum eligentis numerum ſecundum propoſitum, cujus ordo tam ſuavis & fortis eſt ut juſtis & electis omnia cooperentur in bonum, non ſinens vaſa miſericordiæ confringi & in interitum abire, ita ut exceſſus, ſi qui ſint & inveniantur in Prædeſtinatis, cedant per pœnitentiam in bonum: Atqui talis eſt gratia Mediatoris, iſtæ vero eximiæ dotes in illa ſolum, & non in gratia primi hominis reperiuntur: Igitur gratia Mediatoris eſt iſta abundantior. Probatur minor ex D. Auguſtino quoad ſingulas partes.

Diſcrimen multiplex inter gratiam primi hominis & Mediatoris a divo Auguſtino & divo Thoma affertur: Ex quo affulget efficacia gratiæ Chriſti.

PRIMUM diſcrimen. Gratia primi hominis, erat gratia Creatoris, præſens vero eſt gratia Mediatoris qui noſtram ſuſcepit carnem, & ideo auxilium illo longe potentius. Ita Auguſtinus l. de corr. & gr. c. 11. n. 30. " Proinde, *inquit*, etſi
,, non interim lætiore nunc, veruntamen
,, potentiore gratia indigent iſti, *lapſi ſcilicet homines*, & quæ potentior quam
,, Dei unigenitus Filius, æqualis Patri
,, & coæternus, pro eis homo factus...
,, Deus ergo naturam noſtram, id eſt,
,, animam rationalem carnemque hominis
,, Chriſti ſuſcepit, ſuſceptione ſingulariter mirabili vel mirabiliter ſingulari,
,, ut nulli juſtitiæ ſuæ præcedentibus meritis Filius Dei ſic eſſet ab initio quo
,, eſſe homo cœpiſſet, ut ipſe & Verbum
,, quod ſine initio eſt, una perſona eſſet.
Gratia Adami erat lætior gratia quæ eſt per Chriſtum, iſta vero potentior & efficacior.

Secundum. Gratia ſtatus innocentiæ erat ſolum ad interim, *ſine quo* homo non poſſet perſeverare: Salvatoris vero auxilium *quo* de facto juſtus in bono finaliter perſeverat. De gratia Adami ſic loquitur D. Auguſt. ibidem c. 11. num. 31. " Tale
,, quippe erat adjutorium, quod deſereret
,, cum vellet, & in quo permaneret ſi
,, vellet; non quo fieret ut vellet. Hæc
,, prima eſt gratia quæ data eſt primo A-
,, dam: Sed hæc potentior eſt in ſecundo
,, Adam. Prima eſt enim qua fit ut homo

,, ha-

„ habeat juſtitiam ſi velit: Secunda ergo „ plus poteſt, qua etiam fit ut velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat. „

Rurſus c. 12. ibidem nu. 34. diſtinguit clarius adjutorium *ſine quo*, & adjutorium *quo*; primum tribuit homini innocenti, alterum homini præſentis ſtatus per Chriſti merita: “ Itemque ipſa adjutoria diſtinguenda ſunt. Aliud eſt adjutorium *ſine quo* aliquid non fit, & aliud eſt adjutorium *quo* aliquid fit . . . Primo itaque homini, qui in eo bono quo factus fuerat rectus acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt autem adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc vero ſanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis non tale adjutorium datur, ſed tale ut eis perſeverantia ipſa donetur. „

Tertium. Gratia primi Adam erat ut plurimum veluti indifferens & ſufficiens cui facile reſiſtebatur: Secundi vero Adam, operante Chriſto, talis eſt, ut quamvis ei reſiſti poſſit, vulgo tamen, ſi ſit auxilium *quo*, non reſiſtitur, a nullo duro corde reſpuitur, quinimmo, ideo datur, ut cordis duritia penitus auferatur, ita ut ſecundum Auguſtinum & D. Thomam ſit per ſe efficax; ſic quippe tenent noſtri Thomiſtæ & tota Schola Angelica. Audiamus de hoc momento S. Aug. qui ibidem cap. 12. n. 38. ſic pronuntiat: “ Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideo, quamvis infirma non tam deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur, „ Rurſus l. de Prædeſt. ſeſſ. c. 8. n. 13. “ Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde reſpuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur. „

Quartum: Gratia Creatoris dabat poſſe vincere tentationes, ſed non talis erat, ut eas de facto ſuperaret, cum Adamus innocens leviori ceſſerit tentationi, Mediatoris vero tanta eſt energia ut omnes etiam graviſſimas compeſcere queat, & de facto compeſcat, atque ſuperet. S. Aug. ibidem c. 12. n. 35. ita docet: “ Ille, (*ſcilicet protoparens*) & terrente nullo, & inſuper contra Dei terrentis imperium libero uſus arbitrio, non ſtetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate: Iſti autem, *homines lapſi*, non dico terrente mundo, ſed ſæviente ne ſtarent, ſteterunt in fide; cum videret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus, iſti futura quæ accepturi erant, non viderent. Unde hoc niſi donante illo, a quo miſericordiam conſecuti ſunt, ut fideles eſſent? „

Quintum. Gratia primi hominis tametſi magna, non erat tamen effectus Providentiæ quæ vellet cuncta ita ordinare, ut omnia ita cooperarentur in bonum, ut ipſe lapſus cederet in bonum prævaricantis: e contra vero gratia Mediatoris tantæ eſt efficaciæ, ut ipſa mala cedant in bonum electorum, qui, ordinante Providentia, tametſi quandoque exorbitent mala, attamen ad meliorem redeunt frugem, & non damnantur. Hoc momentum fuſe explanat Auguſtinus ibidem cap. 9. n. 23. „ Propter hoc Apoſtolus, cum dixiſſet. *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*: Sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono uſque in finem non permanere, mox addidit, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt. Hi enim in eo quod diligunt Deum, permanent uſque in finem; & qui ad tempus inde deviant, revertuntur, ut uſque in finem perducant, quod in bono eſſe cœperunt . . . Quicumque ergo in Dei providentiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, vocati, juſtificati, glorificati ſunt, non dico etiam nondum renati, ſed etiam nondum nati, jam filii Dei ſunt, & omnino perire non poſſunt. „

Rurſus ibidem nu. 24. ait: “ Talibus Deus diligentibus cum omnia cooperantur in bonum; uſquemodo prorſus omnia, ut etiam ſi qui eorum deviant & exorbitant; etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exultare debere, non ſibi arrogando tanquam de ſua virtute fiduciam permanendi, hæc dicendo in abundantia ſua: Non movebor in æternum. „ Ex his omnibus liquet quam latum ſit diſcrimen inter gratiam

tiam Creatoris & gratiam Mediatoris, & quantum iſta alteram in abundantia & efficacia ſuperet. Sunt adhuc aliæ diſcrepantiæ quibus gratia præſentis ſtatus ſecernitur a gratia ſtatus innocentiæ. Unam aut alteram commemorat D. Thomas. Ex his iterum atque iterum affulget abundantia & excellentia gratiæ Chriſti.

Sextum: Gratia Adami eam ſolummodo habebat virtutem, ut hominem innocentem in juſtitia conſervare poſſet: Gratia vero Chriſti, nedum poſſe ſed actu conſervare præbet, quinimmo juſtitiam amiſſam reſtituit, & reſtaurat, quocirca gratiæ ſanativæ titulo donatur; tametſi enim non ita ſanet hominem per peccatum originale ſauciatum, ut nihil fomitis & concupiſcentiæ remaneat, attamen & plene eum juſtificat, & ad mandata Dei adimplenda expeditum reddit. De ea ſic loquitur Angelicus Doctor 1. 2. q. 109. art. 9. " Licet natura humana per gratiam ſane-„ tur quantum ad mentem, remanet ta-„ men in ea corruptio & infectio quantum „ ad carnem. „ Verum gratia conſummata præſentis ſtatus ita perfecte reintegrat hominem lapſum, ut etiam gloria æterna & immortali donetur, quam quidem energiam non habuit gratia primi hominis. Audiamus de hoc momento D. Thomam ibidem art. 10. ad 3. ſic loquentem: " „ Etſi reparatio gratiæ Chriſti hic ſit in-„ choata quantum ad mentem, nondum ta-„ men eſt conſummata quantum ad car-„ nem, quod erit in patria. „

Septimum diſcrimen eſt penes meritum. Divus Thomas 1. p. q. 95. art. 4. hanc inſtituit quæſtionem: Num opera hominis innocentis fuerint efficaciora ad merendum quam opera hominis lapſi in charitate conſtituti. Non pauci in hoc graviter allucinantur exiſtimantes tunc majus exurgere meritum, ubi eſt major operandi bonum difficultas; ex hoc inquit D. Thomas, ſequeretur hominem poſt peccatum eſſe melioris conditionis quam antea: addo & inde ſequi Chriſtum & B. Virginem qui nullum ex radice peccati ad virtutem exercendam experiebantur impedimentum, non tantum habuiſſe adimplendo Dei præcepta meritum, quantum nos qui nonniſi cum magnis difficultatibus, & obſtrepente concupiſcentia, bonis operibus comparamus.

Omnia igitur diſtinguenda ſunt cum Angelico Doctore, videlicet gratiam habitualem a qua veluti a primigenio fonte promanat meritum, & quantitatem operis quo comparatur meritum. Rurſus, quantitas, ait D. Thomas, duplex eſt, una abſoluta, & una proportionalis. Illa petitur ex entitate & menſura phyſica operis; ſic qui dat centum nummos pauperi propter Deum majus habet meritum phyſicum quam qui dat ſolum unum aſſem, hoc eſt, plus dat: iſta vero & a facultate & affectu perſonæ; hinc vidua quæ miſit duo æra minuta in gazo-phylacium, eatenus plus fecit ſecundum ſententiam Domini, quam illi qui magna munera obtulerunt, quatenus iſta ſumma tametſi exigua, nihilominus magis ejus facultatem ſuperabat. Centum quippe aurei minus ſunt pro Rege divite, quam duo aſſes pro paupere, major inde affulgebat affectio, majorque charitas in vidua quam in Phariſæis divitibus qui multo plura dabant.

His præmiſſis & diſtinctis ſic concludit ſanctus Doctor: opera primi hominis efficaciora erant ad merendum, quam noſtra, ſi penſetur ratio meriti, vel ex gratia, vel ex quantitate operis abſoluta: ſi vero ex quantitate proportionali, minus efficacia erant: " Sic igitur dicendum, „ quod efficaciora fuiſſent hominis opera „ ad merendum in ſtatu innocentiæ quam „ poſt peccatum, ſi attendatur quantitas „ meriti ex parte gratiæ quæ tunc copio-„ ſior fuiſſet, nullo obſtaculo in natura hu-„ mana invento. Similiter etiam ſi con-„ ſideretur abſoluta quantitas operis. Quia „ cum homo eſſet majoris virtutis, ma-„ jora opera feciſſet. Sed ſi conſideretur „ quantitas proportionalis, major inveni-„ tur ratio meriti poſt peccatum propter „ hominis imbecillitatem. Magis enim „ excedit parvum opus poteſtatem ejus qui „ cum difficultate operatur illud, quam „ opus magnum poteſtatem ejus, qui ſi-„ ne difficultate operatur. „ Ex his patet majus eſſe in præſenti ſtatu meritum quam fuiſſet in ſtatu innocentiæ, quatenus ex majori difficultate, exurgit ordinarie loquendo, major in Deum amor & affectus, majorque propter obſtacula ſuperanda in adimplendis mandatis conatus. Cæterum gratia Salvatoris eatenus adhuc excedit gratiam primi hominis in merito, quatenus non ſolum dat poſſe bene agere, ſed & actu agere, immo & perſeverare,

ac

ac deinde gloriam aſſequi æternam. Quid plura? Gratia quæ homini lapſo confertur, ex meritis Chriſti abundantibus & ſuperabundantibus illiſque infiniti valoris procedit, unde & in hoc ſenſu ex parte cauſæ ſuperat meritum gratiæ ſtatus innocentiæ. Et ſic per omnia diſtinguitur gratia Mediatoris ab alia.

D. Bernardus. ſerm. ſuper hæc verba Apocalypſeos c. 12. *Signum magnum apparuit in cælo*. Totum hoc myſterium paucis ſic explicat: " Vehementer vir unus & mulier una nocuere, ſed gratias Deo,
,, per unum nihilominus virum & mulie-
,, rem unam, omnia reſtaurantur, nec ſi-
,, ne magno fœnore gratiarum: neque e-
,, nim ſicut delictum, ita & donum, ſed
,, excedit damni æſtimationem beneficii
,, magnitudo. Sic nimirum prudentiſſi-
,, mus & clementiſſimus artifex quod quaſ-
,, ſatum fuerat non confregit, ſed utilius
,, omnino refecit, ut nobis novum forma-
,, ret Adam ex veteri, & Evam trans-
,, funderet in Mariam.,,

Lutherus in libro de ſervo arbitrio, Calvinus in Antidot. Concilii Tridentini ad ſeſſ. 6. c. 5. & poſt ipſos Janſenius in toto ferme libro 4. de grat. Sal. novum hoc ſtatuunt diſcrimen inter gratiam primi hominis, & gratiam Mediatoris, quod velint primam ita ſubditam fuiſſe libero arbitrio, ut ei reſiſtere poſſet Adam, e contra vero iſta tantopere illi dominetur, ut ex neceſſitate ei ad bonum compellenti aſſentiatur, quippe qui liberum arbitrium granditate peccati penitus amiſſum autument. Tametſi ex præcedentibus ubi de concordia libertatis cum præſcientia Dei & gratia prædeſtinationis confutati maneant, quia tamen hoc fictitium & falſum inter utramque gratiam auctoritate B. Auguſtini diſcrimen ſtabilire conantur, operæpretium eſt impræſentiarum ex profeſſo dogma catholicum auctoritate Conciliorum, D. Auguſtini, nec non & Proſperi & D. Thomæ ejus interpretum aſtruere. Unde ſit contra iſtos & ſimiles Heterodoxos

CONCLUSIO SECUNDA.

Diſcrimen inter gratiam primi hominis & Mediatoris iſtud non intercedit, quod voluntas humana ſub primæ gratiæ dominio libertate indifferentiæ & actus gauderet, ſed ſub ſecunda non perfruatur.

Probatur auctoritate, & ratione.

SUPERVACANEUM eſt hic texere varia Scripturæ loca ad veritatem concluſionis propugnandam, cum hoc factum ſit ſupra: Sed quia Heterodoxi appellant ad S. Auguſtinum cujus mentem in hac quæſtione aſſequi gloriantur, & præſumunt: ad Auguſtinum eos perducere neceſſe eſt, ſed prius oſtendendum rem eſſe de fide definitam in variis Conciliis quæ Lutheri, Calvini & conſequenter Janſenii molimina confregere.

Concilium Tridentinum.

PATRES hujuſce Synodi ſeſſ. 6. cap. 5. ſic loquuntur: " Declarat præterea, (S.
,, Synodus) ipſius juſtificationis exordium
,, in adultis a Dei per Chriſtum Jeſum
,, præveniente gratia ſumendum eſſe,
,, hoc eſt, ab ejus vocatione, qua, nul-
,, lis eorum exiſtentibus meritis vocan-
,, tur, ut, qui per peccata a Deo aver-
,, ſi erant, per ejus excitantem atque ad-
,, juvantem gratiam ad convertendum ſe
,, ad ſuam ipſorum juſtificationem, eidem
,, gratiæ libere aſſentiendo & cooperando
,, diſponantur: ita ut, tangente Deo cor
,, hominis per Spiritus ſancti illuminatio-
,, nem, neque homo ipſe nihil omnino
,, agat, inſpirationem illam recipiens,
,, quippe qui illam & abjicere poteſt, ne-
,, que tamen ſine gratia Dei movere ſe ad
,, juſtitiam coram illo libera ſua volunta-
,, te poſſit. Unde in ſacris Litteris, cum
,, dicitur, convertimini ad me, & ego
,, convertar ad vos, libertatis noſtræ ad-
,, monemur, cum reſpondemus; Converte
,, nos, Domine, ad te, & convertemur;
,, Dei nos gratia præveniri confitemur.,,

Rurſus ibidem can. 4. " Si quis dixerit
,, liberum hominis arbitrium a Deo mo-
,, tum & excitatum, nihil cooperari aſ-
,, ſentiendo Deo excitanti atque vocanti,

,, quo-

„ quoad obtinendam juſtificationis gratiam, „ ſe diſponat ac præparet : neque poſſe „ diſſentire ſi velit, ſed veluti inani- „ me quoddam nihil omnino agere, me- „ reque paſsive ſe habere: anathema ſit.„ Quibus textibus Concilium perfectam explicat ſub dominio gratiæ Mediatoris libertatem, qua quidem homo poteſt & ſe præparare ad juſtificationem cooperando, & gratiæ vocanti & excitanti conſentire vel diſſentire ad nutum poteſt: contrarium vero dicere non ſolum non ſinit ſancta Synodus, ſed talia audentes anathematis gladio confodit.

Concilium Senonenſe anno 1518. contra Lutheranos congregatum

NON abſimilem Tridentinæ definitioni ſententiam adverſus Proteſtantes gratiam neceſſitantem propugnantes tulit. Sic intonat in Præfatione longe poſt initium: " In errorem Manichæi incidit „ Lutherus, dum nimis anxie & ſcrupuloſe devitat Pelagium: metuens nam- „ que liberum arbitrium cum Pelagio „ aſſerere, omne bonum opus quod eſt „ in homine Deo tribuit & divinæ gra- „ tiæ, nihil prorſus libero arbitrio: Sic- „ que tollens omnino liberum arbitrium, „ Lutherus factus eſt Manichæus, dum „ refugit eſſe Pelagianus. „ Igitur ex Concilio ſapit Manichæiſmum propugnare gratiam Chriſti neceſsitantem.

Ex divo Auguſtino, ſancto Proſpero, & D. Thoma.

ILLUD inter gratiam primi hominis & gratiam mediatoris diſcrimen quod ſub iſta non remaneat libertas indifferentiæ & actus, eſt procul faciendum, quod omnino novum eſt, & a mente, tum S. Auguſtini, tum S. Proſperi, tum etiam D. Thomæ prorſus alienum eſt: Atqui tale eſt diſcrimen a Luthero, a Calvino & Janſenio celebratum: Igitur nedum explodendum, ſed & abhorrendum eſt. Minor patet, & eſt ipſa Heterodoxorum ſententia. Probatur igitur major ex ſanctis Doctoribus mox laudatis.

Primas inter eos tenet ſedes B. Auguſtinus, ipſe autem per omnia & ubique propugnat libertatem indifferentiæ actus ſub dominio gratiæ præſentis ſtatus ex profeſſo quidem in tribus libris de libero arbitrio: rurſus in libro de gratia & libero arbitrio, maxime cap. 2. nu. 3. & 4. ubi infinitis prope utriuſque teſtamenti teſtimoniis hanc probat veritatem; quos quidem S. Doctoris textus diſſert. de concordia præſcientiæ cum libertate humana laudavimus, mitto multos alios ne repetita ad nauſeam uſque diſpliceant, ſed quoſdam ex lib. de corr. & gr. ubi Auguſtinus de gratia efficaci tractat, excerptos, in medium proferre juvat, ut veritatis hoſtes intelligant Auguſtinum non eſſe pro eis.

S. Doctor in iſto libro cap. 8. loquitur de gratia inter omnes gratias efficaciſsima, quam Chriſtus pro Petro a Patre expoſtulavit, de gratia quæ eſt ita potens, ut moveat invicte & inſuperabiliter, ad bonum: de gratia quæ eſt ſic victrix & triumphans, ut nedum operari bonum, ſed & in bono cæpto perſeverare conferat: & tamen non ſolum libertatem per eam vel minimum offendi non dicit, quin potius ita adjuvari & perfici aſſerit, ut voluntas ſub ejus dominio non tantum libera, ſed & liberrima evadat. Sic ſcribit Auguſtinus n. 17. his verbis: " Nam „ quis ignorat, tunc fuiſſe perituram fi- „ dem Petri, ſi ea qua fidelis erat, vo- „ luntas ipſa deficeret; & permanſuram, „ ſi eadem voluntas maneret?. Sed quia „ Prov. 8. ſect. 70. *Præparatur voluntas a* „ *Domino*; ideo pro illo Chriſti non poſ- „ ſet eſſe inanis oratio. Quando rogavit „ ergo ne fides ejus deficeret, quid a- „ liud rogavit, niſi ut haberet in fide LI- „ BERRIMAM, fortiſsimam volunta- „ tem? Ecce quemadmodum ſecundum „ gratiam Dei, non contra eam LI- „ BERTAS DEFENDITUR VO- „ LUNTATIS. Voluntas quippe huma- „ na non libertate conſequitur gratiam, „ ſed gratia potius LIBERTATEM, „ & ut perſeveret delectabilem perpetuita- „ tem, & inſuperabilem fortitudinem. „

Rurſus ibidem cap. 11. num. 31. totam dirimit quæſtionem & veluti gladio ancipiti cunctas circa liberum arbitrium confodit & debellat hæreſes aſſerendo quod tantum abſit, ut gratia mediatoris, aut tollat libertatem, aut catenis pluſquam ferreis vinciat, quin potius perditam, hoc eſt, debilitatam per peccatum reddit & reintegrat. Sic loquitur gra-

tiam primi hominis & Mediatoris delineando, utramque diſtinguendo & exponendo: " Prima eſt enim qua fit, ut homo habeat juſtitiam ſi velit: ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit ut velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat. Nec illa quidem parva erat, qua demonſtrata eſt etiam potentia liberi arbitrii, quoniam ſic adjuvabatur, ut ſine hoc adjutorio in bono non maneret, ſed hoc adjutorium ſi vellet deſereret: hæc autem tanto major eſt, ut parum ſit homini per illam REPARARE PERDITAM LIBERTATEM, parum ſit denique non poſſe ſine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiam efficiatur ut velit."

Eo loci S. Auguſtinus loquitur de gratia efficaci mediatoris, de gratia quę non ſolum dat poſſe, ſed & actu velle bonum, & tamen illa gratia priſtinam libertatem reparari aſſerit. Quis jam æquus & cordatus rerum æſtimator dixerit S. Doctorem diſtinguere gratiam protoparentis a gratia mediatoris, in eo quod ſub illa maneat liberum arbitrium, ſub iſta vero ſit extinctum, cum expreſſe S. Aug. contrarium propugnet, & in deſcribendis gratiæ Chriſti ab alia diſcrepantiis, altum teneat de extinctione libertatis humanæ ſilentium?

Pergit S. Auguſtinus partes libertatis hominis lapſi ſub dominio gratiæ operis defendere. Repetitis igitur gratiæ ſanitatis & reparationis effectibus & diſcriminibus num. 33. pag. 76. ſubdit: " Major quippe libertas eſt neceſſaria adverſus tot & tantas tentationes, quæ in paradiſo non fuerunt, dono perſeverantiæ munita atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus ſuis vincatur hic mundus. Hoc ſanctorum martyria docuerunt." Ibi S. Doctor loquitur de libertate indifferentiæ, videlicet electionis, quippequi ſermonem faciat de Martyribus qui blandiente & etiam terrente mundo gratia præventi ſimul & adjuti elegerunt potius mori, quam fidem Chriſti abnegare: " Iſti, *inquit*, non dico terrente mundo, ſed ſæviente ne ſtarent, ſteterunt in fide."

Denique ibidem cap. 12. num. 38. hoc ſtatuit diſcrimen Auguſtinus inter gratiam primi hominis & gratiam mediatoris, quod per primam poſſet homo innocens ſe conſervare in juſtitia: Secunda vero adjuvante, lapſus bonum invictiſſime velit & operetur, quia vult, hoc eſt, quia gratia corroborati illud eligunt homines lapſi faciendum: velle enim aliquid humano modo, eſt illud eligere: " Infirmis ſervavit, ut ipſo donante invictiſſime quod bonum eſt, vellent." ait ibidem Aug.

S. Proſper eſt ejuſdem labii lib. 2. de vocat. Gen. c.28.& ſic loquitur: " Deus ad obediendum ſibi, ipſum velle ſic donat, ut etiam perſeveraturis illam poteſtatem quæ poteſt nolle, non auferat."

D. Thomas idem ſentit & docet quod lib. 1. art. 7. ad 2. his verbis: " Deus, *inquit*, movet omnia ſecundum modum eorum, & ideo divina motio a quibuſdam participatur cum neceſſitate; a natura autem rationali cum libertate propter hoc quod virtus rationalis ſe habet ad oppoſita: & ideo ſic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen poteſt huic motioni reſiſtere." Videas velim, benevole lector, quomodo S. ille Doctor diſtinguat duplicem Dei motionem, unam qua agentia naturalia determinata ad unum neceſſario applicantur ad opus: alteram vero qua creatura rationalis cum libertate ad agendum compellitur, quia ad oppoſita ſe habet, ex quo colligit poſſe divinæ motioni reſiſtere. Igitur fictitium eſt, immo & injurioſum illud diſcrimen inter gratiam primi hominis & gratiam mediatoris, quod illa moveret libere, iſta vero compellat cum neceſſitate voluntatem humanam ad bonum.

Ex ratione.

Illud diſcrimen non eſt admittendum, quod tollit rationem meriti bonorum operum, quod præceptorum impoſitionem evacuat, quod correptionis & exhortationis locum adimit; quod denique naturam & eſſentiam gratiæ mediatoris offendit, & ne dicam penitus extinguit: Atqui tale eſt ſyſtema gratiæ neceſſitantis pro ſtatu naturæ lapſæ: Igitur prorſus explodendum & rejiciendum. Probatur minor quoad ſingulas partes.

Primo: Meritum in eo maxime ſitum eſt, quod homo viator exardeſcentibus paſſioni-

ſionibus allectus ad malum quod facere poteſt, attamen inſpirante gratia bonum, illi aſſentiat & eadem adjuvante faciat & operetur juxta illud Eccl. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala & non fecit: ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino*. Unde ſtabilita bona? Quia reſiſtendo & concupiſcentiæ & mundo, eligit abjectus eſſe in domo Dei ſui, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, ut dicitur, Pſal. 83. Sed ſi gratia neceſſitat, jam ſub ejus imperio non affulget electionis locus: Igitur nec conſequenter meriti, quod ſane ejuſmodi auxilium neceſſitans prorſus evacuaret.

Secundo: Præcepta eatenus juſte a Deo homini viatori imponuntur ad laudem & coronam, quatenus liberum eſt homini obedire, ſi fidelis eſt ſervus: Sed ſi gratia liberum adimat arbitrium, jam lex incaſſum proponitur adimplenda ad coronam, velit enim homo nec ne, ſemper faciet bonum ad quod ex virtute antecedente neceſſario compellitur; abſente vero gratia in aliud ex neceſſitate prolabetur extremum, videlicet ad peccatum; unde ex utraque parte lex quæ declinare a malo, & facere bonum præcipit, erit inutilis. Hæc ratio eſt D. Auguſtini qui lib. de gr. & lib. arb. cap. 2. nu. 4. pag. 719. ait: " Quid illud quod tam multis locis ,, omnia mandata ſua cuſtodiri & fieri ,, jubet Deus? quomodo jubet, ſi non eſt ,, liberum arbitrium &c. ,, Igitur gratia neceſſitans legem ſicut inutilem, ita & in prohibendo malo injuſtam reddit, namque ut alibi dicit idem S. Doctor, quis peccat in eo quod vitare non poteſt?

Tertio: Datur ſemper in hac vita & correptionis, & exhortationis locus, ut ex profeſſo docet Auguſt. in lib. de corr. & gr. ex quo culpam in hominem ſolum peccantem refundendam eſſe colligit, quatenus homo invitatus & excitatus ad bonum quod, adjuvante gratia, quæ urgente præcepto nemini deeſt, non operatur, ſatis ſuum demonſtrat liberum arbitrium: " Nemo ergo, inquit idem S. Doctor ,, lib. de gr. & lib. arb. cap. 2. num. ,, 4. pag. 720. Deum cauſetur in corde ,, ſuo, ſed ſibi imputet quiſquis, cum pec- ,, cat. ,, Sed poſita gratia neceſſitante, ad quid exhortatio ad bonum faciendum, malum vero vitandum? ipſa præſente ſicut fiet ſemper primum, ita & abſente, alterum neceſſario committetur. Ad quid correptio? Reſpondebit peccator tentatus, quando erit gratia, convertar ad Dominum, inutiles prorſus ſunt & minæ & terrores: neque liber ſum ſub concupiſcentia exardeſcente ad malum vitandum, neque ſub imperio gratiæ quæ eſt a me penitus independens, ad operandum bonum. Ergo &c.

Quarto: Gratia mediatoris in eo potiſſimum conſiſtit, quod ſanet, non deſtruat, conſequenter quod adjuvet liberum arbitrium ſauciatum & non extinguat: Quod illud roboret & non frangat; quod non ſolum poſſe bonum, ſed & illud velle & facere præbeat: quod exardeſcente paſsione & ſæviente mundo faciat eligere quod pium & ſanctum eſt; ita Auguſtinus, & D. Thomas ſupra laudati: Eo prorſus ſcopo Eccleſia expoſtulat pro filiis gratiam: *Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos.* Rurſus. *Concede miſericors Deus fragilitati noſtræ præſidium*: Et iterum, *Præſta quæſumus omnipotens Deus: ut ſemper rationabilia meditantes, quæ tibi ſunt placita, & dictis exequamur & factis*. Non petit liberum arbitrium neceſsitatis jugo teneri, ſed liberari a malo, ſed adjuvari ad præceptum adimplendum: Sed libertate filiorum Dei in eligendo quod bonum eſt, donari. Igitur neceſſitas injurioſa eſt gratiæ mediatoris: quinimmo ejus deſtruit naturam, gratia quippe datur, ut cum libertate conſocietur, juxta illud Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. *In ſacris litteris cum dicitur, convertimini ad me, & ego convertar ad vos, libertatis noſtræ admonemur. Cum reſpondemus: Converte nos Domine ad te, & convertemur, Dei nos gratia præveniri confitemur*. Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OPPONES, adverſus primam concluſionem. Illa gratia non eſt gratia ſtatus innocentiæ abundantior, ſi iſta multo plures habuit effectus: Atqui gratia primi hominis multo plures habuit effectus quam gratia Mediatoris: Et probatur. Primo juſtitiam originalem, immortalitatem, aliaſque eximias dotes & privilegia ſibi annexa habebat: Secundo nihil imperfectionis ex parte concupiſcentiæ fluctuum homo experiebatur. Tertio, meritum præ-

cellens gratia innocentiæ addebat bonis operibus, tametſi enim gratia Chriſti gloriam producat, iſta tamen corona magis gratiam quam meritum ſpectat, teſte Auguſtino qui lib. de corr. & gr. cap. 11. num. 31. pag. 768. ſic loquitur: " Quæ „ futura erat & homini, *innocenti*, ſicut „ facta eſt Angelis ſanctis, merces meriti. Nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, illa gratia eſt gratia mediatoris abundantior quæ plures habet effectus in omni genere, concedo: plures in aliquo tantum genere, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Omnia argumenta ſolummodo probant gratiam primi hominis multo plures habuiſſe effectus extenſive & in aliquo genere, quatenus juſtitia originalis & immortalitas ad illam conſequebantur, ſed profecto non in omni genere, & intenſive, ſeu quoad gradum, quandoquidem ſolum poſſe perſeverare conferebat; gratia vero Chriſti dat & velle, immo & actu perſeverare: prima poſſe vincere tentationes præbebat: Secunda etiam terrente, quid dicam & ſæviente mundo, inquit Auguſtinus lib. de corr. & gr. cap. 12. num. 35. eas in Martyribus ſuperavit: Quid plura? Æternum gloriæ pondus nonnunquam, ut in electis, operatur. Quod nuſquam fecit gratia ſtatus innocentiæ.

Ad ſecundum: tametſi gratia in præſenti ſtatu contrarium ex parte paſſionum habeat, quia tamen ſæpius, immo & toties ſuperat, quoties homo ei obedit & aſſentitur, ex hoc mirabilis ejus efficacia oſtenditur, quæ longe ſuperemineт gratiæ protoparentis, qui, terrente nullo, inquit Auguſtinus, ceſſit tentationi.

Ad tertium: Dico quod meritum fuiſſet in ſtatu innocentiæ fructus gratiæ, ſicut eſt & in præſenti ſtatu, aliter tamen & aliter. Gratia erat indebita primo homini, quandoquidem Deus non tenebatur hominem ad finem ſupernaturalem elevare, ſed poſt lapſum eſt magis indebita propter peccatum, unde meritum eſt effectus gratiæ ſimul & miſericordiæ: gratiæ quidem quæ eſt primum meriti principium, miſericordiæ vero quæ reddidit jus ad gloriam per culpam amiſſum, cum e contra ſi Adamus in innocentia perſeveraſſet, dubio-procul jure innato ratione juſtitiæ originalis, ad beatitudinem æternam donatus fuiſſet: In hoc prorſus ſenſu Auguſtinus dicit, quod gloria in ſtatu innocentiæ merces fuiſſet meriti ſicut fuit in Angelis bonis: nunc vero eſt donum gratiæ, hoc eſt, maxime, & magis gratiæ fructus quam meriti, quia & plurimum miſericordiæ.

Inſtabis: Atqui omnimode gratia erat major: Et probatur. Meritum hujus gratiæ fuiſſet omnimode majus: Ergo &c. Probatur Antecedens. Ubi eſt major in operando bonum difficultas, ibi eſt & meritum majus, alias ſequeretur hominem tepidum qui nec paſſionum æſtibus commovetur, nec etiam amore magno accenditur, majora promereri præmia, quam alium qui concupiſcentia, vel carnis, vel oculorum exæſtuante agitatus, nonniſi, adhibita magna violentia, bonum operatur, quod tamen nemo ſapiens dixerit: Igitur quantitas meriti gratiæ primi hominis nedum abſolute, ſed & proportionaliter atque omnibus modis erat major.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, nego Antecedens. Ad ulteriorem probationem diſtinguo: ubi eſt major in operando bonum difficultas, ibi eſt meritum excellentius ſecundum quid, concedo: ſimpliciter & abſolute, nego. Dictum eſt quantitatem meriti abſolutam repeti ex quantitate gratiæ, quantitatem vero proportionalem ex parte operantis magis Deum amantis: unde cum gratia ſecundum ſe ſpectata in homine innocente eſſet major, quippe quæ nullum in eo contrarium haberet, & cum juſtitia originali quæ in eximia omnium virtutum ſupellectili ſita erat, præditus eſſet, certum eſt, *inquit*, D. Th. ſupra laudatus, quod meritum abſolute loquendo fuiſſet protop. in ſtatu innocentiæ majus; tum quia in hoc felici ſtatu non fuiſſet tepiditatis locus, homo enim nullis paſſionum irretitus vinculis, facile amore Creatoris accenſus fuiſſet, quem & ex toto corde, ſi fidelis permanſiſſet, lubentiſſimo animo dilexiſſet: ſi tamen attendamus & ad concupiſcentiam, & ad mundum cuncta pro amore Babylonis ſine fine molientes, profecto qui, his allicientibus reſiſtit, majus ſecundum aliquam

quam proportionem habet meritum.

Nec inde ſequitur tepidi alicujus actionem bonam coram Deo pluſquam opus hominis ferventis, alias vehementi paſſione quam tamen vincit, cruciati, ponderare, cum meritum in iſto ſit majus & ex parte principii, ſcilicet gratiæ, & ex parte operantis: ſicut enim major eſt hominis amore Dei flagrantis charitas, ita & major conatus & tendentia in Deum. Unde non eſt paritas.

Urgebis: Meritum in Chriſto & Beatiſſima Virgine fuit & abſolute, & proportionaliter majus, quam in cæteris juſtis; illi tamen neque paſſionum illecebris, neque carnis lucta ex peccato originali profluente, laborabant: Igitur meriti quantitas etiam proportionalis non deſumitur ex difficultate & operis arduitate.

Reſpondeo cum S. Thoma meritum ſecundum ſe ſpectatum majus eſſe in iis in quibus gratia appetitus inferioris perfecte dominatur; ſed dicitur proportionaliter majus, non preciſe propter difficultatem faciendi bonum, ſed ex affectione operantis, qui tametſi pauper, ut vidua, de qua ſit mentio in Evangelio, dat tamen id omne quod habet: quod quidem munus in comparatione eleemoſynæ per divitem erogatæ, qui nihil incommodi in hoc patitur, eſt majus. Ex quo ſequitur opera Dei-paræ in merito omnibus modis longe ſuperaſſe cæterorum electorum merita: & vero tametſi eſſet pura creatura, tanto tamen Dei amore ſuccenſa erat, ut Deus Pater ad puritatem ſimul & humilitatem ejus reſpiciens matrem proprii Filii ſui incarnati eſſe voluerit. Quoad Chriſti exemplum nemo non videt nullum hic faceſſere negotium; cum enim eſſet Deus & homo merita ejus nedum abſolute & proportionaliter, ſed & in immenſum hominis, tum innocentis, tum lapſi reparati & juſtificati excedere & ſuperare fide tenemus.

Cæterum iſta propoſitio, ubi eſt major in operando bonum difficultas & arduus admodum labor, ibi & majus omnimode meritum, locum habet maxime in viatoribus ad invicem comparatis, cum enim omnes & concupiſcentia & paſſionibus graviter laborent, certum eſt eum qui carnem cum concupiſcentiis ardenter & generoſo animo crucifigit, majus apud Deum habere meritum quam alterum qui non niſi tepide diabolo & paſſionibus reſiſtit.

Diluuntur inania adverſus ſecundam concluſionem heterodoxorum commenta.

OBJICIUNT Lutherus & Calvinus, & poſt ipſos Janſenius Iprenſis: homo lapſus nihil boni poteſt facere abſque gratia: Igitur quoties adeſt, neceſſario bonum operatur: ſin minus in contrarium, ſcilicet in peccatum innato concupiſcentiæ pondere prolabitur. Hoc eſt apud eos palmare argumentum pro gratia neceſſitante aſtruenda, quod quidem fucato innixus fundamento Iprenſis toto libro quarto de gratia Salvatoris, maxime a capite primo uſque ad undecimum hoc ſtatuit inter gratiam primi hominis & gratiam mediatoris diſcrimen; quod iſta neceſſario compellat voluntatem ad bonum, illa vero nonniſi libere & prævia electione idem operaretur.

Reſpondeo primo: contrarium patet, tum ex his quæ exprofeſſo diximus in tractatu de ſcientia Dei, de libertate hominis ſub dominio gratiæ Chriſti, tum ex probationibus, maxime vero ex definitione fidei Synodi Tridentinæ.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, homo nullum bonum ordinis ſupernaturalis abſque gratię auxilio poteſt facere, concedo: bonum ordinis naturalis, nego. Homo tametſi lapſus poteſt tamen ex innata libertate bonum naturalis ordinis operari, ut dare pauperi motu compaſſionis eleemoſynam. Ita definiere ſummi Pontifices Gregorius XV. & Pius V. adverſus Baium. Unde nego conſequentiam. Licet enim gratia ſit neceſſaria ad opus ſalutis tum inchoandum, tum perficiendum, nemo tamen niſi Heterodoxus dixerit auxilium Dei tollere libertatem, cum potius eam adjuvet & roboret teſte Auguſtino, eam ſanet, teſte D. Thoma qui ſubdit loco in probationibus citato Deum agentia movere conformiter eorum naturæ, neceſſaria eſſe determinata ad unum, neceſſario: libera vero, libere, & prævia electione. Cum denique contrarium de fide definierit Concilium Tridentinum in quo Patres aſſerunt noſtræ libertatis nos admoneri, cum Deus, ait: *Convertimini ad me*: Reſpondemus, *Converte nos Domine ad te, & convertemur*; Unde ibidem ſeſſ. 6. can. 4. anathe-

mate percellit dicentes liberum arbitrium a gratia motum non poſſe diſſentire ſi velit.

Inſtant : S. Auguſtinus nihil adverſus fidem circa efficaciam gratiæ docuit : Atqui tamen hoc ſtatuit inter gratiam primi hominis & gratiam Mediatoris diſcrimen, quod homo innocens poſſet perſeverare & peccare, ſi vellet, e contra vero homo lapſus, ſed reparatus ſub dominio gratiæ non poſſit non perſeverare, non peccare : Igitur ex Auguſtino gratia ſanativa neceſſario compellit voluntatem ad bonum. Probant minorem variis ſancti Doctoris auctoritatibus, maxime ex ipſo libro de corr. & gr. deſumptis ; cap. 12. de Adamo num. 32. pag. 768. ſic loquitur : „ Poſſet enim perſeverare ſi vellet : quod „ ut nollet de libero deſcendit arbitrio, „ quod tunc ita liberum erat, ut bene „ velle poſſet, & male. Quid erit autem „ liberius libero, quando non poterit ſer„ vire peccato? „ Ultima verba de homine lapſo reparato profert, & hanc ſtatuit inter ipſum & primum hominem diſcrepantiam, quod iſte non poſſit peccare ſub dominio gratiæ conſtitutus : ille vero poterat quatenus bene vel male velle fas ei erat, & hoc, inquit, promanabat a libero arbitrio, quod tunc temporis ad oppoſita ſeſe habebat : nunc vero remanet quoque liberum, ſed non tale & ſimile arbitrium, quod quidem inquiunt Novatores ſufficienter ſalvatur eo ipſo quo voluntarie operatur, tametſi neceſſario.

Alterum proferunt B. Auguſtini locum in quo S. Præſul ait Deum dimiſiſſe & miſiſſe primum hominem facere quod vellet : infirmis vero ſervaſſe ut ipſo donante, quod bonum eſt inviciſſime vellent. Eo loci, aiunt, eſt inter utrumque hominem, ſanum ſcilicet & infirmum diſcrepantia ab Auguſtino allata penes libertatem. Primus dimiſſus eſt ut faceret ad nutum quod vellet : Igitur non poteſt aliud eſſe diſcrimen niſi quod ſecundus homo ſub gratiæ dominio nonniſi neceſſario velit bonum, quod primus deſeruit. Si enim uterque liber libertate indifferentiæ cenſeatur, jam nullum ſubſiſtit inter hominem innocentem & lapſum reparatum diſcrimen, quod tamen eſt contra Auguſtini ſententiam, qui ut ſuam de gratia neceſſitante, inquiunt, aperiat mentem, dicit hominem in præſenti ſtatu Deo donante, invictiſſime velle bonum : ſi invictiſſime, profecto ex neceſſitate, alias non invictiſſime, non indeclinabiliter, ſed declinabiliter, ſicut in primo homine compertum habemus. Ibidem cap. 12. num. 38. ſic loquitur S. Aug. “ Fortiſſimo quippe dimiſit atque „ permiſit facere quod vellet : infirmis „ ſervavit, ut ipſo donante invictiſſime „ quod bonum eſt vellent. „

Reſpondeo 1. apertam ſufficienter eſſe S. Aug. mentem pro libertate indifferentiæ actus ex auctoritatibus in probationibus adductis, cum dicat gratiam quæ dat fortiſſimam in bono voluntatem, ſimul & præbere *liberrimam*, cum eo loci verbis expreſſis aſſerat illam eandem gratiam *reparare perditam libertatem*. Cum liberum arbitrium in præſenti ſtatu ad oppoſita ſeſe habere probat variis multiſque teſtimoniis ex utroque teſtamento depromptis. Et ne aliquis remaneat de ſenſu S. Doctoris ambigendi locus, audiamus iterum ſimilia cum Tridentino pronunciantem l. de Spiritu & litt. c. 34. ſic ſcribit : “ Pro„ fecto ipſum velle credere Deus opera„ tur in homine ; & in omnibus miſeri„ cordia ejus prævenit nos : CONSENTIRE „ AUTEM VOCATIONI DEI, VEL DISSEN„ TIRE AB EA, PROPRIÆ VOLUNTATIS „ EST. „

Reſpondeo 2. negando minorem ; ad primam probationem ex auctoritate B. Aug. deductam, diſtinguo : Et eo loci S. Præſul loquitur de patria in qua beati Deum felici neceſſitate compulſi diligunt, concedo : & loquitur de viatoribus, qui nedum voluntarie, ſed cum indifferentia ad oppoſitum ipſum amant creatorem, nego. Loquitur quippe ut ex terminis patet, de immobilitate in bono quam nomine impeccabilitatis celebrat : Nec mirum, loquitur de ineffabili perſeverentia in bono quod Adam deſeruit, ſed quod luculentius pro gloria capeſſenda virtute & efficacia gratiæ Salvatoris aſſequimur, in quo ſane plurimum gratia mediatoris ſupereminet.

Duo igitur ad ſolutionem argumenti ſtatuimus : Primo quidem S. Auguſtinum loqui de ſtatu beatorum in quo eſt amor circa Deum neceſſarius : ſecundo de perſeverantia finali quæ cum gloria conſociatur. S. Doctor eſt ſui ipſius interpres. Ibidem lib. de corr. & gr. cap. 11. n. 32. ubi de electis, ait, in patria Deum poſſidentibus : “ Quid erit liberius libero arbitrio,

„ trio, quando non poterit ſervire pec-
„ cato? certe impeccabilitas ſolummodo
„ ſpectat patriam. „ Rurſus ibidem c.12. n. 33. loquitur de libertate primi hominis qui bonum cœptum deſeruit: Et de libertate juſtorum qui finaliter perſeverant in charitate, & ſunt beati: “ Prima ergo
„ libertas voluntatis erat, poſſe non pec-
„ care; noviſſima erit multo major, non
„ poſſe peccare: Prima immortalitas erat,
„ poſſe non mori; noviſſima erit multo major
„ non poſſe mori: prima erat perſeveran-
„ tiæ poteſtas, bonum poſſe non deſere-
„ re; noviſſima erit felicitas perſeveran-
„ tiæ. „ Quid clarius Auguſtinum loqui de ſtatu beatorum quem homo reparatus efficacia gratiæ Chriſti aſſequitur? impeccabilitas quippe & immortalitas, non diffitentibus proteſtantibus, ad ſolam patriam pertinet, quam ſufficienter exprimit S. Præſul vocando perſeverantiæ felicitatem. Dum igitur ait hominem ſub dominio gratiæ conſtitutum non poſſe peccare, loquitur de gratia patriæ, eaque conſummata, non de ea quæ viatoribus perhibetur.

Ad ulteriorem probationem alia auctoritate S. Auguſtini innixam, reſpondeo diſtinguendo: homo reparatus, Deo donante finaliter & invictiſſime vult bonum, concedo: Deo donante in vitæ decurſu, nego. Duplex gratia efficax diſtinguitur; una qua adjuvante aliquod bonum opus fit: altera qua finaliter fit & voluntas immobiliter figitur in bono: iſta multarum gratiarum operis importat ſeriem, immo & providentiam extraordinariam attingentem omnia a fine uſque ad finem fortiter, ſed & ita ſuaviter, ut electis & diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum, & mors eo adveniat tempore, quo homo charitate flagrat & eſt juſtus. Ita Aug. ex profeſso in libro de dono perſeverantiæ, maxime c. 1. ubi illam duplicem ſecernit gratiam efficacem, unam qua peccator reſurgit, ſed poſtea a juſtitia accepta novo peccato excidit: alteram vero quo perſeverat uſque ad finem; n.1. ſic loquitur: “ Aſſerimus
„ ergo donum Dei eſſe perſeverantiam, qua
„ uſque in finem perſeveratur in Chriſto.
„ Finem autem dico, quo vita iſta finitur, in
„ qua tantummodo periculum eſt ne cada-
„ tur. Itaque utrum quiſque hoc munere ac-
„ ceperit, quamdiu hanc vitam ducit, in-
„ certum eſt. Si enim priuſquam moriatur,
„ cadat, non perſeveraſſe utique dicitur.

Extra dubium eſt S. Auguſtinum motionem invictiſſimam, indeclinabilem, & inſuperabilem ſoli dono perſeverantiæ tribuere, cum ipſo teſte voluntas mota per aliam gratiam poſſit reſiſtere, nec iſti adjutorio conveniat immobiliter figere liberum arbitrium in bono, alias non gratia ut ſic, ſed gratia finalis foret. Unde enim gratiæ perſeverantiæ inſuperabilis motio? non certe a gratia ſecundum ſe ſpectata, cui voluntas obniti poteſt, & nonnumquam obnititur, ejuſque frangit impetum, ſed a ſerie multorum auxiliorum in ſe connexorum, maxime vero a providentia extrinſeca quæ cauſas extrinſecas ita diſponit, ut mors accedat tempore quo peccator eſt de culpa vehementer contritus: Illudunt igitur Heterodoxi ſimplicibus cum gratiam mere interiorem inſuperabilem & neceſsitantem ex Auguſtino propugnare contendunt: S. Præſul dum gratiam inſuperabilem celebrat, loquitur de gratia perſeverantiæ, quæ gloriam, & patriam in qua non eſt peccandi locus & facultas, annexam habet. Audiamus de hoc momento S. Doctorem lib. de corr. & gr. c. 12. n. 33. “ Pri-
„ ma erat perſeverantiæ poteſtas, bonum
„ poſſe non deſerere, noviſſima erit feli-
„ citas perſeverantiæ, bonum non poſſe
„ deſerere. „ Ubi quæſo, non poſſumus bonum deſerere? Profecto in ſola patria: & hoc ultro fatentur Lutherus, Calvinus & Janſenius. Rurſus lib. de dono perſeverantiæ c.6. n. 10. pag. 826. “ Perſeve-
„ rantiam vero uſque in finem, quoniam
„ non habet quiſquam, niſi qui perſeve-
„ rat uſque in finem, multi eam poſſint
„ habere, nullus amittere. „ Ecce ex mente S. Doctoris gratia inſuperabiliter movens, ea ſcilicet quæ amitti non poteſt, cui nemo reſiſtit, nec reſiſtere valet; alias neque invictiſſima foret, neque perſeverantiæ finalis gratia vocaretur. Nec mirum: qui eſt in termino impeccabilis eſt: Igitur Auguſtinus eo loci in objectione laudati loquitur ſolum de gratia perſeverantiæ quam non habuit primus homo, quæ vero nunc ſanctis per gratiam Chriſti confertur. Et hoc eſt inter gratiam primi hominis & gratiam mediatoris diſcrimen, quod ſtatuit & prædicat a capite ſexto libri de correptione & gratia uſque ad caput decimum quartum, ut oſtendat gratiam Salvatoris gratia protoparentis eſſe & abundantiorem, quocirca perpetuo & ſine

fine aſſerit Adamum habuiſſe ſolummodo gratiam qua poſſet perſeverare & non de ſerere bonum; ſanctos vero nunc ipſo Chriſto donante, habere gratiam & qua faciant libere bonum, & qua bonum cœptum etiam terrente & ſæviente mundo numquam deſerant. Ita expreſse & clariſſime ex profeſſo loquitur S. Præſul toto capite 11. & 12.

Mitto alias objectiones quas Novatores ex aliis beati Auguſtini auctoritatibus eruere tentant, cum his fecerimus pluſquam ſatis in diſſertationibus de libertate humana, & de ejuſdem concordia cum præſcientia Dei.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

PRIMO: Protoparentes egerunt pro peccato pœnitentiam & ſalvati ſunt. Hoc ipſum innuit Scriptura ſacra Sap. 9. maxime vero c. 10. ubi habetur ſapientiam eduxiſſe a delicto Adamum: unde Irenæus lib. 3. c. 37. dicit: *Eos qui contradicunt ſaluti Adæ, conſequenter dicere non inveniſſe Chriſtum ovem perditam*. Suffragantur veritati Hilarius, Hieronymus, & alii multi Patres, & quidem merito, cum primi parentes unionem Chriſti cum humanitate noſtra repræſentarent, & in eis primum incipiebat & conſiſtebat Eccleſia, quæ Deo tanquam ſponſo conjungi expoſtulabat; tum quia pœnitentia juſtificati, filios cultum Deo debitum docere debebant. Ergo &c.

Secundo: Gratia mediatoris eſt gratia primi hominis & efficacior, & abundantior; juxta illud Chriſti Joan. 10. *Veni ut vitam habeant & abundantius habeant*. Ratio D. Auguſt. ea eſt. Gratia primi hominis dabat ſolum poſſe perſeverare, Chriſti vero dat & actu perſeverare, ita S. Doctor lib. de corr. & gr. cap. 11. & 12.

Tertio: Incaſsum Heterodoxi hanc ſtatuunt diſcrepantiam inter gratiam primi hominis & mediatoris, quod gratia iſtius neceſſario compellat ad bonum: ſecus gratia Adæ: Tridentinum quippe de fide definivit ſeſſ. 6. cap. 5. & ibidem can. 4. liberum arbitrium motum libere conſentire gratiæ vocanti & eidem poſſe diſſentire ſi velit. Hoc ipſum aſtruit Senonenſe in præfatione: hoc S. Auguſtinus lib. de gr. & lib. arb. c. 2. lib. de corr. & grat. c. 11. ubi dicit gratiam Mediatoris humanam non deſtruere, ſed reſtaurare libertatem. Hoc S. Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 28. hoc S. Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. ubi aſſerit Deum ſua gratia movere homines cum libertate. Hoc ipſum innuunt præcepta quæ Deus ad coronam obſervanda proponit: hoc denique ejus exhortationes, quas ad peccatores, ut convertantur ad ſe, dirigit, ubi enim nulla libertas, ibi nullus & meriti, & correptionis locus foret.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Tametſi Deus Angelo rebelli non pepercerit, non ſequitur indulgentiam non conceſsiſse primis parentibus, cum enim carnis infirmitate, inquit Gregorius, veluti quodam veſtimento induti eſſent, fragilitate potius, quam malitia peccaverunt, hinc & venia præ Angelis apoſtatis multo magis donandi erant.

Secundo: Non negamus gratiam primi hominis in aliquo puncto gratia mediatoris fuiſſe lætiorem, videlicet quoad juſtitiam originalem & immortalitatem: Sed profecto non ſimpliciter & abſolute: Quamvis enim gratia Chriſti ſit in ſubjecto paſsionum illecebris commoto, attamen quod eſt mirabile, terrente mundo, ſæviente concupiſcentia, dat & poſſe operari bonum, immo & finaliter perſeverare in bono, quod ultimum & noviſſimum ipſi peculiare eſt.

Tertio: In vanum Heterodoxi gratiam mediatoris neceſſitantem eſſe debacchantur: Nuſquam hoc propugnavit Auguſtinus, ſed potius contrarium, ſitamen quandoque dicat hominem non poſſe ſub dominio gratiæ peccare, non loquitur de gratia efficaci, ut ſic, cum ei reſiſti poſſe lib. de ſpir. & lit. c. 34. aſſerat, ſed de perſeverantia finali adæquate ſumpta, hoc eſt, ut importat non ſolum gratiarum actualium ſeriem quibus homo obniti valet, ſed providentiam ſpecialem extrinſecam quæ ita ordinat cauſas extrinſecas, ut mortem infligant illo potiſſimum tempore, quo homo de culpa dolet, & habet confeſſoris copiam, ut & lacrimis & ſalutari pœnitentia atque debita contritione ſua deponat peccata. De perſeverantia inquam finali quæ importat caritatis cum morte conjunctionem.

TRA-

TRACTATUS SEPTIMUS
DE
ULTIMO FINE HOMINIS,
Et de actibus per quos ad eum modo acceditur, modo etiam receditur.

PRÆFATIO.

SUMMUM bonum eſſe ultimum hominis finem, nemo tam idiota, tam etiam barbarus, & bardus non novit, non ſentit: Sed in Deo, a quo omne bonum adinveniri conclamat S. Auguſtinus his verbis: *Quidquid Deo minus eſt, explere non poteſt*, ſitam eſſe hominis beatitudinem atque finem, idem ſanctus Doctor egregie delineat lib. 2. de Symbolo ad Catechum. cap. 12. dum ait: " Non noſtri
„ dominabitur jam corruptio, immorta-
„ liter viventibus, & cum ipſa æterna
„ vita manentibus. Neque enim indige-
„ bimus illic veſtimento, ubi erimus im-
„ mortalitate veſtiti: nec cibus nobis dee-
„ rit, quando ipſe panis vivus, qui pro-
„ pter nos de cœlo ad terras uſque de-
„ ſcendit, ſui præſentia noſtras animas
„ ſatiabit: nec potus nobis deerit, præ-
„ ſente fonte vitæ. Saturabit enim nos
„ ab ubertate domus ſuæ, & torrente de-
„ liciarum ſuarum corda noſtra rigabit.
„ Æſtus illic non patiemur: illic eſt enim
„ refrigerium noſtrum, qui nos ſub umbra
„ alarum ſuarum protexit & protegit.
„ Frigus illic non patiemur: eſt enim ibi
„ ſol juſtitiæ, qui ſuo amore calefaciens
„ corda noſtra, radiis divinitatis ſuæ illu-
„ minabit oculos noſtros, ut videant divi-
„ nitatem, æqualitatemque Patris, & Fi-
„ lii, & Spiritus ſancti. Non ibi fatigabi-
„ mur: nobiſcum enim erit virtus noſtra,
„ cui nunc dicimus: *Diligam te, Domine,*
„ *virtus mea*. Non ibi dormiemus: non
„ enim ibi ſunt tenebræ quæ excludere
„ poſſint permanentem diem. Nulla erit
„ ibi negotiatio, nulla ſervitus, nullum
„ opus. Et quid illic acturi ſumus? Fortaſ-
„ ſe quod ſcriptum eſt: *Vacate & videte,*
„ *quoniam ego ſum Deus*. Vacuitas iſta con-
„ templationis, erit opus noſtræ actionis:
„ ut contemplantes delectemur, & dele-
„ ctabiliter contemplemur videre. Quid
„ videre? Bona Domini. Quæ bona? Poſ-
„ ſumus exprimere illud: *Quod nec oculus*
„ *vidit, nec auris audivit, &c.* „

Quia vero cæcutit homo corruptus non ſolum in aſſequendo bonum, verum etiam & in cognoſcendo; ideo neceſſaria eſt Theologia moralis tum ad ſanandos animi morbos, tum ad regulandum veram libertatem, tum etiam ad reſtituendam vitæ innocentiam. Ea enim ſcientia, atque ſapientia eſt quæ certam hominis felicitatem & veram ſubindigitat pulchritudinem, quæ vitiis nihil turpius eſſe docet; quæ omnes continet in officio, privatos quippe dirigit, familias gubernat, requiem parat imperiis; quocirca jure merito ſocietatis humanæ parens, legum magiſtra, ſapientia Principum, juſtitiæ fundamentum, & recte vivendi norma dicitur, atque celebratur.

Si igitur, inquit unus e noſtris Thomiſtis, ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ſi rebus omnibus inſitus centri amor, ad Deum tendat creatura rationalis neceſſe eſt, poſtquam ab eo primo principio egreſſa eſt, in ipſo ultimo fine conquieſcat. Verum quamvis finis ille nobis omnibus ſui indiderit appetitum, quia nos Dominus fecit ad ſe, & inquietum eſt cor noſtrum donec in ipſo requieſcat; quam-

quamvis etiam finis illius micantiſſima veritas, & juſtitia per ſe ſit evidens, & in ea tenebras comminiſci, ſit tenebras in ſole cogitare; Deus enim, ut ait Joannes, lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ: nihilominus veritatis circa morum potiſſima præcepta dignoſcenda difficultas innata, & per peccatum in immenſum aucta tanta eſt, ut in multarum rerum per ſe veriſſimarum notitia caliget, tam obliquata ratio, ut in contrarium errorem nonnunquam abeat; tam infirma, ut ex veritatis intuitu nullam in agendo infirmitatem, ſed opinandi inſtabilitatem hauriat; tam offuſcata concupiſcentiæ nebulis, ut nullum ferme ſit Chriſtianæ Ethicæ caput, quod non fuerit in dubium vocatum, vel contrarii erroris turpi approbatione turpiſſime reprobatum. Quid ergo inter tot ſuperſtites ex primi peccati labe tenebras opus eſt factu; ne malum, bonum, & bonum, malum dicentes, a Propheta maledicamur? Finis ultimus verus, præ oculis ſemper habendus eſt, quia ut veridice dicit Auguſtinus: *Minus novimus quid Deo placeat, quia ipſe minus notus eſt nobis*. A quo ſi tantiſper divertamus ſicut nullum eſt tam dirum nefas, quod non alicubi gentium innoxium habeatur, ita nulla erit tam ridicula de fide ſententia, nulla tam laxa de moribus opinio cui ſanus non ſuffragetur patronus.

Errores circa mortalitatem & ultimum finem.

QUIDAM finem ultimum in divitiis reponunt. Quidam in fucatis ſæculi honoribus. Quidam in voluptatibus obſcœnis. Non pauci malum pro bono, & ultimo fine habent.

Teſte Averroe, quingentæ circa finem ultimum & beatitudinem circumferuntur opiniones: etiam inter Theologos orthodoxos non una eſt circa bonitatem, & malitiam actuum humanorum ſententia: ſed ut in tanto opinionum conflictu, atque congreſſu ſecuram ingrediamur viam, duce Angelico Doctore, ea quæ in *prima ſecundæ*, & in *ſecunda ſecundæ* de actibus humanis tum bonis tum malis, eorumque cauſis dici poteſt, breviter, & clare in quatuor diſſertationibus juvat abſolvere.

ORDO TRACTATUS.

Diſſertatio prima erit de fine ultimo tum ſecundum ſe, tum in particulari.

Secunda: De conſtitutivo actuum bonorum & malorum.

Tertia: De principiis & cauſis peccatorum.

Quarta: De peccatis tum ſecundum ſe, tum in particulari.

DIS-

DISSERTATIO PRIMA

DE

FINE ULTIMO TUM SECUNDUM SE, TUM IN PARTICULARI SPECTATO.

NON omnes ſicut oportet de ultimo ſentiunt fine; ſiquidem peccatores ad ſpiritum erroris attendentes, malum pro bono habent. Sed contra quod dicitur Exodi 3. cap. *Veni: oſtendam tibi omne bonum*.

Dogma de ultimo hominis fine qui in bono ſitus eſt, variis argumentis & explicatur, & probatur.

Primo, quia ſolum bonum eſt finis in quo quieſcit creatura rationalis.

Secundo, quia creatura illa veluti finem in quo quieſcat, illud eligit.

Tertio, quia quotieſcumque creatura rationalis deliberate agit, toties propter bonum operatur.

Quarto, quia homo bonum ut ſuum finem ultimum ita proſequitur, ut duos fines totales, & adæquatos ſimul, & in eodem inſtanti appetere non poſſit.

Quinto, quia beatitudo objectiva in ſolo ſummo bono conſiſtit.

Sexto, quia viſione Dei illud ſummum bonum poſſidet.

Septimo, quia ad hanc poſſeſſionem omnes ſummi boni dotes conſequuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ſummum bonum ſit finis ultimus hominis.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur ratione, eaque multiplici.

PRIMA, illud eſt hominis finis ultimus, quod illum ultimate perficit: Atqui ſolum ſummum bonum ultimate perficit hominem: Ergo ſummum bonum eſt duntaxat finis ultimus hominis. Major patet, quodlibet enim agens ſuam exigit, & quærit perfectionem: Probatur minor: Inter bona quædam ſunt maxima, quædam minima, quædam utilia, quædam honeſta, quædam etiam jucunda: ſed iis omnibus creatura perficitur; utilibus quidem quibus in ſuo conſervatur eſſe; ſic cibo homo conſervat ſanitatem; jucundis, quibus in ſua innata congaudet exercitatione, qua etiam majorem perfectionis aſſequitur gradum: Sic ſtudio ſcientiæ comparantur: honeſtis, quibus propagatur genus humanum, quales ſunt nuptiæ: quædam vero ſunt maxima & jucunda in quibus omnis ratio boni comperitur, hinc Laureolus formalem hominis beatitudinem in gaudio reponit; & iſtud vocatur finis ultimus; quæ vero minora ſunt, habent rationem finis intermedii, cujus proprium eſt movere proxime & immediate ad agendum; ſic ſanitatis conſervatio movet immediate hominem ad cibum ſumendum: quod ſi ſuam propter Deum amet vitam, in ipſo ultimate

mate quieſcit, juxta illud Apoſt. 1. Cor. 10. 31. *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Sanctus Auguſtinus iſtas paucis ſubindigitat rationes l. 2. de libero arbitrio cap. 19. ubi ſic loquitur: " Virtutes, igitur, " quibus recte vivitur, magna bona ſunt: " ſpecies autem quorumlibet corporum, " ſine quibus recte vivi poteſt, minima " bona ſunt. " Et lib. de bono conjugali cap. 9. " Alia bona nobis Deum " dare, quæ propter ſeipſa a Deo expe" ctanda ſunt, ſicut eſt ſapientia, ſalus, " amicitia, aliaque propter aliquid ſunt " neceſſaria, ſicut doctrina, cibus, po" tus, ſomnus, conjugium . . . Quiſquis " vero eis propter hoc utitur, propter " quod data, bene facit. " Rurſus in Pſalmum 134. " Quam ergo bonum eſt, " a quo ſunt omnia bona? Omnino nul" lum invenies bonum, quod non ab il" lo ſit bonum. "

Secunda ſic procedit, finis ille cenſetur quem creatura rationalis appetit: quodlibet enim proprio tendit pondere ad pacis & finis locum, juxta illud Proverbium: *Singula ſuis ponderibus feruntur*: Atqui creatura rationalis bonum ſemper appetit, nuſquam vero malum ſaltem ratione mali: Ergo &c. Probatur minor ex D. Thoma qui 1. p. q. 19. art. 9. ſic habet: " Cum ratio boni ſit ratio " appetibilis ut ſupra dictum eſt, ma" lum autem opponatur bono: impoſſi" bile eſt quod aliquod malum in quan" tum hujuſmodi appellatur, nec appe" titu naturali, nec animali, nec intel" lectuali, qui eſt voluntas. "

Tertia, finis eſt id in quo quieſcit appetitus: ſed quoties ſummum bonum deſideratum aſſequimur, toties quieſcit appetitus, quod certe quotidiana comprobat experientia: Ergo &c. Minoris veracitas colligitur ex D. Auguſtino qui lib. 8. de civitate Dei cap. 3. ita loquitur: " Finis " autem boni appellatur quo quiſque cum " pervenerit, beatus eſt. " Et enarratione 2. in Pſalmum 26. " *Credo videre bona Domini in terra viventium*: O bona " Domini dulcia, immortalia, incompa" rabilia, ſempiterna, incommutabilia! " Et quando vos videbo, o bona Domi" ni? Credo videre, ſed non in terra mo" rientium. *Credo videre bona Domini in* " *terra viventium*. Eruet me Dominus a " terra morientium: qui propter me di" gnatus eſt ſuſcipere terram morien" tium. " Quinam eſt autem finis ille quo ſatiatur appetitus niſi qui ex natura ſua perficit ſubjectum? Quocirca omnis poſſeſſio boni quædam eſt beatitudo; inchoata quidem, ſi bonum creatum eſt & limitatum; perfecta vero, ſi bonum eſt ſummum, & omnibus numeris abſolutum.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES 1. Finis voluntatis eſt id omne quod appetitur: Atqui non bonum ſolum, verum etiam & malum ſæpius immo & ſæpiſſime appetitur: Igitur non bonum ſolum eſt finis hominis. Probatur minor. Primo quidem ex illo Geneſeos 8. *Proni ſunt ſenſus hominis ab adoleſcentia ad malum*. 2. Ex D. Auguſtino l. 2. Confeſſionum cap. 6. teſtatur ſe in quodam pomorum furto ſolummodo amaviſſe malum. Ergo &c.

Reſpondeo diſt. minorem, quandoque malum ſub ratione boni apparentis, eſt utique finis hominis, conced. ſub ratione mali, nego. Ita D. Thomas 1. p. q. 19. art. 9. Non negamus autem malum quandoque eſſe hominis agentis finem, quatenus peccator in creatura veluti in ultimo fine conquieſcit: ſed profecto non ſub ratione mali, verum potius ſub ratione jucundi, aut perutilis.

Ad auctoritatem ſancti Auguſtini eadem eſt reſponſio; Auguſtinus enim peccator ſuam volebat apud ſocios commendare & induſtriam, & audaciam in furto: namque ut ipſe pœnitens teſtatur ibidem cap. 9. pudebat ſe non eſſe impudentem.

Inſtabis: Sanctus Bernardus ſerm. 6. ait parvulorum dæmonem diligere malum ut malum, videlicet hominum damnationem: Ergo &c. Confirmatur: Dum aliquos perdit homines, ipſius augentur ſupplicia, ſicut e contra ad introitum electorum in paradiſo augentur gaudia Angelorum Cuſtodum, ipſo Chriſto dicente, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: Ergo &c.

Reſponſeo diſtinguendo. Satan diligit malum ut malum eſt hominibus, concedo, ut malum eſt ſibi, nego: in hominum re-

por-

probatione ſuo in Chriſtum concepto odio facit ſatis, quocirca malum hominum ut ſibi quoddam bonum appetit.

Ad confirmationem diſtinguo: Et paſſionibus obcæcatus Satan non attendit ad ſui cruciatus augmentum, concedo, & attendit, nego. Non una comprobat experientiâ creaturam rationalem, bonum apparens ita inhiare, ut non attendat aut ad labores, aut etiam ad mala ſibi infligenda propter prioris executionem: Sic latrones nonnunquam etiam, præſente patibulo, furantur; ſic quoque Mercatores multa ſubeunt in mari pericula ut ad ſuum pergant ſcopum: Igitur non mirum ſi dæmones, ſpretis pœnarum laboribus, ut odio in Chriſtum indulgeant, homines ejus membra perdere ſatagant.

Oppones 2. Eadem eſt potentia ad extrema ſibi contraria: Igitur ſicut bonum, ita & malum pro fine poteſt voluntas humana habere.

Reſpondeo diſtinguo Antecedens: Eadem eſt potentia circa oppoſita, ſed diverſimode, concedo. Eodem modo, nego. Voluntas quidem humana pro innata libertate fertur in bonum, & in malum; ſed in bonum illud proſequendo, in malum vero illud fugiendo: quotieſcunque enim in iſto conquieſcit, eatenus habet malum pro fine, quatenus ex perverſo judicio ſpeciem boni induit. Solutio eſt D. Thomæ 1. 2. q. 8. art. 1. ad 1.

Urgebis: ut voluntas creata ſit formaliter libera, requiritur, ut utrumque extremum formaliter ſumptum ſpectare poſſit: igitur malum reduplicative, ut malum ſpectare poteſt.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. Ut voluntas ſit formaliter libera, debet utrumque reſpicere extremum, proſequendo unum, & fugiendo alterum, concedo. Utrumque amore proſequendo, ſubdiſtinguo, malum ut proponitur ab intellectu obcæcato ut bonum, concedo: ſin minus, nego. Objectum voluntatis eſt ſolummodo bonum, hinc malum nonniſi ſub ratione boni diligere poteſt: Sic guloſus vinum etiam cum exceſſu, tamquam optimum bonum ſumit, & ſic de cæteris peccatoribus.

Perſiſtes: Intellectus verſari poteſt circa falſum uti falſum eſt: igitur & voluntas circa malum, ut malum eſt.

Reſp. neg. paritatem: ratio diſcriminis eſt quod unica ſit intellectus operatio, videlicet intellectio, ex quo ſequitur quod ſicut verum ita & falſum intelligere, & comprehendere poſſit; ſed non ſic de voluntate ratiocinandum eſt, cum enim formaliter ſit potentia libera, duplicem habet operationem, videlicet ſugæ, & proſecutionis: iſta attingit bonum, illa vero verſatur circa malum.

Inſiſtes: Si voluntas non poteſt habere malum pro fine, multa inde ſequuntur abſurda: Primo quidem non relinquetur merito locus, quod quidem in eo ſitum eſt, ut homo qui poteſt tranſgredi, non tranſgrediatur. Secundo, in hypotheſi nullum erit peccatum, ſi quidem ad peccandum requiritur quod voluntas feratur circa malum, ut malum eſt, quocirca qui occideret hominem putans occidere aprum, non peccaret; quippequi occiſionem formaliter, ut eſt quid malum, non operaretur. Ergo &c.

Reſpondeo negando aliqua ſubſequi abſurda: non primum quidem; namque qui non tranſgreditur præfert bonum virtutis quod carni veluti malum apparet, bono ſenſualitatis, ſeu potius malo quod quamdam, paſſione titillante, boni ſpeciem induit: ſed neque ſecundum; licet enim non appetat malum ſub ratione mali, ſufficienter tamen illud cognoſcit, ut malum eſt, & ideo peccat ſibi indulgendo, juxta illud pſalmiſtæ effatum: *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Ad exemplum tandem non eſt paritas; cum enim de ignorantia invincibili eo loci agatur, ſcilicet de qualitate objecti, ideo occidens hominem putans occidere aprum, non peccat.

Dices: Qui peccat ex malitia pura, appetit malum qua malum, nam in hoc peccatum malitiæ, a peccato fragilitatis ſecernitur. Ergo &c.

Reſpondeo negando Antecedens, & ejus probationem: peccatum enim malitiæ in hoc a peccato fragilitatis diſtinguitur, quod peccans ex malitia peccatum ſuo proſequitur amore, quatenus formaliter, & primario eſt tranſgreſſio legis, alter vero peccatum, ut bonum ſenſibile primo, & per ſe appetit, ita ut ſi ſenſualis poſſet ſibi indulgere ſine offenſa Dei, hoc ipſum ultro vellet. Ita divus Thomas qui paſſim dicit peccantem ex malitia averſionem Dei primario appetere, peccantem vero ex fragilitate, converſionem ad creaturam.

SY-

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Summum bonum eſt finis ultimus hominis.

PRIMO: Quia nihil ultra deſiderari poteſt; quippe quod omnem habeat perfectionem.

Secundo: Quia illud appetit creatura rationalis, nec appetitus, utpote a natura inditus, fruſtrari debet.

Tertio: Quia in eo ultimate quieſcit anima.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET DIFFICULTATUM.

PRIMO: Creatura appetit quidem malum, ſed non qua malum.

Secundo: Eſto quod voluntas humana ſit libera, ut malum ſub ratione boni apparentis proſequi poſſit, non tamen ſub ratione mali.

Tertio: Intellectus non eſt formaliter liber, ſed tantum radicaliter, hinc ſicut bonum, ſic & malum conſiderat: voluntas humana e contra ſolummodo malum ſub ratione boni appetere valet.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum homo ex innato pondere, & ſua natura agat propter finem?

CONCLUSIO.

Proprium eſt creaturæ rationali agere propter finem.

Probatur luculentiſſimis rationibus.

PRIMA ſic ſe habet: illi proprium eſt agere propter finem, cui competit agere, & per rationem & per voluntatem; nam ipſa ratio diſcurrit de bono præcepto, voluntas vero ex prævia deliberatione ſeſe ad bonum veluti ad finem, in quo quieſcat, accingit, & movet: Atqui creatura rationalis utroque modo quærit, & ſe movet ad finem: igitur proprium eſt homini agere propter finem. Iſta ratio eſt divi Thomæ qui hic 1. 2. q. 1. art. 1. ſic loquitur in argumento, ſed contra: " Omnia quæ ſunt in aliquo genere, derivantur a principio illius generis, ſed finis eſt principium in operabilibus ab homine: ut patet per Philoſophum in ſecundo Phyſico. Ergo homini convenit omnia agere propter finem." Quibus verbis ſanctus Doctor duo potiſſimum indigitat, videlicet bonum præconceptum movere ad ſui proſecutionem: deinde vero voluntatem ſeſe ad illud movere, ut in ipſo tanquam in ſuo perfectivo quieſcat.

Secunda: Maxime competit creaturæ rationali eſſe ſui actus domina: Sed iſtud dominium in eo affulget quod & moveatur a fine atque alliciatur, & ſe per amorem ad illud determinet, & moveat aſſumendo media quibus bonum tanquam præconceptum finem aſſequatur & poſſideat; in hoc enim a creaturis mere corporeis quæ ex innato pondere tendunt ad centrum, a belluis vero quæ ſunt ad unum determinatæ, ſecernitur: Ergo &c. Iſta ratio eſt divi Thomæ ibidem art. 2. in corpore his verbis: " Conſiderandum eſt, quod aliquid ſua actione, vel motu tendit ad finem dupliciter. Uno modo, ſicut ſe ipſum ad finem movens ut homo. Alio modo, ſicut ab alio motum ad finem: ſicut ſagitta tendit ad determinatum finem ex hoc quod movetur a ſagittante, qui ſuam actionem dirigit in finem. Illa ergo quæ rationem habent, ſe ipſa movent ad finem, quia habent dominium ſuorum actuum per liberum arbitrium, quod eſt facultas voluntatis & rationis." Ergo &c.

Tertia: Agere propter finem eſt illud appetere quod allicit voluntatem, & in eodem conquieſcere veluti in fine ultimo: Sed hoc maxime convenit creaturæ rationali. Ergo &c. Probatur minor. Finis alius eſt intermedius, alius vero ultimus: Primus eſt bonum proprium quod immediate allicit, & movet agens ad operandum; ſic homo ſumit cibum propter ſanitatem conſervandam: poſterior eſt bonum univerſale in quo ultimate quieſcit appetitus: Sed in hoc homo diſtinguitur a bellua quæ eſt ad bonum proxime movens determinata, quod non ſiſtat in primo fine, ſed ulterius progrediatur ex eo quod ſolum bonum infinitum, & univerſale cognoſcat perfecte ſatiare. Ergo &c. Ita D. Thomas ibid. q. 1. art. 1. & 6. in corp.

Sol-

Solvuntur objectiones.

OBJICIES 1 Amor beatitudinis eſt actus humanus, per illum enim homo a brutis maxime ſecernitur: Sed ille amor non eſt propter finem: Et probatur; amor ille eſt neceſſarius, quippequi ex deliberatione non procedat. Ergo &c.

Reſpondeo nego minorem, ad probationem diſtinguo; amor ille eſt neceſſarius ſi ſit de beatitudine in communi, concedo. Si de beatitudine in particulari, nego. Homo ex innata inclinatione & proprio pondere appetit eſſe beatus, adeoque & beatitudinem in communi: Sed nonniſi ex deliberatione prævia, appetit, & quærit beatitudinem in particulari: cujus rei argumentum eſt quod non una ſit circa beatitudinem in particulari ſententia, quidam enim in divitiis & creaturis illam reponunt, quidam vero in Deo optimo maximo. Cum autem viſione beatifica poſſidetur, tunc quieſcit perfecte appetitus, nec aliquid ultra quærit.

Inſtabis: Intentio finis eſt actus humanus: Atqui tamen non eſt propter finem, ſiquidem eſt indeliberatus: igitur homo in ſuis actibus non agit propter finem. Confirmatur. Sed neque gaudium, & delectatio, ſeu in fine obtento complacentia ſunt propter finem, tametſi rationem actus humani ſibi vindicent: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem ad probationem diſtinguo: intentio finis non eſt actus deliberatus formaliter, & actualiter, tranſeat, nam ut plurimum intendimus finem ex prævia electione, & deliberatione circa illum aſſequendum: non eſt virtualiter, nego; namque includitur in propoſito quod ineſt homini ad quærendum ſuum proprium bonum. Cæterum intentio finis inchoative eſt propter finem: hæc eſt enim actus humani œconomia: 1. Cognitio finis. 2. Ejuſdem finis intentio, ſeu volitio. 3. Electio mediorum ad finem aſſequendum. 4. Uſus activus mediorum 5. Fruitio. 6. Gaudium, & delectatio ex poſſeſſione finis reſultantia: quocirca iſti duo ultimi actus ſunt etiam ſaltem terminative, propter finem; ſicut enim amor deſiderii eſt propter finem, ſic & amor complacentiæ in finis poſſeſſione: namque voluntas ſeſe movet circa bonum poſſeſſum, ſcilicet appetendi illud ſemper & ſine intermiſſione poſſidere: & ſic patet ſolutio ad confirmationem.

Urgebis: Cauſa eſt prior effectu: Sed finis eſt id quod eſt poſtremum, quandoquidem nonniſi per actus comparatur. Igitur non eſt cauſa finalis actus humani, ſeu homo non agit propter finem.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: finis poſſeſſus eſt id quod eſt poſtremum, concedo. Nam poſſeſſio habetur per actum humanum. Finis poſſidendus, nego: Revera quidem bonum præcognitum, & deſideramus, & volumus, hinc ut apprehenſum movet appetitum ad illud quærendum, & ſic finis appetendus eſt prior in intentione, ac principium in agibilibus; ideo enim agit homo ut finem conceptum, & prævolitum aſſequatur. Solutio eſt divi Thomæ qui hic q. 1. art. 1. ad 1. ſic reſpondet ad argumentum: " Dicendum, quod finis etſi ſit poſtremus in executione, eſt tamen primus in intentione agentis: & hoc modo habet rationem cauſæ."

Perſiſtes: Belluæ agunt propter finem, & media convenientia, cæteris propulſis, eligunt ad finem aſſequendum. Igitur non convenit homini ex natura ſua tanquam aliquid ſibi proprium agere propter finem.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens; belluæ agunt propter finem materialiter, concedo; formaliter, nego. Bruta animantia ſunt ad unum determinata, nec ſe movent per deliberationem circa finem & media, ſed ſolummodo ex inſtinctu; cujus rei illud eſt irrefragabile argumentum quod eumdem ſemper tendant in finem, eademque ad illud aſſequendum media aſſumant, aves v. g. eodem modo ſpeciei ſuæ nidificant, ſed homo non unum habet finem in ſuis actionibus, modo alterum, modo unum eligit, & hoc ſæpius per media quæ ex ſe non ſunt convenientia, ſed per ſuam induſtriam evadunt utilia, puta cum medicus febrim excitat, ut lethargiæ, & paralyſeos, ægritudinem avertat: ſolutio eſt divi Thomæ ibidem art. 2. his verbis: " Illa ergo quæ rationem habent, ſe ipſa movent ad finem, quia habent dominium ſuorum actuum per liberum arbitrium, quod eſt facultas voluntatis, & rationis. Illa vero quæ ratione carent, tendunt in finem propter naturalem inclinationem quaſi ab

" alio

„ alio mota ; non autem a ſe ipſis, cum „ non cognoſcant rationem finis : & ideo „ nihil in finem ordinare poſſunt, ſed ſolum in finem ab alio ordinantur: nam „ tota irrationalis natura comparatur ad „ Deum ſicut inſtrumentum ad agens principale, ut ſupra habitum eſt : & ideo „ proprium eſt naturæ rationali, ut tendat in finem, quaſi ſe agens, vel ducens „ ad finem. Naturæ vero irrationalis quaſi „ ab alio acta, vel ducta, ſive in finem „ apprehenſum ſicut bruta animalia : ſive „ in finem non apprehenſum, ſicut ea quæ „ omnino cognitione carent. „ Quibus verbis clare probat, & docet ſanctus Doctor belluas non agere formaliter propter finem, ut fuſiori calamo edocent Philoſophi in Moralibus.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Creaturæ rationali proprium eſt agere propter finem.

PRIMO: Agit per rationem & electionem; hinc cognito fine, illum proſequitur.

Secundo: Creatura ſpiritalis eſt domina ſui actus: Igitur apprehenſa & diſcuſſa ratione finis, illum uti talem reſpicit, & proſequitur.

Tertio: Proprium eſt creaturæ intelligenti a fine allici, eundem proſequi, & poſſidere.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM,

ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Tametſi creatura rationalis appetat neceſſario beatitudinem in communi, non tamen in particulari.

Secundo: concedimus apprehenſionem finis & intentionem non eſſe actus deliberatos: Sed aliter ratiocinandum eſt de electione mediorum, & judicium de fine amplectendo.

Tertio: Non negamus belluas agere propter finem, non tamen reduplicative ut finem: hinc manet ſolam creaturam rationalem agere propter finem.

ARTICULUS TERTIUS,

Utrum homo ſemper agat propter finem in actionibus deliberatis, & humanis.

ACTIO duplex diſtinguitur. Una humana, altera hominis. Prior illa eſt quæ fit ex deliberatione, & electione finis. Poſterior quæ abſque deliberatione, & electione finis, qualis eſt dormitio, & actus primo primus, quæ fit ex prima apprehenſione etiam in vigilia.

Subnotare etiam neceſſe eſt aliquem poſſe agere propter finem in genere, & in particulari: ſeu in individuo: in genere quidem cum homo ſuam quærit beatitudinem nihil determinando in quo illam reponat; in particulari vero cum illam eamdem quærit in tali, vel tali bono, vel vero, vel etiam tantummodo apparenti. Rurſus quandoque homo agit propter finem ultimum explicite, puta cum actu cogitat de fide; quandoque tantum implicite, ut ſi actu non cogitat de fide, ſed prius cogitaverit, quod quidem dicitur habere intentionem virtualem de fide: denique caput controverſiæ non eſt de fine intermedio, ſeu de bono proxime movente, ſed de fine ultimo, de illo ſcilicet in quo ultimate conquieſcit appetitus: jam ſit

CONCLUSIO

Homo deliberate agens ſemper agit propter finem ultimum.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA ſic deducitur: omne agens operatur propter bonum ſui perfectivum, & ſatiativum ut in illo, ſicuti in beatitudine, quieſcat: atqui hujuſmodi bonum eſt finis ultimus; ſi enim ulterius progreditur jam non eſſet finis ultimus ſed ſolum intermedius: Igitur homo qui ſeſe movet ex prævia cognitione in bonum ſui perfectivum agit in actionibus humanis propter finem ultimum: hæc ratio eſt divi Auguſtini qui libro 13. de Trinitate c. 5. ſic loquitur: " Quoniam verum eſt, quod „ omnes homines eſſe beati velint; id„ que unum ardentiſſimo amore appetant, „ & propter hoc cætera quæcumque ap„ petunt. „

Ecce-

Boetius vero lib. 3. de conſolat. Philoſophiæ, Proſa 2. ait: “ Omnis mortalium „ cura quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diverſo calle procedit, „ ſed ad unum tamen beatitudinis finem „ nititur pervenire. „ Tum divus Thomas hic art. 7. “ Quantum igitur ad rationem „ ultimi finis, omnes conveniunt in appetitu finis ultimi, quia omnes appetunt „ ſuam perfectionem adimpleri, quæ eſt „ ratio ultimi finis, ut dictum eſt. Sed „ quantum ad id, in quo iſta ratio invenitur, non omnes conveniunt in ultimo „ fine. „

Secunda: Nulla cauſa inferior ſeſe poteſt movere niſi prius mota a prima, debet enim reduci de potentia ad actum per id quod eſt ſemper in actu: atqui finis in genere morali eſt prima cauſa in agibilibus, ſicut cauſa efficiens in agibilibus phyſicis eſt prima cauſa. Ergo &c. Hæc ratio eſt divi Thomæ hic art. 6. ubi ex profeſſo noſtram propugnat ſententiam, pro qua aſſerenda duplicem affert rationem. Primam quidem ex eo quod homo appetat ſub ratione boni bonum ſui perfectivum veluti finem, quo obtento, quieſcit; alteram vero quia ultimus finis eodem modo ſe habet in movendo moraliter appetitum, ſicut ſe habet in aliis motionibus primum movens: “ Manifeſtum eſt autem, inquit, quod cauſæ ſecundæ moventes, „ non movent niſi ſecundum quod moventur a primo movente: unde ſecunda appetibilia non movent appetitum „ niſi in ordine ad primum appetibile, „ quod eſt ultimus finis. „

Tertia. Quod eſt de ſe indifferens ad bonum & malum debet ab ulteriori principio determinari ad aliquid certum: atqui actio humana eſt de ſe ad bonum & malum indifferens, adeoque ad actum talis, vel talis ſpeciei debet in individuo determinari, quod quidem munus ſoli fini præconcepto competit juxta illud tritum adagium: *quidquid faciant homines, intentio judicat omnes*. Ergo &c. Hæc ratio egregia eſt divi Thomæ hic art. 2. his verbis: “ Dicendum, quod omnia agentia „ neceſſe eſt agere propter finem. Cauſarum enim ad invicem ordinatarum ſi „ prima ſubtrahatur, neceſſe eſt alias ſubtrahi: prima autem inter omnes cauſas eſt „ cauſa finalis, cujus ratio eſt, quia materia „ non ſequitur formam, niſi ſecundum „ quod movetur ab agente; nihil enim „ reducit ſe de potentia in actum, agens „ autem non movet niſi ex intentione finis: ſi enim agens non eſſet determinatum ad aliquem effectum, non magis „ ageret hoc quam illud. Ad hoc ergo „ quod determinatum effectum producat, „ neceſſe eſt quod determinetur ad aliquid „ certum, quod habet rationem finis: hæc „ autem determinatio ſicut in rationali „ natura, per rationalem fit appetitum, „ qui dicitur voluntas. „

Solvuntur objectiones.

OBJICIES 1. multæ actiones ab homine procedunt abſque eo quod de fine cogitet, ut movere pedem, fricare barbam: igitur homo non agit ſemper propter finem ultimum.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: homo non agit ſemper propter finem ultimum in actionibus hominis, in eis ſcilicet quæ abſque prævia tum deliberatione, tum electione fiunt, concedo: in actionibus humanis, quæ ex intentione finis producuntur, nego. Sic reſpondet ad difficultatem ſanctus Thomas hic artic. 1. ad 3. his verbis: “ Dicendum, quod hujuſmodi actiones „ non ſunt proprie humanæ: quia non „ procedunt ex deliberatione rationis quæ „ eſt proprium principium humanorum „ actuum. Et ideo habent quaſi finem imaginatum, non autem per rationem „ præſtitutum. „

Inſtabis. Atqui homo etiam in actibus humanis ſæpius non agit propter finem ultimum; ergo nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Primo quidem actiones jocoſæ non ſunt propter finem, quando quidem de illo non cogitatur ſecundum ſe: a fortiori peccata venialia. Ergo &c.

Reſpondeo hæc omnia ſolummodo probare illas actiones non eſſe propter finem ultimum in particulari, bene vero in communi, cujus intentio de ſe includitur in actione humana; ita colligitur ex divo Thoma hic quæſt. 1. art. 6. ad 3. “ Dicendum, quod non oportet ut ſemper „ aliquis cogitet de ultimo fine, quandocumque appetit vel operatur: ſed virtus „ primæ intentionis quæ eſt reſpectu ultimi finis manet in quolibet appetitu cujuſcumque rei: etiamſi de ultimo fine actu „ non cogitetur: ſicut non oportet, quod

„ qui vadit per viam , in quolibet paſſu „ cogitet de fine . „

Reſpondeo 2. negando Antecedens. Ad primam probationem diſtinguo : Actiones jocoſæ non ſunt propter finem particularem, nego ; ordinantur enim ad bonum ipſius ludentis prout ſunt delectantes, vel requiem præſtantes ; ad finem in commumuni , ſubdiſtinguo : formaliter & actu , concedo : virtualiter, nego . Dictum eſt ex divo Thoma finem ultimum includi in quolibet agente, quatenus omne agens maxime ſi deliberatè agat , ſuum quærat perfectivum, ſuamque beatitudinem : ſolutio colligitur ex D. Thoma ibidem ad 1. his verbis: " Actiones ludicræ non or„ dinantur ad aliquem finem extrinſecum : „ ſed tantum ordinantur ad bonum ipſius „ ludentis : prout ſunt delectantes, & vel „ requiem præſtantes . „

Ad ſecundum exemplum diſtinguo; peccata venialia non ordinantur ad finem particularem, nego. In eis enim ſibi indulget homo: propter finem communem, ſubdiſtinguo: explicite, concedo : implicite , nego . Duo ſunt inconcuſſa , primum quidem: hominem ſuam in omnibus & quærere , & appetere beatitudinem : ſed ut plurimum errat in mediis , ut illam aſſequatur : ſic qui peccat venialiter prætermittit finem ultimum verum , & particularem ſcilicet finem ultimum, ſed diſtrahitur; & ideo peccat venialiter. Ita D. Thomas art. 7. his verbis : " Di„ cendum, quod de ultimo fine poſſumus „ loqui dupliciter : uno modo ſecundum „ rationem ultimi finis ; alio modo ſecun„ dum id , in quo finis ultimi ratio in„ venitur . Quantum igitur ad rationem „ ultimi finis, omnes conveniunt in ap„ petitu finis ultimi : quia omnes appe„ tunt ſuam perfectionem adimpleri, quę „ eſt ratio ultimi finis, ut dictum eſt . „ Sed quantum ad id , in quo iſta ratio „ invenitur, non omnes homines conve„ niunt in ultimo fine: nam quidam ap„ petunt divitias tanquam conſummatum „ bonum, quidam vero voluptatem &c. „ Ex quo principio ſequitur hominem ſæpius peccare, tametſi propter finem ultimum ſemper agat , eo quod finem particularem in bono creato reponat.

Urgebis . Atqui ſi homo agat ſemper propter finem ultimum in communi, jam non peccabit: Ergo &c. Probatur ſubſumptum; conatus circa finem intermedium & particularem menſuratur ſecundum conatum verſus finem in communi ; ſicut enim cauſa ſecunda non influit in effectum niſi dependenter a cauſa prima: nec in moralibus niſi dependenter a fine in communi, qui eſt principium in agibilibus . Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum : ad probationem diſtinguo, & cauſa ſecunda detorquet influxum primæ cauſæ, concedo : & in pravum nuſquam detorquet finem , nego . Sicut igitur in ordine phyſico cauſa ſecunda detorquet influxum primę cauſæ, ex quo ſequitur defectus, qui quidem non in primam ſed in ſecundam cauſam refunditur, ut patet in tibia claudicante , ſic & in moralibus, nam ſuam homo appetit ſemper beatitudinem in communi , ſed ut plurimum hujuſmodi finis influxum determinat in malum : ergo ne in omnibus actionibus deliberatis non agit propter finem ultimum ? minime . Sed quandoque finem ultimum ponit in bono apparenti : quod autem agat ſemper propter iſtum finem dicit Auguſtinus lib. de Trinitate cap. 3. his verbis : " Quidquid enim aliud „ quiſquam latenter velit, ab hac volun„ tate quæ omnibus hominibus ſatis nota „ eſt , non recedit . „

Replicabis . Datur actus indifferens in individuo : Igitur datur actus humanus qui non eſt propter finem ultimum : probatur Antecedens: voluntas utpote libera , poteſt agere propter finem ultimum vel non , & de facto ex ipſo Evangelio dantur actiones otioſæ, quę quidem otioſæ appellantur quia indifferentes ſunt , & ad aliquem finem nondum determinatæ.

Reſpondeo negando Antecedens , omnis enim actio humana , vel eſt propter finem bonum ſupernaturalem qualis eſt eleemoſyna ſolo compaſſionis motivo præſtita, vel abſolute propter finem malum: ſi primum, eſt laudabilis ; ſi ſecundum, e contra vituperabilis eſt.

Ad probationem diſtinguo, & quia voluntas eſt libera eligit aut bonum aut malum finem , concedo : & non agit propter finem , nego. Eo enim ipſo quo operatur ut libera , ex prævia deliberatione , & electione agit , adeoque propter finem , & beatitudinem in communi, quam ex innata inclinatione quiſque appe-

appetit; & propter beatitudinem in particulari, quam quidem homo in bono quandoque vero, quandoque etiam falſo, & apparenti reponit.

Ad id quod dicitur actiones humanas in Evangelio nonnunquam ut otioſas haberi, diſtinguo: & ea potiſſimum ratione ſic nuncupantur ex eo quod non ſint ad vitam ordinatæ, concedo: eo quod aliquo careant fine, nego. Quidquid, ſecluſo vitæ æternæ ſcopo, ſit aut nihil, aut parum eſt & ſemper otioſum, ac ſuperfluum, ipſo Chriſto dicente Matth. 16. *Quid enim prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur?*

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Homo in actibus deliberatis agit ſemper propter finem.

PRIMO. Agit ſemper propter bonum alliciens: Igitur & propter finem.

Secundo: Cauſa ſecunda ut prius mota per primam agit: ſed in actibus deliberatis bonum verum ut apparens ſemper movet potentiam, quocirca finis dicitur principium in agentibus. Ergo &c.

Tertio: Quod eſt de ſe indifferens, ad multa ab aliquo determinari debet: ſed voluntas humana talis eſt, datur actus indifferens in individuo. Ergo &c.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET EXPLICATIONUM.

PRIMO: Verum eſt hominem non agere ſemper propter finem in actionibus hominis, ſecus vero in actionibus humanis.

Secundo: Dato & non conceſſo actiones jocoſas non eſſe ſemper propter finem in particulari, bene tamen propter finem in communi, puta propter ſanitatem, vel fovendam, vel recuperandam: ergo ne homo nuſquam peccabit ſi agat ſemper propter finem? Abſit dicere, ſi agat propter finem malum.

Tertio: non datur actus indifferens in individuo, omnis quippe actio vel eſt bona vel mala poteſt tamen dari bona bonitate morali, quæ non ſit meritoria, v.g. dare eleemoſynam motu compaſſionis.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum homo poſſit habere ſimul duos fines ultimos, & totales.

CUM finis ſit principium in agibilibus, & menſura actuum humanorum tam bonorum, quam malorum, quærimus num idem homo eodem tempore poſſit habere plures fines ultimos, & totales? Pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO NEGATIVA.

Probatur argumentis Theologicis.

PRIMUM ſic efformatur: finis ultimus ille eſt cui omnia quæ ſunt in poteſtate hominis, ſubjiciuntur; ultimus quippe finis affectui hominis prorſus dominatur, juxta illud ad Philipp. 3. de guloſis: *Quorum Deus venter eſt*. Atqui non poſſunt dari ſimul duo ſupremi Domini voluntatis quibus omnes ſubjiciantur affectus; eo enim ipſo quo partim uni, partim alteri famularetur voluntas, non forent ſupremi: Igitur homo non poteſt habere ſimul duos fines totales; ita ex profeſſo divus Thomas hic quæſt. 1. art. 5. quod quidem probat ea Chriſti auctoritate Matth. 7. *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire*.

Secundum: Finis totalis ille dicitur in quo quieſcit appetitus ralionalis: ſed ſi eodem tempore darentur duo adæquati fines, in neutro quieſceret appetitus; Et probatur, quieſceret voluntas in uno ut ſupponitur: non quieſceret, quandoquidem ulteriorem deſideraret, ergo &c. Iſta ratio eſt D. Thomæ, his verbis: "Oportet igitur quod ultimus finis ita impleat „ totum hominis appetitum, quod nihil „ extra ipſum appetendum relinquatur: „ quod eſſe non poteſt ſi aliquid extraneum ad ipſius perfectionem requiratur. Unde non poteſt eſſe quod in duo „ ſic tendant appetitus, ac ſi utrumque „ ſit bonum perfectivum ipſius.

Tertium: non dantur duæ primæ cauſe; alias jam non eſſent primæ: ſed finis ultimus in agibilibus eſt primum principium movens, & quidem adæquate; quocirca appetitus tendit ad unum bonum; quatenus unam quærit beatitudinem; non

enim datur multiplex. Igitur homo nequit habere ſimul eodem tempore duos fines totales, ſic pronunciat ſanctus Thomas ibidem: “ Sicut, *inquit*, in proceſſu rationis principium eſt hoc quod naturaliter cognoſcitur, ita & in proceſſu rationalis appetitus qui eſt voluntas, oportet eſſe principium id quod naturaliter deſideratur: hoc autem oportet eſſe unum, quia natura non tendit niſi ad unum: principium autem in proceſſu rationalis appetitus eſt ultimus finis, unde oportet id, in quod tendit voluntas ſub ratione ultimi finis, eſſe unum. „

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES, ex Aug. lib. 19. de civ. Dei. Quidam ultimum hominis finem poſuerunt in quatuor, ſcilicet in voluntate, in quiete, in bonis naturæ, & in virtute. Igitur homo poteſt habere plures fines totales. Confirmatur: Idololatræ plures ſimul colunt Deos: igitur habent ſimul plures fines totales; quilibet enim Deus habet totam boni rationem, alias non eſſet Deus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: & cuncta allata ſe habent reſpectu appetentis per modum unius finis totalis, concedo: multiplicis, nego. Nonnumquam contingit hominem, unum tantummodo bonum creatum habere pro ultimo fine, ut cum luxurioſus, aliis prætermiſſis delectationibus, ſolummodo cogitat de venereis, nonnunquam etiam multa ſimul appetit, nec quieſcit donec omnibus perfruatur. Ex quo ſequitur eum qui ſimul appetit honores v. g. carnis ſpurcitias, plura ſimul committere peccata mortalia, non ſecus ac ille qui occidit proximum, & crumenam ſubripit, quippe qui in his omnibus quærat beatitudinem. Sic reſpondet D. Thomas ibidem ad 1. his verbis: “ Dicendum, quod omnia illa plura accipiebantur in ratione unius boni perfecti ex his conſtituti, ab his qui in eis ultimum finem ponebant. „ In eo ſenſu explicat ſanctum Auguſtinum.

Ad confirmationem, diſtinguo ſimiliter: & Idololatræ omnia fucata numina pro unico, eodemque fine totali habent, concedo; pro multiplici, nego. Dividunt Idololatræ Deos, eiſque diverſa tribuunt; videlicet Baccho, vinum: Mercurio furtum; cæteraque bona ſenſibilia quæ per modum unius finis totalis appetunt, in quo tandem quieſcunt: & ideo quilibet ille fucatus Deus non habet boni plenitudinem, alias apud Paganos non multiplex, ſed ſicut apud Chriſtianos unus foret verus Deus.

Inſtabis: Quiplura committit ſimul peccata mortalia, profecto duos fines ultimos ſimul habet; ſin minus unum tantummodo committeret peccatum. Ergo &c. Probatur Antecedens: in tantum aliquid peccatum mortale evadit in quantum voluntas quieſcit ultimate in creatura: igitur non multiplex, ſed unicum eſſet peccatum.

Reſpondeo negando Antecedens. Propter rationes jamjam allatas. Ad probationem diſtinguo, in tantum aliquid peccatum mortale evadit, in quantum aliquid quieſcit in creatura, & avertitur a lege, concedo: quia præciſe quieſcit in creatura, nego. Formale peccati deſumitur ex tranſgreſſione legis, cum autem v. g. fur, & homicida duo tranſgrediatur præcepta tametſi in duobus bonis apparentibus per modum unius finis quieſcat, attamen duo peccata mortalia committit: nec inde ſequitur non quieſcere in creatura; ſed potius duobus modis conquieſcit, primo quidem occidendo, deinde vero & furando.

Inſiſtes. Peccatum mortale a veniali diſcrepat, in eo quod homo ſuum reponat finem ultimum in creatura quæ eſt peccati letalis objectum: igitur neceſſe eſt hominem in quolibet peccato mortali plures fines totales, & adæquatos habere.

Reſpondeo diſtinguendo: Peccatum mortale in eo ſitum eſt quod peccans habet ſuum proprium bonum pro fine ultimo per contemptum & ipſius Dei, & ejus legis, concedo: ſolummodo per converſionem ad creaturam, nego. Duo ſunt ex mente D. Thomæ in peccato mortali diſtinguenda, videlicet converſio ad creaturam, & averſio a Deo: poſterius eſt formale peccati mortalis, quocirca cum homo duo ſimul committens peccata mortalia, duplici, & iterato modo avertatur a Deo, eo quod alternata vice infringat legem, unicum tamen habet finem ultimum ad quem tendit per diverſas creaturas in quibus veluti in unico bono adequato quieſcit

ſcit: & in hoc ſecernitur peccatum mortale a veniali; in iſto quippe homo nec legem poſitive tranſgreditur, ſed illam ſolummodo mittit: neque in creatura ut in fine ultimo, ſiſtit.

Perſiſtes: certum eſt juxta omnium Theologorum placita, hominem qui peccat mortaliter, ſuum ultimum finem reponere in bono creato: Igitur cum peccans v. g. peccato occiſionis, & furti, duplicem habeat pro objecto finem, videlicet duplicem creaturam, duos quoque habere fines totales liquet. Confirmatur: illa duo peccata ſubordinantur ad invicem, quandoquidem occiſio eſt propter furtum: Igitur non implicat hominem in hac hypotheſi habere ſimul duos fines ultimos.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens. Qui peccat mortaliter unicam habet creaturam pro fine ultimo, duplicem vero cum duo committit peccata mortalia, concedo: ſecus, nego. Qui ſiſtit in una creatura ſuum ultimum reponit finem in ea: ſi vero duplicem habeat pro objecto creaturam, citra dubium eſt primam veluti finem intermedium ordinare ad alteram in qua quieſcit, ut cum aliquis occidit hominem, ut ejus habeat crumenam, primo quidem peccat mortaliter, quatenus in creatura quieſcit; ſed addo eatenus duplex committere peccatum quatenus eſt duplex prævaricatio ſeu duplicis præcepti tranſgreſſio; adeoque duplex ſeu iterata averſio a creatore, altera ſcilicet per occiſionem, altera vero per furtum. Neque vero ex hoc concludendum eſt peccatum mortale cum altero conjunctum, aliquid de ſua gravitate amittere, cum ſit iterata averſio a bono incommutabili.

Ad confirmat. diſt. creaturæ ſunt ab invicem ſubordinatæ, ſed una alteram non excludit a ratione peccati, cum aliquis duplex tranſgreditur præceptum, concedo: altera non excludit aliam in ratione finis ultimi, nego. In hypotheſi qua homo occidit proximum ut ejus ſubripiat pecuniam, duo peccata mortalia committit quidem, ſed impoſſibile eſt eum duos habere fines totales, cujus rei argumentum eſt quod peccans ordinet occiſionem hominis ad furtum faciendum, quocirca quieſcit in creatura quam duplici medio proſequitur; ita D. Thomas artic. 5. ad 2. " Dicendum, quod & ſi plura accipi poſſunt quæ ad invicem oppoſitionem non habeant: tamen bono perfecto opponitur quod ſit aliquid de perfectione rei extra ipſum."

Urgebis. Homo antequam eligat pro fine ultimo aliquam creaturam, poteſt plures eligere, & ex innata libertate, in qualibet quieſcere: ſic aliquis poteſt ſiſtere in dignitate Regis, & nihil ultra in iſto gradu appetere. Idem Rex, multis obtentis divitiis, poteſt ſimiliter ita quieſcere in eis ut alios non inhiet theſauros. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Et in iis Rex nonniſi unicum finem adæquatum habet, concedo: & plures habet fines ultimos, nego. De ratione boni quod habet rationem finis ultimi eſt, quod perfecte ſatiat appetitum; ſed ut primum aliquis præter honores appetit divitias, jam in divitiis veluti in fine ultimo non ſiſtit; implicat hominem quamtumvis liberum plures ſimul in eadem actione habere fines totales. Sic reſpondet ibidem ſanctus Thomas ad 3. " Dicendum, inquit, quod poteſtas voluntatis non habet ut faciat oppoſita eſſe ſimul, quod contingeret, ſi tenderet in plura diſparata, ſicut in ultimos fines."

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Homo nequit agere ſimul propter duos fines totales & ultimos.

PRIMO: Hoc patet ex illo Chriſti oraculo Matth. 6. *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.*

Secundo: In hypotheſi non eſſent fines ultimi: eſſent ut ſupponitur: & non eſſent, quia uno obtento, alter in deſideriis foret.

Tertio: Non dantur duæ primæ cauſæ phyſicæ: igitur nec in moralibus.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Ultro concedimus multa bona ſimul appeti, ſed ſubordinata, hinc ſe habent per modum unius finis totalis.

Secundo: Qui duo diverſi generis peccata committit, reus eſt duplicis peccati, non quod duos habeat fines totales, cum

cum unam reſpiciat creaturam, ſed quia diverſas leges tranſgreditur.

Tertio: Si tamen aliquis quieſceret ſucceſſive in diverſis creaturis, jam duos haberet fines totales, ſed non ſimul.

ARTICULUS QUINTUS.

Utrum Deus ſit finis ultimus hominis.

Ex bono, vel malo fine actus humanus bonus, vel malus evadit; quocirca ordo rerum poſtulat, ut peractis quę ſunt de fine ultimo in genere, nunc de eodem in particulari tractemus: unde ſit

CONCLUSIO.

Deus ſolus eſt objectiva hominis beatitudo.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA ſic exponitur. Beatitudo objectiva teſte Boetio eſt bonorum omnium aggregata perfectio: ſed illa in ſolo Deo reperitur juxta illud Exod. 3. Dei ad Moiſen: *Veni, oſtendam tibi omne bonum.* Et iſtud Pſalm. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ.* Et iſtud aliud Pſalm. 72. *Quid enim mihi eſt in cęlo? Et a te quid volui ſuper terram.* Ergo &c.

Tum ſanctus Auguſtinus lib. 12. de civitate Dei cap. 1. ait: " Dicimus itaque ,, immutabile bonum non eſſe, niſi unum ,, verum Deum beatum: ea vero quæ fecit, bona quidem eſſe, quod ab illo, ,, veruntamen mutabilia, quod non de ,, illo, ſed de nihilo facta ſunt . . . . . ,, Quod cum ita ſit, huic naturæ, quæ ,, in tanta excellentia creata eſt, ut licet ſit ipſa mutabilis, inhærendo tamen incommutabili bono, id eſt, ſummo Deo, beatitudinem conſequatur: ,, nec expleat indigentiam ſuam niſi utique beata ſit: eique explendæ non ſufficiat, niſi Deus; profecto non illi adhærere, vitium eſt. ,, Rurſus lib. 19. cap. 26. " Ut vita carnis anima eſt, ita ,, beata vita hominis Deus eſt, de quo ,, dicunt ſacræ Litteræ Hebræorum: Beatus populus, cujus eſt Dominus Deus ipſius. ,,

Secunda: Beatitudo eſt bonum univerſale infinitum & ita plenum, ut omnes prorſus ſatiet hominis appetitus: Atqui ſolus Deus eſt tam admirabile bonum: Et probatur Gen. 15. ait Deus: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Hinc & Pſalmiſta alloquens Deum, ait: *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 2. art. 8. de hoc gravi momento ſic loquitur; " Dicendum, quod impoſſibile eſt beatitudinem ,, hominis eſſe in aliquo bono creato, ,, beatitudo eſt enim bonum perfectum, ,, quod totaliter quietat appetitum: alioquin non eſſet ultimus finis ſi adhuc ,, reſtaret aliquid appetendum. Objectum ,, autem voluntatis quæ eſt appetitus humanus, eſt univerſale bonum, ſicut objectum intellectus eſt univerſale verum. ,, Ex quo patet quod nihil poteſt quietare voluntatem hominis niſi bonum univerſale; quod non invenitur in aliquo ,, creato, ſed ſolum in Deo, quia omnis ,, creatura habet bonitatem participatam. ,, Unde ſolus Deus voluntatem hominis ,, implere poteſt; ſecundum quod dicitur ,, in Pſalm. 102. *Qui replet in bonis deſiderium.* In ſolo igitur Deo beatitudo ,, hominis conſiſtit. ,,

Ad fuſiorem hujuſce rationis explicationem, obſervandum eſt quadruplicem ineſſe homini appetitum, videlicet appetitum magnitudinis, ſcientiæ, voluptatis, & æternitatis: Atqui in ſolo Deo illa deſideria eatenus perfecte complentur, quatenus juſti Deo perfruuntur: & vero in cœlis prior ſatiatur appetitus, ſcilicet honoris juxta illud Pſalmiſtæ Pſal. 118. *Nimis honorificati ſunt amici tui Deus: minis confortatus eſt principatus eorum.* Satiatur quoque ſcientiæ deſiderium; omnes quippe beati omnium rerum callent ſcientiam, ipſo Deo ſic pronuntiante, apud Jeremiam 31. *Vir non docebit ultra proximum . . . . Omnes enim cognoſcent me, a minimo eorum uſque ad maximum.* Satiatur etiam voluptatis ordinatæ appetitus, ſic enim habetur in Pſalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Demum vita donantur æterna; ſcriptum eſt de ſanctis: *In perpetuas fulgebunt æternitates.* Ergo &c.

Tertia ratio quæ a D. Thoma quæſt. 2. in ſeptem articulis exponitur, illa eſt; beatitudo objectiva non ſita eſt in aliquo bono creato: ergo relinquitur quod in ſolo Deo

Deo ſit. Probatur Antecedens ab enumeratione bonorum creatorum.

Primo quidem, non conſiſtit in divitiis juxta illud proverb. 22. *Melius eſt nomen bonum quam divitiæ multæ:* Et iſtud Chriſti Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. Et rurſus cap. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.... Et veni, ſequere me*. & iterum cap. 6. *Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur*.

D. Thomas art. 1. in argumento *ſed contra* hoc ipſum explanat, his verbis: " Bo-,, num hominis in retinendo beatitudi-,, nem magis conſiſtit, quam in emitten-,, do ipſam: ſed ſicut Boetius in 3. de con-,, ſolatione dicit, divitiæ effundendo ma-,, gis quam coacervando melius nitent; ,, ſiquidem avaritia ſemper odioſos, cha-,, ros facit largitas: Ergo in divitiis bea-,, titudo non conſiſtit. ,, Ratio eſt quia, inquit ibidem ſanctus Doctor, beatitudo eſt bonum, & finis in quo quieſcit homo; ſed profecto non quieſcit in divitiis, quippe quæ ad aliud ordinantur: naturales quidem ut cibus, & potus ad fovendam vitam, artificiales vero, ut pecuniæ, ad habendum neceſſaria ad vitam.

Secundo, beatitudo hominis non eſt poſita in honoribus, cum ipſe Chriſtus prædicet & humilitatem, & mortificationem ad beatam vitam capeſſendam; ſic enim ſcriptum eſt Matthæi 5. *Beati pauperes ſpiritu, ſcilicet humiles, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. Rurſus ibidem: *Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes propter me: gaudete, & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis*. Et adhuc Jacob. 5. *Ecce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt &c.* Tum. D. Thomas hic artic. 2. in argumento *ſed contra*, ſic procedit: " Beati-,, tudo eſt in beato, honor autem non eſt ,, in eo qui honoratur: ſed magis in ho-,, norante, qui reverentiam exhibet ho-,, norato.... Ergo in honore beatitudo non ,, conſiſtit. ,, Quam quidem rationem paucis infra ſic explicat, quatenus honor ſupponit excellentiam in ſubjecto, quippe quæ ſit ejus manifeſtatio, ex quo concludit honorem conſequi ad beatitudinem, ſed non eſſe ipſam beatitudinem.

Tertio. Non conſiſtit in fama, & gloria; hoc ipſum probat S. Doctor ibidem art. 3. in argumento *ſed contra*, ubi ſic loquitur: " Beatitudo eſt verum hominis bo-,, num: ſed famam ſeu gloriam contingit ,, eſſe falſam: ut enim dicit Boetius in ,, lib. 3. de conſolatione, plures magnum ,, ſæpe nomen falſis vulgi opinionibus at-,, tulerunt: quo quid turpius excogitari ,, poteſt? nam qoi falſo prædicantur, ſuis ,, ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant: non ,, ergo beatitudo hominis conſiſtit in fa-,, ma ſeu gloria. ,, Chriſtus ipſe non in uno loco increpat homines quod vanam hominum gloriam exquirant. Matth. 6. habetur: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*. Et ibid. cap. 16. loquens de his qui vanam de ſuis operibus expetunt gloriam, ait: *Amen dico vobis quia receperunt mercedem ſuam*.

Quarto. Neque ſita eſt beatitudo in poteſtate temporali; cum ipſe Chriſtus conſulat cuncta relinquere, ut homo ſit beatus. Ratio eſt, quia poteſtas in hoc mundo quantumvis magna limites habet, neque a triſtitiæ & timoris aculeis immunis eſt; beatitudo autem cunctam excludit anxietatem, ita D. Thomas art. 4. in argumento *ſed contra*, ubi ſic loquitur: " Beati-,, tudo eſt quid perfectum, ſed poteſtas ,, eſt maxime imperfecta: ut enim dicit ,, Boetius lib. 3. de Conſol. Poteſtas hu-,, mana ſollicitudinum morſus expellere, ,, formidinum aculeos vitare nequit: & ,, poſtea potentem cenſes cui Satellites la-,, tus ambiunt? Qui quos terret, ipſe plus ,, metuit. Non igitur beatitudo conſiſtit ,, in poteſtate. ,,

Quinto, neque poſita eſt fœlicitas aut in aliquo corporis bono, aut in voluptate, juxta illud Chriſti Joan. 6. *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam*. Rurſus Matth. 22. *In reſurrectione enim, neque nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut Angeli Dei*. Et iterum Rom. 14. *Non eſt enim regnum Dei, eſca & potus: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto*, Sanctus Thomas ibidem art. 5. dicit beatitudinem non eſſe repoſitam in bonis corporis, quippe quæ nobis ſint cum belluis communia, & ipſæ in hoc excedant homines, ſic inquit: " ,, Homo .... ſuperatur ab elephante ,, in diuturnitate vitæ: a Leone in for-,, titudine. ,, Porro beatitudo hominis

 ,, illum

illum ſuper animalia elevat art. vero 6. probat ultimum hominis finem in voluptatibus nuſquam inveniri : & hoc propter tria : Primo quidem, eo quod triſtem reddant hominem, vel propter earum brevitatem, & fragilitatem, vel etiam propter cruciantes conſcientiæ ſtimulos : in iis namque caro adverſus ſpiritum, & viciſſim ſpiritus adverſus carnem inſurgit. Secundo, quia voluptates corporales, vel ipſis brutis animantibus ſunt communes. Tertio, delectatio ut ſic non eſt beatitudo, ſed illam ſupponit, & eam conſequitur; namque eſt gaudium de bono poſſeſſo.

Sexto, denique finis hominis ultimus ne quidem conſiſtit in virtutibus, aliiſve animæ bonis, ita D. Thomas ex profeſſo ibidem art. 7. in argumento *ſed contra*, ubi ſic loquitur: " Id, in quo conſtituitur beata vita, propter ſe diligendum eſt: ſed homo non eſt propter ſeipſum diligendus, ſed quidquid eſt in homine, eſt diligendum propter Deum, ergo in nullo bono animæ beatitudo conſiſtit. „ Hæc eſt igitur D. Thomæ luculentiſſima ratio quod bona animæ innata qualia ſunt potentiæ, & facultates naturales, qualia ſunt habitus virtutum tum intellectualium, tum moralium, & ipſa gratiæ bona ordinentur ad bonum infinitum ac ſummum ſibi comparandum in quo quieſcit appetitus : Igitur concludendum eſt cum ſancto Thoma cuncta bona creata etiam honeſta non eſſe ultimum hominis finem, maxime vero cum Eccleſiaſtici. 1. habeatur, omnia, ſi gratiam, & virtutes ſupernaturales excipias, eſſe vanitatem.

D. Auguſtinus epiſt. novæ edit. 155. cap. 1. ulteriorem pro eodem momento rationem affert : videlicet quod virtutes morales hominem a miſeriis, aliiſque vitæ calamitatibus ſaltem non omnino liberent, atque ſolvant: " O nimium, inquit, ſuperba jactantia! ſi beata vita eſt in cruciatibus corporis, cur non in ea manet ſapiens, ut fruatur? Si autem miſera eſt, quid, obſecro te, niſi typhus impedit ne fateatur, ne oret Deum, ne juſto, & miſericordi ſupplicet, qui potens eſt & vitæ hujus mala vel avertere, vel mitigare, vel ad ea tollenda fortitudine armare, vel ab eis omnimodo liberare, & poſt hæc vere beatam vitam dare, quo nullum malum admittatur, & ubi ſummum bonum numquam amittatur? „

Solvuntur objectiones.

OBJICIES. In domo Domini, ipſo teſte Evangelio, manſiones multæ ſunt : Igitur non eſt una beatitudo objectiva in ſolo Deo reponenda.

Reſpondeo primo, ex illa Evangelii ſententia ſequi Deum ſolum eſſe ultimum hominis finem, ſiquidem non de alio objecto loquitur ipſe Chriſtus, quam de Deo Patre, immo eſt ſui ipſius interpres cum Joan. 17. ait : *Hæc eſt autem vita æterna : ut cognoſcant te, ſolum Deum verum*. Et iſtud beati Philippi ad Chriſtum : *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*. Concinit D. Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ cap. 8. " Deus nobis eſt ſummum bonum. Neque infra remanendum nobis eſt, neque ultra quærendum: alterum enim periculoſum, alterum nullum eſt. „

Reſpondeo 2. diſtinguendo Antecedens ; & eo loci loquitur Chriſtus de beatitudine formali, concedo ; de objectiva, nego. Formalis eſt actus viſionis, qui diverſos habet gradus, & intentiones, quo enim quis plus amavit, eo fortiorem, & robuſtiorem Dei poſſeſſionem, atque viſionem habet; quas quidem diverſas manſiones explicat Apoſtolus exemplo ſtellarum, quæ tametſi in lumine objectivo conveniant, non tamen in lumine intenſivo ; *Stella enim, inquit, a ſtella differt in claritate*. Hoc eſt, ſecundum gradum.

Inſtabis. Ille non eſt finis ultimus hominis qui ab illo poſſideri non poteſt; atqui Deus non poteſt ab homine poſſideri; Igitur in nullo ſenſu Deus non eſt finis objectivus hominis; probatur minor: qui eſt finitus non poteſt poſſidere infinitum, & in illud tendere ; Atqui Deus infinitus eſt, homo vero finitus. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem ; ad probationem diſtinguo. Non poteſt poſſideri ab homine modo infinito, concedo ; non poteſt poſſideri modo finito, nego; tametſi homo ſit in ſe finitus, habet tamen appetitum ad objectum infinitum, quatenus habet pro objecto omne verum ; quocirca appetitus hominis dicitur extrinſece,

&

& objective infinitus; quia tamen tendentiam phyſicam nonniſi finitam ad Deum habet, finito etiam modo poſſidet Deum; actus quippe moralis ſpecificatur & a principio a quo fluit, & a conatu in objectum: ex quo ſequitur actum humanum non eſſe infinitum, etiam ſi habeat pro objecto ſummum, & infinitum bonum.

Inſiſtes. Ut intellectus creatus poſſet poſſidere Deum finito etiam modo, deberet eſſe proportio non ſolum habitudinis, verum etiam & entitatis inter ſe, & Deum: Atqui talis non reperitur, quandoquidem Deus eſt ens a ſe, & illimitatum, e contra vero intellectus creatus. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: debet eſſe proportio generica entitativa, concedo: ſpecifica, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam: duplex diſtinguitur proportio entitativa; una ſcilicet generica, ſpecifica vero altera; prima conſiſtit in participatione naturæ Dei ſecundum immaterialitatis, & intellectualitatis gradum, ſecunda vero in communicatione univoca cum Dei natura. Iſta quidem nulli convenit creaturæ propter rationem in objectione laudatam, bene vero illa, ſiquidem creatura rationalis eſt ſecundum animam ſpiritualis: & ſicut intellectus divinus habet pro objecto verum, & voluntas ſummum bonum; ſic & intellectus creatus ac voluntas hominis: ex quo fit eſſe habitudinem creaturæ rationalis ad Deum, ut ad ultimum finem, & poſſidendum, & aſſequendum.

Perſiſtes: Atqui hujuſmodi proportio entitativa generica non ſufficit ad fundandam proportionem habitudinis inter hominem, & Deum ut ultimum finem poſſidendum. Ergo &c. Probatur ſubſumptum: eſt proportio entitativa generica inter lapidem, & ipſum Deum, & major adhuc inter oculum corporeum, & Deum; lapis quippe participat aliquem entis divini gradum, oculus vero etiam adumbrat cognitionem: Atqui tamen nullus dicet Deum poſſe videri, & poſſideri, vel a lapide, vel ab oculo corporeo. Ergo a pari nec homo poteſt Deum poſſidere.

Reſpondeo negando ſubſumptum, ad probationem, nego utramque paritatem: non enim omnis proportio generica inter finem ultimum, & creaturam pro poſſeſſione Dei ſufficit, ſed proxima, & quidem in gradu ſpiritualitatis ad hoc requiritur: porro nullus, niſi in Philoſophia hoſpitem ſe probaverit, arbitrabitur iſtam tum in lapide, tum in oculo corporeo adinveniri; quandoquidem ineſt ſolum lapidi proportio remotiſſima, & remota admodum in oculo cum Deo immediate poſſidendo. Quis enim non videat lapidem eſſe viſionis incapacem & oculum corporeum tametſi cognoſcitivum ſolummodo attingere corporalia, juxta illud tritum adagium: *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*; hoc eſt, potentiam corpoream, & quantitate molis extenſam, objecta tantum materialia, eaque extenſa ex ordine ſuo reſpicere.

Replicabis, intellectus creatus ſuis innatis viribus ſuum attingit objectum: Atqui implicat intellectum creatum viribus ſuis Deum poſſidere. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Intellectus creatus viribus ſuis poteſt ſuum objectum connaturale attingere, concedo. Objectum ſupernaturale, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam: Si homo fuiſſet in puris conditus habuiſſet Deum pro objecto, & ultimo fine, ut auctorem naturæ, eumque, ſecluſo gratiæ auxilio, ſub iſto reſpectu, potuiſſet poſſidere: quia vero in præſenti ſtatu ad finem ſupernaturalem elevatus eſt, indiget gratia ut ſuum ultimum aſſequatur finem; at non inde ſequitur nunc eſſe deterioris conditionis. Namque ex divo Thoma hic 1. 2. q. 5. ad 2. nobilioris conditionis eſt natura quæ poteſt conſequi ſummum bonum modo perfectiſſimo, tametſi exteriori opus habeat auxilio; hujus rei argumentum eſt quod habeat finem ſupernaturalem qui in immenſum excedit naturalem.

Urgebis: Appetitus finitus, finito ſatiatur bono, quippequi ultra ſuam non tendat Sphæram: atqui appetitus creaturæ eſt finitus: Ergo &c. Confirmatur: homo comparatur ad totum univerſum ſicut pars ad totum; ſed pars ad totum ordinatur veluti ad finem in quo ſiſtat: igitur homo nonniſi finitum, & limitatum habet finem, videlicet bonum omnium bonorum creatorum aggregatione perfectum.

Reſpondeo diſtinguendo major. appetitus rationalis, & Angeli eſt finitus Phyſice & intrinſece, concedo, extrinſece nego.

go. Eatenus autem infinitus extrinſece dicitur, quatenus ejus objectum eſt omne verum, ſicut & voluntatis omne bonum: Hinc quotidiano probatur experimento hominem, uno adepto, alterum ultra deſiderare; poteſt enim ſeſe extendere ad id omne quod habet rationem boni, ſic pronuntiat ſanctus Auguſtinus epiſt. 55. novæ edit. cap. 10. his verbis: " Animæ ad ea quæ amant, propterea uniuntur, ut perveniendo requieſcant: Et multa quidem per corpus delectant, ſed non eſt in eis æterna requies, nec ſaltem diuturna; & propterea, magis ſordidant animam, & aggravant potius, ut ſincerum ejus pondus, quo in ſuperna fertur, impediant. Cum ergo anima ſe ipſa delectatur, nondum re incommutabili delectatur; & ideo adhuc ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet, cum ſuperior ſit Deus. " Et iterum lib. 1. confeſſionum cap. 1. hæc verba dirigit ad Deum: Feciſti nos ad " te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.

D. Thomas quæſt. 2. art. 8. ad 3. ſic ſolvit difficultatem: " Dicendum quod bonum creatum non eſt minus quam bonum, cujus eſt homo capax, ut rei intrinſecæ, & inhærentis: eſt tamen minus quam bonum cujus eſt capax, ut objecti quod eſt infinitum: bonum autem quod participatur ab Angelo, & a toto univerſo, eſt bonum finitum, & contractum.

Ad confirmationem diſtinguo maj. homo ſe habet ad univerſum veluti pars ad totum totalitate corporis, & operis finiti, concedo: totalitate finis, nego. Aliquid dicitur totum tribus modis. Primo quidem ratione ſui quatenus eſt in ſua natura completum: alio modo cum omnes alicujus operis refert, & complectitur rationes, ſeu perfectiones: denique cum eſt totum in omni genere; ita ut diſperſa in inferioribus, in ſe uno habeat & adunet: quodlibet individuum eſt totum priori modo: mundus ſecundo, Deus vero ultimo, & ideo ſolus finis ultimus creaturæ rationalis. Ita divus Thomas ibidem: " Dicendum quod ſi totum aliquod, non ſit ultimus finis, ſed ordinetur ad finem ulteriorem, ultimus finis partis non eſt ipſum totum, ſed aliquid aliud: Univerſitas autem creaturarum ad quam comparatur homo, ut pars ad totum, non eſt ultimus finis, ſed ordinatur in Deum ſicut in ultimum finem: unde bonum univerſi non eſt ultimus finis hominis, ſed ipſe Deus. "

Repones. Illud debet cenſeri, & haberi pro fine ultimo in quo ſiſtit hominis appetitus: Atqui experientia comprobatur homines in quibuſdam bonis creatis quieſcere; & probatur multis momentis. Primo quidem non pauci infinitis prope comparatis theſauris, nihil amplius deſiderant; *pecuniæ* enim, ut habetur Eccl. 10. 19. *obediunt omnia*. Secundo, nonnulli multis obtentis honoribus quos ardenti proſecuti fuerant amore, nihil ultra quærebant, dicitur enim de Aman quod unum ſolummodo pro ſua ſuprema felicitate inhiabat, videlicet a Mardochæo honorari; & de facto Deo aſſimilantur homines per honores juxta illud 1. ad Timoth. 2. *Soli Deo honor*, *& gloria &c.* Quidam gloriantur in ſua poteſtate, nihil ultra appetere videntur, ut ſcribit auctor canonicus de Aſſuero. 4. Non ſemel reperiuntur homines qui finem ultimum reponant in delectationibus terrenis, & voluptatibus; ipſo dicente Apoſtolo de eis, *quorum Deus venter eſt*. Ergo &c.

Reſpondeo 1. ad hæc omnia diſtinguendo. Et homo, obtentis bonis, quæ deſideravit extra Deum ad tempus in iis quieſcit, & hoc non omnimode, concedo. In iis veluti in ultimo fine abſque ulteriori deſiderio quieſcit, nego. Tametſi peccator in creatura veluti in ultimo fine ſiſtat, intus tamen aliquid ultra concupiſcit: hinc qui affluit divitiis, inhiat honores: qui cæteris in poteſtate præeminet, longam vitam ab omni immunem miſeria expoſtulat: quinimmo peccator in fruitione creaturæ quam ſupremam putaverat felicitatem, ſe illuſum animadvertit, magis evadit inquietus, quod vel ipſe Horatius tametſi paganus de divite pronuntiat his verbis:

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, &c.

Reſpondeo 2. negando minorem: ad primam probationem reſpondet D. Thomas hic q. 2. art. 1. ad 1. his verbis: " Om-

" Omnia corporalia obediunt pecuniæ, „ quantum ad multitudinem ſtultorum „ qui ſola corporalia bona cognoſcunt, „ quæ pecunia acquiri poſſunt. Judicium „ autem de bonis humanis non debet „ ſumi a ſtultis. „ : Subdit ad 2. bona ſpiritualia, & animæ in quibus conſiſtit finis ultimus non emi auro, & argento, quod ipſe Apoſtolus dixit Athenienſibus, divinitatem, & ſummum bonum non eſſe æſtimandum auro, & argento, &c.

Ad ſecundam probationem reſpondet divus Thomas ibidem art. 2. honores conſequi ad beatitudinem, quatenus ſunt excellentiæ ſanctorum argumentum, nuſquam vero eſſe ipſum ultimum hominis finem, ſic enim ait ad 2. " Dicendum „ quod honor debetur Deo, & excellen„ tiſſimis in ſignum, vel teſtimonium „ excellentiæ præexiſtentis, non quod „ ipſe honor faciat eos excellentes. „ Anxietas Aman de qua fit in objectione mentio, ejus arguit ſuperbiam, ſed non probat fuiſſe in honoribus beatum, cum præter divitias, & honores, tum a principibus Perſarum, tum ab ipſo Rege illi præſtitos, vel leviorem adhuc ab extraneo obſervantiam non ſine magna animi commotione ulterius expectaret.

Nec plus virium habet contra aſſertionem noſtram tertia inſtantia, cum poteſtas creata non ſit ſummum bonum, ſed illud ſupponat; immo ea ut plurimum male utantur homines, ex quo perverſo uſu, ſi a ſervitute ad extra, non tamen ad intra propter paſſiones quæ multas animæ afferunt amaritudines, ſolvuntur, Ita reſpondet D. Thomas hic ibidem art. 4. ad 1. ubi ſic loquitur: " non ſufficit „ ad beatitudinem, quod homo aſſimile„ tur Deo quantum ad poteſtatem, ni„ ſi aſſimiletur ei quantum ad bonita„ tem. „

Aſſuerus in ſua quidem gloriabatur poteſtate, ſed ut obſervat ipſa Scriptura hæc jactantia eum a miſeriis vitæ non liberavit, cum ex paratis ſibi inſidiis in periculum vitæ venerit.

Ex iiſdem principiis patet ſolutio ad ultimam probationem: voluptas quidem, & delectatio conſequuntur ad bonum in quo homines ſuum ultimum reponunt finem. Ita D. Thomas ibid. art. 6. ad 3. his verbis: " Non ſequitur quod delectatio „ ſit maximum, & per ſe bonum, ſed „ quod unaquæque delectatio conſequa„ tur id quod eſt per ſe, & maximum „ bonum. „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Deus eſt beatitudo objectiva.

PRIMO: Scriptura ſacra hoc ſæpius indicat. Scriptum eſt enim Exod. 33. *Oſtendam omne bonum tibi*. Pſal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*.

Secundo: Solus Deus poteſt omnes appetitus hominis ſatiare, deſiderium quidem magnitudinis, juxta illud 1. Joan. 3. *Similes ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*. Deſiderium voluptatis, ſic enim habetur Pſalm. 35. *Torrente voluptatis potabis eos*. Deſiderium ſcientiæ, vel ipſe Deus Jerem. 31. ait: *Non docebit ultra proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me, a minimo eorum, uſque ad maximum*. Deſiderium denique æternitatis, hæc enim eſt pro omnibus ſanctis promiſſio Iſa. 5. *Juſti autem in perpetuum vivent*.

Tertio: Subſcribit S. Auguſtinus epiſt. 155. Subſcribit & S. Thomas hic quæſt. 2. ubi in ſeptem articulis probat beatitudinem non reperiri in divitiis, honoribus, multo minus in faſtidioſis voluptatibus, cum enim bona creata ſint quid finitum, uno obtento, aliud deſideratur.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Multæ quidem manſiones commemorantur in Scriptura, ſed ibi eſt ſermo de beatitudine formali, non de objectiva, quæ unica eſt ſcilicet in Deo.

Secundo: Tametſi non ſit proportio entitativa inter Deum & hominem, eſt tamen habitudinis, ſicut perfectivi ad perfectibile, hinc Deus poteſt poſſideri.

Tertio: Appetitus hominis finitus quidem eſt intrinſece, ſed non extrinſece, igitur bono finito ſatiari nequit.

AR-

ARTICULUS SEXTUS.

De actu quo finis ultimus poſſidetur.

SOLUTA quæſtione de fine ultimo objectivo, alteram inſtituunt Theologi de fine ultimo formali, quemquidem nomine formalis beatitudinis celebrant, quæque proprie loquendo eſt actus quo finis ultimus poſſidetur perfecte. Porro non unus eſt ille actus; alius enim ab intellectu procedit, & vocatur viſio: alius vero, & quidem multiplex a voluntate profluit, qualis eſt amor, & gaudium. Jam quæritur quinam inter illos felicitatis fons, atque primigenia origo pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Beatitudo formalis conſiſtit in viſione Dei.

Probatur multiplici argumento Theologico.

Primum argumentum.

SIC exponitur: in illo actu formaliter conſiſtit beatitudo, de quo & Scriptura, & Patres loquuntur, in quo in ſuis ſermonibus, atque ſententiis beatitudinem actualem reponunt: Atqui res ſic ſe habet: Ergo &c. Probatur minor multis momentis: Scriptura Ioannis 17. ſic loquitur: *Hæc eſt vita æterna: Ut cognoſcant te ſolum Deum verum*. Matth. 5. *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt*. Et Joannis 14. *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*. Igitur ex Scriptura ſacra. Hæc eſt vita æterna ſcilicet viſio, & cognitio Dei, hæc eſt beatitudo, ut homines Deum videant, & intueantur. Sanctus Auguſtinus in quodam loco ait, ſanctos etiamſi cætera ignorarent, eſſe ipſa contemplatione Dei beatiſſimos, ut legere eſt lib. de Spiritu, & littera cap. 33. & lib. 1. de Trinitate cap. 9.

Subſcribunt Patres. Benedictus XII. ſic ſanctorum definit ſortem beatam: " Nec „ non definimus quod ex tali viſione, & „ fruitione eorum animæ ſunt vere beatæ. „ Et Concilium Viennenſe in Clementina *ad noſtrum* adverſus Begardos qui affirmabant animam non indigere lumine gloriæ, ait animam indigere lumine gloriæ ad videndum Deum, eoque beate perfruendum. Sanctus Ambroſius lib. de Officiis cap. 2. ſic loquitur: " Scriptura „ divina vitam beatam in cognitione po„ ſuit divinitatis. „ Sanctus Chryſoſtomus ſuum addit calculum Homilia 80. in Joannem, dicendo omnem requiem conſiſtere in viſione Filii Dei. Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Julianum ait: " Hominum felicitas eſt habere „ ſummam contemplationem. " His accedunt ſanctus Irenæus lib. 4. cap. 37. ſanctus Gregorius Nazianz. orat. 1. & 10. ſanctus Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 16. ſanctus Bernardus Sermone 4. in ſolemnitate omnium ſanctorum, & D. Thomas q.3. art. 8. & poſteriori, probat formalem beatitudinem ſitam eſſe in viſione, eo quod nos aſſimilet Deo, & perfecte noſtrum impleat deſiderium: tunc enim quieſcimus cum videntes effectum, videmus & cauſam.

Secundum argumentum.

BEATITUDO formalis ſecundum omnes Theologos eſt ultimi finis, & aſſecutio, & poſſeſſio: Sed per actum viſionis Deum beati poſſident: Ergo &c. Probatur minor. Primo quidem quia ut beatitudo conſiſtit in aſſimilatione cum Deo, ſolius enim intellectus eſt aſſimilare; ideo enim Verbum eſt Filius, & non Spiritus ſanctus quia procedit, ut ſimile, procedit vero in ſimilitudinem naturæ eo quod via cognitionis, & intellectionis a Patre promanet. Secundo, ſicut ager poſſidetur per dominium, ita & ſummum bonum per viſionem, & hoc propter tria; namque intellectus eſt veluti os quo creatura ſpiritualis cibum illum æternum ſumit; ſide viatores panem de cœlo deſcendentem accipiunt: igitur viſione, atque cognitione eodem aperte aluntur Sancti: prætere per actum intellectus objectum redditur præſens. Ita Divus Thomas in quartum quæſt. 1. art. 1. quæſtiunc. 2. his verbis: " Per viſionem Dei fit qua„ ſi quidam contactus Dei ad intelle„ ctum, cum omne cognitum ſit in co„ gnoſcente ſecundum quod agnoſcitur; „ & ideo ultimus finis hominis eſt in „ actu intellectus.

S. Auguſtinus hanc præclaram reddit ra-

rationem cur Dei viſio ſit aſſecutio ultimi finis quod ſit inter omnes actus humanos præſtantiſſimus : ſic loquitur lib. 83. quæſtionum quæſt. 35. “ Nemo igitur beatam vitam novit, & miſer eſt quoniam ſi amanda eſt ſicuti eſt, hoc eſt eam noſſe quod habere. Quæ cum ita ſint, quid eſt aliud beate vivere, niſi æternum aliquid cognoſcendo habere ? Æternum eſt enim de quo ſolo recte fiditur, quod amanti auferri non poteſt ; idque ipſum eſt, quod nihil ſit aliud habere quam noſſe. Omnium enim rerum præſtantiſſimum eſt quod æternum eſt : & propterea id habere non poſſumus, niſi ea re qua præſtantiores ſumus, id eſt, mente. Quidquid autem mente habetur, noſcendo habetur. ,, Revera quidem nullus voluntatis actus poteſt habere rationem poſſeſſionis : non quidem deſiderium, quippe quod fit de re abſente, non delectatio, & gaudium, quæ bonum non poſſident, ſed poſſeſſum ſupponunt, & de fruitione congaudent ; non amor etiam amicitiæ, ille enim abſtrahit a bono præſenti, & abſenti, & ſolummodo tendit in bonum amici prout eſt in ſe. Cæterum voluntas omnibus ſuis actibus non poteſt niſi velle objectum, velle vero non eſt habere illud, ut pronuntiat D. Thomas hic qu. 3. art. 4.

Tertium Argumentum.

Quod eſt radix cæterorum, illud cenſetur eſſentiale ; atqui viſio eſt radix omnium perfectionum quarum aggregatione homo eſt beatus, & ultimum perfecte poſſidet finem : Ergo &c. Probatur minor ab enumeratione partium.

Prima beatitudinis dos, eſt amor neceſſarius Dei : quanta quippe felicitas ! nec poſſe averti a Deo & eſſe cum illo ineffabili charitatis vinculo conjunctum ; porro amor duplex neceſſarius diſtinguitur, alter neceſſarius quoad ſpecificationem, alter vero quoad exercitium : prior ille eſt qui a potentia ſemper ad bonum determinata procedit : poſterior vero qui etiam a potentia ad actum bonum ſpontanee, & voluntarie determinata profluit : uterque autem eatenus eſt a viſione, quatenus eſt a judicio determinato, & ad bonum reſpiciendum, & ad bonum actu amplectendum : porro intellectus creatus lumine gloriæ perfuſus, videt totam in Deo beatitudinem, quocirca judicat neceſſario amandam ; libertas enim ad oppoſitum ineſt tantummodo, cum bonum propoſitum, vel defectu perfectionis alicujus in ſe, vel ex paſſione corrumpente judicium rationis non allicit, quæ miſeriæ non inveniuntur in beatitudine, hinc intellectus movet neceſſario voluntatem ad bonum tale proſequendum ; voluntas vero inebriata ab ubertate domus Dei, & felici experientia ſentiens, bonum omne delectamentum in ſe habens, applicat intellectum ad videndum, & poſſidendum Deum: rapitur igitur quia ejus capacitas ad bonum adæquatur, impletur, immo & inundatur a Deo clare viſo.

Altera beatitudinis egregia dos eſt gaudium juxta illud Chriſti apud Matthæum cap. 25. *Intra in gaudium Domini tui*, ſed gaudium ex charitate, & bono poſſeſſo procedit, adeoque primitus a viſione beatifica fluit, juxta tritum axioma : *nihil amatum quin præcognitum*.

Tertia, eſt impeccabilitas, ſed hæc perfectio habet viſionem pro cauſa primaria : quatenus intellectus judicat Deum eſſe ſummum bonum, adeoque ſemper eſſe ei adhærendum : peccatum autem eſt averſio a Deo : igitur impeccabilitas a viſione ſicut proprietas ab eſſentia emanat.

Quarta, eſt in beatitudine perpetuitas juxta illud 1. Petri 1. ubi ille Apoſtolus vocat beatitudinem noſtram hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarceſcibilem, & Matth. 25. Chriſtus promittit gaudium quod nemo tollet.

Reliquas animæ beatæ dotes paſſim delineant Patres. Beatus Auguſtinus tract. 51. in Joannem lætabundus exclamat : “ Quem honorem majorem accipere poterit adoptatus, quam ut ſit ubi eſt unicus ; non æqualis factus divinitati ; ſed conſociatus æternitate ? ,, Eadem melliſluis, & Seraphicis delineant verbis beatitudinis privilegia divus Bernardus epiſt. 114. Gregor, Nazianz. orat. 140. p. 640. Irenæus lib. 3. cap. 37.

Mitto alios Patres qui certatim, & amorem & impeccabilitatem, & in bono perpetuam confirmationem prædicant, & hoc juxta Scripturæ effata, ſecundum illud Sap. 5. *Juſti autem in perpetuum vi-*

vivent, & illud Matthæi 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur*.

De Beatitudine corporis glorioſi, ejuſque præclaris dotibus.

Primo quidem de Reſurrectione.

PRIMAS tenet ſedes reſurrectio, & iterata corporis cum anima beata conjunctio. Iſtud dogma fidei eſt omni acceptione dignum, quod utriuſque teſtamenti paginæ præcontinent: quod propugnant utriuſque Eccleſiæ Græcæ & Latinæ Patres, quod denique ratio Theologica confirmat: Atqui res ſic ſe habet: & probatur.

Ex Scriptura ſacra.

Ex veteri teſtamento. Prophetæ iſtam prænuntiant veritatem: Iſaiæ 26. habetur: *Vivent mortui tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate qui habitatis in pulvere*.

Ezechiel reſurrectionem corporum vidit ſub figura oſſium in campo concluſorum, quæ, reſumpta carne, reviviſcere cœperunt. Danielis 12. legitur: *Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, & alii in opprobrium*.

Ex novo Teſtamento. Ipſe Chriſtus adverſus Sadducæos hanc defendit veritatem Matth. 22. *Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. In reſurrectione enim, neque nubent, neque nubentur: Sed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. De reſurrectione autem mortuorum, non legiſtis quod dictum eſt a Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob: Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium*. Et B. Paulus 1. Cor. 15. *Ecce myſterium vobis dico, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba; canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti*.

Ex ſanctis Patribus.

Ex Græcis primus occurrrit ſanctus Juſtinus qui ſic de Chriſto loquitur Apologia 2. " Duplicem ſiquidem ejus adven„ tum, & præſentiam prænuntiarunt San„ cti vates, unam quidem jam exhibitam, „ ut deſpecti, & paſſionibus ſubjecti ho„ minis: Secundam autem quando e cœ„ lis cum gloria, & Angelica militia „ ſua adveniet, aderitque: cum omnium „ qui unquam extitere, mortalium corpo„ ra ſuſcitabit.

Idem egregie docet Irenæus lib. 5. adverſus hæreſes cap. 2. " Noſtra corpora „ ex ea, *ſcilicet Euchariſtia*, nutrita, & „ repoſita in terram, & reſoluta in ea, „ reſurgunt in ſuo tempore, verbo Dei „ reſurrectionem eis donante in gloriam „ Dei Patris. „

Athenagoras iſtorum inſiſtens veſtigiis lib. de reſurrect. mortuorum, variis multiſque momentis propoſitam probat veritatem his verbis: " Atqui vires Dei ſufficere ad „ corporum reſtitutionem indicat, vel „ ipſorum procreatio: ſi enim hominum „ corpora cum non eſſent, condidit eo„ rumque principia, unde originem tra„ hunt, procreavit: etiam quomodocum„ que diſſoluta cum eadem facilitate re„ ſtaurabit. „

Ex latinis. Tertullianus ex profeſſo librum de reſurrectione carnis compoſuit, & cap. 2. ſic perſtringit Sadducæorum errorem: " Nunc autem ad alios Saddu„ cæos præparamur, partiarios ſententiæ „ illorum. Ita dimidiam agnoſcunt reſur„ rectionem, ſolius ſcilicet animæ; aſper„ nati carnem, ſicut & ipſum Dominum „ carnis. „ Immo Gentiles non nihil adumbraſſe reſurrectionem carnis dicit, ut hæreticorum errorem omni argumentorum genere confutet, initio enim ejuſdem libri ait de paganis: " Defunctis pa„ rentant; & quidem impenſiſſimo offi„ cio, pro moribus eorum, pro tempo„ ribus exculentorum; ut quos negant „ ſentire quicquam, eſcam deſiderare præ„ ſumant. „

Idem Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap. 7. Luculentiſſima ratione probat corporum reſurrectionem, eo quod laborum, paſſionum animæ, & meritorum fuerit conſors: ex quo quidem principio concludit ad juſtitiam ſummam pertinere, ut corpora Sanctorum in gloria cum animabus conſocientur; maxime vero cum fuerint, teſte Evangelio, & Apoſtolo, Dei templum, juxta illud Chriſti Joan. 2. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus reædificabo illud*. Quod intelligitur de reſurrectione corporis Chriſti.

Sub-

Subſcribunt ſancti Ambroſius toto lib. 2. de fide reſurrectionis, Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, Auguſtinus lib. 20. de civitate Dei cap. 20. ſanctus Gregorius lib. 14. Moralium in Job. cap. 27. divus Thomas 3. parte ſupplementi quæſt. 75. art. 1.

Inter dotes corporis glorioſi eſt corporum impaſſibilitas qua quidem ab omni & defectu, & corruptione immunia erunt, juxta illud Apocal. 31. *Non erit amplius neque luctus, neque clamor erit ultra*. Hanc dotem deſcribit, & probat ibidem divus Thomas quæſt. 82. art. 1. in argumento, *ſed contra*.

Altera corporum glorioſorum dos erit ſubtilitas, cujus quidem virtute in brevi Sancti ab uno loco ad alium decurrendo medium in inſtanti ſe transferent locum ita D. Thomas ibidem quæſt. 83. art. 1. in argumento, *ſed contra*.

Confirmatur: agilitas in eo ſita eſt ut corpus poſſit facile ab uno loco tranſire in alium ita ut gravitas, & pondus carnis minime obſtet, juxta illud Sapientiæ 3. *Fulgebunt juſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*. Ita D. Thom. hic q. 84. art. 1.

Tertia dos eſt penetrabilitas qua corpora glorioſa abſque negotio ſibi ſubdent cætera corpora, illa partiendo. 2. Sicut abſque diviſione, ita abſque diminutione: ſic corpus Chriſti penetravit lapidem ſepulchri, ut docent unanimiter SS. Patres. Idem Dominus, januis clauſis, apparuit diſcipulis poſt reſurrectionem.

His omnibus accedit claritas, vel fulgor, quo fulgebunt ſancti ſeptempliciter, ut ſol unius diei, ſicut legitur in Apocalypſi. D. Thomas hic quæſt. 85. art. 1. de illa claritate in argumento, *ſed contra*, ſic loquitur: " Dicitur Matth. 13. Juſti „ fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eo„ rum; & Sap. Fulgebunt juſti & tanquam „ ſcintillæ &c. „ Pergit ibid: " Præte„ rea 1. Cor. 15. dicitur, ſeminatur in „ ignobilitate, ſurget in gloria; quod ad „ claritatem pertinet: ut patet per ſequen„ tia, ubi corporum reſurgentium glo„ riam comparat claritati ſtellarum. Er„ go corpora Sanctorum reſurgent luci„ da. „

Fit ſatis objectionibus adverſus formalem animæ beatitudinem militantibus.

OBJICIES 1. Chriſtus ſervum fidelem compenſandum alloquens Matth. 16. ait illi: *Intra in gaudium Domini*: Igitur beatitudo formalis ſita eſt in gaudio & amore, ſeu complacentia de Deo poſſeſſo. Confirmatur. Sic explicat B. Auguſtinus l. 10. Conf. cap. 22. his verbis: " Et ipſa „ eſt beata vita gaudere ad te, de te, „ propter te. „ Et rurſus ſermone 53. de tempore: " Charitas eſt ſummum præ„ mium in cœlo quia in perenni gau„ dio, nihil gratius, nihil dulcius ha„ bent Sancti perfecto amore Dei. „ Ergo &c.

Reſpondeo 1. hæc & ſimilia ſolummodo unum notare, videlicet beatitudinem integralem in his omnibus repoſitam eſſe, quippe quæ ſit bonorum omnium perfecta aggregatio: Sed agimus impræſentiarum de beatitudine formali quæ eatenus in viſione Dei aſtruitur, quatenus eſt cæterarum radix & origo.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens, beatitudo perfecta, & integralis includit voluntatis actus, concedo: in his preciſe ſita eſt, nego. Ad confirmationem ſimiliter diſt. cum, ut ex probationibus liquet, aſſecutio ultimi finis, teſte D. Auguſt. fiat per viſionem: Sic loquitur lib. 83. quæſtionum qu. 35. " Omnium enim rerum „ præſtantiſſimum eſt quod æternum eſt: „ Et propterea id habere non poſſumus, „ niſi ea re qua præſtantiores ſumus, id„ eſt, mente, quicquid autem mente ha„ betur, noſcendo habetur. „

Quod autem ſanctus Doctor a viſione pro hac ſententia non diſcedat, patet ex ipſis locis pro objectione laudatis, ubi mentionem facit utique de viſione: namque poſtquam dixit: " Et ipſa eſt beata vita, gau„ dere de te. „ Subdit cap. 23. Beata „ quippe vita eſt gaudium de veritate. „ Similiter poſt verba allata ſermone 53. de tempore ſubjungit: " Quem quia præſen„ tem vident, ſuavius diligunt, dulcius „ fruuntur. „

Inſtabis: Beatitudo eſt ſummi boni aſſecutio, & cum eodem intima unio: ſed, teſte Auguſtino, l. 8. de Trinitate cap. 10. Amor eſt junctura, duo aliqua copulans, vel copulare appetens: Ergo beatitudo for-

formalis conſiſtit in actu amoris.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Beatitudo formalis eſt ſummi boni aſſecutio phyſica, & effectiva, concedo: affectiva, & tantummodo ponderativa, nego. Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Duplex eſt ſummi boni poſſeſſio altera phyſica, & effectiva, eaque fundata in præſentia objecti: altera vero affectiva quæ eſt pondus in amatum. Prima tribuitur viſioni, namque proprium intellectus eſt aſſimilare ſibi objectum, quæ quidem aſſimilatio fit modo per ſpeciem expreſſam ut in creatis, modo etiam per ſimplicem objecti cum intellectu eodem unionem, ut in eadem viſione, altera vero tribuitur voluntati: quæ quidem non attrahit objectum, ſed exit ad illud, juxta iſtud adagium: *Amor meus pondus meum*. Et iſtud Chriſti Matth. 6. 21. *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit*. Quocirca actus amoris Dei perfectiſſimus dicitur extaſis. Cæterum voluntatis eſt appetere bonum; intellectus vero illud præſens reddere. Sic etiam appetitus ſenſitivus, finem quidem ſenſibilem concupiſcit, ſed per ſemetipſum non acquirit, bene vero per ſenſus externos, ſcilicet per tactum, & guſtum; Igitur non ejuſdem eſt potentiæ aſſequi, & frui, ſeu potius amare & gaudere.

Urgebis: Beatitudo formalis eſt poſſeſſio ultimi finis ſub ratione ſummi boni; ſed ſummum bonum eſt objectum voluntatis; Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; Beatitudo formalis eſt poſſeſſio ultimi finis, ſub ratione boni præſentis, concedo; ſub ratione boni affective moventis, nego. Summum bonum poteſt conſiderari duplici modo. Primo quidem ut movens, & excitans voluntatem ad ſui poſſeſſionem; deinde vero ut præſens; primo modo eſt objectum voluntatis, juxta illud Exodi 33. *Ego oſtendam omne bonum tibi*. Poſteriori vero objectum intellectus, qui quidem reſpicit ſummum bonum, ut ſummam veritatem, quod enim reſpiciat bonum ſub iſto reſpectu, experientia comprobatur quotidiana, nihil quippe voluntas amat, niſi prius intellectus judicaverit bonum eſſe verum: quocirca ſcriptum eſt: *Os juſti meditabitur ſapientiam*. Igitur cognitio eſt veluti creaturæ intellectualis, quo cibus cæleſtis felicitatis aſſumitur ut guſtetur.

Perſiſtes: Atqui aſſecutio perfectiſſima eaque effectiva ſummi boni voluntatem ſpectat: Ergo &c. Probatur ſubſumptum 1. ex ſacra Scriptura Joannes epiſtola 1. cap. 4. ait: *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Quibus verbis liquet objectum reddi animæ præſens per amorem. 2. Transformatio in Deum quam & quamdam deificationem vocat ſanctus Bernardus, fit quoque per actum voluntatis ſcilicet amicitiæ, juxta illud ſancti Auguſt. effatum l. 4. Confeſſionum cap. 6. " Bene quidam ,, dixit de amico ſuo, dimidium animæ ,, meæ. ,, Ex quo ſequitur aſſimilationem fieri per amorem; Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo. Objectum fit præſens per amorem affective, concedo; effective, nego. Hujus rei argumentum, & quidem validiſſimum eſt quod amor omnis ſive concupiſcentiæ & deſiderii, ſive etiam amicitiæ & complacentiæ ſupponat objectum, vel apprehenſive præſens ut in amore deſiderii qui ſequitur ad repræſentationem objecti convenientis, in amore vero complacentiæ & amicitiæ, cum amicitia ſupponat in objecto bonum illud reddens congruum dilectionis motivum, & complacentia ſit de bono poſſeſſo; Igitur ſupponit aſſecutionem boni, ad quam ſequitur ejuſdem boni fruitio; conſtat enim prius aliquem poſſidere objectum bonum, quam illo eodem perfrui.

Ad confirmationem ex auctoritate S. Auguſtini eadem eſt ſolutio; non ita tamen quod unio affectiva non ſit realis, ſed talis dicitur relative ad voluntatis affectum, effectiva vero ſimpliciter nominatur phyſica, eo quod ſit aſſecutio objecti, & poſſeſſio realis ad quam ſequitur amor juxta illud tritum axioma: *Nihil amatum, quin præcognitum*. Quocirca S. Thomas 1. p. q. 26. art. 2. ait; " Beati- ,, tudo ſignificat bonum intellectualis na- ,, turæ; id autem quod eſt perfectiſſimum ,, in qualibet intellectuali natura eſt intel- ,, lectualis operatio, unde cujuslibet natu- ,, ræ intellectualis creatæ Beatitudo con- ,, ſiſtit in intelligendo. ,,

Quid plura? Transformatio eſt ſolummodo affectiva, & per amorem, fitque per exitum animæ ad objectum, juxta illud adagium; *Amor meus pondus meum*.

Sed

Sed aſſimilatio per intellectum eatenus altera nobilior eſt, quatenus cauſatur per præſentiam ſummi boni advenientis animę. Sic enim habetur 1. Joan. 3. 2. *Similes ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt*.

Repones: Atqui transformatio per amorem aſſimilatione per intellectum præſtantior eſt: Probatur ſubſumptum. Intellectus limitat objectum cum illud recipit, voluntas vero e contra, quippe quæ exeat ad objectum, & in ſummo bonorum omnium Oceano manens, veluti abſorbeatur. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, diſtinguo: Aſſimilatio quæ fit per intellectum cum objecto creato eſt limitata, concedo: cum objecto increato, nego. Hæc eſt diſcrepantia inter utramque aſſimilationem quod illa quæ fit ab objecto creato, fiat per ſpeciem impreſſam, & expreſſam; impreſſam quidem quæ eſt vicaria objecti fœcundans intellectum ut naturam objecti exprimere queat; expreſſam vero quæ eſt imago formata de objecto intellecto. Porro in cœlis neutra datur de Deo, non prior quidem cum Deus ſit objectum infinite ſupra materiam, adeoque ſemetipſum immediate intellectui creato uniens: ſed neque poſterior, cum nullus intellectus creatus Deum dicere, & exprimere valeat, alias illum comprehenderet, quod fidei prorſus adverſatur.

Objicies 2. Beatitudo formalis pertinet ad nobiliorem potentiam: ſed voluntas eſt potentia, vel ipſo intellectu præſtantior: Et probatur. 1. ex ſancto Thoma qui 1. p. q. 82. art. 3. hoc expreſſe dicit. 2. Illa potentia eſt intellectu nobilior, cujus objectum eſt perfectius, cujus virtus efficacior eſt, cujus demum proprietates ſunt præſtantiores: Atqui res ſic ſe habet: Et probatur: namque voluntatis objectum eſt bonum actuale & exiſtens; objectum vero intellectus eſt verum & bonum dumtaxat ſpeculativum. Jam vero ſi de efficacia ſermo ſit, voluntas movet intellectum ad exercitium, ſimulque eum ad actum applicat: Quid plura referam? Voluntas per ſuum erga Deum amorem eſt formale meriti principium: addo libertatis fons & origo: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad primam probationem diſtinguo. Voluntas ex ſancto Thoma nobilior eſt intellectu ſecundum quid, & in via, concedo: omnimode, & in genere phyſico, nego. In via quidem ubi peregrinamur per fidem a Domino nonniſi ſpeculative Deum per cognitionem obſcuram poſſidemus, voluntas utpote practica, et effectiva adeoque cæteris animæ potentiis inferioribus dominans, eſt intellectu quodammodo perfectior, tum quia eſt totius meriti principium; tum quia eſt via practica ad ſalutem, & hoc unum probant cæterę rationes: ſed non idem dicendum pro ſtatu patriæ, in quo intellectus phyſice & clare admodum attingit Deum, & hoc contemplatione atque viſione ita practica, ut ex ipſo actu, infinitæ prope fluant & perfectiones, & delectationes quæ non ſolum inundant animas Sanctorum, verum etiam ut verbis Prophetæ utar: *Inebriabuntur*, inquit, *ab ubertate domus tuæ*; Pſal. 35. D. Thom. eſt ſui ipſius interpres: ibid. enim in corpore ſic loquitur: " Simpliciter intellectus ſit " altior & nobilior voluntate. Secundum „ quid autem & per comparationem ad „ alterum, voluntas invenitur interdum „ altior intellectu, ex eo ſcilicet quod „ objectum voluntatis in altiori re invenitur, quam objectum intellectus. Sicut ſi dicerem, auditum eſſe ſecundum quid nobiliorem viſu, in quantum „ res aliqua, cujus eſt ſonus, nobilior eſt „ aliqua re, cujus eſt color, quamvis color ſit nobilior, & ſimplicior ſono.„

Ad primam confirmationem diſtinguo, objectum voluntatis in ratione entis nobilius eſt objecto intellectus, in via, concedo, in patria, nego. In eo ſenſu objectum voluntatis eſt nobilius, quia tendentia voluntatis in illud eſt experimentalis, & ideo Apoſt. 1. Cor. 13. ait: *Fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas*. Namque conatus intellectus in bonum cognitum non eſt ſemper practicus: bene vero in patria: poteſt enim dici objectum intellectus etiam in via eminere ſuper objectum voluntatis.

Ad ſecundam probationem diſtinguo ſimiliter; voluntas movet intellectum ad actum, & viciſſim ab intellectu movetur quoad ſpecificationem, quatenus proponit voluntati objectum amandum, & finem, concedo: & non movetur, nego.

Ad tertiam probationem diſtinguo, ut ſupra, & hoc ſolummodo probat voluntatem in viatoribus eſſe ſecundum quid intellectu perfectiorem, concedo: eſſe talem ſimpliciter, & abſolute, nego. Cæterum intellectus eſt primum libertatis principium; quandoquidem libertas ex indifferentia objecti, ex indifferentia intellectus, & voluntatis promanat: objecti quidem, quatenus non habet totam boni rationem, ex quo ſequitur non eſſe neceſſario amabile; intellectus qui judicat eſſe tale, illudque libere amandum proponit; voluntatis demum quæ nonniſi ab intellectu directe amat, & conſequenter libere ſi intellectus objectum libere proſequendum proponit: jam vero quis primarium libertatis fontem minus perfectum dicet cauſa libertatis poſteriori quæ eſt voluntas?

Perſiſtes: Atqui voluntas eſt potentia intellectus ſimpliciter perfectior: Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Actus voluntatis eſt actu intellectus præſtantior: Ergo &c.

Probatur antecedens multis momentis: 1. Ex D. Thoma qui iſta Canticorum verba explanans: *Meliora ſunt ubera tua vino*, ait: " Contemplatio, ut de ea „ loquuntur Theologi, magis conſiſtit in „ ſapore quam in ſapere, & magis in „ dilectione, & dulcedine, quam in „ contemplatione. „ 2. Seraphim inter Angelos ſunt perfectiſſimi ea potiſſimum ratione quod majori erga Deum amore flagrent, quocirca Seraphim quod idem eſt ac amor, nominantur. 3. denique præmium, & corona amori dantur, & quidem majora juxta majorem amoris gradum: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem, nego antecedens: ad ulteriorem probationem diſtinguo: & D. Thomas eo loci loquitur de actu amoris a viatore elicito, concedo: de actu comprehenſoris, nego. Sanctus Doctor hunc ipſe prodit ſenſum 1. 2. q. 3. art. 5. his verbis: " Si beatitudo hominis eſt ope„ ratio, oportet quod ſit optima opera„ tio hominis: optima autem operatio „ eſt quæ eſt optimæ potentiæ, reſpectu „ optimi objecti: optima autem potentia „ eſt intellectus.... Ideo ultima, & „ perfecta beatitudo quæ expectatur in „ futura vita, tota conſiſtit in contem„ platione. „ Et clarius 2. 2. q. 27. art. 4. " Secundum hoc ergo dicendum eſt „ quod dilectio quæ eſt appetitivæ virtutis „ actus, etiam in ſtatu viæ tendit in „ Deum. 1. ex ipſo derivatur ad alia: „ & ſecundum hoc charitas Deum im„ mediate diligit, alia vero Deo me„ diante: in cognitione vero e conver„ ſo quia ſcilicet per aliam Deum co„ gnoſcimus ſicut cauſam per effectus, „ vel per modum eminentiæ, aut nega„ tionis. „ Ratio D. Thomæ cur actus amoris in via prævaleat actui intellectus, eſt, quia hic cognoſcimus Deum tantummodo per effectus, & hoc obſcure; immo magis per negationem quam per affirmationem ut dicit Dionyſius ea ductus ratione quod Deus ſit pluſquam id omne quod viatores aut intelligunt, aut capiunt, quas quidem umbras & imperfectiones eliminat viſio Dei intuitiva.

Ad primam confirmationem diſtinguo: & Angeli primi ordinis vocati ſunt Seraphim ab amore viæ, concedo: ab amore patriæ, ſubdiſtinguo; cujus prima origo fuit intellectus, concedo; cujus non fuit prima origo, nego.

Ad ſecundam confirmationem dico coronam, & præmium ſpectare perſonam; ſicut enim actiones ſunt ſuppoſitorum, ita & præmium; unde non ſequitur ex corona quæ datur operi meritorio, actum voluntatis in nobilitate actum intellectus excedere.

Dices: Ille actus eſt perfectior actu intellectus, cujus oppoſitus eſt inter omnes peſſimus: Atqui odium Dei oppoſitum actui amoris eſt peccatum majus infidelitate quæ opponitur actui cognitionis ad intellectum pertinentis: Ergo &c.

Reſpondeo 1. actum privationis Dei eſſe inter omnes actus malos nequiſſimum, quatenus privatio Dei, in hac vita, eſt averſio a Deo in qua formaliter ſitum eſt peccatum, in patria eſt ſimpliciter omnium malorum maximum & radix cæterorum; nemo quippe diffitetur pœnam damni eſſe maximam.

Reſpondeo 2. diſtinguendo majorem. Ille actus eſt præſtantior in bonitate cujus actus oppoſitus, eſt peſſimus tam in ordine morali, quam phyſico, concedo: in ordine morali tantum, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Eſto quod odium Dei propter malum peccatoris affectum,

fectum, & conatum in aliquo, excedat infidelitatem; non tamen in ordine phyſico, maxime ſi agatur de termino in quo reprobi phyſice, & realiter privantur ſummo bono.

Proponuntur objecta contra dogma reſurrectionis corporum, & ſolvuntur.

OBJICIES. Job cap. 14. legitur: *Lignum habet ſpeciem; ſi præciſum fuerit rurſum vireſcit, & rami ejus pullulant. Si ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere mortuus fuerit truncus illius: ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cum primum plantatum eſt; homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus, atque conſumptus, ubi, quæſo, eſt?* Igitur ex Job corpora non reſurgent, alias nulla eſſet diſcrepantia inter lignum emortuum, quod iterum revireſcit; ſi corpus utique per reſurrectionem revireſceret.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens. Corpus non reſurget ut primum emortuum eſt, concedo: in certo tempore, & momento quod Pater æternus poſuit in ſua poteſtate, nego. Beatus Job increpat impios, & deterret a peccato eo quod corpus cui per fas & nefas inſerviunt, redigendum eſt in pulverem, & in eo diu permanere, cum e contra lignum ad odorem aquæ poteſt cito citius germinare. Quod autem hic ſit genuinus Job ſenſus ibid. ſcribit hominem reſurrecturum, non tamen donec atteratur cœlum: igitur, ſolutis igne elementis, fiet in conſummatione ſæculorum reſurrectio, quod idem Propheta confirmat his verbis: *Et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*.

Inſtabis: Pſalmo 1. Propheta abſolute & ſimpliciter abnegat reſurrectionem his verbis: *Ideo non reſurgent impii in judicio*: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: non reſurgent impii in reſurrectionem vitæ, concedo: in reſurrectionem judicii, nego. Ita habetur Joannis 5. cap. *Et procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem judicii*. Et ait Apoſtolus: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*; hoc eſt, impii non immutabuntur per gloriam, ſed improbi, & obdurati manebunt.

Inſiſtes. Atqui nullo modo reſurgent corpora: Ergo &c. Probatur ſubſumptum; a privatione ad habitum non datur regreſſus. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, diſtinguo: non datur regreſſus naturaliter, concedo: virtute divina, nego. Sic reſpondet Tertullianus l. de reſurrectione carnis, cap. 11. his verbis: " Ex nihil Deus molitus eſt cuncta, poterit carnem in nihilum productam exprimere de nihilo; ſive de materia modulatus eſt alia, poterit & carnem quoque dehauſtam evocare de alio: & utique idoneus eſt reficere qui fecit; quanto plus eſt feciſſe, quam refeciſſe, initium dediſſe quam reddidiſſe. " Revera quidem ut ſcribit S. Gregorius l. 6. Moralium: " Difficilius eſt creare quam reſtaurare. "

Perſiſtes: Mors corporalis inducta eſt per peccatum ſicut mors ſpiritualis, quæ eſt ſeparatio a Deo; ſed de morte ſpirituali nunquam redit homo ad vitam poſt ſententiam damnationis: igitur nec de morte corporali ad vitam corporalem erit regreſſus.

Reſpondeo negando paritatem: diſparitas in eo eſt quod peccatum mortale in quo reprobus moritur, non eſt ulterius delebile, in inferno quippe nulla eſt redemptio pro eis qui propria voluntate peccaverunt, & cum pertinacia in peccato defuncti ſunt. At vero mors corporalis inducta eſt in mundum peccato primi hominis, quod quidem etiam poſteris tribuitur: ſed Chriſtus, teſte Apoſtolo, delebit chirographum mortis, etiam corporalis, cujus quidem effectus reſervatur in conſummatione ſæculorum adimplendus. Solutio eſt D. Thomæ hic quæſt. 75. art. 1. ad 5. ſic loquitur: " Dicendum quod mors corporalis introducta eſt per peccatum Adæ quod eſt morte Chriſti deletum; unde pœna illa non manet in æternum: ſed peccatum mortale quod mortem æternam per impœnitentiam inducit, ultra non expiabitur: & ideo mors illa æterna erit. "

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Beatitudo formalis conſiſtit in viſione Dei.

PRIMO: ſic habetur in Scriptura 1. Joan. 3. *Similes ei erimus quia eum videbimus ſicuti eſt*. Et iſtud Joan. 14. *Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.*

Secundo: Sic docent Patres, Chryſoſt. hom. 80. in Joan. Cyrillus Alex. lib. 3. contra Julianum, Auguſtinus lib. 83. qq. q. 35.

Tertio: Viſio Dei eſt radix omnium bonorum; ex eo quippe quod Sancti Deum vident, ſimiles Deo evadunt, in ipſum myſtice transformantur, intrant in gaudium Domini.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET RESPONSIONUM.

PRIMO: Amore quidem, Sancti quadam transformatione deificantur, ſed non formaliter, ſolus enim intellectionis actus aſſimilat intelligentem cum eo quod intelligit.

Secundo: Ex eo quod ad amorem ſpectet unire corda, ſequitur ſolum amorem eſſe de integritate beatitudinis, minime vero beatitudinis eſſentiam, cum non ſit formaliter aſſimilativus.

Tertio: Non negamus Sanctos intrare in gaudium Domini: ſed nemo cordatus dixerit gaudium eſſe beatitudinem formalem, quippe quod ad ipſam reſultet beatitudinem, ſeu Dei poſſeſſionem, & illam ſupponat.

DIS-

DISSERTATIO SECUNDA.

DE

CONSTITUTIVO ACTUUM BONORUM ET MALORUM.

NON una eſt Theologorum ſententia circa iſtud momentum: quidam enim actus humanos, & non abſque fundamento, exiſtimant ſpecificari etiam a circumſtantiis quæ modo augent actus bonitatem, modo etiam aggravant malitiam: variant maxime circa actus mali naturam: nonnulli quippe etiam in poſitivo connotante objecti diſſonantiam reponunt: quidam vero & melius atque communiter in privativo. Certum eſt inter actus humanos alios eſſe bonos, alios vero peſſimos.

Iſtud dogma quatuor potiſſimum argumentis explanatur, & probatur.

Primo: Quia actus humanus quicumque ſpeciem ab objecto circumſtantiis veſtito deſumit.

Secundo: Quia bonitas moralis conſiſtit in ordine intrinſeco ad legem æternam, & ſummum bonum.

Tertio: Quia actus malus, ſeu peccatum conſiſtit formaliter in privatione rectitudinis.

Quarto: Quia actus interior, & exterior, ſeu bonus, ſeu malus, ſunt ejuſdem ſpeciei.

ARTICULUS PRIMUS.

Nam actus humanus quicumque ſit, ſuam deſumat ſpeciem, & naturam per ordinem ad objectum circumſtantiis veſtitum.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur variis rationibus Theologicis.

PRIMA ſic exponitur: idem eſt conſtitutivum, & diſtinctivum; ſed actus humani diſtinguuntur per ordinem ad objecta, ut circumſtantiis adornata: Et probatur multis momentis.

Primoquidem ex Scriptura ſacra Oſeæ 9. habetur de peccatoribus: *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt*. Et Joannis 3. *Omnis qui male agit, odit lucem*. Chriſtus vero proditorem ſic allocutus eſt: *Amice, ad quid veniſti?* In his omnibus peccatum determinatur per ordinem ad objectum, immo & ad circumſtantias, quod ipſe Chriſtus indigitat verbis ſubſequentibus: *Oſculo tradis Filium hominis?* Bonitas vero paſſim etiam deſcribitur in ſacris paginis per ordinem & ad objectum, & ad circumſtantias, ut cum Chriſtus Dominus ait: *Quod uni ex fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis*. Et iſtud ejuſdem Domini oraculum: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*. Quibus verbis, Chriſtus exaltat eleemoſynam propter ſuum amorem exhibitam.

Secundo: Tum ex D. Thoma qui hic 1. 2. in tota quæſtione 18. noſtram fuſe probat concluſionem, maxime vero ex profeſſo artic. 2. cujus hæc eſt concluſio: " Sicut prima rei naturalis bonitas eſt „ ex forma, quæ dat ſpeciem rei, ita bo- „ nitas

„ nitas prima moralis eſt ex objecto conveniente: & ſimili modo de malitia „ morali cenſendum eſt. „ Igitur ex D. Thoma ſicut homo, v. g. habet ſpeciem ab anima rationali, ita actus humanus ab objecto conſono, vel diſſono. Nec mirum, moralitas non conſiſtit ſolum in eo quod actus a potentia libera procedat, verumetiam ut docet D. Thomas qu. 18. art. 10. ex convenientia, vel diſconvenientia ad regulas morum, maxime vero ad legem: Porro ex eodem ſancto Doctore finis, & objectum ſunt idem; ſic enim ait qu. 7. art. 4. " Voluntatis autem motivum, & objectum eſt finis: „ & ideo principaliſſima eſt omnium circumſtantiarum illa, quæ attingit actum „ ex parte finis. „ Quibus verbis docet circumſtantias tametſi accidentales, & extrinſecas etiam pertinere ad objectum, & ad ſpeciem moralitatis conſtituendam concurrere.

Tertio: Idem S. Thomas q. 18. docet actionem humanam eſſe bonam, vel malam ex fine; art. 6. ex profeſſo ait actum habere ſpeciem boni & mali ex fine, ſic enim loquitur in argumento *Sed contra*: Actus humani habent ſpeciem a fine: „ Ergo bonum & malum quod accipitur „ ſecundum finem, diverſificat ſpeciem „ actuum. „ Ex quo quidem emanatum eſt apud Theologos morales illud adagium: *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes*. Hinc concludunt finem eſſe principium in agibilibus, hoc eſt, cauſam actus; quatenus finis movet ad ſui proſecutionem.

Altera ratio hæc eſt: illud debet cenſeri conſtitutivum actus cujuſcumque humani, in quo omnes communiter Theologi, & ſancti Doctores illud reponunt: atqui conſtitutivum iſtud ex tendentia ad objectum conſonum, vel diſſonum ad regulas morum deducunt; & conſequenter etiam ex circumſtantiis, quandoquidem juxta hujuſmodi gradus, & qualitates objectum evadit modo conſonum, modo diſſonum: actus bonus vel malus, adeoque circumſtantiæ in ratione objecti imbibuntur: Ergo &c.

Audienda ſunt de hoc momento auctoritates: Primo quidem ex Scriptura, Pſalmiſta ait: *Si inimicus meus maledixiſſet mihi ... ſuſtinuiſſem utique, tu vero homo unanimis ... qui mecum dulces capiebas cibos, &c.* Ex quibus verbis liquet peccati malitiam deſumi ex objecto quidem diſſono, non nude, & ſecundum ſe ſpectato, ſed ingratitudinis circumſtantia veſtito.

Deinde S. Chryſoſtomus hom. 49. in Matth. delineat ſcelus Herodis cæde S. Joannis Baptiſtæ patratum ex temporis circumſtantia: " Quando, *inquit*, gra- „ tias Deo agere oportebat, qui eum illo „ die in lucem produxit, tunc nefandiſ- „ ſimam cædem committit. „

Subſcribit Hieronymus epiſt. increpatoria ad Fabianum Diaconum qui virginem quandam ſacram e Monaſterio Bethlehemitico ad ſtuprum, fugamque ſollicitaverat: " Infeliciſſime, *ait*, mortalium tu „ ſpeluncam illam in qua Dei Filius na- „ tus eſt, & veritas de terra orta eſt, & „ terra dedit fructum ſuum, de ſtupro „ conditurus ingrederis. „

Sanctus vero Leo, ſermone 7. de Paſſione Domini ſcelus Judæorum amplificat, ex eo quod mortem Chriſti tempore paſchali moliti ſint: eo enim loci ſic loquitur: " Quando qui ornare templum, " mundare vaſa, victimas providere, & „ legitimis purificationibus ſacratiorem „ diligentiam adhibere debuerant, parri- „ cidalis odii furore concepto, ad unum „ opus vacant, & in unum facinus ſimi- „ li crudelitate conjurant. „

D. Thomas hic quæſt. 18. art. 10. quærit utrum aliqua circumſtantia conſtituat actum moralem in ſpecie boni, vel mali, & hæc eſt ejus concluſio: " Quandocunque aliqua circumſtantia reſpicit „ ſpecialem ordinem rationis, pro, vel „ contra ex tali circumſtantia conſtitui- „ tur aliqua ſpecies moralis actus in bo- „ nitate, vel malitia. „ Et de facto, oppoſita aliqua circumſtantia eſſentiali, vel gravi, ſæpius actus mali immutatur ſpecies: ſic qui furatur in Eccleſia committit eſſentialiter diverſum ab eo qui furatur in platea publica, ita D. Thomas ibidem in argumento *ſed contra*, his verbis: " Locus eſt circumſtantia quædam; „ ſed locus conſtituit actum moralem in „ quadam ſpecie morali; furari enim ali- „ quid de loco ſacro eſt ſacrilegium: er- „ go circumſtantia conſtituit actum mora- „ lem in aliqua ſpecie boni vel mali. „ Porro circumſtantiæ iſto comprehenduntur verſiculo: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.*

Tertia

Tertia ratio. Poſita tendentia in objectum, conſonum vel diſſonum, & omnibus veſtitum circumſtantiis, in individuo eſt determinate bonus, vel determinate malus. Ergo &c. Probatur Antecedens: omnis actus eo ipſo quo eſt humanus eſt propter finem ut dictum eſt ſupra, in hoc enim diſtinguitur ab actu hominis, qui ſecluſa mentis deliberatione fit, quippe qui ex imaginatione aliqua procedat: ſed actus eſt determinate malus ex fine malo, bonus vero ex debito fine. Ergo &c.

Non prætereundi ſunt ſancti Patres, & ſancti Doctores. Sanctus Hieronymus iſta verba Matth. 12. *Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem Deo in die judicii*. ponderans, ait: " Si de verbis otioſis ,, redditur ratio, quanto magis de operibus? ,, Qua ſententia aſtruitur omnem actionem humanam eſſe determinate aut bonam, aut malam.

Huic ſubſcribit opinioni ſanctus Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 2. explicans enim iſta verba Deuteronomii: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ait: " Quando Deus dicit ex toto ,, corde, nullam partem vitæ reliquit, ,, quæ vacare debeat, & quaſi alteri locum dare. ,, Epiſt. 19. dicit: " Cavendum eſt ne quædam facta hominum ,, media dicamus inter recte facta, & peccatum. ,,

Celeberrimus eſt alter ejuſdem ſancti Doctoris locus ex lib. 2. de, peccatorum meritis cap. 18. excerptus, ubi ſic loquitur. " Quanquam voluntas mirum ſi poteſt in medio quodam ita conſiſtere, ut ,, nec bona nec mala ſit; aut enim juſtitiam diligimus, & bona eſt; & ſi magis diligimus, magis bona; ſi minus, ,, minus bona eſt; aut ſi omnino non diligimus, non bona eſt, quis vero dubitet ,, dicere voluntatem nullomodo juſtitiam ,, diligentem, non modo eſſe malum, ſed ,, etiam peſſimam voluntatem? Si ergo voluntas aut bona eſt, aut mala, & utique ,, malam non habemus ex Deo, reſtat ,, ut bonam voluntatem habeamus ex ,, Deo. ,,

Sic docet S. Thomas ex profeſſo hic quæſt. 18. art. 9. in argumento *ſed contra*, his verbis: " Sed contra eſt quod dicit Gregorius in homilia quadam; otioſum verbum eſt quod utilitate rectitudinis, aut ratione juſtæ neceſſitatis, ,, aut piæ utilitatis caret: ſed verbum otioſum eſt malum, quia de eo reddent ,, homines rationem in die judicii, ut dicitur Matth. 12. ſi autem non caret ,, ratione juſtæ neceſſitatis, aut piæ utilitatis, eſt bonum, aut malum: pari ,, ergo ratione, & quilibet alius actus, ,, vel eſt bonus, vel eſt malus: nullus ,, ergo individualis eſt indifferens. ,,

In corpore Articuli fuſius ſeſe explicat: " Cum, inquit, rationis ſit ordinare, actus a ratione deliberativa procedens, ,, ſi non ſit ad debitum finem ordinatus, ,, ex hoc ipſo repugnat rationi, & habet ,, rationem mali; ſi vero ordinetur ad ,, debitum finem, convenit cum ordine ,, rationis, unde habet rationem boni; ,, neceſſe eſt autem quod vel ordinetur, ,, vel non ordinetur ad debitum finem, ,, unde neceſſe eſt omnem actum hominis ,, a deliberativa ratione procedentem in ,, individuo conſideratum, bonum eſſe, ,, vel malum; ſi autem non procedit a ratione deliberativa, ſed ex quadam imaginatione, ſicut cum aliquis fricat barbam, vel movet manum, aut lapidem, ,, talis actus non eſt proprie loquendo moralis, vel humanus, cum hoc habeat ,, actus a ratione: & ſic erit indifferens ,, quaſi extra genus moralium actuum exiſtens. ,,

Diluuntur objecta.

OBJICIES. Datur actus moralis ad aliquod tendens objectum, a quo tamen non habet ſpeciem: Igitur actus humanus non habet ſpeciem, & formam ab objecto: Probatur Antecedens. Datur actus indifferens qui nec bonus, nec malus eſt, ita cenſet ſanctus Hieronymus epiſt. 89. his verbis: Bonum eſt continentia, malum eſt ,, luxuria, inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvi ſtercora, capitis naribus purgamenta projicere, ſputis rheumata jacere, hoc non eſt bonum, nec ,, malum; ſive enim feceris, ſive non ,, feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam. ,,

Confirmatur: Bonum morale pertinet ad virtutem, malum vero ad vitium: ſed datur etiam actio humana, quę nec virtuoſa eſt, nec etiam mala, et vitiata, ut ad Balnea pergere.

Reſpondeo 1. hæc & ſimilia duo tantummodo probare poſſe, vel dari aliquas actiones hominis indifferentes, quçque quandam, & objecto indifferenti moralitatis ſpeciem ſuſcipiunt, ut pede propellere lapidem in via occurrentem, quæ quidem actio, teſte D. Thoma, ex quadam imaginatione profluit, vel etiam dari actionem humanam, quæ non eſt meritoria, & ſupernaturalis, qualis eſt exhibitio eleemoſynæ, motu compaſſionis, in quo quidem ſenſu quodammodo dicitur indifferens, quatenus nec vitæ æternæ præmio, vel etiam vituperio digna eſt. Sed certum eſt omnem actionem humanam, & deliberate factam eſſe bonam moralitate ſupernaturali, vel naturali, aut prorſus eſſe malam; talis quippe actio ad finem bonum, ſcilicet, ad auctorem, aut gratiæ, aut naturæ referri debet; a quo fine ſi recedat, mala citra dubium cenſenda eſt.

Reſpondeo 2. negando Antecedens. Ad probationem diſtinguo. Et Beatus Hieronymus loquitur de actione hominis, concedo: de actione deliberata ſubdiſtinguo: & poteſt eſſe indifferens ſecundum quid, hoc eſt, fieri non propter motivum ſupernaturale, ſed tantum naturale: concedo: ſimpliciter, & abſolute, nego. Quod ſit ejus mens, patet ex verbis in probationibus laudatis; ait enim ſanctus Doctor quod de verbis otioſis redditur ratio: Igitur ex eo potiſſimum actio quæ nullomodo eſt propter Deum vitioſa, & pœna digna cenſetur, ſeu pęnæ reatum inducit.

Ad confirmationem, nego dari actionem humanam in individuo quæ nec ſit bona moraliter, ſaltem moralitate naturali, nec vitiata. Solutio eſt D. Thomæ hic quæſt. 18. artic. 9. ad tertium, his verbis: " Dicendum, quod omnis finis a
„ ratione deliberativa intentus pertinet
„ ad bonum alicujus virtutis; nam hoc i-
„ pſo quod aliquid agit ordinate ad ſub-
„ ſtentationem, vel quietem ſui corpo-
„ ris, ad bonum virtutis ordinatur in eo,
„ qui corpus ſuum ordinat ad bonum vir-
„ tutis: & idem patet in aliis. „ Ex quibus S. Thomæ verbis luce clarius apparet omnem actionem humanam eo ipſo quo humana eſt, & propter aliquem finem, etiam pede compulſare lapidem ad jocum, fieri debere propter Deum, vel ut auctorem gratiæ, vel ut ſaltem ut autorem naturæ, ordinando ſcilicet delectationes licitas & ad debitum finem tum intermedium, tum ultimum: intermedium quidem ut ſi quis det eleemoſynam compaſſionis motivo: deambulet vero, & ludat propter ſanitatem, aut conſervandam, aut reſtaurandam; ultimum vero, ſcilicet propter finem ſic colligitur ex Apoſt. 1. ad Corinth. 10. his verbis: *Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Et divus Thomas quæſt. 2. artic. 2. ad 2. ait: " In-
„ ſtitutor naturæ delectationes appoſuit
„ propter operationes. „ Igitur non ut paſſioni indulgeamus, ſed ut naturæ indulgendo melius operemur, delectationes exquirendæ ſunt.

Inſiſtes. Quædam actiones ſunt ex ſpecie bonæ, tametſi nullum habeant determinatum finem bonum, aut malum: igitur & poteſt dari in individuo actio quæ nec ſit bona, nec etiam mala, maxime vero cum quælibet ſpecies habeat aliquod individuum: igitur ſi actio ſpecifice ſumpta poteſt eſſe nec bona, nec mala, poterit & eamdem in individuo habere ſortem. Probatur antecedens. Multis exemplis: in uſu coniugali verbi gratia, quandoque uxorati nec de bono, nec etiam de malo cogitant fine, non quidem de malo cum actus ex natura ſua ſit a creatore inſtitutus, tum ad propagationem, tum ad conſervationem generis humani: neque etiam de bono abſolute cum non ſemel eveniat eos non cogitare de ſacramento, & de fine ſupernaturali in omnibus actionibus exquirendo. 2. Non deſunt qui teneant dari poſſe actum indifferentem in individuo, & de facto aliquis, ut ſuam exerceat libertatem poteſt ex profeſſo neque de bono, neque etiam de malo fine cogitare: quocirca conſcientia ex ſententia probabili poteſt abſque peccato ſic agere, & hoc iſto illuſtratur exemplo: qui non reſtituit ignorans ſe teneri propter aliquas occurrentes ad reſtitutionem difficultates, non peccat etiamſi non reſtituat. Ergo &c.

Reſpondeo negando conſequentiam: tametſi enim detur aliqua ſpecies moralitatis objectiva per modum indifferentiæ, non tamen in individuo; ratio diſcriminis eſt quod ſpecies attendatur penes objectum ut ab

ab intellectu & cognitum, & conſideratum, quod autem intellectus ſpeculatur, & voluntati proponit ad amandum, vel fugiendum, non ſemper executioni mandatur, maxime vero ex eo quod ſæpius eveniat objectum ut circumſtantiis veſtitum ſpectare: ſed actio in individuo eſt hic, & nunc facienda, hinc homo debet agere propter finem determinate bonum, ut oſtenſum eſt; ſin minus cito aderit peccatum.

Ad primum exemplum reſpondeo uxoratos in uſu matrimonii rectum debere habere finem, qui quidem ex ſancto Thoma ſitus eſt potiſſimum in duobus, videlicet intendendo prolem, tum juſtitiæ ſatisfacere. Sic loquitur in 4. diſtinct. 26. & 31. " Duobus ſolis modis conju-,, ges abſque omni peccato conveniunt: ,, ſcilicet cauſa procreandæ prolis, & ,, debiti reddendi, alias ſemper eſt ibi ,, peccatum ad minus veniale. ,, Et D. Aug. lib. de dono conjugali cap. 6. & 7. " Reddere debitum conjugale, inquit, ,, nullius eſt criminis, exigere autem ul-,, tra generandi neceſſitatem, eſt culpa ,, venialis. ,,

Concinit Magnus Gregorius lib. 32. Moralium cap. 20. & ſic loquitur, " Tunc ,, ſolum conjuges in admixtione ſine cul-,, pa ſunt, cum non pro explenda libidi-,, ne, ſed pro ſuſcipienda prole miſcen-,, tur: *Unde neceſſe eſt (addit tertia parte Paſtoralis admonitione* 28.) " Ut crebris ,, exhortationibus moneantur, ut defleant ,, quod pulchram copulæ ſpeciem admix-,, tis voluptatibus fœdant. ,, Hoc ipſum indigitat Propheta Regius, his verbis: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus quibus non eſt intellectus*. Quocirca ſanctus Auguſtinus lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia cap. 4. " Male utitur qui beſtia-,, liter utitur, ut ſit ejus intentio in vo-,, luptate. ,,

Ad ſecundum exemplum, nego opinionem propugnantem dari poſſe actum indifferentem in individuo, eſſe veram: & hoc propter duo. Primo quidem quia ex præcepto, & naturali, & poſitivo omnes noſtras actiones ad Deum referre debemus: naturali quidem, poſtulat enim lex naturalis, & recta ratio ut ad eum tanquam ad finem ultimum referamus, quæ ab eo accepimus: Porro cuncta a Deo optimo bona ſuſcipimus: poſitivo vero, namque ſcriptum eſt Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Quod quidem præceptum Chriſtus Dominus Matth. 22. renovavit: quod demum Apoſt. 1. ad Corinth. cap. 10. ſic explanat: *Sive ergo manducatis, ſive bibitis . . . . Omnia in gloriam Dei facite*. Altera ratio ea eſt quod actus humanus in individuo ſit ſemper cum aliquo fine determinato qui ſi ſit alius a Deo citra dubium malus eſt adeoque, & actus.

Ad ulterius exemplum de reſtitutione, nego paritatem; aliquis enim propter aliquas circumſtantias, vel etiam ſufficientis cognitionis defectu poteſt ignorare ſeſe ad reſtitutionem teneri: at vero nullus poteſt ignorare præceptum naturale quale eſt præceptum amoris Dei quo tenemur ad bonorum univerſorum auctorem omnia referre.

Perſiſtes: Atqui homo non tenetur omnes ſuas actiones ad Deum ut auctorem naturæ, vel gratiæ ordinare. Ergo &c. Probatur ſubſumptum; præceptum amoris eſt affirmativum: ſed præceptum affirmativum non obligat pro ſemper; in hoc enim a negativo diſcrepat. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: ad probationem diſtinguo minorem. Præceptum affirmativum non obligat explicite, concedo: implicite, nego. Non opus quidem eſt ut homo ſemper de Deo actu cogitet, ſed ſufficit ut habeat virtualem intentionem Deo placendi: ut ſi quis quam primum expergefactus eſt, cuncta in die facienda offerat Deo; tunc enim cæteræ actiones virtute prioris illius intentionis rectæ evadunt, niſi accedat peccatum mortale quo quidem prima bona intentio ſolvitur, eo quod homo ultimum in creatura reponat finem in Dei contemptum: ſed præceptum negativum, obligat explicite, & actu pro ſemper, quatenus actu & ſemper debemus a peccato abſtinere.

Urgebis. Hæc eſt diſcrepantia inter actum imperatum, & elicitum, videlicet quod elicitus v. g. amoris debeat eſſe propter Deum, a quo ſi recedat, malus ipſo facto evadit; imperatus vero non ſic. Debitum Matrimoniale v. g. poteſt reddi contra concupiſcentiæ tentationes, ſicut & eleemoſyna fieri ſolo compaſſionis motivo: igitur non opus eſt actiones fieri propter Deum.

Reſpon-

Reſpondeo conceſſo antecedente diſtinguo conſequens. Quædam actiones poſſunt fieri immediate propter finem intermedium honeſtum, ut duo probant exempla allata, concedo: poſſunt fieri non ultimate propter Deum, nego. Diſcrimen igitur eſt inter actionem imperatam, & elicitam, quod illa habeat pro fine intermedio, & motivo proximo bonum creatum, elicita vero bonum increatum, & pro motivo proximo, & pro fine ultimo: ſed certe niſi actiones imperatæ ultimate terminentur ad Deum, induunt reatum & culpæ, & pœnæ propter rationes in probationibus laudatas.

Replicabis. Omiſſio indifferens v. g. recitationis Breviarii neque eſt bona, neque mala: Ergo &c.

Reſpondeo, non eſſe malam ſi adhibita omni diligentia, & facto examine, non poteſt vinci: ſed certe tunc non eſt indifferens, cum homo ſe ipſum examine probet, num ſatisfecerit officio, hac enim voluntate velle cenſetur officii recitationem, & ad ſummum omiſſio eſt indifferens ſolum ſpecifice, & non in individuo: ſed non eodem modo ratiocinandum eſt ſi abſque examine debito aliquis pertranſeat officii recitandi præceptum, a fortiori ſi omiſſio eſt voluntaria formaliter in actu poſitivo illum antecedente; puta ſi aliquis omittat miſſam, vacando aut negotiis, aut ludo, animadvertens horam audiendi miſſam a mente dilabi poſſe; idem dicendum de recitatione Breviarii, cum aliqui terunt tempus vel in ludo, vel in menſa, & ad extremum diei tempus remittunt; in qua hypotheſi experimento comprobatur, aut memoriam, aut opportunitatem, aut attentionem præ fatigatione deficere.

Inſtabis: Ex his ſequitur actiones omnes infidelium eſſe peccata. Ergo &c. Probatur Antecedens: nullomodo cogitant de Deo in ſuis operibus. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam, ut fuſe in tractatu de gratia probatum eſt: ad probationem diſtinguo, infideles non cogitant de Deo ut auctore gratiæ, concedo: ut auctore naturæ, ſubdiſtinguo; explicite, concedo: implicite, & ſaltem aliquando, nego. Sanctus Auguſtinus lib. 4. contra Julianum cap. 3. ait, actiones infidelium ut plurimum eſſe peccata, eo quod propter malum agant finem: ſed non negat quandoque eſſe bonas non ſolum ex officio, ſed etiam ex fine, ut ſi quis daret eleemoſynam motu compaſſionis ductus, quandoquidem Deus ut auctor naturæ includitur implicite in illo motivo, ſic enim eſt ſatisfacere juri naturali, & dictamini conſcientiæ bonæ, quod eſt lumen a Deo promanans, juxta illud Pſ. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Et iterum Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*.

Dices. Inter articulos Joannis Hus damnatos a Patribus Concilii Conſtantienſis, hæc reperitur propoſitio num. 16. *Omnia opera ſunt bona, aut mala*. Igitur ex Concilio dantur media, ſcilicet indifferentia.

Reſpondeo negando conſequentiam, & dico Joannem Hus fuiſſe proſcriptum non ea præciſe ratione quod actiones humanæ eſſent, aut bonæ, aut malæ: ſed potius quia ex eo quod eſſent ſic, & tales, una eſſet neceſſario bona, altera vero neceſſario mala prout erat impetus delectationis, aut cœleſtis, aut terrenæ, quæ quidem illatio humanum prorſus evacuabat liberum arbitrium.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Actus humanus quicunque ſit, ſuam deſumit ſpeciem & naturam ex objecto circumſtantiis veſtito.

PRIMO: Actus humani diſtinguuntur inter ſe per ordinem ad objecta ut circumſtantiis veſtita, ut colligitur ex Scriptura ſacra. Oſee 9. & Joan. 3. ſed idem eſt conſtitutivum & diſtinctivum. Ergo &c.

Secundo: Hanc veritatem ſuo muniunt calculo SS. Patres. S. Chryſoſtomus homil. 49. in Matth. S. Hieronymus Epiſtola increpatoria ad Fabianum Diaconum, & Tractat. in Pſalm. 16. Sanctus Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 2. item epiſt. 19. Ex profeſſo S. Thomas hic quæſt. 18. art. 9. in argumento, *ſed contra* & fuſius in corpore articuli.

Tertio: Non una eſt aſſertionis ratio. Sed præcipua hæc eſt. Omnis actus humanus eſt determinate bonus, vel malus, ſed bonitatem, vel malitiam ſuam deſumit ex objecto circumſtantiis veſtito, & per hoc diſtinguitur ab actu hominis. Ergo &c.

SY-

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo : Tametſi dentur quædam actiones indifferentes in individuo, quales ſunt, propellere pede lapidem in via occurrentem, non inde ſequitur quod actus humanus ſuam non deſumat ſpeciem ex objecto circumſtantiis veſtito. Iſtæ enim actiones ſunt actus hominis qui ex quadam imaginatione profluunt, nec referuntur ad bonum, vel malum finem : actus vero humani fiunt ex matura deliberatione, & eo ipſo referuntur ad finem, qui ſi bonus eſt, bonus erit actus, ſi vero malus, utique mala erit actio. Nec aliter cenſet S. Hieronymus, loquitur enim de actione hominis loco citato.

Secundo : Nec urget quod dictum eſt, quoſdam eſſe actus quos agentes non referunt ad bonum, vel malum finem, cum de eo minime cogitant. Qualis eſt actus conjugalis ut ſæpe evenit ; eo enim ipſo quo uxorati non intendunt finem peccant ſaltem venialiter, inquit D. Thomas, & ante illum S. Gregorius. Qui quidem finis ſitus eſt ex eodem S. Doctore in duobus, ſcilicet in intentione habendi prolem, & juſtitiæ ſatisfaciendi.

Tertio : Licet præceptum de referendis ſuis actionibus ad Deum ſit affirmativum, obligat tamen ſemper ſaltem implicite, id eſt, licet homo non teneatur de Deo actu cogitare, tenetur tamen virtualem habere intentionem Deo placendi, quæ intentio provenit ex priori intentione actuali qua homo ſuas ad Deum refert actiones.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum bonitas actus humani ſita ſit in ordine reali ad objectum bonum, ut optimis veſtitum circumſtantiis maxime ſine honeſto & recto.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur D. Thomæ rationibus.

Primum : Bonitas alia eſt eſſentialis, & eſt divina, alia participata quæ utique multiplex eſt, nimirum una phyſica, quæ conſiſtit in entitate, ſeu natura habente in ſe quidquid illi convenit : altera vero relativa, & moralis quæ deſumitur ab alio a quo dependet : ſed iſta de qua eſt impræſentiarum controverſia, repoſita eſt in relatione intrinſeca ad objectum omnibus veſtitum circumſtantiis. Ergo &c. Probatur minor ex D. Thoma qui hic quæſt. 18. artic. 1. ſic loquitur in concluſione : " De ratione boni ,, eſt ipſa eſſendi plenitudo. ,, Id eſt, ut habeat id omne quod ad bonam actionem moralem concurrit, puta quod actio ratione dirigatur, quod ſit conformis legi, quod ex bona intentione circa finem procedat, quocirca ſanctus Doctor ibidem in corpore, *ait* : " Dicendum eſt quod ,, omnis actio in quantum habet aliquid ,, de eſſe, in tantum habet de bonitate : ,, in quantum vero deficit ei aliquid de ,, plenitudine eſſendi, quæ debetur actioni humanæ, in tantum deficit a bonitate, & ſic dicitur mala ; puta ſi deficiat ei, vel determinata quantitas ſecundum rationem, vel debitus locus, ,, vel aliquid hujuſmodi. ,, Et art. 2. " Et ,, ideo ſicut prima bonitas rei naturalis ,, attenditur ex ſua forma quæ dat ſpeciem ei, ita & prima bonitas actus ,, moralis. Attenditur ex objecto conveniente. ,, Et ibidem ad 3. " Ex hoc ,, dicitur actio bona quæ bonum effectum ,, efficere poteſt, & ita proportio actionis, eſt ratio bonitatis ipſius. ,,

Alterum, ex teſtimoniis divi Thomæ argumentum illud eſt : finis eſt principium in agibilibus ſimul & forma ; principium quidem quatenus bonitas apprehenſa movet ad ſui amorem, & proſecutionem : forma vero quatenus dat ſpeciem actui : atqui hoc fit, & contingit ex tendentia, & ratione ad objectum omnibus imbutum circumſtantiis, & cum directione ad finem conjunctus : Igitur bonitas actus moralis conſiſtit in ejuſmodi relatione : probatur minor ex ſancto Thoma qui ibidem quæſt. 18. art. 2. docet bonitatem, & malitiam actus humani deſumi ex objecto, ex circumſtantiis, ut probat art. 3. denique ex fine, & art. 4. ſic loquitur : " Actiones autem humanæ, & aliæ quorum bonitas dependet ,, ab alio, habent rationem bonitatis ex ,, fine a quo dependent propter bonita-

,, tem

„ tem abſolutam, quæ in eis exiſtit. Sic „ igitur in actione humana bonitas quadruplex conſiderari poteſt, una quidem „ ſecundum genus pro ut eſt actio: quia „ quantum habet de actione, & entitate, „ tantum habet de bonitate, ut dictum „ eſt: alia vero ſecundum ſpeciem, quæ „ accipitur ſecundum objectum conveniens: tertia, ſecundum circumſtantias, quaſi ſecundum accidentia quædam: quarta, autem ſecundum finem, „ quaſi ſecundum habitudinem ad bonitatis cauſam. „

Tertium argumentum ſic procedit: bonitas actionis moralis potiſſimum deſumitur ex conſonantia, vel diſſonantia ad legem; quædam enim ſunt peccata ſolummodo quia prohibita, ut fornicationis deſiderium, & ad objectum, finem, & circumſtantias; non enim ſemel contingit actionem malam ex objecto non eſſe peccatum de effectu cognitionis, & intentionis finis, ut cum aliquis occidit hominem putans occidere aprum. Et juxta omnes Theologos circumſtantiæ graves, & eſſentiales immutant peccati ſpeciem: Sed iſta conſonantia, & diſſonantia iuxta relationem, & tendentiam ad illa omnia a quibus dependet menſuratur: ergo &c. Porro actum humanum ab his omnibus pendere ex profeſſo docet ſanctus Thomas hic quæſt. 19. ex quo concludit bonitatem, aut malitiam ex omnibus habere. Art. 1. ait bonitatem deſumi ex obiecto quatenus ab eo actus habet ſpeciem: Art. 3. pendere ex ratione cui appetitus ſubiici debet & ſic loquitur in argumento, *ſed contra*: Hilarius dicit in decimo de Trinitate: " immoderata eſt omnis ſuſceptarum voluntatum pertinacia, ubi non „ rationi voluntas ſubiicitur: Sed bonitas „ voluntatis conſiſtit, in hoc quod non ſit „ immoderata: Ergo bonitas voluntatis „ dependet ex hoc quod ſit ſubiecta rationi. „ Art. 4. ait bonitatem moralem pendere ex lege æterna quæ eſt prima ratio agibilium, iuxta illud Pſ. 41. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, ſubdit D. Thomas, quaſi diceret; lumen rationis quod in nobis eſt tantum poteſt nobis oſtendere bona, & noſtram voluntatem ordinare, in quantum eſt lumen vultus tui: quod & probat in argumento, *ſed contra* auctoritate D. Auguſtini libro ſecundo contra Fauſtum cap. 27. his verbis: " Peccatum eſt dictum, vel factum, vel „ concupitum aliquid contra æternam legem; ſed malitia voluntatis eſt radix „ peccati: Ergo cum malitia bonitati „ opponatur, bonitas voluntatis dependet „ a lege æterna. „

Eamdem explanationem dat ibid. art. 9. ubi ex profeſſo docet bonitatem moralem pendere ex conformitate ad bonitatem divinam, quæ cum ſit & primum, & ſummum bonum, nihil eſt bonum niſi per ordinem ad ipſum, iuxta illud tritum axioma: *Quod eſt per ſe primo tale, cætera non ſunt talia niſi per ordinem ad illud*. In argumento, *ſed contra* ſic pronuntiat D. Thomas: " Dicitur Matth. 16. non ſicut „ ego volo, ſed ſicut tu vis: quod dicit „ quia rectum vult eſſe hominem, & ad „ Deum dirigi, ut S. Auguſt. dicit in „ Enchiridio. Rectitudo autem voluntatis eſt bonitas eius: Ergo bonitas voluntatis dependet ex conformitate ad „ voluntatem divinam. „ Denique ibidem argumento. 1. dicit eandem bonitatem pendere ex intentione finis, quod ſic probat in argumento *ſed contra*. Sanctus Auguſtinus 3. Confeſſionum dicit quod intentio remuneratur a Deo: Sed ex eo aliquid remuneratur a Deo, quia eſt bonum; Ergo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet.

Solvuntur objectiones.

OBJICIUNT: actus moralis eſt quid Phyſicum, & abſolutum, & huius conditionis eſt bonitas: Igitur bonitas moralis non conſiſtit in relatione ad obiectum, ut variis adornatum circumſtantiis: confirmatur ex divo Thoma art. 1. ſic loquitur ad 3. " Ipſa proportio actionis ad effectum eſt „ ratio bonitatis ipſius. „ Sed proportio eſt aliquid phyſicum, & abſolutum, ut patet in duobus lignis, quorum quodlibet habet eamdem quantitatem, & extentionem in longum, latum & profundum: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo Antecedens: actus moralis moraliter ſumptus eſt quid phyſicum, & abſolutum, concedo. Formaliter, nego. In actu eleemoſynæ duo ſunt attendenda, videlicet eductio pecuniæ e crumena, & eiuſdem pauperi erogatio, deinde vero motivum: primum eſt quid phyſicum, & abſolutum, eſt enim actus vitalis, & mo-

& motus phyſicus de ſe indifferens ad bonum, vel malum; poſterius vero puta motivum amoris Dei, & non ſuperbiæ determinat actum phyſicum ad moralitatem bonam, quæ certe conſiſtit in tendentia & ordine ad legem Dei, ex quo reſultat bonitas moralis.

Ad confirmationem diſtinguo: proportio actionis ad effectum ſecundum judicium prudentiale eſt ratio bonitatis moralis, concedo: Proportio phyſica, nego. Certum enim eſt eundem actum phyſicum poſſe induere rationem bonitatis, & malitiæ: eleemoſyna quippe, ut iſto hæreamus exemplo, poteſt fieri, vel propter Deum, vel propter vanam gloriam; quocirca, jus provinciale non ſtatuit eſſe bonam, niſi ſit propter objectum bonum, & in circumſtantiis, & in fine.

Ad exemplum quantitatis, nego paritatem: ibi enim proportio attenditur penes materiam phyſicam: contra vero in proportione morali.

Inſtabis: Relatio eſt quid rationis, ſed bonitas actus moralis eſt quid reale, igitur non conſiſtit in ordine ad objectum, ut bonis veſtitum circumſtantiis.

Reſpondeo diſting. Relatio actus ad obiectum eſt rationis ſecundum quid, concedo: in ſe nego. Habet quidem aliquid rationis quatenus intellectus prudentialis concipit ordinem rectum ad regulas morum: Sed de facto eſt connotatio & intrinſeca actui fundata in tendentia, & ordine reali ad objectum regulis morum conſonum, & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam.

Perſiſtes. Quandoque bonitas in omiſſioſione conſiſtit, ut ſiquis omittat vindictam propter amorem Dei: Sed tunc non eſt relatio & tendentia ad obiectum bonum: Ergo &c. Probatur; inde ſequeretur quod bonitas moralis eſſet extra actum moralem: abſurdum conſequens; ergo & Antecedens. Probatur: primo quidem quia bonitas moralis dependet a lege, quæ eſt quid actu intrinſecum ab humano judicio dependens. 2. Quia relatio reſultat ad actum: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad primam probationem diſtinguo; lex, & circumſtantiæ ſunt aliquid intrinſecum, & accidentale actui morali, ſi conſiderentur obiective, concedo: ſunt quid extrinſecum, & accidentale, nego. Lex v. g. nemine cogitante, ſubſiſtit; actus vero bonus illam extrinſece connotat per modum conformitatis & tendit ad illam, unde teſte divo Thoma hic q. 18. & 19. a. 4. ad 2. " Quamvis finis ſit cauſa extrinſeca, tamen debita proportio ad finem, & relatio in ipſum inhæret actioni. "

Ad ſecundum diſtinguo; relatio reſultat, poſito fundamento reali, concedo; non poſito, nego. Bonitas terminative quidem eſt quid relativum, ſed formaliter reponitur in tendentia, & ordine reali ad obiectum ad quem reſultat relatio, ſic v. g. Pater terminative dicit relationem Paternitatis ad Filium; non tamen in eo formaliter conſiſtit ratio Patris, ſed in regeneratione activa ad actum redacta ad quam reducitur relatio; ex quo ſequitur bonitatem realem eſſe quid phyſicum ſecundum materiale, quid reale, & nemine cogitante ſubſiſtens, ſecundum formale, videlicet ſecundum tendentiam ad obiectum regulis morum conſonum, & terminative etiam quid relativum.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Bonitas actus humani ſita eſt in ordine reali ad objectum bonum, ut veſtitum optimis circumſtantiis maxime fine boneſto & recto.

PRIMO, Quia talis bonitas, eſt bonitas moralis quæ deſumitur ab alio a quo dependet, ſed bonitas de qua impræſentiarum movetur quæſtio repoſita eſt in relatione intrinſeca ad objectum omnibus veſtitum circumſtantiis: Ergo &c. Ita divus Thom. hic q. 18. art. 1. in concluſ. " De ratione boni eſt ipſa eſſendi plenitudo. "

Secundo: Finis eſt principium in agibilibus ſimul & forma; principium quidem in quantum bonitas apprehenſa movet ad ſui amorem, forma vero in quantum dat ſpeciem actui, quæ quidem omnia ortum habent ex tendentia ad obiectum omnibus imbutum circumſtantiis, ita D. Tho. ibid. art. 2.

Tertio: Actio moralis in tantum eſt bona, vel mala, in quantum conſona eſt legi, vel diſſona, nam peccata quædam ſunt prohibita quia a lege vetita: Sed iſta conſonantia & diſſonantia actionis ad legem iuxta relationem & tendentiam menſura-

ſuratur: Ergo &c. Sic cenſet D. Th. hic qu. 19. art. 1. ſic S. Hilarius lib. 10. de Trinitate.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo: Actus moralis eſt quid phyſicum & abſolutum ſi moraliter ſumatur, minime vero ſi formaliter. Nam ſub iſto reſpectu determinatur a motivo ad moralitatem bonam, quæ conſiſtit in tendentia, & ordine ad legem Dei. Et ſic patet ſolutio ad locum divi Thomæ.

Secundo: Verum quidem eſt relationem eſſe quid rationis ſecundum quid, nimirum quia intellectus prudentialis concipit ordinem rectum ad regulas morum: Sed eſt quid reale quatenus fundatur in tendentia & ordine reali ad objectum regulis morum conſonum.

Tertio: Licet bonitas moralis conſiſtat in relatione ab objectum bonum, non ſequitur quod ſit extra actum moralem, quia tantummodo dependet a lege in quantum actus bonus illam extrinſece connotat per modum conformitatis, & quantum ad illam tendit. Ita D. Tho. hic q. 18. & 19. art. 4. ad 2.

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum actus malus formaliter conſiſtat in aliquo privativo.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur rationibus Theologicis.

Prima ſic exponitur. Quod conſiſtit in averſione a Deo in tenebris, & in privatione rectitudinis, profecto eſſentiam habet ab hujuſmodi rectitudinis privatione: atqui peccatum talis eſt naturæ: igitur formaliter conſiſtit in privatione. Probatur minor variis, tum Scripturæ, tum etiam ſanctorum Doctorum teſtimoniis. Jeremiæ 2. habetur: *Duo mala fecit populus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas.* Certe nemo non novit illius peccati gravitatem, & malitiam in eo conſiſtere quod Iſrael ſuum dereliquerit Dominum. Converſio quippe ad creaturam de ſe indifferens eſt ad bonum, & malum, nec ab alio fonte quam ab averſione, & Dei, & legis ſuam deſumit deformitatem. Hinc qui utitur creatura propter bonum finem, non peccat: igitur ex Scriptura peccatum conſiſtit formaliter in averſione Dei, & derelictione, quod quidem certatim divinæ innuunt Scripturæ, maxime liber Danielis ubi propheta retundit peccatum ſeniorum in piam Suſannam concupiſcentium, in eo quod ſuam a cælo averterent faciem.

S. Dionyſius de divinis nominibus cap. 4. ait, " Malum quemadmodum ſæpe ,, diximus, infirmitas, imbecillitas, ac ,, privatio eſt: Malum eſt non exiſtens.,,

Aſtipulatur Magnus Gregorius lib. 4. Moralium cap. 15. ubi expendens illud Job. 3. *Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt conceptus eſt homo*, inquit: " Homo in die naſcitur, ſed in ,, nocte concipitur, quia nequaquam ad ,, delectationem peccati rapitur, niſi per ,, voluntarias mentis tenebras infirmetur, ,, ante enim cæcus in mente fit, & poſtmodum ſe reprobæ delectationi ſub- ,, ſternit. ,,

D. Thomas ubique ſuam circa iſtud momentum clare aperit mentem 3. p. q. 86. art. 4. ad 1. ſic loquitur: " Culpa mor- ,, talis utrumque habet, averſionem a Deo, ,, & converſionem ad bonum creatum: ſed ,, averſio a Deo eſt ſicut formale, con- ,, verſio autem ibi eſt ſicut materiale: ,, remoto autem formali cuiuſcumque ,, rei, tollitur ſpecies, ſicut remoto na- ,, turali, tollitur ſpecies humana, & ,, ideo ex hoc ipſo dicitur culpa mortalis ,, remitti, quod per gratiam tollitur men- ,, tis averſio a Deo ſimul cum reatu pœ- ,, næ æternæ. ,,

Rurſus 1. 2. q. 71. art. 6. in corp. ait: " Peccatum nihil aliud eſt quam actus ,, humanus malus. Quod autem aliquis ,, actus ſit humanus, habet ex hoc quod ,, eſt voluntarius quaſi a voluntate elici- ,, tus.... habet autem actus humanus ,, quod ſit malus ex eo quod caret debi- ,, ta commenſuratione. ,, Idem dicit 2. 2. qu. 10. art. 3. his verbis: " Omne ,, peccatum formaliter conſiſtit in aver- ,, ſione a Deo. ,,

Secunda hæc eſt: tale eſt peccatum qua-

lis eſt peccati cauſa , ſed cauſa peccati non eſt efficiens, ſed deficiens: Ergo peccatum conſiſtit formaliter in privationis rectitudine .

S. Auguſtinus utique & paſſim debellat hoc principio Manichæos , illiſque probat creaturas ſenſibiles a malo Deo , & principio non profluere & quod malum in privativo conſiſtat : ex quo concludit creaturas, utpote quid poſitivum, a Deo Opt. Max. promanare; hoc ipſum innuit lib. 12. de civ. Dei cap. 7. his verbis: „ „ Nemo quærat cauſam efficientem humanæ pravitatis , non enim eſt efficiens, „ ſed deficiens quia nec illa affectio eſt , „ ſed defectio.

Hanc egregiam rationem explanat D. Thomas hic quæſt. 63. art. 2. & ſic loquitur : “ Peccatum nominat ens, & actionem cum quodam defectu; defectus autem ille eſt ex cauſa creata ſcilicet libero arbitrio , in quantum deficit ab „ ordine primi agentis, ſcilicet Dei, unde iſte defectus non reducitur in Deum „ ſicut in cauſam , ſed in liberum arbitrium : ſicut effectus claudicationis reducitur in tibiam curvam , ſicut in cauſam; „ non tamen in virtutem motivam a qua „ tamen cauſatur quidquid eſt motionis in „ claudicatione , & ſecundum hoc Deus „ eſt cauſa actus peccati , non tamen eſt „ cauſa peccati ; quia non eſt cauſa hujus „ quod actus ſit cum defectu. „

Tertia, horrendum eſt dicere Deum eſſe peccati auctorem , juxta illud Tridentini ſeſſ. 6. can. 6. *Si quis dixerit mala opera ita ut bona Deum operari , non permiſſive ſolum , ſed etiam proprie & per ſe , adeo ut ſit proprium ejus opus , non minus proditio Judæ quam vocatio Pauli , anathema ſit* . Sed ſi peccatum reponeretur eſſentialiter in aliquo poſitivo , videretur Deus, quod abſit nequidem cogitare, auctor peccati : Ergo &c.

Probatur minor . Omne poſitivum eſt ens , omne vero ens eſt a Deo : ens enim , inquit D. Thomas 1. p. “ Unum, „ verum, bonum convertuntur : tametſi „ enim quorumdam ſententia peccatum „ conſiſtat in poſitivo ſolum obliquato ; „ illud tamen eſt poſitivum , adeoque & „ ens, ſub quo reſpectu mali naturam nequit induere: Ergo &c.

Solvuntur objectiones .

OBJICIES 1. actus malus eſt actui virtuoſo contrarius , juxta illud B. Auguſtini : *Peccatum eſt dictum , vel factum , vel concupitum contra legem æternam :* Atqui ſola entia poſitiva contrarie opponuntur ; igitur peccatum conſiſtit formaliter in poſitivo , videlicet in tendentia ad objectum diſſonum .

Reſpondeo diſtinguendo majorem . Actus bonus & malus contrarie opponuntur penes finem , concedo , penes eſſentiam , nego . Duo in actu malo conſideranda ſunt: nimirum tendentia in objectum, & finem : deinde vero penes effectum ab illa tendentia productum : actus bonus conſiſtit in poſitivo, & juxta tendentiam quæ eſt cauſa , & juxta bonitatem tendentia productam ; ſicut enim tendentia actualis producitur a concluſione demonſtrativa , ita & bonitas moralis, a tendentia in objectum regulis morum conſonum: ſed non ſic in actu malo : in eo quidem eſt tendentia , ſed in objectum malum , & ſecundum hoc contrarie opponitur actui bono , cujus & objectum & finis optima ſunt, ſed quod producitur a tendentia mala , eſt defectus rectitudinis, adeoque & privatio.

Hanc tradit ſolutionem D. Thomas opuſculo 2. cap. 144. ubi ait : “ Nomine „ mali nihil aliud intelligitur, quam privatio eſſe perfecti . „ Et poſtquam cap. 113. demonſtravit impoſſibile eſſe quod malum ſit aliqua natura , vel actus , vel potentia, vel compoſitum , ex actu & potentia, cap. 116. deſcendit ad malum morale, & proponit ſibi hoc argumentum : “ Conſiderandum igitur reſtat quomodo „ bonum & malum dicuntur contraria. „ Et ſic reſpondet : “ Sciendum eſt igitur „ quod ſicut naturalia conſequuntur ſpeciem a forma , a qua omnia moralia „ dependent : ſicut autem in naturalibus „ uni formæ adjungitur privatio alterius, „ puta formæ ignis privatio formæ aeris : „ ita in moralibus uni fini adjungitur „ privatio finis alterius ; cum igitur privatio perfectionis debitæ ſit malum, in „ naturalibus formam accipere , cui adjungitur privatio formæ debitæ, malum „ eſt, non propter formam , ſed propter „ privationem ei adjunctam , ſicut igniri

„ ma-

„ malum eſt in ligno, & in moralibus „ etiam inhærere fini cui adjungitur pri- „ vatio finis debiti, malum eſt, non pro- „ pter finem, ſed propter privationem „ adjunctam, & ſic duæ actiones morales, „ quæ ad contrarios fines ordinantur, ſe- „ cundum bonum, & malum differunt, „ & per conſequens contrarii habitus dif- „ ferunt bono, & malo, quaſi differentiis „ exiſtentibus, & contrarietatem ad in- „ vicem habentibus, non propter priva- „ tionem ex qua dicitur malum, ſed pro- „ pter finem, cui privatio adjungitur. „

Ex his S. Thomæ verbis claret actum bonum & malum contrarie opponi juxta tendentiam in diverſum finem cui privatio adjungitur. Licet enim privatio non ſit actus ſed entis defectus, ratione tamen tendentiæ malæ a qua producitur, habet contrarietatem ſaltem mediatam cum actu bono.

Dices: Ergo formale & eſſentia peccati eſt mera reſultantia ad tendentiam in objectum, & finem diſſonum; ſed abſurdum eſt eſſentiam actus humani in quadam reſultantia reponere: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam: Averſio enim a Deo, & a lege formaliter intenditur in peccato; quocirca homo malus dicitur prævaricator; quia vero ſic evadit per defectum, non mirum eſt ſi privatio non reſultet ſimpliciter, ſed per ſe producta ab actu bono: ſicut e contra bonitas producatur ab actu malo; quis autem ſanæ mentis dicit effectum ad actionem agentis conſequentem fieri per reſultantiam?

Inſtabis: Habitus bonus & malus conſiſtunt in poſitivo, & contrarie immediate opponuntur: igitur & idem dicendum de actu bono & malo. Confirmatur; talis eſt effectus, qualis cauſa: Ergo &c.

Reſpondeo negando paritatem, habitus enim tum bonus, tum etiam malus eſt tendentia in objectum, adeoque uterque poſitivus, ſed malus terminatur ad defectum, & privationem, hinc & diſpar eſt ratio.

Ad confirmationem diſtinguo: talis eſt effectus bonus, qualis eſt cauſa, concedo: effectus malus, nego: Iſte enim producitur per tendentiam in objectum malum, quæ tendentia eo ipſo quo a fine deficit, inducit in ſubjecto rectitudinis privationem, & cum eo reatum culpæ & pœnæ; quocirca tametſi in aliquo conveniat cum tendentia, ſcilicet in obliquatione, non tamen in omnibus, quia prorſus deficit ab ente poſitivo: hoc ipſum innuit Propheta Regius cum de ſuo peccato loquens, ait: *Ad nihilum redactus ſum, & neſcivi*.

Inſiſtes: Actus odii Dei, & mendacii rectitudinis non ſunt ſuſceptivi: Igitur contrarietas in peccatis non eſt penes rectitudinis privationem.

Reſpondeo diſtinguendo: hujuſmodi actus reduplicative ut ſunt odium Dei, & mendacium, non ſunt rectitudinis ſuſceptivi, concedo: ſi conſiderentur ſecundum ſe, nego. Tales actus poſſunt conſiderari tripliciter: primo quidem ut ſunt actus vitales & phyſici: 2. ut is homo quærit ſuam in communi beatitudinem, fugiendo ſcelerum vindicem, & mendacio ſua commoda quærens; denique ut ſunt contra legem: poſſunt priori modo ſuſcipere bonitatem, & malitiam, quandoquidem motu linguæ v. g. ad Deum blaſphemandum poteſt uti peccator ad eundem benedicendum, ſub quo reſpectu poteſt eſſe bonus, vel malus: ſed neque ſecundo modo conſideratus malus eſt, namque ex proprio pondere, & ex jure avito quærit ſuam homo in communi beatitudinem: ſed evadit malus eo ipſo quo illam reponit in odio Dei & mendacio; unde ex parte fit peccatum, quatenus eſt rectitudinis privatio.

Perſiſtes: Odium Dei eſt per ſe peccatum, & independenter ab omni lege: in hoc enim diſcrepat ab actibus malis qui ſunt peccata, quia prohibita, hoc eſt quia contra legem patrata: igitur independenter a privatione rectitudinis odium Dei eſt peccatum.

Reſpondeo diſtinguendo: odium Dei non eſt peccatum independenter a lege poſitiva & ſcripta, tranſeat: independenter a lege naturali, nego. Lex poſitiva & ſcripta prohibet odium Dei, & ideo convenit ille actus malus cum aliis qui ſunt tales propter legem: ſed & inſuper naturali prohibetur lege: & ideo non ſolum inducit privationem rectitudinis, ſed & præ cæteris peccatis majorem, quatenus eſt contra jus naturæ dictantis Deum omnibus modis ut & Patrem, & ut benefactorem redamandum.

Replicabis: Privatio ſe habet ſolummodo con-

conſequenter ad actum odii : igitur ante privationem jam eſt actus odii.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens : ſe habet conſequenter, & etiam quodammodo concomitanter, immo & antecedenter ad actum, concedo : ſolummodo conſequenter, nego. Actus talis peccati poteſt triplici modo conſiderari. Primo quidem juxta agentis finem, deinde juxta attendentiam obliquatam quæ eſt ejus fundamentum. Tandem vero ut effectus ab actu productus : primo modo eatenus antecedenter ſe habet, quatenus peccator ſeſe a Deo avertere intendit : ſecundo modo concomitanter; namque actum producit, quo a Deo diſcedit : hinc illa tendentia ad objectum diſſonum eſſentialiter connotat averſionem, & ejus privationem. Tertio vero conſequenter : ſic per defectum pupillæ cæcitas in oculo producitur, & hoc, organi læſione & diſſolutione : quod ipſum contingit in ordine morali per actum peccaminoſum ; hanc inſinuat ſolutionem D. Thomas hic q. 75. art. 1. his verbis : " Provenit defectus „ ordinis in actu ex defectu directionis „ in voluntate : voluntas ſine adhibitio- „ ne regulæ rationis, vel legis divinæ „ eſt cauſa peccati. „

Urgebis : Si peccatum formaliter in privatione conſiſtit, tria potiſſimum ſequuntur abſurda : primo quidem omnia peccata eſſe omiſſionis delicta, cum cuncta in carentia debitæ rectitudinis reponantur. 2. Et eſſe æqualia. 3. Tandem Deum punire homines pœnis æternis pro nihilo, videlicet pro privatione rectitudinis quæ nihil prorſus eſt : ſed hæc omnia non ſunt admittenda : Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam quoad omnes partes ; quoad primam quidem, latum eſt enim diſcrimen inter peccatum commiſſionis, & peccatum omiſſionis, primum enim eſt contra præceptum affirmativum & per ceſſationem actus a lege præcepti : alterum vero eſt contra præceptum negativum, & per actum ex profeſſo adverſus legem factum, lex v. g. ait non furaberis; hinc qui furatur, actum poſitivum contra legem elicit : Ergo-ne furtum conſiſtit in actu poſitivo ? Fundamentaliter hoc verum eſt, ſed non formaliter.

Ad ſecundam partem nego quoque inde ſequi omnia peccata eſſe æqualia, quippe quæ ſuſcipiant magis & minus juxta majorem, vel minorem tendentiam in objectum diſſonum : Et vero qui deliberata malitia odio habet Deum, magis ab illo & recedit & avertitur, quam ille qui ſolum ex fragilitate, & ſibi indulgendo per creaturæ poſſeſſionem peccat : quocirca juxta inconcuſſum D. Thomæ principium, privatio moralis ſuſcipit majus & minus per oppoſitum, hoc eſt, per actum quo aliquis tendit in objectum diſſonum ; hinc hic q. 18. art. 8. ad 1. vocat peccatum privationem in fieri : id eſt, illam menſurat ſecundum majorem vel minorem tendentiam in objectum pravum : neque vero etiam ſequitur Deum punire peccatores pro nihilo : cum nihilum morale repetitis actibus producatur ; tum quia illa privatio moralis, & a Deo optimo averſio, eſt grande ſcelus, & nefandum crimen.

Repones : Peccatum omiſſionis ſpecie differt a peccato commiſſionis : ſed non aliter quam quod in privatione, alterum vero quod in privatione conſiſtat : Et probatur. Peccatum commiſſionis nullum habet actum, ideo omiſſionis dicitur : Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem : juxta reſponſionem mox datam : Ad probationem diſtinguo ; peccatum omiſſionis nullum habet actum directum, tranſeat : mediatum, & indirectum, nego. Peccatum omiſſionis eſt voluntarium, quod contingit dupliciter ; primo quidem per actum poſitivum, & directe contra legem, ut cum aliquis dicit nolo audire Miſſam, quando urget præceptum ; vel cum ſibi potius indulgere vult laborando, aut ludendo tempore quo ſcit, vel advertit urgere præceptum; deinde vero cum neque advertit, neque cogitat de obligatione præcepti, & tempore illud adimplendi : priori modo omiſſio eſt voluntaria ratione actus contrarii : poſteriori modo ratione voluntatis, quatenus non vult animadvertere, & examine debito de tempore præceptum adimplendi vincere ignorantiam : Ex quo ſequitur iſtam poſteriorem omiſſionem, tametſi in actu indirecto volitam, eſſe peccatum, namque eſt volita in actu indebitæ & intempeſtivæ occupationis. Ita colligitur ex D. Thoma hic 1. 2. quæſt. 71. art. 5. his verbis : " Ad „ ſecundum dicendum quod aliquid di-

„ citur voluntarium non ſolum quia ca-
„ dit ſuper ipſum actus voluntatis, ſed
„ quia in poteſtate noſtra eſt, ut fiat,
„ vel non fiat, ut dicitur 3. Ethicorum,
„ unde etiam ipſum non velle poteſt di-
„ ci voluntarium, in quantum in pote-
„ ſtate hominis eſt velle, & non velle.„

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Actus malus formaliter conſiſtit in aliquo privativo.

Primo, hoc certatim divinæ innuunt Scripturæ, maxime liber Danielis ubi Propheta retundit peccatum ſeniorum in eo quod ſuam a cœlo averterant faciem. Item Jerem. 2. habetur: *Duo mala fecit populus, &c.*

Secundo: Aſtipulantur Patres. S. Dionyſ. lib. de div. nominibus. S. Greg. lib. 4. Moral. c. 15. ſuper illa verba Job. *Pereat dies in qua natus ſum*. Et D. Th. ex profeſſo 3. p. q. 86. art. 4. ad 1.

Tertio: Si peccatum reponeretur in aliquo poſitivo, Deus eſſet auctor peccati quod abſit dicere.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

Primo: Quamvis actus malus ſit actui virtuoſo contrarius, tamen etiam juxta B. Aug. ſententiam idem ſunt penes eſſentiam, id eſt, penes tendentiam: ſed quod tendentia illa ſit in objectum regulis morum diſſonum; inde ſequitur quod conſiſtet in privativo, id eſt, in defectu rectitudinis ad bonum finem.

Secundo: Etiamſi peccatum in privativo conſiſtat, nulla tamen ſequuntur abſurda, 1. quia peccatum commiſſionis eſt contra præceptum affirmativum quod non obligat ſemper. 2. Quia cum diverſa ſit tendentia, id eſt, quod ſit major vel minor, inde ſequitur quod non ſint peccata æqualia.

Tertio: Licet peccatum conſiſtat in privativo, tamen Deus non damnat peccatores pro nihilo, quia eo ipſo quo peccant, avertuntur a Deo quod eſt maximum ſcelus.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrum actus humanus interior & exterior ſint ejuſdem ſpeciei.

CONCLUSIO AFFIRMATIVA.

Probatur multis rationibus.

Prima ſic deducitur: bonitas & malitia actus moralis deſumitur, ut ſupra oſtenſum eſt ex objecto variis veſtito circumſtantiis, & ex fine præconcepto: ſed totum hoc negotium formaliter perficitur per actum interiorem, videlicet per apprehenſionem & objecti & finis: per iudicium de his omnibus; hinc bonitas & malitia per actum intellectus practici reſpergitur in actu exteriori: Ergo &c. Probatur minor auctoritate Scripturæ, & ſanctorum Doctorum. Geneſ. 22. legitur Deum ſic allocutum fuiſſe Abrahamum: *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti unigenito Filio propter me, benedicam tibi*. Ex quo liquet totum actionis pondus, & meritum non fuiſſe circa actum exteriorem, quippe qui, iubente Deo, ſuſpenſus fuerit, ſed penes promptam in obediendo intentionem & voluntatem: quod indigitat S. Chryſoſt. homil. 47. in Geneſim, ubi verba prædicta expendens, ait: " Quantum ad voluntatem cruenta-
„ verat dextram Patriarcha, & per cu-
„ tem pueri immiſerat gladium, perfe-
„ ctumque obtulerat ſacrificium: & id-
„ circo Dominus quaſi ſacrificio reipſa
„ conſummato laudat iuſtum.„

Celeberrimus eſt Matthæi locus pro noſtra concluſione cap. 5. ubi ſic loquitur Chriſtus: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Quæ verba ponderans D. Aug. lib. 1. de libero arbit. c. 3. ait: " Si cui
„ etiam non contingat facultas concum-
„ bendi cum coniuge aliena, planum ta-
„ men aliquo modo ſit id eum cupere, &
„ ſi poteſtas detur facturum eſſe, non mi-
„ nus reus eſt, quam ſi in ipſo facto de-
„ prehenderetur.„ Et divus Bernardus ep. 77. his verbis: " Quid planius? Quod
„ voluntas quæ pro facto reputatur, ubi
„ factum excludit neceſſitas.„ Denique ipſe Chriſtus Dominus totam definit quæſtionem, cum diſcipulorum ſuorum a Phariſæis,

riſæis, quod non lotis manibus manducarent, partes ſuſcipiens ait: " *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem; ex corde enim exeunt malæ cogitationes, adulteria.*

Secunda: expreſſio viva & realis alicujus rei non ponit cum ea in numero, in ordine morali, ſed quid unum ſpecifice & individualiter cenſetur; ſed actus exterior eſt viva, & realis expreſſio actus interioris, eo prope modo quo verbum a lingua prolatum nihil aliud importat prę̨ter verbi mentis expreſſionem, & iſto principio innixi Theologi Filium Dei qui eſt viva Patris expreſſio, ejuſque Verbum, docent eſſe Patri conſubſtantialem, & unum cum illo in natura: igitur actus exterior moralis nullam eſſentialem addit aut bonitatem, aut malitiam ſuper actum interiorem: hoc ipſum apparet in vidua quæ duo tantummodo minuta propter paupertatem miſit in gazophylacium, ut refertur Lucæ 21. cujus tum munus Salvator longe antepoſuit magnis divitum eleemoſynis, quatenus voluntas in illa fuit major obediendi Dei Iſrael præceptis quam in Phariſæis & Scribis ditioribus: unde vero actus exterior tanti ponderis? Non certe ex materia, ſed ex actu interiori, cujus erat expreſſio; ita S. Apoſtolus 2. ad Corinth. 8. ubi ſic loquitur ad ſtimulandam fidelium erga pauperes charitatem: *Ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta eſt: Secundum id quod habet, accepta eſt, non ſecundum id quod non habet.* S. Cyprianus hanc explanat veritatem tractatu de operibus, & eleemoſynis, his verbis: " Viduam ,, cum videret Dominus, non de patri- ,, monio, ſed de animo opus ejus exami- ,, nans & conſiderans non quantum, ſed ,, ex quanto dediſſet, dixit vidua iſta di- ,, vitibus miſit in dona Dei. ,, Hoc ipſum innuunt communiter Theologi, qui docent cum S. Th. pauperem poſſe habere in ſummo gradu liberalitatem, & erga egenos charitatem, tametſi illi deficiant non dando; & hoc propter bonam voluntatem; igitur bonitas & malitia formalis actus interioris cum exteriori conjuncti tota repetitur ab interiori.

Tertia: Actus humanus phyſice conſideratus, immo & extrinſece, indifferens eſt ad bonum & malum. Sic aliquis poteſt enſem movere vel contra fratrem, vel contra patriæ inimicum: ſed determinatio actus exterioris ad bonum aut malum tota repetitur & ex objecto & intentione finis, quibus quidem ſublatis, ut ſi inter dormiendum aliquis enſe confoderet amicum, neque bene, neque male faceret formaliter. Igitur bonitas aut malitia actus exterioris nihil addit eſſentiale ſupra bonitatem & malitiam actus interioris. Revera quidem malitia & bonitas non reſident in actu exteriori, ſed in actu interiori: cuius rei argumentum eſt quod potentia executiva nihil minuat, aut addat eſſentialiter de præmio, aut pœna; alias qui vi impediret aliquem ad eleemoſynam pauperi elargiendam paratum, impediret huiuſce voluntatis meritum quod certe nullus ex Catholicis dixerit: Ergo &c.

Divus Thomas hic quæſt. 20. variis articulis propoſitam explanat, & probat veritatem. Articulo quidem primo ubi ex profeſſo docet bonitatem & malitiam exteriorem actuum humanorum prius reſidere in voluntate quam in actu exteriori, & ſic loquitur in argumento *ſed contra*. S. Auguſtinus dicit in lib. 1. retractatationum capit. 9. " Quod voluntas ,, eſt qua peccatur, & recte vivitur: Er- ,, go malum & bonum morale per prius ,, conſiſtit in voluntate. ,,

Articulo ſecundo docet bonitatem & malitiam exterioris actus repeti ex bonitate vel malitia voluntatis, & ſic loquitur. " Si igitur voluntas ſit bona, & ex ob- ,, jecto proprio & ex fine, conſequens eſt ,, actum exteriorem eſſe bonum. Sed non ,, ſufficit ad hoc quod actus exterior ſit ,, bonus bonitate voluntatis, quæ eſt ex ,, intentione finis: Sed ſi voluntas ſit mala ,, ſive ex intentione finis, ſive ex actu ,, volito, conſequens eſt actum exterio- ,, rem eſſe malum. ,,

Articulo tertio ex profeſſo & ſpecialiter probat eandem prorſus eſſe bonitatem & malitiam actus interioris & exterioris, & ſic loquitur: " Quando actus exterior eſt ,, bonus vel malus ſolum ex ordine ad ,, finem, tunc eſt omnino eadem bonitas ,, & malitia actus voluntatis quæ per ſe ,, reſpicit finem, & actus exterioris qui ,, reſpicit finem mediante actu volunta- ,, tis. ,, Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES: Scriptura paſſim loquitur de actibus malis exterioribus tanquam ſpecialem malitiam præ ſe ferentibus: igitur actus exterior non eſt ejuſdem ſpeciei cum actu interiori. Probatur antecedens multis momentis. Primo quidem Deus non niſi propter actus exteriores malos increpat Judæos v. g. propter idololatriam. 2. Pœnas eidem populo ſpecialiter propter actus malos exteriores inflixit, ut judicandum eſt exemplo captivitatis tum Ninives, tum Babylonis, maxime vero conſummatione deſolationis Jeruſalem per Titum & Veſpaſianum propter Chriſti mortem. 3. Quia de facto actus interior malus eſt propter exteriorem, & ab eo denominatur: Sic qui habet voluntatem furandi, ideo peccat quod ille actus interior eſſentialiter ordinetur ad furtum extrinſece & realiter committendum. 4. Denique peccatum definitur per actum exteriorem, juxta illud Auguſtini: *Peccatum eſt dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*. Ita ut SS. Doctores actum interiorem ab exteriori nuſquam divellant, eo quod tendentia in illum, ſpeciem det peccato; quod autem dat ſpeciem, habet ſpecialem malitiam.

Reſpondeo 1. hæc omnia unum tantummodo probare, actum exteriorem malum importare quidem malitiam, & deformitatem, ſed ab actu interiori indiſtinctam, ut ex probationibus liquet; quandoquidem malitia non in actu exteriori potentiæ executivæ ſubjectatur, cum non niſi ſit extrinſece libera, & ut a voluntate mota, ſed tantum in voluntate.

Reſpondeo 2. negando antecedens: Ad primam probationem diſtinguo: & Scriptura ſeſe attemperat ad captum humanum, concedo: etenim loquitur ut plurimum de actibus humanis exterioribus tum pro malitia explicanda, tum pro exhibenda pœna, ut homines ſenſibiles facilius a peccatis deterreat, tum quia hoc modo peccatores maxime vincuntur, tum quia etiam actus exterior ut plurimum habet ſibi adjunctum ſcandalum: de actu exteriori loquitur tanquam diſtincto ab actu interiori inducente malitiam, nego. Cæterum falſum eſt Chriſtum increpaſſe Judæos ſolummodo propter exteriorem peccati actum, cum ſæpius damnaverit Scribas & Phariſæos, propter malas eorum cogitationes, eo quod eorum voluntas inveniretur & in jejuniis, & eleemoſynis, quocirca eis dicebat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.*

Ad ſecundam probationem ſimiliter diſtinguo: magnas Deus influit Judæis pœnas propter actus exteriores malos ſimul & indivulſe propter interiores, concedo: propter actus exteriores præciſe, ſubdiſtinguo: eo quod aliquam accidentalem addant malitiam, concedo: eo quod eſſentialem ſubjiciant, nego. Dictum eſt malitiam repeti etiam ex circumſtantiis quibus nonnunquam actus intenditur, & ſi eſt malus accedit quædam accidentalis malitia, quædam vero bonitas ſi ſit laudabilis. Ita colligitur ex divo Thoma in ſecundum, diſtinct. 40. q. 1. art. 3. his verbis: " Actus exterior nihil
,, adjungit ad præmium eſſentiale: tantum
,, enim meretur qui habet perfectam volun-
,, tatem aliquod bonum faciendi, quantum
,, ſi illud faceret, ut ſi facit unum actum
,, quantum ſi faceret multos, voluntate æ-
,, qualiter perfecta manente, ad præmium
,, autem accidentale ordinatur per boni-
,, tatem, quæ eſt ipſius actus exterioris ſe-
,, cundum ſe: & ideo actus exterior adjun-
,, git aliquid ad præmium accidentale.,,
Idem dicendum a contrario de actu humano; ſed neque mirari quiſquam debet ſi, aucta malitia, accidentaliter augeatur, & pœna.

Ad tertiam non abſimili modo diſtinguo. Actus interior malus & propter exteriorem illative, concedo: hoc eſt, ex eo quod actus exterior ſit malus, ſequitur interiorem eſſe malum formaliter, nego; nam teſte D. Thoma ſupra citato hic artic. 3.
" Actus voluntatis ſe habet ut formale
,, ad actum exteriorem: ex formali &
,, materiali fit unum.,,

Ad quartam & ultimam probationem patet ſolutio ex S. Auguſtino qui commemorat actum interiorem ſimul cum exteriori; ait enim peccatum eſſe: *Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*. Solutio eſt quoque D. Thomæ hic quæſt. 72. artic. 7. ad 3. his verbis:
" Dicendum quod peccata cordis & oris
,, non diſtinguuntur a peccato operis,
,, quando ſimul cum eo conjunguntur, ſed
,, prout quodlibet horum per ſe inveni-
tur.,,

„ tur. „ Id eſt, quando invenitur peccatum ſine aliis, & peccatum oris ſine peccato operis : Sicut pars motus non diſtinguitur a toto motu quando motus eſt continuus, ſed ſolum quando motus ſiſtit in medio.

Inſtabis: Quæ prohibentur diverſis præceptis, diverſam quoque præcontinent malitiam : Atqui quandoque actus interior & exterior diverſis prohibentur præceptis : Et probatur : de venereorum peccato interiori, eſt eadem lex ac de furto : " Alterius ſponſam, nec rem cupies alienam. „ De exteriori vero diverſa : *Non furaberis, non fornicaberis* : Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : quæ diverſis prohibentur præceptis, diverſam habent accidentalem malitiam, concedo : diverſam eſſentialem, nego. Nec mirum; cum enim homo in quibuſdam ſit pronus ad malum, maxime ad libidinem & theſauros, Chriſtus ut homines ab iſtis peccatis patrandis deterreret, alternato præcepto, & venerea, & furta prohibuit : Cæterum quædam peccata de ſe ita horribilia ſunt ut non opus fuerit duplici præcepto ea prohibere, quandoquidem de eorum gravitate homines ſufficientem habeant notitiam. Solutio eſt D. Thomæ 2. 2. quæſt. 122. art. 6. ad 4. ubi ſic loquitur : " Dicendum quod homicidium ſecundum ſe non eſt concupiſcibile, ſed magis horribile, quia non habet de ſe rationem alicujus boni, ſed adulterium habet rationem alicujus boni, ſcilicet delectabilis, furtum habet etiam rationem alicujus boni, ſcilicet utilis : bonum autem habet de ſe rationem boni alicujus concupiſcibilis ; & ideo fuit ſpecialibus præceptis prohibenda concupiſcentia furti & adulterii, non autem concupiſcentia homicidii. „

Repones : S. Auguſtinus l. 13. de Trin. c. 6. ait : " Mala voluntate, vel ſola quiſque miſer efficitur ; ſed miſerior poteſtate qua deſiderium malæ voluntatis impletur. „ Sed non foret miſerior niſi actus ſpecialem adderet actui externo malitiam : Ergo &c.

Reſpondeo negando abſolute minorem. cum enim actui externo adjunctæ ſint cenſuræ, pœnæ civiles, & ut plurimum infamia, ac propriorum bonorum dilapidatio, haud dubie homo per actum peccati externum fit miſerior.

Urgebis : D. Thomas hic q. 20. art. 4. aſſerit actum externum interno ſubjicere protervitatem, ſic enim habet : " Si autem loquamur de bonitate actus exterioris quam habet ſecundum materiam, & debitas circumſtantias, ſic comparatur ad voluntatem ut terminus & finis; & hoc modo addit ad bonitatem vel malitiam voluntatis ; Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo. Actus exterior addit interno malitiam ſpecialem objectivam, & mere materialem, concedo : formalem, nego. Quandoque objectum eſt de ſe malum, ut occidere hominem ; quandoque etiam ex circumſtantiis, ut occidere in Eccleſia : Sed ratio formalis malitiæ attenditur penes & rationem & voluntatem ; hinc iſta omnia unicum formale objectum & adæquatum conſtituunt, ſicque in una & eadem malitia adunantur. Divus Thomas eſt ſui ipſius interpres hic art. 3. in loco pro probatione laudato. Rurſus ibidem art. 1. ad 1. his verbis : " Dicendum quod actus exterior eſt objectum voluntatis, in quantum proponitur voluntati a ratione ut quoddam bonum apprehenſum & ordinatum per rationem, & ſic eſt prius bonum quam actus voluntatis : in quantum vero conſiſtit in executione operis, eſt effectus voluntatis, & ſequitur voluntatem. „

Inſiſtes : Peccatum ſpeciem habet ab actu exteriori ; ideo enim voluntas furandi eſt mala, quia dicit ordinem ad furtum actuale : igitur actus exterior ſpecialem habet malitiam ab interiori diſtinctam : maxime vero cum ſit effectus malæ voluntatis : porro cauſa & effectus diſtinguuntur.

Reſpondeo diſtinguendo : Actus exterior dat ſpeciem peccato indiſtinctam ab actu exteriori, concedo : diſtinctam, nego. Et vero licet ſit effectus malæ voluntatis in ratione executionis, habet tamen modum cauſæ in ratione motivi & intentionis quatenus pecuniæ præſentes movent potentiam : quocirca actus interior & exterior adunantur in voluntate. Sic reſpondet D. Thomas hic quæſt. 20. art. 3. his verbis : " Quando aliquid derivatur ab uno in alterum ſecundum analogiam vel proportionem : tunc eſt tantum unum numero, ſicut a ſano quod eſt in corpore animalis derivatur ſa-

„ num ad medicinam . . . . & hoc modo a „ bonitate voluntatis derivatur bonitas „ actus exterioris, & e converſo ſcilicet ſe- „ cundum ordinem unius ad alterum . „

Replicabis : Actus interior & exterior diverſa habent principia, & ut plurimum ſubjecta : igitur inducunt diverſam bonitatem & malitiam ab actu interno: Probatur antecedens. Actus externus v. g. temperantiæ a virtute temperantiæ & appetitu ſenſitivo, procedit; internus vero a voluntate: actus ille externus ſubiectatur quoque in parte concupiſcibili, internus vero in rationali, abſtinendi ſcilicet voluntate, cum ſit propoſitum abſtinendi a venereis propter Deum. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo : & hæc omnia probant ſolummodo actum externum eſſe diverſi generis, concedo: diverſæ ſpeciei, nego. Actus enim externus a voluntate procedit a qua imperatur, quatenus appetitus concupiſcibilis non movetur niſi prius motus & imperatus a voluntate. Solutio eſt D. Thomæ hic art. 3. ad 1. " Di- „ cendum quod illa ratio probat quod „ actus interior & exterior ſunt diverſi „ ſecundum genus naturæ, ſed tamen ex „ eis ſic diverſis conſtituitur unum in ge- „ nere moris. „

Inſtabis: Atqui actus exterior addit bonitatem eſſentialem interno ſi ſit bonus; e contra vero malitiam ſi ſit malus: Ergo &c. Probatur ſubſ. multis argumentis & exemplis. Primo quidem accedens ad ſacramenta, realiter majorem ſuſcipit frugem eo qui illa ſolum habet in voto. 2. Qui vitam pro Chriſto dat, eſt martyr, ſed non qui ſolummodo habet voluntatem ſubeundi mortem pro Chriſto: & ille Laureola martyrii donatur, ſecus vero poſterior, ergo &c. Præmium autem diverſum correſpondet diverſæ actus bonitati: de actibus vero malis non una eſt probatio: Primo quidem, qui negat fidem extrinſece coram tyrannis peccat mortaliter, tametſi non diſcredat. 2. Cenſuræ affixæ ſunt actibus exterioribus, quod quidem innuit ſpecialem ineſſe eis malitiam. 3. In confeſſione aperiendi ſunt actus exteriores & eorum circumſtantiæ: Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum propter rationes in probationibus allatas.

Ad primum exemplum pro actibus bonis diſtinguo, qui ſuſcipit Sacramentum realiter, eatenus majorem percipit frugem, quatenus Sacramenta operantur ex opere operato, concedo: præciſe ratione diverſæ bonitatis actuum hominis, nego: namque operatio ſacramenti importat actum interiorem ſimul & exteriorem, alias ſi interior deficeret, v. g. contritio in ſacramento Pœnitentiæ, aut perfecta, aut ſaltem imperfecta, gratia non produceretur. Quid plura dicam? Votum Sacramenti eſt actus diverſus a ſuſceptione Sacramenti, omnes quippe norunt pœnitentiam, ut virtutem diſtingui a pœnitentia, ut ſacramento: hinc non mirum ſi actus exterior, & interior in ſuſceptione ſacramenti maiorem importet bonitatem ſicut & maiorem frugem afferat, quam votum interius extrinſece expreſſum, videlicet ore, & lingua.

Ad ſecundum pro eodem momento exemplum diſtinguo ſimiliter, & eodem modo ratiocinandum eſt de martyrio realiter ſuſcepto relative ad votum, concedo. Sunt enim diverſi actus, tum interiores, tum exteriores; & martyrium, ut docent Theologi, cauſat gratiam ex opere operato, quatenus eſt realis imitatio paſſionis Chriſti, quocirca martyrium habet actum interiorem, & exteriorem diverſum a voto: Secus, nego. Quidam tamen exiſtimant actum interiorem voti martyrii eſſe eiuſdem ſpeciei cum actu interiori amoris connotante actum externum quo aliquis ad internecionem uſque propugnat Chriſti fidem, & in hac hypotheſi martyrium addere præmium duntaxat accidentale quod Laureolæ nomine celebratur. Hoc ipſum colligitur ex divo Thoma qui in 2. diſtinct. 40. q. 1. art. 3. ſic loquitur: " Actus exterior nihil adjun- „ git ad præmium eſſentiale: tantum „ enim meretur quia habet aliquam perfe- „ ctam voluntatem aliquod bonum faciendi „ quantum ſi faceret illud, ut ſi facit „ unum actum, quantum ſi faceret mul- „ tos, voluntate æqualiter perfecta ma- „ nente, ad præmium autem accidentale „ ordinatur per bonitatem, quæ eſt ipſius „ actus exterioris ſecundum ſe, & ideo „ actus exterior adiungit aliquid ad præ- „ mium accidentale. „ Sed hoc intelligere videtur ſanctus Thomas de actu interiori, & exteriori eiuſdem virtutis, unde prior ſolutio magis ponderat pro ſuſceptione reali, & ſacramenti, & martyrii, certum eſt enim realem utriuſque ſuſce-

ſce-

ſceptionem majorem afferre frugem, & gratiam quam ſimplex utriuſque votum.

Ad alia de actibus malis exempla ſic reſpondemus: ad primum quidem diſtinguendo, & profeſſio fidei obligat tempore perſecutionis, concedo, juxta illud Chriſti: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: Et non obligat, nego. Peccat igitur mortaliter ille qui abnegat fidem coram Tyrannis. Porro iſta negatio habet actum interiorem adjunctum quo quis non vult obedire præcepto, & ſic objectio ne minimum quidem urget.

Ad ſecundum dico pœnas civiles, & etiam Eccleſiaſticas affixas eſſe actibus exterioribus non quod addant novam ſuper actum internum malitiam, ſed quia actus externus ſcandalum præbet, & pacem tum civium, tum fidelium turbat: & ideo pœnis exterioribus leges arcent malos.

Ad tertium diſtinguo: & eſt præceptum Eccleſiæ actus exteriores explicandi, concedo: & non eſt, nego. Porro obediendum eſt Eccleſiæ, maxime vero quia actus exteriores notificant interiores, hinc & graviſſimas detegunt peccatorum circumſtantias, quæ ſi occultæ manerent, difficile admodum eſſet rectum proferre de peccatis aut abſolvendis, aut retinendis judicium.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Actus humanus interior & exterior ſunt ejuſdem ſpeciei.

PRIMO: Quia habent idem objectum & eundem finem juxta illud Matth. 5. *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam &c.*

Secundo: Ita cenſent SS. Patres S. Chryſoſt. Hom. 47. in Geneſ. D. Aug. lib. de libero arbitrio cap. 3. D. Bernardus epiſt. 77.

Tertio: Rationibus divi Thomę inter quas hæc primum tenet locum, omnis actus eſt a voluntate bona, vel mala: ergo actus tam interior quam exterior ſunt ejuſdem ſpeciei; ita Angelicus Doctor hic q. 20. art. 2.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Deus quidem pœna mulctavit actus exteriores malos; ergo ne approbavit actus interiores perverſos? minime. Cum & ipſe damnaverit, increpando ſcribas & Phariſæos propter eorum malas cogitationes.

Secundo: Dato quod actus exterior & interior mali diverſis prohibeantur præceptis, hoc factum eſt ut homo ad iſta peccata patranda pronus deterreretur. Ita D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 6. ad 4.

Tertio: Actus interior & exterior diverſa habent quidem principia. Sed hoc arguit diverſitatem generis, non ſpeciei.

ARTICULUS QUINTUS.

De virtutibus, tum in genere, tum in ſpeciali.

VIRTUS multiplicem habet acceptationem. Primo quidem, accipitur late pro quacumque perfectione ad operandum ordinata, in quo ſenſu a Philoſopho vocatur diſpoſitio perfecti ad optimum, id eſt, ad recte operandum inſtituta; in quo quidem ſenſu ſanitas, & robur ſunt virtutes, quatenus ad agendum conferunt. 2. Strictius, pro facultate ad operandum expedita; quo pacto calor, virtutes vegetativæ, & nutritivę, aliaque id genus dicuntur virtutes naturales. Quandoque virtus denominatur ab objecto circa quod verſatur, ſic Philoſophus illam vocat ultimum potentiæ: & hoc modo quod credimus, fides nuncupatur; juxta illud ſymboli divi Athanaſii: *Hæc eſt fides Catholica quam niſi quiſque crediderit &c.* Nonnunquam etiam a divo Auguſtino vocatur bonus uſus liberi arbitrii: denique proprie, & ſtricte ſumitur pro aliqua vi, & facultate, quæ ineſt creaturæ rationali ad bene operandum, & de virtute in iſta acceptatione impræſentiarum agimus.

De eſſentia, ſubjecto, & proprietatibus virtutum.

QUÆRES 1. Num virtus ſit habitus, & qualis.

Reſpondeo 1. Virtutem eſſe habitum; ita divus Thomas quæſt. 55. art. 1. his verbis: " Potentia dicitur eſſe perfecta „ ſecundum quod determinatur ad ſuum „ actum. Sunt autem quædam potentiæ, „ quæ ſecundum ſe ipſas ſunt determina- „ tæ ad ſuos actus, ſicut potentiæ natu- „ rales activæ: & ideo hujuſmodi poten- „ tiæ naturales ſecundum ſe ipſas dicun- „ tur virtutes, potentiæ autem rationa- „ les, quæ ſunt propriæ hominis, non „ ſunt determinatæ ad unum, ſed ſe ha- „ bent indeterminate ad multa: deter- „ minantur autem ad actus per habitus, „ & ideo virtutes humanæ habitus ſunt. „ Habitus, inquam, quatenus ſunt per modum cujuſdam naturæ quæ eſt principium motus, & optimæ quietis.

Reſpondeo 2. Virtutem eſſe habitum operativum, quandoquidem determinat potentiam ad talem, vel talem actum, temperantia, v. g. ad ſtimulos carnis compeſcendos. Sic docet D. Thomas ibidem art. 2. ex profeſſo, ubi in argumento, *ſed contra* ſic loquitur: " Virtus unius cujuſque „ rei eſt quæ opus ejus bonum reddit. „ Deinde ejus ſequitur concluſio: " Virtus „ humana, cum ſit perfectio potentiæ in „ ordine ad opus, oportet ipſam eſſe ha- „ bitum operativum. „

Reſpondeo 3. Virtutem a S. Thoma poſt S. Auguſtinum ſic definiri hic art. 4. cujus eſt hæc concluſio: " Virtus eſt bona qua- „ litas ſeu habitus mentis, qua recte vivi- „ tur, & qua nullus male utitur, & „ quam Deus in nobis ſine nobis opera- „ tur. „ Quam quidem definitionem in corpore explicat, his verbis: " Notandum „ quod habituum operativorum aliqui ſunt „ ſemper ad malum ſicut habitus vitioſi. „ Aliqui vero quandoque ad malum: ſi- „ cut opinio ſe habet ad verum, & fal- „ ſum: virtus autem eſt habitus ſemper „ ſe habens ad bonum, & ideo ut di- „ ſcernatur virtus ab his, quæ ſemper ſe „ habent ad malum, dicitur qua recte „ vivitur, ut autem diſcernatur ab his „ quæ ſe habent quandoque ad bonum, „ quandoque ad malum, dicitur, qua nul- „ lus male utitur; cauſa autem efficiens „ virtutis infuſæ, de qua definitio da- „ tur, Deus eſt, propter quod dicitur, „ quam Deus in nobis ſine nobis opera- „ tur: quæ quidem particula, ſi aufera- „ tur, reliquum definitionis erit commu- „ ne omnibus virtutibus, & acquiſitis, „ & infuſis. „

Quæres 2. Quodnam ſit ſubjectum virtutis.

Reſpondeo 1. cum D. Thoma hic quæſt. 56. art. 1. virtutes reſidere in potentiis animæ, quod triplici probat ratione, his verbis: " Dicendum quod virtutem per- „ tinere ad potentiam animæ, ex tribus „ poteſt eſſe manifeſtum: 1. Quidem ex „ ipſa ratione virtutis, quæ importat per- „ fectionem potentiæ: perfectio autem eſt „ in eo cujus eſt perfectio. 2. Ex eo quod „ ſit habitus operativus, omnis autem o- „ peratio eſt ab anima per aliquam po- „ tentiam. 3. Ex hoc quod diſponit ad „ optimum: optimum autem eſt finis, „ qui vel eſt operatio rei, vel aliquid „ conſecutum per operationem a potentia „ egredientem, unde virtus humana eſt „ in potentia animæ, ſicut in ſubjecto. „

Reſpondeo 2. Virtutes ſpeculativas, immo & morales practicas intellectuales, quales ſunt infuſæ, ſubjectari in intellectu: morales vero tum acquiſitas tum infuſas, quæ ſunt tales pure, & ſimpliciter, in voluntate. Primum, docet D. Th. hic ar. 3. cujus ratio hæc eſt: virtus intellectualis inhærere debet potentiæ cuius eſt perfectio, & quam determinat ad operationem: Sed virtus intellectualis, tum mere ſpeculativa, tum vero practica eſt perfectio intellectus, illumque ad operationem determinat, v. g. intelligentia ad cognoſcendam concluſionem in principio, ſapientia ſupernaturalis, & infuſa ad cognoſcendum Deum per altiſſimas cauſas, & illum redamandum. Ergo &c.

Alteram partem docet ex profeſſo D. Thomas. Ibidem art. 6. quod quidem probat ex eo quod virtutes mere morales ad voluntatem pertineant, quæ eatenus eſt primum moralitatis principium quatenus ad ipſam ſpectat tendere in bonum, vel malum finem: cum igitur virtutes ſimpliciter morales inclinent modo ad bonum honeſtum naturalis ordinis ſi ſit acquiſita, modo ad bonum ſupernaturalis ordinis ſi

ſit

ſit infuſa, neceſſario in voluntate ſubjectantur.

Reſpondeo 3. Virtutes morales aliquas, tum acquiſitas, tum infuſas reſidere in parte concupiſcibili & iraſcibili, non quidem præcise, ut ſunt partes ſenſitivæ, ſed ut ratione diriguntur, & voluntate moventur: ad voluntatem enim ſpectat imperare inferioribus partibus: & cum ſit ſpecialis difficultas ſuperanda a parte iraſcibili in arduis, certe in ea reponenda eſt fortitudo, temperantia vero in concupiſcibili, ut ejus componat motus. Ita D. Thomas hic art. 4. his verbis: " Dicendum quod iraſcibilis, & concupiſcibilis dupliciter conſiderari poſſunt uno modo ſecundum ſe, in quantum ſunt partes appetitus ſenſitivi, & hoc modo non competit eis quod ſint ſubjectum virtutis. Alio modo poſſunt conſiderari in quantum participant rationem per hoc quod natæ ſunt rationi obedire, & ſic iraſcibilis, vel concupiſcibilis poteſt eſſe ſubjectum voluntatis humanæ. Sic enim eſt principium humani actus in quantum participat rationem, & in his potentiis neceſſe eſt ponere virtutes. Quod enim in iraſcibili, & concupiſcibili... nihil aliud eſt quam quædam habitualis conformitas iſtarum potentiarum ad rationem."

Quæres 3. Quænam ſint virtutum proprietates.

Reſpondeo 1. Virtutes morales conſiſtere in medio, ſicut & intellectuales. Primum docet S. Thomas hic quæſt. 64. artic. 1. in argumento, *ſed contra* his verbis: " Philoſophus dicit in 2. Ethicorum quod virtus moralis eſt habitus electivus in medietate exiſtens." Concluſio ejus hæc eſt: " Quia virtutis moralis bonitas ex conformitate ad regulam rationis æſtimari debet a qua recedere non contingit, niſi per exceſſum, vel per defectum: recte dicitur quævis moralis virtus in medio, ſeu mediocritate conſiſtere." Et vero aliquis poteſt eſſe, vel prodigus, vel etiam avarus: igitur inter utrumque mediat liberalitas art. 3. probat S. Doctor virtutes intellectuales etiam medium tenere, quatenus debent habere menſuram rationis a qua recedi poteſt, vel per paſſiones intellectum obnubilantes, vel etiam defectu cognitionis ſufficientis. Non ſic ratiocinandum de virtutibus Theologicis, nemo quippe poteſt nimis, aut credere, aut ſperare in Deum, aut etiam illum amare, & laudare, ratio eſt quia objectum virtutum Theologicarum eſt, tum in veritate, tum in bonitate infinitum; unde, inquit D. Thomas hic art. 4. Cum homo non poſſit adæquare tantum objectum, non poteſt per exceſſum in illud tendere; ſic Eccleſ. 43. habetur: *Benedicentes Dominum exaltate illum quantum poteſtis*. Et in proſa ſacramenti Euchariſtiæ: *Quantum potes tantum aude, quia major omni laude, nec laudare ſufficis*. Et D. Bernardus dicit modum amandi Deum eſſe ſine modo.

Reſpondeo 2. Virtutes morales in ſtatu perfecto eſſe adinvicem connexas; de infuſis liquet; ſacra quippe Synodus Trident. definit conſequi ad gratiam juſtificationis ſicut proprietates ad eſſentiam: de acquiſitis vero res quoque certa eſt; & ſane ſi aliqua deficit, jam prudentia quæ omnes regularet, etiam a medio deficit; hinc experimento comprobatur hominem in peccato mortali habituali degentem, non habere puram, & ſimpliciter ſimplicem virtutem moralem etiam circa materiam in qua non peccat. Sanctus Thomas hic q. 65. noſtram probat aſſertionem in argumento, *ſed contra*, his verbis: Ambroſius " dicit ſuper Lucam: connexæ ſibi ſunt concatenatæque virtutes, ut qui unam habet, plures habere videatur. S. Auguſtinus etiam dicit in 6. de Trinitate quod virtutes quæ ſunt in animo humano, nullo modo ſeparantur ad invicem. Et S. Gregorius dicit 22. Moral. quod una virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta, & Tullius dicit in 2. de virtutibus quæſt. ſi unam virtutem confeſſus es te non habere, nullam neceſſe eſt te habiturum."

Docent quoque communiter Theologi morales unum actum virtutis heroicum producere omnes virtutes morales acquiſitas, eo enim ipſo quo eſt heroicus, ſubdit ſibi perfecte ſubjectum, adeoque reddit illum expeditum ad omne bonum.

De diviſione virtutum.

VIRTUTES aliæ ſunt intellectuales, aliæ morales: aliæ vero Theologicæ. Intellectualis illa eſt quæ perficit intellectum in ordine ad verum; moralis quę voluntatem & ap-

& appetitum afficit ad attingendum bonum honeſtum; Theologica vero quæ circa Deum univoce occupatur.

Intellectualis ſubdividitur in intelligentiam, ſapientiam, ſcientiam, prudentiam, & artem. Nec mirum, duplex eſt verum, ſpeculativum unum, practicum alterum. Porro ſpeculativum quandoque ex prima terminorum apprehenſione comprehenditur, & circa illud verſatur intelligentia, ſeu habitus primorum principiorum; quandoque cognoſcitur ex diſcurſu, vel per altiſſimas cauſas, & ad hoc datur ſapientia, vel per cauſas ordinarias, & ad hoc datur ſcientia. Verum autem practicum quandoque dicitur tale, vel per conformitatem ad appetitum rectum, & legi conſonum, & hoc habetur per prudentiam, vel reſpicit ſolummodo rectitudinem extrinſecam, & intrinſecam idealem, & ad hoc ponitur ars. Cæterum habitus intellectualis practicus dicitur Syndereſis, ſeu conſcientia, & eſt dictamen rationis experimentale circa aliquid faciendum, a quo ſi receditur, reclamat, & mordet conſcientia.

Virtutes morales circa paſſiones refrænandas quandoque occupantur, ut fortitudo, & temperantia, quandoque etiam & rationem, & appetitum dirigunt, ut bene agat & in omnibus ſervet medium, qualis eſt prudentia, & juſtitia. Iſtæ quatuor virtutes Cardinales nuncupantur, eo quod ſint aliarum virtutum origines, & cardo a quo vita humana honeſta tota dependet.

Virtutes morales, aliæ ſunt acquiſitæ, aliæ vero infuſæ: acquiſitæ illæ dicuntur quæ labore, & induſtria comparantur, quæque bonum naturalis ordinis, vel jucundum, vel utile, vel honeſtum reſpiciunt; poſteriores vero quæ a ſolo Deo dependent, & quarum actus imperantur a charitate, & ad auctorem gratiæ, ut ad bonorum omnium auctorem referuntur. Catechiſm. Rom. pag. 2. titulo de Baptiſm. nu. 50. de his ſic loquitur: " Huic, *inquit*, ideſt gratiæ additur nobiliſſimus „ virtutum omnium comitatus, quæ cum „ gratia divinitus infunduntur. „

Denique virtutes Theologicæ tres numerantur, ſcilicet fides, ſpes, & charitas: fides qua credimus in Deum; ſpes qua ab ejus bonitate ſperamus beatitudinem: Charitas qua illum ex toto corde, & tota anima, & tota fortitudine amamus.

De Donis Spiritus ſancti.

Donum Spiritus ſancti ſumitur in duplici ſenſu. 1. Quidem late pro eo quod a Spiritu ſancto in ordine ad ſalutem procedit: & in iſto ſenſu omnes gratiæ dicuntur Spiritus ſancti dona: deinde vero ſtricte, & definitur a S. Thoma q. 68. art. 1. perfectio ſecundum quam homo redditur facile mobilis a Spiritu ſancto circa ea quæ ſpectant & Dei honorem, & noſtram ſalutem. Ibidem ſubdit eſſe diſpoſitionem qua anima perficitur ſecundum lumen Spiritus ſancti quod eſt infinitum, in quo a virtute morali etiam infuſa diſcrepat, quod virtus moralis perficiat hominem lapſum ſolummodo ſecundum rationem elevatam, cujus quidem lumen finitum eſt; ex quo manifeſte ſequitur hominem ope donorum Spiritus ſancti ad ſummum perfectionis gradum pertingere. Hinc idem ſanctus Doctor art. 2. docet ex profeſſo dona Spiritus ſancti eſſe ſumme neceſſaria ad ſalutem conſequendam. Art. 4. dicit dona Spiritus ſancti eſſe habitus, quia ſicut virtutes inclinant hominem ad bonum morale, ſic & dona ad Deum, & quidem infinito quaſi modo.

Iſtorum donorum perfectionem delineat propheta Regius Pſ. 32. his verbis: *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Deinde Apoſt. Ro. 8. ubi ſic loquitur: *Qui ſpiritu Dei aguntur, Filii Dei ſunt*: gloſſa loco *aguntur*, dicit *non reguntur*: Plus eſt enim agi quam regi: agi enim dicimus aliquem vix agentem, regi autem quaſi jam aliquid agentem, qui ideo regitur ut recte agat. Sed aguntur non quod nihil per ſe agant, ſed quod ut aliquid agant, impetu gratiæ impelluntur.

S. Thomas loco laudato donorum ſic delineat eminentiam: " Manifeſtum eſt autem, quod virtutes humanæ perficiunt „ hominem ſecundum quod homo natus „ eſt moveri per rationem in his, quæ interius, vel exterius agit: oportet igitur „ ineſſe homini altiores perfectiones ſecundum quas ſit diſpoſitus ad hoc quod divinitus moveatur: & iſtæ perfectiones „ vocantur dona, non ſolum quia infunduntur a Deo, ſed quia ſecundum ea „ homo diſponitur, ut efficiatur prompte „ mobilis ab inſpiratione divina, ſicut di-

„ ci-

„ citur. „ Iſa. cap. 5. *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abii*. Porro vocantur dona Spiritus ſancti eo quod a Spiritu ſancto cui nomen Spiritus, & nomen doni tribuitur, promanant: & quia ex amore ſpirante, & ponderante, & veluti ex ſpiritu cordis Dei procedunt: tum quia etiam ipſo Dei halitu anima per hujuſmodi dona inſpiratur, ipſis adornatur, & amplectitur Deum quaſi ſponſum oſculantem ſe, & oſculo oris ſui ſpiritum ei immittentem, ut perficiantur, & eleventur virtutes ad ſublimem operandi modum.

Dona 7. numerantur juxta illud Iſaiæ 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus Sapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini*.

D. Thomas hic art. 4. hunc probat numerum ex eo quod ratio ſpeculativa & practica his ſeptem donis indigeat ad dirigendam perfecte animam ad Deum: his etiam pro eodem momento perficitur virtus appetitiva animæ, ſic loquitur S. Doctor: "
„ Ad apprehenſionem igitur veritatis per-
„ ficitur ratio per intellectum: practica
„ vero per conſilium: ad recte autem ju-
„ dicandum ſpeculativa quidem per ſapien-
„ tiam, practica vero per ſcientiam per-
„ ficitur. Appetitiva autem virtus in his
„ quidem quæ ſunt ad ſe ipſum, perfici-
„ tur per fortitudinem periculorum: con-
„ tra concupiſcentiam vero inordinatam
„ delectabilium per timorem. Secundum
„ illud proverbiorum 16. *In timore Domi-*
„ *ni declinat omnis a malo*, & in Pſ. 118.
„ *Confige timore tuo carnes meas, a judiciis*
„ *enim tuis timui*. „ Et ſic patet quod hæc dona extendunt ſe ad omnia ad quæ ſe extendunt virtutes tam intellectuales quam morales.

DIS-

DISSERTATIO TERTIA.
DE
PRINCIPIIS ET CAUSIS PECCATORUM.

MULTA ſunt peccatorum principia, pluresque cauſæ quæque ex peccato Originali fluunt, & ortum habent: videlicet concupiſcentia, ignorantia, & innata ad malum pronitas, juxta illud Geneſ. 8. *Senſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua*. Deinde habitus iteratis actibus malis partus; quia vero oritur habitus iſte vitioſus a tribus prioribus enumeratis principiis: pro more Theologorum æquum duximus in præſenti diſſertatione, quaſdam quæſtiones movere circa ignorantiam, & concupiſcentiam; ante quas tamen quæſtiones, aliquid de vitio dicere, non abs re erit.

ORDO DISSERTATIONIS.

QUÆRITUR 1. Num vitium opponatur virtutibus. 2. Utrum ignorantia excuſet a peccato. 3. An omnes motus ſenſualitatis ſint peccata?

SECTIO PRIMA.

Utrum vitium opponatur virtutibus.

VIRTUTES aliæ ſunt morales, aliæ vero Theologicæ, ut dictum eſt ſupra, rurſus morales, quædam ſunt acquiſitæ, quædam vero infuſæ, & ſupernaturales, & de his omnibus quæſtio procedit, pro cujus reſolutione ſit

CONCLUSIO.

Vitium opponitur immediate virtutibus acquiſitis.

Probatur ratione, eaque multiplici.

PRIMA hæc eſt: Illi habitus opponuntur qui ſe mutuo ab eodem pellunt ſubjecto, & quorum actus non poſſunt eſſe ſimul: Atqui res ſic ſe habet, ut conſideranti patebit, nemo quippe poteſt eodem tempore eſſe ſimul & caſtus, & incontinens: elicere ſimul actum temperantiæ, & intemperantiæ. Ergo &c.

D. Thomas hic q. 71. art. 1. noſtram ex profeſſo probat aſſertionem in argumento, *ſed contra* his verbis: " Dicit S. Auguſtinus in libro de perfectione juſtitiæ, quod vitium eſt qualitas, ſecundum quam malus eſt animus: virtus autem eſt qualitas, quæ facit bonum habentem. Ergo vitium contrariatur virtuti. " Et rurſus in corpore his verbis: " Tria inveniuntur opponi virtuti, quorum unum eſt peccatum, quod opponitur ſibi ex parte ejus, ad quod virtus ordinatur: Nam peccatum proprie nominat actum inordinatum, ſicut actus virtutis eſt actus ordinatus, & debitus: Secundum autem quod ad rationem virtutis conſequitur, quod ſit bonitas quædam, opponitur virtuti malitia; ſed ſecundum id quod directe eſt de ratione virtutis, opponitur virtuti vitium: vitium enim unius cujuſque rei eſſe videtur, quod ſit diſpoſita ſecundum quod convenit ſuæ naturæ. Unde S. Auguſtinus dicit in 3. de libero arbitrio quod perfectioni naturæ deeſſe perſpexeris, id voca vitium. "

Secunda: Dictum eſt ſupra habitus d' ſtin-

ſtingui penes & objecta, & tendentiam in objecta: Sed tendentia vitii eſt in objectum regulis morum diſſonum: e contra vero tendentia habitus boni: quæ quidem ſunt prorſus contraria: quod innuit S. Thomas modo laudatus cum ait vitium in hoc opponi virtuti, quod ſit diſpoſitio mala: Ergo &c.

Tertia: Illud contrariatur virtuti, & ei opponitur, quod eſt, contra naturam, hoc eſt, contra formam hominis conſtitutivam, ſcilicet rationem, namque naturale eſt homini agere juxta rationem quæ ipſas regulat virtutes morales: Sed vitium eſt contra rationem; ſic docet S. Thomas ibid. ex profeſſo art. 2. in argumento, *ſed contra*, his verbis: " S. Auguſtinus dicit „ in 3. de libero arbitrio: omne vitium eo „ ipſo quod vitium eſt contra naturam eſt. „ Et rurſus in corpore: " Virtus huma„ na, quæ hominem facit bonum, & opus „ ipſius bonum reddit, in tantum eſt ſe„ cundum naturam hominis, in quantum „ convenit rationi: vitium autem in tan„ tum eſt contra naturam hominis in quan„ tum eſt contra ordinem rationis.

Concinit Boetius aſſerendo homines habitibus malis, & vitiis ad belluarum dejici ordinem, hæc refert ex Platonicis libris de conſolatione: " Avaritia fervet „ alienarum opum violentus raptor, lupo „ ſimilem dixeris; ferox atque inquietus „ in litigiis linguam exercet, cani comparabis; inſidiator occultus ſubripuiſſe „ fraudibus gaudet, vulpeculis; executor „ iræ intemperans fremit, Leonis animam „ geſtare credatur. Pavidus eſt, & non „ metuenda formidat; cervis ſimilis habeatur; ſegnis, & ſtupidus torpet, aſinum exiſtima: Levis, & inconſtans „ ſtudia permutat; ab avibus parum diſtat: „ fœdis, immundiſque libidinibus mergitur, ſordida ſuis voluptate detinetur. „

S. Baſilius ſermone de ira, ut fideles a tanto deterreat peccato, dicit iratum hominem ſimilem eſſe ſerpenti qui pungit, & mordet; Leoni, qui diſcerpit prædam, aliiſque ferociſſimis beſtiis.

Ex his ſequitur opponi ſaltem mediate, & virtutibus moralibus infuſis, & etiam Theologicis: moralibus quidem quatenus circa eamdem materiam cum acquiſitis verſantur, & diverſum tantummodo habeant motivum, quocirca repetitis actibus malis ſibi oppoſitis deperduntur: Theologicis quoque eamdem propter rationem, docet enim S. Thomas fidem ipſam nonnunquam amitti obcæcatione, & in malo pertinacia, ſicut & repetitis actibus qui ex vera malitia directe fiunt in Dei contemptum: nemo etiam rerum æquus æſtimator negabit charitatem quæ eſt virtus Theologica alternatis vitii odii Dei actibus cito citius evacuari: Ergo &c.

Solvuntur objectiones.

OBJICIES contra primam rationem: unum, & idem non habent duo contraria, cum iſta diverſas habeant leges, & diverſa ſubjecta, ſic gula opponitur temperantiæ, ſed non fortitudini: Sed virtuti contrariantur peccatum, & ejus malitia: igitur vitium non eſt virtuti contrarium.

Reſpondeo diſtinguendo, unum, & idem diverſa non habent contraria ſub eodem reſpectu, concedo: ſub diverſo, nego? & conceſſa minore diſtinguo conſequens: vitium non contrariatur virtuti, ſub eodem reſpectu ac peccatum, concedo: ſub diverſo, nego. Peccatum opponitur virtuti, ut eſt mali operativum: malitia ut eſt bonitatis privatio: vitium vero ut eſt diſpoſitio ad malum, ſic reſpondet D. Thomas quæſt. 71. art. 1. ad 1. his verbis: " Dicendum quod illa tria „ non contrariantur virtuti ſecundum „ idem, ſed peccatum quidem contra„ riatur ſecundum quod virtus eſt ope„ rativa boni: malitia autem ſecundum „ quod eſt bonitas quædam, vitium au„ tem proprie ſecundum quod eſt vir„ tus. „

Inſtabis: Virtutes quamdam important perfectionem potentiæ: Sed vitium nihil nominat ad potentiam pertinens: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: vitium nihil nominat ad vitium pertinens per modum formæ eſſentialis, concedo; per modum formæ diſpoſitivæ ad malum, nego: Et ſic contrariatur virtuti quia non ſolum eſt principium agendi, ſed etiam diſpoſitio ad malum: ita D. Thomas ibidem ad 2. his verbis: " Dicendum quod „ virtus non ſolum importat perfectio„ nem potentiæ quæ eſt principium agen„ di: ſed etiam importat debitam diſpo-

„ ſitio-

„ ſitionem ejus cujus eſt virtus ; & hoc „ ideo , quia unumquodque operatur ſe- „ cundum quod actum eſt : requiritur er- „ go quod aliquid ſit in ſe bene diſpoſi- „ tum quod debet eſſe boni operativum , „ & ſecundum quod virtuti vitium oppo- „ nitur .

Objicies 2. contra tertiam rationem: Quod eſt naturale non eſt contra naturam : Sed vitium eſt homini lapſo quid naturale juxta illud Sapientiæ 12. *Erat enim naturalis malitia eorum* . Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem , vitium eſt homini lapſo quid naturale quatenus habitus in quandam tranſit naturam , juxta illud tritum axioma : *ab aſſuetis non fit paſſio :* concedo . Ergo eſt quid naturale , ut a natura profluens , ſubdiſtinguo , ratione inclinationis malæ quæ eſt peccati Originalis effectus juxta illud Apoſtoli *ſumus natura Filii iræ* , hoc eſt , a conceptione , & pro ut *ly* naturale idem eſt ac habere ab initio , concedo : ergo eſt quid naturale ita ut ſit primi hominis conſtitutio , nego : nam Deus ab initio fecit hominem rectum .

Inſtabis : Quod eſt naturale , a natura intrinſece promanat : Sed vitium a natura non promanat : Ergo &c. Probatur minor . Quod eſt contra naturam non poteſt tranſire in habitum , eſt enim quid violentum ; ſic nuſquam datur habitus in lapide , ut aſcendat ſurſum : Sed vitium eſt habitus : Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem , ad probationem diſtinguo , quod eſt contra naturam adæquate , non tranſit in habitum , concedo : inadæquate , nego : & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam . Duæ ſunt in homine partes, una ſuperior quæ eſt ratio, altera inferior, eaque ſenſitiva : vitium eſt quidem contra rationem : Sed ut plurimum arridet parti ſenſitivæ, ut intemperantiæ habitus . Unde non implicat vitium tranſire in habitum . Ad exemplum lapidis nego paritatem , ratio diſcriminis eſt quod aſcenſus ſurſum reſpectu lapidis eſt quid violentum , & non conferente paſſo ; vitium vero eſt quid ſpontaneum , & conferente parte ſenſitiva , immo & libera cum accedit conſenſus , ex quo fit quod repetitione actuum paritur habitus malus ; ſolutio eſt divi Thomæ ibidem articulo ſecundo ubi ſic ſolvit argumentum : “ Dicendum quod Philoſophus loquitur „ ibi de his quæ ſunt contra naturam ſe- „ cundum quod eſſe contra naturam op- „ ponitur ei quod eſt eſſe a natura , non „ autem ſecundum eſſe contra naturam „ opponitur ei quod eſt eſſe contra natu- „ ram , eo modo quo virtutes dicuntur „ eſſe ſecundum naturam in quantum in- „ clinant ad id quod naturæ conve- „ nit . „

Inſiſtes : Quod eſt contra naturam invenitur in paucioribus : Atqui tamen vitia reperiuntur in multis ſecundum illud Matthæi 7. *Lata eſt via quæ ducit ad perditionem* , & multi vadunt per eam , inquit D. Thomas hic art. 2. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo , quod eſt contra naturam adæquate in paucis invenitur , concedo : quod eſt tantum inadæquate & ſecundum rationem , nego : cum enim homo vulneratus ſit maxime in voluntate , & in parte ſenſitiva , idcirco multi viam quæ ducit ad perditionem , ſequuntur : Ita divus Thomas ibidem ad 3. ſic ſolvit argumentum : “ Dicendum quod in homi- „ ne eſt duplex natura , ſcilicet rationa- „ lis , & ſenſitiva : Et quia per operatio- „ nem ſenſus homo pervenit ad actus ra- „ tionis , ideo plures ſequuntur inclina- „ tiones naturæ ſenſitivæ quam ordinem „ rationis : plures enim ſunt qui aſſe- „ quuntur principium rei , quam qui ad „ conſummationem perveniunt : Ex hoc „ autem vitia & peccata in hominibus „ proveniunt , quod ſequuntur inclinatio- „ nem naturæ ſenſitivæ contra ordinem „ rationis . „

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Vitium opponitur immediate virtutibus acquiſitis .

PRIMO : Quia virtus & vitium ſeſe mutuo ab eodem pellunt ſubjecto , nullus enim poteſt eodem tempore eſſe ſimul temperans & intemperans . Ita D. Tho. hic q. 71. art. 1.

Secundo : Virtus & vitium penes ſunt objecta & tendentiam in objecta , ſed objectum vitii , & tendentia in idem objectum ſunt prorſus contraria & objecto virtutis & tendentiæ in illud : Ergo &c. Ita D. Tho. ibid.

Tertio : Quia vitium eſt contra rationem : atqui quod eſt contra rationem opponitur vir-

virtuti: Ergo &c. ſic docet S. Tho. ſancti Auguſtini auctoritate ſuffultus ibid. art. 2. in argum. *ſed contra*.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Licet vitium non contrarietur virtuti ſub eodem reſpectu ac peccatum, tamen ſemper illi opponitur in quantum ſcilicet diſponit ad malum. Sic reſpondet D. Tho. ibid. art. 2.

Secundo: Vitium non eſt homini lapſo ita naturale quod non ſit etiam contra naturam, ratione ſcilicet inclinationis perverſæ quæ eſt peccati Originalis effectus, nam Deus ab initio fecit hominem rectum, ac proinde vitium erat ei naturale.

Tertio: Ex eo quod vitium reperiatur in multis, inde non ſequitur quod ſit eis connaturale: Sed tantummodo quod homines proni ſint in malum ex voluntate per peccatum vulnerata.

SECTIO SECUNDA.

Utrum ignorantia excuſet a peccato?

AD elucidationem quæſtionis prænotandum eſt voluntatem eſſe rationalis animæ facultatem, quæ, duce intellectu, fertur in bonum, & malum prout eſt judicii practici impetus. Quam ob cauſam dicitur appetitus rationalis, ſeu ſpiritalis, ea potiſſimum ratione quod etiam habeat pro objecto bonum ſpiritale, in quo ſecernitur a parte ſenſitiva & inferiori, quæ ad bonum duntaxat ſenſibile & inclinatur, & tendit. Voluntatis duplex diſtinguitur actus, elicitus unus, imperatus alter, prior ille eſt qui a voluntate immediate procedit; qualis eſt Dei amoris actus: poſterior nonniſi mediate, ut cum aliquis porrigit manum, ut det pauperi expoſtulanti eleemoſynam propter Deum; voluntas quippe imperat inferioribus potentiis, ut illi obediant & in hoc ſenſu ſuorum actuum dicitur domina, quocirca imperium voluntatis in cæteras facultates nihil aliud eſt præter actionem per quam movet potentias ad agendum. Porro imperium duplex etiam recenſetur, videlicet politicum ſeu civile, & aliud deſpoticum, ſeu etiam herile; civile illud eſt cui facultas poteſt reſiſtere, herile vero e contra.

Atque certum eſt voluntatem non imperare potentiis quibuſdam inferioribus; videlicet nutritivæ, augmentativæ, & generativæ; neque enim in voluntatis poteſtate poſitum eſt ut nutritio fiat, vel non fiat; Idem dicendum de cremento, & de generatione, cum nequidem mater ſciat pro certo momentum in quo fiat conceptio, ſed hoc ex conjecturis quibuſdam opinetur. Porro voluntas ſibi ipſi, ut ita dicam, deſpotice imperat, quatenus ſibi ipſi aliquem imperanti actum non reſiſtit; potentiis vero inferioribus politice, puta imaginationi & appetitui ſenſitivo; ſæpius enim pars inferior ſuperiori obnititur, juxta illud Apoſtoli effatum: *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ ... Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod nolo malum, hoc facio.*

Non abs re erit hic advertere voluntatem movere intellectum ad exercitium; ipſam vero voluntatem viciſſim ab intellectu moveri & quoad ſpeciem, & etiam quoad exercitium; quoad ſpeciem quidem cum proponit hoc vel illud objectum amore proſequendum, quoad exercitium vero dum eandem determinat voluntatem ad aliquod objectum in particulari, & actu vel fugiendum, vel amandum; quæ quidem actio intellectus dicitur judicium practicum, & mens moralis.

Obſervandum eſt ſecundo duo diſtingui a Theologis ad moralitatem ſpectantia, quibus ſecernitur bonus actus a malo, videlicet voluntarium, & involuntarium; voluntarium definitur id quod a principio interno cognoſcente ſingula in quibus eſt actio, procedit; dicitur a principio interno in quo quidem voluntarium diſcrepat a violento, quod eſt a principio extrinſeco non conferente paſſo, ut cum aliquis per vim detruditur in carcerem. Additur, a principio cognoſcente ſingula, in quo voluntarium ſecernitur a ſpontaneo, quia ſpontaneum etiam belluis ratione deſtitutis convenit, minime vero voluntarium.

Porro voluntarium duplex eſt, aliud ſcilicet generaliter ſumptum, & ut dicit id omne quod a voluntate ex prævia cognitione effluit, ſive ſit neceſſarium, quo ſenſu beati amant Deum voluntarie, tametſi ex neceſſitate; ſive liberum, ſeu abſtrahendo ab utroque. Aliud eſt ſtri-

cte

ἑte ſumptum, & dicitur voluntarium liberum, quod quidem ex prævia deliberatione, & electione ſemper fit; ex quo liquet omne liberum eſſe voluntarium, ſed non e contra.

Jam ſi de involuntario loquamur, duplex utique diſtinguendum eſt, ſcilicet involuntarium negative, quod non fit ſecundum voluntatis inclinationem, & non eſt poſitive volitum, qualis eſt locutio hominis dormientis; & involuntarium poſitive, quod fit a principio externo contra inclinationem voluntatis, immo & reluctantis, ut conjectio hominis in vincula, & dicitur etiam coactum, ſeu violentum. Caterum involuntarium dicitur de agentibus cognitione præditis, violentum vero de inanimatis, ſic motus lapidis ſurſum projecti, dicitur violentus. Quid plura adjiciam? Omne voluntarium tametſi fiat ex neceſſitate, quandoque dicitur liberum, ſed latiſſime ſumptum, & quatenus liberum ſolam a coactione immunitatem importat: at vero voluntarium liberum ſtricte, & in propria acceptione ſpectatum dicit, tum a coactione, tum etiam a neceſſitate exemptionem.

Certum eſt ea quæ fiunt per vim non eſſe peccata, quandoquidem non ſunt voluntaria, nemini enim imputatur ad culpam teſte Auguſtino quod invitus operatur & facit. Obſerves velim voluntatem non poſſe cogi quoad actus elicitos, immo nec ad imperatos. Ad elicitos quidem quatenus eſt ſemper domina ſui vel conſenſus, vel diſſenſus: quoad imperatos etiam, & hæc propter eamdem prorſus rationem, cum actus ea ſolum ratione dicatur imperatus, quatenus ab elicito ortum ducit; Petrus enim v. g. poteſt motivo vel ſuperbiæ, vel etiam amoris Dei ductus pauperi eleemoſynam erogare.

Neque minus verum eſt illa quæ fiunt ex metu gravi cadente, ut ajunt Theologi, in virum conſtantem, non eſſe peccata, ut ſi quis omittat jejunium cum aliquis ſub interminatione mortis proxime imminentis jejunare prohibet; tunc enim actio eſt prorſus involuntaria; quod ſi metus non ſit ita gravis, ſed tantum mixtus ex voluntario, & involuntario, puta cum aliquis emittit votum dandi ſummam pecuniæ pauperibus ut a Deo optimo obtineat propriæ vitæ conſervationem quam ingruente tempeſtate credit perdere, tunc enim promiſſio ſtat pro voto, & propoſitum fuit ſufficienter liberum.

Difficultas multo magis celebris eſt de ignorantia & concupiſcentia, impræſentiarum agimus de ignorantia quæ duplex diſtinguitur, alia ſcilicet vincibilis quæ adhibita diligentia ſuperari poteſt, alia vero invincibilis, quæ, adhibita omni ſollicitudine, vinci non valet, rurſus ignorantia in genere triplex eſt, nimirum juris naturalis, juris poſitivi, & facti, cum ignoratur vel jus naturale, vel jus poſitivum tam divinum quam humanum, quod in quibuſdam fundatur legibus, vel factum, puta ſi quis manducans carnem die Veneris, judicat manducare piſcem. Denique ignorantia ſubdividitur in antecedentem, concomitantem, & ſubſequentem. Antecedens ea eſt quæ nec directe nec indirecte volita eſt, eſtque cauſa facti, qualis eſt ignorantia ejus, qui amicum occidit putans ſe occidere aprum: concomitans illa cenſetur quæ nec volita, nec cauſa facti eſt, talis eſt ignorantia in eo qui occidit inimicum putans ſe occidere feram, quæ quidem ignorantia eſt cauſa facti indirecte; ſi enim inimicum ibi deliteſcere cognoviſſet, ipſum adhuc ut ſupponitur occidiſſet, denique ſubſequens ea cenſenda eſt quæ volita eſt directe, & explicite in ſe, puta cum aliquis non vult intelligere ut bene agat, vel etiam indirecte, & in alio, ut cum aliquis voluntarie incumbit ludo, tempore quo urget præceptum audiendi miſſam.

Quibus prælibatis, tria quæruntur. Primo quidem num ignorantia voluntaria ſit peccatum in ſe. 2. Num ignorantia involuntaria juris poſitivi, & facti excuſet a peccato. 3. Num ignorantia involuntaria juris ipſius naturalis excuſet a peccato. Pro quorum reſolutione ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Ignorantia voluntaria quæcumque, eſt peccatum in ſe.

Probatur triplici ratione Theologica.

PRIMA ſic habet: illud eſt peccatum quod inducit reatum pœnæ, tum temporalis, tum etiam æternæ: Atqui omnis ignorantia voluntaria inducit utrumque reatum;

tum ; pœnæ quidem temporalis ſi ſit levior, æternæ vero ſi ſit graviſſima. Et probatur ex D. Thoma qui hic q. 79. art. 2. hoc ipſum ex profeſſo probat in argumento *ſed contra*, his verbis: " Nihil meretur pœnam niſi peccatum: ſed ignorantia meretur pœnam ſecundum illud 1. ad Cor. 14. *Si quis ignorat, ignorabitur*. Ergo ignorantia eſt peccatum.

Concinit paſſim ſacra Scriptura. Levitici 4. habetur: *Si anima peccaverit per ignorantiam &c.* num. 15. *Quoniam culpa eſt omnis populi per ignorantiam &c.* Sed vel ipſa ignorantia dicitur peccatum; ait enim David Pſalm. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*. Rurſus 1. Iſaiæ 5. *Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*. Id ſpecialiter de Sacerdotibus annuntiat Oſeas 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*. Ipſe vero Chriſtus de Sacerdote ſupina & voluntaria laborante ignorantia, ait: *Cæcus cæcum ducet, & ambo in foveam cadent*.

Altera. Peccatum illud cenſetur pro quo poſtulatur a Deo venia, & ad expiationem offertur Sacrificium: ſed veniam pro peccatis ignorantiæ expoſtulat homo juxta illud Pſalmiſtæ effatum Pſalm. 24. *Delicta juventutis meæ &c.* Et pro ejus expiatione offertur Sacrificium dicente Apoſt. Hebr. 9. *Semel in anno ſolus Pontifex non ſine ſanguine quem offert pro ſua, & populi ignorantia*. Hinc Auguſtinus lib. 1. operis imperfecti cap. 105. ait: " Neceſſe eſt ut peccet qui neſciendo quid facere debeat, quod non debet facit, de quo genere malorum Deus rogatur ubi dicitur delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. " Ergo &c.

Tertia ſic procedit: quod eſt contra legem, & uti tale reprobatur, eſt peccatum formaliter in ſe: Atqui ignorantia vincibilis & ſubſequens eſt contra legem, quatenus homo negligit quod ſcire tenetur, & a præcepto adimplendo ſeſe abſque cauſa excuſat. Ergo &c. Ita D. Thomas ibidem art. 2. his verbis: " Ignorantia autem vincibilis eſt peccatum ſi ſit eorum quæ aliquis ſcire tenetur. " Rurſus art. 3. in argumento *ſed contra*: " Auguſtinus dicit in libro de libero arbitrio, quod quædam per ignorantiam facta recte improbantur: ſed ſolum illa recte improbantur, quæ ſunt peccata: Ergo quædam per ignorantiam facta, ſunt peccata, non ergo ignorantia omnino excuſat a peccato. "

CONCLUSIO SECUNDA.

Ignorantia invincibilis facti, & juris poſitivi, etiam divini, excuſat a peccato.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA hæc eſt: quod eſt involuntarium non imputatur homini ad pœnam, in hoc enim homo eſt amore, vel odio dignus, in eo quod ſciens, & volens vel bonum, vel etiam malum operatur, juxta illud Eccleſiaſtici: *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit*. Et alia Scriptura: *Noluit intelligere, ut bene ageret*. Hinc & reprobatus eſt Saul eo quod ſciens præceptum Domini non obedierit in cæde Amalech, immo contra verbum Domini, meliora ſibi, & ipſum Regem ſervaverit: Atqui ignorantia invincibilis tum facti, tum juris omnem fugit cognitionem, ergo non eſt peccatum, ita D. Thomas ibidem art. 2. cujus hæc eſt concluſio: " Ignorantia quæ ſtudio ſuperari non poteſt atque ob id invincibilis dici ſolet, nullum eſt peccatum, ſed tantummodo vincibilis ſi ſit eorum quæ quis ſcire tenetur, non illorum quæ ſcire non tenetur.

Secunda, quod eſt peccatum imputatur homini ad pœnam: ſed quod facit vel omittit homo ex ignorantia invincibili, non ei imputatur ad pœnam, neque etiam ad culpam, & hoc propter duo: primo quidem ex eo quod Deus impoſſibilia non jubeat, eo ipſo quo aliquis ignorat invincibiliter præceptum, impoſſibile eſt quod illud impleat, juxta illud axioma *ignoranti nulla cupido*. 2. Quia ipſo teſte Janſenio citra contemptum legis præceptum omittit, quomodo enim actum legi diſſonum elicerет cum illam abſque culpa ignorat, ex quo concludit ignorantiam invincibilem aut facti, aut juris poſitivi excuſare a peccato: Ergo &c.

Tertia, quæque de jure poſitivo divino procedit, hæc eſt, quod ipſe Chriſtus, & Apoſtolus excuſant a peccato, de facto non eſt peccatum: ſed Chriſtus & Apo-

ſtolus ignorantiam invincibilem de fide in Chriſtum v. g. excuſant a peccato in iis qui incarnationem invincibiliter ignorant, nec aliquid de ea audire potuerunt. Ergo &c. Probatur minor multis momentis.

Scriptum eſt Joan. 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo .... Si opera non feciſſem in eis qua nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Quibus verbis Chriſtus imputat Judæis ad peccatum quod non crediderint, ea potiſſimum ratione quod illum ſcirent, & ejus vidiſſent opera quibus ſecluſis ipſa teſtante veritate incarnata peccata non habuiſſent, ex quo liquet ignorantiam invincibilem juris poſitivi, etiam divini, excuſare a peccato. Sic concludit Auguſtinus explanans verba Chriſti tractatu 89. in Joan. his verbis: "Hoc eſt autem quia „ non crediderunt in Chriſtum qui propterea venit ut credatur in eum. Hoc „ peccatum, ſi non veniſſet, non utique „ haberent. „ Et poſtea ibidem: "Reſpondeo illos habere excuſationem non „ de omni peccato ſuo, ſed de hoc peccato quo in Chriſtum non crediderunt, „ ad quos non venit, & quibus non eſt „ loquutus. „ Quibus verbis ſanctus Præſul excuſat Gentiles a peccato infidelitatis eo quod nihil de Chriſto audiſſent, ſecus vero Judæos propter rationem oppoſitam.

Apoſtolus Rom. 10. eoſdem propter ignorantiam invincibilem excuſat, his verbis: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt, aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem adient ſine prædicante? quomodo autem predicabunt, niſi mittantur? ... Fides ex auditu, auditus autem per Verbum Chriſti.* Quod etiam explicat Auguſtinus Tractatu 89. in Joannem aſſerens ideo eos non peccare, quia legem non contempſerunt, namque poſt verba jam laudata ſubdit pro excuſatione eorum ad quos non venit, aut loquutus Chriſtus non eſt: "Sed utrum hi qui cum audi- „ rent contempſerunt, vel etiam reſtite- „ runt, nec tantum contradicendo, ſed „ eos a quibus audierunt odiis proſequen- „ do, in eis deputandi ſunt, & poſtea „ iſtis certe ad quos venit, & quibus „ loquutus eſt Chriſtus non habent de „ magno infidelitatis peccato illum ex- „ cuſationem, qua poſſunt dicere, non „ vidimus, non audivimus. „ Igitur a contrario juxta inconcuſſa D. Auguſtini principia qui invincibiliter ignorant Chriſtum, nihil in contemptum legis operantur, & pro hac parte a peccato excuſantur.

CONCLUSIO TERTIA.

Ignorantia invincibilis juris naturalis etiam excuſat a peccato.

HÆC concluſio eſt contra Janſenium, & iiſdem probatur argumentis quibus ſupra, maxime ex eo quod etiam, teſte Janſenio, id quod fit ex ignorantia invincibili citra contemptum legis ſit illicitum & malum. Probatur tamen breviter ex multis incommodis quę manifeſte ex Doctrina Janſenii ſequuntur.

Primo: Inde ſequitur hominem nonnumquam agere contra propriam conſcientiam; fieri enim poteſt quod revera ſecundum legem naturalem illicitum eſt & malum, id ipſum aliquis putet eſſe licitum, ut quidam Gentiles faciunt cum parentes ſuos occidendo, credunt obſequium illis præſtare, illos a miſeriis vitæ ſalvando.

Secundo: Inde etiam ſequitur incredibili animæ perplexitas; multi enim plæbeii ignorant quædam eſſe contra jus naturale, immo inter Theologos, non una eſt ſententia circa quædam peccata; quorum alii exiſtimant ea eſſe contra jus naturale, alii vero e contra.

Tertio: Opinio contraria jugum maximum imponit, cum in iſta hypotheſi in aliquid incognitum ferri teneantur homines, & nonnulla operari quæ ignorant eſſe facienda, quod manifeſte opponitur ipſi Chriſti Domini loquelæ dicentis: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Ergo &c.

Solvuntur objectiones contra ſecundam, & tertiam concluſionem.

OBJICIES contra ſecundam concluſionem: ignorantia quæ eſt aliquo modo volita non excuſat a peccato: ſed datur ignorantia juris divini, in ſe quidem, & proxime invincibilis; & tamen quodammodo volita. Ergo &c. Probatur minor

nor. Primo quidem, in Adamo; deinde vero ex eo quod Evangelium, per omnem terram fuerit publicatum, quod quidem ſufficere videtur, ut quis ſit culpabilis, tametſi multi in vaſtiſſimis Turcarum regionibus ſaltem ex plebejis, & ruſticis nihil unquam de Chriſto audierint: Ecce quomodo ignorantia eſt indirecte volita nempe in Adamo, ſeu propter peccatum Originale: tum ex eo quod ſonus Apoſtolorum in omnem exierit terram. Hoc totum confirmatur ex illo Rom. 10. ubi Apoſtolus ait: *Quomodo credent ei quem non audierunt?* Paucis deinde interjectis ſubdit: *Sed dico, numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quibus verbis quaſi indigitat ſanctus Paulus ignorantiam invincibilem juris divini circa Chriſtum non carere culpa, ex eo quod diſſeminatum ſit ubique Evangelium. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem quoad utramque partem; tametſi enim peccatum Adami, ad poſteros tranſmiſſum, ſit cauſa ignorantiæ, & peccatorum actualium, non inde ſequitur ignorantiam juris divini eſſe indiſcriminatim volitam: quandoquidem ad hoc non ſufficiat legem iterum, atque iterum per omnem terram fuiſſe promulgatam, ſed ut quilibet illam audiat, & ſciat; quomodo vero ſcient ſine prædicante, & Barbari, & Sylveſtres homines?

Ad probationis ſecundam partem diſtinguo: & eo loci Apoſtolus loquitur de Judæis quorum perſtringit infidelitatem, ea ratione prorſus a peccato non immunem quod prædicatum apud eos fuiſſet Evangelium, concedo: & loquitur de gentilibus, ſubdiſt. de his qui aliquid de Chriſto audierant, concedo: de aliis qui nec audierant, nec audire poterant, ſicut ad hæc uſque tempora compertum eſt de hominibus in ſylvis enutritis, vel etiam de aliis permultis plebeiis, & ruſticis apud quos, inundante decurſu temporum infidelitate, non pervenit Verbum Dei, tametſi potuerit a multis ſæculis innoteſcere eorum patribus, nego. Quod autem verba Apoſtoli juxta diſtributionem accommodam acceptanda ſint, hoc unum maxime probat quod ejus temporibus nondum in rigore logicæ loquendo, per omnem omnino terram diſſeminatum fuerit Evangelium, ut liquet exemplo Galliarum quæ fidem Chriſti a diſcipulis Apoſtolorum ſecundum verſus ſæculum acceperunt: hæc ſolutio colligitur ex D. Auguſtino qui lib. de natura & grat. cap. 2. ſic interpretatur Apoſtolum: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: " Sed antequam hoc inciperet „ fieri, antequam denique uſque ad fines „ totius orbis terræ prædicatio ipſa per„ veniat, quoniam non deſunt adhuc ul„ timæ gentes, licet, ut perhibetur, pau„ ciſſimæ, quibus hoc nondum fuerit præ„ dicatum. „ &c.

Sanctus Præſul ubique, & ulla abſque reſtrictione docet quamcunque ignorantiam invincibilem, non eſſe culpabilem, juris quidem naturalis lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. poſitivi vero Tractatu 89. in Joannem: denique & ignorantiam facti epiſt. 113. ubi ſic loquitur adverſus Donatiſtas: " Quomodo fideles toto orbe „ diffuſi criminum traditionem cognoſcere „ poterant, quod accuſatores etiamſi no„ verant, tamen eis oſtendere non vole„ bant? hos ergo ab hoc crimine inno„ centes eſſe, nempe ipſa ignorantia fa„ cillime oſtendit, cur ergo innocentes „ falſis criminibus accuſantur, quia cri„ mina aliena, ſeu falſa, ſeu vera ne„ ſcierunt? „

Oppones contra tertiam concluſionem multa Scripturæ loca in quibus pro omni ignorantia & objurgatio & pœna adeſt, de qua citra omnem limitationem juſti veniam a Deo expoſtulant: igitur ignorantia juris naturalis, tametſi invincibilis non caret culpa. Probatur antecedens multis, variiſque exemplis.

Primo quidem. Geneſ. 20. Abimelech punitur eo quod Saram ſibi in uxorem ſumpſiſſet, tametſi eſſe Abrahæ ſponſam prorſus ignoraret: ſic enim habetur: *Venit autem Deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi, en morieris propter mulierem quam tuliſti, habet enim virum. Abimelech autem eam non tetigerat, & ait, Domine num gentem ignorantem, & juſtam interficies?*

Secundo: Eliphaz Themanites ignorabat, & quidem invincibiliter ſancti Jobi innocentiam dum eum increpabat, & tamen ipſe a Domino corripitur cap. 42, his verbis: *Poſtquam autem loquutus eſt Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz*

Themanitem, iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos quoniam non eſtis loquuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job.

Tertio: Lucæ 12. ſervus ignorans voluntatem Domini ſui dicitur tamen feciſſe digna plagis, quocirca pœnis mulctatur.

Quarto: Judæi pietatis, & Religionis ſpecie ducti parentibus ſuccurrere negligebant, ut victimas Deo immolandas emerent, ut habetur Matthæi 15. denique ipſe Propheta Regius Pſal. 24. cujuſcunque generis ignorantiæ a Deo expoſtulat veniam dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

Quid plura adjiciam? Levitici 5. recipiuntur ſacrificia pro ignorantia, nec textus ſacer diſtinguit inter ignorantiam vincibilem, vel invincibilem, juris naturalis vel poſitivi: immo Sacerdos orat pro eo qui errore detentus, aliquid contra legem fecerit, ſic enim habetur v. 17. *Anima ſi peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam &c.* Tum v. 19. ſubdit: *Orabit pro eo Sacerdos, quia neſciens fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Domino.* Ergo &c.

Reſpondeo 1. Hæc, & ſimilia nec minimam quidem faceſſere difficultatem, quippe quæ procedunt de jure poſitivo, & de factis quorum ignorantiam invincibilem excuſare a peccato, vel ipſe fatetur Janſenius. Caput autem controverſiæ eſt de jure naturali.

Reſpondeo 2. diſtinguendo. Et exempla Scripturæ pro ignorantia vincibili juris poſitivi, et facti pœnas & objurgationes inducunt, concedo: pro ignorantia invincibili, nego. Scriptura eſt ſui ipſius interpres, cum referat ſacrificia offerenda pro ignorantia legis, quam quiſque ſcire tenebatur, vel etiam de qua edoceri quiſque poterat, ſic enim Levitici 5. habetur: *Anima ſi peccaverit, per ignorantiam feceritque ex his quæ Domini lege prohibentur &c.* Hoc ipſum patet ex facto Abimelech qui Saram Abrahæ ſponſam eſſe ſuſpicari poterat, eo quod vel ipſe familiaritatem quamdam honeſtam inter utrumque, cum ſervis ſuis non nihil animadverterat: quocirca Rex de facto poterat maturius, & fundatius inquirere, adeoque raptus Saræ culpa non vacabat. Eadem poteſt afferri reſponſio ad factum Jobi cujus innocentiam, & ſanctitatem ex ejus patientia abſque negotio Eliphaz, & alii conſpicere poterant. Audis objectiones procedere de jure poſitivo, & de factis quæ adhibita diligentia cognoſci poterant, ad majorem tamen claritatem ad ſingula breviter reſpondemus.

Ad primum quidem iterum aliter diſtinguendo: & Abimelech flagellis correptus eſt, tum ut deterreretur a peccato in proximum, tum etiam ut intelligeret Iſraelitas velut Dei amicos pluris eſſe faciendos, & ſummopere venerandos, concedo: & flagellatus eſt præciſe propter peccatum ignorantiæ invincibilis circa factum, nego.

Ad ſecundum exemplum, præter ſolutionem ſupra datam alteram ſubjicimus ita diſtinguendo: Eliphaz Themanites correptus eſt ut ſciret quantum ſapientia Jobi ſuæ præmineret, concedo: præciſe propter ignorantiam facti invincibilem, nego. Cæterum non dicitur flagellatus, ſed ſolummodo correptus, hoc eſt, edoctus.

Ad tertium, eodem modo diſtinguo: ſervus fecit digna plagis eo quod neglexiſſet ejus ſcire voluntatem cui conſequenter culpa ſua reſtitit, concedo: eo quod invincibiliter Domini ignorans voluntatem non obedierit, nego.

Ad quartum, etiam diſtinguo: veniam a Deo expoſtulat David pro omnibus ignorantiis, eo quod homo ſæpius de peccatis patratis non recordatur, *in multis*, enim, inquit, B. Joannes, *offendimus omnes*. Vel etiam de ignorantia quorumdam factorum contra legem quem non ſatis attendens, ſæpius in prævaricationem labitur homo, concedo: veniam expoſtulat propter ignorantiam invincibilem, nego. Et de facto ex loco Levitici laudato ſacrificia offerebantur, pro expiatione peccatorum ignorantiæ contra legem, quam quiſque tenetur ſcire, vel ſaltem de ea edoceri, & vero v. 17. capitis 5. Levitici habetur: *Anima ſi peccaverit per ignorantiam feceritque unum ex his quæ Lege Domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam.* Deinde v. 19. *Orabit pro eo, quia neſciens fecerit.* Hoc eſt, contra legem.

S. Auguſtinus lib. de libero arbitrio

cap.

cap. 18. Pſalmiſtam de ignorantia vincibili facti explicat, his verbis: " Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, & corrigenda judicantur, ſicut in divinis auctoritatibus legimus; ait enim Apoſtolus, miſericordiam conſequutus ſum, quia ignorans feci, ait, & Propheta delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris." Mitto factum Jonatæ qui 1. Regum cap. 14. morte damnatus eſt eo quod mel guſtaſſet contra Patris imperium ſibi ignotum. Namque ſancti Doctores reſpondent non Jonatam, ſed Saulem peccaſſe qui leviori animo præceperat a cibo abſtinere.

Inſtabis. Atqui Scriptura intelligi debet etiam de ignorantia invincibili juris naturalis. Ergo &c. Probatur ſubſumptum: interpretatio Scripturæ juxta Patrum ſententiam explicari debet: Atqui ex ſanctis Doctoribus non modicum apparet ignorantiam invincibilem juris naturalis non excuſare a peccato: & probatur. Iſta propoſitio Cæleſtii quæ eſt ſeptimum capitulum reprobatum, hæc eſt: *Oblivio, & ignorantia non ſubjacent peccato, quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt, ſed ſecundum neceſſitatem*. Ut refert ſanctus Auguſtinus lib. de geſt. Pelag. cap. 18. quæ quidem propoſitio, teſte eodem ſancto Doctore, proſcripta eſt in Synodo Dioſpolitana, his verbis: " Quid ad hæc lecta ſunt capitula dicit præſens Pelagius Monachus? Hoc enim reprobat ſancta Synodus, & ſancta Dei Catholica Eccleſia." Sed iſta intelligitur de ignorantia invincibili, ut ipſi præpoſitionis termini præ ſe ferunt: *Quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt, ſed ſecundum neceſſitatem*. Quæ autem ſecundum neceſſitatem contingunt ex ignorantia invincibili procedunt, alias non ſecundum neceſſitatem fierent. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: ad probationem diſtinguo: propoſitio Cæleſtii proſcripta eſt eo quod eſſet de omni ignorantia, tam vincibili quam invincibili, immo & de ignorantia juris poſitivi, addo etiam & facti, concedo: eo quod intelligeretur de ignorantia invincibili, nego. Quod autem hæc ſolutio ſit ad mentem Concilii non unum eſt argumentum. Primo quidem, iſta propoſitio ita commovit Patres, ut non expectata Cæleſtii reſponſione, dixerint, reprobat ſancta Synodus. 2. Vel ipſe Pelagius eam defendere non auſus eſt, ſed Patres exaſperatos eſſe animadvertens ſic reſpondit, inquit Auguſtinus ibidem cap. 19. " Quæ dicit, inquit, non eſſe mea, inter quæ iſtud non fuit ſecundum judicium ſanctæ Eccleſiæ reprobo, anathema dicens omni contravenienti, & contradicenti Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Doctrinis." 3. Ipſe Sanctus Auguſtinus, ibidem c. 18. debellat propoſitionem Cæleſti veluti de ignorantia juris poſitivi, & Legis, quandoquidem pro iſto momento utitur auctoritate ipſius Legis, eo quod dicat David, delicta juventutis meæ ne memineris, & ignorantias meas, & cum in Lege ſacrificia pro ignorantia, ſicut pro peccato offerantur.

Nec plus virium habet quod additur, Cæleſtium de ignorantia quæ eſt a voluntate ſecundum neceſſitatem loqui; ſic enim diſtinguo: quædam ignorantia juxta mentem Cæleſtii erat ſecundum neceſſitate aliquam & improprie dictam, concedo: juxta neceſſitatem ſimpliciter ſimplicem, et abſolutam, nego. Secundum placita Pelagianorum cuncta erant homini etiam citra gratiam poſſibilia, cunctaque ad ſalutem capeſſendam facilia, neque enim admittebant in homine concupiſcentiam inordinatam, neque etiam ad aliquod ſalutis opus gratiæ neceſſitatem requirebant, quocirca eam ignorantiam appellabant invincibilem, quando non erat facile vincibilis, rejecta ſcilicet omni inter agendum difficultate. Hoc ipſum colligitur, ex D. Auguſtino qui libro de natura & gratia cap. 17. ſic loquitur: " Tractat etiam iſte de peccatis ignorantiæ, & dicit: *Hominem prævigilare debere ne ignoret: ideoque eſſe culpandam ignorantiam, quia id homo neſcit negligentia ſua, quod adhibita diligentia ſcire debuiſſet*. Dum tamen omnia potius diſputet quam ut oret, & dicat: *Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua*. Pſal. 118. Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, quæ negligentiæ peccata etiam per ſacrificia quædam Legis videbantur expiari; aliud intelligere velle, nec poſſe, & facere contra legem, non intelligendo quid fieri velit. Unde admonemur a Deo petere ſapientiam, *qui dat omnibus affluenter*, utique his omnibus qui ſic petunt, & tan-

„ tantum petunt, quomodo , & quantum „ res tanta petenda eſt . „ Eo loci connotat ſanctus Præſul Pelagium non aliud ignorantiæ peccatum admittere, quam illud quod ex negligentia evenit in eo, qui omnia ſcire & facere non ſatagit, tametſi hoc ſit in ejus poteſtate . Sanctus Doctor ibidem etiam indigitat quædam eſſe difficilia , & redarguit Pelagium quod Dei auxilium non invocaret , ut ſciret , & faceret, quæ viribus innatis nec ſcire, nec operari poteſt. Ex quo manifeſte ſequitur Pelagianos eam ſolam ignorantiam invincibilem prædicare, quæ contingit in his quæ ſpectant ſalutem, & hoc quia difficilia ſunt , non tamen impoſſibilia in ſuo ſenſu . Quippe qui omnem exploderent gratiam.

Replicabis . Sanctus Auguſtinus in loco mox laudato docet Pelagianos admittere peccata ignorantiæ : ſed dubio-procul illa ſolummodo reponunt in ignorantia invincibili, propter quod tamen ab Eccleſia proſcripti ſunt. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo majorem : admittebant Pelagiani peccata ignorantiæ invincibilis quæque ex ſola negligentia profluerent, concedo : quæ etiam contingerent in neceſſariis , ſubdiſtinguo , in neceſſariis ſecundum phantaſiam ſuam conceptis , concedo : juxta ſenſum catholicum , nego . Quod autem Pelagius non alia admiſerit ignorantiæ peccata, patet ex ſua ad Demetriadem Virginem epiſtola, quæ extat apud D. Auguſtinum in appendice tom. 2. ubi cap. 9. ſuam clare circa iſtud momentum prodit mentem, his verbis : " Impoſſibile eſt enim ei quemquam place- „ re, cui quid placeat, ignorat : fierique „ poteſt , ut etiam obſequendi voto of- „ fendat , cui quomodo obſequi debeat , „ ante non didicit : & ut majus eſt vo- „ luntatem Domini facere, quam noſſe, „ ita prius eſt noſſe quam facere . „ Et clarius lib. de natura, & gratia cap. 17. tractat etiam ipſe Pelagius de peccatis ignorantiæ &c. Ergo &c.

Urgebis . Qui perniciose agunt , incurrunt reatum culpæ , & pœnæ : ſed qui agunt ex ignorantia invincibili contra legem , reatum culpæ , & pœnæ incurrunt, tametſi non tantum quantum qui ex malitia deliberata operantur . Ergo &c. Probatur minor ex ſancto Auguſtino qui enarratione in Pſalmum 35. ſic loquitur : " Non unum hominem, ſed genus homi- „ num iniquorum dicit , qui ſibi adver- „ ſantur , non intelligendo ut bene vi- „ vant : non quia non poſſunt , ſed quia „ nolunt . Aliud eſt enim quando quiſque „ conatur aliquid intelligere, & per in- „ firmitatem carnis non poteſt , ſicut di- „ cit quodam loco Scriptura : quia *corpus* „ *quod corrumpitur* , *aggravat animam* , *&* „ *deprimit terrena inhabitatio ſenſum mul-* „ *ta cogitantem* . Aliud autem quando per- „ nicioſius agit adverſum ſe ipſum cor „ humanum , ut quod poſſit intelligere , „ ſi bona voluntas accederet , non intel- „ ligat : non quia difficile eſt , ſed quia „ voluntas adverſa eſt . Hoc autem ſit dum „ amant peccata ſua, & oderunt præce- „ pta Dei . „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem;ad probationem diſtinguo, & eo loci loquitur ſanctus Præſul de ignorantia vincibili, quippe qui loquatur de iis qui nolunt ad legem attendere ut bene agant, concedo : & loquitur de ignorantia invincibili , nego . Unum tantummodo intendit ſanctus Auguſtinus, ut ex contextu liquet, ſcilicet prævaricantem Legis ex ſupina negligentia , qua non vult edoceri, ut bene agat, magis reum eſſe, quam eum qui vel ex animi levitate , vel etiam ex carnis infirmitate peccat ; in illo lapſus dicitur peccatum malitiæ, in iſto vero , infirmitatis.

Inſiſtes : Sanctus Auguſtinus epiſt. 194. dicit omnem peccatorem eſſe inexcuſabilem, & juſte damnari etiam eos qui invincibiliter Chriſtum ignorant . Ergo &c.

Reſpondeo, Sanctum Præſulem in iſto , & ſuperiori loco de Ignorantia juris poſitivi ſermonem inſtituere , de quo jure non eſt impræſentiarum controverſia .

Reſpondeo 2. diſtinguendo : & ſanctus Auguſtinus vult etiam infideles negative juſte damnari propter peccatum originis, & peccata actualia , concedo : præciſe propter ignorantiam invicibilem de Chriſto, nego . Ibidem eſt ſui ipſius interpres, quandoquidem eo loci diſtinguit duo hominum genera quorum alii ſunt inexcuſabiles, quia intellexerunt, & non obedierunt , quales erant Judæi de quibus Chriſtus, ait , Joan. 15. *Si non veniſſem* , *& locutus fuiſſem eis* , *peccatum non haberent* . Alii vero qui non potuerunt audire , ſed

habent

habent peccatum originale, vel ſaltem peccata actualia propria voluntate commiſſa: " Ac per hoc, *ſubdit Auguſtinus*, ,, inexcuſabilis eſt omnis peccator, vel ,, reatu originis, vel additamento etiam ,, propriæ voluntatis. ,,

Dices, contra priorem difficultatem de propoſitione Cæleſtii damnata: prorſus Pelagiani loquebantur de ignorantia omnino invincibili; & hoc propter duo: Primo quidem ſanctus Hieronymus illam confutando propoſitionem in Dialogis Attici, & Critobuli, inducit Critobulum, hoc eſt, Pelagium de reſponſione Attici, ſic conquerentem Dialogo 1. " Rogo quæ ,, eſt iſta juſtitia, ut in peccato tenear ,, erroris, cujus reatum non habet con- ,, ſcientia? Neſcio me peccaſſe, & eius rei ,, quam neſcio, pœnas luo? Et quid plus ,, faciam, ſi ſponte peccavero? ,, Igitur ibi agitur de ignorantia invincibili; namque Hier. potuiſſet abſque negotio ſolvere difficultatem reſpondendo Pelagianos movere controverſiam de ignorantia vincibili, quod tamen non fecit. Immo ad judicia Dei incomprehenſibilia recurrit. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo auctoritatem ſancti Hieronymi; & ſanctus Doctor merito recurrit ad judicia Dei, concedo: & abſque fundamento ad hoc confugit caput, nego. Pelagiani in iſto verſabantur errore; quod ignorantiam invincibilem dicerent in iis quæ magnam faceſſebant difficultatem, nec ſecluſo gratiæ auxilio poterat vinci; quod quidem auxilium cum negarent, non debuit ſanctus Doctor ad eos perſtringendos diſtinguere ignorantiam vincibilem ab invincibili, quandoquidem invincibilem in adulterino prorſus ſenſu prædicarent; ſed ad gratiam cujus adjutorio præcepta Dei tametſi ardua fiunt nobis poſſibilia per ſufficientem quidem in actu primo, tum in actu ſecundo per efficacem, non attendebant: Porro cum iſta offeratur, ſed propter reſiſtentiam non detur: cur unus cedat tentationi, non adimpleat præceptum urgens, alter vero non cedat ſed adimpleat? Reſpondet ibidem Hieronymus: " A me quæ- ,, ris, quare figulus aliud vas fecit in ho- ,, norem, aliud in contumeliam: & non ,, vis acquieſcere Paulo pro ſuo Domino ,, reſpondenti: *O homo tu quis es qui re-* ,, *ſpondeas Deo*! ,, &c.

Urgebis: D. Aug. lib. de natura & gratia c. 17. duplicem diſtinguit ignorantiam, alteram vincibilem quæ ortum habet ex hominis negligentia; alteram vero invincibilem quæ adjunctam habet impotentiam: Atqui tamen utramque eſſe peccato obnoxiam pronuntiat: ſic enim loquitur: " Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, ,, quæ negligentiæ peccata etiam per ſa- ,, crificia quædam legis videbantur ex- ,, piari: aliud intelligere velle, nec poſ- ,, ſe, & facere contra legem, non in- ,, telligendo quid fieri velit. ,, Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo: & eo loci loquitur S. Auguſtinus de ignorantia vincibili quæ impotentiam habet adjunctam in ſenſu Pelagianorum, concedo: in ſenſu catholico, nego: namque ſanctus Doctor in libro laudato debellat Pelagianos, qui quidem, ut non ſemel dictum eſt, ignorantiam invincibilem dicebant reperiri in iis, quæ ſecluſa gratiæ ope, fieri non poterant, quocirca ipſo facto impotentiam habere adjunctam aſſerebant; & conſequenter a peccato excuſari, alias inquiebant, ſi hujuſmodi ignorantia foret peccatum, hic defectus, quod abſit dicere, in Deum refunderetur quatenus homo tenetur aliquod adimplere præceptum, quod viribus ſuis innatis nuſquam facere poſſet: ſed in ſenſu catholico, quod poſſibile eſt auxilio gratiæ, non cenſetur impoſſibile, iuxta iſtam S. Thomæ regulam, quod per amicum poſſumus etiam veluti per nos poſſe cenſemur; Deus autem nedum amicus, ſed & Pater eſt.

Sanctus Præſul merito diſtinguit duplex peccatorum genus, aliorum ſcilicet qui ex negligentia deliberata peccant contra legem; cæterorum vero qui jam volunt intelligere legem virtute gratiæ ſufficientis, ſed nondum poſſunt potentia coniuncta cum actu quæ promanat a gratia efficaci, quam debent petere non ſolum ut poſſint legem intelligere, ſed & actu intelligere, immo & adimplere. Sanctus Doctor ibidem ſuum ſic prodit ſenſum: " Unde admonemur a Deo petere ſa- ,, pientiam, *qui dat omnibus affluenter*, ,, utique his omnibus qui ſic petunt, & ,, tantum petunt, quomodo & quantum ,, res tanta petenda eſt. ,, Cæterum luce clarius patet ſanctum Præſulem loqui de ignorantia iuris poſitivi, nuſquam ve-

ro de ignorantia legis naturalis de qua ſolum procedit lis & quæſtio.

Reſpondeo 2. dato & non conceſſo S. Auguſtinum loqui de ignorantia invincibili, diſtinguo; illa quoque eſt obnoxia peccato ſecundum quid, & in radice, concedo: ſimpliciter & in ſe, nego. Pelagiani ut refert S. Doctor lib. de dono perſeverantiæ cap. 11. contendebant ignorantiam & concupiſcentiam eſſe quid naturale, & nullo modo vitium: " Quam „ miſeriam, *inquit*, nolunt Pelagiani ex „ iuſta damnatione deſcendere, negantes „ originale peccatum, quamvis ignoran„ tia & difficultas, etiamſi eſſent homi„ nis primordia naturalia, nec ſic cul„ pandus, ſed laudandus eſſet Deus. „ Ut autem eos perſtringat & eis probet dari peccatum originale, contendit ignorantiam & concupiſcentiam eſſe quidem peccata, ſed materialiter & in radice, quatenus non erant de prima hominis conſtitutione, eaſdem vocat peccatum ſecundum quid & ut eius verbis utar, malum, ſed non in ſe peccatum. Sic loquitur l. 6. contra Julianum cap. de baptizato: " Omni enim peccato caret, non omni ma„ lo. Quod planius ita dicitur, omni „ reatu omnium malorum caret, non om„ nibus malis . . . Nunquid caret igno„ rantiæ malo, per quod a neſcientibus „ innumerabilia perpetrantur mala? „ Quod autem concupiſcentia non ſit etiam peccatum in ſe, ſic pronuntiat lib. 1. de nuptiis cap. 25. his verbis: " Dimitti „ concupiſcentiam carnis in Baptiſ. non „ ut non ſit, ſed ut in peccatum non im„ putetur. Quamvis autem reatu ſuo iam „ ſoluto, manet tamen. „

Idem ex profeſſo docet lib. 6. contra Julianum cap. 17. " Nos autem, *inquit*, „ qui eam malam dicimus, & manere „ tamen in baptizatis, quamvis reatus „ eius non quo ipſa erat rea, neque enim „ aliqua perſona eſt, ſed quo reum ho„ minem originaliter faciebat, fuerit re„ miſſus atque evacuatus. „

Perſiſtes: Quod eſt malum in opere, & malum aliquis putat eſſe bonum, nihilominus peccatum eſt: Atqui iſtud peccatum ex ignorantia invincibili fit, quandoquidem homo prævaricans ſecundum conſcientiam operatur. Ergo &c. Probatur maior: Primo quidem ex S. Auguſtino qui epiſt. ad Publicolam 154. ait: " Si „ quis autem bonum putaverit eſſe quod „ malum eſt & fecerit, hoc putando uti„ que peccat. Et ea ſunt omnia peccata „ ignorantiæ, quando quiſque bene fieri „ putat, quod male fit. „ 2. Ex S. Thoma qui quodlibeto 3. art. 10. quærit an diſcipuli ſequentes diverſas opiniones magiſtrorum, excuſentur a peccato erroris, & reſpondet in rebus ad finem & mores pertinentibus non excuſari, ſi erroneam ſequantur opinionem, alioquin, ait, immunes a peccato fuiſſent qui ſecuti ſunt opinionem Arii: Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem dico utrumque ſanctum Doctorem de ignorantia vincibili ſermonem habere; Aug. quidem de ignorantia facti qua aliquis dubitat num caro manducanda fuerit idolis immolata quæ certe dubitatio inquiſitione facile ſolvitur. Ibidem enim, ait: " Si quis dubitat de aliqua carne, „ utrum immolatitia ſit, & non eſt im„ molatitia, ſi eam cogitationem tenue„ rit, quod immolatitia non ſit, & ea „ veſcatur, non utique peccat. „ S. Thomas loquitur quoque de ignorantia vincibili, ſcilicet iuris poſitivi, dum univerſim pronuntiat, illud quod agitur contra legem, ſemper eſſe peccatum, ſtatim enim ſubiungit: " Qui ergo aſſentit opinioni „ alicuius magiſtri contra manifeſtum „ Scripturæ teſtimonium ſive contra id „ quod publice tenetur ſecundum Eccle„ ſiæ auctoritatem, non poteſt ab erroris „ vitio excuſari. „ Et rurſus quodlibeto 8. " Poteſt eſſe, *ait*, quod in tali caſu „ aliquis adhibeat diligentiam, inquirens „ an licitum ſit habere plures præben„ das. „ Ergo &c.

Repones: Inter regulas Juris hæc legitur n. 13. *Ignorantia facti, non Juris excuſat*. Igitur ſaltem ignorantia Juris tametſi invincibilis non excuſat a culpa.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens. Ignorantia Juris nuſquam immunis eſt a culpa in foro externo, concedo: ut ſi quis crederet licitum eſſe homicidium, & ignoraret eſſe malum: Rex enim publice attendens paci ad maiora impedienda mala punit quod fit etiam ex ignorantia Juris: e contra vero ignorantia facti apud homines culpa vacat; ut ſi quis intendens occidere aprum occidat hominem. Ignorantia Juris etiam invincibilis non excuſat a peccato in foro interno, nego.

Pro-

Propter rationes in probationibus allatas.

Dices: Ut ignorantia ſit peccatum, ſufficit quod fuerit in Adamo volita, quandoquidem, vel ipſe ebrius in ebrietate blaſphemans, peccat. Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem nego paritatem, quia blaſphemia fuit eatenus propria voluntate facta, quando homo voluit ebrietatem, juxta illud inconcuſſum principium: *Qui vult cauſam, vult quoque effectum*.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Ignorantia voluntaria eſt peccatum in ſe, excepta tamen ignorantia invincibilis juris poſitivi, & juris naturalis.

PRIMO: Omnis ignorantia voluntaria inducit reatum pœnæ tum temporalis, tum æternæ, & hæc ratio eſt D. Thom. qui hic q. 76. art. 2. hoc ipſum ex profeſſo probat in argumento *ſed contra*.

Secundo: Quia ipſe Chriſtus & Apoſtolus excuſant ignorantiam invincibilem Juris poſitivi a peccato ut habetur Joan. 15. *Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*: *Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Quare non habent? Quia lex Evangelica promulgata fuerat.

Tertio: Ignorantia invincibilis Juris poſitivi eſt involuntaria: ſed involuntarium non imputatur homini ad pœnam: Ergo &c. Ita D. Thomas ibid. art. 2.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Quando Apoſtolus quorumdam perſtringit infidelitatem, & eam a peccato non excuſat, loquitur de Judæis, ad quos prædicatum fuerat Evangelium, quique Chriſto credere poterant, minime vero de Gentilibus, ſaltem de iis qui nihil unquam de eo audierant, inter quos ſunt homines in ſylvis enutriti, vel plebeii & ruſtici apud quos non pervenit verbum Dei. Ita Apoſtolum explicat D. Aug. lib. de nat. & grat. cap. 2.

Secundo: Omnia Scripturæ loca in quibus pro ignorantia pœnæ deputantur Geneſ. 20. Job 42. & Matth. 15. intelligenda ſunt de ignorantia vincibili Juris poſitivi & legis, minime vero de ignorantia invincibili juris nuturalis; de qua hic eſt controverſia. Et in iſto ſenſu propoſitionem Cæleſtii ab Eccleſia Dei Catholica reprobatam impugnat D. Auguſtinus L. de geſtis Pelagii cap. 18.

Tertio. Non magnum faceſſunt negotium diverſæ Auguſtini ſententiæ tum ex epiſt. 194. tum ex lib. de nat. & grat. cap. 17. deptomptæ, vel enim iſtis in locis loquitur de ignorantia invincibili juris poſitivi, vel loquitur in ſenſu oppoſito Pelagianis, qui exiſtimabant ignorantiam invincibilem a peccato excuſari; ſed quam ignorantiam quæ per gratiam Dei ſuperari poterat. Quod auxilium non admittebant, & in hoc erant Hæretici.

SECTIO TERTIA.

Utrum omnes motus ſenſualitatis ſint peccata?

CAPUT controverſiæ eſt de motibus circa objecta illicita, quæ talia ſunt vel ex objecto, vel etiam ex exceſſu quo appetunt; ut ſi quis citra neceſſitatem de cibis & alimentis ſumeret; tunc enim cibus alias licitus evaderet objectum illicitum. Subnotandum eſt quoque hic quæſtionem moveri de actibus humanis quicumque ſint. Porro motus ſenſualitatis ſunt in triplici differentia: quidam dicuntur primo-primi eo quod omnem antevertant rationis uſum: alii primo-ſecundi ſeu ſemideliberati eo quod ex aliqua rationis directione, nonnihil concurrente voluntate, fiant: tertii generis ii ſunt qui ex perfecta deliberatione & electione prævia eliciuntur.

Ultro conveniunt Theologi, motus ſenſualitatis circa illicita eſſe peccata vel mortalia, vel leviora juxta majorem, vel minorem materiæ gravitatem; mortalia quidem, ſi appetitus, imperante ratione & voluntate, fertur ad illicita toto corde, ita ut agens in creatura veluti in fine ultimo quieſcat; lethale enim peccatum nihil aliud eſt quam hujuſmodi converſio: venialia vero tantum evadunt peccata ſenſualitatis, ſi materia ſit leviſſima; puta ſi quis vel de cibo, vel etiam de potu citra neceſſitatem ſumat, non ita tamen ut abſorbeatur penitus ratio, nec grave inde ſequatur incommodum. Subſcribunt ſancti

Do-

Doctores, & concedunt actus ſenſualitatis primo-ſecundos eſſe tantum peccata venialia, eo quod non adſit ſufficiens deliberatio, & voluntatis conſenſus ad objecti licita complectenda; quia tamen adeſt & aliqua rationis aurora, & quidam etiam voluntatis conatus ac conſenſio dum eliciuntur, non vacant culpa. Tota igitur difficultas eſt de motibus primo primis quos omnes inter peccata annumerant Lutherus art. 2. & 3. inter eos qui a Leone X. proſcripti ſunt, & Calvinus l. 3. inſtitutionum parte decima & ſequentibus; iſti enim nequam propugnant tentationes, & concupiſcentiæ etiam actus primo-primos eſſe peccata mortalia, quæ tamen Baptizatis propter fidem in Chriſtum non imputantur: contra quos ſit

CONCLUSIO.

Motus primo-primi ſenſualitatis non ſunt peccata.

Probatur multis momentis.

Primo quidem ex Scriptura.

HABETUR Eccli. 18. *Poſt concupiſcentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere.* Igitur concupiſcentiæ motus non ſunt peccata donec accedat conſenſus. Sic hunc locum explanat S. Aug. l. 5. contra Jul. cap. 7. nu. 30. his verbis: " Etſi enim „ non hic perficiunt bonum quod volunt „ ut non concupiſcant: faciunt tamen bo„ num, ut poſt concupiſcentias ſuas non „ eant. „ Vel ipſe Apoſtolus ſuum tradit ſenſum Rom. 6. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.* Auguſtinus l. 1. de nuptiis & concupiſcentia cap. 27. obſervat Apoſtolum non dixiſſe non ſit peccatum, ſed ne regnet peccatum per approbationem, & conſenſum voluntatis; & expreſſe addidiſſe ne obediatis ejus concupiſcentiis, quia obedientia voluntatis conſenſus præſtatur. Non enim ſi bona & licita eſſent, eis obedire prohiberet Apoſtolus, dicens: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis ejus.* Rurſus Matth. 15. habetur: *Non quod intrat in os coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem... Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Igitur ex ipſa Chriſti ſententia illi ſolum ſenſualitatis actus ſunt mali qui ſunt deliberati, & a corde, ſeu a voluntate procedunt.

Secundo, ex Concilio Tridentino.

ILLA ſacra Synodus ſeſſ. 5. quæſtionem explicat ſimul & definit his verbis: " „ Manere autem in baptizatis concupi„ ſcentiam, vel fomitem, hæc ſancta Sy„ nodus fatetur & ſentit: quæ cum ad „ agonem relicta ſit, nocere non conſen„ tientibus, & viriliter per Jeſu Chriſti „ gratiam repugnantibus, non valet: „ quinimmo, *Qui legitime certaverit, co„ ronabitur.* Hanc concupiſcentiam, quam „ aliquando Apoſtolus peccatum appellat, „ ſancta Synodus declarat Eccleſiam Ca„ tholicam nunquam intellexiſſe peccatum „ appellari, quod vere & proprie in re„ natis peccatum ſit; ſed quia ex pecca„ to eſt; & ad peccatum inclinat: *Si quis „ autem contrarium ſenſerit, anathema ſit.* „ Qua quidem definitione ſancta Syno„ dus proſcribit ſententiam Proteſtantium: Ergo &c.

Tertio ex ſanctis Doctoribus.

SANCTI PATRES, docent concluſionem, ut S. Baſilius lib. de Conſtitutionibus Apoſtol. Ambroſius lib. de Jacob & beata vita cap. 1. Hieronymus epiſt. ad Demet. non longe a fine. Auguſtinus paſſim, in primis l. 1. de civ. cap. 25. ubi ait motus primo primos non eſſe magis peccata in adulto vigilante quam dormiente. Rurſus epiſt. 200. edit. ant. dicit neminem poſtulare a Deo ut hujuſmodi motus dimittat, quaſi eſſent delicta. In priori loco ſic loquitur: " Illa concupiſcibilis „ inobedientia ... quanto magis abſque „ culpa eſt in corpore non conſentientis. „ In poſteriori vero: " Quamvis inſint, „ dum ſumus in corpore mortis hujus, „ deſideria peccati, ſi nulli eorum adhi„ buimus aſſenſum, non eſſe, unde di„ ceremus Patri noſtro qui eſt in cœlis, „ dimitte nobis debita noſtra. „ Quod autem hoc ratiocinium maxime probet aſſertiu-

tionem; patet ex eo quod, ſi concupiſcentiæ indeliberati motus forent peccata, neceſſe eſſet petere ut Deus ipſam a nobis amoveret concupiſcentiam, quod nullus tamen dixerit, cum remaneat in nobis ad exercitium & victoriam, adeoque & ad meritum.

Concinit D. Thomas qui non in uno loco aſſerit motus primo-primos, & ſimiles miſerias ineſſe nobis ex mala neceſſitate propter peccatum originale; incaſſum reponunt Heterodoxi hujuſmodi motus fuiſſe in Adamo voluntarios, quandoquidem declarat ſancta Synodus Tridentina concupiſcentiam ut ſic non eſſe niſi radicaliter peccatum, nuſquam vero actu, ſi ei reſiſtatur. Sanctus Thomas in 2. diſtinct. 10. q. 1. art. 2. ſic loquitur de hoc momento: " Oportet quod ſecundum hoc quod aliquid „ rationem culpæ habet, ſecundum hoc „ ratio voluntarii in ipſo reperiatur; ſicut autem eſt quoddam bonum quod re- „ ſpicit naturam, & quoddam quod re- „ ſpicit perſonam; ita etiam eſt quædam „ culpa naturæ, & quædam perſonæ: „ unde ad culpam perſonalem requiritur „ voluntas perſonæ ſicut patet in culpa „ actuali, quæ per actum perſonæ com- „ mittitur; ad culpam vero naturæ, id „ eſt, originale peccatum, non requiri- „ tur niſi voluntas in natura illa. „ Ergo &c.

Quarto, ex rationibus Theologicis.

PRIMA ſic ſe habet: Concupiſcentiæ motus nuſquam eſt peccatum, niſi vel ipſa concupiſcentia pepererit delictum: ſed non concipit & parit peccatum niſi accedat conſenſus voluntatis. Hæc ratio eſt D. Aug. lib. 6. contra Julianum c. 15. n. 49. ubi explicans illud D. Jacobi 1. *Unuſquiſque vero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus, deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum*, ait: " Profecto „ in his verbis partus a pariente diſcer- „ nitur. Pariens enim eſt concupiſcen- „ tia, partus, peccatum: ſed concupiſcen- „ tia non parit, niſi conceperit; non con- „ cipit, niſi illexerit, hoc eſt, ad malum „ perpetrandum obtinuerit volentis aſſen- „ ſum. „ Ergo &c.

Secunda: Quod eſt materia meriti non eſt peccatum. Sed motus concupiſcentiæ primo-primi, inſerviunt ad meritum, ſi eis reſiſtatur, juxta illud Dei ad Apoſtolum 2. Cor. 12. de hoc conquerentem: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*. Et iſtud Eccli. 31. *Qui probatus eſt in illo, & perfectus eſt, erit illi gloria æterna: qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit: ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino.*

Tertia: Lex Dei non obligat ad impoſſibile, & teſte Auguſtino nullus damnatur pro eo quod vitare nequit: Sed ſi motus primo-primi forent peccata formaliter, contrarium contingeret. Ergo &c.

Diluuntur objecta.

OBJICIES: Illud eſt peccatum formaliter quod habet annexum reatum culpæ & pœnæ: Atqui motus concupiſcentiæ etiam primo-primi utrumque annexum habent, Apoſtolo 2. Cor. 1. dicente: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi ut diſcederet a me*. Porro illud a quo petimus liberari eſt peccatum formaliter. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem dico Apoſtolum non poſtulaſſe ſolvi a peccato quod ex motibus indeliberatis concupiſcentiæ contraxiſſet, ſed a malo ex concupiſcentia ſtimulante promanante.

Inſtabis: Concupiſcentia dicitur mala Jacobi 1. & S. Auguſtinus paſſim iſto nomine illam deſignat: Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Concupiſcentia eſt mala in radice, videlicet in peccato Adami a quo profluit, concedo: in ſe, ſubdiſtinguo, materialiter & quatenus ad malum inclinat, concedo: formaliter & in ſe, nego. Hic eſt ſenſus Aug. hinc ex illa Juliano probat peccatum originale ab Adamo tranſmitti in poſteros.

Urgebis ex D. Thoma hic q. 74. art. 3. ad 5. concupiſcentia eſt ſaltem peccatum veniale. Ergo &c. Probatur antecedens. Sic loquitur ſanctus Doctor: " Motus ſenſualitatis rationem præveniens eſt peccatum veniale: Ergo &c.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo. Et ſanctus Doctor eo loci loquitur de motibus ſecundo-primis qui admixtam habent rationis advertentiam, concedo: de motibus primo-primis, ne-

nego : quia tamen illi non habent plenam, ideo nonniſi peccata venialia eis reputat.

Replicabis : Tametſi motus primo-primus ſit in objectum ſenſibile impetus , dirigitur tamen ratione : Igitur omnia requiſita habet ut ſit peccatum formaliter. Probatur antecedens . In hoc differt a motu ſenſualitatis qui contingit in ſomno. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Dirigitur ratione apprehenſiva, concedo : ratione indicativa, & eligente, nego. Porro ut fert adagium , apprehenſivum non eſt mendacium, & cum deſit ſufficiens advertentia , & conſequenter deliberatio , ejuſmodi actus non eſt peccatum formaliter. Ad probationem non unum eſt diſcrimen inter actum ſenſualitatis qui evenit in ſomno, & alterum qui fit in vigilia ; prior enim a natura ut natura promanat; alter vero a natura ut rationali , ſed non ſufficienter ratiocinante.

Perſiſtes : Nemini licet complacere in motibus primo-primis concupiſcentiæ : Igitur ſunt peccata formaliter.

Reſpondeo conceſſo antecedente, negando conſequentiam . Ratio eſt quod complacere eſt conſentire peccato , hinc nuſquam licitum eſt approbare & conſentire motibus ſenſualitatis, ſed non inde ſequitur eſſe in ſe peccata.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Motus primo-primi ſenſualitatis non ſunt peccata.

PRIMO : Solum quod ex corde exit, cox inquinat hominem ut habetur Matth. 15. Ideſt quod eſt voluntarium : ſed motus primo-primi non ſunt voluntarii : Ergo &c.

Secundo : Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. definit concupiſcentiam manere uſque ad agonem, non tamen ejus motus eſſe peccata donec accedat conſenſus.

Tertio : Hoc ipſum propugnant SS. Patres : Ambroſius l. de Jacob & beata vita cap. 1. Hieronymus epiſt. ad Demetr. Aug. lib. de civ. can. 25.

SYNOPSIS DIFFICULTATUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO : Concupiſcentia quandoque a Patribus vocatur peccatum, ſed intelligas velim late & materialiter , quatenus ad peccatum inclinat.

Secundo : Apoſtolus petit quidem a Deo non ſuperari a concupiſcentia , ſed non ut peccato formali.

Tertio : Ultro fatemur nemini licitum eſſe complacere in concupiſcentiæ libidine, ſi hoc enim eſſet, amaret peccatum.

DIS-

DISSERTATIO QUARTA
DE
PECCATIS TAM IN GENERE, QUAM IN PARTICULARI.

PELAGIANI humanæ indulgendo naturæ, eam ab omni originis reatu immunem proclamarunt: Ex quo quidem errore a multis aliis defectibus, puta ignorantiæ & concupiſcentiæ immunis evadit. Sed contra quod dicit Apoſtolus Rom. 5. *Per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt mali*.

Dogma de exiſtentia peccatorum quatuor circiter modis recte & explicari, & probari poteſt.

PRIMO quidem agendo de definitione & diviſione peccatorum.

Secundo: De exiſtentia peccati originalis.

Tertio: De ejus ad omnes, excepta beatiſſima Virgine, extenſione.

Quarto: De ejus eſſentia, ſubjecto & effectibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De definitione, diviſione, comparatione, & quantitate peccatorum.

QUÆRES 1. Quid ſit peccatum?

Reſpondeo 1. Peccatum in genere definiri a beato Auguſtino, lib. 22. contr. Fauſt. cap. 27. dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei, quæ quidem definitio eſt optima, cum includat aliquid omnibus actibus humanis commune, nam & actus virtutis etiam eſt quid modo dictum, modo factum, vel concupitum; per reliqua verba ſecernitur peccatum a bono opere, quod enim ſit contra legem Dei non obſcure indigitat Propheta Pſal. 118. his verbis, *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ*: quæ verba ponderans Auguſtinus, ait: "Si prævaricantes ſunt „ peccatores omnes terræ, nullum eſt uti- „ que ſine prævaricatione peccatum. „. Concinit D. Th. qui hic 1. 2. q. 71. art. 6. idem dicit: & hoc probatur ratiocinio, peccatum eſſentialiter eſt actus deformis regulis morum: Sed hoc ipſum ſtare non poteſt niſi ſit eſſentialiter contra legem: Ergo &c. Probatur minor: Regulæ morum duæ ſunt; Heterogenea, & remota, & eſt Lex æterna: altera vero homogenea & proxima: & eſt ratio. Atqui peccatum eatenus dicitur actus difformis regulis morum, quatenus eſt contra legem Dei æternam a qua omnis vitæ honeſtæ inſtitutio promanat, & contra rationem quæ dictat ſuperiori obediendum eſſe: Ergo &c.

Peccatum mortale etiam dicitur & quidem eſſentialiter offenſa Dei, juxta illud ipſius Dei apud Jeremiam 2. *Duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas*. Ex hoc oraculo liquet duo potiſſimum in peccato mortali includi; videlicet averſionem a Deo iſtis diſtinctam verbis, *me dereliquerunt fontem aquæ vivæ*: Deinde vero inordinatam ad creaturam converſionem, quod & poſteriora verba, *& foderunt ſibi ciſternas diſſipatas* denotant: Sed id quod eſt capitale, eſt averſio a Deo, ejuſque contemptus; quinimmo ex illa tantummodo irreverentia, converſio ad creaturam ſit mala, quandoquidem hujuſmodi ſecundum ſe ſpectata non eſt malum, puta manducare, nubere & ſimilia, ſed quatenus eſt converſio contra legem, ut Presbiter, qui refragante caſtitatis voto, inivit cum aliqua femina connubium: Igitur peccatum mortale eſſentialiter eſt offenſa Dei.

Pec-

Peccatum Veniale definitur id quod eſt præter legem, ſeu actus præter legem elicitus. Quod ſit actus, convenit cum actibus bonis, quod ſit præter legem, decit ab actu bono, & ſecernitur a peccaſio mortali quod directe & abſolute eſt contra legem.

Quæres 2. Quotuplex ſit peccatum?

Reſpondeo Multiplex eſſe, variaſque ſubire diviſiones.

Dividitur 1. Peccatum in Originale & perſonale. Primum eſt quod derivatur ab Adamo per ſeminalem propagationem in poſteros, ſecundum vero quod propria patratur voluntate.

Dividitur 2. In habituale & actuale: iſtud eſt ipſe actus diſſonus regulis morum, illud vero eſt macula relicta in anima ab ipſo actu humano malo.

Dividitur 3. In mortale & veniale: mortale eſt mors animæ, privatio gratiæ ſanctificantis, virtutum ſupernaturalium, & donorum Spiritus ſancti, & averſio ab ultimo fine; veniale vero eſt actus factus præter legem Dei, unde cum non ſit contra, nullam importat privationem, ſed ſolum charitatis refrigerium, unde ſolvit Dei cum homine amicitiam, & ideo veniale ſolummodo nuncupatur.

Dividitur 4. In peccatum omiſſionis, & commiſſionis, commiſſio eatenus dicitur mala, quatenus aliquid fit poſitive contra legem, omiſſio vero quatenus omittitur actus a lege imperatus, ut ſi quis die Dominica non audiat miſſam.

Dividitur 5. In peccatum ſuperabundantiæ & defectus; prius illud eſt quod per exceſſum recedit a medio virtutis, qualis eſt prodigalitas, poſterius ab eodem recedit medio per defectum, qualis eſt avaritia.

Dividitur 6. In peccatum carnale & ſpirituale a quibus abſtinendum eſſe monet Apoſtolus 1. Cor. cap. 2. his verbis: *Emendemus nos ab omni inquinamento corporis & Spiritus*. Primum ſitum eſt in delectatione carnali, ut gula & luxuria, ſecundum vero in delectatione ſpirituali, ut ſuperbia & invidia. Illud plus habet de converſione quam de averſione, iſtud contra plus de averſione quam de converſione, unde quoad culpam gravius eſt. Sed carnale majorem habet creaturæ adhæſionem, inquit, D. Gregorius; hanc rationem D. Thomas affert hic qu. 73. art. 5. ad 3. quia carnalia peccata, inquit, magis ſubterfugiunt rationem & diſcurſum, eo quod ſint circa delectationem tactus & guſtus brutis animantibus communium; quocirca peccator actuum carnalium repetitione fit veluti bellua. Juxta illud Pſal. 48. de prævaricatore, *Homo . . . comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*.

Dividitur 7. In peccata quorum alia in Deum facta ſunt: alia circa proximum, alia etiam circa ſe ipſum: in primo genere ea continentur quibus homo a Deo recedit ejuſque amore, & reverentia: talia ſunt blaſphemiæ, hæreſis & ſacrilegia: in ſecundo, odia, & bonorum proximi dilapidationes; quoties enim homo non ſervat erga fratrem juſtitiam & charitatem, toties in proximum peccat, & in humanam ſocietatem cujus eſt membrum. In tertio, ea facinora quæ homo patrat recedendo ab ordine tum rationis, tum virtutis quibus proprias debet compeſcere & regulare paſſiones. De illa diviſione diſerte tractat D. Thomas hic 1. 2. q. 72. art. 4.

Dividitur 8. In peccata cordis, oris & operis. Priora ſunt deſideria mala quæ concipiuntur in corde; oris, quæ lingua complentur; operis, quæ factis enormibus. D. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 25. edit. nov. iſtos peccati gradus delineat dicendo: " Namque ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, & defenſionis audacia perpetratur *peccatum*: fit enim ſuggeſtione per adverſarium, delectatione per carnem, conſenſu per ſpiritum, defenſionis audacia per elationem. "

Dividitur 9. In peccata ex infirmitate, ignorantia, & malitia commiſſa: illa dicuntur ex infirmitate patrata, quæ, gravi compellente tentatione, fiunt, illa ex ignorantia, quæ neglectis mediis, quibus vinci poſſent, committuntur: illa vero ex malitia quæ plena libertate & ex deliberato propoſito, nulla titillante paſſione, patrantur. Priora juxta Theologorum mentem dicuntur eſſe contra perſonam Patris, cui tribuitur potentia, altera contra perſonam Filii, cui appropriatur ſcientia, alia contra Spiritum ſanctum, cui bonitas & amor ex vi ſuæ proceſſionis tribuuntur.

Dividitur 1. In peccata propria & aliena. Peccatum proprium illud cenſetur

quod ab ipſo peccante committitur: Alienum vero quod fit ab alieno; ſed & alteri imputatur, quatenus fuit proximo peccandi occaſio, vel etiam cauſa, puta ſi quis fratrem ad vindictam compellat.

Denique dividitur in peccatum capitale & minus principale: iſtud nonniſi ad unam tendit malitiam: illud eſt multorum origo: ſic cupiditas dicitur 1. Cor. 16. *Radix omnium malorum*. Sive per cupiditatem intelligatur inordinatus temporalium amor, quia in omnibus peccatis imbibitur, cum omne peccatum ſit inordinata converſio ad bonum commutabile, ſive per cupiditatem intelligatur perverſa & ſpecialis propenſio naturæ corruptæ ad bona corruptibilia: Etiam paſſim in Scripturis ſacris ſuperbia dicitur initium omnium malorum, eo quod in omnibus bonis temporalibus comparandis, ſit finis peccatoris. Eſt enim elatio qua prævaricator a cæteris hominibus ſecerni complacet. Hinc de Angelo Apoſtata legitur Iſa. 14. *Aſcendens ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo*. De Antichriſto vero futuro 2. Theſſ. 2. *Adverſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus*. Hinc Eccli. 15. habetur: *Initium omnis peccati eſt ſuperbia*.

Nihilominus ſeptem vulgo aſſignantur vitia capitalia, quippe quæ ſint aliorum multorum origo; videlicet ſuperbia, avaritia, luxuria, gula, acedia, ira, & invidia: ad quorum evidentiam obſervandum eſt, hominem amare naturaliter, immo & in omnibus quærere felicitatem: Porro de ratione felicitatis eſt bonum perfectum & excellens, bonum ſufficiens, & bonum delectabile: excellentiam autem ambit ſuperbia, ſufficientiam appetit avaritia in divitiis, eam promittentibus: delectationem quærunt luxuria & gula; laborem quo perturbatur ſollicitas, refugit acedia: & bonum alienum quo propriæ excellentiæ ſingularitas ingreditur, ægre fert invidia, illudque cum impetu & vindicta extinguere tentat ira.

Quæres 3. Utrum peccata ſint ad invicem connexa.

Suppono 1. Tria in peccato diſtinguenda: videlicet id quod eſt Phyſicum: Deinde id quod eſt morale quod in tendentia ad objectum regulis morum diſſonum conſiſtit: ultimo loco eſt ipſius rectitudinis privatio.

Suppono 2. Peccatum poſſe conſiderari duplici modo, videlicet active, ſeu ut actus eſt, deinde paſſive, & ut eſt alicujus perſonæ offenſa. Priori modo ſubjectatur in peccatore, poſteriori vero in perſona læſa juxta illud adagium, *honor eſt in honorante, offenſa in offenſo*.

Jam reſpondeo 1. Peccata mortalia in hoc puncto convenire quod ſint Dei offenſa & injuria, ejuſque gratiæ privatio quatenus ſingula hominem ab ultimo fine avertunt.

Reſpondeo 2. Quædam vitia eſſe ad invicem connexa, puta ſuperbia & invidia fornicatio & adulterium & cæteræ carnis ſpurcitiæ; ubi enim eſt eadem materia, & idem prorſus motivum; ibi eſt quædam relatio & connexio: Atqui in multis peccatis eadem occurrit materia, idemque motivum: Et vero quorſum aliquis pulſatur invidia, niſi quia timet ne proximo ſubjiciatur? fornicator, & adulter ſolummodo de paſſione ſenſibili ſatisfacienda cogitant, tunc & molles ejuſdem furfuris homines ſenſuales. Ergo &c.

Peccata mortalia conveniunt inter ſe quantum ad quatuor, videlicet quantum ad averſionem a Deo & pœnæ æternæ reatum: Deinde quantum ad amiſſionem gratiæ, & charitatis, tum & Spiritus ſancti donorum. 3. Quantum ad ingratitudinem: & hoc ex contemptu Dei, dum ſervus offendit Dominum; creatura creatorem; Filius amantiſſimum Patrem: Deinde quoad ſuſpenſionem meritorum, juxta illud Ezechielis 18. *Si autem averterit ſe juſtus a juſtitia ſua, ... Omnes juſtitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur*: Eo enim ipſo quo aliquis ab amicitia Dei diſcedit, jam præmium de bonis operibus antea actis non ſuſcipit præmium: Porro quodlibet peccatum mortale quadruplicem iſtum effectum producit.

Reſpondeo 3. Omnia peccata non eſſe ad invicem connexa, ita D. Thomas hic q. 73. art. 1. Ratio S. Doctoris duplex recenſetur: Prima eſt, quod peccata quandoque ſunt contraria, & oppoſita, ut prodigalitas, & avaritia: altera, quia non ſemel contingit objecta formalia eſſe prorſus diverſa, ut experientia probat in peccatis ſpiritus, & in peccatis carnis.

Re-

Reſpondeo 4. Peccata ſecundum quantitatem, & qualitatem eſſe diverſa ; Juxta quantitatem quidem, quæ eſt diverſa, ſecundum conatum in objectum diſſonum, qui quandoque remiſſus, quandoque etiam vehemens eſt, ſecundum quod paſſio magis, vel minus exardeſcit ; ſecundum qualitatem vero juxta diverſa objecta, & circumſtantias ſpeciem immutantes ; ſic furari, eſt peccatum, & offenſa proximi ; furari vero in Eccleſia eſt ſacrilegium.

Atque vero ſubnotandum eſt circumſtantias eſſe in triplici differentia, quaſdam leviſſimas, quaſdam graves, quaſdam graviſſimas, juxta minorem, vel majorem oppoſitionem cum virtute & præcepto. Priores ſunt ita accidentales, ut non augeant malitiam, poſteriores e contra, ut ſi quis pauperis ſubripuerit bona, tertiæ immutant ſpeciem, ut liquet in furto in Eccleſia patrato.

Non prætereundum eſt peccata ſpiritualia eſſe carnalibus graviora, quippe quæ habeant magis de averſione a Deo, alia vero magis de converſione ad creaturam, quæ tamen ſi tranſit in habitum, magnopere periculoſa evadit, quatenus peccator abominabilis factus ſicut ea quæ diligit, indiſcriminatim ruit in quæcumque alia peccata : Quocirca ille malus habitus recte dici poteſt ſpiritus immundus de quo Chriſtus Luc. 11. loquitur in Evangelio, quia aſſumptis aliis ſeptem ſpiritibus ſe nequioribus, cuncta ſubvertit animæ bona ; & tunc ultima hominis fiunt peiora prioribus.

Dices : quodlibet peccatum mortale in privatione conſiſtit, ſed privatio non ſuſcipit maius, & minus : Igitur omnia peccata lethalia ſunt æqualia.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, privatio phyſica, non ſuſcipit maius & minus, concedo : moralis, nego. Privatio duplex diſtinguenda eſt, una phyſica, moralis altera, illa in indiviſibili ſita eſt, ſcilicet in amiſſione formæ phyſicæ, talis eſt privatio vitæ in cadavere ; iſta attenditur ſecundum relationem ad aliud, nempe ad tendentiam in obiectum diſſonum regulis morum, quæ cum ſit maior, vel minor, etiam ex hac parte privatio ſuſcipit maius, & minus : Igitur etiam ex hac parte non una eſt peccati malitia & deformitas, tum eſſentialis, tum accidentalis, eſſentialis quidem cum obiecta a quibus ſpecificantur actus mali, ſint formaliter diverſa : accidentalis vero, cum actus malus diverſos ſuſcipiat intentionis gradus.

SYNOPSIS ARTICULI.

PRIMO : Peccatum in genere ſpectatum a divo Auguſtino definitur dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei.

Secundo : Morale eſt offenſa Dei, quippe quod ſit averſio a Deo & converſio ad creaturam, ut habetur Jerem. 1.

Tertio : Veniale eſt id quod eſt præter legem Dei.

Quarto : Originale quod ab origine, ſeu ab Adam per ſeminalem propagationem traducitur, perſonale vero quod propria voluntate committitur.

Quinto : Aliud eſt actuale, aliud vero habituale : illud eſt actus regulis morum diſſonus, iſtud macula in anima relicta ex actu malo.

Sexto : Peccatum dividitur etiam in peccatum commiſſionis & omiſſionis. Primum eſt actus contra legem, ſecundum, commiſſio legis &c.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrum detur peccatum Originale.

PRIMO parentes peccaſſe peccato inobedientiæ, vel ipſi Heterodoxi fatentur : Sed num peccatum Adæ tranſmiſſum fuerit, & tranſmittatur quotidie ad poſteros, eſt controverſiæ caput inter Pelagianos, & catholicos. Illi contendebant peccatum inobedientiæ nonniſi parentibus nocuiſſe, humanam vero naturam in omnibus ſanam a nativitate eſſe, quippe quæ, inquiebant, ſit a Deo, hinc citra Manichæorum hæreſim qui nuptias dicebant malas, & a malo Deo profluere, contrarium propugnari non poſſe credebant : Sed contra dogma catholicum eſt. En concluſio ſubſequens.

CON-

CONCLUSIO.

Peccatum Adæ nedum imitatione, ut ponunt hæretici: Sed & realiter tranſfunditur ad poſteros.

Probatur multis momentis.

PRIMUM ARGUMENTUM.

Ex veteri Teſtamento ſumitur.

NONNISI ex peccato Originali pronitas omnibus innata ad malum promanare poteſt: Remedium contra tale peccatum in lege naturæ parvulis datum, circumciſio vero inſcripta ipſum indigitant: ſic & conceptio immunda, etiam a juſtis parentibus promanat; denique vel ipſa mors a primo omnium homine in omnes diffuſa, & ſeminata: Atqui hæc omnia mala partium in ſacris antiqui teſtamenti paginis pro omnibus ex mala hæreditate aſtruuntur: Ergo &c. Probatur minor ab enumeratione.

1. *Geneſeos* 6. ita habetur: *Videns autem Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum in omni tempore: & ut quidam legunt, a pueritia ſua*, & juxta aliam lectionem, *omni die*.

Tum ibidem cap. 17. 14. *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*. Quæ verba ponderans Innocentius III. capite *Majores*. Dicit quod apud nos eſt Baptiſma, erat & pro Judæis circumciſio. Concinit S. Cyprianus epiſt. 64. qui apud Auguſtinum lib. 2. contra Julianum cap. 6. num. 18. ſic loquitur: " Et vide ,, quomodo Judæus circumciſionem non ,, differt propter comminationem, quia ,, omnis anima quæcumque non fuerit ,, circumciſa die octavo exterminabitur de ,, populo ſuo: Tu autem, *inquit*, non ma-,, nufactam circumciſionem differs, quæ ,, in expoliatione carnis in corpore per-,, ficitur, ipſum Dominum audiens dicen-,, tem, Amen, Amen dico vobis, niſi ,, quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ,, Sancto, non intrabit in regnum cœlo-,, rum. ,, Hac auctoritate eo loci probat adverſus Julianum, S. Auguſtinus ex neceſſitate circumciſionis, & Baptiſmi peccatum originale.

2. *Job*. 14. Clariſſime peccatum originale demonſtratur, his verbis: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* Sed unde fluit immunditia, niſi a peccato originali, cum vel ipſi parentes generantes, quandoque juſti reperiantur; hinc Septuaginta vertunt: *Nemo mundus a ſorde nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram*.

3. *Celeberrimum* eſt teſtimonium David 15. qui de ſua conceptione loquens Pſ. 50. v. 7. *Ecce enim*, ait, *in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*: Quæ verba ponderans S. Ambroſius lib. 1. de pœnit. cap. 3. ſed præſertim B. Aug. l. 2. contra Jul. c. 3. n. 5. ait: " Omnes ſub peccato naſcimur, quorum ,, ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes le-,, ctum, dicente David, *Ecce enim in ini-,, quitatibus conceptus ſum, & in delictis ,, peperit me mater mea*. ,, Subjungit Auguſtinus alloquens Julianum: " Hic ſane ,, omnia ſimul veſtra argumenta ſubver-,, ſa ſunt; ſi enim omnes ſub peccato na-,, ſcimur, quorum ipſe ortus in vitio eſt: ,, cur mihi ex hoc objicis, quod dicam ,, Diabolum hominum creatorem, cum ,, hoc dicere me videas, quod ille dixit ,, qui hominum creatorem diabolum eſſe ,, non dixit? Si quoniam hominis ortus ,, in vitio eſt, ideo dicit David: *Ecce e-,, nim in iniquitatibus conceptus ſum & in ,, delictis peperit me mater mea*, Nec ac-,, cuſat vox iſta nuptiale conſortium, ,, ſed originale peccatum. ,, Rurſus in Pſalm. 50. ait, de Jeſſe viro juſto & conjuge ipſius: " Quid eſt quod ſe dicit ,, in iniquitate conceptum, niſi quia tra-,, hitur iniquitas ex Adam? ,,

4. *Sapient*. 12. Iterum indigitatur peccatum originale his verbis: *Non ignorans quoniam nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum: ſemen enim erat maledictum ab initio*.

5. *Eadem* aſtruitur veritas Eccl. 25. ubi ſic habet: *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur*: Sed unde iniquitas naturalis? Unde maledictio ab initio in parvulis ratione nondum inſtitutis? Unde morimur omnes per Evam niſi a peccato originali?

Hoc ipſum innuit S. Auguſtinus, qui iſta Eccli. verba explicans: *Jugum grave ſuper filios Adam a die exitus de ventre ma-*

tris eorum. Lib. 2. contr. Julianum cap. 1. num. 3. ait: Imponi ſi jugum grave „ ſuper filios Adam a die, ſicut ſcriptum „ eſt Eccl. 40. Nativitatis eorum uſque „ in diem ſepulturæ in matrem omnium, „ ſub quo jugo imago ejus adteritur, aut „ ipſe nullo vel originali, vel proprio „ præcedente peccato, aut quilibet alius, „ ipſo imponit invito. Nec perfectio eſt „ deſperanda virtutis, per ejus gratiam, „ qui ex origine vitiatam mutare poteſt & ſanare naturam. „ Eo loci probat Auguſtinus peccatum originale ex neceſſitate gratiæ ſanantis.

SECUNDUM ARGUMENTUM.

Ex novo depromitur Teſtamento.

UBI eſt mutuus conſenſus in utroque Teſtamento pro dogmate, tunc veritas extra omne dubium luceſcit: Atqui novum Teſtamentum pro aſtruendo peccato originali cum veteri prorſus conſentit: Ergo &c. Probatur minor variis textibus.

1. *Joannis* 1. Legitur, *Ecce Agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi*. Quæ verba ſancti Patres infra citandi intelligunt maxime de peccato originali, quod una voce propter ejus in omnes homines diffuſionem, peccatum mundi vocant, ad quod delendum, *miſit Deus*, ait Apoſtolus Gal. 4. *Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret*. Hoc eſt ſub lege peccati originalis: ea enim fuit lex, ut ſi Adam peccaret, mors in omnibus hominibus regnaret, etiam in eis qui nondum peccati actualis capaces ſunt. Sic ipſe Apoſtolus legem interpretatur Rom. 4. his verbis: *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen, etiam in eos qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*. Quæ verba explicans D. Thomas lectione 4. his verbis: " Regnavit, id „ eſt, poteſtatem ſuam exercuit in ho„ mines .... Etiam in eos qui non pec„ caverunt in ſimilitudinem prævaricatio„ nis Adæ qui actualiter peccavit..... „ Nam ſicut per Adam peccatum, & mors „ in mundum intravit, ita per Chriſtum „ intravit juſtitia, & vita. „

2. *Inſignis* eſt locus Rom. 5. ubi ſic habetur. *Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per unius inobedientiam juſti conſtituuntur multi*. Pelagiani ut iſtam exſufflarent ſententiam dicebant verba Apoſtoli intelligenda eſſe de transfuſione peccati Adæ in poſteros per imitationem, quatenus omnes peccantes Adami prævaricationem imitantur: Sed eos revincit D. Thomas hic lectione 3. his verbis: " Di„ cit Auguſtinus contra eos: ſi de introi„ tu peccati actualis, qui eſt per imita„ tionem, hic Apoſtolus loqueretur, non „ diceret peccatum per hominem in hunc „ mundum introiſſe, ſed magis per dia„ bolum, quem peccantes imitan„ tur. 2. Secundum illud ſapientiæ. 2. „ Invidia diaboli mors introivit. Eſt er„ go intelligendum quod per Adam pecca„ tum in hunc mundum intravit, non ſolum „ imitatione, ſed etiam propagatione, id eſt, „ per carnis originem vitiatam, ſecun„ dum illud Epheſ. 2. v. 3. Eramus natura „ Filii iræ, hoc eſt ab origine, adeoque „ voluntate aliena, & propria, conſe„ quenter per peccatum. „

3. *Rurſus* 2. Cor. 5. 14. *Si unus pro omnibus mortuus eſt: Ergo omnes mortui ſunt*; ſed quomodo omnes mortui, niſi per peccatum Adæ? Nam parvuli e vita migrantes, nuſquam alterius peccati noxii ſunt. Sic S. Auguſtinus docet lib. 6. contra Julianum cap. 4. num. 8. " Ac per hoc, *unus*, inquit, *pro omnibus mortuus eſt, ergo* „ *omnes mortui ſunt*: Oſtendens fieri non „ potuiſſe, ut moreretur, niſi pro mor„ tuis. Ex hoc enim probavit omnes mor„ tuos eſſe, quia pro omnibus mortuus „ eſt unus. Impingo, inculco, inſercio „ recuſanti: accipe, ſalubre eſt, nolo „ moriaris. Unus pro omnibus mortuus „ eſt: Ergo omnes mortui ſunt. Vide „ quia conſequens eſſe voluit, ut intelli„ gantur omnes mortui, ſi pro omnibus „ mortuus eſt. „

TERTIUM ARGUMENTUM.

Ex traditione Patrum.

Primo, ex Patribus Græcis.

SANCTUS IRENÆUS primus nobis occurtit lib. 4. cap. 5. apud Auguſtinum l. 1. contra

contra Julianum cap. 3. num. 5. ſic loquiquitur: " Non aliter ſalvari homines ab „ antiqua ſerpentis plaga, niſi credant in „ eum, qui ſecundum ſimilitudinem „ carnis peccati in ligno Martyrii exalta„ tus a terra, omnia traxit ad ſe, & viviſi„ cavit mortuos. „ Deinde Auguſtinus alloquens Julianum ſic loquitur: " Vides ne „ antiquum hominem Dei quid de antiqui „ ſerpentis plaga ſentiat? Quid de ſimili„ tudine carnis peccati, per quam ſanatur „ plaga ſerpentis in carne peccati? Quid „ de Protoplaſti peccato per quod alli„ gati fueramus? „

Tum beatus Juſtinus qui dialogo cum Tryphone p. 315. dicit Chriſtum neque baptizatum, neque circumciſum, neque paſſum fuiſſe pro ſemetipſo, ſed ut peccati mortem quæ regnavit ab Adamo in omnes, deleret, ſic loquitur: " Ad omnem „ eum, *ſcilicet Chriſtum*, non ideo veniſſe „ pro comperto habemus, quod vel baptiſ„ mi lavatione, vel Spiritus in ſpecie co„ lumbæ adventu opus ei fuerit, ſicuti „ nec naſci, & circumcidi, & crucifigi „ propter functionis hujuſmodi indigen„ tiam ſuſtinuit, ſed humani generis cau„ ſa, quod per Adam in mortem, & frau„ dem, ſeductionemque ſerpentis concide„ rat, ut interim propriam ſe mali„ gne agentis cujuſque culpam ta„ ceam. „

Sequitur Clemens Alexandrinus lib. 3. Strom. " Reſtat ergo eis, *ait*, ut vide„ tur, conſequenter, ut dicat malam eſſe „ generationem, non ſolum eam quæ eſt „ corporis, ſed etiam eam quæ eſt animæ „ propter quam etiam corpus. „ Quomodo autem generatio mala, niſi ratione peccati originalis juxta illam Job ſententiam a Clemente eo loci laudatam, *Nullum eſſe a ſorde mundum, nec ſi ſit quidem una dies vita ejus*. Ergo &c.

Origenes ſuum addit calculum. Homil. 12. in Levit. pag. 102. Col. 2. edit. Paris. 1519. ſic loquitur: " Omnis qui ingreditur hunc mundum, in quadam conta„ minatione efficitur. Propter quod & „ ſcriptura dicit: Nemo mundus a ſorde, „ nec ſi unius diei fuerit vita eius. Hoc „ ipſo ergo quod in vulva matris eſt poſitus, „ & quod materiam corporis ab origine „ paterni ſeminis; ſumit, in Patre & „ in matre contaminatus dici poteſt. „ Pergit: " Omnis ergo homo in Patre & „ Matre pollutus eſt; ſolus vero Jeſus, „ Dominus meus in hac generatione mun„ dus ingreſſus eſt, in Matre non eſt pollu„ tus. „ Eamdem propugnat veritatem Homil. 8. in Levit. pag. 89. Col. 2. eandem pro utroque ſexu docet veritatem. Rurſus ho. 3. in Cantica Cant. pag. 343. Col. 1. Rurſus Homil. 14. in Lucam tom. 2. pag. 142. Col. 2. lib. 5. In epiſt. ad Rom. pag. 342. lib. 4. cont. Celſum pag. 190.

Accedit Gregorius Naz. orat. in natali Chriſti: ibi ſic loquitur apud Auguſtinum lib. 1. contra Julianum cap. 5. num. 15. " Sicut in Adam omnes mortui ſumus, „ ita & in Chriſto omnes vivificemur: „ cum Chriſto ergo naſcamur, & cum „ Chriſto crucifigamur, & conſepeliamur „ ei in mortem, ut cum ipſo etiam re„ ſurgamus ad vitam ..... Ubi enim abun„ davit peccatum, ſuperabundavit gra„ tia: ut quos guſtus ligni vetiti conde„ mnavit, Chriſti crux gratia largiore juſti„ ficet. „ Subjicit Auguſtinus perſtringens Julianum: " Audis omnes uno corde, „ uno ore, una fide id ipſum dicere, & „ hanc eſſe catholicam fidem non diſſonan„ te conteſtatione firmatam. „

Concinit Baſilius Serm. 1. Ibidem apud S. Auguſtinum num. 18. " Si jejunaſſet a „ ligno Eva, non iſto indigeremus jeju„ nio. Non enim opus habent valentes „ medico, ſed male habentes: Ægrota„ vimus per peccatum, ſanemur per pœ„ nitentiam. Pęnitentia vero ſine jejunio „ vacua eſt .... Quia non jejunavimus, „ decidimus de paradiſo; jejunemus ergo, „ ut ad eum redeamus. „ Tum S. Auguſtinus eumdem debellans hæreticum ait: " Audis quod iſto non indigeremus jejunio, „ ſi homo jejunii legem non fuiſſet in pa„ radiſi felicitate transgreſſus; & negas „ peccato illorum hominum obnoxios cæ„ teros naſci. „

Non prætereundus S. Joannes Chryſoſtom. apud eundem Auguſt. quem ibidem cap. 6. num. 24. ſic loquentem inducit: " Audi „ jam, Juliane, quid etiam Joannes cum „ cæteris catholicis Doctoribus dicat: „ ad Olympiam ſcribens, quando „ enim Adam peccavit, illud grande pec„ catum, & omne genus humanum in „ commune damnavit, de męrore pęnas „ luebat. „ Addit Auguſtinus: " Quid „ dici poteſt expreſſius? Quid ad iſta „ reſ-

„ reſpondes? ſi Adam grandi peccato ſuo „ omnes genus humanum in commune damnavit, numquid niſi damnatus parvulus „ naſcitur? „

Celeberrimum eſt teſtimonium Epiſcoporum Orientalium qui in Concilio Dioſpolitano congregati varios Pelagii errores proſcripſere, inter quos, hic eſt, ſecundus: *Quod peccatum ipſius Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum.* Tertia, & *quod infantes nuper nati, in illo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.* Quarta, & *quod per mortem, vel prævaricationem Adæ, non omne genus humanum moriatur: & quod non per reſurrectionem Chriſti omne genus humanum reſurgat.* Quinta, *infantes, etiamſi non baptizantur, vitam habere poſſunt.*

Secundo, ex Patribus Latinis.

AGMEN ducet S. Cyprianus qui epiſt. 64. ad Fidum, apud S. Aug. lib. 1. contr. Jul. cap. 3. n. 6. ſic loquitur: " Porro „ autem ſi graviſſimis delictoribus, & „ in Deum multum ante peccantibus, „ cum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur, & a Baptiſmo atque gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, niſi quod ſecundum „ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? „ qui ad remiſſam peccatorum accipiendam, hoc ipſo facilius accedit, quod illis remittuntur non propria ſed aliena „ peccata. „

Tum Reficius Auguſtodunenſis Epiſcopus ibidem, apud S. Aug. n. 7. de Baptiſmo agens hæc, ait: " Hanc igitur principalem eſſe in Eccleſia indulgentiam „ neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ noſtræ facinora priſca debemus, „ ibi & veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. „ Subjicit S. Aug. " Audis antiqui criminis pondus, „ audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem veterem. & audes „ adverſus hæc ruinoſam conſtruere novitatem? „

Accedit Olympius Hiſpanus ibidem n. 8. apud eundem Aug. " Si fides, *inquit*, umquam in terris incorrupta manſiſſet, „ ut veſtigia defixa tenuiſſet, quæ ſignata deſeruit, numquam Protoplaſti „ mortifera transgreſſione vitium ſparſiſſet in germine, ut peccatum cum homine naſceretur. „ Tum ſic reſumit „ Aug. " Una eſt enim omnium catholica fides, qui per unum hominem peccatum intraſſe in mundum, in quo omnes „ peccaverunt, uno corde credunt, ore „ uno fatentur. „

Tertullianus ſuffragatur lib. de Reſur. carnis cap. 49. " Sicut, *ait*, portavimus „ imaginem Choici, portemus etiam imaginem ſupercœleſtis; poravimus enim „ imaginem Choici per Collegium transgreſſionis, per conſortium mortis, „ per exilium paradiſi. „ Deinde vero „ lib. de anima, cap. 40. " Omnis anima eo uſque in Adamo cenſetur, donec „ in Chriſto recenſeatur: tandiu immunda, quandiu recenſeatur: peccatrix autem, quia immunda, recipiens ignominiam ex carnis Societate. „

S. Hilarius apud S. Aug. lib. 1. cont. Julia. c. 3. n. 9. " Vivere ſe, *inquit*, in hac vita non reputat; quippe qui dixerat, „ ecce in iniquitatibus conceptus ſum, „ & in delictis peperit me mater mea. „ Scit ſub peccati origine, & ſub peccati lege eſſe natum. „

S. Ambroſius, ibidem apud eundem n. 10. " Omnes in Adam morimur, quia „ per unum hominem peccatum intravit „ in mundum, & per peccatum mors, „ & ita in omnes homines pertranſiit, „ in quo omnes peccaverunt. Illius igitur culpa, mors omnium eſt. Tum relatis aliis Patrum auctoritatibus cap. 4. num. 11. ſic alloquitur Aug. Julianum: " Nunc & mihi objice originale peccatum „ diſſimula ab iſtis, finge te neſcire „ quid dicant, & ſanctæ Eccleſiæ tot, „ tantiſque doctoribus, qui vita optime „ geſta debellatiſque ſuorum temporum „ erroribus, glorioſiſſime de hoc ſæculo „ antequam vos ebulliretis... Securus inſulta. „

Pro coronide ſit vel ipſe Aug. qui hunc Pelag. errorem inſectatur tribus in libris de peccat. merit. & remiſ. Tum lib. de perfectione juſtitiæ, lib. de peccato orig. ex profeſſo, in duobus libris de nup. & concup. deinde in ſex adverſus Julia. Et iterum in ſex aliis operis imp. contra eundem, ubi ejus reſpondet objectis: immo & paſſim in aliis operibus, ut in epiſtolis.

Jam

Jam ſic concludimus. Nemo citra temeritatem conſtanti Patrum traditioni refragari poteſt: ſed ex PP. traditione liquet dari peccatum originale. Ergo &c.

TERTIUM ARGUMENTUM.

Depromitur ex decretis SS. Pontificum & Conciliorum.

AD ſummos Pontifices & Concilia ſpectat determinare credenda: ſed definiere dari peccatum originale. Ergo &c.

Summi Pontifices.

INNOC. ann. 417. I. tribus acceptis ex Africa epiſtolis, quibus certum eum faciebant hujus regionis Præſules de Pelagianorum erroribus, Romæ adunavit Concilium, in quo quidem eos damnavit tum & ſuum addidit calculum definitionibus Africanorum Patrum ad quos tres viciſſim conſcripſit epiſtolas. Una ſic habet: " Illud vero quod eos veſtra fraternitas aſſerit prædicare parvulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine Baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuum eſt: niſi enim manducaverint carnem Filii hominis; & biberint ſanguinem ejus non habebunt vitam in ſemetipſis: qui autem hanc eis ſine regeneratione defendunt, videntur mihi ipſum Baptiſmum velle caſſare, cum prædicant eos habere quod in eis creditur nonniſi baptiſmate conferendum. Si ergo nihil volunt officere, non renaſci fateantur neceſſe eſt, nec regenerationis ſacra fluenta prodeſſe. " Eo loci S. Pontifex retorquet argumentum contra Pelagianos, qui quidem ultro fatebantur Baptiſma eſſe neceſſarium ad ingreſſum in regnum cœlorum, nuſquam vero ad delendum peccatum originale, & quibus concludit, non opus eſſe Baptiſmate, ſi nec ad delendum peccatum originale, nec ad vitam æternam habendam valeat.

Zoſimus Papa Innocenti inſiſtens veſtigiis, apud S. Aug. epiſt. 190. ad Optatum, ait: " Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis: per ipſum enim renaſcimur ſpiritaliter, per ipſum crucifigimur mundo: ipſius morte, mortis ab Adam omnibus nobis introductæ, atque tranſmiſſæ univerſæ animæ, illud propagatione contractum Chirographum rumpimus, in quo nullus omnino natorum, antequam per baptiſmum liberatur, non tenetur obnoxius. " Non prætereundus Cœleſtinus qui Romæ, congregata Synodo adverſus Neſtorium, ibi etiam Pelagianos iſti faventes ſuo perſtrinxit ſtylo cenſorio. In ſua ad S. Cyrillum Alex. epiſtola ſic loquitur: " Legimus quam bene teneas originale peccatum, qualiter ipſam naturam aſſeris debitricem & eum debitum reddere, qui deſcendit de genere debitoris. Qui tecum faciunt qui ſunt hæc negando damnati? Ejicerentur denique, ſi tibi quoque ſimiliter diſplicerent. "

Tertio, ex Conciliis.

CUNCTA, tum Romæ, tum in Africa, tum in Palaſtina adverſus Pelagianos obſtrepentes adunata, eorum, ne uno quidem excepto, damnant circa peccatum originale errores. Inſtar omnium Conciliorum ſit plenarium totius Africæ, tum Epheſinum & Tridentinum.

Primum ann. 418. can. 2. ſic loquitur: *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere eos Originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur, unde ſit conſequens, ut in eis forma Baptiſmatis in remiſſionem peccatorum, non vera, ſed falſa intelligatur, anathema ſit. Quoniam non aliter intelligendum eſt, quod,* ait, *Apoſtolus, per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt, niſi quemadmodum Eccleſia Catholica ubique diffuſa ſemper intellexit.*

Concinit Epheſinum ann. 431. in epiſt. Syn. ad Cœleſtinum Papam, ſic loquuntur Patres: " Perlectis in ſancta Synodo commentariis Actorum in condemnatione impiorum Pelagianorum, & Cœleſtianorum, & quæ a pietate tua de ipſis decreta, & conſtituta ſunt, indicavimus & nos ea ſolida firmaque permanere debere, & idem omnes tecum ſtatuimus, eos pro condemnatis habentes. "

Expreſſus Tridentinum ſeſſ. 5. can. 2. *Si quis*, ait, *Adæ prævaricationem ſibi ſoli, et*

non ejus propagini aſſerit nocuiſſe, & acceptam a Deo ſanctitatem & juſtitiam quam perdidit, ſibi ſoli, & non nobis etiam eum perdidiſſe, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudiſſe, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, anathema ſit.

Rurſus, can. 3. *Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum eſt & propagatione, non imitatione tranſfuſum, omnibus ineſt unicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, quam per meritum unius Mediatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti ... Anathema ſit.*

Rurſus can. 4. *Si quis parvulos recentes ab uteris matrum, baptizandos negat, etiamſi fuerint a baptizatis parentibus orti .... Sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam .... Anathema ſit.*

QUARTUM ARGUMENTUM.

Ex rationibus Theologicis D. Auguſtini, & ſancti Thomæ eruitur.

ABSQUE temeritate negari non poteſt quod aſtruitur a ſanctis Doctoribus omni exceptione majoribus: ſed peccatum originale ſic aſtruitur, ſcilicet a SS. Auguſtino & Thoma. Ergo &c. Probatur minor eorum rationibus.

Prima, ſic exponitur: eodem modo ratiocinandum eſt de gratia, juſtificatione, & vivificatione per ſecundum Adam, ſcilicet Chriſtum, ac de morte inducta per primum: Atqui non ſola imitatione, ſed realitate, & transfuſione gratiæ omnia in Chriſto vivificantur: Igitur cum eadem ſit lex contrariorum, omnes, ſi beatiſſimam excipias Virginem, in Adam, per communicationem realem ejus peccati moriuntur, hanc egregiam affert rationem S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſs. cap. 15. n. 19. ubi infert omnes juſtificari in Abel, & a Chriſto nato omnes in proditore Juda mori, ſi juſtificatio per Chriſtum, & mors per Adam penes imitationem ſpectetur, cum Abel juſtitiæ, Judas vero e contra iniquitatis dederint exempla: " Nam, „ *inquit* Auguſt. ſi ſola imitatio facit „ peccatores per Adam, cur non etiam „ per Chriſtum ſola imitatio juſtos facit? „ *Sicut enim per unius delictum in omnes* „ *homines ad condemnationem*, ſic & per „ unius *juſtificationem*, *in omnes homines* „ *ad juſtificationem vitæ*, proinde iſti, *unus* „ & *unus* non Adam & Chriſtus, ſed „ Adam & Abel conſtitui debuerunt. „

Secunda: Ignorantiis permultis ipſi obnoxii ſunt vel adoleſcentes baptizati, multa quippe ignorant de Deo, & multa de præceptis: ſed hæc obcæcatio vulgaris ex innata obcæcatione promanans peccatum originale indigitat, ita ut, ſi non baptizentur pueri invaleſcunt tenebræ. Ergo &c. Hanc urget rationem S. Doctor ibidem cap. 24. n. 35. " Ego, „ *inquit* Chriſtus, lux in ſæculum veni, „ ut omnis qui crediderit in me, non „ maneat in tenebris.... Proinde parvu- „ li, ſi per Sacramentum quod ad hoc „ divinitus inſtitutum eſt, in credentium „ numerum non tranſeant, profecto in „ his tenebris remanebant. „

Idem n. 36. explicans iſta verba Joannis: *Illuminat omnem hominem venientem in mundum*. Ait, hoc fieri in pueris per Baptiſmum: tum 37. idem peragi in adultis per gratiam interiorem, aſſerit, & ſic loquitur: " Audit quippe homo „ dicentem vel hominem, vel Angelum; „ ſed ut ſentiat & cognoſcat verum eſſe „ quod dicitur, illo lumine, intus mens „ ejus adſpergitur, quod æternum ma- „ net, quod etiam in tenebris lucet: „ ſed ſicut ſol iſte a cæcis, quamvis „ eos ſuis radiis quodammodo veſtiat, „ ſic ab ſtultitiæ tenebris non compre- „ henditur. „ Iterum repetit ex ignorantiis innatis peccatum originale S. Auguſtinus ibidem pag. 37. n. 66. & in probationem affert illa Davidis verba: *Delicta juventutis & ignorantiæ meæ, ne memineris*.

Tertia: Redemptio eſt abſolute neceſſaria, ut detur Deo ad apices juris pro peccatis ſatisfactio: quod quidem nedum Scriptura, ſed & omnes docent Patres: ſed hoc intelligitur maxime pro remiſſione peccati originalis, unde Joan. 1. dicitur, *peccatum mundi*. Ergo &c.

Iſta ratio eſt D. Auguſtini ibidem cap. 26. n. 39. ubi ſic loquitur de neceſſitate Baptiſmi per Chriſtum mediatorem: „ Porro quia parvulos baptizandos eſſe „ concedunt, qui contra auctoritatem

„ uni-

,, univerſæ Eccleſiæ, procul-dubio per ,, Dominum, & Apoſtolos traditam venire non poſſunt: concedant oportet ,, eos egere illis beneficiis Mediatoris, ,, ut abluti per ſacramentum, charitatemque fidelium, ac ſic incorporati Chriſti corpori, quod eſt Eccleſia, reconcilientur Deo. ,, Eo loci S. Doctor probat peccatum originale ex neceſſitate & Baptiſmi, & redemptionis, tum n. 40. fuſius explicat argumentum ex redemptione petitum, quod variis Scripturæ locis comprobat, ut iſto S. Lucæ oraculo: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores*. Et Lucæ 15. *Venit enim Filius hominis quærere, & ſalvare quod perierat*. Et Joan. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Idem argumentum redit pro eodem momento pag. 29. 535. 537. & 538.

Quarta: Antequam Baptiſma conferatur parvulis & fiunt exorciſmi, ut ab anima pueri expellatur diabolus: ſed ſi in eo peccatum originale non eſſet, nequaquam diabolus poſſideret animam pueri. Ergo &c. Iſta ratione probat S. Auguſtinus ibidem cap. 34. n. 62. peccatum Adami ad poſteros transfuſum: “ Quid, ,, *inquit*, de ipſa forma ſacramenti loquar? Vellem aliquis iſtorum, qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum parvulum afferret. Quid in illo agit exorciſmus meus, ſi in familia diaboli ,, non tenetur? Ipſe certe mihi fuerat ,, reſponſurus pro eodem parvulo quem ,, geſtaret, quia pro ſe ille reſpondere ,, non poſſet. Quomodo ergo dicturus erat ,, eum renuntiare diabolo, cujus in eo ,, nihil eſſet? ,,

Quinta: Quæ multas alias complectitur, hæc eſt, infirmitas & neceſſitas gratiæ quæ adjuvat, pudor & verecundia ab Adami lapſu, concupiſcentia & partis inferioris rebellio, perpetuus paſſionum conflictus, aliæque miſeriæ quæ in omnibus reperiuntur, & a quibus nonniſi per gratiam mediatoris nemo ſolvitur, arguunt peccatum originale, & ſtatum naturæ lapſæ demonſtrant, cum ante Adami peccatum nulla ex his incommodis adeſſent. Ergo &c. Iſta ratio multiplex traditur a S. Auguſtino.

Primo quidem, de ignorantia & infirmitate, ac neceſſitate gratiæ lib. 2. de peccat. merit. & remiſ. cap. 17. n. 26. ſic loquitur: “ Ignorantia igitur & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus ,, bonum, vel ab opere malo abſtinendum. ,, Ut autem innoteſcat quod latebat, et ſuave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei ,, eſt; quæ hominum adjuvat voluntates. ,,

Secundo, de pudore & inobedientia ibidem cap. 22. n. 36. ait: “ Nudi erant, ,, & non confundebantur. Animam quippe rationalem naturali verecundia non ,, pudet, quod in carne in cujus ſervitutem ius poteſtatis accepit .... Sed ,, nobis pudendum eſt, quod imperio noſtro caro nonſervit, quia hoc fit per infirmitatem quam peccando meruimus, vocaturque peccatum habitans in membris noſtris. ,,

Tum de concupiſceutia lib. 2. contra Julianum cap. 5. fuſo calamo deſcribit ſtimulum carnis, quem patiebatur Apoſtolus, quique inducit ad peccatum actuale, niſi gratia compeſcatur num. 13. ait: “ Paulus, ait: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ,, & captivantem me in lege peccati*. Qualem voluptatem dicat hoc loco iſte ,, Doctor, in promptu eſt, quia ut intelligeremus, adhibuit Apoſtoli teſtimonium dicentis, video aliam legem in ,, membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege ,, peccati. ,, Deinde n. 16. concludit ſic perſtringendo Julianum: “ Habes ne ad ,, iſta quod dicas? Ecce unde illa confuſio; ecce unde contextio & ſuccentio ,, foliorum, ecce unde in poſteris originale peccatum. ,,

Tertio, lib. de conflictu Paſſionum etiam in iuſtis, ibidem pag. 530. c. 3. n. 7. 7. ſic loquitur: “ Ac ne quiſquam in his ,, verbis Epiſcopi Gregorii hoſtiliter urgentem carnem, tanquam ex contraria ,, natura mali, ſecundum Manichæorum ,, inſaniam ſuſpicetur; etiam ipſe vide ,, quemadmodum ſuis fratribus, & condoctoribus concinat, docens non ab alio ,, adverſus carnem ſpiritum concupiſcere, niſi ut ſuo utrumque revocetur auctori poſt graviſſimum in hac vita rei ,, utriuſque conflictum, in quo laborat omnium vita ſanctorum: in libro quippe Apologetico. ,, *Illorum vero*, inquit Gregorius Nazianzenus, *Verborum nondum facio mentionem, tribus intra nos metipſos propriis vitiis ac paſſionibus impugnamur, & die noctu-*

nectuque ignitis ſtimulis corporis humilitatis hujus, & corporis mortis urgemur &c.

Ex his infert S. Auguſtinus hominum, etiam ſanctiſſimorum vitam a peccato & imperfectionibus immunem non eſſe: tum ex hac juſtitiæ imperfectione iterum concludit, & probat peccatum originale, quod in concupiſcentia tum oculorum, tum carnis, & in ſuperbia radica tum, ad agonem uſque etiam in ſanctis veluti in ſemine vitiato quantum ad effectum remanens, ſeipſum prodit in hominum vita. Sic fatur S. Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. & remiſ. cap. 13. n. 19. ubi de omnibus hominibus etiam juſtis ſermonem facit: *Si diximus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipimus, & non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* " Non „ ſunt ſine peccato; nec quiſquam eorum „ tam arroganter inſanit; ut non ſibi pro „ ſuis qualibuſcumque peccatis dominica „ oratione opus eſſe arbitretur. „

Denique de morte temporali inducta pro peccato originali, ut pœna, ſic ſcribit ibidem cap. 31. n. 51. "Hinc & ipſe Do„ minus mori voluit, ut quemadmodum „ de illo ſcriptum eſt, Hebr. 2. *Per mor„ tem evacuaret eum, qui poteſtatem habe„ bat mortis*, id eſt, *diabolum, & libera„ ret eos, qui timore mortis per totam vitam „ rei erant ſervitutis.* Hoc teſtimonio ſatis „ etiam illud monſtratur, & mortem „ iſtam corporis principe, atque auctore „ diabolo, hoc eſt, ex peccato accidiſſe, „ quod ille perſuaſit, neque enim ob a„ liud poteſtatem habere mortis veriſſime „ diceretur: unde ille qui ſine ullo pec„ cato, vel originali, vel proprio morie„ batur, dixit quod paulo ante comme„ moravi: *Ecce veniet princeps mundi*, id „ eſt, diabolus, qui poteſtatem habebat „ mortis, *& in me nihil inveniet*, id eſt, „ peccati, propter quod homines mori „ fecit. „ Idem urget argumentum in libro toto de perfectione juſtitiæ hominis.

Alter Doctor egregius eſt D. Thomas, qui lib. 2. quæſt. 81. ex profeſſo probat peccatum originale, maxime art. 1. & hoc duplici argumento, primo quidem ex auctoritate Apoſ. Rom. 5. Deinde vero ex eo quod ſicut in poſteros juſtitia originalis, ſi Adam non peccaſſet, tranſmiſſa fuiſſet ad poſteros, ita ex lege contrariarum tranſmittitur peccatum. Ideo enim tranſmiſſa fuiſſet juſtitia, quia omnes homines ſunt in Adamo veluti unus homo; pari & conſimili illatione tranſmitti debet peccatum quam rationem urget iterum contra Pelagianos lect. 3. in cap. 5. epiſt. ad Rom. hic autem art. 1. in arg. *ſed contra*, ſic loquitur: " Sed contra eſt „ quod Apoſtolus dicit Rom. 5. per unum „ hominem peccatum in hunc mundum „ intravit, quod non poteſt intelligi per „ modum imitationis, vel incitationis, „ vel propter hoc quod dicitur Sap. 2. in„ vidia diaboli mors intravit in orbem „ terrarum: reſtat ergo, quod per origi„ nem a primo homine peccatum in mun„ dum intravit. „ Rurſus in corp. art. " Secundum fidem catholicam eſt tenen„ dum, quod primum peccatum pri„ mi hominis originaliter tranſit in „ poſteros, propter quod etiam pueri „ mox nati deferuntur ad Baptiſmum „ tanquam ab infectione aliqua culpæ „ abluendi. „

Solvuntur objectiones Pelagianorum, ex ſcriptura deſumptæ.

OBJICIUNT Ezech. 18. habetur: *Anima quæ peccavit, ipſa morietur: Filius non portabit iniquitatem Patris.* Sed ſi peccatum Adæ ad poſteros tranſeat, jam Filii portabunt iniquitatem Patris. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, Filius non portabit iniquitatem Patris ſingularem, concedo: communem & publicam, nego. Iniquitas in Patre duplex diſtinguitur una ſcilicet perſonalis ſeu ſingularis, altera vero capitalis & publica. Propheta de priori loquitur, & ſenſus eſt Filium non eſſe reum peccati blaſphemiæ v. g. quod committeret Pater, at vero portat iniquitatem quam Pater reduplicative ut familiæ caput patrat, hinc non ſolum in ſe ſed & in ſuis bonis, videlicet Filiis penas criminis luit. ſic & Mater & Filii & nepotes exulant propter ſcelus Patris adverſus regiam majeſtatem commiſſum: a fortiori, propter Adami peccatum Filii hominum ejiciuntur foras, donec per Chriſtum reconcilietur: ſolutio colligitur ex D. Auguſtino lib. 6. contr. Jul. cap. 25. num. 82. ubi recenſita Ezech. ſententia alloquens Heterodoxum, ait: " Nam „ intel-

„ intelligis hanc eſſe promiſſionem Teſta-„ menti Novi, & ſpiritalis hereditatis ad „ alterum ſæculum pertinentis. Id enim „ agit gratia redemptoris, ut paternum „ chirographum deleat, & unuſquiſque „ pro ſe rationem reddat. Cæterum quam „ multa ſint divinarum teſtimonia littera-„ rum, quæ parentum peccatis obligant „ Filios, numerare quis poſſit? Cur enim „ peccavit Cham, & in ejus Filium Ca-„ naan vindicta prolata eſt? Cur pro pec-„ cato Salomonis Filius ejus diminutione „ regni punitus eſt. „

Reponunt: Rom. 5. non omnes, ſed tantummodo plures per peccatum Adæ dicuntur conſtituti peccatores. Igitur Adami peccatum non tranſit ad nepotes, ſin minus non ad unum aut alterum, ſed ad omnes prorſus tranſmitteretur.

Reſpondeo diſtinguendo, & vox *multi* iidem ſonat ac omnes, concedo: ſecus, nego. Hæc interpretatio habetur, vel in ipſa ſcriptura: namque Luc. 7. 47. Chriſtus in gratiam Magdalenæ pœnitentis, ait: *Remittuntur ei peccata multa*. Hoc eſt omnia, ut ultro fatentur, vel ipſi hæretici. Hoc utique patet ex verſu præcedenti Rom. 5. ubi habetur: *Igitur, ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ*. Audis unum delictum omnibus mortem afferre & condemnationem.

Solutio eſt quoque D. Aug. qui lib. 6. contr. Jul. cap. 24. nu. 80. ſic reſpondet: “ Cum vero *multos*, quod dixit poſtea, „ non vis intelligi *omnes*, quod prius di-„ xerat, *ideo exiſtimans dictum fuiſſe mul-„ tos, ne omnes intelligerentur*: Poteris hoc „ dicere, & de ſemine Abrahæ, cui pro-„ miſſæ ſunt omnes gentes ..... Quod au-„ tem dictum eſt, in ſemine tuo benedi-„ centur omnes gentes: &, Patrem mul-„ tarum gentium poſui te: eaſdem om-„ nes, multas; & eaſdem multas, om-„ nes eſſe demonſtratum eſt. Ita etiam „ cum dictum eſt. Per unum in omnes „ tranſiiſſe peccatum; & poſtea, per u-„ nius inobedientiam peccatores conſtitu-„ tos multos: ipſi ſunt multi, qui & „ omnes. „

Inſtant: Atqui ſolum de aliquibus, nuſquam vero de omnibus loquitur Apoſtolus. Ergo &c. Probatur ſubſumptum. Si de omnibus ſententia Apoſtoli foret intelligenda, omni tempore peccatum Adæ hominibus fuiſſet imputatum: Atqui res non ita ſe habet juxta illud Rom. 5. 13. *Uſque ad legem peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non eſſet*. Rurſus ibidem: *Regnavit mors ab Adam, uſque ad Moyſen*. Igitur poſtea non regnavit, ſcilicet peccatum quod eo loci nomine mortis nuncupatur.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem nego minorem. Ad ulteriorem probationem diſtinguo illam partem, uſque ad legem quoddam peccatum actuale non imputabatur, concedo: originale, nego. Eo loci Apoſtolus loquitur de quibuſdam peccatis actualibus, ſcilicet de concupiſcentiæ deſideriis, quæ ut peccata defectu cognitionis non habebantur, donec lex, ut ipſe, ait, pronuntiaret, *non concupiſces*, nuſquam vero de peccato originali, cum ſicut in lege naturæ ſic & in Moſaica eſſet pro illo abſtergendo remedium. Ultima objectionis verba hanc indicant ſolutionem, habetur enim, *ſed regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen*. Subdit vero *etiam in eos qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ*. Hoc eſt propria voluntate & actualiter. Quænam eſt igitur illa mors quæ regnavit in pueris, niſi peccatum originale? S. Auguſtinus lib. 6. contr. Jul. cap. 4. num. 9. locum Apoſtoli interpretatur de peccato quodam actuali, quod non imputabatur, donec per legem cognitum eſt: “ *Peccatum autem*, inquit, *non deputabatur, cum lex non eſſet*. Erat quidem pec-„ catum, ſed non deputabatur, quia non „ cognoſcebatur: *per legem enim*, ſicut „ alio loco dicit, *cognitio peccati*. *Sed „ regnavit mors ab Adam, uſque ad Moy-„ ſen*: quia nec per Moiſen, ideſt, nec „ per legem regnum ejus ablatum eſt. „ Regnavit autem & in his, qui non „ peccaverunt. Quare igitur, ſi non pec-„ caverunt? Audi quare: *in ſimilitudinem*, „ inquit, *prævaricationis Adæ, qui eſt for-„ ma futuri*. Dedit enim ex ſe formam „ poſteris ſuis, quamvis peccata propria „ non habentibus, ut peccati paterni con-„ tagione moverentur; qui per ejus car-„ nalem concupiſcentiam giguerentur. „ *Sed non ſicut delictum*, inquit, *ita & donatio. Si enim ob unius delictum multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in multis* abun-

abundavit . " Multo magis utique abun-
,, davit, quia in quibus abundavit, tem-
,, poraliter moriuntur . ,, In hoc dubio-
,, procul ſuperabundant quod vita æterna
,, morti temporali ſuccedet , & pro mi-
,, ſeriis torrente voluptatis potabit eos
,, Dominus.

S. Thomas locum objectum de peccato actuali intelligit: immo & de peccato originali quod ante legem naturæ, non ita cognoſcebatur ut imputaretur; adveniente vero Lege Moſaica quædam peccata alias abſcondita, magis aperta & manifeſtata ſunt. Sic loquitur comm. in cap. 5. epiſt. ad Rom. lect. 4. " Peccatum erat in mundo, quod quidem poteſt intelligi de
,, lege naturæ, & de lege Moiſi: ſimili-
,, ter & de peccato actuali, & de pecca-
,, to originali. Peccatum enim originale
,, erat in parvulo uſque ad legem naturæ,
,, ideſt uſque ad uſum rationis, per quem
,, homo hujuſmodi leges advertit Pſal. 50.
,, *In peccatis concepit me mater mea*. Nec
,, tamen ceſſavit hoc peccatum lege na-
,, turali adveniente in homine, ſed ma-
,, gis excreſcit per additionem peccati a-
,, ctualis... Quamvis autem lex peccatum
,, non aufert, peccati tamen cognitionem
,, fecit, quod antea non cognoſcebatur:
,, Unde ſubdit: *Peccatum autem non im-*
,, *putabatur*. Quod quidem planum eſt,
,, ſi intelligatur de lege naturali. Quam-
,, vis enim peccatum originale ſit in par-
,, vulo ante legem naturalem, & repu-
,, tetur a Deo, non tamen imputatur ei
,, apud homines. Si autem intelligatur de
,, lege Moiſi, planum eſt quantum ad ali-
,, qua peccata actualia, quod non imputa-
,, bantur ante legem, ſicut illa quæ ſpe-
,, cialiter ſunt per legem prohibita. ,,
Et ſic patet reſponſio ad alium B. Pauli textum.

Urgent: Filios fidelium in hoc a cæteris ſecernit Apoſtolus quod ab ortu ſancti ſint, juxta illud 1. Cor. 7. *Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem: alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt*. Igitur non datur peccatum originale: ſin minus, vel ipſi Chriſtianorum filii immundi ab ortu forent, quod tamen videtur eſſe contra Apoſtolum.

Reſpondeo diſtinguendo: Apoſtolus ſecernit filios Chriſtianorum ab aliis quod a nativitate ſancti ſint, ſanctitate legali & extrinſeca, concedo: intrinſeca, nego. Ut primum parentes ſunt fideles, eorum filii per relationem quam habent ad eos, extrinſece ſunt ſancti, hoc eſt pertinent ad pios parentes & indirecte ad Eccleſiam, quæ compellit parentes ut ad regenerationis lavacrum ſuos adducant filios: ſed certe non ſunt ſancti ſanctitate interiori donec baptizentur.

Reponunt, quilibet reddet Deo rationem in extremo judicio ſolum de peccatis quæ patravit, ut habetur 2. Cor. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis; prout geſſit, ſive bonum, ſive malum*. Sed peccatum Adæ reſpectu poſterorum eſt alienum: Igitur nulli niſi Adæ imputatur.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, peccatum Adæ reſpectu nepotum eſt alienum phyſice, concedo: non enim propria voluntate ab eis committitur: eſt alienum moraliter, nego. Voluntas enim membrorum cenſetur in voluntate capitis concludi, hinc S. Thomas comm. in cap. 5. epiſt. ad Rom. ait quod omnes homines ſint in protoparente, unus homo. Quia vero propria voluntate illud originis peccatum non patrarunt, ideo de eo præciſe non reddent rationem, bene vero illud Baptiſmatis lavacro abſtergi neglexerint.

S. Auguſtinus l. 6. contra Julian. cap. 10. revincit Juliani argumentationem his verbis: " Quod autem Apoſtolum di-
,, xiſſe commemoras: omnes nos mani-
,, feſtari oportet ante Tribunal Chriſti,
,, ut reportet unuſquiſque propria corporis
,, ſui prout geſſit ſive bonum, ſive ma-
,, lum... Evangelica eſt & ipſa ſenten-
,, tia dicendo, omnes nos manifeſtari opor-
,, tet, ut recipiat unuſquiſque prout geſ-
,, ſit, ſive bonum, ſive malum, nihil vo-
,, luit intelligi medium. Vide ergo quam
,, importune nobis parvulum de alieno pec-
,, cato reportare malum, ut velis eum de
,, alieno recte peracto reportare bonum,
,, non qualecumque, ſed Dei regnum.
,, Alienum quippe opus fuit, cum pecca-
,, vit in altero. ,,

Objectiones Pelagianorum ſancto Auguſtino propoſitæ, & ab eodem ſolutæ.

OPPONUNT: Sicut omnes in Adam moriuntur, ſic & omnes in Chriſto vivifican-

ficantur : Igitur poſita redemptione, non regnat amplius maledictio Adami, per peccatum originale.

Reſpondeo diſtinguendo; omnes in Chriſto vivificantur per Baptiſmum, & per reſurrectionem generalem a laqueo mortis ſolventur, concedo : ante redemptionis applicationem, nego. Sic reſpondet S. Auguſtinus l. 2. de pecc. merit. & remiſs. c. 30. n. 49. his verbis : " Quomodo „ ergo plus nobis nocuit ille peccando, „ quam iſte profuit redimendo, cum per „ illius peccatum temporaliter moriamur, „ per iſtius autem redemptionem non ad „ temporalem vitam, ſed ad perpetuam „ reſurgamus? Noſtrum ergo corpus mortuum eſt ſine peccato, ut fuſo ſanguine ſine culpa omnium culparum chirographa delerentur, quibus debitores qui „ in eum credunt a diabolo antea tenebantur, & ideo, hic eſt, ait, ſanguis „ meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. „

Inſtant : Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit : Ergo & Chriſti juſtitia etiam non credentibus prodeſt : ſed abſurdum conſequens : Ergo & antecedens.

Reſpondeo diſtinguendo : etiam juſtitia Chriſti prodeſt non credentibus ut ex ejus miſericordia habeant Baptiſmum & fidem, concedo : prodeſt non credentibus, ut ſine Baptiſmo habeant vitam æternam, nego. Solutio eſt D. Aug. qui l. 3. de pecc. merit. & remiſſ. c. 3. n. 6. ſic loquitur : " Qui non crediderit, condemnabitur : Poſtremo quod ſine peccato „ imago Dei non admittatur ad regnum „ Dei, quoniam niſi quis renatus fuerit „ ex aqua & Spiritu, non poteſt introire „ in regnum Dei : Atque ita vel in æternam mortem ſine peccato præcipitetur, vel quod eſt abſurdius, extra Regnum Dei habeat vitam æternam. „

Inſiſtunt : Deus præſcivit quidquid eſt in homine : ſed ſi prævidit hominem in peccato concipiendum, non debuit eum creare, alias, quod abſit vel etiam cogitare, foret cauſa peccati : Ergo &c.

Reſpondet S. Aug. l. 2. de nup. & concup. cap. 16. n. 31. " Sicut enim de ipſius „ diaboli malitia novit ille quid agat & „ quod agit, iuſtum eſt & bonum, quamvis ſit, de quo agit, iniuſtus & malus : nec eum propterea creare noluit, „ quia malum futurum eſſe præſcivit : „ ita de univerſo genere humano, quamvis nullus hominum ſine peccati ſorde „ naſcatur, bonum ille qui ſumme bonus „ non operatur, alios faciens tanquam „ vaſa miſericordiæ, quos gratia diſcernat ab eis, qui vaſa ſunt iræ. „

Ad probationem nego ſequi ex propagatione peccati Adæ ad poſteros Deum eſſe peccati auctorem, cum peccatum non habeat cauſam efficientem, ſed ſolum deficientem. S. Auguſtinus l. 2. de nupt. & concup. dicit peccati propagationem fieri ex ſemine vitiato, quod a parte inferiori ſupremæ non ſubdita profluit : " Neque hoc ideo dixerim quod alius putandus ſit præter ſummum & verum „ Deum, vel humani ſeminis, vel ipſius „ hominis Creator ex ſemine : ſed hoc „ tranquillæ de hominis obedientia membrorum ad nutum voluntatis exiiſſet, „ ſi peccatum non præceſſiſſet. Neque „ nunc agitur de natura ſeminis ſed de vitio. Illa quippe habet Auctorem Deum, „ ex iſto autem trahitur originale peccatum : nam ſi ſemen ipſum nullum habet „ vitium, quid eſt quod ſcriptum eſt in libro Sapientiæ. *Non ignorant quoniam nequam natio illorum, & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum*, ſemen enim „ erat maledictum *ab initio* : nempe de „ quibuſcumque dicat iſta, de hominibus „ dicit : Quomodo eſt ergo cuiuslibet „ hominis malitia naturalis, & ſemen benedictum maledictum ab initio, niſi ad „ illos reſpiciatur quod per unum hominem peccatum introivit in mundum, „ & per peccatum mors : & ita in omnes homines pertranſit in quo omnes „ peccaverunt? „

Concinit S. Thomas lec. 3. in cap. 5. epiſt. ad Rom. " Licet, *inquit*, in ſemine „ non ſit anima, eſt tamen in ſemine „ virtus diſpoſitiva corporis ad animæ receptionem, quæ cum corpori infunditur, etiam ei ſuo modo conformatur, „ eo quod non receptum eſt in recipiente, „ per modum recipientis, & exinde videmus quod filii ſimilantur parentibus „ non ſolum in defectibus corporalibus, „ ſicut leproſus generat leproſum, & podagricus podagricum, ſed etiam in defectibus animæ, ſicut iracundus iracundum, „ & amentes ex amentibus naſcuntur,

„ quam-

„ quamvis pes qui eſt ſubjectum podagræ „ non ſit in ſemine, nec anima quæ eſt „ ſubjectum iræ vel amentiæ, eſt tamen „ in ſemine virtus formativa corpora- „ lium membrorum, & diſpoſitiva ad ani- „ mam. „ Neque vero inde ſequitur Deum eſſe cauſam alicujus defectus: tametſi enim ſemen ſecundum ſe & ut ens, ſit a Deo, non tamen formaliter ut vitiatum.

Inſiſtunt: Saltem ſequitur nuptias eſſe malas, cum ſemen vitiatum inſerviat ad formationem prolis. Ergo &c.

Reſpondet S. Auguſtinus ad hoc argumentum duobus in libris de nuptiis & concupiſcentia conſcriptis bonas eſſe nuptias. Primo quidem ante peccatum, cum ſint a Deo inſtitutæ juxta illud Gen. 2. 24. *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*. Poſt peccatum vero, dicente Apoſtolo, de Matrimonio, Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*. Lib. 1. cap. 5. dicit nuptias non eſſe vituperandas propter annexam in uſu delectationem, quippe quæ ad bonum finem dirigi poſſit, immo vel ipſam concupiſcentiam in ſe ſpectatam non eſſe malam, modo intra juſtos limites coarctetur; hoc ipſum cap. 8. n. 9. probat his verbis: “ Voluntas in connubiis fidelium non eo fine determinatur, ut tranſituri filii naſcantur in ſæculo illo, „ ſed ut permanſuri renaſcantur in Chri- „ ſto. Quod ſi prævenerit, merces erit de „ conjugio plenæ felicitatis: ſi autem non „ prævenerit, pax erit conjugibus bonæ „ voluntatis. Hac intentione cordis qui „ ſuum vas poſſidet, id eſt, conjugem ſuam, „ procul-dubio non poſſidet, in morbo de- „ ſiderii, ſicut gentes quæ ignorant „ Deum: ſed in ſanctificatione & honore, „ ſicut fideles, qui ſperant in Deum. Illo „ quippe concupiſcentiæ malo utitur ho- „ mo, non vincitur, quando eam inordina- „ tis atque indecoris motibus æſtuantem „ frænat & cohibet, neque niſi propagini „ conſulens, relaxat atque adhibet, ut ſpi- „ ritualiter regenerandos carnaliter gignat, „ non ut ſpiritum carni ſordida ſervitute „ ſubjiciat. Sic Patres ſanctos ex Abraham „ & ante Abraham, quibus Deus quod ei „ placuerint perhibet teſtimonium, uſos „ fuiſſe conjugibus, neminem oportet du- „ bitare chriſtianum, quando quibuſ- „ dam etiam ſingulis plures habere conceſ- „ ſum eſt, ubi ratio fuit prolis multipli- „ candæ, non variandæ appetitio volupta- „ tis. „ Ibi obſervat n. 10. multas mulieres, quandoque uni viro conceſſas, non e contra multos viros uni mulieri.

Rurſus loquitur de fine & uſu Matrimonii l. 1. de nuptiis & concupiſcentia c. 15. num. 17. & ait hujuſce commercii uſum, nequidem eſſe peccatum veniale, ſi Creatoris fine adimpleatur, evadere vero veniale ſi aliquis accedat ad mulierem turpi libidinis cauſa; mortale prorſus ſi accedat tanquam ad non ſuam. In eodem libro mira dicit de pudicitia conjugali & de Matrimonio cap. 11. n. 12. ait Matrimonium potiſſimum conſiſtere in unione caſta cordium, & quandoque eſſe verum Matrimonium, tametſi vir ex conjuge non ſuſcipiat prolem, quod eleganter probat de Matrimonio ſancti Joſeph cum immaculata & beatiſſima Virgine: Denique l. 2. de nuptiis & concupiſcentia cap. 26. ſic loquitur: “ Nuptiæ inſtitutæ „ ſunt cauſa ignorandi, non peccandi. „

Inſiſtunt: Non poteſt concipi quomodo peccatum traducatur per ſemen vitiatum: Ergo &c. Probatur antecedens. Peccatum reſidet non in corpore, ſed in anima quæ extra duci non poteſt: Atqui anima a Deo creatur munda. Ergo &c.

Reſpondeo concedendo quidem tranſmiſſionem peccati originalis eſſe myſterium & fidei digna: Porro ex unione animæ cum corpore reſultat, primo quidem ex inobedientia primi hominis, deinde ex maledictione. Ita ſanctus Auguſtinus libro 5. contra Julianum cap. 4. num. 18. his verbis: “ ut ergo & anima, & caro pa- „ riter utrumque puniatur, niſi quod naſ- „ citur, renaſcendo emundetur: Profecto, „ aut utrumque vitiatum ex homine tra- „ hitur, aut alterum in altero tanquam „ in vitiato vaſe corrumpitur, ubi occul- „ ta juſtitia divinæ legis includitur. Quid „ autem horum ſit verum, libentius diſco „ quam dico. Ne audeam docere quod „ neſcio. Hoc tamen ſcio, id horum eſſe „ verum, quod fides vera, antiqua, ca- „ tholica, qua creditur & aſſeritur ori- „ ginale peccatum. „

Ad probationem diſtinguo, peccatum originale non eſt in ſemine formaliter, concedo: virtualiter, & diſpoſitive, nego. Sic reſpondet ſanctus Thomas 1. 2.

q. 81.

q. 81. art. 1. ad 2. his verbis: " Etſi anima non traducatur, quia virtus ſeminis non poteſt cauſare animam rationalem, movet tamen ad ipſam diſpoſitive. " Et ibidem ad 3. " Etſi culpa non ſit actu in ſemine, eſt tamen ibi virtute humanæ naturæ, quam comitatur talis culpa. " Ibidem ſanctus Doctor lect. 3. in c. 5. epiſt. ad Romanos explicat quomodo culpa originalis ſit voluntaria in Adamo, & mediate in nobis & ait hoc contingere quatenus naturæ humanæ ſumus membra, & participatione ſpeciei plures homines ſunt unus homo, & quomodo membra corporis ſint capacia peccati, licet peccatum reſideat in ſola voluntate a qua moventur: " Similiter, *inquit*, a voluntate Adæ, qui fuit principium humanæ naturæ tota inordinatio naturæ habet culpæ rationem in omnibus ad quos pervenit quantum ad hoc quod ſuſceptivi ſunt culpæ. " Quod iſto illuſtratur exemplo: ſicut defectus exercitus omnibus militibus tribuuntur, tametſi a Generali & Duce culpa primordialiter promanet, in quantum omnes & ſinguli moventur ut ab uno principio, ſcilicet a Duce. Ita ſimiliter dicendum de peccato originali reſpectu deſcendentium ex Adamo.

Ibidem ſubdit loquens de natura peccati originalis: " Eſt autem hic defectus carentia originalis juſtitiæ quæ erat primi homini divinitus collata, non ſolum ut erat perſona quædam ſingularis, ſed etiam ut erat principiam humanæ naturæ, ut ſcilicet eam ſimul cum natura in poſteros traduceret: & ideo ſimili modo amiſſionem hujus originalis juſtitiæ per peccatum ad poſteros tranſmittit habentem in eis rationem culpæ, ratione jam dicta. "

Reponunt: Adam pœnitentiam egit de peccato ut habetur Sap. 10. & ſuam agnovit uxorem ſolum facta pœnitentia: Igitur nullum peccatum poſteris communicavit: Confirmatur: Non communicavit alia peccata actualia, ſi quæ commiſit: Igitur nec peccatum inobedientiæ peccati originalis dicendum eſt cauſa.

Reſpondeo diſtinguendo; & in parte ſanctificato remanſit languor & contagio peccati quæ ad filios tranſivit, concedo: & non remanſit, nego.

Ad confirmationem nego paritatem: Primum omnium peccatorum fuit capitale; pactum enim quoddam inierat Deus cum natura humana ut juſtitia ab Adamo ad poſteros tranſmitteretur, ſi de fructu vetito non comediſſet; ſin minus e contra, ſublato autem innocentiæ depoſito per primum peccatum, cætera utpote perſonaliter, filiis non tribuuntur, ſic & nec ipſa juſtificatio Adæ quæ erat ipſi perſonalis.

Utraque ſolutio eſt D. Thomæ lect. 3. in cap. 5. epiſt. ad Rom. his verbis: " Ex hoc autem patet quod licet primum peccatum primi parentis per originem traducatur in poſteros, alia tamen ejus peccata, vel etiam aliorum hominum in filios non traducuntur, quia per ſolum primum peccatum ſublatum eſt bonum naturæ, quod erat per originem naturæ traducendum; per alia vero peccata ſubtrahitur bonum gratiæ perſonalis, quod non tranſit ad alios poſteros, & inde etiam eſt quod quamvis peccatum Adæ deletum fuerit per ſuam pœnitentiam, juxta illud Sap. 10. *Eduxit illum a delicto ſuo*, non tamen pœnitentia delere potuit peccatum poſterorum, quia ejus pœnitentia fuit per actum perſonalem quia ultra ejus perſonam non ſe extendebat. Et propter hoc eſt unum tantum originale peccatum. "

Inſurgunt: Pater ſanctificatus non poteſt gignere filium peccatorem: Igitur nec Adam ſanctificatus ſicut & cæteri alii Patres ſanctificati, filios nonniſi immaculatos gignunt; arbor quippe bona fructus edit bonos, e contra vero mala; hinc latum eſt diſcrimen inter parentes qui hoc utuntur mundo tanquam in eo non ſint, & inter impios qui multa patrant peccata in generationis commercio.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, ſi Pater gigneret filium ut renatus, prolem immaculatam produceret, ſicut de facto contigiſſet in ſtatu innocentiæ, concedo: ſi gigneret ut natus ex Adam, nego. Sic reſpondet S. Auguſtinus l. 1. de nuptiis & concupiſcentia cap. 18. n. 20. his verbis: " Propter hunc ergo fit ut etiam de juſtis, & legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei, ſed filii ſæculi generentur, quia & ii qui generant, ſi jam regenerati ſunt, non ex hoc generant quod filii Dei ſunt, ſed ex quo adhuc filii ſæculi. " Dominica quippe ſententia eſt:

Filii

Filii hujus ſeculi generant, & generantur. Lucæ 20. v. 34.

Ad probationem diſtinguo; arbor bona bonos fructus dat, ſi operetur quatenus bona, concedo: ſi quatenus in radice mala, nego. Sed quomodo, *inquies*, virtus generativa contagionem quæ eſt mere accidens & quid corporale inducit in animam, cum accidens a ſubjecto ſit inſeparabile; peccatum autem in anima reſidet, & anima patris non tranſit in filium.

Reſpondet S. Thomas 1. 2. q. 81. art. 1. ad 2. his verbis: " Dicendum quod etſi ,, anima non traducatur, quia virtus ſeminis non poteſt cauſare animam rationalem, movet tamen ad ipſam diſpoſitive, unde per virtutem ſeminis traducitur humana natura a parente in prolem, & ſimul cum natura naturæ infectio: ex hoc enim fit iſte, qui naſcitur, conſors culpæ primi parentis, quod naturam ab eo ſortitur per quamdam generationum motionem. ,,

D. *Auguſtinus* ad hanc difficultatem lib. 5. contra Julianum cap. 18. ſic reſpondet: " Hoc diceres, *inquit* Juliano, ſi malum ,, concupiſcentiæ de parente non perveniret ad prolem, cum vero ſicut ſine illo nemo ſeminatur, ita ſine illo nemo naſcatur: Quomodo dicis eo non pervenire quo tranſiit? ,, Ex quibus liquet ſemen tametſi corporale communicare diſpoſitive contagionem, iſtamque in prolem tranſire: nec mirum; ut accidens phyſicum tranſit diſpoſitive ad alium, formaliter vero ut eſt accidens morale, & ut quid maledictum.

Ad ulteriorem probationem ex comparatione facta, nego paritatem, qui enim peccant in uſu Matrimonii contrahunt ex hoc maculam perſonalem peccati actualis quod non reperitur in ſanctis conjugatis, ſed non vituperatur copula carnalis in prioribus præciſe ut copula, ſed ut res modo inordinato facta, & ſic valet comparatio quantum ad peccati originalis propagationem. Ita Auguſtinus lib. 2. de nuptiis & concupiſcentia cap. 20. ubi ſic loquitur: ,, Ad hæc reſpondeo non ſolum filios ex ,, conjugio, verumetiam ex adulterio bonum aliquod eſſe ſecundum opus Dei quo creati ſunt. Secundum autem originale peccatum, in damnatione naſci ex Adam primo, non ſolum ſi de adulterio, verumetiam ſi de conjugio generentur, niſi in Adam ſecundo, qui eſt Chriſtus, regenerentur... non ergo illo nomine, ideſt, uſu naturali, conjugalis eſt laudata commixtio, ſed immundiora, & ſceleratiora flagitia denotata ſunt, quam ſi illicite & feminis, ſed tamen naturaliter uterentur. ,,

Obſtrepit Julianus, & ſic argumentatur apud Auguſtinum ibidem cap. 18. n. 47. " ,, Non peccat iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille qui condidit: per quas rimas inter tot præſidia innocentiæ, peccatum fingis ingreſſum? ,, Ex quo infert peccatum ab Adamo nonniſi imitatione transfundi ad poſteros ſicut peccatum Luciferi tranſivit ad cæteros Angelos Apoſtatas; alias, *inquit*, foret injuſtus Deus.

Reſpondet S. Auguſtinus ibidem his verbis: " Quid quærit, rimam latentem, ,, cum habeat apertiſſimam januam? Per unum hominem, ait Apoſtolus; per unius delictum, ait Apoſtolus, per inobedientiam unius hominis, ait Apoſtolus. Quid quærit amplius? Quid quærit apertius? quid quærit inculcatius? ,,

De Angelis malis non eſt paritas, cum a Lucifero ſeminali propagatione non fluxerint, ſicut homines promanant ab Adam. Neque eſt ex propagatione peccati originalis in Deo injuſtitia, qui tanquam juſtus Judex punit peccatum capitis in membris, & patris in filiis, ſicut quotidiano probatur argumento hoc ipſum fieri a Regibus, cum caput familiæ ſuis ſceleribus Reipublicæ perturbat tranquillitatem.

S. Auguſtinus ſermone 294. alias 14. cap. 7. ultimam inſtantiam ſic ſolvit: " ,, Ego, *inquit*, iſtam quæſtionem profundam ſentio, & ad ejus fundum rimandum vires meas idoneas non agnoſco; libet me & hic exclamare quod Paulus: O altitudo divitiarum! Parvulus non baptizatus pergit in damnationem, ,, Apoſtoli enim verba ſunt: *Ex uno in condemnationem*. Non ſatis invenio dignam cauſam, quia non invenio, non quia non eſt. Ubi ergo non invenio in profundo profundum, attendere debeo humanam infirmitatem, non damnare divinam auctoritatem. ,, Ergo &c.

Sol-

Solvuntur objectiones ex Patribus.

Ex Clemente Alexandrino.

OBJICIES: Qui propellit ab infante unius diei execrationem Adæ, ille profecto non agnoſcit peccatum originale in pueris: Atqui ſic propugnat Clemens Alexandrinus l. 3. Stromatum pag. 468. his verbis: " Dico ergo nobis ubi fornicatus „ infans natus? Vel quomodo ſub Adæ „ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus? „ Ergo &c.

Reſpondeo 1. opponendo Clementem Clementi, namque lib. 4. Strom. pag. 538. agnoſcit regenerationem ſpiritualem infantium per Baptiſmum, adeoque agnoſcit & peccatum originale. Sic loquitur: " Oſtendens quod nos tales eſſe vult, „ quales etiam genuit ex matrice aquæ: „ generatio enim excipiens generationem „ vult immortales reddere per profectum. „ Rurſus lib. 3. Strom. pag. „ 463. " Sic ergo nos rurſus converſos „ vult effici ut pueros, eum qui vere pater eſt agnoſcentes, ut qui ſimus regenerati per aquam, cum hæc ſit alia ſatio „ in creatione. „

Reſpondeo 2. diſtinguendo: ex Clemente infans non cadit ſub execrationem Adæ præciſe vi generationis, concedo: ratione inobedientiæ, nego. Ibi Clemens debellat Hæreticos qui dicebant Matrimonium, ſeu generationem eſſe diaboli opus; quocirca retorquet argumentum, concludendo ſi generatio corporis eſt mala, utique eſt & animæ creatio, quod tamen adverſarii non concludebant. Eos igitur perſtringit oſtendendo infantem non cadere ſub execrationem Adæ præciſe ratione generationis nuptialis, quæ ſecundum ſe ſpectata eſt a Deo, ſed ut eſt corrupta per Adæ peccatum. Quod autem hic ſit genuinus S. Doctoris ſenſus patet ex verbis immediate ſequentibus: " Reſtat ergo, „ *inquit*, eis ut videtur, conſequenter ut „ dicant malam eſſe generationem, non „ ſolum eam quæ eſt corporis, ſed etiam „ quæ eſt animæ, propter quam etiam „ corpus. „

Inſtabis: Qui negat puerum in peccato concipi, negat quoque peccatum originale: Atqui ſic docet Clemens ibidem ubi nonniſi myſtice, & typice verba David Pſal. 50. *In iniquitatibus conceptus ſum*: ſic enim loquitur Clemens: " Quando dixit „ David; in peccatis conceptus ſum, & „ in iniquitatibus concepit me mater mea; „ dicit prophetice quidem matrem Evam, „ ſed Eva fuit mater viventium, etſi in „ peccatis fuit conceptus; ſed non ipſe in „ peccato. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Homo ex Clemente non concipitur in peccato præciſe ratione generationis nuptialis, maxime vero cum parentes ut plurimum ſint juſti, concedo: ratione contagionis ab Adam tranſmiſſæ, nego. Hoc ipſum non obſcure indigitat Clemens, dum ait Prophetam ad matrem Evam, quæ fuit omnium malorum origo, reſpexiſſe.

Urgebis: Qui innuit ſolam libidinem & concupiſcentiam a primis parentibus ad poſteros tranſmiſſam, ille profecto non agnoſcit peccati originalis propagationem; Atqui ſic prædicat Clemens Alexandrinus; ibidem enim l. 2. Str. pag. 468. ſic loquitur; " Non accuſat eum qui dixit, creſcite & multiplicamini, ſed primas impulſiones, & motus ex generatione, „ per quos Deum non cognoſcimus, dicit „ impietates. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & per libidinem, effrænatoſque concupiſcentiæ motus, indigitat Clemens peccatum originale, concedo; ſunt enim ejus effectus; & non indigitat, nego. Inſtantia tota eſt pro concluſionis veritate. Et vero ſanctus Clemens revincit Hæreticos Manichæiſmum ex parte profitentes: dicit nos non agnoſcere Deum in libidine & concupiſcentia prava; generatio enim ſic conſiderata non eſt a Deo, bene vero ſecundum ſe ſpectata.

Ex Tertulliano.

OPPONES: Qui dixit parvulos recens natos eſſe innocentes, profecto non agnoſcit in eis peccatum originale: Atqui ſic ſcribit Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 18. his verbis: " Ait quidem Dominus, „ nolite illos prohibere venire ad me, „ veniant ergo dum adoleſcunt, veniant „ dum diſcunt, dum quo veniant docentur; fiant Chriſtiani, cum Chriſtum „ noſſe potuerint, quid feſtinat innocens „ ætas ad remiſſionem peccatorum? „ Ergo &c.

Reſpon-

Reſpondeo 1. opponendo Tertullianum Tertulliano qui ſplendide agnoſcit peccatum originale ad omnes tranſmiſſum lib. de anima cap. 40. ubi ſic loquitur: " Omnis anima eo uſque in Adam cenſetur, donec in Chriſto recenſeatur: tandiu immunda, quandiu recenſeatur: Peccatrix autem quia immunda recipiens ignominiam ex carnis ſocietate. "

Reſpondeo 2. in forma: Qui agnoſcit parvulos innocentes ſeu immunes tum a peccato originali tum a propriis delictis, agnoſcit infantes ab omni ſorde mundos, concedo: Immunes tantum a peccatis actualibus & perſonalibus, nego: Et ſic diſtincta minore, nego conſequentiam. Tertullianus eo loci loquitur de parvulis quorum Baptiſma volebat procraſtinari ad adultam uſque ætatem ut notat Pater Alexander diſſert. 21. ſæculi 5. pag. 297. quam conſuetudinem vel ipſa Eccleſia Africana non in uno Concilio improbavit: & ipſa auctoritas pro objectione allata ipſius Tertulliani prodit mentem his verbis: " Fiant Chriſtiani cum Chriſtum noſſe potuerint. " Hoc eſt dum erunt adulti: Igitur ex eo parvuli erant tantummodo ſecundum quid innocentes, videlicet immunes a peccatis actualibus, nuſquam vero a macula originali.

Inſtabis: Ea ratione Tertullianus vult non eſſe baptizandos pueros quia ſunt innocentes: ſed hoc argumentum nihil probaret, ſi peccato originali fuiſſent maculati: Ergo &c.

Reſpondeo 1. ultro nos confiteri rationem Tertulliani eſſe quidem leviorem, & non ſatis accuratam: attamen ſufficienter probare Tertullianum intelligere his vocibus: *Fiant Chriſtiani cum Chriſtum noſſe potuerint*: ſolummodo immunitatem a peccatis actualibus, cum vel ipſe dicat: " Quid feſtinat innocens ætas ad remiſſionem peccatorum. " Igitur actualium, cum unum ſit originale.

Reſpondeo 2. diſtinguendo: quia ſunt innocentes, ideſt, minus peccatores comparative ad adultos nondum baptizatos, concedo: abſolute, nego. Præ oculis habebat catechumenos Tertullianus, non ſolum peccato originali, verumetiam & actuali contaminatos, quique nonniſi prævia Catechiſmi lectione, & myſteriorum inſtructione atque pœnitentia baptizabantur, quod magis æquum & Chriſto dignum ducebat Tertullianus quam baptizare parvulos cognitionis myſteriorum incapaces: Dicebat igitur: " Quid feſtinat innocens ætas ad remiſſionem peccatorum. " Erat enim tenaciſſimus iſtius diſciplinæ, quæ aliquibus perduravit ſæculis, citra neceſſitatem, & mortis periculum, nonniſi adultos baptizare, maxime vero cum ſolemnitas Catechiſmi reſpectu lactentium fieri non poſſet.

Urgebis: Qui dicit Filios Chriſtianorum a Paganorum prole diſtinctos in eo quod eſſent ſancti procreati, ſecus vero Filii Ethnicorum citra dubium non agnoſcit peccatum originale, alias nihil probaret: Sed Tertullianus ſic docet lib. 4. de anima cap. 39. " Sic & omnibus geniis deputantur, quod dæmonum nomen eſt. Adeo nulla ferme nativitas munda eſt, utique Ethnicorum. Hinc enim, & Apoſtolus, ex ſanctificato alterutro ſexu ſanctos procreari, *ait*, tam ex ſeminis prærogativa, quam ex inſtitutionis diſciplina. " Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, ex mente Tertulliani Chriſtianorum Filii ſunt ſancti, hoc eſt, ex matrimonio, ut ſacramento procreati, & abſque ſuperſtitione nati, immo & ad ſanctitatem deſignati, quæ quidem omnia deerant paganis, concedo: ſunt ſancti ſanctitate intrinſeca abſque baptiſmo, nego. Tertullianus eſt ſui ipſius interpres, cum ſanctitatem ab Apoſtolo celebratam, pro filiis Chriſtianorum nondum baptizatis refundat in ſeminis prærogativam, quæ ex ſancta inſtitutionis diſciplina promanat:

Ibidem enarrat immunditiam nativitatis filiorum Ethnicorum ex variis ſuperſtitionibus conflatam, ſic enim loquitur: " Cui enim hominum non adhærebit ſpiritus nequam, ab ipſa etiam janua Nativitatis animas occupabundus, vel qua invitatus tota illa puerperii ſuperſtitione? Ita omnes idololatria obſtetrice naſcuntur, dum ipſi adhuc uteri inſulis apud idola confectis, redimiti genimina ſua dæmoniorum candidata profitentur: dum in partu Lucinæ & Dianæ ejulatur: dum per totam hebdomadam Junoni menſa præponitur. "

Rurſus ibidem explicat ſanctitatem prolis Chriſtianæ ante baptiſmum ſolum per baptiſmi deſignationem; " Cæterorum, inquit, immundi naſcerentur *Filii Chri-*

,, *ſtianorum*, quaſi deſignatos tamen ſan-
,, ctitati ac per hoc etiam ſaluti, intelli-
,, gi volens fidelium filios, ut hujus ſpei
,, pignore matrimonii, quæ retinenda
,, conſuerat patrocinaretur: Alioquin me-
,, minerat Dominus definitionis: Niſi quis
,, naſcitur ex aqua & Spiritu, non ibit
,, in regnum Dei, id eſt, non erit ſan-
,, ctus. ,, Igitur ex Tertulliano nulla eſt
in pueris ſanctitas intrinſeca ſine Baptiſmo.

Ex Origene.

OBJICIES: Qui nomine mundi in quem intravit peccatum, intelligit ſolummodo impios, & perditos homines, infantes vero a macula grandis peccati per peccatum Adæ inducti, excipit: Atqui ita cenſet Origenes lib. 5. commonit. in epiſtolam ad Rom. pag. 343. Col. 2. his verbis: " Arbitror quod mundum
,, hic terrenos quoſque, & in terrena con-
,, verſatione permanentes deſignet; ho-
,, mines vero eos dicat, qui jam ſe inci-
,, piunt agnoſcere, & ſcire quod ad ima-
,, ginem Dei facti ſunt. ,,

Reſpondeo 1. Commentaria Origenis in Epiſtolam ad Romanos non eſſe ſatis accurata, quippe quæ fuerint interpolata a Rufino qui de hæreſi Pelagiana in ſuſpicionem venerat: quandoquidem in Concilio Carthaginenſi Cæleſtius dixit ſe ab eo accepiſſe propagationem peccati non eſſe, & hoc auctore S. Auguſtino lib. 2. de peccato Originali cap. 3.

Reſpondeo 2. opponendo Origenem Origeni qui variis in locis prædicat peccatum originale, maxime in Homilia 8. in Levit. pag. 89. Col. 2. Item homilia 12. in Levit. pag. 102. Col. 2. Rurſus homilia in cantica canticorum pag. 343. Col. 1. & iterum Homil. 14. in Lucam tom. 2. pag. 142. Col. 2. & adhuc lib. 5. in epiſt. ad Rom. pag. 342. Col. 2. his verbis: " Si ergo Levi qui generatione
,, quarta poſt Abraham naſcitur, in lum-
,, bis Abrahæ fuiſſe perhibetur, multo
,, magis omnes homines qui in hoc mun-
,, do naſcuntur, & nati ſunt, in lumbis
,, erant Adæ, cum adhuc eſſet in Para-
,, diſo, & omnes homines cum ipſo, vel
,, in ipſo expulſi ſunt de paradiſo .....
,, Et ideo recte Apoſtolus dicit: ſicut e-
,, nim in Adam omnes moriuntur, ita &
,, in Chriſto omnes vivificabuntur. Ne-
,, que ergo ex ſerpente qui ante mulie-
,, rem peccaverat, neque ex muliere
,, quæ ante virum in prævaricatione fa-
,, cta eſt, ſed per Adam ex quo omnes
,, mortales originem ducunt: dicitur in-
,, troiſſe peccatum, & per peccatum mors
,, ſed hic nimirum eſt unus homo, &
,, per quem peccatum introivit, per pec-
,, catum mors. ,, Ex quibus liquet locum paulo duriorem, vel etiam obſcuriorem facile per clariorem explicari.

Reſpondeo 3. Et Origenes eo loci afferſ ſenſum allegoricum non excludens obvium, concedo: et excludit, nego. Perditi homine per Antonomaſiam dicuntur de mundo corrupto: Sed ad eundem pertinent infantes, non quidem ratione peccati actualis, bene vero ratione originalis. Ita Origenes qui ibidem pag. 344. Col. 1. omnia diſtinguendo, ſic loquitur: " Videtur mihi
,, quod hic homines illos ſentiat, qui jam
,, rationis capaces ſunt, & naturalibus le-
,, gibus parent: Illam vero ætatem quæ
,, nondum ad capacitatem rationis acceſ-
,, ſit, non tam homines, quam mundum
,, appellaverit. ,, Incaſſum igitur Janſenius Yprenſis tom. 2. lib. 6. c. 17. prædicat Origenem faviſſe Pelagianis peccatum originale abnegando.

Inſtabis: Qui propugnat mortem non niſi animæ, & hoc per imitationem prævaricationis Adæ inductam fuiſſe per primorum parentum inobedientiam, haud-dubie abnegat peccatum originale: Atqui ſic docet Origenes ibidem pag. 344. Col. 2 ubi explicans illa verba Apoſtoli: *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen, etiam in eos qui non peccaverunt*, ſubdit: " Ille
,, tunc tyrannus, ideſt mors peccati, quę
,, per prævaricationem primi cuſtodis ir-
,, repſerat, regnabat ſuper omnes illos qui
,, ad eum ſimili, ut ille, prevaricatione
,, declinaverunt. ,, Ergo &c.

Reſpondeo ut ſupra, & Origenes eo loci afferendo ſenſum allegoricum non excludit obvium, concedo: ſecus nego. Et hoc propter duo, primoquidem quia ibidem pag. 348. Col. 1. aſſerit mortem corporis quam vocat omnibus communem, irrepſiſſe in mundum; namque mors animæ non regnat in juſtis, ſic loquitur: " Sufficere forſitan
,, poteſt ſecundum ſimplicem expoſitionem,
,, ut dicamus condemnationem eſſe delicti,
,, communem hanc mortem quæ omnibus
,, venit, & veniet etiamſi juſti videan-
,, tur. ,,

„ tur . „ 2. Quia ibidem pag. 345. Col. 1. ait omnes homines : “ Habere in ſe-
„ metipſis ſimilitudinem prævaricationis
„ ejus , non ſolum ex ſemine, ſed ex in-
„ ſtitutione ſuſceptæ . „ Quid plura ? Pag. 348. Colum. 1. diſtinguit peccare , & peccatorem eſſe . Omnis quidem in Adam peccaverunt : Sed non omnes propria voluntate peccatores facti ſunt : “ A-
„ liud eſt peccare , aliud peccatorem eſſe .
„ Omnes enim poteſt fieri ut peccave-
„ rint , etiamſi ſancti fuerint , quia nemo
„ mundus a ſorde , ne ſi unius diei fue-
„ rit vita ejus . „

Urgebis : Origenes docet Chriſtum multo plures ad vitam evocaſſe, quam Adamum ad mortem ; ſic enim loquitur pag. 348. Colum. 1. “ Illud tamen obſervan-
„ dum eſt , quod non dixit in omnes ho-
„ mines in condemnationem mortis , ſed
„ tantummodo in condemnationem , quo
„ ſcilicet in omnibus probet multo abun-
„ dantius eſſe donum quam delictum . „ Igitur ex Origene non datur peccatum originale : alias delictum æque pateret ac donum .

Reſpondeo diſtinguendo, eo ſenſu donum in plures abundavit quam delictum quatenus redemptio ſeſe extendit etiam ad Adam , qui non contraxerat peccatum originale , concedo : Ita ut per hoc elimine-tur peccatum originale ad omnes transfuſum , nego : Origenes eſt ſui ipſius interpres , ibidem enim pag. 346. Col. 2. ait : “ Sic ergo plures Chriſtus reducit ad vi-
„ tam , quam Adam ducit ad mortem ,
„ quia etiam ipſum Adam , qui cæteris
„ cauſa extitit mortis , Chriſtus revo-
„ cavit ad vitam . „

Exponitur mens S. Athanaſii , Optati Milevitani , & S. Hieronymi .

OBJICIES 1. Qui dicit miſerias , mortem , & cæteras peccati pęnas ſolum ad poſteros Adæ fuiſſe traductas , minime vero ipſum peccati reatum , videtur abnegare peccatum originale : Atqui S. Athanaſius ſic propugnat : Ergo &c. Probatur minor: orat. 4. contra Arianos ſic loquitur : “ Permulti fuere viri ſancti pu-
„ ri omnis criminis . Si quidem Jere-
„ mias ex utero ſanctificatus fuit . Et
„ Joannes dum adhuc a gravida matre ge-
„ ſtaretur , exultavit in utero ad vocem
„ Deiparæ Virginis , mors tamen æque
„ regnavit ab Adam uſque ad Moyſen , &
„ in eos qui non peccaverant ad ſimilitu-
„ dinem prævaricationis Adæ . Atque ita
„ manſerunt homines nihilominus morta-
„ les & corruptibiles , capaces iterum af-
„ fectionum naturæ . „ Ergo &c.

Reſpondeo 1. Opponendo Athanaſium Athanaſio . S. Doctor orat. 2. contra eoſdem Heterodoxos agnoſcit peccatum originale his verbis expreſſis : “ Sicut enim
„ prævaricante Adamo in omnes homines
„ peccatum dimanavit , ita quoque Do-
„ mino homine jam facto , & ſerpentem
„ evertente , in omnes homines illiuſmo-
„ di vigor tranſmeavit . „

Reſpondeo 2. negando minorem : Ad probationem diſtinguo : Et S. Athanaſius loquitur ſolum ſuppoſita ſanctificatione in utero , concedo : Excludendo peccatum originale , nego . In eo duntaxat ſenſu ait peccatum originale in aliquibus ſanctis non regnaſſe ab origine extrinſeca ad Nativitatem conſequente , eo quod in utero ſanctificati , in mundo abſque peccato nati ſunt , ſed non ab origine intrinſeca , quippequi in peccato concepti fuerant . Iſta ſolutio ex duobus potiſſimum liquet : Primo quidem ab exemplis Jeremiæ & S. Joannis Baptiſtæ in utero ex gratia & privilegio ſanctificatorum . Secundo quia ibidem orat. 4. dogma de peccato originali propugnat : Sic enim loquitur : “ Quem-
„ admodum enim in Adam ex terra de-
„ rivati morimur , ita denuo ex aqua &
„ Spiritu Sancto regenerati in Chriſto o-
„ mnes vivificamur . „ Eo loci S. Athanaſius aſſerit nos omnes in Adam mori , quod certe intelligit , de morte ſpiritali per peccatum originale , maxime cum ibidem aſſerat nos regeneratione , hoc eſt , abſterſione a peccato originali in Chriſto vivificari .

Reſpondeo 3. S. Doctores velle ſolum a corruptione Adæ quantum ad peccatum actuale quoſdam ſanctos ex privilegio non fuiſſe immunes, nuſquam vero vel ipſum peccatum originale abnegaſſe , eo enim ipſo quo propugnat miſerias ad omnes tranſire , implicat illum negare peccatum originale , cum ipſæ ſint quid ad prævaricationem Protoparentum conſequens . Hinc Auguſtinus quandoque dicit , debellando Pelagianos quantum ad iſtud caput , ſi , detractis peccatis , miſeria perſeveret ,

ſeveret, recte dicitur perverti ordo univerſi.

Oppones 2. ex Optato: qui propugnat Adæ poſteros Patris iniquitatem non portare, certe non credit culpam originalem ineſſe hominibus naſcentibus: Atqui ſic propugnat Optatus. Et probatur. Lib. 7. num. 1. hæc ſcribit: " Quamvis ab ipſis ad vos videatur hæreditaria macula eſſe tranſmiſſa: tamen in hoc titulo non poteſtis rei eſſe cum Patribus veſtris ſecundum judicium Dei, qui locutus eſt per Ezechielem prophetam, dicens; anima Patris mea eſt; & anima Filii mea eſt: anima quæ peccat, ſola punietur. " Audis Optatum præoccupare reſponſionem dicendo, videri quidem culpam Adæ tranſmitti ad Nepotes, ſed de facto non tranſire, quod probat illo Dei oraculo: Non poteſtis rei eſſe cum patribus veſtris ſecundum judicium Dei &c. "

Confirmatur. Nedum auctoritate Ezech. probat filium non portare iniquitatem Patris, ſed & ab exemplis: Ibidem enim ſubdit: " Quæ res jam ex antiquis ſæculis, in ipſis natalibus mundi probata eſt, dum non pertinuit ad Seth filium Adæ, Patris admiſſum. " Si admiſſum a Protoparente peccatum non pertinuit ad Filium, citra dubium eſt, Optatum in ea mente fuiſſe, quod non detur peccatum originale, alias ſibi contradiceret. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo, & eo loci loquitur Optatus de peccatis actualibus Patris quæ ad filios non tranſeunt, concedo: de peccato originali, nego. Optatum loqui de peccatis actualibus ex multiplici conſtat capite: primo quidem ex eo quod ibi agat de peccatis traditorum: ſic enim loquitur in verbis paululum objecta antecedentibus: " Igitur quia tradere peccatum eſt, videant parentes veſtri quid id judicio Dei reſpondeant, veſtrum tamen, quia aliis temporibus eſtis, peccatum eſſe non poteſt. " Secundo in verbis prioribus ait: " Quamvis ab ipſis *parentibus*, ad vos videatur hereditaria maculam eſſe tranſmiſſa. " Certe ibi non obſcure agnoſcit peccatum originale. Expreſſius l. 4. num. 6. " Nam neminem, *inquit*, fugit, quod omnis homo qui naſcitur, quamvis de parentibus Chriſtianis naſcatur, ſine ſpiritu immundo eſſe non poſſit, quem neceſſe ſit ante ſalutare lavacrum, ab homine excludi, & ſeparari.

Nec plus virium habet inſtantia petita ex Ezechielis contextu, cum ſit totus pro nobis. Ibi enim propheta non niſi de peccatis actualibus loquitur, quas iniquitates filius innocens non portat, ſic enim habetur cap. 18. *Si genuerit filium, qui videns omnia peccata Patris ſui quæ fecit, timuerit & non fecerit... Hic non morietur in iniquitate Patris ſui.... Filius non portabit iniquitatem Patris &c.*

Eadem eſt reſponſio ad confirmationem, nam tametſi non in plurali, ſed in ſingulari loquatur Optatus, dicens: " Non pertinuit ad Seth filium Adæ, Patris admiſſum. Vox enim, *admiſſum*, ſumitur collective & in genere, ſeu univerſaliter pro quocumque actuali peccato: hinc idem ſonat ac omne propria voluntate contra legem Dei commiſſum; quo quidem ſenſu ex S. Auguſtino peccatum actuale, eſt, omne dictum, factum aut concupitum contra legem Dei.

Repones 3. Ex auctoritate Hieronymi qui videtur peccatum originale abnuere: Ergo &c. Probatur Antecedens. 1. In Epitaphio Paulæ ad Euſtochium cap. 12. ſic loquitur: " Si quæris, cur infans a demone corripiatur, qui peccata non habuit: aut in qua ætate reſurrecturi ſumus cum diverſa ætate moriamur: ingratis ſuſcipies, judicia Dei abyſſus multa. " Si S. Doctor admitteret peccatum originale, non ad inſcrutabilia Dei judicia, ſed ad peccatum originale recurrendo ſolviſſet quæſtionem, quod tamen non fecit. 2. In commentariis ſuper epiſtolam ad Rom. quæ tribuuntur Hieronymo multa ibi circumferunt quæ Pelagianiſmum ſapiunt: Ergo &c.

Reſpondeo 1. Hæc & ſimilia ex D. Hieronymo deprompta parum urgere, cum S. Doctor paſſim aſſerat dari peccatum originale; in primis lib. 2. contra Jovinianum cap. 1. his verbis: " Tenemur rei in ſimilitudinem prævaricationis Adam. Unde & David, ecce, ait, in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea. "

Reſpondeo 2. Quæſtionem a S. Doctore motam in ſenſu obvio non procedere de peccato originali, ſed potius de actuali: cum

enim per peccata propria voluntate commiſſa homo in diaboli, cujus evadit ſervus, incidat laqueos, mirum eſt infantem ab omni peccato actuali immunem, immo & ab originali per ſacrum regenerationis lavacrum, nihilominus a dæmone quandoque vexari: cum igitur de hoc non appareat cauſa, merito hoc ipſum refundit Hieronymus in occulta Dei judicia.

Ad confirmationem dico commentaria laudata fuiſſe in multis deflorata a quodam Pelagiano, qui inter alia quædam adverſus peccati originalis exiſtentiam diſſeminare non erubuit.

Diſcutitur ſententia Baſilii, Gregorii Nyſſeni, & Arnobii Junioris.

OBJICIES 1. Ex S. Auguſtino lib. 1. contra Julianum cap. 5. objiciebant Pelagiani locum ſubſequentem veluti Baſilii fœtum, in quo ait, peccatum non eſſe ſubſtantiale, adeoque nec originale. Igitur non datur peccatum originale: dicit enim Baſilius: " Subſtantiale quidem malum non eſſe, ſed ipſam ſubſtantiam ſine malitia quæ accidit, jam eſſe non poſſe. Si autem acceſſit, & principium acceſſionis non ſubſtantiam habuit, ſed voluntatem.,, Ex quibus verbis concludebant Heterodoxi Baſilium, peccatum ſolum actuale, quæ propria voluntate committitur, admiſiſſe.

Ibidem, in eodem Baſilii libro habetur: ſi peccatum originale detur, impoſſibile eſt corpus fieri caſtum: quod ſic probant. Corpus originali peccato fœdatum eſt corpus ſubſtantialiter corruptum: Sed corpus ſubſtantialiter corruptum non poteſt caſtum evadere, quod quidem implicat. Ecce verba ex Baſilio excerpta. " Si caſtitas virtus eſt, corpus vero ſubſtantialiter malum eſſet, impoſſibile erat caſtum corpus inveniri, quia corpus turpitudinis, virtutis non fieret corpus.,, Ergo &c.

Reſpondeo 1. Non ſatis conſtare num liber a Pelagianis in objectione laudatus, ſit S. Baſilii genuinum opus: nam ex quodam libro contra Manichæos, qui non extat, loca objecta fuiſſe excerpta graves propugnant auctores, tametſi Maldonatus hac in parte deceptus dicat hunc librum eſſe homiliam, cui nunc eſt titulus apud Baſilium.

Reſpondeo 2. diſtinguendo, peccatum non eſt naturale, hoc eſt, a natura hominis in ſua prima conſtitutione poſiti, concedo: non eſt naturale, pro ut vox *naturale*, idem ſonat ac ab origine contractum, nego. Et ſic funditus evertitur Pelagianorum argumentum, qui ut fucum facerent, malum ſubſtantiale ſumebant pro eo quod ab ipſa natura promanat. Acceſſit igitur naturæ ex prævaricatione Adæ, hinc merito Baſilius debellando Manichæos, qui Deum mali auctorem non ſine blaſphemia faciebant, negat malum eſſe quid ſubſtantiale. Solutio eſt D. Auguſtini, qui ibidem ſic ſolvit difficultatem: " Iſta ita recte dixit ſanctus Baſilius, ut etiam de ipſo malo, quod per Adam intravit in mundum. Et per omnes homines pertranſiit, bene poſſit intelligi, quia & ipſum acceſſit naturæ humanæ. Non enim ſic erat primitus condita, & principium acceſſionis non ſubſtantiam habuit, ſed voluntatem.,, Quibus verbis liquet peccatum originale acceſſiſſe naturæ, & habere pro cauſa non voluntatem naſcentis, ſed Adæ prævaricantis.

Ad confirmationem ſimiliter diſtinguo, ſi peccatum originale detur ut quid naturæ intrinſecum & eſſentiale, corpus inquinatum non poteſt fieri caſtum, concedo: ſi ſit ſolum quid accidentale & acceſſorium, nego. Hæc S. Auguſtinus ibidem reſpondet: non mutatur igitur naturæ ſubſtantia per regenerationis lavacrum, ſed ſanatur & perficitur; & vi gratiæ ad ſuam primævam, inquantum fieri poteſt, revocatur originem juxta illud Pſal. 102. *Renovabitur ut aquila juventus tua*; cæterum S. Baſilius agnoſcit peccatum Adæ ad omnes eius filios tranſmiſſum Homil. 1. de Jejunio, præſertim vero in conſtitutionibus Eccleſ. cap. 4. " Quod autem, *ait*, quæ Adæ dictata fuerant, ea omnibus etiam dicta ſint, qui ab eo ſint oriundi, ex hoc liquido perſpici poteſt, quod cum illum tantummodo, tum nominatim Deus morte mulctaſſet, quando dixit, terra es, & in terram reverteris: Nihilominus tamen omnes, quotquot ab eo originem duxere, ejuſdem ſimiliter una cum eo calamitatis participes extitere.,,

Oppones 2. S. Gregorius Nyſſ. orat. de infantibus dicit eos nequidem ab initio pec-

peccatum habere: " At puellus infans ,, ſimplex, *ait*, omniſque malitiæ ex- ,, pers, nullo etiam nunc oculorum ani- ,, mi morbo participatione lucis officiente ,, in eo quod naturale eſt verſatur, ſanita- ,, te, quæ per purgationem contingit non ,, indigens, quippequi nec ab initio quidam ,, prorſus in animum morbum admiſit. ,, Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, & eo loci Gregorius loquitur de peccato actuali quod infans nondum commiſit, concedo: Et a puero peccatum originale excludit, nego. Solutio vel ex ipſis Greg. terminis liquet, cum ait puerum eſſe malitiæ expertem, nemo enim non capit, malitiam ex ſolo peccato actuali emanare, cum in eo potiſſimum ſita ſit, quod quis cognoſcens bonum, ſancto reſiſtendo ſpiritui, malum faciat. Hoc ipſam ſanctus Stephanus Act. 7. Judæis exprobrat, dicens: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Quod autem non ſit relictus circa mentem de peccato orig. Greg. Nyſſ. ambigendi locus, non ex uno evincitur loco; maxime ex orat. ad Catech. c. 33. præcipue vero ex comm. Pſalmos cap. 8. " Hæc ,, accurate magnus Apoſtolus patefecit, ut ,, & alia multa & præter cætera illud: ,, Quemadmodum in Adam omnes mori- ,, mur, ſic in Chriſto omnes vivificamur. ,, Rurſus ibid. cap. 16. " Sordes autem homi- ,, nis peccatum eſt, quod una cum huma- ,, na editur natura, quoniam in peccatis ,, concepit me mater mea. ,,

OBJICIES 3. Auctoritatem Arnobii junioris, qui terminis expreſſis peccatum a puero excipit; illud Pſal. 50. *Et in peccatis concepit me mater mea*, explicans de peccatis matris, dubio-procul abnegat peccatum originale: Atqui ſic ſcribit Arnobius comm. in Pſal. in 50. in Bib. PP. tom. 15. pag. 417. Ecce verba: " Non enim di- ,, xit cum iniquitatibus, aut cum pecca- ,, tis genuit me mater mea, ſed in iniqui- ,, tatibus conceptus ſum, & in peccatis ge- ,, nuit me mater mea. Dicendo enim ma- ,, trem in ſuis iniquitatibus eum concepiſ- ,, ſe, & in peccatis ſæculi peperiſſe, ſi- ,, gnavit, quia omne peccatum corde con- ,, cipitur, & ore conſummatur. Hic au- ,, tem qui naſcitur ſententiam Adæ habet, ,, peccatum vero ſuum non habet. ,, Ergo &c.

Reſpondeo 1. auctoritatem iſtius Arnobii eſſe dubiæ fidei, quippequi hæreſeos Pelagii fuligine conſperſus viris doctis appareat, quod abſque negotio conjici poteſt ex ejus comm. in Pſalm. 91. ubi prædeſtinationis myſterium evertit iis verbis: " numquam probatis Deum per electio- ,, nem perſonæ unum velle, recuſare ,, alium. ,, Similia profert in Pſal. 103. 108. 120. & 126. His accedit quod iſte Arnobius non niſi poſt S. Auguſtini ætatem vixerit, quippequi de libero arbitrio & prædeſtinatione adverſus B. Auguſtini diſcipulos ſcripſerit, & conſequenter poſt definitiones Concilii Dioſpolitani, Milevitani, & Romani, ubi iteratis anathematibus percuſſi ſunt Pelagiani; hinc in objectione refellenda pluribus non eſt laborandum, dato enim quod Arnobius ille fidem peccati originalis tentaverit, prorſus abjiciendus eſt; poteſt tamen benigne explicari, quocirca

Reſpondeo in forma ſic diſtinguendo. Et Arnobius excludit ſolummodo peccatum actuale a puero, concedo: Originale, nego. Quod autem in loco pro objectione laudato loquatur tantum Arnobius de peccato actuali, ex definitione illa quam affert de peccato, liquet, quum ait, ideo peccatum in matrem refundendum eſſe, " quia, *inquit*, omne peccatum corde ,, concipitur, & ore conſummatur. ,, Hinc nihil probaret ſi de peccato originali ſermonem inſtitueret: Jam vero quod iſtud non explodat peccatum claret ex illis ſubſequentibus verbis: " Qui na- ,, ſcitur, ſententiam Adæ habet. ,, Quomodo? Niſi per peccatum originale ad ſeipſum tranſmiſſum; ſin minus, ne minimum quidem habet Adæ ſententiam, ut propugnabant Pelagiani, qui nec peccatum originale, nec miſerias, ut quid ad illud conſequens agnoſcebant. Igitur Arnobius in iſtorum non verſabatur ſententia. Ad id vero, quod ſubjungit ille quinti ſæculi auctor de puero. *Peccatum vero ſuum*, ſcilicet Adæ, *non habet*: Diſtinguo, peccatum actuale, hoc eſt, propria voluntate non peccavit, ſicut Adam, concedo: peccatum ſuum per ſeminalem propagationem non contrahit, nego. Igitur non propria voluntate reus eſt puer, ſed voluntate Adami; quia vero non ſola imputatione peccati Protoparentis, ſed vere & intrinſece reus eſt, in iſto ſenſu peccatum originale ſuum recte dicitur.

Diſcutitur ſententia S. Chryſoſtomi.

OPPONES: S. Chryſoſtomus homil. ad Neophytos apud S. Auguſtinum lib. 1. cap. 6. num. 21. contra Julianum ait: " Hac de cauſa etiam infantes baptizamus, „ cum non ſint eo inquinati peccato, ut „ eis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, „ hæreditas, fraternitas Chriſti, ut ejus „ membrum ſint. „ Igitur ex S. Chryſoſtomo duo potiſſimum ſequuntur; primo quidem infantes non eſſe peccato originali maculatos, quippequi loquatur in ſingulari. Adeoque intelligat non eſſe tali peccato coinquinatos; ſecundo Baptiſmum parvulis conferri non ut habeant ſanctitatem, ſed ſanctitatis augmentum, & adoptionis atque hæreditatis honores.

Reſpondet ibidem S. Aug. ad argumentum, primo quidem opponendo Chryſoſtomum Chryſoſtomo num. 24. ubi ſic ait: " Audi jam, Juliane, quid etiam Joannes „ cum cæteris Catholicis dicat, ad Olym- „ piam ſcribens, quando enim Adam pec- „ cavit, inquit, illud grande & omne ge- „ nus hominum in commune damnavit, „ de mærore pœnas luebat. „

Rurſus num. 26. iterum laudat locum Chryſoſtomi ex homilia ad Neophytos, ubi verba ad Julianum interpolata, ſic reddit: " Venit ſemel Chriſtus, invenit no- „ ſtrum Chirographum paternum, quod „ ſcripſit Adam, ille initium induxit de- „ biti, nos fœnus auximus poſterioribus „ peccatis. „ Proſequitur Auguſtinus: " „ Numquid contentus fuit dicere, pater- „ num Chirographum, niſi adderet no- „ ſtrum? Ut ſciremus antequam fœnus „ peccatis noſtris poſterioribus augeremus, „ jam illius Chiographi paterni ad nos „ debitum pertinere. „

Iterum adhuc laudat pro eodem momento Chryſoſtomum Homil. 1. in epiſt. ad Romanos cap. 5. ubi ipſe locum Apoſtoli, *per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi*, de peccato originali intelligit: " Lege etiam quemadmo- „ dum exponat idem ipſe vir ſanctus, „ eumdem ipſum Apoſtoli locum, ubi „ ſcriptum eſt, per unum hominem pec- „ catum intravit in mundum; ubi enim „ luce clarius in hujus fidei Catholicæ ve- „ ritate verſatur, quodque totum quia lon- „ gum eſt, huic operi intexere, pauca inde contingam. „ *Manifeſtum*, inquit, *quoniam non ipſum peccatum quod ex legis tranſgreſſione, ſed illud peccatum ex Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia contaminavit*, &c.

Reſpondet 2. Idem Auguſtinus ad eamdem objectionem num. 22. Julianum defloraſſe locum S. Chryſoſtomi; nec haberi in textu originali, peccato non inquinatos, ſed in plurali; hoc eſt, eos non habere peccata actualia, & allato textu Græco ſubdit, quod eſt latine, *ideo & infantes baptizamus*, *quamvis peccata non habentes*, vides certe eo loci non haberi, parvulos non coinquinatos eſſe peccato, ſive *peccatis*; ſed non *habere peccata*: intellige propria. Unde in forma ſic cum Auguſtino reſpondemus: Ex Chryſoſtomo infantes baptizantur, ut peccato alieno mundentur, concedo: A propriis, nego. Ad alteram conſequentiam diſtinguo, ex S. Chryſoſtomo parvuli baptizantur, ut ſanctitas addatur remiſſioni peccati originalis, concedo: ut ſanctitas addatur ſanctitati, nego. Et de facto in pleriſque codicibus habetur: *Ut detur*, *vel addatur ſanctitas*.

Urget Julianus: " Si S. Chryſoſtomus „ intelligeret peccatum deleri per Ba- „ ptiſmum, loquendo de prærogativis „ Baptiſmi etiam ſermonem haberet de „ remiſſione peccati: Atqui etiam tacet. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem, cum in eadem homilia dicat: " Venit ſemel Chri- „ ſtus, invenit noſtrum Chirographum „ paternum, quod ſcripſit Adam. Ille „ initium induxit debiti, nos fœnus au- „ ximus poſterioribus peccatis. „ Cæterum ſi S. Chryſoſtomus eo loci peccati originalis abſterſionem ſileat, ſufficit ut illam alibi commemoret.

Inſtat Julianus, ibidem nu. 22. " At „ inquies, cur non ipſe addit *propria*? „ Sed iſto vocabulo tota fuiſſet ſoluta con- „ troverſia: Igitur illud retinendo Chry- „ ſoſt. intelligit baptiſmum valere ſolum- „ modo ad remiſſionem peccatorum actua- „ lium. „

Reſpondeo diſtinguendo. Et hoc ipſum non erat neceſſe, concedo: & erat neceſſarium, nego. Nullum erat in Eccleſia catholica dubium baptiſma conferri parvulis pro remiſſione peccati originalis, nec

aliis quomodocumque laborare peccatis; ſic reſpondet ibidem S. Auguſtinus: " „ Cur putamus, *ait*, niſi quia diſputans „ in catholica Eccleſia, non ſe aliter in- „ telligi arbitrabatur, tali quæſtione nul- „ lus pulſabatur, vobis nondum litiganti- „ bus ſecurius loquebatur. „

Dices: vacuum eſt S. Chryſoſtomi ratiocinium, ſi intelligant infantes ſolummodo non habere peccata actualia, ut probet Baptiſma non dari in remiſſionem peccatorum: potuiſſent enim retorquere argumentum adverſarii: ex te datur in remiſſionem peccati originalis, & in remiſſionem actualium. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſequelam; quæſtio enim mota inter S. Chryſoſtomum, & alios quoſdam contendentes baptiſmum conferri ſolum propter peccata actualia, eos recte debellat probando eſſe tantummodo in remiſſionem peccati originalis, & ut addatur iſtius remiſſioni ſanctitas atque juſtitia.

Urgebis: Ille non agnoſcit peccatum originale, qui ait, nihil inde abſurdi ſequi, ſi dicatur homines mortales effectos eſſe ex uno: atqui ſic docet ſanctus Chryſoſtomus homil. 10. in cap. 5. epiſt. ad Romanos: " Quid igitur hoc loco, ver- „ bum hoc, *peccatores*, ſignificat? Mihi „ videtur tantumdem ſignificare, quantum „ illud ſupplicio obnoxii ac mortis rei. „ Confirmatur; per vocabulum *peccatores* S. Chryſoſtomus intelligit tantummodo, *mortales*. Ergo &c.

Reſpondeo 1. loca obſcura per lucidiora explicari.

Reſpondeo 2. textum in objectione laudatum mentem S. Chryſoſtomi non complecti, ſed potius referre cujuſdam Judæi objectionem, qui negabat juſtitiam per Chriſtum conferri, ſicut e contra iniquitas ab Adam in omnes regnaverat.

Reſpondeo 3. diſtinguendo: & S. Chryſoſtomus vult probare juſtitiam Chriſti per notiora, videlicet per pœnas, & miſerias, quibus clare admodum manifeſtatur peccatum originale, a quibus ſolvimur per juſtitiam Chriſti: utrumque enim dilucide oſtendit Judæo, concedo: & eo loci negat peccatum originale, nego. Cæterum per vocabula, *peccatores conſtituti ſunt multi*, ſupponit homines non aliunde ex Adamo peccatores, quam per peccatum originale. S. Chryſoſtomus eſt ſui ipſius interpres & ibidem ſic loquitur: " Adverſus Judæum conſtituta pugna eſt, „ ambigentem ac dividentem quam per „ unum juſtitiam factam eſſe vult: idcir- „ co cum oſtendit, & ſupplicium ex uno „ in omnes derivatum fuiſſe, qua id de „ cauſa acciderit, nondum addidit, „ &c. „

Urgebis: Ille exiſtimat nonniſi propter honores Baptiſmum parvulis conferri, qui ibidem aſſerit nihil nocumenti eis adveniſſe ex peccato Adæ: atqui ſic propugnat his verbis: " Quod ſi quis veſtrum „ quærat dicere, id dicemus, quod non „ ſolum nihil nocumenti accepimus a „ morte hujuſmodi, & condemnatione, „ ſi ſapuerimus, ſed mortales effecti lu- „ crum etiam facimus. „ Rurſus ho- „ mil. 17. num. 1. ad Corinth. dicit hominem non perire proptet Adamum: " „ Quid ergo, ais, faciam ego? Propter „ illum pereo, certe non propter illum; „ neque enim tu manſiſti non peccans, „ ſed ſi non idem peccatum, alterum cer- „ te admiſiſti: alioqui autem, neque a „ ſupplicio accepiſti damnum, ſed lucrum. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: nihil nocumenti patitur parvulus a peccato Adæ ad mortem æternam conſummatum, ſi adjuvante Chriſti gratia, in juſtitia perſeveret, concedo: nihil nocumenti abſolute, nego. Nocumentum duplex ſecernitur, aliud eſt amiſſio juſtitiæ originalis: aliud vero interitus conſummatus per reprobationem; primum omnes patiuntur homines: ſecus alterum propter redemptionem. Chryſoſtomus loquitur in ſecundo ſenſu, ibi enim ſic loquitur de redemptionis effectibus explicans illa Apoſtoli verba: *Non ſicut delictum ita & donum*: „ Cum hiſce autem, ſeu potius an- „ te hæc ipſa & plura alia attulit bo- „ na. Hinc enim tum martyrum coro- „ næ, tum Apoſtolorum præmia. Ita Abel „ juſtificatus eſt, ita Abraham, mactato „ Filio, ita Joannes propter Chriſtum in- „ teremptus, ita pueri tres, ita Daniel: „ ſi enim voluerimus, non modo mors, „ ſed ne ipſe quidem diabolus nocumento „ eſſe nobis poterit. „ Eadem eſt ad confirmationem reſponſio.

Perſiſtes: Qui peccati Adæ nocumentum nonniſi ad corporis corruptionem extendit; profecto de nocumento peccati ori-

ginalis quantum ad animam nullum habet ſermonem: atqui ſic docet S. Chryſoſtomus homil. 39. in epiſt. 1. ad Corinth. ubi explicans iſta Apoſtoli verba: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. Subjicit: " Quid? „ omnes-ne dic, quæſo, mortui ſunt in „ Adam morte peccati? .... Quid vero, „ dic, rogo, omnes-ne vivificabuntur in „ Chriſto? Et ubi ſunt qui abducuntur in „ gehennam? Nam, ſi hoc quidem dictum „ eſt, de corpore, ſtat quod dicitur: Si „ autem de peccato & juſtitia, nequa„ quam. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem diſtinguo, non omnes mortui ſunt per Adam, ut in morte permaneant in æternum, concedo: non omnes mortui ſunt ſpiritualiter, nego. In eodem prorſus ſenſu loquitur S. Chryſoſtomus, ſicut antea, & vult redemptionem plurimum valere ad juſtitiam. Hujus rei argumentum irrefragabile affert de juſtitia Noe & Job qui per fidem in Chriſtum ſalvati ſunt: " Quid? omnes-ne, dic quæ„ ſo, mortui ſunt in Adam morte pec„ cati? Quomodo ergo Noe juſtus in ge„ neratione ſua? Quomodo Abraham? Quomodo Job? Quomodo alii omnes? „

Reſpondeo 2. diſtinguendo eandem probationem: & eo loci revincit S. Doctor Manichæos qui hæc Apoſtoli verba, *in Chriſto omnes vivificabuntur*, explicabant tantummodo de reſurrectione ſpirituali, quippequi negarent corporalem, eos autem iſto debellat argumento a notiori: peccatum Adæ induxit mortem corporalem, Chriſtus vero omnia reſtaurabit, hinc & reſurrectionem variis probat rationibus, ex eo quod Corinthiis de illa dubitantibus probare ſatagat, maxime illo ratiocinio 1. cor. 15. *Quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt. Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt. Ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.*

Replicabis: Atqui S. Chryſoſtomus ibi peccatum originale exſufflare contendit. Ergo &c. Qui probat non omnes mortuos eſſe morte peccati, ex eo quod Noe fuerit juſtus in generatione ſua, videtur peccatum originale prorſus explodere, ſin minus dixiſset Noe in ortu quidem inquinatum, in vitæ vero decurſu ſanctum, quod tamen non dixit. Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum, ad probationem diſtinguo: Et eo loci loquitur de morte æterna, concedo: de morte per peccatum originale in conceptione inducta, nego. Vult ſolum S. Doctor omnes tametſi in Adam mortuos, non tamen omnes perire in æternum, cum multi ſint electi qui finaliter in gratia per redemptionem habita, perſeverent: & in dicti probationem, affert exemplum nedum Noe, ſed & S. Job quem non ignorabat Chryſoſtomus dixiſſe, *neminem mundum eſſe a ſorde, etiamſi ſit infans unius diei*. Igitur S. Doctor dari peccatum originale non abjudicat.

De mente Theodoreti.

OBJICIES: Ille peccatum originale negat, qui contendit vim peccandi non eſſe naturalem, poſito enim hujuſmodi peccato, homo ex ſe tendit ad malum; juxta illud Gen. 8. *Senſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcientia ſua*. Atqui ſic ſenſit Theod. & probatur. Comm. in Pſalm. 50. ait: " Per hæc omnia diſcimus non peccati „ naturalem vim. „ Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, propugnat Theodoretus homini non ineſſe ex natura ſua ſecundum ſe ſpectata vim naturalem peccandi, concedo: ex natura per peccatum ſauciata, nego. Natura hominis poteſt conſiderari dupliciter, primo quidem ſecundum ſe, deinde vero ut per peccatum in origine vitiata. Priori modo non habet vim naturalem peccandi, cum in prima ſui inſtitutione fuerit ſana: poſteriori habet illam vim naturalem, hoc eſt, ab origine. Theodoretus loquitur ſolum in priori ſenſu; & ipſe eſt ſui ipſius interpres: " Nam ſi ita ſe habe„ ret, *inquit*, a ſupplicio liberi eſſe„ mus. „ Hoc eſt, ſi vis peccandi foret de natura & eſſentia hominis, eum Deus non puniiſſet morte & miſeriis, ſed ideo homines his flagellat pœnis, quia iniquitatem Patris ad nepotes tranſmiſſam videt. Hinc propugnat Theodor. nuptias non eſſe peccata, & conceptionis hominis vitium refunden-

fundendum eſſe, non quidem in Matrimonium, ſed potius in Adæ peccatum. Sic pergit: " Non igitur, ut quidam ſuſ- „ picati ſunt, nuptias accuſat, & Ma- „ trimonium iniquitatem vocat, ſicut non- „ nulli ſtulte putarunt, ſic illud intelli- „ gentes: *In iniquitatibus conceptus ſum*, „ *& in peccatis concepit me mater mea*. Sed „ tranſgreſſionem in principio a primis „ parentibus patratam in medium profert, „ & illam harum undarum fontem fuiſſe „ dicit. Si enim illi, *inquit*, non pec- „ caſſent, pœnam peccati, mortem non „ accepiſſent. „

Inſtabis: Atqui Theodoretus poſteris Adæ peccatum originale abjudicat: Ergo &c. Probatur ſubſumptum: Ibidem ait, pœnas quidem peccati Adæ ad nepotes tranſmiſſas, minime vero peccatum: " Quoniam peccaverunt, interitui tra- „ diti ſunt, mortales vero facti, tales „ procrearunt filios; taleſque illos concu- „ piſcentiæ & timores, & voluptates, „ & mœrores, & iræ, & invidia ſe- „ cutæ ſunt. „ Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo, dicit pœnas, ex peccato originali profluentes ad nos tranſmitti, concedo: non ſuppoſito peccato originali, nego. Cum pœnæ, qualis eſt mors, & quales ſunt miſeriæ ſolum, teſte Apoſtolo Rom. 5. per peccatum intraverint in mundum, non potuit Theodoretus unum ab alio divellere. Quod autem ſupponat peccatum, ut miſeriarum cauſam, eſt ſui ipſius interpres ibidem, ubi, ait: " Peccatum majores noſtros invaſiſſe, & „ inde viam quandam, & tramitem per „ progeniem effeciſſe. „ Quod quidem probat iſtis Apoſtoli verbis: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, in quo omnes peccaverunt*. Inſignis eſt locus Theodoreti comm. in c. 5. ejuſdem Epiſtolæ ad Rom. ibi ſic loquitur: " Dicit itaque divinus Apoſto- „ lus, quod cum Adam peccaviſſet, mor- „ talis propter peccatum factus eſſet, u- „ trumque ad genus pervenit. „

Urgebis: Ibidem comm. in cap. 5. ad Rom. expreſse ait, homines, non propter Adæ peccatum, ſed ſuum pœnis & mortalitatis ſubjici: Igitur abnuit peccatum originale.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, homo viator ſubjicitur pœnis propter peccatum ſuum; hoc eſt, propter peccatum quod non eſt mere extrinſecum & imputatum, ſed vere intrinſecum, concedo: Ita ut vox illa *ſuum* excludat peccatum originale, nego. Sic enim ibidem loquitur: " Ad omnes enim homines mors „ pervaſit, quatenus omnes peccave- „ runt. „ Quomodo vero omnes, ut pueri, qui uſum liberi arbitrii nondum habent, peccaverunt, niſi in Adam? Cæterum loca obſcura per clariora explanantur, cum autem conſtet clare admodum Theodoretum libr. 5. hær. fab. & comm. in cap. 5. epiſtolæ ad Roman. propugnare peccatum originale, nihil adverſus dogma catholicum, ex locis objectis ſequitur.

Replicabis: Atqui Theodoretus, per iſtam vocem, *ſuum*, excludit peccatum originale in pueris: Ergo &c. Probatur ſubſumptum lib. 5. hær. fab. cap. 18. ſic argumentatur ad hominem adverſus Maſſallianos obſtrepentes: " Non enim, ut „ amentes putant Maſſalliani, novaculam „ tantum imitatur Baptiſmus præcedentia „ auferens peccata, hoc enim ex ſupera- „ bundanti largitur. Si enim hoc ſolum „ opus erat Baptiſmatis, quorſum infan- „ tes baptizamus, qui peccatum non- „ dum guſtarunt? „ Ergo &c.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo, & eo loci loquitur de peccatis actualibus, concedo: de peccato originali, nego. Et hoc propter duo: Primo quidem hanc ſolutionem indicat ipſe Theodoreti textus, ſeu voces illæ: *Qui peccatum nondum guſtarunt* manifeſtant. Non enim peccatum originale ab infante guſtatur, cum guſtare importet cognitionem ſimul & amorem boni ſenſibilis: Igitur ibi eſt ſermo de peccato actuali. Secundo, hoc ipſum annuntiat controverſia mota inter Theodoretum & Maſſallianos, quæ dubio-procul erat de peccatis actualibus, quippe qui dicerent Baptiſmum inſtar novaculæ peccata præterita abſtergere.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Datur peccatum originale.

PRIMO: Hoc aſtruit utrumque Teſtamentum vetus quidem in quo Gen. 17. circumciſio datur in remedium peccati originalis:

ginalis: in Novo vero Rom. 5. ubi dicitur mortem per unius inobedientiam intraſſe in mundum. Quod Patres de peccato originali, ne uno quidem dempto, interpretantur. Ut Origenes homil. 12. in lev. Greg. Naz. orat. in natali Domini. Aug. in libris contra Julianum &c.

Secundo: Hoc ipſum de fide definierunt omnia Concilia contra Pelagianos adunata: tum Tridentinum ſeſſ. 5. can. 2, 3. & 4.

Tertio, Ratio ſuffragatur. Eodem modo raciocinandum eſt de morte Chriſti pro redemptione, ac de morte quæ per peccatum intravit in mundum: ſed Chriſtus mortuus eſt pro omnibus, ut mortuos vivificaret: Igitur omnes per peccatum originale, ſi excipiat BB. Virginem, quæ a peccato redemptionis beneficio præſervata eſt, mortui ſunt.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Equidem Filius non portat iniquitatem Patris ſui peculiaris, bene tamen totius naturæ Patris, & capitis ſic Deo ordinante.

Secundo: Quando Patres dicunt pueros recens natos non habere peccata, loquuntur de actualibus quæ propria voluntate committuntur.

Tertio: Eſto quod nec puer naſcens, nec parentes peccaverint; habemus, *inquit Juliano Auguſtinus*, januam apertam, per quam peccatum in mundum intravit, Rom. 5. *Per unius delictum in omnes in condemnationem &c.*

ARTICULUS TERTIUS.

Utrum peccatum originale ad omnes homines ſeſe extendat?

POST Auguſtinum lubenti & ardenti animo aſſerimus, nos, quum de peccato agitur, nequidem indirecte de Beatiſſima Virgine loqui, quippe eximiis dotibus ſupra omnes creaturas, etiam Angelicas donatam fuiſſe propugnant Patres, eamque prorſus immaculatam annuntiat Eccleſia, ut fuſo calamo tractat. de incarnatione, agendo de ejus intemerata conceptione, demonſtrabimus. Quæſtio igitur præſens ſolum movetur de cæteris hominibus, inter quos annumerantur multi, tum fide, tum pietate, tum ſanctitate perilluſtres.

CONCLUSIO PRIMA.

Peccatum originale ad omnes homines quantumvis ſanctos, ſeſe extendit.

Probatur rationibus Theologicis.

PRIMA: Quod clare admodum annuntiat Scriptura ſacra, hoc ipſum firmiter tenendum eſt: Atqui res ſic ſe habet: Ergo &c. Minor ſequitur ex dictis, nihilominus probatur ex illo celebri Apoſt. loco Rom. 5. *In omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Si omnes peccaverint, citra dubium eſt mortem illam, quæ ad omnes pertranſiit, eſſe peccatum.

Altera hæc eſt: quod de fide definitum eſt, in dubium revocari non debet: atqui Eccleſia in Conciliis adunata de fide definivit peccatum originale ad omnes homines pertranſire: & probatur. Concilium Arauſicanum 2. can. 2. ſic loquitur: *Si quis ſoli Adæ prævaricationem ſuam, non & ejus propagini aſſerit nocuiſſe; aut certe mortem tantum corporis, quæ pœna peccati eſt, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, per unum hominem in omne genus humanum tranſiiſſe teſtatur, injuſtitiam Deo dabit, contradicens Apoſtolo dicenti, per unum hominem peccatum &c.*

Inſignis eſt Concilii Tridentini definitio ſeſſ. 5. can. 5. his verbis: *Si quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in Baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet; ſed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema ſit.* Audis Concilium aſſerere per Baptiſmum remitti peccatum originale. Supponit igitur eſſe in omnibus:

Tertia: Illud eſt admittendum, ſi negantes & a Patribus, & a Conciliis perſtricti ſint: ſed ut primum Pelagius, & poſt ipſum Julianus & Cœleſtius, negarunt peccatum originale, a Patribus, in primis ab Auguſtino variis in libris confutati ſunt,

ſunt, tum in Concilio Dioſpolitano, Milevitano, & Romano damnati ſunt, maxime vero ab Innocentio I. & Zoſimo ſummis Pontificibus, ac demum ab omnibus catholicis ut hæretici habiti ſunt. Ergo &c.

Quarta: Omnes indigent redemptione ut vivificentur: ſed ſi peccatum originale ad omnes non ſe extenderet, ea ad hoc non indigerent. Et probatur ex D. Thoma, qui hic 1. 2. quæſt. 81. art. 3. docet ex profeſſo concluſionem hoc ratiocinio: " Omnes homines...... ex " Adam derivati, peccatum originale ex " Adam contrahunt, alioquin non omnes indigerent redemptione, quæ " eſt per Chriſtum; quod eſt erroneum. "

Quinta: Quæ moventur per malum principium, ex ejus motione malum contrahunt: ſed omnes homines ab Adam peccatore & vitiato per ſeminalem propagationem moventur. Igitur ab illa radice vitiata peccatum contrahunt. Iſta ratio ulterior eſt D. Thomæ ibidem, ubi ſic pergit: " Sic ex peccato primi parentis " traducitur culpa originalis in poſteros, " ſicut a voluntate animæ per motionem " membrorum, traducitur peccatum " actuale ad membra corporis. Manifeſtum " eſt autem quod peccatum actuale traduci poteſt ad omnia membra, quæ nata " ſunt moveri a voluntate; unde & culpa " originalis traducitur ad omnes illos, " qui moventur ab Adam motione generationis.

Fit ſatis objectionibus.

OBJICIES: pœna peccati Patris non tranſit in filios innocentes, ſic enim habetur Exod. 18. *Filius non portabit iniquitatem Patris*. Igitur peccatum originale in vindictam peccati actualis non tranſit ad poſteros.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, ſecundum juſtitiam humanam peccatum Patris non tranſit in Filios, concedo: juxta divinam, ſubdiſtinguo, ſi agatur de particularibus, concedo: de capite, nego. Ex decreto Dei juſtitia ab Adam in poſteros tranſire debebat, eo quod eſſet omnium caput, quandoquidem omnia membra influxum accipiunt a capite, & ab eo moventur; cum autem eadem ſit lex contradictoriorum, amiſſa pro omnibus per peccatum Adami juſtitia originali, culpa ad omnes tranſiit.

Inſtabis: Eodem modo ratiocinandum eſt de pœna ac de culpa: ſed pœna ad omnes non tranſiit, namque Jeremias & S. Joannes Baptiſta abſque peccato nati ſunt. 2. Quidam nec mortui ſunt, nec morientur; ut Henoch, & Elias. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem dico Jeremiam & S. Joannem fuiſſe in peccato conceptos, ex privilegio vero in utero ſanctificatos. Ad alia exempla S. Thomas ibidem art. 3. ad 1. ſic reſpondet juxta ſuam ſententiam: " Dicendum, quod probabilius & convenientius tenetur, quod omnes illi qui " in adventum Domini reperientur, morientur, & poſt modicum reſurgent. " " Juxta ſententiam aliorum, ſubdit: " Et " ſi non moriantur, eſt tamen in eis reatus " mortis: ſed pœna auferetur a Deo, qui " etiam peccatum actualium pœnas condonare poteſt. "

Urgebis: Nemo dat quod non habet: ſed baptizatus v. g. generans, non habet peccatum originale: Igitur ab eo non tranſit ad filium.

Reſpondet D. Thomas ibidem art. 3. ad 2. " Dicendum, quod peccatum originale per Baptiſmum aufertur reatu, " in quantum anima recuperat gratiam " quantum ad mentem: remanet tamen " peccatum originale actu quantum ad fomitem, qui eſt inordinatio partium inferiorum animæ & ipſius corporis, ſecundum quod homo generat, & non ſecundum mentem, & ideo baptizati traducunt peccatum originale: non enim " parentes generant in quantum ſunt renovati per Baptiſmum, ſed in quantum " retinent adhuc aliquid de vetuſtate primi peccati. "

Inſiſtes: Eadem eſt ratio de extenſione gratiæ redemptionis, ac de extenſione peccati Adami, immo, ut habetur Rom. 5. gratia abundavit: atqui tamen gratia Chriſti ad omnes non ſe extendit, cum multi nequidem baptizentur. Ergo &c.

Reſpondeo negando minorem: Ad probationem diſtinguo, multi non baptizantur defectu cauſarum ſecundarum, concedo: defectu Chriſti, nego. Ejus quippe gra-

tia

tia ad omnes ſeſe extendit, ut probabitur infra tract. de gratia; ſufficienter vero providit puerorum ſaluti, quatenus Baptiſmum inſtituit in aqua; & omnibus, etiam paganis licitum ſit baptizare. Quod autem abundet gratia mediatoris ex eo patet, quod nedum peccatum originale, ſed & actuale abſtergat, & ſternat ad gloriam introitum. Solutio eſt D. Thomæ ibidem art. 3. ad 3. " Dicendum, " *inquit*, quod ſicut peccatum Adæ traducitur in omnes qui ab Adam corporaliter generantur; ita gratia traducitur in omnes qui ab eo ſpiritualiter generantur per fidem, & Baptiſmum, & non ſolum ad renovandam culpam primi parentis, ſed etiam ad renovandum peccata actualia, & ad introducendum in gloriam. "

Repones: Omne peccatum eſt voluntarium: ſed infans nihil voluntarii habet in conceptione ſua pro peccato, vel patrando, vel contrahendo. Ergo &c.

Reſpondeo diſtinguendo, omne peccatum actuale eſt voluntarium, concedo: originale, ſubdiſtinguo, eſt voluntarium in ſua prima cauſa, ſcilicet in Adamo, concedo: in puero, iterum ſubdiſtinguo: moraliter, & hoc ſufficit, concedo: ſecus, nego. Adam voluntarie peccavit, quia vero voluntas membrorum cenſetur in voluntate capitis concluſa, ideo eatenus contrahimus peccatum, quatenus ex radice vitiata procedimus: ſi ulteriorem quæras rationem, eſt ipſa voluntas Dei, qui voluit filios iniquitatem Patris portare.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Peccatum originale ſi excipias Chriſtum & BB. Virginem, ad omnes homines ſeſe extendit.

PRIMO: Sic habetur Rom. 5. ſic definitum eſt in Conc. Arau. II. can. 2. ſic in Trid. ſeſſ. 5. can. 5.

Secundo: Ut primum aliqui hanc negaverunt veritatem, eos Patres inſectati ſunt, & ut Hæretici a Catholicis habiti ſunt.

Tertio: Omnes homines a voluntate Adami moventur, ut a voluntate capitis, ex quo concludit S. Thomas hic 1. 2. qu. 81. art. 3. omnes contrahere peccatum originale, quippe qui a voluntate vitiata cenſeantur moveri, & corporaliter a materia corrupta coaleſcere.

SYNOPSIS OBJECTIONUM, ET SOLUTIONUM.

PRIMO: Quandoque Deus ex privilegio quoſdam ab aliquibus peccati Adami ſequelis liberavit, ſed non ab ipſius peccati propagine, ſi Chriſtum, & Deiparam excipias.

Secundo: Tametſi quidam Baptiſmo priventur, non inde ſequitur redemptionem non abundare: cum Chriſtus ſufficienter providerit ſaluti infantium, maxime cum ejus gratia deleat peccatum & originale, & actuale, immo & diligentibus Deum aperiat cœlos.

Tertio: Neque vero aliquod faceſſit negotium quod Catholicus generet filios; non enim generat ut baptizatus, *inqui D. Thomas*, ſed ut ab Adam peccatore procreatus; hinc proles peccatum originale contrahit.

ARTICULUS QUARTUS.

De eſſentia, ſubjecto & effectibus peccati originalis.

QUÆRES 1. Quid ſit peccatum originale?

Reſpondeo 1. peccatum originale non eſſe quandam ſubſtantiam, omnis quippe ſubſtantia eſt a Deo ut habetur Joan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Sed peccatum non eſt a Deo: igitur non eſt ſubſtantia.

Reſpondeo 2. non eſſe utique concupiſcentiam, corruptionem naturæ, & cujuſcumque pœnæ reatum, ſiquidem hæc & ſimilia ſunt effectus ad peccatum conſequentes, & non ipſum peccatum: Iſti rationi accedit hæc altera; quod peccatum originale totaliter remittatur per Baptiſmum, pœnæ vero & miſeriæ remaneant: Sic enim habetur Pſalm. 50. *Lavabis me, & ſuper nivem dealbabor*. Et Rom. 5. *Sicut enim ... Et per unius obedientiam juſti conſtituentur multi*. Tum cap. 8. *Nihil ergo damnationis eſt iis qui ſunt in Chriſto Jeſu*. Concinit Concilium Trident.

ſeſſ.

ſeſſ. 5. can. 5. *Si quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in Baptiſmate confertur reatum originalis peccati remitti negat: aut etiam aſſerit non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud tantum radi & non imputari, anathema ſit.*

Reſpondeo 3. peccatum originale non eſſe morbidam quandam qualitatem, cum ex Conciliis peccatum originale per Baptiſmum prorſus auferatur. Nec refragagatur S. Auguſtinus dicens l. 1. de nupt. cap. 25. de peccato originali: " Non „ enim, ſubſtantialiter manet; ſicut ali. „ quod corpus, aut ſpiritus, ſed affectio „ eſt quædam malæ qualitatis ſicut lan- „ guor. „ Eo quippe loci non de peccato, ſed de concupiſcentia carnis quæ ad peccatum conſequitur, inſtituit ſermonem.

Reſpondeo 4. peccatum originale non eſſe Adæ peccatum nobis imputatum, & quid mere extrinſecum, quandoquidem juxta Concilii Tridentini definitionem peccatum originale eſt nobis quid intrinſecum & proprium; anathemate enim percellit eos qui exiſtimantes illud peccatum nihil aliud eſſe præter Adæ peccatum nobis imputatum, & per Baptiſmum ulterius nobis non imputari. Seſſ. 5. can. 3. ait: *Adæ peccatum, quod origine unum eſt, & propagatione, non imitatione tranſfuſum omnibus, eſſe unicuique proprium.*

Reſpondeo 5. peccatum originale eſſe privationem juſtitiæ & rectitudinis originalis qua pars ſuperior Deo, inferior vero ſuperiori ſubjiciebatur. Sic docet S. Th. hic 1. 2. q. 82. art. 3. ubi ait privationem ſpeciem habere a forma cui opponitur, cum autem juſtitia originalis ſita foret in ſubjectione animæ ad Deum, partis vero inferioris ad animam, juxta legem oppoſitorum, dicendum eſt peccatum originale in privatione rectitudinis, ſeu obedientiæ partis ſuperioris Deo, materialiter vero in rebellione radicali partis inferioris ad ſuperiorem conſiſtere; hinc ex D. Thoma, infans naſcens non concupiſcit actu, ſed eſt concupiſcibilis, quocirca peccatum originale ibidem art. 1. reducit ad habitum, qui ſit non quidem ut habitus ſcientiæ, ſed ut quædam innordinata diſpoſitio. Art. 2. ait eſſe unum in omnibus peccatum orignale, quia eadem eſt relative ad Adamum cauſa, eadem vero in omnibus inordinata diſpoſitio; ex his art. 4. concludit peccatum iſtud eſſe æqualiter in omnibus, maxime ex eo quod in omnibus eadem ſit rectitudinis & juſtitiæ originalis privatio.

Quæres 2. Quodnam ſit peccati originalis ſubjectum?

Reſpondeo 1. cum S. Thoma hic q. 83. art. 1. reſidere in anima, quia omnis culpa animam pro ſubjecto habet: In ſemine vero ſicut in inſtrumento cujus virtute producitur natura humana ab Adam profluente: " Cum anima, *inquit*, poſſ„ ſit eſſe ſubjectum culpæ; caro autem „ de ſe non habeat quod ſit ſubjectum „ culpæ, quidquid pervenit de corruptio„ ne primi peccati ad animam, habet „ rationem culpæ: Quod autem perve„ nit ad carnem, non habet rationem „ culpæ, ſed pœnæ. Sic igitur anima „ eſt ſubjectum peccati originalis, non „ autem caro. „ Subdit ſanctus Doctor peccatum illud prius eſſe in anima, quam in potentiis, quia anima eſt primarius generationis terminus. Tum art. 3. Idem peccatum prius voluntatem quam cæteras potentias afficere aſſerit, eo quod inclinatio ad malum, & eidem adhæſio ſit quid voluntati proprium. Demum art. 4. ait potentias ſenſitivas peccato originali eſſe præ cæteris animæ facultatibus corruptas, quippe quæ inſerviant generationi qua natura corrupta ab Adamo derivata traducitur. Hæc eſt concluſio: *Quamqua omnes animæ potentiæ originali peccato ſint infectæ: vis tamen generativa, vis concupiſcibilis & ſenſus tactus, quia illum actum, per quem corruptio traducitur, concurrunt, ſunt cæteris potentiis magis infectæ.*

Si quæras quomodo traducatur peccatum originale? Reſpondetur ex unione animæ cum corpore corrupto: ſicut enim aqua tametſi limpidiſſima, eo tamen ipſo quo infunditur in luto turbida evadit, ſic anima rationalis quamvis relative ad Deum ut ad cauſam efficientem, optima ſit, quia tamen producitur in corpore corrupto, ex unione cum carne vitiato, reſultat peccatum originale: namque natura ſecundum Philoſophum eſt principium motus & quietis, cum igitur homo non ſit neque anima ſolum, neque corpus ſolum, ex partium unione profluit inclinatio & motus ad malum, ſeu peccatum in anima.

Quæres

Quæres 3. Num alia Adami peccata in poſteros transfundantur?

Reſpondeo negative, Scripturæ enim, Patres & Concilia de ſolo peccato originali loquuntur. Scripturæ quidem: ex uno quippe peccato judicium in condemnationem factum eſſe dicit Apoſtolus Rom. 5. his verbis: *Judicium quidem ex uno in condemnationem*. Tum ſubdit: *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituuntur multi*. Patres vero; in primis S. Cyprianus epiſt. 59. quæ eſt ad Fidum: " Infans, recens „ natus, *ait*, nihil peccavit, niſi quod „ ſecundum Adam carnaliter natus con„ tagium mortis antiquæ prima nativita„ te contraxit. „ Hæc Cypriani verba laudant Hieronymus dialogo 3. contra Pelag. Auguſtinus lib. 1. contra Jul. cap. 3. Demum Concilia adverſus Pelagianam pravitatem adunata de uno ſolum Adami peccato ad poſteros transfuſo ſermonem inſtituunt. Sic tenet Eccleſia in Concilio Tridentino congregata ſeſſ. 5. can. 5.

Quæres 4. Quinam ſint peccati originalis effectus?

Ante reſponſionem ſuppono Adamum fuiſſe in juſtitia originali conſtitutum, juxta illud Eccli. 7. *Fecit Deus hominem rectum*: quæ quidem rectitudo in tribus potiſſimum ſita erat: 1. Quod homo per gratiam & charitatem Deo ſubjiceretur: 2. Quod vires inferioris appetitus rationi perfecte obedirent: 3. Quod corpus animæ ſic ſubmitteretur, ut anima nunquam per ægritudinem aut laſſitudinem corporis a ſuis operationibus obeundis impediretur. His prælibatis

Reſpondeo 1. hominem per peccatum originale amiſiſſe juſtitiam originalem, hoc eſt, gratia gratum faciente, charitate, cæteriſque donis fuiſſe ſpoliatum. Sic tradit S. Aug. l. de natura & gr. cap. 19. ubi ſic perſtringit Pelagium peccatum originale abnegantem: " Videte, quæſo, „ quomodo neſciens nitatur evertere me„ dicinalium eloquiorum voces ſaluberri„ mas. Ego dixi, Domine, miſerere „ mei, ſana animam meam, quia pecca„ vi tibi. Quid ſanatur ſi nihil eſt vulne„ ratum, nihil ſauciatum, nihil debilita„ tum, atque vitiatum. „ Suffragatur Concilium Arauſic. 11. can. 1. *Si quis per offenſam prævaricationis Adæ non totum, ideſt, ſecundum corpus & animam in deterius dicit hominem commutatum: ſed anima libertate illæſa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus adverſatur Scripturæ dicenti, &c.*

Reſpondeo 2. cum ſancto Thoma hic q. 85. bonum naturæ, quod eſt inclinatio naturalis ad virtutem, fuiſſe peccato Adami debilitatum. Hoc ex profeſſo probat ſanctus Doctor art. 1. iſto argumento: " Di„ citur Luc. 10. Homo deſcendens a Je„ ruſalem in Jerico, ideſt, in defectum „ peccati, expoliatur gratuitis, & vul„ neratur in naturalibus, ut Beda expo„ nit: Ergo peccatum diminuit bonum „ naturæ. „

Reſpondeo 3. peccatum Proto-parentis quatuor vulnera animæ inflixiſſe, videlicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in parte iraſcibili, concupiſcentiam vero in concupiſcibili. Sic propugnat ſanctus Thomas ibidem art. 3. " Dicendum, *inquit*, quod „ per juſtitiam originalem perfecte ratio „ continebat inferiores animæ vires: & „ ipſa ratio a Deo perficiebatur, ei ſub„ jecta. Hæc autem originalis juſtitia ſub„ tracta eſt per peccatum primi parentis, „ ſicut jam dictum eſt: & ideo omnes vi„ res animæ remanent quodammodo de„ ſtitutæ proprio ordine, quo naturaliter „ ordinantur ad virtutem: & ipſa deſti„ tutio vulneratio dicitur naturæ. Sunt „ autem quatuor potentiæ animæ quæ poſ„ ſunt eſſe ſubjecta virtutum, ut ſupra di„ ctum eſt, ſcilicet ratio, in qua eſt pru„ dentia: voluntas, in qua juſtitia: ira„ ſcibibilis, in qua eſt fortitudo: concu„ piſcibilis, in qua eſt temperantia. In „ quantum ergo ratio deſtituitur ſuo or„ dine ad verum, eſt vulnus ignorantiæ: „ In quantum vero voluntas deſtituitur or„ dine ad bonum, eſt vulnus malitiæ: „ In quantum vero iraſcibilis deſtituitur „ ſuo ordine ad arduum, eſt vulnus infir„ mitatis: In quantum vero concupiſcen„ tia deſtituitur ordine ad delectabile mo„ derantum ratione, eſt vulnus concu„ piſcentiæ.

Reſpondeo 4. mortem, defectus, morbos, & alias miſerias eſſe utique peccati Adæ effectus, quatenus ſublata per illud juſtitia originali qua incorruptionis & immortalitatis privilegio donabatur, omnia in deterius abierunt. Sicut igitur ſublata columna qua fulcitur domus, ruit totum ædificium, ſic & ablata juſtitia originali pri-

primi hominis felix ſtatus periit; quod quidem innuit Apoſt. Rom. 5. his verbis : *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*. Sic docet ex profeſſo S. Thomas ibidem art. 5.

SYNOPSIS PROBATIONUM.

Peccatum originale eſt privatio juſtitiæ originalis, ſubjectum eſt homo : ejus vero effectus ſunt ignorantia in intellectu &c.

PRIMUM patet cum privatio ſpeciem habeat a forma cui opponitur : peccatum hominem ſpoliavit juſtitia & rectitudine qua anima Deo, pars vero inferior animæ ſubjiciebantur. Sic propugnat S. Thomas hic 1. 2. q. 82. art. 3.

Secundum utique, dicente Apoſtolo, Rom. 5. *Regnavit mors ab Adam uſque ad Moiſen etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma futuri*. Igitur peccatum originale ſubjectatur in homine quatenus ab Adamo naturam vitiatam habet. Ita de fide definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 5. Principaliter eſt in anima, quia inclinatio ad malum a voluntate promanat.

Tertium denique veriſſimum eſt, videlicet hominem per peccatum graviſſime vulneratum fuiſſe, cum omnes potentiæ amiſerint ad virtutes ſui perfectivas ordinem. Ex quo vulnus conſecutum eſt in intellectu, in voluntate, in parte iraſcibili & concupiſcibili, ut docet S. Thomas hic 1. 2. q. 85. art. 3. ſed & mors, aliique defectus in mundum per peccatum Adami intraverunt, ut dicit Apoſtolus Rom. 5. quia ſublata unione cum primo vitæ principio, natura ad corruptionem & nihilum deflectitur, ut propugnat D. Thomas ibidem art. 3.

Non omittendum quod textus ſacer de hoc momento refert Gen. 3. *Mulieri quoque dixit : Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus ſuos : In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Adæ vero dixit : Quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes maledicta terra in opere tuo : in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi & comedes herbam terræ. In ſudore vultus tui veſceris pane, donec revertaris in terram de qua ſumptus es : quia pulvis es, & in pulverem reverteris.*

Finis Tomi ſecundi.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE